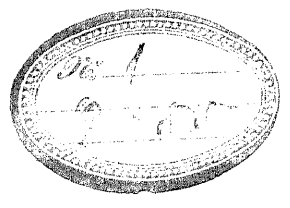
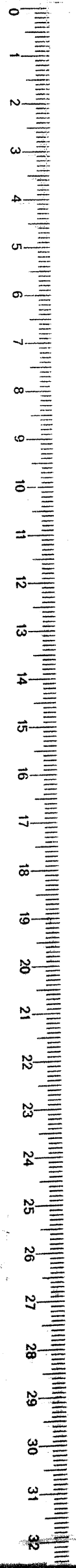

21.21

2 400 40 MADE IN SPAIN

A
20
35

Del collegio della stampa di Siviglia degranada.

Libreria

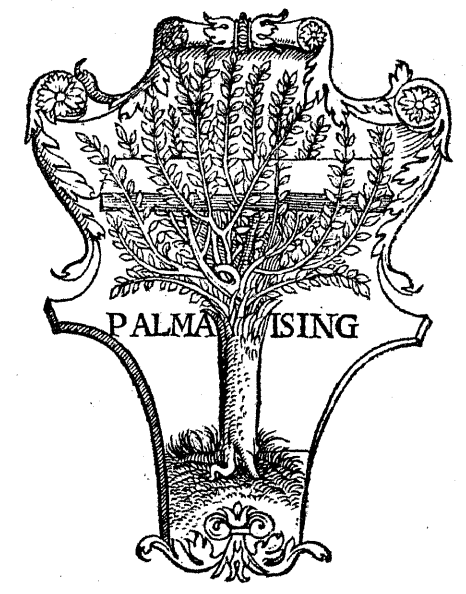
R. 2637

PLVTARCHI Chæroni, philosophi & historici GRAVISSIMI, ETHICA SIVE MORALIA

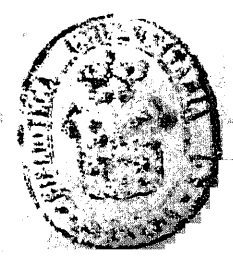
opera, quæ in hunc usque diem de Græcis in Latinum conuersa
extabant, uniuersa, à IANO CORNARIO nunc primùm *+ autore damnato*
recognita, & nouorum aliquot librorum translatione
ab eodem locupletata; ita ut qui hæc habuerit,
eum bibliothecam habere iurè
dici possit.

Librorum nomenclaturam sexta pagina indicabit.

Cum amplissimo rerum & uerborum Indice.

B A S I L E Æ
APVD MICH. ISINGRINIUM,
ANNO M. D. LV.

REVERENDISSIMO PRÆSVLI ET

ILLVSTRISSIMO PRINCIPI, DOMINO

PHILIPPO à Gundelsheim, Episcopo Ba-

siliensi, Hieronymus Gemusæus S. D.

An. 1794

MAVD facile reperire liceat ex omni antiquitate, nec auctorem, nec auctoris librum ullum, qui in clytæ nobilitati, imò qui uniuerso hominum ordini, ita sit euoluendus diligenter, ita tenendus memoriter, quàm hic thesaurus (neque enim librum appellare fas est) qui titulo quidem, Moraliū disciplinam profitetur, materiam uerò non unius tantum generis habet, sed uariam quandam atq; uberem; neq; tamen uulgarem, sed selectam, & cum grauitate prægrauantem, tum incredibili insuper suauitate blandiētem. Laudatur à Strabone, autore magno, uates Homerus, quòd nulli non ætati, ipsius poëma conueniat. Cur autem hoc ipso quoq; nomine Plutarchus, supra reliquos scriptores non laudetur rectissimè, qui non solum, Homericò exemplo, ad cuiusuis ætatis institutionem est idoneus, quin scholis quoq; omnibus conuenit, & ad nullum uite genus non est quamaptissimus? Neque enim pars philosophiæ est ulla, quam is non persecutus sit copiosissimè. Vis physiologiam? quis est in eo genere cum aperta breuitate uberior? Vis mathesin? nulla ipsius pars est, quam non aptissimè tractarit. De musica, nemo concinnius. De astronomia, nemo fidelius. In diuino genere, uix est alius eo frequentior. Quod autem ad politicen attinet, non dicam eum tradidisse hanc, sed solum in hoc genere excellere dicam. Nulla eius pars est, quæ non copiosè hinc sit absoluta & perfecta; de moribus præcepta, grauissimè; de rebus publicis exempla, diligentissimè. In priuata administratione. ueluti quæ inter maritum & uxorem est, quæ aduersus liberos, aduersus familiam reliquam totam, ecquid apud hunc desiderabitur? Historiam nusquam petas tam feliciter, aut maiore cum fructu cognoscas. Neq; enim simplicem narrationem solum habet, sed consilia quoq; & quæcunq; alia utiliter ex hac decerpi solent. Hæc uniuersa, tanta rerum omnium copia & diligentia persequitur, ut bibliothecam uerius totam, omnibus auctoribus uberrimè instructam, quàm librum unum, aut auctorem unum, hunc esse quispiam existimare debeat. Mihi itaq; rectissimè censere uidentur, qui talem scribendi morem, ordinem uestrorum hominum in primis conuenire existimarunt, cui uidelicet ob magnam rerum & uariam occupationem, multa cognoscere ex usu est, at multos tamen auctores inspicere non uacat. Laudatur eo nomine Plinius, quòd uberem & multijugam cognitionem lectoribus adferat. Habet ille quidem uim rerum minimè aspernandam; sed quæ rebus publicis in primis erant necessaria, fortè non habet; nam partem quæ de moribus est, tractare non sustinuit. Aristotelem hoc nomine supra cæteros excipiunt doctorum hominum scholæ: is subtiliter quidem & copiosè quancq; partem philosophiæ est persecutus, sed abstrusus & difficilior, ut homini qui in

eo uerfari uelit, reliqua sint omnino negligenda. Id autem tum in cæteris eius partibus, tum in morali quoque genere ab eo est factum. Sic dum uirum ciuilem instituire aggreditur, ita in sese totum conuertit, ut ad rerum actiones statim accedere non possit. Nam dum à suis initijs quæq; deriuare conatur, ferè non prius dimittit hominem, quàm rerum administrandarum alacritas per ætatem illi perierit. Eaq; propter prolixius esse uidentur eius studium, quàm ut uiro ciuili conueniat, quem aut unà cum præceptis, aut non multò post, & primo quoq; tempore, ad exercitationem accedere oportet, quæ in hoc sanè genere omne momentum habet. Est enim exercitatione magna opus, ut quis rectè hisce præceptis uti, atq; ad omnem euentum sua consilia, & sæpenumero subitanea, expedire possit. Adde quòd hanc facultatem præsentiamq; in primis iuuat mos institutionis, qui per exempla magis fit, & ex historijs repetitur, quàm qui præceptis solum & uniuersalium problematum expositione peragitur: in quo tamen genere Aristoteles est frequentissimus. Hunc itaque autorem, nunc tandem quorundam accessione auctum, quæ prius Latina non fuerunt, deinde Græcorum collatione aliquot in locis emendatum, inter cæteros philosophiæ antistites ita præstantem, ipse in Basiliensi Academiâ annos aliquot philosophiam publicè professus, ad Celsitudinem tuam, huius Academiæ tutelam & patrocinium, non ineptè destinari posse existimaui: tum ut per ocium hunc inspiceret, & ueram hanc prædicationem esse cognosceret; tum ut cæteri quoq; ueræ sapientiæ studiosi, istud exemplum sequentes, magnis uiribus quisq; ad huius lectionem sese conuerterent. Sperauim rem neque indignam neq; ingratham me ita effecturum esse. Nam præterquam quòd rerum grauisimarum & pulcherrimarum cogitatione oblectari tuam Celsitudinem à multis audiuissem, mihi ipsi quoq; coniecturam hac de re, neq; leuem, neque omnino uulgarem facere collibuit, è consuetudine scilicet hominum prudentissimorum in aula T. C. uersantium, argumentum ducenti. Equidem dudum cognoueram, & uideram per hæc, quales sint principes ipsi, talibus quoque hominibus eos oblectari solitos esse. Qui uerò tuæ Celsitudini assisterent, uiros esse huic auctori minimè dissimiles, id est, uaria eruditione præditos, & multiplici rerum usu exercitatos: qualem uidelicet excellentissimum uirum LVCAM Paliurum, LL. Doctorem, ipse quoque pridem agnoueram, cuius Celsitudo tua ad maxima rerum negocia consilio utitur perquam feliciter. Hanc itaq; animi mei significationem ea clementia ac fauore suscipiat Celsitudo tua, qua bonarum disciplinarum studiosos omnes amplecti solet & fouere. Vale. Basileæ,

calendis Martijs, Anno

M. D. XLI.

PLVTARCHVS ex Cheronea Bœotia urbe, uixit Traiani Cæsaris temporibus, & etiam antè: cui quum ille Consulatus dignitatem tradidisset, mandauit, ut nemo Illyricorum magistratuum, præter huius sententiam quicquam perageret. Scripsit autem multa. Hæc ille.

DE EODEM, EX NICOLAO SAGVNTINO.

DE grauitate Plutarchi, ipsius eruditione, existimatione, prudentia, plurimarum & maximarum rerum scientia, deq; in omni doctrinarum genere singulari quadam cognitione, dicendum mihi merito arbitrarer, ni id omnino certissimis rationibus superuacaneum futurum animo cernerem. Ita enim fama nomenq; uiri illius percrebuit, tam per eruditorum omnium ora uersatur & uolitat, adeò locis omnibus scripta eius admirabiliter celebrantur, ut Græciæ iam diu fines transgressa, maria percurrerint, uniuersam Italiam occuparint: nemoq; inter doctos & humanitatis cultores sit, quem nomen, quem grauitas, quem rerum ubertas, quem dicendi copia, quanta in illo fuerit, fugiat. Nam etsi Græcus homo Græcè scripta ædedit sua, usq; adeò tamen gustata Italos delectarunt, ut omnes qui Græcè sciunt, pro ingenio & facultate dicendi quisq; scriptis eius traducendis, eruditionis suæ, & quatenus Græcè ualent, periculum facere certatim inducant animum: & ut semel dixerim, is paulò indoctior, & penè insulsius inter doctos & eloquentes haberi solet, qui Plutarchi scripta ignorare omnino uidetur.

PLVTARCHVS TRAIANO S.

Modestiam tuam noueram non appetere principatum: quem tamen semper morum elegantia mereri studuisti: quo quidem tanto dignior iudicaris, quanto à crimine ambitionis uideris esse remotior. Tuæ itaque uirtuti congratulor, & fortunæ meæ: si tamen rectè gesseris, quem probè meruisti. alioqui & te periculis, & me detrahentium linguis subiectum iri non dubito: quum & ignauiam imperatorum Roma non ferat: & sermo publicus, delicta discipulorum refundere soleat in præceptores. Sic Seneca, Neronis sui culpa detrahentium linguis carpitur: adolescentum suorum temeritas in Quintilianum refunditur: & Socrates in pupillum suum clementior fuisse culpatur. Tu uerò quiduis rectissimè geres, si non recesseris à te ipso. Si primùm te composueris, si omnia disposueris ad uirtutem, rectè tibi procedent uniuersa. Politicæ constitutionis morumq; uires tibi descripsi: cui si obtemperas, Plutarchum uiuendi habes authorem. alioqui præsentem epistolam testem inuoco, quòd in perniciem imperij non pergis authore Plutarcho.

PLVTARCHI OPVSCVLA HOC
VOLVMEINE CONTENTA.

P oliticorum, seu de Ciuili institutione, ad Traianum Imperatorem. fol. 1. a	In principe requiri doctrinam, commentarium. 128. c
Nicolao Saguntino interprete.	Eodem.
X De uirtute morum. 13. a	Cum Principibus maximè philosophū debere disputare. 129. d
Carolo Valgulo Brixiano.	Eodem.
Præcepta connubialia. 17. b	X Vtrum grauiores sint animi morbi, quàm corporis. 131. a
Eodem.	Eodem.
Musica. 19. d	Num rectè dictum sit, <i>ἄλλοι βίωσις</i> , id est, sic uiue, ut nemo te sentiat uixisse. 131. d
Eodem.	Eodem.
De differentia inter odium & inuidiam, liber. 25. d	De cupiditate diuitiarum, liber. 132. d
Nicolao Perotto.	Eodem.
De uirtutibus mulierum, liber. 26. c	De uitiosa uerecundia. 134. c
Alamano Rainutio Florentino.	Eodem.
Parasela. 35. c	X De cohibenda iracundia, dialogus Syllæ & Fundani. 137. d
Guarino Veronensi.	Eodem.
De liberis educandis, liber. 40. c	De curiositate. 142. b
Eodem.	Eodem.
Regum & Imperatorum apophthegmata. folio 45. a	Sit ne rationis aliqua in bestijs uis, tum utra animantium plus huius habeant, terrestriâ ne an aquatica, libellus. 145. c
Raphaele Regio.	Simone Gryneo.
Apophthegmata Laconica. 56. c	Ottomaro Luscinio.
Eodem.	De eo quòd docenda sit uirtus. 154. d
Dialogus, quòd bruta animalia ratione utantur. 67. d	Num improbitas sufficiat ad infelicitatem, commentarius. 155. b
Ioanne Regio.	Eodem.
Problemata Romana. 70. b. & Græca. 80. a	Plutarchi problema num philosophari conueniat inter pocula, ex primo Symposiâcôn eiusdem. 156. b
Petro Lucensi.	Eodem.
Oratio consolatoria ad Apollonium. 84. c	De fortuna, libellus. 157. c
Stephano Nigro.	Eodem.
De exilio, libellus. 90. c	De uirtute & uitio, libellus. 158. c
Angelo Barbato.	Eodem.
X De tranquillitate & securitate animi, libellus. 93. d	De amicitia in multos diffusa, libellus. 159. b
Guilermo Budeo.	Eodem.
De fortuna Romanorum, libellus. 99. b	Quatenus, aut quo fructu liceat iuueni audire poëticam, libellus. 160. d
Eodem.	Eodem.
De Alexandri fortuna uel uirtute, libri duo. folio 102. d	Quo pacto se quispiam circa uirtutem, candoremq; morum sentiat profecisse, libellus. 169. d
Eodem.	Eodem.
Amatoriæ narrationes. 109. c	De auditoris officio, libellus ad Nican-drum. 174. a
Angelo Politiano.	Eodem.
Quo pacto possis adulatorem ab amico dignoscere, liber. 110. d	Num senigerenda sit respublica. 178. c
Erasmo Roterodamo. auctore Damiano.	Gyberto Longolio.
Quo pacto quis efficiat ut ex inimicis capiat utilitatem. 120. b	
Eodem.	
De tuenda bona ualetudine, præcepta. folio 123. a	
Eodem.	

De

LIBRORVM INDEX.

X De amore naturali parentum erga proles. folio 185. a	litum quaestionum eiusdem Plutarchi. 235. b
Eodem.	
Consolatoria ad uxorem de morte filia. folio 187. a	Vtrum aqua aut ignis utilior existat, libellus. folio 235. d
Roberto Britanno.	Iano Cornario medico physico. auctore Damiano.
Vitæ decem oratorum. 188. c	De primo frigido, libellus. 237. a
Eodem.	Eodem.
Problematum conuiuialium sermonum Decades octo. 196. a	Quòd Stoici magis inopinata quàm poëtae dicunt, summa. 240. b
Adriano Iunio medico. auctore Damiano.	Eodem.
Septem Sapientum conuiuium. 219. c	De Stoicis contrarietatibus, liber. 240. d
Eduardo Henrifone.	Eodem.
De his qui tardè à numine corripuntur, liber. 225. c	De placitis philosophorum, libri quinque. folio 249. d
Bilibaldo Pirckheymero.	Eodem.
Quòd non oporteat foenerari, liber. 233. a	De causis naturalibus, liber. 263. c
Eodem.	Gyberto Longolio.
De tribus Reipublicæ generibus, monarchia, democratia & oligarchia: hoc est, regia, populari, & paucorum potestate, libellus. folio 234. d	Præterea, ne operum Plutarchi seriem turbaremus, sequentia in calicem reiecit.
Gyberto Longolio.	
De nota Pythagorica, qua hospitem hirundinem recipi nolebant; ex octauo Conuiuiali	Carolus Valgulus in Plutarchi muscam. folio 267. c
	Stephani Nigri de fraterna beneuolentia, opusculum. 270. b

a 4

IN PLVTARCHI CHERONÆI OPERA

moralia Index locupletissimus.

A				
Lare incipere.	226.b	Achillis continentia.	167.d	ra.
Aborturientes muliercu- la.	127.c	Achillis equi. 11.a. eius lyra.	104.c.	25.a.b
Abortum sibi procurans Lacena, dolores partus fortissimè fert.	67.c.d	Achillis cū Tanagrais inimicitia.	82.c	
Abon militarium Græciæ rerum que- stor.	192.b	Achille qualè describat Homerus.	162.b	
Abon quidam Dexandri Corinthiorū ducis hospes.	109.d	Achille animi magnitudine præstantior Alexander.	108.c	
Abrota Onchesti filia.	81.a	Achilleum locus qui sit.	82.c	
Abstrupti à terra.	36.a.b.c	Achradæ Apij.	83.d	
Abstinentia à cibo uel præter necessita- tem, melior quàm balneum aut con- uiuium.	125.a	Acipenser unius piscium secundo natat fluctu ac uento.	152.c	
Abstinentia animalium in repletionem. 150.d		Acrotae mors matri non ingrata.	67.b	
Aburdarum rerum laus.	376.d	Actæon Melisti filius discerptus.	109.d	
Aburdè dicta apud poetas ut accipien- da sint.	162.a.163.a.b	Actio in oratione primas, secundas, & terτίας tenet.	193.d	
Aburdè dictorum correptiones, utiles. 168.a		Actiouis umbra, oratio.	43.b	
Abusus diuitiarum.	134.a	Actiua uita.	42.d	
Academia, agellus ter mille drachmis emptus.	92.a	Ad aras usque commodandum amicis, an rectè dixerit Pericles.	135.d	
Acca Larentia Romuli nutrix.	73.c	Ada Carie regina.	47.c	
Accētus perperā facti ergo ciuitas nō tu- multuatur. 154.d. eius momentū. 193.a		Adhortationes quādo adhibendæ. 138.a		
Accipitres & aquile aues impure. 78.b		Adiantum uigor.	204.b	
Accus & Alphitius fabula.	243.a	Adimanti dictum.	49.b	
Accusatus ac reus, stultus, si quum fuge- re possit, se iudicio sistat.	49.d	Adiuutores quales nobis adsciscamus. 10.b		
Acerbitas quando adhibenda obiuirga- tioni amici.	118.b.c.119.c.d	Admiranda nobis quæ uidentur & pul- chra, imitari deberemus.	173.a	
Acestor Ephippi filius.	82.c	Admiranda alijs, Agesilaus ne agnosce- bat quidem.	58.a	
Acetum & salem modo coquis dabant Lacones.	125.b	Admiratio superuacaneorum statim se- quitur necessariorum indigentiam. 223.d		
Acetum in prandium adhibitum in ado- lescētibz studiofis punitum. 118.d		Admiratio nostra alienorum qualis est se debeat. 175.b. qualis item contem- ptus.	118.d	
Achantyllidum & egithallorū odium. 26.a		Admiratorem tollit philosophia. 176.c		
Acheron fluuius.	815.d	Admonitio amici qualis esse debeat. 117.b.c. & deinceps.		
Achilles difficilis. 117.b.c. irasci prom- ptus.	138.c	Admonitio Platonis.	127.d	
Achilles & Helene sese mutuo etiam nunquam alter ab altero nisi adama- bant.	270.b	Admonitores externi.	90.c.d	
Achilles & Patroclus amicorum par. 159.b		Adolescens Socrati iniurijs suffocatus. 43.c		
Achilles iram musca leniens.	25.a	Adolescentes auro & argento absti- neant.	10.c	
Achillis apparatus in excipiendis Hæ- ce & Vlysse.	216.d	Adolescentes senibus reuerendi.	117.d	
Achillis pædagogus Phoenix.	41.b	Adolescentes ad que inducendi. 44.a.b		
Achillis prudētia in morbo Græcorū cu- rādo. 165.a. rursum imprudētia. ibid.		Adolescentes qui rubescerent, Catoni magis placebant, quàm qui pallesce- rent.	53.c.134.d	
Achillis aduersus Priamū amarulentia de Hectore mortuo reddendo. 167.a		Adolescētis quibus cum uersentur.	61.c	
consolatio eiusdem ad eundem. 85.c		Adolescentum pernicies.	41.d	
		Adolescentum pudor honestus.	126.d	
		Adolescentibus iam pueris maior cura adhibenda.	44.a	
		Adolescentibus senes ne inuideant.	184.a	
		Adolescentibus Lyfianicæ orationis sti- lus aptus.	176.a	
		Adolescentiæ peccata. 44.a. eius cu-		

IN PLVTAR. MORALIA.

Adulterium committere Alexander re- fugit.	47.b.c	peria.	40.a	Asfopi mors.	228.d
Adulterium uelut curiositas quadam. 143.d		peria Scawri fortuna.	100.a	Asfopi fabella.	161.b.181.d
Adulterij uxoris consolatio.	95.a	Æneas uelandi capitis ritum tradidit in re diuina faciendā.	71.b	Asmare se ac sua quisq; debet.	96.a
Adulterij apud Cumeos pœna.	80.a	Ænitarum commigrationes.	81.d	Asius maris ut fiant.	257.c.d
Adulteria nulla apud Spartiatas.	62.d	Ænitus ab Amulio patre in uenatione occisus.	39.d	Asius ut febrem conciliet.	124.d
Aduncus nasus apud Persas honori est. 45.b		Æolia fidium lex.	20.b	Æthe equa uacationis militiæ præ- mium.	68.c.167.d
Aduncis nasus, regij.	176.d.45.b	Æolia lex tibiarum.	268.b	Æthere cælum factum esse.	254.b
Æacus iudex. 90.b. eius filius Pho- cus.	38.c	Æolus Tuscorum rex.	38.c	Æthiops à muliere Græca æditus. 231.a	
Ædes alienæ non temerè, nec nisi pul- satis sribus ingrediendæ. 142.d. 143.a		Æqualitas Spartana rebus in omni- bus.	62.b	Æthiopes tricesimo anno senescere. 262.d	
Ædium alienarum secreta non intro- spicienda.	144.c	Æquinoctium.	77.c	Æthiopum mos in comparandis sibi ue- stibus.	212.a
Ædificantes tanquam immortales, obso- nantes tanquā parum uicturi.	133.c	Ær Anaximeni omnium rerum prin- cipium.	250.c	Ætne fertilitas pratorum.	266.b
Ædilitas maior & minor.	54.c.d	Ær corpora frangit.	238.a	circa Ætnam montem uenatio incom- moda.	266.b
Ægesta Sicilia oppidum.	40.a	Ær est anima.	250.c	Affabilitas utilis.	43.b
Ægenseium clades.	83.b	Ær infinitus, eiusq; densitas ac raritas, principium rerum.	250.c	Affectio ut uitium sit, & item uirtus. 14.a.15.d.16.a	
Ægipanes.	69.c	Ær neq; grauis neq; leuis.	247.d	Affectio ut uitium sit, & item uirtus. 14.a.15.d.16.a	
Ægithallorum & achantyllidum ini- micitia.	26.a	Ær neq; grauis neq; leuis.	247.d	Affectio ut uitium sit, & item uirtus. 14.a.15.d.16.a	
Æglator Aretaphilæ pater.	32.a.b	Ær, quare non frigidus sit.	238.d	Affectio ut uitium sit, & item uirtus. 14.a.15.d.16.a	
Ægon ut rex sit creatus.	107.c	Ær, spiritus, status, idem.	250.c	Affectio ut uitium sit, & item uirtus. 14.a.15.d.16.a	
Ægos flumina.	63.b	Ær tenebrosus.	237.d.247.d	Affectio ut uitium sit, & item uirtus. 14.a.15.d.16.a	
Ægris cibum auerfantibus, oblatum po- mum restaurat appetentiam.	200.d	Ær temperatus.	239.a	Affectio ut uitium sit, & item uirtus. 14.a.15.d.16.a	
Ægrotare implacidißima res.	94.c	Ær ubiq; æqualis.	239.a	Affectio ut uitium sit, & item uirtus. 14.a.15.d.16.a	
Ægrotantium salutis cognitio ex appe- tentijs.	266.c	Ær cælo subiectus, deorum ac demo- num plenus.	73.c	Affectio ut uitium sit, & item uirtus. 14.a.15.d.16.a	
Ægroti olim palam curabantur.	132.a	Ær nebulosus, uentorum cursum imbi- bet.	267.b	Affectio ut uitium sit, & item uirtus. 14.a.15.d.16.a	
Ægroti quas obiuirgationes non admit- tant.	118.b	Ær primario frigidum.	237.d.247.d	Affectio ut uitium sit, & item uirtus. 14.a.15.d.16.a	
Ægrotorum fastidium.	94.c	Ær quid.	86.a	Affectio ut uitium sit, & item uirtus. 14.a.15.d.16.a	
Ægrotatio, mortalitatis admonet.	48.b	Æris aperti bonum.	142.c	Affectio ut uitium sit, & item uirtus. 14.a.15.d.16.a	
Ægyptus qua re perditā.	113.d	Æris leuitas.	247.c	Affectio ut uitium sit, & item uirtus. 14.a.15.d.16.a	
Ægypti encomium.	161.a	Æria illustria ac leuia.	238.b	Affectio ut uitium sit, & item uirtus. 14.a.15.d.16.a	
Ægyptij omnes medici.	69.d	Ærium publicum cur in æde Satur- ni.	74.b	Affectio ut uitium sit, & item uirtus. 14.a.15.d.16.a	
Ægyptiorum fabulamentum de clamo- re Origis occiditæ Strio.	151.a	Æs alienum unde contrahatur.	133.a	Affectio ut uitium sit, & item uirtus. 14.a.15.d.16.a	
Ægyptiorum mos in curandis cadaue- ribz.	223.b	Æs alienum in fraudem creditorum cō- tractum Athenis.	5.a	Affectio ut uitium sit, & item uirtus. 14.a.15.d.16.a	
Ægyptiorum osseum cadauer cui sit u- sui.	220.a	Æs optimum illud esse, ex quo tyranni- cidis statuae essent positæ. 117.d. 188.d		Affectio ut uitium sit, & item uirtus. 14.a.15.d.16.a	
Ægyptiorum mos in suis canibus edu- candis.	209.d	Æris appellationes ab Homero.	206.d	Affectio ut uitium sit, & item uirtus. 14.a.15.d.16.a	
Ægyptiorum reges.	45.d	Æschylus.	85.d.89.a.92.d.93.c	Affectio ut uitium sit, & item uirtus. 14.a.15.d.16.a	
Ægyptiorum subuersio unde.	113.d	Æschyli psychostasia. 161.c. eius graui- tas in oratione.	171.b. dictum in Isthmij.	Affectio ut uitium sit, & item uirtus. 14.a.15.d.16.a	
Ægyptiæ mulieres calceamentis non u- tebantur.	18.c	Æschyli exilium.	92.d	Affectio ut uitium sit, & item uirtus. 14.a.15.d.16.a	
Æmulatio Dionysij tyranni in poe- tica cum Philoxeno.	105.c	Æschyli tragœdia.	157.b	Affectio ut uitium sit, & item uirtus. 14.a.15.d.16.a	
Æmulatio in uirtute honesta.	173.a	Æschines Demosthenem de re laudabili per imperitiam arguens.	89.d	Affectio ut uitium sit, & item uirtus. 14.a.15.d.16.a	
Æmulatio inimicorum qualis esse de- beat.	122.c	Æschines Dionysio per Platonem con- ciliatus.	117.c.d	Affectio ut uitium sit, & item uirtus. 14.a.15.d.16.a	
Æmulis regni multis existentibus, ma- gis elaborandum ei qui id ambiat. 47.a		Æschinis & Aristippi disidentium con- ciliatio.	141.c	Affectio ut uitium sit, & item uirtus. 14.a.15.d.16.a	
Æmylius Censorinus tyrannus.	40.a	Æschinis oratoris uita.	191.a.b.c	Affectio ut uitium sit, & item uirtus. 14.a.15.d.16.a	
Æmylia domus frugalissima.	38.b	Æschinis philosophi dictum.	182.a	Affectio ut uitium sit, & item uirtus. 14.a.15.d.16.a	
Æmylij dicuntur, qui seua gerunt im-		Æsculapij ædes cur iuxta urbem posi- ta.	78.b	Affectio ut uitium sit, & item uirtus. 14.a.15.d.16.a	
		Æsopi, ad Solonem responsum.	221.c	Affectio ut uitium sit, & item uirtus. 14.a.15.d.16.a	

I N D E X

Agamemnoni graue erat quod multis imperaret. 94.c	buorum. 11.b	Alexander Molossus à Lucanis occisus, Alexandrum Macedonem in Italiam exciturus erat, nisi mors antenuertisset. 102.c
Agamemnone temperantior Alexander magnus. 108.c	Agrionia festa. 82.d	Alexander philosophus etià erat, 103.c. & deinceps
Aganice, Hegetoris Theffali filia, astro nomie perita. 19.c	Aiax Telamonis filius. 36. d. eius petulantia. 228.d	Alexander iuri cedere, cæteris rebus antecellere uolebat. 105.d
Agastis Lacedæmoniorum regis apophthegmata. 56.c	Aiacis fiducia & cõstans amor. 166.c.d	Alexander existimationis suæ eleuationem claculariam sibi indicatã quã fortiter dissimulans celarit. 107.c
Agatharchides Samius historicus. 35. d	Aij Locutij ædes. 100.b	Alexander quanti fecerit Diogenem. 129.c
Agathocles Siciliæ dominus, figuli filius. 46.c. eius amara responsa. 228.d	Ainautæ qui sint. 82.b	Alexander inuidos non habebat, sed fores. 26.b
Agatho pulcher pufio Euripidis. 46.c	Alalcomenæ unde dicta. 83.b	Alexander cantu ad arma capiendã cõmotus. 268.b
Agathon tibias è conuiuio relegauit. 134. b	Alastor quid. 81.d	Alexander Pheræus tyrannus. 51. d. quã sit commotus tragœdo quodam spectando. 105.b
Agathon Samius historicus. 40. d	Albus color, solus syncerus ac purus. 72. d	Alexandri seuitia in Parmenionis amicis. 160.b
Agathonis conuiuium apud Platonem. 136. d	Alba & mollia corpora, ferè bello inutilia. 57. d	Alexandri Magni temperantia. 157.c. intemperantia. 123. d
Agæus infania. 131.c	Albi ut laudentur. 176. d	Alexandri obsonatores. 124. d. 47.c
Agendum esse aliquid. 94. d	Albis uestibus cur uterentur mulieres in luctu. 72. d	Alexandri emulatio aduersus patris successus. 47. b. eius apophthegmata non pauca. ibi. c. d.
Agenor ouium studiosus. 83. d	Alcæmenes Telecri. 59. b. 66. d	Alexandri querela aduersus patrem de multitudine fratrum. 47. d
Agenoris lucus. ibidem	Alcander Lycurgo oculos baculo eruit. 62. c	Alexandri continentia ac abstinentia. 47. d. 144. d. crapula. 123. d. liberalitas. 28. d
Agessilaus. 35. d. 51. a. 56. c	Alcander Lycurgo oculos baculo eruit. 62. c	Alexandri amici. 48. d
Agessilaus à quibus laudari sustinebat. 133. d	Alcibiadis ingenium uarium. 112. b. eius metus in dicendo. 171. d	Alexandri cogitatio quid ageret subæto mundo. 56. b
Agessilaus suæ uirtutis testis ipse sibi satis erat. 171. d. 172. d	Alcibiadis ante orationem questio. 3. b	Alexandri filius patrem Dario prode-re uolens, à Dario occisus. 37. d
Agessilaus in arundine cum pueris equitans deprehensus. 58. b	Alcibiadis apophthegmata. 49. c. d	Alexandri fetus quod nondum uiuonundo potitus esset, quum essent infanti. 94. c
Agessilaus culpatus quod Thebanos bel-lare docuisset. 62. c	Alcibiadis adulterium. 95. d	Alexandri Magni candor. 96. c
Agessilaus Themistoclis frater. 35. c. d	Alcibiadis ingenium in republica admistranda. 2. a	Alexandri aegritudo. 16. a
Agessilaus Pausaniæ pater illum media occidit. 58. d	Alcibiadi obiectum à Lacone. 65. a. b	Alexandri pernicitas in cursu. 96. d
Agessilaus amicorum supra modum studiosus. 5. a	Alcibiadi grauiã dicenti apud Athenienses coturnix è sinu euolauit in concione. 1. d	Alexandri commendatio per Aristotelem. 97. d
Agessilai constantia. 112. b. temperantia. 108. c	Alcinoi humanitas erga hospitem. 197. b	Alexandri Macedonis ingens spiritus. 102. c. d. eius seu uirtus seu fortuna pulchrè enarrata. ibid. & dein per duos libros.
Agessilai apophthegmata. 51. a. b. 56. c	Alcippa Cenomai filia. 40. a	Alexandri casus ac uulnera. 102. d
Agessilai epistola ad Ephoros. 57. c	Alcippi filie à Damocrita matre occise. 110. d	Alexandri primum bellum suscipiens facultates. 103. d
Agessilai prudens responsum ad patrem iniqua petenem. 137. a	Alcæon Themistocle oppugnans. 4. a	Alexandri munificentiã ac liberalitas in homines industrios. 105. b. & deinceps
Agessilai fenis encomium ex Xenophonte. 179. b	Alcæon Eumenides fugiens ubi habitauit. 91. d	Alexandri habitus corporis. 105. d
Agessilai ad honores promotio. 4. a. b	Alcæon conuiuium retortum. 169. d	Alexandri temulemia excusatur. 106. d
Agessipolis Cleombroti apophthegmata. 58. d	Alcman optimus modorum poeta. 21. b	Alexandri continentia erga mulieres. 107. a. conuiuientia erga suos. 9. d. 105. a. 107. b
Agessipolis Pausaniæ. 58. d	Alcyones auiculæ industria. 185. b. c. & 101. a	Alexandri prædium, conuulsus. 107. d
Agis iunior & ultimus. 59. b	Alcæ comparata uita humana. 94. d	Alexandri
Agidis Argiui adulatoris dictum ad Alexandrum. 50. d	Alexander Magnus. 47. b. c	
Agidis apophthegmata. 58. d	Alexander rex quo die obierit. 217. b	
Agidis iunioris apophthegmata. 51. b	Alexander ex uino ad prouocationem sumpto periit. 123. d	
Agidis Archidami apophthegmata. 58. d	Alexander de Diogene. 92. d. 93. d	
Agidis præclara facta. 115. d. 62. c	Alexander ad Diogenem. 129. c	
Aglata Gratia. 130. d	Alexander Deum se non esse, duabus rebus deprehendebat. 117. d	
Agri terminus quousque protendatur. 71. c	Alexander Cletum quare occiderit. 119. d	
Agricolæ inter hostes in bello tuti. 81. b	Alexander uirtutem muliebrem honorat. 34. a. b	
Agricoltura à Gelone rege cum suis tanquam per expeditionem exercita. 46. a	Alexander à Megarensibus ciuitate donatus. 234. d	
Agrirentini cæruleum colorem prohibi-	Alexander de Branchidarum subuersione non laudatus. 228. d	
	Alexander bibendo committere nolēbat ut Asculapio opus haberet. 138. d	

I N P L U T A R. M O R A L I A.

Alexandri Macedonis presumptio de uictoria. 43. d	Amare ex unguibus, prouerb. 41. a	Amicus magis quàm aqua aut ignis necessarius. 111. d
Alexandri facinora per adultores corrupti. 116. d	Amare ut Pieriam Phrygius amauit, prouerb. 31. c	Amicus, facinorum particeps non est. 112. c
Alexandri dictum nobile in nuncio uelut rei lætæ accurrente. 124. d. eiusdem apophthegmata. 104. b. c	Amasis Aegyptiorum rex. 34. c	Amicus nunc laudat, nunc obiurgat. 113. a. b
Alexandri uulnera ac aduersi casus. 107. d. 108. a	Amatores, testes non adhibent uoluptatibus ex amicis capiendis. 171. d	Amicus utilitati studet amici, adulator uoluptati. 123. d
Alexandri molimen quod fuerit. 108. b	Amatorum cum amasis cõuersantium mira continentia apud Cios. 29. c	Amicus sic contristandus, ut profus. 113. b
Alexandri uirtutes. 108. c	Amatorie narrationes. 28. d	Amicus etiã dum nescis prodest. 116. a. b
Alexandri ingenium ex multis uirtutibus aptum coalitumq;. 108. c	Amatoriorum utuperatio. 17. b	Amicus in rebus iustis, non iniustis, amico adest. 116. c
Alexandri fulmineum factum. 108. d	Amazones Lycia depulsa. 28. d	Amicus ut sit admonendus. 117. b
Alexandri conuiuientia ad sororis peccatum. 9. d	Amazones à Dionysio occise. 84. a	Amicus bene facere cupiens, etiã si non faciat impeditus, premio tamen dignus est. 117. c. d
Alexandri Bucephalus. 149. c	Ambitio, reipublicæ pernicies. 10. c	Amicus alter ipse. 159. b
Alexandro difficultates obiecta. 107. d	Ambitio & sumptus è ciuitate pellenda. 11. c	Amicus, unus inter plures. 159. b
Alexandro maledicens miles, ab ipso duce suo hasta percussus. 45. d	Ambitiosi & contemptores, meritis sua gloria fraudant. 176. c	Amicus constans, rara auis. 160. c
ab Alexandro subacti feliciores erant, quàm qui eum effugerent. 105. c	Amemones qui dicantur. 80. a	Amicus non fictus Zopyrus. 45. b
Alexandrum deum facere uolebant Athenienses. 3. c	Amethystorum uis attractrix. 160. d	Amicus mutuum dat, inimicus repetit. 136. c
Alexandris cur pepererit Augustus. 56. b. 8. a	Amica & uxor differunt. 18. c	Amicus ab amico in re turpi non pandus. 6. a
Alexandridas Leontis. 59. c. d	Amicae suæ, non Pelopidæ, hominem quendam nequam Epaminondas dimittit. 51. c. d	Amicus optimus qui sit. 90. c
Alexia Amphiarai filia. 54. d	Amicæ creditæ stupratæ ultio quantas tragœdias excitarit. 12. d	Amici à nobis laudandi. 5. b
Aleximi sophiste uanitas. 137. c	Amicitia semper commoda. 111. b	Amici & adulatoris discrimen. 110. d. & dein. 115. d
Alexis poetæ senis gloriosa mors. 179. c	Amicitia rerum omnium delectabilissima. 111. d. animal minime gregarium. 159. c	Amici mores simplices, adulatoris simulati. 115. d
eius dictum de uoluptatibus. 163. b	Amicitia tria requirit. 159. c	Amici quos Alexander Magnus sustulit. 118. d
Aliartus Bootie oppidum. 109. c	Amicitia in multos diffusa, moribus obest. 160. c	Amicorum paria quinque celebriora. 159. b
Aliena prudentia & consilio cur homo opus habeat. 118. d	Amicitia quibus in rebus sita. 159. c	Amicorum gratia dura passi. 160. b
Aliena reprehendere facillimum. 175. b	Amicitia dormiens excitanda. 141. c	Amicorum beneuolus sermo, medicina animi male affecti. 84. c
Aliena uita inquirens, ipse proprijs totus scatens, reprehensus. 118. d	Amicitia hominis duplex, ad seipsum, & ad alterum. 130. b	Amicorum ex malis sibi quisque consulat. 125. d
Alienarum ædium secreta rimari non decet. 144. c	Amicitia quare amplectenda. 130. b. c	Amicorum offensa ut excipienda. 142. a
Alienis mulieribus consuescere maritos suos mulieres probæ nolunt. 19. b	Amicitia non tantum ad aras usque, sed omnibus legibus seruanda. 5. a	Amicorum fraudulentorū pernicies. 5. a
Alienis in malis peruestigandi curiositas. 142. c	Amicitia iura quatenus seruanda. 5. a. b	Amicorum delicta non omnia dissimulanda. 5. a. b
Alijs corripiendis alij redarguendi nonnunquam. 118. c. d	Amicitia principium. 111. d	Amicorum parandorum studiosus fuit Scipio. 53. d
Alimentum omnia in se habet. 250. c	Amicitia conciliatrix est morum & studiorum similitudo. 111. b	Amicorum inopie per occasionem à magistratibus optulandum. 5. c
Alimentum stellarum. 255. c	Amicitia omni renunciandum ei non esse, qui magistratū suscipiat. 4. c. d	Amicis maximè indigent principes & forti-
Aliterius quid. 81. d. 145. b	Amicitia laus. 111. b	
Allegorie in poesi. 162. c	Amicitia fons. 111. d	
Alliensis Romanorum clades. 102. a	Amicitia fructus. 159. d	
Aloja piscis cantibus mouetur. 146. c	Amicitia ueræ impedimenta. 159. b	
Alphitus & Accus fabula. 243. d	Amicitia finis in uiuando non ponendus. 160. c	
Alternis tantum diebus cibum sumentes in fame. 126. b	Amicitia fraternæ commendatio. 270. b. c. & deinceps	
Althea Meleagrum ex Marte gignit. 36. c	Amicitia optimatum non refugienda. 130. c	
Alui subductiones. 126. b	Amicitiam ueram inter plures consistere non posse. 159. d. 160. a	
Aluybi quid. 163. d	Amicitiam priuatam Callicratidas cum alieno intire non uult. 5. a	
Alyonius ex olitore rex factus. 107. d	Amictum à matre traditum conseruare, prouerb. 104. d	
Alysi herbe uis. 203. d	Amantium cecitas. 176. d	
Amantium cecitas. 176. d	Amantium modestia. 138. c. d	
Amantium modestia. 138. c. d	Amantium inter se manes post obitum mutua consuetudine fruentes. 270. b	

I N D E X

fortunati. 118.d
 Amicis ingenuis aut acerbis inimicis opus esse ad incolumitatem seruandam. 120.a.b.121.c
 Amicis in nos nostris conspirantibus, quæ spes reliqua uitæ. 46.c
 Amicis an commodare præ inimicis debeat magistratus. 4.d.5.c
 Amicis quatenus commodandum. 5.b
 Amicis honor à nobis delatus, in nos redundat. 5.b
 Amicos conuiuio excepturus, ebrietatem caueat. 123.c
 Amicos suscipiendi inconstantia. 159.b
 Amicos irremuneratos sibi uel morte præcipi dolebat Philippus. 47.4
 Amicos iuuandi occasio iustissima. 57.4
 Amicos aduersa fortuna indicat. 63.c
 Amicitiarum ratio. 242.d
 Amisodarus, qui et Isaras. 28.d
 Ammonius Plutarchi præceptor. 118.d
 Ammonis filius an fuerit Alexander, dubitatum. 108.b
 Amnesia Atheniensium. 7.d
 Amor uelut hedera. 177.4
 Amor sui. 110.d.96.c.5.b
 Amor sui ipsius et arrogantia abscondenda. 117.4
 Amor ualidissimus atque sanctissimus à uirtute profectus. 11.b
 Amor non eiciendus. 16.d
 Amor patris in filios. 43.4
 Amor uehemens primum profectus indicium. 170.b
 Amor cæcus, inimicitia et odium occultatum. 138.d
 Amor dispersus minor est. 159.c
 Amor ac pudor iugales. 17.c
 Amor contemptus se ipse ulciscitur. 38.b
 Amor præposterus in solis hominibus, non in feris. 69.c.d
 Amor ciuium firmissimus qui sit. 11.b
 Amor crocodilorum erga liberos, ex iudicio est, non ex affectu. 153.c
 Amor ex affectu nascitur. 266.4
 Amor inter eos etiam qui sese mutuo nunquam uiderunt, ex auditu conciliatur. 270.b.c
 Amoris germana medicamenta. 18.a.b
 Amoris uis. 31.b.c.32.a.b.33.d.107.b.c.199.c
 Amoris cæcitas. 34.b.c.121.d.176.d
 Amoris nimij ac suspiciosi exitus. 38.a.b
 Amoris parentum erga liberos consideratio. 185.a.b. et deinceps
 Amoris Cupidini tristes exitus. 109.c. d. et deinceps
 Amoris uesania ac uelut furor. 109.c
 Amori etiam hostis ignoscitum. 33.c.d
 Amores ferarum mirabiles. 150.b
 Amores Atheniensium erga pueros. 43.d.44.4
 Amoris alienis æquissimus Alexander Magnus. 47.d.107.b

in Amoribus militis sui conuiuet Fabius Maximus. 52.c
 Amphiarus Archemori matrem conuolans. 87.4
 Amphiarus cum curru absorptus. 36.b
 Amphictyon à Sthenelo in exilium pulsus. 35.d
 Amphictyones, primus Græciæ confessus. 179.c
 Amphilocho oraculum. 231.b
 Amphion Thebes conditor. 130.d.citba
 re inuentor. 20.4
 Amphissa Phocidos ciuitas. 29.c.d
 Amphisse mulieres. 29.c.d
 Amphoris similes, qui palponibus sese dant. 137.c
 Amphoterus et Hecaterus. 46.d
 Amphotides thecæ. 174.b
 Amulij tyrannis. 39.d
 Amygdale duræ, lapides. 64.c
 Anabus Libs. 32.d
 Anacharidis de Græcis dictum. 171.4
 Anaxagoras Pericli familiaris. 130.c
 Anaxagoras obitus sui diem feriatum esse pueris disciplinarum studiosis uolebat, pro honoribus sibi publicè decretis. 10.d
 Anaxagoras fundo proprio se abdicans. 234.c
 Anaxagoras in uinculis quadraturam circuli scripsit. 93.d
 Anaxagore carcer. 26.c.173.c
 Anaxagore constantia in nuncio mortis filij sui. 89.c
 Anaxagore Clazomenij opinio de principijs. 250.c
 Anaxander Eurycratis. 59.c
 Anaxandria. 59.b
 Anaxarchus philosophus centum talenta ab Alexandro petens accipit. 47.c. eius dictum reprehensum. 129.4
 Anaxarchus pistillis ferreis contusus et concisus. 16.4
 Anaxarchus robore canino. 15.4
 Anaxile apophthegma. 59.c
 Anaximenes rhetor. 48.b
 Anaximenes Milelij opinio de principijs. 250.c
 Anaximenes opinio ab Aristotele refutata. 237.d
 Anchurus Mide regis filius se in uoraginem immittit. 36.4
 Ancus Martius primus Fortune templum substruxit. 100.4
 Anci Martij fortuna. 101.b
 Ancilla Lacenæ pudicè respōsum. 17.d
 Ancilla cur Matutæ ædem ingredi non possint. 71.c
 Ancillarum Romanarum forte facinus. 38.d.39.4
 Ancillarum Smyrnenarum egregium factum. 38.d
 Ancillis aut scortis colludere maritones ægrè ferant uxores. 17.d

Ancteres. 95.b
 Andocidis oratoris uita. 189.b.c
 Andreas Corinthius musicus. 22.4
 Androclidas Lacon claudus militans. 59.c
 Andron Sami cur Pedetes dicitur. 84.b
 Angulle cicures. 151.b
 Anima quid sit. 258.a.b
 Animus æquus in degenda uita. 84.d
 Animus exul. 93.d
 Animus temperatus. 15.4
 Animus humanus uariis. 13.c
 Animus si à corpore in ius uocetur, non effugiat malæ administrationis crimem. 127.d
 Animus est corporis inquilinus. 127.d
 Animi mala latere. 131.d
 Animi affectiones. 125.c
 Animi partes due. 113.b
 Animi moderandi ratio. 36.d
 Animo insunt tria. 14.4
 Anima an condoleat affectionibus corporis. 260.b
 Anima humana nihil preciosius. 36.a.b
 Anima incorporea. 258.b
 Anima immortalis. 258.c
 Anima uelut charta ad annotandum parata. 258.d
 Anima mundi. 258.b
 Anima animalium. 258.b
 Anima post mortem premium aut supplicium recipit. 230.b
 Anima Solei cuiusdam in corpus reuerfa. 231.b
 Anima propter animam patitur. 230.4
 Anima unde sensibilis, quidque eius principatus. 259.d.260.4
 Anima Neronis apud inferos. 232.d
 Anima Stoicorum. 237.4
 Anima an mortalis. 258.c.230.4.b.98.c
 Anima euocatio. 86.c.d
 Anima generatio. 247.c
 Anima partes. 258.b
 Anima fabricatio in Timæo Platonis. 22.b
 Anima uehiculum trahentia iumenta. 14.c.d
 Anima motus per accidens. 258.c
 Anima principatus, et qua in parte. 258.b
 Anima quaternio. 250.d
 Anima ne an corporis sit somnus ac mors. 262.b
 Anima uelut corpore liberata uisa miranda. 231.b
 Animam Pausania placare iussi Spartani. 230.b
 Animam aut fatum quid poetæ appellent, diligenter expendendum poetarum legentibus. 163.c.d
 Anima piorum qualiter habeant apud inferos. 90.4
 Anima ad secundam generationem redeuntes. 232.d
 Anima

I N P L U T A R. M O R A L I A.

Anime inimicæ sese mutuo complexæ ac norantes. 232.c
 Animæ mortuorum umbram non faciunt. 82.d
 Animæ quarum ob scelera posterij puniuntur, grauisissima supplicia patiuntur. 232.c
 Animæ defunctorum tanquam bullæ ar dentes uisæ. 231.b
 Animarum conciliatores. 230.b
 Animarum damnatarum supplicia apud inferos. 231.d
 Animarum in uaria corpora transfinitio. 232.d
 Animarum expiatio. 228.b
 Animarum notæ ac cicatrices. 231.d.232.4
 Animal nullum tam exiguum quod non pro uita pugnet. 171.b.50.d
 Animal, terrestris planta. 263.4
 Animale nostrum moribus formari posse. 14.4
 Animalia ægra unde auxilium querunt. 266.c
 Animalia cibi moderatu se curantia. 150.d
 Animalia cædi ad uictum nostrum necesse non esse. 147.c
 Animalia ephemera. 87.b
 Animalia proles suas ardentissimè diligunt. 149.c
 Animalia in usum suum homines conuertunt, alij alijs. 120.c
 Animalia medicina usum docuerunt. 149.b
 Animalia quomodo genita et interitui obnoxia. 261.d.262.4
 Animalia quanto tempore in utero conformentur. 262.4
 Animalium anima. 258.b
 Animalium inter se insita odia. 153.b
 Animalium mutua transfinitio. 261.d
 Animalium omnium maxime noxia, tyrannus, et adulator. 115.b
 Animalium opera in usum nostrum omnia uertimus. 158.4
 Animalibus uesci cur noluerit Pythagoras. 122.b.145.d.235.b
 Animans mundi nec simplex nec incompositus. 13.c
 Animantia omnia bruta natura sua recte uti norunt. 158.4
 Animantium genera quot, et an sensu rationeque prædita. 262.4
 Animantium generi ratiocinandi uis tributa, et numeri uotitia indita. 151.4.152.b
 Animantium nostro hospitio utentium duo, musca et hirundo, cicurari non possunt. 235.c
 Animatum omne, rationis compositum. 146.4
 Animatum quod sit, non interficiendum nec corrumpendum nisi noceat. 76.c.d
 Animus si à corpore in ius uocetur, non

effugiet malæ administrationis crimem. 127.d
 Animus exul. 93.d
 Animus æquus in degenda uita optimus. 84.d
 Animus humanus natura duplex. 16.b
 Animus humanus quasi tetrachordum. 267.c.d. tanquam ager incultus. 174.c.d
 Animus immortalis. 98.c.230.4.b.228.b
 188.4. corporis inquilinus. 127.d
 Animus in rebus aduersis infractus, profectus philosophici indicium. 172.c
 Animus ingens præmium corpori pro hospitio debet. 127.d
 Animus ne corpori nimium instet. 128.c
 Animus rationalis, et animus irrationalis. 14.4
 Animus remissione et labore conseruatur. 43.b
 Animus temperatus. 15.b
 Animi etiam morbi aperiendi. 132.4
 Animi gaudium et hilaritas ut peritur. 159.4
 Animi humani ortus. 93.c.d
 Animi mala, corporis malis periculosa. 131.b
 Animi male affecti medicus, sermo. 84.c
 Animi moror ut leuandus. 187.d
 Animi cupiditate corpus ad uoluptatē non concitandum. 124.b
 Animi partes due. 115.c
 Animi partes brutæ, rationali subijciendæ. 172.d
 Animi humani pars altera rationis expers, alia particeps. 13.c.14.c
 Animi perturbati nec satis compositi somnia. 172.d
 Animi recta constitutio quantum uitæ præsidium. 98.b
 Animi tranquillitas ac firmitas, profectus circa uirtutem indicium. 170.d
 Animo eria insunt, potentia, affectus, et habitus. 14.4
 Animo uirtus aut uitium inest. 168.d
 Animi, quum remittitur, rumpi arcu, ut daret, remitti solere. 182.c
 Animorum ægritudinibus sola philosophia medetur. 42.c
 Anio, siue Anien, flumini ab Anio rege dictus. 40.b
 Anius Tuscorum rex raptæ filie indignatione se precipitat. 40.b
 Annibal ad concionandum ineptus. 7.4
 Annibal ut exhaustus. 102.4
 Annibalis dictum de Fabio. 52.c
 Annibalis exulis responsum ad Antiochum. 93.b
 Annulus angustus non gestandus. 44.b
 Annulus sigillaris. 4.c
 Annulus stupri indicium. 38.4
 Annulo suo Alexander os Parmenionis obsignat in arcanis commissis. 47.d.105.4

Annus Iouis esse cur dictus, mensis Iunonis. 76.d.139.c
 Annus magnus quantus sit. 256.4
 Annus uertens. 256.4.b
 Anni planetarum. 256.4
 Anni principium quando optime sumatur. 71.d.72.4
 Anse philosophiæ, disciplinæ. 17.4
 Anser puerum amans. 150.b
 Anseres in Capitolio Rom. Gallos subeuntes produunt. 102.b
 Anserum Cilicum industria. 148.b
 Anserum honos apud Rom. 78.c.102.b
 Antagoras poeta. 48.c. pastor. 84.b
 Antalcide dictum. 51.b
 Antalcide Laconis apophthegma. 51.b.59.c
 Antalcide Spartiæ urbanitas. 51.c.59.c
 Antas Scytharum rex. 45.d.105.c
 Antæ urbs. 151.c
 Anthedon quæ sit. 81.b
 Anthelji qui dicantur. 257.4
 Antbes hymnorum inuentor. 20.4
 Antbie pisces se mutuo iuuant. 151.d
 Antbias, sacer piscis. 153.b
 Anthippus poeta. 21.c
 Anticipationes. 258.d
 Anticles auctor. 21.c
 Anticlia Vlysis mater. 83.b
 Anticyra insanie medetur, si sola sit. 141.b
 Antigenidas tibicen. 52.4
 Antigenis militis sui amori Alexander ignoscit, atque adeo medetur. 107.b
 Antigenis Pellenei uirtus. 107.b
 Antigonus Macedonū rex unoculus irrisus, quam grauius se ultus sit. 43.d
 Antigonus senex cōmentarium de Iustitia cōscriptū recipere noluit. 104.4.a.b
 Antigonus senior à Biante uel inuitus talentum extortus. 135.d.136.4
 Antigoni apophthegmata. 48.b
 Antigoni cōstātia in filij sui morte. 89.d
 Antigoni regis mansuetudo mira. 139.c
 Antigoni dictum. 136.d
 Antigone captiue amore captus Parmenionis filius, uir alioqui ferreus. 107.b
 Antimachi consolatio. 85.d
 Antiochus. 51.c.59.d
 Antiochus et Philippus inuicem se in bellis impediabant. 102.4
 Antiochus accipiter appellari gaudebat. 151.4
 Antiochus tertius cōtra leges imperas audiri uolebat. 48.d
 Antiochi erga Iudæos sabbatizantes modestia. 49.4
 Antiochi Ephori apophthegma. 51.c
 Antiochi Pontici et Chariclis fratrum inter se odium. 269.d
 Antiochi Hieracis erga fratrem bellū, ac mox pietas. 48.d

I N D E X

Antipater. 50. b
 Antipater intus purpureus, foris albus. 47. d
 Antipater Cassandri filius pudore stulto subuersus. 135. c
 Antipatri liber de Animalibus. 267. c
 Antipatri in morte Parmenionis dictum 48. d
 Antipatri Tarsensis moribundi gratitudo erga deos. 95. d
 Antipatri urbanum dictum de Demade sene. 133. c
 Antipatrides. 47. d
 Antiperistasis. 258. a
 Antipodum ratio. 257. b
 Antiphates pulcher. 49. b
 Antiphera serua. 71. c
 Antiphonis imprudens loquendi libertas apud Dionysium tyrannum. 117. d
 Antiphontis oratoris uita. 188. c. d. & deinceps
 Antiphones obsonium ipse & salamentum per forum deferre non erubescibat. 6. c. Eius scite dicta. 168. a
 Antitrophe. 269. a
 Antonius Romanorum mores subuertit. 113. d
 Antonij adulescentes in amoribus Cleopatrae. 115. b
 Antonij & Augusti inimicitiae. 56. a
 Antonij genius uelut reformidabat Caesaris genium. 100. c
 Anterion Coratij bos insignis magnitudinis. 70. c
 Anus iam, Dionysij senioris mater, uiro tradi cupit. 46. b
 Anus importunitate audientiam a Philippo extorquens. 47. b
 Aornus petra apud Indos. 48. a
 Apelles & Lysippus Alexandri aequales. 105. d
 Apellis urbanum dictum. 42. b. 140. b
 Apellis aegroti paupertas ab Arcefilao amico subleuata. 116. b
 Aper Xanthij infestus. 29. a
 Apes aculeo ut mœchos scruunt. 267. b munditiam amant. ibidem
 Apes cur fumum ferre nequeunt. 267. b
 Apes cur in mœchos aculeo scruant. 267. b
 Apum studium. 175. d. industria. 185. b. ferocia. 11. a. memoria. 146. c
 Apum dux, qui optimus est. 7. c
 Apum pleriq; similes sumus. 91. b. c
 Apibus comparati pueri studiosi. 167. d
 Aphabroma quid Megarensibus. 81. a
 Apharetus Marpissam rapit. 40. a
 Aphareus rhetor. 191. a
 Aphester. 80. a
 Aphobus Theripides Demosthenis tutor. 192. d
 Apologus pulcher. 128. c
 Apollo ad senectæ limen non peruenit. 87. b
 Apollo consultus an eadem sibi quæ patrum uiderentur. 56. d
 Apollo insularis deus. 154. a
 Apollo musice, citharæ & fidium inuentor. 21. c
 Apollo Pheneates post mille annos ultus. 229. a
 Apollinis oracula. 89. a
 Apollinis se filium Dionysius nominabat. 106. d
 Apollinaris herbae uis. 204. b
 Apollodori somnia horrenda. 228. b
 Apollonis, Eumenis regis mater. 270. b
 Apollonius Herophili discipulus. 264. a
 Apollonij super luctu filij consolatio. 84. c
 Apophthegmata cur collegerit Plutarchus. 45. a
 Apophthegmata regum & imperatorum. 45. a. & deinceps. Græcorum 49. a. b. Romanorum. 52. b. Laconicæ. 56. c. Laconum ignobilium. 64. c. Lacænarum. 67. a
 Apophthendonei qui sint. 80. c
 Apothetus, lex quædam tiliarum. 20. b
 Apparatus fugiantes Lacones. 65. c. d
 Appellatio a Philippo rege dormitante ad illum ipsum attentior. 47. b
 Appetitia stomachi pura & sana quid libet etiam reddat suauis. 124. c
 Appetentia refrenanda. 124. d
 Appetentia unde sint animalibus, & uoluptates. 262. d
 Appetitio uehemens formidinem secum habet. 97. d
 Appetitus, temperamenta sequuntur. 266. c
 Appetitus ratio. 262. d
 Appetituum differentia. 69. a
 Ap. Claudij senis præclarus in republicam animus. 183. c
 Appij & Scipionis Africani disceptatio. 6. a
 Applausus nimis uitiosus. 176. d
 Applausus non magnopere expetendus philosopho. 171. d
 Aprorum dentes. 148. a
 Aprorum lachryma dulcis, ceruorum falsa. 265. d
 Apum similes sumus. 91. d
 AQUA cur in superficie alba, in fundo nigra spectetur. 267. c
 Aqua etiam igni coniuncta, utilis est. 236. b
 Aqua, frigiditatis fons. 236. b
 Aqua nunquam horrenda. 236. b
 Aqua nunquam nocua. 236. b
 Aqua omnia nigrescunt. 238. b
 Aqua principium rerum. 250. b
 Aqua uri nequit. 239. b
 Aqua uino forti miscenda. 126. c. 182. a. b
 post temulentiam bibenda. 125. d
 Aqua ne an ignis uitæ humanæ conducibilior. 235. d. & seq.
 Aqua Thaleti rerum omnium principium. 250. b
 Aqua marina cur arbores non nutriat. 263. c
 Aqua marina, crassa, grauis, siccans. 263. c. eius usus. 120. c
 Aqua frigore grauior & corpulentior fit. 264. c
 Aqua putealis minus alit quam coelestis aut fontana. 267. a
 Aqua colorem a solo subiecto capiunt. 112. a
 Aquæ usus. 126. c. d
 Aquæ potus lenis. 126. d
 Aquæ potus Demosthenes. 194. b
 Aquæ pluuiialis efficacia. 263. d
 Aquæ ad ignem oppositio. 239. a
 Aquæ congelatione naues conteri. 238. b
 Aquæ uetustas. 236. a
 Aquæ inuentor nullus. 236. a
 Aquæ utilitas perpetua. 286. a
 Aquæ dulcē ut de mari extrahas. 264. b
 Aquam cur uino miscemus. 264. c
 Aquam alienam quatenus haurire permittat Plato. 233. a
 Aquam marinam in flammis ne immiseris. prouerb. 263. c
 Aqua intercute laborans Heraclitus, medico præcepit ex umbra facere scitatem. 128. a
 Aquæ immote, putridæ. 236. c
 Aquæ frigide miraculo non sunt, sed calide. 266. d
 Aquæ frigidissime quæ. 238. b. 239. d
 Aquæ calidæ perfrigeratæ minuuntur. 237. a
 Aquæ uiuæ. 236. c
 Aquarum uectabulum. 257. d
 Aquarum calidarum usus. 236. b
 Aquarum discrimina. 263. c
 Aquatica terrestribus ignotiora nobis sunt. 150. c
 Aquila portentum. 30. d. 39. c. 107. c
 Aquilæ septem reliquæ de exercitu Pompeij, a Cicerone irrisæ. 55. d
 Aquilarum & draconum inimicitia. 26. a
 Aquilonares homines longæuios. 262. d
 Aquilonares partes intemperatæ. 257. b
 ARA cornea Deli, una ex septem mundi miraculis. 154. a
 Ara tenus amicitia iura & ultra seruanda, contra Periclem. 5. a
 Ara Herculis & Musis communis. 75. c
 Ara Herculis due. 75. c
 Ara due in Germania clangorem edentes uictorie tempore. 38. a
 Areni litus in Thracia. 82. a
 Araua agri Molossi. 80. d
 Aranearum texturam imitatæ & matronæ in telis, & piscatores in sagenis. 148. b
 Arbores quædam cur folia non abijciant. 262. c
 Arati

I N P L U T A R. M O R A L I A.

Arati ad rempublicam gradus. 3. d
 Arationes Atheniensium sacræ tres. 19. a. b
 Aratri usus in condendis urbibus. 72. d
 Aratus Nicoclis tyranni percussor. 3. d
 Arbitri delecti autoritas quam sancte apud Persas culta. 369. d
 Arbor non omnis mansuescit. 120. c
 Arbores neglectæ degenerant. 40. d
 Arbores zephyro grauidæ fiunt. 78. b
 Arbores a siccantibus læduntur. 263. c
 Arbores & plantæ in mari unde alantur. 263. c
 Arca argenti, semper plena Simonidi, gratiarum autem arca uacua. 228. c
 Arcades primi homines ex terra. 76. d
 Arcadion Achuius maledicus in Philippum, ab ipso sibi muneribus conciliatus. 129. d
 Arcanum quod haberi uolebat ab Herphastione, ut obsignari Alexander. 105. a
 Arcani eruendi malum. 145. a. Eius detegendi periculum. 5. a
 Arcana etiam penetrant adulescentes. 112. d
 Arcana regum scire ne desideres. 48. d. 143. a
 Arcana naturæ indaganda. 143. b
 Arcanorum nostrorum tam odimus auidiores, quam inuulgatores. 46. a
 Arcanis suis offerendus magis offerebatur Gelon, quam loquendi libertate. 46. a
 Arcefilaus Academicus. 242. a
 Arcefilaus Batto scholam cur interdixit. 113. b
 Arcefilaus Batti Eudæmonis filius tyrannus Cyrenensium. 34. b
 Arcefilai in amicitia probitas. 116. b
 Arcefilai scilicet in libidinosos. 124. c
 Arcefilai modestia in defectu panis in conuiuio per seruos non apposita. 140. d
 Archelaus Apollodori filius de morte. 86. d
 Archelai dicta. 46. c
 Archelai apophthegmata. 45. c. d. 135. d
 Archelai auaritia ut reprehensa, & re-torta. 105. c
 Archemorus. 87. a
 Archemorus quanto dispeditio fuerit Herculem reliquisset. 10. b
 Argumenta poetarum qualia esse debent. 162. d. & deinceps
 Archias Actæonis amator, illi exitium attulit. 109. d
 Archias Phygadotherus. 193. c. 194. c
 Archidamus. 50. d. 51. b
 Archidamus Lacæmoniorum rex nullum quod mulierem pufillo corpore uxorem duxisset. 40. c
 Archidamus Agefilai filius. 60. a
 Archidamus pecunijs nullatus a Lacæmonijs. 40. c
 Archidamus Zeuxidami. 59. d
 Archidamus Spartatarum rex. 2. d
 Archidami de Pericle sententia. 2. d
 Archidami apophthegmata. 50. d. 60. a
 Archidami apophthegmata. 59. d
 Archimedis geometrae attentio in suo opere. 180. a
 Archilochus musicus. 21. a. 92. c
 Archilochus poeta. 163. d. 168. a. 177. a. 66. c. 144. a. 20. c. 23. b. Eiusdem inuenta. 23. b
 Architektorum duorum Atheniensium inter se commissio non infacta. 2. d
 Archytas Amphijseus scriptor. 81. a
 Archytæ habita fides. 11. a
 Archytæ, scite dictum. 43. c
 Archytæ Tarentini moderatio in ira. 43. c. 226. d
 Arclus & Cothus Xuthi filij. 81. c
 Arcule se includebat Clearchus dormiturus. 129. b
 Arcus caelestis ut fiat. 257. a
 Ardalus Troezenius musicus. 93. b
 Ardeole industria. 148. c
 Area ut confiat. 256. c. 257. d
 Areopagi dignitas. 183. a. a Pericle nonnihil immutata. 7. a
 Aretades Cnidius historicus de insularibus. 36. d
 Aretaphila Cyrenæa. 32. a
 Aretaphila purgatio. 32. b. c
 Aretaphila subulcica. 130. a
 Argæus Sparta. 59. d
 Argei cur dictæ sint simulachra. 73. b
 Argeorum in Tyberim iaciendorum mos unde manarit. 73. b
 Argia uia. 27. d
 Argileonidis Brasidæ matris pulchrum de patria dictum. 67. a
 Argille densitas. 233. a
 Arginuse. 60. d
 Argini omnes Græci dicti. 73. b
 Argiæ clare. 27. d
 Argiuorum ridiculæ sacrificandi mos. 28. a
 Argiuorum ac Lacæmoniorum bellum. 35. d
 Argiuarum mulierum forte facinus. 60. d. 27. d
 Argo nauis. 131. a
 Argonautæ & aureum uellus. 10. b
 Argonautis quanto dispeditio fuerit Herculem reliquisset. 10. b
 Argumenta poetarum qualia esse debent. 162. d. & deinceps
 Argumentationes brutorum. 149. a
 Argus centoculus. 159. b
 Ari syluestris usus. 150. d
 Ariamenes ac Xerxis fratrum insignis de regno paterno diuidendo exemptum. 270. d
 Aridei ignauia. 106. d
 Aries citharistria quædam Glauciam amans. 150. b
 Arietem esse uiri Megarensis quam filium, præstare, Diogenis diciturum.

153. d. 154. a
 Arigei Laconis dictum. 39. d
 Ariobarzanes Alexandri filius, patris proditor, a Dario capite nullatus. 37. a
 Arion a Delphino amatus. 224. b. c
 Aristophon poeta. 162. a
 Aristogora, Hyperidis oratoris amica. 194. d
 Aristarchus non satis bono iudicio quædam ex Homero carmina sustulit. 165. b
 Aristarchum Dianæ templum in Elide. 83. c
 Aristareon non incommode pauimento symposij aspergatur. 157. a
 Aristides cognomento Iustus. 49. c. & eius apophthegmata. ibidem.
 Aristides & Themistocles priuatam similitatem quum magistratu fungere, deposuerunt. 5. c
 Aristides Milesius historicus. 35. c
 Aristides de rebus Italicis. 39. c
 Aristides non sepe magistratum gessit. 184. c
 Aristidis flagitium. 170. a. exilium. 172. c. calamitas. 157. c
 Aristidis Iusti apophthegmata. 49. c
 Aristidis ad rem. euectio. 4. b
 Aristinus quidam falso obisse nunciatus, quibus cerimonijs expiatus. 70. d
 Aristippus mille drachmas pro institutione pueri cuiusdam exigebat. 41. c
 Aristippi argutum dictum. 133. d
 Aristippi modestia. 171. c. 141. c. cultus. 104. d
 Aristio perniciosus ciuis. 5. d
 Aristodemus coqui filius. 48. b. Cur mæorum tyrannus. 34. c
 Aristodemus Lacædæmonius Orenses male tractans. 110. a
 Aristodemus Bathues. 34. c
 Aristodemi Argiui metus. 129. b
 Aristocleæ puellæ triste exitium. 109. c
 Aristocratis supplicium. 225. d
 Aristogiton improbus homo. 50. b
 Idem Hyperidis & Demosthenis emulus. 195. a
 Aristomenis Ptolemæi præceptoris im prudentia. 119. a
 Ariston Sparta. 59. d
 Ariston mulieres exofus ex asina puellam genuit. 38. d
 Ariston cum omnibus disputans, feracè intelligere sermones reprehensoribus respondit. 130. a
 Aristonis Laconis dictum. 127. a
 Aristonis Cetei ultio. 227. c
 Aristonici honor ab Alexandro. 105. d
 Aristophanes Euripidis rotunditatem imitatus. 166. d
 Aristophanes in Socratem. 43. c
 Aristophanis Nebulæ aduersus Socratem. 43. c
 Aristophanis grammatici in amoribus b 2

corruialis elephas. 150.b
 Aristophan delator Timothei. 93.a
 Aristoteles de rebus Italicis. 40.b
 Aristoteles quaedam retractavit. 15.c
 Aristoteles Philippo obnoxius, Diogenes liber. 92.c
 Aristoteles et Plato, duo optimi philosophi. 243.b. eorumque laws. 245.c
 Aristoteles Platonius. 22.c
 Aristotelis balbuties. 165.a. 112.c
 Aristotelis Eudemus, seu de Anima liber. 88.c
 Aristotelis opinio de inambulatione post coenam. 127.b
 Aristotelis de principijs rerum opinio. 251.b
 Aristotelis consilio non audiens Alexander. 103.d
 Aristoteli operam dare Alexandrum filium monet Philippus. 47.a
 Aristoteli obiectum quod relicta Academia apud Philippum et Alexandrum degeret. 92.a
 Aristotimus tyrannus. 30.a
 Aristotimi caedes. 31.a
 Aristoxenus musicus. 21.c. 269.a.b
 Aristylla. 19.c
 Arithmetica exerceri mult. 182.c
 Arithmetice bruti norunt. 151.a. 152.d
 Arius philosophus Alexandrinus quanti ab Augusto aestimatus. 56.b
 Arma rebellibus Babylonij uictis a Xerxe adempta. 45.b
 Arma hostibus detracta cur dijs non dedicent Spartiae. 61.d
 Armata ac munita ferre cetera omnia animalia, homo unus nudus nascitur. 158.a
 Armata cur sint apud Lacedaemonios omnia deorum simulachra. 60.c
 Arrianus de rebus Alexandri in Latinum uersus. 269.a
 Ars quid sit. 158.b
 Ars nulla inter alias praecipue eminet. 158.b
 Ars ueritatem contingere debet. 64.d
 Artis iactator magnum in periculum adductus. 47.d
 Artis dimidiam partem, dimidia mercede discere uolentes ab Isocrate, repulsi. 190.b
 Artes consilio et prudentia non fortuna regi. 158.b.c
 Artes fordidas nec discunt nec exercent Lacedaemonij. 58.c. 66.d
 Artes ubi maxime uigeant. 105.b
 Artes quidem omnes honorabat Alexander, sed non emulabatur. 105.c
 Artium et scientiarum princeps philosophia. 42.c
 Artium honestarum quantitas sit uoluptas. 180.a
 Arfinoes reginae filium lugentis conso-

latio. 87.c
 Artabanus Darij frater. 270.d
 Artaxerxes Memor facillimum se aduentibus praestabat. 45.c
 Artaxerxes Cyri frater fortunatus. 45.c. 102.d. 107.d
 Artaxerxes Persarum rex. 45.c
 Artaxerxis regis gratitudo. 45.a
 Artaxerxis Longimani dictum. 45.c
 Artifices libentius ea faciunt quae publico usui futura sunt, quam quae priuato. 130.d
 Artifices suo se opere uelut pascentes. 180.a
 Artificum excellentium prouentus maximus Alexandri tempore cur fuerit. 105.b. et deinceps
 Artificum exemplum, quorum alter disertior, alter peritior. 2.c.d
 Artyni Epidaurijs qui sint. 80.a
 Arundo piscatoria qualis esse debeat. 151.c
 Aruns Porseae filius. 30.a
 Aruntius hydropotes filiam propriam uiolans. 38.a
 Aruntius Paterculus equum aereum ad cruciandos miseros commentus, ipse primus in eum detruditur. 40.a
 Aruspice fraus militaris. 58.d. Vide Augurium.
 Asclepius improbi patris filius. 227.c
 Asia, prima citharae forma, unde dicta. 63.d
 Asia controuersa inter Darium et Alexandrum. 47.c
 Asinus auro onustus quod non adeat, etc. 47.a
 Asinus propter equum honoratur. 74.d
 Asinus pro domino uerberatus. 140.d
 Asini dorso comparata insula Thasus. 92.c
 de Asini umbra audire populus Atheniensis promptior quam de rebus necessarijs. 194.a
 Astionis mirum ingenium. 146.c
 Aspectus amorem conciliat. 266.a
 Asperitas nimia ingrata in republica. 9.d
 Asphragine coronabatur sponse apud Bceotios. 17.b
 Aspis Bocchoridis Aegyptij capiti circumuoluta. 135.b
 Assensionis summa. 248.d
 Assentator, secundas semper partes sequitur in bonis, in malis primas. 112.d. 113.4
 Assentatoris descriptio. 112.d
 Assentatores maxime diuitibus insidiantur. 111.a.b
 Assentatorum Demetrii uanitas. 12.a
 Assentatoribus nihil deterius. 44.a. 143.d
 Assentatoribus aditum facit amor sui. 110.d

Assentatoribus Cypriae. 111.c
 Assiduitatis uis. 40.d
 Assuescedum optime uitae rationi. 123.c
 Assurgendi senioribus mos apud Spartiatas. 64.b
 Aster Olympius Philippum eluscat. 36.c
 Astrologie ad summum promotio. 72.b
 Astrologiam etiam discant mulieres. 19.c
 Astropei imbres optimi. 264.a.b
 Asyages Medorum rex. 28.a
 Astyratide apophthegmata. 60.b
 Atepomarus Gallorum rex. 38.d
 Athenodorus philosophus. 56.b
 Athenarum eleuatio. 61.c. 63.c. in se diuisio. 4. a
 Athenis exulabat Theseus. 93.c
 Atheniensis cuiusdam ignorantiam Lacedaemonio exprobrantis retaliatio. 59.d
 Atheniensis populi ingenium. 1.c
 Atheniensis nunquam nisi pullati pacem decernebant. 124.c
 Atheniensis uicti. 63.b
 Atheniensis honesta sciunt, non faciunt. 65.c
 Atheniensis nemo impune pulsare poterat. 140.d. 141.a
 Atheniensis autochthones. 92.c
 Atheniensium loquacitas. 171.a
 Atheniensium a Lacedaemonijs scommata. 59.c
 Atheniensium turpia. 63.d
 Atheniensium iuuenes ad se missos Minos non occidebat. 82.c
 Atheniensium Democratia. 235.a
 Atheniensium comitas, qui ne Philippi quidem hostis sui literas interceptas resignare noluerunt. 1.d
 Atheniensium religio in moro arbore conseruanda. 216.d
 Athletae xyistici gymnasiorum columnis similes. 127.a
 Atho monti per epistolam minatus Xerxes. 138.d
 Atmae Scythae apophthegma. 184.c
 Atomi, rerum principia secundum quosdam. 251.a
 Atomi unde dicta. 251.a
 Atomorum latio. 247.d
 Atomorum motus. 253.a
 Atomorum motus fortuitus. 251.b
 Atossa mulier Xerxi a Dario imperium eblandita. 207.c
 Atreus non in omnibus honestis filium Agamemnona erudiuit. 168.a
 Atreus et Thyestes Pelopis filij. 39.b
 Atrometus Aschinis pater. 191.b
 Attali Eumenis fratris ignauia. 48.d
 Auaritia etiam mortuorum loculos effodit. 45.b
 Auaritia a republice perniciosa. 10.c
 Auaritia Spartam perdidit. 66.d
 Auaritia libidini coniuncta. 33.b
 Auaritia

I N P L U T A R I M O R A L I A.

Auaritia licet saltem iugulando afferens. 33.d
 Auaritia, grauis acerbaque domina. 133.c
 Auaritia a simina, ac formicarum uitae similis. 133.c.d
 Auaritia ferina. 133.d
 Auaritia senum. 180.a
 Auaritiae crimen exprobratum, urbane retortum. 46.c
 Auaritiae mala. 66.d
 Auaritiae detestatio, eiusque remedium. 132.d. et deim per totum.
 Auaritiae caecitas. 38.c
 Auaritiae proprium. 133.b
 Auaritiae semina adolescentibus uitanda. 10.c
 Auarorum irridendorum ratio. 45.b
 Auarorum poena apud inferos. 232.d
 Auarorum dogmata filijs. 133.d
 Auarorum hominum miseria. 124.b
 Auctoritas unde conciliatur. 7.a. 130.c
 uide Auctoritas.
 Aucupum habitus. 104.a
 Audacia Alexandri. 56.b
 Audacia humana quae sit. 68.d
 Audienda multa, pauca loquenda. 174.d
 Audiendi sensus ad affectus commouendos maxime idoneus. 174.b
 Audiendi ratio prior quam dicendi. 259.c
 Auditio nulla suauior laude. 180.b
 Auditus quid. 260.a
 Auditus a turpitudine cohibendus. 160.d
 Auditus in musica maxime tria aduertit. 24.c
 Auditus etiam, non solum uisu, amor conciliatur. 270.b.c
 Auditor improvidus ipse sibi nocet. 175.d
 Auditor sit gratus. 175.a. 176.c
 Auditor de quibus interrogare debeat. 176.a
 Auditoris officium. 174.a. et deim per totum libellum.
 Auditoris habitus in audiendo oratore et quouis alio. 177.a
 Auditoris sicut conuine quaedam officia. 177.b
 Auersio in praecipitio, in Lacone reprehensa. 65.d
 Aues, deorum caduceatores. 151.a
 Aues loqui et canere discentes. 150.c
 Aues garrulae. 235.c
 Augur cur solus sacerdotem alium non substituit simul ac danatus sit. 78.c
 Augurium, diuinandi ars, ab auius sumpta. 150.b.c
 Auguria ex piscibus. 151.c
 Augures et auspices cur luminaria aperta haberent. 76.b
 Augures ulcerosi inaugurandi causa federe non poterant. 26.c
 Augurum praeter ceteris sacerdotibus priuilegia. 78.c. uide Auspicium.
 Augustus qua ratione Alexandria perpercerit. 8.a
 Augusti Caesaris apophthegmata. 56.a.b
 Augusti fortuna. 100.b
 Augusti imperia non minus popularia quam regia. 179.a.b
 Augusti senis ad iuuentutem apophthegma. 179.b
 Aulicus dici philosophus metueri non debet. 130.c
 Aulicorum luxus et ocium. 170.d
 Aulicorum miseria. 155.b
 Aurifices luxus fecit. 234.a
 Aurifodina inexhausti laboris. 35.a
 Aures auribus iungentes in osculandis puellis. 174.b
 Aures dicenti accommodande. 174.c
 Aures cur geminae, et lingua unica. 174.d
 Aures uenter non habet. 125.b
 Aurium munimenta. 174.b
 Aurium una est uia ad uirtutem perducendi iuuenes. 174.b
 Auribus populum duci oportet. 2.d
 Aurum Alexandri mille camelis circumlatum. 108.b
 Auri contemptor M. Curius. 52.b. Fabricius, ibidem
 Auro effodiendo ciuitas omnis intentata. 34.a
 Auro obruta patriae proditrix puella. 37.b.c
 Auspicandi tempus quod sit. 75.d
 Auspicari post Sextilem mensem cur Metellus pontifex maximus, prohibuerit. 73.d
 Auspiciorum prospera quae sint, sinistrae, an dextra. 76.a
 Auium nominibus se quidam uiri illustres uocabant. 151.a
 Autolecythi assentatores. 111.c
 Auctoritas ut cuiquam firmetur. 7.a
 Auctoritate sua neminem peccare uolebat Hippocrates. 172.c
 Auctorum lectio in usum traducenda. 168.b.c
 Axillarum titillatio molesta. 124.b

B, Aoles nunquam in P mutant. 213.a
 Babyloniorum multa a Xerxe ob defectionem. 45.b
 Babylonius positus Darius unius Zopyri fraude. 45.b
 Bacchanalium uetus pompa. 134.b
 Baccheus modus ab Olympo inuenitus. 23.b.c
 Bacchus insaniens nymphis seu lymphis temperandus. 126.d
 Bacchus idem est et Liber et Lydius. 156.c
 Bacchi sacerdotes Thyades. 29.c
 Bacchi in sacrificijs neglecti ultio. 37.d
 Bacchi uaria cognomina. 141.b. 156.c
 Bacchum in mare mergendum esse, quid sit. 264.d
 Bacidis et Sibyllae responsa. 26.d
 Bagoas eumachus. 106.d
 Balenarum ductor pisciculus quidam. 153.a
 Ballachrades. 83.d
 Balneo multum extimati. 123.c
 Balneo comparata oratio, quod utrumque mundet. 175.d
 Balneorum frigidorum usus ut adhibendus. 26.b
 Balneorum calidorum usus. 26.b
 Balnearum et unctio mollities. 74.a
 Barbam et comam cur alerent Spartani. 63.c
 Barbae canae longae usus. 64.c
 Barbarum nimis et inhumanum spectaculum. 30.b
 Barbis militibus suis radi uolebat Alexander Magnus. 47.c
 Barbarisimae correptae merces inges. 48.c
 Barbaros etiam humaniter habere uolebat Alexander Macedo. 103.d
 Barbarorum luctus. 46.c
 Batalus dictus Demosthenes. 194.a
 Batrachus leno. 162.a
 Battus Cyrenensium rex factus. 34.c
 Battus cognomento Felix. 34.b.c
 Battus, id est mollis. 34.c
 Battus schola exclusus. 113.b
 Battus Eudemon. 34.b
 Batti lepidum dictum. 217.d
 Beatitudo in quo consistat. 42.a
 Beatus apud poetas qui sit. 164.c
 Beatorum insulae. 90.b
 Beatos homines contemplatus, contemplator item eorum miseros stipatores. 96.b
 Beatissima ciuitas quae a Solone censeatur. 222.b
 Bebryciorum aduersus Phocenses dolus. 32.a
 Beccefelene nugae. 252.b
 Bellerophonis pegasus qui fuerit. 28.d
 Bellerophonis mala aduersus Lycios. 28.d. 29.a
 Bellerophonis integritas. 144.a
 Bellare docendi hostes non sunt. 50.d
 Bellum determinatis non pascitur. 50.d. 60.a
 Bellum, doctrinam nequit eripere. 42.a
 Bellum Naxtorum ac Miletorum propter Neeram quandam. 31.c
 Bellum etiam optime senum consilio administrari. 181.c
 Bellum sacrum. 29.c
 Bellum Titanum aduersus deos. 20.b
 Belli non est locus iterum peccandi. 49.d
 Belli orchestra, regio supina et patens. 52.a
 Belli dux non in fronte modo, sed et in tergo oculos habere debet. 181.b
 Bellorum origo. 86.d

<i>in Bello bis non peccari.</i>	49.d	<i>Bibere parum cur assueverint Spartia-</i>	72.b
<i>Bella omnia propter pecuniarum cupiditatem excitantur.</i>	86.b	<i>ta.</i>	61.d
<i>Bellorum cause.</i>	246.b	<i>Bibere qui uelint, esse etiam oportere.</i>	64.c
<i>Bellorum faciendorum in regibus amentia.</i>	118.c	<i>Bibendi certamen ingressurus quid obseruet.</i>	123.c
<i>Bellis exercitii Romani per annos quadringentos octoginta cotimetes.</i>	101.b	<i>Bibendi certamine mortui.</i>	123.d
<i>Bellica Lycurgi precepta.</i>	63.a	<i>Bibendi certamine Alexander perijt.</i>	123.d
<i>Bellucarum rerum quies ignauus facit.</i>	41.d	<i>Bibendum non esse quum satis biberis, etiam si ultrò pronoceris.</i>	1.c
<i>Bellcis etiam commissionibus utilis miscela.</i>	23.a	<i>Biliofo mel inutile.</i>	159.d
<i>Belluæ diuersi generis difficile miscentur.</i>	160.c	<i>Binarius unitati aduersatur.</i>	72.c
<i>Belona pisciculus marinus.</i>	185.b	<i>Bionis philosophi pulchrum dictum de studio literarum.</i>	42.c
<i>Bene aut malè audire ut uolunt, reges possunt.</i>	46.d	<i>Bionis dictum reprehensum.</i>	114.c
<i>Bene dicendi cura quanta fuerit Ciceroni.</i>	55.d	<i>Bionis dictum de gloriosis.</i>	137.c
<i>Benefacere sibijpsis qui nolint, alijs cogi bona suppeditare.</i>	45.b	<i>Bipennem cur teneat Labradæus Iupiter, non fulmen aut sceptrum.</i>	83.b.c
<i>Benefactori bouem immolare.</i>	82.b	<i>Bis de eadem re puniri, iniustum.</i>	228.d
<i>Beneficentia ut iucundior fiat.</i>	116.b.c	<i>Bis in bello non peccari.</i>	49.d
<i>Beneficentia et gratia superari Philippus non sustinebat.</i>	47.a	<i>Bis de eadem re nunquam consultauit Tiberius.</i>	56.b
<i>Beneficentia, res iucundissima.</i>	130.d	<i>Bito et Cleobis Cræso feliciores.</i>	86.c
<i>Beneficium exprobrati gratiam perdit.</i>	116.b	<i>Blepusus Phocensis.</i>	31.d
<i>Beneficiu accipiens sæpe pudesit, nunquam dans.</i>	130.d	<i>Bocchoris Aegyptius natura seuus.</i>	135.b
<i>Beneficio afficere, iucundius quam affici.</i>	130.d	<i>Bœotius Deus quis dictus.</i>	204.b
<i>Beneficia gratiora facit dantis hilaritas ac facilitas.</i>	116.c	<i>Bœotia fidium ac tiliarum lex.</i>	20.b
<i>Beneficiorum uicissitudo in amicitia necessaria.</i>	160.a	<i>Bœotij ocio dissoluti.</i>	52.a
<i>Beneficij odium placatur.</i>	26.b	<i>Bœotiam Agesilaus expugnat.</i>	57.d
<i>Beneficus malè audiens quid respondeat.</i>	19.a	<i>Bonus nemo est.</i>	246.a
<i>Beneuolentia Pompeij.</i>	116.b	<i>Bona ualetudo, bonum diuinum.</i>	124.c
<i>Beneuolentia ciuium quam ualidi præsidium.</i>	11.a.b	<i>Bona dea, Flora.</i>	72.a
<i>Beneuolentia quid.</i>	25.d	<i>Bona fortuna, clypei Demosthenis elo-gium.</i>	193.b
<i>Beneuolentiæ fraternæ commendatio.</i>	270.b.c	<i>Bonum facere, occidere.</i>	75.a
<i>Benignus quam dominus appellari maluit Philippus.</i>	46.d	<i>Bonum quo latius patet, eo gratius.</i>	130.d
<i>Bessus patris percussor suo iudicio detectus.</i>	277.c.d	<i>Boni uiri, malorum contumelij expofiti.</i>	178.a
<i>Bessi pœnæ.</i>	227.c	<i>Bona duo humane nature precipua, intellectus, et ratio.</i>	42.a
<i>Bestiæ ualetudine mala laborantes, remedia propria sibi querunt.</i>	266.c	<i>Bona ac mala in pœtis permista.</i>	164.d
<i>Bestia quis odio habemus.</i>	25.d.26.a	<i>Bona aduentitia, nobilitas, diuitiæ, gloria, forma, sanitas, uires, intellectus, ratio.</i>	41.d
<i>Bestiarum inter se odia.</i>	25.d.26.a	<i>Bona amplianda, mala contrahenda.</i>	87.b.c
<i>Bestiarum natura incorrupta, et non fucata.</i>	185.a	<i>Bona dissecta sunt ac discissa.</i>	88.d
<i>Bestiarum uenus stata.</i>	185.b	<i>Bona nature et animi.</i>	41.d
<i>Bias Prienensis.</i>	81.b.c	<i>Bona omnia nostra, deorum munera sunt.</i>	88.d
<i>Bias Sparta.</i>	60.b	<i>Bona omnia in matrimonio uiri dici debent, etiam si uxor plus attulit.</i>	18.a
<i>Biantis senioris uictima lingua.</i>	174.b	<i>Bona presentia ut tueamur.</i>	61.d
<i>Biantis responsum reprehensum.</i>	115.b	<i>Bona et mala sensibilia esse.</i>	244.a
<i>Biantis dictum forte.</i>	42.c.60.b	<i>Bona omnibus communia etiam inter beneficia Dei referenda.</i>	95.d
		<i>Bona simul ac mala omni homini miscentur.</i>	97.c
		<i>Bona que diripi non possunt nec expugnatis urbibus.</i>	98.b

Bruta

<i>Bruta etiam demulceri et auribus et uisu posse.</i>	146.c	<i>Cæneus, subito ex muliere mas factus.</i>	169.d
<i>Bruta in multis hominem superant.</i>	147.a	<i>Cænei Pindarici mirum.</i>	240.b
<i>Bruta terrestria sibi mutuo non auxiliantur.</i>	152.a	<i>Cæsar Augusti apophthegmata.</i>	56.a
<i>Bruta alia alijs maiora ac inferiora.</i>	146.d	<i>et deinceps</i>	
<i>Bruta etiam esse rationalia.</i>	67.d.262.a	<i>Cæsar et Craffi inimicitia.</i>	76.b
<i>Bruta in mala ualetudine sibi medentur.</i>	266.c	<i>Cæsaris uirtus in Pompeij status reponendis.</i>	122.b
<i>Brutorum mores aliquando in exemplum nostrum trahit.</i>	185.a	<i>Cæsar fororis Augusti filius.</i>	56.b
<i>Brutorum in corpora, animæ quedam defunctorum immigrat.</i>	232.a	<i>Cæsar ubi tu, ego Caia.</i>	73.a
<i>Brutorum discipuli homines.</i>	150.d	<i>Caia Cæcilia.</i>	73.a
<i>Brutorum exemplo nihil turpe esse.</i>	244.d	<i>C. Iulij Cæsar Augusti apophthegmata.</i>	55.d
<i>Brutorum quorundam inter se odia.</i>	26.a	<i>et deinceps</i>	
<i>Brutis in animalibus crudelitatem exerceri uolebat Pythagoras.</i>	122.b	<i>C. Cæsar fortuna.</i>	100.b
<i>Bubrostus quid significet.</i>	213.a	<i>C. Cæsar nouis rebus studens.</i>	9.d.10.a
<i>Bucephali mira indoles.</i>	149.c	<i>C. Domitij apophthegma atque adeo stratagema.</i>	52.b
<i>Bucephalo seni Alexander parcebat.</i>	183.a	<i>C. Fabricij apophthegmata.</i>	52.b
<i>Bucolie.</i>	81.a	<i>C. Gracchi et Scipionis contentio.</i>	54.c
<i>Bucula pro uirgine caesa.</i>	37.b	<i>C. Gracchi fistula qua uteretur in concionibus.</i>	139.a
<i>Buglossa commodè potatoribus uino miscetur.</i>	244.d	<i>C. Gracchus qualiter rempublicam Romanam administrarit.</i>	1.b
<i>Bulla quid.</i>	75.a	<i>C. Lælius Scipionis minoris amicissimus.</i>	54.a
<i>Bulle ex aqua, aere plene.</i>	263.d	<i>C. Marius Lemargus.</i>	36.a
<i>Bullis cur exornentur pueri nobiles.</i>	78.d	<i>C. Marij apophthegmata.</i>	54.c
<i>Buris seu Bulis et Spertis Lacedæmoniorum uirtus.</i>	65.c	<i>C. Pompeij iuris peritus an imperitus.</i>	55.c
<i>amoris in patriam.</i>	8.c	<i>C. Pontij Romani audacia ac uirtus.</i>	101.d.102.a
<i>Busris ab Hercule casus.</i>	40.a	<i>C. Popilij Romani legati magnanimum ac præruptum aduersus Antiochum regem facinus.</i>	54.d
<i>Bysaltia puella Massyli regis filia, patrem amore hospitii prodens, ab illo deferta, sibi manus affert.</i>	38.b	<i>Calabria, Irene olim dicta.</i>	81.b
<i>Bysius mensis.</i>	80.b	<i>Calamitatem nobis ipsi accersere non debemus.</i>	8.c
		<i>Calamitates quibusdam utiles fuerunt.</i>	120.c.d
		<i>Calamus non atramento, sed fæto illitus.</i>	191.d
		<i>Calceamentis cur non uterentur Aegyptiæ mulieres.</i>	18.c
		<i>Calceus ubi premit, nemini notius quam ei qui calceatur.</i>	18.a
		<i>Calendæ redduntur ab usurarijs, nefastæ.</i>	219.d
		<i>Calendarum, Nonarum, ac Iduum ratio.</i>	72.b
		<i>Calidus et Chiron medicinæ autores creduntur.</i>	203.b
		<i>Calidum putrefactionem molitur.</i>	267.a
		<i>Calida et frigida cur ex ore emittuntur.</i>	237.c
		<i>Calidæ aque potus utilitas.</i>	126.d
		<i>Calidi longeuiores.</i>	262.d
		<i>Caliditas in fundo maris maior quam in summa parte.</i>	265.a
		<i>Caliditas omnia conseruat.</i>	236.c
		<i>Caliditas, plantas producit.</i>	236.c
		<i>Callias Atheniensium locupletissimus.</i>	134.b
		<i>Callie adulatores.</i>	130.d
		<i>Callicratidæ Laconis uirtus ac scite dicta.</i>	60.b
		<i>Callimachus occisus stetit.</i>	35.c

6 4

I N D E X

Canis in cruce sublatu. 102. b
 Canis in rogum se cum domino mortuo
 comburendo coniiciens. 149. c
 Canis in uenando mira industria. 149. a
 Canis ligneus apud Locros. 81. a
 Canis Lyfimachi. 11. a
 Canis publicè ab Atheniensibus remu-
 neratus. 149. b. c
 Canis, qui et Sirius, seu Sotes, oriens à
 capris obseruatur. 151. a
 Canis cognomine Capparus templi Ae-
 sculapij custos sacrilegum prodens.
 149. b
 Canis quidam cadauer heri occisi tres
 dies seruans. 149. b
 Canis Pyrrhi priuati hominis se in ro-
 gum heri mortui comburendi inij-
 cit. 149. c
 Canis Indici qui aduersus Alexandrum
 depugnat, animi celsitudo. 149. d
 Canis repentinè morti illachrymans
 Vlysses, uxori steni siccis astidebat
 oculis. 98. a
 Canis ubi et quibus in sacrificium of-
 feratur. 74. d
 Cani à se septem millibus drachmarum
 empto caudam cur reciderit Alci-
 biades. 49. d
 Cani maxime infestus Hercules. 78. a
 Canem cur immolent Luperci. 76. a
 Canem cur ne appellaret quidem sacer-
 dos. 79. c
 Cane cur faciant Genetæ Romani. 75. a
 Cane et capella abstinebat sacerdos.
 79. c
 Canes castigari posse. 146. c
 Canes demittentibus se parcunt. 149. c
 Canes etiam sapere, quum insanire pos-
 sint. 147. a
 Canes herba choleram eiiciunt. 150. d
 nauis eam leuant. 266. c
 Canes hominem defendunt. 158. a
 Canes feroces. 94. a
 Canes inertes. 178. b
 Canes relicto homine cur lapidem in-
 sectentur. 267. b
 Canes clementis et excelsi animi præ-
 bent significationem. 149. c
 Canes ut citius concipiant. 264. a
 Canum allusio, uelut saluatio non re-
 pudanda. 11. a
 Canum indicia. 149. b. industria. 148. b
 Canum pellibus cur uestiantur Lares.
 74. d. 75. a
 Canibus pastoribus comparati Reges.
 129. b
 Canities, magistratus symbolum. 181. c
 Cani tibicinis oblectatio. 180. a
 Canonici in musicis qui sint. 269. d.
 270. a
 Cantare discentes aues. 150. b. c
 Canthario Arcas. 82. d
 Cantharis remedium in se habet. 227. d
 Cantharidis uenenum. 163. c

Cantharolebron Olynthi. 97. e
 Canicorum modorum uis. 267. d
 Canicorum genera tria apud ueteres.
 268. d
 Canilenarum ueterum argumenta. 268. a
 Canionum lubricarum malum. 172. a
 Cantor de plebe, à Philippo rege supe-
 rari se non patiens. 117. d
 Cantoris laus eleuata. 47. b. 59. d. 60. a.
 61. a. b. c
 Cantores in certamine diligentiores
 quam soli. 121. a
 Cantores Dionysiaci. 121. a
 Cantus coniuuales. 167. b. c
 Cantus Lydium et Phrygium adolescen-
 tibus adimendi. 11. c
 Cantuum excessus et peccata. 173. a
 Canulia Papyrij Tolucris filia à fratre
 uitata, gladio se à patre misso con-
 ficit. 38. d
 Caphene uirginis Carie amor. 28. c
 Capillus Veneris pauimento symposij
 aspergendus. 157. a
 Capilli ac barba infector è iudicum nu-
 mero à Philippo submotus. 47. a. b
 Capitolum circa cur nemo patricius
 habitaret. 78. a
 Capitoli Romani periclitatio ac ser-
 uatio. 102. b
 Capparus canis quidam. 149. b
 Capparis uis in restaurando appetitu
 cibum fastidientibus. 210. c
 Capra una ut totum gregem ad se tra-
 hat. 229. c
 Capra qua herba sistatur. 130. a
 Capram cur ne appellaret quidem sa-
 cerdos. 79. c
 Capram gestare non potens, bouem su-
 perimponit. 233. d
 Capræ Creticæ dictam usum monstra-
 runt. 150. d. 151. a
 Capræ ut sistantur. 130. a
 Capræ, Tiberij Cesaris domicilium.
 91. d
 Capri Mendesij mirum. 69. a
 Caprificus ruminalis. 100. d
 Captus bello se redimere fide sua per-
 missus. 81. b
 Capte urbi irati dii relinquendi. 52. c. d
 Captiui iamiam uendendi astutia apud
 Philippum regem. 47. a
 Captiui nudi uenditi. 57. a
 Captiue Chiomaræ aduersus tribunum
 Romanum mira uirtus. 33. b. c
 Captiuarum Lacænarum responsa pul-
 cherrima. 67. c. d
 Captiuos uiros suos commutatis uesti-
 bus è carcere liberant Tyrrenæ
 mulieres. 28. c
 Caput cur operiant qui deos saluant,
 aperiant uerò qui homines dignita-
 te præditos. 71. b
 Caput hominis tamquam corporis totius
 radix. 91. b

Caput, mentis sedes. 251. d
 Caput supinatoris sui à cadauere suis
 ipsius manibus defectum Chiomara
 domum refert. 33. b. c
 Capitis commissuræ ratio Hippocrati
 non comperita. 172. c
 Capitis in causa, ne matri quidem se cre-
 didisset Alcibiades. 49. d
 Capite aperto cur Saturno et Honori
 sacrificem Romani. 71. a. b
 Capite cur tecto filij, nudato filia pa-
 rentes suos efferant. 71. b. c
 Capitales cause diutius discutuntur.
 59. c
 Capitone pisces mucore suo uiuentes.
 147. d
 Carabus piscis. 152. e
 Carboni fides à Romano populo non
 habita. 2. b
 Carcere ac uinculis diu cohibiti cum la-
 xantur, egré incedunt. 42. b
 in Carcere inimicum inuisere, iucun-
 dum. 50. b
 Carneades aduersorum casuum in pro-
 speris admonere solebat. 98. a
 Carneadis dictum. 14. c
 Carminum altior et latens mens. 35. c
 Carminum et modulationum usus apud
 Lacædæmonios. 66. b
 Carmentis adem cur matres edifican-
 rint. 75. b
 Carnia, festum Apollinis apud Spar-
 tam. 268. d
 Caro ad solem cocta. 82. b
 Caro emendicata quæ fuerit. 80. d
 Carnis crudæ contactus cur sacerdoti
 uetitus. 79. c
 Carnes esse, luporum ac leonum esse.
 126. c
 Carnes non carnes, dulciores. 160. d
 Carnium esu abstinerere satius esse. 126. c
 Carnium esu exi cruditas maxime uitari
 da. 126. c
 Carnium esu homini indecorus. 69. d
 Carnium et uini plenior usus ingenium
 obscurat. 96. d
 Carnium esu unde ceperit. 145. d
 Carnium esu bona pars hominum ui-
 uitant. 147. b
 Carnium generatio. 262. b
 Carnibus humanis uescentes. 82. d
 Carnibus uesci cur noluerit Pythago-
 ras. 145. d
 Carthago à Scipione capta. 52. d
 Carthaginis excise malum Romanis.
 121. a
 Carthaginem placentam qui prior Sci-
 pione diripisset, equo priuatus à
 Scipione censore. 54. a
 Carthaginensis populi mores. 1. c. d
 Carthaginenses à Gelone debellati. 46. a
 Carthaginenses cum Scipione foedus pa-
 ciscuntur. 52. d
 Carthaginenses mulieres comarum sua-
 rum

I N P L U T A R. M O R A L I A.

rum tonfuras reipub. ad machina-
 rum usum obtulerunt. 233. b
 Cassandræ uaticinatio cur patriæ nihil
 profuerit. 11. a
 Cassandræ cædes. 39. d
 Cassander tyrannus cur non statim à
 dijs punitus. 227. b. eius statua. 229. d
 Cassandro indignatur Alexander. 47. d
 Cassius filium fame enecans. 37. a
 Cassij Bruti patriæ proditoris ultio à
 patre. 37. a
 Castigantis uox quomodo accipienda.
 177. c
 Castoris et Pollucis amor fraternus.
 270. d
 Castoris et Pollucis stellæ. 255. b
 Castoriæ legis canuus. 268. b
 Castorius modus in musicis. 23. a
 Castra cur frequenter mutarent Spar-
 tani. 63. a
 Casus aduersi ut leuandi. 90. d. 91. a
 Casus humani fortiter ferendi. 89. b. c
 Casus mirabiles et illustres ijdem penè
 ac similes Græcorum et Romanorum.
 35. c. et deinceps usq; ad 40. b
 Casus quorum sit. 253. d
 Catacauta qui. 81. c
 Catapultæ pernicies. 60. a
 Catella homicidium indicans. 110. a
 Cathetus Anij regis filiam Saliam ra-
 bilissimi. 40. b
 Catilina perniciosus ciuis. 5. d
 Cato magis rubescens quam pallen-
 tes diligebat. 53. c. 134. d
 Cato acerbius Catulo censori respon-
 dit. 5. b. 137. a
 Cato Uticensis ceteris nauis impositis
 sibi manu necem consciiuit. 129. b
 Cato relicto exercitu ad Athenodorum
 philosophum nauigauit. 130. b
 Cato statum sibi poni noluit. 10. c. d
 Cato senex reus causam dixit. 179. a
 Cato non sepe magistratum gessit. 184. c
 Catonis seueritas. 17. d
 Catonis in dicendo mos. 3. c
 Catonis bona æstimatio. 122. c
 Catonis cautio. 125. a
 Catonis amor in patriam. 5. d
 Catonis probitas. 122. b. c
 Catonis senioris apophthegmata. 53. c
 Catonis de senio præceptum. 178. d
 Catonis erga patriam amor. 5. d
 Catonis senioris mordacitas. 3. a. b
 Catonis et Pompeij inimicitia. 6. a
 Catonis prudentia in populi nauise. 9. d
 Catonis de ceteris cura ac sollicitudo,
 quam se uellet occidere. 129. b
 Catonis pueri in discendo curiositas.
 165. d
 Catonis ad rempublicam promotio.
 4. a. b
 Catorthoma quid. 242. b
 Catulus censor à Catone repulsum pas-
 sus. 127. a. 5. b. c

Catuli Luciatij stratagema. 54. d
 Catulorum diuersimodè educatorum
 exemplo quid possit educatio, osten-
 dit Lycurgus. 41. a
 Catulorum expurgatio. 76. a
 Caudine furcæ. 35. d
 Caulli Ciceronis. 55. c
 Causa quid, et quotuplex. 252. d
 Causa apud nos, est liberum arbitrium.
 253. d
 Causa externa et laceffens. 248. c
 Causa per accidens. 253. d
 Causa perfecta et absoluta. 248. c
 Causa usualis. 253. c
 Causæ ciuiles et controuersie sine con-
 uicijs et maledictis agendæ. 13. a
 Causæ primæ. 252. d
 Causæ rerum naturalium. 263. c. et de-
 inceps usque ad 267. c
 Causas esse etiam eorum quæ nos igno-
 ramus. 229. c
 Causariorum suorum fraudem quam
 modestè tulerit Antigènes. 107. b
 Cautos nos faciunt inimici nostra omnia
 explorantes. 120. d
 Cecilij liber. 188. d
 Cecrops qualis fuerit. 227. a
 Celenon Phrygiæ oppidum. 36. a
 Celeritatis momentum. 3. d
 Celtæ qui, et quod sint barbarorum no-
 bilissimi. 87. d
 Celtarum inter se seditio mulierum in-
 teruenit sopita. 28. a. b
 Censor ut electus sit Cato. 53. d
 Censor cur statim imo magistratu
 anserum alimenta locent. 78. c
 Censorum altero mortuo, alter se ma-
 gistratu abdicat. 74. d
 Centauri nusquam sunt, nec Gorgones.
 234. a
 Centrum globi principium. 254. b
 Cepæ et allia in uicinia rosarum ac uio-
 larum meliores illas faciunt. 122. c
 Cephalus Lyfanius Lyfiæ oratoris pa-
 ter. 189. c
 Cephisodotus Praxitelis filius. 192. c
 Cepion fidium lex. 20. b
 Cerami fabula. 154. c
 Ceraneus specus unde dictus. 154. c
 Cerberus. 78. a
 Cercaphi amor. 82. a
 Cerdous deus lucris præsidens. 96. d
 Cereos cur non pauciores nec plures
 quinque in nuptijs accedant. 70. b. c
 Ceres neglecta. 36. d
 Cereris sacerdos comubijs præerat.
 17. b
 Cereris in sacrificijs neglectæ ultio. 36. d
 Certamina Spartanis permessa quæ fue-
 rint. 63. a
 Ceruus, embas. 82. d
 Cerui, quanquam cornibus apprimè ar-
 mati, timiditas. 106. a
 Cerui tibijs mulcentur. 146. c

Ceruorū cornua in templis Dianæ. 70. c
 Ceruorum exercitus duce leone formi-
 dabilior, quam leonum duce ceruo.
 50. a
 Ceruorum lachryma salua, aprorum
 dulcis. 265. d
 Ceruipeta Diana. 148. a
 Cerussa uis. 212. a
 Chabriæ Phocionis præceptor. 4. b
 Chabriæ apophthegmata. 50. a
 Chærephanes poëta. 162. a
 Cheronea. 46. d
 Cheronensis pugna. 33. d. 60. a. 66. d.
 67. a
 Cheronea situs. 142. b
 Chalcidoniæ mulieres cur alteram tan-
 tum genam aperiant. 83. c. d
 Chalcidenses Thebanis uestigales. 110. b
 Chalcidæa Ximerua. 62. e
 Chalcodon Eubœensium rex ab Am-
 phiclyone cæsus. 110. b
 Chamæleontis astutia, ac uariatio co-
 loris. 152. b
 Chamæleonti similis adulator. 112. c
 Chaos unde dictum. 235. d
 Chares Atheniensis. 50. b
 Charicles et Antiochus fratres inui-
 di. 270. d
 Charijs cuiusdam scitum dictum. 118. d
 Charila apud Delphos. 80. c
 Charillus Lycurgi xer fratrem nepos. 26.
 a. 50. d. 60. c
 Charillus rex. 113. b. c. Eius apophtheg-
 mata. 50. d
 Charillus à Lycurgo rex Sparte renun-
 ciatus adhuc puer. 106. c
 Charillus Phocionis gener, ab illo in
 causa sua desertus. 5. a
 Charillus fratris Lycurgi filius. 26. a
 Charinus Periclis administrator. 7. a
 Charitatis fraternæ commendatio. 270.
 b. et deinceps usq; ad 271. c
 Charon Lampfacenus historicus. 31. d
 Cheromacha sodalitas. 82. b
 Chiarum mulierum uirtus. 27. b. c
 Chilonis prudens interrogatio. 120. b. c
 Chilonis dictum ad quendam qui se nul-
 lum inimicum habere iactaret. 160. b
 Chimarchus Zeliæ Lyciorum coloniæ
 præfectus. 28. d
 Chimæra mons. 29. a
 Chimæra Ortiagonis uxor uiolatore
 obtruncandum curat. 33. b. c
 Chimarrhus pirata. 28. d
 Chiorum petulantia infamis. 64. c
 Chiron, musica, iustitiæ et medicinæ
 doctor. 25. b
 Chirurgicæ callent elephantæ. 150. d
 Chirurgorum theatricorum uanitas.
 118. d
 Chirurgorum iactantia et ostentatio.
 118. d
 Chius negociator sordidus uappam bi-
 bens. 95. c. d
 Chlamydis

I N D E X

Chlamydis incompofitæ componendæ confultor apud Philippum gratiam init, ne cum cæteris captiuus uenda- tur. 47. a	Cibi non famelicis famem excitantes, cauendi. 123. d. 124. a	Citharicæ legis partium nomina. 268. b
Chloris Homericæ. 142. d	Cibi et potus cauendi, autore Socrate, qui sint. 123. d	Citharistria quædam Glaucia ab arie- te adamata. 150. b
Chœnici non infidendum, Symbolum Pythagoricum. 4. a. b	Cibi uiliores commodissimi. 124. b	Citharædius spe sua à Dionysio fru- stratus. 175. c
Cholerici, medici contemptu pereun- tes. 234. b	Ciborum causa non irascendum. 141. a. b	Citharædi laus eleuata. 59. d
Choragus factus Demosthenes. 192. d	Ciborum delicias non decere ingenuos homines, sed mancipia. 57. b	Ciuis nemo odio habendus, nisi reipu- blicæ hostis. 5. d
Chordas præter antiquum numerum ci- tharis musicorum suorum addi non patiebantur Ephori. 66. b	Ciborum fastidio laborantes ut exci- tes. 266. c	Ciuis boni munus. 7. c
Choreæ et tripudia in conuiujs per- missa. 157. b	Ciborum ratio. 126. b	Ciuis boni maximus honos fides illi ha- bita: deinde beneuolentia ciuium. 11. a. b
Choreæ in comœdijs et tragœdijs du- ci solitæ. 269. a	Ciborum parçitas. 66. a. b	Ciuis feruator in prælio, cur corona querna donabatur. 78. a
Chori cantus institutor Sacadas Argi- uus. 20. d	Cibis rarioribus gratis oblati an ue- scendum etiam non famelico. 124. a	Ciuis inducendi ut absentibus præfectis ab officio ne discedant. 4. d
Chori in solennitatibus Lacedæmonio- rum. 66. b	Cibos quisque commodos sibi nosse de- bet. 128. b	Ciuilis administrationis exercitatio in quo consistat. 182. d
Chori tragici. 90. c	Cicadæ Musis sacræ. 235. c	Ciuilis dignitas haud facile paratur: parta facile incrementum capit. 180. b
Chorius Bacchus. 141. b	Cicero insculptum loco nominis Cicero- nis. 55. c	Ciuilis institutionis consideratio. 1. a.
Chrestri apud Laconas qui. 80. a. b	Cicero in administratione reipublicæ à P. Nigidio adiutus. 184. d	Ciuis uir qui uere dici possit. 184. c
Christiano homine dignæ sententiæ. 99. a. b. 122. c. 142. a. b	Cicero mordax in ridiculis. 3. b	Ciuilis uiri affectus et ministri quales esse debeant. 4. d
Chroma antiquius harmonia. 22. a	Cicero exul honoratior Clodio, à quo eiectus. 93. a	Ciuili uiro philosophia tamen amittere da non est. 42. d
Chryfantas à Cyro laudatus quod hosti pepercisset, quem occidere potuif- set. 73. d	Ciceronis apophthegmata. 55. c. et deinceps	Ciuilia munera qui bene administra- uunt. 42. d
Chrysermus historicus. 35. d. 37. a	Ciceronis cura de bene dicendo. 55. d	Ciuilia munera senes decentia. 183. a
Chrysippus definiens patientiam et continentiam. 16. a	Ciconiæ hospitalitas ac gratitudo. 235. c	Ciuitas beata quæ sit. 18. a
Chrysippus in rebus serijs lubricus. 167. b	Ciconiarum docilitas. 70. a	Ciuitas cur aliquando uindictas præde- cessorum suorum luat. 229. c
Chrysippus quædam retractauit. 15. c	Ciconiarum et hippopotamorum di- uersitas ingenij. 146. d	Ciuitas uirum docet. 179. a
Chrysippus Tantali filius illegitimus præ legitimis charus. 39. b	Cicutæ remedium, uinum. 115. b	Ciuitas uolens gloriari de maiorum me- ritis, affligatur de eorum peccatis. 229. d
Chrysippi cædes. 39. b	Cicum et marium utilitas. 244. c	Ciuitate opus habentia uerba. 119. a
Chrysippi argumenta. 243. c	Cicum in reipublicæ administratione à Pericle assumptus. 7. b	Ciuitate quempiam donare, olim ma- gni honoris loco ducebatur. 234. d
Chrysippi statua. 241. a	Cimon in reipublicæ administratione à Pericle assumptus. 7. b	Ciuitates hostibus finitimæ cautius agunt. 120. d. 121. a
Chrysus piscis. 152. a	Cimonis cum Pericle lucta. 2. d	Ciuitates perinde atque homines easdem manere, non quotidie mutari. 229. c. d
CIBUS non ex præscripto et stato mo- do subtrahendus aut addendus. 127. c	Cimonis honor apud Athenienses. 229. b	Ciuitatibus quæ bona optanda. 12. b. c
Cibus priscorum, lens, nasturtium, o- lea. 124. b	Cimoni Atheniensis uinum exprobra- tum. 2. a	Clarorum uirorum liberi fastuosi. 40. c
Cibus quo nutrimur, multis præditus uiribus. 250. c	Cinarius, plantis non idonea. 91. d	Claudia et Cornelia Scipionis. 19. d
Cibus sumendus ut uinas non contra, ui- uendum ut edas. 163. b	Cinefiæ Dithyramborum conditor. 269. a	Claudio uicino cohabitans, ipse claudi- care discat. 41. b
Cibi communicatio, amorem conciliat. 174. b	Cinefiæ Atticus musicus. 23. c	Claudorum in bello usus. 57. c
Cibi paucitate corpora et saniora sunt et pulchriora. 66. b	Cinna frumentarius à Romanis saxis obrutus. 39. a	Claudus militans. 59. c
Cibo nobili ac raro apposito quid agen- dum. 124. a. b	Cinyradarum gens. 107. d	Claudus miles non fugiat. 65. a
Cibi multi nutrimenti parcius sumen- di. 126. b	Ciorum uirginum uirtus. 29. c	Cleambes molas uersans uitæ sustentan- de gratia. 234. a
Cibi immodici mala. 125. d	Circe uenefica. 17. c. 67. d	Cleambes formicæ admiratus. 148. c
Cibi ægrotis exhibendi quales esse de- beant. 123. d	Circulus lacteus. 256. b	Cleambis doctrina. 167. b
Cibum poscenti Pytheo, omnia ex auro fabrefacta apposita. 35. a. b	Circulus meridianus. 254. d	Cleambis tarditas in principio discen- di. 178. a
Cibi lege uetiti. 158. d	Circulus zodiacus. 254. d	Cleanthi factæ contumeliæ ultio. 113. b
	Circuli lunaris magnitudo. 255. d	Clearchi uultus periclitantes animans. 118. a. b
	Circuli solaris magnitudo. 255. b. c	Clearchi Heraclie tyranni superbia. 206. d. et deinceps
	Circuli zodiaci animalia. 251. d	
	Circuli terræ. 257. b. c	
	Circus Flaminius unde dictus. 76. a	
	Cissoëssa fons. 109. c	
	Citharam digitis pulsans mulctatus. 64. d	
	Citharæ inuentor Amphion. 20. a. ciuis forma. 20. c	
	Citharæ cantus leges à quo inuentæ. 20. b	
	Cithara uetustior tragœdia. 22. a	

Clearchus

I N P L U T A R. M O R A L I A.

Clearchus ponti tyrannus arcule in- clusus dormire solitus. 129. b	Cocles claudicans. 36. c	Colorum genera quatuor. 253. a
Cledamus uir insignis. 83. a	Cocytus. 85. d	Colorum medicamentum, umbræ ad- mixtio. 90. d
Cleobis ac Bito adolescentes. 86. c	Codices antiquorum iuuenibus conqui- rendi. 42. d	Colorum qui simplices, et qui tincti. 72. d
Cleobulina matrona. 19. d	Codrus Atheniensis. 37. d	Coloribus quibusdam efferrantur ani- malia. 19. b
Cleombrotus Acharnensis Dimocratis filius. 192. b	Codrus ex exule ortus. 93. c	Colofis comparati principes stulti ac uani. 128. d
Cleombrotus. 80. c	Codrus se Thracibus neci offerrens, ui- ctoriam suis parit. 37. d	Columba à Deucalione ex arca in di- luuio emissa. 149. a
Cleombrotus Pausaniæ. 60. c	Codri maiores. 93. c	Columba caelestis apparentiæ causa. 256. c
Cleomenes Anaxandriæ. 60. c	Cælestium corporum musica. 25. c. d	Columbarum ingenium. 146. d
Cleomenes Argiuorum rex. 27. d	Cælibum apud Spartanos ignominia. 62. d	Columinis similes qui. 127. a
Cleomenes musicus. 269. a	Cælum solidum. 254. d	Coma cur hastæ cuspide discriminetur ijs qui uxores ducunt. 77. d
Cleomenes Spartiatum rex ad agros ci- uitatem occupadam contendit. 27. d	Cæli circumferentia terra. 254. d	Coma pulchros decentiores fieri. 50. d
Cleomenes Cleombroti. 61. a	Cæli consideratio. 254. d	Comam et barbam cur alerent Spar- tani. 63. a. c
Cleomenis apophthegma. 51. b	Cæli generatio. 251. b	Comam Lacedæmonios nutrire insti- tuit Lycurgus. 50. d
Cleomenis regis exemplum. 146. b	Cæli sectio, substantia, et circuli. 254. d	Comas suas mulieres Carthaginenses in usum machinarum detonderunt. 233. b
Cleon quia dijs rem sacram fecerat, se- natus est solutus. 1. d	Cæliuagi demones. 234. a	Comarchus lex quædam tibiari. 20. b
Cleon homo facinorosus populo inui- sus. 4. a	Cæna Lacedæmoniorum tenuis. 66. a. b	Comessationibus quatenus indulgen- dum. 156. c
Cleon ad copias ductandas ineptus. 7. a	Cæna condimentum Alexandro. 124. d	Cometæ generatio. 256. b
Cleon cupiditates ac pestes in ciuitate inuenit. 9. d	Cænandum cum inimicis non esse. 135. c	Cometarum ratio. 256. b
Cleonis Atheniensis in concione liber- tas. 1. d	Cænati ne continuo dormitum eant. 127. a	Comitorum aduersus spectatores pe- tulantia. 117. d
Cleonæi funditus collapsi. 227. c	Cænatorum exercitationes molliores. 127. a	Comitiali morbo obnoxia capra. 79. c
Cleonice à Pausania stuprata. 228. b	Cænula musica ac tenuis apud Plato- nem. 124. d	Comitiali morbo obnoxij frigore offen- duntur. 129. d
Cleopatra scopulus Antonio pernicio- sus, Cæsari felix. 100. c	Cænon, Creon, Hyperion, Iapeton, quid Hesiodo. 252. a	Commiserationem philosophi quidam excludunt. 95. b
Clepsydræ similitudo ad respirationem. 260. a	Cærulei coloris gratia. 251. d. eius usus apud Agrigentinos prohibitus. 11. b	Commendari ut maxime quis possit. 58. b
Clepsydræ tardius hyeme quam æstate aquam subducunt. 264. c	Cogitationes sceleratorum hominum molestæ. 228. c	Commendatio hominis ut fieri debeat. 136. c. et deinceps
Cleto cur insensus fuerit Alexander. 119. a	Cogitationis cibus, cum ratione stu- dium. 44. b	Commentarij Sicyonij de poetis. 20. d
Cletum cur occiderit Alexander. 119. a	Cognatarum mulierum matrimonia in- terdicta. 70. d. 71. a	Commentarij Syllæ. 130. a
Clientes Romani, affecta. 101. c	Cognatos cur Romanæ mulieres oscu- lare uent. 70. d	Commercia per mare. 236. b
Cliphenes Alexandrum offendens. 138. c	Coitus immodici mala. 38. d. 125. d	Communius noueræ fraude sublatus. 39. c
Cliphenes Aristidis formator. 4. b	Coliada, qui sint. 80. d	Comœdiæ pecuniæ studio scriptæ. 189. a
Clitonymus de rebus Italicis. 37. a	Collatio auditoris ad dicentem, utilis. 175. b	Comœdiæ et tragœdiæ cur non spe- ctarent Lacedæmonij. 66. c
Clitophon homo facinorosus populo inuisus. 4. a	Collegæ in honoribus sese mutuo dili- gere debent. 8. d	Commutatio subita in poetis affectus mouet. 164. d
Clitus, Neptunus à seipso dictus. 106. d	Collegium uirginum Dianæ Ephesina. 184. a	Comparationes pulchræ. 17. c. 113. a. b. 115. c. 125. d. 166. d. 167. b. d. 169. a. 170. b. 173. d. 174. a. b. c. 175. b. c. d. 176. a. b. 177. a. b. c. d. Vide Similia.
Cliti superbia Neptunum se uocantis. 106. d	Colloquij inter hostes simulati fraus. 32. d	Compotatio ebriosa renouenda, sed ur- bane. 123. d
Clodius adulterij reus. 55. d	Colloquia puerorum. 43. b	Compotationes quum euitare non pos- sis, quid agas. 123. d
Clodius Pompeio aduersatus. 4. a	Colophon lusus. 134. a	Comprehensio contrarijs distribuitur. 242. a
Clælia uirgo equo donata. 30. a	Color mundi. 251. d	Computatorum digitis comparati ami- ci regum. 45. d
Clælia uirginis Romanæ mira auda- cia ac fortitudo, Tyberim tranantis. 29. d. 30. a	Color quam linea uehementius mouet. 161. b	Concen-
Clonus musicus leges tibiari tulit. 20. d	Color quid. 253. a	
Clusia Tusci regis filia è turri se deij- ciens, uento sublata incolumis ad terram delata. 37. b	Coloris cærulei usus apud Agrigenti- nos in odium Phalaridis tyranni prohibitus. 11. b	
Clysterum usus pharmacis potior. 127. c	Colores ære ac locis uariari. 253. d	
Clysterum usum ibis docuit. 150. d	Colores inamœni. 90. d	
Clytemnestra somnium. 228. a	Colores damnatorum uarij. 232. a	
Coaxatio ranarum sub pluuia. 263. d. 264. a	Colores iridis. 256. d	
Cochleæ uitam uiuere. 133. c. 91. a	Colores non certo indicant qualitates. 238. c	

I N D E X

Concentus, mixtum quid.	268.b	Consplescencia Platonica.	259.b	65.d.156.a.b. qui esse ij debeat.	157.a
Concentus tres.	269.d	Constantiam animi ut in aduersis retineas.	95.c	Conuiuorum libri tres à Plutarcho scripti.	156.b
Conceptaculum.	253.a	Consualium festorum ceremonie.	74.d	Conuiuus obimigationes non immiscens de.	118.a
Conceptus quomodo fiat.	260.d	Consuetudo, altera natura.	41.a	Conuiuus accommoda musica.	25.c
Conceptionis impedimenta.	260.d	Consuetudo quid possit.	41.a	Conuiuus munus.	177.b
Concipiendi ratio.	260.d	Consuetudinis uis quanta sit, exemplo declaratur.	41.a.126.c.145.a.d	Conuiuus comparatus auditor.	177.b
Concio musicae par, in qua nihil dissonat.	17.c	Consules primi quando Romae creati.	71.d	Coniuualis lex.	176.a
Concordio qui melius fiat.	127.b	Contemptiua uita.	42.d	Copais palus.	69.c
Concoctio quid sit.	263.d	Contemptus ac neglectus iram gignit.	140.d	Copis falcatus gladius.	109.a
Concoctio, putrefactio quedam.	263.d	Contentio à reprehensione absit.	118.d	Coqui digna in sordibus reiectio.	48.b
Concoctio à frigore prohibetur.	266.c	Contentio et rixa philosopho fugienda.	171.c	Coquinaria ars.	43.d.158.b
Concordiae conciliandae studiosissimus Alexander.	103.d	Contentione gloriae uita amissa.	126.b	Cor non edendum.	44.b
Concubitus uiri et uxoris ne turbulenti sit et amarulentus.	19.a	Contentus esse debet quisque sua sorte.	97.a	Cor Leonidae pilosum.	36.a
Concupiscentia animi.	13.c	Contentus superba irrisa.	68.c	Corax Naxius.	230.b
Concupiscentiae fons in iecore.	16.c	Continencia quid sit.	14.c.d.157.d	Corax Naxius.	230.b
Condonatus meretriciae noxius, qui amico negatus erat.	5.b	Continencia ferarum.	68.d	Corax saltatio comica.	269.a
Confabulatio bonorum uirorum post conuiuium tibi gratior.	154.b	Continencia secundum Chrysippum.	16.a	Corinna auctor.	21.c
Confessionem peccati sui teterrimi facere iussus Lysander, quid responderit.	63.b	Continenciae causa, sapientia.	167.c	Corinthus Peloponnesi uelut propugnaculum.	109.d
Confessionem peccati sui grauissimi rogati Laconis responsum.	65.d	Continenciae in Alexandro mirum exemplum.	47.b.d	Corinthij, idoneos aliorum reprehensores se uocabant.	119.a
Conformatio animalium in utero, quanto tempore fiat.	262.a	Continenciae exemplum singulare.	48.d	Corinthiorum legati à Dionysio murena capere nolunt.	46.b
Congelatio.	237.c	Continenciae et temperantiae discrimen.	14.d	Coriolanus ut à mœnibus Romanorum retrò aditus.	100.a
Cogelationis finis, lapidescere est.	239.c	Controuersia et disceptatio ad quid utilis.	162.d.163.a	Cornea aramirabilis.	154.a
Conipedes et Artyni qui sunt.	80.a	Contumaciae comes solitudo.	118.c	Cornelia magnanimitas.	26.d
Coniugium unitum congenitumque, ex amantibus constat.	18.d	Contumelia à reprehensione amici abesse debet.	118.d	Cornicum cõmentia ac uiuacitas.	69.a
Coniugiorum triplex species.	18.d	Contumelia illata, aequo animo ferenda.	171.c	Cornicum et noctuarum inimicitiae.	26.a
Coniugis amantissima halcyone.	153.d	Contumelia Cleanthi factae ultio.	113.b	Cornu copiae.	99.d
Coniugibus omnia communia.	18.a.d	Cõtemelhis pascitur assentatores.	44.c	Cornua et coria pellucida.	239.b
Coniugibus recens iugatis contentiones ac discordiae sumnoperere uitanda.	17.b	Conuictum conuictio redditum.	168.a	Corona querna et ciuica.	18.a
Conniendum ad multa in familia.	9.c.144.d.145.a	Conuictio ex alieno quae utilitas capienda.	121.b	Coronam à luctu remouit Mimos.	126.d
Connubialia praecepta.	17.b. et per totum librum.	Conuictus amorem gignit.	41.a	Coronis sepe donatus Demosthenes.	193.b
Conscientia facinorosa tanquam ulcus in corpore.	98.d	Conuictus amorem gignit.	41.a	Coronaria eadem elephantum et Aristophani grammatico adamata.	150.b
Conscientia purganda.	228.c	Conuictus amorem gignit.	41.a	Corpus duplici scientia curatur.	42.c
Conscientia recta, ipsa sibi satis est.	171.d.172.a.173.c	Conuictus amorem gignit.	41.a	Corpus quid.	253.a
Conscientiae flagitia ac tormenta.	98.d.227.d.228.a	Conuictus amorem gignit.	41.a	Corpus repletionem et indigentiam conseruatur.	43.b
Conscientiae iudicium.	113.c	Conuictus amorem gignit.	41.a	Corpus ab animo multa accipit mala.	127.d
Consilium muliebres, salubre.	27.c.28.c	Conuictus amorem gignit.	41.a	Corpus cibis onustum non lauandum in balneo.	125.a
Consilio maturo, non praecipitameradeunda respublica.	1.c	Conuictus amorem gignit.	41.a	Corpus nec nimis exercendum, nec torpescere sinendum.	128.a
Consilia de rebus immutabilibus non habentur.	14.b	Conuictus amorem gignit.	41.a	Corpus nullis affectionibus obnoxium.	240.b
Consobrinam suam Andocides furatus, clam ad Cypri regem dono mittit.	189.b	Conuictus amorem gignit.	41.a	Corpus ex corrupto prognatum corpore, diligenter curandum.	230.c.d
Consolatio de morte.	84.c. et deinceps usque ad 90.c. et 187.a. usque ad 188.c	Conuictus amorem gignit.	41.a	Corpus humanum cum appetitibus affectibus consentit.	16.c
Consortia malorum pueris uitanda.	44.b	Conuictus amorem gignit.	41.a	Corpus nostrum, animi erga stulum est.	188.b.c
Conspicuum solo Xenocratis Polemon in hominem alterum mutatus.	119.a	Conuictus amorem gignit.	41.a	Corpus et quod nobis nihil cum corpore.	86.b

I N P L V T A R. M O R A L I A.

Corporis exercitatio in iuuenibus qualis esse debeat.	42.d	Crommyonia sus.	68.c	
Corporis aut fortunae bona, uirtuti posthabenda.	168.d	Croto uermis.	113.c	
Corporis uoluptas in quo sit.	159.a	Cru delitatis immanissima exemplum.	30.b.c	
Corporis impedimenta.	86.b	Cru delitatis noue inuentores, ipsi primum experiri coacti.	39.d	
Corporis torpor ac segnitias, morbi nuncius.	125.a	Cruditas stomachi, morbi nuncius.	125.a	
Corporis status ut mutandus.	127.c	Cruditas quid.	263.d	
Corporis cura simul et animi agenda.	128.c	Cruditatem stomachi bruta inedia leuant.	150.d.151.a	
Corporis consideratio.	253.a	Cruma quid.	269.a	
Corpori quae permittendae uoluptates.	124.a	Cruor aegithallorum et achantylidum etiam caesorum simul miscerinequit.	26.a	
Corpore poenas scelerum suorum lugentium, supplicia apud inferos leuiora esse.	231.d	Crucem proprio corpore ferens ultimo supplicio affligendus.	227.d	
Corpora gracilia et minime obesa an salubriora.	123.c	Cryassa in Caria urbs.	28.b.c	
Corpora pro debitis pignori obligari Solon uetuit.	233.c	Ctelesibij liber de philosophia.	192.d	
Corpora undiquaque in medium ferri.	248.a	Ctesicles reipublicae Atheniensium princeps.	192.c	
Corporum trifaria constitutio.	18.d	Ctesiphon quare Lacedaemonia eiecius.	66.d	
Corporum sectio.	253.b	Ctesiphon pancratiastes mule recalcitrans.	139.b.c	
Corporum euacuatio.	127.c	Cubiculum sibi carcerem facientes.	129.b	
Corpulentis infestus Epaminondas.	51.c	Cubicularij regij apud Persas consuetudo.	129.a	
Corpuscula minima.	253.a	Cucurbitularum usus.	91.a.95.c.143.c	
Corredio et admonitio proximi qualis esse debeat.	117.a.b.d.118.a.119.d.120.a	Culina amici.	159.c	
Corredio libens tolerata, profectus philosophici iudicium.	172.b	Culmi erectio ac conformatio.	170.b	
Corrediones absurdae dictorum utiles.	108.a	Culpae quam in amico redarguas, te uelut participem ipse facias.	119.a.b	
Corruptio quid sit.	238.a. et quomodo fiat.	238.c	Culpandum in alijs quod in amico non aufis.	118.d
Corruptores principum, delatores.	130.d	Crementum in rebus ut fiat.	129.a	
Corfica insula.	37.b	Creon, Caen, Hyperion, Iapeton, quid apud Hesiodum.	252.a	
Corui crocantes plumae augures.	125.c	Creon stulto pudore subuersus.	135.b	
Corui rupes.	130.a	Creontis dictum.	123.d	
Corui loqui discunt.	150.b	Creta noxias belluas non habet.	120.b	
Coruorum industria in siti.	148.b	Cretinae et Hermiae in compefcenda similitate prudentia.	5.c.d	
Corydales (hoc est, alaude) omnes cristate.	80.b	Cretinae Magnetis uirtus in suo ipsius animo uincendo pro patriae salute.	5.c	
Cothurnus Theramenis.	12.b	Crexus poeta.	21.b	
Cothrus.	81.c	Crimite stellae, trabes, et c.	256.b	
Coticula se comparabat Isocrates.	190.d	Crisson Hymereus.	114.c	
Cotoneum malum delibare sponsa debet prius quam cum sponso concumberet.	17.b	Criothologus apud Oponios quis sit.	80.b	
Coturnix è sinu Alcibiadis concionantis euolans.	1.d	Critole dignitas.	34.c	
Coturnicis insignis comes for ganeo feruere uindicatus.	56.b	Critolus de rebus Epiroticis.	36.b	
Cotyos regis remuneratio pro parдали accepta.	45.d	Cristolus unus ex tergemimis Tegeatis.	37.c	
Cradas lex antiqua.	20.d	Crista galeritis omnibus inest.	122.c	
Crantor Academicus ad Hippocle.	85.b	Cristas adnasei corydalibus.	5.c	
Crantor Academicus.	84.d	Crocodilus cum anu cubitans.	151.c	
Crantor musicus.	88.c	Crocodilus quanta prouidètia oua sua ponat.	153.a	
Crapulae malum.	31.d	Crocodilus ut pullorum suorum ingenium exploret.	153.c	
Crapulam crapula uincere conantes.	41.a	Crocodili cum trochilo caedus ac uelut societas.	153.a	
		Crocodilorum docilitas.	151.c	
		Croco fluens monumentum.	110.c	
		Croesi Lydorum regis amicus Solon.	114.b.c	
		Curtius Romanus insignis adolescens.	68.c	

se in barathrum inicit. 36.b
 Curulis lex tibiurum. 20. d. 268. b
 Curiores diu pariter ad metam uenientes. 245. a
 Custodibus destitutus tyrannus Aristotimus necatur. 31. a
 Cyanaras cum filia sua Myrrha concumbens. 38. b
 Cyane puella a patre ebrio uiolata. 37. d
 Cyanippus et eius filia Cyane. 37. d
 Cyanippi et eius uxoris exitus infelix. 38. d
 Cyceon, qualis potio. 24. 6. b
 Cycloades a Minois et Codri ac Nelei filijs habitatae. 92. a
 Cyclici modi. 23. d
 Cyclij chori. 23. d
 Cyclopas fugiens Nausthous Hyperia relinquit. 92. a
 Cyclopi comparata potentia Alexandro mortuo destituta. 106. b. c
 Cyclopium terrae fertilitas. 68. b
 Cygnorum cantus. 150. c
 Cygnorum conseruum se Socrates uocabat. 151. a
 Cylonis cuiusdam simulata cum Aristotimo tyranno amicitia. 30. d. 31. a
 Cynegirus Atheniensium dux. 35. c
 Cynici petacis pulchra reiectio. 48. b. c
 Cynisca Agesilai soror. 57. d
 Cynofurci. 81. b
 Cypri floris uis. 203. c
 Cypriae assentatrice graduli. 111. c
 Cypselus Perian tri pater. 225. b
 Cyrenenses ut tyrannide liberati. 34. b
 Cyrenenses a Platone leges petentes, non auditi. 128. c. d
 Cyrenenses philosophi. 252. a
 Cyrus iunior Lacedaemoniorum socius bibax. 45. c
 Cyrus uictus. 28. a
 Cyri continentia. 144. d. 167. a
 Cyri libertas ad Cyaxarem. 118. c
 Cyri Persarum regis dictum de benefaciendo. 45. b
 Cyri iunioris gloriatio apud Lacedaemonios. 45. c
 Cyri solium qui tenuerint. 107. c
 Cyri regis spiritus. 108. c
 Cyri nasus aduncus. 11. b
 Cyri amor apud Persas. 11. b
 Cyziceni cuiusdam impostura in uentorum praedictione. 150. a

Dactylicus rhythmus. 268. d
 Daemon suus cuiusque. 86. d
 Daemonis substantiae, animales sunt. 252. d
 Demoni hominem offerre licet, Deo non licet. 77. b
 Demones celiuagi. 234. a
 Demones infernales. 232. b
 Demones mali, scelerum ultores. 75. a
 Demones quidam in aduersis incusant.

89. a
 Demonum praefectura. 246. d
 Demonum sacrificia curans sacerdos. 80. b
 Demonium Laconi uisum. 65. d
 Daiphantus Phocensis. 27. b. 228. b
 Damascenorum tyrannus Milestorum. 82. b
 Damastri mulieris Lacene facinus. 67. a
 Dammatorum poene. 231. d. 132. d
 Damocritae Alcippi Lacedaemonij uxoris facinus. 110. c. d
 Damon Atheniensis musicus. 21. d
 Damonide leptidum dictum. 51. b. 61. a
 Damidis responsum de Alexandro. 61. a
 Damide forte dictum. 61. a
 Danae filiae. 224. a
 Dandum non omnibus est qui petunt, sed dignis. 135. d. 136. a
 Danista uitandus. 233. b. c
 Daron, terrificum significat. 163. c
 Dare quam auferre, regalius. 45. c
 Darius dictum. 45. b. et deinceps
 Darius diuitiae Alexandro in amicos suos uix suis fieri. 48. a
 Darius probitas erga Alexandrum. 37. a
 Darius clara sententia. 182. c
 Darius. 37. a. 45. b
 Darius minor. 145. b
 Darius ex seruo et Astande Persarum rex. 102. d
 Darius Hystaspae filius. 107. c
 Darius quando maxime ab Alexandro uictus. 107. b
 Darius uxor is uenustate nihil motus Alexander. 107. a
 Darius equanimitas in Alexandri successibus. 107. a
 Dario mortuo multis spiculis confosso Alexander chlamydem inicit. 105. a
 Datis Persarum praefectus. 35. c
 Datis et Artaphernes uincti a Dario Athenas missi. 233. c
 Daulides. 235. c
 Debitorem esse, primum delictum: mentiri, secundum. 233. c. d
 Debitorum radices feminantes usurarij. 233. c
 Debitorum turpis patientia. 110. d
 Debitum fatale est uitae humanae. 85. a
 Debitum compilantes. 233. b
 Decelicum bellum. 49. d
 Decem millia peditum cum mille equitibus, supra centum millia hostium occidunt. 55. a
 December ultimus anni mensis. 71. d
 Saturno sacer. 73. c
 Decembri mense cur mortuis parentibus D. Brutus. 37. b. c
 Decima Herculi offerenda consuetudo unde manarit. 71. d
 Decius et filius eius interficiuntur. 71. d
 Deciorum deuotio. 37. d. 155. d

D. Brutus cur Decembri mortuis parentaret. 73. b. c
 Decori obseruandissimi poetae. 164. c. d
 Decorum ubiq; seruandum. 177. d
 Decimationis usus in militia. 230. a
 Decimestres infantes et septimestres natales. 261. c. d
 Decocta aqua magis perfrigeratur. 238. b
 Decoctorum mos. 231. b
 Decreta uaria Atheniensium. 195. a. b. et deinceps
 Deducere Lunam quid sit. 19. e
 Defluxiones ab omnibus rebus fieri. 265. d
 Defuncti uita, beatissimi. 88. c
 Defuncti cur induantur albis uestibus. 72. d
 Defunctorum expiationes ac uenerationes. 230. a. b
 Defunctorum animae tanquam bullae ar dentes uisae. 231. c
 Defunctorum desiderium ut ferendum sit. 187. b. c
 Demachus Hercules socius. 83. a
 Demotarus, Galatarum rex. 246. b
 Demotari uxor Stratonicas, mitra prudentia mulier. 31. b
 Delatores tyrannorum. 145. b
 Delectare debet oratio ut persuadeat. 26. d
 Delectatio amici et assentatoris differens. 113. a
 Delere hostes suos Argiuos ab se uictos Spartiatae cur noluerint. 61. a
 Delius ager. 107. a
 Deli ara cornea mirabilis. 154. a
 Delo in insula nec mulieres parere, nec mortuos sepeliri. 63. c
 Deliaa nauis apud Athenienses. 180. a
 Deliaa oratio Hyperidis. 194. d
 Delicias ut Sparta eiecerit Lycurgus. 62. b
 Delicijs affluere, senibus turpe. 179. d
 Delicta ut excusanda ne quis irascatur. 140. d
 Deliquium solis. 255. c. d. Luna. 256. a
 Delirium homini mente laesa accidit. 147. d
 Delphicum oraculum, Noctis et Apollinis commune. 232. b
 Delphica oracula duo ad uitam maxime necessaria. 88. d
 Delphinus piscis philanthropos. 154. c
 Delphinus in perpetuo motu est. 152. c
 Delphini Apollini chari. 154. a. b
 Delphini reti capti astutia. 152. a
 Delphinum in parma cur gestaret Vllyses. 154. c
 Delphicorum mira gratitudo. 154. c
 Delphinus Apollo. 154. a
 Demades de Alexandri exercitu. 48. a
 Demades de Atheniensibus. 124. c
 Demades gulosus. 133. c
 Dema-

Demades Phocionis frugalitatem irridens. 133. c
 Demades semper malus, etiam simala non faceret. 133. d
 Demadis iam senioris scomma. 124. a
 Demadis insatiabilis. 50. b. c
 Demadis prudentia. 10. a
 Demadis statu deiectione, et in uasa contumeliosa constatae. 10. d
 Demaratus Corinthius. 103. d. 118. c
 Eius apophthegmata. 47. b. 61. b. 118. c
 Demaratus de rebus Arcadicis. 37. e
 Demencia, praecipuus animi morbus. 131. b
 Demetrius Antigoni filius. 48. c
 Demetrius de pictura Ialysi. 48. c
 Demetrius Phalerus exul, a Cratete Cynico consolatus. 50. c. 91. c. Idem dona Atheniensibus mittit. 91. c
 Demetrii Phalerei apophthegmata. 50. c. Eiusdem statu trecenta omnes eouiuente subuersae. 10. d
 Demetrii assentatores quam uani. 12. a
 Demetrii Poliorcetae dictum. 235. b
 Demochares Demosthenis nepos. 194. a
 Democratis in se scomma. 3. b
 Democratis inepta concio. 3. b
 Democratia Atheniensium. 235. a
 Democratia quae optima. 222. b
 Democritus quaedam retractauit. 15. c
 Democritus oculos sibi non eruit. 144. c. d
 Democriti dictum. 43. b. 125. c. 127. d
 Demodica puella a fratre occisa. 37. c
 Demodocus Corcyrensis musicus. 20. b
 Demonidae claudi uotum in crepidis amissis. 162. a
 Demosthenes ad consulendum accersitus restitit, quod imparatus et minime instructus esset. 42. b
 Demosthenes de filiae interitu. 89. d
 Demosthenes ex tempore serre non dicebat. 3. b. 42. b
 Demosthenes meticulosus in dicendo. 171. d
 Demosthenes lapsus callide a sene restitutus. 183. d
 Demosthenes oratorum ceterorum uelut contemptor. 3. b
 Demosthenes quanti institutus sit. 191. a
 Demosthenis dictum. 135. c
 Demosthenis sententia bona ab alio recepta. 2. b
 Demosthenis constantia in morte uiccae filiae. 89. d
 Demosthenis prudens dictum in stulto pudore Atheniensium. 135. c. d
 Demosthenis dicerium de Demade. 133. d
 Demosthenis dictum in Phocione. 50. a. b
 Demosthenis cuiusdam apud Lacedaemonios improbi hominis sententia salutaris, a probo uiro rursus prom-

nunciari iussa. 2. b
 Demosthenis oratio lucerna olens. 3. a
 Demosthenis sales. 3. b
 Demosthenis et Aeschini similitudo. 6. a
 Demadis iam senioris scomma. 191. b. Eiusdem Demosthenis humanitas erga Aeschinem. 193. b
 Demosthenis uita. 192. d. et deinceps
 Demosthenis cura discendi. 192. d
 Demosthenis mors. 193. d. Eiusdem honor. 195. a. b
 Demonstratide tergemini. 37. c
 Denarij uis. 250. d
 Dentes urfi in imo positi. 266. d
 Dentium de cura maritimis non scribendum. 125. d
 Dentium suorum alteri elephantibus parant. 148. a
 Depositarius pupillum suum necans. 38. c
 Deprehendi in furto, morte scdus ducebant pueri Lacones. 65. a
 Dercyllidas Spartanus ad Pyrrhum legatus. 61. a
 Dercyllide imperatoris ignominia. 62. d
 Dercyllus de aedificijs. 37. d
 Desiderium philosophiae quantum esse debeat. 170. c
 Desiderium sui populo facere non nunquam debet homo ciuilis. 6. d
 Destruere facilius est quam extruere. 175. b
 Detractores suos quam patienter tulerit Alexander Magnus. 107. c
 Deucalionis columba. 149. a
 Deus quid. 251. c
 Deus anima mundi. 252. c
 Deus et materia, duo rerum principia. 251. b
 Deus firma separata. 252. c
 Deus ignis artificialis. 252. c
 Deus imago mundi. 252. b
 Deus, materia, idea, tria rerum principia. 251. b
 Deus unitas. 252. c
 Deus tacite iuuat. 116. b
 Deus nocumento non est. 89. a
 Deus, maximus hominum amicus. 18. a
 Deus in ludum ab aedituo prouocatus. 73. c
 Deus, mens mundi. 251. b. 252. c
 Deus unde dictus. 252. a. Vnde hominibus cognitus. 251. c. d
 Deus cur malorum ultionem differat, non est hominis scire. 226. b
 Deus tanquam medicus malos punit. 231. a
 Deus cordium scrutator. 230. d
 Deus magna curat, parua fortunae relinquit curanda. 6. c. 142. a
 Deus solus nouit scelera recte punire. 226. b
 Deus ut colendus. 142. b
 Deus eo felix, quod princeps est uirtutis. 129. a

Deus ob peccata maiorum aliquando ciuitatem punit. 229. c
 Deus unus ac idem omnibus. 91. b
 Deus harmonicus aut musicus. 237. b
 Deus non tantoper curam hominis habet, si nil diuini ei inesset. 230. a
 Dei mansuetudo hominibus imitanda. 226. c
 Dei conuientia ad mala. 252. c
 Dei consilia hominibus occulta. 226. b. c
 Dei notiones septem. 251. d
 Dei simulachrum in caelo. 129. a. b. c
 Dei rationem in terris gestat princeps. 129. a
 Dei sedes ubi sit. 129. b
 Deo et providentiae obsequendum. 87. b
 Deo nulli sacra occulta et abscondita a muliere facta, grata sunt. 18. a
 Deo magna, fortunae parua committas, autore Euripide. 6. c
 Deo maxime tum fruitur homo, dum eius opera imitatur. 226. c
 Deum genitum et corruptibilem nemo putauit. 247. a
 Deum rerum humanarum curam non gerere. 252. b
 Deum se non esse, duabus rebus maxime deprehendebat Alexander Macedo. 117. a
 Deum urbis Romae praesidem nominare et querere nefas. 75. c
 Deum nihil nisi recte facere. 229. b. c
 Dij geniti et corruptibiles. 247. a
 Dij forma humana. 252. a. c
 Dij Graecis unde dicti. 252. a
 Dij, scelerum umdices. 243. a
 Dij non lugendi. 63. d
 Dij mente intelligibiles, et dij uisibiles. 76. d
 Dij commodi et incommodi. 252. a
 Dij alij alio numine contenti. 96. d
 Deorum nutrimenta. 247. d
 Deorum sermo postremus. 241. c
 Deorum species tres. 251. d
 Deorum personas ut tractent poetae. 161. c. 163. a
 Deorum nomina a poetis uarie usurpata. 163. c. d
 Deorum et dearum simulachra omnia apud Lacedaemonios armata. 60. c. 66. c
 Deorum diuisio ac discrimina. 251. d. 252. a
 Deorum regis nomen Melichios, seu Memaetes. 139. d
 Deorum discipuli, reges. 130. a
 Dijs attributa in poetis ut accipienda. 161. b. c
 Dijs obloquentes redarguendi. 163. c
 Dijs congreganti Lacon dare nolebat. 65. c
 Dijs grata et accomodata ferre immo labant ueteres. 78. c
 Deos efficere an homines possint. 57. b
 Deos esse negantium supplicium apud

229. c
 91. b
 237. b
 230. a
 226. c
 252. c
 226. b. c
 251. d
 129. a. b. c
 226. d
 129. a
 129. b
 87. b
 18. a
 6. c
 226. c
 247. a
 252. b
 117. a
 75. c
 229. b. c
 247. a
 252. a. c
 252. a
 243. a
 63. d
 76. d
 252. a
 96. d
 247. d
 241. c
 251. d
 161. c. 163. a
 163. c. d
 60. c.
 66. c
 251. d. 252. a
 139. d
 130. a
 163. c
 65. c
 78. c
 57. b
 229. c

Areopagitas.	252. b	Dicendi peritum, tacendi quoque peritum esse.	59. d	quid imprecatus.	91. c	
Deos saluantes cur operantur caput: uirorum autem honoratos saluantes, operantur.	71. b	Dicendi ne ratio prior, an audiendi.	174. c	Diogenes ad Alexandrum.	93. a	
Deos qui se nominarunt.	106. d	Dicendi studium, ocium requirit.	96. d	Diogenes se regi comparabat.	170. d.	
Deos uenerandos esse ut uulgus maxime credat.	11. c	Dicendum non esse ex tempore adolescenti.	42. b	Diogenes poculum e pera abiecit conspecto quodam qui e manu bibebat.	171. a	
Deos canere.	20. a	Dicentis ac docentis existimatio quanti sit momenti.	175. c	Diogenes Canis e Lacone irrisus aream statuam in frigore complectens.	64. c	
Deorum nutrimenta.	247. a. b	Dicta ac responsa hominum, mentem eorum aperiunt.	45. a	Diogenes cognomino Canis, sine igne uiuebat.	236. a	
de Dijs recte loquendum e sententiam.	187. d	Dicta facete.	3. b	Diogenes pedagogum non puerum perperam agentem percutiens.	155. a	
Dee ornatum magnificum Pericles in belli usum distrahere non formidauit.	233. b	Dicta imperatorum ac magnorum uirorum quare a Plutarcho collecta.	45. a	Diogenes irrideri se non putabat.	140. d	
Deorum conubijs dignati.	101. a	Dictami usum capre docuerunt.	70. a.	Diogenes Babylonius a Zenone ad philosophandum inductus.	103. b	
Deucalionis columba.	149. a	Dictatoris potestas.	77. a	Diogenes praeceptum de meretricia domo perlustranda quam uilis sit.	41. d	
Dexander Corinthiorum dux.	109. d	Dictoria ut iacienda, e quo.	121. b. c	Diogenes prudens distu.	103. b. c. 120. a. b	
Dexicreonis Venus.	83. d	Dictoria quae gratiora.	3. a. b	Diogenes tragœdia.	175. c	
Dextera non cuius iniuncta.	4. a. b. 160. b	Dictu difficilius quam factu.	56. a	Diogenes Simopei exemplum memorabile.	170. c	
Dextra e leue partes mundi.	254. d	Dictynna Diana.	154. a	Diogenes dictum ad iuuenem in popinam se abdentem.	172. b. c	
Dextra partes an sinistrae auspicijs meliores.	77. a	Dictys consolator.	85. c. d	Diogenes moribundi uerba.	86. d	
Dextra usui pueros magis assuefacimus.	41. d	Dies omnis bono uiro festus est.	99. a	Diogenes animi fortitudo.	153. d	
Dextro femori leuum non imponebant Pythagorici.	136. a	Dies sacri ut transigendi.	142. a	Diogenes etiam uenalis libertas.	94. d	
Diaboli circumuectes.	74. d	Dies ac solis contra naturam remoratio in Herculis genitura.	100. c	Diogenes dictum caninum.	244. c	
Diacrijs.	4. a	Dies operosi cum die festo contentio.	72. c. 100. d	Diogenis urbanissimum factum a stultis muneris postulantis.	136. a	
Diagoras Milesius philosophus.	252. a	Dies principum cur a media nocte numeretur.	77. c	Diogenis existimatio apud Alexandrum.	104. c. 129. c	
Dialecticæ uis.	241. b	Dierum inducijs pactis an noctes etiam comprehendere.	60. d	Diogenis scomma in Dionysium.	178. d	
Dialectici Polyxeni argutia a Dionysio iunioris urbane retorta.	46. b. c	Dies in enharmonia.	24. d	Diogenis Canis exulare iussi aduersus Simopenes disterium.	91. c	
Dialis cur celebs non sit.	74. d	Difficilia, cura e diligentia capeffuntur.	40. d	Diogenis liberum dictum aduersus Philippum.	92. d. 93. a. b. c. 118. c. ad Alexandrum.	
Dialis ne tangat deheram.	79. d	Difficilia sunt, quae honesta sunt.	42. a	Diogenis Cynici aduersus Demosthenem urbanitas.	194. a	
Diali quare nefas attingere farina.	79. b	Difficilius didicita, melius etiam retinentur.	178. a	Diogenis Cynici obitus.	217. b	
Diali sacerdoti cur non liceret sub diungi.	74. a. c. cur eidem iurare non liceat.	74. b. c	Difficultas mitij æquo animo ferenda.	177. d	Diogeni philosophandi occasio exilium.	95. a
Diana ceruipeta.	147. d	Digestio ab humido est.	236. b	Diognetus Erythraeorum imperator.	31. c	
Diana Orthia Lacedæmone.	66. d	Digestio ut optime fiat.	266. a	Diomedes Callirhoen puellam suae salutis autorem spernit.	38. b	
Diana Galatis religiosissime colitur.	33. a	Digito uno caput scalpens Pompeius.	121. d	Diomedes cum dijs pugnans.	108. c. d	
Diana a parturientibus inuocabatur.	70. c	Digitorum nomina ediscetes aduersus terrores.	172. c	Diomedes e Vlysses.	5. b	
Diane obloquens Timotheus musicus redargutus.	163. c	Dilator ubique cum detrimentis luctatur.	89. c	Diomedes seruatus.	38. b	
Diane edes in angiportu, e cornua bouum Diane in Auentino.	70. c	Diligentiæ uis.	40. d	Diomedis prudentia.	10. b. 166. b. c	
Diane edes uaria.	70. c	Dilutionis uini utilitas.	126. d	Dion, Dionysij tyranni expulso.	46. c	
Diane fistu unde nomen habeat.	206. d	Dimensio terræ.	257. c	Dion de amicis.	46. c	
Diane simulacrum amissum.	28. d	Dimidiam partem artis dimidia mercede discere uolentes, repulsi.	190. b	Dion pudore nimio subuersus.	135. b. c	
Diane Ephefina uirgines.	184. a	Dinarchi oratoris uita.	195. a. c	Dion Syracusanus de filij morte.	89. c. d	
Diane Ephefina templum, operatorium asylum.	233. b	Dino Tarentinus.	83. b	Dionis constantia in filij morte.	89. c	
Diane sacra Elaphebolia.	27. d	Diocles de Semideis.	83. a	Dionis festa.	38. d	
Diapason consonantia.	22. c. d. 269. b	Diodori rhetoris sepulchro coruus insculptus.	55. e	Dionis Siculi magnitudo.	118. c	
Diapason dupla.	23. a	Diogenes crudum polypum deuorauit.	236. a	Dionem intrepide monet Plato.	118. c	
Diapente.	22. c. d. 269. b	Diogenes in Aristotelem.	92. c	Dionysiaci artifices cantores.	121. a	
Diateffaron.	22. c. d	Diogenes Cynicus exilio damnatus.	58. a	Dionysius Syracusanus citharædum spe sua frustrans.	105. b. 175. c. Eius assentatores.	
Diatona e chromatica ut multiplicata.	21. a			delatores.	145. b	
Dicacitatis intempestiæ ultio.	43. d			Dionysius Semelen ab inferis reduxit.	132. a. b	
Dicelictæ histiones Lacedæmoniorum.	58. a					

Diony-

Dionysius Aschimi per Platonem conciliatus.	117. c	Dolium futorum duo in lumine Iouis.	85. c
Dionysius Bougena.	82. c	Dolus formido.	16. a
Dionysius pater cur Liber dicatur.	79. a	Dolor, grauissima animi perturbatio.	84. c
Dionysius tyrannus cur non statim a numine punitus.	227. b	Dolor naturalis.	84. d
Eius corpus a Syracusanis effossum.	229. d	Dolor mediocris.	84. d
Dionysius Apollinis se filium faciens.	106. d. 107. a	Doloris fructus lachrymæ.	85. c
Dionysius ceu liber lituris egens.	131. a	Dolore alieno considerando, noster lenitur.	85. d
Dionysius tyrannus senior nunquam ociosus.	182. c	Domini ut se getant erga famulos in ira.	140. a. b
Dionysius Iambus auctor.	21. c	Dominorum mores, serui imitantur.	17. d
Dionysius Thebanus lyricus.	23. d	Dominos quales optent serui.	141. b
Dionysius de aqueductibus.	264. d	Domitius quum tres extulerit uxores, non luxit.	6. b. 151. b. c
Dionysij sacris initiatorum arcana.	188. b	Domitij prænomine C. apophthegma.	53. b
Dionysij tyranni ambitio uel in poeseos studio.	105. c	Domitiani inuidia.	145. a
Dionysij seuita in familiares Dionis.	160. b	Domus alienæ non tacite e clam ingrediendæ.	143. a
Dionysij senioris urbanitas.	46. a. b.	Domus, dictio polysemos.	165. d
superbia.	96. c. d	Domus commoda ut fiat.	142. b
Dionysij tyranni in filium exclamatio.	46. b	Domus tribunorum semper aperta.	77. b
Dionysij iunioris apophthegmata.	46. b. c	Domus uiri in republica principis uindique conspicua esse debet.	2. b
Dionysij tyranni adulatio.	113. d	Domus plura significat.	163. d
eius odium apud suos.	11. b	Domus ut se comineant mulieres.	18. c
Dionysio assentantes.	112. d	Domus in alienas, oculos conijcere non debemus.	144. c
Dionysio (id est Baccho) sacratæ mulieres sedecim.	30. c	Donationes inter uirum e uxorem, socii ac generi, iura sunt.	18. d. 71. a
Dionysium uenire pede bouino, quid sit.	82. c	Dona regum, magnificentie regie, non tenuitati accipientium, respondere debent.	47. c
Diophantus Themistoelis filius quia matri charus, e mater patri, pater autem populo, quicquid uolebat habebat.	40. c	in Donis magis animus expendendus quam res.	45. a
Diocoride seu Tyndaride Hercules.	252. a	Dorica harmonia Platoni probata.	21. c. d
Diocuri stella.	255. b	Doris harmonia.	268. b. c
Dioxi Olympionicæ incontinentia.	144. c	Dorius modus.	270. a
Diphilus reus.	192. c	Dormientis imperatoris nassa urbes capiens.	49. d
Diphridas Spartiatis.	57. d	Doryxenus aper per uicos cultus apud Megarenses.	81. a. b
Disciplina absq; natura, manca.	40. d	Doryxenus quis diceretur.	81. b
Disciplina Laconum.	66. a	Doryxeni Megarenfis agri diuisio.	81. a. b
Discipline ciuilibus instituti præcipua pars.	9. a	Dositheus de rebus Italicis.	39. b
Discipline instrumentum quod sit.	42. d	Dos uiri censetur.	18. a
Discipline militaris mira seueritas.	73. a. b	Dotes uirginibus enubentibus dari uelebat Lycurgus.	62. d
Discipline ocium requirunt.	96. d	DRACO in Lamusio cultus.	37. b
Discipline primordia dura.	178. a	Dracon Atheniensis musicus.	21. d
Discipline ratio.	144. c	Draconis mirus erga Actolam uirginem amor.	150. b
Disciplinarum hostes, labores e somni.	42. d. 43. a	Draconem clauis portæ circumuolutum esse; nihil miri: sed contra fueret.	61. d
Disciplinarum orbis.	42. c	Dromachetes Lysimachum capiens.	48. d
Discipuli expetendi.	130. c	Drusi domus perspicua.	2. b
Discipuli quales esse debeant, uide librum de Auditoris officio.	174. a.		
usque ad 178. b			
Discipuli ignari.	178. a		

I N D E X

Dualitas demon.	252.c	Elaphebolia sacra.	27.b	Empedoclis carmina, poemata nō sunt.	
Dubitatione unde oritur.	15.c	Elaphei unde dicti.	151.c		
Dulces aquas cur sectentur marini pisces, maxime facti.	153.b	Elasij qui sint.	81.d	Empedoclis opinio de principijs. 251.a.b	
Duo datorum doliā apud Homerum.	77.b	Elbia uirginis fulmine ista ignominia.		Enali Aolij mira seu fabula seu historia.	154.b
91.a. uide Dolia.		Electra puella ancilla domino suo uice uxoris supposita.	33.b	Encnisma apud Argiuos quid.	81.d
Duo musico cuiq; necessaria.	24.b	Elegi, lex tibiarum.	20.b	Endrome certamen.	23.a. b. 268.d
Dux maxime belli unus oppugnandus.	58.c	Elegia ad tibiam olim canebantur.	20.d	Endymatia per quos constituta.	20.d
Ducis boni in exercitu momentum.	50.a	Elementa bis bina quintum ex se genuerunt mare.		Enharmonij generis inuentor Olympus.	21.a
Duce peregrino uti pudibundum putabant Spartani.	63.d	Elementa geometrica.	250.d	Enharmoniorum prima species.	21.a
Ducum delinquentium multa apud Araxerxem.	45.c	Elementorum elementa.	253.a. b	Ensis acutior quam calumnia.	64.b
Ducum reuerentia quam utilis in bello.	166.c	Elementorum generatio.	251.c	Entelechia quid.	250.b
Ducum reuerentia apud Spartiatas.	64.a	Elementorum inter se transmutatiō.	238.d. 247.c	Enyalius, bellico furori praesidens.	96.d
Dyas.	250.d. 252.c	Elementorum mixtio et temperatura.	74.	Epaminondas et Pelopidas amicorum par.	10. b. 159.c
Dys, Graeca particula.	134.d	Elementorum iustitia, unius diei toto lustro.	59.a	Epaminondas ad quadragesimum usq; annum latuit.	132.b
Dysopia quid.	134.d			Epaminondas filio ceruicem frangi iubet.	37.a
		Elephantus homini parēre doctus.	158.a	Epaminondas decretus Thebis Thelearchus.	6.b
		Elephantus furens cicuratur arietis cōspectu.	201.b	Epaminondas quamdiu latuit, inutilis fuit.	132.b
		Elephas corruialis Aristophanis grammatici.	150.b	Epaminondas ciuibus die festo potantibus, solus excubias egit, dicens, se sobrium esse.	129.b
		Elephantis mirum erga dominum obsequium.	149.c	Epaminondas imperiū suum ultra praescriptum retinet. 9.c. Lacedaemonios male multat.	110.b
		Elephantis fridor a Fabricio contemptus.	52.b	Epaminondas plus tribuit meretriculae oranti pro iuncti liberatione, quam Pelopidae.	5.b
		Elephantis CLX. turres gestantes a Paulo Amylio Romam misit.	36.b	Epaminondae fiducia.	1.d
		Elephantis claras uestes oderunt.	19.b	Epaminondae iocus.	51. c. 128. d
				Epaminondae apophthegmata.	51. c. d.
		Elephantis odium in aprum.	26. a	Epaminondae apophthegmata.	51. c. d.
		Elephantes alteri demium suorum parant.	148. a	Epaminondae mira animi uirtus.	52. a
		Elephantes dijs chari.	150. a. b	Epaminondae fueritas militaris aduersus filium.	37. a
		Elephantes suum horrent.	153. b	Epaminondae sobrietas in comestatione ceterorum.	129. b
		Elephantorum docilitas.	148. d	Epaminondae uoluptas maxima. 180. a. b	
		Elephantorum astutia.	150. a. d	Epaminondae tolerantia.	180. d
		Elephantorum inter se societas ac comiseratio.	150. a. 152. a	Epaminondae industria.	184. c
		Elephantorum religio.	150. a. b	Epaminondae fiducia de populo suo. 1. d	
		Eleuther et Lebaeus Lycaonis filij.	82. d	Epaminondae liberalitas etiam de non suo. 5. c. facit. 6. b	
		ad Eleutheras qui mitti dicantur.	82. d	Epaminondae telearchi creati dictum, non modo magistratu uirum ostendi, sed etiam contra magistratū uiro. 6. b	
		Ellensium misera oppressio.	30. b. c	Epameti Spartae dictum.	61. b
		Eloquentia et eius usus.	2. c	Ephemerum semen.	88. c
		Eloquentiae uis in reipublice administratione.	2. b. c	Ephemerides feneratorum.	233. c. d
		Eloquentiae usus quo conferendus.	7. b	Ephesij timidi.	56. d. 57. d
		Embaterius rhythmus.	268. b	Epibaltae Atheniensis promotio.	4. a
		Embantis nomen.	82. d	Epibaltae artes.	7. a
		Emendandi poematis alieni libertas quam seuerè uindicata.	105. c	Epibaltae Periclis adiutor.	7. a
		Emendationes delictorum apud Persas.	231. d	Epibaltae ac Otus uassissimi corporis.	91. d
		Emergendi rationes.	233. d. 234. a	Ephoris de bello reuocantibus Agesilaus uisus.	57. c
		Emerēpis Ephori seueritas aduersus Phrynidem musicum.	61. b	Ephoris reges apud Spartanos eodem bant.	
		Emicantes stelle.	256. b		
		Enmeles concentus.	269. d		
		Emmelia saltatio tragica.	269. a		
		Empedocles exul.	31. c		

I N P L U T A R. M O R A L I A.

Bant.	9. b	Equi hinnitus Antea Scytharum regi- grator quam Ismenia tibia.	45. d.	ti manumissus.	55. d
Ephori cur regibus non assurgerent.	59. c	Equi senecta.	179. c	Erotis cuiusdam mira gula, seuerè ab Augusto uindicata.	56. b
Ephori ad querelas iustas surdi. 110. a. b		Equi Achillis uelut Patroclum nosci- tantes.	11. a	Errantium cuiusque stellarum quantum sit annus magnus.	256. a
Ephorum curia peruomit ac per- cacata.	64. c	Equi et asini cur coronis ornarentur in Consulibus.	74. d	Errantium siderum certa circumsa- gatio.	92. b
Ephorum seueritas erga Phrynium musicum.	173. a	Equi tibijs ac fistulis mulcentur.	146. c	Errata nostra nobis expendenda, non aliena.	142. c
Epibomium cantus genus.	268. d	Equo currenti similis homo iratus.	167. b	Erratis alienis etiam proficiunt indu- strij.	175. b
Epicaea Homerica.	142. d	Equo uti sacerdos Romanus non pote- rat.	74. d	Errores suos agnoscere nolentes, incu- rabiles.	172. b
Epicharmus de morte.	86. d	Equorum beneuolentiae species.	11. a	Erubescencia uitiosa. 123. d. Vide Vere- cundia uitiosa.	134. c. d
Epicharmus poeta comicus ab Hiero- ne tyranno multatus.	46. a	Equorum docilitas. 17. c. 146. c. leui- tas.	158. a	Erubescencia iuuenum magis quam pal- lore delectabatur Cato senior.	53. c. 166. c
Epicharmi stultum dictum ad Hieronem tyrannum.	117. d	Equorum studia apud Graecos.	57. d	Eruditio, intellectus, ratio, res perse- tuae.	42. a
Epicharmi opinio.	229. c. d	Equos et uiros ut sibi rex bello pareat. 57. a		Eruditionis paruuli precium Aristippo exactum.	41. c
Epicherecia.	143. c	Equarum hinnitus.	83. d	Eruditio liberorum, honesta uita regu- la.	41. d
Epiciano membrana.	258. b	Equae dono immunitas a militia acce- pta. 56. d. 57. a. 68. c. d. 154. b. 167. d		Eryngitis seu Eryngij herba mirum.	130. a. 229. c
Epicurus etiam suos ociosos esse non uult.	94. b	Equae filia Epona ex quodam Fuluo Stello.	38. d	Erythraeus, Tonum fortissimi.	27. c
Episcuri Neoclis filij de rerum princi- pijs opinio.	251. a	Equas cur finibus eductas Elei iniri fa- ciant.	83. d	Eryxonia cuiusdam Cyrenensis insigne in patria a tyrannide liberanda ex- emplum.	34. b
Episcuri summum bonum.	130. d	Equitare rectè duntaxat bene discunt regum filij.	114. c	Eteocles Ephorus.	65. b
Epicydes homo quatuor, sed timi- dus.	49. b	Equitare discentes, primum mansuetis et domitis equis utuntur.	183. d	Eteocles necessitudo perniciosa. 270. c. d	
Epimenides arce donatus.	10. d	Equites apud censores sua stipendia re- censebant.	55. a. b	Etesiae ueni.	257. a
Epimenides Cretensis adolescens dor- mire occipiens, senex excitatus.	179. a	Equitum Thracum praefecti cuiusdam libido et auaritia, dignuq; exitus. 33. d. 34. a. et deinceps		Euander ab Hercule literas doctus.	75. c
Epimenidis honor de expurgata ur- be.	10. d	Equitum Thracum praefecti cuiusdam libido et auaritia, dignuq; exitus. 33. d. 34. a. et deinceps		Euandri mater.	75. b
Epimetheus Hestodi.	164. a	Equitum Thracum praefecti cuiusdam libido et auaritia, dignuq; exitus. 33. d. 34. a. et deinceps		Euboidae apophthegma.	61. b
Epistola Agefilai mirae breuitatis, et argutiae.	51. b. 57. a	Equitum Thracum praefecti cuiusdam libido et auaritia, dignuq; exitus. 33. d. 34. a. et deinceps		Eubulus Anaphlystius pecunia reppu- blicam iuuit.	7. b
Epistola duobus saltem uerbis comple- ta.	60. a	Equitum Thracum praefecti cuiusdam libido et auaritia, dignuq; exitus. 33. d. 34. a. et deinceps		Eubulus Spintharus Prouallusius. 191. b	
Epistola Xerxis ad Atho montē.	138. d	Equitum Thracum praefecti cuiusdam libido et auaritia, dignuq; exitus. 33. d. 34. a. et deinceps		Eubuli Anaphlystij studium.	7. b
Epistole inscriptio superba contem- pta.	58. a. b	Equitum Thracum praefecti cuiusdam libido et auaritia, dignuq; exitus. 33. d. 34. a. et deinceps		Euclidis erga fratrem iratum modestia.	141. c
Epistole resignandae modus.	145. a	Equitum Thracum praefecti cuiusdam libido et auaritia, dignuq; exitus. 33. d. 34. a. et deinceps		Euctus et Euleus Persae amici rebus prosperis, in aduersis obloquentes trucidantur.	118. e
Epistolam arcanam matris legens Ale- xander, Hephastionem sublegentem non remouit.	107. c	Equitum Thracum praefecti cuiusdam libido et auaritia, dignuq; exitus. 33. d. 34. a. et deinceps		Eudemoniae apophthegma. 51. c. 61. b	
Epistolarum resignandarum religio.	144. a	Equitum Thracum praefecti cuiusdam libido et auaritia, dignuq; exitus. 33. d. 34. a. et deinceps		Eudemus Aristotelis liber.	88. c
Epithalamia poemata.	268. d	Equitum Thracum praefecti cuiusdam libido et auaritia, dignuq; exitus. 33. d. 34. a. et deinceps		Euelpis fortuna.	101. c
Epitymbia Venus apud Delphos.	72. b	Equitum Thracum praefecti cuiusdam libido et auaritia, dignuq; exitus. 33. d. 34. a. et deinceps		Euemus scriptor.	252. a
Epoda Archilochus inuenit.	23. b	Equitum Thracum praefecti cuiusdam libido et auaritia, dignuq; exitus. 33. d. 34. a. et deinceps		Euenuus Martis et Steropes filius, se in fluum praecipitem demisit.	40. a
Epodi.	269. a	Equitum Thracum praefecti cuiusdam libido et auaritia, dignuq; exitus. 33. d. 34. a. et deinceps		Euergetae.	107. a
Epona equae filia et Fuluij Stelli.	38. d	Equitum Thracum praefecti cuiusdam libido et auaritia, dignuq; exitus. 33. d. 34. a. et deinceps		Euerstio urbium facilius quam constru- ctio.	58. d
Epotare calices ingentes coacti uultum distorquent.	137. b	Equitum Thracum praefecti cuiusdam libido et auaritia, dignuq; exitus. 33. d. 34. a. et deinceps		Eumenis apophthegmata.	48. d
Epulum solenne celebraturi quid ma- ximè cauere debeant.	123. c	Equitum Thracum praefecti cuiusdam libido et auaritia, dignuq; exitus. 33. d. 34. a. et deinceps		Eumenis et Attali pulchra historia.	48. d
Equus dexter uisus in cursu equo- rum, cur Marti immoletur.	78. b. c	Equitum Thracum praefecti cuiusdam libido et auaritia, dignuq; exitus. 33. d. 34. a. et deinceps		Eumolpis tragicus.	38. c
Equus indomitus.	41. a	Equitum Thracum praefecti cuiusdam libido et auaritia, dignuq; exitus. 33. d. 34. a. et deinceps		Eumolpi cum Atheniensibus bellum.	39. a
Equus ereus factus.	40. a	Equitum Thracum praefecti cuiusdam libido et auaritia, dignuq; exitus. 33. d. 34. a. et deinceps		Eumolpi initia.	93. e
Equus oculo regis maxime pinguefcit.	43. b	Equitum Thracum praefecti cuiusdam libido et auaritia, dignuq; exitus. 33. d. 34. a. et deinceps			
Equus phaleris instratus, donum forti- tudinis ergo.	30. a	Equitum Thracum praefecti cuiusdam libido et auaritia, dignuq; exitus. 33. d. 34. a. et deinceps			
Equi ad hinnitus omen.	107. c	Equitum Thracum praefecti cuiusdam libido et auaritia, dignuq; exitus. 33. d. 34. a. et deinceps			
Equi et aetnis amicitia.	153. a	Equitum Thracum praefecti cuiusdam libido et auaritia, dignuq; exitus. 33. d. 34. a. et deinceps			

I N D E X

Filiorum cura, pecunie studio pre-
renda. 41.c
Filiorum institutionis neglectum quid
sequatur. 41.c.d
Filiorum delicta ut tractare debeant pa-
rentes. 44.c
Filiorum morte dolere, naturale. 84.c
Filiorum mortes qui fortiter tulerint.
89.c. & deinceps
Filiorum parentes quales esse debeant.
40.c
Filiorum suorum Saturno immolando-
rum mos apud Carthaginienses, abo-
litus. 46.a
Filiorum suorum institutionem negli-
gentis multa. 66.c
Filiorum edendorum inter se fortem
mittentes sorores. 82.d
Filiorum suorum maturitatem multi
parentes non uident. 186.c
Filiorum punitionis ob delicta paren-
tum, consideratio. 80.b
Filiorum suorum inter se charitate
nutria parentes maxime gaudent.
271.b
Filii suis auari inuisi sunt diu uiuentes,
idq; merito. 154.a
Filii morigerus Pifistratus pater. 136.d
Filii gignendis operam daturum le-
tum esse decet. 230.d
Filios ut illustres procrees. 40.c. &
deim per totum.
Filios masculos cur matres plus dili-
gant, filias uiri. 18.d
Filios suos Saturno immolare uetantur
Carthaginienses. 227.a
Filii presentibus maritus & uxor con-
tinentes esse debent. 17.d
Filiam uictorie adipiscendae causa pa-
ter dijs immolat. 38.a
Filias cur uiri plus uxoribus diligant:
contra, uxores filios. 18.d
Filiarum Aristotymi tyranni mirificus
in obeunda morte animus. 31.b
Fines prescripti non transcendendi. 7.d
Firmus priuignus a nouerca Nuceria
caesus. 39.b
Fistulatonarios C. Gracchi. 139.a
Flagellationis certamen Lacedae-
mone. 66.d
Flagitiosorum parentum filij boni, deo
non ingrati. 231.a
Flamen dialis cur mortua uxore se sa-
cerdotio abdicaret. 74.d. cur hede-
ram non attingeret, nec farinam, nec
fermentum. 79.b.d
Flamen unde dictus. 74.d
Flaminia uia, & Flaminius circus.
76.a
Flaminica Iunonis sacerdos. 77.d
Flavius diuinator Florae maritus. 72.d
Fletus iniuste morientibus non impen-
dendus. 59.b
Flora, eadem Bona dea. 72.a

Flora, quae bona est dea, quare non im-
portent myrtos. 72.a
Florentia a Calphurnio compressa. 36.d
Florentia Construxit mater. 36.d
Florum prati uiridis abundantia facit
ut puella lectura alios post alios fa-
stidiat. 159.b
Flosculorum odora menta ut efficacia
sint. 124.d
Flumini eidem non bis te immerferis.
prouerb. 263.d
Flumina ardentia apud inferos. 161.d
Flumina magna cur non congelantur
in alto. 238.b
Flumina & montes non permetienda.
244.d
Fluminum perpetuitas. 99.a
Fluuium eundem nemo facile bis ingre-
diatur. 263.d
Fluuij nauigabilis bonum ciuitatibus.
74.b
Fluuiorum aqua hyeme tenuior ac mol-
lior. 264.c
Fluuiorum & maris differentia quo ad
hyemem & aestatem. 264.c
Fœcialium sacerdotum maximus cur
dicatur Pater patratus. 75.d
Fœdus Celtarum & Carthaginiensium.
28.b
Fœderis uiolati ultio. 60.d
Fœdera non uiolanda. 56.d
Fœminae simulacrum Fortunaē conse-
crantes. 100.a.b
Fœminae an semen emittant. 260.d
Fœminis cur citius nomina quam ma-
sculis imponerentur. 78.d
Fœnerandum non esse. 233.a.b. & deim
per totum.
Fœneratorum nequitia. 233.c
Fœnum cur alligetur cornibus bouis
cornupetae. 76.b
Fœno cur obsint pluuiæ. 265.b
Fœtor oris exprobratus Hieroni. 46.a
Fœtus in utero an animans sit. 261.c
Fœtus articulationis ac perfectionis
tempus. 262.d
Fœtus inanimatos gigni. 261.c
Fœtus, plante similis. 247.b
Fœtus quomodo nutrantur. 261.c
Folij syluæ comparanda hominum ui-
ta. 85.b
Fons in Pangeo miraculosus. 264.c
Fons in Thracia miraculosus. 264.c
Fontana aqua qualis sit. 263.d
Fores Andronis quid. 197.b
Foris cenare apud ueteres cur non con-
suetum. 73.b
Foris ferre qui degant, non domi sua. 1.b
Forma quid. 253.a
Forma, res caduca. 41.d
Forma bonum, caducum. 41.d
Formicarum similes sumus. 91.b
Formicarum ingenium admirabile. 148.c
Formicarum esu nauis sue medetur
Fortuna

ursus. 150.d
Formido pœne, & spes honoris, duo
elementa uirtutis. 44.b
Formosus ac uenustus mulieribus super-
bum se præbuit Alexander. 107.a
Fornacalia sacra. 77.d
Fortis fortuna. 100.b
Fortitudo aut prudentia, non eadem om-
nium esse. 26.d
Fortitudo hominum qualis. 68.d
Fortitudo maxime in ira uincenda exer-
cet. 139.c
Fortitudo quid. 14.c
Fortitudinis muliebris exempla insi-
gnia. 67.c
Fortitudini nihil opus tra. 140.a
Fortitudini locus non sit sine iustitia.
58.b
Fortitudinē solum hostibus abesse pre-
candam. 106.a
Fortitudine nihil opus sit, si omnes iu-
sti simus. 51.a
Fortuitorum instabilitas. 170.d. 171.a
Fortuna mercede sapere docens. 121.d
Fortuna omnis uirtute iucundior sit.
158.d
Fortuna inconsiderata. 55.b
Fortuna ingentibus felicitatibus inui-
det. 85.b.c
Fortuna Augusti. 56.b
Fortuna manu prolata imploranda.
66.c
Fortuna, rerum omnium principium:
natura casu consistit. 79.b
Fortuna quid. 253.d. 99.b
Fortuna & natura. 79.b
Fortuna uiscenda. 91.a
Fortuna & sapientia idem efficiunt.
99.b
Fortuna improbis propitia. 156.a
Fortuna ad dextram se applicans, in si-
nistra statuitur. 94.d
Fortuna aduersa in bonum uertenda.
95.a
Fortuna abest ratione non utentibus.
158.b
Fortuna sua nemo contentus est. 96.a
Fortuna utraque æquo animo feren-
da. 97.d
Fortuna occupanda. 98.c
Fortuna & sapientia simillarum re-
rum effectrices. 99.b
Fortuna sedem sibi Romæ fixit. 99.d
Fortuna uiriliter, & fortuna muliebris.
100.a. 101.b
Fortuna sibi nihil in Alexandri gestis
uendicare potest. 106.b
Fortuna meticulosos animiq; demissos
facit. 106.b
Fortuna in Alexandro illustris, inuidia,
celsa animi, &c. 106.b
Fortuna claros reges non facit, sed uir-
tus. 106.b.c
Fortuna ut imperia distribuatur. 107.c.d

I N P L V T A R. M O R A L I A.

Fortuna Alexandro inimica. 109.a
Fortuna bona, deorum dona uocat He-
siodus. 164.a.b
Fortuna bona aut damna nec felicem
nec infelicem faciunt. 169.a
Fortuna consideratio. 157.c. & deim-
ceps per totum librum. & 99.d
Fortuna uis. 157.c. eam ut possis con-
temnere. 98.b
Fortuna casus mirabilis. 158.b
Fortuna parua seu breuis ædes. 76.c
Fortuna uaria cognomina. 76.c
Fortuna uires eleuantur. 155.d
Fortuna uiscate templum. 76.c
Fortuna nihil committendum. 142.a
Fortuna parua committi, magna a deo
administrari. 6.c
Fortuna ne an uirtuti plus debeat Ro-
manorum imperium. 99.b.c. &
deinceps
Fortuna circumactio per diuersa im-
peria. 99.d
Fortuna delubra eximia. 100.a. 101.c
Fortuna thalamus. 73.c.d
Fortuna uaria uaria templa. 101.c.d
Fortuna adscribere quæ possit Alexan-
der. 107.b
Fortunam primigeniam cur Romani
colant. 79.b
Fortunam secundam sine inuidia ferre,
hominis est bene instituti. 42.d
Fortunam ut quisque suam felicem pu-
tet. 96.b
Fortunam erga, pacati non queruli esse
debemus. 188.a
Fortunati maxime amicis opus habent
qui eos liberè moneant. 118.a
Forum inferis simile. 233.c
FRANCISCUS Gassurus muscus. 267.d
Frater fratrem in uenatione occidens.
38.c
Frater sororem occidens absoluitur.
37.c
Frater in fratrem tyrannum ab uxore
animatus. 32.c
Frater & soror inuicem commisit, mis-
so sibi a patre gladio se ambo confi-
ciunt. 38.d
Frater fratrem tyrannum tollens. 5.a
Frater proditor Dionysius. 107.a
Frater, somnus & mors. 86.b
Frater ex eodem patre, octoginta ma-
res. 45.d
Frater cur hominibus a natura da-
ti. 270.c
Frater parum fraternè patriam he-
reditatem diuidentes. 270.d
Frater inter se de patrio regno diui-
dendo mirè concordet. 270.d
Frater inter se de multitudine sua gau-
dere debent. 271.b
Frater inter se concordia quam fir-
tis. 45.d
Frater contentiones, patres dirimere

debet. 64.d
Frater contemptor, parentes quoque
contemnat. 271.b
Fratricide scelus exitus. 32.c.d. 33.a
Fraternus candor in regno. 45.b
Fraterne beneuolentiae commendatio
& exempla. 270.b.c. & deinceps.
Fraternum odium, & subinde pietas.
48.d
Frictionis usus. 126.a
Frigida balnea nocent. 126.b
Frigida aqua potus arteriam corrumpit.
114.d
Frigiditas an sit priuatio. 237.a
Frigiditas extremarum partium an sa-
lubris. 123.b
Frigiditas Chryssippi. 142.d
Frigiditas cur priuatio uideatur, quum
tamen non sit. 237.a.b
Frigiditas est facultas corruptiua. 237.c
Frigiditatis opera. 237.a
Frigiditatis cognate facultates in ter-
ra. 239.b
Frigus aquam grauem & corpulentam
reddit. 264.c
Frigus concoctioni inimicum. 266.c.d
Frigus cur uasa rumpat. 239.a
Frigus maximum corporum mortuo-
rum. 236.c
Frigus rosicidum ferarum indagati-
one inest. 266.b
Frigus ut fibrem conciliet. 124.d
Frigiditatis & humiditatis substantia
una. 239.a
Frigiditatis opera. 237.a
Frigiditatis propria grauitas & stabi-
litas. 238.c
Fructus quid. 262.c
Frugalitatis commendatio. 124.b. 141.a
Frugalitas exemplum in signe. 57.b
Frugi & moderati uiri laus. 11.d
Frumus usus ex Græcia allatus. 236.b
Frumentarius saxis obrutus. 39.a
Frumenti collectio quando bona. 265.b
FUCI rhetorum. 175.c
Fuga militum ut ab imperatore cohorte
stata. 54.d
Fuga ut excusata. 48.c.d
Fugientibus hostibus transitus dandus.
59.a. 63.a
Fulguris ara. 38.a
Fulionaria. 158.b
Fulmen gestabat Clearchus Heracliae
tyrannus. 106.d
Fulminum imitatores odit Deus. 129.a
Fulminis in morem Alexander de muro
se precipitem in medios hostes con-
ijcit. 108.d
Fulminifer pictus Alexander. 105.d
Fuluis equæ se immiscuit. 38.d
Fumus apibus inimicus. 267.b
Fumalibus per noctem non utuntur La-
tones. 65.d. 66.a
Fundamentum politicæ. 1.a.b

Fundus maris calidior quam summa
pars. 265.a
Funebre carmen qui primus cecinerit.
21.c
Funebres orationes etiam mulieribus
defunctis Romæ dicebantur. 26.c
Funebria in gratiam sceminarum scri-
psit Homerus. 161.c
Fungi Italici. 124.a
Furius Camillus Aij Locutij ædem struxit.
100.b
Furius Camillus dictator. 102.a
Fur a cane indicatus. 145.b
Furari & latrocinari ubi & quibus
permissum. 84.a
Furari permissum Sami, Mercurio diuini
Charidotæ rem diuinam faciunt.
84.a
Furciferi unde dicti. 76.b
Furti turpitudine, deprehensio. 141.d.
142.a
Furta quæ Laconibus permissa. 65.a.
66.a
Futurorum ut securi esse possimus. 98.b
G
Litera a Sp. Caribilio inuen-
ta. 75.b
Galatæ Asiati a Romanis subacti.
33.b
Galatarum Astanorum mira fortuna.
33.c.d
Galatica facta deorum. 246.b
Galeorum piscium erga sætus suos cura.
17.a. 153.b
Galericus omnibus inesse cristam. 122.c
Gallus leoni formidabilis. 153.b
Gallum gallinaceum Germanicus ui-
dere non poterat. 35.d
Galli cur edendi. 246.a
Gallorum utilitas. 246.a
Gallorum qui potiores. 51.b
Gallos gallinaceos qui pugnano uin-
cant, non qui intereant pro uictoria,
optet Cleomenes. 61.a
Gallina magis scalpendo cibo delecta-
tur, quam apposito. 142.d
Gallarum erga pullos suos amor. 185.e
Gallarum mos in ponendis ouis. 215.e
Ganeas & gula trita menta a liberis ho-
minibus abesse debere. 57.b
Ganyffor Naucleius. 149.b
Garætiuum castellum. 38.b
Garrulitatis uitium curiosos sequitur.
143.d
Gaudio nimio mors allata. 31.d
Gelo & Hiero tyranni Siculi. 227.a
Geloni apophthegmata. 46.a
Geloni Siciliæ tyranni præclarum fa-
ctum. 46.a
Gemelli infantes expositi, a lupa ali-
ti. 39.d
Gemellis, si nascantur, natura prouidit.
41.a
Gemellorum generatio. 161.a
Gemini

I N D E X

Gemini & trigemini quomodo nascantur. 261. a
 Gener adsciscendus non qui ditissimus, sed qui probissimus. 49. b
 Generi ac soceri donationes cur prohibita. 71. a
 Generum suum Phocion in re turpi deseruit. 5. a
 Generatio animalium ut facta. 261. d.
 262. a
 Generationi qualis opera danda. 40. c
 Geneta dea. 75. a
 Genitalis seminis substantia que sit. 260. c
 Genitura an corpus. 260. d
 Genius Romanorum. 101. d
 Genius cuique suus. 71. b. 86. d
 Genij bini cuique homini dati. 97. c
 Genij & heroes. 252. b
 Genus a te incipere praestet, quam in te desinere. 49. d
 Geometriae liber. 93. b
 Geometrica exerceri uult. 182. c
 Germanorum mos in comparandis sibi uestibus. 212. a
 Geryon quare tam multa crura, manus oculosque credatur habuisse. 10. b
 Gesenius excacatus. 38. c
 Gidice nouerca fraude sublatus Comminius. 39. c
 Glaciei densitatis experimentum. 238. b
 Gladius uindex, & disertus. 51. a. 63. b
 Glandium & quercuum feraces que non sine regiones, a lupis non infestari. 267. c
 Glauca Scamandri filia. 83. a
 Glaucus & Hasdrubal. 35. c
 Glaucus Italus de poetis & musicis antiquis. 20. b
 Glaucus Rheginus de poetis. 189. a
 Gloria si affeetanda sit, ubi maxime affeetari possit. 12. a. b
 Gloria maxima contemnenda morte paratur. 57. c
 Gloria, honestissimum sepulchrum. 178. d
 Gloria aliena cui assueueris, molesta non est. 180. c
 Gloria repente emicans, inuidiam non gignit. 3. d
 Gloria, res inconstans. 41. d
 Gloria uana, cito peritura. 12. a
 Glorie bonum labile. 41. d
 Glorie appetens ne sit sapientiae studiosus. 171. d
 Glorie cupiditatem etiam in alio, muneribus persecutus Alexander. 48. a
 Glorie stimulus malus non est. 59. c. 136. b
 Glorie studium, ignominia sequitur. 59. c
 Gnathonis Siculi turpitudine. 131. d
 Gnostorum consuetudo. 83. d
 Gobij pisces. 152. a
 Gobryae factum. 111. c

Gorgias de muliere. 26. c
 Gorgias reprehensus. 116. c
 Gorgias alij concordiam suadens, ipse familiam minimam sibi male conuenientem habebat. 19. b
 Gorgo regis Cleomenis filia. 67. a
 Gorgo Leonidae uxor. 19. d. 61. d. Eius pulchrum dictum. 62. d
 Gorgonis Leonidae uxoris uestes pretiose. 19. d
 Gorgonis Lacenae apophthegmata. 67. a
 GRACCHUS orator ad sonum fistulae dicebat. 139. a
 Gracilitas corporis ac membrorum comodiior. 124. a
 Graecia quater inferuiens. 190. b. c
 Graeciae imbecillitas Plutarchi tempore. 12. c
 Graeci a Quintio seruitute liberati. 52. b
 Graeci aliquando ab exteris controuersias suas terminari uoluerunt. 185. a
 Graeci maxime curabant ut adolecentes musica instituerentur. 23. a
 Graecorum apophthegmata. 45. a. b
 Graecorum disciplina militaris. 166. c
 Graecorum nullus uiuus captus Troiano bello. 166. d
 Graecorum uirorum illustrium apophthegmata. 49. a. & deinceps usque ad 52. b
 Graecorum soli Lacedaemonij literarum parum studiosi. 64. a
 Graecorum seruitutis occasio gymnasia & palaestra. 74. a
 Graecorum logi & argutiore in urbem irrepentes. 101. b
 Graecos conuiuia sine mulieribus non inire. 28. b
 Gramine nauisem lenant canes. 266. c
 Grammatica ars. 139. d
 Grammatici indocti recriminatio aduersus Ptolemaeum regem. 139. d
 Grammaticorum munus. 167. b
 Grammatophylacium. 144. b
 Grana Cnidia. 127. c
 Grando & pluuia cur rotunda. 256. d
 Grandines ut fiant. 256. d
 Granicus fluuius. 37. c
 Gratia sponse que esse debeat. 17. b
 ad Gratiam qui loquuntur, nocent, non qui cum odio. 61. b
 Gratiae in quibus dandum nihil. 135. d.
 & deinceps
 Gratiae a Musis abesse non debent. 26. d
 Gratiarum nomina ab alacritate & gaudio & florulencia eius indita. 130. d
 Gratiarum singularum instrumenta musica. 21. c
 Gratijs maxime opus est pudicae mulieri. 18. b
 Gratijs sacrificare. 18. b. c

Graue nihil est quod necessarium. 89. b
 Grauedo & lassitudo sponte oborta, morbum denunciat. 135. a
 Grauida mulier mortis rea seruanda donec pariat. 227. b
 Grauidae partum ut eiciant. 150. b
 Grauidarum mulierum pica. 266. c
 Grauiora Sambico pati, prouerb. 83. e
 Grus uulpem conuiuio excipiens. 157. b
 Gruum industria. 148. b. c
 Gryllus Xenophontis. 89. c
 Grylli porci ex homine facti dialogus. 68. a. & deinceps
 Gubernatores e libris non sunt. 181. d
 Gubernatoris munus. 98. b. c
 Gula ut moderanda. 124. a
 Gula insolens seuerè uindicata. 56. b
 Gulae probrum. 125. a
 Gustatus ut fiat. 259. c
 Gustus quid. 260. a
 Gustus ratio qualis. 259. c
 Guttæ aquarum lapides cauant. 40. d
 Gygis diuitie. 96. a
 Gylippus Lacedaemonius in exilium missus, quod sacculos pecuniarum solussit. 43. c
 Gymnastica ad corporis curam spectant. 42. c
 Gymnopoliae per quos constituta. 20. d. quid sint. 268. d
 Gyrtiadis Lacenae fortis animus. 67. b.
 H
 Habitatio etiam angusta insula uiro facti non aegre ferenda. 92. a
 Habitus, potentia & affectus sunt in animo. 14. a
 Habitus auditoris qualis esse debeat. 177. a
 Habitus quid sit. 246. c. 247. d
 Habitudinis bonae significatio. 266. d
 Haec praecipua, prouerb. 83. b
 Haerendum ergo, auaritia non inuigilandum. 133. d
 Haereditarum immensa copia. 186. c
 Haereditatis diuisio sordida inter fratres. 270. d
 Halcyonum mira industria, earumque commendatio. 153. d
 Hamaxocylista apud Megareses, qui sint. 84. b
 Hametia C. Maximi uxor. 3. b. c
 Hamiae pisces. 152. d
 Hamum ut ne praeodant pisces. 151. d
 Hannonis Carthaginensis quod Teonis opera usus fuisset, in exilium missus. 1. d
 Hannonis de manibus extorta a muliere hasta. 29. b
 Harma oppidum unde dictum. 36. b
 Harmodius. 49. d
 Harmonia, caelestis res. 22. c. quadripartilis. ibidem
 Harmonia uniuersa. 23. c. d
 Harmonia quid. 268. b
 Harma-

I N P L V T A R. M O R A L I A.

Harmoniae a Platone reiectae. 21. d
 Harmoniae principes tres. 22. b
 Harmoniarum apud ueteres nomina multiplicia. 268. c
 Harmonica musica. 24. a
 Harmonici qui sint. 269. d
 Harmonicorum commentarij. 21. c. d
 Harpalus fugiens. 193. b
 Harpyis comparati saeneratores. 234. c
 Hasdrubal a Metello uictus. 35. c
 Hasdrubal & Glaucus. 35. c
 Hasta fatalis, genisim hominis habens. 36. d.
 Hasta Iunoni sacra. 77. d
 Hasta quo perueniat, agri terminum esse. 71. c
 Hasta, tunicae loco: scutum, chlamydis. 27. c
 Hasta figura signum Spartanis conueniens. 231. a
 Hastis rectis an inclinatis per regionem Baeorum transeat, Lysander illos rogat. 63. b
 Hebetare gladium hostis caede sui. 65. c
 Hebius uxor eius & proles. 39. b
 Hebius & Nuceria. 39. b
 Hecateium. 52. a
 Hecataeus rhetor. 59. d
 Hecstor ad Andromachen. 89. b
 Hecstoris superbia & arrogantia. 162. c
 Hecuba Polymestorem ulciscitur. 38. b
 Hedera uino contraria. 203. b
 Hederæ collatus amor. 177. a
 Hederæ pernicies. 79. d
 Hederæ complexus. 4. a. b
 Hederam cur non attingeret flamen dialis. 79. d
 Hederam tangere nefas cur Diali. 79. d
 Hegemonis munus. 130. b
 Hegesias suasionibus suis auditores ad mortem sibi afferendam adigebat. 186. d
 Hegesistratus Eleumta condidit. 40. b
 Helena diuitiarum appetens erat, Paris uoluptatum. 18. a
 Helena a caede liberatur. 39. c
 pro Helena Graecis reddenda formosus duas uxores Poitys Thracum rex Alexandro offert. 45. d
 Helena aris destinatae liberatio. 39. c
 Helena & Hecuba contentio. 165. d
 Helene nepenthe. 157. a
 Hellanicus senex. 30. c
 Hellanici coniuatio. 31. a
 Hellanici Eliensis fortis animus aduersus tyrannum. 30. c
 Helepolis machina. 48. c
 Helico Cyzicenus ut a Platone Dionysio commendatus. 136. c
 Helicon mathematicus. 141. d
 Heliodorus de monumentis. 194. c
 Helotes, Lacedaemoniorum gens mediae conditionis, inter seruos scilicet & ingenuos. 50. d. 66. d. 138. d

Hephestionem maximum Alexandri amicum. 47. d
 Hephestioni omnia sua arcana concedere solitus Alexander. 107. c
 Heraclaeus. 85. d
 Heraclidarum praeminentia. 229. b
 Heraclidarum familia. 107. c
 Heraclitus aqua intercute laborans, ex imbre siccitate fieri cupiebat. 128. a
 Heraclitus de sole. 92. b
 Heraclius fluuius. 36. b. 229. d
 Herai. 81. b
 Hermiae & Cretinae inimicorum inuicem, conciliatio pro salute patriae. 5. c
 Herba oratorum, ornamenta uerborum. 175. d
 Herbae quaedam mirabilium effectuum. 229. c
 Hercules falsus. 114. d
 Hercules Cercopib' delectabatur. 115. a
 Hercules cani maxime infestus, uulture delectabatur. 78. a
 Hercules paderastes. 69. c
 Hercules Pythiae tripodem auferens. 230. b
 Hercules Alexandri ex Barsine filius ut sublati. 135. c
 Hercules Anisthenaeus. 137. c
 Hercules Omphale seruens. 179. d
 Hercules relictus quanto dispendio fuerit Argonautis. 10. b
 Hercules musica usus. 25. b
 Hercules uictor. 36. b
 Hercules & Iole. 37. b
 Hercules simulatus clauam ueram non fert. 11. d
 Hercules in muliebri ueste delitescens. 84. b
 Hercules non successoribus, sed uirtutis imitatoribus regnum deferendum. 63. b
 Hercules genus Spartani. 62. b
 Hercules religio. 73. a
 Hercules ac Musis cur ara communis statuta. 75. c
 Hercules ararum duarum religio differens. 75. c
 Hercules sacrorum ceremoniae. 77. d.
 78. a
 Hercules cum Antagora lucta. 84. b
 Hercules indigna mors. 252. c
 Hercules opera ac labores. 108. a. b. 137. b
 Hercules genitura miraculosa. 100. c
 Herculi cur soli sine alio Deo sacra faciunt. 78. a
 Herculi Graecia omnis, patria. 91. b
 Herculi rem diuinam facientes, canes ex urbe eiciunt. 78. a
 Herculi offerenda decime bonorum consuetudo unde manarit. 71. d
 Herculi Iole negata. 37. b
 Herculi labores ut a Graecis compensati. 229. b
 Herculi & Alexandro aduersata fortuna. 208. a

Herculem sub testis iurare non poterat pueri. 73. a
 Hermentia, interpretatio. 24. a
 Hermione malarum mulierum commercio perdit. 19. a
 Hermodotus poeta. 48. b
 Hermosmenon quid. 24. a
 Herodicus Selimbrianus phthisi laborans. 227. d
 Herodotus reprehensus. 17. c
 Heroës animae a corporibus separatae. 252. d
 Herois ennaëteris. 80. c
 Herondatis apophthegma. 61. c
 Heroum praestantissimi quique mortem imenes oppetierunt. 87. b
 Hestianax historicus. 38. b
 Hesioidus consolator. 85. c
 Hesioidus Helotum poeta. 60. c
 Hesioidus Homero posterior. 85. c
 Hesioidi canis, illius caefores indicauit. 149. b
 Hesioidi caedes. 224. d
 Hidrieus Car. 57. a
 Hierax canis cuiusdam inuentor. 23. b
 Hieron. 46. a
 Hieron tyrannus arcana sua efferrinolebat. 46. a
 Hieronis tyranni aduersus familiares suos crudelitas. 117. d
 Hieroni foetorem oris non uxor, sed imicus indicauit. 121. d
 Hierosolymorum sacris Antiochus ea obsidens desert. 49. a
 Himerij adulatio. 115. a
 Himerij dictum de diuite praeparco. 115. a
 Hinnitus equorum ad Heraclium fluuium. 36. b
 Hipparchus arithmeticus. 245. c
 Hipparchi Euboeensis mors a Philippo cur grauius lata. 47. a
 Hipparchi Pisisstrati filij somnium. 228. b
 Hippasus laniandus ac comedendus a matre exhibitus. 82. d
 Hippasus Metapontinus philosophus. 251. a
 Hippocentaurus. 113. a
 Hippoclus rex ob nimiam ludendi licentiam occisus. 27. b. c
 Hippocratis candor in fatenda sua ignorantia. 172. c
 Hippocratidae scite dicta. 61. c
 Hippodamus. 61. c
 Hippodami Laconis forte dictum factumque. 61. c
 Hippodamia Pelopis uxor. 39. b
 Hippolytus ab equis discerptus. 39. b. c
 Hippolyta Amazon. 39. b
 Hippomachi alipte apophthegmata. 132. d
 Hippoactis etas. 20. d
 Hippopotamorum & ciconiarum dist-

par natura.	146.d	Homicidij ultio in tertiam usque gene-	85.b
Hippotatum uicus.	110.c	rationem extracta.	228.d. 229.a
Hippothoros in musca.	17.b	Homicidij ultio.	110.c
Hippothoros lex tiliarum.	17.b	Homicidio deterior ira.	141.d
Hirci præpingues minus fœcidi.	266.d	Homo effœminatus & iners ne cani-	
Hirundinum nidi deturbatio, parrici-		quidem conferendus.	167.d
dium secretum detegens.	227.c.d	Homo cur tam nudus & imbellis na-	
Hirundinum natura in excrementis eij		scatur.	158.a
ciendis.	146.d	Homo infirmissimum animal, res maxi-	
Hirundinum nidificatio quam inge-		mas administrat.	85.a
niosa.	148.b. 150.d	Homo, animantium omnium præstan-	
Hirundinem sub testum recipiendam		tissimum.	252.a. 185.d. 186.a
non esse, quid sit.	235.b. & deinceps	Homo planta.	91.b
Hirundinis feritas.	235.c	Homo quando & quomodo incipiat	
Hister scenicus, scene artifex, unde hi-		perfici.	262.b
striones.	79.b	Homo sic laudandus, tanquam animal	
Histeropothmi.	70.d	natura instabile & mutabile.	141.d.
Histri commentaria.	21.c		136.c
Historia seu rerum gestarum memoria		Homo solus, ignis usum nouit.	236.a
utilitas.	43.b	Homo, animal natura facile deprava-	
Histriones, Dicelictæ apud Lacedæmo-		bile.	2.c. 97.d
nios.	58.a	Homo malis obnoxius nascitur.	98.a.b
Histriones qui & unde dicti.	79.b	Homo quid in hoc mundo contemplari	
Histriones ex se non nihil ipsi fabulis		debeat.	99.a
adferunt.	7.c	Homo quisque duplex ac compositus	
Histrionica affinis poetica.	164.d	est.	13.c
Hodie mortuus, cras quoque & peren-		Homo homini mansuetus & mitis ut	
die mortuus erit.	140.c	reddatur.	11.a
Homerus consolator.	85.c	Homo, planta quædam celestis, & ad	
Homerus de Achille qui equos homi-		caelum inuersa.	91.b
nesq; hortari solebat.	14.a	Homo in multis à brutis superatur.	
Homerus de uiro bono.	10.d		146.d
Homerus optimè uitia detestatur.	162.b	Homo idem est & recens natus, & iam	
Homerus Hesiode prior.	85.c	adolescens, ac senex.	229.d
Homerus etiam mortuus multa homi-		Homo animantium omnium calamito-	
num millia pascit.	46.a	sisimus.	131.a.b
Homerus ne an Achilles esse mallet The-		Hominis actiones uariæ sunt.	16.c
mistoelis rogati responsum.	49.a.b	Hominis fragilitas.	58.a. & deinceps
Homerus Lacedæmoniorum poeta, Cleo-		Hominis ingluuias.	69.d
meni.	60.c	Hominis uita in aperto esse debet.	132.a
Homerus Corinthius.	70.b	Hominis natura uersipellis.	185.b
Homerus cuius ciuis sit, incertum.	92.d	Hominis recens editi miseria.	186.b
Homerus musicam commendat.	25.a	Hominis philosophicè compositi tran-	
Homeri nihil haberi magistro pugnum		quillitas.	130.b
incussit Alcibiades.	49.d	Hominis irrationale cultu ac præce-	
Homeri patria.	92.d	ptore indigens.	16.c. d
Homeri precium apud Alexandrum.	173.c	Hominis mira deformatio.	93.a.b
Homeri fœnebria ut accipienda.	161.c	Homini uaria esse uitæ genera propo-	
Homeri præstantia.	168.d	sita.	97.a.b
Homeri locus.	117.b.c	Hominem Deo immolare cur nefas, &	
Homeri cura & electio uerborum.	171.d	dæmoni fas.	77.b
Homeri sententia de hominis fragilita-		Hominem necandum dare Callicratidas	
te.	85.b	nullo precio induci poterat.	60.b
Homeri uersus acephalos & claudican-		Hominem diligentia bruti, sui commo-	
tes querentes præ integris.	188.a	di gratia diligunt.	154.b
Homero quædam carmina per Aristar-		Hominem, quia homo est, Delphinus di-	
chum non satis bona ratione detra-		ligit.	153.b
cta.	165.b	Homines liberi natura, spontè se locis	
Homericæ similitudo.	171.c	astringunt.	131.a
Homericæ loci plurimi excussis.	164.d.	Homines primi, Arcades, ex terra.	
165.a. & deinceps			78.a
Homicidium non nisi necessitate & le-		Homines perfecti, Plutarchi iudicio.	
ge permittente faciendum.	73.d		42.d
		Homines nos esse meminisse debemus.	

Horror

Horror.	237.c	Hyeme cur non tam amarum est ma-	142.a.b
Hortæ deæ ædes cur semper aperte.	74.c	re.	264.d
Hortator unde dictus.	74.c	Hyeme fontana aqua tepidior.	265.a
Hortulanus quidam rex creatus.	176.b	Hyle, id est materia.	129.b
Hosioter.	80.b	Hymenæus Græcorum, Talastius Lati-	
Hospitalitas Scedasi pessimè remunera-		norum est.	73.b
ta.	110.a	Hypates usus apud antiquos.	22.a. d. 23.a
Hospitalum interfectores ab Hercule sub-		Hypeccaustria.	80.a
latus.	39.d. 40.a	Hyperea insula.	81.b
Hospitalij nomine saluandus quidam cæ-		Hyperidis oratoris uita.	194.b
teris ciuibus pereuntibus conditio-		Hyperion quid apud Hesiodum.	252.a
nem reuocauit.	8.c. d	Hyperochus Inachiensium rex.	80.d
Hositis an aliqua ratione utilis nobis es-		Hypodius tonus à Polymnesto inuen-	
se possit.	120.b. & deinceps per totum	tus.	23.b
librum.		Hyporchema.	21.a. 208.d
Hositi suo Alexandro à militibus male-		Hyporchematum conditor Xenoda-	
dicti non patitur Memnon Darij præ-		mus.	21.a
fectus.	45.d	Hyracani mortuos suos canibus ac uo-	
Hosites fallere, & honestum & iucun-		lucibus uorandos dant.	155.d
dum.	56.d	Hyracani pisces.	108.b
Hosites pugnare non docendi.	62.c. d	Hysteropomorum cæremonia.	70.d
Hosites an uel omni ratione ledendi.	60.d		
Hosites suos Argiuos penitus delere cur		Iactarij pisces.	152.a
noluerint Spartiæ.	61.a	Iaculorum fasciculus nõ rumpatur,	
Hosites iisdem non sepius bello appe-		sed facile singula iacula seorsum.	45.d
tendi.	62.c. d	Ialyfos, imago Liberi patris.	48.c
Hosites cedentes ac fugientes non inte-		Iambeorum usum Archilochus docuit.	23.c
rimebant Græci.	63.a	Ianus cur bifrons.	72.a. 74.b
Hosium non facta solium, sed uoluntas		Ianus homines ferros optimis legibus in-	
etiam puniendâ.	117.c	formauit.	74.c
Hosium numerum Lacedæmonij non		Iani honos apud Numam Pompiliam.	71.d
quererebant, sed locum ubi essent.	59.a	Iani portæ clausæ perpetuæ.	101.b
Hosium incurfiones ut uitentur.	63.a	Iani portæ annis apertæ quadringenis	
Hosium respectus.	121.a	octoginta.	101.b
Hosibus leta omnia imprecanda præ-		Ianuaris cur anni principium apud	
ter fortitudinem.	106.a	Romanos.	71.d
Humana indagazione inuestigari om-		Iapeton, quid Hesiode.	252.a
nia posse.	157.d	Iapygia uxor Pithæ Myuntij.	31.b
Humana anima nihil preciosus.	36.a	Iason Theffalorum princeps.	51.d
Humane nature bona duo præcipua,		Iasonis dictum reprehensum.	127.d
intellectus, & ratio.	42.a	Iasonis Theffalorum tyranni senten-	
Humane malitiæ dissimulatio.	20.d	tia.	9.c
Humani animi duplicitas.	13.c	Iassensis puer quidam mirè à delphino	
Humani ingenij procliuitas.	122.c	dilectus.	154.b
Humanitas Alexandri Macedonis.	103.d	Ibis auis consuetudo.	182.a
Humida omnia quum agitantur frige-		Ibis quid homines docuerit.	150.d
scunt, mare calefit.	264.c. d	Ibis Lycurgo adscripta.	192.c
Humidorum temperationes per omnes		Ichneumon crocodili hostis.	153.a.
partes corporis.	18.d	eius industria.	148.a
Humilia etiam in republica munera cla-		Idathyrfus Scytharum rex.	45.d
ris ciuibus non aspernanda.	7.c	Idea quid.	252.d
Humilibus nemo irascitur.	140.d	Idem est homo iam magnus effectus, &	
Humorum abundantia corpus ad mor-		qui infans nascebatur.	229.d
bos propensum reddit.	125.a	Idia fortuna.	101.c
Humorum in corporibus abundantia		Idmo Samius.	229.a
morbis obnoxia.	124.d. 125.a	Idrius Cares.	57.a
Hyæna fel.	227.b	Idus religiosæ.	72.b
Hyægnis muscus.	20.c. d	Idus unde dictæ.	72.b
Hyampolis Phocensium.	27.a. b	Idus qui dies dicantur.	72.b
Hyantia urbs.	81.a	Iduum Sextilium cæremonia.	78.d
Hydambyses Scythæ.	244.a	Iecur, concupiscentiæ fons.	16.c
Hyems & æstas ut fiant.	255.b. 257.a		

INDEX

Imaginationes duplices esse.	258.d	Imprecari nefas.	74.c
Imaginationes fatum facit.	248.d	Imprecationum Bellerophonis efficacia.	29.a
Imaginationes in quibus sint.	258.d	Improbi suapte affliguntur conscientia.	228.b
Imaginatio ductus, & imaginatum quid.	259.a	Improbis fortuna parcat.	136.a
Imaginem aut statuam nullam sibi fieri uoluit Agesilaus.	51.b.58.d	Improbitas ipsa sui carnifex.	155.c
Imaginum sacrarum uiolatores relictii.	189.b	Improuisa & inopinata plus mouent.	98.a
Imber, quomodo fiat.	256.d	Impudentia.	134.d.177.c
Imbres à tonitru, optimi ad rigandum.	264.a	Impudentium improbitas pari impudentia retuenda.	136.d
Imbres seu pluuie aquae magis rigant.	263.d	Impuniti ex hoc seculo qui euadunt, ut puniantur.	231.d
Imbrum proprietates.	263.d	Inachus fluuius, scamandrus postea dictus.	83.a
Imbricus quare generum suum cruci affixerit.	38.c	Inambulationis post coenam usus qui sit.	127.b
Imitatio in poetis admiranda.	162.a	Inanis consideratio.	253.b
Imitatio lauabilis interea ac plausibilis.	162.a	Inane, infinitum esse, extra mundum.	247.d
Imitatores mali.	165.a	Inania in oratione.	175.c
Immatura morte praeceptorum dolor apud barbaros.	87.d.88.a	Inanime omne, rationis expertus.	146.a
Immature mortis consolatio.	87.a	Incantatio ceesti Iunonij quid significet.	162.d
Immortalitas animae.	98.c.258.c	Incesti frustrati tragœdia.	83.a
Impar numerus terminans & terminatus.	72.c	Incesti horror.	13.d
Imparem numerum pari praeferrebant Pythagorici.	136.a	Inclinatio terrae.	257.b
Imperare ceteris in militia nosse, praestantius quam uel ipsa militia munera obire.	49.d	Incommoda hilaritate condenda.	91.a
Imperare uiris stolidis cupientes mulieres, stultae.	17.c	Incommoda uirtuti coniuncta, ab eius amore nos detertere minimè debent.	173.b.c
Imperator pessimus, qui sibi imperare non possit.	53.c	Incontinentia ab intemperantia differt.	14.d
Imperator uel certo suo periculo, sed patriae salute cum hostibus certamen non detrectans.	60.c	Incontinentia dimmutuum uitium.	14.d
Imperatoris momentum in bellis.	63.d	Incontinentia fastidit amicos.	159.b
Imperatori parere quam hostem occidere, cur melius censebant Lacones.	65.d	Incontinentia & intemperantiae discrimen.	14.d
Imperatores multi, milites pauci.	48.c	Incrementum Nili ut deprehendatur.	153.c
Imperatores optimi qui.	50.a	Increpatione amici coram pluribus facienda non est.	118.d
Imperatorum dicta cur à Plutarcho collecta.	45.a	Indago ferarum cur uerno tempore difficiat.	266.b
Imperatorie uirtutes.	58.b	Indorum sapientes uiui comburi sustinent.	155.d
Imperaturus, ipse primum seruiat.	4.c	Indarnus Xerxis praefectus.	65.c
Imperium non spacio locorum, sed stabilitate metiendum.	128.d	Indocti & ineruditi ad dignitates sublati, statim corruunt.	129.d
Imperium patriae non sibi gerunt duces ac reges.	57.c	Indolentia, res diuina.	84.c
Imperij acerbitas inuidiam parit.	128.d	Indolentia inhumana ac ferina illaudabilis.	84.c.d
Imperij fructus maximus, secundum Dionysium.	129.c	Induciae nullae sunt homini cum uitij.	170.b
Imperij Romani constitutio ut facta sit.	99.c	Indum resolvere.	127.a
Imperia quibus censeantur.	108.b	Inedia quadridui consumptus Isocrates.	190.b
Imperiorum inter se tumultuationes alternationesque ad Romanum usque.	99.c.d	Inedia malum.	126.d
Importunitate pauperum anus uictus Philippus iudicium reddidit.	47.b	Inediarum certarum obseruationes inuoluit.	127.c
		Inepte etiam orationis auditae fructus.	175.a

IN PLUTARCHI MORALIA.

Inimico beneficiendum.	122.a	Iniustitia quid.	243.c	uxor.	17.d
Inimicum nullum qui habeat, uix etiam amicum ullum habere.	160.b	Iniustitia quomodo Lacedaemone expulsa.	62.b	Inter pocula admonitioni locus non est.	118.a
Inimici nostri mala nostra prius nobis comperta habent.	120.d	Iniustitia genus extremum, iustum haberi qui non sit.	111.c	Intercute aqua laborans Heraclitus.	128.a
Inimici non omnes exterminandi etiam si uincas, sed tolerandi.	122.c	Inopie amicorum ut honestè consulat magistratus.	5.b	Intercute aqua mortuorum filij ut à se paternum morbum arceant.	229.c
Inimici magis conciliandi quam ledendi.	59.d	Inopie consolatio.	95.a	Intermissio in uirtutum progressu non interponenda.	170.b
Inimici plus docent quam amici.	122.a	Inopiam confiteri, nonnunquam illiberale non est.	11.c.d	Interrogationes adolescentium quales esse debeant.	176.b
Inimici propter patriae salutem conciliati.	5.c.d	Inopinata attonitos reddunt.	141.d.nec uolentes mouent.	98.a	
Inimicorum etiam habenda cura uiro politico.	120.b	Insatiabilitas foenerandi.	233.d	Intuitu maxime concitatur amor.	270.b
Inimicis etiam, in re honesta uirum bonum adesse oportere.	6.a	Insclitia detegenda ut discas.	176.b	Inuenta plura ab antiquis.	23.b.c
Inimicos certare quo sine & quibus in rebus debeamus.	122.c	Insclitia non absurdè magis celatur, quam turpiter proditur.	155.a	Inuidere iuste nemo potest.	26.a
Inimicos quam amicos magis in peccando reueretur malitia.	121.a	Insclitia feciditas.	167.b	Inuidia omnis abesse debet ut à quoquam aliquid discas.	174.d.175.a
Inimicos ut sibi conciliari Agesilaus.	58.a	Insclitiam ab Atheniensibus sibi obiectam quomodo reijcerent Lacedaemonij.	64.a	Inuidia ex animo tollenda.	122.b
cum Inimicis iuste agere ac rectè soliti, amicos non fallere.	122.c	Insclitiam ab animo expulsurus, multa ferat necesse est.	178.a	Inuidia ociosa & iners.	122.a. curiosa. 142.c. potentiae comes. 137.b. fumo similis. 180.c. uirtuti comes. 26.b
ex Inimicis ut capiatur utilitas.	120.b	Insidiarius alteri, ipse sibi malum ponit.	227.d	Inuidia, dolor est ob aliena bona.	26.a
175.a.b. & deinceps per totum librum.	46.b	Insidiarium tyrannus delatio simulata, quam magnificè remunerata.	46.b	Inuidia & odium brutorum.	26.a
Inimicitiae privatae, patriae causa deponende.	49.c	Insidiarius animi tyrannici.	172.d	Inuidia senes non petit.	180.c
Inimicitiae mortales esse debent.	73.d	Insomnia obseruanda in sanitatis cura.	125.c	Inuidia in senibus turpissima.	184.a
Inimicitiae inter priuatos homines non diu gliscere sinenda à magistratu.	12.d	Insomnia horrenda.	228.a.b	Inuidia, solius hominis est, & erga hominem.	26.a
Inimicitij potentiorum quidam ad honores euecti.	4.a	Insultus qui metuat, insidiatori ne se committat.	135.b.c	Inuidiae fomes in auditore est ambitio.	174.d.175.a
Iniurati Romani cur pugna abstinebant.	73.d	Insulationis usus.	126.b	Inuidiae uacuitas ut paratur.	159.a.b
Iniuria à multis affectus, ab Ephoris condemnatus.	66.d	Insomnia animi tyrannici.	172.d	Inuidiae cecitas.	49.c
Iniuria ad alterum est.	243.c	Insomnia obseruanda in sanitatis cura.	125.c	Inuidiae natura.	180.d
Iniuria erga seipsum.	243.c	Iniuria horrenda.	228.a.b	Inuidiae & odij differentia.	25.d.26.a.b.c & deinceps
Iniuria omnibus periculosa.	53.c	Iniuriam recens, clamor.	172.a	Inuidos se negant omnes.	26.a
Iniuria remittenda exemplum insigne.	62.c	Iniuriam exordij difficultas patienter ferenda.	177.d	Inuidorum poena apud inferos.	232.c.d
Iniuria sibi illatae memoriam à filio deprecatur Phocion.	50.a.b	Iniuriam erga seipsum.	53.c	Inuitationes ad bibendum quum fugere non possis, quid agas.	123.c.d
Iniuria ultionem uel minima animalia docent.	56.d	Iniuria à multis affectus, ab Ephoris condemnatus.	66.d	Inuitus peccas, inuitus castigetur.	64.c
Iniuriam passi magis laudandi, quam qui intulerint.	12.c	Iniuria ad alterum est.	243.c	Inus zelotypia.	71.c
Iniuriam propulsare debent qui possunt.	53.c	Iniuria erga seipsum.	243.c	Inus poenitentia.	228.c
Iniusta fieri ne se ipsis quidem ea imperantibus uolebant reges Aegyptij.	45.d	Iniuria omnibus periculosa.	53.c	Iocastes Silamonis.	162.a
Iniustam rem, ut ne fieret, triginta milibus Daricorum Artaxerxes redimit.	45.c	Iniuria remittenda exemplum insigne.	62.c	Iolaus apud Euripidem ex decrepito & sene mox iuuenis ualidus.	240.c
Iniusti sunt etiam qui licet iniuste non operentur, occasione tamen data operentur.	230.d	Iniuria sibi illatae memoriam à filio deprecatur Phocion.	50.a.b	Iole & Hercules.	37.b
		Iniuria ultionem uel minima animalia docent.	56.d	Iole è muro se deijciens, uentis sublata illa descendit.	37.b
		Iniuriam passi magis laudandi, quam qui intulerint.	12.c	Ion poeta tragicus.	87.d.99.b
		Iniuriam propulsare debent qui possunt.	53.c	Ionis pulchrum dictum de fortuna & sapientia.	99.b
		Iniusta fieri ne se ipsis quidem ea imperantibus uolebant reges Aegyptij.	45.d	Iones, frugi mancipia.	45.d.60.c
		Iniustam rem, ut ne fieret, triginta milibus Daricorum Artaxerxes redimit.	45.c	Ionica secta à Thalete instituta.	250.b
		Iniusti sunt etiam qui licet iniuste non operentur, occasione tamen data operentur.	230.d	Iouis. Vide Iupiter.	
				Iphiclus Hercules frater.	78.a
				Iphicrates domi declamitans ridetur.	7.b
				Iphicratis apophthegmata.	49.d.155.a
				Iphicratis eloquentia ridicula ac uana.	7.b
				Iphicratis praeclearum in Harmodium, generis exprobrantem, dictum.	49.d
				Iphigeniae miraculum.	37.b
				Iphiti boues.	227.c
				Ippoclus rex obturcatur.	27.c

I N D E X

Ira fortitudini quomodo conueniat. 16. d	Irene Neptuni & Melanthie filia. 81. b	Iupiter quorum pater. 47. d
Ira frenanda. 43. b. c	Iridis generatio. 256. b. d	Iupiter pro fato & fortuna nomen quam sumitur. 164. a. & deinceps
Ira in conubio esse non debet. 18. b	Irrationale animæ nostræ sepe cum ra- tione pugnant. 15. d	Iupiter adultus. 70. c
Ira ut fugienda, & compescenda. 167. a	Iscari oratoris uita. 191. a	Iupiter, seruos & æther. 251. b
Ira leuissimis de causis sepe excitatur. 138. b. c	Ismenias tibicen. 12. a. 45. d. 105. c. 154. b	Iouis Dodonæi oraculum. 56. d
Ira principio opprimenda. 138. c	Isoocrates sophista inter potandum phi- losophari uolebat. 156. c	Iouis epitheta. 246. d
Ira etiam ad bruta & inanima se ex- tendit. 138. d	Isoocratis uita. 190. a. & deinceps	Iouis excellentia in quo sit. 167. c
Ira hominem mirum in modum permu- tat. 139. a	Ister auctor. 21. c	Iouis cognomen sibi usurpantes. 51. a. b. 106. c
Ira quibus incitetur. 138. d	Istrus Alexandreus. 83. b	Iouis dona apud Hestiodum, quæ. 164. a. b
Ira quid. 139. c	Italica philosophiæ secta. 251. b	Iouis excellentia in quo sit. 167. c
Ira non bene se ulciscitur. 140. a	Ithacæ sterilitas. 68. b	Iouis Neptuni & Plutonis partitio im- perij orbis. 90. b
Ira unde maximè gignatur. 139. b. 140. d	Ithacensium querela ad Agathoclem de pecorum suorum abactione, & illius responsum. 46. c. 229. a	Iouis filium non se agnoscebat Alexan- der. 47. d
Ira unde nascatur, & quid sit. 139. c	Iudas historicus. 38. b	Iouis Dodonæi oraculum. 56. d
Ira omnia inuadit. 138. d	Iudæi Antiocho se dedunt. 49. a	Iuramentum Pythagæorum. 250. d
Ira ubi abesse debeat maximè. 141. b. c	Iudæorum & Syrorum Dei. 247. a	Iuramentum, tormenti genus est homini libero. 74. b. c
Ira semen quoddam ex omnibus animi perturbationibus. 141. d	Iudex ambos audiatur. 241. b	Iurare sub tecto cur prohibeantur pue- ri. 73. d
Ira regum perniciosissima. 129. c	Iudicis natura seui asperitas ut mitiga- ta. 135. b	Iurare cur non liceat flamini diali. 74. b
Ira, libido uindictæ. 13. c	Iudices apud inferos. 90. b	Ius quod sit optimum. 128. b
Ira, nerui animi. 16. a	Iudices suos Aegyptij reges nec à se ius- tos iniustum quid committere patie- bantur. 45. d	Ius ignolare turpe esse populorum prin- cipibus. 58. d
Ira moderatio. 43. c. 60. c. 122. a	Iudicandi uis musicis necessaria. 24. b	Ius nigrum Laconum. 65. d
Ira in decentia. 162. c	Iudicium ab irrationali nostro aliud est. 16. b	Ius si uiolandum est, & c. 8. a
Ira uis. 165. b	Iudicium publicè exercendum. 48. b	Iuris ciuili peritiae usus in republica administratione. 2. b. c
Ira cautio. 45. d	Iudicium reddere populo suo qui no- lit, regem esse non debere. 47. b	Iurisurandi religio apud ueteres. 73. a
Ira frenum. 56. b	Iudicium iniquius à se latum, litis æsti- mationis solutione Philippus com- pensat. 47. b	Iureiurando uiros fallendos esse, pueros talit, Dionysij tyranni dictum. 63. b. 104. b
Ira ardor quam uehemens. 138. a. b	Iudicium ut sibi de suis operibus firmet pictores ac corrigam. 137. d	Iustum quomodo non sit, uideri uelle, extre- mè est inuitiuita. 196. c
Ira semel resistens, non parum promo- uerit. 138. b	Iudicia Dei inscrutabilia super malo- rum hominum tolerantia & puni- tione. 231. a	Iusti cognomen iniustum in Aristide apud Athenienses. 49. c
Ira malum. 179. b	Iugurtha uinctus ad Bochum ductus. 4. c	Iustorum loca apud inferos. 90. a. b
Ira in nobis cause. 141. a	Iugurtha imago in anulo Syllæ, à quo captus erat. 4. d	Iustitia fortitudini anteferenda. 58. b
Iram cohibendam esse. 137. d	Iulie pisces. 152. a	Iustitia non eadem omnium. 26. d
Iram ipsi in se punientes. 226. c. d	Iulius Cæsar. 55. d	Iustitia, anima medicina. 226. b
Iram nascentem sentiri posse. 138. c	Iulij Drusij Publicolæ domus undique conspicua. 2. b	Iustitia, filia uia Dionysij tyranni pes- simi. 107. a
Iram uincere, uictoria maxima. 139. c	Iumenia uehiculum anime trahentia. 14. c. d	Iustitia in quo uersetur. 13. b
Iram uincere, uiri munus est. 42. d. 43. c	Iumenia affectuum. 16. d	Iustitia, legis diuine desertorum ul- trix. 91. b
Iracundia uitium intolerabile. 138. d	Iunius Brutus filijs suis caput absci- dit. 37. a	Iustitia an ulla sit nobis erga bruta. 147. b. c. 149. b. c
Iracundia cohibenda ac uincenda. 43. c. 122. a. 137. d	Iunius mensis à iunioribus dictus. 77. d	Iustitia prestat fortitudini. 51. a
Iracundia ut mitefcatur. 137. d. 138. a	Iuno nuptialis. 18. b. c. adulta. 70. c.	Iustitia secundum Zenonem & Chry- sippum quid sit. 13. b
Iracundia ut gignatur in animo. 138. b	Iuno, ær. 251. b	Iustitia laus. 129. a
Iracundia procliuata. 125. c	Iunonis ornatus & cestus quid. 162. c. d	Iustitia lux, Dei simulachrum. 129. b
Iracundi etiam amicis intolerabiles. 141. b	Iupiter sempiternus. 247. a	Iustitia commercij species quedam no- bis cum brutis est. 149. b. c
Iracundorum hominum indicia in uul- tibus famulorum. 141. d	Iupiter æther & ignis. 251. b	Iustitia simulatio in homine iniusto, ex- trema peruersitas. 156. d
Iracundiores qui sint. 139. c	Iupiter & fatum idem. 248. c	Iustitia uituperatio. 114. a
Iracundiores sunt mulieres uiris, egro- ti sanis, senes iunioribus, infelices fe- licioribus. 139. c	Iupiter principium omnium. 241. c	Iuuenis moritur, quem diligunt dii. 89. d
Irafcencia. 13. c		Iuuenis cælebs Isoocrates, senex cum a- mica uersabatur. 190. d
Irafcisci quibus non soleamus. 140. d		Iuuenem Augustum senes audiebant. 56. b
Irafcus à furto solum tempore distat. 53. c		
Irafciti mariti ut uxoribus tractandi. 18. d		
Irafciti uiri illustres, seruos castigare ipsi uolebant. 43. c		
Irena non tam uiri studiosa quam Al- ceste. 26. a		
Irena uiri studiosa. 26. d		
Irene, Calabria olim dicta. 81. b		

Iuuenes

I N P L U T A R. M O R A L I A.

Iuuenes cur temerarij, senes contra pri- uentiores. 16. c	Iuuenis cum Argiuis de agro Thy- reatie contendunt. 35. d	Læuam auspicij. 76. d
Iuuenes senibus adhaerere debent. 182. a	Lacedæmonij Græcorum soli honesta cognoscebant. 65. c	Lagise, amica Isoocratis. 190. d
Iuuenes uiri tumultuosos ac seditiosos ne gocijs in republica minime obijcien- di. 184. b	Lacedæmonij uniuersæ Græciæ impe- rantes. 110. b	Lagus Hermionensis musicus. 269. a
Iuuenium peccata plerumque immensa sunt. 44. a	Lacedæmonij à Thebano Epaminonda male multati. 110. b	Lais meretrix. 124. a
Iuuenilis impetus coercendus. 44. a	Lacedæmonij ad querelas iustas surdi. 110. a. b	Laius suspitione liberatus. 39. b
Iuuentus prius audire assuescat, deinde loqui. 174. c	Lacedæmoniorum amores erga pueros. 44. a	Laius ab Oedipode interfectus. 145. a
Iuuentus exprobratæ defensio. 50. a	Lacedæmoniorum erga Smyrnæos be- nescencia. 116. c	Lamachus de bello. 49. d
Iuuentus gloriam opprimentes. 4. b	Lacedæmoniorum aduersus Thebanos uictoria. 58. c	Lamachus Nicæ adiutor. 10. b
Iuuentutem cuncta decet. 183. b	Lacedæmoniorum antiqua instituta. 65. d	Lamachus Termei filius. 193. a
Iuuentutem ineptam ad rempublicam gerendam esse. 181. d	Eorum uirtus. ibid. degeneratio. ibi.	Lamachus de comparandis di- uitijs dictum. 180. b
Ixentria fortuna. 101. c	Lacedæmoniorum politia, paucorum potestas. 235. a	Lamprocles Atheniensis musicus. 21. d
Ixon Euripidis. 162. c	Lacedæmoniorum stulta. 226. b	Lamprus lyricus. 23. d
Ixon Iunonem insequens, in nubem in- cidit. 130. c	Lacharis & Ariston posteriori infames apud Athenienses. 229. d	Lampface Mandronis filie uirtus. 31. d.
	Lachryma ceruorum falsa, ceruorum autem dulcis. 265. d	Lampface honores. 32. a
	Lachryma in dolore quid faciant. 85. c. 138. d	Lampfacum unde dictum. 31. d. 32. a
	Lachryma ut gignantur. 265. d. 266. a	Lampfacum urbs. 32. a
	Lachrymarum ratio. 265. d	de Lana caprima rixari. 196. d
	Lacon de pueris instituendis. 17. a	Lancea cælum attingere sibi uisus Ly- simachus. 106. d
	Laconis capti nobile dictum. 65. a	Lances seu trutinæ Iouis. 161. c
	Lacones de latronibus. 65. a	Laniena unde coeperit. 145. d
	Laconica per quingentos annos nun- quam depradata. 52. a	Lanificium, quasillum. 72. a. 73. b
	Laconica apophthegmata. 56. c. & dein per totum. 65. d. 66. a	Lapis ad regulam componendus, non contra. 170. a
	Laconica exercitatio. 65. d. 66. a	Lapis tanquam Deus cultus. 80. d
	Laconica fines quo protenderentur. 57. b	Lapidis descriptio. 212. a
	Laconum ignobilium uaria apophthe- gmata. 64. c	Lapsi semel iuuenes animum desponde- re non debent. 183. d
	Lacus tres infernales, auri, plumbi, & ferri. 232. c	Larentiam scortum cur uenerentur Ro- mani. 73. c
	Lacydes Argiuorum rex mollis & ef- feminatus. 121. d	Largitio ut facienda. 9. d. 135. d
	Lacydis facinus laudabile. 116. b	Largitio uulgo grata. 11. b
	Ladas semper plausus spectaculorum audire sibi uisus. 3. d	Laribus cur assistat canis. 74. d
	Lade sollicitudo. 3. d	Lasitudo per se oborta, morbi nuncijs. 125. a
	Lælius tanquam poeta, Scipio tanquam histrion. 184. d	Latus Hermionensis musicus. 23. c. 268. d
	Lælius Scipioni amicissimus. 271. a	Lasthenes & Euthykrates Olynthum perdiderunt. 157. c
	Lælij & Scipionis amicitia. 4. b	Latendum non esse uiris fortibus. 132. a.
	Læmargus, C. Marius. 36. a	& deinceps
	Leta quecumque sibi in uita contigis- sent, censebat Antipater moriens. 95. d	Adhuc præterea, an rectè dictum sit. 131. d. & dein per totum
	Letitiæ intemperantia, tristitia casti- ganda. 51. d	Latona pro lupis preces ad Iouem. 267. c
	Letitiæ falsæ auctor indignationem po- puli ut sedarit. 1. a	Laudare quid significet. 163. d
	Lærtes Vlyssis pater. 83. b. Eius igna- uia. 94. b. 180. d	Laudare se nos dicentibus quid respon- deamus. 137. c
		Laudari à quibus bonum sit. 113. b. 137. c
		Laudatio puerorum immodica ne sit. 43. a
		Laudatores inepti reprehenduntur. 177. b
		Laudatoribus gratia non habenda. 137. c
		Laus quæ esse debeat dicentis philoso- phi. 176. c
		Laus an fucata sit, ut cognoscatur. 113. c
		Laus oburgationi admiscenda. 119. b. c

I N D E X

Laus eius frustra est, quem nullus uituperat. 59.c
 Laus non omnibus temere danda. 113.c. 135.d
 Laus ac uituperij stimulus. 16.d. 17.a. 119.d. 167.d
 Laude, auditio nulla suauior. 180.b
 Laudes ab improbis non agnoscenda. 137.c
 Laudibus magis quam uerberibus excitandi pueri. 43.d
 Laudata uita uirtutum nominibus que mala sequantur. 113.d
 Laus, uerba legatis dari solita. 74.b
 Laus ut fumenda. 124.a
 Leagrus. 83.d
 Leander Nicocrates tyranni frater. 33.a. culeo infusus in mare abiectus. ibidem
 Learchus scelerum administrator Arcefilio tyranno. 34.b
 Lebadenses populi. 82.d
 Lecta, in usum quomodo traducenda. 163.b
 Lectiois exercitium. 126.a
 Lectus maritalis ne discordijs turbetur. 19.a
 Lectuli breuitas somnum breuiorem faciat. 192.a.d
 Lecti Laconum. 66.a
 Legationem ut impedias quam populus flagitat. 10.a
 Legationum functiones obituris que attendenda. 3.d
 Legatus unus ad unum. 59.a. b. 64.d
 Legati collocturi uadunt, non collaturi. 63.d
 Legati Corinthiorum a Dionysio munerum capere nolentes, ab illo facere reprehensi. 46.b
 Legati cuiusdam Elei foeda irrisio. 64.b
 Legati Polycratida pulcherrimum responsum de legatione sua, publica ne esset, an priuata. 64.a
 Legati Romam profecti cur primum aedem Saturni adirent. 74.b
 Legatorum Laconum uiolatorum piaculum. 65.c
 Legumina cur castis contraria. 78.b
 Leguminibus cur abstineant qui castimoniam colunt. 78.b
 Lemnus et Imbrus insulae. 28.c
 Leno Menandricus adolescentibus infidians. 126.d. 127.a
 Lenocinia orationis. 175.c
 Lentitudo in rudimentis non aspernanda. 178.a
 Leo pro paradisi dono redditus. 45.d
 Leo, socium animal. 150.b
 Leonis odium in gallum. 26.a
 Leonis pro sobole cura. 185.c
 Leonis uestigium repertum difficile. 148.a
 Leone ad utensilia sua conuicta usus Hanno Carthagenensis in expeditione. 1.d
 Leone duce ceruorum, formidabilior exercitus eo, qui ex leonibus sit duce ceruo. 50.a
 Leones senes in uenatum a iunioribus ducuntur. 150.b
 Leones inuolutis unguibus ambulantes. 148.a
 Leonina pellis quod non perueniat, uulpinam assuendam. 63.b
 Leonis Byzantij festiuitas. 3.c. 121.b.c
 Leocrates Themistoclis accusator. 93.a
 Leocritus autor legum Atheniensibus ferendarum. 190.b
 Leodanus Atheniensis. 190.b
 Leogorus Andocidis pater. 189.b
 Leonidas Lacedaemoniorum dux aduersus Persas. 36.a
 Leonide Anaxandridae filij apophthegmata. 61.d
 Leonide cor. 36.a
 Leonide uxor Gorgo. 19.d. 61.d
 Leonides paedagogus Alexandri. 47.c
 Leontis mulier. 26.c
 Leontis Eurycratida scite dicta. 61.d
 Leontini Gorgia dictum de uirtute mulieris. 26.c
 Leontini mulier. 26.c
 Leosthenes. 50.b. 106.b
 Leotycheide argute dicta. 61.d. 62.c
 Leprosi cur fiam qui per rosidas herbas nudi incedunt. 264.c
 Lepus marinus homini exitialis a mullo necatur. 154.a
 Leporis ex loco urbis obfesse manibus uicino prodeuntis omen. 60.a. 63.b
 Leporum fecunditas. 233.c. astus in caturorum suorum custodia. 149.d
 Lepta Libyae ciuitas. 18.d
 Leptanorum ritus. 18.d
 Leptis Neptuni templum. 154.a
 Lesbiorum gloria in fidibus. 20.c
 Lethe fluius. 132.d. 232.a.b
 Leucadia petra. 31.d
 Leuce Ponti insula. 270.b
 Leucippus Poemandri filius ab ipso patre suo casu occisus. 82.c.d
 Leucippidarum templum. 83.c
 Leucius Tyrrhenus Moderati Pythagorici discipulus. 235.b
 Leuconia urbs. 27.b
 Leucothea non lugenda. 63.a
 Leuctra, omimosa. 148.d
 Leuistica pugna. 5.b. 51.d. 58.c
 Lex omnium regina. 128.d
 Lex quid. 242.b
 Lex tum antiquissima tum exactissima Deus est. 129.b
 Lex, Regum domina. 128.d
 Lex Cradus in tiliarum cantu. 20.d
 Lex connubialis. 17.b
 Lex curulis in tiliarum cantu. 20.d. 268.b
 Lex de adulteris ab Augusto lata. 56.b
 Lex de grauida mortis reu seruanda donec pariat. 227.b
 Lex de ocio apud Athenienses. 61.c
 Lex funebris Romanorum de probis mulieribus. 26.c
 Lex Lacedaemoniorum stulta. 226.b
 Lex Locrensiu aduersus nouarum rerum percomatores. 143.d
 Lex Lycurgi de uirginibus indotatis elocandis. 62.d
 Lex multiplex in tiliarum cantu. 20.c. d. 21.a
 Lex musica quid. 268.a
 Lex non ante promulganda quam lata sit. 189.d
 Lex Palladis. 24.b
 Lex, principis opus. 129.a
 Lex Romanorum absurda. 226.b. et deinceps
 Lex Solonis. 17.b. 226.b
 Lex Solonis de donationibus. 71.a
 Lex Solonis de seditione ciuili. 12.b. 147.d. 226.b
 Lex Solonis de corporibus pignori non obligandis. 233.c
 Lex Thurienisum uetus in comitijs taxari ciues alios quam adulteros et curiosos. 143.d
 Legis finis, iustitia. 129.a
 Legis diuinae desertores iustitia ulciscitur. 91.b
 Legem inter armorum strepitum Marius non exaudiebat. 54.d
 Leges cantuum. 20.d. 21.a
 Leges de fortitudine cur scriptas non haberent Lacedaemonij. 64.b. c
 Leges fidium cur dicerentur. 20.c
 Leges humane imperfectae. 226.b
 Leges Lycurgi. 50.d. 58.c. 60.c. 62.b. c. 66.d. 191.d. 192.a
 Leges bonae, maximum in ciuitate bonum. 74.a
 Leges apud Spartam regibus potentiores. 61.b. cur eas mouere non licet. 63.d
 Leges sacerdotum Romae. 74.a
 Leges tiliarum. 17.b. 268.a
 Legum Atheniensibus ferendarum autor. 190.b
 Legum praecipua et interdicta. 242.b
 Legibus contrarium aliquid praecipienti sibi Antiochus tertius pareri non lebat. 48.d. nec reges Aegyptiorum. 45.d
 Legibus scriptis cur non uteretur Lycurgus. 62.c
 Legibus contradicentes neque ioco neque serio audiebant Lacedaemonij. 66.c
 Leguleorum nomina communia, C. Seius, et L. Titius. 73.a
 Lesbi puella a Delphis seruata. 225.a
 Leucon Ponticus. 244.a
 Leue quod sit. 253.a
 Liber

I N P L U T A R. M O R A L I A.

Liber unde dictus Dionysius pater. 79.a
 Libero patri cur obliuio et ferula nunc cupentur. 196.a
 Liberi spe mercedis minime diligendi. 185.d
 Liberi a matribus lactandi et educandi. 41.a
 Liberosum educatio et eruditio quantae curae esse patribus debeat. 40.c
 Liberosum gignendorum cura apud Spartanos. 62.d
 Liberosum institutionis cura Lycurgis. 192.a
 Liberosum instituendorum etas secundum Phocidem. 41.b
 Liberosum qui plus amentur. 18.d
 Liberos ut illustres procrees. 40.c. d. ut instruas. 158.b
 Liberos non desere, si genitalia adfuerint Aegyptiorum responsum. 91.c
 Liberos suos Plutarchi uxor ipsa alebat sua mamma. 187.c
 Libere loquendi ratio. 119.a
 Libere loquendi non causa. 38.d
 Liberationis amici petendae exemplum singulare. 5.a
 Libertas loquendi, amicitiae propria. 111.d
 Libertas adulatorum qualis. 114.d
 Libertas stulta simulata. 115.a
 Libertas admonendi et reprehendendi qualis esse debeat. 117.a. b. 119.a. c. d
 Libertas Solonis ad Craxum, et Socratis ad Alcibiadem. 118.c
 Libertas uera. 114.d
 Libertas ut retineri possit. 57.b. 59.b
 Libertas mira Laconum. 64.d. 65.d. 67.d
 Libertas sceleratoribus non oppigneranda. 233.b
 Libertatis stimulus. 93.a. b
 Liberalitas Alexandri Macedonis. 104.c
 Liberalitas quid. 14.c
 Libere arbitrium perpetuus motus. 246.c
 Libidini obnoxij cautio. 167.a
 Libidines filiorum ut parentes frenare possint. 44.d
 Libitina, eadem et Venus. 72.b. cur in eius aede ea uenerentur quae ad sepulturam pertinent. ibidem
 Libra carnis semiobolo uenalis. 51.d. 52.a
 Libro lituris egenti comparatus Dionysius. 131.a
 Libri antiquorum iuuenibus conquirendi, et qualis eorum usus esse debeat. 42.d
 Libri multi in exilio conscripti. 92.d
 Libri qui legendi. 42.d
 Librorum ac literarum solamen. 126.d
 Librorum lectio principibus in primis utilis. 128.d. 129.d
 Libris non omnia discuntur. 181.d
 Licentia ludendi nimia ac immoderata, morte multata. 27.b. c
 Lichas conuiuator. 12.a
 Licinius consul. 53.b
 Licitis etiam quandoque abstinentum. 144.d. 145.a
 Licorna fluius. 40.a
 Licoris auaritia hominem iam iam indulgendum seruans. 33.d
 Lictores unde dicti. 76.a
 Ligni humiditas non siccitas uritur. 240.a
 Ligneus canis apud Locros qui sit. 81.a
 Lignei muri uaticinium. 233.b
 Linceus urinam suam condunt et inuertunt. 146.d
 Lineae triplices. 256.d
 Lingua continenda. 43.c. d. eius moderanda uirtus. 22.a
 Linguae eadem et optima et pessima. 174.b
 Linguae fabricantium non secundum naturam affecta, male rei signum, non causa. 139.b
 Linguae simplex ac leuis habenda. 139.b
 Linguae intemperantis multa. 43.c. d. et deinceps
 Linguae iudicium. 69.b
 Linguae iratae uirus. 139.b
 Linguam Persicam Themistocles anno uno didicit. 49.c
 Linguam sibi ipse in tormentis Hyperides amputat. 194.c
 Linus Eubensis musicus. 20.a
 Linus flebilis carminis conditor. 20.a
 Liscipulus mordax. 122.a
 Literae hostiles interceptae, nec resignatae. 1.d. 55.c
 Literae, uirtutis et studiorum monumenta. 44.d
 Literae uiginti quatuor, iratis prius recensendae quam quid aut dicant aut faciant. 55.b
 Literae plumbeae laminae inscriptae, in placenta missae. 31.c
 Literae ex Phoenicia allatae. 236.b
 Literae quando mercede doceri coeperint. 75.c
 Literarum usus. 171.c
 Literarum studium ad negocia conferendum, non ad ostentationem. 171.c
 Literarum solamen. 120.d
 Literarum studiosi, corporis curam negligere non debent. 128.c
 Literarum fors in legendis populi principibus. 46.a
 Literarum etiam uelut tyrannidem sibi usurpans Dionysius. 96.c
 Literis etiam mulieres assuescere conueniunt. 19.c
 Literas cur discerent Lacones. 66.a
 Litiu infantia. 131.d
 Liuior in omni republica. 120.b
 Liuior perspicit. 121.d
 Lixiuum ut fiat. 263.c
 Locationes equissimae apud Lacedaemonios. 66.d
 Lochagi dictum. 62.a
 Lochoodus. 62.a
 Loculamentum seu conceptaculum. 253.b
 Locrensiu lex aduersus curiosos nouarum rerum percomatores. 143.d
 Locrorum uirgines quando Troiam mitti desistere. 229.a
 Locrus Phylisij Amphitryonis filius. 81.a
 Locus quid sit. 253.b
 Locus, homini felicitatem non adfert. 93.d
 Locus ut fiat honoratus. 56.d. 61.a
 Loco cedemes. 114.b
 Loca etiam in gloria a magnis uiris habitata. 91.d. 92.a. b
 Loca ipsa ac monumenta nonnunquam dolorem renouant. 187.b
 Loci communes ut parandi. 168.b. c
 Loligo apparens, et polypus, temperatis indicium. 265.c
 Longi homines ac longis manibus quare praesent. 132.d
 Loquacitatis uitium. 59.a. b. 176.a
 Loquaces libere amittendi. 135.c
 Loquendi libertas assentatorum. 111.d
 Loquendi libertas. 114.c
 Loquentis sermo non continuo interrumpendus. 174.d
 Lotum gustare, prouerbum. 240.d
 Lubricarum camionum malum. 172.a
 Lucar quid sit. 77.d
 Lucerna nostra, anima nostra. 76.b
 L. Cornelius Sylla felix, uenustum seu uocans. 110.a
 L. Glauci uirtus. 35.c
 L. Imbricus filij sui mortem grauius ulciscitur. 38.c
 L. Terentius Probus a Scipione de Carthagenisibus redemptus. 52.d
 L. Troscius. 36.d
 Lucretia Romanae uirtus. 29.d
 Lucius satelles tyranni Aristotymi. 30.b
 Lucullus. 54.d
 Luculli mira felicitas aduersus Tigranem Armenium. 54.d. 55.a
 Luculli luxus a Pompeio reprehensus. 55.b. 179.d
 Luculli socordia. 182.c. Eius ad rempublicam euectio. 4.a. b
 Lucrum non captandum ijs qui optime regnum seruare uelint. 59.b
 Lucus bonus ne an malus sit. 87.b. c
 Lucus demon quibus honoribus a Ioue honoratus. 87.c
 Lucus antiquorum in morte suorum. 187.b. c
 Lucus ob immaturam mortem. 88.d
 Lucus

I N D E X

Luci nimio locus non dandus. 187.c.d
 Lucum, muliebrem affectum esse. 87.d
 Lucus inanes. 88.b
 Lucus minuendos esse, ac ratione com-
 pefcendos. 85.b.c
 Lucus et lamentationes pro defunctis
 Lycurgus sustulit. 66.b.c
 Lugere femineum est. 87.d
 Lugentibus uestis muliebris apud Ly-
 cios dabatur. 87.d
 Luna semper solem insequitur. 76.d
 Luna cur terra uideatur. 256.a
 Luna quum plena est, copiosorem ro-
 rem creat. 266.b
 Luna quantum a sole distet. 256.a
 Luna remittit exoluitque humorum de-
 fluium. 206.b
 Luna animalia. 256.a
 Luna deliquij ratio. 256.a
 Luna dies quam longa sit. 256.a
 Luna occultationis ratio. 256.a
 Luna radij si dormientes feriunt, hos
 sensibus obtorpenes et stupidos
 reddunt. 206.c
 Luna ac mulieris comparatio respectu
 solis et uiri. 17.c
 Luna mutationes tres singulis mensi-
 bus. 143.b.72.b
 Luna instabilitas. 76.d
 Luna plene figura. 255.d
 Luna substantia, magnitudo, forma,
 illuminatio. 255.d
 Luna a sole intercapedo. 256.a
 Lunam caelo deduci non posse. 19.c
 Lunule cur sint in calcetis nobilium.
 76.d
 Lupa Remum et Romulum paruulos
 expositos et abiectos educat, pro-
 prijs abiectis catulis. 39.d.100.c.d
 Lupum uersari ubi crebro picus appa-
 reat. 72.a
 Lupum auribus teneri non posse. 2.d
 Lupi pisces. 152.a
 Lupe omnes certo anni tempore pe-
 riunt. 267.c
 Luperci cur canem immolent. 76.a
 Lupicida Phœbus. 148.a
 Luscina depilata, nihil quam uox.
 64.c
 Luscina docilis. 70.a.146.c. stridula.
 235.c
 Luscina imitator Agefilao contem-
 ptus. 58.a
 Luscinarum cantus. 150.c
 Lustus Marij sororis filius a Trebonio
 milite occisus. 54.d
 Lutum, frigidius est aqua. 239.d
 Luto ex eodem omnes facti sumus. 85.d
 Lux nostra, animus noster. 76.b
 Lux animi substantia secundum quos-
 dam. 132.c
 Luxuriosi ut capiantur ab adulatori-
 bus. 114.a
 Luxus Rom. exercitus a Scipione casti-

gatus. 34.b
 Luxus, sceneratorum parens. 234.a
 Luxum uirorum mulieres sequuntur. 19.c
 Luci qui sint. 77.d
 Lyæus Bacchus. 141.b
 Lycæum ingressus sponte cur lapidibus
 obrueretur. 82.d
 Lycæum ingressi umbram an faciant. 82.d
 Lycæa que sint. 76.a
 Lycæonis filij criminis paterni exper-
 tes. 83.c
 Lycæstus Philonomie filius. 39.d
 Lycæsti et Parrhasij geminorum fra-
 trum casus mirabilis. 39.d
 Lychnii cur non extinguerent Romani,
 sed per se deficere permittent. 76.c
 Lyciarum mulierum uirtus. 28.d
 Lycisci proditoris poena grauissima,
 quamquam diu dilata. 225.d
 Lycophones. 66.a
 Lycophron, Lycurgi filius. 191.c
 Lycorma fluium. 40.a
 Lycopadæ equi, qui dicerentur. 201.c
 Lyctum urbs. 28.d
 Lycurgus ob leges suas male multat-
 tus. 62.c
 Lycurgus Dryantis filius. 161.a
 Lycurgus tenuis Lacedæmonijs sacri-
 ficia instituit. 45.a
 Lycurgi sacrificia tenuissima. 45.a
 Lycurgi apophthegmata. 48.d.50.d.
 62.a.b.c.d.63.a
 Lycurgi cur pauca sint leges. 50.d.60.c
 quid Spartæ profuerint. 57.b
 Lycurgi prudentia. 184.a
 Lycurgi oratoris uita. 191.c. et deinceps
 Lycurgi Butadæ Lycophronis filij ho-
 mos. 195.d
 Lycurgicum patrocium. 191.d
 Lycus rex hospites suos Marti immo-
 lare solitus. 38.b
 Lyde Antimachi poëte uxor. 85.d
 Lydiades ex tyranno bonus princeps
 euasit. 227.a
 Lydius Bacchus unde dictus. 218.b
 Lydius cantus. 21.c
 Lydius currus. 116.d
 Lydius Deus, molestiarum funiculum
 soluit. 118.a
 Lydius ac Phrygius cantus adolescen-
 tibus adimendi. 11.c
 Lydiam harmonia Plato detestatur. 21.c
 Lydi ab initio Hetruscij. 75.a
 Lydorum mos in fame et annonæ pe-
 nuria. 126.d
 Lygdamis tyrannus. 65.d
 Lymphaticus furor. 260.c
 Lyncei perspicacitas. 120.d
 de Lyra et tibia post cœnam aliquid
 audire leuius est, quam ipsam audire
 sonantem. 127.a
 Lyra Paridis et Achillis. 25.a
 Lyra potantibus non adhibenda. 18.d
 Lyra post cœnam canentibus ceteris,
 pe. 179.c
 Magi-

M Litera, in sortibus et monar-
 cham et morionem signifi-
 care potest. 46.a
 Mæareus Aëoli regis filius sorori sue
 commisit, se gladio transuerberat.
 38.c.d
 Macedones suis nominibus res appel-
 lant. 47.a
 Machetæ rei apud Philippum liber-
 tas. 47.b
 Macellum unde dictum. 75.a.b
 Mæander Sami tyrannus. 61.a
 Mæmactem Athenienses deorū regem
 appellauit, a beneficiendi promptitu-
 dine. 139.d
 Mænadum thyrsi. 156.b
 Mænoles Bacchus. 141.b
 Mæonia Caricæ femine. 68.d
 Magi cur claris uestibus utantur. 72.d
 Magæ regis mansuetudo erga Philemo-
 nem maledicum. 139.d
 Magistratus non appetendus. 44.b
 Magistratus neque pro iustis orandus,
 neque pro iniustis. 53.c
 Magistratus non semper iudicem legedi. 53.c.d
 Magistratus negotiosi. 96.d
 Magistratus mercedem exercere, tur-
 pe. 179.c

I N P L V T A R . M O R A L I A .

Magistratus non perpetuo administra-
 tioni alligatus est. 180.b
 Magistratus senilis, formator iuuentu-
 tis. 181.d
 Magistratus ut honeste possit amicorū
 inopie consulere. 5.b.c
 Magistratus uirum ostendit, et contra
 uir magistratum. 6.b
 Magistratus iniuria ut ulciscenda. 8.d
 Magistratus maledicta patienter seren-
 da. 8.d
 Magistratus segnitia uel fraus et im-
 probitas arguenda. 9.b.c.180.d
 Magistratum deponere difficile. 180.d
 Magistratum gerere, aut petere, cur ne-
 fas sacerdoti. 79.d
 Magistratum quid apud se perpendere
 deceat. 7.d
 Magistratu sanctos, priuatos ocio sam
 uitam ducere, turpe. 179.c
 Magistratum cades. 27.b
 Magistratibus obediendum etiam si opi-
 bus ac natalibus haud ita magnis
 sint. 9.a
 Magistratibus honos delatus, in defe-
 rentem redundat. 9.b
 Magnanimitas non eadem omnium.
 26.d
 Magnus rex sit, si iustitia preestet. 58.b.
 171.a
 Magnus cur dictus Alexander Mace-
 do. 107.c
 Magni cognomen quando primum Pom-
 peio datum. 55.a
 Magni cognominis inuidia. 51.a
 Magnitudo regum in quo sit. 58.b
 Magi cur claris uestibus utantur. 72.d
 Maiores pudori filijs esse non debere.
 93.c
 Maiorum ac progenitorum acrochoro-
 nes ac lenticule nonnunquam in
 nepotibus, non in filijs, apparent.
 231.a
 Maius mensis, metagetnion. 91.b
 Maio mense cur uxores non ducant Ro-
 mani. 77.d
 Mala sunt rotunda. 88.d
 Mala inuiserata difficile purgantur.
 158.d
 Mala nobis diuina forte dantur. 89.a
 Maledicentia retorta. 63.c
 Maledicentia magistratus dedecet. 6.a.b
 Maledicentia ac conuicia, uirtutis sti-
 muli. 46.d
 Maledico poëte a rege cui conuiciatus
 erat, tali et sphaera tanquam pueri
 lo missa. 139.d
 Maledicere hosti suo milites suos non
 passus Memnon Darij dux. 45.d
 Maledicta seria et uinosa non simili-
 ter puniendæ. 46.b
 Maledicta sua audientis Antiochi regis
 modestia. 48.b.139.c
 Maledictorum exprobratorum et re-

torquendorum ratio. 121.b.c
 Maledicus delatus Philippo, ab ipso
 numeribus cumulat. 46.d
 Maledici scomma. 64.a
 Maledici ut excipiendi. 6.b
 Maledicis quid respondendum. 63.b
 Malitia inculpabilis. 246.d
 Malitia omnem fortunam inamœnam
 facit. 158.d
 Malitia ipsa se affligit. 227.d
 Malitia hominum maxime occulta.
 230.d
 Malitia in potestate latere non potest.
 129.c
 Malitiam statim ne puniri preestet, an
 differri. 226.a
 Malitiam tolli non posse, neque bonum
 esse, ut tollatur. 246.d
 Malitiam hominum deus nonnunquam
 punit antequam perpetrata sit. 235.a
 Malus uir est, qui malum laudat, et
 qui a bono uituperatur. 137.c
 Mali nomine quid uentat apud poetas.
 164.c
 Mali suspicio uel tenuissima de nobis
 tollenda. 172.b
 Mali granati grana. 45.b
 Mali natura, quum occasio adest et op-
 portunitas, tum sese monstrant. 230.d
 Mali nihil post mortem esse, quorumdā
 opinio. 188.b
 Mali etiam et boni qui in ciuitate po-
 tentes sunt, principibus amici habent.
 47.d
 Mala etiam in usum uertuntur. 121.b
 Mala quedam inueterata bona uiden-
 tur. 122.b
 Mala inuiserata difficile purgantur.
 158.d
 Mala omnia animo præcipienda uiro
 forti. 87.c.d.98.d
 Mala, rotunda sunt ac orbiculata. 88.d
 Mala nobis diuina forte dantur. 89.a
 Mala ac uitia non aliena considerare
 debemus, sed nostra. 142.c.d
 Mala libentius de proximo audimus
 quam bona. 143.b.c
 Mala nobis in expectatione debent esse,
 bona in uotis. 97.d
 Mala fortuna sapienter ulciscenda. 91.a
 Mala multa ideo sunt, quod talia a no-
 bis putantur. 90.c.d
 Malos Deus punit. 246.c
 Malos odimus. 25.d
 Malorum autor Deus non est. 246.b
 Malorum uersutia. 265.c
 Malorum omnia plena. 85.c.88.c
 Malorum punitio apud inferos qualis
 sit. 155.b.232.c
 Malorum punitio cur a numine differa-
 tur. 225.c. et dein per totum
 Malorum uelut œconomia. 142.c
 Malorum memoria abolenda. 97.c
 Malorum odium laudabile. 26.a

Malorū punitorū acidus sapor. 264.b
 Malorum rerum species due. 48.a.b
 Malis cur interdum parcat Deus. 227.b
 Malis hominibus bene uti nouit Deus,
 227.b
 Malis cur nonnunquam ac sceleratis
 committatur reip. administratio. 2.b
 Malis quum premimur, bonorū etiam
 acceptorū meminisse debemus. 91.a
 Malis nihil utile est. 242.b
 Malis sepe parcat Deus, a quibus bonos
 orituros prænouit. 227.c
 Mala bonus cibus. 223.b
 Mamercus dijs sacrificans, Cererem ne
 gligit. 36.d
 Mamertes orator. 63.c
 Mamertinos ab ultione defecit unus
 Stheno seruat. 8.c
 Mammae cur mulieribus duplices date.
 41.a
 Mammam sibi incidi passa uxor Plu-
 tarchi. 187.c
 Mammaram et lactis elegantissima de-
 scriptio. 186.a
 Mandragoræ prope uites nascentis uti-
 litas. 161.b
 Mandragoræ succus somnum conciliat
 frigore. 205.c
 Mancipia frugi. 45.d
 Mancipia se esse Lacones capti audire
 non poterant. 65.a
 Manes amaniam mutua consuetudine
 post obitum fruentes. 270.b
 Manium inensorum expiatio. 288.b
 Mandron Bebryciorum rex. 31.d
 Manifesti peccatores non tam driter
 apud inferos affliguntur, quam hy-
 pocrite. 231.d
 Manlius Torquatus filium securi per-
 cutit. 37.b
 Manlij ignominia. 78.a
 Manly imperiosi mira aduersus filium
 seueritas. 37.b
 Mansuetudo ac tolerantia diuina imi-
 tanda. 226.d
 Mansuetudo ut paretur. 141.a
 Mansuetudo et placabilitas nulli com-
 modior quam ijs quibus inest. 142.b
 Mansuetudo quid. 14.c
 Mantous uaticinij præsidens. 96.d
 Manum admouenti fortuna est implo-
 randa. 66.c
 Manum comburi fortiter ferentes in fa-
 cinore deprehensi. 35.c
 Manus comprimende. 43.b.c
 Manus semper calere, salubre ne sit.
 123.b
 Manibus laborare non erubescendum
 inopi. 234.a
 Marathrum serpentibus oculorum ca-
 liginem discutit. 150.d
 Marcellus Syluie maritus. 36.d
 Marcellinus et Pompeiano Cesaribus
 factus. 55.b
 M. Cra-

M. Crassus fœnum in cornu habere dicitur.	76.b	Mulier fortiter ulciscens.	33.b	Matres filios suos educare debent.	40.d
M. Curij apophthegmata.	52.b	Martis cum scortis aut ancillis lasciuientibus uxores succensere non debent.	17.d	Matres suas inuicem hippopotami.	146.d
M. Fabij erga fratrem suum amor.	271.a	Marpissa Eueni filia ab amatore rapta, patri se in fluium precipitandi causa fuit.	40.d	Matrum non patrum generis nomen apud Xanthios sortuntur filij.	29.a
M. Horatij Coclitis uirtus.	99.d	Mars, bellum, & astrum.	164.a	Matrum spes à liberis nulla.	186.c
M. Liuij scomma.	52.c	Mars pastoris forma Philonomiam im-pregnans.	39.c.d	Maternus amor erga liberos.	187.c
Mardonius Xerxis stipator casus.	35.c	Martis cum Venere adulterium.	162.c	Materia prima maxime infirmis & nu-da.	85.d
Mare, quintum elementum.	236.b	Marti cur immoletur equus uictor.	78.b.c	Materia quid.	252.d
Mare tranquillum diebus Halcyoneis.	153.d	Marti simulacrum consecrant Argiue mulieres.	27.d	Materia, forma, priuatio, tria rerum principia.	251.b
Mare pinguedinis nonnihil habet.	263.c	Marti patri hospites immolare solitus Lycus rex.	38.b	Materia, infinitas.	250.c
Mare densari propter calorem non potest.	264.c	Marsyas Antigoni regis frater.	48.b	Materia qualitibus subiecta.	247.d
Mare cum agitur, calefit.	264.c.d	Marsyas, alias Masses.	20.d	Materia sine efficiente causa nihil potest.	250.c
Mare non omnino dulcedinis expertum est.	264.d	Marsyas musici industria in tibia inflanda deformitate uitanda.	20.c.138.a	Materia consideratio.	252.d
Mare hyeme minus amarum est.	264.d	Mares quomodo gignantur, & quomodo fœmine.	260.d	Materia generatio unde.	250.b
Mare à Xerxe uapulans.	138.d	Mares & fœmine in brutis pari robore prædite.	68.c	Mathematici sæpe in temporum supp-tatione falluntur.	72.b
Mare non congelari.	264.d	Mares fœminis longè firmiores in quibuslibet corporis partibus.	265.c	Matrimonij felicitis & infelicitis typus.	18.a
Mare natura calidum.	264.c	Martius mensis olim anni principium.	71.d	Matrimonio iungendi, quos deos inuocent.	70.c
Mare sudor terre.	257.d	Martius mensis longè firmiores in quibuslibet corporis partibus.	265.c	Matrimonia centum uno sub tentorio coacta per Alexandrum.	103.c
Maris calor.	264.c.236.d	Martius mensis longè firmiores in quibuslibet corporis partibus.	265.c	Matutæ ædem cur non liceat ancillis ingredi, & cur in ea non filijs, sed nepotibus bona optentur.	71.c
Maris reciprocatio.	257.d	Martius mensis longè firmiores in quibuslibet corporis partibus.	265.c	Mausoli ad sepulchrum certamina.	190.c
Maris consideratio, & quare amarulentum.	257.c	Martius mensis longè firmiores in quibuslibet corporis partibus.	265.c	Mediæ quæ sint.	243.d
Maris rubri plantæ.	263.c	Martius mensis longè firmiores in quibuslibet corporis partibus.	265.c	Mediæ non sunt utilia.	242.b
Maris generatio.	257.d	Martius mensis longè firmiores in quibuslibet corporis partibus.	265.c	Medicina an à philosophia distungenda.	123.a
Marina aqua arbores non nutrit.	263.c	Martius mensis longè firmiores in quibuslibet corporis partibus.	265.c	Medicina laus.	123.b
Marina aqua colata falsedinem exiit.	264.b	Martius mensis longè firmiores in quibuslibet corporis partibus.	265.c	Medicina ars ut accreuerit.	132.a
Marinæ aquæ grauitas, siccitas & pinguitudo.	263.c	Martius mensis longè firmiores in quibuslibet corporis partibus.	265.c	Medicina usum bruta monstrantia.	150.d
Marinorum feritas.	149.c	Martius mensis longè firmiores in quibuslibet corporis partibus.	265.c	Medicus petax urbanè exceptus à Philippo.	46.d
Marinorum inter se coniumctio ac societas.	153.d	Martius mensis longè firmiores in quibuslibet corporis partibus.	265.c	Medicus qui optimus.	63.d
Marius filium Calpurni, ut uictoriam obtineat, dijs immolat.	38.a	Martius mensis longè firmiores in quibuslibet corporis partibus.	265.c	Medicus non uocatus ueniens, odiosus.	143.c
Marius pharmacum Romanis.	227.b.c	Martius mensis longè firmiores in quibuslibet corporis partibus.	265.c	Medici uiri præstantia.	123.b
Marius Syllæ opera felicissima uti consultò desistit.	4.c	Martius mensis longè firmiores in quibuslibet corporis partibus.	265.c	Medici philosophis differunt.	237.d
Marius & eius filia.	38.a	Martius mensis longè firmiores in quibuslibet corporis partibus.	265.c	Medici proditoris indicati gratia.	52.b
Marius à Sylla ad honores prouectus.	4.c	Martius mensis longè firmiores in quibuslibet corporis partibus.	265.c	Medici contemptus.	63.d
Marius ab eodem opibus omnibus exultus.	ibidem	Martius mensis longè firmiores in quibuslibet corporis partibus.	265.c	Medico manum extendere, sexagenario turpe non est.	183.b
Marij apophthegmata.	54.c.d	Martius mensis longè firmiores in quibuslibet corporis partibus.	265.c	Medicorum præscripto omnia agentes.	8.a
Marij curiositas in uasculo potorio.	141.b	Martius mensis longè firmiores in quibuslibet corporis partibus.	265.c	Medicorum testimoniū de terra.	240.a
Marij uirtus.	102.a	Martius mensis longè firmiores in quibuslibet corporis partibus.	265.c	Medica ueste spreta, Persicam sumpsit Alexander.	103.d.104.a
Marianum ciuile bellum.	4.c	Martius mensis longè firmiores in quibuslibet corporis partibus.	265.c	Medietas triplex, arithmetica, harmonica, geometrica.	22.b
Marinorum feritas.	149.c	Martius mensis longè firmiores in quibuslibet corporis partibus.	265.c	Mediocrum studiosus Lycurgus.	62.c
Maritus cur sponse suæ primum non in luce, sed in tenebris iungitur.	76.a	Martius mensis longè firmiores in quibuslibet corporis partibus.	265.c	Meditationes à pusillis incipiendæ.	135.c
Martii cur se aduentare prænuunciant.	71.a	Martius mensis longè firmiores in quibuslibet corporis partibus.	265.c	Meditationes Lycurgi.	192.d
Martii uita uxore audiente non detegenda.	119.a	Martius mensis longè firmiores in quibuslibet corporis partibus.	265.c	Medius adulator.	118.d
Martii parentes uxor magis honoret quam suos.	18.d	Martius mensis longè firmiores in quibuslibet corporis partibus.	265.c	Medius Alexandri adulator.	116.d
Matrium imitatur uxor.	17.d.18.a	Martius mensis longè firmiores in quibuslibet corporis partibus.	265.c	Medius Philippes & Lysandri filius.	192.b
Matrium sui amore de medio sublatum					

Medium

Medium circa quod uersetur uirtus.	14.c	Menecrates Iupiter.	51.a.58.a.b	Delpbis posita.	106.b
Medium multiplex.	14.c	Mendacia poetarum qualia sint.	161.b	Meretriculæ condonatus fons, amico negatus.	5.b
Medium tenere, artis est.	42.b.c	Mendaces feneratorum.	233.d	Meretricis ingenium.	162.b
Medullina puella patrem suum à quo uiolata fuerit, interimit.	38.a	Menedemus Asclepiadis amicus.	113.b	Meridiei raritas.	257.b
Medi ad Plateas uicti.	63.d	Menelai protectrix Mimerua.	108.a	Merops tragicus.	94.a
Megabates Spithridatis filius ab Agestilo amatus.	57.a	Mendici relectio.	65.c	Meropa per fortunam aduersam sapientior effecta.	121.d
Megabyzus Perse ab Apelle irrisus & reprehensus.	114.b.96.d	Menillus Athenis præsidij Antipatri princeps.	50.b	Merope tragica.	87.a.116.a
Megalos se uocantes.	107.a	Menippus Periclis adiutor.	7.a	Merum infantibus noxium.	75.c
Megara à Demetrio solo æquata.	41.b	Menon Socraticus.	159.b	Meryllus de gestis Bæotijs.	37.b
Megareses. 81.a. Herculem & Alexandrum ciuitate donant.	234.d. Eorum auaritia. 153.d	Menoices, id est animum delinens, Hometro.	127.a	Meses usus apud antiquos.	21.d.22.a
Megaricæ quæstiones.	242.a	Mens & Deus, efficiens & formalis causa.	250.c.d	Mese octo unitates continet.	22.d
Megistone Timoleontis uxoris uirtus ac fortitudo aduersus ferocientem tyrannum.	30.c. eius heroica clementia erga tyranni filias. 31.a.b	Mens omnia ordinat.	250.c	Mese triginta & ducentos annos seditionibus uexata.	52.a
Melanippides muscus.	21.c.23.c	Mens sola uidet.	146.b	Mesogæus scopulus.	225.a
Melambius Alexandri Pheræi parasitus.	111.c	Mens unitas est.	250.d	Mesormasdes apud Persas legislator.	129.a
Melambij cuiusdam dictum de rhetoribus Atheniensium.	162.d	Mens in corpore humano præfectura.	74.	Messenij serò uli.	225.d
Meleager Martis Althææ filius.	36.c	Mensis sedes caput.	251.d	Messuitorum institutum.	224.a
Meleagri modestia.	165.b.c	Mensis templum.	100.a.101.b	Mesis aurea, reipublicæ administratio quibusdam dicta.	1.b
Meleagri fatum ac titio.	36.c.d	Mensis agitatio nihil habet commune cum corpore.	16.c	Metagethia regio.	91.b
Meliarum mulierum uirtus.	28.b	Meme & ratione à brutis differimus.	158.a	Metagethia, festa transiucinalia.	91.b
Meliarum.	184.a	Memi & ratione à brutis differimus.	158.a	Metamorphoseos Ouidij argumenta.	268.a
Meliorem ut se quis factū iudicare possit.	169.c.d	Memiri, seruile uitium est.	43.d	Metellus Agrigentinus muscus.	21.d
Meliores se multos esse gaudere debet qui de delectu depulsus est.	51.b.63.d	Memiri apud Persas, secundum delictum: debitor esse, primum.	233.c.d	Metellus leuis & inconstans.	55.c
Melissoda sacra.	142.b	Mensa cur à nonnullis uesta nuncupata.	217.a	Metellus Palladium ex incendio eripiens, oculis captus.	37.d. uisum recuperat. ibidem
Melissus, agri Corinthij uicus.	109.d	Mensam cur uacuum tollere, nefas habitum.	75.d	Metelli sacrificiū, uesta ingratum.	37.b
Melissi Abronis filij tristis exitus.	109.d	Mensam euertens materfamilias inter conuiuandum.	96.b	Metello sibi obstanti Cesar mortem minatur.	56.a
Melissi ingratiudo.	170.a	Mensarum asseclæ assentatores.	111.b.c	Metella immolanda adducta, miraculose seruata.	37.b
Mellei cognomen.	113.d	Menses cur dicantur lunonis, & annus Iouis.	78.d	Methona urbs.	80.c
Melos quid sit.	268.b	Mensis cuiusque cur tria quasi principia, & dictum nomina.	72.b	Metiis Suffetius discerptus.	36.b
Memnonis dictum in militem maledicum.	45.d	Mensibus quot absoluantur in utero fœtus futurus uitalis.	261.c	Metiochus omnia Athenis administras usque ad fastidium.	6.d
Memoria puerorum maxime exercenda.	43.b	Mensuorū fluxus in mulieribus.	186.a	Metrocles Cynicus.	95.a.b
Memoria, quæ Græcè μνησιν, Memoratum est mater.	43.b	Merces institutionis puerorum perampla.	47.c	Metroclis felicitas.	155.d
Memoriæ doctrinæ partis usus.	43.b	Mercenarijs non omnia credenda.	43.b	Metus regum ac tyrannorum discrimen.	129.b
Memoriæ doctrinæ partis usus.	43.b	Mercedis ab auditoribus suis acceptæ puduit Socratem.	190.b	Metus repente oboriens.	125.c
Membrū factus in utero quod primum absoluitur.	261.c	Mercede conductos milites aduersus se militantes captos ut tractaret Alexander.	47.d	Meum & non meum, à beatis ciuibus abesse.	18.a
Menalippus A pollinis sacerdos.	32.b	Mercurius negotiator ut sit factus.	130.b	Mexentius Hetruscorum dux.	74.c. ab Ascanio Aenæ filio superatus. 76.d
Menander consolator.	85.c	Mercurius iuxta Venerem quare à ueteribus collocatus.	17.b	Micca & Megistona.	30.a
Menandri dictum, mori iuuenem quem dii diligunt.	89.d	Mercurius iuxta Venerem quare à ueteribus collocatus.	17.b	Micca uirginis mira in seruanda pudicitia constantia.	30.b
Menandri Thais.	162.b	Mercurius negotiator ut sit factus.	130.b	Midas & Anchurus.	36.a
Menandri Bactrorum regis defuncti honos apud suos.	11.b	Mercurius Charidotus.	84.b	Midas rex.	36.a
Mendacium in rebus omnibus & serijs & ridiculis cauendum.	142.b	Mercurius statua apud simulacra Græciarum.	176.d. iuxta Venerem. 17.b	Midas Anagyrafius à Demosthene reus actus.	192.d
Mendacijs ne assuecam pueri.	43.d	Mercurius manus.	130.b	Milesiæ mulieres claræ & earum furor.	29.b.c
Meneclides orator Epamiondæ aduersatus.	4.a	Mercurius statuæ manibus ac pedibus truncatæ.	184.d	Milesiarum uirginum mirum.	29.b
		Meretriciæ domus uilitas.	41.d	Milesij Myuntijs per Pieriam quadam conciliati.	31.c
		Meretriculæ Phrynes aurea effigies	139.d	Milichios & Memastres dictus deorū rex.	139.d

c

Milichium, aut Milichion, hoc est placidum deorum regem uocant. 139. d
 Militandum non esse sepius aduersus eundem hostem. 58. b. c
 Militaris disciplina Scipionis. 54. b
 Militaris concio senes conuocat. 179. a
 Militaris insolentia. 33. b
 Militaribus certaminibus pueri exercendi. 42. d
 Milites non ut maledicant ijs aduersus quos militam conducti sunt, sed ut pugnent. 45. d
 Milites strenui ac fortes, ducum ignauorum honoribus cumulati. 48. b
 Milites ut quid fortiter agant, primus imperator id aggrediatur. 57. c
 Milites ut uelut augurio optime conineantur. 58. c. d
 Milites non semper in acie consistunt. 180. c
 Militum alacritas et impetus dissolui non debet. 56. a
 Militum suorum precium apud Agesilaum. 57. c. d
 Militum in spem uictoriae adducendorum ratio. 58. d
 Mille annis dilata ultio. 229. a
 Militiadis trophaea Themistoclem dormire non sinebant. 49. a. 173. a. b
 Miluius piscis. 152. a
 Minnermus Hipponax. 20. d
 Minnermus tibicen. 20. d
 Minerva artibus preposita. 158. b
 Minerva Vlysi corporis uitia abstulit. 240. c
 Minerva cana. 2. d
 Minerva Chalciaca. 56. d
 Minerva cur tibiam abiecerit. 139. a
 Minerva inuita nihil agendum. 96. d
 Minerva Polias. 136. d
 Minerva Itonia. 110. c
 Minerva deprecatrix. 192. a. b
 Minerva Menelaum protegens. 108. a
 Minerva consortium cui contingat. 167. d
 Mimitatione multa, maxima ultionis pars consumitur. 64. a
 Minos iudex apud inferos. 90. b
 Minos Iouis filius. 226. b
 Minos a sacris tybiam, a lactu coronam submouit. 126. d
 Minos, Dei oaristes, hoc est familiaris. 130. a
 Mimotauri uide. 69. c. d
 Minutius magister equitum, a Fabio seruatus. 52. c
 Minyi filie. 82. d
 Miseratio quibusdam philosophis improbata. 95. b
 Misereri simul et sapere difficile. 51. a. 57. a
 Misericordia an animum deprimere debeat. 166. a
 Misericordia quid. 245. b
 Miseri sua improbitate, erumnosi apud poetas. 163. c
 Miseris nemo inuidet. 26. b
 Mithridates auream messem demetens. 48. c
 Mithridatis regis adulatores factis non uerbis. 114. b
 Mithridatis uictoria in edacitate et bacitate. 200. b
 Mithridatis in Galatas crudelitas. 33. c
 Mithridatis fuga. 48. c
 Mitij Argiui percussor, ab aenea statua decidente oppressus. 227. c
 Mixarchageus. 81. d
 Myxolodij modi. 21. c
 Mixolydius cocentus tragœdijs aptus. 21. c
 Mixta omnia auersabatur Pythagoras. 269. d
 Mna Aegnetica. 62. b
 Mnamon, conuiuiorum prepositus apud Dores in Sicilia. 156. a. b
 Mnasigeton. 81. b
 Mnesiphili Atheniensis Solonis amici lepidum dictum. 222. a
 Mnesitheus medicus. 266. c
 Moderatio animi. 168. d
 Moderatio quid. 157. d
 Modestia Augusti. 55. a. b. c
 Modestia, firmissimus honorum custos. 11. a
 Modestia, optimum ad senectutem uia-ticum. 42. d
 Modestia insigne exemplum. 46. d
 Modulus ubi cernatur. 268. c
 Modi musici tres. 270. a
 Modiperator quis. 196. a
 Mœchus in turpi muliere deprehensus ut irrisus. 133. c
 Mœchos maxime recens a factio cur a-pes aculeo pugnant. 267. b
 Mœrore ac lactu oppressos leuare uer-bis promittit Antiphon. 189. a
 Mœra, quid. 75. b
 Mole, mole, mole, Pittaci cantilena ad molam. 223. b
 in Molares deorum incidere. 226. a
 Molesti ac loquaces ut dimittendi. 135. c
 Mollia seu uadana piscium genera. 265. c
 Mollities Græcorum unde. 74. a
 Mollitiem, labores sequuntur. 136. b
 Mollitudo animi. 178. c
 Mollus tibicen. 82. a
 Monarchia, prestantissima. 234. d. 235. a
 Monarchia. 235. a. Romanorum. 100. b. c
 Monarchiam constituere moliebatur Alexander. 104. a
 Monas. 250. d
 Monopbagi qui sint Aeginae. 83. b
 Monstra qui fiunt. 261. a
 Montem Atho in Alexandri effigiem firmare uolebat Stasicles. 105. d
 in Monumento uitam Pytheus misera-

biliter peregit. 35. b
 Morales uirtutes constituendae. 14. a
 Moralis philosophia quae. 250. a
 Morbus, Dei et expiationum admo-net. 60. d
 Morbus is grauissimus est, qui faciem maxime in diuersum mutat. 138. d
 Morbo etiam instante quidam uelut in futuram obsidionem se cibis onerant. 125. a
 Morbi animos, adulatores augent. 115. c
 Morbi etiam ad aliquid utiles. 120. c
 Morbi non taciti. 125. a
 Morbi uelut nuncij ac praesagia. 125. a
 Morbi ut fiunt. 262. d
 Morbi tam corporis quam animi non celandi et occultandi. 132. a
 Morbi animorum utrum sint grauiores quam morbi corporum. 131. a. c
 Morbi corporis ut deprehendantur. 131. a. b
 Morbi corporum perniciosiores sunt qui sensu sui uacant. 131. b. c
 Morborum duo mala praecipua, ocium, et inertia. 127. d
 Morborum nostrorum causas quas falso criminemur. 124. c. d
 Morborum praesagia obseruanda. 125. c
 Morborum causas et materiam abster-gentia. 262. d
 Morborum qui pessimi. 131. c
 Morbos etiam simulant assentatores. 112. d
 Morbos quosdam secretos quidam me-dicis aperire erubescunt. 143. c
 Mordere ut leones. 65. a
 Mores qui sint, et unde dicantur. 14. a
 Mores eorum quos regere debeas, co-gnoscendi. 1. a
 Mores magis quam uerba dicentis, spe-ctandi. 175. c
 Mores persuadent non oratio. 2. c
 Mores simul et uerba dicentis persua-dent. 2. b
 Mores populi non statim mutandi. 1. c
 Mores puerorum diligentissime forman-di. 4. c
 Mores regum ac principum maxime ex uerbis illorum deponuntur. 104. b
 Mores auorum nonnunquam nepotes representant. 231. a. b
 Mores doceri debemus. 155. a
 Mores uiri uxor imitatur. 17. d. 19. c
 Morum tractatio apud poetas ut acci-pienda. 166. a
 Morum et studiorum similitudo, con-ciliatrix amicitiae. 111. d. 160. c
 Morum magna apud ueteres cura. 24. d
 Morum peruersitas quasi plumbum. 169. c
 Morum facilitatis bonum. 141. c
 Morositas, irarum caput. 142. d
 Morositas nostra iram in nobis excitat. 141. d. 142. d

Moroso-

Mororum hominum indicia. 141. d
 Mornure pisces. 152. a
 Mori quam uiuere melius. 86. a
 Mori praestabat apud Lacedaemonios, quam arma abijcere. 66. c
 Mori praeclearius, quam turpiter uiuere. 30. b
 Mori cum ciuibus quam solus superesse uir fortis mauult. 8. c. d
 Moriur iuuenis, quem dii diligunt. 89. d
 Moriendi ocium cuidam fuisse in maxi-ma negotiorum multitudine uelut miratus Epaminondas. 128. a
 Moriendi fluuius nunquam desinit. 85. d
 Mors optima, inexpectata. 56. a
 Mors breuis, iucunda. 46. a
 Mors quid sit. 236. c. 247. b
 Mors quibus rebus similis. 86. a
 Mors aequanimiter ferenda. 44. b
 Mors, medicus. 85. d
 Mors homini ingenta. 85. d
 Mors omnibus imminet, et bonis, et malis. 86. a
 Mors homini omnium bonorum maxi-mum. 86. c
 Mors malum non est. 86. d
 Mors praecox a serotina nihil differt. 88. a
 Mors bonorum uirorum hymnis pro-sequenda. 88. b
 Mors, animi et corporis solutio. 90. a
 Mors cito transit. 46. a
 Mors, somnus aeternus. 252. b
 Mors inexpectata a Cesare praelata. 56. a
 Mors clara cur obscurae uitae antepo-natur. 62. a
 Mors malorum ex iudicio, non poena, sed poenae finis ac consummatio. 227. d
 Mors medicus, orcus. 85. d
 Mors saltem seruitute eripiat. 60. d
 Mors fortiter a filijs obita, matribus Lacenis gratia. 67. b
 Mors, aeternus somnus. 252. b
 Mors unde fiat. 262. b. utrius sit, ani-mae, an corporis. 262. b
 Mors, ultimum malorum refugium. 98. c
 Mors cur mala quibusdam uideatur. 16. b
 Mortis ratio. 262. b
 Mortis terminus seu hora cur nobis in-cognita. 86. a
 Mortis immaturae consolatio. 87. a
 Mortis cuiuspiam fama nimis cito inno-uandum nihil esse. 50. b
 Mortis mirus contemptus. 52. b. 57. c
 Mortis contemptores nihil graue pati possunt. 61. a
 Mortis infana cupiditas uirginum Mi-lestarum, ut coercita. 29. b. c
 Mortis contemptus in mulieribus for-tissimis. 30. d

Mortis contemptor Alexander Mace-do. 109. b
 Morti pro patria se oblaturi longin-quum iter ingressi. 65. c
 Mortem non esse malum. 85. d
 Mortem cuius cuius generis quidam in-cusant. 89. a
 Mortem ad uitam reuersus homo prius improbus, optime uitam instituit. 231. b
 Mortuus qui sit hodie, cras quoque mor-tuum fore. 49. a
 Mortuus triuauus reuiuiscens. 231. b
 Mortui nouaculorum aciem hebetant. 236. c
 Mortui esse falso nunciati, cur quum re dissent, a templis arcerentur. 70. d
 Mortui hominis corpus cur albis uesti-bus inuoluitur. 72. d
 Mortui honore iuuandi. 88. b
 Mortui infantes non lugendi. 188. c
 Mortuorum luctus quo referatur. 87. b
 Mortuorum loculi non mouendi. 45. b
 Mortuorum corporum frigus. 236. c
 Mortuorum animae umbram non fa-ciant. 82. d
 Mortuorum uorationes apud Hyrcanos. 155. d
 Mortuorum animae quales sint. 231. b. c
 Mortuus quo mense parentarent Roma-ni. 73. b
 Mortuos effodiendos non esse. 63. c
 Morsus Laconum, ut Leonum. 49. c. d. 65. a
 Morsus lasciuientium muliercularum. 115. b
 Morsus urbani uerorum philosophorum non inutiles. 156. d
 Morsus et studiorum similitudo, con-ciliatrix amicitiae. 111. d
 Morsus uirtus. 13. a
 Motio terrae. 257. b
 Motus duplex. 253. c
 Motus differentiae sex. 257. c
 Motus mundi partium ad medium. 248. b
 Motus qui. 246. c
 Motus, uocis genitor. 269. b
 Mugilis piscis astutia. 151. d
 Mulae cur steriles. 261. b
 Mulae recalcitrans Ctesiphon. 139. b
 Mularum sterilitatis ratio. 261. b
 Mularum uteri quales. 261. b
 Mulcata uestimenta pro corporibus ab Artaxerxe Longimano. 45. c
 Mulier lunae comparata, uir soli. 17. c
 Mulier accedere ad uirum non debet, sed contra. 17. d
 Mulier optima quae. 26. c
 Mulier praesente uiro leta esse debet. 18. c
 Mulier pudica tanquam aliena lingua per maritum loquatur. 18. c
 Mulier sine uiri societate infantem non parit. 19. d
 Mulier quae censenda optima. 26. c
 Mulier frequentius Veneri indulgens cur non concipiat. 261. a
 Mulier conclusa ac sumptuosa etiam si deformis, a curiosis magis appetitur, quam suae ipsorum legiti-mae. 144. a
 Mulier Xerxi a Dario regnum eblan-dita. 107. c
 Mulieris amici esse debent ij, qui uiri amici sunt. 18. a
 Mulieris pudicae nec sermo publicus esse debet. 18. c
 Mulieris de stupro appellatae pudicum responsum. 67. c
 Mulieris non formam, sed famam co-gnitam esse debere. 26. c
 Mulieris opera bellum finitum, quod mulieris peruersitate fuerat accen-sum. 31. a
 Mulierem uestibus nudari, turpe. 174. a
 Muliere improba, qui uir sit, facile ca-reat. 158. d
 Mulieres aegre ferre non debent si ma-riti sui in uoluptatibus profusiores cum scortis aut ancillis aliquid de-linquant. 17. d
 Mulieres iracundae ne sint, aut amare. 18. b
 Mulieres iracundiores sunt uiris. 139. c
 Mulieres literis esse deditas conuenit. 19. c
 Mulieres probae ac honestae. 19. d
 Mulieres sepe concumbentes cur non concipiant. 261. a
 Mulieres pudenda monstrantes uiris suis. 28. a
 Mulieres cur uiris iracundiores. 139. c
 Mulieres Lacena sola uiris imperant. 62. d
 Mulieres uirili habitu sacrificantes, uiri multebri. 28. a
 Mulieres etiam in consilium adhiben-dae, quum illarum res agitur. 27. b
 Mulieres Celtarum consultationibus pu-blicis adhibentur. 28. b
 Mulieres ephaborum cultu ornatae. 34. d
 Mulieres, inclementes ac furiose domi-nae. 133. c
 Mulieres cur cognatos ore oscularen-tur. 70. d
 Mulieres Romanae nec molebant nec coquebant. 77. c. d
 Mulieres Chalcidoniae genam alteram dumtaxat in occursum magistratibus nudantes. 83. c. d
 Mulieres clarae. 26. c
 Mulieres se in rogum maritorum ini-jciantes. 155. d
 Mulieres curiose non aspiciendae. 144. d
 erga Mulieres ut se gesserit Alexan-der Macedo. 107. d
 Mulierum consilia. 27. c. 28. c
 Mulierum delectus in liberis procrean-dis. 40. c

I N D E X

Mulierum ornatus unde petèdus. 18. b. c
 Mulierum peccata magis latent, quam
 qua contra eas peccantur. 19. b
 Mulierum migratio. 30. b
 Mulierum nullum in tenebris discrimen. 19. b
 Mulierum Argiuarum forte facinus. 60. d
 Mulierum fortium cum uiris fortibus collatio. 26. d
 Mulierum suarum ac puerorum exurendorum consilium apud Phocenses in re desperata. 27. b
 Mulierum execratio apud Tanagraeos. 83. a
 Mulierum odio Fuluius Stellus se equae commiscens, ex ea filiam suscipit. 38. d
 Mulierum amor erga proles sua. 186. b. c
 Mulierum uita tranquilla an sit. 94. b
 Mulierum Romanarum et Carthaginensium liberalitas in rerum angustia. 233. b
 Mulierum amores perniciosi. 109. c. et demiceps
 Mulierum Meliarum admiranda taciturnitas. 28. c
 Mulieribus sumptum et luxum ut detrabas. 17. c. d
 Mulieribus aperto capite in publico esse, indecorum. 71. c
 Mulieribus ubera in superiori corporis parte collocata cur sint. 186. b
 Muliebris prudentia in stupratore suo ulciscendo. 33. d. 34. a
 Muliebris dolor sese ulciscens. 39. b
 Muliebris fortunae templum Romae. 101. b
 Muliebris de ingenio uerbum nullum ab extraneis faciendum. 61. b
 Muliebris habitu urbem lustrare cur liceat tibicibus idibus Ianuarijs. 75. b
 Muliebre consilium, felix. 27. c
 Muliebris ueneficia. 162. d
 Mulius seditiosus homo. 101. a
 Mulus publico sumptu ab Atheniensibus altus. 149. b. c
 Multi prolifici non sunt. 146. c
 Multi clitelarij mira astutia. 149. d
 Mullus piscis profacro in Eleusina cultus. 154. a
 Mulsum quid. 268. b. c
 Multitudinis fauor ut coparetur. 47. a
 Multitudini qui placeat, sapientibus displicere. 42. a
 Multis pugnet oportet, qui multis uult imperare. 59. a
 Multos aut paucos eiusdem generis milites esse ut agnoscas. 58. c
 Munditiam omnem mulieres abijcere non debent, sed superfluum cultum. 18. c
 Munditiae cura in brutis. 146. d
 Mundus ut sit coagmentatus et constitutus. 251. b. 99. c
 Mundus an unus sit. 251. c. an animans. 254. b
 Mundus cur incorruptibilis. 248. a
 Mundus corruptibilis. 247. d
 Mundus non perfectus neque incorruptibilis. 251. b
 Mundus nihil culpabile habet. 246. d
 Mundus ex seipso alitur. 254. b
 Mundus et natiuus et mortalis. 254. b
 Mundus uisibilis, Deus. 252. c
 Mundus unde dicitur. 254. a
 Mundus quare cernuus seu inclinatus. 254. c
 Mundus ad imaginem Dei factus. 226. c
 Mundus sempiternus. 248. a
 Mundus uelut sanum quoddam sanctissimum, et Deo dignum. 99. a
 Mundum suum Romanae mulieres contulerunt ad craterem Deo Pythio mitendum. 233. b
 Mundus, corpus perfectum. 248. a
 Mundus, patria cuique est. 91. b
 Mundus qualis animans. 13. c
 Mundi infiniti. 254. a. 251. c
 Mundi forma. 254. b
 Mundi fabricam a quo elemento adorsus Deus. 254. b
 Mundi structura. 254. c
 Mundi anima. 247. c. 258. b. c
 Mundi tunica. 254. c
 Mundi sufficiencia. 247. b
 Mundi contemplatio ad quid conferat. 226. c
 Mundi harmonia uaria. 97. c
 Mundi partes imperfectae. 248. a
 Mundi dextrae et sinistrae partes. 254. d
 Mundi color, pulchritudo, figura, magnitudo, ac uita. 251. c
 Mundi figurae uariae. 254. a
 Mundi respiratio. 254. c
 Mundi unitatis signa tria. 251. c
 Mundo ac diuitijs renunciantes philosophi. 234. c
 Mundorum copia infinita. 251. c
 Munificentia in uulgum qualis esse debet. 11. c
 Munera etiam exigua in republica claris uiris obeunda. 6. b. c
 Muneribus abstinent Phocion. 50. a. b
 Muneribus corrumpi Spartiate metuebant. 61. a
 Munychia capta. 195. a
 Murenam Craffus orator luxit. 6. b. 148. d. 151. b
 Murenam polypus metuit. 152. b. c
 Murtia Venus, eadem et Myrtea. 72. a
 Murus ciuitatis pulcher non sit, si foeminae inhabitent. 50. d. 58. a. 59. a
 Murus ligneus oraculo datus, de nauibus interpretatus. 233. b
 Muri Spartae, uiri armati. 57. b
 Muri alti et muniti, mulierum habitacula. 59. a
 Muri cur omnes sancti, non item portae. 72. d
 Mures etiam se uindictans. 60. d
 Mures, Persarum Magis inuisi. 25. d. 26. a
 Mures in nauibus marinis. 264. a
 Mures cur in marinis nauibus copiosiores quam in fluminalibus. 264. a
 Musarum mater, memoria. 43. b
 Musarum foetus. 19. d
 Musarum munera magis quam ueneris cum amicitia ac beneuolentia coniuncta. 130. b
 Musis cur ante pericula et pugnam sacrificarent Lacedaemonij. 61. c. 66. b. 140. a
 a Musis et Baccho alienum esse, pro uerb. 196. a
 Musis et Herculi communis ara. 75. c
 Museae antiquorum ab urbibus remotae. 144. d
 Musica cicurari non potest. 235. c. d
 Musica angusta et adulterata. 21. c
 Musica ars. 158. b
 Musica quod potius adhibeatur. 19. a
 Musica bellicae exercitationi a Lycurgo annexa. 66. b
 Musica Lacedaemoniorum seuera. 66. b
 Musica delectantur delphini pisces. 154. b
 Musica uiros faciens. 105. d
 Musica hominem sibi ipsi aufert. 13. d. 14. a
 Musica iram lenit. 25. a
 Musica instrumenta. 13. d. 14. a
 Musica exerceri amat. 182. c
 Musica conuiujs potissimum adhibenda. 25. c
 Musica caelestium corporum. 25. c. d
 Musica caenula. 24. d
 Musica sunt rerum motiones. 25. c
 Musica nostri temporis complorata. 267. d. 268. a
 Musica ueteres usi. 25. b
 Musica ueterum qualis fuerit. 267. d
 Musices peritia regibus indecora. 47. b
 Musices tria sunt initia. 199. d
 Musicae auctum quis dederit. 21. b
 Musicae concentus. 160. c
 Musicae uis. 23. a. 25. b. c. d. 105. d
 Musicae consideratio. 19. d. et demiceps. 21. c
 Musicae inuentor Apollo. 21. c
 Musicae adulteratio. 21. c. 24. d
 Musicae schema. 23. a
 Musicae usus etiam in bellis. 23. a
 Musicae inuouatores. 23. c
 Musicae querimonia. 23. c. et demiceps. 24. a
 Musicae ueteris laus. 24. a
 Musicae partes tres. 24. a. c. 269. a
 Musicae praenaricatores grauius apud Argiuos multati. 24. d
 Musicae a teneris didicite usus. 25. b
 Musicae eneruatae malum. 267. c

I N P L V T A R . M O R A L I A .

Musicae studium et bona. 25. b
 Musicae utilitatis tria genera. 270. a
 Musicam ueterem depruari nolebant Lacedaemonij. 61. b
 Musicam adituros, poeseos esse gnarus debet. 24. a
 Musicantes reges, Apollines. 25. b. 113. d
 Musicus unde peritus euadere possit. 24. c. d
 Musicum iudicium necessarium. 24. b
 Musici insignes. 19. d. 20. a
 Musicorum liuor. 267. d
 Musicorum factiones plures. 269. b
 Musicos ueteres non ignorantia multis modis abstinuisse, sed iudicio et studio. 21. d. 22. a. b
 Musonius scenerator. 233. d. et 234. a
 Mustela se ruta aduersus serpentes armat. 150. d
 Musteli marini mirum. 185. c
 Mustum frigori expositum, diu dulce permanet. 266. c
 Musti feruor a calore est. 266. c. d
 Mutationem contra omnem assuefactus Agesilaus. 57. b
 Mutationes locorum propter terrae frigus. 239. d
 Mutius et Porfena. 35. d
 Mutij Sc. uole in exurenda manu sua fortitudo. 35. d
 Mutuum ut ne des quibus non confidis. 135. b. d
 Mutuum etiam amico dans, cautionem adhibe. 136. b. c
 Mycilli industria in fame fuganda. 234. a
 Myrrha Cynarae patris sui amore capta. 38. b
 Myrrhine, amica Hyperidis oratoris. 194. d
 Myrmeciarum miri anfractus. 148. d
 Myronides Atheniensis. 49. c
 Myronidis apophthegma. 49. c
 Myrtis Anthedonia poetris. 83. a
 Myrti perpetuus uigor. 204. b
 Myrtea corona qui ornentur. 297. a
 Myrtus coniuualis. 157. b. c
 Myrtus cur non inferatur in aedem Florea. 72. a
 Myrforum ac Phrygum fines, pro uerbium. 123. a
 Myus urbs. 31. d
 Nabis, Catilina, Aristio, similesque ciues pro hostibus habendi. 5. d
 Narcissus unde dicitur. 203. b
 Nares sibi et aures pro rege suo amputans Zophyrus. 45. b
 Narrationes amatoriae. 109. c
 Nascendi flumini nunquam desinens quemadmodum nec moriendi. 85. d. 86. a
 Nasticum dictum de Carthagine excisa. 121. a
 Nasus aduncus Persis in honore et precio. 11. b
 Nasi adunci honos. 113. d. 45. b. 11. b
 Nasi muccum in cibos emungentes ut ceteri eo abstineant. 131. d
 Naso adunco, regij uocantur. 176. d
 Natatilia haud facile manu capiuntur. 151. c
 Natura et fortuna. 79. b
 Natura nullam nobis patriam dedit. 91. b
 Natura, ratio, consuetudo, disciplina, exercitatio ad operis perfectionem requiruntur. 40. d
 Natura sine disciplina caeca est. 40. d
 Natura infirma, exercitatione firmatur. 41. a
 Natura casu consistens. 79. b
 Natura quid. 250. a
 Natura communis, fatum, prouidentia et Iupiter idem sunt. 246. c
 Natura pulchritudinis studiosa. 244. c
 Naturalia quae dicantur. 250. a
 Natura cuique sua sequenda. 96. d. non scenda. 10. b. 128. b
 Natura nihil temere facit. 146. a
 Natura, molesta omnia refugit. 187. b
 Natura defectus, doctrinae exercitatione tolluntur. 40. d
 Natura uita probro nulli dada. 168. d
 Natura iura uiolari non possunt. 46. b
 Natura consideratio. 253. d. 254. a
 Natura excellentia, ac sagacitas. 70. a
 Natura excellens homines absurda nonnunquam et praua produunt. 227. a. b
 Natura opificium. 238. d
 Natura prudentia in fabrica instrumentorum ad generationem necessarium. 186. a
 Natura arcana indaganda. 143. b
 Natura etiam pauperes satis faciunt quam diuites. 154. a. b
 Naturalis philosophia. 250. a
 Naucleis auidis similes qui plethoram sibi in corpore accumulunt. 125. a
 Nauis Chimarrhi insignia. 28. d
 Nauis cur in altera facie nummi ueteris Romani impressa. 74. a
 Nauis actuarie et onerariae compositio. 101. a
 Nauis perpetuatio. 180. b
 Naues Troianorum Troades incendunt. 27. a
 Naues cur hyeme tardius in fluminibus agantur. 264. c
 Nauigia incensa per mulieres. 27. a
 Nauigiorum tarditatis iuxta aquas et temperatio. 264. c
 Nauigiorum diuitiae, felicitas ex funibus pendens. 65. b
 Nauplius ab Achimis insectatus. 82. b
 Nauplij fuga. 82. b
 Nausea cur corripiantur qui mare nauigant. 264. d. 265. a
 Nausea rude nomen obtinuerit. 213. a
 Nausea ut fiat. 153. a
 Nausea pericula. 264. d
 Nausicaa Ulyssis amore capta. 165. c
 Nauitibus Cyclopas fugiens. 92. a
 Nautae pigri. 140. c
 Nautis esse, aut nauali proelio decertare Lacedaemonijs non licebat. 66. d
 Naxus et Thuria. 91. d
 Naxiorum ac Milestiorum bellum. 31. c
 Nebulones uanissimi etiam teguntur magnatum ueste, corporisque formam insignem habent. 168. c
 Ne quid nimis, Delphicum oraculum. 88. d
 Necessario quae eueniant, egrè ferenda non esse. 87. a. b. 89. b
 Necessitas, acerba domina. 11. c
 Necessitatis consideratio. 253. c
 Necessitatis ratio. 247. a. 248. b
 Necessitati cedendum. 89. a
 Nectabius Aegyptius. 58. d
 Neera Hypsicreontis uxor. 31. c
 Negocia philosophiae seruire cogenda, non contra. 170. a
 Negocia subalaria. 116. c
 Nemesin in dorso portare. 121. b
 Nemeus quidam in mari demersus, a Delphis in litus expositus. 154. b
 Neomeniae et calendae nefasti dies per usurarios facti. 233. b
 Neoptolemus histrio. 192. d. 193. a
 Nepenthes pharmacum quo usa est Helena in uino. 196. d
 Nepotes, ac dein, maiorum suorum mores representant. 231. d
 Nephelia Dionysij sacra. 126. d. 142. b
 Neptes uxores ducere permissum. 71. a
 Neptunus equester. 74. d
 Neptunus immisso tauro equos iugales territans, Hippolytum et Comminium discerpit. 39. b. c
 Neptuni Stilboni in somnis apparentis mira erga illum benignitas. 172. d
 Neptunum se uocari passus Clitus quidam, pro paucis hostium nauibus depressis. 106. d
 Neronis saeuitia in Plynti necessarios. 160. b
 Neronis anima apud inferos ignitis undiq; clauis transfixa uisa. 232. d
 Neronis candidum de inimico iudicium. 6. a
 Neroni tragicus ornatus additus. 113. d
 Neronem prudenter Seneca admonet. 141. b

I N D E X

Nervi animi, ira.	16. d	Nix Aegyptia.	124. d	culum.	88. d
Nervorum generatio.	262. b	Nix quomodo fiat.	256. d	Noscedus sibi quisque.	96. d
Nescire quaedam praestat quam scire.	145. a	Nivis deliciae in Aegypto.	124. a	Nothi filij legitimis praelati invidia apud matremfamilias.	39. b
Nestis, genitura et aqua.	251. b	Nivis definitio.	204. b	Noti ueni pernicies.	142. b. c
Nestor senex in expeditione Troiana quid sibi uelit.	180. d	Nivis generatio.	238. a. 256. d	Notionem Dei unde habuerint homines.	251. c. d
Nestoris domus.	134. b	Nivis ut fiant.	256. d	Notiones.	258. d
Nestori similes decem consiliarios ad Troiam rex Agamemnon optabat.	181. c	Nivis capilli, canities, seu senectus.	181. b. c	Notum omnibus esse, quam omnes nosse, gloriosius.	54. a
Netes usus apud antiquos.	21. d. 22. a. c. d. 23. a	Nobilitas et diuitiae, externum fortuna bonum.	41. d	Noua inquirunt curiosi.	143. d
Nicanor apud Philippum delatus tanquam maledicus, ab ipso muneribus cumulatur.	46. d	Nobilitati generis uirtus praefertenda.	136. d	Noua nupta cur ipsa limen domus non pertranseat.	73. d
Niceratus pompae dux.	12. a	Nobilis iniquum petens ut repellendus.	137. a	Noua nupta maritus auersantes propter primos congressus, stultae.	17. b
Nicias Maleotes historicus.	37. b	Nobilium et illustrium uirorum delicta latere non possunt.	129. d	Noua nupta sponsus in tenebris primum miscbatur.	75. d
Nicias ab Agefilao periculo ereptus.	5. a	Nox media, diei principio annumeratur.	77. c	Noua nupta cerimoniae uariae.	70. b. c
Nicia pictoris uoluptas in suo opere.	180. a	Nox, multarum rerum principium.	77. c	Noua nupta zelotypia infelicitis exitus.	38. d
Nicia Atheniensis oratio languidior.	2. d	Nox iners.	132. b. c	Nouarum tabularum auctor Lycurgus.	62. b
Nicionis Macedonis mors.	49. a	Nox, terrae filia.	239. b	Nouarum rerum curiosi percontatores apud Locenses multabantur.	143. d
Nicoctes Cypri rex, Euagora filius.	190. c	Nox euphrone.	144. d	Nouarum rerum authores, ipsi rerum difficultatibus implicandi, ut a cœpto desistant.	10. b
Nicoocrates Cyrenaeorum tyrannus.	32. b	Noctes an comprehensa inducijs die-rum passis.	60. d	Nouas statim leges afferre, periculo-sum.	1. c
Nicocratis caedes.	32. c	Nocturnum uisum amorem concilians.	270. b	Nouare aliquid in republica quando liceat.	9. c
Nicomedes Bithyniae rex Romanorum libertum se profitens.	106. b	Nomades carniuum esu uiuunt.	147. b	Nouercae superinductae inuidiam ut apud filios leuarit Pistratus.	271. b
Nicopolis meretricula.	100. a	Nomen Dei Romae praesidis esse ne-fas erat.	75. c	Nouenarius numerus primus tetrago-nus.	79. a
Nicostrati apophthegma.	51. b. c	Nominis materni filiabus imponendi gratia.	187. a. b	Nouercalis amoris erga priuignos in-felicia exempla.	39. b
Nicostrati Argiui ingenium respon-sum ad Archidamum.	137. b	Nomina Gratiarum unde sint indi-cata.	130. d	Nouitatis studium.	159. c
Nicostrata, Carmenta.	75. b	Nomina matrum ubi et qui sortiebantur.	29. a	Noxium nihil est quod idem sit hone-stum.	135. a
Nicostrata Phœdi Thebani filia.	110. c	Nomina quot die pueris imponeren-tur.	78. d	Noxijs obnoxij amici ac uisui quate-nus petendi ut liberentur.	5. b. c. c
Nicostrate Themistoclis uxor.	192. b	Nomina rebus conuenientia imposi-ta.	106. d. 107. a	Nomenclaturae superbae.	106. d. 107. a
Nicotheonis aduersus Anaxarchum crudelitas.	16. a	Nominibus tribus uiri utuntur, scmi-nae duobus.	79. a	Nomphis de rebus Herculis.	29. a
Nidificatio hirundinum quam indu-stria.	148. b	Nomenclaturae superbae.	106. d. 107. a	Non cuius dextra iniicienda, Pytha-goricum symbolum.	160. b
Nidus Alcyones mirabilis.	153. d. 185. b.	Non nasci optimum, aut quamprimum emori.	88. c. d	Non nasci optimum, aut quamprimum emori.	88. c. d
Nigidius Ciceronis in republica adiu-tor.	184. d	Non expectaram, in imperatore turpis uox.	49. d. id ut fiat ne dicas. 97. d. 98. a	Non expectaram, in imperatore turpis uox.	49. d. id ut fiat ne dicas. 97. d. 98. a
Niger Sophista Plutarchi familiaris.	126. b	Non omnia eundem hominem posse.	96. d	Non syllabam quod sonare non possent Asiani omnes, uni homini pare-bant.	136. b
Nigrum omne tinctum.	72. d	Non sibi gratiam, in imperatore turpis uox.	49. d. id ut fiat ne dicas. 97. d. 98. a	Nonae qui dies dicantur.	72. b
Nigri ut laudentur.	176. d. 113. d	Non sibi gratiam, in imperatore turpis uox.	49. d. id ut fiat ne dicas. 97. d. 98. a	Nonae Capratinae.	100. c
Nihil graue quod necessarium.	89. b	Non sibi gratiam, in imperatore turpis uox.	49. d. id ut fiat ne dicas. 97. d. 98. a	Nosse quod melius est, et deterius se-qui, miserimum est.	167. c
Nihil fortunae committendum.	142. a	Non sibi gratiam, in imperatore turpis uox.	49. d. id ut fiat ne dicas. 97. d. 98. a	Nosce te ipsum, Apollinis Pythij ora-culum.	111. a. item Delphicum ora-culum.
Nilei filij.	31. b. c	Non sibi gratiam, in imperatore turpis uox.	49. d. id ut fiat ne dicas. 97. d. 98. a		
Nili augmentum unde.	258. a	Non sibi gratiam, in imperatore turpis uox.	49. d. id ut fiat ne dicas. 97. d. 98. a		
Nili exuperantia ut fiat.	258. a. ut cogno-scatur.	153. c	Non sibi gratiam, in imperatore turpis uox.	49. d. id ut fiat ne dicas. 97. d. 98. a	
Nimietas uitanda.	124. b. c	Non sibi gratiam, in imperatore turpis uox.	49. d. id ut fiat ne dicas. 97. d. 98. a		
Niobes insania.	88. d	Non sibi gratiam, in imperatore turpis uox.	49. d. id ut fiat ne dicas. 97. d. 98. a		
Nisus rex.	81. a	Non sibi gratiam, in imperatore turpis uox.	49. d. id ut fiat ne dicas. 97. d. 98. a		
Nisi Alexander essem, Diogenes fors an-esset, ut intelligatur.	104. c. d	Non sibi gratiam, in imperatore turpis uox.	49. d. id ut fiat ne dicas. 97. d. 98. a		

I N P L V T A R. M O R A L I A.

regnum adeptus.	100. a	Obiurgatio tui ipsius, culpa quam re-prehendas, admiscenda.	119. a. b
Numa Pompilij prudentia ac iustitia.	71. c. felicitas. 100. d. 101. a	Obiurgationi laus admiscenda.	119. b
Numantia ad Scipione capti.	54. c	Obiurgationes quando adhibendae.	138. a. b
Numen quid.	251. c. d. 129. a. b	Obiurgationibus et laudibus alterna-tim utendum in pueris instituentis.	43. a
Numerus impar, nuptijs aptior.	70. b. c	Oblata dijs spolia cur pereat situ.	73. d
Numerus par, foemina: impar, mas.	78. d. 79. d	Oblectatio de iniecta spe, loco praemij reposita.	105. b
Numeri principium numen.	72. c	Oblivio nonnunquam bona.	145. a
Numeri rerum principia.	250. d	Oblivio et serula Baccho sacrae.	156. b
Numerorum musicorum proportio-nes.	22. c	in Oblucationibus quid seruandū pue-ro.	43. b. c
Numitor Amulij frater.	39. d	Oblocutores a regibus tolerati.	139. c. d
Numus oue et boue insignitus.	74. b	Obloquentis fortuna templum.	101. c
Numi ferrei usum Lycurgus instituit.	62. b	Obseruationis pudor non paucos sub-uerit.	135. b. c
Numi ueteris apud Romanos signa.	74. a	Obscena coram pueris non dicenda.	144. b
Nunijmata Iano et naue signata.	74. a	Obsides pro populis reges, non contra.	58. d
Nunius rei laeta quam bene exceptus.	7. d	Obsidum occisio.	27. b
Nundinae unde dictae.	74. b	Obsidendorum cautio.	138. b
Nunquam redibitis in patriam cur di-catur.	81. d	Obsonatores Alexandri.	47. c
Nupta noua cur limen non transcen-dat.	73. a	Obsonium sibi et salsamentum uel per-furum ferre, in decorum non est.	6. c
Nuptialis inuocatio.	73. a. b	Obsonia utilissima quae sint.	126. c
Nuptialis fatio optima, quae.	19. b	Obsoniorum architecti perniciosi.	124. b
Nuptiales faces, quinque.	70. b	Obtrectatrices uitandae.	19. a
Nuptialia problemata.	70. b. c	Obtusa ingenia.	178. a
Nuptiae faustae, et nuptiae detestan-dae.	79. b	Occasio uirtutem obscurauit.	178. c
Nuptiae quae uetitae, et quamobrem.	79. b	Occasiones ex tempore datae in argu-mentum sumptae, magnam uim ad persuadendum habent.	3. c
Nuptiarum tempus a Lycurgo certum praefixum.	62. d	Occidere uolens, sanat.	121. c
Nuptias quado inirent Romani.	77. d	Occultatum aliquid gestans, rogatus quid occultet, ut respondeat.	142. d.
Nutrices quales esse debeant.	41. a	Occulta cordium nostrorum Deus no-uit.	230. d
Nutricium amor adscriptitius.	41. a	Occupato moriendi ocium non esse, io-cus.	127. a
Nutricium mos erga pueros lapsos.	118. b	Ochra puella Coloni filia.	83. a
Nutrire filios suos matres debent.	41. a	Ochus fortunatus.	102. d
Nutu continere seruos posse, magis he-rile, quam plagis et uerberibus.	140. b	Ochus Xerxis filius fratribus infidias strues, patri mortis causa fuit.	271. b
Nyctelia templi.	82. c	Ochi Persarum regis sordes.	28. a
Nymphaeus adolefens pulcher.	28. b	Ocium, laboris condimentum.	43. a. b
Nympharum sacra Protelea.	109. c	Ocium a labore interponendum.	125. a
		Ocium studiosis recte collocandum.	127. d
		Ocium moriendi in negotiorum multi tudine cuidam fuisse uelut miratus Epaminondas.	128. a
		Ocium Romae incrementis.	101. b
		Ocij inertia.	45. d
		Ocij lex apud Athenas.	61. c
		Ocij abundantia apud Lacedaemonios.	66. d
		Ociosum esse, nihil ab agasone diffir-re.	45. d

I N D E X

lucidum & pacatum faciat. 228. c
 Oleum mare cur tranquillum reddat. 228. c. 265. a
 Oleum mare lucidum reddat. 265. a
 Oleum plantis infestum. 201. a
 Olei uis in flosculorum odoramentis. 124. d
 Oleo cur aliqua ferrea opera tingant. 238. c
 Olfactus quid. 260. a
 Olfactum canum uenaticorum ut seruent uenatores. 144. b
 Olfaciendatio. 259. c
 Olius primus sapor. 124. b
 Olius condititiae uis in restaurando appetitu cibum fastidientibus. 210. c
 Oligarchia Lacedaemoniorum. 235. a
 Olytor quidam rex creatus. 107. c. d
 Olympus muscus. 20. c. d. Eius inuentura. 21. b. 23. c
 Olympus inimitabilis. 21. d
 Olympus sinebris carminis inuentor. 21. c
 Olympi musci praestantia. 21. d
 Olympiadis Philippi uxoris prudentia. 18. b. magnanimitas. 26. d
 Olympionicarum conditio. 96. a
 Olympus à Philippo facilius euerfa quam alia eiusmodi constructa. 58. d
 Olympi oppidi subuersi inuidia aduersus Philippum. 139. d
 Omestes Bacchus. 141. b
 Omnes despiciere, stulti & superbi est. 166. b
 Omnia cognoscens & reprehendens, intolerabilis. 119. d
 non Omnia posse, turpe non est. 136. c. d
 Omnibus respondere, seruire: omnes despiciere, stulti & superbi est. 166. b
 Onelocrates ad epulas inuitat muscos. 19. d
 Onescritus Diogenis Cynici discipulus. 104. c
 Onobatis apud Cumaeos quae dicere tur. 80. a
 Onoclus rex. 81. d
 Onomademi prudens consilium in seditione populari de non expellendis omnibus inimicis. 7. b. 122. c
 Onoscelis filia Aristonis ex asina. 38. d
 Onus ab amico non auferendum esse, quid sit. 235. d
 Opes Gygis. 96. a
 Opes magna, signum uelut facinorosissimis & calumniatoribus. 41. d
 Opes, uirium & ingenij corruptela. 167. d
 Opes industria parantur. 158. c
 Opus uisus cum uirtute iucundior. 158. d
 Ophthalmiae sananda uena inciditur. 230. a
 Opinio quid possit. 90. d
 Opinio saepe malo ipso maior. 90. d
 Opportunitas & occasio in omni re obseruanda. 118. a
 Opportuna opportuno loco dicenda. 59. b. 61. d
 Oppositio calidi et frigidi qualis. 237. c
 Oppositio facultatum contrariarum. 237. b
 Oppositio secundum priuationem & habitum. 237. b
 Opsonatores Alexandri. 47. c
 Opsoniorum artifices optimi, Alexandri uisi, nocturna profectio ad prandium, & prandij tenuitas ad cenam. 124. d
 Optata non omnia euenire, felicitatis est. 168. a
 Optanda imperatoribus. 56. b
 Opticen pisces norunt. 152. c. d
 Optiletis Minerua. 62. c
 Optimus & ciuilis uir natura multitudine praestit. 7. c
 Optima, quae iusta. 59. b
 Optione duorum data, utrumque acceptum. 62. a
 Opera clarorum uirorum non passim abutendum. 6. c
 Operibus ipsi suis oblectati artifices. 180. a
 Operosi dies non continuo post dies festos subiiciendi. 72. d
 Opulentiae eleuatio. 154. a. b
 Oraculum super oraculum consultum. 56. d
 Oraculum Delphicum, seu noctis ac lucis. 232. b
 Oracula adentes, era pulsari, & quam maximam strepitum fieri uolunt. 71. b
 Oracula uocata Demetrii responsa, adulatores. 106. d
 Oraculorum dubiorum interpretatio militaris. 51. c. d
 Orandi consuetudo laudabilis. 142. a. b
 Orator seipsum nimium deprimere non debet. 3. b
 Oratorem qualem uolebant Lacedaemonij. 66. d
 Oratores prohibiti. 15. c
 Oratores qualiter audiendi. 175. b. c
 Oratoribus & poetis fere singulis peculiariter aliquid inesse propter quod placeant. 177. a
 Oratio, re maior esse non debet. 61. a
 Oratio consolatoria de morte. 84. c. 187. a. & deinceps
 Oratio adolescentum nec theatralis sit & tragica, nec humilis & depressa. 42. b
 Oratio & mores persuadent. 2. c
 Oratio cui similis. 49. b
 Oratio, actionis umbra. 43. b
 Oratio uirtuti maxime cognata. 168. b
 Oratio maxime fauore & gratia alitur. 176. d
 Oratio pictis stragulis similis. 49. b
 Oratio, rerum omnium potentissima. 2. c. 59. a
 Oratio placitura, Gratijs Musis coniungere debet. 26. d
 Oratio ciuilis uiri qualis esse debeat. 3. a
 Oratio qualis inuenibus conueniat. 42. b
 Orationis absolutae & castae fructus. 175. a. d
 Orationis inania & fuci. 175. c
 Orationes magnorum uirorum ut expendenda. 176. a
 Orationibus scribendis Isocrates magnam quaestum faciebat. 190. c. Di-narchus item. 195. a
 Orbis disciplinam adolescentibus com-plectendus. 42. c
 Orbitas equanimiter ferenda. 95. a
 Orchomeniorum erga mortuos humanitas. 225. a
 Orcus cur dictus infernus. 132. c
 Orcus Paean. 85. d
 Orcus. 238. c
 Orco adiutore, haud metuenda umbræ. 85. d
 Orcum quem Aen appellant, uniuersae partis dominum esse. 132. c
 Orestes caedis paternae ultor. 39. d
 Orestes ultor necis paternae. 39. d
 Orestes & Pylades amicorum par. 159. b
 Oreum oppidum. 110. a
 Orgilus Phalidis filius. 12. d
 Orionis domicilium Thuria. 91. d
 Origo se nuntit testudo aduersus uiperam. 266. e
 Origis mirum. 151. a
 Ornamentum quod sit. 18. b
 Ornatus corporis sufficiens quis. 172. b
 Ornatus nimis mulieribus uitandus. 18. b
 Ornatus corporis artifices Sparta expulsi. 62. d
 Orobus purgator Trallianis. 83. c
 Orontes. 61. b
 Orontis generi regis Artaxerxis dictum festiuissimum. 45. d
 Orpheus nullum imitatus. 20. c
 Orpheus quousque perduxerit uxorem ab inferis. 232. b
 Orphei sacra. 61. d
 Orphei hymni. 267. d
 Orpheum ut ulciscantur Thraces. 229. a
 Orphium fidium lex. 20. b. 268. b
 Orthiarum effectores. 20. d
 Ortiagomis uxor Chiomara mirae prudentie mulier. 33. b. c
 Ortus & interitus. 253. c
 Ortus & occasus diei principium disticile capitur. 77. c
 Oris factor in utero ab uxore non auertatus, nec indicatus. 121. d. 122. a
 Oris

I N P L V T A R. M O R A L I A.

Oris factoris conuicium sibi illatum, Hieron ab uxore exposulat. 46. a
 Oscula cur dent affinibus & cognatis salutantes Romanae mulieres. 27. a
 Oscula oris cur mulieres cognatis praebere solent. 70. d
 Osculis etiam uxorum coram filijs temperandum. 17. d
 Osioter apud Delphos. 80. b
 Ostium generatio. 262. b
 Ostentatio & rixa philosopho fugienda. 171. c
 Ostrei clausi aperiendi industria à quo monstrata. 148. c
 Otacustae tyrannorum. 145. b
 Othryades Lacedaemoniorum imperator. 35. d
 Ouis, unius semper uocis: homo multas ac uarias perficit. 60. a
 Ouis grauiore pedis sonitu lupum aduocat. 151. c
 Oues ut pinguefacias. 264. a
 Ouium inuis ad Agenoris lucum. 83. d
 Ombus cur salem obijciant pastores. 264. a
 Qua assa, solidus cibus. 126. c
 Qua piscium mares genitali semine conspergunt. 153. b
 OZOLAE Locri. 81. a
 P, Aoles pro B utuntur. 213. a
 P. Aenes, poematis genus. 20. a
 Peanum effectores. 20. d. 21. a
 Pedagogi quales esse debeant. 41. b. 43. b
 Pedagogorum utilitas. 155. a
 Pedarastae uim amatis afferentes. 109. d. 110. a
 Pedareti apophthegmata. 51. b. 63. d
 Pedarastis an conuersari debeant pueri. 44. a. & deinceps
 Pagarum pisces ad lucem accurrunt. 146. c
 Palamneus quid. 81. d
 Palati sensus acutior quibusdam quam cordis. 160. d
 Palintocia Megarensum. 81. b
 Palladis lex Orthia. 268. b
 Palladium Argis surreptum. 73. d
 Palladium ex incendio eripiens, luminibus priuatus. 37. d
 Pallidi, melleo colore. 176. d
 Pallidi & macilemi magis quam pingues & uncti Caesari suspecti erant. 56. a
 Palma cur sola arborum contra pondus insurgat. 267. a
 Palpones non audiendi. 137. c
 Palustres stirpes sine pluuia squalent. 263. d
 Pammenes Epaminonda praceptor. 4. b. eiusdem ad rempublicam subuectio. ibidem
 Panargyretis genus. 152. a
 Panama. 84. a
 Panetius Philosophus Scipionis minoris comes. 54. b. 130. b. patria sua stuidiosus. 8. a
 Panetij liber de Geometria & musica rationibus. 269. b
 Panathenaeus Isocratis quando scriptus. 190. c
 Pancrates muscus. 22. a
 Pandari fastus. 162. c
 Pandiei. 4. a
 Pandora Hesiodi. 85. c
 Panegyricus Isocratis quando scriptus. 190. c
 Pangei spons miraculosus. 264. c
 Panicus terror. 51. c
 Paniamicus canis. 76. a
 Panis sinistra tenendus, cibus dextra. 158. b
 Pannychides. 143. a
 Panthiae mulieris lachrymae uirum Araspem attonitum reddunt. 173. b
 Panthiam mulierem formosam Cyrus uidere non sustinuit. 167. a. b. 144. d
 Panthoede Spartae scite dicta. 63. c
 Panticapaeum quid. 244. b
 Papaueris succus, somnum conciliat frigore. 205. c
 Papyrius Papyrij Tolucris filius sorori commistus se ipsum interficit. 38. d
 Parallela Plutarchi. 35. c
 Par, indigenus & imperfectum. 72. c
 Paris & imparis numeri discrimen. 40. b. c
 Paria amicorum quinque celebriora. 159. b. c. 271. a
 Paraly. 4. a
 Paralos nauis sacra apud Athenas. 179. c
 Paramese. 22. c. d. 23. a
 Parantes usus apud antiquos. 21. d. 22. a
 Parasitus cancro similis. 112. d
 Parasiti assentatores. 111. b. c
 Parasitorum utilitas. 177. c
 Parauae qui sint. 80. d
 Pardalis dono accepta, leone compensata. 45. d
 Pardali & Tyrrheni inimicitiae. 12. d
 Pardi odor ad se feras trahit, maxime simiam. 151. c
 Parelia quid sit. 257. a
 Parentes nosse debent quid filij sui à pedagogis & praceptoribus discant. 43. b
 Parentes sine mercedis spe liberos educant. 186. b. c
 Parentes, filiorum suorum inter se mutua charitate maxime letantur. 271. b
 Parentum maculis filij notantur. 40. c
 Parentum quorundam negligentia circa filiorum institutionem. 41. c
 Parentum ira aduersus filios quales esse debeant. 44. c
 Parentum laus filijs improbis obijcenda. 64. 119. c
 Parentum ac praceptorum uis non terreatur iuuenis uirtutis studiosus, sed potius eos reuiuiscere optet. 173. c. d
 Parentum & progenitorum similitudines unde existant in filijs. 261. a. b
 Parentum peccata an filij luant. 228. d. 229. a
 Parentum honos in filios deriuatus, arguit etiam ignominiam pariter deriuari debere. 229. b
 Parentum pars quaedam in filios tra-ducitur. 229. d
 Parentum clarorum memoria filijs peccantibus opponenda. 6. a
 Parentum erga proles amor. 185. a. & deum per totum
 Parentibus bonis procreatum esse, libertatis thesaurus. 40. c
 Parentibus improbis saepe parit Deus, ut boni ab ijs nascantur filij. 227. c
 Pareusius flumius postea Aen dictus. 40. b
 Parierae. 184. a
 Parietibus inscriptae literae curiose non inuestigandae. 144. b
 Paris de bello in lectum fugiens. 162. b
 Paris, patriae calamitosus. 157. c
 Paridis lyram oblatam auersatur Alexander. 104. c
 Parius insula. 31. d
 Parmenidis uersus male copositi. 177. a
 Parmeno suis imitator. 162. a
 Parmenio imperator ab Alexandro caesus. 46. d
 Parmenionis laus. 46. d
 Parrhasius Philonomiae ex Marte filius. 39. d
 Paarthasius Arcadiae rex. 39. d
 Parrhasius poeta. 162. a
 Parrhesia amicitiae propria. 111. d
 Parricida suo ipsius indicio detectus. 227. c
 Parricidarum receptatores. 6. b
 Pars dimidia capitis Demostheni nonnunquam rasa. 192. d
 Partes homaomeriae. 250. c
 Partes corporis singulae generales ex quibus elementis consent. 262. a
 Partium fetus generatio. 261. c
 Parsimonia gula coniuncta, foeda. 124. b
 Parsimonia sordida. 133. c. d
 Parthenius poeta. 38. a
 Parthenos fortuna. 101. c
 Partus semestris, septimestris ac decimestris. 261. c
 Partum ut eijciant grauidae. 150. b
 Partum iam editum galei pisces rursus in uterum recipiunt. 153. b. c
 Partu facile leuantur mulieres plenilunio. 76. d
 Parta imperia difficiliter gubernantur quam acquirantur. 56. b
 Parusatis Cyri matris dictum. 45. c
 Parus

I N D E X

Parus peccata non contemnenda, sed diligenter omnia vitanda. 173.d
Parus seu brevis fortunæ ædes. 76.c
Parus res quedam non negligendæ. 76.c
Parus res in ciuitatibus negligendas non esse. 12.d
Paruorum accumulatio aceruum facit. 43.b.170.a
Paruitas corporis irrisa, in argumentum persuasionis concordie sumpta. 3.b. & deinceps
Paruulorum mortes ut ferende. 188.b
Parvatis Diabagoæ ex tabulario rex factus. 107.c
Pasidae Byzantij factum dictum aduersus insolentiam Lysimachi. 106.d
Pasphean amore bouis captus. 17.c
Patecion fur. 163.c
Pater filio honorem deferens. 52.d
Pater, filiorum contentiones non dirimens, mulctatus. 64.d
Pater proditorem filium grauius ulciscens. 36.d.37.a
Pater filiam inuidiam ac nesciam uolans, graues illi poenas dat. 37.d
Pater à filia adamatus. 38.b
Pater patrus cur sit is, qui faccialium maximus. 75.d
Pater apud inferos Thebesio commonstratus malis oblitus. 232.b.c. & deinceps
Pater à filio discrimine iudicij ereptus. 189.b
Pater fit filio exemplo. 44.b.c
Pater animi sollicitudine moriens, quod filij sui alter alteri infidias struerent. 128.d
Pater qualis esse debeat. 44.b.c
Pater tyranno superbens insolens filius. 46.a
Patris turpitudine & ignominia hebescere an debeat filius. 166.a
Patris uitia ante liberos non aperienda. 119.d
Patris mortem de tyranno ulciscentes adolescenter. 34.c
Patris interfectores à filio uindictati. 39.d.40.a
Patres, et Patres cõscripti qui sint. 75.c
Patres in filios amor qualis esse debeat. 43.a
Patres nimis asperi ne sint. 44.c
Patres filijs exemplar esse uirtutis debent. 44.d
Patres tanquam dij filijs colendi. 71.b
Patres conscripti unde dicti. 75.c
Patres dolore raptarum filiarum se precipitantes. 40.a.b
Paterna ignominia filios deprimit. 40.c
Paterni affectus uis. 58.b
Patientia malorum. 168.d.169.a
Patientia Socratis. 43.c
Patientia definitio secundum Chrysipum. 16.a
Patrum quid dicatur. 75.d
Patria cuius, orbis terrarum. 103.c
Patria qualibet ut cuius fiat. 91.c
Patriæ amor, propriæ uitæ prelatius, uel hosti gratius. 55.a
Patriæ reuerentia. 57.c
Patriæ charitas. 60.c
Patriæ piaculum luiturorum Laconum fortis animus. 65.c
Patriæ officium negare non debemus. 182.d
Patriæ proditores filij à patre occisi. 37.a
Patriæ plus quam liberis concedendum. 5.d
Patriæ charitate similitates priuatae depositæ à magistratibus. 5.c
Patriæ charitas ac studium quantum esse debeat. 7.d.8.a.9.c
Patriam Cretenses à matre uocant. 182.d
Patriam in periculis uir bonus non deserat. 8.c
Patriam multi philosophi reliquerunt. 92.d
Patriam natura nobis nullam tribuit, sicut nec domum nec agrum, &c. 91.a.b
Patricius cur non habitet circa Capitolium. 78.a
Patroclus Pelicam hastam contingere non audens. 114.c
Patroclus in armis Achillis hasta obstinuit. 114.c
Patroclus Achillem redarguit. 117.c
Paucissimi è sapientissimis & prudentibus uiris in sua ipsorum patria fuerunt. 91.c
Paulus clarus comædiarum in senio scriptor. 179.c
Pauli Amylij ad Nasicam dictum militare. 53.b
Pauli Amylij apophthegmata. 197.b
Eius de Epirotis uictoria. 36.b. fortitudo animi. 98.a. fortuna. 100.a
Pauo caudæ gratia productus. 244.c
Pauonis masculi cauda, foemina ad amorem sollicitat. 244.c
Pauor omnia excutit. 105.b
Pauper nemo est rerum naturæ necessarius. 133.a
Pauperes adolescenter uix rectè institui contingit. 43.a
Pauperes fastuosi magis egent. 172.c
Pauperes, filios cur non educunt. 186.d.187.a
Paupertas apud Lycurgum commendabilis. 63.a
Paupertas, malorum extremum. 186.d
Paupertas animi. 133.b
Paupertas quam magnum malum quibusdam uideatur. 16.b
Paupertas ærumnosa, sed secunda. 233.d
Paupertas ut tolerari possit. 233.d
Paupertatem fateri turpe non est, sed re ipsa non fugere. 136.b
Pausanias Lacedæmoniorum imperator. 36.d.63.c. Eius factus. 85.b
Pausania uisa propter nefas à se perperatum. 228.b
Pausania Cleombroti apophthegmata. 63.c
Pausania Plistanactis apophthegmata. 63.d
Pax magna Plutarchi tempore. 12.b
Pacis praesidis munus. 75.d
Peccans amicus aut cuius modestè arguendus. 5.d
Peccatores manifesti ac publicè puniti, mitius apud inferos puniuntur. 232.c
Peccatum, legis interdictum est. 242.b
Peccatum, quid. 242.b
Peccatum nullum exiguum putandum, sed omnia sollicitè uitanda. 173.d
Peccatum suum grauissimum Antalcidas sacerdoti aperire non uult. 59.c. 65.d
Peccatum teterrimum quod fecisset, à sacerdote fateri iussi Lysandri rephosum. 63.b
Peccati reprehensio, secreta sit. 118.d
Peccati ultio in tertium usque generationem extracta. 228.d.229.a
Peccata adolescentum & iuuenum. 44.a
Peccata quæ in alijs reprehendimus, in nobis sint, excutere debemus. 175.b
Peccata nullas nobiscum inducias habent. 170.b
Peccata & augeri & minui. 170.a
Peccata nostra omnia in futuro seculo omnibus manifesta erunt. 231.d
Peccata populi, reges ferunt. 58.d
Peccata sua nec agnoscunt, qui iam consuetudinem in his fecerunt. 228.d
Peccata quisque sua animaduertat, non aliena. 142.c
Peccata ac uitia multi uirtutum nomine pratexunt. 131.c
Peccatorum castigatio apud Lacedæmonios. 66.a
Peccatorum memoria odiosissima. 228.b.c
Peccatoribus Deus poenitendi spaciū relinquit. 226.d
Peculiaris sunt omnia nostra, ac deorum bona. 88.d
Pecunia in bello, uelut uenter in corpore. 53.a
Pecunia depositæ cupiditas, depositarios in homicidia impellens. 38.c
Pecunie cupidus, nunquam rempublicam bene administrabit. 10.c
Pecuniarum iactura, uaticum ad philosophiam. 120.d
Pecuniarum exactor grauisissimus Dionysius senior. 46.b
Pecuniarum inopia facile tollatur, animo uero difficile. 133.b
Pecunias tanquam redditurus à ciuibus suis Gelon tyrannus petebat. 46.a
Pecunias publicas cur non haberent Lacedæmonij. 59.c
Pecunias in Lacedæmonem inuehentes, morte mulctati. 66.b.c
Pecunias tam dare, quam non accipere datas, eiusdem animi magnitudinis est. 105.a
Pecora eadem, sed pastor mutatus, de Scipiano dictum & Romano exercitu. 54.c
Pedetes cur dicatur Andron Sani. 84.a
Pediculum à quo inter sacrificandum morderetur, Agelilaus rex in conspectu omnium necauit. 56.d
Pediculi à morientibus discedunt. 11.a
Pegasus Bellerophonis, nauis citissimam. 28.d
Pegasus Euripideus. 5.a
Pelamides pisces. 152.d
Pelei senis ignauia. 180.d
Pelopide Epaminonda collegæ apophthegmata. 52.b
Pelopide & Timoclie prudentia. 26.d
Pelops Tantali filius, & eius proles, & uxor. 39.b
Pes bouinus, innoxius. 82.c
Pede in uno stans irrisio. 64.c.d
Pedes breues ac longi unde dicti. 268.c
Penelopes cum proci sermones ut accipiendi. 165.c
Penelopes elenatio. 67.d.68.d.69.a
Penelopen assequi nequeuntes, ancillas affectabatur. 42.c
Penna celestes Platonis. 180.a
Pensationes ac sarturas corporis natura non requirit. 123.a
Pentathlis musica adhibita. 23.b
Percontator. Vide Curiosus.
Percute, sed audi. 49.b
Perdicca abstinentia in muneribus ab Alexandro accipiendis. 108.c
Perdiccum astutia. 70.a.185.c.146.d.149.d
Perditarum rerum consolatio. 95.d
Peregre redeuntes uiri quare uxoribus aduentus sui nuncios premittant. 71.a
Peregrinationi comparata mors. 93.d
Peregrinationes Lacedæmonij prohibite. 66.c
Peregrini & hospites in hoc mundo omnes homines sumus. 93.d
Peregrinos non admittebant Lacones. 66.c
Pergamene mulieris mirus amor in Torodorate. 33.d
Periander medicus. 60.a
Periander diu à numine in tyrannide toleratus. 227.b
Pericles ex tempore nõ ferè dicebat. 42.b
Pericles in scelestâ domo natus. 227.c
Pericles arcem Athenarum exornauit. 108.d. & ornatum ad usum belli uendit. 233.d
Pericles mores cum magistratu mutauit. 2.a
Pericles se imparatum dicens, populum dimisit. 42.b
Pericles Olympij constantia in filiorum suorum morte. 89.c
Periclis apophthegmata. 49.c
Periclis facundia, dicendi cautio, & in reipublica administrandæ scientia. 2.a.d.3.b.108.c
Periclis adulescentia. 181.d
Periclis adiutores in republica administranda. 7.a.b
Periclis imperium. 2.d
Periclis praeratio. 3.b
Periclis seipsum uestietis meditatio. 7.c
Pericletus musicus. 20.c
Periculum sui primum coram paucis sciendum philosopho. 171.c.d
Pericula pro patria non reformidanda. 8.c
Periculatorum contemptor Alexander. 105.a.b
Periculus in ipsis graue est sentire qui amici sint, qui non. 111.a.b
Periculis & praelijs Darius prudentior fiebat. 45.b
Perieram, nisi perissem, Themistoclis uox. 49.c
Perillus Alexandri amicus. 47.c
Perillus artifex suo sibi inuento ipse perit. 40.a
Perillo ab Alexandro responsum sulerle. 47.c
Periscyllacismos. 76.a
Perse septem tiaram anteriore parte capitis gestantes. 10.d
Perse ut maleficos suos ac noxios plestant. 231.d
Perse, aduncis nasus homines adamabant propter honorem Cyri. 11.b
Perse ad ebrietatem & tripudiam sortâ non coniuges admittunt. 156.b.c
Perfarum institutum laudabile. 196.b
Perfarum reges. 91.c
Perfarum regum mos erga uxores. 216.d
Perfarum monarchia. 235.a
Perfarum supplicatio maxima. 238.c
Perfarum legatos Alexander iuuenis ut exceperit. 108.b
Perfarum regnum quam pacatè interfirâtes diuisum. 270.d
Perfarum reges ceteros omnes pro feruis habebant, præter uxores quibus commodè sint domini. 128.d
Perfarum qui magos occidissent, honorati. 105.
Perfarum regum felicitas. 92.c
Perfarum amor erga Cyrum. 11.b
Perse Macedonis uicti humilitas. 98.a
Peris secundum delictum, mentiri: debitorum esse, primum. 233.c.d
Perisica cœna. 65.d
Perfidum mulierum uirtus. 28.a
Perfusio ut fiat. 2.c
Peruersitas animi foras prospiciens. 158.d
Peruersitas ipsa sibi poena est. 155.c
Peruersitatis felicitas summa. 159.a
Pes aliquando laxandus. 9.d
Pestilentia Lacedæmonis & Phaleriorum ut sedata. 39.c
Pestilentia montis obstructione depulsa. 142.b.c
Pestilentia, musicæ ui sublata. 25.b
Pestilens morbus saepe amicos simul absumit. 160.b.c
Pestis ex balena putrescente orta. 153.a
Pestis mira transgressio. 229.c
Petendi amici de alio forma breuissima. 57.a
Petra Hyampea. 228.d
Petra cur infœcundæ. 236.c
Petra Leucadie præcipitium. 31.d
Petrarum frigiditas. 240.a
Petrose aque frigidissima. 239.d
Petreus uiuus crematus. 81.c
Petronius Valentinus uxorem Fabri Fabriciani consuprat; postea à filijs adulteræ casus. 39.d
Phæaces Homerici an laudandi. 165.c.d
Phædimus Aretaphilæ maritus à Nicocrate tyranno dolo occisus. 32.b
Phædra Nimois filia, Thesei uxoris, amor erga priuignum suum Hippolytum. 39.b
Phæthonta & Tantalus miseri. 93.d
Phæthontis ambitio. 94.d
Phæthontem lugentes Eridanicola. 229.a.b
Phagilus apud Itachefios. 81.a
Phaleriorum pestis ut sedata. 39.c
Phalaridis tyrannis ut alia. 113.d
Phalaridis uacca ærea. 40.a
Phalaridis flagitium. 170.a
Phalaridis tyranni Agrigentini factum unicum laudabile. 40.a
Phalaridis tyrannis Acragantinos castigabat. 227.b.c
Phalaridis Agrigentini tyranni odium apud suos. 11.b
Phalerei statuæ. 10.d
Phalium locus. 83.d
Phantasia & phantaston quomodo differant. 259.a
Phantasia unde dicta. 259.a
Pharmaci fragrantia. 113.a
Pharmaca noxia corpus magis grauant quam leuent. 127.c
Pharnabazus & Conon. 58.b
Phedimus Aretaphilæ uir. 32.b
Phedimus adolescens. 32.d
Phemius Ænianum rex. 80.d
Phemius

I N P L U T A R. M O R A L I A.

Pecuniarum inopia facile tollatur, animo uero difficile. 133.b
Pecunias tanquam redditurus à ciuibus suis Gelon tyrannus petebat. 46.a
Pecunias publicas cur non haberent Lacedæmonij. 59.c
Pecunias in Lacedæmonem inuehentes, morte mulctati. 66.b.c
Pecunias tam dare, quam non accipere datas, eiusdem animi magnitudinis est. 105.a
Pecora eadem, sed pastor mutatus, de Scipiano dictum & Romano exercitu. 54.c
Pedetes cur dicatur Andron Sani. 84.a
Pediculum à quo inter sacrificandum morderetur, Agelilaus rex in conspectu omnium necauit. 56.d
Pediculi à morientibus discedunt. 11.a
Pegasus Bellerophonis, nauis citissimam. 28.d
Pegasus Euripideus. 5.a
Pelamides pisces. 152.d
Pelei senis ignauia. 180.d
Pelopide Epaminonda collegæ apophthegmata. 52.b
Pelopide & Timoclie prudentia. 26.d
Pelops Tantali filius, & eius proles, & uxor. 39.b
Pes bouinus, innoxius. 82.c
Pede in uno stans irrisio. 64.c.d
Pedes breues ac longi unde dicti. 268.c
Penelopes cum proci sermones ut accipiendi. 165.c
Penelopes elenatio. 67.d.68.d.69.a
Penelopen assequi nequeuntes, ancillas affectabatur. 42.c
Penna celestes Platonis. 180.a
Pensationes ac sarturas corporis natura non requirit. 123.a
Pentathlis musica adhibita. 23.b
Percontator. Vide Curiosus.
Percute, sed audi. 49.b
Perdicca abstinentia in muneribus ab Alexandro accipiendis. 108.c
Perdiccum astutia. 70.a.185.c.146.d.149.d
Perditarum rerum consolatio. 95.d
Peregre redeuntes uiri quare uxoribus aduentus sui nuncios premittant. 71.a
Peregrinationi comparata mors. 93.d
Peregrinationes Lacedæmonij prohibite. 66.c
Peregrini & hospites in hoc mundo omnes homines sumus. 93.d
Peregrinos non admittebant Lacones. 66.c
Pergamene mulieris mirus amor in Torodorate. 33.d
Periander medicus. 60.a
Periander diu à numine in tyrannide toleratus. 227.b
Pericles ex tempore nõ ferè dicebat. 42.b
Pericles in scelestâ domo natus. 227.c
Pericles arcem Athenarum exornauit. 108.d. & ornatum ad usum belli uendit. 233.d
Pericles mores cum magistratu mutauit. 2.a
Pericles se imparatum dicens, populum dimisit. 42.b
Pericles Olympij constantia in filiorum suorum morte. 89.c
Periclis apophthegmata. 49.c
Periclis facundia, dicendi cautio, & in reipublica administrandæ scientia. 2.a.d.3.b.108.c
Periclis adulescentia. 181.d
Periclis adiutores in republica administranda. 7.a.b
Periclis imperium. 2.d
Periclis praeratio. 3.b
Periclis seipsum uestietis meditatio. 7.c
Pericletus musicus. 20.c
Periculum sui primum coram paucis sciendum philosopho. 171.c.d
Pericula pro patria non reformidanda. 8.c
Periculatorum contemptor Alexander. 105.a.b
Periculus in ipsis graue est sentire qui amici sint, qui non. 111.a.b
Periculis & praelijs Darius prudentior fiebat. 45.b
Perieram, nisi perissem, Themistoclis uox. 49.c
Perillus Alexandri amicus. 47.c
Perillus artifex suo sibi inuento ipse perit. 40.a
Perillo ab Alexandro responsum sulerle. 47.c
Periscyllacismos. 76.a
Perse septem tiaram anteriore parte capitis gestantes. 10.d
Perse ut maleficos suos ac noxios plestant. 231.d
Perse, aduncis nasus homines adamabant propter honorem Cyri. 11.b
Perse ad ebrietatem & tripudiam sortâ non coniuges admittunt. 156.b.c
Perfarum institutum laudabile. 196.b
Perfarum reges. 91.c
Perfarum regum mos erga uxores. 216.d
Perfarum monarchia. 235.a
Perfarum supplicatio maxima. 238.c
Perfarum legatos Alexander iuuenis ut exceperit. 108.b
Perfarum regnum quam pacatè interfirâtes diuisum. 270.d
Perfarum reges ceteros omnes pro feruis habebant, præter uxores quibus commodè sint domini. 128.d
Perfarum qui magos occidissent, honorati. 105.
Perfarum regum felicitas. 92.c
Perfarum amor erga Cyrum. 11.b
Perse Macedonis uicti humilitas. 98.a

I N D E X

Phemius Ithacensis musicus. 20. b
 Pheneates millesimo tandem anno ab Apolline uindicati. 229. a
 Phereæ Thebanæ uirtus. 32. b
 Pherecrates comicus. 23. c
 Phidias Venus apud Elienses. 18. c
 Phidonis cuiusdam mira historia. 109. c
 Philadelphus sororem Arsinoën uxore duxit. 43. d
 Philammon musicus. 20. b
 Philanthropos musices typus. 21. b
 Philautia tollenda. 116. d. 117. a
 Philautia malum. 96. c. 141. a
 Philemon pro maledicentia sua quam mansuetè à rege Mæga reprehensus. 139. d
 Philemonis poëtæ senis in scena uictoris mors. 179. c
 Philetis tragœdiarum scriptor. 182. b
 Philippus Amigoni filius. 48. b
 Philippus Demetrii filius. 27. c
 Philippus ut luscus effectus. 35. c
 Philippus Macedo de sciam scientia comendens, à fiducie modestè redargutus. 105. c. 117. d
 Philippi iocus festiuus. 50. a
 Philippi Demetrii filij edictum. 27. c. d
 Philippi consilium ut se uiuo Alexander amicos comparat. 4. b
 Philippi regis modestia erga reprehensores suos. 118. c. 47. b. 139. d. eius facilitas ac gratitudo. 47. a. eiusdem festiuum factum in hospite satagente. 123. d. in letis nuncijs metus. 85. b. in iudicando æquitas. 47. b
 Philippi Macedonis apophthegmata. 18. a. 46. d. 91. d. Eiusdem uictoria Cheronensis. 66. d. 67. a
 Philippi Macedonis mira doloris patientia dum hoste persequitur. 107. b
 Philippi patris ad Alexandrum filium monita. 4. b
 Philippum interdum dormientem excusat Parmenio. 47. b
 Philippides poëta comicus. 48. d
 Philippicæ Demosthenis. 3. a. 5. d. 6. a. b. 193. a
 Philippicæ Theopompi. 188. d
 Philiscus poëta. 189. d
 Philistio Locrensis quis fuerit. 215. a
 Philo Thebanus Philippi amicus. 47. a
 Philolacon & Philopolites. 64. b
 Philocolax qui sit. 111. a
 Philocrates ut pecunia usus. 157. c
 Philodemus Miceæ pater. 30. a. b
 Philopœmen uentrem non habere curditus. 53. a
 Philopœmen ad nauale imperium ineptus. 7. a
 Philopœmenis clarissimum facinus. 9. c
 Philophautes in morte, Socrates, & ceteri. 109. d
 Philosphari in porticu. 241. a
 Philosophia omnibus disciplinis antefrenda. 42. c. perpetuo tenore amplectenda. 170. b
 Philosophia admodum poëtice. 161. a. b. 169. a
 Philosophia tripartita. 249. d
 Philosophia à uarijs uariè recipitur. 171. a
 Philosophia etiam ad connubia pertinet. 17. b
 Philosophia Ionica. 250. b
 Philosophia naturalis quæ. 250. a
 Philosophia quibus in rebus consistat. 103. b
 in Philosophia omnia sunt. 104. d. 105. a
 Philosophia quid. 249. d. 156. c
 Philosophia quid tyranno profit. 46. c
 Philosophia commendatio. 42. c
 Philosophiæ pars quæ magis grata iuuenibus. 160. d
 Philosophiæ ancilla poësis. 169. b
 Philosophiæ præcepta à teneris imbibenda. 174. a
 Philosophiæ fructus secundum Pythagoram. 175. c. is cui cedat. 46. b. c
 Philosophiæ tyrones, statim sibi sapientes uidetur, deinde sapientiæ amantes, mox rhetores, tandem idiotæ. 172. a. b
 Philosophiæ quo plus accedit, eo plus decessit festus. 172. a
 Philosophiæ studium iucundam efficit uitam. 159. a. b
 Philosophiæ quantum detulerit Augustus Cæsar. 56. b
 Philosophiæ diuisio. 249. d. Eius uirtutes tres. 250. a
 Philosophiæ laus. 42. c. d
 Philosophiæ nomen à Pythagora coepit. 250. c. d
 Philosophiæ usus in iræ coërtitione. 138. b
 Philosophiæ bona semper manent. 134. b. c
 Philosophiæ ratio duplex. 130. b
 Philosophiæ in rege utilitas. 130. a. c
 Philosophiæ descendit ordo. 241. b
 Philosophus de ueritate, non pro uictoria contendat. 241. d
 Philosophus unde estimandus. 103. b
 Philosophus qualem se gerere debeat inter aulicos. 130. c
 Philosophi uita uerbis consona. 240. d
 Philosophi manus quod sit. 184. b
 Philosophum fuisse Alexandrum Macedonem. 103. b. 104. a. b
 Philosophum debere maximè cum principibus disputare. 129. d
 Philosophi non modò in scholis audiendi, sed etiam priuatim. 176. c
 Philosophi à medicis differunt. 237. d
 Philosophi quidam notantur. 1. a
 Philosophi quatenus legendi. 171. b
 Philosophi, ignobiliores se faciunt quàm opulentos obseruant. 18. c. d

Philosophi placita mutantes. 15. e
 Philosophi quos maximè formare moribus debeant. 130. a
 Philosophi spontè faciunt quæ ceteri inuiti. 15. a. b
 Philosophi omnes penè extra patriam agebant. 92. d
 Philosophi ut se habere debeant in inuicem doctorum conuiujs. 156. d
 Philosophorum communia nomina. 73. a
 Philosophorum morsu risu permixti, non inuites. 156. d
 Philosophis non auersanda poetica. 161. a. b
 Philosophis etiam licere leuiora quædã tractare. 168. a. ut medicam. 123. b
 Philosophos apud se cur plurimos aleret Dionysius iunior. 46. b. c
 Philosophos maximè cum Principibus debere uersari. 129. d. & deinceps usque ad 131. a
 Philosophici profectus indicium primum. 170. b. c
 Philosophandum ne sit inter pocula. 156. b. & deinceps
 Philosophandi occasio multis extitit aduersitas. 95. a. & deinceps
 Philosophadi locus & tempus. 184. b. c
 Philotas Parmenionis filius amore uolut insaniens. 107. b. c. eius uirtus. 107. b
 Philotimus medicus. 119. d
 Philotimi pulchrum uerbum. 176. b
 Philostorgia quid. 146. c
 Philotestium canticum. 103. d
 Philoxenus & Gnatho gula proceres. 131. d
 Philoxenus poeta à Dionysio in latumias detrusus. 96. c. 105. c
 Philoxenus Melopœus hereditate opulenta se abdicat. 234. c
 Philoxenus inquit, bona hæc me non perdunt, sed ego ea. 110. d
 Philoxenus musicus poeta. 21. b. 23. d
 Philoxeni Eryxidii filij turpitudine. 151. d
 Philiiadarum apud Bœotios præstantia. 229. b
 Phimeï Harpyiæ. 234. c
 Phintias & Damon, amicorum par. 159. c
 Phleus sine pluuia squalleat. 263. d
 Phleus clamoribus Macedonum abruptus. 84. a
 Phobus & Blepsus gemini fratres. 31. d
 Phobus Phocensis ex Coadri progenie. 31. d
 Phocus Aæci filius. 38. c
 Phocus Bœotius à filie sue amatoribus riuilibus occisus. 110. b. eius ultio. 110. c
 Phoci filia. 110. b
 Phocæ coagulum. 227. b
 Phocæ pisces in sicco pariuunt. 153. c
 Phocen-

I N P L V T A R. M O R A L I A.

Phocensium mulierum uirtus. 27. a. b.
 probitas. 29. c. d
 Phocion frugi. 133. c
 Phocionis condemnatio. 173. c. Eius modestia iam morituri. 50. c
 Phocionis apophthegmata. 50. a. b. c. 136. b
 Phocionis frugalitas à Demade irrita. 133. c
 Phocionis senectus uiridis. 182. b. Eius dicendi breuitas. 3. b. ad rem publicam subuectio. 4. a. b. integritas. 5. a. erga patriam amor. 5. d. modestia in maledico tolerando. 6. b. urbanitas. 6. b. prudentia in expeditione inconsulta. 10. a
 Phocius Bœotius à filie sue amatoribus riuilibus occisus. 110. b. eius ultio. 110. c
 Phoclydis parsimonia. 177. a
 Phœbus lupicida. 148. a. b
 Phœbides reus ab Agestilo iudicio liberatus. 5. a. b
 Phœdus Thebanorum princeps. 110. c
 Phœnix, optimus Achilles pædagogus. 41. b. c
 Phœnicis Homerici prudentia in obiuergando ac monendo. 165. b. 119. b
 Phœnicis cerebrum, capitis dolorem parit. 127. a
 Phormionis apud Elienses promotio. 4. a
 Phœnid est lux, cur homo etiam dicitur. 132. c
 Phraates Parthorum rex. 55. b
 Phraus non sola orationis attendenda, sed eius uis. 176. a
 Phrygius Nilei filius. 31. b. c
 Phrygius modus. 270. a
 Phrygius musici. 22. a
 Phrygia harmonia. 268. c
 Phrynes meretricis iam anus de se dictum festiuum. 124. a
 Phrynes meretricule aurea effigies. 106. b
 Phryne impietatis rea, ut liberata sit. 194. d
 Phrynides musicus. 61. b
 Phrynichi poëta multa. 7. d. Eius tragœdia. 157. b
 Phrynitis musicus. 23. d. 173. a
 Phthiæ exercitatio mala. 227. d
 Phthiæ mortuorum liberi cur federe & pedes aquæ immergere iubetur donec mortuus cremetur. 229. c
 Phycarum de fœtibus suis cura. 153. b
 Phylactus magistratus. 80. a
 Phyleus Augei filius. 73. a
 Physcius Amphycion. 81. a
 Phyximelum quid. 80. b. c
 Piacula sustulit Lycurgus. 66. b
 Piacula omnia sub dio faciebant Romani. 70. d
 Picea cuiusdam mira docilitas. 150. c
 Pictores insignes. 26. d
 Pictura operosa. 116. b
 Pictura spumæ equi fortuna adiuuante expressa. 158. b
 Picturæ oblectatio unde sit. 162. a
 Picturæ colores uehementius mouent quam lineæ. 161. b
 Pictor subito pingens, ab Apelle irritus. 42. b
 Pictoris mali industria in imperitiâ tegenda. 116. d
 Pictorum consuetudo in operibus suis seponendis ad tempus. 137. d
 Pici auis rostrum firmissimum. 72. a. eius honor apud Romanos. ibid.
 Pici Martij mirum. 100. d
 Pierius poëmatum de musis inuencor. 20. b
 Pieria mulieris insignis uirtus. 31. b
 Pieriam ut adamarunt Phrygius. 31. b
 Pigrutia. 94. a. b
 Pindarus. 20. d. 86. a. c
 Pindari dicta pulcherrima de piorum manibus. 90. a. & deinceps
 Pindari dictum de primordijs operum. 3. c
 Pindari honor apud Thebanos. 229. b
 Pingues & unctos non metuebat Cæsar. 56. a
 Pingues birci minus salaces sunt. 266. d
 Pinguedinis mala sal castigat. 264. a
 Pinnotheras piscis. 152. d
 Piorum animæ ut se habeant apud inferos ex poëtarum sententia. 90. a
 Piræi. 81. b
 Piratæ capti concisa & breuis malitia. 60. d
 Piseus mons. 39. a
 Piscatorica arundo qualis esse debeat. 151. c
 Piscis delicias homini præstat. 158. a
 Piscis medicamento captus, est insipidus. 17. c
 Piscis plurius quàm bos uenditus. 53. c
 Pisces non pisces, dulciores. 160. d
 Pisces optimi non pingues. 126. c
 Pisces, stupidi homines & indocti uocati. 150. b. c
 Pisces sibi inuicem succurrunt, non terrefustria. 151. d
 Pisces congelatos ut uitra confringi. 239. c
 Pisces marini in fluuijs dulces subeunt. 153. b
 Pisces pulchri, integri emuntur. 190. b
 Piscium eleuatio, & mox encomium. 150. c. 151. b. c
 à Piscibus nemo decorum nomen habet. 148. a
 Piscatio quæ medicamentis sit, uituperanda. 17. c
 Piscationis studium Platoni damnatum. 147. d. 148. a
 Piscator piscis. 152. b

Pisistratus Orchomeniorum rex plebis studiosus, ab optimatibus disceptus. 39. d
 Pisistratus tyrannus. 50. c
 Pisistratus in senatu ut Romulus disceptus. 39. a
 Pisistrati apophthegmata. 50. c. & deinceps
 Pisistrati prudens in re mala consilium. 156. d
 Pisistrati dictum de nouerca à se supergrandiores natu filios inducta. 271. b
 Pittacus tantum agri accepit, quam tum iaculo periecit. 10. d
 Pittaci sapientis uxor importuna. 96. b
 eius honos. 10. d. Eiusdem egregium dictum. 271. a
 Pityoessa urbs. 32. d
 Placitorum philosophicorum capita. 249. a. b. c. d
 Placere multitudini est displicere sapientibus. 42. a
 Placere locum relinquendū esse, Philippi Macedonis apophthegma. 47. a. 123. c. d
 Platanis se comparat Themistocles. 49. b
 Planetæ stationarij. 170. b
 Plantæ ut augetur, & an sint animantes. 262. c
 Plantæ falsedinem nō admittunt. 264. b
 Plantarum quæ optime. 87. b
 Plantarum flexus. 262. c
 Plathana Hippie rhetoris filia. 190. c
 Plato concensus cur repudiauerit. 22. b
 Plato conuicia magis timebat quàm labores & pericula. 166. e
 Plato de principe bono. 196. d
 Plato de harmonia. 22. c
 Plato de mundo. 13. c
 Plato ad quem finem legendus. 171. b
 Plato diuinus de animæ immortalitate. 90. a. b
 Plato & Aristoteles duo philosophi optimi. 243. b. eorumq; laus. 245. a
 Plato & Socrates non tam insignes philosophi, nec tanta fruge, quanta Alexander Macedo. 103. b. c
 Plato reipublicæ sue institutionem nulli unquam populo persuasit. 105. c
 Plato in Siciliam ad Dionysium nauigauit. 131. a. eiusdem apud eundem oratio cædida & magnanimitas. 117. c
 Plato Comicus. 2. b
 Plato musicæ admodum studiosus. 21. d. 22. b
 Platonis laus. 40. d
 Platonis moderatio in ira. 43. c. 226. c. d
 constantia. 112. b. ingratitude. 170. a
 Platonis humeri incurui. 165. a. contracti. 112. c
 Platonis disciplina in poësin tradenda. 169. a
 Platonis admonitio. 127. d

I N D E X

Platonis apud Dionem libertas. 118. c.	Poema laudabile quale esse debeat. 169. a	Polema Spartanorum. 63. d
130. d	Poema, perfectum quid. 24. d	Poteles apud Epidamnios. 82. a
Platonis ac Socratis contentio. 118. d	Poematum turpium perniciosa. 162. d.	Poliagrus Homericus. 165. c
Platonis dogmata quae iuvenes audiunt, uix senes animo percipiunt. 171. a	Vide Poeta.	Politia tria significat. 234. d
Platonis error. 245. c	Poenandrus et Poemandria. 82. c	Polis Tyrrenorum dux. 81. c
Platonis respublica. 18. a	Poenae culpas grauior. 122. a	Pollex in coxarum uertebri dolore uentus. 229. d. 230. a
Platonis in se examinando consuetudo. 121. b. 125. d	Poenae malorum hominum. 227. d	Pollitationes amici et adulatoris differunt. 115. d
Platonis opinio de principiis rerum. 251. b	Poenae ac utilitatis ratio ut iniri possit. 140. b. c	Pollis et Crataidas fratres Lacedaemonij. 28. d
Platonis eruditio. 13. c	Poenarum infernalium discrimina a nostris. 231. d	Pollucis erga fratrem amor. 270. d
Platonis conuiuium. 136. d	Poenarii exactores apud inferos. 233. c	Polytyos Thracum regis festinum responsum ad Legatos Graecorum et Troianorum. 45. d
Platonis dictum. 43. c	Poenitentiam quibus relinquat Deus. 226. d	Polus histrio. 9. a. 194. b
Platonis philosophandi occasio. 95. a	ad Poenitentiam nos Deus expectat. 226. d	Polyarchus Eryxomae frater. 34. b. c
Platonis est homo animal uersatile. 2. c	Poenitentiae malorum crux. 98. d	Polybius Scipionis praceptor. 33. c.
Platonica caena, modica ac frugalis. 124. d	Poesis sine fabulis non est. 161. b	53. d
Platycheta. 80. b	Poesios gnarus esse debet qui exactus musicus esse uelit. 24. a	Polybius patriae suae amans. 8. a
Plebeia sapientibus non captanda. 42. a	Poeta publice regi conuiliatus, ut exceptus. 139. d	Polycritus architectus. 82. c
Plenilunium indagandis feris incommodum. 266. b	Poetae Archestrati inopia. 105. b	Polycrita mulieris uirtus. 31. c
Plenilunio facilius pariunt mulieres. 76. d	Poetae qualiter adolescentibus legendi. 160. d. et deim per totum librum.	Polydorus Alcamenis. 64. a
Plistarchi Leonide apophthegma. 63. d	Poetae fato omnia fieri arbitrantur. 164. a	Polydorus Priami filius a Polymestore occisus. 38. c
Plistonax Pausaniae filius. 64. a	Poetae etiam senes in theatris uicere. 179. b	Polyphilius, id est amicitiae in multis diffuse consideratio. 159. b. et deim per totum librum.
Ploides nubes quae sunt. 80. b	Poetae, musici. 269. a	Polymnestia quando reperita. 20. b
Ploneis sodalitas. 82. b	Poeta non esse, absonum et inconcinnum qui canat. 4. d	Polyperchonus avaritia scelestus. 38. c
Plutarchus, Aolus fuit. 213. a	Poetarum utilitas sub fabulis recondita. 166. a	Polymnestus Colophonius musicus. 20. b. d
Plutarchus uirginis Eurydices praceptor. 19. c. d	Poetae et historiarum lectione quid referendum. 171. b	Polymnestus poeta. 20. a
Plutarchus Romae egit. 137. d. 145. a	Poetae alij flores legunt, alij fructus, alij radices, alij semen, et c. 166. d	Polyperchonus nequitia. 135. c. 136. c
Plutarchus quibus legendis oblectaretur. 139. c	Poetarum certaminibus oblectabatur Alexander. 105. d	Polyphilius, id est amicitiae in multis diffuse consideratio. 159. b. et deinceps
Plutarchi dubitatio de pederastiis. 44. a	Poetarum tragicorum honor. 191. d	Polypodis caput partim bonum, partim noxium. 160. d
Plutarchi praceptor Ammonius. 118. d	Poetae quatenus credendum. 165. d	Polypus an se ipsum edat. 147. d. 152. c. eius astutia. 152. b
Plutarchi consuetudo in castigandis famulis suis. 140. b	Poetae et oratoribus ferè omnibus aliqua inesse reprehensibilia. 177. a	Polypus in terram recurrens, tempestatis indicium. 265. c
Plutarchi mores. 141. c. sanctimonia. 142. a. b	Poetica nisi cum recta institutione doceatur, non parum perturbet. 161. a	Polypus ut colorem mutet. 265. c
Plutarchi patria. 142. b	Poetica utilior ne an perniciosior. 161. a. b. 168. d	Polyppi piscis similis adulator. 112. b
Plutarchi habitatio. 92. a	Poetica, omnis disciplinae initiu. 161. b	Polyppum crudum uorans Diogenes. 236. a
Plutarchi candor erga collegam in lectione. 8. d. 9. a	Poetica, loquens pictura. 161. d. 162. a	Polyppithonos. 80. b
Pluto, terra. 251. b	Poetica histronicae affinis. 164. d	Polyxenus dialecticus Dionysium iuniorum uerbis redarguebat, ipse ab illo rebus redarguebat. 46. b
Plutonis regio. 90. b	Poetica morum ac uitae hominum imitatrix. 165. a	Polyzeli Atheniensium ducis caecitas a spectro. 35. c
Pluuia a tonitru, rigando ceteris utilior. 264. a	Poetica facultas eadem in uiris ac mulieribus. 26. d	Pompa Bacchamium. 134. b
Pluuia aqua spiritosa. 263. d	Poetica ad philosophiam praeparat. 169. b	Pompeia a Cesare repudiata. 55. d
Pluuie dulcedo. 263. d	Poeticae disciplinae precium. 27. d	Pompeium locus quidam Athenis. 191. a
Pluuie ut fiant. 256. d	Poeticae studiosus Dionysius tyrannus. 105. c	Pompeius a Lucullo uisuperatus. 55. b
Pluuie signum a formica. 148. c. ab ranarum coactione et ololysmo. 153. c. 263. d. 264. a	Pogoniae stellae quae dicantur. 256. c	et contra, Lucullus a Pompeio. 179. d
Pluuie cur saeno noceant. 265. b	Polemone intuitu Xenocratis in alium hominem uersus. 119. a	Pompeius Magnus hominis improbi ac populo iniusti filius. 54. a. 227. c
Pluuialis aqua facile putrescit. 263. d		Pompeij
Plyneus a Nerore uexatus. 160. b		
Pocula inter leta non est admonendum. 119. a		
Pocula ne inter, philosophandum sit. 156. a. et deinceps		
Poculum argenteum hereditarium fratres duo per medium diuidunt. 270. d		

I N P L U T A R. M O R A L I A.

Pompeij mollities. 121. d	35. d. 36. a	Iam incertam reddunt quos eligat. 159. b
Pompeij opprobria. 2. a	Posthumiae risus. 121. d	Pratorum familia. 271. b. c
Pompeij magni apophthegmata, et quaedam etiam res praeculae. 55. a.	Posthumiae Vestalis infamia. 121. d	Prauitatis incrementa esse et decreta. 170. a
et deinceps	Posttridie calendas, nonas, idus exire, cur dies habebantur atri. 72. b	Praxiteles in republica dominans. 189. c
Pompeij caedes. 55. c	Posttriduanus dies festi cum festo litigans. 72. c	Praxithaea uxor Erechthi. 38. a
Pompeij imperitia in re bellica. 56. a	Potatorum mos et institutio. 176. a. 123. c. d	Preces Lacedaemoniorum. 66. c
Pompeij beneuolentia. 56. b	Potentis in ciuitatibus et boni et mali principibus amici habendi. 47. a	Preces porrigere, barbarorum est. 166. d
Pompeij clementia. 8. c	Potentia animi quae sit. 14. a	Precum consuetudo laudabilis. 142. a. b
Pompeij uictoriae, et tandem casus. 101. d. 102. a	Potentiorum mala non inquirenda. 143. a	Priamus Polydorum filium Polymnestori mittit. 38. c
Pompeij ad honores promotio. 3. d. 4. c	Potus per pulmonem penetrat. 245. c	Primigeniam fortunam cur Romani colerent. 76. c. eius templum. 101. c
Pompeij ad rempublicam gradus. 3. d	Potus sitim irritantes cauendi. 123. d. 124. a. 144. d	Primordia pulchra uisu esse iacienda inchoando operi. 3. c
Pompeio obiectum quod uno digito caput scalperet. 2. a	Praecepta connubialia. 17. b	Primus in ignobili pago maluisse esse Caesar, quam Romae secundus. 56. a
Pompeio affurrexit Sylla. 3. d	Praeceptum aureum de uita ratione eligenda. 123. c	Princeps, Dei simulacrum. 129. a
Pomum libenter a paupere recipit Artaxerxes rex. 45. c	Praeceptum auarorum, Lucrator ac parcio, tantumque teipsum esse putato, quantum habueris. 133. d. 134. a	Princeps in republica omni culpa uacare debet. 2. a. et deinceps
Pondus peccati. 169. d	Praeceptor gratuitus inimicus. 121. d	Princeps qua re ceteris praestare debet. 57. b
Ponderis uis. 251. a	Praeceptores puerorum quales esse debent. 41. b. c	Principis munus. 129. a
Novaginta. 144. b	Praeceptorum amor ut augeatur. 15. d	Principi opus esse doctrina. 128. d
Popi qui sunt. 163. c	Praeceptorum usus in pueris. 155. a	Principes doctos esse debere. 128. c. et deim per totum librum.
Popilius. 54. d	Praechmes Euboeae rex ab Hercule dispersus. 36. b	Principes imitantes statuarios, qui colossos tibis diducis fungunt. 128. d
Populus, contra quam lupus, auribus ducendus. 2. d	Praeceptorum ac praedictiones uentorum ex erinae. 150. a	Principes populo formidolosos se redentes, stultit. 129. a
Populus ut principibus ciuitatis fidem habere persuadeatur. 7. c	Praeceptorum ac praedictiones uentorum ex erinae. 150. a	Principes quid maxime Deo commendat. 129. a
Populi postulat nonnunquam annuendum. 9. d	Praeceptorum ac praedictiones uentorum ex erinae. 150. a	Principes reprehendi nolunt. 112. d
Populorum aliorum alij mores. 1. c	Praeceptorum ac praedictiones uentorum ex erinae. 150. a	Principes ridiculis quibusdam delectantur. 115. a
Popularis hominis typus. 11. d	Praeceptorum ac praedictiones uentorum ex erinae. 150. a	Principum correctio quae palam fit, periculosa. 119. a
Popularitas quae sit. 2. d	Praeceptorum ac praedictiones uentorum ex erinae. 150. a	Principum maximam esse curam debere. 130. a
Porciae Bruti prudentia. 26. d	Praeceptorum ac praedictiones uentorum ex erinae. 150. a	Principium in omnibus potissima pars. 100. d
Porci unde dicti. 74. b	Praeceptorum ac praedictiones uentorum ex erinae. 150. a	Principij et elementum differentia. 250. b
Porus ab Alexandro uictus propter prudentiam non paruis honoribus auctus. 48. a. ut idem ab illo tractari uoluerit. 104. d. 139. d	Praeceptorum ac praedictiones uentorum ex erinae. 150. a	Principia bona, ferè bono sine clauduntur. 161. b
Pori regis elephas mira in dolo. 149. c	Praeceptorum ac praedictiones uentorum ex erinae. 150. a	Principia cur dicta. 250. b
Pori responsum. 48. a	Praeceptorum ac praedictiones uentorum ex erinae. 150. a	Principia artium difficilia. 177. d
Porphyrij commentaria in harmonica Ptolemæi. 269. b	Praeceptorum ac praedictiones uentorum ex erinae. 150. a	Principiorum consideratio. 250. b
Porosena Hetruscorum rex. 29. d. 35. d.	Praeceptorum ac praedictiones uentorum ex erinae. 150. a	Principales potentiae duae. 251. a
Porta fenestella Romae. 101. c	Praeceptorum ac praedictiones uentorum ex erinae. 150. a	Prinistum oppidum. 40. b
Porta urbius cur non sint sanctae, sed murti. 72. d	Praeceptorum ac praedictiones uentorum ex erinae. 150. a	Prinatio quid. 237. a. b
Porte ciuitatum nefaste. 143. c	Praeceptorum ac praedictiones uentorum ex erinae. 150. a	Prinatio non est sensibilis. 237. b
Portentosa statim nauis parantur. 144. b	Praeceptorum ac praedictiones uentorum ex erinae. 150. a	Prinatio non suscipit maius et minus. 237. b
Posidonis Erechthi sacra. 192. b. c	Praeceptorum ac praedictiones uentorum ex erinae. 150. a	Prinatio nullus est, cuius non sit etiam habitus. 147. a
Posidonij opinio. 239. a	Praeceptorum ac praedictiones uentorum ex erinae. 150. a	Prinatio, ociosa est. 237. a
Posibilia ratio. 248. b	Praeceptorum ac praedictiones uentorum ex erinae. 150. a	Prinatio res simplex. 237. c
Posidens plura quam sat est, incurabilis est. 133. b	Praeceptorum ac praedictiones uentorum ex erinae. 150. a	Prinatio, fraudibus nouerarum sublati. 39. b
Posteros, non minus ignominiae matrum quam honoris participes esse debere. 229. b	Praeceptorum ac praedictiones uentorum ex erinae. 150. a	Probitatis opinio in reipublice administratione quantum habeat momenti. 2. b
Posteros nostros propter nos affligi durissime ferimus. 230. b	Praeceptorum ac praedictiones uentorum ex erinae. 150. a	Problemata. 70. b
Posthumius Labienus historicus a Caetone irrisus. 53. d	Praeceptorum ac praedictiones uentorum ex erinae. 150. a	
Posthumius Albinus Romanus imperator, ad furcas Caudinas interijt.	Praeceptorum ac praedictiones uentorum ex erinae. 150. a	

I N D E X

Probrum uel morte redimendum. 166. d
 Procli Aërij de Romulo figmentum. 39. b
 Proconsulum Romanorum potestas in Grecia. 12. c
 Proculij Romani laus. 271. a
 Proclivi de igne, id est coactura, sententia. 124. c
 Prodigium uisum. 30. d
 Proditionis Mileti templi ultio. 229. a
 Proditionis ultio. 36. d. 37. a
 Proditionem amans Augustus, proditores non laudabat. 56. b
 Proditoris indicati gratia apud hostem. 53. d
 Proditori fides non habenda. 51. b. 59. a
 Proditorum irrisio. 47. a
 Profecisse se in uirtute ut quis sentire possit. 169. c. d. et deim per totum.
 Profectus intermissio nulla. 170. b
 Profectus in uirtute, primum indicium. 170. b. c
 Profunditas, nigredinis mater. 267. c
 Proles mascula numerosissima. 45. d
 Proles amor in feris admirabilis. 185. c
 Proleptes. 243. c. 258. b
 Prolixitas in oratione, fastidiosa. 61. a
 Prolixitas orationis legatorum irrisa. 64. c
 Promantis, id est Pythias. 86. c
 Promedon Naxius Neere amatius. 31. c
 Prometheus Hesioidi. 90. b
 Prometheus Satyrum retrahit, ignem deofculare uolentem. 120. c
 Prometheus Thestalus ab hoste uulneratus, seruatus, et curatus. 121. c
 Prometheus e caelis ignem afferens, quid. 153. a. eius ignis diuisio quid sibi uelut. 158. b
 Promissa apud poetam ut expendenda. 166. c
 Promissa si licita sunt, agnoscenda, non alia. 56. d
 Proemia, poematis genus. 268. b
 Propensi in uitia, fugiant ab initio. 167. a
 Propinquæ suæ amore petitis, nec contenti, eius dolo interimuntur. 83. a
 Propinorum et cognatorum inter se coniugia cur uetita. 79. b
 Proportiones in numeris musicis. 22. c
 Proprium uxorum etiam pulchrum contemptus præ famosis. 124. a
 Proreus utendum. 7. a
 Proseleni qui fuerint. 76. d
 Proserpina ubi à Plutone raptâ. 266. b
 Proserpina laus ut accipiat. 163. d
 Proserpine Græci pro ijs qui domi nascuntur, sacrificant. 75. a
 Profodiaci rhythmi inuentor Olympus. 23. c
 Profodiacus cantus. 268. c
 Profodiam, poematis genus. 268. d
 Prosperis in rebus, aduersorij casuum meminisse oportet. 98. a
 Protelea Nympharum sacra. 109. c
 Protogenis pictoris Ialysos. 48. c
 Prouerbum, Equi senectâ. 179. c
 Prouerbum, Canes in ignotos latrant. 180. c
 Prouerbum, Marina non insundenda flammis. 263. c
 Prouidentiam diuinam asserens, animam quoque immortalitatem asserat. 230. b
 Prouocatio à dormitante indice, ad ipsum uigilantem ac attentum. 47. b
 Proximi nostri imperfectiones magis attendimus quam nostras. 142. d
 Prudens et bonus ciuis magis obseruatur uulgo quam sumptuosus et profusus. 12. a
 Prudentis est nonnunquam tacere. 93. a
 Prudentia circa bona quadrupliciter uersatur. 84. d
 Prudentia et consilio alieno cur homines indigeant. 118. a
 Prudentia Diomedis. 10. b. 166. b. c
 Prudentia, felicitas est. 245. b
 Prudentia quadruplex. 84. d
 Prudentia informat affectionum uim. 14. b
 Prudentia, Græcorum est. 166. c
 Prudentia, magnificentia et dignitatis parens. 58. d. 167. d
 Prudentia non eadem omnium. 26. d
 Prudentia optimam uitam et suauissimam facit. 94. d
 Prudentia quatenus hominem euehat. 158. a
 Prudentia et sapientie discrimen. 14. b
 Pruna indagatorem ferarum difficilem reddit. 266. b
 Prytanes maximus Rhodi magistratus. 7. c
 Pflamatha Aæci uxor. 38. c
 Psittaci esus, turpis. 145. d
 Psittaci loqui discunt. 150. b
 Psychomambeion. 86. d
 Psychostasia Aeschylj. 161. c
 Psoloës et Aoleæ, qui sint. 82. d
 Ptolemæus Philadelphus fortuitus. 107. d
 Ptolemæus Philopator elephatos quatuor immolans, nocturno insomnio reprehensus. 150. a. b
 Ptolemæi adulatores. 114. d
 Ptolemæi Aegyptij muliebritas. 113. d
 Ptolemæi præceptor Aristomenes imprudens. 119. a
 Ptolemæi Lagi frugalitas. 48. a. b. eius apophthegma, ibid.
 Ptolemæi regis mansuetudo. 139. d
 Ptolemæi harmonica. 269. b
 Ptolemæi musica. 269. b
 Publica conuiuia sua uolebant esse Lacedæmonij. 62. c. et deinceps

Publicani infames. 233. f
 Publico ut abstinere cogaris. 192. d
 Publicola domum quam in Velia edificabat, demoliri coactus. 78. a
 Publicole Drusi domus omnibus conspiciua. 2. d
 Publij Decij deuotio aduersus Albanos. 37. d
 Publij Romani in honore sibi delato modestia. 10. d
 Publico Romano Claudio quantum sit agri datum. 19. d
 Pudendis suis monstrandis mulieribus 705 coërent. 28. a. 29. a. 67. h
 Pudicæ mulieris responsum in exprobratione mariti de factore oris non indicato. 46. f
 Pudicitia Miccæ. 30. b
 Pudor duplex. 15. d
 Pudor uirtutem affert. 167. d. 177. e
 Pudor, res maxime noxia mortalibus. 123. d
 Pudor amori coniunctus esse debet in mulieribus. 17. c
 Pudor cum tunica non excedendus. 17. c. d
 Pudor ingenuus ut tractandus. 135. a
 Pudor uitiosus et laudabilis uerendum. 135. a
 Pudor uitiosus ut reuellendus. 135. a. d. 136. a
 Pudor etiam ægrotos perdens. 136. a
 Pudoris efficacia. 29. c
 Pudoris et metus in iuuentute quantæ utilitas. 174. f
 Pudoris immodici detrimentum. 135. c
 Pudoris stupidi consideratio. 134. d. et deinceps
 Pudoris uitiosus peculiare malum. 136. e
 Pudorem timor sequitur, non contrâ. 140. b
 Puella submergenda data, casu seruata. 36. d
 Puella plebeia Ephesia patriæ proditrix, proditionis precio auro obruita. 37. c
 Puella à riualibus discerpta. 109. c
 Puella fugiens ab agricolis in tritico occultata. 110. b. c
 Puella oculus de illa indicat. 172. a
 Puella immolanda bucula supposita. 37. b
 Puellarum ferta. 175. d
 Puellarum sororum fortis mors. 31. h
 Puellarum incustoditarum malum. 110. a
 Puer delphinum inequitans. 154. c
 Pueri Laconis mira animi magnitudo. 65. a
 Pueri cuiusdam Iassensis mirum exemplum de delphini amore. 154. b
 Pueri cur soli olim foris cenarent. 73. b
 Pueri an sint amatoribus committendi. 43. d
 Pueri

I N P L U T A R. M O R A L I A.

Pueri non cædendi frustra. 43. a
 Pueri male instituti quales tadem. 41. d
 Pueri mox pædagogis committendi. 41. b
 Puerorum affectus. 15. b
 Puerorum mores à principio statim formandi. 41. b
 Puerorum amatoribus an permittendi pueri. 43. d
 Puerorum amor qualis licitus sit. 44. a
 Puerorum amores unde. 74. a
 Puerorum delicta parua. 44. a
 Puerorum amor apud Lacedæmonios qualis esset. 66. a
 Puerorum inter se certamina exitiosa apud Lacedæmonios. 66. d
 Puerorum errata conuictur nonnunquam. 9. d
 Puerorum sepulchrum. 81. c
 Puerorum publica uox ac uota non negligenda homini politico. 6. d
 Pueris ad ludendum uentiam Anaxagoras postulauit. 10. d
 Pueris aures munienda. 144. b
 Pueris que discenda. 58. b. 61. d
 Pueris infansibus mortuis ueteres non faciebant inferias. 188. c
 Pueros obfides dare Eteocles Ephorus cur recusat, et senes obtulerit duplo numero. 65. b
 Puerilium morum ciuilitas. 155. a
 Puerperarum amor erga partus suos. 186. b. c
 Pulcherrimum apud Lacedæmonios quid sit. 184. a
 Pulchritudo mundi. 251. d
 Pulchritudinis muliebris uis. 194. d
 Pulchritudinis studiosa natura. 244. c
 Pulchrum in quo situm. 162. a
 Pulchrorum pulcher autumnus. 46. c
 Pulli Pyracmæ. 36. b
 Pulmonis situs ac figura. 260. a
 Pulmonum motiones quatuor. 260. b
 Pulsus cuique sui noscendi. 128. b
 Pulsus athletarum. 239. d
 Punitio per iram non bene fiat. 140. b
 Punicearum uestium usus in bellis apud Lacedæmonios. 66. c
 Purgationis finis, quum exempta labe est. 232. a
 Purgatorij uelut cuiusdam descriptio. 231. c. d
 Puritas animi omnibus præstada. 173. c
 Purpura cur non uterentur tribuni, ut ceteri. 77. a
 Purpurarum sensus. 152. d
 Pusille uxoris ergo mulctatus à suis Archidamus rex. 40. c
 Putealis aqua minus alit quam coelestis aut fontana. 267. a
 Putredinis descriptio. 206. a
 Putrefactio quid. 236. c
 Pydna oppidum. 118. d
 Pyrauder quæstor urbanus Atheniensium facis obrutus. 39. a

Pyrauder de rebus Peloponesiacis. 39. d
 Pyracmæ uictus ab Hercule. 36. b
 Pyraei lippitudo Argina. 40. c
 Pyrrhitas portitor, boue immolans. 82. b
 Pyrrhia ferui. 268. d
 Pyrrhus aquila appellari gaudebat. 151. a
 Pyrrhus animo in rebus aduersis infraesto. 172. c
 Pyrrhi regis Epirotarum apophthegmata. 48. d. 49. a
 Pyrrhi munera et condiciones speciosissime à C. Fabricio contemnuntur. 52. b. c
 Pyrrho Liparæus historicus. 77. a
 Pyrrhophium locus. 82. b
 Pythagoras cur ab aucupio, et retium iactu emendo dehortaretur. 122. b
 Pythagoras Samius Mnesarchi filius. 250. d
 Pythagoras Italicæ sectæ author. 251. b
 Pythagoras Italia primatibus familiaris. 130. a
 Pythagoras discipulis quinqueennale si lentium indicebat. 143. d
 Pythagoras, diuinus uir. 269. d
 Pythagoræ laus. 40. d
 Pythagoræ enigmata uel symbola. 44. b. 79. a
 Pythagoræ redargutio adolescentem ad laqueum adigens. 118. d
 Pythagoræ eruditio. 13. c
 Pythagoræ censura de musica. 24. d. 269. b
 Pythagorici. 86. a
 Pythagoricum dogma. 13. c
 Pythagorici parua magnarum rerum signa faciebant. 76. b
 Pythagorici animatis abstinent. 235. b
 Pythagorica uox, admirationem, philosophiæ studio tolli. 176. c
 Pytharatus Laches Democharis filius, princeps Atheniensium. 195. b
 Pytheas Atheniensis. 50. a
 Pytheæ dictum de Demosthenis oratione. 3. a
 Pytheæ de Alexandro facete dictum. 3. a
 Pytheæ oratoris facete dictum. 3. c. 50. a
 Pythes Myuntius uir clarus. 31. b
 Pytheus auri fissor importunus quomodo coercitus. 35. a. b
 Pythei diuitiæ, uxor, auaritia et exitus. 35. a. b
 Pythici certaminis argumentum. 268. a
 Pythocles historicus. 37. b
 Pythoclis Samij Georgica. 40. b
 Pythocles tibicen. 21. d
 Pythobon tibicen. 49. a
 Pythonis cum Apolline pugna. 80. c
 Pythonis Nisibensis posteri haste nota in corpore insigniti. 231. a
 Pythonis de Cotty interempto modestia. 9. a
 Pythopolita flumius. 35. b

Q
 Quadratas trabes indignatus Agesilaus. 57. b
 Quadraturam circuli Anaxagoras in custodia scripsit. 93. d
 Querendum quod nescias. 177. d
 Questiones conuiuales incunde sint et faciles. 157. a. b
 Questiones naturales, historice et poetice. 127. a
 Questiones superflue discenibus inutilis. 178. a. b
 Qualitates spiritus esse, et æneas firmitates. 247. d
 Qualitatum substantiæ in sensibilibus. 237. d
 Quaternarius numerus Pythagoreis sanctissimus. 250. d. 251. a
 Quaternarius uis. 250. d
 Quaternario uis inest denarij. 250. d
 Quatuor prima corpora. 237. c
 Quercus, prima Plantarum. 78. a
 Quercuum et glandium steriles regiones, à lupis non infestantur. 267. c
 Querimonia qualis sit. 117. b
 Querna corona cur donaretur qui ciuem in prælio seruasset. 78. a
 Quintum corpus æthereum. 251. b. 252. c
 Quintum elementum. 254. b
 Qui se ipse non habet, Samum uult. 64. d
 Quiescendum est. 87. d
 Quies muta. 132. b
 Quies et silentium iræ surgenti opponenda. 138. d
 Quies et assiduitas studiosis commoda. 144. d
 Quies mira delphini in mari. 152. c
 Quietem magis insula præstent. 92. b
 Quinque faces cur tanummodo in nuptijs accenderentur. 70. b
 Quintius tribunus plebis. 53. a
 Quirinalia quare sint stultorum feriae. 77. d

R

R
 Rabidi canes qua parte lesi sint. 147. b
 Radices ut egerit imperium Romanum. 101. a
 Radicum capillameta crassa sunt. 263. c
 Ranæ cur sub pluuiam coarcent. 263. d. 264. a
 Ranarum ololysmus. 153. c
 Ranarum uociferatio sub pluuiâ. 263. d
 Rapere mutuum. 83. d
 Rara, admiratiõni magis subiecta. 266. d
 Raris ac insignibus abstinentum in re familiari. 141. b
 Ratio homini uice omnium armorum data diuinitus. 16. c. 158. a
 Ratio et prudentia omnibus rebus humanis president. 158. c
 Ratio et rota. 85. a

Ratio in eo aduocanda est, ubi cur aliquid fiat, queritur.	208.b	Remigium mos.	132.a
Ratio Deum non agnoscentibus an attribuenda.	70.b	Remissio uelut quaedam superstitio.	70.d
Ratio quando completur.	258.d	Repletionis mala.	69.d. 125.a
Ratio quum maxime uigeat.	16.c	Repletionis corporis et inanitiones uicarie.	127.b
Ratio natura datur, sed cura perficitur.	146.d	Repletis et lassatis forte exercitium non conuenit.	126.a.b
Ratio brutorum imbecilla et turbida.	147.a	Reprehendendi libertas iactanda non est.	119.a
Rationis humane sagacitas.	157.d	Reprehensi barbarismi merces, quinque millia modiorum frumenti.	48.c
Rationis bene compositae officium.	84.d. 159.d	Reprehensi, uerborum comitate leniendi.	120.a
Rationis habitus.	258.d. 259.a	Reprehensio amici quando acris esse debeat.	118.c
Rationis usu num praedita sine bruta.	67.d. et dein per totum librum. 147.a. 236.d	Reprehensio, initium bonae frugis.	178.b
Rationis uires. 13. a. et eius partes.	259.d	Reprehensio peccati secreta esse debet.	118.d
Rationi obtemperantes, uere liberi.	174.d	Reprehensionis acerbitate adulescens sibi laqueum nectens.	118.d
Ratione domanda ira.	138.b. affectus noxi. 159.a	Reprehensionis importuna mali.	117.a
Rationes ut ne reddas, aliquando magis considerandum esse.	49.d	Reprehensio obnoxia.	118.b
Rationalis animi pars ut magis alatur.	126.c	Reputium, Domitiani temporibus permissum.	74.d
Rationalis philosophia.	250.a	Reputium primum Romae.	75.c
Reciprocationes et estus maris ut fiant.	257.d	Reputia cur illicita.	74.d
Recte factum quid.	242.b	Requis danda pueris.	43.a.b
Recte habere ut accipiat.	163.d	Respiratio ut fiat.	260.a
Rectores cur non nunquam respublica sceleratos admittat.	2.b	Respondere omnibus, seruite.	166.b
Redde fceneratorum uerbum auditu molestum et tempestuosum.	110.d	Responsa uirorum prudentum memorie mandanda aduersus eos qui nostro pudori uim faciunt.	136.b
Regi sacrificulo cur non liceat magistratum gerere.	75.d	Respublica beata quae leges non oratores audit.	222.b
Reges suis subditis metuere debent, ne se inficij ledantur.	129.b	Respublica nulla sine emulatione et inuidia.	5.c. 120.b
Reges Homerici eloquentiae cupidi.	2.c	Respublica quae optima.	60.c. 63.b
Reges, deorum discipuli.	130.a	Respublica uirum arguit.	179.a
Regio omnis, libra, regulis, et numeris utitur.	158.b	Respublicae administratio non semper intantum magistratum desiderat.	180.c
Regionibus mutatur hominum uita.	45.b	Respublicae administratio ut suscipienda. 3.c. d. et deinceps	45.c
Regium est, quum bene feceris, male audire.	48.a	Respublicae administratio inimicitias parit.	5.c. 7.b
Regnum ut quis optime tueri possit.	59.b	Respublicae administrationem tibi commissam, in alios dispartire.	7.a
Regnum laboriosum et periculosum.	181.d	Respublicae administrator remissus sit in paruis, ut in arduis nauis sit.	128.a
Regnum et diuitiae non faciunt beatos.	246.d	Respublicae administratores ueteres ad philosophia tamen non discedebant.	42.d
de Regno et imperio libri principibus legendi.	48.c. d	Respublicae capeffenda ingressus duo.	3.c
Regulus Aesopi auicula.	4.c	Respublicae contentiones, priuata amicitiam separare non debent.	5.d
Regula subditorum principes esse debent.	128.d	Respublicae ergo inimicitiae an suscipiendae.	5.d
Relaxatio interdum admittenda.	128.a	Respublicae genera tria summa.	234.d. 235.a
Religio Lycurgi.	63.a	Respublicae moderator omnium oculis obseruatur.	2.b
Religio sceleri praetexta.	31.c	Respublicae perniciosa, auaritia et ambitio.	10.c
Religiosi dies.	72.b. c		
Remissione leuandus labor.	43.a		
Remi et Romuli ortus.	39.d		

uita bello in periculum citra necessitatem uenturum, Diogenes liberet monet.	118.c	Regio more tractari, omnia in se continent.	48.a. 104.d
Reges aduene et peregrini Romae.	100.a	Regio imperio apud Lacedaemonios optimatum ordo adiunctus.	181.c
Reges Aegyptij nolebant iniusta committi a iudicibus suis, ne se quidem imperantibus.	45.d	Regulus Aesopius ab Aquila uelusus.	4.c
Reges an omnia praestare debeant quae uel dixerint, uel annuerint.	56.d	Rhadamanthus iudex apud inferos.	90.b
Reges, deorum discipuli.	130.a	Rhesus fratrem occidit.	38.c
Reges ebrj, Bacchi ab adulatoribus uocantur.	113.d	Rhetori ut promittendum siquid iniquius petat.	137.a
Reges Ephoris apud Spartanos cedebant.	9.b	Rhetores sicuti.	175.c
Reges Homerici, eloquentes etiam describuntur.	2.c	Rhetores Atheniensium turbulenta seditiones.	162.d
Reges importune non agendi reprehensionibus.	119.a	Rhetorum uita, aliorum alia.	177.a
Reges multis opibus opus habent.	133.c	Rhetorum est agere uerbis.	196.c
Reges olim et sacra maxima faciebant, et sacerdotibus facientibus aderant.	75.d	Rhetorica quid.	245.b
Reges peccata populi ferunt.	58.d	Rhetorica persuadendi opifex non est, sed adiutrix exiuitanda.	2.c
Reges Persarum coram uxoribus non lasciuiebant.	17.b	Rhetorices uis quae sit.	190.d
Reges plus timere debent ne quid mali faciant, quam ne patiantur.	129.b	Rhetorice Lacedaemoniorum leges.	58.c
Reges quae sibi indecora sunt, ne tentent.	105.c	Rheximachide contra Demostriadam.	32.c
Reges quidam fortunae beneficio praeter spem facti.	107.c. d	Rhiglus pantrasties ex certamine bendi mortuus.	123.d
Reges quibus uerbis conueniendi.	45.c	Rhium promontorium.	224.d
Reges reuerendi.	129.b	Rhodiace ludus ab Aeschine institutus.	129.b
Reges tam dicta ferre debere, quam iacere uelle.	139.d	Rhodiensium luxuries.	133.c
Reges ut a largitione se excusent.	136.a	Rhoma mulier Troas nobilis ac prudens.	27.a
Reges ut tuti esse possint.	56.c	Rhoxanes amore captus Alexander.	105.d
Regum ac tyrannorum dicta ac facta libenter legebat Plutarchus.	139.c	Rhymetalces Thracum rex.	56.a. b
Regum ac tyrannorum discrimen.	129.b	Rhythmus, metri pater.	268.c
Regum amentia, qui in bellis una hora aleam iactant de regno simul et uita.	118.c	Rhythmorum inuectores et effectores.	21.b
Regum amicitiae negotiose.	96.d	Rhythmorum ratio.	21. b. 24. b
Regum cupiditas insatiabilis.	91.d	Rhythmorum uarietas apud antiquos.	22.b
Regum et imperatorum apophthegmata, uide totum librum de apophthegmatis.	45.a. et deinceps	Ridens aut lachrymans nusquam uisus Phocion.	50.a
Regum filij quae discant.	56.c. equitare solum bene discunt.	Ridicula qui semper dicat, ridiculum fieri.	57.b
Regum mores ut subuertantur.	113.d	Ridiculis studiosi in ferijs deridendi.	53.c
Regum res late non celantur, sed aduersae.	143.a	Ridiculis usus in oratione qualis esse debeat.	3. a. b
Regibus cur non assurgerent Ephori.	59.c	Ridiculis oblectati principes uiri.	115.a
in Regibus est ut aut bene aut male audiant.	46.d	ROMA septicolis.	76.b
Regibus non omnia et honesta sunt, et iusta.	48.b	Romae tutelare numen cur nominare religio sit.	75.c
Regibus non omnia licere.	129.a. b	Romanum imperium utri plus debeat, fortunae ne, an uirtuti.	99. b. et deinceps
Regia dignitas fraternae charitati posthabita.	270.d	Romanum imperium non ui humana sed deorum auspicio ita accreuit.	101. d
Regie appellationis inuidia.	64.d	Romana spectacula, maxime uaria.	147.a
		Romani dolo agere nolebant.	52. b
		Romani duos uiros et duas mulieres uiuos aliquando obruerunt.	77. b
		Romani et Samnites.	35. d

I N D E X

Rusticitatis exprobranda metu peccare, maxime rusticarum. 123.d
Rustici cuiusdam auditoris Plutarchi contentia ac grauitas. 145.a
S Acadas Argiuus poeta elegiacus. 20.d
Sacer piscis cur dicatur Anthias. 153.b
Sacerdos cur prohibeatur crudam carnem attingere. 79.c
Sacerdos Hercules apud Coos muliebri ueste indutus et mitra caput ornatus sacra facit. 84.b
Sacerdos Iouis tanquam animata et sacra quaedam effigies. 79.c. tanquam asylum. ibid.
Sacerdos magistratum nec gerat nec petat. 79.d. 80.a
Sacerdos mitra uesteq; muliebri apud Coos. 84.b
Sacerdos omnino Alcibiadem execrari nolens. 74.c
Sacerdos quare abstineat cane et capella. 79.c
Sacerdotis cuiusdam Dianae clarum facinus. 33.b
Sacerdotis pedibus prouoluti, eo die ab omnibus plagis tuti erant. 79.c
Sacerdotes animo tranquillo esse debere. 71.c
Sacerdotes cur magistratus non gerent. 79.d
Sacerdotes Dionysij. 30.c
Sacerdotes cur a populo honorentur. 130.d
Sacerdotum leges Romae. 74.a
Sacerdotibus reliquis reis cur statim alij substituantur, praeterquam auguribus. 78.c
Sacerdotij dignitas, regie maiestati par apud Graecos. 79.d
Sacramento militari non obnoxij, hostem proelio lacescere aut ferire cur non liceret. 73.d
Sacrificans Alexander largus in deos. 47.c
Sacrificia Lycurgi tenuissima. 45.a
Sacrificia Spartanorum cur tam tenuia. 62.d. 63.a
Sacrificulus Rex unde dictus. 75.d
Sacrificuli mendacium. 61.d
Sacrilegus a cane indicatus. 149.b
Sacrilegorum ultio. 227.b
Sacra limea. 178.c
Sacra occulta et abscondita a muliere facta nulli Deo grata sunt. 18.a
Sacrum aurum in reipublica necessitatem uertere Pericles non dubitauit. 233.b
Sacrum quid significet. 153.b
Sacrum bellum. 29.c
Sacrorum initiatio sola beatos non facit. 163.b. c
Sacrorum uiolatoes rei aii. 189.b

Sacris recens initiatorum clamor. 172.a
Seuitia immanis Dionysij maioris tyranni. 106.d. 107.a
Sagacitas canum quando minor. 266.b
Sagenarum inuenio quando caeperit. 152.a
Sagitta mori, indignum. 65.a. b
Sagittam ex oculo suo eximi non ante passus Philippus Macedo, quam hostes suos cereret. 107.b
Sagittarij nota signatus numus Persicus. 57.c
Saguntum, urbs Hispaniae. 29.b
Saguntina mulier in Hannonem Carthaginensem. 29.b
Saguntinarum mulierum uirtus. 29.b
Sal pinguedinem eliquat. 264.a
Sal Venerem stimulat. 264.a
Sal putredini obstitit. 263.c
Sal omnibus feminibus et plantis ad alimoniam inutile. 264.a. b
Sal quare condire dicatur. 264.b
Saltem cur ouibus obijciant pastores. 264.a
Sale tenus et cymico amici qui dicantur. 209.c
Salamina naus apud Athenas. 6.c
Salius et Latinus. 40.b
Salia Anij Tuscorum regis filia ab amatore rapta, patri mortis causam affert. 40.b
Salsedo, species amaritudinis. 264.b
Salsum saporem in plantis non esse. 264.b
Salsi et amari differentia. 264.b
Saltantibus, maiore loco opus est. 126.b
Saltatio circa puteum, prouerb. 117.d
Saltatio, exercitatio Socratis. 124.a
Saltationes et choreae in comedijs et tragadijs fieri solite. 269.a
Salubribus et utilibus uoluptas a natura addita est innoxia et perpetua. 128.b
Salubritatis praecipua. 123.b. c. et deinceps
Salutis author sprete, sibi ipsi manus affert. 38.b
Sambico grauiora pati, prouerb. et unde ductum. 83.c
Samia placenta. 124.a
Samiorum ac Prienenfium bellum. 81.b
Sandalia et colus, pudicitiae et indurstriae monumenta. 73.a
Sandanus fluuius. 36.c
Sane urbs. 82.a
Sanguinis in lac conuersio ut fiat. 186.a. b
Sanis grati etiam uiles cibi, egrotis ingrati uel lautissimi. 159.a
Sanitas corporis. 16.b. 41.d
Sanitas quid. 262.d
Sanitatis bonum, permutationi obnoxium. 41.d
Sanitatis precium. 16.b. 125.d

Sanitatis initium, egrotare se scire. 151.b
Sanitati conseruanda necessaria. 125.d
Sapere simul et misereri, difficile. 51.a
Sapiens mercedem a discipulis suis exigit. 244.b
Sapiens opes abiicit. 244.b
Sapiens regnat. 244.a
Sapiens sua quarat. 244.a. c
Sapiens ex sese uoluptatem capiens. 172.a
Sapiens Stoicus uelut lapis depictus. 240.b. d
Sapiens lucrum triplex. 244.b. c
Sapientes omnia sunt Stoicis. 114.c
Sapientes simul et felices pauci sunt. 118.a
cum Sapienibus bene agi, si quiete ac concorditer uitam agere liceat. 12.c
Sapienter uitam instituisse dici qui possit. 97.c
Sapientia quid. 249.d
Sapientia, res inter ceteras maxime diuina. 167.c
Sapientia ad summum euecta, effluens. 159.b
Sapientia et prudentia ut differant. 14.b
Sapientia et fortuna, simillimarum rerum effectrices. 99.b
Sapientiae definitio. 249.d
Sapientiae studium iucundam efficit uitam. 159.a
Sapientiae nulladum aedes sacra Romae. 100.a. 101.b
Sapor quid. 264.b
Sapor salus in plantis non est. 264.b
Saporis expertia facilius commutatur ac concoquuntur. 263.d
Sappho poetis. 19.d. 21.c. 26.d. eius carmina cum Anacreontis uersibus collata. 26.d
Sapphus superbia. 19.d. 26.d
Sardanapalus ex purpurea carminato re rex factus. 102.d
Sardi uenales cur pronuncientur in spe staculis quibusdam Romae. 75.a
Sardiani coitu fatigati capiuntur. 38.d
Sardianorum et Smyrnaeorum bellum. 38.d
Sargi pisces. 152.a
Satibarzanes Artaxerxis cubicularius. 45.c
Satietatem sal excitat. 264.b
Saturnalia Romanorum. 73.c
Saturnus cur ueritatis parens dictus. 71.b
Saturni aedem cur primo aedeant legati. 74.b
Saturni aedes cur erarium publicae pecuniae. 74.b
Saturno filios suos immolare Gelon Siculus Carthaginensibus subactis ueritat. 46.a. 227.a
Saturno

I N P L U T A R. M O R A L I A.

Saturno cur faciant aperto capite. 71.b
Satyri admiratio de igne recens inuenio. 159.a
Saxa frigore congelari. 259.d
Saxis ac testis animalia quaedam uestuntur. 120.d
scamandrus fluuius unde dictus. 83.b
Scamonia an iuuat. 127.c
Scari piscis ingenium. 151.a
Scaurus Domitij hostis seruum in delatione illius qualiter ex ceperit. 122.b
Scedasus et eius filiae. 109.d. et deinceps
Sceleratorum poenam cur differat Deus. 225.c. et deim per totum librum.
Scelerum ipsi sibi auctores, grauius animo afficiuntur. 98.d
Sceleribus ad animum multi sunt adiutus. 174.b
Scelerosae audaciae effervescentia, deinde refrigerantia. 228.a
Scelstorum duorum iudex Philippus urbanissime alterum ex Macedonia fugere iussit, alterum insequi. 46.d
Scelstorum hominum poena. 228.a
Sceluitus ager habitatio Xenophonis. 92.a
Schonion, lex quaedam tiliarum. 20.b
Scholam Batto Arcefilaus interdixit. 113.b
Scholae et studia rhetoribus relinquentur. 7.b
Scholarum fructus expendendus auditoribus. 175.d
Scholastica uita. 240.d
Scientia dualitas est. 250.d
Scientia quae dicatur. 250.d. 251.a
Scientiae acquirenda corpus obest. 86.b
Scientijs non imputandum illarum abusus. 25.b
Scilurus ad filios. 45.d
Sciluri numerosa proles octoginta matres filij. 45.d
Scimbrates et Muthias fratres uterini. 36.d
Scintillat nonnunquam mare. 263.c
Scipio uelut histrio Lelij. 4.b. 184.d
Scipio Panætium philosophum accepit. 130.b
Scipio ante legitimam aetatem consul declaratus. 3.d
Scipionis ad rempublicam gradus. 3.d
Scipionis comenentia in Carthagine capta. 157.c
Scipionis et republica secessio ad Icaniam inuidiam. 6.d
Scipionis Maioris apophthegmata. 52.d. et deinceps
Scipionis Minoris apophthegmata. 52.d
Scipionis odium aduersus Mummium collegam suum. 8.d
Scipionis somnolentia exprobrata. 2.a
Scipionum fratrum inter se amor. 271.a

Scolij modi. 23.b
Scolion unde dictum. 218.b
Scolion melos. 268.d
Scolia cantica. 157.b
Scopae Thessali dictum de superfluitate suarum rerum. 134.b
Scopi affectio una est, error multiplex. 14.b
Scopulus Lisi. 122.a
Scorpio piscis. 152.a
Scorpius aculeum habet etiam quum non pungit. 230.d
Scorpij uorati quibusdam animalibus non nocent. 120.d
Scorpionis brachia forcipata, chele dicuntur. 251.d
Scorta mascula in mulierum cultum comata, et c. 34.d
Scortis publicis contemptis, conclusas sumptuosas ac deformes aedeutes, insani. 144.a
Scotos apud Prienem. 81.b. c
Scotos iuxta quercum. 81.b
Scrinium mercedum, et serinium gratiarum. 144.a
Scripto nihil mandarunt philosophorum quidam praestantissimi. 103.b
Scripta uelut a dijs uictoria militibus ostensa. 58.d
Scriptae cur non essent leges de fortitudine. 64.b
Scriptis legibus cur non uteretur Lycurgus. 62.c
Scrophae multiparae. 266.a
Scurrilitas Stratoclis. 1.d
Scuti abieccio apud Lacedaemonios ingnomiosa. 61.b
Scythia inter potandum subinde arcum conuertat. 126.d
Scythiae cum fame et siti pugnare docti. 45.d
Sector ne gesticulosus sit. 117.d
Secubatio per iram non facienda. 19.a
Secreta regum ignoranda. 48.d
Secreta sibi a rege committi Philippides poeta comicus noluit. 48.d
Seditio corporum. 253.b
Secundis in rebus maxime deorum meminisse decet. 94.a
Securis alligatae praetorum Romanorum uirga cur praeferrantur. 77.b
Securae mentis tranquillitas. 98.d. 99.a
Sedecim mulieres Baccho sacrae. 30.c
Seditio, splendor molestia. 139.c
Seditio ciuitates perdens. 12.b
Seditio uiuifica et pacata. 25.b
Seditio populari concitata quid agat magistratus. 7.b. c
Seditiones et tyrannides e delicijs et luxu nasci. 124.b
Seditiones minimis quandoque principijs in ciuitatibus oriuntur. 12.c. d
Segetes ante messem pluuia iuuantur. 365.b

Segnities fugienda. 94.a. b
Se ipsum oburgandi ratio. 219.b
Se ipsum quisque considerare debet dum ab alio offenditur, num ipse talis non sit. 142.a
Scleuci apophthegma. 181.d
Semel ira impetum uincens, non parum promouerit. 138.b
Semen an sit corpus. 266.a. c. d
Semen, sermo docentis. 178.b
Semen uitale conseruandum. 125.d
Semen an emittant foeminae. 260.d
Semen genitale unde suppetat. 260.c
Semen, alimenti redundancia est. 266.d
Seminis genitalis substantia quae sit. 260.c
Semina pluujs aquis magis quam alijs gaudere. 263.d
Semidei qui, apud Dioclem. 83.a
Semiramidis sepulchri inscriptio. 45.b
Semiramidis ac Sesostris regis magnificentia. 26.d
Semiramidis reginae uirtus. 106.b
Semitonia, toni duae aequae partes. 296.c
Senatus Romanus a senio dictus. 181.e
Senatorum cur alij patres tantum, alij patres conscripti dicantur. 75.c
Senecae ad Neronem prudens dictum. 141.b
Senecam ex caloris defectu fieri. 262.d
Senecus ut fiat. 262.d
Senecus imperare, iuuentus imperata facere debet. 181.e
Senecus propter quae male audire non debeat. 188.b
Senectutis bonae fundamentum, bona corporis habitudo in iuueni. 42.d
Senectutis confidentiae insigne exemplum. 183.e
Senectutis debacchatio seu deliratio. 90.a
Senectutem non debere se imperio abdicare. 178.d
Senectutem incusandam non esse, sed potius morbos aetatis. 182.b
Senescere, apud Lacedaemonios pulcherrimum. 65.c. 184.a
Senex uxorem ducens ridiculus. 181.b
Senis Augusti ad iuuentutem apophthegma. 179.b
Seni turpe est calculos ac suffragia ambire. 183.b
Senes ad conciones militares conuocantur. 179.a
Senes adulescentes reuereri debent, et contra. 19.b. c. 73.b. 118.d
Senes morientes cuperent iuuenes mortem oppetisse. 88.a
Senes ad rempublicam administrare debent. 178.c. et deim per totum. at adire rempublicam debeant. 178.d
Senes inuidia non laborant. 180.c
Senes

I N D E X

Senes inuitiles.	180.d	arguunt, sed fortitudinem.	64.d	Seruorum fides.	27.c.d
Senes ex agro ad imperium postula- ti.	181.a	Sepulchrorum spectra.	65.d	Seruorum festum cur idibus Sextilibus agatur.	78.d
Senes armis gerendis inepti.	181.b.c	Sepulchrorum superstitio à Lycurgo sublata.	66.b	Seruis de mensa aliquid relinquendum.	75.d
Senes iuuenum gratia magistratus ge- rere debent.	182.b	Sepulchrorum inscriptiones non cu- riose inuestigandæ.	144.b	cum Seruis ut se gerant domini in ira.	140.a.b
Senes ignauos taxat.	182.c	Sepultura in foro quibus concessa.	77.a	Seruis dum uapulant, respondendi fa- cultas permittenda.	140.b
Senes curiosos & ambitiosos taxat.	183.a	Sermo adolefcentum qualis esse debeat.	42.b.c	Seruis carere præstat, quam seruum fieri.	234.b
Senes iuuenū promotioni inuidere non debent.	183.c	Sermo frugibus mentis.	44.b	Seruius Tullius Romanorum rex for- tunæ uim maximè extulit.	73.d
Senes præstare tales se debent, ut à pa- tribus accersantur.	183.b.c	Sermo dicentis non interrompendus.	174.d	Sestij Romani circa honores ac fasces fastidium.	170.c
Senum honor apud Lacedæmonios.	65. b.c.184.a	Sermo dicentis gratia & fauore ali- tur.	176.d	Setis equinis masculis piscatores non fœminis utuntur.	265.b
Senum oblectamēta iucundissima, quæ è republica capiuntur.	179.d	Sermo auditus, semen est.	178.b	Seueritas nimia populo ingrata.	9.d
Senum exercitia.	183.a	Sermo uitæ ac personæ congruere de- bet.	60.d.121.d	Seueritatis paternæ grauius exempla.	37.a.b
Senum institutio, ut se gerant in repu- blica.	183.d. & deinceps	Sermo aptus maximè nuptijs congruit.	17.b	Sexagenarium ridiculum esse qui ma- num medico porrigat, Tiberij Cæ- saris dictum.	128.d
Senum inuidia turpissima.	184.a.b	Sermo animi iudex.	18.c	Sextilis mensis, Augustus.	73.d
Senibus infensa Venus.	77.d	Sermo optimus qui sit.	90.c	Sibyllæ uaticinium.	26.d
Seniorū erga iuuenes auctoritas apud Lacedæmonios.	66.a	Sermonis conuiuialis eadem sit quæ ui- ni conuiuio.	157.b	Sicilia ferax.	164.b
Senioribus cur omnibus assurgerent iu- niores apud Spartiatas.	64.b	Sermoni graui laus ridicula non con- uenit.	177.b	Siculi quæ re subuerfi.	113.d
Senilis libido Isocratis.	191.c	Sermones fœdi pueris non proponen- di.	174.b	Sicyonijs calamitas sua à Deo prædi- cta.	227.b.c
Senij maturitas.	181.c	Sermones fœdi pueris non proponen- di.	174.b	Signa quedam parentum ac progeni- torum in tertia & quarta genera- tione representata.	231.a.b
Sensibilia, intelligibilia simulacra et incitamenta.	99.d	Sermones animo male affecto medici sunt.	84.c	Signa magis artifices suos commen- dant, quam eos quorum signa sunt.	10.c.d
Sensus quid & quot.	258.c.d	Sermones regum ac principum, mores illorum maximè depromunt.	104.b	Signa ostionis domibus distantia incon- iuncta.	261.d
Sensus ut conimeri debeat.	144.c	Sermones conuiuales esse qui debeant.	157.a	Silano poeta.	162.a
Sensus simul & ratio in musica parti- bus iudicandis concurrere debent.	24.c	Sermones medici sunt animo malè affe- cto.	84.c	Sileni dictum de morte.	88.c
Sensus particeps, idem & rationis est.	146.a	Sere numinis uindictæ consideratio.	225.c. & dein per totum librum.	Sileni uenatu capti de omnium maxi- mè optabili bono rogati respon- sum.	88.c
Sensus sine mente ac iudicio non fit.	146.b	Serpenti cum uulpe conueniat.	153.a	Silenis delectabatur Bacchus.	115.a
Sensum quod dicatur.	258.d	Serpentem esus quibusdam animalibus innoxius.	120.d	Silentium muliebre.	28.c
Sensus cœlestes & diuini harmonia cõ- stant.	23.a	Serpentum amor erga pullos suos.	185.d	Silentium tempestiuum, magnæ est sa- pientie.	43.c.d
Sensus & intellectus unde coningant.	258.d	Serpentum astutia in oculorum caligi- ne.	150.d	Silentium sapientibus responsi loco est.	136.b
Sensus, & sensibilia.	258.c. ueri ne sint sensus, & quot sint.	Serta puellarum.	175.d	Silenij penitentiam non esse, sepe di- cti.	122.a
Sensuum ad uirtutem adipiscendâ com- modissimus auditus.	174.b	Sertorij literas interceptas Pompeius omnes comburit.	55.b	Silenij ratio.	61.b.124.b
Sensuum ac mentis operationes diuer- se.	106.b	Seruius Tullius Romanus rex fortunæ uim maximè extulit.	73.d.76.c.	Silenij merces Demostheni data.	194.a
Sensoria quæ dicantur.	258.c	Serui domini delator, ab illius hoste non admissus.	122.b	Silices, aquam perfrigerant.	240.a
Sententia bona à flagitioso dicta, bono uiro dicenda tradita.	2.b.64.d.175.c	Serui dominis fideles.	27.d	Simius hominem imitatur.	112.a
Sepiæ piscis astutia.	152.a	Serui omnes ac seruæ cur idus Sextilis ferias agant.	78.d	Simia, amabiles.	113.d.176.d
Septerium.	80.c	Serui potius peiores fieri sinendi tole- rantia, quam ut tu te ira & amaru- lencia depraues.	140.b	Simia cur ludibria toleret.	116.c
Septimestres infantes cur sint uitales.	261.c	Serui propter quæ maximè uapulent.	140.c	Simia odore allecta sponte ad Pardum accurrit.	151.c
Septimius Marcellus Tuscum occidit.	36.d	Serui ad tibiam cædi soliti.	140.c.d	Similitates Anaxagoræ Clazomenij.	250.c
Septimus dies pueris nuper æditis ad umbilicum periculosus.	78.d	Serui pro liberis se gerentes rei acti.	192.c	Similitates cur dictæ.	250.c
Septimontium festum Romæ.	76.a.b	Seruiurum offensæ ut excipiendæ.	142.a	Similitates, principia rerū esse.	250.c
Sepulchrum puerorum.	81.c.d			Similes similibus gaudent.	111.d
Sepulchra apud alienos, ignauiam non				Similia	

I N P L V T A R. M O R A L I A.

Similia pulchra.	1.a.b.c.4.b.d.6.b.c.d.	Similia auspicia an prospera, & unde dicta.	76.d	Socratis de Persarum regis felicitate dictum.	42.a
7.a.8.a.b.10.a.d.13.a.14.b.15.a.b.		Simiistrarum partium plagæ sensum ad dextram referunt.	18.a	Socratis erga Alcibiadē libertas.	118.c
17.b.c.18.a.b.19.a.c.26.b.42.b.d.49		Siramnis Perse dictum de dictis ac fa- ctis suis non congruentibus.	45.a	Socratis mos in redarguendis adolesce- ntibus.	119.b
84.d.91.a.b.94.a.d.95.a.c.d.96.c		Sisacchia Solonis.	5.d.108.d	Socratis inopia.	173.c
97.b.c.98.c.d.101.a.105.b.106.c.111		Sisyphus Iatro.	162.a	Socratis pulchrum dictum de commu- nicandis infortunijs.	85.d
b.c.d.115.b.116.a.d.117.d.118.b.119		Sisyphi filius Vlysses ex Anticlia.	83.b	Socratis rei de morte sententia coram iudicibus.	86.c. eius etiam uindictæ quantitas.
c.d.120.b.d.121.b.125.a.b.c.127.b.c.		Sitis bibendo non cessans, morbi indi- cium.	133.a	Socratis constantia.	98.b
128.c.129.c.d.130.c.134.d.135.a.137.		Sitis leuandæ mercede Lysimachus & se & suos perdit.	48.d.124.d	Socratis consilium de cibis famem irri- tandis.	123.d.124.a
c.d.138.b.140.c.142.b.143.a.144.		Sitis pertoleratæ ingens præmium.	64.a	Socratis fortitudo in cicuta bibenda.	155.d
b.c.156.d.159.a.b.d.160.a.b.166.a.		Similitudo fabulosa.	121.c	Socratis iudicium de fabellis Asopi- cis.	161.b
169.d.171.b.c.172.a.c.d.173.d.175.		Similitudo à pediculis sumpta.	111.a	Socratis moderatio in ira.	138.c.d
d.177.c.d.178.a.b.179.d.180.d.182.		Similitudo amicitiam parit.	160.c	Socratis patientia in uxoris Xanippe conuictijs.	122.a. & mensam subuer- tentis immo destitit.
a.d.183.a.184.a.189.a.225.d.227.		Similitudinem fingentis deprehensio.	112.a	Socratis meditationes.	142.d
a.d.229.b.235.a		Similitudines parentum & progenito- rum unde existant in liberis.	261.a	Socratis criminatores Anytus & Me- lius.	98.b. Eorum apud Athenien- ses odium execrabile.
		Similius Maximi filius à fratre Rhefo occisus.	38.c	Socratis continentia, continentiam A- lexandri opponit.	105.d
		Simnias Periclem oppugnans.	4.a	Socrate & Platone philosophis plus etiam persuadendo permouit Ale- xander Macedo.	103.b.c
		Simplicia concoctu facilliora.	263.d	Socrus mores nouercales.	18.d
		Simplicitatem adamabat Pythagoras.	269.d	Sodales puerorum quales esse debeant.	41.b
		Simonides poeta.	49.b	Sodalitates crimini obnoxie.	7.b
		Simonides ad Pausaniam Lacedæmo- niorum regem.	85.b	Socidæ Spartani, scitè dicta.	64.a
		Simonides tempus omne ad infinitum seculum cõparatum, punctum tem- poris appellat.	87.b	Sogdiani ab Alexandro Macedone in- melius reformati.	103.b
		Simonides poeta iniustum quid à The- mistocle petens, urbanc repulsus.	4.d.137.a	Sol Delius ac Pythius cur nominetur.	132.c
		Simonidis poeta pulchri dictum.	85.b.	Sol Aegypto per astatem propinquus.	258.a
		Simonidis proba de non petenda re tur- pi sententia.	4.d	Sol animatus.	247.c
		Simonidis senis in theatro uictoria.	179.b	Sol Boream superauit.	17.c
		Simonidis poetæ excusatio & auari- tia.	180.d	Sol annum conficit, Luna menses.	76.d
		Simonidis exilium.	92.d	Sol Apollo.	132.c
		Simulacrum Dei, princeps.	129.a	Sol exiccat.	206.b
		Simulacrum Dei in cælo.	129.a.b	Sol fixus.	255.d
		Simulacra ut parua appareant, qui fiat.	106.c	Sol medius inter planetas.	255.a
		Simulacrorum cura Romanis in captis urbibus.	52.c	Sol, Lucifer, Mercurius, æqualis cur- sus.	255.d
		Simulator Lysander multa dolo perpe- trans.	65.b	Sol, moles pumicosa.	255.c
		Simultatis mala.	122.b	Sol uitreus.	255.b
		Simulates in bonum uerfe.	120.d	Sol pulcherrimum dei simulacrum.	129.b
		Simulates suorum ut castigaret Ale- xander.	106.c	Sol quando tardissimus.	129.c.d
		Simulates improborum suscipiendæ potius, quam meritò criminantium.	137.c	Sol quare nominetur Pythius ac De- lius.	132.c
		Simulates priuata in magistratibus deponendæ.	5.c.d	Sol limites suos non transcendit.	92.b
		Simultatis mala.	122.b	Sol umbram extinguens.	26.b
		Simula & Sinorix Galatæ.	33.a	Solis deliquij ratio.	255.c
				Solis figura.	255.c.
				Solis pabulum.	255.c
				Solis	

- Solis substantia. 255. b. magnitudo, forma. 255. c	Somnus, tanquam publicanus, dimidiū vitæ nostræ ad se rapit. 256. d	Spartiatarum tibia in bello. 57. e
Solis orbis excecatur intuentes. 143. a	Somnus unde fiat aut mors. 262. b	Spartiatarum in bellis fortitudo. 60. c
Solem orientem plures adorant, quam occidentem: id est, regere incipientes, ut dixit Pompeius. 3. d. 55. a	Somnus ut brevis fiat. 192. a	Species in speculis editæ. 259. b
ad Solem cocta caro. 82. b	Somno et Veneris usu deum se non esse deprehendebat Alexander. 117. a	Speciose nomenclaturæ. 106. d. 107. a
Solem adorant elephantii. 150. a	Somno ut utendum. 57. a	Speciosorum titulorum inanitas. 168. c
- Sole si careamus, perpetuam agamus noctem. 158. a	Somni et labores, disciplinarum hostes. 42. d	Spectacula curiose non adenda. 144. d
Soles duos terram habere non posse, nec Asiam duos reges, Alexandri dictum ad Dariū. 47. c	ex Somnis, profectus philosophici indicium capiendum. 172. c	Spectacula celebra. 92. c
Solei cuiusdam mirabilis historia. 231. b. et deinceps	Sonitus uehemens animū maximè permouet. 174. b	Spectrum mirum. 65. d. 86. d
Sollicitudo maior nobis est de inimicis quam de amicis. 122. c	Sontes, amicitia magnatum non semper condonandi. 5. a	Speculum non incommode irati conueantur. 139. a
Solon factionibus abstinuit. 4. a	Sophilus Aniphontis pater. 188. c	Speculi usus. 18. b
Solonis aduersus Croesum libertas. 114. b. c. 118. c	Sophistarum intemperies. 176. c	Speculo similis adulator. 112. b
Solonis senectia grauis de uirtute. 170. c	Sophocles de artificibus. 92. d	Speculo comparata mulier. 17. d
Solonis lex de sponfis. 17. b	Sophocles tragicus poeta ab Iocrate de oculorum inconuenientia reprehensus. 190. d	Speculo se componebat ad dicendum Demosthenes. 192. d
Solonis de leuando ære alieno imprudens consultatio. 5. a	Sophoclis tragœdiæ. 165. d	Specularium imaginum ratio. 259. b
Solonis absurda lex. 226. b	Sophoclis inæqualis phrasis. 177. a	Speculator audire ut non formidaret Diogenes. 93. a. b
Solonis sischthia. 5. a. 108. d	Sophoclis pulchrum dictum de fuga mulierum. 133. c. item de artificibus. 2. d. de morte. 86. a. de cōicijs. 140. a	Sperma quid secundum Zenonē. 141. d
Solonis senis aduersus Pistratum tyrannum audacia. 183. c	Sophocles præstans senectus. 179. b. c	Spes non deficit. 85. c
Solonis ad honores euectio. 4. a	Sordidorum etiam hominum liberi liberi nascuntur. 133. d	Spes senectutis altrix. 99. a
Solonis lex in seditione. 12. b. de sponfis. 17. b. de corporibus pigriori non obligandis. 233. c	Soror ad fratrem occisa. 37. c	Spes Alexandri. 108. c
Solonis sententia de domo optima. 222. c	Sororis ad peccatum, conuenientia Alexandri. 9. d	Spei conceptio ac letitia pro mercede citharædo redditæ. 175. c
Solstitium et bruma. 255. c	Sororem frater uxorem ducit. 43. d	Speusippi apud Dionem libertas. 118. c
Solstitium deprehendit thynnus. 152. c	Sororum inter se duarum contentio: ultra prior moriatur. 31. b	Sphæra animalia. 252. c
Solstitiorum ratio. 255. c	Sors literarum. 46. a	Sphæra cælestes, natura coherentes, opinione secretæ. 252. c
Solum saporem præbet. 262. c	Sors, fortune filia. 147. d	Sphærica figura capacissima. 148. b
Solum se esse ac unicuique dicenti Phillip parricidia sua exprobrata. 53. a	Sortem quisque suam deteriores iudicat. 126. b	Sphingem Verri Cicero exprobrat. 55. c
Solutio hominum affectatores quæ simulent. 112. b	Sosius Senecion Plutarchi amicus. 169. c	Sphinges. 60. b. c
Somnium umbræ, hominis uita. 85. a	Sotades dicacitatis pœnam acerba dedit. 43. d	Sphingis ænigmata. 68. c
Somnium Apollodori et Hipparchi. 228. a. b	Sotadis dictum in Philadelphum. 43. d	Sphodrias reus per Agesilaum periculo ereptus. 5. a
Somnij usum ac monitum felicem exitum sortitum. 110. b	Soteris quidam se uocarunt. 107. a	Spice graues ac nutantes, delectant agricolis, non rectæ et inanes. 172. a
Somnia animi perturbati. 172. d	Soterichus musicus. 21. b	Spina piscis gutturi infixæ mortem affrens. 126. b
Somnia peruersorum turbida. 158. d. 228. a. b	Sparta cur sine muro esset. 57. b	Spinthari laus de Epaminonda. 144. d
Somnia ut fiant. 260. c	Sparta ut superuacuis omnibus purgata. 62. b	Spiritus corporei. 252. d
Somniorum etiam potentem philosophum esse posse. 172. c. d	Sparta cur seruaretur. 64. b	Spiritus et aer idem. 250. c
Somniorum ratio. 260. c. 262. b	Sparta Græciæ principatu quamdiu potita. 66. d	Spiritus Solei mortui in corpus suum iterum reuersus. 231. b
Somniorum terriculamenta malis hominibus. 228. a. b	Spartæ disciplina pulcherrima. 59. a	Spiritus mundi. 252. c
Somnus Epimenidis Cretensis. 179. a	Spartæ muri, ac fines. 59. c. d	Spiritus uentis. 250. c
Somnus et insomnia consideranda in cura sanitatis. 125. c	Spartam quam adeptus sis, ornas. 91. d. 97. a	Spiritus uentis. 250. c
Somnus et mors utriusque sit, animæ an corporis. 262. b	Spartani, Herculis genus. 62. b	Spiritus uentis. 250. c
Somnus, parua mortis mysteria. 86. b	Spartiatæ feruilibus non inseruit. 65. a	Spiritus uentis. 250. c
Somnus publicanus. 236. d	Spartiatæ cur felices. 57. d. 58. a	Spiritus uentis. 250. c
Somnus quid. 86. a	Spartiatæ cur se tam audacter periculis exponeret. 59. c. 64. a	Spiritus uentis. 250. c
	Spartiatæ formæ captant uiros. 18. b	Spiritus uentis. 250. c
	Spartiatæ quot sint. 59. d	Spiritus uentis. 250. c
	Spartiatarum calamitas. 51. d	Spiritus uentis. 250. c

Sponsa

Sponsa propter paupertatem non repudianda. 63. c	Stefibrotus Epaminondæ filius, a patre, etiam hostium uictor occisus. 37. a	Stratonice de exilio. 91. e
Sponsa colum secum et fusum inferebat. 73. b	Stefichorus poeta. 228. a	Stratonice Poemandri mater. 82. c
Sponsæ leges erga sponsum. 17. b	Stefichorus Olympus imitatus. 20. d	Stratonice Deiotari uxor uirtus. 33. b
Sponsæ asperitas ac difficultas prima sponsum abalienare non debet. 17. b	Stefichoria nouatio in musica. 21. b	Strigiles arundineæ Lacedæmoniorum. 66. c
Sponsæ tenebris non luce primum misceretur sponsum. 76. a	Stenij Mamertinorum principis uirtus. 55. a	Strobilus, saltationis species. 268. d
Sponsalia centum Persidarum, et totidem Macedonum ac Græcorum sub uno tecto. 103. d	Stenij ludi. 23. a. b	Strophæ. 269. a
Sponsi muliebri ueste induti sponsum suscipientes. 84. b	Stenelais oratio apud Thucydidem. 3. a	Struices, id est ceruicula. 114. d
Sponaneum a fortuito quid differat. 235. d	Steno pro ciuibus suis Mamertinis se Pompeio irato fortiter ac liberè obicit. 8. c	Struthias Biani insultans. 113. d
Sponaneum substantiam nullam habet. 244. d	Stilpo Megarensis in adulabilis. 137. c	Studium populi ac uotum ut aliò transferas. 10. a
Sponaneum tollit prouidentiam. 248. b	Stilponis Megarensis philosophi pulchrum dictum. 42. a	Studiorum fons adendum. 178. b
Sporion uxoris pudendum. 79. a	Stilponis philosophi somnium. 172. d	Studiofi ut famis tedium fallant. 126. d. 127. a
Sp. Carbillus primus Romanorum uxorem sterilitatis causa repudiavit. 71. c. idem primus ludum literarium aperuit. 75. c	Stilponis æquanimitas in direptione oppidi sui. 98. b	Studioforum assentatores quæ simulent. 112. a. b
Spuriorum nomen unde ductum. 79. a	Stilponi filia impudica non obstitit, quominus letam uitam ageret. 95. a	Studioforum exercitationes ac distributiones à cœna. 125. d. 126. a
Stadium Panathenæicum consummatum. 195. d	Stirpes ut auferant, et an sint animantes. 262. c	Studioforum secundæ mensæ, poetice exercitatio. 127. a. b
Stagirium restituit Aristoteles. 244. b	Stoica Amalthæa. 240. b	Studiosos nullam curam corporis habentes perstringit. 128. c
Stasistratis architecti mirum propositum. 105. d	Stoica sectæ fundamentorum iactor Zenon. 103. c	Stultus, felicitate insanit. 158. c
Statera non transfilienda. 44. b	Stoicorum opinio de suo sapiente. 114. c	Stulti. 93. a
Statira Darij filia, Alexandri uxor. 107. a	Stoicorum absurda. 240. b. c. et deinceps	Stultorum seriæ Quirinalia. 77. d
Statua equestris Cloeliæ. 30. a	Stoicorum sapiens irrisus. 96. d	Stultitia, ex imperitia profisciscitur. 89. a
Statua Demetrii Phalereti. 10. d	Stoicorum laudes. 240. b. c. d	Stultitiam celare, præclarum. 202. e
Statuam sibi nullam poni uult Agesilaus. 51. b. 57. b. 58. d. nec Cato. 53. c	Stoicorum anima. 247. b	Stupor. 237. c
Statuarum honores quam fragilis. 11. a	Stoicus Caneus. 240. b	Stupri ultione ciuitas euersa. 12. d
Statuis uncula iniiciunt Tyrii. 75. c	Stoicus Hercules. 240. b	Stupri ac homicidij ultio. 110. b
Statuis ponendis magis artifex earum laudatur, quam ij quos representant. 10. c	Stoicus Iolauus. 240. b	de Stupro appellata mulier, maritum consulturam se dicit. 67. c. d
Stauros, quod lignum sit. 76. b	Stoicus Vlysses. 240. b	Stupratoris ultio. 33. b. c
Stella fixa ignis specie delapsa. 254. d	Stoici Epicuricè uiuunt. 240. d	Sturnorum docilitas. 150. b. c
Stellæ ex petris. 254. d	Stoici magistratus. 241. a	Stygis circa Tenarum. 240. d
Stellæ singule, singuli mundi. 255. a	Stoicorum transformationes. 240. b	Sub dio qui sit, in conspectu Iouis esse. 74. d
Stellæ unde illuminentur. 255. a	Stoicos arguit peccata omnia paria esse statuentes. 170. a	Sub dio umgi cur non liceret. 74. a
Stellarum interdiu extinguitur. 255. a	Stomachi indomabiles. 120. d	Subalaria negocia. 116. c
Stellarum figuræ uariæ. 255. a	Stomachi sani pura ac sincera appetentia, cibos omnes suaues reddit. 124. c	Suberis modo corpus leue conseruandum. 125. a
Stellarum generatio. 251. b	Stomachis nauisamibus omnes cibi ingrati. 124. c	Subditis suis metuere debent Reges, ne se inscijs ledantur. 129. b
Stellarum latitudo et motus. 255. a	Strabo Pompeij pater à populo pedibus conculcatus, et insepultus abiectus. 227. c	Sublimia quæ sunt. 256. b
Stellarum nutrimenta. 255. a	Stratagema militare circa clamorē et silentium. 18. d	Subueniant foetus. 174. c
Stellarum ordo. 255. a	Stratagemata bellicum. 58. c. d	Successionis ius quibus dandum. 63. e
Stellarum consideratio. 254. d. 255. a. et deinceps	Stratagematis sacrificiū, bos: uis aperte, gallus. 66. c	Successionum multorum inuidia apud Fortunam. 46. d. 53. c
Stellarum errantium quantum sit annus magnus. 256. a. b	Strata confundenda esse, quid sit. 235. d	Sudor ac labor uirtuti propositus. 170. c
Stellæ piscis astutia. 152. b	Strato physicus. 97. a	Sudoris et lachrymarum generatio. 262. b
Stephanophoria. 229. b	Strato Orchomenius amator Aristocleæ. 109. c	Suggestioibus prauis animi reclamare, profectus indicium. 170. c
Steriles ut fiant tum uiri, tum mulieres. 261. b	Stratocles et Dromoelides ad messem auream sese mutuo inuicem. 1. b	Sui ipsius notitia ad uirtutem utilissima. 88. d
Sterilitatis causa repudiata uxor. 71. c	Stratocles messis aurea. 1. b	Sui ipsius exploratio. 172. d. 173. a
Sterilitatis ratio. 261. b	Stratocles scurrilitas. 1. b	Sui quisque corporis peritiam habere debet. 128. b

8

Suilla caro uarie condita, multorum
 ferculorum uice. 53.a
 Sulpitia Romana pudicissima. 271.c
 Sumpus in ciuitate moderati esse de-
 bent. 11.c
 Superfoetatio. 261.a
 Superfluis rebus diuites abundat. 154.b
 Superstitio ut uitanda. 117.b
 Superstitioes omnes repellende. 18.a
 Supplicem esse, barbarorum est, non
 Graecorum. 166.d
 Supplicio affecti apud Athenienses, se-
 peliri non prohibebantur. 194.c
 Supplicia scelestorum publice propter
 exemplum exhibentur. 230.c
 Supplicia malorum post mortem. 230.b
 Suppliciorum expectatio quam gra-
 uis. 228.a
 Sura, nulla Lyciae. 151.c
 Sus delicias homini ad luxum praestat.
 158.a
 Sus Crommyonia. 68.c
 Sus elephanti formidabilis. 153.b
 Sus Mineruam: at ista Minerva in adul-
 terio deprehensa. 3.d
 Sues uillaticae sepe pariunt, syluestres
 raro. 266.a
 Suum agrestium lachryma dulcis, cer-
 uorum salsa. 265.d. 266.a
 Suum domesticarum secunditas. 266.a
 Suspicio mali uel tenuissima de nobis
 tollenda. 172.b.c
 Sybaris, Italiae oppidum. 38.a
 Sybaritarum mos in inuitandis mulie-
 ribus ad conuiuia. 220.a
 Sybaritarum ultio. 229.a
 Sycophantae unde dicti. 145.b
 Sydera pluuiosa. 254.d
 Sydera terrea. 254.d
 Syderum consideratio. 254.d
 Syellorum nomen unde. 74.b
 Sylla felix. 54.d
 Sylla ferrox. 101.a
 Sylla pra gaudio coposita Italia pro-
 funde saporatus. 180.b
 Sylla Pompeio deferens. 3.d
 Sylla Iugurthae a se capti imaginem in
 annulo gestabat. 4.c
 Sylla Luculli praceptor. 4.b
 Sylla quaestor Marij. 4.b.c
 Sylla Marium deiecit. 4.c
 Sylla Carthaginensis Plutarchi aequa-
 lis. 235.b
 Sylla felicitas. 100.a
 Sylla commentarij. 180.b
 Sylla amicitiae Marius renuncians. 4.c
 Sylla crudelitas. 8.c
 Syluanus, qui et Aegipan, cuius fi-
 lius. 38.b
 Sylua a Marte compressa. 36.d
 Sylua Septimij Marcelli, a Marte com-
 pressa. 36.d
 Sylua Amulij filia Iunoni dedicata, ex
 Marte gemellos parit. 39.d

Symbolorum Pythagorae explicatio.
 44. b. eorum nota. 235. b. c. d
 Symphonus concentus. 269.d
 Symposijs quatenus indulgendum. 156.c
 Symposiarcha qualis esse debeat. 198.c
 Synorix uenenum bibit. 33.b
 Synorigis Galatae amor scelestus. 33.a.
 eius mors. 33.b
 Syracuse a quo condita. 109.d
 Syracusanos ut in officio continuerit
 Gelon. 46.a
 Syrammes Persa. 45.a
 Systema in musicis. 21.a

TAbularium publicum in aede
 Saturni. 74.b
 Tacet plus reueritus quam uerbis mul-
 ta ferociens. 140.a
 Tacendi peritum, dicendi disertum quod
 esse. 59.d
 Tacere quandoque expedit. 93.a
 Taciturnitas mulierum Meliarum ad-
 miranda. 28.c
 Taciturnitatis commendatio. 43.c. d.
 93.a
 Taciturnitatis praemium sine pericu-
 lo. 56.b
 Tactus quid. 260.a
 Tanagerus Lacedaemoniorum oppidum.
 28.c
 Talasij nomen cur in nuptijs crebro
 iactetur. 73.a. b
 Talis ludere detrectare pudor non est.
 135.c
 Tanagrae suspectae mulieres. 83.a
 Tanquil mulier prudens. 26. d. 73. d.
 101.c
 Tantalus et Phaethon caelo deiecit.
 39.d
 Tantalus calamitas. 3.a
 Tantalus opes. 155.b
 Tardae cur pingeret Zeuxis. 159.d
 Tarditas ac lenitudo principijs apta.
 178.a
 Tarditas cochleae. 146.d
 Tarpeius mons. 40.a
 Tarpeia uirgo proditiouis suae merce-
 de obruta. 37.c
 Tarquinius regno depulsus. 29.d
 Tarquinius Priscus Fortunae benefici-
 o Romanorum rex. 100.a
 Tarquinius expulsio e regno. 29.d
 Tarquinius pueri uirtus. 78.d
 Tarria Dinomenis filij uirtus. 107.b
 Tartarus, supplicij carcer. 90. b. 238.a
 Taurus furibundus mansuetus reddi-
 tur si ficui alligetur. 201.b
 Tauri punicearum uestium colore of-
 fenduntur. 19. b. 104. a
 Tauri cornibus fidentes. 148.a
 Tauritus Accam Larentiam scortum in
 matrimonio sibi copulauit. 13.c
 Taxi umbra letalis. 203.c
 Taxilis Indorum regis responsum. 48.a

Telamon Acais filius. 36. d. 38. c
 Telecrus Spartiata. 64. a. b
 Telecri apophthegmata. 50. d. 64. a. b
 Tele aranearum quam ingeniose. 148. b
 Telegonus et Prenceste. 40. b
 Telegonus Vlyssis et Circes filius. 40. b
 Telemachus puer in mare delapsus, a
 Delphino seruatus. 154. c
 Telemachus indignè ferens quod uni-
 cus esset Vlyssis filius. 271. b
 Telemachi modestia. 167. b
 Telephanes Megarensis musicus. 22. a
 Telephorus in ferrea cauea adserua-
 tus. 93. a
 Telephus hostili lancea sanatus. 121. c
 Telephus uim stupri sibi illatam in si-
 dijs uindicat. 109. d
 Telestus Thebanus musicus. 23. d
 Telesippe amasia Antigonis militis.
 107. b
 Telesippam quia libera erat, cogi ue-
 tabat Alexander. 47. d
 Telesilidis Argivae mulieris uirtus. 27. d
 Telestium cantus genus. 268. d
 Teletia Pedareti matris ad illum epi-
 stola. 67. c
 Tellen nouas tibias habet. 52. a
 Tellen pessimus tibi cen. 52. a
 Tellen homo obscurus Crefo felicior a
 Solone iudicatus. 114. c
 Telmeia uulpes. 68. c
 Telonia inuisi. 143. c
 Telo perfoxi Alexandri ingens ani-
 mus. 109. b
 Telygetus foetus. 159. c
 Temenus Palladij Argis surripiendi
 autor Ergieo. 83. c
 Temeritas, barbarorum est. 166. c
 Temonis mendicatio. 80. d
 Temperamenta sequuntur affectiones.
 266. c
 Temperantia in conubio. 19. c
 Temperantia et intemperantia. 14. c
 Temperantia quid. 13. b. 14. c. d. 69. a.
 eius laus. 124. c
 Temperantia, filia una Dionysij tyran-
 ni pessimi. 107. a
 Temperaturam quisque suam nosse de-
 bet. 128. b
 Tempestatis signa quae. 265. c
 Templum ubi mulieribus interdictum.
 83. a
 Templum Dianae Ephesinae operato-
 rum asylum. 253. b
 Tempia non preciosa esse. 241. a
 Tempia non extruenda dijs. 241. d
 Tempus omnia ad maturitatem perdu-
 cit. 84. c
 Tempus omne breue, ad aeternitatem
 collatum. 87. b
 Tempus, numerus quidam est. 72. c
 Tempus quid. 255. b
 Tempus conformationis animalium in
 utero. 262. a
 Tempus

Tempus omne humanae uitae apud Deum
 nihil est. 228. d
 Temporis punctum omnia uertit. 85. a
 Tempori quod facias, et rationi et
 eruditioni fac. 87. c
 Tempora iuxta stellas accedere. 255. b
 Tenebrae an uisibiles. 259. b
 Tenebrae infernales aeternae. 231. d
 Tenebrarum terror. 132. c
 Tenes ab Achille interfectus. 82. a
 Tennis in aedem cur non liceat tibicini
 intrare. 82. a
 Tenor non unus in uictu seruandus.
 127. c. d
 Tenutatis et inopiae exempla in Pho-
 cione et Lamacho. 11. d
 Terebra tantum ac securi utendum in
 parietibus ac tectis faciendis cur
 praeciperit Lycurgus. 77. d
 Terentius Probus. 52. d
 Teretis Sitalci patris dictum. 45. d
 Tere de familia hirundines. 235. c
 Tergemini Tegeatae et Pheneatae mo-
 nomachia bellum terminantes. 37. c
 Tergemini Horatij et Curiatij Roma-
 norum et Albanorum bellum sua mo-
 nomachia terminantes. 37. c
 Teribazus. 58. b
 Terminalia festa. 71. c
 Termino Deo, cur nihil animatum sa-
 crificent Romani. 71. c
 Terpander scolorum modorum inuen-
 tor. 23. b. ab Ephoris cur multa-
 tus. 66. b
 Terpandri musici honor. 229. b. inuen-
 tum. 20. b
 Terpandria fidium lex. 20. b. 268. b
 Terra lucis expers. 239. b
 Terra ut fructum afferat. 40. d. 236. c
 Terra fecunda neglecta sterilescit.
 40. d
 Terra ciborum satis suppeditat. 126. c
 Terra immutabilis. 240. d. 253. b
 Terra, omnium hominum communis.
 75. d
 Terra uelut punctum in ratione uni-
 uersi. 91. b
 Terra centrum sphaerae. 256. b
 Terra concutitur, non mouetur. 257. c
 Terra, glacies est. 239. d
 Terra incluta. 240. a
 Terra mater. 252. a
 Terra mobilis. 255. d
 Terra natura et primario frigida.
 239. b. d
 Terra nigra. 239. b
 Terra non uritur. 240. a
 Terra tenebrosa. 239. b
 Terra ut cubus. 240. a
 Terrae ac ingenij humani compara-
 tio. 40. d
 Terrae ad ignem oppositiones. 239. b
 Terrae duae. 257. b
 Terrae figura. 257. b

Terrae consideratio. 257. a. b. et deim-
 cept
 Terrae chasma. 36. a
 Terrae fertilis indicia. 227. b
 Terrae motus. 257. c
 Terrae motus ingens Lacedaemone ex
 ira deorum. 110. d
 Terram moueri. 257. b. d
 Terrestria cum caelestibus permisceri
 nequeunt. 241. b
 Terrestria ne animalia an aquatilia
 plus rationis habeant. 145. c. d. et
 deim per totum librum.
 Terrestrialium animalium pra aquatili-
 bus laus. 147. d. 148. a. b
 Terrestrialium frigus, mortale. 240. b
 Terror Panicus. 51. c
 Tertia Pauli Aemylij filia. 53. b
 Tessararum ludus. 48. a
 Testiculatorum altero caret aper. 266. a
 Testimonium iniquum nullo pudore
 dandum. 136. d
 Testudo, gustata uiperam, origanum ro-
 dit. 69. d. 150. d. 266. c
 Testudinibus exemplo moniti Achei ne
 extra Peloponnesum caput efferrent.
 53. a
 Testudinis erga liberos cura. 153. c
 Testudinem cur calcet Venus apud E-
 lienfes. 18. c
 Tetraecedia fidium lex. 20. b
 Tetras sancta. 250. d
 Tettigi Crentensis habitaculum. 230. b
 Teuthides gladios habent, sed cor non
 habent. 49. b
 Texturam monstrauit aranea. 150. d
 Thalamus maritalis, officina mode-
 stiae. 19. c
 Thales Menandri. 162. b
 Thales Milesius Ionicae sectae auctor.
 250. b
 Thales unde tam admirandus fuerit.
 149. d
 Thaletis error. 250. b
 Thaletis sententia. 244. a
 Thaletas Gortynius musicus. 20. d
 Thalia Gratia. 130. d
 Thamyras Thrax musicus Musas in cer-
 tamen prouocare ausus est. 20. b
 Thasiarum erga Agesilaum obseruan-
 tia. 57. b
 Thasus insula. 92. c
 Thaumatas iris cur. 256. d
 Theagenes tyrannus Megarensis. 81. b
 Theagenis Thebani mors. 33. d
 Theagenis ambitio. 6. c
 Theagenis arrogantia. 6. c
 Thearidas Spartiata. 64. b
 Theatro ignota musica. 23. b
 Theatra fugienda. 144. d
 Theatra quando caeperint, et unde
 dicta. 23. b
 Theatralis musa uetustis temporibus
 ignota. 23. b

Theanis ornamenta. 19. a
 Theano matrona. 19. d. eius castum di-
 ctum. 18. c
 Thebe Alexandri Pherai uxor. 52. b
 Thebe ab Alexandro captae. 33. d
 Thebani a Lacedaemonijs bellare do-
 cti. 50. d. 58. c
 Thebani ab Agesilao bellis exercitii, il-
 lum uulnerant. 59. c
 Thebani semel superantes Lacedaemo-
 nios, postea nunquam ab ijs supera-
 ti sunt. 138. b
 Thebanorum mores. 1. d
 Thebamentis morti adiudicati risus.
 64. d
 Thelonea. 75. c
 Thematicos musicus typus. 21. b
 Themis, eadem et Carmenta, consul-
 tissima. 2. d
 Themidis sinus. 232. b
 Themistea uatis mira constantia. 64. b
 Themistocles propter Pausania familia-
 ritate de proditioue suspectus. 121. d
 Themistocles urbane Simonidem inui-
 ctum quid petentem repellit. 137. a
 Themistocles trophaeis Miltiade a som-
 no prohibebatur. 2. a. 122. c. 173. a
 Themistocles adolescens nihil praecula-
 ri ab se gestum inde collegit, quod
 nullum haberet inuidum. 26. b
 Themistocles Theophrasti successor.
 192. b
 Themistocles torquem auream ab ho-
 ste ipse detrudere noluit. 5. c
 Themistocles apud Athenienses pote-
 stas. 40. c
 Themistocles conuersio. 227. a
 Themistocles dictum ad quendam se ia-
 ctantem fore aequum omnibus in rei
 publicae administratione. 4. d
 Themistocles filius omnium Graecorum
 potentissimus. 49. b
 Themistocles apophthegmata. 49. a. b
 et deim. eiusdem pulchra compara-
 tio de die festo et operoso. 72. c.
 100. d
 Themistocles exulis dictum, Perieram,
 nisi perissem. 91. c. 103. c
 Themistocles solertia. 108. e
 Themistocles sententia consultata. 4. c. d
 Themistocles liberalitas. 5. c
 Themistocles magnificum de se iudi-
 cium. 6. c
 Theocriti philosophi dicta in Ale-
 xandrum Macedonem, Antigonom
 unoculum, et Eutropionem coquo-
 rum magistrum. 43. d
 Theocriti facetum responsum. 137. a
 Theocriti locus explicatus. 267. b
 Theodorus tragicorum princeps.
 9. a
 Theodori athei pulchrum dictum.
 94. d
 Theodori metamorphoses. 38. b

Theodori ad Lyfimachum regem liberum responsum. 93. a
 Theognidis sententiae morales, poema non sunt. 161. b
 Theogenis Atheniensium princeps. 189. c
 unde dicti. 252. a
 Theophilus de rebus Italicis. 37. b. de rebus Peloponnesiacis. 39. a
 Theophrastus Aristotelis in ludo successor. 193. a
 Theophrasti auditorium. 171. a
 Theophrasti inter dicendum haesitantia. 3. b. c
 Theopompus Spartanorum dux. 50. d. 64. b. eius prudens de regno responsum. 64. b
 Theopompi de Spartana salute, proba sententia. 9. a
 Theopompi Lacedaemoniorum regis mortis causa. 9. a
 Theotimus de rebus Italicis. 23. b
 Theramenes rhetor. 190. a
 Theramenes tyranni uox in cuitatione communis ruinæ. 85. c
 Theramenes cothurnus. 12. b
 Theriaca Nicandri, poema non est. 161. b
 Therpander musicus. 20. b
 Therandrus Argiuorum imperator. 35. d
 Therites ridiculus. 162. a. eius deformitas ac peruersitas. 26. a
 Theritis deformitatem corporis quam animi pluribus depinxit Homerus uersibus. 26. a
 Therycionis falsè dictum. 64. b
 Theseus Pirithous amicorum par. 159. b. c. 160. b
 Theseus Neptuni filius. 39. b
 Theseus Athenis exulans, quas ipse condidit. 93. c
 Thesei apud Euripidè prudentia. 87. c. d
 Thesei templum. 93. c
 Thesmothete Archontes apud Athenienses sortitò creantur. 107. c
 Thespeus, hoc est diuinus. 231. c. & deinceps
 Thespis poeta. 169. b
 Thessalorum ruditas. 161. a
 Thessalorum ac Phocenium dissidium. 27. a. b
 Theon poeta. 162. a
 Thetidis scædum factum. 167. d
 Theos Milesiorum tyrannus. 82. b
 Theophrastus quid sit. 163. d
 Thorus coniugalis dissidijs non turbatus. 19. a
 Thraces ut Orpheum ulciscantur, uox res uerberant. 229. a
 Thrasee & Neronis inimicitia. 6. a
 Thrasylus Cynicus. 48. b. c
 Thrasylulus Pisistrati gener. 50. c
 Thrasylus Pliasius musicus. 22. a
 Thucydides in exilio bellum Peloponnesiacum scripsit. 92. d
 Thucydides sententia de ijs qui uilita uirtutum uocabulis pratexebant. 113. c
 Thucydides locus. 119. a
 Thuria & Naxus. 91. d
 Thuriarum colonia. 189. c
 Thyades Bacchi sacerdotes. 29. d
 Thybij ijs exitiosi qui eorum obtutum, anhelitum aut loquelam sustinuerunt. 208. b
 Thymotelis Cumæi conspiratio aduersus Aristodemum tyrannum. 35. a
 Thymum præ hyacinto apes diligunt. 175. d
 Thynnus piscis æquinoctia sentit & solstitia. 152. c. eius mirum. 152. d
 Tiberius in Capreis. 91. d
 Tiberius Augusti successor. 56. b
 Tiberij Cesaris adulator quidam ridiculus. 155. a
 Tiberij sententia in Serani studiosos. 160. b
 Tiberij Cesaris dictum de sexagenario. 128. b
 Tibiam ad sacris submouit Mimos. 126. d
 Tibie sacrificijs ferè adhibebantur. 75. b
 Tibie è conuiuio ab Agathone propter consabulationem relegate. 13. a. b
 Tibiarum legum nomina. 20. b
 Tibiarum cantus conditor Clonas Tegeates. 20. c
 Tibijs cur uterentur in bellis Spartiatæ. 57. c. 149. a
 Tibicen quidam se plus quam auditor res oblectans. 180. b
 Tibicen Tennis dei ædem ingredi non poterat. 82. a
 Tibicines à poetis stipendium accipientes. 23. c
 Tibicines defunctis efferendis adhiberi olim soliti. 150. c
 Tibicines in quæstu habuit Theodorus Isocratis pater. 190. a
 Tibicines in uestitu muliebri idibus Ianuarijs cur urbem lustrabant. 75. b
 Tibicinum honos apud Romanos. 75. b
 Tigranis humiliatio. 106. b
 Tigridis cuiusdam mirum. 150. d
 Tigridum rabies ex tympanorum sonitu. 19. b
 Timagenis imprudentia. 117. d
 Timarchus Praxitelis filius. 192. c
 Timestæ oraculum. 160. b
 Timestæ Claxomenij fortuna ac prudentia. 6. d
 Timidis arma parum prodesse. 106. a. b
 Timidos etiam fortibus locis impositos captu faciles esse. 48. a
 Timoclie Thebanæ uirtus. 33. d

Timoleo Corinthius fratrem suum tyrannum tolentibus auxilio est. 5. a
 Timonachus poeta. 162. a
 Timoxena Plutarchi filia. 188. b
 Timor, odij causa quibusdam. 26. a
 Timor alium soluit. 265. a. colorem mutat. 265. c. d
 Timotheus musicus ac poeta. 20. b. 21. b. 23. d. 46. c. 66. b. 105. b. eiusdem turpe canticum de Diana. 163. c
 Timotheus Cononeus Isocratis auditor. 190. b
 Timothei imperatoris apophthegmata. 49. d. 181. a
 Timotheus luxus inuenit. 234. b
 Tingendi arte Lycurgus expulit. 62. d
 Tipha sine pluuia squalleat. 263. d
 Tisaphernes. 56. d
 Titillationes axillarum molestæ. 124. b
 Titus imperator balneo extinctus. 123. c
 Titus Petronius. 115. a
 T. Quintij apophthegmata. 53. a
 T. Iulij Machi Pisistrati regis Orchomeniorum filij prudentia. 39. a
 Tolerantia etiam peruersorum. 56. c
 Tonitrus Clearchi Heraclie tyrannifilius. 106. d
 Tonitru in bello facti interpretatio. 51. d
 Tonitru quid. 256. e
 Tonitru fulgure prius. 129. c
 Tonitru demissæ pluuie rigandis cum Tonitru demissæ pluuie rigandis seminibus commodiores. 264. a
 Tonitru cur frequentius uere & autumno fiat. 264. a. b
 Tonitrua & fulgura. 256. c
 Tonitruum imitatores odit Deus. 129. a
 Tonus tria significat. 269. a
 Tonus in sesquioctaua consonantia. 269. b
 Toni tres, Dorius, Phrygius, Lydius. 20. d
 Torebus poeta. 21. e
 Toredorax uir robustus & audax. 33. c
 Toredoracis Galatæ fortuna. 33. c. d
 Tormenti noui inuentor id ipse primus subit. 40. a
 Torpedinis piscis mirum. 152. b
 Torpor fugiendus. 94. b
 Torrida zona. 257. b. c
 Tortus Hyperides linguâ sibi ipse amputat. 194. c
 Trabis cælestis ratio. 256. c
 Trachelisus lusus. 254. a
 Tragici mixolydio modo utuntur. 21. c
 Tragicorum poetarum, Aschyli, Sophoclis & Euripidis honor. 191. d
 Tragedi cuiusdam uis in misericordia commouenda Alexandro Phereco. 105. b. c
 Tragedia quædam Dionysij tyranni ad Philoxeno poeta tota una litura circumducta. 105. c
 Tragedia ex mixolydijs ac Dorijs modis commixta. 21. c
 Tragedia definitio per Gorgianum. 161. a
 Tragedia ut legendæ. 165. d
 Tragediarum histriones. 116. a
 Traianus in Danubio hybernauit. 238. b
 Tranquilla uita quæ sit. 27. d. 94. a. b
 Tranquillitas maris in nidificatione Halcyones. 153. d
 Transitus pestis ex Athiopia in Græciam mirabilis. 229. c
 Transitus mercis à Xerxe Troadibus data. 57. c. d
 Translationes maximè populû in concionibus mouent. 3. a
 Trapezitis similes sumus quo ad bona nobis à dijs collata. 88. d
 Trasmachi hyperballotes. 197. c
 Trecentos ciues se meliores esse, gaudius Pædaretus. 63. d
 Tremor. 237. c
 Treces Ioniam inuadens. 104. a
 Triaminimum in auditum qui de musici aduicet, cadentia. 24. c
 Trias. 251. a
 Tribunal iuris dicendi, uelut commune omnibus templum. 10. c
 Tribunal Stratocli & Dromocli, mensis æstimatum est aurea. 1. b
 Tribunatus, popularis magistratus. 77. a. b
 Tribuni cur purpura non uterentur. 77. a
 Tribunal domus noctu ac diu aperta. 77. b
 Tribunitiam sibi accersere, stultum ac uanum. 90. c
 Tributa populo Darius imminuit. 45. b
 Triduanus mortuus reuiuiscens. 231. b
 Trimeles, lex quædam tibiæ. 20. b
 Triplex uite genus. 42. d
 Tripodis Apollini surrepti ultio. 229. a
 Tripodiscæ. 81. a
 Trisimachus de ædificijs. 36. b
 Tristitia omnis deponenda die festo. 79. a. b
 Tristitia repente oboriens. 125. c
 Trite, modus musicus. 21. d
 Triticum in luto, in puluerem hordeum feri oportere. 265. b
 Triumphantès, à conuiuio suo confules abesse uolebant. 77. a
 Triumphantès ossa in urbem deferre, & cur triumphantès deprecemur consules, ne conuiuio adfint. 77. a
 Triumphus ut Pompeio primus decretus. 55. a. b
 Triumphis potitorum ora in foro sepe liri poterant. 77. a
 Triumphis specti honor maior, quam accepti. 271. a

Troades populi. 57. c. d
 Troadum mulierum clarum facinus. 27. a
 Trochæa fidium lex. 20. b. lex tibiarum. 268. b
 Trochæus cantus. 23. b. 25. c
 Trochilli cum crocodilo amicitia. 153. a
 Troglodyte carniuori. 147. b
 Troianum bellum cur à dijs excitatum. 246. a
 Troiani rebus omnibus Græcis inferioribus. 166. d
 Troiani uicti supplices. 166. d
 Troianorum fastus. 166. c
 Troiliædes. 224. d
 Trophæum Agesilai. 57. d
 Trophæum Ioui ex sanguine inscriptum. 35. d
 Trophæorum statuendorum authores non admodum laudandi. 73. d
 Trophonij oraculum. 109. c
 Tropicus hybernus. 72. a
 Tropus, & oratio. 168. b
 Troscius filiam submergere iubet. 36. d
 Truculentissime feræ laboribus mitemunt. 41. a
 Trutina Iouis. 161. c
 Tubarum usus in bellis. 23. a. b
 Tubero, gener Pauli Aemylij. 53. b
 Tullij Hostilij cum Metio Suffetio pugna. 36. c
 Tumultum populi ut non expauescere didicerit Demosthenes. 192. d
 Tunica nostra interior si arcanorum nostrorum conscia esset, exurenda foret. 54. e
 Turbines & uortices in aère. 256. c
 Turpe nihil esse, brutorum exemplo. 244. d
 Turpia & aliena ac honesta apud poetas ut accipiendæ & exploranda. 165. a. 166. a. b
 Turpia & iniusta amicus amici causa non suscipit. 116. c
 Turpitudine uel morte uitanda. 166. d
 Turpitudine similes. 146. d
 ex Turpitudine quod nascitur, pulchrum esse non potest. 122. d
 Turres oppugnari cur ueritatè Lycurgus. 63. a
 Tusciuum, primaria Tusciæ ciuitas. 39. d
 Tutelare Romæ numen cur nominare nefas esset. 75. c
 Tutores suos reos egit Demosthenes. 192. d
 Tyberij Cesaris apophthegma. 183. b
 Vide Tiberius.
 Tylyphi pastoris humanitas. 39. d
 Tyndaridæ seu Dioscoridæ Hercules. 252. a
 Tynnichi Laconis constantia in funere filij. 65. b
 Typhon quid. 256. c
 Tyrannides hoc solum boni habent, quod elargiuntur. 46. b
 Tyrannis ut acquiratur, ac deinde amittatur. 46. c
 Tyrannis ardens sinenda sola concremari. 59. d
 Tyrannidis mira sententia uel in cadaueribus. 32. b
 Tyrannidem quidam ad uirtutem usurpantes. 227. a
 Tyrannus Dionysius quam grauius leturam tragediæ suæ tulerit. 105. c
 Tyranni Dionysij immane facinus. 107. a
 Tyranni metus. 129. c
 Tyranni immane facinus. 30. a. b. & deinceps
 Tyranni crudelissimi mors. 31. a. 32. d. & 33. a
 Tyranni immanitas ciues suos in labore nullius fugis diuexantis. 34. d
 Tyranno solitudinem excusanti pariticia exprobrata. 53. a
 Tyrannum fratrem frater tollens, ipse tyrannidem inuadit. 36. c. d
 Tyranni à popularibus occisi uxor & filia laqueo pereunt. 31. a
 Tyranni ad uirtutem conuersi. 227. a. & deinceps
 Tyranni propter aures ac delatores suos maximè inuisi. 145. b
 Tyrannorum malitia Deus ad castigationem malorum uititur. 227. b
 Tyrannis nulla fides habenda. 11. a
 Tyrannici animi insomnia. 172. c. d
 Tyrannorum philosophiæ arrogantia primum, deinde respicienda. 172. a
 Tyrrheni, Atheniensium filias rapiunt. 81. c
 Tyrrheni Pythagoricorum symbolorû obseruatores. 235. b. c
 Tyrrhenorum bellum aduersus Romanos pro Tarquinio. 34. d
 Tyrrhenarum mulierum uirtus. 28. c
 Tyrtæus poeta cur à Spartanis ciuitate donatus. 63. d
 Tyrtæus Mantinensis musicus. 22. a
 Tyrtæus, bonus ad excitandos iuuenum animos. 65. c
 Tyrtæus uates. 145. c

V

Vacca ærea ad cruciandos homines inuenta, artificè suum primum accipit. 40. a
 Vacuum extra mundum, infinitum esse. 253. b
 Vacuum nihil esse. 253. b
 Vacua sonitum ædere. 259. c
 Valere iubere, quid sit. 163. d
 Valeria puella patris sui Valerij amore capta. 38. b
 Valeria Luperca pestilentiam Phalariorum tollit. 39. c
 Valeriæ Publicolæ Consulis filie uirtus. 29. d. 30. a

Valerius Torquatus sacerdos à terra absorptus. 37. b
 Valerij Sorani mors. 75. c
 Valetudinarij etiam quidam res omnes obeunt. 124. c
 Valetudo bona, bonum est diuinum. 124. c
 Valetudo bona ad quid curanda. 127. d
 Valetudo aduersa, prosperaq; atq; se- nectus. 262. d
 Valetudinis bonæ conseruandæ præce- pta. 123. a. & deim per totum librum
 Vanitas & arrogantia philosophis re- ijienda. 172. d
 Vappam bibens negociator, bonum ui- num uendens. 95. c
 Varices Marij. 54. c
 Varietas ac diuersitas in poetis. 166. c
 Varietas adulatorum. 112. a. b
 Varietatis amœnitas. 42. c
 Vasa pulsu tentantur, homines respon- sis. 116. c
 Vasculis quibuslibet assuescendū. 141. b
 Vaccinationis ratio. 260. c
 Vainius perditus homo, Ciceroni imi- micus. 65. c
 Vera cur mulieribus bina sint. 41. a. cur in superiore corporis parte si- ta. 186. b. ut late distendantur. 186. a
 Vbi tu Caius, ego Caia, &c. 73. d
 Vegetatio & auctus. 262. c. d
 Vehiculis uti prohibitarum mulierum indignatio. 75. b
 Vehiculis uti in Septimomio prohibi- tum. 76. a. b
 Veientes ultimi à Romulo expugna- ti. 75. d
 Venantibus secum primus Artaxerxes Longimanus permittit, siqui uellent, se priores in feris iaculari. 45. c
 Venaticorum canum ingenium. 149. d
 Venatio cur uerno tempore difficilior. 266. b
 Venationis studium nimium in Antio- cho, à rustico reprehensum. 49. a
 Venationis studium zelotypiam pa- riens. 38. a
 Venationis adornatae dolus. 38. c
 Venationis prætextu occisus à patre filius. 39. d
 Venationis encomium. 145. c. uitupera- tio. 145. d
 Venationis studium unde natum. 147. d. 148. a
 Venatrix Philonomia à Marte impræ- gnata. 39. c. d
 Vēdere sua præstat quàm scenori se ob- stringere. 233. b
 Venenum deprehensum in muliere, ama- torum excusatum. 32. b
 Veneno se tollens mulier, ut mariti mor- tem, pudicitiam suam uindicet. 33. b
 Veneficia in amore maxima quæ sint. 18. b
 Veneficijs non capiendū uiri mulieri- bus ut incundè cum ijs degant. 17. c
 Venenaria deprehensa à tyranno. 32. b
 Veneralia. 74. c
 Venia danda serui quidam magis cor- riguntur quàm ultione. 140. b
 Venia interdum pueris danda. 44. c
 Veni, uidi, uici: Caij Iulij Cæsaris ad a- micos literæ, demitico Pomico Phar- nace. 56. a
 Venter aures non habet. 53. c. 126. b
 Ventrosi, Epaminondæ inuisi. 51. c
 Venti & imbris indicia ex coruo, Gal- lo, sue, autore Democrito. 125. c
 Veni quid sine. 257. a
 Veni aduersi à Vesta immisi ut sedan- ti. 37. b
 Veni beneficio sublatæ, molliter ad ter- ram ex alto demisse puellæ. 37. b
 Ventorum præagitor erimaceus. 150. a
 Venus in corpore affecto non tam iu- cumda. 125. b
 Venus Phidiæ apud Elienses testudi- nem calcans. 18. c
 Venus, optimus disidij coniugalis me- dicus. 19. a
 Venus illicita, & cuius nullum uelimum esse foetum, fugienda. 19. b
 Venus apud Lacedæmonios armata. 66. c. 99. d
 Venus Murtia seu Myrta. 72. a
 Venus eadem uitæ & principium & finem in potestate habens. 72. b
 Venus senibus inuenta. 77. d. 179. d
 Venus Dexicreontis. 83. d
 Venus uictoriosa. 39. d
 Venus Laconica. 99. d
 Venus Saligena unde dicta. 210. a
 Venus, satietatis comes. 266. a
 Veneris cum Marte adulterium, quid significet. 162. c
 Veneris usu & somno Deum se non esse deprehendebat Alexander. 117. a
 Veneris neglectus philosophos decet. 172. a
 Veneris finis, uoluptas. 124. c
 Veneris cupiditas naturalis quidem, sed non necessaria. 69. a
 Veneris sacra & ritus etiam mari in- stituti. 154. a
 Veneri bellicis rebus à Ioue interditi- tum. 96. d
 Venerem legumina incitant. 79. a
 ad Venerem ut accedendum sit. 230. d
 Venere cessante pulchrum & eius cur- piditatem cessare. 133. c
 Veneralia festa. 74. c
 Venerea senex iam Sophocles libenter ut furiosum dominum relinquebat. 180. d
 Veneri poetæ ablegandi. 162. d
 Ventus quid. 257. a
 Vepolitani Galatæ mira fortuna. 33. c. d. & deinceps

Vestes

Vestes beluis inuise. 19. b
 Vestes calidæ aut frigidæ cur dican- tur. 158. c. & deinceps
 Vestes congelatas confringi. 239. c
 Vestes preciosas à Dionysio tyranno filiabus suis missas Lyfander accipe- re recusat. 51. a. 63. a. b. idem fecit & Archidamus. 60. a
 Vestes cur albæ in luctu mulierum. 72. d
 Vestium raptoribus ac furibus Diony- sius senior facile ignoscebat. 46. b
 Vestibus ab inferiore parte sublati oc- currentes mulieres. 67. b. 28. a. 29. a
 Vestimentis loco hausta, chlamydis cly- peus. 27. c
 Vestimenta pro corporibus flagellata. 45. c. 231. d
 Vestitus & habitus Agesilai, similis re- liquis. 57. d
 Vestitus Alexandri Macedonis. 103. d. 104. a
 Vestitus momentum in conciliandis si- bi hominum animis. 104. a
 Vestitu muliebri elapsi de carcere ca- ptiui. 28. c
 Veteres reipublicæ mores interpretan- di nonnunquam in concione. 7. d
 Veteris urfi. 150. a
 Via Flaminiæ. 76. a
 Viaticum senibus modestia. 42. d
 Vicinus bonus prædio Themistoclis. 49. b
 Vicini boni commoditas. 160. d
 Vicinorum malis considerandis, nostra minora sunt. 85. c. d
 Vicinorum seruis & canibus & equis Lacedæmonij promiscuè uteban- tur. 66. c
 Vicissitudo beneficiorum in amicitia necessaria. 160. a
 Vicissitudines rerum. 43. a. b
 Vicissitudines rerum apud poetas. 164. d
 Victoria Cadmea. 43. b
 Victoria confirmata, statim retroce- debant Spartani. 63. a
 Victoria immolatione filie parta. 38. a
 Victoriae autores soli prudentes & for- tes. 58. c
 Victoriae omen astutissimè propositum militibus. 58. d
 Victoriae spem militibus suis Agesilaus in exitu uictimæ ostendit. 58. c. d
 Victoriae mentis ergo supplicationis decreta indignatio ut auersa. 1. d
 Vicius non solum uitæ, sed etiam mor- tis est uaticum. 224. a
 Vicius & cibi sodalium, beneuolen- tiam & amorem conciliat. 41. a
 Vicius tenuis ratio quâdo maxime pla- ceat. 124. c
 Vicius frugalis modicusq; utilissimus. 127. c
 Vicius uictori leges imponere uolens. 53. b
 Viciis uictam habent linguam. 121. a
 Vicos à se populos ut retineret Ale- xander. 103. d. 104. a
 Viduarum pudorem imitata coniuga- ta. 83. d
 Viduis turpe est multis presentibus nu- bere. 79. b
 Villa etiam munera in republica magi- stratus obire ne dedignentur. 6. b. c
 Vinci scire, pulchrum nonnunquam. 43. b
 Vincendi pernicacia in Philippo Ma- cedone. 107. b
 Vincti liberatio amico negata, meretri- cule donata. 5. a
 Vinculis diurnis compediti, si soluan- tur, ægre incedunt. 42. b
 Vindemia compluta, mustum minus fer- uet. 266. d
 Vindicta malorum citò factæ utilis. 235. d
 Vindicta non statim exercenda. 226. c
 Vindicta numinis cur sepe tarda. 225. c. d. & deinceps
 Vindicta scelus excipiens. 227. c
 Vindicta, iniustitiæ coætanea. 227. d
 Vinum cicutæ remedium. 115. b
 Vinum quando inutile. 126. d. ut haben- dum sit. 67. a. quid sit. 263. d
 Vinum optimè se ferre gloriatus Cyrus iunior. 45. c
 Vinum libantes mulieres Romanæ lac appellans. 72. a
 Vinū insanibile noxiū. 75. c. fallax. 1. c
 Vinum marina aqua dilutum melius enadit. 264. d
 Vinum coniuuale commune esse debet, nulla dignitatis habita ratione. 157. b
 Vini copia ad coitum homines reddit tardiores. 205. c
 Vini cupidus quid agat. 167. a
 Vini effundendi ratio in Venerealibus. 74. c
 Vini usus moderatus esse debet. 126. c
 Vini intemperantes mulieres Romanae cedebant uirgis. 72. a
 Vini effusione dii magis gaudent quàm ingurgitatione. 74. c
 Vini indiluti mala. 141. b
 Vini uim in conuiujs hausti musica mi- tigat. 25. c
 Vini mercator uappam bibens, & bo- num uinum uendens, à seruo deser- tus. 95. c
 Vini & carniū plenior usus animum imbecillum & fragilem facit. 96. d
 Vini & ebrietate profusa in se male- dicta Dionysius remittit, serio ac so- briè dicta castigat. 46. b
 Vini rigata uitis cur arefcat. 267. a
 Violente dictum. 51. a
 Viola ac rose ut meliores fiant. 122. c
 Viperæ ac cantharides urfi ac leoni- bus detestabiliores. 133. d

I N D E X

nubentes mulieres.	83. d	Virtutem excipientia incommoda, nos ab ea deterere non debent.	173. b. c	Vita brevis cum uirtute coniuncta, optima.	87. b
Viris se conformant uxores.	19. b. c	Virtutem ita cumulandam, ut auari diuitias cogunt.	173. d	Vita, pœna & labor est mortalibus.	88. b. c. 89. d. 90. a
Viros de carceribus liberantes mulieres mutatis uestibus.	28. c	Virtutem querens senex philosophus quando ea utatur.	61. b. 119. b	Vita maiorum suorum ignara, optima.	88. c. d
Virilis fortuna templum Romæ.	101. b	Virtutes mulierum uariæ.	26. c. d. & deim per totum librum.	Vita nostra, deorum depositum.	88. d
Virilia impudenter ostendentes Aegyptij in liberis deserendis.	91. c	Virtutes Alexandri.	108. c	Vita etiam longissima brevis est.	89. b
Vires corporis facile contabescunt.	41. d. 42. a	Virtutes generalissimæ tres.	249. d	Vita hominis in aperto esse debet.	132. a
Virtutum bonum, senectute aut ægritudine contabescit.	41. d. 42. a	Virtutum ac recte factorum differentia.	242. c	Vita sedentaria in ocio semota, marcorum conciliat.	132. b
Virtus maior non attendenda.	96. c	Virtutum consequentia.	245. b	Vita noua & inculcata instituenda.	228. c
Virtus bello obnoxia non est.	42. a	Virtutum nomina uitij data, quæ mala sequantur.	113. c. d	Vita presens, milita est.	230. b. exilium meritò uocetur.
Virtus quid.	13. b	Virtutum nomina uitij data, quæ mala sequantur.	113. c. d	Vita humana alicui comparata.	94. d
Virtus quæ intelligatur apud poetas.	164. b. c	Virtutum progressus intermissio nulla faciendâ.	170. b	Vita, non uita, sed labor censeatur.	90. a
Virtus quæ sit.	159. b. 13. b	Virtutum differentia iuxta Stoicos.	241. b	Vita optima eligenda, quam consuetudo dulcem faciat.	91. d
Virtus res omnis externas exhilarat.	158. d	Virtutum fundamentum quale esse debeat, & quam diligenter superstruendum.	173. d	Vita instituendæ præcepta.	40. d. & deinceps
Virtus, non dos, in uxoris delectu spectanda.	62. d	Virtutum fundamentum quale esse debeat, & quam diligenter superstruendum.	173. d	Vita genus triplex.	42. d
Virtus una & eadem mulierum ac uirorum.	26. d	Virtus humani ingenij in quos effundendum.	122. c	Vita inculcata esse debet qui alterum obiurgat.	119. a. b
Virtus bonum semper manens.	134. c	Virtus orationis expendenda, non sensus.	176. d	Vita dulcedo in quo sita sit.	158. d
Virtus, filia una Dionysij tyrani.	107. a	Viscatrix fortuna.	101. c	Vita humanæ uicissitudines in bonis et malis.	84. d. 85. a
Virtus à dijs non datur.	245. d	Visu maxime concitatur amor.	170. b	Vita humanæ fugacitas labor & dolor.	85. a. b
Virtus à materia semota.	13. a. b	Visio nocturna amorem concilians.	270. b. c	Vita ratio exacta, inutilis.	125. b
Virtus una, pluribus nominibus utens.	13. a. b	Visum in bello mirabile.	35. c	Vita ratio ad omnia libera esse debet.	127. c
Virtus in senio perfecta.	181. c	Visum in somnis felicem exitum sortitum.	110. b	Vita cuiusque genere & morbo & ualitudini locus est.	127. d
Virtus parentum filijs peccantibus ad memoriam reuocanda.	6. d	Visa animantibus etiam brutis accidit, non etiam sensa.	157. c	Vita momentum in sententiæ prolatione.	64. d
Virtus in lucem efferenda.	132. a. & deinceps	Visa miranda.	228. a. b	Vita et diu cum metu mortis coniunctum, miserè Pytheum quendam concipit.	35. b
Virtus maxime obnoxia inuidiæ.	26. b	Visus ignis est.	236. d	Vita principium & finis in eiusdem deæ potestate.	72. b
Virtus sola beat.	42. a	Visus adeo momentanea ui est præditus, ut alteri mali originem inicere possit.	208. d	Vita totius humanæ spaciæ, apud Deum nihil est.	228. a
Virtus triplex.	16. d	Visus inter reliquos sensus acutissimus.	236. c	Vita generis mutatio animum nõ tranquillat.	94. c
Virtutis elementa duo.	44. b	Visus ut fiat.	260. a	Vita fons, ingenium & mores.	98. d
Virtutis rudimenta difficilia.	177. d	Visus amissus conspectu cuiusdam humana specie angustioris.	35. c	Vita tutandæ consilia.	233. d. 234. a
Virtutis progressum ut quis in se sentire possit.	169. c. 173. a. & deim per totum librum.	Visus perditus restitutus.	37. d	Vita necessarijs contenti non seceantur.	234. a
Virtutis accessionem fieri posse.	169. d	Videndi ratio triplex.	256. d	Vita decem oratorum.	188. c. & deinceps per totum librum.
Virtutis in itinere, nulla est quies.	170. b	Vita malis plena.	246. a	Vita cur suam quidam penitus interstropicere nolunt, sed ad alienas conuertantur.	142. d
Virtutis in philosophia profectus.	170. c. & deinceps	Vita omnis nostra in remissionem ac studium diuisa.	43. a. b	Viuerè malè, melius esset non uiuere.	243. a
Virtutis diuinitæ nulli rei conferenda.	122. d	Vita apud poetas quid.	163. d	Viuerè melius est solidum quam bonum.	243. d
Virtutis & uitij consideratio.	153. c	Vita pane & aqua transigi potest.	169. c	Vitis ante uernum æquinoctium non putanda.	74. a
Virtutis profectus ut fiat.	142. a. b	Vita cum sermone nostro cõgruere debet.	175. c	Vitis uino rigata exarescat.	154. a
Virtutis & fortunæ commissio.	99. d	Vita est punctum.	89. b	Vites propter multorum uinolentiam & ebrietatem nõ amputandæ.	161. a
Virtutis in prælium aduersum fortunam euntis deductores.	99. d	Vita est deorum depositum homini datum.	88. d	Vites ex India in Græciam allatæ.	236. b
Virtutis templum apud Numantinos.	100. a. apud Romanos. 101. b	Vita ipsa inculcata etiam obiurgat.	119. a	Vites	
Virtutis & Honoris templum.	100. a	Vita hominis, umbræ somnium.	85. a		
Virtutis mediocritas.	14. b. c	Vita nostra, fatale debitum.	86. a		
Virtutis semina homini innata.	10. c	Vita optima quæ uirtute prædita, non quæ longissima.	87. a		
Virtuti ad animum inducendæ, una uia aurium.	174. b				
Virtuti nullum aurum comparari potest.	122. d				
Virtutem ad parandam consuetudo maximam uim habet.	41. a				

I N P L U T A R. M O R A L I A.

Vites lasciuientes præ pinguedine terrea, exarescunt.	266. d	Vmbra comparatus adulator omnia imitans.	112. c	Voluptates maximas sanis obtingere, non egrotis.	125. b
Vitium uirtute non uitio uitandum.	117. b	Vmbra somnium, hominis uita.	85. a. b	Voluptates & appetentiæ unde sint animalibus.	262. d
Vitia quæ in alijs reprehendimus, an nobis quoque insint, expendere debemus.	175. b	Vmbilicus tanquam anchora.	186. a	Voluptates maximæ e reipublicæ administratione capiuntur.	180. a
Vitia mollit amor.	176. d. 177. a	Vnctionum usus.	126. b	Voluptates animi præstantiores quam corporis.	179. d. 180. a
Vitia, uirtutum uocabulis obtegentes.	113. c	Vnctionum & balnearum molliities.	74. a	Voluptates honestissimæ.	180. a
Vitia uirtutum nominibus laudata, quæ mala sequantur.	113. d	Vngi sub dio, quare Flamini diali nefas.	74. a	Voluptates superare ratione, sapiens est.	42. d
Vitia contraria exprobrata.	115. a	Vnguentum Lycurgus expulit.	62. d	Voluptatum species tres belluina.	163. b
Vitia uiri in uxorem redundare.	18. a	Vnguenti fragrantia.	113. d	Voluptatum illecebras natura sponte suggerit.	174. c
Vitia, hamorum multitudini similia.	25. d	Vnguentum hyeme minus redolent.	266. c	Voluptatum amorem, dolores sequuntur.	136. b
Vitiolum auctum esse & imminutionem.	170. a	Vnguentorum usus.	188. a	Voluptatibus desinentibus elegans est & earum cupiditatè desinere.	133. c
Vitiolum ac uirtutum æqualitas.	242. c	Vnguentarios luxus inuenit.	233. d	Voluptuosa uita.	42. d
Vitijs ad animum multi aditus, uirtuti unicuique.	174. b	Vnguis leonini nota haud temere inueniatur.	148. a	Vomitum encomium.	176. d
Vitijs quæ redarguas, obnoxium etiam te ipsum esse singas.	119. b	Vnguis generatio.	262. b	Vomitum incommoda.	127. b
Vitijs nullæ sunt homini induciæ.	170. b	Vnguis asinæ firmitas.	240. a	Vomitum pharmaciæ extortit malum.	127. c
Vituperationis importuna malum.	117. a	Vnguis feruens diligitur.	159. c	Vorago terræ uelut humanam animam desiderans.	36. a. b
Vitum se pro omnibus ciuibus uir uerè ciuili discrimini obijcit.	8. c	Vnitatis numeri principium.	72. c	Vox, agitatio spiritus uelut in ipso fonte.	126. a
Vltio in millesimum annum dilata.	229. a	Vniuersum an unum.	251. c	Vox Græcis unde dicta.	259. c
Vltio non bene per iram exercetur.	140. a. b	Vniuersi ac totius differentia.	254. a	Vox quibus non sit acrius intendenda.	125. d
Vltionem sui uel minima animalcula docent.	56. d	Vnum ad bonum duobus detrimentis uestuntur mortales.	86. a	Vox an incorporea sit.	259. d
Vltione quis rectè utatur.	140. c	Vnum se pro omnibus ciuibus uir uerè ciuili discrimini obijcit.	8. c	Vox in musica quæ gratissima.	14. c
Vlta sine pluuia squalleat.	263. d	Vnum quid sit.	251. c	Vox quæ sit ubi tutò habitetur.	61. d
Vltysses homo somnolentus quibusdam putatus.	165. d	Vno modo perficitur officium, pluribus ab eo disceditur.	14. b	Vrbis gloria claritatè ciuib. affert.	49. b
Vltysses à procijs irrisus.	176. a	Vnocii irrisi ultio.	43. d	Vrbis euersio facilior quam constructio.	58. d
Vltysses quare à Circe dilectus.	17. c	Vocabula rebus seruiant.	163. d	Vrbes nassam ingredientibus piscæ.	49. d
Vltysses prudens, modesta Penelope.	18. a	Vocabulis abutuntur assenatores.	113. c	Vrbium condendarum pars potissima principium.	100. d
Vltysses cuius filius.	83. b	Vocationem quisque suam sequi debet.	97. a. b	Vrbianitates ut dicendæ.	121. b
Vltysses improbi patris filius.	227. a	Vociferationes nimie fugiendæ.	126. a	Vrindates cur gleu ore cõtineant.	265. a
Vltysses & Diomedes.	5. b	Vocem ut exercuerit Demosthenes.	192. d	Vrsus egrotans formicis mansis curatur.	266. c
Vltysses è caprisco pendulus.	98. c	Vocum modi antiqui.	23. c	Vrsus in casses collapsus cur eos non arrodatur.	266. d
Vltysses à Calypso ueste preciosa donatus, illum in naufragio ut perniciosam abijcit.	234. b	Vocum musicarum diuisio triplex.	24. b	Vrsi factus infirmis.	185. c
Vltysses cur delphinum in parma gestarit.	154. c	Vocum interualla qualitates esse, non magnitudines.	269. c	Vrsi mirum ingenium.	150. a. eius astutia in alio adstricta laxanda.
Vltyssis ædes Lacedæmone.	83. c	Vrbes in casses collapsus cur eos non arrodatur.	266. d	Vrsi manus cur dulcissimam carnem habeat.	266. a
Vltyssis ad inferos descendens prudens.	142. d	Voluptas bonum, sed non finis.	242. c	Vrsarum & aquilonis eleuatio.	254. c
Vltyssis ædes iuxta Leucippidarum templum.	83. c	Voluptas et sanitas nõ sunt bona.	243. b	Vrsque ad aras amuco comodandum.	5. a. 49. c
Vltyssis prudentia.	165. c	Voluptatis breuis causa, magna deposita felicitas.	48. d. 124. d	Vrsus multi merguntur.	134. b
Vltyssis temperantia ab ira.	167. a. b	Voluptatis ratio.	262. d	Vrsus	
Vltyssis odium.	229. a	Voluptatem sequentibus, corporis sanitas negligenda.	124. c		
Vltysses cbarior suis fuit Alexander.	108. d	Voluptates abdicandæ philosophiæ studio.	170. c. d		
Vmbra hominis propter res fortes non crescit.	60. a	Voluptates ab animo in corpus scatentes, perniciosissime.	124. d		
		Voluptates an omnes corpori permittonde.	124. d		

I N D E X

Vsura propter necessarias res non contrahitur. 234. a	Vxor maritum imitetur. 18. d	Vxor orbatus, infelicioꝝ eo qui nunquam uxorem duxit. 74. d
Vsura detestatio. 233. a. & dein per totum librum.	Vxor detractrices caueat. 19. a	Vxores filijs nostris quales despondere debeamus. 44. d

I N P L V T A R. M O R A L I A.

quid responsum sit. 48. a	Xerxis humanitas. 65. c	Zenonis de Theophrasto dictum. 171. d
Xenocratem philosophum Lycurgus liberat. 192. a	Xerxis probè dicta & facta. 45. b. c	item in naufragio. 120. d
Xenocritus Locresis musicus. 20. d. 21. a	Xerxis stoliditas. 203. d	Zenonis Mnasei Citiensis filij opinio de rerum principijs. 251. b
Xenocritæ Cumeæ uirtus. 34. c	Xerxis aduersus Græcos copie. 35. c. d	Zenonis respublica. 103. c
Xenodamus Cytherius musicus. 20. d. 21. a	Xerxis felicitatem considerans, consi- deret & subditorum illius miserias. 96. b	Zenonis æquanimitas in aduersitate. 92. b
Xenophanes Colophonius Homeroma- stix ab Hierone tyrano irrisus. 46. a	Xerxis & Ariamenis fratrum infigne concordie exemplum. 270. d	Zenonis in rerum amissione constan- tia. 92. b
Xenophanes Lagi meticulosus ad ta- los. 135. c		Zenonis opinio de spermate. 141. d
Xenophanes pauper. 46. a		Zenoni Citieo philosophandi occasio. 95. a
Xenophon de principe. 9. c		Zephyrus & alij uenti, unde dicti. 257. a
Xenophon Socraticus de filij obitu. 89. c		Zephyrus, uentorum omnium celerrim- us. 267. b
Xenophon ad quid legendus. 171. b		Zepoëtus Bithyniorum rex. 83. d
Xenophon in Agesilati comitatu. 58. a		Zeuxidami apophthegmata. 64. b
Xenophonis constantia in nuncio mor- tis filij. 89. c		Zeuxis cur tardè pingeret. 159. d
Xerxes & Agesilaus. 35. c. d		Zodiacus circulus. 251. d
Xerxes Leonidam sollicitans. 62. a		Zoilus sacerdos mulierem occidens. 82. d
Xerxes etiam mari ac monti mimatus. 138. d		Zonæ quinque. 254. b. d
Xerxes animi sollicitudine moriens. 271. b		Zopyrus Darij amicus nares sibi & aures pro illo amputauit. 45. b
Xerxis amicus unicus Demaratus. 178. b		Zopyrus Byzantius historicus. 39. d

F I N I S.

X Antippe Socrati prouidentem cum amicis mensam subuer- tit. 141. a. b

Xanthiorũ ingratitude ac ultio. 29. a

Xenæthi imperatoris urbani- tatis. 3. b

Xenocrates solo intuitu Polemonem in alium hominem uertit. 119. a

Xenocrates philosophus quinquagin- ta talenta ab Alexandro recipere non uult. 48. a

Xenocrates poëta. 21. a

Xenocrates unico tantum die toto an- no ab Academia aberat. 92. a

Xenocrates Locrensis musicus. 21. a

Xenocrates philosophus ab Eudæme- nida irrisus. 61. b

Xenocratis tarditas in rudimentis dis- cendis. 178. a

Xenocratis consilium de sapiendis au- ribus. 174. b

Xenocratis seueritas. 18. b. c. 136. c

Xenocratis de disciplinis sententia. 17. a

Xenocratis de philosophantibus sen- tentia. 15. a. b

Xenocrati munus accipere recusanti quid

PLVTARCHI CHAERO
 NEI POLITICORVM, SEV DE CIVILI
 institutione,opus,ad Traianum
 Imperatorem.

NICOLAO SAGVNTINO INTERPRETE.

A

QUAM ad rem poeticum illud accommodari potest, o Menemache, Ex Achaëis nemo reprehendet uerba, nec obloquetur, uerum res exitum inuenit nullum: haud absurdè ijs quoque philosophis mihi conuenire uidetur, qui ut aliquam rem adeas adhortantur quidem, sed nihil ipsi suggerere, nullamue rationem, quoniam pacto id fieri oporteat, afferre uidentur. Sanè non illis absimiles, qui lucernæ ut ardeat lychnum emungunt, & manu contrectant, cæterum olei nihil omnino infundunt. Equidem te iam pridem ratione atque consilio uideo ad rem publicam capessendam impulsus, uolentem pro domestica nobilitate & gloria, in rebus patriæ cum dignitate uersari, atque iuxta & uerborum oratorem, & rerum actorum effici. Verum quod per ætatem tibi philosophiæ nauare operam minus licuit, neque in aperto & sub dîo, ut aiunt, negocijs te publicis, atque rei administratione civilis exercere quiuisti, & facta conspicerem, unde non tam oratione & uerbis, quam ipsis rebus exempla capere posses: proinde petis à me, ut tibi præcepta dem aliqua, quæ ad rem publicam administrandam, atque dignitatem tuendam attineant. Id quicquid est operæ, tibi negare per iniquum equidem duxi: opus uero ipsum diligentia & desiderio tuo, uoluntate item erga te mea dignum ut euaderet, uehementer optaui. Demum, ut tu poposcisti, uarietate sum exemplorum paulo accuratius usus: quippe qui ex industria multa undique congesti, Principio itaque uoluntas & propositum ipsum reipublicam capessendæ ueluti fundamentum aliquod firmum atque præualidum faciendum est, ut ratione id atque iudicio proficisci, non trepidationem animo, sollicitudinemue inijcere uideatur, æque ac si res tanta inanis studio gloriæ, contentione uel ulla, postremo cessatione & ocij gratia suscipi uideretur. Nam ut quibus domi nil boni usus est, libenter hi foris degunt, atque nullo rerum usu maximam partem temporis in foro absumunt: sic quoque nonnulli, quod sibi nihil operæ precium domi priuatimque exhibetur curandum, publicis se propterea implicare negocijs pergunt, non secus atque si terendi ocij gratia sibi duntaxat eò diuertendum esset. Plerique alij forte fortuna rempublicam attigere, qui mox fastidio & rerum satietate affecti, inde auersi ad ocium se à negotio uindicare percipierunt: quod facile sibi efficere nequiuerunt, ut quibus idem accidit, quod dicitur ijs qui gestationis, ac paulum exercendi sui causa nauem ingressi, leuem futuram ac facilem nauigationem rati, porro tempestate subita in pelagus tracti, terram uersus identidem spectant: qui etsi facti à se pœnitent, at nihilominus inuiti & anxij nausea uertiginisque affectu manent in nauis. Et hos candida in tranquillitate pulchellæ nauis cursu fulcandi maris per iniuriam numinis cupido uana incessit. Hi mihi uidentur cum pœnitentia facti, tum uero in errore animi, maximæ rei detrahente, quando aut assequendæ gloriæ spe adducti, postea in ignominiam incidunt, aut terrori se alijs futuros opum ingenti uirati, demum periculosis ipsis negocijs implicati perturbantur. Enim uero qui ut sibi maximè conuenit, & rationis & consilij ductu pulcherrimum hoc reipublicam gubernandæ negocium capessunt, nulla hos harum rerum à proposito absterere potest, nec pœnitent, nec piget ceptorum, ut retrò cogitatione cogantur respicere. Nec enim tanquam ad nundinas & lucella eundem est ijs, qui sibi gubernacula reipublicæ committi uolunt, quemadmodum Strato clem illum & Dromoclidem accepimus solitos sese mutuo ad messem auream inuitare: sic enim ioco tribunal & curiam appellitare consueuerunt. Neque perturbatione commotum animi, atque affectu impulsus, in administrationem reipublicam uadere quenquam oportet, subito utique impetu ueluti numine raptum. Quemadmodum C. Graccho usu uenisse accepimus, qui sub recentem fratris calamitatem à muneribus reipublicæ sese abdicauit, mox contumelia maledictisque percitus, aliquorum inflammatus ira, in munus publicum se rursus recepit. Non multo post negociorum fastidio, & honorum satietate affectus, eiuscemodî onus & sarcinam ponere cupiebat, quietis et ocij inops: cæterum id consequi ob magnitudinem contractæ iam potentiæ haud potuit.

Propositum reipublicam capessendæ quale esse conueniat.

Curia à Strato cle & Dromocli de messe aurea uocitata.

A

C ut inde ad extremum perierit. Qui uero æmulatione ambitioneque ducti, fingere se, atque histrionum in morem ad spectaculum componere pergunt, hos rerum suarum tædium capiat demum necesse est: quando quidem aut ipsi, quibus imperitare cupiunt, seruire coguntur: aut hos, quibus obsequi maxime & placere uolunt, offendunt. Mihi quidem uidetur, eos coepti mox poenitere, & animo perturbari, qui se in aliquem puteum temere & abre demittunt: ipsi uero recte euenire, ut & rebus semper modice atque modestè utantur, & nihil contingat, quod ulla eos molestia & difficultate implicitos habeat, qui freti consilio, per ocium, non precipites, sed ex instituto eò descendunt: quippe qui actionum omnium, atque uitæ totius finem honestum sibi constituant & proponunt, nihil præterea aliud. Hac uoluntate, his artibus, hoc firmo incommutabilique innixum iudicio, uertere se inde ad mores ciuicum cognoscendos oportet, atque eorum penitus exploranda atque pertractanda ingenia. Quæ res temperamenti optimis atque rationibus constituta eiusmodi est, ut appareat plurimum, ualeatque longè necesse sit. Etenim statim mores & ingenia conari mutare populi, nouisque ea legibus moderari exemplò uelle, non modo non facile, uerum ne tutum quidem omnino est, ut res quæ multo tempore, & ingentibus uiribus indiget. Proinde quemadmodum uini usus initiò quidem arbitrio atque lege bibentis regitur, ubi uero sensim ac placidè calefecerit hominè, immutare continuo incipit, atque nouis imbuiere moribus: hac ratione decet uirum ciuilem, & rempublicam tractare incipientè, tandiu ciuicum moribus consentaneè uiuere, & se ad eorum naturam accommodare, atque scite cõiectura sectari ea & assequi, quibus populus soleat delectari, & quibus adduci facile, donec opinione uirtutis, & fide iam comparata, auctoritate inniti possit. Varij enim sunt populorum mores, uaria ciuitatum ingenia. Atheniensis populus facile concitatur ad iram, at idem facile ad misericordiam flectitur: celeriter suscipari, quam tardè & leniter edoceri mauult. Ut ad opem ferendam inglorijs & humilibus promptior est, ita iocos atque ridicula libenter amplectitur. Eum coram si laudes, delectatur: hunc ipsum si reprehendas, grauati non fert. Formidabilis est uel principibus: idem dehinc humanus, & clemens etiã hostibus. Alia Carthaginensium est natura, alia morum & uitæ ratio. Acerbi sunt, tristes, facile magistratibus parent: ijdem subditis sunt molesti & graues, ignaui aduersus pericula, immanes & truces ira perciti, persistunt pertinaciter in sententijs, ad iocos & urbanitatè duriores, quam quos ulla ridicula mollire gratia possis. Iis nunquam probari posset illud Cleonis, qui iam coacto senatu, dijs se inquit rem sacrã fecisse, hospites lautè accepturum, precari perinde senatum in præsens dimitti, atque in diem insequentem reijci. Id risu Athenienses excipientes, continuo cœtum soluerunt. Multo minus Alcibiadem tolerandum censuissent Carthaginenses, cuius, dum sententiã frequentij senatu de re seria dicit, coturnix euolauit è sinu. Eam Athenienses auiculum studiose per curiã cursitantes aucupati, Alcibiadi reddiderunt. Vtrumque Carthaginenses necassent, utputa corruptos delicias, atque per lasciuia molliter contumeliantes. Quandoquidè Hannoni, uiro insigni, quod Leonis in expeditione opera usus esset ad utensilia cõuectanda, insimulantes affectatè tyrannidis, poenã exilij irrogarunt. Equidè arbitror ne Thebanos quidè destitutos fuisse, quod minus hostium literæ, quæ in eorum manus uenissent, resignatæ perlegerent. At qui Philippi tabellarijs captis, qui literas ad Olympiadè datas deferrent, Athenienses non resignarunt, mariti peregrinantis arcanã uxoriã comitatè detegendam omnino atque referendam minimè arbitrati. Rursus mihi non uidentur laturi fuisse Athenienses fiduciã atque libertatem Epaminondæ, cui dies dicta cum esset, causam ad populum dicere noluit: quin è theatro per concionem incedens, sese in gymnasiũ omnibus spectantibus contulit. Multo minus Spartiãtas æquanimitèr accepturos fuisse puto Stratoclis scurrilitatè, atque adeo insolentiam: is enim perinde ac rectè optime gesta uictoriæ partæ nunciũ accepisset, supplicatio dijs immortalibus, ut publice decerneret retulit persuasitque. Non multo post cladis acceptæ certo nuncio, proque eo, illius factum populo, ut par erat, indignè ferente, singulos rogabat, num iacturæ quippiã fecissent, quod totum triduum per se illa fuissent lætitiã & opinione affecti. Enim uero aulici, & ut sic dicam, cortales adulatores, uelut aucupes uoces imitantè aulicorum, cæterisque rebus similes se fingunt, nempe ut hisce artibus regibus se maxime insinuent atque cõmendent. Sanè ciuicè, qui rempublicam rectè administrare uelit, mores & uias uulgi effingere atque imitari minimè decet, scire autem taxat ac probè tenere, qua quisque maxime ratione capi adducique possit. Ignoratio enim eorum, quibus cum tibi uiuendum est, ut opinio ne & spe frustreris, ac coeptis sæpenumero decidas, in causa est: quod non minus in ciuitatibus, quam in amicitijs regum usu uenit. Mores proinde ciuicum tum leniter atque scite tractandos moderandosque, meliores efficiendos aggredi debes, cum tibi iam uires sunt, & auctoritas

Quousque decet uirum politici, ciuicum semoribus accommodare.

Parasiti aulici.

A toritas comparata apparet. Vulgi enim & multitudinis rationes uiuendi derepentè immutare, atque aliorum traducere, difficile nimirum & nimis arduum est. Cæterum teipsum ita excollere, ita mores exornare tuos, sicutiã omnè tuam tueri debes, ut qui in aperto medioque spectaculo, ante omnium oculos uitam acturus sis, neminè celaturus. Quod si tibi non tam facile forte fuerit uniuersa omnino, si quæ sunt, animi extergere uitia, penitusque emaculare, illa certè tibi tollenda, minuendaue sunt, quæ apparent maxime, primoque conspectu occurrunt. Auditui & memoriæ proditum est, Themistoclem, ut animum ad rempublicam capessendam appulit, cõpotationibus comestationibusque primò abstinuisset, secundo loco uigilijs se sollicitum & sobrietati dedidisse, amicis dicere solitum, quod minus dormiret, Miltiadæ sollicitari trophæo. Pericles item rationè uiuendi, & cultum corporis traditur immutasse: incestu furtado, orationeque leni usus est, compositum os, & uultum sibi constantè solitus præ se ferre: postremò manu contenta intra amiculum, unam omnino usurpassè uiam quæ ad forum & curiam duceret. Non enim cuiusuis est, neque tractatu & factu facile, uulgi & multitudinem salutaribus allisci rationibus, & in officio cõtineri. Sat erit, si uelut fera natura suspiciosa & uaria, uocem atque aspectum rectoris minimè reformidans, regimen & frænum admittit. Ut hæc igitur præclare curare optimè est, ita quoque uitam sibi quisque & mores pulcherrimè excollere debet, quod prorsus omni nota uituperationeque careat: quando præsertim eorum qui reipublicam præsumunt, non modo singula uerba, nec res tantum publicitatis gestæ animaduerti notarique solent, sed uirtus quoque, ioci simul & seria quæque, domus, ipsa familia, uxor, cubile, curiosius conquirunt. Quid hoc loco commemorare Alcibiadem attinet? quæ circa rem cõmunem administrandã solertissimum habitum, atque inuictum cõpertum imperatorem, uiuendi licentia atque animi ferocia perdidit: cuius cætera uirtus ob sumptus immoderatione, & uitæ luxuriã, parum reipublicam uisa est profuisse: quando Athenienses Cimonem uinum, pppulũ Rom. Scipioni somnolentiam soliti exprobrare tradunt: quippe qui nihil præterea aliud, quod illis obiectari posset, haberent. Verum in Cn. Pompeium inimicos cauilatos accepimus, unico digito caput scalpere deprehensum. Quæ admodum enim indignius ferri, maiorisque haberi solent de decori uerrucæ, ficusue in facie, quam nota, næui atque mutilationes in reliquo corpore: sic etiã ob eam, quæ plerisque omnes de principatu atque ciuili magistratibus tenet, opinionè, utpote de re magna atque dignissima, quæ omni facinore atque temeritate uacare debeat, minima quæque principum, & rempublicam administrantium errata notantur, & pro magnis habentur. Eam ob rem Iulius Drusus Publicola haud immeritò claruit, quod domus eius ex pluribus partibus uicinis cõspicua cum pateret, & quinque eam talentorum omnino sumptus faber quidã auersurum atque cõmodius directurum reciperet: Ecce, inquit, dabo, si totam ita exponas conspicuam, ut uniuersa ciues, nedum uicini, perspicere queant, qua domi meæ ratione uiuatur. Nempe uir erat modestus ac frugi, nec ei forte eiusmodi domus perspicuitate opus erat, qui uirtutis egregiæ specimen, & præclaræ uitæ documenta eruditissima quotidie foris dabat. Vulgi igitur mores, uitam, actiones, consilia omnia eorum qui reipublicam præsumunt, curiosissimè rimari atque introspicere solet, etiam si hoc altè admodum obtegat, & tanquam uelamentis obnubas & abdas. Nec minus hoc accidere amat ex priuatis, quam ex publicis studijs: quo fit, ut ijdem alium ament & admirentur, alium oderint & pro nihilo ducant. Cur igitur, dicit quispiam, sceleratorum quoque, nequiterque uiuentium opera plerumque ciuitates utuntur? Propterea, quod sæpe mulieres prægnantes humum, lapillosque, nausea uero affectæ falsuginem, & id genus edulia persequuntur, sanè non multo post respuunt, atque ab illis abhorrent: haud ab simili ratione ob luxuriã & delicias populus seu inopia meliorum rectorum quibusuis utitur, mox eos abominatus negligit & minimi facit, eaque in se dici sæpenumero delectatur, cuiusmodi sunt quæ Plato Comicus populum usurpantem inducit: Apprehende, apprehende manum que celerrimè meam, Agrium decreturam imperatorem, & rursus quærentè peluim ac pennam scelus euomat. Dicentem denique, officit mihi linteam ad tribunal eunti, depascitur foetulentum caput morbus teterrimus. At populus Rom. pollicète nescio quid Carbone, & iurisiurandi adiectione id affirmante, fore adiurauit contra, asseuerauitque, fidem se illi non habiturum. Lacedæmone uero Demosthenes quidam in senatu autor sententiæ fuit satis salutaris, & rei qua de agebatur idoneæ. Ad quam repudiandam pro indignitate autoris uisus est senatus propensior. Proinde Ephori alium ex senioribus delegerunt, cui id negocij sententiã dicendæ demandauerunt, tanquam ex uase obsoleto & sordido ad parum bene imbutam rem transfundendam consentens, quod multitudini acceptior fieret. Tantum momenti in rebus publicis probitatis opinio possidet. Ad hæc uero ciuile ius & gratia eloquentiæ non in po-

Principum in re pub. uirorum actiones omnes diligenter notari.

Quare ciuitates à sceleratis plerumque gubernantur.

C stremitis ducenda est, uirtute magistra & principe. Non enim rhetoricā suadendī opificē, sed adiutricē esse debemus existimare. Quia ratione illud est corrigendū Menandri: *Mores dicentis sunt qui persuadent, non oratio.* Re em̄ uera utrunq; est quod rem efficit, mores nimirū atq; oratio: nisi quispiā dicere uelit, nauē à gubernatore duntaxat dirigi, non à clauo quoq; & equitem esse qui equū in gyros uerset, nō etiā frenū: ita ciuitatē quoq; oratorum uita & moribus regi, non & oratione, nempe qua ueluti gubernaculis ac freno utātur, quibus maximē uersatile animal, ut Plato inquit, tanq; ē puppi regatur atq; uersetur. Quādo enim reges illi magni & loue fati, ut inquit Homerus, tamēti sceptris & purpura nobiles, satellitibus cōstituti, deorū demū oraculis inflati & tumidi, uulgus territare soliti, ac sibi subijcere, uolebāt tamen uerborū oratores effici, gratiamq; dicendī nequaq; aspernabantur, conciones, in quibus clari solent effici uiri, nō negligebantur, nec louem duntaxat consilij praesidem obseruabant, bellicosumq; Martem, aut militarē Mineruam, sed Calliopem quoq; uenerabantur, quae regibus ueneranda comes accedit, ferociam atq; duritiam uulgi suadela leniens atq; pudore. Homo certē priuatus de ueste atque habitu populari ciuitatē regere, uoluntatem populi preualere, multitudinis moribus modum facere nunquā poterit, nisi oratione & eloquentia praeditus sit, quae una suadeat, afficiat, flectat, ducatq; multitudinē. At uerō gubernatores nauū alijs utuntur iussoribus, qui imperata excipientes ad alios deferant: qui autem rempub. regere uult, mentem is secum uelut gubernatorem habere debet: orationem insuper, quae accepta mentis imperia demum in alios adat, ne idem ipse uoce extera indigere uideatur, neue ut Iphicrates Aristophontis superatus oratione, meliorem esse dicat aduersariorū actorem, ceterum suam ipsius causam longē potiorem: ne saepe quoq; Euripidis illa in mentē ueniant, Vtinam miserū mortalium genus elingue & infans sit, resq; ipsae pro uoce hominibus sint, quod qui grauitate praestant orationis, pro nihilo habeantur. Quae quidem Alcameni nimirum, & Nestore, & Ictio, reliquisq; sordidis illiberalibusq; opificibus dicere concedendum est, dicendī commoditatis expertibus: ut Athenis quondam duobus architectis propositis ad opus quoddam publicum affabrē faciendum, uter esset praestantior cum quæreretur, alter disertior **D** scilicet, & qui ad orandum scitior atq; comptior esset, orationem iam inde ab initio meditata, ad populum eam de aedificio & opere habuit, affecit demū & mouit. Alter uerō arte quidem longē praestantior, ceterū dicendī imperitus, uerborumq; inops: Viri, inquit, Athenienses, quae iste pulchrē differuit, equidem re efficiā. Ii sunt, ut inquit Sophocles, qui opus omnino curandum suscipiūt, uelut ferrum inanime plagis obnoxium in incude tundentes producant. At cultor ille canae Mineruae, atque consultissimae Themidis, quae conciones agere, coetusq; dimittere nouit, oratione usus tanquam instrumento, nunc confin-gendo res inter se atq; apte conglutinando, nunc quae obstant operi molliendo leniendū ue, & quae ut nodi grumuliq; circumstant stipitem, uel ut ferrum ferrugo, repurgando, omnino ciuitatē exornat. Quas ob res Periclis rempub. gubernandī ratio, uerbo quidem, ut Thucydides inquit, popularis esse uidebatur, re uerō, uis & facultate orationis unius omnium primi uiri regebatur imperio. Quando Cimon erat uir ille quidem bonus, Ephialtes itē atq; Thucydides: sed ab Archidamo rege Spartatarum idem interrogatus, uter, ipse ne, an Pericles lucra praestaret, haud facile dixerim respondit excipiens: ubi enim lucrando illum ego prostrauero, mox ille dicendo cecidisse negat, deniq; spectatoribus ita rem habere persuadet, & euincit. Quae quidem dicendī facultas & uis, nō modō gloriam illi, uerū quoq; salutem ciuitati ferebat: eius enim dicto audiens ciuitas, suam ipsius cōferuabat felicitatem, alienis & exteris abstinebat, Nicias uerō eandem rationem uoluntatemq; subsecutus, haudquaē obtinuit, minimeq; adeptus est, propterea quod suadendī comoditatis indigus erat, languidiore oratione tanquam obtuso freno conatus populū flectere, atq; quod uellet impellere, & unde commodum esset deducere: quā uis quadam cōpulsus ipse profectus in Siciliam, attritis penē ciuitatis opibus, ingenti reipublicae uulnere seipsum perdidit. Lupum quidem aiunt auribus teneri non posse, populum autem inde maximē duci oportet: non hisce artibus atque anfulis, quibus ineptē satis & inuenustē inexercitati quidam, & eloquentiae rudes ac imperiti, gratificari multitudinē quaerunt, & sibi eam conciliare, epulis inquam, largitionibus, saltationibus, apparatu gladiatorum, spectaculorum editione, magnis demum sumptibus, quarum rerum studiosos equidem ambitiosos magis, quam populares habendos censeo: quandoquidem popularitas est, quae ratione orationeq; persuadet populum. Ceterum eiusmodi rationibus & illecebris plebem ambire atque mansuefacere, nihilo mihi differre uidetur ab arti-

A ab artificio uenanda decipiendaq; fera. Porro uiri ciuili oratio ea sit, quae neque recens & theatralis, tanq; ostentantis cuiuspiā, & mollibus atq; floridis nominibus innectentis ferta, uideri possit: nec rursus ut Pytheas dicere solitus tradit, orationē Demosthenis lucernam olere, exquisitis scilicet curiose cōmentis, duris ambitibus examuffim & ad perpendiculum exactē compositā: uerū ut musicis placet leniter atque placidē fides tractari, nō uis & impulsu cōcuti oportere, sic & in eorum oratione, qui reipub. consulunt & operam nauant, existere debet non astus, nō calliditas: non ipsi apte artificioseq; tum dicendī, tum diuidendī sibi laudem arrogēt: quin ciuili oratio ingenuitatis plena promatur, ferat praese ueritatem & simplicitatem sententiarum, libertatem quae patrem deceat, prouidentiam, curam, prudentiam: gratificandī suadendīq; modum metiatur honesto: graui-bus id, aptis, idoneisq; tum uerbis, tum uerō sententijs efficiat: admittat in causis forensem dicendī acrimoniā: sententias, historiā, fabellas, translationes, quibus maximē auditores mouent, nō refugiat, modō apte id & modeste efficiatur: ut ille qui dixit, Ne facite Graeciam alteram captam oculo. & ut Demades naufragia reipub. dixit à se tractari. itē Archilochus: Ne Tantalifaxum huic impendat insula. & Pericles, Aeginam ueluti de oculo Iemam Piræo detrahendā esse. Phocion uerō super uictoria Leosthenis, Pulchrum sibi inquit uideri stadium, uerū metuendū esse belli recursum. Et ut semel dixerim, grauitas & amplitudo orationis his qui reipub. praesunt maximē cōuenit. Huic rei exemplo sint orationes Philippicae, & ex Thucydidis quam Sthenelaida Ephorus, quamq; Archidamus rex Plataeis habuit, quamue Pericles post pestilentiae cladem ad populum. At uerō de Ephori, Theopompi, Anaximenes orationibus, quibus copias armāt, & infructas in aciem ducunt, hoc dicere possis, praesente ferro nemo tantum desipit. Ad haec non alienum est ab oratione ciuili, cauillo nonnumquam uti, atque interdum ridiculo, modō res nō ad contumeliam fiat, neque scurriliter: quin ea ratione tractetur, ut ex usu dici & modicē uideatur, reprehendendī alicuius detrahendīq; studio. Maximē autem eiusmodi cōmendari solent, quae à laesistis prius, nō ipsi incipientibus, tanquam occurrentibus aliorum in se cauillis, reddi uidentur. Ex praeparato enim his uti, & priorem esse qui mordeat, scurræ & risum captantis esse uidetur, praeterquam quod improbitatis etiam affert opinionē, ut illa Ciceronis & senioris Catonis, atque Euxitheī, qui Aristoteli familiaris fuit: hi enim mordebant saepe dictis incipientes. Atqui remordentibus ueniam simul & gratiam ipsa occasio praebet: ut Demostheni, qui, cum is qui ut fur male audierat, lucubrations eius et nocturnas scriptiones paulo petulantius irideret, respondit excipiens: Scio me tibi molestum, qui noctu lucernam accendo. Idem ad Demadem exclamantem: Demosthenes me corrigere uult, nempe sus Mineruam. At ista, inquit, Minerua priore anno in adulterio deprehensa est. Lepidum etiam illud Xenaneti ad ciues suos. Exprobrarant ei quod imperator exercitus ab hostibus esset uersus ad fugam: At uobiscum, inquit, lepidissima capita aufugi. Verū illa uitanda uidentur in ridiculis, ut nihil nimis, ut ineptē nō offendas auditores, ut teipsum non admodum deprimas, ut non ignauum & abiectissimū reddas, quemadmodum Democrates frequentī populo cōcionem habiturus pulpitem cum ascendisset, sic se inquit ut ciues ipsos parum ualere, multumq; tumescere. Is clade apud Cherronesum accepta, proq; eo ciuitate moerore affecta, orationem ad populum pro suggesto habiturus: Nolim, inquit, ciuitatem tanta calamitate afflictam, ut me ea de re deliberrantem audire necesse haberet. ut enim pusilli animi hoc, ita superius illud profectō insani erat, quorum neutrum ciuitatem regenti uiro conuenire uideri potest. Phocionis denique breuitatem dicendī omnes admirabantur: quippe Polyuctus Demosthenem aiebat esse oratorem amplissimum, Phocionem uerō persuadendo grauissimum: breuissima enim eius dictione uberrimas sententias contineri. Quamobrem Demosthenes ipse ceteros non magnificiens, solitus dicere traditur, ut Phocionem surgere conspexisset, Verborū meorū gladius iam surgit. Maximē itaque annitendum est, ut oratione non interuacua meditatus cautē ad populum utare: quando etiam Pericles ille priusquam orsus esset orationem, precari, & uota facere consueuerat, ne uerbum quidem ullum sibi in mentem ueniret, quod à rebus ipsis uideri posset paulo alienius. Enim uerō ad respondendum cauillis, & remordendū, exercitatione & usu est opus, quod promptē retorqueas. Subita enim sunt occasiones, & multa repentina in rebus publicis inducūt. Quo factum est, ut superari plerumque Demosthenes creditus sit, qui nactus occasionem, rem differre, quam ex tēpore respondere malle consueuisset. Alcibiadem praeterea memorat Theophrastus inter orandum quaerere solitum non modō quae diceret, sed etiam quo dictio-

Oratio qualis esse debeat.

Cnis genere, quo denique modo ea sibi essent dicenda: unde saepenumero haesitare rebus, & titubare in ipso orationis cursu deprehensus esset. Sanè qui è rebus ipsis, atque adeo ex ipsis occasionibus rem opportunè aggrediuntur, auditores facillè mouent hi, & sibi conciliant, postremò quò uolunt impellunt sine negotio. Venit olim Athenas Leo Byzantius, populo inter se dissidenti de concordia suafurus: ubi uisus pusillus, derisui habitus est, id ut ille anima duertit, per occasionem, Quid, inquit, uiri Athenienses, si uxorè meam uideritis? quid si se uestris illa subijciat oculis? quæ tantilla est, ut uix me genu tenus pertingat. Maior hinc sublatu est risus. At, dixit excipiens, nos tantopere pusillos & breues, si inter nos dissidium esset, uix oppidum Byzantium capere possèt. Cum in senatu Athenis de magnis honoribus Alexandro Macedoni decernendis ferretur, Pytheas orator acriter cõtradixit. Dicenti uerò cuidam, Tù ne Pythea ista atate tantis de rebus uerba publicè facere audes? respondit: Atqui is quem Deum uos decernere molimini, Alexander, me iunior est. Ad hæc, oratori ciuili uoce ualida & spiritu opus est, quippe qui nò ad quodlibet, sed ad ingens & pugna certamen est descensurus, ne quãdo defatigatus iam, & sensim extingui incipiens, à rabula quopiam & uocali uociferatione atq; clamoribus opprimatur. Eam ob rem Catonem accepimus tempus nequicq; terere solitum, & totam diem concionari, ubi populo se uel senatui, occupato scilicet alicuius gratia studio, minus posse persuadere arbitraretur. De apparatu orationis & usu quæ dicta hæc tenus sunt, satis ei futura existimamus, qui hæc adeptus, uia hinc proficiscens quæ reliqua sunt conseruiat possit. Cæterum ingressus geminos, quibus ad rempub. capeffendam eatur, compendio. Alteram quidem uiam compendiarium, ad splendorem & gloriam peridoneam, sed non ita tutam, neq; citra periculum. Longiorem alteram, & humilem illam quidem atq; pedestrem, sed satis securam atque in tuto positam. Sunt enim qui de aliquo præclaro & grandi soluentes facinore, uelut de promontorio quodam in altum protinus uela dent, in mediam rempub. deferuntur, rati illud Pindari rectè dici: Inchoando operi pulchra uisus esse primordia facienda. Videtur enim uulgus satietate atq; fastidio quodam eorum quibus cum iam confueuit, ut in spectaculo nouum certatorem, ita eum qui recens rempub. capeffat alacriter excipere. Celeritas enim incrementi comparata potentia liuorem eum cere omnem, & inuidia locum nullum uidetur relinquere, & ut inquit Aristo: Nec ignis concipit fumum, nec gloria gignit inuidiam, si repente utrunq; atq; celeriter emicuerit. Illa enim aliunde alius carpit atq; obtreçtat, quæ paulatim & ociose uidet succrescere. Quo saepenumero factum est, ut in foro pleriq; priusquam florere cõpissent, penitus elanguerint. Vbi uerò res ita agitur, ut de Lada memoria proditum est, cuius auribus plausus spectaculi, atq; sonitus ille carcerum dies noctesq; obstrepere solitus dicitur, ut quocunq; siue impetator, seu legatus profectus esset, corona triumpho magnificè donaretur: ubi, inquam, res sic succedunt, pari hinc ratione tam contemptores quam inuidi parum ualent, uel nihil potius. Hac uia Aratus gloriam consecutus est, qui Nicodis tyranni interitum, gradum sibi ad capeffendam rempublicam fecit. Hoc pacto Alcibiades sibi uiam muniuit, inducens Mantineis ut in Lacedæmonios conspirarent. His Pompeius artibus nihil dum ad senatum alleçtus, decernendum sibi triumphum curauit. Sylla uerò intercedenti plures dixit esse qui solem orientem, quam qui occidentem adorent. quæ simul audiuit Sylla, substitit, atque adeo cessit. Iam uerò Cornelium Scipionem nò temerè populus Romanus adductus præter legem Consulẽ declarauit, sed pugnam atq; uictoriam eius ad huc adolescentis Hispaniensem maximè admiratus, non multo postea quæ Tribunus militum apud Carthaginem gesserat. Quibus tamen gestis Cato senior exclamauit: Solus sapit, cæteri ut umbræ mouentur. Verumenim uerò hac tempestate, quando nullæ sunt amplius ciuitatibus expeditiones sumende, nulla bella militiæq; relicta imperia, nullæ tyrannorum cædes, nulla bella iure sociali suscipienda, quanam inuita quispiam capere possit reipub. præclare administranda: iudicia omnino legationumq; functiones ad rerum omnium principes reliquæ sunt: ad quæ quidem munera subeunda, uiris certè opus est ingenio præditis, lingua, rerum deniq; usu. Sunt pleraq; præterea satis honesta & clara munia, tametsi iandiu neglecta, & propè desita in ciuitatibus, quæ si reducenda cures, gloria adferant. Quæ corruptioribus institutis, & inconsiderata licentia damno atq; dedecore ciuitatum illata sunt, si tollas corrigasue, ciuibus usui, honori tibi futura sint. Iam magna aliqua atque difficilis causa pulcherrimè iudicata, integritas atque fides patroni imbecilli clienti præstita, præsertim aduersus potentem litigatorem, iuris atque pudoris contra perulantiam magistratus libera propugnatio, uiam plerisque muniuit, atque præclarum ape-

Ad rempub. capeffendam uia.

Aperuit aditum ad rempublicam cum dignitate & gloria egregiè tuendam & gubernandam. Per multos alios uidimus per inimicitias & contentionem auctos claruisse, ad ortos ex industria homines, inuidiosa & formidabili autoritate pollentes. Maiore enim cum gloria autoritas deiecit iam hominis ad eum qui deiecit transfunditur. Verù probum ac frugi hominẽ, & uirtute præstantè uirum, ob inuidiam oppugnare, ut Periclem Simmias, ut Themistoclem Alcæon, ut Pompeium Clodius, & Meneclides orator Epaminondam, neq; ad gloriam est decorũ, neq; alio qui utile. Nam etsi decepta multitudo frugi hominẽ impugnarit, mox errato animaduerso, & instigatoribus agnitis, si facti se pœnituerit, iustissimam hanc simulq; facillimam mulctam peccati existimant, si autorem facinoris atq; impulsorem funditus perdant. E diuerso improbo facinorosoq; homini siue calliditate & astu, siue superbia atq; fastu rempublicam sibi subijcanti, cuiusmodi Athenis fuit Cleon, qualis Clitophon, huic omnibus officere uiribus, eius potentiam decurtare, audaciamq; reprimere, præclarum utiq; facinus, quo ad rempub. capeffendam luculentũ patefieri aditum cernere licet. Haud me fugit, aliquando plerosq; qui aut senatui molesto & insolenti modum fecerunt, aut paucorum potentiam represserunt, ut Ephialtes Athenis, ut Phormio apud Elienses, autoritatem hinc continuo atq; uires adeptos: uerum homini modo munera ciuitatis subire incipienti, hæc ratio ingentis est periculi plena. Quocirca meliora uidetur suscepisse auspicia Solon, qui cum inter se ciuitas dissideret, atque per factiones diuisa trifariam esset, in Diacrios, Pandieos, atq; Paralios (hæc enim omnino capita partium erant) nullis se immiscuit, nullis factiosè se dedit, quippe qui cunctis cõmunem se præbuit, omnia dicens agensq; quæ ad concordiam ferrent: quã obrem cõmuni cõsulto, & discordiarum transactor, & legumlator egregiè declaratus est: ad extremum hac uia, his artibus ciuitatem constituit, & rempublicam optimis institutis ac legibus temperauit. Illustrior itaq; ad rempublicam aditus atq; gradus existit, qui eiuscemodi principijs proficiscitur. Altera uerò uiam, quam tardio rem quidem, sed tutiorẽ esse monstrauimus, pleriq; illustres uiri præoptauerunt, Aristides, Phocion, Pammenes Thebanus, Lucullus & Cato Romæ, Agelilaus Lacedæmone. Etenim quemadmodũ hederam nascens alicuius futuræ præualidæ arboris stipitem undiq; amplexa unã confurgit & inolefcit, ita illorum quisq; seniore adolefcens, & gloriosum inglorius subiens, ac se dedens, paulatim sublatu, & sensim adactus, radicibus iam altè actis subnixus, extitit demum, atq; ad rempub. capeffendam & gubernandam sese idoneum præbuit. Siquidem Aristidem Clithestes, Phocionem Chabrias, Sylla Lucullum, Catonẽ auxit Maximus, Pammenẽ Epaminondas, Agelilaũ Lysander: tametsi hic importunæ gloriæ studio, improbaq; æmulatione lasciuens, rectorem nò multo post reiecit, atq; agendorũ moderatorẽ petulantissimè aspernatus est. Cæteri ciuilitè & honestè ad finẽ usq; magistratos obseruauerunt, & cultu debito profecti sunt, ut soli subiecta corpora, quæ cum inde splendorem accipiunt, uicissim & reddunt, & quidem quoad eius fieri potest illustrius atq; plenius quod acceperunt. Itaq; qui Scipioni gloriã inuidebant, eiusq; obtreçtabant laudibus, actorem illum quidem esse iactabant, poëtã uerò amicũ Lælium. Lælius autem nihil hinc sublatu, nunquã non uirtuti Scipionis atq; gloriæ studuit. Africanus Pompeij necessarius, etsi admodũ humilis, uisus est tamẽ Consulatu appetere, Pompeius uerò alijs petentibus operam dabat. Africanus ubi id comperit, petitione destitit, in quiens, nò tam Consulatum, si fortè adipiscatur, futurũ gloriã, quam molestũ & tristẽ, si Pompeio nolente, neq; optulante, illum assequatur. Quare factum est, ut anno omnino circumactõ, saluis amicitia uiribus, Pompeij ope uoti compos effectus sit. Proinde his, qui alieno ductu se ad gloriam erigunt, illud quoq; usu euenit, ut hinc una re multis simul mos geratur, si quid molesti accidat offenda nemo. Quam obrem Philippus Alexandrum summonere solitus traditur, ut patre uitam adhuc agente atque regnante, amicos sibi consuetudine, comitate, gratificatione, quoad licitum esset, comparare studeret. Enim uerò eiuscemodi is sibi magistrum ac duccem deligere debet, qui ad ciuitatis munera obeunda se idoneum uult, cuius nò tam opibus & potentia, quam uirtute probitateq; inniti firmariq; possit. Quemadmodum enim non quæuis arbor uitis amplexus admittere & perferre uult, quin pleraq; uitem ipsam præfocant, atque eius inolefcens progressus retundunt & opprimunt: ita in ciuitatibus, qui gloria duntaxat & principatu omnem nauare uidentur operam, atque obnixè studere, non unã quoque uirtutem excolere, iunioribus hi nullas uolunt exhiberi occasiones rerum egregiè gerendarum, quin præclarissimas quasque res, tanq; futuræ gloriæ segetem clamper inuidiam subtrahunt, & iuuentutis florem ex industria tabefaciunt. Hac ratione

Alterã ad rempub. capeffendam uia.

Qualem sibi, rei pub. operam daturus, duccem debeat proponere imitandum.

C Marius in Libya, rursus idem in Gallia, opera Syllæ ad facinora præclare patrata egregiè usus substitit: deniq; & ea uti amplius noluit, nempe grauatius felicitate & cursu in dies aut gescens gloriæ eius: tametsi obtentu, atq; per causam anuli sigillaris, consuetudinè eius est usus abhorruisse. Etenim Sylla Quæstor in Libya imperatore Mario missus ad Bocchum, re feliciter gesta uinctū lugurtham adduxit. Ea re, ut erat iuuenis, & gloriæ paulo auidius affectator, neq; felicitatē modicè tulit, & lugurthæ imaginē, ut fuerat traditus, in anulo quem gestabat insculpsit. Eam rem crimini dans Syllæ Marius, amicitia eius post hac aspernatus est: ad Catulum ille atq; Metellū claros tum uiros, alioqui infestiores Mario, sese contulit, nec multo post Mariū autoritate deiecit, & opibus omnibus exiit, cōcitatō iam illo bello ciuili, ex quo parū abfuit, quo minus Romana res funditus euersa perirer. Pompeiū tamen Sylla iuuenem adhuc ipse subrexit, cui aduenienti detecto capite solitus memoratur assurgere. Multas idem imperitandi occasiones reliquæ iuuetuti suppeditauit, nonnullos aliquando uel languidiores excitando, uel inuitos inducendo, uel denique per se animatos uehementius irritando. Quibus artibus militares ordines, quibus ille præfesset, ambitionis atq; cupiditatis & æmulationis cōpleuit: quippe cui nō tam cordi erat, ut unus cunctis imperitaret, quàm ut inter multos magistrōs & claros, primus ipse atque maximus haberetur. Eiuscemodi itaq; uiros sequi oportet, & his inniti: nō uelut regulus Aesopi, qui humeris uectus aquilæ, derepente subuolauit, & illam præuenit. Neque enim ab illis surripienda est gloria, sed beneuolentiæ ac amicitia ductu accipienda: quando præsertim ne imperare quidem quispiam rectè potest, nisi prius ipse ritè seruerit, ut inquit Plato. Consequens est, ut de amicitia rectè atque sanctè cōstituatur, explorata simul cum Themistoclis, tum uero Cleonis sententiâ. Hic enim ut primū rempub. attingere destinauit, uocatis amicis omnibus, soluere se uelle dixit amicitia uincta, subdiditq; rationem: solere amicitias pleraq; recta & iusta subuerrere, quod homines rempub. admini strantes, utpote affectu & mollitie occupatos quadam, sæpenumero à uia deducit recti officij. Ei longè melius fuisset, avaritiâ & contentione omnē animi procul eijcere, & sese omni prorsus inuidia atq; improbitate depurare. Neq; enim his ciuibus opus est, qui bene uolos atq; amicos habeant nullos, sed qui temperati & frugi sint. Nunc uero amicos fugandos abigēdosq; ille quidē duxit, sed centū se capitibus adulantū, atq; quoquoersus palpantiū circumdatū atq; lingentiū, ut aiūt Comici, nō intelligebat, ut qui modestis ac probis grauem atq; trucem se exhiberet, idem rursus multitudini imperitæ subiectum, atq; in gratiam inconditū uulgi senectutis mercenariū corruptorem præberet: & quod omnium turpissimum est, colluuiōem populi morbidam, ut aduersus optimos quosque per insidias conspirarent, miris artibus cōcitaret. Themistocles autē ei qui rectè non esteq; ipsum rem cōmunem gesturum affirmarat, ut qui æquum se omnibus paremque præstiturus esset, Dic meliora, inquit: nolim equidem in magistratu gerendo talem me esse, & ea ratione ad hoc ascendere solum, ut nihil à me amplius habituri essent amici quàm inimici. Nempe ne is quidem rectè: nec enim debuit ciuitatē & munus cōmune, suis adductus studijs, suis ipse obsecutus affectibus, amicis permittere, & tam perperam priuatis obstringere rationibus. Quancq; idem petenti ab se Simonidi nescio quid quod minus uideretur honestum, Nec poetam, inquit, sibi uideri bonū, qui incōcinnum quippiam & absonum caneret: nec magistratū frugi, qui contra ius fasq; cuiuspiam inseruiret. Iniquum profecto, & miserandum omnino uideri potest, si gubernator nauis nauitas deligit, nauis præfectus rectorum qui puppi insideat, qui clauum scitè pertractet, qui è re sua nunc malum erigat, & antennam intendat, nunc ingruente uento uela in altū det: si architectus item magisterq; operum operarios conducit, atq; redemptorū delectum habet, nō qui opus corrumpant, distorqueantue, sed qui attentè iussa excipiant, perq; affabrè munia exequantur: ciuili autem uir præstantissimus opifex, simulatq; reipub. capessit gubernacula, non deliget sibi ministros isdem secum affectos studijs, eadem uoluntate cōiunctos, eodem ueluti numine ad honesti cultum, & uirtutis amorē impulsos. Etenim si eorum utetur opera, quorum studia atque rationes diuersæ & dissentaneæ sint, quorum ad aliud alijs uel & iniuria perpetrandum pro studio impellat & flectat, nihilo mihi differre uidebitur ab eo qui opifex agens, imperitè & temerè perpendiculis ac normis utatur, nō quibus opus dirigat & pulchrè absoluat, sed quibus omnino destruat & deprauet. Amici enim habendi sunt his qui rempub. administrant, pro instrumentis animatis & ratione utentibus: quos, sicuti forte aberrant, non tanquam cōmites ipsi sequi debemus: quin maximopere attendendum est, ita eos esse affectos, ut sponte sua etiā absentibus nobis ab officio non discedant.

Id enim

Circa amicos
qualis esse oportet.

Quales ministri
deligendi.

A Idem fuit quod Soloni uitio datum animos ciuium pupugit, & uehementer offendit. Animo enim cum destinasset legem ferre, qua qui are alieno impliciti essent, à sarcina leuaretur, quam leniendæ rei causa Sifachthian, hoc est, nouas decretas tabulas appellauit, cōmunicauit antea rem hanc cum amicis: illi rem nefandam protinus cōmenti sunt, quippe legis ferendæ tempus præuertunt, & grande eas alienū contrahunt, ut paulo post promulgata lege creditoribus ipsis imponerent, effeceruntq; facinus, amplissimis ædibus atque magnificis prædijs cōemptis ea quā modò interuertissent pecunia. Hinc Solon pessimè audiuit, perinde ac si ille iniuriam intulisset, quæ potius ab amicis ei illata fuerat. Agelilaus uero ita studiosus amicorum extitisse cōmemoratur, ut seipsum sæpe imbecillum atq; abiectissimum faceret, in morem Euripidei Pegasi pauens, atq; longè amplius equo cedens. Calamitosus enim amicis paulo studiosius & uberius opem ferendo, iniurius ipse ut uideretur sæpenumero cōmittebat. Phœbidam accusatum quod iniussu senatus Cadmeam demolitus esset, pœna exemit, & ut saluus fieret autor extitit, subdens, eiuscemodi res quādoq; ex tempore ac raptim per se patrare necesse esse. Sphodriam præterea, quod Atheniensibus, non modò per id tempus amicis, uerum etiam socijs & fœdere iunctis, agrum Atticū inuassisset, in iudicio salute periclitanti affuit, & ut absolueretur effecit, pueri amatorijs precibus molliter atque indecore inductus. Fertur ad hæc epistola quadam eius ad tyrannum quendam pro amico Niciam in hæc uerba: Niciam, si insons est, dimitte: si insons, mihi dimitte: omnino uero dimitte. At uero Phocion ne genero quidē Charillo, repetundarum dicturo causam, adesse sustinuit, inquit: Equidem mihi generum te, ut hominem iustum & probum optaui. Quæ cum dixisset, deserto genero, cōtinuò inde sese proripuit, Timoleo Corinthius, ut fratrem, quod tyrannide abstineret, monitis atque precibus inducere atque persuadere nequiuit, his subinde nauauit operam qui illum interemerunt. Non igitur ara tenus, ut Pericles dixisset fertur, iura amicitia sunt seruanda, scilicet ne amico peieres, sed omnibus legibus, omni iure, cunctis deniq; rebus officij est ciuis custodiendū, ubi neglectum aliquid ad magnam aliquam noxam, & reipublicæ detrimentum referri queat: ut illud referri poterit, Sphodriam atque Phœbidam Lacedæmonios Agelilai opera debitas non luisse pœnas: hi enim potissimum Spartam ad cladem illam Leuctricam uisi sunt attraxisse. Verum in amicos, leue quippiam cōmittentes, acerbè & grauius ut animaduertas, ratio ciuili non cogit: quin saluis rebus maximis, & in tuto positis, per ciuitatem & reipublicam licet amicis adis, & opem feras, quando præsertim id efficere potes citra inuidiam: hoc est, si candidatis & honorem petentibus præstolis, si administrationem ullam committas, si legationem ipsi cures unde gloriam consequi possint, & humanitatis specimen dare reconciliandis ciuitatibus, & discordiarum tollendis seminibus. Verum ubi res ulla præponitur, magna quidem illa atque illustis, sed operosa & ardua, laborum & operis socium tibi assume amicum, ut Diomedes. Quod si alterum mihi iubetis ut adiungam, postea qui possum diu obliuisci Vlyssis: Cui quidem Vlysses gratiam perquam commodè & amicè retulit, inquit ad Nestorem: Quos uides adductos equos, o senex, Thracij sunt, quorum dominum fortis Diomedes extinxit: comites præterea omnes duodenos haud infrenuos. Et reuera amicis si tribuas laudem, nihil te minus quàm illos quos laudes decorare uidebere. At te ipsum omnino amare sine riuali, solitudinis id comes est, autore Platone. Quamobrem cuiusque rei humaniter abs te, benignè, honestè, comiter perpetrata, gratiam amicis quoque impertias oportet, ut hi de quibus sis benemeritis, eosdem amicos tuos, te hortante maximè, utpote adiutores & consiliorum participes, amare, laudare, & beneuolentiâ pariter prosequi animum inducant. Ex contrario, quorumuis amicorum inepta & incommoda postulata amoueas ipse depellasq; necesse est: non tamen acerbè & truciter, sed placidè leniterq; commonefaciendo, quæ abs te petunt nō esse digna quæ ab illis impetrentur, quando à uirtute atque existimatione eorum iure abhorre uideri possunt. Proinde lepidissimè omnium Epaminondas negasse fertur roganti Pelopidæ, ut cauponem quendam uinctum atque conditum solueret, quem idem non multo post illa quam adamabat orante dimisit, subdens, orata eiuscemodi conuenientius meretriculas quàm uiros claros atq; prætorios assequi oportere. Molestè Cato atq; acerbè oranti Catulo Censori, Catoni ipsi consuetudine, amicitia, familiaritate arcè coniuncto, ut quendam iudicio eius obnoxium (erat autem Quæstor) dimitteret: Turpe est, inquit, te qui iuuentuti bene instituendæ autor esse debebas, à licitoribus & ministris irrideri nostris. Potuit certè uerbi detracta asperitate atq; amaritudine, re ipsa orata refutare amici, & simul ostendere, molestè se id atq; inui

Seuocique,
alieuatio est de
biti communis.

Quosq; uiro ci
uili amicitia in
ra seruanda.

Cum facere, feueritate legum coactū, & iuris uī, Præclarū profectō illud, atq; honesti præferens speciem, inter honores magistratusq; publicos amicorū inopiæ per occasionē opitulari. Themistoclem Atheniensem legimus, ubi feliciter aduersus Barbaros pugnatū esset, cum in hostem mortuum incurrisset torque atq; monili & reliquo ornatu indutū, ipsum quidem spontē preterisse, ad amicum autē quendam conuersum, accipe ista, dixisse, tu: nō enim Themistocles es. Plerunq; enim hanc bene de amicis merendi cōmoditatem ratio ciuili permittit: nec omnes sunt Menemachi, ut alijs causam honestē defendendam demandas, quæ sit scilicet aliquam allatura mercedem: alijs diuitem quidem & opulentum, sed alioqui patrociniō & diligentia indigentem cōmendes: nonnullis opus aliquod publicum redimere cupientibus, uel locationē curantibus operam des. Epaminondam accepimus quidam egeno iussisse, ab amico diuitijs affluente talentū unum peteret: à quo petitor ille facillē impetrauit. Percontanti posthac, quid ita? Quia is quidem, inquit, cum homo frugi sit, inopia rerum premitur: tu uerō diues pleraq; de publico peculatus. A gestilaum Xenophon memorat solitū libenter amicis locupletandis operam dare, qui tamen opes atque diuitias minimi faceret. Sed quoniam omnibus corydalibus, ut inquit Simonides, cristas enasci necesse est, & quæuis reipublicæ administratio inimicitias & dissidia quædam affert, maximè de his quoque cōsiderandum uidetur ei qui in republica aliqua ratione uersetur. Aristides atque Themistocles uulgo laudantur, soliti quoties siue legati seu imperatores publicitus mitterentur, priuatam similitudinem & omnes inimicitiarū rationes in finibus agri Atheniensis deponere, resumpturi si ita uideretur in reditu. Consilium etiam Cretinæ Magnetis pleiisque uehemēter probatur: cum inter ipsum atq; Hermiam, honorum quidem cupidum & animo promptū uirum, sed exiguis fretum uiribus, inimicitia acriter & contentiose exercebantur, extitit Mithridaticū bellum. Animaduertat Cretinas ciuitatē eiusmodi bello salute periclitari: proinde iubet Hermiæ gubernandam ciuitatē susciperet, eaq; salutariter uteretur: se enim è medio summoturū, atque aliō profecturum iam destinasse: quod si alteras mallet suscipere partes, ciuitate ipse decederet, illi imperiū & gubernacula reipub. relinqueret: metuendū nanque summopere, ne ob ambitionē & intestinæ cōtentionis studia, ciuitas ipsa funditus interiret. Accepit conditionem Hermias, & optione proposita, Cretinam bellicosiorē professus, & magis idoneum cui salus rerum cōmitteretur, acceptaq; uxore & liberis ciuitate abiit. Quem Cretinas comiter & humaniter profectus, ijs opibus iuuat atque ornauit, quas solum uertentibus, quam domi obseisis, magis usui futuras existimauit. Porro ciuitatē, extremis iam periculis proximā, præter spem omnium fortissimè est tutatus. Etenim si hæc exclamare, Amo liberos, sed patriā magis amo, generosi ac celsi animi esse existimatur, cur nō id cuius facillimum dictū, Odi illum atque malè afficere cupio, sed uehementer patriam amo: nolle enim eas inimicitias tollere, quibus etiam amicus sit periturus, immanis est nimis & admodum feri. Quare præclare Cato & Phocion, quorū neuter inimicitias animo cōcipiendas ducebat, si quid in gerenda reipub. discreparet: quin pro suggestio, & in publicis certaminibus, hoc durus uterque & inexorabilis habitus est, quod præfractē nimis nusquam proclinandum censebant, unde reipub. cōmoda prodi pacto aliquo uiderentur. Cæterū in rebus priuatis, omni similitudine longè abiecta, eorum ipsorū cōsuetudine comiter atque humaniter utebantur, à quorū rationibus in reipub. uehemētissimè abhorrebant: & rectè quidē, nullus enim ciuis pro inimico habendus est, nisi is ciuitati & rei cōmuni hostis sit, atq; eiusmodi, qualis Aristio, & Nabis, & Catilina, tanq; morbus aliquis & uomicæ reipub. natus. Porro si qui alicubi dissonant atq; discrepare uidentur intentione laxationeq; hos amice & placidè uelut musicum ad modum atq; concinnitatē oportet reducere: nō si quis aliquatenus peccat, iracundè protinus hunc, duriter, atque per contumeliā adoriri, quin autore Homero mitius & moratius pertractare: Te scilicet equidem cæteros prudentia anteire arbitror. Item: Te certè scio meliorem ista oratione excogitare facillè posse. His & similibus est utendum, ubi moderate quippiam amicus egit dixit ue, ne aut honores eorū molestè ipsi ferre uideamur, aut rerum præclare ab ijs gestarū laudes parcè attingere. Hac ratione improbitatē aliquādo detestantibus nobis, ubi uituperandi quippiam locus appareat, fides habebit, ut ijs, qui uirtutis cōmendatione nunc decorē & dignitatē pro ueritate exaggerare, nūc improbitatē uituperare uideri possimus. Equidē à uiro ciuili alienū minimè puto, in re honesta & iusta uel inimicis & aduersarijs testimonio præstō esse, & in iudicio aduersus calumniatores eos tueri, & falsō obiecta refellere crimina, quæ scilicet ab reorum institutis & rationibus abhorreere penitus uideantur, quod non multo ante

*Circā inimicitias
quomodo se
gerendum.*

*Inimicos etiam à
uiro politico ab
iniuria uindicari
dos.*

Antè à Nerone factitatū accepimus, q̄ Thrasean occideret. Exercebant miris modis inter ipsum atq; Thrasean inimicitia: uerū cuidam multa criminose factanti, atq; Thrasean perperam iudicasse causam suam aienti, obstitit Nero, tantumq; abfuit ut criminibus de inimico contra ueritatē assentiret, ut exclamarit: Utinam tam me Thraseas diligat, quam iudex æquus & rectus est. E diuerso nō parum ciuili rationi cōducit, si amicū, facinus quodpiam admittentē, liberè in crepes, presertim si alicuius inimici quidem, sed paulo integrior uita hominis mentionē habeas, dicasq; At ille nō id patratū dictū uel uoluisse. Potes etiam per occasionē ijs, quos à recta ratione uiuendi ullibi uideas aberrare, parentum uirtutis summonere: ut Homerus, Næ parum sibi similem Tydeus natum progenuit. Et ad Scipionē Africanū Appius, cum in comitijs inter eos disceptaretur, Quam, inquit, Paule præ indignatione iraq; sub terra ingemisceres, si filium tuum Censorem agentem sentires Philonico publicano comite ad magistratū domo deduci, domum rursus eodem ipso consequente reduci, his rationibus tractata res, ut errantes corrigere, ita correctoribus ornamento esse atq; laudi potest. Ciuili proinde animo Nestor Sophocleus laesit Asiacis iurgijs, respondere uidet: Non incuso, inquit, te qui rectè agis, perperam loquens. Cato aduersus erat Pompeio, rempub. cum Casare, ut aiebat, labefactanti, atque ei impie uim afferre conanti: at simul ad bellum deuentū est, idem iussit imperiū Pompeio omnino demandandū esse, subdens, eorundem esse & magna mala ciere, & sedare. Enim uerò uituperatio si mixta est cum laude, quæ ingenuitatē, nō contumeliā uideatur prætere, neq; iram & propè furorē exulcitet, sed poenitentū ueluti morsum inducat, leue id negotiū est, & res obsequiosa uidetur: è contrario maledicēdi atq; obiurgandi profusa licentia, rempub. uentibus & principibus ciuitatis dedecori est. Proinde animaduertere licet quæ in Aeschinē Demosthenes, contra quæ in eundem dixit Aeschines, rursus quænam Hyperides in Demadem scripta edidit: ea certè Solon, aut Pericles, Lycurgus Lacedæmonius, Pittacusue Lesbicus nequaquā dixisset: quanq; etiam Demosthenes eiusmodi maledicentia in accusatorijs duntaxat atq; forensibus causis utitur. Cæterum orationes Philippicæ omni omnino scurrili dicacitate carere uident: quæ quidē res præterq; quod omnē cōfundit curiam, forum atq; cōciones perturbat, plus quoq; maledictorum autoribus de decoris ignominiaq; afferre uidetur, quam ijs in quos euomūt. Præclare itaq; Phocion, maledico & dicace quodam multa aduersus eum cōcionem habentem iactante petulantissimè, intermissa oratione substitit, & cursum illū uerborū inhibuit, donec uix aliquando ille conticuit: tum imperturbato animo Phocion pulpitem rursus conscendit, inde superiorē orationem cōtinenter profectus. De equestribus, inquit, atq; pedestribus copijs iam audistis, reliquum est, ut de uelutibus & leuis armaturæ milite differam. Et quia pleriq; id non uidetur toleratu facillè, propterea quod laesentū petulantia opportunitate respōdendi haud incōmodè se penumero retundi posse atq; refutari uidet, res proinde uerbo debet esse breuissima, ira excaescentiaq; carere, lenitatē præferre, ut ioco atq; lepidè laesentē remordeas. Quemadmodū enim emissa semel tela si in emissorem eadem reuehanē, soliditate quadam & robore eius qui prior petitus est retorqueri uidentur: ita uirtute atq; prudentia laesitū & petiti, cauillū iniectum ad autorē ipsum redire uideri potest, ut illud Epaminondæ in Callistratum, Oedipodis & Orestæ parricidii, Thebanis simul & Argiuis exprobrantem: Horum, inquit, patratores facinorum ciuitatibus nostris nos quidem exagitauius, uos uerò extorres & profugos excepistis. Antalcides Spartiata Atheniensi cuidam Lacedæmonijs exprobranti, saepe a Cephiso Attici agrī monte depulsis: At Lacedæmonij, inquit, nunquā ab Eurota depulerunt Athenienses. Facitissimè Phocion uociferanti Demadi, Perdent te Athenienses si insanierint: Te uerò, respondit, si sani sint. Crassus orator, obiectanti Domitio, quod muræna mortua, quæ in piscina nutricaret, plorasset, occurrit excipies: Atqui tu tribus elatis uxoribus, ne lachrymans quidem es. Hæc & eiusmodi etiam ad uitam priuatam usui esse possunt. Quamobrem de his haecenus. Ceterum sunt nonnulli ad rempub. capeffendam lic animati, ut eam omnibus ex partibus amplexari uelint, nihil omnino optimo ciui prætereundum existimantes, quod quidē aliqua ratione ad rempub. attineat, nec per eum standum, quò minus cuncta curanda diligenter suscipiantur: id quod Cato uisus est sentire. Laudatur perinde Epaminondas, qui Thebis inuidiose atq; contemptim decretus Telearchus, nō neglexit munus, inquit, non modò magistratu uirum ostendi, uerum etiam magistratum uiro. Id itaque munus amplitudine ipse euexit, & clarum reddidit. Fiebat enim antehac parui, & penè pro nihilo habebatur, quod angiportus & uitam per urbem ita curare

*Amici errantes
quomodo corripiendi.*

Correctionē maledicentia atque scurrilitate carere debere.

Respub. an omnibus ex partibus amplexanda.

C necesse habebat, ut per cloacas & subterraneos riuulos purgamenta quæq; extingerent, & eiusmodi quinquiliarum illuuias. Nos ipsi quoq; risum forte mouemus prætereuntibus, & nostram operam circa eiusmodi munia uersari quotidie inuisentibus. Quæ in re illud Antisthenis memoria repetitum, potest nobis nunc auxilium ferre. Admiratione quidam summopere teneri uidebatur, quod Antisthenes ipse per forum obsonij & falfamenti nescio quid deferebat. Ad quem Antisthenes: Desine, inquit, mirari, mihi ipsi enim hæc, non alijs fero. Equidem è diuerso hoc nomine me defendere possum si qui accusant: si tegulis, inquam, dimetiendis, si calci lutoq; subigendo, si comportandis lapillis ipse impendere uideor operam, & hisce negociolis modum statuere, nõ hæc priuatim mihi conficio, sed publico operi præsum, atque adeo ipse patriæ operam & industriam do. Pleraq; enim sunt, quæ si tu tibi ipsi, aut per te ipsum pertractes & agas, abiectus & sordidus merito existimari possis: hæc eadem si ciuitati publicitus exhibere uidearis, non illiberalis & degener, sed generosus ciuis haberi queas. Magni est enim atq; perstreui animi, uel paruulas ciuitatis res curandas suscipere. Quidam Themistoclis illud magnificum esse putant & gloriosum, quorum sententiæ Critolaus Peripateticus astipulari uidetur. Iactasse enim Themistoclem hæc uerba accepimus: quemadmodum Salaminia & Paralos (sic appellata naues Athenis) nõ ad quodlibet opus, sed omnino pro magnis & necessarijs rebus solita erant è nauali produci, atque nauigatione aliquam inituræ deduci, ita sua ipsius opera rempub. uti debere, non ad quæuis, sed pro maximo & amplissimo quoque munere: hac lege scilicet, qua rerum dominus Deus & mundi totius rex utitur. Magnas enim res Deum attingere, paruas fortunæ committere, Euripides est autor. Equidem ambitionem nimiam & cupiditatem Theagenis parum probo. Certauerat ille sæpe, atq; in publicis ludorum spectaculis Græciæ uictor euaserat, nec pugillari modo certamine, uerum lucta & cursu. Is inuitatus ad cœnā eam & epulum, quod de more heroum parentalibus exhiberi solebat, dum singulis cõuiuis portio quæcunq; pro parte uirili cõtingeret, ritè proponit, se cõtinere nequit, quin exurgens disco certaret, perinde atq; nulli id factitare ipso præsenteliceret. His artibus ad M. C. C. corollas aggesit, quarum plerasq; paruo aestimare haud iniuria possis. Itaq; nihil interest, mea quidem sententiā, inter illum & hos qui ad omnem reipub. partem se accinctos uolunt, nempe qui sui fatietate multitudinē cito afficiunt, & pleriq; omnibus oneri atq; molestiæ sunt. Ad hæc si concupita adipiscuntur, inuidiam cõcitant: sin opinione falsi, & uotis frustrati sunt, facile iridentur: & si quid curandum sibi cõficiendumq; susceperunt, incipientibus fortè admirationem & laudem attulit id ipsum, progredientibus in subsannationē atq; contemptum mutatur, & tale fit, cuiusmodi fuit illud Athenis. Metiochus in ore omnium erat uulgo iactantium: Metiochus ducit copias, Metiochus uias curat, Metiochus exercet panarium, Metiochus farinam tractat, Metiochus præest omnibus, Metiochus ergo lugebit. Amicus is erat Periclis, cuius florente tunc autoritate & opibus, ad inuidiam usq; atq; fastidium abuti solitus memoratur. Enim uero operam qui reipub. dat, populo ueluti amanti ita se exhibere debet, ut absentis quandoq; desiderium ingens appareat: id quod Scipionem Africani ex industria factitasse legimus. Ab urbe sæpe numero secedebat, rusticare per diu solitus, ut & inuidiæ quicq; detraheret, & respirandi locum illis præstaret, qui splendore uirtutis eius & gloria rerum gestarum opprimi uidebantur. Timestas quoque Clazomenius, uir cetera frugi, & ciuis haud ineptus, ea cupiditate tamen, ut cuncta ipse per se agere atq; curare appeteret, cõtraxerat inde odium ciuium: quod ipsum tantisper latuit, dum tale quippiam usu euenit: Talum lusoriū ex canali quodam extunderant pueri, qui partim ipsum sinendum esse dicebant. At is qui ipsum feriebat, Vtinam, inquit, ita extunderem Timestæ cerebrum. Præteribat illac tum fortè Timestas, & uerba excepit: nempe eum pueri ipsum esse non cognoscebant. Reputans rem se cum diu, quorsum odia in se ciuium pertinerent, quandoquidem per paruulorum ora talia uolitant, facile intellexit. Conuersus domum rem omnem uxori narrat, atq; confestim collectis sarcinis, uxore comite recta urbe profectus solū uertit, quippe qui sibi amplius in patria manendum nequaquam existimauit. Nõ huic rei uidetur ualde ab simile, qd Themistocli Athenis accidisse fertur, qui tum ad ciues suos cõuersus: Quid, õ fortunati, inquit, beneficijs sæpe affecti defatigamini? His dictis uero rectè quidam sunt usi, alij perperam uidentur abusi. Claro autē ciui, & reipub. principi, nulla ciuili muneris pars uidetur prætermittenda, quin consilio omnibus, beneuolentiā, diligentia attendendum, & summa cura & studio singula uestiganda, ne tanq; sacrū aliquod uas in nauis sepositus, ciuitatis nouissimos casus, atque extremos usus operiri uideri possit. Et quemadmodum rectores præfecti nauium

Reipub. operam
uās sui desiderii
apud plebem ex
citare debet.

A uium, alia ipsi suis conficiunt manibus, per alios alijs uelut instrumentis utuntur, atque in puppi sedentes omnibus modum faciunt, siue circumferre quippiam, seu mutari, aliõue transferri sit opus, utuntur nauis, proretis, iustoribus: est quædo nõnullos ad se accersunt, quibus scilicet clauis & gubernacula ipsa committant. Hoc pacto ciuem rem comunem administrant, omnia circumspicere, moderari omnibus. decet: cedendo nõnunq; pro tempore, ut alij honores & ciuitatis munera capeant: uocando interdum ad hæc quos idoneos ad res subeundas cõspexerit, atq; ciuilitate & amanter hortando. Neq; enim par est, unum se quempiam uelle, qui munera omnia ciuitatis suis ipse concionibus, suis decretis, sua demum autoritate, suasionem, consilio, conficiat & absoluat. Plerique enim esse debent fide, probitate, consilio, usu rerum præstantes, quorum singulis munera singula demandantur. Id quod Periclem usurpasse accepimus. In expeditionibus foris opera potissimum & imperio Menippi uti solebat: Ephialta artibus domi Areopagi senatum sensim deprimendo humiliorem effecit: autore Charino bellum aduersus Megarenses ut decerneretur obtinuit: Lampona ut coloniam Thurijs deduceret ipse curauit. Etenim autoritatis & uirum in plures partes eiusmodi distributio, non modò inualecentem inuidiam minuere decurtareq; solet, uerum etiam ut quæ reipub. usui sunt cõmodius peragantur, facile effice re uidetur. Ut enim manus in digitos distributa, nõ idcirco imbecillior redditur, quin ad omnem usum aptior propterea est, & operis habilior artifex: sic ad gerendam rempub. qui alios quoq; munerum participes esse uult, efficacius is societate adductus opus absolvere potest. Qui uero in explebili quadam cupiditate gloria & potentie studiorum uniuersam rem sibi arrogat, & commissam singulariter uolunt, his plerumq; præesse muneribus, atq; modum exhibere coguntur, ad quæ ipsi nec natura idonei, nec exercitatione & usu accommodati, & apti sunt: & ut Cleonem legimus ad copias ductitandas haud aptum fuisse, Philoœmenem ad rei naualis imperium, ad concionandum Annibalem, quorum quidem errata nulla ratione excusari possunt: ad quos Euripideus illud aptè accommodari potest: Cum esses faber lignarius, rem ipsam lignariam minimè exercebas: cum oratione ad persuadendum parum ualeres, legationes inibas: cum in re familiari curanda inertia torperes, rempub. gubernare uolebas: calculandi ratiocinandiq; imperitissimus cum esses, Quæstorem agebas: imbecillus & senex, ductitandi copias & foris imperitandi studio flagrabas. Atqui Pericles Cimonem in reipub. administranda assumpsit socium, quandoquidem ipse rerum domi potiebatur, ille autem instructis nauibus bellum aduersus Barbaros gerebat: erat enim alter ad rempub. gubernandam aptior, ad bellicas res alter natura ipsa accommodatior. Laudat subinde Eubulus Anaphlystius, qui autoritate, opinione, uiribus, opibusq; maxime pollens, nihil quod ad bellum & imperium pertineret, unquam curandum suscepit: arario duntaxat locupletando penè se addixit, unde uectigalia publicosq; proventus mirum in modum auxit, & rem comunem apprimè ijs rationibus ampliore effecit. Iphicrates uero meditando declamandoq; domi, pleriq; audientibus derisui habitus est. Nam et si eloquens erat, benèq; & aptè orare sciebat, debuit tamen gloriam eam querere, quæ reipub. pace & bello administranda comparari & gigni solet, ceterum eiusmodi scholas & studia rhetoribus & sophistis concedere. Et quoniam natura id comparatum uidetur, ut suspiciones atq; querelæ facile consentur ad uulgus & multitudinem, contra hos potissimum quibus autoribus reipub. gubernetur, & plerasq; ab omni crimine atq; factione sumpta, suspicionem tamen afferant, per coniurationem atq; seditionem tractari, quo fit ut sodalitates & amicitie criminosæ res uideantur ac male audiant: eas ob res inimicitie quidem reuera & aduersus ciues dissidia nequaquam mihi uidentur suscipienda. Negocium Chij illius Onomademi, uiri sanè popularis, qui ut se autore ac duce aduersa in ciuitate factio superata & uicta fuit, omnes aduersarios efficiendos non censuit, uereri se iniquiens, ne aduersæ factionis hominibus ad unum ciuitate exactis, inter amicos dissidia fieri inciperent: quod mihi quidem absurdum omnino atq; consilij inops negocium uidetur. Proinde si quam aliquando rem, magnam utiq; & reipub. salutarem uulgus suspicari uidetur, & propè formidabilem ducere, in rem tum mihi futurum uidetur, non omnes ueluti ex composito eidem astipulari sententiæ, & idem sentire uideri: quin consultò duobus tribusue per dissidij atque cõtentionis speciem renitentibus, rem in disceptationem adducta bellè & leniter in comune tractari: ad extremum, hos ipsos qui cõtradicerent, uelut melioribus rationibus superatos, priore deductos sententiā manus dare. Hac uia facile allucis uulgus, & tanq; utilitatis comunis habita ratione persuasum quocunq; uelis inducas. In parujs autem rebus, quæ non magnopere summam reipublicæ contingere

Non decere unum
omnia munera ci
uitatis obire uel
le.

Suspiciones ac
querelæ uulgi
quomodo auer
tende.

C uidentur, non erit ab re, ex sententia animi ciues atque adeo amicos inter se certare, expli-
catam singulis, nullibi omnino dissimularam sententiam afferentibus. Hinc maximis in
rebus populus inducetur, principibus ciuitatis sententias suas dicentibus fide habere, per-
suasus sane singulos suo fretos consilio saluti reipub. recte prospicere, non omnes ex com-
posito conspirasse. Sane uir optimus & ciuicis, nunquam non natura ciuitati & multitudini
ni praeest, ea lege qua dux inter apes existit: quod eum qui rempublicam administrat, ani-
ma duertere in primis oportet. Quos uero uulgo appellant magistratus, & quos decer-
nunt honores, his equidem saepe ac nimis studendum haud existimo: neque enim aut pul-
chrum, aut populare uidetur, ambitiose potentiam affectari: ut e diuerso ciuile non est,
honores publice & de more decretos repudiare, & uocantis munera patriae detrectare:
quando quidem ciuis boni esse uidetur, quod duncumque patriae munus rite delatum admitte-
re, & id pro uirili parte curare, etiam si humiliter uideatur, quam eius existimationi cui de-
mandatur conueniat: quin hoc nomine maxime suscipi debet, atque paulo splendidius
geri. Par enim est, ut qui magnis honoribus decorati sunt, ab ijs minora munera uicissim
ornentur. Verum in adipsicendis primis & maximis magistratibus, ut sunt Athenis Prae-
tores, Rhodi Prytanes, apud nos Boeotiae principatus, cedendum aliquando est, & non ni-
hil alicubi per modestiam remittendum: inferioribus autem honoribus maiestas & splendor
quidam studiose adijciendus, ne pari ratione aut in hisce contemni facile posse, aut in illis
inuidiam nobis ipsi facere uideamur. Ingredientem uero subeuntemque quemuis magistra-
tum, illa uersare in primis animo, atque adeo explicata habere oportet, quae Periclem ac-
cepimus solitum seipsum dum uestem indueret submonere: Attende Pericles, liberi sunt
quos ipse regis, Graeci sunt, ciues Athenienses. Super haec id quoque haud absurdum uidetur
adijciendum: Regeris ipse qui ciuitati praefectus es, Proconsulibus uicarijs Caesaris ciui-
tate subiecta: non sunt hi campi hasta parti, non antiquae Sardis, non illa Lydorū poten-
tia, expeditiore tibi ueste utendum est, atque de praetorio ad tribunal & forū spectandum:
non coronae tibi est magnopere tribuendum, qui aliorum calceos uides capiti imminere
tuo. Histriones tibi sunt imitandi, qui actioni atque certamini afferunt non nihil ex se, affe-
ctus, inquam, exprimentis moribus atque uenustatem agendi, caeterum dicenti suggeren-
tisque uerba poetae sedulo obsequuntur, nihil numeri, nihil modi omnino transgressi. Hac uia
tibi finibus ab ijs praescriptis ac traditis, qui rerum sunt domini non est excedendum, quoad
excessus eiusmodi non sibi la & risum affert, sed plerisque uelut saeuissimus astitit tortor, secu-
ris collum feriens: id quod Pardalae nostro accidisse scimus, praefinitos transgresso termi-
nos. Alius in insulam deportatus, factus est, ut inquit Solon, Phelegandrius, Sicinitae
pro Atheniense, genitale solum coactus uertere. Pueros cum uidemus parentum sibi con-
niti induere calceos, seu corollas accommodare capiti, rem risu & ioco excipimus. At prin-
cipes in urbibus maiorum facta, & prudentiam, & actiones, praesentibus temporibus ac
rerum statui nulla ratione congruentes, stolidum imitari praecipientes, concitant multitudi-
nem, & ridicula facientes, non item risu digna perpetiuntur, nisi penitus contemnantur.
Nam pleraque adhuc extant ex factis antiquae Graeciae, quae temporibus hisce haud incom-
modum in usum uenire queant, quibusque aetatis homines nostrae bene institui confirmarique
possint. Etenim ei qui Athenis pro suggesto orationem habeat, non absurdum commemoran-
dum illud suggerendumque uideri potest, non quibus rationibus bella suscepta & gesta
profligata sint, sed qua clementia simul & sapientia Amnestia illa omnium consensu decre-
ta sit, hoc est, iniuriarum offensionumque, quae triginta uiris rempub. occupantibus ultrò
citroque illatae acceptaeque essent, obliuio. Refertur etiam illud potest, quae sit multa irrogata
Phrynicho, quod tragœdiam recitasset, qua Miletum contineretur excidium: ad haec decre-
ta pompa, quam ciues coronati egerunt, accepto nuncio, Thebas oppidum dirutum an-
tea, & profusum collapsum, instaurari & refici à Casandro ceptum: quodque renunciatum Athe-
nis ad mille quingentos Argiuos interemptos, qui Lacedaemoniorum fauerent partibus,
habito senatu, purificatorium poculum circumferri per curiam decretum est. Denique cum
per singulas domos exigenda uestigaretur pecunia, eius domus consulto praeterita est,
qui modo uxorem duxisset. Haec nunc quoque sectari licet, atque studere his artibus ad ma-
iorum instituta & mores proximè accedere. Caeterum Marathona, Eurymedontem, Pla-
taeas, & superiorum exempla temporum, quae uulgi omnino tumoris & inertis inflatio-
nis atque fremitus implere solet, praetermittenda, & ad scholas sophistarum reijcienda uiden-
tur. Debet praeterea & se quisque in fontem, & crimine omni uacantem patriam quoque
principibus ac dominis rerum repraesentare, nec minore cura & studio amicitiam alicuius
praepoten-

Magistratus ut
non est affectan-
dus, sic idem ob-
latus, minimè re-
spuendus.

Subeunt magi-
stratum quae ani-
mo sint uersan-
da.

Amnestia.

A praepotentis rectè cõparare, qua uelut faburra firmiter cõstitutus, eiusque uirtute innixus,
certo patriae praesidio sit: praesertim quando Romani principes ciuili quodam studio, &
innata quadam humanitate, non inuiti, optimè de amicis mereri uolunt, beneficentiae atque
benignitati nati. Haec ratione fructus percipi possunt uberrimi, cuiusmodi Polybius & Pa-
nætius reportauit, quorum uterque beneuolentia & cõsuetudine Scipionis maxime opere pa-
triam adiuuit, & ingenti felicitate affectit. Id Caesar Augustus magnificè praese tulit. Alexan-
dria capta uictor ingressurus urbem, amici cuiusdam ciuis Alexandrini manum prehen-
dit, atque cum eo honoris ergo familiariter cõfabulando introiit. Timentibus reliquis ciui-
bus extrema, & ne in direptionem militi darentur, proque eo pestem huiusmodi suppliciter
deprecantibus, parcere se, inquit Augustus, illis, & omne ius belli libenter condonare,
cum urbis magnitudinem miseratum, tum uero conditoris Alexandri habita ratione, ad extre-
mum, in gratiam illius amici familiarisque sui. Num cum eiusmodi gratia pecuniosissimi
quique magistratus, atque locupletissimi quique prouinciarum proconsulatus conferri pos-
sunt: quibus plerique omnes adipsicendis, ad aliena uestibula, re familiari neglecta, conse-
nuisse uidentur. An illud Euripideum mutandum, & in hanc est sententiam cõuertendum?
Si ulli est rei inuigilandum, si domus aliorum frequentissimè adeunda, si subditum se quis-
piam consuetudini principum uult, iuanda decorandaque patriae gratia haec facere pul-
cherrimum est, caeteris in rebus iustae honestaque amicitiae tuenda & amplectenda. Quod
si patriam quisque pro uirili parte obsequentem dominis exhibere uidetur teneri, non tamen
eam idcirco seruituti penitus obstringere, & abiectioni humilitati obnoxiam efficere debet,
neque crure altero obligato, collum praeterea uinculis est submittendum. Plerique enim simul
parua ac magna, nullo rerum discrimine, nullo delectu omnino habito, ad dominos referen-
tes, probrosam patriae ipsi asfruere seruitutem uidentur, uel potius labefactare, & ueluti suc-
cessibus crebris euertere: quoad quidem eam paulatim meticulosam & penitus cõsternatam
reddunt, & rebus omnibus irritam atque inopem faciunt. Etenim quemadmodum qui nisi adhibito
medico, cõsuetudine quadam adducti, nec coenare, nec lauare, nec aliud quicquam per se agere
sciunt, si ne ualitudine quidem prospera sponte naturae data frui audent: ita qui cuiusque reip.
decernendae, cuiusque coeui habendo, omni simul administrationi censuram atque iudicium
principis afferendum putant, si dominis sese & patriae reliquam libertatem amplius quam ipsi prin-
cipis uelint subijciunt. Qua in re cõtentio foris ambitio, atque uehemens & immoderata hono-
rum cupidio potissimum in causa est: aut enim humiliores oppressos uolunt, quoad ciuitate
coacti relicta profugi abeant, aut mutuis inter se ipsi cõcertaminibus inflammati, indignè fe-
retes sibi succubere atque postputari uideantur, principes ipsos ad res omnes adducunt, un-
de senatus, iudicia, populus, magistratus omnis, & reipub. species funditus euertit. At ue-
ro qui rectè in ciuitatibus excellere uolunt, inferiores si ciues aequitate, facilitate, beneficentia
allucere debent, potètiore obsequio, comitate, modestia lenire: omnes denique bonis
rationibus pacatos atque cõsentientes retinere in ciuitate, ut id quod maxime cupiunt, rebus
omnibus transigendis praesse merito possint, hac ciuili ratione & uia usi, tanquam medela abdi-
ta quapiam & arcana aduersus omnes qui possint in ciuitatibus nasci morbos, ut beneficio
atque comodo reipub. quibusdam aliquando cedere, quam pertinaciter & obnixè damno & in-
comodo rei familiaris peruincere atque obtinere praoptandum censeant, aliorum unum-
quenque precando, & singulos condecesfaciendo, quam perniciose sit res ciuitatibus, pertinax
atque obinata cõtentio. Nunc uero nonnulli ueriti ne ciuitas tribulibus uicinis atque col-
legis cum honore ac bona gratia domi cedere uideantur, coguntur postea ad rhetorum
ostia atque pragmaticorum in manus, haud paruo damno atque dedecore, disceptationes in-
de exortas deferre. Medici quidem morbos quos euellere penitus nequeunt, extrinsecus
diuertendos ad corporis superficiem putant. Principes autem ciuitatum, si pacatam omni-
no ciuitatem & perturbationibus uacuum tueri conseruareque haud possunt, in ea ipsa ciui-
tate supprimere atque abdere debent, & è reipub. curandum suscipere quicquid turbu-
lenti & morbidi, quicquid seditiosi inesse compererint, non foris uocare & exteris palam
facere, ne medico alieno & aduectiis medicamentis in re tam secreta respublica indige-
re uideri possit. Voluntas enim atque propositum ciuicis uiri eiusmodi optandum est,
ut ciuitatis securitatem, & rerum tranquillitatem omnium expetat & amplectetur, pertur-
bationem omnem, & gloriae inanis ad insaniam usque cupiditatem omnibus uiribus fugiat
& declinet: uerum si quae aduersae res & dubiae accidant, praesenti animo adsit, intrepida
fiducia roboreque munitus. Quae animi affectio facile illos solet subire, qui pro patria hosti-
bus repugnare, atque ad res difficiles & tempora dubia reniti & dimicare alacres inducunt

Praepotentium
amicitiae quare
comparanda.

Ut rectè in ciui-
tate excellas quod
faciendum.

Propositi uiri ci-
uicis finis atque
effectus.

C tur. Cavendumque nobis summopere est, & in primis optandum, ne ipsi nobis tempestatē aliquā concitemus, & malorū nostrorū autores & principes simus: uerū si quo casu aduersitas iruperit, ulla nobis arte ab officio discedendū non erit, neque periculose ciuitas cōmouenda, cui periclitanti atque labanti omnibus rationibus suppetias ferre debemus, eamque opera, studio, industria, fide nostra maximis tempestatibus fluctibusque iactatam, uel ut sacra ancora siffere & firmare: quales tempestatē Pergamenis olim Nerone, Rhodijs nuper Domitiano, Thessalis antehac Augusto imperatore acciderunt, qui uiuū Petreū cremarunt. Hoc in loco profectō uirum optimū atque egregium ciuem nequaquam conspicere uel silentio casum prætereuntē, uel sibi extimescentem, uel denique se instanti periculo exitimentem, crimen atque facinus in alios transferendo: quin hunc ipsum nauigationē primū omnium obeuntem, legationis onus suscipientē, dicentemque ingenti fiducia illa: En patratōres sceleris assumus, auerte pestem Apollo. Neque hæc modo, uerū etiam omnino facinoris expers ipse sit, paratus tamen accedat, ut unus pro omnibus, si in usum ueniat, pœnas luat, molem eiusmodi magno ac forti animo suscepturus: præclarū mehercules facinus, & quod sæpenumero unius uiri uirtute, unica præsentia animi, concitam iram retundere, ulciscendi & pœnas sumendi flagrantē cupiditatē restringere, denique acerbitatē atque formidinem omnem fugare deijcereque potuit. Eiusmodi usū euenisse accepimus Buli & Sperchi Lacedæmonis à rege Persarū. Simili ratione affectū Pompeium legimus defectionis pœnas à Mamertinis exposcere, atque omnino sumere animatū. Astitit Stheno ille, & libera remissaque fronte uerba fecit: nō æquē nec iuste constituturū Pompeiū, si unius obnoxā plerisque infantes damnandos capitis uelit, se unum esse qui ciuitatē ad defectionē erexit, amicis quidē persuadendo, inimicis uerō uim afferendo. His ita affectū Pompeiū, ut & ciuitati parcādo, & Sthenonē humaniter comiterque habendo faciliē induxerit animū. At hoc spes quidā Syllæ, uirtute quidē ille simili usus est, sed nō Pompeio simili Syllā adeptus, fortiter atque ingenuē mortē obiit. Prænetū enim oppidū Sylla cum uic cepisset, ciuesque ad unū necandos cōstituisset, unū illum qui hospes eius fuerat, hospitij nomine exemptū uoluit: ille contra, Nolo, inquit, occisori patriæ salutis acceptæ gratiam habere, simulque ciuū se turbæ immisit, & unā cum reliquis trucidatus est. Verū eiusmodi casus deprecari maxime deuouerēque meliora sperantem oportet. Persanctē autem perque religiose feceris, si quocumque magistratus publicē gerentes, honore uenerationeque summa colas. Honos uerō magistratibus ille in primis habendus est, concordia atque consensu collegarum, & quidem multo amplior, quam qui impositione coronæ atque purpura & auro contexta ueste cōparatur. Proinde qui eadem fecisse stipendia, & eandem militiā inijsse, demū ipsidem adoleuisse temporibus, amicitia hæc idonea satis initia esse putant, societatem uerō magistratus atque imperij, tanquam inimicitiarū atque dissidij causas horrent atque auersantur, ipsi id eueniat omnino necesse est, ut unum è tribus malis effugere nequeant: ut enim collegam parem sibi, aut meliorem, aut inferiorem necessariō existimabunt. Si parem, per factionē dissentire ab eo incipient, ne cedere uideantur: si præstantiorē, inuidia & liuore flagrabunt: si inferiorem, contemnent: quando quidem diuersa omnino ratione, præstantioribus morem gerere, inferiores ornare, paribus honorē habere debent, ceteros amplecti beneuolē, atque omnibus amicitia prosequi officijs: non enim per mensam & inter pocula, nec in uestibulis ipsis, societatem eiusmodi inuenerunt, sed cōmuni ciuitatis consilio, & publica suffragatione. Quo fit ut beneuolentiam hanc decernente patria, ueluti ius quoddam hæreditarium mutua charitate complexos perpetuō seruare atque tueri oporteat. Hinc Romæ Scipio male dicitur audisse: in dedicatione namque ædis Herculis, epulum cum splendide & opipare apparasset, amicos inuitauit omnes, collegam duntaxat Mumium præterijt. Etenim quamuis non inter se cæteris rebus uidebantur amare, par erat tamen societatis atque collegij comiter & honorificè rationem habere. Si Scipioni itaque, uiro certè cætera admirabili, comitatus parumper prætermisum officium, fastus & superbæ notam inurere uisum est, quibus quæso artibus modestus quisquam alius & frugi homo haberi possit, qui existimationi collegæ per inuidiam detrahat, qui alicubi aberranti per maleuolentiam insultet, qui factis præclare gestis per æmulationem obtrectet, uel denique inde laudem benefactorum per ambitionem extorquens, sibi ipsi postea per impudentiam arroget & adscribat? Equidem commemini iuuenem me quodam adhibito altero socio, legatum ad proconsulem decreto publico institutum, socium uerō casu quodam restituisse, neque legationis munus ad exitum usque prosequutum, me functum officio, & quæ publico nomine curanda susceperam ex sententia confecisse: domum regresso, ac lega-

Magistratus omnes colendi, in primis collegæ.

A ac legationis iam absolutæ rationē publicè relatuero mihi patrē secretō iussisse, ne dicerē: accessi, dixi, feci: sed comprehenso collega, accessimus, diximus, fecimus, haud secus atque si rebus omnibus ipse quoque interfuisset, & operam mecum præsens conficiendis negocijs impendisset: hac enim ratione nihil nō modestè atque humaniter fieri, nec modò haud inuidiose rem totam tractari, uerum etiā nihil de existimatione inde atque gloria detrahi. Hinc factum plerumque, & a præstantissimis & maximis usurpatum est uiris, ut rebus præclare ab se & prosperè gestis, fortem fortunamque impertire oportere censuerint. Sic Timoleo postquam tyrannos Siculos deiecit ac sustulit, Fortunæ condidit templum quæ magnificentissimè. Sic Pytho admirantibus eum Atheniensibus & honore ac laude prosequentibus, quod Cottyn interemisset: Dijs, inquit, habenda est gratia, quibus autoribus patratum facinus egregiè est, manu duntaxat & opera mea cōmodatò accepta. Iam uerò Theopopos Lacedæmoniorū rex, affirmanti cuidam, propterea Spartam saluam & incolumem esse, quod regibus uterē imperandi gnaris: Imò, inquit, & ciuibus & populo regibus obsequente, quam reuera ex altero alterū fit, atque utrumque immutatim se continet. Proinde plurimorū hæc fertur sententia, id maxime ad disciplinā ciuilem instituentiam attinere, ut principibus ciuitatis & reipub. rectè administrantibus, ciues quoque bene moratos & temperatos exhibeas. Plures enim ubique inueniri qui regantur, quam qui regunt. Rectoribus item reipub. administrandi, parui definiti que tēporis potestati dari, hos uerò qui in ciuitate uersant, per omnem feruē uitam regendos exhiberi. Pulcherrimū itaque & utilissimū institutū ciuilibus disciplinæ hoc est, ut principibus magistratibusque quisque obtemperet, etiam si opibus ac natalibus inferiores esse aliquatenus uideant. Indignū certè & uehementer absurdum negocium, tragœdiarū principem Theodorum, Polūmie, histrionem aliquem mercenarium humili quandoque oratione affari, propterea quod diadema & sceptrum gestat: in gubernanda uerò republica, atque rebus non confictis, sed ueris, magistratum idcirco à diuite quopiam & potente contemni & parui fieri, quod priuatis non ualet opibus, etiam si rerum angustia & difficultate laborare uideatur. Nempe hoc nomine dum existimationi magistratus per contumeliā & contemptum detrahitur, reipub. ipsius dignitas deijci ac premi uidetur, quando quidem pro se quisque maxime ipsam auctam & ornatā uelle tenet & debet, eisque suam ipsius gloriam, suam existimationē adijcere. In Sparta Ephoris reges cedebant, & si quis è reliquis ciuibus publicitus uocabatur, non cessim is neque ocioso, sed cursim atque per propter accedebat per forum, parendi ciuitati studiū præ se ferens, honoreque se in eo affici ratus, quod imperio ciuitatis obtemperare alacer uideret. At uerò sunt alij, insolentes profectō & prorsus agrestes & inciuiles, qui, tanquam inde sibi nomen atque potentiam uendicent, in publicis certaminibus ad ostentationem usque ludorum magistratos contemunt, & contumeliā consultò afficiunt. In Dionysijs pomparum principes & ductores obiurgant, prætores rident atque saggillant, & præfectis gymnicoiū ludorum insultant: stulti sanè, qui intelligere nequeunt, honorare quam honorari quid præstet, quam sæpenumero gloriosius & honorificentius sit. Maius enim ornamentum & decus affert homini præpotenti in ciuitate, si magistratum ipse deducit, ac ei se comitē adhibet, quam si ipse contra deducatur à magistratu: imò hoc inuidiam parit, illud solidam arguit gloriam, ut quæ à beneuolentia honorem habentium proficiscitur, præterquam quod etiam ciuitati ipsi dignitatem addit & decus. Pulchrum profectō spectaculum & iucundum, si prior is ad uestibulum prætorij prætorem salute impertiat, atque eum amplexus spaciando per urbem deambulet. Ciuile quoque illud popularēue, maledictum aliquod per iram perlatum a quo excipere animo, & nō ægerrimè ferre, & uel illud Diomedis per occasionē subdere: Laus hinc & honos sequetur. Vel illud Demosthenis: At nō modò Demosthenes est, sed statutorum moderator, sed pompe agendæ princeps, sed coronatus de more. Itaque ulciscendi cupidus in aliud est tempus reiicienda, ut alterutrū certè usu ueniat. Nam aut posteaque magistratu perfunctus fuerit, cōmodius iniuriā ulcisci poterimus: aut si intermissione persequendæ iniuriæ ira interea leniatur, lucro id deputabimus. Quod si de cōmodis reipub. agatur, omnium studio, opera, cura, fide & diligentia rei cōmuni prospiciendum erit, & aduersus quemuis magistratum solertissimè contendendum. Et si forte ij quibus reipub. gubernacula tradita sunt, ea urbanitate, modestia, prudentia uideant, ut facile & sine cōtentione quæ pro cōmodo reipub. dicantur excipiant, eos horum quibus sit opus admonitos & planè edoctos oportet, quibus te ipsum ita pollicitū uelis atque depromptum, ut tua rebus agendis opera uti queant: uerum si quam his subesse segnitie & cunctationē intelligas, uel improbitatē & fraudē suspiceris, oratione tum, studio, ope-

Vnius cuiusque est magistratui obtemperare, etiā se pauperiori.

Quando magistratibus aduersari liceat.

Cra sedulo reipub. adis necesse est. Reliquos quoque ciues quibus forte res non usque perspecta est, periculi admonitos imminenti oportet: nec ulla arte est negligendum, nec ciuitatis iura ac salus prodenda per speciem, scilicet non decere priuatum ciuem principum & magistratum gerentium res & munus paulo curiosius disquirere & scrutari, & hoc nomine administrationem alijs rite traditam ad se conari transferre. Parum hæc ualere, nullum obtinere locum omnino debent, ubi de salute rerum, & reipub. commodis agitur. Pulcherrimo enim iure, cum nunquam non recte agenti, atque ciuitatis saluti & commodis præclare prospicienti, primæ reipub. haud iniuria deferunt. Fuisse refert Xenophon in exercitu quendam, non imperatorem quidem, non ducem, non præfectum, sed prudentiam, uirtute, consilio, magnitudine animi facile principem, qui talis extitit, ut Græcos perseruarit. Philopœmenes quoque inter res præclare à se gestas, illo maxime facinore claruit, quod cum Agis Lacedæmoniorum rex copias ad Messenam oppidum aduouisset, & Achiuorum dux reformidans congressum suppetias ferre recusaret, ipse iniussu imperatoris strenuis quibusque uoluntarijs acceptis, atque in aciem directis, hostes irrupit, & ciuitatem salute periclitantem hac uia metu atque periculo liberauit. Non tamen pro quibusuis, exiguis scilicet & parui momenti rebus nouitati studendum est, & ordo ac modus rerum omnium perturbandus, sed aut pro necessarijs, & quæ dilationem sine pernicie ferre non possint, quale Philopœmenis fuit negocium: aut pro rebus illustribus & præclaris, cuiusmodi fuit Epaminondæ. Is enim contra legem definito sibi imperio, tempore quadrimestre spacium addidit, ingressusque Laconicam res Messenæ cōfecit. His rationibus extraordinarie innouandum aliquid est, ut uel necessitatis prætextu, si quæ occurrerendum erit uituperationi atque querelis, accusationem deprecare possis, uel magnitudine atque decore facinoris inceptum commode compensare. Celebratur ubique gentium Iasonis illa Thessalorum tyranni sententia, quam usurpasse in eos solitus traditur, quibus ullam molestiam aut uim intulisset: Qui magnis in rebus iustitiæ se cultorem haberi uult, eum ius aliquando in paruos uiolare necesse esse. Quam eiuſmodi uerba euestigio intelligi possunt præpotentis cuiuspiam esse, cupiditate & ui, non ratione & lege res administrare uolentis. Hoc uero recte ciuile præceptum est, parua plerumque quibusdam ratione cōcedenda esse, ut & maioribus resistere abstinere uel possis, & hos qui ad peccandum paulo petulantius propensi uidentur, facile coercere & retardare. Is enim morosum atque prorsus difficile populum efficere solet, qui gubernacula reipub. tenens, nimium in omni re se & uehementer seuerum, asperum, atque inexorabilem exhibet, nemini unquam cedens, nihil ulli condonans. Assuefacit nimirum is & in ducit populum, ut pertinaciter atque contentiose renitatur atque repugnet. Enim uero laxandus est aliquando, ut aiunt, pes, & fluctibus obsequendum, quando præsertim magna uentorum ac ingens uis, nunc prope obsecundantium, nunc resstantium: & cum lepidè atque scite alludendum assentiendumque deorum solennibus ludis atque spectaculis celebrandis, tum uero dissimulandum, atque consulto non nihil prætereundum, tanquam nec uideris quicquam, nec audieris: id quod domi plerumque puerorum errata de industria non obseruantes, quasi nesciamus intelligamusue, factitare solemus. Hinc maxime obiurgandi castigandique acrimonia & loquendi libertas, non uelut medicamentum identidem usurpatum, seu uetus atque abolitum, proque eo parum efficax parumque potens, sed ut uigens raritate ac fidem faciens, hos qui maiora grauioraque commiserunt, uehementius taxat, atque acrius mordere & pungere potest. Alexander sororem cum quodam honesta iuvene forma consuescere quum accepisset, haud rem grauate tulisse fertur, dixisseque, concedendum aliquatenus illi quoque esse, regno ut fruatur: quanquam non recte, neque pro dignitate & officio uidetur eiuſmodi factis concedere, quem minime oportuit petulantiam & perniciem, regni fruitionem existimare. Porro ut ciuile nequaquam pro uiribus populo permittendum censebit, ut in ciues per contumeliam sauiat, aliena bona diripiat, publica peculetur, uel perperam dissipet, suadendo potius, cōdocefaciendo, terrendo denique petulantem omni atque libidini repugnabit. Quales cupiditates ac pestes Cleon & pauit & auxit, aculeatumque fucum, ut inquit Plato, in ciuitatem inuexit. Quod si uulgus aliquando uetus aliquod & patrium festum uel dei solenne præterdendens, spectationem largitionemue aliquam non admodum sumptuosam, & benignitatem haud absurdam uidetur expetere, licet ei tum per magistratus & principes ciuitatis comoditate hac iucunditateque frui. Pleraque enim eiuſmodi rebus à Pericle aut Demetrio principe gestis inesse cōperiuntur. Cimmon quoque traditur deambulacris spatiosis, platanis ordine cōstitis atque in uersum dilatis, fori uariè exornasse. Catonem item accepimus, ut populū Rom. animaduertit ad mutationem reipub. perniciose propensiorē, Catilina rebus nouis studente, & Caio Cesare uarijs stimulante

Iasonis tyranni
sententia.

Nimiam magistratus
asperitatem
reipub. damnosam
esse.

Populi libidine
frenandam.

A stimulante artibus, retulisse in senatu, persuasisseque, ut largitio decerneretur, quæ inopia & angustia rerum laborantibus distributum exhiberetur: hoc nomine tumultum sedatum, hac uia seditionis suppressa semina, atque turbulentorum ciuium inhibuit impetum. Etenim quem admodum medicus est, magna ex parte corruptiore sanguine diminuto, parum ægroto deinceps innocui & salubris cibi afferre: sic uir ciuilem & reipub. princeps, dempta prius ignominia, damnosæ ciuitatis summo, leui deinde gratia & humanitate qualescunque molestias & querelas leniet atque solabitur. Erit quandoque in rem, quod populum intelligas nimio flagitare studio, id aliorum traducere, quod Demadem fecisse accepimus. Ei Quæstorem agenti, & prouentus ciuitatis curanti, Athenienses uisi sunt studio quodam induci, auxiliares triremes ipsi uelle mittere, qui modo ab Alexandro descuerant. Iubentibus itaque pecunias depromeret, & sine mora repræsentaret: Sunt, inquit, uobis uiri Athenienses paratæ pecuniæ, quas equidem in congijs deposueram, quod singuli dimidium minæ acciperetis. Verum si ad ista mauultis erogari eas, per me liceat uestris abutamini, & ad quæ cōplacitum est impendatis. Hac arte populi substituit imperus: & ne distributione illa fraudaret, expeditionem posthabuit, & in Alexandrum nihil criminis commisit. Pleraque enim incommoda non recta excutiendi uia amoliri atque depellere possis, ut ad ea propulsanda insinuatione & ambiundi artificio opus sit. Qua ratione usum Phocionem accepimus. Iussus enim copias in Bœotiam ducere, quæ tum expeditio non ei è reipub. fieri uidebatur, edixit, ut qui ex ephebis ad sexagesimum annum in ciuitate essent, ipsum cōtinuo sequerentur. Reclamantibus uero senioribus, & ætatem excusantibus, Nihil, inquit, absurdi edicto contineri suo: si quidem ipse octoginta natus annos copias ductitans unam profecturus esset. Hac ratione uulgi studia retundere poteris, si quando legationem uideris importunè flagitari, eiuſmodi decernendo, qui ad munus obeundum parum tibi idonei uideatur, easque sarcinas ac uasa deferant iubendo, quæ impedimento magis atque deornamento proficiscientibus, quam uel decori uel usui omnino futura sint. ad hæc te ipsum unam peregre profecturum pollicebere, modo quæ constituisses in expedito sint. Maxime uero omnium eos huc puto trahendos, & ipsi id quicquid est negocii committendum, qui suis inducunt studijs, harum rerum autores hortatoresque potissimum uidebantur existere: qui si munus recusent, rem totam, cuius se autores uoluerunt, ipsi destruant: sin suscipiant, laboribus difficultatibusque quoquo uersus impliciti, suæ ipsorum demeritiæ & temeritatis pœnas primi omnium luant. Quod si quod opus ingens ac utile curandum proponitur, ad quod conficiendum opera & diligentia multa opus sit, hic annitendum est, ut optimos amicorum tuorum, quibus rem perpetrandam committas, deligas, uel ex idoneis omnino eos desumas, qui facilitate atque mansuetudine maxime præstant: ut qui non per contentionem sibi inuicem refragando, sed consentientes atque concordēs negocii sint absoluturi, nempe prudentia sine studio æmulationis adhibita. Quinetiam tuam ipsius naturam expertus, si quid offeratur agendum, ad quod efficiendum alios te magis idoneos futuros intelligas, illis ut qui plus ualuerint, & rem commodius tractaturi sint, administrationem & munus committes. Quam uiam Diomedem sequutum accepimus, qui castra hostium exploratum cum mitteretur, posthabitis fortioribus, eum sibi delegit socium, qui prudentia maxime præstaret. Natura enim cōparatū uidetur, ut inter eos æmulatio contentiosa non innascatur, qui diuersa uirtute, diuersis uiribus, non eodem studij genere, operam rei cuiuspiam dant, ac eam disparibus quidem artibus, uerū pari diligentia uoluntateque curant. Quod si forte causam dicitur, seu legationem initurus, tu te ipsum ad dicendum intelligas parum idoneum, uirum dicendi peritum adiutorem tibi sociumque muneris desumere debes, ut Pelopidas Epaminondam. Sin ad alliciendum oratione populū parum es natus, & à gratificandi ratione alienatior, lepidum aliquem atque obsequiosum delige tibi, ut Callicratidam facere solitum legimus. Si uero ad labores tolerandos imbecilli tu es inefficacique corpore, industriū accipe & robustum, ut quondam Lamachum Nicias. His artibus Geryonem admirandum accepimus: qui enim multa crura, pleraque manus oculosque habere dicebatur, unico cuncta animo consilioque administrabat. Itaque reipub. gubernatores non modo ad usum ciuitatis corpora conferre debent, uerum quoque fortunas, uires, uniuersas copias, concordibus atque consentientibus animis tribuere, ut pro se quisque eandem rem quibus possit & sciat curando excellat: non quemadmodum Argonautæ relicto Hercule, coacti postea sunt muliebri ductu ueneficij & incantationibus sese saluos facere, & aureum uellus furari. Neque templum intrare uolentibus, foris est aurum omittendum, & ferrum uelut nullius rei introferendum: & quoniam iuris dicendi tribunal uelut commune omnibus templū patet,

Cupiditatem plebis
nonnunquam alio
traducendam.

In opere magno
ac utili curando
quid agendum.

C Iouis consiliarij, & Themidis & iustitiæ iudiciorum præsidis & domiciliū, euestigiō quēq; inde mouere oportet morbum auaritiæ, omnemq; comparandarū diuitiarum sollicitudinē tanq; ferrum ferrugine oblitum, ab animo amolūtum, ad mercaturā & nundinas atq; cōnatores & caupones reijcere, & seipsum aliorum uertere ad recta munera expeditum, admonitū prius & pro comperto habentem, eius semper corruptam futuram rationem uitæ, qui semel depeculari rempublicā, legere sacra, expilare sepulchra, bona amicorū surripere, negare credita, clientes prodere, falsō testimoniū dicere animum induxit: hunc inquam futurum consiliariū perfidum, iudicem irreligiosum, in magistratu gerendo quæstui & muneribus inhiantem, nullius, ut semel dixerim, iniuriā omnino expertem. Qua de re mihi haud uidetur plurib. differendū uerbis. Ambitio uerò etsi speciosior uideri potest auaritiā & lucrificandi cupiditate, nihilo tamen minus mihi uidetur pernicioſa reipublicæ: quippe cui maior inest audaciā, & quæ non deiectis neque ignauis innascitur animis, sed nouis, uigentibus & iuuenilibus: accedit plerunq; obsecundatio quædam & fauor populī, quo fit ut extollantur magis & intumescant, nec contineri proinde possint, nec facillē à quouis se tractari permittant. Plato quidem ait, adoleſcentes à primis omnino annis admonendos esse, aurum extrinsecus uel gestare, uel possidere nefas esse, ei qui illud intrinsecus, & animo ipso immixtū natura haberet: uirtutē, ut mea fert opinio, hoc nomine uolens significare, cuius primordia quædam, & ueluti semina hominī innata, ad consummationē eius pertinent. Ea ratione cōmonesciendos existimo, qui cupiditate honorū, & morbo ambitionis laborant, eiusmodi aurum ab se possideri, quod nulla aspersum labecula, omni peste uacuum, nec inuidiā uilla corrumpi, nec notari macula, nec fordibus ullis cōtaminari queat: quin memoria rerū priuatim publicèq; honeste gestarū indies augeatur & crescat. Quamobrem nō depictis opus est imaginibus, nō fictilibus signis, nō ex ære cōflatis staturis, in quibus id quod apparet probariq; potest, totum alienū & foris affictum est. Quandoquidē nō is ab inuisentibus laudatur, cui stat opus, & aut pictus uel factus, aut deniq; fabrefactus atq; compactus tubicen fortē quispiā uel fatelles, sed is cōmendatur qui fecit. Proinde Cato referta iam urbe Roma signis & staturis, suam ipsius listi uspiā non permisit, malle, in quiens, causam cur sibi nō steterit statua, quam cur flet requiri. si enim honores inuidiosi sunt, arbitranturq; uulgō homines ijs se debere gratiam, qui nō accipiunt: è contrario eos qui acceperunt, ipsi graues esse, dum quasi mercedem ea ab ijs efflagitāt, quibus indigere ipsi uident. Et ut qui præteruētus Syrtis ad fretum delatus & æstuaria, postea nauim euertit, nihil operæ precium is fecisse uideatur: ita qui Quæstor ærarium cōseruauit, prouentus publicos auxit, Consul deinde factus & ampliori præfectus munerī, repetundarum peculatusue damnatus est. Nam etsi sub rupes præaltas, celsumq; promontorium depulsus uidetur, mergitur tamen nihilominus & pessundatur. Magnus igitur ille, qui nulla eiusmodi rerum indigens, fugit ea & deprecatur, & omnino pro nihilo ducit. Quod si gratiam & benignitatem populī studio huc prolapsi, repudiare facillē, & ea carere non possis, satis sit tibi titulus & tabella, decretumq; publicum & herba, perinde atq; si inter ciues decertare, nō præmio argenteo ingentis proposito precij, sed de re sancta certē, & ad corollam usq; pertinente. Cuiusmodi Epimenidem ex arce donatum accepimus, posteaq; expurgat urbem. Anaxagoras uerò publicè decretis honoribus animo magno repudiatis, id sibi omnino postulasse cōmemoratur, ut quo die mortem obiret, pueris qui disciplinis & artibus operam darent, permitteretur feriatis ocari & ludere. Septem etiā Persis qui magos interemerant, eorumq; soboli honoris causa illud decretū est, ut anteriore capitis parte tiaram gestarēt: id enim signi facinus patratū inter se ex opposito dederant. Honos uerò Pittaco habitus ciuile aliquid præ se fert. Iustus enim quantum uellet ex eo agro sibi acciperet, quem ipse ciuibus uendicarat, quantum iaculum, quod ipse iaculatus erat, pertransijt, tantundem accepit. Publius uerò Romanus tantundem agri sibi quæsitum uoluit, quantum ipse qui claudus esset uno die peragrasset arando. Honos enim nō rei præclare gestæ merces esse debet, sed signum permanendæ rei ad multū tempus, ut illi superius memorati honores diu manserunt. Ex trecentis autē staturis Demetrio Phalereo honoris erectis causa, nullā ærugo attigit, nullam squalor fordidauit, nullam uetustas attriuit, quippe quæ adhuc illo uiuente subuersæ omnes sublataq; sunt. Demadis item staturæ deiectas, in matulas per cōtumeliā confatas accepimus. Pleriq; alij eiusmodi honores in contumeliā uersi, molesti odiosiq; habitū sunt: nec per improbitatem tantum eorum, quibus decreti fuerant, uerum etiam uastitas & amplitudo immoderata, cur anti quarenē, causa extitit. Proinde fortissimus atq; firmis-

Auaritia reijcienda.

Ambitio reipublice pernicioſa.

Asimus honoribus custos, modestia adhibenda est. Prægrandes enim honores, utpote superbi & tumidi, æquē ut statuae uastæ & immoderate proceritatis, citō simul & facillē corrumpunt. Appello autem nunc honores, quos uulgus sic æstimat: Empedocle enim autore, quod uulgō fas dicitur, sic ego quoq; accipio. Nam honorem uerum & solidum, & gratiā quæ eorum continetur beneuolentiā, qui beneficiorū memores, & gratiæ referendæ studiosissimi sunt, ciuilis uir nequaquā despiciet, neq; cōmittet ut quali existimari negligat, & ne suis uideatur placere, honorē ex industria fugitet & deuitet: quod sensit Democritus, quando ne canum quidem allusio, uelut salutatio, neq; equorum propemodum beneuolentiæ species uenatoribus equisonibusq; res omnino repudianda uidetur: quippe quam iucundam & utilem arbitrantur, putantq; affectionem eiusmodi cicuribus animalibus inculcandam, & penitus inferendam esse: qualis cōmemoratur Lysimachi canis, quales equos Achillis in Patroclum fuisse poëta refert. Mihi proinde præclarior cum apibus agi uidetur, si cultores altoresq; suos salutare, & mansuetē accipere confrescant, quam si infestis eos aculeis petant. Nunc uerò apes quidem fumo uexatæ pœnas possessoribus temeritatis atq; ferociæ dant, equi lasciuientes & duri fræno domant, cōtumaces canes coercentur collaribus, & quocunq; uel inuiti aguntur. Hominē uerò hominī nil aliud mansuetū & mitem reddat, quam beneuolentiæ fides, iustitiæ & probitatis certa opinio. Quocirca rectē Demosthenes sensisse uidetur, qui id maximē salutare ciuitatibus & firmū præsidium censet, ut tyrannis nullam liberi populī fidem habeant. Etenim pars illa animi, qua fidem habemus alijs, & credulitate afficimur, lubrica nimirū est, & facillimē falli induciq; potest. Et ut Cassandreg uaticinatio propterea nihil profuit patriæ, quod erat apud ciues in gloria, & fides ei nō habebatur (sic enim dicere adducitur: Incassum me Deus uoluit uaticinari, quādo ante cladē insana habita, post calamitatē sapiens sum appellata) sic fides Archytæ habita, & in Batum beneuolentiā ciuium magnopere ijs profuit, qui eorum opera & consilio uisunt. Proinde primū & maximū omnium, quæ existimationi honorum ciuium attribui possunt, fides certē est, quæ gradum ad agendū constituit, & aditum magna capessentibus præstat, propugnat secundo loco, armatq; & instruit bonos beneuolentiā ciuium aduersum obretractores & improbos: quādo quidem iuxta illud poëticū, ut mater ab infante suaui somno sopito abigit muscas, ita liuorem atq; inuidiam procul propellit & amolitur. Aequat præterea uires, & parem plebeium patritijs, ignobilem illustribus, in opem diuitibus, & magistratibus, priuatū facit, atq; ut semel dixerim, uirtute ueritateq; accedente, reipublicæ certis statibus & secundis gubernada suscipit, quæ res tibi, si animaduertas exempla, notesq; memoria rerum ratione contraria & diuersa hominum affectione gestarum, facillē compertior apparebit & euidentior. Dionysij uxorem stupratam, liberosq; prius omnia faria contumeliā scēdē affectos, interemptos demum accepimus: ad extremū concrematis corporibus, in mare de nauī cinerem sparsum. At Menandro regi Bactrorum hominī frugi atq; mitissimo, in expeditione & castris uita defuncto, cunctæ ciuitates regni, cunctiq; populī inferias de more & iusta magnificē cōmuni consensu soluerūt. Postremō de reliquijs cum diu decertatū esset quibus potissimū cōmendarentur, uox tandē inter omnes cōuenit, ut æquē partitæ singulis distribuerent pro rata parte, nempe quod monumentum illius uiri apud omnes pariter cum ueneratione existeret. Agrigentini cōtrā tyrannide Phalaridis liberati, publicè sanciuerūt, nulli ceruleo colore uestimentū gestare liceret, ideo quod tyranni fatellites, & corporis eius stipatores, eo colore subligati uti soliti erant. Persæ ad hanc usq; diem homines unco naso & amant, & pulchritudine præditos arbitrantur, in honorē Cyri, qui eiusmodi naso fuisse traditur. Quo fit ut amor ille ualidissimus atq; sanctissimus omnium meritō habeatur, quē per uirtutē quispiam à ciuibus & popularibus sibi comparat. Honores autē qui spectaculorū, largitionū, atq; gladiatorū editione constant, falsō quidem hi honores appellari uidentur, quippe qui à meretricijs adulationibus, nihil distant. Natura semper id multitudinī comparatū in promptu est, ut eroganti gratificantiq; statim arrideatur, & instabilis atq; unius diē ingētis gloriolæ species confestim exhibeatur. Rectē itaq; mihi naturam multitudinis cōspicatus uidetur qui primus dixit, largitionū corruptelæ inductione, libertatē populorū interijisse: uis enim omnis & robur frangitur multitudinis cupiditate accipiendi superatæ & uictæ, quanc; corruptores uulgi admonendi mihi uidentur, seipsos primos ijs artibus perdere atq; pessundare, quādo magno precio honores eiusmodi ementes, ferocius efficiūt uulgus, ostendūtq; ipsum rerum potiri, & dandi auferendiq; munera potestatem penes eum positam esse. Verum non idcirco circa munificentiam & benignitatem ciuilem sordidē aut parcē erit

Modestia fortissimus honoris custos.

Fides præcipua ad magna capessenda aditus.

Falsi honores.

C agendum, ubi scilicet rebus suppeditantibus legum atque morum permisso fieri possit: maiore enim odio diuitem populus suggillare & persequi solet, nihil per benignitatem & gratiam depromentem, quam inopem & egenum qui bona surripit publica & supplet: hoc enim necessitate acerba domina stimulantem, illud malignitate atque contemptu fieri arbitrantur. Esto itaque munificentia talis, quae primo gratuito & liberaliter, non alicuius recti causa appareat: hac enim ratione ipsos quos affeceris beneficio, admiratur te, & facile capium tur. Secundo loco, oblata occasione praetendendae urbanitatis frugalitatisque, uenerare deos, & per pietatem in honorem eorum opibus tuis utare. Magnopere enim affici multitudo solet, & in opinionem adduci colendos uenerandosque esse immortales deos, quando pietatem eorum conspiciunt, quos ipsi maxime ducunt, tam magnifice & alacriter diuina prosequuntur, atque tot sumptus haud grauatim impendentium. Et certe, ut inquit Plato, modulationem & cantum, cum Lydium, tum uero Phrygium adimam adolescentibus oportere, quos liberaliter institutos uelis, quod alter luctu atque coquestionibus deiecit atque affligit animum, alter ad libidinem & luxuriam irritat, & praecipitem agit: sic principem ciuitatis facere decet, ut ambitionem & sumptus, quibus alius irritatusque animus atrocior & ferocior fit, & scurrilitate quadam prodiga luxuriari uidetur, omni studio de ciuitate procul depellat atque eiciat. Quod si minus effici forte id potest, ab ipsis certe abhorreat, atque eos declinet, & ipsi refragat pro uiribus qui talia expetunt, & perniciosissimè student. Modicos uero temperatosque sumptus semper putet idoneos bene moratae ciuitati, quorum finis necessarius honestusue sit, & usus iucundus & gratus, modo noxa omnino atque contumelia uacet. Et si forte tibi adeo mediocres fortunae sunt, ut nisi centro & linea, ut aiunt, permensa ad ea quibus tibi opus sit suppeditare minime queant, non erit illiberale, non animi omnino summis si & humilis, inuoluntariam inopiam confiteri, dehinc locupletum sumptibus cedere, ne contentio inani studio ad grande aequum alienum constandum ineptè cogare, unde te ipsum non modo miserandum omnibus, uerumetiam irridendum exhibeas: difficultate enim rerum implicitus, occultam diu & abditam inopiam tenere quam poteris? Namque siue amicis molestiam & negocium exhibueris, siue creditoribus adulando alluseris, deprehendaris utcunque necesse est, indicesque te ipsum non modo nullam gloriam, nullas hac uia tibi opes parare, uerum contemptum & dedecus adipisci. Conducet itaque rebus tuis Phocionis atque Lamachii memoria saepe numero usurpata: quorum alter flagitantibus quibusdam Athenis, ut ad sacram rem faciendam quippiam etiam ipse pro uirili parte tribueret, & diu quasi daturum applaudentibus, Iniurius & impudens, inquit, profecto sim, si ad rem diuina uobis deopscantibus aliquid dare animum induxero, huic autem Callicli (digito creditorem ostendens) nihil reddidero. Lamachus uero in imperii expensum referre solitus traditur, quantum sibi in uestimentum atque crepidulas expendisset. Ermoni Thessali magistratum praeterea inopia deprecanti, iage nam uini singulis mensibus, & farinulae modicum de publico decreuerunt. His rationibus sit, ut neque fateri inopiam dedecori sit, & in ciuitatibus non desint qui possint benigne & laute accipere inopes, si dicendi fiduciam ac fidem ex uirtute habuerint. Quamobrem contineat se quisque maxime, & rebus sic consulat, sic modum constituat, ut nec in campum pedes aduersus equites dimicaturus descendat, nec in spectaculis, epulis, & in scena inops, cum locupletibus de magnificentia & gloria certaturus. Sanè uirtute innixus, animi praesentia rationeque fretus, ciuitatem regere pergat, ut inde non modo dignitas & maiestas quadam exoritur, uerum gratia quoque & beneuolentia recte concilietur: res profecto diuinitus Croesi optatio longe atque praestantior. Frugi namque moderatusque uir, non insolens, non nimium sui amans, nemini in ciuitate oneri esse potest, nulli acerbus & grauis, nulli uisus infestior: nam & salubris est, & natura communis, atque adire & affari uolentibus facilis, cuius domus non obse-rata, non occlusa, sed patens est omnibus, quod se quisque uelut è tempestate & fluctibus in portum tuto recipere possit. Nec humanitatem dumtaxat his rebus affert, quibus curandis ope simul & opera opus est, uerumetiam uota prosperè adsequentibus laetum se & hilaritatem exhibet, rursum offensis & aduersitate ulla affectis dolentem & moestum. Nusquam ulli molestus occurrit, nemini per importunitatem impedimento est, non longo seruatorum & comitum agmine insolens, non in balneis & theatris occupatione locorum curiosus, non delictis & nimio sumptu insignis, & propterea inuisus & grauis, sed aequus & lenis: moribus, ueste, uictu, educatione liberorum, uxoris atque familiae cultu, simul modestia & humanitate rebusque omnibus talis, ut facile agnoscere possis popularè hominem, qui se unum de cetero haberi ciuium ex animo studeat, qui beneuolum se & fidem consiliarium dubitatione astantibus praebat, afflictis patronum sine mercede, conubijs amicitiasque committendis facile aptumque

*Munificentia
qualis politico
conueniat.*

*Vir frugi ac
moderatus.*

A aptumque conciliatorem. Hunc magnam partem diei in curia reipublicae in foro amicis impertiri quotidie uidere licebit, reliquum uita spacium ea ratione dispensare, ut curas, sollicitudinem, atque desideria ciuitatis ad se undecumque conuertere, atque pro uiribus componere, & ad meliorem conditionem redigere prompto & alacri animo pergat, imitatus Caeciam, qui stando nubila ad se contrahere fertur. Non enim cessationem & otium, quod plerique passim facere solent, quaerit, sed reipublicae praecclare administrandae omnem operam, atque adeo uitam ipsam impendit: quibus artibus ciues ad se conuertere uult, edoctos atque bene admonitos, quae sit boni ciuis in rempublicam cura, qualis prudentia, rursus cuiusmodi aliorum sint falsa adulterinaque adulationes, & perniciose illecebrae. Etenim assentatores Demetrii alios non appellandos reges censebant: quippe qui Seleucum elephantorum magistrum, Lysimachum gazae & cararij custodem, Ptolemaeum nauarchum, Agathoclem praefectum insularum dicitare consueuerunt. Populus certe etsi prudentem & bonum ciuem initio forte spernere, atque nonnunquam paruifacere uideatur, percognita tamen animaduersione simplicitate ueritateque morum eius, eum postea ciuilem omnino uirum, eum popularem, eum ciuitatis principem arbitrantur. Ex reliquis chorearum atque pomparum ductorem alium, epularum alium praebitorem, ludorum hunc magistrum, & aliam alium arbitrantur & uocant. Et ut in conuiujs usu uenit, Callias Alcibiadesue epulum praebet, & sumptum facit, Socrates autem obseruatur, ad Socratem omnes congerunt oculos: sic in sanis & liberis ciuitatibus limenias erogat & largitur, Lichas apparat praebetque cenas, Niceratus dux est pomparum, & choreas apte committit: uerum Epaminondas, Aristides, Lysander magistratus gerunt, copias ductitant, imperijs ubique funguntur, domi ac foris rempublicam administrant. Huc itaque intueri oportet, non animis deici, non expauescere & penè consternari gloriolam spectantem, quae fauore atque applausu uulgaris, de theatris, de culina, de popina, de strage hominum repente exorta, & fragiliter comparata sit. Proinde nil honorabile, nil honestum, nihil praecclarum & graue in se, nihil solidum continens, non diu mansura, parum uictura, una cum ludis gladiatorijs & scenis ipsa quoque merito peritura funditus est. Qui aparia curant, & ipsis apibus ere & usu nutriendis operam sedulo dant, quas ingenti bombo & strepitu de cellulis conspiciunt pro dire, ualidas eas atque uberes esse coniectant. Quae uero Deus ciuilibus & ratione praediti examinis cura atque cultui praefecit, quiete is atque mansuetudine populi felicitatem eius potissimum metitur, & coniectura consequitur: & reliqua quidem Solonis praeccepta & instituta amplexabitur ac admittet, postremo pro uiribus imitabitur. Illud autem admirabile certe, & haerebit diu & dubitabit, qua tandem uir ille ratione adductus lege cauentem duxerit, qui scissa ciuitate per seditionem bifariam, neutri se parti addixerit, inter ignominiosos eum oportere referri. Non enim corpore aliquo affecto & morbido, de membris iam morbo & uitio occupatis, initium conualescendi & salus speratur progredi posse: quin ubi uis ualidiorum membrorum praeualere inceperit, inde uelut quoddam temperamentum proficiscens, uires serpentis iam morbi reprimat, & indies magis retundit. Natura dehinc optulante immutatio fit, & membra languore iam laesa ad salutem pristinam redeunt. Sanè populo seditionis uitio laboranti, non tamen graui & deplorato, sed quod curari aliquatenus inuenerit, queat, ex partibus sanis certe & bene ualentibus temperamentum salubre afferri debet, atque in hac medendi ratione perseverandum est, ac penitus insistentium. Etenim uis atque uirtus bene ualentium partium, apte, atque ut ita dicam, familiariter in membra morbida influens, mirum agit in modum. Pleraque autem ciuitates omnibus perturbatae partibus, nulla uis foris compulsa, nulla malorum castigacione adepta, radicitus subuersae interierunt. Ci uibus itaque pereuntibus, nullo sensu moueri, nihil dolere, tranquillitatem animi atque adeo indolentiam praedicare, uitam otiosam tanquam beatam uerbis extollere, perinde utique est ac aliorum miseris oblectari, & gaudere calamitatibus uideare. Imò Theramenis cothurnum induere debes, ut utrisque conuenias, neutris tamen addictus: qua ratione uideberis neutris iniuriam facere, & propterea non alienus: utrisque opitulari, proinde communis: nec concitabis aduersum te ullam inuidiam, scilicet quia sis solus expertus malorum, caeteris calamitate afflictis, quippe qui uicem utrorumque pariter indolere uideri possis. Iam uero optimum & potissimum omnium illud est, longè lateque prospicere, ne quando seditio ulla erumpat, opus profecto orationis & disciplinae ciuilibus maximum & pulcherrimum. Etenim ciuitatibus illa sunt bona optanda maxime, pax, inquam, libertas, feracitas cum agrorum, tum uero hominum, postremo concordia. At ad pacem comparandam hac tempestate, nullius boni ciuis auxilio ciuitates indigere uidentur, fugato iam & de medio omni genere belli sublato, tum intestini, tum barbari. Libertatis uero tantundem possidetur, quantum rerum

Seditionis tempestate quomodo sese gerendū.

Opus ciuilibus discipline maximum. Ciuitatibus quae bona optanda.

*Dissidia ciuium
quomodo tollen-
da.*

C domini impartendū populis arbitrantur: amplius autem optare, utique non est utile. Feracitatem atq; proventus agrorum, anni temperiem, & clementiā cœli, mulierum partus, & parentibus similes natos, prognatis incolumitatē & sospitatem, modestissimus quisq; sibi ac ciuibus à dijs immortalibus postulat. Reliquū ergo est, quod uirō ciuili nullare inferius existimandū uidetur, ut rebus administrationi ciuium subiectis ita utatur uir bonus, sic moderetur, ut amicitia & consensus inter ciues conciliari, contentiones & inimicitia tolli penitus uideantur: & quod in amicorum dissidijs usu uenit, qui se priorem iniuria affectum putat, eum priorem quoq; adeas, atq; oratione soleris, ostendasq; te unā secum dolere, & iniuriam æquē ferre. His iactis, mœrorem lenire incipito, hominemq; docere, non eos cōmendari solitos qui alijs iniuriam intulerint, quīue pertinaciter & obnixē superare cōtendant, sed qui illatam iniuriam animo ex quo, uel certē forti tulisse uident. Hi enim non modō mansuetudine & morū facilitate, uerū quoq; prudentia & animi magnitudine præstāt, propterea quod paruis rebus cedētes, maximis atq; pulcherrimis obtinēt & euincūt. Ad hæc priuatim singulos publiceq; uniuersos admonitos & doctos oportet, cōditionem imbecillitatemq; rerum præsentū Græciæ cernere. Bene enim cum sapientibus agi existimandū est, si quietē ac cōcorditer uitam agere liceat, quādo quidem nil fors præclarū reliquum fecit, de quo in medium decertetur. Quis enim principatus, quod imperium, quæ gloriæ materies his qui supersunt relicta est: quæ omnino agendī potestas, quam quoduis decretū Proconsulis facillē non inuertat, & destruere possit: quæ ue, etiam si integra permaneat, digna haberi & idonea possit, cui magnopere studeas, & operā nauas? Enim uerō non semper incendia de sacris publicisue ædibus initiū sumunt, sed saepe numero è domuncula, lucerna parumper neglecta, ingens erumpit flamma: uel ignis sensim conceptus, palea deinde & fomentis recoillatus mirum in modum ardere incipit, & primis quibusque correptis longius serpere, & maximam stragem dare. Ita seditiones in ciuitatibus nō magnæ semper contentiones, nec de publicis rebus dissidia incendere cōcitarēq; solent, uerum plerumq; priuatis creatæ offensionibus, in publicam pestem certan do progressæ sunt, studijs & contentionibus mutuis auctæ. Quas ob res principem ciuitatis & uirum ciuilem oportet eiusmodi parua futuræ cladis in initia nihilo segnius præuenire, itaq; curanda & opprimenda suscipere, ut aut nusquā existere possint, aut si qua extiterint præfocentur, ne paulatim assumptis uiribus luculenter succrescant, postremō suapte magnitudine rempub. taxent & occupent. Quod si tolli penitus nequeant, ad eos saltem reiciantur, è quorū priuatis studijs & dissensionibus ortum sumpsisse uidentur. At tendendum præterea sibi ducat, & alijs prædicandum, sæpe usū uenire, priuatis & paruis neglectis rebus in initio, nulla cura, nullis medicamentis adhibitis, inde calamitates etiā publicas extitisse. Delphis maximam idcirco seditionem ortam accepimus, quod Orgilaus Phalidis filius Cratetis ducturus filiam, dum rem sacram de more facere uult, cratera stan tem inter libandum ultrō fortēq; derepentē ruptum animaduertit: portentum hoc deuouendum ratus, infectis nuptijs, relicta sponsa, cum patre inde cōestim abiit. Ea re Crates infensus, Orgilaum & fratrem non multō post sacrificantes adortus, ut præcipites se darent pessum iri compulit. Iterum amicos familiaresq; supplices in templo Prouidentię impetu dato oppressit. Postremō multis talibus factis Orgilai fratres Cratetem & factionis eius homines ex composito aggressi interemerunt, deq; pecunijs, nuncupatis Piacularibus, inferiora templa ædificauerunt. Adolescens Syraculis quidam amata adolescentis amici profecti peregrē, sibi creditæ stuprum intulit: rediens ille rescituit facinus, ulturusq; iniuriam inuicem uxorem amici stuprauit. Re uulgarī cœpta, maior natu ciuis in senatū retulit, utriq; ab urbe eliminari, priusq; ciuitas uelut cōtagio sceleris infecta, ad diuersa propensa studia, & ad intestinas hinc profecta inimicitias seipsam euertat: ceterum persuadere senatum potis non fuit. Orta seditione, in diuersasq; partes ciuibus raptis, quæ fuerat egregia ciuitas, maximis implicata malis, uarijsq; agitata calamitatibus demū corruit. Iam ipse tu tibi domi tenes certa exempla, inimicitias (inquam) Pardaī atq; Tyrrheni. Qua in re parum abfuit, quo minus urbs Sardes euerteretur, de paruis priuatisq; causis, in seditionem & bellum intestinū impulsā. Ciuilem itaq; uirum eiusmodi tanquā in corpore aliquo uitia, quæ possunt emanare latius, nequaquā contemnere & floccifacere decet, sed prouisa eminus statim opprimenda suscipere. Qui enim hæc prospicit, is ea quæ magna sunt, parua efficere, & parua ipsa in nihilum redigere possit, ut inquit Cato. Ad quæ persuadenda nulla mihi uideri potest potior ratio, quam si inducas animum, in tuis priuatis disceptationibus mansuetum te ipsum & exorabilem exhibere, atq; in primis persistere causis, nulla

*Tumultuū prin-
cipia diligenter
præuenienda.*

per

A per contentionē concitandæ iræ gratia adiecta materia, nullis irritatis affectibus, quibus negociū magis exasperetur, & æquo acerbius fiat, iam lucra castibusq; certantiū manus loris uinciri leniter & pauxillū prohiberi consuevit, nempe ut iustus molliter emittant, & inflicta uulnera nō magnū dolorem afferant, ne certatores doloris cōmoti sensu, ad grauem & penē insanabilem pugnanā exandescētiā prouehantur. Simili ratione in foro, & ciuilibus controuersijs, sat erit nudis explicatisq; rationibus causam simpliciter agere, non confictis ad libidinem criminibus, congestis maledictis undiq; & iurgijs atq; minis admixtis, tanq; ueneno tela inficere, eaq; præacuta in aduersarium per insidias iactare: quo fit, ut causæ suapte natura leues atq; priuatæ, ad publica crimina, deploratq; luem studio & contentione trahantur. Qui uerō se talem in causis proprijs exhibere potest, is profectō facillē persuadere alijs, ut se uolentes libentesq; dicto eius audientes exhibeant, quando maxime publicæ ipsæ contentiones & controuersiæ, si priuatas offensiones subducas ac demas, leuiores effici solent, nec molestū quippiā insanabileue omnino afferre.

Plutarchi de uirtute morum lib.

CAROLO VALGVLIO BRIXIANO INTERP.

DE VIRTUTE, quæ ad mores spectare dicitur atque existimatur, maxime uerō uti à contemplatiua differt, quod animi affectum materia, & rationem formæ gerentem uices habeat, differere propositū est, quæq; sit eius substantia, & quomodo naturaliter subsistat, & utrum ea pars animi quæ illam suscepit, propria ratione sit composita & moderata, an particeps sit alieni: idq; si ita est, num ut ea quæ cum præstantiore uicōmixta sunt, an potius quod ueluti præfectura quadam atque imperio utatur, alterius particeps esse principis dicitur potestatis. Quod autem uirtus omnino à materia semota atq; impermissa esse, ac permanere possit, latissimè patere arbitror. Sed aliorum præstat breuibus recensere sententias, non historiæ magis causa, quam ut nostra clariora atq; firmiora explicatis illis existant. Menedemus itaq; Eretrienis multitudinem sustulit uirtutū ac differentias, quasi una esset, ac pluribus nominibus uteretur. Idem enim temperantiam ac fortitudinē & iustitiam, ueluti gladiū & ensē appellari, Aristoteli Chius unam & ipse substantiam uirtutis faciebat, eamq; appellabat sanitatem: sed differentes numerosasq; fieri asserbat, cum aliud atq; aliud spectaretur: ut si quis uisum nostrum cum alba contuetur, albiuifum, & cum atra, atriuifum appellare uelit, aut quid aliud huiusmodi. Nam cum uirtus quid sit agendum, quid ue fugiendum considerat, prudentiam appellari contendebat: cupiditates uerō cōrcentem, & modum uoluptatibus adhibentem, temperantiam: quæ autem in societatibus, & rebus cum alijs cōtractandis uersatur, iustitiam. quæadmodū gladius cum sit unus, aliud aliās secat: & ignis in diuersas agit materias eadē utens natura. Videtur autem & Zeno Cittieus in eandem descendere sententiam, definiens iustitiam esse prudentiam, quæ surum cuiq; tribuit, in rebusq; assumendis temperantiam, & in perpetiendis fortitudinē. Et qui ipsum tuentur, censent in his scientiam à Zene non prudentiā appellari. Chrysippus uerō suā cuiq; qualitati ratus uirtutē attributā esse, examen, ut inquit Plato, nec ulitatum, nec cognitum excitauit uirtutum. Ut enim à forti ac mansueto fortitudinē & mansuetudinē, & à iusto iustitiā, sic à gratioso gratiositates, & à bono bonitates, & à magno magnitudines, à pulchro pulchritudines, atq; alias huiusmodi dexteritates, comitates & urbanitates in numero uirtutū ponēs, multis absurdisq; nominibus nihil indigentē referit philosophiā. Cōmuniter autem inter hos omnes conuenit, uirtutem esse principis animi dispositionem, & facultatem quandam à ratione manantem, quin potius ipsam esse rationem: idq; firmum & ratum, & immutabile habent, nec putant id animi quod ratione uacat, affectibusq; perturbatur, discrimine ullo, naturaq; ipsa animi ab eo quod ratione præditum est, esse distinctum: sed eandem animi partem, quam intellectum principemq; appellant, continuis mutationibus conuersionibusq; obnoxiam, & in affectionibus, & per uarias habitus uel dispositionis mutationes uitium fieri atque uirtutem, ac nihil in se habentem quod sit expertus rationis, dicitq; à ratione auersum, quum motus animi auidē concitatus ac uehemens atq; impotens, ad ali quid absurdum præter delectū rationis effertur. Affectum enim esse dicunt rationem improbam atq; effrenatam & proteruam, ex prauo peccantēq; iudicio ortam, quum uehe-

*Virtus à materia
sumnota.*

Virtus quid.

Affectum.

C

C mentiam roburque accepit. Hi autem mihi ignorasse uidentur, quod quisque nostrum uere duplex compositusque est, nec illam animi duplicitatem praeuidisse, sed tantum perspicuam illam, quae est animi & corporis, comixtionem. Quod uero ipsius animi in seipso compositum sit quiddam biforme atque dissimile, quasi alio corpore rationis experte atque participem comixtum & compactum, Pythagoram nesciuisse non est consentaneum, coniecturam facientibus a studio musicae illius uiri, quam animo pacandi sedandisque eius gratia adhibebat, tanquam non uniuersus praeeptioni doctrinisque obtemperaret, nec a uitio ratione distraheretur, sed alio quodam persuadendi praesidio indigeret, & formatione atque conciliatione, nisi omnino ad philosophiam intractabilis atque inobediens esset futurus. Sed apertissime & constanter atque indubitate Plato intellexit, quod huius mundi animans nec simplex est nec incompertus, nec uniformis, sed ex eiusdem atque alterius potestate comixtus, tum eodem semper se modo regens & uersans, unoque ac simili ordine utens, constanti atque praeualido, tum in contrarios errabundosque motus ac circulos diuisus, primordium dissidii & mutationis, ortibus & corruptionibus que fiunt in terra, dedit. Humanus quoque animus pars uel lectum cum sit uniuersi, & rationibus numericisque ad illorum coelestium exemplum compactus, nec est simplex, nec unius modi, sed alterum habet intelligentiam atque rationem, quam praestare naturaliter imperareque homini conueniens est: alterum uero turbulentiam affectuum habet, impositaque rationis est, & erroribus refertum, & sua uis suaque sponte inordinatum. Quo rursus bipartito, aliud semper cum corpore uersari, ipsumque colere sua pte natura desiderat, & appellatur concupiscentia. Alia uero pars interdum ipsi se dedit appetentiae, quando que uero rationi uim roburque suppeditat, eaque dicitur irascencia. Declaratur autem in primis differentia compositi rationis atque intelligentiae partis, itinere contrario aduersus concupisibilem & irascibilem, quod haec alia sunt & diuersa, cum saepe non obtemperare ei quod optimum est ac reluctari, manifesto deprehendantur. His principis plurimum usus est Aristoteles, ut ex eius scriptis late patet. Postea uero irascibilem concupiscentiae attribuit, quod ira libido quaedam sit uindictae: perpetuoque usus est parte affectibus perturbata rationeque carente, tanquam differenti ab ea quae est particeps ipsius: non quia omnino sit experta rationis, quemadmodum ea animi pars qua sentimus, nutrimentumque suscipimus & uegetamur: nam haec omnino rationem non audiunt, & modo quodam surda ex carne germinarunt, ac penitus in corpore sunt demersa. Quae uero affectionibus obnoxia est, quantum propria caret ratione, & est experta eius, alioqui tamen ut eam audiret, ad ipsamque se conuerteret, cederet, & informaretur, natura facultatem concessit, nisi in totum perditam profligataque exisset a uoluptate uictuque intemperanti. Qui autem admirantur quomodo parere rationi possit id quod rationem non habet, hi mihi non uidentur mente complecti, quantum sint rationis uires, & quod penetrent, occupando & ducendo non duris quidem nec renitentibus modis, sed informantibus, & ad cedendum parendumque disponentibus: quae res est omni necessitate ac uiolentia ad transigendum efficacior. quando quidem spiritus ac nerui, & ossa, & reliquae corporis partes ratione carent: sed cum animi motus oritur, quatiens quasi habenas ratione, omnes intenduntur, & expediuntur, & parent. Pedes ad cursum parati, manusque ad iaciendum atque capiendum, id animo cogitante, sunt praesto. Praeclare autem poeta id quod ratione uacat, & affectus habet turbidos, & concupiscentia conformatur, his carminibus ante oculos ponit:

Illi, dum lachrymans luget praesente marito,

Formosae malae lachrymarum rore madebant.

Vxorem sed flentem animo miserantis Vlysis

Lumina palpebris stabant immota quietis,

Cornu aeu & ferrum, mente occultante dolorem.

Ad eum obedientem iudicio rationis habebat, & spiritum, & sanguinem, & lachrymas. Declarant id quoque in formosis, quos tangi uetat & ratio & lex, pudendorum fugae & recessus, quae iacent ac minime commouentur. Quae res praesertim amantibus uenire solet usu, cum postea fororis aut filiae amatores per imprudentiam fuisse cognouerunt: tum enim sese contraxit cupiditas & inhorruit, corpusque partes suas consentientes cum iudicio praebuit. Enim uero cibos atque obsonia saepe aliqui perlibenter assumpserunt, qui postquam senserunt & didicerunt aliquid se impurum & illegitimum edisse, non modo iram morsumque iudicio adhibuerunt, uerum & corpus ad opinionem conuersum & completum, uomitiones nauseantesque disturbationes occupant. Vereor autem, ne omnino friuola pueriliaque oratione exequi uidear, psalteria, lyras, pectidas, tibiasque persequens, & quaecumque musicae consona, & inde appellata

Humani animi
distributio.

Rationi parere
quomodo possit
id quod ratione
caret.

A lata architectantur homines. Affectibus humanis inanimata conueniunt, simulque flent & concinunt, & una intemperanter feruntur, iudicia, affectiones, moresque utentium referentia. Nam & Zenonem in theatrum ad citharam, canente Amcebo, Eamus, dixisse discipulis ferunt, ut perdicamus quae intelletina, & nerui, & ligna ac ossa, rationis rhythmicque participantia, & ordinis, concentum uocemque edunt. Sed his praetermissis libenter eos interrogarem, si canes & equos auesque domesticas uident consuetudine quadam & educatione ac praeeptione uoces prudentes reddere, rationisque obtemperantes motus & habitus, actionesque, moderationem quandam & utilitatem nostram continentes, Homerumque dicentem audiunt, Achillem equos hominesque hortari solitum ad pugnam: cur adhuc admirantur ac dubitant, id quod irascitur in nobis, & cupit, & dolet, & laetatur, obedire prudentiae, ab eaque affici, cum & incola sit, nec abscissum, nec extrinsecus fictum, neque ulla necessitate aut plagis formatum, sed a natura dependeat, cum ea semper uersetur, educetur, & consuetudine compleatur ac more: unde recte appellati sunt mores. Sunt enim mores, (ut compressae dicam) qualitas animi ratione uacantis. Quod nomen inditum fuit propterea, quod qualitatem hanc & differentiam a more ipse animus irrationalis a ratione conformatus capit. Cui quidem non est consilium, commotiones animi & affectus stirpitus euellere, neque enim potest, nec opus est, nec expedit, sed terminum quendam & ordinem ei praescribere, moralesque uirtutes constituere: quae quidem sine affectione motuque non sunt, sed symmetriae ipsorum & mediocritates. Imprimunt enim & informat ipsa prudentia commotarum affectionum uim, habitumque constituit urbanum. Tria enim haec in animo esse dicunt, potentiam, affectum, & habitum. Potestas principium est & materia affectus, ut iracundia, uerecundia, atque huiusmodi procliuitates. Affectus est ipsius potentiae commotio quaedam. Habitus uero, uis & confirmatio potentiae in parte irrationali a consuetudine insita. Si perperam a ratione ductata, & recta fuerit affectio, uitium existit: sin probè, emergit uirtus. Sed quoniam non omnem uirtutem mediocritatem faciunt, nec moralem emellant, de earum uirtutum differentia altius repetito principio dicendum est. Rerum omnium alia absolute quodammodo se habent, ut terra, & coelum, & astra: alia erga nos modo quodam affecta sunt, ut bonum, malum, eligendum, fugiendum, uoluptas, dolor. Vtrumque ratio complectitur. Superioris generis scientia est & contemplatio. Ex altero, quod uidelicet nos respectat, deliberandi facultas oritur & agendi. Huius uirtus est prudentia, illius uero sapientia. A sapientia autem differt prudentia in eo, quod a contemplandi genere ad actiuum affectionibusque agitatum, conuersione & respectu quodam facto secundum rationem prudentia subsistit: quapropter prudentiae fortuna opus est. Sapientia uero ne consilio quidem eget ad suum finem consequendum: in aeternis enim, & eodem semper modo se habentibus uersatur. Et quemadmodum Geometra non consultat utrum triangulus inter nos angulos habeat, duobus rectis equales, sed nouit: (sunt enim consilia earum rerum, quae alias aliter se habent, non autem firmarum atque immutabilium) sic mens contemplatiua, prima & stabilia, unam sempiternamque naturam habentia, nullisque obnoxia mutationibus exercens, a consilio capiendo libera est. At prudentiam in rebus errorum ac turbulentiae plenae immerfam, saepe cum fortuitis misceri necesse est, & consultatione in rebus dubijs uti, & ubi consuluerit, iam agere irrationali quoque assistente atque praesente, & simul a iudicij tracto: motione enim indigent animi naturalis, qui quidem in affectione mores efficit, ratione indigens moderatrice, ut ille motus mediocris adsit, nec ultra modum citraue consistat. Quod enim uacat ratione, & affectionibus scaturit, commotionibus utitur tum uehementioribus & concitatis, tum mollioribus lentioribusque quam conueniat: quo fit ut in omni actione nostra officium uno modo perficiatur, & pluribus ab eo discendatur. Affectio enim signi una simplexque est, aberratio autem multiplex, siue quid praestet mediocritati, siue ab ea superetur. Huius igitur quae in rebus agendis uersatur rationis secundum naturam munus est, immoderatos redundantesque affectus & commotiones coercere ac refecare. Vbi enim praebecillitate, atque mollitia, ac metu, uel torpore motus refugit, officiumque & honestatem deserit, tum praesto est illum excitans & subleuans. Vbi uero contra sese effert insolenter plurimus atque inconditus & inordinatus, uehementiam aufert & reprimit, atque ita affectuum commotionem moderans, & intra terminos continens, uirtutes morum in parte animi experte rationis constituit, inter excessum atque defectum medium obtinentes locum. Non tamen omnem uirtutem in mediocritate inesse dicendum est, sed est quaedam minime indiga eius animi partis quae est rationis imposita, in pura constantique mente constituta, sapientia uidelicet atque prudentia, sua pte natura

Mores quid, et
unde dicantur.

Sapientia et
prudentia quid
differant.

Rationis
munus.

Cra perfecta, præstantiaq; rationis & summitas ac uis, qua summa diuinitas sciētia atq; beatitudo intēditur. Hæc uerò corporis gratia necessaria, & affectuū & cōmōtionum egens, quibus tanq; instrumentis & ministerijs ad res agendas utatur, irrationalis animi haudquaq; existens interitus, nec extinctio, ordo atq; modus, sua quidem uis, & ipsa qualitate summitas est, quantitate uerò mediocritas circūcidens & amputans quod redundat & deest. Quoniā autē medium multipliciter dicitur, quod mediū genus uirtus teneat, dicendum uidetur. Cōmixtum igitur mediū est simpliciu, ut albi & nigri fuscus color: & quod cōtinet & continet, ipsius cōtinentis & cōtenti, ut duodenarij & quaternarij octonarij numerus est mediū: & quod neutrius extremi particeps est, ut boni & mali quod est indifferens. Nullo ex his modo uirtus medietas dicēda est: neq; enim cōmixtio est uirtuū, neq; continet superatū, neq; continetur ab excedente id quod decet, neq; omnino ab affectionū motibus libera est, in quibus est magis & minus. Fit ergo, in primisq; dicitur medietas ei qui est in sonis atq; harmonia cōgruenter. Ea enim uox est cōcīna, quemadmodum in fidibus postrema & suprema, quarū alterius nimiam acuitatē, alterius grauitatem deuitat: ipsaq; cum sit motus atq; potentia in irrationali anima, quod solutū & languidū est, aut intentum, atq; omnino plus & minus ab appetitione naturali amputat & demit, modum atq; constantiam affectibus adhibens. Fortitudinē itaq; mediocritatē esse dicit timiditatis & temeritatis, quarū altera superatur a modo, altera eum excedit in irascentiæ affectu. Liberalitatē uerò auaritiæ & prodigalitatis: mansuetudinē indolentiæ & crudelitatis: ipsamq; iustitiam in cōmercijs nec minus nec plus quam cōueniat tribuentē. Temperantiam autē in medio stuporis siue insensibilitatis & intemperantiæ semper cupiditates refrenantē. In quo maximē apparet cognitio differentiæ partis animi quæ est expers, & eius quæ est compos rationis, & quantum inter affectū interlit & rationē ostendit. Haud enim a cōtinentia differret temperantia, nec ab intemperantia discreparet incōtinentia, cum utraq; in uoluptatibus cupiditatibusq; uersetur, si idem in animo esset, quod naturaliter appetit, & quod iudicat. Nunc autē temperantia est, cum quasi pecudem irrationalem animā, obedientē ac mitem ratio regit & tractat, in cupiditatibus ipsa utens cedente, moderationē & id quod decet suscipiente. At cōtinentis agit quidem & ipse illam ualida ratione, ac superante cupiditates, uerū nō sine dolore parentem, sed obliquam, & tergiuersantem ducit, tanq; plagis & fræno coactam atq; compulsam, certamine intestino atque tumultu completus. Quale similitudine quadam Plato fingit in iumentis esse uehiculum animæ trahentibus, cum deterius sub iugo cum meliori colluctatur, & aurigam conturbat, resistere a tergo & summa cura contendere acriter coactum semper, ne punicea e manibus excidant lora, ut inquit Simonides. Quare nō censent uirtutem perfectam esse cōtinentiam, sed diminutam: non enim medietas existit ex consonantia prauis ad bonum, neq; refectus est affectus uehementior, neq; obtemperat prudentiæ, nec cum ea consentit appetitus, sed accipit, & facit dolorem necessitate repressus, tanq; in seditione hostis et inimicus simul habitat: odoribus simul & pæanibus & gemitibus completus est cōtinentis animus, propter inæquabilitatem atq; dissidium. Quam ob causam incōtinentiam esse diminutum uicium, & intemperantiam ex toto uicium arbitrantur. Cum enim habeat affectum, & rationē improbam, & perturbatam, tum cupiendo ad id quod turpe est prolabitur, tum improbè iudicando cupiditatibus assentitur, sensumq; abijcit peccatorū. At incōtinentia ratione iudicium rectum tuetur, affectione uerò ualidiore quam sit ratio, præter iudicium fertur. Vnde ab intemperantia differt, quod in incōtinentia ab affectu superatur ratio, in illa ne pugnat quidem: in hac contradicens cupiditates sectatur, in illa cum assensione subsequitur: in hac cum dolore particeps est malefactorū, in illa cum uoluptate: in hac inuitus honestatem prodit, in illa libens turpitudinem amplectitur. Et harum quoque differentiam nō modò facta, sed etiam oratio declarat. Intemperantū enim sunt uoces huiusmodi:

Gratia quæ, uel quid iucundum, si Venus absit

Aurea: curæ hæc quum non mihi erunt, moriar.

Et alius inquit: Bibere, & esse, & Veneri uti, cætera ego omnia additamenta uoco. Hic toto ex animo cum uoluptatibus consentit, easq; tuetur. Nec minus qui dixit, Sine me intrare, hoc enim mihi expedit, iudicium cum affectu ægrotans habet. Incōtinentiæ uerò longè aliæ, ac discrepantes: Rectè sentientem me uiolat natura. Et illud: Hei hei coelitus inuectum est hominib. malum, quum quis meliora uidet probatq; deteriora sequitur. Simul & illud: Trahit iam uis iræ, nec queo resistere, littoralis ut hamus ancoræ in mari.

Littoralem

Medium multipliciter dicit.

Cōtinentiā non esse perfectā uirtutem.

Incōtinentia & intemperantia quomodo differant.

A Littoralem hamum appellat auersum a ratione ac minime firmum, sed animi imbecillitate atque mollitia iudicium abijcientem. Neq; illa sunt ab hac specie remota: Ceu nauis terræ pendeo laqueis. Secundus flat uentus, ac nos non tenent rudentes. Rudentes uocat iudicia turpitudini repugnantia, deinde tanquam ab impetu uenti ab affectu concitata refracta. Et certè intemperans uelut pãsis ad uoluptates a cupiditatibus fertur, & sese illis dedit, ad easq; dirigit. Obliquus uerò incōtinentis, & tanquã se cupiens efferre, atq; expellere affectionem effrenatam, hac demum trahitur, & in turpitudinem incidit. Quare in re Anaxarchum irridebat Timo, cui fiducia iusta inerat, constantiaq; ingens:

Robore Anaxarchum dicunt uiguisse canino,

Qui quanquam sic esset, erat miser attamen, ut fert

Fama: trahebat enim genium stimulando uoluptas,

Quam pleriq; solent fortesq; horrere sophistæ.

Non enim sapiens est cōtinentis, sed temperans: nec stultus incōtinentis, uerū intemperans. Nam temperans rebus honestis gaudet: intemperans uerò ne turpibus quidem dolet. Sophistici igitur animi est incōtinentia, habentis quidem rationem, sed quæ rectè intelligit constanter tueri non ualentis. Talesq; inter se differentias habent incōtinentia & intemperantia. At cōtinentia rursus & temperantia easdem habent rãta rationum comparatione contrarias. Morfus enim, & dolor, & ægritudo nondum cōtinentiam reliquerunt. Temperatus uerò animus undique est aquabilis & pacatus, cōuenientia & concordia expertis animi rationis, & compotis eius, tranquillitate admirabilisq; quiete ornatus & compositus, in quem intuens dicas: Conciderant uenti, iam & tranquillus sine uento pontus erat: nanq; ipse Deus sedauerat undas uehementes, insanos rabidosq; motus cupiditatum restinguente ratione, & quibus natura indiget eos sibi consentientes obtemperantesq; in actionibus uoluntarijs parante, ut neq; rationem præcurrant, nec terga uertant, nec ordinem turbent, nec dicto non sint audientes, uerū ut omnis motus, quocunq; uelit ratio ducere, paratus sequi, ceu lactens pullus cum equa simul currat, Xenocratis confirmans sententiam dicentis, quod uerè philosophantes spontè agunt, quæ cæteri metu legis facere solent inuiti, tanquam uerberibus canes, ac strepitu mustelæ, a uoluptatibus repulsi formidine suppliciorum. Quod autem in animo quiddam circa cupiditates huiusmodi firmitatis sensus & differentia fiat, quasi re quadam cum illis pugnante & contradicente, perspicuum est: quanq; nonnulli asserunt affectum aliud a ratione non esse, nec inter duo dissidium ac seditionem, sed unius nominis in utranq; partem mutationem celeritate atq; uelocitate sua nos ipsos latentem, non præuidentes, quod idem in animo est, quod naturaliter cupit, pœnitet, irascitur, timet, & ad turpitudinem fertur uoluptate ductum: & quod receptui canit, uagansq; sulius reuocat. Libidinem enim, iram, metum, & cætera huiusmodi, opinioniones esse, & iudicia peruersa & praua, non in peculiari una parte animi, sed totius principis animi momenta, celsiones, assensus, & motus, & ideo operationes quasdã esse paulo momento concidentis, ut puerorum cursus impetū & concitationem ad errorum procliuitatem præ imbecillitate atq; instabilitate habent. Et hæc primū quidem in operatione & sensu. Nemo enim, inquit, in seipso appetentis in id quod iudicat sentit conuersionem, nec contrā in id quod appetit iudicantis. Nec ab amore discedit is qui amat, quando considerat, abijciendum esse amorem, & aduersus ipsum esse pugnandum. Nec rursus desinit ratiocinari & iudicare, quando a cupiditate mollitus cedit: uerū & ratione affectui cōtrahit, & in ipso adhuc est, ac iterum ab affectione correptus cogitatione erratum percipit, & neq; affectu rationem interimit, neq; considerando ac reputando ab affectione est liberatus: atq; ita se huc & illuc transferens, princeps animus utriusq; mediū & cōmunis existit. Igitur hi cum modò cupiditatem, modò cupiditati oppositam rationem animū, cui natura principatū tribuit, fieri arbitrantur, nihil mihi differre uidentur ab his qui nō rentur aliud esse uenatorem, & aliud feram, sed idem corpus mutatione utens, nunc feram esse, nunc uenatorē fieri: quorum illi in re clara hallucinantur, hi uerò testificantur contra sensum, non unius mutationem, sed duorum inter se pugnam & contentionē percipientem. Quid ergo dicunt: nōne id hominis, quod deliberat & consilium quærit, sæpe in duo scinditur, & in contrarias diffrahitur sententias, cum dubitatur an quid sit utile? At illud est unū. Rectè quidem respondemus, sed euentum dissimile est. Non enim secum ipsa pugnat prudentia, uerū una utens facultate, diuersa inuit cōsilia atq; rationes: quin potius una ratio est, in alijs uersans rebus tanq; materijs differentib. Quo fit ut ægritudo in cogitationibus uacuis affectione

Affectus non in peculiari animi parte, sed totius animi momenta sunt.

C non insit, neque quasi uiolati præter sententiam alterum probent, ni Hercule aliquis affectus tanquam in trutina delitescat. Nam id sæpe usu uenit, ut non ratio rationi, sed ambitio, aut contentio, aut metus oppositus disceptantium sententijs inter se, duorum speciem præbeant, ut in his declaratur:

Sed pugnare metus, retrò pudor ire uetabat.

Et in hoc: Iugulari graue est, sed gloriam parit: uiuere autem turpe, sed inest uoluptas. Et in rerum contrariandarum iudicia illabentes affectus plurimam iniiciunt moram. In senatu uero consilijsque principum qui ad gratiam loquuntur, non duarum sententiarum probant alteram, sed alicui affectioni adherescunt, prodita & sprete utilitate. Quapropter in ciuitatibus quas regunt optimates, magistratus non sinunt oratores affectus commouere. Recto enim ponderatio ad id quod est iustum repit: quod si affectus insit, pugnam committit atque dissidium uoluptas ac dolor cum eo quod iudicat, & deliberat. Quod ita esse declarat in philosophia considerationes, in quibus non contingit, ut ab alijs cum dolore quisquam trahatur, & sæpe à sententia abducatur. Quin ipse Aristoteles, & Democritus, & Chrysippus quædam quæ antea probauerant, sine perturbatione ac morfu cum uoluptate repudiarunt, quia cõtemplanti discentis animo nullus officit affectus. Verum in his ratio expers animus quiescit, nec est curiosus. Quocirca cum ueritas se aperuit, eam ratio amplectens libenter falsitatem declinauit, propterea quod in ipsa est credendi mutandæque sententiæ potestas. Nam consilia & iudicia in rebus agendis, multorumque uiuendi rationes affectibus obnoxia, ancipitem uiam rationi atque difficultatem præbent, occupatæ ac perturbatæ ab irrationali sese contra ipsam uoluptate aliqua, aut metu, aut ægritudine attolente. Horum arbiter est sensus ac iudex, utrunque contingens, nec si alterum uincit, ipsum uictum necauit, sed ut trahit renitens. Qui enim amanti consilium, ratione aduersus affectum utitur: quasi simul in anima insit utrunque, & tanquam manu aliam inflammatam partem palpante & premente, ac duo dissidentia sentiente. In consilijs quoque quæ uacant affectu, & in considerationibus quas plurimas habet contemplandi genus, si æquæ paresque sint, iudicium non inde oritur, sed dubitatio: quæ est cum intelligentia à contrarijs probabilibus

D sistitur & firmatur, ac si pondus aliquod alteri accedit, pars uictrix ita dissoluit alteram, ut nec dolorem ullum faciat, nec opinionem aduersetur. Atque omnino si ratio rationi opponi uideatur, non sit duorum, & diuersorum sensus, sed unius in differentibus uersantis opinionibus. Quando uero irrationale, cui quidem à natura tributum est ut sine ægritudine nec superare, nec uinci possit, cum ratione depugnat, protinus tanquam duo animam ipsa pugna diuidit, ac differentiam manifestam facit. Non solum igitur ab ipsa pugna, sed nihilo secius à cõsecutione, quod aliud est affectionum principium ac fons, & aliud rationis, licet uidere. Cum enim amare liceat bonæ indolis ad uirtutem filium, atque ingenuum, liceatque malum & intemperantem: contingat præterea sine ratione uti in liberos suos & parentes ira, & pro eisdem aduersus hostes & tyrannos eadem uti cum ratione, ut ibi contentio atque dissidium affectionis contra rationem sensus existit, ita hæc obedientia & cõsecutionis eisdem affectus quasi influentis, & sese deditis. Quando quidem uir probus uxorem secundum leges eo animo ducit, ut modestè cum ea uitam degat: postea uero diuturna consuetudine gignente affectum, cogitatione percipit se intensius diligere atque amare, quam sibi proposuerat. Quemadmodum etiam adolescentes urbanos nati magistrorum, utilitatis causa primùm eos sequuntur & imitantur, postea etiã amant, & pro familiaribus atque discipulis, amatores existunt & appellant. Idem usu uenit in ciuitatibus aduersus principes probos, & uicinos, & affines, qui à necessitudine aliqua officij inter se uersari incepterunt, deinde imprudentes quasi influunt in beneuolentiam, attrahente id quod afficitur, atque persuadente ratione. Qui uero dixit, duplex est pudor, alter non malus, alter domorum labes, nonne apertissimè uidetur intra se hunc affectum sentire sæpe rationem sequentem, & ab ea in ordinem modumque redactum, sæpeque abhorrentem rationem, segnitius cunctationibusque opportunitates atque negocia labefactantem: hæc ipsi quodam modo propter euidenciam sibi obsequentes, timiditatem uerecundiam uocant, & oblectationem gaudium, & formidines cautiones, quod bonas appellationes à nullo solere reprehendi sciant: quando quidem eosdem affectus rationi adherescerent his nominibus uocant, obliuiscunt uero & expugnantes rationem, illis. Et quando lachrymis, & tremoribus, colorisque mutationibus coarguunt, pro ægritudine ac metu morsus quosdam & contractiunculas nominant, & honesto promptitudinis nomine cupiditates diminuunt, sophisticos, non philosophicos ardores, & à negocijs fugas nominibus moliri uidentur. Quamquam illi ipsi gaudia, uoluntates, & cautiones, bonas affectiones, & non

Duplicem esse pudorem, quomodo intelligendum.

A & non in affectiones uocant, rectè hoc loco nominibus utentes. Fit enim bona affectio ratione non extirpante affectum, sed ad modum atque ordinem redigente. At prauis & incontinentes quid patiuntur, cum patrem matremque amati aut amatae loco iudicant esse diligendam, & tamen diligere non possunt: cum uero iudicant amandam esse meretricem, adulatorum uero, continuo amantur. Nam si in affectu esset iudicium illud amandi, uel odio habendi, amor & odium sequi oporteret. Nunc autem contra euenit, cum aliquibus consilijs affectum adherescere, & quædam deprecari atque rescire uideamus. Quapropter cum dicunt, rebus uiolatis non esse iudicium in affectu, sed id tantum, quod motum effrenatum & exuperantem excitat, aliud esse in nobis quod iudicat, & aliud quod afficitur, cõsentitur: quemadmodum quod mouet, & quod mouetur diuersum est. Ipse uero Chrysippus multis locis definiens patientiam, & continentiam, cum eas asserat habitus esse eligenti rationi obtemperantes, perspicuum est, quia rebus coactus est fateri aliud in nobis cui paretur, & aliud quod parat. Cum uero dicant omnia peccata esse paria, & omnes culpas æquales, si in alijs ueritatem non cernunt, non est in presentia refellendi consilium: nam in plerisque perspicuitatem & euidenciam oratione impugnare uidentur. Omnem enim affectum uitium esse cõtendunt, & omnes peccare, qui aut dolore, aut metu, uel cupiditate afficiuntur: magna enim affectuum differentia secundum plus & minus cernuntur. Quis enim dicat formidinem Dolonis parem timori Aiæcis fuisse, referentis pedem, & ab hostibus gradatim discedentis, & paulum genua alternantis? Aut quis cõferat dolori Platonis, Socratis morte suscepto, ægritudinem Alexandri ob Clitum ad consciscendam sibi mortem concitati? Et quod præter rationem ac spem accidit, maiorem inurit dolorem, quam id quod euenire rationi erat consentaneum. Ut si quis expectet se aliquem uisurum prospero rerum successu utentem, & in admiratione habitum, & eum tormentis affectum audiat, ut in Philota Parmenioni cõtigit. Quis ira pari dicat in Anaxarchum usum fuisse Nicocreonem, & Magam in Philemonem, utrunque ab illis contumelia affectum? Alter enim pistillis ferreis contundi, & concidi Anaxarchum fecit: alter uero nudum enses à carnifice Philemonis ceruicibus imponi iussit, deinde abire incolumem. Quocirca neruos animi iram Plato appellabat, quia acerbitate animus intendatur, & mansuetudine remittatur. Hæc igitur & alia huiusmodi explodentes, intentiones affectuum & uehementias non dicunt fieri secundum iudicium, in quo peccandi est facultas, sed morsus & contractiunculas, ac animi diffusiones esse, plus & minus ipso rationali suscipientes: quamquam & in ipsis iudicijs fieri uidentur differentia. Nam & paupertatem alij malum, alij magnum malum, nonnulli etiam summum malum iudicant, ut etiam eius uitandæ gratia in scopulos mariaque ruant. Mortem uero alij quia priuentur bonis, alij propter ultiones sub terra sempiternas, horrendaque supplicia malum esse censent. Corporis sanitas ab alijs, quia secundum naturam est & utilis, amatur, alijs maximum bonum esse uidetur, nec diuitiarum ullam gratiam aut liberorum, aut regnorum esse, demumque uirtutes nec utiles, nec conferentes esse absque sanitate arbitratur. Ex quo apparet, in iudicijs ipsis alios magis, alios minus peccare. Sed hæc nunc non est refellendi locus. Illud autem ex eo colligendum est, quod & ipsi concedunt, à iudicio aliud esse ipsum irrationale, in eo quod dicunt affectum maiorem ac uehementiorem fieri, uerbis discrepantes, in rebus autem consentientes cum his qui affectus & irrationale à ratione atque iudicio differre contendunt. In his uero quæ de illegalitate Chrysippus scripsit, cæcam esse iram pronunciat, & quod sæpe non sinit cernere quæ apertissima sunt, & percepta sæpe obscuræ. Ac paulò progressus, nascentes, inquit, affectus extrudunt ipsas rationes, & quasi aliter uideatur uiolenter ad contrarias actiones propellunt. Deinde testimonio utitur Menandri, dicentis: Hei mihi misero, ubinam mentes nostræ eo tempore erant in corpore, cum non hæc, sed illa delegimus? Rursum Chrysippus pergens inquit: Cum animal ratione prædito natura dederit omnibus in rebus ratione uti, & ab ea gubernari, nos illam sæpe uiolentiore aliquo impetu utentes reijcimus: euentum probans ex discrepantia & contentione affectus cum ratione. Ridiculum profecto esset, ut Plato dicebat, aliquem esse seipso præstantiorem, & rursus deteriore: & alium esse continentem sui, alium incontinentem. Quomodo enim posset fieri, eundem seipso meliorem, & rursus peiorem esse, aut simul uincere ac uinci, ni modo quodam esset cuiusque animus natura duplex, & aliud bonum, aliud malum in seipso haberet? Sic igitur qui deteriore utitur obtemperante meliori, continens sui est, atque præstantior seipso. Qui uero per negligentiam patitur ut princeps animus irrationalem effrenatumque sequatur, & ei subministret, is dicitur seipso inferior, & incontinens sui, & præter naturam affectus.

Patientia & continentia quid fecerunt Chrysippum.

Iram quare neruos animi appellat Plato.

Ira cæca.

C Nam cum ratio sit diuinitus homini data, conueniens est eam præstare atq; imperare ei, quæ caret ratione, tum quia originem ducit à corpore, tum quia natura sua completur affectibus, & illorum fit similis, & eos induit, & cum illis cõmifcetur. Quam rem declarant appetitus corporis naturales, & cõmoti, & repressi, quando uidelicet in corporis mutationibus uehementius concitantur uel remittuntur. Quare iuuenes uehementes ac temerarij sunt, & in appetitibus inflammati, & furentes & rabidi, propter sanguinis copiam & caloris. At in senibus concupiscentiæ fons, qui quidem est in iecinore, restinguitur, paruusq; fit & imbecillis. Viget autem magis ratio, affectibus unà cum corpore tabescentibus. Ethoc ipsum deniq; ad affectus informat ferarum naturas. Non enim prauis, aut rectis opinionibus alijs uires & impetus ad ea quæ uidentur horrenda & grauiã, insunt, & alijs irreparabiles timores, & animi fugæ, sed sanguinis spiritus, & corporis uires differentias affectuum efficiunt, è carne tanquam à radice affectibus germinantibus, & educentibus qualitatē atq; discrimen. Quod autem humanū corpus cum appetitibus affectatis consentiat, unãq; cõmoueat, pallores arguunt, rubores, tremores, cordisq; pauitationes, & cõtrã diffusiones animi in spe atq; expectatione uoluptatū. Verum quando mens ipsa per se sine affectu mouetur, corpus agit quietē, & sibi cõstat, propterea quod mentis agitationes nihil cum corpore habent cõmune, si (uerbi gratia) aliquid è disciplinis mens attingat, in quibus nō est irrationali locus. Ex quo etiã patet duo esse, & facultatibus inter se differētia. Omnium autē omnino rerū & ipsi affirmat, & latē patet, alia habitū cõplexuq; regi, alia natura, alia irrationali animo, quædã adhibita etiã ratione & intelligētia, quorū simul omnium particeps est homo, & in omnibus his differētijs existit. Nam & habitudine cõtinet, & alitur natura, & ratione utitur atq; intelligentia, & coniunctū etiã habet irrationale ingenitumq; affectus principium nō accersitum, nec aduocatū, sed necessarium, nec ex toto extirpandum, sed cultu & præceptore indigens. Vnde nec Thracium nec Lycurgæum rationis munus est unã cum pernicioso excindere, simulq; interimere quæ in affectibus sunt utilia, uerum tanquam sator bonus & urbanus agrestia & luxuriantia amputare ac refecare, deinde colere & ad utilitatem constituere. Nec enim qui temulentiam uerentur uinum effundunt, neq; affectum qui perturbationes timent auellunt, sed ei adhibent modum. Bobus quoq; & equis saltus, & rebelliones, & contumaciam, non motus, nec actiones auferunt, affectibusq; domitis & obedientibus ratio utitur, haud eneruata, nec stirpitus excisa ex animo ministrandi facultate. Curribus enim equus, aratro bos, at apro intentanti letū animosus est inueniendus canis, inquit Pindarus. Quibus longè sunt utiliora affectuum iumenta, cum uidelicet rationi auxiliantur, & concordēs ad uirtutem diriguntur: ut ira fortitudini, si adsit modus, iustitiæ odium improbitatis, indignatio in eos qui præter dignitatem secunda utuntur fortuna: quando amentia simul & contumelia inflammatus animus indiget cõuersione. At ab amicitia indulgentiam, aut ab humanitate misericordiam, aut à cõmuni gaudio, cõmuniq; dolore, beneuolentiã ueram, nec si quis cupiat, euellere assequetur. Quod si qui amorem unã cum furioso amore efficiunt, peccant profectò. Nec illi quidem rectè faciunt, qui cupiditatem propter auaritiã uituperant: non enim discrepant ab illis, qui cursum propter lapsus, & iactum ne ultra metam iaciatur extinguunt, & qui penitus cantus propter dissonantiam odio habent. Verum in sonis Musica concentum non extinctione grauis & acuti, & in corporibus medicina salutare non internicione caloris & frigoris, sed cum symmetria & quantitate temperationibus ipsorum perficit, ita in anima id quod uiuificat, quãdò à ratione affectuum potentij ac motibus æquitas adhibetur ac moderatio. Tument enim corpori & inflammati similis est, dolore se uehementer afflictiãtis, & lætitiã effuse gestientis, timoreq; attoniti, animus non lætans, nec dolens, nec metuens. Rectè igitur Homerus cum dixit, Viri boni nō mutantur color, nec timet nimis: metum non abstulit, sed nimium metum, ut fortitudo, nō per uicacia: & fiducia, non temeritas fiat. Quare in uoluptatibus nimia tollenda est cupiditas, & in ultionibus nimium improbitatis odium: ita enim in illis nō stupidus, sed modestus: in his iustus, non saeuus, nec acerbus quis erit. Quod si penitus affectiones tollerentur, fieriq; id posset, in multis ratio segnīs, obtusa & languida esset, ut gubernator destitutus à uentis. Quam rem intelligentes latores legum, in rebus publicis cupiditatem gloriæ, & æmulationes ciuium cur legum latores ferant.

Iuuenes cur temerarij, senes cõtrã prudentiores.

Mentis agitationes cum corpore nihil habere cõmune.

Viri boni nō mutantur color.

Æmulationes ciuium cur legum latores ferant.

deos

A deos infundere Homerus canit, Sic fatus robur magnum inspirauit Achiuūm Pastori.— Et illud: — Non hinc sine numine diuūm Hæc furit:— affectum adhibentes rationi tanquam impetum & uehiculum. Hosq; ipsos uidere licet iuuenes sæpe laudibus excitare, ac sæpe obiurgationibus castigare, quorū aliud uoluptas, aliud dolor consecratur: nam obiurgatio & uituperatio inurit pœnitentiã & pudorem, quorum aliud est genere dolor, aliud metus, quibus maxime ad emendationes correctionesq; utuntur. ut Diogenes cum laudaretur Plato: Quid uerò, inquit, habet ille grauitatis, qui tot per annos philosophiæ operam dedit, ac nullum affecit dolore? Haud ita quidem disciplinas quis dicat, ut Xenocrates dicere solebat, esse anfas philosophiæ, ut iuuenem affectiones, pudor, cupiditas, pœnitentiã, uoluptas, dolor, & gloriæ cupiditas, in debita cõuenienteq; uia iuuenem expeditè perfectèq; constituunt. Ut rectè dixisse pædagogum illum Laconem credamus, effecturum sese dicentem, ut puer honestis gauderet, & turpibus angeretur: cum nihil maius, nihil præstabilius homini libero, educatione, eruditioneq; congrua & debita, excogitari possit.

FINIS.

Præstantius nihil educatione congrua.

Plutarchi Chæroni Præcepta connubialia.

CAROLO VALGLVIO BRIXIANO INTERPRETE.

PLUTARCHVS Poliano & Eurydice S.

B O S T legem patriam, qua uos Cereris sacerdos connubio copulauit, orationem quoq; quæ simul uos concinnet, simulq; Hymenæum ope prosequatur, utilitatem aliquam arbitror allaturam, & legi consonam fore. In Musicis unam de legibus tibiarum Hippothoron appellabāt: is erat cantus, quo equi in certamine curuli concitabant. Philosophia uerò cum multas habet præclarasq; institutionum rationes, tum non minore studio ea digna est, quæ ad nuptias connubiãq; pertinet, qua uidelicet eos qui in societatem uitæ conuenerunt, in idem coniungens, mites mansuetosq; inter se, & obedientes efficit. Ex his igitur, quæ sæpe uos in philosophia educti audiistis, Capita sub quibusdam breuibus similitudinibus, ut facilius in thesauris memoria contineantur, contexta, cõmune utrique donum mitto, precans Musas Veneri adsint ac faueant, ut nullam lyram, nullamue citharam magis sibi consonam præstent, quàm quæ ad nuptias domumq; uestram pertinent, apta omnia, concinna, per omnemq; uitam concordia, ratione, harmonia, atq; philosophia efficiantur. Nam ueteres Mercurium iuxta Venerem collocabant, quod uoluptas nuptialis, ratione, aptoq; sermone maxime indigere uideat. Persuasionis item deam, & Gratias, ut quæ ipsorū fert uoluntas, ab alterutro sine pugna & sine cõtentione persuasi transigerent. I. Solon iubebat sponfam non prius cum sponso concumbere, quàm malum cotoneum delibasset: innuens, ut uideretur, primam gratiam quæ ab ore uocèq; sponsæ demanat, bene compositã & aptam, & suauem esse oportere. II. In Bœotia sponfam oblectam asparagine coronant: nam ut ea suauem ex asperrima spina fructum fundit, sic noua nupta primam asperitatem difficultatemq; suam non defugienti, nec indignanti marito, urbanam, iucundamq; uitæ societate præstabit. Qui uerò prima uirginū dissidia nō ferunt, haud quidem ab illis differunt, qui propter uix acerbæ acoem, uix alijs maturã relinquit. Multæ quoq; no uix nuptæ maritos propter primos congressus molestè ferentes, similiter afficiuntur atq; illi qui apes ictum pertulerunt, & alijs fauum dimiserunt. Principio controuersiæ offensioneq; magna cura coniugibus cauendæ sunt, quum recenter coniuncta glutinataq; uasa quacuncq; causa facilius disiungi, tempore uerò confirmatis commissuris, uix igni aut ferro dissolui ualeant. III. Quemadmodum ignis in paleis leporinisq; pilis facile accenditur, ocyusq; restinguitur, ni aliqua materia, quæ ipsum foueat & alat, adhibeatur, ita breuem amorem nouorū coniugum corporis forma inflammatū nec durare posse, nec fir

Veteres Mercurium iuxta Venerem collocarint.

Initio coniugij offensiones omnino esse cauendas.

Cum esse existimandum est, ni in bonis moribus collo catus à prudentia foueatur, & animatum affectum capiat. IIII. Medicamentis quæ fit piscatio, maturè quidem & facile capit piscem, sed eum labefactat, & mensa nõ aptũ reddit. Sic quæ amatorijs artibus carminibusq; uiros uoluptatis causa student subigere, cum attonitis dementibusq; & labefactatis ætatem agunt. Neq; enim Circen ab ea potionati quicq; iuuerunt, nec ipsa ulla in re illis utebatur, quum suum, aliorumq; formam accepissent: Vlysssem uerò mente præditum, & prudenter cum ipsa uersantem, incredibili amore dilexit. V. Quæ malunt stolidis uiris imperare, q; parere sapientibus, similes illis sunt quæ ducere potius uolunt cæcos, q; intelligentia uisusq; præditos sequi. VI. Pasiphaën non credunt amore uisuse captam bouis cubantem cum rege, quum uideant nonnullas, graues moderatosq; uiros grauatè ferentes, cum hominibus intemperantia atq; libidine fluentibus, tanq; cum suis & hircis, suauis concumbere. VII. Qui equos ascendere imbecillitate aut mollitia corporis impediti nequeunt, eos sese flectere & procumbere docent. Ita aliqui eorum qui nobiles opulentasq; uxores acceperunt, haud se quidem præstantiores reddunt, sed illas comminuunt & debilitant, ut illis demissioribus uisioribusq; facilius imperent. Oportet autem ut equi magnitudinem, sic uxoris dignitatem conseruantem uti freno.

VIII. Lunam cum abest à sole, lucidam claramq; uidemus: adnota soli obscuratur & occultatur. At contra modestam uxorem oportet cum uiro existentem, sese maximè uidentem exhibere, quum uerò abest, ædes custodire ac latere. IX. Haud rectè quidem Herodotus dixit, quòd mulier una cum tunica pudorem exiit. Contra enim modesta pudorem induit, summusq; amor, ac summus pudor, mutuo sese testimonio argumtoq; indicant. X. Quemadmodum si duæ uoces consonæ capiantur, grauioris fit cantus: sic omnis actio in bene recta moderataq; domo, quanquam ab utroq; unanimiter geritur, apparet tamen & extat imperium atq; uoluntas uiri. XI. Sol Boream superauit: homo enim quum ei uentus niteretur auferre pallium, uehementiusq; spiraret, ipsum magis atq; magis constrinxit, & arctius continuit: fetuente uerò post flatum uenti sole, incallescens & astuans exiit una cum pallio etiam tunicam. Hoc agunt pleræq; mulieres: cum uiris enim luxum sumptumq; detrahentibus decertant, & indignantur, quæ si ratione persuadeantur, leniter placidèq; deponunt, ac moderatè se gerunt. XII. Cato è senatu ciuem mouit, quòd uxorem præsentem filia deosculatus fuisset. Id quidem atrocis fortasse: uerum si turpe est, ut profectò est, præsentibus alijs sese amplexari & suauari, cur turpius nõ est, coram alijs iurgijs contumelijsq; sese uicissim lacefferet? Et cum congressus quidem oblectationesq; cum uxore secreto fiât, admonitiones uerò ac reprehensiones libera licentia, in apertoq; facias. XIII. Ut speculum auro gemmisq; ornatũ utilitatem nullam affert, nisi similem speciem referat: sic opulentæ uxoris nullus fructus est, ni uitam moresq; præstet cum uita & moribus uiri congruentes & consentaneos.

XIIII. Si latantis imaginem speculum tristem reddat, dolentis uerò & moerentis hilarrem & ridibundam, profectò peccat uitiosumq; est. Ergo & uxor mente capta, insulsa & inepta est, quæ iocante blandienteq; marito frontem contrahit, & agente aliquid serio iocatur & ridet: ea enim sunt tum tristis, tum negligentis animi indicia. Oportet autem, ut geometræ dicunt, lineas & superficies non per se, sed una cum corpore moueri: sic uxorem nullum proprium affectum habere, sed studia, curas, cogitationes, risum, communia habere cum uiro. XV. Qui uxores esse ac bibere secũ libenter non uident, solæ cum sunt eas impleri docent: ita qui non hilarè cum illis concumbunt, nec iocos risumq; comunicant, docent sine ipsis proprias quærere uoluptates. XVI. Cum Perfarum regibus legitima uxores ad mensam accumbunt, unaq; comessant: cum uerò ludere lasciuireq; ac se plusculum uino inuitare uolunt, dimotis illis citharistras, meretriculas quoq; ac pellices adhibent. Et rectè quidem uxores nõ sinunt intemperantiæ ebrietatumq; participes fieri. Igitur uir priuatus & intemperans, in uoluptatibusq; profusior, si cum scorto aut ancilla delinquere aliquid deprehendatur, non debet uxor succensere nec ægrè ferre, considerans eum temulentia suæ, lasciuia & procacitatis aliam adhibere participem, ipsius ductum uerecundia. XVII. Cultores Musarum Musicos multos reges faciunt: qui uerò studia literarum amplectuntur, multos eruditos: & qui ludis gymnics delectantur, athletas: sic uir studiosus corporis cultus, uxorem compticem facit: uoluptarius, meretricem & intemperantem: amator probitatis & decori, modestam & pudicam. XVIII. Lacæna ancilla à quodam interrogata, an iam accessisset ad uirum, Non ego, inquit, sed ipse ad me. Hoc mea quidem sententia in heramatronaq; esse debet, ut neq;

Presentibus alijs uxorem deosculari, turpe.

Uxor uiri moribus consonet.

Vitia uiri redundare in uxorem.

A ut neq; deuitet huiusmodi, nec egrè ferat incipiente marito, nec id ipsa prior tentet: ut enim hoc meretricis est atq; impudentis, sic & illud fastuosæ, nec uirum amantis.

XIX. Vxorẽ amicos proprios habere nõ oportet, sed uti cõmunibus cum uiro. Cum uerò sit primus & maximus deus quem uir censet esse colendũ, solum eum cognoscere uxorem decet, curiosæq; religiones & peregrinæ superstitiones à uestibulo domus arcendæ sunt: nulli enim deo sacra occulta & abscondita grata sunt, à muliere si fiant. XX. Plato beatam inquit felicemq; ciuitatem esse, in qua, Meum, & non meum, qui dicant, non audiuntur, quòd communibus quoad fieri potest rebus, quæ quidem aliqua æstimatione censeantur, uti ciues debeant. Sed multo magis huiusmodi uox è connubio eximenda est. Cæterum ut medici dicunt, in sinistra parte existentes plagas ad dextram sensum referre, sic uxorẽ uiri, & uirum uxoris sentire dolorem magis cõuenit, ut quem admodũ nõ di ac uinula mutuum robur uicissim capiunt, ita utroq; reciprocam beneuolentiam præstante, societas uitæ per alterutũ conseruet. Nam & natura per corpora nos miscet, ut ex utroq; parte decerpta simulq; confusa, quod inde nascitur, cõmune utrisq; præbeat, neuterq; statueret; dijudicæq; possit, proprium sit, an alienum. Talis quoq; pecuniarum societas connubio iunctis maximè conuenit, ut unam in substantiam rebus omnibus confusis ac mixtis, ne hanc partem propriam, illam alienam, sed omnia propria, ac nihil alienum arbitrentur. XXI. Ut uinum aqua temperatũ, et si plus in sit aquæ, uinũ tamen appellamus: ita substantiã & rem familiarẽ, quæ plus uxor cõtulerit, mariti dici oportet.

XXII. Helena diuitiarũ appetens, Paris uoluptatũ fuit: Vlysses uerò prudens, & modesta Penelope, propterea horum cõnubium felix atq; optabile: at nuptiæ Paridis & Helenæ malorum iliadem Græcis & Barbaris fecerunt. XXIII. Romanus quidam cum eum amici reprehenderent quòd pudicam uxorem, locupletem, & formosam repudiasset, calcem protendit: nam & hic, inquit, nouus est & pulcher, sed nemo uestrum nõ uir ubi me premat. Oportet igitur non doti, non generi, nõ formæ uxorem fidere, sed operam dare, ut quibus uir maximè tangitur, consuetudine, moribus & obedientia, ea nõ dura, nec molesta, sed composita, iucunda, & grata præstet. Enim uerò ut medici eas febres,

B quæ ab incertis causis paulatim collectis proueniunt, magis suspectas habent, magisq; uerentur, quàm quæ manifestas magnasq; causas habent: sic latentes plerisque paruæq; & frequentes ac quotidianæ uiri atq; uxoris offensæ magis eos disiumgunt, & uitæ consortium labefactant. XXIIII. Philippus rex Thesalam mulierẽ amabat, à qua medicamentis magicis in amore teneri putabatur: quare Olympias uxor operam dedit, ut eam in manibus haberet. Vbi in conspectum uenit, liberalis forma uisa est, & sermo ingenuus ac prudens: Valeant, inquit Olympias, calumniæ, tu enim in teipsa medicamenta habes. Inexpugnabilis igitur res est uxor legitima, si omnia in seipsa collocas, dotem, genus, portiones, cingulumq; ipsum, moribus atq; uirtute cõparet beneuolentiam. XXV. Rursus Olympias cum aulicus quidam adolescens formosam, sed male audientẽ duxisset uxorem: ille, inquit, demens est, non enim oculis uxorem accepisset. Oportet autem non oculis, nec digitis uxorem capere, ut aliqui facere solent, supputantes quàm grandem dotem ferat, nõ quibus moribus sit cum ipsis uictura. XXVI. Socrates ut se in speculo adulescentes intueretur, suadere cõsuerat, ut deformes uirtute corrigerent, pulchri ne deturparentur uitio. Matrõna quoq; cum in manibus speculum habet, se cum ipsa dicere debet si deformis est, Quid ni temperans & pudica sim? Pulchra uerò, quid si præterea sim honesta? Nam deformi, si propter mores, nõ propter formã diligaẽ, ueneratio quaedã accedit.

XXVII. Lysandri filiabus uestes muliebremsq; mundũ preciosum tyrannus Siculus misit: ea Lysander capere noluit, fatus, hoc ornamentũ dehonestabit potius filias meas q; ornabit. Sed ante Lysandrũ hoc Sophocles dixit: Non est hic ornatus, õ infelix, uerum dedecus uidebitur, tuæq; insania mentis. Ornamentum enim est, ut inquit Crates, quod ornatur. Ornat autem quod honestiorẽ mulierem facit: talem uerò præstat nõ aurum, nõ smaragdus, nõ coccineus color, sed quæcunq; grauitatis, moderationis & pudoris specimen adhibent. XXVIII. Qui nuptiali lunoni rem faciunt diuinam, cum uictima fel non consecrant, sed exemptũ post aram abiiciunt, innuente legumlatore, nunq; bilem iramue

in connubio esse oportere. Debet enim ut uini, ita matrõnæ austeritas iucunda atq; utilis esse, non amara, ut aloẽ, neq; medicata. XXIX. Plato Xenocratem se uerioribus præditum moribus, alio qui æquum probumq; uirum, ut Gratijs sacrificaret hortabatur. Pudica uerò continentiq; mulieri maximè erga uirum gratijs opus esse arbitror, ut quemadmodum Metrodorus dicebat, iucundè, non propter continentiam iratè cum

Connubio conmunia omnia.

Amoris germani medicamẽta.

Speculi usus.

Ornatus nimis uitandus.

Ira in connubio absit.

C uiro cōuerfetur: haud enim frugalem tenuemq; mulierē contemnere munditiā oportet, nec uiri amantē blanditias negligere: nam difficultas & morofitas honeftatē illam mulieris inuicundam atq; moleftam facit, quemadmodū & fordes frugalitatem reddunt inuifam. **XXX.** Quæ præfente uiro ridere, aut aliquid aliud agere ueretur, ne temeraria immodestāq; uideat, nihil ab ea differt quæ nullo se pacto ungit, ne odoramentis perfundere caput putetur, & quæ se non lauat, ne faciem fūco delinire existimetur. Nam & poëtas oratoresq; uidemus quicumq; orationē moleftam, illiberalem, offendentemq; deuitant, rebus, ordine ac moribus ducere & mouere auditorem omni arte latari: sic matronam omne superuacuum, meretriciū ac populare fugere, morū uerò confuetudinīsq; uiuendi gratiis erga uirum omni artificio uti decet, unā cum uoluptate honeftē cum eo conuerfantem. Quod si suapte natura feuerior pertinaxq; fit, & infūauis, boni confulere uirū oportet, Phocionemq; imitari, qui cum ab eo Antipater rem minus honeftā indecētemq; postularat: Non potes me, inquit, & amico uti, & adulate. Ita de uxore pudica quidem, fed rigida & auftera cogitandum est, Non ego eadem uti & coniuge, & amica possum. **XXXI.** Aegyptiis mulieribus uti calceamentis patrius mos non fuit, ut sese domi contererent. At plerāq; foeminae, si auratos calceos, & armillas, & femoralia demas, purpurāq; ac margaritas, domi manent. **XXXII.** Theano uestem induens brachium nudauit: cum quidam dixisset, o pulchrum cubitum: at nō publicum, inquit. Pudicæ autem mulieris non cubitus modō, uerū neq; oratio publica esse: nec minus sermo quam nudatio corporis formidari, & ab externis cauere debet, propterea quod affectus & mores, ac dispositio animi in sermone uehementer conspicitur. **XXXIII.** Eliensibus Phidias Venerem fecit testudinem calcantem, indicans, mulierum esse munus, & aedes custodire, & silentium. Debet autem uxor aut cum marito, aut per maritum loqui, nō ægrē ferens si aliēna lingua tanq; tibicen grauius loquatur. **XXXIII.** Locupletes ac principes cum honori philosophos habent, & semetipsos ornant & illos. At philosophi cum obseruant opulentos, haud illos quidem clariōres, uerū se ignobiliores faciunt. Hoc etiam usu mulieribus uenit, quæ cum sese uiris subiiciunt atq; obtemperant, laudem cōsequuntur: cum uerò præesse uolunt, magis eas dedecet quam eos qui subiunguntur. Præstare autem maritū uxori par est, non ut dominū pecoribus, sed ut animā corpori, conſpiratione quadam naturali per beneuolentiam cum ipſo coniunctam. Quemadmodū igitur procurare corpus conuenit, non ipſius seruendo uoluptatibus atq; cupiditatibus, ita uxori præesse demulcendo gratificandoq; oportet. **XXXV.** Corpora philosophi dicunt alia ex discretis constare, ut classem, ut exercitum: alia ex coniunctis, ut domū ac nauem: quædam unita esse atq; concreta, ut singula animalia. Ferē igitur connubiū quod ex amantibus constat, unitum concretumq; est: quod uerò dotis liberorumq; procreandorum gratia est, ex coniunctis. Concumbendi causa coniugium ex discretis, quos simul habitare, non simul uiuere arbitrari quispiam possit. **XXXVI.** Quemadmodū phisici dicunt, per omnes partes temperationem humorum fieri, ita coniugum & corpora, & pecuniam, & amicos, atq; propinquos inuicem misceri oportet. Nam & Romanorū legumlator munera uicissim dare, & capere coniuges uetuit, haud quidem ne rei cuiusquam participes forent, uerū ut omnia cōmunia esse existimarent. **XXXVII.** In Lepta Libyæ ciuitate ritus patrius est, ut sponsa postridie quam celebrata nuptiæ sunt, ad sponsi matrem petitū ollam mittat. At illa nec dat, nec se afferit habere, ut uidelicet principio cognitū in focu no uercalibus moribus, si quid grauius postea contingat, iniquo animo nō ferat, neq; succenseat. Quo fit ut uxor id intelligens, occasiones ipsas leniat ac mitiget: est enim naturalis æmulatio quædam inter ipsas beneuolentiæ, cuius affectus unica curandi ratio est, ut seorsum sibi beneuolentiam uxor conciliet uiri, & matris non conuellat aut diminuat. **XXXVIII.** Filios plus matres diligere uidentur, quod ad eis succurrendum opemq; ferendam sint aptiores: patres uerò filias amare magis, quasi eorū præsidio indigentes. Fortasse etiam honore se mutuō prosequentes, id quod alteri generi propinquius est, amplecti charitate magisq; diligere uideri uolunt. Sed hoc est fortasse indifferēs: illud uerò perurbanum, si uxor magis ad parentes mariti honorandos inclinare conspiciatur, quam ad suos: ac si quid doleat ad ipsos referat, & lateat suos: facit enim ut cum fidem habet, fidem & ipsa uendicet, & quum diligit, diligatur. **XXXIX.** Græcis qui erant cum Cyro duces iubebant, ut si hostes uociferantes impetū facerent, cum silentio exciperent: quod si illi silerent, contra ipsi inuaderent cum clamore. At mulieres, quæ quidem sana mente sunt, quum irati mariti clamant, silentium agunt: quum uerò silent, eos alloquuntur, & conſolantes.

Leta sit coram uiro mulier.

Non idem est uxor & amica.

Animi index sermo.

Uxor parcat.

Trifaria corporum constitutio.

Toto tit. ff. C. de donat. int. uir. & uxorem.

A conſolantes mitigant ac leniunt. **XL.** Rectē Euripides accusat eos qui lyra in poculis utuntur. Ad iram enim potius luctumq; adhibenda musica est, nō inſuper cantu ſoluere qui in uoluptatibus existunt. Exiſtimate uos igitur errare eos, qui cum gaudio uoluptateq; geſtiunt, re uenerea utuntur: & quū ira diſſidioq; uexantur, ſeorſum cubant, cum tum maxime uenerē, optimū huiusmodi malorum medicum, accerſere opus eſſet. Quam rem poëta docet dicente Iunone:

— Veſtra ego iurgia ſoluam,

Vos & amore pares iungam, thalamoq; locabo.

Cum ſemper autē & ubiq; fugiendum eſt ne uir uxorem, nec uirum uxor offendat, tum in primis ne id accidat in concubitu, & dum conqueſcunt, cauendum eſt. Enim uerò quum uxor dolet & querit apud autores tori, qui fieri poteſt, inquit, ut his rebus lectus medeat, quum in ipſo lecto ea cōtigerint: nam ſimilitates & cōtumelias, & iras quas torus gignit, alio loco, alio ue tēpore nō eſt procliuē diſſoluere. **XLI.** Hermione uerum dicere uidetur quum ait, Foeminarū me malarum perdidit ingreſſus. Sed nō fit hoc ſimpliciter, uerū quando diſſidia & zelotypiæ aduerſus maritos exiſtunt, huiusmodi foemina non ianuas modō, ſed etiam auditum patefaciunt. Tunc igitur potiſſimū ſana mente præditam uxorem ocludere aures, & inſuſurationes cauere, ne ignis addatur igni, oportet, illudq; Philippi habere in promptu dictum. Fertur enim ille quum ab amicis contra Græcos concitaretur, quod bene ab eo affecti ei obloquerentur, dixiſſe, Quid ſi præterea mala inferendo, ipſos prouocē? Quando igitur obreſcitrices deferunt tibi, uir tuus & amanti & pudicæ iniuriā facit, quid ſi ipſum odiſſe atq; laceſſere incepero? **XLII.** Fugitiuum ſeruum quidam perſequens, ut ſe in piſtrinum proripiſſe cōſpexit, Vbinam te, inquit, alibi inuenire maluſſem? Vxor igitur propter zelotypiam diuortij libellum ſcribens, & indignata ſecum ipſa, dicat, Vbinam me potius æmula riualisq; mea uidere gauderet, quidue agentem aliud, quam præ dolore ſeditionē aduerſus maritum concitantē, ac domū thalamoq; deferentem? **XLIII.** Athenienſes tres arationes ſacras dicunt. Prima in Sciro eſt, ueuſtiſſimarū ſationum monumentū. Secunda in Rharia. Tertia ſub Pelin, qui locus Buzygium appellatur. Omnium autem harum ſacraſſima eſt nuptialis ſatio atq; aratio, quippe quæ fiat ad procreationē liberorū. **XLIII.** Rectē quidem Sophocles foecundam boni foetus Cytheream appellat: quapropter ſumma cum obſeruantia cōiugibus hac re utendum eſt, ut omni profana illegitimaq; cum alijs cōſuetudine puri purgatiq; ſint, nec ſerant unde naſci quicq; nollent, quin ſi fructus gignat pudet & celant. **XLV.** Gorgia oratore in Olympia Græcis orationem de concordia recitante, Melanthus quidam, iſte, inquit, de concordia diſputat, qui ſibi, uxori & ancillæ, tribus ſolis, ut concordie eſſent, non perſuaſit. Nam Gorgiæ amor quidam, & uxori zelotypia aduerſus ancillam eſſe uidebatur. Rectē igitur domum & familiam ab eo componi oportet, qui ſit & ſenatum & amicos moderaturus. Magis enim mulierum, quam contra mulieres peccata lateſcere multitudinem uidentur. **XLVI.** Feles olfactu unguentorū perturbari & furere traditur. Quod ſi uxores efferari atq; inſanire unguentis cōtingeret, proſectō graue eſſet ſi ab huiusmodi unguētis mariti non abſtinerent, & eas tantopere diſcruciari parua gratia uoluptatis paterentur. Cum autem non ex unguentis id cōtingat, ſed quia cum alijs mulieribus uerſentur, certē iniuſtum eſt tanto eas dolore afficere & conturbare, ac nō ut apibus, quia indignari atq; pugnare cum his uidentur qui cum muliere cōcubuerunt, ita ſe uxoribus admouere caſtos, integros, purosq; aliarum mulierū cōſuetudinīs. **XLVII.** Qui elephantis ſe admouent, uestem claram non geſtant, nec puniceam qui tauris, quod huiusmodi coloribus illa animalia maxime efferantur. Tigres uerò in tantum aguntur ſonitu tympanorū furorem, ut ſemetipſas dilaniēt. Cum igitur alij uiri coccineam aut purpureā uestem cum uident moleſtē ferant, alij tympanis ac cymbalis indignentur, quid (malū) grauari uxores debent, ſi ab huiusmodi abſtineant, ne perturbent uiros iritentue, ſed cum manſuetudine atq; cōſtantia unā cum ipſis uitā agant? **XLVIII.** Mulier quædā cum à Philippo inuita traheretur, Dimitte me, inquit: omnis enim mulier ſublata lucerna eadem eſt. Hoc aduerſus naturā adulteros intemperantesq; homines rectē dicitur. Nuptam autem decet remoto lumine nō cuiuſq; mulieris ſimilem eſſe, ſed tum maxime, cum corpus non uidetur, modeſtiam, moderationē, amorem & charitatem erga uirum præ ſe ferre, ac ſe illius eſſe propriam oſtendere. **XLIX.** Plato ſenes hortatur ut iuuenes uerentur, ut & illi erga ipſos uerecundiam conſeruent: ubi enim pudorem ſenes abijciunt, nulla in eos uerecundia iuuenibus reſidet. Huius igitur memor maritus, nī-

Lectio sit pax & concordia.

Obreſcitrices uiuandæ.

Familie adminiſtratio.

Viros ne irriter uxores.

Mulierum nullum in tenebris diſcrimen.

Nihil minus uereri uxore debet, quam si thalamus officina modestiæ, non intemperantiæ, sit futurus. Qui uero uoluptatibus suis fruatur, a quibus illam coërcet, nihil ab eo differt qui uxorem cum hostibus iubet pugnare, quibus ipse se dedit. Tibi itaque danda opera est, o Eurydice, ut ea legas quæ ad Aristillam a Timoxene de moderatione atque modestia & pudicitia scripta sunt, in memoriaque contineas. Tuque Polliane ne putes a superfluis profusisque sumptibus uxorem temperaturam, si te hæc minime in alijs contemnentem conspicias, quin potius auratis poculis, pictisque cubiculis, mularum & equorum phaleris gaudentem uideat: non enim fieri potest, ut a mulieribus luxus remoueatur, quo uiri circumfluunt. Quare igitur tempus habens in ea studia incumbendi quæ demonstrationibus probantur, mores compone, cum his conuersans qui plurimum prodesse posse uideantur. Coniugi uero quacunq; uia adhibeas quæ utilia sunt, & more apum, quæ tu in teipso collocaris, ei conferas & communices: familiaresque effice & consuetas eas sermonum rationes, quæ esse quamoptimæ uideantur: pater enim illi est uenerandaque mater ac frater. Non minus autem uenerabile est, uxorem audire dicentem: Tu mihi uir magisterque es, ac philosophus, rerumque honestissimarum ac diuinarum præceptor. Huiusmodi enim disciplinæ primū a rebus absurdis uxores abducunt. Erubescet enim uxor saltationibus operam dare, si studio geometriæ delectabitur: nec potiones magicas admouebit, institutis capta Platonis & Xenophontis. Ac si quis se profitebitur lunam de coelo deducturum, ignorantiam ipsius ridebit, stoliditatemque credentium mulierum, astrologiæ non ignara rationum. Aganice Hægetoris Thessali filia, quod defectuum pleniluniorum esset gnara, tempusque prænosset quo lunam ab umbra terræ intercepti contingeret, mentem mulierum exturbabat, illisque se lunam deducere persuadebat. Sed quoniam nulla unquam foemina absque societate uiri peperisse infantem dicitur, informesque partus, & carnem, & aliquid in semet ex corruptione conceptum, molas appellant, magna diligentia cauendum est, ne hoc in animis mulierum fiat. Nam nisi sermonum optima femina mulieres suscipiant, & participes eruditionis uiuorum fiant, absurda multa prauaque consilia, atque cogitationes & affectus malos pariunt. Tu igitur Eurydice enitere sententias sapientum bonarumque mulierum habere familiares, & in ore eas semper uoces habere, quas a me dum adhuc uirgo esses suscepisti, ut & uirum delectes, & tu usque adeo egregie, adeo grauer per temet exornata, in admiratione a cæteris mulieribus habearis. Nam illius margaritæ, aut alterius aduenæ sericeæ uestes, sine magno precio emi non possunt: at Theanæ & Cleobulinæ honestatis ornamenta, & Gorgonis Leonidæ uxoris, ac Timocleæ Theaginis sororis, & antiquæ Claudæ, Corneliæque Scipionis, & aliarum quacunq; admirabiles præclaræque fuerunt, gratis licet induere, & magnifice gloriosèque ac beatè uiuere. Nam si Sappho quod pulchra carmina componeret se tanti faciebat, ut ad diuitem quandam scripserit: Mortua iacebis, nec ulla unquam tui extabit memoria: non enim filium habes, rosarum ex Pieria: cur non tibi magis gloriantur erit, si non rosas, sed fructus eos perceperis, quos Musæ ferunt, & largiuntur his qui disciplinam & studium sapientiæ admirantur?

Literis deditas uxores esse conuenit.

Mola quid.

Peroratio.

D

Plutarchi Chæronei Musica.

CAROLO VALGVLIO BRIXIANO INTERPRETE.

Orditur à Chria.

XOREM Phocionis, eius cui Probo cognomen fuit, dicere solitam accepimus, mundum suum esse consilia ac decora imperatoria uiri. Ego uero studium doctrinæ magistri mei non mihi soli proprium esse ornamentum statuo, sed commune omnibus non alienis. Haud equidem ignoramus, clarissima facinora imperatorum paucis tantum militibus, aut uni ciuitati, gentiue uni, in rebus dubijs ac trepidis salutem peperisse: meliores seu milites, seu ciues, aut eiusdem gentis homines haudquaquam fecisse comperiemus. At uero doctrinam, substantiam & robur felicitatis, & recti autorem consilij, non uni familiæ soli, aut ciuitati, sed uniuerso generi mortalium inuehere utilitatem uidemus. Quanto igitur comoda quæ a doctrina disciplinis uel proficiuntur, maiora sunt omnibus imperatorijs consilijs, tanto eius memoria studio est & cultu digna maiore. Itaque altero Saturnaliorum die uir clarus Onesicrates ad epulas inuitauerat uiros qui Musicæ scientiam habebant. Erant autem Soterichus Alexandrinus, & Lysias ex ijs unus, qui componendi institutionem ab ipso accipiebant, itemque loci auctoritatem.

Postquam

A Postquam uero quæ assolent sunt perpetrata, causam humanæ, inquit, uocis in præsentia querere intemptiuū atque alienum a conuiuio esse arbitror: sobriore quæstio ea indiget ocio. Quoniã autem optimi grammaticorum definiunt uocem, aërem esse percussum, cadentem sub sensum auditus: atque heri de grammatica quæsitum disputatumque fuit, tanquam de arte opportuna fabricandis per literas uocibus, ac sacratio memoriæ promptis, ubi uelimus administrandis & dispensandis, quanam sit altera secundum hanc obnoxia, & congruens uoci scientia, uidendum esse puto. Ea est, opinor, Musica: deis namque hymnos canere, qui nobis solis uocem articulatam sunt largiti, pium, & homini in primis consentaneum esse arbitror. Quam rem Homerus quoque significare hisce uersibus uidetur:

Vox quid.

Hymnos canere pium.

Phoebeas iras placabant carmine Achiu,
Per lures totas pulchrum pæana canentes,
Pugnantemque ex alto: ast pectora arcitenentis
Mulcebant cantus, & gaudia pertentabant.

Agitandum sacri Musicæ ministri, commonete sodales, quis inuentor Musicæ, quis uel ea princeps usus fuerit, a quibus quoque tempore auctum acceperit, & quinam ex ijs qui Musicæ scientiam coluere, in eo studio excelluisse existimentur: quas præterea, quorum ad res, huius utilitas instituti demanet. Quæ cum magister dixisset, insecutus Lysias: Apud multos, inquit, agitata quæstio clare Onesicrates in medium proponis: non modò enim Platonum plurima pars, insignesque Peripatetici, de ueteri Musica, deque eius labe, studiose & accuratè scripserunt, uerum etiam grammatici atque harmonici, ad summum apicem euecti doctrinæ, magnum studium plurimamque operam in eam rem contulerunt. Cæterum ingens est inter autores dissensio. Heraclides in eo libro, in quem colligit præscos Musicos, primosque eius inuentores, Amphionem tradit, Ioue natum & Antiopæ principem citharæ cantum excogitasse, eiusque potissimum, ut qui a patre doctus foret. Cuius rei fidem ex commentarijs Sicyone depositis, quibus accurata percensio huiusce generis continetur, facit, atque inde sacerdotes Argiuas, poetas & Musicos commemorat. Eodem tempore Linus Eubœensem inquit lamentationes & fletus carmine condidisse, hymnos Anthen ex Anthedone Bœotia, Pierium ex Pieria poemata de Musis, Philammonem uero Delphicum Latonæ, Dianæ atque Apollinis ortum canticis edidisse modis, & choros circa Delphicum templum constituisse commemorat. In primis uero Thamyra Thraciscanorum concinnumque carmen ait fuisse, adeoque præcelluisse, ut Musas prouocare in certamen non dubitasse poetæ sint autores. Hunc ipsum edidisse ferunt bellum Titanum aduersus deos dimicatum carmine condidit, Demodocumque Corcyrensem, ueterem Musicum, excidium Ilij, & Veneris atque Vulcani connubium poemate concelebrasse. Ithacensem Phemium reditum a Troia, Agamemnone duce Græcorum, carmine cecinisse proditum est. haud quidem fuisse immunem metri numeriue rationem poematum memoratorum Musicorum, sed qualis Stesichori fuit, & ueterum aliorum poetarum, qui carmina adhibitis modulis condidit. Terpandrum namque tradit, citharæ cantus latorem legum, adiectis ad sua atque Homeri carmina per singulas leges modis, solitum in ludis cum concertatione editis canere, eundemque primū proposuisse nomina singulis citharæ fidiumque legibus. Ad cuius imitationem Clonam primū tulisse leges tibiærum, prosodiaque fecisse, tum deinde elegias, & carmina condidisse: quo genere poematum Polymnestum Colophonium, ætate posteriorè, usum fuisse tradunt. Nomina autem tibiærum legum, bone Onesicrates, apud eos hæc erant: Apothetus, Elegi, Comarchius, Schoenion, Cepion, Dius, Trimeles. Insequenti tempore Polymnestia appellata reperta sunt. Leges fidium cantus, compluribus ante conditas leges tibiærum temporibus constat a Terpandro fuisse promulgatas. Is namque primus nomina earum protulit, Bœotiam quandam unam uocans, Aeoliam aliam, Trochæam acutam, Orthiam uidelicet, Cepionæ, Terpandriam, Tetracædiam. Condidit præterea idem Terpander carmine poemata ad cantus fidium. Quod autem ueteres fidium leges carminibus constarent, Timonius declarauit. Primas enim leges carminibus immiscens, dithyrambicam dictionem canebat, ne protinus aduersus præscam Musicam præuaricari uideretur. Et arte nimirum canendi ad fides Terpander præstitisse existimatus est, quaternasque in Pythicis ludis perpetuas uictorias retulisse, publicis monumentis traditum est. Ac per uetustas sanè Musicus fuit, quæ quidem antiquiorè Archilocho fuisse Glaucus Italus libro quodam, quæ de poetis & Musicis antiquis coposuit, demonstrat: nam alterum eum inquit fuisse secundum primos illos tibiærum cantus conditores. Alexander in libro, in quem collegit Phrygios Musicos, scriptum reliquit, primum Olympum transfulisse in Græciam, ad Dactylosque Idæos, fidium

Præscorum Musicorum eumque ratio.

Glauci Itali de poetis & Musicis antiquis liber

C pulsus, Hyagnin uerò primum tibia cecinisse, deinde eius filium Marfyam, tum postea Olympum: Terpandrum emulatum fuisse carmina Homeri, & Orphei modos. Orpheus nullum imitatus esse uidetur: quippe quò ante ipsum nullus, præter tibiçines poetas, cum quibus nulla in re Orphica res similitudinè habet, fuisse tradatur. Tibiarum cantus cõditor legum Clonas, ut Arcades referunt, Tegeates fuit: ut uerò Bœotij, Thebanus. Secũdum Terpandrum & Clonam fuisse Archilochum proditum est: quanq̃ autores sunt qui tradant Ardalum Træzeniũ priorẽ Clona tibianam cõstituisse Musicã, Polymnestumq̃; Meletis Colophonij filiũ poetam fuisse, & leges Polymnestũ ac Polymnestam fecisse. Quod autem Clonas promulgauerit Apothetum atq̃ Schœnionem appellatas leges, monumenta scriptorum commemorerunt. Pindarus item & Alcman poetę modorum eiusdem Polymnesti mentionem fecere. Sunt & qui nonnullas Terpandri legum citharæ cantus ad Philammoneum illum Delphicum priscum autorem trahant. Sed omnino citharæ cantus Terpandri ratio, omni ex parte simplex perrexit esse usq̃ ad ætatem Phrynidis. Haud

*Certe antiqui
tus fidibus canen
di leges constitui
ta.*

enim antiquitus pro libidine cuiusq̃, uti nunc, licebat fidibus canere, nec rhythmos centisue transferre. In ipsis nanq̃ legibus accommodatam cuiq̃ tentionem tuebatur, cuius rei causa id nominis inditum erat. Leges enim sunt uocata, quoniam præscriptũ quasi lege cautumq̃ erat, ne quis per quamlibet unam speciem formamq̃ tentionis transgrediretur. Et enim que ad deos spectabant leuiter attingentes, statim ad Homeri ac cæterorum poësim pro uoluntate atq̃ arbitrio delabebantur: quam rem procœmia Terpandri declarant. Facta quoq̃ tum primũ citharæ forma, uti autor fuit Terpadri discipulus Cepio, appellataq̃ est Asia, propterea quod Lesbij fidicines, Asia cultores, ea utebantur: quorum ultimum Pericletum uicisse Lacedemone Carnia ferunt. Is erat Lesbius genere, quo uita functo, perpetuæ gloriæ Lesbiorũ, quam in cantu citharę ad eam diem obtinuerant, finem impositum fuisse memoratur. Errore quoque nõnulli ducuntur, existimantes Hipponactem parem fuisse temporum Terpandri, quum Pericletus antiquior Hipponacte appareat. Postquam tibiæ fidiumq̃ cantus pariter exposuimus leges, ad proprias tibiçinum orationem conferamus. Olympum tibiçinẽ, de quo antè diximus, Phrygium, condidisse legem quandam in Apollinem, Multiplicẽ uocatam. Hunc Olympum ex ijs unum fuisse memorant, qui ab illo primo Olympo, Marfyæ filio, musicarũ legum in deos conditore, descenderunt. Hic enim in delitijs à Marfyæ habitus, & tibiæ cantus ab ipso edoctus, leges harmonicas in Græciam intulit, quibus nunc Græci in deorum celebritatibus utuntur. Alij Multiplicem legem Cratei discipulo Olympi uendicant, tamen iunioris Olympi legem hanc esse Pratinas testatur. Lex uerò quæ Curulis uocat, ad Olympum maiorem Marfyæ discipulum refertur: quem sunt qui non Marfyam, sed Massem uocatum dicant: alij Marfyam, & Hyagnide natum, primo inuentore artis tibiçinæ, contendunt. Curulem legem ab illo Olympo latam fuisse cõmentarij Glauci de antiquis poetis docent. Vnde etiã cognosci potest Stesichorum Himerensem, non Orpheum, non Terpandrum, non Antilochum, nec Thaletam, sed Olympum fuisse imitatum, Curuli lege & forma per dactylum uocata utentem, quam nonnulli Orthiæ legis esse dicunt. Alij à Mytjjs eam legem fuisse repertam. Traditur enim fuisse certos Mytios peruestos tibiçines. Extat & alia quædam antiqua lex, Cradias uocata, quam cecinisse tibiçis Mimnermum Hipponax tradit. Principio nanq̃ elegia cõstructa modis ad tibiæ canebantur. Hoc indicant monumenta Panathenæorũ de Musicis certaminibus. Fuit & Sacadas Argiuis cõditor modorum elegiorumq̃ habentium modos, poeta sanè bonus, ac triplici insignis de ludis Pythiis uictoria, id quod publica harum rerum monumenta declarant. Eiusdem meminit Pindarus. Cũ itaq̃ sint tres toni, autoribus Sacada & Polymnesto, Dorius, Phrygius & Lydius, in quolibet istorum tonorum Sacadam aiunt fecisse stropham, & chorum canere docuisse, sic ut Doricẽ primã, Phrygicẽ secundam, Lydicẽ tertiam cantaret. Eamq̃ legem propter tripertitam mutationẽ Tripertilem fuisse uocatam ferunt: quanquam in cõmentarijs Sicyonios, in quibus poeta percensentur, Clonas ut repertor legis tripertilis sit relatus. Primus igitur Spartæ status, ordoq̃ Musicæ cultorum, Terpandro autore atq̃ constituyente fuit. Secundi uerò ordinis Thaletas Gortynius, Xenodamus Cytherius, Xenocritus Locrensis, Polymnestus Colophonius, & Sacadas Argiuis summã causam, summãq̃ merita habent, ut duces autoresq̃ dicantur. Iis nanq̃ autoribus gymnopædiæ Lacedemone, in Arcadia Demõstrationes appellatæ, & Argis Endymatia sunt cõstituta. Thaletas, Xenodamus, Xenocritus effectores Pæanũ, Polymnestus Orthiarũ quæ uocant, Sacadas uerò Elegiorum fuit, Tamen si autores sunt qui

Tibiçinũ leges.

D

Tonitres.

A qui tradant Xenodamum nõ Pæanum, ut inquit Pratinas, sed Hyporchematũ fuisse conditorem. Fertur enim ipsius canticum quoddam, quod quidem permanifesto est Hyporchema: quo genere poëmatũ ipse quoq̃ Pindarus usus est. Quod autem Hyporchema & Pæana inter se differant, Pindari poëmata, qui & Pæanes & Hyporchemata composuit, indicabunt. Leges tibiæ cantibus Polymnestus sanxit, & in Orthia appellata lege modulatione usus est, ut quidã harmonici tradunt: nã ipse pro cõperto dicere nequeo, propterea quod nihil habeo hac de re traditũ à maioribus. In dubio quoq̃ est, an Cretenfis Thaletas effector fuerit pæanũ: nam Glaucus posteriorẽ Archilochi fuisse tradit, Archilochiq̃ modos imitatũ, præterquã quod eos longius extendit, Maronemq̃ & Creticũ rhythum in structuram modorum consertauit, quibus nec Archilochus sit usus, nec Orpheus, nec Terpander: & hæc à disciplina tibiçinali Olympi inquit fecisse Thaletam, & poetam bonũ se fuisse putasse. De Xenocrito quoq̃ Locrense, ex Locris urbe Italia, dubitari uideo, utrum poeta pæanũ fuerit. Argumenta quidem heroica gesta cõtinentia condidisse proditum est memoriæ, ac propterea nõnulla argumenta dithyrambos uocitasse, inferioremq̃ Thaletæ ætate fuisse, Glaucus autor est. Traditur etiã ab Aristoxeno inuentorem enharmonij generis Olympum fuisse à Musicis existimatum, & ante ipsum omnia fuisse diatona atq̃ chromatica: inuentionemq̃ illam hoc maximè modo processisse putabant: Cũ in diatono Olympus uersaretur, & frequens transueheret ad parhypaten diatonam modulum, tum à paramese, tum à mese discedens, diatonumq̃ transgrediretur, animaduertisse pulchritudinẽ atq̃ decentiam morũ, ex eo uocum cantu prouenientẽ, atq̃ ita constantem pro rata parte rationibus complexionẽ, quam systema Græci uocant, admiratũ & amplexum, hoc genus effectisse in Dorio tono: haud enim quæ diatoni proprie sunt, quæq̃ chromatis pertingi, at neq̃ quæ harmoniæ. Erant autẽ prima enharmoniorũ huiusmodi. Primũ omnium ponebatur spondeus, in quo nulla diuisio præ se fert propriũ diatoni, ni quis respectans ad contentiorem spondiasmum, speciem id habere diatoni arbitretur. Verũ latè patet, qui id posuerit, eum & falsum, & inconcinnum positurũ. Falsum, quia diei una minus est tono, qui tonus circa ducentem iacet. Inconcinnum uerò propterea, quod si in ui ac potestate tonia proprium contentioris spondiasmi statuatur, profecto euenit ut duo perpetua diatona, alterum in compositũ, compositũ alterum, posita sint. Nam in medijs, quas mesas uocant, enharmoniuũ densum locatũ, quo nunc utuntur, ad poetam pertinere nõ uidetur. Facilius id intelligetur, si quis tibiæ canentẽ antiquo ritu, audiat: uult enim & ipsum semitoniuũ in mesis esse in compositũ. Ac prima quidem enharmoniorũ huiusmodi fuisse: postea uerò semitonium diuisum est, tum in lydij, tum in phrygijs. Videtur autem Olympus auctum Musicæ dedisse, inuehendo quod in lucem ad eam diem non uenerat, nec fuerat à maioribus cognitũ, autorq̃ præclaræ Græcis Musicæ & princeps ac dux fuisse. Est etiã rhythmorũ ratio quædam: certa nanq̃ genera & species non modò rhythmorũ adinuentæ sunt, uerum etiã modorum atq̃ rhythmorũ artificum excitata nouæ formæ. Sed Terpandri nouatio decorũ quendam in Musicam inuexit modum, quo postea Polymnestus usus, præclaræ & ipse atq̃ decenti formæ inhæsit. Similiter Thaletas & Sacadas peregregij, ac propè perfecti rhythmorũ effectores habitũ sunt, nec honesta decoraq̃ forma excessere. Est alia Alcmanica Stesichoriaq̃ nouatio, nec ipsa quidẽ à pulchro honestoq̃ ac moderato discedẽs. At Crexus, & Timotheus, & Philoxenus, atq̃ eius ætatis poëta, importuniores & percupidĩ atq̃ studiosi nouandarum in Musica rerum fuere, persecutiq̃ sunt typũ ac formã eam, quã nunc philanthropon & thematicon uocãt. Sed omnino paucitas fidium, & locorũ angustia simplicitasq̃, & uerenda Musicæ grauitas uiguit apud priscos. Postq̃ autem de prima Musica, deq̃ primis ipsius inuentorib. & quibus autorib. subinde per insecuta tempora incrementum cepit, pro uiribus à me est disputatũ, sinem orationi meæ faciã, & Soterichu, nõ Musica solũ, sed cæteris quoq̃ liberalibus disciplinis erudito uiro, locum ad dicendum cõcedam. Nos enim magis ei Musicæ parti studium impendimus, quæ munere atq̃ officio manuum absoluitur. His dictis Lysias orationem compressit, tum Soterichus in hunc modum est loquutus: De uerendo, atq̃ in primis dijs grato instituto clare Onesicrates nos prouocasti ut uerba faceremus. Probo equidem intelligentiam Lysie doctoris, nec minus memoriã, quam in cõmemorandis primæ Musicæ inuentoribus, atq̃ ijs qui de ea facultate conscripserunt, præ se tulit. Illud uerò tacitũ nõ feram, sola eum scriptorũ monumenta secutũ fecisse fidem dictis suis. Nos uerò mortalem quenq̃ negamus fuisse repertorem Musicæ bonorũ, sed Apollini omnibus uirtutibus & scientijs ornato, inuentũ munusq̃ hoc tribuen

Genus enharmonium.

Transgressio.

C dum, & acceptū ferendum esse putamus. Haud enim tibia inuentū est Marfyæ, uel Olympi, aut Hyagnidis, ut aliqui opinantur: nec modò citharæ Apollo, sed tibiæ, fidiumq; cantus est repertor. Argumento sunt chori & sacrificia, quæ illi deo cum cantu tibiæum perpetrabantur, idq; cum alijs, tum Alcæus hymno quodam testatur. Signū quoq; Apollinis in Delo dicatū eo habitu, ut dextera arcum teneat, sinistra Gratiās, quamlibet instrumentum musicum aliquid tenentē (nam alia lyram, tibiās alia, quæ in medio est propositam ori fistulam continet) idem declarat. Nec putetis hæc uerba mea esse, aut hæc me cōminisci: Anticlem & Histrum autores habeo, qui hæc ipsa tradidere in cōmentarijs qui de conditoribus modorū inscribuntur: adeoq; uetusta est signi eius dedicatio, ut opifices compares ætatis Herculis fuisse referantur. Puerū quoq; Pempicam ferentem laurū Delphos tibiæ comitatur. Et ex Hyperboreis sacra cum tibijs, fistulis ac cithara mitti Delphos sunt solita. Alij ipsum hunc deū cecinisse tibia ferūt, ut optimus poëta modorū tradit Alcman, & à Pallade doctū fuisse Corinna prodidit. Est igitur Musica ab omni parte augusta, quandoquidem inuentum est deorū, & ea ueteres sunt usi pro dignitate atq; maiestate ipsius, ut cæteris omnibus institutis. At hoc tempore seueritate & grauitate ipsius repudiata, pro forti, uirilī, augusta, & dijs immortalibus grata, præfracta quandam Musicam, adulteram, calami strisq; inustam in theatra deducunt. Quare Plato in tertio de re publica indignanti animo eiusmodi Musicam fert, Lydiāmq; harmoniā deprecatur, quod acuta, uehemens, & stridens sit, & apta complorationibus. Primaq; eius constitutio lugubris quædam res traditur fuisse. Ac primū Olympum funebre tibia carmen in funere Pythonis lydio ritu cecinisse, in primo Musica scripsit Aristoxenus. Menalippidem alijs tradunt modulū illum inceptasse. In pæanibus uerò, Pindarus in nuptijs Niobes primū Anthippum docuisse lydiām harmoniā canit. Torebum alijs uolunt primū eo cōcentu usum fuisse, ut autor est Dionysius lambus. Mixolydius autem concentus affectibus est refferus, & tragædijs aptus. Reperisse eum Sappho Aristoxenus prodidit, ab ipsaq; Tragicos didicisse, qui postea coniungere mixolydios modos cum Dorijs, quorum alteri maiestatem atq; autoritatem, alteri affectus afferunt: ex utrisq; enim cōmixta est tragœdia. In cōmentarijs uerò Harmonicorū proditū est, id inuentum ad Pythodidem tibiæcinem referri.

D Atheniensem Lamprocle, inquit Lylis, animaduertentem non ibi haberi disunctionē ubi fermè omnes arbitrabant, sed in acuto, talem eius confecisse figuram formamue, qualem dixerit aliquis à paramese ad hypaten hypaton. Remissam item lydiām, siquidem mixolydiæ est contraria, assimilem ladi à Damone Atheniensi inuentam memorant. Plato igitur duabus ijs merito reiectis harmonijs, altera flebilem, solutū altera cantum habentibus, doricam, ut quæ accōmodata foret moderatis ac fortibus uiris, delegit: haud Herculeignarus, ut inquit Aristoxenus in secundo Musicorum, in illis quoq; aliquid inesse ad rempub. conseruandam utilitatis. Et magnam sanè Plato operam Musicae scientiæ dedit, auditoriq; Draconis Atheniensis atq; Metelli Agrigentini fuit. Verū quoniā multa grauitas in Dorio concentu inerat, maiore ipsum honore dignatus est: quanq; nō erat necius, Dorica multa cantica, Virginalia uocata, ab Alcmane, Pindaro, Simonide atq; Bacchylide fuisse tractata & condita, necnon prosodia & pæanes: luctus præterea tragicos dorico concentu decantatos, & amatoriam aliquam eundem in concentū composita. Satis illi erant quæ in Martem, quæq; in Palladem canebant, & ipsa spondea: nam ea satis uirium habere ad roborandos animos hominū moderatorū iudicabat. At neq; Lydiām Ioniāmue ignorabat: sciebat enim tragœdiam uti talibus modis structurāq; cōcentuum. Iam uerò prisca omnes haud quidem quia imprudentes imperitiq; forent ullius concentus & harmoniæ, certis quibusdā ac definitis usi sunt: nec ignorantia autor causaq; fuit eiusmodi angustiae, & fidium paucitatis. Nec sanè Olympū, nec Terpandri, nec qui eorū secta sunt sequuti, perpulit inscitia ad circuncidendam multitudinem fidium, uarietatemq; demendam. Teftantur id poemata Olympi atq; Terpandri, cæterorumq; omnium eiusdem generis Musicorum ac poëtarū. Quæ quum trifidia simpliciaq; forent, usque adeo præstabant uarijs & multifidijs, ut nemo unus Olympi modū posset imitari, & qui in multinerui, multiformiq; uersabant, posteriores essent. Quod autē non inscitia in spondiante tropo à trite prisca abstinerent, eorum in pulsu usus declarat: nunquā nimirum ea cum parypate cōgruenter & consonè usi forent, nisi eius peritiæ atq; usus prudentes fuissent. Latè igitur patet pulchritudine decentiæq; morum, qui in spondiante modo ob triten exemptam gignuntur, admonitis & captis sensibus transtrexisse modulum ad paraneten. Eadem ratio de nete: ea nanq; in pulsu fidium, & ad paraneten dissonorum, & ad mesen consonorum utebantur.

*Apollinis simu-
lachrum.*

*Tragœdia ex mi-
xolydijs ac Do-
rijs modis cōmi-
xta.*

D

A utebantur. In modulo uerò, quia illis nō apparebat accōmodata spondiaco tropo, præteribatur: nec modò in ijs, uerumetiā in ipsis coniumcti nete. Sic enim omnes ea utebantur, ut in pulsu & ad paraneten, & ad lichanon accōmodarent. At in modulo uel ipsius utentis perpudebat eos, propter inde prodeuntes eius causa mores. Cōstat enim uero id ita esse etiam ex Musicis qui Phrygijs dicti sunt. Nam Olympū sectatoresq; ipsius non per imperitiā ab ea superfedisse compertum habetur, quandoquidē non tam in pulsu, quam in modulo, ubi conuenire existimabant, in sacris matris deūm, nonnullisq; alijs Phrygijs rebus, eadem utebantur. Perspicuū quoq; in hypatis est, non ruditate abstinuisse eos ab illo tetrachordo in Dorijs, cum mox eodem in cæteris tonis uterent: quippe scientes, nulla uel delictet alia causa cōmoti eximebant à Dorio tono, quam ut decus morum tueretur, quorum honestatem decorumq; honori habebant. Quale à Tragicijs quoq; obseruatum uideamus: necdum enim tragœdia ad hanc diem usā est chromatico genere, nec enharmonio: cithara uerò multis quam tragœdia uetustiore seculis, à principio usā est. Et sanè constat, chroma esse antiquius harmonia. De illa nāq; intelligi antiquitate in presentia uolo, quæ ad usum consuetudinemq; humanæ naturæ spectat. Nam si ad ipsam generū respiciamus naturam, neutriū altero antiquius cōperiemus. Sed oro uos, si quis Aeschylum aut Phrynichum abhorruisse à chromate asserat propter inscientiā eius, nonne sit absurdus? Profectò idem contenderit, ipsum Pancratem ignorasse chromaticū genus, quoniam ab eo plerunq; abstinerebat: quem, quum in quibusdā ipso uteretur, non ruditate, sed consilio ac uoluntate abstinuisse putandum est: studiosè nanq; imitabatur, id quod ipse dicere solebat, Pindareum & Simonideum tropon, illumq; omnino, qui nunc antiquus appellatur. Eadem est de Tyrtæo Mantinēse, de Thrasylo Phliasio, de Andrea Corinthio, deq; multis alijs ratio, quos omnes scimus auerlatos chroma, mutationem, uarietatem, multineruiam, plurimāq; alia, rhythmos, concentus, dictiones, modulationes, modorumue structuras, actus, interpretationesue, quæ omnia interserta esse possunt. Telephanem Megarensem ita fistulis pugnasse accepimus, ut opifices ipsos tibiæum, ne manus quidem unquam ad tibiās fabrefaciendas adhibere permiserit: ob quam maxime causam certamen

B Pythicum auerlabatur. Summatim autem ut dicam: si quis omnes re aliqua non utentes damnandos ignorantia putat, ex eo coniecturam inscitiae faciens ipso, quia re illa non utantur, complures profectò prius temporis huius damnet necesse est, quum Dorionios non uti modo Antigenidio, quia ipsum contemnant, & contra Antigenidios eadem de causa Dorionium reijcere uideamus. Fidicines quoque ipsi deliuere propemodum frequentare ritū modumq; Timothei, & ad sutelas poemataq; Polyidæ sese uerterūt. Iam uerò si quis rectè ac persciter reputet, uetera & nostra comparando inter se, tum quoq; in usu fuisse uarietate cōperiet. Utebantur enim ueteres uarietate in rhythmis, quæ quidem est etiam magis uaria: in honore nanq; habebant rhythmicā uarietate. Sed & pulsatioria loquendi proprietates tunc magis uariæ erant. Hoc nimirum tempore modos, illo uerò rhythmos studiosè & cupidè amplectebantur. Probatum hæc tenus esse arbitror, nō inscitia ignorantiaq; sed cōsulto abstinuisse ueteres à præfractis, mollibus, languidisq; canticis modis. Sed quid hoc mirandum est, quum multa in uita humana instituta uideamus exoleuisse, sublato eorum usu, non imperitiā, uerū spontè atq; cōsulto reiecta, quum animaduersum perspectumq; foret, aliquibus in rebus contra officium decorumq; fieri? Reliquum est, ut postquam Platonem non inscitia, nec impotentia cæteros repudiassent concentus, sed quia Reipublicæ indecoros, ac minime opportunos esse iudicabat, ostendimus, prudentem item atque intelligentem omnis generis concentuum fuisse demonstramus. In molitione animæ, quam fabricat in Timæo, studium disciplinarum ac Musicae suum hoc maxime modo declarauit. Vnam principio partem detraxit ex uniuerso: secundam autem primæ partis duplam: deinde tertiam, quæ esset secundæ sesquialtera, primæ tripla: tum quartam, quæ secundæ dupla esset: quintam inde, quæ tertie tripla: deinde sextam, octuplam primæ: postremo septimam, quæ septem & uiginti partibus antecederet primæ: deinde dupla & tripla interualla expleuit, partes inde rursus descensans, quas interuallis ita locabat, ut in singulis essent bina media: hoc est, ut mox ostendimus, uestibulum proæmiumq; harmonicæ Platonis peritiæ. Tres sunt principes harmoniæ, à quibus omnis medietas sumitur, arithmetica, harmonica, geometrica. Earum alia superat, & superatur pari numero, alia ratione pari, alia nec numero pari, nec ratione. Igitur Plato harmoniam quatuor animæ elementorum, causamq; ex dissimilibus inter se iunctis consonantiæ uolens harmonicè demonstrare, duas in singulo interuallo

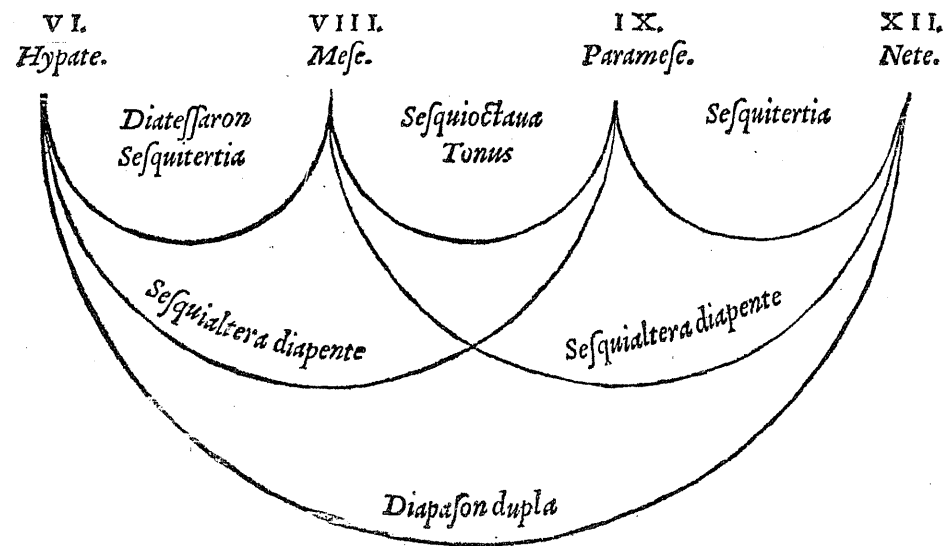
*Cithara tragœ-
dia uetustior.*

*Studium suū Mu-
sicæ declarat Pla-
to in Timæo.*

*Principes har-
moniae tres.*

C animales medietates ratione musica proposuit. Consonantia diapason duo media musica intervalla complectitur, quorum comparatione pro rata parte rationum ostendemus. Diapason in dupla ratione perpenditur: conficiunt autem imaginis gratia, duplam rationem iuxta numerum sex & duodecim. Protenditur autem hoc intervallum ab hypate meson ad neten disjunctarum. Cum igitur sex & duodecim extrema sint, hypate meson senarium numerum continet, nete disjunctarum duodenarium. Sumantur deinde intercedentes numeri, quorum alteri extremo alter est sesquitercius, sesquialter alius, octo videlicet & novem: ipsius enim senarii octonarius est sesquitercius, nonarius sesquialter. Extremum quidem unum est huiusmodi, alterum est ipse duodenarius numerus, nonarii sesquitercius, octonarii vero sesquialter. His itaque numeris inter senarium & duodenarium insertis, & diapason intervallo ex diatessaron atque diapente constituto, patet meson octonarium numerum habituram, paramesen nonarium. Hoc ita constituto, talem rationem habet hypate ad mesen, qualem paramese ad neten disjunctarum. Ab hypate namque ad mesen est diatessaron, a paramese pariter diatessaron ad neten disjunctarum. Eadem comparatio rationum in numeris quoque reperitur: nam uti se habet sex cum octo, sic novem cum duodecim: atque sicuti sex cum novem, ita octo cum duodecim: sesquitercij illi sunt inter se numeri, hi vero sesquialteri. Et haec ad studium scientiarumque Platonis disciplinarum declarandam in praesentia dicta sufficiant. Aristoteles quoque Platonis declarat harmoniam divinam rem quandam esse, magnamque, & maxime dignameneratione, sic inquit: Harmonia coelestis est, naturamque divinam & pulchram, & humana augustiorem habet. Ea cum vi naturali sua quadripartilis sit, tres medietates tuerur, arithmetica, harmonica, & geometrica: partesque ipsius & magnitudines atque praestantiae, numero & paritate mensurae existunt & apparent. In duobus enim tetrachordis cantici modi concinuntur. Haec sunt Aristotelis verba: Conflare vero corpus eius, inquit, partibus dissimilibus, concinentibus tamen. Consonare item ipsas medietates ratione numerorum: nam nete ratione dupla temperata cum hypate diapason reddit consonantiam. Continet enim nete, ut demonstravimus, duodenas unitates, hypate senas. Et paramesen consonam novenas unitates habere dictum est sesquialtera ratione cum hypate. Mese vero, quam octonas habere unitates diximus, cum eadem hypate sesquitercia ratione comparata est. His maxime rata Musicae intervalla componuntur: Diatessaron, inquam, quod in sesquitercia ratione: diapente, quod in sesquialtera: diapason, quod in dupla perspicitur. Sesquioctava item ratio quae est, in unius ratione toni conservatur. Ita evenit ut partes harmoniae sic constitutae, ipsidem praestantiss & superentur a partibus, & medietates a medietatibus, praestantiaque, excessusve numerorum, & vis ac munus geometricum deprehendatur. Has autem facultates sic se habere Aristoteles declarat, neten videlicet tertia parte sui mese praestantem, hypaten vero a mese similiter superatam, ut abundantes partes mutuo relatu respondeant: ipsidem namque partibus & praestant & superatur sesquitercia, & sesquialtera ratione. Talis enim est harmonicus excessus. At nete ratione arithmetica praestans ipsi paramese, & numero aequo paramese antecedens hypate, excessus arithmeticos declarant. Apparet & existit vis etiam geometrica, quum nete sit sesquialtera ipsius meses, & paramese hypates sesquialtera, & ipsa eadem

Aristoteles de harmonia.

A paramese praestat ipsi mese parte octava in ratione sesquioctava constituta. Rursus nete dupla hypates est, paramese hypates sesquialtera, mese hypates eiusdem sesquitercia. Numeris itaque & partibus, autoritate quoque Aristotelis sic harmonia a natura est comparata, summaque ope atque artificio ipsius constituta est ex infinita finitaque, & impari natura, cum ipsa universa, tum partes eius omnes. Ipsa etenim tota par est, quippe quadripartita terminis. At partes & rationes eius, tum pares, tum impares sunt, tum etiam imparipares. Neten enim parem habet, ut quae duodenum sit unitatum: Paramesen imparem, novenum: Mesen parem, octonum: Hypaten impariparem, senum. Hoc pacto a natura comparata ipsa que tota, & partes ipsius excessibus atque rationibus, & tota tota, & partibus partes inter se consonant. Iam vero sensus ipsi apto quodam temperamento corporibus insiti, coelestes quidem illi atque divini, sensum & intelligentiam hominibus praestantes, obtutus inquam, & auditus, una cum voce atque luce harmoniam demonstrant. Caeteri quoque comites horum sensus, eo quod sensus sunt, harmonia constant: omnibus namque numeribus suis haud sine harmonia funguntur. Qui quanquam inferiores ignobilioresque sunt illis, haud tamen ab harmonia discedunt. At illi numine quodam comite atque praesente, corporibus cum ratione atque intelligentia adhibiti, praepotentem praeclearamque naturam quandam fortiti sunt. Perspicuum igitur est ex his quae a me sunt commemorata, veterem illam Graeciam studium operamque rerum omnium merito impendisse maximam, ut in primis adolescentem Musica erudirentur. Eorum enim animos molles ac teneros ad modestiam atque moderationem Musica componi & temperari oportere existimabant, quippe quam ad omnes occasiones actionesque omnes, quas intenderes, utilem & commodam esse putarent. Atque in primis ad bellicos terrores, ad quos alacriter ac foriter capeffendos & sustinendos, alij, ut Lacedaemones, tibijs canentibus Castorum appellatum modum, instructa ornataque acie cum hoste conferturi manus promovebantur. Alij ad cantum lyrae in certamen procurrebant: quo more pericula adeundi praeciorum multis tempestatibus Cretenses fuisse usos memoriae proditum est. Aetate nostra pergunt etiam nunc uti tubis. Argivi in Sthenijs apud eos uocatis, tibiae cantu utebantur. Eos ludos primo in honorem Danae fuisse institutos, insecutis temporibus ad Iovem Sthenium translatos ferunt. Tenet etiam nunc temporibus nostris mos canendi ante tibicinem in Pentathlis, non cantum quidem insignem ullum, antiquumue, aut qualis apud homines illos consueverat cani, ut qui ab Hierace compositus ad illud certamen, quod Endrome uocatur, erat. Caeterum tametsi nihil, ut inquam, ualidum praecinitur ac nobile, praecinitur certe tamen qualecunque aliquid. Famaque est theatralium Musam ignota uetustioribus temporibus apud Graecos fuisse: tota enim haec scientia ad cultum deorum, & ad disciplinam iuuenum uertebatur, necdum ea tempestate apud illos homines extructo theatro. In solis adhuc templis Musica alebatur atque uigebat, in quibus honores deorum, & clarorum laudes uirorum, cantu musico celebrabantur. Argumento est condita postmodum fuisse theatra: nam uerbum *theatron*, id est, spectare significans, multo ante *theatron*, id est, ab appellatione Dei sumpserat nomen. At nostris temporibus tantus auctus differentiae forma accepit, usque adeo discessit a more maiorum, ut nulla sit amplius disciplinae mentio, nulla perceptio. Omnes qui Musicam attingunt, accurrunt ad Musam theatralem. Sed heus tu, dixerit forte aliquis, nihil ne a ueteribus adinuentum: nihil ne innouatum fuit? Fateor equidem & ipse, fuisse plurima reperta atque nouata ab antiquis, uerum cum maiestate atque decoro. Qui hoc genus historiae persecuti sunt, Doriam neten adscribere Terpandro, cum ea nullus in cantu usus antea fuisset. Totus mixolydius tonus inuentu nouo additus dicitur, & ex modis cantus Orthijs uocatis, is qui trochaeus signidator appellatur. Inuentor praeterea modorum Scoliorum, ut inquit Pindarus, Terpander fuit. Archilochus rhythmicam structuram trimetrorum, & in rhythmos non unigenos intentionem immutationemque, & circa haec ipsa pulsum inuenit: primumque eum edidisse epoda, tetrametra, procriticum, & profodiacum. Eadem adscribitur auctus ipsius primi, a nonnullis elegium. Ad haec iambei ad Paonem Epibatam, & aucti heroi in profodiacum & in Creticum intentionem ad eundem auctorem refertur. Post deinde poetas tragicos ita usos, & Crexum admisisse, & exercendo pertractandoque deduxisse intentionem illam in dithyrambum. Praeterea ipso rum iambeorum alia dicenda ad pulsum, alia esse canenda, Archilochum primum demonstrasse memorant. Hunc etiam ipsum Archilochum existimant ad pulsum fidium primum cecinisse, atque inde ueteres omnes ad cantus percussisse neruos. Tonus qui nunc hypolydius uocatur, inuentori Polymnesto tribuit. Eundem longem maiorē effecisse ipsam solutionem & electionem tradunt. At Olympum, illum inquam, ad quem autorem principem graecae

Cur ueteres Graeci liberos suos in primis Musica erudiri uoluerint.

Olympus graecae Musicae princeps autor.

C Legalisq; Musica gloria refertur, genus ipsum harmoniæ & rhythmum, qui profodiacus dicitur, in quo est Martis lex, & Chorei, quo ipse plurimū usus est in sacris Matris deūm, inuenisse proditum est. Nonnulli Baccheum quoq; ad ipsum repertorem trahunt. Sic autem antiquos uocum modos se habere constat. Lasius Hermionensis dithyrambicum in morem transpositis rhythmis, multitudinemq; uocum secutus in tibijs, & pluribus atque distinctis usus uocibus, ad inflexiones mutationesq; quæ prius non fuerant, Musicam perduxit. Insecutus Melanippides fabricator modorum, in priore nec ipse Musica mansit. At nec Philoxenus, nec Timotheus uetere Musica contenti fuere. Nam Timotheus, quum antè Iyra plures quàm septem neruos non habuisset ad usque tempora Terpandri Antifæi, in plures uoces disiecit. At qui & cantum tibiæ simpliciorē antea plurima uarietate distinxit. Quumq; antiquus ad Melanippidē usq; dithyramborū poëtam, tibicines à poëtis stipendium caperent, primas agente poësi partes, & tibicines ipsis magistris ministrarent, is quoq; mos abolutus extinctusq; est, tantaq; in Musicam est delapsa labes, ut ipsam Pherecrates Comicus specie muliebri introduxerit in scenam, corpore foedè lacerato, scitantesq; Iustitiam causam cladis, ac Musicam sic loquentem:

Dicam haud inuita, quando quidem tibi
Audiendū, ac mihi fandi uoluptatem dabit
Ira impetus: Mi prima malorum labes
Melanippides fuit, qui duodenis
Fidibus me eneruauit. Nec tamen meis
Finis ærumnis: Atticus Cinelias
Execrabilis, hexharmonios strophis
Anfractus insertans me male perdidit:
Nam dithyrambos condens bifores nisi
Ancipiti clypeorum ritu dextris
Similibus lauis mentem irritam fallit,
Sed neque miseris hic modus fuit
D Meis: Phrynis iniecto Strobilo quodam
Non antè cognito, inquietis me
Flexibus atq; reflexibus uersando
Totam collabefecit, quinq; neruis
Duodenas obstipando harmonias.
Neque adeo eum poenitebat sceleris,
Quin repetebat ultro, si quid liquisset.
Iam uero Timotheus, o mihi charissima,
Perdidit me, & foedissimè lacerauit.
Quis iste Timotheus? Milesius quidam
Pyrrhas: hic mihi innumera inuexit mala,
Vicit & omnes inferendis cladibus
Quos memorauit: uicit inquam, mollesq;
Ac formicarios uehens modos, meq;
Sicubi sit nactus gradientem solam
Soluūt, dispecit in duodenas neruos,
Meq; contorquens tanquam brassicas totam
Referit hexharmonijs hyperbolais,
Profanisq; ac superuacuis fidium
Vocumq; inanibus pertaminibus.

Hæc inquit Musica.

Meminit etiam Aristophanes Comicus Philoxeni, eumq; dicit intulisse modos cyclicis choris. Alij quoq; Comici absurditatem & indecentiam eorum qui Musicam lacerauerunt comonstrarunt. Quantam autem uim habeat & ad dirigendos, & ad evertendos mores, quibus studijs, quibusq; disciplinis à principio aliquis sit institutus, Aristoxenus declarat. Thebanum quendam Telesiam refert, æqualem temporum eius, quum ab adolescentia in optima Musica educatus foret, ac probatorum poëmata modosq; didicisset, cum aliorum, tum Pindari, Dionysij Thebani, Lampri atq; Pratinæ, cæterorumq; qui præstantes lyricorū pulsaminū habent, & præclarè tibijs cecinisset, reliquis quoq; disciplinis non medio crem operam dedisset, exacta uigentiore ætate usque adeo captum fuisse scenica illa & uaria Musica, ut contemptis decoris modis, in quibus fuerat educatus, ad discendos Philoxeni

Præe institutio
mores pue
rorū dirigendos
auertēōsne, ma
gna uis.

A Philoxeni atque Timothei modos, horumq; ipsoꝝ maximè uarios, plurimamq; nouitatem habentes, animum applicaret: quumq; se contulisset ad efficiendos modos, attrectantem & experientē frequentem, tentantemq; atq; exercentē utrosque, Pindarium inquam & Philoxenium, in Philoxenio haud admodum proficere potuisse: cuius rei causam inquit præclarā à puero ipsius institutionē fuisse. Quare si cui cordi fuerit, scitè beneq; Musica uti, anti quā imitator formam & modum, eumq; repleto cæteris doctrinis, & philosophiam adhibeto comitē, quæ quasi ipsum manu ducat. Nam ea potens est iudicandi quæ mensura ipsi Musicæ cōueniat, quæ ue eam deceat, & quid eidem usui sit, quidq; sit utile. Cum itaq; tres sint partes, in quas uniuersali partitione omnis diuidit Musica, diatonos, chroma, & harmonia, eum qui Musicā adierit, gnarū poëseos, utentis his partibus, scientemq; esse oportet, & compotem insuper expressionis atq; interpretationis, quam hermetiam Græci uocant, ipsa poëmata referentis atq; proponētis. Primū omnium intelligendū est, quod omnis disciplina eorū quæ Musica cōtinentur, assuetudo quædam est, quæ nō dum accepit id, cuius gratia singula quæ docentur, ipsi discenti sint discenda. Deinde reputandum, quod ad eiusmodi institutionē & perceptionē nondum adhibetur enumeratio troporū. Quocirca pleriq; temerè discūt quodcumq; docenti aut discenti collibuit. At nō ita prudentes agunt: omnē enim hi temeritatē deprecantur atq; repellunt, quales præsci illi Lacedæmones, & Mantinenses ac Pellenenses fuere: nam quendam illi modū unū, aut omnino paucos delectos ex omnibus, quos uidelicet ad castigatos seuerosq; mores pertinere existimabant, admittentes & asciscentes, ipsa Musica utebantur. Perspicuū autem hoc fuerit, si quid quæq; scientia spectet & cōtempletur reputauerimus. Constat harmoniā generū ipsius apti temperamenti uocum, quod Græci hermosimenon appellant, interuallorū, complexionū, quas systemata uocant, uocum, tonorū, & mutationū ipsarū complexionū in se continere cognitionē: extra hæc ab harmonica nequicq; aliud petes, nec ultra per ipsam progredieris. Quare nec ab ea postulanda erit potestas iudicandi, utrum poëta propriè atq; accōmodatè assumpserit: quale in Musicis diceremus hypodoriū tonum in principio, uel hypophrygium ac phrygium in medio, aut mixolydium ac dorium in egressu: nihil huiusmodi spectat ad rem harmonicā, multorumq; aliorū indiget, ignorat enim uim proprij. Neq; uero chromaticū enharmoniūq; genus secū afferent huius proprij & accōmodati integram facultatē cognoscendi, per quam conditi moduli mores appareant & eluceant: id enim est artificis munus. Latè itaq; patet, aliam complexionis, aliam in cōplexione extructæ modulationis esse uocem, quæ existimatio ad rem harmonicam nō pertinet. Eadem est rhythmorum ratio: nullus enim rhythmus accedet cum absoluta proprij & accōmodati potestate. Proprium autem hoc & accōmodatum, quod sæpe usurpamus, certos quosdam mores spectantes, uel dicimus, quorum causam esse conrendimus cōpositionem quandam, uel mixtionē, uel utrunq; quale illud enharmonium Olympi genus in phrygio tono positum, pæoni epibato mixtū: hoc nanq; mores primordij in lege Palladis creauit. Adhibito enim modorū rhythmorumq; opificio, & per dextrè atq; artificiose solo ritmo cōmutato, pro pæone uidelicet facto trochæo, enharmoniū constitit Olympi genus. Et quanq; enharmonium idem ipsum genus, phrygiusq; tonus manserunt, nihilo secius uniuersæ cōplexionis mores magnā mutationē acceperunt. Etenim quæ in lege Palladis harmonia uocatur, plurimum distat in moribus ab ipso cōmuni usu, & uulgo exercitato. Si igitur Musicæ perito accesserit uis iudicandi, haud dubiè is erit in Musica cōsummatas. Nam qui dorice scit absq; sciētia iudicandi, ipsi usui eius quid sit accōmodatum, quid ue ei conueniat, profectò quid agat ignorabit, neque etiam mores tuebitur: quando quidem inter ipsos dorios modulatores ambigitur, utrum facultas harmonica, id quod aliqui opinant, sit discernendi potens dorios modos, an cōtra. Eadem est ratio totius rhythmicæ scientiæ. Sciet aliquis pæonem, nesciet quid sit accōmodatum ac proprium ipsi usui eius, propterea quod solam habeat solertiam ipsius pæonis intelligendi. Idem hoc ab ipsis pæonicorū rhythmorū cōditoribus dubitatur, num res rhythmica præsidium in se habeat, id quod nōnulli inquit, huiusmodi dignoscendi, an usq; eò nō progrediatur. Duæ igitur minimū intelligentiæ necessariae illi sunt, qui internosciturus dijudicaturusq; sit, quid proprium, & quid alienum. Primum quidem cognitio morum, quorū causa cōpositio facta est: deinde earum rerum quibus ipsa cōpositio cōflatur. Quod itaq; nec harmonica, nec rhythmica, nec partium reliquarū ulla, ipsa per se satis uirum habet ad cognoscēdos mores, & ad cætera iudicanda, hæcenus dicta sufficiāt. Cum uero tria sint genera, in quæ aptum temperamentum uocum diuiditur, magnitudinibus

Musica partes tres.

Rhythmorum ratio.

Ad cognoscendū
quid propriū et
quid alienū, due
intelligentiæ ne
cessariæ.

Aptum uocum
temperamentum
in tria genera di
uidi.

Complexionū, & potestatibus uocum, pariter & tetrachordorū paria & æqua, in uno solo ueteres sunt uersati. Nam nec diatoni, nec chromatis ulla maiores nostros cura incelsit: uni tantum enharmonio animū studiumque applicuerunt, & eius quidem ipsius unica complexionī, quæ diapason uocatur: discrepabant enim de chromate, cōsentiebant prope omnes unam solamque esse harmoniā. Haud igitur quisquā peruidebit cuncta in re harmonica cōtenta, & circa ipsam uersantia, qui ad eius unius nudam intelligentiam processerit, sed latissime patet opus esse reliquis facultatibus cognitis, & uniuerso atque integro corpore Musicæ, mixtionibus item & cōpositionibus partium. Solus purusque harmonicus quodam modo circumscribitur est. Ut autem absolute summamque dicamus, cōcurrere oportet sensum atque rationem in partibus Musicæ iudicandis, ut neque præueniant sensus, quod citi & præproperi faciunt: neque sequantur, quod tardi & pigri. Venire tamen usum solet sensibus nonnullis propter naturalem quandam inæqualitatem, ut modo præcurrant, modo tardent. Quare circuncidenda superuacua illa à sensibus sunt, dandaque opera est ut simul cum ratione gradiantur. Nam semper est necessarium tria minima esse quæ in auditum cadant, uocem, tempus, & syllabam siue literam. Sic enim fiet ut ab itinere uocis apta eius temperatio, à temporibus rhythmus, à syllaba literaue id quod dicitur cognoscat. Quod si pariter progrediantur, illationem sensus fieri necesse est. Constat enim uerò & illud, si sensus separare & distinguere singula quæ dicuntur, nequeat, futurum ut neque assequi singula, neque erratum in lingulis, nec contra rectum conueniri possit. Primum igitur de continuitate atque perpetuitate sciendum est, perpetuum, continens, & coherens, iudicanti uideat oportere, propterea quod recte ac secus non in segregatis diuisis que uocibus, aut temporibus aut literis, sed in continuis & coherentibus creatur, quoniam mixtio in ipso usu quædam est partium per se incompositarum. De consecutione hæc tenent. Deinde considerandum est, eos qui Musicæ scientiam habent, non satis in se opis ad facultatem iudicandi habere. Haud enim fieri potest, quæ unum consummatum Musicum, & iudicandi potentem, ex ipsis quæ totius esse Musicæ partes uidentur, euadere posse, ex peritia uidelicet ea quæ circa instrumenta, quæque in cantu uersatur, atque insuper ab exercitatione sensum: illa, inquam, quæ ad intelligentiam aptæ uocis atque rhythmorum temperationis pertinet, ac præterea ex ipsa harmonica rhythmicaque facultate, & ex perspicuitate atque solertia, quæ in pulsibus atque dictionibus adhibet, & si quæ alia reliquæ sunt Musicæ partes. Quibus autem de causis eueniat, ut apti ad iudicandum cognitione & intelligentia omnium earum partium esse nequeamus, annitemur proponere. Primum, quoniam ea quæ nobis iudicanda subiiciuntur, alia perfecta sunt, imperfecta alia. Perfecta, ut quodque poema, id uidelicet quod cantatur, aut quod tibiæ fidiumue sono redditur, & cuiusque *επιλωειν*, quam expressionem & actum dicimus, ut ipsa tibiæ sonatio, aut cantatio, ceteraque id genus. Imperfecta uerò, quæ ad ea pertinent & spectant, & eorum gratia fiunt. Huiusmodi nanque expressionis partes sunt. Deinde uerò ex poetis: eodem enim modo & ipsa se habet. Diuiderit enim aliquis qui audit tibiæcinem, utrum tandem cōsonent tibiæ, aut non: & an loquendi proprietas clara sit, aut contra. Hæc autem singula partes expressionis sunt, & hæc ipsæ quidem finis sunt, sed finem ipsum spectant, & propter finem petuntur. Horum itaque atque huiusmodi omnium operibus, iudicium de moribus ipsius expressionis fiet, utrum proprii & accommodati proposito poemati assignentur, & reddantur ab eo mores, qui ipsum tractandum & exprimendum siue interpretandum desumpserit. Eadem ratio est in affectibus qui à poetica in poematis significantur. Morum siquidem magna erat ueteribus cura, & propterea seueritas, ac minimè curiosum præterea Musicæ, in præcipuo honore habebantur. Grauius olim uindicasse Argiuos præuaricationem Musicæ in dicta pœna, & in eum animaduertisse, qui septem plus fidibus apud eos uti, & mixolydiæ primus aggressus foret, proditum est. Vir ille seuerus & uerendus Pythagoras, abrogabat iudicium in Musica à sensibus petitum. Mentem enim subtilem, eius iudicij uirtutem esse dicebat. Atque idcirco non auditu, sed harmonia in ratione pro rata parte comparatione constituta iudicabat, censebatque satis esse usque ad diapason sistere Musicæ considerationem. At uerò Musici nostri temporis pulcherrimum omnium, maximeque decorum genus, quod ueteres propter maiestatem grauitatemque ipsius colebant, penitus repudiarunt, adeo ut ne qualiscunque perceptio curaque sit plerisque enharmoniorum interuallorum, tantaque ignauia atque sordida inuasit eos, ut diuisim enharmoniam ne speciem quidem omnino cadentium sub sensum præbere putent, ipsamque de canticis atque modulaminibus exterminent, & ipse in nugas eos, apud quos in aliqua fuerit existimatione, quicquid hoc genere sint usi, dicere non uereantur.

Ad quam

In partibus Musice iudicandis necessarium est ut sensus uocis cum ratione gradiatur.

Morum quondam in pœna curæ.

Ad quam eorum cōfirmandam sententiā ualidissimum esse argumentum stuporem sensum suorum arbitrantur, quasi quod fugiat eos, id in ratione rerum esse, aut in usum ullum uenire nequeat: ac, si dijs placet, negant magnitudinem illam posse recipi in consonantiā, uti semitonium, & tonus, & reliqua huiusmodi interuallorum recipiuntur. Quæ quum dicunt, non animaduertunt, tertiam, quintam, ac septimam sese magnitudinem, cæca ignorantia ducti, tollere: quarum alia triū, alia quinque, septem alia sunt dieferon: atque omnino omnia interualla imparia tanquam inuutilia reprobant, ut quæ sumi in consonantiā nequeant. Ea namque omnia sunt, quæcunque minima dieferimpariter metitur. Vnde necessario consequitur, nullam tetrachordicam partitionem utilem esse, præter illam unam, per quam contigit paribus omnibus uti interuallis: ea est syntoni & diatoni, ac toni chromatis. Quæ oratio atque existimatio hominum est non modo aduerfantium ipsi rebus quæ sensibus sunt perspicua, uerumetiam pugnantium secum: quandoquidem talibus ipsi tetrachordorum diuisionibus utuntur, in quibus pars plurima interuallorum aut impar est, aut instar, uicemque imparis sustinet. Mollunt enim semper lichanos & paranetas. Iam uerò & aliquas de stantibus uoces remittunt temerario quodam & experte rationis interuallo, ad eas relaxantes ac remittentes ipsas tritas ac paranetas. Atque huiusmodi usum complexionum maximè probari censent, in quo usu plerique interualla à ratione sunt auersa, uocibus non modo quas natura moueri uoluit, uerumetiam nonnullis earum, quibus eadem natura motum negauit lacessitis: id quod late patet apud eos, quibus talis existimatio, intelligendique facultas est concessa. Vsum autem consentaneum uiro forti bonus Homerus docuit: demonstrans enim multifariam utilem Musicam esse, Achillem fecit digerentem & coquentem Musica iram in Agamemnonem concitatam, quam Musicam à sapientissimo Chirone didicerat:

Hunc inuenerunt mulcentem pectora dulci
Formosaque lyra, multo quæ uincta nitēbat
Argento, spoliū euerſa Heetionos ab urbe.
Hac se oblectabat, clarorum facta uirorum
Prisca canens, usus iuuenis Chirone magistro.

Bisce, inquit Homerus, quo pacto Musica sit utendum. Decebat enim Achillem, iustissimi filium Pelei, clarorum uirorum laudes, & heroum facta canere. Docens præterea utendæ eius opportunum tempus, reperit exercitum utile atque iucundum ocioſo, & negocijs uacuo uiro. Nam cum bellator Achilles esset, & ad res gerendas natus, ob iram illi cum Agamemnone intercedentem, prælia detrectabat. Igitur Homerus existimauit decere & consentaneum esse, animos herois acui seueris atque decoris cantibus, ut reuocatis ad memoriam fortibus factis clarorum hominum, instructus atque paratus ad dimicandum cum hostibus foret, quod mox facturum erat. Talis namque erat præterea Musica, & ad id conferens. Audimus quoque ipsum Herculem usum Musica fuisse, & Achillem, plurimosque alios, quorum eruditior sapientissimus ille Chiron traditur fuisse, Musicæ simul & iustitiæ, atque medicinæ doctor. Summatim autem ut dicam, mentis atque prudentiæ uir compos, non scientijs criminis dabit, si quis perperam, necritè illis utetur, sed fraudi ac uitio male utentium adscribet. Quare igitur qui capessendæ Musicæ disciplinæ, adhibita decenti cura & cōuenienti studio, operam & laborem in puerili ætate consumpserit, is quod decorum honestumque est laudabit & amplectetur, contrariumque uituperabit ac fugiet, uacabitque uir talis omni indecora & turpi actione, & perceptis uberrimis à Musica fructibus, afferet & sibi & reipublicæ magna cōmoda, nulla nec actione, nec oratione utetur in composita & inconcinna, decorum omni tempore & loco, & modestiam atque uerecundiam seruabit. Quod igitur in bene constitutis rebus publicis ingens cura ac studium generosæ Musicæ tuendæ fuerit, testimonia multa alia afferre possemus, uerum his in præsentia contenti erimus. Terpander seditionem quæ Lacedæmonios uexabat, Musica sustulit. Thaletem Cretensem sorte quadam à Pythio edita, adisse Lacedæmonios, eosque pestilentia utentem ope Musica liberasse, autor est Pratinas. Ipse quoque Homerus cantu & Musica, uel pestilentia fuisse leuatos Græcos canit, sic inquit:

Argiui iuuenes placabant carmine Phœbum,
Per lucas totas pulchrum pæana canentes,
Pugnantemque procul dicebant, pectora diui
Mollibant cantus, & gaudia pertentabant.

Hos uersus, optime magister, tanquam apicem Musicæ laudum, terminumque orationis meæ uelut ingentem molem de Musica habitæ, posui: nam & ipse uires potestatemque ipsius hisce

E

Musice usus utro forti consentaneus.

Musice cognitio nis usus atque utilitas.

C uerſibus demonſtrare nobis occupati. Clariffimū profecto ac princeps ipſius opus eſt, gratiſſima erga deos penſatio. Inſequens & ſecundum, purgatio animi, & concinna, apta & congruens conſtitutio ſystemaſq; quam nos complexione diximus. Hæc factus Soterichus, Habes poculares ſermones, bone magiſter, inquit. Admirationi habita eſt oratio Soterichi, & apparebat in ore ipſius, atq; uoce dicētis, Muſicæ ſtudiū. Tum doctor meus: Cū cetera omnia, inquit, tum illud in primis in utroq; ueſtrum probo ac laudo, quod ordinem quiſq; ſuum decorumq; ſeruauit. Nam que citharæ dū ſcire manibus utentē & opere cōſentaneū erat, iſs nobis epulas Lyſias cōdiuit. Quæcunq; uero ad utilitatē ac ſpeculationē, imò etiā poteſtatē, uſumq; Muſicæ ſpectabāt docens Soterichus, apparatus ſimilis in ſtrūctiſſimisq; nos dapibus accepit. Illud uero arbitror eos cōſulto ac ſpontē reliquiſſe mihi: neq; enim damnabo timiditatis, quaſi ueritos, ne Muſicā uelut in comefſationis portione alienā rapere uiderent. Iam uero ſicubi utilis conferensq; eſt Muſica, in cōuiujs portione eius utilitas apparet & exiſtit, bonusq; id Homerus declarauit, cantū quodā loco ac ſaltationē inquit conuiuio dedicata & cōſecrata eſſe. Nemo tamen ſuſpicetur ad oblectandum modō Muſicam utilem eſſe Homerus exiſtiſſiſſe: latet enim in carminibus ipſius altior & profunda quædam intelligentiā: in occaſiones nanque, cœnas inquam, & hilares ueterum conſuetudines, pro ſummo atque perutili auxilio Muſicam recipiebat. In trodūcī enim Muſicam in epulis optimū eſſe, ut noſter Ariſtoxenus refert, tanquam potentem reuellendī ac mitigandī feruidam uini uim. Dicere enim uir ille ſolebat, adhiberi eam ad conuiuia, quod quum ſæpe merum plus æquo hauſtum mentem & corpus fallere conſueſcat haurientium, circumſtans Muſica ordine & meſura rata atq; mediocri reuocaret eos ad niſum ſtatūq; contrarium, & adhiberet modum, & in tranquillitate atque conſtantia pacatum animum contineret. Homerus itaq; priſcos ad eas occaſiones Muſica fuiſſe uſos cecinit. Iam uero amici, quod ſummuſ omnium eſt, quodq; maximē uerendam eſſe Muſicam declarat, prætermiſſum eſt a uobis. Rerum enim omnium motiones, aſtrumq; cōuerſiones, Pythagoras, Archytas, Plato & reliqui ueteres philoſophantes, nec fieri nec conſiſtere poſſe abſq; Muſica prædicarunt: omnia nanq; opificem deum cum

D harmonia fabricaſſe contendunt. Sed alieno tempore hac de re à me prolataretur oratio. Supremum autem, & muſicum in primis eſto, adhibere cunctis rebus debitam & congruentem meſuram & modum. Hæc quum dixiſſet pæanem cecinit, & Saturno liberisq; ipſius & Muſis operatus, conuiuas dimiſit.

Muſica cōuiujs
potiſſimum adhibenda.

Plutarchi de differentia inter odium & inuidiam liber.

NICOLAO PEROTTO INTERPRETE.

Beneuolentia quid.

Odium ex opinione naſcitur.

Nihil ferè ab odio differre inuidia, ſed idem eſſe planè uidetur. Vita enim multitudinī hamorū ſimilia ſunt: quæ ſi cum pendentes exiſtis affectibus huc atq; illuc moueantur, pluribus inter ſe nodis atq; implicationibus connectuntur. Ipſæ uero quemadmodū in ægritudinibus accidit, aliæ ob aliarum dolorem cruciantur. Felix enim tam eum qui odia gerit, quam inuidum torquet. Idcirco beneuolentiam utriq; oppoſitam putamus: nihil enim eſt aliud, quam bonorū erga proximū uoluntas. Odium uero atq; inuidiam eorūdem animi affectus eſſe, quippe qui cōtrariā beneuolentia optionem habent. Sed quando non æquè idem ſimilitudines, ut differentia diuerſum faciūt, iuxta has perſcrutemur indagemusq; ab ipſa horū affectuū generatione exordium ſumentes. Naſcitur itaq; odium ex opinione quam habemus, quod is quē odimus, malus ſit aut in uniuerſum, aut quantum ad nos attinet. Quum enim fieri ſibi iniuriam nonnulli putant, ad gerenda odia promptiores reddunt. Sed & aliās inferentes iniuriā, & malos homines oderunt, & iniquo animo ferunt. Inuidem uero his duntaxat, qui feliciter uiuere uidentur. Quapropter inuidia quidem indeterminata eſt, perinde atq; lippiſſimo oculorum, quæ ad omnē ſplendorē turbatur. Odium uero certis clauditur terminis, cum ſemper in aliquibus ſubiectis permaneat. Præterea odium eſt etiam erga animalia ratione carentia. Feles enim cantharidesq; nonnulli oderunt, & rubetas & ſerpentes. Germanicus uero neq; gallinocem audire, neq; gallum aſpicere poterat. At Perſarum Magimures interficie-

A interficiebant, tum quia illos oderant, tum quod dijs immortalibus eius generis animal moleſtum eſſe arbitrabantur: quod Arabes quoq; & Aethiopes faciunt. Inuidia uero duntaxat hominis, & erga hominē eſt: neq; enim inuidere inter ſe feræ poſſunt, cum nullum de felicitate alterius iudiciū habeant, neq; gloria aut dedecore moueantur, quibus rebus inuidia augeri maximē ſolet. Odium uero & inimicitias inuicem exercent, pugnantq; inter ſe, quaſi aduerſus quosdam inſidos. Aquilæ enim draconesq; inter ſe pugnant, cornices & noctuæ, ægithalli & achantyllides, quorū nec cruor quidem, cum interfecti fuerint, cōmiſceri poteſt: quod ſi forte miſcueris, rursus diſſiuit ſeparaturq;. Credibile uero eſt, & maximum illud, tam leonis in gallum, quam elephantī in aprum odium, ex timore natum eſſe. Quod enim timent, facile oderūt omnes. Hoc igitur inter odium inuidiamq; uidetur intereſſe, quod illud in brutorum etiam natura comperitur, hæc humanū genus non excedat. Ad id accedit, quod iuſtè inuidere nemo quiſquam poteſt. Neque enim felicitate ſua quiſpiam iniurius eſt, & tamen inuidioſus eſt. Odium uero complures iuſtè habentur, ſicut hi quos odio dignos appellamus, qui neq; malorum conſuetudinem fugiūt, neq; abominantur, neq; iniquo animo ferunt. Magnum uero huius rei argumentum eſt, quod nonnulli odio ſe habere quamplurimos fatentur, inuidere ſe alicui negarent. Odium enim malorum laudabile eſt. Idcirco fratris Lycurgi filium Charillum, Sparta præfectū, probum & clementē uirum laudantibus quibusdam, collega eius, Et quo modo, inquit, probus eſt Charillus, cum ne in malos quidem ſit acerbus? Therſitæ quidem turpitudinē corporis uariè ac multifariam poëta deſcripſit, peruerſitatem uero morum breuiter, & ſere uno uerbo concluſit:

Odit & hunc magnus Pelides, odit Vlyſſes.

Maximus enim peruerſitatis cumulus eſt, optimis uiris inimicū eſſe. Atqui inuidere ſe omnes negant. Quod ſi quis id eis oſtendere conetur, mille excuſationes adferunt, iratos ſe eſſe, aut metuere hominē, aut diſſe dicentes, aut alia quauis ratione huius affectionis nomen obumbrantes ac regentes, quaſi hæc ſola animi ægritudo celanda ſit. Neceſſe eſt igitur huiusmodi ægritudines, ſicuti plantas, iſdem & nutrirī & coaleſcere: ſed & alia alijs facillimè accedunt. Oderunt itaq; quæq; maximè, ut maximè proficere in uitijs cernunt. His uero magis inuidēt, quos ad uirtutē rectiore tramite prodeuntes intuent. Quo circa Themistocles cum adhuc adoleſcens eſſet, nihil ſplendidum à ſe fieri dicebat: neminem enim adhuc ſe inuidum habere. Etenim quemadmodū cantharides lætioribus fruſtentis, & uiridioribus roſis maximè inharerent, ita inuidia eos præcipuè tangit qui boni ſunt, quiq; ad uirtutem gloriamq; graſſari uidentur. Rursus magnitudo uirtuorū odium auget. Idcirco calumniatores Socratis, utpote qui ad uirtuorū culmen peruenerant, adeo oderunt uiri Athenienſes, auerſatiſq; ſunt, ut neq; eis ignem accendere, nec quærentibus reſpondere, nec qua illi ſe abluiſſent aqua uti uoluerint, ſed eam perinde ac ſceleratā effundi iuſſerint, donec illi cum perpetuo odium amplius nō poſſent, ſuſpendio uitam amiſerūt. Felicitatis uero magnitudo ac ſplendor ſæpenumero inuidiam extinguit. Neq; enim credibile eſt, Alexandro aut Cyro inuidere quempiam imperitantibus, & cunctorū iam dominis. Sed quemadmodū ſol eius umbram, ſupra cuius caput aſſiderit, ſuis aſpergens radijs, aut prorsus extinguit, aut longè minorem reddit: ita felicitas, cum magnam naſta altitudinem fuerit, & ſupra inuidia caput ſplendorem ſuum ſparſerit, eam attenuat expellitq;. Inimicorum autem amplitudo ac potentia odium haudquaquā minuit. Ideoq; Alexander inuidum quidem habuit neminem, oſores uero complures, à quibus tandem per inſidias interfectus eſt. Simili modo inſelicitas inuidos quidem compellit, inimicitias uero non tollit. Oderunt enim etiam hoſtes ad extremā redactos calamitatem. At nemo eſt qui miſeris inuideat. Idcirco illud à quodam e noſtris Sophiſtis non ſine ratione dictum: Inuidos homines libenter cōmiſereri. Quapropter hanc quoq; non paruam horum affectionum differentiam eſſe arbitramur, quod odium neq; felices, neq; infortunatos deſerit: inuidia ob utroq; exceſſum facile cōminuitur. Iam uero ex cōtrarijs potiſſimum cōſideremus. Diſſoluūt profecto inimicitias odiumq;, ſi aut ſibi perſuaſerint nulla ſe iniuria affectos eſſe, aut quos uti malos oderant, bonos cōpererint, aut tertio beneficijs placati fuerint. Extrema enim gratia, ut Thucydides inquit, eſt minor ſit, opportunū tamen naſta tempus, maiorē interdum iniuriā diſſoluūt. Horū uero primū inuidiā certè nō minuit: quilibet enim à principio ſibi perſuadeant nullā ſibi iniuriā inferri, nō tamen à liuore abſtinent: nam reliqua augent potiſſimum inuidiā. His enim inuidem magis qui boni uidentur, tanq; ſummū bonū uirtutē conſecutiſ. Quod ſi qua à felicibus beneficia accipiāt, dolent,

Odium inter
bruta.

Laudi datur o-
diſſe malos.

Inuidia uirtuti
comes.

Miſeris inuidet
nemo.

C illis tum ob uoluntate, tum ob potentia inuidentes: illud enim uirtutis est, hoc felicitatis, utrunq; bonu. Quapropter odium & inuidia omnino diuersi affectus sunt: si quid e his rebus illud cessat, haec autem torquetur & crescit. Iam uero ipsam utriusq; affectus electionem consideremus. Habentis enim odium est, ob esse uelle: etenim potentiam eius ita definiunt, dispositione quandam, ac curiosam male agendi uoluntate. Ab inuidia uero hoc abest. Neq; enim inuidi multos e propinquis ac domesticis suis perire uellent, neq; ad extremam miseria redigi, sed felicitate eorum graui animo ferunt, prohibentq; si possunt, eorum gloria ac splendor, extremam uero calamitatem non optant, sed si perinde ac ex altissimis aedibus, eam parte qua suas obscuriores reddit deposuerint, bene secum agi existimant.

Ody & inuidia discrimen.

Plutarchi de uirtutibus mulierum liber.

ALAMANO RAINVTIO FLORENTINO INTERP.

Non formam, sed famam mulieris cognita esse dect.

Virorum mulierumq; una atq; eadem uirtus.

Virtutes sibi differunt, ut si sume re ex corporibus quibus insunt.

O GITANTI mihi de mulierum uirtutibus, longè ab opinione Thucydidis est aliena sententia. Is enim optimam esse censet, de cuius laude aut uituperatione quam minimus apud externos sermo habeatur, existimans probae mulieris nomen itidem atque corpus, domesticis parietibus contineri oportere. Mihi uero probabilius dixisse uisus est Leontinus Gorgias, qui putat mulieris non formam, sed egregium nomen atq; famam debere apud quam plurimos esse uulgatam. Quocirca peregrine lex apud Romanos instituta sese habere uidetur, quae non minus probarum mulierum, quam uirorum funera publice meritis laudationibus celebrari permittit. Hanc nos ferè consuetudinem nuper imitati, post Leontidis praestantissimae mulieris interitum de uirtutibus eius longam sanè tecum orationem habuimus, non expertem, ut mihi tunc uisum est, philosophicae consolationis. Et nunc historiam ad te mittimus, quasi peroratione quandam tecum instituti sermonis futuram, quam comode orationi illi, si libeat, annecte re possis: plurimum enim confert ad id quod ostendere nitentur probandum, unam scilicet atq; eandem esse uirorum mulierumq; uirtutem. Non uoluptatis tantum gratia haec à me excogitata fuisse existimes uelim: quod si quid etiam probationi uoluptatis aut iucunditatis insit, ab ipsa exemplorum uarietate proueniens, non minus tamen ob id ipsum probationis, quam ostendimus, uim retinere nostra uideri debet oratio, praesertim cum ad faciendam fidem non parum sermonis gratia atq; iucunditas adiuuenti afferre soleat. Nec sanè erubescere debet Gratius Musas coniungens oratio, cum & ipsa coniunctio pulcherrima sit, ut inquit Euripides, & facile audientium animos ob iucunditatem ad credendum alliciat. Si enim eandem in uiro muliereq; pingenda artem esse probare uolens, praeclearas ab Apelle, aut Zeusi, aut Nicomacho mulierem depictas imagines proferam, quis iure mihi succenscat, tanquam uoluptatem potius atq; inanem gratiam, quam eius quod instituisse probatione inquirenti? Quod si poetica facultatem non aliam in uiris atq; in mulieribus esse libeat ostendere, atq; ob hoc Sapphos carmina cum Anacreontis uersibus conferam, aut Bacidis rursus atq; Sibyllae responsa simul comparem, iure ne quisquam hoc demonstrandi genus accusabit, si etiam oblectatione quadam & uoluptate delinitum auditorem ad credendum inducat? At qui non aliter magis muliebris fortitudinis, & eius quae uirum decet, similitudinem differentiamq; internoscere quisquam poterit, quam si uirorum mulierumq; uitas acres gestas, tanq; egregiae cuiusdam artis opera in unum collatas intueatur, eundem ne characterem & formam habeat reginae Semiramidis ac Sesostris regis magnificentia, aut Tanaquilis & Seruili astutia, uel Porciae Brutique, aut rursus Pelopidae Timocliaeque prudentia. Nam uirtutes ipsae differentias aliquas, ac ueluti colores proprios quosdam ex illorum quibus insunt natura sumere uidentur, & eorundem corporibus adaequari, diuersitatemq; nonnullam pro illorum nutritione atq; exercitatione suscipere. Aliter enim Achillem, aliter Aiace fortes extitisse putandum est: neq; eandem Nestoris & Vlysis fuisse prudentiam, nec pari modo Agelilaum & Catonem iustos fuisse: sed nec Irenam uiri studiosam, ut Alcesten, nec ita Corneliā ut Olympiadem magnanimam extitisse credendum. Nec tamen idcirco diuersas esse prudentias, aut iustitias, aut fortitudines dicemus, sed solum ratione quadam propria, & singulorum quibus insunt inaequalitate differre ipsas censebimus. Quae igitur mulierum gesta uulgatissima sunt, quaeq; te ex aliorum libris cognoscere potuisse arbitror, praetermittam, atq; ea dumtaxat referam,

A referam, quae cum sint memoratu digna, historiarum scriptores, communia tantum atq; omnibus manifesta scribentes, latuisse constabit. Sed quoniam multa communiter a mulieribus quibusdam, pleraq; a singulis priuatim egregie facta fuisse comperimus, non absurdum fore uidetur, prius quae communiter a nonnullis gesta sunt, literis mandare.

TROADES.

I.

C Apta atq; euerfa iam Troia, cum plurimi hostiles manus, atq; urbis incendium euasissent, pleriq; aduersa tempestate iactati, & ex imperitia nauigandi copulsi, eam Italiae partem qua Tyberis fluuius mare ingreditur, tenuere: inde fluminis ostia nauibus ingressi, repente ad comeatu, quorum penuria laborabant, comparandos passim discurrere. Interea mulieribus apud naues relictis, cogitatio primu, deinde etiam sermo exoritur, fore ut bene recteq; sibi ac suis uiris consulant, si quem aliquando longis erroribus navigationisq; finem posuerint, & patriam sibi tandem aliquam constituerint: quandoquidem propriam semel amissam non iam amplius ualeant recuperare. His inter se non longè admodum pertractatis, una omnes conspiratione facta nauigia cuncta incenderunt, principio ab earum una exorto, cui Rhomae nomen fuisse perhibetur. His peractis quum uiri auxilij ferendi causa citato cursu ad naues contenderent, mulieres uenientibus obuiam processere, atq; illorum formidantes iracundiam, aliae parentes, aliae uiros osculabantur, itaq; nouo insuetosq; humanitatis genere facile uirorum iracundiam placauerunt. Atque inde ad hodiernu usq; diem apud Romanas mulieres permanet consuetudo, ut osculando saluent eos qui sibi aliquo affinitatis gradu coniuncti sunt. Nam Troiani manendi necessitatem conspicati, & simul indigenarum erga se beneuolentia comoti, libenti animo quod a mulieribus gestum fuerat exceperunt, ibiq; errandi sine constituto, una cum Latinis habitauere.

Troiane mulieres nauigia incendunt.

PHOCENSES.

II.

A T uero Phocensium mulierum facinus quanq; haecenus satis digno scriptore caruerit, nescio tamen an muliebris uirtutis testimonium aliorum omnium preclarissimu sit existimandu, cuius cum in sacris, quae ad hodiernu etiam diem apud Hyampolin Phocenses peragunt, tum etiam publicis literaru monumentis memoria celebratur, ut plenius est in Daiphanti uita explicatum. Quod uero ad mulieres attinet, huiusmodi fuisse perhibetur. Odium erat bellumq; inter Phocenses ac Thessalos inexpiabile, cum Phocenses Thessalorum magistratus ac praefectos omnes, qui in suis urbibus erant, statuta die ad unum interfecissent. Qua indignatione comoti Thessali, c. c. l. Phocensium obsides, quos apud se habebant, iugulauerunt. Deinde coacto exercitu aduersus eosdem per Locros profecturi publice decreuerunt, ut capta urbe nemini omnino puberi parceretur, mulieres autem pueriq; omnes uenundarent. Daiphantus autem Bathyllij filius, qui cum duobus collegis summæ rei Phocensium praerat, suis ciuibus persuasit, ut ipsi quidem copijs quam possent maximis in hostes proficiscerentur, mulieres autem atq; omnem puerorum imbellem turbam e tota ciuitate in unum coactam, in secretiorem quandam ciuitatis partem deducerent, eodemq; loco multum lignorum stipulacq; congererent, & aliquot apud eas relictis custodibus iuberent, ut si se bello superatos ab hostibus audissent, tum subito incensa materia mulieres omnes puerosq; cremarent. Cum caeteri Daiphanto assentirentur, quidam e media concione assurgens, placere sibi consilium inquit, attamen aequum esse censere, mulieru quoq; super ea re sententiam sciscitari, atq; ita consilio huiusmodi utendum, si ipsae quoq; decretum illud coprobassent: sin minus, incolumes illas, & sui iuris dimittendas, neq; ullam omnino uim moriendi afferendam esse censere. Hac itaq; oratione apud mulieres uulgata, ipsae prius inter se conuentu peracto, Daiphanti sententiam comprobauerunt, illius uirtutem ac prudentiam laudantes, quod omnium optime & ciuitati, & earum saluti consulisset. Hoc idem quoq; pueros seorsum congregatos decreuisse tradunt. His peractis Phocenses apud Cleonas Hyampolis ciuitate Thessalis congressi, illos ingenti pugna superarunt, atq; in eius uictoriae gratiam, Dianae sacra omnium maxima in hodiernum usq; diem faciunt, ipsa Elaphebolia nuncupantes. At uero decretu hoc, Phocensium desperationem Graeci uocarunt.

Consilium Daiphanti crudele.

CHIAE.

III.

L euconiam urbem Chios incoluisse ob huiusmodi causam traditu est. Nam cum e prima Chiorum nobilitate adolecens acceptam uxorem domum, ut moris erat, curru traduceret, Hippoclus rex summa familiaritate sponso coniunctus, una cum caeteris adulescentibus pompae celebritatq; intererat. Cumq; uino ac iocis incaluisse, in curru quo

C sponsa uehebatur insiluit, nullam sanè uim allaturus, sed ludendū tanq̄ licentia immoderatus abutens. Tum qui aderant sponsi familiares atq̄ affines, ne qua uirgini afferret contumelia metuentes, facto impetu regem obruncarunt. Post hæc deorum ira uarijs pestibus agitati, cum ex oraculis finem malorum implorarent, nō aliter quā Hippocli interfectoibus occisis placari deos posse, responsum accepere. Quo audito, ciues ferè uniuersi regem à se interfectū esse conclamarunt. Rursus igitur omnes ex urbe migrare Deus iussit, qui facto assentientes eius cedis fuisse participes faterentur. Aequè enim facinori uideatur obnoxius qui auxilium præstat agenti, & qui perpetratum facinus quasi iure factum collaudat. Igitur qui urbe excedere cogebantur, cum & uiribus & multitudine plurimum possent, Leuconiam occuparunt, quam sibi dudum per uim ablatam, per id temporis Erythreusum opera & auxilio recuperatā, Coronenses possidebant. Verum non multo post Coronenses iterum auxilio Erythreusum implorato, qui plurimū inter omnes Iones uiribus poterant, ob recuperandam Leuconiam Chij, qui eam occupauerant, bellum intulerunt. Quorum uiribus cum obistere Chij nequaquā possent, his conditionibus deditioem fecere, ut sibi cum chlamyde & singulis tantum uestimentis, urbem egredi liceret. Quo audito, Chiorum mulieres grauissimè uiros accusabant, quod relictis armis nudos sese armatis hostibus credere statuissent. Cumq̄ illi iureiurando obstrictos non amplius decernendi compotes esse dicerent, mulieres arma nequaquā esse dimittenda suaserunt. præsertim cum & data fidei, & salutis suæ rectè consulere possent, si dicant hostibus, hastam protunica, & clypeum pro chlamyde uiris fortibus esse. Harum consilijs uiri assentientes, statuta ad profectioem die armati subito in medios Erythreusos prodire: quorum illi audacia perterriti, cum egregiè institutos, atq̄ ad omnia paratos conspicerent, neq̄ illorū iter demorari, nec aduersus eos procedere ausi sunt, bene secum agi putantes, si illi cætera omnia relinquentes discederent. Ita mulierum præceptis uiri audaciā edocti, salutē sibi suisq̄ pepererunt. Nec sanè minoris uirtutis argumentum posteris temporibus Chie mulieres præbuerunt. Cum enim Philippus Demetrii filius Chiorum urbe obfessa, ut famulos qui intus erant ad defectionem compelleret, edictum barbarum sanè, atq̄ omni superbia plenum, præcones suos pronunciare iussisset, quo famulis omnibus, quicumq̄ ad se defecissent, libertatem, ac matronā, quam sibi quisq̄ delegisset, coniugium daturum pollicebatur, existimās singulos eam quæ domini fuerat uxor expeturos: hoc audito mulieres ira atq̄ indignatione commotæ, unā cum famulis, qui & ipsi grauiter eiusmodi edictum tulerant, promptissimè ad tutanda mœnia procurrerunt, lapides & omne telorum genus pugnantibus uiris summo studio ministrantes, eosq̄ adhortationibus atq̄ opere quoad poterant adiuuantes, effecere, ut irrito incepto Philippus tandem obsidione soluta discedere cogeretur, cum ex famulis ne unus quidem ad eum defecisset.

A R G I V A E.

I I I I.

Neq̄ uerò inter ea quæ cōmuniter à mulieribus gesta sunt, minore laude atq̄ admiratione dignam contentioem uisum iri censeo, qua contra Cleomenem Spartiatum regem, Telesilidis ductu auspicioq̄, mulieres Argiæ certarunt. Eam uerò mulierē poëtica disciplina fuisse peritam memoriæ proditum est: nanq̄ parentibus nobilissimis orta, cum ualetudine aduersa laboraret, ab oraculo responsum accepit, studiosè Musas à se colendas esse, si amissam ualetudinem recipere uellet. Quapropter ipsa deorū præceptis obtemperans, omne studium operamq̄ ad musicos cantus atq̄ harmonias conuertens, breui tempore amissam ualetudinem recepit, atq̄ ob artis poëticae disciplinam plurimū apud cæteras mulieres famæ ac laudis est consecuta. Postmodum uerò cum Cleomenes Spartiatum rex, multis Argiuorū ciuium interfectis, quippe quos septingētos & septuaginta septem supra septem millia fuisse quidam affirmant, Argos ad occupandam ciuitatē contenderet, tum mulieres in ætatis flore constitutas animus subiit ciuitatis aduersus hostes tutandæ. Itaq̄ duce Telesilide celeriter armis assumptis, subita corona ciuitatis mœnia cōpleuere: quæ res nō parum admirationis hostibus præbuit, & Cleomenē expugnatione sæpius nequicq̄ tentata, pluribusq̄ militibus amissis, ad extremū retrocedere coegerunt. Alterū uerò regem Demaratū, ut Socrates inquit, cum iam partē ciuitatis, quæ Pamphylia dicitur, occupasset, eiecerunt. Ita mulierū consilio atq̄ uirtute liberata ciuitate, mulieres omnes quæ in pugna cecidissent, in uia quæ Argia dicitur, sepeliri decreuerunt. His autē quæ pugnae superauerant permissum est, ut Marti simulachrū suæ uirtutis monumentum statuerent. Hanc uerò pugnam nonnulli septimo die, alij autem calendis gestam fuisse tradūt eius mensis qui nunc quartus apud Argiuos habetur, quondam uerò Hermæus appell-

A appellabatur, quo nostram ad ætatem sacra quædam contumeliosa apud Argiuos celebrantur, in quibus mulieres chlamydem ac uirilem uestem induta, uiri autem pepulum gestantes, & muliebribus uestimentis capita obuoluti uersantur. Vt autem interfecto ciuium iacturam instaurarent, non seruis, ut Herodotus inquit, sed accolis, qui circa urbem habitabant, ut quisq̄ alios excellere uidebatur, in ciues electis, sese in matrimonium sociarunt. Videbantur autem & hos ignominia afficere, & eorum concubitum cōtemnere, uelut inferiorum. Vnde legem sancierunt quæ iubebat, oportere nuptas barbam habentes cum uiris dormire.

P E R S I D E S.

V.

Cum Cyrus aduersus Medos, atq̄ eorū regem Astyagem bellum gerens ingenti pugna superatus fuisset, milites effusa fuga urbem repetebant: cumq̄ iam iam haud procul abessent, tanta erat insequentium hostium celeritas, ut palam constaret, eodem impetu uictores uictosq̄ urbem intraturos. Fugientibus itaq̄ mulieres facto agmine extra urbem obuiam procedentes, ac uestibus ex inferiori parte sublati, nudos uteros ostentantes, Quoniam ignauissimi uitis clamabant: an uos latet, non iterum uobis huc intrare licere, unde semel naturæ lege egressi estis? His castigationibus accensi Persæ, & simul spectaculi pudore commoti, mutuo sese accusantes, instaurata acie in hostes impetum fecere, eosq̄ in compositos adorti, nō multo labore fuderunt fugaruntq̄. Quapropter lege apud eos cautum est, ut cum Persarum rex aliquis urbem ingreditur, mulieres quotquot in urbe sunt, singulos auri nummos à rege accipiant: cuius legis autorem Cyrum fuisse constat. Idcirco Ochus Persarum rex cum uitis alijs, tum præcipuè auaritia præ cæteris insignis, urbem sæpius circumuectus, nunq̄ intrare eandē uoluit, mulieres debito sibi ex lege munere defraudans. At Alexander bis eam ciuitatem ingressus, toties quoq̄ numos dari mulieribus iussit, prægnantibus duplicem mercedem dari præcipiens.

C E L T A E.

VI.

Celtæ priusquā superatis alpibus in Italiam trañcerent, cuius hodie non paruum incolumitatem, seditionibus domesticis agitati, eouicq̄ discordiæ processere, ut ciuile inter se bellum consererent. Cumq̄ armati iam utrinq̄ in acie constitissent, mulieres per media arma progressæ, multis precibus lachrymisq̄ illorum animos ad eō flexere, ut omnia discordia in pacem ac beneuolentiam reuersi, ad proprias domos omnes discederent. Ex quo nata apud eos consuetudo posteris etiam temporibus mansit, ut quoties de bello sit eis aut pace cōsultandum, mulieres quoq̄ eiusmodi consultationibus adhibeantur. Præterea si qua aduersus socios inciderit cōtrouersia, ex mulierum sententia eandem componere soliti sunt. Itaq̄ inter conditiones, quas cum Annibale pepigerūt, hoc etiam scriptū, atq̄ his ferè uerbis reperitur: Si quis Celtarum iniuria se à Carthaginensium aliquo affectum queretur, eius rei Carthaginensium magistratus, aut imperatores qui in Hispania fuerint, iudices sunt: sin Carthaginensium quisquam ab ullo Celtarū iniusti quippiam passus fuerit, Celtarum mulieres de ea re iudicium faciunt.

M E L I A E.

VII.

Melij cum propter finium angustias annonæ penuria laborarent, Nymphæon quendam, egregia forma adolescentē, deducendæ coloniæ principem cōstituere. Cumq̄ illos consultum oraculum nouas terras nauibus quærere iuberet, atq̄ ubicumq̄ naues amississet cōsistere, fortè accidit ut ad Carię littora appulsi, atq̄ è nauibus in terram digressi, naues tempestatibus agitatae ad unum omnes in littore frangerentur. Igitur Cares qui Cryassam urbem incolabant, siue illorum sortem miserati, seu uires atq̄ potentiam ueriti, benignè susceptos ut apud se manerent hortati sunt, & colendorū agrorū partem ipsis diuisere. Inde cum breui tempore plurimum illos incrementi sumpsisse animaduertēt, omnes in epulis atq̄ conuiuio trucidare statuerunt. Fortè super hac re consultantes illos uirgo quædam Caphena nomine, quæ summo amore Nymphæon adamabat, clanculum utā nemine uideretur delitescens audiuit. Cumq̄ eum, quem tantopere deperibat, interfectum iri sustinere non posset, Carum omne consilium Nymphæo patefecit. Igitur postredie Caribus ad cœnam Melios inuitantibus, Non est Græcis hominibus consuetudo, Nymphæus inquit, absq̄ mulieribus inire conuiuia. Cumq̄ illi mulieres etiam secum ducere hortarentur, Nymphæus cōuocatos Melios, & rem omnē ut acta erat admonitos, iuret ipsos quidem inermes ad cœnā proficisci, uerum singulos uxori suæ intra uestem occultum gladium tradere, & quencq̄ iuxta propriā uxorem accumbere. Media igitur cœna iam peracta, Cares, ut inter eos cōuenerat, inuadēdi dant signū, qd præmonitos iam antea

E 4

Argiuorum uiridius sacrificandi mos.

Vide Plutarchū in uita Alexandri.

Celtæ mulieres iudicij officio funguntur.

C Græcos minimè latuit. Itaq; mulieres patefacto repente sinu gladios protulerunt: quibus arreptis Græci aduersus Barbaros ruentes, una strage omnes interfecere, atq; ita regione positi, & urbe quæ illorum fuerat deiecta, alteram sibi cōdidere ciuitatem, eamq; nouam Cryassam appellarūt. Caphena autem Nymphæo in matrimonium sociata, dignum suis meritis honorem retulit. Admirabilem itaq; & omni laude prosequendam mulierum audaciam atq; silentium fuisse, nemo sanæ mentis fateri nō potest, cum nulla penitus in tam multis inuenta sit, quæ uel audita patefecerit, uel timore deiecta sit, quo minus omnia, ut sibi mandatum fuerat, studio semper ageret.

Meliarū taciturnitas admiranda

TYRRENEAE.

VIII.

QUoniam Tyrrenorū quidam Lemnum atq; Imbrum insulas occupassent, ex Atheniensis agri mulieribus ex Baurone raptis, aliquot liberos procrearūt, quos postmodum Athenienses eo quod pro semibarbaris haberent, ex insulis pepulere. Verū hi in Tanarū profecti Spartiatum in seruili bello egregiā operam præstiterūt. Li igitur in ciuitatis partem adsciti, connubiorum quoq; iungendorū ueniam meruere, ad magistratus uerō atq; consilia eosdem admittere haudquaquā dignum censuerunt. Nec multo post apud Lacedæmonios suspicio increbuit eos in ciuitate res nouas moliri. Quapropter cōprehensi omnes diligentiſsimè seruabantur, quoad manifestis argumentis cōiuncti supplicio afficerētur. Inter hæc eorum uxores frequenter ad carcerem uenientes, multis precibus custodes orabant, ut salutari ad uiros ingredi sibi liceret. Quod cum difficulter tandem impetrassent, ad uiros admittæ illos hortari cōeperūt, ut repente secum uestibus permutatis, muliebriq; habitu induti, uelatis, ut earum mos est, capitibus è carcere se proriperent: quarum monitis cum uiri obtemperassent, ipsæ quidem in carcere substiterūt, asperrima quæq; ac difficillima subire paratæ. Custodes autē habitus simulatione decepti, uiros abire incolumes permiserunt. Qui egressi, Taygeta repentino tumultu occuparunt, inde seruos ad libertatem uocantes, seditionem excitare nitentur. Quo timore solliciti Spartiatæ, misso ad eos caduceatore pepigerunt, ut uxoribus, fortunisque suis omnibus, nauibus præterea atq; pecunijs acceptis, è regione discederēt, utq; nouis sedibus, nouaq; ciuitate positi, Lacedæmoniorū coloni atq; affines appellarentur. His acceptis cōditionibus Pelasgi, cum Pollin & Crataida Lacedæmonios fratres profectiois duces accepissent, pleriq; in Melo sedes constituere: cæteri uerō Pollin ducem secuti, & oraculi fidem experiri cupientes, Cretam petierunt. Hoc enim à dijs responsum acceperant, ut ubicunque deam & ancoram amississent, ibi erroribus sine imposito consistenterent, & urbem inhabitarent. Igitur ad Cherronesum, quæ in Creta est, appulsi, relicti in littore nauibus constitentur, uerū nocturno ac repentino tumultu perterriti sese in naues receperunt, atq; ob fugiendi celeritatem attoniti, Dianæ simulachrum in littore dimisere. Hoc sanè antiquissimū apud eos permanserat, quippe quod ex Baurone in Lemnum usq; sublatum assidue secum in omnia loca detulerant. Hoc itaque inter nauigandum requirerent, in littore derelictum fuisse perceperunt. Et Pollis eorum dux uno unco suæ nauis ancoram diminutam anima uertit, Nam quum locis petrosus adhæsisset, eaq; uiolentius postmodum traheretur, à reliqua uncus auulsus nautas latuerat. Tum Pollis oraculorum dicta iam sequutam fidem satis intelligens, conuertendi cursum signum proposuit, & regione occupata quum plurimis prælijs locorum habitatores superasset, Lycium urbem sibi delegit habitandam, finitimis aliquot ciuitatibus uectigalia sibi præbere coactis, & nunc etiam Atheniensium sese cognatos dicitantes, quod materni generis ab iisdem ducant originem, Spartiatum se colonos esse profitentur.

Mirum mulierū in uiros suos amor.

D

LYCIAE.

IX.

QUod autem in Lycia contigisse ferunt, quanq; fabulæ similis quam ueri esse uideatur, multorum tamen & sermonibus, & in unum consentiente fama celebratum esse conitat. Amisodarus enim, qui & Isaras dictus est, à Zelia Lyciorū colonia ueniens piratarum non exiguam multitudinem secum deduxit, cui Chimarrhus præerat, uir quidem bellicæ artis peritissimus, cæterum immani quadam præditus crudelitate: hunc nauis uehebat, cuius prora leonē, puppis uerō draconē gestabat insigne: multisq; cladibus Lycios uexans effecerat, ut neq; nauigare tutò, nec maritimas ciuitates incolere possent. Hunc fugientem aliquando Bellerophon Pegaso (id est, citissima quadam, ut arbitror, naui) affectus interemit. Idemq; quum aggressas Lyciam Amazones pepulisset, nullo pro tantis meritis præmio accepto, iniurijs etiā à rege affectus fuerat. Quibus indignatione percitus Bellerophon, ad maris littus accedens Neptunū rogauit, ut oram illam infructuosam atq;

Chimarrhus pirata crudelis à Bellerophonte interemptus.

A atq; ad ferendum inutilem redderet. Peractisq; precibus discedebat, cum subito mare tumescens uniuersa obruere cœpit: spectaculumq; erat horrendum, tam uasè sese attollentes, & Bellerophontē sequentes fluctus intueri, ut omnia circum loca iam occuparent. Igitur delecti è Lyciorum primatibus uiri Bellerophontē adeuntes rogabant, ut tantis malis finem imponeret: qui cum diu multumq; precati nihil proficerent, mulieres sublatis ab inferiori parte uestibus, Bellerophonti obuia processere. Cumq; ille pudore cōmorus, retro cederet, undas quoq; insolitum locum refluxere cœpisse cōmemorat. Verum aliqui huiusmodi fabulam interpretantes, nō imprecationibus illum tradunt maritimas aquas superinduxisse, sed cum ager totius Lyciæ feracissimus in humili depressoq; loco situs esset, Bellerophontem aggere qui mare distinebat rescisso, aditum aquis maritimis patefecisse tradunt: cui malo finem à Bellerophonte petentes uiri cum nihil proficerent, mulieres illi circumfusæ pudore quodam deuictum finem iracundiæ ponere cōegerint. Sunt qui appellatam Chimærā montē quendā fuisse tradāt, horrendos sonitus atq; incendia emittere confuetum, quibus finitimus ager infestatus, neq; arbores nutrire, neq; fruges proferre poterat, uerū Bellerophontis prudentia, qui montis partem quæ planissima erat, rescindi iussit, fragores fuisse compositos, magnumq; malis remedium allatum. Verum cum sibi debitas gratias minimè referri animaduertet, indignatione percitus, ingratos homines ulcisci parabat, sed mulierum precibus ab incepto destitit. Quam uerò Nompis in quarto Herculeorum libro causam refert, haudquaquā esse fabulosa uidetur. Aprum enim imensa magnitudinis Xanthiorum fines inualisse tradit, qui fruges fructusq; circumquaque destruens, à Bellerophonte occisus fuit. Quumq; nihil gratiæ pro tanto labore meruisset, ultionem à Neptuno aduersus ingratos postulauit. Quapropter falsum quendam humorem passim per eorum agros scaturisse, ut omnia quæ in agris nascebantur illo humore corrupta deficerēt: nec prius tanti mali finem affuisse, quam precantium mulierum pudore uictus Bellerophon, Neptunum ut Xanthijs tandem ignosceret, exoraret. Quam obrem lege apud Xanthios cautum est, ut à matribus, non à patribus, filij generis nomen fortiantur.

SAGVNTINAE.

X.

Romanis iam bellum inferre meditatus Annibal, priusquam copias in Italiam traicere, in Hispania bellum gerens urbem Hispaniæ opulentissimam Saguntū obsedit. Ac primò quidē ciues obsidione perterriti, & sese imperata facturos polliciti, argenti trecenta talenta, & totidem obsides dare pepigerunt. Quibus acceptis conditionibus Annibal cum soluisset obsidionē, Saguntini pœnitentia ducti, nihil eorū quæ pepigerant præstiterunt. Rursus igitur ad obsidionem cōuersus Annibal, & diripiendam militibus urbem pollicitus, eos ad pugnandum hortabatur, qui summis uiribus inito certamine oppressos malis undiq; barbaros, tandem ut sese conditionibus huiusmodi dederent perpulere, ut liberis hominibus cum singulis tantum uestimentis ex urbe migrare liceret. Mulieres igitur id quod tan dē euenit fore suspicatar, ut scilicet hostes diligentius uiros, ne quis occultum telum efferret intuentes, seipsas egredientes negligenter, atq; intactas abire permitterēt, gladijs intra sinus occultatis ex urbe digressæ sunt. Quumq; omnes iam ciues urbem exissent, Annibal equitū Masæsyliorū turmā ad portā ciuitatis in statione collocauit, cæteris incomposito ad urbem diripiendam intrare permissis. Cumq; multi, ut in talibus fieri solet, multa undiq; asportarent, nō se ultra cōtinere Masæsylij potuerūt, sed portæ statione dimissa, indignates ad prædandū discessere. Interea mulieres clamore sublato, cum gladios quos gestabant uiris tradidissent, simul cum illis impetū in hostes fecerūt, ferturq; earum una ex Hannonis cuiusdam manibus direptam hastam in eum ipsum uulnerandū conuertisse: uerū quia thorace indutus erat, occidere minimè ualuit. At uiri multis hostibus interfectis, reliquis uerò qui obuiam uenerāt in fugam uersis, una cum mulieribus sese ex urbe incolumes receperunt. Quod postq; est Annibali renunciatū, equites repente qui persequerentur dimisit, cumq; ex ipsis aliquot adduxissent captiuos, ultimo supplicio affici iussit. Verū maxima pars in proximis montes dilapsa hostiles manus effugerūt, qui paulò post misso ad Annibalem caduceatore, ueniam atq; in urbem reditū ab eodem impetrarunt.

MILESIÆ.

XI.

Mlesias quandoq; uirgines admirabilis morbus, & immanis quidā furor inuasit, cuius neq; causa ulla, neq; remediū poterat inueniri, uerū fanaticam quandā cōtagionem ab aëre diffusam arbitrabant, quæ illarū mentes ad insaniam conuertens repentinæ mortis cupiditate correptas, ut seipsas strangularent efficiebat. Itaq; permulta eo mortis genere perierūt: neq; uerò parentum lachrymæ, neque amicorum monitus ac suasiones,

Liberi Xanthiorum à matribus nomē generis forticiantur.

Hanno à muliere Saguntina prope interfectus.

C aliquod huic malo remediū afferre poterant: tantaq; erat furoris immanitas, ut omnē custodientiū diligentiam superarent, ut nō humano cōsilio, sed mali cuiusdam dæmonis impulsu acciderē uideretur. Itaq; non iam hominū ingenijs, sed deorum quærendū remediū omnes asserebant: nec ullus tamen antea tanti mali finis inuentus est, q̄ spectata quidam prudentiā uir ad populum rogatione perlata decreuit, ut uirginū quæ sibi ipsas mortē cōfessissent, per medium forum nuda cadauera efferrentur. Ea res non modō uirginum furorem compressit, uerum etiam sedauit atq; extinxit. Magnum profectō uirtutis atque ingenuitatis argumentum, tantum apud illarū animos ignominia metum ualuisse, ut quas illa, quæ grauissīma humanorū malorum existimabatur, mors, & dolor, ab instituto non auerterat, oblata turpitudinis species ita commouerit, ut ignominiam perpeti nullo modo possent, quam post mortem etiam subituras esse intuebantur.

Magnum uirtutis argumentum ignominie metus.

C I A E.

XII.

Mos quondam apud Ciorum uirgines fuerat, ut sacrorū statutis diebus in unum omnes coactæ, per aliquot dies unā uersarentur, quas earum amatores facto etiam agmine sequebantur, ut eas ludentes inter se ac saltantes conspicerent. Noctū autem eodem agmine singularū domos ingredientes, parentibus fratribusq; mutuo quæcunq; factū opus esset administrabant, adeo ut etiam pedes ipsorū lauarent. Eueniebat autem plerūq; ut eandē plures simul amarent adolescentes, amore autem tam sancto atq; modesto, ut quum primū uirgo desponsata esset, repente omnes ab eius amore desisterent. In quo illud uel maximū temperantiæ muliebris argumentum conspici potest, quod neque adulterium, neq; illegitimum ullum concubitum per annos septingentos apud eos accidisse, memoriæ proditum est.

P H O C E N S E S.

XIII.

Thyade. Qum Phocensium tyranni Delphos occupassent, Thebani aduersus eosdem bellum, quod sacrum appellarunt, suscipere. Interea Bacchi sacerdotes, quas illi Thyadas uocant, furore correptæ, ut earum moris est, huc atq; illuc sine discrimine errantes uagabantur. Fortē accidit ut nocte quadam in ciuitatem Amphissam imprudentes deuenirent, quūq; adhuc furore percitæ haudquaquam mentis cōpotes essent, progressæ in forum corporibus humi stratis dormitantes procubuere. Verū Amphisseæ mulieres ueritate ne Thyades uiolarentur à militibus tyrannorum, qui frequentes in ea urbe uersabantur, quod esset ea ciuitas fœdere Phocensibus iuncta, facto agmine in forū decurrentes, sopitas Thyadas tacite circumsteterē, nec eas tamen à somno excitarūt. At postq̄ ille sponse sua experrectæ sunt, aliæ alias domū deducentes, quæ reficiendis corporibus opus erāt liberalissimè præbuerūt. Inde à uiris licentiā impetrata, Thyadas usq; ad montes profectæ sunt, unde tutus iam reditus illis patebat in patriam.

L V C R E T I A, V A L E R I A, C L O E L I A.

XIII.

Tarquiniū Superbum, qui à Romulo septimū apud Romanos regnauit, Lucretiæ uirtus, eidemq; illata cōtumelia, ex urbe pepulerunt. Huius maritum in primis nobilem quicq; reges cōiunctione sanguinis attingebant: nuptiā unus ē Tarquiniū filijs ad eam ueniens uitauit, quæ cognatis amicisq; omnibus conuocatis, rem omnem quo gesta fuerat ordine cum enarrasset, repente sese in eorum conspectu iugulauit. Hac de causa expulsus urbe Tarquinius, multis aduersus Romanos hostibus concitatis, tandem Porfenam Hetruscorū regē bellum aduersus eos suscipere cōpulit, qui magnis copijs Romanos fines ingressus, ciuitatē obsedit. Quūq; bello simul & fame laborantes Romani, Porfenā haud minus iustitia & humanitate, quam belli artibus ualere cōperissent, illū inter se Tarquiniūq; controuersiæ disceptatorē elegerunt, liberam ipsi de hac iudicandi licentiā permittentes. Verū Tarquinius haudquaq; conditionibus huiusmodi assentiens, minime iustum in ferenda sententiā dicitabat, qui parū fidus in bello socius extitisset. Itaq; Tarquiniū dimisso, Porfena cum Romanis amicitia inire summo studio contendit. Igitur agro quem ex Hetruscis Romani occupauerant, & captiuis omnib. receptis, uirgini præterea acceptis obsidibus, decē uidelicet maribus adolescentib. ac uirginibus totidē, obsidionem soluit. Fortē inter uirgines quæ pro obsidibus datae sunt, Valeria Publicolæ Consul filia extitit. Interea cum nōdū rebus ad integrū cōpositis, circa Romā Porfena etiā uersaret, uirgines quas pro obsidibus in castra deductas antea memorauimus, tanq; sese loturæ parumper ab exercitu secedētes ad Tyberim deuenere, ibi unius Clæliæ nomine adhortationib. impulsæ, paulatim fluuiū ingredientes obuolutis ad capita uestibus, & gurgitum profunditate non deterritæ, mutuoq; sese, ut poterant, subleuantes, uix tandem magno

agno labore fluuiū transmiserunt. Sunt qui Clæliam equo transuectā, cohortatione pariter atq; auxilio nantes alias adiuuisse tradūt, eiusq; rei quod paulo infra narrabimus utimur argumento. Cum uerō Romani transuectas illas incolumes uehemētius admirarent, sicut illarū uirtutē audaciāq; laudandam censebant, ita in seruanda fide ab uno rege uinci minime cōuenire arbitrabant. Igitur datis ducibus, puellas iterū ad Porfenam deduci curauerunt. Redeuntibus uerō Tarquiniū ad fluminis transitū locatis insidijs, parū quin illas raperent abfuit. Ex eo tumultu Valeria Publicolæ Consul filia cum tribus familiaribus in Porfenæ castra confugit, reliquas uerō Porfenæ filius Aruns, cum equitatu auxiliū ferens, ē manibus hostiū liberauit. Cumq; omnes in conspectū regis deductæ fuissent, admiratus earum audaciā Porfena, quænam ex ipsi migrationis autor fuisset percontabatur. Tum cæteræ timore percussæ, tacite in Clæliam oculos cōiecerunt, mali aliquid illi à rege impendēre metuentes. Verū ipsa nihil omnino deiecta, seipsam extitisse professā est. At Porfena eius uirtute cōmotus, egregiè phaleris instratum equū Clæliæ dari iussit: cæteras quoq; uirgines benignè allocutus, omnes Romam ad parentes redire permisit. Ex hoc pleriq; arguunt Clæliam equo uectam fluuiū transmisisse. Quidam uerō non ea de causa donatam equo Clæliam autumant, sed uirginis fortitudinē atq; audaciā admiratum regem, eo munere dignam existimasse, quod maximè uirum strenuum bellicosumq; deceret. Positū certē huius facinoris monumentū uirginis habitu statura equestris, in uia quæ sacra nuncupatur, quam aliqui Clæliæ, aliqui Valeriæ nomine dicatam asserunt.

M I C C A E T M E G I S T O N A.

XV.

Aristotimus Eliensū tyrannide occupata, uiribus fretus Antigoni regis, principatū tenebat, atq; intemperanter potentia abutens, nouis quotidie iniurijs miseros uexabat ciues, cum esset & suapte natura ferus atq; immanis, tum barbarorū hominū consilijs uteretur, quibus totius regni administrationē & corporis insuper custodia cōmiserat. Vnū tamen egregiæ præ cæteris memorat crudelitatis exemplū, aduersus Philodemū perpetratum. Is filiam habuit & moribus & forma præstantē, nomine Miccam, quā Lucius quidam tyranni satelles adamauit, si id amorē potius, & nō efferatā immanemq; libidinē oporteat appellare. Igitur missō nuncio, uirginē statuto tempore ad se uenire iubet, idemq; parentes necessitate compulsi uirginē ut faceret hortabant: uerū ipsa, ut erat natura prudens, tum ingenuè liberaliterq; educata, paternis genibus aduoluta rogabat, ne se in turpissimū flagitiū proficisci pateretur, utq; mortuā potius q̄ amissā uirginitate turpiter uiuentem aspicere uellet. Longior itaq; mora cum traheret, libidine simulatq; ebrietate furens Lucius, ipse domū uirginis proficiscitur, eamq; paternis genibus appposito capite hærentē offendens, se statim ut sequeret minitabundus imperabat. Quod illa cum facere cunctaretur, laceratis uestibus Lucius nudatā grauissimis plagis cæcidit: quæ tam forti animo dolorem perfererat, ut ne gemitū quidē ad plagas ullū omnino ederet. At parētes tam acerbo spectaculo grauius cōmoti flentesq; postq̄ nihil orando se proficere animaduertērūt, hominū deorumq; auxiliū clamoribus implorantes, indignis se cōtumelijs affici querebantur. Tunc ira uinocq; percitus barbarus, uirginē, ut fortē in paterno sinu posito capite cōstiterat, iugulauit. Nihil tamen est immanitate tam atroci permotus tyrannus, sed in ciues, qui admissum facinus criminabant, sæuior effectus, eorū aliquot morte, plurimos uerō exilio damnauit, ē quibus octingenti fortē in Aetoliā confugerūt. Qui cum summis precibus tyrannū rogarēt, ut uxores paruosq; natos ad se proficisci permitteret, nihil ab eo petitus impetrare potuerūt, uerū ipse nō ita multo post palam nūciari per præconē iubet, licere mulieribus exulū cum filijs omnib. ornatu ac supellectile ad uiros proficisci. Id omnes quarū uiri exulabāt, læto animo mulieres excepisse senties, quas ad sexcetas fuisse memoriam proditū est, quō maior illis proficiscēdi spes esset, omnes die statuta proficisci iubet. Ea igit postq; aduenit, cūctæ ad ciuitatis portā qua exeundū erat, cōuenere, quæ secū delaturæ erāt summo studio cōparabāt, & paruos filios aliæ in sinu gestātes, aliæ currib. impositos trahētes, cæterarū aduentū præstolabant. Iamq; omnib. quæ ad profectiōnē opus erāt cōstitutis, procedere agmen inceperat, quū repētē missi à tyranno satellites, anteq; agmen assequerent magno clamore cōsistere mulieres, nec ulterius quicq; progredi iubēt: inde cum ad eas peruentū esset, retrocedere omnes præcipiūt, arreptisq; quos illæ parauerant curribus, eosq; mediū per agmen agitantes, nec manere tuto, nec regredi patiebant. Quod uerō acerbissimū erat, tantis angustijs pressæ mulieres, periclitantibus aut morientibus filijs auxiliū ferre nō poterant: multi enim cum ē curribus cecidissent, rotarū impulsu conterebantur, cæteros uerō simul cum matribus satellites nō secus atq; ouīū gregem

Mori præclarior, quam turpiter uiuere.

Barbarū nimis & inhumanum spectaculum.

C in unū globū stipatos fustibus lorisq; cædentes, gradum properare cogebant, quoad omnes in carcerē deductas intrusere, res uerò earū omnes ad tyrannū delatæ sunt. Tam scelustum facinus cum grauius Elienses perferrent, Dionysio sacratæ mulieres, quas illi Sedicim uocant, sacerdotij ornatibus insignes, ac dei sacra manibus gestantes, ad Aristotimū, qui tum in foro obuerfabat, deuenere: quarū reuerentia permoti satellites qui tyrannū circumstantabant retrocedentes, aditū illis ad tyrannū patefecere. Venientes primò tyrannus & manibus sacra prætendentes cōspicatus, cum silentio audiuit: sed postq; pro captis mulieribus deprecaturas aduenisse cognouit, ueluti quodā furore correptus, magno clamore satellites, quod eas ad se uenire permiserat, obiurgauit: eas uerò militū cōcursu detrusas, partim etiā uerberibus caesas, q̄ primū è foro depelli præcepit, & earū singulas duobus multauit talentis. His tam atrociter gestis Hellanicus, quanq; propemodū senio cōfectus, uel ciscendi tyranni negociū in ciuitate suscepit. Is propter ætatis imbecillitatē, & duorū filiorū interitū neglectū habitū, minimè apud tyrannū suspectus habebat. Interea ciues, quos in Aetoliam fugisse memorauimus, coactis quibus poterat copijs reuertentes, agri partē quandam urbi finitimā occuparūt, ubi & tuto cōsistere, & ciuitati bellū itidem cōmodissimè inferre poterant. Eò multi ex Elide ciues quotidie confluentes, iam ferè iusti exercitus speciem cōfecerant. His rebus percussus tyrannus, ad mulieres, quas in carcere clausas antè diximus, proficiscitur, utq; erat ingenio ferox, minis potius metuq; quam gratia aut precibus cum his agendum arbitratus, iubet eas nuncios cum literis ad uiros mittere, eosq; ut ab obsidione desistant rogare, alioqui se paruos natos in eorum cōspectu prius, ipsas deinde omnes uerberibus caesas interfectorum minitatur. Ad hæc silentium tenentibus mulieribus, cum tyrannus acriter instaret, ut quidnam facturæ essent responderent, uerbum quidem nullum proferre audebant, uerū tacitè sese mutuo cōspicientes, nihil se illius minis terreri significabant. Tum Megistona Timoleonis uxor, quæ cum uiri nobilitate, tum etiam propria uirtute princeps inter mulieres habebatur, & ipsa uenienti tyranno asurgere dedignata est, ceteras etiam assurgere prohibuerat. Hæc igitur ut erat humi sedens, talibus uerbis ad tyrannū dicta respondit: Si quid in te uirilis prudentiæ aut consilij resideret, non utiq; mulieres iuberet, quæ factio opus essent, suis uiris præscribere, sed nos ad ipsos tanquam ad dominos nostros permisissiles proficisci, melioribus utens & sermonibus & consilijs, quam quibus nos paulò antè delusas fraudasti. Quod si nunc omni spe destitutus, ipsos quoq; uerbis deludere per nos arbitraris, uehementer erras, neq; nos iterum abs te decipi sustinebimus, neq; ipsos tam dementes fore arbitraris uelimus, ut dum infantium aut uxorū uitæ consulunt, libertatem patriæ neglectam patiantur. Neque enim tantum ipsis affert mali, si nos ac paruos liberos amittant, quippe quos ne nunc quidem habere possunt, quantum affequentur boni, si tuis crudelitibus ciues suos ac patriā liberauerint. Talia adhuc loquente Megistona, nō ultra compos iracundiæ tyrannus, paruū eius filium quasi mox illum interfectorum, in cōspectum deduci iubet: quem cum ministri inter ceteros ludentem requirerent, mater ipsum nomine compellans, Huc ad me, inquit, accede nate, ut antea uitæ finē fortiaris, quam sauisimæ tyrannidis experientiam, aut ullum omnino sensum per ætatem possis accipere: mihi enim longè grauius est, te præter conditionis tuæ dignitatē seruientem, quam mortuū intueri. Cum talia constanter atq; intrepidè Megistona loqueret, iracundiā furens tyrannus districto gladio in ipsam ferebat. Verū è familiarib; quidā, nomine Cylon, obuiam ueniens, tam atrox facinus ipsum perpetrare prohibuit. Hic sanè amicitiam erga tyrannū simulans, unā cum cæteris familiarib; apud eum uerfabat: sed extremo odio in eum affectus, unus erat ex eorū numero qui Hellanico principe aduersus tyrannū coniurauerant. Is igitur ruentē Aristotimum cōprehendens, turpe degenerisq; animi esse dicebat, minimeq; uirum principē decere, muliebri sanguine manus cōmaculare. His admonitionib; uix menti redditus Aristotimus, relictis mulierib; illinc discessit. Neq; ita multo post prodigiū accidisse huiusmodi fertur. Nam dum Aristotimo cum uxore in thalamo quiescente famuli cenā prepararēt, repentè sublimè aquilā supra tyranni domū uolitantē cōspexere, quæ paulatim declinās, magnum lapidem quasi dedita opera demisit in eam tecti partē, quæ thalamo, in quo tyrannus cum uxore quiescere diximus, superposita erat, indeq; magno strepitu & clangore sublata, ex aspicientium oculis sese proripuit. Clamore igitur eorū qui aures uiderant excitatus Aristotimus, auditaq; re perterritus, uatē quo plurimū utebatur ad se uocari iubet, quidq; hoc augurio portendī arbitraretur, animo non medio cetero perturbatus sciscitabatur. At uates bono ipsum animo esse cohortatus, hoc signo portendī dixit, ipsum lo-

Megistone ad Aristotimum tyrannum oratio.

Prodigium.

A ui curæ esse, atq; auxiliū in omnibus præstaturū. Et hæc quidem tyranno respondit: uerū ciuib; quos sibi fidos atq; amicos expertus erat, magnū periculum inquit, & quantum antea nunq; tyranni capiti imminere. Igitur qui cum Hellanico coniurauerant non ultra cunctandum esse arbitrati, postridie tyrannū inuadere statuerunt. Nocte autē; quæ destinatam facinori diem præcessit, dormienti Hellanico uisum est alterū ex ijs, quos supra occisos memorauimus, filium supra dormientis caput adstare, ac magna uoce obtestari: Quid pater dormis, an te crastina die ignoras totius ciuitatis imperatorē fore? Hoc uisū cōfirmatus Hellanicus, primo mane socios ad perpetrandum negociū adhortatur. At uerò Aristotimus cum nunciū accepisset, Craterum magnis copijs auxiliū sibi ferentem aduentare, iamq; in Olympia cum exercitu cōsedisse, eousq; fiducia processerat, ut in forum sine custodibus cum Cylone prodire sit ausus. Igitur agendæ rei occasionem oblatam cōspicatus Hellanicus, signum quod dare coniuratis statuerat nō dedit, sed manus ad cælum tollens clara uoce: Quid cunctamini, inquit, o uiri, pulcherrimū spectaculum in medio uestræ ciuitatis edere? Tunc primus Cylon districto gladio unū ex his qui tyrannū comitabantur occidit. Thrasybulus uerò Lampidusq; cum properato gradu tyrannum peterent, ipse illorum impetū fugiens, in proximā Iouis ædem sese recepit, ibiq; a persequentibus cōfossus occubuit. Coniurati post hæc, cadauere in medio foro protracto, ciues ad libertatē conuocabant. Cumq; frequentes undiq; conuenirent, pauci tamen præuenire mulieres potuerunt, quæ statim ad primū nunciū excitatæ, summo clamore gaudioq; decurrentes in forum, uiris qui illic aderant congratulabantur, ipsosq; coronabant. Interea cum frequens turba in tyranni regiam prorumperet, uxor eius unā cum duobus filijs thalamum ingressa, obseratisq; foribus sese inserto circa collum laqueo peremit. Erant tyranno duæ filiae insignes forma, atq; ætate iam nobiles, hæc è thalamo, in quæ confugerant, per uim detractas, quidam ut uitiatas occiderent, deducebant. His fortè obuiā facta cum mulierū turba Megistona, perindignā illos ac nefaria moliri exclamat, si popularem uitam agere uelle profitentes, ea tamen facere aggrediantur, quæ uix etiā tyrannorum sauisimi facere auderent. Ad huius uocem cum omnes propter mulieris reuerentiam submississent, optimū illis consiliū uisum est, à contumeliā puellarū abstinere, ijsq; seipsas interimendi facere potestati. Reductis igitur in thalamū præceperunt, ut quo eis magis placeret moriendi genere optato, sese perimerent. Tunc earum quæ natu maior erat, zonam qua cincta erat dissoluens, collum innectebat, & germanā hortabatur, ut quæ se facientem uidisset, eadem ipsa quoq; perageret, utq; humile quicq; aut eorū genere indignum facere caueret. Tum iunior zonam manibus apprehendens orabat, ut sibi priorē moriendi locum concederet. Ad hæc illa: Neq; aliquid omnino, inquit, dum uiuere licuit negatura tibi foror fueram, & nunc, quando ita uis, extremā hanc ex me gratiam accipe. Ego autem, quando tibi ita placet, superuiuam, & quod mihi ipsa morte grauius est, charissimā soror, te prius morientē intuebor. Hæc dicens zonam forori tradens admonebat, ut nodum spinæ propius admoueret, quò citius faciliusq; suffocaret. Inde ubi illam iam expirasse animaduertit, solutū cadauer quoad poterat uestib; circumtexit. Tunc ad Megistonam cōuersa rogabat, ne se post mortem turpiter nudatā iacere pareret: atq; his dictis eodem innexa laqueo uitā finiuit. Ita neminē tam inhumanū atq; infensum tyranno fuisse arbitror, qui tali uirginum ingenio, tantaq; animi ingenuitate non flecteret. Verū hac tenus, cum penè innumera alia supersint, cōmuni pluriū mulierū gesta cōsilio dixisse sufficiat. Deinceps singulariū uirtutes sparsim, ut quanq; fors obtulerit, perscribemus: minime opus esse arbitantes, in hac historia temporum ordinem rationem ue seruare.

PIERIA. XVI.

EX Ionibus qui Miletum habitabant, nonnulli aduersus Nilei filios facta seditione in Myuntem discessere, ibiq; sedibus cōstitutis habitabant. Verū crebris Milesiorum incurSIONIB; agitati, cōtinenter aduersus illos pugnare cogebantur. Sed cum ex eadem ciuitate essent utriq; oriundi, & seditionis tantum gratia factæ aduersus ipsos Milesij pugnarent, non extremis odijs inter se dissidere satis cōstabat, quippe cum festis quibusdam sacratisq; diebus mulieres ex Myunte Miletum proficisci paterentur. Erat inter eos qui Myunte habitabant, uir & diuitijs & nobilitate excellens, nomine Pythes: is uxore Lapygiam, filiam uerò Pieriam habebat, quæ cum tempus aduenisset quo Dianæ sacra peragebantur, Miletū ut sacris interessent proficiscunt. Ibi Phrygius ex Nilei filijs maior natu uehementi Pieriæ amore correptus, interrogauit quidnam illi gratissimū à se præstari posset: quæ id sibi longè omnium gratissimū fore respondit, si det operam ut quam saepissimè

Aristotimi tyranni familiarum fortis interitus.

F

C multisq; socijs comitata, Milesi sibi uenire liceat. Quo dicto facile Phrygius animaduertit, amicitiam pacemq; ab illa exposci. Itaq; conuocatis in unum ciuibus, pacem cum his qui in Myunte habitabant composuit. Ex hoc magnum apud utranq; partem Pieriæ nomen habitum est, magnocq; ab omnibus honore beneuolentiæq; colebatur, ut etiam uulgò inter mulieres optaretur, quod in hunc etiam diem permanit, ut sic se amari uelle dicant, sicut Pieriam Phrygius adamauit.

POLYCRITA.

XVII.

Bellū inter Naxi habitatores ac Milesios, ob Hypsicreontis uxore Nearam ita exortum esse perhibetur. Cum Promedontē ex Naxo oriundum, Hypsicreontis autē uiri sui hospite adamaret, clanculum illi cum in uiri domo uersaret se comiscuit. Posthac amore ardens, & uiri iracundiā formidans, unā cum Promedonte in Naxū abiit, ibiq; se Vestæ addidit obsequio. Hanc igitur à uiro sæpius repetitam, cum reddere Promedontis gratia Naxij recularēt, & religionis occasionē iniuriæ prætenderent, repente bellū inter utrosq; est excitatum. Cumq; Ionum plurimi se Milesijs socios addidissent, tum præcipuè Erythrai egregiè operam nauarūt. Ita multis utrinq; acceptis atq; illatis calamitatibus, bellū iam diutius protrahitū, unius tandem mulieris opera finem accepit, quod mulieris itidem peruersitate fuerat institutū. Diognetus Erythrorū imperator cum uallo munitioibusq; Naxiorū urbem clausisset, ad populandos agros cōuersus, ingentē omnifariam rerū generis prædam abegit, inter quæ mulieres liberae, uirginēsq; cōplures extiterūt. Ex ijs unam ipse ante alias forma præstantē, nomine Polycritā, sibi delegit, eiusq; amore incensus nō quasi captiuā seruam, sed ueluti legitimā uxore tenebat domi. Interea cum solennis sacrorum dies Milesiis aduenisset, militib. ducibusq;, quod nihil penitus hostem timerēt, in uenerem potumq; profusis, Polycrita Diognetū rogauit, an sibi per eum liceret sacrorū libaminum partē ad fratres mittere, qui in ciuitate obsidebant. Cumq; id ipsi permisisset Diognetus, ipsa plumbeā laminā placentæ insertam, unā cum alijs quibusdā cibarijs, seruo ad fratres tradidit deferendā, ac simul nunciare iubet, ut soli ijs quæ à se missa essent uescerentur, si cum inter edendū plumbeam laminā offendissent, quæ in ea cōscripta erant perlegerunt. Monebat autē ipsos Polycritā, ut proxima nocte totis uiribus hostes adoriant, haud dubiè uictoria potituri, quod omnes diurna crapula uinocq; cōfecti, negligenter incōpositēq; iacerent. Ea cum Polycritæ fratres animaduertissent, rem omnē ad imperatores q; prium deferūt, qui illorū adhortationibus cōpulsī, eductis ex urbe copijs hostiū castra inuadentes, multisq; interfectis nullo labore ipsa ceperūt: inde ad perquirendos Diognetū Polycritamq; sunt cōuersi, quæ suos ciues pro illius salute deprecata, ut incolū abire liceret impetrauit. Ipsa uerò cum fratribus in urbem reuertebat: cui ciues uniuersi obuiam prodeuntes gratulabant, eius uirtutē ac prudentiā admirātes summis laudibus efferebāt. Verū ipsa tantæ lætitiæ magnitudinē nō sustinens, in omniū conspectu ad ciuitatis portā repente expirauit, ubi etiam sepulchrū illi publico sumptu constitutū est, quod fascinationis sepulchrū nuncupatur, quod tanq; inuidi cuiuspiam fascinatione cōcelsis honoribus Polycritā prohibita fuerit. Atq; hæc ita ut enarrata sunt gesta fuisse, Naxiorū quidam scriptores tradiderūt. Verū Aristoteles nō captam à Diogneto Polycritam, sed cum illam fortē uidisset, ingenti amore correptū scribit, ultro se omnia facturū esse pollicitum, si ad eum Polycritā accedere uellet. Cuius ipsa petitionibus ita se assensum ire dixit, si sibi unū duntaxat cōcederet, atq; id iureiurando præstito se facturū cōfirmaret. Quæ omnia ut petebantur futura cum spondisset Diognetus, ipsa Delium liberū sibi dare postulat: sic enim ager urbi adiacens uocabatur, in quo hostes castra collocauerant: aliter se nullis cōditionibus unquā ad eum uenturam. Tum Diognetus & amore ardens, & iuramenti insuper religione obstrictus, motis ex eo loco castris retrocedens liberū Polycritæ agrum concessit, quæ illum suis ciuibus dono dedit. Ex quo Naxij rursus Milesijs æquales facti, inducias primò, mox etiam pacem quibus uoluerunt conditionibus pepigerunt.

LAMPSPACE.

XVIII.

Phocenses erant ex Codri progenie gemini fratres Phobus & Blepsus, quorum Phobus primus omnium è petra Leucadia sese in mare præcipitare est ausus, ut Charon Lampfacenus in historijs renitit. Is cum esset & uirtute præstans, & regia quadam dignitate ornatus, ad insulam Parū aliquando negociorū priuatorū gratia nauigauit, ubi à Mandrone Bebriciorū, qui & Pityoësseni dicitur, rege & hospitiō & amicitia susceptus, in bello quod is tum fortē cum finitimis gerebat, socius fuit. Hoc igitur officio permotus Mandron, cum plurima abeunti Phobo beneuolentiæ argumenta dedisset, tum in agrici ciuitatis

A ratis partē asciuit fociu, si ex Phocide colonos adducēs Pityoëssam incolere uellet. Egressus igitur in patriam Phobus, ciuibus aliquot persuasit, ut habitatū secum in Pityoëssam concederent, fratrem qui coloniam deduceret simul cum ipsis eodem mittens. Nec sanè Mandron illos promissis defraudauit. Igitur in Pityoëssa constituti Phocenses, cum bella assidua contra finitimos barbaros gererent, ex eorum præda spolijsq; ditati, inuisi primò, mox etiam suspecti Bebricij esse cœperunt: igitur ex urbe illos pellere cupientes, primū aduersus eos Mandronē uarijs iniectis suspitionibus irritare tentabant: qui cum esset ingenio mitis atq; perfacilis, eorū dicta aspernabatur: uerū Mandrone ipso peregre profecto, Bebricij dolis inuadere Phocenses constituerūt. Quod cum Lampface Mandronis filia adhuc innupta cōpisset, primò quidem amicos ac familiares ab incepto detertere cōnata est, admonens rem sceleratā atq; nefariam ipsos aggredi, cum in socios belli ac beneficis uiros, nunc uerò conciuēs etiam suos, tantū facinus moliantur. Vbi uerò nihil eos suis uerbis moueri sensit, rem omnē clanculum ad Phocenses detulit, qui celebritate quadam & solenni epularū apparatu simulato, Pityoëssenos ad conuiuia extra ciuitatē uocauerūt. Ipsi uerò bifariam diuisis copijs, partim ad occupanda ciuitatis mœnia, partim ad hominū cædem uisum. Atq; per hunc modum ciuitate potiti, Mandronem qui rebus confuleret reuocarūt, Lampfacen uerò morbo defunctam in ciuitate sepelientes egregio funere decorarunt, atq; urbem ex eius nomine Lampscum appellarunt. Sed postquam Mandron proditionis suspitionem deuitans, unā cum illis habitare noluit, interfectorum filios atq; uxores ad se mitti iussit: quod illi sine fraude facientes, nulla penitus allata iniuria præstiterunt, & Lampfacæ primò heroicis honores tribuentes, ad extremum inter deos referri, eiq; tanquā dea sacra fieri publico decreto statuerunt, eumq; sacrificandi morem in posterum semper fixum immobilemq; seruarunt.

ARETAPHILA.

XIX.

A retaphila Cyrenæa ipsa quidem, nō multū à nostra ætate remota, quippe quæ Mithridatis tempore claruerit, sed uirtute & rerum gestarū gloria præcis heroum filia, bus omni ex parte extitit conferenda. Hæc Aeglatore patre nata, Phedimo nupsit adolescenti, nobilitate ac diuitijs inter conciuēs suos facile principī. Cumq; forma corporis & aspectu pulcherrima esset, prudentia tamen & uirtute animi corporis pulchritudinē superabat, neq; ciuiliū facundia atq; eloquentiæ expers habebatur. Hanc etiam patriæ calamitates illustriorem effecerūt. Nicocrates enim Cyrenis occupata tyrannide, cum ciues per multos morte damnasset, Menalippo Apollinis sacerdote propria manu interempto, sibi sacerdotij ius autoritatemq; usurpauit. Phedimo quoq; Aretaphilæ uiro per dolum necato, Aretaphilam quamuis inuitam reluctantemq; duxit uxorem. Is igitur cum multa in ciues crudeliter superbēq; quotidie faceret, tū illud uel in primis saeuissimū apparuit, quod ad portas ciuitatis custodes apposuit, qui elata cadauera pugionibus fodientes perscrutarentur, aut candentibus ferri laminis urerēt, ne quis ciuium pro cadauere extra ciuitatem deportatus ipsum latēret. Erant hæc præter domestica mala Aretaphilæ molestissima, quanquam eius amore deperiens tyrannus ipsi plurimū indulgeret. Cumq; erga omnes immanis atq; intractabilis esset, solam ipsam mansuetum facilemq; illum habere constabat. Plus tamen ingentis spiritus mulierem, dolor ex patriæ uexatione susceptus, quam uiri erga se indulgentia cōmouebat, ciuitatemq; tam inhumaniter ab eo uexari tacita indignabatur, præsertim cum nouæ quotidie cædes uarijs in ciues cōfectis criminibus à tyranno fierent, omnesq; penitus tanta scelera ulcisci posse desperarēt: exules enim, & alioqui impotentes, & tyranni etiam timore perculsi, uariè sese dispererant: sola autē Aretaphila publicis rebus spem aliquā afferre, & cōmuniū iniuriarū ultionē tentare ausa est. Pherææ Thebes multorū laudibus celebratā audaciam ad imitandū sibi proponens. Sed cum sibi nō æquē atq; illi socij atq; adiutores facinoris adessent, ueneno hominē aggredi meditāt, in quo multa sibi aduersa contigerunt: cumq; plurimi peragendi propositū tentati modi eam defecissent, ad extremū in crimine deprehensa, nō ultra ualuit mentē suam qualis esset erga uirum dissimulare, cum certissimis argumentis conuicta teneretur. Igitur Caluia Nicocratis mater, & alioqui crudelis atq; inexorabilis mulier, grauibus supplicijs affectā Aretaphilam q; primū interficiendam censebat: sed Nicocratis iracundiā leniorē faciebat amoris erga Aretaphilam magnitudo, tum quod ipsa constanter sanè accusatoribus respondebat, alias quasdam causas ueneni, quod apud ipsam compertum fuerat, prætendens. Cum uerò manifestis indicijs argueretur, ut ueneni præparationem diffiteri se minime posse conspiceret, Fateor, inquit, a me medicamentū, non tamen ad mortem fuisse pa-

Venena ab Aretaphila Nicocrati parata, deteguntur.

Cratum. Sed cum scirem, mi uir, multis propter summam in me beneuolentiam tuam peruersis mulieribus odiosam esse & inuisam, quod tantum gloria potentiam excellere, contra earum artes atque dolos aliquo mansuri in me amoris poculo tanquam praesidio munendum te statueram. Ob id igitur talia a me quaesita fuisse non diffiteor, quae forte leuioris ac muliebris ingenij uideri, non tamen mortis supplicio digna existimari debent, nisi tu uir, huius cause iudex constitutus, medicamentum & incantationum causa necandam uxorem esse censueris, quod a te forte magis quam uelles amari uoluerit. Talia constanter dicente Aretaphila, Nicocrati placuit tormentis adhibitis huius facinoris quaestione haberi, eique Caluiam matrem praefecit, quae nulli tormentorum generi parcens, quoad potuit diligentissimum omnia exquisiuit: quae omnia admodum constanter Aretaphila pertulit, ut ipsa etiam Caluia quaerendo sit fatigata. Tum Nicocrates quaestione dimitti iubens, innoxiam esse Aretaphilam sibi persuasit, quodque ipsam torqueri passus esset poenituit. Nec multo post amoris magnitudine superatus, iterum Aretaphilae pristino more conciliatus, summis honoribus atque omni comitate illius beneuolentiam recuperare nitentur: uerum ipsa suppliciorum & calamitatum, quas perpessa fuerat, haudquaquam immemor, nulla aut gratia aut beneficentia flectebat animum: sed cum ad honestum erga patriam amorem, qui illam ad facinus tentandum compulerat, noua in super accessisset indignatio, aliam perdendi tyranni rationem ingreditur. Erat Aretaphilae ex priore uiro filia, aetate iam nubilis: hac uelut esca ad alliciendum tyranni fratrem utebatur, iuuenem suapte natura ad uoluptates procliuem: praeterea medicamentis & incantationibus nonnullis usam ad capiendum iuuenem, cui Leandro nomen erat, nonnulli perhibent. Hanc igitur exorato fratre uxorem acciperet, summo studio contendens effecit. Inde ubi primum simul congressi sunt, partim quidem puella sicut a matre fuerat instituta, uirum multis uerbis ad liberandam patriam exhortat, asserens ne ipsum quidem sub tyrannide uiuentem liberum esse, cum nec accipiendi pro suo arbitrio uxorem, nec acceptam retinendi ius haberet: partim uero amici in Aretaphilae gratiam calumnias & suspiciones aduersus fratrem construebant, gratum id quoque Aretaphilae futurum ostendentes. Quod ubi Leander intellexit, maiorem animo rem aggressus, Daphnidis familiaris sui opera, quem consilij participem fecerat, tyrannum interfecit: uerum non ultra Aretaphilae obsecutus, re ipsa atque operibus patefecit, se fratricidam potius quam tyrannicidam extitisse: omni enim imperij iure in se translato, iniuste imprudenterque dominabatur, honore tamen aliquo & reuerentia Aretaphilae obseruans. Quae cum illi clanculum aduersaret, clandestinas moliebatur insidias, ac primo quidem Libycum bellum aduersus eum concitauit, Anabo cuidam ex Libya oriundo persuadens, ut Leandro sinibus uastatis, exercitum urbi admoueret. Post haec amicos Leandri, atque exercitus ductores tanquam desides minimeque ad gerendum bellum idoneos criminabat, oculosque pacis quam belli cupidiores affirmans. Quapropter quiete sibi opus esse, si stabilire tyrannidem, & liberem suis ciuibus cuperet dominari. Itaque inducias, si ita uelit, cum hoste facturam, & Anabum in colloquium adducturam pollicetur. Sic enim facilius inter eos res posse coponi, priusquam coeptum nuper inter utrosque bellum, mutuis damnis inferendis crudeceret. His ubi Leander annuere animaduertit, priusquam destinatus colloquio dies adesset, per occultos nuncios Anabum rogat, ut inter colloquia Leandrum captiuum faciat, magni auri pondus, si id effecerit, illi se daturam promittens. Quibus conditionibus cum Libycus assensus esset, & instaret colloquij dies, Leander alias ex alijs causis proferens colloquium abnebat. Attamen Aretaphilae uerecundia permotus, quae ultrò se illi comitem affuturam pollicebatur, tandem inermis ex urbe, ac sine custodijs ullis processit. At cum iam Anabo propinquans, illum comitruentem aspexisset, permotus animo, custodes corporis expectare uelle dicebat. At praesens Aretaphila partim hortando, partim accusando formidinem, tandem uero cunctantem ex manu trahens, constanter sane atque audacter ad barbarum perduxit, atque in eius manus captiuum tradidit, quem uinctum Libyci carceribus in clusum seruarunt, quoad Aretaphilae amici promissam Anabo pecuniam attulerunt, quibus cum magna ciuium profecta multitudine esset, atque omnes re ut gesta fuerat intellecta, cursim ad Aretaphilam gratulatum, atque coeptum opus perficere hortatum processerant. Ipsa enim coepta aduersus tyrannum iracundiae iam ferme oblita, ad supplicium de eo sumendum languidior uidebatur, ciues autem de recuperanda libertate in primis erant solliciti. Igitur Aretaphilam summa cum laetitia aduentem, quasi diuinum aliquod numen effulsis lacrymis & prostratis humi corporibus uenerabant. Alijs itaque super alios frequenter aduenientibus, uix tandem ut eis Leandrum traderet impetrare: unde uespero simul omnes in urbem redeunt, ac debitis laudibus honoribusque Aretaphilae perfolutis, ad supplicium de tyranno sumendum animos conuertere: & Caluiam quidem

Aretaphilae constantia in quaestionibus.

A quidem tyranni matrem uiuentem cremauerunt, Leandrum uero culeo infutum in mare proiecere. Demum reipublicae instituentem intenti, Aretaphilam ut unam cum ciuitatis optimatibus rempublicae gubernandam capefferet, hortabantur. Quae tanquam in dubio difficilisque certamine, utque ad praemiorum distributionem uersata, ubi liberam ciuitatem suamque iuris factam conspexit, in gynaecium secedens, negotiorum omnium ac ciuiliu rerum cura posthabita, quod reliquum fuit uitae ad telas inter amicas sociasque mulieres placide tranquilleque peregit.

C A M M A.

X I X.

Galatae duo quidam tetrarchae fuere Sinatus & Synorix, cum potentia apud suos clarum, tum familiaritate inter se, & generis propinquitate coniuncti. E quibus Sinatus uxorem duxit uirginem, nomine Cammam, corporis forma & puritate claram, magis uero ob uirtutem admirandam. Neque enim solum uirtutibus quae a muliere exiguntur, modestia & erga uirum obseruantia, sed prudentia quoque & ingenia quadam animi magnitudine excellebat. Humanitas praeterea, atque erga inferiores praecipua comitas, amabilem gratiamque omnibus ipsam reddebant. Accedebat ad haec non parui apud eas gentes habitum ornamentum, Dianae sacratam esse, quae apud Galatas religiosissime colitur, cuius festis sacrisque celebrandis tanta obseruantia & cultus magnificentia praerant, ut omnes in sui admirationem conuerteret. Huius igitur captus amore Synorix, cum neque precibus ipsam flectere, neque ulla ui cogere uiuente Sinato posse animaduertit, sceleratissimum facinus ausus, dolo Sinatum interemit. Nec ita multo post missis ad Cammam nuncijs, in Dianae templo degentem, connubiū eius petebat: quae non humiliter aut abiecto animo indignam uiri mortem ferens, diligentissime quoniam pacto de Synorige supplicium sumeret obseruabat. Qui maiore indies studio petitione urgens, rationes haud multum a ueritate alienas afferebat, neque genere, aut alia quapiam re Sinato inferiorē esse sese praedicās, perpetratae uero caedis non odium aut auaritia, aut aliam omnino causam, praeter nimium amorem Cammae fuisse testabatur, cui facile ueniam ab ea tribui censebat oportere. Cum iugiter Camma fatigaretur, primo non admodum asperē aut inhumaniter perentibus aduersata, paulatim deinde mollescere, ac uerbis animum flecti simulauit, cum praesertim affines amicique omnes Synorigis gratia comoti, eius uoluntati ut acquiesceret hortarentur, persuadentes ipsam ac cogentes. Quibus tot rebus tandem Camma permota, Synorigem ad se in templum uocari iubet, quasi deam huius autorem connubiū factura: uenientem deinde benignē atque humaniter excipiens ad aram perduxit, & phialam tanquam deae libamen tenens, ipsa primo partem exhibit, reliquum deinde Synorigi bibendum porrexit. Erat autem uenenatum mulsam quod phiala continebatur: idque postquam ebibisse illum uidit, clara uoce exclamans, & deae simulachrum uenerata: Te, inquit, dearum praeclearissima obtestor, me huius tantum diei gratia Sinato superstitem haecenus fuisse. Quid enim illo mortuo tanti temporis usus afferre poterat praeter huiusce ultionis spem? cuius iam compos tuo numine effecta, libens uolensque ad uirum descendendo, Tibi uero omnium sceleratissimē, sepulchrum pro thalamo, & pro nuptijs funus amici familiaresque parabant. Ea cum Synorix audisset, & iam uisceribus inhaerens uenenum sentiret, primo quidem currum conscendit, agitatione atque concussu uenenum e corpore se depulsum existimans: uerum ibi diutius consistere ob dolorem non potens, lectica se circumferri iussit, neque ita multo post e uita migrauit. At Camma magnam noctis partem contra uenenum uim reluctata, ubi defunctum Synorigem audiuit, prompto atque alacri animo decessit.

S T R A T O N I C A.

X X.

Praebuit in super Galatia Stratonicae Deiotari, & Chiomaram Ortiagontis uxores, memoratu sane dignas mulieres. Quarum Stratonica cum se filijs, qui uiro succederent, carere, idque non uiri, sed sui uitio euenire animaduertit, persuasit uiro, ut ex quacumque posset muliere procreatos filios sibi supponeret. Tum Deiotarus mulieris prudentiam admiratus, eius consilij obtemperare non recusauit. Ipsa igitur ex ancillis uirginem praestanti forma Electram nomine deligens, ut Deiotaro coniungeret effectum, atque ex ea progenitos filios suscipiens tanquam legitimos ingenuē liberaliterque summa cum beneuolentia educauit.

C H I O M A R A.

X X I.

Ex eadem quoque Galatia & Chiomara orta est Ortiagontis uxor, per id temporis capta, quo Romani Galatas, qui in Asia sunt, bello superauere. Hanc Tribunus quidam in diuidenda praeda sortitus, ut plerumque militarium hominum fert consuetudo, uitauit. Is erat cum propensus ad libidinem, tum uero pecuniae auarissimus, ut facile auaritia libidinem superaret. Igitur cum Chiomarae affines multum auri pro ipsa redimenda pollicerent, Tribunus diligentissime mulierem obseruabat. Fortē autē fluuius locū, in quo

Chiomare cognati aderant, & Romanorum castra medius interfluebat: hunc postquam illi promissum redemptionis praemium afferentes transgressi sunt, iamque ea recepta domum remearent, ipsa seruatorum cuidam iubet, ut Romanum, qui eam salutandi gratia usque ad fluuium profestuebatur, interficeret. Cumque eius mandatis seruus obtemperans captata opportunitate Tribunalum occidisset, ipsa defertur ad caduere caput propriis uestibus, inuoluens, una cum suis domum remeauit: utque primum in uiri conspectum peruenit, laxato sinu caput quod gestabat ante illius pedes effudit. Cumque ille rei nouitate ac magnitudine percussus mulierem interrogaret, num fidem seruare praclarum arbitraretur: Sane, inquit illa: uerum hoc longum, ut opinor, praclarum est, unum duntaxat ex his qui mecum concubuerint uiuere. Cum hac Polybius in Sardis se collocutum esse dicit, & animum ac prudentiam eius admiratum. Sed aliud quoque eadem provincia scribendi praestat argumentum. Nam cum Mithridates ad LX. ex Galatarum optimatibus, simulata amicitiae causa, Pergamum accersisset, asperum deinde superbeque illos exagitans, uehementer eorum contra se animos irritasset, regis iniurias haudquaquam aequo animo tolerantium, erat inter Galatas Toreadorax, uir & procerus robustoque corpore, & animi audacia ac fortitudine praestans, qui negocium cedentibus reliquis suscepit, ut Mithridatem ex gymnasio, ubi iuri dicendo consistere confueuerat, abreptum, in fossam, quae non procul inde aberat, praecipitaret. Fortem eo die cum Mithridates ad gymnasium uenire nollet, Galatas domum ad se uenire iubet: eos Toreadorax hortatur, ut cum in unum congressi fuerint, omnes impetu facto regem trucident. Verum id consilium Mithridatem minime latuit, cum ex eorum numero quidam rem omnem ad regem detulisset. Quapropter ingenti iracundia percitus rex, singulatim Galatas licitoribus mandandos tradidit. Nec ita multo post sibi uenit in mentem, esse in illorum numero adolescentem cum nobilitate insignem, tum forma & aetate flore omnium qui apud se essent praestantissimum. Eius igitur miseratione commotus aegre admodum ferebat, quod ipsum quoque iussisset interfici. Et quantum de eo iam sumptum supplicium arbitratur, aliquos tamen dimisit, qui, si uiuentem adhuc uiderent, eum morti subtraherent: huic Vepolitano nomen erat, & casu quodam euenerat, ut is, quando comprehensus fuit, egregiam uestem miroque opere elaboratam indutus esset. Hanc igitur puram atque incruentam licitor habere cupiens, cum in spoliando iuuenem esset occupatus, nuncios procul a rege missos effuso cursu ad se uenientes, & nomine Vepolitani appellantes, est conspicatus. Itaque quae pluribus exitus causa foret esse auaritia, Vepolitano insperatam salutem attulit. Inter haec Toreadorax occisus regis iussu inhumatus iacebat, neque ad eum sepeliendum amicrum quilibetquam audebat accedere: uerum Pergamena mulier, quam ob eximiam pulchritudinem Toreadorax adamauerat, summum discrimen subire ausa, acceptum corpus, & quibuscunque poterat ornamentis decoratum, sepelire parabat. Quod ubi regis custodes animaduertentes, comprehensam mulierem ad regem adducunt: qui eius pulchritudinem non nihil commotus, eiusque simplicitatem ac fidem admirans, ubi amore huius rei causam esse comperit, eam omnireatu absoluens incolumem abire iussit, eidemque amatum corpus ad sepulturam concedens, uestes aliosque funere dignos ornatus ex propria suppellectile largitus est.

TIMOCLIA.

XXII.

Theagenes Thebanus eadem cum Epaminonda & Pelopida, caeterisque optimatibus sentiens de republica, in ea pugna qua pro communibus Graeciae fortunis apud Chaeoneam pugnatum est, cecidit, cum iam hostilem aciem quae contra se steterat, profligatam uictor insequeret: is enim est qui praecipuum quempiam ex hostibus persequens, cum ille, quoniam usque nos tandem persequeris clamitaret, Macedoniam usque respondit. Huic mortuo soror superstes relicta, fratris uirtutem & propinquitatem egregijs operibus est testata, quantumque & ipsa fraternae uirtutis fructum non exiguum cepit, quod inde quantum ad ipsam pertinebat, communes calamitates aequo animo toleraret. Nam postquam Thebis potius est Alexander, milites per omnem urbem praedabundi discurrentes, alius aliam, ut cuique fors obtulerat, partem diripiebat: forte euenit, ut Timocliae domum uir quidam impius atque inhumanus, Thracum equitum praefectus, occuparet, qui regi & nomine & genere conueniens, moribus ab eodem uehementer dissidebat. Is Timocliae neque genus, neque antea uitae pudicitiam ueritus, ubi conatus multo se uino ingurgitauit, Timocliam secum dormitum accersiri iubet: neque illata iniuria contentus, inter loquendum diligentissimam, nunquid auri aut argenti defodisset, aut usquam occulisset, sciscitabat: ac partim munitudo, partim uxoris loco eam se habiturum pollicendo, quod cupiebat extorquere conabatur. Illa uero, ut erat ingenio propria, oblata ab aduersario occasione libenter arripit: Vtinam, inquit,

A inquit, mori potius quam uiuere mihi ante hanc noctem contigisset: corpus enim ab omni contumelia intactum inuiolatumque seruasse: uerum te unum tutorem, dominum, uirum, ubi ita dijs uisum est, habitura, quae tua iam sunt amplius te celare non debeo: mihi enim iam nihil aliud, quam quod tibi libuerit, accidere posse conspicio. quo pacto igitur serres habeat, accipe. Ego cum multum haberem celsati argenti, mundum quoque muliebrem maximi precij, auri quoque signati non parum, ubi urbem iam propemodum captam animaduerti, omnia proieci, uel ut uerius loquar, in puteo aqua carente deposui, idque pauci admodum nouere. Est enim puteus operculo quodam desuper tectus, & multis undique circumseptus uepribus. Tu igitur illa sumens fortunatissimum euades: mihi uero eadem illa pristinae fortunae & domestici splendoris testimonium apud te afferent. Ea cum Macedo audisset, quoad illucesceret dies expectare non ualuit, & Timocliae se ad monstratum locum deducere, atque horridum aditum, ne quis eum peruenire possit, claudere iubet. Ipse post haec interiore duntaxat tunica indutus descendit in puteum, malo genio, & illata in Timocliam iniuria ultricibus eum ducentibus. Nam postquam illum iam ad fundum putei descendisse Timoclia animaduertit, multos & ipsa proprijs manibus lapides in puteum deuoluens, plures etiam ancillas eodem deijcere iubens, uirum tandem ne quicquam auxilia implorantem lapidibus obrutum interemit. Ea res postquam Macedonibus comperta est, detracto ex puteo caduere, cum iam rex per praconem edixisset, ne quis Thebanum ciuem auderet occidere, comprehensam Timocliam ad regem ducunt, perpetrata ab ea caedis accusationem deferentes. Qui cum ex uultu atque statura corporis, tum & incessu & morum grauitate, generosam quandam in ipsa dignitatem contempleretur, primum quemnam esset interrogauit. Ad quem ipsa constanter atque interrito uultu respondens: Mihi, inquit, Theagenes frater fuit, qui imperator in Chaeonia contra uos pro communi Graecorum salute pugnans occubuit, ne nos ea, quibus nunc premimur, mala sustineremus. Ego uero postquam nostro genere indigna pati sum coacta, nequaquam iam mortem abnuo: mihi enim mori longum melius est, quam noctem praeteritam similem, nisi tu prohibeas, experiri. His auditis adstantium plerique lachrymas continere non poterunt. At Alexander non se quidem miserari tali animo praeditam mulierem inquiens, sed magis uirtutem ac prudentiam admirari, principibus militiae edixit, ut cauerent, ne qua post hac ingenuae domui afferretur contumelia. Timocliam uero, atque omnes generis propinquitatem ipsi coniunctos, in columas, atque ab omni clade intactos seruari praecipit.

ERYXONA.

XXIII.

Batti, cognomento Eudemonis, filius fuit Arcesilaus, uir moribus haudquaquam patri similis: nam uiuere etiam parente, cum pinnae & propugnacula quaedam circa domum suam aedificare coepisset, a patre prohibitus, ac insuper talento multatus est. Is itaque post patris mortem, cum & suapte natura ferox esset, & Learcho scelestissimo atque audacissimo uiro familiariter uteretur, ex rege sese in tyrannum permutauit. Verum Learchus insidias tyrannidi machinatus, optimum quemque Cyrenensium ciuium aut morte, aut exilio damnabat, eius rei culpam omnem in Arcesilaum transferens. Tandem cum in letalem morbum Arcesilaus incidisset, Learchus maritimo echino in potionem tradito, ipsum ad mortem compulit. Ipse uero tyrannide occupata, eam Arcesilai filio seruare dicebat. Verum puer, & quia pede altero claudicaret, & ob aetatis etiam imbecillitatem, non magni sane a ciuibus existimabatur. Igitur studium omne in adolescentis matrem uertentes, summa charitate beneuolentiaque ipsam colebant: quae cum prudentia & amore erga uirum praecipuo haberetur, tum affinium clientumque multitudinem non paruas in ciuitate uires habebat. Quibus de causis permotus Learchus, eius coniugium exposcens, filium Battum in adoptionem si sibi nupsisset, assumere pollicebatur, successorem post suam mortem in regno futurum. At Eryxona (id enim mulieris nomen erat) quasi & ipsa coniugium exoptaret, fratres quid sibi esset agendum, consulere uelle dixit, eumque ipsum adhortata est, ut rem cum fratribus communicaret. Illi igitur data opera rem quam maxime in longum protrahentes, quod animo facere destinauerant praeparabant. Inter haec Eryxona, missa ad Learchum ancillula, nunciat fratres neque connubio multum aduersari, neque eidem palam assentiri: quod si forte mutuae consuetudinis facultas detur, fore ut cum non ultra iam obistere possint, facile ac libenter assentiantur. Igitur optimum sibi uideri, ut ipse noctu quando cumque placuerit ad se ueniat: principio namque peracto, reliqua prospere successura existimare. Erant haec Learchi uehementer grata: cumque mulieris amore flagraret, se ubi illa iusserit uenturum pollicetur. Atque haec omnia Polyarcho, qui inter fratres eius maior erat, autore mulier faciebat. Igitur statuto simul congregandi tempore, Polyarchus adolescentes duos gladijs armatos in fororis

F 4

Auaritia ut mulieris exitus causa est, sic quandoque salutis.

Institia Alexandri.

Cubiculo clanculum statuit, quorum parens non multo antea fuerat à Learcho interfectus. Inde ibi Learchus, uocante Eryxona, domum sine custodibus ullis ingressus est. Adolecentes impetu facto multis confossum uulneribus interfecere, & cadaver per fenestras domus efficientes, Battum regis insignibus ornatum ad populum produxere, eoq; in paterno regno constituto, pristinam reipub. formam Polyarchus Cyrenæis ciuibus reddidit. Erant per ea tempora Cyrenis milites permulti ab Amaside Aegyptiorum rege missi, quorum fide atq; opera plurimum Learchus utebatur, magnumq; per eos timorem ciuibus incusserat. Hi gestæ rei nuncio ad Amasim missi, grauius Polyarchum & Eryxonam accusabant. Quapropter comotus Amasim bellum repente Cyrenæis meditabatur, uerum ob matris mortem occupatus, dum iustas illi exequias celebrat, bellum paulisper differre coactus est. Interea legatos ad Polyarchum mittit, quo animo in eum rex esset nunciantes. Quorum uerbis comotus Polyarchus, purgatum sese ad Amasidem statuit proficisci. Eryxona quoq; nunq; illum deserturam asserens, atq; omne secum discrimen subire uolens, comitem fratri itineris addit. Tum eorum mater Critola, quanq; atate iam grauis esset, quod utrunq; miro amore diligeret, simul & ipsa itineris laborem suscepit. Erat magna mulieris eius apud omnes dignitas atq; existimatio, cum propter egregias uirtutes suas, tum quod Batti, qui Felix cognominatus est, soror exiuerat. Hi postq; in Aegyptum peruenere, omnes perpetratum ab eis facinus admirabantur. Amasim uero præcipue fortitudinem atq; prudentiam Eryxonæ contemplatus, magnis ornatos muneribus, & regia liberalitate ac magnificentia prosequutus, Cyrenas redire permisit.

X E N O C R I T A

X X I I I I .

Nec minus profecto laudis meruisse uidentur, quæ à Cumæa Xenocrita aduersus Aristodemum tyrannum gesta sunt, quem nonnulli ob delicias Malacum, id est, mollem cognominatum arbitantes, procul à rei ueritate discedunt. Mollis enim apud barbaros cognomen accepit, quod apud eos impuberem designat, eo quod admodum adolefcens unâ cum æqualibus comatis adhuc in bello aduersus barbaros gesto præcipue claruit: nec tantum audacia & animi uigore in pugnando, quantum prudentia consilioq; excellere uisus est. Itaq; cum ciues omnes in admirationem sui conuertisset, magnam est apud illos auctoritatem consequutus, & ab iisdem cum exercitu missus, ut Romanis ferret auxilium, quibus Tyrreni per id temporis ut Tarquinium Superbum in regnum restituerent, bellum intulerant. Ea cum diuturnior militiâ fuisset, haud facile dici potest quantum gratiæ apud eos qui secum militabat sibi comparauerit. Igitur ubi satis eos conciliasse existimauit, persuadet ut senatus auctoritate delecta, optimates ac potentiores omnes ex urbe pellerent: quibus tandem perpetratis, non magno labore ciuitatis tyrannidem occupauit. Erat is libidine in mulieres, atq; etiâ ingenuos pueros supraq; dici potest corruptissimus. Fertur enim masculos quidem adolefcens in mulierum morem comatos, & auro, cæteroq; mundo muliebri instructos, apud se habere consueuisse: mulieres uero & tonderi capita, & ephorum chlamydes, & breuissimas gestare tunicas cogebat: earumq; multis cum deditus esset, unam tamen præ cæteris amabat Xenocritam, quam exulante patre domi relictam, nullis neq; nuncijs, neq; uerbis antea tentatam, repente ad se deduci iubet, magni ipsam muneris loco habituram existimans, si apud eum quocunq; modo uersari posset. Verum hæc ingenuum puellæ animum haudquam fregerunt, grauiusq; ferebat, quod insponsata indotataq; apud illum pro pellice uersaretur. Non minus præterea quam qui tyranno infensissimi erant, patriæ libertatē exoptabat. Fortè euenit ut per id temporis Aristodemus opus arduum sanè maximiq; laboris, uerum nullius usus aut comoditatis futurum aggredere: ingenti enim fossa Cumæorū agrum circundare statuit: quod nō utilitatis cuiusquā, ut diximus, aut necessitatis gratia excogitarat, sed ut assiduo labore fatigatis ciuibus, nullius ocij aut cessationis occasionem daret: erat enim singulis certum mensura agris spatium definitum, quod effodere, atq; indigestam humum asportare cogebantur. Consueuerat autem Xenocrita quancunq; abesset Aristodemus, uelato capite in secretiorem partem secedere. Talia igitur illo digresso facientem, adolefcens aliquid per iocum interrogarunt, cur unum duntaxat Aristodemum tanto perere uereretur, nec alijs hoc honoris deferret. Quibus illa serio, non iocore respondens, inquit, Quia solus ex Cumæis Aristodemus uir est. Hoc dictum animos omnium qui audierant pupugit: generosiores uero ad libertatis curam recuperandæ erexit. Fertur quoque, Xenocritam dicto illorum audito, grauius ingemiscens subiecisse: Quam mallem & ipsa cum patre simul terrā effodere atq; asportare, quam in huiusmodi delictis sum-

māq;

A maq; potentia apud Aristodemum uersari. Quæ res magnopere coniuratorum animos confirmauit, quorum princeps Thymoteles erat. Igitur Xenocrita in regiam aditum præbente, inermem atq; omni custodia uacuum tyrannum aggressi, nullo prohibente interfecerunt. Ita duplici mulieris uirtute Cumæorum ciuitas libertatem accepit: nam & prima eius recuperandæ curam cogitationemq; iniecit, & ad opus perpetrandum contulit auxilium. Quumq; Cumæi ciues maximos honores afferre Xenocritæ pararent, illa omnibus neglectis unum duntaxat ab eis postulauit, ut sibi Aristodemi corpus liceret sepelire. Quo facillè perlibenterq; concesso, ciues sacerdotem Cereris ipsam constituere, non minus deæ sacerdotem, quam mulieri sacerdotij honorem gratum futurum arbitantes,

P Y T H E I V X O R .

X X V .

Pythæi quoq; uxorem, qui Xerxis temporibus claruit, prudentia probitatēq; insignē fuisse perhibent. Eius uir Pytheus, aurifodina inuenta, cupidè nimis, ac superflua quadam curiositate eiusmodi operi intentus, omnes in eo ciues occupatos habebat, cum alijs ad fodiendum uteretur, alios cōflando purgandōq; fatigaret, quosdam uero ei quod iam paratum esset custodiendo præficeret. Omnibus igitur circa auri comparationem occupatis, cum aliud nihil agere possent, multiq; ob laboris magnitudinē perirent, cuncti uero tam multum in ea re studium improbant, mulieres facto agmine ad Pythæi uxorem uenerunt, orantes, ut huic malo aliquod remedium imponeret. Ipsa mulieres benignè alloquuta, discedere ac bono animo esse iubet. Inde fabris, quibus ciuitas ob auri multitudinē abundabat, adhibitis, aureos panes, atque omnis generis cibaria ex auro fabrefieri mandauit, & ea præcipue quibus Pytheum delectari cognouerat. His diligenter studio, seq; confectis, Pytheus, qui dies aliquot ab urbe abfuerat, domum redijt. Venienti itaq; & parari cœnam postulanti, mulier auream mensam afferri iussit, in qua nihil quod esui *Cominium autem.* esset appositum erat, sed omnia ex auro, ut antea diximus, fabrefacta. Ac primo quidem aspectu gauisus est Pytheus, mira arte singula elaborata conspiciens. Inde aspectu iam abundè satiatus, quicq; cibi afferre præcipiebat: uerum mulier cuncta quæ postulasset, ex auro cōposita iubebat apponi: cumq; ille ira cundia percitus esurire se uociferaretur, neq; se aurū per id temporis amplius exposcere: Tu uero, inquit mulier, nullius rei præter hanc unam habendæ facultatem præbes: omnis enim uiuorum cura, omnisq; ars tuo iussu in parando auro uersatur, ut nemo iam agros colat, omnisq; serendi, plantandi, ac nutriendi artes diligentia perijt, dum in his fodiendis ac perquirendis, quæ minimè usui esse possunt, tuo iussu omnes sunt occupati, nec pauci etiâ eiusdem rei causa moriantur. Hac oratione non medio critere comotus Pytheus, fodiendi negocium haudquam penitus omitens, quintam duntaxat ciuium partem in opere cōtinuit, reliquos cum agriculturæ, tum cæteris artibus operam dare præcepit. Post hæc cum Xerxes in Græciā transire pararet, Pytheus egregie instructum exercitum, & alia munera excellentissima mittens petebat à rege, ut ex pluribus quos habebat filijs, uni saltem uacationē militiæ concederet, qui eius sustentare senectutem, & quæ domi agenda essent, administrare posset. Verum indignatione atq; iracundia percitus Xerxes, filium quem domi remanere petierat Pytheus, interfectum, ac membratim concisum, per castra iussit circumferri, & reliquos secum proficisci coegit, qui omnes in pugna perierunt. Quamobrem dolore cōfectus Pytheus, quod pleriq; timidus & insanis euenire consueuit, cum & mortem formidaret, & uitæ satietate atq; odio teneretur, ut neq; iam ultra uiuere uellet, nec tamen uitam auerteret abijcere, miseram sanè delegit uiuendi rationem. Erat in ciuitate tumultus ingens, à quo nō procul fluuius, quē Pythopolitam incolæ appellant, præterfluebat: in eo cum Pytheus monumentum ædificasset, fluuij cursum ita ut tumuli radices attingeret deriuauit. Quibus peractis ipse monumentū ingressus, curaq; omni & gubernatione ciuitatis penes uxorem relicta, eidem ne quis monumentū ingrederetur cauere præcepit, utq; singulis diebus paratā cœnam nauigio impositam mitteret, quoad priorem intra monumentū protractam conspexisset. Quod si nauigium cœnam integram habens præterisset, tunc se iam mortuum arbitraretur. Et is quidem eo pacto quod uitæ reliquum fuit miserabiliter duxit,

Mulier uero egregie admodum regni cura suscepta, malorum finem ciuibus suis imposuit,

F I N I S .

C

OMPLVRIMI sunt, qui uetustissimas historias ob rerum præter opinionem gestarum admirationem, fictiones & fabulamenta esse existimant. Quamobrem cum multa posterioris temporis facinora similia obtigisse compererim, ea ipsa quæ Romanis temporibus acciderunt delegi, & præcis nouum simile adieci, eorumque nomina qui literis illa memoriæ prodiderunt, scripta subiunxi.

De Dati, Cynegiro, &c. I.

Perfarum præfectus, Datis nomine, cum tricenis centenis millibus militum Marathonem, qui in Attica campus est, irrumpens, cum ibi castra locasset, indigenis bellum indixit. Quo circa spreta Barbarorum multitudinem, Athenienses quatuor creatis ducibus, Cynegiro, Polyzelo, Callimacho, & Miltiade, nouem militum millia eum mittunt. Collatis deinde signis cum Polyzelus quendam humana specie augustiorem conspexisset, cæcis amisso uisus factus est. Callimachus complurimis transfixus hastilibus, quantum uitam efflasset, stetit. Cynegirus inuectam Perfarum nauim detinens utraq; manu, obruncatur.

De Hasdrubale & Glauco. II.

Hasdrubal capta Sicilia, Romanis bellum indixit. Senatus itaque Metellum imperatorem creat, qui uictorem inde reportauit exercitum. In eo bello L. Glauco, uir præcipua nobilitate, cum Hasdrubalis nauem detineret, utranque manum amissit, uti scriptum reliquit Aristides Milesius primo rerum Sicularum; a quo materiam Dionysius Siculus accepit.

De Xerxe & Agesilao. III.

Xerxes bellum Græciæ illaturus, cum quingentis myriadibus militum penes Artemisium ancoras iecerat. Qua re perturbati Athenienses, Themistoclis fratrem, Agesilaum nomine, speculatorem miserunt, tamen si pater Neocles eum utranque manum amississe per quietem, uidisset. Is itaque inter Barbaros habitu Persico constitutus, quendam ex Xerxis stipulatoribus, nomine Mardonium, interfecit: existimauerat enim eum Xerxem esse. Cum igitur a circumstantibus captus, ligatus ad regem deductus esset, eum ad Solis aram immolaturum offendit: in qua dexteram imponens, cum aliquandiu uim suppliciorum ne ullo quidem emisso suspitio tolerasset, e uinculis liberatus est, hæc adiecta uoce: Huius generis Athenienses uniuersi sunt: quod si fidem non habes, læuam quoque iniiciam. Ea res cum Xerxi pauorem incussisset, seruari Agesilaum imperauit, quemadmodum in secundo rerum Persicarum Agatharchides Samius tradit.

De Mutio. IIII.

Porfena rex Tuscorum aduersus Romanos bellaturus trans Tyberim castra habebat, interceptaque quæ Romanam ferebatur annona, eos fame urgebat. Eam ob rem confusus patribus, Mutius ordinis patritij homo, quadringentos æquales a Consulibus accipiens, fluuium priuato trafecit habitu. Vbi cum stipitorem quendam necessaria ducis dispartientem uidisset, Porfenam ratus, hominem occidit. Ductus deinde ad regem, dexteram igni manum imposuit, doloresque animose dissimulans, acridens, inquit: Solutus sum, tamen si nolis, barbare. Nos quadringentos esse scito, qui tuo in exercitu obuersamur, ut te neci tradamus. Tum rex terrore confectus pacem Romanis fecit, sicut quarto historiarum Aristides Milesius memoriæ mandauit.

De Argiuis & Lacedæmonijs. V.

Argiuis ac Lacedæmonijs de Thyreato agro disceptantibus. Amphyciones ut utriusque pugnam committerent iudicarent, & uictori ager adiudicaret. Itaque Lacedæmonij Othryades, Argiui autem Therfandrum imperatores creant. His deinde pugnantibus, duo ex Argiuis, Agenor & Chromius, superstitibus uictoriam in urbem renunciant. Per summam postea quietem Othryades, qui superuixerat, semisraetis innitens hastis, ex caelis scuta corripies trophæum erexit, ex proprio inscribens cruore: Ioui, in cuius potestate sunt trophæa. Dehinc orta utrinque discordia, Amphyciones cum rei spectatores aduentassent, palmam Lacedæmonijs adiudicant. Hæc ita gesta esse Chrysermus in tertio rerum Peloponesiacarum commemorat.

De Romanis & Samnitibus. VI.

Romani contra Samnites bellum gerentes, Posthumium Albinum imperatorem faciunt, qui ad Caudinas furcas (is enim angustissimus locus est) insidijs circumuentus tres legiones amisit. Ipse etiam letali uulnere accepto cecidit. Nocte deinde concubia paululum

A paululum recepto spiritu, raptis ex interfectis hostibus clypeis trophæum erexit, tinctaque cruore dextera titulum inscripsit: Romani de Samnitibus Ioui, in cuius potestate sunt trophæa. C. Marius deinde, cognomento Lamargus, imperator eum missus, cum ad locum aduentasset, uiso trophæo optimū cepit augurium, & Marte collato regem captum Romam uictor transmisit, ut tertio Italicarum rerum Aristides Milesius scripsit.

De Leonida. VII.

Persis in terram Græciam cum myriadibus quingentis aduentantibus, Leonidas una cum trecentis a Lacedæmonijs eum missus est. Et cum epularetur, multitudo Barbarorum incumbit: quos ut Leonidas conspexit, Prandete, inquit, comilitones tanquam apud inferos cenaturi. Dehinc factus in Barbaros impetu, multis confossus telis peruenit ad Xerxem, eique coronam abstulit. Quo mortuo Xerxes cor eius excidens pilosum inuenit. Hæc Aristides primo rerum Persicarum libro.

De Fabio Maximo. VIII.

Romani bello, quod contra Pœnos gerebant, trecentos duce Fabio Maximo miserunt. Collatis manibus cunctos amisit. Ipse mortifero accepto uulnere, in Annibalem uehementi cursu concitatus, ablato ei diademate prope eum oppetit. Aristides Milesius ita factum esse testis est.

De Mida & Anchuro. IX.

Circa Celænon, Phrygiæ oppidum, terræ hiatus cum aqua domos complures ipsis cum mortalibus absorpsit in profundum. Midas rex oraculo monitus, ut res eum preciosissimas conijceret, ita enim futurum ut terra coiret, auro & argento iniecto, nihil opis attulit. Anchurus regis filius cum nihil in uita, humana preciosius anima secum ipse uersasset, datis genitori complexibus, & Timotheæ uxori, equum ascendit, inque hiantem locum concitatus est. Postquam in unum terra rediit, auream Iouis Idæam aram eo in loco dedicauit. Hæc ara quotannis eo tempore quo hiatus factus fuit, in lapidem mutatur. Eo uero tempore præterito, aurea conspicitur. Huius rei testis est Callisthenes secundo Metamorph.

De Curtio. X.

Tyberis per mediū fluens forum, ob Iouis iram magno dirupto aggere, permultas demersit ædes. Accepto mox oraculo, id definire posse didicerunt, si preciosissimum quiddam illum iniicerent. Cæteris aurum atque argentum iniicientibus, Curtius insignis adolescens cum preciosissimam hominis animam intelligeret, sese in hiantem terram coniecit eques, suosque ex calamitate saluos reddidit. Aristides in undecimo Italicarum rerum refert.

De Amphiarao. XI.

Cum duces, qui Polynicem secuti sunt, conuiuium agerent, quædam aquila descendens hastam Amphiarai in sublime tulit, moxque dimisit: ea autem humi fixa in laurum uera est. Quo in loco cum postridie dimicaret, Amphiaras una cum curru absorptus est: ibique oppidum hæc etiam ætate uocatur Harma, id est, currus. Id apud Thrissimachum tertio ædificiorum libro scriptum est.

De Paulo Aemilio, & Valerio Torquato. XII.

Romani aduersus Pyrrhū Epirotarum regem bellum gerebant. Tum Paulus Aemilius responsum accepit ex oraculo, uictoriam reportaturum, si aram eo in loco ædificaret, ubi insignem cum curru hominem demersum aspiceret. Post tres demum dies Valerius Torquatus per somnum sacerdotis insignia se assumpsisse conspicatus, nam augurali scientia præditus erat, educto exercitu, & multis ante se interfectis, a terra absorptus est. Tum Aemilius structa ibidem ara uictor euasit: ex qua uictoria centum sexaginta turres gestantes elephantos Romam misit. Quo autem tempore superatus est Pyrrhus, ex ara ipsa eduntur oracula. Ita Critolaus tertio rerum Epiroticarum meminit.

De Hercule. XIII.

Hercules florenti adhuc ætate regem Eubœæ Pyrachmen bellum Bœotijs inferentem uicit, uictumque pullis equinis ita alligauit, ut in duas dispertiret partes, insepultusque iaceret. Locus adhuc Pyrachmæ pulli uocatur. Est autem penes Heraclium fluuium, ubi potantibus equis hinnitus emittitur, quemadmodum tertio de fluminibus libro traditum est.

De Tullo Hostilio, & Metio Suffetio. XIII.

Tullus Hostilius rex Romanorum cum Metio Suffetio Albanorum rege bellum ha-

Pulli Pyrachmæ.

Cebat, in quo praelium saepenumero distulit, eoq; aliquando superato Albani ad epulas sese conuertunt. Epulantes adoritur, captumq; regem duobus alligans pullis discepsit, ut Alexarchus tertio rerum Italicarum autor est.

De Philippo luso effecto.

xv.

Philippus cum Methonem & Olynthum diripere cuperet, summis uiribus Sandanum fluuium traicere conabatur. Qua in re Aster Olynthius telum Philippo immisit in oculum, his uerbis inscriptum: Aster Philippo mortiferum mittit telum. Philippus amisso oculo saluus ad suos rediens enatat. Haec quidem Callisthenes tertio rerum Macedonicarum tradit.

De Coclite.

xvi.

Porfena rex Tuscorum bellum Romanis inferens trans Tyberim metatus est castra, ubi intercepta annona Romanos fame domabat. Horatius Cocles imperator creatus potestatem sublicium occupat, ut barbarorum copijs transitum inhiberet. Cum autem a barbarorum multitudine premere, militibus quos secum habebat, ut pontem sublicium inciderent imperauit: quae res transire uolentes Tuscos cohibuit. Cumq; se in fluuium deieisset, oculum telo saucius enatauit ad suos. Haec quidem Theotimus secundo rerum Italicarum refert.

De Althaea & Meleagro.

xvii.

Oeneus ex Althaea Thestij filia Meleagrum suscepit. Verum idem ob fructuum fertilitatem dijs sacra faciens, solam Dianam praeterijt, quae immisso apro Calydonio illum ultra est. Itaq; Meleager ad occidendum aprum, a patre cum multis Graeciae principibus missus est, inter quos & Atalanta Schoenei Arcadium regis filia fuit. Haec cum prima aprum uulnerasset, id honoris ab occisore illius Meleagro tulit, ut capite & exuuiis eius ab ipso donaretur. At cum hoc indignè ferrent fratres matris Meleagri, Plexippus & Toxeus, & munus illi auferrēt, ambo a Meleagro occisi sunt. Qua de causa irata filio mater, stipitem fatalem recens nato Meleagro a Parcis igni impositum, & haecenus ab ipsa seruatatum ac reconditum, ut qui uitam ac necem filij contineret, illam si duraret, hanc si in ignem mitteretur, ultro exulsit, atq; ita filium peremit. Mars autem cum Althaea concubuit, genuitq; Meleagrum, uelut Euripides in Meleagro scripsit.

De Septimio Mamercio, & Sylua.

xviii.

Septimius Mamercus Sylua sibi matrimonio copulata, uenationi non infrequens incumbebat. Illam autem recens nuptam Mars in pastoris habitu uiolenter grauidam effecit, ac seipse quanam foret patefecit: deditq; hastam, in qua eius qui nasceretur inesse genitum assereret. Peperit itaq; Septimium Tuscinum. Caeterum Mamercus dijs ob fructuum ubertatem sacrificans, unam neglexit Cererem: quae ob id aprum immisit. Venatorum igitur collecta manu, hunc leto dedit Mamercus, caputq; & exuuias missum iri desponsatae uxori curauit. Scipiones autem & Muthias materni fratres puellae illa abstulerunt. Indignatus ille, infensq; ferens, cognatos occidit: mater uero hastam cremauit, uelut Menylus in tertio rerum Italicarum tradit.

De Telamone & Aiace.

xix.

Telamon Aeaci Endeidem corruptit, profectus in Euboeam, & noctu aufugit. Cumq; sensisset pater, ciuium aliquem suspicatus, puellam in mare deijciendam stipatorum cuidam mandat. Hic misertus uendit. Salamina autem naue appulsa, puellam sibi Telamon comparauit, ex qua suscipitur Ajax, ut Aretades Cnidius in secundo Insularum scriptum reliquit.

De L. Troscio, & Florentia Contrusci matre.

xx.

Lucius Troscius ex Patride filiam, nomine Florentiam, sustulit, quam Romanus Calpurnius compressisse fertur. Hanc autem pater cuidam de satellitio suo submergendam tradidit. Verum puella cum misericordiam a stipatore sibi promerisset, Calpurnio forte fortuna in Italiam naue appulso uenditur, non adeo post Contruscum enixa.

De Pausania & Agesilao.

xxi.

Peris Graeciam discursationibus ac praedis infestantibus, Pausanias Lacedaemoniorum imperator quinquaginta auri talenta, ut Spartam proderet, a Xerxe acceperat. Quod ubi deprehensum est, pater Agesilao usq; ad Chalcedaemae Palladis templum filium inieciatus, cocto latere ita templi fores obstruxit, ut eum inedia consumpserit: mater autem insepultum

A insepultum eiecit, quemadmodum Chrysermus historiarum secundo refert.

De Publio Decio, & Cassio Bruto.

xxii.

Bellum Romanis aduersus Latinos erat, in eo ducem P. Decium creant. Quidam patritio genere, caeterum inops adolescens, Cassius Brutus nomine, dicta mercede portas aperire uolebat. Verum deprehensus ad auxiliare Palladis templum cofugit. Eius pater Cassius signifer, oclusis foribus necatum fame iuuenem insepultum eiecit, quemadmodum Clytonymus in rerum Italicarum libro nono tradit.

De Dario Ariobarzane.

xxiii.

Darius rex Persarum apud fluuium Granicum cum Alexandro cofligens, amissis Sastrapis septem & falcatis curribus duobus & quingentis, altera die praelium initurus erat. Ariobarzanes autem filius erga Alexandrum misericordia commotus, patrem interficere pollicitus est. Qua re indignatus Darius, filio caput abscedit, quod Aretades Cnidius in tertio rerum Macedonicarum testatur.

De Iunio Bruto, & filijs eius.

xxiiii.

Brutus eiecto Tarquinio Superbo, consul una omnium uoce creatus est. Ille enim imperiose nimis ac tyrannice in regno uersabatur. Expulsus itaque sese recepit ad Tuscos, quorum ope cum bellum Romanis inferret, filij Brutum prodere uoluerunt: quae ex re Brutus natis caput abscedit. Id Aristides Milelius in rebus Italicis testatur.

De Epaminonda, & Stesibroto eius filio.

xxv.

Thebanorum dux Epaminondas aduersus Lacedaemonios belligerabat. Instante igitur deligendorum magistratu die, relicto in exercitu filio Stesibroto, cum ei ne pugnaret imperasset, uenit in patriam. Lacedaemonij ut absentem Epaminondam intelligunt, adolescentem conuicijs, ut imbellem & effeminatum, laessunt. At ille grauius ferens, patrum immemor praceptorum martem contulit, uictoriamq; reportauit. Quod ubi pater accepit, indignatus, corona imposita ceruicem secari iussit: sicut in tertio rerum Thebanarum Ctesiphon scribit.

De Manlio & eius filio.

xxvi.

Romani bellum aduersus Samnites habentes, Manlium cognomento Imperiosum, imperatorem creant. Qui postmodum comitijs Consularibus profectus in urbem, filio ne manum conserat imperat. Id ubi Samnites perdidicere, iuuenem contumelijs adorti nihili pendunt. Quibus comotus adolescens, fuso hoste uictor in castra redijt: quare Manlius natum securi percuti iussit, sicut Aristides Milelius scribit.

De Hercule & Iole.

xxvii.

Hercules ab Iole conubio reiectus Oechaliam diripuit, Iole sese e muro deiecit. Contigit autem, ut cum uehemens uentus amictum quasi sinum inflasset, illa sa descendit. Ita scriptum est a Nicia Maleota.

De Torquato & Clusia.

xxviii.

In bello, quod cum Tusco gerebatur a Romanis, Valerius Torquatus imperator cum regis filiam, Clusiam nomine, uidisset, uxorem a Tusco petijt, quam minime consecutus oppidum diripuit. Clusia sese e turri deiciens, tumefactis uestibus uento (ita enim suggerente Venere factum esse creditur) sospes ad terram delata est. Eam cum postmodum imperator uiolasset, publico decreto, refragante nemine, in Corsicam in exilium missus est. Ea est adiacens Italiae insula. Ita scriptum est a Theophilo, libro Italicarum rerum tertio.

De Metello & Metella eius filia, item de Iphigenia.

xxix.

Poenis ac Siculis socia aduersus Romanos arma parantibus, Metellus imperator omnibus dijs, excepta duntaxat Vesta, sacrificium fecit. Quae cum aduersos classi uentos immisisset, C. Iulius uates eos cessaturos dixit, si antea filiam immolasset. Ille urgentibus rebus filiam Metellam immolaturus adduxit: Dea uero adolescentem miserata, buculam supposuit, puellamq; ad Lamusium deferens, sacerdotem eius, qui in eo loco colitur, Draconis fecit. Sic in tertio rerum Italicarum a Pythocle proditum est. Idem de Iphigenia in Aulide Boeotiae factum esse Meryllus primo Boeotiorum gestorum commemorat.

De Brenno, & puella plebeia.

xxx.

Brennus rex Gallorum Asiam diripiens cum Ephesum aduentasset, plebeiam uirginem adamauit, quae & concubitum, & Ephesi proditorem pollicita est, si mundum

C sibi muliebrem, & manuum ornamenta traderet. Orans igitur milites, ut in avarissimae uirginis sinum aurum quod gestabant immitterent, fecit ut sub magna ui uia obrueretur, sicuti primo rerum Gallicarum Clitophon scriptum reliquit.

De Tarpeia uirgine. xxxi.

Romanis bellum contra Albanos gerentibus, Tarpeia uirgo nobilis, Capitolij custos, sese in Tarpeium collem aditum tradituram esse Tatio promisit, si quae ornatus gratia ferebant monilia mercedis loco sibi tradidissent. Id ubi decreuerunt, uiuentem illis obruerunt. Sic Aristides Milesius in libro rerum Italicarum factum affirmat.

De tergemini Tegeatis & Pheneatis. xxxii.

Tegeatae ac Pheneatae cum diutino sese bello afflixissent, demum uti pro summa rei tergemini fratres praelium in utroque mitterentur decernunt. Itaque Tegeatae Rheximachi filios, Pheneatae uero Demonstrati promiserunt. Collato Marte duo ex Rheximachi liberis interfecti: tertius, nomine Critolaus, militari quadam astutia duobus fratribus superstit. Nam cum fugam simularet, insectantes singulatim occidit. Eius aduentu cum populus uniuersus gratularetur, sola quidem soror Demodica nullam cepit laetitiam: perierat namque in eo praelio sponsus ipsius Pheneaticus. Quo indignatus Critolaus, sororem interfecit. Qui cum homicidij accerferetur, matris interuentu a crimine liber etiam sit. Haec quidem Demaratus in secundo rerum Arcadicarum libro tradit.

De Curiatij & Horatij. xxxiii.

Belligerantibus aduersus Albanos Romanis, tergemini delecti propugnatores: ex Albanis quidem Curiatij, ex Romanis autem Horatij. Collato Marte Curiatij ex aduersarijs duos interficiunt. Qui superstites erant, simulatae fugae auxilio usus insectantes singulos necat. Quae uictoria cum omnibus letitiam attulisset, sola quidem soror minime commotula est. Horatio: is enim Curiatium eius sponsum neci dederat: quocirca sororem occidit. Reus deinde caedis factus, patris precibus absolutus est. Haec Aristides Milesius in Italicarum rerum libro.

De Ilio & palladio. xxxiiii.

Cum in Ilio Mineruae templum arderet, Ilius cursu concitus, demissum caelo palladium cepit, statimque oculis captus est: haud enim mortali lumine cerni licet. Postmodum placata ira deae, pristinum recuperavit aspectum, ut Dercyllus in aedificiorum lib. 1. refert.

De Metello & palladio. xxxv.

Metellus homo patritius suburbanum suum petens, cum caedentes se inuicem alis coruos uidisset, augurij religione deterritus Romam reuertit, ubi Vestae templum incensum conspicatus palladium eripuit, statimque oculis captus est. Postmodum deae ira placata, uisum recuperavit, ut refert Aristides Milesius in rerum Italicarum libro.

De Codro Atheniense. xxxvi.

In eo bello quod aduersus Athenienses Thraces gerebant, datum est eis oraculum, sese uictores fore; modo a Codri caede abstinerent. Codrus autem sumpto mendici habitu falcem tenens peruenit ad hostes: ubi quum quendam mactasset, ab altero interficitur. Quae res Atheniensibus uictoriam reportauit. Huius rei autor est Socrates libro de Thracibus secundo.

De Publio Decio, & eius filio. xxxvii.

Publius Decius contra Albanos belligerans, in somnis monitus est, sese Romam Romanis adepturum, si mortem oppeteret. In medios igitur hostes irumpens, hostes cum multis leto dedisset, interficitur. Itidem filius Decius in bello Gallico pro salute publica occisus est. Huius rei autor est Aristides Milesius.

De Cyanippo & Cyane eius filia. xxxviii.

Cyanippus natione Syracusanus, soli Baccho sacra facere neglexit. Iratus deus ebrietatem inculsit, quae tanta extitit, ut occurrentem in tenebris filiam Cyanem, quam reluctanter uiolarit. Ea uero anulum surripens nutrici commendauit, ut uiolatoris indicium esset. Postmodum cum pestilentia urbem inuasisset, ex Pythio delatum est oraculum, ut impietatis autor liberatoribus dijs immolaretur. Ignorantibus cunctis quid portenderet oraculum, conscia rerum Cyane trachum capillis patrem mactauit, seque ipsam insuper interfecit. Ita factum esse Dositheus scribit tertio rerum Sicularum.

De

A *De Aruntio hydropota, & Medullina filia.* xxxix.

Cum Bacchanalia Roma fierent, Aruntius a natiuitate hydropota, dei uires floccifaciens, illius ira ebrietate captus filiam Medullinam corrupit obscuro quodam in loco. Ea uero dempto uiolatori anulo parentem agnouit. Cum maior annis facta esset, intellecto flagitio patrem inebriat, & coronatum ad Fulguris aram ducit, ibique fufis lachrymis uirginitatis insidiatorem mactauit. Ita factum scribit Aristides tertio rerum Italicarum.

De Erechtheo, & eius filia. xl.

Erechtheus bellum cum Eumolpo faciens, accepto responso sese uictorem futurum didicit, si filiam uictimam dijs faceret. Quae re uxori Praxithea comunicata, puellam caecidit. Cuius rei Euripides in Erechtheo meminit.

De Mario & Calpurnia eius filia. xli.

Marius Cimbrico bello profligatus, in somnio praemonitus est, uictoriam consecuturum, si prius dijs uictimam filiam, Calpurniam nomine, faceret. Patriae igitur charitati natura postposita, eo facto uictoriam comparauit. Duae adhuc huiusce temporibus in Germania arae sunt, quae uictoriae tempore tubarum clangorem edunt. Cuius rei Dorotheus quarto rerum Italicarum meminit.

De Cyanippo & eius uxore. xlii.

Cyanippus natione Thessalus frequentissime uenatu ire consueuerat. Noua uero nupta ob magnam in syluis consuetudinem alterius mulieris concubitum suspicata, euntem Cyanippum pedetentim subsecuta est. Cumque inter densa delituisse arbuta, rerum prestolabatur euentum. At ramis forte comotis feram adesse canes suspicantes, impetu facto amantissimam uiri puellam ut brutum animal dilaniarunt. Id uero insperatum adeo facinus cum Cyanippus inspexisset, mortem sibi conscium. Haec Parthenius poeta.

De Aemilio, & eius uxore. xliii.

A pud Sybarim Italiae oppidum, spectatae uenustatis adolescens Aemilius erat mirum in modum uenandi studiosus. Uxor autem nouella, cum in alterius puellae complexus ipsum ire opinaretur, in saltus egressa delitescerebat. Conquassatis autem arbutis canes accursant, & ut feram discerpunt: adolescens sese ipse interfecit. Haec Clytonymus secundo rerum Sybariticarum.

De Myrrha Cynarae filia. xliiii.

Myrria Cynarae filia ob iram Veneris patris amore capta, amoris uim nutrici detestata. Ea dominum fraudibus induxit: uicinam enim quandam uirginem ipsius amoribus incensam esse inquit, ceterum uerecundiam palam accedere non audere. Quo circa Cynaras clandestinos habebat congressus. Olim autem quoniam ea foret amasiola discere concupiscens, quaesito lumine cum eam uidisset, accepto ense procacissimam insectatur. At ea Veneris miseratione in sui nominis arborem mutata est, ut Theodorus in libro Metamorph. ait.

De Valeria, & Valerio eius patre. xlv.

Valeria Tusculanaria ob iram Veneris Valerium patrem deperibat, remque nutrici committit: quae dolis subiens herum, puellam quandam ex uicinis eum adamare inquit, quae aspectum eius apertumque concubitum uereat. Aliquando pater postmodum debacchatus lumen petiit. Nutrix uero praueuiens fugiensque sese praecipitauit. Filia quoque inde euadens peperit Sylluanum, quem Graeci Aegypanem uocant. Pater quoque Valerius dolore affectus sese dedit in praecipitium, ut Aristides Milesius tertio rerum Italicarum ait.

De Diomede & Callirhoe Lyci filia. xlvi.

Drepta Troia Diomedes in Libyam tempestate deiectus est, ubi Lycus rex hospites Marti patri immolare consueuerat. Callirhoe uero filia illius amore capta patrem prodidit, Diomedemque uinculis saluum emisit. At ille spreto salutis autore enauigat: ea uita laqueo finiuit. Id Iubas rerum Africanarum libro tertio scriptum reliquit.

De Calpurnio Crasso, & Byfalia Massyli regis filia. xlvii.

Calpurnius Crassus, patritij generis homo, in expeditionem Reguli socius in Massylos, ut munitissimum castellum Garatium diriperet missus est: ubi in hostium potestate redactus Saturno immolandus destinatur. Byfalia regis filia iuuenem adamatam patris a se proditum uictorem fecit. Eo autem retro abeunte, puella sibi ferro iugulum transfuerat. Ita Hesianax tertio rerum Libycarum scriptum reliquit.

G 2

c *De Priamo, Polydoro, & Polymnestore.* XLVIII.

Priamus filium Polydorum cum magno auri pondere ad generum Polymnestorem Thraciæ regem emisit. Hic autem, cum capiundæ ac diripiendæ urbis periculum instaret, necato puero aurum sibi adiudicat. Quæ quidem in loca cum aduētasset Hecuba, accitum uersutis atq; artibus Polymnestorem, quasi aurum homini cōmendatura, suis & captiuarum manibus occæcauit. Hæc apud Euripidem tragicum scripta reperies,

De L. Imbrico, Rustio, & Val. Gestio. XLIX.

Spoliante Campanos Annibale, L. Imbricus filium Rustium magnis cum pecunijs pænes Valerium Gestium eius generum deposuit. Tandem cum in manus uictoris Capuam peruenisse accepisset, Gestius ille avaritia stimulante, naturæ iura trāsgressus, adolescentulum maculat. Postea cum Imbricus per suburbanū deambularet, filij cadaver offendit. Quocirca accitū generū, ut occultos à se thesauros perdiceret, efforsis oculis cruci affixit. Hoc apud Aristidem tertio rerum Italicarum inuenitur.

De Aeaco, Phoco, & Telamone. L.

Aeacus filium ex Phamatha, Phocum nomine, habebat, quem mirificè diligebat. In eum Telamon cum similitatē gereret, uenatum educit. Comparent deinde apro, Telamon misso in eum uenabulo Phocum confodit. Ob eius cædem à patre in exilium missum scribit Dorotheus primo Metamorphoseon.

De Maximo & eius filijs. LI.

Maximus duos habuit filios, Similium & Rhesum, ex quibus Rhesum Hameria enixa erat. Hic inter uenandum spontè occiso fratre, domum reuersus fortuitum fuisse euentum inquit, quod consilio perpetrarat. Pater ubi facti ueritatem agnouit, filium fecit extorrem, uelut Aristocles tertio rerum Italicarum scribit.

De Aeolo, & Macareo filio & filia. LII.

Aeolus rex Tuscorū ex Amphithea filias sex, & mares totidem suscepit. Macareus omnium ætate minimus, unius amore incensus eam uiolauit. Qua ex re conceptus infans rem prodidit. Pater itaq; filia mittit ensem, quo accepto ea rem flagitiosam intelligens necem sibi consciuit, idemq; paulò post Macareus fecit. Huius rei testis est Softratus secundo rerum Tuscanicarum.

De Papyrio patre & filio, ac Camulia filia. LIII.

Papyrius Tolucer ducta in matrimonium Iulia pulchra, sex liberos, totidemq; fœminini sexus filias ex ea genuit. Ex his qui natū maior erat Papyrius Romanus nomine, Camuliam nomine sororē adamatā grauidam fecit. Id ubi pater intellexit, filiaē misit ensem, quo se puella transuerberans exiuit è uita. Idem Romanus factitauit. Huius facti testis est Chrysiippus primo rerum Italicarum.

De Aristone & Onofceli ex asina filia. LIIII.

Ariston Aristonymus Ephesius, Demostrati filius, genus muliebre perosus, cuiusdam se immiscuit asinae, quæ suo deinde tempore puellam specie honestissimam peperit, cui Onofceli nomen fuit. Hæc Aristoteles secundo mirabilium tradit.

De Fulvio Stello, & Hippona eius ex equa filia. LV.

Fuluius Stellus mulierū odio equæ se immiscuit, quæ deinde formosam admodum peperit puellam, & tempestiuè quidem Hipponam appellarunt. Hoc Agefilaus tertio rerum Italicarum tradit.

De Sardianis, & Smyrnæis, & ancillis Smyrnæis. LVI.

Sardiani Smyrnæis belligerantes castris circa mœnia positis legatos mittunt, se non tantè discessuros, quam uxores ad coitum cōcessissent. Cum igitur Smyrnæi magnum ex necessitate probrum perpessuri forent, ancilla quædam honesta facie ad herum Philarchum accurrens, Mittite, inquit, ancillas ornatu liberali. Quo facto, earum defatigati coitu capti sunt. Quamobrem etiā hoc tempore apud Smyrnæos festum agunt, quod Libertatem uocant, in quo ancillæ dominarum ornamenta gestant, quemadmodum Dositheus tertio rerum Lydicarum perhibet.

De Atepomaro, & Romanorum ancillis. LVII.

Atepomarus Gallorum regulus Romanis belligerans, non antè se cessurum inquit, quam coniuges suas ad coitum exposuissent. Cæterum uerò consilio ancillarū seruas mittentes,

Amittentes, ut barbaros lassos incredibili sopore captos accipiūt, erumpentes in Gallos uictoriam reportarunt. Retana siquidem (hæc enim consilij autor extitit) per caprificum muros ascendens consulibus signum dederat. Ex eo autem facto dies festus institutus ancillarum appellatur, ut perhibet Aristides Milesius primo rerum Italicarum.

Dies festus ancillarum.

De bello Atheniensium contra Eumolpum, & Pyandro. LVIII.

Athenienses bellum contra Eumolpum gerebant. Cum autem annonæ futura inopia uideretur, Pyander Quæstor urbanus triticum parcè suppeditans largitionem surripiebat. Populus igitur eum in proditiōis suspiciōem deuocatum, saxis obruerunt: sicuti rerum Thraciæ tertio Callisthenes commemorat.

De Cinna. LIX.

Cinnum aduersus Gallos Romani bellum gerent, annonæq; caritas inualefceret, Cinna tritici largitionem surripiebat, regnum affectasse creditur, quocirca saxis obrutus est: sicuti tertio rerum Italicarum Aristides commemorat.

De Pisistrato, & eius filio Tlesimacho. LX.

Bello Peloponensiaco Pisistratus Orchomeniorū rex, cum nobilitatem odio insectare tur, plebis studiosus erat: quare in senatu eum necare decreuerunt. Discerptum igitur intra sinus condunt, ac solum emundant. Plebeia dehinc multitudo concepta suspiciōne in curiam aduolat. Regis filius ætate minor, nomine Tlesimachus, conscius conspirationis, ex curia turbam retraxit. Patrem enim supra mortalem speciem ad Pisæum montem magna uelocitate deferri cōmentus est: eaq; fraude plebem abduxit. Hæc in secundo rerum Peloponensiacarum à Theophilo memoriæ prodita sunt.

De Romulo & eius nece, ac Procli figmento. LXI.

Senatus finitimis bellis implicatus, consuetā annonæ largitiōem plebi subtraxit. Romulus indignatus plebi restituit, cōplures ex primoribus supplicio afficiens. Hi postmodum in senatu minutim obruncatū intra sinum condunt. Plebs igitur cum facibus ad curiam discursans, à Iulio Proclo reuocata est, cum eius orationi fidem habuisset. Is enim prius in ciuitate uir, se Romulū in mōte aspexisse dixit, qui humana augustior forma diuinitatē assecutus erat. Hæc secundo rerum Italicarū ab Aristobulo memoriæ prodita sunt.

De Pelope, eius prole & uxore, quæ Chrysiippum interemit. LXII.

Pelops Tantali & Euryanassæ filius, ducta in matrimonium Hippodamia, duos ex ea liberos suscepit, Atreum & Thyestem, ex Danaide puella Chrysiippū. Hunc longè magis quam legitimos charū habebat Pelops. Hunc aliquādo Laius Thebanus adamatū rapuit. Quocirca captus à Thyeste & Atreo Laius, benignè à Pelope tractatus est, quod filium amoris causa corripuerat. Hippodamia Thyestem Atreumq; inducere conabat, ut hi Chrysiippum, perinde ac regnū insidijs appeteret, macarent: quibus negantibus Hippodamia manus cæde cōtaminat. Multa enim nocte sopito Laio, educto eius ense Chrysiippum consauciat, gladiumq; configit. Quo deuocatus in suspiciōem Laius, à Chrysiippo semiuiuo quidē & uera fatenti est periculo liberatus. Pelops eo sepulturæ mandato, Hippodamiam fecit extorrem, uelut apud Dositheum in Pelopidarum libro scribitur.

De Hebio, eius prole, & coniuge Nuceria. LXIII.

Hebius ex uxore Nuceria duos creauit filios, cum spectata pulchritudine firmū nomine ex liberta haberet, quem supra legitimos pater diligebat. Nuceria in priuignū maligno cōmota odio, in eius necem filios incendebat. Quod cum hi per pietatē abnuerent, ea cædem perpetrat. Multa enim nocte surrepto à stipatore gladio, dormientē adolescentē letali uulnere adoritur. Relictō ibidem ense, stipatori cædis suspiciō iniecta est. Iuuenis autem prodita ueritate hominem saluum reddidit. Tum pater humato filio mulierem in exilium ciecit, uelut apud Dositheum tertio rerum Italicarum scribitur.

De Theseo, Hippolyto, & Phædra. LXIIII.

Theseus uerus Neptuni filius cum ex Amazone Hippolyta filium haberet Hippolytum, nouercā subinduxit Phædræ, Minois regis filiæ, quæ priuigni amore affecta, cōciliatricè misit nutricē. Ille uerò relicta Athenis Troezena profectus, uenationibus omne tempus cōsumebat. Procacissima fœmina uoti cōpos minimè facta, contra pudicissimum adolescentē cōmentitias conficit literas, tum laqueo uitā finit. Re credita, Theseus ex Neptuno, filio necem exorat. Id enim erat ex paternis uotis tertium, Dehinc quum in

C littore in curru obuerebatur, taurus immisus à Neptuno equos aded reddidit attonitos, ut Hippolytum discerperint.

De Comminio, Gidica, & Comminij priuigni nece. LXV.

Cominius frater Laurentinus cum ex Aegeria nympha filium Comminum haberet, Gidicam nouercam superinduxit: quæ cum priuignum deperiret, ab eo reiecta suspendio sibi spiritum interceptit, cõfictis à se prius relictis epistolis. Comminius perfectis calumnijs, fidem ob mulieris amorem adhibens, in deuectum in curru filium Neptunum inuocat. Is autem taurum equis ostentat, qui terrore concussi iuuenem distractum interemerunt. Dositheus tertio rerum Italicarum autor est.

De pestilentia Lacedæmonis, & Helenæ liberatione. LXVI.

Cum pestilentia Lacedæmonem uexaret, ex Apolline relatum est oraculum, finem mali fore, si quotannis generosam quampiam uirginem immolarent. Dum fors Helena obrigisset, & ducta esset ad aram, aquila quædam subito uolatu descendens, correptum ensem ad armenta detulit, & supra iuuenem posuit, quæ res ut à uirginis cæde abstineretur causa fuit. Ita factum Aristodemus ait tertio collectarum fabularum.

De peste Valerorum, & Valeria eius liberatrice. LXVII.

Pestis Valerios inuaserat: quibus ex oraculo comonefactis, cessaturum id malum, si quotannis Iunoni uirginem immolarent, eadem semper religione manente, in sorte uocata Valeria. Luperca, aquila deuolans ensem corripuit, & imposita foco uirgula cum malleo, ensem iuuenem penes templum pascenti imposuit. Virgo igitur intellecta, immolata iuuenca malleum arripuit, domumque & agrotos circumlustrans parcente ictu feriebat: cumque unicuique uale dixisset, eos exuscitauit incolumes. Quocirca & hoc tempore mysterium illud fieri constat. Ita factum Aristides decimonono rerum Italicarum ait.

De Philonomia Marte grauida, Lycasti & Parrhasij matre. LXVIII.

Philonomia Nyctimi & Arcadiæ filia, dum in uenationibus cum Diana uerfaretur, in Martem incidit, qui sumpta pastoris forma grauidam mulierem fecit. Ea uero gemellos enixa, patris metu in Erymanthum eiecit infantes, qui deorum prouidentia illæsi delati, ad cauam quandam quercum aguntur: ubi cum lupa quædam lustrum haberet, proprijs abiectis in fluentum catulis, infantibus ubera præbuit. Quod quidem Tyliphus pastor conspicatus, susceptos pueros educauit ut suos, alterum quidem Lycastum, alterum uero Parrhasium appellans. Hi deinde Arcadiæ regnum successione consecuti sunt. quorum autor est Zopyrus Byzantius tertio historiarum.

De Amulio, Iliæ, Remo & Romulo. LXIX.

Amulius in fratrem Numitorē tyrannicè affectus, filium Aenitum cum in uenatione occidisset, filiam Iliam Syluiam Iunoni dedicauit, quæ grauida ex Marte facta gemellos ædidit. Re postmodum tyranno patefacta, is sollicitus utrunque in Tyberis ripam demergendum abiecit. Hi casu ad locum quempiam deferuntur, ubi nuper lupa partum ædiderat, quæ proprios abijciens catulos, infantes educauit. Id Faustulus pastor conspicatus pueros enutriuit, alterum quidem Remum, alterum uero Romulum appellans, qui postea Romam condiderunt, quorum autor est Aristides Milesius in rerum Italicarum libro.

De Agamemnonis & Cassandræ cæde, & Oreste ultore. LXX.

Ilio capta, Agamemnon una cum Cassandra mactati sunt. Filius autem Orestes apud Strophium enutritus, postea patris interfectores supplicio affecit: ut à Pyranthro, quarto rerum Peloponnesiacarum scriptum est.

De Fabio Fabriciano, eius uxore, & liberis. LXXI.

Fabius Fabricianus ex magni illius Fabij genere, capto Tuscio (ea est primaria inter Samnites ciuitas) uictoriosam Venerem, quæ summo apud illos cultu habebatur, Romam misit. Huius uxor Fabia cum speciosissimo adolescentulo, nomine Petronio Valentino, adulterium committebat: quocirca redeuntem uirum dolose obruncat. Fabia uero Fabricianum filium infantem adhuc exurgenti liberatum periculo, clam emisit alendum. At ille cum ad ætatis uigorem peruenisset, matrem & adulterum obruncat. Senatus ne res illa Fabriciano fraudi esset decreuit: ut à Dositheo tertio rerum Italicarum scriptum est.

De Busiri ab Hercule cæso. LXXII.

Busiris ex Neptuno & Anippa Nilifilia creatus, aduenas ficta quadam hospitalitate mactatos,

A mactatos immolabat. Occiforum tandem ultio ob deorum iram in autorem redijt. Hercules enim eum claua adortus interemit, ut Agathon Samius tradit.

De Fauno ab Hercule cæso. LXXIII.

Hercules cum Geryonis boues per Italiam duceret, à Fauno rege susceptus est hospitio, qui Mercurio natus patri hospites immolabat. Is igitur Herculem inuadens interemptus est, ut tradit Dercyllus tertio rerum Italicarum.

De Phalaride, & Perillo, ac uacca ærea. LXXIIII.

Phalaris impius Agrigentorum tyrannus, aduentantes ad se hospites supplicio afficere & torquere solebat. Perillus in laborando ære faber egregius, uaccam ex ære constructam ad cremandos in ea hospites tyranno donauit. At Phalaris dumtaxat pro tempore iustus factus, in eam coniecit artificem, quæ quoties inclusus gemitum æderet, mugitum referebat. Ita in secundo de causis scriptum comperies.

De Aruntio Paterculo, equo æreo, & Aemilio Censorino. LXXV.

Aegesta Siciliæ oppidum est, ubi Aemilius Censorinus crudelissimus tyrannus erat. Hic si quis noua quædam tormenta, & inusitatum cruciandi genus extruxisset, præcipuis muneribus prosequeretur. Quidam igitur Aruntius Paterculus nomine, equum ex ære fabricatum, ut in eo excrucianos inijceret, Aemilio donat. Ille autem tum denique primum ad æquitatis cogitationem conuersus, muneris autorem primum intrusit, ut quam cæteris pœnam excogitaret, ipse subiret primus patereturque: dehinc eum ex Tarpeio monte deiecit. Et qui sæua gerunt imperia, ab eo cognominati dicuntur Aemilij. Ita quarto rerum Italicarum apud Aristidem scriptum reperies.

De Eueno, & Marpissa, & Apharetro. LXXVI.

Euenus Martis & Steropes filius ex Alcippa Oenomai filia in uxorem ducta, Marpissam suscepit filiam, quam uirginem accuratè seruabat. Cæterum Apharetus uisam rapuit, & ex regione profugit: pater autem fugientem insequens cumprehendere non posset, in Lycormam fluuium se præcipitauit, prout primo rerum Italicarum Dositheus refert.

De Anio, Salia eius filia, & Catheto &c. LXXVII.

Rex Tuscorum Anius egregia forma filiam habuit Saliam nomine, quam uirginem custodia præcipua tenebat. Cathetus nobilissimus adolescens, cum aliquando coludentem puellam aspexisset, ad amauit: utque uim amoris continere non potuit, raptam filiam Romam deduxit. Pater insequens cum raptorem comprehendere non ualeat, Pareusium insiliens fluuium, ei nomen dedit: Anionem enim postmodum appellatum constat. Cathetus deinde ex Salia Latinum creauit & Salium, à quibus nobilissimæ ortæ sunt familiae, prout Aristides Milesius, & Alexander Polyhistor tertio rerum Italicarum tradunt.

De Hegesistrato & Elæunte ab eo condita. LXXVIII.

Hegesistratus Ephesius ob tribulis sui cædem exul, Delphos perueniens, quemnam locum incoleret deum consuluit. Cui Phœbus respondit, ubi saltantes uideret rusticos oleaginis coronis ornatos. Itaque profectus in Asiam, agricolas oleæ ramis coronatos saltare cernit, ubi condita urbe Elæuntem uocauit, ut Pythocles Samius tertio Georgicorum reliquit.

De Telegono, & Præneste urbe. LXXIX.

Telegonus Ulyssis & Circes filius ad inuestigandum patrem dimissus, deorum responsum comonefactus est, ut in eo loco urbem conderet, ubi saltantes cum coronis coloros cerneret. Itaque profectus in Italiam, quodam loco summa cum humanitate rusticos saltare conspexit, primum, hoc est, iliceis ramulis coronatos, ubi ædificatum oppidum ab ipso facto Prinistum appellauit. Verum Romani Prænestum per paragogen uocitant, ut Aristocles tertio rerum Italicarum scriptum reliquit.

F I N I S.

Ad illustrium liberorum procreationem que conferant.

VIDNAM est, quod de ingenuorum educatione liberorum dicere quispiam possit, quarum uerum usum ad morum probitatem euasuri sint, eia consideremus. Ante omnia de ipsorum procreatione fortassis principium fecisse praestabit. Si quis igitur illustrium esse natorum pater optat, id ei proponendum arbitror, ut ne uilibus aut abiectis sese deuinciat mulieribus, quales meretrices sunt, aut pellices. Quibus enim ulla ex parte uel matre innata est macula, eos quoad uita supersit, indelenda quaedam ignobilitatis conuicia comitantur, quae increpare carperetque uolentibus in promptu magnopere sunt. Sapiens nimirum is exitit poeta, quisquis infelices ait esse prognatos, cum nequaquam recte fundamenta sui generis iaciantur. Pulcher igitur libertatis ac licentiae thesaurus est, bonis procreatum esse parentibus: quae res his plurimi fieri debet, qui legitimum exoptant sobolem. Atqui simulati, & numerorum instar ficti generis arrogantia, falsi deprimique natura solet. Quocirca is rectissime cecinit poeta, qui huc in modum inquit: Sceleris parentum mens usquam sibi conscia, fortissimum quocumque captiuum trahit uirum: quemadmodum iactantia simul & fastu referti sunt, quibus claris nasci parentibus obigit. Eam ob causam filium Themistoclis Diophantum persaepe in multitudine dixisse ferunt, quicquid is expeteret ab Atheniensium populo, mox approbatum iri: nam quae ille uellet, & mater: & quae mater, & Themistocles: quae uero Themistocles, eadem & uniuersus Atheniensis populus. Dignissimum est eam animi magnitudinem collaudare Lacedaemoniorum, qui idcirco regem Archidamum pecunijs multauere, quoniam pusilli corporis mulierem matrimonio capere passus erat, subinde dicentes, quod ille non reges, sed reginas eis edere cogitasset. Post haec deinceps dicatur, quod maiores nostri haud neglexisse uidentur. Quiddam illud est: ut qui se mulieribus generanda gratia sobolis admouet, hi omnino sobrii, aut uino saltem modestissime delibato, congressum faciant. Quibus enim ex initio ut a genitoribus per ebrietatem seminarentur accidit, si uini auidi, ac temulenti nimirum esse solent. Eapropter cum Diogenes quendam ex temulentia alienatae mentis adolescentulum desipere cerneret: Adolescentule, inquit, ebrius te seminauit pater. Et de genitura quidem haec tenus. At uero de ipsa iam agenda uita uidetur explicandum.

Ad operis alicuius perfectionem tria perquiri.

Generaliter equidem, quod de artibus ac scientijs dicere consueuimus, idem etiam de uirtute dicendum: Tria esse quae ad operis perfectionem rite obeundam concurrere oporteat, naturam, rationem, & consuetudinem. Rationem disciplinam uoco, consuetudinem uero exercitationem. Initium a disciplina, usus ab exercitio ac meditatione fiet. Ex omnibus autem absolutio comparabitur. Sin istorum pars ulla defecerit, necesse erit hanc claudam esse uirtutem. Caeca enim res est sine disciplina natura, & absque natura disciplina manca res existit. Imperfectum autem quiddam existit, si ambobus his careat exercitatio. Nam sicut in agrorum cultura bonam in primis esse tellurem oportet, tum serendi peritum agricolam, dehinc optima semina: eodem modo telluri naturam, agricolae praecceptorem, seminibus studiorum institutiones ac praeccepta conferes. Quae omnia in eorum animos conuenisse ac spirasse contenderim, quos uniuersi decantant, Pythagoram dico, Socratem, Platonem, & quisquis sempiternam consecutus est gloriam. Ingentis certe felicitatis & diuini favoris est, si cui singula haec dii contulerunt. Quod si quis haud idoneum existimat ingenium, posteaque doctrinam, & rectam ad uirtutem natum est exercitationem, ingentes naturae defectus, ut fieri potest, non remittere, magnam in modum, imo uero prorsus errare se sciat. Socordia enim naturae uires perimit, doctrina tollit ignauiam. Facilia quoque ipsos fugiunt negligentes. Difficilia uero cura & diligentia capessuntur. Quam expeditissima, quamque efficacis sedulitas pariter ac labor existat, compluribus in rebus facile, si conspexeris, discas. Aquarum enim guttae lapides cauant: ferrum & aes manu tactibus obterunt: carpentorum rotae summis inflexa uiribus, haud ullo pacto pristinam reparare rectitudinem possunt: curuatas histrionum uirgas nullo dirigere modo licet: quin factus praeter naturam labor, naturae uim superauit. An haec duntaxat diligentiae potestatem indicant? Minime: imo uero & infinita cetera. Si quod fertile natura solum incuriae deditur, squalet incultum: quoque natura praestantius est, eo magis si per ocium ac negligentiam omissum erit, perditur. Est ne quispiam infocundus, & supra modum asperior ager? At cultus generosos edidit fructus. Quanam arbores sunt, quae datae neglectui non simul & tortae pullulent, & steriles persistunt? cum eadem rectum affecuta patrociniu fructuosae sint, & magnopere fertiles. Quae corporis fortitudo non obtunditur, & propter incuriam, molliem ac malam habitudinem non perit?

A perit? Quae autem imbecilla adeo natura, quae per exercitationes atque certamina ad maximas non augeatur uires? Qui uero equi a primis bene domiti annis, suis non obsequuntur fessoribus? Qui autem indomiti persistant, nonne ceruice durissimi, & animis feroces euaserunt? Et quid admirari cetera opus est, cum truculentissimas feras laboribus mitigari, mansuescereque plerumque cernamus? Bene Thesalus ille, qui cum interrogaret, quinam abiectissimi Thessalorum essent: Qui bellicarum quietem rerum agunt, inquit. Ecquid multis opus est uerbis? Consuetudo est, quae longaeua permaneat. Et si quis morales uirtutes, familiares appellari, is non delinquere uideri potest. Quae in re unico usus exemplo, amplius de hisce rebus prolixiora enarrare desinam. Lyncurgus ille Spartanorum legislator, geminos ex istisdem parentibus catulos suscipiens, haud similibus educauit moribus. Alterum enim heluonem luxuriamque solutum, alterum indagine sagacem, & uenationibus idoneum reddidit. Postea cum aliquando Lacedaemonij unum in locum conuenissent: Ad parandam, inquit, uirtutem, uiri Lacedaemonij, ingens est momentum consuetudo, disciplina, doctrina, & uitae institutio, quae uobis illico manifesta uehementer esse faciam. Duos subinde catulos adducens, cum ollam in medio, leporemque coram eis posuisset, alter quidem in leporem, alter in ollam magno erupit impetu. Cum autem Lacedaemonij nondum quiddam id sibi uellet coniectarent, aut quam obrem catulos ostentasset: hi ambo, dixit, istisdem orti parentibus, ceterum diuersam uitae consuetudinem affecuti, alter gulosus, alter uenator euasere. De uita diem ac consuetudine satis, consequens est ut de alimento dicatur.

Quam sit ingens momentum consuetudo, exemplo declaratur.

Oportet, ut mihi profecto uideatur, ut matres filios alant, eisque ubera porrigant, quoniam maiori cum charitate, & impensa magis diligentia nutriunt, ut quae natos ex intimo, & ut dici solet, ex unguibus ament. Nutrices uero & alumnae suppositam quandam & adscriptam beneuolentiam habent, utpote mercedis gratia diligentes. Quod matres eos quos progenerint, nutrire, alereque conueniat, ipsa etiam natura demonstrat: unicuique etiam animantium generi quae pariuunt, idcirco simul & lactis alimenta suppeditauit. Eius quoque sapientem fuisse prouidentiam constat, quae duplices mulieribus mammas addidit, ut si gemellos peperisse contigerit, duplices ad alendum fontes haberent: praeterea ut maiorem in eos quos procreassent, amorem beneuolentiamque haberent. Quod mediussimius haud iniuria factum est: uictus enim cibique sodalium, quod ad beneuolentiam & amoris incrementum existit: nam & belluae, dum a socijs pastus auellunt, magnam praeseferre desiderium illorum uidentur. Danda igitur praesertim opera, ut matres, quemadmodum enarratum est, filios alant, istisque ubera porrigant. Sin id facere nequierint, uel propter aduersam corporis ualitudinem (id namque impedimento esse poterit) uel propter liberorum aliorum studium gignendorum, alumnae ac nutrices non uiles equidem, aut aduentitias, uerum quam maxime idoneas, probasque suscipiendas esse censeo. Primum quidem moribus instructas patrijs. Sicut enim infantium membra simulac nati sunt, formari componique debent, ut recta, minimeque obliqua fiant: ita puerorum mores principio apte concinnare fingere conueniet. Illa namque nouella aetas ad fingendum facilis & tenera est, & ipsorum animis, dum molles adhuc extant, disciplinae melius instillantur. Difficilius autem quae dura sunt molliuntur. Quemadmodum enim sigilla mollibus imprimuntur ceris, ita & doctrinae, dum puerilis adhuc animus est, insculpuntur. Aptissime igitur diuinus ille Plato nutrices admonuisse uidetur, ut ne friuolas ac turpes pueris fabellas mandent, ne illorum animos ex initio stultitia, & corruptis imbuant moribus. Pulchre igitur Phocylides poeta monuit:

Alimentum quale filiis conueniat

Dum tener est gnatus generosos instrue mores. Illud etiam ne omittatur dignum est, ut pueros qui alumnis conuicturi ministraturi que sint, tales in primis inquiramus, ut bonis ueniant instituti moribus. Dehinc ut patrium sermonem, ac expedita pronuciare uerba sciant, ne barbaris uocibus, aut deprauatis moribus intincti, aliquod ex his uitium reportent. Haud est ab re illud usitatum sermone proverbum: Si claudus uicinus habitaueris, & ipse claudus ambulare discas. Postquam peruentum est ad aetatis erit, ut iam paedagogis committi pueri debeant, hic ad eorum institutionem omnis habebitur diligentia, ne mancipijs, aut barbaris, aut perfidis, & inconstantibus, filios tradere se nesciant, cum irridenda uehementer hoc tempore multorum adsit consuetudo. Praestantes siquidem seruos nati, hos quidem agri cultores designant, illos naucleros, alios mercatores, quosdam & domesticae rei dispensatores, alios foeneratores. At si quem temulentum, scurram, & ad omnem rem gerendam prorsus inutilem seruum repererint huius curae natos committunt. Frugi uero paedagogum talem natura esse oportet, qualis & Achillis paedagogus Phoenix erat, quem idcirco Peleus, ut est apud Homerum, Achillis

Quibus præce-
ptorib. pueri cõ-
mittend.

Curæ præfuisse dicitur, ut ei dicendi pariter ac faciendi ductor foret atq; magister. Maxi-
mum omnium, longeq; primarium dicitur accedo. Inquirendi filijs præceptores, quorum uita
nullis obnoxia criminibus, irreprehensibiles mores, & optimū experimentū. Honestatis enim
fontem simul ac radicē esse liquet, legitimā consequi disciplinā. Ac ueluti coloni sepes ar-
busculis circumponunt, ita & æquissimi præceptores cõsona pueris instituta & admoni-
tiones inserunt, unde rectissima morū germina pullulent. Nunc uerò respiciendi nonnul-
li sunt genitores, qui priusquam ullam ex præceptoribus experiētiam sumpserint, homini-
bus aliquando improbis imperitisq; ac ignorantibus insignis, liberos cõmendant. Quod
etsi per ignorantiam factum fuerit, ridiculū tamē nondum est. Illud autē extremæ certē stul-
titię. Quidam inquit: quidam enim, quanq; quibusdam dicentibus peritis, aliquorum
institutiā improbitatemq; cognorint, eis tamen suos cõmendat pueros. Nonnulli placidis
eorum uicū blanditijs. Sunt tamen qui rogantiū amicorū gratiā tribuant. Qua in re simi-
le quippiā faciunt, ut si quis ægroto laborās corpore, doctum ac saluterū omittens me-
dicum, ut amici gratiā ineat imperitū hominē deligat, a quo fortassis in perniciem detur:
aut præstantissimo gubernatore dimisso, obsecrantib. amicis probet insipientē & ignarū.
Pro Iupiter, dijq; omnes, est ne paternæ quispia appellatiōis, qui plures obsecrantiū gra-
tiam, quam liberorū eruditōnē faciat. Haud ab re, quod antiquus ille Crates dicere sole-
bat, qui si licuisset, ubi in altissimam urbis partem conscendisset, se uociferaturum aiebat:
Quorsum uitis homines, qui omne in cõparandis pecunijs uestri studium facitis, filiorū
uerò, quibus eas relinquitis, nullam sanē curam suscipitis? Quibus addendū esse censeo,
quod hi patres haud aliter faciunt, quam qui magnam calceorū sedulitatem habent, cum
interim pedem ipsum parumpendat. Multi uerò sunt parentes, in quibus adeo numerorum
amor pariter & filiorū odiū sæpenumero increuit, ut ne maiora impendant salaria, nullius
existimatiōis homines eorum natis deligant, uilissimorū preciorū disciplinā insecutan-
tes. Ob quam rem Aristippus haud infulse, quin urbano plurimū sermone quēdam men-
tis in opem patrem carpsit. Quopiam enim ex eo percontante, quantam instruendi gra-
tia filij mercedē postularer, mille drachmas dixit. Ille uerò, hercle, ait, permagnū postula-
tum. Seruum enim cõparare mille drachmis possum: proinde, Duos, inquit, habebis ser-
uos, & filium, & quem uocaberis. Et ut summam dicam, quonam modo absurdum nō
est, nostros quō dextera cibos capiant, ita assuescisse, ut si lauam protendant, continuo
in crepemus: nullam autem facere prouidentiam, ut idoneas atq; legitimas audiant discipli-
nas? Quid autē his admirandis accidat patribus, postquā filios male nutrierint, maleq; in-
struxerint, dicere aggrediar. Nam cum sumpta uirili toga, salubre ac bene institutū uiuen-
di ordinē aspēnātes, ad immodestas atq; seruales sese præcipitarint uoluptates, tunc ita li-
beros erudisse pœnitet: cumq; nulla extat utilitas, sese ob illorū peccata discruciant. Hi e-
nim assentatores parasitosq; recipiūt indecoros ac execrādos homines, & perniciosos iu-
uentutis euerfores: illi scorta, meretricesq; superbas atq; sumptuosas redimunt. Alij obso-
natis & exquisitis ferculis dies peragūt: quidā in alea, procacissimisq; sodalitijs uti naufragi
demergunt. Nonnulli iuuenilib. sese magis applicātes malis, adulteria, libidinesq; cõple-
ctunt, & unicā mortis uoluptatē magnificiūt. Verū enim uero hi, si cuiuspiam philosophi
cõsuetudinē habuissent, haud talibus profecto rebus animū induxissent, quin id Dioge-
nis præceptū didicissent, qui uerbo quidē grauiter, re autē uerē cõmonesciens ait: Mere-
triciam ingredi domū, ut perdiscas quā nihil differant res preciosæ ab indignis. Et ut
succincte dicam, uaticinari magis quam admonere iurē me existimans, unū in hac re pri-
mum, medium atq; postremū esse uerticem asseuero, ut honesta uita regula & legitima sit
eruditio. Hæc esse quæ ad uirtutē ac beatitudinē plurimū ferant adiuuenti. Cætera qui-
dem bona humana quædam esse, pusillaq; & indigna quæ tantis insectemur studijs. Pul-
chra quidem mediūfidius est nobilitas, sed maiorum illud nostrorū bonum existit. Pre-
ciosæ quidem diuitiæ: uerū ea est fortunæ possessio, cum eas & habentibus, ut usu eue-
nit, auferat, & minimē sperantibus afferat. Magnæ insuper opes signum quoddam & faci-
norosis nota seruis & calumniatoribus iacent, quoties oculos sagittare, adoririq; concu-
puerint: & quod maximū est, hæc quoq; sceleratissimis cõmunes hominibus sunt. Gloria
uenusta quidem res est, sed incõstans minimēq; stabilis. Forma præcipuum quoddam, &
pro qua uendicanda magnopere decertetur, at caduca paruq; durans tempore. Preciosa
quippe sanitas, uerū permutatiōi prorsus obnoxia. Amabiles sanē sunt uires, & in par-
tem beatitudinis collocandæ, sed facile aut ægritudine, aut senectute contabescunt. Si
quis omnino corporis robore gloriatur, sententia falli se discat. Humana siquidem uis
præcæ-

Omnia corporis
fortunæq; bona
instabilia.

A præ cæteris pars quæ extat animantibus: elephantibus, inquam, tauris atq; leonib. No-
stris autē in rebus sola & immortalis & diuina est eruditio. Ex uniuersis duo humanæ na-
turæ perq; peculiaria bona sunt, mens & sermo. Et mens quidem imperat, sermo autē ob-
sequitur. Illam nullus fortunæ tollet incurfus, nulla calumnia distrahet, non ægritudo cor-
rumpet, neq; senectus ullis affliget nocuentis. Sola mens est, quæ uetustate confecta re-
pubescat, & cum reliqua omnia tempore diminuantur, scientia senectute augetur. Bellū
singula torrentis instar trahens, & omnia ferens, solam doctrinam nequit eripere. Quo cir-
ca philosophum Stilponem illum Megarensē, memoratu dignum fecisse responsum au-
tumo. Nam cum Demetrius captam urbem solo æquasset, Stilponem interrogauit, nun-
quid suorū quicq; amisisset. Cui Stilpo: Haud equidem, inquit: bellum enim nulla ex uir-
tute spolia ducit. Concors huic & consentaneū illud Socratis uidetur esse responsum. Nam
cum Gorgias, ut arbitrator, percontaretur, an Persarum regem felicem esse putaret: Nescio,
inquit, quantū habeat uirtutis ac disciplinæ: perinde ac in hisce, non autem fortunæ bo-
nis, persistat beatitudo. Cæterum quemadmodum nihil filiorum eruditio propensius
& conducibilius faciendum esse moneo, ita incorrupta ac salubri eius uita insistere opor-
tere dixerim, ut liberi à popularibus & plausorij q; procul nugis abducantur. Nam mul-
titudini qui collibuerit, is sapientibus displiceat oportebit. Testimonio est Euripides, ita
dicentis: Iners ego sum meos in uulgum uersus dare: Modicis uerò ac æqualibus sapien-
tior. Et profecto qui peritis contemptui sunt, nō ad perorandum in multitudine magis ido-
nei habentur. Qui enim ad turbulentissimā gratiā & beneuolentiā plebis in eundam sua
cõstituerint exercitia, eos ut plurimū prodigos, & uoluptatis auidos intueor: & iure qui-
dem ac merito. Nam si quis ut uoluptatem alijs comparet, honestatē negligit, is certē re-
ctas ac salubres rationes suis delectationibus antepone, aut pro uoluptuosis modesta
sectari nullo modo poterit. Ad hæc, ne pueri dicant aut faciant quid ex tempore, cauend-
um erit. Quod enim inconsulto ac temere dictum factumue sit, id pulchrū esse nequit,
utq; in proverbio est, Difficilia honesta sunt. Impræmeditati quoq; sermones plurima le-
uitate incuriaq; referti, neq; unde sumendum exordiū, neq; ubi terminandum facile con-
spiciant. Præter alia delicta, quibus extemporariē dicendū est, hi ad immoderatā quādam
incidunt multiloquentiā. Considerata uerò meditatio orationē congrua uagari mensu-
ra nō finit. Periclem, ut accepimus, ad perorandum cõuocati multoties populo, nequaquā
obediuisse constat, quod imparatum se esse diceret. Eodem modo & eius in repub. amu-
lator Demosthenes, cum ad cõsulendum accerseretur à populo, restitit: Non enim instru-
ctus sum, ait. Hanc nullo cum autore, mendacemq; traditionē esse fortasse quis dicet: ue-
rū in oratione contra Midiam, cogitationis utilitatem palam adduxit, hunc in modum
inquiens: Ego, uiri Athenienses, considerasse me fateor, & quantū in me situm est, prae-
ditatum uehementer esse nō inficio. Miserandus enim certē forem, si ita tractatus ac affe-
ctus, sic accessissem ut quæ de hisce rebus oraturus sum, inconsiderata præterissem. Neq;
uerò id nūc dico, ut sit omnino dicendi expedita præparatio reprobanda, aut quo minus
ab his, qui eam rem dignē exequi possint, habenda sit exercitatio: sed hoc uelut pharmaci
loco faciendum est, & usq; ad uirilem ætatē, nihil ex tempore dicendum censeo. At cum
eloquendi uires radicem egerint, tunc ubi tempus aduocarit, orandi libertatem impartiri
conueniet. Sicut enim qui longo tempore in uincola cõiecti fuerint, si posterius soluan-
tur, ob diuturnā uinculorū consuetudinē ambulare nequeunt, quinimō claudis incedunt
pedibus: ita & qui sermonē diutius adstrinxerint, si quādo loquendum extemplo fuerit,
nihilominus eundem stylum interpretis obseruant. At si quis pueros ex tempore dicere
sinat, extremæ causam garrulitatis instituit. Miser quidam pictor, cum suam Apelli osten-
deret imaginē, hanc modò pinxi, dixit. Cui Apelles: Et si taceas, inquit, hanc subito depi-
ctam esse intelligo: demiror autē quonam pacto nō plures huiuscemodi depinxeris. Et ut
ad priorem materiā referatur oratio, sicuti theatralem ac tragicam, ita & depressam & hu-
mitem dicendi orationē uitandam, fugiendamq; prorsus admoneo. Tumidum nanq; o-
rationis genus civile nequaquā est: tenue uerò nusquam mouet. Quemadmodū enim cor-
pus non solum incolume, uerum etiam bonæ habitudinē esse oportet: ita & orationē non
modo non ægram, sed etiam robustam esse conuenit. Nam quicquid tutum est, id solum-
modo collaudatur. Quod uerò cum periculo sit, id etiam admiratione prosequimur. Ean-
dem quoque de animi dispositione sententiam habeo. Nam neq; temerarium, neque au-
daciam prorsus exutum ac timidum esse decebit, cum illud quidem impudentiam, hoc au-
tem seruilem afferat turpitudinē. Mediam autem in cunctis secare uiam, summæ & artis,

Virtus bello mi-
nimè obnoxia.

Omnia difficilia
pulchra.

Pueris, ut ex tem-
pore quid dicāt,
nō permittendū

Animi dispostio
qualis esse de-
beat.

C & consonantia est. Adhuc cum de disciplina comemorem, de ipsa quid opiner differendum cenfeo. Sermonem uno contentum esse membro, non autem uariis distinctum esse clausulis, non paruum imperitiae ac dissonantiae signum facio. Id praeterea ad exercitationem fastidiosum, & passim intolerandum arbitror. Vnicus namque canendi modus, & inuariatus personis actus, laborem simul ac fatietatem gignit. Amoenam uero usquequaque uarietas cum ceteris in rebus, tum uero in uocibus atque spectaculis. Ingenius igitur adolescentibus, nihil uel auditur, uel spectatu debet omitti, imo nec is qui orbis disciplinarum appellatur. Verum haec perinde ac gustus gratia, uel in transcurso perdiscenda sunt: fieri autem nequit, ut in cunctis perfectionem assequantur. Antiquiorum autem primariamque, philosophiam esse ducant. Quia in re, mea coram ex similitudine quadam constituta sententia. Nam sicuti complures nauigando urbes obire perpulchrum est, ita in praestantissima domiciliu habere commodissimum ac preciosissimum. Urbanum profecto Bionem philosophum dicere solitum accipimus: Quemadmodum cum proci Penelopes congressum habere nequissent, eius se ancillis immiscebant: ita & qui philosophiam consequi non ualent, per ceteras nullius sane estimationis disciplinas, aridi semper & tenues in tabescunt. Quamobrem aliarum artium & scientiarum, uti principem, constituere philosophiam oportebit. Ad corporis quidem curam, duplicem scientiam humana excogitauit industria, medicinam dico atque gymnasticam: quarum altera sanitatem, altera bonam importat habitudinem. Animum autem a gritudines atque languores sola est quae curet ac medeat philosophia. Per hanc enim & cum hac scire licet, quid honestum, quid turpe, quid iustum, quid iniustum, & summatum, quid deligendum, quid fugiendum, quomodo parentibus, quomodo nato grandioribus, quomodo peregrinis, magistratibus, amicis, uxoribus, ac seruis utendum sit, utque deos ueneremur, parentes honoremus, seniores uereamur, legibus obtemperemus, magistratibus cedendum sit, amicos diligere oporteat, in mulieres seruire modestiam, charos habere liberos, minime seruire in seruos, & quod maximum est, in prosperis fortunae successibus laetitia non effundi, nec in aduersis casibus tristitia deprimi, nec omnino uoluptatibus esse deditos.

D nec ita per iracundiam affici ut belluarum animos induamus, quae ex omnibus philosophiae bonis antiquissima iudico. Generosi enim secundam ferre fortunam uiri officium est: sine inuidia uero, hominis bene instituti. Voluptates ratione superare, sapientis: iracundiam uincere non uilis profecto aut cuiusuis munus est uiri. Ceterum eos perfectos opinor esse homines, qui ciuiles cum philosophia potestates queant immiscere. Hos sibi gemina uendi care bona reor, ut scilicet eorum uita & ad communem omnium utilitatem in rebus duceretur, & summa cum tranquillitate nullis obiecta fluctibus per sapientiae studia uersaretur.

Nam cum triplex uita genus existat primum quidem actiuum, contemplatiuum alterum, tertium uoluptuosum, hoc sane dissolutum, & uoluptatis mancipium, belluarum est, & infimorum hominum. Actiuum autem, si philosophia caruerit, ineptum est, & magnis delictis inuoluitur. Speculatiuum, si ab actiuo se iungitur, profusum inutile. Experiendum igitur pro uiribus, ut & publica conficiantur, & philosophia uendicetur, quemadmodum pro temporibus attine re uidebitur. Hunc in modum Pericles ciuilia tractauit officia: hunc in modum Archytas Tarentinus: hunc in modum Dion Syracusanus, & Thebanus Epaminondas, quorum utrumque Platonis constat fuisse discipulum. Circa disciplinam quid amplius immorari deceat, nescio, nisi quod praeter ea quae dicta sunt, conducibile, imo uero necessarium existit, ut ad adipiscendos antiquorum codices ne parum diligentes sint, uerum hi pro agricolarum more colligendi. Nam ita disciplina instrumentum, librorum usus est, & uelut a fonte scientiam conseruari contingit. Corporis certamina ut contemnantur, ne digna quidem extant: sed ad eius rei praecipuos, ut ad ipsa quantum fat erit elaborent, pueri dimittentur, quod & apta quaedam membrorum compositio simul & robur acquiratur. Bona enim in pueris corporis habitudo, bonae quoque senectutis fundamenta iacit. Sicut hyemi necessaria per serenitatem parare conuenit, ita & boni mores, & optimum ad senectutem uaticum modestia, in ipsa iuuentute reponent. Adeo autem perinde ac in cella quadam reseruandus est corporis labor, ut ne fragiles, leuiterque cedentes, ad doctrinae studia fatigati succumbant. Hostes enim disciplinarum, ut a Platone dictum est, labores atque somni. Quid his tantum insisto, quin ad id quod dictum longum principalis est explicandum, summo ducar studio: Militaribus namque certaminibus pueros exercere conueniet, ut in iaciendis hastis, tractandis arcibus, uenationibusque, magnopere contendant. Victores enim eorum quos bello deuicerint bona, sibi ipsis praemia esse proponunt. Bellum educatam in umbra corporis habitudinem repudiat. Macilentus autem miles, bellicis affuetus certaminibus, pugiles, & fractas praelio propulsat

Artium & scientiarum princeps philosophia.

Triplex uita genus.

Hostes disciplinarum.

A propulsat acies. Quid agis? dicit quispiam: tu cum de ingenuorum educatione liberorum daturum te praecipua sponderis, postmodum inopes ac populares ita uideris praetermississe, ut solis institutionem locupletibus exhibere cogites. Quibus occurrere haud certe difficile: ego namque hanc ipsam institutionem communem omnibus, ac utilem esse maxime uelim. Verum si propria laborantes indigentia meis uti comonefactionibus nequierint, fortunam, non autem me consulentem accusent. Enitendum itaque pro uiribus, ut optima pueris, uel etiam ipsis pauperibus fiat educatio: sin minus, possibili saltu utendum erit. Et ista quidem, quae grauiter in sermone obijci poterat, adduxi, ut quae ad rectam iuuenum instructionem conferunt, deinceps adiungam. Illud igitur assero, ad honesta pueros exercitia non plagis aut uerberibus, sed monitis ac rationibus adduci oportere. Videntur enim ea magis seruos decere, quam liberos. Obtropescunt enim, & ad labores sustinendos, nunc ob plagam dolores, nunc ob contumelias, horrent. Liberalibus itaque pueris maiorem laudes ac uituperia, quam uerba, comoditatem afferunt: illae enim ad honesta concitant, haec a turpitudine cohibent. Mixtum uero & alternis utendum erit obiurgationibus & laudibus. Et si quando exhilarati fuerint, obiurgationibus ad pudorem redigendi sunt, & rursus laudibus in de reuocandi: ipsaeque imitandae nutrices erunt, quae ubi infantes lugere coegerint, uerba denuo ad eos solandos admouent. Cauendum autem erit, ne immodicis elati laudationibus intumescant, quonia nimis demolliti laudibus franguntur. Plerosque iam ego patres uidi, quibus amor nimis ne amarent causa extitit. Quid igitur est quod dicere uelim, ut exemplo luculentior fiat oratio: nam cum hi festinent, ut filij in cunctis ocyus antecedant, immensos illis labores adijciunt, sub quibus defessi corruunt, & alioqui pondere molestiarum oppressi, doctrinam minus mansuetem percipiunt. Plantae enim cum modicis alantur aquis, quam multis suffocantur: eodem modo animus cum mediocri uegetetur labore, sub nimio demersus opprimitur. A cotinuis igitur laboribus danda quaedam pueris respiratio. Reminisci enim oportet, nostram omnem uitam in remissionem ac studium esse diuisam. Quocirca non uigiliam modum, uerum etiam somnum esse reperiunt: non bellum solum, sed & pacem: non hyemem, sed & tranquillitatem: non operosos, sed festos etiam dies: & ut generatim eloquar, laboris condimentum est otium. Idque non in animantibus modum, sed etiam in his quae anima caret, fieri conspicias. Arcus enim lyraeque remittimus, ut tendere possimus. Ac summatum, corpus quidem indigentia & repleto, animus uero remissione atque labore conseruatur. Increpandi plerique merito sunt genitores, qui paedagogis atque praceptoribus filios ita committunt, ut quid hi discant, neque uideant, neque protinus audiant. Qua in re plus quam opus sit delinquunt, cum ipsi paucos intra dies experimenta suscipere ac tentare debeant, non autem in mercenarij dispositione spem suam collocare. Nam & illi maiorem puerorum curam ac diligentiam facturi sunt, cum rationem ubique reddituros se fore scient. Hoc in loco generosum illud lepidum est stabularij dictum, qui nulla alia ex re equum adeo pinguescere, quam regis oculo, dixit. Super omnia puerorum memoria exercenda confuendaeque: ea enim disciplinae quasi quaedam cella penaria est. Quamobrem memoriam esse matrem Musarum, traditur in fabulis. Quasi uero insinuent atque demostrent, nullam a natura rem tantum gignere ac nutrire, quantum memoriam posse. Illa igitur in utranque partem exercenda, siue si natura memores, siue contra obliuiosi fuerint. Naturae siquidem abundantiam corroborabimus, defectum uero supplebimus, tumque illis ceteros, istis seipsos uincere continget. Praclare enim apud Hesiodum:

Paruula si tentes superadiecisse pusillis,

Idque frequens peragas, magnus cumulatur aceruus.

Illud uero ne parentes lateat, memoratiuam doctrinae partem non modo ad perdiscendum, uerum & ad ceteras uita res non minima conferre portionem: nam rerum gestarum memoria, ad futurorum consultationem exemplum quoddam extat. Praeterea filij a uerborum turpitudine retrahendi. Ut enim ait Democritus, actionis umbra existit oratio. Dehinc, ut ipsi colloquio faciles, & in obuijs compellendis suaves fiant, praeparandum erit. Nam sicuti graues in colloquio mores digna in se contrahunt odia, ita & pueri chari socijs reddentur, si quaesiti non pertinaces omnino, nullique cedentes extiterint. Non solum enim uincere, sed etiam uinci scire speciosum est, in ijs praesertim rebus, in quibus uictoria detrimentum parit. Extat huiusmodi Cadmea certe uictoria. Huius rei testem adducendum sapientem habeo Euripidem, qui hunc in modum locutus est: Duobus obloquentibus, cum alter fuerit qui uerba frenat, is longum sapientior. Ceterum illa non minus quam superiora, quin longum magis adolescentibus exercenda. Ea sunt eiusmodi: Sine mollitie uita esse degenda, continenda lingua,

Omnis uita humana in remissionem ac studium diuisa.

Musarum mater memoria.

C iram sibi subijcere, manus cōprimere. Quale autē horum unumquodq; sit, dispiciendum. Hæc autem ab exemplis notiora fient. Et ut à posteriore prius exordiar, pleriq; manus ad iniusta submittētes lucra, antea cœta effuderūt vitæ existimationē, ut Gylippus Lacedæmonius, qui quoniam pecuniarū sacculos soluerat, Sparta in exilium expulsius est. Sapientis autem munus est, à nulla uinci iracundia. A dolens quidam temerarius admodum & detestandus, Socratem calce percussit: quamobrē cum molestē ferentes comites, adeoq; animi discruciatos aspiceret, ut ipsum persequi uellent, Si me alius, inquit, calce pulsasset, dignum ne ut mutuo illi calces incuterent existimaretis: quod tamē haud ille prorsus effecit. At eum cum uniuersi probris insectarent, calcitronemq; nominarent, seipsum strangulauit. Cum Aristophanes multa in eum cōiucia dissipans, eam cui Nebulæ titulus est comœdiam edidisset, & adstantiū quidam talia decantans dixisset: Nunquid ista Socrates iniquo pateris animo? Haud equidem mediūsfidius, ait: siquidem in theatro perinde ac magno in conuiuio salibus mordeor. Sororia istis & paria Archytas Tarentinus & Plato gessisse uidentur. Ille enim ex bello reuersus (rei namq; militari operā dabat) agrum incultum ac squalentem offendens, accito illius uillico, Nisi iratus forem lugeres, ait. Plato uero aduersus deditū uētri seruū detestandumq; ira percitus, uocato fororis filio Speusippo, Abi dixit, hunc uerberato, nam ego nimia exagitor ira. Ardua hæc & imitatu difficilia, dicit sanē quispiā, nec ego sum nescius. Verumenimvero totis enitendū est uiribus, ut istis utentes exemplis, ab inconuenienti & sæua nimium ira magnā saltem auferamus partem. Nam cum alias quidem ad res, nec cum eorū doctrina, nec cum uirtute certare possimus, illorū nihilominus sapientiæ perinde ac deorum antistites, sacrorū expositores, tædasq; gestantes, hæc imitari pro uiribus, & aliquid deradere conemur. De cōtinenda uero lingua, ut proposui, explicare restat. Si quis paruū aut contemptibile suspicatur, à ueritate uehementer errat. Magnæ enim sapientiæ pestiuū est silentium, & omni certē sermone præstantius. Idcirco maiores nostri mysticas designasse ceremonias uidentur, ut ex illis capta silendi consuetudine, deorum metum ad humanorū fidem arcanorū transferamus. Nam cum neminem tacuisse piguerit, dixisse certē complures: præterea quod silentio retentū est, efferetur per facile: quod autem edideris, nullo modo reuocari potest: scio innumerabiles ob linguæ intemperantiā ad maximas incidisse calamitates, ex quibus, relicti cæteris, unum aut duos adumbrationis gratia meminisse sat erit. Cum Philadelphus sororem Arfinoē cepisset uxorem, Sorades inquit, In sanctam minime rimulam trudas aculeum. Quo dicto in uincula coniectus, multo tempore putridus intabuit, & intempestiæ dicacitatis haud increpandas utique pœnas dedit: qui ut alijs risum exhiberet, in diuturnos collapsus est lucus. Paria, & cum his cōtendentia Theocritus philosophus dixit, sustinuitq; & grauiora non nihil. Alexander Græcis ut purpureas pararent uestes edixerat, ut cum rediret, belli contra Barbaros à se confecti uictoriam solennibus celebraret sacrificijs. Tum nationibus argentum per capita conferentibus, Theocritus inquit: Prius quidem subdubitabam, nunc uero perspicue sentio, hanc tibi secundum Homerum necem fore purpureā. Quibus ex rebus magnam sibi ex Alexandro confluauit inimicitia. Regi Macedonum Antigono, qui altero carebat oculo, cum cæcitatem obiecisset, haud medio crem suscitauit iram. Magistrum enim coquorū Eutropionē in centuria quadam constitutum, ut rationem redderet acciperetq; ad se uenire iusserat: quæ cum ille ad eum multoties adueniens retulisset, Scio (inquit Theocritus) quod Cyclopi me crudum appones. Quo dicto, illi quidē cæcitātē, huic uero coquinariā obiecit artem. Tunc Eutropion, Capite igitur carebis, respondit, & huius dicacitatis insaniæq; pœnas lues. Dehinc dicta renunciauit ad regē. At ille qui Theocritū interficerent statim misit. Præter hæc omnia, id quod sanctissimum est, pueri uera proferre cōsuefiant. Mentiri enim seruire est uitium, & à cunctis mortalibus odio insectandum, nec quod apud mediocres etiā seruos ueniam promereatur. Ita quidem de puerorum ornamentis atq; modestia, nullam per ambiguitatem aut cunctationē recensui: de his autem quæ deinceps dicturus sum, dubius perito, & ancipiti magis trahor sententiā, hac illac ue in trutinā modum uergens, in neutram certus inducor partem. Per multus uero de introducenda, aut re auertenda me torpor habet: ut illam tamen expremoam, prorsus audendum est. Quid illud est? Vtrum qui puerorum amore tenentur, eorū societatem & consuetudinem habere sinendi, aut contrā prohibendi, & ab ipsorum cōuersatione procul arcendi. Cum enim plerosq; rigidos patres, moribus acerbos, immitesq; respicio, qui filiorum dedecus esse arbitrantur, si cum eorum amatoribus obuersentur, hanc rem meis introduceere consilijs uereor, Quum autem ex altera

Iram nobis non debere dominari

Linguae uolubilitas reprimenda.

Mendacis ne desuefiant pueri.

A altera parte animaduerto Socratem, Platonem, Xenophontē, Aeschinē, Cebetem, & uniuersum illum uirorum cœtum, qui marium cōmendat amores, quicq; adolēscētes ad eruditionem popularē, principatū, & ad morum deniq; probitatē peruenerunt, subinde alter existo, & ad illorū amulationē uirorū ipse deflector. Harum etiā rerum testis est Euripides, hoc inquit pacto: Sed est amor mortalibus quidam insitus, animi moderata fustaq; seruantis. Simul id Platonis institutū, ingenti studio & urbanitate temperatū, haud prætermittendum. Licere inquit ijs, qui optimē de re pub. meriti sunt, ut quem ex honestis forma maluerint, iusto sibi de uinctum amore mediā fronte dissuauent. Quod si quos pulchritudinis libido ceperit, eos fugare propellereq; conueniet. Tales autem sunt amores in Thebis, & Helide, & qui ex Creta raptus appellatur. Qui autē animū dilectione ac beneuolentia cōplectentē, ij penitus comprobandi, quales Atheniensiu amores, & Lacedæmoniorū existunt: de his prout unusquisq; sibi persuadet, ita etiā suspicet. Ego uero postq; de puerili iam institutione ac ornamento disserui, ad adolēscētiū etatem transeundum paucis esse censeo. Sapē numero improborū duces morum incusauī, qui cum puerili adhuc ætati pædagogos magistrosq; præficiant, iuuenilem impetum solutum uagari sinunt, cum è contrario maior his annis, quā puerilibus, cautio & obseruantia debeatur. Nam quis ignorat puerorū delicta parua esse, ac medicatu facilia? fortassis enim aut pædagogorum incuria, aut præceptorū in ludis peragendis inobediētia. At iuuenum peccata immensa plerunq; sunt, & miseriarū plena, uentris immodestia, paternorū bonorum expilatio, alea, saltandi proterua, ebrietates, amores uirginū, mulierū corruptiones, adulteria. Horum igitur impetus omni cura & diligentia cōercendi, reprimendiq; fuerant. *Pueri iuuenilis impetus cōercendus.* Puerulāntem enim uigorem ætatis non facile à uoluptatum obseruabis incursum: quo circa illi frēno uehementer opus existit. Eapropter qui huic ætati summopere non resistunt, haud intelligere uidentē, se illorū cogitationib. magnā ad perpetranda facinora licentiā exhibere. Prudentes itaq; patres hoc potissimū tēpore summa custodire uigilantia oportebit, ut adolēscēntulos ad modestiā inducāt, instruant, minentur, rogent, cōsulant, polliceantur, nunc eorum exempla demonstrent, qui ob suas libidines ad magnas peruenerunt ærumnas, aut qui per tolerantia laudes, & præclarā sunt gloriam assecuti. Hæc enim duo perinde ac uirtutis elementa sunt, spes honoris, ac formido pœnæ. Nam quū ille ad egregia honestatis opera promptiores efficiat, hæc ad perpetranda uilissima segniores reddat. *Virtutis elementa duo.* Generatim autē liberos nostros flagitiosorū hominū consortio segregare decebit: eorū enim malignitatem reportant. Hæc & Pythagoras obscuris quibusdam præcepit sermonibus, quos hoc in loco positos explanabo, quoniam ad conquirendam uirtutē non minimū uidentur asferre momentū, quale illud: Quæ nigrae habent caudas, gustari nō oportere: hoc est, cum hominibus consuetudinē non esse habendam, quos morum deprauatio ipsa denigrat. Iugum, statemq; ne transcendere: id est, plurimū facere iustitiā oportere, nec eam ullo modo transcendere. Nec Chænicū insidere: hoc est, fugiendum esse ocium, pro uidentumq; ut necessariā preparemus alimoniam. Haud iniuciam unicuiq; dextera: id est, non promptē aut inconsulto conciliari oportere. Angustū ne gestabis anulum: quoniam ita uitā, ut eam nō uinculo distringas, exercere debebis. Ignē ferro cedi minime debere: hoc est, irritandum nō esse ex ira furentē, haud enim cōuenit, quin potius cum intumescit, iræ cedendū. Cor neq; māducabis, quid aliud insinuat, q̄ ne animū offendas sollicitudinibus, eum ue curis cōficias? Abstinentū à fabis: quod in re ciuili uersari nō oporteat: fabis enim priscorū suffragia ferebantur, quæ finem principatibus attulerunt. Cibos in scaphio nō esse ponendos: significat autem in improbum animum urbanos immitti non oportere sermones, aut ulla uirtutis studia. Animi namq; cibus est, cum ratione studiū, ac sermo frugi, quem impurum ac fordidum humana reddit improbitas. Haud retrouerti ad contermina proficiscentes: id est, quibus moriendum est, quum proximum uitæ terminum intueantur, facile ferant, neq; mœreore deprīmantur. Ad priorem denuō materiam flectetur oratio, & quod prius agebam, à prauis hominibus, sed assentatoribus præsertim, liberos abducamus. Compluribus id, patribus præsertim dicere non desino, ac impræsentiarum rursus dico, nullum animantū genus assentatorib. esse perniciosius: nullum quod citius in præcipitia iuuentutē deducat, qui patres ac filios radicitus obtriuerunt, illorum senectutem, & horum adolēscētiā tristitia & magnis affligentes malis, & quæ ipsorum consilijs clandestina quædam iacet esca, uoluptatē prætentūt. Opulentos filios patres ut sobrietatem conseruent, monent, assentatores ebrietatē: illi temperantiā, isti lasciuia: illi parsimoniā, isti sumptus & expensas: illi labores appetendos, isti socordiam. *Assentatoribus nihil deterius.* Vniuscuiusq; H 2

Iuuenilis impetus cōercendus.

Virtutis elementa duo.

Symbola Pythagoræ.

Sermo frugi, cibus est mentis.

Assentatoribus nihil deterius.

C uitam punctum esse temporis asseuerant. Quocirca uiuendum, non autem diminitute uiuendum esse. Et quae uobis paternarum cura minarum? Iam pater uti Saturnus quidam aetate delirat, iam capularis est daemone: sublimem hunc attollamus, eumque cum primū efferamus. Plerique ad scortandum accedunt, & intempestiuas ducunt uxores, paternaque ad senectutem uaticina corradunt, atque surripiunt. Scelestissimū hominū genus amicitiae simulators, nullam prorsus eloquendi libertatē degustantes. In locupletū quidem assentatores, pauperum cōtemptores, aduersus iuuentutem perinde ac ex arte lyrica deducti, cum suos ridere nutritores cernunt, ultrō arrident. Ex omni uitae parte nothi atque degeneres, ad diuitum nutum uitam agunt, fortuna liberi, electione serui: tum magnas se pati contumelias opinant, cum nullis afficiant contumelijs, quoniam alienum frustra cibum capiant. Quocirca si quis pater est qui de bene instruendis natis curā gerat, has primū fastidiosas propulset pecudes. Condiscipulorū etiā flagitia repellant, quoniam si ad mansuetissimas etiam naturas corrumpendas satis possunt. Ista quidem honesta & perutilia sunt, quae uero dicam humana. Haud enim uolo parentes omnino asperos, & natura esse durissimos: at praeteritorum nonnullis peccatorum concedendam interdum esse ueniam ducant, seque iuuenes aliquando fuisse meminerint. Quemadmodum medici amara quaedam pharmaca dulcibus immiscentes succis, accessum ad utilitatē, iucunditatem inuenerunt: ita & patres increpationū rigorē, mansuetudine temperant esse necesse. Puerorū namque desiderijs remittendae interdum habenae, nonque nihil laxandae, quandoque rursus intendendae. Leuiā praesertim delicta molli ferant animo: si aduersus ipsos ira excanduerint, illico tumorem animi deponant. Parentem enim celeres, quam graues suscipere iras praestat. Nam cum quispiam ita difficiles induit animos, ut non nisi summo cum labore redire in gratiam possit, profecto filiorum odium contraxisse non paruo patefecit indicio. Ut aliqua etiam nouisse peccata dissimulent, fatius erit: uerūm surditatem & obtusos senectutis oculos, ad filiorum commissa transferant, ut plerique uidentes non uideant, audientesque non audiant. Amicorum errata perferimus, quidnam ergo mirum si & natorum? Crapulantium multoties feruorum ebrietatem minimē redarguimus. Interdum pepercisti, insuper sumptū iam superpeditato. Molestē aliquando pertulisti, ultrō ueniam adhibe. Per seruuli quandoque fraudes te decepit, cohibe prorsus iracundiam. Ex agro iuuenicos abstulit, redijt hesternū nonnunquam exhalans temetum, inscius esto. Vnguenta redolet, tacitus sis. Hūc in modum petulca iuuentus equini instar pulli, domita mitisque redditur. Enitendum est, ut qui libidinibus succumbunt, & increpationibus omnino rebelles existunt, connubio subiugentur: hoc siquidem tutissimum iuuentutis est uinculum. Eas autem despondere filijs uxores conueniet, quae nec multo nobiliores, nec ditiores sint. Sapientia utique refertum est pro uerbium. Aequalem tibi mulierem inquire. Nam qui seipsum longē ampliores capiūt uxores, non earum maritos, uerūm dotis mancipia fecisse senesciunt. Caterum hisce rebus breuia quaedam apponens cōfestim praecpta circumscribam. Ante omnia opus est, ut patres non solum nihil peccando, uerum etiam honesta singula peragendo, manifestum sese filijs exemplar exhibeant, ut in eorum uitam quasi quoddam speculum intuentes, ab operum simul & sermonum turpitudine se penitus uertant. Nam si quis delinquentes acriter obiurget filios, tum in eosdem illabatur errores, hic nempe ignorare uidetur, sub illorū nomine, sua se inculcare crimina. Et ut succinctē dicam: qui uitam improbē degunt, si nullam seruos nedum liberos increpandi licentiam habent. Insuperque iniustarum actionum consultores ac doctores ipsis fiunt. Vbi enim impudens est senectus, tibi & inuerecundos esse iuuenes est necesse. Ad comparandam filijs modestiam danda opera est, ut omnia pro rerum conuenientia perficiantur. Imitemur autem potissimum Eurydicen, quae quamuis Illyrica & barbarissima foret mulierum, ad erudiendos tamen liberos, quanquam in aetate iam prouecta, studium ac disciplinam attigit. Quantam uero in omni filios indulgentiam habuerit, uel illud abundē quod Musis dedicauit epigramma declarat: Hierapolitana Eurydice postquam doctrinae & eruditionis desiderium cepisset, hunc Musis titulum consecrauit. Pubescentibus enim liberis mater iam grandaeva, studiorum atque uirtutis monumenta literas ingenti cum labore perdidit. Vniuersa quae in superioribus exposita sunt praecpta complecti, uoti magis quam admonitionis opus esse forte censetur. Ut autē plura per imitationem assequamur, & hoc ipsum quadam sortis ac naturae bonitate, permultaque insuper diligentia indigebit: at humano effici posse constat ingenio.

F I N I S.

RAPHAELE REGIO INTERPRETE.

PLUTARCHVS CHAERONEVS

Traiano Imperatori felicitatem.

ARTOXERXES Persarū rex, maxime Imperator Traiane Caesar, non minus regitū & humanum existimans, parua libenter prompteq; accipere, quam magna tribuere, cum sibi in uia obequitanti pauper quidam & operarius homo nihil aliud habens, ambabus a quam manibus ē proximo flumine haustam obtulisset, iucundē & suscepit & arrisit, non rei quae donabatur utilitate, sed prompta eius qui largiebatur uoluntate gratiam metitus. Lycurgus uero tenuissima Lacedaemonijs sacrificia instituit, quōd semper ex ijs rebus quae adessent, deos frugaliter facileque colere possent. Huiuscemodi igitur tu quoque mente, licet parua tibi munuscula xeniaque, ac uulgares ex philosophia primitias offeram, simul cum animi promptitudine cōmentariorū quoque utilitatem suscipe, si quid cōmodi habent ad mores institutaque imperatorū cognoscenda, quae ex dictis quidem melius quam factis sese ostendunt. Tametsi uitas quoque illustrium tam apud Romanos, quam apud Graecos ducum, & legumlatorū, ac imperatorū, nostra historia complectatur. Sed gestorum plerique fortunam habent permixtam. Quae uero in negocijs & perturbationibus, ac utraque fortuna emittuntur dicta atque responsa, tanquam in speculis uniuscuiusque mentem perspicue exhibent cōtemplandam. Quare Syramnes Persa quibusdam admirantibus, quōd sapientibus ipsis uerbis facta non responderent: Verborum, inquit, ipse quidem sum dominus, factorū autem simul cum rege fortuna. Illic igitur dicta quidem uirorum quae gesta quoque admixta continent, ociosas aures poscunt: hic uero dicta ipsa nuda, tanquam uitae uniuscuiusque indicia & semina a nobis collecta, nihil tibi puto impedimenti allatura, quo minus publicae consulas utilitati, cum breui multos uiros memoria dignos perspicere & contemplari possis. Vale.

PERSAE adunco homines naso & amant, & pulcherrimos putant: quōd Cyrus, qui maxime regum omnium fuit amatus, adun cum habuit nasum. Dicitur autem Cyrus, eos qui sibi ipsi benefacere nolint, alijs cogi bona suppeditare. Ac imperium nemini cōuenire, qui quibus imperat, melior non sit. Persas autem cupientes pro sua montana & aspera, planam & mollem regionem occupare, non permisit, quōd diceret, ut plantarum semina, sic hominum uitas regionibus similes fieri.

DARIVS Xerxis pater seipsum laudans aiebat, se in periculis & periculis euadere prudentiorem. Cum autem subditis sibi populis tributa statuisset, principes prouinciarū ad se accersiuit, & an grauiā essent tributa percontatus est: cumque illi respondissent, mediocriter se habere, dimidium unicuique remitti iussit. Ingens uero malum granatum cum aperuisset, cuidam roganti, cuiusnam rei tantum habere uellet numerū, quanta granorum illorum esset multitudo: respondit, tot Zopyros. Fuit autem Zopyrus uir probus, & illi amicus, qui posteaquam seipsum uerberibus foedauit, naresque sibi & aures amputauit, itaque Babylonios decepit, ac sibi creditam ab ipsis urbem Dario tradidit, saepenumero Darius ipse dixit, se malle Zopyrum illius foeditatis expertem esse, quam centum Babylonas ad eam quam possideret, acquirere.

SEMIRAMIS cum ipsa sibi sepulchrum strueret, inscripsit: Quisquis regum pecunijs egerit, demoliens monumentū, quotquot uolet sumito. Darius igitur cum sepulchrū aperuisset, pecunias quidem nullas inuenit, sed in alias incidit literas hoc indicantes: Nisi malus, & pecuniarum in explebilis fores, mortuorum loculos nunquam mouisses.

XERXES Darius filius cum accepisset Arimenem fratrem secum de regno contendente, ex Braetiana descendisse, donum ei misit, & ijs qui munus ferebant, mandauit ut dicerent: His quidem nunc te Xerxes frater honorat, sed si rex declaratus fuerit, omnium maximus apud ipsum eris. Cum igitur Xerxes delectus rex fuisset, ē uestigio quidē Arimenes illum & adorauit, & eius capiti diadema imposuit. At Xerxes secundum a se locum ei assignauit. Babylonijs autem iratus quōd defecissent, cum illos recepisset, ne arma ferrent, sed ut cantarent, ac tibicines forent, lenociniaque & cauponas exercerent, ac tunicas sinus habentes gestarent, imperauit. Atticas uero ficus uenales in Persida inuectas non ante se

H 3

Huc facit illud Iureconsulti, Patriā uidelicet potestatem in pietate, non in atrocitate consistere.

Quales filijs uxores despondere conueniat.

Exordium secundum Chriam.

Zopyrus Persa.

Cesurum affirmavit, quam regionē illas ferentem subiugasset. Idem Græcos exploratores cum in castris deprehēdisset, nulla prorsus eos iniuria affecit, sed hortatus ut intrepidē exercitum specularentur, dimisit.

Darius numus erat aureus tetradrachmalis, sibi pendium mēstruum militis. Glar. de Assē.

ARTOXERXES filius Xerxis, cognomento Longimanus, quod manum alteram haberet longiorē, dicitabat, multo regalius esse addere, quam auferre. Primus autem permisit eos qui secum unā uenarent, dum possent & uellent, se priores in feras iaculari. Primus quoque ipsi ducibus qui deliquissent, has pœnas statuit, ut pro flagellandis corporibus, detracta flagellarent uestimenta: & pro uellendis capillis depilandoque capite, depolita tiara depilaretur. Satibarzanem uero cubiculariū quiddam minus iustum a se petentem, cum animaduertisset illud triginta millibus Daricorū aestimare, Quæstorem iussit ad se triginta millia Daricorum afferre: ac cum illi traderet, Accipe, o Satibarzane, inquit: hæc enim cum tibi dederō, pauperior non ero: at si quæ petieras fecissem, iniustior.

CYRVS iunior quā Lacedæmonios ut secum societatem inirent, inuitaret, aiebat, cor se grauius habere quam frater, plusque meri bibere, ac melius ferre. Illum enim in uenationibus uix in equo, at in rebus aduersis in folio difficulter sedere. Hortabatur autem uiros ad se mitterēt, pollicēs se peditibus equos daturū, equitibus currus: quibus prædia essent, uicos: qui uicos possiderent, eos urbium dominos effecturum. Argenti uero & auri non numerum, sed pondus illis fore.

ARTOXERXES Cyri frater, cognomento Memor, occurrentibus non modo abunde se exhibebat, uerum legitimā quoque uxore iussit currus aulae undique tollere, quod si quis bus erat opus, uel in itinere se adire possent. Pauperiore autem homine egregie pomū magnitudinis ipsi offerente, cum iucundē accepisset: Per solem, inquit, hic mihi uidetur urbem, si ipsi cōcredatur, ex parua magnam efficere posse. In fuga uero quadam cum sua ipsius impedimenta fuissent direpta, siccisque sicubus & pane hordeaco uesceretur: Qualis, inquit, uoluptatis inexperus eram.

PARYSATIS Cyri & Artoxerxis mater, iubebat eum qui regem allocuturus esset, bysinis & mollibus uti uerbis.

DORONTES regis Artoxerxis gener, cum ob iram inhonoratus, & cōdemnatus foret: Ut computatorum, inquit, digiti nunc decem millia, nunc unum significant, ita regum quoque amici interim totum, interim minimum possunt.

MEMNON pro Dario rege aduersus Alexandrū bellum gerens, cum militem quendam mercede conductum multa de Alexandro ipso nefaria turpiaque iactantē lancea percussisset: Ego, inquit, te pascō ut pugnes contra Alexandrum, non ut illi maledicas.

AEgyptiorum reges ex sua ipsorum lege iudices adiurabant, ne quid iniuste, etiam si rex imperaret, iudicarent.

POLTIS Thracum rex, quum Troiano bello & Troiani & Græci ad eum oratores eodem tempore misissent, Alexandrum & Helenam reddere, & duas a se formosas uxores accipere iussit.

TERES Sitalci pater dicitare solebat, quum ociosus esset neque militaret, nihil se putare ab agasibus differre.

COTYS ei qui sibi pardalim largitus erat, leonē contra dono dedit. Sed cum natura foret iracundior, & asper eorum qui in ministerijs deliquissent castigatō, uasa fictilia tenuia quidem & fragilia, sed cœlaturis quibusdam & sculptruris politē eleganterque laborata, sibi ab hospite allata, cum hospiti ipsi dono dedisset, simul omnia cōfregit, ne in eos, ut dixit, qui illa fregissent, asperius animaduerteret.

IDATHYRSVS Scytharū rex, aduersus quem Darius expeditionē fecit, suadebat Ionum principibus, ut soluto Istri ponte, sese in libertatē uindicarent. Quod quidē cum ipsi ob suam in Dariū fidem facere noluisent, eos mancipia frugi a fugaque aliena uocabat.

ATEAS ad Philippum hæc scripsit: Tu quidem uiris Macedonibus, qui bella gerere didicerunt, imperas: ego uero Scythis, qui cum fame & siti pugnare possunt. Cum autem equum fricaret, Philippi oratores interrogauit, num id Philippus faceret. Illis uero respondentibus, minimē: Et quo, inquit, modo contra me bellum mouere potest? Ismeniam uero tibi cinem optimum cum cepisset, tibiam inflare iussit: & cum alij admirarentur, iurauit se hinniētem equum libentius auditurum.

SCILVRVS cum relictis octoginta maribus filijs obiturus esset, iaculorum fasciculum unicuique proponens, cōstringere iubebat. Verum singulis se id posse negantibus, ipse cum singula iacula excepisset, facile omnia perfregit: sic illos docens, si unā perseverarent, esse

A esse, firmos ualidosque fore: si dissoluti dissidentesque forent, infirmos ac debiles futuros.

GELON Siciliae tyrannus, quo tempore Carthaginenses apud Imeram debellauit, cum pacē faceret, foederibus inscribere coegit, quod ab immolandis Saturno filijs desisterent. Sapienter autē Syracusanos ad agriculturam tanquam in expeditionē eduxit, simul ut ager melior efficeretur excultus, simul ne ipsi per ocium deteriores fierent. Cum uero pecunias a ciuibus peteret, ac illi propterea tumultuarentur, se petere dixit tanquam redditurus, atque post bellum reddidit. Cæterum in conuiuio quum lyra circumferret, & alij deinceps apte & pulfarent & canerent, ipse in equum introduci iussim facile agileretque insiluit.

HIERON post Gelonem tyrannum dicitabat, neminē quidem eorum, qui loquendi libertate apud se uterentur, esse importunū: sed qui sermonē arcanū efferrent, inuaria afficeretur putabat etiā eos, quibus reuelassent. Odio namque habemus non eos solum qui efferunt, sed etiā eos qui quæ nolumus audierint. Cōuicio autē propter oris scortō a quodam affectus, reprehendit uxorem, ut quæ nihil ipsum de illo unquam monuisset. Verū ea: Putabam quidem, ait, omnes uiros istiusmodi odorem olere. Ad Xenophanem uero Colophonitū, conquerentem uix duos a se famulos nutriri posse: At Homerus, inquit, cui tu detrahis, plus quam decem millia hominum alit uel mortuus. Idem Epicharmum comœdiarū poetam, quod præsentē sua uxore quiddam tacendum dixisset, multauit.

DIONYSIUS senior quā sorte secundum literarū ordinem populū principes eligerentur, M literam sortitus est. Atque ad eum qui dixerat, Morio es, o Dionysi: Monarchæ erimus, inquit. Cumque populū princeps electus concionem habuisset, a Syracusanis imperator statim fuit designatus. Sed in tyrannidis initio cum obsideretur, cōcitatō aduersus ipsum ciuibus: amici quidē consulebāt, ut se principatū abdicaret, nisi mallet superatus mori. At is quū uisisset bouem a coquo iugulari, citoque mori: Ergo non iniucundū est, inquit, nos morte adeo breui perterritos, tantū relinquere principatū: Filium uero cui principatum relicturus erat, quū accepisset ingenui hominis uxori uim attulisse, iratus interrogauit, nunquid tale in se deprehendisset. Cæterum adolescens cum respondisset: Tu namque patrem tyrannū non habuisti: Ne tu quidem filium, inquit, es habiturus, nisi ab istorū perperatione destiteris. Ad eundem uero filium in cubiculum ingressus, cum uisisset poculorum & argenteorū & aureorū multitudinē, exclamauit: Non es principatui aptus, qui tot poculis a me acceptis, neminē tibi amicū effeceris. Idem quū pecunias a Syracusanis exigeret, uideretque eos & conquerentes, & precantes, & dicentes, se non habere, alias quoque exigi iussit, ac bis terue id fecit. Verum posteaque plures imperauit, ipsosque in foro & ridere & cauillari circueuntes audiuit, quiescere iussit: Nunc enim, inquit, nihil habent quando nos cōtemnunt. Matri uero suæ, quæ licet iam consenuisset, uiro tamen tradidit uellet: Ci uilia quidem iura, inquit, uiolari possunt, nature non possunt. Cum autē maleficos aliarumque rerū fures asperē coerceret ac puniret, uestium raptoribus ignoscebat, quod Syracusanos a cœnis mutuis ac ebrietatibus deterreret. Peregrinū autē quendam, qui diceret se cum ipso priuatim loqui uelle, ac docere quo modo insidiantes cognoscere posset, eloqui iussit. Cumque is accessisset, ac dixisset, Da mihi talentū, ut insidiarū indicia audisse uidearis: dedit, se audisse simulans, hominisque cōmentum & artē admiratus est. Idem quidam roganti an esset ociosus: namque hoc mihi, inquit, eueniat. Duos uero iuuenes cum audisset multa de se atque tyrannide turpia detestandaque inter potandum locutos, utrosque ad cœnā inuitauit: & cum alterum quidē ebriosum multaque nugantem animaduertisset, alterum autem raro & cautē bibentem, illum quidem ut natura & uino furentem dimisit, hunc uero ut consulto maleuolū & hostem interfecit. Sed quibusdam ipsum accusantibus, quod hominem improbum ac ciuibus odiosum honoraret atque prouheret: At uolo, inquit, alique esse, quem maiore quam me odio prosequantur. Cum autem oratores Corinthiorum munera sibi ab illo data aspernarentur, ob legem qua legati dona accipere prohiberetur, eos rem indignam facere dixit, ut qui quod solum boni tyrānides habeant, tollerent, docerentque uel beneficium a tyranno accipere formidandum esse. Cum uero quendam a ciuibus accepisset aurū domi defossum habere, ad se deferri iussit. Sed cum is exigua parte subtracta in alienam migrasset urbem, agrumque emisisset, illum ad se accersiuit, totumque accipere iussit, utpote qui diuitijs uti didicisset, neque utile, inutile redderet.

DIONYSIUS iunior dicitabat, se multos quidem alere liberaliū artium doctores, non quod illos admiraret, sed quia per illos ipse alijs admirationi esse uellet. Polyxeno autē dialectico afferente, se illū redarguturū: Verbis quidem, inquit, sed ego terebus ipsis redarguo: tuis enim relictis, me meaque colis. Tyrānide uero quū excidisset, interrogatus a quodā

Iustinian, in Inst. tit. de iure natur. gent. & ciuili. §. sed natura...

C quid sibi Plato philosophiaꝝ profuisset: Vt tantam, inquit, fortunæ mutationē æquo animo feram. Interrogatus item, quo modo pater suus cum pauper esset ac priuatus, Syracusanorum dominatū acquisiuisset: ipse uerò cum haberet, ac tyranni filius esset, amisisset: Pater quidem, ait, cum popularis dominatus odio haberetur, tyrannidem occupauit: ego uerò cum iam tyrannis inuidiosa foret. Sed cum ab alio idem rursus esset rogatus: Pater, inquit, suam mihi reliquit tyrannidem, non fortunam.

A GATHOCLES figuli filius, Sicilia dominus effectus, rexꝝ declaratus, sicilia pocula consueuerat inter aurea collocare, ac iuuenibus ostentans dicitare: Ego cum prius talia facerem, nunc ob diligentiam & fortitudinem talia facio. Sed obsidente ipso urbem, cum quidam e muris conuiciarentur clamantes: O figule, unde stipendium militibus solues? blandē, ac subridens: Si quando hanc cepero, inquit, Cumꝝ illam cepisset, captiuos uendens dicebat: Si me iterum conuicio affeceritis, apud dominos uestros mihi sermo de uobis erit. Ithacesꝝ uerò nautas eius accusantibus, quod ad insulam appulsi pecora aliquot abegissent: Atqui rex uester, inquit, cum ad nos uenisset, non ouibus modò abactis, uerum pastore quoꝝ ad hæc excæcato, recessit.

D ION qui Dionysium e tyrannide exegit, cum insidias sibi à Calippo, cui maxime & amicorū & hospitem fidebat, strui accepisset, illum redarguere non sustinuit, quod diceret, satius esse mori quam uiuere, cui non hostes modò, uerum amici quoꝝ sint cauendi.

A RCHELAVS quum in conuiuio quidam improborū familiarium aureum poculum à se peteret, puerum iussit Euripidi tradere. Quod sanè cum homo miraretur: Tu quidē, ait, qui petas: hic uerò qui accipiat uel nō petens, dignus. Sed à tonfore loquaci rogatus, Quomodo te tondeo rex? Silens, inquit. Cum autem Euripides pulchrum Agathonem in conuiuio amplecteretur, ac iam pubescentē oscularetur, ad amicos conuersus: Ne admiremini, inquit: nam pulchrorū autumnus quoꝝ pulcher est. Timotheus uerò citharæ dus, cum paucioribus quam sperarat acceptis, illum palam accusaret, atꝝ hanc uersus particulam aliquando canens, At tu argentum terra genitum laudas, illum taxaret, succinuit ipsi Archelaus: Tu uerò postulas. Idem aqua resperfus à quodam, quum ab amicis aduersus hominem incitaretur: Atqui, ait, non me resperfit, sed quem esse putauit.

P HILIPPVM Alexandri patrē Theophrastus memoriæ prodidit, nō solum dignitate, sed etiam prudentia & moribus multo alijs regibus præstitisse. Athenienses igitur beatos esse dicitabat, ut qui singulis quibusꝝ annis decem inuenirent, quos imperatores eligerent: se nanꝝ unum duntaxat imperatorē per multos annos inuenisse Parmenionē. Sed cum multi successus præclari uno die sibi nunciati foret: O fortuna, inquit, pro tot tantisꝝ bonis exiguo me aliquo malo affice. Deuictis autē Græcis cum quidam ipsi consulerent, ut præsidis urbes cōtineret: Malo, inquit, diu benignus, ꝝ breui tēpore dominus appellari. Maledicū uerò ut expelleret cum hortarent amici: Nō faciam, inquit, ne circumiens inter plures maledicat. Idem Smicytho Nicanorem calumniante, quod semper Philippo detraheret, sodalibusꝝ censentibus illum esse aduocandū & puniendum: At Nicanor inquit, non est Macedonū uilissimus: considerandū est igitur nunquid illum offendamus. Postquam igitur sensit Nicanorem egestate uehemēter oppressum, à seꝝ neglectum, iussit munus quamprimum illi dari. Smicytho itaqꝝ rursus asserente, Nicanorem admirandas palam omnibus laudes Philippi ipsius referre: Videtis ne ergo, inquit, in nobis esse & bene & male audire? Populi autem Atheniensis principibus se gratiam habere dicebat, utpote qui suis conuicijs ipsum & moribus & sermone indies efficerent meliorem: nam illos & uerbis & rebus mendaces coarguere nitō. Quotquot uerò Athenienses apud Chæroneam fuerant capti, quū gratis dimisisset, ac ipsi uestimenta strataꝝ reposcerent Macedonas criminantes, ridens inquit: Nōne uobis uidentur Athenienses putare se in talorum ludo à nobis superatos fuisse? In pugna uerò fracta illi clauicula, quū medicus qui illum curabat, quotidie prorsus aliquid peteret: sume, ait, quæcumꝝ uis, nam clauē habes. Sed è duobus fratribus Amphotero & Hecatero, cum Hecaterū quidem prudentem & strenuū, Amphoterū uerò hebetem & ignauū uideret: Hecaterū quidem Amphoterū & utrumꝝ esse dixit, Amphoterū autem neutrū. Qui autē ipsi consulebant, ut se cum Atheniensibus asperè gereret, eos ineptos esse aiebat, ut qui hominē omnia gloriæ causa & facientē & patientē, gloriæ ipsius theatrum abijcere iuberent. Idem cum duorū scelestorū iudex esset, alterū quidem ex Macedonia fugere, alterū uerò persequi iussit. Cum autē in loco amœno castrametaturus, audisset pabulū illuc iumētis nō esse: Qualis, inquit, nostra est uita, si ad aliorū cōmodum nobis est uiuendū? Munitū uerò quoddā castellum cum capere

In principum est potestate, & bene & male audire.

A capere uellet, exploratoresꝝ renunciaissent, undiqꝝ aditu esse difficile, neꝝ capi posse: interrogauit, an ita difficile accessu foret, ut ne alius quidē auro onustus adire posset. Idem quū ij qui circa Lathenem Olynthiū quererent atꝝ agrē ferrent, se à quibusdam Philippi ipsius familiarib. proditores appellari: Inepti, inquit, natura & agrestes sunt Macedones, utpote qui Scapham scapham uocēt. Filiū autē monebat, ut blandē mansuetēꝝ cum Macedonib. cōuersaretur, quò sibi multitudinis potentia compararet, donec alio regnante ipsi humano esse liceret. Ad hoc cōsulebat quoꝝ, ut eos qui potentes in ciuitatibus forent, & bonos & malos sibi cōciliaret, ac opus cum esset, bonis quidem uteretur, malis uerò abuteret. Sed Philoni Thebano, à quo & beneficijs affectus, & hospitio susceptus fuerat, quādo Thebis obses erat, quū nullum postea munus ab eo accipere uellet: Ne me, inquit, beneficentia & gratia superatū, ingenita mihi uincendi benefaciendo præstantia priues. Idem quū multos captiuos uenderet, indecorē tunica cōtracta sedens, unus ex ijs qui uendebant clamauit: Parce mihi Philippe, nam paternus tibi sum amicus. Et percōtante Philippo: Vnde ò homo, & quo modo? Propē, inquit, accedēs tibi dicā. Cum igitur propius adductus esset, Paulò, inquit, inferius chlamydē demitte: sic enim sedēs indecorē te habes. Tum Philippus: Ipsum dimittite, inquit, nam uerē beneuolus & amicus mihi esse ignorabat. Ad cœnā uerò ab hospite quodā in itinere inuitatus, quū multos secū adduceret, ac hospitē perturbatū uideret (neꝝ enim satis erat, quæ fuerat præparata) nunciū unicumꝝ amicorū præmittens monuit, placentæ locū relinquere. Illi uerò sic esse sibi persuadentes atꝝ expectantes, nō multū comederunt. Itaqꝝ omnibus quæ parata erāt suffecere. Idem Hipparchi Eubœensis mortē planē grauitertulit, ac quodam dicente, Attamen ille maturus decessit: Sibi quidem ipsi, inquit, sed mihi citò. Antè nanꝝ mori properauit, ꝝ dignam nostra amicitia gratiam à me receperit. Ab Alexandro autē cum se criminari accepisset, quod filios ex multis mulieribus tolleret: Ergo cum multos, inquit, habeas regni æmulos, & bonus euade & probus, ut nō mea, sed tua gratia regnū adipiscaris. Hortabat quoꝝ eum, ut Aristoteli operam daret ac philosophiæ: ne multa, inquit, eiusmodi agas, qualia me fecisse poenitet. Quū uerò quendam ex Antipatri amicis iudicū numero adscripsisset, posteaꝝ & barbam & capillos eum sibi inficere sensit, remouit, quod diceret eum qui in capillis infidus esset, dignū nō esse cui in negocijs fides haberetur. Quandam autē Machetæ causam cum ipse iudicaret, ac dormitans parum iuribus intendisset, ipsum contemnauit. Sed Macheta reclamante, se prouocare: indignatus, ad quem? ait. Et Machetas: Ad te ipsum ò rex, inquit, si uigilans attendensꝝ audieris. Tunc quidē Philippus surrexit. Sed cum ad se magis redisset, nossetꝝ iniuria Machetam affectū, iudiciū quidem nō rescidit, sed litis astimationem ipsi perfoluit. Harpalus uerò pro cognato & familiari Cratete iniuriarū accusato, cum dignū esse censeret ut multam quidem persolueret, sed à iudicio liberaret, ne cōuicijs afficeretur: Melius est, inquit, istum ipsum, quam nos propter istum male audire. Sed amicis agrē ferentibus, quod ipse à Peloponenibus beneficio affectis in olympicis ludis exhiberetur: Quid igitur, inquit, si male afficiantur? Diutiuscule uerò quū in castris dormisset, ac deinde surrexisset: Securē, inquit, dormiui: nam Antipater uigilabat. Rursus quū inter diu dormiret, ac Græci qui ad fores conuenerant, molestē ferrent atꝝ criminarent: Ne admiremini, Parmenio inquit, si nūc Philippus dormit: nam quādo uos dormiebatis, ille uigilabat. Quendā uerò cantorē cum inter cœnandū emendare uellet, ac de sonis loqui: Ne tibi tantum mali, cantor inquit, eueniat ò rex, ut me ista melius scias. Sed quo tempore ab Olympiade uxore filioꝝ Alexandro dissidebat, Demaratus Corinthius ad ipsum uenit, à quo rogatus, quo modo Græci mutuo se haberent: Nimium, inquit, Græcorū concordia tibi est curæ, cum proximi familiarissimicꝝ aduersus te ita habeant. Qua re prudentior factus, & ab ira cessauit, & illos sibi reconciliauit. Anus uerò paupercula cum dignū esse putaret se ab illo iudicari, & sæpenumero importuna esset, ocium sibi non esse dixit. Vetula uerò clamans: Ergo ne rex quidem sis, inquit. Sed ipse dictum admiratus, non illam modò, uerum alios quoꝝ è uestigio audiuit.

A LEXANDER adhuc puer, patre multa prosperè gerente, minimè quidem lætabat, sed ad pueros qui secū educabantur aiebat: Nimirū pater nihil mihi relinquet agendum. Pueris autē dicentibus: hæc nempe tibi acquirat. At quid prodest, inquit, si multa quidem habeamus, & ego faciā nihil? Agilis uerò & pedibus uelox quū esset, hortareturꝝ à patre, ut in Olympijs stadia curreret: Si quidē, ait, reges mecū sint certaturi. Puellā autē ad se sub intemptam noctē adductam, ut unā cubaret, interrogauit, cur tam serò? Ac illa cum respōdisset, se tantisper expectasse dum maritus cubitū iret, grauitertulit, quod

Relinquere locū placentæ.

C ferè ipsorum opera adulterium perpetrasset. Cum autem dijs sacrificaret, ac citra parlimo-
niam thura in ignes sapius iniiceret: Leonides pædagogus, Tam sumptuose, inquit, ô fi-
lii sacrificato, quæ thuriferâ subiugaueris regionē. Poritus igitur illa, hanc ad ipsum episto-
lam dedit: Misi tibi thuris & calix talenta centū, ne posthac in deos sis auarus, sciens nos
etiā aromatifera potitos esse regione. Apud Granicū uerò pugnaturus, Macedonas hor-
tabatur ut abundè cœnarēt, omniāq; in mediū cōferrent, tanq; postridie quæ hostiū essent
cœnaturi. Perillus autē quidam ex amicorū numero cum filiabus dotē petisset, quinquaginta
quidem talenta illū accipere iussit. Sed quū ille dixisset, decem satis esse: Tibi qui-
dem, inquit, accipere: sed mihi nequaq; satis est dare. Anaxarcho autē philosopho dispen-
satorē iussit quantū peteret dare. Sed quū dispensator dixisset, illum talenta centū petere:
Bene, inquit, facit, quū sciat se amicū habere qui tot elargiri & possit & uelit. Mileti uerò
quū multas athletarū statuas uidisset, qui in Olympijs Pythijsq; uicissent: Et ubinam, in-
quit, tanta ista erant corpora, quando barbari uestrā urbem obsidebant? Idem quū Ada,
Cariæ regina, bellaria & obsonia, à structoribus & coquis impendit elaborata, ad ipsum
quotidie mittere amaret, meliores aiebat sibi esse coquos & obsonatores, ad prædiū quidē
Alexandri coqui
& obsonatores. nocturnū iter, ad cœnam uerò prandij mediocritatē. Omnibus autē ad pugnā instructis
quū duces rogassent, Num quidnā ad hæc? nihil, inquit, nisi ut barbæ Macedonib. radan-
tur. Sed Parmenione admirante: An ignoras, inquit, in pugna nullū esse q; barbæ meliorē
captū? Quū uerò Darius innumera ei uellet dare talenta, Asiamq; ex æquo diuidere, di-
xissetq; Parmenio, Ego quidem accepissem, si Alexander essem: Et ego, inquit, per louē,
si Parmenio. Sed Dario respōdit: Neq; terrā duos soles, neq; Asiam duos reges tolerare.
Apud Arbella uerò quū aduersus decies centena hominū millia de rerū summa periclitata
turus esset, amici ipsum adire, ac milites accusauere, quod in tenorij colloquerent, sta-
tuerentq; se nihil ipsiorū in regiū tabernaculū relatuos, sed sibi ipsis lucraturus. Tum il-
le ridens, bona, inquit, nunciatis: nam uirorū ad uincendū, nō fugiendū præparatorū col-
locationes audio. Ac multū quidem militū ad ipsum accedentes dicebant: O rex confide,
neq; hostiū multitudinē time, neq; enim pedorē nostrū tolerabūt. Sed instructo iam exer-
citu quū militem quendam uidisset iaculū amento religantē, ex acie ut inuilem expulit,
D quippe qui tunc se instrueret, quū armis utendum esset. A matre uerò epistolā, accusatio-
nes secretas in Antipatrū calumniasq; continentē, unā cum Hephæstione, uti cōsueuerat,
legens, nihil quidem illum prohibuit, sed posteaq; perlegit, anulum sibi detraxit, ac illius
ori sigillum imposuit. Iouis autem filius in Ammonis templo quum à sacerdote foret ap-
pellatus, Nihil, inquit, est mirandum: nam Iupiter omnium natura pater est, qui optimū
quenq; sibi adoptat. Sed quum sagittæ ictu erus ipsi foret uulneratum, multiq; eorum qui
illum sæpenumero Deum appellare cōsueuerant, accurrissent: serena fronte, hic quidem,
inquit, sanguis est, ut uidetis, & non liquor, ut canit Homerus,
Qualem coelicolæ diuī miserefluentem.

Quibusdam uerò Antipatri frugalitatem laudantibus, quippe qui durè asperēq; uiueret:
Antipater, inquit, albis quidem extrinsecus indutus est, intus autem purpureus est totus.
Idem per hyemē & frigus quū in conuiuio apud amicū esset, focusq; paruus ac parū ignis
foret illatum, uel ligna, uel thus iniici iussit. Antipatrides uerò quum formosā psaltriā
adduxisset ad cœnam, commotus facie in eam Alexander, Antipatridem ipsum interro-
gauit, an mulieris amore teneretur. Isq; confessus quum esset, O scelestē, inquit, nō è con-
uiuio statim abduces mulierem? Sed Pythonem Euij tibicinis cōcubinum quum Cassan-
der uel conaretur osculari, idq; Alexander animaduertet ægrè ferentem Euium, indigna-
tus in Cassandrum exiliuit clamans: Ergo ne amari quidem per nos quenquam licet? Di-
mittente autē ipso ex Macedonibus ualeudinarios & mutilatos ad mare, delatus est qui-
dam qui seipsum inter ægrotos scripserat, non ægrotans. In Alexandri conspectum igitur
quum uenisset, ac examinatus, se ob amorem Telesippæ ad mare abeuntis simulasse con-
fessus esset, interrogauit Alexander, qui cum de Telesippa loquendū foret. Sed cum acce-
pisset illam esse liberam: Ergo ô Antigene, dixit, sua deamus Telesippæ ut nobiscum ma-
neat: nam cogere cum libera sit, nostrum nō est. Græcos uerò mercede ab hostibus condu-
ctos quū cepisset, Athenienses quidē & Thessalos in cōpedibus seruari iussit, ut qui mer-
cede militarēt, quū & illi ex publico uictū haberent, & hi terram, quam fertilissimā possi-
derent, nō colerent. Dimisit uerò Thebanos, inquit: Solis his neq; urbs, neq; ager à no-
bis relictus est. Sed Indū qui optimè sagittare uidebat, dicereturq; uel per anulū sagittas
esse missurus, cū cepisset, artē ostentare iussit: quod quū ille nollet, indignatus ut necare
impe

A imperauit. Cum igitur ad supplicium is duceretur, ad lictores conuersus, dixit se permultos
dies nō exercuisse, ac ne aberraret timuisse. Id uerò cum Alexander accepisset, miratus est,
ac datis muneribus eum liberauit, quia mori maluisset, quam gloria indignus uideri. Ta-
xiles autē unus ex Indorū regibus, cum obuiam Alexandro factus ipsum præmoneret, ne
secum pugnaret bellumue gereret, sed si inferior esset, beneficium acciperet: sin superior,
conferret: Imò uerò, inquit, de hoc pugnandum est, uter benefaciens superior sit. De pe-
tra uerò quæ in Indis Aornus uocatur, cum audisset locum captu difficilem esse, sed eum
qui teneret timidum: Nunc, inquit, locus captus est facilis. Idem, posteaq; alius petram te-
nens quæ minimè capi posse uidebat, seipsum ei tradidit, nō solum suæ regioni illum do-
minari iussit, sed alia quoq; loca adiecit, inquit: Homo hic mihi sapere uidetur, qui se
probo uiro quam munito loco credere maluerit. Sed post captam petram amicis dicenti-
bus, Herculem rebus gestis ab ipso superatum: At ego, inquit, mea gesta cum imperio,
ne uno quidem uerbo cum Herculis gestis arbitror conferenda. Idem amicorū quosdam,
quos in tesserarū ludo senserat nō iocari, multauit. Ac ex primis quidem potētissimisq;
amicis Craterum maximè honorare, Hephæstionem uerò amare uidebatur. Nam Cra-
terus quidem, aiebat, regis amicus est, sed Hephæstionem Alexandri. Xenocrati autem
philosopho quinquaginta quum misisset talenta, isq; non accepisset, quod diceret se illis
nō indigere, percontatus est, an ne amicū quidem Xenocrates haberet: nam mihi, in-
quit, Darij diuitiæ uix satis in amicos fuere. Posteaq; autē Porus ab ipso rogatus post pu-
gnam, Quomodo te utar? Regiē, respondit. Ac iterū percontatus: nunquid aliud? Omnia
dixit, in ipso regiē insunt: admiratus hominis & prudentiam & fortitudinē, maiorē illi re-
gionem ea quam prius tenuerat adiecit. Idem à quodam se uituperari audiens: Regiū est,
inquit, cum benefeceris, male audire. Moriens autē cum ad amicos respexisset: Magnū,
inquit, mihi epitaphiū uideo futurū. Posteaq; uerò mortuus est Alexander, Demades ora-
tor aiebat se uidere Macedonū exercitum duce fraudatum, Cyclopi similem ex cæcato.

PT O L E M A E V S Lagi sæpenumero apud amicos & cœnabat & dormiebat: ac si quan-
do cœnam ipse præberet, illorum utebatur rebus, commodatō accipiens pocula, lectos,
B mensas: nam ipse plura non possidebat, quam quæ necessaria forent, cum ditare, quam di-
tescere magis regium esse dicitaret.

AN T I G O N V S pecunias acriter exigens, cum quidam dixisset, At Alexander talis non
erat: Et meritò, inquit, nam ille Asiam demetebat, ego uerò stipula lego. Quosdam uerò
militum thoracatos & galeatos cum pila ludentes uidisset, perq; lætatus est, ac illorū du-
ces ad se uocauit laudaturus. Sed cum ipsos bibere accepisset, eorū ducatus militibus ip-
sis tradidit. Admirantibus autē omnibus, quod senex effectus bene ac mansuetè rebus u-
teretur: Prius, inquit, potentia mihi opus erat, nūc uerò gloria & beneuolentia. Idem Phi-
lippo filio multis presentibus rogante, quādo castra moturus esset: Ecquid times, inquit,
ne solus tubam non audias? Cum uerò adolescens ipse instaret, ut ad uiduam tres formo-
sas habentē filias diuerteret, præfecto hospitij ad se uocato, Filium, inquit, meum ex lo-
corum angustijs nō exigens? Morbo autē diuturno cum laborasset, conualuissetq;: Nihil,
inquit, peius: hæc enim ægrotatio nos admonuit, ne multum efferamur, cum mortales si-
mus. Hermodotus uerò cum in poematis ipsum Solis filium scripserat: In hoc Lasanifer,
inquit, qui mihi matulam porrigit, tibi nō astipulatur. Quidam autē quū dixisset, omnia
regibus & honesta & iusta esse: Per Iouem, inquit, regibus barbarorū, sed nobis sola hone-
sta sunt honesta, & iusta sola iusta. Marfias uerò frater quum litem ageret, censeretq; sibi
domi iudiciū institui: Melius, inquit, in foro erit, & cum ceteris audientibus, si nihil iniuste a-
gimus. Per hyemem uerò in locis rerum necessariarū penuria laborantibus aliquando ca-
stra ponere coactus est: ubi quum è militibus quidam in ipsum conuicia factarent, igno-
rantes illum propè esse, tentorio uirga patefacto: Flebitis, inquit, nisi longius remoti ma-
le nobis dicetis. Idem Aristodemo quodam ex amicis, qui natus è coquo putabatur, con-
sulente sibi, ut sumptus munerāq; diminueret: Verba tua, inquit, Aristodeme ius olent.
Quum uerò Athenienses ipsius seruum honorantes tanquam liberum ciuitate donas-
sent: Non unum, inquit, Atheniensem uelim à me uerberari. Quidam autem adolescens
Anaximenis rhetoris discipulus, cum orationem præmeditatam cum apparatu coram eo
haberet, nescio quid intelligere uolens percontatus est. Sed quū adolescens reticuisset:
Quid ais, inquit? hæc ne sunt in tabulis scripta? Sed alterū audiens rhetorē dicentē: Anni
tempus niuem iaciens aduentu suo effecisse, ut herba regio uacaret: Non, inquit, me
utturba uti cessabis? Thrasylus uerò Cynicus quum ab eo drachmam petisset: At regi,

inquit, hoc dare non conuenit. Sed illo subijciente: Da igitur mihi talentū: Atqui Cynicum, inquit, hoc accipere non decet. Demetriū autem filium magna cum classe ac exercitu mittens ad Græcos liberandos, aiebat, Gloriā à Græciā, ueluti à specula faculam in totum terrarum orbem accendi. Sed Antagoras poëta cum elixaret congrum, ipseque patellam quateret, post illum stans Antigonus: Putās ne, inquit, Homerum, o Antagora, cum Agamemnonis gesta scriberet, congrum elixasset? Tum Antagoras: Et tu, inquit, o rex, putās ne Agamemnonē talia gerentem curasse, num quis in exercitu cōgrum coqueret? Mithridatem uero aureā melle mētem demerere cum per somniū uidisset, eum interficere decreuit. Et cum id Demetrio filio aperuisset, iureiurādo ut taceret adegit. Sed Demetrius apud mare cum Mithridate unā deambulans, hastæ cuspidē in litore scripsit, Fuge Mithridates. Quod planē cum is percipisset, in Pontum fugit, ibique regnauit.

DEMETRIVS Rhodios obsidēs, Protogenis pictoris tabulā, in qua Ialyson, id est, imaginem Liberi patris pingebat, quodam in suburbio cepit. Rhodius igitur per præconem repetentibus, utque tabulæ parceret deprecantibus, respōdit se potius paternas imagines, quam illam picturā esse corrupturū. Cum autem fœdera cum Rhodijs ipsis percussisset, machinam Helepolin, à capiendis urbibus dictam, apud illos reliquit, quæ & fixæ magnificentiæ, & illorum fortitudinis mōnumentū esset. Post Atheniensium uero defectionem cum urbem cepisset, quæ iam propter annonæ penuriam malè habebat, è uestigio cōcione aduocata frumentum ipsis dedit. Sed cum in concione uerba faceret, in barbarismū incidit: cumque eorum quidam qui sedebant acclamasset, quomodo uerbum illud erat pronunciandum: Igitur huius quoque emendationis gratiā, inquit, uobis alia quinque modiorum millia dono.

ANTIGONVS secundus capto patre Demetrio, cum ab eo iussus esset amicorū quodam missio, neque obedire, neque urbibus cedere, si quid à Seleuco adactus scripsisset: ad Seleucum ipsum scripsit, se ipsi & toto regno cessurum, & seipsum obsidem traditurū, si Demetrium patrem liberaret. Pugnaturus autem cōtra Ptolemæi duces, cum dixisset gubernator, multo plures hostium esse naues: Meipsum præsentem, inquit, contra quot naues opponis? Inuadentibus uero hostibus cum aliquando cederet: Non equidem, inquit, fugio, sed utile quod retrō situm est sequor. Cum autem adolescens fortis quidem patris filius, sed qui non ualde bonus ipse miles uideretur esse, patris stipendiā rogaret: At ego, inquit, adolescens propter cuiusque utilitatē, nō propter paternā fortitudinē stipendiā ac munera trado. Zenone autem Citiæo mortuo, quem maximè philosophorum admirabatur, theatrum suorum gestorum sublatum esse aiebat.

LYSIMACHVS in Thraciā à Dromacheta superatus, cum seipsum exercitumque propter sitim tradidisset, posteaque bibit captiuus iam effectus: O dii, inquit, quam paruæ uoluptatis causa meipsum ex rege seruum effeci. Philippidi autē Comico poëta, amico & familiari suo cum dixisset, Cuius tererum mearū participem facio? Ille cuiuslibet, respondit, præterquam secretarum.

ANTIPATER cum Parmenionī mortē ab Alexandro illatā accepisset: Si quidem Alexandro, inquit, Parmenio insidiatus est, cui fidendū: sin minus, quid agendum? Demade autē iam seniore factio: uelut, inquit, ex immolata uictima, ueter solus & lingua superest.

ANTIOCHVS tertius ad ciuitates scripsit, si quid contra leges per literas facere iusserit, ne sibi tanquam ignaro pareat. Diane uero sacerdotē intuitus, cum formosissima fuisset uisa, statim Epheso recessit, ne præter animi sententiā aliquid impij perpetrare cogeretur.

ANTIOCHVS cognomento Hierax, aduersus Seleucū fratrem de regno bellū gerebat. Sed cum Seleucus à Gallogræcis uictus nusquam appareret, ac trucidatus putaretur, deposita purpura Antiochus pullum sumpsit amictum. Paulō post uero audiens fratrem saluū esse, & dijs supplicationes fecit, & sibi subditas ciuitates coronari iussit.

EUMENES à Perseo insidijs petitus perisse uisus est. Ea uero fama Pergamum perlata, Attaluseius frater sumpto diademate, ac eiusdem accepta uxore cœpit regnare. Sed cum fratrem aduentare audisset, deposito diademate, sumptoque iaculo, cum alijs satellitibus obuiam illi (ut solebat) processit. Eum uero Eumenes iucundè amplexus, in aurem illi dixit: Ne properes meam ante uxorem ducere, quam me mortuum uideas. Neque aliud per totam uitam suspectum aut dixit, aut fecit: quinetiam moriens & uxorem & regnum illi reliquit. Quapropter ille quidem ex suis ipsius liberis nullum educauit, cum multos sustulisset, sed Eumenis filio, cum ad ætatem peruenisset, regnum adhuc uiuens tradidit.

PYRRHVS Epirotarum rex à filijs adhuc pueris interrogatus, cui nam regnū esset restitutus?

Aturus: Quicquid est uobis, inquit, acutiore habuerit gladiū. Rogatus autē, utrum Python, an Caphisius melior tibicen esset: Polyperches, inquit, imperator. Cum Romanis uero congressus, bis quidem uictoria parta, sed multis & amicorū & ducum amissis: Si uno, inquit, prælio Romanos iterū uicerimus, peribimus. Siciliæ autē potiundæ spe frustratus, cum illinc soluisset, ad amicos retrō cōuersus: Qualē, inquit, Romanis & Carthaginensibus palæstram relinquitimus? Militibus uero aquilā eum appellatibus, Ecquid nō debeo uestris armis, inquit, ut uelocibus alis in altum tolli? Idem cum audisset, à quibusdam iuuenibus se inter cōpotandum multis cōuicijs maledictisque laceratū, iussit omnes ad se per diem adduci: cumque adducti forent primū interrogauit, an illa de se dixissent. Tum ex illis unus: Hæc, inquit, o rex, sed multo plura his dixissemus, si plus uini habuissemus.

ANTIOCHVS, qui secundò aduersus Parthos exercitū duxit, cum in uenatione quadā studio persequendi ferā ab amicis & seruis aberrasset, in casam pauperiorū hominū ignotus intrauit: ac inter cœnandū cum de rege sermonē iniēcisset, audiuit, aliās bonū quidē esse, sed amicis flagitiosis utentem plurima negligere, sæpeque illa quæ sunt necessaria nihil curare, quod uenationis nimium esset studiosus. ac tunc quidem tacuit. Sed posteaque satellites simul cum die ad casam illam uenerūt, cognitus allata purpura & diademate: Nimirū, inquit, ex quo die uos sumpsi, heri primū uera de me ipso uerba audiui. Hierosolyma uero obsidens cum Iudæi maximo illi festo septem dierū inducias petissent, non illas modo cōcessit, uerū tauros quoque cornibus auratis instructos, odorumque & aromatum copiam usque ad portas cum pompa egit, ac uictimis illorum sacerdotibus traditis, in castra reuersus est. Quapropter Iudæi admiratione tantā liberalitatis ducti, statim post festū seipso illi dederūt.

THEMISTOCLES adhuc adolescens, in cōpotationibus & cum mulieribus uersabatur: sed posteaquā Miltiades imperator in Marathone barbaros debellauit, non erat Themistoclem deprehendere quicquid indecorē agentem. Admirantibus uero mutationem, dicebat: Non sinit me dormire torpescere uel Miltiadis trophæum. Interrogatus autē, utrum potius Achilles, an Homerus esse uellet: Tu uero, inquit, utrū esse malle uictor in Olympijs, an uictorum præco? Xerxe autem cum classe contra Græciam descendente, ueritus ne populi princeps Epicydes, que tuosus homo & timidus, imperator creatus urbem perderet, argento persuasit ut prætura abstineret. Idem cum Adimantus prælio nauali decernere non auderet, ac Themistocli ad hoc Græcos inuitanti incitantique diceret: o Themistocles, qui in certaminibus ante alios insurgunt, semper flagris cedunt: Etiam, inquit, o Adimante, sed ne eos quidem qui posteriores ac inferiores sunt, coronant. Verūm Eurybiades cum baculum sustulisset tanquam percussurus: Percute quidem inquit, sed audi. Eurybiadi nō autem persuadens ut in locorū angustijs pugnam naualem cōmitteret, ad barbarum clam misit monens, ne Græcos timeret fugientes. Sed posteaque persuasus ille uictus est, quod illi pugna nauali decertasset ubi Græcis expediebat, rursus ad ipsum misit, hortatus ut ad Hellepontū quæ uelocissimè recurreret: Græcos enim de soluendo ponte cogitare, ut Græciam seruaus, illum seruare uideretur. Seriphius autē quidam cum in eum dixisset, non uirtute sua, sed propter urbis gloriam clarū esse: Vera, inquit, narras: nam neque ego Seriphius si forem, clarus euasissem, neque tu si Atheniensis. Antiphate autem illo pulchro antea quidem Themistoclem auersante ac contemnente, sed posteaque magnam adeptus est gloriā, accedente & adulate: O adolescēs, inquit, sero quidem utriusque, sed tamen respiciamus. Ad Simonidem uero quoddam iudicium minus iustum efflagitantem, dixit: Neque illum esse bonum poëtam posse, si præter numerum caneret: neque se bonum principem, si præter legem iudicaret. Filium autem qui matri in delicijs erat, plurimum Græcorum omnium posse colligebat. Nam Græcorū imperitō Athenienses potiri aiebat, se Atheniensium, sui matrem filius, at illum matris. Idem quum ex his qui filiam suam uxorem petebant, diuiti probum prætulisset, uerū dicebat se malle pecuniarū indigentem, quam pecunias uiri. Prædium autem uentens proclamari iussit, bonum quoque uicinum habere. Atheniensibus uero eum uisuperantibus: Quid tumultuamini, inquit, ab hisdem beneficio sepius affecti? Ac platanis quidem se similem esse dicebat, ad quas tempestate deprehensi confugiunt, sed adueniente serenitate illas prætereuntes uellicant atque discerpunt, necnon cōuicijs prosequuntur. Eretrienfes autem irridens aiebat, gladium quidem sicut Teuthidas habere, sed cor non habere. Posteaquā uero Athenis primum, deinde ex Græciā quoque pulsus fuit, cum ad Persarum regem ascendisset, ac loqui iussus esset, orationē uarijs pictisque stragulis similem esse dixit: ut enim illa, sic hanc extantam ostentare imagines & figuras, contractam uero occultare atque delere. Itaque & annum petijt, quo Persica

Princeps præter legem iudicans, minimè bonus.

C lingua percepta, per seipsum, & non per alium, cum rege ipso colloqui posset. Multis autem muneribus a rege honestatus, & cito locupletatus, ad liberos, O pueri, inquit, perditieramus, nisi perissemus.

MYRONIDES aduersus Boeotios exercitum ducens, nunciauit Atheniensibus egrediendum esse. Sed cum hora instaret, ac turmarum praefecti dicerent, omnes nondum adesse: Adsum, inquit, qui sum pugnaturi. Vnusque illis promptis, hostes superauit.

ARISTIDES cognomento Iustus, opinione sua rempub. semper administrabat, sollicitatesque fugiebat, ueluti potentia ex amicis parta ad iniquè agendum instigante. Sed cum Athenienses in ipsum testaceis suffragiis ex urbe pellendum concitati forent, ac illiteratus homo & agrestis testam gerens ad ipsum accessisset, rogans ut nomen Aristidis in testa ipsa describeret, Cognoscis nempe Aristidè? inquit. Et cum homo dixisset, se quidè non cognoscere, sed Iusti cognomè molestè ferre, tacens nomen teste inscripsit ac reddidit. Cum Themistocle autè cui inimicus erat, orator missus: Vis ne, inquit, o Themistocles, in finibus inimicitias relinquamus? Nam si uidebitur, cum reueri fuerimus illas resumemus. Cum uerò tributa Graecis statuisset, tãdò pauperior rediit, quantum in ipsam peregrinationè impendit. Sed cum ij uersus, quos Aeschylus de Amphiarao fecerat, in theatro canerent:

Nam uult uir esse, non uideri, hic optimus,

Qui mentis altae fructiferam sulcans segetem,

Consulta callens germinat grauisima. omnes in Aristidem oculos coniecerunt.

PERICLES quotiescunque exercitus dux creatus esset, paludamentum assumens haec si hispsi dicebat: Pericles animaduerte, liberis es imperatorus & Graecis, & Atheniensibus. Iubebat autem Athenienses Aeginam tollere, tanquam Piræi lippitudinem. Ad amicum uerò quendam testimonium falsum, cui & iusiurandum inesset, rogantem: Vsq; ad aras, inquit, mihi amico esse licet. Idem moriturus cum esset, seipsum beatum esse aiebat, quod Atheniensium nemo sua causa pullam uestem induisset.

ALCIBIADES adhuc puer, cum in palaestra eo captu comprehensus esset, quem effugere nequiret, momordit colluctantis manum. Sed cum ille dixisset, mordes ut foeminae:

D Minimè, inquit, sed ut leones. Habens autem quam pulcherrimum canem, quem septem millibus drachmarum emerat, caudam illi recidit, ut Athenienses, inquit, hoc de me loquantur, & aliud nihil curiosius inuestigent. Idem ad literarum ludum cum accessisset, Illiada postulauit. At magistro se nihil Homeri habere dicente, illi incusso pugno recessit. Ad Periclis autem fores cum uenisset, audiens illum non esse ociosum, sed considerare quonam modo Atheniensibus rationes reddat: Non melius erat, inquit, considerare quo modo non reddat? Cum autem ad iudicium capitale ab Atheniensibus è Sicilia uocaretur, seipsum abscondit, quod diceret eum stultum esse, qui accusatus cum liceat fugere, quærat ab solui & liberari. Sed cum quidam dixisset: Non credis patriæ de te ipso iudicium? Ego qui dem, ait, ne matri quidem, ne fortè ignorans pro calculo albo nigrum ferat. Idem cum audisset, se cum socijs morti adiudicatum esse: At, inquit, declarabimus ipsis nos uiuere. Itaque ad Lacedaemonios profectus, Decelicum in Athenienses bellum excitauit.

LAMACHVS quædam turmae ducem in errorem lapsum obiurgabat, qui cum dixisset, se postea nunquam id esse facturum: Atqui non est in bello, inquit, bis peccare.

IPHICRATES cum tutoris filius esse putaret, omnibus quidem contemptui erat, sed in precio tunc primū esse coepit, quū uulneratus hostem simul cum armis correptū in triremē suam uiuentē transtulit. Ceterū in amico & socio loco castra ponens, & uallum iaciens, & fossam diligenter circūducens; ad eum qui dixerat, Quid enim timemus? turpissimā quidem esse dixit imperatoris uocem, Non expectaram. Aciem uerò contra barbaros instruens, se uereri aiebat, ne Iphicratem ignorent, qui alios stupefaciat hostes. Idem iudicium capitis subire coactus, ad calumniatorē dixit: Quid facis o homo, qui bello urbem circumstante, de me, & non mecum sua deas consultare? In Harmodij uerò, Harmodij illius prisici abnepotem, in generis ignobilitatē conuicia sibi ingerentē dixit: Meum quidem genus a me incipit, sed tuum in te desinit. Oratore autem quidam ipsum in concione interrogante: Quis tu es qui tantopere superbis? eques an sagittarius? an pedes? an scutifer? Nullus horum, inquit, sed qui omnibus his imperare sciam.

TIMOTHEVS existimabatur fortunatus esse imperator, ac idcirco ei quidam inuidentes, pingebant urbes in nassam illi dormienti ultro ingredientes. Timotheus igitur aiebat: Si tantas urbes dormiens capio, quid me facturū putetis expergefactū? Quodam autē ex temerarijs imperatorib. uulnus Atheniensib. ostentante: At me, inquit, cum uester essem

contra

A contra Samios imperator, puduit catapultæ telum prope me cecidisse. Oratoribus uerò Charetem extollentib. dignumque esse Atheniensium imperatorē censentibus: Non imperatorem, Timotheus inquit, sed qui strata imperatori ferat.

CHABRIAS eos dicitabat optimos esse imperatores, qui hostiū res quoptimè nossent. Proditionis autē unā cum Iphicrate accusatus, ab Iphicrate ipso reprehendebatur, quod de uita periclitans & in gymnasium iret, & hora consueta pranderet: Ergo si quid Athenienses, Chabrias inquit, de nobis statuerint, te quidem squalidū & ieiunū, me uerò pransum & perunctum necabunt. Dicitare etiā solebat, formidabiliorē esse ceruorum exercitum duce leone, quam leonum ceruo imperante. Hegeippo Crobelo appellato Athenienses in Philippum concitante, quidam è concione succlamauit, Bellum inuehes: Etiam per louem, inquit, & nigra uestimenta, & publicas funerum elationes, & funebres orationes, si liberi sumus uicturi, neque Macedonum imperata facturi.

PYTHEAS quū adhuc esset adolescens, in concionē processit, ijs contradicturus decretis, quæ de Alexandro scribebant. Sed quū quidā dixisset: Tu quū adeo iuuenis sis, de tantis rebus audes loqui? Atqui Alexander, inquit, quem decernitis deum, me iunior est.

PHOCION Atheniēsis neque ridens, neque lachrymas ab ullo unquam est uisus. Sed quū quidam in concione dixisset, Consideranti similis uideris o Phocion: Rectè, inquit, hoc coniectas: nam considero, si quid eorum quæ sum apud Athenienses dicturus, omittēre ac recidere possim. Cum autem oraculum Atheniensibus datum esset, unum in urbe esse qui sententijs omnium aduersaretur, Atheniensesque quisnam esset, querendum iuberent, Phocion se eum esse professus est: nam soli sibi nihil eorum placere, quæ uulgus & ageret & diceret. Cum uerò apud populum sententiam dicens aliquando approbaretur, uideretque omnes pariter orationi suæ assentientes, ad amicos conuersus: Num quid mali, inquit, forsitan imprudens dixi? Ceterum Atheniensibus collationes pecuniæ ad sacrificium quoddam petentibus, quum alij quidem conferrent, sepe & ipse rogatus: Erubescerem, inquit, si uobis darem, huic autem non redderē, simul indicans sceneratorem. Cum uerò Demosthenes orator dixisset, Te Atheniēses si insaniērint necabūt: Te uerò, inquit, per louem, si resipuerint. Sed quem Aristogiton sycophanta condemnatus in carcere moriturus esset, rogaretque Phocionem ut ad se ueniret, amicique ipsum ad improbum hominem ire non permitterent: Et ubinam, inquit, Aristogitonem quispiam iucundius alloquatū? Byzantijs uerò quum Athenienses irascerentur, quod Charetem non admisisset in urbem, cum copijs auxilio sibi missus aduersus Philippū, dixissetque Phocion, oportere non socijs irasci diffidentibus, sed imperatoribus fide carentibus, imperator ipse fuit delectus: qui à Byzantijs quidem admittus, effecit ut re infecta Philippus abiret. Idem quum Alexander centum ipsi talenta dono misisset, eos qui attulerant interrogauit: Cur nam quum multi alij sint Athenienses, mihi soli hæc donat Alexander? Illis autem respondentibus, quod solum te bonum esse probumque existimat: Igitur me, inquit, talem & uideri & esse permittat. Alexandro autem trimes ab Atheniensibus petente, quum populus nominatim Phocionem prodire, atque sententiam dicere iuberet, posteaquam surrexit, Consulo igitur uobis, inquit, ut uel armis uincatis, uel uictoribus amici sitis. Sed quum de morte Alexandri incerto autore uerba factarentur, oratoresque è uestigio in suggestū prosilirent, neque morari, sed quamprimū bellum gerere suaderēt, Phocion differendum ac certius cognoscendum esse censebat: Si namque, aiebat, hodie mortuus est, cras quoque & semper mortuus erit. Verum Leosthene ciuitatē in bellum intijciente; quod illam nosset spe præclara ad nomen libertatis imperijque elatam, illius uerba cupressis similia esse dicebat: nam pul-

Verba cupressis similia.

chrae & sublimes quum sint, fructum non habent. Sed prima quum ad uota successissent; ac ciuitas ob nuncios rerum bene gestarum dijs supplicaret, interrogatus an ea sic gesta esse uellet, hæc quidem esse gesta inquit, illa uerò consultata. Ceterum Macedonibus Articam ingressis, maritimamque deprædantibus, eduxit iuuentutem: & cum multi ad ipsum concurrerent, hortantes ut collem occuparet, aciemque illic instrueret: O Hercules, inquit, quam multos uideo imperatores, milites autem paucos. Sic tamen congressus uicit, ac Nicionem Macedonum ducem interemit. Verum haud multo post Athenienses bello superati, præsidium Antipatri admiserunt. Cum uerò Menillus præsidij princeps Phocioni pecunias dono daret, indignatus dixit: Neque illum Alexandro meliorem esse, & causam quam nunc accipiat, cum tunc non acceperit, peiorē esse. Ac Antipater quidē aiebat, se ex duobus amicis quos Athenis haberet, neque Phocionem persuasisse ut acciperet, neque Demadem satiasse quum daret. Antipater uerò quum ipsum rogaret, ut nescio quid iniusti face-

Cret: Non potes, inquit, o Antipater, Phocione & amico & assentatore uti. Sed post Antipatri mortem quum Athenienses democratiam renouassent, Phocion cum amicis in concione morti fuit adiudicatus. Alij igitur stantes quidem ducebantur: Phocioni uero, qui cum silentio procedebat, quidam ex inimicis obuia factus in os expuit. Tum ipse ad magistratus respiciens: Non aliquis istum, ait, indecore se gerentem coercebit. Cum autem unus eorum qui cum ipso erant morituri, lamentaretur, atque indignaretur: Non amas, inquit, o Euippe, cum Phocione mori? Sed cum cicuta calix iam allatus esset, interrogatus, num quid ad filium diceret: Ego tibi, inquit, mando rogoque, ne quid Atheniensibus harum rerum memoria irascaris.

PISI STRATVS Atheniensium tyrannus, cum ex amicis quidam ab ipso defecissent, ac Phylon occupassent, ad illos uenit stratum colligati ipse portans. Sed illis interrogantibus quid uellet: Si uobis, inquit, persuasero, ut abducam: sin minus, ut uobiscum maneam: propter hoc enim cum sarcinis ueni. Calumniata uero apud ipsum matre, quod adolescentem quendam adamaret, cum quo timente ac multum renuente clam consuetudinem haberet, uocauit ad coenam adolescentem, coenatumque interrogauit, quomodo fuisset exceptus. Illo autem opipare dicente: Talia, inquit, quotidie tibi erunt, si matri meam gratam feceris. Thrasylbulus uero ipsius filiam amans, cum obuiam factus osculatus foret, ac ipse in illum ab uxore concitaretur: Si qui nos amant, inquit, odio prosequemur, quid ijs qui oderunt faciemus? Ac Thrasylbulus quidem uirginem dedit uxorem. Comestatores autem quidam in ipsius uxorem cum incidissent, multaque lasciuie ac perulenter & fecissent & dixissent, ac postridie Pisistratum stantes deprecarentur ut sibi ignosceret: Vos quidem, inquit, ut modesti sitis curate, sed uxor mea prorsus domo, nusquam heri profecta est. Idem rogantibus filiis, quum ipse aliam ducturus esset uxorem, nunquid ipsos accusaret: Mini me quidem ait, sed laudo, uoloque & alios mihi tales filios nasci.

Libros legere, principibus in primis utile.

DEMETRIVS Phalereus Ptolemaum regem admonerat, ut conscriptos de regno imperioque libros compararet atque lectiraret: nam quae amici non audent reges monere, ea in libris descripta esse.

LYCVRGVS Lacedaemonius ciues nutriendae comae assuescivit, quod diceret, pulchros quidem coma fieri decentiores, deformes autem formidabiliores. Ad eum uero qui ad democratiam in urbe constituendam hortabatur: Tu igitur primus, inquit, in domo tua statue democratiam. Caeterum domos humiles serra tantum & securi struere iubebat: pudere namque in humiles casas pocula, lectosque ac mensas preciosas inferre. Pugnis autem & pancratio certare prohibuit, ut ne ludentes quidem defatigari consuescerent. Sapientis quoque aduersus eosdem militare uetuit, ne hostes efficerentur bellicosiores. Quare uulnere postea Agesilao, Antalcidas dixit, praeclearae disciplinae praemia ipsum a Thebanis accipere, qui illos bellum inuitos gerere docuisset.

Helotes serui Lacedaemoniorum.

CHARILLVS rex interrogatus, cur tam paucas leges Lycurgus tulisset: respondit, eos qui paucis uerbis utantur, haudquaquam multis legibus indigere. Helotum uero quidam cum audacius asperiusque se cum illo gereret: Per deos, inquit, te interfecissem, nisi iratus essem. Ad eum autem qui percortatus est, cur comam Lacedaemonij gestent: Quia ex omnibus, inquit, ornatibus hic est minime sumptuosus.

TELECLVS rex ad fratrem ciues criminantem, quod asperius secum quam cum illo se gereret: Tu namque, ait, iniurias pati nescis.

THEOPOMPVVS in quadam urbe ad eum qui sibi murum ostentabat, & interrogabat, num pulcher & altus uideretur: Minimè, si mulierum est, inquit.

ARCHIDAMVS in Peloponesiaco bello rogantibus socijs ut sibi tributa determinarentur: respondit, bellum non pasci determinatis.

BRASIDAS cum in caricis murum cepisset, morsus dimisit. Deinde ad eos qui aderant: Nil est, inquit, tam paruum, quod se non seruet, dum audeat ulcisci aggredientes. Sed in pugna percutum iaculo percussus, cum è uulnere hastam extraxisset, illa ipsa hostem uulneratum interemit. Sed rogatus quomodo uulneratus fuisset: Scuto, inquit, me prodecente. Postquam uero liberatis ijs Graecis, qui in Thracia erant, cecidit, legati Lacedaemonem misit, ad Brasidam quoque ipsius matrem acceperunt: quae primum quidem eos interroga- uit, an bene Brasidas obiisset: ac laudantibus quidem illum Thracibus, dicentibusque, nullum alium talem fore: Ignoratis, inquit, o hospites: nam Brasidas quidem fortis erat, sed Lacedaemon multos habet illo fortiores.

AGIS rex dicitabat, Lacedaemonios interrogare non quot sunt, sed ubi sunt hostes.

Apud

A Apud Mantineam uero dum pugnare cum hostibus, qui plures erant, prohiberetur: Necessè est, inquit, cum multis pugnare, qui multis uelit imperare. Cum autem Elai laudarentur, quod in Olympijs praecclare se gererent: Quid mirum, inquit, faciunt, si quinto quoque anno per unum diem iustitia utuntur? Sed illis in laudando perseverantibus: Quid mirandum, inquit, si in re bona, bene utuntur iustitia? In hominem uero improbum saepe interrogantem, quis Spartiata optimus esset: qui tui dissimillimus est, inquit. Sed alio interrogante, quot essent Lacedaemonij: Quot, inquit, ad malos arcendos satis sunt. Cum autem ab alio idem quaereretur: Multi, inquit, tibi uidebuntur, si pugnantes ipsos spectaueris.

LYSANDE R uestes preciosas, quas Dionysius Siciliae tyrannus suis filiabus miserat, non accepit, quod diceret se uereri, ne illis induta deformiores uiderentur. In eos autem a quibus uituperabatur, ut Hercule indignus, quod dolo plerumque ageret, dicebat: Quod leonina pellis non peruenit, uulpinam esse assuendam. Sed aduersus Argiuos, qui iustiora quam Lacedaemonij de quo contendebant loco dicere uidebant, districto gladio inquit: Qui huius est dominus, optime de finibus, disserit. Lacedaemonios uero Corinthiorum murum segnius opugnare animaduertens, cum leporum è fossa exilientem uidisset: Eos inquit, timetis hostes, quorum inertia lepores in muris dormiunt? Cum autem Megarensis quidam in communi conuentu aduersus ipsum dicendi licentia usus esset: Tua, inquit, uerba ciuitatis egent.

AGESILAVS dicitabat eos qui Asiam incolerent, liberos quidem esse malos, bonos autem seruos. Sed assuetis illis regem Persarum magnum appellare: Ecquid ille, inquit, me est maior, nisi & iustior, & modestior? De fortitudine uero atque iustitia percontatus, utra sit melior: Nihil, inquit, fortitudine indigeremus, si omnes iusti essemus. Nocturnum autem quum è terra hostili repente castra moturus esset, uidens puerum quem amabat lachrymantem propter imbecillitatem relinquit: Difficile est, inquit, simul & misereri & sapere. Menecrates uero cognomento Iupiter, cum ad ipsum epistolam ita scripsisset: Menecrates Iupiter regi Agesilao felicitate: rescripsit, Rex Agesilao Menecrati sanitatem. Lacedaemonij autem cum Athenienses ac socios apud Corinthum debellarent, audita cadaverum hostilium multitudine: Heu miseram, inquit, Graeciam, quae tot in seipsam uiros perdidit, quot

B satis essent ad barbaros omnes debellandos. Oraculum uero quod uolebat quum à loue in Olympia accepisset, Ephoris iubentibus ut Pythium quoque de iisdem consuleret, Delphos profectus deum rogauit, an quae patri, eadem ipsi quoque uiderentur. Quendam autem ex amicis ab Icarieo Care petens, ad eum ita scripsit: Nicias si te iniuria non afficit, dimitte: si iniuste agit, mihi dimitte: omnino autem dimitte. Idem ad eum audiendum inuitatus qui Iulciniam uocem imitabatur: Ipsam, inquit, saepe audiui. Post Leuctricam uero pugnam Ephori animaduertentes urbem uirum uacuam esse, quod lex iuberet omnes eos qui teriti fugissent, ignominiosos esse, uolebant infamiae notam soluere, proptereaque legislatorem Agesilao declararunt. Is autem cum in medium prodisset, censuit leges postridie ratas fore. Aegyptiorum autem regi auxilio missus, una cum eo ab hostibus obsidebatur, cum multo plures hostes ipsi forent, castrisque fossam circumdicerent. Sed quum rex erumpere ac dimicare iussisset: Hostes, inquit, uolentes nobis esse pares, impediendi non sunt. Et quum spacij parum adhuc superesset ad fossam coniungendam, in eo quod relictum erat spacio acie instructa, cum totidem utrinque pugnarent, uictores euaserunt. Idem moriens amicos nullam sibi neque fictam, neque pictam imaginem ponere iussit: Si quod enim opus, inquit, bonum feci, hoc meum monumentum erit: sin nullum, ne omnes quidem statua.

ARCHIDAMVS Agesilai filius, quum catapultae iaculum tunc primum ex Sicilia aduentum uidisset, exclamauit: O Hercules, uiri perit uirtus.

AGIS iunior Demade dicente, Laconicos enses propter breuitatem a prestigiatoribus deuorari: Atqui Lacedaemonij, inquit, his ipsis ensibus hostes assequuntur. Cum autem Ephori milites proditori committi iuberent: Alieni, inquit, ei fidem habere non debent, qui suorum proditor fuerit.

CLEOMENES ei qui se gallos, qui pugnano interirent, ipsi daturum pollicebatur: Minimè, inquit, istis egeo, sed ijs potius qui pugnano interficiant.

PAEDARETVS inter trecentos non delectus, qui in ciuitate quidem ordine primus erat honor, hilaris acridens abibat, se gaudere dicens, si trecentos Sparta haberet ciues semeliores.

DAMONIDAS in ultimum chori ordinem a chori magistro collocatus: Euge, inquit, excogitasti quomodo hic quoque in honore sit locus.

NICOSTRATVS Argiuorum imperator multis pecunijs & nuptijs Lacenae quam uellet, praeter regias oblatas, ad prodendum quendam locum ab Archidamo exhortatus, re-

C spondit, Archidamum ab Hercule genus nō ducere: Hercule enim circumeuntem malos pœna affecisse, Archidamum uerō eos qui sunt probi, malos efficere.

EVDÆMONIDAS cū in Academia Xenocratē uidisset iam seniorē cum discipulis philosophantē, audissetq; uirtutē ab ipso inquiri: Quādo, inquit, illa utetur? Rursus cū alium audisset philosophum differētē, quōd solus sapiens est bonus imperator: Sermo quidem admirandus est, inquit: sed qui loquitur, nunquam tubæ sonitu fuit excitatus.

ANTIOCHVS cū Ephorus esset, posteaq; accepit agrum Messenijs à Philippo datum, interrogauit, num etiam illis de agro pugnantibus, ut uincerent dedisset.

ANTALCIDAS in Atheniensem, qui Lacedæmonios imperitos uocabat: Soli uideli cet nos, inquit, nihil mali à uobis didicimus. Sed cū alius Atheniensis in ipsum dixisset: Atenim sæpe uos à Cephiso fugauimus: Nos uerō, inquit, nunquā uos ab Eurota. Rhetore autem Herculis laudationem lecturo, Quis nempe illum uituperat? inquit.

EPAMINONDA Thebano exercitū ducente, nunq; Panicus & repentinus terror in castra incidit. Dicebat autem, in acie mori pulcherrimū esse. Armatorū uerō corpus non solum athleticē, sed etiam militariter exercitū esse oportere censebat: eoq; corpulentis infensus erat, ac talem quendam exercitū expulit, dicens: Vix tribus quatuorue scutis uentrem illius tegi posse, propter quē ne sua quidem pudenda unquā uidisset. Sic autē frugaliter in uictu erat, ut à uicino ad cœnā inuitatus, cū bellariorū opsoniorumq; ac unguentorum apparatū inuenisset, è uestigio abierit, dicens: Ego te sacrificare, nō lasciui re putabam. Cū uerō coquus dierū quorundam impensæ rationē collegis redderet, nimium olei sumptum duntaxat agrè tulit. Sed collegis admirantibus impensam quidem sibi non esse molestam, dixit, sed si tantum olei intra corpus ille excepiisset. Quum autem festum diem urbs celebraret, ac omnes comotationibus & sodalitatibus dediti essent, familiarium cuiusdam squalidus & cogitabundus inter ambulandum occurrit: ac illo mirante atque percontante, cur nam solus ita affectus circumiret: Ut uobis, inquit, omnibus ebrietati ac desidie liceat indulgere. Homine uerō nequam qui mediocre quoddam scelus admiserat, Pelopidæ quidem roganti nō dimisit, sed amicæ supplicanti cōcessit, dicens: scorta decere, nō imperatores, eiusmodi accipere dona. Cū uerō Lacedæmonij copias educerent, oraculaq; Thebanis ferrent, alia quidē eos uictū iri, alia uictores fore significātia, hæc ad dexterā tribunalis partē, illa ad sinistrā poni iussit, omnibusq; ita positis surrexit, & dixit: Si imperatoribus quidem parere uolueritis, ac simul inuadere hostes, hæc uobis sunt oracula, indicans meliora: Sin autē aduersus pericula timidi fueritis, illa respiciēs ad peiora. Idem contra hostes exercitū educens, tonitru factō, ac ijs qui circa ipsum erant interrogantibus quid deū significare putaret, attonitos esse hostes dixit: quippe qui cū talia adfint loca, in talibus castrametent. Suauissimū autē omnium bene fortiterq; sibi gestorum illud esse dicebat, quōd suis adhuc uiuis parētibus apud Leuctra Lacedæmonios superasset. Cæterū postridie illius pugnæ cū alio tempore solitus esset uncto corpore serenoq; uultu in publicū prodire, squalidus & humilis ac sordidus processit. Interrogantibus igitur amicis, num quid sibi triste accidisset, Nihil, inquit: sed heri sensu me animo fuisse q; par sit elatiore, quocirca hesternæ lætitiæ intemperantiam hodierna tristitia castigo. Cū autē Spartiatis suam calamitatē abscondere sensisset, uolens illius magnitudinē de clarare, nō simul omnes, sed singulas ciuitates cadauera colligere permisit. Itaq; plura q; mille Lacedæmoniorū cadauera fuere numerata. Iason uerō Thessalorū princeps cū socius Thebas uenisset, ac duo millia aureorum Epaminonda uehementer indigentī misisset, aurum quidem nō accepit, sed cū primū Iasonem uidit, Inuisis, inquit, deterior imperas: ac quinquaginta drachmis à quodam ciuium acceptis exercitus uatico, in Peloponnesum irrupit. Rursus cū rex Persarum triginta Daricorū millia ei misisset, Diomedonem asperè obiurgauit, quōd tantam nauigationē nauigasset, ut corrumpere Epaminondam. Sed regi renunciari iussit, si quæ Thebanis cōferant sentiat, gratis amicū Epaminondam esse habiturū: sin quæ minus utilia sint, hostem. Argiui autem cū Thebanorū socij essent, Atheniensiumq; legati in Arcadiam profecti utrosq; accusarent, atq; Callistratus orator Oedipum & Orestem ciuitatibus exprobraret: Constemur, inquit Epaminondas, & apud nos patricidam fuisse, & apud Argiuos matricidam. Sed qui ista perpetrarunt nos quidem expulimus, Athenienses uerō susceperunt. In Spartiatis autem qui multis & magnis in rebus Thebanos accusauerant: Hi nempe uos, inquit, à breuiloquio desistere coegerunt. Sed postea quā Alexandrum Pheræorum tyrannum, Thebanorum hostem, Athenienses sibi amicum effecerunt & socium, qui promittebat se uenalem

carnis

A carnis libram ipsis semiobolo præbiturū: At nos, Epaminondas inquit, Atheniensibus magna gratis ad illas carnes coquendas præstabimus: nam nisi qui uerint, eorū agrum succi demus. Bœotios autē ocio dissolutos uolens in armis semper continere, cū electus esset ipsorū imperator, admonens dicebat: Adhuc consultatis Thebanis: nam si ego sum imperator, uobis est militandū. A regionē supinā & patentē, belli orchestram appellabat, quōd illam obtinere nō possent, nisi manū in scuti loro habeant. Chabrias uerō cū prope Corinthum per quā paucos Thebanorū quosdam auidius sub muris pugnantes interfecisset, ac trophæū erexisset, Epaminondas irridens: Hic decebat, inquit, nō trophæum, sed Hecatesium erexisse. Nam humilia Hecate facella in triuijs ante portas dedicabant. Cū autē quidam nunciasset, exercitū nouis ornatū armis in Peloponnesum ab Atheniensibus missum: Quid igitur, inquit, Antigenidas gemit, cū Tellen nouas tibias habeat? Tellen uerō pessimus quidam erat tibicen, ut Antigenidas optimus. Idem cū accepisset, scutiferū multas ab homine captiuo pecunias sumpsisse: Redde, inquit, mihi quidem scutū, tibi uerō ipsi patriq; cauponā redime, in qua reliquū tēporis uiuas: neq; enim post hac te periculis itidem exponere uoles, quippe qui è diuitibus & beatis unus sis factus. In terrogatus autē, utrū se meliorē duceret imperatorē, an Chabriam, an Iphicratem: Difficile id est, inquit, donec uiuimus, iudicare. Posteaq; uerō ex Laconica reuersus capitis causam cum collegis dicere coactus est, quōd menses quatuor imperiū Bœotiaē cōtra legem retinisset, collegas quidem in seipsum crimen remouere iussit, tanq; ui coactos: ipse autē se dixit non habere uerba rebus meliora. Sed si quid omnino apud iudices dicendū esset, censere se, si ab ipsis necandus iudicet, ut columnæ condemnationē inscribant, quōd Græci omnes sciant, Thebanos uel nolentes ab Epaminonda fuisse coactos igne Laconicam deuastare, quæ per quingentos annos nunq; antea fuerat deprædata: & Mesenen populari, quæ triginta & ducentos annos seditionibus uexata nō fuit: & cōciliare inter se, ac in unum Arcades redigere, Græcisq; restituere libertatē: nam hæc in illo imperio fuerant gesta. Quare multo cum risu iudices egressi sunt, cū ne suffragia quidem in illum sumpsissent. Cæterum in ultima uulneratus pugna, & in tentoriū relatus uocabat Daiphantum, & post eum Hyolidam. Quos uiros cū perijisse audisset, bellum cum hostibus dissolui iussit, ut quibus imperator nō esset. Ac res uerba eius, qui optimè ciues nosset, cōprobauit.

PELOPIDAS Epaminonda in pratura collega, dicentibus amicis, pecuniæ collectio nem rem ualde necessariā ab ipso nihil curari: Per louem, inquit, huic Nicomedis: hominē claudum ac mutilatū indicans. Sed uxorē ipsum ad pugnā exeuntē rogante, ut se custodiret, alios hoc dixit esse monendos: ducē uerō & imperatorē, ut ciues conseruet. Cū autē quidam è militibus dixisset, In hostes incidimus: Cur magis, inquit, quā illi in nos? Cæterum ab Alexandro Pheræorū tyranno fractis fœderibus cū captus & ligatus male ei diceret, atq; ille subiecisset, mori properas: Etiam per louem, inquit, ut magis in te exandescant Thebani, citiusq; perdaris. Thebe uerō, tyranni uxor, ad Pelopidā egressā quā se mirari dixisset, quōd ligatus tam hilaris esset: magis dixit se illā mirari, quōd nō ligata tolleret Alexandrū. Sed ab Epaminonda liberatus, dicebat se gratiā Alexandro habere: nam seipsum expertum esse non ad bellum modō, uerū ad mortem quoq; audacter habere.

MARCVS Curius à quibusdam criminatus, quōd agri bello parti exiguā cuiq; partem distribuisset, ac magnam publicam fecisset, precatus est, neminem è Romanorum numero fieri, qui quod agri ad alendum satis foret, parum putaret. Samnites uerō ab ipso debellati, cū ad eum uenissent aurum dono daturi, in olla fortè rapula coquebat. Samnitibus itaq; respondit, & auro nihil tale prandium indigere, & sibi melius esse, quā habere, aurum possidentibus imperare.

CAIVS Fabricius audiens Romanos à Pyrrho uictos, ad Labienū conuersus: Pyrrhus, inquit, nō Epirotæ Romanos uicerunt. Ad redimendos autē captiuos ad Pyrrhum profectus, cū auri multum Pyrrhus ipsi dar et, nihil accepit. Postridie uerō maximū elephantem Pyrrhus ipse instrui iussit, qui Fabricio ignorati post terga maximo cum stridore uocē repente emisit. Quo quidem factō, cōuersus Fabricius & ridens: Me, inquit, neq; aurum heri, neq; hodie bellua stupefecit. Sed Pyrrho ipsum rogante ut secū esset, ac post se primū locum haberet: Ne hoc quidē tibi expedit, inquit: nam si Epirotæ nostrū utrumque nouerint, magis à me regi, quā abs te uolent. Fabricio autem consulatū gerenti Pyrrhi medicus epistolam misit, qua pollicebatur se Pyrrhum ueneno (si iussisset) necaturum. Sed eam Fabricius epistolā remisit ad Pyrrhū, animaduertere iubens, q; malus & amicorum esset iudex, & hostium. Posteaq; uerō Pyrrhus insidijs deprehensus, medicū quidem

I 4

Regio patēs belli orchestra.

C suspendit, Fabricioque captiuos absque redemptionis precio reddidit: gratis Fabricius non accepit, sed totidem illi restituit, ne mercedem recepisse uideretur. Neque enim insidias Pyrrhi gratia indicasse, sed ne uiderentur Romani dolo necare, perinde atque si aperte non possent.

FABIVS Maximus cum Annibale pugnare nolens, sed tempore illius exercitum & pecuniarum & annonam indigentem dissoluere quaerens, per aspera & montosa loca persequeretur, sese illi subinde opponens. Quod autem uulgo derideretur, Annibalisque paedagogus uocaretur, parumpendens, suis consilijs utebatur, amicisque dicebat: Qui derisiones conuiciisque metuat, eum sibi timidiorem uideri, quam qui hostes fugiat. Posteaque uero de Minutio equitum magistro, qui hostium nonnullos debellauerat, sermo cepit esse multus, tanquam digno Roma uiro, magis se dixit secundam Minutij fortunam timere, quam aduersam. Igitur paulo post cum Annibalis insidijs circumuentus cum exercitu suo Minutius de uita periclitaretur, Fabius opem ferens & multos hostium caecidit, & illum seruauit. Annibal itaque ad amicos: Nonne saepe uobis, inquit, praedixi, montanam illam nebulam imbrem in nos aliquando emissuram? Post Cannensem uero cladem imperator creatus cum Claudio Marcello, audaci & forti uiro, & qui cum Annibale semper pugnare amaret, in eam spem ipse adductus erat, si nemo pugnaret, fessum Annibalis exercitum breui esse defecturum. Quare dicebat Annibal, se magis Fabium non pugnantem, quam Marcellum pugnante formidare. Cum autem Lucanus quidam miles accusaretur, quod amore mulierculae captus, noctu se penumero longe a castris uagaretur, quem alioqui admirandum in armis esse audiverat, illo ignaro comprehendi amicam, & ad se duci iussit. Adducta igitur illa cum hominem accersisset: Nos, inquit, non latuisti, contra legem extra castra pernoctans: sed neque antea strenuus esse nobis ignorabaris, quare fortiter ac recte factis errata condonentur. Caterum posthac nobiscum eris, habeo namque fidei iussorem: adductamque mulierculam illi commendauit. Cum uero Annibal Tarentum praeter arcem praesidio teneret, abducto ipso quoniam longissime ab urbe per dolum, Fabius urbem cepit atque diripuit. Sed cum scriba percontaretur: Quid de simulachris deorum decernimus? Relinquamus, inquit, Tarentinis deos iratos. M. autem Livi, qui praesidio Tarentinam arcem tenebat, iactante, illum opera sua urbem cepisse, alij quidem ridentibus, Vera, inquit Fabius, narras: nam nisi tu urbem amississet, ego nunquam recepissem. Idem iam senior, filio Consule, & publice multis praesentibus ius dicente, equum conscendit ac prodijt. Sed cum iuuenis lectorem misisset, ac ex equo descendere iussisset, alij quidem se auerterunt, ipse uero cum equo desiluisset, praeter atatem accurrit, & filium complexus, Euge, inquit, fili sapis, intelligens & quibus imperes, & quanti imperij magnitudinem sustineas.

SCIPIO maior a remilitari & reipublicae administratione otium ad literarum studia conuertens, dicebat se quando otiosus esset plura facere. Posteaque autem uic Carthaginensem cepit, cum quidam milites uirginem formosam de multis selectam captiuam adduxissent illi tradituri: Libenter, inquit, accepissem, si priuatus, & non imperator essem. Obsidens autem murum fossis profundis urbem, in qua Veneris templum eminebat, illic edici uadimoniam in tertium diem iussit, uelut illo die in Veneris templo litigantium causas audiret. Idcirco ut praedixerat, urbe capta effecit. Idem a quodam in Sicilia rogatus, qua re fretus contra Carthaginensem traiecit classem foret: indicatis illi & armatis tercentum uiris, qui se exercebant, & alta turri, quae mari imminerebat, Nemo, inquit, horum est, qui cum hanc ascenderit turrim, non se inde, si iussero, praecipitem iaciat. Posteaque uero traiecit copias & terra potitus est, & hostium castra combusta, Carthaginenses missa legatione pacem fecerunt, se elephantes nauesque ac pecunias esse tradituros. Sed cum Annibal ex Italia nauibus Carthaginem redisset, conuentorumque Carthaginenses poeniteret, quod Annibali considerent, ea re audita Scipio dixit, ne uolentibus quidem ipsis se foedera seruaturum, nisi talentorum quinque millia prius exposuissent, quod Annibalem accersissent. Posteaque uero Carthaginenses uicti de pace & foederibus legatos ad eum miserunt, e uestigio iussit eos qui uenerat abire, perinde atque illos non ante audiret, quam L. Terentium adduxissent. Romanus autem erat L. Terentius uir probus, qui a Carthaginensibus fuerat captus. Sed cum hominem adduxissent, & illum pro tribunali iuxta se in concilio sedere iussit, & Carthaginensibus auditis bellum dissoluit. Terentius autem ipsum triumphante subsecutus est pileatus ueluti libertus, ac post illius mortem ipsi qui ad efferendum funus conuenerant, multum exhibuit bibendum, aliaque ad sepulturam pertinentia quam diligentissime procurauit. Sed haec posterius. Antiochus autem rex, postquam Romani aduersus eum traiecerant, cum de bello soluendo legatos ad Scipionem misisset: Prius, inquit, oportebat, non nunc, quando & fratrum & festorem accepisti.

A accepisti. Cum uero Senatus decreuisset, ut pecunias ex aerario sumeret: nolentibus illo die Quaestoribus aerarium aperire, se aperturum esse dixit: siquidem opera sua claudi, qui tot illud pecunijs repleuisset. Paetilius uero & Quintus tribuni plebis, cum apud populum multa in ipsum crimina intulissent: Hodie Quirites, inquit, Carthaginenses & Annibalem uici, eoque coronatus in Capitolium ascendo sacrificaturus. Quisquis autem uellet de se ferre suffragium, iussit. Et quum haec dixisset, ascendit: populusque subsecutus, accusatores uerba facientes reliquit.

T. QUINTIVS adeo fuit statim ab initio clarus, ut ante tribunatum & praetoriam militum aedilitatemque, Consul fuerit designatus. Imperator autem contra Philippum missus, ut secum in colloquium ueniret persuasit. Et cum Philippus obsides postularer, quod diceret ipsum multosque alios Romanis esse duces, se uero Macedonibus solum: Tunempe, Quintius ait, solus te ipsum effecisti, quippe qui & amicos & cognatos interemisti. Posteaque Philippum acie uicit, se permittere in Isthmum edixit, ut Graeci legibus quisque suis uterentur, ac liberi essent. Quam quidem ob libertatem, quotquot Romanorum etiam Annibalis temporibus captiui facti apud Graecos seruebant, drachmis quingentis redempti dono ipsi dati sunt, qui uelut liberi triumphantem illum pileati in urbem subsecuti sunt. Achaeos uero de facienda contra Zacynthiorum insulam expeditione cogitantes monuit, cauere ne tanquam testudines capite extra Peloponnesum extenso periclitarentur. Idem Antiocho regi ingentem exercitum contra Graeciam ducente, cum omnes perterriti forent & propter multitudinem, & propter armorum uarietatem, huiusmodi Achaeis fecit sermonem: Se enim cum in Chalcide apud hospitem coenaret, miratum esse carniuum uarietatem copiamque dixit: hospitem uero affirmasse illas omnes suillas esse, condimentis & praeparationibus differentes. Ne igitur uos quoque regium exercitum admiremini, hastatos & cataphractos, & pedites & equestres sagittarios audientes: isti omnes Syri sunt, armis quibusdam a se se inuicem differentes. Philopomeni autem Achaeorum duci multos quidem & equites & armatos habenti, sed pecunijs indigenti, iocundus dicebat, Philopomenem & manus & crura habere, sed uentrem non habere. Et sane Philopomenem etiam natura talis erat.

C. DOMITIUS, quem Scipio maior loco sui Lucio fratri legatum dedit, in bello aduersus Antiochum hostium aciem conspicatus, praefectis hortantibus ut e uestigio aggrediretur: Hora, inquit, non sufficit, ut tot hominum millibus trucidatis, & impedimentis direptis, in castra redeuntis corpora curare possimus: sed hoc ipsum cras, inquit, opportunum fiet. Itaque postridie congressus, hostium quinquaginta millia caecidit.

P. LICINIUS Consul a Perse Macedonum rege equestri praelio uictus, milites ad duo millia octingentos amisit, partim caesos, partim captos. Sed post pugnam cum Perse legatos de foederibus & pace misisset, uictus uictorem iussit se ac sua Romanis committere.

PAVLVS Aemilius secundum consulatum petens, repulsum tulit. Sed cum bellum aduersus Perseum & Macedonas, imperatorum mollitie ac imperitia in longum duceretur, & idcirco ipsum Romani Consulem designassent, se gratiam illis nullam habere dixit: se enim non quod imperio indigeret, sed quia ipsi imperatore, delectum fuisse. Cum autem e foro domum reuenisset, Tertiamque filiolam lachrymantem conspicatus causam rogasset, ac puella respondisset, Quia nobis Perseus mortuus est (catellus autem erat illo nomine, quem puella in delitijs habebat) Bona cum fortuna omen accipio filia, inquit. Sed cum multum in castris temeritate loquacitatemque deprehendisset eorum, qui & imperatoribus adherent, & earum curiosi rerum sunt, quae nihil ad se spectant, omnes quietem agere, ac solum gladios ac uere iussit: sibi namque rerum aliarum curam fore. Nocturnas autem excubias sine lancea atque ense seruare iubebat, ut desperantes se ab hostibus defendere posse, magis aduersus somnum pugnarent. Cum uero per montium uertices Macedoniam inuasisset, ac instructos hostes aspexisset, hortante ipsum Nasica ut e uestigio aggrediretur: Si quidem tua, inquit, agerem atatem: sed multa me experientia uetat aduersus instructam aciem exitimare decertare. Perseus autem debellato, cum ob partem uictoriam conuiuia exhiberet, dicebat eiusdem peritiae esse, & terribiliorem hostibus exercitum ostentare, & conuiuium amicis suauissimum exhibere. Idem Perseus ne in triumphum duceretur deprecante: In te, inquit, hoc est: perinde ac si diceret, in te facultas est te ipsum perimendi. Cum autem pecunias in thesauris innumerabiles inuenisset, ipse quidem nihil accepit, sed genero Tuberoni phialam argenteam libram quinque, militiae premium dedit. Ac illam autem primum argenteam suppellectilem in domum Aemilianam intrasse. Quatuor uero filios mares quum sustulisset, duos quidem antea in adoptionem alij dederat, e duobus autem qui domi erant, alter qua-

C tuordecim annos natus, quinto ante triumphū die mortuus est: alter quinto post triumphum, duodecimū agens annū. Sed cum in publicū prodisset, populūq; dolorem ac moerorem pra se ferret: Nunc, inquit, de patriā periculo desino sollicitus esse, quando successum inuidiam, quam in domum meam fortuna euouit, pro omnibus tulerim.

C A T O senior cum apud populū in prodigialitate & immodicos sumptus inueheretur: Quam difficile, inquit, est uerba facere uētri aures nō habenti. Se uerō mirari dicitabat, quomodo salua esse ciuitas possit, in qua plures q; bos piscis uendatur. Cum autē nimiam mulierū potentiam aliquando uituperaret: Omnes, inquit, uiri uxoribus imperāt, nos omnibus uiris, nobis uxores. Aiebat quoq; se pro beneficio collato malle gratiam nō accipere, q; pro illata iniuria poenā nō subire: ac ijs omnibus qui peccarent, praeterq; sibi, ueniā dare. Idem magistratus incitans in eos qui delinquerent puniendos, dicitabat, eos qui possent, nec propulsaret iniuriā, lapidibus esse obruendos. Aiebat praeterea, se iuuenibus magis delectari qui erubescerent, quam qui pallecerent. Se quoq; eum militē odio habere dicebat, qui inter ambulandum manus, ac inter pugnandum pedes moueret, magisq; steteret, q; clamaret. Pessimū autē imperatorē esse dicitabat, qui sibi ipsi nō posset imperare. Maxime uerō quenq; existimabat oportere seipsum uereri: nam neminē a seipso uiam separātū esse. Multorū autē statuas cum uideret positas: Malo, inquit, homines de me quaerere, cur statua nō est posita Catoni, quam cur posita est. Idem hortabatur potentes, ut parcerent potentia, quō semper licentia uti possent. Qui autē a uirtute honorē auferrent, eos aiebat a iuuentute uirtutē auferre. Magistratū uerō iudicemq; neq; pro iustis orandum, neq; pro iniustis exorandū esse dicitabat. Ceterū iniuriam asseribat, q; uis in ferentibus nihil periculi afferat, omnib; tamen esse periculosam. Senectuti uerō cum multa turpia ad sint, censeat malitia turpitudinē nō esse addendam. Irascentē a furioso tempore solū distare sentiebat. Idem ijs minimē inuideri dicebat, qui fortuna frugaliter modesteq; uterent: neq; enim nobis, uerū bonis quae nobis ad sunt inuideri. Qui autē ridiculis studerent, eos in serijs deridendos uideri aiebat. Praeclara item gesta, praecclaris orationib; indigere, ne gloria defraudarent, censeat. Sed ciues increpabat, quōd eosdem semper eligerent magistratus: Videmini siquidem, aiebat, aut nō multi facere magistratū, aut non multos magistratu dignos existimare. Qui uerō maritimos agros uēdidisset, eum se admirari simulabat, uelut mari ualentiorē: nam quae illud uix diluit, hunc ea facile absorbuisset. Censurā autē petens, cum supplicantes multitudinē cōpetitores adulantesq; uideret, ipse clamabat, populū indigere & se uero medico, & magna purgatione: eoq; nō suauissimū, sed inexorabile eligendū. Atq; hec dicens, ante omnes Censor fuit delignatus. Cum uerō iuuenes fortiter pugnare doceret, se penumero dicebat, sermone magis q; ense, ac uoce potius q; manu in fugā uerti hostes atq; terreri. Idem bellū aduersus eos qui circa Bætīm fluiū habitant gerens, cum in discrimen propter hostiū multitudinē deductus esset, atq; Celtiberi ducentis talentis opitulari uellent, neq; Romani sinerent barbaris pacisci mercedem, illos errare dixit: Vincētes enim nō ex suis, sed ex hostibus reddituros esse: uictis autē nec a quibus petant, nec qui petant esse futuros. Sed q; uis, ut ipse ait, plures urbes, q; dies fuerūt quibus inter hostes cōmoratus est, ceperit, nihil tamē ipse plus sumpsit, q; que ex hostili terra & comedit & bibit. Cum autē militū unicuiq; argentū libram distribuisset, melius esse dixit multos argentū habentes, q; paucos aurū ex militia reuenire. Imperatoribus enim nihil aliud cōuenire, q; ex prouincijs gloriam augere. Ceterū quinq; seruos in militia habebat, quorū unus tres captiuos emit: quod quidem ut Catonē rescuisset cognouit, anteq; in eius conspectum ueniret, seipsum strangulauit. Rogatus autē a Scipione Africano, ut Achæorū exilibus opem ferret, quō in patriā quisq; suam redirent, nullā illius negocij curam sibi esse simulabat, sed in Senatu cum multa uerba fierent, assurgens: Perinde ac si nihil, inquit, habeamus qd agamus, sedemus, de Græculis decrepitis quaerentes, utrū a nostris, an ab illorū pollinctoribus efferantur. Posthumus uerō Labienus quū Romanas historias græcē scripsisset, ab auditoribusq; ueniam peteret, illudens Cato dixit: Veniam quidem dandam esse, si Amphictyonū decreto coactus græcē scripsisset.

SCIPIONEM minorē ferunt, annis quatuor & quinquaginta quibus uixit, nihil emisse, nihil alienasse, nihil aedificasse: ac tres & triginta argenti libras & auri duas, ut magnas diuitias reliquisset, cum praesertim Carthagini dominus fuisset, ac milites maxime imperatorū omniū locupletasset. Polybij autē praecipuum obseruans, non antē ē foro descendere studebat, quam ex ijs aliquem, qui quoquo modo occurrissent, familiarem & amicū sibi fecisset. Quum uerō iuuenis adhuc esset, tanta fuit in existimatione & fortitudinis &

pru-

A & prudentia, ut Cato maior de ijs interrogatus qui apud Carthaginem militarent, inter quos & Scipio erat, dixerit:

Soli sensus inest, umbris par caetera turba.

Eoq; Romani ipsum ab exercitu in urbem reuocarunt, nequaq; ei gratificantes, sed per illum cito ac facile se Carthaginem capturos esse sperantes. Ceterū posteaq; intra murum penetrauit, cum Carthaginenses ex arce repugnarent, Polybiusq; ipsi cōsuleret, ut in mare, quod in medio erat nō ualde profundū, aut murices ferreos spargeret, aut tabulas clauis praefixas iniiceret, ne transeuntes hostes pro aggeribus pugnarent, ridiculū esse dixit, cum iam muros cepissent, ac intra urbem essent, quaerere ne cū hostibus pugnēt. Cum uerō inuenisset urbem & statuas Græcis, & deorum donarijs ex Sicilia asportatis referam, edixit, ut quisquis ex ciuitatibus adisset, sua agnosceret, ac reportaret. Sed ex praeda neq; seruum neq; libertum sumere quicquā permisit, ac ne emere quidem, cum omnes diriperent atq; praedarētur. Idem C. Laelio sodalium amicissimo Consulātū petenti suffragans, Pompeium interrogauit, an & ipse Consulatum peteret. Pompeius autem tibi cinis filius putabatur. Is igitur cum se petere negasset, ac pollicitus esset se Laelium deducturum, & pro illo ambiturum, crediderunt quidem, sed illum expectantes decepti sunt: nam ipse in foro ambire, ac ciues prehensare nunciatus est. Quam quidem rem alijs aegrē ferentibus, Scipio ridens: Stultitia, inquit, nostra tanq; nō homines, sed deos simus precaturi, iandū tempus terimus, tibi cinem expectantes. Appio autē Claudio ipsius in Censura cōpetito re iactante, Romanos omnes a se nominatim salutari, quos ferē Scipio ignoraret: Vera narras, inquit: nā mihi nō ut multos nossem, sed ut a nullo ignoraret, curae fuit. Iubebatq; ciues, a quibus utriq; ad exercitū missi fuerāt, uel legatos uel tribunos militū utriusq; uirtutis testes ac iudices eos sumere, qui bello illi interfuissent, quod cum Celtiberis gerebant. Sed Censor declaratus iuuenem quendam equo priuauit, quōd sumptuose cœnans quo tempore Carthago oppugnabatur, placentam ex melle in urbis similitudinē compactam, Carthaginemq; appellatā, proposuisset conuiuii diripiendam. Ac rogante causam iuuenem propter quam equo priuatus fuisset: Quia me prior, inquit, Carthaginem diripui sti. C. autē Liciniū cum praetereuntē uidisset, Istum, inquit, hominē ego peierasse scio: sed cum illum nemo accuset, nō possum ipse & accusator esse & iudex. A senatu uerō tertium emissus gentium ac regum speculator, & ut Clitomachus canit, inspecturus

Quis urbes hominesq; animis, qua lege tenentur:

cum Alexandriam uenisset, nauisq; egressus capite penula tecto procederet, Alexandrini undiq; concurrentes ipsum rogabant, ut & caput detegeret, & sibi exoptantibus facie exhiberet. Quod quidem cum facile impetrassent, illū clamore ac plausu profecuti sunt. Sed rege uix cum alijs propter desidiam & corporis mollitiē incedente, Scipio uoce summissa murmurans ad Panætium inquit: iam Alexandrini aliquid uoluptatis fructusq; ex nostra peregrinatione perceperunt: nostra nanq; causa regem surum ambulantiem uiderunt. Comitabantur autem ipsum amicus quidem unus Panætius philosophus, & serui quinque, quorū uno in peregrina terra defuncto, alium ne emeret, Roma accersuunt. Numanini uerō quum inexpugnabiles uiderentur, multosq; Romanorū imperatores uicissent, Consulem ad id bellum Scipionem populus iterum declarauit, Sed quū in militiam multi certatim irent, senatus non id solū prohibuit, quōd Italia tanq; deserta futura esset, sed etiam pecunias ex praeparatis sumere non permisit. Ceterū uectigales prouentus, quorū nondum tempus aderat, assignauit. Ac Scipio quidem pecunijs se non indigere dixit: suas enim ipsius & amicorū satis esse futuras: sed de militibus inculauit: difficile nanq; bellum esse. Nam si propter hostium fortitudinem iories uicti sunt, quoniam aduersus tales pugnandum est. Sin propter ciuium ignauiam, quoniam cum talibus mittatur. Posteaq; autem in castra uenit, multamq; & proteruitatē, & licentiam, & superstitionē, & delicias deprehendit, uates quidem & ariolos, & lixas, & lenones statim eiecit, ac uasa omnia, praeter ollam & uericulum, & calicem fictilem, amandari iussit. Argenteū quoq; poculū non maius duabus libris habere uolentibus permisit. Lauari autem prohibuit, nec non unum quenq; eorum qui se ungerent, ipsum se fricare iussit. Nam iumenta manus non habentia alio fricante indigere. Ut stantes quoq; incoctū opsoniū pranderent edixit, sed discumbentes panē uel pultē, & carnē tostam aut elixatā cœnarent. Verū ipse nigro circumdatus fago circūibat, lugere se turpitudinē exercitus dicens. Cum autē Memmij cuiusdā tribuni militū iumenta pelues ad refrigerandum ex lapide factas & patinas Thericlias portantia deprehendisset: Mihi quidem, inquit, & patriae dies triginta, sed tibi per totam uitam

C quum talis sis, te ipsum inutilem reddidisti. Alter uero quidam cum scutum pulcherrime ornatum ostentaret: Scutum quidem, o adolescens, inquit, pulchrum, sed Romanum uirum decet magis in dextra spem habere, quam in sinistra. Sublato autem in humeros uallo, cum quidam se ualde illo premi diceret. Merito, inquit, huic enim ligno magis, quam gladio fidis. Ceterum desperationem hostium uident, dicebat se tempore securitatem emere: nam bonum imperatorem ut medicum, ultima uti per ferrum curatione. Sed tamen Numantinos opportunè inuadens in fugam uertit. Quorum seniores quidem cum suos uictos uituperaret, quia quos toties fugassent, eos tum fugissent, quendam ex Numantinis iuuenibus dixisse ferunt: Pecora quidem & etiamnum eadem sunt, sed mutatus est pastor. Posteaque uero capta Numantia, iterum triumphauit, in contentione cum C. Graccho pro senatu & socijs uenit: cumque plebs dolore affecta ipsum pro rostris tumultu terret: Me castrorum, inquit, uociferatio nunquam perturbauit, nedum colluuiæ hominum, quibus non matrem Italiam esse scio, sed nouercam. Cum autem ij qui circa Gracchum erant, clamarent tyrannum esse interficiendum: Merito patriæ oppugnatores, inquit, me ante uolunt interficere: neque enim uiuo Scipione Romam cadere posse putant: neque si Roma ceciderit, uicturum Scipionem.

C AECILIUS Metellus munito loco exercitum ad mouere uolens, cum centurio dixisset, si solos decem uiros perdidit, locum esse captum: interrogauit eum, an unus ex decem illis esse uellet. Quodam autem ex iunioribus tribunis militum percontante, quid acturus esset: Si hanc, inquit, tuniculam mihi consciam esse putarem, ipsam exutus in ignem iniicerem. Sed uiuenti Scipioni inimicus, mortuum ægre tulit, filiosque subire feretrum ac gestare iussit. Se quoque dijs gratiam habere pro salute urbis Romæ dixit, quoniam Scipio apud alios non fuerat natus.

C MARIUS ex humili genere cum ad rempub. accessisset, ob præclara militiæ gesta ædilitatem maiorem petijt. Sed cum sensisset se præteriri, eodem die maiorem ambijt. Et quamuis in illa quoque repulsam tulerit, non tamen se Romanorum principem fore desperauit. Varices autem cum in utroque haberet crure, solutus præbuit medico excidendos, ac neque genu mitu emisso, neque contractis supercilij sectionem tolerauit. Sed medico ad crus alterum transeunte, noluit, quod diceret illo dolore dignam non esse curationem. Cum uero Lucius fororis ipsius filius quo tempore secundum consulum gerebat, cuidam militi, nomine Trebonio, uim attulisset, isque illum occidisset, ac multis accusantibus non negasset se tribunum militum interfecisse, causamque exposuisset atque comprobasset, coronamque ob fortiter facta datur, ad se ferri Marius iussit, illaque Trebonium coronauit. Idem prope Teutonas castrametatus in loco parum aquæ habenti, cum milites dicerent se sitire, indicato illis flumine iuxta uallum hostium labente, Illinc uobis est, inquit, potus sanguine emendus. Ipsi uero uti se adduceret orabant, donec sibi humidus sanguis, nequedum propter sitim coagulatus foret. Cimbricis autem bellis cum mille ex Camertibus uiros fortes secundum nullam legem ciues Romanos effecisset, aduersus accusantes dicebat, se legem inter armorum strepitum non exaudisse. Verum civili bello fossa circumdatus & obseisus, tolerabat æquo animo, expectans occasionem. Sed cum Pompeius Silo ipsi dixisset: Si magnus es imperator, o Mari, descende in certamen: Tu igitur, inquit, si magnus es imperator, coe me uel inuitum decertare.

C ATVLVS Lucatius bello Cimbrico apud Athesim fluuium castrametatus, cum Romanis milites, quoniam barbaros transire conantes uidebant, retro cedentes contineri non possent, ad primos eorum qui fugiebant cucurrit, ut non hostes fugere, sed imperatorem sequi uiderentur.

SYLLA cognomento Felix, maximas suarum felicitatum duras existimabat, & perij Metellam amicitiam, & quod Athenas non euerisset, sed urbi pepercisset.

C POPILIUS ad Antiochum Syriæ regem a senatu missus est, epistolam ferens, qua iubebatur & ex Aegypto exercitum abducere, neque filiorum Ptolemæi pupillorum regnum occupare. Accedentem uero ipsum per castra, cum ex longinquo Antiochus benignè salutasset, ipse nec regem salutauit, & literas illi reddidit. Quibus lectis cum rex se consultaturum & responsurum dixisset, circum illum uirga circumduxit Popilius, ac dixit: Hic igitur stans consulta, & responde. Cunctis autem uiri grauitatem animique elationem admirantibus, Antiochusque facturum se consentiente quæ Romanis uiderentur, Popilius tunc ipsum & salutauit & amplexus est.

LVCVLLVS in Armenia cum decem millibus peditum & mille equitibus aduersus Tigranem, centum & quinquaginta millia hominum in exercitu habentem, pridie nonas Octobres properabat, quo die Scipionis copiam a Cimbris antea fuerant deleta. Quare cum

A quum quidam dixisset, diem illum Romanis nefastum esse, ac religiosum: Ergo, inquit, hodie promptè fortiterque pugnemus, ut hunc quoque diem ex nefasto & tristi, hilarem & iucundum Romanis faciamus. Sed militibus Romanis cataphractos maximè timentibus, bono illos animo esse iussit: plus enim laboris in illis spoliandis, quam debellandis futurum. Cum uero primus in montem ascendisset, motumque barbarorum inspicisset, exclamauit: Vicinus o comilitones. Ac nullo subsistente persequens, Romanorum quidem solum quinque interemptos amisit, sed hostium supra centum millia cæcidit.

MAGNVS Pompeius a Romanis tantopere fuit amatus, quanto pater odio habitus est. Is cum iuuenis esset, Syllæ factioni sese penitus addixit: & cum neque imperator, neque senator esset, magnum ex Italia exercitum collegit. Cumque a Syllæ acceretur, non sine spolijs, inquit, nec absque sanguine, imperatori copias ostendabo. Neque prius iuit, quam multis prælijs duces hostium superasset. Posteaque autem in Siciliam a Syllæ missus, accepit in uis militis uiolare ac rapere, uagantes quidem frustra & circumcurrentes castigauit: qui uero a se præmittebant, eorum gladijs anulorum signa impressit. Idem Mamertinos, qui aduersæ factionis erant, uniuersos occidere decreuerat. Sed quum Sthenius populi princeps ipsum non iusta agere dixisset, qui pro uini culpa multos infantes puniret, atque se eum esse, qui & amicos persuasisset, & inimicos Marij partes sequi coegisset, Pompeius uiri fortitudinem admiratus, se Mamertinis ueniam dare dixit, ab eo uiro persuasus, qui patriam suam ipsius animæ præponeret: sicque & ciuitatem & Sthenium seruauit. Cum uero in Libyam aduersus Domitium traiecisset, ac magna pugna uicisset, salutantibus se imperatorem militibus, dixit, se honore illum non admitturum, donec hostium uallum stare. Tunc milites quauis magna pluuia detinente, impetum fecerunt, & castra diruperunt. Ac redeuntem quidem ipsum & alijs honoribus Syllæ iucundè excepit, & Magnū ipse primus appellauit, sed triumphare uolentem non permisit, quod nondum senator esset. Cum uero Pompeius ad eos qui aderant dixisset, Syllam ignorare, plures orientem solem quam occidentem adorare, tum Syllæ exclamauit, Triumphet. Ceterum Seruilius uir senatorius ægre ferebat, multumque militum triumpho resistebat, munera quædam repositentes. Quibus cum Pompeius dixisset, se potius triumphum esse dimissurum, quam illis adulaturum: Nunc uerè, Seruilius inquit, & Magnum & dignum triumpho Pompeium censeo. Cum autem Romæ consuetudo foret, ut equites quando cunquam militaria munera legitimo tempore obissent, equum in forum ducerent ad duos uiros quos Censores uocant, enumeratisque expeditionibus ac imperatoribus sub quibus militassent, congruas uel laudes uel uituperationes acciperent, Consulem gerens Pompeius, ad Censores Gellium & Lentulum ipse equum duxit. Quibus quidem, ut mos est, percotantibus, an omnia stipendia fecisset: omnia, inquit, sub meipso imperatore. Sertorius autem literis in Hispania potitus, inter quas multorum ducum erant epistolæ, quibus ad res inuouandas mutandamque rempub. Sertorium Romam uocabant, omnes combussit, ut permitteret malos & poenitere, & fieri meliores. Posteaquam uero Phraates rex Parthorum militum ad eum rogans, ut Euphrate fluuius termino uteretur: Imo uero iustitia, inquit, Romani erga Parthos termino potius utantur. L. autem Lucullus militia functus, cum sese uoluptatibus dedisset, sumptuosisque ac delicate uiueret, atque Pompeium uituperaret, quod præter ætatem multa gerere affectaret: Magis est præter ætatem, inquit Pompeius, senem delitijs indulgere, quam cum imperio esse. Sed cum ægrotaret, turdum quidem sumere medicus iusserat: qui cum ab ijs qui quærebant non inueniret, quod eo iam tempore aues illæ auolassent, quidamque dixisset, apud Lucullum inuentum iri, qui illos per totum aleret annum: Ergo nisi Lucullus delicatus esset, inquit, Pompeius non uiueret. Ac medico ualere iussu, quiddam inuētum facile sumpsit. Cum uero magna annonæ penuria Roma laboraret, uerbo quidem fori curator declaratus, sed re ipsa terræ marisque dominus, in Libyam, Sardiniam, & Siciliam nauigauit. Vbi cum magnam frumenti uim congregasset, Romamque redire festinaret, ac magna tempestate orta gubernatores morarentur, primus nauem ingressus ancoram tolli iussit, clamans: Nauigare necesse est, uiuere non est necesse. Detecta autem aduersus Cæsarem discordia, ac Marcellino quodam ex ijs qui a Pompeio prouecti uidebantur ad Cæsarem inclinato, & contra Pompeium ipsum in senatu dicente: Non pudet Marcelline, inquit, male mihi dicere, per quem è muto eloquens, è famelico uomens factus es: Ad Catonem uero, a quo acerbe taxabatur, quod cum ipse sapius prædixisset, potentiam Cæsaris & incrementum nequaquam è repub. esse, Pompeius uero illum contra iuuisset: Tua, inquit, uerba diuinationem magis sapiunt, sed mea sunt amiora. De seipso autem liberè loquens dicebat, se omne imperium & accepisse citius quam

C expectarit, & citius deposuisse quam fuerit expectatus. Cæterū post Pharalicā pugnam fugiens in Aegyptum, cum è trirēmi foret egressurus in piscatorium nauigū à rege missum, ad uxorem & filium conuersus, nihil aliud quam hanc Sophoclis sententiam dixit: Quisquis ad tyrannū uadit, illius est seruus, quamuis liber uenerit. Sed cum in nauigium transisset, ense percussus, gemitu semel emisso, ac nihil locutus, seipsum tegens cecidit.

CICERO orator, cum iocis & cauillationibus nomen ipsius patēret, amicis suaderent ut illud deponeret, dixit se effecturū Ciceronem & Catonibus, & Catulis, & Scauris clariorem. Ac poculum argenteum dijs dicaturus, prima quidem nomina literis notauit, sed Ciceronis loco cicer inculpsit. Qui autem oratores ualde clamarent, eos propter infirmitatem, in clamorē, ut claudi in equum, ascendere dicitabat. Idem cum Verres filium habens, qui in adolescentia corpore abutebatur, in Ciceronē ut mollem conuicia ingereret, cinadumq; uocaret: Ignoras, inquit, liberos intra fores increpandos esse. Cum uerō Metellus Nepos in ipsum dixisset, plures testimonio peremisti, q̄ patrocinio seruasti: Nempe mihi, inquit, plus est fidei, quam eloquētiæ. Interrogante præterea Metello, quis ei pater esset: Hoc, inquit, responsum mater tua difficiliter effecit. Nam Metelli mater impudica habebat, Metellusq; ipse & leuis & inconstans, & libidini deditus erat. Is uerō cum lapideum coruum Diodoti rhetoris uita functi sepulchro inculpi curasset: Iusta, inquit, retributio facta est: istum enim uolare, nō orare docuit. Idem Vatinius sibi inimicū, & alioqui perditissimum hominem, cum perisse, ac paulō post uiuere audisset: Male, inquit, pereat, qui male mentitus est. In eum uerō qui cum Libs genere esse uideretur, diceret se nō audire ipsum orantem: Atqui aures, inquit, imperforatas non habes. Casum autem Pompeium, qui iuris peritus haberi uolebat, cum esset imperitus ac ingenio tardus, ad causam quandam testem aduocauit, qui cum dixisset se nihil scire, Nimirum, inquit, te de iure forsitan putas interrogari. Cum uerō Hortensius orator argenteam Sphingem à Verre mercedem accepisset, ac in Ciceronem oblique nescio quid elocutum dixisset, se anigmatum soluendorum imperitum esse: Atqui Sphinx, inquit, penes te est. Voconio autē cum tribus filiabus perquam deformi facie obuiam factus, submissa uoce ad amicos: Hic, inquit, Phæbo non permittente liberos seminauit. Idem quum Faustus Syllæ filius suppellectilem propter aris alieni magnitudinem profecisset: Hanc, inquit, magis amo, quam patris eius proscriptionē. Sed Pompeio & Cæsare dissidentibus. Quem fugiā, inquit, noui, ad quē fugiā nō noui. Ac Pompeiū quidē accusabat, quod urbē deseruisset, Themistoclem magis q̄ Periclem imitatus, cum res illis minimē, sed his similes forent. Cum igitur ad Pompeiū uenisset, ac rursus poeniteret, ab illo interrogatus, ubinam Pisonē generum reliquisset: Apud tuum socerū, respondit. Sed cum quidam à Cæsare ad Pompeiū transfugisset, diceretq; se propter celeritatē ac promptitudinē equum reliquisse, melius equo consuluisset dixit. Nunciante autē quodam Cæsaris amicos tristes esse: Ais, inquit, ipsos Cæsari maleuolos esse. Post pugnā uerō Pharalicā cum Pompeius quidem iam fugisset, Nonio quodam dicente, adhuc aquilas septem apud se esse, ac idcirco bono esse animo hortante: Bene, inquit, moneres, si cum graculis bellū nobis foret. Sed posteaq; Cæsar uictoria potitus, deiectas Pompeij statuas honorificē restitueret, loquens de illo Cicero dixit, Cæsare in erigēdis Pompeij statuis suas firmare. Bene autē dicere tantifaciebat, atq; in id tantopere intentus erat, ut die ad causam apud Centūuiros agendam cōstituto, Erotem seruum, qui nunciarat in posterū diem iudiciū fuisse dilatum, libertate donarit.

C. I V L I V S Cæsar, cum Syllā fugeret adhuc adolescens, in prædones incidit, qui cum pecuniæ petitiæ summā audisset, ipsos irrisit, uelut ignorantes quē tenerent, seq; duplum daturum pactus est. Itaq; asseruatus donec pecuniæ colligerent, ne sibi dormienti obstreperent, utq; silerent imperabat, quasq; orationes atq; poemata scripsisset, ipsis legebat, & qui ea minus laudassent, fatuos barbarosq; uocitabat, ac per iocum ridens se illos suspensurum minabat: id quod etiā paulō post effecit. Nam pecunijs allatis liberatus, collectis ex Asia uiris, & classe deducta, prædones ipsos & cepit & suspendit. Romæ uerō quum Pontificatum peteret, ac competitorum Q. Catulum, Romanorum facile principem, haberet, à matre osculatus, & ad ianuā deductus: Hodie, inquit, mater filium uel Pontificē, uel exulem habebis. Idem Pompeiam quidem uxorem, quæ à Clodio adulterata ferebat, repudiavit: sed postea Clodio propter id accusato citatus testis, nihil mali de uxore dixit. Verū accusatore interrogante, cur ergo illam dimisisti: quia Cæsaris uxorem, inquit, etiā à calumniā puram esse oportet. Alexandri uerō titulis apud Gades lectis illachrymauit, & ad amicos: Is, inquit, cum ætate hac esset, Dariū superauit: at mihi in hunc usq; diem gestum

A gestum est nihil. Castellum autē sterile in Alpibus prætergrediens, amicis dubitantibus an & illic de principatu cōtentiones æmulationesq; essent, cum cogitabundus restitisset: Malle, inquit, hīc esse primus, quam Romæ secūdus. Cæterū ex audacibus facinoribus periculosa & magna aggredienda esse dicebat, sed citra consultationē. Ac Rubiconē quidem fluuiū ex Gallia prouincia aduersus Pompeium transgressus: Omnis, inquit, iacta est alea. Sed posteaq; Pompeius Roma profugit ad mare, Metello ararij præfecto ipsum pecunias sumere uolentē arario clauso impediēti, mortem minatus est. Quare Metello perterrito: O adolescens, inquit, difficiliter id mihi dictū quam factū erat. Cum uerō milites Brundisio ad eum Dyrhachium serius adueherentur, clam omnibus in parū nauigium ingressus, pelagus transire conatus est. Sed fluctuante nauigio quū se gubernatori aperuisset, clamauit: Confide fortuna, sciens abs te Cæsarem uehī. Tunc igitur & ualida tempestate prohibitus, & militibus cōcurrentibus, ac egrē ferentibus quōd alias copias expectaret, quasi ipsis diffideret, fuit dissuasus. Posteaq; uerō Pompeius cōmissa pugna superior nō est uictoria usus, sed in castra recessit: Hodie, inquit, uictoria penes hostes erit, si peritū uincendi haberent imperatorē. Idem cum apud Pharsalum Pompeius instruetam aciem stare, hostesq; expectare iussisset, illum errasse aiebat, quōd militū ex incursum cum quodam animi furore incitationē & impetum dissoluisset. Posteaq; uerō Ponticum Pharnacē primo impetu uicit, ad amicos scripsit: Veni, uidi, uici. Post fugam autē eorum qui in Libya cum Scipione erant factā, cum seipsum Vtica Cato peremisset: Inuideo, ait, mortem tibi Cato: nam & tu mihi tuam salutem inuidisti. Sed cum quidam ipsum hortarentur, ut sibi ab Antonio Dolabellaq; caueret: Non hos, dixit, pingues & unctos timendos esse, uerū illos pallidos & macilentos, Brutum & Cassium indicans. Sermone autē inter cœnandum orto de morte, quænam sit optima, inexpectatam prætulit.

CÆSAR qui primus Augustus fuit cognominatus, cum adhuc adolescens foret, ab Antonio duo millia sestertium & quingenta, quæ ex primi Cæsaris interfecti domo ad se Antonius ipse transtulerat, repetijt, uolens id reddere Romanis, quod illis à Cæsare fuerat legatū, sestertios cuiq; tricenos. Sed cum Antonius pecunias retineret, ipsumq; ab illis repetendis, si prudens esset, deterreret, paterna bona proscripsit & uendidit. Ac dono reddito, ut sibi ciuū beneuolentiā conciliauit, sic in illum odium concitauit. Cum autē Rhymentales, rex Thracum, qui ab Antonio ad ipsum transfugerat, in cōuiujs dissolutus esset ac molestus, foctatē exprobrans, cui dam aliorū regū propinās Cæsar: Ego, inquit, prodicionē quidem amo, sed proditores nō laudo. Alexandrinis uerō post captiuitatē extrema se passuros expectantibus, posteaq; cum Ario Alexandrino suggestū ascendit, urbi se parere dixit, primū quidem propter eius & magnitudinē & pulchritudinē, dein de propter conditorem Alexandrum, tertio propter Ariū amicū. Idem cum audisset Erotē qui res Aegypti curabat, emisse coturnicem, omnes alias pugnanō superantem atq; inuictam, & comedisse assatam, eum ad se accersiuit, ac iudicio constituto confessum, malo nauis affigi iussit. In Sicilia uerō Arium pro Theodoro constituit gubernatorē. Sed cum ipsi quidam libellum dedisset, in quo scriptū erat: Caluus Theodorus Tarsensis fur erat, quid tibi uidetur? Lecto illo Cæsar subscripsit, Videtur. Idem à Meccenate cōuictore suo per singulos annos suo natali die phialam donum accipiebat. Cæterū Athenodoro philosopho propter senectutem se domū dimitti precanti concessit. Cum igitur salutato ipso dixisset Athenodorus: Cum iratus fueris Cæsar, nihil neq; dixeris, neq; feceris, priusquā quatuor & uiginti literas tecum ipse percurreris: illo manu apprehenso, Adhuc, inquit, mihi te præsentē opus est: ac ipsum per totum detinuit annum, asserens etiam taciturnitatis præmiū sine periculo esse. Cum uerō Alexandrū audisset, maxima terrarū partē subacta addubitasse, quidnam per reliquā uitæ tempus facturus esset: demiratus est, quod nō maius opus Alexander existimasset, partem gubernare imperiū, quam magnū acquisiuisse. De adulteris autem cum legem tulisset, in qua præfinitū erat, quo pacto rei iudicandi, & condemnati forent puniendi, ac postea lapsus ira adolescentem propter Iuliam filiā suā calumniatū manibus ipse uerberaret, ac ille clamasset, Legē tulisti Cæsar, adeo ipsum poenituit, ut illo die coenam recufarit. Casum uerō sororis filium in Armeniam mittens, à dijs ipsi precibus petebat Pompeij beneuolentiā, Alexandri audaciam, suam ipsius fortunam. Idem Romanis dicitabat, se eum imperij successorē relicturū, qui nunq; eadem de re bis consultalet, Tiberiū uidelicet significans. Tumultuantes uerō iuuenes qui in magi stratu erant, cum reprimere uellet, neq; illi attenderent, sed tumultuarent: Audite, inquit, iuuenes senem, quem iuuenem senes audiebant. Dum autē Athenarū populus quiddam

C uideretur deliquisse, ex Aegina scripsit, putare se suam illos iram non latere: neque enim in Aegina se esse hyematurum. Aliud uero nihil aduersus eos neque dixit neque fecit. Sed cum unus ex Euryclis accusatoribus immodeste & ad satietatem dicendi licentia uteretur, ac prouectus tale quid dixisset: Si ista tibi Caesar magna non uidentur, iube istum reddere mihi septimum Thucydidis uolumen: indignatus illum ab duci iussit. Sed cum accepisset eum ex Brasidae posteris reliquum esse, accersiuit, & modeste castigatum dimisit. Idem cum Pifo aedes a fundamentis ad culmen usque eleganter fabricate struxisset: Bono, inquit, animo me facis Pifo, qui perinde aedificas, atque si Roma aeterna sit futura,

Plutarchi apophthegmata Laconica.

RAPHAELE REGIO INTERPRETE.

GASICLES rex Lacedaemoniorum, admirante quodam, quod cum magna discendi audiendisque teneretur cupiditate, Philophane rhetorices doctore non uteretur: Eorum, inquit, me discipulum esse oportet, quorum etiam sum filius. Ad eum uero qui rogarat, quo modo quis absque satellitibus tuto regnare possit: Si suis, inquit, populis ita imperarit, ut parentes filijs.

AGESILAUS ille magnus cum esset aliquando conuiuij princeps forte ductus, a uini dispensatore rogatus, quantum uini cuique daret: Si multum, inquit, paratum est, quantum quisque petierit: sin parum, ex a quo omnibus impertito. Cum uero maleficus quidam tormenta perquam patienter toleraret: Quantam, inquit, homo scelestus ad res flagitiosas & turpes tolerantiam affert: Quodam autem laudante oratorem quod parua amplificaret: Ego uero ne futorem quidem, ait, puto bonum, qui magnos exiguo pedi calceos inducit. Idem quum quidam ei aliquando dixisset, Promissisti, **D** ac sapius idem repeteret: Per Iouem, inquit, si quidem iustum est: sin minus, dixi quidem, sed non promisi. Ac illo subiiciente: Atqui oportet reges praestare quicquid uel capite annuerint: Non magis, inquit, quam eos qui ad reges accedunt, petere decet iusta & dicere, captantes & opportunitatem, & quicquid regibus commodum est. Cum autem aliquos laudantes uituperantesue audiebat, non minus eorum qui dicerent, quam de quibus diceretur, mores spectandos esse aiebat. Sed quum puer adhuc esset, ac in gymnycorum ludorum celebratione in loco minus honesto a chori magistro collocaretur, ob temperauit quidem, licet iam rex foret declaratus, ac dixit, Euge: demonstrabo etenim, non locis uiros, sed uiris loca effici honorata. Quodam autem medico difficiliorem ei curationem, ac minime simplicem imperante: Per gemellos, inquit, non omnino mihi uiuere datum est, ne si omnia quidem sumam. Altari uero Mineruae, ab area aede cognomento Chalciocae, quodam die adstans bouem immolaturus, quum a pediculo morderetur, non auersus est quidem, sed illum palam captum omnium in conspectu necauit, ac dixit: Per deos lubenter uel in ara insidiatorem. Idem quum uidisset murem a puero trahi de fenestra, & conuersum detinentis pueri manum momordisse ac fugisse, ijs qui aderant re ostensa: Quando minimum, inquit, animal se iniuria afficientes sic ulciscitur, quid uiris faciendum sit considerate. Volens autem bellum aduersus regem Persarum mouere, quod Graecos Asiam incolentes in libertatem uindicaret, Iouis Dodonaei oraculum consuluit: quod quum educendum esse exercitum respondisset, Ephoris oraculum retulit. Ipsi uero iusserunt eum Delphos proficisci, ac iisdem de rebus fortes consulere. Profectus igitur sic oraculum rogauit: Apollo, uidentur ne tibi quae & patri: Eo autem annuente, electus ipse imperator exercitum eduxit. Quum uero Tissaphernes principio quidem territus cum Agefilao foedera percussisset, Graecas ipsi liberas ciuitates se esse dimissurum pollicitus, deinde quammaximo exercitu a rege accersito bellum ei indixisset nisi Asia decederet, libenter foederum transgressionem accepit, mouitque castra, exercitum in Cariam ducturus. Sed quum Tissaphernes illic copias congregaret, inde soluens in Phrygiam impetum fecit, ac pluribus urbibus captis, multaque pecunia parta, dixit amicis: Foedera quidem iniuste frangere impium est, sed hostes fallere non iustum est modo & honestum, uerum iucundum quoque ac lucrosum. Caterum equitatu inferior, Epheum reuersus opulentos iussit equum pro se quenque ac uirum exhibere, si se militia solus

Hostes fallere
honestum.

Atos uellent. Ac posteaquam & equi & uiri idonei pro timidis atque diuitibus cito fuerunt congregati, Agamennonem se dixit imitari. Nam illum, quum generosam accepisset equam, ignauum diuitemque hominem militia liberaffe. Cum uero nudos captiuos uendi iussisset, spoliatorum quidem uenditores ipsos uenum proposuerunt: ac uestium sane multi emptores erant: sed corpora, quod alba & mollia essent propter umbratilem uitam, quum tanquam inutilia nulloque precio digna iriderentur, adstans Agefilaus: Haec sunt, inquit, propter quae, isti autem quibus cum pugnatis. Idem in Lydia cum Tissaphernem profligasset, plurimosque interemisset, in agrum regium in cursu fecit: sed rex pecunijs ipsi praemissis quum censeret bellum esse dissolendum, Agefilaus respondit: Pacis quidem ciuitatem dominam esse, se uero locupletandis militibus quam seipso magis laetari: pulchrumque putare, Graecos non munera ab hostibus accipere, sed spolia acquirere. Megabatē uero Spiritridatis filium formosissimum, quum ad eum accessisset salutaturus & osculaturus, quia uehementer amari uidebatur, declinauit Agefilaus. At quum ille adire destitisset, ab Agefilao desiderabatur. Dicentibusque amicis ipsum in causa esse, qui se ab illius tam formosi osculo auertisset, neque illum praepudore uenturum: posteaque secum tacitus paulisper cogitauit, Nihil est opus, inquit, illum persuadeatis: nam istum odi rebus superior esse malo, quam praepotentem hostium urbem uic capere. Satius est enim libertatem sibi ipsi conseruare, quam alijs auferre. Sed quum alijs in rebus diligens iustitiae cultor esset, in amicorum negocijs putabat occasione iuuandi esse perquam iustam. Epistolium igitur ipsius fertur ad Icarium Carē, quo ex amicis quendam sic petit: Si Nicias nihil iniuste agit, dimitte: sin agit, mihi dimitte: omnino autē dimitte. Itaque se talem in plerisque Agefilaus pro amicis praestabat. Interdum tamen propter utilitatem occasione potius utebatur. Quare motis tumultuosius castris, cum puerum, cuius amore tenebatur, infirmum reliquisset, ad illum precantem, & cum lachrymis se reuocantem conuersus dixit: Quam difficile est nos & misereri simul & sapere. Idem in uictu & uestitu nihil ijs qui cum ipso erant, melius habebat: a satietate ac ebrietate penitus abstinens, somnoque non domino, sed rebus agendis seruienti utens. Aduersus calorem autē & frigus ita se habebat, ut solus eadem uelte quatuor anni temporibus semper uteretur, ac in medio castrorum tentorio erecto, lectum nihil alijs meliorem haberet. Dicebat autem principi conuenire, non mollitie & delitijs, sed tolerantia & fortitudine priuatis hominibus praestare. Roganti igitur cuidam, quid Sparta contulissent Lycurgi leges: contemnere, inquit, uoluptates. Ad eum uero qui cum aliorum Lacedaemoniorum, tum suae uestis cibique mediocritatem mirabatur: Propter hunc, inquit, frugalem o hospes uiuendi modum, metimus libertatem. Idem alio ipsum hortante ut sibi parceret, ac dicente, propter incertum fortunae, ne quando mutetur: At ego, inquit, me ipsum sic alluefacio, ut in nulla mutatione quaram mutationem. Ac eodem uita instituto etiam senex factus utebatur. Quare ad eum a quo interrogatus fuerat, cur uehementi hyeme sine tunica illa etate circumiret: Quod, inquit, iuuenes imitentur, exemplum habentes & senectute confectos & principes. Thasij uero per suum agrum ipsi cum exercitu iter facienti, farinam & anseres, & bellaria, & liba ex melle confecta, & alios omnis generis cibos, & uina preciosa miserunt. Sed farina sola accepta, retro asportari reliqua ab ijs qui illa apportarant, iussit, ut quae ne sibi quidem utilia foret. Precantibus autē illis ac supplicanribus, ut omnino illa acciperet, mancipijs distribui iussit. Ceterum illis causam rogantibus, dixit, eos qui probitati ac fortitudini studerent, non decere istiusmodi ganeis & gula irritamētis delectari: quibus enim seruitia capiantur, ea ab ingenuis hominibus esse aliena. Rursus Thasij, quod ab ipso magnis affecti beneficijs uiderentur, cum & templis & deificationibus eum honorassent, & hac de re legatos ad ipsum mississent, posteaquam honores legit quos oratores attulerant, interrogauit, an ipsorum patria referendorum in deos hominum facultatem haberet. Quibus affirmantibus: Agite, inquit, uos ipsos prius efficit: quod quidem si effeceritis, tunc credam me quoque a uobis deum fieri posse. Idem cum illae gentes graecae quae sunt in Asia, decreuissent ipsi in clarissimis urbibus statuas ponere, ad eas scripsit: Meine una quidem sit imago, neque picta, neque ficta, neque constructa. Sed quum in Asia domus contignationem ex quadratis trabibus factam uidisset, dominum a dium interrogauit, an apud ipsos quadrata nascerentur ligna. Quo negate, sed rotunda: Quid igitur, inquit, si quadrata essent, rotunda faceretis? Interrogatus autem olim, quousque Laconicae fines protendantur: concussa hasta, quousque, inquit, haec perueniat. Sed alio deinceps rogante, cur Sparta sine muro esset: ostentis ciuibus armatis, hi sunt, inquit, Lacedaemoniorum muri. Ceterum alio idē quarente: Non lapidibus, inquit, & lignis, sed in habitan-

C tium uirtutibus urbes munitas esse oportet. Amicos uero monebat, ut non pecunia, sed fortitudine & uirtute ditescere studerent. Quando autem uolebat aliquod opus à militibus cito perfici, primus ipse in omnium conspectu aggrediebatur. Verum in eo gloriabatur, quod nemini in labore cederet, quodque sibi ipse magis quam alijs imperaret. Quodam autem admirante Laconem claudum ad bellum exeuntem, ac equum quarentem: An ignoras, inquit, non fugientibus, sed permanentibus in bello opus esse? Idem rogatus à quodam, quo modo magnam gloriam acquireret: si mortem, inquit, contempseris. Quarente autem quodam, cur Spartiatae ad tibias pugnant? Quonia, inquit, quandoque ad numerum modulationemque inceserint, liquido pateat & qui meticulosi sint, & qui fortes. Cum uero quidam Perfarum regem beatum esse diceret, quia perque iuuenis esset: At qui Priamus, inquit, ne id quidem aetatis agens infortunium est passus. Sed cum magnam Asiae partem subiugasset, aduersus regem ipsum properare decreuit, quod illum ab ocio, & à corrupendis Graecorum populorum principibus deterreret. Sed ab Ephoris reuocatus propter Graecorum bellum, quo Sparta obsidebatur, ob pecunias à Persa missas, dicens bonum imperatorem oportere legibus parere, ex Asia soluit, multo sui desiderio Graecis Asiaticis relicto. Ac cum numus Persicus sagittarij nota signatus esset, recedens dicitabat, se triginta millibus sagittariorum à rege ex Asia pellic: tot enim Daricis aureis Athenas Thebasque à Timocrate allatis, & populorum principibus distributis, populi ipsi ad bellum contra Spartiatas concitati fuerant. Ac Ephoris quidem hanc rescripsit epistolam: Agefilaus Ephoris gaudium, Multas Asiae partes subiugauimus, barbarosque expulimus, ac in Ionia multa arma fecimus. Sed posteaquam iubetis me ad praescriptum diem redire, sequor epistolam, ac ferè ipsam uel praesentiam, Nam imperium non mihi, sed ciuitati ac socijs gero. Ac tunc quidem uere iustitiae dux imperat, quando & legibus & Ephoris parerem, uel quicumque alij in urbe sint magistratus. Traiecto igitur Hellesponto cum per Thraciam iter faceret, barbarorum quidem rogauit neminem, sed ad singulos mittens interrogabat, utrum per amicum, an hostilem terram transiret. Ac alij quidem ipsum amicum & excipiebant & deducebant: ceterum qui Troades nominant, quibus & Xerxes, ut fertur, dona dedit transitus mercedem, argenti talenta centum, & totidem mulieres ab Agefilao petiere. Sed illos ipse deludens, ac dicens, Eccc non statim uenistis accepturi: procedebat: & cum congressus, ex illis perturbatis multos caecidisset, transiuit. Cum uero idem à rege Macedonum per nuncios quaesisset, isque se consultatum dixisset: Consulter igitur, inquit, sed nos interim procedemus. Admiratus itaque uiri audaciam, & ueritas, iussit ut amicum progredi. Thessalorum autem, qui hostium socij erant, depradatus est agrum. Ac Xenoclem quidem & Scythen de amicitia acturos Larissam misit, quibus comprehensis & asseruatis, alij quidem aegre ferentes censebant Larissam castris cingendam esse ab Agefilao, & obsidendam: sed asserens ipse, ne alterius quidem illorum uiuorum interitu uelle totam capere Thessaliam, eos foederibus percussis accepit. Audiens autem apud Corinthum fuisse pugnatum, & Spartiatarum quidem perquam paucos caecidisse, Corinthiorum autem & Atheniensium, aliorumque illis sociorum quae plurimos, neque latari, neque efferi illa uictoria uisus est, sed perquam graui suspitio emisso: Vae, inquit, Graeciae, quae tot uiros intestino bello perdidit, quot ad debellandos omnes barbaros satis fuissent. Pharsalios autem urgentes, latrocinijque ipsius exercitum uexantes, quum quingentis equitibus in fugam uertisset, trophaeum sub Narthacis erexit: ac illa quidem uictoria praes omnibus laetatus est, quod cum per se ipse equitatum instituisset, illo solo eos qui maxime pugna equestri gloriabantur, superasset. Cum uero Diphridas domo ueniens ipsi nunciasset, ut continuo praetergrediens, in Boeotiam impetum faceret: quantum maiore apparatu id postea facturus erat, tamen magistratibus parens, accersitis uiginti millibus ex illo exercitu qui apud Corinthum erat, Boeotiam ingressus est, & apud Coroneam cum Thebanis & Atheniensibus, simul cum Argiuis & Corinthijs congressus, utrosque maxima omnium pugna, quaecumque illo tempore commissa fuerunt, ut Xenophon scribit, etsi corpore propter uulnerum multitudinem male affectus, superauit. Idem domum reuersus, nihil nec circa uitam, nec circa mores, ob tantos successus uictoriaeque mutauit. Ceterum uidens quosdam ex alendis equis in aliquo precio esse, animoque efferi & gloriari, Cyniscum forori persuasit, ut in curru sedens in Olympijs certaret. Graecis ostendere uolens, istiusmodi res nullius esse uirtutis, sed diuitiarum & impensae. Xenophontem uero illum sapientem multi faciens ac secum habens, iussit filios accersere, Spartaque educare, quod disciplinarum pulcherrima docerentur, & imperare, & imperium ferre. Idem aliquando interrogatus, cur maxime omnium felices sint Spartiatae: Quia, inquit, maxime aliorum se exercent, ut imperent

Agefilai ad Ephoras epistola.

A imperent & obtemperent. Lyfandro autem uita functo cum multorum sodalitate constitutam inuenisset, quam ille ex Asia statim reuersus contra Agefilaum instituerat, eum redarguere tentauit, ac ostendere cuiusmodi ciuis uiuens fuisset. Cumque orationem legisset in quodam relicto libro, quam Creon Halicarnasseus scripserat quidem, sed Lyfander memoriae commendatam ad populum de rebus nouis & de republica mutanda habiturus esset, in publicum illam efferre uolebat: uerum ex senioribus quidam, cum eam orationem percurrisset, ueritusque illius grauitatem consulisset, ne Lyfandrum effoderet ac suscitaret, persuasus ac quieuit. Eos uero qui sibi occulte aduersarentur, aperte quidem non uexabat, sed exigens ut se sequerentur, ex ipsis aliquos & duces & magistratus designabat: sed in magistratibus improbi deprehensi & auari, ne condemnarentur, rursus auxilio erat, sicque eos sibi conciliabat, & ad seipsum traducebat, ut neminem aduersarium haberet. Quidam autem cum eum rogasset ut suos ad hospites Asianos literas daret, quod ius suum consequeretur: At mei, inquit, hospites iusta sponte sua, etiam si nihil scribam, faciunt. Ceterum quidam illi murum urbis bene munitum & laboriose admodum exaedificatum ostentans, rogabat an pulcher sibi uideretur: Per Iouem, inquit, pulcher, non ut uiri, sed ut foeminae inhabitent. Cum autem Megarenfis quidam aduersus ipsum de ciuitate gloriaretur: Adolescens, inquit, uerba tua multa uigent. Quae uero alios admirantes uidebat, ea ne nosse quidem uidebatur. Quodam igitur tempore Callipides tragediarum actor nomen & gloria inter Graecos habens, ut qui ab omnibus celebraretur, primum quidem illi occurrit & salutauit, deinde arroganter sese inter inambulantes conijciens, seipsum regi ostentabat, putans fore, ut aliqua comitate exciperetur. Sed cum tandem dixisset: Non me agnoscis, o rex, neque audisti qui sim: Agefilaus in ipsum respiciens: At an tu es, inquit, Callipides Dicelictae? sice enim Lacedaemonij histriones uocant. Idem cum à quodam inuitaretur ad eum audiendum qui luscinae uocem imitabatur, recusauit, inquit: Saepè ipsam audiui. Menecrates uero medicus posteaque in desperatis quibusdam curationibus fuit fortunatus, Iupiter appellari coepit. Sed illo cognomento importunius utens, cum ad Agefilaum quoque sic aliquando epistolam scribere ausus foret: Menecrates Iupiter Agefilao regi felicitate: reliquis non lectis, rescripsit: Rex Agefilaus Menecrati sanitate. Cum autem Conon & Pharnabazus maritima foret, pecunias à Pharnabazo datis pacem cum rege Lacedaemonij fecerunt, miseruntque Antalcidam ad Teribazum, qui Graecos Asiam incolentes, pro quibus pugnauerat Agefilaus, regi traderet. Qua ex re euenit, ut Agefilaus ipse ignominiae eius iniquissimè particeps esset: nam Antalcidas ipsi inimicus erat. Ideoque pacem quocumque modo fecit, quod Agefilaus incrementa ex bello susciperet, ac maximus clarissimusque euaderet. Ad eum uero qui dixerat Lacedaemonios Medorum partibus fauere: Imò uero, inquit, Medi Lacedaemoniorum. Idem aliquando rogatus, utra uirtus melior esset, fortitudo an iustitia: nullam fortitudinis utilitatem esse dixit absente iustitia: nam si omnes iusti forent, nihil fortitudine opus esse. Cum autem ij qui Asiam incolunt, ex consuetudine Perfarum regem Magnam appellarent: Ecquid ille me maior est, inquit, nisi & iustior sit & continentior? Ac eos quidem qui Asiam inhabitarent, ingenuos quidem malos, seruos autem bonos esse dicitabat. Idem interrogatus, quomodo quis maxime apud homines probaretur: Si dicat, inquit, optima, & faciat honestissima. Imperator uero dicebat oportere & in hostes audaciam, & in subditos beneuolentiam habere. Cuidam autem quarenti, quana pueris discenda forent: Ea respondit, quibus & uiri sint usuri. Verum causa cuiusdam iudex, cum accusator bene quidem dixisset, reus autem male, quippe qui ad singula diceret, Agefilae oportet regem legibus optulari: Et domum, inquit, si quis tibi euerteret, & uestimentum si quis auferret, expectares ne ut architectus, aut qui uestimentum confecit, tibi auxiliu ferat? Idem à rege Perfarum epistolam pace iam facta sibi missam, quam unam cum Callia Lacedaemonio uir Persa de hospitalitate & amicitia attulerat, haudquaquam accepit, dicens regi nunciaret, minime opus esse ad se literas priuatim daret. Nam si & amicus Lacedaemoni, & Graeciae beneuolus esse uidebitur, se quoque pro uiribus ipsi amicum esse futurum: sin autem insidians deprehendatur, ne si multas quidem acciperet literas, credat se sibi amicum esse futurum. Filiorum autem cum amantissimus esset, fertur unam cum parujs pueris domi colludere solitus, in arundinem ut in equum ascendens: sed à quodam amicorum uisus rogauit, ne cui prius id diceret, quod ipse quoque puerorum pater esset. Ceterum Thebanos assiduis bellis cum infestaret, ac in pugna uulneratus foret, Antalcida dixisse ferunt: Pulchra disciplinae premia à Thebanis accipis, quos nolentes ac ne scientes quidem pugnare docueris. Tunc enim Thebanos seipsum

Dicelictae Lacedaemoniorum histriones.

c. bellicosiores aiunt factos, propter assiduas Lacedæmoniorū in ipsos expeditiones. Quare Lycurgus quoque ille antiquus, in legibus quæ Rhetra uocant, prohibuit aduersus eosdem sapius militare, ne bellandi peritiam discerent. Posteaquam uero audiuit socios ægrè ferre continuas expeditiones, quia multi paucos Lacedæmonios sequerentur, refellere uolens illorum multitudinem, iussit omnes quidem socios sedere sibi inuicem permixtos, Lacedæmonios autem separatim solos. Deinde edixit, ut figuli surgerent primi. Qui quum surrexissent, edixit ut secundi surgerent fabri ararij, deinde architecti & domorum ædificatores, & singulæ aliæ artes. Ita socij ferè omnes quidem surrexerunt, Lacedæmoniorum autem nemo: ipsis namque prohibitum est artem sordidam uel exercere uel discere. Itaque ridens Agelilaus: Videte, inquit, uiri quantum plures quam uos milites nos emitamus. In Leuctrica uero pugna cum Lacedæmoniorū multi fugissent, qui legitimis pœnis erant obnoxij, uidentes Ephori urbem uiris destitutam militibus indigere, uolebant ignominiam illam soluere, ac leges seruare. Agelilaum igitur eligunt legumlatorē. Is uero in concionem cum prodisset: Legum, inquit, lator aliarum minimè sim, ac ne ijs quidem quæ existunt, adijcerem quicquam, uel auferrem, uel mutarem: sed non abre erit, leges quæ nobis sunt, à postero die ius suum retinere. Epaminondam uero tanto cum fluctu ac tempestate Spartam inuadentem, Thebanis & illorū socijs uictoria Leuctrica gloriabantibus, ab urbe quidem repulit, & quauis pauci in urbe forent, retrocedere tamen cōegit. Idem in pugna apud Mantinea gesta imperauit Lacedæmonijs, ut alijs ommissis unum oppugnarent Epaminondam, solos asserens prudentes & fortes, & uictoriæ autores esse. Nam si istum è medio sustulerimus, facillimè alios captiuos fore: si quidem & amētes, & nullo precio dignos esse. Id quod etiam euenit. Cum enim uictoria ab Epaminonda foret, iamque Lacedæmonij fugerent, illum conuersum ac suos reuocantem, quidam ex Lacedæmonijs letaliter percussit. Is uero quum cecidisset, à fuga cōuersi qui cum Agelilao erant, suam certando uictoriā effecerunt, cum Thebani Lacedæmonijs longè fortiores uisi fuissent. Sparta uero pecunijs indigente, quippe quæ peregrinos aleret milites, Agelilaus in Aegyptum profectus est, ab Aegyptiorum rege mercede conductus. Sed quum propter uestis tenuitatem indigenis contemptui foret (expectabant enim Spartæ regem ut Perfarum, decenter ac sumptuose ornatum uidere) eoque male de ipso sentirēt, breui declarauit Agelilaus, magnificentiam & dignitatem prudentia ac fortitudine parari oportere. Cum autē eos quos instructurus erat, impendenti periculo territos uideret, tum propter hostium multitudinem, ducenta namque millia erant, tum propter suorum paucitatem, decreuit prius quam confligeret sacrificium facere, ac alijs inscisi in sinistra manus palma uictoria descripsit, acceptumque ab aruspice iecur inscriptæ manui imposuit. Id uero tantisper tenens dum literarum notæ iecori imprimerentur, se ambiguū esse simulabat. Postea uero cōmilitonibus iecur ipsum ostendit, asserens deos ex scriptis uictoriā demonstrare. Certum igitur id uictoriæ signum rati, ad pugnam audacter in eundam sunt confirmati. Sed hostibus multitudine sua Aegyptiorum castra fossa cingentibus, Nectabioque cui auxilio erat, censente erumpendum ac decertandum esse: nequaquam impediendi, inquit, sunt hostes, nobis pares esse uolentes. Ac ita quum adhuc spacij parum ad cōiungendam superesset fossam, in illo quod reliquū erat interuallo acie instructa, cum paribus par congressus, eos in fugam uertit, & paucis militum suorum amissis, magna hostium edita cæde, ingentem pecuniæ uim in patriam misit. Ex Aegypto autem quum classe rediens in morbum incidisset, ijs qui secum erant mandauit moriens, ne sibi fictam pictamue aut effigiatam corporis imaginem efficerent. Nam si quid præclari operis, inquit, gessi, id me monumentum erit: Sin minus, ne omnes quidem statuæ, ut quæ uilium hominū ac nullo precio dignorum opera sint.

AGESIPOLIS Cleombroti cum quidam dixisset, Philippum paucis diebus Olynthū euertisse: Per deos, inquit, talem aliam urbem multo longiori tempore non ædificabit. Alius item cum dixisset, ipsum cum æqualibus regem obsidem fuisse, nō autem filios eorum & uxores: Merito, inquit: decet enim nos peccata nostra ferre. Sed quum ipse uellet catulos è domo Spartana sibi mitti, quidamque dixisset, illorum apud se non esse educationem: Ne uirorum quidem antea, inquit, fuit, quæ tam enunc est.

AGESIPOLIS Pausaniæ Atheniensibus de mutuis criminibus ad Megarensium ciuitatem prouocantibus: Turpe, inquit, est ò Athenienses, eos qui sint Græcorum duces, minus quam Megarenses iis scire.

AGIS Archidami, quum olim Ephori dixissent: Vade iuuenes tecum ducens in huius patriam

A patriam: dux namque hic ipse tibi erit ad arcem occupandam: Et quo, inquit, modo tutum est, ò Ephori, tot iuuenes credere patriæ suæ proditori? Interrogatus autem, quæ potissimum disciplina Spartæ exerceretur: Scire, inquit, & imperare, & obtemperare. Lacedæmonios uero dicitabat interrogare, nō quot sunt hostes, sed ubi sunt. Verum apud Mantineam cum dimicare cum hostibus quod plures forent prohibere: Necesse est, inquit, cum multis pugnare, qui multis uelit imperare. Quod autē interrogante, quot sunt Lacedæmonij? Quot, inquit, satis sunt ad malos arcendos. Cum uero Corinthiorum muros præteriret, ac illos & altos, & munitos, & in multū spatium protensos uideret: quænam, inquit, sunt hūc locum habitantes mulieres? Idem, cum rhetor quidam dixisset, orationem rerum omnium potentissimā esse: Igitur si tu taces, inquit, nullo precio dignus es. Argui autem postquam fuerat superati, rursus audacius multo cum ipsi obuiam essent facti, socios uidens perturbari: Confidite, inquit, ò uiri: nam quando nos uictores timemus, quid putatis eos facere, qui à nobis uicti fuerunt? Idem Abderitarum legato, qui cum multa locutus finem dicendi fecisset, rogaret quidnam ciuibus suis renunciaret: Te, inquit, mihi tacenti tanto tempore auditum fuisse, quantum tu dicendo consumpsisti. Quibusdam uero Eleos laudantibus, quod in Olympiorum certamine iustissimi forent: Ecquid magnum, inquit, aut mirandū faciunt, si per annos quinque uno duntaxat die iustitia utuntur? Quodam autem dicente, nonnullos ex alia domo ipsi inuidere: Igitur & sua, inquit, mala, & ad hæc tum mea, tum amicorum bona illos cruciabunt. Idem cum quidam cōsuleret transitum hostibus fugientibus esse dandum: Et quo, inquit, modo cum ijs qui ob timiditatem fugiunt, non pugnantes, cum ijs qui ob fortitudinem manent pugnabimus? Quodam autem de Græcorum libertate sermonem inferente non ignobilem quidem, sed effectu difficilem: Tua, inquit, ò hospes, uerba & uirium indigent & pecuniarum. Cum uero quidam diceret Philippum imperuam Lacedæmonijs Græciam esse facturum: Satis, inquit, nobis est in propria terra conuersari. Legatus autem ex Perintho cum Lacedæmonia uenisset, longiore usus est oratione. Sed postquam fine dicendi facto Agin rogauit, quid Perinthijs renunciaturus esset: Quid aliud, inquit, quam te uix finem dicendi fecisse, me uero tacuisse: Ceterū solus cum ad Philippum legatus uenisset, ac ille dixisset: Quid ita unus uenisti? Nempe ad unum, inquit. Idem cum ex senioribus quidam, qui uidebat solutis ueteribus legitimis alia quædam flagitiosa induci, ei iam senescenti dixisset: quare superna Spartæ sunt inferna? iocans ait, ex ratione sic res procedere, si illud fiat: etenim quū ego puer essem, ex patre audiebā, superiora apud ipsos inferiora fuisse. Aiebat autē patrem puerum sibi ea dixisse: non esse mirandū, si posteriora prioribus sint peiora, sed sicubi meliora, & similia. Interrogatus autem, quomodo quis liber permaneat: si mortem, inquit, cōtemperit.

AGIS iunior dicente Demade, enses Laconicos à præstigiatoribus propter breuitatem deuari: At Lacedæmonij, inquit, huiuscemodi ensibus hostes assequuntur. Ad improbum uero hominem sæpe interrogantē, quis optimus Spartiata foret: Qui tui dissimillimus est, inquit.

AGIS ultimus rex Lacedæmoniorū ex insidijs captus, & indicta causa ab Ephoris condemnatus, cum ad laqueū abduceretur, intuitus quendam ex ministris flentem: Desine, inquit, ò homo, propter me flere: nam adeo iniūque & iniūste moriens, melior ijs sum qui me interficiūt. Et cum hæc dixisset, ultro collū laqueo tradidit. Idem cum à parentibus rogaretur, ut sibi ad iniūsti quiddam adiutor esset, aliquandiu cōtradixit: sed quū instarent, Quandiu, inquit, apud uos fui, ne unam quidem iustitiæ cognitionem habui: posteaque autem me patriæ tradidistis, legitimisque ipsius institutis, ac etiam iustitia & probitate erudistis, ut potuistis, hæc potius quam uos sequi tentabo. Et quoniam uultis me optima facere (optima uero sunt cum homini priuato, tum multo magis principi, quæ iusta sunt) faciam quidem quæ uultis, sed quæ dicitis recusabo.

ALCAMENES Telecri quodam rogante, quomodo regnum quis optimè seruaret: Si lucrum, inquit, non multi fecerit. Altero autem quærente, cur à Messenijs munera non accepisset: quia si accepissem, inquit, cum legibus pacem agere nequirem. Sed quodam dicente, ipsum parcè uiuere amplas satis diuitias possidentē: Nempe illum qui multa possideat, inquit, non ex libidine, sed ex ratione uiuere decet.

ALEXANDRIDAS Leontis ad eum qui ægrè ferebat quod exularet: O bone, inquit, ne urbem relinquens horreas, sed iustitiā. Dicenti uero cuidam Ephoris opportuna quidem, sed pluribus quam par erat: ò hospes, inquit, nō opportunè uteris opportuno. Quodam autem percontante, cur agros helotibus & mancipijs colendos traderent, ac non

C ipsi colerent: quia illos, inquit, non ut ipsos coleremus, sed ut nos, comparauimus. Cum autem quidam alius diceret, gloriam nocere, atque felicem eum esse, qui ab illa sit alienus: Igitur qui iniusta perpetrant, inquit, ex oratione tua essent felices: nam quomodo sacrilegus iniustusque gloriam curet? Alio autem interrogante, Cur in bellis Spartiatae audacter periculis se exponunt? quia, inquit, de uita uereri, non ut alij timere studemus. Idem alio quodam percontante, quare capitales causas pluribus diebus seniores audiunt, & si quis est liberatus, nihilominus est reus: Pluribus, inquit, diebus iudicant, quia de morte qui erauerint, ij consilium mutare non possunt. Legibus autem obnoxium esse oportet, quia secundum hanc legem licet etiam melius consultare.

ANAXANDER Eurycratis, quodam rogante, cur Lacedaemonij pecunias in publicum non congregent: ne qui custodes illarum sint, inquit, corrumpantur.

ANAXILAS ad eum qui mirabatur, cur Ephori non assurgant regibus, praefertim a regibus ipsis constituti: Eadem, inquit, causa qua Ephori sunt.

ANDROCLIDAS Lacon crure mutilatus inter bellatores seipsum locauit. Sed quum quidam ipsum prohiberent, quia mutilatus erat: At qui non fugientem, inquit, sed manentem oportet cum hostibus ex opposito instructis pugnare.

ANTALCIDAS cum in Samothracia initiaretur, a sacerdote rogatus, quid grauissimum in uita perpetrasset: si quid mihi, inquit, tale perpetratum est, dii ipsi sciunt. Aduersus Atheniensem uero quendam Lacedaemonios indoctos appellentem: Nos nimirum, inquit, soli nihil mali a uobis didicimus. Sed cum alius Atheniensis aduersus eum dixisset, nos quidem a Cephiso per sepe uos fugauimus: At nos, inquit, ab Eurota uos nunquam. Interrogatus autem, quomodo quis maxime hominibus placere posset: si cum ipsis, inquit, quam inuauissimè conuersetur, ac utilissima afferat. Idem cum declamator quidam Herculis laudationem lecturus esset: quis enim, inquit, illum uituperat? In Agefilaum uero a Thebanis in pugna uulneratum: Mercedem, inquit, a Thebanis recipis, quos neque uolentes, neque scientes pugnare, docuisti. Videbantur enim Thebani assiduus Agefilai contra ipsos expeditionibus pugnae effecti. Sparta uero muros esse iuuenes dicitabat: fines autem, hastarum cuspides. Sed ad eum qui quarebat, cur breuibus Spartiatae pugionibus in bello uterentur, Quia cum hostibus, inquit, cominus dimicamus.

ANTIOCHVS cum esset Ephorus, postquam audiuit Philippum Messenijs agrum dedisse, interrogauit an etiam uim illis tribuisset, qua de agro certantes fierent superiores.

ARGEVS quibusdam laudantibus non suas, sed quasdam ex uxoribus alienis: Perdeos, inquit, de uxoribus aliorum bonis & honestis nihil temerè dicendum est: ipsas enim prorsus ignorari quales sint, praeterquam ab ijs quibus cum uiuunt. Idem per Siciliae Selinuntem iter olim faciens, cum in sepulchro quodam uidisset elegiacum hoc inscriptum,

Hic Selinuntos sub portis, quando tyrannis
Stinguitur, euenit marte fero cadere:
Iure peristis, inquit, qui ardentem tyrannidem extinguere conati estis: contra namque permittendum fuerat, totam concremari.

ARISTON laudante quodam Cleomenis responsum, quod interrogatus quid bonum regem facere oporteat, dixerit, amicis quidem benefacere, inimicis autem male: Et quanto, inquit, melius est, o bone, amicis quidem benefacere, inimicos uero sibi conciliare? Id quidem responsum et si omnium confessione, Socratis est in primis, ad Aristonem tamen etiam refertur. Quodam autem percontante, quot sint numero Spartiatae: quot, inquit, satis sunt ad hostes arcendos. Sed quum quidam Atheniensium funebrem eorum laudationem, qui fuerant a Lacedaemonijs interfecti, legeret: Quales igitur nostros, ait, esse censes, qui istos deuicerunt?

ARCHIDAMIDAS aduersus eum qui Charillum laudaret, quod in omnes similiter mitis foret: Ecquo, inquit, modo iuste quis laudetur, si in improbos quoque sit mitis? Accusante autem quodam Hecataeum rhetore, quod admissus ad ipsorum conuiuium nihil dixerat: Ignorare mihi uideris, inquit, eum qui dicendi peritus sit, dicendi quoque tempus cognoscere.

ARCHIDAMVS Zeuxidami, quum a quodam interrogaretur, quinam Sparta essent praefecti: Leges, inquit, & secundum leges magistratus. Ad eum uero qui citharcedum laudabat, & eius facultate admirabatur: O bone, inquit, quod praemium abs te probis uiris statuetur, quando citharcedum tantopere laudas? Idem quodam cantorem comendante ac dicente, hic bonus est cantor: At apud nos, inquit, hic bonus est coquus: tanquam nihil interesset, siue per uocis instrumenta, siue per opsoniorum & iuris condituram uoluptas

efficia-

A efficiatur. Quodam autem ipsi pollicente uinum suaue: Ad quid ait, nam & plus absumetur, & quae ad uiriliter spectant, inutiliora efficiuntur. Sed Corinthiorum urbem cum exercitu aliquando aggressus, cum lepus ex loco muris uicino excitatus esset, ad milites inquit: Faciles capti nostri sunt hostes. Duo autem quidam cum ipsum arbitrum sumpsissent, ductos illos in Chalcioeae lucum iurare coegit, se ijs quae forent iudicata, staturos. Et cum illi iurassent: iudico, inquit, ne prius ex hoc loco recedatis, quam quae inuicem uobis controuersiae sunt dissolueritis. Filiabus uero suis cum Dionysius Siciliae tyrannus preciosa misisset uestimenta, non accepit, dicens: Vereor ne puellae istis indutae mihi turpes uideantur. Filium autem cum uidisset cum Atheniensibus praecipitanter pugnantem: Vel adde uiribus, inquit, uel magnanimitati detrahe.

ARCHIDAMVS Agefilai, cum a Philippo post pugnam Charonensem asperiorè accepisset epistolam, rescripsit: Si umbram tuam metitus fueris, nequaquam inuenies ipsam maiorem factam, quam esset antequam uicisses. Rogatus autem, quantam regionem obtinerent Spartiatae: quantam, inquit, hasta assequuntur. Cum uero Periander medicinae arte clarus maxime quidem laudaretur, sed mala poemata scriberet: Quidnam, inquit, o Periander, pro gratioso medico malus poeta uocitari affectas? Idem in bello contra Philippum quibusdam consulentibus, procul a domo esse pugandum: At hoc, inquit, non est uidentium, sed an pugnanteshostibus, superiores futuri simus. Ad eos uero qui ipsum laudabant, quod Arcadas pugna superasset: Melius, inquit, fuisset si prudentia illos potius quam uiribus uicissemus. Sed quando inuasit Arcadiam, audiens Eleos Arcadibus ipsis opitulari, hanc ad illos epistolam dedit: Archidamus Eleis: Quies bonum. Socijs uero in bello Peloponnesiaco quaerentibus, quot pecuniae fatis forent, rogantibusque ut tributa determinaret: Bellum, inquit, statuta non quaerit. Catapultae autem iaculum cum uidisset tunc primum ex Sicilia aduectum: Hercules, exclamauit, uiri perit uirtus. Idem cum Graeci nolent ipsi obedire, ac foedera quae cum Antigono & Cratere Macedonibus facta fuerant, soluere, & liberi esse, tanquam Lacedaemonij molestiores futuri essent quam Macedones: Quis, inquit, semper quidem eandem emittit uocem, sed homo multas & uarias, quousque id quod uisum est perficiat.

BASTYCRATIDAS posteaquam Agis apud Megalopolin uictus fuit in pugna contra Antigonom, cum ei quidam dixisset: quid nunc facietis, o Lacedaemonij? an Macedonibus seruietis? Ecquid, ait, posset ne Antigonus pro Sparta nos pugnae, ne moriamur prohibere?

BIAS insidijs ab Iphicrate Atheniensium imperatore circumuentus, militibus interrogantibus, quidnam esset faciendum: Quid aliud, inquit, quam ut uos seruemini, ego uero pugnando moriar?

BRASIDAS cum in caricis mure comprehendisset, morsus dimisit. Tum ad eos qui aderant: Nihil, inquit, adeo paruū est, quod seruari non possit, si eos ulcisci audeat, a quibus inuadatur. In quadam uero pugna iaculo per scutum uulneratus, illa ipsa hasta euulnere extracta hostem interemit. Sed interrogatus, quomodo fuisset uulneratus: prodente me scuto, respondit. Ad bellum autem egressus ad Ephoros scripsit: Quaecumque belli nocumenta aut repellam, aut moriar. Sed posteaquam ipsum cadere contigit, Graecis Thraciae liberatis qui missi Lacedaemonem fuerant legati, ad matrem quoque eius Archileonidem accesserunt. Quos quidem illa cum interrogasset primum, an Brasidas fortiter diem obisset: ac Thracibus laudantibus & dicentibus, nullum alium talem esse: Ignoratis, o hospites, inquit: nam Brasidas fortis quidem erat, sed multi Sparta illo sunt fortiores.

CALLICRATIDAS cum esset nauarchus, amicis Lysandri rogantibus, ut sibi uinum quendam ex inimicis cederet necandum, acciperetque talenta quinquaginta, quamuis pecuniarum tunc maxime ad nauarum commeatum emendum indigeret, non concessit. Sed quum Cleander consiliarius dixisset: At ego quidem accepissem, si tu fuisses: Et ego, inquit, si tu essem. Ad Cyrum autem iuniorē, qui Lacedaemoniorum socius erat, cum ad accipiendas pecunias classis necessarias Sardis peruenisset, primo quidem die iussit nunciare, se Cyrum conuenire uelle. Sed ubi illum bibere audiuit, Expectabo, inquit, donec bibat. Ac tunc quidem recessit, postquam cognouit illo die se cum eo colloqui non posse, ueritus ne agrestior esse uideret. Sed postridie cum rursus illum bibere audisset, ac se non admitti indignatus, sic pecunijs accipiendis studendum esse dixit, ne quid indignum Sparta fiat. Ephefumque profectus est, multa quidem in eos mala imprecatus, qui primi Barbarorum delictis pellecti, diuitijs illos ad contumelias abuti docuerunt. Iurauitque ijs qui aderant, se cum primum Spartam reuenerint, omnia facturum, ut Graecos reconciliaret, quod barbaris sint formidolosiores, ac illorum uiribus contra se inuicem egere cessarent. Rogatus

C uerò quales uiri sint Iones: Ingenui quidem mali, inquit, serui autem boni. Sed Cyrus cum stipendium militibus praemississet, ac ipsi munera, mercedem quidem solam accepit, munera autem remisit, quod diceret, non oportere sibi priuatam cum ipso amicitiam esse, ceterum quae cum omnibus Lacedaemonijs communis sit, secum quoque esse. Pugnam uero naualem quum apud Arginusas commissurus esset, ac Hermon gubernator dixisset, bene rem habere si inde soluerent, triremes enim Atheniensium multo plures esse: E quid hoc, inquit, quum fugere & turpe Sparta sit, & damnosum: manentem uero uel mori, uel uincere honestissimum: Facto autem sacrificio, cum ex uate audisset, extis uictoriam exercitui quidem portendi, sed imperatori mortem: nihil perterritus, Non ab uno, inquit, Sparta: me nanq; mortuo nihil Sparta diminuetur, sed si hostibus cessero, minor fiet. Igitur cum Cleandrum loco sui ducem declarasset, nauali praelio cum hostibus congressus, fortiter pugnantem uitam cum morte commutauit.

CHARILLVS interrogatus, cur Lycurgus tam paucas leges tulisset: quia, inquit, pauca loquentibus, paucis legibus est opus. Sed quodam rogante, cur uirgines aperta quidem facie, uxores autem uelata in publicum prodirent: Quia uirgines, inquit, maritos quidem sibi inuenire oportet, sed qui habent uxores, seruare. Helotum uero quodam se cum eo audacius gerente: Nisi, inquit, iratus essem, te occidisset. Interrogatus autem quam putaret optimam rempublicam: In qua plurimi, inquit, ciues de uirtute sine seditione inter se certent. Quodam uero percontante, cur omnia deorum simulachra apud Lacedaemonios cum armis posita essent: Ut, inquit, ne quae in homines propter timiditatem opprobria dicuntur, ea in deos referamus, ac ne iuuenes quidem inermes dijs supplicent. Idem aduersus Thebanos de quibusdam contradicentes: Aut minus, inquit, efferrī oportet, aut plus posse.

CLEOMBROTVS Pausania peregrino quodam cum patre de uirtute contendente: Tantisper, inquit, solum te pater est melior, donec tu quoque genueris.

CLEOMENES Anaxandridae Homerum quidem Lacedaemoniorum poetam esse aiebat, Hesiodum autem helotum & agricolam. Illum enim ut bella sint gerenda, hunc autem ut colendi sint agri praecipisse. Cum uero septem dierum cum Argiuis inducias fecisset, captato tempore tertia nocte dormientes (nam foederibus fidebant) inuasit, ac alios quidem interemit, alios in seruitutem redegit. Sed cum obiurgaret quod iusurandum transgressus esset, dicebat, ad dierum iusurandum noctes additas non fuisse, quum praefertim quicquid mali contra hostes fiat, id apud & deos & homines iustitia superius esse putetur. Sed euenit ne Argis, cuius urbis gratia foedera uolauerat, potiretur. Nam mulieres cum in templis arma detraxissent, ipsum repulerunt: ac deinde furiosus effectus, quodam arrepto gladiolo, seipsum a talis ad membra usque letalia trucidauit, sicque ridens & diducto ore uitam reliquit. Sed cum uates eum deterreret, ne exercitum aduersus Argiuorum urbem duceret, inde enim turpem reditum futurum, cum ad urbem accessisset, ac portas quidem clausas, mulieresque in muris uidisset: Hic ne tibi, inquit, reditus uidetur esse turpis, cum uxores uiris caelis portas clauerint? In Argiuos uero, se ut periturum & impium conuictis prosequentes: Male, inquit, dicendi uos quidem estis domini, sed male uobis faciendi ego. Samiorum autem legatis eum rogantibus, ut aduersus Polycratem tyrannum bellum gereret, ac propterea longiore utentibus oratione: Quae, inquit, a principio dixistis non memini, & idcirco ne media quidem inteligo, sed postrema non probo. Pirata uero cum in agrum Lacedaemonium incursionem fecisset, captusque diceret: Quoniam alimenta quae militibus praebere non habebam, idcirco ad eos qui habebant, nec sponte dare uolebant, ui sumpturus accessi: Concisa, inquit, & breuis malitia. Quodam autem nequam male ipsi dicente: An propter hoc, inquit, tu omnibus male dicis, ne tempus de tua loquendi malignitate habeamus? Ciuum uero quodam dicente, oportere bonum regem omnino mitem esse: Eousque, inquit, dum contemptui non sit. Ceterum longo morbo uexatus, cum expiatoribus uatibusque mentem non solutus antea adhiberet, quodam admirante: Quid miraris? inquit. Neque enim nunc idem sum, qui tunc eram: sed cum idem non sim, ne eadem quidem probo. Rhetore autem quodam de fortitudine orationem habente, plurimum ridebat. Sed ille cum dixisset, quid rides Cleomenes, me de fortitudine uerba facientem audiens, cum praecipue rex sis: Quia, inquit, o hospes, si & hirundo de ipsa diceret, hoc idem facerem: sin aquila, magna agerem quietem. Idem quum Argiui dicerent, priorem pugnam qua fuerant superati, refici debere: Miror, inquit, si unus syllabae additione nunc fortiores facti estis, quam antea fueritis. Quodam autem ipsum conuictis prosequente ac dicente, delicatus es, o Cleomenes: At melius est, inquit, quam iniustum esse. Tu uero pecuniarum es studiosus, quamuis quae tibi satis sunt para-

† Unius syllabae, scilicet, facio & reficio. Sic interpres. Plutarchus autem uox uae et eua uae uae. Ideo, si duarum syllabarum additio ne & c. scripsit.

A paraueris. Sed cantorem quidam cum ipsi commendare uellet, ac hominem & ex alijs laudaret, & cantorem Graecorum optimum diceret: ostenso quodam ex ijs qui propere aderant: Per deos, inquit, iste mihi est coquus, iuris condiendi peritissimus. Cum uero Maender Sami tyrannus, propter inuasionem Persarum Spartam fugisset, ac ostentasset quotquot pecunias attulisset, donaretque quotcumque uellet, nihil quidem accepit, sed ueritus ne alijs ciuium quibusdam distribueret, ad Ephoros profectus, melius dixit fore Sparta, si Samius hospes suus ex Peloponeso recederet, ne quem Spartatarum suis persuasionibus malum efficiat. Ac illi quidem obtemperantes, illo ipso die Maendrum edicto exegerunt. Quidam uero cum dixisset, cur Argiuos, qui saepe uobiscum bellum gesserunt, parta uictoria non deleuistis? Si deleuissimus, inquit, qui nostros iuuenes exercebant non haberemus. Rogante autem quodam, cur Spartata dijs non dedicant spolia hostibus erepta: quia, inquit, a timidis sunt. Quae igitur ab his qui ob timiditatem capti sunt, parta sunt, nec iuuenes intueri honestum est, nec dijs dicere.

CLEOMENES Cleombroti, quodam ei dante pugnae gallos gallinaceos, ac dicente, illos certantes pro uictoria interire: Igitur aliquos, inquit, ex ijs qui illos interimunt, da mihi: nam illis hi sunt meliores.

DAMONIDAS cum a chori magistro in ultima chori parte locatus esset: Euge, inquit, o chori magister, excogitasti quomodo hic quoque locus, alioque in honoratus, fieret honoratus.

DAMIS ad ea quae scripta erant ab Alexandro, ut deus decerneretur: permittamus, inquit, Alexandro, si uelit deus uocari.

DAMIDAS cum Philippus Peloponensem inuasisset, ac quidam dixisset: Periclitantur Lacedaemonij grauiam pati, nisi cum Philippo in gratiam redeant: Semiuir, inquit, quidnam graue pati possumus, mortem contemnentis?

DERCYLLIDAS ad Pyrrhum castra in agro Spartano habentem legatus, Pyrrho ipso iubente ut regem suum Cleonymum reciperent, nisi cognoscere malint se nullo alio fortiores esse, excipiens inquit: Si quidem es deus, nihil timemus, neque enim iniusti sumus: sin homo, nobis certe melior non es.

DEMARATVS Oronte ipsum asperius allocuto, cum quidam dixisset: Asperum se tecum gessit Orontes, o Demarate: Nihil in me, inquit, peccauit: qui nanque ad gratiam loquuntur, nocent, non qui cum odio. Quodam autem percontato, cur qui apud Lacedaemonios scutum abijciunt, ignominia afficiuntur, qui uero galeas thoracisque, minime: Quia haec, inquit, sua ipsorum causa induuntur, scutum uero communis acie gratia. Idem cantorem cum audisset: non male, inquit, mihi nugari uidetur. In quodam autem confessu rogatus, utrum propter fatuitatem, an propter sermonis inopiam taceret: At qui faturus, inquit, tacere non potest. Sed quodam interrogante, cur rex cum esset, Spartam fugeret: Quia leges, inquit, sunt illic potentiores. Cum uero Persarum quidam assiduis muneribus concubinum suum abduxisset, ac diceret: o Lacon, puerum quem amas uenatus sum: At minime, inquit, per deos tu quidem, sed emisisti. Persarum autem quidam cum a rege defecisset, a Demaratoque persuasus redisset, ac Persam ipsum rex occidere uellet: Turpe est, inquit, rex cum tibi quidem erat inimicus, tum non potuisset ab ipso defectionis poenam sumere, nunc uero cum factus est amicus, necare. Sed ad regis parasitum sapius exilium sibi exprobrantem: Non pugna bo, inquit, tecum o hospes, nam uitae ordinem absumpsi.

EMEREPES Ephorus Phrynidis musici duas e nouem chordis bipenni excidit, dicens: Musicam ne depraes.

EPAENETVS omnium dicitur & delictorum & iniuriarum mendaces esse autores. **EVBOIDAS** quosdam audiens uxorem alienam laudantes, non approbabat, quod diceret, nullum omnino uerbum de muliebri ingenio ab externis esse faciendum.

EVDAEMONIDAS Archidami filius Agidisque frater, cum in Academia Xenocratem iam seniore cum familiaribus disputantem audisset, interrogauit quisnam senex esset. Cui cum quidam respondisset, illum sapientem esse uirum, ac ex eorum numero qui uirtutem quaerent: Et quando illa utetur, inquit, si etiamnum quaerit? Audiens uero philosophum qui differendo colligeret, solum sapientem bonum esse imperatorem: Sermo quidem admirandus est, inquit, sed qui illum facit, fide caret: neque enim unquam tubarum clangore fuit excitatus. Idem cum Xenocrates quaestionem iam edisseruisset, ac finem dicendi faceret, forte aduenit: cumque eorum quidam qui cum ipso erant, dixisset: posteaquam nos aduenimus cessauit: Bene, inquit, siquidem iam ea dixerat quae uolebat. Sed cum ille dixisset, At pulchrum erat audire: An & ad eum qui conatus sit uenientes, ut iterum cœnet

C rogemus: Percontante uero quodam, cur ciuibus aduersus Macedonas bellum decernentibus ipse quiete agere probet: quia nolo, inquit, ipsos mendacij arguere. Sed alter cum uictorias de Persis partas comemoraret, ad bellumq; exhortaret: Ignorare mihi uideris, inquit, idem non esse, mille pecora superare, & cum quinquaginta lupis pugnare. De cantore autem quodam approbato interrogatus, qualis sibi esse uideretur: Magnus, inquit, in re parua delinitor. Quidam uero qui Athenas laudaret: Ecquis, inquit, eam urbem laudet, quam nemo probus unquam dilexit: Cum autem quidam Argiuus dixisset, Laconas peregrinationibus deteriores fieri, quippe qui a patrijs legibus recedant: At non uos, inquit, Spartam uenientes peiores euaditis, sed meliores. Alexander uero cum in Olympijs edixisset, omnibus exulibus in suam cuiq; patriam reditum patere: Thebanis: Aduersum quidem uobis, o Thebani, inquit, edictum, sed gloriosum: solos namq; uos Alexander timet. Idem interrogatus, cuius rei gratia Musis ante pericula immolent Spartate: Ut praedaris, inquit, gestis, praeclearae quoq; orationes contingant.

EURYCRATIDAS Anaxandridae percontante quodam, cur de contractibus Ephori iura quotidie reddant: Ut, inquit, inter hostes quoq; fidem mutuam habeamus.

HERONIDAS cum Athenis quidam ocij damnatus foret, iussit ostendi sibi eum, qui in causa liberali conuictus foret.

HIPPODAMVS quando Agis contra Archidamum aciem instruebat, cum ab Agide Spartam remitteretur, ut illic quae necessaria forent praepararet: At hic, inquit, nonne praeclearius diem obibo, si pro omnibus fortiter fecerim: Natus autem erat annos ultra octoginta. Sumptis igitur armis stans ad regis dexteram pugnando fuit interfectus.

HIPPOCRATIDAS ad Cariae satrapam, a quo literas acceperat de Lacedaemonio uiro, qui insidiantibus quibusdam insidiarum conscius tacuerit, rogatusq; erat, quomodo uti illo deberet, rescripsit: Si quo magno quidem bono ipsum affecisti, occide: sin minus, eregione pelle, ut qui ad uirtutem timidus sit. Cum autem quidam adolescens, quem amator sequebatur, ipsi occurrisset, ac se auertisset: Cum ijs, inquit, eundem est, quibus cum uisus eundem serues colorem.

DLABOTVS cum quidam longa uteretur oratione, quid mihi, inquit, de paruis rebus longa proemia: Nam quanta res est, tanta & oratio qua uteris esse debet.

LEOTYCHIDAS primus cum a quodam facile mutari diceretur: Propter tempora, inquit, non ut uos, propter uestrum ipsorum uitium. Ad eum uero qui rogabat, quo modo quis maxime praesentia bona tueretur: Si non omnia, inquit, fortunae crediderit. Interrogatus quoque, quid ingenuos pueros discere potissimum oporteat: quacumq; ait, ipsos cum uiri fuerint, iuuent. Quodam autem rogante, quam ob causam parum bibant Spartiatae: Ne pro nobis, inquit, alij consultant, sed nos pro alijs.

LEOTYCHIDAS Aristonis ad eum qui dixerat, Demarati filios ipsi maledicere: Per deos, inquit, nihil miror: neq; enim illorum quisquam bene dicere possit. Cum autem propinquioris portae clauis draco circumuolutus foret, ac uates monstrum esse denunciarent: Minime, inquit, mihi quidem uidetur, sed si clauis draconi circumuoluta foret, monstrum esset. Ad Philippum uero Orphei sacris initiantem prorsus quidem mendicem, sed asserentem omnes apud seipsum initiatos post uitae finem felices fore: Cur igitur, inquit, o stolide, quamprimum non moreris, quo & infelicitatem, & egestatem flere desinas?

LEON Eurycratidis interrogatus, quam quis urbem incolens tutus sit: Vbi, inquit, neque plura, neque pauciora inhabitantes possideant, & ubi iustitia polleat, & iniustitia iaceat. Cursores autem in Olympijs spectans de emissionem sollicitos esse, ut meliore quisq; forent conditione: Quanto, inquit, magis cursores uelocitati student, quam iustitiae. Quum uero quidam in tempeste uide de rebus non inutilibus differuisset: Non opportune, inquit, o hospes, opportuno uteris.

LEONIDAS Anaxandridae filius, & Cleomenis frater, ad quendam dicentem, Praeterquam quod rex es, nihil nobis praestas: Atqui nunq; ait, nisi uobis melior essem, rex fuisset. Cum autem Gorgo uxor percontaret, quando ad Thermopylas proficiscebatur cum Persis dimicaturus, nunquid sibi mandaret: Ut, inquit, & probis nubas, & probos liberos parias. Dicentibus uero Ephoris, paucos ad Thermopylas ab ipso duci: Et ad quod, inquit, uadimus opus: Sed cum illi iterum dixissent, nunquid aliud facere decreuisti: Transiitum, inquit, barbarorum uerbo quidem impedire, sed re ipsa pro Graecis mortem obire. Atqui in Thermopylis cum iam esset, ait ad comilitones: Dicunt barbarum in proximo esse, quare tempus non est terendum: iam enim aut uinci a nobis barbaros, aut nos mori licet.

A licet. Et quopiam dicente, propter barbarorum sagittas solem uidere non est: Ergo cum ipsis, inquit, iucunde in umbra pugnabimus. Cum uero alius dixisset: Adfunt prope nos: Igitur, inquit, & nos prope illos. Sed cum alius dixisset: Aduersus multos, o Leonida, cum paucis periclitaturus sic ades: Si me quidem multitudini fidere putatis, ne tota quidem Graecia sufficeret: nam parua illorum multitudinis pars est. Sin autem uirtutibus, & hic numerus est satis. Alio uero idem dicente: Attamen, inquit, multos ut morituros duco, Xerxes autem cum ipsi scripsisset: Licet tibi cum dijs non pugnanti, sed mecum militanti, Graeciae principatum obtinere. rescripsit: Si uitae bona cognosceres, longe ab alienorum cupiditate abesses. Mihi uero melius est pro Graecia mori, qm̄ contribulis & finitimis imperare. Sed cum Xerxes iterum scripsisset: Mitte arma. rescripsit: Veni & cape. Cum uero iam hostes aggredi uellet, belli praefecti dixerunt, oportere ipsum alios expectare: neq; enim adesse, qui sunt pugnaturo: An ignoratis, inquit, eos solos contra hostes pugnare, qui reges & uerentur & timent: Militibus autem praecipit, pranderent tanq; apud inferos coenaturi. Idem interrogatus, cur fortissimi uiri claram mortem obscure uitae anteponant: Quia, inquit, hoc quidem naturae proprium, illud uero suum ipsorum esse putant. Iuuenes uero coelibes uolens seruare, cum sciret eos id aperte non toleraturos, scythalis uniuicibus ipsoz datis ad Ephoros misit. Ac tres quoq; ex ijs qui duxerant uxores, seruare uolebat: sed quum ipsi id animaduertissent, scythalas accipere non sustinuerunt. Ac eorum quidem unus dixit: Non prece, sed pugnatore te sum secutus. Alter uero: Hic manes melior ero. At tertius: Non horum postremus, inquit, sed primus pugnabo.

LOCHADVS Polyxenidae filius & Sironis pater, cum quidam ei nunciaisset, alterum e filijs mortuum esse: lampridem, inquit, sciebam illum mori oportere.

LYCVRGVS ille legumlator uolens ex eo uiuendi modo qui antea fuisset, ad temperatorem uitae ordinem suos ciues traducere, ac honestos fortesq; efficere (nam delicatiores erant) duos educauit catulos ex iisdem parentibus natos, quorum alterum quidem gula affuefecit, domi esse permittens: alterum autem educens ad uenationem exercuit. Deinde illis in concionem adductis, disposuit & spinas & quaedam gulae irritamenta, postea uero etiam leporem dimisit. Sed cum ad consueta uterq; cucurrisset, ac leporem alter cepisset: Videte, inquit, o ciues, cum ex eodem sint genere, quam dissimiles ob educationem inter se euaserint, quantoq; efficacior quam natura ad res honestas sit exercitatio. Quidam tamen ferunt ipsum educaisse catulos non ex iisdem ortos, sed alterum ex domesticis, alterum e uenatorijs: ac priori quidem ex genere natum ad uenatoria exercuisse, ex meliori autem ganea & gula solum affuefecisse: ac postea cum uterq; ad ea quibus affuetus erat, impetum fecisset, aperteq; pateret quantum educatio & ad meliora ualeat & ad peiora. Igitur & nos o ciues, inquit, nihil generositas, quae uulgo est admirationi, & ab Hercule ductum genus iuuat, nisi ea faciamus, per quae ille hominum clarissimus fortissimusq; est uisus, per totam uitam honesta discentes ac exercentes. Ac facta agri diuisione, equaliq; omnibus ciuibus portione distributa, fertur cum aliquando per agrum Laconicum paulo ante demellum peregre ueniens transiret, intuitus aceruos iuxta se inuicem positos ac aequales, gauisus esse, atq; ijs qui aderant dixisse: Quam tota Laconica uideat esse multorum fratrum, qui nuper illam inter se diuiserint. Cum autem nouas tabulas & debitorum sublationem inuexisset, omnes quoq; res domesticas ex aequo diuidere aggressus est, ut omnem & imparitatem & inaequalitatem penitus auferret. Sed quonia uidebat plerisque diuitum manifestam priuationem aegre ferentes, numum & aurum & argentum irritum effecit, ferreoq; duntaxat uti iussit, ac quousq; tota substantia habenda foret, ex illius permutatione definiuit. Quo quidem facto omnis ex Lacedaemone iniustitia excidit. Nam neq; furari, neq; largitionibus corrumpere, neq; auferre aut rapere cuiquam amplius libebat, quod nec abscondere, nec iucunde possidere, nec sine periculo uti poterat, nec uel exportare, uel importare tutum erat. Ad haec, quacumq; peregrina quoq; & superuacanea ex urbe eiecit: quare neq; mercator, neq; rhetor, neq; uates circulatorue, neq; apparatus artificum Spartam ingrediebatur. Neq; enim numus apud ipsos utilis relictus, sed ferreus solum in usu erat, quae quidem est mina pondere Aeginetica, uel autem aerei quatuor. Quum uero delicias inuadere, ac diuitiarum amorem auferre cogitasset, conuiuia publica inuexit. Ad illos autem qui quarebant, cur illa instituisset, atq; ita distinxisset, ut ciues pauci cum armis simul discumberent: Ut, inquit, propter imperata accipiant, & si quid innoua uerint, in paucis sit peccatum. Aequalitas uero & cibi & potus erat, ac non solum epulis diues pauperi non praecellebat, sed ne strato quidem, aut ualis, aut prorsus ulla alia re superior erat. Sed quum diuitias uiles effecisset, quippe quas nemo uel in usu habere, uel ostentare uellet, ad familiares dicebat: Quam pulchrum est, o sodales, re ipsa demonstrare, quales omnino

C sint diuitiæ: sunt enim cæcæ. Præterea cavit ne ijs qui domi antè cœnassent, liceret ad publica conuiuia ire, alijs epulis potionibusq; repletis. Vituperabant autè reliqui eum qui neq; biberet secũ, neq; comederet, perinde atq; incontinentẽ, & à cõmuni uictu propter mollitiem alienũ. Quicunq; uerò deprehensus fuisset multabatur. Vnde Agis, qui multò post tempore fuit rex, ab exercitu reuersus (nam Athenienses debellauerat) cum uellet quodam die apud uxore cœnare, ac portiuunculas posceret, belli præfecti nõ miserunt: sed cum post die id Ephoris innotuisset, multatus est. Istiusmodi igitur legũ constitutiones cum diuites ægrefcerent, in illum insurrexerũt, conuicijs prosequentes, cædentesq; & lapidare uolentes: ac è foro pulsus ab ijs qui eum persequerent, alios quidem præteriens in templum Chalciocæ Mineruæ confugit, sed Alcander ipsi respicienti oculum baculo eruit. Quem publico quidem decreto cum ad supplicium postea accepisset, neq; ullo malo affecit, neq; accusauit, sed unã uiuentẽ secum habens, effecit & sui laudatorem, & uictus quo utebatur, & prorsus institutionis illius approbatorẽ. Cæterũ calamitatis illius monumentum in luco Chalciocæ Mineruæ sacellũ erexit, ac Optiletin appellauit. Nam oculos Dorienfes, qui in illa sunt regione, optilos uocant. Interrogatus autẽ cur legibus scriptis nõ sit usus: quia, inquit, rectè eruditũ ac bene honesteq; instituti, temporis rationẽ habent. Percontantibus uerò quibusdã cur rectũ à securi fabricatũ domibus imponi iussisset, ianuam autè solũ à ferra, nullõq; aliorũ instrumentorũ: Vt ciues, inquit, omnib; in rebus, quas in domũ inferũt, mediocritate utant, & nihil eorũ quæ alijs chara sunt habeant, quæ hia sunt pocula, & lecti, ac mensæ preciosæ. Ex hac uerò consuetudine ferunt & Leotychi den primũ regem apud quendã cœnantẽ, cum sumptuosam cõtignationis domus cõstructionẽ & lacunatã spectasset, interrogasse hospite, an quadrata apud ipsos ligna nascerentur. Interrogatus etiã cur in eosdẽ hostes uetuisset sapius expeditionẽ facere: Ne sãpe, inquit, repugnare astuti, bellandi peritiã affequant. Vnde & Agefilao nõ paruo crimini datum est, quod asiduis in Bœotiam incursionib; Thebanos Lacedæmoniorũ hostes instruxisset. Vulneratum igitur ipsum cum uidisset Antalcidas, accusauit, quod Thebanos ipsos nec uolentes nec sciẽtes pugnare, docuisset. Pulchra uerò, inquit, doctrinã præmia accipis à Thebanis, cum illos affuefeceris ac docueris uel inuitos pugnare. Alio item quærente, cur uirginũ corpora cursibus & luctis, ac iaculorũ discorumq; iactibus exercenda censuisset: Vt stirps, inquit, eorũ qui gignerent, ualidum in ualentibus corporibus principium fumens, bene germinaret, ac ipsa partus robuste perferentes, facile simul & fortiter doloribus resisterent: & si qua necessitas coegerit, possint & pro seipis, & pro filijs, & pro patria pugnare. Sed uirginũ in pompis denudationẽ quibusdã accusantibus, & causam quærentibus: Vt isdem, inquit, studijs quibus & uiri exercitata, nihil minus neq; circa robur corporis & sanitatẽ, neq; circa animi ambitionẽ ac uirtutẽ habeant, & uulgarem gloriam contemnant. Vnde & Gorgo Leonidæ uxor ita respondisse memoratur. Cum enim quædam hospes, ut uideat, ipsi dixisset: Solæ uos Lacæna uiris imperatis, respondit: Nempe nos solæ uiros parimus. Cœlibes uerò à spectaculo gymniorũ ludorũ prohibendo, ignominiaq; afficiendo, magnã liberos gignendi curam iniicit. Nam honore eo ac reuerentia, quam iuuenes senioribus exhibebant, illos priuauit. Vnde & illud in Dercyllidam dictum, quõs spectatus esset imperator, reprehendit nemo. Illi nanq; aduenienti iuniorũ nemo sede celsit, cum dicerent pro se quisq;: Ne tu quidem, qui mihi celsus sit, genuisti. Quodam autẽ percontante, cur uirgines indotatas nubere lege cauisset: Vt neq; propter egestatẽ, inquit, aliqua relinquatur in nuptiã, neq; propter opulentiam colantur, sed unusquisq; puellæ mores spectans, ex uirtute faciat electionẽ. Nam ob id omnẽ quoq; fucatorum ornatum ex urbe eiecit. Cum uerò nuptiarũ tempus & maribus & fœminis statuisset, ad eum qui causam quærebat: Vt qui ex perfectis, inquit, generantur robusti sint. Sed ad eum qui mirabatur, quod spõsum cum sponsa prohibuisset simul dormire, illumq; iussisset maximã diei partem cum æqualibus conuersari, & totas quiescere noctes, & furtim ac pudibundè cum sponsa coire: Vt & corporibus, inquit, sint robusti, & non satiat amando semper sint noui, & liberos ualidiores ædant. Vnguentum præterea, tanq; olei corruptionẽ atq; perditionẽ, ac tingendi artẽ ut sensus adulationẽ, expulit. Omnibus autem ornatus corporis artificibus Sparta interdixit, perinde atq; artis prauitate artes inquantibus. Tanta uerò temporib; illis mulierũ pudicitia erat, tantũq; à facilitate, qua postea fuerũt inquinatæ, aberãt, ut incredibile in ipsis prius adulteriũ fuerit. Ac sermo quidẽ Geradata cuiusdam Spartiatæ antiquissimi memorat, qui ab hospite rogatus, quid adulteri Spartæ patiant, nã se nullã uidere legẽ super hoc à Lycurgo latã. Nullus õ hospes, inquit, adulter

*Virtus, non dos,
in uxoris dele-
ctũ spectanda.*

A adulter apud nos est. Sed illo subijciente, Si igitur fieret idem Geradatas: Quoniam, inquit, modo adulter Spartæ fiat, ubi & diuitiæ, & delitiæ, & corporis ornamenta in nullo sunt honore, pudicitia autẽ ac modestia, & magistratũ obseruantia magno æstimantur. Ad eum uerò qui censebat democratã in urbe instituendam esse: Tu primus, inquit, in domo tua constitue democratã. Quodam autẽ percontante, cur tam exigua tenuiaq; sacrificia statuisset: Vt deos, inquit, uenerari nunq; desinamus. Sola uerò certaminũ cum ea permisisset ciuib; certare, in quibus manus nõ protenditur, quidam causam rogauit: hic autẽ, Vt nemo ipsorũ, inquit, laborãdo deficere affurescat. Sed cum quidam interrogaret, cur frequenter mutari castra iuberet: Vt hostibus, inquit, magis noceamus. Alio autẽ rogante, cur turres oppugnare uetuisset: Ne uel à muliere, inquit, uel à puero, uel ab aliquo simili homunculo, fortiores interimanẽ. Consulentibus uerò Thebanis de sacrificio & luctu, quẽ Leucothæa exhibent, respondit: Si deam quidem putatis, nõ est lugenda: sin hominẽ, illi nõ est ut deo sacrificandũ. Ad eos autẽ ciues qui quærebant, quomodo hostium incursionẽ repellerent: Si egeni, inquit, sitis, nec plus alter altero quærat. A cursus de muris interrogantibus, minime sine muris eam urbem esse dixit, quæ uiris, nõ late ribus coronata foret. Nutriebant autẽ & comam Spartiatæ, quandam Lycurgi de hacre legem commemorantes, pulchros quidem comahonestiores fieri, deformes autẽ terribiliores. Præcipiebatur uero ut in bellis, quodetescunq; in fugam uertissent hostes ac uictissent, quousq; confirmaret uictoria, persequerent, ac statim retrò cederent: neq; enim Græcorũ esse, eos interimere qui celsissent. Ad hoc utile quoq; esse aiebat: nam scientes eos qui aduersus se pugnant, parcere cedentibus, ac repugnates occidere, utilius fugere q; resistere putant. Sed quodam percõtante, cur hostiũ cadauera spoliari uetuisset: Non solũ, inquit, ne circa spolia occupati pugnam negligant, sed etiam ut paupertatem unã cum acie ordine seruent.

LYSANDER missas à Dionysio Sicilia tyranno preciosas uestes suis filiabus, nõ accepit, quod diceret se uereri, ne illis induta deformiores uiderentur. Sed haud multò post cum Dionysius ipse duas misisset stolas, hortatusq; foret, utram illarũ uellet eligeret, ad filiamq; ferret: Ipsa, inquit, illa melius eliget: ac utraq; accepta abiit. Vaser autem simulator B Lysander factus, quũ multa deceptionibus perageret, ac iustũ in sola utilitate, & honestũ in cõmoditate esse putaret, ueritatẽ quidẽ mendacio potentiorẽ esse dicebat, sed utriusq; dignitatẽ & honorẽ usu definiri. Ad eos uerò à quibus uituperabatur, quod plurima decipiendo perageret, ut Hercule indignus, & dolo, nõ apertè quicq; gereret: ridens aiebat, quod Leonina pellis nõ peruenit, uulpinã esse assurendam. Præterea alijs quoq; accusantibus ipsum, quod quæ Miletũ iurauerat transgressus esset: dicebat, pueros quidẽ talis decipere oportere, sed uiros iure iurando. Athenienses uerò quũ ex insidijs uicisset apud Aegos. siue Capræ flumina, & fame ipsos pressisset, ad deditiõẽ coegit, & ad Ephoros scripsit: Capta sunt Athenæ. Cum Argiuis autẽ de terræ finibus cõtendentibus Lacedæmonijs, ac illis iactantibus se iustiora dicere: stricto gladio, Qui hunc, inquit, obtinet, de agris finibus optimè disserit. Bœotos uerò dubitare uidens, utri parti adhererent, quũ per illorũ agrũ transiret, misit ad eos sciscitans, utrum rectis an inclinatis hastis per illorũ agrũ transiret. Megarenfis autẽ uir cum in cõmuni conuentu contra ipsum loquendi licentia uteretur: Tua, inquit, õ hospes uerba ciuitatis egent. Posteaq; uerò Corinthij defecerũt, cum iuxta illorũ muros transiret, Lacedæmoniosq; uideret pigre inuadere, ac leporẽ è fossa quidem exilire spectasset: Non pudet uos, inquit, õ Spartiatæ, istiusmodi hostes timere, quorũ inertia lepores in muris dormiunt. Eundem uerò in Samothracia oraculũ petentẽ, quũ sacerdos iussisset dicere, quid deterrimũ in uita fecisset, ipse quoq; sacerdotẽ interrogauit: Vtrũ iussu tuo, inquit, an deorũ hoc facere oportet? Ac illo dicente, deorũ: Tu igitur, inquit, mihi concede, ut illis, si percontent, dicã. Perla autẽ interrogãte, quã maximè laudaret rempub. Quæ, inquit, fortibus & timidis cõueniẽtia retribuit præmia. Sed ad eum qui dixerat, ipsum à se & laudari & defendi: Duos, inquit, boues in agro habeo, quibus quidẽ tacentibus pulchrè scio uter ipsorũ & operetur & ocietur. Quodam autẽ conuicijs ipsum onerante: dic, inquit, frequenter, õ peregrinelle dic, nihil omittens, si fortè tuũ ijs malis animũ, quibus plenus esse uideris, euacuare possis. Post ipsius uerò mortẽ quũ de societate dissensio foret, Agefilaus ad Lysandri domũ se cõtulit, de ipsa literas inspecturus: illas enim penes se Lysander tenebat. Sed librũ quoq; à Lysandro scriptũ de repub. inuenit, ut oportebat ab Euryprotidis & Agidis regnũ auferri, & in medium poni, electionemq; ex optimatibus fieri, ne eorũ qui ab Hercule, sed eius qui talis uirtute, qualis Hercules fuit, iudicaretur, præmium sit, cum præsertim & ille ad deorũ honores sola uirtute sublatus sit.

C Ac orationem quidem hanc ciuibus exhibere tentauit, ut ostenderet qualis ciuis fuisset Lyfander ignorari, & id quidem in Lyfandri amicorum calumniā. Sed Cratidem ferunt, tunc inter Ephoros eminentem, ueritum ne lecta oratio perſuaderet, reprehendiſſe Ageſilaum ac dixiſſe, non ſolum non oportere effodere Lyfandrum, ſed etiam orationem unā cum ipſo defodere, callidē ad perſuadendum compoſitam. Eos uero qui ipſius filias ſibi deſponſaſſent, ac deinde poſt mortem, quia pauper inuentus eſt, aſpernarentur, Ephori multauerunt: quia quem diuitem putantes colebant, eum & frugi & iuſtum ex paupertate cognoſcentes deſpiciēbant.

NAMERTES orator miſſus, cum quidam ipſum beatum eſſe diceret, quod multos haberet amicos: interrogauit, an exploratum haberet, quo modo quis ſe multos habere amicos experiat. Sed quum alter id diſcere quæreretur: Aduerſa, inquit, fortuna.

NICANDER aſſerente quodam, Argiuos ipſi maledicere: Igitur dant poenas, inquit, bonis maledicentes. Quodam autem percontante, cur comam barbamiq; nutriant Spartiā: Quia, inquit, omnium pulcherrimus ac minimē ſumptuoſus uiro ſuus cuiq; eſt ornatus. Cum uero Athenienſium quidam dixiſſet: Valde amplectimini ocium, ō Nicander: Vera, inquit, narras, ſed non ſicut uos prout contigit, huic rei ſtudemus.

PANTHOEDAS legatus in Aſiam uadens, oſtentantibus ei quibuſdam murum & magnum & altum: Per deos, inquit, ō hoſpites, pulchra hæc eſt mulierum habitatio. In Academia uero quum Philoſophi de multis & grauibus quidem diſſeruiſſent, ac deinde Panthoedam interrogaiſſent, quid ſibi de illis ſermonibus uideretur: Quid nempe aliud, inquit, quam quod ſtudioſi, ſed utiles nihil, niſi uos ipſis utamini?

PAVSANIAS Cleombroti, Delijs cum Athenienſib. de inſula Delo diſceptantibus & dicentibus, neq; mulieres ex lege quæ apud ipſos eſt, in inſula parere, nec mortuos ſepeliri: Quo igitur modo, inquit, ea ueſtra ſit patria, in qua nemo ueſtrum nec natus eſt, nec erit ſepultus? Exulibus autem ipſum hortantib. ad ducendū in Athenienſes exercitū, dicentibusq; ab illis ſolis tum in Olympijs fuiſſe exhibatū, quū uictor fuit declaratus: Quid igitur, inquit, putatis eos eſſe facturos, ſi quid mali à me paſſi fuerint, qui beneficio affecti exiſtunt? Percontante uero quodā, cur Tyrtæū poëtā ciuitate donaiſſent: ne, inquit, peregrinus nobis dux fuiſſe uideatur. Idem ad eum qui quū inſirmus corpore eſſet, tamen conſulebat cum hoſtibus terra mariq; periclitandum eſſe: Vis igitur, inquit, teipſum exuens oſtendere qualis ſis, qui nobis ut pugnemus conſulis? Admirantibus uero quibuſdā in barbarorum ſpolijs ueſtium ſumptū: Melius eſſet, inquit, ipſos multi fieri, quam multi faciendā poſſidere. Poſt uictoriam autem de Medis apud Plateas partam, inſiſit Perſicæ cenam antea ab illis præparatā ſibi apponi, in qua quidem cum admirandus in eſſet ſumptus: Per deos, inquit, lurco Perſa erat, qui cum tot haberet, ad noſtram uenerit mazam.

PAVSANIAS Pliſtanaçtis ad quendam interrogantē, cur ex priſcis legibus nullam mouere apud Spartiā liceret: Quia leges, inquit, hominū, non homines legum dominos eſſe oportet. Cum autē ipſe Lacedæmonios Tegeæ, ubi exulabat, laudaret, ac quidam dixiſſet, Cur igitur Spartæ non manebas? cur illinc auſugiſti? Quia, inquit, ne medici quidē apud ſanos, ſed ubi ſunt ægroti, uerſari conſueuerunt. Idem quodā percontante, quo modo Thracæ debellare poſſent: ſi optimū, inquit, imperatorē delegerimus. Medicus uero cum ipſum inſpiceret, ac diceret, Nihil mali habes: Te nempe, inquit, medico non utor. Amicorum autem quodam ipſum accuſante, quod medico cuidam detraheret, nullam eius peritiā habens, ac ne ulla quidem iniuria affectus: Quia, inquit, ſi de illo periculum feciſſem, nequaquam uiuerem. Sed quum medicus ipſi dixiſſet, At ſenex factus es: Quia te, inquit, medico non ſum uſus. Optimum autem illum diſtabat eſſe medicum, qui ægrotantes tabeſcere non ſineret, ſed quamprimū ſepeliſſet.

PAEDARETVS quodam dicente, multos eſſe hoſtes: Nos igitur, ait, maiorem gloriā aſſequemur, nam plures interficiemus. Cum autem quendam uidiſſet natura quidem mollem, ſed qui propter modēſtiam à ciuibus laudaretur: Nec uiros, inquit, mulieribus ſimiles laudare oportet, nec uiroſum ſimiles mulieres, niſi mulier aliqua neceſſitate cogatur. Inter trecentos autem quum non eſſet delectus, qui honor in urbe ordine primus erat, hilaris quidem ac ridens abibat: ſed reuocatus ab Ephoris, & interrogatus cur rideret: quia gratulor, inquit, ciuitati trecentos ciues quam ego ſim meliores habenti.

PLISTARCHVS Leonidæ ad eum qui interrogat, quā ob cauſam à primis regibus non cognominarentur: Quia illi magis, inquit, duces eſſe quam regnare uolebant, illorum autem poſteri minimē. Quum uero cauſidicus quidam ridicula diceret: Nō ceſſabis, inquit,

A inquit, ō hoſpes, à ridiculis continuē dicendis, ne ridiculus ſias, ut qui aſſiduē luſtantur, luſtatores? Dicente autem quodam ipſum à maledico laudari: Miror, inquit: niſi ſi quis illi dixit me mortuum eſſe: nam uiuentem ille poſſet laudare neminem.

PLISTONAX Pauſaniæ filius cum Atticus quiſpiā rhetor inſcitia Lacedæmonijs obijceret: Recte, inquit, narras, nam è Græcis omnibus ſoli nos mali nihil à uobis didiciſimus.

POLYDORVS Alcamenis, cum quidam inimicis aſſiduē minitaretur: nō uides, inquit, maximam uſtionis partem abs te conſumi? Cum uero contra Meſſenem exercitum educeret, interrogauit quidam, an eſſet aduerſus fratres pugnaturus: minimē, dixit, ſed ad regionem nondum ſortitam ſe proficiſci. Argiuus autem poſt trecentorū illorū pugnam uni ueſtis acie ſuperatis, Polydorū ſocij exhortabant, ne occaſionē prætermitteret, ſed hoſtiū murum inuadens urbem caperet. Faciliſimū nanq; futurum, cum & uiri perierint, & uxores deſertæ ſint. Ad eos igitur dixit: Hoſtes quidem pugnando ex æquo uincere mihi eſt honeſtum: ſed qui pro agri ſinibus pugnauerit, eum aſſectare ut capiat urbem, minimē iuſtum eſſe duco. Nam ueni ut agrū recuperare, nō ut urbem occupare. Interrogatus autē, cur Spartiæ in bello fortiter periclitent: quia duces, inquit, uereri, nō metuere didicerūt.

POLYCRATIDAS ad regios duces legatione fungens cum quibuſdam alijs, ab illis interrogatus, utrū priuatim adueniſſent, an publicē miſi fuiſſent: Si impetrauerimus, inquit, publice: ſi minus, priuatim.

SOEBIDAS ante periculum Leuſtricum quibuſdam dicentibus, illum ipſum diem oſtenſurum eſſe fortem uirum: Multi faciendum, inquit, diem, qui uirum fortem ſaluum monſtrare poſſit. Fertur cum in loco difficili & aquæ indigo à Clitorijs obſideretur, pactus eſſe, ut terra bello parta illis cederet, ſi omnes unā ſecum milites è proximo bibiſſent fonte: nam illum hoſtes præſidijs tenebant. Percuſiſis igitur foederibus, quum eos qui ſecum erant induxiſſet, ut regnum ei darent qui nō bibiſſet, ac nemo ſitum tolerare potuiſſet, ſed omnes bibiſſent, ipſe poſt omnes deſcendit, & circūaſperſus, hoſtibus adhuc præſentibus, agrum, ut qui non bibiſſet, & inuaſit & recepit.

TELECRVS ad eum qui dixerat, patrē ipſi maledicere: niſi, inquit, dicendum ei foret, nunq; dixiſſet. Cum uero frater queſtus eſſet, quod à ciuibus nō ſimiliter acciperet ut ille, quū ex ipſo ſit natus, ſed ingratus: Tu nempe, inquit, iniurias, ut ego, pati neſcis. Interrogatus autē cur apud Spartiā conſuetudo ſit, ut iuniores ſenioribus aſſurgant: Ut in ijs, qui nihil attinent, inquit, honorandis ita ſe gerentes, magis honorent parentes. Quodam uero percontante, quantas diuitias poſſideret: nō maiores, inquit, q̄ quæ ſint ſatis.

THEARIDAS enſem acuens quum interrogaretur an acutus eſſet: Acutior eſt, inquit, quam calumniā.

THECTAMENES ab Ephoris morti adiudicatus abibat ridens. Sed cum quidam ex ijs qui aderant interrogaiſſet, an etiam Spartæ iura contemneret: Minimē, inquit, ſed lætatus ſum, quia me oportet hanc exoluere multam, quam neque à quopiam petij, nec mutuo accepi.

THEMISTEAS quū eſſet uates, Leonidæ regi futurum apud Thermopylas & ipſi & cōmilitionibus exitium prædixit. Sed quum Lacedæmonē à Leonida remitteretur ſub prætextu quidem annunciandī quæ futura erant, ſed reuera ne periret, non ſuſtinuit, ſed dixit: Pugnator miſſus fui, non ut nuncios ferrem.

THEOPOMPVVS ad eum qui rogat, quo modo quis regnum ſectriſſimē tueretur: Si amicis, inquit, libertatē iuſta loquendi conceſſerit, & ſubditos qui iniuria afficiantur, pro uiribus non neglexerit. Ad hoſpitem uero dicentem, ſe à ciuibus philolaconā, & Lacedæmonijs amicū uocari: Melius, inquit, eſſet te philopoliten & amicū ciuibus, quam philolaconā nominari. Quum autem Eleorum legatus dixiſſet, ſe idcirco à ciuibus miſſum, quod ſolus Laconicæ uitæ ſit ſtudioſus: Et utra, inquit, ō Elea uita, tua ne an aliorum ciuium melior eſt? Is uero cum, mea, dixiſſet: Quo igitur modo, inquit, urbs ſeruari poſſit, in qua duntaxat unus de multis probus ſit? Quodam præterea dicente, Spartam idcirco ſeruari, quia reges ſcirent imperare: Minimē, inquit, ſed quia ciues parere. Cum uero Pylij maiores ipſi decreuiſſent honores, ſcripſit: Mediocres quidem honores tempore augeſci, ſed excedentes nimioſq; euaneſcere.

THERYCION Delphis rediens quum Philippi caſtra in Iſthmō anguſtiasq; occupatas uidiſſet: Malos, inquit, ianitores uos, ō Corinthij, Peloponeſus habet.

ZEVXIDAMVS percontante quodam, cur de fortitudine leges ſine ſcriptis ſeruent, nec deſcriptas iuuenibus præbeant legendas: Quia melius eſt, inquit, aſſueſcere fortibus

C gestis, quam scripturis studere. Aetolo autē quodam dicente, bellum pace aptius esse fortiter facere uolentibus: Minimē, inquit, per deos: sed his mors est quam uita melior.

Varia diuersorum Laconum apophthegmata.

Spartiatæ Samiorum legatis longiore usis oratione dixerunt: Priora quidem obliti sumus, sed nec posteriora percepimus, quod prima memoria exciderunt.

LA C O N interrogatus cur barbam per quæ longam haberet, Vt canos, inquit, uidens, nihil indignū illis faciam. Quendam uerō optimos pugnatōres laudantē cum Lacon audisset: Apud Troiam, inquit. Alius cum audisset quosdam cœnatos coactos bibere: nō & comedere, inquit, coguntur? Pindarus cum scripisset, Græciæ columen esse Athenas: Lacon dixit, Græciam facile ruituram esse tali columine innitentē. Quidam autē in tabula picta cum Lacones uidisset ab Atheniensibus iugulari, ac diceret, fortes nimirū Atheniensēs: Lacon fortē excipiens, In tabula, inquit. Aduersus quendam libēter maledicta ex calumnia admittentē, Lacon dixit: Desine cōtra me aures suppeditare: Ad eum uerō qui punie batur, & dicebat, inuitus peccauit: castigare igitur Lacon inquit, etiā inuitus. Cum Lacon in peregrinatione sedentes in curribus homines uidisset, Absit ut ibi sedeam, inquit, unde nō est assurgere seniori. Chij cum in peregrinatione quodam die post cœnam in Ephorum curia uomuissent, ac in illorum sedibus cacassent, primū quidem Ephori ipsi ualde perquirebant eos qui fecissent, an ciues fortē essent: sed post quæ cognouerunt Chios fuisse, edixerūt, se Chij permittente petulantibus esse. Lacon duras amygdalas cum duplo uendi uideret: An rari, inquit, lapides sunt? Lacon lusciniām cum depilasset, ac carnis per quā exiguū inuenisset: Vox, inquit, tu quidem es, & aliud nihil. Lacon Diogenē illum canem cum uidisset in magno frigore statuam æream complectentē, percontatus est an frigeret, quod cum ille negasset, Quid igitur magnū, inquit, facis? Lacon Metapontino cuidam timiditatē exprobrabat: qui cum dixisset, Atqui nō parum alienæ terræ possidemus: nō solum ergo timidi, inquit, sed etiā iniuri estis. Peregrinus quidam Spartæ dum crepida ipsi indueretur, in altero pede stans rectus ad Laconā dixit: Nequaquā puto te, o Lacon, tantū temporis quantū ego in pede stare posse. At is excipiens: Minimē, inquit, sed ex anseribus nullus est qui nō. Cum quidam arte rhetorica gloriaretur, Lacon inquit: Atqui per deos ars nisi ueritatē contigerit, nequē est, nequē erit unquē. Argiuus quidā cum olim dixisset, multa sunt apud nos Spartatarū sepulchra: Lacon excipiens, Atenim apud nos, inquit, Argiuorū nullū: quod uidelicet ipsi Argos sæpe inuasissent, nunquē autē Argiui Spartā. Lacon captiuus cum uenderetur, ac præco diceret, Laconā uendo, os illi obstruens dixit: Captiuum clama. Lacon quidā eorū qui cum Lyfimacho militabant, ab ipso interrogatus, num aliquis ex helotibus esset: Tu uerō putas, inquit, Laconā quenquā ad tuos quatuor obolos esse uenturū? Thebani Laconibus apud Leuctra uictis, cum ad ipsum usque Eurotam inissent, ac iactabundus quidam dixisset, Vbi nunc Lacones sunt? Lacon ab illis captus: Non ad sunt, inquit: nequē enim uos huc uenissetis. Atheniensibus autē rogantibus quando urbem tradiderunt, ut sibi Samū relinquerent: Lacones dixerunt, Cum uestri nō sitis, tunc & alios habere queritis. Vnde & illud prouerbiū: Qui se ipse non habet, Samū uult. Lacedæmonij cum urbem quandā uicississent, Ephori dixerunt, iuuenū certamē perisse: nam posthac nō habebunt, quibus cum pugnet. Aliam uerō urbē pollicente ipsorum rege se penitus euerfurū, quæ Lacedæmonios multis sæpe molestijs affecerat, non permiserūt Ephori, dicentes: Ne destruas tollas ue iuuenū cotem. Luctantibus pueris magistrōs qui illos exercerent Lacedæmonij nō præsciebant, ut non artis, sed uirtutis æmulatio foret. Vnde & Lyfander interrogatus, quo modo a Charonte uictus esset: multa, inquit, arte. Philippus cum in Laconicū agrum peruenisset, ad Lacedæmonios scripsit, utrū amicū se uellent uenire, an hostē? Neutrū reclamauerunt. Legatū quendam cum ad Antigōnū Demetrii filium misissent, multauere, quod regem acceperāt ab ipso fuisse uocatū: tamen si singulos tritici modios singulis in magna frumētī penuria ab rege ipso reportasset. Demetrio querente, quod legatum unum ad se misissent: Non igitur satis, inquit, si ad unū unus? Flagitiosus quidam cum optimā dixisset sententiā, ipsam quidem approbarunt, sed illi ablatam, alij qui bene uixerat, adscripserunt. Cum fratres inter se contenderent, patrē multauere, quod filios dissidentes negligeret. Cantorē peregrinū multauit, quod digitis citharam pulsaret. Cum duo pueri fortē pugnant, alter letali uulnere alterū falce percussit. Familiariibus autem pueris quum is moriturus esset, pollicentibus se uindicaturos, ac illum qui uulnerauerat esse necaturos: Minimē per deos, inquit: nequē enim iustus est: nam & ego hoc

A hoc idem fecissem, si occupassem, ac fortis fuisset. Alius quidam puellus, cum adesset tempus quo lege cautum erat, ut ingenui pueri quod quisque possidet ita furarent, ne deprehenderentur in furto (nam id turpe erat) uiuam uulpeculam, quam pueri quibus cum erat, furati fuerant, accepit seruandam. Sed aduenientibus ijs qui amiserant, ad querendū illam, sub ueste quam primū occultauit. Fera uerō seuiente, ac pueri ipsius latus ad uiscera usque la cerante, tantisper tolerauit ne deprehenderet, dum ijs qui querebant abissent. Sed quum pueri id quod factum erat uidissent, accusarentque dicentes: Melius erat manifestare uulpeculam, quam usque ad mortē occultare. Minimē uerō, inquit: sed fatius est doloribus immorari, quam in furto deprehendi, ac propter mollitiē turpiter uitā affectasse uideri. Cum quidam in itinere Laconibus obuiates dixisset: Fortunati nimirū estis, cum hinc nuper abierint latrones: Atqui non, per Martē, nos, Lacones inquit, sed illi quia in nos non inciderunt. Lacon interrogatus quid sciret: liber esse, inquit. Puer Spartiata ab Antigono captus & uenditus, emptori quidē in omnibus parebat, quæcumque ingenuo faciunda putabat. Sed postea quæ dominus iussit illum matulam afferre, nō sustinuit, in quiens, non seruiā. Ac instante quidē domino, is cum ascendisset in tectum, ac dixisset, senties quem emeris, seipsum præcipitauit, & mortuus est. Lacon quū uenderet, quodā dicente: Frugi eris, si te emeror? Etiā si non emeris, inquit. Lacon captiuus quū uenderet, præcone subinde clamante, se mancipiū uendere: execrande, inquit, non dices captiuū? Lacon in scuto habens insignem muscam uera non maiorē, quā quidā irridentes dixissent, illud esse factum ut latēret: Imō uerō, inquit, ut sim manifestus: ita nanque ad hostes accedo, ut hoc insignem, quantū est, ab ipsis uideatur. Lacon in conuiuio illata lyra: Nequaquā, inquit, nugari Laconicum est. Spartiata interrogatus an esset tuta ad Spartam uia: qualis, inquit, accefferis: nam leones uadentes plorant, lepores autē in umbraculis uenamur. In palæstrico manuū nexu cum prostratus quidā frustra percuteret, ad terramque traheret, corpore deficiens qui cadebat, aduersarij brachium mordebat. Cui alter: Mordes, inquit, ut foeminae, o Lacon: Minimē uerō, inquit, sed ut leones. Lacon claudus ad bellum egressus, cum a quibusdam irrideretur: Non est opus, inquit, fugientibus, sed manentibus, ordinemque seruantibus. Lacon sagitta percussus & uitam relinquēs dicebat: Hoc mihi non est curæ quod morior, sed quod ab effœminato sagittario, cum nihil dum gesserim. Cum Lacon ad diuersoriū uenisset, dedissetque pisciculum cauponi præparandum, alterque & caseum & acetum & oleum peteret: Si ista, inquit, habuissem, pisciculum nō emissem. Lacon ad eum qui Lampen Aeginetā beatū esse dicebat, quia ditissimus esse uidebatur, quod multorum nauigiorum dominus erat: Nihil, inquit, curo felicitatem ex funibus pendente. Quum Laconi quidam dixisset, mentiris: respondit, Nam liberi sumus, sed alij si quādo uera non dixerint, flebunt. Lacon sic erigere cadauer ut rectum staret, quum tentasset, nec ullo modo posset: Per Iouem, inquit, aliquid intus esse oportet. Tynnichus Thrasylbuli filij mortem fortiter tulit, in quem huiusmodi epigramma scriptum est:

Exanimis Pitane clypeo Thrasylbulus in acri
Confossus septem uulneribus redijt,
Passus ab Argiuis, quæ tergo nulla gerebat.
Tynnichus hunc igni quum daret, hæc loquitur:
Flere decet timidos, oculis te nate sepulchro
Condo meum siccis, ac Lacedæmonium.

Alcibiadi Atheniensis cum aquæ plurimū balneator infunderet, Lacon, quidnā hoc ait, quod ut immundo ualdeque fordido plus aquæ præbet? Cum Philippus in agrum Laconi cum impetum fecisset, ac omnes perituri uiderent, quidā Laconi dixit: Quid nunc facietis o Lacones? Quid enim aliud, inquit, quam quod fortiter moriemur? Nam Græcorū nos solū & liberi esse, & alij non parere didicimus. Post aduersam autē Agidis pugnam, Antipatro petente obsoles pueros quinquaginta, Eteocles Ephorus dixit, se pueros quidē nō daturum, ne paterna priuati educatione malis moribus imbuerent, qua sanè carentes ne ciues quidem essent: sed senes ac mulieres duplo, si uelit, plures daturū. Illo autē grauiā minante, nisi acciperet, una uoce responderunt: Si grauiora morte imperites, facilius moriemur. Senex in Olympijs quū ludī cōmitterent, spectare quidē cupiebat: sed cum sede careret, ad multaque loca se conferret, non solū a quoque nō admittēbatur, sed etiā irridebat, & cōuicijs afficiebat. Postea quæ uerō ad Lacedæmonios uenit, pueri omnes affurrexerūt, & multi ex uiris loco cesserūt. Quū autē id moris cuncti Græci plausu approbassent, ac summis laudibus extulissent, senex ipse cōmouit canūque caput barbāque senilē, ac lachrymās: Hec ma

7 **C** la, inquit, quam Græci omnes honesta quidem cognoscunt, sed his soli utuntur Lacedæmonij. Ferunt autem quidam idem Athenis quoque accidisse. Nam quum Panathenæa celebrarentur, Attici senem sedere quarentē deludebant, inuitantes quidem illum tanq̄ admissuri, sed accedentē nō admittentes. Cū autē ferē omnes iam præterisset, ad Lacedæmoniosq̄ spectatores peruenisset, uniuersi ē sedibus assurgentes loco cesserūt. Id uerō factū turba admirata, insigni applausu cōprobauit. Tunc autē Spartiatarū quidam, Per gemellos, inquit, Athenienses quidē honesta sciūt, sed minime faciūt. Mendicus à Lacone petijt: At si tibi dederō, ille inquit, magis mendicabis. Ac istius quidē turpitudinis tuæ causa fuit, qui tibi primus erogauit, quippe qui te inertem reddidit. Lacon quendam dijs cōgregantē cū uidisset, nihil dixit se curare deos seipso egeniores. Lacon adultero cum turpi uxore deprehensō: Miser, inquit, quæ tibi necessitas? Lacon oratorē audiens magnas peridos uertentē: Vehemens quidē homo iste, inquit, ad nullū propositū bene uoluit linguā. Cū quidam Lacedæmonē uenisset, honoremq̄ spectasset quē iuniores senioribus exhiberent: Spartæ, inquit, solum senescere bonū est. Lacon interrogatus, qualis est Tyrtæus poeta? Bonus, inquit, ad excitandos iuuenū animos. Lacon oculorū morbo laborans ad bellum proficiscebatur. Sed quibusdam dicentibus quō abis sic affectus? aut quid facturus? Quāuis, inquit, nihil aliud egero, hostis saltem gladiū hebetabo. Buris & Spertis Lacedæmonij spōtē profecti sunt ad Xerxem Persarū regem ad cruciatū, cui Lacedæmon ex oraculo obnoxia erat, quōd caduceatores ad se à Persa missos interemerant Lacedæmonij. Postq̄ igitur ad Xerxem uenerūt, hortati sunt eum, ut quoquo modo uellet, se pro Lacedæmonij interimeret. At ille uirtutē eorū admiratus, cū uiros absoluisset, rogaretq̄ ut apud se manerēt. Et quonam, inquit, modo hīc uiuere possēmus, patria legibusq̄ relicta, & his uiris, pro quibus tantum itinere fecimus morituri? Sed Indarno præfecto magis magisque rogante, ac dicente ipsos in æquali honore ijs futuros, qui amici regis maxime dignitate præstarent: Nobis, inquit, ignorare uideris, quantū sit libertatis bonū, quam nemo cōpos mentis cum Persarū regno permutaret. Lacon pridie quidē ab hospite declinatus, sed postridie lectis stratisq̄ conductis liberaliter acceptus, strata ipsa cōscendit, & cōculcare cœpit, dicens: Propter hæc heri ne in palea quidem dormiui. Lacon quū Athenas iussit, uidens Athenienses salsamenta & opsonia uenditantes, & uictualia cōducentes, & lenocinia exercentes, aliaq̄ opera minus honesta facientes, ac nihil turpe existimantes, reuersus in patriam & à ciuibus rogatus quales Athenis res forent: omnia, inquit, honesta: per simulationē innuens omnia apud Athenienses honesta putari, ac turpe nihil. Lacon de re quadam interrogatus respōdit, nō. Sed cū is qui rogarat dixisset ipsum mentiri: Vides igitur, inquit, te stolidū esse, qui quæ noris interrogas? Lacones olim iuerunt legati ad Lygdamī tyrannū: sed quū ille cōgressum sapius differret, dicens se molliter habere: Dic illi, inquit, legati, per deos, nos non uenisse cum ipso collucturos, sed collocuturos. Laconē inquit quidam interrogabat, quid maxime impium se fecisse conscius esset: Is uerō, hoc, inquit, dii sciunt. Sed illo magis magisque instante ac dicente, omnino te dicere oportet: Lacon uicissim illum interrogauit, Vtri me dicere oportet, tibi an deo? Cū autē ille dixisset, Deo: Tu igitur, inquit, recede. Lacon noctu cū sepulchrum transfret, ac demoniū quoddam uidere sibi uisus esset, incurrit lancea excepturus, & inhærens, inquit: Quō me fugis bis peritura anima? Lacon cū uoto se obstrinxisset, ut se ab Leucate proijceret, ascendit, & inspecta altitudine se auertit. Quod quidem cū illi probro daretur: nō putabam, inquit, hoc uotum alio maiore uoto indigere. Lacon in acie cū ensem foret in hostem illaturus, signo receptui dato non intulit. Sed quodam percontante, cur hostem quem ceperat nō occidisset: Quia parere, inquit, imperatori melius est, quàm hostem necare. Laconi in Olympijs uicto quidam dixit, aduersarius te fortior fuit: Nequaquam uerō, is ait, sed in prosternendo aptior.

ANTIQUA LACEDAEMONIORVM INSTITVTVA.

QVI ad publica ingredierentur conuiuia, eorum cuiq̄ natu maximus fores indicans dicebat: Per has fores nullum egreditur uerbum. Cū apud Laconas maxime probetur ius quod nigrum uocatur, ut seniores carnibus quidem nō uescantur, sed iunioribus cedant, fertur Dionysius Siciliae tyrannus iuris ipsius gratia Laconicū emisse coquū, ac iussisse id sibi preparari nulla impensa habita ratione: sed cū gustasset, indignabundus despuisse. Tum uerō coquus: O rex, inquit, hoc ius tibi fumendum est cū te Laconicē exercueris, in Eurotaq̄ laueris. Lacones in conuiujs publicis modeste potū abeunt sine funali. Neq̄ enim licet ad lumen ire noctu, neq̄ per hanc, neq̄ per illam uiam, ut per diem simul ac noctem

A stem fidenter ac intrepidē iter facere cōsuefscant. Lacones utilitatis gratia literas quidem discabant, sed reliquarū disciplinarū peregrinos nō minus artifices, q̄ artes expellebant. Hæc uerō illis disciplina erat: bene magistratibus parere, laborē tolerare, ac pugnādo uel uincere uel mori. Degebāt autē & sine tunica, unam uestem in totū annū sumentes, squallidi corporibus, & balneis & unguentis ut plurimū abstinentes. Iuuenes uerō simul turmatim gregatimq̄ dormiebant in herbis, quas ipsi cōgregabant ex arundinibus apud Eurotam natis, quarū summitates manibus sine ferro defringebāt. Sed per hyemē eos quily cophones uocant, sibi subiiciebant, herbisq̄ cōmiscabant: nam illa materia calidā aliquid habere uidet. Probiorū ingeniū puerorū amare permissum erat: sed coire cum ipsis, ut turpissimū, lege prohibebatur, tanq̄ corpus nō animus amaretur. Qui ergo foret accusatus tanq̄ ad dedecus cōgrediens, per totam uitam infamis habebatur. Moris erat iuniores à senioribus interrogari, quō uadant, & ad quid: & qui nō respōderet, aut excusationes necerit, obiurgari. Qui uerō se præsentē peccantē iuniorē nō reprehendisset, perinde ac si peccasset, ipse plectebatur: & qui obiurgari molestē tulisset, magna ignominia afficiebatur. Si quis peccans fuisset deprehensus, eum oportebat aram in urbe quandam circumire, ac uituperationem in seipsum cōpositam cantare, quod quidem nihil aliud erat, q̄ seipsum increpare. Mos quoq̄ erat, ut iuuenes nō solum proprios patres uerent, illisq̄ parerēt, sed omnes quoq̄ seniores uenerarentur, illis & in ujs cedentes, & ex sedibus assurgentes, & transeuntibus quiescentes. Quocirca nō solum, ut in alijs urbibus, patres domini erāt suorum quisq̄ filiorū & seruorū & prædiorū, sed etiam uicini ut suorū, eō quōd illa q̄ maxime cōmunia putarēt, & tanq̄ propria curarent. Puer autē ab aliquo castigatus, si apud patrē questus foret, patri ipsi turpe erat postea quā audisset, nisi alias & ipse rursus castigationes addidisset. Credebant enim ipsos ex patria institutione nihil turpe filijs imperare. Furant autē iuuenes uel esculentorū quicquid possunt, discentes dormientibus negligentq̄ custodiētibus insidias ingeniose callideq̄ struere: sed deprehensō poena sunt uerba & inedia. Tenuis enim ipsis est cœna, ut per seipso egestatē propulsantes, cogantur & audere & astuti esse. Conuiuū autē publicū idcirco tenue erat, ut assuescerent nunq̄ repleti, & famem posse ferre. Sic enim putabant & in bello utiliores fore, si possent etiam sine cibo labores tolerare, & cōtinentiores frugalioresq̄, si multū temporis exigua impensa degerēt. Sedenim absq̄ opsonia degendo, & cibum quemlibet ac uulgarem sumendo, putabant corpora cibi paucitate reddi & saniora & pulchriora, ut quæ inde incrementū facerent ad proceritatem, cū nimio cibo ad profundum ac latum deprimerentur. Graciles nanq̄ & macilentas habitudines membrorū articularumq̄ agilitati obedire, crassiores autē & pingues propter onus reluctari. Sed nihilo minus & modulationibus & carminibus incūbebant, quæ sanē stimulū quendā animo excitando accommodatū habebāt, & ad elationē & ad impetū quendā furentē inducendū. Ac cōpositio quidē erat simplex & seuera, nihilq̄ aliud continebat q̄ laudes eorū, qui generose & uixissent, & pro Sparta mortui essent, & qui beati haberent: eorūq̄ uituperationes, qui timidi fuissent, perinde atq̄ si miserā & infelicē uitā uixissent. Exhortatio præterea & ostentatio ad uirtutē ætatibus cōueniens celebrabatur. Nam tres chori, secundū tres ætates, in solennitatibus constituebant, quorū primus, qui seniorū erat, incipiens canebat: Nos olim ualidi fuimus iuuenes. Secundus florentis ætatis respōdebat: Nos autē sumus, ac si uis, intueri. Tertius puerorū cantabat: At nos multo erimus fortiores. Ac gressuū quidem rhythmi, quibus & in choris utebant, & cū ad tibiā cum hostibus congregerent, ad fortitudinē & fiduciā, & mortis contemptū incitabant. Lycurgus enim bellicæ exercitationi studium Musicæ annexuit, quō bellandū uehementia modulatione tēperata, consonantiā cōuenientiamq̄ haberet. Rex etiā Musis ante pugnam sacrificabat, ut gesta illustri & memoria & oratione digna pugnantibus exhiberent. Sed si quis aliquid ex antiqua Musica transgredere, nō permittebant. Vnde & Terpandrum, quū antiquitatis studiosissimus, ac ætatis suæ citharcedorū optimus, heroicorumq̄ gestorū eximius laudator esset, Ephori tamen multauerit, ac eius citharā clauo affixere, quōd dicerent unam ab illo chordam uariandæ uocis gratia superflue intentā fuisse. Nam simpliciores duntaxat modulationes probabāt. Eoq̄ & Timotheū in Carnijs certantē unus ex Ephoris arrepto cultro interrogauit, ex utra parte recideret plures chordis septē. Lycurgus præterea omnē sepulchrorū superstitionē sustulit, permittēs & in urbe caduera sepelire, & monumēta prope tēpla habere. Sed piacula quoq̄ sustulit, ac ne quid unā cū cadaueribus sepelirēt mandauit, præter puniceā uestē & oliuæ folia, in quibus æquē

Disciplina Lacedæmoniorum.

Tres chori Lacedæmoniorum solennes.

C omnes cadauera ipsa componerent. Sustulit & luctus, & lamentationes, & inscriptiones monumentorum, extraque eorum qui in bello cecidissent. Peregrinari autem ipsis non licebat, ne moribus externis, & intemperanter uiuendi modis imbuerent. Sed peregrinorum quoque expulsionem Lycurgus inuexit, ne confluentes alicuius mali doctores ciuibus essent. Quisquis uero ciuium institutionem puerorum negligeret, ciuitatis iurium expers erat. Quidam autem tradiderunt, peregrinos etiam quicumque hanc ciuilitatis exercitationem subsissent, ex Lycurgi sententia participes fuisse portionis ab initio instituta, sed illam uendere non licebat. Vicinorum seruis & canibus & equis perinde ac proprijs uti mos erat, sicubi illis opus erat, nisi eorum domini indigerent. Ac in agro quidem si cui re aliqua opus erat, apertis uillis atque ijs ablati quae domino comoda forent, obsignata horrea relinquebat. In bellis uero puniceis uestibus utebantur: nam color ille simul & uirilis esse ipsis uidebatur, simul & coloris ipsius sanguinolentia plus formidinis affert imperitis, simul ne facile ab hostibus dignoscerentur, si quis eorum esset uulneratus: nam latere propter coloris similitudinem utile erat. Cum stratagemate, id est, imperatoris calliditate hostes superassent, Marti bouem sacrificabant: sed cum uia aperta, gallum: affuefacientes hoc modo duces non solum bellicosos, sed etiam astutos & callidos esse. Precibus adiiciunt, ut iniurijs quoque affici possint. Praecepta autem ipsorum erant, ut ex bonis actionibus bona darentur, & aliud nihil. Venirem armata colunt: ac omnes quidem deos & sceminas & mares, lanceas habentes conficiunt, uelut omnibus bellicam uirtutem habentibus. Prouerbijs quoque utentes, aiunt fortunam admota manu esse inuocandam, tanquam oporteat deos tum inuocari, quum quid aggressuri acturique sumus, aliter autem nequaquam. Pueris seruos ebrios ostentabant, ut ipsos a multo bibendo uino deterrerent. Moris erat ipsis, ne domorum ianuas pulsarent, sed extrinsecus clamarent. Strigilibus non ferreis, sed arundineis utebantur. Comedias & tragodias minime spectabant, ut neque serio neque ioco audirent eos, qui legibus contradicerent. Archilochum poetam cum Spartam uenisset, eadem hora expulere, quia eum acceperat in carminibus scripsisse, melius esse abijcere arma quam mori, cum inquit:

At caruisse armis quam mortem occumbere praestat,

D Aspide proiecta mox melior dabitur.

Virginibus & pueris communia sacra erant. Sciraphidam condemnauerunt Ephori, quod a multis iniuria foret affectus. Scutiferum interemerunt, quod telam quandam uersicolore scuto iniectisset. Adolescentem exercitationi deditum, quod uiam quae ad Pylaeam ducit sciret, increpauerunt. Ctesiphontem qui iactaret de qualibet re se posse totum diem dicere, eiecerunt, quod assereret, bonum oratorem oportere parem rebus habere orationem. Pueri apud ipsos casti scuticis, per totum diem in ara Orthiae Dianae usque ad mortem saepe uerbera tolerant hilares ac gestientes, inuicemque de uictoria contendentes, quisnam ipsorum diutius ac magis toleret dum uerberatur, & qui superior fuerit inter praecclaros habetur. Certamen autem ipsum flagellatio uocatur, quae per singulos annos celebratur. Vnum uero pulcherrimum & felicissimum ciuibus Lycurgus instituisse uidebatur, abundantiamque: nam fordiam exercere artem illis prorsus non licebat. Neque uero difficili pecuniae congregatione, ac negotiatione opus erat, quia diuitias ualde & abiecerat & uiles reddiderat. Helotes autem ipsis agrum colebant, & prouentum reddebant constitutum. Execratus uero putabatur, si quis pluris eo quod erat statutum locaret, quod & illi quidem lucrantes libenter seruirent, nec hi plus iusto lucrarent. Iisdem interdictum quoque erat & nauis esse, & nauti potiti essent, rursus destiterunt, cum mores ciuium corrumpi animaduertissent. Sed iterum quoque super hoc mutati sunt, quemadmodum & in omnibus alijs. Etenim qui ad Lacedaemonios pecunias primum inuexerunt, damnati uitam cum morte commutare coacti sunt. Nam Alcameni & Theopompo regibus oraculum datum erat, fore ut Sparta avaritia perderetur. Sed tamen Lysander cum Athenas cepisset, multum auri argenti que intulit: quod quidem non solum acceperunt, sed etiam hominem honorarunt. Quandiu igitur Lycurgi legibus usa fuit Sparta, neque iusiurandum a Lycurgo ipso exactum uiolauit, Graeciae principatu propter legum ipsarum aequitatem quingentos per annos potita est. Postea quam uero paulatim illas transgressa est, diuitiarumque studium & plus habendi cupiditas inuasisit, tum uires diminutae sunt, tum socij propter illa ipsis facti sunt inimici. Quauis autem ita se haberent, post Philippi tamen Macedonis Charonensem uictoriam, cum omnes ipsum Graeci ducem terra marique declarassent, ac deinceps Alexandrum quoque eius filium

Ctesiphonem cur
Lacedaemone
eiecerunt.

A filium post Thebanorum euerfionem: Lacedaemonij soli, tametsi urbem sine muris haberent, ac pauci ualde propter assidua bella, multoque imbecilliores & capti faciles forent, perquam exiguas tamen Lycurgi institutionis scintillas retinentes, neque cum ipsis, neque cum alijs Macedoniae regibus simul militauere, neque in commune cum illis concilium ingressi sunt, neque tantisper tributum penderunt, donec penitus Lycurgi institutionem negligentes, a suis ipsorum ciuibus subiugati fuere, quum iam nihil ex patrijs institutis seruarent: ac similes alijs facti, priorem & gloriam & libertatem amiserunt, in seruitutemque reciderunt. Ac nunc quidem, ut alij quoque Graeci, Romanis subiecti sunt.

L A C A E N A R U M . A P O P H T H E G M A T A .

A Rgileonis Brasidae mater, cum Amphipolarum quidam post Brasidae ipsius mortem Spartam uenissent, ipsamque adissent, interrogauit an honeste, ac ex Spartae dignitate filius suus occubisset. Illis uero maxime laudantibus, & dicentibus, eum Lacedaemoniorum omnium in operibus praestantissimum fuisse: O hospites, inquit, fortis quidem & probus filius meus erat, sed multos uiros Lacedaemon habet longè quae fuerit ille praestantiores.

D A M A T R I A quum audisset filium & timidum & se indignum aduenisse, necauit. In quam hoc extat epigramma:

Hunc timidum mater Damatrimon ipsa peremit,

Nec dignum matre, nec Lacedaemonium.

G O R G O regis Cleomenis filia, cum Aristagoras illum ad bellum contra Perfarum regem pro Ionibus adhortaretur, multumque pecuniae polliceretur, & quo magis ille contradiceret, hic eo plus pecuniarum adijceret: Corruptet, inquit, te o pater peregrinellus iste, nisi ex aedibus ipsum celerius eieceris. Gorgo cum ipsi pater aliquando mandasset, ut cuiusdam pro mercede frumentum daret, adiecissetque, nam me docuit uinum melius facere: Igitur, o pater, inquit, & plus uini potabitur, & qui biberint deliciae peioresque fient. Gorgo quum Aristagoram a quodam famulorum calceos indui uidisset: Pater, inquit, peregrinus iste manus non habet. Gorgo cum peregrinus quidam uestem molliter traheret, propellens eum: Non abis hinc, inquit, cum ne ea quidem quae sunt mulierum possis?

B G Y R T I A S cum Acrotatas, ipsius ex filia nepos, ex quadam puerorum pugna multas plagas accepisset, domumque ut mortuus relatus esset, famulis & amicis flentibus: Non filebitis, inquit: declarauit enim ex quo sit sanguine. ac, Non, inquit, fortes sunt cum clamore plorandi, sed curadi. Cum autem nuncius ex Creta de Acrotatae morte uenisset: Nonne debebat, inquit, cum ad hostes ierit, aut ipse mori, aut illos interimere? Mihi quidem suauius est aut dire ipsum obijisse ex dignitate & mea, & urbis, & maiorum, quam si omne tempus uiueret ignauus.

L A C A E N A filium qui ex acie aufugerat interfecit, inquiens: Non est meum hoc germen. In quam hoc epigramma fuit scriptum:

Vade malum tenebras germen pete, quenque perosus,

Eurotas ceruas ne fluat ad timidas.

Sic catulus nequam perrexeris, ito sub umbras,

Nec Sparta dignus, nec generis titulis.

L A C A E N A cum filium in acie cecidisse audisset: Timidi, ait, lugeantur, ego uero te fili sine lachrymis ac laeta sepelio, & meum, & Lacedaemonium. Cum audisset quaedam filium & saluum esse, & ab hostibus fugisse, illi scripsit: Mala fama de te uulgata est: aut igitur eam quam primum elue, aut ne sis. Alia quum filij ex pugna fugissent, ad illamque uenirent: Quod, inquit, recurritis fugientes mala mancipia? an unde egressi estis reuersuri? sublati uestibus uentrem illis ostendens. Quaedam aduentantem filium cum uidisset, rogauit quidnam patria ageret. Illo autem respondente, omnes periire: correpta in ipsum testam immisit, & occidit, dicens: Ergo te malum nuncium misere nobis? Quodam matri generosam fratris mortem narrante: Et non turpe est, illa inquit, a tali comite aberrasse? Alia quinque filijs ad bellum emissis, in primis suburbij substitit, pugnae euentum expectans. Cum igitur quidam uenisset, ipsique percotanti nunciasset, filios omnes perisse: Atqui non hoc, inquit, rogabam malum mancipium, sed quid patria agat. Cum uero is respondisset illam uincere: Libens igitur, inquit, etiam filiorum mortem accipio. Alia sepeliens filium, cum pauper quaedam uetula ad ipsam accessisset, dixissetque, O mulier fortunae: Per gemellos, inquit, bonae: nam qua gratia illum pepereram, ut pro Sparta periret, id mihi euenit. Quum quaedam mulier Ionica, sua quadam textura gloriareretur, quod esset sumptuosa: Lacena quum quatuor ei filios omni uirtute praeditos indicasset, Talia, inquit, oportet esse bonae probaeque mulieris opera, & in his extolli atque gloriari. Alia quum filium male apud hospites uer-

c fatum esse audisset, ad illum scripsit: Mala de te fama uulgata est, aut illam dilue, aut ne sis. Itidem cum Chiorū exules Spartam profecti, Pedaretū in multis accusarent: illis ad se accersitis, ijsq; auditis quibus accubabat, mater Teleucia, quod filius delinquere uidebatur, has ad eum literas dedit. Mater filiolo: Aut meliora fac, aut istic mane, abiecta spe, te saluū Spartæ esse posse. Alia cum iniuriarū filius esset accusatus: Fili, inquit, aut crimine, aut uita teipsum absolue. Alia filium claudū in aciem præmittens: Fili, inquit, uirtutis inter eundem memento. Alia cum filius ex acie uulnerato pede rediret, ualdeq; doleret: Si uirtutis, inquit, fili memineris, & dolore carebis, & fiduciam habebis. Lacon in pugna uulneratus cum ire nō posset, quadrupedis more sese agebat. Sed cum ipsum irrideri puderet, mater ad eum: Et quanto est, inquit, fili melius, fortitudine lætari, quam pudore ob stolidum risum affici? Alia scutum filio præbens, ipsumq; exhortans: Fili, inquit, aut hoc, aut in hoc. Alia proficiscenti ad bellum filio scutum tradens: Hoc, inquit, pater tibi serauit: igitur tu quoq; serua, aut ne sis. Alia ad filiū dicentē, se paruum habere ensem: adde, inquit, & gressum. Alia cum audisset filium in acie fortiter facientē interijisse: Meus, inquit, nimirū erat. Sed alterum ob timiditatē saluū esse accipiens: Nō enim meus erat, inquit. Alia cum in pugna filium perisse accepisset, quo fuerat ordine locatus: Deponite, inquit, eum, ac locum illius suppleat frater. Alia publicam celebrans pompam, audiuit filium in acie quidem uicisse, sed ex uulnerum multitudine mori: quare coronam minimē deposuit, uerū iactabunda ad proximas: Quanto, inquit, melius est, o sodales, in acie uincens mori, quam Olympiā uincens uiuere? Quum quidam sorori narraret generosam filij eius mortem: ea dixit, Quantū ex ipso gaudij concepī, tantō propter te dolore afficior, qui tam præstantem uirtute comitem reliqueris. Lacenam quidam cum per nuncium tentasset, an secum rem habere cōsentiret: Quum, inquit, puella essem patri parere didici, itaq; feci: at mulier facta, uiro. Si igitur me iusta rogat, id primō ipsi faciat manifestum. Lacena uirgō pauper cula percontata, quam dotem ei qui se duceret uxorem, data esset: patriam pudicitiam, respondit. Alia interrogata, an ad uirum accessisset: Nequaq; ego, inquit, sed uir ad me. Quædam cum occulte cōpressa foret, fœtumq; corrupisset, abortū faciens adeo patienter dolores tulit, nullam emittens uocem, ut & parentes, & alios multos qui propinqui erāt, latuerit. Nam dolorū magnitudinē turpitudō adiuncta superauit. Lacena cum uenderet, percontata quid facere sciret: Fidelis, inquit, esse. Alia captiua facta, cum interrogaretur quid facere sciret: Domum, inquit, bene gubernare. Interrogata quædam à nescio quo, an bona futura esset si ipsam emerit: etiam si nō emeris, inquit. Alia cum uenderetur, præcone percontante, quidnam facere sciret: libera esse, inquit. Ac postea quam emptor impera uit quædam liberæ minus conuenientia, quum dixisset, Flebis, qui tibi ipsi talem inuide ris possessionem, se interfecit.

Plutarchi dialogus, quod bruta animalia ratione utantur.

IOANNE REGIO INTERPRETE.

COLLOCVTORES, VLYSSES, CIRCE, GRYLLVS.
VLYSSES.

EVIDEM, o Circe, hæc mihi & didicisse uideor, & in posterum quoq; recordaturus. Sed libenter ex te audirem, an quos alios detineas Græcos unā cum ijs, quos ex hominibus lupos leonesq; fecisti. CIRCE. Et multos quidem, o dilecte Vlysses. Sed quorsum hoc rogas? VLYS. Quod Hercule apud Græcos præclaram mihi uideor gloriam adepturus, si hisce socijs benignitate tua mihi redditis, alij rursus humanæ figuræ meis precibus restituerentur, neq; eos negligere uiderer inferarum corporibus contra naturam consenscentes, uitamq; adeo miseram & inhonoratam degentes. CIRCE. Iste uir propter stoliditatem non solum sibi ac socijs, sed nihil quoque attinentibus, ambitionē suam uult esse calamitosam. VLYS. Aliam rursus uerborū portionem temperas, o Circe, atq; cōmiscas, qua me proculdubio feram efficias, si tibi credam, calamitatem esse, ex fera hominem fieri. CIRCE. Quasi uero dudum his absurdiora in teipsum

A teipsum nō cōmiseris, qui relicta mecum immortalī minimēq; senescente uita, ad mortalem foeminam, ac potius, ut ego quidem sentio, iam uetulam, per mille adhuc incōmoda properes, quo magis conspiciam ex hoc clariorq; etiam quā nunc sis uidearis, inane bonum, ac potius boni simulachrum, neglecto uero bono, secutus. VLYS. Esto ut ais, o Circe: quid enim nos de iisdem sapius altercari oportet? Sed istos mihi Græcos liberatos dona. CIRCE. Minimē uero, per Hecaten, tam inconsultē, atq; indicta causa: neq; enim quilibet sunt e uulgo. Quare prius ipsos interroga, an uelint: ac si se nolle dixerint, coneris, o generose Vlysses, eloquentia tua persuadere: sin minus persuaseris, ac potius illi in disputatione superiores fuerint, satis tibi sit, quod & tibi ipsi & socijs pessimē consulisti. VLYS. Quid me, o dea, illudis? Quonā pacto isti aut reddere, aut accipere sermonem possint, tantisper dum asini sunt, uel sues, uel leones? CIR. Quiesce hominum ambitiosissime: nam ego tibi illos exhibebo & intelligentes & disputantes. Imo uero unus satis sit, qui pro omnibus uerba & faciat, & accipiat. En cum isto disputa. VLYS. Et quod nomine hunc, o Circe, nuncupabimus? aut quis hominū hic erat? CIR. Quidnam hoc ad disputationem? Sed si uis, eum nominato Gryllum. Ego autem uobis cedo, ne præter sententiā suam mihi gratificans disputare uideatur. GRYL. Salue Vlysses. VLYS. Tu quoq; salue Grylle. GRYL. Quid me uis? VLYS. Ego uos homines natos esse scio. Cum aliorum igitur sic affectorum misereor, tum quicumq; Græci in istiusmodi miseriam inciderunt, ijs maximē par est me cōmoueri. Circe igitur nuper supplicauī, ut ex uobis quicumq; uellet mihi liberaret, pristinaq; formæ restitueret, quō nobiscum in patriam redeatis. GRYL. Quiescas Vlysses, ac nihil ulterius dicas: nam te nos omnes æquē despiciamus, ut qui & eloquentia & prudentia cæteris hominibus multo præstare falso iactaris, quum ex peioribus in meliora mutationē timueris, nihil rem ipsam scrutatus. Ut enim pueri & medicorū potiones horrent, & doctorū uerba fugiunt, quibus ex ualetudinarijs & imperitis tum firmiores, tum prudentiores fierent: sic tu alium ex alio fieri metuisti, ac nunc quoq; horrescis & trepidas unā cum Circe uiuere, ne te suem lupūm ue faciat: nō bis uero qui infinitis fruimur bonis, simul illa, simul eorum autorem deserere, ac rursus in hominē, animal omnī infelicissimū, relictos tecū enauigare suades. VLYS. Tu quidē mihi uideris Grylle non faciem solum, sed etiam mentem illo poculo corruptus amisisse, absurdarumq; opinionum & prorsus inutiliū repletus esse: nisi forte consuetudinis uoluptas, quæ tibi cum isto corpore est, te blanditijs irretiuit. GRYL. Ex istis neutrum est uerum, o rex Cephallenorum. Sed si disputare mauis quā conuiciari & mordere, nos qui utranq; uitā pulchrē sumus experti, e uestigio tibi persuadebimus, hanc magis quā uestram meritō nobis adamari. VLYS. Id uero perquam cupio à uobis audire. GRYL. Et nos itaq; dicere. Sed principiū à uirtutibus est sumendum, quibus uos magnopere gloriari uidemus, perinde ac si multo brutis & iustitia, & fortitudine, & prudentia, & cæteris uirtutibus præstaretis. Velim itaque mihi tu respondeas, uirorum sapientissime: nam te nuper audiui Circe quædam de Cycloperum terra narrantem, quam neque penitus ab ullo aratam, neque cultam, sola bonitate ac generositate ingenta omnes ferre fruges per se ipsam asserebas: nōne igitur illam magis laudas, quā montosam Ithacam, caprasq; pascentē, quæ uix operis multis magnisq; laboribus culta, quædam parua & tenuia, & nullo precio digna cultoribus rependit? Et quo modo tibi graue non erit, si præter sententiā charitate patriæ responderis? VLYS. Atqui mentiri nō oportet. Sedenim meam ipsius patriam & agrum magis & amo & amplector, Cycloperum uero terram & laudo & admirror. GRYL. Hoc igitur colligemus, hominum prudentissimum alia quidem laudanda approbandaq; putare, alia uero eligenda & amanda. Cæterum illud idem de anima quoque te arbitror respōdisse. Nam in eo cum terra eadem est, quod quæ melior est sine labore uirtutē, ut fructum per se nascentem, ferre consueuit. VLYS. Esto hoc quoque ut uis. GRYL. Iam igitur concedis, brutorum animam ad uirtutis generationem natura aptiorem esse atq; perfectiorem: neq; enim aut iussa aut edocta, ut terra nec arata nec seminata, fert & alit unicuiq; natura congruentē uirtutem. VLYS. Et quanam tandem uirtute, o Grylle, bruta sunt prædita? GRYL. Quanam rogas? Nōne maiore, quā hominum sapientissimus? Scrutare nanq; primū si uis fortitudinem, qua tu quidem ualde gloriaris, neq; perfricas frontem, cum audax, urbūmq; deprædator appellaris. Nam dolis, o callidissime, & fraudibus homines, ingenuū atq; generosum belli morem sequentes, fallendiq; ac mentiendi nescios decepisti, uerūtūq; nomen uirtutis, à malitia perquam alienæ, indidisti. At ferarum certamina inter se, & aduersus uos, ut citra dolos & fraudes ul-

Clas, atq; cum aperta nudaq; cōmittantur fiducia, spectas. Veris enim nixq; uiribus iniurias propulsant, cum præsertim neq; legibus subijciant, neq; pœnam timeant desertoris. Sed cum natura caueant ne superentur, ad ultimum usq; repugnant, seq; inuicta conferunt. Nam neq; corporibus detenta domantur, neque animum despondent, sed prælijs immoriuntur. Ac multa tum quidem cum interimuntur uis ac robur simul cum iracundia à reliquo corpore segregatū, & aliquam circa particulam collectum interficienti resistit, insultat, seuit tantisper, dum uelut ignis undiq; extinguitur, & omnino perdat, Longè uerò absunt precatōnes, ac supplices ueniam misericordiamq; petitiones, procul quoq; uictoriae confessionses. Neq; enim ob imbecillitatē aut leo leonē, aut equus equo feruit, quemadmodum homini homo, timidi cognomen nihil reformidans. Quascunq; autē homines laqueis dolis ue ceperunt, si grandiores quidem sunt, & cibum aspernando, & sitim tolerando, mortem seruituti alacriter præponunt. Sed earum pulli & catuli cum per ætatem faciles educati atq; teneri sint, multis fallacijs blandimentisq; & gustu uoluptuosi, contra naturam uictus, breui admodum tempore & emasculant & corrumpuntur, & quam uocant cicurationem ac mansuetudinē, perinde atq; feritatis effoeminationē subire cogunt. Ex his igitur aperte cōstat, & feras ad fortiter faciendum natas esse, & hominibus libertatem uel præter naturā inesse. Id uerò illinc, o bone Vlyssēs, facile percipies. Nam in feris ad fortitudinem æqualiter se habet natura, neq; maribus foeminae sunt inferiores, & ad tolerandos pro rebus necessarijs labores, & ad suscipienda pro filijs certamina. Audisti nimirum puto de Crommyonia quadam sue, quæ tamen si foemina esset, multis tamen Theseū mole itijs affecti. Sphinga quoq; illam, quæ omnia circa Phiceū infesta faciens, ænigmata gryphosq;, & cauilla insolubilia commentabatur, nihil sapientia iuuisset, nisi Thebanorum plerisque robore uiribusq; superasset. Quid Telmēliam uulpem, perniciosam illam & difficilem feram cōmemorē? Quid propinquā serpentem, quæ cum Apolline singulari certamine de oraculo Delphico promptissimè decertare ausa fuisse memoratur? Athen uerò desertæ militiæ pœnā, ac potius mercedem, à Sicyonio Agamemnon rex uester accepit, optimo cōsilio usus, quippe qui timido homini generosam equā pugnaq; audiam prætulit. Sed tu quoq; ipse pantheras & leonas sæpenumero uidisti, ut nihil maribus neq; animo, neq; robore cedant: uelut uxor tua, quæ dum tu bella geris, domi ad ignem sedet, ac ne sic quidem ut hirundines eos ulcisci potest, qui in se ac domū tuam impetū faciunt, cum præsertim Lacæna sit, ut nihil tibi de Caria Mæoniaq; foeminis dicā. Ex his igitur manifestum est, fortitudinē hominibus natura nō esse: simul enim & foeminis ex æquo adesse. Vos itaq; ex legum necessitate, nō spontē, neq; uoluntate, sed moribus & uituperationibus, ac uanis opinionibus. seruientes, fictam oratione fortitudinē exercetis, laboresq; ac pericula subitis: nō quod aduersus hæc audeatis, sed quia his grauiora timetis. Ut em̄ ex socijs tuis qui primū surgit, is leuiorē occupat remū, minimēq; illū reuinit, ueritus ne sibi grauior cōtingat: sic qui uerba tolerat, ut uulnera fugiat, & qui hostē ulciscit, ut supplicium aliquod mortem ue declinet, is non aduersus illa magnanimus, sed ad hæc timidus est iudicandus. Ac sic quidē uobis, quæ cum prudentia timiditas est, fortitudo uidet. Qui uerò timor est peritus alia ex alijs mala fugiendi, audacia putat. Quod si uos omnino feris præstare fortitudinē sentitis, cur poëtæ uestri eos qui cum hostibus fortissimè pugnant, lupis leonibusq; ac furbus in fortitudine similes uocant: cum præsertim eorū nemo leonem aprūm ue fortitudine homini similit esse dicat. Verum ut ueloces uentis, ac pulchros dijs similes aiunt esse, ueritatē istis similitudinibus excedentes: sic in præstantū fortitudine uirorum inter pugnandū ad ea quæ sunt potentiora similitudines semper referūt. Ac huius quidem rei causa est, quod fortitudinis uelut temperatura quædā & consolidatio est animi impetus, quo sanè puro atq; sincero in certaminibus feræ utūtur: sed uobis cum ratione confusus, perinde atq; uinum cum aqua, stupet in periculis, atq; omnem prætermittit opportunitatem. Quid, quod nōnulli uestrum ne omnino quidē in prælijs sumendū animi impetum, quin seponendū, ac sobria duntaxat ratiocinatione utendum censent: ad salutis tutelam rectē, ad fortitudinē uerò & uindictā turpissimè præcipientes. Ecquo nanq; modo absurdū nō est, naturā à uobis accusari, quod neq; aculeos, neq; exertos ferratos uedentes, neq; aduncos ungues corporibus uestris ingenerarit, cum ipsi arma animæ ingenua auferatis atq; hebetetis? VLYS. Papæ Grylle, præstans mihi dicendū magister fuisse uidēris, qui nunc quoq; ex hara tam floridē, tamq; uehementer de causa proposita dicere cœpisti. Sed cur deinceps de temperantia quoque non disseruisti? GRYL. Quia putabam te prius quæ iam dicta sunt refutare uelle. Sed idcirco de temperantia, opinor, audire properas,

*In feris mares
et foeminas quo
ad fortitudinem
uicini differre.*

A properas, quod continentissimæ foeminae iactaris esse maritus, teq; putas magnum continentia dedisse documentū, quia Circes nuptias contempsisti. Sed ne hæc re quidem feris quicquam cōtinentia præstas: neq; enim cum dijs seq; melioribus appetunt coire, uerum potius & uoluptates & amores cum ijs quæ sui generis sunt, cōferre inireq; solent. Quare haudquaquam mirandum est, si ueluti Mendelius caper in Aegypto cum multis mulieribus formolis conclusus, minus promptē cum illis se miscere, sed ad capras potius cum stupore quodam ferri memoratur: sic tu quoq; consueta gaudens uenere, cum sis mortalis, cum dea coire noluisi. Penelopes uerò cōtinentiam, crocitanes mille cornices irridendam & contemendam ostendunt, quarū singulæ mortuo marito, non exiguo tempore, sed nouem hominū ætatibus uiduæ perseuerant. Ita speciosa Penelope tua, qualibet cornice gloria cōtinentiæ nouies inferior est iudicanda. Sed quoniam me rhetoriē esse cōgnouisti, agē quodam sermonis ordine utamur, ac primū temperantiæ definitionē dispiciamus, deinde generatim cupiditates diuidamus. Temperantia igitur, cupiditatum quædam est cōtractio & dispositio, externas quidem ac inuectitias superfluasq; tollens & abijciens, pro tempore autem necessarias atq; naturales exornans. Appetitū uerò multiplices differentias esse quis ignorat? Cibi nanq; & potus, & naturalis est & necessarius. Ueneris autē cupiditates, quibus natura principium tribuit, quoniam citra has quoq; bene quis se habere potest, naturales quidem, sed nō necessariae sunt appellatae. Quod uerò genus neq; ex necessarijs, neq; ex naturalibus cōstat, sed propter boni imperitiā ab inani opinione ex ijs quæ extraria sunt confusum est, parum abest quin omnes in uobis naturales appetitus multitudinē opprēserit & occultarit. Sic autem se gerit, ut turba hospitiū aduena, quæ in urbē admittā, indigenis ciuibus uim afferre conetur. At feræ haudquā lo cum extrinsecus inuectis cupiditatibus suis in animis relinquūt, ac in ipso uictu longè ab inani gloria tanq; à mari semota, lautē opiparēq; uiuere appetunt nihil, sed ut cōtinentes sint, ac potius bene, ac ex naturæ lege nō multas quidem cupiditates ingenitas disponāt, externas uerò & alienas reiiciant, maximopere curant. Ac me quoq; ipsum aliquando nō minus q; te nunc aurū stupefaciebat, quippe quod nulli aliarū opum uideretur esse cōparandum. Sed argentū quoq; ac ebur me capiebat. Qui uerò istis abundasset, is mihi uir & beatus, & dijs esse amicus uidebatur, siue Phryx, siue Car, siue Dolone obscurior generē, siue Priamo infortunatior esset. Ita semper à cupiditatibus pendens, neq; gratia, neq; aliarum rerum uoluptate, quæ sunt copiosæ ac satis superq; faciunt, meam afficiebam uitam, utpote qui maximorū bonorū mihi indigere expertq; esse uiderer. Etenim quū te olim, ut memini, in Creta precioso indutū pallio uidissem, neq; prudentiam, neq; uirtutē tuam admirabar, sed tunica subtiliter ac eleganter elaboratæ, chlamydisq; purpureæ crispitie ac pulchritudine stupecebam. Nonnihil me fibula quoq; mouebat aurea, ut quæ torno ueluti ludicrum quoddam esset fabrefacta. Te uerò sequebar illis stupefactus, neque minus q; amās mulier attonitus. Nunc uerò istis liberatus opinionibus uanis atq; purgatus, aurū quidem & argentū uelut alios lapides & despicio & cōculco: profundo autē ac molli cœno oblitus, in quo recumbam quieturus, q; tuis omnibus uestibus & tapetibus magis, per louē, lætor. Nam earū libidinū quæ extrinsecus inuehūt, nulla in nostris animis inuenitur, sed necessarijs cupiditatibus atq; uoluptatibus, uita nostra plurimū exigitur: his autē quæ necessariae non sunt, sed duntaxat naturales, neq; inordinatē neq; insatiabiliter adhaeremus. Ac primū sanè has percurramus. Quæ igitur ex bene olentibus, atque ex ijs quæ odore suo mouent odoratū, habetur uoluptas, præterq; quod utilitatē simplicē gratis præbet, usum quandam simul ad cibi cognitionē tribuit. Siquidem lingua & suauis & acris & austeri dijudicatrix & est & dicitur, quādo illius peritia saporis permixti quandā sumunt confusionē. Sed noster odoratus cum saporū omniū cognitor sit, multoq; diligentius regijs prægustatoribus uniuscuiusq; uires præsentiat, id quod naturæ quidē cōueniens est assumit, alienū autē reiicit, neq; gustū lædere tristitiæ ue afficere permittit, quin si quid mali inest, priusq; noceat deprehendit & damnat. Alijs uerò nequa q; sollicitamur, ut uester olfactus odores & cinnamoma, & nardos, & folia, & calamos Arabicos egregia quadam arte, siue pigmentaria, siue medicatoria, siue unguentaria uocetur, in unum confundere simulq; deuorare cogit, multis emptam pecunijs, effoeminatamq; ac puellarē, & penitus inutilem uoluptatē. Quæ quidē licet istiusmodi sit, tamen nō foeminas solum omnes, sed etiam uirorū quā plurimos ita corrumpit, ut ne cum uxoribus quidē suis rem habere uelint, nisi pastillis unguentisq; redolentes ad cōcubitū ueniant. At qui & apros scrophæ, & hircos capræ, & alia foeminae sui quæq; generis mares proprijs odoribus pelliciunt, niti-

*Appetitū mul-
tiplices differen-
tia.*

C dumq; rorem ac prata, & uirentem herbam redolentes, cōmuni beneuolentiā ad suas nuptias feruntur. Sed neq; foeminae aut se fucant, aut libidini deceptiones & incantamenta & denegationes praetendūt, neq; mares Veneris cōcitati stimulis, mercede laborē, aut seruitute uel precibus generationis opus mercant, quin potius suo tempore sine dolis ullaq; mercede uoluptati ueneriq; indulgent. Posteaq; autē congruo anni tempore Venus ipsa ut plantarū germina, sic animalū libidinē excitauit, statim extinguitur, cum neq; foemina post conceptionē sequatur marem, neq; mas foeminā sollicitet. Tam paruo in honore ac fragili apud nos est uoluptas, sed naturae ipsi omnia concedimus. Vnde ad hoc usq; tempus in ferarum genere neq; maris cum mare, neq; foeminae cum foemina cōmixtio libidinis gratia nequaq; inuenit. Vēstri autē generis talia sunt q̄ plurima, eorumq; qui egregij habent, ut nihil de humili uulgo dicā. Siquidem Agamemnon se in Bœotiā cōtulit, ut Argæū, qui clam aufugerat, uenaretur. Sed falsō mare uentosq; causatus, in Copaida pauldem se formosus pulchrē iniecit, quō amoris flammam illic saltem extingueret, sedq; ab ea cupiditate uindicaret. Quid? Hercules nōne eodem modo imberbem amicum secutus, Argonautarum principes destituit atq; fefellit? Quid? nōne quidam uestrū in Pythij Apollinis templi testudine scripsit, Formosus Achilles, cum iam filium Achilles ipse sustulisset? Ac eam quidem inscriptionē adhuc ibi esse audio. At si gallus gallū ineat, quāuis gallina absit, uiuus comburitur, uatis cuiuspiam aruspicias uel iussu facinus perpetrātū magnum & atrox esse denunciantis. Ita homines quoq; ipsi conspiciantur necesse est, temperantiam maiorem quā sibi, feris inesse, neq; ab illis per uoluptates naturā uiolari. Sed intemperatam libidinē uestram, quamuis legem habeat adiutricem, natura tamen intra terminos nequaq; potest coercere: illa uerō cupiditatibus perinde atq; torrente impulsā, saepenumero in rebus ueneris grandem contumeliam & turbationē naturae perpetrat & confusionem. Etenim cum capris, & suis, ac equabus se cōmiscere & uiri tentantur, & foeminae propter ferarum mares insanierunt. Ex huiuscemodi uerō nuptijs & Minotauri, & Aegipanes, & (ut ego quidem puto) Sphinges, & Centauri uobis oriuntur. Et canis quidem aliquando propter famem aliquid hominis uorare necessitate cogitur, & uis interim gustare, sed ad coitum homine abuti nulla unquam fera conata est. Homines autē & ad ista, & ad complura alia uoluptate ducti, feras q̄ iniquissimē uiolant. Cum uerō sint adeo improbi atq; incontinentes circa iam dictas cupiditates, in necessarijs quoq; multo brutis esse inferiores monstrantur. Illae autē in cibis & potibus consistunt, quorū id quod est suauē, nos quidem semper cum quadam sumimus utilitate: at uos magis uoluptatem, quā cibi naturam sequētes, multis & diuturnis implicamini morbis, qui nimirū ex uno repletionis fonte hausti, corpora uestra spiritibus varijs ac perniciosis uentositatibus infiant. Nam primū omnīū unicuiq; animalium unus cibus natura cōuenit, his quidem herba, illis autē radix uel fructus. Quaecunq; uerō sunt carniuora, & nullum aliud cibi genus appetunt, neq; debilioribus alimenta rapiunt: nam & ceruum leo pascere sinit, & ouem lupus, quatenus natura permittitur. At homo fertur ad omnia, uoluptatibus & ingluuie ductus, omnia experitur, omnia gustat, & ueluti nōdum quid sibi propriū conueniensq; sit cognoscat, solus ex omnibus animantibus omnium uorator est factus. Ac primū carnis uescitur, nulla indigentia difficultateue coactus: quippe cui à plantis atq; seminibus alia & alia citra ullum laborē, suo quaeq; tempore uindemiare sumereq; ac decerpere semper liceat, sed propter delicias rerumq; necessariatū satietatem, epulis incongruis, atq; immundis animalium iugulationibus, multo crudelius immanissimis abutitur feris. Nam sanguis & caedes & carnes, miluio lupoq; & draconi peculiaris est cibus, homini uerō opsonium cōuenit: qui quum in omne genus scauat, nō ut ferā à plurimis abstinet, paucisq; bellum infert propter uictus necessitatem, sed neq; uolabile, neq; aquatile, neq; terrestre, mensas iam à uobis mansuetas hospitaesq; dici coeptas, fugere potest. Enimuero quid opsonia ciborumq; cōdimenta cōmemorem, cum ferarū natura nulli inutiliū uanarumq; artium tribuat locum? Necessarias autē, neq; ab alijs importatas, neq; mercede doctas, ex se ipsa ueluti simul natas promit. Neq; enim meditatione aut conglutinat, aut solerter & acutē uniuscuiusq; speculationē compingit. Ac Aegyptios quidē omnes medicos esse aut diuinos: ferarū autē una quaeq; nō sibi modō per se ipsa medendi perita est, uerū ea quoq; quae ad uictū, robur, uenationē, custodiamq; spectant, tantumq; musica, quantum cuiusq; naturae cōuenit, pulcherrimē per se tenet. Nam unde nos unq; didicimus, quādo aegrotamus ad flumina cancrorū gratia ire? Quis uerō testudines docuit, posteaq; uiperā comederint, origano pasci? Quis Creticas capras sagittis percussas dictamnū, quo gustato spicula statim

*Intemperantiā
hominū maiorē
esse quā ferarū*

*Feris sibiipsis
mederi, exēplis
demonstratur.*

A cula statim è corporib. excidant, persequi monuit? Etenim si dicas, harum optimū naturā esse magistrum, in excellentissimū atq; sapientissimū principium ferarū prudentiam refers. Quam quidem si neq; rationem, neq; prudentiā nominandam putabis, uide quo modo illi pulchrius & honorificentius nomen excogites, ut re ipsa uim quoque meliorem ad mirabilioremq; praese ferre uideatur. Quae cum neq; indocilis, neq; inerudita, sed per se ipsa potius edocta sit atq; perfecta, non impotentia, sed fortitudine, ac naturali uirtutis perfectione uestram per doctrinā sapientiae collectionē ualere permittit. Quascunq; igitur ferarum homines in delitijs uisibusq; habentes docent ac exercent, ea uel praeter corporis naturam ingenij solertia quae tradunt facile percipiunt. Nam ut taceam catulos uestigare, pullos edoctos gressus ad numeros quosdā glomerare, corui loquunt, canes per rotas circulares exiliunt, equi & boues in theatris discubitus & saltationes, & in pedes mōstrosas erectiones motionesq;, hominibus quoq; sanē quam difficiles, edocti atq; reminiscetes diligenter effingunt. Ex hoc uerō facile colligitur, nihil utilius docilitate ferarum habere. Quod si nos artes discere non credis, eas quoq; à nobis doceri perdisce. Etenim perdisces pullos fugientes se occultare, ac resupinos iacentes se gleba terrae pedibus apprehensa cooperire docent. Ciconiarum quoq; pullis uides in tectis ut periti in expertis praesidi adfint ad uolatū. Lusciniae uerō pullos suos cantare praedocent. Ac si qui capiant adhuc rudes, in hominumq; manibus nutriantur, peius canunt, ut qui ante legitimum tempus à doctore subtrahi sint. Ac sanē posteaq; in hoc corpus descendit, illos sermones perq; miror, quibus doctores me persuadebant, ut omnes animantes praeter hominē, irrationales ac mentis expertes putarem. **VLYS.** Nunc igitur tu Grylle mutatus es, ouemq; rationalem & asinum esse pronuncias? **GRYL.** Imo uerō ex ijs ipsis te coniectare maximē decet, optime Vlyses, ferarum naturam esse neq; rationis, neq; intellectus expertē. Ac ueluti arbor nō est alia magis minusue inanitata, sed omnes aequaliter se habent ad insensibilitatem, quod earū nulli anima inest: sic animal nō uidere alio uel tardius, uel indocilius, nisi omnia rationis intellectusq; capacia, uerū alia magis ac minus alijs quodammodo forent. Enimuero animaduertere licet, nonnullorum stoliditatē ac torporem aliorū astutis calliditatibusq; deprehendi, si quando uulpi lupouē, aut apiculae asinum uel ouem compares, perinde atq; si tibi ipsi Polyphemum, uel auo tuo Autolyco illum Corinthium conferras Homerum. Neq; enim puto ferarum tantum inter se differre, quantum homini hominē sapientia, ratiocinatione ac memoria praestat. **VLYS.** At uide Grylle, ne graue atq; uolentium sit, ijs rationem concedere, quibus Dei cognitio ingēnita non est. **GRYL.** Et postea quum sis adeo sapiens ac elegans rerum discriminator, te ex Sisypho natum esse non dicemus.

Plutarchi problemata Romana.

PETRO LVCENSI INTERPRETE.

1 **Q**UID est, quod noua nupta cum in matrimonium datur, ignem & aquam iubetur attingere? An quod in elementis ac principijs eorum alter maris, altera foeminae locum tenet, & is principium motionis iniecit, illa uerō subiecti ac materiae uim habet? An quod ignis purgat, aqua uerō lustrat: uxorem uerō puram & castam permanere oportet? An aliud potius? quod quemadmodum ignis sine humore, nec alitur, & ieiunus est atq; aridus, aqua uerō sine calore sterilis est & ignaua: sic mas & foemina nisi coeant, disiuncti languescant & nihil efficiant necesse est: quorum coniunctio in matrimonium coeuntibus conuictum perficit, qui deserendus non est, & omnis fortunae casus communiter subeundus, etiam si nullius boni nisi ignis & aquae participes inter se futuri sint.

2 **Q**UID est, quod nec plures, nec pauciores, sed quinque tantummodo faces in nuptijs accendunt, quas Cereos appellant? An illud est quod Varro prodidit, imperatores tribus uti solitos esse, aedilibus plures adhiberi? Moris est autē, ut ab aedilibus qui uxores ducunt, faces accendant. An quod quum plurimis in rebus numeris utantur, tum ceteris melior ac perfectior sit, & ad nuptias impar numerus conuenientior atque aptior habeatur? Par enim numerus & diuisionē suscipit, & eius paritas aduersatur ac pugnat. Impar uerō omnino scindi nō potest, sed si diuidat, semper aliquid cōmune relinquit. Ex omnib. uerō im-

- paribus numeris quinaris potissimum nuptialis est. Tria enim primum imparis locum tenent, duo uero paris: ex quibus tanquam ex mare & foemina quinaris commiscetur numerus. An illud magis, quod cum lux generationis signum sit, mulier uero non plures quam quinque uno partu natura potest parere, idcirco totidem utuntur facibus? An quod quinque diis opus habere eos putant, qui matrimonio coniunguntur, Ioue adulto, Iunone adulta, Venere, Suadela, & in primis Diana, quam etiam in partu & doloribus mulieres inuocant?
- 3 C V R Romae cum Dianae multae sint aedes, eam solum quae in angiportu est, qui Patricius dicitur, uiros ingredi nefas est? An ob eam fabulam, qua dicitur, quendam cum eo in templo mulieri, quae Dianam salutatum uenisset, uim attulisset, a canibus discerptum fuisse, inde orta superstitione uiros ingressu abstinuisset?
- 4 C V R in caeteris Dianae templis ceruorum cornua planè affigunt, in Auentino bouem tantummodo suspendere consueuerunt? Quid ita? An id ueteris casus memoria & recordatione fieri putandum est? Ferunt enim in Sabinis Antroni Coratio bouem insigni specie ac magnitudine natam fuisse. A diuino deinde quodam monitum, si quis eam bouem in Auentino Dianae immolasset, fatum esse eius qui rem diuinam fecisset ciuitatem, totius Italiae imperio potiri. Hominem re credita ut bouem immolaret statim Romam uenisse. Seruum interim Seruio regi clam rem omnem indicasse, illum è uestigio Cornelio sacerdote imperasse, ut Antroni, antequam is rem diuinam faceret, in Tyberim se ablueret ritè præcipere: sic enim eos qui litare uellent, facere consuevit. Antronem cupidè profectum lauisse. Seruum interim occupasse, ac Dianae bouem immolasse, & cornua templo affixisse. Hoc Iuba monumentis mandauit, & Varro: nisi quod Antronis nomen Varro non prodidit, nec à Cornelio sacerdote, sed ab ædituo deceptum fuisse dicit.
- 5 C V R eos qui apud exteros diem suum obijisse falso nunciati sunt, si postea reuerterint, ianua in domum non admittunt, sed per tegulas ascendentes intro seipsum demittunt? Varro enim omnino causam fabulosam tradit. Dicit enim bello Siculo nauali pugna commissa, cum eo prælio multos occidisse falso nunciatum esset, omnes postea reuerfos breui interijisse. Vni autè ianuam ingredi conanti temerè, clausam obstitisse, nec cum aperire conare potuisse. Hominem ibi pro foribus consopitum in somnis specie uidisse, qua super tectum per imbrices descensus in domum, ac delapsus ostenderet. Quo facto felicè fuisse, & ad fenestram peruenisse. Inde posteris more fuisse proditum. Sed uide ne hæc quodammodo Graecis similia esse uideant: non enim castos putabant, nec illis omnino admiscebant, sed procul à templis arcebant, quibus funus tanquam mortuis & exequiæ factae fuissent. Ferunt autè quendam, qui hac superstitione huic religioni obnoxius teneret, Aristinum nomine, Delphos misisse, qui deum suo nomine precarentur, ut eum quibus ob hunc ritum difficultatibus teneretur absolueret: Pythiam illis respondisse, quæcunque puerpera facere consuevit, ubi omnia ritè obijisset, tum diis immortalibus sacrificaret. Aristinum oraculo accepto, ac probè cognito, sese quasi modò in lucem æditum mulieribus lauandam, obligandam, laudandamque præbuisse: sic deinde caeteros omnes Hysteropotmos appellatos facere instituisse. Sunt qui dicant morem hunc ante Aristinum fuisse, & antiquum more esse. Mirari ergo non oportet, si Romani quoque eos, qui semel sepulti mortuorum numerum tenuissent, limen ingredi prohiberent, per quod egredientes rem diuinam faciunt, & sacrificio facto ingrediunt, sed desuper per impluuium descendere iubebant. Piacula planè omnia sub diuo obire consueuerunt.
- 6 C V R institutum est, ut mulieres cognatos ore osculentur? An, ut multi putant, quod his uini usus interdictus esset, & idcirco ne bibentes laterent, sed domesticorum congressu redarguerentur, osculandi consuetudo inducta est? An probabilior huius rei causa est quam scripsit Aristoteles: Illud enim uulgatum, & quod iam pridem in multis locis factum fuisse dicitur, in Italia quoque mulieres Troianae, ut uideat, facere ausae sunt? Nam cum ad Italiam litus appulissent, & uiri ad unum omnes relictis nauibus in terram descendissent, naues incenderunt, quod diuturni ac longi erroris eas pertaesum esset, & maris tæderet. Metu deinde uirorum pauidae, propinquos ac domesticos complexae, osculando ac blandè appellando, ut cuique occurrissent, facinoris conscientia salutabant. Hoc pacto mitigatis animis, & inter se conciliatis, mansit postea consuetudo, ut hac inter se comitate uerentur. An magis hoc tributum est mulieribus, quod simul & honore & potestate augerent, si multos cognatos ac propinquos habere uiderentur? An quod cognatorum conubijs lege prohibitis, hoc comitatis genus ad osculum usque processit, & hoc solum cognationis signum, & communicatio relicta est? Superioribus enim temporibus, quæ se aliqua necessitudine attigissent, uxores non ducebant, quæadmodum ne nunc quidem sorores, aut patris siue matris sorores.

Maro in Sicilia
facit scribit.

- A res. Sed non ita pridem factum est, ut consobrinas uxores ducere permitteret. Vir quidam sane pauper, caeterum bonus, & in primis popularibus acceptus, cum consobrinam cui dos ampla esset relicta, in matrimonium accepisset, locuples ex eo & copiosus factus est. Eius rei accusatus, iudicio multitudinis absolutus est. Plebiscitum deinde factum, ut in ducendis uxoribus ad consobrinas usque descendere liceret, superior autem necessitudo prohiberetur.
- 7 QUID est, quod uir ab uxore, uxor à uiro, dono aliquid accipere prohibetur? An quod, ut Solon scripsit, morientium donationes ratae sunt, nisi quis, inquit, necessitate coactus, aut ab uxore persuasus accipiat? necessitate enim quasi uim afferentem, uoluptate uero quasi decipientem excepit. Sic uxorum donationes ac uirorum, suspitione non caruerunt. An quod uilissimum benevolentiae signum donatio sit? Dant enim & alieni, & qui non amant. Idcirco hoc dandi lenocinium ex matrimonio sustulerunt, ut non mercenarium, sed gratuitum & spontaneum sit hoc totum, amare & redamari. An quod accipiendo corruptae alienos admittunt, grauissimum uisum est gratis suos diligere? An illud potius, quod uiri & uxoris rem communem esse oportet? Nam qui quod datum est accipit, is quod datum non est, id alienum esse censere didicit: quo fit, ut exiguum inuicem dando totum perdant.
- 8 QUID est, quod à genero ac socero isdem aliquid dono capere non licet? An idcirco à genero, ne forte per parentem munus ad uxorem redire uideatur? à socero autem, quod qui nihil dedisset, eum nihil accipere par esse uisum est?
- 9 C V R siue ex agro, siue peregre domum redeant, qui uxores domi habent, aduentus sui nuncios praemittunt? An quod hoc eius esse censent, qui se absente uxorem nihil improbè facere sibi persuadeat, de repente uero & inopinatè subuenire insidiatoris ac obseruatoris: idcirco uxorum expectationi ac desiderio, bonis eas nuncijs afficiendo, quamcunque satis fieri student? An illud potius, quod scire nimum auent, si saluas domi, ac sui desiderio affectas sint offensuri? An quod pluribus domi negocijs in administranda re familiari absentibus uiris uxores occupent, & cum domesticis plerumque discordent, ut his omnibus remotis, iucundè ac tranquillè ab uxoribus excipiant, de suo eas aduentu prius fieri certiores uolunt?
- 10 C V R deos salutantes caput operiunt, uiris autè dignitate praeditis, & honore dignis, si etiam uelati occurrerint, caput aperiunt? Hoc enim illam quoque dubitationem uidetur augere. Nam si quæ de Aenea feruntur uera sunt, ut praetereunte Diomede caput operiens rem diuinam fecerit: rationem habet, nec repugnat, ut quemadmodum in occursum hostium caput uelemus, sic amicis ac bonis uiris obuia facti capita detegamus. Nam quod ad deos pertinet id proprium non est, sed casu accidit, & ab illo seruatum postea mansit. Quod si aliud dicendum est, uide ne illud solum quaerendum sit, quamobrem deos uenerantes capita uelantur. Alterum uero consentaneum est. Potentioribus enim occurrentes idcirco caput aperiunt, non ut eis aliquid addant, sed ut inuidiam potius detrahant, ne pares dijs immortalibus honores poscere, neue eodem cultu delectari uideantur. Deos uero idcirco sic adorabant, ut aut operiendo capite seipsum humiliores redderent, aut metu, ne quid ignominiosum ac triste inter precandum aliunde auribus accideret, idcirco uestem ad aures usque attollebant. Hoc autem eos uehementer uitasse, ex eo facile perspici potest, quod oraculum aduertes æra pulsari, & quam maximum strepitum fieri uolunt. Aut illud est quod Castor dicit, mores Romanos Pythagoricis comparans: Genium qui unicuique nostrum inest, deos qui extra sunt rogare, & caput uelando supplicare, animi scilicet uelamentum ac reuelationem per corpus quodam ænigmate ostendentem.
- 11 QUID est, quod Saturno capite aperto immolant? An quod uelandi capitis ritum Aeneas tradidit, Saturni uero sacrificium peruetustum est? An illud potius, quoniam dijs caelestibus immolantes uelantur, Saturnum uero subterraneum & terrestrem deum esse arbitrantur? An quod ueritas oculi obscurari ue non potest, ueritatis autem parentem ac deum Romani Saturnum habent? Sed quid est, quod Saturnum ueritatis patrem ducunt? An quod, ut plerique philosophi censent, Saturnum tempus esse existimant, ueritas autem tempore inuenitur? An illud, quod fabulosa illa Saturni tempora, qui iustissimus omnium fuisse dicitur, ueritatem maximè coluisse uerisimile est?
- 12 QUID est, quod Honorum aperto capite rem diuinam faciunt? An quia splendidum quiddam & illustre, & apertum ac late patens gloria? Quam ob causam honestis ac bonis uiris caput aperiunt, eadem adduci uidentur, ut eiusdem cultus cognominem deum eodem more uerentur.
- 13 QUID est, quod filij quidem tecto capite parentes efferunt, filiae uero nudo ac sparsis crinibus? An quod patres tanquam deos à maribus coli conuenit, quos tamen eosdem filias

- C** luctu prosequi tanquam mortuos magis deceat: utriusque enim quod suum est lex tribuens, ex am-
 bobus quod oporteret & deceret effecit. An ea lugenti accommodata sunt, quae sunt inu-
 tata? Confueverunt autem magis aperto capite mulieres, at uiri contra aperto in publicum pro-
 dire. Apud Graecos enim si quid aduersi acciderit, ut mulieres tonderi, sic uiri comas ale-
 re confueverunt: quod uiri tondere, mulieres uero promissiores habere crines moris est.
 An filios ob eam quam diximus causam uelari mos est? Nam ut Varro dicit, filij sic sepul-
 chris parentum obuersant, quasi deorum templis, pari cultu utrosque uenerantes: quorum in-
 bus cum primis in os aliquod inciderint, eum qui mortuus sit in deorum numerum relatum
 esse dicunt. Mulieribus autem ne aperto quidem capite omnino licebat. Est enim proditum me-
 moriae, Sp. Carbilium primum Romanorum omnium sterilitatis causa uxorem repudiasse. Hunc
 secutus Sulpitius Gallus idcirco uxori nuntium remisit, quod eam in caput uestem inducere
 animaduertisset. Idem fecit P. Sempronius, quod eius uxor ludos funebres spectasset.
- 14** **CVR** Terminum, cui terminalia faciunt, deum putantes, nihil ei animatum sacrificant? An
 quod terminos Romulus agro statuit, quod progredi, ac uicinos mulctare licitum esset, at
 que omnem agrum proprium existimare, quod, ut Lacon dicit, hasta perueniat? Numa uero
 Pompilius uir ciuili ac iustus, & in primis sapiens, agri terminos cum finitimis constituit,
 & ipsis finibus Terminum omnium causa nominans, quasi praesidem, & amicitiae ac pacis
 custodem, ab omni caede ac sanguine eum in contaminatum conseruari oportere existimauit.
- 15** **QVID** est, quod ancillis aedem Matutae ingredi fas non est, unam uero tantum mulieres
 introducunt, quam alapis caedunt? An quia hanc unam ita pulsari, signum est seruas adi-
 tu prohiberi? reliquas autem propter fabulas repellunt? Ino enim uirum rem cum serua ha-
 bere suspicata, filium deperisse dicitur. Seruam uero Graeci ex Aetolia oriundam fuisse di-
 cunt, nomine Antiphera. Ex quo apud nos in Charonea pro aede Matutae aedituus Iorū
 tenens pronunciat: Non seruam ingredi, non seruum, non Aetolum, non Aetolam.
- 16** **CVR** apud hanc ipsam deam suis quidem filiis bona non optant, cum nepotibus ex fra-
 tribus ac fororibus id tribuant? An quod Ino mitem quodam & humano ingenio esse, & so-
 roris filio mammam praebuisse, in filiis uero infelix extitisse uidetur? An aliter potius,
D quod moralis & pulchra in primis consuetudo, & multum inter necessarios beneuolen-
 tia comparans existimata est?
- 17** **QVID** causa est, quod plerique copiosi & locupletes, substantiae suae decimam Herculi
 offerbant? An quod ille quoque in Palatino bouem, quas Geryoni abstulit, decimam im-
 molauit? An quod Romanos ab Hetruscis decimam solitos liberauit? An haec historiam
 nec omnino ueram, nec uerisimilem habent, Herculi uero tanquam edaci & splendido, proli-
 xè atque opipare parabant, & sacrificium faciebant? An illud potius, quasi odiosas ciuibus
 & molestas nimias diuitias comminuentes, & ut bonae corporis habitudini ad summum
 prouectae aliquid detrahentes, eo pacto maxime coli Herculem existimabant? quem id-
 circo luxuriam coercere & comprimere delectaret, quod ipse paucis contentus tenuiter con-
 tinereturque uixisset?
- 18** **QVID** est, quod Romani Ianuarii principium anni faciunt? Antiquis enim temporibus
 Martius primus omnium numerabatur, quod cum multis signis perspicui potest, tum
 eo maxime, quod quintum a Martio & sextum, & reliquos deinceps usque ad extremum a Mar-
 tio numerant. Decembrem enim nouissimum appellant, a Martio scilicet recensentes. Ex
 quo nonnulli opinati sunt, ueteres Romanos non duodecim, sed decem mensibus annum
 complexisse, & ob eam rem quibusdam mensibus plures quam triginta dies addidisse. Sunt
 qui monumentis mandarint, Decembrem a Martio decimum computari: hunc uero un-
 decimum subsequi Ianuarium, duodecimum deinde Februarium esse, in quo & purgatio-
 nibus utuntur, & mortuis parentant anno finiente. Hunc postea ordinem commutatum es-
 se constat, & Ianuarium primum omnium numerari coeptum, quod primo huius mensis
 die, quem Calendas Ianuarias appellant, primi Consules exactis regibus creati sunt. Ve-
 risimilius illud quod quidam dicunt, Martium a Romulo primum omnium fuisse nume-
 ratum, quod homo acer ac bellicosus, atque adeo bellandi amore insanus, Marte fatum se
 existimans, parentis sui cognomen caeteris mensibus praeposendum esse censuit. Numa
 Pompilius deinde, uir pacatus, & pacis atque otij studiosus, cum ciuium animos a bello ad
 agriculturam traducere contendisset, Ianuario inter menses principatum dedit, & Ianum
 quasi ciuilem & agriculturam magis quam rei bellicae studiosum, ad summos honores cul-
 tumque prouexit. Sed uide ne Numa Pompilius magis consentaneum naturae, quantum
 ad nos attinet, principium anni sumpserit. Omnino eorum quae in circulo circumferun-
 tur,

- A** tur, nihil est quod natura aut extremum sit aut primum, sed lege factum est, ut aliud alij statuunt
 anni principium, optime uero qui post hybernium tropicum annum inchoant, cum sol si-
 nem ulterius progrediendi faciens, rursus ad nos se recipit: fit enim naturale quodammo-
 do huiusmodi principium, quo & lucis tempus nobis augetur, tenebrarum uero & noctis
 diminuitur, princeps denique & totius substantiae fluxae auctor propius accedit.
- 19** **QVID** est, quod Florae, quam Bonam deam nominant, omni florum genere templum
 exornantes mulieres, domum myrtos non importent, praesertim cum ambitiosius cunctis
 germinum ac florum uarietatibus uti soleant? An illud est quod a fabulatoribus dicitur,
 Floram Flauij diuinatorem uxorem fuisse, quae cum uino clanculum uberius uteretur, depre-
 hensam myrteis uirgis ac flagris a uiro caesam fuisse, dicitur inde factum esse ut myrtus in e-
 ius aedem non inferatur? Vinum autem cum mulieres ei libant, lac appellant. An quod a mul-
 tis, tum uero rebus Veneris, castae ac purae sacrum illud obeunt? Non solum enim uiros ex-
 cludunt, sed cum solenne sacrificium faciunt, quicquid masculinum est domo exigunt. Myr-
 tum igitur quasi Veneri dicata, religiosam habent. Nam quam nunc Murciam Venerem
 nominant, antiquitus, ut uidetur, Myrteam appellare confueverunt.
- 20** **QVID** est, quod Latini picum uenerantur, & eo uehementer abstinent? An quod Pi-
 cum uxoris ueneficio mutatum ferunt, auem deinde factum oracula aedere, & interrogan-
 tibus respondere solitum? An hoc cum incredibile, tum monstri plenum existimandum, &
 altera fabula multo est uerisimilior? Romulo ac Remo cum regis iussu expositi essent, non
 modo lupam mammam infantibus praebuisse, sed picum quoque ad infantes uentitasse, at-
 que eos aluisse? Nam nunc quoque locis nemorosis ac syluestribus, in quibus crebro picus
 appareat, lupum uersari animaduersum est, uelut Nigidius tradit. An illud magis, ut aliam
 alij deo auem, sic picum Marti sacrum putauerunt? Est enim natura fidens & elatus atque
 audax: rostrum quidem adeo firmum habet, ut robora subuertat, cum truncum saepe pul-
 sando ad medullam usque peruenit.
- 21** **CVR** Ianum bifrontem esse autumant? sic enim eum & fingunt & pingunt. An quod
 graecus Perreabus fuit? sic enim monumentis proditum est. Is postea cum in Italiam traie-
B cisset, & apud barbaros confedisset, linguam simul cum uictu commutauit. An illud po-
 tius, quod Italos agrestes ac barbaros ad humanitatem uitae cultumque traductos, & agros
 colere, & rempublicam administrare instituit?
- 22** **QVID** causa est, quod in aede Libitinae quae ad sepulturam pertinent uendere consue-
 uerunt, Libitinam nihil aliud nisi Venerem esse existimantes? An hoc unum ex Numae
 Pompilij commentis fuisse putandum est, ut discant homines talia non aspernari, nec tanquam
 rem pollutam aut sceleratam fugere? An ea re homines fragilitatis & imbecillitatis huma-
 nae admoneri putant, quod una & eadem dea principium ac finem uitae in potestate ha-
 beat, quippe quae ingredientibus uitam uel decedentibus praesideat? Delphis enim Epi-
 tymbiae Veneris exigua sane statua posita ostenditur, ad quam manes ad parentationes
 & libationes & elicere & euocare confueverunt.
- 23** **CVR** tria mensis principia, & dies quasi quosdam legibus praestitutos habent, qui die-
 rum idem interuallum in medio capiunt? An illud uerum est quod Iuba in historia scribit,
 magistratus Calendis populum uocare, & in quartum diem Nonas indicere solitos esse?
 Idus enim diem religiosum putabant. An illud magis, quod lunae uarietatibus tempora
 describentes, tres omnino singulis mensibus lunae mutationes maximas fieri animaduer-
 tebant? Primam, cum soli congressa penitus occultatur. Deinde, cum solis radios ac lumen
 elapsa, ab occasu incipit apparere. Postremo, cum plenisunium efficit. Nominant autem lu-
 nae occultationem, cum scilicet non apparet, Calendas. Quicquid occulte fit, clam fieri &
 celari latine dicitur. Primam uero Nonas appellant iustissimo quidem nomine, cum fit no-
 ua luna. Nam & ipsi nouum, uelut nos neon uocant. Idus autem propter speciem, & undi-
 que collucens lunae pulchritudinem, cognomen illud speciei attribuentes. Sed certissi-
 mum dierum numerum exequi non oportet, neque ex eo quod parum abest calumniari,
 quando quidem uel hoc tempore, quo ad summum astrologiae peruentum est, inaequalitas
 tamen motuum, mathematicorum peritiam uincit, & eorum numeros ac supputationes
 saepissimè fallit ac fugit.
- 24** **QVID** est, quod postridie Calendas, Nonas, Idus, nec quoquam exire, nec peregre pro-
 ficisci consueverunt? An quod, ut plurimi censent, & Liuius auctor est, post Idus Quintiles,
 quas nunc Iulias uocat, Tribuni militum educitis copiis ad Alliam fluum a Gallis superati sunt,
 qui urbem funditus deleuerunt: quae diem quam postea religiosum habuissent, & procedente

- C** tempore, ut sit, mos inoleuisset, eadem superstitio tantū ualuit, ut dies postridie Calendas ac Nonas similiter religiosi haberent: An hoc multis modis absurdum est? Alio enim die apud Alliam male pugnatū est, quem Alliensē a sturio nominantes, infaustum habent Romani. Cumq; multi religiosi sint dies, haudquaquē singulis mensibus homonymos obseruant: uerū unum quēq; diem, in quo tunc calamitas accidit, ei qui postridie Nonas & Calendas sequitur adlittere, ut omnem pari superstitione inuoluāt, nullam uerō similitudinem habere. Vide igitur ne quemadmodū primū mensem dijs cœlestibus cōsecrauerunt, secundum uerō inferis, in quo & purgationibus quibusdam utuntur, & mortuis parentant, sic & dies alios quidē quasi autores ac principes, ut dictum est, tres scilicet festos & sacros posuerint: eos autē qui deinceps sequunt dijs manibus attributos, religiosos & infaustos habendos existimauerint. Græci em̄ Calendas deos uenerantes, eum qui sequitur, semideis ac dæmonibus attribuerunt. Secundus quoq; crater semideis & heroidibus libari solet. Omnino numerus quidā tempus est. Numeri autē principiū diuinū est. Principium est enim unitas, quam secutus binarius unitati aduersatur, & parium primus est numerus. Par uerō indigens quidem imperfectū & indefinitū, quemadmodū rursus impar, terminatus est, & terminat ac perfectus est. Quo fit, ut Nonas quinto post Calendas die subijciant, Idus autem Nonis nono post die demum numerēt. Terminant enim principia impares numeri: qui uerō principia excipiunt pares deinceps numeri, nec uim habent ullam nec ordinem. Quo fit, ut his nihil agere instituant, nusquam exeant, aut peregrē proficiscantur. Quo loco illud Themistoclis repetere alienum non fuerit, diem qui postridie diei festi fuisset, cum die festo litigasse: illū enim multū negocij ac laboris habuisse, se autē effecisse ut quietē & ociose rebus partis perfruerent homines, Tum dies festus: Nā tu qui dem uerum dicis: nisi enim ego essem, tu non fuisses. Hoc Themistocles aduersus eos qui post eum ab Atheniēsis imperatores facti fuerant, dixisse fertur, futurū fuisse ut eorum nemo cognoscere, nisi ciuitatē ipse conseruasset. Quoniā igitur omnis studiosa peregrinatio atq; actio, apparatus & administrationis indiget: ueteres autem Romani diebus festis nihil omnino negocij agebant, aut profus curabant, sed rebus diuinis penitus dediti erant, idq; sic agebant, ut nunc quoq; sacerdotes rem diuinam facturi proponere & edicere consueuerunt, meritō igitur statim non exhibant post festos dies, neq; quicq; aggrediebantur: imparati enim erant: uerū illa die domi res suas curantes, ac se instruente mane bant. An sicut etiam nunc factis uotis deo, uenerari, in templis sedere, ac permanere consueuerunt, sic non continuo dies operosos diebus sacris & feriatis subijcendos putauerunt, & aliquid interualli intercedere uolebant, præsertim cum præter opinionē ac uoluntatem molesta ac grauia persape in uita accidere soleant?
- 25** QUID est, quod in luctu mulieres albis uestibus induuntur? An ut magos aiunt aduersum orcum ac tenebras instructos claritati ac luci seipfos comparantes, hoc facere putandum est? An quemadmodū mortui corpus albis uestibus induant, & propinquos idem facere uolunt? Corpus autē idcirco sic ornant, quando animū nō possunt, quē purū ac splendidum deducere uolunt, quasi iam emeritum, & magno ac uario certamine liberatum? An tenuitas his in rebus ac simplicitas maximē decet, infectæ autē uestes tum superfluitatem præ se ferunt, tum elegantia ac sumptum? Non enim minus aduersus nigrum quàm purpureum colorem illa dici possunt: Dolosæ uestes, dolosi uerō etiam colores. Quod autem sua sponte, non arte nigrum est, natura tinctum est, & opaco admixto temperatū est. Solum igitur album, sincerum ac purum, ac minimē inquinatū est: quare mortuis aptissimi. Defunctus enim simplex quiddā factum est, purum & omni cōmixtione uacū, nihil planē aliud nisi quodam quasi tinctorio ueneno, sic corpore liberatus, Argis uerō in luctu uestes albas induunt, ut Socrates dicit, aqua ablutas.
- 26** QUID est, quod omnes muros sanctos putant, portas non item? An illud est quod a Varrone scriptum est: Murum quidē sanctum haberi oportere, ut pro tuendis mœnibus studiose propugnent ac mortem oppetant? Sic enim uidetur & Romulus fratrem interfecisse, quod locum sanctum, & quem transgredi nefas esset, transire non dubitasset, & propheta reddidisset. Portæ uero consecrari idcirco non possunt, quod cum alia multa ad usum necessaria exportare atque importare, tum uerō mortuos per eas efferre consueuerunt: & quod qui ab initio urbes condunt, quantum cunq; loci ædificaturi sunt aratro attingunt, cui marem bouem ac foeminam subiugant. In murorum uerō descriptione cum portarum spatia metiuntur, uomerem detrahunt, ac sic aratrum transferunt, quasi quicquid exaratum sit, sacrum & inuiolatum futurum esse uideatur.

QVID

- A** QUID est, quod pueros si Herculem iurant, id sub tecto facere prohibent, & sub dium progredi iubent? An ea causa est quā multi afferunt, Herculem nō umbra atq; ocio, sed labore ac periculis delectatū: nō domi, sed foris, ac sub diuo uitam egisse? An illud magis, quod is deus nō indigena, sed externus & aduena est habitus? Nam nec Dionysiu iurant sub tecto, externū & ipsum deū, si quidem est Dionysius. An hæc quidem dicunt, & ioco apud pueros adhibent, aliās autē cohibitio est, ne pueri sic temerē infuiscāt deierare? Sic enim Phaurinus aiebat: Hoc enim quasi de industria morā efficit, & deliberandi dat spacium. Phaurinū uerō rectē putasse, nec cōmune, sed propriū huius dei hoc quod sit existimasse, ex his quæ de Hercule feruntur facilē conijci potest. Ferunt enim hunc in primis religiosum fuisse, & ad iusiurandum uerecundissimū, quippe qui semel in omni uita iura uerit, idq; soli Phyleo Augei filio: quocirca Pythiam hoc iusiurandi genus Lacedæmonijs proposuisse, satius ac melius illis fore si absq; iure iurando affirmassent.
- 28** QUID est, quod nouam nuptam ipsum limen transcendere nō permittunt, sed deductores ipsam transportant? An quod qui primas mulieres rapuerunt, sic eas domibus intulerunt, non ipsæ ingressæ sunt? An eō inuitæ ingredi uideri uolunt, ubi uirginitatē sunt amissuræ? An quod potius signum est, ipsam non sua sponte domū exituram, nec relictu ram esse, nisi coacta fuerit, quemadmodū ui coacta ingressa esset? Nam apud nos quoque in Bœotia currus axem pro foribus cōburunt, significantes sponsam intus manere oportere, tanquam eo sublato quod eam asportaturum fuerat.
- 29** QUID causæ est, quod sponsam introducentes iubent dicere, Vbi tu Caius, ego Caiar? An ita cum uiro quali depaciscitur, ut omnia cōmunia sint, & pariter imperent, nec aliud his uerbis ostenditur, nisi ubi tu dominus ac domus compos, sic ego domus domina atq; hera? His autem uerbis aliās utuntur cōmunibus, quemadmodū legulei C. Seium, & Lucium Titium usurpare solent, & philosophi Dionē, Theonem. An magis propter Caiam Cæciliam, honestam sanē mulierem ac bonam, uni ex Tarquinij liberis collocatam, cuius in Sancti templo statua ex ære posita est: Inerant iam pridem & sandalia & colus, curæ domesticæ & industriæ suæ certa monumenta.
- 30** QUID est, quod in nuptijs Talasij nomen crebro iactat? An propter lanificiū, qd nos Talarū & Talasum, qualillū uocāt Romani, & sponsam introducentes pellē substernūt, ipsa uerō colum secū infert & fufum, uiri autē ianuā lana coronat ac cingit? An illud uerū est quod historici tradiderūt: adolescentē quendam in rebus bellicis strenuū, & in primis præclarū, & alio qui uirū optimū, Talasij nomine, Romæ fuisse: sed postea cum Romani Sabinorū filias, quæ ad ludos uenerant, de cōposito rapuissent, uirgo egregia specie, Talasio ferebatur à popularibus quibusdam & Talasij clientibus, clamitantibus quod tutius eam auferrent, nec quisquā accederet qui eam abstraheret uiolaretq; puellam Talasio ferri? Reliqua igitur multitudo Talasij honoris causa bonis omnib. ac uotis puellam profecuta, ad Talasij deduxerūt. Ex illo, quoniā nuptiæ felices fuissent, solenne permansit, ut quemadmodū Græci Hymenæū, ita Latini Talasij omnis causa in nuptijs nominarent?
- 31** QUID est, quod Maio mense circa pleniluniū de ponte sublicio simulachra in Tyberim iacentes, Argeos quæ deijciuntur appellant? An quod antiquis temporibus barbari ea loca incolentes, Græcos quos ceperant eo pacto interficerēt, Herculem uerō postea admirati, ab hospitiū & externorum cæde abstinerunt, docti ab eodem, ut ueterē morem ac superstitionem imitantes, effigies in flumen abijcerent? Nam ueteres, Græcos omnes Argiuos æqualiter appellabant. Nisi propter uiciniam Argiuos Arcaquos hostes Euander existimans, qui patriam fugiens ibi consedit, odium & inimicitias retinuit.
- 32** CUR ueteri more nemo foris cenabat præter liberos qui ætate puerili essent? An Lycurgus ut modestē, non intemperanter & belluarum more, hoc pacto quoq; pueros instituit ad phiditia deducens, sed uerecundē ac prudenter uoluptates attingerent, cum maiores natu spectatores ac magistrōs haberent? Ne hoc quoque minoris faciendum, quod in liberorum conspectu uerecundiores multo parentes se exhibent & modestiores. Nam quemadmodum præclare à Platone scriptum est, Vbi senes impudentes sint, adolescentibus quoque turpissimos esse necesse est.
- 33** QUID est, quod cum ceteri Romani Februario mortuis inferias mittere & parentare cōsueuissent, Decius Brutus, ut Cicero scribit, id Decembri faciebat? hic enim fuit qui primus Lusitaniam inuasit, quippe Lethen flumen primus traiecit. An quemadmodū uespere & mense exacto multi parentare consueuerunt, sic in fine anni mense nouissimo mortuos honore & inferijs prosequatur? Est autem omnium mensium Decembris extremus.

N

c An quod dijs inferis honor redderetur? quod tum fieri tempestiue uidetur, cum fructus omnes maturitate sunt consecuti. An quod cum sementem instituentes terram subigunt, inferorum meminisse maxime oportet? An aliud potius, quod is mensis Saturno à Romanis consecratus est, quem inferorum deorum numero habeant? An quod Saturnalibus, quem diem Romani maxime colunt, quo uoluptati ac genio plurimum uacant, harum rerum nonnullas mortuis primitias impertendas putauerunt? An solum hoc mense Brutum parentare solitum omnino falsum est? nam Larentiæ mense Decembri ad eius sepulchrum libantes inferias faciunt.

34 QUID est, quod Larentiã uulgatissimũ scortum tantopere uenerantur? Alia est enim Acca Larentia, quam Romuli nutricem esse ferunt: huius enim diem festum mense Aprilii agunt Romani, hanc autẽ Fabullam cognomẽto appellatã dicunt. Nobilitata est hanc ob causam. Aedituus quidã Herculis, ocio ut uidetur abundans, Iudo ac tesseriis diem contere solebat: sed cum fortẽ ita accidisset, ut quibus cum ludere consueuerat, eorum adefset nemo, ocio sus ac tristis deum ut secum luderet prouocauit, ea lege, ut si uicisset, aliquid boni à deo nancisceretur: sin autem uictus fuisset, ipse deo cœnam præberet, insuper speciosam adolescentulam, qua cum cõsuetudinẽ Hercules haberet, deo cõpararet. Propositis tesseriis cum & suam & dei uicem icisset, superatus est. Ex prouocatione igitur opiparam deo mensam parauit, & Larentiã publicũ tum temporis scortum adhibuit, & in templo discũbere iussam clausis foribus reliquit. Ferunt autẽ noctu cum muliere congressum nõ humanitus: ubi illuxisset mulierẽ in forũ progredi iussisse, & cuiusq; primo occurisset huic animũ adhibere, & amicũ sibi adiungere. Larentiã statim surrexisse, homini locupleti occurrisse, natu iam gradĩ ac cõlibi, cui Taurutius nomẽ fuit: qui mulieri matrimonio cõiunctus, & uiuus rei familiaris potestati ei fecit, & moriens testamẽto hæredẽ reliquit. Ipsam uerò postea uita functã, ciuitati opes illas reliquit, & pinde hos honores habere.

35 QUID est, quod portam unam Fenestrã appellant, apud quam Fortuna thalamus quid dicitur positus est? An quia Seruius rex secũdissima fortuna usus, cũ Fortuna rem habuisset creditus est, cum per fenestrã ad ipsum penetraret? An hoc fabulosum, illud autem uerum? Tarquinio Prisco Romæ regnante cum à pastoribus occisus esset, Tanaquil eius uxor, mulier sanẽ prudens & fortis, per fenestram populum allocuta, multitudinẽ persuasisset dicitur, ut Seruiũ regem declararent, ex eo factum est, ut locus ille ita appellaretur?

36 CVR ex omnibus quæ dijs immortalibus offeruntur, sola spolia negliguntur, & nec ipsa adorant, nec uetustate consumpta refarciunt aut reficiunt? An idcirco hoc faciunt, ut cum primis illis gloriam antiquatã esse ac deletam putent, nouum aliquod ac recens uirtutis monumentũ consequi ac parare studeant? An istud uerius, quod cum inimicitia aduersus hostes signa tempore obscurantur, ipsos ea renouare inuidiosum & acerbum esse censent? Non enim qui primi apud Græcos aneum aut lapideum trophæum statuerunt, magnopere probati sunt.

37 QUID causã est, quod Quintius Metellus Pontifex maximus factus, alioqui prudens ac ciuilis, post Sextilem mensẽ, qui nunc Augustus dicitur, uetuit auspiciari? An quod quemadmodum die incipiente aut crescente, sic mensis initio ac incremento hæc agimus, reliquos autẽ tanq; ociosos, & omni actione uacuos seruamus: sic post octauũ, reliquum anni tempus quasi uesperam quandam etiam inclinantis & senescentis anni crepusculum putauerunt? An quod adultis & perfectis aũibus auspiciandum? Sunt autem huiusmodi anteq; æstas aduenerit: autumno enim aues aut imbecilles sunt & morbidæ, aut pulli & imperfectæ. Alia uerò propter anni tempus aliõ deuoiant.

38 CVR ijs qui sacramento non tenentur, licet in caltris uersentur, tamen hostes prelio la cessere, nec ferire fas erat? Quod Cato senior in quadã epistola ostendit ad filiũ scribens. Monet enim, si missus factus sit, & militiæ tempus cõpleuerit, ad urbem ut redeat: aut si remanere in exercitu uelit, ab imperatore impetret, ut sibi aduersus hostem pugnare, & eum interficere liceat. An ideo est institutũ, quod nisi necessitate coactum, hominem occidere non liceat, quod qui nec legitime nec iussus faciat, homicida habendus sit? Idcirco Chryfantam laudauit Cyrus, quod hostem interfecturus cum iam gladium sustulisset, & interrim receptui cani audisset, hostem omisit, & quasi prohibitus, ictu abstinuit. An qui cum hoste congressus pugnam conseruit, si formidine captus trepidauerit, multandus est: nõ enim hostem feriendo ac sauciando tantum profuit, quantum fugiendo aut se recipiendo nocuit. Quicumq; igitur missus factus, militiæ sacramento amplius non tenet: qui uerò ut ea sibi agere liceat quæ militantiũ sunt petit, iterum se & legi & imperatori obnoxii facit.

CVR

A CVR Iouis sacerdoti sub dio ungi fas non est? An quia ne liberos parentibus nõ dari, foceros cum generis lauare, nec honestum nec fas esse existimabant: pater autẽ est Iupiter, & sub dio in conspectu esse quodãmodo Iouis putandum est? An sicut in templo & sacro corpus aperire nefas est, sic aërem apertũ, & qui cœlo subiectus est, deorũ ac dæmonũ plenum uerebantur? quo fit cum necessitati seruiendũ est, multa sub tecto occulte, deorũ conspectum ueriti, homines faciãt. Sed alia soli tantũ sacerdoti, alia omnibus per sacerdotem lex iussit. Quapropter apud nos quoq; coronã gestare, comã prolixiorẽ ferre, armatum ingredi, Phocensũ agros non inuadere, priuata sunt eius qui magistratũ gerit munere & officio: uiam autẽ ante æquinoctiũ autumnale nõ degustare, sicut nec ante uernũ æquinoctium uitẽ incidere, per magistratũ cõmuniter omnibus edicitur: nam utriusq; rei tempus illud est. Eodem pacto apud Romanos quoq; sacerdotis propriũ est, ut nec equo utatur, nec plus quã tribus noctibus ab urbe absit, nec pileũ deponere, ex quo Flamen dictus est: quanq; & alia permulta sunt quæ per sacerdotem omnibus indicuntur, ut est illud, sub dio non ungi: nam nisi prius lauissent Romani, sicẽ ungi moris nõ erat. Nec aliud quicq; Græcis seruitutẽ ac mollitiem attulisse purant Romani, quã gymnasia & palæstram, quibus relanguescant adolescentiũ animi, & penitus effoceminent. Hinc puerorum amores gigni, hinc somno & deambulationibus iuuenũ corpora corrumpi, hinc saltationibus & motu cõposito, & certo ac delicato cibi genere debilitari. Quibus de causis ab armis se delapsos esse non intellexerunt, contentiq; pro strenuis ac fortibus militibus, se bonos palæstritas & athletas bonos dici & haberi, ad summã inertiam mollitiemq; defluxerunt. Hęc igitur effingere operosum est his qui se sub dio ungendos exuunt. Qui uerò domi ungentur, se ipsosq; curant, nihil delinquant.

40 QUID est, quod ueteris numi altera pars Ianum bifrontẽ impressum habuit, altera pro ram nauis aut puppim? An ut multi putant, honoris causa Saturni, qui nauis in Italiam traiecit? An hoc uulgare est, ac de multis dici potest? nam & Ianus, & Euander, & Aeneas nauibus in Italiam profecti sunt: sed illud potius quispiã conijciat, alia esse in ciuitatibus quæ pulchra, alia quæ necessaria, maximũ uerò atq; omniũ pulcherrimũ iudicari bonitatem legum, longẽ uerò ex omnibus necessariã esse copiã & ubertatẽ. Quoniã uerò Ianus ferus homines ad mäsuetudinẽ traducens optimis legibus informauit, necessariã uerò rerum affluentia fluius nauigabilis suppeditat, & partim ex agro ac uicinis locis, partim & longinquis, ac mari deuehens, nihil quod ad usum pertineat desiderari patit, ideo numus ita signatus est, & ut legislatoris duplicẽ frontẽ propter uitæ cõmutationẽ, ut dictũ est, & imaginem fluij propter nauim præ se ferat. Altero quoq; usi sunt numo, ouem bouemq; ac suẽ insignitũ habente: quod quidẽ numi genus erat insigne, & in primis documẽto, uerter gregibus & armētis abundasse, quippe quorũ omnis substantia in illis esset collocata: quo fit ut multi apud ueteres Syelli, Bubulci, Porci appellati sint, ut Fenestella autor est.

41 QVAM causam esse dicemus, quamobrẽ Saturni ædem pecuniæ publicæ sacrariũ esse uoluerunt? nam ærarium est, & tabulas publicas in eo seruant, & ex eo Tabulariũ dicunt. An quod fama obtinuit, Saturni tempore nec avaritiã, nec improbitatẽ usquam in hominibus fuisse, sed iustitiam & fidem? An quod fructuũ inuentor & agricolationis autor is deus fuisse memoratur: falx enim id significat. Nec illud quod scripsit Antimachus Heliodum secutus credendum est: Obliqua uerò falce patris Cælij pudenda Saturnus secans contra steterat. Fructuũ uerò copia ac uenditio pecuniã gignit, quocirca felicitatis custo dem & causam hũc habent deum. Testimonio sunt nundinæ, quæ cum nihil aliud sint nisi conuentus ex agro in urbem nono quoq; die conuenientiũ, Saturno consecratę sunt: emendi enim ac uendendi copia fructuũ principium attulit. An hæc iam uetustate obso luerunt, primus autem omniũ Valerius Publicola exactis regibus ædem Saturni ærarium declarauit, loci opportunitate deductus, quem & conspicuum, & ab insidijs tutum, & in primis munitum animaduertit?

42 QUID est, quod legati undecunq; Romam uenerint, ædem Saturni primò adeũt, dein de à præfectis ærarij ubi nomina ædiderunt rescribunt? An quod Saturnus ipse externus, externis hominibus delectatur? An hoc historia refellit? Antiquitus enim, ut uidet, Quæ stiores legatis munera mittebant, quæ Lautia dicebant, & ægrotos curabant: qui si morbo interiscent, sumptu publico sepeliendos curabant. Nunc autem propter multitudinẽ legatorum sumptus sublatus est: manet autẽ ut præfectos ærarij adeant, quibus nomina sua ædant, ac scribi faciãt.

43 CVR Flamini Diali iurare non licet? An quod tormenti genus quoddam est homini

N 2

- c libero iusturandū? Flamini autē corpus & animum intactum inuolatumq; esse oportet? An quod parua in re ei fidem nō habere absurdum est, cui diuina ac summa credita sunt? An quod omne iusturandum in periurij terminat imprecationem, execratio uero omnis tristis & abominanda, unde ne alijs quidem imprecari Flamines solent? Laudata est igitur Athenis sacerdos illa quæ populi iussu adduci non potuit, ut Alcibiadem execraretur: dixit enim, precandi se causa, non imprecandi, sacerdotio præditā fuisse. An cōmune omnium periurij periculum est, si homo impius ac perurus uota pro ciuitate suscipiat?
- 44 Quid est, quod Veneribus, qui est dies Veneri festus, multum uini ex templo Veneris profundunt? An illud est quod multi dicūt, Mezentiū Hetruscorum ducem ad Aeneam misisse, qui cum eo fœdus faceret, ut quotannis certum uini numerū ab eo acciperet? Quod postea cum Aeneas poscenti negasset, pollicitū Tyrhenis ferūt, si prælio uicisset uinum daturū. Re cognita Aeneam dijs immortalibus uinum cōsecrasse, post uictoriā deinde collectū templo Veneris effudisse. An hoc quoq; signum est, diem festum sobriè agi oportere, quod dij longè magis uini effusione, quàm ingurgitatione gaudeant?
- 45 Quid est, quod ædem Hortæ maiores perpetuò apertā esse uoluerūt? An quædamodū Antistius Labeo ait, cum sit hortari incitare, deam quodāmodo ad res pulchras adhortari atq; incitare, quæq; Hortæ dicerēt, quasi aliquid semper operantē ac nunq; cessantē, nunquam clausam esse oportere putauerunt? An potius, ut nunc eam nominatē Horam producta priore syllaba, circumspectam quandam & prouidam deam, quam cum res hominum curare & conseruare, existimant, secordem aut negligentem minimè putarunt? An quemadmodum & alia, sic & hoc nomen græcum est, & deam significat quæ rebus humanis præsideat? Unde tanquam insomnis ac peruiigilis perpetuò patebat eius templum. Et tamen si Labeo Horam *ἡρως* *ἡρως* *ἡρως*, hoc est, ab incitando rectè dici putat, uide ne orator, suator quidam atq; adhortator in consilijs atque concione, sic appellatus fuisse dicendus sit, non ut nonnulli, à precationibus ac uotis.
- 46 Cvr ædem Vulcani Romulus extra urbem posuit? Vtrum propter Vulcani suspicionem, ut in fabulis est, aduersus Martem de Venere, Martis filius habitus deum eadem domo, & eadem urbe uti prohibuit? An hoc stultius? Aedificauit autem ab initio curiam & cōfessum secretū sibi cum Tatio simul regnāte, quò cum senioribus ac patribus cōuenientes, sine ulla molestia & interpellatione de summis rebus per ocium cōsultarent. An illud potius, cum ad incendia superiori tempore urbs exposita esset, Vulcanum quidem colendum, sed tamen urbe excludendum existimauit?
- 47 Quid est, quod Consularibus equos & asinos coronis exornant, & ocari sinunt? An quod Neptuno equestri diem festum agunt, asinus autem propter equum pari fruitur licentia? An illud potius, quod instituta nauigatione, quum multa nauibus ueherentur, ocium quoddam ac remissio iumentis data est?
- 48 Cvr candidatos moris erat in ueste hoc facere sine toga? sic enim scribit Cato. An forte ne ciues largiendo corrumpant, argentum sinu ferentes? An illud magis, quod imperio dignos non genere, non diuitijs, non gloria, sed uulneribus ac cicatricibus iudicabāt? quæ quidem ut ab his quos ambiendo prehensabant conspicerentur, sine toga ad petendum descendebant. An quemadmodum in excipiendo, rogando, se omnibus submittendo, sic corpus nudando, ac seipfos abijciendo populum captabant?
- 49 Quid est, quod Flamen Dialis mortua uxore sacerdotio se abdicat? sic apud Teium scriptū est. An quod qui uxorem ducens postquam ipsam amisit, eo qui nunq; duxit multo est infelicior? Eius enim qui uxorem duxit domus integra est: eius autem qui uxore in matrimonium acceptam amisit, non solum imperfecta domus est, sed imminuta prorsus ac manca. An eodem tempore uxor una cum uiro consecratur, quemadmodū multa sunt in sacris, quæ absente uxore agi nequeunt? Priore autem amissa, alterā statim superducere tum difficile est, tum uero iniquū atq; impiū. Quare nec uxorem repudiare antea licebat, nec nunc quidē, ut uidet, licet, quanq; nostris temporibus permisit Domitianus: sacerdotēs autē diuortio affuerūt, multa sanè horrenda, atrocia, tristia peragentes. Sed hoc minus mirū uidebit, si quis hoc quoq; ex historia adiunxerit, altero ex Cæsaribus mortuo, alterū à magistratu se abdicare oportebat. Mortuo em̄ Liuiō Druso, collega eius Scaurus Aemilius magistratu se abdicare minimè uolebat, donec Tribunorū iussu in carcerē ductus est.
- 50 Cvr laribus quos propriè præfides uocāt, canis assitit, ipsi autē canū pellibus uestiunt? An quod præfides sunt qui præfunt: hos autem domus custodes esse oportet, & alienis formidolosos, sicut canes uidemus, mites uero ac lenes mansuetosq; domesticis? An illud uerius

- uerius est, quod à quibusdā Romanis dicitur, & Chrysippus opinat, dæmonia quædam mala circumire, quibus dij quasi carnificibus & scelerum ultoribus aduersus iniustos & impios utuntur? Sic lares furiales quidam sunt, & pœnarum exactores, uitæ & operatum speculatores. Idcirco enim fit ut caninis pellibus induantur. Quibus & canis ideo assidet, quod ad inuestigandā scelera, & ulciscendo improbos, sagaces sint.
- 52 Cvr Genetæ soli rem diuinam cane faciunt, & optant neminem domi nascentium bonum euadere? An quod dea est Geneta, quæ corruptibiliū rerum generationes ac foetus procurat? Fluxum enim quendam nomen ipsum significat & generationē, aut fluentem generationem. Vt igitur Proserpinæ Græci, sic Romani Genetæ pro ijs qui domi nascuntur canem immolant. Socrates autem dicit canem apud Argiuos Elionia propter partus facilitatem immolari: uotum uero quod in precatione adhibetur, non pro hominibus institutum est qui domi nascuntur, ut eorum bonus euadat nemo: asperos enim & formidolosos canes esse oportet. An illud potius, quod innocui, & aliqua reuerentia diuina præditi mortui dicuntur, prece innuunt petere se ut nemo domesticus moriatur? Neq; hoc admirari oportet. Aristoteles enim in fœdere quod cum Lacedæmonijs Arcades percussisse feruntur, scriptum fuisse dicit, ne quis bonum faceret auxiliij causa quicunq; Tegeatarū Lacedæmonijs studeret, quod est, ne quis quem occideret.
- 53 Cvr Capitolijs spectacula ædentes, nostris quoq; temporibus pronunciat, Sardos uenales: & quidam senex per irrisionem producit puerili cinctus monili, quam uocāt bulam? An quod Veientes Hetruscorum populi, diu cum Romulo bellum gesserūt, & hanc ultimam urbem expugnauit Romulus, & multos captiuos unā cum rege pronunciauit, leuitatem uero ac stultitiam cauillatus? Et quoniam Lydi quidem ab initio fuerunt Hetrusci, Lydorū uero Sardis caput fuit, idcirco Tuscos hoc modo pronunciauerūt, & in hanc diem ridiculi causa hunc morem pro ioco habent.
- 54 Quid est, quod locum ubi carnes uendunt, macellum uocant? An *ἡρως* *ἡρως* *ἡρως* corrupto nominae, ut alia multa, sic & hoc usus obtinuit? Apud Latinos enim *κ* cum *γ* quadā cognatione coniungitur. Nouissimè enim *g* Romani adhibuerunt, autore & inuentore B Carbilio Spurio: & qui propter hesitantiam linguæ, *r* proferre non possunt, ad *l* delapsi balbutiendo proferunt. An & hoc quoq; per historiam soluendum? Fertur enim Romæ ferocem quendam hominem ac ferum, cum latrocinium exercebat, multis occisis tandem deprehensum & captum supplicio affectum fuisse: huic nomen fuit Macello, cuius ex pecunia postea ædificatum est macellum, & ab eo nomen inditum.
- 55 Quid est, quod Idibus Ianuarijs permittitur, ut tibicines muliebri habitu urbem lustrent? An propter causam quæ dicitur? Magnis enim, ut uidetur, fruebantur honoribus, quos illis Numæ Pompilius propter sanctitatē, ac deorū cultum cōtulerat. His postea per Tribunos cōsulari potestate spoliati, urbi excefferūt: quos cum uehementer requirerent, nam religione tangebant animi, quod sine tibijs rem diuinā facerent, q̄ primū reuocados censuerūt. Sed cum accersiti nō apparuissent, ac Tybure, quò se initio cōtulerant, manere uelle se dicerēt, libertus quidam clam magistratus adijt, sc̄q; eos reducturū pollicitus est. Conuiuio igitur laute & opiparè apparato, quasi rem diuinā fecisset, tibicines inuitauit. Aderant in cōuiuio mulieres, nox insomnis ducitur, saltationibus ac iocis omnia perstrepunt. Tum derepentē quū libertus patronū adesse diceret, & uehementer perturbatus uideretur, hominibus persuasit, ut statim currus cōscenderent pellibus circuntectos, ac Tybur perueherent ē uestigio. Hoc autē dolo fiebat: nam quū ignaris illis, & per noctem ac uinū nihil cernentibus, currus circumduxisset, omnes antequam illuxisset, Romam præter opinionem reportauit. Erant autem eorum pleriq; ornatu muliebri propter comestationem ac uigilias ornati. Sed posteaquam persuasi à magistratibus & planè reconciliati sunt, institutum est eo die, ut eodem habitu ornati, per urbem incederent.
- 56 Quid est, quod Carmentæ ædem matres ab initio ædificasse existimant, & nunc deam maximè uenerantur? Ferunt enim mulieres senatusconsulto uehiculis uti prohibitas inter sese cōspirasse, ne qua earū conciperet, neue pareret, atq; ita uiros ulciscerentur, donec coacti sententiā mutauerūt, atq; uti permiserūt. Natis deinde pueris, quū & multitudine liberorū & bonitate felices fuisse uiderentur, Carmentæ ædem ædificauerunt, quam puto Euandri matrē fuisse dicit, & in Italiam uenisse, quū Themis uocaretur. Aut quemadmodum aliqui, Nicostrata, quoniam uero ueribus oracula æderet, Carmentam mutatō nomine uocauerūt: nam uersus, Romani carmina appellant. Sunt qui *μοιρα*, hoc est, sortē & fatum Carmentam putent, & ob eam rem matres rem diuinā facere. Est autē nominis ue-

- C**ra ratio, quasi carens mente, id est, mente priuata propter afflictiones. Vnde non Carmentæ nomen carmina indiderunt, sed ab ea potius acceperunt: diuino namque spiritu afflata, uersu ac metro oracula ædebat.
- 57 **Q**UID est, quod Ruminæ rem diuinam facientes, hostijs lac spargere & libare consueuerunt, uinum autem non adhibent? An quod Latini rumam, mammam nominant: & ficum ruminalem ideo dictam ferunt, quod ibi lupa Romulo mammam præbuit? Quemadmodum eas igitur quæ pueros alunt à mamma diximus *θηλαία*, sic Rumina nutrix quædam, & puerorum alitrix, merum infantibus præcipue noxium, prius non recipit.
- 58 **C**VR senatores alios Patres conscriptos, alios tantum Patres appellabāt? An eos quos ab initio Romulus delegerat, patres ac patricios nominabant, quasi bonis parentibus natos: reliquos deinde ex plebe electos & adscriptos in senatum, conscriptos uocitarunt?
- 59 **Q**UID est, quod Herculi ac Musis communem aram statuerunt? An quod Hercules Euandrum literas docuit, sicut Iuba monumentis tradidit, quod honestum & honorificum duceretur, amicos ac propinquos docere? Nouissimè namque institutum est, ut mercede discipulos docerent. Quippe omnium primus Sp. Carbilus ludum aperuit: eius liberus, qui & ipse Carbilus appellatus, primus omnium Romanorum uxorem repudiavit.
- 60 **C**VR cum duæ sint Herculis aræ, mulieres non attingunt, nec quicquam degustant, quod super ara magna immolatum sit? An quia Carmenta sacris caruit, caruit item Pinariorum familia? ex quo, quia uescantibus cæteris, dapibus prohibiti sunt, Pinarij, id est, esurientes sunt appellati. An propter illa potius quæ de ueste ac Deianira fabulose dicuntur?
- 61 **C**VR deum illum, cuius in tutela urbem esse dicunt, siue masculus is est seu foemina, & dicere, & quarere & nominare nefas esset? Hoc enim ita esse religione confirmant, Valerium Soranum male perijisse dicentes, quod numinis nomen esse ferre ausus est. An, quod Latinorum quidam monumentis tradiderunt, euocationes quasdam, ac deorum ueneficia esse putauerunt, quibus quonia ipsi hostiū deos euocare, & ad se traducere consueuissent, ne idem ipsi paterentur, magnopere uerebantur? Quemadmodum igitur Tyrij uincula statuis inijciunt, alij uero sponsores petere dicuntur, si quem ad lauacrum aut purgationem aliquam deducunt: sic Romani quod arcanum & incognitū esset, firmissimam ac tutissimam dei custodiam esse crediderūt. An, sicut Homerus dixit, Terra uero cōmunis est omnium, ut homines deos omnes colant ac uenerentur, terram cōmuniter habentes: sic ueteres Romani deum salutis autorem celauerunt, quod non eum solum, sed omnes deos à suis ciuitatibus honorari uoluerunt?
- 62 **Q**UID est, quod fœcialium sacerdotum, qui fœderibus faciendis præsent, pater patris maximus habetur? Est autem is cui pater est, & cui filij sunt: habent enim nunc quoque præcipuam quandem fidem & autoritatē. Imperatores enim quæ propter eximiam pulchritudinē ac speciem, pudica & diligenti custodia corpora indigent, his credunt, & apud eos deponūt. An quod utrunque illis adest, & pueros uereri, & patres timere? An ipsum se nomen exponit? Vult enim patratum quasi finitum ac determinatū quiddam significare: illud cæteris perfectius sit, cui cōtingit simul ut & pater esset, & patrem haberet. An ut ait Homerus, qui paci præsit, eum & ante & retro cernere oportet? cuiusmodi profectō is esset cui & filius est de quo deliberat, & pater quem consultit.
- 63 **Q**UID est, quod regi sacrificulo (is enim est rex sacrorum ac religionum) nec magistratum gerere, nec concionē habere licet? An quod antiquis tēporibus reges plurima & maxima sacra facere consueuerunt, & sacerdotibus rem diuinam facientibus aderant? Post ubi graues & insolentes esse cœperūt, Græci quidem plerique licentiā regibus ademerunt, ius & potestati sacrificandi tantummodo reliquerūt, Romani autem regibus penitus ex actis alium rebus diuinis præfecerunt, cui nec magistratū habere, nec cum populo agere permisierunt, ut in templis solum consultare uideatur, & regnum propter deos sustinere. Est igitur in comitio quoddam sacrificij genus, quod ubi rex peregit, ex foro se proripit.
- 64 **Q**UID est, quod mensam uacua tolli nō sinebant, sed omnino cum aliquid etiā superesset? An illud innuentes, aliquid semper in futurū de eo quod nunc adest relinqui oportere, & per hodiernū diem crastini meminisse? An quod urbanū atque elegans putarent, cōprimere atque inhibere appetitum, etiam cum uoluptate perfrui liceret? Minus enim quod abest cupiūt qui præsentibus ac paratis abstinere consueuerūt. An & aduersus seruos humana consuetudo? Non enim tantopere gaudent serui si accipiunt, quæ si participes fiant, quod mensam sibi cum dominis quodammodo cōmunicatam esse putant. An quod nihil sacrum, inane, ac uacuum negligere oportet, mensa uero sacra est?

QVID

- A** **Q**UID est, quod maritus primò sponsæ non in luce, sed in tenebris iungitur? An quia eum pudet, quod antequam coëat alienam putat? An & ad propriam uerecundē accedere meditans, & alluefaciens? An, quemadmodum Solon scripsit, sponsam malo cydonio degustato thalamum ingredi solitam, ut primus complexus nihil triste aut iniucundum haberet: sic Romanus legislator, si quid absurdum ac deforme corpori aderat, occultauit? An calumnia quædam & accusatio illicitæ Veneris erat quod fiebat, cum legitimis ac iustis connubijs pudor quidam & uerecundia adhibebatur?
- 66 **Q**UID est, quod circus Flaminius dictus est? An quod Flaminius quidam priscus quæ ciuitati agrum reliquisset, equestribus ludis eius fructu & uectigalibus utebantur? & quæ adhuc pecunia suppeteret, uiam quoque Flaminiam munierunt.
- 67 **C**VR lictores dicti sunt? An quod petulantes uinciebant? Hi enim lora in sinu gestantes Romulum sequebantur. Vincire autem alligare plerique Latinorum dicunt: qui autem pure loquuntur, ligare. An c interpositum est, quum ante sine c liores dicerentur, quasi publici quidam ministri? Nam *λεῖπ* nostris etiam temporibus publicum est, multis Græcorum legibus scriptum esse neminem, ut ita dicam, latere puto.
- 68 **Q**UID est, quod Iuperci canem immolant? Iuperci autem sunt, qui Lupercalibus nudi, pudenda saltem uelati, per lasciuam discurrentes pellibus obuios cædūt. An quod genus quoddam lustrandæ ciuitatis est, & quo mense illa sunt Februarius dicitur, & diem quo pellibus occurrentes uerberant, Februarum & Februarium uocant, quo uerbo purgatio significatur? Cane autem omnino, ut ita dicam, Græci utebantur, & multi etiam nunc in purgationibus canē iugulant. Proserpinæ quoque catulos cum cæteris purgantibus esse runt, & eos qui expiandi sunt, catulis expurgant, hoc piaculi genus *πρόδιον λαικισμός*, id est, circuncatulationem appellantes. An quod lycos, lupus latine dicitur, *λύκαια* uero Lupercalia, & lupo canis est hostis, & idcirco Lupercalibus cæditur? An quod Iupercis in urbe discurrentibus canes oblatrantes molesti sunt? An quia Pani sacrificium sit, Pani autem propter greges amicus est canis?
- 69 **Q**UID est, quod Septimontio uehiculis iunctis uti cauebāt, & nunc etiā qui uetera nō contemnūt, cauent? Septimontium uero diem festū agūt Romani, quod quæ septimus collis urbi attributus est, septimollis Roma facta est. An ut quidam Latini accipiūt, quod urbs nondū suis partibus penitus cōiuncta erat? An hoc quidē ad Dionysium nō est? Magna uero re effecta, cōstituta ciuitate, quod urbem iam augeri, & quasi ulterius progredi desisse existimarēt, cum seipso, tum uero iumenta quibus fuerāt uli quiete affecerūt, & cōmunis festi ocio frui uoluerūt? An quod quæ omnes dies festos ciuiū præsentia ornari ac celebrari semper uoluerunt, tum illū præcipue qui propter ciuitatis habitationē agere: quapropter ne urbem cuius dies festus agere, relinquerēt, eo die uehiculis uti permissum nō est?
- 70 **C**VR in furto, aut eiusmodi aliquo flagitio deprehensos, furciferos appellant? An hoc quoque maiorū nostrorū diligentia certissimū signum est? Nam qui seruū alicuius sceleris aut improbitatis conuicisset, duplex lignū quod curru subijciunt attollere iubebat, & ut conspiceretur uiciniam obire, ut fidem in posterū ei non haberent, & ab eo cauerent. Hoc lignum Græci *σείρηνα*, Latini furcam nominant, à qua furcifer denominatus est.
- 71 **Q**UID est, quod boui qui cornu petat fœnū in cornu apponunt, ut occurrentes caueāt? An quia propter repletionem ac satietatem insolentescunt & boues, & equi, & asini, & homines, ut ait Sophocles? Tu uero ferues quasi pullus cibi copia: Venter etenim tuus & male insolentescit. Ex quo Romani M. Crassum fœnum in cornu habere dicitauerūt: & qui cæteros in repub. lacerabant, hunc tanquam munitum ac prouidum & iniuriarū persequentissimum fugiebant: quanquam postea rursus dictum est, Cæsarem Crasso fœnum detraxisse. Primus enim illi in republica restitit Cæsar, & eum contempsit.
- 72 **Q**UID est, quod in captandis augurijs sacerdotes (prius auspices, nunc augures appellant) laternas semper apertas habere uoluerūt, nec operculo imposito claudūt? An sicut Pythagorici parua magnarū rerum signa faciebant, qui super modio sedere prohibebant, & ignē gladio seu machæra fodere: sic ueteres obscuris quibusdam rationibus utebantur, & maximè in sacerdotijs, quale hoc est de laterna, quæ corpori animā cōtinenti similem esse dicunt? Lux enim est is qui intus est animus. Oportet autē quod intelligens est ac prudēs in eo, id semper apertū esse, nec unquam clausum esse, neque uentis agitari. Flantibus enim uentis aues non consistunt, & propter instabilitatē & errorem nihil certi significant. Docent igitur hoc pacto, ut non spirantibus uentis, sed quum omnia tranquilla sunt, tunc augures auspicia captent, quum laternis apertis uti possunt.

N 4

- C** VR augures si ulcus haberent, inaugurandi causa federe prohibebantur? An & hoc signum est, non oportere qui morsum aliquem, aut ulcus, & perturbationem in animo haberent, res diuinas tractare, sed tum deorum mentem hominibus prodere, cum & liquido & integro animo essent? An illud rationem habet, si neque uictimam sanandi ulceris causa quisquam adhiberet, nec auibus ulceratis ad auspicandum uteretur, ea multo magis in se ipsis seruanda existimasse, ut ad ea quae a dijs significarentur, puri & integri accederent? **V**lcus enim mutilatio quaedam & pollutio corporis uidetur.
- 74** QUID est, quod paruæ fortunæ ædem, quam breuem uocant Romani, ædificauit Seruius Tullius, qui tertius Romæ regnauit? An quod ipse paruus initio & abiectus, quippe qui ex captiua matre natus esset, fortunæ beneficio Romæ regnauit? An hæc ipsa commutatio magnitudinē potius fortunæ ostendit, quam paritatem? Videtur autem Seruius maximè omnium fortunæ uim extulisse, & diuinam indicasse: quippe qui omnibus actio nibus ac negocijs, eius nomen adscripsit. Non solum enim fortis fortuna, & mala auertentis, & blandæ, & primogeniæ, & masculæ templæ ædificauit, sed est unū propriæ fortunæ templum, aliud cōuertentis, aliud bene sperantis, uirginis aliud. Quorum cognomen ta quis persequi possit? cum fortunæ uiscata templū sit, quasi ab eanōs procul capiamur, & negocijs ac rebus inhæreamus? Sed uide ne Seruius casuum momenta perspicuus, & ad ea plurimum posse cognoscens: quippe cum multi sæpe quod paruū quiddam uel accidit, uel non accidit, maximas res uel assecuti sunt, uel assequi non potuerunt, idcirco paruæ fortunæ templum statuit, docens homines diligenter attendere, nec ea quæ accidunt, quamuis parua sint, contemnere.
- 75** CVR lychnum non extinguebant, sed per se languescere & deficere permittebant? An quasi inextinguibilis & immortalis illius ignis cognatum & affinem colentes? An & hoc quoque signum est, non oportere quod animatum sit, nisi noceret, corrumpere, neque interficere, quasi animal ignis sit? nec immeritò: nam & alimento indiget, & per se mouetur, & cum extinguitur, uelut occidatur uocem emittit. An hoc more docemur, non oportere nec ignem, nec aquam, nec eorum quicquam quæ ad usum pertinent, etsi abunde suppetant, **D** corrumpere aut consumere, sed indigentibus utenda relinquere, quum ipsi iam illis opus non habeamus?
- 76** QUID est, quod qui nobilitate præstare uidentur, lunulas in calceis ferunt? An, ut dicit Castor, signum est eius quæ in luna esse dicitur habitationis, & quod post mortem, animi rursus lunam sub pedibus habebunt? An quod antiquissimis præcipuū fuit, qui fuerunt Arcades, ab Euandro Profeleni, id est, antelunares appellati? An sicut alia multa, sic & hoc elatos homines ac superbos admonentes rerū humanarū instabilitatis, cuius rei luna exemplo sit, quæ ab obscuro primū prodit, tum progrediens luce ac splendore os suum complet, & cum clarissima facta sit, rursus deflorescit & ad nihilum redit? An hoc potius modestiæ & obedientiæ disciplina quaedam erat, ut dicto audientes esse, & imperium æquo animo ferre condiscerent? & quemadmodum luna meliori obsequi, & solem, ut inquit Parmenides, semper intueri solet: sic homines secundum locum tenere contenti, duci primas partes relinquere, ut honore ac potestate per illum fruere uiderent?
- 77** QUID est, quod annū Iouis esse putant, menses Iunonis? An quod deorū, qui mente intelligunt, Iupiter & Iuno imperiū gerūt, eorū uero qui oculis cernuntur Sol & Luna? Sol enim annum conficit, Luna uero menses. Oportet autem non hos illorum simpliciter imagines putare, sed ipsū in materia Iouem, Solem: & ipsam in materia Iunonem, Lunam. Quocirca Iunonem eam nominant Romani, quod nouum aut nouius significatur, à Luna scilicet, quam eandem & Lucinā uocant, quasi ipsam lucidam, ac splucem præbentem: & in partu ac doloribus adesse opinantur, tanquam Lunam, ut est apud poetam: Per nigrum poli & astrarum, per Lunam celerem partum præstantem. Nam plenilunio facile partu leuari mulieres uidentur.
- 78** QUID est, quod auspiciorū quod sinistrum dicitur, prosperum ac secundum putatur? An hoc falsum est, & multos decipit ipsa linguæ proprietates? *ævis ὀδυ* enim sinistrum uocant Latini, *ἄφρονος* autem sinere: & sine, tum dicunt, cum ut aliquid missum fiat, ut dimittatur, hortantur. Auguriū igitur omittens actionē, ac sinere iubens, sinistrū non recte accipiunt multi ac nominant. An quemadmodū à Dionysio scriptum est, Ascaniū Aeneæ filium auspiciatō aduersus Mezentium aciem instruxisse, & in eo prælio superiorem fuisse, ex illo obseruatum, ut quoties læuum intonuisset, auspiciū susciperet? An, quod alij putant, hoc Aeneæ accidit? Nam Thebani Lacedæmonijs apud Leuctra sinistro cornu uictoria

- A** uictoria potiti, in omnibus prælijs postea obseruauerunt, ut sinistro cornu principatum assignarent. An illud potius asserendum est, quod Iuba in historia dicit, Orientem prospicientibus sinistra parte Boream esse, quam mundi partem multi dextram ac superiorē faciunt? Sed uide ne quum sinistrae partes natura infirmiores sint, augurijs ac signis quasi corroborentur, atque dextris mirè suppletis uiribus adæquentur. An terrena ac mortalia diuinis ac caelestibus contraria & opposita iudicantes, existimauerunt quæ nobis sinistra essent, deos à dextra demittere?
- 79** QUID est, quod eius qui triumphasset, deinde mortuus & combustus esset, licebat os capere, & in urbem deferre ac deponere, ut Pyrrho Liparæus scriptum reliquit? An hoc mortui honoris causa factum est? Nam & alij ducibus, & qui bene rem gelsissent, idem tribuerunt, ut non ipsi solum, sed posterī quoque in foro sepelirentur, sicut Valerio & Fabricio. Ferit autem horum posteris mortuis & in forum delatis, ardentem facem subijci, & statim attolli, ut sine inuidia honore utantur, & tantummodo sibi licere confirmant.
- 80** QUID est, quod triumphantibus in publico Romani conuiuium exhibentes, Consules reijciebant, & ne in conuiuium accederent rogabant? An locum honestissimū triumphanti assignari, & post coenam ab omnibus deduci oportebat, quæ præsentibus Consulibus alij tribui non possent?
- 81** QUID est, quod Tribunus purpuram non portat, cum ceteri magistratus purpurati incedant? An quod Tribunus omnino magistratus non est? nam nec lictores habet, nec in sella curuli sedentes ius dicunt, nec in initio omnino sicut ceteri magistratus, magistratū ineunt, nec creato Dictatore potestatem deponunt, sed cum omnis potestas & imperium ad Dictatorē redeat, soli omnium magistratū retinent, quasi imperium nullum gerentes, & alium quendam in rebus obtinentes. Quemadmodū autē præscriptionē quidam rhetores iudicium statum esse nolunt, quippe quæ non iudicium cōstituat, sed dissoluat & euertat: sic Tribunū esse magistratus impedimentū, & imperio potius opponi, quam ipsum magistratū esse. Nam potentiae magistratus obistere, & nimiam licentiam cōprimere, tribunitiæ potestatis ac licentiæ fuerat. An hæc & his similia ab eo dicantur, qui rebus **B** inueniendis studeat? Tribunatus autē cum à populo originē ducat, populare in primis uideatur, reliquis ciuibus parem se gerere, & in omni cultu ac uictu infimis ciuium comparari? Magnitudo enim ac moles Consulē decet & Imperatorē, Tribunū uero (quemadmodum C. Curio dicere solebat) abiectū esse, nec aspectu graue, nec aditu difficile, sed facile, ac multitudinī cōmodum & tractabilem. Vnde nec domus tribunitiæ ianuā claudimor erat, sed noctu & interdium semper tanquæ portus quidā ac profugiū, quibus opitulandū esse patebat. Verū quod humilior corporis habitu deprimit, eo magis uir ac potestate auget. Cōmunem enim Tribunū usum ac nemini clausum, sicut aram postulant, honore autē sacrosanctum ac tutum esse uolunt, quando sanè & progrediente ipso in publico, omnibus lex est, ut purgentur ac purificent corpus, uelut in quinatum.
- 82** QUID est, quod prætorum uirgæ securibus alligatæ præferuntur? An signum est, non oportere magistratus iracundiam promptam ac dissolutam esse? An uirgarū dissolutio, mora & tarditate iram frangit, & impetum moderatur? Sed malitia quoniam partim medicabilis est, partim curari non potest, uirgæ quod mutari potest corrigunt, secures autem quod emendari non potest abscindunt.
- 83** QUID est, quod cum Romani barbaros quosdam dijs immortalibus hominem immolasse accepissent, magistratus eorum accersendos ac puniendos putauerunt, quos postea, cum id consuetudine quadā ac lege fecisse accepissent, eos dimiserunt, aliās id facere prohibuerunt, cum ipsi non multis annis antè, duos uiros & duas mulieres, alteros Græcos, alteros Gallos, in foro boario uiuos obruerunt? Non enim uidetur conuenire, ipsos hæc facere, & barbaros qui talia cōmississent reprehendere. An dijs immortalibus hominem immolare impium ducebatur, daemonibus autem necessarium? An qui more & lege id agerent, peccare arbitrabantur, se uero libris Sibyllinis iussos eodem teneri scelere non putabant? Ferunt autē Elbiam quandam uirginem quā equo ueheretur fulmine ictam fuisse: inde nudum equū ac iacentē inuentū esse, nudā & ipsam ueste quasi de industria à pudendis subtrac̄ta, calceis, anulo & reticulo passim disiectis, & ore lingua proiecta. At re ad diuinatores delata, quum sacris uirginibus maximum dedecus impendēre, & eius rei ignominiam ad equites redundaturam prædixissent, barbari cuiusdam equitis seruis iudicium fecit, tres Vestales, Aemiliam, Liciniam, Martiam, sub idem tempus corruptas, diutissimè cum uiris rem habuisse, quorum unus esset Butetius barbarus, eius qui

- C** indiciū fecisset dominus. Vestales igitur redargutæ supplicio sunt affectæ. Sed cum res atrocior uisa esset, deereuerunt ut sacerdotes Sibyllinos libros inspicerent: in quibus inuentum fuisse dicunt, hæc magno reipublice malo futura, & iubere, ut absurdis quibusdā deis & externis, auertendæ rei causâ, Græcos duos, ac totidem Gallos immolarent, & in loco eodem defoderent.
- 84 **C**VR diei principium de media nocte numerant? An quod respub. ab initio militari more & instituto constituta est, in re militari autem multa noctu utiliter occupantur? An diei ortum agendi principium esse uoluerūt, noctem uerò consilij & apparationis? Oportet autem præparatos rem aggredi, non agentes præparari, ut ad Chilonem unum ex septem dixisse fertur Myson, dum per hyemem uannum conficeret. An quemadmodū meridies finis est multis rerum seriarum ac reipub. gerendæ, sic noctem in tempestatem actionum omnium initium esse oportere statuerunt? Cuius rei maximum argumentū, magistratum Romanum post meridiem nec pacta, nec foedus facere solere. An occasu quidem & ortu principium & finem diei capere licet? Nam si multitudinis iudicio principium diei quum sol emergere cœperit incipit, noctis uerò initium quum penitus occiderit termina uerimus, æqualitatem diei ac noctis, quod æquinoctium dicimus, nō habebimus. Quam enim noctem diei parem maximè uidemus, ea die cui comparatur solis spacio ac magnitudine breuior reperietur. Nam quod mathematici afferunt, & huic rei medicinā afferentes, diei ac noctis uerissimam rationem constituunt centrum solis quum finientem attingat, omnem euidentiā & claritatem funditus tollit. Necessè est enim accidere, cum multum lucis etiam sub terra sit, & nos radijs suis iam sol undiq; collustret, ut diem nondum, sed adhuc noctem esse fateamur. Quare quum ob dictas causas ortus diei & occasus principium difficillimè capi possit, relinquitur aut ut mediū diem, aut mediam noctem principium diei statueramus: potius autem secundum. Fertur enim à nobis à meridiè ad occasum, à media uerò nocte ad orientem ad nos redit.
- 85 **Q**UID est, quod ueteri more uxores nec molere, nec coquere permittebant? An ueteris aduersus Sabinos foederis memoriam colentes? Nam post filias Sabinis raptas, facta pace, & societate inita, in foedere nominatim exceptū est, uxorem uiro Romano nec molere, nec coquinariam facere.
- 86 **C**VR mense Maio uxores non ducunt? An quod inter Aprilem & Iunium medius interiectus est? Quorum quum alter Veneri, Iunoni alter dicatus sit, deabus scilicet quæ nuptijs præsumunt, aut parum antè capiunt, aut parum expectant? An quod hoc mense maximo piaculo utuntur, effigies modò de ponte abijciantes, quum prius homines confueuissent? Vnde flaminicam Iunonis sacerdotem tristem esse eo tempore, quippe quæ eo mense nullo cultu utitur, nec lauatur, moris est. An quod pleriq; Latinorum hoc mense mortuis parentant, & ob eam causam Mercurium quoq; eodem mense uenerantur, qui Maiæ cognominis est? An ut quidam dicunt, Maius à maioribus natu appellatus est, Iunius à iunioribus? Nuptijs uerò accommodatior est iunior, ut inquit Euripides. Nam senectus Venerem ualere sinit, ipsaq; Venus senibus infensa est. Abstinent igitur nuptijs Iunium expectantes, qui Maium deinceps excipit.
- 87 **C**VR nubentium comam hastæ cuspidè discernunt ac discriminant? An signum est, prima connubia uolenta & per bellum fuisse? An statim discunt uxores uiris fortibus & bellicosis coniunctæ, seu erum & minimè effœminatum, & tenuem cultum ac uirilem ornatum probare, quemadmodum Lycurgus in foribus & laquearibus domorum faciendis, terebra tantū ac securi utendum, alijs instrumentis abstinentium ratus, omnem intemperantiam & superfluos sumptus funditus sustulit? An diuortij ea re significatur, quod solo ferro nuptiæ dirimendæ sint? An illud magis, quod pleraq; ad connubium pertinentia Iunoni attribuebant? Nam & hastam Iunoni consecratam esse existimant, & eius statuæ ut plurimum hastæ innixæ cernuntur, & Quiritis dea appellata est: nam quiris antiquo nomine hasta dicebatur. Hinc & Quirim Martem nominatum esse dicunt.
- 88 **C**VR quod in spectacula impenditur Lucar uocant? An quod alia multa quoque circa urbem sunt loca dijs attributa, quæ appellant Lucos, quorum prouentus in ludos conferunt?
- 89 **Q**UID est, quod Quirinalia, stultorum ferias nominant? An quod hunc diem, ut Iuba dicit, ipsi assignauerūt, qui cuius essent tribus ignorarent? An ut his, qui uelut reliqui per tribus, in fornacalibus rem diuinā nō fecerūt, quod aut impediti fuissent, aut aliquò peregrè profecti, aut deniq; diē ignorassent, hoc tempore recuperandi illius festi potestas data esset?

CVR

- A** **C**VR rem diuinam Herculi facientes, alium deorum appellant neminem, nec canis, ut 90 à Varrone scriptum est, in urbe appareat? An idcirco alium deum appellat neminē, quod hunc semideum putat? Vt alij tradunt, cum etiam inter homines ageret, Euander ei aram statuit, & rem diuinam fecit: nihil autem omnino fuit, cui Hercules infestior esset quàm canis, qui ei sæpe molestus fuisset, & in primis Cerberus. Deniq; Licinij auguris filio per canem occiso, ab Hippocoontidibus coactus prælio decertare, multis ea pugna ex amicis interfectis, Iphicium fratrem quoq; amisit.
- 91 **Q**UID est, quod circa Capitolium patritio habitare licet nemini? An quod Marcus Manlius ibi habitans regnum affectasse deprehensus est? Ex quo lege interdictum est, ne quis postea ex ea familia Marcus diceretur. An antiquus fuit hic metus? Publicolam enim ut nobiliores calumniari, hominem in primis popularem, non desistebant, ita multitudo tandiu timuit, donec domum, quam in summa Velia ædificabat, quod nimis foro immineret, funditus euerit?
- 92 **C**VR qui ciuem in prælio seruasset corona querna donabatur? An quod ubique in expeditionibus facile sit querum inuenire? An quod Ioui & Iunoni, quos urbi præsidere putant, corona consecrata est? An uetus ab Arcadibus mos acceptus est, quibus est quædam cum hac arbore cognatio? Vt enim primi homines ex terra Arcades, sic quercus prima ex omnibus plantis nata.
- 93 **Q**UID est, quod in augurij uulture potissimū utuntur? An quia Romulo in condenda urbe duodecim uultures apparuerūt? An quod uultur rarissimè cōspicitur? Non enim facile quispiam uulturis nidum offendat, sed porro derepentè & inopinatò aduolat: quo fit ut eorum aspectus aliquid significet semper. An & hoc ab Hercule didicerūt, si uerum est quod dicit Herodotus, in omnibus rebus gerendis Herculem primò uulturis aspectu in re incipiendâ delectatū fuisse, què ex omnibus quæ carnibus uescerent uolatilibus iustissimum esse iudicaret? Primū enim nihil quod uiuat attingit, nec animatū quicq; interficit, quemadmodū accipitres, aquilam, omnes deniq; noctiuagas aues uidemus. Vescitur autē cadaueribus, in quibus à sui generis abstinet. Vulturē enim qui aue uescatur adhuc uidit nemo. Accipitres enim & aquilæ sui generis aues consecrant ac ferunt: quantū ut ait Aeschylus, auis auem comedens quo pacto pura esset? Præterea quæ minus detrimenti, ut ita dicā, hominibus afferat, auis prorsus nulla reperitur, quippe quæ nec fructus delect, nec plantā lædat, nec mansueti cuiquam noceat animali. Quod si, ut Aegyptij fabulantur, uultures omnes foeminae sunt, & quemadmodū Zephyro arbores, sic uultures Euro grauidæ fiant, certa nimirum & firma uulturibus signa fieri uerissimillimū est. In alijs autem uolandi impetus, & alarum in cōeundo agitationes ac uerbera, rapinæ, fugæ, insectationes, multum inconstantia turbatae afferunt.
- 94 **C**VR Aesculapij ædes extra urbem posita est? An quod foris salubrius quàm in urbe habitare crediderunt? Nam Græci quoq; in excelsis ac puris locis Aesculapij templa plane collocant. An quod deum ex Epidaurō accersitum uenisse opinantur? In Epidaurō uerò non in urbe, sed procul ab Epidaurō Aesculapij templum est. An quod dum draco ex nauī in insulam descendisset, & ex oculis euanuisset, ipsum eo in loco ædis ponendæ autorem ac præmonstratorem fuisse putauerunt?
- 95 **C**VR moris est, ut qui castimoniam colunt leguminibus abstineant? An quemadmodū Pythagorici fabas, ob eas quæ uulgo dicuntur causas abominabant, lathyrum uerò & erebinthum, hoc est, cicerculam & cicer, quasi Lethes & Erebi cognominis? An quod ad cōce nationes, & manes prouocandos leguminibus maximè utuntur? An illud magis, quod ad sanctitatem ac castimoniam pura ac tenuia corpora habere oportet? Sunt autem legumina maximè uentosa, & ea gignunt quæ cum superflua sint, multæ purgationis indigent. An quod cum uentosissima sint legumina, ad res uenereas maximè incitent?
- 96 **Q**UID est, quod Vestales incesti cōiunctas alia pœna nō afficiunt, sed uiuas tantūmodo defodiunt? An quod mortuos urunt, quod illis tribuere iniustum iudicarent, quæ nō diligenter ac sanctè ignem sacrū custodissent? An quod corpus maximis ac sanctissimis religionibus consecratū interficere, & mulieri sacræ manus afferre nefas putauerunt? Rationem igitur inierunt, qua subterraneo specu defosso obruta sua sponte morerentur. Ibi enim & lucerna accensa inerat, & nonnihil panis, exiguum & aquæ ac lactis, inde specum desuper terra operibant. Sed ne hoc quidem modo scelus detestantes superstitionis religionem fugerunt: nam & nunc quoq; sacerdotes eum locum adeuntes parentant.
- 97 **C**VR Idibus Decembris in cursu equorum uictor dexter facer Marti immolatur, &

- C** caudam statim decifam aliquis ad Rheginam qui dicitur locus deportat, & aram cruore spargit, de capite uero inter se decertant, alij de sacra uia descendentes, alij de Suburra aduersus eos impetum facientes? An quod Troiam equo captam putant, idcirco equū sup-
plicio afficiunt, quod Troianorum clara pignora fuerint mixta pueris Latinorum? An quod iracundum, ferox & bellicosum animal est equus? dijs autem grata & accommodata in primis immolat. Victor autem idcirco immolatur, quod uictoria & imperium Mar-
tis propria sint. An potius quod dei opus est stabile, & uincunt hi qui in ordine manent, eos qui ordinem deserunt ac fugiunt, & celeritas quasi uaticum fugæ poena afficitur? De-
niq; signis quibusdam occulte admonent fugientes, salutem inuenire non posse.
- 98 **Q**UID est, quod Censores magistratū inuentes nihil prius agunt, quā ut sacrorū an-
serum alimenta locent, & statuarū illustrationē? An à uilioribus incipientes, quæ nec multo sumptu, nec magna opera egent? An uetus quædā huic animanti gratia referi, à bello usq; Gallico repetita, quod dormientibus canibus primi omnium anseres Gallorum in Capi-
tolium ascensum perferunt, & clangore uigiles excitant? An cum sint maximarum rerum, & quæ summa cura indigent, custodes Censores, ut ædium sacrarū ac publicarum, morum deniq; & uitæ uniuersūq; diligentissimi inspectores, statim quoq; uigilantissi-
mi omnium animantium rationem habendam sibi esse putauerūt? Simul enim anseribus curandis ciues admonent, ne decorum cultum negligant. Statuarū uero illustratio & splen-
dor necessarius est, citò enim rubrica defluit ac deflorescit: ea enim ueteres statuas obdu-
cere & illinere consueuerunt.
- 99 **Q**UID est, quod cæteris sacerdotibus simulac in iudiciū ducti ac damnati sunt, alium
substituunt: augurem uero donec uita suppetat, licet maximorū criminū conuictū, sacer-
dotio nō mutant? Augures autē uocāt, qui auspicijs præfunt. An, quod quidam dicunt, sa-
crorum arcana neminē cognoscere uolunt, qui ipse sacerdos non sit? An iureiurando ada-
ctum res augurum nemini enunciatū, priuatum postea factum sacramento liberari no-
lunt? An non honoris nec magistratus, sed scientiæ atq; artis cuiusdam potius nomen est
augur? Simile igitur est, ac si quis musicum, musicum non esse iudicet: & medicum, medi-
cum esse prohibeat: & diuino, diuinationē adimat. His enim omnibus appellatio detrahi
D potest, uis ac facultas non potest. Alium uero idcirco non instituunt, quod sacerdotū nu-
merum ab initio constitutum meritò tuerentur.
- 100 **C** V R Idibus Sextilis diem festum agunt serui omnes ac seruarū, uxores autem capita
purgare ac lauare cōsueuerunt? An propter Seruium regem, quem eo die serua natum, &
in lucem æditum ferunt, uacationē ab opere habent serui? Capitis autem lauatio ab ancil-
lis cœpta, propter diem festum ad liberas quoq; processit?
- 101 **C** V R pueros monilibus, quas uocant bullas, exornant? An honoris raptarum causa,
ut alia multa, sic & hoc constitutum esse uoluerunt his quos ex eis suscepissent? An Tar-
quinij uirtutem honorandam esse uoluerunt? Ferunt enim Tarquinij cum puer adhuc esset,
in prælio aduersus Latinos & Hetruscos in hostes impetum fecisse, cumq; ex equo deflu-
xisset, excepto hostium impetu Romanos confirmasse, hostibus in fugam conuersis cum
fedecim millia hostium eo prælio cecidissent, hoc à patre & rege decoris insigne accepisse.
An apud maiores nostros speciosum seruum amare turpē non existimabatur, quemad-
modum nunc quoq; comœdiarū testimonio sunt? Pueris autem liberis uehementius absti-
nebant: ac si fortē accideret ut in pueros nudos incidere, ne ambigerent, hoc insigne li-
beri ferre consueuerunt. An uel ad modestiam conseruandā hoc etiam pertinet, & intem-
perantiæ ac flagitiij frænum est, cum uirum agere eos pudeat, anteq; pueritiæ insignia de-
ponant? Nam quod Varro scribit uerisimile non est, cum Aeoles bulen, id est, consilium,
bollam proferant, hoc consilij insigne pueros indui solere. Sed uide ne hoc quoq; propter
lunam ferant. Nam lunæ figura cum plenilunium est, non globosa est, sed scaphæ ac disci
formam ostendit, & quemadmodū opīnatur Empedocles, illud etiam quod subiectum
est, non modò quod apparet.
- 102 **Q**UID est, quod maribus nono die, foeminis octauo nomina imponere cōsueuerunt?
An si prius foeminis nomina imponunt, causam sustinet natura, & augetur foemina, & cre-
scit, & adulta perficitur antequam masculus? Dies autem eos potissimū capiunt, qui septe-
narium subsequuntur. Septimus enim dies cum in cæteris, tum ad umbilicum infantibus
nuper æditis periculosus esse cōsueuit. Nam septimo die plerisq; resoluuntur: donec autem
dissolutus fuerit, plantæ longè similior est infans quā animal. An sicut Pythagoricū nu-
merum parem foeminam uocant, marem imparem, foecundus enim est, & compositus
parem

- A** parem uincit: & si in unitates diuidantur, par numerus quasi foemina locum in medio tra-
cum præbet, imparis uero numeri pars aliqua plena semper relinquitur: quo fit ut alterū
foeminæ, alterum mari cōmodum esse putent? An quod in numeris nouenarius primus
est tetragonus ab impari & perfecto ternario, octonarius autem primus cubus à binario
numero, quem parem esse constat? Oportet autem quadrangulum esse & imparem & per-
fectum: uxorem autem sicut cubum stabilem, & domus custodem & immobilem. Illud &
adiungendum, octonariū numerum cubum esse, qui à binario componatur: nouenariū
uero quadrangulum esse, qui de ternario conficiatur. Vtuntur autem duobus nominibus
foeminæ, mares uero tribus.
- 103 **Q**UID est, quod eos quorū patres ignorantur, spurios uocant? Non enim quod Græci
opinantur, & in causis oratores dicunt, quod ex colluione quadam, & seminis cōmuniō
ne progenerati sunt, sed uidelicet est Spurius inter prima nomina, ut Sex. D. C. id est, Se-
xtus, Decius, Caius. Prænomina uero Latini integra nō scribunt, sed aut una litera, ut T.
L. M. id est, Titus, Lucius, Marcus: aut duabus, ut Cn. id est, Cneus: aut tribus, ut Sex. &
Ser. id est, Sextus & Seruius. Est igitur Spurius inter ea prænomina, quæ duabus literis
notantur, s & P. quibus etiam orbes parentibus scribunt, cum sine patre esse dicunt, per s.
sine, per P. patrem significantes. Hoc igitur errorem fecit, quod sine patre, & Spurius, eis-
dem literis annotatur. Sed alia quoq; ratio afferenda est, quæ multò est absurdior. Dicunt
enim Sabinos uxoris pudenda Sporion appellare. Inde qui legitimè natus non sit, sed ex
concubina aut scorto, contumeliæ causa spurium appellari solitum.
- 104 **C** V R Dionysium Liberum patrem uocant? An quod bibentibus libertatis causa sit?
Fiunt enim pleriq; ebrietate ad liberè dicendum petulantiores. An quod libationem præ-
buit? An sicut Alexander dicit, ab eo quod Eleutherenis, quasi liber, ab Eleuthera tamen
Bœotia ciuitate Dionysius appellatus est?
- 105 **Q**UID est, quod publicis festis ueteri more uirgines non nubunt, uirgines nubunt? An
ut Varro dicit, quod uirgines cum in matrimoniū dantur doleant, mulieres uero letentur?
Die autē festo omnē tristitiā ac necessitatē abesse oportere? An quod uirginibus decorū,
B uirgines uero multis præsentibus cœdū nubere? Felices enim ac fausta primæ nuptiæ, secu-
dæ uero tristes ac detestandæ. Pudet enim uirgines adhuc eis, quibus antea nupserant, alios
accipere, mortuos autē utiq; luxerint: quo fit ut magis quiete, q̄ strepitu & deducentium
multitudine delectentur. Dies uero festi multitudinē ad eò distrahunt, ut his rebus per o-
cium interesse non possit. An quod Sabinorū filias uirgines inter ludicrum die festo ra-
pientes bellum excitauerunt, idcirco filias diebus festis nuptū dare omni causa noluerūt?
- 106 **Q**UID est, quod Romani fortunam primigeniam colunt? An quod Seruio ex serua na-
to Romæ summa cum laude & claritudine imperare contigit? sic enim Romanorū pleriq;
que suspicantur. An illud magis, quod fortuna urbi & imperiū & originem præstitit? An
altior quædam ratio, & magis à natura ex media philosophia repeti potest, fortunam sci-
licet rerum omnium principium esse, naturam uero casu, & ex fortuna consistere, cum qui-
busdam temerè repositis ordo accesserit?
- 107 **Q**UID est, quod artifices scenæ deditos histriones uocant? An ob eam causam quam
Rufus scriptam reliquit? Dicit enim priscis illis temporibus, C. Sulpitio, & L. Stolone
C o s s. quum pestilentia urbem inuasisset, omnes qui in scenam procederent interisse, ob
eam rem multos & bonos artifices ex Hetruria Romā uenisse. In his qui arte & gloria cæ-
teris antiret, & in theatro ac scena diutissimè floruisset, Histrum fuisse nominatū, à quo
omnes deinde scenicos histriones nominatos esse.
- 108 **Q**UID est, quod propinquis & cognatis nō nubunt? An quod nuptijs necessitudines
augeri uolunt, & ultro citroq; filias dando & accipiendo multos sibi propinquos adiun-
gere? An quod cognatorum disidia inter se uerentur, quibus naturæ iura unā cum pro-
pinqunitate tollantur? An quod mulieres propter imbecillitatem multorum ope & auxi-
lio egentes uidebant, & propinquis idcirco adiungere noluerunt, ut si qua à suis uiris in-
iuria afficerentur, cognati opem ferrent?
- 109 **C** V R Iouis sacerdoti, quem Flaminem Dialem uocant, farinā fermentūque attingere
nō licet? An quod farina cibus imperfectus & incoctus sit? nō enim aut id quod erat triti-
cum mansit, nec quem fieri oportet factus est panis, sed uim seminis simul amisit, & cibi u-
sum nō præstitit. Qua ratione poeta Myliphaton farinam dixit per translationē, quasi mo-
lendo occisam & confectā. Fermentū uero quoq; & per corruptionē factū est, & admixtū
omne illud quicquid est quod pinfitur corrūpit: remittit enim quodāmodo ac dissoluit.

- c Et omnino fermentatio ipsa nihil aliud est, nisi putrefactio quædam: quæ quidem si abundantiùs adhibeatur, farinam acidam reddit, & prorsus corrumpit.
- 110 Quid est, quod sacerdos carnem crudam tangere prohibetur? An à uisceratione huiusmodi consuetudine repellitur? An ea de causa caro quoque, qua & farina prohibetur: neque enim iam est animal, neque opsonium factum est. Nam quum & elixatio & afflatio, alteratio quædam sit & transformatio, nimirum formam delet, quod autem recens & crudum est, aspectum nequaquam purum & impollutum habet, sed ulcerosum, & uehementer odiosum ac molestum.
- 111 Quid est, quod cane & capella sacerdotè adeò abstinere uoluerunt, ut non modò attingere, sed ne appellare quidem liceret? An quòd capram quasi luxuriosam atque olidam abhorrent? an quòd tanquam morbidam timerent? Videtur enim præter cætera animalia comitali morbo tentari, & qui gustarint aut attigerint, huius morbi aliquid inurere. Huius rei causam assignant poros angustos, quibus clausis etiã spiritus sepius in claudit, quod arguit uocis tenuitas. Quicumque enim hoc morbi genere tentant, similem capellæ uocem ædunt. Canis uerò est minus quidem luxuriosus ac foetidus: quantum sunt qui dicant, ne canem quidem in Atheniensium arcè admitti fas esse, nec Delum insulam attingere, quòd in propatulo & passim coeat, qua in re aliorum animalium dissimilis sit: nam boues, equi, iues, non in propatulo ineunt. Sed uerã causam penitus ignorant. Canis enim templis omnibus idcirco arcetur, quòd pugnax est animal, & in primis ferox, ut tutum supplicibus perfugium præbeant. Verisimile igitur est, Iouis sacerdotè tanquam animatam & sacrã quandam effigiem ac simulachrum, ad quod omnibus tanquam ad aram confugere liceat, egenis ac supplicibus repositum esse, unde nec deterreri, nec arceri omnino possint. Quocirca in ipso ianuæ uestibulo ac limine, eidem posita erat lectica. Qui uerò pedibus sacerdotis se prouoluisset, eo die ab omnibus plagis ac poena tutus erat. Qui si prius uinctus fuisset, ac ad eum accessisset, è uestigio soluebatur. Vincula uerò non per ianuam, sed per tectum sublata foras abijciebant. Erat igitur inutile, si cum sacerdos adeò semitem & humanum exhiberet, canis pro templo sedens supplices oblatrando propelleret: etsi ueteres hoc animal non omnino purum esse putauerunt. Cœlestium enim deorum nulli prorsus consecratus est canis, sed Proserpinæ cœna demissus in triuia piaculi locum obtinet. Lacedæmone uerò deorum omnium crudelissimo Marti catulos cadunt. Apud Bœotios autem publicè piaculum est, canem in duas partes dissecto per mediū exire. Latini uerò Lupercalibus mense Februario canem immolant. Quare alienum non est, qui supremum & purissimum deorum omnium uenerandum sibi desumpserunt, eos quòd familiarem ac domesticum habeant canem, prohibere.
- 112 Cvr hederam Flamen Dialis si attigisset, piaculum commisisset, nec iter eam facere poterat, ubi arbutiuarum uites desuper prominerent? An hoc simile ei est quod dicitur, de curru non esse, chœnici non insidere, scopam non transcedere? Non quòd hæc Pythagorici uident aut metuunt, sed quòd per hæc ab alijs deterreat. Nam quòd sub uitæ ingredi prohibent, ad uinum referebant, quòd sacerdoti ebrium fieri nefas esset. Temulentis enim uinum super caput est, & deprimunt omnes ebrijs, & humiles fiunt, cum hanc ipsam uoluptatē uincere oporteat, non ab ea uinci. Hederam uerò tanquam sterilem & hominibus inuilem, & propter fragilitatem adminiculo alterius semper egentem, umbra solum ac uiriditate oculos capientem, non temerè in ædibus alijs atque innasce permiserunt: quippe quæ plantas complexa maxime noceret, nec solo extirpari facile possit. Quo fit, ut cœlestium templis penitus amoueatur, nec in æde Iunonis Athenis, ac Thebis in æde Veneris quiscumque facile hederam uideat. Nocturnis uerò sacris & Bacchanalibus adest. An & hoc quoque mysticum quoddam signum erat, ut à Thyasis ac reliquis debacchationibus abstinerent? Nam quæ bacchicis furoribus mulieres correptæ fuerint, ad hederam statim feruntur, & abreptam manibus diuellunt, dentibus lacerant, ut non omnino incredibilia dicere uideantur, qui asserunt hederam, quòd spiritum habeat, quo mentes in furorem concitet, & loco moueat, ebrietatē absque uino inducere, & hilares eos reddere, qui in furorem procliues fuerint.
- 113 Cvr ijs sacerdotibus nec magistratum capere, nec petere permittebatur, & tamen licetore utuntur & sella curuli, ob honoris causam & consolationem, quo minus ægrè ferrent si à magistratibus arcerentur? An quòd in nonnullis Græciæ ciuitatibus sacerdotum dignitas regiæ maiestati par habebatur, non uulgares aut ignobiles homines sacerdotes declarabantur? An illud magis, quòd cum certum esset & statutum tempus sacrificij, regum uerò opera & actiones incertæ, ac minime præfinitæ, fieri non poterat, ut cum in idem sæpenumero tempus incideret, idem utriusque adest, sed utriusque urgentibus sæpe oportebat ut altero relicto nunc

A Et nunc deos coleret, nunc ciuibus noceret. Qui cum in hominum magistratibus non minus necessitatis quam licentiæ inesse animaduertent, & magistratum populi, ut Hippocrates ait, medicum, tristitia cernere, tristitia attingere, & in alienis malis proprias molestias demerere: nefas esse putauerunt, dijs rem diuinam facere, & sacerdotio fungi, eum qui in ciuium condemnationibus ac cædibus uersaretur, interdum etiam propinquorum & cognatorum: quod Bruto accidit.

PROBLEMATA GRAECA.

- 114 Quid sunt quos Epidauri & Conipedes & Artynos appellant? Centum enim & octoginta rempublice administrabant, ex quibus senatores deligebant, quos Artynos appellabant: plebs autem magna ex parte in agro agebat. Vocabantur autem Conipedes à pedibus, ut consicere datur, puluerulentis, & ob id cum ad urbem accederet facile agniti.
- 115 Quid uerum nomen Onobatim apud Cumæos fuisse dicemus? Si qua in adulterio mulier deprehensa fuisset, hanc in forum deductam, & saxo impositam spectandam omnibus proponebant. Inde super alino collocatam, & circa urbem peruectam, in eundem locum restitui oportebat. Ex illo infamia notata Onobatim appellandam censuerunt, & ab eo tempore lapidem tanquam impurum ac detestabilem uitabant. Erat apud illos quoque magistratus, Phylactum appellabant, quem qui obtineret, reliquum quidem tempus carcerem seruabat: nocturno autem conuentu in senatum ueniens, reges manu apprehensos è curia educebat, quos tantidiu detinebat, donec de eorum imperio senatus occultè sententiam tulisset suffragijs, an iuste faceret, uel non.
- 116 Quid sunt quos Cnidij Amnemones appellant, & qui Aphester apud eosdem dicitur? Sexaginta delectis uiris ex optimatibus quasi procuratoribus utebantur, ad quos de maximis rebus referebant. Dicebant autem Amnemones, ut coniectura percipi potest, quia ad disquisitionem non adducebantur, nisi forte quia multum memoria ualentes, & multa meminissent. Qui autem sententias rogabat, Aphester dicebat.
- 117 Quid uerum est apud Solos Hypecaustria? Palladii sacrificantem sic uocant, quòd multa sacra & mysteria ad auertendum mala faciat.
- 118 Quid sunt apud Arcades & Laconas Chrestis? Lacedæmonij facta cum Tegeatibus pace, foedere icto communem apud Alpheum columnam statuerunt, in qua cum alia multa, tum illud in primis scriptum erat, Messenios ex agro eijcerent, nec Chrestos facere liceret. Aristoteles igitur hoc exponens, his uerbis hoc significari dicit, non occidere auxiliij gratia, si qui Tegeatæ Lacedæmonijs studerent.
- 119 Quid sunt apud Oponios Crithologus? Plerique Græcorum ciuibus primitias offerentibus, in uetustissimis sacrificijs hordeo uti solebant. Magistratum igitur, qui huiusmodi sacrificijs præerat, & primitias colligebat, Crithologum nominabant. Duo autem erant apud eos sacerdotes, quorum alter deorum, alter dæmonum sacrificia curabat.
- 120 Quid uerum sunt Ploiades nubes? Imbriferas maxime, quæque arcum ferrent, Ploiadas nominabant, quemadmodum Theophrastus in quarto Meteororum ad uerbum scripsit: Nam & Ploiades ipsæ nubes & quæ constant. Immobiles autem & coloribus obalbæ, ostendunt differentiam quandam materiæ, quæ neque in aquam, neque in uentum redacta sit.
- 121 Quid uerum est apud Bœotios Platychæta? Qui aut domum uicinam, aut agrum habuissent, Aeolicè sic uocabant, quasi propè habentes. Non apponam autem uerbum unum ex Theophrastia lege, cum plura sint.
- 122 Quid uerum est apud Delphos Hofiotes? & quare mensium quendam Bysium uocant? Hofiotes quidem eum uocant qui hostiam immolat, cum sacer declaratus est. Quinque autem sacri sunt per omnem uitam, hi autem multa unà cum prophetis agunt. Hi simul in iisdem sacris operantur, quippe qui à Deucalione originem ducere se arbitrantur. Bysius autem, ut multi putant, Phylisus est: multa enim tunc temporis nascuntur & germinant. Verum non ita est: non enim loco ϕ , ipso β utuntur Delphi, sicut Macedones β ιλίππυ, & β άλακρυ, & β ερωνίδω dicentes, sed loco π . nam π π ατῶν βατῶν, & π π ικρῶν βικρῶν planè dicunt. Est igitur Pysius Bysius, in quo deum interrogant: nam subintelligere patriū est: hoc enim mens oraculum ædebat. Septimum quoque huius diem Apollinis habent natalem, & πολλοφθοιοι appellant, non quòd eo die ϕ θοί, id est, liba, seu placentes coquerent, sed quòd multi ad oraculum accederet, multis oracula æderentur: nuperrimè enim oracula singulis mensibus rogantibus concessa sunt ac remissa. Antea autem semel omnino Pythia hoc ipso die in anno respondebat. Sic enim Callisthenes & Anaxandrides scriptum reliquerunt.
- 123 Quid uerum est Phyximelum? Planta quædam est humilis ac parua, cuius surculos pecora

- C** appetentia cōminuunt ac uiolant, & quo minus crescant impediunt. Hæc ubi eō magnitudinis excreuit, ut ei peccora nocere nō possint, Phyximelum quasi malū fugitiuum dicitur. Testis est Aeschylus.
- 124 **Q**VI sunt Aposphendoneti? Corcyram insulam Eretrienſes tenebant, quō Charicrates cum classe Corintho profectus prælio commisso Eretrienſes superauit: illi statim naues conscendentes domum reuigauerunt. Quod cum ciues præfensissent, regione ipsos prohibuerunt, & descendere conantes fundis propulsarunt: deniq; quum nec uerbis persuadere, nec multos & inexorabiles cogere potuissent, Thraciam nauibus aggressi tenuerunt, agro ibi occupato, quem Methonem Orpheo progenitum quondam habitasse memoriæ proditum est. Urbem quidem Methonam nominarunt, ipsi uerō ab accolis Aposphendoneti uocati sunt.
- 125 **Q**VÆNAM est apud Delphos Charila? Tres agunt Delphi Ennaeteridas consequenter: quarū unam Stepteriū uocant, alterā Heroidem, tertiam Charilam. Stepteriū quidem eius pugne imitatio uidetur esse, quam deus aduersus Pythonem pugnaſſe dicitur. Hunc enim post pugna usq; ad Tempe infectatus fuisse dicitur. Sunt enim qui ipsum ob eadem perpetrata fugisse dicant, ut qui expiatione opus haberet. Alij Pythonē fauciū ac fugientem in eam quam nunc sacram uiam dicimus, priusquam Apollo eum cōsecutus esset occubuisse, ita sepultū a filio, cui nomen Capra fuerat, ab Apolline inuentū. Harū omniū rerum, aut similiū, Stepteriū imitatio quædam est. Herois autē arcanā quandam cōtinet rationem Thyiadiſus nō incognitā, & tamen ex his quæ aguntur, Semeles anagogen & cultum quendam esse facile quiuis cōſpicere ualeat. De Charila uerō huiusmodi quædam fabulantur. Fames ex liccitate Delphos inuaſit: quare cum liberis & uxoribus ad regias fores accedere & supplicare cogebant, qui farinā & legumina nobilioribus (non enim omnibus suppetebant) in summa inopia distribuēbat. Sed quū puella parentib. orba supplex ueniſſet, & farinā rogasset, calceo malā cecidit, & in faciē calceū impēgit. Puella inops ac pauper, sed generoso animo prædita, cum inde sese proripiſſet, ac zonā diſſoluſſet, se suspendit. Inualeſcēte in dies fame, & superuenientibus morbis, Pythia regi oraculū petenti reſpōdit, Charilā uirginē, quæ sibi mortē cōſciuiſſet, placari oportere. Vix tandē reperta huius nominis ratione, quod eſſet puella illa a rege calceo percussa, sacrificiū quoddā piaculo mixtū peregerūt, qd nūc quoq; est nonū post annū, quibus annis peragūt. Præſidet enim rex, farinamq; & legumina omnibus impartit & ciuibus & externis. Portat Charilæ puerilis statua. Sed ubi omnes farinā acceperunt, rex effigiem calceo cedit. Thyiadū uerō antistes in abruptum quendam locum simulachrum defert, ibiq; fune ad collum alligato defodiunt, ubi Charilam, quæ zona se suspenderat, antē humauerunt.
- 126 **Q**VÆNAM est apud Aenianas caro emendicata? Complures sunt Aenianarū cōmigrationes. Primū quidem campum Dotium coluerunt, inde a Lapithis expulsi ad Aethicas. Illinc ad partem agri Molossi, quam Arauam uocant, se cōtulerunt, ex quo Pararauæ dicti sunt. Deinde Cirrham occupauerunt, & ex eo loco rege suo ac ductore Onoclo lapidibus obruto, Apollinis iussu in agrum circa Inachū descenderunt, quē Inachienſes & Achæi tum habebant. Oraculo autē ædito, his quidē, ut si in agro eos recepissent, fore ut ueteres incolę pellerent: illis uerō, ut si ab inuitis accepissent, agrum retinerent. Temo uir inter Aenianas sapiēs, sumpta pera mendici habitu ad Inachienſes uenit: ubi cum per risum & contumeliā rex petenti cespitē dedisset, in peram coniecit, & quasi eo contentus statim e cōspectu abiit, nec amplius quicq; petijt. Maiores natu admirati, & oraculum recordati, cum regem adissent, hominē non contemnendū, nec dimittendū esse dixerunt. Quod cum senſiſſet Temo, fugam arripuit, & Apollinē precatus quū hecatombā uouiſſet effugit. Ex illo conserunt pugnam reges. Cumq; Inachienſiū regem Hyperochū, Aenianū rex Pheuius unā cum cane in se impetū facere animaduertiſſet, dixit illū iniuste facere, qui se cundum pugnatōrē & alterum hostem substitueret. Abigente autē canem Hyperochō, conuersus ipse lapide ictus a Pheuiō est interfectus. Agro itaq; parto, Inachienſibus unā cum Achuis eiectis, lapidem illum quidem tanquam sacrum colunt, & uictimæ adipe inuolutum uenerantur, & ei tanq; deo immolant. Apollini uerō diuinam rem facientes, & hecatombam ex uoto reddentes, Ioui quoq; bouem immolant, eiusq; partem insignem Temonis posteris tribuunt, & emendicatam carnem appellant.
- 127 **Q**VI sunt apud Ithacesios Coliadæ? quis est Phagilus? Vlyſi procis interfectis, eorum necessarij bellum suscitauerunt. Accersitus autem ab utriſq;, & arbiter adhibitus Neoptolemus, sententiam tulit, ut Cephallenia, Zacyntho, & Ithaca, cædis nomine Vlyſſes decederet:

- A** decederet: procorum uerō socij ac familiares pro iniurijs quas in domū intulerant, Vlyſi quotannis multæ nomine aliquid penderent. Vlyſſes igitur in Italiam concessit: multā uerō ut filio Ithacenses redderent, iureiurando ac religione astringendos putauit. Erat autem farina, uinum, fauiscæ, oleum, sal, uictimæ grandiores phagilorum. Phagilum autem agnum esse dicit Aristoteles. Sed Eumæum manumissum Telemachus ciuitate donauit, a quo Coliadarum familia, sicut a Philetio Bucoliarum.
- 128 **Q**VI s est apud Locros ligneus canis? Phycij Amphycionis filius fuit Locrus, ex eo & Cabya Locrus nascitur, qui cum patre orta discordia, multis ciuū acceptis, de sedibus deducendæ coloniz Apollinem consuluit. Oraculo ædito, ut ibi urbem cōderet, ubi canis eum ligneus momordisset, in alterum maris littus transgressus rubum caninum calcauit. Ea plaga uexatus complures ibi dies cōmoratus est, quibus percepto loco urbes cōdidit, Phycos, Hyanthiam, & alias omnes quas Locri Ozolæ coluerunt. Ozolas autem Locros, alij a Nesso, alij a Pythone serpente uocatos dicunt, quod ad Locrenſium littus eiecti, in eorum agro putruerunt. Nonnulli autem homines pellibus caprinis & hircinis indutos, & plerumq; inter greges & ouilia conuersantes olidos fieri, & ob eam rem quod Locri pastores sint Ozolas appellatos putāt. Alij contra quod ager floribus abundet, ob odoris bonitatem nomen inditum arbitrantur. Hanc opinionem tuetur Archytas Amphylseus, scripsit enim in hunc modum: Botryonum fertis redimitam, unguenta redolentem, macynam amabilem.
- 129 **Q**UID est, quod a Megarenſibus Aphabroma dicitur? Nisus, a quo Nisæa appellata est, cum regnū obtineret, Abrotam Oechestri filiam ex Bœotia uxorem duxit. Quæ cum Megarei foror eſſet, singulari prudentia ac modestia prædita erat. Mortuam deinde Megarenſes spontē luxerunt, & Nisus immortalem uxoris memoriā efficere uolens, iussit ossa ipsius ferre quam illa uestem ferre confueuerat, & uestem Aphabroma propter illam appellauit. Videtur autem mulieris gloriæ & deus fauisse. Nam quum Megarenſes mulieres uestem mutare instituerent, oraculo sæpe prohibuit.
- 130 **Q**VI s est Doryxenus? Megarenſis ager antiquitus per uicos colebatur, ciuitate in quinque partes distributa: alij enim Harai dicebantur, alij Pyraei, Megarenſes alij, alij Cynofuræi, Tripodiscæi deniq;, partim agrum tuebantur. Sed Corinthij cum inter eos bellū excitassent (semper enim Megaram subigere studuerūt) tamen leniter & cognatū, ut ita dicam, bellum inter se gerebant. Agricolas enim nemo prorsus uiolabat: & si quis captus eſſet, certo se precio redimebat, quo accepto statim dimittebant: nam antē nihil exigebant: sed qui hominē cepisset, domum deductum, & comiter sale & mensa acceptum, domum remittebat. Qui ergo quō se redimeret precium retulisset, laudabatur, & eius qui recepiſſet amicitiam perpetuō colebat, & ex captiuis Doryxenus, hoc est, bello amicus atq; hospes factus appellabatur. Qui uerō nihil retulisset, & hostem fefelliſſet, nō solum apud hostes, sed apud ciues quoque ut perfidus & iniustus & infamis erat.
- 131 **Q**VÆNAM est Palintocia? Megarenſes Theagene tyranno eiecto, parū diu in administratione repub. modestos se & temperatos præstiterunt. Inde multam, ut ait Plato, & intemperantem libertatē tribunis popularibus ipsis propinantibus, penitus corrupti, cum cæteris in rebus in locupletes & copiosos insolenter se gerere cœperūt, tum uerō eorū domos inuadentes, homines pauperes splendide & effuse cōuiuari ac cenare uolebāt, idq; si negaretur, omni uolentia & petulantia utebantur. Deniq; facto plebiscito, usuras a creditoribus quas antea soluissent reposcebant, idq; Palintociam appellauerunt.
- 132 **Q**VÆNAM est Anthedon, de qua Pythias dicit, Bibe uini facem, quoniam nō Anthedonem habitas? nam quæ in Bœotia est, uino nō abundat. Calabriam Irenen antiquitus nominabant a muliere quæ Irene dicebatur, quam ex Neptuno & Melanthia Alphæi filia natam fuisse fabulantur. Inde cum Anthes & Hyperes ibidem consediſſent, Anthedoniam & Hypeream insulam uocauerunt. Oraculum uerō hoc modo se habebat, ut dicit Aristoteles: Bibe uinum faculentum, quoniam nō Anthedonem habitas, nec sacram Hyperam, quoniam & facem uini bibisses. Hæc Aristoteles. Mnasigeton autem dicit Hyperæ fratrem Anthon infantem adhuc periſſe: Hyperam autem cum diu fratrem quæsiſſet, errantem ad Acastum seu Adrastum Pheras ueniſſe, ubi casu Anthos uinū seruiens propinabat. Vbi cœnati sunt, puerum fratri poculum porrigentem agnouisse, ac dixiſſe feratur: Bibe uinum faculentum, quoniam non Anthedonem habitas.
- 133 **Q**VI s est qui apud Prienen iuxta quercum dicitur Scotos, id est, tenebræ? Samij & Prienenſes bellum inter se gerentes, medio cribus alioqui mutuo se damnis afficiebāt: magno

- c uerò praelio commisso, mille Samios Prienenses occiderunt. Septimo post anno cum Samijs ad quercum quæ dicitur congressi, optimos ciuium ac primos uno praelio amiserunt. Quo tempore Bias ille sapiens, Samum à Priensibus cum legatione missus, magnâ gloriam est adeptus. Ex illo Priensium mulieres post eam calamitatem tristem sanè ac miserabilem, imprecatione ac iureiurando maximis de rebus usæ sunt, cum testarentur ac dicerent, Apud quercum tenebræ, quod filios & patres ac uiros eo in loco ab hostibus confisos amiserunt.
- 134 QVI sunt apud Cretenses qui Catacautæ dicuntur: Tyrrenos ferunt, cum Atheniensium filias & uxores ex Baurone rapuissent, quo tempore scilicet Lemnũ & Imbrũ incolebant, postea electos in agrum Laconicũ peruenisse, & tandiũ cum indigenis mulieribus consuetudinem habuisse, quoad liberos suscepissent. Calumnijs deinde ac suspitionibus Laconicam rursus relinquere coactos, in Cretam cum liberis & uxoribus traiecisse, cum Pollin & Crataida fratres duces haberent. Ibi bellum cum his qui tunc temporis Cretã tenebant gerentes, multos qui in praelio mortem oppetissent, insepultos reliquisse: primò quidem quod propter bellum & periculum socios per ocium humare nõ poterant, deinde fugientes cadauera iam corrupta & marcida attingere coepisse. Pollin igitur, quem ducenti secuti fuerant, honores quosdam & immunitates excogitasse, partim deorũ sacerdotibus attribuisse, partim qui mortuos sepelissent, & dijs terrestribus, hoc est, manibus consecrasse, ne quando auferrentur, & perpetuò permanerent. Postea cum fratre fortitum, & alios sacerdotes appellatos fuisse, alios Catacautas, & separatim suis legibus uti. Esse autẽ illis unã cum cæteris quæ humaniter concessa sunt, earum iniuriarum securitatem, quibus cæteri Cretenses uti consueuerunt, cum furtim res suas inter se agunt, feruntque: illos uerò nulla iniuria afficere, nihil furari, nihil denique auferre.
- 135 QVOD est apud Chalcidenses puerorũ sepulchrum? Cothus & Arclus Xuthi filij in Eubœam habitatum concesserunt, quo tempore Aeoles insulam maiore ex parte obtinebant. Aeditum uerò antea Cotho oraculum fuerat, bene successurum, & hostes superaturum, si agrum coemisset. Cum paucis igitur descendens incidit in pueros, qui fortè iuxta mare colludebãt: quibus cum & ipse comiter ludere aggressus, multos ludos pueris ignotos ostendit. Quod ubi auide accipere uelle intellexit, haud aliter traditurum se dixit, nisi aliquid terræ prius ab ipsis accepisset: illi è uestigio sublatam dederunt, & acceptis ludis abierunt. Aeoles re cognita cum hostiũ classem aduentare intelligerent, ira & dolore perturbati pueros interfecerunt. Sepulti uerò sunt in uia quæ ad Euripum ex urbe ducit, quẽ locum postea sepulchrum puerorum uocauerunt.
- 136 QVIS est Mixarchageua apud Argiuos? qui uerò sunt Elafii? Mixarchageuam Castorẽ uocant, & apud se humatũ arbitrantur. Pollucem uerò tanquam unum celestium uenerantur. Eos autem qui comitalem morbum auertere putantur, Elafios nominant, eosque ex Alexia Amphiarai filia progenitos fuisse autumant.
- 137 QVID est, quod apud Argiuos Encnisma dicitur? Qui familiarium aut cognatorum quempiã amiserunt, mos est ut statim post luctũ Apollini sacrificent: sic & trigesimo post die Mercurio. Nam ut à terra mortuorum cadauera, sic animos à Mercurio suscipi putant. Apollinis autẽ sacerdoti hordeum dantes carnem uictimæ pro eodem accipiunt, ignemque quasi pollutum extinguentes, & rursus ab alijs accendentes, carnẽ coquunt, & Encnisma appellant.
- 138 QVID est Alastor, Aliterius, Palamnaeus? Non enim illis credendũ est qui dicunt, Aliterios uocari qui in fame molentem obseruantes, farinam diripiunt. Verum is Alastor uocatur, qui ea egit quæ neque facile obliterari possunt, & diuturna omnium memoria celebrantur. Aliterius autem is est, quem si quis uitare ac fugere potest propter improbitatẽ, bene actum secum existimare debet. Idem quoque Palamnaeus appellatur. Hæc, inquit Socrates, in æreis pellibus conscripserunt.
- 139 QVAM habet sententiam, eos qui in Calsiopæam bouem abigant ex Aeno, à uirginibus comitantibus ad ipsos usque fines continenter audire, Nunquam redibitis in patriam terram? Aenianes à Lapithis sedibus expulsi, Aethaciam primò, deinde Molosidem & Calsiopæam incoluerunt: ubi nihil boni ex agro naçti, malis contra usi uicinis, in agrũ Cirrheum transierunt, Onoclum regem secuti. Ibiq; magna siccitate & magnis squaloribus excepti, oraculo, ut fertur, cum lapidibus Onoclum obruissent, rursus uagi post longum errorẽ in eum agrum peruenerunt, quem bonũ & fertilissimũ nunc habent. Quo fit ut merito exoptent, in antiquam patriam non redire, sed illic beatissimè ac diutissimè permanere.
- 140 CVR apud Rhodios præconi, Ocridionis templũ ingredi nõ licet? An quod Ochimus filiam

A filiam Cydippen Ocridioni collocauit? Cercaphus autem frater Ochimi puellam amans præconi persuasit (moris enim fuerat, ut sponsæ per præconẽ accerentur) cum Cydippen accepisset, eam ad se deduceret: quo facto Cercaphus puellã habens aufugit: qui postea cum frater ad senectutẽ peruenisset, reuertitur. Mansit autem Rhodijs consuetudo, ne præco Ocridionis templum ingrederetur, ob iniuriæ ac flagitij illius memoriam.

- 141 QVID est quod tibiçini apud Tenedum, in ædem Tenæ intrare non licet, nec in templo, Achillis mentionem faceret? An quod nouerca Tenem insimulante quod ei stuprum inferre uoluisset, Molpus tibicen falsum aduersus eum testimonium dixit? Quamobrem Tenæ accidit cum sorore Tenedum fugere. Achilli autem ferunt matrem Thetim magno pere interdixisse, Tenem ne interficeret, quod is ab Apolline uehementer coleretur. Vni etiam ex feruis imperasse, ut diligerent attenderet, & Achillem moneret, ne fortè per imprudentiam Tenem occideret. Sed cum Tenedum Achilles popularetur, & sororem Tenæ forma captus insectaretur, Tenes obuiam factus & sororem defendere conatus, sorore quidem elapsa, ab Achille interceptus est. Achilles Tenem à se interceptum animaduertens, feruum quidem quod ab eo monitus non fuisset occidit, Tenem uerò ubi nunc templum est sepeliuit. Ex eo nec tibicen illud ingreditur, nec Achilles in eo nominatur.
- 142 QVID est in Thracia Arani litus? Epidamni Illyricorum uicini, ciues suos qui cum Illyricis consuetudinem haberent improbos fieri animaduertunt, & res nouas ueriti, ad res contrahendas ac permutandas unum quotannis potissimum delegerunt quem maxime probarent. Is ad barbaros accedens, forum ciuibus omnibus & contrahendi rationem præscribebat, & ex eo Polites, id est, uenundator est appellatus.
- 143 QVOD est in Thracia Arani litus? Andrii & Chalcidenses habitandi causa in Thraciam profecti, Sanem urbem proditione comuniter occuparunt: sed cum barbaros Acanthum reliquisse accepissent, duos speculatores ad urbem miserunt: qui cum eò uenissent, & Acanthios relicta urbe fugam animaduertissent arripuisse, Chalcidensis quidẽ speculator præcurrit, quasi urbem Chalcidensibus præoccupaturus: Andrius uerò relicta hastam coniecit, quæ cum portæ inhæsisset, Andrijs urbem se hasta præoccupasse exclamauit. Inde orta dissensione, sine bello inter se conuenerunt, ut Erythræis, Samijs & Parijs omnibus de rebus arbitris uterentur. Cumque Erythræi & Samij suffragijs suis rem Andrijs ad iudicassent, Parij contra pro Chalcidensibus sententiã dedissent, Andrii quibusdã se circa eum locum imprecationibus deuouerunt, si aut ipsi Parijs uxore dedissent, aut ab illis accepissent: & ob eam rem Arani litus appellauerunt, quum Dracontis antea diceretur.
- 144 QVID est, quod Cerealius Bretrienium mulieres non ad ignẽ, sed ad Solem carnem assant, & Calligeniam non uocant? An quod ita cecidit, ut captiuae quas ex Troia Agamemnon abduxit, hoc in loco Cerealia facerent, cumque inopinatò nauigandi tempus extitisset, imperfecto sacrificio discesserunt?
- 145 QVI sunt Ainautæ apud Milesios? Damasenore & Thoante tyrannis exactis, sodalitates duæ urbem obtinuerunt: harum altera Plutis, altera Cheromacha dicebat. Sed cum potentes dominarentur, & sodalitati suæ res adsciuisent, consensu nauibus procul à terra progressi maximis de rebus consultabant, & ob eam rem Ainautæ appellati sunt.
- 146 QVID quod Chalcidenses locum circa Pyrsophium ἀκουσιον λέγουσι, id est, uigentium & uiribus ualentium stationem uocant? Nauplium ferunt ab Achiujs fugatum, supplicem ad Chalcidenses confugisse, ibique partim crimina purgasse, partim recriminando Achiujs obiecisse. Chalcidenses igitur Naupliũ nullo modo dedituri uidebantur, sed ueriti ne dolo interficeretur, præsidium ei dederunt, adolentes etate & uiribus uigentes, & eos ibi collocauerunt, ubi & unã uersarentur, & Nauplium asseruarent.
- 147 QVIS est qui benefactori bouẽ immolauit? Nauis piratica circa Ithaciam in ancoris stabat, in qua cum fictilibus picem habentibus senex quidã erat. Huc igitur cum fortè portitor Ithacensis nomine Pyrrhias peruenisset, & senem liberauit, nihil quidem eo opus habens, sed ab eo persuasus, misericordia comotus, & hortatu senis de fictilibus quæ ibi iacebant pauca quædam sumpsit. Postea cum prædones abscessissent, securus iam senex Pyrrhiam fictilibus admouit, in quibus magnam uim auri ac argenti picis admixti ostendit, ita ut repente diues factus Pyrrhias cum cæteris in rebus senem optimè tractasset, tum illud adiunxit, ut ei bouem immolaret. Ex eo res in prouerbum uenit, benefactori bouem extra Pyrrhiam immolasse neminem.
- 148 QVID ita morem hunc habent Bottiæorum puellæ saltantes, ut dicant, Eamus Athenas? Cretas ferunt uoto facto hominum primitias Delphos misisse: eos autem qui misisti

- C essent ubi nullam facultatem aut copiam uiderent, inde profectos primum Iapygiam incoluisse, deinde mixtis Atheniensibus hunc in Thracia quem nunc habent locum occupasse. Non enim uerisimile, Minoen Atheniensium iuuenes tributum nomine quotannis ad se missos occidisse, sed in ministerio potius & seruitio habere maluisse. Ex his igitur nati quidam, & Cretenses habitus, Delphos missi sunt. Ex quo Bottiaeorum filii generis sui memoriam colentes, diebus festis canebant, Eamus Athenas.
- 149 QUID est, quod Eleorum mulieres Dionysium celebrantes precantur, ut bouino pede ad se ueniat? Hymnus enim hoc modo se habet: Veni heros Dionysi maritimum ad templum castum cum Gratias bouino pede sacrificans. Inde bis inferunt, Digne taure. An quia Bugenam appellant & taurum nonnulli hunc deum? An magnam pedem bouinum intelligunt, quemadmodum poeta *Βούπιπ* magnos habentem oculos, & *Βουπίπ* magna iactantem? An magis quia bouis pes innoxius est? Cornigerum autem deum sic rogant, ut lenis latusque ueniat? An quod aratri ac sementis principem hunc ipsum deum & inuentorem fuisse putant?
- 150 QUID est, quod Tanagraei ante urbem Achilleum habent locum sic appellatum? Inimicitias enim magis cum ea urbe exercuisse dicitur Achilles, quam amicitiam, quippe qui & Pœmandri matrem Stratonice rapuerat, & Ehippi filium Acestoram occidisset. Pœmandrus igitur pater Ehippi, cum ager Tanagricus etiam per uicos habitaret, apud Stephontem (id loci nomen est) quod cum Achivus in expeditione ire nolisset, ab illis circumseffus, nocte locum illum deseruit, & Pœmandriam communiuit. Polycritus autem architectus cum adesset, & opus floccifaceret atque irideret, fossam transcendit. Iratus Pœmandrus ingens in illum saxum coniecit, quod forte ibidem occultatum Nyctelii templis iam pridem incumbebat: hoc reuulsum per imprudentiam Pœmandrus coniecit, & Polycritum quidem assequi non potuit, Leucippum uero filium interfecit. Oportebat igitur domesticum ex agro Bœotio lege discedere, & supplicem ad alios migrare. Id autem facile non erat, quod in agrum Tanagicum Achivi irruptionem fecerant. Misit igitur Ehippum filium qui Achillem rogaret, a quo persuasus & illum inducit, & Tlepolemum Herculis filium, & Peneleum Hippalcmi, omnes sibi sanguine commotos. A quibus Pœmandrus Chalcidem deductus, & ab Elephenore cadis crimine expiatus, homines honore affecit, & lucos omnibus consecrauit, quorum qui Achilli dicatus est nomen seruaui.
- 151 QVI sunt apud Bœotios Psoloës, quique Aeoleæ? Mínyæ cuiusdam filias, Leucippam, Arfinoën, & Alcathoën furore percitas carnibus humanis uesci concupisse, & de filiis inter se sortitas esse. Leucippam quod ei sorte cecidisset Hippasum filium laniandum exhibuisse, & illarum uitos, quod lugubri ueste uterentur præ dolore ac luctu, Psoloës, Aeoleas, Oeonolias appellatas fuisse ferunt. Hodie quoque eiusdem gentis omnes mulieres Orchomeni eodem nomine appellant, & quotannis festis diebus, quæ Agrionia dicuntur, a Dionysii sacerdote stricto gladio fugantur, & si quam consecutus est interficere licet. Nostra quidem memoria Zoilus sacerdos mulierem occidit, quod tamen infelix ac tristis ipsis accidit. Nam Zoilus ex leui sanè ulcere quum in morbum incidisset, diuturna tabe consumptus est. Orchomeni uero publicis damnis ac damnationibus affecti, sacerdotum ab ea familia ad eum transfulerunt, quem ex omnibus optimum delegissent.
- 152 CVR eos qui sponte Lycaum ingrediuntur lapidibus obruunt Arcades, qui si per ignorantiam intrauerint ad Eleutheras eos mittunt? An quod quasi absoluti libertatem adepti uiderentur, hæc ratio fidem habuit: & tale est ad Eleutheras, ac si in locum curæ uacuum, & illud, uenies in libentis solum? An fabulæ potius credendum est? Soli enim Lycaonis liberi Eleuther & Lebeadus sceleris in Iouem paterni expertes fuerunt, & in Bœotiam aufugerunt. Lebadenses autem eiusdem legibus, & eodem iure atque Arcades utuntur. Eos igitur ad Eleutheras mittunt, qui Iouis adyta ignorantes intrauerint. An illud probabilius quod Architimus in Arcadicis dicit: quosdam per incitiam ingressos ab Arcadibus Phlialis traditos fuisse, a Phlialis deinde Megarenibus, a quibus porro cum Thebas deueherentur, imbre ac tonitribus & alijs tempestatibus oppressos ac detentos fuisse: hinc locum nonnulli Eleutheras appellatum fuisse dicunt. Quod autem dicitur, ab eo qui Lycaum ingressus fuerit umbram non cadere, licet falsum, tamen magnopere creditum est. An quod aer ingredientibus in nubem conuersus obducitur? An quod templum ingressus omnibus modis excruciatu morte mulctetur, mortuorum uero animas Pythagorici dicunt neque umbram facere, neque conuere? An illud potius, quod sol quidem umbram facit, solem autem aufert lex eius qui ingressus est, & hoc obscure intelligentes dicunt? Ceruus enim is qui ingressus est dicitur. Quapropter Cantharionem Arcadem, quod is ad Eleos cum Arcadibus bellum gerentes

- gerentes profugisset, cum comteu templum pergressus esset, composito postea bello quum Spartam profugisset, Lacedæmonij Arcadibus reddiderunt, ædito oraculo, ut ceruum redderent.
- 153 QVEM NAM in Tanagra Eumostum heroem fuisse dicemus, quid uel causa esse quam obrem mulieres, eius lucum non ingrediuntur? Eumostus Eliei Cephisti & Sciadis filius fuit, cui nomen inditum ab Eumoste nympa est, a qua educatum ferunt. Speciosus igitur ac iustus, non minus ex modestia et seueritate laudis tulit. Hunc ab Ochna Coloni filia & propinqua sua amatam fuisse ferunt. Sed cum eius libidinē conuicio rerudisset, remque ad fratres deferre statuisset, mulier occupauit, & fratres Ochemum, Leonem, Bucolum, ad Eumosti necem concitauerat, quod eum sibi per uim stuprum intulisse insimulauerat. Illi quum sorori fidem adhibuissent, adolescentem in idijs de medio sustulerunt. Quo facto Elieus illos in carcerem coniecit. Ochna poenitentia ducta, & uehementer perturbata, simul & dolore, quem ex amore capiebat, liberari cupiens, simul fratrum misericordia commota, rem omnem ut gesta fuerat Elieo indicauit, quam est uestigio Elieus ad Colonum detulit. Eius iudicio ac sententia fratres liberati sunt, Ochna uero seipsam precipitem dedit, ut Myrtis Anthedonia canticorum poetria scriptum reliquit. Eumosti uero templum & lucus, mulieribus adeo inaccessibleis fuit, ut cum sæpenumero terræ motus, aut siccitates, aut imbres, alia denique tempestates ingruissent, Tanagraei accurate ac diligenter exquirerent, nunquid mulier clanculum aut per imprudentiam templo appropinquasset. Quamquam nonnullos dicere constat, inter quos est Cleodamus uir insignis, occurrisse sibi Eumostum lauandi causa mare petentem, quod mulier templum ingressa fuisset. Refert enim Diocles in libro de Semideis, Tanagraeorum decretum, de his quæ Cleodamus renunciauerat.
- 154 Vnde in agro Bœotio circa Eleonem Scamandrus fluuius est appellatus? Deimachus Eleonis filius, Herculis socius, expeditionis ad Troiam particeps fuit. Sed cum bellum traheretur, Glauciam Scamandri filiam compresit, & grauidam reddidit. Quo a Troianis in pugna interfecto, Glaucia ne stuprum deprehenderet ad Herculem confugit, & amoris sui in dicauit, seque cum Deimacho consuetudinem habuisse confessam est. Hercules re cognita, & amoris misericordia commotus, & quod uiri fortis ac sibi in primis familiaris, stirpem relinqui magnopere cupiebat, Glauciam in nauem recipit, quam postea cum peperisset, in Bœotiam reducit, & ipsam & stirpem Eleoni reddidit. Appellatus est autem puer Scamandrus, qui postea regnum adeptus. Inachum fluuium de suo nomine Scamandrum appellauit, sicut uicinum fluuium Glauciam de matris nomine uocauit. Nec uero uxoris oblitus, ipsius nomine Acidusam fontis nomen indidit, ex qua tres filias suscepit, quas hoc quoque tempore in honore habent, & uirgines appellant.
- 155 Vnde factum est illud tritum sermone prouerbiū, Hæc præcipua? Dino Tarentinus ductor exercitus, uir fortissimus, & in primis rei militaris peritissimus, cum sententiam eius ciues improbarent, & præco aduersariorum sententiam proposuisset, sublata dextera, Hæc melior est, inquit. Huius rei autor est Theophrastus. Sed Apollodorus in Rhythmo illud adiunxit: quum præco, Plures hæc numero sunt, dixisset: At hæc, inquit, meliores: atque ita pauciorum sententiam præualuisse.
- 156 Vnde dicta est urbs Ithacensium, quam Alalcomenas appellant? Quod Anticia adhuc uirgo Sisyphi compressu, qui ei stuprum obtulerat, Vlysses concepit, complures dixere. Istrus uero Alexandreus in monumentis suis illud adiunxit, Anticiam Laerti in matrimonio datam, cum ad Laertem duceretur apud Alalcomeneum in Bœotia Vlysses peperisset, & ob eam rem ille quasi mediæ urbis nomen referens, eam quæ in agro Ithacensi est urbem eodem nomine appellatam fuisse memorat.
- 157 QVI sunt Aeginæ Monophagi? Multi ad bellum Troianum Aeginenses profecti purgando ceciderunt, complures tempestate demersi sunt. Paucos igitur a bello reuerfos propinqui suscipientes, cum reliquos ciues in luctu ac dolore uersari animaduernerent, nec aperte lætandum existimauerunt, nec pro suorū reditu dijs immortalibus sacrificandum, uerum clam domi quisque suæ comiter excipientes, ipsi in conuiuijs patribus & cognatis & fratribus & domesticis ministrabant, nec alienum quenquam admittebant. Hoc igitur imitantes Neptuno rem diuinam faciunt, & Thyasos exercent, sexdecim dies silentio inter se conuiuia celebrantes, nec feruum quempiam interesse licet. Inde Veneri facientes solenne festum dirimunt, & ex eo monophagi appellantur.
- 158 QUID est, quod in Caria Labradei Iouis simulachrum, bipennem, non sceptrum aut fulmen sustinet? Quia Hercules interfecta Hippolyte, cum præter alia bipennem quoque illi

- c eripisset, Omphale dono dedit, quam Lydorū postea reges per manus accipientes, sicut alia sacra ferre consueverūt, donec Candaulus indignum censens, uni ex socijs ferendam tradidit. Sed postquā Gyges ab eo desciscens bellum Candauli intulit, Arselis Myleis auxilia Gygi adduxit, & Candaulum sociumq; eius occidit, & unā cum reliquis spolijs securim in Cariam detulit, ibiq; exstructo Iouis simulachro bipennē in manu dedit, & Labradem Iouem appellauit: nam Lydi bipennem labrem appellare consueverunt.
- 159 QUID est, quod purgatorē ἰσοβόη, hoc est, eruum, uocat Trallianis, eoq; in libationibus ac piaculis potissimū utuntur? An quia Leleges & Minyæ antiquitus Trallianis expullis urbem atq; agros occupauerūt, postea reuerſi Trallianis superatis Lelegibus, quicūq; neq; in prælio ceciderūt nec fugerūt, sed aut imbecillitate aut inopia ibidē remanserūt, his omnibus contemptis legem posuerunt, ut quicūq; Minyam aut Lelegem occidisset, ita purus & expiatus esset, si eius quem interfecisset cognatis erui modium emensus esset?
- 160 CVR apud Eleos in prouerbio est, Grauiora Sambico pati? Ferunt Eleum quandam, Sambicū nomine, multis socijs & coadiutoribus usum, cōplures apud Olympiā æreas staturas & simulachra cōcidisse ac uendidisse: deniq; Dianæ præfatis templum diripuisse (est enim Elide templū Dianæ, quod Aristarchiū nominant) illum uerò statim post sacrilegiū cōprehensum toto anno cruciatū fuisse, dum tormentis de conscjs ac socijs ab eo quaereretur: atq; ita mortuum fuisse, & ex eius cruciatibus prouerbium ortum esse.
- 161 QUID est, quod Lacedæmone iuxta Leucippidarū templum posita est Vlyssis ædes? Ergæus unus ex his qui à Diomede originem ducunt, à Temeno quodam persuasus palladium Argis surripuit, cuius rei conscium habuit Leagrū: erat enim Temeni sanè familiaris. Leagrū postea Temeno iratus Lacedæmonem concessit, palladium secum deferens. Quod cum reges studiose accepissent, iuxta Leucippidarū templum collocauerunt, ac missis qui de conseruando & custodiendo palladio Apollinis sententiam sciscitarentur, oraculo edito, ut unum ex his qui palladium surripissent custodem facerent, Vlyssis ædem ibidem posuerunt, herōem ipsum alio qui propter Penelopes nuptias ad se pertinere, & ciuitatem affinitate attingere existimantes.
- 162 QUID est causā, quod Chalcidoniæ mulieres morem hunc habent, ut si in alienos uideros, & magistratus potissimum incidant, alteram maxillam detegant? Chalcidonijs aduersus Bithynios bellum gerebant: hi cum Zepoetum regem haberēt, omnibus suis copijs, additis etiā Thracum auxilijs, facta incurſione agros populabantur. Sed cum Zepoetus circa Phaliū (id enim loci nomen est) palantes ac perturbatos inuasisset, superati octo millia militum desiderauerunt, nec tamen penitus delati sunt. Composito autem bello in Byzantium gratiam, cum ea clade ciuitas ad uirorū solitudinē propemodum redacta esset, complures mulieres necessitate cōpulsæ libertis & externis aduenis nupserunt, nullæ uiduitatē talibus nuptijs antepontes solæ agebant, ac si quid opus esset, ad magistratus ac iudices confugientes, alterā faciei partē detegebant. Harum pudorē quæ nuptiant imitata, & meliores illas quàm se fuisse rata, eundem morem retinuerunt.
- 163 QUID est causā, quod oues ad Agenoris lucum abigentes Argiui, ut ibidem ineanatur efficiūt? An q; egregiè præter ceteros Agenor oues curarit, & plures greges habuerit?
- 164 CVR se Argiuorum pueri quodam festo per iocum Ballachradas, id est, pirastris iactatores uocitant? An quod primos ab Inacho ex agris in cāpos ac plana deductos, pirastris altos fuisse cōmemorant? Ferunt enim Pirastra primū Græcis in Peloponeso fuisse cognitā, quum ea regio Apia etiā diceretur: unde Apij, id est, pira: Achrades, id est, pirastra, mutato nomine appellati sunt.
- 165 QUID causā est, quamobrem Elei equas finibus educas iniri faciunt? An quod regū omnium equorum studiosissimus Oenomaus quum animal illud præcipuè adamasset, multa & horrenda eis imprecatus esset, qui equam apud Elidem inissent, & idcirco ueriti execrationem illam abominantur ac uitant?
- 166 CVR apud Gnosios moris fuit mutuantibus argentū rapere? An ne ut hi qui arripissent, de ui tenerentur, & magis plecterentur?
- 167 QVARE causa est quāobrem Sami Dexicreontis Venerē uocent? An quod eorum uxores luxu ac petulantia perditas, Dexicreon homo mendicus quibusdā piacularibus sacris expiauit? An quia nauclerus cum esset Dexicreon, negociandi causa in Cyprum nauigauit: cui onus in nauim imposituro, Venerem iussisse ferunt, aquam tantū in nauim imponeret, ac statim solueret. Eum dicto audientem fuisse, & aqua in nauim comportata, profectum summa tranquillitate, & in alto deprehensum sitientibus reliquis & mercatoribus & nau-

- A & nautis, aqua singulis uenundata multum argentum collegisse, ex eo statua deæ posita, deam suo de nomine appellasse? Quod si uerum est, non unum ditasse, sed per unum multos seruasse Venus existimanda est.
- 163 QUID est, quod Sami Mercurio Charidotæ rem diuinam facientes, uolenti & furari & latrocinari permittunt? Quia oraculo relicta insula Mycalen cum migrassent, præda ac rapinis decem annis uitam duxerūt, deinde in insulam reuerſi Samij hostes superauerūt.
- 169 Vnde ei loco nomen inditū esse dicimus, quem Samij Panæma appellant? An quod Dionysium fugientes Amazones ex agro Ephesio Samum perfrugerunt? Dionysius autem confestim ædificatis nauibus transiit in mari, prælio cōmisso eo in loco multas occidit, quem defluentis sanguinis flumine spectantes admirati, Panæma postea nominauerunt? Earum autem quæ occiderunt circa Phleum ossa ostenduntur. Sunt qui dicant Phleum earum clamoribus abruptum fuisse, cum magno quodam inter pugandum & contento clamore usæ fuissent.
- 170 QUID est causā, quod Andron Sami Pedetes uocatur? Occiso Demotele & monarchia ipsius euerſa, quum plebs rempub. occupasset, Megareses aduersus Perinthios Samiorum colonos exercitum duxerunt, compedes, ut dicitur, quasi aduersus seruos captiuos secum portantes. Quod cum plebi renunciatum esset, celeriter auxilia submisit. Nomen declarati sunt qui triginta nauium classi præessent: harum duas portu egredientes fulmine ictas ac deprellas fuisse dicūt. Duces tamen cum reliquis profecti Megareses prælio uicerunt, & sexcentos captiuos ceperunt. Qua uictoria elati popularem statum euertere cogitabant, cui rei plebs occasionem præbuit. Misit enim literas, quibus imperabat, ut Megareses compedibus illorum ipsorum uinctos adducerent. Illi Megaresibus literas cum ostendissent, facile persuaserunt, ut cōmuni consilio secum ciuitatem liberarent. Rationē ineuntibus uisum est compedum anulos perforare ac cōfringere, atq; sic Megaresium cruribus circumponere, & ne defluerent loris quibusdam ad zonas alligare. Erat enim timendum cum laxi essent, ac facile defluerent, ne soluti uiderentur. His in hunc modum ornatis, cum singulis ensem dedissent, ad Samum appulsi medio foro Megareses in curiam deduxerunt: ubi dato signo Megareses impetu facto plebeios omnes qui reuerſi potiebantur interfecerunt. Hoc pacto recuperata libertate, Megareses quicunque uoluerunt ciuitate donarūt, & bonæ magnitudinis domo ædificata compedes quasi templo suspensas obtulerunt, ab eo Pedetes domus appellata est.
- 171 CVR apud Coos sacerdos Herculis muliebri ueste indutus, & mitra caput ornatus, apud Antimachiam rem diuinam facit? Hercules quum ex agro Troiano sex nauibus profectus esset, tempestate deprehensus nauibus amissis cum una saltem ad insulam Co delatus, ad Laceterem eiectus est, omnibus rebus præter arma & socios penitus amissis. Ibi nactus ouium greges, à pastore unam sibi ut daret petijt. Is Antagoras uocabatur. Qui quum robore ac uiribus corporis præstaret, Herculem ad luctandum prouocauit, ea lege, ut si uinceret, arietem auferret. Hercules cupidè cum Antagora congressus, quum hominem ita agitaret ut facile superaturus uideretur, Meropes Antagoræ auxilium tulerunt, & Græcos ut Herculi opem ferrent cōcitauerunt. Prælio cōmisso Hercules pugnam deſectus ad mulierem Thracensem seruam confugisse dicitur, & muliebri ueste operatus apud eam delituisse. Sed postquā Meropibus superatis expiatus Alciopi filiam in matrimonium duxit, floream uestem induit. Quamobrem sacerdos in eo loco ubi prælium factum est, rem diuinam facit, & sponsi muliebri ueste induti sponsas suscipiunt.
- 172 Vnde apud Megaram genus est Hamaxocylistarū? Qua tempestate intemperans ille ac dissolutus popularis status Megaris fuit, qui & usuras creditoribus antea persolutas exposulauit, & sacrilegium effecit, proficiscebantur Peloponensiorum nomine Delphos solennes spectatores: qui quum per agrum Megarenses iter facerent, apud Aegeram ad paludem cum liberis & uxoribus subuerso curru in terram prouoluti sunt: ibi Megaresium quidam petulantissimū atq; ebrij, per insolentiā & crudelitatem currus in paludem contruferunt, multos ex his qui uenerant obruerunt. Quod in illa status perturbatione & confusione rerum omnium Megareses neglexerunt. Amphictyones autem quod ea res ad religionem pertinere uidebatur, grauiter commoti, tanquam sceleratos & impios exilio nonnullos, plerūq; morte afficiendos censuerunt, qui postea à genere Hamaxocylistarū nominati sunt.

Plutarchi consolatoria oratio ad Apollonium.

STEPHANO NIGRO INTERPRETE.

NON potui iandiu, Apolloni, non maximo tecum grauissimoq; affici dolore, cum filij tui, a que nobis ac tibi charissimi, immatura uita cum morte mutatione percepissem, adolescentis modesti simul ac temperantis, pietatemq; erga deos ac parentes, necnon & in amicos iura oppidoq; egregie colentis: uisum tamen mihi operae precium minime facturus, si statim sub obitu tempus te conuenissem, idq; quod accidit, ut aequo ferres animo essem exhortatus: cum praesertim & tu animo ac corpore ob inopinatum consternatus esses calamitatem, & ego necessario tua angerer sollicitudine: neq; enim medicorum praestantissimi ad repentinos fluxuum impetus, medicinarum confestim adferunt remedia, uerum inflammationis grauitatem absq; ulla externa unguentorum impositione ad maturitatem peruenire patiuntur. Postea uero quam & tempus omnia ad maturitatem perducere solitum, calamitati accessit, & tua sollicitudo amicorum auxilia iam exigere uidetur, bene habere sum arbitratus, si ad relaxandum ac remittendum dolorem, flebilesq; atq; inanes sedandos luctus, consolatoria te participem orationis facerem. Animo namq; male affecto medici sunt, sermones, cum praesertim quispiam opportune cor molliat. Nam autore sapiente Euripide, alia alij adhibetur medicina morbo: tristitia quidem affecto, beneuolus amicorum sermo: fatue uero se gerenti, admonitiones. Etenim cum multe sint animi perturbationes, omnium q; grauissima est tristitia: multi enim ob tristitiam in furorē, nonnulli in incurabiles aegritudines redacti memorantur: sibi ipsi quidam praemore manu conscuere. Dolere igitur atq; angere ob defunctum filium, naturalem quidem habet moeroris originem, nec in manu nostra positam. Neq; enim illorum accedo sententiae, qui feram asperamq; laudibus extollunt indolentiam, supraq; possibile uileq; sit existentem. Haec enim tolleret ex mutua dilectione beneuolentia, quam omnium maxime conseruare necesse est. Supra modum uero differri, luctumq; adaugere, praeter naturam esse censeo, & ex quadam in nobis infusa fieri opinione. Quocirca hoc quidem ut noxium ac uile, & quod minime deceat bonos uiros, omittendum est: medicis uero haud reijciendus est dolor. Utinam minime aegrotarem, inquit Academicus Crantor: aegrotantibus uero aliquis sensus adfit, siue aliquid fecetur, siue auellatur a corpore: nam istud nihil dolere, non sine magna mercede homini contingit, immanitatis in animo, stuporis in corpore. Neq; igitur ut in huiusmodi calamitatibus sapientes uiri doloris omnino sint expertes, neq; ut supra modum uexentur, ratio permittit: illud enim durum penitus ac ferum, hoc uero eneruatum atq; effoeminatum. Prudentissimus ille, qui & modum in rebus tenet, & in degenda uita non minus quae eueniunt aduersa, quam quae secunda, a quo ferre animo potest: praemeditatusq; fuerit, quod quemadmodum in populari statu magistratum habetur fors, & qui sortitus fuerit, eum imperium administrare oportet, qui uero repulsam passus fuerit, fortunam aequo animo ferre: ita & rerum partitionem citra ullam accusationem obsequenter sequi: nam qui hoc nequit praestare, ne secundam quidem prudenter ac modestè ferre poterit fortunam. In ijs enim quae rectè dicta sunt, hoc quoq; documenti loco habetur: Nulla sit tanta felicitas, quae te adeo extollat, ut tibi plus q; oporteat, placeas: nec si quid aduersi acciderit, rursus deprimaris, in seruitutemq; redigaris, sed idem perpetuo maneat, tuum (ut in igne aurum) solide ingenium seruas. Est enim eruditorum simul ac temperantium uirorum, & aduersus eas quae felicitates putantur, eundem esse, & contra infortunia decorum seruare: rationis namq; bene compositae officium est, uel cum infertur malum declinare, uel illatum corrigere, uel ad minimum redigere, uel patientiam suam fortem ac generosam praestare. Nam circa bonum prudentia quadrupliciter se gerit, cum aut adipsicitur bona, aut tuetur, aut adauget, aut prudenter utitur: hi prudentiae aliarumq; uirtutum sunt canones, quibus ad utranq; utendum est fortunam. Nullus est enim uir qui usquequaq; felicitate fruatur, & per louem parendum est fati. Nam ut in plantis nonnunquam maxima est fertilitas, interdum sterilitas: & in animantibus quandoq; numerosa proles, quandoque nulla: & in mari tempestates, ac tranquillitates: ita & in uita multi & uarij casus, in aduersas circumagunt homines fortunas, ad quas prospiciens quispiam haud immerito diceret, Non in omnibus genuit bonis Agamemnonē Atreus. Necesse est autem ut & iactantia, & dolore afficiaris: natus es enim mortalis, & te quoq; inuito, dijs ita uolentibus, erit. Et illud a Me-

Animi male affecto
medicus, sermo.

Prudentia circa
bona quadrupliciter
utitur.

Oratio consolatoria.

85

Ad Menandro dictum: Nam si omnium solus natus es Trophime, cum te mater pariebat, ea lege, ut quae uelis agas, felicitate perpetuo fruaris, & deorum aliquis hoc tibi pollicitus est, merito indignaris: metitus enim est, atq; inique fecit: sin autem istud quibus nos legibus uirtutem hunc, ac communem hausiisti aërem, ut tibi magis tragice loquar, haec melius & ferenda & cogitanda sunt. Quod autem rationis caput & summa est, homo es, quo ad summa, rursusq; ad ima, nullum animal mutatione celerius accipit, nec id immerito. Nam cum natura infirmisimum sit animal, maximas res administrat: cum autem cadit, multa conterit bona. Tu autem Trophime haudquaquam egregia amisti bona, & in praesentia media tibi ad sunt mala: quare modestè quoque reliqua feras. His tamen ita se habentibus, nonnulli ob nimiam imprudentiam usque adeo sunt stolidi ac dementes, ut paululum uel nimiam pecuniarum copia, uel magistratus magnitudine, uel ciuili aliqua gloria honoreq; elati, alijs minitentur, ac conuicijs afficiant, fortunae inconstantiam uolubilitatemq; minime recordati, nec quod perquam facile quae sublimia sunt, deprimuntur, quaeq; humilia sunt, rursus quam celeris fortunae mutationibus extolluntur. Est igitur uiri haud rectè res ipsas cogitantis, in re nequaquam stabili ac firma constantiam quaerere. Rotae enim circumactae nonnunquam altera pars supernè extat, nonnunquam altera. Ita que ad indolentiam optimum est remedium ratio, & per hanc quoddam aduersus fortunae mutationes munimentum: oportet enim non tantum seipsum natura mortalem nosse, uerum & mortalis confortem uitae, rerumq; per se facile in contrarium se mutantium. Hominum enim uero mortalia & caduca sunt corpora, mortales fortunae ac perturbationes, caeteraq; uitae accidentia, quae mortalibus effugere non licet. Sed malleo fabricatis necessitatibus, Tartari premis ima tenebrosi, ut inquit Pindarus. Unde Demetrius Phalereus, dicente Euripide diuitias esse instabiles ac caducas, unamq; diem haec quidem ad ima deprimere, haec uero ad summa tollere: alia quidem rectè eum dicere inquit, melius uero fuisset, si non unam diem, sed temporis punctum dixisset. Idem enim circulus frugiferis est terrae plantis, & mortalium generi: his quidem augetur uita, horum uero deficit, rursusq; demeritur. At Pindarus in alijs: Quid autem quis, quid autem non quis, umbrae somnium homo: expresse euidenterq; atq; artificiose hyperbole usus, hominum uitam aperuit. Quid enim umbra imbecillius? huius autem somnium nemo utiq; alius experire planè possit. Haec secutus & Crantor, cum in filiorum decessu Hippoclem solaretur, inquit: Haec uniuersa uetus philosophia & loquitur, & hortatur: quorum si nihil aliud approbamus, uitam saltem multifariam, & operosam, & difficilem esse, haudquaquam inficiabimur. Nam etiam si a natura hunc minime habeat morem, nostra saltem causa ad hanc perniciem deuenit, & incerta haec fortuna nos a prima origine secuta est, ne in una quidem re sana, nascentibusq; miscetur aliqua in omnibus mali fors. Semina enim statim mortalia existentia, eius causae partem assequuntur, ex qua & mala animi indoles, & morbi, ac dolores, & mortalium fors nobis adserpsit. Sed quorsum haec? Ut sciremus nihil omnino esse noui, cum quis malignam experitur fortunam, uerum omnes eadem pati. Inopinata namque est fortuna, ut inquit Theophrastus, & ad ea quae elaboraueris auferenda uehemens, nullumq; habens ad perturbandam existimatam felicitatem constitutum tempus. Haec enim & huiusmodi alia, cum per te considerare, tum ex alijs ueteribus ac sapientibus uiris audire, unicuique est facillimum. Quorum primus diuinus est Homerus, dicens: Nil homine imbecillius nutrit terra: non enim se unquam mali quicquam posterum passurum ait, dum uirtutes praebent dijs, & genua sint ualida. Sed quando iam mala peragunt dijs, & haec fert inuitus toleranti animo: talis enim est mens terrestrium hominum, qualè quotidie agit hominum pater atq; deorum. Et in alijs: Tydide magnanime, quid genus percontaris? cuiusmodi est foliorum genus, huiusmodi & hominum. Foliorum alia quidem uentus decutit, alia pullulans fert sylua, uerno autem nascuntur tempore: sic uirorum genus hoc quidem nascitur, hoc uero desinit. Quod autem hac humanae uitae similitudine bene usus sit, ex ijs constat quae alibi idem dicit: Mortalium autem miserorum causa bellum gerere, qui foliorum similes alias quidem ualde uigent, terrae fructum edentes, alias uero deficiunt exanimes, nec ulla inest uis. Simonides autem poeta, quum Pausanias Lacedaemoniorum rex, rebus a se gestis quam sapientissime gloriaretur, & quadam irrisione iuberet, ut sibi aliquid sapienter praeciperet, eius cognito fastu, ne se hominem esse obliuisceretur, consuluit. At Philippus Macedonum rex, cum tria sibi feliciter euenisse sub idem tempus nuntiata fuisset, quod scilicet quadrigis Olympia uicisset, & Parmenio imperator exercitus Dardanes praelio superasset, praeterea quod Olympias uxor masculum sibi filium peperisset, sublati ad caelum manibus, O daemon, inquit, mediocri haec aliqua rependas clade: natura comparatum esse haud-

Homo, umbrae
somnia.

P

C syncerum cernentes, hoc autē est uerum: nec enim polluto purum attingere fas sit. Quare etiam si mors ipsa in quempia alium traducere locum uidetur, non est propterea malum.

Mors omnium bonorum maximū

Nunquid & inter bona esse ostendit, ut Plato indicauit? Quo circa oppidoque diuine hęc Socrates coram iudicibus dixit: Mortem timere, o uiri, nil aliud est, quam cum minimē sis, uideri sapiens: est enim id uideri scire, quod nescias: nam nemo nouit mortem: ipsa autem est homini omnium bonorum maximū. Formidant uero ipsam, perinde ac si cunctorum esse malorum maximum non ignorarent. His ad stipulari uidetur & qui dixit: Nemo formidet mortem, non modo laborum, uerum & maximorum malorum solutionē. Hęc uideatur & numen testari: multos enim accepimus pietatis causa hoc donum a dijs consecutos, quorum alios quidem, ne supra modum oratio protrahatur, omittam, eos uero memora bo qui maximē sunt insignes, atque in omnium ore uersant. Primum itaque tibi quæ ad Cleobim ac Bitonem adolentes Argiuos pertinet, enarrabo: aiunt enim cum ipsorum mater Luno nis esset sacerdos, tempusque ut templū ascenderet aduentasset, multis qui ueliculū trahe rent cessantibus, horaque instante, eos currū subisse, matremque ad lunonis eadem aduexisse. Matrem autem filiorū pietate summopere gauisam precibus petiisse, ut quod optimū ho mini esset, ipsis a deo daretur: hos autē somno traditos non amplius surrexisse, cum dea, pie tatis præmiū mortem donasset. Agamedem uero ac Trophoniū, ait Pindarus, cum tem plum Delphis condidissent, laboris mercedem ab Apolline petiisse: eum autem septimo post die, se ipsis redditurū pollicitum fuisse, & ut interea epulis uacarent præcepisse: qui cum mandatis obsecuti fuissent, septima nocte somno oppressi, uitam finire. Fama est, & ijs qui a Bœotijs ad Apollinem misi fuerant, ex Pindari mandato, quid homini optimū esset sciscitantibus, Promantū, hoc est, Pythiam respondisse. Quod & ipse minimē igno rat, si eorum quæ de Trophonio atque Agamede literarū monumentis mandata sunt, ipse est autor: quod si periculum facere uult, haud multo post ipsi exploratū fore. Quæ cum audi uisset Pindarus, ad obitū spectantia cepit cōsiderare, nec multo post decessit. Quæ uero ad Italum Euthynoum spectant, huiusmodi fuisse autumat. Genitū quidem ipsum Elisio patre Terinensi, opibus ac gloria inter suos ciues primario: sed quum ipse nulla euidente morbi causa decessisset, suspicari cepisse Elisii (quod & alius pariter fecisset) nunquid ue neno esset sublati, cum præsertim sibi in tanta pecuniarū affluentia esset unicus. Ambigentē itaque, quonam pacto huiusce rei periculū faceret, Psychomanteon adisse: ubi cum de more sacrificasset, somno se tradidisse, atque huiusmodi spectasse uisionē: existimasse sci licet patrem suum ad se accessisse, quem cum uidisset, enarrasse illi quæ ad filij animā per tinerent, rogasseque, ut mortis auctorē inueniret: ipsum autem, huius rei causa ad te ueni, re spondisse: uerum ab hoc accipe quæ tibi adfero, ex ijs enim ea omnia percipies, a quibus sollicitudine afficeris. Fuisse autē quem significabat, adolescentulum ipsum sequentē, qui suum sibi filiū usquequaque referebat. Percontatū itaque fuisse, quisnam esset, ipsumque respon disse, Dæmon tui filij, statimque literulas porrexisset: quibus apertis, hęc tria in erant scripta: Perscrutaberis stulte Elisii uirorum mentes, Euthynous iacet fatali leto, nam ne parenti bus quidem conferebat ut uiueret. Sic itaque tibi se habent, quæ a ueteribus literarū moni menti mandata sunt. Quod si mors penitus est interitus, corporisque atque animi solutio, (hoc enim Socraticę similitudinis tertium erat) ne sic quidē malum est mors: nullus est enim in ipsa sensus, quinimō omnis est doloris ac sollicitudinis liberatio. Nam ut nihil boni nobis inest, ita nihil mali: haud secus enim bonum ac malum circa id quod existit ac subsi stit, fieri solet: ei uero quod ē medio sublatū sit, horum neutrum inesse potest: eodem itaque statu defuncti consistunt, quo fuerant priusquam nascerentur. Ut igitur nobis antequam nasceremur, nec boni nec mali quicquā erat, ita ne post mortem quidem. Et quemadmo dum quæ ante nos erant, nihil ad nos pertinebant, sic quæ post nos erunt, nostra nihil in tererunt: dolor etenim non attingit defunctum. Idem enim dico esse mori, ac si nunquā natus esses: quando quidē idem est circa obitum status, qui priusque oriremur fuit. Quare pu tas ne interesse non nasci, uel natum occidere? nisi & domus & uestis nostrā post perniciē ac corruptionē aliquid esse discriminis suspicaris, ab eo quod erant priusquam perirentur. Quod si in ijs nihil omnino est, constat ne in morte quidem, si ad eum qui ante ortum fuerat, statum respexeris, ullam esse differentiam. Scitum est enim illud Archelai: Hoc, in quit, quod malum dicitur mors, solum ex ijs quę putantur mala, præsens quidem neminē unquam dolore afficit, absens uero atque expectatum, mœrorem affert. Nam procul dubio nonnulli propter imbecillitatem, & eam quæ morti infertur calumniam, ne mori antur, obeunt. Pulchrē igitur Epicharmus: Concretus, inquit, est ac discretus, & rursus abiit

Varie nonnulli de morte sentiunt.

A abiit unde uenerat, terra quidem in terram, spiritus ad supera. Quid horum graue, ac difficile? nihil. Cresphontes uero apud Euripidem de Hercule loquens: Si, inquit, sub ima habitat tellure inter eos qui non amplius sunt, nihil utique poterit. Hoc mutans dicere poteris: Si sub inferna habitat tellure inter eos qui decessere, nihil utique patiet. Nobile est & Laconicum illud: Nunc nos, antea alij uigebant, nec uiuere, nec mori honestum reputantes, uerum utraque hæc honeste finire. Valde pulchrē & Euripides de ijs qui diuturnas patiuntur ægritudines, ait: O di quicumque uitam cupiunt producere esculentis ac poculentis, nec non & magicis artibus perennem abducentes fluxum, ne moriantur, quos oportebat cum nihil pro sint terrarum orbi, interire, & a iuuenum conspectu abesse. At Merope uiriles sermone proferens mouet theatra, talia dicens: Decesserunt mihi liberi non uni mortalium, nec uiro sola priuata sumus, uerum innumeræ eandem quam ego exegerunt uitam. His merito quispiam hæc adderet: Vbi ueneranda illa? Vbi magnus Lydię rex Croesus, aut Xerxes, qui grauem Hellepontici maris ceruicem iunxit ponte? Omnes Plutonem atque obliuionis domos adierunt, pecunijs unā cum corporibus absumptis. At per Iouem multos ad luctus ac fletus immatura mors excitat, uerum & hæc tam facili indiget cōsolatio ne, ut a poetarum obuiio quoque excogitatam consequi ualeas. Nam uide quid de hac Comico rum quidam ei dicat, qui in tempestiuam ægrē ferebat mortem: Postea si utique nos ses uitam, quam non uixit, feliciter uicturum, mors minimē opportuna: sin autem in cura bile aliquid attulisset uita, te fortasse beneuolentior ipsa extitit. Cum autem minimē constet utrum uita decedens, & maioribus solutus malis, & ex cōmodo suo quieuerit, an non, oportet non perinde ægrē ferre, ac si ea omnia amissemus, quæ ab illa nos consequuturos opinati sumus. Haud enim ineptē qui apud poetam est Amphiarus, Archemori matrem solari uideri posset, quod infans filius, & oppidoque immaturus uitam finisset: sic etenim ait: Mortalium est nemo in lucem æditus, qui non affligatur, & sepulturæ mandet liberos, & alius nouos rursus acquirat, ipseque mortem appetat: & ob hæc tristantur mortales, telluri inferentes. Hanc autem necesse haud secus uitam ac frugiferam metere spicam, & hunc quidem esse, illum uero minimē. Quid opus est hæc ingemiscere, quæ ut secundum

B naturam pertranseant oportet? nam quod necessario contingit, ægrē non est mortalibus ferendum. In summa, unumquodque & secum cōsiderare oportet, & alijs diligenter percurrere, non longissimam uitam, sed uirtute præditam esse optimam. Neque enim qui pluri ma ad citharam cecinit, quicque in temporū more dixit, uel nauis clauum rexit, sed qui bene laude afficitur. Bonum enim non in temporis diuturnitate, uerum in uirtute, opportunaque concinnitate ponendum est. Hoc etenim felix ac dijs gratum esse existimatur. Propterea igitur heroum præstantissimos, & a dijs genitos, priusquam senescerent, uitam reliquisse poetæ nobis tradidere: neque enim ille, quem ægida gestans Iupiter ex corde diligit, omni que beneuolentia prosequitur Apollo, ad senectæ limen peruenit. Opportunum enim tempus longæuæ ætatis ubique præstare uidemus. Nam ut inter plantas optimæ habentur, quæ modico temporis interuallo plurimos ferunt fructus: ita inter animantes, a quibus multam, quæ uitæ interfit, consequimur utilitatem. Multū itaque temporis, aut parum, minimē referre uidetur, si ad infinitum respexeris seculum: mille enim, ut Simonidi placet, ac decem annorum millia punctus est quidam indeterminatus, quinimō breuissima quædam puncti portio. Nam & animalibus illis, quæ, ut ab historijs percipimus, iuxta Pontū genita, unū degunt diem, manē orientia, meridiē uigentia, uesperī senescētia atque ob eun tia, si humanus animus ac ratio singulis daretur, noster hic affectus inesset, eademque utique contingerent, ut quæ ante meridiem decessissent, luctum ac lachrymas præberent, quæ uero integrū uixissent diem, penitus felicia haberentur: modus enim uitæ, non temporis prolixitas, bonū appellandum est. Inanes, multaque fatuitatis huiusmodi esse exclamatio nes existimandum est: At non oportebat iuuenem existentē rapi. Quisnam diceret, quod oportebat? Multa autem & alia, in quibus diceret quispiam, minimē fieri oportebat, facta sunt, & nunc quoque fiunt, ac sæpenumero fient: neque enim condituri ad uitam leges adsumus, sed a dijs cōstitutis, qui omnia moderant, fatique ac prouidentia legibus obsecuturi.

Quid autem, qui sic mortuos lugent, sui ne ipsorum causa lugent, an eorum qui deces serunt? Si sui ipsorum causa, quod aliqua in se ab ijs qui mortui sunt proficiscēte uoluptate, aut usui, aut sensili educatione priuati sint, se ipsum amans doloris est prætextus: neque enim illos, sed suas ipsorum utilitates lugere uidebuntur. Sin autem defunctorū causa lugent, quum constituerint in nullo eos uerfari malo, omni soluentur dolore, ueteri ac sapiente

C adducti ratione, quæ admonet, ut bona quidem quammaxima efficiamus, mala uero contrahamus ac comprimamus. Quod si luctus bonus est, quamplurimum ipsum efficere, ac maximum decet: sin uero, ut ueritas habet, malum esse fatemur, eundem contrahere, & quamminimè reddere, ac pro uitibus delere oportet. Quod autem hoc sit facile, ex huiusmodi constat consolatione. Aiunt enim ex uetustis philosophis quendam ad Arsinonem reginam, quæ filium lugebat, profectum, huiusmodi habuisse orationem. Quo tempore Iupiter honores demonibus partebat, accidit ut Luctus non adesset, sed iam distributis accederet. Verum cum & ipse à Ioue peteret, ut aliquis sibi quoque honos daretur, ambigens Iupiter quo ipsum honore afficeret, omnibus iam absumptis, eo tandem quo defunctos prosequimur donauit honore, lachrymis scilicet ac doloribus. Quæa dmodum igitur cæteri demones eos summopere diligunt, à quibus colunt: eodem pacto & Luctus, o muller, si eum spreueris, ad renunciam accedet: sin autem à te fuerit diligenter honoratus, ijs quos affectus est honoribus, doloribus uidelicet atque eiulatus, te amabit, & huiusmodi aliquid tibi perpetuo suggeret, cuius causa à te assidue colatur. Mirum itaque in modum sua hic oratione mulieri persuasit, ut omnem luctum lachrymasque deponeret. In summa autem dicere quispiam lugenti posset: Vtrum desines aliquando angere, an perpetuo ac per totam uitam in dolore uersari oportere arbitraberis? Si enim in hac semper ægritudine permaneris, perfectam tibi ipsi miseriam, amarissimamque infelicitatem ob animi uilitatem mollitiemque præbebis. Sin uero depositurus es quandoque, cur non in præsentia deponis? tunc ipsum ab infortunio abstrahis: Quibus enim rationibus procedente tempore usus te absolues, has nunc proponens ærumnis te libera. Nam & in his quæ corporibus accidunt morbis, præsentia ac celerrima remedijs uia præstantior. Quod igitur es temporis gratificaturus, id rationi atque eruditioni elargire, tunc ipsum malis exolue. At qui non sperabam, inquires, me hæc passurum, neque expectabam. At te expectare oportebat, rerumque humanarum incertitudinem ac uanitatem fuisse præmeditatam: nec improuisus nunc, ut ab hostibus repente inuadentibus deprehensus esses. Pulchre autem qui apud Euripidem est Theseus, aduersus huiusmodi se parare, ac munire uidetur: ait enim ille: Ego autem à sapiente quodam edoctus, in sollicitudines ac calamitates coniectus sum, exilia mihi ipsi à patria mea proponens, & immaturos obitus, malorumque alias uias, ut si eorum aliquid, quæ mente agitaueram, passus essem, non mihi nouum atque inopinatum accidens magis morderet. Ignobiliores uero, ac minimè exercitati, ne ad ea quidem consultanda ac prospicienda se quandoque conuertunt, quæ & maximè deceant, & plurimum conferant, sed ad extremas conuertuntur miserias, in quo nulla est culpa, corpus ulciscens, & quæ haud ægrotant secundum Achæum, simul dolere cogentes. Quocirca & Plato oppido quam belle admonere uidetur, in huiusmodi calamitatibus quiescere, quæ quid bonum sit, quid uel malum minimè constet, nec quicquam lugenti in posterum proffit. Tolli enim iubet à medio omnem dolorem super eo quod accidit consultando, & uti in talorum factu ad ea quæ ceciderat sua ipsius disponendo, ut cunquæ optime habere ratio tenet. Itaque minimè decere sicubi offenderimus, perinde ac pueros quod percussus est attingentes exclamare, sed assuefacere animum, ut quam celerrimè remedium petat, quodque cecidit atque ægrotauit, corrigat, medica arte lugubrem delentes querelam. Lyciorum legumlatori suis præcepisse ciuibus ferunt, ut quoties in luctum incidissent, ueste induti muliebri lugerent, quum in dicare uellet, huiusmodi affectum muliebrem esse, & haudquaquam illustribus uiris, liberalesque disciplinas sibi uendicantibus congruentem. Fœmineum proculdubio & imbecille, ac minimè generosum est lugere. Mulieres enim libentius, quam uiri luctibus indulgent, & barbari quam Græci, & quam qui deteriores sunt, qui præstantiores, & inter ipsos quoque barbaros non nobilissimi Celtæ ac Galatæ, cæteri que uirilioris spiritu præditi, sed potius si qui Aegyptij fuerint, Syriique ac Lydi, & quicumque eorum similes, quorum nonnulli (ut historiarum monumentis mandatum est) scrobes subeuntes, plures sibi dies immorantur, nec Solis luccem cernere exoptant, cum is qui decesserit, ipsa priuatus sit. Ion igitur poeta Tragicus horum fatuitatis haud ignarus, quandam induxit dicentem: Egressa sum uobis, & mecum nostrorum nutrix liberorum, lugubribus reliquis foueis. Barbarorum autem quidam partes etiam corporis abscindunt, nares scilicet atque aures, reliquum quoque corpus plectentes, dum se defunctis gratificari arbitratur, si à naturali modestia in huiusmodi discesserint mœnore. At per Iouem quidam sunt, qui non omnium defunctorum causa lugendam esse arbitrantur, uerum eorum qui immaturi rapiantur, quod eorum nihil affecti sunt, quæ in uita reputantur bona, utpote nuptiarum, disciplinæ, integritatis, politiæ, magistratum. Hæc enim

Celtæ Barbarorum nobilissimi, hoc est, Galli & Germani. Nam veteres Græci Germanos omnes & Gallos uocabant Celtas, sicut Romani Gallorum uocabulo Germanos etiam complectebantur. Quæ res animaduertenda, multas res dicitur de regionum nominibus altercantium.

A enim esse, quæ eos maximo afficiant dolore, qui aliquem intempestiue amiserint, quod sibi præter decentem spem ablati uideatur, cum ignorent præcocem mortem, si hominum naturam respexeris, nihil à serotina differre. Nam ut proposito ad communem patriam necessario, & quod recusari non ualeat itinere, hi quidem præueniunt, alij sequuntur, omnes uero ad idem proficiscuntur: sic cum ad fatum tendimus, nihil amplius consequuntur ferius profecti, quam qui ocyus accesserint. Quod si immatura mors malum est, maximè immatura puerorum esset atque infantium, & adhuc magis eorum, qui nuper geniti sunt. At horum obitus facile atque æquo animo ferimus: eorum uero qui in prouectiore iam ætate constituti sunt, ægrè ac moleste, propter inanem spei figmentum, cum iam tantorum firmam esse permansionem arbitremur. Quod si uitæ humanæ tempus uigesimo terminaretur anno, quintum ac decimum natum annum non utique immaturum decedere arbitramur, sed sufficientem ætatis modum habentem: eum uero qui præscriptum uiginti annorum numerum compleisset, uel proximè accessisset, omnino beatum diceremus, utpote qui felicissimam atque integerrimam peregisset uitam. Sin autem ducentorum esset annorum, qui centum annos natus decessisset, eum penitus immaturum esse censentes, ad querelas ac lachrymas conuerteremur. Constat igitur tum ex his, tum ex superius prædictis, eam quoque mortem quæ immatura dicitur, nos perquam facile solari posse. Minus utique Troilus, uel Priamus ipse lachrymasset, si uiginti adhuc imperio, & in tantis fortunis, quas lugebat, prius mortem obisset. Qualia igitur sunt quæ apud filium Hectora disseruit, monens ut à prælio aduersus Achillem recederet, in quibus ait: At ingredi mœnia filii mi, ut Troianos ac Troianas serues, ne magnam Pelei filio gloriam exhibeas, tu uero chara priueris uita: Præterea me miserum atque infelicem adhuc sapientem miserare, quem pater Saturnius in senectutis limine tristi consumet fato, multa cernentem mala, filios interemptos, tractasque filias, & dirutos thalamos, infantesque liberos humi prostratos in prælio, & tractas nurus perniciosas Achiuorum manibus: me autem ipsum omnium potestremum in primis foribus efferatæ ac seuæ canes distrahent, cum quispiam acuto me petens ferro, è membris abstulerit animum. Sed cum interempti senis canum caput canamque barbam ac pudenda deturpauerint canes, hoc utique miserabile miseris mortalibus. Sic fatus senex, canos de capite crines manibus euellebat, nec tamen Hectoris animo perstita debat. Cum itaque quamplurima tibi super hac re exempla sint, existima multos magnis atque arduis morte absolui malis, quæ si diutius uiuissent, omnino experti fuissent, quæ ut orationis modo parcerem omisi, his quæ dicta sunt contentus ad persuadendum, ne plus quam & natura & modus exigit, ad inanes luctus, ignobilesque ac degeneres eiulatus ac lamentationes conuertaris. Nam si quis non sponte in infortunium incidit, non mediocriter est, ut Crantor ait, aduersus fortunam leuamen. Ego autem dicerem maximum id esse in dolentia remedium. Eum autem qui uitam cum morte commutauit, diligere atque amare, non in eo est quod doleas, sed in eo quod dilectum iuues. Est autem defunctis utilitas, quiper bonam memoriam exhibetur honor. Nullus enim bonus fletibus dignus, sed hymnis ac laudibus: neque luctu, uerum in clyta memoria: nec dolorem inferentibus lachrymis, sed urbanis primitiis: si quidem defunctus sanctiorem est uitam consecutus, cum præsertim corporis seruitio, his que indomitæ sollicitudinibus ac calamitatibus solutus sit, quas necesse est, ut qui mortalem sunt uitam sortiti, sustineant, donec destinatum uitæ cursum peregerint, quem nobis natura dedit, non in omne tempus, sed ita singulis distribuit, ut factorum leges partitæ sunt. Quare minimè decet, ut qui rectè sapiunt, plus quam & natura & doloris animi modus exigit, ad inanes ac barbaros luctus deferantur, & quod multis iam contigit, expectent, ut priusquam luctus expellat, dolore adhuc affecti uitam finiant, & in luctuosus ac lugubribus uersantes, infelicissimum tumulum consequantur, tristibus & à nulla ratione profectis malis unâ cum ipsis sepulturæ mandatis, ut Homericum illud merito dici possit: Ad hos autem lugentes niger accessit hesperus. Quocirca ipsis sæpe numero dicere oportet: Quidnam? desinetis unquam dolere? an in perpetua per totam uitam uersabimini calamitate? Nunquam enim finiendum luctum existimare, extremæ dementiae est, cum præsertim uideant eos quoque qui grauissimo dolore, maximoque luctu affecti fuerint, temporis accessu mitiores reddi, & in quibus monumentis uehementer conquirebantur, flentes ac pectora plectentes, lautissimas epulas cum Muscis, alioque luxu constituere. Infanientis igitur est sic suspicari, perpetuo permanens luctum. Sed si cogitarent, quod desinet aliquo facto: cogitare præterea possent, tempore uidelicet aliquid faciente. Quod enim factum est, ne à dijs quidem infectum fieri potest.

Humana uita à
multis deplora-
ta.

C Itaque quod nunc præter spem atque opinionem nostram contigit, id indicauit, quod re ipsa circa multos fieri consuevit. Cur igitur id nos ratione dictante percipere haud possimus, neque excogitare, quod plena quidem malorum est terra, plenum mare, & talia mortalibus mala inglorum, circumquæ fata feruntur? Inanis autem ingressus ne in aethera quidem. A multis enim ac sapientibus uiris, ut Crantor ait, nō nunc, sed iandiu deplorata sunt humana, poenam arbitrantibus esse uitam, & primò natum esse hominem, calamitatem maximā. Hoc autem, inquit Aristoteles, & Silenum captum Midæ indicasse. Sed melius est ipsius philosophi uerba apponere. Ait autem in eo uolumine quod Eudemus, siue de anima inscribitur: Omnium optime ac beatissime, non modo beatos & felices esse defunctos arbitramur, uerum etiam eos accusare, ipsiſq; utpote melioribus ac præstantioribus iam factis maledicere, impiū existimamus. Et hæc adeo uetera atq; antiqua perficere apud nos institutum est, ut neq; temporis initium, neq; qui primū hæc constituerit, ullus omnino sit qui nouerit, sed infinitū iam seculum perpetuò instituta sunt. Præterea in ore hominum esse uidetur, antiquo multorum annorum tempore uulgò circumferri. Quid hoc, inquit & ille respondens: Non nasci, inquam, omnium optimum: mortuum autem esse, longè est melius, quàm uiuere, multisq; numen ipsum sic testatum est. Ferunt utiq; illi Midæ Silenum iam captum post uenationem percontanti ac sciscitanti, quidnam esset hominibus optimum, quidq; omnium maximè optabile, primū quidem nihil uoluisse dicere, sed silentiū tenuisse. Postq; uerò omnes machinatus machinas, uix ad loquendū adegit, sic coactum dixisse: Dæmonis laboriosi, fortunæq; malignæ ephemerum, id est, unius diei semen, quid me ea cogitis dicere, quæ uobis melius est ignorare? cum priorum namque malorum ignorantia lætior ac iucundior est uita. Nasci autem hominibus, non omnium omnino optimum, nec optimæ est particeps naturæ: optimū est enim omnibus non nasci. Quod tamen post hoc aliorum omnium est potissimū ac factu facile, sed secundum, hoc est scilicet, genitos q̄ celerrimè interire. Constat igitur Silenū his uerbis indicasse, longè esse hominī melius mortem obire, quàm uitam agere. Infinita autem huiusmodi ad hoc caput spectantia addere quispiam posset, uerū prolixa minimè necesse est uti oratione. Itaq; haudquaquæ oportet, ut qui iuuenes decessere, eos luctu prosequamur, quod his quæ **D** in diuturna uita existimantur bona, priuati fuerint: hoc enim in obscuro latet, ut sæpenumero diximus, siue sint bonis, siue malis priuati. Multo enim plura sunt mala: & illa quidem ægrè, multisq; curis ac sollicitudinibus, mala uerò oppido quàm facile nobis comparamus. Rotunda enim hæc esse autumant, atq; orbiculata & contigua, multisq; de causis inuicem collata: bona uerò discissa ac disiecta, nec facile circa ipsos uitæ terminos coeuntia. Obliuiscuntur igitur similes sumus: Neque enim solū, ut inquit Euripides, pecunias minimè peculiares possidet mortales, uerū & cætera omnia. Quocirca in omnibus dicere oportet, Nos deorum res habentes, eas curamus: cum autem uelint, ipsas rursus auferent. Itaque minimè ægrè ferre decet, si quæ nobis ad breue tempus mutuò dederit, eadem exigant. Neque enim trapezita, quum ab ipsis, ut sæpe dicere consueuimus, depositum repetimus, redditionis causa indignantur, si quidē grati ac beneuoli fuerint. Aduersus enim eos qui nō facile reddunt, meritò quispiam diceret: Mandasti ne obliuioni, te propterea hæc accepisse, ut redderes? Hoc itaq; omnibus cōtigit mortalibus. Habemus enim uitam, uelut necessarium deorum depositum, & huius redditionis nullū est determinatum tempus, ut ne numularijs quidem depositi. Sed minimè constat, quando qui dedit, re petet. Qui igitur uel ipse moriturus, uel liberis defunctis supra modum indignatur ac con queritur, quomodo non manifestò oblitus est, & seipsum hominem esse, & liberos mortales genuisse? Neque enim est hominis mentem habentis ignorare, hominem animal esse mortale, proptereaq; genitū ut moriatur. Itaque si Niobe, secundū fabulas, hanc promptam habuisset opinionem, quod uita nō perpetuò uiuente, liberorū germinibus onusta dulcem cernens lucem morietur, non utique adeo moleste tulisset, ut calamitatis magnitudine uitam relinquere uoluerit, deosq; inuocare, ut ad sæuissimam ac grauissimam perniciem ipsa quoque raperetur. Duo sunt ex Delphicis literis maximè ad uitā necessaria: Cognosce teipsum: ac, Nihil nimis: ex ijs enim reliqua pendent omnia. Hæc autem sunt inuicem consona atque concinna, & utrunq; altero uidetur potentia ipsa significari. Nam & in eo quod est, Cognosce teipsum, comprehenditur, Nihil nimis: & in hoc, Cognosce teipsum. Quare & super his sic inquit Ion: Cognosce teipsum, hoc uerbum quidem haud magnum, re uerò quantum deorum solus nouit Iupiter. At Pindarus: Egregiè, inquit, sapientes, Nihil nimis, uerbu laudarunt. Hæc itaq; præcepta, ut Apollinis oracula quispiam cogitatione

Duo symbola
Delphica, ad ui-
tam maximè ne-
cessaria.

A cogitatione complectens, ad omnes uitæ perturbationes se facile accommodare ac concinnare poterit, easq; prudenter ferre, cum suam ipsius naturam respiciens, tum uel maximè, ne plus quàm conueniat in his quæ accidunt, aut ad iactantiam extollatur aut deprimatur, & ad miseriam planctusq; prosternatur, propter fortunæ aut animi imbecillitatē, & nobis ingenitum mortis timorem, eorum ignorantia causa, quæ in uita accidere consueuerūt, pro necessitatis, aut fati sorte. Bene autem Pythagorici exhortati sunt dicentes: Quot diuina sorte mortales habēt dolores, horum quancunq; fortitus fueris portionem, ipsam patere, neque indigneris. Et Tragicus Aeschylus: Virorum enim est uirtute præditorum ac sapientum, in aduersis rebus minimè irasci dijs. Et Euripides: Quicunque mortalium necessitati celsit, sapiens apud nos, & diuina nouit. Et in alio loco: Quicquid autē acciderit, quicunq; mortalium æquo animo fert, optimus ac modestissimus mihi esse uideatur. Multi uerò omnia criminantur, & quancunq; sibi præter spem contigerunt, ex fortuna & dæmonum uiolentiā fieri arbitrantur: quocirca in omnibus conqueruntur ingemiscetes, & suum ipsorum infortuniū accusantes. Aduersus quos dicere quispiam posset: Deus non tibi est nocumento, sed tu ipse tibi ipsi, & quæ ex imperitiā proficiscitur stultitia ac dementia. Et ob hanc deceptam falsamq; existimationem in omnibus mortem insimulant. Si quis enim peregrè profectus decesserit, ingemiscetes dicunt: Infelix, neque enim huic pater ac ueneranda mater oculos claudēt. Sin uerò in propria patria coram parentibus, lugent ut è manibus ereptum, & propterea dolorem ipsis relinquentem. Quod si mutus, nullaq; de re quicquam locutus obierit, flentes dicunt: Nullum mihi prudens dixisti uerbu, cuius perpetuò possem meminisse. Sin autem aliquid fuerit locutus, hoc continue in promptu habēt, utpote doloris incendium. Si citò obierit, conqueruntur, raptus est, dicitantes. Sin serò, accufant quod tabescens atq; afflictus decesserit. Omnis prætextus ad luctus ac dolores excitandos satis esse uideatur. Hæc autē mouerunt poëtæ, & horum maximè primus Homerus, dicens: Haud secus ac pater filij sui sponſi ossa comburēs luget, qui defunctus miseris dolore affecit parentes, infandūque genitoribus fletum ac luctum præbuit, cum maximè nondum constet, an merito lugeatur. Sed uide quod sequitur: Solus, unicus in multis opibus. Quis enim nouit, an deus patris more providens, generisq; humani curam suscipiēs, prospiciēs quæ uentura erant, acerbos & immaturos adhuc quosdam de uita abducatur? Vnde nihil euitabile putandum est eos pati. Nihil enim graue est mortalibus, quod sit necessarium, nec si quæ secundum præcedentem rationem ac consequentiam quandam contingunt. Et quia plurimi obitus alias maiores molestias ac difficultates praueniunt, & quia his ne nasci quidem conferebat, his uerò nasci pariter atque interire, alijs paululum progressis, nonnullis uigentibus, hi utique omnes obitus æquo sunt animo ferendi, cum fatum minimè declinari posse non ignoremus. Eruditorū autem est hominum præoccupare, eò quod breui tempore præoccuparunt nos, hi qui imaturi uita priuati uidentur. Etenim longissima uita breuis est, ac fermè punctus, si ad infinitum seculum comparetur: & quod eorum nonnulli qui diutius luxerunt, haud multo post quos luxerant affecuti sunt, cum nihil utilitatis sibi ex luctu uendicauerint, sed temerè potius seipsos molestijs affecerint. Breuissimo autē existente mansionis in uita tempore, nō squalidis mœroribus, neque infelicissimo luctu absumi atque affligi decet, nosmetipsos doloribus ac corporis uerberibus protrahentes, sed in melius atque humanius mutare nitentes, studentesq; eos conuenire, non qui adulatione quadā simul mœrentes luctus excitent, sed qui nobili ac graui consolatione dolores auferant, hoc Homericū audientes, atque in memoria habentes uerbu, quod Hector Andromachæ, cum ipsam consolari cuperet, sic dixit: Misera, ne mihi uehementer angas animū, neque enim quisquam me uir præter fatum ad inferos mittet. Fatum autem uirorum neminē, cum timidum, tum strenuum, effugere assero, ut primū in lucem æditus fuerit. Hoc autem fatum alibi poëta ait, Genito uenit stamē, cum ipsum peperit mater. Hæc si mente cōceperimus, futuri atque inani soluemur luctu, cum præsertim reliquum uitæ tempus breue omnino sit futurum. Studendum est igitur, ut hoc lætum, luctuosisq; mœroribus minimè perturbatum degamus, luctus insignia omittentes, corporisq; & eorum qui nobiscum uiuunt, salutis assiduam suscipientes curam. Pulchrum est præterea eorum meminisse sermonum, quibus, ut par erat, apud cognatos aut amicos pari calamitate affectos uſi quandoque fuimus, solantes ac suadentes, communes uitæ casus communiter ferre, & humanos humane: & non alijs quidē ad indolentiā posse auxiliari, nobis autem ipsis horum memoriam nulli esse utilitati, neq; medicis orationis remedijs animi sollicitudinē curare: quādoquidē

Nihil graue,
quod necessa-
rium.

Comnium potius quam indolentiae dilationem facere oportet. Atqui in quacunque re dilato-
rem cum detrimentis luctari aiunt, quod inter omnes uulgatum est uerbum. Multo autem, ut
puto, magis, si quis tristes animi affectus, & in futurum tempus occursum perniciosos pro-
traxerit. Respiciendum est etiam in eos, qui generoso atque elato animo filiorum obitus placi-
de sustinuerunt, Anaxagoram inquam Clazomenium, & Demosthenem Atheniensem, & Syra-
cusanum Dionem, & Antigonom regem, frequentesque alios cum ueteres, tum recentio-
res. Ex his enim Anaxagoram accepimus philosophantem, ut ait, atque inter amicos dissen-
tem, cum a nuncio quodam filij mortem audiisset, paululum se continuisse, hisque qui ad-
erant dixisse: Noueram me mortalem genuisse. Periclem uero, qui ob orationis ac pru-
dentiae eximiam uim Olympius quoque appellatus est, quum utrumque filium, Paralum
uidelicet ac Xantippum (ut Protagoras ait) uitam cum morte commutasse accepisset, ita &
ipsum fuisse locutum tradunt. Filij enim adolescentibus ac formosis octo dierum inter-
uallo uita defunctis, citra luctum sustinuit. Tranquillitate namque animi, ac serenitate per-
fusus erat, quae sibi per singulos dies ad felicitatem atque indolentiam, necnon & in multis
gloriam plurimum contulit. Nam unusquisque proprios forti animo luctus ipsum ferentem
intuens, magnanimum ac fortem esse existimabat, sed ipso praestantior, quum suam
ipsum in huiusmodi rebus consilij inopiam optime teneret. Hunc enim statim post utri-
usque filij obitus nuncium, nihil minus corona patrio more insignitum, candidaque ueste
indutum concionari intuebantur, consilia excogitantem bona, ipsosque Athenienses ad bel-
lum exhortantem. At Xenophontem Socraticum, quum sacra quondam faciens, a nuncijs
ex bello profectis, filium nomine Gryllum dimicantem uitam finisse audiisset, coronam si-
bi primum detraxisse accepimus: percontatum deinde quonam pacto perijisset, quum stre-
nuè dimicando, hostiumque quae plurimos occidendo retulissent, aliquantulum temporis
commoratum, dum cogitatione luctum cohiberet, coronam rursus imposuisse, inchoa-
tumque peregrisse sacrificium, ac nuncijs dixisse: Deos precatus sum ut mihi filius non mor-
talis ac longaeuus esset: neque enim constat, utrum tale quid conferat: sed qui & strenuus
esset, & patriam diligeret: quod utique factum est. Dionem uero Syracusanum cum amicis
D sedentem, magnaeque uocis tumultu circa aedes excitato, cum rei causam percortatus, filium
de recto delapsum mortem obiisse audiisset, nihil perturbatum ac percussum defuncti qui-
dem corpus ad legitimam sepulturam mulieribus ut traderent iussisse, ipsum uero quae consi-
derabat, & cum amicis deliberabat, minimè reliquisse. Hunc Demosthenes rhetor dicitur
aemulatus, quum unicam ac sibi charissimam filiam amisisset: de qua Aeschines accusare ipsum
ratus, haec inquit: Septimum autem diem defuncta sibi filia, priusquam lugeret, ac lege constituta
perageret, coronatus candidaque ueste indutus, bouem immolabat, legemque transgrediebatur,
cum unicam miser, & quae prima ipsum patrem salutauerat, perdidisset. Hic autem cum rhe-
torico more ipsum criminari proposuisset, haec percurrit, dum ignoraret ad Demosthenis
laudem pertinere, qui luctum abiecerit, patrieque charitatem communibus necessariorum affe-
ctibus praeferebam ostenderit. Antigonom praeterea regem fecunt, cum Alcionei filij
in acie obitum intellexisset, magno atque elato animo in eos qui sibi calamitatem nuncia-
uerant respexisse: cumque paululum se continuisset, ac subtristis fuisset, dixisse: O Alcioneu,
serius mortem cum uita commutasti, sic constanter in hostes irruens, & nec tu ipsius salutem,
nec mea plurimi faciens monita. Horum utique uiuorum animi elationem suspiciunt qui-
dem omnes atque admirantur, sed ob eam quae ab inscitia proficitur animi imbecillita-
tem, eos re ipsa imitari nequeunt. Quum autem multa existant eorum exempla ab histo-
ria tam Graeca, quam Romana nobis tradita, qui in necessariorum obitu egregie se atque ho-
nestè gesserunt, satis tamen erunt quae memorauimus, cum ad omnem acerbissimum ac tri-
stissimum deponendum luctum, tum ad eos qui in ipso sunt, nulla in re utiles atque inanes
sedandos dolores. Nam quod qui uirtutibus praestiterunt, ut dijs chari iuuenes decesserint,
& iam superiore exposui ratione, & nunc quam breuissimè fieri poterit, percurrere cona-
bor, hoc pulchre a Menandro dictum attestatus: *Quem diligunt dii, iuuenis moritur. Caeterum
tu fortassis, Apolloni amicissime, diceris, adolescentem Apollonium uehementer fuisse
Parcis obnoxium, teque uita defunctum ab illo in aetate integra constituto, sepulturae
mandari oportuisse: hoc enim esse secundum nostram uidelicet atque humanam naturam,
sed haud secundum uniuersi prouidentiam, mundi que constitutionem. Illi autem beato
diuturniore in hac uita tempore permanere haudquaquam licebat, quam quod ei tributum
fuerat: uerum cum hoc compositè ac constanter expleisset, ad fatum reuertì, ipso ad seipsum
uocante. At immaturè uitam finiuit. Ob hoc igitur felicior est, ac malorum expertus.*
enim,

A enim, ut Euripides ait, nomen habet, re ipsa labor. Hic autem in florentissima constitutus aeta-
te praecessit, integer, coelebs, circumspectus, & ab his quorum consuetudine utebatur inter
beatos adnumeratus, parentum ac familiarium studiosus, & philosophus, & ut omnia si-
mul complectar, humanus: ex amicis quidem seniores aequè ac patres ueneratione profe-
quens, coetaneos uero, & quibus familiarissimè utebatur, diligens: his praeterea a quibus
instituebatur honorificus, externis atque ciuibus mitissimus, necnon & omnibus placidus
atque amicus, cum ob indolis uenustatè, tum uel maximè ob affabilem humanitatè. At-
tamen ille quidem & turæ & suæ ipsius pietatis decentem consequutus laudem, in perpe-
tuum tempus perinde atque ex conuiuio ab hac mortali decessit uita, priusquam in aliquam
incideret debacchationem, quae longam assequitur senectam. Quod si ueterum poetarum
ac philosophorum, ut par est, uerus est sermo, esse uidelicet pijs manibus honorem aliquem,
ac praefensionem locumque illis destinatum, in quo uersentur, non est tibi desperandum, quin
beatus filius tuus inter eos recenseatur. Dicunt autem haec a suauissimo Pindaro de pijs
qui ad inferos sunt: Quibus utique dum nocturnum hic est tempus, solis iubar splendet,
rosariisque puniceis consita prata ipsorum sunt suburbium, thuriferis arboribus adumbra-
tum, aureisque fructibus onustum, atque equestribus gymnasijs hi, alij tessaris, nonnulli citha-
ris oblectantur. Apud ipsos autem omnis florum pullulat opulentia, optabiliumque odor per-
petuo per locum diffunditur, uarias imponentium longè splendenti igni primitias in deorum
aris. Et paululum progressus, in alio luctu de anima loquens, ait: Beata autem omnes Par-
ca labores soluens finit, & omnium quidem corpus longè potentem sequitur mortem, ui-
uens autem aeternitate deficit. Idolum enim solum est a dijs, dormit autem membris agen-
tibus. Verum dormientibus multis insomnijs, iucundorum adserpens, & difficultium indi-
cat iudicium. Caeterum diuinus Plato multa quidem in libro de anima, de ipsius immorta-
litate dixit, non pauca uero in Politia, Menoneque & Gorgia, sparsimque in alijs dialogis: sed
quae in dialogo de anima dicta sunt, cum priuatim commentus fuero, tibi, ut uoluisti, pra-
bebo. Quae uero in praesentia opportuna atque utilia Atheniensi socio ac discipulo Gorgiae
rhetoris dicta sunt, ita habent. Ait enim qui apud Platonem est Socrates: Audi iam ual-
B de bonam orationem, quam tu quidem, ut puto, fabulam existimabis, ego uero orationem:
uera namque tibi quae locutura sum enarrabo. Partiti fuerant imperium Iupiter, Neptunus
& Pluto, postquam id a patre acceperunt. Erat igitur haec de hominibus inter deos lex, &
regnante Saturno semper, & adhuc est, ut hominum quicumque iuste ac sanctè uitam egisset,
post mortem beatorum adiret insulas, ibique procul a malis in omni habitaret felicitate. Qui ue-
ro iniuste atque impie, iudicij ac supplicij carcerem, quem Tartarum appellant, peteret. Ho-
rum autem iudices sub Saturno, & nuper Ioue imperium obtinente, uiuentes erant uiuentium
tuum, ea die iudicantes quae erant morituri. Postea cause quodammodo non rectè iudicaban-
tur: itaque Pluto, & qui ex beatis insulis haec curabant, ad Iouem profecti dicebant, indi-
gnos ad se homines utrobique accedere. quibus Iupiter: Ego igitur, inquit, ne hoc fiat prohi-
bebo. Nunc enim cause iniuste iudicantur, nam uiuentes iudicantur. Multi igitur, inquit
ille, scelestas animas habentes, induti sunt corpore pulchro, genereque ac diuitijs, & quum
aderit iudicium, accedunt ad eos quamplurimi, quod iuste uixerint, testificaturi. Iudi-
ces igitur ab his perterrestunt, simul & ipsi induti iudicant, ut qui animam suam habeant,
oculis & auribus ac toto corpore coopertam. Haec itaque omnia ipsis obices sunt, sua sci-
licet ipsorum, & eorum qui iudicantur indumenta. Primum igitur, inquit, cauendum est,
ne ipsi prospiciant mortem, nunc enim praenorunt, sed Prometheo iam dictum est, ut hoc
prohibeat. Postea omnibus his denudati sunt iudicandi: defunctos enim opus est iu-
dicari, ipsumque iudicem esse nudum decet defunctum, anima uidelicet ipsa, animam ip-
sam, quum primum quis decesserit, contemplantem, omnibus cognatis destitutum, om-
nemque illud ornamentum in terra relinquentem, ut aequum sit iudicium. Ego igitur quum
haec priusquam uos cognouissem, filios meos iudices creauì, duos quidem ex Asia, Mi-
noem & Rhadamanthum, unum uero Aeacum ex Europa. Hi autem ut primum decesse-
rint, in prato ad trinum iudicabunt, ex quo uisum altera ad beatorum insulas, altera ad
Tartarum ducit. Et eos quidem qui ex Asia uenient, Rhadamanthus, qui uero ex Eu-
ropa, Aeacus iudicabit. Minoi autem hunc deferam magistratum, ut si quid alteri arca-
num ac dubium fuerit, discernat ac diiudicet, ut hominibus quam iustissimum sit itineris
iudicium. Haec sunt, o Callicles, quae quum audiuerim uera esse, haudquaquam diffido,
& ex his uerbis huiusmodi aliquid contingere colligo: mortem uidelicet nihil aliud esse,
quam duarum rerum, corporis & animi, inter se solutionem. Haec tibi cum collegissem,

*Campi Elysi
descriptio.*

C multaꝫ diligentia composuiffem, amiciffime Apolloni, confortatoriam cōposuimus orationem, ad præfentem deponendum dolorem, omniumꝫ acerbiffimū fedandum luctū, tibi maxime neceffarium. Complectitur præterea filij tui dijs chariffimi Apollonij meritam laudam, ob bonam memoriā, perennemꝫ in omne tempus gloriam consecratis optatiffimā. Bene itaq; feceris, fi orationi obfecutus, beatoꝫ filio tuo ufus, mutato confilio, ab ifta corporis atque animi inutili afflictione, à maceratione, ad tibi confuetam naturalemꝫ uiuendi rationem traduxeris. Nam ut nobifcum uiuens, haud libenter te ac matrem triftes fpectabar: fic ne nunc quidē dum inter deos agit, ipforūꝫ epulis accumbit, huiufmodi uestro uiuendi modo delectatur. Itaque cum probi ac generofi, liberorumꝫ amantiffimi utri grauitatem receperis, teipfum & adolefcentuli matrem, cognatosꝫ atque amicos ab iftiufmodi infelicitate ad tranquilliozem, filioꝫ tuo, ac nobis tui, ut par eft, ftudiofis, gratiffimum uitæ habitum traducas.

Plutarchi de exilio libellus.

ANGELO BARBATO INTERPRETE.

Fxfermonibus, ut ex amicis, optimus ille firmiffimusꝫ habetur, qui in calamitatibus præfens adefit, & indigentibus auxilium affert. Multos enim reperias, qui lapsis quidem amicis colloquantur, ne eos uerbis faltem deferant. Sed licuti urinandi imperiti, dum pereuntibus opitulari conantur unā complexi demerguntur: ita & hi fua quadā infcitia, tantū abeft ut profint, ut obfint uel plurimū. Amicorū enim & eorū qui fuppeticas ferunt oratio, confortatio, non rei affligentis defenfio effe debet: quando in rebus miferis nullis lachrymis, nullis eiulationibus, quali choris quibusdam tragicis fit opus, fed qui nos ingenuē admoneant, & liberē doceāt. Triftari nanꝫ nō modō in omni re inutile, uerū uaniffimū & ftultiffimū eft. Vbi uerō res ipfa ratione tractata atꝫ detecta, non prohibet quin tecū colloquaris, & dicas, Nihil graue nifi fimules pafus es: fit profectō ridiculū, nō corpus percontari quid patiat, nec animū, an hoc ipfo cafu deterior fiat, fed totius triftitię externis admonitoribus uti, qui unā nobifcum doleant, unā indignētur. Quare cum foli fumus, unusquifꝫ de infortunijs, quali oneribus quibusdam animū fuum diligentiffimē examinat & ponderat. Non enim ut corpus rei grauantis pondere premitur, fic femper & animus: qui contrā potius rebus ex feipfo onus imponit & grauat, quæ per fe alioqui tolerabilia erant. Durus quidem natura eft lapis, cryftallus item frigida, nec extrinsecus temerē uel ille duritiem, uel hæc concretionē habet: exilium uerō, ignominia, & honorum amiiffio, ut cōtrā coronæ, magiftratus, primiq; confefus, non fua natura, fed noftro ipforum iudicio affligendi uel delectandi modum habent: unusquifque enim hæc fibi leuia uel graua, tolerabilia uel dura toleratu efficit. Sed & huius contrarium audire licet à Polynice ad hanc quæftionem respondente:

Quid: patria carere, num grande eft malum?

Eft maximum, re maius ac uerbo malum.

Contrā uerō Alcmanis fententia, ut fcribit poeta quidam epigrammaticus, qui ait:

Sardiaci patres uestro fub culmine tecti,

Auratis Cellas uestibus aut Macelas,

Concaua difcinctus pulfarem tympana, qui nunc

Spartanis Alcman ciuibus annumeror,

Vatibus & Graijs: me dulcis mufa tyrannos

Dafyleon fupra fuffulit & Gygeon.

Sola etenim opinio rem eandem his quidem utilem, ceu approbatam monetam, his uerō inutilem & noxiam reddit. Sed efto graue fit exilium, ut multi afferunt & prædicant: nam & ex cibarijs multa amarulenta funt & acrida, fenfumꝫ mordentia: quibus tamen, fi mitium quid aut dulcium admifceas, omnem illam faporis infuauitatē tollas. Sunt præterea & colores, quorum moleftiam uifus ferre nequeat, fed eorum duritie, & ui quadam incurabili confundi & perfringi lumina contingat. Si igitur eius incommodi medicamen eft umbra admixtio, uel ad uiridia mitiaꝫ oculorum deflexio, cur non idem in aduerfis cafibus facere liceat, hisꝫ admifcere quæ nunc tibi utilia benignaꝫ non defunt, copiam rerum fcilicet, amicos, negociorum uacuitatem, & quod nihil eorum indigeas, quæ huma-

na

A nauita neceffario requirat? Non equidem multos inter Sardiānos effe puto, qui conditionem iftam tuam nō fibi uel in exilio effe malint, ficꝫ peregrē uitam agere æquiori animo ferant, quam cochlearum more teftis fuis femper inhaerentium, cæteris bonis priuati, ijs quæ domi funt citra moleftiam perfriui. Quare ut in comœdia amicū infelicem adhortatus quifpiam ut bono animo effet, malamꝫ fortunā ulciferetur, quomodo ulciferi poffet interrogatus, fapienter ulciscendam effe respondit: fic eam nos quoque fapientiaꝫ ftudio dignē, ut par eft, ulcifcamur. Qua enim ratione pluuiam nobis Boreā uel defendimus? nempe ignem, balnea, uestimenta quærimus, tectaꝫ fubimus: neꝫ enim dum imbre perfundimur, defidemus aut ploramus. Tibi quoꝫ igitur eam uitæ partē, quam frigus & rerum inopia tentarit, apud unum aliquem recreare & fouere licet, neque alijs adiumentis indigeas, fi ijs quæ adfunt, ut ratio ipfa dicat uti uelis. Medicorū quidem cucurbitulæ exhaufto uitiofo fanguine, ita reliquum alleuant & conferuant. At mœrori & triftitiaꝫ dediti femper ac queruli, quæ apud fe pefiffima funt fine ulla intermiffione colligēdo & reputando, doloremꝫ inferentibus fe fe ipfos atterendo, etiam quæ bona funt & utilia, mala efficiunt, & omni cafu utilitate, eoꝫ id potiffimū tēpore, cum auxilio opus erat. Illa enim duo fatorum dolia, quorum alterum bonis, alterum malis plenum fcribit Homerus in cœlo effe, non Iupiter fedens difpensat, ut his mitia & bono aliquo permixta, his uerō mera malorum aduerfa funt exhauriunt & infundunt, & potabiliorē iucundiorēꝫ fibi uitam efficiunt: contrā uerō multis mortalibus ueluti colis quibusdam, quæ deterrima funt melioribus fubeffluentibus relinquuntur & permanēt. Si ergo in quippiam inciderimus quod reuera malum fit, hilaritatis aliquid & lætitiæ fuperinduci debet, & peculiari aliquo bono, ex ijs quæ expertis iam rebus reliqua funt, quod alienum & aduerfum fit leniendum eft. Cum uerō fuapte natura res ipfa nihil mali habet, fed id quod affligit ex inani quadā opinione confiftit, tunc ut laruas formidantibus pueris in manibus tradimus & inuertimus, quō re pefpecta uanos terrores contemnere affuefcant: ita nos quoque quod fragile & uanum, ac tragicis fabulis eft perfimile, diligentiffima cōfideratione quali manibus pertractantes, detegere oportet. Cuiufmodi præfens hæc tibi conditio eft de ea quam patriam opinaris, cum natura nobis patriam nullam dederit, fic nec domum, nec agrum, nec fabrilem, uel medicorū officinam, ut Arifton inquit, fed hæc, & cætera id genus prout quifꝫ incolit, illisꝫ utitur, fubinde illius fiunt, uel nominantur potius & dicuntur. Homo enim, ut Plato ait, planta eft quædam non terræ infixæ, nec immobilis, fed & cœleftis, & ad cœlum ipfum inuerfa, cuius corpus ex capite, uelut è fua quadā radice illud fiftente & firmante, erectum manet. Hinc Hercules:

Argius an Thebanus, haud unam curo

Iactare, Græcia omnis eft mi patria.

Longē tamen rectius Socrates, qui fe non Athenienfem nec græcum, fed ciuem mundanum effe dixit, ut fi quis, puta uel Rhodius, uel Corinthius dici uelit. Neque enim Sunio uel Tænaro, aut Ceraunijs feipfum inclufit.

Vides ut hunc immenfus æther arduus

Coërcet uinis undiq; orbem mollibus?

Hi patriæ noftræ termini funt, in quibus nec exul, nechofpes, nec peregrinus ullus eft, ubi idem ignis, aër & aqua, ijdem principes, rectores & præfides, fol, luna & lucifer, eadem quoꝫ leges omnibus uno ordine, ab uno eodemꝫ principe lata, eadem follicitia & æquinoctia, Pleiades, Arcturus, tempora fementis & plantarum omnium: unus autem rex & princeps Deus eft, principiu, medium, ac finem uniuerfi tenens, qui uia recta peragit, & fecundum naturam cuncta circuit, quem iuftitia fequitur, omnium ultrix qui diuinam legem deferuerint, qua in omnes homines tanꝫ ciues cuncti natura ipfa dicente utimur. Quod autem Sardis non habites nihil refert: nec enim Athenienfes omnes Colytum, nec Craneum Corinthij, nec Lacones habitant Pytanen. Nunquid ergo ij Athenienfium peregrini externiꝫ funt, qui ex Melite in Diomida cōmigrarunt, unde & Maium mentem Metagetnionem appellant, & feftum quoddam cognomine tranfmigrationis illius Metagetnia, hoc eft, tranfuiualia celebrant, quod nō inuiti, fed facili hilariq; animo uicinia apud alios exciperent? Minimē id quidem dixeris. Quanam igitur terræ pars, fiue tantum habitabilem, fiue uniuerfam cōtempleris, alia procul ab alia effe potest, quam matematici puncti rationem dimenfionem carentis, fi ad cœlum respicias, habere euidentiffimē oftendunt? At nos quali fimonice uel apes, fi ex una cauerna aut alueari exciderimus, ho-

Q

Duo fatorū dolia, iuxta Homerum.

C spites externiq; nobis esse uideamur. Quod idcirco fit, quia omnia propria & familiaria, ut certe sunt, facere ignoremus. At qui stultitiam eius iridemus, qui lunam Athenis meliorem nitidiorēq; esse dicat, quam quae Corinthi: & tamen in idem quodāmodo uitium mentis incidimus, cum peregrē profecti, terram, mare, aërem, cœlum, ut diuersa aliaq; à consuetis esse cōtendimus. Liberi quidē & soluti à natura in lucem prodeūtes emittimur, ipsimet autem nos ipsos colligamus, locorumq; coarctamus angustijs, ac tectis includimur, & in parua tenuiaq; compellimus. Præterea uerò Persarum reges iridemus, quod (si modo id uerē dicitur) Coaspæ unius aquam bibant, cæterasq; mundi partes sibi reddant aquarum inopes: cum ipsi quoq; aliò transmigrantes, Cephisum uel Eurotam appetamus, aut Taygeti Parnasiq; desiderio teneamur. Ita nobis terrarū orbem non modò aquarum inopem, sed & ciuitatib. & tectis cassum uanissima opinione reddimus. At Aegyptij, regis iracundia & asperitate in Aethiopiā cōmigrantes, rogantibus amicis, ne liberos aut uxores deserant, impudentius ostensis uirilibus, nec uxores nec liberos, quoad ea secum habeant, defuturos respondent. Quanc; decentius simul & grauius dici potest, ubi modica, qualia uita nostra postulat, habere contigerit, ibi nemo nec ciuitatibus, nec domesticis laribus carere, nec externus ullo pacto esse poterit, dum ijs mentem quasi ancoram adhibeat, qua regatur & firmetur, omniq; portu quocunq; applicuerit uti queat. Amissa enim diuitiæ, breui facileq; reparari nequeunt: patria uerò qualibet est, si uti scias, radicesq; habeas, quæ ubiq; coalescere & uiuere ualeant, quales nec Themistocli, nec Demetrio Phalereo defuere. Qui cum post exilium Alexandria inter amicos Ptolemæi principatū teneret, non modò in omni rerū copia uixit, sed & Atheniensib. dona misit amplissima. Themistocle uerò regia liberalitate more principis uiscitantem, uxori liberisq; suis sapius dixisse ferūt: Perieramus omnino, nisi perissemus. Sicut & Diogenes, canis cognomine, nunciandi, Te Sinopenfes è ponto exulem declararūt: Ego, inquit, illos hoc damno supplicio, ut in Ponto extremisq; Euxini litoribus perpetuò maneāt & recludant. Stratonicus autem non in facetus, hospite percōtatus in Seriphō, cui crimini apud ipsos exiliū indiceret: audiens homines nequā illic exilio multari, Cur nō tu quoq;, inquit, nefarij aliquid patraſti, quod ex istis locorū angustijs emigrare, ubi Comicus ait carycas fundis uindemiari, omniaq; haberi quibus in insula sit opus? Nam si uana falsaq; opinione remota, ueritatem ipsam consideres, qui unam duntaxat ciuitatē habet, hospite alienumq; cæteris omnibus inuenias. Quod si tibi turpe iniuūm q; uidetur, quempiā patriam suam relicta alienam incolere, in eaq; uitam degere, Spartā fortitus es, hanc ornes, licet uilis sit cœliq; morboſi, licet seditionibus & rerum domesticarū turbulentia laboret. Cui propriam fortuna abstulit, ubicunq; sibi placeat, certē habitare permittit. Pulchrumq; illud Pythagoreorū præceptum: Vitam optimam elige, hanc tibi non insuauem consuetudo efficiet. Ad hanc quoq; rem sapientissimè simul & prudentissimè dici potest: Optimam iucundissimamq; patriam elige, hanc tibi tempus patriam efficiet, & patriam quidē eam, quæ te non distrahat, neq; perturbet, aut huiusmodi res imperet, ut, pecunias confer, legatus Romam pete, ducem suscipe, aut tuis sumptibus publici muneris ministerium exhibe. Quæ si quis mentis compos, nec omnino stupidus memoria teneat, exul uel Gyrum, uel salebrosam steremq;, nec plantis idoneam Cinarum, nullo mœrore, nulloq; eiulatu optet habitare, nec earum uerba mulierum usurpet, quæ apud Simonidem conqueruntur:

Purpureum tumidis mare me circumfremit undis.

sed illud Philippi potius mēte habeat, qui cum in palastra lapsus surrexisset, corporisq; uidisset uestigium, conuersus: Hercules, inquit, ut partis minimæ telluris natura participes, orbem appetimus uniuersum. Naxum te aliquando uidisse puto: sin minus, Thuriam saltem, quæ non hinc procul abest, quarum hæc quidem Orionis domicilium fuit, illa uerò cepit Ephialtem ac Otum. Alcmaeon iuxta limosum Acheloi aggerem inhabitauit, quod Eumenides, ut aiunt poetæ, effugeret: ego uerò potius, ut ciuiles magistratus, seditiones, & furiales calumnias declinaret, locum uel angustissimum delegisse puto, ubi citra molestiam quietē uitam degeret. Tiberius autem Cæsar in Capreis septennium ad obitum usq; uixit, & illud imperiale totius orbis facellum, quasi in cor aliquod coarctatū, tandiu aliò nusquam migravit: cui tamen imperij sollicitudines quæ afferebant undiq; & affluebant, nec synceram, nec fluctuatione carentem, insularē quietem præbuerunt. At cui licet in paruulam aliquam egresso insulam magnis calamitatibus liberari, is profectò miser est, nisi seipsum alloquens uersus illos Pindarios sapius quasi ad remediū canat:

Tenrem cupressum dilige,

Cretamq;

A Cretamq; sylvæ prodigam missam face. Mihi parum quidem terræ datum est, unde & sine arboribus: at ne luctus fortitus sum, nec seditiones, nec imperia principū, nec ministeria in ciuilibus negocijs, nec publici muneris impensas indeprecabiles. Quod alicubi non imperitè dicere uidetur Callimachus: Ne metire schoeno Persico sapientiam: cur enim schoenis uel parafangis dimensa felicitate, lugendo ut infelices nos cruciare debemus, quod ducentorum stadiorum insulam, at non quatuor dierum ambitu effusam, quanta est Sicilia, habitemus? Nam quid locorum amplitudo ad uitę tranquillitatē afferre potest? Nonne Tantalū in Tragœdia dicere audis?

Bis sex dierum quā uia est,

Berecynthios agros sero.

Qui paulò post inquit:

Cœleste numen animus olim permeans,

Nunc serpit imus, hisce dictis me alloquens:

Condisce modico humana amore prosequi.

Naulithous autem spacioſa Hyperia regione relicta, eò quod uicini Cyclopes essent, in insulam transgressus procul ab alijs uiris, habitansq; impermixtus hominibus, seorsum in undoso undiq; mari, suauissimā ciuibus suis uitam parauit. Cycladas quoque prius Minois filios, deinde Codri Neleiq; habitasse ferunt, in quibus nunc amentes exules se poenas dare putant. Quamuis quæ exularis insula, agro Scilluntio non amplior: ubi tamen post expeditionem Xenophon nitidam senectutem egit. Academia uerò ter mille drachmis emptus agellus, Platonis, Xenocratis atq; Polemonis domicilium fuit, ubi ociarentur, & totam uitam ducenter, uno excepto die, quo Xenocrates singulis annis Bacchanalium nouis Tragœdijs, ut aiunt, ornandi festi causa in urbem descenderet. Et Aristoteli Theocritus Chius obicit sapius, quod apud Philippum Alexandrumq; degeret, ac Borbori fluentia Academia præferret. Fluuius hic est Pellam ambiens, Borborus à Macedonibus dictus. Insulas autem quasi dedita opera nobis commendat, & diuinis prosequitur laudibus Homerus, sic inquitens:

Appulit ad Lemnum diuini & tecta Thoantis,

B Et quæcunq; deum Lesbos domus alma recurrit.

Hinc altam Scyrum cepit, patriamq; Enyei:

Dulichium hi patriam referunt, sed Echinas illi,

Quæ sacra longinqua tenent maria, Elida contra.

Ex illustribus præterea uiris dijs charissimum Aeolum, sapientissimum Vlyſsem, fortissimum Aiacem, hospitalissimū Alcinoū in insulas incoluisse dicunt. Zeno autem cum eam, quæ sibi adhuc relicta esset, nauē cum oneribus mari demersam accepisset: Bene, inquit, agis, o fortuna, quæ nos ad pallium uitamq; philosophicā compellis. Quare nihil esse cenſeo, cur uir nec stupidus, nec populari aura prorsus insaniens, in insulam aliquā coarctus, fortunam accuset, sed laudet potius, quod anxietatē mentis, & tædium peregrinationis, errores, pericula maris, foriq; tumultus à se remouerit, uitamq; stabilem & ocij plenam, quæq; distrahi nequeat, ac uerē propriā sibi dederit, puncto & interuallo eorum quæ usus postulat necessitate circumscripta. Quæ enim insula tectis, quæ ambulacris, balnesq; caret: quæ pisces, lepores non habet, si quis uenatu animiq; relaxationi indulgeat? Adde, quod maximum, tibi sapiſsimè licere quietis esse compoti, quam sitiunt alij, quos dum ludunt alea, dum latent domi, curiosus uel calumniator aliquis perſcrutatur inſequens, eq; suburbij hortisq; amœnissimis ad forum aulamq; inuitos trahit. At insulam adnauigat nemo qui te perturbat, aliquid petens, mutuo accipiens, adhortans spondere, aut unā magistratum ambire, nisi è necessarijs & domesticis qui sit optimus, tui desiderio compulsus: cætera uita quasi sacra, nulli prædæ obnoxia permittitur, si quis ociari & uelit & sciat. Qui uero eos in beatorum numero cenſet qui circumuagant, plurimumq; temporis in portorijſ ganeisq; perdunt, perinde mihi facere uidetur ac ille, qui errantia sydera fixis & immotis feliciora esse putet: quamuis unūquodq; errantium syderum in una eademq; sphaera quasi in insula quadā circunferat, & ordinem suum teneat. Sol enim limites præscriptos non transcendet, ut inquit Heraclitus. Sin minus, furijſ iustitiæ adiutricibus supplicium pendet. Ceterum hæc, hisq; similia, illis dici & cani debet, quos in insula aliqua relegatos, Inuitos cohibet ponto circumflua tellus.

Tibi uerò amice, cui nullus certus definitur locus, sed qui uno tandē excluderis, omnium urbium copiam facit unius ueratio. Nam quod non imperes, nec consulas, nullisq; præſi-

Q 2

Tiberij regia
in Capreis.

Cciare ludis, tu illud ex aduerso statue, ne seditionibus quidem uxor, nihil publice con-
fero, nec praesidis ianuis inhareo, nec quis prouinciam meam fortitus sit curo, an iracun-
dus aut toleratu difficilis. Verum ut Archilochus, Thasi fertiles agros, uineasq; contem-
nens, ob alia eius insula aspera & inaequalia loca, totam insulam damnat atq; accusat, eam
quali asini dorsum materia agrestis plenam esse affirmans: ita & nos, dum ad illam modò
exilij partem intendimus quae gloria caret, negotiorum uacuitatem, otium & libertatem
contemnimus. Quamquam Persarum reges idcirco bearint, quòd in Babylone hyemem, in
Media aetatem, in Suis uer iucundissimū agerent. Est igitur ei qui è solo patrio migrarit,
Cereris mysterijs Eleusi immorari, Bacchanalibus Argis solennia celebrare, Pythicis lu-
dis Delphos, Isthmij Corinthum transmeare, si spectaculorum studio teneatur. Sin mi-
nus, ociari, deambulare, qui piam legere, aut imperturbatum somnum carpere. Addas &
illud Diogenis: Prandet Aristoteles cum uidetur Philippo, Diogenes quandocumq; Dio-
geni, neq; ullo ab negotio, ullo à principe uel duce consueta sumendi cibi hora distrahi-
tur. Quocirca è sapientissimis & prudentissimis uiris, paucissimos in sua ipsorum patria
funeratos inuenias. Nullo enim cogente sublata ancora aliò transgressi, uitae stationem
mutarunt, alij quidem Athenas, alij uerò Athenis relicti, in aliam orbis terrarum partem
migrantes. Quis unquam patriae suae tale praconium protulit, quale Euripides, ita inueniens:

Aliunde populus noster haud huc appulit.

Hæc terra nos genuit: alij sedenim ciues

Sunt comparandi cubicis iactatibus

Hincinde ducti, nec stabiliter conliti.

Iactare si quid autem oportet foeminae,

Nos temperati spiritum caeli trahimus,

Vbi nec aestus, nec rigor hyemis ingruit,

Tum graeca quæ fert regio, quæ fert & Asia,

Vt dulce nectar hic habentes carpimus.

D Qui licet patriae tantas protulerit laudes, in Macedonia tamen totam apud Archelaum
uitam egit. Audisti, puto, & hoc epigramma:

Atticus Euphorione fatus, sub mole sepulchri est

Aeschylus hac, iuxta pinguiam culta Gelæ.

Etenim hic quoq; in Siciliam soluit, & eo prior Simonides. Nam illam hanc Herodoti Ha-
licarnassæ inscriptione, multi Herodoti Thurijs transcribere, quòd Thurijs comigras-
set, & in eorum coloniam adscriptus esset. Musarum autem spiritus ille facer & diuinus
Troiani belli scriptor Homerus, an non idcirco multis ciuitatibus cotrouersia fuit, cuius
earum ciuis habendus esset, quoniam nullam solam laudarit? Hospitalis uerò Iouis cul-
tus, magnus multusq; est. Quòd si quis dicathos omnes gloriae honorisq; captatores fuis-
se, ad philosophos ueniat, & sapientiae scholas gymnasiaq; cõsideret, Lycium, inquam, Aca-
demiam, Porticum, Palladium & Odeum. Si Peripateticos enim amplexaris & obstupe-
fcis, è Stagiris Aristoteles, Theophrastus ex Epheso, Straton è Lampraco, è Troade Gly-
con, Ariston è Ceo, è Phaselis Critolaus. Sin uerò Stoicos respicias, Zeno Citæus, Clea-
thes Lysius, Solensis Chrysippus, Antipater Tarsensis, Diogenes Babylonius. Athe-
nienlis uerò Archidemus ad Parthos usq; profectus, Stoicæ sectæ successores Babylone
reliquit. Quos si quæras, quisnam insectatus exulare coegerit, inuenias neminem: sed ip-
si sponte quietem secuti, cuius participare nequeunt qui domi nominis aliquid uel pote-
testatis obtinent. Itaq; cum cætera suis nos doceant libris, hæc profectò re ipsa etiam do-
cent. Et nunc quoq; optimus quisq; & probatissimus peregrè uiuit, non pulsus, sed spon-
te aliò transgressus: nec fugatus, sed fugiens ipse molestias, occupationes, negocia, quæ
patria afferre solet. Olimq; antiquis illis, ut uidere est, lucubrationes, quæ pulcherrimæ ex-
tant, maximèq; approbantur, adiuuante exilio à Musis peractæ absolutæq; sunt. Thucy-
dides enim bellum ab Atheniensibus Pelponnesijsq; gestū, in Thracia iuxta sylvam Sca-
pten nomine conscripsit: in Elia Scyllunte Xenophon, in Epiro Philippus, Timæus Tau-
romenites Athenis, Megaris Atheniensis Androtion, in Peloponneso poëta Bacchylides.
Qui omnes, & alij plures patria exules nō animum despondentes seipsos abiecerunt,
sed animi sui excellentia acuminèq; usi, exilium à fortuna quoddam uaticum accepere.

Exilium non
carere gloria.

Quo factum est, ut uel mortui uiuant & celebrentur ubiq; cum contra nullum eorum no-
men super sit, quorum factionibus eiectionis sunt. Quare ridiculus sit profectò, si quis exilium
gloria carere arbitret. Nunquid enim nominis nullius Diogenes? Quem cum uidisset
Alexander

A Alexander in sole seseitantē, stetit: & an realiqua indigeret percontatus, accepit nihil a-
liud uelle, quam ut paulisper obumbrare solē desineret. Cuius animi elatione stupefactus,
ad amicos cõuersus dixit: Si Alexander non essem, Diogenes utiq; essem. An uerò inglo-
rius & Camilus, qui Roma pulsus, Romæ secundus conditor celebratur? Nec Themisto-
cles quidem exul gloriam quam inter Græcos habuit perdidit, sed apud barbaros etiam
auxit. Nemoq; est adeò honoris contemptor, adeò degener, qui Leocrates Themistoclis
accusator, quam exul Themistocles, uel Clodius Ciceronis eiection, quam eiection Cice-
ro, aut Aristophon delator, quam Timotheus, patriam relinquere coactus esse malit. Cæ-
terum quoniã mouentur multi uerbis Euripidis, qui exilij uehemens accusator apparet,
uideamus quid singillatim roget, quid uerè respondeat:

Quid? patria carere, num grande est malum?

Est maximum, re maius ac uerbo malum.

Quodnam est genus, quod exules premit, mali?

Id maximum, quòd eis loqui non licet.

Seruile prorsum est, non loqui quod sentias.

Potentiorum perferenda inscitia est.

Primum hæc nec rectè, nec uerè cenfer: non enim seruile id tacere quod sentias, sed pruden-
tissimi uiri, cum tempus & res taciturnitatē silentiumq; requirit. Quod idem alibi rectius:

Tacere nunc oportet, nunc praestat loqui.

Nam dominorū imperitiam stultitiamq;, non minus in patria, quam in exilio patiare ne-
cesse est: & magis etiam domi quam peregrè iniuste potentium calumniam uimq; time-
mus. Illud uerò maximum, & in primis absurdum, dicendi libertatē exilibus auferri. Ad-
miracione profectò dignum, Theodorū libertate dicendi caruisse, qui dicente ei rege Ly-
simacho, Te patria quoniam his moribus esses eiecit: Certè, inquit, quòd me perinde ac
Semele Bacchum ferre non posset: nec exterritus est, licet illi in ferrea cauea Telesphorū
ostenderet, cui oculos effoderat, nares amputarat, aures & linguā absciderat, illudq; ad-
deret. His afficio supplicij, qui de me male merentur. Quid autem Diogenes, nunquid
dicendi libertatē non habuit? qui castra Philippi ingressus, quo tempore hostis Græciam
B inuadebat, cum quasi speculator ad eum duceretur: Nempe, dixit, tuae auaritiæ & demen-
tiæ speculator ueni, qui breui temporis spacio de principatu simul & uita ueluti ad aleam
periclitaturus accedas. Quid Carthaginensis Annibal? nonne Antiocho, quamquā exul,
liberè respondit? qui cum inuitante occasione hostes aggredi iuberet, quòd fieri sacerdos
uissera prohibere diceret, regem ijs uerbis increpuit: Tu facis quod uictima, nō quod uir
prudētissimus dicat. Quinetiam geometrae & linearum periti, quo minus de disciplinis,
& his quæ norunt liberè loquantur, non prohibentur exilio, nedum probi boniq; prohi-
beantur. Sed ubiq; degener animus uocem impedit, linguam retorquet & angit, ac silere
facit. Nam illa quæ sequuntur eiusdem Euripidis,

Alunt bonæ spes exules, ut dicitur:

Oculis bonis uident, morantur attamen.

stultitiæ crimen sunt potius, quam exilij. Non enim qui didicerunt & sciunt presentibus
uti, sed qui assidue ex futuris dependent, & semper quæ desunt appetunt, spe quasi rate
quadam iactantur, quamuis suæ urbis pomœrium nunquam excefferint.

Patrij ne tibi non profuerunt hospites?

Bene rem gerito, nam male gerentem omnes deserunt.

Non te generis euexit ad summum decus?

Malum carere est, nam genus me non aluit.

Verba hæc ingrata Polynicis accusantis exilium, utpote quòd & consanguineis sit con-
temptui, & amicis careat, qui ex natalium splendore, quamuis exul, regis nuptijs dignus
habitus est, tantisq; uiribus & amicorum auxiliaribus copijs suffultus, expeditionem fe-
cit, quantis paulò post ipse fateatur:

Viri ex Mycenis, atq; ab urbibus Danaum

Adsunt mihi, tristem opem, at opportunam ut ferant.

Ne dissimilia matris uerba:

Tu nuptiales ego faces non protuli,

Nec affuit Hymen, nec te Ismenus lauit.

quam latari & bono animo esse oportebat, cum filium habitare in tantis regijs audiret: ip-
sa uero dolens inaccensas faces, nec Ismenum balnea praestitisse lugens, quasi qui Argis

C ducunt uxorem, aqua & igne careant, stupiditatis & stultitiæ uitia apponit exilio. At dicas, res est exul ignominiosa. Ignominiosa quidem amentibus, qui & pauperesse, & caluum, & pusillum, & hospitem, inquilinumq; uituperiū esse putant. Ceterum qui his non consentiunt, neq; subscribunt, bonos quamuis pauperes, hospites, exulesq; sint, admirantur. Nonne ut Parthenonē & Eleusinium, sic Thefei templum omnes uenerari uiderunt? At qui Athenis exulauit Thefeus, in quas eius opera se homines habitatum receperant: eamq; ciuitatem amisit, quam non aliunde habuit, sed ipse condidit. Eleusini quid pulchri relinquunt, si nos Eur. sapi pudeat, qui ex Thracia transgressus, & tunc Græcos inuasiuit, & nunc inuasiuit? Quid Codrus? quibus maioribus ortus? Nonne ex Melantho Messana exule Athenarum sceptrū tenuit? Nam quis non Antisthenem laudet? qui dicenti, Phrygia mater tua est: Et deorum quoq; mater, inquit. Cur non tu quoq; tibi obijicienti exilium, respondes: Herculis quoq; uictoris pater exul erat, & Liberi patris item auus, quum ut inuestigaret Europam missus, neque ipse redijt?

Phœnicia ortus, exulem gignit prolem
Thebis fatum, Bacchas cientes Liberum,
Gaudentem furiosis colī honoribus.

De his enim quæ Aeschylus inuens, & subostendens inquit,

Castumq; Apollinis exulem cœlo deum, Linguis fauendum,
ut ait Herodotus. Empedocles autē in suæ philosophiæ initio præfatus,

Virget enim uetus ac stabilis sententia diuū,
Quem scelerum metus ater agit, trepidumq; fatigat,
Dæmones hunc longæ fortiti tempora uitæ,
Pellitis à superūm facie per secula multa,
Quos ego nunc inter, diuis procul exul aberro.

non seipsum modò, uerum & seipso nos quoq; omnes hinc inquilinos, externos, exulesq; esse ostendit. Non enim sanguis, ait, & temperatus spiritus, nobis animæ substantiam & principium præbuit, sed ex his terrenum & mortale corpus fictum & compactum est. **D** Animi uerò huc ortu suo aliunde profecti, peregrinationem quidem nomine mitissimo cōminuit blandiendo. Quod uerissimum autem, uagatur exul, diuinis legibus et decretis agitur, & sic quasi in insula multo maris æstu circūflua, ut Plato inquit, more ostrei corpori annexus, quòd non recordetur, nec recolat,

E quantis opibus, quali & translatus honore,
Corporeis animus uinclis religatus inhaeret.

Non Sardibus cum Athenis, nec Corintho cum Lemno Scyroq; sed ipso cœlo, lunaq; cum terra ac terrestri fragiliq; uita permutatis grauissimè fert, & quasi peregrinus & hospes, modo degeneris plantæ immarcescit, quòd hic ex loco in locum minimi interualli tranlerit. Quanc; plantæ quidem regio alijs alia comodior est, ubi melius alatur & germinat. Homini autem felicitatem locus nullus, sicut nec uirtutem, nec animi prudentiā auferit. In custodia enim positus Anaxagoras quadraturā circuli scripsit: philosophabaturq; Socrates uenenum hauriēs, utq; familiares philosophiæ incumberēt adhortabatur, interim illis beatus apparens, Tantalum uerò & Phaethonta, quum in cœlum ascendissent, poetæ aiunt sua stultitia in magnas calamitates incidisse.

Plutarchi de tranquillitate & securitate animi libellus.

GVLIELMO BVDAEO INTERPRETE.

PLVTARCHVS PACTIO S.

ERIVS tuam epistolam accepi, in qua me hortabaris, ut quippia ad te & de animi tranquillitate scriberē, & de his quæ in Timæo accuratiores indigere tibi enarratione uidentur. Equidem cum Eroti amico nostro nauigandū actutum Romā esset, literis raptim à Fundano optimo uiro acceptis, nec ideo spacium haberem meo modo incumbendū ad ea quæ optabas, nec cursus sustinerē uacuis omnino manib. hominē à nobis amissum esse uideri, delecta quædā de tranquillitate animi ex cōmentarijs

Amentarijs confectis olim nobis decerpimus. Nec uerò, ut opinor, in huiusmodi cōmentatione dicendi lautitias, exquisitumq; anxie sermonis lepōrem cōsecraris, tantumq; rationem habes doctrinæ cuiusdam ad instituentā uitam adminiculatricis. Atq; bene quidem actū esse puto, quòd quū necessitudinū tibi iura, eaq; nō uulgaria, cum principib. intercedant, forentiq; gloria nemini cedas in iudicijs agentū, non ideo, ut tragicus ille Merops, ad suspicientis beantisq; te coronæ plausum futiliter obstupescis. Sæpe quoque te audire meministi, nec articulariū morbum calceo quamuis precioso leuari, nec anulo reduuiam, ut nec capitis dolorem sedari diademate. Quis enim tandem pecuniarum usus ad uitandam animi ægritudinem, aut ad uitam placidè ac securè transigendā: quis aut gloriæ, aut inter aulicos eminentiæ, nisi quibus hæc habere contigit, ipsi scitē ijs quæ habuerint, uti norint: rursusq; quū caruerint, eorum desiderii ferre. Hoc autem quid est aliud, quam ratio assueta & præmeditata, patibilem animæ partem, rationisq; expertem, erumpentem identidē reprehendere confestim, nec ultra expatiari, & ab instantibus affectibus trāsuerfam ferri sinere? Proinde quemadmodū Xenophon iubebat secundis maximè rebus homines deorum meminisse, eosq; tum enixius uenerari, uidelicet ut cum res tulisset, maiore eos fiducia quicquid ipsis opus esset, poscerent cōciliatos iam & propitios: haud aliter cōmentationes eas quæ sedandis perturbationib. appositissimæ sunt, præsumptas receditasq; esse oportet, duntaxat apud mentis compotes, ut multò antè preparatæ longè sint utilissimæ. Vt enim truculenti canes, & ad omnem uociferationē consternabiles, ab una tamen uoce solita & nota sibi demulcentur: sic animæ efferatos affectus non parui est negocij componere ac permulcere, nisi cōmentationes solitæ ac familiares præto sint & ad manum, quæ turbulentos eos & percitos, protinus consopiant. Ceterum qui ita censent ad uitam per tranquillitatē agendam, non multa agere oportere, nec priuatim, nec publice, hi primò magno nobis parabilem animi tranquillitatē faciunt, utpote inertiā segnitiaq; uenalem, & tanquam ægrotum, sic unum quenq; hortantur uersu illo tragico:

Manemisse tuis in lectis immotus.

Siquidem quū noxium est stupiditatis medicamentū corpori sepulta illa segnities, tum nihilò melior animæ medicus est ægritudinis & turbulentia, torpor & mollitia, fœcidiq; amicorum, necessariorū, patriæq; desertrix. Deinde etiam falsum est, homines minime actiuos tranquillè uitam ducere, alioqui tranquilliorē mulierū uitam, q; uirorum esse oportuerit, nempe quæ domi plerumq; excubare selesitantes soleant, sellularijs in officijs occupatæ. Nunc uerò cum Aquilo ad tenellas uirgines perumpere non possit, ut Hesiodus inquit, animi tamen ægritudines, perturbationes, malæ mentis habitudines ex zelytypia, superstitione, ambitioneq; & inani gloria, quarum rerum numerum nemo inire potest, gynæceum etiam irrepunt. Laertes uerò annis uiginti in agro secum, ut dicitur, uiuens unica tantū cum anu, inter cibos ei potusq; ancillante, patriam & domū, atque adeo regiam fugitabat, & nihilo secius tamen mœrorem uultuosamq; desidiam contubernales habebat. Quid, quòd hoc ipsum nihil agere, nonnullos sæpe ab recta animi constitutione deturbauit: ut ecce apud Homerum:

Asidet hic pedibus pernix Ioue natus Achilles
Nauibus, indulgens iræ, fugitansq; tenaci
Proposito pugnam, procerum populiq; coronæ
Concilia auersans, hominum illustrantia nomen:
Corde liquefcit iners, rursusq; subinde requirit
Prælia, seq; ciet faui in certamina Martis.

Propterea ipse marcescere se ocio ægrè ferens, stomachanter inquit:

Pondus iners terræ sedeo custo dia clasis.

Itaq; ne Epicurus quidem, ille uoluptatis assertor, autor est ijs qui aut ambitiosi natura, aut sunt auidi gloriæ, ut se ocio dedant, sed ut ad gerendam rempublicā natura duce accedant: quippe homines ad agendum natos haud qua; æquo animo inturbidoq; laturos, se ea re orbatos esse, quam in primis concupierint. Quanquam ille ineptus, qui ad rempublicam adsciscat eos, qui sibi ab ea temperare nequeant, & non eos potius, qui gerendæ reipublicæ facultatem habeant. Neq; uerò multitudine paucitateq; negociorum, sed honestate & turpitudine, securitatem animi anxietatemq; metiri cōuenit. Honestam enim omittere, non minus quam turpia agere, molestum est, ut prædiximus, & turbulentū. Qui autem unam sibi agendam uitam, & omni anxietate uacuam præciderunt, ut agricolarū nonnulli, aut cœlibū, aut regum, hos scitè Menander his ferè uerbis admonet. Opinabar

Secundis in rebus, deorum maximè memores esse debemus.

C ego locupletes homines, ô Phania, quibus necesse non est uersuram foeneratò facere, nec noctu ingemiscere, nec sursum deorsum se uertentes, hec mihi, dicitare, suauiorēq; quendam somnum mollioremq; dormire. Vt uero is accedens, locupletes itidem atq; inopes affici animaduertit: Nimirum, inquit, cognatum quiddam sunt atque congenitum, uita & moestitia. Voluptuariæ enim uitæ comes ea est, illustri ad est, per inopiam traducte confesit. Enim uero quemadmodum meticulosi, & inter nauigandum nauescentes, in prægrande subinde nauigium ex nauicula transiliunt, atque illinc rursus in trirremem, melius iam iamq; sibi fore sperantes, quoad sese tandem nihil promouere senserint, ut qui bilē secum ignauiamq; circumferant: sic uitæ genus aliud atque aliud identidem capeffere, à molestijs perturbationibusq; animum eximere nequit, cuiusmodi sunt imperitia rerum, inconsiderata temeritas, nec scire, nec posse recte pro re nata præsentibus uti: hæc opulentos iuxta inopesq; exercent, hæc & maritos & cœlibes moerore afficiunt. Non aliam ob causam salutem multam foro quidam dicentes, uitam rursus umbratilē non perferunt. Propter hæc eadem in aulas sese regum nonnullos omni ope insinuantes, incepti rursus piget. Implacidissima res est ægrotantes, præ cōsiliij inopia, ut inquit Ion: nam uxor fastidio est, medicum incusant, lectulo succensent, denique amicus inuisens molestus est, abiensq; rursus offendit. Postmodum uero remittente morbo, temperamentoq; reddito sensim uenit sanitas, iucunda iam omnia faciens & placida, adeo qui oua pridie, amyllum, & primum panem fastidiose expuerat, cibarium postridie panem auidiſsimē cum oliuis aut nasturtio comest. Tantum est in firma ratiocinatione momentū, ad unūquodq; uitæ institutum immutandum: ea uis ad uitam feliciter traducendam. Alexander cum audiret Anaxarchum mundos esse infinitos differentē, illachrymasse dicitur: per cōtantibusq; amicis, ecquid lachrymis dignum ei contigisset: An indignum est, inquit, nos flere, si quum infiniti mundi esse dicantur, haud dum unius domini facti simus: Crates contra manticam fordidumq; palliolum gestans, per lusum & risum uitam quasi dies festos adusque extremum egit. Atqui Agamemnoni graue erat quod multis imperitaret:

Alexandri in
gens ambitio.

Noueris Atriden Agamemnona, quem super omnes Iuppiter exercet, penitusq; laboribus angit.

D Diogenes quū inter uenales de lapide addiceret, auctionantē præconē cauillabat humi iacens, assurgereq; illo iubente nolēbat: Quid tandem, inquiens, si piscem addideres? iam uero Socrates è uinculis philosophabatur, inter sectatores suos differens: Ecce tibi alia ex parte Phaëthon in cœlum scandens, qui plorasset si nemo patris ei currus equosque aurigandos præbuisset. Porro quemadmodum calceus ad uari pedis figuram obtorqueri etiam solet, pes uero non itē ad obtorti calcei: hunc in modum mentis habitudines quamlibet oblatam uiuendi rationem similem sibi reddiderint atq; cōsentaneam. Nec uero hys qui optimam uitam elegerunt, sua uem quoq; uitam consuetudo efficit, ut quidam uoluerunt, sed prudentia potius uitam optimā eandem sua uisimamq; facit. Agedum igitur scaturientē in nobis fontem animi securitatis defecatisimū atq; expurgatisimū facere aggrediamur, ut quæ nobis extraria aduentitiāq; impendent, accōmodata quadrantiaq; ingenti æquitate animi ferendo faciamus. Siquidem rebus ipsis male cedentibus, iracundē succensere non conuenit, utpote ad quas ira nostra prorsus nihil pertineat. Cui uero id contigit, si male cedentia arte emendauerit, is sanē cōmendabiliter egerit. Proinde Plato humanam uitam cum alea comparabat, in qua optimus quisq; iactus aleatorum maxime expendendus est: sed utcunque tamen ceciderit, adhibenda artificiosa cura est, ut eo quod casus tulerit cōrectissimē utatur. Quorum tamen ipsorum alterum in nobis situm non est, aleæ uidelicet iactus: alterū situm est, si sapientes sumus, id quod fors attulerit æquo ut animo excipiamus, & ut unicuiq; locum distribuamus, quò magis cōmodet id quod bene ceciderit, quoq; minus incōmodet id quod retrouersum cesserit. Verum inertes homines, degendæq; uitæ ignari, instar morboſi corporis hominum, qui nec æstum ferunt, nec rigorem, ut in rebus secundis exporrecta fronte perfusi, seruare modum nequeūt, ita in aduersis obducta atq; caperata scēdisimē contrahuntur. Conturbant igitur ab utrisq; uel in utrisq; potius à se, nihilōq; secius in hys que bona esse creduntur. Theodorus ille cognomento Atheus dicitare solebat, uerba se auditoribus dextera porrigere manu, sed illos sinistra accipere. Imperiti autē fortunā sæpenumero dexterā se eis applicantē, ad læuā indecore uertentes sese statuunt. Prudentes melius, qui ueluti apes ex thymo, acerrimum ac siccisimū mel cōficiunt, sic ex rebus ipsis incōmodissimis sepe quippiā cōducibile sibi, accōmodatumq; eliciūt. Id qd maxime meditandū est, ac multa animi exercitatione laborādū. Vt enim

A enim qui in proteruā canem lapidē librans, cum ab illa aberrans nouerā non destinato percussisset, Ne hoc quidē, inquit, modo male: sic & fortunā retrorsum q; uolumus ceden-
tem emēdare, aliorumq; uertere licet. Exiliij causa solum uertit Diogenes, ne sic quidem
male: philosophiæ enim ansam illud ei præbuit exiliū. Zenoni Citiaeo unica nauis reliqua
erat, hanc ut audisset ipsam cum uectoribus, cum mercibus perisse: præclare, inquit, me
cum fortuna agis, quæ me ad pallium illud obsoletū, atq; ad porticū impellis philosophi-
cam. Quid igitur tandem nobis obstat, quo minus illos imitemur? A magistratu quoqiā
excidisti: ruri uitam ages, circa tua priuatim negocia fatagens. In principis amicitiam in-
sinuare te magno ambitu contendens repulsam tulisti: tuto nulloq; undecunq; tibi exhibito
negocio uiues. Rursus negocijs multis curisq; implicaris: ne aqua quidem calida ut-
que adeo mollia membra fouet, quod ait Pindarus, uelut honores & gloria cum potesta-
te iuncta sua uem labore faciunt, & languorē facile exudabilē. A tenim quādā te angit
offensio ex delatione, aut inuidia, aut atroci ignominia: secundus hic status est, ad Musas
& in Academiā ferens, id quod Platoni accidit, cum in Dionysij amicitia quasi saua tēpe-
state deprehensus esset. Proinde non minimum momentum ad animi tranquillitatē facit,
diligenter insignes & famigeratos homines animaduertere, si quid fortē simile aliquādo
hisdem ex causis perpessi sunt. Orbitas, exempli gratia, moestitiā tibi affert: respice Roma-
norum reges, quorum ne unus quidem moriens filio regnum reliquit. Inopiam æquo fer-
re animo ne quis, quifnā igitur aut Bœotiorū esse malles, quàm Epaminondas, aut Roma-
norum, quàm Fabricius? Sed demus uxorem tuam adulteratā esse, nostri ne illud Agidis
epigramma apud Delphos: Delicijſi molli & fluida rex dedicat Agis. Audisti in Alcibia-
dem uxorem eius Timæam constuprasse, puerumq; ipsum quem pepererat Alcibiadē uo-
citare solitam ad ancillas insufurrantē: Hoc tamen Agidi non obstitit, quo minus clariss-
mus uir maximusq; euaderet: non magis quàm Stilponi filia impudica, quo minus hilaris-
simē uiueret omnium seculi sui philosophorū. Quod ei opprobriū cum Metrocles obijce-
ret: Hoccine igitur, inquit, peccatū meum est, an filia? Filia, inquit, peccatū est, sed tuū in
fortunium. Qui fieri, inquit, potest? non ne peccata etiam lapsus sunt? Prorsus, inquit ille.

B At lapsus non eorum quorū lapsus sunt, aberramenta quoq; sunt? Certē, inquit. Quid ab-
erramenta? non eorū quorū aberramenta, etiam infortunia: Huiusmodi ille sermone pla-
cido, & è philosophica placabilitate Cynici illius hominis maledicta inania, & irrita obla-
tramenta esse docuit. Agē iam pleriq; non modò amicorū ac propinquorū uitia, sed etiā
inimicorū exacuūt. Conuicia enim, ira, inuidia, improbitates, infestissimæq; rualitates,
eorū sunt maxime tabes in quibus ipsa insunt: cōturbant tamē & irritāt imperitos, non ali-
ter atq; uicinorū iracūdię, aut familiarū morositates, aut seruitiorū praua quēdā ingenia,
quibus tu ipsis permoueri solitus, uidere mihi ut illi apud Sophoclē medici amarā bilē a-
maro quoq; medicamēto eluunt, sic tu haud è dignitate tua morbis illorū, prauisq; animi
affectionibus obsauire, pariliq; mentis acerbitate respondere. Quas enim res agis, nec
simplicibus ea, nec frugi moribus quasi organis appositissimis, sed asperis bona ex parte
contortisq; administrantur. Porro hæc corrigere, cum maius est quàm ut præstare possis,
tum uero ne alioqui quidem facile. Quod si istis talibus natura existentibus utens, non ali-
ter atq; medici dentarijs forcipibus anteribusq; utuntur (ita uocant fibulas quasdā, qui-
bus uulnera cōmissa coalescunt) mansuetudinē, moderationēq; præ te ubiq; pro re nata
tuleris, profecto non magis aliena petulantia atq; improbitate offendere, q; tuæ ipsius af-
fectionis conscientia lætabere. Nam eos ita agere non ab re arbitaberis, non magis quàm
canes quū oblatrant, indignē natura sua facere. Alioqui si huic imbecillitati atq; pusillani-
mitati indulgens, alienis te etiam malis degravari permiseris, fallent te miserū atq; in dies
agrescentem molesta multa, ueluti in locum quendam depressum subidentemq; influen-
tia. Quid, quod nonnulli philosophorū miserationē improbauerunt, qua ad aspectum ca-
lamitosorum hominum afficimur, boni uiri contententes esse, opitulari propinquis affli-
ctis & iacentibus, non etiam condolefcere, aut pari animi remissione fortunæ cōcedere?
Iam quod maius esse nemo inficias ibit, nec si nosmetipsos peccasse quid senserimus, ac
prauo ingenio esse, propterea nos animo concidere ac mente egrescere sinunt: citra enim
tristitiam hæc emendanda esse. Quæ quū ita sint, uide etiā atq; etiā ne per absurdū sit, per-
mittere nobis usquequaq; indignari atq; succensere, si non nemo eorū, queis cum cōmer-
cij quid habemus, parum blandē aut etiam inclementiusculē nobiscū fortē agit. E quidem
uereor, Pacci amicissime, ne nos amor nostri fallat, nec tam infensum in oblocutorū pro-
teruam animū, q; nimium de nobismetipsis merentē præferamus. Etenim uehementius

Philosophia ca
sa Diogeni exi-
lium.

C ad res quasdam quodam cum stupore affici, præterq̄ dignitatem expetere eas & cōsecrari, aut rursus auerfari, & ab eis abhorrere, nimirum similitates hæc inter homines offensionesq̄ afferunt, cum alij alijs acceptum ferant, aut hæc sibi intercepta esse, aut quod in illa incurrerint. Quod si quis pro rerum euentis uersatilem præbere, quoquo se uersum seruata moderatione assueuerit, dextera ille sanè facilitate cum hominibus uersari passim dicent. Agè uerò intermissum illum nobis sermonè de rebus ipsis resumamus. Quomodo enim febrientibus amara omnia atq̄ uesca statim gustata uidentur, quoadusq̄ alios uiderint eadem illa, quæ morose ipsi expuerint, nulla prorsus sumentes ingrati saporis significatione, quo loco demū nō in cibum iam aut potū, sed in sese potius culpam in morbumq̄ rejiciunt: sic nos si quæ nō sine querulo mœrore transigimus, ipsi dem alios defungi magna animi æquitate, atq̄ adeo hilari uultu uiderimus, nimirum rebus succensere ipsis tantopere desinemus. Verumenim uero ut animi constantiā in rebus aduersis retinēamus, operæ precium est non transmittere illa cōnuentibus, ut aiunt, oculis, quæ præclarè aliquando nobis, atq̄ ex animi sententia cesserint, concinnaq̄ mixtura cum deterrimo quoq̄ euentu secundiores cōpensare. Nunc uerò quū oculos prænitentiū rerū aspectu præstrictos, ad floridos herbaceosq̄ colores auertere recreandi causa soleamus, contrā mentem nostram ad mœstifica intendimus, uimq̄ ei afferentes cogimus ad pœnitendarum maximè rerum recordationem incumbere, eam à prædicabilibus præsecq̄ ferendis inuitam renitentemq̄ auellimus. Atqui subit nunc mihi appositissimè huc transferri posse id quod in hominem olim curiosum dictum est, aliena ad se nihil pertinentia perscrutantè: Quid, malum, homo maleuolentissime, aliena uitia miluinis oculis cernis, tua uerò transmittis nocturnis & connuentibus? Quid mala tua, uir beate, tam accurate perspicis, præsentariaq̄ semper & recentia iugè recordatione facis, à præsentibus autè bonis auersam mentē habes? Et quem admodum cucurbitulæ medicinales deterrimū sanguinem ex carne eliciunt, sic tu pessima quæq̄ tuorum in te congeris ipsum, nihilo illo Chio negociatore melior, qui cum uinum multū, primæq̄ bonitatis uenderet, ipse sibi acidum in uappamq̄ deprauatū conquirebat. Cuius seruus cum ab eo forte aufugisset, sciscitareturq̄ ab illo quispiā, qua causa impulsus dominū reliquisset: Quia cum in manibus, inquit, ei bona essent, mala tamen conquirebat. Huius similes multi, suauissima potulenta transmittentes, ad aspera prauaq̄ se conferunt. Non sic Aristippus, idoneus ipse quasi in libra ad propendentē malorū lancem non uergere, sed ad leuiorem sublimè sese tollere. Hic cum prædium amoenissimū perdidisset, percontatus est unum eorū qui sese ei maximè condolere simulabant, fortunæq̄ succensere: Nōne unicum, inquit, tibi prædiolū esse nosti, mihi uerò agros reliquos tres esse? Certè, inquit ille. Quin igitur, inquit, tibi potius condolescimus? Furorī em simile est perditis indolere rebus, nō illætari uerò incolumibus: utq̄ pusilli pueruli quū quis eis unum ex multis ludicrū inuolauerit, reliqua omnia dissidentes lachrymant & eiulant: ad hunc modum à fortuna una nos in particula conturbatos, reliquas omnes res nobis inuiles facere lamentantes & queribundos. Atenim quid habemus? dicit aliquis. Imò uerò quid non habemus? hic gloriā, ille domū, hic uxorē exsententia, ille amicū fidelē. Antipater Tarsensis quū moriens bona quæ in uita habuerat, in digitos mitteret, ne prosperā quādem Athenas nauigationē ex Cilicia omisit. Neq̄ uerò cōmunia hæc prætereunda sunt, ratioq̄ horū utcunq̄ habenda, quod uiuimus, quod ualemus, quod solem conspicimus, quod nec bellum est, nec seditio, quod terra arabilem se præbet, & mare nullo propè negotio cuius nauigabile. Postremò quod loqui, quod tacere liberū est, & negociari, & ociari. Enim uerò harum rerū præsentia, tranquillī animi materiā pinguiorē nobis dederit, si earundem absentie desiderijq̄ imaginē animo nostro affixerimus, subinde nos ipsi admonentes, q̄ sit ægrotantibus exoptata sanitas, paxq̄ bello implicitis, quā in uotis peregrino sit & ignobili, gloriā & amicos tali tantaq̄ in ciuitate adipisci: rursus quā acerbum sit iam quæsitis excidere. Nec enim, ut opinor, horū & huiusmodi magnū tum quicquam ac optabile erit, cum deperditum fuerit: incolume nihil erit, quippe nihil eo magis censetur quod esse desiderit: nec possidenda hæc nobis ut præclara, nec tanta anxietate seruanda sunt, excubantibus assidue, ne ijs tanq̄ dignis uisendisq̄ rebus spoliemur: habita autem & salua, negligenda & quasi translata parui pendenda. Hæc enim utenda, fruedaq̄ cum gaudio uel eò maximè sunt, quod iacturā eorū, si fors ita tulerit, placabilius moderatiusq̄ feramus. At uerò multi poemata, ut Archelilus aiebat, aliena, imagines & statuas operæ precij esse putant exquisitè & ad manus, singula uicissim accedentes, accurataq̄ mentis atq̄ oculorū intentione cōtueri, suā ipsi uitā negligentēs, quanq̄ cōsideratio-

nes

A nes permultas, anima diuersionesq̄ habentē, easq̄ nō iniucundissimas, extrorsum spectantes, alienas fortes suspicientes, adulterorū similes, qui suas uxores fastidientes, alienis inhiant. Permagni enim refert ad constantem illum animi statum, se in primis ipsum, suaq̄ unius atq̄ peculiaria æstimare: sin minus, ad inferiores certè perpendendos intentionē auertere: non ut uulgus hominū in diuersissimā partē ad admirandos eos, quos summa ad fastigia rerū extollat, quoties uoluit fortuna iocari. Exempli gratia: Vincti & nexi solutos beatos esse autumat: hi uerò liberos, liberi rursus eos qui ciuitatis ius habeant, hi item diuites, atq̄ hi præsidēs, præsidēs itidem reges, postremò reges deos, quos etiā ipsos regni pœnitent, nisi fulminis fulgurisq̄ potentes sint. Ita fit ut cum superiorū esse pares non possint, intra suam pelliculā haud unq̄ acquiescant. Non mihi curæ sunt opes Gygis illius prædiuitis, inquit ille Thasius, necdum me magna eorū admiratio cepit: neq̄ deorū mirificis operibus amulor, neq̄ item magnificè in hio tyrannidi: longè enim longè hæc ab oculis meis absunt. Hæc ille Thasius. Ecce tibi contrā alius quidā Chiūs, atq̄ item alius Galates, aut Bithynus, non contentus ipse quod aut gloriā, aut magistratū inter ciues adeptus sit, sed etiam lachrymabundè expostulat, nisi senatoria gesserit. Hoc etiā ut dederis, nisi præturam gerat: atq̄ ut hoc induleris, nisi & consulatū. Deniq̄ consulatū addideris, pœnitenda omnia uidebunt, nisi & primus sit pronūciatus. At hoc quæso quid est aliud, quā uicissim ingratitudinis causas in fortunā colligentē sese excruciare, atq̄ ipsum sibi perpetuò pœnaspenderet? Compos uerò mentis homo, non si unus aut alter mortalī, qui sexcentis centena millia Solis spectatores alumniq̄ terræ sumus, nominis eum gloria præstat, aut etiā diuitiarum affluentia, lamentabundus protinus & abiectus sedet, imò uerò quum bene præclareq̄ actum esse secum præ infinita ærumnosorū hominū multitudine uideat, sortem suam uitamq̄ quoties in publicum prodierit, amplectitur. Porro apud Olympiā uictori nemini esse licuit unquam, ut non cum primo quoq̄ prodeunte cōmitteretur, nullo arbitrio permisso deligendi secum congressuri: In uita uerò nostra rerum conditio facultatem unicuiq̄ præstat se sortemq̄ suam cum multis multorumq̄ conferendi, & celsum erectumq̄ animi esse, magisq̄ adeo uisendum alijs & admirabilè se præbere, quā ipsum alios admirantē, nisi tamen tanta sit præditus improbitate, ut Briarei æmulum se, aut Herculis facere non uereatur. Ita q̄ cum primariū quendam uirum lectica gestari mirabundus suspiciens, demissis continuo oculis lecticarios etiam inspicito. Rursus cum Xerxem illum rate nauibus apta Hælespontū transcientē mirabere ut beatum, respice & illos territantibus flagris maris emissariū per Athon effodientes, atque item alios naso auribusq̄ demutilatis excarnificatos ob ratem illam estu quatiente solutam: simul arbitrare eos te tuamq̄ conditionem ingenti cōmendatione prosequentes. Socrates quum amicorū quidam dixisset: Magno omnia ueneunt in urbe, mina enim Chium uinū, purpura tribus minis constat, mellis autē hemina quinq̄ drachmis: manu cumprehendens, in penumq̄ farinariam ducens, obolo, inquit, semisextarius uenit, uilis igitur annona. Inde in oleariā traducens, duobus, inquit, aris sextarius: deinde ad nasturtiū, hoc siliqua, inquit, uenit: non magno igitur omnia in urbe. Simili modo & nos si quem audierimus dititantes, tenuem ac pudendam fortunam nostram esse, quod nec consulatum geramus, nec alium magistratum: dicere illi possumus, præclaram splendidamq̄ nostram conditionem esse, nec enim stipem ostiatim petimus, nec inter phalangarios uectariosq̄ subeundis ac moliendis oneribus fatigamur, nec assentatorum more supparitari potentibus cogimur. Tametsi (quandoquidem eò iam amentia uentum est, ut ex aliorum magis nostra cuiusque uita, quā ex sese ipsa pendeat, naturaq̄ nostra in degenerem quandam inuidamq̄ affectationem deprauata, non tam proprijs lætari solet, quā alienis bonis angere) si non modò tu uisenda illa & famigerata in illis inspexeris, quos tu perquā beatos esse putas, sed tanquam reducto ac retracto uelo speciosissimo, transmissa gloria illorum & externa specie penitus introspereris, profecto intestina multa, peracerba, permolestaq̄ deprehendes. Pitacus ille, quem & sapientia, & fortitudine, & iustitia præditum fuisse constans admodum fama est, quum conuiuas quosdam hospites suos acciperet, superueniens mulier mensam euertisse iracundè dicitur. Quo facto quum conturbatos hospites animaduertisset: Vnusquisque uestrum, inquit, malo quopiam affectus est, mecum uerò ne hoc quidem rerum statu nunquam non præclare agitur. Hic in foro beatus esse existimatus, cum primum limen domus contigit, iam non dico miser, sed miseria esse uidetur: uxor ibi omnia obtinet, omnia imperiosissimè arbitrat, ibi semper & passim cum ea pugnantidum est. Permulta uobis dolent, mihi omnino nihil dolet. Huiusmodi complura tum

C gloria, tum opibus, tum regno etiā harent, sed uidelicet multitudini pullata prorsus in animaduersa: obtenditur enim ille fastus, post quem ea omnia latent.

Felix Atride Graiūm decus, undiq; cedunt

Fata beate tibi, dum fors extollit alumnum.

Extraria ista beatitudo circumfusis armis, equis, & exercitu, agē audi uicissim penitissimā uocem male affecta mentis ad istam gloria insolentiam reclamantis:

Iuppiter implicuit graiibus me fortibus ingens.

Et o felices ac beatos, qui procul omni discrimine, ignobiles, inglorij, hac uita defuncti sunt. His alijsq; huiuscemodi cōmentationibus exhaurire sensim licet querelofam illam animi iniquitatem & fortunā conuiciatricē, abijcientemq; sese prae aliorum admiratione animum, & se suaq; prementem erigere. Enim uero constantem illum tranquillūq; statum animi mirum in modum frangit, altioribus spiritibus ad assequendum quippiam q̄ pro uiribus niti, quasiq; grandiorib. uelis proportionē uehi: quippe immodica nobis atq; immensa affulgente utcunq; spe temerē pollicentes, deinde nō respondente successu fortunam statim iniquitatis geniumq; nostrum postulamus, cum temeritatis potius nosmet ipsos damnare deberemus. Ceu uerō fortunā succēsendum sit, quod uel aratro sagittam eiaculari nequeas, aut boue incitato uenari lepusculū: quasiq; iniquus quispiā deus ijs ad uerferetur, qui euerriculis ceruos irrito conatu uenantur, & non uesania potius atq; improbitate sua impossibilia etiam perficere aggrediant. Huius uerō erroris causa est perditus amor sui. Homines enim nimium de se meriti dum primas ubiq; partes sibi magna cōtentione tribuunt, peruicacia prouecti nihil intentatum relinquunt: nec enim illis satis est lo cupletibus simul & facundis & conuuijs festiuissimis iucundissimisque esse, ad hęc regum amicis, & in magistratu esse, nisi & canes & equos primas bonitatis habuerint, atque adeo coturnices & gallinaceos, alio qui animo esse composito nequeunt. Dionysius senior nō satis habuit, se maximū sui temporis tyrannorū esse, sed indignū esse ratus quod Philoxeno poetā in poetica, Platoni autem esset in disserendi facultate secundus, praeimpotenti ira percitus, illum quidem in latumias demisit, hunc uerō in Aeginam uenundatum able gavit. Non sic Alexander, cui cum Brisō, qui cum in curriculo de pernicitate certabat, consulta tarditate blandiens uisus esset de suo iure decessisse, uehementer indignatum esse ferunt. Scitē igitur Homerus quum de Achille dixisset,

D Qualis erat Danaūm martis certamine nemo, Subdidit & illud:

Egerit aut alius causas praestantius illo.

Megabyus Perfes cum in officinā Apellis aliquando cōscendisset, loquitari nescio quid de arte pictoria coepit. Huius ineptias non ferens Apelles: Priusquam, inquit, sermone te proderes, nōnullam de te opinionē praebuisti, auro scilicet isto cum purpura silentiū honestatibus: nunc uerō officinarij etiam nū pueri, qui ochre pigmēta mihi terūt, tua ista blateramenta rident. Sunt qui Stoicos ludificari nos putent, cum sapientē illum suū, quem ipsi sibi fingunt, non modō prudentē esse, & iustum, & fortem constituunt, sed & oratorem, & imperatōrē, & poetam, & regem deniq; uocant, atq; ijdem illi omnia hęc sibi nomina nihilominus asciscere nō erubescant, & si sibi tandem desperanda esse senserint, continuo agreferant: quod quā sit rationi consentaneū ipsi uiderint, cum deos quoq; nouerint ipsos alium alio nomine cōtentos acquiescere, ut hic Enyalius cognomento dicatur, quod bellico furori praesit: ille Mantous, quod uaticinij: alius Cerdous, quod lucris. Unde Iupiter apud Homerū Veneri rebus bellicis interdicit, ut nihil ad eam pertinentibus: nuptiaras autē & geniales curare eam iubet. Adde quod quaedā natura disident, eorum quae nobis exoptanda uidentur: ut uerbi gratia, qui dicendi studium aut disciplinariū artium capepsit, hunc ociofum esse oportet, omniq; negotio uacantē. Ciuiles rursus magistratus & regum amicitiae negotia facessere solent, crebraq; auocamenta afferre. Vini & carniū plenior usus corpus quidem ualidum athleticq; firmitate facit, animū uerō imbecillum & fragilem. Postremo immodica in re aut augenda diligentia, aut seruanda anxietas, diuitijs cogendis cumulantisque conuenit. Contemptus contra & despicientia magnū auspicandae philosophiae instrumentū est, & philosophandi uaticum. Itaq; nō omnium sunt omnia, uerūm elogio Pythico obtemperantē sese nosse statim oportet, ita naturam consulere, eaq; autore unum quiddam potius capeffere, quā ad aliud aliudq; institutum uitae transeuntem naturā ipsi uim afferre. Curribus equus, aratro bos congruit: acceleranti nauī adnare aptus delphin, uenando autē apro canis ferox accommodatus. Quod si quis ideo angitur, quod leo strenuus idem ac catellus blandulus in uideq; gremio alitus esse

Cōtemptus diuitiarū, singulare adipsendae philosophiae instrumentum.

A esse non potest, is ingenti nimirum stoliditate praeditus est. At qui hoc nihil melior est ille, qui simul Empedoclis modo, aut Platonis, aut Democriti, de mundo scribere uult, entiumq; naturam peruestigare, simul cum praediuite uetula cōcumbere, ut Euphorion: aut eorū similis esse qui cum Alexandro ad multā noctem comessari solebant, ut Medus ille, idem indignū esse censens atq; uix ferendū, nisi & propter immensas opes insignis nō minus Ismenia sit, & propter uirtutem non minus Epaminonda. Cursores porro suis praemijs acquiescentes, luctatores facillē suas sibi coronas habere patiuntur. Spartam fortitues, hanc orna. Nam & Solon ait

At nos uirtutem non ita diuitijs

Permutabimus: est etenim possessio firma

Virtutis, sed opes iam alter & alter habet.

Strato Physicus quum audisset Menedemū plures multo discipulos, quā se habere: Ecquid, inquit, magnopere mirandū est, si plures sunt qui lauari, quā qui ungi uolunt? Aristoteles ad Antipatru scribens: Alexandro, inquit, praedicabile id ac praese ferendū est, non modō quod quā plurimis gentibus imperitet, sed etiam quod rectam de diuinis praeter alios opinionē habere possit. Proinde qui hoc modo latabilia sua ipsorū praedicandaq; dixerint, nec usque adeo nihil faciēda, hi procul dubio admirandis alienis haudquaquā intabescant. Nunc uerō cum nemo nostrū uitē ficus ferre dignum censeat, nec oleam uuas, nos tamen ipsi criminamur alsidue, ingrataq; inexplēbilitate premimus, nosq; adeo nostri poenitet, nisi primas partes inter diuites simul & disertos, domi & militiae, inter philosophos & milites, deniq; inter assentatores, & eos qui fidenti ingenuaq; simplicitate ueraces esse noscuntur, postremo inter praeparcos profusosq; feramus, tametsi naturā cernimus mirē nos condocerentē. Ut enim fera animalia alijs alia uicitare natura cōparatū est, nec omnia aut seminibus lectis ali, aut esu carnū, aut effosis radicibus uoluit, sed alia alios editare cibos, similiter eadem ipsa natura uaria uiuendi instituta humano generi dedit, armentario, aratori, aucupi, piscatori. Oportet igitur unum quenq; nostrū quod appositissimū sibi esse intellexit, id sumere, totoq; opere incūbentē ad illud, de possessione eorū decedere, quae ad alios pertinere senserit: alioqui ridiculus erit Heliodus quū dicit,

Aemulus est figulus figulo, atq; fabro aemulus artis

Protinus est confors.

Siquidem non iam artis aut instituti consortio ducuntur ad aemulationē homines, sed & diuites disertorum, & nobiles diuitum, & cauidici captioforū, atque adeo hisfrionū plauū biliter in theatris fabulas peragentium, aut saltatorū, aut deniq; seruorum in aulis regum successus, liberi homines atq; ingenui antiquis familijs orti, ad stuporē usq; admirantes, dum sua omnia penitenda ducunt, conturbant ipsi sese, nec mediocri animi aegritudine conficiunt. Quod autē unusquisq; securitatis anxietatisq; conditoria ac cōceptacula quasiq; scaturigines in suo pte animo habeat, & omnino bonorum malorumq; Homericā illa dolia, non quidē, ut aiebat ille, in louis limine deposita, sed intus in anima sita, hominum sanē discrimina declarant, quos affectionibus animi uariē agitari uidemus. Etenim insipientes bona quoq; praesentia transmittunt, peruentiaq; negligunt, usque adeo ad futurū uergunt intentissimā semper eorum curae. Prudentes contra acri se recordatione in rem praesentem reducentes, uel ea quae iam non sunt instare etiam atq; adesse faciunt. Quippe id quod adest, quodq; praesens est, momento tantum temporis contingendum se praebens, secundum hoc sensum effugiens, nec nostrū ulla esse, nec nostra interesse insipientibus uideretur. Atq; ut funarius ille in Plutonis aede pictus, quicquid funis ex sparto intorsit, a sellum propter se astantem exedere totum ignauiter sinit: haud secus ingrata ac torpens multorū obliuio, praeteruentia cōmodum bona excipiens, praclare res omnes gestas, egregia facinora, suauissima ocia, amoenos hilaresq; conuictus, deniq; omnem uitae partem genio & uoluptati datam obliterans atq; exolefaciens, nō sinit eorū uitam unam atq; eandem esse ex praeteritis praesentibusq; rebus aptam atq; consertā, hesternāq; uitam ad praesentia, praesentemq; rursus à crastina discriminans, facta omnia infecta exolefcente eorum memoria reddit. Porro qui in philosophorū scholis augmenta corporū sustulerūt, uidelicet perpeti exhaustu uanescente substantia, uerbo quidem ij faciunt unum quenq; nostrū alium atq; alium à seipso. At qui praeterita non continent tanquam perfluente memoria, nec identidē repetunt, hi iam non uerbo, sed re ipsa sese faciunt in dies inopiores, inaniōres, ex crastino pendentes, quasi uerō nihil iam ad eos annotina, nuperrima, hesternā pertineant, atq; etiam quasi ipsis prorsus ea non obtigerint. Itaq; constans animi status

C hoc modo interpellat. Age uero quemadmodum muscae in tersissimis speculis arreptantes delabuntur, asperis uero haerent crenulosisque locis facillime: sic homines ex iucundissimis placidissimisque rebus decedentes, tristissimarum rerum recordatione tenaciter apprehendunt: imo uero quemadmodum apud Olynthios locum quandam esse aiunt, quod ex re sumpto nomine Cantharoletron dicitur, in quem congesti scarabei foras erepere nequeunt, sed diu multumque intus uolutati, orbisque nequicquam ducentes intereunt ad extremum: sic homines in malorum memoriam reuoluti, eniti posthac non possunt, nec respirare. Proinde ut pictores fuscis in tabulis colores, omninoque subducendos oculis, praenitentibus alijs & uisendis coloribus inducere, atque interlinere solent: sic homines in suo sibi animo tristitia quaeque maxime silendaque euenta, memorandis alijs & praedicabilibus premere oportet, & tanquam obrue re. Nam deleri omnino praeterita non possunt, nec item in posterum praestari profus, dumtaxat ab homine. Tam est enim uaria, multiplex, reciprocabilis mundi huius harmonia quam lyra est, aut arcus: nec in humanis quicquam est quod purum, syncerum, simplexque sit. Verum ut Musica sonis acutis & grauius constat, & Grammatica literis, uocalibus & mutis: at musicus grammaticusque est, non qui horum alterutris illorumque offenditur, sed qui utrisque uti, miscereque accommodatissime nouit: haud aliter sapienter is demum instituisse uitam uidetur, qui diuersissimos rerum euentus, mutuoque sibi obuersarios miscere scite didicit fecundos cum aduersis componendo. Nam ut seorsum bona, mala ponantur, humanae uitae comoditas non admittit, sed temperamentum quoddam ex utrisque constari conuenit, si recte de his statueret uolumus. Non est igitur consentaneum alteris eorum ingemiscere, & tanquam oneri iniquo succumbere animo concidentes, sed deterrimi cuiusque euentus uim atque impressionem meliorum rerum recordatione retundere, omninoque commodis incommoda ueluti inuolucro quodam uelantes, totius uitae tenorem ex prosperis aduersisque rebus concretum ac coagmentatum, quasi concentum quandam efficere harmonica ratione temperatum. Nec uero, ut Menander putauit, homini statim nato praesto genius est aliquis auspicanda bene uitae initiator, recteque degendae magister, sed ut Empedocles potius, bini nos genij, bifariae fortes, quibus ille multa nomina uariaque indidit, in lucem protinus aeditos accipiunt, iam inde autoratos sibi datosque pari propere dixerim mancipij iure. Sic autem inquit:

*Bini hominis
genij secundum
Empedoclem.*

Hic Chthonia ipsa aderat, solem & speculans Tanaopis,
Et Lis sanguinolenta, atque harmonica illa Meropis,
Et Callisto, atque Aeschra, Thoofoque Dinaceque,
Nemerte illa & amabilis, atque Asaphea,
Obscuro profert nigrum quae semine fructum.

Harum omnium affectionum impendentia semina aiebat genituram nostram suscipere, ideoque ductum uitae nostrae non libratum & aquabilem, sed salebrosam potius atque asperum esse: proinde sapienti meliora in uotis esse, deteriora uero etiam in expectatione, utrorumque autem temperamento ipsum uti sapientem neutram in partem nimium. Nec enim is solum suauiter ad crastinum diem accedit, quod Epicurus ait, qui peruenturus ad eum nec ne sit, suscipere facit, sed & opes, & gloria, & potentia, & dominium eos maxime exhilarant & perfundunt laetitia, qui obuersarias uitae conditiones atque regione positas, si res ita tulerit, aequi boni facturi sunt. Quippe uehemens cuiusque rei appetitio comitem formidinem habet illius amittendae, quae hebetem ipsa laetitiam atque identidem interpellabilem facit, perinde atque flammam flatu uiolentiore inhibitam. Quem uero ratio docuit praesidenter & intrepidè ita fortunam alloqui:

Si dederis perlatus ero, repetiueris, aequus:

hunc nimirum sese fretum praesentarijs rebus suauissimè frui oportet, nec succurrente iacturae cogitatione, metu subinde uellicari. Anaxagoras accepto de filij morte nuncio: Ego, inquit, quum genui, interitum sciuji, & ei expectationi sustuli. Haec Anaxagorae affectio tam nobis imitanda est, quam est admirabilis. Vnicuique certe infortunio subtestari illico licet: Sciebam diarias me opes, nec fixas, possidere. Haud ignarus eram, qui mihi potentiam dedissent, eosdem adimere quoque posse. Noueram uxorem probam esse, sed mulierem quoque. Denique non me latebat amicum hominem esse, animal natura facile mutabili, ut Plato dicebat. Profecto qui affectuum suorum rationem hoc modo comparauerit, illaque sibi subsidia rationis praestruerit, si quid ei praeter uotum aut retrorsum forte cesserit, nec tamen improuissimum, quum uulgaria illa nunquam admiserit, haud unquam existimasse, in magna spe eram, hoc nunquam futurum arbitratus sum, tum uero sub-

A subsilientis micantisque cordis inaequalitate absterferit, confestimque ex turbulento & per cito compositum constansque sibi reddiderit, Carneades aduersorum casuum prosperis maxime in rebus admonere solebat, quod omne & totum esset id quod praeter expectationem accidit, ad merorem ac tristitiam pariendam. Iam primò Macedonia quota tandem pars est imperij Romani. At Perses quum illam amisisset, non modo caedis lamentis fortunam ipse suam profectus est, sed plerisque etiam miserabilis in primis atque infortunatissimus hominum uidebatur. Ecce tibi eadem ex parte Aemilius, prouincia deuicta illo decedens, terrae ac maris imperio successor alteri cedens, coronis & plausu excipiebatur, quum omnes eum inter sacrificia laudibus in caelum ferret, idque haud immerito, atque adeo meritissimò: quippe hic precariū se imperium accepisse meminerat, ille contra nec opinato impreceptoque sibi casu a regni fastigio deturbatus erat. Enim uero Homerus luculento admodum exemplo docuisse mihi uidetur, quam uulnificentiora sint ea quae improuissè inopinatoque ferunt. Vlyses peregre reuerus, repetinè morti canis sui illachrymauit: uxori suae flenti assidens non illachrymauit. Si quid iam inde aduentans praesumpta lachrymantis uxoris imagine, erupiturum haud dubiè in re praesenti affectum ociose mancipauerat sibi, offirmatoque prius animo in potestate redegerat: canis uero nec opinato interitu perturbatus est, cum spacium in re improuissa non haberet affectus uim inhibendi. Ut in summa dicam, rerum contra uotum cedentium partim natura aegre grauateque feruntur, partim deprauata opinione grauari corruptaque consuetudine didicimus, quae ipsa maxima pars est. Aduersus haec premium est operis promptum & ad manus Menandri illud habere: Nihil admodum atrox passus es, nisi id tu tibi fingis. Nam quid id tua refert, si nec carnem perstringit, nec ad animam penetrat: uerbi causa, ignobilitas patris, adulterium uxoris, primi subfellij adempta dignatio, praerepta palmae iniuria, quid ad te haec attinent: siquidem his quoque praesentibus, nihil te uetat corpore atque anima recte atque adeo rectissime affectum esse. Aduersus illa uero quae natura ipsa offensiuissimè aliquid habent, morbos puto & arumnas, & mortes necessarios, opponendum est illud, Hei mihi: sed quid hei mihi? nihil enim non humanum passus sumus. Etenim nullus magis sermo nec celerius adiuuat patibile animae partem, quam transuersa trahitur ab affectibus, & labitur, quae communis nos, naturalisque necessitatis admonet, cui necessitati coalitus homo atque implicitus est corporis concretionem, quam solam ansam in sese obluenti fortunae praebet, caetera omnia tutus, quae praecipua ipsa sunt & maxima. Demetrius quum Megarensium urbem cepisset, Stilponem percontatus esse dicitur, ecquid suarum rerum direptum fuisset: Ad quem ille, Neminem, inquit, auferentem mea uidi. Nam quum fortuna caetera omnia diripere, popularisque sibi permisisset, adhuc tamen huiusmodi quippiam in nobis habemus ipsi, quale nec ferre Achui, nec agere possint. Non igitur aequum est, obterere usque eò naturam atque abijcere, tanquam nihil fortitudinis, nihil tolerantiae habentem, ne utique fortunam uiolentique parem. Sed cum probe norimus id quod in homine fortunae obnoxium est, contemnendam & exiguam nostri partem esse, futilem, & ad primam quamque impressionem cedentem, mollitiam prope modum friabili: potioris uero partis imperium nos tenere, in qua ipsa maxima quaeque bona quasi illabefactibili loco sita, uera quoque gloria, disciplina, & studia ad uirtutem pertinentia essentiam suam habent nulla uideantur exemptibilem, nunquam interitura: haec inquam nos scientes, inuictos animi praesidentes nobis, futurorum securos esse decet, idque ad fortunam dicere, quod Socrates ad Anytum & Melitum criminatores suos simulans se dicere: Reuera, dicebat ad iudices, Anytus & Melitus interficere me possunt, incommodo aut detrimento afficere non possunt. Ut enim fortuna morbis uarijs obruere, opes interuerrere, ad tyrannum aut populum criminari potuerit, non potuit certe malum aut socordem, aut demissum degeneremque animi, aut etiam maleuolum facere, dumtaxat uirum bonum, uiriliter ac magnitudine animi praeditum, & ut semel dicam, non potuit rectam animi constitutionem adimere, quae multo plus certe homini confert ad uitam transigendam, quam ars gubernatoria ad emetenda maria. Neque enim gubernator, quantumuis peritus, aestuantem undam componere, nec impetum saeuientis flatus retundere quoquo modo potest, non magis quam portum ubiuis nancisci, quoties ei ex alto reuehi libitum sit. Sed ne illud quidem ars ei praestiterit, ut tempestate deprehensus constanter ac intrepidè necessitate defungatur, haec tenusque ipsa iuuat, ut tantisper dum locum arti esse non desperat, expansa uela deducens utcumque cum tempestate decidat, ab hoc iam ignauus compressis manibus sedet, atque interim dum malus supereminet uentorum uideatur demersus, uibranti paudre contremiscit. At in homine prudente compositus animus cum corpori serenitatem affert, continentia uidelicet & uictu laboreque temperatis morborum causas materiamque

Cabstergentibus, tum si quod extrinsecus fortè argumentū perturbationis existat, in quod animus hominis quasi in saxosum uadum incurrerit, expedita, inquit Aesclepiades, suspensa antenna transilit. Quod si quid atrocius ingruerit, maiusque quam ut praestari ab homine, aut etiam perferri potuerit, non longè est portus, enareque est e corpore, perinde atque e lembo solutili, uectoremque iam non capiente. Stulti uero non tam uitae desiderio quam mortis terrore tanquam de corpore penduli, circumplacati haerent, non aliter atque Ulysses e caprifico pependit, quum sub se fremente Charybdim perhorresceret, ubi neque manere uentus, neque nauigare linat, ita ut & illic non libenter haereret, & ad hanc pauore affectus esset. Enim uero si quis naturam animae nostrae uel quoquo modo subodoratus sit, secumque reputauerit transitum ex hac uitae conditione ad aliam meliorem fieri per mortem, aut certe non deteriolem, profecto is non modicum iam uitaticum habet, quo se ad securitatem animi ac tranquillitatem conferat, mortis scilicet contemptum. Etenim cui licet tum praesalente uirtute, quae propria & peculiaris est hominis, suauius uiuere, tum alienis ab homine rebus & praeter naturam inditis, praepotentibus, propriasque res ipsas obruentibus, demum praesidenter animam despondere, ut secum ipse dicat, Abire sane, abire mihi licebit primo quoque tempore, atque bona Dei uenia cum ipse uoluerit: eequando huic obsecro, aut molestum quid, aut inextricabile, aut turbulentum denique accidere posse arbitremur? Quisquis uero ille est qui celebratum illud protulit: Anteuerti te fortuna, teque occupauit, atque omnes tuos aditus quamlibet arctos intercepti: is nimirum non pessulis, non clauibus, non struicturis inuasi se sese erexitque uidetur, sed decretis potius philosophicis, elogiisque sapientium, quae tamen ipsa in medio posita sunt, obuiaque omnibus, atque adeo in manibus, distaxat sumere uolentibus. Neque uero deroganda ipsi fides est, quae posteritatis memoriae consecrata sunt, neque eorum quicquam desperandum ueluti inimitabile, sed quam mirari ea & suspicere decet, & quodam quasi afflatu numinis eorum obstupescere, tam sese oportet ad aemulationem comparantem ita specimen sui facere, ut rudimento in paruus posito, maiora deinceps maioraque audendo proficiatur in summam. Verum summopere uidentur, ne harum rerum meditatio nes ex animo excutiamus, ne uel saepe hac animo agitare grauemur. Neque hoc magnopere negocium faceret. Si quidem ut molestiam nobis affert, foecordique imbuit atque in exercita molitiae suauitas quaedam animi, quae in prona quaque re maxime nulliusque negocii uersata, ex rebus praeter sententiam contingentibus referre pedem, & ad suauias quasque conuertere praua quadam indulgentia permittit sibi didicit: ita si quis morbi, dolorum, exilij imagines agitandas animo affingere assuescat, & ad unumquodque singillatim perpendendum excutere diligenter rationationis suae uires imperauerit sibi, hic hic proculdubio deprehendet, quae molesta, atrocita, horrenda uidentur, uana reuera atque aspernabilia magna ex parte existere, prout ratio in singulis demonstrat. Atenim multitudo Menandrium illud perhorrescit: Non est qui uiuus gloriari possit, hoc ego non patiar: nempe ignorantem quantum ad uitandam tristitiam conferat meditari & assuescere inconniuentibus atque etiam ferocientibus oculis fortunam obtineri, nec cogitationibus indulgere tenellis, ac uersatilibus delictis & umbratili uitae coalitis, ad omnem spei fulgorem praestricis, non rei cedentibus. Tamen si Menandro ita responderi potest: Non est qui uiuus gloriari possit, hoc ego non patiar: at est qui uiuus dicere possit, hoc non faciam, non mentiar, non ueteratoria uersutia circumscribendis hominibus utar, non interuertam, non insidiosum captabo. Hoc enim quum in nobis sit positum, maximum iam est aduinculum erigentibus sese ad animi securitatem: quo modo uice uersa facinorosa conscientia instar est in anima ulceris in corpore, utpote quae poenitentiam relinquit lancinantem iugiter, peruellentemque animam. Nam quum alias omnes tristitias tollere ratio solita sit, solam hac eadem poenitentiam facit sua sponte incitabilem praepudore, quasi que mordicus impetentem sese atque excarnificantem. Quemadmodum porrò qui rigente febre perfrigescent, aut aestuante exuruntur, acrius infestiusque afficiuntur, quam qui aestu rigoreue exterius hac eadem patiuntur: sic obtusiores tristitias habent fortuita & temeraria, utpote aduentitias. Atqui illud, Nemo mihi alius praeter me inculpandus est, quod sceleribus perpetratis succlamari flebiliter solet, dolorem turpitudine grauiorem facit. Ita nec aedificiorum elegantia, nec auri pondus, nec generis nobilitas, nec imperij magnitudo, nec denique facundiae lepos, dicendique acrimonia, tantam uitae serenitatem afferunt, tamque placidam tranquillitatem, quantam affert animus ab negociorum anxietate feriatas, & a prauis consilijs purus, qui uitae fontem (ingenium & mores intelligi uolo, a quibus commendabiles actiones manant) inturbidum ac defecatum habens, actiones omnes suas hilaris, uelutique aspirante namine

Mortis contemptus praecipuum ad animi tranquillitatem uiuacium.

Amine celsus semper erectusque profert, quarum perenni reminiscencia pascitur suauiore ac certiore Pindarica illa spe, senectutis, ut ipse inquit, alitice. Nec uero, ut Carneades dicitur, solebat, odorata roris marini fruteta, quam uis accisis stirpibus, aut etiam conuulsis exhausta, sua uolentiam tamen ad multum tempus referunt: in animo uero sapientis actiones honestae gratam quandam recordationem, semperque recentem non relinquunt. Quae ipsa recordatione laetitia illa intestina ueluti perenni riuo perfusa uiuet semper, & tanquam fructatur, pudendo eorum errore, qui subinde lamentabundi uitam istam criminantur, malorum conciliabulum dicitantes esse, quoddamque quasi exulantiu conuenticulum, in quod tanquam solum uertentes animas supernè ablegatas esse. Equidem Diogenis illud dictum memorabile esse censeo, qui quum Lacedaemone peregrinum quendam conspiceretur ambitiosissime se ad diem festum componentem: Quid, inquit, uiro bono nonne dies omnis festus est? nempe si sapiamus etiam festiuissimus. Est enim mundus sanum quoddam sanctissimum, & maxime Deo dignum: in hoc homo sanum nascendo admittitur, non quidem spectatum simulachra fabrefacta, ac sensus expertia, sed solem, lunam, sidera, a quibus uitae motusque principia manant, quae prouidentia nobis uisenda praebuit, ut sensibilia sane sint intelligibilium simulachra atque imitamenta, ut Plato inquit. Adde flumina nouam semper aquam euentia, terramque tum stirpium, tum animalium generi pabula proferentem. Huius celebritatis ac spectaculi initiaturam uerissimam, atque auspiciam uitam nostram, securitatis animi perfusique gaudij plenam esse oportet, nec expectanda nobis saturnalia, bacchanalia, quinquatria, quod plerique faciunt, qui hos aliosque dies festos aduentantes magna expectatione, in euntesque denique laetitia gestiente, iocoseque excipiunt, ut in quibus licentiore laxamento uenali seferis oblectent, mercedes histrionibus & saltatoribus animi causa pensitantes. Quid uero indignius, quam quod per huiusmodi ludos animis tranquillis compositè sedemus (nemo enim aut lamentatur in iudicio, aut flet Pythia spectando, aut esurit per saturnalia) eas autem celebritates quarum Deus autor nobis ipse, & propè dixerim praesultor est, per lamenta, acerbitates animi, ærumnosamque uitam transigentes, foedamus plerumque atque funestamus. Indignissimum certe illud, quod quum organis in concentum pulsatis, inflatis, tactis, oblectemur, atque auiculis itidem concinentibus, ad haec animalia lufantia, tripudiantia, libentes spectemus, rursum ululatu, fremitu toruo, truci que eorum de aspectu offendamur, nihilominus nostram ipsorum uitam tristè, tetricam, uultuosam, infestissimis affectibus, negocijs, curis, in explicabilibus obrutam, omninoque in temperijs acta cernentes, non modo laxamentum quoddam nobis respirandi que spacium implorare nequeamus, sed neque alios ad id nos hortantes audiamus. Quorum simonitis obtemperaremus, simul praesentibus pro re nata citra ullius reprehensionem uteremur, simul praeteritorum grata recordatione acquiesceremus, postremoque ad futura intrepidè ac praesidenter certa atque alacri praelucente nobis spe accederemus.

Christianissima sententia.

Plutarchi de fortuna Romanorum libellus.

GVLIELMO BVDAE O INTERPRETE.

VM multa saepe ingentiaque certamina uirtus & fortuna inter se decertauerunt, tum uero hoc in praesentia decertat, de Romanorum utique imperio ueluti iudicio contendentes, utrius tandem hoc facinus, utra hanc genuit tantam potentiam, haud immerito. Locuples enim hoc erit ei testimonium secundum quam iudicatum fuerit, uel non leue potius erit aduersus crimina refutamentum. Etenim male audit uirtus, ut bonum, sed dispendiosum: fortuna uero ut instabile quid, tamen bonum: & illam nullo se opere precio afflictere, hanc minime firma largiri dicunt. Proinde quis neget utri earum addicta Roma fuerit, aut comodissimam uirtutem, quae bona in bonos tanta contulit, aut fidelissimam fortunam, tanto iam tempore dona sua incolumia asseruam? Non igitur poeta in ijs quae profa oratione scripsit, fortunam, inquit, & sapientiam res diuersissimas simillarum rerum effectrices esse: utranque enim uiros augere, ornare, in gloriam euehere, in opes, in imperia. Quid uerbis opus percensendis omnibus? Ipsam omnia nobis audentem, conferentemque naturam, quidam fortunam esse autumant, quidam uero sapientiam

Fortuna & sapientia res diuersissime, simillarum autem effectrices.

etiam. Itaque speciosam huiusmodi disceptatio, mirificamque dignationem urbi Romae comparabit, ut quae similiter in quaestionem ueniat, quemadmodum terra, mare, caelum, astra, utrum a fortuna sint, an potius a prouidentia condita. Equidem (quamquam ferè uirtus & fortuna inter se pugnare desiderat, solent) de tanti nimirum imperii potentiaque coagmento, fœdere eas ictu conspirasse, ex compositoque coeuntes, humanarum rerum pulcherrimam consummasse, factamque adeo & rectam reddidisse, non ab re mihi persuasisse uideor. Et quemadmodum Plato ex igne inquit & terra, ut necessarijs & primis, uniuersum procreatum mundum, ut uisibilis tractabilisque esset, hac utique libramentum firmamentumque conferente, illo colore, formam, & motum, at medias naturas aquam & aërem, extremorum dissimilitudinem mitigantes, accommodantesque coagmentasse per seipsas, comiscuissèque materiam: hunc in modum existimo tempus quod Romanum nactum est oriens imperium, benignitate deum fortunam uirtutemque comiscuisse, & coniugasse, ut sumpta accommodata utriusque uirtutis, augustum prorsus beneficiumque sacellum humano generi absolueret, firmamentumque adeo stabile & sempiternum elementum, quod aberrantibus fluctuabundisque humanis rebus anchorae instar esset, ut inquit Democritus. Rursus, quemadmodum Phyci dicunt, mundum non fuisse mundum, nec potuisse corpora in unum coeuntia communem ex omnibus speciem edidisse, sed eorum partim minutis huc temere, & illuc iactatis et dilapsantibus, & complexus fugientibus, partim crassioribus compactioribusque acris inter se certamina, turbidosque motus concientibus, iactationem magnopere, & ueluti aestum extitisse, corruptionibusque & erroribus, & tanquam naufragijs permixta omnia fuisse, antequam terra ex concretis inter se corporibus iustam magnitudinem in depta, suoque ipsa libramento fixa, caeteram quoque naturis fixam sedem praebuit: ad hunc prope modum maximis inter homines potentibus & imperijs, prout fortuna tulisset agitata, interque se offensantibus, quod uidelicet nulli praeualerent, omnes autem adniterentur, incredibilis internicio, errorumque & omnium immutatio fuit, quoad inualecente, auersentemque urbe Roma, partimque sui sibi caeli gentes populosque, partim genere abhorrentes, transmarinosque regum principatus accommodante, sedem tandem eam maximam quaeque habuerunt praesidiis, & tanquam pacis mundum imperijsque orbem nullo errore uersatile, omnimoda quidem res uirtute ingenua, qui huiusmodi rerum competentiam praemoliti sunt, multa uero fortuna conspirante, ut hinc iam licebit procedente oratione demonstrare. Enim uero nunc mihi uideor uelut ab edita specula fortunam uirtutemque despiciere, ad huius comissum certaminis ingredientem: sed uirtutis quidem mitis incessus, & aspectus aequabilis, adhibetque ad contentione uerecundam quandam ambitionem in uultu eminentem, sed longè relinquitur praeproperante fortuna. Deducunt autem eam & cateruatim stipant arma cruenta uiri gestantes Marte perempti, aduersis inde uulneribus oblitis, sanguine stillantes sudore mixto, semisraetis innitentes spolijs. Agedum percontemur, si placet, qui tandem hi sint. Fabricios esse aiunt, & Camillos, & Lucios, & Cincinnatos, & Fabios Maximos, Claudios Marcellos, & Scipiones. Video & C. Marium fortunam infensum, Mutius etiamnum Scauola uisulata manu ostentat uociferans: Num hanc quoque fortunam dabis? Marcus quoque Horatius, uir ille strenuus, propter ripam Tyberis Tyrhenis telis obrutus, claudicare crure exultans, uelut ex imo uortice succlamat: An ego fortuito etiam mutilatus sum? Huiusmodi habitu comitatus uirtutis ad committendum certamen incedit, grauis in armis luctator, formidolosus hostibus. At uero fortunam pernix quidem motus, & confidentiores spiritus, spesque ferociens. Relicta autem uirtute longè anteuertens praesto est, nec solitis tamen ipsa penis sublimis, aut summos in unguis arrepta uolubili pila insistentes, lubrica ancepsque accedit, subindeque acerba discedit: sed ut Spartiatae Venerem aiunt Eurotam traicientem, speculo, mundo, cestroque positus, hastam scutumque sumere Lycurgo sese comentem, sic fortuna destitutis Persis & Aethyrijs, Macedoniâ celeris peruolitaui, excollatoque protinus Alexandro, Aegyptum & Syriam regna circumferens peragravit, identidemque conuersa Carthaginenses succolla uit. Postremo in palatium se conferens, traiecto Tyberi, positus (ut credere par est) alis, exutis talaribus, abiecta instabili uestigiaque fallente pila, ita Romam ingressa est, ut constanter permansura, talisque nunc sese ad iudicium sistit, non incomperta, ut inquit Pindarus, nec geminum temonem uersans, sed iustitiae suadentem foror Prouidentiaeque filia, quo modo generis eius ductum explicuit Alcman, inter manus gestans decantatissimum illud Copia cornu, non pomorum exuberantium assidue plenum, uerum quae fert cunctas omnis terra, omneque mare, ad haec quae amnes, portus, metallorumque uenae, largiter copioseque fundens. Clari egregijque uiri non pauci cum illa uisuntur. Numa Pompilius ex Sabinis, & Pri-

scus

A scus ex Tarquinij, quos aduenas peregrinosque reges in Romuli solio constituit. Paulus Aemilius a Perse & Macedonibus illibatum & integrum exercitum reportans, incruenta uictoria triumphans, fortunam in caelum laudibus effert. Effertque & Caecilius Metellus Macedonicus senex, succollantibus elatus quatuor filijs consularibus, Quinto Vanarico, Lucio Diaduma, Marco Metello, et Caio Caprario, duobusque item consularibus generis, nepotibusque ornatissimis uiris, clarissimis rebus domi militisque gestis. Aemilius Scaurus ex obscura uita, obscuriore genere ortus, nouus homo, ab ipsa sublatus magni princeps et seclusus eligitur. At uero Cornelium Syllam ex Nicopolis meretriculae sinu assumptum, sustollens ipsa super Cimbricos etiam Marij triumphos septemque consulatus, imperijs dictaturisque afficit. Is se suasque res gestas omnes fortunam uendicans, cum Sophoclis Oedipo uociferat: Fortuna ego me parente progenero fero. Et Romana quidem lingua felix uocitabatur: Graecis uero hunc in modum scripsit: Lucius Cornelius Sylla uenustus. hoc enim modo apud nos Charoneae trophaea & Mithridatica inscripta sunt: nec ab re, quippe plurimum ueneris habet non nox, ut Menader tradidit, sed fortuna potius. Nonne igitur si quis in auspicanda hac concertatione a fortuna steterit, possit Romanos testes ipsos citare ueluti fortunam plus quam uirtuti tribuentes? Nempe uirtutis apud eos Numantinus Scipio templum sero multisque post annis sacrauit: post quod Marius uirtutis & honoris, ab hoc Mentis Aemilius Scaurus, sub Cimbrici belli tempora natus. Hi quum iam oratorum rhetoricumque argutie in urbem irreplissent, huiusmodi nomina rerum honoribus profecti sunt. Sapientiae uero ad memoriam nostram nulladum aedes sacra est, non magis quam prudentiae, aut magnanimitatis, aut tolerantiae, aut continentiae. At fortunam delubra eximia, & antiqua, & prope dixerim cum primis urbis fundamentis coniecta sunt. Primus fortunam delubrum Ancus Martius substruxit, nepos Numae, & a Romulo quartus. Is fortunam uirili nomine dicauit, propterea fortasse quod in uictoria fortiter obtinenda maxime sunt etiam fortunam partes. Muliebris fortunam templum ante Camillum extructum est, quum Marcum Coriolanum in festo Volcorum exercitum in urbem uadentem muliebris retrò blanditiae in Volcos auerterunt. Haec mulieres cum matre uxoreque eius legatione suscepta, exorauere peruenireque tandem ut patriam parceret, barbarorumque illinc exercitum abduceret. Quo tempore fortunam fertur simulachrum hanc quum sacraretur uocem edidisse: Sancte me legibusque patrijs foeminae consecratote. Furius porro Camillus quum Celticum ignem restinxit, Romanique oppensam auram a uolubrio a libere lance decussit, nec prudentiae, nec fortitudinis aede, sed famae, & Aij tantum Locutij in uia noua extruxit, quo in loco ante bellum Gallicum uocem a Marco Decio auditam noctu illac traesunte inquirunt, bellum illud instare denunciant. Quam uero ad Tyberim Fortem fortunam uocant, quod est ualida, strenua, & bellacem, perinde atque omnem in ea egregie uincendi uim ponentes, in hortis extruxerunt a Caesare populo legatis, utique illum existimantes fortunam quoque benignitate maximam euasisse, quod ipse testatus est. Nam Caium Caesarem dicere uereret in tantum ab ea fastigium euectum, nisi hoc ipse profiteretur: qui ubi Pompeius a Brundisio soluit, pridie Nonas Ianuarias sole in bruma existente, mare quidem in nullo negotio traiecit, fortuna dubio procul hyemem inhihente. Asscucus autem Pompeium copijs ingentibus instructum, tum maritimis, tum terrestribus, in statuiisque tum agentem, ipse contra paruis transportatis copijs, reliquis quae sub Antonio Sabinoque erant subsequi cunctantibus, sustinuit, nauiculam clam ingressus in seruique habitu compositus, ut nauicularium gubernatoremque falleret, ipse sese fluctibus committere. Porro quum ad fluminis ostium gubernatore obluantibus undis citatoque aestu erumpendi spem abiectis cereret, tum demum reuecto uultu sese prodens: Age uir, inquit, generose, aude, nihil quicquam timeas, fortunam tantum uela uentisque permitte. Denique quum Caesarem uel has, Caesarisque fortunam, aude fidentissimè. Ita sane credebat fortunam secum nauigare, peregrè ire, militare, exercitum agere. Profecto fortunam unius fuit tranquillitatem mari, calorem hyemi, segnibus pernicitate, ignauis strenuitate imperare, quodque fide maius est, fugam Pompeio, Ptolemaeo hospitis necè, uidelicet fortuna praestante, ut & Pompeius interiret, nec Caesarem scelere obstringeret. Quid? filius eius qui primus Augustus dictus est, & quatuor ac quinquaginta annis imperauit, nonne nepotem in militiam mittens, a dijs fortitudinem quidem Scipionis ut illi darent optauit, Pompeij autem beneuolentiam, suamque ipsius fortunam: nempe sibi adscribens ut ingenti operi fortunam artificem, quippe quae ipsum Ciceroni, Lepido, Panfae, Hircio, Antonio, & Marco commendans, rebus illorum gestis, manibus & uictorij in insolitam amplitudinem sustollens, hosque uicissim premens, uni ei gradum reliquit ad tantum scandenti fastigium. Illi nanque Cicero res urbicas,

Fortunam multa apud Rom. delubra.

C Lepidus bellicas administrabat, Panfa uincebat, Hircius cadebat, deniq; Antonius illi a senatu bonisq; desciscebatur. Nam Cleopatram quoq; Cæsaris ego fortunæ assignauerim, apud quam uelut marinum quendam scopulū submersus ac contritus est tantus Imperator, ut unus superesset Cæsar. Memoriam proditū est, quū mutua consuetudine familiarissimē uterentur, sæpenumero sese ludo illis oblectantibus aut pilæ, aut tesserarum, aut altissimi etiā certamine, coturnicū, aut gallinaceorū, nunq; non uictum Antonium abire, reprehensumq; eū ingenuè sæpe ab uno amicorū, qui uaticinandi peritiā sese apud eū uenditabat, isq; ferè uerbis admonitū: Quid tibi cum hoc iuuenere? faceffe ab eo primo quoq; tempore. Clarior es rerum gestarū gloria, etate senior es, plurib; imperas, operā in bellis nauasti, rei militaris usū præstas: uerū tuus, inquit, genius genitū huius ueretur, tuaq; fortuna, alioqui per se ampla, illius fortunæ assentatur: quod nisi longissimè hinc abeas, haud dubiè te deserto ad eum iamiamq; trāsibit. Hos habuit fortuna testes, quos ad hoc iudiciū citaret. Veniamus nunc ad ipsarū rerum testimonia, quæ disquisitioni nobis à primordijs urbis repetenda est. Iam inde igitur quis neget ad Romulū geniturā, salutem, educationē, et auctū, præstantissimarū quidē ueluti fundamenta uirtutū facta, uerū à fortuna substructa: Principiō enim quod ad geniturā partumq; ipsorum urbis conditorum pertinet, mirificæ cuiusdam felicitatis fuisse uidetur, utpote quorum mater ex diuino cōpressu peperisse dicit: & ut Hercule genitum longissima nocte inquitunt, die contraquam per naturā licet inhībito remoratoq; sole: haud aliter sub conceptū profeminationēq; Romulū memoriæ proditum est, solē deliquium passum iusto eius cum luna coitu, similiter atq; Mars deus Syluiāq; mortalis id horæ coierant. Quod idem quoq; ipsi Romulo contigit quum euita mi grauit. Aiunt enim Nonis eum Capratinis sub solis deliquiū non cōparuisse, quam diem ad hoc tempus celebrem solennemq; habent. Verumenimvero genitos eos tyranno interimere uolente, fortunæ beneficio suscepit non barbarus, non trux facinoris minister, sed clementia quidam & humanitate præditus, ita ut ne interficeret. Fluminis ripa, quā aliuies expatiari solebat, herbido prato uestita erat, hanc obumbrabant arbuscula humilia, ibi ille infantes exponit propter caprificū, quam ruminālē uocant. Lupa tum fortē orba, lacte exuberans, distentisq; supra modū grauata uberibus, leuari onere cupiens, infantibus amplexabunda in cubans sugendas papillas præbuit. Auis autē sacra, quæ Picū Martium uocant, ad eos uentitans, leniterq; eis insidens, eorū oscula unguiculis diducens, in ea turundā inebat consueti sibi cibi. Propterea ruminālē caprificum nuncuparūt, priscis utiq; Latinis rumā papillam uocitantibus, quam lupa ingeniculus infantibus infanserat. Ex eo factū, ut loci illius accolæ diu infantes nullos omnino exponerent, sed omnes quotquot geniti essent tollerent, in Romulūq; honorem & imitationem educarent. Profecto quod tandiu fefellerūt apud Gabios educati & instituti, ut à nullo non ignoraret Syluiā filios, Numitorisq; & regis Amulij nepotes esse, uasamentum id fortunæ commentumq; uidetur, nimirum id agentis, ne ante adita facinora generis inuidia interirent, sed ut rebus potius egregijs gestis hominibus innotescerent, uirtutisq; exemplis aditis documenta sui prima darent. Hic mihi in mentem uenit dictum quoddā Themistoclis, magni prudentisq; imperatoris. Quum enim Athenis iuniores quidā eo imperatores prosperè rebus gestis Themistocli sese præferendos censerent, ita respondit Themistocles, ut diceret, posterum olim diem festo cum die contendisse, obstrepentē illum sollicitumq; esse dicentem, se uerò pridie apparata fruenda per ocium præbere: festum autē diem respondisse, uera prorsus posterum diem dicere, sed si non fuisset, inquit, ubinam terrarum esses? Sic absq; me, ille inquit, Medis aduentantibus, quisnam uestri nunc usus esset? Hoc itidē mihi uidere fortunā uideor ad uirtutē Romulū dicere: Splendida quidē & ampla tua gesta, documentumq; dedisti diuino te ortam sanguine genereq; esse, sed cernis tamē q; longē tibi præstē: nisi enim ego tum beneuola officio saq; affuissem, aut si deseruissem prodidissēmq; paruulos, tu quo tandem modo, aut unde effulgeres? Nisi fera tum, inquam, foemina occurrisset, lactis exuberantia præturgeta, magisq; quem aleret q; quo aleretur ipsa quæritans, sed aut natura efferata, aut fame stimulante, uide ne hæc insignia quæ nunc sunt, fana, regiae, theatra, ambulationes, fora, basilicæ, palatia, gurgustia pastorum esse oportuerit, armatariorūq; stabula, Albano uiro Tyrrhenouē aut Latino seruentiū. Proinde cum omnibus in rebus potissima principiū pars est, tum maximè in condendis urbibus, quod hæc urbs ipsa fortunæ haud dubiè debet, quæ eius conditorē seruauit. Virtus Romulum magnū fecit, ac fortuna quoad fieret seruauit. Agē uero Numæ regnū quod diuturnum fuit, quanta omnium consensu felicitas traduxit? Nam Aegeriā nymphā Dryadū unam, scitam

A scitam quandam deam, uiri huius amore captā, sui illi indulisse consuetudinē, instituentem informantēq; ueluti adolescentē rempub. fortasse fabulosum sit: siquidem qui deorum alij connubia affectu traduntur, dijsq; chari alioqui fuisse, Pelei, Anchisæ, Oriones, & Aemathiones, haud omnibus usquequaq; uoto cōpetentibus, mœstitia nulla ad extremū beatitudinē interpellante uixerunt. At uerò Numa secundā planē fortunā contubernalem habuisse uidetur, disceptandisq; in rebus assensitantē, imperijq; adeo sociam: quippe quæ ciuitatē Romanam in finitimorū infestissimis odijs, ueluti turbidissimis estuarijs undabundoq; mari agitata excipiens, intestinis tot insuper malis discordijsq; languentē, furores omnes aduersos odiaq; tanq; flatus restinxit. Et ut alcyonum nidulamenta mare benignè suscipiens, connutricanti tranquillitate hyeme seruat in columia: haud aliā fortuna tranquillitatē rebus inducens obtēdensq;, nullo prorsus morbo, periculo, tumultuue insignē, recens instituto populo, & adhuc (ut ita dixerim) uibranti, spaciū altius dedit radices agendi, inualescentēq; in dies ciuitatē institutis legibusq; firmandi ocioso nulloq; negotio. Porro quemadmodū onerariā actuariā uenæ nauem non sine plagis multis contingit multaq; ui fabricari cōpingiq;, malleis, clauis, coagmentis, ferris, & bipēnibus, cessare autē absolutā ad certum quoddā tempus necesse est, quoad tenaces nexu clauiq; cōsuetudine fiant, alioqui si mollibus adhuc fluidisq; cōmissuris deducatur, continuo mare transmissurā laxatis hiulcisq; cōpagibus: sic qui primus Romæ rex condidit, ex agrestiu pastorūq; turba uelut ex roboribus ualidis eam coagmentans, labores haud spernendos protulit, non minimis in bellis periculisq; conflictatus, necessitate coactus in ortu statim urbis lacescentes hostes arcere. At qui secundū hunc regnū suscepit, firmando irroborendq; urbis augmento tempus adhibuit, & benignitate fortunæ pacē ac quietem adeptus est. Quod si tum Porfena quidā infesto mœnia exercitu Tyrrhenorū uallo tum etiā fluida tremebundaq; cinxisset, aut Bellonæ instinctu percitus aliquis Marficæ defectionis princeps, aut Lucanus quispiā turbulentus homo rerūq; nouarū studiosus, aut urbi insensus, aut pacis aduersus cōsilijs, qualis postea Mulus aut Silo temerarius, aut Sylla ille ferox, aut postremo Tullius, unico ueluti ex cōposito signo dato, tota armata Italia philophū Numā inter sacrificia suppliciaq; deorū classis undiq; oppressisset bellicū occinentibus: profectō haudquaq; paria tantis rerū fluctibus ac procellis rudimēta urbis fuissent, nec in tantā clarissimorū hominum coaluissent multitudinem. Nūc autē mihi uidentur id temporis quietæ res, apparatus & uaticū ad sequentia bella fuisse, populusq; Romanus athletæ modo à multis sub Romulo certaminibus initis, tribus & quadraginta annis per ocium se exercēs, uires futuris hostibus pares collegisse: nihil enim aduersū infestā Romam habuisse tēpore illo dicitur, non famē, non pestem, non soli sterilitatē, non aut æstatis deniq; aut hyemis intemperie, ita ut facile cerneret non humano tempora illa consilio, sed diuina quadā procurari fortuna. Clausæ igitur erant ea tempestate Iani portæ, quas bellū fortunā uocant, utpote quæ bellū tempore referabantur, pacis uerò occludebant. At uerò mortuo Numa aperte sunt Albano cōmissio bello: rursusq; alijs sexcentis super alia bellis continenter excipientib; per annos quadringētos & octoginta. Deinde pace clausæ sunt post Carthaginēse bellū cōposita, Cajo Attilio Titōq; cōsulibus. A quo iterū anno exerta sunt continentibus ad Achiacā usq; Cæsaris uictoriā bellis. Tum demū Romana arma haud ita multo tempore cessauere: etenim Cantabrorū, Galatarumq; tumultus in Germanos grassantium, pacem illam disturbarunt. Hactenus testimonia prosperæ Numæ fortunæ memoriæ sunt prodita. Enimvero qui deinceps reges ab hoc fuere, fortunam mirificè coluerunt, ut urbis Romæ caput, ut urbis altricem, ut deniq; urbis columen, ut Pindarus inquit. Hoc autem sic æstimare licet. Fanum est magno Romæ honori habitū, quod uirtutis ipsi uocant, serò multisq; post seculis à Marco Marcello extructum, eo qui Syracusas cepit. Est & alterum eius quam ipsi Mentem uocant, sed & hoc Scarus consecrauit Aemilius, circiter Cimbrica tempora natus, quum iam Græcorū logi & argutiolæ scitaq; differendi genera in urbem immigrassent. Sapientia uerò sanū ad hoc æui nullū habent, nō magis q; temperantiæ, aut tolerantia, aut magnanimitatis. At uerò Fortunæ permulta habet tum antiqua, tum eximia, in omnibus propē insignibus urbis locis regionibusq; dicata. Et uiriliter quidem fortunæ templū ab Anco Martio quarto eorū rege extructum, quod plusculam sibi fortunā ad indispēndam uictoriā affuisse q; fortitudinem crediderat, ideo sic uocatum. At muliebri fortunæ, à mulieribus quæ Coriolanum auerterūt, exercitum in urbem hostiliter agentem, consecratum nullus non nouit. Quid quod Seruius Tullius, qui regum omnium maximè popularis fuit, iusq; civile maximè tutatus est, à

Repetitio superiorum.

C quo suffragiorū militiæq; iura diligenter constituta sunt, quicq; Cenfor primus fuit, idem uita & temperantiæ obseruator, fortissimus idem & uir prudentissimus, sese tamen ipse fortunæ uendicabat, suiq; regni opes acceptas illi ferebat, uulgo ut prædicaret consuetudinem sibi cum fortuna intercedere, quam per fenestrā quandam delabi ad se in cubiculum aiebat, quam nunc Fenestellā portam uocant. Extruxit igitur in Capitolio fortunæ fanum primigeniæ dicta, necnon obsequentiæ fortunæ, quali dicas indulgentis, aut, ut nonnulli interpretantur, clementis. Sed Romanis hæc tenus nominibus usi, iam hinc græcæ huiusmodi consecrationū numina percensere conabimur. Iam primū igitur Idæ, id est, priuatæ fortunæ delubrū in palatio situm est. Est & Ixeutria, id est, uisceris, tamenli id nominis ridiculum est, sed non ab re tamen translatione id dante, ac si dicas, tenaciter attrahentis quicquid illi hæsiisset. Ad fontem muscosum appellatū Partheni, id est, uirginis fortunæ fanum est. In Argiletis fortunæ epistropheomenes, id est, curam gerentis: in longo antiportu fortunæ Euelpidis, id est, bonæ spei. Est & ad Veneris in calatho stantis aram, Masculæ fortunæ ædicula: ad hæc sexcenta alia honorifica fortunæ cognomenta, quorū Seruius bonam partē sacrauit, nimirū animaduertens, in administrandis rebus humanis maximū, uel potius unicum fortunæ momentū esse, quod ipse uel omnium maximè expertus esset, quippe ex hostili captiuoq; genere ad regium fastigiū euectus. Nam Coriolanorū oppido ab Romanis uic capto, Ocrisia uirgo captiua, cuius nec uultū obscurare, nec mores fortuna potuit, Tanaquil dono data Tarquinij regis uxori seruiuit. Hæc ex assecla quodā (quos clientes Romani uocant) Seruii genuit: quancūq; sunt qui id negent, uirginemq; affirmant Ocrisiam primitias assumere ex regia mensa, libamentaq; solita, ad focumq; ferre, olim quum pro more id faciens in ignē libamētā porriceret, prolificū uiri genitale ex fauilla surrectū sensisse, hocq; illam stupore attonitā Tanaquilū unū detulisse, illā autem (ut erat perspicaci solertiq; ingenio) in honore puellā habuisse non secus ac nympha, ut quæ huiusmodi uisum nō sine deūm numine accidisse existimaret. Laris quidam autumant hunc amorē fuisse, nonnulli Vulcani. Aedito porrō Seruio quū adhuc infans uultus esset, affulgere ē capite eius splendor non absimilis fulgetræ uisus est. Antias aliter tradit. Seruio enim ait Getaniā uxore fuisse, qua morte sublata, quum ex mœre egritudineq; animi in somnū, ut fit, delapsus esset, uisam faciē eius matri comitibusq;, quæ tum aderāt, igne obplenduisse, quod uisum fidē fecisse, ex igne eum genitū, omenq; haud dubium fuisse ad nec opinatū illi regnū, quod Tanaquilis opera post Tarquinij mortē adeptus est, tamenli omnium minime regum ad regnū appositus, aut regni audius fuit, quippe qui deponendū regni, nī uxor obstitisset, cōsilia agitauerat. Moriens enim illa creditur ad iusiurandū eum adegisse, se in imperio permanfurū, quæq; ad triumphū Romanorum moribus obtinendū pertinerent, eorū nihil non admissurum. Proinde Seruii regnum usquequaq; fortunæ delegandū est, ut quod insperatō nactus, inuitus quoq; retinuerit. Verū ne uideamur in priuata secula uelut in loca cæca ex illustribus perspicuisq; pedem referre, agē relictis regibus ad notiora iam gesta nobilioraq; bella, orationem traducamus: quibus fiduciam ipsi fortitudinemq; affuisse quis tandem non fateatur, cum uirtute bellica adiutrice, ut inquit Timotheus: Sed tam facillē rerum successus affluens, undaq; ut ita dicam, impetus in tantas opes amplitudinemq; euehentis, non manibus hominū, non uel humana hoc esse cōparatum imperium clamitat, sed deorum ductu potius auspicijsq;, uirgentisq; adeo fortunæ uelis. Trophæa alia super alia eriguntur, triumphū triumphos excipiunt, arma sanguine calentia nouo subinde sanguine ablunū, uictorias numerant non cadaverum spoliōrum uel aceruis, sed subactis regnis, populisq; in seruitutē redactis, insulis continentibusq; classibus suis patefactis. Ea est Romanorū imperij magnitudo. Vna pugna Philippus Macedoniā perdidit: una clade accepta Antiochus Asia cecidit: uno prælio uicti Carthaginenses Libyen amiserunt. Deniq; uir unus unius exercitus impetu imperio Armeniā adiecit, Pontum Euxinon, Syriam, Arabiā, Albanos, Iberas, & omnino quæ cis Hircanos Caucasumq; sunt. Ter illum uictorem uidit Oceanus terras ambiens. Numidas in Libya ad littora usq; meridiana repulit. Hispaniam Atlantico tenus subegit cum Sertorio descendentem. Albanorū reges infectans, intra Caspium pelagus compulit. Bella hæc omnia egregiē profligauit publicæ fortunæ ope adiutus: ab ea uerō destitutus sua tandem ipsius forte cecidit. Enim uero magnus ille Romanorū genius non ut Macedonum ad dieculam aspirans, aut breuiculo tempore florens, nec terrestris modo ut Lacedæmoniorū, aut maritimus ut Atheniensium, nō sero excitus ut Persarū, aut cōfestim elanguescens ut Colophoniorū, sed iam inde à primo urbis ortu compubescens, coalescens,

rempu-

A rempublicam contrectans, uno deinde tenore, terra, mari, in pace, in bello, in Græcos, in barbaros, fideliter permanens. Is Annibalem Poenū, torrentis instar per Italiam effusum, intestinis inibi simulatibus ciuilibusq; discordijs exhaustū, nullo Carthagine supplemento pecuniæ ue misis. Is Cimbrorum Theutonumq; exercitus magna diremit locorū temporūq; intercapedine, unus ut par esset Marius uicissim cum utrisq; cōstigans, ne simul irruentia trecenta millia inuictorum armis hominū Italiam obruerent. Non aliam ob causam Antiochus belligerate Philippo distinebatur, uicissimq; Philippus perclitante Antiocho antē iam fractus cadebat. Mithridates Marfisco flagrante bello Italia Sarmaticis distringebatur Bastarnicisq; bellis. Deniq; Tigranē suspicio inuidiæq; inhiabant à Mithridatis illustri uiri societate, quoad illo demum uictō sese simul ut perditum iret, intulit. Agē uero in maximis reipublicæ calamitatibus fortuna nōne afflictā ciuitatem erexit: Castrametantibus ob Capitolium Gallis, arcemq; obsidentibus, exitiosa citat populis cōtagia morbi. Iidem euadere noctu aggressi quum mortales omnes latuissent, fortuna tamen mirē exaudibiles temerarijsq; casus fecerunt. De qua aggressione non absurdum forsitan fuerit plusculis disserere. Ab insigni illa Romanorum ad Alliam clade, pars Romā cursū quā poterant cōcitatissimo contendentes, terrore omnia tumultuq; complent. Ad quorum trepidos nūcios maxima pars populi quā cuiq; proximū fuit dilapsi, paucis in Capitolium confugientibus, quæq; tolerandæ obsidioni erant illuc raptim comportantibus: pars à prælio effusa statim fuga Veios conuenientes dictatorē Furium Camillū creant. Hunc prosperis olim rebus populus elatus damnatū peculatus urbe eiecerat, tum autē aduersis perculsus afflictusq; casibus, suppliciter ab exilio reuocabat, ultrō imperium deferens iudicio non obnoxium. Verū ne temporum iniquitate magis ille quā ē legum præscripto magistratū accepisse uideretur, neu tanq; complorata republica palantis conuenæq; exercitus armis ad imperiū raptus, oportere censebat castrensem imperij delationem senatus autoritate affirmari, qui in Capitolio obsidebatur. Caius igitur Pontius erat uir impiger, hic mandata ad senatū quum se perlaturū recepisset, ingens adiit periculum: eunti uadendum per medios hostes erat, quum excubijs ualloq; circumdata arx undiq; esset. Is ut ad amnem peruenit, subteribus latis incubans, corpus uectabat

B li leuitati credens, secundo se flumini permisit, à quo clementer placideq; deuectus, alteram ad ripam nullo negotio peruenit. Vnde digressus per hostiū rarissima uadebat, ex ignium ipsa raritate silentioq; solitudinē captans. Ad collis inde prærupta quū uenisset, qua molliorem cunq; ascensum cōpererat arrepens, quæq; aspera supinitas enitendi præbebat adminicula, ad hæc in salebrarū anfractus sese insinuans, omni ope, omnibusq; conatibus ad summū tandem euasit: ibi à uigilibus admissus, madata obfessis exposuit. acceptoq; decreto rursus quā uenerat ad Camillū regressus est. Cæterū postridie luce orta, barbarus quidā locum temerē oculis, ut fit, lustrans, cū summa pedū uestigia fallentisq; se pedis lapsus, tū in obruto flaccescentēq; gramine quā terrena loca erant obliquos corporis tractus & surreptantis uestigia animaduertens, popularibus suis detulit. Hi uiam interpretati se ab hostibus edoctos, tentandæ rei consiliū capiunt, noctuq; quā infrequentissima interdū obseruauerāt scandentes, canes etiam excubitores uigilumq; comites, nedum uigiles ipsos somno sopitos latuerunt. Nec ideo tamen Romana fortuna uocis indiga fuit, quæ tantū malum prodere indicareq; possit. Anseres lunoni sacri ad deæ templum alebantur. Hoc animal cū natura facillē consternabile est, & ad omnē strepitum sollicitū, tum id temporis premēte cibariorū inopia neglectum, tenuis à fame somni erat, proinde ilico senserunt hostes iugum superasse, turbidōq; admodum id clamore prodidere aduoluitantes. Armorū deinde splendore consternati, clangore uehementi Romanos, & ad omnia collis loca pertingente exciuerunt: qui re, ut erat, animaduersa, hostes celerimē deturbatos in præceps impulerunt. Miratur se nunc etiam fortuna cōmemorandis his casibus. Canis in cruce sublatus, anser in elegantī grabatulo gestatorioloue quā decentissimē sedens. Mirificas hæc species fortunæ opes ostentat, ad resq; omnes explicandas, atq; unde minimē sperares solertissimā facultatem, quippe quæ absoluentis suis ceptis mentem quidem amentibus & rationis expertibus suggerat, animos autem & fiducia exanimatis & excordibus. Nam quis tandem non stupeat, rei q; adeo miraculo in torporē mentis abeat, qui temporis illius mœstitiā, sequentiumq; seculorum felicitatem attentius reputauerit: Qui sursum uersus intuens, nobilitatem & precia donariorum, artium specimina, ambitiosissimas urbium liberalitates, coronas regū, deniq; quæ fert cunque terra, mare, insulæ, & continentes, postremo quæ amnes, quæ stirpes, quæ cælestria,

C quæ colles, & metalla: qui omnium, inquam, horum primitias decorè inter se certantes, specieq; locū illum uenustateq; honestantes pro rei dignitate æstimauerit, ut hæc parum abfuerit nihil quicquā ut essent, nusquam ut uiderentur, utq; cum horrendaq; tetracq; caligine barbarisq; gladijs & sanguinarijs animis omnia tenerentur, abiecta rationisq; expertia ac secordia altitia ansam urbi salutis præbuerint? Ut deniq; & magnos illos ciuitatis principes optimosq; bello uiros, Manlios, Seruios, Posthumios, Papyrios, nobilium posteritati familiarum proautores, anferes tantum non perditos excitarent, ut patriam patriumq; deum tuerentur? Quod si id uerum est quod Polybius in secundo historiarū tradit, quas de Gallis scripsit, qui urbem tum ceperunt, Gallos accepto nuncio uri se domestico bello, finitimis barbaris per occasionē ac solitudinē fines eorum ingressis, omniaq; armis obtinentibus, facta cum Camillo pace digressos, ne tum quidem in disceptationem uenit, Romanis fortunam salutis causam attulisse, quippe distinentē hostes, aut etiam à Roma nec opinato modo diuellentem. Tametsi quod satis dignum operæ præcium circa hæc diutius immorari, quæ nihil certi satis explorati ue habent: Nam prisca Romanorum gesta corrupta, ut Lilius tradit, confusisq; cōmentarijs multa rerum obscuritate inuoluta sunt. Sequentis aui clariora illustrioraq; acta benignitatem fortunæ manifestius cernendam præbent. Nam Alexandri mortē huic quoq; ipsi adscripserim, uiri cum felicibus cœptis, tum clarissimis facinoribus, tum inaudita spiritū ferocia, ab exortu ad occasum emicantis astrī cuiusdam modo, iamiamq; in Italiam armorū fulgetras ei aculaturi, ut erat illi expeditionis prætextus Alexander Molossus à Brutijs Lucanisq; ad Pandæsiā obtruncatus. Quancq; reuera in omnes æquē ferebatur homines, cum gloriæ indispēndæ ampliandiq; imperij cupidine, tum uero æmulatione, Herculis Liberiq; patris expeditionū terminos superandi, Romanam uero potentiam audiebat, bellicumq; robur, Italiam ingressuro exacuti mucronis instar opposita: etenim celebre eorum nomen ad eum peruenerat, eximiaq; fama ueluti pugilum bellis innumeris exercitorum. Et profectō haud incruento Marte decerni potuisset, ut arbitror, si inuictis ad id temporis armis, tam celli iurgiq; impatientes spiritus inter se conflixissent. Multitudine enim erant ad centum & triginta millia bellicoli omnes & strenui, equestri ijdem pedestriq; certamine perinderem gere assueti.

Plutarchi de Alexandri fortuna uel uirtute liber prior.

GVLIELMO BVDAEO INTERPRETE,

Alexander alloquitur fortunā.

Aec uero fortunæ oratio est, proprium suumq; unius opus censentis Alexandrum regem esse: resellenda uero ex parte philosophiæ, imò Alexandri potius frementis stomachantisq; si gratuitum adeptus fortuitumq; imperiū uidebitur, quod sanguine multo, uulneribusq; alijs super alia acceptis cumulans, noctes complures in somnes belligeransq; dies traxit Marte cruentos, cum inuictis bello imperijs, innumerisq; gentibus, amnes idem incōmeabiles editissimasq; rupes, con silio, tolerantia, fortitudine, & moderatione superans. Equidē cum existimo egregijs ipsius gestis sese inscribentē fortunam hunc in modum alloqui: Apagē te à me fortuna, desine quæso meæ obtrectare uirtuti, noli mihi conuulsam adimere gloriam. Tuum erat facinus Darius, quem ex seruo & regio nuncio, Persarū regni compotē fecisti. Tuus etiam Sardanapalus, cui regni insignia purpurā carminanti detulisti. Ego uero per Arbela ad usq; Susa peruasi obuia quæq; subigens, Cilicia mihi Aegyptum latē patentem aperuit, Ciliciamq; Granicus, quem, ut scis, ipsum per Mithridatis Spithridatisq; corpora traieci. Mirari tete per me tibi licet in incruentis integrisq; regibus, nempe illi fortunati erant Ochi, Artaxerxes, quos in lucem statim æditos in Cyri solio statuisti. At meum corpus non paucissima uestigia fert obluccantis fortunæ, non à me stantis. Iam primum in Illyrijs caput mihi saxum, pistillum uero collum contudit: ad Granicum caput barbaricus ensis discidit, ut ad Isum femur: ad Gazam sagitta in talum ictus sum, & præ grauitate è sede elapsus, humerum luxaui: apud Maracandas sagitta surē ossē diffisso sauciatus sum. Reliqua iam sunt Indorum uulnera, tum humero sagittæ ictu traiecto, tum in Gandridis crure, ad hæc

A hæc apud Mallotas sagitta arcu missa accepto in pectus uulnere ferro penitissimè immer so, postremo pistillo in ceruicem adacto quum fractæ sunt admotæ mœnibus scalæ, ibi solum fortuna me impediuit, non claris ipsa tantum illud facinus, sed barbaris ignobilibus condonans. Quod nisi Ptolemæus cetram mihi sedulus prætendisset, Lymnæusq; mille pro me telis exceptis tutabundus cecidisset, deniq; ni Macedones ira animiq; impotentia instincti mœnia subruissent, barbarus ille certè ignobilisq; uicus monumentū Alexandri fuisset. Ipsa uero expeditio mea quid aliud quàm procellæ, squalores, fluminum uoragines, præcipitia auiibus inaccessa, belluarum inusitata species, feri uictus, præfectorū mutationes, subindeq; prodiones? Nam quod ad præcedentia pertinet, uniuersa Græcia post Philippica demum bella ueluti ab animi deliquio palpabunda subsultabat. Thebæ Chæronicum puluerem ab armis excutientes, è ruina se erigebant. Athenæ iunctas manus ipsi porrigeabant. Macedonia malè cogitans ad rebellionem spectabat Aëropiæ filios. Irripuerant Illyrij, Scythæ occasione imminēbant, si fortè finitimi res nouas molirentur. Persicum aurum per populares ubiq; homines affluēs, Peloponesum sollicitabat. Ad hæc exhaustis Philippi thesauris, fœnus etiam accesserat ducentorum (ut Onesicritus inquit) talentorum. In tanta ille rerum omnium inopia, tam turbulentis rebus cōmodum adulescens, uix dum adeo puerili ætate exacta, Babylonem ausus est Susaque illa sperare. Babylonem Susaque dico: imò uero gentium omnium imperiū spondere ipse sibi, triginta peditum milliū, quatuor equitū numero fretus. Tot enim erant, si Aristobolo credimus: Sin Ptolemæo regi, triginta millia peditum, quinque equitū: Si uero Aneraximeni, ad tria & quadraginta millia peditū, quinque equitū & quingenti. Egregium uero permagnūq; ei fortuna uaticum in hanc expeditionem septuaginta prærogauit talenta, ut Aristobolus prodidit: ut Duris tradidit, triginta dierum cōmeatum. Atenim inconsultus temerariusq; Alexander tam spernēdo apparatu in tantas opes profectus: Minimè. Quis enim maioribus unquam pulchrioribusq; rerum opportunitatibus fretus ad res gerendas profectus est? animi magnitudine, rerum intelligentia, moderatione, fortitudine, quibus eum rebus philosophia ad hanc obeundam expeditionem instruxerat. Profectō ab Aristotele præceptore plusculum q; à Philippo patre habēs potiendarū rerum instrumentū, in Persas transijt: Verum enim uero scribentibus Alexandrum dicitare solitū, Iliadem & Odyssæā usq; se quæq; secutas uaticis sibi instar fuisse, Homero hoc tribuentes credimus. Si quis uero dixerit, Iliadem & Odyssæam pro laborum solamēto fuisse amœnoq; ocio, uaticum autem ei fuisse reuera elogia philosophiæ cōmentariosq; sapientū de animi fiducia, fortitudine, moderatione, animiq; magnitudine æditos, asperrant aliqui continuo: nimirum quod ipse nihil aut de argumentis colligendis, aut de effandis scripserit sententijs, quos syllogismos, quæq; axiomata uocant, & quod nec in Lyceo Peripateticorum more ambulauerit, nec in Academia quæstiones disceptauerit: his enim rebus philosophiam finiunt, qui in edisserendis eam rebus, non in gerendis esse putant. Quasi uero Pythagoras & Socrates aliquid in uita scriptitarint, aut Archesilaus & Carneades philosophorū longè nobilissimī, tametsi nulli illi profligandis huiuscemodi distringebant bellis, non barbaris regibus ueluti cicurandis, non urbibus græcis inter feras gentes condendis, non leges fœderumq; iura docendis illegibus inhumanisq; gentibus, uerum in ocio illi uitā tra ducentes, scribendū tamen partes sophistis reliquerunt. Vnde porrō tandē philosophari crediti sunt: ex dictis: uita institutis: an uero ex præceptis? Agedum ex ipsidem Alexandrum quoq; spectemus: ex ijs sanè quæ dicitauit, actitauit, docuit, philosophus inuenitur. Iam primum id quod maximè mirū est, si tibi ita uideatur, æstimemus. Alexandri discipulos cum Platonis Socratisq; contendamus. Hi igitur dociles homines linguæ quoque commercio opportunos docebant, si nihil aliud, certè græcæ linguæ gnaros, & ne sic quidem tamen multis persuaserunt: nam Critiæ, & Alcibiadæ, & Clytiophontes philosophiæ præscripta quasi frenos respuētes, quæ eos impetus tulit aliò se proripuerunt. Alexandri uero disciplinam si attendas, Hyrcanos connubia docuit, ut agriculturam Arachosios. Sogdianos parētes alere perpulit, nec in posterum interimere. Persas matres reuereri, earūq; connubijs abstinere. O admirabilem philosophiā, propter quam Indi Græcos deos colunt. Scythæ mortuos iam sepeliunt, non deuorāt. Et Carneadis eloquentiam miramur, quod Clitomachum, Hasdrubalem prius dictū, genere Carthaginensem, ad Græcorum se instituta formare perpulerit. Zenonis obstupescimus affectus, quod Diogenem Babylonium ad philosophandum pellicere potuerit, Alexandro Asiam perdomitante Home rus passim legebatur. Persarum, Susianorum, ac Gedrosiorum pueri Euripidis atq; So-

C phoclis tragœdias canebant. Socrates peregrinos Athenis deos inducens, delatorum crimi-
 na uitare non potuit: propter Alexandrū Bac̄tra & Caucasus Græcorū deos adorauit
 re. Deniq; Plato unicam reipub. formā præscribēs, nulli ut ea uteretur persuadere potuit,
 ut supra modum seuera. Alexander oppidis supra septuaginta inter Barbaras gentes con-
 ditis, disseminatis per Asiam Græcorū moribus, immitem tandem efferatamq; uitam ut
 exuerent peruenit. Postremo Platonis quidē leges unus & alter forsitan legitimus, Alexan-
 dri uerò hominum millia permulta usi sunt & utuntur. Proinde beatiore mihi uidentur
 multo qui ab Alexandro subacti sunt, quam qui eum effugerunt: quippe hos nullus per-
 ditissimè uitam agentes aruit, illos ad feliciorē uitam uel inuitos uictor traduxit. Itaq;
 ut Themistocles dixisse fertur, quum extorris patria ingentibus affectus est à Persarū re-
 ge donis, urbes stipendiarias tres adeptus singulas in frumentum, item in uinū & in pul-
 mētaria: O pueri pueri perieramus nisi perissemus: hoc itidē mihi uidetur, iustiusq; adeo
 dici posse de ijs qui ab Alexandro in ditionem redacti sunt: Haudquaquam manifesti
 essent, nisi uicti fuissent: haudquaquam Alexandriam Aegyptus habuisset, nec Mesopota-
 mia Seleuciam, nec Sogdiani Prophthasiam, nec Bucephalias India, nec accolam græ-
 cam Caucasus urbem: quibus urbibus pristina exoleta feritate deterrimū quicq; mores in
 meliores usu transferunt. Quod si philosophi in eo sibi maximè placent, quod asperos sa-
 uosq; hominum mores mitiores dexteriorē reddere se autument, permulta uerò popu-
 lorum millia ad humanitatem Alexander cōmutasse, efferataq; ut ita dicam, interpolasse
 ingenia reperit, certè philosophū eum censerī existimariq; par est. Porro quam in primis
 admirantur Zenonis rempublicam, qui ipse Stoicæ sectæ fundamētā iecit, hæc in unam
 illam summam colligitur, ne oppidatim aut per singulos discriminatim populos habite-
 mus, suis quicq; legibus institutisq; dirempti, sed ut omnes existimemus homines popula-
 res nostros municipesq; esse, una ut sit uita perinde ut mundus unus, ueluti unius armen-
 ti compascuo in agro compascens. Hoc Zeno scriptum reliquit, quasi in somniū quod-
 dam aut simulachrū philosophicæ ciuitatis legūmæ æquabilitatis effingēs. At uerò A-
 lexander quod uerbis traditum acceperat, re ipsa præstitit. Non enim, quemadmodū Ari-
 stoteles ei autor fuerat (ut Græcis se ducē, barbaris dominū præberet, utq; illos ut amicos
 & necessarios honori haberet, cum his uerò ut cum belluis, atque adeo stirpibus ageret)
 ita sese comparans, exilijs quæ plerunq; bellorum semina sunt, discordijsq; infidis impe-
 rium suum cœdauit: uerum quum se diuinitus missum communem uniuersorum discepta-
 torem existimaret, constituendisq; mundi rebus arbitrum, quos uerbis inter se conciliare
 non poterat, armorum uel subigens, in unum omnia cōponens, perinde atq; propinatitio
 poculo uitas, mores, cōnubia, uiuendi instituta miscens, patriam quidem omnes orbem
 terrarum existimare uoluit, arcem uerò ac præsidium, ipsū exercitum: cognatos uerò ui-
 ros bonos, alienigenasq; prauos: ad hæc Græcos & Barbaros non chlamydem, non pel-
 tam, non acinacem, non candyn (apud Persas regium capitis gestamen est) dirimere, sed
 Græcos uirtute potius, barbaros uitio internosci. Deniq; uestes, mensas, matrimonia, ui-
 uendi modum cōmunia existimare, sanguine utiq; inter se liberorumq; pignoribus uin-
 cta. Demaratus, ut aiunt, Corinthius hospes amicusq; Philippi, quum Alexandrum Su-
 sis uidisset, gaudio perfusus & illachrymans, ingentis dixit gaudij exortes fuisse Græcos
 qui antea obierant, quando quidem Alexandrum non uidissent in Darij solio sedentem.
 Equidem quod ad me attinet, quibus id Græcis cernere licuit, eos non magnopere bea-
 tos censuerim dūtaxat propter hoc spectaculum, utpote quod fortunæ fuerit uulgariūq;
 regum: illa uerò uisenda augustaq; sponsalia auidē mihi spectaturus fuisse uideor, quum
 sub uno auro insigni tentorio coactis in eosdem penates, eandēq; mensam centum Persi-
 dibus sponsis, totidemq; Macedonibus & Græcis, coronatus ipse, primus hymenæū or-
 sus, & tanquam Philotelis canticum accinens, maximis potentissimisq; populis in ami-
 citiam cōiunctis, unius ipse sponsus, omnium uerò auspex idem & pater & conciliator,
 hos cum illis legitimo coniugio uinciebat: præcupidē enim dixissem, In nunc barbare stoli-
 deq; Xerxes, multis te nequicquā laboribus iungendo Helleponto angito, hoc potius
 pacto mentis reges compotes Asiam Europæ iungunt, non lignis, non rariis, non in-
 animis affectuumq; expertibus uinculis, sed amore legitimo, castis coniugijs, liberorum
 pignoribus gentes inter se uincientes. Cæterum Alexander Persarum cultū inspecto. Me-
 dicam quidem uestem admittere noluit, Persicam uerò non totam sumpsit illa longē ui-
 liorem: ex barbarico enim ornatu insolentissima quæq; & propē dixerim, tragica respu-
 ens, ut tiaram, ut candyn, ut subligacula, miscellaneum quoddam gestamen ex Persico
 Macedo-

Alexandri cum
philosophis col-
latio.

A Macedonicoq; habitu instituit, ut autor est Eratothenes, promiscuis quidem indifferen-
 ter ut philosophus utens, ut communis autem imperatorq; rexq; clementia præditus, ho-
 nore uesti habito, eorum quos armis obtinuerat animos sibi concilians, quo magis in fi-
 de permanerēt, Macedones ut sibi imperantes amore, non ut hostes odio prosequentes.
 Contra uerò insulsi rebusq; secundis insolescentis animi erat, puram quidē chlamydem
 admirari, purpura uerò intextam tunicam grauari. Aut rursus illa aspernari, hæc uerò su-
 spicere, pueri more infantuli mordicus amictum retentantem, quo ipsum patrius mos ue-
 luti nutritrix induit. Belluas captantes homines ceruorum sibi tergora obuoluunt: pluma-
 risq; tuniculis amiciuntur qui ad aucupia exeunt: taurorum conspectum uitant qui puni-
 ceas uestes gestant, ut elephantorum qui candidas, nimirum quod ijs coloribus irriter-
 tur & efferentur belluæ. At si magnus ille rex gentes indomitas ferarum in modum man-
 suetificēs uernaculis eas uestibus assuetisq; uiuendi institutis demulsi, placidioresq; red-
 didit, cum animi eorum iniquitatem ad obsequium reuocans, tum uerò ægritudinem le-
 niens, uitio etiamnum, si dijs placet, uertunt, nedum sapientiā admirantur, quod leuicū-
 lo momento in quemlibet habitum se formando uniuersæ Asiæ moderatus est, ueluti po-
 pulariter obsequenti, corpora quidem armis subigens, animos uero cultus genere pelli-
 ciens. Quid, malum, Aristippum Socraticū laudibus efferent, quod sordido amictu Mi-
 lesiacq; uicissim chlamyde utens, in utroq; tamen decentiam seruabat: Alexandro crimini
 dabunt, quod patria ueste honori habita, non etiam eorum aspernatus est quos ditionis
 suæ fecerat: quanquam ingentium rerum cœpta moliens in huiusmodi sese habitum cō-
 ponebat: haudquaquam enim Asiā atrocinijs modo persultans lacerare passim diuexareq;
 instituit, perinde atq; prædam spoliataq; insperatae felicitatis futurā, quomodo postea An-
 nibal Italiam, & antea Treres Ioniam, & Scythæ Mediam inuaserant: uerum unum omnino
 uerbo omnia quæ ubiq; terrarum sunt audientia, unum unicæ reipub. populum cunctos
 homines efficere uolens, ita se comparabat. Proinde ni deus ille, qui Alexandri huc ani-
 mam demiserat, eam preproperè reuocasset, proculdubio lex una cunctos homines rege-
 ret, unumq; ius ueluti commune lumen ad uniuersos pertineret: nunc uerò terra qua par-
 te cunq; Alexandrum non uidit, perpetuis propē dixerim tenebris damnata est. Primum
 igitur expeditionis eius consilium, philosophum fuisse uirum eum declarat: quippe qui
 non sibi delicias, non opes conquisiuerit, sed uniuerso mortalium generi cōcordiam, sed
 pacem, sed inter se commercii efficere cogitarit. Videamus iam uoces eius, quando qui-
 dem regum principumq; mores maximè ex mente uocibus depromuntur. Antigonus se
 nex sophista quodam ei cōmentariolum de iustitia inscriptū porrigente: Stolidus es, in-
 quit, qui quum me uideas alienas urbes uexantem, nihilominus apud me sermonē de ius-
 titia habeas. Dionysius tyrannus censere se dicitabat, ut pueros talis, sic uiros iureiuran-
 do fallendos. In Sardapanali inscriptum monumento hoc uisitur: Hæc habui quæ uora-
 ui, quæq; per iniuriam abstuli. Quis istis dicitarijs tum uoluptuariā uitam neget, tum im-
 pietatem, tum iniuriam, uiolentissimamq; improbitatem promi? Ab Alexandri dicitis re-
 gia modò insignia, & ab Amnone ortum, natalesq; tolle, iam Socratis, aut Platonis, aut
 Pythagoræ uidebuntur. Sed nunc non illas expendimus uerborū insolentias, quas simu-
 lachris eius poetæ statuisq; adsculpere solent, non ad ipsius modestiam respicientes, sed
 opes potius & potentiam attendentes, cuiusmodi illud est:

Aereus in cœlum suspectans fare quid aiat:

Iuppiter, asserui terram mihi, tu asserere cœlum. Et rursus:

Alexander ego loue natus. Hæc igitur poetæ, ut diximus, fortunæ ipsius blandien-
 tes affingere soliti sunt. At uerò usurpatorum ab ipso reuera dictorum puerilia primū per-
 censenda sunt. Hic igitur quum pedum pernitate æquales omnes facillè præstaret, ami-
 cis ut ad Olympia se cōferret flagrantibus sciscitatus est, num reges Olympiæ certarent.
 Quibus id negantibus: Iniquū, inquit, certamen esse oportet, in quo uictori quidem pri-
 uato esse licet, regi uerò uicto. Quum pater eius Philippus apud Triballos cœmore lan-
 cea traiecto, periculo defunctus, mœrore tamen angeretur claudicantis cruris deformita-
 re: Sustine, inquit ille, pater, ne uereare in publicū te agere, quo magis uirtutis ingredien-
 do memineris. Hæc & huiusmodi alia, nonne animi dicta sunt philosophiæ præceptis im-
 buti, qui honesti splendore captus, flocci iam faciat corporis detrimenta? Aut num tan-
 dem potest aliusmodi esse, qui suis ipse uulneribus insultet, qui in nulla non corporis par-
 te uictoria monumenta gestet, urbium expugnatariū, dedentium se suaq; regum, non eru-
 bescens ipse, non cicatrices tegens, sed tanquā uirtutis expressa simulachra strenuitatisq;

Principi mores
ex uocibus maxi-
mè dignosci.

C documenta circumferens? At si quando Homeri carminum perpensio, aut in ludis literarijs, aut super conuiuium fieret, alio aliud, ut sit, præponente, hoc ipse ut omnium præstantissimum probabat:

Regnatorq; bonus simul atq; acerrimus hasta. uidelicet interpretatus, quam laudem Homerus aliquot antea sæculis de Agamemnone temerè scripsisset, legem hanc sibi latam esse: adeo dicere solitum ferunt eodem uersu Homerum Agamemnonis uirtutem commendasse, Alexandri uerò uaticinatum esse. Proinde quæ traiecto Helleponto iam Troiam conspicatus heroica gesta cogitabundus recoleret, ad eumq; indigena quidam uenisset, pollicens se, si uellet, Paradis ei lyram daturum: Minimè, inquit, illa mihi opus est, quandoquidem Achillis lyram habeo, ad quam ille recreabatur. Hæc uirorum, inquit, fortium laudes canebat, illa uerò Paradis mollem quandam & effœminatâ harmoniam amatorijs modis psallebat. Philosophi porro animi est, sapientiæ amore capi, sapientesq; uiros in primis suspicere. Hoc in Alexandro autem ut in regum fuit nemine. Et quoniam modo ad Aristotelem se habuerit, satis, ut arbitror, dictum est. Quod uerò harmonicum Anaxarchum inter paucos amicorum honorificè habuerit, quod Eleo Pyrrhoni primum sibi obuio millia decem aureorû dederit, quod Xenocrati Platonis familiari quinquaginta dono talenta miserit, deniq; quod Onesicritum Diogenis Cynici discipulum gubernatorum præfectura ornauerit, à plerisque traditum est. Iam uerò cum Diogene ipso ad Corinthum agente colloquutus, adeo uitam eius obstupuit, animiq; eius dignitatem admiratus est, ut sæpe quum in mentionem eius incideret, diceret: Nisi Alexander essem, Diogenes forsitan essem: id est, literarum studijs me ad dicere rem, nisi reapse philosopharer. Nō dicit, nisi rex essem, Diogenes forsitan fuisset: nec, nisi diues, nec, nisi Argeades: non enim fortunam sapientiæ præfererat, nec purpuram & diademamantice & sordido amiculo: sed, nisi Alexander essem, haud scio an Diogenes fuisset: id est, si mihi in animo non esset barbarica Græcis temperare, totamq; continentem peragrando ad humaniorem uictum perducere, ad hæc terræ oceanicq; finibus repertis, oceano Macedoniam admouere, in omneq; genus hominum disseminare Græciam, iuramq; & pacem transfundere, nequaquã certè insigni deliciarum affluentia se sitarem, sed æmularer, ut opinor, Diogenis inopiã. Nunc mihi bona tua uenia, Diogenes, liceat exequi id quod in animo habeo. Ad Herculis imitationem me contuli, ad æmulandum Perseum me comparauit: uolo Liberi patris, mei progenitoris, generisq; mei proauctoris, uestigia persequi: uolo rursus in India uictores Græcos festiuus choris saltabundos cernere: uolo Caucaii ulteriores accolas, montanos ferosq; homines, Bacchanaliorû admonere. Iam uerò uiri quidam illic perhibent esse solidiori cuidã, atque adeo nudæ assueti philosophiæ, sancti homines, suis legibus uiuentes, deo prorsus addicti, supra Diogenem etiam frugi, ad hæc mantice non egentes, ut qui in diem horamq; uiuant, terra ipsis assidue cibaria recentia suppeditante, potumq; fluminibus: cubile uerò illis strata passim arborum oliã, herbaq; solum scatens. Per me illi Diogenem noscent, Diogenesq; illos. Percutere habeo barbaris numum græcæ ciuilitatis nota signandû. Agè iam in gestis eius fortunæ ne temeritas, & imperiosa quædam uis impotentiaq; bellica eminent, an strenua potius uirilitas, iustitia, moderatio, clementia, ad hæc in gerendis rebus decencia, ingenijq; acrimonia uigilanti solertiq; consilio omnia transigentis? Profecto in actibus eius, uirtutum discrimina neutiquam adnotare licet, ut hoc fortitudinis fuisse dicas, illud humanitatis, & aliud continentia: sed unum quodq; eius facinus ex uniuersis concretum uirtutibus uideatur, ut uerissimè de eo Stoicum illud dici decretum possit: Quicquid sapiens agit, id omni ex uirtute agere, ut in omni actu certæ cuiusdam uirtutis primæ esse partes uideantur: aduocet autem & alias illa eundem in finem contententes. Proinde in Alexandro cernere est humanitatē belligerantissimam, mitem fortitudinem, frugiliberaltatem, iracundiam exorabilem, amorem modestum, animi remissionem non uacantem, lassescentiã haud irrecreabilem. Ecquis tandem bellis præter eum dies festos inseruit? Ecquis inter lasciuas comestiones expeditiones sumpsit? Ecquis inter res gerendas urbesq; adeo obsidendas, bacchabundis choris nuptijsq; & hymeneis indulgit? Ecquis deniq; inimicis laceffentibus infeltior, aut miseris clementior, aut indigis benignior? Hic mihi succurrat ut referrem illud de Poro rege memoriã proditum, qui quum ad Alexandrum uinctus adductus esset, percontante Alexandro, quoniam modo de se uictorē statuere censeret: Regio, inquit, modo. Rursus percontante Alexandro, ecquo alio modo? Prorsus, inquit, nullo: in illo enim omnia insunt. Haud secus nunc mihi subit, singulis Alexandri gestis succlama-

re,

A re, philosophicè: in hoc enim omnia. Rhoxanes amore captus, Oxyatre filia, quum inter bello captas saltaret, non illi uim artulit, sed in uxorem accepit, haud dubiè philosophicè. Darium conspicatus faculis multis confossum, non continuo sacra dijs fecit, tanquam diuturno profligato bello, aut pæana cecinit. Quid igitur? nempe adempta sibi chlamyde defunctum Darium texit, uidelicet fortunæ regie genituram occultens philosophicè. Matris olim arcanam epistolam legens, quum Hephæstion fortè, ut sit, absidens ingenua simplicitate adlegeret, hoc animaduerso ipsum quidem non inhiuit, admoto uerò ori eius anulo, quasi obstricta amici fide silenda obsignauit: id quoque philosophicè. Nam si hæc philosophicè facta non sunt, quæ tandem alia sunt? Agedum, contendamus nunc cum huius, aliorum facinora, qui sine controuersia philosophi ipsi habiti sunt. Socrates Alcibiadem eodem secum lecto cubitantem perpessus est. Alexander Philoxeno maritima oræ præfecto scribenti ad eum, puerum in Ionia esse inuitata formæ uenustate, florentis ætatis præstantissimo, sciscitantemq; per literas, nunquid uellet ad se mitti, acerbissimè rescripsit: O perditissime hominum, ecquid unquam huiusmodi in me nosti, qui mihi hæc ce lenocineris uoluptuarijs obsequijs? Xenocratem suspicimus omnes, quod Alexandro talenta ei quinquaginta dono mittente, ipse illa non attigit, dedisse uerò non? Quid nisi non perinde quefo aspernari pecunias arbitramur eum qui largitur, atq; eum qui non admittit? Non egebat pecunijs Xenocrates, propter philosophiam. Alexander autem egebat, propter philosophiam, ut talibus largiretur. Illorum memoriã colimus, qui contemnendæ mortis nobis elogia reliquerunt. Hoc quoties autem Alexander telis impetitus, in territantem mortem obnixus usurpauit, tametsi recta quidem iudicia omnibus inesse remur, natura suapte sponte ducem nobis sese ad honestum capessendum offerente. Atqui philosophi uel eo præcipuè uulgo longè præstant, quod ualida solidaq; iudicia habeant ad adeunda discrimina: quippe qui huiusmodi quædam anticipata in animis habeant, quale illud Homeri:

Augurium felix patriam tutariet unum.

B Aut illud Demosthenis: Finis etenim uitæ mors est omnibus, uel si se quis in conclaue penitus abstruserit. Atqui uiros bonos egregijs semper cœptis incumbere, bonã sibi spem proponentes decet: quicquid uerò Deus dederit, id generose ferre. Sed hi tum franguntur animorum habitus, quum horrenda instare cernuntur, iudiciaq; elidunt aduentantia pericula. Pavor enim non modo memoriã, ut Thucydides inquit, excutit, sed quoduis etiam constitutum, quemuis conatum, quemuis mentis impetum, & laqueos philosophiæ iniicit.

Plutarchi de fortuna aut uirtute Alexandri, liber posterior.

X C I D I T heri nobis, ut opinor, dicere, artificijs multis Alexandri seculum clarisq; felix ingenijs fuisse: quanquam id non tam Alexandri, quam fortunæ illorum habendum est, ut quibus testem contigerit arbitrumq; nancisci, cum acri ad æstimandã artium specimina iudicio, tum uerò suppeditantibus opibus ad maxima quæq; operæ præcia auctoribus ipsis persoluenda. Proinde quum aliquot post annis Arcestratus uenustus admodum poëta, in multa inopia nominisq; obscuritate senesceret, ad eum quidam dixisse fertur: At si Alexandri contemporaneus fuisses, in singulos ille tibi uersus Cyprum aut Phœnicen dedisset. Equidem existimo, qui tum fuerunt artifices, eorum præstantissimum quencq; non tam sub Alexandri tempora, quam propter Alexandrum fuisse. Ut enim fruges aeris temperie liquidioresq; cœlo exuberant, haud secius bonæ artes eximiacq; ingenia benignitate, honorificentia, humanitateq; regia euocantur, contraq; inuidia, sordibus, morositate eorum qui rerum potiuntur, restinguuntur & languescunt. Dionysius, ut fertur, tyrannus quum quendam cytharœdum primi nominis audiret, talentum ei se daturum spondit: postero uerò die hesternam sponsonem reposcenti: Heri, inquit, oblectatus à te tantisper dum canebas, te quoq; uicissim iniecta spe oblectare uolui: proinde congruum operæ præcium recepisti hilarans idem, & mox redhilaratus. Alexander Phœreorum tyrannus (sic enim solum appellandus erat, ne cognomentum suggilletur) tragœdum quum spectaret, supra modum iri

S 3

C misericordiam uersus est, ita afficiente eum aurium uoluptate. Profligens igitur ex theatro accelerato gradu abibat, indignum esse fremens, si qui tot ciues excarnificatus sit, is Hecuba Polyxenaeque casibus illachymasse uideretur. Nec multum abfuit, quin tragœdum male mulcicaret, uidelicet quod animum eius tanquam ferrum molliaret. Archelaus quum uideretur malignè munera dare, non semel hoc cauillo à Timotheo cantore taxatus est: Sicut tu terrigenae pecuniae faues. Cui Archelaus non inconcinne respondit: At tute aues. Scytharum rex Antaeas Ismeniam tibicinem bello captum iussit super coenam canere. Omnibus autem admirantibus, & prae uoluptate plaudentibus, iureiurando affirmauit, suauius se interdum equum hinnientem audisse: usque adeo aures habebat à Musis abhorrentes, animamque in praesepiis, imò uero audiendis alinis quae equis appositione. Quod igitur artium augmentum apud huiusmodi reges? Quis artibus honor, aut Musis haberi potest? Quamquam ne apud illos quidem ius suum obtineant, qui artium peritiam se tenere profiterentur, utpote qui emulatione & odio iustos euerant artifices. Qualis rursus Dionysius, qui Philoxenum poetam in latumias demisit, quod d tragœdiam eius emendare iussus, ab exordio totam ad umbilicum una litura circumduxisset. Erat autem in huiusmodi rebus Philippus quoque seipso minor, & iuniori similior, ut qui haec serò doceri coepisset. Unde disceptante eo cum quodam fidicine de pulsandarum fidium ratione, quum sibi probè hominem refellere uideretur, renidens, ut inquit, ille: Dii melius, o rex, ait, nec usque adeo miser sis, ut haec me melius scias. At uero Alexander probè sciens quarum sererum spectatorem atque auscultatorem praebere oportet, quarumque item certatorem, suapteque manu actorem, meditabatur quidem assidue strenuus armis euadere, & ut inquit Aeschylus, grauis in armis luctator, formidolosus hostibus. Hanc autem artem habens, & per manus ab Aecidis & Hercule traditam, ceteras uero artes in honore habendas censebat, non amulandam quoque: & ut nobilitatem amplectebatur uenustatemque artificum, ita earum oblectamento haud temerè sese ad imitationem conferebat. Aequales eius fuerunt tragœdi quidam Thesalus & Athenodorus. Hi quum inter se de arte contententes in certamen aliquando uenissent, choragorum quidem uice Cypri regibus fungentibus, iudicum uero praefectorum nobilissimis, uictorque ad extremum Athenodorus euassisset: Parte, inquit, emptum regni uellem, ne Thesalum uictum uiderem: nec tamen quicquam ultra uerborum cum iudicibus fecit, aut ullo prorsus modo iudicium improbauit: nimirum dignum esse ratus, ceteris se omnibus antecellere, iuri uero concedere. At comœdi fuerunt Lycon & Scarpheus. Huic quum in comœdia quadam flagitatorum uersum inseruisset, arridens decem talenta dedit. Citharœdi fuerunt cum alij, tum Aristonicus: qui quum in pugna suppetias cuidam ferret, egregie pugnans cecidit. Huic Alexander statuam Pythijs æream ponendam curauit, citharam tenentem hastamque protentam, non hoc modo uiro illi tribuens, sed & musicam quoque hoc honore prosequens, quae uiros faceret, quaeque in finitum lymphatico impetuque impleret eos, qui in ea ritè educati essent. Nam & ipse olim Antigenide tibicine Harmation modum modulante, usque adeo mente captus modulamenti incitatu exarsit, ut concussis armis proripiens sese, manus in adstantes intenderet, testimonium Spartiatis praebens illud canere solitis: Urget enim in ferrum scitè fidibus canere. Erant etiam aequales eius Apelles pictor & Lysippus statuarius. Horum ille fulminiferum ipsum pinxit eousque expresse ac concinnè, uulgo ut dicerent, duorum Alexandrorum illum quidem Philippi nulla uis superabilem, hunc uero Apellis nulla arte imitabilem. At uero Lysippus quum primum Alexandrum finxisset supina coelum facie suspicantem, quo modo Alexander ipse suspicere solitus erat, afflexa leuiter ceruice, adscripsit quidam haud illepide:

Aereus in coelum suspectans fare quid aiat?

Iuppiter asserui terram mihi, tu asserere coelum.

Quam ob causam Alexander Lysippum unum statuas sibi fingere uoluit: solus enim uidebatur affectus eius aere exprimere, Alexandrique uirtutem cum lineamentis referre. Ceteri uero supinitatem ceruicis, oculorum festiuitatem, blandamque alacritatem imitari studentes, uirilem leoninumque aspectum retinere nequiuuerunt. Inter aliorum artificum turbam Stasicles architectus erat: hic nihil lenocinij, nihil lepōris, nihil festiui assequi in facie cupiens, ad magnificentissimum opus se comparabat, dignumque quod Alexandri unius opibus faciendum susciperetur. Quodam igitur tempore ad eum insinuatus improbauit imagines eius pictas, statuasque tum fusiles, tum sculptas, opera esse dicentans inertium ignauorumque artificum. Ego enim uero o rex, inquit, corporis tui simulachrum condere deponereque

A ponereque constitui in uiua ac nunquam interitura materia, & cum perpetuis radicibus fibrata, tum uero mole librametoque nulla uis agitabilis. Thracius enim Athos, quae eminentissimus conspiciusque maxime est, latitudines altitudinesque habet proportionem inter se accommodatas, membraque & artus, & eorum interstitia corporis speciem praebentia: hic si afformetur elaboreturque, Alexandri effigies & esse & uocitari potest, ut mare quidem imis sedimentis attingat, at uero manibus, sinistra quidem amplum admodum oppidum ample xabunda gestet, dextra uero perennem fluuium ex ampulla libans effundat in mare. Aurum uero, inquit, aes, ebur, ligna, pigmenta, sigilla minuta & uenalia abijciamus, quae aut furto interciderent, aut igniliquefere possunt. His Alexander auditis, excelsos artificis spiritus fiduciamque admiratus collaudauit. Ceterum, o Stasicles, inquit, Athon quiescere finito, etenim abunde est petulantiae, regis unius eum esse monumentum: me uero Caucasus ostendet, & Emoda, & Tanais, & Caspium pelagus. Haec operum certe meorum simulachra erunt. Sed per deos immortales, est ne aliquis, qui si huiusmodi opus absolutum cernat, existimet eius formam, habitum & speciem fortuito & temerè facta: nullus certe, ut arbitror. Quid fulminiferum? quid quem cuspede nitentem uocant? quid (malum) statuæ amplitudo sine arte à fortuna absoluti non poterit, aurum, es, ebur, multam & preciosam materiam suppeditante affatim, largeque suggerente: uir uero amplius, imò uero hominum amplissimus, sine uirtute à fortuna effici poterit, arma, stipendia, urbes, & quosque comparante: ceu uero imperito haec duci uires aut ornatum afferant, & non inertia potius socordiaeque documentum magno quoque suo periculo praebent. Praclare enim Antisthenes hostibus optanda omnia à dijs esse bona dicebat, praeter fortitudinem: etenim illa tandem armis praestantium fore, non illa possidentium. Quapropter naturam inquit ceruo animalis ignauissimo cornua magnitudine uisenda asperitateque ingeneralise, nimirum specimen dantem, qui audere ipsi fiduciamque imperare sibi nequeunt, nullum ijs armorum apparatus bellique instrumentum usui esse: Hoc saepe modo fortuna socordibus stolidisque opes & imperia asciscens, quibus ipsi demum degeneres arguuntur, adstruit, honestaque uirtutem, utpote in qua una sita sint amplitudo decorisque uiri. Enim uero, ut inquit Epicharmus, mens cernit, mens audit, reliqua autem surda caecaque sunt, & rationis indiga. Nam sensus facultates quasdam peculiare habere uidentur, mens uero quod proficit, quod ornet, quod denique uincat, quod praestet, quod imperet, reliqua uero surda, caeca, inanima, redudent & morentur, deformentque se absque uirtute possidentes, sic reapse deprehendere licet. Siquidem iisdem opibus, eodem imperio freta Semiramis foemina classes instruebat, phalngas armabat, Babylones condebat, rubrum denique mare nauigio perlustrabat, Aethiopiae atque Arabiae subigendis populis: Sardanapalusque uir quidem natus, domi purpuram carminabat, inter pallacorum turbam supinus in humerosque iacens: cui uita functo lapideam ponentes statuam, secum ipsam saltantem barbarico ritu, argutulisque digitis supra caput ueluti concrepitantem, adscripserunt: Ede, bibe, Veneri indulge, nam cetera prorsus nihil omnia. Crates auream Phrynes meretriculae effigiem Delphis positam quum uidisset, exclamauit, Graecorum id petulantiae trophaeum erectum esse. At qui Sardanapali aut uitam, aut monumentum (nihil enim, ut arbitror, differunt) uiderit, hoc fortunae bonorum trophaeum sanè esse dixerit. Quid igitur tandem? sinemus fortunam post Sardanapalum, Alexandrum attingere: aut amplitudinem eius sibi & potentiam uendicare? Ecquid autem ab illa praecipuum supraquam ceteri assolent reges accepit, armorum, equorum, telorum, pecuniarum, militum? Quin igitur istis fortuna, si potest, magnum Aridaem facit? quin magnam Amasin, aut Ochon, aut Oarsen, aut Tigranem Armenium, aut Bithynum Nicomedem? quorum ille candidam fasciam insigne regni ad Pompeij pedes abijciens, foedissimè regnum deposuit ueluti in praedam concedens: Nicomedes uero raso capite pileum assumens, Romanorum sese libertum pronunciauit. Proinde rectius fortunam dixerimus humiles, meticulosos, animique demissos facere. Quemadmodum porro prauitatem non rectè infortunio dederis, ita fortitudinem & prudentiam non sine iniuria, accepta felicitati tuleris: tamen si Alexandri imperio praecipue fortuna censeatur, quippe quae illustris in illo, inuisita, celsa animi, innocentia praedita clementiaque fuerit. At uero occumbente eo, Leosthenes dicebat, hanc immensam potentiam errabundam, & huc illuc incurrentem Cyclopi similem fuisse, qui post exoculationem manus quoquo uersus intentabat, nunquam non aberrantes à destinato proposito. Haud ablimili, inquit, uertigine sub imperatoris desiderio ferebatur hallucinabunda imperij magnitudo, irritis ubique conatibus se fatigans.

C Rursus quemadmodum emortua corpora ab anima deserta non iam concresecunt coalescunt uel, sed desinunt dissoluunturque a sese, uanescuntque & exolescunt, hunc in modum imperium amisso Alexandro moribundum palpitabat, motabatur, & tumidum languebat, Perdiccis, Seleucis, Meleagris, & Antigonis inter se dissidentibus, tanquam spiritibus adhuc calentibus pulsibusque micantibus, ad extremum marcescens, & iam tabidum uelut obortis undique scatu uermibus, degeneribus regibus fractisque animi ducibus. Enim uero ipse Hephæstionem aliquando castigans, ut fertur, cum Cratere similtates exercentem: Quæ tandem, ait, tuæ sunt opes, aut quod tuum facinus, si quis tuum tibi Alexandrū demat? Hoc itidem nunc ego ad illius xui fortunam dicere non dubitarim: Ecqua tua amplitudo, ecqua tua gloria? nunc ubi tua autem potentia, nunc ubi inuicta uirtus, si quis tibi Alexandrum demperit? Si quis, inquam, demperit in armis peritiam, in opibus liberalitatem, in magnificentia moderationem, in certaminis discrimine fiduciam, in uictoria clementiam? Agè fac, si potes, alium magnum ducem, ut opibus liberaliter non utatur, ut non ante acies suas progressus discrimina subbeat, ut amicos honori non habeat, ut non in captos misericordem se præbeat, ut in fruendis uoluptatibus sibi temperare nequeat, ut in occasiones bene gerendæ rei non immineat, ut à uictoria exorabilis non sit, postremo ut inceptorum compos clementem se non præstet. Iam uero quis magnus in potentatu cum stultitia & flagitijs? Tolle uirtutem fortunati hominis, iam usquequaque paruus erit, in conferendis beneficijs ob sordidam parsimoniam, in exudandis laboribus ob mollitiem, apud deos ob superstitionem, erga bonos ob inuidiam, inter uiros ob fociordiam, inter mulieres ob affectus uoluptarios. Et ut ignari artifices simulachra parua prægrandibus sedimentis fulciantes ipsorum breuitatem arguunt: haud aliter fortuna quum exiguum hominis animum conspicuis effert rebus & molem habentibus, conspectiorem eum, & infamem per ora hominum facit leuitate errabundum & fluitantem. Idcirco non in habendis rebus, sed in utendis potius magnitudo sita est, quando quidem regni paterni infantes etiamnum pueri hæredes esse solent, ut uerbi causa Charillus ille, quem unam cum crepundijs Lycurgus in Phidition delatum loco sui Spartæ regem renunciauit. Non enim protinus magnus erat infans, sed qui infanti potius paternum regnum cum interuere posset, integra tutelari fide restituit. Arida uero quis magnum facere posset, quem nihilo ab infante differentem, purpura modo infantiliter inuolutum Meleager in Alexandri folio constituit? Quanquam ò bene factum, ut pauculos intra dies appareret, quo tandem modo uirtute regnant homines, & quo forte fortuna. Pro imperio enim certanti ueluti histrionem ipse submisit, imò uero diadema orbis terrarum mutum tanquam per scenam traduxit: Fœmina onus tulerit scapulis, si sustulerit uir. E contrario uero dixerit aliquis: assumere potentatum, & tanquam in humeros tollere alterique imponere opes & imperia, & mulieris fuerit & pueri fortasse. Siquidem Oarsæ & Dario Bagoas eunuchus Persarum regnum humeris sublatum imposuit, at magnum iam assumptum imperium ueluti contento corpore ferre uersareque sine magno negotio, nec oneri succumbentem conrundi contorqueriue pondere, moleque rerum, uiri id est profecto uirtute & solertia celsisque animis præditi. Quæ quidem omnia in Alexandro fuerunt, cui etiam ebrietatem ac temulentiam nonnulli obijciunt. Fuit autem in rebus gerendis cum magnus in primis, tum uero sobrius & uigilans, non temulentus, non imperij licentia bacchabundus, cuius qui minimam partem nacti sunt, temperare sibi nequiverunt. Leuissimus enim quisque quum aut re numaria antecelluerit alios, aut in ciuiles quoquo modo honores incurret, inopinata statim felicitate lasciuire solet. Ecce tibi Clitus ad Amorgum tribus aut ad summum quatuor depressis Græcorum nauibus, uocitari se Neptunum passus, tridentemque gestans. Parte alia Demetrius (cui quotam ipsi partem fortuna ex Alexandri opibus detractam attribuerat) Iouem se uocari æquis sustinuit auribus, nec iam ad eum legati mittebantur ab urbibus, sed theori, id est, oracula sciscitaturi, responsaque eius oracula dicebantur. Iam uero Lysimachus, qui loca ad Thraciam uergentia quasi regni extrema obtinebat, eousque insolentia, ferociaque euasit, ut diceret: Nunc demum Byzantijs ad me ueniunt, quum lancea coelum attigi. Ibi Pasiades Byzantius, qui tum forte aderat, Appropereamus, inquit, ne lancea iste mucrone medium coelum pertundat. Tamen si quid in istis magnopere reprehendi potest, quibus licebat ipsis propter Alexandrum animi esse clarissimos, quum iam Clearchus Heraclia tyrannus gestauerit fulmen, unumque liberorum tonitrum appellarit? Quid quod Dionysius iunior Apollinis se filium nominauit in epigrammate scribens?

Doride

A Doride de nympha Phœbi complexibus ortus.

Quid quod pater eius mille, atque adeo decem millibus ciuium interfectis, prodito per inuidiam hostibus fratre, matre quoque anicula, non expectato ut paucis è uita diebus cederet, truculentè præfocata, ad hæc in tragœdia scribens: Etenim tyrannis est genitrix iniuria: filiarum tamen unam Virtutem, Temperantiam alteram, & aliam Iustitiam nominauit? Sunt qui sese Euergetas uocitarint, id est, beneficos: sunt qui Callinicos, id est, egregie uictores: nonnulli Soterias, id est, seruatores: quidam Megalos, id est, magnos: atque eorum nuptias alias super alias admissariorum more inter mulierum greges propalam pernoctantium, puerorumque supra quis est qui scribendo assequi possit: ad hæc aleam interdum, cantus in theatris, noctem in coenas, diemque in prandia deficientem: Contra uero Alexander prandio quum primum diluculasset accumbere, cœnæ uero iam appetente nocte. Bibebat inter sacrificandum, alea ludebat cum Medio febricitans. Ludebat iter faciens, simul & sagittare discens, & è curru desilire. Rhoxanes amore captus, eam unam uxorem soli sibi duxit, Darius uero Statiram imperio rebusque ita exposcentibus: erat enim operæ precium hoc pacto genera inter se uinciri. Cæteras omnes Persides tantò modestia præstitit, quanto fortitudine Persas. Inuitam nullam uidit: quas uidit autem, magis etiam aspernatus est, quam quas non uidit. Mirèque quum cæteris omnibus blandus esset, solis uenustis superbum se præbebat. nam de Darij uxore, elegantia in primis forma, nullum unquam uerbum commendanda eius uenustate emisit: defuncte uero regi usque adeo iusta fecit, misericorditerque fleuit, ut fidem eius integritas non faceret præ tanta humanitate, summaque probitas iniurie arcesse retur. Siquidem Darius primum admodum comotus est potentia eius ætatisque licentia: erat enim tum eorum unus, qui rerum potiri Alexandrū fortune beneficio rebantur: simulac autem accuratè omnia perscrutatus id quod erat cõperit, Non usque adeo igitur, inquit, res Persarum cõplorata sunt, nec profus ignauos nos imbellesque dixerit, qui ab huiusmodi hoste superatos audierit. Equidem quod ad me attinet, prosperum rerum euentum, in summaque belli uictoria à dijs opto, ut beneficentia quoque Alexandrū superem: ambitiosa enim quædam me cepit æmulatio, clementiorem eo uideri. Sin de me actum est, Iupiter auite Persarum, uosque dij regij oro obtestorque, nullus in Cyri solio præter unum Alexandrū sedeat. Ita asciscere Alexander testibus ipsis dijs: usque adeo omnia uirtus uincit. Adscribe si placet, Arbela fortunæ, & Ciliciæ, & cætera uiolentæ manus bellique opera. Fortuna sane Tyron ipsi exciderit, fortuna Aegyptum ei aperuerit, per fortunam Halicarnassus ceciderit, & Miletus capta sit. Fac fortunæ beneficio Euphratem deseruisse Mazæum, Babyloniamque planitiem cæcorum corporibus stratam, num etiam à fortuna temperans, aut bene uolente fortuna continens fuit? Aut num fortuna præsidio quodam munito animum eius securum præstare potuit, ut ne à uoluptatibus lancinaret, neu libidinibus sauciaretur? At qui hæc & huiusmodi erant, quibus Darij uicit: cetera armorum equorumque strages erant, prælia, cædes, fugæque hominum. Ingenti uero, & haud dubie decretoria clade uictus est Darius, quum Alexandrū uoluptatibus, laboribus, beneficijs inuictum admiratus, uirtuti eius, animi magnitudini, fortitudini, iustitieque ueluti falces summisit. Enim uero peltis, sarisis, in bellico impetu, in conserenda manu, in armorum dimicatione inuicti erant Tarrias Dinomenis, Antigenes Pellenæus, Philotas Parmenionis: at aduersus libidines, mulieres, aurum & argentum, nihilo meliores bello captis. Nam Tarrias quidem quo tempore Alexander Macedonas obæratos liberauit, fœneratoribus ære alieno pro omnibus dissoluto, allegato ex composito creditore falso professus se debere, fraudisque tandem cõpertus, sese propè perdidit, nisi Alexander re cognita hoc eum crimine liberaisset, simul etiam permisso ut argentum auferret: utique postquam recordatus est, Philippo quondam ad Perinthum pugnante, sagitta in oculo ictum, non antequam hostes suos fugatosque cerneret, eximendum telum præbuisse. Antigenes uero inter causarios, qui in Macedonia remittebantur, fallere speras, quum in turba profiteret, manifestus simulatae ualitudinis, fuit integris ipse uiribus, uir cum bello strenuus, tum corpore cicatricibus oblitus. Quæ ob causam stomachante Alexandro, causamque percontante, Telesippes se amore deperire passus est, à qua quum diuelli perpeti non potuisset, abeuntem ad mare prosequi cõstituisse. Rursus cuius esset muliercula Alexandro rogitate, & qui cum de ea agendum esset, quum ille ingenuam esse dixisset: Quin igitur, inquit, donis illam & promissis ut relinquit perperimus? usque adeo nulli non amanti indulgentior quam sibi ipse fuit. Iam uero Philotas, Parmenionis filius, nescio quomodo & ipse incontinentia lapsus est. Antigona in captiuorum turba ad Damascum captorum Pellicæ quædam muliercula erat specie commendabilis, eadem olim ab Autophradate capta

C fuerat, quum in Samothraciam nauigaret. Huius amore uecors Philotas, uir alioqui ferreus, ita tum mollis fluxusque fuit, ut pre uoluptate compos mentis non esset, atque adeo incautus silenda plerumque muliercula effutiret. Quid enim, inquit, Philippus ille, nisi Parmenio? quid hic Alexander, nisi Philotas? ubi porro Ammon, ubi dracones, si nolimus ipsi? Huiusmodi mulier sermones ad quandam familiarium detulit, illa rursus ad Craterum, Craterus autem Antigonom clam captiuam ad Alexandrum adduxit, qui corpus quidem eius non attigit, sed ab ipsa abstinuit, opera uero mulierculae totum illum clam deprehendit, plusque septem annis nusquam suspicionem prodidit, non in uino temulentus, non ob iram iracundus, denique non ad amicum, qui nihil non credere Hephæstioni solitus esset, nullorumque non consiliorum conscium eum facere. Quippe ferunt olim matris eum epistolam resignantem lectitantemque secum mulsitabunde, quum admoto sensim capite Hephæstion adlegeret, inhibere eum non sustinuisse, exempto uero è digito anulo, signaculum ori eius appressisse. Vocem certe obtulerim, si omnia percenseream, quibus ipse optime imperium administrasse, maximèque è dignitate regia, probatur. Ut enim magnus propter fortunam fuerit, maior certe uel ob id ipsum, quod fortuna rectè usus est, quoque magis fortunam eius extuleris, uirtutem eo magis comendaris, nempe propter quam dignus fortuna fuit. Agè iam incrementi eius primordia, imperijque auspiciatum repetamus, uidea musque quod tandem in ipsis fortunæ facinus fuerit, propter quod Alexandrum fortunæ beneficium magnum euasisse contendant. Pro diis immortales, quin igitur eum integrum, incruentum, nullis denique copiis instructum, adhiñiens modò equus in Cyri solium erexit, ut Darium olim Hytaspæ filium aut quin id ei mulier eblandiebatur à uiro, ut Atossa quondam Xerxi à Dario eblandita est? Aut cur non ad uestibulum ei diadema accessit ultrò, uelut Parysatis per Bagoam accepit, qui posito habitu tabellarij, regiam arreptamque cidarim sumpsit? Aut cur non repetere, nec opinatum orbis sorte imperium obtigit, haud secus atque Athenis Thesmophetæ & Archontes fortitò creati solent? Vis igitur doceam, quoniam pacto homines propter fortunam imperant? Deficiente olim Argiuis Heraclidarum familia, ex qua regem creati mos illis antiquus erat, sciscitantibusque illis Deus respondit, aquilam ostensuram: paucisque diebus aquila supernè deuolans super Aegonis domo sedit, sic rex creatus est Aegon. Rursus in Papho rege ob flagitia ab Alexandro cieccto, quum rex alter non reperiretur, quod Cinyradarum gens funditus deleta existimaret, unum tandem tradunt inuentum inopem, ultimique nominis hominem in hortulo quodam neglectum, uixque se ex eo tolerantem. Ad huc qui miseri erant quum uenissent, aquam sulcis aspergentem offenderunt. Terrore uero perculsus est, militibus manum in eum iniicientibus, præireque porro iubentibus, quoad ad Alexandrum deductus, obsoleta plagula amictus, rex est pronunciatus, assumptaque purpura unus eorum esse cepit qui regis sodales uocitabant. Erat tum ei nomen Alynomo. Sic reges efficiunt fortunæ beneficia, ad noua honorum insignia promouentia nec opinantes, celeriterque transcribentia nihil minus que id sperant. Alexandro uero quid supra dignationem? quid citra sudorem? quid incruenta uictoria? quid citra laborem obtigit? Amnes sanguine mixtos bibebat, quos caesorum corporibus iunctos traieciat: herbam fame enectus edebat, quam primam offendisset: obrutas altis niuibus gentes adijt, urbes sub terram merfas excidit, pugnantia maria nauigauit, arida Gedrosiorum Arachosiorumque littora permensus, in mari prius etiam que in terra stirpes uidit. Quod si ut hominem, ita fortunam affari liceat, ita sane dixerim: Nunc ubi tu, aut quando Alexandri rebus gestis aditum præbuiti? quam tandem petram incruento per te marte cepit? ecquam ei urbem præsidio uacuum obiectisti? ecquam inermem phalangem? ecquis aut rex ignauus, aut imperator socors, aut dormitabundus custos inuentus? ecquis annis facile commecabilis? ecqua medio cris hyems? ecqua æstas non infesta? Apagelis hinc fortuna, facesse ad Antiochum Seleuci, facesse ad Artaxerxem Cyri fratrem, proripe te ad Ptolemæum Philadelphum: illos enim superstites etiam patres, reges appellatarunt, prælijs illi uincebant illamentabilibus, festos illi dies per pompas & spectacula ad extremum uitæ agebant, denique illorum quisque per summam felicitatem in regno consenuit. En tibi Alexandri corpus, si nihil aliud, certe ab imis unguibus ad uerticem faucium, accisum, contusum, ab hostibus denique caesum, & iaculo, & gladio, & torti libramine saxi. Propter amnem Granicum ense difsecta galea capillo tenus. Ad Gazam sagitta humero faucius. In Maracandis sagittæ ictu iura, ita ut à tibie radio fractum os dissiliret. In Hyrcania oblaeso lapide collo, quo ictu tenebris ob oculos offusis ad dies multos cæcitatem timuit. Propter Assacanos talo Indico telo icto, quo tempore ad assentatores renidens dixisse fertur: Hic quidem sanguis

A sanguis est, non saniosum quid, quale ex deorum uulneribus effluere creditur. Ad Issum ense femore traiecto à Dario, ut Chares inquit, manus cum eo conferebat. Ipse uero Alexander magna cum fide ad Antipatrum scribens: Contigit, inquit, mihi pugione fauciam in femur adacto, sed unde nulla pernicies aut illicio, aut postea secuta sit. Apud Mallos tripodanea sagitta ictus, spiculo per loriam & pectus ad ceruicem pertingente, ut auctor est Aristobolus. Traiecto Tanai Scythas in fugam uersos, equo etiam ad centum & quinquaginta stadia infectatus est, infecto alui profluuiò remorante. Euge fortuna, quæ Alexandrum magnam facis, nouisque subinde maeste esse incrementis iubes, undique corpus eius lancinans, omnem corporis partem uulneribus patefacies: non ut Minerva quondam pro Menelao stans, tela in firmissima quaque armorum ueluti manu dirigens, obiectisque lorica, fascia & baltheo tenore iactus frangens, summum tantum corpus scarificantis, eliciendo in speciem cruore: sed nuda potius tellus uitalia præbens, uulnera per media ossa infligens, deprehensum undique corpore uisum insuper ingressumque obsidens, insequentem interpellans, uincens distringens, spes denique eius ludificans. Profecto nullus mihi regum infestiore fortuna usus esse uideretur, etsi in multos ingruit aspera ac inuides. Si quidem quum alios fulminis instar abscedisset, & ad internicionem perdidisset, aduersus hunc unum per tinax & inexpiabile odium, ineluctabileque exercere obstinauerat, ut aduersus Herculem antea. Quos enim Typhonas ei prodigiososque gigantes non allegauit cum ipso dimicanturos? Quos hostes autem aduersus eum non muniuit armorum apparatus, amnium altitudine, præcipitiorum salebris, inuisitata belluarum feritate? An nisi celsi essent eius animi, maiorèque uirtute subnixi, quam ut fortunæ præsidio fretus esse, ex eaque pendere uideretur, posset non de statu deijci? non tantæ rerum molis succumbere? toties instruenda acie, toties armandis copijs, tot obsidendis urbibus, tot insecandis hostibus, denique toties descendentibus populis, & mox susceptum regem auersantibus? postremo populis contempto rectore, equorum more lasciuientibus, regibusque improbisimè ferocientibus, emorsis, ut dicitur, frenis, Bactra, Maracanda, Sogdianos gætes infidas hydræ instar excidens, assidue subolefcentis alijs atque alijs bellis? Dicam aliquid absurdum fortasse, sed dicam tamen, idque uerum. Non pridem Alexander hac opinione propter fortunam excidit, ut crederetur Ammonis filius esse. Quis enim dijs genitus periculosa æquè & molesta, & operosa exantlauit certamina, præter Iouis Herculem? tamen illi quidem uir improbus leones prehendere, apros insectari, aues absterrere imperitabat, uidelicet his eum distinens, ne maioribus perlustrando orbe uacaret, aut ulciscendis Antæis, aut Bufiridibus ab hominum cadibus inhibendis. Alexandro uero uirtus diuinum, & è dignitate regia certamen imperabat, cuius erat finis non aurum illud, quod mille camelis circumferebatur, non deliciae Medicae, aut mensæ, aut mulieres, non Calydonium uinum, aut Hyrcani pisces, sed ut ipsidem institutis uniuersos institutos homines, uni quoque imperio audientes, unumque uiuendi rationi assuetos redderet. Hunc quum à teneris, ut aiunt, unguiculis insitum amorem coalitumque haberet, uenientibus olim à Persarum rege legatis ad Philippum (& ierat tum peregre Philippus) festiuè eos Alexander, admodumque hospitaliter excipiens, nihil quicquam puerile ab eis percontatus est, qualia multa solent alij, aut de aurea arbutiua uite, aut de pèlilib. hortis, aut quibus rex utitur insignibus, sed totus in ea uersus, quibus imperia censerit maximè solent, rogabat quantam Persarum copiam, quo in loco rex acie instructa dimicaret, quale illud Vlysis:

Arma ubi sunt illi mauortia, & unde caballi?

quæ uiarum compendia sursum uersus à mari tendentibus, ita ut stupefcentes peregrini dicerent: Puer hic rex magnus, noster uero opulentus. Quum autem mortuo Philippo in animo haberet Hellepontum transire, totusque in spem apparatusque gerendarum rerum uersus, copias Asiae admouere gestiret, ecce tibi fortuna distinere eum, auertere que adeo insistit, & retrorsus inhibere, exhibitisque identidem negocijs moras undique necere. Iam primum finitimis barbarorum sollicitatis, Illyrica Triballicaque bella commenta est: quibus à superioribus bellis ad Scythiam usque & Histrum reuulsus, longè lateque procurrans, omnibus periculis ingentibus dimicationibusque perdomitis, porro denuo profectus ad transitum festinabat, quum illa rursus ei Thebas ob pedes incussit, Græciæque bellum pro offensaculo obiecit, acerba illi tristissimique exitus necessitate imposita, cum quibus ei gentibus generis cognationisque necessitudo intercederet, eas cade, ferro, igneque propulsandi. Inde iam transijt, ut Philarchus auctor est, sumptis triginta dierum comeatibus: ut Aristobolus, septuaginta talentis. Quo tempore quum domesticas possessiones

C regiosq; redditus maxima ex parte inter amicos distribueret, Perdiccas unus offerente eo, nihil quicquam accipere uoluit: percontatusq; ipsum, Tibi uero Alexander ecquid ipse recepisti? quum ille spes se sibi relinquere diceret: Et nos igitur, inquit, harum participes erimus. Indignum enim est tua potius accipere, quam quae Darij sunt sperare. Sed quae tandem spes erant, quibus ille fretus in Asiam exercitū transmittere cōstituit? Nempe non opes erant amplissimis urbium moenibus metiendae, non classes per medios montes uelificantes, non flagra, non compedes, barbarica cruciamēta maris. Quid igitur? Nimirum quod ad externa pertinet, oppido quam generosus in paucis armis ambitiosissimusq; conatus, aequalium aemulatio, certamenq; sese contendentis cum gloria & uirtute sodalium. Ipse uero in sese ingentes spes habebat, pietatē in deos, fidem erga amicos, frugalitatem, continentiam, experientiam, aduersus mortem intrepidam expectationem, robur animi, humanitatem, appellandi dexteritatem, ingenij candorem, in explicandis consilij constantiam, in gerendis rebus celeritatem, & in primis adipiscendae gloriae propositum, quod luculenta exempla per decus absolueret. Quocirca nec concinnē Homerus, nec ut par erat, qui Agamemnonis speciem tribus ex imaginibus aptam coalitamq; similitudine illa finxit:

Afsimilis caput atq; oculos patri altitonanti,

Baltheus est Martis, Neptunum pectus adaequat.

Etenim Alexandri ingenium, si quidem ex multis ab ipso creante Deo aptum & confer-tum uirtutibus est, nonne Cyri spiritus, Agefilai temperantiam, Themistoclis solertiam, Philippi experientiam, Brasidae fiduciam, Periclis dicendi uim, administrandaeq; reipublicae scientiam habere iure dixerimus? Quanquam si uetustiores repetamus, Agamemnone temperantior erat: quippe ille captiuam iustae uxori praetulit, hic a captis abstineret sibi imperare sustinuit, antequam iuste nuptae fuerunt. Animi uero magnitudine uel magnum Achillem praestitit: quippe parua pecunia Hectoris cadauer uēdidit, hic uero grandiaere Darium funerauit. Rursus ille munera ab amicis, iraeq; ponendae precium accepit, hic hostes armis uictos etiamnum opibus cumulauit. Nam Diomedem quidem pietate antecelluit: etenim ille cum dijs pugnare cōfidentissimē sustinuit: hic autem omnia deorum coepta per decus euadere semper arbitratus est. Postremo charior necessarijs Vlysse quoq; fuit: siquidem illius mater mortem moerore obiit, huius uero hostis mater praedeterio eius commori obstinauit. Ad summam, si & Solon e fortuna in administranda domi repub. uersatus est, & Miltiades foris, militiaeq; rem gessit, si deniq; Aristides iustus fortunae benignitate fuit, nullum iam protinus uirtutis opus erit, hocq; nominis uerbiq; inane quiddam uitae nequicquam gloria meretur, nimirum id sophistis cōmentis, legumq; latoribus. Sin horū unusquisq; omniumq; similitum egens aut diues, debilis aut ualidus, deformis aut pulcher, longaeuus aut breuis aui, pro fortunae ipsius uarietate esse solet, at magnum imperatorem, aut magnū legumlatorem, aut deniq; magnū in magistratibus, & publice fungendis officijs sese quisq; uirtute rationeq; praestat, aedum Alexandrum consideremus uniuersorum contentione. Iam primū igitur Solon Athenis tabulas nouas instituit, quam Sifachthiam nūcupauit, quasi dicas, oneris excussum. Alexander pro ijs qui uersuram fecerant foeneratoribus dissoluit. Pericles Graecis tributorū collatione exhaustis, extructis passim fanis arcem Athenarū adornauit. Alexander barbarorū opes raptas in Graeciam importandas curauit, templaq; dijs extruenda locari decē talentorum millibus iussit. Brasidan in Graecia famigeratum fecit auditū ad Methonem eum ferociter percursasse, disiecto circa maritimā oram hostium exercitu. Alexandri uero atrocem illum in Oxydracis saltum, & auditu incredibilem, & uisu horrendum, praecipiti saltu sese ē muro librantis in hostes, hastis, spiculis, ensibus, protinus illum excepturos, cui aequius q; fulmineo igni afsimilare possumus erumpenti ē nube, & a turbine charpto? cuiusmodi quondam uisa ignitis armis offulgentia, deorsum ferri uidentur. Caeterum illi stupore primū percussi, quā cuiq; proximum fuit trepidi refugerunt. Deinde quum hominem unum animaduertissent multos ferociter impetentē, resistere. Ibi uero fortuna, magna egregiaq; beneuolentiae exempla in Alexandrū adidit. Quippe ipsum ignobili in uico deprehensum, murisq; interceptum in clusit: hos uero qui suppetias ei ferre properabant, ob idq; in muros iam scandentes, suffractis contritisq; scalis deturbatos pessundedit. Ex ijs autem qui tres omnino moenibus arreptes, indeq; sese librantes Alexandrū seduli circumsteterāt, unum confestim abripuit, nulloq; dum tentato certamine, ē medio sustulit. Crebris alter sagittis confixus hoc modo a morte aberat, quod & uisus & sensus compos erat. At uero

foris

A foris irritae Macedonum uociferationes nequicquā mōenia offensantium, quum in promptu nec machina, nec tormentum ullum esset: quinimō opitulandi studio ensibus mōenia tundentium, inermiq; adeo manu camenta perumpere, tantumq; non mordicus conuellerē adluctantium. Ibi ille uero rex fortunatus, ille fortunae assidue custodia, & propēdixerim satellitio tutus, ferax tum bestiae modo indagine cinctus, proditus, auxiliij inops, non de Suis aut Babylone, non de Bactris expugnandis, dignis satis operae precijs dimicabat. Nam ingentia claraq; certamina ut successum non habeat, dedecoris certē nullam notam inurunt. Verū infesta usque adeo fortuna fuit & barbarorum fauoris, contraq; Alexandrum perosa, ut nomen etiam eius, quantum in ipsa fuit, deleuerit, totq; rerum gestarum gloria deformarit, nedum corpus uitamq; peremerit. Haud enim poenitenda fortuna fuisset, si propter Euphratis ripas, aut ad Hydaspem mortem ipse oppetisset: nec pendendus exitus, si ad manus cum Dario ueniens Persarū impetu opprimeretur, equis, ensibus, cupidibus (falcatis gladij genus est) confestim pro rege pugnantū: aut si Babylonis muros superare nixus, ab ingenti spe deuolueretur. Sic Pelopida, sic Epaminondas, quorum certē interitus uirtuti decus potius, quam aduersae fortunae testimonium attulerunt. Huius uero fortunae, de qua nunc agimus, cuiusmodi tandem pra illis exemplum fuit? in extrema barbarie, intra ignobilis oppiduli mōenia, orbis terrarum dominum intercipientis occultentisq; pudendisq; eundem armis temereq; inuento missili pulsatum diu & impetum, ad extremum conficientis. Etenim discissa copide galea uulnus etiam in capite accepit: excussa arcu sagitta perfracto thorace papillaribus ossibus, adacta est, hastili prelongo eminente, & uulnus aggravante: cuspidis uero ferrum trientalem latitudinem, quincunciam longitudinem habebat. Porro (quod summum aduersorum est) quum recta & contemptim grassantem in se quendam ense terribundum exceptū ipse pugione confodisset, trepidus interim quidam pistillum ex pistrino raptum in ceruicem illi infixit: quo ictu tenebris ob oculos offusus, sensibus quoq; conturbatus est. Ipsa uero uirtus praesto tum illi affuit, quae cum fiduciam ei, tum uero robur, acereq; opitulandi studium circumstantibus eum accedit. Lemnai enim & Ptolemæi, & Leonnati, & qui mōenia cunq; aut superauerant aut peruperant, circumstantes eum, ueluti uirtutis munimentū erant, charitate, amoreq; regis, corpora, facies, animas discrimini obijcetes. Haud enim pro seruandis bonis regibus fortunae fauore caeteri discrimina subeunt, aut etiam mortem oppetunt, sed uirtutis amore potius, haud secus atq; apes regi sese suo amoris uicōm adde-re, eumq; stipare cernimus. Quotus igitur quisq; qui huius rei spectator sui ipse securus fuisset, non hoc dixisset, ingens se fortunae certamen cum uirtute spectare, in quo barbariae partes indignissimē per fortunam praualerent, Graeciae uero supra uires per uirtutem obstiterent? Quod si illi ad extremum superiores euaserint, fortunae nimirum, inuidiq; genij, Nemesisq; opus id fore. Sin hi tandem praualerint, uirtutem, fortitudinem, charitatem, fidemq; palmam reportaturas, ut quae solae Alexandri fuerint. Quippe reliqua, potentiam & apparatus, classes & equitatum, & omnino exercitus medio fortuna muro interseperat. Caeterū barbaros in fugam uersos Macedones, subindeq; occisione occisos, urbis etiam excidio sepelierunt: Alexandri uero nullus iam usus erat, ut qui raptim exportatus, telum, atque adeo bellū in praecordijs haberet, uincliq; & clauis instar erat sagitta thorace cum corpore traiecto. Telum autē ex uulnere conuellerē conantes ferrū non sequebatur: penitus enim infederat in pectoris solidissimis, quae cordi praetendunt. Sed rursus arundinem quatenus extabat excindere cunctabantur, ueritū ne penitus os discuneatū intolerabilis cruciatus ciceret, ac sanguinis multa uis imitū erumperet. Quam cunctationem Alexander quū uideret, ipse primū conatus quā ē thorace prominebat arundinem penitus execare: deficiente deinde manu, ex uulnerisq; inflammatione torpido pondere grauescente, medicos iussit intrepidus id agere, animū integris saucius ipse ad-dens, imo uero circumstantium partim grauiter increpitans flentes & praeter modum condolentes, partim desertores appellans opem ei afferre nō sustinentes, interim ipse ad amicos inclamans: Quid, malum, tantopere pro memeticolosi estis? Fidem ergo non facio, mortem me non timere, si quidem mihi timetis.

F I N I S.

T

Alexandri cum
uetustis heroib.
collatio.

IN Aliarto Bœotia urbe puella quædam fuit forma præcellens, Aristoclea nomine, Theophanis cuiusdã filia. Hæc duo amabãt iuvenes, Strato Orchomentus, & Callisthenes Aliartius. Ditiôr Strato erat, multoq; magis puellæ amore incensus. Nanq; eam fortet fortuna in Lebadia uiderat, cum sese illa in Ercyna fonte comodum perlueret. Erat enim Ioui regi sacrã cistam latura. Callisthenes aut gratior uirgini, & genere coniunctior erat. Incertus quid ageret Theophanes (metuebat enim Stratonem, ut qui & opibus, & genere omnibus fermè Bœotijs anteciret) eius optionis Trophonium cõsulere cogitabat. At Strato quum à uirginis domesticis magis ad sese illam quàm ad Callisthenem uergere persuaderetur, operam enixè dabat, ut puellæ ipsi coniugis optio daretur. Ut uerò Theophanes palam omnibus natã interrogauit, eaq; Callisthenem maluit, continuo apparuit iniquissimo Stratonem animo tulisse. Post biduum igitur Theophanẽ Callisthenemq; adijt, affirmans uelle se amicitiam aduersus eos initam seruare, tamen si nuptias deus sibi aliquis inuiderit. Laudant illi, eumq; ad nuptiarum epulas uocant. Magnam uerò is sociorum, ac ministrorũ instruit manum, eosq; omnes inter ipsam turbam alium alibi dispersos, ac ueluti latentes esse iubet, donec puella de more ad fontem qui Cisoëssa uocatur, descenderet, ut uidelicet nympharum sacris, quæ Protelea uocant, operaretur. Tum factò impetu, qui in insidijs erant dispositi puellam corripunt. Ibi eam Strato ad se trahere, Callisthenes contrã (ut decuit) retrahere ad se. Idem & utriusq; socij pro se quisq; obnixè agere, donec puella inter repugnantium manus dilacerata exanimataq; est. Callisthenes igitur continuo ex omnium sese oculis abstulit, neq; postea compertum cuiquã, interemerit ne se, an profugus Bœotia exularit. Strato autem in omnium conspectu supra ipsam uirginẽ ferro se iugulauit. Quum Phidon quidam Peloponnesiorum principatu in insidiaretur, Argiuamq; urbem quæ sua patria esset, reliquis omnibus imperitare uellet, dolum primò Corinthijs intendit. Misit enim qui ab eis mille adolescentes cum ætatis uigore, tum fortitudine præstantes peterent. Mittuntur igitur Dexandro duce. Quum itaq; in animo haberet Phidon insidiari ijs, ut Corinthum imbecilliorẽ efficeret, eaq; suo arbitrio uteretur (id enim unum totius Peloponnesi ueluti propugnaculum esse intelligebat) rem omnem cum socijs quibusdam communicat. Inter eos & Abbron quidam fuit Dexandri hospes, is ei insidias aperit: quo effectum est, ut ante insidiarum tempus Corinthũ omnes incolumes discesserint. Vestigabat Phidon eius arcani proditorem, omniq; in id conatu incumbebat. Metuens uerò Abbron unã cum coniuge ac domesticis Corinthum migravit, atq; in Melisso, qui uicus est agri Corinthij, habitauit, ibi & filium suscepit, cui à loco nomen Melisso fuit: huius autem Melissi filius fuit Actæon, forma pariter atq; modestia inter æquales excellens. Eum quamplurimi amarunt, sed omnium ardentissimè Archias ex Heraclidarum genere, qui cum diuitijs, tum potentia Corinthijs omnib; anteibat. Is quum persuadere adolescenti frustra tentasset, ad uim animum adiecit. Profectus igitur comestabundus ad Melissidædes, amicorum ac domesticorum magna stipatus caterua, puerum abducere tentabat. Renitente igitur patre, unaq; secum & amicis & uicinis qui concurrerant miserum illum ad se retrahentibus, in repugnantium manibus Actæon discerptus est. Ita domum quisq; digressi. At Melissus pueri cadauer in forum illatum miserabiliter ostentare, simul supplicium de sceleris autoribus efflagitare. Miserabantur quidem omnes senem, præterea tamen agebant nihil. Quum itaq; re infecta domum redisset, obseruato celebritatis Isthmiacæ tempore, conscenso Neptuni templo Bacchiadas implorabat, patrisq; sui Abbronis beneficia commemorabat, inuocatisq; dijs præcipitem sese de templo iecit. Haud multò post estus quidam ingens, ac pestilentia urbem inuadit. Consultum igitur de ciuitatis salute oraculum respondit, Neptuni illam esse iram, non quieturã donec Actæonis mortem uindicarint. His Archias auditis (nanq; is oraculo intererat) Corinthũ quidem minimè redijt, sed in Siciliam nauis præuectus, Syracusas condidit: quumq; ibi duas filias Ortygiam & Syracusam suscepisset, à Telepho, cuius florẽ ætatis decerpserat, quicq; in Siciliam secum nauigarat, per insidias est interemptus. Vir pauper Scedafus nomine habitabat in Leuctris, qui est Theptiensis agri exiguus pagus. Huic filia duæ fuerunt, Hippo & Miletia, siue, ut quidam aiunt, Theano & Euexippa. Erat autem Scedafus uir probus, atq; aduersus hospites perhumanus, tamen ille haudquaquam multa possidebat. Quum ad eum igitur duo

A duo Spartani adolescentes accessissent, perlibenter accepti sunt. Exarserunt illi uirginum amore, quoq; minus quid auderent, Scedasi probitate prohibebantur. Perrexerunt igitur in Pythomem, quò uidelicet iter instituerant, consultoq; (ut res tulit) deo, domum regrediebantur, factòq; per Bœotiam itinere, in Scedasi rursus domum se recipiunt. Is forte fortuna peregrè aberat, sed eius filia eos de more accipiunt: qui quum puellas incustoditas offendissent, uim in eas faciunt: quas quum supra modum excepta contumelia sese miserè afflictales uiderent, ambas interficiunt, iactisq; in puteum cadaueribus, abeunt. Reuersus Scedafus puellas quidem nusquam uidet, omnia uerò quæ relicta à se forent, salua offendit, incertusq; diutius rerum omnium perstitit, donec admurmurante catella, & nunc ad se cursitante, nunc ad puteum frequentius redeunte, coniecit id quod erat, atque ita filiarum corpora extraxit. Quum uerò ei uicini dicerent, uidisse se qui eius domum pridie eius diei ingrederentur, Lacedæmonios illos qui & superioribus diebus apud eum ipsum diuertissent, transactum ab iisdem facinus proculdubio intellexit. Nam & superioribus diebus saepe ipsas puellas laudabant, quicq; eas desponsaturi essent beatissimos prædicabant. Lacedæmonẽ itaq; proficisci statuit, remq; omnem ad Ephoros deferre. Sed cum ad Argiuorum peruenisset agrum, nocte præuentus in diuersorio restitit. Ibi & senem alium offendit Oreiciuem, quod in Estiatide agro oppidum est. Quem quum & gementem, & Lacedæmonios diris agentem audisset, interrogauit, eequonam is malo à Lacedæmonijs esset affectus. Narrauit ille, subditum se esse Spartanorum ditioni, missum uerò in Oreum, qui magistratu fungeretur, Aristodemum, omni prorsus crudelitate atq; iniquitate usum esse. Nam quum, inquit, filium meum amaret, neq; precando quicquam pollicendoq; efficeret, ad uim conuersus, eum de palæstra rapere aggressus est: prohibente uerò id palæstræ magistro, ac nonnullis adolescentibus opem ferentibus, statim quidem Aristodemus digressus est, postridie autem instructa triremi, adolescentem rapit, atq; in ulterius littus trauectum uiolare nititur, fortiusq; reluctantem gladio iugulat. Tum in Oreum regressus conuiuium celebrat. Ego uerò interim facinus indignum audio, natiq; corpus humi mando. Tum Spartam contendo, remq; omnem ad Ephoros defero, cuius illi ratio nem prorsus nullam habuerunt. His Scedafus auditis, uehementer perturbatur. Nam & sui rationem nullam habitum iri existimabat: ita uicissim hospiti suam calamitatem narrat. Cohortatur ille, ne ad Ephoros accedat, sed in Bœotiam redeat, liberisq; suis tumultum condat: minimè id tamen Scedafus persuadet. Pergit igitur Spartam, atque Ephoros conuenit. Neglectus ab his reges adit. Mox populares singulos ambiens, suam calamitatem conqueritur. Quæ quum omnia frustra cecidissent, tum uerò Scedafus mediam per urbem currere, manus ad solem tendere, tum ferire humum, furias inuocare, postq; hæc omnia sibi mortẽ conscituit. Haud multò igitur post pœnas Lacedæmonij dederunt. Nam quum uniuersa Græciæ imperitarent, omnesq; urbes præsidijs firmassent, Thebanus Epaminondas quotquot suæ urbis præsidium tenerent, ad unum trucidauit. Insurgentibus uerò in bellum Lacedæmonijs, occurrunt Thebani ad Leuctra, loci uidelicet auspiciam captantes. Nam & antea eo ipso loco libertatẽ recuperarant, quo uidelicet tempore Amphictyon à Sthenelo in exilium pulsus, in Thebanorum urbem confugit: qui quum Chalcidenses uectigales fecisset, tributum immunes Thebanos reddidit, quippe qui Chalcodonem Eubœensium regem interfecerat. Fusi igitur caelicq; ad unum Lacedæmonij omnes, ad ipsum natarum Scedasi monumentum. Ferunt autem priusquam in pugnam prodiretur, Pelopidæ unum ex Thebani exercitus ducibus, signis quibusdam quæ aduersa putarentur, exterrito, Scedafum in somnijs uisum, qui bono esse animo iuberet: venire enim in Leuctra Lacedæmonios, supplicium sibi suisq; natabus perfoluturos: simulq; iuberet, ne ante in pugnam prodirent, quàm equi candidũ pullum, qui paratus afforet, ad uirginum sepulchrum immolarent. Pelopidam uerò militantibus adhuc in Tegea Lacedæmonijs misisse in Leuctra dicunt, qui de eo sepulchro anquirerent, req; omni ab indigenis compta, optima imbutũ spe eduxisse exercitũ, atq; ita uictoriam reportasse. Phocus Bœotius quidam genere erat, utpote ex Clisante. Vnicam hic filiam habuit, forma atq; modestia præcellentem, nomine Calirhoën. Triginta illam Bœotiorum primarij adolescentes uxorem sibi quisq; postulabant. Phocus uerò alias ex alijs nuptiarũ moras necebat, metuens uidelicet ne qua uis inferretur. Postremò rogantibus illis, Pythium dixit eius se optionis consulturum. Id illi auditum ægerimè tulerunt, Phocumq; ipsum factò impetu interemerunt. In ipso autem tumultu fugitans puella, per agros errabat, sequebantur uerò adolescentes. Sed quum ea in agricolas incidisset, qui triticum in area coaceruarent,

C salutem per eos consecuta est: occuluerunt enim ipsam agricolæ in tritico, atq; ita à persequentibus transmissa est. Quæ quum euassisset, celebritate, quæ Bœotij omnibus cõmunis foret, obseruata, Coroneam profecta, ad Itoniæ Mineruæ aram supplex confedit. Ibi procorum iniquitatem narrans, nomen simul cuiusq; ac patriam edocebat. Miserabantur itaq; Bœotij puellam, atq; adolescentibus succensebatur. Ei uerò quum hæc audissent, in Orchomenum confugiunt, à quibus repulsi ad Hippotas abierunt, qui uicus prope Heliconem inter Thebas & Coroneam situs erat. Ab his igitur suscepti sunt. Post hæc mittunt Thebani qui Phoci interfectores sibi dedi postulent. Quod ubi minime impetrant, bellum eis Thebani unà cum cæteris Bœotij inferunt. Eius belli imperator Phœdus fuit, qui tum princeps Thebanorum erat. Expugnato igitur uico munitissimo, quiq; intra ipsum erant ad extremam sitim redactis, comprehensos Phoci interfectores lapidibus obruerunt, indigenas uerò ipsos in seruitutem abducunt, dirutisq; mœnibus ac domibus, agrum Thebani inter se Coroneiq; diuiserunt. Fertur uerò nocte ipsa, quæ Hippotarum captiuitatem præcesserit, uocem sapius ex Helicone auditam, quæ diceret, adsum, Procos autem triginta uocem illam, ut quæ Phoci esset, agnouisse. Qua uerò die lapidibus obruti sunt, monumentū senis, quod in Clifante foret, croco fluxisse traditur. Phœdo autem Thebanorū principi atq; imperatori à pugna redeunti nunciatum, filiam sibi natam, quam ille accepto auspicio Nicostratam appellauerit. Alcippus genere quidem Lacedæmonius erat, ducta uerò Damocrita uxore, binos ex ea foeminei sexus liberos suscepit. Is quum & optimè ciuitati consuleret, & ea ageret quæ esse è republica intelligeret, inuidiam in se eorum concitauit, qui aduersas ei partes in republica fouerent: à quibus falsis sermonibus persuasi Ephori, uelle Alcippum leges dissoluere, exilio uirum multarunt. Exiuit ille quidem Sparta: Damocrita uerò uxor, quæ se uiro comitem unà cum filiabus præbere uellet, prohibita est. Quin & eius bona publicarunt, nedos uirginibus superesset. Sed quum nonnulli puellas sibi ob paternam uirtutem uxores postularent, senatus consulto ab inimicis prohibiti sunt uxores illas accipere, quippe qui de ipsarū matre uotum dicerent auditū, ut sibi quamocysimè liberi ex natus orirentur, qui patrem uindicarent. Quum igitur undecunq; Damocrita impugnaretur, communem quandam totius populū celebritatem obseruauit, ad quam mos erat, ut unà cum uirginibus, domesticisq; omnibus, atq; infantibus, mulieres conuenirent. Quæ uerò ex nobilitate essent, seorsum ipsa à cæteris in magno quodam androne pernoctabant. Ibi illa gladio sub ueste accincta, comites secum filias educit, noctuq; in templum proficiscitur, obseruatoq; tempore, quo omnes mysterio interforent, quum oclusæ fores essent, magnam lignorum uim ad eas constipauit: quippe quæ ad manum, præstoq; forent, ad sacrorum usum conuecta. Tum ignem immisit. Accurrentibus autem auxilio uiris, filias ipsa suas, tum sese ipsam Damocrita gladio interfecit. Quapropter quum minime haberent Lacedæmonij in quos iram effunderent, extra fines Damocritæ natarumq; corpora projiciunt, Quamobrem irato deo, ingens ille tra ditur Lacedæmone terræ motus extitisse.

F I N I S.

Plutarchi, quo pacto possis adulatorem ab amico dignoscere, liber.

ERASMO ROTERODAMO INTERPRETE.

Assentatoribus locum præbere philantiam.

Vi fateatur sese plurimū amare seipsum, Antioche Philopappe, huic omnes ueniam dare solent, quemadmodū inquit Plato, cum tamen ea res, præter alia multa uitia, illud quoq; grauissimū gignat in homine malum, quod non potest esse sui iudex equus & incorruptus. Quisquis enim amat, hallucinatur ac cæcutit in eo quod amat: nisi quis doctrina cõsuescat, ea magis habere in precio, sectariq; quæ sint honesta, quam quæ cognata, domesticaq;. Atq; id quidem amplum locum ac spacium inter amicos præbet assentatori, quippe cui facilem & commodum in nos aditum aperit amor nostri, per quem, quando sibi quisq; adulator est primus ac maximus, haud grau-

Atim admittit & alium, si eorum quæ appetit ac uult, sibi testis simul & astipulator accedat. Siquidem qui contumeliæ causa dicitur philocolax, hoc est, gaudens assentatoribus, is uehementer est amans sui, ac propter beneuolentiam qua seipsum prosequitur, nihil non adesse sibi, non solum cupit, sed etiam arbitrat. Quanquam hominum huiusmodi cupiditas quidem haudquaquã absurda, cæterum opinio periculosa est, quæ multam delideret cautionem. Quod si diuina quædam res est ueritas, ex qua ceu fonte, dijs pariter atque hominibus omnia bona proficiscantur, autore Platone, consequens est, ut adulator cum dijs omnibus sit hostis, tum uerò maximè Apollini Pythio: semper enim illi repugnat oraculo, Nosce teipsum: id inferens in animos mortalium, ut unusquisque fallat seipsum, ignoretq; sua ipsius bona, ac mala: bona quidem mutila reddens & imperfecta, mala uerò profus inemendabilia. Ergo si, quemadmodum cætera ferè faciunt mala, sordidos & humiles duntaxat impeteret adulator, haud esset res perinde pestilens, nec æquè uitatu difficilis. At posteaquam uti teredines lignis teneris ac dulcibus potissimum innascuntur, sic ingenia generosa, gloriaq; cupida, proba, & humana, recipiunt adulatorem, & adnascentem alunt. Ad hæc, quoniam, ut inquit Simonides, quemadmodum morbus alieni equos, non lecythum comitari solet, sed arua frumentifera, sic uidemus adulationem non esse comitem pauperum, aut ignobilium, aut parum potentium, sed ingentium familiarum, ac rerum ruina, ac morbum existere, adeo ut sæpenumero regna quoq; subuertat, & imperia: non mediocris est negocij, neque uulgarem postulat curam & prouidentiam, si quis de ea uelit expendere, quibus rationibus fieri possit, ut quum maximè se circumagat, ac penetret in omnia, tamen amicitiam non lædat, neq; traducat. Nam pediculi discedunt à morientibus, & corpora relinquunt, simulatq; sanguis extinctus fuerit, quo nutrirī solent: assentatores autem uideas nec attingere profus res aridas ac frigiditas, nobilibus ac potentibus imminet, hisq; aluntur, sed idem rebus commutatis statim auolant. Verum haud oportebit illius temporis experimentū expectare, tum quidem inutile, uel potius noxium, neq; periculo uacans. Graue siquidē est, in eo demum articulo sentire qui non sint amici, quo amicis est opus, cum non liceat iam incertum & insyncerum amicum, cum certo synceroq; permutare. Quin magis ut nummum, ita amicum habere conuenit, nempe probatum antequam eo sit opus, non usu ipso deprehensum. Neq; enim oportet intelligere posteaquam malum acceptum est, sed ne quid accipiamus mali, experimentum adulatoris est capiendum, & animaduersio. Alioqui idem nobis accidet, quod solet his qui letale uenenum non aliter sentiunt, nisi quum prægustarint, suo exitio iudicantes. Neq; hos sanè probamus, neq; rursus illos, qui amicos honesto metientes & utilitate, protinus ipsa re deprehendisse se putant assentatores esse, quorum consuetudo iucundior est & blandior. Nec enim insuauis res est amicus, nec intemperata, neque quisquis asper est & agrestis, hoc ipso amicus est, quod seuerus, & austerus, uerum ipsum amicitia decus & grauitas, suauis est & amabilis.

Hanc iuxta Charitesq; & Amor sedem posuere.

Neque enim afflictio solum dulce est, uultum intueri uiri beneuolentis, quemadmodum inquit Euripides, uerum in utraq; fortuna præsto est amicitia, non minus uoluptatem & gratiam addens bonis, quam malis molestiam adimens, ac desperationem. Er quemadmodum Eueni sententia, condimentum potissimum est ignis ipse: sic deus qui uitæ mortalium amicitiam admiscuit, omnia lauta, dulcia, grataq; reddidit, hac præsentem, simulq; res condiente. Alioqui quomodo per delectationem insinuarer sese adulator, si conspiceret amicitiam nequaquam admittere uoluptatem: certè nullo pacto. Sed uti quæ non aurea sunt, sed aurum arte mentientia, factitiaq;, solum splendorem ac nitorem imitantur auri: sic adulator amici iucunditatem ac festiuitatem effingens, omni tempore sese hilarum ac blandum exhibere uidetur, nusquam repugnans, nusquam obstitens. Vnde qui nos laudant, non eos protinus suspectos adulationis habere conuenit: siquidem non minus est amici, laudare in loco amicum, quam reprehendere: quin potius profus esse morosum ac querulum, alienum est ab amicitia, mutuaque uitæ consuetudine. Verum candidè libenterq; rectè factis suam laudem tribuentem, beneuolentiam facile citraq; molestiam ferunt: rursus & admonentem & liberè loquentem, dum & in bonam accipiunt partem, & credunt qui libenter laudat, eundem non nisi necessariò reprehendere. Ergo difficile est, dixerit aliquis, assentatorē ab amico discernere, siquidē neq; delectando differunt, neque laudando. Nam in officijs & obsequijs sæpenumero uidere licet, amicitiam ab adulatione superari. Cur igitur non potius (dixerimus utique) uerum adulatorem,

T 3

C & cum calliditate ac arte rem tractantem persequimur: ac non quemadmodū uulgus hominum facit, adulatōres existimamus istos quos autolecythos ac mensarios uocant, quicquid tum audiuntur, postquam manibus infusa est aqua, ueluti dixit quidam. Si quidem hominum sordidum ac seruilē animum, in unico calice ac patina, scurrilitas ac nugacitas prodit & arguit. Neque enim opus fuit Melanthium Alexandri Phareī parasitum deprehendere, qui interrogantibus quomodo fuisset interfectus Alexander, per costam, inquit, in meum uentrem. Neque hos qui mensas opulentas cingunt, quos nec ignis, nec ferrum, nec æs prohibet, quo minus ad cœnam uentitent. Neque rursus Cyprias illas assentatriculas, quas quum in Syriam transissent, gradulos appellabant, quod regum uxoribus in curum ascensuris, inclinata ceu gradus præberent. A quoniam igitur cauendum est? Nimirum hoc, qui non uideatur adulari, neque præ se fert adulatorem, quem non reperias circa culinam, neque deprehenditur umbram demetiens uti cœnæ tempus cognoscat, neque temere cadit uino temulentus, sed plerumque sobrius est, curiosus est, ad rem pertinere putat ut negotiorum tuorum sit particeps, uult arcanorum fieri conscius: in summa, tragicus est amicitia histrio, non satyrus, aut comicus. Nam uti Plato dicit, extremum iniustitiæ genus esse, iustum haberi qui iustus non sit: ita sentiendum est & adulationem esse periculosam, quæ lateat, non eam quam aliquis præ se ferat: neque eam quæ ludicra sit, sed quæ seria, propterea quod hæc facit, ut ueræ quoque diffidatur amicitia, cui multa sæpe cum illa conueniunt, si quis animaduertit. Gobrias igitur, quum forte in idem incidisset domicilium obscurum, in quod fugerat Magus, iamque cum eo colluctari cœpisset, Dariū immimentem & ambigentem, iussit utrumque transfodere. Nos uero quando quidem minimè probamus dictum illud, ualeat amicus cum inimico, & adulatorem cum amico multarum rerum similitudine connexum distrahere conamur, diligenter cauere debemus, ne quando uel unā cum malo efficiamus id quod est utile: uel parentes syncero, incidamus in id quod noxium est. Nam ut inter agrestia semina, quæ forma ac magnitudine similia sunt, frumentis admixta difficile repurgantur: aut enim non excidunt per angustiora foramina, aut simul excidunt per ampliora: sic adulatio difficile separatur ab amicitia, quippe quæ sese in omnem affectum, in omnem animi motum, utilitatem & consuetudinem cum illa commiscet. Iam quoniam omnium rerum iucundissima res est amicitia, nec est aliud quicquam quod æquè delectet, ob hoc & adulator uoluptatibus irrepit, & uoluptati esse studet. Rursum quoniam gratia & utilitas consequitur amicitiam: unde dictum est etiam illud, Amicum magis esse necessarium, quam aquam, aut ignem: ob id adulator ingerens sese ministerijs & obsequijs, uehementer dat operam, ut diligens, impiger, ac promptus esse uideatur. Porro quoniam morum ac studiorum similitudo præcipua res est quæ conciliet & cōtineat amicitias, & in summa, ipsidem gaudere, eadem fugere, primum in unum committit & copulat per affectuum concordiam: id perspicuus adulator, sese ceu materiam quandam componit ac format, accommodare sese studens, & aptare, quoscunque fuerit aggressus, effingens & imitans illos, quum sit uerus ac mollis, idoneusque qui quicquid uis probabiliter exprimat & imitetur, ut illud possis dicere,

Es ipse Achilles, non Achillis filius.

Ad hæc autem, quod est omnium in adulatore astutissimum, quoniam intelligit loquendi libertatem tum dici, tum uideri propriam amicitia uocem, uelut animantis cuiuspiam: contra non liberè loqui, & ab amicitia, & ab ingenuis moribus alienum, ne hanc quidem inimitatam relinquit. Verum non aliter atque callidi obsoniorum artifices, amaris succis & austeris utuntur condimentis, quod dulcium satietatem adimant: sic assentatores haud ueram illam, nec utilem, sed uelut è supercilio promicantē, palamque titillantem adhibent libertatem. His itaque de causis difficillimum est hominem deprehendere. Quod quidem accidit & in animantibus quæ colorem mutare solent, & rebus ac locis subiectis similia redduntur. At quoniam ille fallit & obtegatur similitudine, nostræ partes sunt, ostentis discriminum notis, eundem retegere ac renudare, alienis coloribus ac formis, quemadmodum inquit Plato, propterea quod proprijs careat, ornatum. Protinus igitur à principio rem consideremus. Principium autem amicitia plerisque mortalibus esse dictum est, affectuum ingenijque similitudinem, mores eosdem, eandemque uitæ rationem libenter amplectentem, ipsidem gaudentem studijs, negocijs, exercitamentis. Quibus derebus dicta sunt & illa:

Seni senilis lingua iucundissima est,
Puero puellus, mulier apta est mulieri,

Adulatorum qui
maximè cauendi

Morum & studiorum
similitudo conciliatrix
amicitiæ.

Loquendi libertas,
amicitiæ propria.

Aegrotus

A Aegrotus ægro: quem tenet fors aspera,
Multis malis exercito est accommodus.

Ergo perspicuus adulator insitum esse nobis cōsimilibus gaudere & uti, eaque libenter amplecti, hac uia primum nititur unicuique semet adiungere, & in familiaritate insinuare, non secus atque hi faciunt, qui belluam aliquam immanem alunt, ipsidem studijs & exercitamentis, earundem rerum cura, tractatione, paulatim accommodans sese, & in eundem transformans uitæ colorem, donec ille ansam aliquam præbuerit, ac mansuetus iam palpanti, familiarisque reddatur. Interea uituperat ac damnat & res, & instituta uitæ, & homines, quibuscunque senserit illum offendit. Rursum quæ placent, ea laudat haud moderatè, sed ita, ut cum stupore & admiratione supra modum efferre uideatur. Porro quod amat & odit, id confirmat à iudicio proficisci potius quam affectu. Quoniam igitur ratione deprehenditur, aut quibus discriminum notis capitur ille qui nec est, nec fit similis, uerum se similem mentitur: Primum illud animaduertendum erit, num simile sit uitæ institutum, & num similitudo perpetua sit & cōtinens, num semper ipsidem gaudeat, eadē laudet, num ad idem exemplar uitam suam dirigat, componatque, sicuti dignū est ingenio, cui uera cordi est amicitia, uitæque consuetudo, morum similitudine cohærens. Nam huiusmodi est amicus. Ast adulator, qui nullam morum stabilem habeat sedem, nec ullum uitæ genus sibi præscripsit, sed nunc his, nunc illis accommodet sese, & affingat, haudquaquam simplex est, nec unus, sed in quamuis mutabilis speciem ac uariū, alio atque alio subinde habitu, aquarum in morem semper transeuntium ac præterfluentium, quæ ad subiecti soli speciem transmutantur. Nam simius quidem, ut uidetur, hominem imitari studens, capi solet, dum unā cum illis mouetur ac saltat. Contra assentator ultrò alios illicit, ac fallit imitando, non quidem eodem modo omnes, sed cum hoc quidem unā saltans & cantans, cum illo colluctans & confluctans. Porro nactus hominem uenandi studiosum, sequitur, tantum nō exclamans ea quæ Phædra dicit in Tragœdijs: Per deos gestio canibus dilacerare ceruos maculosos, casibus implicans. Atqui nihil ille molitur in feram, sed ipsum irretit, ac circumuallat uenatorem. Quod si iuuenem uenerit & capret, literarum ac discendi cupidum, rursus in libris est totus, barbam ad talos usque demittit, amicitur pallio, nulla est uitæ diuersitas, tum in ore habet numeros, rectangulos & triangulos Platonicos. Rursum si quis solutior in eum inciderit, & comotationibus gaudens, ac diues,

Deinde quidem pannis uaser est exutus Vlysses, abijcitur pallium, detondetur barba, ceu messis infrugifera, poscuntur delicata uascula refrigerando uino, & phialæ, proferuntur risus ac ioci in deambulationibus, iaciuntur dictoria in philosophos. Id quod accidisse narrant Syracusis quum illuc aduenisset Plato, ac Dionysius miro quodam ardore philosophiæ teneretur, nempe regiam puluere fuisse reuertam, præ turba geometricas pingentium figuras. At simulatque iam offendisset Plato, ac Dionysius relicta philosophia rursus ad comotationes, ad mulierculas, ad nugas, ad lasciuam præceps raperetur, statim uniuersos, perinde quasi Circes poculis transformatos, literarum odium, obliuio, uitæque mollietates occupauit. Testantur autem & magnorum adulatorum facta, & eorum qui rempublicam administrant, quorum summus Alcibiades. Is Athenis dictorijs ludebat, alebat equos, comemque quandam & festiuam agebat uitam. Idem apud Lacedæmonios ad cutem usque tondebatur, gestabat pallium, frigida lauabat. Rursus in Thracia belligerabatur, ac potabat. Porro quum peruenisset ad Tissaphernem, delitijs, mollietate, fastuque se dedit. Atque ad hunc modum effingens sese, & ad omnium mores accommodans, plebem sibi conciliabat, & in consuetudinem ac familiaritatem sese insinuabat. At non talis fuit Epaminondas, nec Agesilaus, qui tamen cum pluribus hominibus ac diuersorum institutorum ciuitatibus haberent consuetudinē, tamen ubique mores se dignos, & amictu, & uictu, & oratione, & uita tuebantur. Sic & Plato non alius fuit Syraculis quam in Academiā, nec alius apud Dionysium, quam apud Dionem. Ceterum adulatoris ueluti polypi piscis mutationes facillimè deprehendere licebit, dum idem in diuersa uertit uideatur, uituperans quam prius laudauerat uitam, rursus approbans facta, uitæ rationem, dicta, perinde quasi placeant, quibus antea offendebatur. Videbis enim illum haudquaquam stabilem, ac suum, neque proprio affectu diligentem, aut odio habentem, gaudentem, aut dolentem, sed speculi ritu, externorum affectuum, uitarum, ac motuum imagines in se recipientem. Talis enim est, ut si uerbotenens amicum aliquem apud illum uituperes, dicat: Serò tu quidem hominē pernocti, nam mihi nec in initio placebat. Rursum si murata sententia laudes, Per louem gratulor, inquiet, & illius nomine gratiam habeo,

Adulatoris deprehendendi ratio prior.

T 4

C planeque uera credo quae dicis. Quod si dixeris diuersum uite genus esse suscipiendum, tanquam a reipub. negocijs digressus, ad tranquillam & a negocijs alienam uitam te uelis conferre: iam olim, inquit, nos ab his tumultibus & inuidentijs liberari conueniebat. Quod si rursum ad negocia, & res agendas propensus uidearis, statim acclamat, Digna te cogitas: nam a negocijs abesse, iucunda quidem res est, sed humilis & ingloria. In hunc igitur protinus illud dicere conueniet:

Hospes nunc alius mihi quam prius esse uideris.

Altera ratio.

Nil opus est amico, qui mecum mutet locum, qui mecum annuat, quando quidem ista multo magis facit umbra, sed eo qui mecum uera loquatur, qui mecum diiudicet. Atque una quidem adulatorem deprehendendi ratio haec est. Alterum autem discrimen quod obseruandum inter similitudines, hoc est: Qui uerus est amicus, is nec imitat omnia, nec facile laudat omnia, sed optima tantum.

Nam socius esse amoris, haud curfus solet,

quemadmodum inquit Sophocles. Imo per louem, in recte factis, in honestarum rerum studio socius est amicus, non in peccando, nec in facinoribus. Nisi si quis insciens uitium & improbitatem ex conuictu & familiaritate sibi contraxerit, quemadmodum oculorum morbus contagio serpit & inficit uicinum: sic enim ferunt Platonis familiares contractos humeros expressisse: item Aristotelis amicos balbutiem illius imitari solitos: rursus Alexandri regis familiares ceruicem inflexam, & in dicendo uocis asperitatem reddidisse. Sunt enim nonnulli, qui non sentientes ex alienis moribus & ingenijs multa in se recipiunt. Verum adulatori prorsus id accidit, quod solet chamaeleonti: si quidem & ille colorum omnium

Adulator chamaeleontis similis.

exprimit similitudinem, praeterquam albi. Itidem adulator quum sese similem praestare nequeat in his quae digna sunt studio, nihil in turpibus inimitatum relinquit. Sed quemadmodum imperiti pictores, quum quae pulchra sunt assequi nequeant, in rugis, ac lentiginibus, & cicatricibus similitudinem representant: sic assentator imitatur intemperantiam, superstitionem, iracundiam, acerbiter in famulos, diffidentiam erga domesticos & cognatos. Nam praeterquam quod est suapte quoque natura procliuus ad deteriora, uidetur sibi ita longissime abesse a uitio reprehensionis, si turpia imitetur. Suspecti sunt enim, qui quaerunt meliora, quique amicorum erratis offendi, eaque moleste ferre uidentur: quae quidem res & Dionysio Dionem, & Samium Philippo, & Cleomenem Ptolemaeo suspectos & inuisos reddidit. Adulator autem simul & iucundus uideri studet & fidus, quasi praemagnitudine amoris ne malis quidem offendatur, sed in omnibus isdem ducatur affectibus, & ingenio consentiat. Vnde tales nec fortuitarum rerum, quaeque citra nostrum accidunt consilium, expertes esse uolunt: quin & simili morbo teneri se fingunt, assentantes aegrotantibus, & nec acute cernere, nec audire, si cum lusciosis ac furdastris agant: quemadmodum Dionysio caecutiente adulatorem illius alius in alium impingentes, & patinas inter coenandum deijcientes, simulabant & ipsi caecutientiam. Nonnulli uero magis etiam penetrantes in affectus, interius & altius insinuant sese, & usque ad arcana similitudinem affectuum commiscunt. Etenim quum senserint aliquos infeliciter duxisse uxorem, uel de filiis aut domesticis male suspicari, ipsi suis non parcunt, sed queruntur de liberis proprijs, aut uxore, aut cognatis, aut familiaribus, arcana quaedam crimina proferentes. Si quidem similitudo facit, ut magis affici tangique uideantur amici malis. Iamque illi ceu datis obsidibus, effugiunt uicissim arcanarum rerum quippiam. Ast ubi effugerint, utuntur illis, metuuntque fidei desertores uideri. Ego uero noui quendam, qui uxorē suam eiecerit, ut amicus item suam repudiauerat. Deprehensus est autem clanculum ad illam comere, uel ad sese accersire, id quod etiam ab amici uxore animaduersum est. Usque adeo non nouerat adulatoris ingenium, qui credidit hos uersus iambicos magis conuenire cancro quam assentatori:

Est uenter omne corpus, undique obtuens

Oculus, suisque bestia reptat dentibus.

Nam huiusmodi quidem est imago parasiti, & amicorum qui patellam sequuntur, & ad prandia praesto sunt, quemadmodum inquit Eupolis. Verum haec quidem omittamus in praesentia, suo dicenda loco. At illud adulatoris artificium haud est praetermittendum: quod si quid etiam imitat honestum in eo quem assentando captat, tamen illi cedit uictoria. Inter hos enim qui ueri sunt amici, nec ulla intercedit aemulatio, nec inuidia, sed siue pares fuerint in recte factis, siue impares, e quo animo ferunt. At assentator, cui semper curae est secundas agere partes, sic imitatur aequalitatem, ut superetur, sitque inferior, omnibus in rebus uinci sese dicens praeterquam in malis. Porro in malis haud concedit illi primas: uerum si fuerit ille

morosus,

A morosus, sese praedicat atrabili obnoxium esse: si ille fuerit superstitiosus, se dicit numine quopiam afflari rapique: si amaris ille, se dicit insanire. Immodice, inquit, risi: at ego, inquit, praerisu emoriebar. In bonis autem rebus contra facit. Nam se quidem ait currere uelociter, sed illum uolare. Se quidem equitare medio ceter, sed quid, inquit, ad hunc Hippocentaurum? Poeta sum non infelicis ingenij, nec pessimos omnino facio uersus, tonare uero non meum est, sed Iouis. Et sic adulator, ut ostendat sibi conatum honesti non defuisse, cum imitetur: sed dum non assequitur, uiribus destituit. Quantum igitur ad similitudinem attinet, huiusmodi notis dignoscere possis adulatorem & amicum. Ceterum quoniam, ut iam dictum est, delectatio quoque communis est ambobus (neque enim minus uir bonus delectatur amicis, quam malus assentatoribus) age distinguamus & hanc partem. Est autem distinguendi ratio, ut ad suum finem delectatio referatur, id quod hunc ad modum consideres licebit. Habet unguentum fragrantiam, habet & pharmacum: sed hoc interest, quod illud ad nihil aliud quam ad delectandum paratum est, in hoc uero quod purgat, quod calefacit, quod carne uulnus obducit, praeter hanc uim, obiter etiam bene olet. Rursum pictores floridos colores ac tinturas miscunt: sunt autem & medicorum nonnulla pharmaca, aspectu florida, coloribusque non inamoenis. Qui differunt igitur: Nimirum hoc, quod usus fini discernuntur. Ad consimilem ergo modum, amicorum mutua beneuolentia in re quaequam honesta frugiferaque, habet quiddam quod oblectet, uelut florulentum. Aliquoties autem lusuibus, conuiujs, uino sese oblectant, nonnunquam iocis ac facetijs inter se ueluti condimentis honestarum ac seriarum rerum utuntur. Vnde & illud dictum est:

Oblectant animum uario sermone uicissim.

Item illud:

Indiscretus amor fuit, indiscreta uoluptas.

Verum unum hoc agit adulator, unum hoc spectat, ut semper uel lufum aliquem, uel rem, uel orationem, ad uoluptatem comminiscatur, & arte condiat. Sed ut rem in pauca conferam, adulator quod delectet, nihil non faciendum sibi putat: at amicus semper faciens quod oportet, saepe iucundus est, saepe molestus, non hoc uolens, nec uero fugiens, si quidem esset utilius. Sicut enim medicus quum expedit crocum & nardum immiscet pharmacis, atque adeo saepe numero & lauat placide, & alit benigne, nonnunquam his praetermissis castorium immittit,

Aut graue olens polium, uirus inamabile cuius, aut tritum elleborum cogit ebibere, nec hic molestiam, nec illic iucunditatem ceu finem spectans, sed utrisque modis ad idem tendens, nempe ut eum quem curat, ad meliorem adducat ualitudinem: itidem amicus, nonnunquam efferens ac delectans amicum, laude & beneuolentia ad honestum adducit, uelut ille apud Homerum:

Teucer amice mihi Telamonie, ductor Achiuum,

Fac isto iaculere modo.

Et illud:

Post equidem quoniam diu obliuiscar Vlysis?

Rursum cum coeptione est opus, tum sermone mordaci, castigatorioque libertate tangens ait:

Infans Menelaë, nec haec dementia quicquam

Profuerit tibi.

Nonnunquam facto simul & dictis corripit, quemadmodum Menedemus Asclepiadis amici filium luxuriosum & incopositae uitae excludens, nec alloquens, sobrium reddidit. Et Batto scholam interdixit Arcesilaus, quum uersum in Cleanthem fecisset in comedia. Ceterum postea quam Cleanthi satisfecisset, factique poeniteret, recepit hominem in gratiam. Oportet enim sic amicum contristare ut prodis, non oportet autem contristando tollere necessitudinem, sed dolore ceu mordaci pharmaco conueniet uti, quod seruet & incolumem reddat eum qui curatur. Vnde sicut musicus, itidem & amicus, ad honestatem & utilitatem utens mutatione, dum quaedam concedit ac remittit, quaedam intendit, saepe quidem iucundus est, semper autem utilis: contra assentator, semper eadem formula, eodemque tenore, quod delectat, & ad gratiam facit, assonare solitus, neque facto nouit expugnare, neque dicto molestus esse, tantum quod illum uelle uiderit, id sequitur, semper ad illius uocem concinens & concordans. Quemadmodum igitur Xenophon narrat Agellium libenter ab his laudari solitum, qui non dubitarent & uituperare: ita putandus est amice iucundus & blandus esse, qui quandoque possit contristare amicum, ac resistere. Consuetudinem autem perpetuo iucundam, & ad immodicam gratiam obseruientem, omnique carentem morfu, suspectam habere conuenit, atque adeo Laconis illud in promptu habere, qui Charillum regem laudante quopiam, Quoniam, inquit, pacto hic bonus esse possit, qui ne

Delectat amicus & adulator, sed ratione diuersa.

Amici correptio pharmaci instar sit oportet.

C malis quidē acerbus est: Aiunt itaq; tauris cęstrum in aurem ingredi, & canibus item uer-
miculum quem crotonem uocant. Adulator autem ambitiosorum aures laudibus occu-
pans, & affixus, haud facillē excutitur. Vnde iam maximē uigilanti iudicio fuerit utendū,
& obseruandū, utrum ea laus rei tribuatur an homini. Rei tribuitur, si magis laudent ab-
sentes quā præsentes, si ijdem uelint eadem, suspicientes non nos solum, sed quoscunq;
consimiles, ac non modò hæc, modò diuersa tum dicant, tum faciant. Ad hæc, quod est o-
mnium maximū, considerandum est, si non senserimus ipsi nosmetipsos uel pœnitere, uel
pudere eorum de quibus laudamur, ac non optare potius diuersa à nobis facta dicatq; fu-
isse. Siquidem domesticum animi iudicium reclamans, nec agnoscens eiusmodi laudes,
haud corrumpit, aut tangitur affectibus, nec assentatoribus capi potest. Verum haud scio
quo pacto complures in rebus quidem aduersis cōsolationem non ferunt, sed magis hos
admittunt qui unā secum lamentantur ac desunt. Porro quum errauerint, ac deliquerint,
si quis eos coarguerit, mordaciq; reprehensione pœnitudinē inducere conetur, hunc ho-
stem & criminatorem esse ducunt. Qui uerò collaudet ac prædicet quæ fecerint, eum am-
plectuntur, hunc beneuolum & amicum esse putant. Iam uerò qui factum aut dictū, quic-
quid illud fuerit, quod uel seriò dixerit, uel falsē in quempiam iusserit, laudant & applau-
dunt, ij solum ad præsens, ac statim noxi deprehenduntur. Ast qui laudando penetrant
ad ipsos mores, & per ipsos adulantur, perinde faciunt ac famuli solent, qui nō de aceruo,
sed de semine furantur. Nam dum uirtutis uocabula uitij tribuunt, nimirū inficiunt affe-
ctum actionum seminarium, & habitum animi, unde ceu fonte omnia uitæ officia profici-
scuntur. Scribit enim Thucydides, in seditionibus ac bellis, solitam uocabulorum digni-
tatem non ijs tribui factis quibus oportebat, sed accommodari ijs quæ fiebant. Siquidem
audacia temeraria, fortitudo contentiosa iudicabatur: cunctatio prouida, timiditas deco-
ra. Contrā modestiæ nomine pratexebatur ignauia, & diligens in omni re prudentia, se-
gnities habebatur. Ceterum in adulationibus perspicere & cauere conuenit luxum libe-
ralitatis nomine fucatum, timiditatem cautelæ, temeritatē celeritatis: rursus fordes fruga-
litas palliatis uocabulo: tum eum qui foedis amoribus est deditus, appellatum comem
D & amantem: iracundum autem ac perferocem, dictum magnanimū: porro uilis abiectiq;
animi hominem uocatum humanum. Quemadmodum alicubi scribit & Plato, amantem
quoniam adulator est ijs quos amat, eum qui simis est naribus, amabilem appellare: qui
nafo sit adunco, regalem: qui nigri sint, uiriles: qui candidi, deorum filios. Porro mellei co-
gnomen, prorsus amantis esse fucum, diminuentis, facileq; ferentis amati pallorē. Quan-
quam cui persuasum est, ipsum esse formosum, quum sit deformis: aut procerum esse, cum
sit pusillus, is nec diu tenetur hoc errore, & leui afficitur incōmodo, nec eo quidem imme-
dicabili: uerum cum uitia uirtutum nominibus laudantur, ut iam pecces non modò non
dolens, sed gaudens etiam, detrahaturq; peccatis pudor, ea nimirum res Siculos subuer-
tit, quod Dionysij Phalaridisq; crudelitatem, iustitiam, & sceleratorum odium uocarent
adulatores. Eadem Aegyptum perdidit, quod Ptolemę muliebritatem, afflatus, eiulatus,
liliorum ac tympanorū insculpturas, religionē deorumq; cultum appellarent. Eadem Ro-
manorum mores tam integros ad nihilum redegit, ac sustulit, quod Antonij delicias, libi-
dines ac uiscerationes ita blandientes extenuarent, ut humanitatem & hilaritatem uoca-
rent, indulgente illi potentia fortunaq;. Porro quænam alia res Ptolemæo capistrum ac ti-
bias addidit: Quid aliud Neroni tragicum addidit ornatum? quid personam & cothurnos
induit? an non assentatorum laudatio? Iam reges pleriq;, nōne si quum muscantur, uo-
cantur Apollines: cum inebriantur, Bacchi: cum luctantur, Hercules, in omne dedecus
gaudentes adulatione abducuntur? Quapropter potissimum in laudibus cauendus erit
assentator, id quod nec illum ipsum fugit, sed miro artificio cauens ne suspectus sit. Si quē
nactus fuerit splendidē cultum, gloriosum: aut agrestem crassum capistrum ferentē, tum
toto utitur nafo. Quemadmodum Struthias insultans Bianti, ac laudibus in stupiditate
illius debacchans: Plus, inquit, bibisti quā rex Alexander. Et ad Cyprium perrisum in-
suefcens. Quod si uiderit eos nasutiores, maximē si cōspexerit animaduertentes, ac regio-
nem hanc, ac locum, ne possit adulator occupare, custodientes, tum nō è directo laudem
inducit, sed procul discedens, longisq; circumactus ambagibus, tandē accedit nullo stre-
pitu, ceu belluam manu cōtrectans ac palpans, tentansq;. Interdum enim aliorum de illo
laudes renunciat, rhetorū exemplo, alienam inducens personam, dicens in foro se hospiti-
bus quibusdam, aut senibus admodum libenter adstitisse, multa, & ea quidem bona de
illo referentibus, & illius uirtutes admirantibus. Rursus aliquoties leuibus quibusdam
& falsis

*Vitia nominibus
uirtutum collau-
dari, exiuiosum.*

A & falsis criminibus confictis, & in illum compositis, perinde quasi ea ab alijs audierit, ac-
cedit festinabundus, ac serius rogans, ubinam hoc aut illud dixerit feceritq;: tum ubi nega-
rit ille, sicuti consentaneum est, hac ipsa occasione tenens hominem, in laudes conijcit. At
ego mirabar, inquit, si tu cuiquam amicorū maledixisses, qui ne inimicis quidem soleas.
Mirabar si tu occupasses aliena, qui tam multa largiare de proprijs. Rursus alij pictorum
in morem, qui quod quedam illustriora reddant ac splendidiora, addunt in propinquo um-
brosa quædam & obscura: ita clam laudant & alunt eorum uitia quibus adulantur, dum
his contraria uituperant, insectantur, carpunt, ac derident. Siquidem apud luxuriosos, a-
uaros, ac sceleratos, improbos, quicq; sibi diuitias foedis modis pepererunt, frugalitatem
rusticitatis nomine uituperant: sua contentum esse forte, iustitiamq;, hominis nihil auden-
tis esse dicunt, quicq; sit imbecillis ad capeffenda negocia. Ceterum ubi uersantur cum iner-
tibus & ocio deditis, ac mediam ciuitatis lucem fugientibus, non pudet illos reipublicæ
administrationem, alienorum negotiorum laboriosam gestionem appellare, & magistra-
tus honorem, inanem uocare gloriam ad nihil utilem. Iam uerò nonnunquā & rhetorica
adulatione traducunt philosophū, & infamant: & apud lasciuas mulierculas magni fiunt,
dum matronas uno contentas, & uirorum amantes, rusticas & alienas à Venere uocant.
Est autem illud omnium sceleratissimum, quod nec à seipsis temperant adulatores. Nam
quemadmodum luctatores surum corpus humiliant, ut desiciant alios: sic illi uituperan-
do seipsos, clanculum huc irrepunt, ut alios laudent. Timidum, inquit, inquit, sum manci-
pium in mari, à laboribus abhorreo, infanio iracundia, si quis mihi maledixerit. Verum
huic nihil est graue, nihil laboriosum. Sed homo singularis, omnia fert leniter, omnia ci-
trā molestiam tolerat. Quod si quis fuerit qui sibi plurimum sapere uideatur, cupiat se-
uerus ac rigidus uideri, semper Homericum illud ueluti præ rectitudine quadam animi
in medium adferens:

Tydidē, neq; ualde probes, neq; uituperes me.

hunc non hac artifex assentator aggredit uia, sed est alia quædā ars qua captet hominem.
Accedit enim de suis ipsius negocijs, ut uidelicet prudentia præstantiorem consulturus,
B & se quidem alios familiariores habere dicit, cogi tamen ut illi negocium exhibeat. Nam
quod confugiamus, inquit, quum opus est consilio? aut cui fidem habeamus? Deinde po-
stea quā audierit, quicquid illud sit quod ille dixerit, ita discedit, ut confirmet se oraculum
accepisse, non consilium. Quod si quem uiderit qui facundus & eruditus haberi studeat,
huic aliquid suorum scriptorum exhibet, orat uti legat & emendet. Porro Mithridati regi,
rei medicæ studiofo, quidam amici & secandos & urendos sese præbuerunt, factis nō uer-
bis adulantes: siquidem testimonium esse uidebatur artis, quod illi crederent.

*Mithridates rex
medicæ studio-
sus.*

Sanè uaria est forma dæmoniorum.

Ceterum illud dissimulatum laudationis genus, diligentiorē requirens cautionem, ar-
guendum & aperiendū est, quod data opera, absurda quædam profert consilia monitaq;
& correctiones à ratione alienas. Etenim dum nihil refellit, omnibus annuit, approbat o-
mnia, & ad singula succlamat, bene dictum, satis factum, nimirum palam intelligitur

Proferre studio, ceterum aliud persequens

Hoc agere, ut laudet, ac laudatum perdat ut magis.

Ad hæc, sicuti quidam picturam definiunt, tacentem esse poëticen, sic & adulatio non-
nunquam tacendo laudat. Ut enim qui uenantur ita magis fallere solent quæ captant, si
non hoc agere, sed uel iter facere, uel pascere greges, uel agricolare uideantur: sic adulo-
res tum maximē mouent laudando, quum uidentur non laudare, sed aliud quiddam age-
re. Nam qui locum cedit ad confessum ueniētē, & qui loquens apud populum aut in cu-
ria, si senserit diuitem aliquem uelle loqui, obticefcit interim, locum simul & orationem il-
li cedens, silendo magis declarat, quā alius clamore, quod illum superiorem & sapientia
præstantiorem existimat. Vnde cernere licet istos prima sedilia in recitationibus & spe-
ctaculis occupantes, non quod ipsi se dignos his arbitrentur, sed quod cedentes diuitibus,
eis adulentur. Item uidere est illos in comitijs & concilijs primas dicendi partes occupa-
re, mox eas cōcedere potentiōribus, ac facillimē in diuersam ire sententiam, si potens, aut
diues, aut nobilis fuerit, qui contradicit. Atq; hac nota potissimum istiusmodi concessio-
nes illorum & secessus oportebit deprehendere, quod haud concedant usui rerum, neq;
uirtuti, neq; etati, sed opibus & nobilitati. Nam Apelles pictor assidenti sibi Megabyzo,
& nescio quid de lineis & umbris loqui conanti, Vides, inquit, hos pueros Melidem co-
lorem terentes? hi tacentem te suspiciebant, purpuram & aurum admirabantur, at ijdem

C nunc derident, posteaquam de his loqui coeperis, quæ non didicisti. Et Solon Croeso de felicitate percontanti, Tellum quempiam Atheniensem obscurum hominem, ad hoc Bitonem & Cleobim, pronunciauit esse feliciores. At assentatores, reges, diuites, ac primates, non felices tantum ac beatos prædicant, sed ipsi & in prudentia, in artificio, in uirtute primas tribuunt. Hæc quum ita habeant, sunt qui Stoicos nec audire sustineant, quum sapientem simul & diuitem, & formosum, & clarum, & regem appellat. Adulatores autem, qui diues sit, eum simul & rhetorem & poetam, quod si uisum sit, etiam pictorem ac tibicinem faciunt. Insuper & pedibus celerem, & robustum, dum illi succumbunt inter luctandum, & in cursu superantur. Sic enim Criffon Himeræus, cursu contendens cum Alexandro, data opera uincebatur: quod quidem sentiens rex, indignè tulit. At Carneades dicere solitus est, diuitem & regum filios nihil rectè neque bene discere, præterquam equitare, propterea quod his assentetur præceptor in exercitatione literarum, usque laudans quicquid dixerint: aduleter & is qui colluctatur, cedens ac submitbens sese. Porro equus haud intelligens neque cogitans, priuatus quis sit an magistratus, diues an pauper, præcipitat quisquis ignarus sit equitandi, Stulta igitur & aspernanda quæ dixit Bion: Si quis agrum laudando feracem & frugiferum reddere queat, non uidere errare, qui id facere malit, quam fodere & fatigari. Ad eundem modum haud absurdè facere uideatur, qui laudet aliquem, si ei quem laudat, utilitatem ac frugem adferat laudando. Nam ager quidem nihilo deterior redditur quum laudatur: at qui hominem falso præterquam meritum laudant, tumidum illum reddunt ac perdunt. Ac de his quidem hæcenus satis dictum est, superest ut de loquendi libertate uideamus. Itaque quemadmodum Patroclus Achillis induens arma, & equos in pugnam educens, solam hastam Peliam non ausus est attingere, sed hanc omisit: sic conueniebat ut adulator, quum amici cultum & supellestem adumbrat, hucusque notas & insignia imitatur, solam loquendi libertatem, tanquam eximium amicitiae gestamen, graue uidelicet, ingens & ualidum, intactam & inimitatam relinquere. Verum quoniam cauentes ne in iocis aut uino, diuersisque & iustibus deprehendantur, iam ad supercilium & seueritatem rem transferunt, & adulantur austeritatis prætextu, reprehensionem quandam & admonitionem admittentes, agere id quidem inexploratum relinquamus. Quemadmodum igitur in Menandri comœdia falsus Hercules inducitur, clauam gestans non grauem, neque robustam, neque rigidam, sed molle quoddam & inane figmentum: sic arbitrator assentatoris libertatem ipsi qui capiunt experimentum, mollem uideri, minimèque grauem, neque rigorem habentem, sed idem facientem quod solent muliercularum capitibus imposta struices, quæ quum uideantur earum capitibus reniti & resistere, cedunt magis & obsecundant. Itidem & ista fucata dicendi libertas, quum inanem, falsam, & sanie plenam habeat molem, attollitur quidem ac tumet, ut sublidens & contrahens sese, capiat & pariter abripiat in ipsam sese conuicentem. Nam uera & amica libertas, peccatis imminet, salutaris ac medicam adferens molestiam, non secus atque mel, quod ulcerosa mordet ac repurgat, alioqui iucundum & utile. Sed huic rei suus dabitur sermo. Adulator autem in ceteros quidem acerbus, & uehementer asper, & inexorabilis uidetur. Nam suis famulis grauis est, cognatorum ac familiarium errata grauius incelsit, nec externorum quenquam aut miratur, aut reueretur, sed fastidit ac despicit, ignoscens nemini, sed deferens ac calumnians, ut alios ad iram instiget, hoc modo captans famam & opinionem hominis uitium infestum, ut nec in hos uideatur studio temperare à libera obiurgatione, neque quicquam ad gratiam uel facere uel dicere. Deinde idem in ueris ac magnis eorum quibus adulatur peccatis, nihil se scire nec intelligere simulans, ad errata leuissima, & externa, mirè concitatur, magnoque clamore & acrimonia iurgatur, si quod uas neglectum iacere conspexerit, si parum splendide habitantem, si parum diligenter à tonsore curatum, si togam, canem, aut equum parum, ut oportet, curatum uiderit. Cæterum parentum contemptus, liberorum neglectus, uxoris contumelia, fastus in familiares, pecuniarum absumptio, nihil hunc mouent, in his elinguis est, in his timidus, perinde quasi aliptes athletam inebriari, scortarique sinens, circa lecythum & strigilem morosus sit: aut si grammaticus puerum de tabula, de quo stylo castiget, porro solocismum aut barbarismum committentem audire se dissimulet. Talis enim est adulator, qualis sit is qui in imperito ridiculoque oratore, nihil dicat de oratione, sed de uoce cauilletur, & grauius accuset, quod frigidam potans, corrumpat arteriam: aut si iustus scripturam malam & imperitam recensere, causetur quod crassior sit charta, ac non magis scriptorem ipsum malum ac negligentem appellet. Ad hunc modum adulatores & Prolemæo, quum discendi cupidus uideretur, de lingua, de uersiculo, de historiola digladiantur, ad

Principum filios
nihil rectè discere,
præterquam
equitare.

A tes, ad mediam usque noctem relictabantur: at uero sauianti, ferocienti, carnificinam exercenti, uectigalibus oneranti populum, nullus est tam multis obstitit. Non aliter ergo, ac si quis hominis tubera fistulasque habentis, medico ferro pilos incidat & ungues: sic assentatores obiurgandi libertatem his admovent partibus quæ non dolent, neque molestiam adferunt. Quinetiam sunt & his astutiores nonnulli, qui ipsa reprehendendi libertate, ad gratiam & uoluptatem utuntur. Quemadmodum Agis Argiuus, quum Alexander ridiculo cuidam ingentia daret munera, præ inuidia ac dolore exclamauit: O rem uehementer absurdam. At postquam Alexander ira percitus conuersus ad illum dixisset, & quid tu tandem ais? Fateor, inquit, me molestè ferre & indignari, cum uideam uos omnes è loue prognatos, æque adulatoribus & ridiculis hominibus delectari. Siquidem & Hercules Ceropibus quibusdam, & Bacchus Silenis delectabatur, & apud te uidere licet huiusmodi magni fieri. Porro cum aliquando Tiberius Cæsar in Senatum uenisset, surgens adulator quidam, ait hominibus liberis liberè loquendum esse, nihilque metu dissimulandum, neque quicquam reticendum eorum quæ ad publicam utilitatem pertinerent. His uerbis quum omnes excitaasset, factoque silentio, & ipso etiam auscultante Tiberio: Audi Cæsar, inquit, in quo te quidem culpamus omnes, etiam si nemo palam audeat dicere. Negligis teipsum, corpusque tuum exponis pro nobis, sollicitudinibus & laboribus illud cõficiens, nec interdiu, nec noctu quiescens. Huiusmodi multa cum ille dixisset, aiunt oratorem Cassium Seuerum subiecisse: Ista libertas hunc hominem exitio dabit. Atque hæc quidem leuiora sunt: sed illa sanè periculosa, & stultorum animos inficientia, quoties diuersos morbos ac uitia criminantur his, quibus laborat is cui palpantur. Quemadmodum assentator Himerius Athenis diuitem quendam sordidissimum & auarissimum, ueluti per contumeliam luxuriosum, reique familiaris indulgentem appellauit, addens futurum, ut unam cum liberis aliquando miserè egeret. Aut rursus quum luxuriosis & profusis parsimoniam ac sorditiam exprobrant, ueluti Neroni Titus Petronius: aut cum principes crudeliter & acerbè subiectis imminentes admonent, ut abijciant immodicam humanitatem, intempertiamque & inutilem misericordiam. His affinis est & ille, qui stupidum ac bardum hominem perinde cauere sese ac metuere simulat, quasi callidum quempiam ac uersutum. Item qui inuidum

B ac semper maledicere carpereque gaudentem, si quando cõpulsus fuerit celebrem aliquem uirum laudare, reprehendit, eique contradicens, tanquam hoc uitio morboque laboret, laudas, inquit, homines nihil: Quis enim est iste, aut quid unquam magnificum uel fecit, uel dixit? Porro in amoribus potissimum insidiantur ipsi quos captant, quo magis accendant. Etenim cum germanos inter se dissidentes uiderint, aut à liberis parentes haberi despectui, aut maritos male de uxoribus suspicari, tum nec admonent, nec accusant, sed magis ac magis instigant: Non sentis, inquit, teipsum harum rerum esse causam, qui nimium obsequentem ac modestum te illi præbeas? Quod si quis iracundiæ pruritus ex ira & zelotypia subortus fuerit in amicam aut adulteram quam amat, ibi præsto est adulatio, splendidam imitans libertatem, ignem igni, quod aiunt, adijciens. Accusat & in ius uocat amantem, quod multa parum amatorie, multa dura ac reprehendenda fecerit: O ingrate, inquit, & immemor crebrorum suauiorum. Sic Antonio cum Aegyptiam amaret, & incensus esset, amici persuadebant, ipsum ab illa adamari, & conuiciantes rigidum ac superbum uocabant. Mulier, inquebant, relicto regno tam opulento, tamque felicibus familiaritatibus, amore deperit, tecum militans, concubinae cultu specieque:

Ast immora tibi duro sub pectore mens est;

Qui illam negligas afflictam.

Ille uero non libenter admittens reprehensionem, uelut illi faceret iniuriam, & sichuiusmodi gaudens accusatoribus, ut non æque laudatoribus; haud sensit sese simulata reprehensione magis etiam depruari. Talis obiurgandi libertas similis est lasciuientium muliercularum moribus: excitat enim tantum ac titillat, & hoc ipso quod dolorem facere uideatur, delectat. Non aliter ac uinum alioqui remedium efficax aduersus cicutam, si pariter utrunque commiscuerint, planè uim ueneni reddunt immedicabilem, quod diuini calore celerius ad cor penetret: ita callidi quidam intelligentes liberam admonitionem efficax esse remedium aduersus adulationem, ipsi libertati monendi adulationem admittent. Proinde nec Bias rectè dixisse uidetur, cum interroganti, quod esset animal omnium maximè noxiū, responderet, Inter immitia tyrannus, inter mitia adulator. Verius enim dixisset, quod inter adultores mansueti sunt hi qui in balneis & circa mensas uersantur. At uero qui in penetralia, & gynæcea, curiositatem, calumniam, malitiam perinde quasi recta quædam

C intendit, hic immitis ac ferus & intractabilis. Cæterum una cauendi ratio uidetur esse, si cognouerimus semperque meminerimus, quod quum animus noster duas habeat partes, alteram ueram, honestis gaudentem, rationi obtemperantem, alteram rationis expertem, mendacis gaudentem, affectibus obseruentem: amicus quidem semper in potiorem partem consilii, & huic patrocinatur, medicorum exemplo, quod sanum est: id augens ac tuens: adulator autem brutæ, & affectibus obnoxia parti assidet, hanc scabit ac titillat, huic persuadet, & abducit à ratione, perniciosam quandam molitionem illi moliens inducere. Ergo quem admodum cibi nonnulli sunt, qui neque sanguini sunt adiumento, neque spiritibus, neque neruis aut medullis uigoris aliquid addunt, sed pudenda modo permouent, aluum tumefaciunt, & carnem gignunt supputrem & flaccidam: sic assentatoris oratio nihil addit sobrietati, nihil prudentiæ, sed eum aut amoris delectatione quadam delinire, aut stultam incitare iracundiam, aut inuidiam irritare, aut animi fastum inducere molestum & inanem, aut in dolore collachrymari, aut difficultatem morum, & illiberalitatem ac pertinaciam, semper delationibus quibusdam & presentationibus turbulentam ac suspicacem reddere, non ignorabit quisquis animaduertit. Semper enim alicui imminet animi morbo, hunc pinquefacit, & adest glandularum tumoris in morem, semper putribus & inflammatis animi partibus succedens. Si irasceris, ulciscere, inquit: si concupiscis, frueri: si times, fugiamus, inquit: si suspicaris, crede, inquit. Quod si in huiusmodi perturbationibus animi non queat facile deprehendi, propterea quod ratio uehementia magnitudinemque cupiditatum excutiatur, in alijs anam magis præbebit, & in illis sui similibus. Siquidem ubi contigerit amicum suspicari, ne quid peccarit crapula, aut si quid de balneo, deque cibo dubitet, ibi amicus coarcebit hominem, admonebitque ut sibi caueat, ac uitet periculum. Et si ad iter aut navigationem, aut aliquid agendum, propensum esse uiderit, tempus minime urgere dicet, sed idem fieri posse facta dilatione, aut alio modo. Contra adulator in balneum pertrahit, iubens ut superiori peccato nouum aliud addat, neque dilatione corpus affligat. Porro si pollicitus sit familiari cuiquam se mutuo daturum aut largiturum pecuniam, & poenitet quidem promissis, cæterum pudet negare, ibi adulator ad peiorum additus lancem, sententiam dum pro crimena confirmat, & uerecundiam illam excutit, iubens eum rebus suis parcere, quippe qui multa insumat, quicquid multis suppeditare cupiat. Vnde nisi ipsi non sentiamus nos ipsos cupidos esse, impudenter facere, ignauos esse, nihil nos fallat adulator. His enim affectibus ille semper patrocinatur, liberè reprehendens ubi uelis ab his discedere. Atque hisce quidem de rebus hucusque satis dictum est: deinceps ad utilitatem & obsequia nostra se conferat oratio, quando quidem in his quoque sic confunduntur omnia, ut difficillimum sit adulatorem ab amico distinguere, dum & ille uidetur impiger, & ad omnia promptus, nihilque recusans. Nam ut ueritatis, iuxta Euripidem, simplex est oratio, sic & amici mores simplices sunt, synceri, fucosque carentes: uerum adulatoris mores, quum reuera morbidi sint in ipso, multis ac doctis opus habent pharmacis, atque adeo nouis & exquisitis. Vt igitur in congressibus sic se habet amicus, ut quum neque dicat quippiam, neque audiat, tamen aspectu risuque beneuolentiam, uerumque pectoris affectum racite dans, ac uicissim accipiens, prætereat. Ast assentator currit, affectatur, salutat eminus: si prior uisus, appellatus fuerit, excusat sese testibus, adhibitis, sæpius & cum iureiurando. Sic & in negotiis per multa præmittunt amici minuta, non exacte exquirentes, neque curiosi, neque semetipsos in quoduis obsequium ingerentes. At hic in huiusmodi rebus assiduus ac perpetuus & infatigabilis, alij nemini locum dans, neque spatium inseruendi, sed exigens uti sibi mandet, & si mandatum non fuerit, molestè fert, uel potius prorsus exanimatur, & obtestatur deos. Ergo & ista quoque significant ipsi qui sapiunt, non ueram, neque synceram amicitiam, sed meretriciam quandam, promptius se implicantem quam oportet. Quanquam primum in pollicitationibus animaduertendum est adulatoris & amici discrimen: si quidem rectè dictum est illud à nostris maioribus, hanc amici pollicitationem esse:

Si præstare queam, & fuerit præstabile nobis. Rursus adulatoris hanc:

Dic quicquid uerfas animo. Tales enim inducunt Comici:

Nicomache me fac militi isti opponier,

Flagris nisi illum peponem totum fecero,

Reddideroque illi os mollius uel spongia.

Adde his, quod amicis nemo commodat operam in negotio peragendo, nisi prius suscipiens negotium consilium approbarit, sed ita demum postquam probarit, ita ueritatem rem uel ad honestatem, uel ad utilitatem pertinere. Contra adulator, etiam si quis eum de suscipiendo negotio

consulat,

A consulat, suamque uelit aperire sententiam, is tamen quoniam non solum concedere amico & gratificari studet, uerum etiam metuit ne ueniat in suspicionem quod detrectet fugiatque laborem, accommodat sese ad illius cupiditatem, eamque magis instigat. Siquidem nulli diuitum, neque regum facile est dicere illud:

Mendicus utinam sit mihi, uel si libet

Mendicum & infra, qui mihi uolens bene,

Timore posito possit ex animo loqui.

sed quemadmodum Tragediarum histriones egent amicorum choro concinentium, aut spectatoribus applaudentibus, itidem & illi. Vnde Merope in Tragedia monet ad hunc modum: Hos fac amicos, qui tibi concedere

Nolint: at istos improbos, ad gratiam

Inseruientes ac uoluptatem, tuæ

Excludat & procul arceat claustrum domus.

At isti præposterè faciunt, dum eos qui non concedant in disceptationibus, sed resistunt, suadentes quod conducibilis est, abominantur & auerfantur: ceterum qui callidè ad gratiam obsecundant, abiectos & impostores, non solum intra domus septa, uerum etiam in affectus & arcana recipiunt negocia. Quorum qui simplicior est, censet haud conuenire, neque dignum se iudicat, qui in tantarum rerum consilium adhibeatur, sed ministrum & adiutorem se præbet. Porro qui uersutior est, adest quidem in deliberando, simul adducit supercilium, simul annuit uultu, loquitur autem nihil. Quod si ille dixerit quid sibi uideatur, Papæ inquit, paululo me anteuertisti loquendo: nam istuc ipsum ego dicturus eram. Sicut enim mathematici dicunt superficies & lineas per se nec inflecti, nec extendi, nec moueri, quum res sint intellectus, non corporeæ, cum corporibus autem unà flecti, & extendi, & loco moueri, quorum sunt extremitates: sic adulatorem comperies semper cum alijs consententem, sententiam dicentem, intelligentem, irascentem, ut in his sanè facillimum sit discrimen animaduertere. Sed multo adhuc facilius, in inseruendi modo. Siquidem officium quod ab amico proficitur, ceu uiuum quoddam animal, uires maxime proprias in intimis habet, nihil autem accedit ostentationis aut plausibilitatis, quin sæpenumero fit, ut quemadmodum fidus medicus ægroto nesciente sanat, sic amicus prosit, uel cõgrediens, uel discedens, ignorante amico negotium illius curans. Huiusmodi fuit Arcesilaus tum in alijs, tum erga Apellem Chium, quem ægotantem quum egere quoque cognouisset, denuo reuisit hominem, & uiginti drachmas adferens, & assidens proximo: Hic, inquit, nihil est præter Empedoclis elementa, uidelicet hæc:

Ignem & aquam, terramque & sphaeras ætheris alti.

Ac ne cubas quidem satis comode, simulque mouens illius ceruicem, clanculum pecuniam subiecit. Quam simulatque reperisset anicula quæ inseruiebat ægotanti, & admirans quid esset, Apelli retulisset, ridens ille: Arcesilai, inquit, hoc furtum est. Et in philosophia sanè filij nascuntur similes parentibus. Lacydes enim Arcesilai familiaris, Cephisocrati criminis rerum male gestarum reo unà cum reliquis amicis aderat: at quum accusator anulum postulasset, isque tacite demississet, Lacydes sentiens, imposito pede contexit. Erat autem in eo anulo, quo argui poterat. Post latam uero sententiam, quum Cephisocrates iudicibus gratias ageret, unus quispiam illorum qui, sicuti uidetur, rem conspexerat, iussit uti gratias ageret Lacydi: & rem narrauit, cum Lacydes ipse nemini retulisset. Hoc pacto deos etiam arbitror plerumque benemereri de mortalibus, ut non sentiantur benemereri, & ob id ipsum benefacere, quod suapte natura gaudeant benefacere. Rursum adulatoris officium nihil habet iustum, nihil uerum, nihil simplex, neque liberale, sed sudorem, discursationem, clamorem, & uultus contractionem, quæ speciem & opinionem præbeat rei laboriosæ, magnoque studio curatæ, non aliter quam operosa quedam pictura, coloribus impudentibus, uestibus inflexis ac fractis, rugis & angulis id affectans, ut rem euidenter repræsentare uideatur. Quin grauis etiam & molestus est, quoties errores quosdam, & curas pro illo susceptas commemorat: deinde similitates cum alijs susceptas, deinde molestias innumerales, & ingentia mala recenset, ut dicere possis, non tanti sunt illa, ut hæc feram. Nam omne beneficium si exprobretur, molestum est, & gratiam perdit, nec ferri potest. At adulator non tum exprobrat beneficium postquam præstiterit, sed iam cum præstat, protinus exprobrationem & pudorem admiscet. Amicus autem si necesse fuerit dicere, rem quidem ipsam modestè narrat, de se uero nihil loquitur. Sic & Lacedæmonij cum Smyrnæis egentibus comeatum misissent, atque illi beneficium cõpissent extollere, occupantes, Nihil

C magni est, inquit: hec enim collegimus, unius diei prandio nobis & iumentis detracto. Siquidem huiusmodi beneficentia non solum liberalis est, verum etiam accipientibus iucundior, propterea quod citra magnum benemerentium incommodum conferri uideatur. Ergo non in hoc potissimum possis hominis naturam cognoscere, quod adulator inseruit molle, & pollicetur facile: sed longe magis hoc, quod amicus inseruit in rebus honestis, adulator turpibus: hic ad gratiam, ille ad utilitatem. Siquidem amicus, non quemadmodum censuit Gorgias, sibi quidem in rebus iustis amicum obsequi uolet, inseruiturus tamen illi saepe penumero in rebus etiam non iustis: Nam sano adesse, haud desipiscenti solet.

Itaque potius illum dehortabitur ab his, quae non decet. Quod si non patietur ille, tum bellum erit uti eo quod Antipatro dixit Phocion: Non potes me simul & amico uti, & adulatorem: hoc est, amico, & non amico. In factis enim adiutandus est amicus, non in malefactis: & in consilijs, non in insidijs: & in testimonijs, non in fraudibus. Atque adeo infortunii participem esse conuenit amico, sed non iniustitiae. Nam si nec conscium esse turpitudinis amico conuenit, quanto minus decet illi turpiter agenti, & indecore se gerenti, commo- dare operam? Quemadmodum igitur Lacedaemonij praelio superati ab Antipatro, ita cum eo rem componebant, ut imperaret quantumuis damnosa grauique, modo ne quid turpe: sic amicus, si qua incidit necessitas, quae sumptum aut periculum aut laborem postulet, cupit uocari primus, citraque tergiversationem & prompte negotium in se suscipit: tantum ubi res cum dedecore coniuncta est, detrectat obsequium, sibique parci postulans. Adulator uero contra facit: in laboriosis quidem ac periculosis officijs excipit. Quod si ceu uasa sole- mus, ita pulsantes hominem, causans aliquid, insyncerum quendam & minimè generosum tinnitum reddit. Caeterum in dedecorosis, fordibus, & infamibus obsequijs, abutere, calca- nihil illic graue, nihil contumeliosum existimat. Vidēs ne simiam? non potest custodire do- mum, ut canis: non gestare sarcinas, ut equus: non arare terram, ut boues, & ideo tolerat iniurias, scurratur, lusus ac risus se praebet instrumentum. Sic & adulator, quoniam nec in di- cendo, nec in consulendo, nec in certaminibus ac periculis adesse potest amico, quippe ab

*Subalaria
negocia.*

D omnibus laboribus, omni que studio abhorrens, in negocijs subalaribus, id est, quae ad uoluntatem pertinent, nihil recusat, fidus amoris minister, & in adducendo scorto diligentissimus, nec indiligens ad efficiendam ex animo sumptuum conuiuij curam, neque segnis in coenis apparandis, obsequiosus in concubinas, in affines autem rigidus & impudens, si iubeatur in illos audere, aut uxorem domo eijcere. Vnde fit, ut nec in his difficile sit hominem deprehendere. Siquidem si mandes quicquid libitum fuerit rerum infamium & minus honestarum, paratus est, nihil sibi parcens, modo gratum faciat mandanti. Quamquam non minus & hinc agnoscere possit plurimum a uero amico discrepare, quod longe secus erga reliquos amicos affectus est: uerus enim amicus quoniam nihil ducit iucundius, quam cum multis amare simul & amari, id agens perpetuo cum amico uersatur, ut quam plurimum amicus sit, & charus. Etenim cum existimet res amicorum esse communes, nihil iudicat tam commune esse debere, quam ipsos amicos. At uero falsus amicus & adulterinus ac factitius, qui maxime iam intelligat sese iniuriam facere amicitiae, quippe cuius ceu falsa monetae nomisma finxerit, natura quidem inuidus est, uerum hunc morbum exercet in sui similes, hos superare contendens scurrilitate, loquacitateque, caeterum superiorem ueretur & timet, haud sane pedestri cursu properans ad Lydium currum, sed ad aurum purum, ut inquit Simonides, ac putum, nihil in se plumbi habens. Ergo cum ipse sit leuis & inanis, factitiusque & furcatus, si cominus expendat ad ueram, grauem, ac solidam amicitiam, haud sustinet, sed cum proditur, idem facit quod is qui gallos infeliciter pinxerat, puero mandans, ut ueros gallos procul abigeret a tabula. Sic & adulator ueros abigit amicos, neque sinit accedere propius. Quod si non possit, blanditur quidem palam, & affectatur, ac miratur, ceu praestantiores, clanculum autem subdit ac subserit calumnias quasdam. Caeterum ubi clandestinus sermo uellicauit hulus, nec tam omnino statim efficere potuit, tum memor obseruat quod Medius solet. Erat hic Medius inter adulatorum greges qui cum Alexandro uiuebant, ueluti dux, ac magister antesignanus aduersus optimates oppositus. Iubebat igitur uti audacter calumnijs morderet & incesserent, docens etiam, si qui morsus sit, uulneri medeat, cicatricem tamen calumniae relinquit. His sane cicatricibus, uel (ut uerius dicam) gangrenis & carcinomatis corrosus Alexander, sustulit Callisthenem, Parmenionem, & Philotam: caeterum Agnonibus & Bagois, Agesijs ac Demetrijs impunè praebuit sese subuertendum, dum adoratur, ac stolis amicitur, & ab illis ceu barbarica quaequam statua refingitur. Ad eam magnam uim habet ad gratiam obsequi, & maximam, ut uidetur, in his qui maxime uidentur. Etenim

A Etenim quod sibi uidentur optimi, talesque uelint uideri caeteris, ea res & fidem conciliat adulatori, & addit fiduciam. Nam loca quidem editiora & excelsa, inaccessa difficiliaque aditu redduntur insidiantibus: at animus parum sapiens, ob fortunae successus aut generis nobilitatem sublimis & elatus, pusillus & humilibus maxime peruius est, & expositus. Vnde quod initio sermonis admonebamus, idem & nunc iubemus, uti nostri amorē, & arrogantem de nobis ipsis opinionem abscindamus, quae nobis praeblandiens, molliores nos reddit externis adulatoribus, utpote iam paratos ac promptos. Quod si parentes deo, & Coraculum, NOSCE TE IPSUM, uelut rem omnium praestantissimam edocti, simul & naturam, & educationem, & institutionem nostram reuitemus, & contemplerur quam innumera habeat admixta, ab honesto degenerantia, quamque multa & uitiosa & temeraria, idque tum in factis, tum in dictis, tum in affectibus, haud facile nosmetipsos praebimus assentatoribus, ut suo arbitratu nobis insultent. Nam Alexander quidem duabus rebus commoveri sese dicebat, quo minus fidem haberet ijs qui sese deum esse praedicarent, nempe somno & Veneris usu, quod in his degeneraret, plusque solito afficeretur. Nos uero undique in rebus nostris foeda, multa molesta, multa imperfecta, multa perperam facta semper conspicientes, deprehendemus nosmetipsos domi non bellè habere, idque amico quopiam haud laudante & extollente, sed arguente, libereque reprehendente. Primum enim inter multos perpauca sunt, qui uelint & ausint amicum libere reprehendere, magis quam ad gratiam loqui. Rursum inter hos paucos haud facile reperias, qui id facere norint, sed ita se libere loqui putant, si conuientur ac uituperent. At qui habet hoc, ceu pharmacum non in tempore datum, in tempore est uia libertas, ut perturbet ac molestant adferat nulla utilitate, & idem quodammodo efficiat cum dolore, quod cum uoluptate facit adulatio. Leguntur enim non ita modo, qui laudantur cum non oportet, uerum etiam qui uituperantur non in loco: atque haec res facit, ut facilius ab assentatoribus capiantur, dum ab immodice resistentibus & aduersantibus, aqua ritu ad caua molliaque delabuntur. Quapropter libertas iucunditate morum erit condienda, eaque ratione temperanda, ut ueluti lucis, sic immodicam ipsius uim auferamus, ne dum conturbant, molestiaque afficiuntur a quibuslibet reprehendentibus, & quibuslibet de causis inculantibus, ad assentatoris umbram confugiant, & ad id quod molestia uacat, sese conuertant. Siquidem omne uitium Philopappe uirtute uitandum est, non diuerso

B uitio: quemadmodum nonnulli sentiunt, pudorem impudentia uitare oportere, rusticitatem scurrilitate: caeterum ab ignauia mollitiaeque mores ita maxime sciungi, si ad temeritatem & confidentiam quam proximè uideantur accedere. Sunt qui superstitionem ita fugiunt ac deprecantur, ut nullos credant esse deos: & ita desinunt esse abiecti, ut incipiant esse facinorosi, uitam non aliter ac lignum incuruum in diuersum torquentes, quod ignorent artem corrigendi. Porro turpissimum est, hoc modo adulationis opinionem effugere, ut citra utilitatem molestus sis: atque ita uitare, ne in amicitia uidearis seruilis & abiectus, ut inurbana & confuetudinem prorsus in epta familiaritate grauis sis & iniucundus, cuiusmodi libertinus inducitur in comœdijs, qui dum criminatur, ex aequo & blandè se loqui credit. Quoniam igitur foedum est, dum placere studes, in adulationem incidere: rursus foedum, dum adulationem uitas, immodica reprehendendi libertate, gratiam amicitiae simulque mendandi perdere utilitatem: sed neutrum est committendum, uerum ut bona sit libertas, id ex modo ratione sumendum, quemadmodum & alijs in rebus facere oportet, uidetur ipse sermo succedens poscere, ut hanc coronidem addamus libello. Ergo cum uideamus reprehendendi libertati multas pestes adesse, primum illi detrahimus amorē sui, diligenter obseruantes, ne nostrae causa uideamur obiurgare, uel quod offensi simus, uel quod doleat aliquid. Etenim si de teipso loquaris, uideris non ob beneuolentiam, sed iracundiam dicere quae dicis, nec admonere, sed accusare querique. Nam admonitio libera amicum quiddam habet, & graue: contra querimonia, sui amorē, ac foetidum animum sapit. Vnde fit, ut libere increpantes reuereantur ac suspiciant, querulos autem & inculantes uicissim accusent contemnantque. Quemadmodum Agamemnon Achillem mediocri in dicendo utentem libertatenon tulit: rursus cum Ulysses increpat acriter, ac dicit,

Perdite, dissimiles utinam moderere phalangas,

Non has egregias,

cedit, animoque temperat, emendatorio cordatoque sermone correptus. Nam hic quidem quum nullam haberet priuatim irascendi causam, Graeciae nomine, hac in illum utebatur libertate: ille uero sua ipsius causa potissimum indignari uidebatur. Quamquam Achilles ipse, etiam si animo parum leni placidoque praeditus, sed

*Vitia uirtute, non
contrarijs uitijs
corrigenda esse.*

C Difficilis uir, qui haud dubitet culpam uacantem
Culpa. Patroclum tacitus ferebat, multa id genus in sese dicentem:
Non tibi eques genitor fuit immittissime Peleus,
Nec Thetis est genitrix, glaucum te protulit æquor,
Aëria rupes, tibi nana durissima mens est.

Quemadmodū enim Hyperides orator iubebat Athenienses considerare non solum an esset acerbus, sed an gratis acerbus: sic amici admonitio, uacans omni perturbatione propria, reuerentiam habet & seueritatem, ut non ausis contra tollere oculos. Quod si quis in obiurgando præ se ferat, amici in se delicta se planè prætermittere negligereq; sed alia quædam commissa reprehendere, ob alia quædam obiurgare, nec amico parcere, in expugnabilis est huiusmodi reprehensionis uehementia, quippe quæ suauitate monentis intendat & acuat acerbitatē & austeritatem admonitionis. Vnde dictū rectè est illud: Cum irascimur aut dissidemus cum amicis, semper aliquid agendum ac spectandum esse, quod ad illorum pertineat utilitatem, aut honestatē. Cæterum non minus amicū cum est & illud, si cum ipsi despici negligiq; uidebimur, super alijs neglectui habitis, amicū admonere, taciteq; comonefacere. Quemadmodū Plato cum à Dionysio fastidiretur, parumq; cum illo conueniret, poposcit congregandi copiam: ille putans Platonē aliquid de se questurum, dedit, Plato uero in hunc modum cum eo disseruit: Si quem senseris inimicū in Sicilia appulisse Dionysi, qui mali quippiam tibi facere uoluerit, cæterum nō data opportunitate, nihil mali fecerit, num hunc sineres abire, citraq; noxā dimitteres? Multum abest, inquit Dionysius, ut id faciam o Plato. Oportet enim hostiū non facta solum, sed animi quoq; propolitū odisse, & ulcisci. Ergo si quis, inquit Plato, tui amore beneuolentiæq; huc profectus boni quippiam tibi cupiens adferre, non faciat autem, te non præbente illi opportunitatē, num par est hunc nulla cum gratia contemptum abijcere? Hic quum Dionysius interrogasset, quisnam is esset: Aeschines, inquit, uir & moribus cum quouis Socratis amicorū conferendus, & qui possit dicendo meliores reddere, cum quibus habeat consuetudinē. Is quum huc multum emensus maris ad nauigariū, ut per philosophiam tecum haberet consuetudinē, neglectus est. Hæc Platonis oratio in tantum comouit Dionysium, ut protinus ipsum amplecteretur, beneuolentiā hominis animiq; magnitudine delectatus, Aeschinem uero honorificè splendideq; tractaret. Iam igitur secundo, uelut expurgantes omnē contumeliam ac risum, dicacitatem & scurrilitatē, ut mala condimenta, ab admonitione tollamus. Quemadmodū enim medico secante carnem, concinnitatem quandam & elegantiam ad id faciendum conuenit accedere, cæterum saltatoria gestulatione, superuacuaq; & curiosa mobilitate carere debet manus secantis: sic admonitio libera dexteritatem admittit & urbanitatem, si sic temperes iucunditatē, ut non pereat grauitas ac seueritas. Quod si accesserit impudens audacia, inamoenitas & contumelia, hæc prorsus uitiant, ac perdunt admonendi libertatem. Vnde cantor ille non inscite, nec ineleganter silentium imposuit Philippo, de pulsandis fidibus sibi contradicenti, quum diceret: Absit à te tantum mali o rex, ut hæc melius me scias. At non rectè Epicharmus, qui quum Hieron quosdā è familiaribus suis è medio sustulisset, paucisq; post diebus eum uocasset ad cenam: At nuper, inquit, quum immolares amicos, non uocabas. Perperam & Antiphon, qui quum apud Dionysium quareretur ac disputaretur, quod æris genus esset optimum: Illud, inquit, ex quo statuas Harmodij & Aristogitonis fecerunt Athenienses. Nec enim prodest in huiusmodi dictis acerbitas ac mordacitas, nec delectat scurrilitas ac iocus, sed est eiusmodi intemperantiæ petulantiaq; genus simul ex malitia contumeliaq; & inimicitia comixtum: quo qui utuntur, in exitium conijciunt seipsos, planè saltationem illam saltantes, quam circa puteum proverbio uocant. Nam & Antiphon interfectus est à Dionysio, & Timagenes à Cæsaris excidit amicitia, quum nullam unquā uocem liberam emisisset, sed passim in conuiujs & inambulationibus ad nullam rem seriam,

Sed fore ridiculum quodcumq; putasset Achuis, ad criminandum illius amicitiam, ceu conuiciū arte excogitatum, obijciebat. Quandoquidem & comici permulta solent in spectatores seuerè ciuilitateq; dicta fingere, uerum quoniam illis ludicrum & iocus admixtus est, non aliter quam cibus malum quiddam & insipidum intritum, elutam reddit & inutilem admonitionem. Itaq; & qui dicunt, mordacitatis & scurrilitatis auferunt opinionem: & qui audiunt, ex ijs quæ dicuntur nihil capiunt utilitatis. Alias igitur amicis risus ac iocus erat adhibendus, cæterum admonitio seria sit & bene morata. Quæ quidem si fiat de rebus grauioribus, talis sit oratio, ut affectu, habitu,

A habitu, uehementiaq; uocis, & fidem mereatur, & audientem permoueat. Porro oportunitas non obseruata, cum omnibus quidem in rebus ingens adfert malum, tum uero maxime in admonendo detrahit utilitatem. Satis igitur liquet, ab admonitionibus huiusmodi temperandum inter pocula, & in ebrietate. Primum quod serenitati nubilum inducat, qui inter iocos & hilaritatē amicorū, sermonē mouet quo cōtrahatur supercilium, & frons obducatur. Repugnat enim is Lydio deo, molestiarū ac sollicitudinū fumiculum soluenti, uelut inquit Pindarus. Deinde periculum ingens habet huiusmodi linguæ petulantia, propterea quod animi uino calefcentes, procliuēs sunt ad iracundiam, ac sæpenumero fitut ebrietas occupans admonendi libertatem, similitatem gignat. Denique prorsus ignauum est, ac minime generosum & audax, eum qui sobrius liberè loqui non audeat, id in mensa facere, quemadmodū canes faciūt ignaui. Nihil igitur opus est de his sermonē in longum producere. Cæterū quoniam pleriq; amicos donec prosperæ res sunt, nec uolunt, nec audēt corrigere, sed omnino felicitatē rem esse putāt, ad quā admonitio nō possit adire, nec perstringere, eosdē lapsos ac deiectos inuadūt & calcāt, humiles iam & abiectos redditos, totā simul obiurgandi libertatem effundentes in illos, non aliter quam flumen quod præter naturam uicit, occasione mutata fortunæ libenter utentes ob pristinam illorum superbiam ac fastum, suamq; imbecillitatem, non inutile fuerit de his iam disserere, & Euripidi respondere, qui dixit:

Quid opus amicis, quando res sunt prosperæ?

Quoniam quibus res secundæ sunt, ijs maxime amicis opus est, qui liberè admoent, & immodicum animi fastum subducant. Perpauci sunt enim, quibus contigit simul & felices esse, & sapere. At pleriq; mortales opus habent aliena prudentia, consilioq; alunde accedente, quod illos à fortuna inflatos iactatosq; premat. Nam ubi fortuna fastum ac tumore deiecerit ac sustulerit, tum rebus ipsis inest qd admoent, ac poenitudinē inducat. Vnde nullus tum usus amici liberè monentis, nec opus est uerbis grauibus ac mordacibus, sed reuera in huiusmodi fortunæ commutationibus,

Vultum intueri beneuoli uiri iuuat,

qui consoletur & addat animum: quemadmodū Cearchi uultus, quum in prelijs ac rebus afflictis, beneuolus & humanus cōspiceretur, fiduciam addebat periclitantibus, ut inquit Xenophon. At qui liberam & mordacem obiurgationem admoent homini rebus aduersis afflictis, ceu pharmacum quo solet acui uisus, oculo perturbato inflamatoq; nihil quidem confert ad sanitatem, nec ulla aufert doloris partem, quin magis iram addit dolori, & afflictum exacerbat. Proinde mox ubi reddita est sanitas, nullus admodū indignè fert, aut asperè, uirum amicū reprehendentem Veneris usum, & computationes: reprehendentem inertiam, aut exercitia, aut assidua balnea, & intempestiuas ingurgitationes: ægrotanti uero intolerabile est, sed grauius est ipso morbo audire, Hæc tibi ex intemperantia uenerunt, ex mollitie, ex obsonijs, ex mulieribus. O hominem intempestiuū, scribo testamentum & paratur mihi castorium aut scammoniū à medicis, & tu me obiurgas ac philosopharis. Sic igitur etiam res afflictorum haud recipiunt obiurgandi libertatē, aut sententiæ dictionem, sed humanitatē & subsidium desiderant. Si quidem & nutrices ad pueros lapsos haud accurrunt cum conuicijs, sed erigunt, abluunt, & componunt, deinde obiurgant ac puniunt. Narratur & Demetrius Phalereus, cum exularet, & Thebis inglorius & humilis uiueret, Cratetem aduentem haud libenter uidisse, quod Cynicam libertatem, & sermonem asperum expectaret ab illo. Verum ubi Crates illum placidè conuenisset, deq; exilio differuisset, quod nihil haberet miserum, neq; grauius ferendum, quum esset à periculosis negocijs in certis liberatus, simulq; adhortaretur, ut in seipso, suoq; animo fiduciam collocaret: exhilaratus ille, receptoq; animo, ad amicos inquit: Male sit negocijs & occupationibus, per quas huiusmodi uirum non licuit cognoscere:

Etenim dolenti grata amici oratio est, At monita sanè desipiscenti nimis. Atq; hic mos est ingenuorum amicorum: contra uiles & humiles, felicibus adulantes, quemadmodum Demosthenes dixit rupturas & uulsuras, quoties corpori mali quippiam inciderit, tum moueri: sic hi rebus in diuersum commutatis imminet, ueluti gaudentes ac fruantes. Nam si qua submonitiuncula sit opus in his, in quibus per se lapsus sit, re male perpenfa, satis fuerit illud:

Haud ex mente mea, nam sapius ista monebam.

Quibus igitur in rebus oportet amicū ac rem esse: & quando conueniet acerba uti reprehensione: Quoties tempus hortatur, ut uoluptate, aut ira, aut ferocitate præcipitem coër-

Magnanimis &
candida Platonis oratio.

Exordium

Inter pocula nō
est admonitio
locus.

C ceas, aut ut auaritiā cohibeas, aut ut aduersus stultum aliquem animi motum relucte-
ris. Sic liberè locutus est Solon apud Crœsum, instabili felicitate corruptū ac tumidum,
iubens spectare finem. Sic Socrates compescuit Alcibiadē, ac ueras expressit lachrymas,
cum illum coargueret, & cor illi funditus moueret. Huiusmodi Cyri dicta ad Cyaxaren,
& ad Dionem Platonis, quē hic quū esset florentissimus, & ob pulchritudinē rerū gesta-
rum ac magnitudinē, omnium in se uertisset animos, admonuit, cauere ac metueret con-
tumaciam, ut cuius comes esset solitudo. Scripsit eidem Speusippus, ne superbiret quod
magni fieret inter pueros & mulierculas: sed uideret ut Siciliā equitate, iustitia, optimisq;
legibus sic ornaret, ut eam celebrem redderet Academiā. Rursum Euctus & Eulaus ami-
ci Persæ, donec secūdæ res fuerunt, semper illi quemadmodū & cæteri blandiebant, assen-
tabantur, & obsecundabant: cæterum ubi cum Romanis congressus apud Pydnam, con-
cidit ac fugit, tum acriter insectantes illū obiurgabant acerbè, & cōmemorabant quę pec-
casset, & ut quęq; facti disset exprobrantes, donec homo dolore pariter & ira uictus, am-
bos gladio peremit. At cōmunis quidē admonendī opportunitas, ad hunc modum per-
pendi potest. Iam uerò quas ipsi sæpenumero ministrant amici, eas nō oportet rejicere cui
curæ sit amicus, sed arripere atq; uti. Nonnullis enim percontatio uel narratio quæpiam,
uel similitum rerum in alijs reprehensio seu laus, uelut ansam præbuit liberè monendi: quo
modo narrant Demaratū Corintho uenisse in Macedoniā id temporis, quo cum uxore fi-
lioq; dissidium Philippus habebat. Hunc igitur cum rex esset complexus, rogassetq; quo-
modo inter sese concordarent Græci, respondisse ferunt Demaratum, ut bene uolum ac fa-
miliarem Philippo: Planè Philippe, pulchrè decet te de Atheniensium Peloponesio-
rumq; concordia percontari, quum tuam ipsius domum negligas, tanta seditione, tantoq;
dissidio refertam. Scitè & Diogenes, qui cum in Philippī castra uenisset eo tempore, quo
parabat cum Græcis confligere, adductus est ad regem. Is cum eum non nosset, rogabat
num explorator esset: Prorsus, inquit, Philippe, explorator temeritatis & amentia tuæ,
per quam nulla adductus necessitate huc ueneris, una hora de regno simul & de uita peri-
culum subiturus, aleamq; iacturus. Quamq; id quidem acrius uideri potest. Sed est & alte-
ra admonendī occasio, quoties fit ut ab alijs affecti probris, sua uitia exprobrantibus, sub-
missi redditi fuerint & humiles. Hac scitè uti poterit homo urbanus & comis, maledicos
quidem refellens ac submouens, cæterū seorsim amicū taxans & cōmonefaciens, etiam
si nihil esset aliud, tamen uel ob ipsum cauendū esse sibi, ne tantum audeant inimici. Quid
enim est in quo possint os aperire, aut quid habent quod in te dicant, si ista quæ tibi obji-
ciunt, mutaris & abieceris? Fit enim ad eum modū, ut molestia imputetur cōuicianti, utili-
tas admonenti. Nōnulli uerò uenustius etiā de alijs uerba faciendo corripunt amici, dum
in his culpant alios, quæ sciunt ab illo cōmitti. Noster autē magister & institutor Ammo-
nius, quū in pomeridiana confabulatione familiarū sensisset quosdam pransos esse pran-
dium haud simplex, sed opiparū & uarium, liberto mandauit ut suo filio plagas impinge-
ret, addens elogium: Non potest, inquit, prædere absq; aceto: simulq; in nos flexit oculos,
ut increpatio tangeret obnoxios. Insuper cauēdum erit & illud, ne coram pluribus obiur-
gemus amicū, ac Platonis illud habere conueniet in animo. Nam cum Socrates acrius
obiurgaret familiarē quempia, in conuiuio cum eo disceptans, nōne satius fuerat, inquit
Plato, hæc illi seorsim dixisset? Et Socrates: At tu sanè nōne satius fecisses, si seorsim ista
mihi dixisses? Porro cum Pythagoras in familiarem quempiam asperius coram pluribus
fuisset inuectus, adolescentem laqueo præfocasse guttur aiunt, ex eo tempore nunquam
Pythagoram quenq; alio præsentē reprehendisse. Si quidem ut morbi parum honesti, sic
& peccati reprehensio ac refectionem, secretam esse conuenit, non ut ceu ludi solennes
uniuerso populo exhibeatur, nec ut ostentetur, & spectatores ac testes accersat. Neque
enim amicū est, sed sophisticū, ex alienis erratis sibi parare gloriam, & apud eos qui
adsunt sese iactare, quemadmodū solent medici quos chirurgos uocant, in theatris artem
exercentes ac ostentantes, quò ipsorū opera conducatur, & ampliorē quæstū faciant. Iam
uerò præter contumeliā, quam ab omni prorsus curatione cōuenit abesse, cauendū erit &
illud, ne quod est uitiosum, in admonendo contentiosus simus & contumaces. Nec enim
simpliciter amor obiurgatus magis premit, iuxta sententiā Euripidis, uerū ita, si quis ob-
iurget coram multis, nihil parcens amico, is omne malum & omnē morbū uertit ad impu-
dentiā. Sicut igitur Plato censet, ut senes qui studeant uerecundiā inserere adolescenti-
bus, ipsi primū reuerentē adolentes: ita quū uerecundē reprehendit amicus, id potissi-
mum gignit in eo uerecundiā: quūq; pudenter ac paulatim aggredit, & castigat peccantē,
superat

Contumacie co-
mes solitudo.

Ammonius
Plutarchi præ-
ceptor.

A superat ac conficit amici uitium, quem totum occupauit pudor pudescens, & reueren-
tia reuerentis. Vnde rectissimum fuerit illud Homericum:

Admoto capite, ne quisquam exaudiat alter.

Mimicq; decet ut aperias delicta uel mariti, audiente uxore, uel patris sub oculis libero-
rum, uel amantis præsentē amasio, uel præceptorum coram discipulis. Exagitantur enim
dolore & iracundia, quum arguuntur apud eos, quibus probari cupiunt. Arbitror autem
nec in Clitum perinde concitatum Alexandrum fuisse uiuo, ut quod illum multis præsen-
tibus coerceret. Et Aristomenes institutor Ptolemæi, quod dormitanti præsentibus lega-
tis insisterit, & expergefecerit, ansam quandam præbuit adulatoribus, regis uicem in di-
gnari sese simulantibus, si tantis laboribus ac uigilijs fessum, somnus occupauit: seorsim,
inquiunt, admonere te debemus, non coram tam multis uiris manum injicere. At ille ue-
neni misso poculo, iussit hominem ebibere. Aristophanes autem ait in hoc se criminari
Cleonem, quod

De ciuitate apud hospites dicat male,

Atq; hac re iritet Atheniensium animos.

Quapropter inter alia cauendum & illud in primis, ne libertatē admonendī iactemus, ac
uulgò circumferamus, sed ad iuuandū ac sanandum amicū ea duntaxat utamur. Et sanè
quod Thucydides Corinthios de seipsis loquentes fecit idoneos esse se qui reprehendant
alios, haud male dictum est, & id habere conuenit eos, qui liberè uelint obiurgare ami-
cum. Lyfander autem in Megarensē quendam inter belli socios liberè loquentem pro
Græcia, ait illius dictis opus esse ciuitate. Sed ad hoc ut quisquam omnino liberè loqua-
tur, moribus fortassis opus est integris: atq; id uerissimè dicitur de ijs qui alios admonent
& castigant. Plato itaq; dicere solebat, per uitam ipsam admonere Speusippum: quemad-
modum uidelicet & Polemonem Xenocrates conspectus, tantum in disputatione & in-
tuitu, uertit, & in alium mutauit hominē. Cæterum ubi leuis quispiam, & improbis mo-
ribus homo dictis obiurgat & castigat, prius illud audire debet:

Mederis alijs ipius hulceribus scærens. Sed tamen quoniam sæpenumero res ipsæ
B nos inuitant, ut licet ipsi parum boni, cum alijs similibus habentes consuetudinem eos in-
crepemus, dexterrimus obiurgandi modus fuerit, si qui obiurgat, se modis omnibus ad-
miscet culpa. Quo modo dictum est illud apud Homerum:

Tydide, quidnam accidit, ut nos martia uirtus

Fugerit oblitus? Item illud:

At nunc nihil sumus Hector.

Ad eundem modum Socrates tacitè redarguebat adolescentes, perinde quasi & ipse te-
neretur ignorantia, & opus haberet unā cum illis uirtutem amplecti, uerumq; disquirere.
Si quidem & beneuolentes uidentur, & fides habetur ijs qui uidentur iisdem quidem ob-
noxij uitijs, amicos autem nō aliter quam seipsos corrigere. Cæterum qui corripit alie-
rum, seipsum iactat, perinde quasi liber & immunis a uitijs omnibus, nisi sit ætate multo
prouectior, aut nisi sit eiusmodi, ut omnes illi uirtutis dignitatem ac laudem tribuant, gra-
uis ac molestus uidebitur, neq; quicquam proderit amico. Vnde non simpliciter Phœnix
de suis infortunijs mentionem iniecit, quod quum per iracundiā patrem interficere sta-
tuisset, mox pœnituerit,

Occisor patris ne diceret inter Achiuos,

ne sic uideretur illum admonere, quasi ipse nihil ira commoueretur, aut peccaret. Talia si-
quidem magis penetrant in affectus, magisq; cedunt homines ijs qui cōmunibus tangun-
tur affectibus, quā qui despiciere uidentur. Quoniam uerò neq; lumen admouendū
est oculo inflato, nec animus ægrotus admittit libertatem & admonitiōē indilutam, uti
lissimum remediū fuerit, laus leniter admixta obiurgationi, uelut in his:

Vobis haud adeo curæ est iam bellica uirtus,

Quamuis in castris non sit præstantior ullus.

Sanè ego nec pugnem cum illo, qui prælia tentet,

Cum sit iners, uerū uobis succenset corde.

Pandare ubi arcus, ubi illa uolucra tela, decusq;

Quo tecum haud alius castris contenderit hifce?

tacita quadam significatione uehementer reuocant aberrantes:

Oedipus ubi ille, ubi clara sunt ænigmata?

Tam multa passus ista dicit Hercules.

Item:

Quin & huiusmodi

Periculosa prin-
cipum quæ palā
fit correctio.

Laus obiurgatio
ni admiscenda.

C Non enim solum lenit ac remittit reprehensionis asperitatem, & adhortationis, verum etiam gignit in homine emulationem quandam erga seipsum, ut secum ipse certet, dum honeste factorum commemoratione turpium pudeat, & ob id se meliorum exemplum praestare studet. Nam cum alios, puta uel aequales, uel ciues, uel cognatos cum eo conferimus, molestè fert, & irritatur improba ambitio, neque raro solet illud cum ira submurmurare: Quin tu igitur abis hinc ad me meliores, & mihi negocium facessere desinis? Proinde cauendum erit, ne apud eos quos liberè corripimus, laudemus alios, nisi sanè fuerint parentes, quemadmodum apud Homerum facit Agamemnon:

Natum haud ualde patri similem genuit sibi Tydeus.

Et Vlysses in Tragœdia, cui titulus, Domini:

Tu splendidum natalium obscurans decus,

Lanam trahis, patre natus Argiurum optimo?

Ceterum illud haudquaquam fieri conuenit, ut qui admonetur, uicissim admoneat, & libertatem opponat libertati. Siquidem eares protinus incendit animos, ac dissidium parit. Et omnino uidebitur ita commoueri, non quod libertatem libertate pensare studeat, sed quod liberam admonitionem non ferat. Satius est igitur amicum admonere uolentem ferre. Etenim si eueniat ut ipse postea peccet, & correptione sit opus, tum hæc ipsa res libertati quodammodo tribuit libertatem. Submonitus enim citra refrigerationem iniuriarum, ne ipsum quidem amicos delinquentes solere negligere, sed arguere & castigare, nimirum magis admittet, accipietque correptionem, ut qua beneuolentia referatur & officium, non accusatio aut ira. Ad hæc, hunc quidem ad modum scripsit Thucydides: Quisquis aduersus summates uiros inuidiam suscipit, is rectè consulit. Ceterum amici munus est, amicorum offensam quæ ex admonitione nascatur, in magnis plurimumque momenti habentibus rebus in se recipere. Nam si in quibuslibet, & ad quælibet molestus sit & offendant, nec amicum, sed imperiose more pedagogorum familiares incessat, hic quum in maximis negocijs admonebit, hebes erit & inefficax, haud secus atque medicus acris quidem & amaro pharmaco, necessario tamen & sumptuoso, in uulgaria leuiasque minusque necessaria, admonendi libertate abusus. Igitur ipse quidem cauebit, ne assidue reprehendat, & obiurgandi cupidus esse uideatur. Porro quoties alius quibuslibet in rebus erit morosior, & quiduis calumniabitur, tum ipse uelut anam habebit, eum de maioribus erratis admonendi. Nam medicus Philotimus, quum quidam hepar habens suppuratum, digitum ostendisset exulceratum: Non est, inquit, o bone tibi negocium de unguium uitio. Idem occasione data licebit & amico dicere, ad eum qui leuiculis de rebus, & nullius momenti incusat: De leuibus, computationibus, ac nugis loquimur. Sed heus tu, iste potius ableget amicam, aut desinat alea ludere: ac ceteris quidem in rebus uir nobis est admirandus. Etenim cui leuibus in rebus conceditur uenia, is in maioribus haud grauatim permittit amico liberè loqui. Rursum qui semper instat, in quouis negotio acerbus & insuauis, omnia cognoscens, omnium curiosus, is adeo nec liberis est tolerandus, nec fratribus, ut ne a seruis quidem ferri possit, iam uero quoniam ut senectæ non omnia ad sunt mala, ueluti dixit Euripides, ita nec amicorum improbitati. Oportet amicos obseruare, non solum quum delinquant, uerum etiam quum rectè faciunt. At primum quidem candidè conueniet illos laudare: deinde ueluti ferrum solidatur refrigeratione, ac duritiem accipit, prius calore solutum, ac molle redditum: sic amicis solutis & calefactis collaudatione, libertatem admonendi ceu tincturam paulatim addere. Dabitur enim occasio, ut dicere possis: Num illa cum his conferenda sunt: uides ne cuiusmodi fructus reddit honestas? hæc abs te requirimus amici: hæc tua sunt, teque digna: ad hæc natus es, illa uero reijcienda sunt,

Vel maris undosi in fluctus, uel in auia montis.

Nam sicuti bonus medicus magis cupiet somno, seu cibo, morbum ægroti depellere, quam castorio, aut scammonio: sic & æquus amicus & bonus pater ac præceptor, laude potius quam reprehensione gaudet uti ad emendandos suorum mores. Quandoquidem non alia res præstat, ut liberè admonens & offendas minimè, & sanes maximè, quam si temperans ab iracundia, modeste & cum beneuolentia delinquentem aggrediaris. Vnde nec infancientes oportet acerbis coarguere, nec obistere purgantibus sese, quin magis honestas occasiones undecumque subministrare, & a peioribus abstinere causis, atque ad hunc modum amico concedere, ut leuius peccasse uideatur. Quemadmodum Hector in fratrem Paridem:

Non ira ista tibi in pectus descendit honestè.

Ceu

A Ceu quod in congressu aduersus Menelaum cesserat, non fuga fuerit, aut timiditas, sed iracundia. Item Nestor ad Agamemnonem:

Tu porro tuo iam pectore cello

Celsisti. Ciuilius enim arbitror si quis dicat, ignorasti, quam si dicat, iniuriam fecisti, & non attendisti, dictum mollius est, quam, turpiter egisti. Rursum, ne contendas cum fratre, moderatius sit, quam si dicat, ne inuideas fratri. Item, fuge mulierem te corrupentem, urbanus, quam si dicas, desine mulierem corrumpere. Nam hunc desiderat modum admonitio, qua mederi uelis amico. Ceterum in actione negotiorum diuersa ratione utendum est. Quoties enim inciderit, ut amicus aliqui peccaturus, sit coercendus, aut in impetum quempiam animo propensus, qui transuersum rapiat, aut quoties ad res honestas mollem & segnem incitare & inflammare conabimur, ibi conueniet rem ad causas fœdas & indecoras referre. Sicut Vlysses apud Sophoclem, Achillem extimulans, non ait illum cœnæ gratia succensere: sed, iam, inquit, Troiæ sedilia aspiciens metuis. Ad hæc quum rursus indignaretur Achilles, seque ab nauigaturum diceret:

Scio quid fugis, non ne quid audias male,

Sed instat Hector, hinc manere haud expedit.

Ad hunc igitur modum, eum qui sit animosus ac fortis, timiditatis opinione territantes, incitant ad honesta, & abducunt a turpibus: sobrium & temperantem, opinione intemperantem: liberalem & magnificum, opinione fordium & auaritia: moderatioris ac leniores in his, quibus mederi non possunt, molestiæ modum expendent, ut in admonendo magis amici uicem dolere, quam reprehendere uideantur: contra in cohibendis peccatis acriter aduersus amici cupiditates repugnantes, hic implacabiles & assidui. Nam id tempus pertinacem beneuolentiam, & animum uerè liberum requirit. At reprehensione factorum uidemus & inimicos inter se uti. Quemadmodum dixit Diogenes, ad salutem opus esse uel bonis amicis, uel acris inimicis, propterea quod illi docent, hi redarguunt. Verum præstat ut amicorum consilijs parens caueas ne pecces, quam si ob inimicorum conuicia poeniteat admissi. Quapropter etiã utendum erit in amicis corripiendis, quandoquidem hæc res maximum & efficacissimum est remediũ, maximeque desiderans & oportunitatem & modum. At quoniam, sicuti dictum est, sæpenumero curant molestia est huiusmodi libertas, medicos imitari conueniet. Neque enim hi quum secant, partem afflictam in cruciatu molestiaque destituunt, sed placidè rigant ac fouent: neque qui admonent ciuilius amicum, aufugiunt posteaque amara mordaciaque admouerint, sed alijs colloquijs & comitate uerborum delinunt ac exhilarant: quemadmodum & fabri lapidarij, uulnus ac cicatrice quam ictu celtis infixerunt in statuis, rursus poliendo leuigant, ac nitidum reddunt. Ceterum qui reprehensione uulneratus ac perfolius, deinde ira perturbatus ac tumens, turbatusque dimittitur, hunc postea difficile reuoces, aut cõsoleris. Hoc igitur in primis cauendum est ijs qui amicum obiurgant, ne post obiurgationem eum destituant, neue committant ut ita contristent & irritent familiares, ut ea res finiat consuetudinem, ac familiaritatem.

Plutarchi, quo pacto quis efficiat ut ex inimicis capiat utilitatem.

ERASMO ROTERODAMO INTERPRETE.

IDEO quidem te Corneli Pulcher, placidissimum uite genus, & a rei publicæ negocijs semotum tibi delegisse, in quo tamen ita maximam adfers utilitatem rei publicæ, dum omnibus qui te ad eunt, quique tecum agunt consuetudinè, te ipsum & comem & iucundum præbes. Verum quandoquidem ita res habet, ut regionem quidem liceat inuenire, quæ feris ac noxijs careat beluis, quemadmodum ferunt de Creta: nulla sit autem adhuc reperta res publica, quæ non aluerit intra se inuidiam, emulationem, contentionem, quibus ex affectibus inimicitia potissimum nasci consueuit: imò ut nihil aliud sit, ipsa nos amicitia inimicitijs inuoluunt: quod quidem quum intelligeret Chilon ille sapiens, quendam dicentem sibi nullum esse inimicum, interrogauit, an nullum etiã haberet amicũ: Videntur mihi partes uiri ciuilis, & in administranda republica

C uerfantis, ut inter alias curas inimicorum etiam habeat rationem, atque illud animaduertat haud frustra dictum à Xenophonte, cordati prudentisque uiri esse, etiam ex inimicis utilitatem capere. Proinde quæ nuper hæc de rebus differenti mihi ueniebant in mentem, ea collegi, totidemque uerbis ad te scripta misi, cauens quam potui maximè, ne quid eorum attingerem, quæ prius in ciuilibus præceptis à me cõscripta fuerant: quando quidè & eum libellum uideo tibi frequenter in manibus esse.

Præcis illis mortalibus satis erat, si non læderent à diuersi generis animantibus: & hac modò finì cum noxijs bestijs depugnabant. At posteriores ratione deprehensa qua feris uterentur, non solum ab illis non offenduntur, uerum etiam utilitatem capiunt, dum carnibus illarum aluntur, pilis uestiuntur, fel & coagulatum ad morborum adhibent remedia, denique dum se pellibus armant & muniunt, ut periculum iam sit, ne si fera deficiant homini, ferina iam, syluestris & inops eius uita futura sit. Itaque quoniã cæteris quidem satis est, si nihil accipiant ab inimicis mali, hos uerò qui sapiunt, Xenophon ait etiam utilitatè ex aduersarijs capere, non est abroganda fides tanto auctori, quin potius uiam ac rationem oportet inquirere, qua commoditatem hanc consequi possint, quibus absque simultatibus uiuere non licet. Non potest agricola efficere, ut omnis arbor exuat syluestrem naturam: neque uenator omnem feram potest cicurem reddere, ac mansuetã. Itaque ratio quaesita est, ut ad alios nihilominus usus, illi quidem arbores infrugiferae, huic autem immites bestiae comoditatem adferrent. Aqua marina potui quidem inutilis est, & insuauis, uerò alit piscis, commodè transmittit quocumque uelis proficisci, importandis exportandisque rebus seruit. At uerò Satyrus, quum primum ignem uidisset, eumque complecti uellet, & osculari: Prometheus, Heus, inquit, nisi caues hirce, profecto dolebit tibi mentur: urit enim, si quis attingat: non ualet in istum usum, sed lucem & calorem ministrat, tum artium omnium instrumentum est, si quis uti nouerit. Videndum est igitur, num & hostis alioqui noxius & inaccessible, alia quacumque uia contingi possit, ac peculiarem aliquem usum sui præbeat, & commoditatis non nihil adferre ualeat. Nam complures res sunt inuisae, grauesque quibus incidunt, ex quibus tamen usus aliquis excerpitur. Vides enim nonnullos morbo corporis ad occasionem oçij fuisse usos, item labores casu obiectos multorum ualitudinem exercitatione reddidisse firmiorem. Ad hæc fuere nonnulli, quibus exilium & pecuniarum iactura uiaicium extiterit ad studium ac philosophiam, ueluti Diogeni & Crateti. Nam Zenon ubi nauigiũ suum fractũ audisset: Bene facis, inquit, fortuna, quum ad pallium nos compellis. Quemadmodum enim animantia quæ plurimum stomacho ualent, quæque corporibus sunt saluberrimis, etiam si serpentes ac scorpiones edant, concoquunt: sunt autem quæ saxis etiam ac testis alantur, & has propter spirituum uehementiam caloremque in alimentum uertentia, quum interim graciles isti ac ualitudinarij panem etiam ac uinum appositum fastidiant: ita stulti corrumpunt ac perdunt etiam amicitias: contra qui sapiunt, etiam simultatibus comodè norunt uti. Primum igitur quod est in simultate maximè noxium, id mihi uidetur summam utilitatem allaturum, si quis animũ aduerterit. Quidnam istud est, inquis? Nempe inimicus semper aduigilans obseruat quid agas, & ansam captas calumniæ, lustrat ac circumspicit undique uitam tuam, non tantum quercus, testas, ac saxa oculorum acie penetrans, sicuti narrant de Lynceo, uerum etiam amicũ, famulũ, & quisquis tecum habet consuetudinẽ, ut quoad potest deprehendat quid agas, perfodiens ac scrutans tua consilia: quum interim amici, cunctatione negligentiaque nostra se penumero nobis inscijs & ægrotent, & moriantur. Inimicorum uerò propemodum & somnia curiose obseruamus. Iam uerò morbi, æs alienum, dissidia cum uxoribus, citius eos ipsos quorum sunt fugerint, quam inimicum: quancumque ante omnia peccatis imminet, hæc in primis uestigat: nec secus ac uultures ad putrium corporũ odorem rapiuntur, syncera sanaque non sentiunt: ita si quid morbidum est in uita, si quid uitiosum, si quid affectum, id demum excitat ac mouet inimicum, ad hæc assiluit quisquis odit, hæc cõtrectat uellicatque. An non est igitur conducibile, ad hoc cogi te, ut per omnia cautim & attentè uiuas, & neque facias quicquam, neque dicas oscitanter & incircumspicte, sed semper eorum more, qui suspitione morbi, diligenti exactaque uitæ moderatione cauent ne quid offendant ualitudinem, inculpato usque mores & irreprehensos conserues: Siquidem eiusmodi cautio, dum & animi cohibet cupiditates, & cogitationem cogit aduocatque, gignit in nobis studium ac propositum integrè & inculpate uiuendi. Etenim quemadmodum hæc ciuitates, quas finitimus hostis & continens bellum, sobrietatem uigilantiamque docuit, & leges obseruant diligentius, & rectius administrant rem publicam: ita quos huc inimicitia compellit, ut in uita so-

Artium omnium instrumentum, ignis.

D

A brj sint ac uigilantes, ut uitent fœcordiam, ut omnia citra neglectum illius & comiter agant, paulatim nec sententias ducuntur in consuetudinẽ non peccandi, moresque componendi, si modò uel paulum adiuuerit ratio. Nam quibus illud quod est apud Homerum,

Gaudeat hinc Priamus, simul & Priameia proles,

semper in promptu est, eos nimirum auocat, arcet, & abducit ab his, quæ sunt inimicis uoluptatem ac risum allatura. Quin etiam Dionysiacos quos uocant artifices, hoc est, cantores, uideamus sæpenumero remissos, supinos, minimeque accuratè certantes in theatro, quoties soli canunt. Quod si contentio incidit, ac certamen cum alijs, tum uerò nõ solum ipsi magis intendunt animum, uerum etiam organa sua diligentius apparant, fides deligunt, easque concinnant accuratius, explorato sæpius concentu. Ita quisquis intelligit habere se uitæ famæque æmulum, attentius sibi cauet, facta sua circumspicit, uitam omnem componit. Quando quidè & hoc habet peculiare malitia, ut in peccando magis reueretur inimicos quam amicos. Proinde Nalica, cum quidam existimarent res Romanas iam in tuto esse, nimirum Carthaginensibus extinctis, Græcis in seruitutẽ subactis: Imò nunc, inquit, sum mo in periculo sumus, posteaque nulli supersum, quos uel timeamus, uel reuereamur. Accipenunc & Diogenis responsum urbanum in primis ac philosopho dignum. Cuidam interroganti quo pacto posset inimicum ulcisci: Si te ipsum, inquit, honestum ac bonum uirum præstiteris. Cum bellos equos, ac laudatos inimicorum canes conspexerint, moleste ferunt. Rursus si fundum uiderint excultum, si hortum amœnum ac floridum, ingemiscunt. Quid igitur futurum putas, si te ipsum ostenderis uirum iustum, cordatum, probum, ac frugi, admirandum in dicendo, in rebus gerendis syncerum & incorruptum, in temperantia uictus sobrium ac moderatum,

Alto fruentem pectoris sulco probi,

Consilia de quo germinant pulcherrima?

Qui uincuntur, ut inquit Pindarus, uinctam habent linguam, ut non audeant hiscere. Verum id nõ competit simpliciter in quemuis, qui quacumque ratione uincitur: sed in eos dumtaxat, qui se superari conspiciunt ab inimicis, diligentia, probitate, animi magnitudine, humanitate, beneficentia. Hæc linguam detorquent, ut inquit Demosthenes, hæc os obturant & obsepunt, hæc præfocant guttur, hæc silentium indicunt, hæc faciunt, ut, quod ait Pindarus, non ausis hiscere.

Proinde tu conare, quando quidem potes,

Vt malis appareas præstantior.

Itaque si discruciare cupis inimicum, ne id hac uia facere uelis, ut eum per contumeliam appelles cinædum, aut intemperantẽ, aut scurram, aut parcum, aut fordidum & impurum: sed ipse magis da operam ut uir sis, da operam ut sis temperatus & continens, ut uerax, ut humaniter & æque tractes eos qui tecum habent consuetudinẽ atque commercium. Quod si contigerit ut ad conuicia quoque processeris, uideto ut quamlongissimè ab sis ab his probis, quæ iacis in alterũ. Fac descendas in tuum ipsius pectus, lustra tuum ipsius sinum, ac diligenter circumspece, num qua sint illic cariola, uitioque obnoxia, ne forte sit unde tibi maledicus aliquis tacitè secum conuiciũ illud sumptum è Tragedia possit obijcere,

Medetur alijs ipse huleribus scatenis.

Verum si te dixerit inereditum, tu fac in teipso studium intendas, & acuas industriad: si ignauium, fortitudinem, animique presentiam excites: si incontinentẽ ac libidiniosum, uoluptatis studium ex animo profliga, si quod huiusmodi inscio te uestigium inharet. Nihil enim turpius conuicio, quod in autorem recidit, ac ne grauius quidem aut acerbius quicquam. Etenim quemadmodum luminis repercussus uehementius offendit infirmos oculos, ita magis dolent maledicta, quæ ueritas in ipsos unde profecta sunt retorserit. Siquidem ut Cæcias ad se nubes uocat, teste proverbio, sic mala uita ad sese attrahit conuicia. Proinde Plato quoties incidisset in eos, qui facerent indecori quippiam, digressus consueuit apud se dicere, Nuncubi ego talis? Cæterum qui in alium maledicta congescit, si continuo suam ipsius uitam contempletur, & componat, mutans eam in diuerium, & corrigens, is uidelicet nonnullam ex maledicendo capiet utilitatem, cum alioqui res inanis & habeatur, & sit. Itaque uulgus ridere solet, si quis ipse caluus, aut gibbo deformatus, alijs hæc opprobret uitia. Quin magis in totum ridiculum est, in alterum iacere conuiciũ, in quem conuiciũ aliquod uicissim torqueri possit. Sicuti Leo Byzantinus, cum oculorum infirmitatem obiecisset sibi quidam gibbo deformatis: Humanum, inquit, opprobrafti uitium, quum ipse Nemelim, hoc est, reprehensionẽ in tergo portes. Quapropter caue cuiquam

Inimici ulciscendi ratio.

Utilitas quæ ex alieno conuicio capienda.

C exprobres adulterium, ipse cœdiori libidinis generi obnoxius: neq; luxum, ipse fordidus.

Cognatus es mariticiæ fœminæ:

Ita maledicit Alcmaeon Adraſto. Quid is igitur? Nempe proprium ei, nō alienum impingens probrum, respondet: Matrem ipse manibus interemisti tuus. Domitius in Crassum ad hunc iocatus est modum: Non fleuisti, muræna quam in uivario alueras mortua? At Crassus ita retorſit cōuiciū: Num tu la chrymabas, cum tres extuleris uxores? Qui sit in alium dicitur, nō hunc oportet facetum, aut clamofum, aut improbum esse, uerū eum esse conuenit, in quem nullum conuiciū aut crimen hereat. Deus enim nulli magis præcepisse uidetur illud, Nosce te ipsum, q̄ ei, qui sit alium uituperaturus, ne si dixerint quæ uolunt, audiant quæ non uolunt. Nam fieri solet, ut iuxta Sophoclis dictum,

Vbi uerba temerè fuderis, tum quæ uolens

Dixi, uicissim eadem illa nolens audias.

Atq; hoc quidem utilitatis & cōmodi excerpri potest ex maledicendo inimicis: at non minus utilitatis ex altero proficiscitur, nempe si quis male audiat, & cōuicijs afficiatur ab inimicis. Vnde rectè dictum est ab Antisthene, ad salutem & incolumitatē tuendam opus esse aut amicis ingenuis, aut acribus inimicis, propterea quod illi dum admonent peccantes, hi dum maledicunt, reuocant à uitjs. Sed quoniam his sanè temporibus ad liberè loquendum penè uocem amisit amicitia, loquax est autem assentatio, admonitio muta, superest ut ab inimicis uerum audiamus. Nam uti Telephus, quum medicum amicum nancisci non posset, uulnus hostili lancea submisit: sic ij quibus non adest beneuolus admonitor, maleuolentis inimici uerba ferant oportet, quò mala ipsorum redarguant castigantq;. Quo quidem in tempore rem ipsam spectare conueniet, non animum maledicentis. Sicut enim is qui Prometheus Thesalium cogitabat occidere, casu tuber ita percussit ac dissecuit, ut seruaret hominem, ruptoq; tubere periculo liberaret: ita non raro fit, ut conuiciū per similitudinem & odium impactum, medeatur animi morbo uel ignorato, uel neglecto. At uerò pleriq; conuicio tacti, non illud considerant, num ipsi obnoxij sint ei probro quod obijciunt, sed perpendunt potius, an qui maledixit, aliud quippiam habeat quod in illum dici possit: dumq; more colluctantium in palæstra, probra ceu puluerem non ab-

D stergunt à sese, sed seipsos conspergunt & oblinunt, postea congressu facto uterq; ab altero contaminatur ac denigratur. Quin magis conueniebat, ut cui conuiciū dixit inimicus, id à se tollat quod obiectum est, quàm faceret, si quis maculam uesti inhærentem ostenderet. Iam etiā si quis obiecerit probrum à quo sis alienus, tamen inquirendum erit, quibus ex causis maledictum hoc natum sit: deinde cauendum ac metuendum, ne quid imprudentes deliquerimus, uel affine, uel simile ei, quod nobis obiectum est: quemadmodū Lacydes Argiuorum rex ob comam compositionē, & incestum delicatorem uulgò male audiuit, ueluti mollis & effœminatus. Idem accidit Pompeio, propterea quod uno digito scalperet caput, quum à mollitie & lasciuia longissimè abesset. Accidit & Crasso, cui sapius adeundi uirginem quandam Vestalem causa hæc fuit, quod prædiolum quoddam elegans ab illa mercari cuperet, atq; hac gratia frequenter cum ea cōgrediebatur, captans mulierem. Posthumia uerò risus solutior, ac liberior cum uiris confabulatio, peperit infamiam, ita ut incestus accusaretur. Quanc̄ igitur compertum esset illam à crimine abfuisse,

Inuerecundius non loquendum, quàm uiuatur.

tamen summus pontifex Spurius Minutius dimissam admonuit, ne inuerecundius loqueretur quàm uiueret. Themistocles autem quum nihil peccasset, ex Pausania tamen proditiōnis suspitionem cōtraxit, quod eo familiaris uteretur, quotidieq; literas ac nuncios ad illum misisset. Proinde quum dictum fuerit aliquid in te quod uerum non sit, non oportebit ob id, quia falsum est, contemnere ac negligere, sed expendere tecum, num quid dixeris aut feceris, aut conatus fueris, aut nunquid fuerit in tuis familiaribus, quod illi calumniæ probabilem ministrauerit occasionem, idq; simulatq; deprehenderis, cauendum erit atq; uitandum. Etenim si difficultates ac molestiæ temerè fortuitoq; incidentes, alios docēt quid expediat, uelut in fabulis Meropa: Fortuna, inquit, sublati ijs quæ mihi erant charissima, mercede me sapientem reddidit: quid uetat, quo minus gratuito præceptore utamur inimico, qui nobis proſit, aliquidq; doceat, quod antea fugiebat? quando quidem plerq; magis intelligit inimicus, quàm amicus, propterea quod amor cæcutiat in re amata, uelut inquit Plato. Porro odio coniuncta est tum curiositas, tum garrulitas. Cum Hieroni fœtor oris ab inimico quodam opprobriatus esset, domum reuersus obiurgauit uxorem: Quid ais, inquiens, hoc uitium ne tu quidem mihi indicasti? At illa quum esset pudica & simplex, Putabam, inquit, omnes uiros ad eundem modum olere. Ad eò &

quæ

A quæ sensibus percipiuntur, & quæ corpori insunt, & quæ conspicua sunt omnibus, citius ex inimicis cognoscas, quàm ex amicis, aut familiaribus. Adde his, quod cum non exigua uirtutis pars sit, linguam habere moderatā, semperq; rationi morigeram & obedientem, id non contingit nisi multa exercitatione, cura, studioq; pessimos animi motus edomueris, quod genus est ira. Siquidem ut imprudentibus uox excidat, & Homericum illud,

Fugiens uox oris claustra reliquit:

item ut contingat uerba nonnulla ultrò euolare, id solet usu uenire potissimū animi inexcitatis, ceu labentibus ac perfluentibus, ob impotentiam iracundiæ, ob mentis intemperantiam, ob temerariā uitæ rationem. Cæterū loquacitatē rem omnium leuissimam, uti diuinus inquit Plato, grauissima pœna uindicant tum dij, tum homines. Contra silentiū cum ubiq; innoxium est, non solum nō sitire, uelut ait Hippocrates, tum uerò in conuicijs constans quiddam ac Socraticum habere uidetur, uel Herculanēū magis. Siquidē ille quoq;

Vel minus ac muscas curabat uerba molesta.

Sanè cum non alia res neq; grauior, neq; pulchrior, quàm si conuiciante inimico quietem agas, ueluti mordacem Lisis scopulum præternauigans, tum latius ea patet exercitatio, Nam si consueſcas inimicum conuiciantē ferre tacitus, facillimè nimirum feres & uxoris rixantis iracundiam, & amici clamorem, & fratris amarulentiam citra perturbationē sustinebis. Nam patri matricq; etiā pulsandum te ferendumq; præbebis, nihil ira cōmotus. At Socrates quidem Xantippam uxorem iracundam ac moleſtam domi ferebat, ceu facilius cum alijs consuetudinem acturus, si illam perpeti consueuisset. Verū longè præstat, ut inimicorum dictis, conuicijs, & odij exercitatus, consueſcas iracundiam premere, nec cum maledictis incesſeris excandescere. Ad hunc igitur modum mansuetudinem ac tolerantiam in similitudinibus præſtare conuenit. Cæterū simplicitas ac magnanimitas benignitasq; magis in amicitijs locum habet. Neque enim perinde pulchrum est de amico bene mereri, quàm fœdum id non facere, quoties opus est. At humanum habetur uisionem inimici, si quando per occasionem in te inciderit, negligere. Eius uerò cui lapsus inimici dolet, etiā qui roganti opitulatur, liberis ac domesticis rebus perſelitantibus st-

B dium aliquod animiq; propensionem exhibet, quisquis non amplectitur beneuolentiam, quisquis non laudat benignitatem, is nimirum cor habet adamantinum, aut ferro excusum. Quum Cæſar Pompeij statuas deiectas reponi iussisset, tum M. Tullius: Statuas, inquit, Pompeij collocaſti, tuas constabiliſti. Vnde nec malignè laudandus est, nec honore fraudandus inuidus, meritis laudandus, ac celebris, propterea quod maior laus hinc credit ad ipsos qui laudant. Ad hæc, qui promerentem laudat, ei rursum fides habetur uituperanti, ueluti qui non hominem ipsum oderit, sed qui factum illius non probet. Iam uerò, quod est omnium & pulcherrimū & utilissimū, nequaquam inuidebit uel amicis felicibus, uel familiaribus cum laude quippiam agentibus, quisquis assueuerit & inimicos laudare, & neq; ringi, neq; morderi succelsibus illorum. Est ne aliud ullum studium, quod parem utilitatem pariat, aut habitum potiore gignat in animis nostris, quàm id quod æmulationem & inuidentiam nobis adimit? Nam quemadmodum in republica permulta sunt, necessaria quidem illa, sed tamen mala, quæ postea quā in consuetudinem abierunt, iamq; legis uim naſta sunt, tamen hard facile depellant, quibus ea moleſta noxiq; sunt: sic simulas multa secum inducit uitia, nempe liuorem, suspitionem, gaudium ex alienis malis, tenacem iniuriarū memoriam, & horum uestigia relinquit in animo. Præterea quædam, quæ si facias in inimicū, nec mala uideantur nec iniqua, ita remanent in nobis, ut abijci difficile possint: quod genus sunt, uersutia, fraus, infidiæ. Deinde fit, ut propter assuetudinem ijsdem utamur in amicos, nisi cauerimus in inimicos uti. Proinde rectè præcepit Pythagoras, quum ab aucupio dehortaretur, & empto retium iactur, pisces captos iuberet amitti: quumq; omnium mitium animantiū cædem interdiceret, uidelicet ut in brutis animalibus nos consueſceret à crudelitate & rapacitate temperare. Atqui multo pulchrius est, ut dum in similitudinibus ac disidijs aduersus homines & contentionibus, generosum, æquum, ac simplicem inimicum agis, improbos, fordidos, ac fraudulentos affectus castiges, premasq;, quò nimirum in cōmercijs amicorum prorsus conuiescant, & à fallendo temperent. Scaurus cum Domitio similitatem habebat, eumq; fecerat reum: itaque Domitij seruus quidam, priusquàm ageretur causa, Scaurum adiit, significans habere se quippiam arcanum, quod illi uellet indicare. At ille non passus est hominem loqui, sed comprehensum ad herum remisit. Catonem quum Muranam popularitatis reum ageret, & accusationis argumenta colligeret, affectabantur ex more, qui quid fieret obseruabant.

X 2

Similitatis incommoda.

C Hi frequenter eum interrogabant, nunquid eo die collecturus esset, aut acturus aliquid quod ad accusationem pertineret. Quod si negasset, credebant, ac discedebant. Atque id quidem maximum erat argumentum, quam bene sentirent de Catone. Verum illud & maius est, & longè pulcherrimum, quod assuefacti iuste rectèq; agere cum inimicis, haud unquam iniuste dolere cum amicis & familiaribus agemus. At quoniam necessum est galleritis omnibus inesse cristam, iuxta Simonidem: & omne mortalium ingenium, contentionem, suspensionem, & inuidentiam ex se gignit, inter mente vacuos amicos, ut inquit Pindarus: haud mediocriter profuerit, si quis horum affectuum repurgationem in inimicos effuderit, eamq; veluti cloacam, quam longissimè à domesticis ac familiaribus auerterit. Id quod intellexisse videtur Onomademus, uir urbanus, qui quum orta in Chio seditione, in ijs esset partibus quæ uicerant, admonerat suos, ne cunctos expellerent qui diuersarum fuissent partium, uerùm sinerent superesse nonnullos, ne cum amicis, inquit, incipiamus dissidere, si prorsus desint inimici. Ad eundem modum, si nobis hæc animi uirtus consumantur in inimicos, minus erunt molesta amicis. Neque enim oportet figulum inuidere figulo, neque cantorem cantori, quemadmodum inquit Hesiodus: neque conuenit uicinum æmulari uicino, neque consobrinum, neque fratri ad diuitias properanti, & felicibus rerum uenti successibus: sed si non est alia uia, qua teipsum à contentione, inuidentia, & æmulatione liberum reddas, consuesce secundis inimicorum rebus morde-ri, in hos iracundiæ mucronem exacue. Nam sicut elegantes agricolæ rosas ac uiolas ita meliores futuras putant, si cepas & allia serant in proximo, quod quicquid in illis acris ac grauis odoris inest, in hæc repurgetur: sic inimicus in se recipiens ac deriuans inuidiam ac morositatem, candidiores nos minusq; graues reddit amicis prospera fortuna uentibus. Quapropter cum illis sunt exercenda certamina, de gloria, de imperio, de iustis lucris, non hæcenus tantum ut discruciemur, si quid illi plus habeant nobis, sed ut obseruemus singula, quibus rationibus nos superent, eosq; diligentia, industria, sobrietate, & cautio- ne præire conemur: quemadmodum dicere solitus est Themistocles, sibi non licere som- num capere per Miltiadis in Marathone uictoriam. Etenim qui desicitur animo, pen- tusq; liuore contabescit, propterea quod se credat ab inimico uinci, uel in gerendis magi- stratibus, uel in agendis causis, uel gratia & autoritate apud amicos, a i optimates, ac non potius conatur aliquid & æmulatur, hunc ociosa quædam & iners habet inuidia. At quem non excæcat odium, quo minus iudicet de eo quem odit, sed æquis oculis spectat il- lius & uitam, & mores, dicta simul & facta, is nimirum perspiciet, ea quibus inuidet, ple- raque è diligentia, prouidentia, rectèq; factis, illi contigisse. Et ad hæc animum inten- dens, studium ac sedulitatem ipsius circa res honestas imitabitur, oscitantiam uero ac so- cordiam excutiet. Quod si uidebuntur in aula principis, aut in republica potentiam indi- gnam & inhonestam assecuti uel assentatione, uel fraudulentia, uel corruptis iudicijs, uel largitionibus, id nobis haudquaquam molestum erit, quin potius uoluptatem adferet, inte- gritatem uitæ nostræ, æquitatemq; cum illorum illiberalitate conferentibus. Siquidem uniuersum aurum, quod uel super terram est, uel sub terra, non est æquiparabile uirtuti, uelut inquit Plato. Illud etiam Solonis dictum semper conueniet in promptu habere: At nos uirtutem non ita diuitijs permutabimus, nec acclamationibus epulo conductæ mul- titudinis, nec honoribus, summoq; accubitu apud eunuchos, concubinas, & regum præ- fecturas. Nihil enim suspiciendum, neq; præclarum, quod ex turpitudine nascitur. Sed a- mans cæcutit in eo quod amat, autore Platone: magisq; sentimus si quid præter decorum faciant inimici. Non oportet autem, siue quid peccant, inutili affici gaudio: siue quid rectè faciunt, ocioso dolore tangi: uerum illud in utroq; cogitandum est, ut & illa cauentes meliores illis simus, & hæc imitantes non simus deteriores.

Quo sine, & quibus in rebus cū inimicis cer- tandum.

F I N I S.

P L V.

ERASMO ROTERODAMO INTERPRETE.

Τὰ πρῶτα,

MOSCHION ET ZEUXIPPVS.

V SANE Glaucum medicum heri deterrebas Zeuxippe, unā nobi- scum philosophari cupientem. ZEUXIPPVS: Neq; deterrebam amice Moschion, neq; ille nobiscum philosophari cupiebat. Quin magis fugiebam, metuens ne quam præberem ansam homini pugnae audi- do. Nam in re quidem medica uir ille, quemadmodū inquit Homerus, Alijs æquandus pluribus unus.

Caterū erga philosophiā parum amico est animo, sed cum in disputan- do semper acerbum quiddam habet, ac morosum, tum uerò id quidē temporis infestus in nos tendebat, acrius etiam illud uociferans, haud mediocriter iniquum facinus ausos esse nos, qui disciplinarū terminos confudissemus, de ratione uictus ad tuendam bonam uale tudinem conducibili differentes. Separatā enim aiebat esse philosophorū ac medicorum professionem, non aliter atq; Mysorum ac Phrygum fines, ut habet prouerbium: ac non- nulla à nobis dicta non illa quidem accurate, neq; serio, at rursus non inutiliter, repetens carpebat ac dilacerabat. MOSCHION: At ego Zeuxippe, tum ista, tum reliqua illa cupidè lubensq; audierim. ZEUXIPPVS: Nimirum quum philosophus sis natura Moschion, philosopho succenses, parum studio medico, & indignum existimas, si ma- gis officij sui putat esse, ut in Geometriā, Dialecticā, Musicæ studio uersari uideat, quam ut inquirat cupiatq; cognoscere,

Aedibus in proprijs quæ praua aut recta gerantur, ipso uidelicet corpore. Quanquā illic frequentiores uideas spectatores, ubi non nihil sa- cræ pecuniæ, qua ad spectaculum inuitentur, distribuitur affluentī multitudinī, ita ut fieri solet Athenis. At medicina sic est de numero disciplinarum liberalium, ut politie, splen- dore, iucunditate nulla sit inferior. Porro mercedem abundè magnam addit sui studiosis, nempe corporis salubritatem, ac prosperam uale tudinem. Proinde non oportet in ius uo care philosophos, quasi terminos præterierint, si de his quæ ad bonam uale tudinem con- ducunt, disputent, uerum ita magis accusandos ducere, si prorsus sublati finibus, existi- marint communiter uelut in eadem regione sese rerum quæcunq; sint honestæ studiosos uersari oportere, sectantes pariter & quod in disputando delectet, & quod ad usum uitæ sit necessarium. MOSCHION: Quin Glaucum missum faciamus Zeuxippe, qui ob fastum absolutus uideri studet, nec egens auxilijs philosophiæ. Tu uerò disputationē om- nem nobis recensere, primoq; loco, si uidetur, ea quæ dicebas non admodum serio abs te di- cta, carpsisse Glaucum. ZEUXIPPVS: Aiebat igitur amicus ille noster, sese audiuisse quendam qui diceret, non mediocre fore momentū ad bonam uale tudinē, si quis manus semper calidas haberet, neq; pateretur eas frigere. Rursus, extremarum corporis partium frigiditatem, dum calorem ad interiora cogit, ceu familiaritatē quandam & assuetudinē fe- bris inducere. Rursus, foras uertere, & unā cum calore materiam in omnes partes trahe- re ac distribuere, salubre esse. Itaq; si quod operis faciamus, in quo manibus sit utendum, tum calorem ultrò ab ipsa corporis agitatione induci membris, ac contineri: ubi uerò ni- hil agas operis istiusmodi, tum summis à membris frigus arcendum esse. Hoc igitur erat unum eorum quæ ab illo ridebantur. Alterum autem, ni fallor, erat de cibus, quos agro- tantibus exhibetis. Præcipiebat enim hos multò antè tempore sumendos, atq; degustan- dos esse, quò fani uidelicet illis assuesceremus, ne post ueluti pueri uictum eum horrea- mus, & auersetur, sed paulatim familiaris ac domesticus stomacho reddatur, ne in mor- bo cibus perinde ut pharmacis offendamur, neue molestè feramus, si quando simplicem aliquem cibum citra opsonium & sine culinæ nidore apparatus, sumere necessum erit. Vnde ne illud quidem aliquando fugiendum, ut illoti ad cibum capiendum accedamus, nec uti potemus aquam quum ad sit uinum, nec ut calidum bibas æstate, licet apposita ni- ue: neglectis interim his qui ad ostentationem, moreq; sopherarum ab istiusmodi rebus abstinent, ac temperantiæ nomine semet efferunt. Quin ipsi magis nostrapte sponte pau- latim & stomachum ita consuefaciamus, ut citra molestiam pareat utilitati, tum procul ab

Medicine stu- dioforū merces qualis.

X 3

C animo tollamus nimis anxiam ac superstitiosam huiusmodi rerum curam in morbis, ne ue collamentemur deplorantibus, quod est magnis ac iucundis uoluptatibus in sordidam illam atque humilem uitae rationem sint redacti. Nam recte dictum illud: Optimam uitae rationem delige, eam tibi iucundam reddet consuetudo: cum singulis quicquid aggrediare conducibile fuerit, tum uero maxime, si in ijs quae ad corporis uictum uitaeque rationem attinent, ijs assuescens quae sunt saluberrima, eadem amica cognataque, ac domestica naturae reddas, memor eorum quae nonnulli tum patiuntur, tum faciunt in morbis, quam molestè ferant, quamque uix tolerant, quoties aqua calida apponitur, aut sorbitio, seu panis, non solum ista detestabilia & insuauia, uerum etiam ipsos qui sumere compellunt detestabiles ac molestos appellantes. Porro non paucos etiam balneum extinxit, quum initio nullo graui morbo tenerentur, nisi quod non possent, neque ferrent cibum capere nisi loti: quorum de numero Titus erat imperator, quemadmodum referunt ij qui aegrotanti ministrarunt. Ad haec relatum est hoc quoque, corpora gracilia, minimeque obesa, semper esse salubriora: maximeque cauendam ingurgitationem, ebrietatem, & immodicum deliciarum usum his qui solenne epulum sint celebraturi, aut qui amicos apparant conuiuio accipere, aut futurum est ut à diuite quopiam, aut principe, conuiuio splendido adhibeantur, expectentque commune bibendi certamen, quod recusare non liceat, quod nimirum iam tum in tranquillitate corpus expeditum ac leue reddant, uelut aduersus imminuentem uentorum ac undarum tempestatem. Siquidem perdifficile fuerit, in cœtu hominum, & inter inuitationum culas illorum, teipsum intra mediocritatem, solitamque temperantiam continere, ut non omnibus uehementer grauis ac molestus & onerosus esse uidearis. Itaque ne ignis addatur igni (quemadmodum proverbio dicitur) hoc est, ne ingurgitatio ingurgitationi, intemperantia intemperantiae, diligenter oportebit meminisse, quod per iocum festiuiter fecit Philippus. Id erat huiusmodi. Cum paucis in ambulante quidam uocaret ad coenam, deinde quum uideret illum complures secum adducen- tem, cum non admodum multum epularum apparasset, sanè conturbatus est. Id sentiens Philippus, submisit qui singulos amicos admoneret, ut placenta locum relinquerent. At hi dum uerè credunt placentam apponendam, atque expectant, abstinent ab his quae fuerant apposita: atque eum ad modum factum est, ut conuiuium omnibus sufficeret. Hoc igitur pacto conueniet & nosmetipsos ad inuitabiles compotationes praeparare, ut opinio- nis, bellarijs, atque adeo ebrietati quoque locum in corpore reseruemus, atque integram ad istiusmodi conuiuia stomachi appetentiam adferamus. Quod si nos iam expletos, gra- uiterque affectos, talis quaequam necessitas occuparit, optimatibus praesentibus, aut hospiti- bus derepente oblati, ut pudore compellamur ad eadem uenire, & compotare cum his qui satis id ferre queant, ibi uero maxime nos arment oportet atque instruant aduersus pudorem, rem magnopere noxiam mortalibus, contraque uitiosam erubescenciam, ea quae Creon loquitur in Tragoedia:

Mihi amice longè satius esse duxerim,
Tibi nunc ut hostis reddar ac gratus parum,
Quam ut leuis in te, postea grauius gemam.

Etenim ob metum, ne rusticius uidearis, in laterum aut renum dolorem teipsum dare praecipitem, id uerè rusticius est hominis, mentemque ac ratione carentis: qua qui praediti sunt, norunt & absque poculis ac nidore cum hominibus conuiuere. Quandoquidem si dextrè urbaniterque recuses, non minus grata fuerit recusatio, quam compotatio. Tum si quis epulum exhibeat ueluti sacrificium, unde nihil degustet ipse, sed abstineat, atque interim inter pocula, superque mensam hilariter atque festiuiter simul & iocetur, & dicat aliquid in seipsum, is iucundior uidebitur, quam si pariter inebrietur, simulque uoret opsonia. Adduxit autem ex antiquis quidem Alexandrum, qui post multam potationem, quum Medio rursus ad bibendi certamen prouocanti, & rursus ad meri potationem pertrahenti recusare uereretur, eam ob causam perisset. Porro ex nostri temporis hominibus Rhiglum pancratiasten commemorauit, qui quidem à Tito Caesare ad balneum manè inuitatus, abiit, simulque lauit: quumque semel duntaxat bibisset, quemadmodum aiunt, correptus apoplexia subito mortuus est. Haec nobis Glaucus quasi ridens obijciebat, ueluti paedagogica: de reliquis autem, neque illi libebat audire, neque nobis illi narrare, neque perpendebat unum quodque eorum quae dicta fuerant. Primus itaque Socrates admonens, cauendos esse cibos qui non esurientes denuò ad edendum inuident: cauendos esse potus qui non sitientes ad bibendum illectent, non simpliciter interdixit ne his uteremur, sed

Titus imperator
balneo extinctus

Rusticitatis me-
tu peccare, maxi-
me rusticanum.

A sed quatenus opus sit, uti docuit, ut harum rerum delectationem ad usum ac necessita- tem accommodemus: non aliter quam faciunt hi, qui in republica pecuniam in aedendis in theatro ludis destinata, uertunt in usum belli. Nam quod natura delectet, donec pars fuerit eius quod alit, proprium est. Atque oportet eos etiam qui esuriunt, necessarijs frui potius, quam suauibus: seorsum autem haudquaquam irritare nouas appetentias, posteaquam à comunibus epulis discesserimus. Nam quemadmodum Socrati saltatio, ex- ercitatio erat nequaquam iniucunda: sic is cui bellaria, & secundae mensae, lautitiaeque sunt coenae ac cibi loco, minus ab his offenditur. Caeterum qui iam acceperit quod naturae satis est, seseque expleuerit, ne is auidè talia sumat, id uerò cumprimis cauendum est. Atque in his non minus fugienda est imperitia & ambitio, quam uoluptas & ingluuius, propterea quod haec quoque saepius inuident ad edendum quum non esurias, ad bibendum quum non sitias, dum illiberales admodum & molestas suggerunt imaginationes, quasi sit absurdum claris sumptuosisque rebus non frui quum ad sint, uelut sumine, aut fungis Italicis, aut Samia placenta, aut niue in Aegypto. Siquidem ista saepenumero illectant, ut celebratis ac raris utare cibis, uelut ab inanis gloriae nidore adductus, uti corpus adigas cum cibis habere commercium, quum nihil sit opus, quò possis apud alios praedicare, admiratos ac felicem iudicatos, cui rebus tam non obuijs, tamque exquisitis frui contigerit. Consimilem autem ad modum afficiuntur erga mulieres nobiles: fit enim aliquoties, ut cum proprijs dormientes, tum formosis, tum etiam amantibus, nihil tamen commoueantur: caeterum Phrynae, Laidiue persoluto argento, quum corpore sint aegro, & ad coitum ignauo, excitant tamen & irritant lasciuiam ad uoluptatem, idque inanis gloriae causa. Quo factum est, ut ipsa Phryne iam anus facta dixerit, à multis facem emi propter gloriam. Porro magnum est ac mirum, si quascunque natura postulat ac recipit uoluptates, eas adhibentes corpori, imò si plerumque propter occupationes reluctantes illi flagitanti, differentesque quod postulat, ac uix uoluptates magnopere necessarias suppeditantes, aut quemadmodum inquit Plato, titillanti etiam & uehementer instanti morigerantes, citra noxam discesserimus. Iam uero illius cupiditates quae praeposterè ab animo scatent in corpus, coguntque affectibus obsequi & inseruire, nulla ratione fieri potest, quin grauissima maximaque incommoda ex inualidis inanibusque uoluptatibus in eo relinquunt. Nequaquam autem competit animi cupiditate corpus ad uoluptatem concitare. Nam ut hinc uoluptas oriatur, id praeter naturam est. Quemadmodum enim axillarum titillationes haud proprium neque amabilem risum praebent animo, sed molestum spasmoque similem: ita quascunque uoluptates corpus extimulatum ab animo, turbatumque capit, haec nimirum & stupidae sunt, & turbulenta, & à natura aliena. Quoties igitur rarum aliquod, aut nobile cibi genus fruendum appositum fuerit, magis ita quaerenda gloria ut abstineamus, quam ut fruamur, memores quemadmodum dixit Simonides, nunquam sese poenituisse, quod tacuisset: quod loquutus esset, sepe: ita nos quoque nunquam poenituisse quod opsonium recusauerimus, aut quod aquam phaleri loco biberimus. Quin è diuerso magis nos solum non est ad ista cogenda natura, uerum etiam si quid istiusmodi proponatur desideranti, conueniet ob consuetudinem & exercitacionem saepius ad leuia consuetaque reuocare appetentiam. Nam si ius uiolandum, quemadmodum dixit Thebanus ille, etiam si non rectè, optimum est imperij causa uiolare. Nos uerò melius: Si gloria affectanda est, optimum est eam sanitatis causa in huiusmodi rerum abstinentia affectare. Quanquam sunt nonnulli, quos parsimonia coniuncta cum gula uitio adducit, ut quum domi coerceant cupiditatem, apud alios lautitijs fruuntur, expleantque sese, ampliter ingurgitantes, perinde quasi rebus bello partis: deinde gra- uiter affecto corpore discedunt, postero die praemium ingurgitationis auferentes, nempe stomachi cruditatem. Crates igitur quum existimaret in ciuitatibus seditiones ac tyrannides potissimum è delitijs & luxu nasci, per iocum admonuit, Ne pro lenticula semper augens patinam, in seditionem nos conijcias. Sed seipsum adhortetur quisque, ne semper pro lente augens patinam, neue modis omnibus praeterito nasturtio & olea, ad placentam & piscem desciscens, ex repletionem corpori seditionem concitet, & tumultum, ac alui profluuium. Nam cibi uiliores appetentiam intra naturae modum cohibent. Caeterum artes istorum qui opsoniorum sunt opifices atque architecti, & operosae istae cupiditae, neque non ingeniosa condimenta, semper, ut inquit Comicus, uoluptatis fines longius promouent, ac uitiant utilitatem. Atqui haud scio quo pacto fiat, ut quum uxores quae philtris ac ueneficijs in uiros utuntur, abominemur, fastidiamusque,

Voluptates ab
animo in corpus
scatentes perni-
ciosissima.

Parsimonia gu-
lae coniuncta no-
tatur.

In operosas cupe-
dias opsoniorum

C onductiis ac feruis cibos & opsonia nostra proijciamus, ut ea penè dixerim ueneficis ac praestigis uitent. Proinde quantum amarius illud ab Arcesilao dictum uidetur in adulteros ac libidinosos, nihil referre aduersus an auersus cinædus sit aliquis, tamen haud male quadrat & in hanc rem de qua agimus. Quid enim (ut uerum loquar) interest, utrum exhibitis satyriis intemperantiam ad uoluptatem excites atque irrites, an gustum odoribus & lautitijs prouoces, ut ceu membra scabiosa scalpitu frictuque semper opus habeamus? Sed alias fortassis aduersus uoluptates dicemus, quamque per se honesta res & egregia sit temperantia demonstrabimus: nunc nobis de multitudine ac magnitudine uoluptatum est institutus sermo. Morbi igitur non tam multa negocia, neque tot spes, neque tot peregrinationes, neque tam multa exercitia nobis eripiunt ac perdunt, quam multas adimunt uoluptates. Unde fit ut qui maxime sectantur uoluptatem, his minime expediat corporis sanitatem negligere. Siquidem permulti sunt, quibus aduersa ualetudo nequaquam est impedimento, quo minus philosophia dent operam, aut rem etiam exercent militarem, aut imperium administrant: at corporis uoluptates huiusmodi sunt, ut his in morbo frui nullo modo possis. Quod si quibus in morbo quoque locus est, haec nec illam ipsam delectationem suapte natura breuem, puram exhibent, sed magna ex parte malis alienis fermentatam ac cicatricosam, uelut e procella ac tempestate quapiam reddunt. Neque enim Veneti locus in ingurgitatione, quin magis in corporis serenitate tranquillitateque. Nam Veneti finis uoluptas est, quemadmodum & esus ac potus. At bona ualetudo uoluptatibus, haud aliter atque coeli tranquillitas alcyonibus, praebet ut tuto commodeque generent, incubentque. Eleganter enim Prodicus uisus est dixisse, optimum condimentum esse ignem ipsum. Nam uerisimile quis dixerit, bonam ualetudinem maxime diuinum longeque blandissimum esse condimentum. Siquidem cibi elixi, asini, coctique, his qui morbo laborant, aut crapula grauantur, qui ure stomacho nauseant, nullam adferunt neque uoluptatem, neque iucunditatem: at pura, sinceraque stomachi appetentia, corpori sano quilibet etiam reddit suauem, & accommodum, atque harpaleon, quemadmodum inquit Homerus, id est, quod rapere libeat. Sed sicuti Demades, Athenienses qui non in tempore bellum capesserent, aiebat nunquam nisi pullatos pacem decernere: ita nobis haud unquam tenuis ac moderata uictus ratio uenit in mentem, nisi iam febri aestuantibus, & admotis pharmacis. Atque adeo quum in haec incidimus, mirum tamen quam peccatum nostrum celamus, nimium innitentes fama & opinioni, quemadmodum mortalium uulgus asolet, qui nunc aërem, nunc regiones morbosas criminantes, aut populares aliquos morbos producere solent, ne morbi causa uideatur luxus, & uoluptatum immoderatio usus. Sed quemadmodum quum Lysimachus inter Getas siti constrictus, sese pariter atque exercitum hostibus dedidisset, ac deinde frigidam bibisset aquam: Dij boni, inquit, quam breuis uoluptatis gratia, magnam deposui felicitatem: itidem & nobis ipsis in morbo debemus in animum reuocare, quod ob frigidam potionem non in tempore sumptam, aut balneum intempertuum, aut compotationem, complures earum rerum delectationes amiserimus, deinde preclara negocia permulta, postremo non paucas exercitationes iucundas perdidimus. Facit enim huiusmodi reputatio, ut dolor quidem animam mordeat, uulneransque memoriam, uelut cicatrix quapiam remanens, in bona ualetudine cautiore, ac circumspectiore nos reddat in obseruanda uitae ratione. Neque enim tum corpus sanitati redditum, admodum magnas pariet cupiditates, nec intractabiles, aut inuitatas, & inuincibiles: quin magis forti & intrepido animo esse oportet aduersus appetentiam erumpentem, & ad fruendum his quae cupit exilientem, ut quae nihil habeat praeter leues ac pueriles querimonias, ac ploratus, deinde mox conquiescat, sublata mensa, neque quicquam incuset, aut laedat, sed contra potius pura atque hilaris, minimeque grauis, minimeque fastidiosa, duret in posterum diem. Quemadmodum uidelicet Timotheus qui superiore die in Academia apud Platonem coenauerat musicam tenuemque coenulam, dixit, qui coenasset apud Platonem, eos postero quoque die suauiter agere. Fertur autem & Alexander dixisse posteaquam solitos opsoniorum artifices abiecit, se longè comodiores secum posse ducere, nempe nocturnam profectioem ad condiendum prandium, ad coenam uero prandij tenuitatem. Quamquam equidem non sum nescius fieri, ut lasitudo, aut aestus, aut frigus, febrem conciliet hominibus: uerum quemadmodum flosculorum odoramenta per se parum efficacia, si oleo admisceantur, uehementior uim habent, itidem istiusmodi morborum causis & principijs externis, uelut quibusdam potestatibus, humorum abundantia iam ante collecta, corpus exhibet ac tradit. Ea si non adsint, nihil ab illis fuerit periculi: uerum facile euanescent illa,

Bona ualetudo
bonum diuinum.

A illa, ac dissipantur, si sanguine subtili, si puris spiritibus inciderit istiusmodi quapiam affectio. Rursum distento corpore & humoribus redundante, uelut cœnæ comotum, noxia, difficilia, quaeque non facile profliges, reddit omnia. Proinde cauendum est, ne sicuti mali naucleri, posteaquam ob auuiditatem multum oneris in nauim coniecerint, deinde per tuo labore sentinam exhauriant, aquamque marinam eiiciunt: ita nos quoque simulatque corpus expleuerimus, onerauerimusque, tum rursus repurgemus, & clysteribus exoneremus: sed leue & expeditum seruare conueniet, quod si quando etiam continget premi, suberis in morem ob leuitatem sursum emicet. Sed maxime praecauendum, cum morbus adueniat ac praesentitur. Neque enim morbi omnes adueniunt taciti, uelut inquit Hesiodus,

Vocem ubi praeripuit consultor Iuppiter omnem.

Imò plerique uiatores habent qui praenunciant, praecurrantque, nempe stomachi cruditatem & corporis segnitiam ac torporem. Grauitates, inquit Hippocrates, ac lasitudines spontaneae, morbum denunciant: idque uidetur accidere, quod corpus intus repletum sit, neque non propter distentos ac impactos spiritus circa neruos. Atqui quum interim corpus ipsum quodammodo reluctetur, & ad lectulum quietemque pertrahat, tamen alij gulae deliciarumque intemperantia in balnea se conijciunt, ad propinationes festinant, cibis onerantes sese uelut in futuram obsidione, quasi uero metuant ne sese febris impransos occupet. Alij rursus magnificentiores, ista quidem ratione non capiuntur, sed dum longè abiecius pudet ingurgitationem aut cruditatem fateri, totumque diem in uestimentis suis agere, caeteris in certamen euntibus, ac eodem prouocantibus, surgunt & ipsi, simulque cum alijs uestes exuunt, eademque faciunt quae sani. Sunt complures quos intemperantiae, mollitiaeque suae prouerbio patrocinantes, spes impellit, ac persuadet, ut relictis fratribus, audacter ad consuetam uitae rationem accedant, perinde quasi iam uinum uino, crapulam crapula profligarint ac discussierint. Aduersus hanc igitur spem cautio Catonis est adhibenda, quae quidem, ut inquit uir ille, quae magna sunt, ea pusilla facit: quae pusilla, prorsus tollit: ac memisse oportebit, satius esse, ut praeter necessitatem abstineas a cibo, & quietem agas, quam tractus ad balneum atque conuiuium, ibi prouoluaris atque concidas. Nam si quid est periculi, nocebit non cauisse, nec abstinuisse. Si nihil est, haud nocebit corripuisse corpus, ac purgatius reddidisse. At puerilis ille, qui ueretur, ne amicis ac famulis fiat palam, ex ingurgitatione luxuriae collectum esse morbum, dum praepudore grauatur hodie fateri cruditatem, postridie fatebitur alui profluuium, aut febrem, aut uentris tormina, uel cum pudore. Summum probrum ducis efuritionem, at longè turpius existima, si corpus crudum cibis onustum ac distentum ad balneum pertrahas, non aliter quam si in mare deducas nauem putrem ac rimosam. Nec aliter profecto, quam nauigantes nonnullos pudet fauente tempestate in littore tempus terere: at isdem paulo post in altum perducti turpissimè sese gerunt, uociferantes ac nauseantes: Sic hi qui corpus ad morbum iam esse propensum sentiunt, dum ignaurum arbitrantur unum diem lecto decumbere, nec apponi mensam, postea turpissimè decumbunt complures dies, dum purgantur, inunguntur, dum medicis obseruiunt atque obsecundant, dum uinum aut frigidam aquam postulant, coacti interea partim ob cruciatum, partim ob metum, absurda & indecora permulta cum facere, tum dicere. Atqui istos qui uicti uoluptatibus sibi non temperant, sed in affectus procliues, ab ijs praecipites rapiuntur, docere ac commonefacere oportebit, uoluptatibus maximam delectationis partem ab ipso corpore proficisci: & quemadmodum Lacones cum acetum ac salem coquo derint, reliquum in ipsa uictima iubent quaerere, ita in corpore eius cui exhibentur, optima condimenta sunt, si sano & puro exhibeantur. Nam dulce quidem ac opiparum, aliquid per se & absque his dici potest. Consuevit autem ita demum iucundum fieri, si inciderit in eius corpus qui gaudet ac delectatur, quicquid iuxta naturam uitam agit. Rursum in morosis, crudis, ac male affectis, haec omnia gratia sui perdunt & usum. Proinde non illud oportebit expendere, num recens sit piscis, num syncerus panis, num caleat balneum, num formosum scortum, sed seipsum consideret, fastidiosus ne sit, aut parum tranquillus, aut marcidus, aut perturbatus. Quod nisi factum erit, haud secus ac si comestatores ebrij in aedes irrumpant luctu furestas, nihil hilaritatis neque uoluptatis sint allaturi, quin eiulatū potius excitantur: sic etiam Venus, opsonia, balnea, uinum, si quidem in corpore male praeterque naturam affecto misceantur, his etiam humoribus qui nondum certum uitium, aut corruptionem acceperunt, phlegma biledemque mouent, exagitant, magis ac magis excitant. Porro delectationem nullam adferunt, quam magni facias, neque fruendi uoluptatem, qualis fuerat expectata, reddunt. Igitur exacta quidem illa, & uehementer ad unguem, ut dici solet, obseruata uitae ratio, simul &

Exacta uitae ratio
inutilis.

Corpus formidolosum reddit, ac periculis obnoxium, & animi frangit uigorem & alacritatem, dum omnia negocia refugit, dumque non audet, nec in uoluptatibus, nec in laboribus uersari, dum omnem rerum administrationem suspectam habet, neque quicquam confidenter & intrepidè aggreditur. Verum oportebit corpus non aliter quam nauis uelum, neque contrahere sereno caelo, neque uehementer premere, neque rursus laxatis uti linteis, & negligenter ac supinè agere, quum suspicio sit tempestatis: sed obsequi conueniet, ac leue corpus reddere, quemadmodum est dictum, non expectata cruditate aut perfluuio, neque feruore aut torpedine, quibus rebus, perinde ceu nunciij quidam ac uiatores, febrim in foribus adesse renunciarint, uix tandem perturbati nonnulli, tum contrahunt sese. Quin magis procul multo ante praecauendum erit, quam tempestas inciderit, uelut marinum aliquem scopulum spirante Borea. Siquidem absurdum fuerit, curuos crocitanes, gallinas glocitantes, & sues iactatis manipulis insanientes, uelut inquit Democritus, diligenter obseruare, his rebus uentum aut imbrem imminere significantes: in corpore uero motus & exundationes, & morbi praedidia, non animo praecipere aut praecauere, nec ulla tenere signa, quibus tempestatem in teipso coorituram praesentias. Unde non in cibis solum & exercitationibus conueniet obseruare corpus, num praeter solitum illis grauatim & illibenter utatur: aut contra, num siticulosius, magisue famelicum sit quam consueuerit: sed etiam illud obseruandum erit, si quando somnus nec perpetuus fuerit, nec placidus, sed inaequalis & interruptus. Quin insuper insomniorum etiam absurditatem conueniet annotare. Nam si nefaria, minimeque consueta uisa occurrerint, aut crasis humoribus abundare corpus, aut spiritus intus turbatos esse declarant. Iam uero & animi affectiones indicant, corpus ad morbum esse propensum. Nam saepenumero fit, ut occupet quosdam tristitia nullam ob causam idoneam oborta: aut metus repente spes extinguens, idque cum nihil appareat cur sit metuendum. Redduntur autem & iracundi, sic ut facile commoueantur, & ob rem quantumlibet leuem indoleant, la chrymanturque ac merent quoties mali uapores & exhalationes amarae, congregatae, animi circuitibus, ut inquit Plato, fuerint admixtae. Quamobrem quibus acciderint ista, considerent ac meminerint oportet, si nullas res animi sit in causa, dum corporale quippiam esse, quod subductionem aliquam ac temperantiam requirat. Rursum profuerit & illud, si quis amicos laborantes obseruans, sciscitetur morbi causam, non ita sane, uti sophisticè praeterque rem de corporea molis intensiōibus, & sanguinis in arterias praeterlapsu, ac communitatibus garriat, frustra que calleat medicorum nomina, quamque sit eruditus, ostendet: uerum ubi leuia ista uulgariaque non oscitanter audierit, puta de repletione, in solatione, lassitudine, & uigilijs, praecipue uero quo uictu tum uteretur cum in febrim inciderit, deinde sicut in alienis erratis Plato solitus est discedens secum dicere, Num & ego sum istiusmodi? ita & ex amicorum malis sibi quoniam consulere & cauere conueniet, ac meminisse, ne in eadem incidat, neue similiter ipse lecto affixus, laudet ac desideret preciosissimam illam sanitatem. Sed alio laborante secum annotabit, quam preciosa res sit bene ualere, dandaque erit opera, ut eum thesaurum sibi conseruet, cure habeat, ac parcat. Nec inutile fuerit, ut nostram ipsorum uitae rationem seorsum pensitemus. Nam si fors acciderit ut copulationi, seu inuitatiunculis, aut laboribus, aliquibus, aut alioqui parum moderatis rebus interfuimus, neque corpus interim ullam morbi suspicionem, aut praesensionem praebet, nihilo secius tamen ultrò nos cauere & occupare conueniet, ut post Venereum ac fatigationem, ocium & requiem adhibeamus, post temulentiam & comperationem aquam potemus. Maxime uero si cibis usi simus onerosi, puta carniū, aut uarijs, tum oportebit exiguo pastu contentos esse, neque superfluum quicquam in corpore reliquū facere. Siquidem ut haec ipsa per se multarum aegritudinum sunt causae, ita alij causis materiam ac uim adiungunt. Proinde praclare dictum est illud, uelci citra saturitatem, impigrum esse ad laborē, uitale semen conseruare, res esse longè saluberrimas. Etenim coitus immo dicus, propterea quod maxime uim eam extrahit qua cibus concoquitur, plurimum superfluitatis & redundantiae gignit. Itaque rursus ab initio repetito sermone, de singulis ordine differamus, ac primo loco de exercitamentis, quae literarum studiosis congruant. Sed quemadmodum is qui dixit, maritimus non esse scribendum de cura dentium, usum aquae marinae docuit: ita dixerit aliquis, literarum studiosis non oportere praeccepta tradere corporis exercitationibus, quae ipsae quotidiana disputationis usus, qui uoce peragitur, mira quaedam est exercitatio, conducens non solum ad bonam ualeitudinem, uerum etiam ad corporis robur: non illud quidem palaestricum, neque quod carne cutem distendat, incrustet, infarciatque foris, uelut in aedificio, sed quod partibus maxime uitalibus, principalissimisque, uim in internam, uigoremque uerum ac genuinum inferat.

Porro

Somnus & insomnia consideranda.

Ad sanitatem conseruandam quae necessaria.

Studioforum exercitatio.

A Porro spiritum ad uires facere ipsi declarant aliptae, iubentes athleticis ut obnitantur frictionibus, ac semper se opponant, moueantque corporis partes dum unguuntur ac cōtrestantur. At quum uox sit agitatio spiritus, non leuiter, nec in superficie, sed uelut in ipso fonte, in ipsis uisceribus ualens, & calorem auget, & sanguinem subtilem reddit, & omnes purgat uenas, & omnes aperit arterias, humorem uero superfluum non sinit crassescere, neque concrefcere, neque facis in morem subsidere in his conceptaculis, quibus accipitur & conficitur cibus. Itaque cum primis danda est opera, ut sese huic exercitationi familiares & assuetos reddant, assidue differendo, aut legendo, siue recitando, si quid suspicabuntur corpus esse lassum, aut imbecillius. Nam quod ad certaminum laborem est gestatio, id est ad disputationem lectio, quae uelut alieni sermonis uehiculo, mollius nos agitat, & placide uocem perferit. At disputatio contentionem ac certamen adiungit, quum animi labor una cum corporis labore copulatur. Quamquam a nimis commotis uociferationibus & iurgiosis clamoribus est temperandum: siquidem inaequales illae spiritus intensiōes & impetus, rupturas & conuulsiones solent inducere. Caeterum a recitatione seu disputatione, priusquam in ambules, pingui calidoque frictu conueniet uti, ac mollire carnem, quantum eius fieri potest uisceribus contactis, & spiritu leuiter adaequato, & ad summas corporis partes diffusio. Sit autem hic frictus modus, ut eousque utaris, donec gratum minimeque molestum senseris. Quisquis ad hunc modum composuerit in intimis ortam turbationem, ac spiritus intensiōem, is nec est superfluitate quicquam molestiae sentiet: & si temporis incommoditas, aut negocium aliquod obstabit, quo minus in ambulatione liceat uti, nihil fuerit periculi. Nam quod erat suum, id ipsa natura adepta est. Neque causari oportebit, in nauigatione, aut in diuersorio publico deesse silentium, ne si derideant quidem omnes. Etenim ubi turpe non est cibum capere, ibi nimirum nec exerceri turpe est: imò turpius est metuere ac uereri nauas, muliones, ac stabularios irridentes, non quod sphaera ludas, aut umbraticam pugnam exerceas, sed quod inter exercitandum simul & disputes, doceas, queras aliquid, aut discas, & in memoria reuoces. Quare Socrates solitus est dicere, saltatione mouenti sese, spatiosa domo opus esse, in qua exerceretur. At si cantu dictioneue exerceretur, uel stanti, uel accumbenti quemuis locum sufficere. Vnum illud erit in his cauendum, ne conscij nobis, uel repletionis, uel immoderate libidinis, uel defatigationis, acrius intendamus & exasperemus uocem, id quod oratoribus ac sophisticis non paucis usu ueni re consueuit, alijs quidem ob gloriam & ambitionem, alijs rursus dum praemijs ad publicam certamina prouocati, uehementius contendunt, quam expediat. Niger autem familiaris noster dum in Galatia sophisticen profiteretur, forte fortuna piscis spinam deglutierat. Interea dum alius quispiam sophista peregrinus esset exortus, & artem suam exercere coepisset, metuens hic ne is sibi gloriam praeriperet, si concessisset, spina etiam nunc gutturi infixata coepit exercere, uerum exorto tumore duro asperoque, doloris impatiens, coactus est foris sectionem adhibere, ferro alte adacto. At spina quidem per uulnuseducta est: caeterum quum uulnus factum esset periculosum, ac profluens, sustulit hominem. Sed haec aliquis postea suo loco meminerit. Caeterum ab exercitamentis, frigidis uti balneis, ambitiosum magis est ac iuuenile, quam salubre. Nam dispositio quae aegre externorum laesioni obnoxia est, & durities corporis, quae efficere uideretur, ea plus mali gignit in intimis, cum meatus occupat, & humores condensat, cum exhalationes sistit, quae semper laxari cupiunt, ac resoluunt. Ad haec necessum est, ut qui frigidis utuntur balneis, in eandem rursus incidant, quam uitamus, exactam illam & anxie praescriptam uitae rationem, semper solliciti, ne si quid praeteritum fuerit, protinus quiduis peccati possit acriter imputari. Verum in calidis balneis multum est ueniae. Neque enim ea res tantumdem adimit uigoris, ac roboris, quantum adiuuenti confert ad sanitatem, dum ea subministrat quae comoda sunt & amica concoctioni. Ea uero quae concoqui non possunt, nisi plane cruda fuerint, & in summo haereant stomacho, citra molestiam diffundit ac dissipat, & occultas lassitudines refocillat ac mitigat tempore. Quamquam ubi natura significante senseris corpus temperate, satisque recte affectum esse, satius erit omisis balneis ungi ad ignem, si corpori tempore fuerit opus. Nam calor ipsius prout libet distribuitur. Verum sol neque magis, neque minus, sed prout ad aërem temperatus est, usum sui praebet. Haec tenus igitur de exercitationibus, satis dictum est. Iam uero ut ad cibi rationem ueniamus, si quid profuerunt ea quae superius dicta sunt, quibus appetentiam coercemus ac mansuefacimus, quid attinet de reliquis praecipere? Quod si sit molestum, ueluti solutum uinculis tractare uentrem, & cōtendere cum aluo auribus carente, quemadmodum dixit Cato, tum conandum est, ut ciborum qualitate leuiorem reddamus expletionem.

Commoda exercitij uocis.

Repletis & lassatis non conuenit uocis exercitium.

De ciborum ratione.

C Id ita fiet, si solidiores multiq; nutrimenti cibos, quod genus sunt carnes, caseus, fici sicci, oua asca, quum apponuntur, cautim attingamus: nam semper recusare difficile sit. Subtilibus autem ac leuibus immoremur, cuiusmodi sunt olera pleraq; uolatilia, & si qui pisces sunt non pingues. Si quidem fieri potest, ut his exhibitis, ita palato gratificeris, ut corpus tamen non graues. In primis autem cauenda cruditas, quæ ex esu carniuum nascitur, propterea quod non solum protinus grauant uehementer, uerum etiã in posterum noxiæ harum reliquiarum remanent. At optimũ quidem fuerit ita consuefacere corpus, ut nullum carniuum esum desideret. Nam terra plurima suppeditat, quæ abunde satis sint non ad alimoniam modò, uerum etiã ad delicias ac uoluptatem. Quorum alia sic exhibet, ut citra negociũ protinus eis uti liceat, alia rursum ut cæteris admixta omnijugis rationibus ea condulcent condiantq;. Iam uerò quoniam consuetudo tantum abest ut præter naturam sit, ut ipsa uelut in naturam quodammodo transeat, nõ decet luporum ac leonum ritum, ad explendam appetentiam carniuum esu uti, sed iacto ceu fundamento ac munimento pastus, tum reliquis cibarijs uti cõueniet, alijsq; obsonijs, his uidelicet quæ cum magis congruunt cum natura corporis, tum minus hebetant rationalem animi partem, ut quæ è tenuileuicq; materia excitatur. Ex liquidis autẽ non oportebit lacte uice potus uti, sed cibi loco, ut quod & fortiter & copiose nutriat. Porro uino eadem à nobis dicenda sunt, quæ Veneri dixit Euripides: Contingat mihi tui copia, sed contingat moderata, nec unquam mihi delis. Si quidem uinum & potus est utilissimus, & pharmacum suauissimũ, & obsonium quamminimè noxium, si quidem temperatũ esse contigerit, idq; magis ut in tempore modicè sumas, quàm ut aqua diluas. Aqua uerò nõ solum si uino admisceatur, uerum si subinde inter uina diluta per se sola bibatur, magis innoxium reddit id quod dilutum est. Proinde cõsuefacere nosmetipsos oportebit, ut extra quotidianã uicis rationem, duos tresue aquæ cyathos addamus, quibus & uini uis, uigorq; lenior redditur, & corpus assuescit aquæ potandæ, quò si quando necessitas incidit, non offendatur insolentia nouitateq;, neq; renuat ac recuset. Fit enim ut nonnulli tum maximè uinum appetant, cum maximè opus est aquæ potu: si quidem quoties sole astuant, aut contra frigore rigent, aut ubi uehementius dicendo laborarunt, aut acrius cogitationem intenderunt, in summa, post labores ac delassationes, existimant bibendum esse uinum, perinde quasi natura solatium aliquod corpori postulet adhiberi, quo à laboribus refocilletur. At natura solatium quidem haud postulat, si delicias solatium appelles: refocillationem autem postulat, quæ media sit inter uoluptatẽ & laborem. Quapropter in istiusmodi minuendus est etiã cibus, uinum aut omnino subtrahendum, aut adhibendũ est multa subinde aque potatione temperatum ac dilutum. Etenim cum uehemens & uelocis efficaciam sit uinum, corpus iam turbatum magis exagitat, quæq; cõmota sunt, magis exasperat atq; exacerbatur, quum mitigatione potius egeant, ac lenimine, ad quæ maximè conducit aqua. Nam si quando nõ cum sitimus, sed alioqui post fatigationẽ, calidam biberimus aquam, aut post uehementẽ commotionem estumue, protinus in intemis laxamentũ ac lenimentum sentire solemus, propterea quod lenis est humor aque, minimèq; motorius. Contra uini potus multum habet impetum, uimq; nequaq; amicam ac placidam morbis recentibus. At quoniam sunt qui dicunt, in ediam corpori siccitatem & amaritudinem adferre: si quis id metuat, aut si quis puerorum more durum existimet non apponi mensam priusquam febris accesserit, quam accessuram suspicatur, huic aptissimũ fuerit confinium aquæ potus. Nam ipsi quoq; Baccho Nephalia sacra frequenter exhibemus, à sobrietate sic appellata, quod in his uinum bibere nefas esset, rectè nosmetipsos assuefacientes, ne semper merum requiramus. At Minos & tibiam submouit à sacris, & coronam à luctu. At qui scimus animum dolentem nihil uel à tibijs, uel à coronis offendi, aut affici posse: sed nullum corpus adeo ualidum est, quod non ledatur, si cõmoto & inflammato uinum accesserit. Feruntur autẽ Lydi, si quando fames & annonæ penuria incidit, ita transigere tempus, ut alternis diebus pascatur, deinde ludant ac tesseris certent. Porro studiosus ac literarum amans, si quando pro tempore serius fuerit cenandum, picturam geographicam, aut librum, aut lyram haudquam abijciat, cum uentre bellum gerens, sed assidue cogitationẽ auocans à mensa, & ad illa traducens, cibi cupiditatem, uelut harpyias, literis discutiet. Nam si non ueretur Scythia, quum inter potandum subinde contrectat arcum, neruoq; soluto cantat, uidelicet ab ebrietate reuocans animum: uir græcus num metuet ne rideatur, quum literis ac libris improbam & impotentem cupiditatem sensim remittit ac relaxat: Nam & adolentes illi apud Menandrum, quibus inter pocula leno tendit insidias, formosis aliquot ac magnificis

Deliquidis.

Nephalia Diosij sacra.

A ficiis inductis meretricibus, in sese quisq; dimissis, ut inquit, oculis ardebant bellaria, nõ aut in eas oculos deflectere. Verum eruditionis studiosi, & honestas, & permultas iucundas habent rationes, quibus auocant atque auertant animum, si nequeant alia uia cibus appolitis caninam ac ferinam stomachi appetentiam cohibere. Cæterum cum undiq; uociferentur alyptæ, undiq; dicentent pædotribæ, quod inter cœnam disputare de literis, & alimenta corrupit, & capitis grauedinẽ inducit, id tum deniq; metuendũ erit, quoties aut Indum resoluturi, aut de dominante disputaturi fumus in conuiuio. Nam palmulæ cerebrum cum sit admodum dulce, tamen aiunt capitis dolorem parere. Dialectica uerò edulium est in cœna, ut minimè suaue, ita uehementer & capitis dolorem & grauedinem gignens. Quod si nõ sinent nos aliud quippiã super cœnam uel inquirere, uel disputare, uel legere, ex his quæ in honestate & utilitate, uoluptatẽ ac iucunditatẽ inducunt: admonebimus eos, ne quid obturbent, neue molesti sint, uerum abeant ipsi potius, eademq; ista narrent athletic in xysto, siue in palæstra uersantibus, quos dum à libris arcent, omnemq; uitam in cauillis ac currilibus iocis peragere cõsuefaciunt, gymnasiõũ columnis similes redunt, nempe pingues & saxeos, quemadmodũ uenustè dictum est ab Aristone. Nos ipsi uerò medicis credentes qui admonent, ut inter cœnam & somnum interuallũ aliquod finamus intercedere, neq; cibos in corpus cõgeramus, ac spiritus offendamus, ne protinus crudis & feruentibus etiamdũ escis, concoctionẽ oneremus, uerum interpirationẽ & laxamentum indulgeamus, quemadmodũ facere solent hi, qui cum à cœna statuerunt agitare corpus, haudquaquã id faciunt cursibus, aut pancratijs, sed mollioribus exercitijs, puta inambulationibus, modulatisq; saltationibus ac choreis. Itidem & existimare debemus, animum à cœna non esse uexandũ, neq; negocijs, neq; curis, neq; sophisticis contentionibus, quæ ferè in ambitiosum certamen ac tumultũ exeunt: sed sunt complures rerum naturis quæstiones, ut minimè graues, ita probabiles: cõplures item narrationes quæ ad mores pertinent, & in quibus inest aliquid considerandũ atq; expendendũ, coniunctæ tamen cum eo, quod Homerus uocat menõices, id est, animum deliniens, alienæ ab omni contentione pugnaq;. Porro istiusmodi historiarũ & poëticarum quæstionũ exercitatio unculas, sunt qui non iniucundè, studiosorum & eruditorum hominum secundas mensas cognominarunt. Sunt item narrationes, in quibus nihil est molestie: sunt fabulæ. Tum de lyra, tibiacq; aliquid uel audire uel dicere, leuius est, quàm ipsam lyram tibiamq; sonantem auscultare. Porro modus temporis in eo est, si paulatim subsidente cibo, & conspirante, temperata fuerit concoctio cõmodaq;. At quoniã Aristoteles in hac est sententia, ut putet ambulationẽ à cœna calorem excitare: somnum autem, si quis ilicò dormiat, eundem calorem suffocare: rursum alijs placet, quiete concoctionẽ magis adiuuari, agitatione contra turbati digestionem: factum est ut alij rationem Aristotelis secuti, protinus à cœna inambulent, alij diuersa permoti sententia conquiescant: peculiarem, & utrinq; mixtam rationem sequi uidebitur, qui corpus post cœnam foueat, contineatq;, neq; uexans cogitationem, neq; rursum ocio statim languens, sed (uti dictum est) leniter digerēs spiritus, & subtiliores reddens, uel fabulando, uel audiendo aliquid placidum ac lepidum, quod neque mordeat animum, neq; grauet. Porro uomitus & alui subductiones, quæ pharmacis fiunt, ut mala solatia repletionis, nisi grauis exigat necessitas, non oportebit experiri. Quod tamen uulgus hominũ facit, qui in hoc ipsum corpus explent, ut possint euacuare: rursum euacuant, ut possint explere, utrunq; contra naturã, non minus interim cruciati distensione, quàm inanitate, imò potius expletione modis omnibus grauantur, tanquam quæ delictijs sit impedimento, inanitatem uerò ueluti locum ac spaciũ uoluptatibus semper præparant: nõ enim obscurum est ista noxiam adducere, cum utraq; corpus perturbent, atq; lancinent. Habet autẽ uomitus & peculiare malum, quod insatiabilitatẽ auget alitq;. Nascuntur enim ueluti intercisi fluctus, esuritiones acres ac turbulente, & per uim ad cibum pertrahunt semper relinquentes, non similem his quæ cibus opus habent, sed inflammationibus, quæ pharmacis & cataplasmatibus indigent. Vnde quum uoluptates illis contingunt repletinæ & imperfectæ, multumq; torminis habentes in fruendo, tum uerò distensiones, ac plagæ meatuum, spirituumq; conclusiones succedunt, quæ naturales educationes non expectent, sed ita redundant in corporibus tanquam in nauigijs sentinæ plenis, quibus onerum eiectione opus est, non accensione. Iam cõmotiones per pharmaca in aluo inferiore corrumunt, ac liquefaciunt partes subiectas, & plus addunt superfluitatis, quàm educunt. Itaque non aliter, quàm si quis grauius ferens Græcorum multitudinem ac turbam eadem in ciuitate cõmorantem, Arabibus ac Scythijs peregrinis expleat ciuitatem:

Studioforum secundæ mensæ.

Vomitibus incommoda.

C sic nonnulli tota errant uia, dum efficiendis cōsuetis ac domesticis superfluitatibus, aliunde grana quaedam Cnidia, & scammoniam in corpus ingerunt, item aliarum rerum compositiones incongruas, atq; agrestes, quæ tantum absunt ut naturam expurgare queant, ut ipsa magis indigeant purgatione. Proinde optimum fuerit moderato frugalitq; uictu tale corpus efficere, quantum ad inanitiones & repletiones attinet, ut ipsum sibi sufficiat, constetq;. Quod si quando necessum erit nouare corporis statum, tum citra pharmaca, citraq; curiositatem uomitus faciendus est, ita ut nihil conturbemus, sed ad cruditatem euitandam, redundantem euacuationem per se permittamus. Nam quemadmodum lintea si cinere nitroq; lauentur, magis atteruntur lotione, quam si proluantur undis: itidem uomitus pharmacis extorti magis offendunt, uitiantq; corpus. Porro quum dura sumus aluo, non aliud remedium melius, quam ut his utamur cibis, qui leniter cient aluum, ac placidè soluant: quorum cum familiaris est experientia, tum usus molestia uacat. Quod si minus his rebus comoueatur, tum oportebit complures dies aquam potare, aut abstinere cibis: deniq; clyster sumendus potius quam pharmaca ista, corpus perturbantia simul & uitiantia, quæ uulgus cupidè facileq; solet appetere, non aliter quam mulieres ueneficis uentes, quibus abortum faciant, foetumq; perdant, ut rursus impleantur ac uoluptent. Sed hos quidem dimittamus. Porro qui nimium sunt diligentes, ac statas quasdam, certosq; dierum recursum decretas in edias sibi imponunt, haud rectè faciunt, quippe qui naturam, quum nihil sit opus, docent indigere abstinentia, & facere necessariam, quæ necessaria non est, cibi subtractionem, in tempore statum morem exigente. Præstabilius enim est, non ex præscripto, sed liberè castigationes istiusmodi corpori adhibere. Verum quum nulla morbi præsentio est, neq; suspicio, tum oportebit reliquam omnem uitæ rationē ita præparatam habere, ut pro re nata facile commodeq; ferat nouitatem, & obsequetur, non ut seruiat, eidemq; uitæ tenori sit alligata, sic instituta & assuefacta, ut ad certa tempora, numeros, circuitus redigatur. Nam id neq; tutum est, neq; facile, neq; ciuile, neq; hominis omnino, sed ostrei magis, aut stipitis uita uidetur. Nam qui sic ad eundem perpetuò tenorem afringunt sese in cibis, in abstinentijs, in exercitijs, in quiete, in umbraticâ quandam & ignauam uitam singularē, ab amicitia, à gloria, à ciuilitate maximè alienam conijciunt, contrahuntq; D seipfos, me quidem, inquit, haudquaquam approbante. Neq; enim inertia & ocio comparatur bona ualetudo, quum hæc præcipua duo mala putentur, quæ morbis adiuncta sint. Neq; quicquam interest inter eum qui oculorum sanitatē hac uia tuetur ut nihil aspiciat, & uocem hac ratione seruat ut nihil loquatur, & hunc qui credit bonam ualetudinē non aliter seruari posse, quam si ea non utatur, nec exerceat. Etenim cum rectè ualet is, nihilo tamen ipse sibi fuerit utilior ad multa humanitatis officia præstanda. Proinde nequaquam existimandum est, salubrem esse inertiam: si quidem id perdit, cuius gratia salubritas exigitur. Ac ne illud quidem uerum est, ualere rectius eos, qui degunt in ocio. Si quidem neq; Xenocrates rectius ualuit quam Phocion, neq; Theophrastus quam Demetrius: neque quicquam profuit Epicuro, nec Epicureis, ad eam quam tantopere laudant bonam corporis constitutionem, quod omnem rerum administrationem & ambitionem effugerint. Sed alijs rationibus naturalem illum corporis habitum oportebit tueri, sic ut meminimus, in quouis uitæ genere, & morbo & bonæ ualetudini locum esse. At sanè qui in reipublicæ negocijs uersantur, inquit, diuersa ratione sunt admonendi, quam ea qua Plato conseruit adolescentibus præcipere. Si quidem è disputatione discedens, dicere solitus est ad hunc modum: Videte pueri, ut ocium in re quapiam honesta collocetis. At nos hortabimur eos qui rempublicam administrant, ut in rebus honestis ac necessarijs laboribus exerceantur, neq; uilium aut mediocriū gratia corpus exagitent. Sic enim complures in morbum incidunt, dum se quibuslibet de causis discruciant uigilando, peregrinando, sursum ac deorsum cursitando, quum interim nihil utile aut bonum agant, sed alijs uel insidiantur, uel inuideant, uel contendunt, aut gloriolas inanes & infrugiferas aucupentur. In hos (ni fallor) maximè quadrat illud quod dixit Democritus: Si corpus animum in ius uocaret, non futurum ut ille muneris male administrati crimen effugeret. Atq; haud scio an uerum dixerit Theophrastus, quum per translationem ait, animum ingentem pro locata domo mercedem corpori persoluere. Quamq; plus malorum accipit corpus ab animo, cum is eo non utitur ut par est, neq; curat uti debet. Nam quoties affectibus suis, contentionibus, & curis occupatus est animus, tum non parcat corpori. Miror itaq; quid lasoni uenerit in mentem quum diceret, in paruis negocijs ius esse uiolandum, ut in magnis seruari possit. Nos uerò iure optimo monebimus uirum in reipublicæ negocijs uersantem, ut in rebus

Clysterum usus
pharmacis po-
rior.

In quouis uitæ
genere, & mor-
bo & ualetudi-
ni locus.

A rebus minutis remissus sit & ociosus, & ab his quiescat, si uelit ad præclara & ardua negocia corpus habere laboris patiens, non languidum neq; detrectans, sed uelut in statione nauali curatum ac redintegratū ocio, quod cum animus rursus ad necessarios usus uocarit, Cursu sequatur, pullus ut lactens equum.

Quapropter quoties per negocia licebit, reficiat sese, neq; somnum interim corpori, neq; prandium inuidentes, neq; relaxationem, quæ quidem media est inter uoluptatem & afflictionem, nec terminos obseruat: cuiusmodi pleriq; mortales obseruantes, corpus perinde ac ferrum immergendo crebris permutationibus consumunt, cum aliquando laboribus supra modum urgetur atq; intenditur: rursus uoluptatibus liquefit præter modum, ac mollescit: post hæc iterum Venere uinoq; dissolutū ac flaccidum, in forum, aut curiam, aut aliam consimilem functionem trahitur, quæ uiuidum & acre desideret studium. Heraclitus quidē cum aqua intercutē laboraret, medico præcepit, ut ex imbre ac humiditate faceret siccitatem. At multi tota errant uia, qui quoties in laboribus, fatigationibus, cibi, somniq; inopia fuerint uersati, tum maximè dant operam, ut corpus uoluptatibus soluāt, atq; remolliant, rursus autem post uoluptates denuò distringant atq; intendant. Nec enim natura eiusmodi pensationes ac sarturas corporis requirit, sed animus magis intēperans atq; illiberalis, qui dum nautarū exemplo à laboribus digressus, ad uoluptates ac delicias rapit, rursus post uoluptates ad navigationes ac labores incitat, nō sinit naturā id cōsequi, quo potissimū opus habet, nempe cōstantiā ac tranquillitatē, uerum inæqualitate uitę perturbat, atq; à statu suo dimouet. At hi qui sapiūt, nequaq; fatigato corpori uoluptates admovent: neq; enim omnino desiderāt, imò ne meminerūt quidē istiusmodi, ut quibus mens sit honestis intenta negocijs, eaq; pars animi quę uoluptatē affectatura fuerat, alijs cupiditatibus obruat. Etenim, quod aiunt per iocū dixisse Epaminondā, cum uir quispiam probus, tempore Leuctrici bellī morbo perisset: Papæ, quo pacto fuit ocium moriendi homini in tam multis negocijs: hoc uerè licebit dicere de uiro, uel publicis negocijs, uel philosophiæ studijs occupato. Quod autē ocium nunc est isti uiro, ut crudus sit, aut ut temulētus, aut uti lasciuiat: Verum ubi rursus à negocijs in ocium sese receperint, relaxāt, ac refocillant

B corpus, cauentes ac uitantes cum labores inutiles, tum uerò præcipue uoluptates non necessarias, uelut hostes naturæ. Equidem Tiberium Cæsarem aliquando dixisse audiui: Rīdiculum hominem esse, qui sexagesimū prætergressus annum, manū porrigeret medico. Sed hoc ille mihi dixisse uidetur arrogantius. Quanquam illud esse uerum arbitror, conuenire ne sui quisq; pulsus peculiare rationes ignoret, singulis enim diuersæ sunt: neque suæ temperaturæ sit imperitus, quam calidum, quam siccum habeat corpus, neq; quarum rerum usū uel iuuari soleat, uel offendi. Si quidem ipse sui sensu caret, cæcusq; ac surdus corpus inhabitat, quisquis ista discat ab alio, medicum percontans, utrum rectius ætate ualeat, an hyme, & utrum humida facilius accipiat, quam sicca, & utrum pulsum natura densum habeat, an rarum. Nam ista scire non solum utile est, uerum etiam perfacile, quippe qui assidue experiamur, & adsumus. Cæterum inter ciborum ac potus genera magis oportet cognoscere quæ iuuant, quam quæ delectant: ac magis peritum esse eorum quæ stomacho sunt amica, quam quæ inimica: & eorum quæ non perturbant concoctionem, quam quæ palatum magnopere titillant. Etenim à medico sciscitari, quid sibi sit concoctio facile aut difficile, quid aluo conducatur aut noceat, id non minus sit turpe, q̄ interrogare, quid dulce, quid amarū, quid austerū. Nunc uerò ipsos quidem opsoniorū artifices reprehendunt castigantq;, experimento percipientes ubi plus dulcedinis, aut salis, aut austeritatis insit q̄ oportet. At iidem ignorant quę res si corpori admisceatur, leuis, aut innoxia, aut utilis sit futura. Vnde fit, ut in condiendo iure raro peccetur apud istos: at dum seipfos perperam ac male condiunt, plurimū negocij quotidie medicis exhibent. Ac ius quidem non ita ducunt optimum esse, si sit dulcissimū, quin acria quoq; permulta cōmiscant: uerum in ipsum corpus multas & satietatem & nauseam gignentes uoluptates immergunt, partim quod ignorent, partim quod non meminerint, his quæ salubria sunt & utilia, uoluptatem innoxiam ac perpetuam à natura adiungi. Quin & illud ad rem pertinet, ut meminimus quæ cognata sint & accommodata corpori, & quæ secus, in temporarijs affectionibus, ac reliquis calibus & circumstantijs, uti nouerimus propriam ac peculiarem cuiq; uictus rationem accommodare. Nam quæ pleriq; uulgo incurrunt curiositatis ac illiberalitatis offendicula, circa colligendos ac laboriose adseruandos fructus, uigilijs ac circumcur sionibus, corporis debilitatē ac marcorem deprehendentes, non est uerendum ne studiosis aut rempublicam administrantibus uiris accidant, ad quos nobis est institutus sermo:

Sui cuiuslibet pul-
sus attendendi.

C sed his, in literis ac disciplinis alia quædã acrior curiositas & anxietas est uitanda, qua sit ut neq; parcere corpori, neq; curam illius habere compellant, sæpenumero iam deficienti non indulgentes, uerum adigentes ut mortale cum immortalī, terrestrē cum olympio, certamen suscipiat ac perficiat. Deinde bos camelo conseruo recusanti sese oneris parte subleuare: imò, inquit, paulò post & me ipsum, & hæc omnia portabis. Id quod etiam euenit boue mortuo. Idem usū uenit animo, qui dum pusillum relaxare & concedere renuit fatigato corpori & postulantī, paulò post febri quapiam incidente, seu capitis uertigine, libris, disputationibus & exercitijs literarijs omisis, cogitur unā cum illo ægrotare simulq; laborare. Proinde rectè monebat Plato, ut neq; corpus exerceremus sine animo, neq; animum sine corpore, sed ueluti iugi quoddam equilibrium seruare corpus, cum corpus maximè animo nauat operam, sedq; laborum socium præbet, tum plurimam illi curam ac sollicitudinem uicissim impendamus, præclaram illam & optabilem incolumitatē præmij uice rependentes: ita ut præstantissimū omnium bonorum quæ corpus animo præstat, id esse putemus, ut ad uirtutis cognitionē, & ad dicendū & agendū usum, nō sit impedimēto.

Contra studiosos corporis nullam curam habentes.

Plutarchi commentarium, in principe requiri doctrinam.

ERASMO ROTERODAMO INTERPRETE.

D

Imperium non spacio locorum sed stabilitate metiendum.

LATO rogatus à Cyrenensibus ut sibi leges scriberet, scriptasq; relinqueret, ac reipublicæ statum componeret, recusauit, dicens esse perdifficile leges condere Cyrenensibus, qui tam essent felices. Nihil enim tam superbum, nihil tam intractabile ac morosum esse, quam hominē quem felicitatis opinio corripuerit. Quapropter difficile est his qui gerunt imperium, de imperio consulere. Reformidant enim doctrinam ceu principem admittere, ne potentia bonum quod habere uidentur impediatur, si id astringat, & seruire cogat honesto. Idq; faciunt, quod ignorent sententiam Theopompi Spartanorū ducis, qui cum primus in Sparta regia potestati adiunxisset magistratus Ephoros, deinde uxor dixisset, probro illi futurum si filijs traderet minus imperium quam accepisset ipse: Imò maius, inquit, relinquo: nimirum hoc maius, quod firmitus. Nam cum acerbiter ac sauiam imperij remisisset, unā cum inuidia uitauit & periculum. Quanc; Theopompus ex imperio uelut magno flumine deductis riuis, quantum alijs dedit, tantū sibi detraxit. At doctrina ex philosophia principis asidens, & uelut custos inhabitans, uirium periculum uelut ex bona corporis habitudine auferens, quod sanum est relinquit. Sed pleriq; reges ac principes parum cordati, statuarios imperitos imitantur, qui credunt colossos magnos & amplos uideri, si tibijs uehementer diductis, si late distentis & hiantes sinxerint. Nam hi quoq; grauitate uocis, toruitate uultus ac morum truculentia, fugaq; consuetudinis humanæ, maiestatem & auctoritatem imperij sibi uidentur imitari, nihil prorsum à colossorum signis discrepantes, qui cum foris heroicam ac diuinam quandam speciem præ se ferant, intus pleni sunt terra, lapide, plumbo: nisi quod istud colossorum pondus rectitudinem illorum stabilitatem & immotam seruat: at in-eruditi duces ac principes, propterea quod intus male librati sint, sæpenumero uacillant, ac subuertuntur. Etenim cum basi non rectè positæ sublimem superstruunt potestatem, simul cum ipso pondere nutant, & ad ruinam inclinantur. Verum quemadmodum oportet, ut ipsa regula primū recta sit, nihil habens obliquum, deinde cætera sibi admota, quatenus sibi congruunt, exaquet: consimili modo princeps posteaquam imperium in seipso parauerit, ac direxerit, uitamq; suam composuerit, tum debet sibi coaptare eos qui bus imperat. Nec enim cadentis est alium erigere, nec ignorantis docere, nec incompoti componere, nec ordinare inordinati, nec imperare eius qui non pareat imperio. At qui parum sapiunt, illud præcipuum imperij bonum esse ducunt, quod nullius imperio subiacent. At Persarum quidem rex omnes pro seruis habebat, præter uxorem suam, cuius maximè conueniebat esse dominum. Quis igitur imperabit principem: nempe lex omnium regina, & mortalium & immortalium, ut ait Pindarus: non ista quidem lex foris in libris, aut ligneis scripta tabulis, sed animata ipsi insita ratio, semper conuiuens, ac familiaris principis, nec unquam animum suo ductu, sua moderatione destituens. Nam Persarum rex

A rex unum habebat cubicularium, cui hoc negocij mandatum erat, ut diluculo ingressus illi diceret: Surge rex, atq; ea cura negocia, quæ te curare uoluit Mesoromafdes. At eruditor prudentiq; Principi intus in animo adest, qui semper idem dicit ac iubeat. Polemon dicebat amorem esse deorum obsequium ad prospiciendum adolescentulis. Sed uerius quis dixerit, Principes ministros esse Dei ad curam ac salutem hominum, uti bona quæ Deus illis largitur, partim distribuunt, partim seruent. Vides in sublimi cœlum hoc immensum, quod terram undiq; liquidis uinis amplectitur: Illud quidem demittit seminum quibus opus est principia, terra uerò producit: crescunt autem partim imbribus, partim uentis, partim stellis ac luna confouentibus: porro sol ornat omnia, omnibus uim amoris ex sese admiscens. Sed tot tantisq; muneribus ac bonis quæ dii largiuntur, non licet nec frui, nec uti rectè, si desit lex, iustitia, & princeps. Itaq; iustitia quidem legis est finis, lex autem principis opus, princeps uerò Dei simulachrum administrantis uniuersa, nihil egens Phidia statuario, neq; Polydeto, neq; Myrone, sed ipse seipsum per uirtutem Deo similem reddit ac fabricatur statuam omnium uisui iucundissimam, ac magnificentissimam. Quemadmodum enim Deus in cœlo pulcherrimū suipsius simulachrum constituit solem ac lunam, talis est in republica imago ac lumen princeps, qui Dei reuerens, iustitiam tuetur, hoc est, Dei rationem gestat, nempe intellectum, non sceptrum, aut fulmen, aut tridentem, qua specie seipsum nonnulli fingunt, ac pingunt, stultitiam suam, quod uideantur inaccessi, reddentes inuidiosam. Offenditur enim Deus his, qui tonitrua, fulmina, radiorum iaculationes imitantur: delectatur autem his, qui suam æmulantes uirtutem, semet in honestate & humanitate reddunt adsimiles, atq; hos in maius prouehit, impertiens suam æquitatem, iustitiam, ueritatem, ac mansuetudinē. Quibus rebus nihil est diuinius, neque ignis, neq; lux, neq; solis cursus, neq; exortus & occasus astrorū, nec ipsa æternitas, aut immortalitas. Non enim felix est Deus uitæ spatio, sed principatu uirtutis: hic enim diuinus est. Honestum autem est etiam quicquid imperio ipsius subiacet. Anaxarchus igitur, quū Alexandrum de Cliti cæde discruciantem sese consolaretur, dixit ad hunc modum: Clito iustitiam contigisse, quæ dijs asideat, ut quicquid à rege fieret, fas iusq; uideretur. Idq; nec rectè, nec utiliter, cum regem errati poenitentem animare ad similia patrandæ existimaretur. Quod si hisce de rebus similitudines sunt conferendæ, non asidet Ioui iustitia, sed ipse iustitia, fasq; est, lexq; tum antiquissima, tum exactissima. Veteres ita & loquuntur, & scribunt, & docent, abiq; iustitia principatum rectè gerere, ne Iouem quidem ipsum posse. Atq; eadem uirgo est iuxta Heliolum, nimirum incorrupta, pudoris, modestiæ, & utilitatis amica, unde & reuerendos cognominant reges. Conuenit enim ut hi maximè reuereantur, qui minimè timent. Cæterum principem magis oportet timere, ne quid mali faciat, quam ne quid patiat. Nam hoc ex illo nascitur. Atq; hic est principis metus, & humanus, nec ingenerosus, ut his, quibus imperat, metuat, ne quid se infcio lædantur: Non aliter atq; canes nocturnæ ac laboriosas agentes ouium in septis custodiam, simul atque trucem audierint feram, timent non sibi, sed his quæ custodiunt. Epaminondas autem Thebanis in ludos quosdam festos & comotationes solutis, solus adibat arma, mœniacq; dicens se sobrium esse, ac uigilare, quod liceret alijs ebrios esse, ac dormire. Præterea Cato in Vtica, uictore Cæsare, reliquos omnes iussit ad mare uocari: eos simulatq; impossisset, ac prosperam esset nauigationem precatus, ipse reuersus domum, sibi necem suam manu consciiuit, docens uidelicet, quibus debeat timere princeps, & quæ debeat contemneri. Contra Clearchus Ponti tyrannus, arcule inclusus, serpentis in morem dormire solitus est. Et Aristodemus Argiuus in cœnaculo domicilium habebat ostio pensili, cui imposta lectica dormire consueuit unā cum amica. Puellæ mater scalas detrahebat, easq; rursus apponebat orta luce. Quantopere creditis hunc horruisse theatrum, palatium, curiam, conuiuium, qui è cubiculo sibi ipsi carcerem fecerit? Itaq; qui uerè sunt reges, timent his, in quos habent imperiū: contra tyranni eos ipsos timent: proinde metum augent aucta potentia, propterea quod quò pluribus imperant, hoc plures metuunt. Nec enim contentaneum est, neq; decens, id quod à nonnullis philosophis dictum est, in hyle, id est, materia, quæ cuncta patiat, quæq; in rebus innumeras recipiat necessitates, casus, commutationes, latere Deum admixtum, sed supra nos in sublimi, iuxta naturam quæ semper eodem modo se habet, in sanctis, ut inquit Plato, fundamentis fixus sedens, recta perficit iuxta naturam obambulans. Quemadmodum autem in cœlo solem pulcherrimum sui simulachrum, quod se ceu speculo representet, ostendit his qui ipsum per illum possunt intreri: ita in ciuitatibus iustitiæ lucem, huiusq; rationē uelut imaginem constituit, quam se

Principes, ministri Dei.

Clices ac prudentes effingunt è philosophia, ad summam rerum pulchritudinem accommodantes sese. Hunc autem animi habitum nihil est quod gignat in nobis, nisi doctrina è philosophia proficiscens: ut ne idem nobis accidat quod Alexandro, qui cum Corinthi uisisset Diogenem, eiusque probasset ingenium, ac uiri prudentiam ac magnitudinem esset admiratus, Ni Alexander essem, inquit, Diogenes essem: aliquantulum, ut ita dicam, onustus sua felicitate, ac splendore, potentiaque, uelut impedimentis & ocium negantibus, ad capeffendam uirtutem, inuidens tamen interim Diogeni pallium ac peram, quibus ille inuictus erat & insuperabilis, non quemadmodum ipse, armis, equis, & sarissis. Licebat igitur philosophantem simul & affectu fieri Diogenem, & fortuna manere Alexandrum. Et ob hoc magis etiam Diogenem fieri conueniebat, quod Alexander esset, ut qui aduersus magnam fortunam, turbulenta ac procellosam, multis opus haberet futuris, magnoque gubernatore. Nam in imbecillibus, humilibus, ac priuatis, stultitia impotentiam mixta, ad hoc ut peccare non possint, anxietas quaedam uelut per somnia grauiam animam perturbat, ad cupiditates coëxurgere non potest. At uero ubi potestas malitiam assumpsit, affectibus effectum addit. Verum est illud Dionysij, qui dicebat se tum maxime capere fructum ex imperio, cum quæ uellet celeriter efficeret. Itaque uehementer est periculosum, uelle quæ non decet, eum qui quæ uelit, facere possit.

At simul ac dictum est uerbum, res ipsa peracta est.

Malitia celerem nacta cursum ex potestate, quemuis affectum auget, iram faciens eadem: amorem, adulterium: avaritiam, proscriptionem: ac simul ut uerbum dictum est, actum est de eo qui suspitione offendit, perijtque delatus. Et quemadmodum docent physici, fulgur potestius erumpere quam tonitru, prius tamen apparere, sicuti sanguis prius apparet quam uulnus, propterea quod sonitum quidem excipiant aures, luminis uero uisus occurrat: sic in imperijs supplicia præuertunt accusationes, & prius emicant condemnationes, quam probationes:

Fulgur potestius erumpere, quam tonitru.

Illic enim ira iam nequit resistere,

Hamata sicut ancora æquori fero.

Nisi rationis pondus frangat ac premat potentiam, uti princeps solem imitetur, qui cum altissimus est, ad polum septentrionalē euectus, tum minimum mouet, cursum tutum reddens tarditate. Neque enim fieri potest ut malitia lateat in potestate. Verum eos quidem qui morbo comitiali sint obnoxij, si in frigus aliquod incidant, eoque corripiant, corinuo capitis occupat uertigo, ac uacillatio morbum arguens: At indoctos & ineruditos simulatque fortuna paululum extulerit, opibus ac gloria, aut potentia subuectos in altum, protinus ostendit caducos. Imò potius quemadmodum in uasis inanibus non queas dignoscere integra sint an uitiosa, uerum ubi infuderis aliquid, tum apparet quæ perstillerit: sic animi putres, non ferentes potentiam, effluunt cupiditatibus, nempe iracundia, fastu, insolentia. Sed quid attinet de his dicere, cum minima etiam nobilitas & illustris uirorum delicta calumniantur homines: Catoni uinum obijciebatur, Scipioni somnus, Lucullus ob cœnas sumptuosiores male audijt.

Plutarchi, cum principibus maxime philosophum debere disputare.

ERASMO ROTERODAMO INTERPRETE.

Namorem principum uirorum insinuare sese, & illorum amicitiam ambire, & suscipere, eamque colere, quæ multis sit tum publicè, tum priuatim utilitatem ac fructum allatura, id hominum est ciuilius, honestate & humanitate præditorum, non gloriæ cupidorum, quemadmodum nonnulli dicunt. Quin contra potius is & gloriæ sitiens, & probri metuens uidetur, qui reformidat ac ueretur, ne dicatur studiosus & obseruans eorum qui potestate præcellunt. Alio qui quid dicit is qui sanabilis est, & philosophum desiderat: Vtinam sim Simon ille coriarius, aut grammatica Dionysius, è Periclis aut Cimonis familia, uti mecum confabuletur, mihique assideat, quemadmodum Socrates illis. Et Ariston Chius, cum male audiret à sophistis, quod cum omnibus, qui cunctis

A cunctis uellent, disputaret: Vtinam, inquit, etiam feræ intelligerent sermones qui prouocent ad uirtutem. Et nos refugiemus habere consuetudinem cum uiris potentibus & optimatibus, perinde quasi immittes sint ac feræ: Philosophiæ doctrina non est statuarum artifex, ut signa fingat quæ in basi muta stent, & sensus expertia, quemadmodum dixit Pindarus: sed agilia studet facere quæ cunctis aggreditur, actuosamque ac animata. Addit impetus quibus excitentur, addit iudicium quod inuictus ad utilia, addit delectum quo sequamur potiora, addit prudentiam, animique magnitudinem, cum mansuetudine cautelaque coniunctam. Per quas res uiri ciuiles libentius habent familiaritatem & consuetudinem cum præcellentibus dignitate uiris ac præpotentibus. Etenim si quis medicus sit egregius, libentius illi medebitur oculo, qui pro multis circumspiciat, multosque custodiat. Ita philosophus eius animi curam libentius ager, quem uidet pro multis sollicitum, quemque oporteat multis sapere, multis esse philosophum, multis exhibere iustitiam. Etenim si peritus artifex fuisset in exquirendis & contrahendis aquis, cuiusmodi narrant Hercule, ac ueterum complures, non gauisus esset fodere in extremis oris iuxta corui rupem subulcicam illam Arethusam, sed amnis alii cuius perennis fontes aperuisset ciuitati & exercitui, regum arbutis ac saltibus. Audiuimus sanè Homerum, Minoam dei oaristem appellatam, hoc est, interprete Platone, familiarum ac discipulorum. Neque enim censebat priuatos homines, aut edium custodes, aut ociosos, esse deorum discipulos, sed reges: quibus si cõtigerit rectum consilium, iustitia, probitas, fortitudo, continuo futurum est ut omnes adiuuentur, fructumque capiant, qui cum eis habent commercium. Ferunt si eryngium herbam una aliqua capra sumpserit in os, primum ipsam sisti, deinde reliquum omnem gregem cum illa consistere, donec accedens caprarius, herbam eximat. Eiusmodi quædam uis & acrimonia fluit à potestate, quæ ignis in morem depascatur ac dissipet quæcunque propius admota fuerint. Atqui philosophiæ doctrina, si in hominem priuatum incidit gaudet ocio, seseque ueluti centro ac spacio geometrico, corporis necessitatibus circumscribentem, nihil transfundit in alios, sed facta in uno illo tranquillitate & quiete marcescit, simulque cum eo deficit. Verum si principem, aut magistratum, & in negotijs uersantem attigerit, atque hunc expleuerit honestate, per unum prodest copulibus. Sic fuit Anaxagoras Pericli familiaris, Dionis Plato, Pythagoras Italię primatibus. Ac Cato ipso relicto exercitu, nauigauit ad Athenodorum. Scipio Panætium accersiu, cum à senatu legatus esset, ut tum iniuriam, tum æquitatem hominum consideraret, uelut inquit Possidonius. Quid igitur oportuit dicere Pangium: Si quidem esses Castor aut Pollux, aut alius quispiam priuatus, cupiens mediæ urbis lucem effugere, per ocium in angulo quopiam philosophorum syllogismos resoluens ac nectens, libens te docendum suscepissem, tuaque ueterer consuetudine. Sed postea quam es Pauli Aemilij bis consulis filius, nepos autem Scipionis Africani, eius qui Hannibalem Carthaginensem deuicit, haud differam tecum, Cæterum quod dicunt nonnulli, duplicem esse philosophiæ doctrinam, alteram ipso in animo sitam, Hegemonis, id est, ducis Mercurij munus: alteram in efferendo & enunciando positam, atque organicam, id friuolum est, coniungendumque cum illo quod dici solet: Hoc noueram antequam Theognis natus est. Quanquam ea distinctio nihil obstat, propterea quod tum eius doctrinæ quæ sita est in animo, tum eius quæ posita est in enunciando, finis est amicitia: huius quidem erga alterum, illius uero erga seipsum. Ea ergo doctrina quæ per philosophiam omnia refert ad uirtutem, ipsum secum concordem, si bene consentientem, ac talem ut ipse de se nihil queratur, pacis & gaudij plenum, semper si bene ipsi amicum ac beneuolentem reddit hominem. Non hic seditio, non impium bellum in membris, non affectus parum dicto audiens rationi, non cupiditas cum cupiditate pugnans, non concursus cogitationis cum cogitatione, non uelut in confinio cupientis, ac pœnitentis asperitas, ac turbulentia cum delectatione coniuncta, sed amica pacataque omnia: per quæ sit, ut unusquisque pluribus fruatur bonis, ac seipso gaudeat. At enunciatiuæ doctrinæ musam, Pindarus negat olim quæstus auidam & operariam fuisse: ego ne nunc quidem esse puto, sed inscitia & honesti neglectu, communem illum Mercurium, negociatorem ac mercenarium esse redditum. Neque enim consentaneum est, Venerem sacrifici sui filiabus indignatam fuisse, quod primæ tentarint odia ferere in adolescentulos: Vraniam autem & Calliopen & Clío gaudere his qui sermonem ac doctrinam pecuniæ gratia tradant. At mihi sanè sic uidetur, Musarum opera muneraque magis quam Veneris esse cum amicitia beneuolentiæque coniuncta, magisque ad hæc paranda conducere. Nam gloria famaque, quam nonnulli doctrinæ finem faciunt, uelut initium ac seminarium amicitie diligitur. Quin potius hominum uulgus in totum, gloriam beneuolentiæ

C metiuntur, arbitantes nos eos duntaxat laudare quos amamus. Verum sicut Ixion Iuno nem insequens, in nubem incidit, sic isti pro amicitia, falsum amicitia simulachrum, populare, uagumque amplectuntur. At is qui sapit, si in administranda repub. uerfetur ac negocijs, is tantum gloriae desiderabit, quantum satis est ad conciliandum illi in rebus gerendis autoritatem, quae nascitur inde, quod uir optimus creditur. Neque enim iucundum est neque facile, prodesse, si quis nolit prodesse: ut autem uelis, facit opinio, fidesque tibi habita. Sicuti lumen bonum est non tam his qui uidentur, quam his qui uident: itidem fama his qui sentiunt potius, quam his qui non negligunt. At is qui semotus a publicis negocijs secum ipse uiuit, quicquid finem boni collocat in ocio & quiete, ut gloriam in turbis hominum, in theatris per omnem populum circumuolantem, non aliter quam Venerem Hippolytus quod castus esset, procul salutat, ita eam quae a probis cordatisque uiris proficiscitur, idem haud aspernat. Opes porro & maiestatem regiam & potentiam, nec oportet persequi in amicitijs, neque fugere tamen, si cum modestis moribus haec fuerint coniuncta. Neque enim philosophus adulescentes requirit formosos & uenustos, sed tractabiles, compositos, & discendi cupidos. Neque rursus, si quibus adest decor & forma, flosque aui, id deterret philosophum, neque pulchritudo alienat aut abigit a curandis his qui digni sunt. Itaque si principis dignitas ac potentia simul contigerit homini modesto & humano, non abstinere ab huius amore beneuolentiamque philosophus, neque metuet hominum rumores, ne dicatur aulicus, & principum cultor.

Autoritas unde conciliatur.

Quicumque Venerem fugit, insanit nimis,
Non aliter atque hi, qui student bona tollere.

Similiter & isti, qui erga tam splendidam amicitiam optimatum eodem modo sunt affecti. Ergo philosophus a negocijs alienus, non refugiet, nec abhorrebit ab huiusmodi. At ciuili eos etiam audire cupiet, non obstrepens, ac molestus, nec aures infarciens importunis ac sophisticis disputationibus, uerum cum his qui cupiunt, gaudebit & disputare, & ocia-ri, & libenter habere familiaritatem.

Bis sex dierum iter, sero arua fertilem
Berecynthium agrum.

D Hic si non solum agricolationis studiosus fuisset, uerum etiam hominum, num libentius fereret agrum, qui tantam hominum multitudinem alere posset, quam illum Antisthenis agellum, quem aiebat sibi uix sufficere? At si te rogem, an idem facere uelis, uniuersum terrarum orbem inuertere, recuso dixeris. At qui Epicurus summum bonum in ocio altissimo constituens, uelut in portu tranquillo, qui nullis agitetur undis, nullo strepat fragore, dicit non modo pulchrius esse beneficio afficere quam affici, uerum etiam iucundius. Nam nulla res perinde parit gaudium, ut beneficentia. Sapebat autem qui Gratij indidit nomina, Aglaie, Euphrosynae, ac Thaliae. Latitia enim & hilaritas amplior & purior est, in eo qui beneficium confert. Quapropter multi saepe pudore suffunduntur, cum beneficium accipiunt: semper autem gaudent, quum beneficium praestant. Porro de multis bene merentur, qui eos reddunt bonos, quorum opera plures indigent. Acrursum qui semper corrumpunt principes, reges, ac tyrannos, nempe delatores, calumniatores & adultores, ab omnibus exiguntur, puniunturque, ut qui non in unum calicem letale uenenum mittant, sed in fontem publicitus scatentem, & quo uident omnes uti. Quemadmodum igitur Calliae adulators in comedijs nec ignis, nec ferrum, nec aes arcere potuit, quo minus ad coenam uentitarent, teste Eupolide: Apollo dori autem tyranni, Phalaridis ac Dionysij familiares & amicos macularunt, torserunt, inusserunt, & execrabiles ac deuotos reddiderunt, quod illi unum modo laederent, hi multos per unum imperium gerentem: Sic hi qui cum priuatis hominibus habent consuetudinem, efficiunt ut ipsi sibi molesti non sint, sintque innocui & placidi: sed qui principis malos mores aut sententiam mutat, prout res postulat eum emendans, is quodammodo publicitus philosophatur, ac rempub. corrigit, qua uniuersi gubernantur. Sacerdotibus reuerentiam & honorem respública impendunt, quod a dijs postulent bona non solum sibi ipsi, amicis, ac familiaribus, uerum etiam in commune omnibus ciuibus, quum tamen sacerdotes non id efficiant ut dii sint bonorum datores, sed tales quum sint, inuocant: At philosophi qui cum principibus uiuunt, eos reddunt meliores ac moderatores, & ad benefaciendum propensiores: unde par est eos etiam magis honorari. At ego quidem sic existimo, eum qui lyrae fabricandae sit artifex, libentius facturum lyram, ac promptius, simulatque cognouerit futurum, ut eius lyrae possessor Thebanorum urbem moenibus cingat, quemadmodum fecit Amphion, quam cuius possessor sit Lacedaemoniorum seditionem compositorum, incinens ac delinens eos, ita ut fecit Thales.

Gratiarum nomina ab alacritate, gaudio, & florulentia.

Itidem

A Itidem faber libentius faciet clauum, si percontatus intellexerit futurum, ut is Themistoclis imperatoriam nauem gubernet pro Graecia propugnantem, quam si Pompeij nauem esset gubernaturus, cum piratis nauali bello pugnantis. Quid igitur sentis de philosopho doctrina & eruditione praedito? Nimirum quod quicumque in repub. administranda constitutus, ac principatum gerens uir, hunc ipsum assumpserit, is toti reipub. profuerit, exhibens iustitiam, condens leges, puniens nocentes, euehens moderatos ac bonos. Mihi uero uidetur & nauium opifex elegans, libentius clauum fabricaturus fuisse, qui audisset futurum, ut is Argo gubernaret, pro qua omnes essent solliciti: & faber lignarius non tam libenter compositurus aratrum, aut plaustrum, quam tabulas illas, in quibus Solon leges scripturas esset. Et sane philosophorum doctrinae, si principum & rempub. administrantium animis inscribantur, infiganturque sic uti inhaerescant, legum uim nanciscuntur. Si quidem & Plato nauigauit in Siciliam, futurum sperans ut philosophiae decreta & leges, & facta gignerent in Dionysij negocijs: uerum reperit Dionysium ceu librum prioribus literis derelictis denuo scriptum, ac maculis mendisque plenum, nec remittentem tyrannidis tincturam, qua longo iam tempore fuerat imbutus, ut non facile posset elui. Faciles autem adhuc & mutabiles sint oportet, qui utiles accipiant doctrinas.

Plutarchi, utrum grauiores sint animi morbi, quam corporis.

ERASMO ROTERODAMO INTERPRETE.

HOMERVS quidem, ubi mortalium animantium genera contemplatus *Ilia. 7.* esset, horumque uite ratione & statum inter se contulisset, in hanc uocem erupit, omnium quae in terris & spirarent, & serperent, nihil esse calamitosius homine: principatum haud sane felicem homini tribuens, ut in malorum praeminentia primas teneat, atque excellat. At nos hominem tanquam iam uincens calamitate, iamque animantium omnium pronunciatum miserimum, ipsum cum seipso conferimus, ut proprijs malis secum ipse certet, eum in corpus atque animum partientes. Quod quidem negocij nequaquam fuerit inutile, sed uehementer ad rem pertinens, nimirum ut intelligamus, utrum per animum, an per nos ipsos miserius uiuamus. Nam morbus quidem natura corpori innascitur, uitium uero & malitia primum actus est ab animo proficiscens, deinde morbus eiusdem. Quanquam non paulo aequiore animo ferendum erat, si uel id quod peius est, esset medicabile, uel leuius esset quod est immedicabile. Proinde quum uulpes Aesopica de uariiegata maculis pelle cum pardali certaret (nam haec corpus summa cute florulentum, uarijsque picturatum notis ostentabat: illi contra flauor quidam erat squalidus, minimeque iucundus aspectu) Atqui, inquit, si me introspexeris iudex, uidebis me pardali magis uersicolore, significans morum dexteritate ad complures usus respondere. Dicamus igitur ipsi nobis: Complures quidem, o homo, morbos ac mala corpus tuum & gignit ac prodit ex sese, & foris incidentes accipit, uerum si te ipsum intus aperueris, uarium quoddam, ac multis refertum malis penum reperies, ac mundum quendam miseriarum reconditum, quemadmodum inquit Democritus, non quidem foris incidentium, sed ipso in solo, ipsaque in terra suos habentium fontes, unde scaturiant, quos remittit malitia, copiosum ac largum fluxum praebens affectibus. Quod si corporis morbi, pulsibus arteriarum aut coloris rubore deprehenduntur, hosque feruor aut facilis lassitudo solet arguere, contra animi mala plerosque ita fallunt, ut non habeantur pro malis, nimirum ob id ipsum periculosiora sunt, quod sui sensum adimunt aegrotanti. Si quidem corporis morbos ratio sana percipit, at animi morbos ipsa simul aegrotans non potest iudicare e quibus laborat, propterea quod aegrotet ea pars, cuius erat iudicare. Proinde inter primos ac maximos animi morbos ponenda est dementia, per quam fit, ut plerisque immedicabilis ac domestica sit, & conuiuat, & comoriatur malitia. Etenim sanitatis initium est, si qui laborat, sentiat sibi opus esse remedio. Rursum qui non uidet quibus eget, propterea quod non credat sese egrotum, etiam si praesto sit qui medeatur, tamen recusat, nec admittit curationem. Nam inter corporum morbos perniciosiores sunt hi, qui sui sensu uacant, quod genus sunt lethargus, capitis dolor, morbus comitialis, febres, atque haec potissimum febres, quae ad delirium tendunt.

Dementia principus animi morbus.

C inflammationē ac sensum uelut per organum perturbantes, mouent chordas non mouent mentium. Quapropter medici uolunt quidem ut ne aegrotet homo, si uerò aegrotet, ut ne ignoret quòd aegrotat, id quod in omnib. animi morbis solet usu uenire. Neq; enim qui delipiunt, neq; qui sunt petulantes, neq; qui faciunt iniuriam, sibi uidentur peccare: uerumetiam sunt qui tum officiose se facere putant. Febrim enim nemo uocat sanitatem, neq; tabem quisquam appellat bonam habitudinē, neq; podagram, pedum uelocitatem, neq; pallorem nominat ruborem: at iracundiā multū fortitudinis nomen imponunt, amorem amicitiaē nomine palliant, inuidiam aemulationis, timiditatē diligentiaē, qua res in tuto collocent. Hinc fit, ut illi quidem medicos accersant, quippe qui intelligant quid morbus postulet: è diuerso hi fugitent philosophos, putant enim se rectē facere eas res, in quibus delinquant. Atq; his quidem rationibus adducti, dicimus ophthalmiam, id est, oculo rum morbum esse leuiorem infania, podagram phrenitide, propterea quòd ille morbum intelligens uociferans accersit medicum, cui cum adest, oculos inungendos, capitisq; uenam secandam praebet. Porro Agaem infanientem audis ob morbum etiam sibi charissimam non agnouisse. Adducimus domum è monte pampinum recens decifam, felicem praedam. Nam qui corporis morbo tenetur, is protinus in lectulum sese conijcit, atq; interim dum curatur, quietem agit. Quòd si paululum exerat sese, comoueatq; corpus illa inflammatione, assidentium aliquis blandē dicens, manē miser quietus in stratis tuis, cohibet hominē atq; compescit. Contrā qui animi morbis laborant, tum maximē sunt in negotio, minimēq; quiescunt. Nam ut agas aliquid, ab animi impetu proficiscitur: at impetus uehementia a morbo nascitur. Itaq; non sinit animum esse quietum, adeo ut cum maximē opus est homini tolerantia, silentio atq; secessu, tum maximē pertrahant illum sub dium, aperiantq; irā, contentiones, amores, dolores, cogantq; multa tum facere nefaria, tum loqui nequaquam accommoda temporis. Itaq; quemadmodū periculosior est tempestas quae uetat in portum appellere, quam ea quae cohibet a nauigando: itidem quae in animo accidunt tempestates, grauiores erunt, quae non sinunt hominē contrahi, neq; rationem perturbatā consistere, sed nullo gubernatore, nullis futuris in perturbatione atq; errore, pernicioso cursu procul a rectis, praecipis in metuendū aliquid incidit naufragium, suamq; ipsius uitam illisus cominuit. Proinde his quoq; de causis grauius est animo, quam corpore aegrotare, propterea quòd hi tantum patiantur, illi non solum patiantur, uerumetiam faciant malē. Deniq; quorsum attinet de morbis multa uerba facere: ipsum tempus nos admonet. Videtis ingentem hanc multitudinē, & confusaneam, omninq; ex hominum genere permixtā turbam hic circum tribunal ac forum congregatam? Non in hoc conuenerunt isti, uti dijs patrijs rem diuinam faciant, non ut communia inter se sacra peragant, non ut Aescrae Ioui Lydorum fructuū primitias ferant, non Baccho furiosum thyrsus, sacris noctibus, & comunibus epulis Orgia celebrantes: quin magis ceu morborum uis, uicibus an nui recrudescente, huc ad lites & cōdicta certamina ueniunt suas facultates collaturi. Porro causarum multitudo, negociorumq; ueluti collectarum fluxionum, in unum incidit forum, inflammatq; & erumpit, ita ut perdant ac pereāt aliqui. Quae febres ista faciunt? qui epialia? quae corporeae molis intensiones, aut sanguinis in arterias dilapsiones? aut quae caloris intemperantia? quae humoris exundantia? Si litem unam quanq; uelut hominē perconteris, unde nata sit, unde uenerit, hanc ira praefracta peperit, illam insana contentio, aliam iniqua cupiditas.

Grauius esse animo quam corpore aegrotare, concluditur.

Plutarchi, num rectē dictum sit *καθὲρ βίωσας*, id est, sic uiue, ut nemo te sentiat uixisse.

ERASMO ROTERODAMO INTERPRETE.

A ne ille quidem ipse, qui hoc dixit, latere uoluit: quando quidem, hoc ipsum ideo dixit, ne esset ignotus, sed uideretur aliquid supra uulgus sapere, adhortando ad gloriae contemptū, immeritam sibi parans gloriam. Sapientem ego odi, qui sibi ipsi non sapit. Narrant enim Philoxenum Eryxidis filium, & Gnathonem Siculum, opsonatores nobiles, nasi mukum emungere solitos in catinū, quò reliquis conuiuiis deterritis, ipsi soli cibis appositis explerentur. Sed qui immodicē sunt auidi gloriae,

A gloria, alijs ad fatietatē usq; damnāt gloriam, ueluti riuilibus, ut ea citra aemulum potiantur, idemq; faciunt quod remiges solent. Etenim quemadmodū illi ad puppim spectantes, prorae tamē impetum adiuant, ut undae quoq; repercussus cymbam arreptam impellat: ita qui praecipia huiusmodi prodiderunt, gloria uelut auersi sectantur. Alioqui quorsum attinebat hoc dicere, quorsum autē scribere, scriptū adere, ac posteris tradere? An fugae aetatis homines latere uoluit, qui ne posteris quidē uoluit ignotus esse? Quin illud ipsum nonne malum est. Sic uiue, ut nemo sentiat te uixisse, perinde quasi quis sepulchrū suffodisset? An hoc ipsum uiuere turpe est, ut omnibus conueniat esse ignotū? Ego uerò dixerim, ne male quidē uiuens latere uelis, sed esto notus, resipisce, poeniteat: siue uirtute praeditus es, ne fias inutilis: siue malus es, ne maneat incuratus. Imò distingue ac discerne, cui nā istud praecipias: Si indocto, malo, ac stulto, perinde est ac si dicas, nemo te sciat febricitare, nemo te sciat teneri phrenesi, ne te nouerit medicus, abi, conijce te aliquò in tenebras ignotus unā cum tuis malis. Et tu abi cum tuo uitio, morbo laborans immedicabili ac pernicioso, occultans inuidiam ac superstitionē, ueritus ceu pulsum quendā exhibere his qui monere possunt, ac mederi. At prisci illi mortales aegrotos palam exponebāt, & eorum uisum quisq; si quid habuisset conducibile, quod uel ipse aegrotans, uel alterum curans comperisset, consulebat ei cui opus erat. Atq; ita ferunt artem experimentis singulatim collectam, in maius auctam esse. Verum illud etiam oportebat, morbidam uitam, animiq; morbos omnibus retegere, ut qui tetigisset, & affectus perspexisset, posset dicere: Irasceris, hoc caueto: zelotypus es, hoc facito: amas, & ego quondā amaui, uerum poenituit. Nunc contra negant, occultant, contrahunt, alieq; in semetipsis animi pestem recondunt. Iam si bonis praecipis ut lateant & ignorentur, dicis igitur Epaminondas, Ne freris dux exercitus: Lycurgo, ne leges cōdideris: Thrahybulo, ne peremeris tyrannos: Pythagorae, ne doceto: Socrati, ne disputato: ac tibi ipsi in primis Epicure, ne quid scribas amicis quos habes in Asia, ne ue cominices cum his, qui ab Aegypto profecti te uisunt, ne Lampfacenis ephelis stipatus incedas, ne pascim emits liberos, omnibus uiris ac mulieribus sapientia tuam ostentans, ne quid ordinis de sepultura. Quorsum enim pertinet mensae communes? Quorsum studiosorū & bonorum conuentus? Quorsum tot uersuum millia ad Metrodorū, ad Aristobolum, ad Chæredemū scripta, accurateq; composita, ut ne defuncti quidem ignoti sint: an ut uirtuti praescribas obliuionē, ocium arti, silentium philosophiaē, obliuionem beneficentiaē? Quòd si uelut è conuiuio lumen, sic è uita tollis cognitionem, quòd nesciantur omnia ex uoluptate, & ad uoluptatem facere, nemo sciat te uixisse. Prorsum igitur si quis cum iucundo scorto sit uitam acturus, si cum Leontio consuetudinē habiturus, si formosam amplexurus, si summū bonum in carnis titillatione positurus, haec extremas desiderant tenebras, haec noctem, ad haec obliuionē & ignorationē praecipere. Sed si quis in naturalibus Deum laudet, eiusq; iustitiam ac prouidentia: in moralibus autem legem, benignitatem, & rerum administrationē: in administratione uerò honestum, non utilitatem, cur debeat huius latere uita? An ne quem erudiāt, ne quem ad uirtutis imitationem excitet, ne cui sit exemplo ad honestatem? Si Themistocles ignotus fuisset Atheniensibus, Graecia non expulisset Xerxem: si Romanis Camillus, non esset ciuitas Romana: si Dionis Plato, non fuisset liberata Sicilia. Verum quemadmodū lumen in causa est, ut non solum alij alijs conspicui simus, uerumetiam utiles: ita notitia nō gloriam modo, uerum exercitationem parit uirtutis. Epaminondas igitur ad quadragesimū usq; annum ignotus, nihil profuit Thebanis: deinde praefectus rebus gerendis, & imperium nactus, rempublicam pereuntem serauit, Graeciam seruitute liberauit, uirtutem in gloria uelut in luce, suo tempore efficacem exhibens. Resurgens enim cum res & usus postularit, & uelut generosum as, quod per tempus ociosum iacuit, impetum suum per domum declarat, uelut inquit Sophocles. Quinetiam hominis ingenium, ceu cariem & senium in ocio contrahit, propter obscuritatem. At muta quies, uitaq; sedentaria in ocio semota, non corporibus modo, uerumetiam animis marcorem conciliat: non secus atq; aquae latentes, propterea quòd umbra sint opacae, torpeantq; neq; profluant, putrescunt. Iudem eorum qui in ocio degunt uita, si quid habeat usui futurum, tamen quia non promanat ad alios, nullo inde bibente, corrumpitur & consenescit: uis ista natua. An non uides instante nocte, cum corpora inertia torpore occupari, tum animos pigra quadam inertia segnescere, contractamq; & coarctatam in sese rationem uelut ignem penē extinctum ob inertiam ac mororem, paululum distractis imaginationibus moueri, ut hominem uiuere tantum iudicet? At simulatque sol emergens fulgurantia submouit somnia, ac uelut in unum

Veteres palam aegrotos curabant.

Vita sedentaria in ocio semota, marcorem conciliat.

Commiscens, reuexit atq; excitauit sua luce actus & cogitationes omnium, quemadmodū inquit Democritus, nouo in die uersantes homines, mutuo inter seiplos impetu, ueluti filo intento tracti, alius aliunde surgunt ad opera. Ego sanē sic existimo, hoc ipsum quod uiuimus, quod omnino nascimur, quod in hominū genus asciti sumus, in hoc à Deo donatum esse ut homo innotescat. Latet autem & incognitus est, in turba uniuersi, dumq; per minuta sparsim mouetur. Verū ubi natus fuerit, & se ipse collegerit, sumpseritq; magnitudinem, tum elucescit, fitq; ex ignoto manifestus, ex obscuro conspicuus. Neq; enim cognitio uia est ad essentiam, quemadmodum dicunt nonnulli, sed essentia potius ad cognitionem. Neque enim ille producit aut gignit omnia quæ nascuntur, sed ostendit. Quemadmodum nec corruptio est sublatio existentis ad non esse, sed magis abductio rei dissolutæ ad obscuritatē. Vnde qui solem Apollinem esse credunt, ex maiorum ac priscorum mysterijs Delium ac Pythium quasi manifestatorem ac illustratorem eundem nominant. Cæterum eum qui diuersæ partis est dominus, siue Deus is est, siue dæmon, Aên, id est, Orcum appellant, quod mortui in locum tenebrosū & obscurum demigremus, ad densæ noctis, somnūq; inertis regem. Opinor autem à ueteribus hominem quoque simili de causa dictum esse phota, nimirum à luce, propterea quod omnibus propter cognationem uehemens quædam insita sit cupiditas & cognoscendī, & innotescendī. Sunt autem & philosophi nonnulli, qui ipsam animi substantiā lumen esse putent, cum alijs adducti coniecturis, tum hac potissimū, quod nihil omnium æquē refugit & odit atq; ignorantia, & quicquid luce uacat, id refugit, eoq; perturbatur, quod tenebræ illi suspectæ terrorem incutiant. Contra lux usque adeo est iucunda & amabilis, ut nihil eorum quæ natura uoluptatem adferunt, absq; luce cupiat in tenebris: uerū ea uoluptatē omnem, omne studiū, quacunq; re frui uelis, ceu nouum condimentum admixtum exhilarat, & edulcat humanitate. At qui hominem conijcit in ignoratōe & obscuritatē, ac tenebris obteggit, uitamq; quasi sepelit, is uidetur hoc ipsum grauius ferre, quod nascimur, & eō reuocare nos, ut nō simus. Et tamen aiunt gloriæ essentiaq; locum sedem esse priorū, quibus splendet solis uigot, deinde noctem infernē in pratis roseo colore purpurantib, quibus infructuosarū quidem, uerū floridarū, & procerarū arborum floribus amœnus conuestitur campus, tum amnes quidam fletus ignari, ac lenes eum perfluunt, ipsi transigunt iucundē tempus colloquijs & cōmoratione rerum prateritarū ac præsentium, deducentes sese mutuo, & inter se consuetudinē uitæ agitant. Porro tertia uia eorum est, qui impiē uiuerunt & iniuste, animas in obscurum locum & barathrū quoddam præcipitans, unde immensas rulant tenebras, languida noctis obscuræ flumina, quæ recipiunt, & ignoratōe atq; obliuione tegunt eos qui puniuntur. Neq; enim uultures semper arrodunt hepar fontium in terra iacentium: nam aut exustum est aut computruit. Neq; grauius quorundā onerum gestatio affligit, conficitq; corpus eorum qui puniuntur: neq; enim iam carnes, aut ossa coherent neruis. Nullæ sunt corporis reliquæ, uita defunctis, cruciatū eorum capaces, qui speciem sibi renitentem requirunt: sed una profecto ratio puniendī eos qui male uixerunt, nempe obscuritas & ignoratio, & modis omnibus abolitio, tollens in tristem amnem, ecq; lethe, id est, obliuione præcipitans in abyssum, ac uastum pelagus, uidelicet ignauiam & ocium, quod suo fluctu ignoratōem & obscuritatem secum trahit.

Plutarchi de cupiditate diuitiarum lib.

ERASMO ROTERODAMO INTERPRETE.

IPPOMACHVS aliptes, quibusdā laude efferentibus prælongū quempiam, ac prælongis manibus hominem, tanquam ad pugilum certamē idoneum: Sanē, inquit, si suspensa in alto corona foret detrahenda. Idem licebit dicere in hos qui pulchra prædia, qui amplas ædes, qui pecuniæ uim stupent, atq; his in rebus felicitatem sitam esse ducunt: sanē si quidem uenalis esset emenda felicitas. Quanquā permultos uideas, qui malint esse diuites, simulq; miseri, quam dato argento parare felicitatem. At non emitur nummis animus liber omni molestia, suaq; contentus sorte, nec magnanimitas,

Agnanimitas, neq; tranquillitas, neq; libertas. Diuitem esse, non est diuitias contemnere, nec immodicas opes possidere, sed non egere superuacaneis. A quibus igitur malis liberant diuitiæ, si ne hoc ipsum quidem adimunt malum, sui cupiditatē? Quin potus sedat sitim, cibis famem sanat: & ille qui dicit, da pallium Hipponacti, uehementer enim algeo: pluribus oblati pallijs offenditur, ac fugatur. Cæterum argenti cupidinē non extinguit argentum, nec aurum auri, neq; si plura possideas, coercetur plura possidendi cupiditas. Quin idem dicas licebit diuitijs, quod in medicum competit impostorem: Pharmacum tuum morbum auget. Nam illæ cum susceperint homines egentes pane, tecto, mediocribus indumentis, & opsonio quolibet, implent cupiditate auri, argenti, eboris, smaragdorū, canum, equorum, uidelicet à necessarijs ad periculosa, rara, paratu difficilia, & inusitata traducto appetitu. Quandoquidē nemo pauper est earum rerum quæ naturæ sufficienti: neq; quisquā unq; foenore mutuū accepit, ut farinā, caseum, panem, aut oleæ baccas emeret: sed hunc sumptuosa domus æri alieno reddidit obnoxii, illum contiguū suis agris oliuetum, alios arua frumentaria seu uineta, nonnullos mulæ Galaticæ, alios equi iugiferi uehicula magnifica cum plausu ducentes, præcipitarunt in barathrū pactorū, usurarū, pignorū. Deinde sit, ut quemadmodū hi qui non sitientes bibunt, neq; esurientes edunt, etiam ea quæ sitientes atq; esurientes sumpserant, reuomunt: sic hi dum superuacanea & inusitata appetunt, ne necessarijs quidem potiuntur. Atq; isti quidē sunt huiusmodi: cæterum eos qui nihil insuntum, possident autē permulta, semperq; plura desiderant, magis etiam admirabif qui meminerit Aristippi. Nam is solitus est dicere: Si quis multum ederit, multumq; biberit, nec unq; expletur, adit medicos, percontat quid sit morbi, quæ sit affectio, qua ratione queat leuari. At si quis habens quinq; lectos, requirat decem: ac decem possidens mensas, alteras totidem coemat, cumq; multū adsit agrorū, multū pecuniæ, non tamen expletur, uerū in alia inhians uigilat, nullisq; omnino rebus satiaripotest, hic nō existimat sibi opus esse à quo curetur, quiq; ostendat quibus ex causis morbus is sit ortus. Ac sanē qui cum nondum biberit, sitiat, futurū expectes ut is simulatq; biberit, siti liberetur: eum uerò qui continenter bibat, nec ullum faciat finem, huic nō expletione, sed purgatione iudicamus opus esse, iubemusq; uomere, quippe qui non perturbet inopia, sed acrimonia caloreq; quopiā, qui præter naturā inest. Ergo etiā qui eget atq; inopia laborat ex eorum numero qui parant facultates, fortasse quiescet parata domo, aut inuento thesauro, aut amici cuiuspiam ope persoluto, liberatus ære alieno à foeneratore. Ast qui plura q; fat est possidet, plura nihilominus concupiscens, hunc nec aurum, nec argentū satiare potest, nec equi, nec oues, nec boues, sed eiectione ac purgatione opus habet. Neq; enim huius morbus est penuria, sed insatiabilitas, amorq; diuitiarum, à prauo & à ratione alieno iudicio proficiscens, quem nisi quis reuellat ab animo, ceu obliquum implicamentum, nō definet immodicis egere, hoc est, desiderare ea quibus non est opus. Medicus ad hominem ingressus lecto affixum, suspirantem, ac cibum capere recusantem, simulatq; tegerit eum, ac percontatus fuerit, deprehenderitq; non teneri febrī, animi morbus est, inquit, ac discedit. Nos igitur cum uiderimus hominē lucris addictum & intabescētē, sumptibus ingementem, à nulla turpitudine molestiaq; temperantē, quæ modo conducat ad rem faciendam, cum domos habeat, agros, armenta, mancipia, uestes, quo tandem morbo dicemus hunc hominem teneri, nisi animi paupertate? Quandoquidē pecuniarū inopiam, quemadmodum ait Menander, uel unus amicus benemerens sustulerit: at illam animi penuriam ne uniuersi quidem expleant, neq; uiuentes, neq; uita defuncti. Quare illud eleganter in hos dictum est à Solone:

Haud est finis opum fixus mortalibus ullus.

Alioqui hi qui sapiunt, naturæ modum habent præscriptum, adestq; finis aliquis, necessitatis ueluti centro & interstitio circumscriptus. Iam uerò est & illud auaritiæ proprium, quod hæc cupiditas ipsa sibi repugnat ne satietur, cum reliquæ magis ad id adiuuent. Itaq; nemo probus ab opsonijs abstinet ob id ipsum q; sit auidus opsoniorum, nec à uino quod uini sit appetens, quemadmodū isti à pecunijs abstinent, ob pecuniæ cupiditatē. Et sanē nonne morbus insanix similis ac miserandus uideatur, si quis ob id nō utatur ueste quod algeat, neq; pane quod esuriat, neq; diuitijs quod diuitiarum sit auidus: sed hsdem in malis est, in quibus Thraonides ille: Nam intus apud me est, licet hoc mihi, & uolo, quemadmodum solent hi qui insanissimè amant, non tamen facio: sed posteaquam omnia conculsero, obsignaueroq; aut usurarijs, ac negociatoribus denumeraro, tum alia coadceruo uenoreq; urgeo famulos, agricolas, debitores. Deū immortalē, num quem hominē miserior-

Crem uidisti aut amantem infelicis: Sophocles interrogatus, posset ne congruere cum muliere: Bona uerba, inquit, o homo, nam liber iam sum factus, & ab inclementibus istis ac furiosis dominis aufugit senectutis beneficio. Elegans enim est, ut cum uoluptatibus simul desinant & cupiditates, quas neque uir potest effugere, quemadmodum dixit Alcæus, neque mulier. Atqui id non accidit in cupiditate diuitiarum, sed magis tanquam acerba grauisque domina, cogit quidem ut pares, ceterum uetat ne fruaris. Et cupiditate quidem acuit, uoluptatem autem subducit. Stratonicus igitur Rhodiensis luxuriam taxauit, cum diceret eos edificare tanquam immortales, opsonare tanquam breui tempore uicturos. At auari parant quidem opes tanquam splendidi, utuntur autem uelut sordidi, & labores tolerant, cum careant uoluptatibus. Itaque cum Demades adesset aliquando Phocioni prandenti, uideretque mensam illi parcam ac frugalem esse: Demiror te Phocion, inquit, qui rem publicam administras, cum possis ad istum prandere modum. Nam ipse uentri gerebat magistratus, adeo ut cum existimaret Athenis minus esse, quam ut suo luxui suppeditare possent, e Macedoniam quoque comeatum pararet. Vnde & Antipater hunc iam senem conspicatus, dicebat, uelut e sacro uictimæ oblatae peracto, nihil esse reliquum præter linguam & uentrem. Te uero quis non admiretur infelicissime, si cum possis istum ad modum uiuere uitam adeo sordidam, adeo ab homine alienam, nemini quicquam impertiens, tam in comis in amicos, tam non munificus erga rempublicam, tamen affligeris, uigilas, operas conducis, captas hereditates, submittis te, cum tantum habeas ocium uaticum, nempe sordidam parsimoniam. Narrant Byzantium quendam, cum moechum in deformi uxore deprehendisset, dixisse: O miser quid opus est Sapratoræ dote? Agere tu quidem scelestis mices ac subtaxas reges, quod opes sibi comparent, regumque præfectos, tum hos qui dominari in re publica primasque tenere uolunt: at his quidem necessitas est, dum ob ambitionem, fastum, & inanem gloriam exhibent conuiuia, largiuntur, satellitum alunt, munera mittunt, alunt exercitus, dum qui singulari certamine congregiuntur, redimunt: tu uero tantum negocii sustines, perturbans ac distorquens te ipsum, cum cochleæ uitam uiuas, ob animi sordes ac parsimoniam & omnia molesta perfers, nullum inde fructum capiens: haud secus atque balnearis asinus, qui cum ligna sarmenta que deportet, semper tamen fumo ac fauillis esse oppletus, nec unquam particeps fit, neque balnei, neque teporis, neque munditiæ. Atque hæc dixerim aduersus asinam istam, ac fornicarum uitæ simillimam diuitiarum cupiditatem. Est autem & alium auaritiæ genus ferinum, nempe eius quæ calumniatur, quæ captat hereditates, quæ circumuenit, quæ pluribus negociis inuoluit sese, quæ curis discruciat, numeratque quot adhuc ex amicis sint superstites: atque hæc omnia cum faciat, nulla tamen ex parte fruatur quæ sitis. Itaque quemadmodum uiperas, cantharides, ac phalangia magis detestamur atque odimus, quam ipsos urfos ac leones, propterea quod interficiant ac perimant homines, nullum usum capientes ex his quos occiderint: ita magis conuenit infensos esse his qui per sordes ac parsimoniam mali sunt, quam his qui per luxum: nam alij eripiunt, quibus ipsi uti neque possunt, neque solent. Vnde fit, ut illi quidem cum abundant, & quod satis sit habent, inducias agant, quemadmodum respondit Demosthenes his qui credebant Demadem desisse malum esse: Iam enim, inquit, saturum uideatis, uelut leones. At his uersantibus in publicis officijs, idque ad nullam rem nec iucundam, nec utilem, nullæ prorsus induciæ, neque feriae sunt cumulandi diuitias, propterea quod semper inanes sint, semperque egeant omnibus. Ac isti sane, dixerit quispiam, liberis & hæredibus seruant ac recondunt opes, quibus dum uiuunt, nihil impertunt: uerum perinde accidit ut in muribus qui in metallis aureis uelcuntur arenulis, nec licet per eos auro potiri, nisi mortui sectione aperiantur. Porro filijs atque hæredibus qua de causa cupiunt multam pecuniam, & amplas relinquere facultates? Nimirum ut hi quoque seruent alijs filijs, non aliter quam faciunt canales fictiles, quæ nihil ipsæ in se recipiunt humoris, sed omnes alia in alia transfundunt aquam, donec aliunde quispiam uel calumniator, uel tyrannus extiterit, qui custodem illum intercédât, eoque comminuto, aliud diuitias auertat ac deriuat: aut donec, quemadmodum dicunt, aliquis qui sit totius generis sceleratissimus, omnia bona solus deuoret. Non enim seruorum tantum liberi nascuntur prodigi, iuxta Euripidis sententiam, uerum etiam sordidorum, quemadmodum Diogenes facetè taxauit hoc hominum genus, cum diceret, præstare arietem esse uiri Megarensis, quam filium: si quidem cum erudire uidentur, & instituere, perdunt ac deprauant, inferentes in animos eorum pecuniæ studium, ac parsimoniam, uelut munitum quempiam locum in hæredibus ædificantes, in quo tuto seruetur hæreditas. Nam hæc sunt quæ monent ac docent: Lucrator, ac parcito, tantique te ipsum esse putato, quantum habueris.

A habueris. Atqui istud non est instituere, sed contrahere & ueluti sarcire marsupium, quod capere seruareque possit quod fuerit immissum. Quamquam marsupium tum denique redditur sordidum, ac male olens, posteaque immissum fuerit argentum. At auarorum liberi priusque accipiant diuitias, implentur amore diuitiarum ab ipsis parentibus: quibus illi sane dignam provisionem mercedem rependunt, dum eos non ob id amant quod multum ab illis sint accepturi, sed oderunt quod nondum accipiant. Etenim cum ab illis didicerint nihil admirari præter diuitias, nec aliud uitæ rationes referre, nisi ut quamplurima possideant, non sinunt eos uiuere, putantque tantum sibi adimere tempus, quantum illis adiecerit. Quas ob res uiuis adhuc parentibus clanculum ut cunctis furripiunt ac suffurantur uoluptatem, fruntur, & tanquam de alieno impertunt amicis, insumentes in cupiditates, ubi quid auditu perceperint: uerum ubi defunctis parentibus clauas acceperint ac sigilla, tum protinus alia uitæ species, uultus grauis & austerus, atque inaffabilis, non exercetur lusus follis, non pila, non trachelismus, non academia, non lycæum, sed seruatorum examinatio, syngrapharum inspectio, cum dispensatoribus ac debitoribus disceptatio, tum occupatio ac sollicitudo, que prandio priuet, quæque noctu ipsum in balneum agat. Ceterum exercitamenta in quibus fuerat institutus, & aqua Dirces negliguntur. Quod si quis illi dixerit, non audis philosophum? qui possum? inquit: non est mihi ocium patre mortuo. O te miserum, quid tibi reliquit pater conferendum cum eo quod abstulit: nempe libertatem & ocium: quamquam non tam ille abstulit, quam ipsa rerum opulentia, quæ tibi circumfusa tuique uictrix, inflamat te, ut apud Hesiodum uxor absque titione, crudelique tradit senectuti, tanquam præperas rugas & canos inducens animo, uidelicet curas e studio ditescendi, eque negocijs nascentes, per quæ marcescit lacritas, splendor & humanitas. Sed dicet aliquis, at non uides quosdam splendide pecunijs utentes? Sed tu (sic enim respondebimus) non audis Aristotelem dicentem, alios quidem uti, alios uero abuti, perinde quasi neutrum ad rem pertineat: uerum illos sua opulentia nec ornat, nec iuuat, hos uero lædit etiam, ac dehonestat. Agere sane consideremus in primis, quisnam sit usus iste, cuius gratia magnificimus diuitias: num est earum rerum, quæ sufficiunt naturæ? At in his nihil plus habent locupletes, quam hi qui fortuna sunt mediocri. Verum opulentia res est profecto leuis, nec admodum suspicienda, quemadmodum dictum est a Theophrasto, si Callias Atheniensium locupletissimus, & Ismenias Thebanorum locupletissimus, hisdem uti sunt quibus Socrates & Epaminondas. Nam sicut Agathon tibias e conuiuio relegauit ad mulieres, satis esse iudicans confabulationem eorum qui adessent: ita stragulas purpureas, mensas preciosas, cunctaque superuacanea submouerit, qui uideat diuites hisdem rebus utentes, quibus & pauperes. Non

Protinus amenti monem imponito fumo,

Interatque labor mulumque bouumque ualentum,

sed aurificum, tornatorum, unguentariorum, coquorum, si rerum inutilium luxus per temperantiam probè eiciatur. Quod si ea quæ sufficiunt naturæ, etiam diuitum sunt communia, diuitiæ uero sese iactant de superfluis, Scopamque Thessalum laudaueris, a quo cum peteretur aliquid ex rebus domesticis, uelut superfluum, ita etiã inutile: Atqui, inquit, his superuacaneis felices sumus ac beati, non illis necessarijs: uide ne pompam magis, ac solennes ludos laudare uidearis, quam uitam. Patrium Bacchanalium festum olim populariter atque hilariter agebatur: pompa erat, amphora uini & uitis malleolus, deinde hircum trahebat quispiam, hunc alius sequebatur caricarum cophinum gestans, postremo loco phallus, id est, Priapus erat. At ista nunc despiciuntur & obscurata sunt, nimirum dum circumferunt aurea uasa, magnificæ uestes, dum aguntur currus ac personæ: ita quæ erant necessaria atque utilia in diuitijs, ea sunt obruta superfluis & inutilibus. Verum plerisque nostrum accidit illud Telemachi. Nam ille per imperitiã, uel potius ob rusticitatem, cum Nestoris domum uideret instructam mensis, uestibus, stragulis, uino suauis, non admiratus est cum rebus necessarijs & utilibus abundantem: ceterum apud Menelaum conspicatus ebur, aurum, & electrum, obstupuit, dixitque:

Talis adest aula hæc, qualis Iouis altitonantis.

Plurima dictu mira, stupor me habet aspicientem.

Porro Socrates aut Diogenes dixisset, quam multa hic misera, inutilia, stulta, risus me capit aspicientem. Quid ais pessime? cum debueris detrahare purpuram & ornatum a muliere, ut desineret deliciarum, rerumque peregrinarum amore insanire, tu contra exornas aedes, perinde quasi theatrum aut scenam ingredientibus? Huiusmodi felicitatem adferunt diuitiæ, quæ sit

C spectatorum ac testium, aut certe nulla. At temperatū esse, philosophum esse, de dijs scire quæ scitu sunt necessaria, id semper idem est, etiam si uniuersi nesciant mortales: sed proprium iubar magnamque lucem habet in animo, & gaudiū domesticū parit, ipso suo ipsius fruente bono, siue uideat aliquis, siue lateat omnes & deos & homines. Huiusmodi quidem res est uirtus, ueritas disciplinarū, Geometria & Astrologia pulchritudo. An conuenit huic phaleras istas diuitiarū, monilia, puellariaque cōferre ostentacula? Si nemo uideat, nec aspiciat, uerè cæcæ sunt, & orbæ luce sunt diuitiæ. Si quidē diues cum solus cœnat cum uxore seu familiaribus, non facessit negotium mensis conuiuialibus, neque poculis aureis, sed utitur quibuslibet, ac plebeis: adest uxor nullo auro, nulla purpura insignis, sed simplici cultu. Verū ubi iam cōcœnatio, hoc est, pompa & spectaculū adornatur, fabulaque diuitiarum inducitur, tum è nauibus effert lebetesque tripodesque, ordine disponuntur lucernæ, contrahuntur calices, mutant pocillatores, reuestiunt omnia, omnia mouent, aurum, argentum gemmis additum, palam se diuites esse confitentem. Cæterum abest temperantia, siue solus cœnet, siue conuiuium celebret.

Plutarchi de uitiosa uerecundia liber.

ERASMO ROTERODAMO INTERPRETE

E HIS quæ terra producit, quædam sunt non modò suapte natura syluestria inrugiferaque, uerumetiã mitibus frugiferisque seminibus ac planis suo incremento officientia: attamē hæc agricolæ iudicant argumenta soli nequaquã mali, sed pinguis ac feracis. Itidem sunt & affectiones animi, per se quidem non bonæ, sed tamen ceu germina quædam ac flores bonæ indolis, quæque semetipsam rationi colendam cōmodè possit exhibere. In his numero & eam quam Græci uocant dyfopiam, hanc

Dyfopia quid.

D dicere possis uitiosum pudorem, aut stupidam uerecundiam, quæ signum quidem est haudquaquam malum, cum sit causa mali. Etenim qui pudescunt, frequenter eadem peccant quæ solent impudentes, nisi quod illi cum peccant, dolore molestiaque afficiuntur, non autem delectantur, quemadmodum isti. Quisquis enim pudore uacat, non sentit dolorem ex turpiter factis. Contra qui facile pudescit, cito cōmouetur, non solum obiectis his quæ uerè turpia sunt, uerumetiã quæ speciem habent turpitudinis. Si quidem immodicus pudor *dyfopia* dicitur, hinc imposto nomine, quod uultus quodammodo simul cum animo uertatur, locoque dimoueat. Quemadmodum enim *κατὰ φύσιν*, quam pronitatem aut putiditatem latine possis dicere, definiunt dolorem in nobis efficientem, ut uultum demittamus: sic pudorem adeò nos afficientem, ut non audeamus obtueri quos oportebat, *dyfopia* appellat, uoce cōposita ex *ὀπίω* aspectu, & *δυς* particula quæ difficultatis habet significationē. Vnde orator quidem ille de impudente dixit, quod in oculis haberet non *κόρας*, sed *πρόνας*, id est, non pupillas sed scorta, uidelicet ludens ex ambiguo uocis *κόρη*, quæ & uirginem sonat, & oculi pupillam. At è diuerso qui facile pudescit, animū plus satis muliebrem ac mollem in uultu præ se fert, extenuans interim uitium suum, & id quo uincit ab impudente pudorem appellans. Itaque Cato dicebat, sibi magis placere adulescentes qui rubescerent, quam qui palliscerent: rectè consuefaciens illos docensque, probum esse metuendum magis quam reprehensionem, & suspicionem potius quam periculum. Attamen immodicus ille metus suspicioque probri eximenda est ex animo, eò quod sæpenumero fit in nonnullis, ut dum non minus metuunt audire male, quam affici malis, deterreantur ac resiliant ab honesto, quod non queant perpeti infamiam. Nec horum sanè fouendus est affectus, qui tam molles sunt & imbecilles: neque rursus laudandus est ille animi rigor & immobilitas. Cæterum in hoc quod quis

Intrepidè fixisque oculis contra aspiciat omnes,

Lucet Anaxarchi uis improbitasque canina.

Quin magis arte conandum est, ut ex utroque modulata quædam fiat temperatura, quæ simul & à perpetuo fixoque obtutu tollat impudentiam, & à nimia modestia tollat imbecillitatem. Est profectò & difficilis horum curatio, nec absque periculo fit ab excessibus huiusmodi reuocatio. Sicut enim agricola cum euellit syluestre germen & inrugiferū, ibi ualidè impactò ligone subuertit radicē, aut admoto igni incendit. Cæterū cum uitem aggreditur putandam,

A putandam, aut mali arborem aut oleam tractat, circumspectè manum admouet, metuens ne quid ex his quæ sana sunt refecet: Itidem philosophus, cum ex adulescentis animo eximit inuidiæ inrugiferum germen, quodque non facile mansuescit, aut intemperatū pecunia studium, aut cum libidinis intemperantiã execat, cruentat premisque, ac iectionem & cicatricem profundam facit. Cæterum quoties ad delicatam teneramque animi partem sermonem adhibet auocantem à uitio, qualis est ea quæ immodico pudore cōmouetur ac turbatur, cauet ne imprudens simul refecet ingenuū pudorem. Nutrices enim dum frequenter presius extergunt fordes ab infantibus, nonnunquã & carnem unã cum fordidibus abstrahunt læduntque. Proinde non est cōmittendum, ut dum modis omnibus ab adulescentibus ad uiuum usque pudorem immodicum extundimus, incogitantes eos reddamus, ac præter modum improbos: quin potius quemadmodum ij qui demoliuntur ædes alijs ædificijs contiguas, quæ proxima sunt & continentia manere sinunt ac fulciunt: ita dum immodici pudoris uitium attingimus, cauendum est ne simul & illa detrahamus, quæ contigua sunt pudori, modestiæ ac mansuetudini. Nam sub his latitat, his adhaeret uitiosus pudor, palpans & assentans immodicè uerecundo, uelut humano ciuilique, ac sensum habenti communem, minimeque rigido ac præfractio. Hanc ob causam Stoici his de rebus disserturi, protinus ipso etiam nomine distinxerunt erubescerentiam ac uitiosum pudorem à uerecundia, ne si cōmune uocabulum reliquissent, uitio darent occasionem lædendi: uerum nobis concedant nominibus citra calumniam uti, uel potius largiantur nobis Homericò more loqui. Si quidem ille dixit:

Valde pudor mortale genus læditue iuuatue.

Et haud male quidem lædendi uerbum priore loco posuit. Fit enim pudor utilis ratione, quæ & detrahít quod redundabat, & quod erat moderatum relinquit. Illud igitur in primis persuadendum est ei qui immodico pudori obnoxius est, quod affectu noxiò teneatur (nihil autem est noxiū quod idem sit honestum) quodque non oporteat uoluptatem capere, quoties laudibus demulceretur, dum pro graui, excelso ac iusto, predicatur elegans & hilaris: neque, quemadmodum Euripidis Pegafus,

Dyfopia affectus noxius est.

Pauitando celsit insidenti plus satis Bellerophontæ,

B ita sese præbeat quibuslibet rogantibus, atque ad illorum humilitatē simul & semetipsum deiciat, metuens ne audiat durus & inexorabilis. Etenim Bocchoridi Aegypto, cum esset natura saeuus, Isis (ut ferunt) immisit aspidē, quæ circumuoluta capiti supernè obumbraret, uidelicet quò iuste iudicaret. At pudor immodicus mollis, & effeminatis imminens, nec ualens ad ullam petitionem renuere aut contradicere, & iudices auertit à iustitia. & in consultatione sedentibus obturat os, multaque cogit tum dicere tum facere inconsultè. Cæterum qui improbissimus est, semper huius affectus dominus ac superior est, sic excutiens pudoris affectum ut nunquam pudeat. Itaque pudor immodicus dum nullam interpellationem potest repellere nec submouere, perinde ut ager supinus ac mollis, turpissimum factis tum cupiditatibus peruius est. Nam huiusmodi pudor, malus custos est teneræ ætatis, quemadmodum dixit Brutus, sibi non uideri eum ætatis florem rectè collocasse, qui nihil negaret. Rursus malus est thalami & foemine conclauis curator, sicut apud Sophoclem loquitur illa adultero, iam facti poenitens:

Suasu impulisti, blandiendo illecta sum.

Itaque pudor immodicus, posteaque intemperantiam ad turpia procliuem magis etiam non oblitendo corrumpit, omnia præbet inuadentibus immunita, patientia, procliuia: & dando quidem perdunt ingenia sceleratissima: persuadendo uerò & exorando, corrumpunt etiam proba. Non interim cōmemoro detrimenta rerum utilium, quæ parit immodicus pudor, dum mutuū dant, quibus dissidunt: dum sponsores fiunt, pro quibus nolunt: dum laudant quidem illud, sponde, sed præstò est noxa, cæterum eo in rebus gerendis uti non possunt. Quam multos autem hic morbus sustulerit, nemo facile recensuerit, Si quidem Creon dum sic Medeam alloquitur:

Dyfopia incommoda.

Mulier fatius est hostis ut fiam tibi,

Quam si obsequar nunc, gemere dira in posterum:

alijs quid esset agendū præscripsit: at ipse stulto pudore uictus dum unum diem poscenti dat, subuertit domum. Nonnulli uerò etiam cum cædes & uenena suspicarentur parari, tamen ob pudorem uitiosum subuersi sunt. Hunc in modum periit Dion, non quod igno raret sibi Callippo strui insidias, sed quia puduit obseruare amicum & hospitem. Sic Antipater Cassandri filius, uocato ad cœnam Demetrio: deinde postero die cum uicissim esset

C uocatus ab ipso, puduit recusare, ne uideretur ei diffidere qui ipsi filius fuisset. Cum isset igitur, super cenam interfectus est. Ceterum Polyperchon pactus talenta centum, receperat Cassandro sese perempturum Herculem Alexandri ex Barline nothum, deinde ad cenam uocabat. Porro cum adolescens suspectam quidem haberet eam uocationem, metueretque sibi, ceterum excusaret incommodam ualitudinem, Polyperchon ueniens ad illum prior ita loquutus est: O puerimitate morum paternorum facilitatem humanitatemque, nisi profecto metuis nos, quasi tibi struamus insidias. Adolescentulus autem pudefactus, secutus est: illi uero peracta cena eum iugularunt. Non est igitur ridicula, quod aiunt quidam, nec illiberalis, sed prudens illa Hesiodi sententia:

Ad cenam uoca amicum, ne accersueris hostem.

Ne sis immodicè pudens erga osorem, neque submoueris eum, qui uidetur fidere: etenim si uocaris, uicissim uocaberis: & cena accipies, si fueris acceptus, ita ut diffidentiam custodientem te, pudore emollitam, uelut tincturam dimittas. Conandum est igitur, ut hic morbus multorum causa malorum propellatur, primum per exercitationem, facta initio, more eorum qui alijs in rebus quippiam meditantur, à pusillis, & ubi non difficile sit contrà oculos tollere: ueluti si quis tibi propinet in cena, quum satis biberis, ne te moueat pudor inutilis, neque tibi ipsi uim facias, sed deponito poculum. Rursum aliquis prouocat ad cubos inter pocula, ne pudescas, neque metuas si petaris dicerio, sed imitare Xenophanem Lagi, quem cum Hermoneus meticulosum uocaret, quod nollet cum ipso cubis ludere, confessus est, se non modo timidum, sed uehementer etiam timidum & meticulosum esse aduersus inhonestam. Rursum incidisti in hominem ineptè loquacem, qui te apprehendit, & inhaerens complexu retinet, ne sis hic immodicè pudens, sed interruptum sermonem urge, & propositum absolue. Nam huiusmodi recusationes ac discussiones, quoniam in minoribus malis preparant exercitumque ad excutiendum inutilem pudorem, consuefaciunt nos ad maiora. Atque hoc sane loco non alienum fuerit commemorare quod dixit Demosthenes. Etenim cum Athenienses gestirent Harpalo ferre auxilia, iamque aduersus Alexandrum armarentur, derепentè apparuit Philoxenus, quem Alexander maritimis negocijs ducem praefererat. Cum uero populus attonitus metu consulesceret, Quid faciant, inquit Demosthenes, si solem uideant, qui non possint obtueri lucernam? Quid enim facturus es in arduis negocijs, si rex interueniat, aut populus exorando instet, cum familiari propinanti poculumque porrigenti, non possis recusare, neque garrulum apprehendentem effugere, sed homini nugaci praebeas teipsum quoad illi lubet immorari, non habens tantum roboris ut dicas, uidebo te posthac, nunc non est ocium? Iam uero ad laudandos alios, non inutilis fuerit in rebus leuioribus meditatio exercitioque ad expellendum uitiosum pudorem: quod genus sit, in amici conuiuio citharædus incite canit, aut comædus magno emptus incita actione perdit Menandrum, ple risque plaudentibus & admirantibus: non fuerit, opinor, molestum aut difficile cum silentio audire, nec illiberaliter laudare, supraquam tibi uideatur. Quod si in his non temperas, quid facies amico recitante malum carmen, aut scriptam orationem ostendente? Nimirum illiberaliter ridiculeque laudabis, simulque cum cæteris adulantibus applaudens augebis tumultum. Quomodo igitur reprehendes in negotio serio delinquentem? Quomodo in gerendo principatu, aut in nuptijs, aut in administranda republica non rectè se gerentem admonebis? Nam ego quidem nec Periclis illud probarem, quod respondit cui dam amico postulanti, ut pro se ferret falsum testimonium cui coniunctum erat iurandum: Vtque ad aram, inquit, amicus sum. Nimis enim propè iam accessit. Ceterum qui è longinquo sese consuefecerit, ut neque dicentem laudet præter animi sententiam, neque canenti applaudat, neque scõmatis parum dextrè ludenti arrideat, non committet ut eoufque progrediatur aliquis, ut uel dicere audeat homini in huiusmodi negocijs inexorabili: Iura pro me, dic falsum testimonium, aut pronuncia præter iustum. Itidem oportet & pecuniam mutuum flagitantibus obsistere, consuetudine multò antè parata in rebus neque magni momenti, neque recusatu difficilibus. Archelaus Macedonum rex, quum ab ipso poculum aureum postularet quidam inter cenam, qui nihil ducebat honestum præterquam accipere, iussit ministro ut id Euripidi daret. Et hominem illum intuitus: Tu quidem, inquit, dignus es qui poscas, nec accipias: hic uero dignus est qui etiã non postulans accipiat: pulchrè declarans, non ex pudoris arbitrio, sed ex iudicij delectu donationem ac largitionem esse faciendam. Nos uero sæpenumero modestis hominibus ac familiaribus quum egent contemptis, alijs instanter improbecque flagitantibus damus, non quod dare uelimus, sed quod negare non ualeamus. Quemadmodum Antigonus senior, quum frequenter

Dysopia exercitatione emendanda.

Largitione quomodo utendum.

A frequenter Biantem molestè flagitantem tulisset: Date, inquit, Bianti talentum uel uti: tametsi is regum omnium maximè erat exercitatus & instructus dictis ad huiusmodi postulationes excutiendas. Etenim cum aliquando Cynicus quidam petisset ab ipso drachmam, Non est, inquit, regum dare drachmam: & cum ille subiecisset, ergo da mihi talentum: respondit, atqui non est Cynici accipere.

Diogenes quidem igitur obambulans in Ceramico, petebat à statuis. Id factum admirantibus respondit, se in hoc exerceri ut assuesceret frustrari postulatis. Nobis autem primum exercitatio sumenda est in rebus uulgaribus, ac meditandum in paruis negare ipsi qui flagitant præter meritum accepturi, ne desit quod respondeamus maiora recusaturi. Si quidem nullus, ut inquit Demosthenes, qui quod habebat insumpsit in quæ non oportebat, quæ non possidet si contingant, utetur in quæ oportet. Quoties autem deficiamus circa honesta, redundantes in superuacaneis, oritur multiplex turpitude. Ad hæc uitiosus pudor, non modo malus & imprudens dispensator est pecuniarum, uerumetiam maioribus in rebus non admittit utiliter consulentem rationem. Etenim ægrotantes non accersimus medicum peritum, ueritè familiarem: ac liberis præceptores eligimus eos potius qui nos huc ambitu suo prouocant, quam idoneos. Quin & in litibus frequenter non patimur eum patronum dicere, qui causæ utilis est & rei forensis peritus, sed amici cuiuspiam aut cognati filio gratificantes, tradimus apud populum agendam causam. Postremo permultos cernere est ex eorum numero qui philosophiæ uacare dicuntur, quum sint Epicurei ac Stoici, non delectu, neque iudicio uersantes cum amicis ac familiaribus, uerum ultrò se præbentes illis impudenter aliquid postulantes. Agè igitur & ad hæc multò antè in rebus uulgaribus ac pusillis nosmetipsos exerceamus, assuescentes neque tonfore, neque pictore per immodicè pudorem uti, neque in sordido diuersorio manere, si copia sit melioris, eò quod caupè frequenter salutarit nos: sed in consuetudinem ducamus, etiam si paululum præstet, eligere quod melius est. Sicut Pythagorici semper cauebant, ne quando dextro femorilæuum imponerent, neque parem numerum pro impari sumerent, quoties in cæteris esset æqualitas. Quin & illud ducendum in consuetudinem, ne quum rem diuinam facimus, aut

B nuptias celebramus, aut aliud huiusmodi conuiuium apparamus, uocemus salutantem aut ultrò accurrentem potius, quam beneuolum & humanum. Etenim qui ad hunc modum sese consuefecerit exercueritque, haud facile capietur, quin potius tutus erit in negocijs grauioribus. Ac de exercitatione quidem hæc sufficiunt. Ceterum rationum ad hæc conducibilium illa prima est, quæ nos docet & comonefacit, quod omnes affectus ac morbos ea sequuntur, quæ per illos uidemur nobis effugere: uelut ignominia, gloria studium: dolores, uoluptatum amorem: labores, mollitiem: & ambitionem uincendi, sequitur uinci & condemnari. Ceterum illud palam accidit immodico pudori, ut dum summum uitæ ignominia, in ignem sese conijciat. Etenim quos pudet eis contradicere qui improbè molesti sunt, petendo quod æquum non est, postea pudefiunt ab illis qui merito uocant in ius: dumque metuunt leuem reprehensionem, frequenter confessum pudorem sustinent. Nam amico petenti pecuniam, dum præ pudore non audent contradicere, quod non habeant, paulò post indecore pudefcunt redarguti, & aliquibus auxiliū polliciti, litigare coguntur cum alijs, & pudore perfusi latitant ac fugiunt. Quin permultos uitiosus pudor, posteaque eos inutili promissio de nuptijs, aut de filia sororeue constrinxit, rursus in diuersum mutata sententia mentiri cogit. Etenim qui dixit omnes Asianos uni seruire homini, eò quod non possent unam sonare syllabam, non serio dixit, sed facetia lusit. Ceterum qui pudore tenentur uitioso, etiam si nihil omnino dixerint, tantum adductis supercilij, aut in terram demisso uultu, licet multa inconsulta & absurda obsequia effugere. Nam silentium, Euripides ait sapientibus responsi loco esse. Et fortassis aduersus improbos magis opus erit silentio, quando quidem humanioribus licet nos excusare. Quin & multa crebraque uirorum illustrium ac bonorum responsa conueniet in promptu habere, ac meminisse aduersus eos qui nostro pudori uim faciunt: quod genus est illud Phocionis ad Antipatrum: Non potes me simul & amico uti & adulate. Rursum quod respondit Atheniensibus, flagitantibus ab eo ut aliquid adderet in festum, simulque applaudentibus: Pudet, inquit, uobis addere, & huic non reddere, Calliclem ostendens ipsius feneratorum. Non enim turpe est fateri paupertatem, ut ait Thucydides, sed re ipsa non effugere turpius est. At qui ob imbecillitatem mollitiemque animi, non audet ob pudorem ineptum respondere petenti,

Non est in antro argentum amice candidum, mox ueluti proiecto arrabone, ipsa promissione,

Silentium sapientibus responsi loco.

C Compedibus obstrictus tenetur, non faber
 Quas cudit ære, sed pudor quas addidit.
 Perseus autem quum noto cuidam mutuum daret pecuniam, apud forum ac mensam fecit cautionem, memor uidelicet illius Heliodij dicti:
 Et fratri testem ridens adhibere memento.
 Verum quum ille admirans dixisset: Adeone Persæe legaliter? scilicet, inquit, ut amanter recipiam, nec legaliter reposcam. Multi siquidem ob immodicum pudorem in initio non cauentes ne fallantur, post cum amicitiae detrimento coguntur legibus experiri. Contra Platonem quum Heliconi Cyziceno daret ad Dionysium literas, commendauit illum ut humanum ac modestum. Deinde in calce literarum adscripsit: Hæc autem tibi scribo de homine, animante natura mutabili. Xenocrates tamen si moribus alioqui esset austeris, tamen pudore uictus, literis commendauit Polyperchonti, hominem minime probum, ut res indicauit. Hunc ubi complexus esset Macedo, rogaretque num quare opus haberet, poposcit talentum. Atque ille quidem dedit, cæterum Xenocratem per literas admonuit, ut posthac diligentius circumspiceret, quos comendaret. At Xenocrates ignorabat, quem commendabat. Nos uero quos comperimus, idque frequenter, improbos, in hos non modo literas commendatitias profundimus, uerum etiam pecunias, ipsi nobis noxam accersentes, haudquaquam cum uoluptate, quemadmodum ij qui meretricibus & assentatoribus sua largiuntur, sed moleste grauiterque ferentes postulantium impudentiam, quæ nobis iudicium subuertit, opprimitque. Porro sicubi alia, certe aduersus eos qui nos pudore grauant, dicere licet illud:

Intelligo quæ sim patraturus mala,
 si falsum præbuero testimonium, aut si præter æquum iudicauero, aut si suffragium tulero
 negocio inutili, aut si mutuum dederò non reddituro. Quapropter habet hoc peculiare pudor uiriosus, quod cum cæteras cupiditates sequat poenitentia, hic non sequitur, sed protinus in ipsis factis adest. Nam & cum damus, discruciamur: & testimonium ferentes, pudescimus: & auxiliantes, infamiam contrahimus: & non obsequentes, redarguimur. Quoniam enim imbecilliores sumus, quam ut possimus postulantibus recusare, etiam illa pollicemur ijs qui nos urgent, quæ præstare nequaquam possumus, ueluti commendationes in principum aulis, & intercessionem apud præfides, dum nec uolumus, nec audemus dicere:

Non nouit nos rex, sed alios potius respicit.
 Hoc pacto Lyfander cum offendisset Agesilaum, gloriae tamē causa putaretur plurimum apud illum posse, non erubuit excusare se aduentibus, iubens illos ad alios ire, & illos tentare qui plus ipso ualerent apud regem. Nec enim turpe est, non omnia posse. Cæterum quum non possis, nec idoneus sis ad talia negocia suscipienda, ad hæc recipienda pudore protrudi, præterquam quod turpe est, summam etiam adfert molestiam.

At ut aliud principium petamus, hoc studio habere oportet, ut in his quæ uirium nostrarum sunt & honesta, libenter obsequamur ijs qui nostrum requirunt officium, non coacti pudore, sed uolentes. In noxijs uero & inhonestis, conuenit illud Zenonis semper habere in promptu, qui quum incidisset in adolescentem quendam ipsi familiarem, iuxta moenia furtim ambulantiem, audissetque quod fugeret amicam, à quo postulabatur ad ferendum falsum testimonium: Quid ais, inquit, ignaue: ille ausus est te malo iniuriaque afficere, nec erubescit, & tu illi pro iustitia non audes obsistere? Proinde qui dixit,

Improbos aduersus homines armat improbitas probe:
 malè docet sic ulcisci malitiam, ut illam imitemur. Cæterum quisquis improbitatem illorum, qui impudenter ac fronte perfricta obstrepunt, pari impudentia retundit, nec turpia concedit, uerens facere inuerecunda, rectè iureque facit, id quod faciunt quicumque sapiunt. Iam uero obscuris & humilibus, nulliusque precij hominibus quum obturbant, non magni negocij fuerit obsistere, uerum tales cum risu quoque & salibus nonnulli submouent. Quemadmodum Theocritus, quum in balneo duo strigilem commodatò peterent, quorum alter erat peregrinus, alter notus fur: Te, inquit, non noui, te noui. Itaque ioco repulit ambos. Lysimache uero apud Athenienses Mineruæ, quæ Polias dicitur, sacerdos, mulionibus sacra adducentibus, iubentibusque ut infunderet: Non faciam, inquit, ne hoc quoque fiat patrium, & in consuetudinem ueniat. Item Antigonus ad adolescentem quempiam, qui prognatus quidem ex elegante uiro belli duce, sed ipse ignauius ac mollis, postulabat tamen ob id cæteris anteferrì: Apud me, inquit, o adolescens, uirorum, non parentum uirtutibus præmia sunt. Attamen si qui nos grauat pudore, nobilis sit ac potens, quod hominum

genus

A genus difficillimè recipit excusationem, nec patiens est repulsa, præsertim quoties in iudicijs ac suffragijs interpellant: quod Cato iuuenis etiam nunc fecit erga Catulum, fortassis alicui nec facile uidebitur, nec necessarium. Si quidem Catulo summa erat apud Romanos autoritas, ac tum Censuram gerebat. Adijt autem Catonem tum ararij questorem, deprecaturus pro quodam, cui Cato multam dixerat, eoque supplicem se præbuit, quod precibus eum uinceret cogereque, nec finem fecit donec Cato non ferens deprecatoris improbitatem: Turpe fuerit, inquit, Catule, te Censorem, cum hinc nolis discedere, à ministris meis abstrahi. Moxque Catulus erubescens simul & frater discessit.

Quin illud potius considera, quod fecit Agesilaus, quodque Themistocles humanus simul ac modestus. Nam Agesilaus patri iubenti, ut in causa quadam præter leges pronunciaret: Imò, inquit, abs te pater à puero didici parere legibus: quam obrem nunc quoque tibi obtinero, cauens ne quid faciam præter legem. Themistocles autem Simonidi petenti quiddam iniustum: Nec tu, inquit, bonus poeta fueris, si præter numerum canas: nec ego bonus princeps, si præter leges iudicem. Quanquam autem non ob pedem lyrae modulorum respondentem, quemadmodum dixit Plato, & ciuitates cum ciuitatibus, & amici cum amicis dissentientes, leuissima tum faciunt, tum patiuntur: sed ob id potius, quod in his quæ sunt legum ac iustitiæ, peccent: attamen sunt qui quum in modulorum ac literarum metrisque ad unguem obseruent quod artis est, ab alijs tamen postulant, ut in obeundo magistratu, ut in iudicijs ac negocijs negligant honestum. Proinde quod dicam maxime seruandum est erga tales. Interpellat te rhetor in iudicio sedentem, aut concionator in concilio uersantem, promittito, si ille solœcismum committat in dicendo proœmio, aut barbarissimum faciat in narratione. Non enim id uolet, propterea quod turpe non tam sit quam uideatur, adeo ut nonnullos uideamus in dicendo ne uocalis quidem cum uocali concursum ferre. Rursus ubi molestus est nobilis quispiam & in precio habitus, iubeto ut saltans forum, aut distorto uulstu transeat. Quod si recuset, tum tibi loqui tempestiuum erit, ac percontari, utrum sit turpius solœcismum admittere, aut distortuere uultum, an uiolare legem, transgredi iusiurandum, ac præter ius & æquum malo bonum posthabere. Ad hæc quemadmodum Nicostratus Argiuus, quum ab Archidamo sollicitaretur ingenti promissa pecunia, tum coniugio cuiuscunque uellet Lacenæ, ut Cromnum traderet: respondit, Archidamum non ducere genus ab Hercule, quod ille obambulans solitus esset improbos afficere supplicio, ipse autem ex bonis faceret improbos. Itidem & nobis ad hominem qui postulet honestus ac probus haberi, dicendum est, si molestus sit, & pudor nostrum urgeat, quod nec ipsi decora faciat, nec ipsius uel claritate uel uirtute digna. Cæterum in uulgariibus illud uidendum ac dispiciendum, an auarum huc pudore possis adigere, ut absque cautio ne credat talentum: an honoris audio persuadere ualeas, ut locum honoratiorem alteri cedat: an ei qui gaudet gerere magistratum, quum iam imminet gloria, ut temperet à petendo magistratum. Profectò merito uideatur absurdum, si quum illi in cupiditatibus suis ac uitiosis affectibus inflexibiles, rigidi que & immobiles perseverent, nos qui non solum esse uolumus, uerum etiam esse nos profitemur studiosos honesti, & amantes æqui, non temperemus nobis, sed subuertamus abijciamusque uirtutem. Etenim si qui nobis molesti sunt, gloriae potentia ue causa id faciunt, absurdum est eos qui aliorum mores componunt & educant, seipsum dehonore, ac sibi sinistram conflare rumorem: quemadmodum male aut diunt, qui in certaminibus perperam addicunt præmia, quiue in comitijs suffragia ferunt ad gratiam, officio parum honesto alijs parantes palatia, coronas, & gloriam, sibi ipsi bonam opinionem & honestum detrahunt. Quod si, qui nostrum pudorem urget, pecuniæ causa molestus est, qui fit ut non protinus succurrat, absurdum esse, propriae opinionis ac uirtutis iacturam facere, ut huius aut illius crumena reddatur onustior: Verum ista quidem succurrunt permultis, nec ignorant sese à recto deflectere, non aliter quam solent ij, qui quum coguntur ingentes epotare calices, ægre ac suspirantes, uultumque distortentes perficiunt quod imperatum est. Sed animi imbecillitas, corporis temperaturæ similis est, & aduersus calorem male composita, & aduersus frigoris rigorem. Nam & quum laudantur ab improbis, gestunt, ac dilatantur, & erga querimonias ac suspiciones eorum quibus negarunt obsequium, meticulosi sunt, ac probri plus satis metuentes. Sed oportet aduersus utrumque muniri, ut nec territantibus, nec assentantibus cedamus. Thucydides igitur existimans inuidiam necessariò comitem esse potentia, dicit illum recto consilio duci, qui in maximis rebus eligit quod inuidia est obnoxium.

Nos uero existimantes non adeo difficile esse inuidiam effugere, in querimonias autem non

Potentiam inuidia comitatur.

C incurrere, aut efficere ne quid accedat molestiæ ab ijs, quibus cum habemus consuetudinem, uidentes prorsus impossibile: rectè nobis consuluerimus, si similitates improborum suscipere malimus, quàm iure meritoque criminantium, illis præter bonum & æquum obsequentes. A claudes quidem ab improbis proficiscentes, cum sint fucata & insyncera, modis omnibus cauendæ sunt: nec oportet ab his sic affici, quemadmodum afficiuntur fues dum fricantur ac titillantur, ut nos ipsos facillimè præbeamus utendos cuiuis uolenti, deiciens nos, & ad sculpturam accõmodantes. Etenim qui præbent aures palponibus, nihil differunt ab his qui crura præbent supplantantibus: nisi quod turpius subuertuntur caduntque, tum ij qui pœnas remittunt hominibus improbis, quod uidelicet misericordes, humani, facilesque uocentur: tum isti qui contra similitates & accusationes haudquaquã necessarias nec periculo uacantes suscipiunt, persuasi ab his qui ipsos laudant, tanquam soli sint uiri, soli aduersus adulationem inuicti, denique ora & uoces eos appellant. Itaque Bion tales similes esse dicebat amphoris, quod auribus facillè circumferrent. Quemadmodum narant Alexinum sophistam inter ambulandum multa mala dixisse in Stilponem Megarensem: cum autem quispiam ex ijs qui aderant dixisset, Atqui ille te nuper laudauit: Perlouem, inquit, uir enim optimus est ac præstantissimus. Contra Menedemus quum audisset, quod frequenter ab Alexino laudaretur: At ego, inquit, semper uituperò Alexinum. Itaque uir malus est, & is qui malum laudat, & is qui à bono uituperat. Vique adeo à talibus nec flecti poterat nec capi, seruans præceptum illud quod Antisthenæus Hercules præcepit filijs, ne quam haberent gratiam ijs à quibus laudarentur. Hoc autem nihil aliud erat, quàm non uinci stulto pudore, nec mutuo adulari laudantibus. Sufficit autem opinor illud Pindari, cui quum quidam dixisset, quod ipsum ubique & apud omnes prædicaret: Et ego, inquit, refero tibi gratiã, efficiens ut uera prædices. Igitur quod aduersus omnes affectus conducit, huius oportet eos qui facillè uincuntur inutili pudore, quoties morbo superati præter animi sententiam peccant ac subuertuntur, firmiter meminisse, notasque mortis ac poenitentiae defixas in animo, reuocare, seruareque in longissimum tempus. Sicut enim uiatores posteaquam semel in lapidem impegunt, aut nauis posteaquam ad scopulum fregerunt nauem, si meminerint, perpetuo metuunt cautentque nõ illa tantum, uerum etiam alia illis similia: ita qui turpitudinẽ damnaque ex uitioso pudore accepta, assidue ingerunt animo, poenitentia mortisque uulnerato, in similibus postea reuocabunt seipsum, nec facillè patientur sese à recto cursu deduci.

Plutarchi, de cohibenda iracundia dialogus Syllæ & Fundani.

ERASMO ROTERODAMO INTERPRETE.

RECTE mihi facere uidentur, Fundane, pictores, qui priusquam absoluant opera sua, ex interuallo temporis solent ea cõtemplari, propterea quod dum ea seponunt, nec in oculis habent, frequenter iudicando, faciunt ut nouum sit iudicium, quo tenue discrimen magis attingitur, id quod celat assiduitas & assuetudo. Quoniam autem fieri non potest, ut homo à seipso seiunctus, ac interrupto sensu assiduitatis rursus ex interuallo semet adeat, imò ea res uel maximè facit unum quemque deteriorẽ suipius iudicem quàm aliorum, proximũ fuerit ut amicos quisque suos ex interuallo contempletur, pariterque seipsum illis contemplandum exhibeat, non an breui consenuerit, & utrum corpus melius an deterius habeat: sed mores potius ac uitam oportet inspicere, an his aliquid boni tempus addiderit, aut aliquid mali detraxerit. Ego igitur cum hic alter sit annus quod Romam adueni, deinde hic mensis quintus quod tecum ago consuetudinem, non arbitror admodum esse mirandum, quod ob ingenij tui dexteritatem ad ea bona, quæ prius aderant, tantum incrementum, tantaque facta est accessio. Cæterum ubi uideo tantam illam ingenij uehementiam, & igneam, ut ita dixerim, ad iram impetum, rationis magisterio uersum in tantam morum placabilitatem ac mansuetudinem, subit ad illum irati animi impetum hoc dicere: Odiui quanto est iam mollior. Cæterum hæc mollitudo non segnitiem aut dissolutionem, sed, non aliter quàm terra cultu subacta, leuitatem ac profunditatem, ad res agendas efficaciam, pro impetu illo ac uehementia, accepit.

A accepit. Unde liquet & illud, iracundiam ac ferociam non per ætatem simul cum deficiente corporis uigore, neque suapte sponte uelut emarcescere, sed honestis quibusdam ac placidis rationibus sanari. Quamquam sanè (nam uerum apud te non tacebitur) Eros amicus, qui hæc nobis renunciabat, suspectus erat, quasi ob beneuolentiã ea testificaretur de probis ac bonis amicis, non quæ adessent, sed quæ deceret adesse: etiamli, quod tu nosti, non solet facillè huc adduci, ut in cuiusquam gratiam cõcedat de sententia. Verum & ille nunc à falli testimonij crimine liberatur: & tu, quando præbet ocium ipsa profectio, enarra nobis, ueluti curationem tui ipsius, ac medicinam quampiam, qua usus, animum iracundum reddideris adeo tractabilem, simplicem, ac rationi audientem, obtemperantemque. **FUNDANVS:** Itane non consideras, amicitissimè Sylla, ne & ipse ob amicitiam ac beneuolentiam qua nos prosequeris, hallucineris alicubi in iudicandis nostris? Siquidem Eroti, quum frequenter ne ipse quidem stabilem habeat animum, in regione, & in Homericã Pifa, hoc est, loco firmo permanentem, sed exacerbatiorem odio uitiorum, uerisimile est nos uideri mansuetiores, quemadmodum in picturis figurarum muscarum transmutandis, netæ quædam, chordæ, quæ sonum reddunt acutissimum, collatæ ad alias netas acutioris soni, ordinem accipiunt hypatarum ac fidium inferiorum, quæ sonant grauisimè. **SYLLA:** Neutrum horum accidit, ô Fundane, sed agere fac quod dico, nobisque gratificare. **FUNDANVS:** Atqui in his quæ multa pulchrè dicta à Musonio meminimus, est & illud ô Sylla, his qui uelint esse salui, semper curandã esse uitam. Nec enim opinor conuenire, ut quemadmodum elleborus in curationem adhibitus, simul cum morbo eijcitur, itidem eijciatur & ratio, quã oportet in animo manentem, continere seruareque iudicium. Neque enim pharmacis assimilis est rationis uis, sed tibi salubribus placidè habitum bonum gignens, in his quibus facta fuerit familiaris. Cæterum admonitiones & obiurgationes adhibitæ malo uigenti tumentisque, ægrè quidè ac uix perficiunt quod agunt, nihil autem differunt ab odoramentis, quæ morbo comitali obnoxios erigunt quidè collapsos, non liberant tamen à morbo. Ac cætera quidè mala, etiam tum cum uigent, utcumque cedunt, & admittunt orationem opiferã, aliunde uenientem in animum: uerum ira, nõ quemadmodum ait Melanthios, Acerba patrat, mentem ab ædibus suis

B Alias in aedes transferens, sed expellens ex ædibus, denique & excludens, non aliterque isti qui sese unã cum ipsis ædibus incendunt, ita tumultu, fumo, caligine cuncta intus replet ira, ut nec uidere possis, nec audire eos qui cupiunt subuenire. Quapropter nauis in mari tempestate periclitans sine nauclero, citius aliunde recipiat gubernatorẽ, quàm orationem alienam admissurus sit homo, quum impetu & ira ceu fluctibus iactatur, nisi paratam habeat domi rationem. Sed quemadmodum qui expectant obsidionem, cõtrahunt & in promptu collocant, quibus est opus, nihil spei collocantes in his quæ sunt extra ciuitatẽ: ita maximè nos oportet aduersus iracundiam auxilia è longinquo petita, nimirum è philosophia, cõportare in animum, ne cum tempus aduenerit eorum usum postulans, nõ facile possint aliunde inuehi. Neque enim tum audit animus eos qui foris sunt, ob tumultum, nisi intus habeat uelut monitorẽ rationem suam, celeriter accipientem, & intelligentem singula quæ præcipiunt. Verum ubi audierit, ea quidem quæ sensim ac placidè dicuntur, negligit: rursus aduersus eos qui acerbius instant, irritatur. Etenim cum ira superba sit ac præfracta, quæque omnino difficillè moueri patitur ab alio, non aliter quàm undique satellitio cõmunita tyrannis, ex sese habeat oportet domesticum aliquid ac familiare, quod ipsam dissoluat. Itaque irascendi assiduitas, ac frequenter in iram impingere, habitum peruersum gignit in animo, quem appellant iracundiam, huc tandem deducens hominem, ut facillè cõmoueat, utque sit amarulentus ac morosus, posteaquam animus redditus est ulcerosus, ac leues ob causas ægrefcens, ac de quibuslibet mouens querimonias, non aliter quàm ferrum tenue & inualidum, non fert denuo sculpsentis manum. Cæterum ratio iudex, quæ protinus instat ac premit iracundiam, non solum præsentem medetur malo, uerum etiam in reliquum tempus firmum reddit animum, ut non facillè morbo tentetur. Mihi quidem igitur posteaquam semel atque iterum iræ restitissimè, accidit id quod Thebanis, qui quum primum repulissent Lacedæmonios, tum ut uidebantur inuincibiles, postea nullo in prælio ab iisdem superati sunt. Iam enim intelligebam, ratione prudentiaque uictoriam esse parandam. Videbam autem non solum frigore offuso desinare iram, quemadmodum dixit Aristoteles, uerum etiam metu admoto extingui. Quinetiam, per Iouem, subito oborto gaudio, iuxta Homerum, Multis efflruit, atque exporrectus est animus ira turbatus. Itaque mihi persuasum est, non omnino

Auxilia contra iracundiam unquam de petenda.

C malum esse immedicabile, si qui modo uelint. Neque enim ira semper ex magnis ac tralidis iniurijs oritur, sed uel dicitur, uel iocus, uel ridere quempiam, uel innuere, aliaque huius generis multa, complures ad iram concitant. Velut Helena fratris filiam alloquens:

In Eurip.
Orphe.

Electra uirgo longa temporis mora
Me fari adegit. & cetera quae inibi sequuntur. Vicissim audit a uirgine,
Nunc quidem sero sapis,

Quae tum penates turpiter reliqueris.

Itidem Alexandrum offendit Callisthenes, qui quam in conuiuio circumferretur ingens patera, Nolo, inquit, Alexander bibendo committere, ut mihi Aesculapio sit opus. Quem admodum igitur flammam pilis leporum, aut stuppis paleis succensam, facile est cohibere: quod si corripuerit solida, ac spissitudinem habentia, mox corrumpit ac simul perdit,

Sursum inualefcens, opera fabrorum ardua,
ut dixit Aeschylus: ita qui statim initio in iram animaduertit, dum uidet paulatim ex leuibus dictis, ac stuppea scurrilitate fumare & incendium colligere, non opus habet magno negotio, sed frequenter ipso silentio ac negligendo restinguit. Nam ut incendium qui non addit materiam extinguit, sic & iram quisquis non aluit nascentem, nec eam flatu concitauit, seipsum seruat ac subtrahit incendio. Proinde quanquam alio qui multa dicens ac praecipiens utilia Hieronymus, mihi tamen non satisfecit in hoc quod dicit, ob celeritatem in nobis non esse sensum irae nascentis, sed natae duntaxat, ac praesentis. Neque enim ullum est uitium, quod dum colligitur ac concitatur, habeat aequum manifestam originem & incrementum, quemadmodum eruditae nos docet Homerus, dum Achillem quidem mox euestigio facit animo discruciarum, dicto prouocatum. Sic enim ait:

Sic ille, hunc nubes contexit nigra doloris.

Agamemnonem uero, quamquam multis uerbis prouocetur, tamen inducit lentum ad irascendum. Ea si quis statim initio subtraxisset illis, ac progredi uetuisset, non eousque inuisset discordia. Proinde Socrates quoties sensit sese acerbius commoueri aduersus amicorum quempiam, uelut ante tempestatem, marinum quendam scopulum euitans, remittebat uocem, ac uultu aridebat, faciemque placidiorum ostendebat. Itaque alteram in partem deflectendo, atque in diuersum nitendo, quam quod uocabat affectus animi, seruabat seipsum inconcussum & inuictum. Est enim quoddam, o amice, irae, ceu tyranni, dissoluende initium, si non obtineres, nec auscultes illi imperanti, ut acriter uocifereris, ut truci sis aspectu, ut caedas teipsum, sed si quiescas, nec iram ceu morbum inactione corporis & clamore reddas uehementiorum. Nam ea quae facere solent amantes, dum adlasciuunt, dum occidunt, dum coronant fores amicae, habent utcumque alleuationem non ingrati, nec inelegantem.

Adueniens autem non clamore effero, cuius,

Aut quis, sed fixi dilectae basia amicae,

Haec iniuria si est, fateor, sum iniurius.

Præterea quae permittuntur lugentibus, complorare ac lamentari, bonam doloris partem unam cum lachrymis educunt. Contra, ira uehementius incitatur his quae faciunt ac dicunt qui ea sunt occupati. Proinde quiescere optimum est, aut effugere, aut occultari, seseque ad silentium uelut in portum recipere, quemadmodum solent qui sentiunt morbum comitalem oborientem, ne concidant, aut potius ne in quenquam irruamus. Nam in amicos & potissimum & frequentissimum irruimus. Nec enim amamus omnes, nec omnibus inuidemus, nec omnes metuimus. Ceterum nihil est quod non inuadat, & in quod non faciat impetum ira, sed irascimur tum inimicis & amicis, tum liberis ac parentibus, ac per louem etiam dijs, denique bestijs ac ualis anima carentibus, quemadmodum fecit Thamyras,

Cornuque rumpens, auro id obuinctum licet,

Modulosque rumpens fidibus intensae lyrae.

Ac Pandarus seipsum deuouens, nisi arcus manibus contractos in ignem conijceret. Xerxes uero etiam ipsi mari notas ac plagas inculsit, ac monti misit epistolas: Atho infelix, ad caelum usque porrecte, ne meis operibus facias lapides magnos, & ad eruendum difficultes, alioqui excisum te projiciam in mare. Multa enim sunt horrenda, quae designat ira, multa rursus ridicula. Quapropter nullus est animi morbus, qui magis uel habeatur odio, uel contemnatur magis. Profuerit autem utrumque considerasse. Ego igitur, nescio quidem an recte fecerim, attamen quum hinc medendi fecissem initium, quemadmodum Lacones in helotibus (sic enim illi uocant homines mediae conditionis inter seruos & ingenuos) quam laeda res esset ebrietas, ita ego in alijs didici qualis esset ira. Ac primum quidem, sicut Hippo-

Xerxis epistola
ad Atho montem.

A Hippocrates ait, eum morbum esse grauissimum, qui faciem aegrotantis quammaxime mu-
ret in diuersum: ita conspiciens alios ob iram maxime mente moueri, ac uultum immutan-
tes, colorem, incessum, uocem, in diuersum uertere, hinc uelut imaginem eius mali mihi
fingebam admodum dolens, si quando tam formidabilis & commotus uiderer amicis,
uxori ac liberis, non tantum aspectu truci, & ad consuetudinem inamoenam, uerum etiam
uocem emittens immitem & asperam, quemadmodum in alios familiares incideram, qui
neque mores, neque formam, neque sermonis gratiam, nec affabilitatem & comitatem in col-
loquio, praeter ira seruire possent. Itaque Caio Graccho, qui fuit orator & moribus acerbus,
& in dicendo uehementior, fistula erat adaptata, qua cantores uocem paulatim uel inten-
dunt, uel remittunt, tonos ad id aptos occinens. Hanc seruus tenens dicenti adstabat a
tergo, tonumque accomodabat placidum ac mansuetum, quo clamorem illius reuocabat,
uocisque contentionem & asperitatem adimebat: quemadmodum arguta pastorum cera
compacta perstreptit fistula, modulos somnum concilians blandè occinens, ita oratoris
iracundiam sedabat. Quod si mihi famulus esset diligens & elegans, haud moleste tulerim
si in ira speculum adferret, quemadmodum nonnullis offerunt ubi lauerint, nulli usui
futurum. Ceterum si quis seipsum contempletur praeter naturam affectum conturbatumque,
non parum habeat momenti ad infamandum irae morbum. Nam & Minervam aiunt qui
iocolis fabulis delectantur, cum tibia caneret, a Satyro admonitam non aduertisse qui-
dem tum animum:

Non te decet forma ista, mitte tibias.

Sume arma, buccas, ut decet, composito.

Ceterum ubi figuram oris uidisset in amne quodam, offensam tibias abiicisse: quamuis ars
deformitatis solatium, habet aptam modulationem. Ac Marfyas, ut uidetur, capistro quo-
dam ac folliculis ori circumpositis, per uim flatus stridorem cohibebat, & uultus deformi-
tatem corrigebat, atque irae qualitatem celabat:

Auro fulgenti hirsutum caput undique cinxit,

Ac tenerum loris os a ceruice reuinctis.

B E diuerso, ira inflans ac distendens indecore uultum, foediorum etiam uocem emittit &
insuauiorum,

Fides mouendo, non mouendas mentium.

Mare quidem cum uentis turbatum, algam & fucum rejicit, aiunt purgari. Verum ira, ani-
mo exastuante & inuerso, sermones rejicit impudicos, amarulentos ac scurriles, quibus
primum ipsos loquentes conspurcat, oppletque infamia, quippe qui talia semper quidem
in sese continent, hisque sordibus abundant, ceterum per iram quod latebat aperiant. Vnde
fit ut proleuisima res, uidelicet oratione, grauissimas (ut ait Plato) dent poenas, dum pro
hostibus ac maledicis & improbis habentur. Haec itaque dum considero & obseruo, fit ut pla-
cidè reponam apud me, semperque habeam in memoria, quod in febris quidem bonum est,
sed melius in ira, linguam teneram ac leuem habere. Nam lingua febricitantium, si minus
affecta sit secundum naturam, malae quidem rei signum est, causa nequaquam. At irascentium
lingua posteaquam facta est aspera sordidaque, ac diffuens in sermones absurdos, emittit
ferocem & contumeliosum sermonem, immedicabilem inimicitiae parentem, ac latentis ma-
leuolentiae proditorem. Neque enim indiluta uini potatio refundit quicquam tam petulans ac
molestum, quam ira. Atque illa quidem risui & lusui curae sunt, haec uero bili sunt temperata.
Ac in computationibus quidem qui silet, molestus grauisque est familiaribus: ceterum in
ira nihil decentius est quiete, quae si non repente adesse possit in pectore, custo dire tamen
ab ira linguam frustra latrantem decet, iam non haec tantum reputare licet ei qui attende-
rit, quomodo sint affecti quos ira corripuit, uerum aliam etiam irae perspicere naturam, ui-
delicet, quam non generosa res sit, neque uiriliter, nec prudentiam obtinens, nec animi celsitu-
dinem. Tamen si uulgi hominum, quoniam ira turbas ciet, putat esse agilitatem: & quod
minax est, credit esse fiduciam: & quod intractabilis est, opinatur esse fortitudinem. Non-
nulli etiam crudelitatem interpretantur esse dexteritatem ad res grandes gerendas: & impla-
cabilitatem, putant esse constantiam: denique morositatem difficultatemque, faciunt odium
uitiorum, idque non recte. Nam ipsa facta, ipsae commotiones, ipsi habitus multam arguunt
utilitatem atque imbecillitatem, non solum ob id quod pueros diuexant, quod in mulierculas
exacerbantur, quod canes, equos, & mulos putant esse poenis afficiendos, quemadmodum
Ctesiphon pancratiastes mulam recalcitrans, uerum etiam in caedibus tyrannicis, dum in
amarulentia conspicitur illorum pusillanimitas, dumque in eo quod agunt, perspicitur quid

irascentium lin-
gua damnoza.

Aa

C patiantur, res similis uidetur serpentum moribus, qui postquam exarserint, & circumcirca dolorem excitarint, tum demum medici his quae laeserunt adhibitis inflammatione exhauriunt. Quemadmodum enim tumor accidit ex magna in carne plaga, ita in mollissimis animis, si quis se praebet dolori, hoc ipso quod maior est imbecillitas, hoc maiorem elicit iracundiam. Atque hac de causa mulieres iracundiores sunt uiris, aegroti fanis, senes aetate uigentibus, & infelices felicibus. Iracundissimus enim est auarus aduersus dispensatorem, lurco aduersus popinatorum, zelotypus aduersus uxorem, gloriosus in maledicis. At longe saeuissimi sunt uiri, qui honores ambiunt in ciuitatibus, aut seditione, conspicui, ut ait Pindarus, malum. Sic ex eo quod maxime dolet, & aegrotat in animo, maxime ob imbecillitate, nascitur ira, nequaquam neruis adsimilis animi, sicut dixit quidam, sed intentionibus ac conuulsionibus in uindicandi impetum uehementius insurgentis. Itaque malarum rerum exempla, spectaculum praebent non iucundum, sed utile dumtaxat ac necessarium. Caeterum cum eos qui placide leniterque sese gerunt in ira, uel spectare uel audire existimem esse pulcherrimum, incipio contemnere istos qui dicunt:

Laeso uero uir sustinendus est tibi. Item illud:

Impinge ceruici calcem, impinge & usque ad solum.

aliaque dicta ad ultionem irritantia, per quae nonnulli iram ex conuulsi mulierum, in conuulsi uirorum transferunt, haud recte. Nam fortitudo in caeteris consentiens sociamque iustitiam, mihi uidetur de sola mansuetudine digladiari, ut quae ipsam magis deceat. Si quidem non raro contingit, ut homines deteriores superent meliores. Caeterum erigere trophaea in animo aduersus iracundiam, qui cum difficile est colligere, ut inquit Heraclitus, quicquid enim uelis uita emitur, magnae cuiusdam est ac palmariae uirtutis, quippe quae uere ceu neruos ac tendones habeat rationis iudicium aduersus animi cupiditates. Quas ob res semper studeo colligere ac legere, non solum ista quorundam philosophorum, quos qui sapiunt, affirmant carere bili, sed regum potius ac tyrannorum dicta factaque: uelut illud Antigoni, cui cum milites iuxta tentorium clam maledicerent, existimantes eum non audire, baculo foras prolato: Papae, inquit, non uos aliquo longius hinc digressi, male loquemini de nobis? Praeterea cum Arcadion quidam Achiuus non desineret maledicere Philippo, moneretque ut fugeret, donec eos adeat qui non nouere Philippum: deinde uero in Macedonia apparet, amici erant autores ut puniretur: nec enim oportere negligi tantam petulantiam. Philippus autem cum occurrisset homini, humaniter cum eo colloquutus, mox etiam xenij ac donis ad eum missis, postea iussit eos percontari, quomodo iam de se loqueretur apud Graecos. Cunctis autem testificantibus, eum hominem iam mirum Philippi laudatorem esse factum: Ego igitur, inquit, melior medicus quam uos. In Olympijs autem cum conuicia iacerentur in ipsum, ac nonnulli dicerent, Graecos dignos esse supplicio, qui beneficijs affecti a Philippo, male de ipso loquerentur: quid igitur, inquit, facerent, si illos laederem? Egregia uero sunt quae Pisistratus fecit erga Thrasibulum, quaeque Porfena erga Mutium, quaeque Magas erga Philemonem, qui quum a poeta publice taxatus esset in theatro hisce uersibus:

En rege ab ipso literae adfunt tibi Maga,

Sed tu miser iam literarum ignarus es: & praetempstate in Paratonium portum postea delatum cepisset, satelliti mandauit, ut nudo ense ceruicem dumtaxat attingeret, moxque committerabiret. Deinde missis talis ac pila, tanquam puerulo qui non saperet, dimisit. Ptolemaeus uero grammaticum irridens, imperitum rogabat quis fuisset pater Pelei. Atque ille: Dicam, inquit, si tu prius dixeris quis fuerit Lagi pater. Hoc dicto retigit regis ignobilitatem, cunctique indignum ferebant, uelut intolerabile conuicium. Hic Ptolemaeus: Si regium, inquit, non est ferre, cum dicto tangitur, nec illud regium est, dictis quinquam attingere. Alexander uero amarulentior solito fuit, in his quae gessit aduersus Callisthenem & Clitum. Quare etiam Porus captus cum hortaret eum ut se regaliter tractaret, ac rege percontante, nunquid preterea: In hac uoce, inquit, regaliter, insunt omnia. Quapropter deorum regem, Milichion, hoc est, placidum, Athenienses uero, ni fallor, Maemacten appellant, a beneficiendi promptitudine. Caeterum punire, ad furias & daemonia pertinet, minime uero diuinum est, aut olympium. Itaque sicut de Philippo qui Olynthum subuerterat, dixit quidam: At talem ciuitatem non posset condere: ita dicendum est de ira, Subuertere quidem, perdere ac diruere potes, erigere uero ac seruare, parcere ac tolerare, mansuetudinis est & clementiae, & moderationis: hoc est, Camilli est, Metelli est, & Aristidis ac Socratis. Caeterum inhaerere ac mordere, formicarum est & muscarum. Quin insuper cum simul & ad uindicam

A uindicam respicio, ulciscendi rationem quae per iram geritur, comperio plerumque irritam, ut quae morfu labiorum, stridoribus dentium, inanibus incurfionibus, conuicijs praeter dementes minas nihil habentibus, consumitur. Deinde fit, quod in cursu pueri solent facere, qui quoniam sibi temperare non ualent, ridicule cadunt priusquam perueniant ad metam, ad quam festinabant. Unde non male Rhodius ille, aduersus ministrum Imperatoris Romani uociferantem ac ferocientem: Non curo, inquit, quid tu dicas, sed quid ille taceat. Idem & Sophocles, cum Neoptolemum & Eurypilum armasset, gloriatus est:

Torsere, inquit, tela sine conuicijs

Armorum in orbem aereorum.

Nam nonnulli quidem barbari ferrum ueneno tingunt. Caeterum fortitudo non eget ira, si quidem a ratione tincta est. Porro quod furore & ira corruptum est, facile frangitur, estque non opus. Proinde Lacedaemonij, pugnaturis iram adimunt concentu tibiarum, ac Musis rem diuinam faciunt antequam ineant praedium, quod uidelicet ratio permaneat in illis. Et cum hostem uerterint in fugam, non eum persequuntur, sed reprimunt iram, quippe quae facile reuocari possit, non aliter quam moderatae mensurae gladioli. Contra ira innumeros sustulit ante uindicam, ueluti Cyrus ac Pelopidam Thebanum. Agathocles uero quum conuicijs incessetur ab his quorum ciuitatem obsidebat, placide ferebat: quumque dixisset quidam, Figule, unde perfolues hospitibus mercedem? ille arridens, si istam, inquit, excidero. In Antigonom autem quidam e muro dicitur faciebant, quod esset deformis: Attamen, inquit, uidebar mihi formosus esse. Verum ubi cepisset ciuitatem, uendidit iri-fores, testatus sese cum dominis illorum loquuturum, si rursus in ipsum iacerent conuicia. Quin & uenatores & oratores uideo uehementer labi praeter iram. Aristoteles refert, Satyri amicos, quum litem habent, aures illius obturare cera, ne quum ab hostibus conuicijs afficitur, propter iram causa cognatio turbetur. Quin nobis ipsi quoque frequenter accidit, ut ulcisci non queamus seruum qui deliquit. Aufugiunt enim, minis ac dictis territi. Ita quae quod nutrices dicere solent pueris, ne plora, & accipies: hoc non inutiliter dicitur ire. Ne festina, ne clama, ne urge, atque ita citius quae uis fient, ac melius. Etenim pater ubi uidet filium tentantem ferro secare quippiam, aut findere, ipse arrepto ferro facit. Itaque qui ire intercepta e manibus ultionem, ipse tuto, nulloque detrimento, atque etiam utilitate, punit com meritum, non seipsum uice illius, quem ulcisci uolebat, id quod non raro facit ira. Caeterum quum omnes animi cupiditates egeant assuetudine, ueluti domitricem, quae exercitatione superet impetum rationi rebellem & intractabilem, non alibi maius est certamen heris inter famulos, quam aduersus iram. Neque enim aduersus hos oboritur, neque inuidia, neque metus ullus, neque ambitio, sed ira etiam assidua, quae multas pariunt offensas & errores, ob faciendum quod uelis licentiam, uelut in lubrico loco abripientes animum, nemine obistente aut prohibente. Nec enim fieri potest, ut in eo affectu nihil peccans, cohibeat rebelles animi motus, nisi quis multam illam quod uelit faciendi licentiam, multa lenitate circumsperferat, ac nisi multas uoces tolerauerit uxoris & amicorum inculantium lenitatem & socordiam: quibus potissimum exacerbabar & ipse aduersus famulos, ueluti quos corrumperem non castigando. Tandem uero cognoui, quod primum quidem praestaret illos reddere deteriores tolerantia, quam si quis amarulentia & ira deprauet seipsum, dum corrigere uult alios. Deinde quum uiderem multos, hoc ipso quod non punirentur, sepe numero uereri malos esse, quodque his mutandorum morum initium, magis esset ignoscentia quam ultio, atque adeo per Iouem, conspicerem eos ad nutum, tacite promptiusque seruire quibusdam, quam alijs cum plagis ac flagellis, persuasus sum, rationem magis herilem esse & principatum gerendo accommodam, quam iram. Non enim sicut poeta dixit,

Vbi enim est timor, & pudor hic est:

sed contra, pudescitibus innascitur timor, modestum reddens. Caeterum assidua uerberatio, non admissis precibus aut excusatione, nequaquam hoc efficit in seruis ut poeniteat peccasse, sed ut prospiciant, ne sentiantur peccare. Tertio, semper memor, ac mecum reputans & illud, quod nec is qui nos docuit iaculari, prohibuit ne mitteremus sagittam, sed ne aberraremus a scopo: ita nec obitabit quo minus sumas poenas, si quis doceat id facere tempestiuiter, moderate, utiliter, & quemadmodum decet. Copor iram subducere maxime, non denegans ijs qui puniuntur pro se respondendi facultatem, sed audiendo quid adferant. Nam quum ipsum tempus gignit in perturbatione, quo sese occupet, & inducit cunctationem remittentem impetum ire, tum iudicium inuenit modum aptum, ac decem

Cum poenae magnitudinē. Ad hanc non relinquatur ei, de quo poena sumitur, occasio relin-
quendi aduersus correctionem, si non per iracundiam, sed reuictus puniatur: nec iam ad-
est id quod est turpissimum, ut famulus uideatur iustiora loqui, quam dominus. Proinde
quemadmodum Phocion post Alexandri mortem, non sinens Athenienses ante tem-
pus commoueri, nec facile credere rumori: Si hodie, inquit, uiri Athenienses, Alexander
mortuus est, & cras & perendie erit mortuus: sic nimirum oportet hominem irae impul-
su ad uindictam properantem sibi ipsi suggerere, Si hinc hodie peccauit, & cras & peren-
die uerum fuerit eum peccasse: neque quicquam erit periculi, si paulo serius det poenas, sed
si praeproperè punitus fuerit, semper uidebitur non peccasse: quod iam frequenter acci-
dit. Quis enim nostrum usque adeo morosus ac saeuus est, ut puniat ac flagris caedat ser-
uum, quod ante quinque aut decem dies adusserit opsonium, aut mensam subuerterit,
aut tardius auscultauerit: & tamen haec sunt, ob quae protinus ut acciderunt ac recens ad-
missa sunt, turbamur, exacerbamur, & implacabiles sumus. Quemadmodum enim per
nebulam corpora, ita per iram maiora uidentur commissa quam sunt. Quapropter oportet
illico haec & his similia in memoriam reponere: deinde quum liberi ab affectu, suspen-
si esse deserimus, si purae rationi sibi quae constanti uidebitur admissum scelus, anima ducer-
tere, nec tum dissimulare, nec ultionem omittere, uelut cibum dimittunt hi quos edendi
desistit appetentia. Neque enim perinde culpandum est praesente ira punire, quam ubi se
remiserit non punire, sed remissum ac dissolutum fieri, ut idem accidat nobis quod solet
pigris nautis, qui dum est tranquillitas comorantur in portu, deinde periclitantur uento
uelificantes. Nam nos quoque neglecta rationis mansuetudine ac mollitudine in punien-
do, properamus id facere adueniente ira, ceu flatu periculoso. Ac cibo quidem secundum
naturam utitur qui esurit: ultione uero tum recte quis utitur, quum eam nec sitit, nec esur-
rit, nec iam opus habet ira ad puniendum, uelut opsonio ad edendum: quin potius quum
longissimè coeperit abesse ab appetitu uindictae, necessario rationem ac prudentiam ad-
mouens. Neque enim, quemadmodum refert Aristoteles, suo tempore apud Tyrrenos ad ti-
biam seruos caedi solitos, sic oportet ad uoluptatem, poenae ceu rei iucundae appetitu satia-
ri gaudere: rursum ubi punieris, poenitentia cruciari: quorum illud ferinum est, hoc mu-
liebre: sed absque dolore simul & uoluptate, eo tempore quo uiget ratio poenas sumere, nul-
la irae relicta occasione. Haec itaque fortasse non uidetur irae medicina, sed depulsio potius,
& cautio, ne quid peccetur eorum quae solent per iram committi. Quanquam & splenis tu-
mor solet simul accidere cum febre: ceterum is ubi resederit, febrim alleuiat, sicut inquit
Hieronymus. Porro ubi mecum recolo, quibus modis nascatur ira, uideo alios alijs de
caulis in eam incidere: quibus omnibus probabiliter haec accidit opinio, ut se contemni
negligenter credant. Quapropter his qui se defendunt, quasi iure irascantur, sic oportet suc-
currere, ut quod admissum est, quam longissimè remoueamus a suspitione contemptus
& contumaciae, transferentes ad opinionem dementiae, necessitatis, morbi, aut infelicitatis,
quemadmodum fecit Sophocles:

Nec mens enim, o rex, quamlibet uigens, manet,

Fortuna quibus est tristis, imò his excidit.

Ita fecit & Agamemnon, qui Briseidis ablationem in Aten reijcit. Nihilominus mox cu-
pit satisfacere, ac

Donare ingentia dona.

Nam rogare, non est contemnentis. Et qui laesit, dum se praebet humilem, amouit contem-
ptus suspitionem. Verum haec non oportet expectare eum qui ira correptus est, sed il-
lud potius Diogenis, Hi te derident, o Diogenes: Ego uero, inquit, non derideo: sibi ipsi
assumere, nec existimare se contemni, sed illum magis contemnere, ut qui per imbecillita-
tem, aut errorem, aut praecipitantiam, aut incogitantiam, aut ob seruile ingenium, aut ob
senium, aut iuuentutem delinquat. Famulis autem & amicis, modis omnibus talia sunt
remittenda: non enim quasi non possimus ulcisci, aut quasi frustra sumus molituri uindi-
ctam, negligimur ab his, uerum ob humanitatem aut beneuolentiam, illi negligunt nos ut
placabiles, hi ut amantes. Nunc uero non tantum aduersus uxorem, seruos & amicos, qua
si contemnamur ab illis, exasperamur, sed & in caupones, in nautas, in muliones, in ebrios
frequenter ob iracundiam irruimus, dum nos putamus ab his contemni. Quinetiam & ca-
nibus latrantibus, & alinis in nos impingentibus indignamur: quemadmodum fecit ille,
qui quum uerberare uellet a gasonem, atque ille clamaret, Atheniensis sum: Atqui tu, in-
quit, alino loquens, Atheniensis non es, cumque uerberauit, multasque plagas inflixit, Atta-
men

Amen huiusmodi perpetuas ac frequentes iras, quae paulatim in animis colliguntur, potis-
simum gignunt in nobis, amor nostri, morositas cum delitijs ac mollitie coniuncta, non
aliter quam examen apum aut uesparum. Proinde ad mansuetudinem nullum maius uia-
ticum, quam facilitas ac simplicitas morum, erga famulos, uxorem & amicos, uidelicet si
possimus rebus praesentibus esse contenti, nec egere multis ac superfluis.

At qui nec calsis, qui nec elixis nimis,

Nec plus minus ue, nec cibus gaudet modo

Medio apparatis, sic ut appolita approbet,

Sed nix nisi adsit, non bibit, nec è foro

Panem edit, eque uasculis frugalibus

Testaceis ue, haud attingit pisces, neque

Lecto incubat stratis ue, nisi tumentibus,

Non aliter ac mare fundo ab imo concitum,

sed uirgis ac uerberibus mensae ministros cogit accelerare, non sine cursu, clamore ac fu-
dore, perinde quasi non cibum adferant, sed ulcerum cataplasmata, is debili iurgio saepe ac
querulae diaetae inferiens, non sentit se ex multis offensis, uelut à perpetua tusi, ulcerosam
ac destillatoriam affectionem circa irae effecisse sedem. Itaque consuefaciendum est corpus,
ut per frugalitatem facilitatemque discat sibi sufficere (etenim qui pauca requirunt, non fru-
strantur multis) utque nihil tumultus mouens cibi gratia, silentio utatur his quae forte con-
tingerunt, ut ne multis de causis irascentes & indignantes, ingurgitemus nos opsonio in-
suauissimo tum nobis, tum amicis, uidelicet ira.

Hac coena haud possit contingere tristior ulla,

dum famuli uerberant, uxor conuicijs afficitur propter cibum adustum, aut fumum, aut sa-
lis defectum, aut panem sicciorem. Arcefilaus uero cum hospites quosdam una cum amicis
acciperet conuiuio, appolita est coena, sed deerat panis, nimirum famulis oblitis emere: quo
quidem in casu quis nostrum non rupisset parietes clamore? At ille ridens: Quam, inquit,
res est apta conuiujs apparandis, esse sapientem. Socrates uero cum è palaestra redeuntem
Euthydemum casu duxisset ad conuiuium, Xanthippe cum irata surrexisset, dixissetque con-
uicia, tandem etiam mensam subuertit. Euthydemus autem surgens abire coepit, dolore

affectus. Tum Socrates: At domi tuae nuper, inquit, nonne accidit ut gallina quaedam sub-
uolans idem hoc efficeret? nos tamen non indignabamur. Oportet enim cum comitate,
risu ac beneuolentia amicos accipere, non adducentes supercilium, nec horrorem ac tre-
morem incutientes ministris. Consuescendum est autem, ut faciliter assuescamus & uascu-
lis quibuslibet, nec hoc magis utamur quam illo. Quemadmodum nonnulli poculo quo-
piam è multis sibi delecto, sicuti narrant Marium adamasse conchylis testam quod nery-
tum uocant, nequaquam biberent ex alio. Similiter affecti sunt erga lecythos ac strigiles,
ex omnibus unum adamantes. Deinde si quod istorum comminutum fuerit, aut perierit,
grauiter ferunt, ac poenas sumunt. Proinde qui ad iram propensus est, huic abstinentum
est à raris ac insignibus, uelut à poculis, sigillis, ac lapidibus preciosis, propterea quod si
pereant, magis turbantur, quam ob ea quae paratu facilis sunt & uulgaria. Itaque cum Nero
ostangulum quoddam tabernaculum apparasset, magnificum spectaculum, tum pulchritu-
dine, tum precio: Declarasti, inquit Seneca, te esse pauperem: nam si hoc amiseris, non pos-
sis alterum parare simile. Et sane euenit, ut naue demersa periret hoc tabernaculum. At Ne-
ro reminiscens Senecae, moderatius tulit. Ceterum facilitas in rebus utendis etiam erga
famulos reddit hominem facilem ac mansuetum. Quod si tales reddit erga famulos, haud
dubium est quin multo magis erga amicos, & erga illos, in quos gerimus imperium. Vi-
demus autem & seruos nuper emptos, de eo à quo empti sunt percontantes, non an sit su-
perstitiosus, non an inuidus, uerum an iracundus. Atque in uniuersum, si adsit iracundia, ui-
demus neque uiros posse ferre uxorū pudicitiam, nec uxores uirorum amorem, nec amicos
mutuam inter se consuetudinem, adeo ut neque coniugium, neque amicitia tolerari possit, si
adsit iracundia. Contra si non adsit, etiam ebrietas res est toleratu facilis. Nam ipsa Dei fe-
rula satis est ad castigandum ebrium, si non accedens iracundia, mera cum uinum, pro Lyao
& Chorio, quae Bacchi sunt cognomina, à soluendis curis choreisque ducendis imposita,
reddat Omesten ac Maenolen, quae crudelitatis & infaniae sunt cognomina. Atque infaniae
quidē si sola sit, medetur Anticyra: quod si mixta fuerit irae, tragedias ac fabulas excitat.
Ceterum nec inter ludendum ac iocos oportet irae dare locum, propterea quod inimici-
tiam asciscat beneuolentiae: nec in colloquijs ac disputationibus, eò quod ex cognoscendi

Sapientem esse,
apta res conui-
uijs.

ira nulli dan-
dus locus.

C studio gignit contentione: nec in iudicando, nam uolentia addit autoritati: nec in docendo, desperatione enim adfert, ac studiorum odium: nec in rebus prosperis, eo quod auget inuidiam: nec in aduersis, aufert enim misericordiam, quoties se praebeant difficiles ac fractos his qui simul dolent. Sic Priamus:

Obiurgatores procul hinc, procul ite molesti.

Num uobis deest luctus, ut huc me curaturi

Veneritis?

Contra morum facilitas alijs quidem opitulatur, alia uero componit, alia condulcat. Vincit autem mansuetudine & iram, & omnem morum difficultatem, quemadmodum de Euclide narrat, cui cum frater ob dissidium dixisset, peream ni te fuero ultus: At ego, inquit, peream ni tibi persuafero. Hoc dicto, mox uertit in diuersum fratris animum. Polemon item, cum in hunc quidam diceret conuicia homo qui gemmis delectabatur, & in sigilla preciosa insaniebat, nihil quidem respondit, uerum in unum quodam sigillum erat intentus, eiusque naturam explorabat. Id ubi sensit homo: Non sic, inquit, Polemon, sed ad lucem contemplare, & uidebitur multo melius. Aristippo postea quam ipsi cum Aeschine nescio quid irae incidisset, & quidam illi diceret: O Aristippe ubi nunc amicitia uestrae? Dormit, inquit, sed eam ego excitabo: adijtque Aeschinem, Adeo ne, inquit, tibi uideor modis omnibus infelix & insanabilis, ut ne moneri quidem merear abs te? At Aeschines: Non mirum, inquit, si cum in omnibus me praecellat ingenio, hic quoque prior uideris quid esset facto opus:

Etenim ferocem non modo mulier caprum,

Verum & puellus scalpitans tenera manu

Flectit facilius quam palastes quilibet.

Nos uero bestias feras cicuramus, ac luporum catulos mansuetifacimus, etiam leonum catulos in ulnis circumferentes, ac post haec & filios, & amicos, & familiares per iracundiam efficiamus: in seruos autem ac ciues, irae ceu noxiae bestiae, liberas habenas laxamus, morbum nostrum hoc praetextu extenuantes, quasi uitiorum odio commoueamur, non recte, sed ita nimirum, quemadmodum & in caeteris animi morbis, dum alium appellamus prouidentiam, alium ingenuitatem, alium pietatem, a nullo liberari possumus. Et sane quemadmodum dixit

D Zenon, Semen mixturam ac temperaturam esse, ex omnibus animae uiribus reuulsam: ita uidetur & ira semen quoddam esse, ex omnibus animi perturbationibus commixtum: siquidem & a dolore, & a uoluptate, & a ferocia decerpta est. Tum ab inuidia quidem hoc habet, quod malis gaudet alienis. Caeterum homicidio deterior est. Nam illud conatur ira, non ne quid ipsa patiatur mali, sed ut male habeat, modo funditus perdat alium. Habet autem & ex concupiscentia sibi quod est insuauissimum, innatum: siquidem appetentia est afficiendi alium molestia. Itaque cum luxuriosorum aedes adimus, tibi cinam audimus manere canentem, ac lutum, ut quidam dixit, uini, fragmentaque coronari, ac consecratos uidemus in foribus crapula grauatos. At iracundorum ac difficilium hominum indicia, uidebis in uultibus famulorum, & in cicatricibus, & in compedibus.

At cantor unus in aedibus asperi uiri

Nunquam deest ploratus,

dum flagris caeduntur oeconomici, dum torquent ancillae, ut qui uident has irae molestias, in ipsis concupiscentijs ac uoluptatibus, commiserentur. Verumenimvero quibus accidit, ut uere ob uitiorum odium frequenter ira corripiantur, hos oportet irae nimietatem & intemperantiam detrahere, simulque credendi facilitatem, si quid defertur de his quibus cum habent consuetudinem. Si quidem haec causa potissimum exaggerat iram, cum is qui pro bono habitus est, apparet improbus: & qui uisus est amare, incidit in dissidium ac reprehensionem. Porro mores meos profecto nosti, quanto impetu rapiantur ad beneuolentiam ac fidendum hominibus. Itaque, quod usu uenit his qui per uacuum eunt, ubi magis innitor amori, ibi pecco magis, lapsusque molestè fero. Atque hanc quidem ad amandum immodicam propensionem mihi penitus insitam, nondum sane possum eximere. Caeterum aduersus credendi facilitatem fortassis utar freno, uidelicet Platonis cautione. Ait enim Heliconem mathematicum sic se laudare tanquam hominem animal natura mutabile: & metueret se, ne qui in ciuitate rectè fuerint educati, quum sint homines, & ab hominibus prognati, declarent alicubi naturae imbecillitatem. At quomodo ait Sophocles,

Pleraque furum turpitudine, nil quidem

Est aliud, ac mortalium deprehensio:

uidetur nos supra modum incessere ac deijcere. At tamen haec iudicandi difficultas & contentio,

Homo animal
natura mutabile

A tentio, nos reddit modestiores in ira. Etenim quod subito ac praeter expectationem acciderit, reddit attonitos. Caeterum oportet, ut alicubi dixit etiam Panætius, uti Anaxagorae exemplo, & quemadmodum ille in filij morte dixit, sciebam me genuisse mortalem, hoc unum quoniam nostrum subijcere his qui nos peccatis ad iram prouocant: sciebam me non emisse seruum sapientem, sciebam me non parasse amicum affectibus uacuum, sciebam quod uxorem duxissem mulierem. Quod si quis illud Platonis semper assonans alienis peccatis, Nuncubi & ego talis? rationem ab externis referat intro, & alienorum errorum incusationi interferat cautionem, non admodum execrabitur aliena peccata, considerans sibi ipsi multa opus esse uenia. Nunc unusquisque nostrum dum irascitur ac punit, Aristidis Caronisque uoces infert: ne furator, ne mentitor, quare cessator es? Denique, quod est omnium turpissimum, irascentes increpamus iracundem, quaque per iram commissa sunt, per iram castigamus, non quidem ut medici solent, qui amaram amaro pharmaco bilem eluunt, sed exacerbantes potius & exasperantes. Itaque quum haec mecum repeto, simul conor etiam aliquid detrahere curiositati. Nam omnia exacte obseruare ac deprehendere, & quicquid gerit famulus in medium adducere, quicquid agit amicus, quicquid exercet filius, quicquid clanculum garrit uxor, multum adfert irarum & frequentium & quotidianarum, quarum caput est, morum difficultas ac morositas. Deus igitur, quemadmodum dixit Euripides, quae sunt immodica attingit,

Irarum caput
morositas.

Curanda uero parua fortuna sunt.

Ego porro non arbitror quicquam esse committendum fortunae, neque negligendam tamen ei qui sapit, sed concrendam, alia quidem uxori, alia uero famulis, alia amicis ueluti principibus, principum praefectis quibusdam, supputatoribus & gubernatoribus, sic ut ipse per rationem tractet ea quae potissimum ad rem pertinent, quaeque sunt momenti maximi. Etenim quemadmodum minutae literae uisum, ita pusilla negotia, quoniam magis reddunt intentos, pungunt & commouent iram, malam hinc consuetudinem sibi contrahentem ad maiora. Super omnia uero illud Empedoclis magnum quiddam ac diuinum existimabam, seinum esse a malitia. Laudabam interim & illas non inuenustas, nec abhorrentes a studio sapientiae actas in precibus consuetudines, annum a re uenerea uinoque puros uiuere, colentes interim Deum temperantia: aut rursus a mentiendo certum tempus abstinere, nos ipsos interim obseruantes, ut uera loquamur tum in ludicris, tum in serijs rebus omnibus. Deinde haece rebus instruebam animum meum, ut qui non minus amet pietatem, quam philosophiam, ut primum paucos dies sacros sine irascendo transigerem, uelut absque temulentia uinoque, non aliter quam si celebrassem Nephalia aut Melisponda, in quibus uinum attingere aut luxui indulgere fas non est: deinde idem faciebam mensum unum aut duos, paulatim mei ipsius periculum faciens. Sic tempore proficiebam ad ulteriorem malorum tolerantiam, diligenter attendens & conseruans me ipsum, cum uerbis bene ominantibus, placidum iraque uacuum, purum, & a dictis improbis & a factis absurdis, & a cupiditate, quae ob uoluptatem exiguam & inuenustam, tum turbas ingentes, tum poenitentiam turpissimam adduceret. Unde, ut opinor, etiam Deo aliqua ex parte adiuuante, ipsa experientia declarauit illud esse uere iudicatum, quod placabilitas haec & mansuetudo & humanitas, nulli familiarium perinde grata est, nulli tam amica, nec tam molestia carens, quam ipsis quibus haec adsunt.

Christiano homini
digna appetit.

Eiusdem de curiositate.

EODEM INTERPRETE.

P T I M V M fortasse fuerat profus fugere domum haudquaquam perflabilem, aut tenebrosam, aut frigori uentisque obnoxiam, aut alioqui morbidam. Caeterum si quis ob assuetudinem loco delectetur, licet uel translato lumine, uel alio transpositis scalis, uel ostijs alibi apertis, alibi rursus oclusis, illustriorē, magisque perflabilem, ac salubriorem reddere. Ac nonnulli ciuitatibus huiusmodi rerum transmutatione profuerunt. Quemadmodum & meam patriam spectantem ad Zephyrum uentum, ac solem tendentem ad occasum a Parnaso accipientem, ferunt ad exortum fuisse uersam a Charone. Empedocles autem physicus montis cuiusdam profundum inter rupes hiatus, grauem ac morbiferum, eo quod Notum uentum efflaret in uicinos campos,

Aa 4

C obstruxit, atque ita uisus est pestilentiam e regione depulisse. Itaque si quae sunt cupiditates pestiferae noxiaeque, tempestatem ac tenebras inuehentes animo, optimum quidem fuerit eas expellere, atque ad solum usque demoliri, quod nobis ipsis paremus aërem apertum, lucem ac spiritum purum. Quod si minus hoc poterimus, certe illud adnendum erit, ut quibuscumque modis licebit, translatis ac inuersis quae nos offendunt, reddamus ea nobis aptiora commodaque. Velut ecce protinus curiositas, studium est quoddam cognoscendi mala aliena, morbos qui neque ab inuidia purus esse uidetur, nec ab improbitate. Cur, o homo inuidiosissime, in alienis malis perspicaces habes oculos, in tuis caecus? Inuerte cognoscendi studium, & istam curiositatem ab externis transfer ad ea quae sunt intra te. Si cordi est aggredi malorum historiam, habes affatim domi quod agas.

Quanta Isthmum circum defertur copia aquarum,

Aut quercum circum quantum stratum est foliorum,

tantam reperies multitudinem erratorum in uita tua, malarumque cupiditatum in animo, nec minus negligentiae in his quae fuerat officij praestare. Etenim quemadmodum scribit Xenophon, dispensatoribus rerum domesticarum seorsum esse repositam supellecilem quae pertinet ad sacrificia, seorsum quae ad conuiuia, rursus alibi reposita quae pertinent ad agriculturam, alibi quae ad bellum: itidem tibi digesta sunt mala partim proficiscuntur ab inuidia, partim quae a zelotypia, partim ab ignauia, partim a parsimonia: haec recenseto, haec recognoscito, fenestras unde prospectus in uicinos, aditusque curiositatis obturato. Caeterum alias aperito uias, quae ducunt in uirorum conclave quod tibi domi est, in conclave muliebri, in loca in quibus uersantur famuli: illic habet istud percontandi studium & curiositas negocium nec inutile, nec improbum, uerum utile ac salutariter, cum sibi quisque sic loquitur:

Quo lapsus? quid feci? quod mihi munus omissum est?

Nunc uero, sicut fabule narrant, Lamiam domi quidem degere caecam, oculos habentem in uasculo quodam repositos, uerum ubi prodit foras reponere, ac tum oculata esse: ita quisque nostrum foris & in rebus aliorum ob maleuolentiam, sibi curiositatem uelut oculum imponit. In nostris autem ipsorum erratis ac malis frequenter labimur praeter ignorantiam, ad haec nec oculos habentes, nec lucem. Quapropter homo curiosus, hostibus utilior est quam sibi.

D Si quidem illorum mala coarguit, profertque, demonstrans illis quid sit cauendum, quid ue corrigendum. Porro pleraque quae domi geruntur, non animaduertit, uidelicet attonitus studio negotiorum alienorum. Proinde Vlysses ne cum matre quidem prius colloqui uoluit, quam ex uate percontatus esset ea, quorum gratia descenderat ad inferos. Ea quum audisset, tum demum & ad matrem sese uertit, & alias mulieres percontatus est, quanam esset Tyro, & quae formosa Chloris, & quam ob rem mortua sit Epicaesta,

Dum tristem laquei nodum trabe necit ab alta.

Nos uero miri securi, ignarique eorum quae ad nos ipsos pertinent, aliorum genus inquirimus, uidelicet quod auus uicini fuerit Syrus, aut uero Thraessa. Ille uero debet talenta tria, nec usuram persoluit. Quin & huiusmodi disquirimus: unde illius uxor redijt domum? quid hic & ille soli in angulo collocati sunt? At Socrates obambulabat ambigens, quibus Pythagoras dictis ac uerbis persuaserit. Et Aristippus in Olympijs cum Lichomacho congressus interrogabat, cur Socrates disputans sic afficiat adolescentes: quumque pusilla quaedam dictorum illius semina & exempla cepisset, sic fuit commotus ut corpore concideret, fieretque modis omnibus pallidus & macilentus, donec nauigasset Athenas sitibundus & incensus, hausissetque de fonte, simulque & uirum & huius sermones ac philosophiam didicisset, cuius haec erat summa, ut quisque norit sua ipsius mala, quod uidelicet ab his liberetur. Atqui nonnulli propriam uitam uelut inamoenissimum spectaculum non sustinent intueri, neque rationem uelut lucem ad sese reflectere, ac circumducere. Verum animus omni genere malorum scatens, horrens ac metuens quae sunt intus, exilit foras, uagaturque circa aliena, nutriens ac saginans animi uitium. Etenim quemadmodum gallina in aedibus frequenter, cum cibus sit appositus, subit angulum, ibique scalpens terram,

Sicubi, ut in fimo, uel granum appareat unum:

itidem qui curiositatis uitio laborant, praetermissis interim sermonibus institutis ac narrationibus, alijsque quae nullus uetat percontari, nec quisquam molestè fert, si quis interroget, occulta secretaque mala omnium edium colligunt. Atqui scitum est illud, quod Aegyptius respondit interroganti, quid ferret obuelatum: Ideo, inquit, obuelatum est. Tu uero cur curiose uestigas quod occultatum est? Si nihil esset mali, non fuisset occultatum. Et sane in alienas edes non

A non est mos ingredi quenquam, nisi prius pulsarit fores: quanquam nunc adhibentur ianitores: olim mallei circuliue penfiles, illi foribus, efficiebant ut sentiretur ingredi uolens, ne matrem familias alienus in medio deprehenderet, aut uirginem, aut uapulantem famulum, aut clamantes ancillas. Curiosus autem ad haec ipsa clam subit, pudicae domus, recteque constituta, nequaquam libenter spectator futurus, etiam si quis uocet. Ea uero quorum causa clauis, repagulum, ac uestibulum adhibentur, reteggit & effert in uulgus. Atqui uentorum hi nobis sunt molestissimi, sicut ait Ariston, qui nobis reuellunt pallia. Curiosus autem non pallia uicinorum, neque tunicas, sed parietes detegit, fores referat, & ad teneram usque uirginem, non aliter quam uentus penetrat irrepitque per omnia, bacchanalia, choreas, ac pannychidas, quae non solum celebrantur Dianae, perscrutans & exquirens quod calumniatur. Ad haec, quemadmodum Cleonis, quem taxat uetus comedia,

In Clodidis mens erat, in Aetolis manus:

sichominis curiosi mens simul est in aedibus diuitum, in casis pauperum, in aulis regum, in thalamis nuper nuptiarum, scrutans omnia omnium negotia, tum hospitem, tum praesidium: atque id quidem haud citra periculum, sed perinde ac si quis gustet aconitum curiositatis uitio, scire cupiens quale sit, priusquam sentiat tollitur e medio, sic qui potentiorum inquirunt mala, prius absumunt seipsum quam intelligant. Etenim qui solis radios, largos sane atque omnibus diffusos intueri nolunt, sed ipsum solis orbem impudenter obtinentur, ac lucem in semet auerti cogunt audaces, excruciantur. Itaque scite Philippides comediae scriptor, quum rex Lyfimachus ipsi dixisset: Quid e meis rebus tibi impartiam? Quiduis, inquit, o rex, modo ne quid arcanorum. Etenim quae regum sunt iucundissima pulcherrimaque, foris proposita sunt, conuiuia, diuitiae, solennes conuentus, munificentiae. Verum si quid arcanum est, ne adeas, ne ue moueas. Non celatur regis gaudium, cum res sunt prosperae: neque risus ludentis, neque cum apparat aliquem humanitate seu beneficio prosequi. Quod occultatur formidabile est, triste, inaccessum, suppuratae cuiusdam iracundiae thesaurus, aut uisionis profunda in animo uersatio, aut zelotypia in uxorem, aut suspicio quaequam in filium, aut diffidentia erga amicum. Fuge nigram istam & condensantem se nubem, Senties tonare ac fulgurare simulatque eruperit, quod nunc latet. Quae nam igitur fugiendi ratio? Si contrahas & adstringas, ut dixi, curiositatem: potissimum autem si mentem uerteris ad ea quae magis profunt, iuuantque. Curiose perquire quae sunt in caelo, quae in terra, quae in aere, quae in mari. Vtrum paruarum rerum contemplatione delectaris, an magnarum? Si magnarum, circa solem curiosus esto, ubi occidat, & unde exoriatur. Quare cur luna uelut homo subinde mutetur: ubi tantum luminis absumperit, unde rursus quod amisit, reparauit?

Vbi iam uideri desijt, qui fiat ut

Primum noua ac uultu decora prodeat,

Sensim usque ad orbis aucta plenitudinem:

Rursum ubi decorem enituit ad summum, statim

Senescat imminuta, donec nulla sit.

Atque haec quidem sunt arcana naturae, nec indignae ea deprehendentibus. At magna contemnis: curiosus igitur esto circa minora, qui fiat ut in his quae terra producit, alia perpetuo floreat & uireant, omniaque tempore uernent, opes suas ostentantia: alia rursus nunc quidem sunt illis similia, nunc rursus uelut homo negligens rei familiaris, qui semel omnes facultates profudit, nuda mendicatusque relinquuntur. Deinde quamobrem alia quidem fructus aedant proceros, alia angulosos, alia orbiculares aut rotundos. Fortassis eam ob causam non es harum rerum curiosus, quod in his nihil insit mali. Quod si omnino necesse est curiositatem in malis, quemadmodum serpentem in letiferis syluis semper alii uersarique, ducamus illam ad historias, atque illinc nobis congeramus copiam minime malignam, abundantiamque malorum. Hic enim insunt ruinae uirorum, profusiones facultatum, corruptiones uxoribus, insidiae famulorum, calumniae amicorum, apparatus ueneficiorum, inuidiae, zelotypiae, naufragia familiarum, eiectiones principum. Hisce temet expleto, his te oblectato, nemi nisi molestiam aut dolorum allaturus eorum, quibus cum uiuis. Verum ut uidetur, curiositas non gaudet perantiquis & obsoletis malis, sed calidis ac recentibus, nouasque tragodias libenter spectat. Cum comicis autem & argumentis hilarioribus non admodum gaudet habere commercium. Proinde si quis de coniugio quopiam loquatur, aut de sacrificio, aut de deductione, indiligenter & oscitanter audit curiosus, atque sibi pleraque iam ante audita esse, iubetque narrantem conferre sermonem in pauca, aut pratercurrere. Quod si quis

Curiosorum investigationes im-
portune.

Historiarum copiae corum.

Casidens referre coeperit uitiatam uirginem, aut adulteratā uxorem, aut institutam litem, aut dissidium fratrum, hic neq; dormitat, neq; caufatur deesse ocium,

Quin alias quaerit uoces, atq; admouet aures.

Atq; illud, Heu ut magis in aures fertur mortalium malum, quam felicitas: uerē dictum est de curiosis. Quemadmodū enim cucurbitulae, quod in carne deterrimum est ad se trahunt, sic curiosorum aures deterrimos quosq; sermones attrahunt: & ut melius dicam, sicuti ciuitates habent portas quasdam nefastas sinistraeque omnis, per quas educunt supplicio capitis destinatos, sordescq; ac purgamenta eijciunt, nihil autem purum aut sacrum per eas uel ingreditur, uel egreditur: ita per curiosorum aures nihil probum aut uenustum transit, sed sermones de caedibus aditum inueniunt, atq; ibi uersantur, scelestas & expiandas narrationes secum deferentes.

Semper canens in aedibus manet meis

Ploratus.

Curiositas quid.

Haec est curiosis musa ac siren unica, neq; quicq; est istis audire iucundius. Siquidē curiositas est libido audiendi secreta retrusaq;. Nullus autem occultis, si quid habet boni. Quandoquidē hic simulant adesse bona etiam quae nō adfunt. Proinde curiosus, qui appetit cognoscere mala, obnoxius est morbo gaudendi de malis aliorum, liuoris & inuidiae fratri. Nam inuidia dolor est de bonis alienis. Caeterū epichæreacia, uoluptas est ex alienis malis concepta. Caeterum utrunq; nascitur ex affectu immani ferinoq; malitiae. Adeo uerō molestum est unicuiq;, si quis ipsius mala retegat, ut multi moriantur citius, quam ut medicis aliquid secretorum morborum uelint ostendere. Agē si Herophilus aut Erasistratus, aut Aesculapius cum esset homo, tenens remedia & instrumēta iuxta domum aditans, percontatus fuisset, num quis haberet fistulam iuxta posticum, aut num uxor cancerum in membro pudendo: quanq; huius artis curiositas salutaris est, attamē ne mo, ni fallor, non abegisset percontatorē, qui non expectata necessitate, inuocatus uenisset ad aliena mala cognoscenda. Atqui curiosi haec eadem, atq; his etiam peiora disquirunt,

Curiositas meritis inuisi.

idq; non ut fanent, sed tantum ut retegant: unde non iniuria habentur inuisi. Nam & telonibus indignamur grauiusq; ferimus, non cum decerpunt aliquid ex his quae palam importantur, sed quoties inquirentes quae sunt occulta, in alienis uasis ac sarcinis uersantur: &

Dtamen illis hoc permittit lex, & damno afficiuntur ni fecerint. Contra curiosi perdunt ac proijciunt sua ipsorum negocia, dum intenti sunt alienis. Neq; frequenter eunt rus, cō quod non ferant quietem ac silentiū agrorum. Quod si quando sese post longum tempus eō cōtulerint, uicinorum uineas intuentur potius quam suas, percontanturq; quot boues uicino perierint, aut quantum uini illi acuerit, citoq; recurrunt in urbem his expleti. Itaq; qui uerus est agricola, nec eum sermonem libenter recipit, qui sua sponte uenit ex urbe. Dicit enim: Deinde mihi fossor dicet, quibus conditionibus compositae lites sint. Nam nunc harum rerum curiosus obambulat scelerosus iste. Caeterum curiosi fugiunt rusticationem, uti rem quam piā inanem, frigidam, neq; quicquam habentem tragœdia: ad tribunalia, fora & portus se recipiunt. Nihil ne noui? Num manē non eras in foro? Quid igitur? num tribus horis existimas immutatam esse ciuitatem? Et tamen si quis habeat tale quippiam quod narret, descendit ex equo, dataq; dextera, & exosculatus hominē, cōstitit auscultans. Quod si quis fortē obuius dicat, nihil esse noui: tanquam offensus, quid ais? inquit: Non fuisti in foro? Non praeteristi praetoriū, nec incidisti in eos qui uenerunt ex Italia? Itaq; laudanda Locrensiū lex, quae si quis peregrē reuersus rogasset, nunquid noui, eum multa afficiebat. Quemadmodū enim coqui optant uberem pecudum prouentum, piscatores piscium: sic curiosi optant annonam malorum, ac negociorū multitudinē, non ratesq;, & rerum mutationes, quō semper habeant quod uenentur maectentq;. Quō & Thuriensium legibus rectē cautum est, quē uetant in comœdijs taxari ciues, propter quā adulteros & curiosos. Siquidem uidetur & adulteriū esse curiositas alienae uoluptatis, inquisitioq; ac percrutatio rerum, quae sic asseruantur, ut pleroseq; lateant. Ipsa uerō curiositas, paralytis est ac tabes, renudatioq; rerum non efferendarū. Itaq; ferē fit, ut multa cognoscendi studium, comites garrulitatis uitium. Quapropter & Pythagoras solitus est iuuenibus indicere silentiū quinquenne, quod ille uocabat echemythiā, a continendo sermone. Caeterum fieri nō potest, ut curiositatē non comitetur maledicentia. Etenim quē libenter audiunt, ea libenter effutunt: & quae ab alijs studiosē colligunt, apud alios cum uoluptate efferunt. Itaq; morbus hic praeter alia mala adfert & illud, quod impedimento est, quō minus assequant quod concupiscunt. Etenim omnes illos obseruant celantq;, neq; libenter aut faciunt quicquā uidente curioso, neq; dicunt audiente: uerū & consilium differunt, & ne

Locrensiū lex in curiosos rerum nouarū percontatores.

A& negociorum considerationes in aliud reijciunt tempus, donec e medio se tollat homo talis. Quod si fortē subito superuenerit curiosus, dum quippiam arcani sermonis habetur, aut rei seria geritur, non aliter quam se se praetercurrente solent opsoniū, ita tollunt e medio quod erat praemanibus & abscondit, adeo ut plerunq; quae cateris audire spectareq; licet, his solis nec audire nec spectare detur. Quamobrē prorsus omni fide caret homo curiosus: famulis enim & peregrinis citius credimus epistolas, aut literas, aut sigilla, quam amicis aut familiaribus curiosis. At Bellerophontes ille ne aduersus seipsum quidem scriptas literas cum portaret, resignauit, sed abstinuit manum ab epistola regis, quemadmodum abstinerat ab eiusdem uxore, nimirum eadem animi temperantia. Siquidem intemperantia est curiosum esse, non aliter quam adulterū esse. Adiuuata est autem huic intemperantiae grauis stultitia ac dementia. Nam praeteritis quae plurimae sunt communibus ac publicis mulieribus, ad conclusam ac sumptuosam ferri, frequenter ut accidit, deformem, insignis cuiusdam insaniae, dementiaeque est. Atqui idem faciunt curiosi, praeteritis multis ac pulchris spectaculis, praelectionibus, studijs, ac disputationibus, alienas perfodiunt epistolas, aures admouent uicinorum parietibus, ac fufurros miscunt cum famulis & uxoris, nec id ferē citra periculum, certē semper cum infamia. Proinde cōducibile fuerit curiosis ad morbi depulsionem, si q; maximē fieri potest, recordentur quae antē compererunt. Etenim si, quemadmodum Simonides dixit, se quum ex interuallo temporis aperiret scripta, alterum quidem quod mercedibus erat dicatum, inuenire plenum, alterum quod gratijs erat sacrum, uacuū: ita si quis ex interuallo curiositatis penum aperiat inspiciatq;, multis inutilibus, superuacaneis, & inamoenis rebus plenu, fortassis ipsum rei facies offendet, cum apparuerit modis omnibus inamabilis ac nugatoria. Nunc agē, si quis aggressus ueterum libros, ex his pessima quaeq; decerpit, ac librum habeat hinc compositum, uelut ex Homericis uersibus, qui acephali dicuntur, aut ex tragicis solœcisimis, aut ex his quae Archilochus aduersus mulieres indecenter & intemperanter dixit, seipsum interim traducens, an non is uideatur tragicis dignus imprecationibus,

Male pereas, mortalium excerpens mala?

BQuin & absq; tragicis imprecationibus indecora est & inutilis collectio, repositioq; peccatorum alienorū. Qualis erat illa ciuitas, quam Philippus ex pessimis quibusq; ac deploratissimis conditam, ex re uocauit *πυνηρόπολις*. Itaque curiosi dum undiq; colligunt congeruntq;, non uersuum aut poematum, sed alienae uitae lapsus, errata, ac solœcisimos, inuenustissimum & iniucundissimū malorum grammatophylacion circumferunt, suam ipsorum memoriam. Quemadmodū igitur Romae quidam picturas ac statuas, ac per louem etiam puerorum uenaliū ac mulierum formas, pro nihilo ducentes, obuersantur circa forum, in quo uenundantur portenta, insipientes perquirentesq; mutilos tibijs, felium instar habentes cubitos, aut quibus sunt tres oculi, aut qui capitis forma struthiocamelū repraesentant, aut si qua alia species cōmixta, aut si quod portentum abortiuū: caeterum si quis assidue perducit illos ad huiusmodi spectacula, citō res ipsa satietatem ac nauseam pariet: ita qui curiosi sunt circa lapsus alienae uitae, circa probra generis, circa turbas ac peccata, quae inciderunt in aedibus alienis, ea quae prius compererunt in memoriam reuocent, meminerintq; quod ex alienorū malorum obseruatione nullam neq; gratiam, neq; utilitatem retulerint. Igitur ad huiusmodi morbi depulsionē plurimum profuerit, si cōsuescamus exercere nosmetipsos, initio e longinquo facto, atq; hoc pacto discamus in hoc affectu temperare nobis: nam & ex assuetudine natum est incrementū morbi, paulatim in peius proficentis. Quo uerō modo id fieri possit uidebimus, de exercitatione simul dicturi. Proinde sumamus initium ab his quae & celerrimē fieri possunt, & maximē uulgaria sunt. Quantum enim negocij est, per uias, sepulchrorū inscriptiones non legere? Aut quid habet difficultatis, inter deambulandū literas parietibus inscriptas oculis praeterire, tacitē nos ipsos cōmonentes, in illis nihil esse scriptum, quod utilitatem aut oblectationē adferat: sed meminit ille illius in bonum, & amicorum optimus hic est quispiam, multaq; his similia illic uisuntur, plena nugamentorum? Quae uidentur quidem nihil officere, quum leguntur, laedunt tamen clanculū, eō quod gignunt in nobis studium disquirendi, quae nihil attinent. Et quemadmodum uenatores nō sinunt canes aberrare, & quemlibet odorem persequi, sed loris retrahunt reuocantq;, olfactum illorum seruantes purum & integrum officio peculiari, ut acrius inhæreat uestigijs,

Naribus inquirens uestigia summa ferarum:

sic oportet & curiositatem, ad quiduis spectandum audiendumue excurrentem atque

Curiositatis morbus quomodo expellendus.

Coberrantem, cohibere ac retrahere, quod seruetur ad utilia. Etenim sicuti leones & aquilæ dum ambulant, unguis uertunt in trorsum, ne aciem illorum & cuspidem deterant: sic existimantes curiositatem ad multarum cognitionem aciem quandam & acumen habere, ne consumamus illud, neque hebetemus in rebus deterrimis. Secundo uero loco consuefcamus, si quando praterimus fores alienas, nō introspicere, neq; in ea quæ sunt intus oculis irrumpamus, curiositate manus utentes uice: sed illud Xenocratis in promptu sit, qui negauit quicquā referre, utrum pedes an oculos inferas in ædes alienas. Neq; enim iustum, neq; honestum, ac ne iucundum quidem spectaculum est,

Hospes uidere, turpe si quid intus est.

Nam ea quæ uidentur in ædibus, ferme sunt huiusmodi: uascula humi iacentia, aut ancilæ sedentes, nihil uero serium, nihil iucundum. Cæterum turpe est ad hæc obiter diuertere mentis oculos, huc intendere aciem ingenij, hisq; assuescere malum est. Diogenes quidem quum spectaret Diocippum Olympionicen curru inuehi, nec ualentē interim oculos auertere à formosa muliercula, quæ spectabat pompam, sed respectantē, ac circumtorquentem ad illam oculos: Videte, inquit, athletam à puellula collo obtorto uinci. Curiosos autem uideas pariter ad quoduis spectaculum flectere ceruicē ac circummagi, posteaquam eos ceperit assuetudo curaq; oculos per omnia circunducendi. Oportet autem, ut arbitrator, sensum nequaquam foris deuari, ueluti famulam nō probē institutam, uerum quum ab animo dimittitur ad negocia, in illis uersari, celeriterq; renūciare quod mandatum est: deinde rursus decenter intus apud rationem uersari, illiq; attendere. Nunc autem accidit illud quod ait Sophocles:

Deinde uero uiri non tenentis habenas

Liberi equi ui rapiunt.

Ira sensus destituti recto, quemadmodum diximus, ductu atq; exercitatione, ultrō excurrunt, ac plerunq; secum unā trahunt animum ad quæ non oportuit, tandemq; dant illum præcipitem. Vnde illud quidem falso iactatū est de Democrito, quod sponte sibi ademerit oculos, admouens eos speculis igni candentibus, & ab his repercussu accepto, ne quid

Dobturbarent menti, subinde uocantes ad res externas, sed sinerent illam intus seruire domum, uersariq; in rebus intelligibilibus, uelut obturatis quæ in uiam spectant fenestris. Illud tamen uerissimū est, quod raro mouent sensum, qui plerunq; mentis agitatione utuntur. Si quidem & musæa q; maximè procul ab urbibus collocabant, & noctem uelut amicam intelligentiæ, uocabant euphronem, uidelicet arbitrans quietem & assiduitatem illam, nullis interpellantibus aliarum rerum curis, multum habere momenti ad inuentionē eorum quæ inquirunt. Ac ne illud quidē arduum est ac difficile, quoties homines in foro sese uicissim conuicijs ac maledictis impetunt, nō adire: aut si quando multorū concursus fuerit, manere sedentē: quod si tibi non temperas, surgere atq; abire. Nam si te ipsum curiosis admiscueris, nullius bonæ rei fructū inde capies. Plurimam uero capies utilitatē, si curiositatē auertas, uicq; coërceas, ut consuecat obtemperare rationi. Ab hoc initio proficiens ad acriorem exercitationē, rectè feceris si theatrū, in quo quid iucundi recitat, præter eas, sicq; amicos ad saltationis aut comœdiæ spectaculū secum abducere conantes repellas, aut si clamore in stadio circoū exorto nō aduertas oculos. Quemadmodū enim Socrates monebat, cauendos esse cibos qui nō esurientes inuitarent ad edendum: similiter & potum, qui non sitientes ad bibendum: itidem oportet & nos, omnia spectacula, omnesq; recitationes cauere fugerēq; quæ nos ad se cogunt allecantq;, quum illis nihil sit opus. At Cyrus nolēbat aspiciere Pantheam: uerum cum Araspus diceret, mulieris formā dignam esse quam contempleretur: Ob hoc ipsum igitur, inquit, magis abstinentum est ab ea. Etenim si tuum sequutus consilium illam adiero, fortassis ipsa rursus mihi perfraserit, ut ad ipsam cōmeem, etiam cum nō uacabit, spectemq; & absideam, neglectis interim multis serijs negocijs. Eundem ad modum nec Alexander uenit in conspectum uxoris Darij, cum prædicaretur esse decentissima specie: sed huius matrem conueniens anum, puellam ac formosam uidere non sustinuit. Nos dum in uxorū cubicula clam immittimus oculos etiam à fenestris pensiles, nihil flagitij nobis uidemur admittere, qui curiositatem nostram patiamur illabi influerēq; per omnia. Est igitur & ad iustitiam exercendam utile, nonnunq; & quod iustum est prætermittere, quod consuefcas procul abesse à factis iniustis. Similiter & ad pudicitiam conducit nonnunq; à proprijs uxoribus abstinere, ne quando cōmouearis in alienas. Hanc deniq; consuetudinē adducens curiositati, tenta nonnunquā & eorum quæ ad te pertinent nō nulla dissimulare, nec in aures admittere: & si quis uoluerit aliquid earum

Quis cibus ac potus uitandus secundum Socratem.

A earum rerum quæ domi tuæ gesta sunt renūciare, differas, uerbaq; quæ de te dicta uidentur, repellas ab auribus. Si quidē Oedipodem curiositas maximis inuoluit malis. Etenim cum de seipso perquireret, quasi non esset Corinthius, sed hospes, obuium habuit Laium, quo perempto, propriaq; matre in matrimonij ducta, dotisq; nomine regnum adeptus, cum iam uideretur beatus, rursus inquisiuit de seipso, idq; cum non permitteret uxor, uehementius etiam redarguebat senem conscium, nihil non admouens, quo cogi posset ad prodendum arcanū. Tandem cum rei suspicio iam illum torqueret, & senex exclamasset:

Heu me eloquendi iam premit necessitas,

nihil fecius tamen curiositatis affectu accensus ac discruciatu, respondit:

Ac me audiendi, audire oportet attamen.

Uisque adeo dulcis quædam est amaritudo, nec cohiberi potest curiositatis titillatio, uelut ulcus semetipsum cruentans dum lancinatur. Cæterum qui sit hoc morbo liberatus, naturaq; placidus, neq; gnarus ullius mali, dicturus est:

O diua quam sapis malorum obliuio.

Quapropter & aduersus hæc est consuetudo ducenda, ne redditam epistolam mox ac protinus soluamus, quemadmodū faciunt pleriq;, qui si manus sint tardiores, dentibus epistolæ uincula dilacerant. Tum sicunde ueniat nuncius, ne accurramus, neq; surgamus loco. Si quis amicus dixerit, habeo nonnihil nouæ rei quod tibi dicam: imò potius si quid habes, quod utilitatem ac fructum adferat. Cum ego quondam Romæ dissererem, Rusticus ille quem post occidit Domitianus, gloriæ illius inuidens, me loquentem audiebat, atq; interim fatesces accedens, Casaris epistolam illi reddidit: atque orto silentio, meq; sermonem interrompente, quod posset epistolam legere, noluit, nec prius resignauit, quam ego finissem orationem, ac dimissem auditoriū. Quæ quidem in re omnes uiri grauitatē admirati sunt. Verum ubi iam quis quibuscūq; potest modis alens curiositatis morbū ualidum ac uiolentū reddiderit, non iam facile est eam cohibere, propterea quod ob assuetudinem fertur rapiturq; ad ea quæ uetita sunt. Verum hi resignant epistolas, secretis amicorū concilijs semet ingerunt, sacrorum spectatores fiunt, quæ uidere fas non est, loca inaccessa calcant, facta dictaq; regum scrutantur: & tamen tyrannos, quos necesse est omnia cognosce

Bre, inuisissimos reddit hominum genus, quos aures ac delatores appellant. Primus itaque Darius minor, quosdā habebat auscultatores, quos *ωρανοσκόποι* uocant, sibi ipsi diffidens, nullosq; non suspectos habens ac metuens. Dionysij uero delatores huiusmodi Syracusanis admiscuerunt: unde nouatis rebus hos primū apprehensos Syracusani occiderunt. Etenim delatorū genus ex curiosorū gente familiaq; est. Ac sycophantæ quidā inquirunt, si quid quis mali uel decreuit uel fecit. Curiosi uero etiam calamitates uiciorum quæ præter animi decretum accidunt, exquirunt, atque in uulgus efferunt. Dicitur autem & Aliterij cognomen ex curiositatis uitio primū esse natum. Quum enim, ut est uerissimile, ualida famines esset apud Athenienses, nec hi quibus erat frumentum proferrent in medium, sed clam noctuq; domi molerent, isti obambulantes obseruabant molarum strepitum, unde cognomen inditum Aliterijs. Simili de causa narrant Sycophantarū cognomen ortum.

Quum enim lege uetitum esset, ne quis exportaret ficos, qui prodebant ac deferebant exportantis, Sycophantæ dicti sunt. Proinde nec illud fuerit inutile curiosis, quod pudeat ipsos sui, si cogitent sese simili cognatoq; studio teneri, quo tenentur hi, qui maximè sunt inuisi molestiq; cunctis.

FINIS.

ARGUMENTVM SEQUENTIS DIALOGI.

Recitauerat magno studiosorū assensu plausuq; uenationis encomium quidam, in quo cum de ui, uirtuteq; animalium cōmemorata quædā fuissent, postea ubi ad cœnam uentum est, orta eadem de re acri, ut sit, disputatione, atq; alijs alijs animantium generi sagacitatis ingenijq; palmam tribuentibus, prout uel iudicio, uel erga uenatum animo affecto quisq; fuit, uini partim, partim contentione calore iuuenili, in duas iam factiones conuiuium totum scissum, disputando gliscibat: ac quia diffiniri tum quidem nec tempus seræ iam noctis, nec portatio, cui plus satis iuuenes indulerant, quicquam permisit, certamen postridie ut instauraretur, & coram arbitris hæc ut litigaretur, pactum stipulatumq; fuit. Arbitri Autobulus, Soclarus, Opatatus, idem & philosophi, & naturæ animantium callentissimi delecti. Postridie igitur ubi primū illuxit conuenere iuuenes, magno factionis quisq; suæ studio. Terrestrium causam Aristotimus, marinorum Phædimus tuetur. Ante congressum seorsim ipsi inter se arbitri, solida ut uideret disputatione rationem animalibus inesse conuincunt: hanc deinde iuuenum contentio superueniens, immensa exemplorum copia, quanquam aliō tendente, confirmat. Sententia porrò non in iuuenes, sed in eos stringitur, qui rationem animalibus, tam certa argumentorum exemplorumq; ui comprobant, negare sint ausi.

Bb

Sit ne rationis aliqua in bestiis uis, tum utra
 animantium plus huius habeant, terrestria
 ne an aquatica, Plutarchi libellus.

SIMONE GRYNÆO INTERPRETE.

AUTOBVLVS.

TRYTAEVM rogatus Leonidas qualem putaret uatem, inquit, ornan-
 dis iuuenum animis optimum, quoniam carminibus ille suis quandam
 non sine mentis ardore, æstuq; gloriæ, iuuenibus uim inderet, omnis in
 bello periculi contemptricē. Vereor equidē, ne & uenatus encomium
 heri dictum, cupidus nobis uenandi iuuenes uehementer nimis impu-
 lerit, neue cetera superuacua ac nihil esse cum ducant, ad hunc unum so-
 lumq; modis omnibus delabant: quandoquidē ipse quoq; mihi uideor,
 uelut recuperata iuuenta, præter ætatem concitator nunc esse, ac quod Euripidis Phædra,

Maculosus infans hinnulis,

Inhortari rabiem canum

gestire, adeo me crebris ac plausibilibus argumentis ufa oratio commouit. **S O C L A R V S:**
 Vera tu quidem Autobule dicis: nam & mihi uisa est dicendi uim haud obiter
 intendisse, cum ita iuuenibus præberet sese, ut ipsi esset æquē florida & picturata: maxime
 uerò iucunda fuit ubi monomachiam apposuit. Quam quidem ob rem uenatio haud mi-
 nima laude digna uideri possit, quod cum, seu natura seu disciplina sic comparante, dimi-
 cationem hominum inter se, eamq; ferro maxime, spectare homines aueamus, id illa stu-
 dium huc auertens, spectaculum nullo scelere contaminatum exhibeat, arte ac confiden-
 tia ratione prædita, cum insana feraq; ui & robore animalium in harenam descendente, ac
 illud Euripidis gloriantē,

Angusta est uis uiri quidem,

D Sed pectoris astutia

Genus omne domat æquoris

Terræq; animis tam discolor.

A V T O B. Atqui hinc inuasisse Soclare in hominum genus immanitatem feritatemq; di-
 cunt, gustata cæde, uulnera & sanguinem animalium, uenando prædamq; agendo haud
 ægre spectare, sed his macandis necandisq; gaudere fuetam. Deinde, quemadmodum
 Athenis triginta tyranni sycophantæ primum, merito, ut fertur, supplicio, secundū item,
 & similiter tertium affecerunt, hinc paulatim progressi etiam in bonos inuasurunt, postre-
 mum ne à summis quidem abstinerunt ciuibus: sic qui lupum ursum uel primum sustulit,
 fortiter fecisse putatus est. Bos etiam & sus, quia gustasse fortē proposita sacra insimula-
 rentur, digni morte uisi sunt. Hinc iam cerui, lepores, damæq; uorati, ad ouium canumq;
 sepe etiam equorū lanienam inuitarunt. Anferem uerò cicurem, columbam domesticam,
 & illum sapientem domesticū famulum, non quo modo feles aut mustelæ, cibi inediae ue
 causa, sed luxus & cupedinandi gratia, qui discerpere concidereq; primi, quicquid indi-
 tum natura sanguinarium ferumq; homini fuit, ut confirmarunt, & ad omnem misericor-
 diæ sensum inflexibile reddiderunt, sic obliterauere naturæ hominum, omni ferè ex parte
 mansuetudinem: quemadmodum contra illam in abstinentia ferarum cæde clementiam,
 Pythagorici humanitatis & ad misericordiā propensionis exercitium fecere. Vehemens
 enim res consuetudo, inita quantumuis leuibus cum affectibus societate, longius proue-
 here homines potest. Sed isthuc haud uideo, quoniam pacto orationem ingressi, non co-
 hære aduerterimus, neq; cum hesterna, neq; cum habenda hodie disputatione. Heri si-
 quidem, ut nosti, animalia omnia mente rationeq; qualitercunq; prædita esse, nec à Mu-
 sis abhorrentem, nec iniucundam de marinarum terrestriumq; ferarum intelligentia, iu-
 uenibus istis uelitationem exhibuimus, hodie, ni fallor, dirimendam, si modo prouoca-
 tionibus istis, promissisq; Phædimus & Aristotimus stant, quorum hic quidem terræ, ceu
 longè superiora prouidentia animalia gignentis, causam socijs hortantibus defendendā
 suscepit, ille uerò maris. **S O C L A R V S:** Stant Autobule, ac præstō sunt ut unquam
 antea: instructos sub auroram uidi. Verum si lubet, ante congressum quæcunq; generis
 cum disputatione hesterna eiusdem, heri dicta oportuit, sed quod uel tempus non ferret,
 uel ut

de industria animalium, lib. 146

A uel ut in uino & inter pocula non satis excussa fuere, repetamus. Nam istuc è porticu, ni fal-
 lor, nō absq; forensi calore resonabat, immortalē mortale, immarcescibile marcescibile, in-
 corporeo corporeum, ex aduerso natura positum: cuius generis rationale quoq; cum sit,
 ei identidem ex aduerso irrationale collocatum esse, & existere, nec inter iugationes tot
 hanc unam mutilam imperfectamq; relinqui. **AUTOBVLVS:** Quis isthuc uerò amice
 Soclare concedi sibi postulet, ratione quidem præditum in rebus esse, sed eadem uacans
 non esse, ut statuat: Est equidem, adeoq; in omnibus animæ expertibus multum & copio-
 sum: nec opus est alio quod quidem rationali opponatur: quoniam omne protinus inani-
 me, nempe ratione menteq; carens & exanime, ei quod animam & perinde mentem ac ra-
 tionem habet, ex aduerso positum est. Si quis autem non mancā esse naturam uolens, ni-
 hilominus quod sit imbutum anima, in ratione pollens, ratione uacans diuidat, erit alius
 qui illam ipsam imbutam anima naturam, aut in phantasticum phantasia carens, aut in
 præditum sensu, sensu destitutum partiatur, quō uelut æquilibres circa genus idem, obie-
 ctasq; sibi cum facultates tum orbitates natura habeat, æqualiter hinc inde propendētes.
 Si uerò absurdē facit, qui quod sit imbutum anima, uel in præditum sensu, sensus expers,
 uel in phantasia præditum expers phantasiæ diuidit, ceu non omne imbutum anima, pro-
 tinus aut sensum aut phantasiā habere natum sit: quanto isthuc iniquius postuletur, ut
 quicquid imbutum anima est, in ratione pollens, ratione destitutum tribuatur, apud eos
 præsertim homines, qui nihil habere sensum putant, quod non idem intelligentiam ha-
 beat, nec animal esse ullum, cui non opinio quædam & ratiocinatio, sic, ut sensus, ut im-
 petus congenitæ natura sient. Natura enim, quam temerè nihil, aliquod omnia instituisse
 haud falso dicunt, non qui nihil quàm sensu afficeretur, sensibus instruxit animal, sed cum
 amica ipsi dedisset multa, multa abhorrentia, superesse uerò ne momentum quidem ani-
 mans posset, ni cauere hæc, illa seligere didicisset, utriusq; rei cognitionem quidem cuiq;
 animalium suppeditat sensus: illa uerò quæ iam sensus ipsos consequuntur, occupare per-
 sequi utilia & amica, nocentia perniciosā fugere repellere, frustra profus exigas ab his,
 quæ nec ratiocinari, nec meminisse, nec iudicare, nec animum ad aliquam rem cogitan-
B dam intendere queant. A quibuscunq; enim in uniuersum uel expectationem, uel memo-
 riam, uel uoluntatem, uel ad rem aliquam se comparandi uim & propositum, uel spem,
 uel metum, uel cupiditatem, uel desiderium detrahas, in ipsi nec oculorum, si habeant, usus
 est quisquam, nec aurium: ac omni omnino sensu phantasiæq; utilitatem scilicet nullam
 habente, carere præstaret, quàm affici, dolere, laborare, quum quo hæc incommoda pel-
 las sit nihil. Tamesti Stratonis physici liber est, in quo uir ille monstrat, ne ipsum quidem
 omnino sentire, citra mentem fieri. Nam & scripta persæpe quanquam oculis pererra-
 mus, & uoces quanquam auribus infonuerunt, fallunt, præterlabunturq;, aliò mentem
 auersos: quæ mox ubi redit, præteruicta singula relegens insequitur, uestigatq;. Quare
 & dictum est,

Vna mens audit, mens uidet,

Sunt cæca surda cætera:

tanquam totum quod oculis auribusq; fit, nisi præstō mens est huc intenta, sensus efficien-
 di uim nullam habeat. Itaq; Cleomenes rex cum in conuiuio lepida quædā narratiuncula
 collaudaretur, rogatus equidē elegantem putaret, Vos uideritis, inquit, nam mihi animus
 nunc quidē in Peloponneso est. Necesse igitur, omnibus quibus sit sensus, etiam mentem
 obtingere, siquidem nulla re quàm mente sentimus. Esto uerò sensum ad suum quidem
 opus, id est, sentiendū mente nil indigere: quid autem si qui animali nocētis amiciq; disci-
 men indicat quisquis est sensus, abierit, quid superesse dicemus? quod meminerit, metuāt
 ue infesta, aut cōmoda deligat, aut quæ præstō non sunt, quomodo in potestate ueniant,
 machinetur: quod item propugnacula, latibula, iustrumenta comparet: denique quod ca-
 ptis uiam insidias elabendi muniat, quæ cum inesse animalibus ipsi quoq; fateantur, nun-
 quam desinunt insuper, suis nobis in libris harū rerum etiam diffinitiones obtrudere. Pro-
 positum, inquit, annotatio quicquam perfungēdi est: aggressio uerò, conatus ante co-
 natum: apparatus, negocium ante negocium: memoria, pronuntiati comprehensio præ-
 teriti, cuius præsens sit sensu conceptū. quorum cum nihil non rationis opus sit, in omnib.
 insuper animalibus omnia uisuntur. Qualia sunt etiam quæ de intelligentijs & cogitatio-
 nibus afferunt, quarum illas, relides intus itasq;, has uerò mobiles notitias ipsi uocant.
 Affectus autem cuiusque generis, cum in uniuersum omnes, praua ut plurimum iudicia,
 prauas opiniones esse lateantur, mirum quid adeo ferarum studia cōmotionesq; nō agno-

C scant, in quarū plerisq; cupiditas, plerisq; metus, ac profectō inuidia etiā & zelotypia percrebro reperitur. Ipsi uero seu canis deliquit, seu equus errauit, castigant nō frustra, sed ad frugem, dolore scilicet tristitiam eam quam pœnitentiā uocant, incutientes. Iam cum uoluptatis, eius quidem quæ auribus accipitur, delinitio nomē sit: sed quæ oculis, præstigiū, ad feras utroq; uulgo utuntur. Nam & ceruī & equi tibijs ac fistulis mulcentur: paguri facula cauernulis uel inuiti euocantur: alosam cantibus cieri, & ad plausus emergere progrediq; certum est: alio coram saltantum præstigijs ludificata capitur, dum ipsa quoq; rhythmī suauitatem effingere insidiarum tuta, pari humerorum iactatione gestit. Qui uero his de rebus stupidius iudicāt, & nec deliniri, nec irasci, nec metuere, nec apparari lusciniām, uerbi gratia, nec apem meminisse, sed uelut irasci leonem, uelut metuere ceruum dicunt, non uideo quid facturi sint, si quis non uidere etiā, non audire animalia, sed tanquam uidere, tanq; audire, nec uocem ædere, sed uelut ædere, ac iam prorsus nec uiuere, sed tanq; uiuere contendat. Non magis enim hæc quam illa, secus longē q; res ipsa clamat dicantur, ut ego quidem sum persuasus. **SOC.** Ac me quoq; persuasum Autobule puta. Sed enim humanis moribus ritibusq; & negocijs tum etiā institutis, animalū studia iuxta collocare, cum uehemēter à dignitate generis hominū totius abhorreat, tum uirtutis, quō destinata ratio est, argumentū nullum, nullos progressus, nullam deniq; affectionē in his ipsis animalib. obtineat, dubito quī contulerit eius natura principii, ad cuius hæc peruenire finem nō possunt. **AVTOBVL.** Atqui istuc Soclare, ne illis ipsis quidē absurdum uiris uidetur. Cum *ὁλοσπυριω* igitur, id est, ardentē ex se procreatorū complexū societatis iustitiæq; humanæ fontem esse sentiant, & eam in animalibus plurimam uehementemq; cernant, cum iustitia tamen, nec fatentur, nec iudicant animalibus cōmerciū quicq; intercedere. Mulis autē num suscitandæ prolis instrumentū ullum desit: certē genitale habent, habent uuluam, tum ijs cum illecebra utuntur, atqui prolificationis finem interim non assequuntur tamen. Vide præterea an non ridiculum est, Socrates, Platonas, nec leuioribus cum uitijs consiliari, nec minus insuper aut stultos, aut intemperantes, aut improbos, q; quodlibet uulgo mancipiorū esse fatentur: feris autem, quia non accurata, non consummata prorsus ad uirtutem ratione sunt, uirtutem prorsus negant, ueluti non defectum rationis, uitiumq; rationale fateri necesse sit, quo brutorū quidq; laboret, cum timiditatem multis, multis intemperantiā & iniustitiām inesse uideamus. Qui uero expromptā perfectamq; ab ijs, quæ eam consequi idonea natura nō sunt, rationē requirit, primū perinde facit, ut qui uel turpitudinē simiā, uel tarditatē testudinis improbat, quod neq; illa formam feliciorē, nec hæc maiorem celeritatem indispisci natura quīuit: deinde differentiā, quæ huic quidem disceptationi facelsit negocium, non animaduertit. Nam ipsa quidem ratio natura datur: liberalior uero absolutiorq; ratio, cura & doctrina animalibus parte rationa li conquiritur. Perfectā uero quam requirunt rationem, ne hominem quidem qui habeat, proferre quenq; possunt. Quod uisus uisū, uolatus uolatu differt (haud enim similiter miluus & cicada uident, nec aquila similiter & perdices uolant) hoc animal ratione præditū. Non equē enim quidq; illud quā latē patet, rationis acuminisq; summū contingit: quoniam multa diuersaq; probitatis, fortitudinis, & illius in re augenda, domō ue curanda circumspectionis exempla gradusq; sunt, ut cōtrā fraudis, timiditatis, stoliditatis multa. Res esse testimoniū potest, quæ illam nunc inter iuuenes contentionē suscitauit. Velut enim differentia quædam sit, hi terrestria, illi marina ad uirtutem propius accedere contendūt: quod quidem, aut ciconijs hippopotamos, quorum illæ patres alunt, hi conficiunt, idq; tantum ineundi matres potestas ut sit, aut columbas perdicibus conferenti patet. Nam illæ & oua prouunt, & fœminas perdunt, quia ab incubatu non admittantur: hi in curam ex parte succedunt etiā, oua fouentes, pullis cibum ultrō cōminuentes, tum ubi è pastu ferius uxor redit, alis pulsata ad oua pullosq; compellentes. Alinis autem & ouibus Antipater cum fordes obijcit, miror qui lince hirundinesq; præterire potuerit, quorum hi fecellu etiā factō urīnam cōdunt, interuertuntq;: hirundines uero extra nidum podice auerso, mittere excrementa pullos docent. Tametsi cur non plantam planta rudiorē, ut ouem cane, aut herbam herba timidiorem, ut leone ceruum dicimus? Nempe quemadmodum quæ uel moueri loco, uel uocem ædere nullo pacto possunt, eorum alterū altero celerius, aut uocalius esse dicit nemo: ita quibus rationis sapientiæq; uis natura nulla prorsus inest, esse alterum altero perspicacius, ignauius, intemperantius, nullo modo potest. Cum inest aut nunc magis, nunc minus, ea diuersitate qua uidemus alij aliter sese impertit. **SOC.** Atqui dici uix potest tamen Autobule, facilitate sagacitate iustitia societateq; uitæ, homo cæteris

A cæteris animalibus quantum præstet. **AVTOB.** Nempe illorum etiā pleraq; Soclare, partim mole, partim celeritate, partim oculorum acie & auditus claritate, longē post se homines omnes relinquunt: nec idcirco tamen aut cæcus, aut mancus, aut surdus homo est: ac quanq; nec manibus nec oculis, nec uī aut magnitudine certa membrorū nos natura fraudauit, tamē nihil hæc ad elephantū, ad camelum nihil. Eodem igitur pacto nec bruta dicemus, quia sapiunt minus, tardius cogitant, cogitare sapere omnino nihil, nihil rationis habere, sed imbecillam habere & turbidam, qualis fortē sit oculus lusciosus & strabo. Equidem ni multa protinus doctrinæ literarūq; studiosos iuuenes illum ē mari, hunc ē terra cōgesturos sperem, mille tibi docilitatis, mille ingenuitatis brutorū exempla ingererem, quorū ex imperatorijs spectaculis reti scaphaq; hauriendi copiā, inclyta nobis Roma maximam suppeditauit. Hanc illis igitur nouam intactamq; ostendandæ doctrinæ materiam relinquam: tecum interea paululum adhuc quiddam, dum otium est, dispiciē libet. Sic enim statuo, in unaquaq; animalis parte ac facultate, deprauationē & mutilationem, ac ueluti morbum peculiarem quendam esse, qualis oculi quidem cæcitas, tibiæ clauditas, balbuties linguæ, singularum singula, alterius uero nullius sunt. Neq; uero uel cæcitas eius est quod uidere natum non sit, uel clauditas quod non ingredi, ut nec elinguium mutorum ue natura prorsus dici balbuties, aut blæsitias potest. Vnde fit, ut nec errare, nec desipere, nec insanire quicquam possit, quod non sit sapere rationari cogitare natura factum. Neq; enim ægritudinem ullam recipit in se quicquā, nisi facultate præditum, cuius hæc privatio quædam ac uelut orbitas sit. Dic mihi igitur, ecquid in canem rabidum incidisti? **SOC.** Ego uero & in equos. **AVTOB.** Ac sunt qui boues etiā & uulpes in rabiem uerti dicant: sed canum exemplum sufficit incontrouersum planē, quo perspicuum sit, rationem & mentem habere haud contemptibile animal, qua confusa turbataq; illa quam *λύσσα* uocant rabies succedat: certē illæsis immutatisq; cæteris oculorum & aurium sensibus sit. Ac quemadmodum qui hominem atrabili uexatum delirumq; aliquid quam mente motum, & ea parte qua sapimus colligimus memoramus turbatum dicit, ineptus est: nam ita loquendi consuetudo tenet, ut qui desipiant, apud se non esse, ratione menteq; excidisse dicamus: si qui canes rabidos aliud passos, quam hac parte qua sapere rationari meminisse natura solebant, turbatione quadam oppressos labefactatosq; charissimos ignorare, cibum solitum refugere, & quod ob oculos positum sit nō cernere, credit, is factum ex sese non satis æstimans, suscepisse cum ipsa ueritate contentionē uidetur. **SOC.** Rectē tu quidem hæc mihi suspicari uidere, quando quidē Stoici Peripateticūq; uehementer in diuersum ratione tendant, scimus, quod ortum alium iustitia nullū habeat, sed euertatur necessariō, nec consistat diutius, si quidem animalibus ratio tribuatur: alterum enim, aut is iniuriari necesse est, inquiunt, si non parcimus, aut in summa difficultate uitam uersari, si non utimur: & quodam modo ferarum uitam uiuemus, si usu quem præstant animalia, destituimur. Mitto enim Nomadum & Troglodytarum innumerabiles myriadas, qui uictum præter carnes nullum norunt: nobis qui uiuere hominum uitam placidēq; uidemus, quod opus aut terra, aut mari, quæ in montibus ars, quis in uictu cultus superstes erit, si quemadmodū decet, ratione præditis & generis eiusdem animalibus omnibus innocuē ac citra ipsorum detrimentum congredi pergamus? Nullum ne igitur remediū, nullum pharmacum huius, aut iustitiam aut uitam hominum euertentis difficultatis submouendæ tenemus, ni uetus ille rerum terminus & lex Hesiōdi stat, qua sic natura diuiduntur, ac seorsim generum utrunque degit, ut

Piscibus atque feris liceat gentiq; uolucrum

Grassari in sese, ratio queis abdita iusti:

Ast homini fas sit leges & iura uereri:

ac quibus nullum nobiscum iustitiæ cōmerciū est, cum iisdem nulla neq; iniuriæ ratio intercedat: quod dogma qui reijciat, eum nec usum, nec aditum iustitiæ ullum ne angustissimum quidem relinquere? **AVTOB.** Hæc tu prorsus è pectore hominum illorum exprompsisti. Verum haud permittendum, ut quemadmodū parturientes mulieres, sic philosophi partus accelerandi medicinam appendant, quō lenius minorq; molestia iustum illud in lucem nobis enitant, præsertim cum nec ipsi, summis de rebus disputanti Epicuro, tam paruum rem, ac tenuem, atomum scilicet unum, uno tantum momento declinant, locumq; syderibus, animalibus, fortunæ cedentem, tum illa nostra omnia ab interitu uindicantem, permittant, sed & monstrare quod sit obscurum, & quod sit notum tantum sumere cogant. Illud igitur de animalibus isti de iustitia disputationi fundamentum

Cueluti certum exploratumque subiicere tantisper non decet, quandiu non est consentaneum, aut alioqui est consentaneis effectum. Nam ipsa quidem iustitia uiam habet aliam, nec lubricam, nec precipitem adeo, aut in manifesta incommoda ducentem, sed quam Platone preeunte, meus quidem Socrate filius, tuus autem familiaris, sequi discereque uolentibus, haud uero contentiosis, pandit. Equidem hominem, si isto quidem pacto animalia tractentur, a scelere defendi non posse, Empedocles etiam & Heraclitus tanquam uerum receperunt, ut qui subinde querantur calumnianturque, bellum ac diram necessitatem naturam esse, impromiscuum ac syncerum nihil habere, sed assiduus grauibuscum rerum cladibus instaurari & consistere. quo loco, ipsius ortum etiam ex iniuria profluxisse dicunt: quippe in idem mortali immortalique coeunte, quod inde genitum sit, membris eius quod genuerit discerpens laniandisque necessariò gaudere. Verum nimis haec uehementia ac acerba uidentur: aliud mitius remedium est, ut ratione animalibus non negans, sic iustitiam, si quis ipsis ut decet utatur, nil profus laedens etiam. Eam rationem cum sapientes isti ueteres induxissent, in gluuiem postea conspiratione cum uoluptate facta, eiecit, sustulitque rursus: iterum postea restaurauit Pythagoras, commodum ex animalibus accipi citra iniuriam posse docens. Neque enim iniurium est, si quis societatis nescia uehementerque nocentia castiget collatque, mansueta & amica homini, familiaria sibi reddat, laborum ad quos quidque idoneum uideat sociam adiungat, equos asinos ad initum, tauros ad implendum armenta, quos Aeschylus Prometheus dare se nobis mancipiorum loco dicit, laborem ex parte in se recipientia, canibus autem ad ouium caprarumque tutelam utentes, lac ipsi lanamque percipiamus. Neque enim uiui idcirco non potest, aut uictus perit homini, nisi lances piscibus plenas, nisi anterum iecinora ponunt, nisi boues, nisi haedos in conuiuia crapulamque concidunt: nisi spectandis in theatro animalium caedibus fatigantur: nisi in illorum exitio ludunt: dum alia ad praeliandum adigunt inuita, alia belligerari nescia perdunt ultro. Nam qui ludere instituit, eum colludentibus hilaribus uti par est: nec, quod Bion dicebat, pueros ranas quoties collidunt lapidibus petere, at illas iam non ioco, sed serio perire: sic nos uenari piscarique decet, ut ex alterorum dolore & morte, ex alterorum uero miserabili percatulos ac molles ductu, uoluptate ipsi nobis struamus. Non enim qui utuntur animalibus, iniuste faciunt, sed qui perniciose, contempnim utuntur, & crudeliter. **SOC.** Inhibe cursum Autobule, ac in portum ab ista contentione descede. Nam qui huc accedunt, quum multi, tum uenatores sunt omnes, quos nec mutare facile, nec perturbare necesse arbitror. **AVTOB.** Recte mones. ac Eubiotum quidem, & patrualem meum Aristonem, tum illos Dionysii nepotes Aeacidem & Aristotimum, Nicandrum insuper Euthydem filium, syluestris illius, ut Homerus uocat, uenationis artifices esse, & ob hoc ab Aristotimo futuros sat scio. Insulares autem istos contra & maritimos, Heracleonem Megarenses, Philostratum Euboium,

Ac quibus aquora curae,
circum se Phaedimus habens ingreditur.
Tyrides dubium est utris se iunxerit,
ille noster aequalis Optatus, qui saepe aquorea, saepe montana
Capturae exuuijs,
Syluestrem colit aequè Dictynnamque Dianam.

Sed quia ad nos accedit, a neutris stare certum est. Num nam recte amiculum Optate conijcimus, communem mediumque quendam iuuenili certamine arbitrum ac moderatorum futurum? **OPT.** Recte prorsus conijcis Autobule. Defecisse iandudum Solonis legem uideo, quae se neutri seditionis partium adiungentem punit. **AVTOB.** Sed age huc asside, ut si teste sit opus, non Aristotelicis commentarijs, sed tibi negocium facessamus, quod hominis expertissimi fidem secutus, ferre sententiam citra errorem liceat. **OPTAT.** Esto. **SOC.** Agite iuuenes, cui priores debeantur: ecquid inter uos conuenit? **PHAE D.** Conuenit Socrate, sed post rixam longam. Sors enim fortunae, ut inquit Euripides, filia, isti succenturiata terrestrium iura praetulit. **SOC.** Nunc igitur Aristotime tu quidem ut dicas, nos ut auscultemus, tempus est. **ARIST.** Dicam, atque hoc forum litigantibus esto. Illa igitur quae defendenda hic putat, sub ipsum enixum facto in foetas impetu prolem perdunt. Capitonum uero genus quod translittoranum uocant, etiam mucore uiuunt suo. Polypus autem sub brumam seipsum uorans corrodensque,

*Proterrestribus.
Orditur à consuetudine, sed perquam abrupta.*

Desidet ignauo uitam pertaesu in antro,
adeo uel piger, uel stupidus, uel certe uentre tam rabido, aut his forsitan obnoxius omnibus. Vnde iterum iterumque Plato legibus edicit, imò magis adeo uotis flagitat, uenatus maritimi

Amaritimi studium, iuuenum animos ne unquam incesset, in quo uirium exercitatio nulla, nullum sapientiae studium, nec eorum quae uel roboris uel pernicitatis uel agilitatis paranda gratia tolerant homines, in isto cum lupis, congris, scaris congressu quicquam reperiatur: cum hic longe secus, ferocia quidem, ad eundem periculi studium & uoluntate certamen iniuris: astuta, circumspeditione & calliditate insidias structuris: uelocia, uim & sedulitatem quicquam nobis persecuturis, exemplo suo mirè comendant inculcentque: quae quidem, illam uenationi gloriam peperere. Piscatus uero nullam omnino ob rem celebratur: neque deorum quicquam Phaedime aut congricida, quemadmodum lupicida Phœbus: aut mulipeta, quemadmodum ceruipeta Diana, uocari passus est unquam. Quod quidem nihil est mirum, quando & homini aprum solum aut ceruum aut damam aut leporem capere, quae emere honestius est: thynnū contra carabum uel aut amiam opsonari liberalius, quam uenari putetur. Etenim ignobilitas, & inertia, & omnino secordia ipsorum, omnis astutiae exors, turpem, ingloriam & illiberalem uenatum hunc totum fecit. In uniuersum uero, quoniam quibus rebus inesse philosophi rationem animantibus conuincunt, propositum & apparatus, memoria & affectus sunt, tum illa est nobis procreatorum cura, & erga hos quifecerunt bene, beneuolentia, qui male, maleuolentia reminiscuntque malorum, ad haec rerum necessariorum excogitatio, & uirtutis denique, ut fortitudinis, iustitiae, temperantiae, magnanimitatis significatio non obscura: uideamus ecquid maritima, horum quidem aut nullum, aut perobscurum certe & uix conijciendum uestigium relinquunt, terrestria uero lucidum & solidum uniuersumque nobis praebeant exemplum spectandum. Primum igitur tauros ut cornibus dimicationem possunt uide, ut insperato puluere ad lucram procinguntur: apros ut dentes acuunt. Elephantes autem materia, quam fodiendo ruendoque depascuntur, dentem hebetante obterenteque, ad hos usus altero utuntur, alterius mucroni ad auertenda pericula parant. Leo inuolutis semper pedibus ambulat, tanquam uagina conditis intus unguibus, ne attritis acies retundatur, tum ut ne ansa uestiganti praebeatur. Haud enim unguis leonini nota temere inuenitur, sed exiguis & caecis uestigijs occurrentibus, falluntur uestigatores & deuiant. Ichneumon uero, saepe audiuitis quam nihil milite ad pugnam sese armante distet, adeo diligenter amicitur limo, corpusque tot corijs loriatum obglutinat, in dimicationem cum crocodilo uenturus. Hirundinum uero priusquam incubationi se dant apparatus, nonne uidemus, quam pulchre festucis solidioribus primum ceu fundamento iactis, molliores insuper adfigunt: luti uero, quo cemento ad aedificandum utuntur, & uelut glutinum nidum relinunt, cum penuria est, ad lacum sinumue proximū aduolantes, summis alis sic stringunt aquas, ut humescant liquore tantum, nihil grauentur autem, mox cocepto his puluere, illinunt aspera, hiantia glutinant, figuram operi nec angulosam, nec multifidam, sed aequabilem, & quantum id fieri potest, sphaericam maxime inducentes. Haec enim omnium est cum firmissima tum capacissima, atque adeo una quae animantium insidias egregie defendit, ansam apprehendendi non ualde exhibens. Jam araneorum opus, communem & matronarum telis, & piscatorum saganis archetypum, quot nominibus mirari necesse est? Nam & ipsa filii consummatio subtilitasque, & nodi telae nec disparati nec staminosi, sed instar membranae leuis continui, & ceu uisco adhibito glutinosi: tum ipsa coloris tinctura, quiddam aërosum caliginosumque, quo magis fallat, praese ferens: denique illae cum primis operis habent & gubernatio, protinus ut captius incidit ipsa sentire, & periti aucupis instar rete momento trahere ac prosilire docta, ni quoties spectemus oculis, fide careant, ac fabulae uideantur. tam sane quam istud quod ego in Africa coruos nuper aquae penuria laborantes uidi, iniectis situlam lapidibus explere, & eò aquam adducere, dum continui posset, ac in nauis postea cum nautis absentibus canis in amphoram oleo non plenam similis inijceret, obstupui, qui in mentem uenisset, ac unde subijisset cani, grauibuscum subsidentibus leuiores tolli elidique. Quale est etiam quod apes Cretenses, anseres Cilices consueuerunt, haec si quam oram procellosiorem circuire necesse sit, quo minus iactentur, lapillis paruis ceu pondusculo stabiliunt sese: isti in traiectu Tauri montis aquilas ueriti, calculo quifque bene magno in os indito, garrulitate ac illud natura streperum tantisper compefcunt, dum hostem clam preteruecti fallant. Est & grauius illud in uolatu celebre non minus. Nam ubi uentus exortus est maiori cum ui, & saeuit caelum, non quo modo cum est tranquillum frontatim ac lunato globi sinu uolant, sed in cuneum momento se traducunt, ac ipso mucrone uentum diuidunt, circum latera frustra luçantem, sic ut nihil acies turbetur. Eadem ad terram delatae, quibus est excubandum noctu, crurum alterutri corpore innituntur, altero adducto prehensum lapillum tenent. Igitur illa in retinendo iugitas obrepere diutius

C somnum nō sinit, sed statim ut remissere, decidens calculus excitat, arguitq; negligentem.

Itaq; non est cur istuc Herculis adeo quisquam miretur,

Quod alae subdens arcum haerentem brachio, &

Dextra clauam regens manu, quiesceret:

ut nec illum qui clausum ostreum quomodo aperiendum esset animaduertit primus, cum istuc antea percepisset ab ardeolis. Deglutit enim testam clausam ardea, intusq; retentam diu agit, mox ubi calore lassam languentemq; sensit, ibi tum reddidit iterum, hiantē iam & auulsam, ac quod esui est extrahit. Formicarū uerò disciplinam industriamq; domesticam, ut uerbis referre dignè saltem impossibile est, sic in uniuersum praeferre minimè decet. Nullum natura maximarū pulcherrimarumq; rerum tam angustum speculum habet: quoniam hic ceu pura quadā in guttula, uirtutis totius significatio clarissimè relucet. amicitiae imago est, illa inter ipsas comunicatio. fortitudinis simulacrum, illa in ferendis laboribus alacritas, multa temperantiae, prouidentiae multa, multa iustitiae femina & argumenta sunt. Cleanthes igitur quanquam praedita esse ratione animalia minimè sentiret, huiusmodi tamen spectaculo interuenisse fatetur. formicas quasdam ad myrmeciam adijisse, mortuam formicam ferentes: ex ea egressas quasdam ijs uenisse obuiam: ibi tum uelut collocutas intro rursus redijisse, hoc factum iterum iterumq; postremo uermem has redimentem, ut uidebatur, mortui precium desuper extulisse: eum illas tradito mortuo leuasse ac discelsisse. Iam uerò nota sunt omnibus, illa primū in occurſu beneuolentia, dum uacuae onustis cedunt uia, ac transitum praebent: dum quae uel gestatu uel importatu difficiliora sunt, arrosa partiuntur prius, ac gestabile pondus in plurimos distributum reddunt: dum femina exponunt siccantq; sub dio, quam rem pluuia signum Aratus fecit,

Qua penetrali quando omnia progerit antro,

Formica. Quanquam sunt qui non oua, sed fructus conditos, quoties aeruginē praesentiscunt, ac ob id corruptionē putrefactionemq; uerentur, exponere scribant. Omnem uerò intelligentiē cogitationē superat, illa ne rursus in frugem exeant femina procuratio: neq; enim sicca incorruptaue in antrum congesta femina maneant, sed mox humiditate D loci perfusa lacteum quiddam cōtrahant mollescantq; ac uerti in herbam pergant. Vt ne igitur pullulent ac in frugem corruptantur, alimentiq; uim amittāt, durent autem & esui sint, umbilicum grani quā mitti germen solet, erodūt multo antè castrantq;. Eos uerò qui myrmecias, propterea quod perdidicerunt, ac ut medici hominum corpora, sic ipsi has penitus perreptarunt, suas faciunt, haud recipio. Narrant autem, proximum ab ingressu descensum nec rectum, nec cuiquam caeterorū animantium permeabilem, sed flexibus & ambagibus, anfractus quosdam & obliquas semitas habentibus, in tres cavernas desinere, quarum una sit ubi coetus celebrantur comitium, altera eorum quae in annum seruant penum, tertia elatorū & uita functorū cœmeterium. Videor porro non absurdè facere si formicis elephantos subiungam, quod mentis uim maximis aequè ac minimis in corporibus intelligamus, nec tam minutis illis articulorum momentis euanuisse, nec his cōsumptam molibus. Elephantum igitur caeteri quidem hoc potissimū mirantur, quod discendo doctoribusq; se praebendo, in hominum coetibus eas in gestu figuras & uarietates effingat, quarum elegantiam ac copiam uix ipsa hominum industria exprimere aut memoria complecti facile possit. Ego uerò hisce magis ex affectibus motibusq;, quos suapte sponte citraq; doctrinam tenet, uelut simplicibus & impermixtis ac inconfusis, aestimandā bestiae intelligentiam putarim. Nam Romae certum est cum haud ita pridem ad gestus quosdam miros indipiscendos, & motus euoluti difficillimos ingeminandos antea quidē instituti fuissent, unum tardioris ingenij, quia agrius haec assequeretur, ubilibet pessimè audientē, & uerberibus saepe castigatū, deprehensum noctu eadem illa ex sese ad lunam meditantē molientemq;. In Syria uerò prius elephantū scribit Agnon, cum in aedibus cuiusdam aletur, ac seruus qui additus curator erat, de demenso quotidie subtraheret, dimidioq; beluam fraudaret, sed enim hero iam aliquando praesente considerantēq; demensum totum solueret, toruē tuentem ac promiscida contrahentē, hordei partem additam repulisse, ac q̄ exactissimè separauisse, serui iniuriam hoc nimirum pacto ad herum deferentē. Alium uerò cum lapides & terram magister ad explendam mensurā pabulo miscuisset, ipsum ex foco correptū cinerem in ollam magistrī elixis iam carnis iniecit. Quid is, qui Romae a puerulis promiscidem ferro pungentibus lacelsus, arreptum altēq; sublatum puerum confecturus uidebatur, orto circumstantū ingenti clamore, lentē in terram puerum applicuit rursus, ac praeterijt pœnam satis magnā scilicet iudicans, tantillo puerulo terrorem incussisse.

A incurſisse. De syluestribus uerò & more suo uiuentibus cum multa alia, tum illud praesertim in tranandis fluminibus elegans narratur. trañcit prior, caeteris hoc sese dans, natuſimul & mole minimus: caeteri interea ad ripam adstant, quantumq; flumen ille magnitudi ne superet, speculantur: quae res exercitū reliquo nō dubiam ad trañciendum spem facit. Huc loci cum oratione uentum sit, uulpem haud puto uel ob similitudinē ingenij praetereundam. Poete igitur columbam Deucalioni scribit arca emissam quantisper remearet, & eodem cōtinuo se reciperet, tempestatis, postquam auolasset, serenitatis argumentum dedisse. Atqui Thraces etiam nū flumen glaciatum transituri, non aliunde quam a uulpe documentū capiunt prius. Leniter haec super glaciem incedens, auriculam admouet, ac si strepitum propè subterlabentis aquae captando consequi potest, nō satis altè, sed tenuiter & inualidè fixam colligens, sistit gradum, ac nisi quid uehementer urget, nusquā promouet pedem: strepitum uerò postquā audire nullum potest, sumptis animis trañcit. Quam rem non est cur quis sensus, qui quidem rationis expers sit, consummationi adscribat: sensum quippe insecuta haec ratio cinatio est, qua colligit, quod strepat moueri, quod mouetur non esse fixum, quod non sit fixum liqueſcere diffuereq;, quod liquidum sit reniti non posse, sed impelli & cedere. Dialectici uerò canem quoties ad ista uenit uiarum diuertitula multifida, eo quod ipsi è pluribus disiunctū uocant argumentationis genere uti, & hoc pacto apud se cōstituere dicunt: Aut haec fera abiit aut haec, atqui neq; haec neq; haec, haec igitur ut abierit reliquum est: eamq; ad rem nil sensum quam apprehensionē nudam conferre, rationem uerò & sumpta, & è sumptis ipsam mox conclusionē efficere. Atqui isto quidem Dialecticorum testimonio, falso nimirum & adulterino, canis non eget. Nam sensus ipse, quā elapsa fera sit, ex ipsius uestigijs & cursu deprehendit, ualere longum tam disiectis quam coniunctis istis Dialecticorū dicens. Ad haec studia sunt officiaq; & opera innumerabilia, quae uisu nullo, sed nec olfactu, ratione uerò sola, sola mente cum fieri tum deprehendi certum est, è quibus aestimare naturā canis licet, cuius quidē illam inter uenandum continentia, obedientiam, sagacitatē, ridiculus sim si recensere pergā, apud uos praesertim, qui ista quotidie cernitis, tractatis. Romani certè illius ciuili bello perempti caput rescindere iussus prius potuit nemo, quam canem qui asseruabat defendebatq; herum, circumstantes cōfodissent. Pyrrhus uerò rex, cum iter exercitu faciens incidisset in canem occisi hominis corpus seruantē, intelligeretq; tertium istic diem per inediam durauisse, nec reliquisse corpus, ipsum quidē cadauer sepeliri, canem uerò unā duci & curari iussit, paucis post diebus, cum lustratio exercitus fieret, ac milites ordine rege sedente transiret, adeo rat canis ipse quoq; tacitus interim & tristis: uerū ubi caesores heri accedere conspicatus est, uociferatu horribili procurrat in ipsos intonuitq;, ad Pyrrhum subinde conuersus, ut non regi modo, sed omnibus qui aderant in suspicionem homines maximā uenirent. Statim igitur comprehensi rogatiq;, cum leues quaedā coniecturae concurrissent, confessa caede poenas dedere. Idem Heliodi sapientis illius canem fecisse fama est, quum Ganyctoris Naucleij filios, quorum manibus peremptus uates erat, prodidisset. Istuc uerò quod maiores nostri Athenis iam tum agentes se uidisse narrare soliti sunt, his quae diximus longè conspicuū est magis. Aesculapij templum homo quidā clam subiens, magni ponderis auris argentiq; donaria surripuit, ac latere putans tacite sese subduxit. Canis autē qui tum custos erat templi, Capparus nomine, quoniam latratus aedituorū nemo curabat, sacrilegū fugientē insecutus est ipse: ac primò quidem saxis petitus non destitit: mox exorta iam luce, propè quidem nō accessit, sed oculis diligenter hominē seruans sequebatur: cibum uerò obiectum ne cōtingebat quidem. iam ubicumq; quiescisset ille, excubabat hic iuxta: rursus cum procederet, surgens insequeretur. uiatoribus etiam quicumq; se obuiam tum forte tulissent, adulabatur, cum hunc infestè semper allatret, impeteretq;. Haec cum qui furem persequebant ex obuijs colorem simul & magnitudinē canis narrantibus sciscitandocomperissent, audius iam urgentes, prehensum hominē à Crommyone usq; reduxerunt. Canis autem in reditu exultans gestiensq; praueolabat, ueluti suam praedam capturamq; sacrilegum illum faceret. Ei ut alimentum publicè daretur, tum ut sacerdotibus cura huius perpetua incumberet, Athenienses sciuerunt: uetus arbitror humanitatis in mulum maiorum suorum exemplum secuti. Nam cum aedem quae in arce sacra Mineruae est Pericles moliretur, & saxa plaustris, ut fit, multis quotidie conueherentur, ex ijs mulis qui haecenus quidem strenuè laborarant, sed ob senectam manumissi iam fuerant, unus in Ceramicum quotidie descendere, plaustris quae saxa subuehebant obuiare, semper unā redire, unā uelut hortator currere solebat. Hoc animalis studium miratus populus,

Cali publicè sic, quemadmodum annis defectum pugilem iussit. Eos igitur qui nullum nobis cum brutis iustitiæ cōmercium intercedere dicunt, rectè sentire putandum est, si quidem marina & quæ in profundo degunt respiciamus, quando in his nullus omnino gratiæ sensus est, amor nullus, nulla ingenij suauitas: rectèq; Homerus,

Glaucum te genuit mare,

de immanueto & omnis societatis experte dixit, quod beneuolū miteue nil mare gignat. De terrestribus autem si quis idem statuatur, illum ipsum immitē ac ferum esse necesse est. Aut dicat ille nobis, quæ Lyfimacho iustitiæ cum Hyrcano cane necessitudo fuit, quod illi extincto solus adhæsit, & capite huius in rogam tandē illato, ipse sese in ignem ultro præcipitauit. Quæ eadem, eodemq; modo fecisse, quem Pyrrhus nō rex ille, sed priuatus homo educarat, fama est, circum exanime heri corpus continuo hærentem, capulo quum efferretur assultantem, postremo in pyram sese abijcientem ac comburentem. Quid Porō regi in illa aduersus Alexandrum pugna saucio, nō nne multa elephas spicula leniter ac citra dolorē promuscide uulneribus extraxit: & cum esset grauiter uulneratus ipse quoq; non antè abiecit se tamen, quàm exanguem & nutabundum regem intelligeret: hic enim ut ne durius ille caderet, sensim se humi prior demisit, exhibens illi declinationē inoffensam. Bucephalus autem quantisper nudus erat, conscendendum se etiam equisoni dabat: ornatus uerò regijs iam aulais collaribusq;, neminem admittebat, Alexandro tantū excepto: cæteris periculū facturis, aut alioqui propius accedentibus, ingenti hinnitu occurrere insultareq;, ac nisi cederent fugaq; sibi consulerēt, proterere solitus. Nec ignoro hanc uobis exemplorum turbam uideri promiscuam & confusam: atqui sic animantū solertiorum opera sunt, ut in uno unius tantum uirtutis significationē comperire haud facile possis. Verū elucet ex prolis amore, ipsorū etiam liberalitas: & ex generositate, ipsa animi sapientia resplendet: nec usquam uasitatis & circumspectio, uel audacia uel fortitudine caret. Ac ut diu dēre cupias singula, fecernerēq;, clementis & excelsi simul ingenij significationem canes præbent, statim ut se demisit is quem petunt, ardorem remittentes. Notum illud est,

D Hi magno clangore ruunt, sed cautus Vlysses

Humi decubuit, manibusq; abijcere sceptrum.

Necq; enim qui humi se deijcit, ac egeni speciem præfert, amplius inuadit. Eum certè qui inter Indicos primas tenebat, quiq; aduersus Alexandrū depugnaret, in harenam productum, quantisper ceruus aut aperurus ue emitteretur, contemptim immotum iacuisse ferunt. Sedenim ubi leo conspectus est, excitatum momento pedibus harenam sparsisse, uel hunc antagonistam dignum se iudicaret, ceteros omnes despiceretur. Venatici quoq; leporem cum insequuntur, si quidem necarunt ipsi, discerpere & sanguinē auidè lambere gaudent: sin, quod persæpe fit, cursu confectum, ac spiritibus quantū supererat, extrema contentione consumptis, exanimem assequunt, prorsus non attingunt: astant autē caudā tantū gesticulantes, quasi non pulpæ, sed uirtutis ergo certasse uideri uelint. Astus autē documenta mirabilia cum sint, misis graculorū, uulpium, luporum, gruumq; technis, notis nimium, teste rei sapientū illorum ueterum uetustissimo & sapientissimo Thalete ueremur, quem quod astu feras superasset, haud minimū admirationis consecutū esse ferunt. Mulus quidam eorum de numero, quibus aduehendi salis negocium dabatur, traiciens flumen lapsus est non spontè: sale uerò liquefacto exhaustoq; surgens expeditior iam, sensu notauitq; causam: postea quoties flumen transiret, ex industria submisit mensuræ uasa, descendens leniter, ac utrunq; in latus quantum id fieri posset nutans. Hæc ubi Thales accepit, pro sale, lana spongijsq; compleri uasa, clitellas imponi, & agi mulum rursus iussit: ille cum de more se mergens, onus aqua subeunte uehementer grauasset, parum cōmodum sibi hunc dolum ratus, ita deinceps cautè scienterq; traicere solitus est, ut nec inuito quidem cōtingerent onus aquæ. Non dissimile perdicum cōmentum est, in quo quidem patrium illum interim amorem etiam animaduertas. Pullos quantisper fugitare per atatem non licet, assuescunt, ut quoties uenator instet, supini sternant sese, gleba facce uel ueluti integumento superingestis: ipse uenatorē alia abducunt interim: circumagunt enim se, ac impeditè uolant, tantumq; non deficere cursu simulant, captarū hoc pacto speciem tantisper præbentes, dum procul à pullis hominem auellant. Lepores in cubile se recepturi, catulos alium alio transferunt, sapicule iugeri etiam interuallo disitos, ut si uel homo uel canis subeat, idem omnes in periculū ne uocent: ipsi deinde impresis discursu multiplici prius uestigijs, saltu postremo ingenti inde abripiunt sese, atq; sic cubant. Vrsus autē uetero

A uetero quem uocant appetente, priusquā planè torpet grauisq; & stupidus iacet, lo cum repurgat antea, ac subiturus specum, per reliqua quidem gressu quantum id fieri potest su spensio maximè & leni, summis tantum nixus uestigijs incedit, postremo per terga uoluta tus promouet corpus, agitq; in lustrum. Elephantorū foemine proxime uias, quò carni uoras crudelesq; bestias minimū accedere sciunt, foetus cum primis ædunt. Mares autē, quoties abdomine & corpulentia impeditos esse se uident, secessione cōsulunt sibi, ac latitando tuentur, quasi fugiendo non possint. Quid erinaceorum in defendendis tuendisq; se dexteritas, nonne pro uerbio locum fecit?

Scit uulpes multa, unum sed magnum erinaceus:

Nam hac urgente (sic ferunt) calyx uelut

Nucis pineæ, corpus spinas circumrotans,

Tutus iacet, nulla arte uulnerabilis.

Admirabilior est illa pro catulis sollicitudo ac prouidētia. Vites subit uindemiæ tempore, pedibusq; botrorum acinos in terram decutit: hos, istic circumuolutatus, excipit confixos spinis, ac memini cum iam olim nobis qui tum aderamus omnibus spectantibus, botri repantis ingredientisq; speciem præberet, adeo se cumulauerat atq; oppleuerat uuis: mox ut subiuit antrum, partim nunc quidem ex se decerpentū, partim cōdendum catulis præbet. Cubile uerò meatus duos fauciu instar habet, ad Borcam alterum, alterū ad Notum conuersos. hos prout coeli mutationē præsentiuere, qualiter uela nauium solent, uicibus alterum in aduersum uentum spectantē obstruunt, alterum aperiunt. Atq; hoc Cyzicenus quidam cum animaduertisset, nomen sibi ea ex re peperit, quasi uentos prædicere syderali quadam scientia posset. Iam societatis & cōmercij uim non absque intellectus sensu elephantos ostendere, luba autor est. fossa ducta, eaq; fruticibus paruis & humo leui obrecta uenatores insidias his strunt: huc igitur quoties decidit aliquis, cæteri quicumq; comitantur congestam undiq; sylvam saxaq; iniiciunt, dum cauo fosse expleto egressus captiuo detur. Idem, supplices dijs immortalibus, esse tradit: quippe qui suapte ingenio & mari lustrentur, & surgentē solem adorent proni, promuscide uelut manu in cœlum sublata: unde charissimum dijs animal esse constat uel Ptolemæi Philopatoris testimonio. Is enim cum uicō Antiocho sacra dijs facere magnifica cuperet, ac inter cætera multa collatæ uictoriæ premia etiam elephantos quatuor immolasset, nocte proxima insomniū habuit, quo multis iratum propter absurdæ uictoriæ genus numen minabat. Igitur expiatione sedula placauit numen, & elephantos quatuor areos in iugulatorū locum erexit. Haud minus est & leo socium animal. Graues annis & confecti iam in cōmunem a iunioribus uenatū ducunt, ac ubi cursu despondere animū, sedent, euentumq; prestolant: iuuenes interea rem agunt: mox ut successit, clamore in uitulini mugitus formā cōtemperato, signum dant, uocantq; senes: illi statim ut sensere accurrunt, ac in cōmune præda fruuntur. Sunt ferarum amores etiam, idq; plurimarū, feri alij & rabidi, alij ornatu non admodum ab hominibus alieno, nec consuetudine a Venere aliena: qualis Alexandria Grammatici Aristophanis corrua lis elephas fuit. Coronariam eandem uterq; deperibant, cum elephas quidem Grammatico haud segnius amorem studiumq; declararet: poma forum tanliens amicæ adferre, iuxta diu assistere, cunctariq;, promuscidem intra uestium sinus inserere, ac mamillarum decus blandè palpare, contrèctareq; solebat. Draco uerò cum Aetolam uirginē amaret, ad eam noctu cōmeare, corpus leniter subire, mox complecti, iuxtaq; cubare, tum nullo prorsus dato incōmodo, appetente iam luce, placidè discedere. Id quia sæpe fecerat, puellam cognati alio transfulerunt. Ille ubi amicam, quam passim oberrando quaesierat, consuetudine diei unius & alterius tantum fraudatus reperit, non placidè ut antea, sed iracundè adortus, nexibus reliquis manus & corpus nodabat, extrema cauda crura flagellabat, amatoriam quandā indulgentemq; magis q; uindictam iram declarans. Anserem uerò & carietem Aegyptios, quorum ille puerū, hic citharistria Glauciam deperibant, quoniam exempla celeberrima sunt, & uos saturatos propemodū narrationibus esse uideo, nunc quidem præteribo. Sturni uerò, coruicq; pittaci, quoniā loqui discunt, & uocis spiritum tam sequacem, tam æmulum, pensandum formandumq; docentibus præbent, ea ipsa docilitate adesse patrocinaricq; cæteris animalibus uidentur, & tantum non uoce testari, etiam cæteris omnibus proferendi sermonis, & uocis articulandæ uim natura concessam. An uerò non uehementer ridiculū sit, locum hac quidem in re cum his contendendū marinis relicto uolum putare, quibus ne ad musitandū quidē suppetiuit natura uocem: cum in horum natiuo, & quem nullo doctore didicere cōcentu, quanta facultas, quanta gratia sit, poetarum

C eruditissimi suauissimiq; testantur, cantiones & carmina, ut quæque dulcissima sunt, non alijs quàm lusciniarū cygnorumq; modulis comparantes. Ac quoniam in uniuersum docere quàm discere, rationi confinitus, & maioris cuiusdā facultatis est, etiam hoc posse animalia, doctissimo uiro Aristoteli affirmanti credamus, lusciniam quæ ad canendū pullum institueret obseruatam. Astipulatur certè ipsi, quod inconcinnius canunt, quæcunq; parua adhuc canere exorsa, maternum conuictum effugerunt: docentur enim quæcunq; degunt unā, discuntq;, non quæstus laudisue studio, sed quia modulari uolupte est, tum quia magis elegantiam quàm usum uocis amauere. Cuius quidem rei commemorare uobis, quod è multis Græci Romaniq; nominis hominibus accepi, ijsq; qui interfuere, memorabile exemplum possum. Tonfor quidam officinam Romæ habens ex aduerso templi quod Forum græcum uocant, picam prodigiose streperam & loquacem, humana uerba, ferarum sonos reddere, instrumentorum omnium garritus & strepitus effingere, idq; nullo cogente, sed sponte sua assuefacientem sese, ac nihil indictum imitatumq; relinquere gestientem, habebat. Accidit aut ut hęc diues quispiam ingenti tibia cinum strepitu efferreretur: hi quia nobilitati fama erant, & canere iussi fuerant, moram istic fortè, ut fit, diutius hominum studijs se dando canendoq; traxerunt: pica postridie muta elinguisq; fuit, adeo, ut nec quam inter quotidianas necessitates uocem solita fuerat, mitteret. Præbuit his qui norant antea, silentium subitum admirationē ingentem, tum illis ipsis qui adire hæc loca consueuerant, muta ac perturbata omnia cernentibus, tristitiā inculsit. Venenum alij per eiusdem opificij homines datum, pleriq; tubarum uoce auditū obstupefactum, unaq; uocem extinctam suspicabant. Sed neutrum fuit: apparabat quippe, omniq; ingenij studio intro reuocato, uocem sic quemadmodū organum aptabat instruebatq;. Subito enim redijt illuxitq; spectatoribus suis, non consueta illa ueteraq; imitamenta, sed tubarum tantum istidem prorsus periodis sonans, mutationes omnes insuper, omnes numeros eodem planè pacto seruans. Coniunctius itaq; quod dixi rationi, sponte quàm facile discere, est, quanquā unum hoc disciplinæ docilitatisq; exemplum quod ipse Romæ uidit, uereor ut præterire queam. Canis mimo cuidam personā non unam representanti, inter agendum adherēs, cum alios multos argumenti dramatisq; illius gestus proprios scite effinxit, tum pharmaci (quod soporiferū fingebatur, sed esse letale debuerat) experimentū cum in ipso caperetur, panem in quo mixtum scilicet erat pharmacum accepit, uoransq; paulo post trementi titubantiq; & iam uix caput attollenti similis, postremum porrectus uelut exanimis iacebat, trahendū auferendumq; se sic ut drama postulabat præbens. Vbi uerò ex his quæ dicebantur fiebantq; tempus esse animaduertit, primum paulisper comouit se, uelut profundissimo somno expergestus, deinde caput leuans suspexit, postremum mirantibus omnibus surgens ibat ad quem debebat, quemq; requirebat drama latus & gestiens. Ingenium igitur mortales omnes & Cæsar ipse (aderat enim Vespasianus senior in Marcelli theatrum) uehementer obstupere. Atqui ridiculi fortasse sumus, qui animalia docilitatis ergo uehimus, quorū nos summis in rebus Democritus esse discipulos ostendit: aranearum texendo sarciendoq;: hircinū ædificando: suauium uerò illorum cygni lusciniæq;, modulando carmine & uoce fingēda. Quid quod ex uno quoq; trium medicinæ generū particulam hæc sibi magnam quandā & præclaram uendicant: Non solum enim medicamentis utuntur, testudines origano: mustela cum serpente glutinuit ruta insuper uorata: canes herba, choleram infestam trahente: draco illito marathro obductā caligantibus oculis pelliculā tenuante perscalpentēq;: ursus post incubatū diutinū lustrū exiens, syluestri aro aluum constrictam hæcenus acrimonia sua ciente: idem cum coepit nausea myrmeciam adiens, asidensq; linguam humore dulci fluentē exertam leuiter tandiu tenet, dum scatere formicis uideat, eas deglutit postea, uehementerq; iuuatur. Sublutionem alui uerò qua ibis utitur, falsuginem scilicet adhibens, aduertisse & imitati postea Aegyptij dicuntur. Sacerdotes certè nulla istic aqua lustrant, quàm unde hauserit ibis: quia medicatam aut alioqui insalubrem hæc auis non attingat. Hoc inquam medendi genere animalia nō solo utuntur, quando quidē & cibi se moderatu pleraq; curant. Leones, lupi, canibus farti nimium, abstinent, cubandoq; tantisper se fouent dum percoquant. Tigrim igitur narrant quo tempore diætā certam prestituerat, obiecto hædo biduum totum abstinnisse: tertio die esurientem postulauisse aliud, felemq; datum discerpisse, cum hædo ceu domestico iam & familiari parceret. Iam chirurgicem elephantos callere certò tradit: quippe spicula hastasq; & tela uulneratorū corporibus adstantes extrahunt, idq; citra conuulsionem & damnum, Creticæ uerò capræ pastu dictami telis eiectis, nonne grauidis eijciendi

A ciendi partus ostendere uiam? Huc properare uulneratas solum uideas, dictamum quæ rere, dictamum sequi. Minus ista miranda uideantur, sint licet miranda maximè, si tributam animantum generi rationandi uim, numeriq; notitiam inditam cogitemus, quales isti Susis sunt boues. Hortos hi regios uersatili machina, & modiolis hauistorijs numero certis rigant: centenos modiolos in dies singulos singuli bouum ducunt, plus non auferes, ne si adigere quidē aggrediare. ac sæpe cum experimenti gratia imperatū fuisset amplius, subsistere, ac soluto penso non progredi, compertum esse Gnidius Ctesias scriptum reliquit. Afri uerò Aegyptios ob hoc quidem ridet, quod Origem, quo die momentoq; syodus quod ipsi Soten, nos Sirium seu Canem uocamus, oritur, uocem ædere fabulentur, ipsorum quippe capras, quoties cum sole, eodē planè loco stella hæc oritur, in ortum omnes conuersas eò respicere: atq; hoc syderis eius reuolutionū argumentū certissimū esse, cumq; decretis astronomicis prorsus congruere. Vt porro sibi imponat finem iam aliquando oratio, desinatq;, agē ad istuc sacre anchoræ præsidij summū uenientes, de diuinatione uaticinacq; animantum ui pauca dicamus. Neq; enim parua ignobilisue, sed ingēs ac peruetusta diuinandi pars auguriū est. Illa quippe naturæ uolucrum celeritas, & ingenij promptitudo, tum repentina conuersio ad incidentē quamlibet phantasiā expedita, utendam se dijs uelut organum, & in motus, uoces, sonos, habitus quoscunq; flectendā præbens, seu remorari seu promouere quicq; opus est, negocia & conatus hominū, sic ut uentus nauigia, nunc quidem interpellat, nunc accelerat, & ad finem perducit. Itaq; in uniuersum omnes quidem aures deorum caduceatores Euripides, cygnorum uerò priuatum conseruū se Socrates uocabat, quemadmodū & reges etiam, Pyrrhus quidē aquila, Antiochus autem accipiter appellari gaudebat. Pisces uerò, stupidos & indoctos homines conuicio scōmateq; uocare solemus. Cumq; decem millia myriadam sint, quæ per animalia & uolucres diuinitus homini nunciantur, ne unum quidē est quod exhibere patronus ille maris possit, muta sunt omnia, & prouidentia totius cæca, in impium & titanicum locum uelut sacrilegorum conciliabulū abiecta & damnata, in quo omnis animi ratio & cogitandi uis extincta, sensus tantum uix parua quædā scintilla mixta fluctuat, palpitantibusq; quàm uiuentibus similiora uidemus. HERACL. Erige superciliū Phædime, & ad pugnam te no-

Pro aquaticis.

B bis insularibus maritimisq; comparato: nihil hic ludicrum est, sed certamen ualidum contentioq;, subsellijs adhuc & tribunali ni fallor dirimenda. PHAED. Parent equidem insidia Heracleon, simul & dolus. hesternum adhuc ruciantes, mersosq; potu, sobrius ut uides, egregius ille ex insidijs nos adoritur. ac tergiuersari quidem animus nō est: non patiar enim admirator Pindari qui fui semper, ut istuc in me uatis eius meritò quadret:

Oblato qui moram necit certamine,

Profundas deijcit uirtutem in tenebras.

Ocij siquidem abundè nobis est, cessantibus non horis, sed canibus, equis, retibus, & omni uerriculi genere, tum inducijs hodie uniuersæ terrestrium marinorumq; animalium genti per hosce sermones cōcessis. Animo uerò securo uos esse iubeo: utar enim ocio modestè, non philosophorū opiniones, non Aegyptiorū fabulas, non incertas Indorum Afrorū ue historias, sed quæ ipsos qui mare colunt, testes habent, quæq; conspecta, fidem ipsis ubiq; faciunt oculis, ex infinitis pauca producturus. Tameñ quæ terrestriū animalium exempla sunt, obscurū nihil habent, ut quæ ipsis sensibus, aperiantur modo, spontè se ingerant: aquatica uerò pauca cerni, atq; id ægrè permittit mare, foetus autem & educationes, bella & pacem, quibus utuntur inuicem, plerorunq; prorsus abdit etiam. Vnde cum in obscuro posita permulta intelligentiæ memoriæq; & humanitatis piscium argumenta sint, facile uidere est his nostris partibus quantum incōmodetur. Deinde terrestria illa, quia cum homine ueluti tribus gentisq; eiusdem degunt, moribus humanis prorsus concolorant, ac non solum educationis & disciplinæ, sed imitationis etiā beneficiū sentiunt, quo quicquid auferunt & tetricum est, sic quemadmodū a quæ fluuiatilis cōmercio mare, mitescit: quicquid incōpositū & ignauū, dexteritate hominū excussum suscitāt. Marinorū uerò uita immenso interuallo hominū cōsortio exclusa, peregrinumq; nihil, nihil adulterinū habens, sua quædā & germana ac ueluti indigena & impromiscua est, idq; adeo loci magis quàm naturæ ratione. Nam ipsa quidem natura quantum ex sese consequi discendo potest, totum colligens cohibensq;, sæpe quidem anguillas (sacras uocant) cicures ædit, quales Arethusa habere constat: sæpe uerò pisces ceteros, idq; multis in locis, indito nomine, dicto audientes: qualem & Crasi muranam fuisse scribunt, cuius ille mortem luxisse fertur: & cum obijceret Domitius, an tu muranā luxisti: retorisse, an tu uxores tres cum extuleris,

C unquam lachrymastis? Crocodili uero sacerdotum se clamantem non solum uocem agnoscunt, contrectarique sustinent, sed aperto rictu purgandos manibus dentes & linteolo detergendos praebent. Et Philinus optimus uir Aegypto ubi peregrinatus est reuersus nuper, apud nos narrabat, in urbe Antai animum uidisse se in eodem cum crocodilo grabato mollissimo cubantem, cum huic se eleganter ille applicaret. Tradunt etiam, Ptolemeo iam olim regi, cum crocodilum sacrum frustra diu, sacerdotibus nequicquam scilicet clamantibus hortantibusque uocasset, obitum, qui haud ita multo post insecutus est, portendi uisum. Unde preciosa illius diuinationis expers immunē uel genus aquaticum non esse, satis liquet. Quandoquidem & iuxta Suram uillam Lyciae, inter Phellum & Myros sitam, sic est piscibus auguria arte quadam captari uideo, quemadmodum ex auibus alibi, dum linguae uoces, dum fugas, dum bella eorum speculantur & obseruant. Ac esse quidem non aliena à nobis aquatica, aut nihil sortem nostram prorsus miserantia, satis haec arbitror declarant. Industriae uero genuinae illius meraeque & impermixtae argumentum ingens est, quod uulgo mortales omnes usum compertum tenemus. Neque enim natatiliū quicquam, solis quae affixa petris haerent exceptis, aut manu prehendi, aut sine negotio circumueniri sustinet, quo modo lupis asini, meropibus apes, hirundinibus cicadae, serpentes ceruis persaepe capiuntur. Hinc enim *ελάφους* graece nomen est, haud à celeritate, quod putant quidam, sed serpentis tractatione sorptioneque ductum. Ouis etiam pedis grauiore sonitu lupum stulta uocat. Ad pardum pleraque uel sponte adcurrere, odore allecta, simiam cum primis, narrant. A tenim marinarum in uniuersum omnium, nullum, propter ingenij sagacitatem & suspicacem circumspiciamque aduersus insidias praesentionem, capi uulgari negligentiae uenandi opera posse, sed instrumentis omnigenis, & in his ipsis dolo uafricieque certa opus esse, declarant quae quotidie uidemus. Nam & piscatoriam harundinem crassam esse non patiuntur, tametsi forti contra captorum resultus opus est: sed tenuem magis probant, ne facta umbrae latitudinis animal alio qui suspicax absterreatur. Et funiculum ipsum nodorum uinculis nec multiplicibus nec asperis faciunt, quando & hinc dolum coniectant. Setis denique ad hamum appositis, albicantibusque maxime, & maris aquam colore proximè simulantibus, hocque magis fallentibus, ex industria utuntur. Id uero quod poeta dicit,

Haec sese plumbo similis demersit in altum,
Quale per agrestis transmissum cornua tauri,
Piscibus exitium portat clademque futuram,

haud recte intelligunt quidam, setis bubulis ueteres ad hami funiculos usos esse putantes: *κέρως* enim, quod Graecis cornu est, etiam setam significare, atque *κέρως* & *κέρως* tondere & tentionem, & apud Archilochum *κέρως* *κέρως* comae studiosum, & quasi fictorem insitoremque formae dictum. Est autem non uerum: equinis enim setis utebantur, atque ipsi masculorum tantum: nam suas equae lotio semper irriguas, exiles nimis & imbecilles reddunt. Aristoteles etiam nihil hic nouum exquisitum uel poetam significasse dicit, sed ita solitos, cornu proximè hamum funiculū circundare, ne sorpto hamo dentibus piscium praecideretur. Curuis autem hamis ad mugiles amiasque utuntur ideo, quoniam os illis angustius est, tum quia rectos uitant. Quanquam curuos etiam persaepe mugil suspectos habens circumnata diu, cauda ab omni prius parte percellens escam, ac tantum quod reuulsi glutinens: quod quidem nisi successit, ore in angustum collecto contractoque, summis tantum labris ac uellicatim stringit escam. Labrax uero animosius etiam quam elephas ipse, quoties incurrit hamum, non alteri, quod ille, sed ipse sibi telum extrahit: huc enim illucque iactando caput, uulnus primum patefacit, deinde laniatus dolorem sustinet tantisper, dum conuellat hamum, Vulpes autem ad hamum quidem temere haud accedit, callida uitans dolum: capta uero euertitur subito. potest enim ob naturam corporis agilitatem mollitiemque mutare & inuertere sese, ergo postquam interna extra uersa sunt, hamus ultro decidit. Haec liquidè piscium cum prouidentia insignem, tum eiusdem, quoties oblata gerenda rei occasio est, usum callidum & exquisitum docent. Sunt alia, in quibus coniuentum isti perspicaciae societatis studium uidere est, cuiusmodi anthia sunt & scari. Scarus ubi glutinuit hamum, caeteri qui tum adsunt appropinquant, funiculum abrodunt. Idem si quis in nassam aberrauit forte, caudam intro porrigit, & hunc mordicus inhaerentem foras extrahunt, atque ad se reducunt. Violentius anthia succurrunt contribuli, reiectum in tergum funiculū sur rectis aculeis refecare, spinasque asperitate conscindere soliti. Atqui quod periclitanti alteri succurrere adesse uel sustineat, terrestre scimus nullum, non ursum, non aprum, non leonem, non pardum. In unum quidem quae generis eiusdem sunt, in theatris coeunt, & inter se discunt.

A se discunt, alterum uero alteri opitulari nec nouit nec cogitat, fugiunt resiliuntque, & ab eo quod uulneratum concidit moriturue, quam longissime discedunt. Nam illa de elephantibus, absurda prorsus & aliena est, quasi edicto quodam regio librorum Iuba credi sibi postulans. Quae tamen ut uera sit, marinorum certe pleraque docent, nec perspicacia nec societatis fide terrestrium omnium sapientissimo quicquam se cedere. Ac de societate quidem mox locus erit suus. Piscatores uero postquam harundinem hamicque iam factum, piscium uelut stragematis crebro ludificari uidissent, ad inferendam uim conuersi, fagenis, sicut in capiendis Graecis Medi, coeperunt uti, quasi fugam nulla nec ratio nec industria irretitis Temel expedire posset. Equidem uerriculis & plagulis mugiles iuliacque capiuntur, tum mormurae & sargi, gobij item & lupi. Iactarij uero, quos uocant, miluus, chrysus, scorpio, cum fagenis tum reticulo trahuntur illaqueati. Retium porro genus uniuersum *πρωτόγαν*, hoc est, tutum nihil relinquens, sed omnia circumueniens capiensque, recte Homerus uocat. Verum enim uero etiam haec contra astus galeis lupisque inuenti. Lupus rete iam trahi sentiens, solum interea magna ui ruendo diuidendoque cauat, ac ubi latibulum aduersus insultum comuniuit, inijcit abditque se, & hic tantisper haeret, dum rete praeteruehatur. Delphinus autem comprehensus, ac intra plagas esse uidens, a quo animo fert, nec se conturbat quicquam, quin etiam gaudet, in ista larga piscium copia magnifice scilicet sine negotio conuiuaturus. ubi ad littus porro iam uentum est, eroso perruptoque reti auolat. quod si fuga quidem euadere primum capto non datur, periculi tamen nihil est: iunco quippe circa collum transmissio signant, dimittuntque rursus: deprehensum postea uerberibus futu rae cicatricibus agnitum castigant: quod quidem perraro accidit. Nam uenia data, uitaque semel restituta, plerique omnes in posterum continent se, ac ab iniuria facessunt. Cum sint autem id genus cautionum, circumspicionum, euasionumque exempla mille, hoc unum sepiae praeterire nullo pacto possum: uesiculam haec (sic nominatur) collo dependentem habet a tro liquore (atramentum uocant) plenam: hunc capta mittit, obscuratis circum maribus, & tenebris in latitare fugereque uenantis aciem struens: Homericos plane deos imitata, qui bus atra subinde nubecula hi, quos seruatos uolunt, belli discrimini subducunt suffuranturque. Sed ista satis. Praedandi uero insidiasque struedi uis quanta coepta marinis sit, aestimare calliditate plerorumque licet. Stella, quoniam quaecumque tetigit solui liquefieri que omnia certum est, accedentibus propinquantibusque ultro se contrectandam tuta praebet. Torpedo uero quam uim habeat, nemo nescit: nempe qua non solum tangentes alligat, sed per ipsum etiam rete, obtorpescientem grauedinem piscatorum manibus inducit. ac narrant quidam periclitati sepe, si quis cum uiua elabatur supernè interea manibus agitet aquam, uim ad manus accurrentem, & tactum obstupescientem penetrare, aqua prius omni, ut uidet, mutata infectaque. Hanc igitur uim suam quoniam explorata habet, certamen quidem apertum cum nullo suscipit, nec periculum adit: id uero quod ipsa uenari cupit circumiens, & tanquam spicula uim istam suam tacite interim mittens, primum aquas, mox ipsum per aquas animal inficit, sicut iam nec tueri se nec fugere possit, ceu uinculis constrictum, alligatumque. Is uero quem ex re nomine facti Piscatorum uocant, notus multis est: hunc eodem cum sepia comento uti solere, scriptum Aristoteles quoque reliquit. Cirrum a collo dependentem habet, extendi quoties remisit, & in se rursus concurrere cum recepit, momento solitum. hunc instar hami promittit, & pisciculis minoribus ubi circumuolitant uellicandū praebet: paulatim deinde & leniter reuocat ad se, tantisper adducens, dum ore iam consequi pisciculos possit. iam quod polypi tam uarie se pingunt, etiam Pindarus celebrat:

Aequorei aduerte ante omnia mentem
Pelliculae polypi, sicurbes omnes adi,

Et Theognis similiter:

Diuersam (inquit) polypus multicolor obtine mentem,
Et petram simili quaque colore refer.

Chamaeleon enim non qui quicquam struere latitare uel instituat, sed metu colorem mutat, meticulosum natura animal & trepidum: accedit etiam spiritus copia, uelut Theophrastus scribit: quoniam parum absit quin corpus totum pulmo expleat: unde & spiritus in ipso copiam, ideoque mutationibus perquam obnoxium esse conijcit. Isthac uero polypi mutatio, non affectionis uis est: ex industria nempe sese transformat, hac futela infesta fallere, praedam in potestatem redigere solitus: hoc enim pacto & non cauentibus obrepit, & dolum struentibus fucum facit. Ipsum brachia suarodere falsum: a muranis autem

C & congruo metuere, uerum: quippe qui ab his infestetur, quas ipse tamen non possit, lubricitate sua continuo elabentes. Carabus contra, eadem intra brachiorum complexum naetus conficit quidem, nil laeuore aduersus asperitatem proficiente: ipse uero intra polypi acetabula compulsus, perit. Hunc sese persequendi fugiendique circuitum ac uices, maritimae sagacitatis ac solertiae meditatione & exercitamentum piscibus natura dedit. Sed erinacei terrestres uentorum praesensionem nescio quam iactat Aristotimus, ac gruui uolatus in cuneum dispositos miratur. Ego uero erinaceum Cizycenium Bytantinum uel nullum, sed marinos exhibebo simul omnes. Hi quoties aestum procellasque praesensere, saburra grauant sese, ne propter leuitatem iactentur, ne uel tempestate iam ingruente auferantur, sed petris firme inhareant. Illa uero gruui ad uentum aciei commutatio, non unius, sed uniuersi maritimi generis est: siquidem & aestum fluctusque contra natando niti, & eadem de causa aquaticis omnibus mos est: cauente quippe ne uentus a tergo incumbens, squamas surrigat cieatque, atque ita nudatum & exasperatum corpus uulneret: unde in uentum, obnixique fluctibus, cursum dirigunt: sic enim a uertice scissi fluctus, & branchias cohibent, & per summa delati minus infestant, & horrorem non incutiunt. Hoc igitur, quemadmodum dixi, commune piscium omnium est, accipensere tantum excepto: secundum uentos & fluctus meat hic, squamam uulsionem nihil ueritus, ut quarum commissuras ad os uersas habet. Quid quod thynnus aequinoctia sentit & solstitia, hominemque docet, astrologis obseruationibus nihil opus esse? Nam ubicunque hybernium occupauit solstitium, isthic haeret intrepidus, ad aequinoctium usque eodem in loco durans. Verumenim uero hoc callidum illud est, quod lapillum grus tenet, cuius lapsu expurgatur: at quantum est obsecro delphini callidum hoc magis, cui quia stare, aut nunquam ab agitatione feriato esse fas non est (perennis quippe mobilitas in est, ac uitae motusque finis idem) ubi somno opus habet, in summas aquas subleuatum corpus, super pinum per profunda altitudinis eius demittit, aestu quodam delatus, tantisper dum in uadum impingat, solutque sentiat: hic excussio somno, ronchoque aedito ad summum rursus meat, rursusque demittitur, ac pronus fertur, motu quodam mirabiliter composito quietem captans. Idem facere thynnus, ac eadem etiam de causa fertur. Ac quia mathematicam conuersionum solis praesentiam peregrinus, cui ipse etiam Aristoteles suffragatur, arithmetice nunc, imo uero hercle ipsam prius optice uideamus, quam nec Aeschylum piscibus negasse putem. Sic enim inquit:

Huc laeuum oculum thynni ritu ad moue. altero siquidem obtuse cernunt. Hinc est, quod cum Pontum dextrorsus subeant, sinistrorsus egrediantur: scite & prospicienter admodum salutem suam oculo perspicaciori credentes. Arithmetice porro, quia ad mutuam sociamque maximam, ut uidetur, dilectionem & congressum numeris opus est, idem ad summum excolunt, adeo, ut quoniam conuoluerit & gregatim ire gestiunt, phalangem totam figura cubica disponant, solidum ex omnibus sex lateribus circundantes, ac ita quadrato quidem agmine, sed ancipiti fronte progredientes. Explorator ergo latus unum si numeret probe, de uniuersa multitudine iudicare momento possit: quoniam profunditatem agminis longitudini latitudinique pari serie respondere constat. Hamis ipsa nomen congregatio dedit, quemadmodum & pelamidibus, ut uidetur. Ceterorum generum quaecunque in commune gregatimque inter se uiuunt, numerum recensere haud facile sit: igitur ad conuictus & confortia quorundam seorsim saltim ueniamus. Quo quidem de numero cum primis est is, quo describendo atramenti plurimum Chrylippus consumpsit, pinnotheras, primas in omnibus huius & physicis & moralibus libris habens. Nam spongia theram non nouit, alio qui haud taciturus. Pinnotheras igitur cancrorum de genere est, pinnae semper adhaerens, ac ad concham huius athenensis instar excubans. hiare quippe pandique tantisper sinit, dum pisciculi quos capi posse speret, irrepserint: ibi pinnae carne uellicatu leni stringit, ac intra fauces ipsius proripit sese: illa mox concham comprimunt, praedam postea intra claustra captiuam in commune partiuunt & uorant. Spongia uero non cancer, sed araneae simile animalculum identidem morderat. Neque enim inanimis est, sensum uel sanguine caret spongia, sed petris sic ut alia multa adfixa, motum quo nunc exporrigitur, nunc contrahitur, peculiarem quandam habet, ductu tantum admonitumque egens alieno. Igitur cum sit spissa minus, mollis uero & alio qui per ignauiam & hebetudinem laxamentis dedita, quoties edibile aliquid per inania subiuit, illo significante contrahit se, & quod est ingressum capit: cum primis uulfore propinquante tangenteue, a spongiothere monita ac perstricta uelut inhorrescit, tum corpus figens stipansque adeo coartat, ut longum uulsum sit difficillimum. Purpuram uero publicitatem congregatae fauam sic ut apes construunt, in quo etiam parere dicunt, cibo, qui

A qui alga & muscus est, quantumcunque coegerunt, concha de prompto excipiunt sese, ac conuiuia uelut per circuitum agitant, altera altera foris sic depascente. Quantum harum societate & in amicitia fidem quis miretur, postquam ab omni maxime commercio abhorrens, marinorum fluctu uatillum lacustriumque omnium maxime ferus crocodilus, ultra se tam miranda cum gratia trochili congregans praebet: Auicula trochilus est circum paludibus & fluuijs uicinos locos agitans, crocodili fatelles parasitusque, non domi, sed reliquijs huius uicinitate sueta. Haec ubi stertenti crocodilo ab Ichneumone luto in hoc se pugilis instar armante, parari in sidias animaduertit, aduolat, somnum discutit, uoce partim, partim uellicatu rostri. Hoc ille officio sic demulcet: patefacto deinde rictu intra fauces admittit, titillari & inter septa dentium carnes rostro leniter excerpere mirifice gaudens: cuius uoluptatis cum satur est, acos colligere iam & rictum claudere parat, inclinata paulum superiore mandibula praemonet, totam uero non ante demittit, quam euolare trochilo quoque collubitum uideatur. Is uero quem gubernatorem uocant, magnitudine formaque gobij pisciculus, foris quidem atium, cum horruere, propter asperitatem squamam similis, grandiorum balenarum cuiuspiam semper haeret, praeterea cursum dirigens, ne uel in breuia coenium impingat, uel in angustias sese penetret, unde exitus non detur. Hunc balena ueluti temonem nauis sequitur, ducitque fert haud inuita: ac ceterorum quidem quicquid intra barathrum belluae uenit, seu scapha, seu faxum, pessum it statim, peritque, in alui profunda mersum: hunc autem agnitum, ore uelut anchoram recipit, dormit unam, quiescente quiescit, progrediente progreditur, haud usquam diu nocturne destituens: hoc nisi facit, errare impingeretque certum est, perire multa, dum uelut gubernatore carens nauigium, delata ad terram sunt, quod ipsi quoque circa Anticyram uidimus. ac prius etiam multo, haud ita procul a Bunis balena eiecit & putrescente, pestem inuasisse narrant. Huic tam arctae marinorum inter se coniunctioni ac conuictui quid obsecro comparemus? Serpenti cum uulpe conuenire Aristoteles etiam tradit, scio: sed idcirco, quia communis aquila hostis sit. equo similiter & asioni, nempe haec illius sterces aduolans assidue uertit. Ego uero nec apibus nec formicis ipsis intercedere tantum inter se studij dico: rempublicam cunctaque curant quidem, sed alter pro altero sollicitus nemo est, de salute alterius inquiri nemo: quod quidem discrimen rectius perspicitur, si antiquissima maximaque societatis & commercij munia, ortum & procreationem dico, perpendamus. Primum omnium, quicunque uel lacubus attingua, uel fluuios excipientia colunt maria pisces, ubi foeturae tempus appetit, flumina secuti, mansuetissimas, minimisque saluginis habentes aquas ex industria petunt: seu quod ista tranquillitas commoda partibus est, seu quod minus sunt lacus & flumina belluis infesta, rectiusque curant foetus. Igitur pleraque in Euxino praecipue pariunt: nam & balenas non nutrit, sed aut uitulos graciles, aut delphinus per exiguos, & fluminum maximorum, hunc subeuntium admixtio, clemens grauidis, utileque maxime aquarum temperamentum praebet. Cum primis uero mirandus anthias est, quem sacrum piscem Homerus uocat: tamen magnum quidam sacrum intelligunt, quomodo os sacrum magnum, & comitalem morbum magnum scilicet, sacrum uocant. quidam uero communi ratione, quod liber sit, & ab omnibus dimittatur, dictum sacrum putant. Eratosthenes auratam uidetur,

Pernicemque, supercilioque flauente, sacrumque, dicere, multi acipenserem: nam & hic rarus est, & aegre capitur, conspicitur autem circa Pamphylia saepe. Anthiam igitur si quando piscatores deprehenderit, laetantur quidem ipsi, coronant autem nauiculas, & cum plausu ac strepitu illos applicantes excipiunt ac colunt. Plerique uero sacrum anthiam esse dicunt idcirco uolunt, quia quo loci est, bellua nulla compareat, tutoque spongiatores urinentur, ac pisces ipsi tuti pariant, hanc immunitatis ceu fideiusionem naeti. Causam difficile colligere est: seu horret anthiam belluae, qualiter elephantem suem, gallum leones: seu loca non infesta prudens & memoria praeditum animalculum agnita notat, aditque tantum. Quantum matribus omnibus communis fortasse ex se genitorum cura est: mares autem, non (quod hic impingit) prolem ipsi perdunt suam, sed cum foetibus conuersant etiam, & oua, quod Aristoteles quoque docet, asseruat. Sunt uero qui & consecrant foeminas, & oua genitrici semine conspergunt: quando aliter uix quicquam nascatur eximum, sed quod natum sit, in absolutum maneat, incrementumque solitum non attingat. Peculiariter phycae alga uelut nido constructa foetum circumdant, ac contra tempestates tuentur. At galei paterna quadam indulgentia nulli animalium uel suauitatis, uel bonitatis summe palma cedunt: oua primum, mox animal, non foris, ut caetera, sed in seipsis aedunt, tum educant gestantque ceu partu secundo quodam: ac ubi iam adoleuere, foris emittunt:

C luderè & natàre circum se docent: mox in se rursus per os recipiunt: inhabitandum, inco-
lendumq; corpus præbent: locum, cibum, refugium, tantisper dum ipsis ex sese præsidium
certum sit, suppeditantes. Miranda uerò & testudinis est in educandis tuendisq; liberis
cura: parit egressa mari haud procul: incubare uerò & in continenti degere quia diutius
non est, sabulo primùm deponit oua, mox harena tenuissima mollissimaq; obruit, ac ubi
iam contumulauit probè, pedibus, ut alij putant, insculpit signatq; locum, cognobilè sibi
reddens: ut alij, ab ipso resupinata marito foemina, testè propriè caractèrè sphragidemq;
inscribit. iam quod longè mirabilius est, præstituto die quadagesimo (nam hoc interual-
lum ad maturitatè oua perducendi iustum est) redit, ac suum quæq; thesaurum agnitum,
longè quàm illos auri argentique loculos homines, alacrius lætiusq; recludit. Crocodilorum
autem cætera quidè finitima sunt: locum uerò quem excubatu designat, quibusnam con-
ijciat modis, ratio cinio humano nullo deprehendi potest: unde nec humana, sed fatidica
cuiusdam facultatis illam bestia prænotionè esse putant. Nec altius enim nec inferius, sed
eo præsertim loco ponit oua, quo summo Nilus auertit, eo quidem anno terram abluturus
cõditurusq; peruat. Itaq; qui rusticus prior incidit, locum notat, ac summum cæteris nun-
ciat fluminis incrementum. Ad eò uerò locum cõmetitur, ut eo aquis operis, non opertus
ipse incubet. Exclusis autè pulliculis, quisquis emergit protinus, nihil autè arripit eorum
quæ fortè occurrerit, ac neq; uel muscam, uel culicem, aut seriphon, uel terræ intestinum,
uel festucam uel herbulam populatur, ore lanians, cum morsu mater repente necat: feroces
contrà ac strenuos amat colitq; iudicio, quod mortalium sapientissimi cõsueuerunt, non
amans affectu. Phocæ etiam in sicco pariunt. paululum deinde prouectis catulis gustan-
dum mare præbent, mox reducunt, id ita crebro faciunt, dum addita fiducia fluctibus cre-
dere gaudereq; uideant. Ranæ uerò ololyfimo què uocant, uelut amatorio epithalamioq;
carmine ad hoc cõposito, foeminas ad Venerem iritant: ac ubi iam allexere, noctem eam
in cõmune expectant. coire quippe in aquis quidè non possunt, interdum uerò ob metum
nolunt: igitur nocte iam oborta in terram egressi cõplexibus indulgent liberè, per cætera
uocis illa claritas impendente pluuia cumprimis usurpatur, estq; id huius euidentissimū
signum. Sed quod mihi (pro marine Iupiter) propemodū malum, quàm absurdum & ridi-
culum accidisset, circa phocas & ranas ut hærens, sapientissimi diuinissimiq; marinorum
D omniū animalis obliuiscerer. Quas enim luscinias suauitatis, quas hirundines indulgentis
erga sobolem, quas columbas humanitati, quas apes summe halcyonū industriæ confera-
mus: aut cuius natales, partusq; & dolores partus, deorum quisquã adeo reueritus est: La-
tonæ puerperio quã uolebat insulam, sed unicã concessam scimus. halcyoni uerò, mare cir-
ca solstitia totum tranquillū placidumq; parienti sternitur. unde nullum est animal quod
quidem colunt homines, cuius beneficio septem perpetuos dies, ac noctes totidè, mediâ
hyeme liberè nauiget, omni tum per maria profectio longè quàm per continentè tu-
tior. Quod si de singulis etiam uirtutum quas habet paucis dicere conuenit, coniugis a-
mans est adeo, ut non uno quodam, sed quolibet anni tempore cohæreat, congressusq;
huius admittat: haud qui procaculus sit adeo, quippe quæ alteri nulli prorsus miscetur, sed
beneuolentiæ, qualiter nuptam decet, & amicitia studio. Eundem grauem iam annis &
ægrè sequentè, suscepta cura fert fouetq; senem, nusquam desituens, nusquam post se re-
linquens. Nam & humeris impositū circumfert ubilibet curatq;, & adest in mortem usq;. Iam uerò naturali quodam amore curatq; prolis, ubi se grauidam esse primùm sensit, ædifi-
care protinus aggressa, non lutum qualis hirundinū mos est subigit, parietibus laqueari-
bus uel adglutinandum: nec membris simul omnibus incumbit, qualiter apes fauum cor-
pore toto subeuntes, in formam cellas hexangulam, pedum totidem, hoc est senum, ope-
ra distinguunt: sed organū unum simplexq;, instrumentū unum, rostrum scilicet, aliud ue-
rò sedulitatis illius & erga liberos studiij sui præsidium nullum coniunctū habens, qualia
dij boni struit, qualia molitur: difficile creditū est, nisi quis oculis perspexit, fingit enim,
imò uerò nauis instar fabricat, nouo figuræ genere opus, solum euerit mergitq; fluctibus. ne-
scium, componit quippe deuincitq; conserens inuicem acus pisciculi spinas, ac rectis alijs
ceu stamini, transuersas alias ueluti subtegmen implicat, mox consertū recuruat, & in or-
bem reducit, ac sic coaptat deniq;, ut opus nauigij specie turbinatū, ac qualo propemodū
piscatorio oblongiusculo simile euadat. perfectū littori quo fluctus extremi pertingūt ap-
plicat: hic unda molliter feriens, nondū firma satis hiantiaq; procellarū uerbere deprehen-
sa, sarcire docet: solida uerò & iam cohærentia constringit figitq; adeo, ut nec saxo nec fer-
ro dissolui diffringiue facillè queant. Qua quidem in re magna cumprimis admiratione
dignum

A dignum ostiolum est, sic modificatū figuratq;, ut hanc unam subeuntè recipiat, cæcum
cæteris & abditum, ac aliud prorsus nihil admittens, ne undarum quidem. Equidem arbi-
tror nidum huius neminem non uidisse: mihi certè quoties uidi tetigisse (uidi autem per-
sæpe) istuc in anum subit dicere canereq;:

Talem quondam oculis Phœbea uidimus arce Deli,
corneam illam aram, inter septem, quæ uocant mundi miracula celebratam, quæ quidem
citra glutinum omne uinculumq;, dextris tantum cornibus coaptata ac cõmissa fuit. Atq;
utinam musicum me quadantenus & insularè, musicus & insularis deus Apollo, pelagicæ
syrenis laudes candidè celebrantè, benignè placidèq; ferat: istorum uerò quæstiones qui-
bus hic nos traducunt, cur non aut congricida Phœbus, aut nullicida Diana uocetur, irri-
deat: non ignorantū Venerem etiam sacra ritusq; suos mari instituisse, ac nullo hinc nomi-
ne gaudere. Lepri uerò Neptuni templo præfectos, marinum prorsus nullum attingere,
nullum Eleusinæ sacerdotes etiam pro sacro colere, eodemq; lunonis apud Argiuos anti-
stitem ob animalis reuerentiã prorsus abstinere, notum est omnibus. Marinum quippe le-
porem exitialem homini, nulli necant, cumprimisq; infestant: unde studio quodam ho-
minis duci, hominis curam gerere crediti, istam uicissim immunitatè obtinuerunt. At qui &
Dicitynna Dianæ & Delphinij Apollinis aræ templaq; per Græciam multa passim sunt.
Enim uero quem locum ipse sibi deus peculiarem elegit, eum Cretensum posterij delphi-
no duce tenuerunt. Neq; enim quod fabulantur quidam, sumpta delphini specie deus ip-
se, sed ab illo delphinus missus, perq; mare cursum dirigens, classem perduxit Cirrham.
Iis etiam quibus à Ptolemæo Sotere Sinopi relictis, Serapidis & Dionysij reuehendij ne-
gocium datum fuerat, uentorum uel, præter animi sententiã, supra Maleam abreptis, &
iam à dextera Peloponnesum habentibus, ac ob id perturbatis tristibusq;, delphinum an-
te proram conspectum narrant, ueluti uocantem, ac duce se in stationem quandam leni
cursu præbentem: illos uerò de uia iam nihil sollicitos tantisper prænatantè uiamq; mon-
strantem secutos, dum constituerent Cirrhæ: ibi factis pro reditu sacris, intellexisse è duo-
bus simulacris alterū, Plutonis quod erat, tolli auferriq; alterū Proserpinæ, effectū expres-
sumq;, relinqui oportere. Est autè uerisimile, etiam quia musicen delphinus amat, charum
B esse deo. Qua quidè in re huic se Pindarus cõferens, Non delphinū, inquit, abditū elici,

Quem placido ponti de pelago,

Exciuit amabile tibiæ melos.

Imò uerò magis adeo ipsa animalis humanitas grata dijs esse uidetur. Solus enim delphi-
nus hominem hoc quidem solum nomine diligit, quia sit homo: cæterorū quæ per conti-
nentem degunt, uel nullum, uel quæ mæfuetiora sunt tantum, canis, equus, elephas, nutri-
catores modò & familiares colunt suos. Hirundines dum umbra & opportunitate neces-
saria potiantur, cõmigrant cohabitantq; nobis, per cætera hominè uelut bestiam fugere &
auerfari solent. Delphinis autem longè quàm cæteris secus, illa summis philosophorū tan-
topere desiderata, sordibus omnibus, omni fraude carens amicitia, solis cum hominè natu-
ra intercedit. Nam qui haud ullius ulla in re mortalis opus habent opera, benigni omni-
bus, omnibus amici, etiam opem tulere multis. Arionis exemplum qui ignoret nemo est,
perquam scilicet nobilitatum. Helioidi uerò tu quidem in ipso nos admonuisti tempore,

At non tibi fabula finem.

oportebat enim, siquidè isthuc de cane credi tibi postules, delphinos non præterire. Cæ-
ca fuit illa canis significatio, latratu tantū & clamore caforibus insultantis. Circa Nemæū
uerò quendam cum fluctibus exanimis factaretur, delphini excepere, mox alter alteri ala-
crite mira tradentes exposuere Rhium, ut iugulatū ostenderet. Enalium uerò Aeolium
cum Phineij filiam quã amauerat, Amphitrites oraculo monita præficæ in mare mortuã
abiecissent, eodem loci desilisse, & hinc à delphinis Lesbum incolumem deportatū, Les-
bius Myrtilus autor est. Quis illam erga lassensum puerum beneuolentiã & fidem memo-
rem, flagrantissimi cuiusdam amoris argumentum? ludere natate unã quotidie, ac contre-
ctari manibus pati, ad hæc consendentem non refugere, sed uectare latus, ac quocunq;
dirigeretur cursum fletere, cum omnes ad mare lassenses undiq; iam sæpe spectaculo stu-
pidi concurrerent: Sedenim oborta iam aliquando tempestate, nymboq; & grandine ua-
lidis incumbentibus, delapsus puer sub undis extinctus est. delphinus re animaduersa, &
cadauer quocunq; iactaretur secutus, in continentè impete se tandem unã eiecit, nec antè
diuulsus est quàm in sicco exspirasset: æquum haud dubiè iudicans, qui uitæ fuisset, mortis
etiam cuius autor ex parte fuerat, socius ut esset. Monumentū calamitatis eius lassensium

C monetæ etiam nū in sculptum, puer delphini in equitans est. Hinc Cerani quoque fabella si dem habere cepit. Parius hic genere, Constantinopoli iam aliquando iactum piscium, in eoque delphinos captiuos plurimos iam iactandos emerat, ac mox dimiserat, pecunia redemptos sua donatosque uita: paulo deinde post quinqueremi, qua & ipse & piratæ quidam uehebant, inter Naxū Parumque freto medio euerfa, pereuntibus, cæteris omnibus, ipse subeunte subleuanteque delphino, solus iuxta Zacynthi specum applicans saluus euasit. Ceraneum specum etiam nunc uocant. Qua quidem de re isthuc esse Archilochi putatur:

Quinquaginta uiris superesse dedit Ceranum
Neptunus pater.

Postea cum supremum Ceranus diem obiret, ac corpus igni affines iuxta mare traderent, delphinos circa litus innumeros comparuisse, ac ita sese palam ostentauisse narrant, quasi interesse funeri significarent: quippe qui non ante discederent, quam iustis planè peractis. Vlyssis autem parma quod in signe delphini habuerit, etiam Stesichorus docet. qua uerò maxime de causa, Zacynthij memorant, quemadmodum Critheus testatur. Puerulus adhuc Telemachus cum forte in mare, quod iuxta uorticofum erat, per lubrica decidisset, excipientibus delphinis ab imoque reuehentibus euasit: hinc sculpturam annulo, & umboni signum pater delphinum inscripsit, gratia sic animali relata. Sed quoniam fabulis abstineri iam à principio pactus, interea nescio quomodo dum intentus delphinis sum, extra metam fidei proiectus longius, in ipsum Ceranum & Vlysem imegi, multam mihi ipsi statuo, dicereque facesso. **ARIST.** Vobis igitur, uiri iudices, ferre nunc sententiam licet. **SOCL.** Atqui iandudum Sophoclis illud nobis uidetur:

Cosbit pulchrè sermo etiam nunc discrepans,
Ac in commune utriusque erit.

Siquidem enim quæ differuimus inuicem in unum uterque componitis, aduersus eos qui rationem & prouidentiam negant animalibus, coniunctis uiribus optimè consistetis.

Plutarchi liber de eo quod docenda sit uirtus.

OTTOMARO LVSCINIO INTERPRETE.

De uirtute consultamus & ambigimus, num docendus sit quispiam ut rectè sapiat, iuste agat, ac bene uiuat. Miramur deinde si rhetoribus id de tur negotij, aut magistratui, & dificatoribus, uel agricolis, milleque id genus alijs, quod uiri boni nomen duntaxat obtinent Hippocentauri, Gigantes & Cyclopes, in quibus tamè nihil inculpatum aut innocuum, si res gestas excutias, quod ad uirtutem attineat, neque mores à prauis affectibus liberos & incorruptos inuenias. Atque ut donemus naturam suam sponte in illis honesti quippiam decorisque producere, id tamè rebus longè dissimillimis & alienis, ceu fructus quidam syluæ incultæ agrestisque implicitus, floccescit nimirum, planèque obsecratur. Canere proinde discunt homines, saltare, literas, agriculturam, equo insidere, calcæari, uestiri, pocula ministrare, & coquere. At quæ (malum) demètia est, o mortales, cum hæc omnia præter disciplinam non liceat commode agere, ut uos probè homines uitam inffituisse, nulla disciplina, nulla adhibita ratione aut arte, sed fortuito putetis contingere? Adde quod uirtutem cum discendam negamus, prorsus tollimus, quando disciplina generatio quedam est, qua foetus in animo discens à doctore producitur. Itaque si à discendo mortales cohibeas, & doctrinam omnem sustuleris, uideberis haud dubiè cuncta extinxisse, rebusque ipsis perpetuè inuexisse interitum. Cæterum ut autor est Plato, ob pedis ad lyrā imparilitatē, dum male congruit cum modulatione saltatio, neque frater unquam cum fratre pugnam capessit, aut amicus disidet amico, urbes uel inter se hostiliter decertant, ut extrema queque & facere & pati cogant. De accentus iteratione nemo dicere poterit, aliquando in ciuitate orta seditione, num uidelicet Telchinas penanslexe aut aliter sit legēdū. Ad hæc in ædib. forte priuatis inter maritum & uxorem nulla adhuc nata dissensio est super telis, stamen ne an trama subtegmen ipsum uocet. Et hæc quidem cum ita se habeant, nemo tamen libro protinus, aut telæ lyræ ue manu admouet, nisi peritus, etiam si non sit periculum, ne quid inde accidat

Accidat incommodi: at neminem non pudet haberi ludibrio, cum etisque ridiculum fieri, adeo ut Heraclitus incitiam non absurdè, celari magis quam turpiter prodi uoluerit. Atque idem ille uxorem, domum, rempublicam, aut principatum rectè tractari ab alio quam perito arbitrabitur: Diogenes igitur puero quodam opsonium comedente, paedagogo illius manum impedit, scite admodum ei qui non doceret, non illi qui nihil disceret, peccatum imputans. Denique communis ille catini usus & calicis, haudquaquam ulli decorè contingit si à puero non fuerit aptè assuetus, ut ne dicam turdos etiam edere, opsonari, ac pedes simul continere: & nos rem familiarè administrare gnauiter, rempublicam, coniugium, alimoniam, & principatum, mutuisque pro dignitate rei cuiusque respondere officijs, rudibus citra erratum putabimus ac fortuito accideret. Aristippus à quodam interrogatus, an esset ubique, subridens, ait: Naulum igitur mihi, si nusquam non sum, indubiè non perierit. Ad eum sanè modum si non fiunt mortales disciplina meliores, perisse impendia dixeris quæ fiunt in paedagogos, à lacte ipso primum pueros in disciplinam accipientes. Nam ut nutrices manibus corpus effigiant, ita illi mores componendo, in primum uirtutis uestigium collo cant. Et Spartanus ille rogatus, quid commodi afferret præceptorum opera: Honesta, inquit, pueris illi faciunt iucunda. Docent proinde, quo pacto incedentes proni incumbant itineri: digito falsamentum uno contingant, piscem geminis: cibum aliter discendant, aliter carnes: pallium corripientes corpori quomodo aptent. Igitur quod dicat aliquis aduersus impetiginem & reduuam paratam esse medicinam, laterum autem dolori, febri & insaniam nihil esse quod medeatur: hoc perinde est ac si contendas, minutulis rebus & puerilibus instituta quædam, ac proditas esse rationes, certaque rei gerendæ consilia, cæterum arduis illis atque perfectis nullam esse moderationem, adeoque uanam in ijs tractandis exercitationem, tum nihil præter miseriam uideri. Denique ut ridiculum habetur qui dicit, Oportet remū impellere eum qui didicit: ita & is quoque qui alijs artibus permittit disciplinam, & ea spoliatur uirtutem, diuersum sanè non nihil agens à Scythijs: illi enim, ut testis est Herodotus, seruis eximunt oculos, nempe mancipijs: uerum hic nos seruilibus & ancillantibus disciplinis rationem ceu oculum imponens, uirtuti eam uidetur adimere. Iphicrates dux ad Calliam Gabrij filium sciscitantem, quisnam esset num sagittarius, scutifer, eques, aut armiger? Nihil horum, inquit, sed omnibus hisce imperans. Fallor igitur si non desipit, qui iaculari, arma gestare, fundam impellere, & equitem agere, iudicabit ad doctrinam pertinere: imperium autem administrare, & ducere exercitum, ita ut forte cuiquam illa obuenerit, adesse. Adde quod maiori laborat uecordia, qui prudentia hæc posteriora geri diffinierit, nisi hilque tribuit doctrinæ, sine qua tamen perspicuum est, nullum aliarum artium esse incrementum, nullum operæ precium. Postremo obscurum non esse arbitror, ducem hanc esse rerum omnium, certamque rationem & ornamentum, quæ ad bonam frugem sui studiosos solet perducere, uel hoc potissimum argumento, quod nisi quis maiore affectu ministrorum quam artis præscriptique cuiusdam & legis coniuualis teneat, non deest ne cenæ quidem sua gratia, si pueros habet pocillatores, ad assandum, partiendum opsonia, reliquaque id genus gnauiter obeunda munia exercitatos, arteque instructos.

Præceptores ad
quid conducant.

Plutarchi commentarius, in quo quaerit, num improbitas sufficiat ad infelicitatem.

OTTOMARO LVSCINIO INTERPRETE.

MANENT corpus hoc nostrum (ut autor est Euripides, & planè comprobauit rei euentus) ceu dotis nomine, certa quædam accessio, momentanea minimeque stabilita bona. Quæ illi instar opum Tantalij, non multos cineres, sed mare & rogam quendam regium penetrant, ambusto, anhelato, pauido, marinoque sudore madenti propolita sunt, ita tamen ut ijs prænegotio frui non possit. Rectè igitur Sicyonius ille equorum altor sapere uisus est, quod Achiuorum regi ex equis cursoribus terminam dono dederit, ne ad celsa Troiæ moenia illum sequeretur: quin magis domi sue manendo sese oblectaret, dum opibus inexhaustis, dulcique ocio totus incumberet.

De Proteſſao lo-
quitur, qui in pri-
mo cōſtitu Tro-
iam belli occu-
buit.

C At noſtra hac tempeſtate, qui ſtrenui ac indolentes habentur, diuerſo quodam ſtudio, ne uocati quidem, ipſi ſeſe urgent, & aulae principis inſinuant, militiæ illius ac cuſtodia ærumnis ſcatenti colla ſubmittentes, quod equum aliquē bullam uē, aut aliud huiusmodi quipiam felicitatis aſſequantur. Illius etiam uxor in luſtu iamolim relicta erat, Paria phylace, domoq; ſemiperfecta, ſimul poſt ſe deſertis, dū ipſe attritus ac probriſ affectus, in perniciem adduceretur ab iſis in quos ſpem omnē collocauerat. Atq; ut maximē aliquis aſſequatur ea quæ expetit, agitur tamen & deſatigatus fortunæ ludibrio, ad fugam tandem adornaſ, illoſq; uerē beatos prædicat, qui ignobiles in tuto uitam agunt. Rurſus illi hunc ſuſpiciunt, felicem aſtimantes, quod ſibi uideant prælatum. Itaque quis neſciat mortales omnes ita improbitate ac malitia inuolutos, ut ſi deſint instrumenta & operarij, abundē magnus artifex infelicitatis ſit peruerſitas? Iam aliq; tyranni dum efferato animo ſtudent quos cruciarint infelices reddere, carniſices in id alunt negocij & tortores, cauteria atque alia id genus tormenta fabricāt. Atqui improbitas nullis machinis, nulloq; apparatu, ſed ſola præſentia, animum atque adeo totum hominem labefaciat ac deiicit, deniq; mœrore, luſtu, angore, & pœnitudinē proſus implet. Hoc nimirū argumento, quod uideas complures dum magno cruciatu conſcinduntur, ſilere tamen: alios toleraſſe flagella, pleroſq; a tyrannis aut heris tortos uocem nō emiſſiſſe, eod quod anima ratione ocluſa, ſonitū non aliter quā manu quadam compreſſerit ac detinuerit. Cæterum animo quanquam impetres quietem, aut in luſtu iubeas conticere, non tamen hunc à metu miſeriæ illis perſuaſionibus retrahas, aut certē lenias, ut anxius ex pœnitudinē nō uociferet, capillos corripiat, ac pulſet membra. Ita eſt improbitas ferro aut igni quocunq; uiolentior. Urbibus præterea ſicubi decretū eſt impendia facere in templa aut coloſſos, artificum certamen de ſumptu & opera audiunt: tum curatis ex præſcripto rationibus, & rei extruendæ figuris, eum deligunt opificem qui minore impenſa melius abſoluit atq; celerius. Agē igitur liceat nobis quoq; ad eum modum impendia in hominem uitamq; infelicem proponere. Et ut diuerſi accedant artifices, fortuna & improbitas, prior ille apparatu uario machinisq; ſumptuoſis inſtructus, ad uitam infelicem & miſerabilem fabricandam, latrocinia quædam & bella, cruentas tyrannorū cædes, marinas tempeſtates, quid dicā? & fulmen è coelo quod detrahat: ad hæc, uenena cōmiſceat, gladium porrigat, ſycophantas, alienorum militum ſæcem uniuerſam conuehat, febrium incendia ſuſcitet, pulſet natos, & extruat carceres. Quanquam bona pars ex hiſce rebus ad improbitatē magis, quā ad fortunam pertinere uideatur. Sed eſto ſanē, cuncta ſibi uendicet fortuna: at ex aduerſo conſiſtens improbitas, nuda proſus nulliusq; rei, earum quæ extraria ſunt homini, indiga, fortunam interroget: Qua ratione hominem tu reddes deiectum & miſerum? Inopiam minaris? Atqui irridet te Metrocles, qui dum in doljs hyemaret, & in delubrorum ueſtibulis æſtates agebat, Perſarum regem qui in Babylone hybernis menſibus tum erat, & prope Mediā me-tebat, in certamen ob felicitatē uocabat. Seruitutem affers, & uincula, tum uenditionem? Deſpicit te Diogenes, qui à latronibus uenundatus exclamauit, Num quis uellet emere dominum. Pocolis cicutam cōmiſces? At nunquid Socrati illam præguſtaſti? qui comis, placidus ac intrepidus, colore ac ueſtitu nihil mutatus, mirum quā facilē uenenū hauſit. At ignem nondum oblatū, tibi Decius Romani dux exercitus iamolim præripuit, quando in conſtitu bellico, legionibus imperans, Saturno ſeſe pro imperio litauit ex uoto. Apud Indos præterea mulieres caſtæ & maritorū amantiſſimæ, circa rogam uita deſuncti contendunt, & inter ſe pugnā ineunt: ex hiſce quæ ſuperat, ſimul cum marito igni traditur, reliquæ conflagrantē beatam canunt. Proinde ſapientum illic nemo eximius longeq; feliciffimus habetur, qui non uiuus, corporis uiribus animiq; etiamnum ſanus & integer, in igne à corpore animā deponat, puruſq; decedat è carne mortali, flamma repurgatus. Sed à re familiari præclara, domoq; ac menſa ſumptus non mediocriſ, ad lacernas, peram, & mendicitatem diurni uictus adiges? Atqui fuerunt hæc felicitatis auſpicia Diogeni, libertatis & gloriæ Crateti. Tolles autē in crucem, aut palo tranſfiges? Verūm quæ cura Theodorum ſolicitat, ut ſubter humum conditus putreſcere malit, quā ad auram? Apud Scythas ea felicitatis eſt portio, ut ſepulchrum contingat, Cæterum Hyrcanorū canes, & Baſtrianorū uolucres, ex legum quodā præſcripto mortuos uorant, quod finem beatum ſortiant. Sunt igitur quos prædicta hæc infelices reddūt, fatemur, ſed ignauos iſtos, effœminatōs, improuidos, & nullo rerum uſu exercitatos: quippe qui nullis ad ueram gloriā ſtimulis agunt, ſed ſtultā illam mordicus ſitā, atque adeo proſus uanā retinent. Vnde perſuaſum habeamus oportet, fortunā non niſi improbitatis præſidio infelicitatis eſſe effectricē. Perinde

A Perinde enim atq; trama cinere & aceto madentia oſſa ſecant, & ebur zytho liqueſcens, & ad omnem ductum ſequax, ſlectitur ac formas diuerſas ſuſcipit, alioqui contumax: ita fortuna in molliculum & indulgentiorem ex improbitate effectum fortē incidens, excauat planē hominem ac uulnerat. Et quemadmodum externus alieno cœtui ſe immiſcens, etiamſi innoxius ſit, & nemini iniurius, tamen uulneratus quamprimum perit: nimirum quia ſuo in eam calamitatem tractus fuit affectu: ita cuius animo perniciem fortuna uideatur allatura, ſubtercutaneū in ſeſe ulcus ac peculiare malum circumferat neceſſe eſt, ut aduentitia extrorſum, miſeriam & dolorem efficiant. Poſtremō ſinge malignitatē in parientia infelicitate, fortunæ adminiculis maximopere egere: unde ſit obſecro, ut aſperum pelagus tempeſtatibus ſæuens ac fluctibus, non dirimit in montiū decliuis ſolitudines, ubi itinera latronum patent inſidijs? Aut qua ratione nimbi grandine uaſtant agros ac ſeges, quum nulla fortuna Meletum, Anytum & Callixenum, imò & calumniæ autorem aliquando deiiciat opibus, aut arceat magistratu, quod illos reddat infelices? Verūm quid ego de infelicitate loquor? quando propenſior eſt illa etiam in iſtorum uota, quod aſſatim accumulet opibus, ita ut affluant quoq; & terris hæreditates adeant, dum hæc maria penetrarit, ac præſtō iſis fuerit præſenti ope, modō blanda leniendis affectibus. mox animo inſtāmans, iam concutiens ſuperſtitionibus, poſtremō etiam ex oculis ipſos ſubducens.

Fortuna impro-
bis propitia.

Plutarchi problema, num philoſophari conueniat inter pocula, ex primo Sympoſiacōn eiufdem.

OTTOMARO LVSCINIO INTERPRETE.

B

VOD uulgō dici ſolet, Odī memorem compotorē, dō Sōſiæ Senecion, quidam in præmoleſtos & nimium pertinaces compotationum magiſtros rectē aiunt competere: quod Dores in Sicilia conuiuiorū ac menſurarum præpoſitū compellando, haud ita multum abſurdē Mnamonā, id eſt, memorem, uocitarint. Neq; deſunt rurſus quibus de hoc adagio alia inſedit opinio. Præſcribi enim eo legem quandā putant conuiuijs, ne ulla dictorū ibi factorumq; poſthac habeatur memoria, quando obliuionem & ferulam patrio inſtituto maiores Baccho conſecrarunt, ceu uel parum conueniat, errorum inter pocula deinceps commiſci: aut ſi qua in parte peccatum ſit, puerilis ac leuis reprehēſio ſufficiat. Nam & tibi iam planē perſpicuum eſt, uerē ſapientem eſſe, ex Euripidis ſententia, ineptiarū obliuionem. Cæterum ſi quis à uino & potationibus proſus exulare uelit uelit memoriam, hic nō modō Philopœo negocium faceſſere uidebitur, qui ad menſam egreſſe pugilem dicitur, ſed & præſtantiffimum quēq; philoſophorum, ac eloquentiffimū contra ſe teſtem admittat oportet, nempe Platonem, Xenophontē, Ariſtotelem, Speuſippum, Epicurum, Prytanem, Hieronymū & Dionem illum ex Academia, quorum idem ſtudiū fuit omnium: quando quidem operaprecium id quoq; uidebatur, inter pocula ſactatos ſermones literarum monimentis commendare. Deniq; haud mediocriter nobis iudicant profuturum, ſi paſſim nō tam ea quæ inter nos, quā quæ alibi per Græciā eruditē ſuper cœnam dicuntur, ſtylo excipiamus, cum omnia, tum illa in primis quæ bonam frugem ſint allatura. Proinde in hoc ego totus incumbens, tres ad te libros cum ſingulis decē dedi propoſitionibus, mox daturus & reliquos, modō ſint tempeſtiui, & à Muſis Bacchoq; nihil abhorreant. Prima autem earū propoſitionū de philoſophando eſt inter pocula, meminitq; illius apud Athenienſes abortē poſt cœnam quaſtionis, Num utendum ſit in combibonū conſeſſu philoſophicis rationibus, uel quomodo aut quatenus. Sanē Ariſton fortē tum præſens, Deum immortalē, inquit, inuenias nonnullos qui philoſophis nihil cum uino & potationibus conuenire contendunt, quiq; ita illos relegent à cōuiuio, ut ne loco quidem ullo dignentur. Atqui ego, amice, inquam, quos refers adfertores, nulli ſunt. Etiamſi non ſim neſcius, quā appolite quidam nobis obturbent, qui philoſophiam decere haud quaſq; exiſtimāt, ut inter pocula ſermones miſceat, non minus equidē, quā uerendas ac honeſtiores matronas. Perſas item ut conſultō facere ſolitos ferunt, quod ad ebrietatē & tripudia inuitant ſcorta & pellices,

Cæterum coniuges missas faciant, ne honore uxorio abuti uideant: ita rectè facturos prædicant, qui mulicam & ioculatoriam adhibeant conuiuio, à philosophia autem ueluti superciliosa, & iocorum ignara, penitus temperent, ac eam ne digito quidem contingant. Quotus enim quisque nostrum est, qui inter conuiuandū aut uelit sapere, aut certè possit? Isocrates itaque sophista, uino & potationi indulgens, auscultantibus & crebro ad dicendum inuitantibus amicis, tantillum isthuc respondit: Quæ mearum sunt uirium, neque huic loco conueniunt, neque temporis: quæ congruunt, in ijs ego parum ualeo. At ubi hæc refero, reclamatione Craton, & agere, inquit, per Bacchum te obtestor, si non uelanus abfurarum omnem profusus rationem, quisquis hoc nixus argumento omnem è conuiuio gratiam sustulerit. Et si non me clam est, quanto discrimine quis eliminat è computatione rhetoricum sermonem, & philosophicum. Nam quod propriè ad philosophiam attinet, quæ ratio quædam est & disciplina uiuendi, si nihil habet quod delectet aut doceat, merito exploditur: fin modum rebus imponit, & opportunitatè agendorum consecratur, quis eam non admittat? Alio qui ne modestiã quidem, quod planè crediderim, admissurus, neque iustitiam: æquè enim & in illis quoque dimouendis honestum causabitur. Porro si comestationibus ac symposiis indulgendū est ad eum modum quo in sacris epulis Orestis illius insani conuiuus, est quo nos in rudi & indomita turba non infeliciter philosophia solemur. Deinde si Bacchum eundem esse constat, & Liberum & Lydiū, id est, eum simul qui ad ingenuè agendum instruit, & mores cuiusuis ut boni sunt malique, diligenter explorat, atque isthuc cum nunquam non facit, tum uero potissimum linguæ laxatis habenis, absurdum esse putato, ut ne dicam etiam stultum, quod intempestiuis clamoribus affatim per summam licentiam locus conceditur, & uerbis à ratione profectis nil uspiam patere debet, dolendumque apprimè, si ijs destitui patiamur conuiuia. Quasi uero in potatorum cōuentu de ijs solum inquirere liceat, quæ ad sese ingurgitandū sint accommodata: quantum uidelicet exhaurire queat compotor, & quo præscripto uino utaris, reiecta interim profusus philosophia, haud aliter quam si ea quæ ratione potest plurimum, in rerum usu nihil ualere uideatur. Quando igitur tu Cratoni primas in hoc certamine tribuis, illique reluctari nefas ducis, etiã si finem ille ac formulam ad pocula philosophandi neglexerit, id quod per lusum quandam non illepidè apud contentiosos & sophistas, ad quos ea res potissimum attinet, tractaretur. Quod uideas iam in cœnam nos uenire, quod Martem simul adducamus comitem. Itaque quum ad dicendum me ille inuitaret, ita exorsus: Primum sedulo, inquam, conuiuij cuiusque ratio mihi habenda uidetur, an uidelicet præsentem habeat complures ad bene dicendum appositos. Quemadmodum in Agathonis conuiuio Socrates, Phædros, Pausanias, Erimachos, & quod pulchrius est, Charmides, Antisthenes, Ergogones, & alios qui ad hocce propius similitudine quadam accedunt, ut uidelicet tum permittamus eos iucundis fabellis philosophari, Bacchum non tam Nymphis quam Musis coniungentes. Sic enim felicius gratiæ omnis largitor utrisque comitatus accedet. Quarum illæ corpus uoluptate quadam eximia capiunt, ea autem & animum. Nec obest quod in tali doctiorum hominum cœtu pauciores quidam indocti consident: nam ex ea consuetudine illi nonnihil accipient eruditionis. Et sicut mutæ literæ ex commistione uocalium in concinna & rectè articulata erumpunt uerba: ita rudes isti ex sapientum conuictu & ipsi quoque tum demum sapere incipient. E diuerso si in multitudinem indomitam incidamus, quæ omnem citra delectum alitem, fistulam, aut chordam quam philosophum audire malit, sanum illud in primis tyranni Pisistrati consilium nobis captandum existimo, qui orto inter se & filios dissidio, quum inimicos ex hoc uehementer lætari animaduertet, concionem cogit, atque nihil tum se cupere ait ex animo, quam ut dicto audientes habeat liberos. Verum quia id perquam difficile factu sentiret, in contrariam mutatam esse sententiam: quippe qui iam parendum sibi censeret filijs, illorumque sequi uellet decreta. Ita philosophus sicubi conuiuas se nactum senserit nihil attentos, si quæ citra dedecus fieri poterit, leuiter & quasi per transcursum diligere conabitur, & amplecti illorum mores: quippe non admodum nescius, rhetorum quidem id esse munus, ut oratione & dicendi copia professione suæ respondeant, ceterum philosophos quoque haberi eos qui taceant ac colludant, simulque dum sales uicissim inter alios & iactitant & accipiunt. Denique sicut extrema est peruersitas, ut ait Plato, quum profusus iustitia uaces, ad id tamen eniti, ut uir bonus esse uidearis: ita prima est sapientia ut philosophum agas, neque tamen illud ex professo, sed quasi per lusum atque iocum agas quæ sunt hominum doctissimorum. Nam sicut Manades apud Euripidem, inermes quidem illæ & sine uillo ferro, minutulis quibusdam

Athyrsis ferientes, eos quos adoriuntur uulnerant: ita uerorum philosophorum urbani mortis, quos ridentes quoque torquent in eos qui non ita profusus sunt inuulnerabiles, nonnihil comouent illos ut sui dissimiles reddantur. Cæterum ut ego quidem uenari coniecturis ualeo, ex uarijs sermonum generibus nonnulli conuiuales dicunt, atque illi nimirum quos exhibet historia, quosque in promptu est è medio rerum humanarum usu accipere. Quod genus sunt ad philosophiam exempla, & pleraque ad pietatem, ac fortium & magnanimatorum uirorum egregia facinora. Proximi deinde qui in humanitatis & beneuolentiæ affectum uisua rapiunt auditores: atque ijs si quis obiter, & fermè ita ut nemo deprehendat utatur, probe nimirum edocuerit potatores, dictuque haud facile, quantis incommodis exemerit ebrietatem. Huc accedit, quod alij buglossam admiscet uino, & rebus conuiuialibus plurimum Aristonis, pauimento capillū Veneris aspergunt, quod herbis huiusmodi consentaneū sit lætitiã inter conuiuas ac beneuolentiã coalescere. Idque non sine Homericæ illius Helenæ exemplo, quæ mero medicamento nonnihil adhibuit. Quamquam nondum mihi perspicere illi uidentur, quod ea fabula ab Aegypto itinere longo circumlata, uerbis benignis ac placidis decorè admodum finierit. Si quidem Helena in Homeri Odyssæa conuiuus narrat,

Quid tolerasse uelit, fortis quid fecerit aut uir,

Ut feriat patiens immiti uerberare corpus.

Et hoc planè erat Nepenthes pharmacum, & nihil planè aliud quam indolentia: sermo utique tempestiuus, & rebus præsentibus gnauius gerendis aut ferendis ex æquo accommodatus. Proinde qui ciuiliores habentur, etiam si pro tempore non ineptè referant philosophos, nihil tamen uidentur uolentis urgere demonstrationibus, sed uerisimilia magis leni suadela sectantur. Itaque Platonem uideas in conuiuio, ubi rem perpetuis agit dialogis, de summo bono disserit, & profusus partes sustinet theologi, non tamen intendere neruos demonstrationis, neque ut alibi affollet, causam fulcire coloribus, ac robur tale addere, quod euincere nequeas: quin magis quibusdam molliuscule lemmatis, exemplis, & lepidis fabellis, homines quos mauult adigit. In conuiuio igitur agitari conuenit questiones mitiores, problemata familiaria, interrogationes iucundas, non captiosas ac lubricas, quibus rudiores illaqueentur, aut quas auerlati suffugiant ac declinent. Quemadmodum autem in conuiuio per choreas & tripudia moneri combibones legibus est permittum, at armis in sese mutuis concitari, aut ad iacula urgeri, non modò in animorum efficit conuiuium, sed & noxium est atque pestiferum: ita animos faciles haud dubiè quæstiones & iucundæ, non sine fructu demulcent & delinimentis agitant: amarulentæ ac nimium intricatæ iustitia Democritum, quando difficultatem ingerunt imperitis, tristes auditores reddunt & anxios. Id enim apprimè expedit in conuiuio, ut sermonis eadem sit quæ est uini cōmunio, quod omnes citra delectum bibunt, nulla dignitatis habita ratione. Cæterum qui perplexas quæstiones inter conuiuas suscitant, quantum ad communionem & mutua beneuolentiæ officia attinet, non sunt grue illa Aesopica uulpeculae multo æquiores. Fabella sic habet: Vulpes uasra in lato lapide fabas elixas grui conuiuæ apposuit, uerum sine ullo eius emolumento: quippe oris acumini quoties lubricæ admouebantur fabæ, mox elapsè ridiculam omnibus gruem fecere. At rursum alibi grus uulpi in lagena cœnam apparat, sibi quidem satis idoneam, quod ob colli longitudinem & exilitatem, demittere in decliue rostrum per lagenæ angustias facile posset, & illinc cibum sumere: at qui uulpecula tali oportunitate destituta, inediã perpeti cogebatur. Ad eum sanè modum philosophi quidam intempestiuas argutias & dialectica problemata cantillantes, obrubant alios qui concinere huic cantilenæ parum callent. E regione alios uidere est, longè diuerso intentos carmini, nempe nugacibus deliramentis, dum uerbis sellularijs & forensibus obstrepunt: quibus utrinque dissidijs id in conuiuio perit quod in primis spectabatur, & cuius solius ratio erat habenda, dulcis uidelicet & iucunda amicorum cōsuetudo, atque ita fit ut Bacchus uergat in contumeliã. Ut autem Phrynichi & Aeschyli tragœdiã in medium afferentes, quod affectus moueant, protinus audiunt, Quomodo hæc ad Bacchum? Ita mihi non semel cordi fuit, dum potatorum coronæ permittus essem, in qua de principibus & republica uerba fiebant, ut hominem satrapam compellarè: Heus tu uir bone, num hæc ad Bacchum? Nam ut donemus calice in medio posito, fertisque inter cōuiuas uirum distributis, quæ uin dex ille noster Bacchus uereque liberator nobis imponit, canere quempiam ea quæ uocantur Scolia, non tamen pulchrum id quidem est, neque conuiuio accommodum. Quamquam istuc non ea ratione, quod ex obscurorum cautionum genere illa esse perhibeantur: sed quia primo omnes pari cœcentu pæana Deo canebant, deinde alterum cœcentum, quo myr-

Cum ex ordine uicissim modulaturi accipiebant: id quod uocabant Asarcon, ab eo quod a cantu cessans alium sufficeret, ut credibilem, appellatum: cum non ita multo post circumlata Iyra, argute pulsarent artis periti, omnis illis qui a musica erant alieni. Scilicet planè hoc uocatum, quod neque comune esset omnibus, neque admodum facile. Etiam si non sum nescius plerosque alia teneri sententia, qui myrtum eo quo praediximus ordine circumferri negant, sed de lecto potius in lectum transmitti: primumque canentem primario secundi hanc misitare solitum, & illum mox tertij lecti primario, post hæc secundum secundo: adde ut ex illa uarietate & præter ordinem facta misitatione, cantilena nomen inuenerit.

Plutarchi libellus, de Fortuna.

OTTOMARO LVSCINIO INTERPRETE.

Auspicatur ab absurdo, ratione temere negantii

Ne bestie quidem fortuna reguntur.

Continentia. Fortitudo. Iustitia.

Rationem homini nisi nihil posse

Fortuna quomodo caeca.

Nature operatio fortuna non eget.

FORTUNA primas tenet in rebus mortalium, cum cetera illius ductu magis quam consilio ullo reguntur. Atque hoc si ita habet, mox incidit quaestio, Num iustitiam aliquo loco inter hominum negocia dignemur, aut aequabilitatem, moderationem, siue decorem & uenustatem. Nisi enim hoc concesserimus, Aristides ille fortunæ adactus imperio, per illam tolerasse inopiam credendum est, cum magnam pecuniarum uim habere potuerit. Et Scipio capta Carthagine fato quodam non modo non artigit prædam, uerum ne aspexit quidem. Sic Philocrates pecunia a Philippo rege missa non usus, scorta & pisces ceu res superuacaneas commisit. Et Laesthenes simul cum Euthycrate Olynthum urbem perdiderunt, felicitatem uentre & rebus turpissimis dimittentes. Item Magnus ille Alexander fortunæ impulsu a captis mulieribus præstanti forma sibi temperauit: idemque alibi de conuiciatoribus poenas sumpsit. Paris quoque Troianus malo genio adactus, & infelici fato, alienæ commissus est uxori, domumque illam ducens, patriæ immensam cladem attulit. Atque hæc omnia si quis contendat nullo consilio, sed fortuna cogente facta, cur non uideamus itidem alia animantia, in quibus nullum uiget consilium, fortuna quæpiam ad insolita rapi, ut uidelicet feles & simiæ non liguriant nec uorent edulia, & prorsus a lasciuiâ temperent? Porro si ulla est temperantia, si iustitia & fortitudo, cur non eque prudentia? si illa, quare non ratio, sanumque consilium? quando temperantia multum cum prudentia conuenit, ut aiunt, & iustitia plurima eget prudentia, aut certe illam planè refert. Itaque prudentiam & consilium, quibus boni uiri a uoluptate sibi temperant, continentiam appellamus & moderationem. Circa labores & pericula fortitudine opus est, & patientia. In hominum uero societate & reipublicæ administratione, leges colamus oportet, & iustitiam. Vnde si res sano consilio gestas fortunæ tribuamus, esto sanè concedamus illi & ea quæ propria sunt iustitiæ, & prudentiæ, ut iam furari item pertineat ad fortunam, & crumenas abscindere, atque per omnia libidinum genera diffuere, quod nil iam est aliud, quam dimissis proprijs, atque a deo domesticis uiuendi rationibus, fortunæ non aliter atque uento sese tradere, quæ uiles ceu puluerem concitet & dispergat. Si igitur consilio locus non est in rebus mortalium, profecto exulabit item uoluntas, & tota illa ratio considerandi ac inquirendi quod deceat, & ex re nostra fore uidebitur. Iamque mendacij arguamus Sophoclem, qui adstruit nihil tam esse humana cognitione remotum & abstrusum, quod non quaerendo inuestigari possit. Deinde partitur quod proposuit. Disco enim, inquit, ea quæ alij docuerunt, inuenta illorum disquiro, & alia a superis optanda precibus obtinere contendo. Quid igitur inuentum esse in uita poterit honesti & comodi, si omnia agit & perficit fortuna? Cur non diruimus per urbes, prætoria senatorum, & principum aulas, procerum uenerandas concilijs, quando omnia potest fortuna illa caeca? Sic enim illam per contumeliam incelsimus, dum caeciores ipsi in eam impingimus, consilia sana nobis eruentes quasi oculos, caecumque hunc ducentem uitæ pædagogum statuentes. Ceterum dicat nunc quispiam ex nobis, fortunam in rebus mortalium, dominari ipsis uidentibus, neque oculos afferre lucis ministras (ut ait Plato) & aspectus. Eandem præterea fortunam audientibus item præsidere, quanquam uim eam non habeat, uerberatam aërem per aures in cerebrum transmittendi. Recte enim habet, quod in sensus non fatemur dominari fortunam: quia uisum: auditum, gustum, odoratum, & reliquas corporis uires, natura consilio subdidit & prudentiæ. Nam mens planè ipsa est quæ uidet auditque, reliqua surdescunt & caecutiunt. Et

A Et quemadmodum si careamus sole, per reliqua astra perpetua egerimus non ceterum, ut ait Heraclitus: ita quod ad sensum uirtutem attinet, nisi mens hominibus adsit & ratio, nihil in hac uita a brutis differamus oportet. Neque iam a fortuna aut uoluntate constamus nobis, aut præstamus ceteris animantibus, sed Prometheus furum est cælo nobis afferens ignem, id est, rationem, omnia ista suppeditat: & ut Aeschyli utamur uerbis, Equorum & asinorum ille admiffarius, taurorumque, foetum reddens uicissim, omni que leuans labore. Proinde quæ ualidissimum quodque animantium natura sua probè nouerit uti, alijs cornua armorum uice accipientibus, alijs stimulos, dentes alijs, & ut scriptum reliquit Empedocles, Echinus acutis telis, horrendoque dorso plurimum est formidabilis. Ut addam insuper, alia uestiri squamis, alia uillis, multa que armari unguis asperrimis: Solus homo, ut meminit Plato, nudus, inermis, neque calceatus, neque penulatus a natura relinquitur, contenta tamen unum illi dedisse quod omnia molliat, nempe rationem, curam & prudentiam. Iam dispiciamus que tenue sit robur humanum, & tamen industria, plurima conficiuntur, terra marique, & summis montium iugis, quæ miranda prorsus uidentur. Equorum leuitas insignis, mira que permittitas, nunquid hominis ingenio parat furo carfur? Et canum iracundia in pugna procliujs, num defendit hominem? Sic piscis, & plurimi pulpamenti sus, non modo cibant, sed & delicias præstant ad luxum. Proinde quid maius habet natura elephantis, aut quid terribilius: atqui ludis hominum iandudum paruit ille in spectaculis: discit enim saltare, tripudiat in choreis, & honore exhibet geniculatione. Et hæc quidem recensere existimauimus operæ precium, quod perspicuum fiat, quatenus hominem euehat prudentia, quatenus præstare etiam faciat ceteris, ac potenter dominari. Non enim pugiles & palæstritæ sumus atque cursores omnium optimi, sed animantibus alijs longè inferiores, planè uincimur in his rebus. Porro experientia, usque longo, memoria, sapientia, & bonis artibus, Anaxagora teste, bona illorum nobis usurpamus. Mel colligimus, & lac mulgemus, conferimus ac traducimus omnia in usum nostrum, ita ut nullæ hic sint fortunæ partes, sed totum agit consilium & industria. Ceterum inter res mortalium habentur item fabrorum opera, eorumque qui ex ere fundunt statuas, domos extruunt, & monumenta uirorum illustrium, quæ dum uiuantur, nihil profecto præ se ferunt casu quopiam aut fortuna sic elaboratum. Si quidem ut condonemus sapienti artificij in statua ærea aut domo absoluenda, fortunam bonam aut aduersam incidisse, atque illam sanè admodum tenuem, quod reliquum est longè maius atque præstantius arte nimirum perficitur, ueluti testatum reliquit ille, qui artifices compellens ait:

Armis adeste uestris, artibus bonis, Instructe grex, diuam uocate Palladem:

Minerua enim tutela gaudet artes, doctaque illius deæ sentiunt opem, fortunæ haudquamquam. Aiunt tamen pictorem quandam equum expressisse, cetera & forma & coloribus insignem, uerum spumam circa habenas concisam, & ex anhelio ore sensim labentem dum reddere nequiret, ac crebro quod effinxerat deleter, irato tandem casu incidisse spongiam uarijs coloribus imbutam, in tabulam quam pingebat, mireque absoluisset ac deceter quod anxie desiderasset. Estque hoc unicum monumentum fortuiti casus, sine artificij apti atque decentis. Nulla præterea regio est quæ non libra, numeris, mensura & regulis utatur, ne in rebus gerendis locum habeat temere & sine consilio contingens casus. Quamquam interea non abhorret a uero, quod aiunt artes quasdam esse prudentias & rationes: aut quod uerissimilius, semina quædam rectitudinis in comunem uitæ utilitatem inspersa, quemadmodum fabella de Promethei igne alio atque alio uiritim omnibus diuiso, sub inuolucro indicat partes prudentiæ in orbem particulis exiguis esse dispersas, deinde se recepisse in ordinem. Minime autem mireris, quod artes fortunæ auxilio ad hoc ut recte operentur non egeant. Nulla enim ars inter alias precipue eminet, adeo ut caput dici possit humanarum inuentionum, laudis, & rectitudinis. Sed in chordarum intensione & remissione consilium quoddam est proprium & domesticum, quod uocant musicam. Item circa opsoniorum dispositionem alia quæ dicitur coquinaria, in uestibus uero comandis fullonariam appellant. At liberos nostros docemus quo præscripto se uestiant & præcingant, deinde ut panem sinistra teneant, dextra accipiant cibos. Decet enim ut hæc non fortuito accidant casu, sed perite fiant & cum attentione. Porro si in his leuioribus egemus industria, cur adhuc dubitamus in rebus summis, quibus bona pars humanæ felicitatis constat, prudentiam rationi coniunctam adhibendam esse? Terram proinde limosam nemo fortunæ relinquit, ut ex illa lateres conficiat: neque corium possidens aut lanam, ociosus sedet, fortunam præcibus fatigans, ut ex hac materia

Rationis mirabilis.

Ars laborat contra fortune opem.

Casus mirabilis.

Ratio casum apte excludit.

Ars non expectat fortunam.

C togam & calceos paret. Sic qui aurū congerit & argentū, mancipiorū gregem, multifores domos, lecticas, & mensas affabrè elaboratas sibi cōquirat, nemini hæc omnia refert accepta nisi rationi & industriæ, unde ea cōtingat felicitas, ut uitā uiuas beatā & nullius rei indigā. Ceterū perinde atq; dux Iphicrates respondit ad reprehensionē sibi indicatā, q̄ non esset armiger, nō sagittarius, aut scutifer: Noui, inquit, omnibus ijs imperare, & illorū uti opera: sic ratio atq; prudentia nō est aurū uel argentū, nō gloria, aut opū ingens uis, neq; item sanitas, robur, aut formæ præstantia. Quid est igitur? Nimirū ipsa, quæ ijs omnib. rectè ac decenter uti potest, & cuius beneficio quodlibet horum plurimū suauē reddidit, ac iucundū, nec minus utile & honorificū. Quod si in rebus omnib. hac sola careas, acerbā, infrugifera, molestāq; fiant protinus reliqua necesse est, ita ut dominū rerum suarū etiam pudeat. Huius rei gratia pulchrè apud Heliōdū Prometheus fratri Epimetheo præcipit, ne dona Iouis celsō ab Olympo missa accipiat, sed remittat fortuita illa quæ foris sunt, minimeq; ad nos pertinet. Nō aliter ac si iuberet musicā imperito, ne Lyrā attingeret: indocto, ne rem haberet cū literis: & equitādī nescio, ne cōscenderet equū. Atq; ad eū modū inhiberet stulto reip. gubernacula capeffere, sordido ac tenaci opes affectare, muliebricq; succubenti amorī, uxore ducere. Felicitas em̄ in rebus agendis, si Demostheni credimus, stultū cōplexa uirū, prorsus insanire facit. Atq; eadē insano, turpia perpetrandi certissima occasio est.

Ratio est cum-
lata bonis om-
nibus.

Fortuna abest ra-
tione nō uentib.

Plutarchi de uirtute & uitio lib.

OTTOMARO LVSCINIO INTERPRETE.

Homiois
uenusta.

D

Felicitas non for-
tuito, sed ex se
contingit.

Perueritas mo-
rum omnem for-
tunā in amenciam
facit.

Somnia peruer-
sorum turbata.

V EST ES confouere quidem uidentē hominē, at nihil habent in se caloris, neq; illum possunt corpori ministrare, quando suapte natura gratissima quæq; uestis mirè friget, ueluti experientia docet febrī æstuantes, dum subinde mutatis uestib. querunt refrigeria. Verū qua ratione ab amictu calefiamus, paucis accipe. Calor ipse ex humano corpore effusus, à ueste superiniecta excipit, ac retinetur: mox in omnes diuisus partes, inq; corpus quodāmodo adactus, dispergi & perire nō sinitur. Hæc cum ita se habeant in rebus humanis, fallunt longè qui magnas & sumptuosas sibi circundant domos, mancipiorū turbā, opesq; in exhaustas cōgregant, hac sola spe freti ut uiuant iucundius, quādo dulcedo uitæ atq; hilaritas haudquāq; in rebus externis sita est, sed potius ex domesticis & suis, id est, ex propria animi uirtute, homo ueluti ex fonte, uoluptatē sibi cōparat & gratiā, dicente poëta: Est honorata domus magis hæc ubi flamma relucet. Opes enim plus habet uoluptatis, gloria multo est illustrior, & potentia item, si in animo solidum possideas gaudiū, unde in opiam, exilium, & senectā quoq; ipsam leniter & placidè ad patientiā morumq; lenitatē traducere possis. Et quemadmodū aromata tritas etiā lacernas suauē replent odore, Anchisæ uestimento contra tabo fluente, ut ait poëta, & tetrām saniē stillante purpura: sic cum uirtute uictus omnis, totaq; uiuendi ratio amœna est & periucunda. Vitium uerò etiā quæ splendida apparent & preciosa, multumq; honesta, cōtaminat, molesta illa reddēs, horrida & abiecta suis possessorib. adeo ut rectè dictū sit: Quem uulgus in foro beatum prædicat, Domum petens est omnīū miserimus. Vxor enim ibi imperat omnibus, leges imponit, sæuocq; cuncta Marte conturbat. Atqui muliere improba facile careat quispiā, & in libertatē sese uendicet, modo uir fiet, & nō uile mancipiū. Porro aduersus sua ipsius mala nemo scribit repudiū libellū. Neq; enim fieri potest, ut dimittas atq; sedes ea mala quæ occuparūt uiscera, & intimas medullas, iamq; si mulā teneris coaluerūt & noctes & dies: inflāmant em̄ miserū occultis uiribus, effœtæq; tradūt senectuti: Molesti planè hi tui sunt comites, ob nimīā arrogantia: Sumptuosi conuiuæ, atq; æris prodigi, crapulæ gratia, simul tecū cubantia summo cum dolore, ob sollicitudinē & curas ac zelotypiā, quibus dulcē excutiunt somnū, prorsusq; profligāt. Somnus enim incidens dormientib. corpori quidē ministrat quietē, sed animo peruerso somnia affert, metum, & perturbationes superstitionū gratia, dum aiunt, En dormituriēti mihi & quasi conuiuenti obrepit anxietas, nullus iam sum, planeq; perij infomnis. Estq; in causa aut liuor, aut metus iræ ue, seu totū hoc agit uitæ intemperantia. Itaq; interdū perueritas animi prædicta, foras prospicit, & alludit cōparibus, interea noxios leniens ac celans affectus. Non enim totū se prodit etiā acrius cōcitata, sed in diuersum nititur plerunq; & repugnat. Ceterū infomnis, ubi longè exulant honestas & legū seueritas, maximisq; interuallis

A uallis absunt metus & pudor, tum omnē appetentiam cōmouet, ac excitat morum prauitatem in cōcessamq; libidinē, adeo ut matri etiā se uideat quispiam impias manus iniijcere, ueluti meminit Plato, illiq; turpissimè cōmisceri, & uesci insuper uetitis à lege cibis, à nullaq; turpitudine manū cohibere, in eo fructū omnē uoluptatū constituens, si leges transgrediat uel solis spectris: & nocturnis illis uisionibus, dum nō liceat animū ueris cupidinibus exple re, sed mouere duntaxat affectus & irritare animi morbos. Iamq; ea est perueritatis summa felicitas, si nihil tutum sit, nihil satis, nihil quietū, sed cōfusa atq; turbata omnia. Et corporis quidē uoluptatē ex eo metimur, si rectè ualeat, bonaq; sit ac temperata illius habitudo. Verū ut hilaris sis, & gaudeas animo, cautio certa est adhibenda, ne sedē ibi tranquillā struat inconsulta nulliusq; rei metuens temeritas, sed arridente spe quapiā & uoluptate, ratio suo clamore omnia cōtineat in officio: nō aliter ac si turbo uentorū diei serenæ incidat, iam abi & corrade aurū, cōporta argentū, ambulacra cōstruito, seruis domū, & urbē debitoribus impleto, si nō sedaueris in animo turbatos affectus, & immodicū habēdi amorē, tēq; metu inani curisq; exemeris, ita habeto, te febrī laborantē uino fouere, bilioso adhibere mel, cibos & opsonia præparare intestinorū difficultatē, aut alui fluxū patientibus, nō modò nihil gratifi cans morbo affectis, aut sanitati cōsulens, sed insuper etiam præsentē afferens perniciē. Videas aut languentes odisse cibos etiā selectos & preciosos dum offerunt ipsi, atq; etiā ad sumendū eosdem urgent: respuunt enim eos cōstanter & auersant. Porro ubi primū reddita fuerit temperata habitudo, cōcitus spiritus & anhelus sedat, sanguis acidū mutat saporē, & calor naturalis suo consistit loco, tum surgunt è lecto, & panē etiam cibariū simul cum cafeo & nasturtio edentes, summopere exhilarant. Talem profectò concinnitatē efficit in animo ipsa ratio, ubi didiceris quid uerè sit bonū, quid uerè honestū: mirū enim q̄ facile euaseris frugalitatis, tuāq; cōtensus sorte. Iam fallor si paupertatē nō sis habiturus in delicijs, ibiq; regnū tuū cōstituas, uitā illā popularē, nullius opib. inuidētē, minusq; curiosam, pluris etiā faciēs principū imperijs. Itaq; sapientiē incūbens studio, uitā uiues omnīū dulcissimā, etiā atq; etiā teipso indies euadēs melior atq; hilarior. Nunc dulcedine sua te capiēt opes, quò in multos possis esse beneficus: modò paupertas erit iucunda, uitā tribuēs curis solutā, planeq; liberā. Est quādo gloria titillabit animū, ut perspectū habeas uirtuti sua nō deesse præmia. Quod si honor meritus (ueluti ferè sit in tanta rerū cōfusione) non cōtingat, maximo carebis malo, (quippe inuidia,

Rationis est se-
dare noxios affe-
ctus.

Rationis offi-
cium, omnia iu-
cunda reddere.

Plutarchi πρὸς πολυφιλίας, id est, de amicitia

in multos diffusa, libellus.

OTTOMARO LVSCINIO INTERPRETE.

M ENNONEM quendā Thessalum, rhetorē planè nō in exercitatu, sed in q̄ illud Empedocleū agnoscas licebit, Sapientia ad summū euecta ueluti immodica effluit, Socrates interrogabat, quid esset uirtus. At ille impudens q̄ in buccā uenerat mox respondit: Virtus est quæ cadit in puerū, senem, uirū, fceminā, principem, popularē, dominū & seruū. Rursus Socrates: Agē uir bone, de una uirtute interrogatus, ingens uirtutū examē nobis cōcitasti: recto nimirū in hoc usus cōsilio, quia unā ignorans, multas nobis memoraueris. Sic nos itidē ueremur ne fiamus ridiculi, multorū affectantes amicitia, dum ne unū quidē cōstanter possideamus amicū. Estq; nō alius hic metus, atq; si membris mutilus aut cæcus, timeat ne Briareus fiat, cui centū erant manus, aut Argus, qui totidē oculos habebat. At nos cōtrā impendit celebramus iuuenis illius apud Menandru in signe elogij: Præclarū, ait, æstimes optimū quenq; uirū, cui amici cōtingit etiā umbra. Causæ autē cum plures impediāt uerā amicitia, tum uerò potissimū pluriū amicorū appetentia, quæ nō aliter atq; parū honestis cōtingit mulieribus, crebro atq; multorū cōplexui patentibus, primū amorē dum retinere nō potest, facile cōtemnit & abijcit. Et ueluti puella in uiridi prato cōsiciens, dum aliū insuper atq; alium florē decerpit, semper nouis aridētib. & in sui amorem trahentibus, primos fastidit ac negligit: sic nouitatis studiū & animi incōstantia, in consulto aliud alio cōmutans, nos semper ad recentiora pertrahit, ut noua subinde meditemur initia, eaq; relinquamus imperfecta: nouā familiaritatē & gratiā nunc cū illo ineamus, mox cum alio, ob præteritos amicos atq; neglectos, nullo amore penitus nobiscū perdurāte. Primū igit̄ à Vesta deorū matre incipiēdo, famā per tot secula ad nos deductā sequamur, de amicis cōstantibus, uetus nimirū & efficax rationis, certiq; exēpli documentū. In q̄ amicorū quādā paria numerant, Theseus & Perithous, Achilles & Patroclus, Orestes & Pylades,

Inconstantia fā-
stidit amicos.

C Phintias & Damon, Epaminondas & Pelopidas. Est enim amicitia animal minimè gregarium, aut graculatim uolitas, dum amicū alterū seipsum esse putat, mutuo colloquio sese cōpellās: quod nihil planè est aliud, quàm præscribi illius modū duali numero, eò quod exiguo aere nulli cōtingat multos possidere seruos, aut amicos: sicut numisma ad amicos cōparādos idoneū, uel sola beneuolentia, propensiusque in alterū amor, uirtuti cōiunctus. Quibus profecto rebus natura nihil possiderariū: ut rectè hinc consequat, ardentius amare, amarique, haudquaquam inueniri posse in turba. Verū quemadmodū fluuij in multos diducti riuos lentiorē habent cursum, ita uehemens amor in multos dispersus haud dubiè marcescit. Ea certè est ratio, quod natura quibus animantibus, unicū tribuit foetū, eis amorē in diderit uehementiorē. Hinc Homerus dilectū filium unicū & hunc telygetū, id est, in senecta matris aeditū uocat, quasi quē solū genuerit, posthac foetū nullū habitura. Nos igitur amicū solum fore, in dignū quidē ducimus, sed inter plures unum esse placet, qui sit telygetus, id est, postremò aeditus, & item ultimus, sequuti nimirū in hoc uulgatū numerū eorū, quos, ut diximus, tradit antiquitas, modū rei infinitæ statuentes. Non enim illorū accedere lubet sententia, qui amicos esse uolunt, nomi neque isto dignant cōbibones, pila talisque simul ludentes, & ut insuper addam negotiationū socios, palestræ, & cōmunis hospitij. In aedibus item principū & hominū ditiorū cernere liceat turbā illam salutantū, chaosque immensum eorū qui dexteras exhibēt, & in satellitio comitantur. Vnde quidā felices prædicāt, quibus agmē tam immensum cōtingit amicorū: sed longè fallunt opinione: quippe si popinas illorū multis cupidijis instructas intrent, uidebūt itē multa muscarū examina, nidore illuc attracta: & quēadmodū illo cessante mox omnes auolauerint, ita si istis spes desit quæstus, dispeream si nō protinus aulae frequentia in ipsissimā uertat solitudinē. Non igitur aestimes illos amicos, qui solū spectāt lucrū, quādō omnīū istuc est postremū, uera atque absoluta amicitia tria potissimū requirente: uirtutē ueluti rem honestam, familiaritatē uitæque dulcē consuetudinē, ceu uoluptatē, & utilitatē tanque rem apprimè necessariā. Primū enim ad diligendū amicos iudicio est opus, deinde uoluptate in cōuersatione simul, & postremò, ut usui sint, si illorū egeamus opera. Quæ omnia cum ex diametro pugnent cum ea amicitia quæ dispersa est in multos, tum uerò maximè exactū in probando iudiciū. Experientia enim uel breuiusculi temporis nō admodū possibilibus est erga mulicos, dum mutuò cōfabulant, & remiges importunè irruentes: sic erga futuros dispensatores rei familiaris, & filiorū pædagogos, quorū amicorū turba omnibus fortunæ dotibus nudata esse poterit & hero inutilis: quanquam interim quisque se frugi iactet, felici uendit et titulo, nihilque tristetur si res aliter atque uelimus cedat. At qui nauis in mare nō uoluit tot exponenda tempestatibus, neque agris sepè prætedimus, aut pratris uallū aggeresque, multis obiectos incōmodis, nisi bene exploratū illorū robur habeamus: nosque amicū, quē nobis pollicemur futurū uitæ huius asylū, & opem illius in periculis uniuersis præsentē, nō probatū prius & fortuito casu oblatum, admittimus: profecto illū nō aliter atque numū adulterinū, dum habemus, perditū uolumus, amissum gaudemus. Cæterū amittendi facultas atque perendi amicū displicentē, nō tam in procliu est, ut admittendi. Perinde enim atque cibum noxiū & pestilentē retinere nō audes, ueritus ne te corrumpat, neque ejcere potes sine molestia, iam bili permistū: sic malū amicum si habes, læderis: sin rejcis per uim & amarulentia, nō aliter atque cholera summo dolore euomis. Decet igitur, ut nō facile amicos quoscunque obuios cōplectamur, neque eos mox in amicitia recipiamus qui nos studio prosequunt, sed dignos amicitia summo magis studio prosequamur. Non enim protinus eligendū est quicquid se sponte offert: quando rubum spinasque nos cōplectentes ac sedulo prosequentes, discutimus, ut rectā ad uitē aut oleam cōtemdamus. Atque eum in modū minimè est ex re nostra, ut mox illis pareamus, qui facile nos colunt & obseruāt, sed refert potius ut ita nos cōparemus, quo boni uiri ac frugi colūt atque obseruēt. Itaque ut Zeuxis pictor quarentibus, cur tardius longoque tempore pingeret, respondit: Ego longo tempore haud dubiè pingo, id est, eternitati. Sic perpetuā amicitia cōflare nō licet, nisi longa uitæ cōsuetudine, exactoque iudicio. Vnde cōsentaneū est, de multis nulli certum cōtingere iudiciū. Quanquam multis fortasse cōmorari facile quis possit, sed hoc item fore haudquaquam possibile crediderim. Est proinde fructus amicitie præcipuus, mutua uitæ cōsuetudo: multoque omnīū dulcissimū, cōmorari amico, & totos in illius contubernio dies agere.

Namque decet charis uiuos confidere amicis Concilio, ut ait Homerus.

Et in Odyssea Menelaus: Secernet nemo socijs nos, dum mihi dulcis

Vita manet, clauditque oculos non longa caligo.

Atqui longè diuersum est amicitia in plures diffusæ officij, si quis cum uera illa inter paria constante conferat: quod hæc dulci hilarique colloquio ueluti lac candidū, ut est apud Empe doclæ, coit, cōdensatur, & cōcrefcit in coagulū, nil aliud præ se ferens quam unionē animorū, & comple-

A complexionē: illa uerò dum alius aliò uocat, uni attentū auellit, disgregat atque auertit, non sinens coalescere beneuolentiā uno glutino amici cōtubernij. Et ut hoc insuper addā, asperitatē affert secū clamoris, tempestiuos sermones, qui per uices subseruire debent societati, excludentis: adeo ut quæ dulcissima sunt, longèque utilissima inter amicos, fiant maximè in amena & molesta, si in turbā amicorū transferas, ubi alienos subinde mores ferre cogaris, & peregrina hominū ingenia. Neque enim natura ita comparatū est, ut quilibet homo cuique cōueniat, nec fortuna sinit eadē quibusuis esse paria: sed uir frugi nō aliter atque uentus, hunc prouehit, illū remorat. Quod si quis omnīū simul cupiat esse amicus, sufficere nō potest cunctis debito officio, dum hic gerit magistratū, ille eundē ambit, alius suscipit. Vt ne dicā, quæ sit absurdū, eodem tempore à diuersis ad diuersa uocātū, singulorū desiderijs uelle respondere. Alius enim nauigans, peregrinationis cupit esse comitē: alius in ius uocatus, patronū: aduersarius, accusator. Est qui ad esse te uelit uenditioni, rursus alter emptioni: unus nuptijs festiuum interesse, cōtra alius funebri pompæ lugentē optat. Amicitia ergo in multos dissecta, urbi similis est diuersis sacrificijs refertæ, alijs ad iucundā celebritatē, alijs ad planctū apposita. Impossibile autē est omnes, psequi officio: neminē, planè inurbanū. Vt hoc insuper addam, quod uni inseruiens, multis alijs præteritis, infensos nimirū illos tibi feceris. Nemo enim tu amans equo tulerit animo, si uideat se abs te negligi. Quanquam in excusanda desidia huiusmodi & negligentia circa amicos, quæ minus nobis succenseat, præstiterit simpliciter dixisse: Exciderat animo, obliuio me huius rei ceperat: quæ si dicas, in ius uocato tibi aduocatus nō fui, alterius amici cause tum patrocinatus. Item, nō acceperā te laborare febri, amicos fouēs alios, & circa illorū incōmoda occupatus. Causam enim negligentia prætexens, in alios diligentia, querimoniā nō lenieris, sed potius reddideris asperiorē. Porro cōplures inuenias, qui amicitias ineunt, id solū spectantes quod possint accipere, nō etiā quod cogant ex æquo præstare. Neque meminerūt quod multorū adiuti cōmodis, uicissim ipsē multis inseruire debeant opera eadem egentibus. Vt enim Briareus centū manibus, quinquaginta alens uentres, nobis nō fuit felicior qui geminis curamus unum: sic ex amicis multa referētes cōmoda, rursus labores suscipiamus oportet in illis tutandis, uariasque occupationes in fouendis. Neque audiendus hic mihi Euripides uidet, qui in iuuando amicos modū statuit, uelacque cōtrahi iubet, ne ex intima animi medulla afficiamur amicis: ita enim facilius per occasionē solui posse cœptas amicitias, potissimū si ad illas cursum dirigēs, pposito in animo questu, quē inde speres, nō aliter atque nauigio uectus, modò pgreddi uelut clauū ministerio, mox aliò nauim auertere. At nobis te cōpellare iam libeat dē Euripides, cur nō magis hæc uerba in eos torques qui hostiles gerūt animos, iubes modū ponere disidijs, ne ad intimā animi medullā penetrent, quæ facilius soluant odia, iræ, rixæ, suspiciones, & reliqua id genus incōmoda: nobisque præcipis illud Pythagoricū, Ne cuius in iustias dexterā, id est, ne multos tibi cōpares amicos, ne amicitia completaris omnibus in cōmuni patentē, profususque popularē: Porro affectū in amicos retineas ingenuū, & ad quæuis officia propensum: quādō generosi animi est, amici angores, luctus, labores & pericula sua facere. Nō minus igitur uerè quæ eleganter Chilon ad quendam, nullū se inimicum habere iactantē, ait: Videris mihi ne ullū quidē amicū possidere. Maleuolentia enim aduersariorū mox consequit intā amicitia. Quis enim uspiā gentiū amicū habet nulla lesum iniuria, nulla ignominia, & cui nemo sit in sensus? Atqui inimicorū hoc est propriū, mox despectisse eum qui in amicitia inimici se insinuauerit, perpetuoque odisse. Contra uerò amici, erga alios in amicitia receptos, liuore quopiam aut zelotypia fortasse extimulant. Quēadmodū autē Timelæ datū oraculū de futura quadā colonia ait: Alueus hic iam pulcher apum, mox tempore uespas accipiet: sic quicumque amicorū tota quærūt examina, de uespis hostiū in quos incidēt, parum interim sunt curiosi, nec intelligūt quanto distent interuallo inimici ad nocendū maleuolentia, & amici ad iuuandū amor. Nam si æqua lance rem tecū pensites, acrior plerumque in nocendo est malignitas, quam in iuuando amicorū dilectio. Atque istuc uel præfenti discas licebit exemplo Alexātri, qui fœuist in Parmenionis amicos & domesticos: sic Dionysius in familiares Dionis, Nero in Plynti necessarios, Tiberius in eos qui Serani partibus fauebāt: omnes enim isti amicorū gratia torti sunt immaniter à principibus, uitaque priuati. Et quemadmodū Creonti nihil profuit filia aurū immensaque opes, igne subito accurrentē & colligēdi auidū corripiente, ita ut simul periret incēdio: sic quidā nullū capientes fructū ex amicorū felicitate, simul cum miseris pereunt. Id quod fermè accidit sapientia studio & humanitatis incumbentibus, ueluti Thesoo, qui suo Perithoo ad pœnas rapto, & cōpedibus uincto, proprios pedes uinculis liberos adiunxit. In pestilente uerò morbo, ut auctor est Thucyd. uirtus animi summaque beneuolentia plerumque in causa est, ut eodē fato implicent, simulque pereāt amici, dū nihil pensi habent, & parū prudēter inuisunt languidos. Vnde in eū modū uirtuti

Molesta est in multos diffusa amicitia.

Vicissitudo beneficiorum in amicitia necessaria.

Odia soluenda non amicitia.

Boni uiri amicorum causa torti.

C haud parcere suæ, nō admodū decens mihi uidet̃, dum liberā illā, simul implicare & uincire libet amicorū in cōmodis: quin magis præstat mutuā illam cōmunionē uitæ seruare dignis, hoc est, ijs qui uicissim amare, contubernioq; dulci exhilarare possunt. Est præterea hoc uel maximē aduersum in amicitia erga multos, quū uerā pariat similitudo, q̃ hic omnia uideant̃ diuersa, quæ ne heluis quidē aliqua ex parte iucūda putant̃. Nam si necessitas urgeat ad concubitū illegitimū alterius generis, collapsæ præ mœrore diffugiūt, cognatis uerō permittæ & suis, gaudēt, benignoq; animo ac facili illis cōmorant̃. Quæ igit̃, malū, ratio est, illic plantare amicitia, ubi morū insignis est imparitas, & affectuū nō minor: ut ne dicā ubi illegitima sunt omnia, & planē coacta, longeq; aliud atq; aliud illi & alteri propositū. Ceterum musice in cantu & organis argutē quidē concors est ex acutis, medijs & grauibus modis, quantū sint dissimiles. Porro amicitia nihil recipit, nisi existat simile. Eadē em uelle, eadē sentire ac fate ri, eisdēq; affici, ea res demū firma amicitia est, nō aliter atq; una anima in multis corporib; æquabili ratione cōsistens. Quis igit̃ est ille tam uariabilis homo, nunq; sibi cōstans, qui mutetur in horas, & quilibet referat morib; cui libet sese aptet, similisq; reddat̃: & nō magis ridiculū se præbeat uel Theognidis censura, quis sic ait: Vt polypus petra facie mentis inhærens, Sic mentē uariat subdolos arte noua. Polypi aut̃ subita cōmutatio nō pertingit ad corporis penetralia, sed cōtenta est sola superficie, accedentiū duntaxat oculis imponens, q̃ facilius possit elabi. At longē aliam desiderat amicitia, in qua eisdē exprimas mores, pares affectus & sermones, similia studia, eadēq; fugias & sequaris, oportet. Protei uerō illius fabulosi alia erat: multifariā em uertebat̃ prestigijs, cum nullā formā certā haberet ac propriā. Talis nimirū fies, si libeat cum literarū studio libros euoluere, cum palæstricis colluctari, cum uenandi cupidis feras persequi, cum potatorib; inebriari, & cum ambitiosis magistratū ambire. Postremō sicut maximē in formē Physici nudamq; substantiā esse prædicat materiā primā, in omnes formas mutari solitā, adeo ut modō ardeat, mox in aqua liquorē se uertat: iam euanescat in aurā, & protinus cōcrescat in solidū corpus: ita in multos diffusa amicitia, animū subiicit uarijs affectib; uersipellē facit hominē, subdoluū & uariū, maleq; moratū. At qui amicitia mores exposcit minimē lubricos, sed firmos, & perpetuo tenore sibi cōstantes, eundē amat locū, & eandē uitæ societate: quæ causa multo omnium potissima est, cur tam rara uis sit, inuentūq; difficilis, constans amicus.

Proe promiscue concubitus aueriantur.

Amicitia animorum paritas.

Amicitia in multo disiecta, obest moribus.

Plutarchi, quatenus, aut quo fructu liceat iuueni audire poeticam, libellus.

OTTOMARO LVSCINIO INTERPRETE.

Auditus à turpitudine cohibendus.

VOD ex carniū numero, ut autor est Philoxenus poëta, ô Marce Seda-pe, dulciores illæ habeant̃, quæ carnes nō sunt, & ex piscibus hi qui nō sunt pisces, in manu nobis est ut p̃tinus doceamus, potissimū apud eos, de quib; Cato ait, q̃ sensu polleat acutiore palati, q̃ cordis. Quando perspicuū est nobis, iuniores ex ijs quæ in philosophia dicunt̃, impensius gaudere, alienis à uirtute ac sapientia studio, illisq; auditores sese exhibere, & discipulos nō admodū probe moratos: ita ut nō modō Aesopicas fabellas & poëtica argumenta, sed Abarin quoq; illum Heraclidis, & Lyconē Aristonis percurrēt̃, quæ illic cōmissa sunt ad animi rationē cōducibilia præcepta, ipsi cum uoluptate quadā, nugacibus fabulamentis applicāt: adeo ut nō solum oporteat in ijs uoluptatibus, quæ circa cibum sunt ac potū, turpitudinē fugere, uerum etiā legendo & audiendo assuescere, ut nō aliter atq; in opsonio quodā manducando, modeste eo quod delectat utamur, non minus interea sequentes quod salutare est & cōmodum: non enim obseratæ urbem quam piam seruant portæ, ne præda fiat hostibus, si alibi pateat aditus: neq; iuuenē satis munit ab alijs oblectamentis tenaci proposito indicta cōtinentia, dummodo auditu capi sese permittat. Itaq; quo magis ille sensus rationi & humanis cogitationibus atq; consilijs uidetur esse cōiunctus, eo maiori no cumento lædit ac corrumpit mortales, qui claustris illum cohibere neglexerint. Ceterum quando haudquaquā fieri potest, ut à poëtica prorsus arceatur iuuenis, neq; istuc admodum expedit, in ea potissimū ætate qua meus est Soclarus, & tuus item Cleandrus, omnis in hoc cura adhibenda est, ne custodia desit: quod in lectionib; magis q̃ in itinere uideantur ducibus ac pædagogis indigere. At mihi quidē in mentem uenit, operæ precii fore, ut quæ iam pridē de poëtica differueram, cōscripta à nobis, & ad te protinus missa perueniāt: tuq; illa si nō appareant inferiora uirtute ijs lapillis qui uocant̃ Amethysti, uim quadā attrahendi dum labore fatigati accendunt̃, nacti, Cleandro tuo exhibeas uelim:

A sim: explorato tamen in primis illius ingenio, in nulla equidē re ignauro, sed ad omnia uehementer acri & perspicace: q̃ duce ad hæc nostra facile sibi parauerit aditū. Polypodis caput partim est bonū, ut plurimū itē noxiū: nam si comedas, nihil est dulcius: porro somnū perdifficile uisionib; horrendis & portentosis, ut perhibent, facit. Ad eum modū poëtice non parū multa cōtinet, quæ dulcedine sua iuuenile uegetent ingeniu: at nō minus ibi liceat inuenire q̃d conturbet, & à ueri ratione distrahat, potissimū si recta desit in ea re institutio. Quod nō tam uerē de Aegypto dicere possis q̃ de poëtica, q̃niā in promptu habeat

In poëtica, bona tristib; sunt permista.

Et bona permista, & sua tristia pharmaca multa. Hinc amor, additus & uerbis dolus, inde uoluptas, Docta quibus mentem sapientibus abstulit omnem.

Non enim adorif bardos fallax hoc genus cōmenti stupidosq; q̃ parū sint idonei ad hæc rem, quæ captū illorū excedat: adeo ut interrogatus Simonides poëta, qua ratione fraudē poëti sua nō strueret Theſſalis, dementiores ait esse illos, q̃ ut à se queant decipi. Gorgias proinde Tragœdiā definiuit esse doli, quo instructi autores, illū usurpantes, meliores sint q̃ ij qui ab eodē abstineāt, & decepti sapientiores nō deceptis. Vtrum igit̃ ex his duobus amplectamur, incertū. Num uidelicet adolescentib; sociorū Vlyſis exemplo, aures cera obturemus, atq; cogamus illos arrepto auxiliari nauigio, poëtica fugere ac præternauigare: seu recta magis ratione perdurātes, & ab illa sententiā rogantes retineamus, ac ita red damus instructos, ut per uoluptatē in nulla prorsus incōmoda labant̃. Neq; enim Dryantis ille filius, insignis Lycurgus, uisus mihi est sapere, quia ob multorū uinolentiā & ebrietatem, uites circūambulans illas amputauerit, cum licuisset illi propius admouere fontes, & insanientē deum Bacchū, id quod ait Plato, altero deo sobrio cōpescere, & ad moderationē perducere. Aufert enim à uino aquæ cōmestio id q̃d est noxiū, nō perimens interim quod est utile. Itaq; poëtica Musarū quædā portio, haudquaq; excidēda nobis est & prorſus reiſcienda, sed fabulosum hoc & theatrale q̃d habet, sicubi deprehenderimus in tempe rie quadā uoluptatis temerē in expugnanda ueri opinione omnia audere, ac prorsus insanire, cohibendū utiq; est illud & protinus reprimendū. Porro ubi musam cōiungit gratiæ, amœnitas illa sermonis ductu suo nō modō nō inanis, sed etiā plurimū frugifera est: atq;

Poëtice non reiſcienda.

B tum maximē locus postulat, ut illic philosophiā inuestigemus ac introducamus. Vt enim mandragora prope uites nascens uirtutē ministras uino, leniorē efficit illius in potiores uim inebriandi: ita poëtica ex philosophia certas accipiens rationes, & fabulosa narratio ni cōmiscens, faciliorem nimirū effecerit & amabiliorē illius cognitionē. Proinde nec fugienda quidē est poësis ei qui philosophiæ studijs fuerit destinatus, sed magis in poëtica preludeijs quibusdā philosophandū est, adeo ut in eo q̃d oblectat, assuescant id demū quæ rere q̃d est utile, atq; inuentū amare impensius, modō nō repugnent sibi hæc duo ac penitus dissideāt: nam inuitū est profectō omnis disciplina poëtica: & hæc, q̃d ait Sophocles, Inuita si bona cuiq; das negotio, Talem rei spes licebit exitum.

Philosophia ad mouenda poëtice.

Poëtice omnis discipline inuitum.

Primum igitur afferamus in mediū q̃d passim est obuiū, & in poëtice ingeniose excogitatū, quoniā multa mentiunt̃ poëtæ: & ex illis sua sponte quadā, nōnulla uerō necessitate coacti. Spontē, quia nō admodū suauē auditu pleriq; arbitrant̃ ueritatē: quæ ratio poëtas urget, ut maiori studio uoluptatē & gratiā in nugis sectent̃. Nam res gesta si finem habeat in amœnū, nihil cōmouet animos. Ceterū afflictio in uerbis, mirū dictū q̃ facile à rebus tristiorib; ad hilaritatē auditores cōmouerit, atq; uis sua traduxerit: q̃ neq; uersus ipse, neq; figura, neq; acumē dicendi, aut tempestiua metaphora, cōcinnitas aut structura, tantum afferat secū illecebrarū, quantū inest fabulæ suis affectib; rectē sibi cōstanti. Et quem admodū in picturis uehementius mouet color q̃ linea, ad hoc ut humana effigies reddatur conspicua, & fallant̃ spectatores: sic in carminib; ueri similitudo admista nugis, attonitos quodāmodo reddit ac decipit eos qui audiunt, magis q̃ diligens ille apparatus uersib; ac dictionis elegantia adhibitus. Vnde & Socrates quibusdā somnijs poëtarū aliquando tractus, ueritatē quoad uixit impugnās, nō inelegans, q̃d ad persuasionē attinet, nugarū arti fex erat: atq; idē fabellas Aesopicas uerba esse cēsuit, nec ad poëtice accedere, quæ fictionē adesse poëmati uelit. Proinde sacra quidē inuenire licet sine choro & tibijs, at poëtice esse nescimus quæ fabulis careat suoq; mendacio. Carmina autē illa Empedoclis, Parmenidis, Theriaca Nicandri, & Theognidis morales sententiæ, orationes sunt quæ à poetica mutuatur ceu uehiculū uice uersum & dicēdi acumē, q̃ effugiāt humile genus eloquiū. Igit̃ si absurdum aliquid & molestū in poëtica dictū fuerit de superis ac heroib; aut uirtute, à uiro eloquente & celebri, quicumq; rem ita accipit, ac si uerē ita se habeat, mox ferē in præceptis corrumptus (rupta recti opinione,

Fabula uis.

C Porro qui meminit praestigiorum mendacij, quae nunquam non palam apparent in poetica, quicquid in promptu semper habet quod illam compellet, ac dicat, Omachina mutabilior singultu, quid ludens supercilia ducis, aut quid effingis dolo quod doceas: nihil ille audiet molestum, aut turpe credet, verum tunc capietur, quum metus ac terror illum agent sollicitum, ne terram corrumpat Neptunus, illaque ablata, manes tecto suo nudentur. Capietur item Apolline in principem Graecorum fauente, quando ipse Deum euehit hymnis, illius adhaeret sententiae, simulque dicit, is plane est qui Graios occidit. Proinde à lachrymis quoque facile temperabit, Achille & Agamemnone languidas manus ac supplices ad tartara immenso vitae desiderio tendentibus. Porro si uiribus aliquando diffusus, cedere uidebitur, affectibus ceu ueneno quopiam infectus, non grauabitur huiusmodi uerbis sese compellare:

Quin tu lucernam polcis tibi protinus euge?

Atque haud dubie noris haec omnia à tergo tibi imminere, si mulier fueris. Nam in gratiam foeminarum haec funebria scripsit Homerus, ueluti fabulam uere anilem & muliebrem. Et haec quidem sunt quae sponte confingunt poetae. Atque bona pars non fingitur, sed ab illis certa persuasione credentibus ceu unguento nobis delinitur mendacium: quale illud de Ioue, quod narrat Homerus:

At duo fata simul mortis crudelia firmat,

Casura in caput Hectoris olim & Achillis.

Distrahe de medio, subducito pensa dierum

Hectori, adit Stygios, hunc liquit clarus Apollo.

Aeschylus tragœdiam totam fabulae inuoluit, quam inscripsit Psychostasiam, utrisque lancibus trutinæ Iouis admouens deas pro filiorum pugnantium salute supplices, hinc Thetidem, hinc Matutam: atque hoc quidem minimè est obscurum, eam poësim fabulosam, & affectionem, ad uoluptatem, & quod concitatum redderet auditorè, esse compositam. Porro illud:

Excubias agit in bello Saturnius ipse.

& quod dicitur: Causam deus inserit mortalibus,

Totam domum affligere dum uult quampiam.

D haec iam ex opinione dicta sunt & fide autorum, qua proprium circa deos errorem atque incertam nobis exhibent ac ingerunt. Rursus portentosa narrationes de Manibus, & affectus horrendis nominibus phantasmata cordibus humanis inferentes, simulachra fluminum ardentium, locorum agrestium, & suppliciorum immanium, non admodum multos fallunt, quod plerique sciant fictionem & nugam ijs rebus ceu toxicum epulis esse permittunt. Proinde neque Homerus quidem, aut Pindarus, uel Sophocles, quasi illa habuerint certa & persuasa conscripserunt, quae passim leguntur: Hinc languida flumina eructant obscurae noctis immensam caliginem. Et rursus: Ibant ad fluentem oceani, albicantem petram, & refluas undas, angustis faucibus. ac porro profundum orci. Denique sunt qui mortem quasi miseram desunt, & illos item qui iacent inhumati, infelices aestimant, quando trepiduli has uoces emittunt:

Cura ne plangens desit post fata, sepulchro

Neu caream uagus errans. Et alibi:

Spiritus infernum uoluitans è carne petiuit,

Sortem pertæsus miseram, quia linquere robur

Visus erat iuuenum, tum fortia corda uirorum.

Item: Ne me perdas morte immatura, iucundum est enim uidere solis lumen. Et: Ne me cogas sedes uidere subterraneas. Verum haec omnia affectibus laborantium, & errore ac gloria captorum sunt uerba: unde accidit ut magis ijs tangamur & loco cedamus, dum eorum imbecillitas & tristis affectus nobis insidet animo, à quibus haec dicuntur. Ad haec itaque rursus tramitem struamus oportet, qui recta eò ducit, quod poetica nihil ferme conuenit cum ueritate: quippe difficile hanc assequeris & comprehendes, si aliud agens, circa uerum studium & cognitionem non totis uiribus occuperis: id quod in confesso quoque positum uideri potest Empedoclis testimonio. Nam illud nobis est in promptu:

Quae non uisa uiris, quae mens non hausit & auris.

Et Xenophanis item:

Vir mihi nullus erit, fuit aut, qui norit aperte

Dicere, quae mens est de cunctis ordine diuis.

Quodque apud Platonem Socrates sanctè abiurat poëseos cognitionem, quasi poetae uulgo parum sint attentis illis in rebus, quas uident philosophis uertiginem concitare. Deinde & hoc insuper adiciamus, quod poetica describentes, cum illam ad poësim conferunt, hystrio-

Poëtica expers
ueritatis.

A hystronicam artem aiunt esse, & uirtutem quandam picturae similem: adeo ut non solum uulgatum illud receptum esse uideri debeat, quod uidelicet poetica loquens sit pictura, atque haec muta poetica: sed id quoque astruendum, quod pictam alicubi lacertam, simiam, aut Theristam facie intuentes uoluptate capimur & admiratione, non quia appareant haec esse pulchra, sed quia rectè expressa, & similia: nam ita res habet, ut non possit uideri speciosum quod natura est foedum: quanquam non minus interea imitatio laudatur, quae rei similitudinem artificiose assequitur, siue illa sit pulchra, siue deformis: ac contra nihil praestitisse uidetur, qui corpori inepto & turpi, imaginem formosam dederit, quod hoc sit aberrare à decoro & lineamentis. Scribunt autem nonnulli res absurdas, ut Timonachus Medae caedem qua sustulit liberos: Theon Orestis paricidium in matrem: Parrhasius simulatam Vlyssis insaniam: & Chaecephanes intemperiam uerborum, qua mulierculae adoriuntur maritos: in quibus potissimum rebus docendus est iuuenis, ut assuescat secum expendere, quod minimè rem ipsam laudamus cuius facta est imitatio, sed potius artem, quae decorè consequitur subiectae rei argumentum. Itaque quando poetica crebro facta tristitia, & affectus ac mores pestilentes per imitationem praedicat, amplexari iuuenem par est admiranda illa & egregie dicta, atque probare, non quasi uera & honesta, sed laudare solum quia concinna sunt, & personae congruunt, ac materiae sunt maxime propria. Nam ut porci clamorem, rotarum sonitum, uentorum susurrum, & maris fremitum audientes turbamur & indignè ferimus, porro si quis festiue haec æmuletur, quemadmodum Parmenon suem, & Theodorus rotas, uoluptate afficimur: sic implicitum morbo hominem, taboque fluentem, ceu spectaculum minimè iucundum, auersamur: at Aristophontis Philoctetem, & Silamonis Iocastem, pari modo corrumpi ac trucidari ab hystronicis qui illas agunt, uidemus, & laetamur. Ita iuuenis legens quae ridiculus Theristes, aut Sisyphus latro, uel Batrachus Ieno dixerit aut gesserit, artem illam & uirtutem imitatricem studeat probare, ceterum affectus & res gestas execrari & reijcere: quod in ijs rebus nihil sit boni quod imiteris, quando pulchrum in eo duntaxat est situm, quod rei aptè congruit, & prorsus est cognatum. Atqui cognata sunt & maxime conueniunt turpia turpibus. Vnde claudus ille Demonides, cum amisisset crepidas, optauit ut furis, qui eas surripuerat, pedibus aptè conuenirent: prauae enim erant, & ideo claudus magis idoneae. Proinde uulgatum illud:

— Peccare si liceat modo,

Pulcherrimum est regni peccare gratia. Tum isthuc:

Viri boni aestimationem acceperas,

Felicis at rem omnem tunc lucraberis.

Item: Talentum si dos non capiat, tum uitam despicienti mihi talentum est, ut accingar in occursum fomno, neque praebere quamquam inferorum urgeat poena, cen impius in talentum argenteum. Peruersi plane sunt hi sermones & merae nugae, Eteocli, Ixioni, & Tocolypho senis non parum apti. Porro si comonefecerimus iuuenes, quo pacto haec non euehant praconijs scriptores, neque probent, sed absurda magis ac turpia, foedis & incōcinnis moribus ac personis tribuant, sic fiet ut opinio poetarum illos minimè fallat, dum suspicio in personam incidens, opus illius simul cum sermone profcindat necesse est, ueluti res foeda à nebulone dicta factaque. Quale est illud Paridis è bello in lectum fugientis, quum nemo alius à poeta describatur interdum mulieri concumbere, praeter hunc lasciuum & adulerum, ita ut minimè obscurum sit uitio dari, ac turpitudini coniunctam hanc intemperantiam uideri. Proinde in huiusmodi uerbis diligenter animaduertendum, si poeta quibusdam indicijs prodat se rebus peruersis offendi: id quod egit Menander in prologo Thaidis, ijs quidem uerbis: Musa mihi memora talem audaciam, formam simul & suadelam subdolum, quae excludat amatores, immensum petat, nullum amet, quamquam se affectam si mulet. Optimè autem Homerus hoc genere dicendi utitur, qui primo accusat improbitatem, praefertens interim quae sunt utilia. Praefert autem ad hunc modum:

Protinus hic uasra est & mellea uerba loquutus. Item:

Astitit, & placidis dictis fera pectora mulcet.

Et in damnando primum tantum hoc agit poeta, ut aperte dicat & testetur, sese intemptiuis huiusmodi dictis & perniciosis neque uti uelle unquam, neque animum intendere. Ueluti quum narraturus esset, quo pacto Agamemnon sacerdotem uerborum intemperie profanaret, ait primo:

At non Atridae placuit sententia Graium,

Quin malè sacrificum dimittit.

Pictura.

Ars imitanda est
decori, non res.

Decorum, dum
turpia turpibus
conueniunt.

Poeta damnant
turpia que re-
censent.

C hoc est, inciuiliter & animo feroci, id quod parum decebat. Achilli item poeta uerba hæc amarulenta, & temeraria tribuens:

O temulente, gerens faciem canis & leporis cor.

Idem suum tacite subindicat iudicium, dum ait:

Compellat sauis rursus Agamemnona uerbis,

Pelidesq; ferox tristi male temperat ira.

Ita enim fieri par est, ut nihil ex ira in quempiam acerbè dictum, pulchrum, aut decens uideri possit. Idem illi consilium est in uelanda turpitudine gesta, dum ait:

Non decet u: Hector pronus incumbere lectis

Ille uelit clarus, fixusq; insidere plumis.

Rectè enim uerbis obiter interiectis non aliter atq; calculis suffragiorum utitur, dum ex propria indicat sententia, quid dici aut fieri omnino deceat. Cum enim de adulterio Martis deos induceret loquentes, re uidelicet mala atq; ingrata, lentus mox inuenit celeritatè. Sic de Hectoris superbia & immodica arrogantia uerba faciens, ita ait:

Ille quidem iactat sua, non tamen omnia Iuno

Diu probat.

Eòdem pertinet quod de Pandari fastuloquitur:

Dixerat, at stulto paruìt mox docta Minerua.

Cæterum sententiæ & pondera uerborum inspicienda sunt cuius diligenti, alias enim subinde rerum gestarum documenta sese ingerunt. Veluti Euripides fertur dixisse ad eos qui Ixionem lacebent maledictis ceu impium & profanum: E scena equidem illum facilius eiecerim, quam rotæ affixero. Porro apud Homerum tacite latet genus hoc doctrinæ, habetq; speculationem quandam non inutilem, in fabulis potissimum narrationi passim iniectis, quas ueterum annotationibus, & (ut nunc uocant) allegorijs quidam torquent atq; inuertunt, dicentes Veneris cum Marte adulterium significare, quod in Solis & Veneris stellæ congressu, Mars adulterinas perficiat generationes: & si Sol inferatur ac utrunque comprehendat, minime latere adulteria. Iunonis autem ornatu apud Iouem & incantationem cæsti, uolunt defecationem esse aeris, quando poeta igneam uim applicat, nec tamen ullam solutionem Veneream dijs illis tribuit. Nam in Venereis commisionibus plane docet attentos, quod poema turpe, & orationes argumenta parum honesta recipientes, & mores contaminent, & cupidus deliciarum homines, molles, effœminatos, profusq; enerues efficiant.

Allegoria in poesi.

D

Balnea calda Venus sequitur, dum ueste renudat.

Itaq; Vlysses citharædo præcipientem inducit poeta his uerbis:

Quin tu hæc missa facis, canis & mihi cultus equorum?

Rectè subindicans, quo pacto musici, & poetice studiosi, argumenta à sapientibus & cordatis uiris recipere debeant. In illis autem quæ de Iunone referunt, egregie ostendit consuetudinem uirorum & gratiam ex muliebribus ueneficis incantationibusq; conciliatam, non solum momentaneam, fragilem, breuiq; perituram esse, sed etiam mox ubi uoluptas deferberit, in iram & inimicitias sese commutare. Hæc enim sunt quæ Iupiter ipse Iunoni comminatur, ijs eam compellans:

Quo uideas quid prosit amor tibi, concubitusq;

Quodq; mihi struis arte dolos, à limine diuum

Progressa. Res igitur si gerantur noxiæ, illarumq; imitatio idonea, modo sequens è uestigio secum afferant nocumentum, & quod autores turpitudinis pudeant, proderit nimirum auditoribus, tantum abest ut officiat. Philosophi autem in admonendo & ad bonos mores cohortando, subiectis utuntur exemplis, id quod poeta effingunt fabulis, re ante oculos dum geri uideretur, quodammodo posita. Melanthius proinde quidam dicebat, siue luderet, siue res tractaret serias, Atheniensium urbem se à rhetorum turbulentis seditionibus liberare: non enim omnes in unum impingerent parietem, sed esset quoddam leuimentum eius quod offenderet, in diuersis factionibus rempublicam administrantibus.

Controuersia et disceptatio ad quid utilis.

Ad eum modum poetarum inter se disceptationes, fidem attenuant dictorum, nec sinunt auditores acrius offendi. Vbi ergo scripta illis insigne quoddam parium dissidium, ei ad hæreas oportet qui est melior, quem admodum in ijs quæ sequuntur:

O nate lædimur multum à cœlitibus.

Dixi deos quamfacile ut in crimen uoces.

Impleris auro hoc, te gaudere non licet,

Et rursus:

Stultum

A

Stultum est opes colere, aliud quum nescias.

Et quid iurant hæc, num esset melius emori?

Rectè deos coles præter negotium.

Quæ enim ad hanc classem pertinent, in promptu habent uiam, qua nodum dirimas, modo ad rectum & indubitatum iuuenes, ut diximus, prouehantur iudicium. Porro quæcunq; absurde dicta sunt, non protinus solui poterunt, sed per diuersam sententiam alibi prolata ea perimas, necesse est. Neq; poetæ interim insensu uideare, sed magis affectibus, illis puerilibus, ex quorum præscripto hæc dicta sunt, succenseas. Iam, si lubeat, ad deorum tela, quibus uicissim sese offendunt, & ut autor est Homerus, ab hominibus uulnerant, mutaq; illa dissidia & similitates rectè contendamus.

Absurdè dicta per diuersam sententiã eliduntur

Nosti num aliud melius, quod noscere dignum?

Et planè non te præterit, per Iouem, quando alibi meliora recenses, qualia sunt:

Facilem dij uitam uicissitant,

Deliciasq; simul capiunt in secla beati dij superi.

Et:

Quam dij mala ferre sinunt mortalia corda,

Ipsi perpetuo ducentes ocia luxu.

Hæc nimirum sanè de dijs, ueræq; sunt opinioniones, at superiores illæ confictæ, ad homines metu percellendos. Proinde quum Euripides ait: Multis modis fraudum lædunt nos superi, sicubi à se degenerant: id in meliorem utiq; partem ita est accipiendum, ut dij si turpitudinis sint auctores, iam in deorum numero eos haudquaquam habendos. Et Pindari item illud nimis acerbè atq; ex amarulentia quadam dictum apparet:

Hostem decet, inimici perdere omnia.

At qui tu rursus ita dices licebit, quod is præter ius ac fas dulci iræ hac crudelitate medeatur. Et quod ait Sophocles, Lucrum dulce est, etiam si ex fraude nascatur, ita resellendum: Ex te audiuimus, subdolas rationes parum esse frugiferas. Atq; ad ea quæ de opibus referuntur: Molestum uidelicet Plutum ad peruia simul ac inuicia serpere, unde ne gregarius quidem pauper è triuio queat aliquid ex his rebus, quarum desiderio impendit crucietur, assequi. Item quod ait, Deformem corpore ac obscurum fama, modo accedant opes, mox sapientem lingua, formosumq; uideri: contra hæc omnia rursus alia Sophoclis opponenda sunt, ueluti: Etiam siuis egent rerum sit honos,

Dij turpitudinis non sunt auctores.

B

Et si sapiat pauper, sit nullo inferior.

Ad eum quoq; modum alia. Multorum sanè bonorum quæ est gratia, si maleuola sollicitudo fouet felices fortunas? Menander præterea ingessit nobis uoluptatis studium, & amatoribus istis iandudum inflammatis folles admouit, quum ait:

Quicumq; sunt, solis uidentes lampada,

Communibus deseruiunt amoribus.

Rursus uerò retrahit nos & impellit ad honestum, nec sinit lasciuire, omnem eius malirefcindens materiam, his quidem uerbis:

Probrum molestum est, quamquam uiuas dulcius.

Hæc quidem in autoribus diuersitas melior est & planè utilior. Ex duabus igitur rebus aliterum efficiet hæc rerum secum pugnantium compositio, & consideratio: aut enim aditum parabit ad id quod est melius, aut illi quod est peius fidem abrogabit. Cæterum si non præbeant absurditatis dissolutionem, comodum fuerit ex alio quoquam aptè & pro dignitate prolata sententiam, peruerfæ illi quam habemus in manibus, obijcere, & perinde atq; ad trutinam appendere id quod est melius. Veluti si illud Alexidis aliquos moueat, quo ait, Sapientem decere ut uoluptates congerat: proinde tres esse quæ haud dubiè in uita utilem uim quandam pariant habenti: bibere uidelicet, edere, & Veneris usum: alias uerò omnes meritò uocari adiectitias. Meminisse utiq; oportet, Socratem in contraria esse sententia, dum ait: Malè moratos ideo uiuere, ut edant bibantq;: sed bonos uiros cibum sumere ac potum, quò possint uiuere. Ad quendam autem qui scripsit, quam idonea sint ad expugnandam improbitatè arma, si mores honestos cum illa componas, rectè quadrabit illud Diogenis dictum, qui interrogatus, quam ratione quispiam de inimicis pœnas queat sumere, respondit: Si quis uirum bonum & inculpatum se exhibeat. Conueniet item Diogenis uerbum contra Sophoclem torquere, qui scribens de sacris, infinitam multitudinem his uerbis dehonestauit: Quam sunt ter beati mortales, qui ijs sacris operati, honorem assequuntur tum demum ubi uita fuerint defuncti, quando solis licebit uiuere illis, at alij omnibus prementur malis. Itaq; Diogenes aliquid aliquando huiusmodi audiens,

De inimicis pœna honestè sumenda.

Ee

C Quid ais? inquit: manent furem Patetionē feliciora fata, quia initiatus est sacris, quā Epami nondam cum uirtute morientē: Timotheo proinde musico canente in theatro Dianam bacchantem esse, insanam, uerorem ac furentē, Cinosias protinus reclamauit, Talis tibi opto filia contingat. Festiuum planē & illud, quo Bion compefcuit Theognin dicentē:

Quisquis erit pauper uinctus nil dicere, factis

Nec praestare potest, omnia lingua timet:

Cur igitur tu pauper, ait Bion, tanta nugaris, nobisq; loquacitate tua imponis? Oportet autem nullam penitus ex his uerbis quae adiecta sunt, uel in orationem uenerunt, occasio nem praetermittere, quo minus ad rectitudinem perducamur. Sed quemadmodum medici cantharidis usum, quae exitiale uenenum est, pedes curant & alas, ut nocendi sublata: sic in poematis, si nomen aliquod aut uerbum in contextu infirmius est quam ut possit ad peius parare aditum, accipiendum sanē est illud, & uires illius aperiendae: quemadmodum in sequentibus aliqui faciunt,

Loco autorū ita exponēdi, ut ho nestum patitur.

Quae maneant miseros mortales praemia disce,

Tonsa coma & lachrymis quae turpia multa supersunt,

Et quam dii mala ferre sinunt mortalia corda:

Non enim in uniuersum ait, omnes deorum opera uitae praesentis calamitatibus inuolui, sed dementes, & stupidos, qui per improbitatem miseri redditi, a poeta ærumnoso suo more appellati. Alius itaq; modus est, quo suspectas de prauitate sententias in poesi, ad bonum licebit traducere, dum in nominibus, quorum significatio solita recepta est, nouam quandam inducimus, & ueterē loquendi ritum negligimus. Quod genus est illud, in ore omnium, & non prorsus inamœnum:

Scire licet quam sit mors execrabilis atra.

Quo in uersu *Αειωπ*, quod nobis sonat terrificū, Macedonibus mortem significat. Sic *καμμουίλου* Aeoles eam uocant uictoriam, quae ex sedulitate pugnae & perpetua constantia obuenit. Dryopes rursus daemones appellant popos. Adeo ut prorsus necessarium sit, plurimumq; conducibile (modò ex poetarum carminibus fructum aliquem assequi uelimus minimeq; offendi) ut sciamus quibus uocabulis deos poetae appellent, quibusq; bonos aut malos: quid uel intelligi uelint, quando animae aut fati fecerint mentionē, utrum simpliciter id significant quod sonant uerba, an uerò id quod plerumq; apud illos eorum nomine accipis, quemadmodum in alijs quoq; rebus compluribus usus uenit. Domum equidem modò uocāt aedes: ut, Iniq; domum celsam. Modò uictum, & substantiā omnem: ut, Domus est mihi tota uorata. Proinde uita illis aliquando hoc ipsum est quo uiuimus: ut,

Ceruleus illi ferrum Neptunus ademit,

Vitae tum Megaris.

Nonnunquam opes hoc uerbo indicantur: ut,

Pergunt alij mihi rodere uitam.

Sic *ἀνάγει* aliquando pro morderi & indigere usurpatur: ut,

Dixerat & mœrens abiit, dolor omnia uersat.

Aliquando pro superbire & gaudere: ut,

Erronem diuum quia uiceris, inde superbis.

εὐαίρει item moueri significat, quemadmodum ait Euripides:

Cetus ex Atlantico mari mouit sese.

Et nonnunq; sedere, ut Sophocles inquit: Sedes mihi quasdam ponite, ramis uirentibus coronati. Gratum non minus est & illud quod Grammatici docent, ut uocabulorū usus rebus subiectis inseruiat, illisq; recte copulet, dum alia uis ad res subinde alias usurpat: ut,

Exiguam laudare, at magnae imponere naui

Pondera. Quo in loco laudare non significat celebrare, ut plerumq; accipimus, ac laudibus uehere: sed ponitur pro non recusare, siue magis exposcere. Quemadmodū usus permittit ut dicamus, recte habere, & iubemus alios ualere, quādo in eo negotio neq; petimus aliquid, neq; accipimus. Ita & laudem Proserpinae quidā aiunt quasi deprecationē dici. Caeterum hanc separationem & discrimen illud uocabulorum obseruantes in sententijs grauioribus, illisq; quae alicuius sunt momenti, iuuenes a dijs ipsis quid sequant, doce

Deorum nomina a poetis uarie usurpata.

re aggrediamur. Vsurpant equidē poetae deorū nomina aliquando ita ut sententiae prorsus congruant: deinde non raro ut uis quaedam cuius largitores existimantur dijs, quorum ue autoritate & ductu obueniat ea, pari nomine significari uolūt. Atq; huius rei in promptu est exemplum apud Archilochum poetam, qui cum precatus ita est: Audi me, o rex Vulcane,

A Vulcane, mihiq; oranti propitius fer opem, ac gratificare ad eum modū quo assoles: haud dubiē deum inuocauit. Porro cum maritum fororis qui in mari perierit, nec sepulchrū legitimum assequi possit, modestius ferre calamitatem posse ait, si Vulcanus caput illius pulchraq; membra puris induat uestibus, ignem non deum uidetur significare. Sic Euripides conceptis iurans uerbis: Per astra, inquit, Iouem ac funestum Martem, deos nimirum intelligit. At cum Sophocles ait, Cæcus est Mars o foeminae, nihilq; uidet, omnia suo aspectu concitans mala: bellum ex ijs uerbis intelligas necesse est. Quemadmodū & Homerus ab eum uocat, eos describens, quorum nigrum cruorem in Scamandrū defluentē Mars perniciosus disperferit. Ex his igitur quae praediximus, nosse decet atq; meminisse, quod Iouis nomine iam deum ipsum indicant poetae, modò fortunā, ac mox item fatum. Quando enim aiunt: O Iupiter ex Ida regnans: & O Iupiter, quis iactare queat sese tibi prestare sapientia? deum profecto ipsum compellant. Verum dum rerum gestarum primas causas commemorant, Ioui ea accepta referentes, quale est illud Homericū: Multas preclaras animas praemisit ad orcu. & Iouis esse peracta Consilia: nemo ambigit fati illic fieri mentionem, quando nulla ratione poetae ducuntur, ut diuino cōsilio hominibus mala immitti arbitrentur, sed magis necessitatē quandam rerum sese consequentiū his uerbis explicant. Quando alijs urbibus, exercitijs, & ducibus fato quodam accidit ut sapiant, hostes superent, multaq; identidem felicitate fruunt: alijs, ut in affectus erroneas incidant, agitentur mutuis dissidijs & seditionibus, turpitudinē sectentur, & uarijs perturbationibus in peius agantur praecipites: ex fato nimirum prauis consilij, unde perniciosi ad mortales ipsos redeunt fructus. Hesioidus quoq; inducens Prometheū in poemate, qui Epimethea fratrem adhortatur, ne dona ab Ioue olympio missa accipiat, sed remittat potius, in fortunę uiribus commemorandis Saturnij nomen usurpat. Appellat enim fortuita illa bona quae uocantur, qualia sunt opes, matrimonia, imperia, & prorsus ea quae extra animū nostrum sunt, Iouis dona: quanquam illorum possessio planē inutilis sit ijs qui recte uti nesciunt. Itaque Epimetheum qui erat improbus, ac parum cordatus, apprimē decere existimauit, ut fortunae prosperitatem suspectam haberet, ac etiam ceu pestiferam & exitiosam formidaret. Rursus quum ait:

B Obijcere haud tentes inopi successus iniquos:

Diuorum dona haec nam sunt, mihi crede potentum.

deorum donum esse prodit, quod largitur fortuna: adeo ut minime sint accusandi quos fortuna pauperes reddidit, sed magis qui ex ocio, negligentia, animi mollitie sumptuq; immodico rem familiarē declexerint, hoc meritò foedum & probro dignum dixeris. Sicubi enim fortunae uerbum in dicendo incidit, dum ratione percipimus uim illius causae occultae, quae rebus ipsis necessitatem imponit, nullo sine, nullisq; legibus humanis circumscribi ac comprehendī posse, poetae deorum nominibus illam haud absurdē explicarunt, quemadmodum & nos solemus res, mores, sermones, hominesq; ipsos plerumq; diuinos appellare. Ad hunc sanē modum multa prauē dicta de dijs ad rectitudinem sunt reducenda. Veluti in illo Homericō:

Dolia bina iacent Iouis alto in limine fati

Plena, bonis illud, scatet hoc turba inde malorum.

Item in sequenti:

Iuppiter ic̄ta prius male tum sua foedera seruat,

Consiliumq; capit, premat ut uirtute Pelagos,

Troiugenasq; simul, prima haec incommoda belli

Cæca ruunt, quia stat sententia fixa tonantis.

Obtinet autem quod de fortuna iam diximus & de fato, in quibus nihil certi habemus: Fatum suffugiunt enim nos harum rerum causae, adeo ut nihil ad nos negotiū agitur honestum, ac decens, tum Iouem meritò propriē nominandum censemus, ut ibi:

Infestat pugna hinc alios, Telamonius Aiax

Vitatur solus, Iouis haec quia certa uoluntas.

Haec enim sunt quae ex rebus mortalium curat Iupiter, praeteritis ijs quae leuis sunt momenti, & aliorum deorum sollicitudini relictis. Plurimum autem congruit, ut alia quoq; nomina respiciamus, quae ad res plurimas a poetis adhibentur ut transferuntur. Quod genus est illud de uirtute: nam hoc uocabuli non solum in negocijs & orationibus prudentes complectitur, & uiros bonos laudatosq; uerum etiam quicquid est excellens, atque adeo omnem uim ingentam abundē sibi uendicat. Et hoc ordine agunt, quum omne quod

C est in precio, uirtutem, & uim quandam uocant: ceu oleam ab olea, fagum à fago, id est nominis similitudine, fructum & utilitatem ab eo unde illa proueniunt appellando. Iuuenis igitur noster, dum canunt poëta,

Sudorem superi uirtuti præposuere. Et:
Virtute en Graij istorum fudere phalanges. Item:
Si fas est fato concedere, nunc puto pulchrum

Vitam in uirtutem demergere: mox æstimabit quod res est, de optima illa atq; diuina habitudine, quam in dicitam nobis possidemus, dicta: quam rectitudinem quandam esse intelligimus, arcemq; rationalis naturæ, atq; ut in confesso est animi bonum effectum. Rursus dum legit illud:

Extenuat uirtutem, auget quoq; Iuppiter idem. Item:
Gloria diuitias sequitur uirtus quoq; clara: non obstupescat mox insolita admiratione, ac diuites eò loci prouehat, ut uirtutē quasi argento uenale habent. Nec arbitretur ingenium ita fortunæ esse subiectū, ut ex illius nutu proficiat in melius, aut detrimenta quædam accipiat, sed norit poëtam talem quem legit, sub uirtutis nomine rem præclaram, felicitatem, aut uim quampiam animi oculuissē. Nam ad hunc modum mali nomine aliquando propriæ mentis improbitatem & uerfutiam significant, ueluti Hesiodus:

Expedit in primis mala cuncta per omnia nosse.
Nonnunquam fortunæ iniquitatem, aut infelicia tempora, ut apud Homerum:

Sæpe malis homines quamprimū consenuerunt.
Deinde poëtas haud aliter de felicitate loqui putabit, atq; si quis illam irrideat: quemadmodum & philosophi habitudine rerum perfectē, secundum cuiusq; rei absolutam naturam in hac uita sectantes, explicant. Atq; inter hæc non raro abutuntur uocabulis, diuitem felicem & beatum uocando, ipsamq; uim inlitam ac præstantiam, felicitatē. Homerus autem propriè utitur nominibus, cum ait: Gaudeo iam multis cōgestis dum impero rebus. Sic Menander: Habeo magnam uim opum, diuesq; uocor ab omnibus, beatus autem à nullo. Porro Euripides insignem inducit rerum turbam & confusionē, his uerbis: Ne mihi contingat tristis uita quæ felix sit. Item: Cur ueneraris tyrannidem iniquam, etiam si felix sit: Nisi quis, ut iam dictum est, improbitatem sermonis & abusum nominum sectetur. Sed de his fortasse plus fatis. Illud etiam atq; etiam iuuenibus iuculandum, ac crebrò indicandum est, quod poëtica histrionica propemodū accedit in argumentis, decorum si bi usurpans, plurimaq; ornamenta, prout mores exigunt personarū, rei q; materia. Atqui uerisimilitudinē ideo non deserit, quando in ea histrionica persuasio, ceu regula quædam latet, ad cuius præscriptū alia sunt iudicanda. Vnde improbitatis ac uirtutis signa nonnulla rebus permista, histrionica ueritatis non admodum negligens, egregiè effert: id quod Stoicis mirè aridet in multo plurimis locis apud Homerum, quippe qui uirtuti nihil turpitudinis sinunt coire, nec uitium honesto aliqua ex parte coniungi. Itaque quod ad hanc rem attinet, stultum ac imprudentē semper peccare, & sapientem ciuilem q; rectē omnia a dhibito decoro agere prædicant. Sunt quæ in scholis quidem audimus, at in rebus agentibus, iuxta Euripidem, comperimus bonorum ac malorum ut plurimū cōfusum quoddam

Cōmutatio subita in poëtis affectus moues.

agmen esse, minimeq; alterum discretum ab altero. Cæterum citra ueritatem poëtica plerunq; uarietate utitur & morum plurima cōmutatione, eò quod ex huiusmodi affectuū diuersitate, quæ ex insperato improuisoq; accidit, quando animus ad ea obstupescit, gratia quædam conciliatur, quam fabularum illa cōmutatio secum affert. Atqui si oratio est simplex, & ab his figuris aliena, ea profectò & affectibus item careat, necesse est. Nam hac potissimum ratione non semper eosdem poëta uictores inducunt, non semper eosdem felicitate fortunæ florentes, aut in rebus per uirtutem gerendis, strenuos: nec deos sicubi in negocia humana inciderint, expertes proferunt affectuū, culpaq; omni uacantes, ne uide licet hoc quod concitat mentem, & facit obstupescere, à poësi prorsus exulet, dum sedata est, nihilq; periculi aut motus præ se ferre uidetur. Atq; hæc cum ita sint, aditum illi struamus iuueni ad poëticā oportet, qui tanti non faciat pulchra ista præclaraq; nomina, sapientum uidelicet, & plurima integritate præstantiū uirorum, regumq; summorum, ut illi sint totius uirtutis canones, & certissima præscripta uiuendi. Quandoquidem lædetur, si magna illa omnia probabit & admirabitur, iniquo non ferens animo, neq; audiens aut recipiens eum qui huiusmodi facta dictaq; improbauerit:

Iuppiter alme pater, Phœbe, insignisq; Minerua,
Troiuigenū nemo effugiat crudelia fata,

Nec

A Nec superent Danaï, cladesq; exerceat omnes,
Mœnia sacra ruant extemplo. Et:
Heu miseram uocem Priami natæ hausimus omnes
Cassandra, dum cæde Clytemnestræ perijt: ingens
Certè dolus uersat mentem, quo perfida turbet
Corda senis: iamq; obsequor, atq; peregi
Fœmina quæ iussit. Item:
O pater haud ullus toto orbe nocentior alter
Iuppiter est superūm te.

Ex his uersibus haudquaquæ affrescat aliquem laudare iuuenis, erratū: lius defendere, aut in re honesta quippiam fœditati huic ceu basi superstruere: atq; in eo negocio idoneum se gerat atq; callidum. Cæterum illud potius æstimabit, imitatricem quandam esse poëticen morum, uitæ ac hominū, quanquā non tam absolutæ uirtutis, ac puritatis, ut nihil queas reprehendere: esseq; eas res permittas plerunq; falsis opinionibus ac stultis, parumq; probatis affectibus, quæ omnia poëtis non citra operam & industriā crebrò in peiora trahuntur. Atq; hæc quidem præparamenta, quibus iuuenilis imbutus fuerit animus, id præstabit, ut quæ rectè sunt dicta factaq; laudibus euehat, & ceu numine quodam afflatus sit, admiretur: contra turpia ne admittat quidem, tantum abest ut ab illis offendatur: quæ ratio innoctuā planè efficiet poëticam lectionem. Porro quisquis admiratur omnia, illisq; se exhibet familiarē, dum iudiciū subijcit opinioni, heroicis istis ac præclaris nominibus infectæ, similis erit quibusdā insigniū autorum discipulis, qui dum præclara referre nō possent, exprimebant turpia, ueluti Platonici quidam, præceptoris incuruos humeros, & Aristotelici balbutient magistri emulabantur. Oportet autem, non ueluti meticulosi ex superstitione in templo omnia exhorrent & reuerentur, ita in poëtis quoq; uersari, sed sumpra audacia consuescere de eo quod decet ac rectum est, liberè pronunciare. Perinde atq; hoc quod de Achille proditum est, quando concionem exercitu pestilentia laborante cōegit, indignè ferens eum ab armis, eratq; inter milites insignis de illo omniū opinio: quæ ratio medicum oculum reddiderat, adeo ut post diem nonum, quæ de morbo potissimum iudicium care solet, cum didicisset languorem non esse uulgarem, neq; ex communibus causis accidens, surgens non congregat multitudinem, sed cum rege Agamemnone communicat super ea re consiliū:

Atride nostras puto concedemus ad ædes
Protinus, hæc melior sententia.

Rectè id quidē dictum est, modestè, & omnino pro dignitate. Porro cum uates diceret se iram potentissimi Græcorū formidare, nō satis modestè ac consulte iurauit, se uiuo minime fore, ut manū præfagienti quispiam iniiciat. Ne Agamemnon quidem, inquit: cōtempium his uerbis reddens principē ac floccipendēs. Deinde nō ita multo post ira accensus ad mucronē fertur, etiam trucidare illum cogitans. Quis hoc rectè factū, & pro dignitate, aut conducibile arbitrabit? Cæterū quod mox respicit, & in uaginā capulo tenus abdidit ensem illum prægrandem, morigeris Mineruæ monitis, id rursus aptè simul ac decorè gestum, quod uidelicet iram quam prorsus præcidere non potuit, continuit tamen, ac cessit illi, donec immedicabilē, rationi parentem efficeret. Agamemnon rursus in his quæ dixit, ac gessit in cōcione, sanè quàm ridiculus habetur: quæ uerò in negocio Chryseidis, magis sunt regia, tantoq; principe digna. Nam quum Achilles abducta Briseide,

Illachrymat socios uitans, solusq; sederet,
interea Agamemnon nauī ingressa, mulierem socijs tradens remisit, quam paulo ante ob miram indolem Clytemnestræ præferendam, & uxoris loco habiturum se dixerat: atq; in ea re nihil peccauit, nec amatorios mores quoquo modo præ se tulit. Atqui Phœnix à parente ob pellicem damnatus maledictis, ait:

Protinus hunc ferro libuit demittere ad orcum,
Adsit nī quidam diuūm qui leniat iras,
Quiq; probris uulgi, fama quoq; liberet atra,
Ne patricida uocer, præstanti nomine Graius.

Aristarchus autem metu quodam perculsus, sustulit hæc carmina è poëta, quanquā non usque adeo sunt intempestia, si quis expendat Achillem Phœnice aliquando usum fuisse præceptore, qui pari solitus sit ira æstare. Perspicuū est enim, quàm exagitet homines iste feruor, quid ue doceat audere, dum omnis sepulta est ratio, nullaq; admittitur admo-

Ee 3

Cnitio. Et Meleagrum equidem inducit ira aduersus ciues cōmotum, sed mox sedatis fluctibus apte affectus tetricos increpantem, laudatq; illum impendit, quia illos non fuerit secutus, sed felici quodam Marte repugnans, in eo conflictu euaserit superior: atque isthuc quum sit respicere post erratum, pulchrum id esse putat, & plurimum cōducibile. Nunc differentia hæc ex prædictis satis liquet. Verum in obscuritate aliqua sententiæ, iuuenis illam definiat ad eum modum quo faciunt, qui rei incumbunt. Nam si Nausicaa peregrinum Vlysem conspicata, in illius amorem incidat, par iam Calypsi, quod ad eum attinet affectum, reddita, ceu lasciuens & nuptiarum nata tempus, ineptire uideatur apud puellas huiusmodi uerbis:

O mihi contingat talem uidisse maritum
Aedibus ex illis, donec mihi uita super sit.

Culpanda nimirum est hæc petulantia muliebris, audaxq; procacitas, nisi consideratis utri uerbis ac uirtutibus, magnamq; in mutuo colloquio admirata prudentiã, optarit illius potius frui contubernio, quam municipis cuiuspiam, qui nauiculatoria aut histrionica uictum quærat: huiusmodi prudentiam in foemina nemo sanè est qui nõ faciat plurimi. Rursus dum Penelope cum procis miscet sermones, utiq; placidos & humanos, atq; cum dono dant mulieri uestes aliumq; ornatum, lætatur Vlyses eius rei gratia, & donorum spericipiendorum diu illos frustratur, animos eorum ludificas. Atq; in donis huiusmodi, ac re familiari amplificanda, si tanto studio sese oblectat Vlyses, quod ad lenociniũ attinet longo interuallo superabit subdola uasricie Polia-grum, de quo illa extant uerba: Felix Polia-grus fouet cœlestem capram, quæ illi opes suppeditat. Caterum si spem concepit potius Vlyses, fore ut ex procis habeat mancipia, quanquã nihil minus uereantur, rationem habet hoc gaudium, cui uir tantus innitatur. Ad eundem modum in dinumerandis opibus quas Phæaces illi exposuerunt, mox domum nauiredeutes, si uerè in deserta huiusmodi, ignota obscuraq; regione, ueluti ipse prædicat, uersatus est, diuitiarum causa metuens periculum, ne quid sustulissent ex nauis, cōmiseratione equidem dignus uideri potest, uel etiam, per Iouem, si fastidire potuit diuitiarum amorem. Sin, ut quidam aiunt, delthaca addubitans, saluas opes indicium esse sanctitatis morum qua præstabant Phæaces, putauit, nõ

Odyf. 13.

Dsine accessione questus, illum in alienam uexerunt regionem, ut illic exponentes, simulq; relinquentes cum suis opibus, intactis illis, specimẽ probitatis de se præberent: dignumq; est ut hanc laudibus uehamus hominum cautionẽ. Sunt proinde qui uitio uertunt Phæacibus hanc opum è nauis in littus expositionẽ dormiente Vlyse, si modo sit uerax historia, aiuntq; Tyrhenos rem gestam aliter explicare: quod uidelicet Vlyses homo fuerit natura somnolentus, quæ ratio illum nõ permiserit pleriq; colloqui. At qui somnus si nullus fuerit, & dimittere à se Phæacas sine munusculis familiariq; colloquio puduit Vlysem, nec latere potuit domesticos hostes, illis præsentibus, cōmento eius ambiguitatis, similem illum à poëta dormienti descriptum accipiunt. Itaq; dum hæc iuuenibus ostēdimus, ne cōmittamus ut ansa ad morum corruptelam illis præbeatur, sed zelum potius & appetentiam ad meliora protinus arripiant, hæc extollentes laudibus, & illa carpentes. Caterum cum ubiq; hæc cautio frugifera est, tum uerò potissimum in tragedijs, quod sermones habeant nõ nihil uerisimiles & callidos in negocijs parum honestis, & turpibus. Non enim uerè admodum dixit Sophocles:

Non conuenit turpi rei bona cantio.

Soler enim ille moribus scedis & absurdis rebus, sermones iucundos & humanos præbere, & qui in eadem scena illi coniunctus est, contrario modo. Vides namq; quo pacto Phædrum accusatam induxit, ceu ob Hippolyti improbitatem ab illo fuerit adamata. Deinde non absimilem loquendi licentiam tribuit inter mulieres Troianas Helenæ aduersus Hecubam, dum putat hanc iustius pœnis plectendam quæ adulterum Paridem peperit, q̃ se quæ fuerit comes. Nihil igitur ex his dictis decorum iuuenis noster æstimare consuescat, nec arideat huiusmodi nugis, quin magis excretur uerborum ac rerum gestarum inconditam lasciuiam. Atq; ad hoc negocium plurimum afferet adiumentum, si exquiritẽ causam reddi cures singulorum, quemadmodum Catonem factitasse referunt dum puer pædago in disciplinam esset traditus. Non enim recusabat ille quæcunq; præcipiebantur, sed rationem singulorum exposcebat. Nam poëtis non aliter credendum puto, atq; pedagogis ac legumlatoribus, tum uidelicet, ubi causam idoneam reddiderint: sine illa uanum esto & inane quicquid gesserint. Porro complures inuenias nimirum amarulentos causarum inquisitores, qui interrogant quomodo dictum sit:

Poëtis quomodo credendum.

Potorum

A Potorum cyathum supra haud disponimus unquam
Cratera. Item:

Erheda in currum qui uenit, ritè petatur

Hasta. Rebus autem maioribus, etiam si non feceris periculum, facile creditur,

Cuiusmodi est illud:

Virum parentum culpæ conscium, premit

Metus, ferocia etli gerat ille pectora.

Et,

Abiecto animo esse cogit infelicitas.

Hæc ad mores referuntur, uitamq; conturbant, dum iudicia praua ingerunt & opiniones impendit ignobiles, nisi assuescas ad singula in promptu habere quæ opponas. Veluti dum aiunt, animo esse demisso oportere eum qui aduersa laboret fortuna, magis in sortem illam iniquam omnis culpa est reijcienda, & uir ipse nõ modo non deprimendus, sed etiam eleuandus est. Sic patre æditus improbo & parum cordato, dum modo ipse sim uir bonus & prudens, cur non de eo per meam uirtutem animo esse erecto, sed obstupescere, & indolem demittere ob patris incitiam? Qui igitur ad hunc modum obuius fertur ac reluctatur, nec se omnibus dictis ceu uento quolibet rapiendum exponit, sed uerum esse arbitrat bitur quod aiunt, Vesanus homo quolibet sermone capitur: multa ille profecto falso uanèq; dicta, à se dimouerit. Illa sunt igitur quæ innocuam efficiunt poëticam lectionem. Quando non aliter atq; in uitibus plerumq; sub folijs & palmitibus pulchre uiuentibus occultatur fructus, lateq; in umbra, ita in poëseos dictione & fabellis circūfusus, multa suffugiunt iuuenem bona & cōmoda. Proinde sedulo curandum ne id contingat, ut à rebus profusus aberret, sed incumbat magis sententijs quæ uiam struunt ad uirtutem, bonosq; effingunt mores. Fieri q; potest, ut in hoc negotio ita uerteretur, ut breuisbus typo quodam omnia complectatur: prolixam uerò seriem, & apparatus, turbamq; explorum missam faciat, illisq; cōmittat qui scribunt diffusius. Principio igitur quæ honesta sunt & turpia in moribus, atq; personis cognoscens iuuenis, tum intendat animum dictis & negocijs, quæ poëta utriq; obseruato decoro tribuit. Veluti cum Achilles Agamemnona ira percitus his uerbis cōpellat:

Aequa satis nunquam spolijs mihi portio fiet

Tecum, si Danaï firmissima moenia Troiæ

Eruerint. Therites proinde his conuicijs eundem infectatur:

Aeris plena tibi tentoria sunt, mulieres

Suntq; tibi forma præstantes, munera Graium,

Dum capiunt urbes. Sic rursus deinde Achilles ait:

Si dederit nobis euertere moenia Troiæ

Iuppiter ex alto. Et Therites rursus:

Quicquid ego uinctum porto, uel alter Achiuum,

Turapis. Caterum dum Agamemnon inter conuersandum uituperaret Diomedem, nihil illi contumeliosum respondit, principis maiestatem reueritus, Sthenelum autem parum consultus extat sermo ad Agamemnonem:

Non mentire, mihi quum dicere noris aperte:

Namq; sumus multo maioribus en meliores.

Hæc nimirum dicendi uarietas si obseruetur, docet iuuenem æstimare quàm egregia ac urbana res sit alacritas iuncta mediocritati, contraq; quàm detestabilis arrogantia, siq; immodica ostentatio. Profuerit deinde & Agamemnonis illud, de quo diximus, factum despicere, eò quod Sthenelum adijt, dum non esset alloquendus: & ne Vlysem quidẽ præterijt, uerbis illum laceffens:

Ira quum sciret candescere corda uiri, mox

Verba capit rursus.

Omnibus enim respondere seruire est, & libero homine indignum: despiciere deinde cunctos, superbi est & planè stulti. Porro Diomedes in bello filer, rege etiã maledictis illum adoriente: peracto prelio libertate dicendi mox usus erga ipsum, his quidẽ uerbis: Vires exprobras Græcos inter mihi soli. Par item fuerat, uerumq; prudentem in primis decussit, rationem habere comitorum, dum Calchas in procerum confessu, magnaq; hominum frequentia, neglecta alia maiore cōmoditate, non ueretur principem reprehendere, ceu pestilentia grassantis autorẽ. At Nestor certamini inter Agamemnonem & Achillem medium admiscens sermonem, ad motus huiusmodi sedandos idoneum, ne regem uideretur ceu peccantem corripere coram multitudinẽ, iam ira percitus, his eum alloquitur uerbis:

Omnibus respondere seruire, omnes despicere stultum.

Ee 4

C Admouere epulis, sacrum quoque coge senatum,
 Consilia expendens horum, atque salubria serua.
 Peracta autem coena emisit senes ad obeunda negocia, atque ita mederi curauit erratis. O
 aptam reprehensionem & in tempore adhibitam.

Est quando in genere hominum plurimam uideas diuersitatem: isque tropus in eo no-
 tatur apud poetam, quod Troiani plurimum sibi fidentes, magnoque cum clamore incedunt:
 at Graeci contra cum silentio, metuque antesignanorum. Quoniam in re militari reuereri du-
 ces, simul & fortitudinis, & imperio parentis militis, non leue est argumentum. Vnde Pla-
 to solebat conuicia & turpitudinem magis timere, quam labores & pericula. Et Cato di-
 xit se erubescitum maiori amore teneri, quam pallentium. In promissis item filium quod-
 dam est proprium quod sequaris. Vt quum Dolon promittit se mox in exercitum uentu-
 rum ubi redierit, per Agamemnonis salutem. Verum Diomedes nihil promittit, atque se
 minus timere quando cum socio mittatur: ut perspicuum iam sit prudentiam Graecorum
 esse, & urbanitatem quadam praedictorum, at turpitudinem & temeritatem ad barbaros maxi-
 me pertinere. Itaque odisse haec oportet, illam autem pro uiribus imitari. Habet autem & non-
 nihil bonae frugis, si contempleris affectus ipsos qui Hectorem commouerunt atque Troia-
 nos, cum Ajax singulari certamine illi erat congressurus. Nam Aeschylus in Isthmijs, caeso
 quopiam in faciem, & clamore eius rei gratia in uulgo exorto: Quale, inquit, hoc nostrum
 est exercitum? spectatores clamitant, & qui plagas accepit silet. Poetae tum sequuntur uer-
 ba: Aiacem clarum cum suis apparere armis, ex cuius aspectu Graeci plurimum sint exhi-
 larati, Troianis interim tremore conterritis, qui grauis admodum singulorum peruaserat
 membra. Ipsi quoque Hectori animus in pectore concutiebatur. Iam uero quis non admi-
 retur hanc rerum diuersitatem? quando in confesso est, eorum duntaxat salire corda, qui
 pericula subeunt, ueluti quum luctari aut in stadio currere aliquis coeperit. Porro specta-
 torum concuti ac tremere corpus, ex beneuolentia erga principem metuque, consentaneum
 est. Denique spectandam puto & inter optima simul ac deterrima non inamoenam uarieta-
 tem, qualis est illa Therista in Achillem, & potissimum in Vlysssem similtas acerrima: Aia-
 cis insuper in Achillem constans amor, ac perpetua cum illo amicitia. Allocutus est enim

D Hectorem, ita ut huius quoque honorifice meminerit:

Iamque palam fiet quam fortis pugnet utrinque,
 Dum solus Graium longe optimus atterit hostem,
 Magnanimo quanquam sit multo inuictus Achille
 Inferior ille. Vides quam egregia hinc laus ad Achillem redeat. Estque haec oratio

minime arrogans, dum candidè de omnibus sentit Graecis, plurimum referre indicans ad
 vires singulorum dignoscendas, soli pugnent Graeci an cum multis. Neque interea praeci-
 puum sese ostendat inter socios, sed cum illis pares sibi in praelio esse vires. Sed iam de dif-
 ferentia satis, nisi hoc quoque adiungi libeat, quod ex Troianis multi sunt capti uiui, at Gre-
 corum nullus: deinde multi item illorum supplicarunt hostibus, ceu Adrastus, filij Anti-
 machi, Lycaon, & Hectori precibus concessum est sepulchrum ab Achille, ceterum ex
 his nullum inuenies supplicem. Barbaricum est enim preces porrigere, & capi in certami-
 ne, quum Graecorum sit proprium uel uicisse in pugna, uel occubuisse. Ceterum perinde
 atque in pascuis florem sequitur apis, capra fruticem, sus radicem, reliquaque animantia semen
 aut fructum: ita in poetarum lectionibus ille flores legit historiae, alius ornamentis inhæ-
 ret & orationis mundo, quemadmodum Aristophanes de Euripide dicit: Vt oris ipsius
 rotunditate. Est proinde qui fructum captat ex his quae moribus rectè formandis sunt ac
 commodata. Meminerint igitur illi ad quos haec nostra tendit oratio, secumque expendant,
 num facile inueniant fabellarum cupidum lectorem, cui incognitum sit, multa apud poe-
 tas, quod ad res gestas attinet, uanè & per excessum ueritatis conscripta. Sic uix reperias
 studiosum rei oratoriae, quem praetereat quae illis uerborum insignis castimonia, & ad
 persuasionem aptè sunt usurpata. Denique uirtutis & rerum honestarum amator, dum
 non lusus cuiusdam puerilis, sed absolutae eruditionis gratia attingit poetice, fieri non
 potest ut oscitanter audiat quae de fortitudine, modestia, ac iustitia toties sunt decantata:
 quod genus est illud:

Tydidè quid passus ego sum? capere vires
 Iam decet, huc referas pedem, ut uideam ferus Hector
 Si capiat naues armis.

In summo equidem rerum ac uitae periculo, sapientem magis decet turpitudinem uereri
 aut

A aut probum, quam uel mortem etiam ipsam: id quod iuuenis ex hoc discens loco, ad uir-
 tutem probè posthac erit affectus. Sic alibi legis:

Iuncta bono felix homini sis, docta Minerua.

Quibus uerbis subobscurè indicatur, deam neque diuitis uiri gaudere contubernio aut for-
 mosi fortis ue, sed uirtuosi, beneque cordati. Rursus quum dea ait se non commissuram ut
 Vlysssem despiciat aut deserat,

Quando quidem sapiens est, prudens, uerus & idem:

indicat ex omnibus quae possident homines, uirtutem propius accedere ad diuinitatem,
 atque ideo magis esse acceptam. Siquidem ita comparatum est, ut similia magis gaudeant
 similibus. Ceterum quando res quaedam ardua uidetur, uereque est, iram compefcere, mul-
 to haud dubiè maior erit custodia ipsa & prouidentia, quae prohibet ne in iram incidas, aut
 illa capiaris: atque isthuc diligenter subindicare legentibus, iam est operae precium. Videas
 enim quo pacto Achilles Priamum amarulentia minime ferenda quietum esse iubet, ne
 se exasperet, his quidem uerbis:

Irritare senex noli me, tempora noui
 Hectora quis solam tibi, adest modo missus olympo
 Nuncius, is iubet ut castris decedat uterque.

Cum nato, senior supplex quoque, fallere credat

Iussa Iouis? Itaque Ioto Hectoris corpore, ipsum Pelides componens, in thedam

collocat, ne pater uideat uulneratum, unde cor moerore contabescat, Achilli quoque idem
 accidat. Sed Iouis mandata peracta sunt. Itaque si quis ad iram natura propensus est, & in-
 genium habet irritabile, nimisque asperum, idque non sine periculo, cum hoc illum minime la-
 teat, obseruetque causas omnes quas habeat suspectas, ratione prius diu praesumpta, ne in-
 uitus in eum incidat affectum, nonne admirandae cuiusdam prudentiae id praebet argumen-
 tum? Sic decet ut ante ebrietatem uini cupidus sese praemuniat, & ante amorem is qui libi-
 dini est obnoxius. Quemadmodum Agelaus osculum offerentibus pulchris quibusdam,
 subduxit sese. Et Cyrus mulierem Panthiam uidere non audebat, quod inimici quidam ma-
 teriam incentiuatque libidinis illi hac occasione ministrarent, & ad quae potissimum scirent
 B affectus noxios inclinari, animum incautum impellerent. Vlysses item non modo suam ip-
 sius iram coeruit, uerum etiam Telemachi filij, quum ex colloquio deprehendisset iuue-
 nem animo esse turbulento, & iniquo animo iniurias ferentem. Mitigauit enim longè prius
 ferocitatem, & ad patientiam cohortatus, quietum hominem reddidit, his uerbis:

Leniter hostiles animos, nostrae domus omne
 Qui decus eripiunt mihi nunc patiare meum cor:
 Aspicias ut dulci mihi turbant corda parenti,
 Aedibus in nostris alienos despice gressus,
 Telaque disce pati iaculantum, culmina cernens
 Eminus ipse foris tua.

Nam quemadmodum equis in ipso cursu nemo iniicit fraena, sed longè antè: ita qui animo
 sunt in iram praecipiti, & ad res molestas facile irritabiles, rationibus quibusdam diu antè
 praesumptis, in certamen sunt producendi. Conducibile autem arbitror, non modo di-
 ctiones ipsas diligenter audire, sed Cleanthis etiam doctrinam declinare, qui aliud fer-
 me agens, enarrat illud:

Iuppiter alme pater, regnator summus ab Ida, Et illud item:

Eia pater Dodonae, ubi praecipit subunionem dictionum fieri, unde sensus ille eli-
 ciatur, Tellus exhalat de se aërem. Similiter Chrysiippus crebro lubricus est in rebus se-
 rijs: & quum disertus est, nihil persuadet, uolenter uergens Iouem uocalem esse, quum in
 differendo grauis esse prodatur, & in orationibus uiribus quibusdam stipatus incedat. Me-
 lius autem est ut haec grammaticis iure quodam suo torquenda permittamus, quibus ap-
 tum hoc uidetur, & applausibile:

Non iubet haec animus, didici quoniam bonus esse. Et:
 — Quam sim festinus, noscere cunctos Arbitror.

Ostendit autem uiro dignam eam esse disciplinam, qua amice, & cum gratia quadam ho-
 minibus confabulamur: quod ratio tradit, ad scientiam hanc rem pertinere. Itaque primum
 proponit, prorsus non decere hominem sui neglectum: sed potius ut honestarum rerum
 studio teneatur, & ijs qui talia docent pareat: subindicans simul, quam foeda sit incitiae.
 Sunt proinde his rebus multum confinia, quae de Ioue & Neptuno dicit:

C Est patria his eadem, genus unum prorsus utriusque,
Iuppiter at natus est maior, tum plurima nouit.
Sapientia Quibus uersibus ostendit sapientiam rem esse inter caetera maximè diuinam, & principe
res diuina. dignam, in qua liceat summam Iouis excellentiam, qua alijs praestet omnibus, potissimū
collocare. Proinde alias uirtutes inferiores putat, quam ut cum sapientia conferatur. Sunt
& haec insuper summo studio indicanda iuueni, ut ea non oscitanter audire consuescat:
Temperat à nugis sapiens, quia dedecet illum
Mentiri. Et:
Antiloche haud quicquam fecisti prauius, antè
Prudens, nunc uires mihi dedecore afficis, idem
Lædis equos. Et:
Quam mihi tu prudens dixisti Glauce superba.
O sapiens, dixi nulli uirtute secundum
Molliculum te. Ex his enim carminibus docetur, quam minimè deceat cordatos
uiros nugari, tergiuersari in pugna, ac socios praeter ius & fas calumniari. Meminit deinde
Pandari, cum ait persuasum esse, per amentiam illum soluisse foedera: quod perspicuum
sit, nullum qui rectè sapiat, alteri esse iniurium. Huc pertinent ea quae de continentia dici
possunt, ut ostendamus quo pacto poeta longè efferat talia, uersibus sequentibus:

Sapientia. Infanit Praeti coniux, furtiuamque tractat
Connubia, at illi non paret omnia noscens
Bellerophon prudens bona, quae persuadet honestas. Sicalibi:
Abnuat extemplo mala Clytemnestra petenti
Infanda, haud illi quia mens aberat bona diuæ.
In his planè uerbis tradit poeta sapientiam continentiae causam parentemque uideri. Porro
in illis quae ad rem militarem pertinent, quando ad pugnam capeffendā excitandi sunt
bellatores, ita fermè scribit:
O Lycij, fortes praestate uiros, fuga prorsus
Exulet, hanc sequitur pudor. Et:
D Obuerfet animis pudor, & maledicta uiro-
rum
Latrantum, uis magna furit Martis modo campis.

Prudentia. Videtur autem prudentia hic magnanimos homines efficere, dum illos pudet turpitudi-
nis, simulque gaudent uoluptates praeterire, & subire pericula. Nam haec res Timotheum
olim etiam sollicitum habuit, Graecos nimirum non ineptè in Persia adhortantem: Vene-
Pudor. ramini, inquit, pudorem, uirtuti bellicae suppetias afferentem. Aeschylus igitur illum in
numero sapientum habet, qui gloriae alacer & indiuiduus est comes, quicquid laude uulgi im-
pendio capitur, dum ait:
Non optimus uideri hic esse, sed cupit,
Sulcum profundum in animo qui facit suo,
Affectus unde gloriae congerminant.

Iam persuasum esse puto, eum potissimum hominem ingenio pollere, qui ex affectu prae-
claro quo praeditus est, ad optima semper feratur. Itaque quum omnia ad prudentiam & in-
dustriam iam sint congesta, non absurde consequitur omnem hinc uirtutem nasci, om-
nemque eruditionem. Porro quemadmodum apem uidemus naturae quodam instinctu, ex
amarissimis floribus, asperrimisque spinis, dulcissimum mel atque lenissimum colligere: ita
pueri probe instituti in poetica, norunt ex uilibus absurdisque argumentis, quae suspecta e-
tiam aliquo modo uidentur, undecumque dulce quippiam ac frugiferum eruere. Mox enim
Suspicio. suspectus iam est Agamemnon, qui largitionibus corruptus, diuitem illum ab exercitu
dimisit liberum, ob equam, cui nomen erat Aethe, dono datam, ne uidelicet militiam Grae-
corum sequi cogeretur ad Troiam, sed delicijs domesticis indulgere potius ociose liceret:
magnam enim illi Iuppiter opum uim tribuerat. Quanquam Aristoteles principis factum
non admodum improbet, quod equam egregiam homini effoeminato & inertis praetulerit,
qui ne ad canem quidem aut asinum, mehercle, uideatur conferendus. Quas enim uires,
aut quod ingenium non corrumpunt opes? Rursus foedissimum est quod Thetis filium con-
solatur in amissa uoluptate, meminisse etiam docens libidinis. Atqui in ea re perspicere est
operae precium Achillis continentiam, qui cum Briseidem ad se uenientem deperiret, agno-
scens uitae breuitatem, non festinauit ad uoluptatis usum, nec ut multitudinis mos est, luget
amicum inertia atque officij intermissione, sed à delicijs uitae in luctu ita abstinet, ut in re
militari

A militari nihilominus strenuam interea nauet operam. Rursus Archilochus non laudatur,
quia sororis maritum in mari perisse queritur, ludum adhibens lamentis ac merum, quod illa
eliminet & expugnet. Atque ea in re ratione mihi secutus uideatur, dum ait: Nihil equidem profi-
cio eiulans, nec luctui officio, oblectamentis ac gaudio intentus. Si igitur ille delicias & ani-
mi tetrici laxamenta non existimauit obesse luctui, quid est cur nos queramur haec quae tra-
ctamus, incommoda esse nobis philosophantibus, aut rempublicam administrantibus, uel
dum prodimus in forum, agriculturam uel exercemus? Correctiones proinde eorum quae
absurdè sunt dicta, non parum habent momenti: uelut eius quod dixit Antisthenes in thea-
tro: Quid turpe est, in cuius usu tu non uides turpitudinem? Atheniensibus enim ob hoc uer-
bum tumultuantibus, mox adiecit: Turpe est turpe, siue tu uideas, siue non uideas. Sic
Cleantes de opulentia ait: Qui amicis suum impertit corpus, ita ut morbo corripiatur, ex-
pensam pecuniae id habeat uice. Hoc dictum alio quodam in hunc modum scripto emenda-
uit: Qui scorto suum impertit corpus, ita ut morbo corripiatur, expensam quasi reputabit
pecuniam. Zenon item illud corrigens Sophoclis:
Ad principem magnum quisquis contenderit,
Fit seruus eius, liber quamquam aduenerit.
ita quasi postliminio rediens scribit:
Non ullius fit seruus liber qui uenit.
Quid principi collucet clare, libero.
Boni fruens magnanimi hinc contubernio.
Quid igitur prohibet, ne iuuenes nostros ad id quod est melius huiusmodi succlama-
tionibus impellamus? dum ad ea quae dicuntur, ueluti insurgentes ex aduerso, illa impu-
gnamus, hoc modo: Dum aiunt, quod est optabile mortalibus, ut telum feriat id quod animo
conceperis: Obijciamus nos contra: Non, sed optabile est ut telum feriat id quod est fru-
giferum. Quae enim optare non decet, si illa accipias, & pro animi tui desiderio fruaris eis-
dem, miserum id planè est, & non minima infelicitatis portio. Nec Atreus filium Agamem-
nona prorsus in omnibus erudiuit honestis. Nam dum ait: Oportet te & dolere & animam
exhilarare. Nos contra illius uerba impugnamus: Per Iouem contendimus, ut gaudere debeas
B & non dolere, modo in rebus inuenias legitimam mensuram & modum. Sic Atreus filium
Agamemnona non in omnibus prorsus erudiuit honestis:
Heu heu malum exitiosum nunc mortalibus,
Ut quis sciat, tamen non usurpet bonum.
Immedicabile utique hoc est, & malum rationi prorsus repugnans, ut ne etiam addam mise-
rum, si hoc nosti quod est melius, & ad uitae intemperantiam atque mollitiem summi dedeco-
ris prolabare. Tropus quidam est, dum quis paret dictis, non oratio. Imò & tropus & ora-
tio, uel magis tropus ex oratione. Quemadmodum equus per frenum, & nauis per clauum
circumagitur. Nihil enim est tam humanum, ac prorsus nullum tam cognatum uirtuti or-
ganum, ut oratio.
Non foedo amore maris, at dextro foeminae
Capiaris, ut decorum utriusque seruias.
Rectius hic dixeris, ut modestia ubique seruias: ita enim aequalitas & decorum uerè obser-
uatur. Caeterum qui se ad uoluptatem aut formam transfert, utrobique ineptus est, pa-
rumque stabiles habebit sedes.
Diuos metu, prudentes adeunt supplices:
Non utique ita habendum est quod legitur, sed
Fiducia deos, prudentes adeunt supplices.
quandò metu imprudentes, ingratos, ac prorsus dementes sollicitat, quippe qui diuinam
illam uirtutem, unde bona nobis proueniunt, tanquam ab se lasam suspiciunt ac uerentur. Ha-
ctenus quae ad correctionem attinent explicauimus. Qua autem uia ea quae legimus in mul-
tiplicem usum traducamus, Chrysippus aptè ostendit: Oportet enim, ait, quod est ex usu,
ex ijs quae confinia sunt, & similem habent speciem, colligere. Veluti dum ait Hesiodus:
Bos equidem non amittitur, nisi quis improbum habeat uicinum: id sanè de asello, cane, &
omni eo quod ad hunc modum potest amitti, intelligas licebit. Sic quod ait Euripides:
Quis est seruus qui mori non reformidet: id quod de labore ac morbo haud absurdè
item intelligi potest. Ergo quemadmodum idem pharmacum ad unum morbum sur-
gandum efficacax, dum uim illius discunt medici, ad omnes finitimos illud transferunt
& accommodant: sic sententia communis, quae uim suam in plura potest extendere,

Corrections di-
storum profunt

Tropus.

Oratio.

Metu.

Lecta in usum
traducenda.

C non est despicienda, sed dum uni negotio proprie congruit, ad similia nihilominus traducenda est, & proximè cognata. Estq; in hac occupatione exercenda iuuentus, ut confiteatur pro ingenij sui acrimonia id quod est commune ex proprio traducere, idq; compluribus experiri exemplis, ita ut in promptu illi fiat, celerrimè huius exercitij præstare documenta, Vt cum Menander ait:

Beatus est, opibus iungens in dustriam.

Hoc existiment nō modo de diuitijs dictum, sed etiam de honore, principatu, & eloquentia. Stupendam præterea admirationē Vlysis, qua tangebatur dum Achillem inter puelarum gregem in Scyro esset conspicatus:

Tuq; o generis extinguis clara lumina,

Dum pensa natus optimi patris trahis.

Licebit in prodigum quoq; retorquere, sordida lucra captantē, desidem & negligentem, disciplinarum osorem. Veluti si dicas: Bibis patris Græcorum natus optimi. Sic dicere queas, Ludis, cauponam exerceas, scortaris, nihilq; sapis egregium, quod generis tui nobilitatem deceat. Rursus dum ait:

Ne dixeris, miror præclarum opum deum,

Quarum facile vim magnam possidet malus.

Itaq; nec gloriam dices, formā corporis insignem, uestem magnatū, aut sacram etiam coronam, quod hæc omnia uideamus etiam uanissimis contingere nebulonibus. Et quod ait,

Fædos metus de se producit filios:

per Iouem, sic & petulantia, superstitio, inuidia, & reliquæ item omnes hominū id genus pestes. Cæterum quod optime dixit Homerus, Dispari forma præstantissime: & pari modo, Hector forma insignis: ostendit reprehensione dignum, & risu, qui nullo bono fruitur quod forma decentius. Vnde in proclui est ad similia hoc trahere, quo compescamus eos qui sibi plus nimio placēt speciosis titulis, cum nihil illis sit uanius atq; indignius. Docendi sunt proinde iuuenes, quod odiose dicta huiusmodi, contemptū secum afferunt. Veluti si dicas: Diuitijs optime, conuiujs optime, liberis optime, iumentis optime, & per Iouem si dicas, de alijs eodem modo, optime. Ex pulchris itaq; & honestis præstantiam secteris

D necesse est, ut uidelicet in præcipuis rebus præcipuus & antesignanus habeare, primasq; teneas in rebus maximis, quādo uideas gloriolam hanc, quæ ex rebus minimis ac uilibus captatur, non esse gloriam, sed planè ignominiam. Vnde hoc exemplo mox admonemur, ut penitius laudem aut dedecus introspiciamus, cum in alijs poëtis, tum apud Homerum potissimè, ubi planè indicatur, ea quæ ad corpus aut fortunam referuntur, non admodum magno studio digna debere aestimari. Principio enim, in mutuis cōgressibus dum se compellant, dextraq; excipiunt homines, non dicunt, O formose, diues, aut uiribus pollens: sed huiusmodi fermè benignitate uerborum utuntur:

Nate Iouis Laertiade, multiscie Vlysses. Et:

O soboles Hector Priami, qui æquare tonantem

Consiljs potis es. Et:

Pelides insignis gloria Gratūm. Et:

Chare Menœtiades animo mihi grate.

Proinde dum uitio quippiam dant poëtæ, in scelera ipsa sic inuehantur, ut nihil earum rerum attingant quæ sunt corporis: ut,

O temulente tenes oculos canis, & leporis cor. Et:

Aiacem uince qui plurimum polles maledicentia. Sic:

Idomenee dic prius aliquid arrogantius,

Nec te decet esse blaſteronem. Et:

Aiacem loqua cule tu bubulce.

Deniq; Therſites ab Vlyſſe reprehensus, non claudus, caluus, aut gibbosus esse dicitur, sed linguæ amarulentia insignis. At Iuno Vulcanum amatam sobolem his uerbis alloquitur: Surge mi fili claudus pede. Vides hinc Homerum ridere Ioripedis uitium, nō aliter atq; alibi cæcitatem, quod probro indignum putat, quicquid non à nobis, sed à fortuna porrigitur. Duo autem præclara contingunt illis qui poëtæ audire solent. Primum moderationi animi famulatur, docetq; nulli fortunam molestè ac stultè exprobrandā. Alterum uiam struit ad magnanimitatem, qua ad omnes fortunæ casus ita componas animum, ut non deijciaris aut conturberis, nihilq; cōmouearis ad scōmata etiam ridiculis maledictis permista. Qua in re Philemonis illud in promptu habendum existimo: Suauius nihil est,

Poëtice ad
que uilis.

nil

A nil deniq; concinnius, quàm si possis æquo animo ferre conuicia, potissimum si id uideatur errata alicuius exposcere, & affectus incompositi requirant castigationem. Quemadmodū tragicus ille Adrastus Alcineone dicente, Mulieris homicidæ cognatus es: respondit, At tu manibus peremisti matrem quæ te genuit. Quemadmodum ergo qui flagris cadunt uestes, corpus non attingunt: sic qui infelicitatem aliquam fortunæ aut generis exprobrant homini, in ea feruntur quæ extra hominem sunt, nimirum stultè, uanocq; conatu, quum præstet animum correctione egentem, morſu impetere. Cæterum quemadmodum superius docuimus, poëmati parum honesto, quod bonis officiat moribus, opponere sententias ciuiliū & celebrium uirorum, quæ fidem abrogent turpitudini: ita si offendamus in carmine urbani quippiam quod sit frugiferum, fouere nimirum illud iam decet atq; amplificare philosophicis demonstrationibus & testimonijs, ita ut inuentio tota illis referatur accepta. Id nanq; in primis æquum est & non parum cōducibile, ut tum demum poëma dignitatem, robur, ac fidem obtineat, dum cantatur ad Iyram, aut in scholis exercendi studio tractatur: si cum Pythagoræ & Platonis consentiat decretis, & in illa puerili lectione, ad Chilonis præcepta & Biantis, rectà proueharis. Indicandum præterea non oscitanter iuuentuti carmen illud:

Non tibi concessum miscere prælia filii,

Sed Veneris dotes cape, permillosq; hymenæos.

Similiter illud:

Iuppiter ecce tibi succenset, uiribus impar

Quod pugnas hosti, quomodo nihil differant ab illo, Nosce teipsum, & quod utrobicq; eadem sit sententia. Sic illud:

Ignorant stulti ut toto plus dimidium sit.

Et:

Consilium prauum consulto pessima res est.

ex Platonis officina sunt profecta. Sic enim scriptū reliquit philosophus ille in Gorgia, & libro de republica, dum docet, iniuriam accipere melius esse quàm facere: magisq; offendi eum qui lædit, quàm qui lædatur. Adijciendum insuper est Aeschilo, dum ait: Virilis animo, laboris immensitas tempus non habet: apud Epicurum id esse uulgatum, **B** suosq; semper ibi habuisse admiratores, quod uidelicet magni labores breui finiunt, temporarij q; non habent aliquid in se magnitudinis. Et Aeschylus quidem haud dubiè hoc cecinit. Sed appendix quædam cohæret, uidelicet: Si enim magnus breuisq; non manet labor, non est magnus qui perdurat in labore, neq; ad ferendum impositus. Theſpidis autem illa, Vides huic deorum primas dare Iouem, nec uana sunt neque arrogancia, ad hæc non tam stulta ut rideas, dum hoc solum non nouit quid delectet. Et quod ait Plato, quantum præstet longè abesse à uoluptate & tristitia, qua in re potissimum deorum natura confirmatur. Porro illud, Dicamus quod uirtus fidam & constantem habeat gloriam: at opes hominum, meticulosi commorantur, à Bacchylide dictum est. Et propemodum confine illi est hoc Euripidis: Ego nihil antiquius puto prudentia, eò quod honorū duntaxat comes sit. Similiter & illud, Honoris uos teneat studium, Virtutē opibus paret alius, quas quidam felices in bonorum habent numero. Cæterum non habent hæc sententiæ euidentiam, philosophorum dictis consentaneā, qui diuitias à bonorum ordine excludunt, putantq; inutilia esse, & nullius frugis, quæcunq; sine uirtute possident. Ad hunc igitur modum poëtica usurpare, præceptisq; insistere salubribus, uindicat illam à fabulamentis, & detrahit ei personā, additq; studium illis rebus quæ magno cum fructu ibi dicuntur, aditum parans iuueni ad rationes philosophicas, dum animum eò inclināt. Venit enim cum quibusdam præguſtamentis, non omnino rudis, sed ceu candidatus quidam rerum philosophicarum: quando iam exoluerunt illa quæ audiuit perpetuo à matre, à nutrice, & per Iouem à patre, & pedagogo, diuites solos beatos prædicantibus, summoq; honore illos afficientibus. Exhorrentibus præterea mortem & laborem, uirtutemq; capessere operæ-
precium non existimantibus, atque adeo nihil præter opes & honorem. His, inquam, opinionibus dum repugnare audiunt philosophos, stupor quidam illos ab initio retinet ac metus pauorq; ita ut progredi non liceat, nec ferre queant insolita: non aliter atq; ij qui è magna caligine prodeuntes solem contueri nequeunt, nisi antea paulatim fuerint assueti. In poëtica igitur ceu in adulterino quodam lumine, ubi uera falsis sunt permista, splendor est tenuis quem faciliè feras, potesq; citra molestiam respicere, tantum abest ut in fugam te agat præcipitem. Audierūt enim prius in poëtis & planè persuasa habent hæc sequentia:
Mortalibus flenda est cuiq; sua calamitas,

Philosophia in
poëtica intro
ducenda.

Philosophie uis

C Et mortuus, cunctis liber laboribus,
Domo efferendus est multo præconio. **Et:**
Quando duobus uita eget mortalium
Tantum, cibo panis, aquæ dein potu,
Vale tyranni barbarorum amicitia,
Et hominum miserorum felicitas.

Hæc enim, inquam, minima sunt quæ grauiâ esse possunt, minusq; conturbant & offendunt, ex his quæ manant à philosophis, dum uidelicet audiunt, Mortem nihil ad nos pertinere, Naturæ opes circumscriptas suo tempore. Quodq; felicitatem & beatitudinē non liceat præscribere opulentia, aut rerum maxima ubertate, imò neque principatu, aut magna potentia: sed sola indolentia, ac affectuum tumultuantium sedatione, cupidine animi intra suos naturales terminos circumsepta. Harum igitur rerum gratia, & omnium simul quas prædiximus, iuuentus bona eget institutione, & ductu, per uniuersam lectionem, ut placidè magis primò instructa, quam ut dixi, offensa, in poetica non aliter atque amicus & familiaris ad philosophiam mittatur.

Plutarchi cōmentarius, docens quo pacto
se quispiam circa uirtutem, cando
remq; morum sentiat profecisse.

OTTO MARO LVSCINIO INTERPRETE.

Exordium
ab absurdo.

D
A simili.

A UT certa quedam est ratio, ô Sossie Senecion, qua sensu quispiam deprehendit, se euasisse meliorem, aut profectò nihil immodestia decedit ad bonâ frugem suis auctibus sensim promouentibus, sed pari lance cunctis mortalibus obuia sit morum peruersitas oportet, quæ illos non aliter atque rete quoddam plumbi grauitate concludat. Atq; iam grammatico in disciplinâ traditus, siue musico, non intelliget quid inscitia per exactam in arte percipiendâ diligentia à se fuerit amolitus, sed perpetua identidem ignorantia sua torquetur. Medicina item languenti nihil præstabit tranquillitatis & laxamenti, ubi iam declinare cœperit morbus, neq; discrimen ulum notare queas, nisi uerè reducta fuerit contraria corporis habitudo, sanitate prorsus reddita. Proinde donemus iam, ad meliora nihil proficere eos, qui etiam mole quapiam exonerentur: & in trutina rerum facta collatione, nullam ponderis notari diuersitatem. Ad eumq; modum in philosophia, & ijs quæ ibi præcipiuntur, neminem percipere sensu, num profecerit, quandiu pusillum inscitia relinquitur in animo, à quo nō repurgeris, sed simpliciter eodem semper malo torquere necesse est, donec summum illud bonum atque perfectum se insinuauerit. Deniq; uno momento sapientē fateamur (si dijs placet) ab extrema malitia, in tam sublimem uirtutis habitum promouere, ut incrementa nō possit accipere, subitoq; effugere morum peruersitatem, eamq; tantam, ut longo etiam temporis intervallo nulla illi portio decedere potuerit. Verum nō insciabere eos, qui absurda hæc astruunt, ipsos sibi iam planè facessere negocium, dum quod in conspicuo est, ignorantie tenebris inuoluunt. Quomodo enim suam uulgo tuebuntur existimationem, qui sapientes habentur, si pusillum illud uirtutis, quod tempore accessit, aut detractū est, in sese non agnoscant, aut pernegent? Quasi uerò recta ad uirtutem ducens uia, latens sit, omnesq; eò contententes cæcutire uideantur, ignari quò se recipiunt, aut quatenus promoueāt. Idq; si obtinebit, ut tam repentina fiat rerum cōmutatio, dum is qui hodie prauissimus fuerat, uesperè in egregium euadat uirum, & qui rudis literarum somno concesserat, experrectus longè sit omnium sapientissimus: compellare mihi iam liceat hesteriā inscitiam, nouasq; præstigijs his poetæ uerbis: Porro nihil longū rogo somnia uana ualere. Atqui dispeream si quis tam insignè discrimen sui, prudentiamq; tanta ubertate in se diluxisse, non intelligat. Planeq; auguror, si quis uoti cōpos, ueluti Cæneus, subito nobis ex muliere prodierit, eum planè ignorare quid deceat talem mutationem. Neq; enim sapere poterit, prudenti esse animo atq; masculo, quum stultitia, metu, uicq; intemperantia iam pridem laborauerit, & rerum omnium nescius, ex statu mere belluino in diuinum protinus fuerit translatus.

A translatus. Cæterum rectè dictum est, Lapidem cōponi debere ad regulam, minimè regulam ad lapidē: cum isti contra non aptent negocia philosophiæ præceptis, sed negocia inseruire cogant suis ipsorū cōmentis. Et dum suo arbitratu omnia statuere conant, mirum quàm multis erroribus ac dubijs subinde impleant philosophiā. Porro constituto hoc uirtutis fastigio, de quo præsens est quæstio, si omnes æquè sunt infelices qui nondū eò cōtenderint: iam qui totus incumbit uirtuti, etiamsi nondum cōtigerit apicē, tam est miser, q̄ is qui uitijs omnib. est immerfus. Atque adeo uidere est, quo pacto mirè secū pugnent, qui in scholis Aristidis flagitiū cum illo Phalaridis æquant. Hinc meticulosum animum Brasidis cum eo quem refertur habuisse Dolon, Melitiq; ingritudinem cum illa Platonica, res utiq; longissimo intervallo distantes, conferunt. Quæ ratio satis nos monet, in uita probè instituenda, usq; rerum, magistros illos parum elegantes, & duriusculos, declinare, ac procul fugere, alios uerò qui frugi sunt, audire, & sequi. Proinde nos prauitatem omnem in suo genere, potissimū infinitam illam & inexplicabilē, quæ residet in animo, incrementis quibusdam consurgere, & defectu minui cernentes, iuxta quem modum & differunt ipsi profectus & accessiones. Veluti si ratione paulatim resplendente, animūq; repurgante, umbra iniquitatis attenuetur, non absurdè arbitramur sensu deprehendi posse huiusmodi transmutationē, haud aliter atq; si liquoris non nihil decedat è dolio. Retinetur autem ratio eorum quæ primo conspectu quispiam assequatur, dum perinde ac nauigantes uastum primo pelagus aspectu cōplexi, simul cum tempore ipso, uentiq; potentia cursim suū dimetiuntur, quem possint utriusq; habita ratione, peregisse, ita ipse in philosophia ex perpetuo illo motu recta euntis, citra ullam stationem aut recessum. Quippe dum non impetu quodam, à quiete in opus fertur, sed leniter & sensim promouet, consequetur haud dubiè, si priorem statum cum eo qui peracto opere contingit, ritè conferat, quis sit ille, de quo iam quærimus, in uirtute profectus. Celebre enim illud poetæ, quo aiunt:

In Stoicos peccata omnia paria esse statuentes.

Ad dideris paulum si paulo crebrius, illud

Protinus astringit, magnusq; uidetur aceruus.

B non equidē aprè de augendis opibus solum dicitur, sed cum ad res omnes, tum uerò potissimum ad uirtutum incrementa, moresq; absolutæ integritatis, duce ratione quæsitos, non absurdè quadrabit, si eò conferas. Porro eorum qui student philosophiæ, turbulentus primò & longè dispar incepto animus, non solum spatia quadam statuit itineris, quo profectum metiaris, sed etiam leuat labore, dum animi peruersitas ut similibus incrementa accipit, ita aduersis deicitur. Et planetas quidem Mathematici appellant stationarios, quando à progressu desistunt: uerum in philosophia, uirtutisq; itinere nulla est quies, nulla perpetui profectus intermissio. Natura ipsa, quemadmodū in trutina fieri solet, iam propensa ad id quod est melius inclinari, modo labi in deterius. Itaq; non aliter atque Cirrhæis datum est à superis oraculum:

Nocte dicq; tibi non desint prælia posthac:

Ad eum planè modum noueris perpetuam tibi cum uitijs imminere pugnam, cuius nulla sit per diem, nulla etiam noctu relaxatio. Vix enim unquam cessant excubiæ, aut defunt uoluptates, quæ te infestent, & caduceatorū more in aciem prouocent, quanquā strenuè hostes preterire queas, atq; cōtemnere. In promouendo autem per certa interualla in femita uirtutis, stabiliora sunt ac diuturniora primis quæ sunt ultima: hoc nimirum argumento, quod secordia iam exercitatione & labore irrequieto profligata est. Quanc̄ in ea re sedulo item curandum est, ne protinus intermissione aliqua facta, rursus languescere incipiat animi alacritas. Proinde quemadmodū culmus impetu quodam surgit in altum, longissima primum emensus spacia, ac mox ubi tenues accipit offensiones, & uerbera, ceu anhelu spiritu in acumine fatigatus, dum non suppetunt uires, densis quibusdā geniculis roboratur ad uenti plagas sustinendas: sic pro primò magno cursu cōtendunt ad philosophiam, deinde accipiunt offensa quibus auellantur, ita ut uirtutis non sentiant bona, tandem fatigati labore deficiūt. Atqui alæ rursus accipiendæ erant, sublatis more occasionibus, & pergendum porrò ueluti auctis copijs, quæ robur suppedient, animiq; promptitudinem largiantur, ut cœpto operi possint sufficere. Primum autem argumentū quo te sentias in uirtutis studio profecisse, est amoris immensitas. Non enim si depereas mulierem, ex eo apparet, quod præsentia illius te oblectat: quandoquidē cōmune id est omnibus, amatis gaudere: sed si mordicus eam retineas, ægreq; diuelli te hinc patiæ. Videas equidem non paucos qui cupidī admodū ferunt ad philosophiæ studia, uerū mox ubi ad

Nulli homini sunt cum uitijs induciæ.

Primum indicium profectus, amor uehemens.

C alia diuiterint negocia, effluit affectus prior, nulloq; dolore torquentur philosophia desiderio. Caeterum si cui adit uerus amoris stimulus, quanquam remissus tibi appareat, uulgariq; affectu, in sodalitate eorum qui simul incumbunt sapientiae studio, protinus tamen alium cernes, si inde segregatus fuerit atq; diuisus: quippe ad res alias profus insaniet, anxius erit, tristis, querulus, summoq; dolore cruciabitur. Non dicam hic nonnullos, quos non aliter atque dementes, etiam amicorum ceperat obliuio, summo ardore ad haec studia animum appulisse. Quando non contenta est philosophia, ut praesentia duntaxat nos amore sui capiant, ueluti unguenta, quorum absentia nemo discruciat, sed in eadem quandam, sitimq; oportebit concipere, sic ubi auellimur: talisq; argumento intelligere utique licebit nos uere profecisse: perinde atq; a nuptiis, opibus, amicis, militiae, si contingant, protinus distraharis. Iamq; eo magis dolendus est in uirtutis studio neglectus, quo maiorem fructum confert illius accessio. Huic primo indicio profectus circa uirtute, confine est uetustissimum illud Hesiodi, uiam ad eam sudoribus struentis, documentum, etiam si iam non admodum sit obuium aut celebre, nimirum quia omnis eo tendit cura, ut leni tramite, facili & compendio incedamus. Acciditq; ut prisco illo expuncto atq; deleto, lux omnis ac splendor in philosophia plane conciderit, labore utiq; sublato & exercitatione, posteaquam ex dubijs rebus, uago errore, ac poenitudine animum exemeris, quae omnia philosophiam a limine salutantibus ab initio solent contingere, haud aliter atq; ijs qui terram in nauigatione ex oculis iam uisam amittunt, altera illam ad quam tendunt non dum assequuti. Dum enim communia ista solitaq; ferant, necesse est, priusq; meliora intelligant, eisq; fruantur, in medio interim fluctuent, & plerumq; retro labantur. Id quod Sextio illi Romano iamolim ufu uenit, qui urbanos honores fascisque, quibus sese ob philosophiae studium abdicauerat, negocium parum feliciter primo procedente, doloris impatientia rursus affectauit, biremi exili optata, qua in priorē statum rediret. Huc pertinet Diogenis item Sinopei exenplum, memorie proditum, qui dum Athenis philosophiae studium auspica retur, fuisse cum insignem aiunt festiuitate, sumptuosas coenas & opiparas, spectacula, conuentus celebres ac congressus, conuiuiaq; in lucem usq; protracta. Diogenem interea in quodam angulo fori porrectum, membris ita compositis ut somnum caperet, uerum cogitatione plurima distractum, & animo irrequieto turbatum, quod praeter ullam necessitatem in tam monstrosam laborisq; plenam uitam descendisset philosophiae studentium. Proinde dum solus ipse sibi incumberet, uniuersis bonis mortalium, delictisq; gratissimis se se spoliaret: haec, inquam, dum tacitus animo se cum uolueret, fama est murem circa miccas de pane illius decedentes occupatum a uiro aufugisse, qui moesto atq; attonito animum reddiderit, his se ipsum uerbis compellanti: Quid isthuc rei est, o Diogenes? Hunc murem delicate pascis, id quod tibi etiam ex necessario superest, tuq; uir tantus uicem doles tuam, quia cum istis epulonibus non insides uirenti mollisq; stragulo, ac simul inebriaris? Dum igitur huiusmodi auocamenta, uirtutis uiam ingresso oblitunt, retroq; trahere moliuntur, & ratio hominis clam repugnat, ad respondendum parata, conceptam facile dirimens aegritudinem, ea uero non leuis coniectura est felicitis cuiusdam circa uirtutem profectus. Caeterum quando non solum ea quae concitant & auertunt in diuersum, philosophantibus male oinantur, sed etiam hoc ipsum quod est amabile, & philosophica diligentia concinnatum, in quo item praesidium quarunt plerique, quales sunt ioci pueriles, salesq; ridiculi, dum in philosophiae tyrones iaciuntur, non raro offendunt illos atque deiciunt: ut ne dicam quosdam a philosophia rebus etiam laudatissimis abactos: non absurde promouisse quispiam hoc indicio se intelliget, si placido & tranquillo sit animo, ita ut nihil commoueatur quibuscunq; diceris, nihilq; reluctetur. Potissimum autem conuicia, & ludicra huiusmodi irritamenta, ab aulicis, in luxu & otio uiuentibus excogitantur, uel in sponfalibus, siue dum in forum descendunt ad magistratum, causam ue ibi aliquam sibi sumunt defendendam. Qui itaq; talis septus est robore, eaq; pollet animi constantia, ut profus ista queat negligere, is plane dignus habetur quem philosophia suis condecorat dotibus. In confesso autem est, ita natura comparatum esse, ut isti quos nulla tangit admiratio uirtutis, sedulo curent, quo ab alijs celebrata lacerent atq; insectentur. Itaque licebit aliquando per speciem stultitiae & maleuolentiae terga dare hominibus, & rursus sapienter ac recte ea quae ipsi tantopere eleuant & suspiciunt, animo constanti contemnere. Conferentes enim uana illa atq; caduca nostris, conditionem nimirum philosophiae protinus meliorem effecerimus. Exemplum in hac re abunde magnum & efficax nobis praestitit Solon: At nos, inquit, cum istis non commutabimus uirtute diuitias: quando haec nostra in tuto sunt,

fortuna

Secundum, asperam non horre-re uiam.

Tertium, reclamatione prauis animi suggestionibus.

Quartum, praestare animi placatum, minimeq; irritabilem.

Quintum, uirtute agnoscere ex colatione ad uicia.

A fortuna uicissim suas opes modo concedit, modo diripit. Sic Diogenes, dum per occasionem sedes commutando e Corintho Thebas, & rursus e Thebis Corinthum se reciperet, profectioes huiusmodi regis digressionibus aequiparabat: quod in Babylone hyemante rege, uer Suis, aetatem in Media ageret. Et Agellus cum de rege magno sermo incidere: Ecquid, ait, maior ille est nobis, nisi iustitia praestet? Aristoteles item ad Antipatrum de Alexandro scribens: Nedom sapientia praestare, inquit, par est eum qui antecedit imperio, sed etiam religione & pietate. Huc accedit quod Zenon ait, dum Theophrastum uideret auditorum multitudine cunctos in sui admiratione trahere: Chorus quidem illi est maior, at mihi concinnior. Ad hunc sane modum, si quis ea quae sunt uirtutis, cum ijs quae ab ea exulant, componat, profecto iam simul supereffuderit caedes; zelotypias, aliaq; philosophiam auspicantibus obiecta, malis complurimis, ne animum ipse suum despondere cogatur profusq; deicere. Atq; haud dubie ne hoc quidem in postremis est, hominis se profecisse intelligentis, documentum. Est praeterea non mediocris commutatio rerum, quae in sapientiae studio solet accidere, dum (ut ingenue dicam) scita illa philosophorum atq; decreta, quiscq; pro sua accipit opinione, atq; etiam lucro. Alius perinde ac uolucres omnia ad splendorem rerum naturalium, & acumen subtilitatis gloriaeque appetentiam confert. Ille catellis non ab similibus, ut ait Plato, laniatu gaudet morsuq;, & ad rixas ac contentiones sophisticeas penitus fleat iter. Bona pars dialecticis artibus sese inuoluunt, meros agentes sophistas, uictum quoq; inde parantes. Rursus inuenias qui sententias recitant illustrium, & historias apponunt, quemadmodum Anacharsis dixit, uidere se Graecos numismate ad nihil aliud uti quam ad numerandum, esseq; ad hunc modum inutiles, qui in numerato habeant uerba, neq; alium fructum in commune conferant. Accidit autem id quod olim ait Antiphanes ferè per iocum, ut ex Platonis familiaribus quidam retulit, Urbem uidelicet esse, in qua uoces emisse, protinus quidem diuerberent animum, atq; utinam in estate tandem auditorem afficiant, quae hyeme sint disputata. Sic plane, inquit, quae Plato iuuenibus disseruit, uix tandem percipiunt animo ubi consenerint. Et haec quidem in philosophiae studio tantisper feras oportet, dum certo iudicio firmum in animo habitum ac praclarum constituas, ita ut iam conferre simul possis rationes, easq; conquirere, quae iuxta

B Aesopicum illud, Vestigia te aduersum, introq; spectare magis quam foras uideantur. Ut autem autore Sophocle, primo ueluti per lulum Aeschyli grauitas in oratione expressa est, deinde difficultas compositionis, & artificium, tertio ornamentum, id quod omnium est optimum, & ad bonos mores maximè accommodatum: sic philosophiae studio incumbentes, posteaquam ex artificibus, & ea parte dictionis quae est plausibilis, ad moralem & affectuum motricem promouerint, iam & uere incipient & alacriter proficere. Curandum item, ut non tam philosophorum libros perpetua lectione reuoluamus, illosq; audiamus docentes, quam rerum copiae uerborumq; intendamus animum. Neue potissimum eo insiliamus, ubi maior est difficultas, & dictionum quaedam imparilitas, praetermissa ea parte quae est succulenta, pinguis & frugifera. Sed & in poetis atq; historiis cautio adhibenda est, ne inter uerborum nitorem & elegantiam elabatur, quod ad morum correctionem attinet, affectuumq; noxiorum alleviationem. Sicut enim floribus insidens apicula flauum mel, ut ait Simonides, ex succo conficit, cum alij nihil praeter colorem odoremq; in illis admirentur: ita appellentibus alijs animum ad poeticae lusus cuiusdam & uoluptatis gratia, nos contra intuentes id quod est operae praecium, amore ueri boni, consuetudineq; domestica iunctos, decet altius quiddam in ea re sapere. Iamq; uidere est eos qui Platonem euoluunt & Xenophontem solius eloquentiae comparandae gratia, in quibus uidelicet magis relucet Attici sermonis puritas, quo pacto illam colligant, ueluti ros aut puluerem, non admodum dissimiles ijs qui pharmaci odore capiuntur, & nitore, sanandi uim & purgandi negligunt. Sunt praeterea qui maiori fructu proficiunt, nedum ex doctrina & literis, uerum etiam ex spectaculis, ac quibusuis alijs negocijs norunt ad bonam frugem suis incrementis proficere, dum opes ad eam rem idoneas undiq; confarcinant: id quod ferè de Aeschylolo ferunt suiq; similibus. Aeschylus enim spectans Isthmia, dum in pugilum certamine alter casus esset, totumq; theatrum exclamaret, Iouem Chium iudisti: uide, inquit, quale sit hominum studium: casus silet, spectatores uociferantur. Sic Brasidas dum murem intercaricas corripere, ac mox dimitteret accepto morsu: O Hercules, ait, quam non est uilium animal tam exiguum & infirmum, quod pro uita non dimicet, poenasque ab infestatoribus ultrices sumere non audeat. Diogenes item bibentem quendam e manu conspiciatus, mox poculum e pera ceu superuacaneum abiecit. In hunc equidem modum si

Sextum, cum iudicio omnia lege re, ad bonam frugem traducere.

Septimum, quae cumque uideris exempla uirtutum facere.

quis attendat, & amplifcet studia, expertus nimirum atq; peritus rerum euadat oportet, dummodo congerat omnia ad germina uirtutum. Fiet autem hoc potissimum, si literarum studia ipsis negocijs commiscuerimus, non solum ut Thucydides docet, curas omnes ad periculorum euitationem conferendo, uerum etiam ad lites, uoluptates, iudicia, concilia, & magistratum, ita ut in illis literarum utilitatem ostendamus, aut quod magis ex usu, ut recte literis uti alios efficiamus. Videas enim nonnullos etiamnum discentes, qui mox ad ostentationem omnia conferunt, hoc solo respectu ex philosophia quicquid licet decerpentes, ut mox in forum, uel iuuenum coetum, aut certe ueluti circulatorum in regium conuiuium apponent. Verum si plurimum falluntur opinione, dum putant id esse philosophari: perinde atq; si quis credat, uulgo commisturas & pharmaca populo uendere, id esse mederi, dum longè aliud medici sciamus esse officium. Deinde non admodum differt sophista huiusmodi ab Homericis illa uolucris, quæ pullis implumibus id pabulum quod nata est in os mittit, suo corpori nequicquam profuturum. Ita enim accidit ei qui alijs, non sibi philosophatur. Atque adeo necessaria est hæc cautio, ne philosophemur sine fructu. Nobis enim in primis confert philosophia, maximeque est usus: erga alios autem, præter docere & dicere, inanis quædam ostentatio, & ambitio plerumque se prodit. Idque potissimum, quando altercandi materia & lites quæstionibus subinde implican, finisque totus in eo constituitur, ut sermones ueluti lora quædam pilæque per manus uicissim tradantur. Eoque magis intenditur animus, ut uocibus inconditis obstrepamus, & omnia dirumpere magis uideamur, quam docere quippiam aut discere. Proinde in hac re benignum se exhibere & placidum, ita ut in arenam minimè descendas, & per iracundiam non dissoluas, quæ in commune sunt prolata, neque conuictus inueharis in eum quem reprehendas, aut inique feras illatam contumeliam, euidentis planè documentum est, hominem in philosophia studio promouisse. Edocuit autem hoc mirè in quadam disputatione Aristippus, dum ab audaculo alio qui insanienti & indocto superaret, sciolusque ille impendio lataretur & superbiret, ait Aristippus: Ego ex hoc conflictu discens inferior, te uictore, dulcissimè dormiens somniabo. Licebit præterea in dicendo nostrum facere periculum, sicubi non coeat maior expectatione nos aut diturus populus: ne uidelicet metu præoccupemur, & in uniuersum ab orando absterreamur. Non enim primò coram paucitate contristamur, si locus postulet oratorem, & deinde ad populum siue magistratum audentius uerba fecerimus: potissimum si concedatur cogitandi spacium, quo orationis habitum queas disponere. Porro de Alcibiade quædam referuntur & Demosthene, quod huc proprie attinet, dum hic rerum intelligentia plurimum ualeret, in dicendo tamè meticulosus admodum erat, sibi ipsi quoque in negocijs obturbans, adeò ut in media oratione crebro hæsitando, uerba diu secum querens, fuga se proriperit è concione. Homerus itaque consultò operi suo, quod uersibus constabat, non passus est inseri uerba incondita, quæ numeros & mensuram refugerent: eadem prudentia itidem pro uiribus usus in negocijs alijs. Ad hunc modum qui rectè ad uirtutem contendunt & honestum, eos decet per occasionem usu rerum exercitari potissimum. Deinde quod huic est proximum, applausum qui oratores manet, strepitumque theatricum non plurimum facere, uerborumque in primis, ac negociorum agere respectum, ne in rebus eleuatis laus ipsa appareat nimia, mireque cum ueritate pugnet oratio. Porro si amatores uoluptatis quam percipiunt ab ijs quas depereunt mulierculis, nullum præter illas requirunt testem, quanto magis decet sapientia uerique boni amantem, dum in rebus honestis uirtutis fructum complexibus, seipso contentum lætari, nihilque laudantium & auditorum curare applausus: Proinde, sicut is qui domi uocat ancillam, clamore ipso contestans bacchanalia se uidere desisse, cum maximè iam uideat: ita qui gratificatur reipublicæ, & mox se passim celebrat laudibus, iam prodit ambitione, dum foras prospicit, gloriolæ captandæ gratia. Virtutis autem spectator non eget publico applausu, sed in somnis, & ipsis rerum simulachris, interno fructu rei feliciter gestæ aspectu. Tantum autem abest, ut aliquantisper progressus in sapientia studio, non reticeat apud alios si quid largitus sit amico, aut operis quippiam præclare gesserit, ut etiam iniqua suffragia per largitiones, aut potentis cuiuspiam intercessionem pro se, amoliri adnitatur, non respiciens ad munera, quanquam hinc fames, hinc sitis premat. Quippe satius fuerat, solidam noctem cum inedia agere, quam cum uirtute ueroque bono pugnam inire. Ita planè Agesilaus uitam instituit, dum tacitus bona sua secum circumferret, abundè magnus buccinator ipsemet sibi, Lætata enim ex animo, quod testis sibi esset idoneus, spectatorque bonorum, intus rationem certò sibi commorari ostendens,

iamque

A iamque egisse radices, posteaquæ iuxta Democritum adfueuerat ex sese uoluptate accipere. Ut autem agricolis pericundum est, uidere spicas inclinatas ad terram & nutantes, nam quæ ob leuitatem sursum tendunt, inanes esse creduntur, & superbire tamen: ita philosophi quidam uani, nihil habentes ponderis aut grauitatis, elato sunt animo, & in habitu, incessu, uultuque nihil præter merum fastum, aliorumque præ se contemptum produnt. Per spicuum est igitur, eis qui fructum ex philosophia studio percipere moliantur, illaque sese facere, deponendum esse protinus quicquid uanum est & arrogans. Et quemadmodum è uasis liquorem aliquem recipientibus aer inanis expellitur, sic qui in philosophia studio ueris implentur bonis, fastum exuunt, mitioremque de se concipiunt opinionem, parum iam barbaram iactantes & pallium, dum omne studium ad interna transfertur. Adde quod sibi feriores tum fiunt magisque rigidi, alijs contra benigni & placidi. Denique non usurpant solitam philosophia gloriæ insignemque nomen, sed in mutuis colloquijs dum super ea re incidit sermo, abundè satisfactum est, si quis bonæ indolis nouitius prædicetur. Atque hæc subridens excipit quispiam rubore perfusus, modestusque Homericis illo respondet carmine:

Quid superis æquas hominem: quasi numen ego sum?

Cæterum puellæ flagrans oculus, ut autor est Aeschylus, quæ sui aliquando copiam fecit, facile nutibus deprehenditur. Atqui iuuenis, profectus sui in philosophia hoc præbebit argumentum, si uenerea negligat, nihil attentus lubricis cantionibus, quarum ea est uis, ut quamprimò fuerint ab amatore audita, non aliter atque ignis, linguam, corpusque tenerum protinus peruadunt, uultum placidum, & lumina alioqui sedata & iucunda inflammando. Quemadmodum autem sacris initiati primò omnia implent clamore atque tumultu, mox uero ubi ad sacra mysteria uentum est, iam silentes attendunt & trepidi: sic philosophia in uestibulo primò non medioquem ostendit tumultum, sui fiduciam, ac uerborum strepitum, multis barbarè magnaque uis ad inanem gloriæ contendentibus. Porro si quis intra penetralia constiterit, iam luce magna perfusus, eò loci ubi redduntur oracula, alium assumet habitum, tacitusque contremiscent, rationem non aliter atque Deum submissò animo, atque modestè composito, sequens. Huc pertinet quod à Menedemo non minus uerè quam eleganter dictum est, Complures uidelicet esse qui Athenas nauigent philosophia gratia, primum sapientes, deinde sapientia amantes, ac mox rhetores, neque ita multò post idiotas rerumque omnium ignaros sese appellare. Quo enim magis cuique ex philosophia accedit rationis, eo plus decedit fastus & arrogantia. Animaduertendum præterea, quo pacto in moribus communibus, ut in dentium aut digitorum dolore, confestim medicus queritur. Et febri laborans accersunt rogantque medendi peritum, ne detrectet opem ferre presentem: cum grauioribus malis impliciti, ueluti phrenetici, atra bili, infaniaque affecti, ob morbi uehementiam, quæ minimè sentiunt, non recipiunt medicum, sed aut explodunt aut fugiunt. Atque in eum modum quicumque peccant, & monitoribus uitia corrigentibus sunt asperiores, in profectò malo laborant non admittente curationem. Contraque omnes æquo ferentes animo reprehensionem, potissimum si ipsos etiam morbi animorum gratia accedant reprehenses, bonam spem exhibent melioris cuiusdam habitudinis. Qui enim sese ingenuè offert corripientibus, peccatum profert, malum fatetur, non passus latere aut ignorari, proditque corripienti, adiunctis etiam precibus, is demum specimen præstiterit non contemnendi in philosophia progressus. Nam quisquis ad bonam frugem ex corruptis moribus peruenire desiderat, opus habet, autore Diogene, diligenti amico, uel acriter uidoque hoste, ut peccatum fugiat, aut correptus, aut certe humaniter ac blandè curatus. Quando autem non apparent in homine sordes, trita lacerna, aut calcei perforati, satis habet foris ornamenta, sibi que etiam atque etiam placet, florere se identidem prædicans, & auctibus quibusdam proficere, siue longa illi statura, breuis ue fuerit. Cæterum internam foeditatem animi, & uitæ impuritatem, inuidiam, malignitatem morum, pusillanimitatem & uoluptatis amorem, ceu ulcera quædam circumuallat & abscondit, ne quis attingat, aut inspiciat, mox reprehensus. Atque illic nihil spei est reliquum alicuius circa uirtutem morumque integritatem profectus. Iam qui ita est affectus, ut in malis suis, doloribusque agnoscendis cæcutiat, totum hunc uitæ statum profus commutet necesse est, & tum correctione purgari si uelit potest, modo monitorum ductu uitia abstergat & oderit. Oportet autem inter hæc etiam mali suspitionem de nobis uel tenuissimam execrari & fugere. Qui enim uerum peccatum magis detestatur quam sinistram hominum de se opinionem, famam rem omnium præclarissimam negligit, uitam etiam honestam infamia contaminans. Celebre deinde, & pergratum est in primis Diogenis uerbum ad iuuenem quendam in popina uisum, introque fugientem,

Ff 4

Homericis
Iliad. 1.
Ostentum, ostentationem & ritum fugere.

Nonum, non capere applausum.

Decimum, Venis neglectus.

Vndecimum, præfractam depone re frontem.

Duodecimum, si pecces, correctionem admittere.

Deimumtertium, Peccati etiam leuissimam suspensionem tollere.

C Ait enim, Quo interius fugeris, eo magis eris in popina. Sic peruersi dum se non agnoscunt & malitiam negant, tanto penitius abdunt se, & recludunt in turpitudine. Proinde quem, admodum rerum penuria pressi, dum per factum diuitibus se comparant, eo magis egent. Qui igitur uere proficit in uirtute, Hippocratem imitari minime dedignabitur, ignorantem capitis commissure certam rationem, id quod iam olim ingenue ab illo est proditum, & in scripta redactum. Recte autem secum animo reputauit uir ille celeberrimus, rem perniciosi fore exempli, si autoritate sua peccaret multitudo, sua celans errata. Parumque uideri consultum, alios opem medica seruare, & propriam fateri non audere inscitiam. Proinde si quis Bionis doctrinam & Pyrrhonis non ad profectus cuiusdam indicium referat, sed magis ad habitum animi augustiorem consummataque uirtutis, non maximo opere refert. Hic enim contubernalis tum profecisse putabat, quando aemulos a maledictis ad haec Homericis uerba sibi occinenda conuertisset:

Vive diuque uale, meritis deus addat honores.

XIII. hostes
in gratiam reducere.

XV. animum
infractum gere-
re aduersus for-
tune insultus.

XVI. in som-
nis nihil flagitio
stuidere.

At alter ille Pyrrho in tempestate nauigans, hordeum fertur in summo periculo succulis quas secum habebat in nauis aspersisse: quo quum illae hilares & laetae uelcerentur, Talem, inquit, in dolentiam sibi ex philosophia & ratione preparare deberet, qui constanti animo & infracto in uarijs fortunae casibus cuperet perdurare. Aestimare iam liceat, quam frugiferum sit quod Zeno scriptum posteritati reliquit, dum iubet ex somnijs deprehendere, num profecerit quisquam studio uirtutis. Si enim in somnis nulla capitur uoluptate erga turpitudinem, neque graui inhiat crimini, quo se contaminet, profususque nihil uidet cum uitio & foeditate coniunctum, consentaneum est omnia in tuto esse posita. Tum enim imaginaria hominis uirtus, simul cum ea quae affectibus est obnoxia, rationi subiectae ac parentes, non aliter atque fundus synceri amnis & tranquillae, liquidum apparent. Id perspectum habens Plato, scite admodum delineauit naturam animi tyrannici, dum imaginariae huiusmodi & brutae portioni attribuit ea quae ille agit in somnis. Aut enim manus inijcit matri, ut eam incesto concubitu polluat: aut uis sua opiparae irruit coenae, non aliter quam praedae, aliaque pudenda perpetrat desideria, iam metu uacua atque rubore, quibus die uigilans arcebat. Quemadmodum igitur iugales equi ab auriga recta currere instructi, non deserunt uiam, illo etiam habenas remittente, sed perpetuo cursu non aberrant a praescripto: sic quibus bruti affectus iam in totum sunt domiti, & sub iugum rationis missi, certi sunt quod neque in somnis, neque in morbo facile recalcitrant, aut delinquant: nihil enim agent praeter solitum, attentum eodem tenore perdurant. Si enim corpus sola exercitatione assuefactum, in quibusdam partibus ita domatur ut non pareat affectibus, ueluti dum oculi continentur a lachrymis, incidente casu aliquo aermuoso, & cor item, ne protinus palpitet ad quemuis strepitum, aliaque identidem, ne ad aspectum formae lubricum, mox irruant in libidine, cur non potius animum assiduo usu, ab affectibus perniciosi liceat in diuersum agere: adeo, ut imaginariam uirtutem, motusque intemperantes ad somnum usque reprimamus, ueluti fama perhibet de Stilpone philosopho. Is enim uidens in somnis apparere sibi Neptunum, inique ferentem, quod non immolasset illi bouem ueteri sacerdotum more, nihil animo consternatus, Quid ais, inquit, o Neptune: uenis ad me pusioni similis omnia replens que relis, quod urbem totam, mutuo accipiens pecuniam, emptoque inde sacrificio non referatam effecerim nidoribus? Num satis pietati tibi ex his quae mihi suppetebant opibus haecenus est litatum? Ad haec uisum fuit Stilponi, deum in risum fuisse solum, protensaque manu dixisse: Ego Megarensibus in tui gratiam largiorem olei prouentum concedam. Quibus igitur in hunc modum somnus contigit, ab omni dolore, metu, turpitudine, & prauiditate uacua, ipsi dem aiunt simul in signe documentum esse, certi in philosophia profectus. Qui uero castrum uidet in somnis, metum, fugam cum dedecore, ludicra puerilia, moestum se flere, miserum esse & peregrinum, aut procellae illis quoque scopulo se esse similem, haud dubie intelliget animum citra decorum agere, effingere tamen gloriae certos canones. Quumque ab his rebus longissime abfuerit in somnis, rursus absoluitur a nocuis affectibus, planeque in libertatem asseritur. Haec igitur tute identidem contemplare, si profectus sint, an non magis habitus animi, quando firmius quoddam robur iam nactus es in uirtutis fastigio, penitusque immotum atque inconcussum. Quando igitur uera atque perfecta indolentia res est magnifica, profususque diuina, quam appellare nobis hic licebit profectum, siue promotionem circa uirtutem, lenimento quodam & remissione conflata affectuum, par est, ut diligenti indagine facta, certeque iudicio, primum nos ad ipsos affectus, deinde illos inter se comparamus, quod uerius conueniat accessionum discrimina.

Illud

XVII. affectus
noxios in se uide-
re sedatores.

A Illud autem efficiemus, intelligendo malorum desideria in nobis iam esse remissiora, quam fuerint olim. Similiter metum & iram mox a rationis imperio opprimi, impetumque simul omnem flammamque amittere. Hoc uero posterius assequemur, si perspiciamus, num magis pudore retrahamur a turpitudine, an metu. Vtro magis capiamur, studio uitae componendae ad exemplum boni uiri, an magis liuore & inuidentia, qua illum insectemur. Sic num magis ueram ambiamus gloriam, an opes concupiscamus. Et ut summam dicam, utra cantione magis delectemur, Dorica, sedata & pia: an Lydia, furore & tumultu omnia turbante. Sunt enim in cantu quoque sui excessus quibus peccatur. Aduertendum proinde, num in uictus ratione rigidiores nobis ipsi, an licentia nimia simus laxiores: in rebus gerendis maturitate utamur, an inconsulta temeritate: admiratione item hominum atque uirtutis potius tangamur, quam contemptu. Itaque sicut morbis in alias corporis partes commutatio in eos qui minori periculo uideantur ferendi, donec profus explodant, profectus nimirum est ad meliora non inuidens argumentum. Phrynnin quendam non in celebrem musicum duas chordas ad absolutum septem fidium numerum insuper addentem, Ephori qui Reipublicae administrationi praerant Athenis, rescindendam eam nouitatem rati, interrogant magistrum utras mallet ex aliarum ordine abscissas chordas, graues illas infimas, an superiores acutas. At nobis non est ex usu, ut de profectu aliquid abscindamus, siue intentum supernae, siue in grauibus remissum, dum utraque libantes, ad medio critatem conamur cuncta reducere. Profectus autem primo excessus omnes, totamque illam affectuum acerbiteremittit eodem, quod solent acerrimi helluones suam, ut apud Sophoclem, foedam intemperiem. Caeterum satis iam constat ex his quae diximus, proprium id esse profectus circa uirtutem officium, ut iudicium rebus gerendis, uerbisque adhibeat, magisque circa prius quam hoc posterius uideatur occupatus. Argumentum autem eius rei idoneum id erit, si mox imitari conemur, quod nobis est admirationi, seduloque probatur, quodque execramur odisse libeat, & minime gentium admittere. Exemplo esse poterit Themistocles Atheniensis, qui solus inter omnes municipes (quando illos quoque decuisset Miltiadis res strenue per uirtutem gestas, laudibus uehere) noctes agendo infomes, Miltiadis trophaea, inquit, me excitant, & quietem capere non sinunt. Quibus uerbis iam plane edocuit, se non tam praconem esse uirtutis & admiratorem, quam praesentem sectatorem, & uirtutis in bono aemulum. Liqueat igitur iam profectum in uirtute, profus esse tenuem, dum uirtutis admiratione feriamur, & torpemus ocio, nullaque uis animi in recte facta rapimur, eorumque autores, quod illos liceat imitari. Neque enim amor ille ueneris uerus est, & alicuius momenti, sine zelotypia. Atque adeo uirtutis studium satis non est uehemens, mireque friget, si careat incitamento & calcariibus, quae loco inuidiae, honesti aemulationem & appetentiam animo inuehant. Vtque autor est Alcibiades, non decet philosophum ut animum solis intendat uerbis, etiam ita ut genas tingat lachrymis. Verum si uere promouere gestiat, operae precium fuerit se boni & absolutae uirtutis uiri exemplo uitae accommo dalle, conscientia simul stimulante ad ea quibus aegre carere se agnoscit, dum gaudet, spe concepta, impetum ad honesta minime desertum iri: non aliter atque pullus matri equae, ut est apud Simonidem, indiuiduus cursu esse comes gliscit, & perpetuo adherendi est cupidus. Vnde ueri profectus circa uirtutem illud est proprium, ut quorum res gestas probamus & aemulamur, eorum pariter amemus, mireque complectamur mores, beneuolentia summa honore debitum impendentes, simulque ut illorum simillimifiamus etiam atque etiam cupidi. Certamen autem & contentio profecta ex inuidia erga uiros optimos, diuerso quodam modo accidit. Nam aemulatio quidem nonnulla ob perspectam suscipitur uirtutem: atqui nullus in illam adest amor, nulla admiratio. Quis enim admiretur hoc quod impendio aueratur? Dum igitur uerum bonum in hunc modum diligere ordimur, ut non solum ex Platonis sententia, beatum iam animo reputamus uirum illum egregium, sed etiam parem felicitate tribuimus auditori, qui sermonem ex ore eius prodeunte excipit: imo uero habitum hominis, incessum, aspectum, risumque cum admiratione diligimus, ita ut ad illius exemplum totos nos ipsos componere gestiamus, eisque perpetuo adherere: tunc plane licebit fateri, nos haud dubie in uirtutis tramite profecisse. Praeterea inuenias nonnullos, qui non tam bonis gaudent, felicibusque hominum dotibus, quam ipsis ineptijs, ueluti balbutie & pallore, nimirum amantium more. Nam Panthiae mulieris lachrymae auctus, imo ipsa quoque animi indignatio & malignitas, uirum Araspem attonitum in amore reddiderunt. Ad hunc sane modum in uirtutis admiratione nos haudquaquam horrebimus Aristidis exiliu, non

XVIII. uirtu-
tem qua admira-
ris aemulari, &
uirtutum illaudati
figere.

XIX. incom-
moda uirtuti: &
iuncta non ser-
uidare.

C Anaxagoræ carcerem, aut Socratis inopiam, Phocionis'ue condemnationem, sed uirtutem ips quoque rebus coniunctam, dignissimam arbitramur omnium amore, eam simul complectentes cum præclaro hoc Euripidis elogio: Væ bonis uiris, si non omnia illorum sint honesta. Perdurandum est igitur, etiam irruentibus huius uitæ incommodis, nihilque nobis est odiendum, sed amore ipsissimæ uirtutis, admiratio simul cum honesti æmulatione ferri debet in diuinis hominum dotes, nihilque mouere nos debet alia multitudinis imperitæ sententia. Recte autem agunt qui in rebus gerendis illustres sibi proponunt duces, inque magistratus administratione, uariisque fortuna, disquirunt secum optimos quosque uiros, qui ætate ea sunt, aut longè antè fuerunt, quid uidelicet in eodem casu egerit Plato, quid dixerit Epaminondas, qualem se exhibuerit Lycurgus uel Ageilaus, perinde atque illi qui se se exornant ad speculum, dicta factaque indecora ibi discendo, ut ea deuitent. Sunt proinde qui digitorum quædam propria ediscunt nomina, lentè recitantes singula, aduersus terrores. Verum noster candidatus, ipsius circa uirtutem profectus, qui illustrium uirorum probè meminerit, nihil est cur affectus accuset noxios, dum in promptu habet remediū, quo intrepidus possit consistere: spectatum nimirum efficiens omnibus, ea in re suum in uirtutis studio profectū. Ad hæc boni quoque uiri est, subito omnibus proferre in medium

XX. apertum et constans gestare pectus.

animi sui puritatem, dum ad nullius expostulationem comouetur, non erubescit, nihil celat, nec quicquam uariat rerum suarum. Nam in tali statu fortunæ, stabili & inconcussio dure animo, conscientia solius est integræ, prorsusque illæsa. Alexander autem suo more dum uideret nuncium summa lætitia gestientem, dexteraque protensa accurrere: Quid mihi, inquit, uir bone nunciabis aliud, quam Homerum reuixisse? Nil uidelicet sibi deesse ips uerbis contestatus, quam famam insignem apud posteros. Atqui in uirtute proficienti iuueni nullus amor pertinacius insidet animo, quam uirorum uirtute insignium, quos idem tîdem celebret, in hoc incumbens totus, etiam si omnibus se priuet bonis, domo nimirum insigni, mensa, uxore, liberis, studio, lectione doctorum, scriptisque autoribus: adeo ut si cubi meminerit patris, aut etiam præceptoris defuncti, cuius uita longè fuerit suorum temporum moribus superior, nihil habeat magis in uotis, quam ut liceat illis redire in uitam, quod rerum gerendarum præsentis habeat spectatores: dum alij contra, qui mi-

XXI. Cauere peccata etiā minima.

D somnis apparent, magna cum trepidatione exhorreant. Iam si libeat præter ea quæ recentissimus indicia circa uirtutem profectus, & hoc item non parui momenti adiungas uelim, ne quis peccatum aliquod reputet exiguum, sed sollicitè quoduis caueat atque deuitet. Ut enim qui se diuites fore desperant, impendia exigua floccipendunt, nihil efficere illa credentes magni, si tenui aceruo accesserint: at spes ditescendi nihil negligit quantumcunque exigui lucelli, eoque magis auget aris appetentiam, quo propius ad motam fuerint opes: sic haud dubie usu uenit in negocijs per uirtutem gerendis: non enim illic locum habet indulgentia, ut dicas, hoc perpussilli ad istud est momenti: iam enim talis est rei facies, quæ secundo futura sit melior, ita ut proficienti ad singula fuerit respiciendū. Nam si in id quod est minimum semel ingressa fuerit scelerum peruersitas, licentia concessa patranda ea ad que alioqui sumus propensi, corruere nimirum & contaminari simul reliqua animi bona necesse est. Et ut ait Aeschylus: Qui nihil æstimat magnū habetque, contemptor sit rerum pusillarum oportet. Cæterum qui sepe construunt aut aggerem, nihil sunt attentī, cuiusmodi sit lignū aut lapis, accipiunt enim quicquid casus obrulerit, & inter hæc columnam aliquam è sepulchro fortè collapsam: id quod ferè agit uulgus sceleratorum, omne opus in suum quæstum utcunque acciderit conglomerans & corradens. Porro qui proficiunt in studio uirtutis, uitæ suæ non aliter atque phano cuidam, aut reginæ, aureum subiiciunt fundamentum, nihilque temerè admittunt in tale opus, sed ad rationem ueluti amussim omnia redigunt atque componunt, dictum hoc ceu ab illustri quodam uiro profectum animo reputantes, Non esse uidelicet laborem magis contemptibilem, eo, qui fordes relinquat in unguibus: ita ut in opere præclaro decorum

serues, turpitudinem omnem prorsus declines.

FINIS.

PLV.

OTTOMARO LVSCINIO INTERPRETE.

POSTEA QUAM absoluerit licuisset per ocium, quæ de audiendi officio à me sunt conscripta, protinus illa ad te misi, o Nicander, ut scias rectè ac salubriter monitis ritè obtemperare: quando illis reniti, iugumque huiusmodi auerfari, iam nil aliud est, quam togam uirilem refugere. Sunt enim effrenes quidam iuuenes, qui nullius subiecti imperio, libertate se frui arbitrantur, parum interm attendenti, in quanto fauiores incidunt pædagogos & præceptores, nempe prauas cupidines, quæ non aliter irruunt in incautos, atque immanes belluæ è claustris suis emissa. Et quemadmodum turpe uidetur mulierem suis nudari uestibus (ut est apud Herodotum) quod simul cum illis omnem prorsus deponat pudorem: ita iuuentus plerumque abiecto puerili amictu, non sine dedecore omnem simul pudorem rejicit, ac metum: deinde quum refugit quod decet, mox peccandi licentia tota ruat in præceps. Cæterum crebrò audiuiisti, quod is demum sequitur Deum, qui parere norit rationi. Itaque sic habeto, dum iuuenes relicta pueritia in uiros proficiunt, illis si rectè sapiant, non rejiciendum esse imperium, sed duces duntaxat mutandos, dum in conducti illius pædagogi uicem, diuinum, hoc est, ipsam rationem uitæ moderatricem suscipiunt: cui quicumque parent, meritò liberi sunt appellandi, eò quod soli qui discunt quid uelle debeant, ita uiuunt ut uolunt. Quando perspicuum est, quam uile prorsus sit ac uanum quicquid præter rationem, ac disciplinæ præscriptum geritur: dum praua huiusmodi ad temeraria quæque & inconsculta impellens uoluntas, plerumque nil post se relinquit præter poenitudinem. Proinde quemadmodum noui hospites & peregrini in Rempublicam recepti quampiam & inscripti, multa ægreferunt & incusant, quæ indigenis & legum assuetis, non modò non sunt molesta, sed etiam grata uidentur & iucunda: sic ex re iuuentutis apprimè fuerit, si longo tempore circa philosophiam educata, disciplinæ illius rudimenta imbiberet consuecat. Quandoquidem ex ipsis prægustamentis, quæ præceptionum philosophicarum recipiunt permissionem, beneuola ac nota, deinde non aliter atque ciuis aliquis, ad philosophiam accedet, cuius peculiare est officium, duce ratione uiros, eosque absolutos efficere, atque ea in re uerum decus ætati iuuenili apponere. Neque uerò in amœnum arbitror, si de audiendi sensu quippiam præfatus fuero, quem Theophrastus putat ex omnibus alijs ad effectus commouendos magis uideri idoneum. Quippe uidendi uirtute, gustandi & tangendi nemo obstupescit, quatiur, & à sese quodammodo redditur alienus, ad eum modum quo à stridore, strepitu, & uehementi quocumque sonitu, animum per aures in ipsis penetralibus corripiente. Quamquam rationali hominis parti hic sensus magis insuper coniunctus esse apparet quam affectibus. Siquidem ad contaminandum malitia animum, sceleribus per uaria diuerticula, membraque corporis patere nouimus aditum, quando ad bonam frugem, atque uirtutem perducendi iuuenes, unica relicta est uia, nempe aurium imbuendarum: modò puræ & alienæ ab assentatione, castæ que ab omni turpitudine protinus ab incunabulis seruentur. Xenocrates igitur non ab re præcepit pueris, ut aures armari ac muniri thecis, quas uocant amphotides, magis quam athletæ curarent: quod plagæ his quidem possint aures offendere, atqui incautæ iuuentuti longè maiori periculo morum peruersitas animo queat irrepere. Cæterum non probabat in ea ætate, ut nihil prorsus audirent, aut toti obsurdescerent, sed excubijs quibusdam sepiendas aures putabat, ne stationem ingenij, præceptis philosophiæ, quibus ad præclaras uirtutes recta pergerent, destitutam, fœdi sermones & pestiferi præoccuparent. Bias item senior ab Amalide iussus carnes ad uictimam optimas mittere, linguam pecudi eximens, protinus ad Principem misit: nimirum quia in dicendo aut commodi plurimum, aut tantundem dampni audientibus allatura uideatur. Inuenias deinde qui pueros tenellos exosculantur, aures illorum auribus adiungendo, docentque pueros eadem uicissim facere: quo planè ludo ceu in uolucro quodam & ænigmate docetur, inter amicos potissimum eos diligendos qui salutaribus monitis profint auditori. Perspicuū est autem, si quis adulescens dicendi rationem prius quam audiendi fuerit aggressus, eum non solum prorsus nullius bonæ frugis hominem euasurum, ac planè sterilem, dum omni studio caret plantandæ uirtutis: sed etiam ad scelera haud mediocriter propensum: quippe qui in ani-

Pudoris et metus in iuuentute quanta utilitas.

Rationi seruire, libertas.

Philosophiæ præcepta à teneris imbibenda.

Lingua eadem et optima et pessima.

Audiendi ratio prior quam dicendi.

Cmo non aliter ac in agro inculto & neglecto, uepres & carduos, multaq; id genus mala sit producturus. Nam illecebre uoluptatum, & laboris fuga, non sunt pestes adscititiae, quas externa quadam ratione in animum introducas oportet: sed cognatae ac domesticae, fontesq; plurimorum pestilentium affectuum: atq; illos si quis permittat indoli suae innasci, ac recta ratione, sanisq; dictis non reuellat, ac totum habitum immutet, quod decens, aptaq; euadat, nihil est quod speres immanibus mitiorem fore. Caeterum quando uis audiendi, pueris non tam praeclearam affert frugem, quam etiam coniuncta uidetur periculo, consentaneum arbitror ut in utranq; partem differamus de audiendo, dum uidemus multo plurimos hunc ordinem probare, ut dicendi rationem exerceas, anteq; audire assueueris. Dicit enim, disciplinam quandam arbitrantur, in qua exerceant ingenium: uerum audire, quocumq; modo fiat, satis conducibile putant. Ut autem qui pila ludunt, artem teneant & comode illam mittendi & excipiendi, necesse est: sic in disciplina longe alia habenda est ratio, ubi prius accipitur, ac postea emittitur. Perinde atq; in pariendo natura constituit, ut non aedatur in lucem foetus, nisi foemina coeperit, & in aluo diu illum retinuerit. Itaq; uerbis subuentaneos quosdam partus aiunt accidere, ex imperfectis nimirum & inanimis conceptibus. Nec aliter sane de iuuentute aestimandum est, quae nihil audire curat, omnemq; fructum eo sensu concipere negligit. Quid enim aliud effutiet nisi uerba ex uento nata: & quod ait poeta,

In uanas sparsit nubes in gloria dicta.
Videmus autem uasa angusta, dum liquorem ex alio effusum in sese recipere gestiunt, inclinare se, & apte ad uas effluens conuertere, ita ut quod exundat, iam non uideatur exundare, sed quasi recondi. Itidem aures adhibendae essent & rite coaptandae dicenti, ne quid ex monitis salubribus decideret, ac periret. Verum hoc iam non discitur, sed quod omnium maxime est ridiculum, si inciderimus in aliquem de opipara cena, de apparatu magnifico, de somnio quopiam, aut forte de contentione quae illi fuerit cum alio quopiam uerba facientem, arreptis auribus silentes, ex ore illius pendemus. Sin alius ad se uocet utili aliqua doctrina, atq; admoneat ea quae recta sunt & decencia, peccantesq; ipsos errorum comonefaciat, aut leniat morum asperitatem, nemo est qui animum intendat, finemq; expectet dicendi. Quin magis ubi primum arripuerint facultatem, aut reluctant uerba facientis, omnique conatu eodem tendunt ut euadant uictores, aut certe fugientes abeunt ad alios sermones, ubi meras audiant nugas. Atq; in ea re simillimi sunt uasis fordidas, dum omnibus rebus potius implent aures, quam honestis, & quae ex re & usu forent. Proinde qui equos probe educant, uersatiles quidem eos efficiunt & parentes freno: at qui instituunt pueros, docent eos idoneos se prestare auditores, multa uidelicet audire, & pauca loqui. Sic Spintharus Epaminonda laudibus uehens: Quanquam plura, inquit, sciret, & pauciora loqueretur, utrunq; tamen aequale illi ac facile in promptu erat. Hinc natura tradunt cuiuslibet geminas praebuisse aures, & linguam unicam, quod plura expediat hominem audire quam loqui. Profus igitur ubiq; pulchrum est & tutum iuueni silentium, potissimum ubi in alijs audiendis praestat patientiam, & non subito immaniter gestit, & clamat, sed finem expectat sermonis, etiam si ingrata quaedam & parum amoena dixerint. Non enim par est, ut loquentem mox trahas in controuersiam, sed, ut Aeschines ait, temporis non nihil illi concedendum est, in quo dictis suis uel adhaerere quippiam, uel adimere, aut totam phrasim mutare, si uelit, possit: quod uideas eos qui sese mutuis sermonibus obruunt, mediamq; intersecant orationem, neq; audire aliquid plane, nec audiri. Quid enim aliud agunt, loquentes ad loquentes, q; quod confusione uerbis ingerunt, ac conturbant omnia: itaq; qui modestia praeditus, temperare sibi in audiendo assueuerit, frugi sermonem primo suscipere potest & retinere, ac nugas praeterea uanaq; dicta facilius dinoscere & deprehendere. Tum denique perspicuum efficiet omnibus, quanto amore studioq; ueritatis teneatur, quantumq; absit a cupidine altercandi, inconsulta temeritate, & contentione. Non absurdum igitur a quibusdam dictum est, quod magis sit frugiferum, ex iuueni animis factum & tumorem animi ejicere, quam

D non enim capaces erunt boni, nisi uana ista exemeris. Similiter inuidiae malum & odij maleuolentiaq; cum nullo penitus bono sunt coniuncta, imo magis ad bona frugem properantibus obfistunt. Estq; longe pessimus affessor & consiliarius auditori liuor, molesta efficiens & inuicunda, deniq; profus non admittens quaecumq; sunt conducibilia. Atq; isthuc in causa est cur inuidi quaecumq; re potius sese oblectent, quam bene & concinne dictis. Et opum quidem gloria, aut formae cupido si animum cuiuspiam inceserit, erga alios duntaxat contabescit inuidia,

Causa suscepti operis.

Subuentanei foetus.

Qui peccet audiendo.

Audire melius quam loqui.

Sermo dicentis non interrumpendus.

Fastus absit ab auditore & liuor.

A uidentia, qui rebus huiusmodi fruuntur. Verum qui male afficitur bono sermone, a quo reddi poterat melior, ipse iam sibi maleuolus est, bonisq; sese multis destituit: quando oratio perinde atque lumen aliquod non comodatur nisi uolentibus accipere. Inuidiae igitur alijs in rebus seminari, ex prauis affectibus & disciplina uacuis licebit deprehendere: at ea quae se ingerit audienti, ex ambitione quadam intempestiua, & famae studio proficiscitur, nec sinit eum qui sic est affectus, dictis attendere, sed totam cogitationem simul ac mentem concutit distrahitq;, dum in se descendens auditor, habitudinem suam contempletur, ac mox inferiorem se esse sentit, eo qui uerba facit: simulq; alios contuetur, explorans num dictis afficiantur, aut illa admirentur: tum enim concitatur ad amarulentiam, & improbat eorum factum qui orator beneuolentia prosequuntur. Ex sermonibus ergo nihil retinent, hoc malo inuidiae afflati, non aliter ac si memoria illorum onerentur, & erga loquentes acriter comouentur & trepidant, ne uidelicet ex dictis meliores reddantur. Id uero sedulo curant, ut orator finem faciat dicendi, dum pulcherrima differit, ne fructus aliquis sequatur auditorem. Notant item subinde affectus uerbaq; praesentium in ea concione, ac ubi compererint aliquos admiratores, qui praconijs extollant concionantem, propripunt se foras ceu insani, rectaq; illos petunt qui orationem totam uituperent ac inuertant. Quod si nullos inueniant tales, conferunt eos qui dixerunt cum iunioribus, qui in eo argumento fusius dicant & melius, tantum ut praclare dicta ualent ac dilacerent, ne comoda sint & salutaria. Oportet igitur studiosum auditorem, qui uanam gloriam reiecerit, ad orationem non aliter accedere atq; ad sacrum epulum, animo uidelicet placido & benigno, ut laudet ea quae sunt apposita, ametq; beneuolentiam & officium eius qui aliquid affert in medium ex ijs quae nouit, & e quibus persuasum habet aliquid, si qua fieri poterit, ut auditores eisdem argumentis afficiantur, & pareant. Atq; in ea re considerandum est, quod absoluta orationum opera, non fortuito quodam casu, aut sua sponte, sed cura, labore & diligentia ab animo erudito constanter, ut habeas quod imiteris, quodq; admirationi & exemplo esse possit. At in erratis animaduertere decet, totisq; ingenij uiribus insistere causae, unde ueri similiter lapsus appareat esse ortus. Ita plane fiet ut quemadmodum ait Xenophon, quod rei familiaris curae intenti, & ab amicis & ab hostibus accipiant quod possint proficere. Sic uigilanti intentoq; auditori non tam prolixi boni oratores, quam prauis & a recto aberrantes. Ad haec sententiae simplicitas, dictionis languor, figurae detorsio, ac impetus intempestiuae cuiusdam letitiae feruntur quidam ad laudis aucupium, & si qua sunt alia huiusmodi, magis perspicua sunt, dum audimus alios, quam ipsis nobis uerba facientibus. Itaq; recte facturus est, qui tum ex alienis erratis in sese conuersus, si ibi delictum a quale latens inuenierit, audacter contra se ferat sententiam. Facillimum namq; est aliorum uitijs succensere, illaq; reprehendere: caeterum nihil in se habet bonae frugis ea res, nisi te ipsum prius corrigas, & ne ad similia prolabaris adhibeas cautionem. Conuenient autem in primis ut Platonis cum illud asidue nobis sit in ore, sicubi de peccantibus facta fuerit mentio: Nunquid ego quod sum talis? Nam perinde atq; in oculis aliorum nos ipsos conspiciamus, sic nostra ex aliorum dictis estimantes, facillime uenabimur quid deceat: interea despiciemus alios, nostraq; maiori cura in dicendo elaborabimus. Afferet praeterea non parum emolumentum ipsa collatio, qua sermone peracto apud te facias licebit, dum expendis quid praeter decorum dixerit orator, quid ue minus quam rei dignitas postularit, tuq; in id incumbas, ut eadem re recte dicas & integre. Est proinde quod profus mutare queas, & ab ipso exordio, seruatore argumenti perpetuo tenore, in aliam faciem conuertere. Atq; ne praesens huic rei desit exemplum, Platonis Lysiam legito priorem, & apertam plane facilemque dixeris orationem. At si posterior sumas in manus, nihil appareat concinnius, nihil maiori studio elaboratum. Proinde quemadmodum Lacon quidam ait, dum Olynthum urbem a Philippo subuersam audisset: Delere quidem potest urbem talem, at nequaquam extruere: Ita si nos post mutata orationem quam audiuimus, aliter in eodem argumento explicando differere conemur, nec tamen superare oratorem illum phrasi ipsa poterimus, multum superbiae nobis & contemptus in alienis orationibus iudicandis decedet: ac mox intelligemus in ea collatione, & reprehensione, quam temere ex nostri amore nimium praesumamus. Admiratio igitur si cum contemptu illam conferas, natura equidem sanior est, & humanior, atqui nonnulla eget moderatione, & fortasse paulo maiore quam contemptus, temerariaq; praesumptio. Nam ut hac peste infecti nihil emolumentum percipiunt ex oratione, ita illa praediti, quia boni sunt & simplices, facilius laeduntur. Atque adeo Heracliti uerbo nihil est cur repugnemus, dum ait, Stupidi esse ingenij, ex quouis sermone quaerere quod discat. Oratoribus

Auditor improvidus nocet ipse sibi. Inuidiae fomes in auditore est ambitio.

Auditor sit gratus.

Fructus absolute orationis ab casu.

Fructus ineptie.

Collatio auditoris ad dicentem utilis.

In auditores simplices, qui omnia admirantur.

C igitur ingenuè merita tribuenda gloria, & orationi cautè largienda fides, ita ut in certamine dicendi & eloquentiæ, benignum & incorruptum te exhibeas spectatore, at in ijs quæ ad ueritatem pertinent, & quæ usui fore speres, exactum acerbumque indagatorem. Sic enim fiet ut auditores odio uacent, minimeque a dicentibus offendantur, quãdò plerisque uideas nimia beneuolentia fideque quibus erga dicentes afficiuntur, longè opinione falli, falsaque & pestifera pro ueris & frugiferis imbibere. Lacedæmonij cum in senatu sententiam egregiam hominis turpissimæ uitæ approbare uellent, præcepit magistratus, ut uir quispian bonus eam diceret. Quo facto nimirum docuerunt, in consultando Reipublicæ, mores magis spectandos quàm uerba dicentis. Atque in hunc modum, in æstimandis philosophiæ rationibus, existimatio dicentis non parum habet momenti, si quis exactiori indagine loquentis uitam ad sermonem æqua trutinâ appendat. Sunt autem in oratione non secus atque in bello multa inania, ueluti dicentis effusiones, candor, supercilium, copia, eadem alijs uerbis repetentis, potissimum autem clamor, strepitus, & auditorum applausus, quæ omnia fluminis in modum rapere secum possunt auditorem iuuenem, & rerum imperitum. Habet enim oratio fallaces quasdam in se illecebras, dum rebus subiectis dulcedinem mista grauitate, & insuper apparatu accedente, pondus attulerit. Et sicut ad tibiam canentium multa nos errata suffugiunt, ita impar ac insolens oratio, splendore suo auditorem a manifestis saepe auocat. Atque eam ob causam Melanthius rogatus quid de Diogenis tragœdia sentiret, consultò respondit, se illam haudquaquã despiciere, quæ diuinis nominibus illustraretur. At in multorum orationibus & exercitamentis rhetorum, non modò uelatas nominibus huiusmodi sententias licebit deprehendere, uerumetiam in pronuntiando concinnitatem quandam & mollitiem, aliaque id genus lenocinia, quibus auditores fascinant, & ceu dementes secum quò malunt circumducunt, uanam illis uoluptatem pro uaniori gloria uenditantes. Aprè igitur in illos competit Dionysij uerbum, qui dum in theatro egregium quendam citharœdum pollicitationibus in spem eximiam magnorum munerum pertrahens, atque finito concentu nihil largiretur nisi uoluptatem, diceretque: Quanta inter canendum te cepit oblectatio, tanta rursum te perfudit spei lætitia. Tale nimirum rhetores nostros manet præmium, dum id quod unice concupiscunt, ac quod se apprimè oblectant, assequuntur, nempe sui admirationem. Deinde simulatque auditoribus affluxerit orationis amœnitas, oratorum item gloria euauit, adeò ut prorsus incassum illi perdidissent tempus, hi etiam uitam ipsam insumpserint. Vnde copiam ipsam immodicam ac uanitatem dicendi prætereas uelim, ac summo studio fructum orationis sectari coneris. Neque ea in re puellas imiteris, quæ ad ferta concinnanda fragrantissimos quosque flores deligunt, opus sanè iucundum, ac uolupte, quis nesciat? cæterum nullius frugis, ac duntaxat diurnum. Sed apum potius te moueat exemplum, qui plerunque in prata uolant, uiolis, rosis & hyacintho conferta, atque illis tamen neglectis thymum accedunt, florem asperrimum atque amarissimum, illique insidunt, flauum mel conficiunt. Inde ubi acceperint quæ uisa fuerint comoda, auolantes, ad domestica negotia reuertuntur. Ad hunc sanè modum, auditorem castum & studiosum decet, delicata & florida ornamenta uerborum, rerumque applausibilem quandã uim, nil aliud quàm oratorum herbam, uenè nihil mellis conficiatur, putare, missamque facere, atque sua ipsius attentione, in mentem sermonis, & dicentis affectum irrepere, unde ad se trahat quod bonum sit ac conducibile. Proinde meminisse, quòd nò in theatrum, neque ad cantationem, sed ad scholas uenerit, ut ex sermone uitam emendet. Necessaria autem est apprimè cautio, certumque in hoc adhibendum iudicium, quo ad sese, sui que ipsius affectum quisque probet aut damnet quod audierit, dum uidelicet ad rationem uocat, exploratque, num in affectibus magis redditus sit effectum natus, aut leuari sentiat se tristitia, firmari certa fiducia, animique constantia, aut certè ad uirtutem & honesti amorem ceu numine quodam afflatum incitari. Quis enim ferat te in tonstrina surgentem, mox assistere speculo, & contactu capitis cæsariem contueri, num probè sis tonsus, & à scholis ubi sermonem audisti, non protinus teipsum cõttemplari, & ex animo tuo discere, quid miseriam, implacabilitatis, aut immo destituti decesserit, quantum factus sis tranquillior atque iucundior? Quando nò tam uerè quàm eleganter dixit Ariston: Neque balnei ullam esse utilitatem, neque orationis, unde non prodeas purior. Gaudeat igitur iuuentus, si ex sermone reddita fuerit melior: uerum in audiendi uoluptate haudquaquam constituat finem, neque arbitretur sapientiæ studiosum è scholis prodeuntem decere, si gestiat, secumque submiserit aliquam cantionem, aut fistula canat, ac si desideret fomenta & malagmata, sed tum habeat gratiam, si ueluti aluicare acri fumo, ita ipse mordaci sermone purgetur

Mores boni approbant uerba.

Inania in oratione.

Voluptas pro gloria.

Auditor ex suis ipsius affectibus probet aut damnet audita.

A purgetur animo, plurima cæcitate & lipitudine laborante. Quem admodum autem oratoris est, non prorsus ad ueneres orationis esse attentum, sed potissimum ad persuadendum: ita iuuenem decet, ut neglecto priori, ad posterius illud totus incumbat. Non aliter atque potatores faciunt, qui sedata primum siti, tum demum pocula uersant manu, & sculpturas contemplantur. Qui enim salubribus refertus est doctrinis, in respirando dictionem consideret, si uacat, num elegans sit ac nitida. Porro si quis mox ab exordio orationis, nihil ad rerum dignitatem attentus, Atticam phrasim ac subtilitatem requirat, illè nihil mihi distare uidetur ab eo qui antidotum bibere recusat, nisi in uase ex Atticæ Veneris sigulina adducto præbeatur, nec hyeme uestem sumere, quæ non ex ouium Atticarum uellere constet. Quin magis sedendum puto adolescenti in tenui & humili orationis Lylianicæ genere, non aliter atque in lacerna, ita ut quietus sit & tranquillus. Videas equidem minimè ferendam pestem quæ mentes iuuenum bonas uastat & populatur, præstigia uidelicet illa uerborum, & immodicam loquacitatem, in scholis undique ingenia opprimendum, adeò ut in uita probè instituenda, curanda re publica aut priuata, nihil à philosopho discendum putent, solum uerborum munditiæ ac phaleras laudibus uehentes. Cæterum quid utile sit in oratione aut incommodum, necessariū aut uanum superuacaneumque, ad hoc cęcutiunt, nec inuestigare, aut inquirere de ea re quippiam uolunt. Sed de ijs satis, reliquum est ut de quæstionibus legem præscribere studiosis curemus. Consentaneum autem est, ut cõuicia in alienas aedes uocatus, illis quæ in mensam ueniunt benignè uescatur, nihil reprehendens, aliudue requirens. Parique ratione cõuenit, ut ad sermonis epulas accedens, quietum ac tacitum se præstet auditorem. Nam qui aliena à proposito iniiciunt argumenta, ac quæstiones afferunt in medium, molesti sunt & uicissitudinis minimè tenaces auditores: præter hoc enim quòd & oratorem conturbant & orationem, nemini profunt. Quanquam non negem frugiferum uideri, ut interrogos quippiam quod eò pertineat, & propemodum necessarium uideatur, modò qui disseruit ita fieri præcipiat. Denique quemadmodum Vlysses apud Homerum irridetur à prociis, quia frustula panis petebat, & non potius enses atque lebetes, pusillanimitatis enim id esse certum argumentum putabant, perinde atque magnanimatorum est grandia dare & exposcere: ita fermè oratorem subfannat, quicquid auditor quæstionibus suis ad sordida ac leuicula illum impulerit. Id quod non raro uideas à iunioribus istis loquacibus, ostentatione dialecticæ aut mathematicæ tentari. Iniiciunt enim uel optimo cuique orationis membro quæstionem hanc: Quisnam sit motus in diametrum, quis uel in latus. Atqui in illos aprè competit Philotimi uerbum ad Empium tabe laborantem. Dum enim cõpellaretur pharmaci gratia contra rediuiam, Philotimus ex colore uultus ac spiritus difficultate mox deprehenso hominis morbo: Non est, inquit, uir bone cur tempora teras in disputando de rediuiâ. Sic ad iuuenem haud absurdè dixeris: Nihil agis bone iuuenis in his quæstionibus teipsum aliosque occupando, sed magis ex te tua est, ut cures quo pacto uanis opinionibus, arrogantia, prauo amore, ac nugandi studio liberatus, uitam uiuendo sanam ac moderatam, tibi ipsi restituaris. Opportunum autem cum primis est, habere rationem ingenij dicentis, eiusque peritiæ, quæ uel in re plurimum ualeat, ut sic in proponendis quæstionibus nos illi attemperemus, ne uidelicet eum qui ad moralia philosophiæ aptior est & propensior, in dubijs physicis & mathematicis uiolenter torqueamus. Quando expectationi nostræ magis respondere potest aliquis antesignanus rerum physicarum, qui certis decretis statuere possit, quid in ancipiti positus fugias, aut sequare. Proinde haud aliter atque is qui tentat clauem secare ligna, & securi aperire ostium, dum utriusque nocet, neutrius usum ac uim assequitur: sic qui ab oratore exigunt quæstionum culas, quæ non attingit, & in quibus nullum fecit periculum, non modò in hoc læduntur, quòd non accipiunt fructum quem exhibet, illumque decerpere negligunt, sed odium insuper & mali uiri existimationem lucri uice reportant. Obseruandum præterea est & illud, an comodum sit, eundem sapenmero eademque interrogare: est enim hic quoque modus quidam ingenij explicandi. Quanquam si alius interea proposuerit quippiam, candoris est & studij, patienter audire, nihilque obturbare loquentibus, nisi negotium aliquod uehementer te premat, aut insolentes urgeant affectus, quibus consilium aut remedia queras opportuna. Tum enim quò euadas eruditior, incitiam haudquaquam occultanda est, ut ait Heraclitus, sed ingenuè proferenda in medium, dum in promptu habeas quo illi queas mederi. Porro si ira uehemens, superstitio, dissidium inter domesticos, aut amoris ingens, & ad insaniam impellens æstus, chordas pulsauerit animi, quas minimè cõueniebat, illique iam cœperit imperare, minimè rem tam

Quatenus interrogare debeat auditor.

Odyss. 17.

C acerbam in aliud tempus differendam arbitror, & ob reprehensionē quam exhorreas, re infecta abeundum, sed in illa concione, aut ea peracta, mox differari de rebus tuis uelint, ubi accedens interrogaueris ac benignē audieris. Non enim in ea sum sententia qua bona pars mortaliū, qui philosopho in cōmuni docente applaudunt, dictisq; illius mirē capiuntur: uerū ubi de rebus priuatis tempestiue & liberē quosdā seorsum carpit & admonet, id isti insectantur, & superuacaneū esse putant. Audiendos enim philosophos credunt in scholis, haud aliter ac tragædos in theatris, nempe ad finem: & in his extrarijs negocijs nihil utrosq; inter se differre. Atqui à sophistis illa quę hīc incusant, iure quodam suo perpeti coguntur. Quando enim non surgunt isti ē sedibus, & amoto libro, institutioneq; obmissa, quę ueras uitę huius partes complectit, perpusillos sese & contemptos faciunt in multitudine, dum quę deceant philosophū minimē sciunt: Habet planē horum supercilium, risus, uerborum unda, studium, & eruditio, potissimū autem ad singulos illa seorsum facta cohortatio, nō nihil bonę frugis, modō sint qui idoneos & cōstantes se exhibeant auditores. Videtur hoc loco decorū, quod circa laudem & applausum auditorū uersatur, cautione quadam in mediocritate retinendum esse, ne in ea re nimium parci simus aut profusi. Nam circa utrunq; plurimum peccatur: quod uidere est quosdam graues & odiosos auditores, qui flexi se & molliri nulla oratione permittunt, domesticis negocijs ac sermonibus inconditis scatentes, perinde atq; ipsi decentius aliquid habeant quod dicant: ne supercilio quidem annuunt, aut uoce testantur beneuolos se esse auditores, sed silentio & grauitate, habituq; corporis extrinseco, famam aucupantur Socraticę cuiusdam pertinacię, inuictęq; grauitatis, in gloria tribuenda eadē uentes parsimonia qua in largiendis pecunijs. Quasi uerō in laudando quippiā decedat ex rebus nostris, sicut fit in ære erogando. Inuenias enim qui Pythagoricā hanc uocem, Ex philosophia mihi contigit, ut nullius rei admiratione capiar, considerantes, prauē ac infeliciter usurpent, dum rerum terrenarū contemptui coniunctum esse putant, ut neminem laudes, nullumq; honore meritō prosequaris. Eaq; accepta occasione, quicquid est uenerandum cōtemptu quodam insectantur. Vera autem philosophiæ ratio, tollit quidem tenuitatis & inscitia miraculum stuporemq; dum certam affert causarum cognitionem: at non adimit interea ingenij dexteritatem, & humanitatis beneuolentiā. Quando quidē compertum habemus, uiros uerē bonos & strenuos maximi ducere, si dignum hominem pro meritis uenerari liceat: præcipuumq; ornamentum sibi accessisse arbitrantur, dum in meritis honorum largitione uideantur munifici. Porro si qui in ea re erga alios sordidi apparent, euident argumentum habeto, illos proprię glorię penuria premi, atq; ex eadem ardore ac sitim suorū honorum nasci. At contrā alium cernas in applaudendo uolucrum ac plus nimio facilem. Dum enim omni prorsus caret iudicio, clamore quodā incondito ad syllabas fermē ac uerba assurgit. Neq; ipsis rhetoribus, qui in arena ea uersantur, hic mos admodum probatur. Nunquam enim non obturbat uniuersę concioni, qui præter opinionem surgit dicentis, alios uī quadam secum corripit, quos pudet non uociferari cum acclamante, etiam si nihil hac importunitate proficiant. Quando in turba illa mēte attonita, laudibus accumulans dicentem, ex tribus unum reportabit abiens: ut uidelicet cauillator esse ab omnibus iudicetur, assentator, aut certē impudens, parumq; decens auditor. Proinde quanquam equi iudicis sit, nihil in odium alicuius audire uel in gratiam, sed syncerē ad ius reddendū in causa, omnia expendere: in audiendis tamen sermonibus nulla lex aut iusiurandū prohibet, ne dicentem beneuolentiā complectaris. Eamq; potissimum ob causam ueteres Mercurij statuas pone Gratiarū simulachra collocare solebant, quod gratiam & fauorem præcipuē desideret sermo. Neq; uerō tam abiectum putabant uspiam esse oratorem, & à scopo dicendorum ita aberrantem, ut auditoris gratiam nō ex aliqua saltem parte mereatur. Nam ut desint alia, uel ipsum certē orationis argumentum, uel inuentio, aut phrasis, & affectus dictorum, fauorem conciliare queunt oratori, perinde atq; in uijs asperis & salebrosis candida nata uiolæ. Ceterum quando non defunt qui uomitus encomiū oratione celebrant, aut febris, siue etiam, mehercle, ollæ, habentq; tales orationes fidem, cur non inueniat uir bonus ac laudatus philosophus, de rebus arduis uerba faciens, tantillum fauoris & beneuolentię penes humanos ac benignos auditores suos, ut naçta occasione & opportunitate, illū gloriola aliqua dignent: Adde quod amor, autore Platone, laudat plerunq; ea quibus alij offenduntur: ueluti cum aliqui albos quos depereunt, decorum appellant filios: nigros dicunt esse fortes & uirili animo: adunco naso, regij uocantur: limi amabiles: pallidi per blanditias, mellis imitantes colorē. Atq; hæc qualiacunq; sunt, exosculantur amantes: ad

Sophistarum in-temperies.

Quatenus laudare debeat auditor dicentem.

Contemptores & ambitiosi meritos sua fraudant gloria.

Nimij quidā in applausu.

Mercurij statue apud Gratiarum simulachra.

Amor cecitit.

A ad quid enim non impellit amor: nimirum sua sponte, non aliter atq; hedera, inuenit quo se alliget. Vnde culpa non uacant studiosi literarū, ac præclari auditores, qui prorsus nihil habent in dicentis oratione quod præconio celebrēt. Et Plato cum in Lylię oratione neq; probaret inuentione, neq; rerum confusione improbare, magnificam nihilominus pollicitationē laudibus uehit, simul celebrans dictionis euidentia & acumen, ad amulsum omnia elaborantis. At si quis reprehendat Archilochi argumenta, Parmenidis male compositos uersus, Phocylidis insolitam parsimoniā, Euripidis loquacitatem, & Sophoclis inæqualem phrasim, non uideo quo pacto mitiorem se præbeat censorem erga rhetores. Inter quos uidere est, hunc nihil ad mores bonos conducibile in medium afferre, illum mirē fringere in mouendis affectibus, alium omni gratia prorsus destitui. Quanquā præter hæc in cōmoda, cuiuslibet uirtus quędam inest peculiaris, qua capere possit auditores, quęq; abunde sufficiat ad conciliandam beneuolentiā. Neq; res exigit ut acclamatione illam testeris, dummodo oculis hilaritatem præ te feras, uultum ac frontem explices quadam festiuitate, affectusq; serenos ac benignos in conspicuū proferas. Addenda insuper sunt hæc iam passim uulgaria, ē triuio petita, & omnibus auditoribus generatim obseruanda: ut uidelicet alacris, & non procumbens in latus, sed erecto corporis habitu confideas, acie oculo rum in dicentem semper intenta, ita ut minimē illum fallat quam attento sis animo. Vultus proinde tenor constans sit ac purus, non modō à procacitate & duritie uacans, uerū etiam ab omni alia sollicitudine atq; negocijs. Videas autem in uniuerso rerum usu, si plura aptē in unum cōeant, ueluti accidit in numeris, harmoniam & concinnitatē inde haud dubiē conuari. Contrā ex una re quapiam præter decorem absente, aut fortē abundante, mox turpitude generatur. Idq; tum alibi, tum uerō potissimū in concione accidit, ubi non tam superciliorū grauitas, asperitas oculorum, uacillantis intuitus, corporis distensio, ac crurum indecens situs, quam etiam nutus, susurrōnū colloquium, risus, somnolentorum oscitationes, mœstitia, & si quid aliud est huiusmodi, in culpam cadit, & non mediocriter eget cautione. Sunt rursus aliqui, quos cōstans tenet opinio, in concione totum negociū dicentis humeris incumbere, auditoris nihil: præmeditatū enim ac præparatum accedere dignum putant oratorem, auditores ipsos nihil, aiunt, necesse est: sed irruere licet improuidos in illa quę ratione cōstant, præter ullam rationem, ac assidere inertes, ueluti ad conuiuas in symposio, ubi laborantibus alijs, nihil agant, quam ut uoluptate fruantur. Quanquam in conuiuio accumulatis suis etiam cuiusq; sunt partes, si uelit gratus haberi, nempe ut omnia æquo accipiat animo. Id quod potissimum benigni est auditoris, dum ex sermone in cōmuni percipit fructum, quo iuuet etiam pro uirili oratorem, nec acerbē errata illius rimetur. Qui enim par est, ut acri censurę dicentis opus uerbaq; subijciat is, qui foedē simul ac barbarē de oratione disputans, cuiusq; iudicis sententiā prorsus reformidat: At qui inter dicentem & oratorem congruitas quædam est mutui officij, si quisq; quod se decet præstare conetur: perinde atq; inter eos qui ludunt pila, suscipiens motu corporis aptē se componit erga eum qui illam eijcit. Indecorū proinde est, in celebritate laudum fortuitis uti uocibus. Epicurus enim circa amicorum epistolia tumultuare applausus, rem prorsus inamœnam esse diffiniuit. Sunt præterea qui circum pulpita dicentium peregrinas quasdam uoces laudum usurpant. Alij oraculorū more, & tanquam numine quopiam afflati, de hominibus inaccessas laudes prædicant, quasi uerō minimē sufficiant, quę sapienter, uerē, & non sine decoro dicta uideantur. Taceo ceteros, qui ne laudum neglectus arguantur, præconia quædam proferunt, Platoniam referentia Academiam, aut Socraticam, uel Hyperidis. Atque adeo incertus sum, num hæc præstigia magis dehonestent oratores, illosq; accusent superbię, tanquam solitis præconijs nō contenti, incondita insuper affectent, & superuacanea. Ceterum insuauiora sunt illa quam ut hīc cōmement, quę iurisiurandi religione fiunt, ad eum modum quo in iudicijs perhibentur testimonia. Nec minus aberrant à scopo, qui in laudibus efferendis qualitate uerborum licentius abutuntur: acclamant enim philosopho, O quam acutē: seni, O quam uiuaci industria & floridē: atq; ea in re theatrales ludos ac populares non sine dedecore in scholas philosophicas & ad rhetorum declamationes traducetes, quid aliud agunt, quam quod modeste orationi & castæ, meretricias laudes tribuunt: atque isthuc non minus est ineptum, quam si quis athletæ sertum imponat ex lilij ac rosis compositū, quem magis deceat laurea, & ex oleastro facta corona. Euripides igitur poëta, dicente illi quodam, Carmen edidisti, ex harmonia tripudij idoneum, subrisit alius. At poëta ait: Nisi stupidus esses, ac nullo tangereris affectu, non risisses, quia res serijs Lydijs modulis temperaui. Porro philosophum aut ci-

In poëtis, oratoribus quædā reprehendenda, nihilominus laudanda aliqua.

Auditoris habitus in sedendo.

Concio mysticæ par, in qua nihil dissonat.

Auditoris sicut conuiuie quædā sunt officia.

Contra ineptē laudantes.

C uili sapientia præditum uirum, pro concione delicatè ac exquisitis lenocinijs celebratum ab auditore, quid aliud dicendum expectas, quàm, appares mihi præco portum cordatus, & ut hoc insuper addam, contumeliosus: Nam cum me doceat, & cohortationibus quibusdam de dijs, de republica, aut principatu differente, nõ concinueris lasciuam aliquam cantilenam, motus ue dederis in compositos, quæ dementia est, philosopho tibia aut cithara canentes, tripudium ue foris acclamantium adhibere, quibus minimè indiget, nullaq; ex parte laude huiusmodi tangitur? Rursum in admonendis auditoribus, erratisq; illorum corripiendis, obrinere debet hæc ratio, ut cum moerore & patientia quadam huiusmodi audiantur. Neq; parasitorum more, qui risu quodam excipiunt reprehensionem ab ijs quorum mensas sectantur, illosq; collaudant, auditorem in hacre cõueniet esse facilem aut negligentem: minimè enim uerum, ac parum honestum magnanimitatis argumentum est impudentia, qua procaces & perficitæ frontis homines sunt instructi. Morfu igitur omni uacante contumelia, per lusum & comitatem petere quempiam, dummodo id fiat hilari animo exporrectaq; fronte, festiuum sanè est, argutum, & libero homine dignum. Vnde nõ conuenit auersari monita salubria quæ incitant ad uirtutem, etiam si ceu pharmacum aliquod, acria uideantur ac mordacia. Minimè præterea ferendi sunt qui huiusmodi uerbo tacti, mox oculis in gyrum rotatis, toti sudant, æstuque animi flagrant protinus pudefacti. Quamquam intolerabilius est, & ingenij penitus deplorati, si quis iuuenis ad scomma rideat, & dum non pudet, nihil cõmouetur. Totum enim id accidit peccandi alsiduitate, & inueterata consuetudine: quemadmodum in carne callo obducta, quæ ex plagis uibicem non suscipit. Quæ cum ita sint, reiectis impudentibus de ijs loquamur, qui pudore immoderatè abutuntur. Inuenias enim qui semel duntaxat male audientes, fugam capeunt, ad philosophiam nunquam redituri. Quorum uicem ob id dolemus, quia egregium ex natura ad uirtutem calcar habentes, mollitie animi ac delictijs pereunt. Non enim perdurant, ac prorsus omnem reprehensionem ac rectam institutionem declinant, assentatoribus quibusdam & sophistis magis intenti, qui blanditijs aures illorum capiunt, cantionibus quantumcunq; suauibus nihil compendij afferentes. Quemadmodum igitur à medico sectus, si mox aufugiat, nec patitur se obligari, dolorem quidem sensit, ac curationis utilitatem non expectauit: sic qui uulneranti ac mordaci sermoni morum prauitatem non exhibet sanandam, à philosophia discedit accepto morsu ac dolore, ceterum nihil interea promouit. Neque uerò, ut auctor est Euripides, solum Telephiu uulnus ab eadem hasta, quæ illud inflixerat, sanatum extitit, sed etiam ingeniosi adolescentis, qui in philosophia probè est institutus, acceptus morsus eadem oratione unde illatus est, emendari potest. Rectè itaq; ex hoc consequitur, quàm patiente ac constanti animo sis oportet; si morsu aliquo feriare à philosopho, quod hæc prima tædia in philosophia se offerant cuiuslibet ad illam aspiranti, haud aliter atq; in sacris insuluis quidam impetunt inuitandos, quos tamen illi spe future dulcedinis ac dignitatis, neglecto dolore rerum presentium, æquo ferunt animo. Quod si per iniuriam uideare reprehensus, pulchrè nihilominus est patienter tolerare ictum, philosopho loquente: ceterum ubi dicendi finem fecerit, tum licebit rectè factum defendere, simulq; orare, ut hac inuehendî in uitia libertate posthac ingenue utatur in uera & indubitata facinora. Huc accedit, quod sicut in literis discendis, in musicis, ac luctandi arte, exordia multum exhibent laboris & difficultatis, immodica obscuritate: uerum progressu paulisper facilia cognitu fiunt omnia, & amabilia, quæ & gesserit & dixerit: perinde atq; cum homine ignoto, magna mox intercedit beneuolentia, & familiaritas, simul atq; in mutuam uitæ cõsuetudinẽ transtieris: ad eum sanè modum in ipso philosophiæ uestibulo non deest insoliti quippiam quo torqueare, potissimè in rerum ac uerborum raritate. Atq; negligenda hæc sunt, atque adeo nõ tanti æstimanda, ut metus, & animi deiectione, mox in limine ab instituto resiliat. Sed strenuè tentanda res est unaquæq; recordatione dulcedinis, quæ blanditur tendentibus porro, ac suauia facit omnia quæ sunt pulchra. Veniet enim non ita multo post lux quædã, simul cum disciplina summum ingerens amorẽ & illecebras ad uirtutẽ, quæ nisi cõtingant, prorsus miser eris ac meticulo sus, nec ad felicẽ illam quã spes certa ostendit, promouebis uitã, simul atq; per desperationẽ à philosophia reiectus fueris. Ceterum habent quidẽ initia nõ nihil obscuritatis, quod iuuenes inexpertos torqueat, non negamus. Ceterum plerunq; item id accidit postea, ut in scitia ac nodosa difficultate reru uexent, diuersisq; modis in idem incidant peccatũ. Sunt enim quos docentẽ aut pudet interrogare quod nesciunt, aut certè uerent illũ obtundere, atq; illi nõ aliter ac si intelligerent ea quæ necdũ perceperunt, nutibus præceptoris assentiunt. Ac

Gravi sermone non cõuenit laus ridicula.

Castigantis uox quomodo accipienda.

Impudentia falso magnanimitas putatur.

Impudentia unde.

Pudor ad uirtutem insignem calcar.

Difficultas initij patienter ferenda.

Querendum quod nescias.

A Ac sunt rursus qui intempestiuis nugis ambitiosius quàm par est apud alios acerrima uerborum pugna digladiantur, ostentationem de se eruditionis eximia prius dantes quàm accipientes, atque in ea re nonnullos qui suas sequantur partes, urgendo retinent magis quàm accipiunt. Contingit autem illis quos prædiximus pudore quodam silere, ut discedentes à sermone addubitent, & tristitia afficiantur, ac tandem necessitate compulsi, maiori pudore quàm obstreperi isti disputatores turbentur, dum dicta altius secum repetunt, & transcurrunt. Porro audaculi item, gloriolæ mancipia id assequuntur, ut semper tenuitatis & inscitia sibi conscij, illam celare quatenus licet annitantur. Exclusa igitur omni deiectione animi & elatione, toti in hoc incumbamus, ut utilia dicta discere possimus, & animo completi, uestigia eorum qui nos ingeniose ceu tardiusculos ridere solent, assestando: quemadmodum Cleanthem & Xenocratem factitalle legimus, qui condiscipulis primò lentiores uisi, studio non intermisso, laboreq; irrequieto, tandem alios longo interuallo post se reliquerunt. Imitati in ea re uasa angusti oris, & tabellas areas, quæ ut liquorem & literas difficilius accipiunt, ita fidelius seruant & tenacius. Non solum proinde, ut est apud Phocylidem, multorum dolis expositum esse eum qui cupiat in bonorum uirorum haberi numero, necesse est, sed etiam crebro irrideri, contemni, ac morsus dentatos in se accipere illum qui prorsus cupiat explodere ab animo inscitiam. Ut non omitam interim eos qui peccant modo prorsus contrario, quippe segnitie & inertia, labores perpetuos, anxiasq; curas exhibentes præceptoris, ipsi suo te ingenio nihil tentantes aggredi: crebroq; identidem de eadem re sciscitantur, non admodum dissimiles inuolucris pullis, qui semper hiantes, præmansum ex alieno ore cibum, hoc est, parata omnia & elaborata sedulo sibi exhiberi postulant. Aliter item peccant quidam attentione nimia, illaq; ad amarulentiam concitant dicentem, dum uenari cupiunt gloriam in scæda loquacitate & superuacaneis quæstionibus, hæsitantes ubi minimè conueniebat, nihilq; erat necessum: demonstrationes item locis parum opportunis exigentes. Et hac quidem ratione, uia ex sese breuis longa redditur, ut ait Sophocles, non solum uana quærentibus, sed alijs quoq; auditoribus eiusdem itineris comitibus, interpellata docentis perpetua doctrina, interruptoq; sermone instituto, ambages fiunt ex methodo. Proinde, ut auctor est Hieronymus, hi de quibus iam diximus, ad inertium canum similitudinẽ proximè accedunt. Nam sicut illi pelles ferarum domi mordent, & uillos conuellunt, uerum in uenatu minimè illas attingunt: ita ignaui isti admonendi sunt nobis, ut caput ipsum eruditionis, ac studiorum fontem attingant, unde in promptu sit illis reliqua artificiose componere, memoria rerum auditarum suggerente inuentione. Quippe sermo auditus seminis uice nobis erit, unde in procliu sit foetum concipere, qui breui coalescat & prodeat in lucem. Neque enim ingenia desiderant repletionẽ ueluti uasa, sed accendi uolunt ceu materia, quod uis inueniendi simul cum appetentia ueritatis incitetur. Deniq; quemadmodum inciuile est ad uicinum proficisci ignis accipiendi gratia, ibiq; inuento luculentissimo foco, desiderere, ædibus proprijs neglectis: ita prorsus indecens est, ab alio sermonem doctum audire, minimèq; curare ut domesticus ignis, nempe uis ingenij, accendatur. Quid uerò prodest sermonibus alienis animum oblectare, si nihilo te fias melior? Qui immoti confident apud ignem, fomenta inde accipiunt ac faciei ruborem. At quæ gloria est sermonis, si ex animo putrem humorem non decoquas philosophia, tetramq; non expellas caliginem? Si quid autem superest præceptorum ad rectè audiendum, quod nos hic non attigimus, profecto frugiferum erit uel nostrorum meminisse, ac disciplina quadam exercere uirtutem inueniendi: ne propria illa interna quam philosophia suppeditat, destituti, inani quodam uento sophistico & historico tumeamus: id semper æstimantes quod res est, initium uidelicet esse rectè uiuendi, ut male audias, nec auerferis iustam reprehensionem.

In obtusa ingenia.

In anxie urgentes interrogado.

Sermo est semen.

Reprehensio initii est bonæ frugis.

FINIS.

Gg 4

Plutarchi, num seni gerenda sit respu-
blica, libellus.

c

GIBERTO LONGOLIO INTERPRETE.

MAGNUM sanè te laudum Pindari buccinatorem, mi Euphanes, esse cognoui, cum eius uerba nunquam non in ore habeas: & illa quidem in primis, quæ de ludis Græciæ ab eo & rectè & conuenienter fabricata sunt: Occasio, inquit, uirtutem in summas tenebras deiecit. At uerò cum non pauca nos à ciuiliu negotioru gestione occasiones abstra- hant atq; auocent, earumq; de numero non in postremis desidia, ani- miq; eneruatio, quam mollitudinē uocant, existat: postremam nobis, ueluti à sacra linea, senectutē eliciunt: quasi uerò maximè illa sit, propter quam & hono- ris & gloriæ studia hebetiora & tardiora siant. Itaq; sicut athleticis certaminibus, ita quo- que ciuilibus negocijs procurandis, suos ueluti fines terminosq; quos prætergredi in rem non esse arbitrantur, constitutos esse prædicant. De hoc autem negotio, ut plerumq; me- cum ipse disceptare soleo, ita quoq; iam nunc tecum agere animus est, quò uidelicet intel- ligas, in reipublicæ negocijs administrandis quàm sit necessaria senum opera: deinde, ne uiam hanc sanè longam satis & communem, qua uterq; progressi hucusque sumus, relin- quas: ne uel tanquam cognitum & iam inde ab ineunte ætate assuetum amicum, republi- cam uidelicet, cum alio, eoq; insolito (ut taceam interim cum quo ne liceat quidē ullo tem- pore familiaritatem consuetudinēq; inire) cōmutes. Cæterum, si me audies, quæ semel animo tuo cōstituta & decreta sunt, hæc mecum prosequare, his inhæreamus, neq; alium uitæ, quàm bene uixisse, nobis finem præscribamus: nisi ipso quod restat exiguo uitæ spa- cio aliud quicquam, quàm prolixum illud tempus quo uiuimus, tanquã frustra planè & temerè transmissum tritumq; conqueri, & incusando deplorare libeat. Etenim non tyran- nis & iniusta dominatio, quemadmodum ad Dionysium dixisse quendam ferunt, glorio- sum sepulchrum concinnauit: sed à monarchia, scelere & iniurijs plena, ne tantillum qui- dem cessauisse, hoc uerò calamitatem longè magis accuratam exquisitioremq; attulit. Fi- lium quoq; illius iam regno exutum, & inter priuatos uitam agentem, philosophiæ pro- fessor Diogenes Corinthi conspicatus: Quàm facis, inquit, tuo genere indigna, ô Diony- si: non enim nobiscum hic te ociosum, & ab omni metu securum, sed istic cum tyrannis do- micilio inclusum, nō aliter ac patrem tuum fecisse nouimus, uitam consumere oportebat. Respublica porro quæ à ciuibus probitate claris secundum legum præcepta gubernatur, non honestum modo uiri, qui non tam imperare quàm imperium reuereri & pati didicit, sepulchrum est, quàm (ut uerè dicam) gloria quædam antea cæ uitæ, quæ aduersus mor- tem collocari solet. Hoc uerò est, Simonide autore, quod postremum sub terras penetrat. Qui uerò propter senectutem à magistratu sese abdicant, ijs omnis humanitatis honesta- tisq; amor ceu extinctus abijcitur atq; deponitur: ijs rerum optimaru studium, præ illorū quæ ad uitam subleuandā pertinent, cupiditate defatigatū, ante tempus restinguitur: his actiuosæ & diuine illæ animæ partes, præ corporeis istis, quæ per motionibus & affectibus agitantur, contemptiores humilioresq; iudicantur. Hoc uerò si quis laudet, ut ab honesto quam longissimè abest, ita quoq; auribus turpia illum loqui censuerim. Quid enim istud aliud est, ac lucri faciendi, pro quo nullos labores impendas, desiderium atque cupiditas? Multo profecto rectius Thucydides censuit, qui gloriæ & honoris studium non senectu- tis absentia, sed cōmunibus ciuilibusq; rebus ritè procurandis definiuit. Quarum sanè ad- ministratōne ne apes quidem & formicas unquã abijcere, mirationē in primis magnam facit. Ecquis enim nostrum est, qui uel unquam ex apicula fucum factum nouerit? Atqui quosdam uideas, qui eos quibus ætas iam ingrauescit, à republica ad priuatas ædes able- gant, quò istic ociosi & desides non aliud faciant, q̄ quod uenter & gula iubent. Quin- etiam uirtutis eius quæ in agendo consistit, facultatē omnē ob hoc illis adimunt, quò non aliter ocio, ac neglectū rubigine ferrum tentari solet, torpescat. Longè mihi potior Cato- nis sententia uisa est, qui senectutem pluribus & sibi peculiaribus incōmodis obnoxiam, turpitudinis nota in inuidiam non uocandam censuit. At inertia, quæ timiditatem, & ui- tæ mollitiem coniunctā habet, extra culpam esse nequit. Non enim propter ista tantum senectus in turpitudinem uenit: sed ciuili imperio sibi abrogato, ad ignaua ista officia la- bi illam necesse est: & in gynæceū scilicet, aut in agrum sese abdens, quid rerum istic mes- fores agant, quid hi qui spicas legunt, curiose contemplatur. Vis paucis dicam? Fit Oedipus quispiam, & insignia ænigmata.

Si uerò

num seni gerenda sit respub.

179

A Si uerò nunc in senectute aliquis, neq; priusquam ætatis annum quinquagesimum agat, ad rempublicam (ueluti de Epimenide Cretenfi, quem adolescentem dormitum iuisse, & in senectute à somno excitatum ferunt) omni scilicet tranquillitate uitæ, & ocio, quæ se- qui potuit, relictis, accedat, & in forenses cōtentiones occupationesq; ciuiles descendat, maximè quum se exercitatione nulla formauerit, neq; in ciuilibus negocijs, imò ne cum ipsis hominibus satis uersatus sit: huic rectè forsitan unus aliquis quod à Pythia ex Apol- linis oraculo responsum est, obiecerit: Serò nunc ades,

Regnum simul atq; imperium à me postulans:

Sed limen aulae serius pulsas modò.

Non aliter ac si comeffator aliquis rudior & imperitior noctu errans, non regionis, non urbis locorum, sed ipsius uitæ, cuius rationem non satis sit expertus, mutationē moliat, Porro Simonidis dictum, Ciuitas uirum docet, ut celebre, ita quoq; uerum est: sed apud eos maximè locum habet, quibus abundè satis temporis, quo doceri & institui disciplinis istis, quæ cōtentionibus ciuilibus & forensibus negocijs exacuuntur, suppetit. At ne hæc etiam satis profuerint, nisi talem nanciscantur naturā, quæ & laboris sit patiens, & nullam fortunæ aduersitatem reformidet. Hæc non omnino sibi male quispiam aduersus eos qui iam annis graues ad rempublicam uiam parant, dixisse uidebitur: uerum qui mentis & ra- tionis rectè compotes sunt, longè aliter sentiunt. Quis enim ignorat, non adolescentiam modò, uerum etiam iuuentutem à communi & publica rerum procuratione, ut cum ma- ximè, abhorreret? Neq; uerò id solum sententiam nostram probat, sed & testimonia fori nobiscum faciunt. Præcones quum militarem concionem conuocant, non Alcibiadas, non Pytheas ad suggestum uocant, sed illos tantum, qui annos quinquaginta iam nume- rant: horum uerò sententiam & consilium exquirunt. Nondum uerò militaris disciplina ab ea consuetudine adeò abhorret: neq; credendum, illam usum atque tractationem eius rei tantum neglexisse, ut ista patiat, obliuione obrui. Cato cum annos octoginta natus esset, reus factus, & causam suam ipse sustinens, dixisse fertur: Perquam graue esse, apud quos uixeris, causam tanquam apud alienos dicere. Quum Antonium Cæsar Augustus extinxisset, imperia eius non minus popularia quàm regia fuisse perhibentur: atq; eo ma- ximè tempore, quum extremum sibi uitæ diem instare uideret. Nam ipse iuuentutis inso- lentiam legibus morum latis sæpe castigans, dixisse fertur: Audite senem iuuenes, cuius aliquando iuuenis uocem senes audiuerunt. Et Periclis imperium amplissimum tunc fuisse constat, quum is senectute conficeretur. Nam & illo tempore Atheniensibus belli susci- piendi autor suatorq; fuit: & quum temerè illorum exercitus in armatos hostes ferretur, quorum numerus immanis (sexcenta propè millia hominum fuisse prædicant) extitit, non solum arma populo ademit, sed & portarum clauas, ne quis minus tempestiue in ho- stes excurreret, subduxit. At uerò de Agefilao quæ à Xenophonte scripta sunt, quid ob- stat quo minus autoris uerbis referantur? Cuius, inquit, iuuentutem illius senectus non plurimum superauit: Quis uerò hostibus etiam ætate florenti adeò formidolosus fuit, atq; Agefilaus, uel tunc quoque, cum uita suæ tempus maximè transegisset? Cuius, quæso, ab hac uita discessus, maiorem hostibus lætitiā uoluptatemq; peperit, ac Agefilai, quam- uis illam senectute maturam satis fuisse constet? Quis unquam cōmilitones firmius con- fidentiusq; Agefilao animauit, iam tum etiam quum senectus iuberet illum uita cedere? Quis unquam etiam iuuenis maiori desiderio, quàm Agefilai iam longa ætate & uita de- functi, desiderata est absentia? Hos uerò uiros quum à tantis & tam præclaris factis nulla ferio ætas absternit, ecquid nobis, qui rempublicam non tyrannide, non bellis, non ur- bis uastationibus agitatam, sed in delicijs tenemus, & in qua legibus & præceptis, quas iustitia magistra dictauit, contentiones & extra bella certamina decernere licet, ne idem faciamus, timorem trepidationemq; injiciet? At esset fortassis aliquid quod metui posset, nisi ipsi nos non belli pacisq; administratoribus, uerum poetis etiam & sophistis uiliores inferioresq; uelimus. Quis Simonidem decrepitum iam in lyrico certamine (sic enim, si placet, x̄p̄s̄ uertamus) uicisse ignorat? nisi uersiculos, quos epigramma hac de re conte- xtu extremos habet, mentiri arbitremur:

B Iam decies octo menses Simonidis ætas
Viderat, ut laudem uictor ab arte tulit.
Quid uerò Sophocles, cum à multis quasi desipiens in iudicium uocatus esset, nonne par- te quadam fabulæ illius quam Oedipum Colonæum inscripsit, iudicibus recitata, mirifi- cè ab omnibus probatus est? Principium autem hoc est:

*Comparationis
locus à minore,
hoc est, à poetis
ad duces & ma-
gistratum.*

C Hospes huc agē ad Euippi campum Accede, locus dabit optimas:
Sedes, albus est colonus: Vbi uocalis Iulcinia
Virentibus in uallibus Frequens cantillat.

Hoc carmen cum mirificè omnibus arrideret, à tribunali tanquā à spectaculis cum pla-
su & uocum congratulatione populus illum domum usq; profecutus est. Nam quod ab
illo epigramma sequens factum sit, extra dubitationem res est:

Herodoto Sophocles carmen conscripsit, ut annos

Quinquaginta sibi & quinque ab ipse uidet.

Quid uerò de Philemone Alexiq; comœdiarū scriptoribus dicemus, quos uictoriæ coro-
na ornatos ipsa etiam in scena mors occupauit? Quinetiam traditum est Eratosthenis &
Philochori historijs, tragicum poetam Paulum cum iam annum septuagesimum confe-
cisset, octo fabulas, quas in extremo ætatis tempore quadriduò cōfecerat, in certamen ad-
duxisse. Hęc cum cogitando animaduertimus, ecquis hercle negauerit turpissimum esse,
nostros scilicet in tribunalibus & subsellijs senes, scenicis istis autoribus, quorū amor lau-
dis nulla senectutis iniuria extingui potuit, ignauiores ignobilioresq; uideri? qui sanctis-
simis certaminibus ualere iussis, administrationis ciuilibis persona deposita, non noui fatis
quam aliam induere gestiunt. Nam à regia dignitate agriculturę studijs operam dare uel-
le, oppidò humile & abiectum esse uidetur: non aliter ac alicubi Demosthenes de sacra

*Paralios, Sui-
das, napa & na-
uis sacra que in
Delphos sacro-
riū causa quotan-
nis mittebatur.*

Atheniensium trirēmi, quam Paralios uocant, dixisse fertur, eam scilicet indignè tracta-
ri, cum Midia ligna, uallum, commeatumq; conuehat. At multo indignius certe est, uiros
qui magistratum gessere, sacrorum munere negotiorum relicto, relicto amplissimo Bœo-
tiæ magistratu, abdicato Amphictyonum primo & sacro totius Græciæ confessu, priua-
tam uitam degere uelle. Tu uerò si ex ijs aliquem conspicias aut farinam aut acinos uiua-
ceos metientem, uel etiam lanas tractantē, nonne protinus tritum hoc proverbium, Equi
senecta, de illo uerum esse uidebitur? uidebitur sanè, multoq; maxime cum à nemine coa-
ctus huc sese deiecerit. At ex illiberalibus istis artibus tractare aliquam, aut mercaturā fa-
cere, quum simul Rempublicam moderaris, profecto non dissimile uidetur, ac si quis ca-
stam & liberam matronam, conscisis eius uestimentis, & iniecto his quæ natura tecta es-
se iubet, qualicumq; tegumento, in cauponam aliquò aut ganemum ablegat, atq; istic desi-
dere compellat. Ciuilis enim uirtutis dignitas & amplitudo si ad domesticas curas & pri-
uatum quæstū descendat, proculdubio labefactatur. Quod si autem uitæ fructum & tran-
quillitatem ciborum cupedijs & uoluptate metiuntur, atq; ob id senes qui in magistratu
sunt, ut in ijs paulatim marcescant, inuitant: non uidentur mihi uitam illorū turpiore ima-
gine consequi & exprimerē potuisse. De ueneris quoq; si hæc per reliquum uitę tempus
colere instituant, minus sanè bene iudicant: nam cum in fluctibus medijs iacentur, non-
dum in portum nauim subductam meminere. An uerò quemadmodū in Herculem non
sine ioco quidam ludentes, non rectè illum delicato Omphalæ peplo uestitum ab ancil-
lulis Lydis uapulasse, seseq; in illarum contubernium insinuasse ferunt: sic quoq; nos, leo-
nina detracta pelle, magistratu dico deposito, conuiuia securi agitabimus, eaq; non sine
cantu & tibijs? An magis nobis Pompeij Magni uox audienda, ut certè est, qua L. Lucul-
li de se iudicium iugulauit? Nam is quum exercitum ducere, magistratumq; gerere desis-
set, ad lauationes, opiparas cœnas, pomeridiana conuiuia animum adiecit: neq; id solum
egit, uerum etiam non magnificè minus quam imprudenter (quum non quæ senectuti,
sed adolescentiæ conueniebant, meditabatur) ædificauit. Interim tamen Pompeium, ut
honoris & imperij cupidum, de ambitione, quasi præter ætatem ea flagraret, accusare ui-
tuperareq; non desijt: donec rursus à Pompeio exaudiret, longè esse intempestiuus se-
nem delicijs affluere, quam magistratum gerere uelle. Huic ipsi uerò Pompeio ualetudi-
ne quandoq; adfecto, quum medici iussu turdus quæreretur (erat tum fortè anni tempus
quum eius auis copia non ita parabilis est) adstante quodam, & apud Lucillum multos
farciri adferente, neq; adfectauit, neq; ad illum misit: uerum dixisse fertur, Putatis, nisi de-
licatè & molliter uiueret Lucillus, desineret uiuus esse Pompeius? Quod si uerò ex his
ce uoluptatibus natura oblectamenta atque delectationem quærere pergat, certè seni-
le corpusculum propemodum omnibus his, si pauca, sed necessaria excipias, uale di-
xit. Neque enim Venerem modo, ut cum Euripide loquar, offensam habent senes, sed &
ad cibi potionisq; delectationem palatum admodum obtusum & languidum possident.
Etenim quibus gustu fruimur, leniter ea planè & tanquam in superficie illos addiciunt.
Quocirca longè duco præstantius, uoluptates, quas non corpus, sed animus creare solet:
neq;

A neque rursus ignobiles illas & illiberales, qualibus delectatum ferunt Simonidem, secta-
ri. Nam quum in eo plerique improbum illud pecuniarum studium, quam auaritiam uo-
cant, notarent atq; carperent, dixisse proditur, Senectuti sese hoc debere, quod omnibus
uoluptatibus priuatus, & ceu expoliatus, ab eo tantum senium illius aleretur, quod quæ-
stum & lucrum suppeditaret. At pulcherrimas & amplissimas uoluptates, quibus etiam
deos ipsos uel solis uel præcipuis delectari credendum est, è Republica capere licet. Neq;
aliæ sunt istæ, quam beneficiorum in alios proba collocatio: deinde actionum uitæ, ne
cum honestate pugnent, recta institutio. Niciam pictorem usque adeo artis suæ operibus
oblectatum ferunt, ut à domesticis & familiaribus suis sæpe fuerit percontatus, num la-
uisset, num prandium comedisset. Quinetiam Archimedeum geometricæ tabulæ adfixum
ministrum ui auellere, & ut lauaret, uestibus sæpe exuere solebant: interim tamen à medita-
tionibus & studijs, etiam dum ungeretur, diuelli nō poterat. Nam corpusculum unguen-
tis delibutum, undiq; figurarum notis depingebat. Canus tibicen, quem & tibi iuxta me-
cum notum scio, dicere consueuit, non nouisse homines quibus caneret, quam ipse se plus
quam auditores oblectare soleat: nam si illud intelligerent, futurum esse ut non amplius
ab his mercedem accipiat, uerum illis qui ad se audiendum ueniunt, præmium dare cogere-
tur. Hęc cum animo lustramus, quantū uoluptatis cumulum suppeditent honestarum
actionum uirtutes, publicarum rerum administratio, propensus ad quoslibet iuandos
amor, facile intelligimus. Atq; etiam uoluptates istas nō ex illo numero esse perspiciamus,
quæ titillatione quadam & pruritu, ueluti in corpore leues frictions, delectationē adfe-
runt: etenim instabiles istæ sunt, & quiescere hominem non patiuntur. Præterea titillatio-
nem quam adferunt, non liberam, sed inflammationi, quam frequens uenarum pulsatio
irritat, sociatā habent. Quæ uerò ab honestis & præclaris factis oriuntur, quales illius esse
constat qui quæuis opera & magistratū rectè procurat, non aureis Euripidis alis, sed Pla-
tonicis illis & cœlestibus pennis sunt adsimiles: his anima prudentiam amplitudinemq;
cum gaudio adepta, fertur & uolat. Excita iam nunc quæso memoriā, & quæ olim tibi au-
dita sunt, ad eam illa reuoca. Epaminondam aiunt cum pleriq; rogarent quid illi in hac ui-
ta maximo fuisset oblectamento, respondisse, Leuctricæ pugna à se patre matreq; super-
stitibus, feliciter commissæ uictoriam. L. Sylla ab intestinis bellis & seditionibus Italia à
se purgata, Romam cum uenisset, profundo admodum sopore, præ gaudio & uoluptate
anima quasi spiritum reuocante atq; redintegrante, sopitus est. Atq; istud quidem ipse de
se in cōmentarijs suis scriptum reliquit. Demus Xenophonti, nullam esse auditionem lau-
de suauiorē: uerum, me iudice, nullum spectaculum, nulla rerum recordatio, nulla deniq;
animi cogitatio tantum delectationis efficere potest, quantum eorum quæ in magistratu
& Republica tanq; in splendido aliquo & publico spectaculo à te facta sunt, contempla-
tio. Quinetiam gratia factis benigniter concordans, & beneuolentiæ iustæ consentiens
laus, cultorem & amatorē uirtutis tanquam lumine & delicijs quibusdā perfundit. Neq;
gloriam, ueluti athleticam coronā uetustate longa aridam & squallentem despiciere oportet:
sed rebus iam propè ueteratis, noua aliqua & recens gratia, quæ priorem superet, & il-
lius ueluti stabilimentū quoddam illustre sit, adijcienda est. Sic enim factitare solent qui-
bus Deliacæ nauis cura commissā est. Nam quotiescunq; illa uirtum alicubi facit, adsunt
qui eximant & abijciant corrupta, noua uerò alia suppingendo sufficiant: atq; ita eternā,
& interitui nō amplius ab eo tempore, quo primum structa est, obnoxiam, custodiunt. At
gloriæ simul & flammæ ut perlimilis, ita quoq; haud difficilis conseruatio: modicis enim
fomentis, ut perdurent, opus habent: si quis uerò & extingui ea, & frigere planè sinat, nō
sine magno negotio ut iterum ardeant, effecerit. Quemadmodum autem Lampis, qui à
multarum possessione nauium nauclericus uulgò dictus est, cum interrogaretur aliquan-
do, qua ratione tantas opes sibi & diuitias parasset: Magnas, respondit, haud difficulter:
paruas autem non sine laboribus, & multo tempore. Eadem sanè ratione ciuilem dignita-
tem consequi, & gloriam per magistratum adipisci, haud promptum & facile est: uerum
ubi ea fueris adeptus, ut incrementum suscipiant, & qualibuscunq; in ijs orta amplificen-
tur, id uerò in promptu & facile est. In amico quem nobis conciliauimus seruando re-
tinendoque, non frequentibus & magnificis beneficijs, non officijs opus est continuis:
nam & exigua amoris indicia, quò in diuulsam amicitiam seruet, huic fatis sunt. Populi ue-
rò amicitia si desq;, tamen non continuo ab ijs qui præsumunt, & quos in magistratu admi-
rantur, aliquid accipiant, at animi tamen illorum beneuolentia promptitudoq; cōstat, mo-
dò illi procuracionis curam diligentiamq; non remittant, nec planè abijciant. Neq; uerò

*Deliacæ nauis
omniū apud A-
theniēses elegan-
tissima, quam sa-
cro-riū causa in
Delon mittere so-
lebant.*

C **militaris uita in acie & conflictibus continua est, non semper oppugnandis oppidis intendit, uerum interim & deorum epulas curat, celebrat conuenticula: ut interim ocium illud quod lusibus & nugis datur, silentio pertranseam. At tu uelim mihi causam dicas, quam ob rem gubernacula Reipub. non prenduntur? Num quia res sit grauis, & laboribus plena, quae interim nulla solatia, nulla oblectamenta dare queat? Non putarim quoniam ita iudicaturum: maximè cum theatra, pompe, digniora confessus loca, chori, Musae, splendida gratia & Dei instar, totius curae palatijque fastum mitigans honor, mirificam delectationem pariant, & gratiam non leuiter referant. Inuidia autem, quam omnium uitiorum & malorum, quae a Reipub. timeri possunt, pessimum censent, haudquaquam senibus pertimescenda est. Nam canes, ut Heraclitum dicere consueuisse ferunt, in ignotos latrant. At ipsum adeo principium, & honoris auspicio, tanquam in ipsis tribunalis foribus, contentionibus certaminibusque obnoxia est, & ingressum haud facile praebent: gloria autem, cum qua diutius consueuere homines & uixere, neque difficulter, neque ferociter, sed benignè admodum admittitur. Huius rei gratia plerique fumo similem inuidiam censent. Primum enim & priusquam incendatur, de se satis copiose sustollitur: postea quam uero flamma coeperit emicare, euanescit paulatim, neque haud facile usquam conspicari solet. In alijs autem rebus, quibus omnes excellentiam metiuntur, ut generis titulis, ut honoris & uirtutis, certatur quidem & disceptatur strenuè nonnunquam, ut id quod alijs decedit & auferitur, alijs ad se rapiant, sibique adscribere possint. Porro dignitas illa, & honorum delatio, quae a tempore datur (hoc autem uerum senectutis honorarium est) aemulis in totum caret, & ad inuidiam transferri non solet. Etenim nullus planè honos est, qui in deferentem magis, quam quibus defertur, sese transfert, ac is qui in senes effunditur. His adde, partem hominum ferè maximam, existimationem illam quam alijs ab opibus, alijs a dicendi facultate, alijs ab eruditione expectant, nunquam sibi satis promittere audere: at reuerentiam illam & opinionem insignem, quam senectus pollicetur, quotusquisque ex his qui ad magistratum aspirant, non aliquando sibi ad spem rapiat? Itaque qui multo cum inuidia tempore colluctatus est, deinde sedatis & tranquillatis rebus cursum inhibens, quod reliquum est, in ciuili administratione progreditur, interim tamen hominum societate familiaritateque non relicta: haud sane quicquam a nauis gubernatore disidet, qui & cum uentis & fluctibus luctando nauigat quidem, & aere tranquillato sedata tempestate iam interim non defatigatus quiescit, sed porro agere nauim non desinit. In Republica gerenda quo longius & diutius processeris, hoc plures amicos, cõsodales plures paraueris. Eos uero omnes, ut a scenico magistro chorus solet, simul producere non licet: relinquere uero & deferere, ab omni equitate alienum est. Ac ut annosas arbores non facile licet euellere, quod radices multas & profundas iecerint: ita quoque magistratum quem diu gesseris, deponere difficile est, cum tot negotijs implicatus animus sit, quibus sese explicare oppidoquam est graue: & perturbationes & distractiones longè maiores abeuntibus ab illo, quam si in eo uiuere perseverent, pariantur. Quocirca si qua forte inuidia aut è ciuilibus certaminibus contentiones senibus supersunt, auctoritate extinguenda sunt. Non enim terga uertere inermes planè & nudos illos oportet: siquidem qui inuidia flagrant, in illos plerumque qui cedere uidentur, maiorem quam qui certando resistunt, impressionem facere solent. Huius rei testimonium habet quod ab Epaminonda ad Thebanos suos cõmilitones dictum est. Nam cum hyemis tempestate saeva ab Arcadibus, ut hyberna oppidatim sub teclis agerent, inuitarent, nequaquam illis hoc permittitur: Nunc enim uos, inquit, admiratione maiore dignos existimabunt, cum uestra in armis exercitia luctasque contemplabunt. At si apud focum desidentes, & fabas torrentes uiderint, eadem qua se & uos conditione habebunt. Vides ne hic quam sit reuerendum spectaculum, cum non modo dictis, sed & factis senex se omnibus honoribus dignum testatur? Qui uero lectulo semper incumbit, aut in porticus alicuius angulo nugas garruens, naresque mucos plenae emun gens, totos dies desidat, quis illum non contemnit? quis ut abiectum non despiciatui ducit? Hoc Homerus ipse testari uideretur, maximè qui auribus purgatis illius poema audiuere. Nestorem apud eum in expeditione illa qua Troiam adorti sunt Graeci, & summè uenerati sunt, & obseruauere omnes: at senes illos qui domi ocium suum in desidat consumpsere, ut Peleus, ut Laertes, & inutiles, & propemodum abiecti contemuntur. Non enim cõfirmata illa exercitatio (habitum nostri cum Graecis uocant) eadem sibi que per omnia similis, apud eos qui se remittunt, perdurare solet. Siquidem modicum relaxata, aut etiam resoluta, mox rursus iugi meditatione, & mentis agitatione continua, quae dicendi agendi que facultatem excitet & expurget, opus habet. At ea in imbecillo corpore cum usus possit,**

Splendor

A Splendor ut aeris in necessitatibus micat.
 Viri uero aetate planè grandes hoc Reipub. comodiores, quam hi qui praeter aetatem uel exercitum ducunt, uel magistratum gerunt, existunt, quod reuerentia prudentiaque spectabiles (quanquam nondum plenè ista ad sint) quaeuis Reipub. pericula propulsare, & ea maximè quae subinde per ambitionem & inanem gloriam inter ciues incidunt, nouere. Hi non instar maris uentis procellisque agitanti ciues exagitant, sed benignè & moderatè animos eorum tractant atque moderantur. Quam ob causam quoties in casum grauiorem & & pauorem urbes abducuntur, uiros quidem, sed senectute graues, ad imperium deponunt. Etenim ex agro saepenumero senem, ciuitatis gubernacula non desiderant, sed planè recusant, ad publicum munus obeundum (quod arrepto magistratu turbulenta res componat, & in tuto collocet) compulerunt: non raro interim belli ducibus etiam claris, & qui in hostes missi, strenuam prelijs operam nauare potuissent, neglectis, item oratoribus, quantumuis clamoribus, & qui uno spiritu continenter multa uerba fundere possint. Atheniensibus quondam in Timotheum & Iphicratem senes propensis, rhetores Charetem quendam Theochare prognatum, aetate & corpore robustum, praetulerunt. Sed ecquid ad haec Timotheus? Dij meliora, inquit, nisi uobis ducem qui ad sarcinas gerendas appositus sit, desideretis. Etenim qui bellicis rebus praesse debet, hunc non in fronte modo, uerum & in tergo oculos habere oportet: neque consilia sua cogitationesque in usum cõmunem concinnatas, ulla mentis affectione animique per motionem mutare ac repudiare par est. Sophocles cum aetate prouectior esset, Quam libens, inquit, uenerea, ut ferum & furiosum dominum relinquo. At in magistratu non satis est unum solummodo dominum, amorem uidelicet uel in pueros uel in mulieres insanum fugere: longè plures hic & multo furiosiores occurrunt: eius generis sunt contentiones grauiores, ambitio ut primas feras & partes maximas, libido, morbus inuidiae, quo nihil fertilius, aemulationes, discordiae: at ex his multa praetermittit, multa obrundit, multa etiã planè extinguit, & ut frigeant, senectus facit. Neque tamen usque adeo ab agendi illo impetu cohibet, quam ab immoderatis illis ac flagrantibus animi affectibus liberat: nam & sobrios reddit, & ita componit, ut ad cogitationes suas diligentiam curamque non possint non adhibere. Porro esto, uideaturque horum sermo cõmodè canescentem, sed iuuenili studio iam tunc primum ad Reipub. properantem, iniecto ueluti pudore reuocare & reflectere, & ex longa in priuatis rebus curandis desidat, tanquam ex morbo, ad exercitum aut Reipub. curationem excitatum senem merito his uerbis incusare: Miser maneto piger in cubilibus. At eum qui perpetuo in Reipub. uixit, in fori certaminibus uersatus est, cur mihi non sines ad faces usque, ad extremum uitae actum progredir? cur tu eum ex longa uita reuocatum, institutum iter mutare cogis? Haec cum facis, profecto expers omnis consilij es, & quae minimè decent, suadere omnibus existimaris. Rectè sanè senem qui uxorem accipiens coronis sese ornat, & unguentis adfluit, detestaris, & illud ex tragodia Philocteti dictum ei succinis: Quae sponsa nunc tibi aut puella nupsit, Euge o miser quid uis tibi cum nuptijs? Neque certè haec uerba tua aut absurda aut intempestiua mihi uidentur: nam & ipsi quoque saepenumero in se talia ludunt: Non mi ista nupsit, sed magis uiciniae. At qui iam cum uxore extra ullam culpam probe multos annos uixit, & eam propter senium nunc repudiare studet, quod sibi scilicet tantum uiuat, aut illa repudiata pellicem in aedes adducit, non uideo qua ratione sese a turpitudinis & ineptitudinis uitio uindicare possit. Eadem ratione senes qui perpetuo alijs negocijs implicati, in senio ad Reipub. properant, ueluti si quis aut Chlidon agriculturae studijs semper deditus, aut Lampon nauclerus, aut ex horto philosophorum quispiam magistratum ambiat, hos & castigare, & ut in consueto uita ocio se contineant, admonere par est. Phocionem uero, aut Periclem, aut Catonem aggressus quispiam, dicat: Hospes siue Atheniensis sis, siue Romanus, aridae senectutis tuae curas & solitudines abijce. deinde iubeat ne quid hi amplius in Reipub. agant, non exercitum ducant, non curiae negocijs praesint, sed ancillula contenti, rusticis studijs sese oblectent: & quicquid illis uel aetatis uel mentis reliqui est, id totum rei familiaris pro curationi impendant: hoc, inquam, si quis decernat & constituat, nonne ualde iniqua per suadere conatur, & non medio cri iniuria Reipub. afficit? Enim uero dicit aliquis, quid in comedia audiri solet? Priuant capilli me niues stipendio. Rectè sanè hoc cõiectas. Nam qui Marti operam dant, eos corporis & aetatis flore, Ut quibus & bellum curae est, & bellica facta, eximios esse decet. Etenim senij

Hh

Canitiem quamquam galea condant, ipsa tamen membrorum compages & facultas (ad sit licet alacritas animo) clam & paulatim grauata dissolutaque intercidit. At in Iouis concilio, fori & urbis ministris, neque pedum officium, neque manus operam, uerum consilium, prouidentiam, & orationis uim, non quae strepitum turbamque in populo concitare nouit, sed quae de corde profecta, prudentiae tranquillitatisque magistra est, postulamus. His & canis & rugae, quae ab alijs ridentur, auctoritatis & experientiae testimonium dare, ad persuadendum non mediocre auxilium orationi adiungere, & morum gloriam commendare possunt. Iuuentus enim imperata facere, senectus imperare debet. Certè Rempub. eam, in qua senum consilium, iuuenum haestae primum locum obtinent, saluam esse arbitror. Neque in Homero mirifice magis quicquam laudatur, atque illud:

Consedere duces senio spectabilis ordo
Nestoris ad naues.

Hac de causa cum regio imperio Lacedaemonij optimatum ordinem adiungere studeant, & Pythias ad id maiores natu posceret, Lycurgus apertius senes pronunciauit. Ad haec confessus ille Romanus celebris, Senatus a senio etiamnum nuncupatur. Et ut lex diadema atque coronam, ita natura honorabile & dignum magistratu symbolum canitiem esse uoluit. Quinetiam honorarium & honorari (licet sic *γεραι* & *γεραιων* conuertere) a senum dignitate in usu Graecae linguae sunt, non ob id quod in thermis lauent, & moliter sedendo uitam ociose transigant, uerum quia regum in ciuitatibus locum consequuti sunt. Eius autem uirtutis proprium absolutumque bonum natura nisi in senio non ostendit, neque profert: non aliter ac plantae ferotinae fructum reddere tardiores solent. Regum quoque rex Agamemnon, cum a Dijs optaret ut sibi consiliarios decem ex Achiuis darent, qualis erat Nestor (sic enim Graecos magnanimos, extra omnem rerum bellicarum reprehensionem futuros) non dubium quin ea precatione rem magni esse momenti, non in ciuilibus negocijs duntaxat, uerum & in belli administratione, senectutem iudicare uoluit. Nam Multas manus uincit prudens, unum licet, Consilium. Et unica sententia ad persuasionem concinnata, in publicis negocijs non modo maxima, sed & pulcherrima efficere potest. At uero regnum, quod inter Reipub. formas & perfectissimum maximumque

D est, quot labores & negocia exhibet: sane multos dices. Nam Seleucum sapientissime dicere solitum ferunt: Si nouissent multi quam sit operosum & molestum, tot duntaxat literas scribere, legereque, diadema etiam abiectum ante pedes ne subleuarent quidem. Philippus autem cum in regione uenusta admodum castra ponere pararet, nunciareturque illi, iumentis non esse istic foenum: O dii, inquit, qualis est haec nostra uita, quam etiam ad asinorum comoditatem instituire cogimur. Haec cum uidet, tempus esse arbitrabere, quo regiam aetate prouecto, ut diadema & purpuram regalia insignia exuat, suadeas, & ut tunica ligo neque sumpto, in agro uitam degat, ne scilicet intempestiua canitiei suae & minimè necessaria facere uideatur. At haec si neque Agesilao, neque Numae, neque Dario dicere conuenit, tu nos interim ex Areopagitarum consilio Solonem, a senatu Catonem, quia senes sunt, ut eijciamus, mandare non ueris? Quid uero de Pericle fiet? & hunc tuo consilio ut ciuiliu negotiorum procuracione relinquat hortabimur? Sane id tum erat laborandum, cum adolescens in subsellijs lasciuiret, cum furiosas illas contentiones & per impotentes animi impetus impresiones in publica bona faceret, At postea quam illi & maturior aetas, & experientia longior, prudentiam impartiuere, nunquid ei Rempub. ut mulierem qua aliquandiu abusus fuit, repudiandam censet? At Aesopicae uulpeculae in mentem tibi ueniat, quae erinacei in auferendis ricinis officium adhiberi sibi recusauit: nam si hos, inquit, sicuti plenos abegeris, aderunt alij longe magis sitientes. Senes quoque si a magistratu in hunc modum arceas, mox conditione istam affatim arripuerint iuuenes: sed quales? gloriae potestatisque auidi, sitientes, quibusque animus ad ciuilia negocia gerenda rudis in primis ac nullus propè est. Neque etiam unde illis esse possit uideo, quum neque sibi duces ad senilem magistratum habuerint, neque ipsi spectatores rerum fuerint. An uero illos qui nauibus praesunt, scripta de gubernandis nauibus praecipua experientes reddent: sane non puto. Verum spectatorem certaminum eorum, quae cum fluctibus & immanibus uentorum tempestatibus sunt (cum Tyndaridas fratres fluctuagii nauis precibus inuocant) in puppi adstitisse, id uero est quod gubernatorem peritum & scientem facit. Et temperare ciuitatem, moderari populum, concionem commode tractare, num iuuenis aliquis, qui librum aut comentarium aliquem in Lyceo conscriptum legerit, ipse uero gubernacula Reipublice nunquam prehenderit, contentiones experientia & fortuna, quod a periculis & molestijs

A molestijs liber esset, scienter declinare in utranque partem non nouerit, num in qua ista iuuenum aliquis possit: sane non est quod hoc dicam. Caeterum si nulla alia causa sit, ob quam tenere Rempub. senex debeat, non sit illi contemnenda iuuentutis instructio, nimirum ut hanc qua possit ratione informet. Quemadmodum autem literatores & musicam docentes ipsi praeludere praelegereque subsequenter id discipulis solent: ita qui ciuilia obit negocia, non uerbis, non oratione solummodo praet, sed cum Rempub. administrat, tum factis & dictis simul adolentes gubernat, & in uiros fingit & format. In hunc uero modum exercitati, non in palaestris, non in locis quibus apud magistratos qui membrorum habilitatem frictionibus & oleis extra periculum profitentur: uerum ut in Olympicis & Pythicis maximis Graeciae certaminibus, indomitus cum equo pullus, iuxta Simonidem, simul currit, ita quoque senectutem ipsi sectentur. Aristides continuo adfuit Clistheni, Cimon rursus Aristidi: Phocion a Chabria, a Fabio Maximo Cato nunquam est digressus: Pompeius a Sylla, Polybius a Philemonenon discessit. Nam adolentes qui se prouectis aetate insinuant, hoc ab illis lucrum possidere, quod illorum administrationibus & factis ueluti innutriti & insiti, cum gloria & auctoritate in publicis negocijs experientiam usumque facilem adipiscunt. Cum sophistae quidam ab Aeschine illo qui Academicam philosophiam professus est, interrogarent qua de causa coniungeret se Carneadi, cum tamen illius discipulus esse recusaret: At ego, respondit, Carneadis auditor tunc esse coepi, cum strepitum & garrulitatem beneficio senectutis oratio eius abiciens, ad communem utilitatem se conuertit. Senes autem qui in magistratu sunt, non uerbis solum, sed & factis ab omni dictionis lasciuia & iactantia longissime absunt. Ibi ferunt, cum annosior facta fuerit, quicquid coenosum uirosuque halitum spirat, auerfari, ut ijs quae pigmenta redolent & suauia sunt, frui possit: ita neque ullum decretum aut consilium a prouectiore aetate profectum, turbidum quicquam habet, uerum certa omnia & constantia ab ea suppeditantur. Quapropter iuuentutis gratia magistratum maxime gerere senes, ut iam saepe nobis dictum est, conducit. Etenim quemadmodum aquam merumque miscemus, quod furentem deum, ut cum Platone loquamur, sobrio altero castigatum temperemus: huc in modum feruenti & flagranti apud populum iuuentuti, & gloria & ambitione furenti, senilis admixta reuerentia, quicquid imperat & furiose committitur, corrigit & abscindit. Praeter haec uero errant & non, qui non aliud esse existimant Rempub. gerere, ac ad rem suam augendam nauigasse, aut militauisse: atque ubi id fueris consecutus, cessauisse. Non enim est Reipub. finis quaecumque munus publicum quod ad indigentiam & usum esse debeat, uerum uita animalis mansueti, ciuilis & communis, quod natura quandiu hanc lucem usurpat, ciuilitate, honeste & humaniter uiuere debet. Eapropter non decet Rempub. gessisse, sed gerere eam par est: quemadmodum conueniens est non ueritatem falsum esse, sed fateri: neque iusta egisse, sed secundum iustitiam agere: neque patriam parentes ciues amauisse, sed amare. Ad hanc rem natura duce agimur: nobis has uoces dicitur: sed cum non funditus inertia & uitae mollitia perditum sumus.

Multis pater te genuit utilem uiris:

Et nos feramus auxilium mortalibus.

At uero qui corporis ualitudine senilis & imbecillitatem culpant, iniuste id facere uidentur. Cur enim non potius morbum aut caecitatem, quam senium incusant? Quot enim senes ualentes & robustos, quot uero adolentes morbis implicatos passim uidemus? Quae de causa non senes, sed infirmos reijcere, neque in horum locum iuuenes, sed ualentes substituire debebat. Indicat historia, Aridam iuuenem, Antigonum uero senio confectum fuisse: ueruntamen hic totius ferè Asiae dominus extitit: at ille, tanquam è scena satellitis muta persona, nomine tantum regio, ab alijs apud quos firmum imperium erat, despiciatus habebatur. Quemadmodum si quis sophistam Prodicum aut elegiarum scriptorem Philetam, aetate quidem iuuenes, uerum corporis ualitudine tenui & adfecta, & lectulo plerumque propter morbum incumbentes, magistratum adire iubeat, stolidus & infans habendus esset: ita quoque ineptire mihi uidentur, qui a militari gerenda tales senes arcere tentant, qualem Phocionem, qualè Masinissam Afrum, qualem Catonem Romanum fuisse constat. Phocionem uentibus intempestiue in bellum Atheniensibus, senes ad sexaginta annos natos euocauit, & ut se sequerentur imperauit: cum eam rem iniquo illi animo ferre uiderentur. Quid, inquit, uobis hoc graue, cum me iam supra octoginta annos natum ducem sitis habiturum? Polybij historijs traditum est, Masinissam annum nonagesimum agentem, relicto quatuor annorum ex se genito filio, ex hac uita migrasse, & paulo ante exitum a uita Car-

C thagineses praelio fuisse, fugasseque: pridie autem quam id actum fuit, cum multi illum ante tentoria panem fordidum comedentem mirarentur, respondit se id facere, quia posset. Sophocles inquit:

Splendor ut æris in necessitatibus

Micat, pigrescens diutius tectum ruit.

Nos uero illam animi exultationem & facem, qua & ratio cinamur, & memoriter recordamur, sapimusque, & intelligimus, id agere adserimus. Quocirca in bellis & apud exercitum reges longè præstantiores euadere, quam cum otium amplectuntur domi, adfuerunt. Attalum Eumenis fratrem diuturniore ex otio & pace ignauum admodum & propemodum animo dissolutum redditum constat: hunc ex amicis quidam, cui Philopœmeni nomen erat, satis illiberaliter pascens, pinguem & plenum fecit. Quare Romanos ferunt per iocum subinde ab ijs qui ex Asia in Italiam nauigabant, interrogasse, num apud Philopœmenem rex gratia adhuc ualeret. Neque Lucullo imperatores multos qui prudentiam cum factis coniungerent, clariores inuenis. At is cum se uitamque suam ad otium tradidisset, & securus, ut spongiæ cum tranquillitas maris est, domi ueluti mortuus & marcescens desideret, à Clisthene liberto, cui senectutem suam curandam & pascendam dederat, poculis amatorijs & incantamenti fascinatus fuisse putabatur: donec Marcus illius frater, homine fuga to ipse rem domesticam illius curaret: is quicquid deinde temporis & uitæ illi superfuit, quod sanè quæ exiguum fuit, ueluti pædagogus instruxit & gubernauit. At Darius Xerxis pater longè melius, qui in rebus grauibus & dubijs seipso prudentiorè euadere iactare solitus est. Et Almas Scythia nihil distare putabat eos qui in otio essent, ab ijs qui equos curarent. Dionysius quoque senior interroganti cuidam num otiosus esset: absit ne mihi tale quicquam unquam contingat, respondit. Arcum autem continuo intentum rumpi solere: itidem & animum, cum is remittitur. Quare qui concentus musici studiosi sunt, nisi sapius animaduersione diligenti hos auscultent: & geometra, si non resolutionibus suis studeant: numerandi scientiam profitentes, nisi quotidianis computationibus se exercent, quicquid habent eiusmodi facultatis, simul cum ipso tempore illis elabitur: quanquam etiam earum artium professio magis in contemplando sit, quam in actionibus uersetur. At ciuilibus administrationis confirmata consuetaque exercitatio, in dicendis consilijs, in prudentia, in iustitia consistit. Accedit ad hæc experientia, qua occasiones temporum artificiose coniectantur: uerborum item facultas, ad persuasionem comparata. Itaque semper aliquid dicere, facere, mente colligere, iudicare oportet, ne cum sinamus ista ex animo excidere, tantarum uirtutum possessione priuemur: quod cum fit, tum simul humanitatis amor, publicorum commodorum cura, benefaciendi studium, quorum neque finis neque intermissio esse debebat, simul exarescunt atque euanescent. Iam si tibi pater esset mortalitatis expertus Tithonus, atque is propter senectutis incommoda, curatione in dies maiore opus haberet: non arbitror te ab officio, quod iam aliquandiu præstitisti, uelle recedere, aut curationem illius, qua & consolatione & auxilio suscipitur, recusare posse. At patria, quam, ut nos à patre, ita Cretenfes à matre uocant, & senior multo, & plus iuris ac parentis in te habet: quin etiam annis & senio grauis & misera, nec sibi satis sufficiens est, uerum multa sedulitate & diligentia, frequenti auxilio, continua curatione opus habet: hæc est quæ uirum in magistratu ad se rapit & continet.

D Vestem tenens, quamuis animo sis ipse uolenti.

Pythiades ut Olympiades.

Novisti me Apollini Pythio Pythiadas multas per festa Pythica iam diutissime sacrificasse: uerum non opinor te in hunc modum me allocuturum: iam satis est sacrificiorum, mihi Plutarche, satis pomparum & saltationum: num te senem animaduertis? tempus corollas ponere iubet, senectus oracula relinquere mandat. Id si tu mihi faciendum minimè censes, tibi concedi uis ut Iouis urbium forique præsidis ciuilia sacra, quibus iam olim initiatus es, & uates princepsque præfuissti, deferas & relinquas? Cæterum, si uidebitur, omisso aliquantum illo qui à Repub. auocat sermone, quæso ponderemus philosophemurque quam sit illud certamen neque graue, neque senectuti indecorum, quod nunc celebramus, maximè cum Respub. & multas & conuenientes ætati huic quietes habeat. Quemadmodum enim cantores, qui in hac arte assidue uersandū sibi statuere, uarios uocum ductus & modos, quos harmoniam musici uocant, meditari oportet, inter quos senes effecti neque intensum illum & acutum, sed eum qui facilis est, & à moribus sedatioribus non dissidet, formant & sectantur: ita quoque & factis & dictis (hæc enim hominibus natura non aliter ac cygnis cantationem usque ad finem uitæ propria esse uoluit) leues, mediocres, conuenientes Respub. admini-

A administrationes senibus aptare par est: neque ut intensam lyram, ita animos illorum remittere oportet. Neque corpora, quia nec scaphis, nec ferreis circulis, nec pilis plumbeis, nec disco, nec armis adsimilata in pugna, quemadmodum antea licebat, uti ualeamus sine exercitatione, negligentius tractamus: sunt alia studia, sunt gestationes, sunt deambulationes, quibusdam etiam & parua pilæ leuis sanè lusus placet: hæc spiritum mouent, hæc salutarem & uitalem calorem eliciendo resouent. Porro ne tunc quidem senes suspiciamus cum planè seipso ocio & desidia ueluti stupidos rigidosque reddidere: neque rursus cum omnem dignitatem & imperium usurpant, neque quicquam negotij in Repub. agitur cui non interesse cupiant, senium uituperationi obnoxium ad eiusmodi uoces compellamus & cogamus:

O dextra, quam cupis iam nunchastam tibi:

Sed huic cupidini obstat imbecillitas.

Nam neque uirum ætate florentem potentemque, qui omnem publicorum negotiorum administrationem sibi soli sumit, neque alij concedit quicquam (non aliter ac de Ioue Stoici existimant) serere quisquam laudauerit: maximè cum omnibus se ipse intrudit infertque, neque propter gloriæ insatiabilem cupiditatem honoris aliquid, aut potestatis, quomodo cumque ista ambiantur, per inuidiam consequi aliquem patiatur. Senem autem in comitijs passim omnibus occurrens ambitio, totos dies in iudicio & curia desidens curiositas, quod uis legationis, quod uis curationis munus ad se rapiens honoris cupiditas, hæc etiam si turpitudine uacent, laboriosa tamè & misera in primis censentur. Nam si existimet cum beneuolentia se ista posse præter ætatem præstare, fallitur utique, cum in contrarium id ipsum cedere facile uideat. Etenim adolescentibus odium sui concitat, ut qui occasiones ad gerendas res sibi præcipi indigne ferunt: deinde ne in medium quandoque ueniant, impedimento illos esse indignè ferunt: apud alios uero ambitio ista honoris, & dignitatis, qua primas ferre possint, cupiditas, non minus odiosa, quam senum aliorum auaritia, diuitiarum uoluptatumque sectatio existit. Quemadmodum itaque Bucephalum iam senio confectum Alexander, nisi necessitate coactus adiligere non solebat, uerum antequam praelium iniretur, equis alijs exercitus lustrandi aciemque instituendi causa inuehebatur, eisdem mox dato signo relictis, & ascenso illo hostibus instare, periculum quod uis subire non recusabat: in hunc modum uir

B qui imperium ciuile habet, seipsum, si modo mente non caret, gubernet: quæ uero tanta cura non egent, neque necessaria admodum sunt, relinquat, ut & hi qui ætate ualent, in exiguis ciuitatis negotijs aliquid habeant quod agant: in magnis autem certaminibus alacriter ipse quod factum opus est, faciat. Athletæ necessarios labores & utiles ne attingunt quidem, quod corpus minimè necessarijsyncerum præstent: at nobis longè alia ratione faciendum cogitemus. Etenim quæ exigua sunt & uilia, relinquentes, & tantummodo quæ serio digna studio sunt, tractemus. Cæterum iuuentutem fortasse cuncta, ut Homerus ait, decent: atque ita plerumque omnia amplectuntur. Nam exilia, sed plurima, cum aggrediuntur, tum se populares atque laboriosos: cum uero splendida & graui, nobiles & magnanimos nominant. Non ignoro autem, contentione plenum & confidens factum suo tempore gratiam quandam huic ætati conuenientem acquirere. At grauis annis & maturus uir, munus aliquod ex publicis, ut uectigalium locationes, portuum forique curationes, legationes ad principes, profectioes ad magnates, quæ non ad necessitatem, sed ad inseruendum communi commodo comparata sunt, expectans & subire cupiens, herclè & miserabilis, & planè non imitandum mihi, alijs fortasse hoc & onerosum & ualde molestum existimabitur. Nam in hac ætate non alium magistratum gerere, quam à quo & amplitudinem & dignitatem consequare, par est: qualis sanè in Areopago Athenis tibi nunc mihi Euphanes traditus est: ut taceam interim patriam tuam, quæ tibi Amphictyonicam maiestatem, laborem dulcem sanè, onusque minimè onerosum, quod non prius quam uitam deponere poteris, consecrauit. Neque ad istos honores spontè uolare oportet: uerum intuendum diligentius qui nam subterfugere illos conantur, his uero imperia decernenda sunt. Ergo non adfectantibus, sed qui strenuè recusant: neque qui sibijpsi uidentur imperia accipere, sed qui seipso ueluti sub imperia tradunt, imperia deferenda sunt. Non enim manum medico porrigere qui sexaginta annos excessere, turpe Tiberius Cæsar dicere consueuit: at ualde uideatur indecorum, manum extendere, quod calculos aut suffragia populi capiens, in magistratum uenire possis. Id enim perquam est ignobile & humile, neque quicquam cum grauitate & decoro magis pugnat. Tu uero operam dabis ut patria te eligere, te aduocare ad se, te expectare, tuam senectutem uenerandam planè & conspicuam exosculari, omnes item dextram tecum copulare gestiant, iam cum in senio magistratum adeptus es, & in con-

Cione uerba tibi faciendū sunt, caue protinus in subsellia irruas & irrumpas: neq; ijs quæ istic dicuntur, in morem gallinacei cantū reciprocantis obgannias, neq; reuerentiā, qua adolescentes te suspiciunt, cum in illorum certamina & rixas animum tuū plus quam par est intendis, laxes & remittas: neq; meditatione longa, dum non facile fidem tibi fieri poteris, consuetudinē eam nanciscare, ut grauātē quod refertur audias: uetūm conuicere alī quando, & dare aliquid gloriæ illorum, quod emergere, & aggredi rem ipsi quandoq; audeant, oportet. Quinetiam cum de tribus non magnis agitur, nempe neq; de salute aut di scrimine patriæ, neq; de honore bonoq; cōmuni, perpetuo te in curia adesse, & quid istic agatur, curiose sagere uelim: uerūm ubi eiusmodi ardua negocia incidunt, etiam si nemo te uocet, properandum tamen est, & pro uiribus hi tibi itinēris duces, qui manu te prehendant, & uiam parent, aduocandi: aut certē lectica paranda, qua gesteris: neque id sine exemplo. Nam Appium Claudium hystoriæ tradunt, rebus Romanis prælio grandī a Pyrro fractis, senatūq; a rege monito, ut de pacis & fœderis ratione consultaret, nequam acquiruisse: sed is confestim per medium forum in curiam portari se mandat: amiserat enim lumina. quod cum uenisset, in medio concionis adstans, dixisse fertur, Cæcitatē quidem suam se hæcenus animo haud æquo tulisse: at nunc quoque precari, uti ne audire quidem illos usque adeo turpia & abiecta inter se consultantē agentesq; possit. Hæc cum dixisset, multa ab ijs acta uituperando, quædam secus docendo, adhortatus est senatum, uti ad arma descendentes, pro salute Italiæ cum Pyrro dimicarent: atq; id etiam persuasit. Cum Pistratus blandē populū duceret, & iam illius artes ad tyrannidē spectare omnes suspicarent, neq; quisq; qui uel istud uindicare uel prohibere auderet, inueniretur, Solon arma expedita ante edes collocauit, ciues ad suppetias ferēdas cohortatus est. Hoc cum Pistratus percepisset, nuncium Soloni misit, qui ab eo quaereret, qua fretus audacia talia conaretur: Senectuti, inquit, confisus feci. Veruntamen ad tam præclara facinora, ad quæ tantopere necessitas inuitat, hi tantum qui senio ferē extincti sunt, modō spiritum ad huc ducant, appositi sunt & ualent. Leuia autem ista, ut dictum est, quæ administratione plena sunt, quæq; plus negocij quam utilitatis & necessitatis habent, honestē quidem uenes recusare possunt. Quinetiam sæpe cum a ciuibus uocantur, & desiderari suū aduentū

Dsentiant, non confestim illis in publicum prodeundū, sed herere domi aliquandiu par est, quod fide grauiorē, maiore cum dignitate ab ijs qui illorum opera indigent, expectentur. Ad hæc multa silentio pretereuntes, iuuentuti quædā dicenda relinquunt, atque adeo pro ciuiliū honorū cupiditate hoc nomine certamen illis constituant. Porro si illi intra mediocritatem non consistant, & terminos æqualitatis excedant, modeste & cum summa beneuolentia maledicendi, rixandiq; turpitudinē senes castigant: odia si qua conciliata sint, mitigant: eos uerō qui in sententijs dicendis peccauerunt, cōmunicato sine strepitu consilio, instruunt & erudiant: rectē uerō rem gerentes, intrepidē cōmendant. Quin & uincendos aliquando se, cum tamen aliud suadendo possint, tradant, quod scilicet animi illorum augeantur, & audaciæ aliquid accrescat. quod uerō alijs deesse uiderint, hoc uerborum comitate suppleant, ut apud Homerum Nestor:

Nemo tuos carpat sermones inter Achiuos,

Nemo tibi dicat (licet hos finire recusas)

Quamuis sit iuuenis, nostro & de corpore natus.

At ciuilior multo est exprobratio obiurgatioq; quæ non apertē & publicē, uerūm priuatim aduersus eos qui in Rempub. bene affecti sunt, suscipitur. Curandum interim etiam est, ut morsu qui animos deijcere & in mœrorem uocare potest, careat. Ad eam rem uerba benigna & placida conferenda sunt, quod sit occasio ad honestas administrationes, & prudentia illustri loco habeatur. hæc uia senex populū benignū & placidum habiturus est. Neq; hinc aliter agendū, atq; illi solent qui equitare discunt: non enim intractatis & nouis, sed mansuetis & domitis equis uti solent. Si quem uerō labi uideris, caue animū despondere iuuenem sinas: erigendus tibi is est, & consolandus, quemadmodū ab Aristide Cimōnem, a Mnesiphilo Themistoclem, cum populus illis indignaret, & propter improbitatē & uitē intemperantiā primū male audirent, ad honesta excitatos & confirmatos ferunt. Aiunt etiam Demosthenē, cum excidisset ab oratione apud populū, & id graui animo ferre uideretur, senem quendam ex ijs qui Periclem quandoq; audierant, correxisse, dixisseq; cum non esset natura Pericli dissimilis, non rectē sanē illum pœnitere. Ad eum modū Euripides Timotheū, propterea quod in arte musica quædam præter consuetudinē noua uerat, a populo exhibitum explosumq; bono animo esse iussit: futurum enim ut ipse mox omnibus

A omnibus theatris superior iudicatur. Et ut paucis uerbis dicam, quemadmodū Romæ Vestalibus uirginibus tempus distributum est, quo primū discant, deinde quæ percepta sunt peragant, postremō alias dein doceant: quemadmodum item uirgines quæ Dianæ Ephelinæ consecratæ sunt, primō illas ad sacram administrationem aspirantes, futuræ sacerdotes (dicam Græcē melius) *μεινίστας* nominant, deinde sacerdotes, postremō *παρειαπας* (eas, si placet, a sacerdotij munere liberas conuertamus) hoc modo uir absolutus in ciuilibus negocijs, primū ubi didicit, tum regere & gubernare Rempub. iam in initiatu aggredditur: postremō uerō & ipse alios quoq; docet, & uelut in sacra ducit. Non idem est cōcertantibus præesse, quod ipsum certare: at qui ciuilibus negocijs certaminibusq; quod patriæ aliquando prodesse possit, iuuenē instituit, & oratorē illum uerborum, a cōmuni rerum format, non certē is paruum operam & uilem, sed propemodum maximā Reipub. impendit. Lycurgus sanē in hoc negotio præclare se gessit. Nam ante omnia ad uerfaciebat iuuentutem, ut idem honoris seni, quod legislatori, deferrent. Quorsum uerō Lyfandrum respexisse putas, cum pulcherrimum iactaret apud Lacedæmonios senescere: num quia istic agriculturæ studijs dediti senes sint: num quod illic fœnerare, aleam ludere, interim etiam strenuē potare (si dijs placet) soleant: Haudquaquā: uerūm quia nemo quicquam istic ætatis mature sit, qui munere aliquo publico non fungatur: nam aut magistratum gerunt, aut paterna curatione rebus prouident, aut in pueris educandis rectēq; institutendis occupati sunt: ita non modō Rempub. sed & iuuentutē uniuersam regunt & gubernant. hinc in exercitationibus, hinc in literis, hinc in uictu rectē instituendo, adulescentibus ueluti discipulis non sanē leniter, non oscitanter præcipiunt. Hac de causa fit, uti his qui de se peccant, aut minus rectē officium faciunt, formidolosi sint: uenerandi uerō & desiderabiles his, qui a probitate non discedunt. Colunt & obseruant sectanturq; illos adulescentes, cum decus & generosum hoc quod in se habent, amplificari, & in eo gloriari senes conspiciantur, maxime uerō cum neq; inuidi neq; liuidi fuerint. Id autem uitij quum ætati nulli (quamquā in adulescentibus speciosis scilicet æmulationis ambitionisq; nominibus nuncupetur) conueniat, in senibus certē nihil potest in tempestiuus, nihil terribus, nihil illiberalius notari. Qua de causa qui in ciuitatis procuracione egregius est, hinc ab inuidia quam longissimē abesse par est. Neq; uerō ut exoli arborum uetustate marcescentium trunci, stirpium proximē satarum incrementa prohibent, ita quoq; adulescentium & ætate florentium incrementa suppressere æquum est: uerūm candidē & benignē illos suscipere, & semetipsum ijs qui in familiaritatem insinuare se student, facilem præbere: neque etiam admonitionibus tantum, uerūm & utilibus consilijs illos iuuare, quin & quandoq; administrationis partem, ex qua gloriæ & laudis aliquid expectare possint, cedere, ad hæc munus aliquod in quo Reipub. nihil damni timendū, sed multis gratum, & ad gratiam comparatū est, concedere decet. Quæ uerō difficultatis & periculi aliquid habent, & cōfestim ut medicamenta mordentia urentiaq; dolorē, quem tamen postremō in laudem & utilitatē cōmutant, adferunt, ad ista profectō haud æquum est iuuentutē præcipitare. Est etiam illiberalē, negocia tumultuosa seditiosaq; illis obijcere. Verendum enim est, ne ab hominū turba rudes adhuc, & minimē in negocijs exercitati male tractent. Sed in eo rerum statu inimicitias grauiorē, q̄ ætati illi cōueniat, suscipere ac subire decet: hoc enim nomine erga te adulescentiū fauor erit illustrior: ne dicam interim quam & illos ipsos ad multa officiorū aliorum munera promptiores alacrioresq; reddideris. Adijciendū autem & id est, ciuilem administrationē & philosophiæ professionē inter se omnino nihil dissidere: non enim in dominatione legationibus, clamore in concionibus immani, subfelliōrū insana occupatione (quæ tamen ad eam uel maxime pertinere quidam & dicunt & scribunt) æstimāda est: neq; philosophi opus esse credas, de pulpito disceptare, & scholas librorū fascibus onerare, cum tamen utrosq; continua illa factorum dictorumq; quam ante oculos quotidie cernunt, exercitatio haudquaquam lateat. Verūm aiunt, in scholis & porticibus curuato capite Peripateticum agere, ut Dicaarchus dicere consueuit, oportet: cum uerō rus abitur, aut ad amicum salutandum, non iam amplius. Socratem scimus nunquā inter scamna, neq; de pulpito philosophari consueuisse, neq; stas familiaribus suis disputationis ambulationisq; horas hic præscribat: uerūm ludendo plerūq; & cum res ferret, inter compotandū etiam & in castris quosdam comitatus id agebat. Quinetiam sæpe in foro, postremō etiam in carcere, & ueneno iam dato, de philosophia loquebatur: atq; ita primus philosophiā ueram non unī aut alteri, sed cunctis mortalibus per omnē uitam, quouis tēpore, quouis loco, actionib. in quibuslibet, affectationibusq; in omnibus

Plutarchi, num seni gerenda respub.

C simpliciter esse utilem & arripiendam docuit. Ad eum sanè modum de ciuili procuratione censendum. Non enim imprudentes homines cum exercitum ducunt, scribas profitentur, aut concionibus populi fauorem captant, Rempub. gubernare dicendi sunt, cum potius ad gratiam plebis emerendam, ac seditiones concitandas, tam instructis ad pompam orationibus utantur, aut alioquin munus obeant ad quod necessarid allegantur. Porro uir rerumpublicarum studiosus, qui & genus humanum & ciuitatè ex animo diligit, hic ueram procurationè habet, & ciuili exinde dicendus, etiamsi nunquam paludamentum induat, dummodo eos quorum ingenium ad ciuilia negocia tractanda appositum est, ad honesta prouocet: quibus illud deest, excitet & adhortetur: postulantibus suam operam adsit: improbos ab instituto arceat & deterreat, probos confirmet. Profectò qui talem se præbet, hunc non leuiter publico bono studere certum est: quanquã non primus sit, cum in concilio conuocato seria res agitur, qui in curiam ueluti in theatrum properat: uerum tanquam ad spectaculum aut recitationem aliquam cum gratia quoties aderit, uenisse ut uideatur. Quod si autem corpore adesse non sit facultas, adsit saltem animo: quærat quid gestum, quid tractatū sit: uti approbare quod rectum, quod uerò secus factum est, reprehendere possit. Neq; enim Aristides Athenis sæpe, neq; apud Romanos sæpe Cato magistratum gessere: uitam tamen omnem in patriæ cõmodis procurandis consumpserunt. Multa & præclara in belli negocijs dux Epaminondas fecisse dicitur: at illius non minus præclara facinora, cum neq; exercitum duceret, neq; magistratū gereret, in Thessalia memorantur. Nam cum res in eum locum ducum imperitiã uenisset, ut in potestatè hostium ueniendum esset, iamq; omnia tumultibus plena uiderentur (instabant enim telis acius hostes) relicta graui armatura, principio sedauit animos, & milites metu exanimatos confidere iussit: deinde agmine quod dissipatum erat, coacto & constituto, primūm ex angustijs in æquorem locum suos deduxit, & in hostes conuersus, ut se in fugam uerterent, autor fuit. Cum in Arcadia Agis rex aciem institutam in hostes dirigere pararet, quidam ætate prouecta Spartanus exclamauit, meminisset malum malo medendum esse (ijs etenim uerbis facilem ab Argis discessum notabat) & ne præsentè hac intempestiua, ut Thucydides ait, animi promptitudine ad eundè lapidem impingeret: hæc cum exaudiuisset Agis, institutum soluit, & recedens, uictor postea euasit. Constreuit uerò huic in foribus curiæ quotidie sella collo cari, quo loco Ephori sæpe de cõcilio surgentes, de negocijs maximis illum consulebant. Ferunt eum historiæ & prudentè admodum & peritum rerum fuisse. Qua de causa cum præ ætatis senio nullæ corporis uires superessent, plurimūq; totos dies lectulo decumberet, accersitus in forum ab Ephoris, surrexit quidem is, & ægrè difficultèq; promouens, cum in uia in pueros incidisset, ab ijs interrogauit, num scirent quicquã quod necessitati magis pareret, ac seruum domino obedientem: responderentq; illi, impotentiam: hac uoce munerum suorum finem ratus, domū repedaui. Nam ut promptam ad res agendas uoluntatem frangere, honestum non est: ita cum illa nos reliquit, impetu uiolentiæ non est opprimenda. Et Scipionem in consilijs domi militiæq; Lælio usum adferunt: quare pleriq; illum histrionem, Lælium uerò poetam per iocum appellabant. Ciceronis in consulatu gesta clarissima quidem illa & amplissima pro Reipub. salute, consilijs Pub. Nigidij philosophi adiuta, ipse de se aliquoties Cicero testatus est. In tanta igitur ciuiliū negociorum uarietate ne unum quidem aliquid esse uidetur, quod à gubernaculis ciuitatis uiros senectute graues, quo minus optimis sui partibus, uerbis scilicet, sententijs, dicendi libertate, & sapida prudentia, ut cum poetis loquar, in medium consulant, arceat. Non enim manus, non pedes, non corporis robur, ciuitatis duntaxat partes bonæq; sunt: ipsa anima, & animæ bona, iustitia, modestia, prudentia, (quæ serò tardèq; maturefcunt, & sura fiunt) ad hanc pertinent. An non est absurdum, te ædibus, agris, pecunijs, cæterisq; possessionibus uti frui: & patriæ, quæ cum omnibus tibi cõmunis est, quæq; non uires roburq; ad obeunda munia, sed principes animi partes ad procurationem sui desiderat, nulli esse usui? Mercurij statuas senij habitu, manibus pedibusq; truncatas, arrectis tamen membris fabricant: quo commento, in senibus eas corporis partes quæ uirium instrumenta sunt, modo ratione efficaci & fœcunda senes polleant, minime necessarias esse significatur.

F I N I S.

PLV.

Plutarchi, de amore naturali parentum erga proles. 185

GYBERTO LONGOLIO INTERPRETE.

VOD Græci aliquando ad iudices extraneos appellauere, & peregrina iudicia tentare cœpere, in causa fuit diffidentia, qua mutuam fidem non colebant, sed alienæ iustitiæ administratione, ueluti re necessaria, & apud eos tamen nõ crescente, sibi opus esse arbitrabantur. Num uerò sic & in quæstionibus quibusdã, de quibus ambigüè differi potest, philosophi nonnulli ad eorum animalium quæ rationis nihil habent, naturam tanquam ad extraneã aliquam ciuitatem prouocauerint, quod iudicium eorum subeant & experiantur, quorum affectus & mores neq; etiamnum corrupti contaminatq; existunt? An uerò hæc est uitiosæ hominū naturæ familiaris accusatio, qua de rebus pernecessarijs & maximis cum ambigimus, in equis, canibus, auibus, quomodo nubendum sit, quæ sit generandi, quæ educandi ratio, exquirimus? Quasi nullum propè sit in natura nostra eius rei signum & indicium, per uoluptatem & præuaricationè naturæ officijs & primordijs in nobis confusis conturbatisq;: sed ad bestiarū mores & affectiones nos appellare, atq; hæc in testimonium uitæ citare oporteat. Illarum enim naturam sinceram esse aiunt, & nulla cõmixtione labefactatam, sed quæ simplicem illam proprietatem conseruet. Contrã, hominum natura, rationis consuetudinisq; facultatibus turbatis, sicut oleum ab unguentarijs cõmixtum, in multiplicia dogmata iudiciãq; undique coacta confunditur: unde planè uariam & unicuiq; suam existere, nec cõmunem proprietatem facile custodi di potuisse. At uerò magnopere admirandū non est, animalia quæ ratione carere natura uoluit, accuratius per omnia ductum eius, quàm ea quæ ratione utuntur, sequi. Atqui & terra nascentia id ipsum amplius atq; ista, obseruant. Nam quum neq; mente quicquam cõcipiant, nec appetitione agitentur: illarum tantum rerum desiderio, quod natura illis insitum est, adficiuntur: & tanquã carcere cõercita, in eo manent & continentur, neq; aliò quàm quò natura iubet, diuertunt. At bestijs, quibus neq; rationis multum, neq; mansuetudinis ac libertatis amor admodum magnus est, sed impetus cum ratione pugnant, appetitionesq; sequentes errant, lateq; uagantur: plurimum tamen à naturæ cursu non ita longè abscedunt, non aliter ac anchora sumata nauis, iactatur quidem illa, sed non abripitur in altum: & iumenta quæ fræno & habenis reguntur, à recta uia non discedunt. At in hominibus domina imperatrixq; nostra ratio, iam has, iam illas excursiones, & nouas machinationes meditatur. Hinc est cur nullum apertum uestigium naturæ imprimat, nihil firmum fixumq; in ea relinquat. Suspice quæso brutorum nuptias, quàm omnia natura ordine in ijs succedant. Primò nullas cõlibatus & tardioris matrimonijs leges nouere, quas tamen Lycurgi Solonisq; populares uerentur: neq; quicquam damni & infamiæ nomini suo, si sterilitatis damnentur, metuunt: trium liberorum autem ius, quod apud Romanos honorarium est, planè nihil curant. Coniunguntur autem, & gignendo fœtū operam dant, non ut hæredes relinquant, uerum ut ipsis hæredum officium obire liceat. Iam uerò masculus de congressu non quouis tempore fœminam sollicitat: non enim uoluptas illis, sed generis liberorumq; propagatio finis est. Qua de causa certa anni tempestate, qua genitabilis aura spirat, cõmodumq; generando temperamentum existit, placidè & ueluti manu ducta fœmina, suaui corporis redolentiã, peculiari nitore conspicua, rore herbisq; puris plena, ad masculum properat: mox ubi plenã sese factam grauidamq; persenserit, decenter sanè digreditur, quæq; potest diligentia de partu & salute fœtus cogitat. Profectò non potest satis dignè explicari, quàm ab insito illo naturæ amore in prouidendo, sustinendo, abstinendoq;, multa rectè procurentur. Omnes nos apiculam & industriam & prudentem appellamus: & cum flauum mel ab illa conficitur, adulamur illi, quò dulcedinis uoluptate aliquando nos titillari contingat: at aliorum in pariendo educandoq; prudentiam atq; calliditatè quis est qui miratione dignam ducat? Alcyonem fac quæso contemplere: cum grauiditatem allatam sibi senserit, pisciculi marini, quem Belonam Græci uocant, spinas in nidi structurã colligit: has autem tanto artificio inter se connectit & cogit, ut neq; ferro, neque faxis cubile istud pertundi queat. Nidi forma circunquaq; rotunda, instar piscatoris nassa in longum exadificatur. Ipsa uerò, cum spinarum compositio satis densa confarctaq; extiterit, in mare sensim nidum demittit, quò cognoscatur num fartus tectusq; satis sit, & necubi fatiscat, exploret. At uerò ipsum nidi osculum

Recitat illorum opinionè & argumenta qui maiorem in brutis quàm hominibus prærogatiuam collocant.

C omnem admirationem superat. Etenim hoc adeo appositè ad corporis magnitudinē sui seruata proportione fingit, ut neq; aliud animal qualecunq; quamuis etiā Alcyone prescius pusillumq; magis sit, subintrare possit: ne dicam interim, quod ne minimum quidem maris, ut quidam tradidere, influere in illud queat. Musteli marini uiuum animal etiam intra se ipsi pariunt, atq; de uentre suo, cum uolunt, in pastum catulos excurrere patiuntur: rursus cum uisum fuerit, in uentrem reuocatos claudunt, & ueluti in nidulo fouent. Vrsus, bestia certè ferocissima & immanissima, foetum informē planè & articulationis membrorum nullis conspicuū ædit: attamen lingua sua tanquam dolabra membranarum quibus inuoluitur conformatis, non genuisse tantum catulos, sed & opificis more finxisse uidetur. Apud Homerum uerò Leo

Cum catulos ducens teneros stabula alta peragrat,

Occurritq; ali quis uenator, protinus ille

Horrida conspiciens oculorum tegmina claudit:

nunquid tibi similis illi qui pro catulis se ipse uenatoribus tanquā hostibus deuouere tendit, uidetur? Vis uno dicam uerbo: Animantia quæ meticulosa sunt, hæc naturalis amor confidentiæ plena: quæ pigra & ignaua, laboris audivissima: quæ gulosa, ea parcitate insignia facit: quemadmodum Homericæ auis pullis suis

Ore ferens escam, qua se fraudauerat ipsa, sua fame paruulos natos pascit, & nutrimentum quod uentri suo destinauerat, ore retinet, ne eo in uentrem delapso, in obliuionem ipsa adducatur:

Vtq; canis circum catulos cum currit, & inde

Ignoto allatrans hominī fera prælia tentat,

perfecto quoniam foetui suo metuit, ueluti nouum animum capit, & aduocat. Perdicum autem industriam quis ignorat? Nam cum pullis suis ab aucupe insidias strui animaduertunt, illos quidem auolare, & fuga salutem sibi quaerere sinunt: se uerò ad aucupis pedes prouolentes, molitiones eius ueluti expectare uident: mox cum aucups manibus comprehendere illas parat, elabuntur, paululumq; procurrentes, rursus subsistunt, & nouam spem confestim illi ostendunt: atq; in hunc modum tergiversantes, periculis pro pullorum

D suorum salute se exponunt, donec hostem satis longè a nido abductum, securas se suosq; esse posse arbitrent. Quid uerò gallinæ, quas obuolari nostris oculis quotidie domi conspiciamus, quanta cura & sedulitate pullos custodiunt & gubernant? alijs alas, quas subeant, remittunt: alijs dorsum, ut scandant, reclinant: neq; ulla pars corporis est, qua non fouere illos, si possent, cupiunt: neq; id sine gaudio & alacritate, quod & uocis sono testari uident. Serpentes uerò & angues, cum de se agitur, sibiq; solis metuunt, fugiunt tum quidem: si uerò pullorum agminē ab ijs periculum uerentur, uindicare illud ab iniuria nituntur, & supraquam uires patiuntur, sæpe dimicant. Hanc tantam in foetibus curandis diligentiam si à natura gallinis, canibus, ursis insitam credimus, an non igitur pudorem uulnusq; animo nostro incusserit, cum illorum cogitatione intuemur & perspiciamus exempla, quæ naturam tanquā dueem sequuntur? Quæ uerò ueluti stupida affectibus non tanguntur, ea ipsa naturam conuicio, quo genus humanum solum incusant, uidelicet quod neq; frustra amare, neq; complecti suos sine mercede & comodo didicit, uerberare uidentur. Nam in spectaculo qui ita loquitur, laudari solet:

Mercede charum hominis hominem qui uis habet:

sic pater filium, mater infantes, filij parentes, sed secundū Epicurum, diligunt. At si rationis compotes bestias ponas, in eorumq; theatro, ad quod equos, boues, canes, auesq; conuocaueris, sententias illorum recites & describas, perfectò facile cognosces, neq; precio aliquo catulos canes, neq; pullos suos cum equis aues, sed gratis planè & sine mercede diligere, & naturali amore charos habere. Porro nihil quicquam est, quod de istorum affectibus uerius rectiusq; dici possit. Turpe hercle iudicandū est in generatione, in partu, in partus doloribus, in educatione brutorum animantium, naturam & beneuolentiā citare: ab hominibus uerò pignora, mercedes, arthas tanquā debita actionibus, in similibus exigere. Verum ut à ueritate hæc oratio aliena est, ita quoq; indigna quam quis audiat. Etenim natura ut in syluestribus arboribus, ceu labruscis, caprificis, oleastris, rudimenta quædam cultiorum fructuum, sed cruda planè & imperfecta esse uoluit: ad hunc modum propensum erga foetus amorem in brutis, neq; absolutum, neq; ad iustitiam sufficientem, neque necessitatis terminos prætergradientem creauit. Hominē autem animal ratione ornatū, & ciuile, ad iustitiam legis ædicit: hunc deos colere, ciuitates constitutere, beneuolentiam exercere

Confutatio.

A præstantia hominis.

A exercere iussit. Quare generosi planè & honesti fructiferiq; seminij is particeps, in natorum sedulitate, officijs, charitate, gratiâ naturæ refert, & primis illis principijs, quæ in corporum constitutione apparent, inhæret, atq; ea per omnia sequitur. Natura enim amore erga liberos eximie flagrans, usquequaq; absoluta est: nihil quod deficiat, nihil quod auferri tanquā inutile possit, obtinet, nihil (ut Erasistratus ait) uacillans, & nunc huc nunc illuc se inclinans habet. Nam quæ ad generationem illi collata sunt, non satis dignè exprimi possunt. Neq; etiam ad decorū spectare uidebitur, si quis illa suis nominibus, quæ accurate dici nequeunt, efferre conetur. Partium autem quæ ad generationē & partionem spectant, constitutionē, quas natura abdi & occultari uoluit, animo malim quam uerbis cognosci. Satis sit, si lactis ratione officinaq; hic explicata, quanta cura & prouidentia natura illa fabricata sit, exploremus. Sanguis igitur, qui præter usum in mulieribus superest, propterea quod spiritus exigui eiusq; obscuro particeps est, in corpore iactatur, & redundantia sua non mediocriter illud grauat. Qua de causa suo tempore statis mensuris dierū circuitiōnib; certos per canales & riuos, quos naturæ diligentia aperuit, profluat & effunditur, ita reliquum corpus & leuius & purgatius redditur: uterum autem, ueluti terram aratro ad sationem seminūq; suo tempore appetentiam excitat. Postquam autem genitale semen excepit, statim uelut radicibus iactis contrahit sese & obuoluitur. Ipse autem umbilicus primū in utero, ut ait Democritus, anchoræ modo, ne agitur iacteturq; formatur. Etenim stabilimentū quoddam & ueluti ramus fructui qui nunc crescit & expectatur, existit. Hic natura canales illos menstruos, quibus purgare se solet corpus, claudit, & quicquid sanguinis per eos iam fertur, arripiens, ad foetus iam constituti & formati alimentum conuertit, donec stato dierum numero, quo uterò geritur, expleto, alio nutrimento indigere pergat. Sanguis igitur quouis hortulano, & riuorum ducendorū artifice curiosior, ex alia in aliam partem profluens se reducit, & ueluti subterraneos quosdā meatus & fontes riuulis fluentibus præparans, non pigre & insuauiter ab his excipiendum se trahit: sed blando spiritus calore molliter muliebriterq; in fontibus coquitur, & in aliam qualitatem comutatur. Eiuscemodi enim ubera insitam facultatē temperamentūq; sortita sunt. Lactis autem scaturigines & canales ita constituti sunt, ut confarctim illud profluat. Nam per carnem riuulis infinitis plenam, sensim natura istud in cella promptuaria placida & grata admodum, quoties pulsionis ori ut istinc hauriat admouetur, collocauit. Verumenimvero hisce omnibus instrumētis, ista fabrica, istis studijs & prouidentia quid erat opus, cur excogitata sunt, si natura matribus mirificum erga proles amorem curationemq; non inuolisset?

Haud quicquam miserum magis, ærumnosius atq;

Est homine in terris quæ spirant, quæq; uagantur.

Hoc qui de recens nato infanthulo dixerit, mendacij conuinci non potest. Nihil enim usq; adeo imperfectum, indigum, nudum, informe, abiectum existit, quod cum hoc, modò illum mox à partu editum conspicias, conferri possit. Huic propemodū soli natura puram, qua in lucem ingreditur, uiam nō præparauit: sed sanguine taboq; defædatus, iugulatoq; magis quam nato similis, à nullis tractatur, erigitur, osculatur, & adsumitur, quam quos natura ad amorē illius uolentes adigit. Hac de causa cum ubera mamillasq; sub uentrem natura brutis demisit, solis mulieribus in superiori corporis parte, nimirum in pectore, illæ collocatæ sunt, quò expeditius & osculari & amplecti liberos possint: quasi hac ratione indicare & ostendere uoluerit, pariendi educandiq; finem non ullam utilitatem, sed solum amorem existere. Tu, si placet, priscos homines in mentem reuoca: hi quum primū in lucem æditum contemplarentur infantem, non legis uis, non gratiarum relatione, aut quòd rursus ab illis præmia nutritionis tanquam debitum expectarent, curam suscipere. At quisquam dixerit difficiles erga partum matres, & iniuriarum memores futuras, cum tot periculorum ærumnarumq; miserias in memoriā reuocant:

Cum labor atq; dolor partus, & acuta & amara

Tela graues feriunt uteros, cumq; Ilithyia

Iumonis natae accurrunt mala multa ferentes.

Hæc non Homerum, sed Homericam aliquam poëtriam, quæ doloris acuti amariq; intra uiscera dum paretet, congressum senserit, mulierculæ scripsisse dicunt. At natura amorē infantem flectit & ducit. Nam quamuis adhuc doloribus ardeat, conficiat, differatur, haud tamen negligit neq; fugit infantulum, sed ad illum se conuertens, aridet huic, hunc brachijs complectitur, huic oscula figit: neq; tamen ullum uoluptatis fructum aut comodum

A nature prudentia in fabrica instrumentorum que generationi et educationi seruiunt.

Descriptio mammæ, adeoq; ipsius lactis officinae, & accurata & elegans.

Cex ea re capere uidetur: uerum ærumnis & calamitatibus plena, fasciis inuolutum & in curis positum fouet ac reficit. Præterea laboribus ex labore ortis, de nocte in diem progrediens, quid quæso lucrifacit? quæ iam herclè illi præmia? quæ comoda? quid aliud ab his olim, quam nunc etiã sperare potest? maxime cum spes ut longæ sunt, ita & incertæ. Qui autem æquinoctialibus ueris horis ferit & colit, per autumnum uindemiam celebrat, qui fruges terræ circa Pleiadum occasum committit, is quum illæ rursus oriuntur, messem facit. Boum, equorum, auiumq; genus cuncta ad usum parata quum peperere, habent: ast hominis educatio, laboribus plena est: incrementa oppido quam tarda sunt: uirtutem ad pisci, longi temporis res est: & plerumq; patres, priuquam ad frugem perueniant liberi, morte occupantur. Salaminam Themistocle natam non uidit Neocles: non Eurymedonta Cimonis filium Miltiades: non Periclem suum concionantem audiuit Xantippus: non philosophiam profitentem Platonem Ariston. Thucydidis Sophoclisq; uictoriae parentibus suis nunquam cognita fuere: balbutientes fortè & syllabas connectentes audire: comellationes, poriones, amores lasciuientium uulgo fuerunt noti. Adeoq; id Eueni hoc loco memorabile laudem mereri putandum est:

En cerne natus sit patri quantus dolor.

Attamen ne ob ista quidem ab officio educationis recedunt, illiq; maxime qui liberis minime mihi opus habere putantur. Quis enim diuites, cum pro natalibus liberorū suorum sacrificia dijs facere, gaudereq; uiderit, ipsum illud ab ijs fieri crediderit, quod aliquando habeant à quibus uicissim nutriantur, sepulchroq; mandentur: Certè ridiculum admodum id est. At, inquit, ut hæredes relinquant sibi, diligentiam istam erga filios adhibent. Quasi uerò nemo qui aliena bona adire cupiat, inueniri possit. Non maris arenæ, non puluis, non auium pennæ tam sunt numerosæ, quam hæredipetarū immensa copia. Danaus, quem patrem quinquaginta filiarum fuisse adferunt, quanquam omnino orbis nullos haberet, non arbitrator tamen hunc sine hæredibus, idq; dissimillima longè ratione, decedere potuisse. Nam gratias planè nullas parentibus pro hæreditate filij, utpote quam sibi deberi putant, agunt, nullum curationis officium illis præstant, nullum honorem deferunt. At eorum qui à familia alieni sunt, in eos qui liberis carent, uoces nonne comicis dicterijs

D persimiles audis?

Heus tu, subintrat iam recens, subsellia
Aufer, uora, forbeto, habet triobolum.
Quare id quod ab Euripide profectum est,
Pecuniæ mortalibus amicos parant,
Potentiãq; non leui claros norant:

id profectò non simpliciter pro ueritate dicitur, sed maxime in eos qui sine liberis uiuunt, conuenit: hos sibi conuiuas expetunt diuites, adulantur illis præsidēs, horum causas rhetores soli sine precio gratis agunt: itaq; sæpe istos multis pridem amicis, multis honoribus honoratos, uel unus modò puerulus natus, & amicorum numero, & potentiæ gloria spoliauit. Quare nullum omnino à liberis potentiæ amplitudinisq; commodum expectare licet: sed quicquid id est, quod à filijs speramus, natura totum sibi uendicat: neq; minus in feris, quam in humano genere illa ualet. Attamè & hæc, multa q; alia, ab improbitate contra naturam labefactantur: non aliter ac subinde inter culta semina spinæ uepresq; nascuntur. Tu uerò ab exemplis quorundam, qui ex se natos maclauerunt, & ex alto præcipitarunt, hominum mutuum amorem constare natura negas. Oedipus quidem abscissis uinculis, supercilij cruentis, ædibus eiectus est. Hegesias, cum de morte dissereret, auditoribus multis, ut ipsi sibi manus inferrent, autor fuit. Huiusmodi infortuniorum uariæ sunt species: uerum omnia hæc, ut & ista paulò antè dicta, morbi sunt, & animæ grauiore perturbationes, quæ naturæ legem seruare homines prohibent. Atq; ipsi quidem sibi hac in re testes sunt. Nam si uel scropha porcellum suum deuoret, aut canis unguibus catulum suum dilaniet, confestim animo concidunt, tremunt quoq; & perturbantur: monstruè ditum putant: deos auerruncatores hostijs sibi placare student. At quid hac ratione aliud agunt, quam ut omnibus animantibus erga proles curam, educandiq; studium innatū esse demonstrent: tantum abest, ut ea perdere uelint. Verumenim uero quemadmodum in metallis fodinis aurum, quanquam luto sordidum & oblitum, suum tamen splendorem retinet: sic in morum affectuumq; uitij & erroribus, amorem illum erga liberos natura declarat, & in lucem prodire facit. Homines egestate oppressi, ob eam causam liberis educandis operam nullam nauant, quoniam uerentur ne peius quam conueniat educati, ser-

uiles,

Auiles, ignari, omnium artium rudes, rerum omnium indigentes euadant. Nam cum paupertatem malorum extremum censent, hanc non aliter ac grauem & difficilem morbum, libere tradere reformidant.

Plutarchi consolatoria ad uxorem,

ROBERTO BRITANNO INTERPRETE,

PLVTARCHVS VXORI S. D.

Quem ad me de filia morte misisti nuncium, eum in itinere Athenas proficiscentem aberrasse puto. Ego uerò cum Tanagram iter facerem, audiui de filia interitu. Arbitror equidem illa quæ ad sepulchrum pertinent, iam consecra esse: & sint sanè facta ut tibi uideatur, neq; nunc neque in posterum aliquid ad dolorem ualeant. Si uerò ita uisum est aliquid differre, ut meam cognosceres sententiã, meq; leuius, quam si id factum esset, laturum putasti, hoc quidem superuacaneæ molestiæ, ac superstitionis duplicatio est: quorū tui mihi minimè particeps uideris. Tantum mea uxor uide, ut me, ac te ipsam in tranquillo & quieto serues. Ego quidem uideo, & quantum sit illud quod accidit, mente atq; animo diffinio. Quod si incurram in tuū aliquem immoderatum dolorem, hoc grauius etiam, quam ipsa calamitas, animū uulnerabit meum. Atqui neq; ipse è quercu, neq; è petra sum natus. Tu enim optima es testis, cui cõmunis tot natorum educationis cura nobiscū domi fuit, hanc filiam tibi postulanti post quatuor filios natam esse: mihiq; imponendi illi tui nominis, quod egregiè dilexi, occasionem dedit. Est uerò cur qui tantarū rerum amore flagrarit, priuatim animo moueatur, cum de illius gaudio, quo alios delectabat, non fucoso, sed uero, & omni ira & querela uacuo cogitet, ipsa quoque natura fuit admirabili studio, & mansuetudine: & siue contenderet, siue redamare studeret, delectationem simul & cogitationem humanæ conditionis præ se ferebat.* Non enim solum auam prouocabat ut infantibus alijs, uerum etiam ut instrumentis, quibus gaudebat, & oblectamentis, quibus ætas puerilis capi solet, mammam admoueret: sicuti quum ex mensa priuata, ea quæ haberet ornamenta distribuere, hisq; lubentissimè cõmunicaret, qui ipsam exhilararent. Verum nō uideo, mea uxor, cur his, talibusq; rebus dum illa uiueret, delectari, nunc ad perturbationē atq; angorem illarum cogitatione traduci debeamus. Sed uereor rursus, ne cogitatione ipsa etiam dolorem augeamus: quem admodum Clymene dicit fugiens ac reformidans semper nati monumentum, Odi corneum facilem paratu arcum. Valeant gymnasia, quæ mihi nati monumentū referunt. Natura enim omnia molesta fugit. Sed necesse est quemadmodum illa se nobis iucundissimum præbuit amplexum, & spectaculum, & auditionem, sic de illa cogitare, ut nobiscum adhuc uiuere uideatur: plusq; ad lætitiã additum, quam de dolore auctum. Est enim profectò sermonum quos cum alijs contulimus, congrua, neq; nobis nō utilis, opportuna usurpatio: neq; iacere debemus, neq; mœrores ac mœstias, quæ permulte illas uoluptates ex ceperunt, incusare. Atq; illud qui uenerunt dicunt, idemq; mirantur, te neq; uestem lugubrem sumpsisse, neq; ut tibi ullo modo aut pedissequis uerberationē inferres, adduci potuisse: neque ullo apparatu ad magnificentiam sumptumq; funebris orationis esse usam, sed omnia comptè & tacitè cum necessarijs egisse. Ego uerò minimè hoc quidem mirabar, si tu, quæ nunquam à teatro aut pompa gloriam quæsiisti, neque utilem eam magnificentiam putasti, quæ ad uoluptatem fieret, in rebus seueris & austeris quod tutum simplexq; esset, tibi seruandum duxeris. Non enim solum in Bacchanalibus oportet eam quæ sit prudens, in corruptam esse, sed existimare nihilominus illam in fletibus procellam, & doloris cõmotionem egere moderatione: quæ pugnet non contra charitatem eam quæ est in liberos, ut nonnulli putant, sed contra animi intemperantiã. Equidem homini pio & beneuolo in suos, gratulamur, quod eorum qui è uita excefferunt, desiderio & honore & memoria moueatur: hæc uerò fletuum inexplebilis cupiditas, lachrymas, corporis contusiones, lacerationesq; afferens, nihil sanè est honestior, quam illa quæ in uoluptatibus uersatur immoderatio. Iurè quidem ueniam consequitur, quod huius mœstia atq; acerbitas pro uoluptate illi, qui inhonestis est delectatus rebus, superesse uideatur. Quid enim absurdius, quam risum nimium aut immodicum gaudium è uita tollere, his uerò fletuum & lamentationum fluctibus ex uno fonte deductis in uniuersum prorumpere? ac nonnullos

Li

C unguenti quidē & purpuræ causa cum uxoribus pugnas edere, tonsuras uerò lamentabiles, nigras uestes, deformes selsiones, & discubitus laboriosos concedere? Quodq; omnium est grauissimum, seruos aut famulas si qui supra modum ac præter æquum puniant, resistunt ac prohibent: quæ tamen acerbam illam punitionē in luctu, & casibus in quos se sponte coniecerunt, negligunt, qui ipsi etiam facilitate & humanitate indigent. Sed nobis inter nos, mea uxor, nihil est opus ista pugna: neq; arbitror opus fore. Equidem quantum ad eam frugalitatem pertinet, quæ est circa corpus, & austeritatē quæ in moderatione uictus uersatur, nemo unquam philosophorū fuit, qui nobiscum egerit, quem non obstupe feceris: neq; ciuium quisquam, cui non spectandam animi tui simplicitatē, & in sacris faciendis, & supplicationibus, & spectaculis prebueris. Iam uerò & ad eius generis conflictum magnā constantiam in morte atq; interitu filij, qui omnium natu erat maximus, ostendisti: & tum, cum pulcher ille Charon prius, quam nos ipsi, exiret de uita. Teneo memoria, cum mecum hospites à mari iter facerēt, essetq; mihi de morte filij nunciatus, simul eos unā cum alijs domum uenisse: qui cum omnia tranquillitate & silentio cōposita uiderent, idemq; illud de morte cum alijs recensuissent, nihil graue aut acerbum accidisse iudicabant, sed inanem & uanum sermonē temerē prolatū esse, tanta temperantia illo tempore domū ornasti, quod quidē ornatus nullam, cōfusionis rerum magnā facultatē dabat. Atqui istū propria mamma enutristi: passa quoq; es incisionē mamme, ac tumorē. Hæc quidem sunt generositatis & charitatis erga suos. Licet uerò uidere ut multæ matres gestiant, cum ab alijs liberis in sinum ac manum acceperint, tanq; oblectamenta quoq; puerilia habeant sua: easdem aut postq; illi sunt mortui, ingratos atq; inanes luctus effundere: quod nulla ab his beneuolentia fit. Est enim beneuolentia consideratū quiddā, & pulchrū: sed illa exiguo naturali affectu facta ad uanam gloriam cōmixtio & contēperatio, agrestes & furiosos atq; intractabiles luctus reddit. Quod minime uidetur Aesopū fugisse: dicit enim, cum Iupiter dijs honores distribueret, etiam Luctū postulauisse: dedit igitur illi hoc, ac sumpsit: sed apud eos tantum, qui probarent, atq; ita uellent, atq; hoc quidē principio fit. Se enim ipsum quisq; inducit in luctum & mœrorē: cum uerò is tempore confirmatus, & coniuictus educationi domesticus etiam est factus, ne si uelint quidem hi qui admisserūt, illo defungi possunt.

D Quamobrem pugnandum in foribus contra illum est: neq; prodendum est præsidium uelut laceratione, aut capillorum uellicatione, aut alijs rebus ullis eiusmodi, quæ cum in dies occurrunt, & eos quos cōplexæ sunt flectunt, paruum atq; angustū, & inexplicabile, & immitem, & ad omnem strepitum expauescentē sensum animi atque intelligentiā reddunt: ut eiusmodi implicita erroribus, propter lamentationem neq; ridendi facultatem uel lam, neq; lucis aut humanitatis partem obtineat. hoc autem mali genus, neglectio corporis, unctio, balneorum, aliusq; uiuendi rationis contemptio subsequitur. Quod contra fieri decuit, ut cum animus esset æger, à corpore ualido & forti subsidium peteret. hebescit enim ac languescit magis animi dolor, tanquam in tranquillo unda, cum corpus ipsum aliqua delectatione excipitur. Si uerò ariditas & asperitas ex mala uictus ratione subsequitur, nihil boni ac synceri à corpore ad animum præter dolores ac luctus, tanquam acerbæ ac difficiles quasdam exhalationes, reduci potest, ut ne uolentes quidem seipsos facile possint colligere. His perturbationibus animus ita male affectus implicatur. Et quidem, quod maximum, in primisq; formidandum illi putant, non timuerim malarum mulierū ingressus, uociferationes, & collachrymationes, quibus mœstitiā illā exacuūt, neq; per se neque per alios sinunt marcescere. Teneo sanè quale nuper certamen subieris, cum Theonis sorori auxilium ferre cuperes, pugnaresq; contra mulieres cum clamore ingredientes, & uelut ignem in tempestitiue ferentes. Amicorum aedes cum flammis exuri homines uident, extinguit quisq; quantum uel & celeritate ad eam rem ualet: animis cōmotis alimenta suppeditant: oculorum inflammatione laborantem manus admoouere, etiam si uelit, nullo modo sinunt, neq; ipsi eam inflammationem attingunt. Hic uerò luctu confectus sedet, obuium se præbens omnibus quæ fortē inciderint tanquam fluctus: insamq; calamitatem ex pruriēte & parua ad magnam & laboriosam afflictionē mouet, atq; irritat. Horum quidem te rationem habiturā intelligo. Tu uerò persæpe ad illud tempus conare cogitationem traducere, quo cum nondum hæc esset nata, nihil cur fortunā accusaremus, habereamus. Deinde hoc contende, ut hoc tempus illi accommodes: tanquam is iam pridē nostrarum rerum fuerit status, qui nunc est. Enim uero, mea uxor, ipsius nascendi cōditionē moleste ferre uidebimur, si immo deratius nos, q; superioribus temporibus, geramus. Medium uerò illud tempus obliuisci non decet: sed tanq; nobis gratificatū sit cum illa frui est datum,

A datum, id uoluptatis loco ponere debemus: neq; id boni, quod est exiguum, magnum infortunium putare: neq; si eum uita cursum, quem sperabamus, fortuna non dedit, erga eum quem dedit, ingrato & tardo animo esse. Sanè quidē bene de Dijs sentire & loqui, erga q; fortunam placatū, non querulū esse, pulchrū & iucundum affert fructum. qui uerò in tantis rebus memoria bonorū maximē distractus fuerit, is si ad ea, quæ sunt in uita splendida & clara, animū à tenebris & tumultibus conuerterit, aut omnino extinguet dolorem, aut rerum multitudine contrariarū eum paruū & languidum efficiet. Quemadmodum enim uigentium semper equidem delectationem ostacienti affert, contraq; ea, quæ sunt maleolentia, hominibus medetur: sic ista bonorum in calamitatibus cogitatio, his qui à memoria bonorū non abhorrent, neq; omni ex parte fortunā incusant, presentissimū tradit subsidium. Quod ne faciamus, honestas ipsa deterret, ne uitam hanc qua fruimur, tanq; librū, si una quadam macula fordescat, ceteris puris atq; integris, criminari uideamur. Quod autem iustis rebusq; cogitationibus quæ ad uitæ constantiam ducunt, mortuorū felicitas colligatur, ipsaq; fortuna declinationes & lapsus inferat non magnos, persæpe in uita audisti. Si uerò nos quoq; his rebus quæ extra nos sunt, ut solet uulgus, oportet gubernari, & fortunæ incōmoda recensere, & ad felicitatē iudicibus uti hominibus abiectis ac uulgaribus, nolī eas lachrymas attendere, eosq; luctus, quos effundit quædes tuas ingrediuntur, quosq; omnibus deprauata quædā consuetudine ad extremū usq; perducunt: sed illud magis cogita, quomodo illi tui similes esse cuperent in liberis, domo, & uita: durumq; esse, alios nō reculare quo minus tuam fortunā, etiam eo adiuncto quod nunc te angit, lubenter admittant: te uerò presentē accusare, atq; iniquo animo ferre: neq; ex ipso fortunæ uulnere sentire quā grata esse debeant ea quæ sunt seruata, & quæ adhuc extant: sed quemadmodum hi faciunt, qui Homeri in principio & fine claudicantes seligunt uersus, neglectis his quæ & multa, & in illius operibus poetis sunt maxima: sic ea, quæ sunt in uita mala, studiose sectari, & criminari. Qui uerò bonis incōstanter & confuse incumbunt, simile quiddam auaris & sordidis hominibus pati uidentur, qui multa coaceruantes & colligentes, presentibus nō utuntur: amissa moleste grauiusq; ferunt. Quod si te ob id huius miseret, quod ea coniugij & liberorum expers decesserit, habes rursus ab alijs cur te oblectes, cum illorū causa nullius istorū non compos & particeps fuisse uideare. Non enim hæc spoliatis magna uideri debent, præsertim si per parua adhuc bona obtinent: illa uerò ad locū omni luctu & mœrore uacū profecta, nihil ut luctu & lachrymis cōficiamur, eget. Quid enim est causa, cur nos illius causa aliquid mali nobis creemus, cum illi de cætero nihil triste aut luctuosum subeundū proponatur? Ipsæ enim magnarū rerum spoliationes tum de mœrore ac luctu solent inurere, cum contra quā à nobis est postulatū & rogatū, fiunt. Tua quidē Timoxena paruus est spoliata rebus: parua enim nouit, & paruus est delectata: quorū uerò neq; sensum habuit, neq; ad cogitationē aut per se ipsa, aut per alios peruenit, quonā pacto istis spoliari iure dici potest? Equidē quæ ab alijs accipis, qui se à multis audisse dicunt, nihil post mortē mali esse, neq; mœrorē ullum, atq; omnia morte deleri, uideo fore ut ab earum fide rerum te & sermo à maioribus acceptus, & arcana signa in sacris Dionysii initiatorū deterreat: quæ nos qui initiati sumus, cōmunia esse inter nos scimus. Cum igitur animus sit immortalis & perpetuus, potes ne existimare idem illū passurum esse quod aures, quæ captæ in manus hominū ac potestātē uenerunt? Quod si hæc longo tempore luxuriose corpore usa esset, & uitæ mansuetudo quædā propter rerum multarum experiētā, multasq; uitæ & familiaritatis rationibus contra cōsuetudines accreuisset, iterū soluta his curis rursus ingrederetur: neq; his undiq; inuoluta calamitatibus & infortunijs, quæ hominū natura fert & cōditio, quiescere unq; aut cessare posset. Noli existimare senectutē propter rugas, aut canitiem, aut imbecillitatē corporis male audire, aut conuictis lacerari: aut eam idcirco esse difficillimā & acerbissimā, quod nihil animus ipse sentiat post mortem, cum memoriā ac recordationē eorum quæ fiunt post ipsam mortem, desideret: aut quod habitū cultumq; corporis, quē habuit, ea de causa flectat & deformet, cum obseruet quid in posterum passura sit. Hæc quidem mortua meliora & præstantiora quā habuit unquam in uita, habet, tanquam antea ab eruca molli & languida impedita, nunc ad quod nata est & creata discessit. Sicuti enim ignis, si quis extinguit, repentē deficit: rursusq; celeriter augetur, & colligitur. Fas Orci portas transire quamcūq; cum rerum quæ illic fiunt, permagnū amorē à natura insitum habeamus: & quandiu his corporis concludimur ergastulis, tandiu mollescere, & tanquam pharacis liquefcere uideamur. Hoc cuiusmodi sit, & quid in eo maximē sit uerum, magis præci atque auiti ostendit.

C dunt mores, qui neq; infantibus pueris inferias ferebant, neque cætera faciiebant, quæ par est alios pro mortuis facere: nondum enim his terra est cõmunicata, neque eorum quicquam, quæ terra nascuntur: neque sepulchra extruebant, neque monumenta, nec propositiones mortuorum amabant, neque corporibus assidebant. Hos enim lugere prohibent leges, perinde ac si impium sit eos lachrymis prosequi, qui in meliorem & magis diuinum locum transmigrarunt: quibus cum sit diffidere, quam credere difficilius, cum quem leges iubent ordinem exterius habere debemus: intus etiam maior puritas & temperantia esse debet.

Plutarchi uitæ decem oratorum.

ROBERTO BRITANNO INTERPRETE.

ANTIPHON.

ANTIPHON patrem quidem habuit Sophisum, ipse uero fuit Rhamnilius. Is à patre eruditus, & Sophista erat: cui discendi causa aiunt Alcibiadem, cum adhuc esset adolescens, operam dedisse. Hic bonitate ingenij ac naturæ, uim facultatemq; dicendi nactus, ut nonnulli affirmant, se ad Rempublicam contulit, ludumq; instituit, & à Socrate in disputationibus non contendendi causa, sed refutandi, dissentiebat, ut est apud Xenophontem: orationesq; scripsit quasdam rogantibus ciuibus, quibus in iudicijs pro se uerentur. Ex his qui ante hunc fuerunt, nemo fuit, cuius oratio in genere iudiciali uersaretur: sed ne ex his quidem qui in illius incidissent ætatem, eò quod scribere soliti non essent, non Themistocles, non Aristidis, non Periclis, licet his multa & uaria argumenta ad scribendum tempora suppeditarent: neq; tamen imbecillitate à scribendo abstinebāt, ut licet cognoscere ex his, quæ ab historicis de unoquoque eorum sunt dicta, de quibus antè mentionem feci. Equidem quoscunq; possumus ex uetustissimis repetentes meminisse, qui eandem orationis formam tractarent, eos ad Antiphontem iam senem respexisse reperiemus, ut Alcibiadem, ut Critiam, ut Lysiam, ut Archinonum. Primus uero rhetoricum artificium tradidit factus senex, ob idq; Nestor uocabatur. Cecilius uero in eo libro quem ipse priuato suo studio scripsit, dicit se cõiectura moeri ut existimet hunc Thucydidis descriptionem sibi ad imitandum proposuisse, ob idq; ab eo ualde laudatur. Hic & accurate dicebat, & ad persuadendū aptè & callidè inueniebat, eratq; in rebus dubijs uersutus, & ex occulto aggrediebatur, & ad leges & cõmiserationes orationem maximè splendidam cõtorquebat. Fuit autem bello Persico, & ipsdem quibus Gorgias Sophista temporibus, paulo eo iunior: estq; tempore productus donec popularis Reipub. status à quadraginta tyrannis euersus fuit, cuius rei idem ipse uidef autor fuisse, cum quidē duabus præfectus nauibus ac dux, multis perortatis uictorijs, multis societatibus cõstitutis, armatisq; ab eo robustis hominibus, ac sexaginta impletis nauibus, ipse legatus persæpe Lacedæmonē proficisceretur cum Etionia muris est munita. Postq; uero quadraginta tyranni euersi sunt, is cum Archeptolemo uno ex quadraginta deprehensus, proditiõnisq; dånatus, sine sepultura proiectus fuit, cumq; posteris suis publicarū tabularum autoritate infamia notatus. Alij uero à triginta sublatum fuisse scribunt, sicuti Lysias in ea quã scripsit pro Antiphontis filia, oratione. huic enim erat filiola cuius hæreditatem cõtrouersam Calæchrus fecit. Quod uero à triginta sit interfectus, scribit Theopompus x v. Philippica. hic autem patre Lysidonida mitior fuit: & Cratinus de eo, ut de nō malo, in Pityne mentionē facit. Quomodo igitur si (ut antea est dictum) à triginta est interfectus, fieri potest, ut rursus cum quadraginta tyrannis fuerit? Est & alia de eius morte opinio, eum iam senē Syracusas nauigasse, quo tempore superioris Dionysij tyrānis conuuluit: & questione mota inter epulas, quodnā esset optimū es, multisq; uarias opiniones ea dere afferentibus, dixisse illū, hoc optimū esse, quo Harmodij & Aristogitonis statuae essent conflata. Quod cum audisset Dionysius, ac secum reputaret orationem illam ad inuadendū spectare, illum occidi iussit. Alij hanc causam iubendi ut occideretur, fuisse aiunt, quod illius comœdias lingua & conuicijs proscinderet. Feruntur uero huius rhetoris orationes sexaginta, ex quibus quinque & uiginti falso illi attribui scribit Cecilius. Hic cum sub Platone esset, pecuniæ studio unã cum Pisandro scripsit comœdias. Fertur etiam alias scripsisse & priuato quodam studio, & cum Dionysio tyrāno: cumq; ad poëticam magis incumberet,

A incumberet, artem medendi dolori composuit, ut quemadmodū agris ac morbo afflictis à medicis curatio petitur, sic ille liber his, qui dolore premerentur, tanquam medicina aliqua esset. Atque is cum ædes Corinthi iuxta forum ædificasset, his hanc inscriptionem in uestibulo addidit. Posse se mœrore ac luctu oppressos, uerbis leuare: cumq; doloris causas didicisset, laborantes solabatur. Sed cum hanc artis rationem minorem quam sibi conueniret arbitraretur, ad Rhetoricen animum studiumq; applicuit. Nec uero defunt, qui eum librum, qui est scriptus à Glaucō Rhegino de Poëtis, Antiphonti adscribant. In primis autem laudatur liber quem de Herodoto, & contra Erasistratum de simulachris, & is quem de accusatione pro seipso scripsit, & is quo Demosthenem duce accusat, quod contra leges aliquid promulgasset. Scripta quoq; ab eo contra Hippocratem medicum oratio est, eumq; indicta causa damnauit decretum quod factum est Theopompo republicæ obtinente: quo etiam quadraginta tyranni conciderunt. Decretum autem quo Antiphon fuit iudicatus, Cecilius tradit. Visum Senatui est una & uigesima die magistratus: scripsit Demonicus Alopecensis: Philostratus Pelleus duci uirorum dixit, de illis uiris quos duces ostendunt legationem obiisse apud Lacedæmonios cum damno atq; incommodo ciuitatis Atheniensium, & ab exercitu nauigare cum naue militari, ac terra pedibus iter per Deceliam facere, Archeptolemū scilicet & Onomachum & Antiphontem comprehendere, atq; in iudicium adducere, ut pœnas dent: eos uero exhibeant duces, & secum decem, quos illis uidebitur, ex senatusconsulto delectos fument, ut de his cum aderunt, iudicium fieri possit. Ipsos uero conuocent Thesmothetæ postero die, & introducant: qui posteaquam introducti & in ius uocati fuerint, tum proditiõnis eos accusent patroni decem, de quibus est dictū: & duces, & alij, si cui ita uideatur. Cum uero contra eos feretur sententia, ea ad hanc legem dirigatur, quæ de proditoribus est lata. Hoc subscribitur decreto, hæc proditiõnis erat multa. Vtinã Archeptolemus Hippodami filius Agri lithes adesset. Vtinã & Antiphon Sophili filius Rhamnilius adesset. In hos ita est animaduersum, ut duodecim uiris tradantur, bonaq; in ærarium referantur, ac decima pars regionis deo adiudicetur, utq; domus diruantur, limitesq; in circuitu ponantur, addita in scriptiõne, eas Archeptolemi & Antiphontis proditorū esse. Dinarchi uero domum ad eandem legem publicare, neq; licere Archeptolemū Athenis, neq; ulla in regione in qua dominantur Athenienses, sepelire, & infamem esse Archeptolemū, & Antiphontem, & genus ipsorum, si qui aut spurij, aut legitimi fuerint. Quod si quis eorum aliquem, quos aut Archeptolemum aut Antiphonem genuerit, adoptet, is infamis esto. Hæc uero in columna ænea scribere, cui & decreta imponantur quæ de Phrynicho sunt facta.

ANDOCIDES.

Andocides patre natus erat Leogoro, qui Atheniensibus ineundæ pacis cum Lacedæmonijs, aliquando autor fuit. Natione uero Cydathenæus uel Thoreus, genere Eupatridarum, atque à Mercurio, ut scribit Hellanicus. Cerycum enim genus ad eum attinebat. Quo factum est, ut cum Corcyrei contra Corinthios contenderent, aggressus sit aliquando cum Glaucō, ne instructis uiginti nauibus illis suppetias ferret. Postea uero impietatis accusatus, quod ipse Mercurios confidisset, ac mysteria Cereris uiolasset, cum antea dissoluta atque immoderata fuisset uita, quodq; noctu lasciuiens sacrarum imaginum ornamenta fregisset, uocatus est in ius. Posteaquam uero seruum dedere recusauit, quem accusatores in quæstionem petebant, ferunt delatum esse, & ad oblatam secundæ accusationis causam in suspicionem perpetrati facinoris uenisse. His de rebus cum esset factum iudicium, elapsus est, cum se sceleris autores indicaturum promitteret. Itaque omni studio curaq; intentus eos reperit qui in sacra iniuriosi fuissent, in quibus patrem etiam indicauit: cumq; ceteros omnes conuicisset, perfecit ut extremo supplicio afficerentur: patrem uero licet iam deditum, liberauit, cum illum multas utilitates ciuitati allaturum polliceretur: nec tamen abfuit à uero. Multos enim Leogoras conuicit, qui pecunias publicas in priuatum usum conuerterent, & alij quibusdam flagitijs essent obnoxij. Hisce de causis omni molestia atque errore accusationis est liberatus. Cum uero Andocides ob eas res quas in republica gessisset, magnam gloriam esset consecutus, nauium & ipse gubernator & administrator est factus: ac Cypri Regibus, multisq; alijs illustribus hospitio fuit coniunctus, cum Aristidis filiam unam ex ciuibus consobrinam suam clam domesticis & familiaribus eduxit, & ad Cypri Regem dono misit, cuius rei causa cum uideret fore, ut aliquando in iudicijs periclitandum esset, rursus illam è Cypro est furatus: eumq; deprehensum Rex dedit, cum uero aufugisset, uenit in ciuitatem quo tempore triginta

C uiri res diiudicabant: à quibus cum esset uinctus, rursus aufugit, donec paucorum ille dominatus euerteretur, iam tum triginta tyrannis imperium accipientibus. Hoc exilij tempore Elidem incoluit, & cum Thrasyluli familiares in ciuitatem redirent, ipse quoque est reuersus. Missus uero pro pace ad Lacedæmonios, cum improbè uideretur in hoc instituto uersatus, aufugit. De his omnibus facillè licet ex orationibus quas scripsit, intelligere: quarum alia quidem defensionem continent de sacris, alia in totum deprecationis partibus funguntur. Ipsius uero de indicatione eorum qui sacra uiolassent, extat oratio, & contra Phæacem, & pro pace defensio. Atque illis quidem temporibus militauit cum Socrate philosopho. Principium uero nascendi illi fuit Olympiade septuagesimo octaua, principe in Republica Atheniensium Theogenide. Ex quo constat ipsum centum annis Lysia antiquiorem fuisse. Illius autem monumentum Hermes Andocidis appellatur.

L Y S I A S.

Lysias patrem habuit Cephalum Lysaniam Cephalij filium. Is natione Syracusanus fuit. Cum uero Athenarum desiderio teneretur, seque in eam ciuitatem transferri cuperet, simulque Pericles Xantippi filius hunc esse Athenis amicum ac hospitio coniunctum suaderet, pecuniæ studio, uel, ut nonnullis uidetur, Syracusis elapsus, cum in his Gelo tyrannidè exercebat, Athenas uenit quo tempore Philocles cum Phrasicle princeps in repub. esset, secundo anno post octogesimam & secundam Olympiadem. Primum quidem cum clarissimis Atheniensium erudiebatur: postquam uero ciuitas coloniam ad Sybarim misit illam quæ Thurijs denominata est, abiit cum fratre Polemarcho seniore. Huic quoque alij erant duo, Eudidus & Brachillus, patre iam mortuo annos natus quindecim. Praxitele in repub. dominante, ut hæreditatis particeps fieret, illic mansit. cum apud Tisiam & Niciam Syracusanos institueretur, cumque domum comparasset, hæreditatem esset consecutus, egit in ciuitate annos tres & sexaginta, donec Clearchus repub. obtineret. deinceps uero Callia dominante secunda & nonagesima olympiade, propter illas, quæ Sicilia causa Atheniensibus acciderant, calamitates, motusque cum ab alijs socijs factis, tum ab ijs maximè qui Italiam incolebant, accusatus quod partes Atheniensium sequeretur, cum alijs tribus est elapsus. Athenas uero cum uenisset, Callia prefecto repub. post Cleocritum, quum iam quadringenti uiri repub. sub suam ditionem redegressent, in ea egit. Cum autem naualis pugna apud Aegos flumen esset commissa, ac triginta uiri repub. recepissent, annis septem elapsis inde declinauit, ablatis secum facultatibus, ac fratre Polemarcho. Ipse autem discedens ex domo Amphithyri in qua asseruabatur, tanquam perditus atque euerfus egit Megaris. Tribus uero ad illius reditum incumbentibus, quod ipse utilissimus omnium ciuitati uisus esset, data mille drachmarum pecunia, ac clypeis ducentis, missusque cum Hermene subsidiarios milites mercede conduxisset trecentos & duos, quodque suassisset Thrasylulo Eliensi quem hospitio exceperat, ut aliquot talenta daret, his de causis cum scripsisset Thrasylulus ius ciuitatis illi post reditum dandum esse, cum nullus esset in repub. magistratus ante Euclidem, populus Atheniensis donum ratum habuit. Cum uero Archinus eum accusasset, quod contra leges fecisset, cum legem antè quam lata esset, promulgauit, succubuit, ac reliquum tempus à repub. remorus consumpsit, equali cum cæteris ciuibus iure utens: obiitque annos natus tres & octoginta, uel, ut nonnulli ferunt, sex & septuaginta, aut, ut quidam, supra octoginta: uiditque Demosthenem adolescentem. Natum autem ferunt Philocle magistratum gerente. Illius aiunt orationes trecentas & uiginti quinque: ex his autem legitimas esse ducentas & triginta, sicuti refert Dionysius & Cecilius: in quibus bis tantum uictus fuisse dicitur. Est uero ipsius quoque oratio, quam de decreto inscripsit Archinus, quo repub. rationem complectebatur. Scripsit etiam contra triginta tyrannos. Erat autem ad persuadendum perappositus, & in orationibus quas multis priuatis hominibus dabat, breuissimus. Scripsit item artificium rhetoricum, & conciones, & epistolas, & encomia, & epitaphia, & a-matoria, & Socratis defensionem, quæ est in iudices contorta. Is ad uerbum uidetur quidem facilis ac simplex, cum tamen sit grauis. Demosthenes quidem in oratione contra Neæram, hunc Metaniram adamasse dicit. Postea autem fratris Branchyli filiam in uxorem duxit. De hoc ipso, ut disertus, & ad dicendum omnibus subsidijs instructus, in Phædro mentionem facit Plato, & de Isocrate seniore. Scripsit autem ad eum epigramma Philiscus, homo & Isocrati norus, & Lysia socius. Ex quo apertè est illum annis superiorè fuisse: idque ex his quæ à Platone sunt dicta, intelligi potest. Sic enim ille: O Callipes filia Polyegore, cura & sollicitudine ostendes quantum sapias, & quantum præstantiæ habeas.

A beas. Hunc uero ad aliam formam accommodatum, & in cæteris uitæ officijs alterum sumentem corpus, necesse erit uirtutis præconem Lysia beatum ac dæmonem aliquem parere, datum contra ea quæ morte sunt sublata, ipsum sapientia immortalis, quem tum animi mei ac lucis amicum, omnibus ac uniuersis mortalibus hanc defuncti uirtutem ostendere oportebit. Scripsit quoque Iphicrati orationem, & hanc quidem contra Harmodium: alteram uero qua Timotheum proditoris accusat, atque earum utraque uicit. Cum autem Iphicrates res à Timotheo gestas reciperet atque agnosceret, conareturque illam proditoris actionem reddendis rationibus recreare ac tueri, eique ea de causa dies dicta esset, scripta à Lysia oratione est defensus: atque is quidem succubuit: Timotheus uero ingenti pecunia est mulctatus. Recitauit autem in Olympiadis celebritate orationem prolixam, cum de Dionysio euertendo Græci inter se conspirarent.

I S O C R A T E S.

Isocrates patre natus est Theodoro, qui sacris mediocrium præerat ciuium. Hic habuit obsequiosos tibicines, eorumque causa maximas est consecutus diuitias, ut sumptus in filijs instituendis abundè suppeditaret. Erant & huic alij, Telestippus & Diomnestus: erat etiam filiola, ex quo genus ipsius ad tibicines in comædijs ab Aristophane & Stratido transfertur. Natus autem est octogesimaseptima Olympiade, cum quidem Lysimachus Myrrhinus annos natus esset duos & uiginti, ac Platone septem annis senior. Puer quidem cum esset, erudiebatur nihilo segnus quàm quisquam Atheniensium. Is Prodicum Chium audiebat, & Gorgiam Leontinum, & Tisiam Syracusium, & Theramenem rhetorem: quem cum triginta tyranni comprehendissent, atque ad Vestam consiliariam confugeret, solus cæteris conturbatis ad ferendum auxilium surrexit, ac diu quidem magistratibus restitit: deinde ab ipso est reprehensus, cum ita diceret, acerbius id sibi ad dolorem fore, si quis amicorum sua causa calamitatè subiret. Illius ferunt artes quasdam esse, quas sibi comparauit cum à calumniatoribus in iudicijs premeretur. hæ sunt Boronis nomine inscriptæ. Causa uero reipub. non attingenda fuit uocis gracilitas, & minimè expedita & soluta lingue tarditas, & timiditas quædam, & earum calamitatum contemplatio quæ maioribus suis in bello contra Lacedæmonios acciderant. In cæteris constanter stetit est uisus: tantumque unam habuit orationem de retributione, ludoque instituto, ac re deliberata & animo agitata. Philosophari ac scribere est aggressus, ac Panegyricum & quasdam in genere deliberatio legit orationes, quas scripserat: alias uero alijs parauit, ratus ita Græcos ad ea quæ officio honestatque sunt consentanea, posse incitare. Quod institutum cum minimè feliciter succederet, destitit postea alijs orationes scribere. Ludum autem tenuit primum in Chio, cum, ut nonnulli tradunt, nouem haberet auditores: ex quo cum uideret numeratam mercedem, collachrymans inquit, Ut me ipsum his præbui uendendum: Is uero sui copiam fecit his qui uolebant, primus suppeditans orationes quæ de repub. contererent, in quibus elaborauit: magistratusque in Chio constituit, & patriam suam repub. tradidit. Argenti autè tantum, quantum ex Sophistis nemo, comparauit, ut etiam in trierarchorum numerum peruenerit. Auditores habuit centum: multos quidem alios, sed in primis Timotheum Cononeum, quo cum multas adijt ciuitates, cum illas scriberet epistolas quæ sunt à Timotheo missæ ad Athenienses: ex quo talentum dono accepit ex his quæ è Samo missæ essent pecunijs, Dedit se quoque illi ad audiendum Theopompus Chius, & Ephorus Cumæus, & Asclepiades, qui tragædias scripsit, & Theodectes Phasilitis, qui has tragædias iterum scripsit. Huius est monumentum ad Cyamitum iter facientibus Eleusinem, ea parte qua est sacra uia, in cæteris nunc dissipatum & deletum: intus clarissimos poetarum secum constituit, ex quibus soli extant Homerus, Leodamus Atheniensis, & Leocritus, qui autor legum Atheniensibus ferendarum fuit. Ferunt autem nonnulli Hyperidem & Isæum & Demosthenem, cum Rhetoricen doceret, ad Isocratem studiose accessisse, eique dixisse, se quidem mille drachmas quibus docebatur, præbere non posse: duros uero ducentas, ut dimidiam artis partem dicerent. Isocratem autem respondisse: Ut non contentus damus Demosthenes de hoc negotio, quemadmodum pulchros pisces integros emimus, sic si discere uoles tu, totam hæreditatem artis facultatisque dicendi tradam. Mortuus uero est Chæronida repub. obtinente, cum ille ad palæstram Hippocratis nuncios de calamitate apud Chæroniam accepta audisset, seque ipsum è uita quadridui abstinentia exegit, tria uersuum Euripidis præfatus initia: Danaus quinquaginta filiarum pater: Pelops Tantalus ad Pisam ueniens: Sidoniam urbem Cadmus aliquando relinquens. Octauo & nonagesimo uitæ anno, uel, ut nonnullis uidetur, centesimo, cum Græciam quater uidere

C feruentem pati nullo modo posset. Anno autem, quam mortuus est, uel ut nonnulli ferunt, quatuor, scripsit Panathenaeum: Panegyricum uero annis decem, alij quindecim dicunt, cui multa & a Gorgia Leontino & Lysia sunt adiecta. Ipsam de retributione orationem scripsit annos natus duos & octoginta: illas ad Philippum, paulo ante quam est mortuus. Cum uero iam esset effoeta aetate, filium ex Plathane Hippia rhetoris filia adoptauit. Ex his autem tribus quos ex uxore habuit, minimus natus satis uerbes magnasque tenuit diuitias, non solum quod a certis notisque hominibus exigeret pecuniam, uerum etiam quod a Nicole Rege Cypri, qui ipse erat Euagora filius, uiginti talenta pro scripta a se illi oratione accepit. Quae res cum illi magnam cõflaret inuidiam, tres triremes prompsit, & ad Reipublice utilitatem contulit, & cum accusaretur, bis quidem ille excusatione imbecillitatis usus, se filij opera, & oratione purgauit: tertio uero cum affuisset, consumpsit non pauca. Cum uero pater diceret se solum seruum cum filio misisse, * Enim uero discede, inquit: nam pro uno duos habiturus es seruos. Certauit uero in eo certamine, quod est ab Arte misia ad Mausoli sepulchrum constitutum. Huius laudatio non extat. Scripsit quoque Helene encomium, & aliud quo Areopagitas laudat. Alij quidem aiunt hunc, cum nouem dies a cibo abstinuisset, e uita excessisse: alij quatuor, cum illa uidisset sepulchra, quae his, qui ad Chæroniam bello cecidissent, confecta essent. Scripsit autem & Aphareus eius filius orationes. Sepultus quidem est cum propinquis, prope uero Cynosarges in tumulo. dextera parte est ipsius pater Theodorus, & filius, & ipsorum mater, & Anaco huius soror, amita oratoris, atque Aphareus filius adoptiuus, & patruelis eius Socrates filius Anaco, quae fuit soror Socratis, & eius frater Theodorus, qui eodem erat nomine quo pater, & nepotes pueri Apharei quem adoptauerat, & huius pater Theodorus, uxorque Plathane, Aphareus adoptiuus mater. Et quidem iuxta hos erant mensae sex, quae nunc minime extant. Ipsius uero Socratis in monumento erat aries cubitorum sex, super quem erat apud domuncula cubitis alta septem, coniecturaliter atque aenigmatice addita, quae ipsa quoque periit. Erat etiam ipsius mensa, quae poetas continebat: & ipsius praecipuos, in quibus Gorgiam ad sphaeram astrologiam respicientem, ipsumque Socratem eam praebentem uidere erat. Est & illius in Eleusine aenea erecta statua ante porticum sub Timotheo Cononaeo, quae ita inscribitur: Timotheus honorem amicitiae deferens, atque hospitalitati, deabus illis Socratis imaginem posuit, opus Leocharis. Feruntur autem huius orationes sexaginta, ex quibus illius sunt propriae quinque & uiginti, ut sentit Dionysius: ut uero Cecilius, octo & uiginti: aliae falsae huic adscribuntur. Ab ostentatione autem plane abhorrebat, ita ut cum aliquando ad eum tres discendi causa accessissent, duos quidem admiserit, tertium uero reiecit, cum ita diceret, in posterum se uenturum esse, nunc quidem sibi ex prominentibus aedificij partibus esse spectandum. Solitus uero est familiaribus dicere, se quidem decem minis docere: illi uero qui uocis firmitatem, & animi in dicendo fortitudinem ipsum doceret, se decem millia minarum daturum: & cum interrogaretur, cur ipse, qui doceret alios, sibi docendo non esset satis: respondit, cotillas quidem ipsas secare non posse, eas tamen ferro secandi uim ac facultatem dare. Sunt uero qui eum artem scripsisse dicant: alij, qui non arte aut uia, sed exercitatione usum contendant. A ciue mercedem exegit nunquam, familiaribus autem iniungebat, qui se ad conciones conferrent, ut dicta exciperent eorum, qui concionem haberent, ad seque deferrent, Socratis mortem immoderate ferre est uisus, ut atratus ipse sequenti die in publicum prodierit. Cum autem rursus non nemo interrogaret, quae uis esset rhetorices: respondit, posse de paruis rebus amplè, de magnis etiam summissè dicere. Cum autem aliquando in conuiuio apud Nicocreontem Cypri tyrannum esset, eumque qui adessent hortarentur ut disputaret: respondit, Quibus sum ad dicendum uehemens, nunc deest tempus: quibus uero nunc tempus adest, his ego uehemens non sum. Sophoclem uero tragœdum cum uideret amoris studio puerum laudare, Decet Sophocle, inquit, non solum manus, uerum etiam oculos in potestate habere. Cum autem Cumaeus Ephorus e schola inerter ac sine ullo fructu discessisset, cumque a patre cum secunda mercede missus rursus luderet, bigam ipsum appellauit. hunc tamè uirum coluit satis: cuius rei causam ipse reddidit. Fuit uero ad uenerem pronus, ita ut cum ceruical croco haberet madefactum, etiam uelo nuptiali circa lectum extenso uteretur. Iuuenis quidem cum esset, uxorem non duxit: aetate uero ingrauescente cum amica uersabatur, quae ipsa Lagisce appellabatur. ex hac filiolam habuit, quae duodecim nata annos, antequam nuberet, extremum uitae obiit diem. Plathanem Hippia rhetoris uxorem in matrimonium adsciuit, cum illa filios haberet tres, ex quibus Aphareum, ut est ante dictum, adoptauit, cui aeneam iuxta Olympum tanquam in columna erexit statuam. Huic

A Huic eiusmodi addita inscriptio est: Aphareus patre natus Isocrate, hanc posuit statuam honoris deorum & parentum gratia. Fertur quoque adhuc puer examinatus fuisse: estque eius in Sphaeristra sacerdotum posita statua, ex qua intelligi potest hunc puerum adhuc examinatum fuisse, ut nonnulli affirmare non dubitarunt. Bis tota uita in certamen est uocatus: primum quidem cum ad retributionem illum Megaclides conuocauit: cui respondendi facultatem moribus praecidit, sed misso filio, superior fuit in causa. Secundo uero, cum ad retributionem triremium causa susceptam a Lysimacho est uocatus: a quo cum uictus esset, trierarum onus subiit. Erat quoque ipsius picta imago in eo loco, quem Athenienses *παμπαιον* appellant. Hic uero Aphareus scripsit quidem orationes, sed paucas, in genere iudiciali & deliberatio. Scripsit quoque tragœdias septem & triginta, ex quibus duas inter se contrarias fecit. Exorsus autem docere a Lysistrato usque ad Sofigenem annos octo & uigintis, doctrinae praemia est assequutus. Matris uero Socratis & Theodori, eiusdemque sororis Nacis imagines in summa arce sunt posita: ex quibus illa, quae est matris, nunc ad Hygiam posita est, illa Nacis non extat. Habuit liberos Alexandrum quidem ex Cæco, Ouliclem uero ex Lysia.

I S A E V S.

Isaeus genere erat Chalcidensis. Athenas uero missus, Lysiae praecceptor operam dedit propter nominis similitudinem, & in rebus agendis calliditatem. Itaque nisi quis ualde peritus styli eorum fuerit, in multis orationibus discernere utrius rhetorum sint, non possit. Floruit uero post Peloponnesiacum bellum, ut licet ex ipsius orationibus conijcere, & usque ad Philippi imperium peruenit. Is enim fugiendi causa Demosthenem mille drachmarum precio instituit, ob idque maxime excelluit. Ipsi uero Demostheni exhortatorias scripsit orationes, ut ferunt nonnulli. Orationes reliquit quatuor & sexaginta, ex quibus quinque & sexaginta sunt legitima, & eius propria. Scripsit item priuatas artes. Primus uero schematis uti coepit, & ad urbanitatem animi sententiam & cogitationem conuertere: quod maxime imitatur Demosthenes. Huius quoque in Theseo meminit Theopompus,

A E S C H I N E S.

Aeschines natus patre est Atrometo, qui initio cum triginta fugeret tyrannos, ipse postea una cum alijs populis ad pristina libertatem reuocauit: tribu uero Cothocides, quae ipsa neque genere neque opibus erat celebris. Adolescens cum esset, ac robustus uiribus, ad gymnasia studium laboremque contulit. Postea cum uocis firmitate ac robore ualeret, se in tragœdijs exercuit: & ut Demosthenes dicit, subscribens, ac tertias agens partes in bacchanalibus Aristodemii arbitratu semper fuit, colligens in ocio ueteres tragœdias: ac puer adhuc literas didicit, patre doctore ac magistro: adolescensque in uario bellorum genere militauit. Hunc nonnulli Isocratem & Platonem audisse ferunt: Cecilius quidem Leodamantem dicit. Versatusque in Reipublica est non obscure, propterea quod Demostheni Demosthenisque suffragatoribus aduersaretur. Legationes obiit & multas alias, & ad Philippum de pace: in qua accusatus a Demosthene est, quod illius causa Phocenses eueri essent, quodque ipse autor belli introducendi fuisset, cum ab Amphictyonibus ad Amphisseos legatus est creatus, ipsique Amphictyones portum struxissent, quo facto ad Philippum confugerunt, & Philippus adiutore Aeschine res ipsas est aggressus, ac Phocidem cepit. Sed sententia Eubuli Spinthari Prouallusij, qui tum summam apud populum potestatem obtinebat, subleuatus, triginta suffragijs eualit. Sunt qui dicant rhetores orationes defendendi capitis causa alijs scripsisse, sed calamitate ea quae ad Chæroniam accepta est, iudicia sunt intermissa. Postea uero cum Philippo mortuo Alexander impetum in Asiam faceret, Ctesiphontem in ius uocauit, quod decernendis Demostheni honoribus ipse contra leges scripsisset: quo in certamine cum septimam suffragiorum partem non obtinuisset, Rhodum confugit, cum a multa mille drachmarum persoluenda, ad quam fuerat damnatus, animo ac uoluntate abhorreret. Alij tunc infamiae notatum dicunt, quod ciuitate exire nollet, & ad Alexandrum prouocare: quo mortuo, rebusque Atheniensium uario tumultu agitatis, ipse Rhodum abiit: ludoque in ea urbe instituto, omnibus qui uellent, se ad docendum dedit. Is ostendendi studio habitam a se contra Ctesiphontem orationem Rhodij recitauit: cumque omnes mirarentur potuisse illum his pro se in iudicio dictis superari: Minime sanè, inquit, mirari essetis Rhodij, si contra ea dicentem Demosthenem audissetis, scholamque illic reliquit, quae Rhodiacus ludus est appellata. Deinde Samum nauigans, atque in insula habitans, non ita multo post est mortuus. Fuit autem uoce canora, & ualida: quod tum ex his quae dicit Demosthenes, tum ex Democharis oratione intelligi potest.

C Illius uero orationes feruntur quatuor contra Timarchum pro legatione contra Ctesiphontem: hæcque solæ sunt legitimæ. Nam ea quæ Delica inscribitur, Aeschinîs non est propria. Profectus quidem est ad causam dicendam pro sacris in Delo patronus constitutus, sed eam non habuit orationem: huius enim in locum, ut dicit Demosthenes, Hyperides est subrogatus. Fratres uero Aphobum & Democharē habuit, ut ipse idem est autor. Primus uero Atheniensibus illam in Tamynis uictoriam secundam nunciavit: quo factum est ut corona à populo donaretur. Alij autem dicunt Aeschinem nullo preceptore aut magistro usum esse, sed ex eo quod scribam ageret in foro, iudiciorum formam ac modum calluisse. Primum quidem apud populum habuit orationes contra Philippum: cumque ex eo magnam consecutus esset gloriam, decreta est illi ad Arcades legatio: ad quos cum uenisset, eum motum eorum animis attulit, ut innumerabiles contra Philippum conspirarent. Timarcho uero adulterij actionem intendit: quo ab eo deserto certamine, Timarchus est liberatus, ut quodam loco scribit Demosthenes. Delectus quoque est legatus ad Philippum pro pace contra Ctesiphontē & Demosthenē: in qua se ipse quam Demosthenes gessit præstatius.

L X C V R G V S.

Lycurgus patrem habuit Lycophronē Lycurgi filium, quem triginta tyranni interfecerunt. Huius mortis causa fuit Aristodemus Bathethes, qui quæsturâ Græciæ nactus, cum popularem in reipub. statum ualere uideret, fuga se à populî aspectu ac iudicio abripuit. Tribu uero Butades, genere Eteobutes fuit. Primum quidem philosophiæ studio se dedit, in quo magistro est usus Platone philosopho: deinde factus Isocrati familiaris, uersabatur in reipub. præclare, cum dicendo, tum faciendo: & iam illius fidei pecuniarum administratione ac dispensatione erat commissa. Quæstor uero est creatus ad trium quinquenniorum spacium decem & quatuor millium talentorum: uel, ut nonnulli aiunt, decem & octo millium sexcentum quinquaginta. Atque hunc honorem cum illi Stratocles rhetor decreuisset, primum quidem est electus: deinde cum lege præscriptum esset ne quis ultra quinquennium publicæ pecuniæ curam administraret, quodam ex amicis ad huius honoris prærogatiuam adscripto, ipse operam studiumque in regenda ac dispensanda pecunia nauauit. Huius ad res gerendas incredibilis fuit constantia, & hyeme, & æstate: & ad bellicos apparatus delectus, reipub. multis rebus meliorem & firmiter reddidit, triremesque populo trecentas instruxit, & in Lycio gymnasium fecit, palæstramque ædificauit, ac spectaculorum præfectorem in Bacchanalibus cõsummauit. Tantamque huic priuati homines in deposito fidem habuerunt, ut ducentorum & quinquaginta talentorum custodia tenuerit, pluraque ad pompam lustrationemque facerent, tum ex auro tum argento ciuitati comparauit, uictorias utiles: multaque inchoata neque planè perfecta opera absoluit, & naualia, & rerum repositorium necessariorum: ipseque & fundamentorum iaciendorum, in stadio Panathenæico, & eiusdem stadij perficiendi autor fuit: eam quoque Reipub. attulit utilitatem, quod alueum, qui erat Atheniensibus permolestus, æqualem fecit: ad quod conficiendum, fundum à Dinio quodam accepit: qui cum illum prius possideret, tamen quod ipsi Lycurgo gratificaretur, eum fundum reipub. in perpetuum obligauit. Penes hunc fuit ciuitatis custodia, & sceleratos comprehendere potestas: quos omnes ita eiecit, ut sophistarum nonnulli dicerent Lycurgum non aramento, sed fato calamum contra improbos inclinentem conscribere. Itaque cum esset ab Alexandro postulatus, populus nequaquam hunc dedendum existimauit. Legationes obiit cum Polyucto & Demosthene ad Peloponesum, aliasque ciuitates nonnullas, quo tempore Philippus secundum bellum gessit contra Athenienses. Magna semper fuit Athenis gloria, semperque æquitatis laude ualuit, ut illud in iudicijs usurparetur, Lycurgicum patrono uidebatur adesse auxilium. Tulit uero leges, unam ut de Comædis certamen controuersum continuo in theatro celebraretur: in quo qui esset uictor, in ciuitatem adscriberetur, cum antè adscribi ius non esset: certamenque relictum restituit, tum illam, ut Aeschyli, Sophoclis, Euripidis poetarum statua ex ære conflata erigerentur, utque eorum Tragœdiæ publicis mandata tabulis seruarentur. Hanc quoque, ut recitatis tragœdijs legere ex aduerso contra eas liceret: neque eis tamen ius respondendi daretur. Tulit etiam legem, ut nemini neque Atheniensium neque Athenas incolentiū hominem liberum ad seruitutē ex captiuis sine prioris domini sententia emere liceret. Ad hoc etiā ut Posidonis certamen non minus tribus anniuersarijs choris pompisque in Piræo fieret, uictoresque non paucioribus quam decem minis donarentur: qui secundo loco uictores iudicarent, octo: qui tertio, sex. Tulit quoque, ne mulier Eleusinē uehiculo iter faceret, ne tenuiores ditioribus essent inferiores. Si uero aliqua esset deprehensa,

lex

A sex millibus drachmarum multaretur. cui legi quum uxor non paruisset, idque calumniatores atque inuidi deprehendissent, his Lycurgus talentum dedit: cumque postero die ea de causa apud populum accusaretur, Ego dedi, inquit, non accepisse uideor pecuniam. Cum autem uectigalium exactor manus in Xenocratem philosophum iniiecisset, eumque ad carcerem abduceret, huic factus obuius baculum in caput intulit, ipsumque Xenocratem liberauit: illum uero inhonesti atque indecori facinoris autorem in carcerē conijci iussit. Hanc ob causam quum esset collaudatus Lycurgus, paucisque elapsis diebus quum Lycurgi filij illi obuij fuissent, Non tardè, inquit, o filij patri uestro gratiam habui. A multis enim laudatur, quod cum uix opitulari potuerit, auxilium tulerit tamen. Tulit uero & decreta Euclide quodam Olynthio usus, homine ad istam decretorum rationem appositisimo. Cum uero abundaret diuitijs, effectus bene nummatus & copiosus, uestem unam gerebat & æstate & hyeme, quam, quum temporis ratio ac necessitas postularer, induebat. Is dies noctesque cogitatione rerum erectus, quod eum natura ad res ex tempore suscipiendas & gerendas non satis aptum genuisset: & quod facilius excitaretur, & cogitatione uti posset, lectulum habebat suppositum, in quo pellis tantum uillosa erat, & puluinar. Cumque non nemo eum accusaret, quod studio uerborum intentus, sophistis mercedem daret: Verum, inquit: sed si quis liberos me ipso meliores facturum recipiat, huic ego non mille drachmas, sed dimidiam facultatum partem dabo. Erat in eo summa in loquendo libertas propter generositatem. Cum aliquando Athenienses istum concionantem non admitterent, eiectus exclamauit, O flagrum Corcyreum, quam multis talentis es dignum: Rursus quum Alexandrum in numero deorum reponerent, Et qualis, inquit, hic Deus, cuius templum qui egredientur, aqua eos aspergi oportebit: Is quum animam exhallasset suam, traditi sunt ipsius liberi undecim uiris. Sed cum Menesæchmus accusaret populum, scriptorque in ea accusatione esset Thrasycles, Demosthenesque, quandiu fuit in exilio, per literas Atheniensibus significaret illos male audire propter Lycurgi liberos, facti populū pœnituit, suntque illi dimissi, quum eos Democles, qui fuit Theophrasti discipulus, defenderet. Ipse uero, & ex consanguineis nonnulli publicis sepulchris sunt decorati: suntque ipsorum monumenta coram deprecatrice Minerva in hortis Melanthij philosophi mensæ constructa, Lycurgi ac liberorum ipsius inscriptæ nomine, quæ ad nostram usque ætatem peruenerunt. Quodque est maximum, duo millia talentorum quotannis in reditum constituit, sexaginta antea quum essent. Cum uero instare mors uideretur, cuperetque rerum à se in Republica gestarum rationem reddere, se in Senatū deferri iussit: in quo qui illum auderet accusare, præter Menesæchmum inuentus est nemo: cuius criminationes quum refutasset, ipse domum est reductus, ac tota uita iustus habitus, hominumque laudatus sermonibus, excessit è uita, quum nulli certamini unquam succubuisset, licet multorum accusatorum inuidiam conatumque subijisset. Filios autem habuit tres ex Callistone Abronis filia: ipsiusque Abronis, qui rerum militarium Græciæ erat quæstor, sororem duxit in uxorem, quo tempore Chæronidas Reipublicæ gubernacula tenebat. De hac affinitate facit mentionem Dinarchus in illa contra Pasiū oratione. Liberos reliquit Abronem, Lycurgum, Lycophronem: ex quibus Abron & Lycurgus sine liberis sunt mortui: sed Abron celebris clarusque in Republica fuit. Lycophron uero Callistomachen in uxorem duxit, is qui Philippo semper fuit hospes, ex eaque Callistonem genuit. Hac uero ducta in uxorem Cleombrotus Acharnensis Dinocratis filius suscepit Lycophronem. Istum quidem auus Lycophron in adoptionem adsciuit. Hic autem nullo relicto filio est mortuus. Post mortem Lycophronis uxorem sibi adiunxit Callistonē Socratis filiam, filiumque habuit Symmachum. Huic liberi fuerunt Aristonimus, Charmides, Philippe. Ex ista & Lyfandro Medius est natus, qui & ipse ex Eumolpidis interpretis est factus. Huius & Timotheæ Glaucci filij liberi fuerunt Laodamia & Medius, qui sacris Posidonis Erechthei præfuit: & Philippe, quæ secundo sacra Mineruæ tenuit. Hanc prius in uxorem duxit Diocles Melitenis, ex eaque habuit Dioclem, qui contra armatos milites exercitum duxit. Hic liberos suscepit Philippidem & Nicostratem uxore Hediste Abronis filia. Themistocles autem qui Theophrasti successor fuit, Nicostratem sibi quum sumpsisset uxorem, ex ea Theophrastum & Dioclem habuit. Ordinauit uero sacra Posidonis Erechthei. Huius rhetoris orationes feruntur quindecim: hæcque à populo est corona donatus, & statua consecutus. Ipsius uero ænea statua in Ceramico est posita ex decreto quod factum est Anaxicrate Rempublicam obtinente: cuius quoque autoritate uictum & ipse in Prytaneo accepit, & Lycurgus, & maximus natus ipsius consanguineorum: Lycurgoque mortuo

C Lycophron qui natus erat maximus, de huiusmodi dono contendit. Orationes uero pro sacris habuit multas, uocauitque in ius Autolyce Areopagitem, & Lyficlem ducem, & Demadem Demij filium, & Menesachmum, multosque alios, contra quos omnes uictoriam reportauit. Accusauit quoque Diphilum, quod is media columnarum capita argenteo metallo confecta, quae imposita onera sustinebant, auferret, atque ita non sine magna legum imminutione ad summas diuitias peruenisset: cuiusmodi facinus cum extremo supplicio uindicaretur, is ut periret, effecit, drachmasque quinquaginta ex ipsius facultatibus singulis ciuibus distribuit: quarum summa ad talenta centum & sexaginta excreuit, uel, ut nonnulli aiunt, minam. Accusauit quoque Aristogitonem & Cleocratem & Autolycum, quod hi cum serui essent, se tamen pro liberis gererent. Vocabatur uero Lycurgus, Ibis Lycurgo, Xenophonti noctua adscribebatur. Ducebant enim genus ab Erechtheo terrae filio, & Hephæsto. Proximè autem ducebant à Lycomedè & Lycurgo, quos populus publicis sepulchris cohonestauit. Ipsaque generis deductio eorum qui sacra Posidoni faciebant, in tabula eximia est Erechtheo posita, quae ab Ilinenio Chalcidensi est picta, & Lycurgi statuae è ligno confecta, ipsiusque liberorum Abronis, Lycurgi, Lycophonis, quas Timarchus & Cephisodotus Praxitelis filij confecerant. Huius uero tabulae ponendae autor fuit Abbron eius filius, sortitus ex genere illam in sacris obeundis dignitatem atque excellentiam, quam fratri Lycophroni celsit: ob idque Abbron porrigens illi tridentem pingitur. Omnium uero quae administrauit & rexit, descriptionem fecit, eamque in columna ante palatium ab eo constructam posuit, ut his qui uellent inspicendi potestas esset. Nemo sanè hunc uirum fraudis conuincere potuit. Scripsit quoque ut Neoptolemus Anticlis filius corona donaretur, eiusque statua erigeretur, quod Apollinis aram in foro ex oraculo ab eo aedito inaurandam esse denunciarit. Honores etiam Eponymo Diotimi Diopithis filio decreuit, quo tempore Ctesicles in reipub. gubernanda erat princeps.

DEMOSTHENES.

D Demosthenes Demosthenis & Cleobules filius tribu Peganienfis, relictus à patre cum esset annos natus septem, & foror quindecim, totum illud tempus quo patre orbatus fuit, apud matrem egit, cum se Isocrati ad audiendum daret, ut nonnulli aiunt: ut uero plurimi, Isæo Chalcidensi, qui ipse Isocratis erat discipulus, cum is Athenis ageret, studio æmulandi Thucydidis, & Platonis philosophi incensus: quem, ut nonnullis uidetur, primum sibi magistrum proposuit: ut uero Hegelias Magnes refert, quum Callistratus Aphidnaeus rhetor illustris & praefectus equitum aram Mercurio in foro poneret, habiturusque apud populum orationem esset, rogauit paedagogum, ut hunc audire liceret: quem cum audisset, cepit amare illius dictionem, eumque breue ad tempus audiuit, donec abfuit ab urbe. Posteaquam uero Callistratus in Thraciam confugit, tum Demosthenes factus adolescens Isocratem & Platonem audiuit: deinde Isæo audiendo, quem domum receperat, quinque nio elaborauit, propositis sibi ad imitandum illius orationibus. Ut uero Ctesibius scribit in eo libro, qui est inscriptus de philosophia, à Callia Syracusano Zethi Amphipolitani, à Caricle autem Carystij Alcidasantis accepit orationes, quas imitandi causa diligenter lectabat. Cum uero ad legitimam aetatem peruenisset, ac pauciora quam esset æquum, à tutoribus recepisset, cum essent Aphobus Theripides, Demophon uel Demea, quo tempore Timarchus reipublicae praerat, eos tutelae male gesta accusauit, in primis Demophontem, qui matris ipsius erat frater: atque à singulis talenta decem mulctae causa postulauit, ipsosque uicit. Ipsam uero condemnationem paruifecit, alijs quidem pecunia, alijs uero etiam gratia liberatis. Cum autem Aristophon iam propter senectutem dignitati quam habebat, non posset esse satis, Choragus Demosthenes est factus, ac Midiam Anagyrsium, qui illum chibragi officio fungentem percusserat, in ius uocauit: acceptisque tribus drachmarum millibus, ab accusatione destitit. Nec uero desunt qui dicant eum in speluncam descendere solitum, in eaque philosophari abrafa dimidia parte capitis, quod sibi exeundi facultatem praeriperet: & lecto recumbere perangusto, ut celeriter excitaretur, ut ita facultatem dicendi consequeretur. Et cum humerum exercendo indecore moueret, obelisco, uel (ut nonnullis uidetur) gladiolo è laquearibus suspensio coerceretur, ut timore ab ea deformitate cessaret. Ac iam cum in dicendo proficere uideretur, iuxta magnitudinis speculum sibi comparauit, in quo seipse contemplans meditabatur, ut quae à natura deessent, studio & diligentia consequeretur. isque circa Phalericum respiciens, ad ipsos fluctuum impetus atque accessus meditabatur, ut si quando populus tumultu concitaretur, sedem ipse retineret, neque de gradu desceretur. Cumque angusto esset spiritu, fertur Neoptolemo hiftrioni

B strioni mille drachmas dedisse, ut integras periodos forti ac uirili spiritu enunciaret. Cum uero se tum ad rempub. contulisset, cum in duas partes ciues diuisi essent, ut alij pro Philippo starent, alij populi bonorumque omnium utilitati studerent, eam partem delegit quae Philippo aduersaretur: semperque ut his qui à Philippo premerentur, subsidium ferret ciuitas, autor & dux consulendo fuit, eandem rationem administrandae reipub. sequutus, quam & Hyperides, & Nauicles, & Polieuctus, & Diotimus. Ex quo etiam ciuitati socios fecit Thebanos, Euboeenses, Corcyreos, Corinthios, Bœotios, multos praeterea alios. Cum uero aliquando concionando indecore excidisset, domum abiit: cui cum forte Eponomus Thriassius iam senex factus esset obuius, adhortatus illum est, in primisque Andronicus histrio, cum ita diceret, orationes illius pulchras ac splendidas esse, actionem tantum deesse, eorumque meminisset quae in concione ab ipso dicta essent. Cuius oratione permotus Demosthenes, seipsum Andronico tradidit. Ex quo interrogatus quid primum in dicendo esset, respondit, actionem: quid secundum & tertium, simul actionem respondit. Cum uero rursus in concionem accederet, ac nonnulla iuueniliter proferret, exhibitus est, ut & Antiphanes & Timocles illum in Comœdijs exagitarint. Per terram, per fontes, per fluuios hoc pacto cum iuraret, apud populum tumultum concitauit. Iurauit quoque pro Asclepion, antepenultima acuta Asclēpion: ostenditque ea quae diceret, rectè dicere, quod ipse Deus quietus esset ac beneuolus: in quo saepe tumultus populi est concitatus. Cum uero ocium ac studium audiendo Eubolidem dialecticum Milefium cõsumeret, omnia in quibus ipse deficere & claudicare uideretur, emendauit. Cumque esset in conuentu Olympico, audiretque Lamachum Terinaei filium Philippi atque Alexandri encomiū recitantem, atque in Thebanos & Olynthios inuehentem, assurgens ueterum poetarum de rebus ab Olynthijs & Thebanis praclare gestis testimonia protulit, ita ut in caeteris Lamachus silentio sibi imposito etiam ex conuentu fugeret. Cum uero essent qui habitas à Demosthene contra Philippum conciones ad eum ipsum deferrent, ferunt illum dixisse: Ego iam tum cum Demosthenem audiui, decreui cum uiro mihi bellum esse. Ipsius quidem orationes militibus propter bellicas copias, quae in his inesse uiderentur, Isocratis uero athleticis perfimiles esse dicebat, quod haec quandam talem delectationem afferrent, qualem è theatris percipere homines solent. Cum autem esset annos natus septem & triginta, his qui à Dexitheo contra Callimachum disputabant, sub quo legati ab Olynthijs ad petendas suppetias uenerant, posteaquam bello à Philippo premerentur, auxilium ferendum esse suauit: deinceps uero quo tempore Plato est mortuus, Philippus Olynthios euertit. Nouit sanè etiam Demosthenem Xenophon ille Socraticus, & adolescens, & robusta iam aetate. Hic quidem res Graeciae post pugnam apud Mantineam duce Charclide corruentes, semper in aliquo uigore tenuit & sustentauit, tutoribusque prius in ius uocatis superior fuit in causa. Cum uero post condemnationem Aeschines fugeret, illum equo Demosthenes est profecutus: cumque Aeschines se iam comprehendi putaret, ob idque prolaberetur, illum erigens Demosthenes est consolatus, eiusque talentum argenti dedit. Hic ut populus exercitum in Thaso aleret, consuluit, ad idque ipse trierarchus nauigauit. Annonae autem praefectus cum esset, in eumque actio furti esset intenta, liberatus eo iudicio est. Cum uero Eflatiam Philippus occuparet, ipse cum his qui pugnaturi in Chæronia essent, se coniunxit, ex quo ordinem relinquere est uisus. Cum fugientis chlamydem rubus coerceret, tum Demosthenes conuersus, Haec, inquit, uiuum capit. Notatum hoc in clypeo habuit ac signatum, Bona fortuna: orationemque habuit in eorum funere qui in bello cecidissent. Postea uero cum ad urbis refecionem studio curaque intentus esset, murorum curator delectus, ex priuatis facultatibus ad eam rem expensas fecit minas centum: ad spectacula autem mille contulit, triremesque conscendit: atque omni ex aditu ad socios nauigans, pecunias coegit: quas ob res per saepe ipse corona est donatus, primum quidem à Demomele, Aristonico, Hyperide, corona aurea: postremum uero à Ctesiphonte. Cumque decretum illud tanquam contra leges factum Diodotus atque Aeschines accusassent, ipse pro se defensione usus ita uicit, ut actor septimam suffragiorum partem non acceperit. Ac cum Alexander iterum in Asiam exercitum duceret, Harpalusque Athenas cum pecunijs facultatibusque fugeret, hunc quidem primo recipere prohibuit, deinde posteaquam nauigio est ingressus, acceptis mille daricis acqueiuit. Cumque Athenienses hominem Antipatro dedere uellent, repugnauit, scripsitque ut ea, quam secum attulerat Harpalus, pecunia in summa arce deponeretur, utque Harpalus eius ipsius pecuniae numerum ac summam diceret, quod cum populus approbasset, dixit Harpalus septingenta ac quinquaginta es-

C se talenta, uel paulo plura, ut refert Philochorus. Postea autem cum Harpalus è carcere aufugisset (in eo enim asseruabatur donec aliquis ab Alexandro ueniret) ac in Cretam, uel (ut alij aiunt) in Tænarum Lacedæmonia oppidum iter faceret, accusatus Demosthenes corruptelæ est, eò quod neque numerum depositæ pecuniæ, neque custodum carceris negligentiam indicasset: uocatusque in iudicium ab Hyperide, Pythæo, Menesachmo, Himeræo, Patrocle: quorum opera effectum est ut Areopagitarum sententiâ condemnaretur: uictusque aufugit, cum multa soluendæ non esset futurus satis: accusatusque est quod triginta talenta accepisset. Vel, ut nonnulli aiunt, ea de causa aufugit, quod iudicium eiusmodi æquo animo ferre nullo modo posset. Postea uero cum Athenienses Polyuctum legatum ad Arcades misissent, ut eos à Macedonum societate deterreret, neque Polyuctus persuadere posset, præclarus Demosthenes unâ dicendæ partes assumens persuasit. Cuius rei causa cum eum admirandum quendam hominem omnes ducerent, paucis elapsis diebus decretum de illo reuocando est factum, ex eoque missa est triremis quæ illum adueheret: de creueruntque Athenienses ut triginta illa talenta quibus multatus fuerat Demosthenes, ex ærario ad struendam aram Ioui salutari in Piræo conferrentur, atque ita liberaretur. Hoc decretum scripsit Demon Pæanius Demosthenis consobrinus, qui tum rursus rempublicam administrabat. Cum ad Lamiam Græci Antipatrum conuocarent, coepissentque Athenienses ob prosperum nuncium sacra dijs facere, tum Demosthenes uersus ad Agestratum, qui erat unus è socijs, Athenienses, inquit, non eandem quam alij, habent de ipsis rebus sententiam. Scio enim Athenienses ad dicendum esse instructos, & in stadio certare & scire & posse, in cursu autem pleniore & maiore non posse. Cumque Harpalum Antipater sustulisset, minareturque nisi Athenienses rhetores dederent, se urbem euerfurum, Demosthenes relicta ciuitate sibi salutem fuga quæsiit: ac primum quidem in Aeginam confugiens, ad Acræum conuersit. Sed cum uereretur, ne non satis opportunus hic locus capiti ac uitæ seruandæ esset, se in Calabriam transtulit. Cum autem Athenienses, rhetores ipsumque Demosthenem dedere statuissent, in Posidonis templo conuersit: cumque ad eum Archius, qui Phyga dotherus nomine dicebatur, accederet, is qui Anaximeni rhetori successerat, isque ei suaderet ut exurgeret, tanquam ipsi Antipatro amicus esset futurus:

D huic Demosthenes, Neque cum tragœdias ageres, mihi persuasisti, neque nunc consulens persuadebis. & cum Archius uim inferre conaretur, prohibuerunt hi, qui ad urbis custodiam erant constituti, tum Demosthenes: Non salutis, inquit, egens in Calabriam confugi, sed ut impietatis & uolentia in Deos, Macedones conuincerem. Refert quidem Demetrius Magnes in illius statua carmen elegiacum postea ab Atheniensibus scriptum fuisse:

Hic si quantum animo, tantum ualuisse & armis,

Græcorum haud Macedo perdomuisset opes.

Illius imago iuxta aram duodecim Deorum est posita, manu atque opera Polyucti confecta: atque, ut nonnullis uidetur, repertum est hoc scriptum, Demosthenes Antipatro salutem dicit. Genus uero mortis quo obiit, tradit Philochorus, hunc scilicet epoto ueneno obiisse. huic assensus Satyrus, dicit hunc calamum momordisse, quo epistolam scribere coepit: quo gustato mortuum esse. Bratosthenes autem scribit hunc, cum iandiu Macedones formidaret, in circulo concauo quem circum brachium ferebat, uenenum seruasse. Sunt uero qui eum compresso spiritu mortem sibi consciuisse dicant: alij uenenum quod in balthæo tegebatur, gustasse. Cum uero Philippus extremam uitam diem obiisset, uenit in publicum splendida ueste indutus, licet ipsius filia adolescentula paulo antè mortua fuisset, propter eam, quam ex Macedonis morte capiebat, uoluptatē. Thebanis autem, cum bellum contra Alexandrum gererent, adiutorem se præbuit, semperque Græcos contra illum confirmauit. Itaque Thebas cum euertisset, hunc sibi dari ab Atheniensibus petijt: minitatusque est nisi darent. Cumque in Persas exercitum duceret, ac classē ab Atheniensibus postularēt, Demosthenes contradixit, cum ita diceret, Incertum esse an non etiam contra eos qui præbuisent, uteretur. Liberos ex una uxore reliquit duos: quæ ipsa erat filia cuiusdam eorum qui Eudocimum Heliodorum propinquitatem contingebant: filiamque unam, quæ puella adhuc cum esset, antequam nupsit est mortua. Habuit uero etiam fororem, quæ nupta Lachi Leuconei nepoti Democharem genuit, uirum & in rebus bellicis peritrenum, & oratione forensi nullo inferiorem. Est autem ipsius imago in Prytaneo dextra iter facientibus ad Vestam. Primus qui huic succinctus fuerat gladius, unâ cum ueste extat. Permultas uero habuit orationes cum Antipater rhetores ab Atheniensibus postulauit. Ac uix ita multo post Athenienses in Prytaneo uicti propinquis Demosthenis

A nis præbuerunt: mortuoque statuam in foro erexerunt, quo tempore princeps in republica erat Gorgias: cuius muneris petendi autor fuit Demochares illius nepos: cui ipsi magis Laches Leuconius Democharis filius idem munus petijt, cum Pytharatus rem publicam obtineret, decimo die post illam huius imaginis in foro positionem: & uictum decretum in Prytaneo & ipsi, & consanguineis eius, & propinquorum semper natu maximo: & confessum in omnibus certaminibus: suntque decreta pro utriusque descripta. Hæc uero Democharis imago in Prytaneo est adducta, de qua antè mentionem fecimus. Feruntur autem orationes huius propriae sexaginta quinque. Nec desunt qui illum luxuriosè uixisse dicant, hisque eum usum uestibus, quæ magis mulierum quam uirorum uiderentur: solitumque in dies comestationem instituire, & magno cum luxu & apparatu uiuere: quo factum est, ut Baralus appellaretur. Alij uero speciosa appellatione, & auribus pergrata, à nomine nutritis detorta, hunc ita ad contumeliam appellatum aiunt. Diogenes autem Canis cum istum aliquando uerecundantē, quod esset in caupona, uideret, eumque secedentē, Quanto magis, inquit, secesseris, tanto magis in caupona eris. Hunc quidem propius contemplans, Scytham in orationibus esse dicebat, in pugnis uero urbanū. Accepit autem aurum ab Alphiate, qui fuit unus ex his qui populi moderandi habenas tenebant: qui missus ad Regem legatus, clam uenit cum pecunia, ut ea populi moderatoribus distributa, bellum illud contra Philippum conspeliere: eumque à Rege acceptis daricorum millibus tribus priuatim corruptum ferunt. Anaxilæ uero quendam Oritem, qui illi hospitio erat coniunctus, comprehensum, tanquam speculatorem ab hostibus missum, in eculeum coniecit: à quo cum nihil torquendo auferre posset, eum duodecim uiris tradere constituit. Cum autem aliquando in concione ab Atheniensibus dicere esset prohibitus, dixit pauca habere se quæ illis dicere optaret. Itaque facta ab Atheniensibus silentio, Adolescens, inquit, estatem simulatque uidit, alinum conduxit in urbe: cum autem dies medius esset, ac sol uehementer efferuisceret, eorum uterque sub umbra asini quiescere cupiebat. Urgebat uero alter alterum: locutor quidem, cum diceret se alinum non umbram locasse: conductor uero, cum se circa alinum omnem potestatem habere confirmaret: atque hæc cum diceret, abiit. Hunc autem cum Athenienses conhiberent, orarentque ut orationem hanc ad finem usque prosequeretur: Deinde, inquit Demosthenes, de asini umbra audire uultis, me uero de rebus necessarijs dicentem audire recusat. Cum uero Polus histrio uersus Demosthenem diceret, se duorum dierum certamine talentum mercedis loco accepisse: Ego, inquit, unius diei silentio talenta quinque pro merce de accipi. Cum autem concionando uoce uteretur incongrua atque incōcinna, essetque tumultus concitatus, histriones quidem ex uoce, oratores uero ex sententiâ spectari dixit oportere. Cumque huic Polyuctus probro daret, quod assidua meditatione & commentatione ad dicendum uteretur: Ego sanè erubescerem, inquit, si cum pro tanto tamque potenti populo consullem, me ita darem ad dicendum, ut extemporalis facultate delectarer. Scribunt quoque nunquam illum lychnum extinxisse, quo in dijudicandis orationibus utebatur, donec ad quinquagesimum annum peruenisset. Ipse uero se aquæ potorem fuisse dicit. Nouit quoque ipsum Lysias rhetor, uiditque Socrates dignitate in republica florentem, usque ad eam pugnam quæ fuit in Charonia. Videre eum etiam nonnulli philosophorum qui erant à Socrate. Plurimas uero orationes dixit ex tempore, cum ad eas perbellè natus uideretur. Qui uero ipsum corona aurea donandum esse primus scripserit, fuit Aristonicus Nicophanis filius Anagyraus: intercessit autem Diondas.

HYPERIDES.

Hyperides patre natus erat Glaucippo Dionysio, tribu Colittensis. Filium habuit eodem quo & pater erat nomine, rhetorem illum, & orationes scriptitantem: ex quo rursus Alphinus est natus. Is cum Platonis philosophi auditor unâ cum Lycurgo & Socrate fuisset, rempublicam Atheniensium tenuit, quo tempore Alexander rerum Græciæ est potitus: de quo ducibus & triremibus quas ab Atheniensibus petijt, contradixit. Idem non dimittendi exercitus, qui in Tænaro erat, autor fuit: cuius rei causa beneuolo esse in duce exercitus animo putabatur. Primum uero mercede causas dixit. Cum autem particeps fuisset uideretur pecuniarum quibus Persarum Rex certorum hominum animos corruerat, coepit luxuriosè hilariterque uiuere: delectusque trierarchus, cum Philippus Byzantiū euertit, missus est ut Byzantijs eodem anno auxilium ferret. Cæterisque omne munus functionemque publicam fugientibus, solus sustinuit choragum agere, expensasque suppeditare. Nonnullos ex familiaribus Demosthenis in ius uocauit: cumque ipse reus legum male latorum à Dionda esset factus, aufugit. Amicus uero his cum esset qui familiares erant Demo-

C stheni & Lyfidi & Lycurgo, ad extremū usq; amicitia illam nō defendit: sed posteaquam Lyficles & Lycurgus ē uiuis excessissent, eaq; de Demosthene esset opinio, ut ab Harpalo pecunia corruptus uideretur, designatus ab omnibus (solus enim inuictus contra omnem corruptelam stetit) ipsum Demosthenem accusauit. Ceterum ab Aristogitone legum male latorū actio cōtra hunc est intenta, quōd ut alienigenā qui erant iuxta Chæroniam, ciues fierent, scripsisset, utq; seruis libertas daretur, & sacra & liberi & uxores in Piræum deferrentur: quod ille iudicium fuga à suo capite declinauit. Cū autem accusaretur quōd in decreto quod fecerat, multas leges prætermitteret, Considera, inquit, Macedonum arma: non ego decretum illud scripsi, sed pugna quæ fuit in Chæronia. Ac postea quidem Philippus metu adductus huic sublationem mortuorum concessit, cū eam antea præconibus qui ex Lebadia uenerant, denegasset. Iterum uerò post illas ad Cranonem calamitates postulatus est ab Antipatro: cumq; eum populus daturus uideretur, fugit è ciuitate ad Aeginam cum his qui condemnati fuissent. cumq; Demostheni occurrisset, propter illam quæ ex causâ dictione contra illum orta fuerat contentionem, illinc se abripiens, uel comprehensus in templo Posidonis ab Archia est, qui Phygadotherus nomine dicebatur. Is genere erat Thurius, antea histrio, antea Antipatro auxilium ferebat: deinde cū torqueretur, sibi linguam amputauit, ut nihil eorū proferret quæ occulta esse Reipublicæ interesset: atque ita est mortuus. Hunc Hermippus linguam sibi præcidisse cū in Macedoniam proficisceretur, dicit, eumq; sine sepultura proiectum esse: Alphinocq; ipsius consobriño, uel ut nonnullis uidetur, Glaucipei cuiusdam filio, opera medici alicuius, qui propter amicitiam id persuaserat, corporis potestatem esse datam, atq; ita ussisse, atque ossa ad consanguineos pro legibus institutisq; Atheniensium ac Lacedæmoniorum reportasse. Non solum enim eos qui supplicio sunt affecti, perpetuo exilio non mulctant, sed ne uetant quidem eos in patria regione consepeliri. Alij uerò hunc abductum unā cum alijs in Cleonas mortuum esse dicunt, quo in loco linguam sibi præcidit, sicuti antè est dictum. Cumq; ossa consanguinei accepissent, ea sepulturæ honore unā cum propinquis ante Hippadū portas cohonestarunt, ut refert Heliodorus tertio de monumentis libro, nunc uerò subuersum est monumentum: estq; incertum, sit ne hoc, an illud potius. Conciones habebat is quidem, sed ex scripto, easq; literis mandatas referebat. Sunt qui hunc Demostheni anteponant. Huius feruntur orationes septuagintaseptem: quarum quinquaginta duæ illius sunt propriae. Is ad ueneream libidinem paulò erat procliuor, ut etiam introducta Myrrhine, qua amica assiduissimè utebatur, filium eijceret: habebatq; in Piræo Aristagoram, in Eleusine in priuatis possessionibus amicam Thebanam, quæ pro quaestu uiginti minas quotannis accipiebat. Huic nullus dies ab inambulatione in eo loco in quo pisces ueniebant, uacabat. Cū autem Phryne ipsius amica impietatis accusata fuisset, de eo quoque, ut congruebat, quaesitum est, num huius communis suspicio ad eum pertineret: (hoc quidem ipse initio orationis ostendit) cumq; illa condemnationi proxima uideretur, adduxit eam in medium, discissaq; ueste mulieris pectora iudicibus ostendit: cuius pulchritudinem cū iudices intuerentur, liberata omni molestia est. Complexus etiam est libro quem scripsit, occulta contra Demosthenem crimina: sed ita, ut deprehenderetur. Nam cū ipse morbo ægrotaret, uenit Demosthenes ad ædes illius, tanquam quid ageretur obseruaturus: librumq; qui contra se erat scriptus, arripuit, quæ res cū Hyperidi stomachum fecisset, Hic quidem, inquit Demosthenes, amicorum lædet neminem: hostem uerò, ne quid contra me moliat, deterrebit. Decreti quoq; ab eo honores sunt Iolæ, qui se Alexandro uenenum daturum promiserat: fuitq; socius ac particeps belli Lamiaci cum Demosthene: funebremq; pro his qui eo in bello cecidissent, orationem magna cum omnium admiratione habuit. Cū uerò Philippus ab Eubœa nauigare contenderet, Atheniensesq; in eum inimicitijs armatum gererent animum, ex distributione triremes confecit quadraginta: primusq; pro se ipso ac paruulo filio duas triremes dedit. Cumq; Delij inter se contenderent utros templo Apollinis Delphici præesse necesse esset, delectusq; esset Aeschines qui de ea re diceret, decreuit Areopagitarum consilium, ut ad id muneris Hyperides uocaretur: estq; ipsius Hyperidis Delica inscripta oratio. Obijt legationem ad Rhodios. Cumq; ab Antipatro legati uenissent, ipsumq; Antipatrum ut optimum laudarent, his se opponens Hyperides, Scimus, inquit, istum esse optimum: sed tamen nobis nihil optimo domino est opus. Ferunt sine actione solitum concionari, tantumq; rem, prout gesta esset, recensere: neque tamen iudices moueri animo, aut moleste ferre unquam sunt uisi. Missus etiam

A etiam est ad Elios, ut oratione Callippum athletam defenderet, in quem corrupti certaminis actio intendebatur: superiorq; ex ea causa discessit.

D I N A R C H V S.

Dinarchus Socratis Socrati erat filius, Enchorius quidem, ut nonnullis uidetur: ut qui bufdam, Corinthius. Cū uerò admodum adolescens Athenas uenisset, quo tempore Asiam Alexander habitatoribus frequentauit, Theophrasto, qui Aristoteli in ludo successerat, se ad audiendum dedit. Is uersatus cum Demetrio Phalereo est. Maxime uerò se reipublicæ tradidit post Antipatri mortem, ex oratoribus alijs quidē morte è medio sublatis, alijs uerò fuga ereptis. Hic cū Casandro amicitia esset coniunctus, maximam uim argenti coaceruauit uenditis orationibus quas rogantibus cōscripsit. Peruenit autem in numerum summorum oratorum, non cū ad populum procederet (neq; enim poterat) sed cū orationes scriberet: ac cū Harpalus discessit, plures scriptæ sunt ab eo contra eos qui accusati pecuniarum ab hostibus acceptarum essent, easq; accusatoribus dedit. Post uerò tempus illud, cū accusatus esset quōd ad Casandrum & Antipatrum colloquendi gratia uenisset, circa ipsum tempus quo Munychia est capta, quum ab Antigono & Demetrio illa est præsidijs munita, ex facultatibus conflata ingenti pecunia fugit in Chalcidem. In exilio uerò cū mansisset annis quindecim, multis opibus comparatis reddijt opera ac studio familiarū Theophrasti, qui illi, cæterisq; qui unā exulabant, reditum in patriam aperuerunt. Cū autem diuerneret apud hospitem socium, isq; iam senex, & oculorum acie debilis, argentum amisisset, uelletq; hospes hoc ipsum inuestigare, diem illi dixit: actum primū in iudicio dixit, eaq; extat oratio. Feruntur uerò quatuor & sexaginta orationes illius propriae: harum nonnullæ à quibusdam Aristogitoni adscribuntur, Hyperidem hic uolebat imitari, uel, ut nonnulli aiunt, Demosthenem, propter incitatum & affectus plenum orationis genus. Illius schemata habent suos quoq; imitatores.

D E C R E T A.

B Demochares Lachetus Leucontheus petijt Demostheni Pæniensi statuat ære conflata in foro, ac uictum in Prytaneo, & ipsi, & ex consanguineis semper natu maximo, quōd is multa & præclara in rempublicā Atheniensium contulerit, multaq; reipublicæ sapienter consulendo attulerit, facultatesq; ad cōmunem omnium utilitatem conferre non dubitauit: quodq; talenta octo dederit cū populus Atheniensis Eubœam in libertatem uendicauit: triremeq; alteram cū Cephisodotus Byzantiū nauigauit, & alteram cū Chares & Phocensium duces Byzantium sunt missi: multosq; ex his qui capti in Pydnæ & Methone & Olyntho à Philippo fuerant, redemerit: sumptusq; uiris fecerit, cū Pandionidis à sumptuum onere abhorrentibus, milites qui deerant, armauit, ac dedit: murisq; reficiendis à populo præfectus ac delectus, ipse liberaliter atq; ex suis facultatibus integre tria talenta ad hoc ipsum consumpserit: duosq; aggeres circa Piræum defossos dedit: & post illam in Chæronia pugnam talentum ad reipublicæ utilitatem contulerit: & rursus ad curam frumenti in summa annonæ caritate talentum porrexerit: quodq; beneuolentia & consilio Thebanos, Eubœos, Corinthios, Megarenses, Achæos, Locros, Byzantios, Messenios, socios populo Atheniensi fecerit: copiasq; populo ac socijs constituerit, pedites quidem mille, mille etiam equites: constitutamq; ut exteræ gentes ac nationes darent pecuniam, persuaserit: quodq; socij ad bellum ipsius hortatū plura quàm quinquaginta talenta reipublicæ subleuandæ causa contulerint: & ne Peloponnesij Alexandro contra Thebanos adiutores se præberent, datis pecunijs obita etiam apud eos legatione prohibuerit: tum etiam quōd multarum aliarum rerum & pulcherrimarum cū reipublicæ esset præfectus, autor populo fuerit, quibus quantum in eo fuit, Græciæ libertas, & populi in reipublica potestas optimè confirmari posset. Hic uerò aufugit euerso populo propter paucorum dominatum: obijtq; in Calabria, propter eam, qua erat erga populum beneuolentiam illam solitam retinuerit: neq; cū appropinquare hostis aut periculum uideretur, quicquam populo Atheniensi indignum facere est uisus. Princeps in reipublica Pytharatus Laches Leuconeus Democharis filius munus à Senatu populoq; Atheniensi Demochari petijt, statuam scilicet æream in foro, uictumq; semper ei qui ex consanguineis esset natu maximus, & confessum in certaminibus, quōd & beneficus in populum Atheniensem, & consultor perbonus fuerit & scribendo, & rempublicam gubernando, & legationem obeundo: eaq; contulerit in rempublicam beneficicia, ut & muri illius opera refecti fuerint: & arma, & tela, & machinæ comparata:

Kk 3

C quodq; quadriennali bello urbem tutam securamq; seruarit, pacemq; & foedus ac societatem cum Bœotijs inierit: quarum rerum causa his qui populum euertissent, est elapsus, eorumq; uitauit furorem: quodq; primus contraxerit imperium, tum eorum qui bonis suis pepercerunt, tum eorum qui legationem ad Lysimachum obierunt: & quod ad populū utilitatem atq; usum triginta argenti talenta acceperit, & rursus alia centū: legationemq; scripserit ad Ptolemæum in Aegyptū, ex qua qui nauigassent, quinquaginta talenta populo retulerunt: legationemq; ad Antipatrum obierit, ex eaq; uiginti talenta reportarit: atq; Eleusinē populo recuperarit, cum quidem populo ipse persuasor, populus uero ad huius cōsiliū uoti compos fuerit: & quod in Democratia fugerit, neq; illas paucorum dominatus partes sequi, neq; populo euerso unquam magistratum attingere sit uisus: solusq; ex omnibus qui tum rempublicam tenebant, alieno instituto rempublicam mutari non siuerit, ne in Democratia quidem: legesq; ac iudicia, facultatesq; omnium in summa tranquillitate conseruarit propter summam in republica moderanda prudentiā, neq; ullo unquam Democratiam læserit aut dicto, aut facto. Lycophon Butades Lycurgi filius adscripsit uictū sibi in Prytaneo deberi, pro eo munere quod à populo Lycurgo Butades est datum: quo tempore Anaxicrates rempublicā obtinebat, atq; Antiochidus Prytaneo præfesset. Stratocles Diopitheus Euthydedis filius dixit: Postquam Lycurgus Butades Lycophonis filius à maioribus accepit propriā à longo tempore, & domesticam erga populum beneuolentiam, & proauū ipsius Diomedes ac Lycurgus, quorum uita honoribus à populo affecta, & mors publicis sepulchris in Ceramico propter illorū uir-utem decorata fuit: ipseq; Lycurgus cum reipublicā præfesset, multas & pulchras leges patriæ tulit: factusq; publicæ pecuniæ quæstor, quinquennio ei muneri præfuit: distributisq; ex communi reditu millibus octingentis & noningentis talentis, ac multo antè propter fidem à priuatis hominib. mutuò accepta ingenti pecunia, sexcentis scilicet & quinquaginta talentis, ea cum reipublicæ ratio utilitasq; postularet, cōsumpsit: in quibus omnibus cum singulari æquitate & iustitia uersari, eaq; administrare uideret, sæpe à ciuitate corona est donatus. Ad hoc etiā delectus à populo, permagnam pecuniā in summa arce coaceruauit, Deumq; ornatumq; aureum comparauit: ut centum homines canistris onerati, ad ea ferenda & comportanda desiderarentur. Delectus autem ad belli apparatus, arma permulta, & telorum millia quinque in summam arcem intulit: ac triremes nauigabiles trecentas parauit, quarum alias quidem refecit, alias uero à principio in totum construxit: præterea accepta quotidianorum operum præfectura, naualia, atq; armamentarium, & theatrum Dionysiæcum perfecit, stadiumq; Panathenæicum aliquando consummauit, & gymnasiū ac Lycium comparauit, multisq; alijs rebus cōstructis ciuitatem exornauit: Cumq; Alexander Rex uniuersam euertisset Asiam, totamq; Græciam suis auspicijs tenere & regere optaret, Lycurgum suis conatibus aduersantem, sibi dari à populo petijt, quod populus contempto omni metu recusauit: & cum rerum in republica gestarum rationem in ciuitate libera, & in qua populus dominaretur sæpe redderet, integer atq; inculpatus semper est uisus. Itaq; ut omnes intelligant, quid sit quamobrem hi qui pro populi potestate & libertate rempublicam sibi summa æquitate regendam duxerint, & uiui plurimi fiant, & mortui gratiarum actionem cum perpetua & singulari laudatione consequantur, bonis auibus uisum est populo laudare Lycurgū Butadē Lycophonis filium uirtutis ergo, atq; æquitatis: ipsiusq; statuā ex ære in foro statuere, excepto eo loco, in quo ne ponatur, lex interdicit: uictumq; in Prytaneo dare ei qui ex cōsanguineis Lycurgi natus erit maximus, idq; non ad duos aut tres annos, sed in perpetuum: ipsiusq; decreta rata esse omnia, eaq; in columnis lapideis à populi scriba imponi, suspendi, atq; in summa arce iuxta anathemata collocari: ad percriptionem uero quæ fieret in columnis, populi quæstorem quinquaginta drachmas dare ex his pecunijs, quæ ad decreta illius in ærarium sunt redactæ.

PLUTAR-

ADRIANO IVNIO MEDICO INTERPRETE.

PROBLEMA PRIMVM.

An sit inter pocula philosophandum.

A IVERBIVM istud, Odi memorem cōpotorem, Sossie Senecio, sunt qui in modiperatores dictum asserunt, qui impendio fideq; nimis bona molesti, & in præscribendo potadi modo imperiosi esse solent: Do- res enim apud Siculos modiperatorem memorem appellant. Sunt alij, qui parcemā dictorū factorumq; inter pocula obliuionē præscribi præcipi; autumant: ac proinde patrio instituto receptum est, tam obliuionem quam ferulam Libero patri simul nuncupare, quod aut ne meminisse quidem admisi inter potandum delicti oporteat, aut leui omnino ac puerili admonitione castigationeq; sit opus. Cæterum quando & tu in ea es sententia, quod rerum absurdarum obliuio, iuxta Euripidem, sapienter instituat: rursus quod dictorum inter pocula nullam habere memoriā, non modò pugnet cum amicitia testera, quam mensa conciliat, uerum etiam nobilissimum quēque Philosophum aliter sentientem habet: cuiusmodi sunt Plato, Aristoteles, Xenophon, Speusippus, Epicurus, Prytanis, Heronymus, atque Academicus Dion, qui omnes seriam operam collocarunt in referendis in commentarios natis inter pocula colloquijs. Quin existimarunt quoq; illi operæ nos precium facturos, si optima quæq; ex ijs quæ in Græcia passim alijs atque alijs interdum locis haud nobiscum, quæq; apud nos, præsentē semper mensa & calice, amicè discēptata forent, colligeremus. In hoc quum essem, ternos tibi libros, quorū quilibet decem habet problemata, mittere placuit: missurus propēdiem & reliquos, si non prorsus à Musis, nec à Baccho (ut habet prouerbium) alieni isti uidebuntur. Primum autem locum habet, An inter pocula sit commentandum. Nata Athenis in cœna cōtrouersia (si bene es memor) philosophicis ne utendum foret inter potandum sermonibus, & si sic, quis in ijs statuendus esset modus: Ariston qui tum aderat, Per deos immortales, inquit, sunt qui Philosophis locum in comotationibus negant. Hic ego: Quid nī, inquā, sint obscuro bone uir: & quidem seuera & iusta suggillatione utuntur, non debere philosophiam inter pocula, exemplo matris familiās, loqui. Laudantq; meritò Persarum institutum, qui quoties ebrietati, choreisq; operam dant, non cum uxoribus, sed cum pellicibus id solent. Quod exemplum & nobis imitandum censent, inductis in conuiuium mulicis cantionibus, actioneq; ludicra: intactaq; ad hæc relicta philosophia, uelut ad collusiones inepta: neq; uero ad seriam tunc aptioribus nobis. Aiunt & Isocratem oratorem obsecrantibus quibusdam, ut inter pocula diceret aliquid, non sustinuisse, nisi hæctenus, quod dixit, Quæ ego calleo, huius temporis aut loci non sunt: rursus quæ tempus hoc postulat, ego ignoro. Hic sublata uoce Craton: Rectè ille quidem, inquit, eiurauit (Bacchi numen contestor) repudiauitq; sermonem eos excessurum fines, excluderentur quorum causa atq; exularent à symposio Gratia. Non perinde autem esse arbitror, inquit, rhetoricū mne sermonē à conuiuiō excludas, an philosophicū: aliter cum philosophia agitur, quæ cum sit ars circa uitæ actiones uersans, eam nec à Iusu nec à uoluptate cui sit coniunctum oblectamentum aliquod ad uitandum fastidiū comparatum, abstinere interim par est, quin potius in dictando modo opportunitateq; adesse ubiq;. An uero nec temperantiam, nec iustitiam in conuiuijs recipiendas putabimus, nimiam in ijs rigiditatem culpandos? Quippe si nobis alicubi ubi leges præfiguntur, ex præscripto uiuendum esset, quemadmodum faciunt iij, qui insanum Orestem epulis admouēt, foret id solatium insipientis, quamuis infelix. At uero quando Liber pater Lylius est & Lydius, hoc est, Liberator, certè linguæ habenas soluit & eximit uel maximè, libertatemq; summam loquelæ indulget: stultum arbitror fuerit & extremæ dementiæ, permittere ut intempestiua uerborum funditatio fraudet atq; interuertat fructum utilissimorum colloquiorum: & in scholis disputetur, quo pacto decorum in conuiuijs sit obseruandum: quæ conuiuæ uirtus, & quomodo uino utendum: Deinde ex ipsis conuiuijs tollamus philosophiam, uelut impotentem re ipsa, quod uerbis docet, tueri. Hic quum tu dixisses, Cratoni hac in parte non esse refragandum, sed inuestigandum terminum quendam & exemplar, ad quod

Kk 4

C ratio inter pocula differendorum exigeretur, quò uitari posset iocosum illud in cōtenden-
tes atq; altercantes haud inuenustè dici solitum;

Iliad. B. Marte ut certemus dubio, iam cœna petenda est.

Demum quum nos prouocares animaresq; ad dicendū, ego: Primum (inquam) omnium
meo quidem iudicio, qui, qualesq; symposio intersint, expendendum considerandumq;
uidetur. Nam si plures philologos fortè habeat symposium, quale est Agathonis, in quo
sunt Socrates, Phœdri, Pausanias, Eryximachi: & illud Calliæ, quod habet Charmidas,
Antisthenes, Hermogenes, eiusq; farina alios, sinemus illos mutuis fabulis contendere,
ac disceptare, ut qui haud segnius Musis quàm Nymphis Bacchum cōtemperant: quan-
dò hæ corpori placidum eum & mitè cōciliant, illæ animis melleum reuera benignumq;
præstant, & lætitiæ datorem. At si pauci adeò rudes homines nec exculti doctrina adfue-
rint, ij perinde ac mutæ literæ inter Vocales multas: doctorum cœtu cōcerciti inclusi q; uo-
cem quampiam non inarticulatam planè edent, & aliorum industriam accipient. Sin ea
sit hominum colluuius, quamuis auem potius, imò cuiuslibet chordæ ligni uel sonum pa-
tentiùs ferant, quàm philosophum, isthæc Pisisstrati illud aptissimè quadrabit, qui cum li-
beris suis in re quapiam dissentiens, animaduerso quòd inimici eam ob causam in sinu gau-
derent, conuocata concione dixit, se conatum filios in suam sententiam pertrahere: quod
cum operosum fuerit, se in illorum sententiam pedibus iturum. Nò aliter & philosophus
apud conuiuas ipsius dicta respicientes, mutata sententia sequetur, ac quiescetq; illorum
fermonibus, quatenus decorum non excedat: sciens quòd Rhetorū sit agere uerbis, phi-
losophari uerò liceat etiam tacendo, ludendo, præterea dum aut scommate morderis, aut
alios dicerijs uulneras. Ut enim extremæ est iniustitiæ, quòd ait Plato, iustus cum nò sis,
uideri tamen uelle: ita è diuerso summæ est prudentiæ, dum philosopharis maximè, dissi-
mulare factum: dum ludere uideris, interim gnauiter tractare seriâ. Quemadmodū nanq;
Euripidis Bacchæ, inermes, nullòq; ferro horribiles, thyrsis obuios uerberat atq; sauciant
etiam, sic ueri philosophi scommata risusq; eos qui non planè sunt inuulnerabiles, non
possunt non mouere atque afficere. Porro mea quidem sententia ad conuiuia pertinent
non parum narrationes, partim ex historijs petite, partim ex obujs rebus desumptæ, que

D uaria tum ad philosophiam, tum ad pietatem, exempla suppeditabunt rerum fortiter ex-
cellisq; animis gestarum: quædam uerò accendent etiam ad imitationem bonorum & li-
beralis ingenij hominum. Quibus documentis si dextrè utaris in admonendis combibo-
nibus, non parua malorum congerie ebrietatem liberabis. Quocirca isti qui Buglossum
herbam uino inijciunt: qui uerbena, adiantiq; maceratarum aspergine solum rigant, rati
hospitibus ista tranquillitatem animi hilaritatemq; parere, dum student Helenam Home-
ricam in mero arte medicando imitari, nò animaduertunt fabulam eam longo sanè itinere
ab Aegypto usq; repetitam, in ciuilem atq; congruam orationem desinere: bibentibus
nanq; recenset Helena de Ulyssæ,

*Diof. lib. 4. ca.
51. de uerbena.
Aperit uide
Phauor. in dict.
hæc.*

Odyss. a. Quid tulerit, quid patrarit uir strenuus, atq;
Constans, quicq; ipsum rebus se uicit iniquis.

Plin. lib. 25. Id enim erat, ni fallor, Nepenthes pharmacum, quod animum serenat, dolorem discutit,
oratio quæ attemperatur rebus subiectis, & obortis animorum affectionibus commo-
do tempore instituitur. Præterea urbanus uiri est, si reconditè nec trita uia philosophatur,
probabilibus potius argumentis agere, quàm urgendo demonstrationibus asserere.
Videre est quomodo Plato in Symposio de sine differens, de que principe bono, ac de-
niq; de diuinis rebus commentans, demonstrationes contentiosè non acuit: nec ueluti
puluere sese armat, argumenti suscepti causam (quod aliàs solet) ita roboraturus, ut inelu-
ctabilem reddat, uerum fluxioribus remissioribusq; tum sumptionibus, tum exemplis,
adde & fabulis auditores captat & insinuat. Deinde uerò & ipsas quæstiunculas tracta-
biliore: esse oportet, problemata perspicua, interrogationes rei ueritati consonas, non
argutulas, ne stupidiore paulò obfocent atque alienent. Quemadmodum enim sympo-
sia saltationibus choreisq; concitare usus recepit, uerim surgentes ad discum aut arma
compellere, præterquam quòd uoluptatis nihil adfert, incommodum etiam inuicit: sic
faciles quæstiunculæ animos & scitè & cum fructu commouent. Quare de lana caprina
rixantium, & scrupos nodosq; textentium (ut est apud Democritum) uerba longum ua-
lere iubebimus: qui quid aliud, quàm & seiplos rebus argutis, nodosis, explicatūq; dif-
ficilibus torquent, & præsentibus negocium facessunt? Nimirum par est, ut uinum, sic
sermonem quoque, qui ad omnes instituitur, communem esse, Adeoq; illi ipsi qui isti-
usmodi

A usmodi proponunt problemata, nihil mehercle magis in commune consulere uidentur,
quàm apud Aesopum grus atq; uulpes: quarum hæc affuso in latum saxū pingui pulmen-
to è fressis leguminibus cōcinnato, gruem ludificata, ridendam eam propinauit, quòd præ-
liquiditate puls rostrum illius exile, haud difficulter falleret. Itaq; uicissim grus accersitæ
ad cœnam uulpi, in lagenula longi angustiq; colli cibum apposuit, ita ut ipsa nullo nego-
cio efcam demisso rostro captaret, uulpe interim haud æquas portiones auferente. Itaque
fit, ut dum Philosophi inter pocula captiosis dialecticisq; problematibus se immergētes,
multos, qui assequi nequeunt, inuoluerint atq; fatigarint: rursus isti in carmina quedam &
fabularum nugamenta, sermonesq; illiteratos & proletarios sese soluerint, pereat conui-
ualis consortij finis, Liberòq; patri fiat iniuria. Quocirca sicut uitio datur Aeschulo &
Phrynicho, quòd Tragœdiam ad fabulas & calamitates detorserint, Quid ad Bacchum
isthæc scilicet: ita mihi non semel incelsit eos alloqui, qui in symposia cornupetas syllogi-
smos (*λυπισορρας* uocant) producerent, Bone uir, quid ad Bacchum isthæc: Cantat fortal-
se quispiam Obliqua dicta carmina, proposito in medium cratere, distributisq; coronis,
quas Bacchus libertate nos donans imponit: attamen ne chonestum est, nec conuiuij de-
core respondet. Alio qui aiunt Obliqua carmina, non esse ex genere cantium cularū obscu-
rè conditarum, sed inde dicta, quòd post primam cantionem una uoce ab omnibus pari-
ter Deo accini solitam, ordine deinceps quilibet cantilenā subijceret, accepta myrtea co-
rolla, quàm *ἀδανον* (ut arbitror) propterea uocabant, quòd is, cui ea porrigebatur, can-
ret: interea autem obambulabat in orbem Lyra, qua, qui ludendi peritiam habebat arre-
pta, caneat ad numeros: quod quia Musices ignari non possent, Obliquum carmen dici
cepit, quoniam nec commune quicquam cum illo haberet, neque obuium quicquam.
Sunt qui myrteam coronā in ordinem ire negent, sed seorsum à lecto in lectum transfer-
ri, eumq; qui primus decinerat, alterius lecti primo cantori transmittere. Hunc rursus ter-
tij primo: deinde eodem pacto eum qui in primo lecto secundas uices obtinuerat, alterius
lecti secundo permittere: ac proinde ab implexo uariatoq; circuitus (ut uidetur) ordine,
Obliqui nomen cepisse.

B

PROBLEMA SECVNDVM.

*An conuiuator conuiujs assignare confessum debeat, an ab istis
ultra locus deligi.*

T Imon frater meus plures cōuiuio exceperat: itaq; quo quisq; uellet loco asidere ius-
sit atq; accumbere, propterea quòd partim alienigenæ, partim ciues, partim etiam fa-
miliares & domestici, deniq; non unius omnes essent conditionis, sed miscellaneus quidā
cœtus. Multis iam præsentibus peregrinus quispiam, uelut purpuratus è Comœdia, splen-
dido cultu, frequentiq; famulitio stultè superbiens, ad fores usq; Andronis (ita uocatur
cœnatio uirorum) accessit: quumq; oberrasset oculis per discumbentium capita, ingredi
noluit, imò euestigio retracto pede discessit, accumbentibus qui reuocarent illum non pau-
cis, ait dignum se locum nusquam uidere reliquum. Itaq; discumbentes, multo cum risu
acclamantes, ominatò dimitti illum iubebant: fuerant enim non pauci percussi aliquantu-
lum. Absoluta tandè cœna, pater me remotus accumbentem his uerbis compellat: Ego,
inquit, & Timon arbitrum te nostro in litigio constituimus: dudum enim à me male au-
dit hospitij ob causam. Nam si meo obtemperasset consilio in disponēda accubitus ratio-
ne, non incurrissemus probum de confuso ordine apud uirum,

Frangere cornipedem, & scutatas flectere gnarum

Imperio turmas. Fertur enim Paulus Aemilius dux Romanus, debellato Perseo
in Macedonia, quum conuiujs perstreperent omnia, admirabili in cunctis ordine appa-
ratuq; reliquo usus, dixisse, Eiusdem esse uiri & aciem terribilissimam, & conuiuū lætissi-
mum instruere: utrobq; luculentum ordinem & congruum spectari innuens. Solet quo-
que Homerus spectatissimum quencq; & regno dignissimum, populorū instructores ap-
pellare. Et uos philosophi interdum dicitis, Deum Opt. Max. indigestum chaos & confu-
sum, in hunc mundi ornatū, aptamq; rerum congeriem, pulchro ordine cōmutasse, ne de-
tracta quidem re quapiam, aut addita: suo duntaxat loco, hoc est, congruo, illum collocasse
quælibet, atq; ita ex informi rudiq; mole, pulcherrimā in rerum natura speciem effinxis-
se. Atque ardua quidem ista & grauiā à uobis discimus. Adde quòd sumptuosa quan-

Iliad. B.

Iliad. a.

C tumuis conuiuia, nisi ad sit ordo, carere uenustate, nec oblectare, uidemus & ipsi. Itaque ridi-
culum est coquos structoresque sollicitos esse, qui missus primo loco, qui secundo, qui item
medio, & qui postremo sint inferendi: imò hercle ab illis designari unguentis quoque & co-
ronis, ac psaltria, si forte ad sit, suum & locum & ordinem: quum tu interim conuiuas ad
ista accersitos, fortuito quem cuique fors dedit loco accubantes, exatias quidem, neque tamen
ætati neque dignitati, aut eius generis similibus congruè reddis ordinem: quo seruato conui-
uij præsidij honos accedit: affuefit, qui missus apparat: exercetur, qui accubituris ordinem
prescribit: ut quid deceat cum primis, discernat: eosque discant collimare. Si ut quisque digni-
tate excellit, ita digniore loco aut assidet aut ad sit, an in accubitu non eadem etiam serua-
bitur ratio: nec alij quam qui primo loco sedet, hospes libenter propinat. Itaque posthabito
discrimine in accubitus ordine, iam tum ab initio conuiuium in unam Myconum confun-
ditur. Actalia quidem à patre non extra rationem dicta fuere. Tum frater: Non sum, in-
quit, Biante, qui inuitantibus duobus amicis cenam recusauit sapientior, ut uelim inter tot
domesticos amicos, tot alios quoque iudicem agere, non de opibus, sed de principe, con-
fessu, dignitateque sententiam dicturus: tanquam qui inuitarim non ut tractem humaniter,
sed quo necessarijs meis sim molestus. Ridiculus (inquit) erat Menelaus, qui prouerbio
quoque locum fecit, quod non uocatus, consilij dandis se ingererit: certè longè magis iri-
dendi sui facultatem dabit, qui pro conuiuatore iudicem se constituit & arbitrum inter eos
qui nec litigant, nec alterius arbitrio stant: declaraturus quis potior, quis uel sit inferior,
quum interim isti non ad iudicium forum descenderint, sed ad cenam uenerint. Quid,
quod haud perinde facile sit conuiuas, quos quibus præferas, interstinguere: quosdam e-
nim ætas, alios necessitudo superiores facit. Scilicet oportebit non secus, quam si argumen-
tum mediteris comparatorium, Aristotelis locos, aut Thrasimachi Hyperballontas, in
numerato habere te, nihil allaturum emolumentum, præterquam quod è foro & theatris in-
anem sis gloriam in conuiuia apportaturus: & qui cætera uitia consuetudine superare cõ-
tenderis, isthic pro fortunæ ratione sarcire uelis. Quanto (ut equidem existimo) præstite-
rit, reuulso ab animis omni fastu, quam exteris à cenæ pedibus, simpliciter & citra fucum
dissimulationemque in conuiuio nobis inuicem coniungere: Nunc uero ut simultatem ex
ira aut molestijs natam ab inuitatis conamur amoliri, ita rursus ambitione succendimus,
& sopitam flammam excitamus, dum hos deprimimus, illis animos facimus. Certè si ac-
cubitus rationem sequentur frequentiores propinationes, & ferculorum missus præterea
& alloquia & salutationes, prorsus satrapicum fiet ex amico conuiuium. Quod si in cæte-
ris æqualitas personis tribuenda seruandaque est, quin potius inde auspicamur, affuefacien-
do eos seposito supercilio, & ingenuè inuicem accumbere, iam inde ubi à limine intro-
spexerint: quemadmodum apud Democritum in cenâ non admodum dubia diues eod-
em in accubitus ordine cum plebeijs hominibus accubat. His dictis cum iudicem flagi-
tarent presentes omnes: Ego uelut delectus sequester, non iudex, mediâ uia incessurum me
dixi. Enim uero in quâ, iuuenes, ciues, & familiares conuiujs adhibiti, affuefaciendi sunt,
uti dixit Timon, incuriosè citraque supercilium in classes, ut cuique locus sortitò obtigerit,
se se distribuere: nimirum præclarum ad amicitiam compendium esse eam facilitatem in-
terpretantes. Verum ubi inter aduenas, aut magistratus, aut magno natu homines res a-
gitur, uereor ne primore ostio fastum excludere uideamur, per posticum intromittere,
nullo planè discrimine. Qua in re & consuetudini & legi dandum est non nihil, nisi & pro-
pinationes salutationesque sublatas uelis, quibus apud alios, ut queneque fors dederit, non
absque iudicio, sed ut congruum est maxime, utemur in honorando illos,

Accubitu, carne, & pateris quas uina coronant:

quemadmodum ille Græcorum Rex Agamemnon inquit, primo honoris gradu, accubi-
tum ponens. Alcinoium quoque laudamus, quod apud se hospitem collocans,

Odyss.

Submouit natum generosum Laomedonta.

Proximus hic patrium tenero dilectus amore

Claudebat latus: Nam in adamati sedem collocasse supplicem hospitem, singula-
re candoris humanitatisque exemplum. Obseruatur & apud deos istud discrimen: nam Ne-
ptunus quamuis postremus in confessum fuerit profectus, confedit medio ille loco: quasi
non alius illum decuerit locus. Sic proximam Ioui sedem Minerua semper singularem ha-
bet: hoc subindicat Poëta, ubi de Thetide ait,

Ipsa Ioui assedit patri, cedente Minerua.

Clarissimè at Pindarus, Quæ proxima igniuomo assidens fulmini. At dicit Timon,
non

A non debere alijs detrahi, quò uni sis obsequentior: detrahit autem qui quod proprium
est, proficit & peruulgat: proprium est autem quod dignitate compe-
tit. Deinde festinationi & studio primas tribuit, id quod uirtuti, cognitioni, dignitati, &
si qui sunt reliqui honorum gradus, debebatur. Idem dum uidetur sibi fugere quod inui-
tatis odiosum esse possit & molestum, id maxime aduersum se trahit & concitat. quomo-
do enim non molestus est, qui debito honore queneque defraudat: Mihi uero non admo-
dum graue uidetur hanc rem componere. Primum enim non ita facile ad unum conuiuium
plures dignitate pares confluunt. Deinde quum plura sint loca exiffimationis splendore
nobilitata, multus dispensationis delectus est, si ad stomachum facere possit, ita uel hunc
locum quia primus, illum quia medius, alium quod proximus, aut iuxta amicum familia-
rem uel, aut doctorem, cuiuslibet tamen locum cui accedat autoritas, concesseris: alijs uero
munuscula: nam beneuolentiam digniorem honori, stationem studio emisit. Quod si par-
dos commendat autoritas, morosique sint homines & difficili ingenio, uide quam ego
machinam induxero. Dignissimo loco componam patrem, si is ad sit: sin minus, auum,
aut focerum, aut patruum, unum uel ex sodalitia, & qui eam induat honoris eminentiam,
quæ excipienti conuiuas propria debebatur: ex ijs quæ decenter prescribit Homerus sum-
pto hoc theoremate, ubi Menelaum cum Antilocho de secundo brauiò equestris certami-
nis dissidentem animaduertens Achilles, ueritusque ne longius ira contentio ue procede-
ret, præmium certaminis alteri uult attribuere. Itaque uerbis quidem tenuis Eumelum mise-
ratur & honorat etiam, re tamen ipsa dissidij causam conuellit. Talia ferè dicente me, Lam-
prias occultus sedens, more suo magnum intonans, percunctatur presentes, facerent ne
sibi potestatem reprehendendi deliri iudicis: iubentibus cunctis eloqui, nec parcere:
Quis tandem est, inquit, qui patienter ferret Philosophum natalium splendori, opibus,
dignitateque uelut spectaculum quoddam in symposio distribuente: aut Amphictyoni-
ci magistratus subfellia & ordines largientem: ut ne sic quidem inter pocula insolentiam
factumque euitare liceat. Nec enim tam loci conditio in accubitu spectari, quam uoluptatis
iucunditatisque ratio haberi debet. Neque unius hominis dignitatem spectabimus,
sed mutuuum huius cum illo animorum consensum conpirationemque. Architectus qui
domum ædificat, Atticum uel Laconicum uel marmor non anteponit Barbarico: pictor præ-
stantissimum colorem primo loco non addit: neque Isthmicam pinum, aut Creticam cu-
pressum in fronte nauis collocare solet naupegus: sed ut quidque mutua compage, conne-
xum congruo coaptatum, uniuersum opus aut firmabit, aut decorabit, aut denique utiliter
componet, ita ordine ea adaptant. Vides ut Deus, quem optimum nostri opificem nuncu-
pat Pindarus, non ubique supremam in regione ignem collocat, ima terram, sed prout uti-
litas corporum postulat.

Æquorea hoc dictant oneroso tegmine conchæ

Squallentes, & picta operit quam faxeus umbo

Buccina, & accliuu testudo crepidine tecta:

Nam terra hic statione leues superoccupat artus. ut ab Empedocle scriptum est: non
quod eum natura dederit locum, sed quod fabricæ ratio noua in re talem exposcat. Pro-
inde nullo non loco inordinata confusio, uitiosa est: præcipue tamen apud homines, idque
potantes, omnem suam effundit prauitatem atque exerit, in procacitate alijsque malis in-
numerabilibus: quæ præuidisse, præcauisseque, industrij est hominis, qui ordinem aptamque
dispositionem seruare potis est. Itaque rectè dixisse illum testatus, quid, inquam, rei est
quod inuides, & grauatim accedis nostræ in classes distributioni, congruèque commissu-
ræ, de qua loquebar antea: Nil equidem inuideo, inquit ille, tu tantum audias me trans-
ponentem postliminio, ac conuicij faciem innouare commutareque conantem, tanquam E-
paminondam instruendæ phalangis modum restituentem. Assensum fuit huc ab omni-
bus, id uti perficeret. Proinde ille semotis pueris, unum queneque nostrum intuitus, Faue-
te auribus, inquit, quo pacto mutuò uos sim coniuncturus, audituri: lubet enim ita uos
alloqui. Accusat hercle Homerum, ut amorum rudem, Thebanus Pammenes, nec id
(meo quidem iudicio) iniuria, quod natione nationi in acie iunxerit, tribum tribui com-
miserit: quum oportuerit amantes binos simul collocasse, quod conspirabunda tota pha-
lanx animato quodam nexu colligata, uno quasi spiritu feratur. Idem in nostro symposio
factitare uelim ego, non diuitem diuitem, non adolescenti adolescentem, non ducem ducem
in confessu copulans, aut amicam amico: languet enim iste ordo ac torpet, segniterque &
ad feminandam, & ad propagandam beneuolentiam assurgit. Atque adeo ubi quid deficit,

Iliad. 7.

Iliad. 2.

C quod socium illi est & cognatum applicans, Philologus latus claudere discendi auidū iubeo: moroso accubare mansuetum hominē: garrulo seni, audiendi patientem iuuenē: glorioso & iactabundo, assentatorem: iracundo, taciturnum: & sicubi diuitem munificum & liberalem conspexero, apud hunc ex angulo quopiam productum egenum hominē, sed frugi tamen, collocauero, quod uelut de pleno calice in uacuum aliquid defluat atq; dimanet. Quamquam sophistam sophistā, poetam poetā alsidere ueto, quoniam

Hesiodus.

Inuidet & cantor cantori, & egenus egeno.

Tametsi Socrates iste & Modestus hac parte carmen fulciunt, ad modum fauillae ignis formitem alentes: periclitantur tamen pulchrē. Præterea seiungo immodicē obstreperos criminabundos uē, & contentiosos, quicquid animi sunt concitatoris, inter hos medium inferens placidi ingenij & modestum hominem, malagmatis instar, quod illorū asperitatem contemperet atq; emolliat. Rursus aliptas, uenatores, & agricolas in unū cogo. Duplex enim similitudinis est species, pugnae altera, cuiusmodi gallorum: altera mansuetā, qualis monedularum. Potiores quoque in unum contraheo, & amantes, non modo quos amoris morsus lancinat (quod inquit Sophocles) uerumetiam qui mulieris uirginis uē amoribus punguntur. Nam qui eodem uruntur igne, arctius libentiusq; se mutuō cōplectuntur, ad instar ferri coagmentati conglutinatiq;, modo ne riuales eandem deperant.

PROBLEMA QVARTVM.

Qualem esse deceat, quem symposiarcham & regem conuiuij nuncupant.

Craton gener meus, item familiaris meus Theon quodā in symposio iactis iam ebrietatis fundamentis, mox tamen desitis, uerba facere de conuiuij regno, seu modiperatoris munere (symposiarchiam uocant) iudicantes à me coronato morem iam olim obmissum, negligi non prorsus debere, imò reuocandam potius restituendamq; in gradum, receptam in conuiuij principatus administrationem gubernationemq;. Ita cæteris quoque usum fuit, sicut tumultuari omnes, hucq; adhortari amplius occeperint. Proinde, dixi ego, si quidem ita uobis uidetur omnibus, me ipse symposiarchā uestrum creo, iubeoq; cæteros quidem omnes pro libito in præsentia bibere: Cratonē uerò Theonemq;, qui decretum istud inuexere uelut legislatores, formulam quandam compendiosè tradere, cuiusmodi sit eligendus symposiarcha: quos imperandi fines statuere qui delectus est, possit: quomodo cōuiuas in symposio tractare debeat: libera ipsi potestate relicta sermonē instituenti. Quapropter illi paulisper deprecantes munus, tergiuersati fuere: sed cum præsidii morem gerere, atq; imperata facere ab omnibus iussū essent, prior incēpit dicere Craton: Debet, inquit, & is qui custodiis præest, custodiæ esse obseruantissimus (uti à Platone dictum est) & qui combibonibus, combibendi legis scientissimus. Talis conditionis is fuerit, qui nec facile ebrietate capitur, nec bibendi ordinē illibenter capessit: uerum eo se modo comparat, quo Lacedæmonij scribens Cyrus, præter cætera se regno maxime idoneum prædicauit propterea, quod liberalem meri haustum ferret commode. Nam ut temulentis, conuiciatores sunt & inepti, ita è diuerso modis omnibus sobrijs, tetrici & instituentis pueris, quam administrando uini regno aptiores. Idcirco Pericles quotiescūq; designatus exercitus dux paludamentum indueret, prius secū disserere solebat, uelut memoriam suggerens: En tibi Pericles, liberis imperas, Græcis imperas, Atheniensibus imperas. Similiter symposiarcha noster apud se dicat, Amicis imperas, ut ne turpitudinē spurcitiem uē admittat, neq; rursus uoluptatem conuellat. Præterea qui bibentibus præest, debet & ad seriam tractandā esse appositus, nec à ludicris abhorrere interim, sed utrinq; ad temperamentum leniter deuergere, uel potius instar uini moderati ad austerū non nihil natura inclinare: nam uinum ad moderationis legem ingenia reuocat, placidiorem reddit hominem, asperitatemq; mitigat. Quemadmodū Clearchi rigidum rusticorumq; ingenij, hilaris nitidiusq; in prælijs euadere, idq; occasione fortitudinis, dicebat Xenophon: ita cuius natura non prorsus amaricat, sed tamen seuerus est & grauis, is inter bibendum remisso rigore, lepidior existit & magis comis. Ad hæc ea præditus esse facultate debet symposiarcha, ut cuiusq; cōuiuæ mores habeat exploratos, quomodo se uariè in uino gerant: in quod uitium proni ferantur: ut meracum ferant. Nam si aliud uini alij aquæ permisceri gaudet (quod qui Regum sunt à poculis, cognitum habentes, plus minus uē aquæ, huc quam illi affundunt) non poterit non etiam esse homini, cum uino, pugnant & diuersa ratio,

A tio, quæ symposiarchæ cognita esse debet, & cognita obseruari, quod ad harmonici citharæ concentum explorantis exemplum, hunc potu intendat, illum relaxet, & cum quadam religione discordes naturas in symphoniam concordiam atq; unionem reductas contemperet: Sic non tam acetabulo cyathorum uē numero æquabilitatē, quam quadam oportuni temporis mensura, & pro corporis robore, unicuiq; quod proprium est & accommodum distribuet. Quod si arduum istud sit & operosum, illa saltem conuiuia, quæ secundum uaria naturarum discrimina & ætatum spectantur, omnino symposiarchæ tenenda sunt: uerbi gratia, quod uelocius quam iuuenes ebrietate tentantur senes: tumultuabundi, quam qui quiescenti: contra cogitabundi, nec tamen mœsti, quam hilares atq; alacres: & qui impudenter resiliunt, quam lasciuientes tardius. Talia cui comperta fuerint, hic meliusq; imperitus istiusmodi rerum, gratiam & concordiam symposij condat, ac factā tactam tuebatur. Iam uerò quis ignorat symposiarcham cunctis familiarem se & amicū præbere, nulli conuiuantium suspectum, grauem aut odiosum debere? Nam etsi madata imperat, uix tamen toleratur: si distribuit, alterutri parti studere creditur: imò quum alludit, uix excusabilis est. Talem ego tibi, inquit, ô Theon conuiuij præsidem, uelut è cera, sermone efformatum in manus trado. Atqui amplector, dixit ille, ita factum ad unguem, & cōuialem hominem: sed an eo nusquam abufurus, neq; prouinciæ meæ dedecus sim allaturus, ignoro: dicam tamen quod mihi uidetur. Is qui rite moderabitur symposium, non patietur eodē ferri, ut conuiuium uideatur modo uelut concio quæpiam demōcratica, modo ludus sophistarum fiat, mox etiam confessus aleatorius, deniq; in scenam abeat (si dijs placet) aut pulpitem. Videmus quosdam inter cœnandum concionantes & litigantes, quosdam de clamare aut scripta sua recitare, alios uerò mimis & scenis actoribus operam dare. Nam Alcibiades & Theodorus Polytionis conuiuio usi sunt pro initiatorio loco, faces gestandi mysteriaq; ostentandi studium imitatione exprimentes. Istorū tamen nullum omnium mea quidem sententia, sectabitur conuiuij princeps: uerum ipsi tantū sermonibus, spectaculis, ludisq; dabit locum, qui ad proprium symposij finem proficiscuntur & exeunt: qui quidem constituetur, si inter præsentēs aut amicitia incrementū accipiat, aut eius fundamenta faciantur, idq; per uoluptatis occasionē. Conuiuiū enim uiuendi ratio est, quæ per uini usum in amicitia definit sub gratiæ lenocinio. Cæterum quia modis omnibus quod impermixtum est, fastidij adfert, molestiamq; parit: rursus mixtio quibuscūq; rebus non accedit commodo tempore, & cum certa moderatione, tollit præcipuā gratiam, ut & uoluptatem interpolet, & utilitati impedimentum creet: hinc adeo manifestum fit, bibentibus mixtum quoddam fallendi temporis oblectamentum à præside exhiberi debere. Enim uero audio non paucos dicentes, Vt nauigationem propter littus, sic ambulationem iuxta mare, iucundissimam esse. Haud ab similitur cum serijs ludicra sunt ita cōmittenda, ut quouis modo & ludentes re quæpiam seria detineantur, & uice uersa qui seria tractant, more nausentium, animū resumant, ad ludum uelut ex propinquo spectantes. Quid enim prohibet multa etiam negocia utilia, risu, & res serias, hilaritate condiri?

Non secus & tribulos inter spinosam & Ononin,

Producit tellus mollia Leucoia.

Nam qui lusus impudenter in symposia insiliunt, citra rei seriæ admixtionem, hos admodum diligenter conuiuij suspectos esse debere, ne imprudentes in insolentiā impingant: uelut qui Apollinaris herbe succum in uino insciji hauriunt. Illi uerò insolenter abutuntur imperandi lege (mandata uocant) qui balbos canere iubent, caluos caput peccere, claudos alternatim pedibus saltare. Quemadmodum in Agapenore Academico accidit, cui quoniam crus erat exile & extenuatum, compotores insultantes, præceperunt omnes dextro innixos pede, erecto corpore poculū ebibere, aut multā impositā persoluere. Itaq; quū ordo imperandi ad illū uenisset, iussit eo modo bibere omnes, quo uiderēt ipsum preire. Proinde allato uase Samio inani, in illud immisso pede debili, poculū ebibit: quod cū frustra tentarent alij, multā pependerunt. Laudandus igitur Agapenor, ac certè promptæ usque adeo, nec extortæ, pariterq; iucundæ uindictæ imitandæ sunt. Quocirca sunt assue faciendi conuiuæ, ut ad uoluptatē honestatemq; ipsi discant uti mandatis, quæ, quod proprium cuiusq; est studium, & quod præstare illi in manu est, quodq; autorem suum cōmendare queat, præcipiant: uerbi gratia, cantores canere, rhetores orare, philosophos obscuri quippiam enodare, poetas recitare uersus. Qua enim in re excellit quisque, eodē libenter & promptè ducitur. Assyriorum Rex nouarū uoluptatum inuentoribus, per præconem præmia edixit: at symposij Rex præmium honorificum & munus illi decernet, qui lusus

Plutarchi

C genus honestum & liberale induxerit, & oblectamentū honestum: præterea risum, non uituperij aut insolentiae comitem, sed potius gratiae benignitatisq; affectum. Qua in parte plerunq; naufragium patiuntur conuiuia, dum recta moderatione disciplinaq; destituntur. Prudentis uiri est, inimicitias & iras, quæ avaritiæ uitio cōtingunt, euitare in foro: in gymnasio & palæstra, eas quæ ex cōtentionis studio nascuntur: in magistratus functione, eiusdemq; ambitu, quas gloriæ appetentia parit: deniq; in cœna, & inter pocula, si qua similtas è lusu oriri potest, eam enixè declinare.

PROBLEMA QUINTVM.

Qua ratione dictum sit illud, Musicam docet amor.

Quo sensu dictum sit illud, Musicam amor docebit, imperitus sis licet: quærebatur apud Sossium, post recitatos aliquot Sapphūs uersus: quando & Cydopem uocalibus Camenis medicari suum amorem scribit Philoxenus. Itaq; assertum fuit, quod amor confidentiam ad quiduis audendum subministrat, & ad nouis rebus studendum animet. Plato in Timeo. Quapropter & Plato quiduis eum moliri dixit: taciturnos facit loquaces, uerecūdos confidentes: è fœconde ac desidiōso, gnauum reddit & impigrū: quodq; admireris potissimè, sordidus homo & præparcus morosusq; si in amorem incidat, uelut igne ferrum, emollitur, duritiemq; natiuam exuit, iam benignus, liberalis, suauisq; redditus: ita ut haud prorsum ridiculus ille iocus uideatur uulgaris, quod porracea fronde nodatum sit amoris marsupium. Dictum & illud fuit, amorem ebrietati non esse absimilem: accendit enim & hilaritas, gaudioq; delibutos: quo in statu dum sunt, ad cantillationes & uerba lege cadentia maximè efferuntur. Sic Aeschylum, ubi mero in caluerat, Tragœdias scriptasse proditum est. Auus quoque meus Lamprias, quoties potarat, facundiq; inuentionisq; numeros omnes explebat. Item dicitare solebat, uapore se quodā, perinde ut in thure sit, à uini calore reddito, oppleri. Deinde qui suauissimo amasiarum obtutu fruuntur, laudant non minus libenter, quam spectant. Et quum ubiq; sit loquax amor, nusquam is uerborum profusior, quam in laudando: nam prout sunt affecti ipsi, sic allata alijs omnibus eadem opinionem uolunt, quod pulchræ adeo & eximiae formæ amore teneantur. Istud impulit Lydium Cambysem eò dementiæ, ut spectatorem formæ uxoriæ Gygen, futurū encomiasten in conclaue pertraheret. Putant enim alijs fidem rei non constare. Quocirca encomium amicæ scribentes, id exornant carminibus, numeris, modulatoq; cantu: non secus atque isti qui statuas aureis bracteis redimere solent, quod & plures exaudiant, & memoriæ infideant altius. Siue enim equum, siue gallum, seu aliud quippiam amasijs donent, pulchrum esse munus, ornatumq; eximiè, atque adeo supraquam par est, affectant. Præcipue uerò dum auribus illarum palpantur, & adulatoria uerba obfundunt, mollia ea profertur, ponderosa, laciniosaq; (cuiusmodi sunt poetarum fere) uolunt. His collaudatis subicit Sossius, ne Chiromantam quidem (hoc est, captandi è manibus præfagij artificem) rectius astruere posse rationibus commotum, quam quibus usus sit Theophrastus de Musica loquens: legisse etenim nuperrimè librum aiebat. Dicit autem uir ille diuinus, tria esse Musices initia, animi dolorem, uoluptatem, & entusiasmum: quorum unumquodq; deducit atque immutat consuetam sonandirationem, & uocē inflectit. Sanè omnino in animi dolore luctus ploratusq; insunt, qui prout præcipitesq; ad cantum feruntur. Hinc est quod oratores in epilogis & in eiulatibus scenicos actores pedetentim modulis inflectere uidemus, & intendere uocem. Deinde & uehemens animi lætitia, uel totum corpus, præsertim eorum qui ingenio sunt alacriores, concitat, prouocatq; eò ut composito quodam uelut ad numeros motu exilient, plaudantq;, quamuis saltare nequeant: furor & clamor lymphatorum sunt (ut cum Pindaro dicam) ac recta ceruice impetuose tumultuantium. Verum modestiores in hoc affectu uocem solam promunt, siue cantare uelint, siue elata uoce profari, aut carmina modulata ædere. Præter cætera tamen entusiasmus, potissimum immutat, atq; emouet à pristino & cōposito statu tum corpus, tum uocem quoq;. Quo fit ut rhythmis utantur Bacchæ, & afflatis numine diuina culis facultas sit, carminibus æditis oracula reddere. Paucos insanos uidere est, qui citra carmina & cantilenas nugenatur. His ita se habentibus, si amorem clarè suis explicitum in uolucris inspicere uelis ac pernoscere, uix alium inuenias affectum, qui acerbioribus exagitetur doloribus, uehementiorè gaudendi materiam habeat, aut maiores animi emotiones deliriacq; incurrat, quam amor: sic ut planè quod Sophocles de ciuitate extulit, in amatoris animum com-

Problematum sympof. decas I. 200

A competat, qui simul

Scatetq; odoris thurei fragrantia,
Festoq; cantu personat, cum fletibus.

Itaq; perabsurdum non est, neque mirum adeo, si omnes Musicæ fontes atque origines in se contineat & comprehendat amor, dolorem, delicias, & incitationem illam motumque naturæ, quem entusiasmum uocant, si quoque inter cætera sedulus sit & garrulus: deinde & ad carmina condenda, & numeros, ut ad nullum genus æquè, pronus feratur atque propensus.

Soph. Oedipo tyranno.

PROBLEMA SEXTVM.

De Alexandri Macedonis bibacitate.

Sermo nobis erat de Alexandro rege, quod non tam multum bibisse, quam temporis plurimum in extrahenda mutuis amicorum fabulis compotatione, consumpsisse uide retur. Hic ludere eos operam ex annalibus regijs indicium fecit Philinus, in quibus frequentissimè, imò passim ita scriptum erat, hunc diem ob crapulam somno exegit Alexander: interdum uerò, alterū etiam diem. Hinc est quod in Venerem segnior fuerit, quamuis & iracundus & præceps idem: quæ res innatum calorem portendunt. Quin & illi percutim iucundus adeo expirasse odor narratur, ut odorata aromatis in modum fragrantia, indusium satiare: quod ipsum caloris haud tenue est argumentum. Qua ratione fit, ut orbis terrarum aridissima quæq; & feruentissima loca, casiam & thus producant: redolentia namq; concoctione quadam humoris (uti à Theophrasto traditum est) constituitur, ubi succi uitium per calorem excoctum fuerit. Videtur enim uero & Callisthenes calumniam incurrisse apud Alexandrum hoc nomine, quod grauatim ferre liberaliorem in cœna uini usum uideretur. Nam & Alexandro cognominem cratera permagnum illum qui dem ad se ordine profectum respuit, addens, nolle se Alexandri ebibendo poculum, Aesculapio indigere. Atque hæcenus de Alexandri bibacitate. Itemq; Mithridatem illum, qui cum Romanis bellum gessit, inter reliqua certaminum genera quæ proposuit, edacitati bibacitatisq; præmia assignasse, & utroq; certamine uictorem extitisse, suæq; ætatis omnes bibendi gloria facile superasse perhibent: quæ causa fuit, cur & Bacchi cognomentum acceperit. Atque hæc una est istius cognominis ratio, quamuis falso credita: uerior enim est ista, infanti iam tum illi, cunas fulmen exusserat, intacto illæsoq; corpore, præter quoddam ignis uestigium in fronte, quam adustulati capilli obtexerant, relictum. atque hoc quidem infanti etiamnum obtigit. Rursus eidem post assumptam uirilem togam, in conclaue irruens fulmen dormienti pepercit quidem, pharetram tamē penilem penetrauit, conflagratis igne sagittis: Quam ob causam uates plurimum sagittariorum manu, leuisq; armaturæ copijs præstiturum prædixerant. Quanquā non desunt qui Bacchi nomen à morbo syderatis, ac de cœlo tactis familiare, datum illi existiment. His dictis sermo incidit de strenuis bibonibus, inter quos Heraclides pugil connumeratus est, quem Heraclum truncata uoce Alexandrini uocitant, qui parentum nostrorum memoria uixit. Iste quotiescunque combibonem desiderabat assiduū, nunc hos ad ientaculum, nunc illos ad prandium, alios deinceps ad cœnam, postremò & ad pocœnia aliquos accersebat. Abeuntes primos excipiebant alteri compotores: hos deinde tertij, quartiq;. At ille nullo dato interim quieti interstitio locouit, unus omnibus sufficiebat, quartamq; compotationem continuabat, ferebatq; integer. Porro inter Drusi, Tiberij Cæsaris filij familiares, qui cunctos bibendi gloria antecellebat medicus, quinas senas ue amaras amygdalas, uitandæ ebrietatis causa, identidem ante potum deuorabat. Idem quoties aut prohibitus aut interpellatus diligentij obseruatione non assumpsisset, ne minimo quidē tempore reluctabatur ebrietati. Itaque amygdalis amaris creditum fuit uim inesse mordacem, carnisq; deterforiam, usque adeo ut & faciei maculas exterant: proindeq; præsumptas, meatus cuticulares amaritudine sua radere, mordicationemq; in his quandam relinquere, cuius ope destillantem uaporis instar à capite humorem deducant. Mihi autem amaror uim habere potius exicatoriam, & quæ humores absumat, uisus est: hinc inter reliquos succos, amarus ingratisissimus gustu habetur: uenulas etenim linguæ (ut est apud Platonem) molles atq; fungosas, præter naturam contendit siccitas, absumptis humoribus. Quinimò cohibet amaris pharmacis uulnera, atq; adstringit, id quod Poëta extulit: Contritam manibus radicem admouit amaram

Hos conscriptos ab Eumene Cardiano & Didoto quodam, auctor est lib. 10. Athenæus.

Vide Curtium & Arrianum.

Premium uictorie erat argenti talentum, teste Athenæo.

Athenæus lib. 2

Homerus.

C Vulneribus, qua continuo stetit atra cruoris
 Illuies, praesensque tulit dolor inde leuamen.
 Quod nanque saporem habet amarum, ut pollere exiccandi, recte tradidit. Preterea & mulierum diapaemata, quibus sudore rapiunt, natura amaricant & adstringunt, (ut apparet) acerbis, quae in amaro consistit, uehementia. His ita se habentibus, non immerito amygdalarum amaritudo ad infringendam meri uim conferre censetur, intrinsicis exiccando corpus, nec sinendo uenas impleri, quibus distentis commotisque ebrietas nasci putatur. Argumenti satis esse potest, id quod uulpibus accidit, quae si amaras deuorauerint amygdalas, nec superbierint, emoriuntur, humoribus illis confertim & subito depastis, atque deficientibus.

Plin. lib. 23. cap.
 8. Diosc. cap. de
 Amygdalis.

DECADIS SECVNDAE

PROBLEMA SECVNDVM.

Cur edaciores sumus autumnali tempore.

LEVSI NE post peracta Cerealia, florente tum maxime mercatu, apud Glauciam oratorem discubueramus, & iam desierant cenare plerique omnes, quando Xenocles eius frater more solito germanum meum Lampriam de infatigabili edacitate ut Bceotium incessere cepit. Proinde ego illius nomine, ut pari referrem, Epicuri uerbis Xenoclem mordens: Heus, inquam, bone uir, non omnes uoluptatem metiuntur & finiunt, eius quod molestum est carentia: quinimo Lamprias, qui Epicuri hortis praefert Peripatum & Lyceum, cogitur necessario Aristotelis testimonium, re quoque ipsa comprobare. Ait enim ille, unum quencumque solito plus esitare autumnali tempore: causamque rei adiungit, quanquam ea me fugit. Hic Glaucias: Bene id quidem habet, inquit: sic nos ipsi ad inuestigandam causam accingemur, exacta coena. Sublatis igitur mensis, Glaucias atque Xenocles, diuersa quisque ratione, in poma causam contulere: illa quoniam aluum subducerent, atque ita uacuato corpore nouum semper appetitum parerent. Xenocles uero, annotinos fructus magna ex parte habere quiddam palato gratum atque morsicans, dixit: qua ratione uentriculus magis proritaretur ad edendum, quam quouis etiam obsonio condimento ue. Aegris nanque cibum auersantibus, oblatum pomum restaurat appetentiam. Deinde Lamprias suam dixit sententiam: Natiuus, inquit, & ingentis noster calor, quo uiuimus naturae munere, aestate dissipatur, imbecilliorque redditur & rarior: at prono iam anno cogitur denuo, uiresque resumit, intro ab externo frigore compulsus, cutisque densitate compressus. Tandem ego ne uiderer omnino a symbolo, ac ne non aliquid dicerem, Aestiuo, inquam, tempore siti magnopere affligimur, ac plusculum haurimus ob aestus intemperiem: proinde natura querens (uti solet) mutationis subsidio in contrarium abire, famelicos plus solito reddit, alimentumque siccum quo corporis consuetur temperies, uice uersa refundit. Quamuis in causae partem uenire omnino ciborum genera dixerit non abs re quispiam: quippe qui est nouis recentibusque fructibus conflati, tum liba tum legumina, panes, fruges, carnes quoque animalium horum pabulo uescuntium, a uetustis annosisque discrepant succi gratia, & ipsi utentes uictrantesque alliciunt magis, atque inuitant.

PROBLEMA SEXTVM.

Cur larix, pinus, & consimiles his arbores, inoculationem non admittunt.

SOCLARUS, quo tempore nos in hortis suis, quos Cephisus amnis circumfluit, conuuiuo excepit, arbores omnifariam oculis (sic enim uocant) depastis uarie ornatas nobis monstrauit. Vidimus illic lentisco oleas pullulantes: punicas malos est myrto: fuere & quercus, quae eximias puros ferrent: & platani quae mali surculos acceperant: & ficibus insitae mori propagines, pluresque aliae mixtiones & coitus plantarum, iam ad producendum usque fructuum statum profectarum. Itaque praeter alios qui Soclaro alludentes, poetis illum Sphyngebis ac Chimæris prodigiosa monstra alumnosque nutrire aiebant, Craton proposuit ambiguum, quae esset causa, cur plantae oleaginae, tales societates miscellas ue sola natura respuerent: nec enim coniferam pinum aut cupressum, aut piceam, laricemue,

Alaricem ue, ullam alterius generis sobolem educare, quod quidem usum sit. Huic succedens Philon, Est quoddam, inquit, apud doctos dicitur, ab agricolis confirmatum, quomodo & apes. Caterum praenarratae arbores, pingues sunt, & molli praeditae natura, adeo ut & picem & resinam lachryment: deinde quando diffisso libro hiant, uelut de proprio lare saniem contrahunt, earumque tequa oleosum exudat liquorem, ac nitet circumquaque pinguedo: quocirca cum alijs generibus misceri recusant, perinde ut ipsum quoque oleum. Finem dicitis imposuerat Philon, quando ait Craton, existimare se, ad hanc rem facere non nihil corticis naturam, qui tenuis & exuccus quum sit, stabilem non praebet sedem, neque uitalem alimoniam concorporationemque insitis: tanquam qui nouellum corticem ac tenerum cum partibus, quae sub uero cortice germen excipiunt, coniungendum completendumque conglutinet. Hic Soclarus non male sentire eum dixit, qui ita diceret, quoniam oporteat corticem alienam naturam concepturum, sequacis esse ingenij, ut in se rapiat atque conuertat propaginem, siue insitum calamum, ac in eius usum proprium succum & alimoniam commutet. Etenim farrimus primo & subigimus solum atque mollimus, ut proficissimum sata mollitiae illa sua alteret, gremioque complectatur: eo quod dura & aspera terra difficulter superatur, ingeniumque exiit. Deinde quae leui sunt ligno arbores, ad temperamentum non coeunt, neque ab insitis superantur, neque rursus illa mutant. Ad haec inquit: Minime obscurum est, respectu insitorum, debere soli naturam obtinere, id quod accipit ea: solum autem oportet esse fecundum, foeminamque natura praeditum. Hinc fit quod fructuosas quasque plantas selectas, effoetis adiungunt, quemadmodum foeminis nimio lacte distentis alias etiam proles adferunt. At enim uero laricem, cupressum, & id genus arbores omnes, parcas ac steriles, & a fructu uidemus inopes. Perinde ut obesi, & corporis mole suffarinati, plerumque infocundi sunt, eo quod dum alimonia omnis in corpus rapitur dissipaturque, parum admodum uel nihil genitalis feminis illi coacervant. Eodem pacto arbores iste succo omni quem hauriunt absumpto, proceram quidem euadunt, fructum tamen aut nullum proferunt, aut certe exiguum, tardeque adolescentem: proinde non mirum si aduenam repudiant, quae parum bene suo ipsorum foetui nutriendo sufficiunt.

PROBLEMA SEPTIMVM.

De Echeneide pisce, nauigij cursu sistente, quem remoram appellant.

CHEREMONIANUS Trallianus est pisciculis, qui omnis generis illati fuerant, unum digito narrauit. Vidisse enim se in Siculi maris traiectu, admiratumque fuisse eius uires, quippe quae haud exiguum tarditatem & remoram cursui iniecerit, donec a proreta, parieti exteriori nauis adhaerens deprehensa fuisset. Itaque fuere qui in risum soluti, Charemonianum, quod d figmento fabuloso & neuitquam credibili accederet, fidemque arrogaret, deluderent. Nec desuere qui naturale quoddam rerum disidiu (antipathian nominant) magnifice creparent. Eratque audire consimilia permulta, quae in rerum natura fierent, cuiusmodi sunt ista: Furem Elephantum sopiri cicurarique arietis conspectu: Viperam sisti si palperis demulceas ue fagino termite: Taurum furibundum mansuetum reddi & mitescere, si ficui alligetur: Succinum leuia cuncta ciere atque attrahere, exceptis ocymo, & oleo imbutis: Magnetem ferrum non trahere, si alij succo tingatur. Ista enim quamuis manifesta experientia consent, causam tamen habent caecam & rimatu perdifficilem, ne dicam etiam fieri nullo posse pacto, ut quis perdiscat. Ad ista ego respondi, eludi potius hoc modo quaestionem, quam causam reddi: ueruntamen, inquam, uideamus, quomodo plerumque euenta & symptomata similitudinem causarum praefertunt, credita scilicet, non recte tamen, quum nihil sint minus quam causa. Veluti si quis credat uuas, eo quod florem uirex proferat, maturescere: propter dictum illud uulgare, Flos uitice exit, & botrus maturuit: uel ob concrecentes in lychno fungos, ambientem aërem nubibus obductum & in imbres solutum iri arbitretur: aut unguibus aduncis causam adscribat hulceris in uiscere latentis, ac non potius accidens eius esse putet. Quemadmodum igitur horum unumquodque dispositionis est comes, ex ipsa natura natum caulis: ita, inquam, una est causa cur lento cursu nauis eat, & Echeneida simul adducat. Siquidem quandiu arida est, nec oppido grauis

Plutarchi

C prae humiditate navis, consentaneū est carinam lubrico tractu propter leuitatem mare diuidere, fluctusq; facile cedentes, quandiu pura ab illuuiē fuerit, secare. Verūm mox ubi plus satis immauerit, aquamq; imbiberit, ac numerosas algæ musciq; adhærescentis appendices attraxerit, tum uis ligni atq; impetus retunditur, tum etiā unda marina in lentitiam illam incurfans, haud perinde facile dilabitur. Ea q; de causa nauis latera siue parietes deglabrare solent, derafis & alga & musco à tabulatis, quibus adhærentē mordicus Echeneida propter lentorē, uerū non est dissimile, causam fuisse creditam, cur tardē nauis iret, ac non potius additamentū & consequens principis causæ, quæ tarditatem inuexit.

PROBLEMA VIII.

Qua de causa Lycospadas equos ferocire, animosioresq; esse dicant.

Equi Lycospadæ erant, quos à freni genere, quod *λυκωπ* illi, nos lupatum uocamus, nomen habere dicerent, quasi quorum eo pacto indomita natura & ferocia, fracta refrenataq; fuerit. At pater meus, ut est minimè in mercando tumultuarius, preproperus ue, uisq; equis semper præstantibus, narrabat equinos pullos quos à lupis adortos fuga eriperit, nobiles euadere & pernices, appellariq; Lycospadas, quasi lupis exemptos. Cum multi dictis eius fidem facerēt atq; attestarentur, de causâ origine nata fuit dubitatio, cur iste euentus animosiores uelociosq; redderet. Itaq; maior pars eorum qui aderant, huc causam referebant, metum hoc modo incuti equis, nō autem animum addi: quo fieri, ut ad minimum crepitum expauescēt, leuicq; de causa attoniti, concitatiōni motu uelocioriq; rapiantur, exemplo ferarum, quæ semel casibus fuere obsepta. Ego uerò dixi uidentem esse, num contra se res habeat, quàm prima fronte uideatur: ut tum uelocios euadant equi, ubi à feris appetiti periculum effugerint. Nam ni forent natura animosi, impigri & ueloces, nunquam euafuros fuisse. Neq; enim Vlysem ideo prudentē fuisse, quod è Cyclopiis manibus dilapsus fuerit: sed quia erat prudens, idcirco subterfugisse.

PROBLEMA DECIMUM.

D *Laudabilius ne fecerint maiores certis portionibus, an recentiores communibus dapibus uisitantes.*

Cum domi Cōsulatus munere fungerer, in plerisq; cœnis dispartiebantur portiones, distributa cuiuslibet è uicinis sua parte. Id ipsum placuit nonnullis mirificè. Alij ceu inciuile atq; illiberale factum damnantes, censebant in consuetam uiuendi normam post repositas coronas, concinnari uelut postliminio mensas debere: Nec enim, dixit Agias, edendū bibendū gratia, sed combibendū comedendūq; causa mutuo nos inuitamus. At ista carniū in portiuunculas diuisio, cōmunionē tollit eueritq;, ac multas cœnulas, multos etiā cœnantes facit, neminem tamen alteri concœnantē: quando nō secus ac è laniena ad æquilibrium appensa carnis portio cuiuslibet apponitur. At qui quid interest quæso, siue calice cōuiuariū cuiuslibet appposito, congio uini pleno, & mensa propria (quo modo Demophontidē Orestem ad bibendū compulisse narratur) ita ut cum alijs negocij nihil habeat quisquā: an quod nunc sit, carne apposita & pane, uelut proprio è præsepī, uisitare quemlibet faciās: excepto, quod non par incumbat nobis silentij necessitas, quemadmodum apud illos Orestem tractantes. Attamen & istud fortasse simul uisitantes ad cōmunitatem rerū omniū prouocant, quod & cōmuni inter nos sermone utamur: quod fidicinam cantu oblectantē, atq; tibicinam pariter audiamus: quodq; calix iste certis haud circumscriptus cancellis, in medio propositus sit, uberrimus mutuae beneuolentiæ fons, qui uoluptatis finē modumq; statuit, appetentiā: aliter q; aut panis aut carnis partiendorū ratio, quæ quamuis sit iniquissima, æqualitate tamen mensuræ apud inæquales coloratur. Quippe unū idemq;, & ei cui minor portio sufficit, plus: & cui maior opus est, minutius esse potest. Proinde quemadmodū qui pluribus ægris æquale pharmacū iusta absolutaq; mensura ac pondere dispensat, prorsum ridiculus est: ita quoq; talis cōuiuator, qui homines nō eodem modo sitientes esurientesue omnes ad eandē cōditionē redactos, pari portione curat, moderationis & æqui rationem Arithmetica, nō Geometrica lege æstimans. Quin igitur ad cauponā rectā proficiscimur, unā usuri omnes mensura publica? A tenim suū quisq; ad cœnā adfert uentrē, qui nō una mensura, sed eius quod satis esse potest modo

Problematum sympos. decas II. 202

Ado expletur. Proinde Homericæ illæ *δαιτεις* (quas partitorias cœnas dicere possumus) non sunt huc transferendæ è militaribus castrensibusq; cœnis: imò ueterum potius humanitatem imitari nos decet, non cōtubernales tantum & eodem sub tecto degentes, sed & commensales cōepulonesq; magnificiando, eod quod communitas quauis magnopere colenda sit. Itaq; Homericæ cœnas ualere iubeamus, famelicæ enim sunt & siticulosæ, & conuiuatores habent reges Italicis cauponibus molestiores, adeo ut in ipsa pugna, quando ad manus cum hostibus uentum est, diligenter repetāt, quantum hauserit quisq; apud se cœnantium. Quanto rectius Pindarica conuiuia, ubi heros ad uenerandā mensam admiscet se cæteris, communibusq; ferculis ex æquo utuntur omnes? Istud nanq; reuera fuerit cōmixtio quædam & unio uerè amicorum: illud uerò separatio distractioq; hominum opinione tenuis amicissimorum, ita tamen ut eiusdem nequeant opsonij esse participes. Hic tum in Agiam bene sibi placentē, ut illi os obstrueretur, inuecti sumus: atq; nostrum unus, nouo eum & inuitato morbi genere laborare dixit, qui usque ad eo uentricofus, grauius ferret æqualem cæteris portionem capere: esse etenim è lurconū helluonum ue numero unum: uulgarī nanq; pisci non infunt spina, ait Democritus. Quinimod, inquit, hinc potissimè natum est, quod pro fatali necessitate, *τὴν μοίρην* ob rerum partitionem, receperimus. Ad æqualitatem nanq; spectabat, urbes urbibus, socijs socios (ut apud Euripidē uetula loquitur) colligare. Atq; nihil aded omnium, ita naturæ legisq; uinculo stabilitū est, atq; mensæ cōmunitio, usumq; habet haud nouum, aut ex opinionibus hominum inductum, sed necessarium. Accedit, quod qui è cōmunibus ferculis plus uorat cæteris, iniurius est, preuertendo, atq; à tergo relinquendo alios, non secus quàm fit, plena uelificatio ne celerate triremi. Nam anxie inspicere epulas, inuolare, manibus certare, cubito ue occupare, sunt ista haudquaquam amica aut symposij legi consona conuiuiorū proemia: quin potius turpia & canina sunt, ac plerumq; in conuicia, similitates, stomachationesq; tam inter se mutuas, quàm cum structoribus & conuiuatore definunt. Quod uerò nō prius, sed à multo iam tempore stata partitio fortitioq; æqualitatis in cœna, cōmunionisq; in symposio imperium habuerit, inspexisse nec indecorum fuerit, nec illiberale. Nam & cœnas à dispartiendo *δαιτεις* nominarunt ueteres, & conuiuatores *δαιτυμόνας*, structores

B quoq; *δαιτεις*, ex diuidendi distribuendiq; officio. Adde quod Lacedæmonij *κραιολαίτας*, hoc est, carniū diuisores, nō proletarios quosuis, sed primarios homines habuere, adeo ut & Lyfander ab Agesilao rege in Asia fuerit diuidendis carnisbus præfectus. Tum demum enim partendarum carniū consuetudo exoleuit, ubi in cœnas magnificentia & luxus introduci cœpere. Equidē existimo bellaria, mellita lacticia (καυδύλας uocant) condimenta, quas *καρυκίας* nuncupant, aliosq; omnis generis minutalium opsoniorūq; missus diuidere, graue fuisse uisum. Itaq; ea capti uoluptate, eo gulæ studio delibuti, æqualis partitionis usum neglexerunt. Argumento est, quod d sacra & publica cōuiuia partitione huiusmodi etiamnum cōstant, ob meram in uictus ratione simplicitatem puritatemq;: quapropter cui distribuendū munus incumbit, una eademq; opera, frugalitatem obseruat: quoniam ubi priuatum est aliquid, ibi cōmunis interijt ratio, quippe ubi absit æqualitas. Nec enim priuata & domestica possidere, sed defraudare & detruncare aliena, ac insatiabile illud res communes occupandū studium, ista sunt iniquitatis discordiæq; seminarium. Sic leges, quia auaritiæ studium finitione ac mensura certa proprii, refrenant, nomen à uia potestate æqualiter distribuendū quod commune est, traxere. Quid, quod ne coronā quidem conuiuatori fas fuit dispartiri, nec thoros, confessus ue priuatim uni: imò etli amaliā quis aut fidicinam adduxerit, etiam has communes esse amicorum placuit, ut in usum publicum cedant omnia, quod Anaxagoræ uisum est. Quod si istorum assertio uindicatioq; cōmunionem nihil labefactat aut conturbat, ea ipsa de causa, quoniam maxima & excellentissima quæq; communia sunt, uerbi gratia, sermo, propinatio, & benignitas: destinamus portionum distribuendarum rationem paruipendere, atq; contemnere. Animæ filiam Sortem (ut est apud Euripidē) quæ non opibus, non dignitati primas tribuit, sed ita ut fors tulerit, nunc huic, nunc illi confert: pauperibus & deiectis animos addit, neclibertatis cuiusdam felicitate orbatos destituit, rursus opulentos ac præpotentes, æqualitatem ut haud grauatim ferant assuefactos, placidè ad moderationem reuocat.

PLVTARCHI CONVIVALIVM PROBLE-

C MATVM TERTIAE DECADIS PROE MIVM,

IMONIDES poeta, Sossie Senecion, conspicatus in quodam symposio hospitem silentio assidentem, qui cum nullo omnium uerba faceret: Quisquis es, inquit, si quidē fatuus es, sapienter agis: sin autem sapias, stultum te declaras. Præclara res est stultitiam (ut ab Heraclito dictum est) celare: operosum id tamen in animorum remissionibus, & inter pocula.

Odyss. 8

Vt sis cordatus, uinum modulamina cantus
Expedit, & molles risus, agitatq; choreas:
Sæpe etiam infandas fualit profundere uoces.

Quo loco Poeta, meo quidem iudicio, discrimen uoluit inter ebrietatem & uini potillationem (οἰνωσις illi uocant) ostendere. Nam qui moderatē uino utitur, huic subit cantillare, ridere, saltitare deniq;. Contrā impudenter garrere, illiberaliter obtueri, aut obticescere, sunt ista quidem temulentiae ebrietatisq; munia. Hinc est quod censet Plato in uino ceus speculo multorum ingenia peruideri. Neq; Homerum, quando dicit,

Nec in mensis alienam inquirere mentem,

latuisse uidetur, quam sit loquax & disertum uinum: quam fecunda & restibilis multorum uerborum seges. Nam qui silentio comedunt aut bibunt, hos peroscere quomodo queas? At quia potatio loquacitatem conciliat, rursus uerbositas illa inutilis, multa quæ latebant alio qui, reuelat, & in apertum profert, fit ut inter compositandum alter alterius indolem ingeniumq; ediscat: ita ut non abs re Aesopo quis illud possit impingere: Quid obsecro uir eximie, eos cancellos, eas fenestras requiris, per quas alter alterius animum intueamur? uinum abundē nostra pectora recludit, atq; ostendit, quiescere non permittens: sed personam frontisq; tectorum detrahens nobis, ut longissimē à lege, ceu à pædagogi latere, recedentibus. Proinde Aesopo, Platoni, & quicumq; indolem & mores cuiuspiam explorare satagit, non potest non esse usui ad eam rem uinum. Cæterum qui non laborant alienos mores inquirere, nec eos quomocunq; deprehendere, sed uti frui amicē & familiariter, isti dum conueniunt, ea proferunt problemata, eos sermones, quibus & fortunæ iniuria atq; malignitas obducitur, & ingenij præstantia, alacritasq; reuiuiscit ac respirat, uelut in propria prata & pascua, philologiae ductu, secedens. Itaq; & nos hanc tibi tertiam conuualium quæstionum decada elaborauimus, quæ primam de coronis disputationem continet.

PROBLEMA PRIMVM.

An floreis coronis inter pocula uti deceat.

INCIDIT quodam tempore de Coronis sermo, idē Athenis in conuiuio apud Eratonem Harmonicū, qui Musis sacrum facturum plures ad cœnam euocauerat. Etenim cum à cœna omnis generis corollæ circumferrentur, cœpit nos Ammonius incesse dicitur, quod uice laureæ coronæ, rosarijs fertis tempora obligassemus: quod futiles in uniuersum coronæ pupas decerent, & ludentiū uirginum fœminarumq; gregi conuenirent potius, quam Philosophorū Musisq; initiatorū hominum cœtui. Miror equidē, inquit, quid Eratoni isti acciderit, qui dudū fastidire atq; auersari in carminibus pigmēta solet, atque adeo eximiu Agathonē damnare, qui primus picturatum siue Chromaticū Musices genus in tragœdiam induxisse, immiscuisseq; dicitur, quo tempore apud Mysos docebat. Interim tamen ipse multiplici adeo colorum florumq; uarietate, quemadmodū uidetis, conuiuium impleuit, ut uoluptatem deliciasq; aurium excluderet prorsus, dum animum pascere alia uia, mutatis ostijs, per oculos atq; nares conatur: & coronæ usum non ad pietatem, sed ad uoluptatis studiū transfert. Alio qui unguentum istud fragrantiam reddit meliorem magisq; salutarem, quam florea ista, quæ in manibus coronariarum muliercularum ferta compingentium exolescere solet, corolla. Denique in philosophorum conuiuio locus non est uoluptatum blanditijs, si nullam habeant coniunctam utilitatem, neq; ex appetitione naturali ortum ducant. Sed quemadmodum qui umbre adducuntur ab amicis ad cœnā inuitatis, pro humanitatis lege, eodem censentur loco & honore, uelut Aristodemus à Socrate ad Agathonis conuiuatoris cœnani introductus: at si quis sua sponte congregiatur, huic fores ocludi par est: sic quæ in esu potuq;

Plinius li. 21. ca.
2. Coronæ, deorum honos erat.

Problematum sympos. decas III.

203

A potuq; consistunt uoluptates, à natura accersitæ, appetitum cōsequentes, locum habent: cæteras ultroneas, nulla habita ratione quantum uoluptatis adferre possint, repudiare oportet. His uerbis cōmori adulescentes, quibus Ammonij ingenium erat incompertum, furtim coronas deduxerunt. Verum ego exercitationis & quæstionis mouendæ gratia, hanc in mediū ab Ammonio fuisse obiectam sermonis materiam perspectum habens, medicum Tryphonem compello: Cedō bone uir, inquam, quid tibi animi est? deponere unā nobiscum tam elegantem & fertis rosarum floribus flammicantem coronam, an explicare (quod aliās apud nos soles) quantum florea ferta adiumentū ad bibendum adferant? Hic excipiens me Eraton: Sic planē, inquit, apud me statui, nullam uoluptatem impunē prehēdi, uerum blanditijs nos delibutos molestare aliquatenus: ac nisi isto præmio reponeretur beneficium, an unguentū nobis, & quidem merito, suspectum foret? an purpura ob ascititiam æstimationem, ceu fallax (ut barbarus ille dicebat) indumentū, & dolosus color formidaretur? Cæterum colores naturæ sponte enati, atq; odores, an non simplex quiddam minimeq; fucatum obtinent? imō inter hos & fructus annosios nihil interest. Quid, an non extremæ dementiæ foret, succos quos fundunt plantæ colligere atq; excipere, naturæ beneficio datos: odoramenta uerò colorumq; delicias suo tempore prodeuntes despiciari, & nihil ducere, ea solum de causa, quod gratia quædam & uoluptuosa amœnitas in ijs reniteat, nisi etiam aliud cōmodum seorsum aduehant? Vnum hoc reclamare uidetur, si nihil temerē (quod uos philosophi dicere soletis) natura parens produxit: quomodo ista uoluptatis gratia creata sint, quæ nullo aīo insigni emolumento prædita, ad oblectandum duntaxat exhilarandumq; sunt comparata? Cōsidera ut germinibus stirpibusq; folia erumpant, ad conseruandum fructum: simulq; uti eorum beneficio arborescunt, aurulæue recreata, moderatius aëris in temperies mutationesq; perferant. At florem nulla alia manet utilitas, quam ut usu suo nobis partim narium oblectamentum affundat, mirificos odores expirando: partim inimitabili colorum tinctuumq; ornatu naturæ uarietatem ostentando, iucundum oculis spectaculum ministret. Hinc est quod stirpes mœrent quodammodo & mordentur, auulso frondium honore: oriturq; in ijs noxia quædam ulceratio, & fœda cum primis nuditas, Neq; uerò, ut uidetur, solius (id quod ab Empedocle dictum)

B pedocle dictum)

Haud par est frondes prorsus defringere Lauri.

Sed & reliquo arborum generi parcendum, ne illarum spolijs, ut & præter naturam direptis, comandi nos ipsos studium caperet. Imō florum decerptus uindemiam similitudine sequitur, obestq; ne tantillum quidem, quippe quos nisi decerpseris maturitatis tempore, mox marcidī defluxuri fuerint. Itaq; qui è folijs, quam è certis floribus coronamenta malunt contexere, barbaros imitari mihi uidentur, quibus loco panni, pecudum tergora in amictū uertuntur: adeo parum ritē stirpibus istos uti apparet. Equidem harū rerum censuram ad coronamentorū institrices refero: nec enim Grammaticus sum, ut recitare queam poemata, in quibus legimus ueteres illos sacrorum certaminum uictores, floreis redimitos tempora fertis. Illud saltem, quod Musis consecrata sit rosarum corona, uideor mihi meminisse, dicente Sappho in fœminam quandam imperitam, & à Musis, hoc est, liberabilibus artibus abhorrentem,

Iacebis inhonora, ubi fato concesseris,

Nec eris consors Pterijs fartis rosas uinculi.

Sed audiamus ecquid è re medica testimoniū allaturus sit Tryphon. Tum ille sermonis uicem excipiens, nihil istorum omnium dicebat latuisse priscos homines, ut quibus potior medicinæ pars à plantis petebatur. Quin extant etiamnum, inquit, eius rei certa documenta. Tyrij Cadmo Agenoridæ, Magnetes Chironi, quod hi duo medicinā primū factitasse credantur, primitias offerunt: radicibus enim herbarum egros medicabantur. Quid, quod Liber pater non ob repertum modō præsentissimū pariter & gratissimum pharmacum (uinum scilicet) creditus fuit frugī medicus, uerum etiam quod honorem Hederæ tribuerit, aduersis planē uiribus uino repugnantī: docueritq; Bacchantes hederacea corona uelari, uelut noxæ minus è uino ita sensuros, extincto abolitoq; ex Hæderæ frigiditate, ebrietatis feruore? Adde quod ueterum in hisce rebus curiosam plus satis diligentiam, produnt nomenclaturæ quædam. Sic Nuci, καρπίας nomen crearunt, quod spiritu graui & capiti nociuo, quem exhalat, soporem ea sub arbore recubantibus conciliet. Sic Narcissum, quia neruos obrundit & cum grauitate torporē inducit, appellauere. Quam ob causam Sophocles uetustum magnarum, hoc est, terrestrium dearum coronamen-

Soph. Oedipo
Colonæo.

Cum uocauit. Rutam quoque, Peganum apud illos à facultate nomen accepisse tradunt: siccitate enim quam uis caloris possidet, genitale semen cogit atque coagulat, penitusque uterum gerentibus inimica est. Ceterum qui Amethystum, tam herbam, quam cognominem illi gemmam sic dictam arbitrantur, quod aduersus temulentiam praesidio sit, longè hallucinantur: utriusque enim à colore nomen inditum. certè herbae folium emaculatum est illud quidem, sed tamen uiolae & diluto aquae admixtione uino adsimile. Plura eius generis inuenire est, quibus nomenclaturam uires pepererunt: sed tamen ista possunt abundè maiorum diligentiam, multarumque rerum usum, quo ebrijs consuebant, docere. Porro merum ubi caput prehenderit, & cum sensuum fontibus corpus quoque obrigescere fecerit, maiorem in modum hominem conturbat & exagitat. Itaque florum odoris defluxus mirum quam praesentem opem adferat, arcemque capitis contra ebrietatis impressionem obmunit. Nam si calidi sunt, molliter relaxant poros & recludunt, uinoque perspirandi locum tribuunt: si uero moderatè frigidi, leni contactu repellunt atque inhihent exhalationes, quemadmodum facit è uiolis ac rosas contexta corolla: uterque enim flos adstringit, & capitis grauedinem odoris uis defendit. Enimvero Cypri flos, crocus, & baccharis, placido somno potos consopient: habent namque blandum & mite odoris defluuium, quodque natus in ebriorum corporibus asperitates inaequalitatesque sensim diffundit & discutit, sic ut oborta iam tranquillitate hebescat & concoquatur crapula. Quorundam etiam florum odore sursum ad cerebrum reiecto, tum sensuum spiracula defecantur, tum humores quoque citra omnem uim concussionemque diuiduntur à calore clementer & attenuantur. Ad hanc cerebrum, quod natura frigidum est, sic in tepefcit atque fouetur. Quapropter futiles è floribus corollas de collo praecipue appendebant, hypothymidas, quasi pectoralia amuleta, nuncupatas, quarum pigmentis etiam pectus oblinere consueuerant, uti testatur Alcæus, iubens multa indigna perpeffo capiti, canoque pectori, unguentum affundi. Atque adeo hoc è loco odoramenta narium foraminibus abrepta, calore suo cerebrum impetunt atque feriunt. Non enim collares coronae, hypothymides ea de causa dictae fuerunt, quod existimaretur animus corde uelut castro insidere: alioqui enim epithymides rectius & obuius magis uocabulo, ut ego censeo, appellari poterant, ob exhalationem euaporationemque.

D Porro non est quod admiratione capiamur, si tantam habeat uim Coronarum exspiratio: siquidem memorie proditum est, taxi umbram sub ea sopitis esse letalem, quando turgēt, maximè quo tempore flos erumpit. Quin & è papauere effluit spiritus, à quo nisi caueant sibi qui lachrymam colligunt, protinus concidunt. Quid, quod Alyssum herbam qui uel manu tantum contrectant, à singultu liberantur, quamuis alijs solus intuitus id praestaret: Eadem armentis & gregibus utilis creditur, si conferatur circum illorum cubilia. Rosa utique etiam inde nomen accepit, quod copiosum odoris defluuium expuat, quae causa est cur & ocysimè marcescat: & ut refrigerandi uim obtineat, aspectu tamen rutilat, ignemque imitatur. Nec caret idratione: nam tenuis & superficialis in ea calor uelut innatus ac renidet, à natua rosae frigiditate expulsi.

PROBLEMA SECVNDVM.

De Hedera, sit ne calidae, an naturae frigidae.

Collaudantibus nobis Tryphonem, renidens Hammonius, Parum, inquit, liberale fuerit uarium usque adeo & floridum, corollae in modum, sermonem dictis conuelleret: attamen haud scio quam ritè sit inserta hedera, eo nomine, quod meri uim frigiditate restinguere sit dicta: siquidem ignea facultate ac feruida dotata est: eiusque fructus uino admixtus inebriat, corpusque ignea sua uis ferit. Palmitem quoque, more lignorum quae ab igni inflectuntur, crispari torquerique praedicant. Praeterea nix, quae saepenumero plusculis diebus alijs insidens plantis perdurat, hederam citissima fuga destituit: quin prorsus euestigio propter natuum illius calorem, liquitur tabescitque. Deinceps quod à Theophrasto literis proditum est, non in postremis ducendum. Negocium Harpalo dederat Alexander, graecas ut arbores in Babylonicis hortis depaeretur: potissimèque frondosas, patulis ramis repandas, lateque umbram facturas, inter frutices promiscue collocaret, locis nimirum illis feruore solis aestuque retorridis. Solam ex omnibus hederam respuit regio, quantumuis enixè ut cresceret satagente Harpalo, pertinacemque in eo curam ponente. Itaque commaruit illa & exaruit: quippe quae feruida natura, feruentisque solo consita, non ad temperiem proficisceretur, imò longissimè disideret. Excessus enim sunt qui uires enecant, ideo

A ideo naturae suae contrarijs magis afficitur unumquodque. Quod frigidum est, amat calidum: quod calidum, frigidum tangitur desiderio. Hanc ob causam, montuosa, uentosa, niueque obsita loca, taedifera sunt, & picem fundentes plantas, in primisque larices ac pinos producunt. Praeter haec bone Tryphon, aliosque, hoc est, frigoris impatientes, item frigidae arbores, deciduum foliorum honorem ponunt, ob caloris contracti fruticemque linquentis exilitatem imbecillitatemque. Verum olea, lauro, necnon & Cupressi perennem conseruatur uirorem, pinguedinis foecunditas, atque calor: nec secus & hederae. Hinc adeo factum esse, ut Liber pater, hederam non tanquam ebrietatis amuletum, aut uini hostem induxerit, ut pote qui merum clarè uisum, & ab uinolentiae studio se ipse uelut uicium nominarit: uerum meo quidem iudicio, quod factitant uinosi, ubi deficit uirginis succus, hordeaceo utuntur potu: aut si ceterum quodpiam è malis aut è palmulis uinum concinnant: eodem ille prorsus modo uita corollae captus desiderio, ubi uitem nudam folijsque uiduam conspexisset, creditur, pro temporis uariantis ratione, hederam similitudinem adamasse: nam palmitum capreoli multiplici lapsu serpentes, lubricoque passim diuagantes errore, frondium flexibilis tenacitas, & liber circumquaque amplexus, & (quod uel praecipuum est) corymbi acerbae uuae acinis densae uel maturitate nigricanti asimiles, uitis habitum mentiuntur. At qui si conferre quippiam ad ebrietatem hederam existimandum erit, id calor eius efficit dicemus, nimirum cuticulares meatus diducendo, uel potius merum concoquendo, ut etiam tuam gratiam à Tryphon Bacchus medicus expectet. Ad haec obmutuit Tryphon, quomodo respondendo foret, animo disquirens. Hinc tum Eraton quemlibet nostrum, qui praesentes eram iuuenes, nominatim prouocans, suppetias ferre Tryphoni proseritis adhortabatur, nisi ea deponere mallet. Exemit quoque metum omnem Ammonius, recipiens nihil se nostris dictis reluctaturum. Demum adhortante huc & ipso Tryphone, Argumenta, inquam ego, persequi, quibus hederam esse frigidam demonstraretur, meum non est munus: quin Tryphonis, qui refrigerante adstringenteque frequenter ea utitur, istud intererat. Attamen ex his quae dicta superius sunt, primum illud, quod hedera uino immissa temulentiam cieat, ueritati haud est consonum: siquidem noxam quam bibentibus creat, non ebrietatem, sed turbationem, emotionemque status animi, aut delirium, quoddam dicere queas, cuiusmodi Apollinaris herba inuehit, & non pauca eius generis alia, quae mentem ad insaniam sollicitant. Deinde contorsio palmitum extra rationem cadit: talia namque praeter naturam opera, non in his numeranda ueniunt, quae naturae ductu perficiuntur. Alioqui & ligna igne humorum exugente contorquentur, quae tamen ex se nunquam nisi ui allata curuantur, & ingenitae naturae transgressionem experiuntur. Porro innatus calor augmentare nutritumque producere natura est comparatus. Agere uero iam apud te consulti, an non potius haec multijuga uolutatio, & pumila eiusdem conditio, ex imbecillitate frigiditateque proveniat. Hinc est quod adminicula quaerit, quibus se erigat, multis quasi flagellis aut clauiculis sese muniens: non secus atque uiator defessus saepius ad reparandas uires desidet, deinde institutum iter prosequitur. Propterea circumplexu & pedamenti adminiculo habet opus: quippe se ipsa sustinere prorsumque serpere impotens, idque caloris defectu, cuius uis accliuus insurgit. Porro quod nix è folijs hederam defluat & liquefcit, id fit ob eorundem humiditatem: liquor enim extinguit, diuiditque fungosam niuis raritatem. Quid uero aliud nix est, quam spissarum exiliumque bullarum congeries quaedam? Hinc fit quod algidissimis quibusque locis, udi sint illi modo, citius niues liquefcunt, quam apricis solisque expositis. Ceterum quod sempiterno uirore germinet, & quod dixit Empedocles, perpetuum frondefcit, calor id munus non est: ut neque frigoris, frondibus uiduari. Nam Myrtus & Adiantum, quae tamen inter calida non censentur, uerum è frigidorum sunt numero, perpetuo uiuent. Itaque temperamenti aequali constitutione folia perdurare, quorundam est opinio. Praeter hanc rationem Empedocles causam quoque reijcit in meatuum symmetriam, qui rato ordine aequalique succu alimentum intro traiciunt, ita ut affluxus illis faciat satis. E diuerso quibus defluunt folia, in causa est laxitas superiorum, & angustia inferiorum meatuum: quando nec hi transmittunt nutrimentum, nec illi custodiunt, sed pauillum excipientes, multum conferunt effundunt: quemadmodum in elicibus hortorum usu uenit, ubi qui frutices usque aquarum aspergine rigantur, & nutrimenti abundè habent, mediocritatemque conseruant, neque marcescunt senio, sed uirides permanet. Proinde hedera Babylone consita exaruit, locique naturam detrectauit: generose illud quidem & praclare, quoniam sub tutela Berothi dei (Bacchi uidelicet) alta eius cliens & conuictoris parasiti loco existens, renuit apud Barbaros degere: nec tamè Alexandrum ipsa despiciabatur, illis iam tum

Vide Plin. libro 37. cap. 9.

Fortè, & uerè, id est, resolutum.

Quidam arbitrantur esse ligustrum, sed contentura ducti.

Plin. lib. 16. cap. 11. Diosco. lib. 3. cap. 87.

Plin. li. 16. cap. 35. Theophrast. lib. 4. cap. 4.

C inauguratam nationibus: uerum refugiebat, pugnaciterque detrectabat demigrationem mirationemque coloniae. Cuius quidem rei non tam causa fuit calor, quam eius frigiditas, haud perinde tolerans contrariam soli temperiem: nec enim quod socium & familiare temperie est, alterum corrumpit, sed amplectitur atque tuetur ut arido solo thymum: quippe natura calidum melius conseruatur. Porro fertur in Babylonia aestuofus, feruoreque adeo molestus uigere aer, ut diuinitum plerique utribus aqua plenis indormire sint soliti, quod spiritum agrum refocillent.

PROBLEMA TERTIVM.

Cur foeminae nullatenus inebrientur, senes ocysime.

Admirabatur Florus quid Aristoteli accidisset, quod qui scriptum reliquerit in commentario de Ebrietate, Senes cum primis, foeminas minus caeteris temeto capi: causam tamen non elaborauit, idque praeter morem, ut qui libenter quoque causas attexere sit solitus: tandem istud in medium praesentibus (eramus autem in cena plerique familiares) discutendum proposuit. Itaque Sylla dixit, alterius inuestigatione alterum elucescere: nam rite inuestigata de mulieribus causa, haud ita multum restare iam negocij de senibus. Esse namque naturas cum primis diuersas & pugnantes, tum humiditate & siccitate, tum hispeditate ac mollitie, necnon & scabritia. Primumque hoc, inquit, de foeminis documentum tibi esto, quod humido sint temperamento: istud enim delicatam cutis teneritudinem efficit, & cum laeuore nitorem: adde & menstruas purgationes suppeditat. Quando itaque copioso humore uinum diluitur, tincturam amittit copia liquoris nimia oppressum, fitque omnino coloris euanidi atque aquosum. Posis & ab ipso Aristotele petere non nihil: refert enim ex maiorum fide, eos qui affatum citraque spiritus reciprocaionem bibunt (quod *αυσις* illi uocant) in temulentiam minimè omnium incidere: nec enim immorari merum, sed fluoris impetum propelli corpusque peruadere. Verè autem mulieres ad eum modum bibere cernimus. Praeterea consentaneum quoque est illarum corpus propter asiduum humorum suctum attractionemque ad statos diffusus mirè foraminulentum esse factum, ac uelut elicibus & canalibus quibusdam persulcatum: in quos delatum merum, illic euanescere, nec in principes cerebri partes impetum facere, quorum inquietatione ebrietas nascitur, uerisimile est. Porro quod senes natui humoris sint expertes, ipsa nominis ratio loquitur: etenim non quali humi deflui, sed tanquam terrestres iam habitu & conditione facti, eam appellationem sortiti fuere. Abundè autem illorum rigiditas corporis, & strigofitas, necnon & cutis asperitas naturae ariditatem docent. Quocirca bibentibus, uinum membris imbibit, uero consonum est, utpote corpore spongioso ob squallorè existente, quod deinceps moram trahens caput ferire grauitateque opplere solet. Quemadmodum igitur fluentia leuiter inundant loca spissa, neque coeni illuuiem multam concitant, at raris locis melius imbibuntur permiscunturque, sic in senilibus corporibus immoratur uinum, à siccitate attractum. Praeter haec uidemus naturam senilem ex se obtinere ebrietatis symptomata, quae sunt uel manifestissima ista, tremor articularum, linguae balbuties, nimium garrendum studium, irae precipites, obliuio, mentisque emotio. Horum quum bona pars senibus etiam tempore bonae ualitudinis adsit, certè paruo illi momento ut impellantur, leuiterque concussu habent opus, ut ebrietas non priorum & peculiarium ipsis origo, sed communium symptomatum incrementum senibus obuenciat. Huic rei argumento est, quod si seni nihil sit similis, quam iuuenis ebrius.

PROBLEMA QVARTVM.

Frigidioris ne sint temperamenti, an calidiores uiris, foeminae.

Talia ferè à Sylla dicta fuere: at Appollonides, is qui ordines duxit, ait probari sibi rationem de senibus allatam: omisam tamen uideri frigiditatis causam in foeminis, cuius uiferuentissimum merum extinguitur, uiolentiamque igneam amittat, qua corpus percellit. Quum nec istud à ueritate dissonum uideretur, Athrylatus è Thaso insula oriundus medicus, quandam disceptationis occasionem quaestioni praedictae adiecit: esse commemorans, qui foeminas non frigiditas, sed uiris calidiores esse suspicarentur: nec deesse, qui uinum non calidum, sed frigidum etiam crederent. Admirante rem inauditam Floro, disputationem de uino huic resigno, inquit ille, me commonstrans (disserueramus enim non ita multos ante dies ea ipsa de re.) Caeterum foemineae caloris primum argumentum glabritiem illam

A illam depilem esse arbitrantur: nimirum absumpto à calore eo recremento, quod abundans in pilorum materiam cedit atque couertitur. Alterum sumitur ex sanguinis copia, qui calor in corpore existens fons esse uidetur. Tanta autem in foeminis sanguinis uis est, ut nisi crebrae & citae purgationes illi acciderent, torreantur propè modum atque exurantur. Tertio attestatur, quod in sepultura usu uenit: quippe ea mulieres quam uiros intemperantioris esse caloris docere potest. Narrant enim uespillones, qui studium in talibus ponunt, cum denis uirorum cadaueribus componi unum foeminae, indeque è carne eliquare oleosum quid atque uiuidum, cuiusmodi è taedis exudat, sic uti reliquorum corporum uelut fomes sit. Praeterea si calidius dicemus esse, quod foecundius genitabiliusque est: constat autem uirgines pueris citius ad Veneris appetitum extimulari, & ad gignendum concitari: certè fuerit ista quoque calor probatio haudquaquam inualida. Accedit & illa maior pariter ac euidentior, quod tolerant commodè frigus hyemisque iniuriam: pleraque enim minus quam uiri obrigesunt, atque omnino paucioribus uestimentis habent opus. Hic Florus: Equidem hisce ipsis argumentis, inquit, reor destrui conuelli que istorum opinionem. Primum namque frigori resistunt melius, quia plerumque simile à simili difficiliter patitur. De inde & semen foemineum prolificum non fuisse, generationis uel utile antea, propter frigiditatem, credibile est, sed materiae tantum alimentique usum masculo semini praebere. Adde huc quod ante multo parere desinunt, quam uiri generare. Porro euidentius est uiri eas ab adipe, qui inter frigidiores corporis partes recentetur: unde est quod iuuenes & gymnastas minimè omnium adipe suffarcinatos uideas. Praeterea purgationem menstrua non abundantia sanguinis, sed idem corruptus uitiosusque efficit: cuius pars cruda atque excrementitia stabili sede intra corpus concrementoque carens, dilabat praedebilitate, omnino inualida atque turbida ob caloris deliquium reddita. Alioqui rigor horroreque qui ferè mensium purgamento succedit, docet frigidum esse & incoctum, quod excutitur seceditque à corpore recrementum. Porro quis unquam glabritie calori, ac non potius frigiditati tribuat, qui modò uideat ut quaeque pars corporis est calidissima, ita hirsutam esse eam & pilorum segete oblitam? Pilos enim & eius generis alia expellit calor fodicans referansque cutis superficie. At laeuior sit ex cutis densitate, quam frigiditas efficit. Attamen quod spissior rem habeant cutim, quam uiri, audies, mi homo, ab ijs qui cubant cum foeminis uel pigmento, uel oleo imbutis: implentur enim unguento ipso in concubitu, quamuis ne contingant quidem aut obmulceant foeminas, trahente nimirum illorum corpore, uel calores atque raritates. Enimuero, inquam ego, quaestio quae foeminas spectat, uiriliter aduersis argumentis astructa est.

PROBLEMA QVINTVM.

An uinum potestate sit frigidum.

Verum aueo discere, sit ne potestate frigidum uinum. Hic sciscitari me Florus, unde haec mihi nata esset suspicio. Tum ego: Falleris, inquam, si hanc nostram esse opinionem autumas. Et ille: Cuius cedò alterius? Tandem ego: Memini non ita pridem incidisse in libellum Aristotelis, qui problema istud tractat. Dissertit & Epicurus multis rationibus in symposio suo hac de re, quartum caput omne & summa (ni fallor) huc spectat. Ait namque, non absoluta ratione calidum esse uinum, sed habere in se indiuidua quaedam & leuia corpuscula (atoma uocant) quae partim calorem promouerent, partim frigiditatem inducerent: quorum ista abijciat intro assumptum, rursus illa ex ipso corporis habitu euocet atque eliciat, quod uidelicet cum nostra temperie ac natura in unionem redire queant. Itaque fieri ut ex ebrijs alij incallescant, alij diuersum patiantur. Ista, subiecit Florus, aperte ex Protagorae sententia ad Pyrrhonicam nos scholam ducunt. Nulli dubium, quin de oleo, lacte, melle, & id genus alijs uerba facturis, liceat narrare quomodo mutua commixtione temperaturaque unum quoque consistat, interim ambages nequendo, obmittentes quale quodque natura sit, efferre. At qua tu ratione uinum esse frigidum pronunciare ausis? Tum ego: Duabus, inquam, potissimè innixus rationibus, crassa id Minerua expediam. Primo subit mihi in mentem id quod Medici faciunt, ut quibus remissior languet uentriculus, indigentque eiusdem ergrescentis roboratione, nihil temperie calidum offerant, & tamen uino exhibito remedium adferant. Necnon & alui profluuia, sudorisque eruptiones uino compescunt: tanquam quod nihilo deterius, imò ualidius etiam quam nix, sistat, & robur uimque adaugeat refrigerando, ac corporis habitum prouum constringendo. Quod si natura facultateque calefactoria

C esset præditū, perinde foret (quod mea fert opinio) & niui ignem, & ori uentriculi uinum meracum offerre. Adde quod pleriq; somnum frigore conciliari prædicant, & somnificorum medicamentorū pleraq; frigus inducere constat, cuiusmodi sunt mandragora & papaueris succus, quæ ipsa uehementia planè sunt, & magna uolentia frigus intrò pellunt, atq; cogunt. At uinum ut non uiolenter, sed placide refrigerat, ita motum cum uoluptatis sensu sistit atq; consopit, sic ut maioris minorisq; ratione hoc ab illis differat. Accedit huc quod calida semen adaugeant genitale: hinc nanq; solidum robur humor acquirit, & spiritui uigor accedit, & per calorem gliscit ac stimulat uirtus. Cæterum qui copiosum merum ingurgitant, ad coitum redduntur tardiores, semenq; illorum generationi improficuum est, utpote debile & inualidum: imò irriti atque inutiles eorum cum foeminis congressus sunt, uitiato nimirum refrigeratoq; semine prolifico. Insuper quecumq; homini ex algore obueniunt, temulentis uniuersa eueniunt: tremor, grauitas, pallor, saltus tumultuantis in artibus spiritus, linguæ balbuties, neruorum in extremis partibus distentio atque stupor. Quin & compluribus in resolutionem artuum temulentia desinit, quando omnino obtorperit mero, atq; extinctus sit calor natiuus. Medicantur porro noxas quibus tenentur ebrii & crapula exaturati, ab initio quidem, ut uidere est, operimentis iniectis, & decubitu eos fouendo: postero die lauacris, unctiombus, cibisq;, qui statum corporis non sollicitant atq; conturbant, sed qui placido ductu calorem à uini copia dissipatum, & quasi è corpore extorrem, reuocare sunt apti. Veruntamen, inquam, ut in his quæ ad oculos apparent, & similitudines dubias & facultates inuestigare solemus, ita de ebrietate nihil ambigere oportet, quidnam tandem sit: nam, ut liquet, imò uti iam antè dictum est, ebriosi senibus conformes sunt uel maximè, quo fit, ut maturè senectutem sibi accelerent uinolenti, & ex his non pauci intempestiua caluitie deformantur, canosq; ante tempus producant. Quibus omnibus corripit hominem calor inopia existimatur. Nec hoc silentio transeundum, acetum naturam quidem & uim habere uini, nec tamen quicquam ualentius ignem oppugnare, quàm acetum, posse: imò quæuis ignis extinguendi tormina superare longè, flammamq; frigoris uehementia opprimere. Quin & inter omnia fructuum genera, quibus uineus est sapor, loco refrigerantium uti uidemus medicos: cuiusmodi sunt punica mæla, & poma hortensia. Nonne ipsum mel aquæ pluuiæ & niuali com miscendo, uini naturam induere isdem docent, frigore nimirum dulce illud, ob affinitatem quæ habet cum austero, cum præualet, corrumpenter. Nonne maiores nostri hac de causa in genere reptilium, Draconem, inter frutices hederam Libero patri assignarunt, atq; consecrauerunt, ut frigida quadam ac gelida uirtute prædita* Porro si, quoniam ab e-

*Ista uidentur ad superioribus de hedera agit, referenda.

PROBLEMA SEPTIMUM.

Cur mustum minimè omnium inebriet.

Consule Proclū in Hesiodum.

Vinum nouum quarto Idus Nouembris auspiciatur Athenis, quæ diem *πρωσιαι*, à diuinitatū reuerentia nuncupant. Atque adeo uotis conceptis prius salutarè innoxiumq; meri usum precabant olim, quàm bibendo id delibarent: ac inde is mensis initiatorius siue auspex dici cœpit: quo mense postridie Nonas fausto Genio litantes, uetus mos est post primum Fauonij flatum, uinum degustare, quod præcipuè uentus uinum emoueat uapidumq; reddat: cuius uim quod effugisset uinum, stabilè ac diurnam seruare bonitatè creditum est. Itaq; cum prisco ritu festū agitaret eum diem pater, à cœna collaudato uino, causam sollicitè disquirentibus mecū adolescentibus, quæstionè proposuit, quid esset causæ, cur neutiquam inebriaret mustum. Quæ res cum multis absurda uideretur, nec fidè mereri, subiūxit Hagias, Mustū quouis modo exaturare, corpusq; opplere: ac propterea fastidio esse, nec libenter ebibi à quoq; solere, quod ad conciliandam ebrietatem ineptum uideatur. Appetitum nanq; id respuere, sedata iam siti, ob ingratū quendam, qui in eo est, saporem. Quod uerò sit aliquod inter dulce ac suauè discrimen, haud ignorasse poëtam, qui ait: Tum cafeo, dulciq; mero, tum melle suauī,

Vinum

A Vinū enim initio suauè esse, mox in dulcedinē abire, quando uidelicet inueterascens concoctionis beneficio ad austerum uergere incipit. Hic tum Aristænetus Nicensis recenti memoria legisse alicubi aiebat, permixtum uino passum, sedare ebrietatem. Idem assererat, medicos, his qui plus satis biberunt, præscribere, ut dormituri panem mellis embamate imbutum deuorent. Quocirca si quid meri uim offuscat dulcedo, certè summo iure uinum nouellum haud inebriare dicemus, quandiu dulcedo degenerarit. Libèter hinc asensimus omnes adolescentū inuentis, quoniam uulgatas maximèq; obuias rationes perquirere non contenti, noua suo Marte argumenta tam feliciter excogitarint. Parata ad manum & facilia cum primis sunt illa: multi grauitas, quæ (uelut ab Aristotele scriptis proditum est) peruadit aluū & penetrat: deinde flatulenti spiritus, aquosæq; substantiæ copia, quorum ille compressu, euanesceat citò, hæc uerò uini facultatem retundendi, naturam sortita est. Nam ueritas ferè exhausto absumptoq; omni eo quod aqueū est, uino adfert robur, sic tamen ut minuatur quidem quantitas, uis nihilominus intendatur.

PROBLEMA DECIMUM.

Cur sub luna, quàm sole, computrescant carnes magis.

E Vthydemus ille è Sunio oriundus, inuitatis nobis prægrandem aprum apposuerat: admirantibus qui aderant cunctis, longè maiorem sibi donatū, sub luna computruisse narrauit, ac de causa rei ualde ambigere: nam quod solares radij calore Lunam superantes, liquandis carnibus sint efficaces minus, quàm luna, ueritati non uideri consonum. Hic Saryrus: Non id magis mirum, inquit, uideri debet, quàm quod uenatores facitiant, qui quoties aprum aut ceruum longinqua è regione in urbem dimittunt, æneum infigunt clauum, uelut putredinis remedium. Itaq; absoluta iam cœna, quum propositæ in medium quæstionis mentionem refricuisset Euthydemus, Moschion medicus commemorauit putredinem colliquationem esse quandam & diffluxum carnis, ad humidum conuertente eam corruptione: atq; in uniuersum quæ putrefiunt omnia humefieri: deinde & calorem quencunq;, modo mitis is sit & mollis, humorem commouere & concitare: eundem, si sit igneus, carnem extenuare. Quibus uerbis haud difficulter elucescere ueritatem posse aiebat. Lunam siquidem moderato tepore humectare corpora: è contrario Solem inde diripere, depasciq; uis sua ignea, quicquid exundat humoris. Quo sensu dixisse & Archilochū illud naturali ratione:

Durabiles, ut spero, multos Sirius

Seruabit, & flagrans Phœbus sydere.

Clariusq; etiā Homerū extulisse de Hectore, cui iacēt atram nubē circumfuderat Apollo,

Ne uim per neruos, moribundaq; membra coruscus

Exigeret Titan.

Rursus Lunam inefficacioris radios diffundere, qui ne maturant quidem uiram liuidam, uti cecinit Ion. Quibus dictis subieci ego: Cætera bene habent, inquam: interim tamen quantitatis respectu, & potioris maioris ueritate, quod ad caloris tempus attinet, metiri totum debemus. Nec enim in eo situm est, quod (uti uidemus) sol aut hyem minus calor adferat, aut æstiuo tempore tabefaciat magis corpora: quoniam si calor mollitiæ putredo nasceretur, diuersum facere debebat: nunc uerò quo magis increfcit æstus, hoc citius in putredinem abeunt carnes. Proinde Luna non caloris defectu & impotentia, putredine cadauera absumit: imò potius reijcienda causa est in defluuij, quod ab ea procedit, proprietatem. Etenim quod non una quapiam qualitate secundum magis & minus differente, præditus sit calor, sed numerosæ sint ignis facultates, nullo pacto sibi inuicem respondententes, ex rebus passim obuijs perspicuum euadit. Nam aurifices igne è paleis conflato, aurum elaborant. Medici accensis uitium sarmentis decoquunt pharmaca. Ad emolliendum uitrum informandumq;, apprimè conuenire censentur myricæ ramuli: nam oleæ termites in fomentis corpus mirè afficiunt, balneis tamen ubi fomitum loco suburuntur, aduersantur, & cum loricatione etiam fundamenta exterunt. Qua de causa Aediles probi non patiuntur operarum redemptores oleaginis uti uirgis: ueluti nec illud, ut lolium adijciatur materia ignis futura: fumus enim qui inde exurgit, lauandibus & caput grauat, & caliginem ob oculos obducit. Nil mirum igitur, si inter Solem & Lunam hoc intersit, quod ille exiccando, hæc remittendo exoluendoq;, humorum defluuium quibusdā corporibus inferat. Hinc fit quod nutrices cauent omnib. modis infantu-

Vide Strabonem lib. 2. geograph.

Clos sub Lunam educere. Nam cum sint humoris pleni, adinstar uiridium lignorum, conuellunt & contorquentur. Præterea quos Lunæ radij indormientes feriunt, hos ægrè at tollere sese, ac uelut obtorpentes sensibus & stupidos cernimus: humiditas namq; à Luna diffusa, corpora premit grauatq;. Adde quòd partus facilitatem etiam promouere Luna semiplena creditur, faciliorem reddendo nixum incremento humorum. Quamobrem, ut equidem arbitror, Lucina, & *Λυγία*, hoc est, partus præses, cognominata fuit, planè non alia, quàm Luna. Quid clarius, quàm quod Timotheus extulit?

Per cœrulei poli astra, per citiparam Lunam.

Inanimis quoque in rebus elucet Lunæ potentia. Succisos enim plenilunio truncos reijciunt fabri lignarij, ut hiulcos, celeriterq; ob humiditatis uitium carie conficiendos. Agricola frumentum prono iam mense properant ex area cōuehere, ut totum siccitatis uia uersus humecta repugnet: at quod constante Lunæ ætate conuehitur, ob humiditatem tumidius redditū dehiscit & crepat. Fertur & farina triticea melius subigi plenilunio & fermentari: nam fermentatio etiā iusto minor, tamen ad mediocritatis metas non accesserit, in eandem tamen corruptionem producit atq; induit totā massam relaxatam resolutaq;. At caro putrida nihil aliud sentit mali, quàm quòd spiritus, qui eam cōseruare solet, ad humidum degeneratē imbuatur, itaq; diffuatur. Hoc & in aère accidere uidemus. Is enim putredini magis obnoxius, plenilunij maximè tempore, rorem spargit copiosius: ut alicubi Melicus Alcman de rore, quem aëris Lunæq; prolem fingit, dixisse legitur:

Ros Iouis & Lunæ soboles gratissima nutrit.

Sic unde quæ uerissimis testimonijs probatur, lunare lumen humectum, uim habere resoluendi putrefaciendiq;. Cæterum quod de clauo æreo dictum est, qui in carnem adactus (sic cōmunis est opinio) eam duret, & imputribilem tueatur, uidetur id adscribendum adstricoria eius uim. Nam rubigine ad tale pharmacorum genus utuntur medici: & qui in aris fodinis uersantur, utilem ad oculos medicinam experiuntur, uti proditum est: & quibus defluxere cilia, his succrescunt postliminio. Nam qui ex Chalcitide excutitur puluis, palpebris insidens occultè, comprimit atq; inhihet defluuia, lachrymasq; oculorum sistit. *Hæc* de causa à Poëta æs *ἄννορα* & *ῥόγορα* dictum autumatur, à uisus nimirum restauratione. Quin & autor est Aristoteles, area cuspidè aut ense facta uulnera, curari minus difficulter, celeriusq; coire, quàm quæ ferrum infixit: propterea quòd medicamento si aliquid in se habeat æs: quam uim creditur & uulneribus primo impulsu imprimere. Nec illud obscurum est, quòd putredini, adstringentia: corruptioni, ea quæ instaurant & faciunt corruptum, aduersam habeant uim. Nisi quis uelit dicere, clauum per impressionem, humores ad se illicere, sequente perpetuo affluxu ad id quod afficitur, & dolet: unde fit, ut eo loco uelut uibex quidam, aut maculæ uestigium uisatur: proindeq; rationem constare, si reliqua caro illæsa maneat, confluenta illuc omni putredinis uitio.

DECADIS QUARTAE

PROBLEMA PRIMVM.

An multiplex cibus simplici sit concoctu facilior.

INTER quartæ Decadis Conuiuales quæstiones, problema, quod de ciborum uarietate tractat, à nobis primùm describetur. Nam cum mense Februario Dianæ festum, quod à deciduis ceruorū cornibus nomē habet, in Hyampoli Bœotia urbe ageretur, eò profectos nos ad festum conuiuio excepit Philon medicus opiparè admodum & genialiter, uti uidebatur, facto apparatus: qui cum Philino simul puerum pane solo utentem citra opsonium aliud, conspicatus, Dij boni, inquit, hoc illud est quod dici solet,

Saxa interpugnant, neq; saxa leuare potentes.

Simulq; exilijs, allaturus ijs rerum necessariarū quidpiam: aliquantò post caricas aliquot & caseum attulit. Cum ego dixissem, accidere istud ijs qui eximij quidpiam & opipari meditantur, ut necessaria, quæq; usui esse possunt, aspernètur, neq; pensi faciant. Hic Philon: Haud, inquit, eram memor Philinū in alimonia uictusq; ratione Sofastrū imitari, quem nullo usum alio cibo potuue, quàm lacte, totum uitæ curriculum exegisse perhibent: quem tamen ipsum talem uiuendi rationem ex quapiam infirmitate amplexum fuisse, ueri est simile. At hic noster diuersa planè ratione, quàm Achilles à Chirone isto, ab ipsis statim

A statim incunabulis, alimento exanguè pariter & ex carne altus, non longè petita demonstratione, aère roreq; pastus cicada in morem dicitur. At uerò nobis, inquit Philinus, ignotum fuit centenis uelci uictimis, uelut ob rem bene gestam superbientibus: apud nos etenim sunt, qui in condita edulia complectuntur, ceu alexipharmaca, frugali & salubri uictu contenti, spretis operosis adeò & turgentibus mensis, quamuis illud rarius audierint, quòd simplex cibus uti uario facile parabilior est, ita citius etiam concoquitur. Tum Marcion ad Philonem conuersus: Apparatum, inquit, omnem tuum fordere facit Philinus, conuiuas retrahendo deterrendoq;. Quòd si rem tibi gratam sum factururus, opponam me istis tua causa, ostendamq; uarios cibos quàm simplices concoqui facilius, ne quid in approposita fercula manum immittere dubitent. Quòd uti faceret, Marcionem obtestatus fuit Philon. Itaq; cum à cœnando superfederemus, ac Philinum destruere obiectum de ciborum uarietate argumentū adhortaremur, sic incœpit: Non meum est istud cōmentum, inquit, imò hic ipse Philon frequenter apud nos prædicare solet, primùm feras uniformi alimento & simplici utentes, in offensa uale tudine mortales superare: quæ uerò caueis indusa uictant, ad morbos pronas ferri, leuissq; momēto cruditate offendi, eò quòd mixta quadam & edulcorata sagina utantur. Deinde nullus extitit unquam medicorum omnium quantumuis in audendo periculoq; faciendo temerarius, quantumuis magnos sibi spiritus sumens, qui uaria edulia febrienti porrexerit: quin potius simplex cōdituraq; omni carens alimentū uelut concoctioni audientius exhibent. Oportet namq; pati mutariq; cibum à naturali facultate, quæ in nobis est, deuictū. Simplicitū colorum tinctus durat magis, præstantiorq; est. Oleum, quod uel maximè est odorum, citissimè unguentariorū pigmentis adulteratur. Quòd simplex est, & uniforme alimentū, concoctionis beneficio facile alteratur. At multitudine uarietasq; qualitatum, cum contrarijs facultatibus pugnantibusq; constat, citius ubi concurrunt, corrumpitur: non secus atq; accidit in ciuitate referta omnis generis hominū colluue, ubi non facile unio aut concors constat sententia, sed ad proprium quilibet emolumentū spectat, ægreq; in alterius sententiā accedit. Euidens rei documentum dabit uinum: si quidem diuersorum uinorum usus inebriat ocysimè: deinde cruditati è uino asimilis est ebrietas. Quocirca uinorum permixtionē fugiunt potores: & qui uina confundunt, uelut insidiatores, latebras captant. Mutatione namq; qualibet alteratur uariaturq; pristinus rei status. Quòd fit ut Musici, cum magna religione tena pluribus fidibus organa tractent, nihil aliud suspectum habentes mali, quàm confusionē sonorum & uarietatem. Ego uerò id dixero, citius pugnantibus rationibus fidē inuenturas, & probationē, quàm diuersas qualitates cōcoctū iri. Nili ludere uideor, omisissis istis, ad Philonis rationes concedam. Audimus namq; sæpenumero dicentem illum, difficilem concoctionem ex alimenti qualitate nasci: at uerò miscellanea multarum rerum mistio, ut noxia, sic alienarum qualitatum fecunda parens est: alioqui oportet, usu hoc docente, amplecti quod naturæ suæ amicum est. At si natura nihil concoctu difficile est, sed copia in causa sit, quæ turbationem inuehat corruptionemq;: hoc magis ego cenfeo fugienda esse uaria ista & omnigena edulia, quibus nō modò obliuauit Philonis coquus, quasi sui ipsius æmulus, nouitate interim uariationeq; immutans appetentiā, quantumuis haud relictā abundam, sed ad cætera audientem, quæ tamen nihilominus dum uarietatem sectatur, ab eo quod naturæ est cōueniens & frugale, aberrauit. Hic uerò reuocandum est quoque ad memoriam Socratis dictum præcipientis, cauenda esse cibaria, quæ citra famem ad edendum appetentiā proritant: uelut innuentis, nihil in cibis metuendum formidandumq; aliud, quàm omnigenam mistionem & uarietatem: hæc enim longius, quàm usus postulat, uoluptatem producit, quæ in spectaculis, in acroamatibus, in re uenerea, in quouis lusus exercitijsq; genere, increfcit pro nimietatis ratione, cuius multa sunt initia & capita: contra in simplicibus & uniformibus uoluptatibus, non excedit naturæ fines pellacia. Equidem omnino ita cenfeo, tolerabiliorem esse Musicum, cui fidium multiplex sonus probatur: aut aliptam, qui pigmentorum usum probet: quàm Medicum, qui epulares cōdituras cōmendat: ea etenim ratione bona ualetudo euertitur, atq; à recta semita exorbitat. Talia dicente Philino, Marcion ait uideri sibi sub Socratis contineri execratione dirisq;, non modò qui ab honesto utile disungunt, uerum etiam qui uoluptatem à sanitate excludunt, uelut illi aduersam repugnantemq;, ac non potius auxiliatricem: pauci enim & inuiti dolorem ceu uolentissimum instrumentum amplexamur, cum in reliquo mortaliū genere nullus quantumuis ita animū obfirmauerit, uoluptatē respuat: imò hæc in cibis, in somno, balneis, unctiōnibus, ablutiōnibusq; semper adest præstò, & excipit, &

C educat ægrum, alienam temperiem familiari succo, & qui secundum naturam sit, plurimò obliterans. Quæ tandem ærumna, quæ egestas, quod uenenum præfens ita facile ac citra molestiam morbum discussit, atq; balneū opportuno tempore apparatus, aut uinum opus habentibus porrectum: Cibis cum uoluptate ingestus, euestigiò molesta omnia dissoluit, naturamq; ad suam temperiem reuocat, uelut reddita serenitate tranquillitateq;. Contrà quæ laboriosis rebus quæruntur remedia, ægrè plantatim q; cum magno molimine naturæ uim adferendo, id perficiunt. Quare non est quod nobis uitio uertat Philinus, si minus sublatis in altum utraq; manu uelis uoluptatem fugiamus: quā aptius conemur componere iucundum cum salubri, quā Philosophi quidam iucundum cum honesto. Proinde statim in primo argumēto falsus mihi uideris Philine, dum statuis bruta animantia simpliciori alimonia uti, quā hominum genus, ac proinde sanius etiam degere. Neutrum enim istorum uerum est, imò reclamant Eupolidis Comici Capræ, alimoniam suam decantantes uariam & ex rebus compluribus miscellaneam, hunc in modum loquentes: Materiam depascimur omnigenā, abietes, ilices, tenerasq; arbuti propagines arrodētes: præter hæc & alia, nimirum cytium, odora legumina, frondosam smilacem, oleastrum, lentiscum, fraxinum, ficum, quercum, hederam, myricam, syluestres mælos, rhamnum, uerbascum, asphodeli colem, cisthum, fagum, thymum, sisymbriū. Constat autem enumerata omnia sexcentis constare succorum, odorum, facultatumq; differentijs: quamuis plura iam dictis obmissa sint. Alterum uerò illud irritum facit Homerus, experientia certa docens bruta prima peste corripit. Adde quòd & uitæ breuitas clamat, quā sint cadauca & morbis obnoxia: nullum enim ex ijs longæuum est, nisi si quis coruos & cornices recenset, quas tamen uoraces, & a nullo alimenti genere abstinere uidemus. Quid, quòd tam belle ex egrorantium diæta, concoctu faciliore difficilioreq; rationem inistit: siquidem labor, exercitia, & quod cibos incidit, concoctu sunt quidem facilia, attamen febricitibus non conueniunt: pugnam uerò & disidium uariorum ciborum temerè formidasti. Erenim siue è similibus proprium ac familiare nutrimentum natura colligit, atq; hinc uariis ille cibus multas transmittens è se qualitates, in totam corporis molem, cuiuslibet particulæ, quod accommodum est, dispensat, sic, ut Empedoclis illud perficiatur,

D Dulce corripuit dulce, amarum concessit amaro:

Acceperit acre, & torrido torridum coniunctum fuit.

Siue qua alia missione, quæ pro cōmodo alimento caloris beneficio in spiritu manet, dispersa, familiaria ad sui congenera sequuntur. Nam confusaneum adeò corpus & multifariam conflatum, quale hoc nostrum est, è uaria materia potius quā simplici congerere, suamq; temperiem absolueret, rationi consentaneū est: quod si nō est, sed cōcoctio, quam uocamus, alterandi mutandiq; alimenti naturam obtinet, celerius hoc & aptius in uaria materia fiet. Simile nanq; à simili non afficitur: at repugnantia & cōtrarietas citius immutat qualitates atq; corrumpit, propter mixtionem repugnantium rerum. Quòd si in uniuersum mixta abolenda censes & uaria, Philine, non tantum dum cœnat aut obsonatur Philonem hunc conuicijs lacepsito, sed multò magis, quoties regias illas & auxiliares medicamentorum uires cōmiscuerit, quas deorum manus nuncupare solitus fuit. Erasistratus damnat insaniam & curiositatem in confundendis simul in unum rebus metallicis, herbarijs, theriacis, è terra marisq; promiscuè petitis: pulchrè nanq; omisis istis, in ptisana, curbita, & hydrelæo medicinā consumi. At hercle uarietas irritat inescatq; appetentiam, sui impotem: etenim puritatē quandā, & stomachi bonitatē cum fragrantia conciliat, denique meliore conditione imbuit: edaciores quoq; reddit & bibaciores: quin igitur pro pulmento fursures tuburcinamur? & loco asparagi, allium apparatus & carduos: repudiatoq; generoso isto ac delicato uino, è dolio ignobile potamus, quod à culicum cateruis circumcinitur? Neq; potes aliter asserere, quā quòd salubris uictus ratio nullum sit uoluptatum effugium: sed moderatio & ordo quidam in uoluptatibus, obsecundans appetentiæ illi, quæ quod utile est, expetit. Quemadmodū autem omni molimine impetuosum uentum euitare nauclerus satagit, sopitum deinde & iacentem nemo excitare, aut permouere denuò potis est, sic appetitui repugnare, & luxuriati frēna iniicere, haud perinde magni est negocij: rursus languescenti ante tempus ac pigrescenti, uiribusq; pristinis defecto robur addere, & uelut ad uitam reuocare, hoc opus, hic labor est. Quapropter multiplex cibus, simplici & uniformi eò propè præstantior est, quò facilius compefcitur luxurians natura, quā cietur moueturq; repugnans. Enimuero quod dicunt plerique, plenitudinem fugiendam esse magis, quā inanitionem, uerum non est: imò

contrario

A contrario modo habet: siquidem repletio morbum, etiam ubi in corruptelā desierit, extinguit: contrà inanitio, et si aliud nihil malū inuehat, ipsa saltem per se præter naturā est. Atq; ista quidem uelut disparibus ædita chordis, obiecta sunt ijs, quæ à te eleganter sunt excogitata. Illud uerò quadantenus uos usq; ad salem & cyminū amicos latuit, quòd uarium omne suauius est, quia cōditius, modò tollas superfluum in condiendo uelut fastum: adhærescit enim agglutinaturq; appetenti excipientiq; corpori, præuio uisu: quod uerò fastiditur, ut fluctuat & circumagitur, ita aut omnino id respuit natura, aut ægrè amplectitur, inopia coacta. Istud tantummodo uarium dici obserues atq; memineris, quale non uisitur in conditis illis barbaricis quas abyrtacas uocitant, & in placentis, ac mineralibus: sunt enim ista curiosè apparatus, & uelut uarijs è seminibus collecta. Plato quoq; uarietatem inuehit, ubi claris generosisq; istis suis ciuibus bulbos, oliua, holuscula, caseum, omnigenaq; opsonia apponit: ad hæc uerò cœnantes bellariorum ferculis non defraudat.

DECADIS QUINTAE

PROBLEMA SEXTVM.

Cur archius compressusq; initio mensæ sedeant conuiuæ, postea liberius diffusiusq;.

M is dictis illicò proposita fuit quæstio, quid causæ esset, cur angustius accumberent conuiuè initio, mox remissius laxiusq;: quum par foret contrarium potius accidere, repletis distentisq; à cœna corporibus. Fuere igitur qui accubitus formulam in causam uocarent: ferè nanq; in latum discumbentes cœnam capere, quò dexterā in mensam protendamus: deinde inter cœnandum obuertere nos magis in latum, acutamq; corporis speciem effigiare, locū non superficie, sed linea tenui (Geometrice loquendo) occupantes. Velut itaq; tali minus capiunt loci, si recti proni ue cadant: pari ratione fit in quolibet nostrum, qui initio in os discumbimus, coniectis in mensam oculis: postea accubitus rationē è lato in profundū cōmutamus. Pleriq; pro causa proferebāt straguli explicationē remissionemq;, quòd in decubitu dum premitur, dilatatur explicaturq; calceorū instar, qui paulatim terendo extendunt, atq; auctiores pariter & laxiores meatus acquirunt: simulq; pedi liberius spaciū, & uersabilitatē indulgent. Tum senex ludens, binos ait esse sympofij dissimiles præfectos, siue duces: initio mensæ Famē, cui ordinis nulla sit cura: alterum Liberū patrem, qui omnium consensu præstantissimus habitus fuerit ductor. Proinde quemadmodū Epaminondas acie iniquo loco sese suis armis proterentem conficientēq;, uitio & imperitia ducū, eduxit atq; in ordinem cōmodum restituit: sic nos initio coactos à Fame, & simul confluentes more canum, Liber pater, ut est curarum liberator, & chori præses, uice uersa in hilarem ordinem & latum redigit.

PROBLEMA SEPTIMVM.

De ijs qui fascinare dicuntur.

Natus fuerat inter cœnandum sermo, de his qui effascinare, & fascinatorios habere oculos creduntur: ubi cum cæteri rem prorfus exhiberent, atq; risu prosequerentur, modestè Florus apud quē cœnabamus, famam mirifice euentis astipulari dixit. Sed quia causa sit obscura, fidem historiarū derogari, nec id meritò: quum sexcenta eiuscemodi inuenire liceat, in quib; manifestus sit effectus, causa tamen nos lateat. Omnino ita est, inquit: qui rei cuiuslibet probabilem inuestigare rationem satagit, is rerum miracula ubiq; tollit funditus & euerit. Vbi cessat ratio, illinc nascitur dubitatio, hoc est, philosophia: adeò ut quodam modo philosophiam è medio tollant, qui rerum miraculis fidem non habent. Oportet autem rationem aduocare, ubi cur aliquid fiat, quæratur: quemadmodum quòd quid fiat, ab historijs petendum est. Sunt autem eius generis nō pauca. Notum est quosdam intuitu solo infantibus potissimum noxam adferre, ob uuiditatem debilitatemq; corporis habitus per illos mutati uitiatiq;: ubi qui solidis sunt artubus & compactioribus, minus huic malo sunt obnoxij. Enimuero Thybios (est id genti nomē) Ponti olim accolas, non pueris modò, sed adultis quoq; exitiosos fuisse scriptum reliquit Phylarchus: tabesce re enim & morbis implicari, qui eorum obtutum, anhelitum, aut loquelam sustinissent: quod malū, ut est uerisimile, senserunt mercatores aduenæ, qui emptitios inde seruos edu-

Mm 4

Cere solebant. Quamuis hoc in istis minus mirum uideri queat, quoniam contrectatio, & contagiosa corporum coniunctio, originem quandam morbi euidentem habent. Quemadmodum caeterarum auium pennæ cum aquilinis sepositæ, absumuntur caloris defectu: eadem tamen ubi plumæ putrescent, illæ se atq; à uitio immunes permanent: ita nihil prohibet, quin contactus hominis uel prodesse, uel grauis & exitiosus esse queat. Caeterum quod ex intuitu malū quis incurrere possit, fit illud quidem, uti dixi: sed quoniam ambigua est & cæca ratio, fidem non inuenit. Atqui, inquam ego, uestigium quoddam & callem qui ad explorandam causam ducat, inuenisti quodammodo, postquam ad defluuia illa corporum pertenderis. Nam odor, uox, & respirationis fluxus, defluuia sunt quædam animantium, & sensum permouentes partes, quando ex illorum allapsu afficiuntur: quanquam probabilius est multò, ex animalibus istorum effluxus ortum habere propter calorem, & motum, qui spiritui uelut pulsus quidam aut turbo est, cuius concussu atq; assiduo uerberere, corpus effluuia quædam emolitur usq; & profundit: quod tamen per oculos potissimum accidere consentaneum est. Visus namq; ut est uagus & mirè mobilis, beneficio spiritus aciem oculorum igneam emittentis, mirificam quandam uim disseminat: adeò ut illius opera multa & agant & patiantur mortales, quippe qui rebus spectatis delibuti, & moderatis uoluptatibus capi, & molestias sentire possint. Adde quod amoris (quæ longè grauissima animæ & uehementissima est affectio) origo à uisu nascitur, sic ut amans diffiuat & liquetur, quoties formosam spectat, uelut in illam commigrans. Quare mirabitur quis, arbitror, non abs re, istos qui lædi hominem & affligi ex obtutu reatur, nec tamen eam uim exercere posse aut incommodare. Mutuus ille aspectus eorum, qui in ætatis flore existunt, & quod ex oculis emanat, siue illud lumen, siue fluxū dicemus, amantes cõficiat atq; interimit, cum uoluptate dolori permista, quæ inde ipsi illi *γλυκύπικρον*, quasi dulce amarum, nuncupant. Qui tangunt, qui audiunt, non perinde uulnerantur afficiuntur ue, ut ij qui fixis oculis spectantur, & uicissim spectant: tanta enim ex obtutu in intima uiscera penetratio, tantus ardor nascitur, ut prorsus imperiti amorum censendi sint, qui Naphthæ, quod bituminis genus è Media adfertur, admiratione capiuntur, quod ex aliquanto spatio ignem corripiat. Formosorum namq; aspectus, quantumuis in oculos procul illabatur, intestinum in amantium animis ignem succendit. Videmus enim uero sæpiusculè quid auruginolis opem adferat, qui Rupicem auiculam inspectantes curantur. Ea uidetur animalculum istud natura temperie præditum, ut trahat & rapiat in se morbum, atq; deriuat per oculos, uelut elicem quendam. Quæ causa est cur Rupex arquatos non aspiciat, imò ne sustineat quidem, sed aduersetur, atque oculos ocludat, nò quia remedij usum inuideat (quod existimant quidam) uerum quoniam non secus atque è uulnere saucietur. Inter reliqua morborum genera maxime citissimèq; lippitudinem per contagionem transsumunt, qui cum lippis uersantur. Adeò momentaneam uim habet uisus, ut alteri affricare mali originem & iniicere possit. Perbelle disseris, inquit Patrocles, quod ad corporeas res attinet: uerum animi affectiones, in quibus & fascinatio censetur, quo pacto aut qua tandem ratione per oculos noxam in uisos transfundere queant? Videtur, inquam, mihi nescire, quod pro animi affectione corpus quoque afficiatur. Veneræ rei cogitatio genitalia surrigit. Canum ille ardor & in inuadendis feris truculentia, sæpenumero eorum obstruit luminibus, atq; occæcat adeò. Mœstitia, auaritia, zelotypia colorè immutant, habitumq; corporis exterūt ac depeculantur. Nec uerò minus quam istorū ullū, prauitate corpus imbueri potest inuidia, ubi in animū subierit: quapropter exprimere prauitatē conantes præstantissimi quicq; pictores, inuidiæ faciē appingūt. Itaq; quoties ij, quorū animos obsedit inuidia, oculos aliquo defixerint, ac uicini lumina uirus istud animi hauserint, nò aliter quam tela ueneno illita allabuntur: nec fuerit à ratione absenti (mea quidē sententia) nec incredibile, tales dum ita spectantur, uirus concipere atque oblædi. Canum, quos ira feruentes infixere morsus immedicabiliores sunt. Quinetiam genitale semen amantium simul congregientium, melius cohærescere perhibent. Ac sanè in uniuersum animi affectiones uegetant, cõtentionesq; corporis actiones efficiunt. Hinc est quod eorū, qui fascinū præuertere aut amoliri creduntur, genus ad arcedandā inuidiā conferre nò nihil putet: retracto nimirū uisū dum loco nondū cõsederit, ut sic minus in affectis herere malum queat. Isti tibi, inquā, mi Flore, cõuiuij cõgressus uelitationesq; adnumerantur. Tum Soclarus: Modò nos, inquit, prius suffragemur istis: ad uerina namq; uidet alicubi ratio. Si enim quæ uulgus de effascinatīs prædicat, ut uera statuimus, nò es ignarus scilicet, quomodo amicos familiares, imò parètes quoq; oculis fascina

re

Are arbitrentur quidā hæcenus, ut ne liberos quidem suos ostendere ijs uelint uxores, aut certè non longo adeò tempore ab ijs spectari permittat. Qua ergo ratione inuidiæ ista adscribi poterit affectio? Quid uerò per louè dices de his qui seiplos effascinant? neq; enim inauditum est tibi istud, aut si minus, legisti saltem:

Et fuerat quondam pulchra coma Eutelida.

At miser in rapido dum spectat flumine uultus,

Se se fascinat: hinc subitè per uiscera morbi

Sæua lues peruasit. Fertur enim Eutelidas iste, formæ suæ amore captus, è sui spectro in morbum incidisse, bonamq; corporis habitudinē pariter cum forma amisisse. Cedo quam rationem ad tam absurda euenta excogitare possis? Alias quidē, inquit, sat comode, nunc uerò tantum calicem (ut uidēs) ebibens, confidenter aio, Affectiones omnes animæ si plusculum temporis perstiterint, prauum gignere habitum: qui ubi inolitus robur à natura acquisierit, minima de causa, sæpe etiā inuitos, ad ingenta & natia uitia deducit. Vides meticulosos etiam salutifera formidare: iracundos amicissimis quoq; succensere: amatores ac salaces, ne à sacris quidem aut pudicis corporibus temperare sibi posse, quamuis morti uicinos. Assuetudo siquidem pro sua libidine uersare affectum animū potest. In aliquod malū procliuiorē, nutare necessum est, ac prouere in quæuis obuia discrimina. Quapropter indignum est admiratione duci, si, quos inuidentiæ fascinationisq; habitum sibi adsciuisse nouimus, in familiare ipsi uitium pro affectus ratione proni ferantur: huc enim stimulat, præstant nò quod uolunt, sed quod eos natura rapit. Veluti necessario globus orbiculariter, & cylindrus proprio cylindri motu uoluitur, pro diuersa nimirum figuræ ratione, sic inuidum affectio inuidè ad omnia agit. Proinde consentaneū est, tales sibi familiaribus & adamatīs noxam magis conciliare. Atq; ita affici tam bonus ille Eutelidas, quam caeteri qui seiplos effascinant, summo iure uidentur. Discriminis plenus est bonus habitus, qui ad summū pertigerit, ut ab Hippocrate proditū est: quæq; ad extremum uigorem progressa fuerint corpora, nò consistunt, sed ruunt, ac facili momento nutant in contrariū. Quocirca ubi plus satis sibi indulserint, meliusq; quam expectarant placere post inspectionem cœperint, usque adeo ut sui admiratione curiosq; intuitu delinīti capiantur, tum pro mutationis, quæ proxima est, ratione in peiorem prolapsi habitū, sibi ipsis fascini uim adferunt. Id quod usu uenit magis à defluuio quod in aquis, aut alio quopiam speculatorio obiecto subest: unde surgit in inspectores expiratus, quo seipos perinde ut caeteros affligunt. Atq; istud fortasse pueris accidere solitum, frequenter causam mendacem insipientibus illis attribuit. Hic quum finem ego dictis fecissem, Caius Flori gener: Nulla, inquit, Democriti spectrorū atq; imaginū habenda est ratio, censura nulla: ut nec Aeginetarum, nec Megarensum. quæ ille dicitur ex inuidis proficisci, sensus haud prorsus expertia, aut arbitrarij motus, sed plena tum prauæ qualitatis, tum inuidentiæ, quam expuunt atq; eiaculantur, qui ea sunt imbuti: quorum beneficio cõfirmata, inuidia, imò cum effascinatīs familiaria facta, conturbant deprauantq; tam corpus, quam ingenium. Istud enim, mea quidem sententiā, uult innuere autor ille, ac si uerba spectes, magnificè prolata, ac prorsus diuinè uidentur. Planè ita res habet, inquam ego: attamen miror quomodo non animaduertimus illum ab istis effluxibus uim animatā ac uoluntariā sustulisse: ut ne interim existimetis me inducendo spectra, aut spirantes imagines, nec intellectu carentes, terrorem uobis incutere aut horrorè uelle, absente tantisper nocte. Quocirca si uidebitur, hæc de rebus castino mane disertabimus.

PROBLEMA NONVM.

Cur ficus arbor faciliè amarissima, dulcissimos ædat fructus.

EXinde de ficibus incidit controuersia, quam obrem uidelicet pinguis adeò & suavis fructus ex arbore prodeat amarissima, unde ficulnum folium ab asperitate *σπίον* nomen sumpsit: lignumq; succo scatet, quod fit ut igni impositū fumum reddat acerbissimū, lixiuumq; è cinere exultū ligni uim maximā in exterendo propter acerbitatē habeat. Istud uerò super omnia admiratione dignissimū est, quod cū arbores quæ gemmas excludunt, quæq; fructus proferūt, omnes floreāt, hæc uerò nequaq;. Quod uerò fulmine ici negat, nò abs re amaritudinī quis adscriperit, & trunci uitio asperitati ue: talia enim credunt nò percelli fulgure, ut neq; uitulmarini coriū, neq; hyæna. Itaq; senex sermonē captans, ait, arborem immodicè amarā reddi, & quidē merito, expresso quicquid reliquū erat dulcis

C succi. Veluti namque prædulce euadit iecur, secreto in unum locum, coactoque bilioso omni humore: ita ficum consumpto transmissoque in fructum suum, quicquid pinguedinis maturique succi habet, ipsam expertem dulcoris omnis manere. Nimirum, inquam ego, quod truncus non prorsum utili succo careat, inde coniecturam facio, quia rutam sub fico crescentem, aut non procul enatam, suauiore esse mitiorique succo asserunt, tanquam quæ dulcedinem quandam delibet, cuius uis grauis ille sapor, & impense satur extinguitur. Nisi certe è diuerso ficum, dum alimoniam ad se attrahit, amarorem istius ebibere dicamus.

PROBLEMA DECIMUM.

Qui dicantur amici sale tenus & cymino: ibidem cur salem diuinum Poëta dixerit.

S ciscitabatur apud ipsum discumbentes nos Florus, qui prouerbio dicerentur, Sale ac cymino tenus amici. Id explicuit promptissime Grammaticus Apollonophanes. Hic enim, inquit, amici prouerbio notantur, qui usque adeo sunt familiares, ut uel solo sale & cymino contenti conuictarint. Interim unde tanta salis accreuisset opinio atque honos, ambigebamus, Homero clarè dicente:

Diuinumque salem degustat.

Nam & Plato salis substantiam legum autoritate sacrosanctam, diisque gratissimam, scripto prodidit. Augebat hæitationem & illud, quod in uniuersum à salis usu abstineant se Aegyptiorum sacerdotes, qui castitatem inoffensam seruant: adeo ut insulso pane uescantur. Qua ergo ratione, id quod sacrosanctum est & diuinum, prophanant & auerfantur? Florus itaque ualere iussis Aegyptiis, Græcè modò aliquid ad propositam materiam dicere cunctos fuit hortatus. Tum ego: Nec ipsi, inquam, Aegyptij cum Græcis pugnant: nam castitas generis propagatione, risum, usum uini, pluraque etiam quæ sunt alioqui seria & haudquaquam friuola, amputat & è medio tollit. Proinde fortassis ipsi, quibus castitatis unicus est studium, à sale, utpote, qui calor is uis libidinem proritat (id quod nouelli asserunt) abstinent. Adde, quod ueritati est consonum, eos salem fugere, ceu delicatissimum opsonium. Sal

D enim tantum non reliquorum opsoniorum opsonium est & condimentum: quapropter & gratiam sunt qui illum appellent, quod cibi potissimam partem & utilem condulcoret. Hæcine ergo de causa, Florus inquit, salem diuinum nunc cupari censebimus? Imò nec ista minima fuerit causa, quod quæ publicis commodis seruiunt, & ad uarios usus sunt accommodata, diuinis honoribus mortales dignantur, ueluti aquam, lucem, anni tempora: nam terra, non diuina modò, sed pro dea etiam habetur. Horum omnium nulli utilitate inferior est, salis ratio: is corpori nutrimenti caput est, & cibo robur solidumque temperamentum ad urgendam appetentiam præbet. Præterea illud considera, num & inde diuinitas illi accesserit, quod corpora mortua diu imputribilia durabiliaque conseruando, morti quodammodo reluctari uideatur, nec patitur cadaver omnino computrescere atque in nihilum redigi. Verum uti anima (quæ pars nostri est diuina cum primis) animantia cõseruat, nec sinit diffluere molem corporis: ita salis ea est natura, ut mortuis corporibus adhibitus, ad imitationem animæ, reuocet ea iam ad tabem prona, & euincat, ac moderatam quandam temperiem, siue harmoniam constituat, societatemque mutuam partium inter se. Hinc est, quod Stoicorum quidam dicant *τὴν σάρκα*, hoc est, carnem nunc mortuam, fuisse *καίνας*, id est, carnem animantem: dum anima salis instar aspersa fuerat, quod illa perduraret atque constaret. Animaduertis etiam, opinor, fulmen sacrum existimari atque diuinum, quoniam de cælo tactorum corpora diu aduersari oblectarique putredini obseruatum est. Quid igitur miramur, apud maiores nostros salem creditum fuisse diuinum, qui eadem sit cum diuino igne, fulmine uide licet, facultate præditus? Quum nihil ego dicerem, exorsus Philinus: Si quidem, inquit, autor & fons est rerum omnium Deus, diuinum ne tibi uidebitur, quicquid uim habet genitalem? Annuente me, profecto, inquit ille, non parum conferre ad genituram sal putatur, in qua Aegyptios esse sententia, memineras modò. Qui canibus alendis studium ponunt, ubi in Venerem sunt segniores, præter alias escas, salis muriaque conditis carnibus excitant iacentem Venerem, morantemque uim seminalem prouocant. Præterea, quæ per mare salem conuectant naues onerariæ, innumeram murium copiam producunt, fœmellis (ut quidam prædicant) etiam citra congressum parientibus, ubi salem illinxerint. Quamuis probabilis sit, saluginem musculis prurimum concitare, unde in coitum proruant illi cõ animalcula. Atque ob hanc fortasse causam stata mulieris forma nec ociosa, nec illiberalis

A lis, sed cum uenustate & gratia quadam, mixta, quæque sensus potest inflectere, falsa & acris dici solet. Quinetiam arbitror Venerem Saligenam dicere, fictitiamque de ea ceu mari orta fabulam prodere poetæ, dum uolunt fecundam prolificamque salis naturam indicare. Insuper marinos deos in uniuersum fecundos, numerosamque habere prolem ipsi dem ostendunt. Denique inter animalia tam terrestria, quam uolatilia, nullum proferre queas cuiuscunque marinò fecunditate par. In quam sententiam scripsit Empedocles illud:

Fecundos pisces, multum quæ ducit agmen.

PLUTARCHI CONVIVALIUM PROBLEMATUM SEXTAE DECADIS PROOEMIUM.

I M O T H E V M Cononis filium, Sosie Senecion, à magnificis & opiparis militaribusque epulis reuocatum, in Academia exceperat coena Plato, modico quidem apparatu & musicè, hoc est, frugaliter: haud turgidis, nec decumanis (ut inquit Ion) mensis, quales purus somnus, nec crebris interruptæ somniis imaginationes, simul cum corporis alacritate, tranquillitateque sequuntur. Itaque postero die Timotheus sentiens quid intersit, hoc an illo modo coenes, ait eos, qui apud Platonem coenarent, etiam postridie pulchre coenare. Magnum etenim, ut uere dicam, cõpendium est ad rectè & ex animi sententia uiuendum, cõmoda ualitudo corporis haud oppressi, sed agilis atque ad omnem functionem ritè peragenda, probè cõstituti. Quin & aliud haud leuius commodum accidebat Platonice cõuiuus, quæ inter pocula fuerant dicta, animo posse reuoluere, ac uelut intueri. Istorum enim qui abdomini seruiunt, uoluptates sordidas, nec libero homine dignam memoriã regerunt, & euanidam alioqui, fugientemque, non secus atque pridianum odorem, aut relictitium nidorem. Verum enim uero problematum sermonumque philosophicorum hypotheses, ut memores oblectant, quando nunquam non adsunt nouæ, ita oblitis præbent ansam & materiam eadem audiendi, & ruminandi, secumque reuoluendi. Quo loco Philologi etiam nunc Socraticis symposiis intersunt ac fruuntur, perinde ac illi ipsi, qui tunc unã coenabant. Et certè si ferulorum apparatus uoluptatem peperisset, poterant & Xenophon & Plato non dictorum, sed opsoniorum, missuum, belliarumque in Callia & Agathonis mensas illatorum descriptionem memoriæ consecrasse. At quum nunc ista nusquam extent, quamuis apparatu (uti credibile est) operoso, sumptuque infinito concinnata, aliquam dicendi occasionem præstiterint: tamè quæ philosophicè uelut per lusum apud illos disputata fuere, isti summo studio in scripta retulerunt, relicto nobis exemplo, quomodo non mutuis tantum inter pocula colloquijs animum adijcere, uerum etiam dictorum meminisse debeamus.

PROBLEMA PRIMUM.

Quam ob causam ieiunantes sitiunt quam sament grauius.

I Taque hic tibi sextus mittitur. Conuualium sermonum liber, quem inchoabit quæstio: Cur intolerabilius sitiant, quam esuriant ieiunantes. Carere namque ratione uidebatur, quod d sitis, quam fames, perieunantes afficeret magis: sicci namque alimenti inopia, natura liter exigere sui restitutione censebatur. Tum ego ipsi qui aderant fortè, sic: Calor in nobis, inquam, aut solus, aut præ alijs maxime nutrimento & fomite opus habet, quemadmodum uidemus prorsum nec aërem, nec aquam, nec terram alimentum expetere, aut admotum consumere, præter solum ignem: quæ ratione adolescentes caloris nimirum beneficio, uoraciores existunt senibus: rursus facillimè in ediam tolerat senium, ut cui torpeat, exilisque & defectus iam sit calor, ad exemplum animalium exanguium, quibus ob calor is inopia nutrimento non admotum est opus. Nam exercitium, uociferatio, & quæcunque tandem motu calorem augent, quodlibet animal suo in genere, suauius studio siueque uesci faciunt. Calido autem nutrimentum esse quod cum primis secundum naturam est, humidum arbitror. Sic flamma oleo increfcens docet: & quod cinis facile siccissimus sit omnium, quippe exusto humore omni: nam quod terreus est, humore destitutum iacet. Interim uero diuellit diducitque corporum ferrum naturam ignis, depeculando exugendoque glutinosum succum, qui corporis compagem colligat. Quando igitur ieiunamus, si quid in corpore reliquum est alimentum, absumit humidum primo & uis diripit calor: mox ad ingenitum carnis & natium humorem depastinandum flamma procedit, studio persequendi eius quicquid est humidum,

Concita. Confirmata igitur, uelut in Iuto fit, ariditate, potu ut magis indigeat corpus, natura comparatum est, donec bibentibus nobis calor rediuiuus, ac resumptis uiribus, solidioris alimonie appetentiam creat.

PROBLEMA SECVNDVM.

*An sitim famemq; indigentia concitet, an uero pororum
Status commutatio.*

His dictis, Philon medicus primum argumentum mouit, negans alimenti inopia nasci sitim, sed exilium corporis meatuum comigratione. Docent hoc partim, si quos noctu sitis urit: nam si obdormierint, citra potum etiam sitire desinunt. partim febrientes, qui remissionis tempore, aut cessante omnino febre, continuo siti liberantur. multis ubi lauerint, & certe quibusdam ubi euomuerint, sitis desijt: quorum tamen nullum succi copiam adauget, sed solus in causa labor est, qui aliquid huc confert, ut in pororum statu permutando alius ordo & dispositio acquiratur. Clarissimum rei documentum prebet fames. Nam inter agros quidam fame laborant simul, & appetunt tamen nihil. Nonnullis etiam saturis ne tantillum quidem remittitur appetentia aut refrenatur, imo intenditur potius & perdurat. Iam uero & plerique fastidientium cibum, assumpta oliua condititia, aut degustata capparum, continuo resumunt atque restaurant appetitum. Ex quo liquet manifestissime, affectione quadam pororum, haud alicuius indigentia, famem in nobis constitui. Eius namque generis edulia, famem minuunt his, qui appolito cibo esuribant. Ita fit, ut salgama sua acrimonia & adlubescencia, qua palato commendantur, uentriculum comprimendo cogendoque, aut rursus remittendo relaxandoque, mordace quodam cibi robore temperamentoque illum imbuant, quam orexin siue appetitionem nuncupamus. Visa sunt mihi quidem ista probabilibus inniti rationibus, sed tamen cum eo quod caput est & precipuus naturae finis, ad quem omnia animantia appetitus rapit, id quod deficit sarcire desiderans, & quod si bi deest semper persequens, pugnare. Illud namque, quo ab inanimo potissimum discrepat animans, negare ad conseruationem & tutelam nostri, uelut in corpore oculorum, existere, ac existimare affectum esse illum mutationemque pororum pro molis exiguitatis uel ratione fortuitam, eorum est, qui (ut simpliciter dicam) nullo loco naturam statuunt. Deinceps rigorem metiri defectu natui corporum caloris: sitim uero & famem eximere defectioni naturalis humoris, solidaque alimonie, prorsus absurdum est. Sed longe etiam maioris uocordiae est, dicere quod natura propter plenitudinem, euacuationem amet: repletionem uero non inanitionis gratia, sed ob aliam quandam innatam passionem. Atque adeo istiusmodi in animalibus necessitas & suppetias ferendi studium, nihil ab his quae in agricultura fiunt, differt: multa enim sunt illic quae similiter patiuntur, parique ratione remedium sentiunt. Vbi squallent arida omnia, irrigando insuccamus plantas: ubi efferuescit aestus, leniter refrigeramus: si idem in frigoris iniuria fouendis damus operam, muniendisque operimentorum multiplici obiectu: quodque in nostra non est facultate, Deum supplere precamur, largiri rorem tenerum, & lenia uentorum spiracula. Adeo semper natura quod temperie conseruet, eius quod deest, supplementum habet: ita uti credam alimoniam *τροφιης* nomen accepisse, quasi conseruatricis naturae. Sed ut plantae eam conseruant, insensibiliter, quantum fert usus (ut ab Empedocle dictum est) ex ambiente insuccata: sic appetitus nos docet inquirere, & quod temperamento deest sectari. Porro uideamus quam non sint ueritati consona, quae sunt dicta haecenus. Primum, quae lubentiam quandam oris habent & acedinem, nescio quomodo cibi conceptaculis non appetentiam, sed morsicationem conciliant, quemadmodum pruritus, titillationem, dum cutim quippiam scarificat & pungit. Quod si omnino orexin prouocat etiam haec affectio, rationi consentaneum est, ab eius generis cibis diu di atque tenuari ea quae debent, esuritionemque inducere, non adaptatis commutatisque meatibus, sed inanitis atque expurgatis: acrimonia namque, acerbata, & saluginosa, materiam cibumque ingestum confringunt, distrahunt, atque discutiunt, adeo ut nouus appetitus concilietur. Itaque meatus, non ratione permutati status, sitim sedant, sed dum carnis humor ebibere, liquidioreque imbuti fuere uapore. At uero uomitus, dum rejicit id quod naturae est inimicum & alienum, naturae facultatem liberam praestat, fruendi proprio & familiari humore. Nec enim in redundante humore quouis consistit sitis, sed in naturali ac proprio. Proindeque multi sint licet alieni humores, sitis tamen nihilo secius hominem urget: requiritur namque qui est natura est liquor, circa quem uersatur appetitus, nec illis permiscendi se potestatem facit, neque

A neque conseruationem concedit, donec expulsi emigrauerint: ac tunc meatus, quod sui est generis, excipiunt. Porro febris, quicquid est humidum, in altum solet repellere: ubi cum intestinalia loca exuruntur, compressus intus humor omnis consumitur depasciturque: quod sicut multis & uomitus succedat, arctatis interaneis, ac sic compressi resistentibus humoribus: & sitiatur, eo quod reliqua corporis moles inopia liquoris siccitateque molestat. Quando uero febris remittitur, & de corporis medullis recesserit calor, rursus diffunditur, & pristinum propriumque, quem natura praescripsit, locum undequaque recuperat humor: unde simul & interaneis a labore laxamentum praebetur, & caro pro aspera & squallida, laetigatur, ac tenescit mollisque redditur: interdum uero etiam sudores promouentur: qua ratione fit, ut quae sitim conflauit humili inopia, desinat atque cesset, humore in debitum desideratumque remigrante locum, relicto eo qui grauabatur, aegreque respirare a fasce atque exitere potuit. Quem admodum in horto quantumuis abundet aquis puteus, nisi tamen plantas irriges de prompta aqua, sitire alimentoque destitui eas necessum est: sic intra corpus in unum locum contractis humoribus, nil mirum si inopia siccitateque reliquae partes afficiantur eatenus, quoad resiliant & refundantur. Ita enim usus uenit tam in febrientibus, remisso febris aestu, quam in his qui a siti obdormierint: quod in istis ex alto reuocans humores somnus, ac membrum undequaque dispersum, aequalitatem quandam inducit, ac saturitatem. Alioqui praedicta meatuum status commutatio, qua sitis famemque constituitur, cedit qualis tandem est: Certè ego non uideo quod sit meatuum dissidium aliud, nisi quod plures pauciores uel aut concidant, aut diducantur. Vbi concidunt, ne potum quidem aut cibum admittunt: rursus ubi dirimuntur atque dehiscunt, intercedo relinquitur & uacuum spatium, quae est inopia eius quod secundum naturam est & familiare. Sic, inquam, uir optime, pannorum qui tinguntur imbutura, locum habet suum in austero, & absterforio, quorum ope excretis consumptisque superfluis, meatus illi exiles excipiunt melius & imbutunt libentius pigmenta, propter defectum uacuitatemque.

PROBLEMA TERTIVM.

Cur famelici, si bibant, fame liberentur: sitibundis uero si comedant, increseat sitis.

His dictis, qui nos conuiuio exceperat, utcumque ista differi ait: simulque ad aliam quaestum hunculum, has meatuum inanitiones repletionemque reuocat subito, Cur famelici famelicis potus placare possit: è contra sitientibus auferere sitim oblatis edulis contingat. Huius rei causam facillime & probabiliter cum primis, isti qui meatuum rationem inuehunt, inter caetera reddere uidentur. Nam quum meatibus constent omnia, sitque meatus alius alia praeditus symmetria, latiores quidem siccum pariter humidumque alimentum capiunt, exiliores liquorem solum admittunt: si inaniti sitim conciliant, illi famem. Itaque siticulosi, si comederint, nihil opis sentiunt, respuentibus siccam alimoniam angustiae ratione, meatibus, priuatique indigis nutrimenti. Contra famelici, si bibatur, potus in grandiores poros impactus, subit, & loca uacua implet, unde famis remittitur uehementia. At ego, quamuis constaret mihi rem uere ita fieri, rationi tamen adductae acquiescere nolui. Si quis, inquam, poris istis, quibus additi sunt nonnulli suffraganturque, carnem perforet, nihil aliud quam iunculentam, tremulam, ac putrem eam facit, adeo ut per has corporis partes non cibum, non potus commeet, sed eae cribri modo hac illaque perfluant & excernant, prorsus monstri simile fuerit, & per absurdum. Illa namque humidum cum cibus permixtio, eos comminuit, adiuta ope caloris interni ac spiritus, accuratius perfectiusque quam instrumentum etiam quodlibet, omni genere sectionum incisionumque atterit & confringit cibum, sicut quaelibet eius pars cuilibet membro associetur & familiariter adiungatur, non uelut suppingendo oplendoque rimas ac foramina, sed unita adnataque. Ac certè nisi ita statuat, indiscussum relinquitur praecipuum quaestum caput. Qui enim manducant, nisi biberint, sitim tantum abest quod sedent, ut adaugeant etiam. Qua quidem de re nihil haecenus dictum est. Sed an dilucidas rationes assumamus, animum applicato. Primum summam a sicco consumi humidum & aboleri: rursus humore imbutam rem siccam, itaque emollitam, diffundi euaporareque. Deinde statuamus non omnino sicci alimenti exclusio nem esse famem, ut nec humidum, sitim: sed esse moderati, eiusque quod satis esse potest, deliquium: ita ut si planè ab alterutro deficiat quicquam, non famem, non sitis sequatur, sed repentina mors. His ita statutis, haud operosum est & difficile causam perspicere. Siquidem

Comedenti sitis increfcit ob cibi ariditatem, qui reliquum in corpore humorem diffusum ac difperfum, ut est exiguus & languidus, colligit atq; exugit: haud aliter in rebus exter- nis ufu uenire uidemus, quod terra pulueres aut potius coenofa humori comixta, in fe ra- piat, abforbeat, coficiat deniq;. Rurſus quod famem potus compelcat, conſtituitur nece- ſario: nam humor dum praemiſſos cibos duos atq; exuccos irrigat, & innato ſucco uapo- req; perfundit, intrò eos conuehit, locisq; comodois & ubi opus eſt, ſuppingit. Proinde nõ male Eraſiſtratus, humidum, cibi uehiculũ dixit: ſuo enim admixtu, ijs quæ ſiccitatis aut morbi uitio ſegniter comeabant, ponderoſioraq; fuerant, & uiam parat, & ea ſecum rapit. Præterea multi reperiuntur, qui loti tantũmodo citra potus uſum, famere deſierunt, im- placabili prius & ſæua fame oppreſſi: extrinſecus enim ſubiens humor, ſucculentiora red- dit corpora, & alit non parum, dum interna mollificat & demulcet, ſic ut acerba illa & ef- fera famis uis remittatur atq; miteſcat. Hinc eſt, quod diutiſſimè uitam producant ex ijs nonnulli, qui duriter ac parcè uiſitant, ſola aqua ingeſta, dummodo non omne quod nu- trire corporiſq; agglutinari poteſt, exauerit.

PROBLEMA QVARTVM.

Quam ob cauſam puteana aqua deprompta, ſi in eodem putei aère pernoctet, frigidior reddatur.

Hoſpiti qui frigidam potabat, uoluptuario homini, puteanã aquã famuli frigidiorẽ præparant hoc modo: Hauriebãt uafculo aquam: id in puteo ſuſpenſum, ita ut ter- ram non attingeret, pernoctare patiebantur, itaq; in coenam inferebatur recenter hauſta frigidior. Erat autem iſ hoſpes in inueſtigandis rationibus apprimè curioſus: atq; iſtud ſe ex Ariſtotele ſumpſiſſe aiebat, nec carere ratione: eam eſſe talem. Quælibet aqua prius ex calfacta, frigidior multò fit: qualis eſt quæ Regibus præparatur, cui decoctæ ad ebullitio- nem uſq; uafculo conditæ, ingentem niuis congeriem accumulãt undiq;: ſic frigidior redditur. Ita nimirum & noſtrum corpus balneo lotis, inhorreſcit magis frigore: nam re- miſſio quæ ui caloris fit & exhalatio, corpus quod innumeris perforatum eſt poris, rarum efficit, ut multũ admittat externũ aère, unde uiolentior naſcitur alteratio. Quando igitur ex aëris uerbere ſuccuſſata aqua & comota calorem incurrerit, celeriter etiã refrigeratur. Hic collaudato ſene ob memoriã fidelitatem firmitatemq;, de ratione diſquiliationẽ inſti- tuimus. Nam ſi aër, in quo lagena ſuſpenditur, friget, quo pacto aquam calefaciet: ſin ca- let, qui poterit refrigerare denuo: Prorſus nanq; rationi diſſonum eſt, ut idem ab eodem, nullo facto diſcrimine, diuerſa patiat. Vbi obtinente ſene & hæſtabundo, De aère, in- quam, controuerſum non eſt, quippe quem frigidum eſſe ſenſus dicat, maximè tamen imo putei. Quapropter nullo fieri modo poteſt, ut ab algido aère incaleſcat aqua: imò quod plus eſt, frigidus iſte aër aquæ puteali immutadã nõ eſt, ob nimia aquæ copiã. Si ta- men pauxillũ educas & paulatim, iam aër uires ſuas exerere, refrigerareq; magis poterit,

PROBLEMA QVINTVM.

Cur glareæ & laminæ è plumbo ductiles aquam iniectæ frigidiorẽ efficiant.

AT enim uero de glareis ſilicibus uere, in quã ego, & de cotibus, haud abſimilis eſt con- trouerſia, quæ in aquam coniectæ, refrigerare eam & conſtringere exiſtimantur, id quod ab Ariſtotele ſcriptis proditum eſt. Rectè narras, inquit ille: hoc ſolum in Proble- matibus fieri narrat: uerũ nos ad inquirendam cauſam accingamur, eſt enim difficilis cumprimis. Planè, inquam ego: ac mirum utiq; mihi uideatur, niſi fugiat nos iſta ratio: ni- hilominus ita omnino habet. Primũ, nõne tibi uidetur ab aère extrinſecus ingruente algeſcere aquam: plus uerò in lapides & cotes incumbens ille habet uirium, quippe quem non deferunt aut effluere ſinunt, more æneorum ſictiliumq; uaforum: ſed conſtri- ctum coactumq; ſpĩſitudinis ſuæ ratione, in aquam expuunt, adeo ut per totam eius ſub- ſtantiam, uis frigoris imprimatur uehemens. Quapropter brumali tempore acerbius fri- gus amnes, quàm mare infeſtat: in illis nanq; uim ſuã exercet algidus aër totus penetrans ſeſe q; exerens: in mari uerò ob profunditatẽ reſoluitur & uim perdit, nihil inueniẽs quod relidat eum, ſuoq; obiectu reſpercutiat. Aliter quoq; probabile eſt, aquas, quò ſuntlympi- diores

Adiores tenuioresq;, hoc perfrigeſcere magis: ubi imbecillitas in cauſa eſt cur domentur. Porro cotes & ſilices aquam attenuant, quod ſaculentum in ea & terreum eſt permi- xtũ, cõtrahentes, ab eaq; ſeparantes, ſic ut tenuior debiliorq; aqua reddita, ab frigoris in- iuria edomeſcit citius. Alioqui quod ad plumbũ attinet, eſt id natura frigidũ: id quod aceto extritum, unum ex ijs quæ letalia ſunt pharmaca, frigidiffimũ ſemel, producat, ceruſſam ſcilicet. Accedit, quod ſilices denſatione, frigus fundo tenus inducunt. Lapis enim qui- cunq; ſit, terræ perfrigeratæ condenſatæq; præ algore cõcrementum eſt: & quò ſolidior eſt & ſpĩſſior, hoc magis ad eam naturam accedit. Quare incõmodi nihil eſt, ſi aquæ frigi- ditatem cum lapis, tum potiffimè plumbum illo renixu atq; reliſu adaugeat.

PROBLEMA SEXTVM.

Quæ cauſa ſit cur acere pannisq; conſeruetur nix.

ITaq; paululum dato respirandi ſpatio, Amantes, inquit hoſpes ille, cum amaſſis ipſis colloqui præcipuè expetunt: ſin minus, de ijs ſaltem. Idem & mihi in niue uſu uenit, quæ, quia non a deſt, nec ad manũ eam habere datur, fert animus diſcere, cur calidiſſimis rebus conſeruetur. Etenim paleis illam uelut ſalcisq; comunitam, pannisq; rudibus undiq; obrectam, diutiſſimè illæſam tuentur. Mirum proinde fuerit à calidiſſimis quibuſq;, fri- gidiffima conſeruari in ſuo ſtatu. Planè, inquam, ſi modo uerum iſtud eſt: non tamen ita habet, imò nobis potius ipſis imponimus, credentes id quod calidum eſt, illicò etiã ca- lefaciendi ui eſſe præditum: cum eandem ueſtem hyeme calefacere, in ſolis æſtu refrige- rium adferre dicamus: ueluti nutrix illa apud Tragicum, Niobes prolem detritis obſole- tæ lænæ inuolucris fouet & refrigerat ſimul. Sic Germani ueſtem comparant ſolum ad- uerſus gelu munimen & obtegmentum, Aethiopes contra æſtum modò, nos uerò u- troq;. Quare calidã optimo iure dicemus, ſi calefaciat: ſin refrigeriũ cõciliet, frigidam. Et certè ſi ſenſus iudiciũ ſequemur, frigidã fuerit dicenda potius: quippe tunica ubi primũ eam induimus, frigidã nobis occurrit: & toro decumbentibus, ſtragula: mox tamen emi- cante è nobis calore ſaturata, calorẽ adiuuat: idq; partim cõprimendo continendoq; calo- rem, partim uerò excludendo arcendoq; à corpore, & frigoris iniuriam, & externum aë- rem. Qui februnt æſtuant ue, continenter mutant ueſtimenta, eò quod iniectã frigus ad- ferant, quamuis mox iniectã excaſiunt à corpore. Quemadmodũ igitur ueſtis accepto à nobis calore, calefacit: ſic à niue frigefacta, uiciſſim eam refrigerat. Refrigeratur autem à niue tenuem ſpiritum ſiue flatum exhalante, qui inſidens eius concrementum compin- git atq; continet: quo euaneſcente, in aquam abiens diſfluit atq; liquitur, ſimulq; deflore- ſcit candor & diſperit, quem ſpiritus humori comixtus aſſumpta ſpumæ natura dederat. Proinde tum frigus undequaq; obuallatum & opertum ueſtibus inhihetur & includitur: tum etiam externum aër reſſuſ niuem congelatam non diſſecat, non liquat. Accedit ad hæc rudium pannorum comòditas illa, quòd uilloſi aridiq; flocci non patiuntur grauiter pannos niui incumbere, neu fungoſam eius raritatem deprimere. Haud diſſimili ratione & palea leniter incumbẽs, propter leuitatem cominuere glaciã niuem non poteſt: alio- qui uerò etiam denſum & ſolidum operculũ ea præbet, ſic, ut & aëris feruorẽ diſcludat, prohibeatq; à niue frigiditatem abſcedere. Porro quòd colliuationem pariat ſpiritus de migratio, eſt illud ad ſenſum manifeſtum: nam liquefacta nix, ſtatu creat.

PROBLEMA SEPTIMVM.

Sit ne percolandum uinum.

NIger ciuis noſter è literario ludo domum erat reuerſus, præceptore uſus clariffimi nõ deprehendit, aut caſtigat) imbiberat odioſa quædam moroſioraq;, increpandũ eius liber- tatem imitatione exprimens, & quibus cum conuerſabatur reſellere nulla non in re ſoli- tus. Itaq; euenit ut conuiuio nos exciperet Ariſton: hĩc ille cum reliquũ omnem appa- ratum plus iuſto ſumptuoſum opiparumq; damnare inſtitit, tum uinum haud debere perco- latum inferri dixit, ſed iuxta Heliodi præſcriptũ, ut à dolio depromptũ fuerit, bibendũ eſ- ſe, innato robore, ac ui natia etiamnũ præditum. Eiuſmodi nanq; defæcatio primũ fran- git neruos omnes uini, calorẽq; extinguit, quippe euaneſcentem expirantemq;, ubi to- ties inſaccatur percolaturq;: deinde curioſitatẽ quandã & cultum aſcitiũ prodit, ac mol-

C litem: quando utilem istam partem absumunt & corrumpunt, quod dulcedinem adulterinam comparent. Quemadmodum enim castrare gallos ac porcellos, praeter naturam eorum carnem reddendo molliculam & foemineam, hominis est haudquaquam sani, sed luxu corrupti: ita (si admittetis metaphoram) castrant uinum & effoeminatum reddunt isti excolatores: nimirum hos naturae imbecillitas sapere prohibet, & praeter temperantiae studio certis modulis uinum bibere non amant: istum habent illi bibacitatis praetextum, artificiosumque commentum: certe uim meram uini depeculantur & auferunt, reliqua mole relicta, quemadmodum qui agris frigidam respuentibus, decoctam porrigunt. Nam quod aciem uini & robur omne percolatione eximant, detrahant, atque adeo uident, euidens argumentum est istud, quod pristinas uires non tueatur, sed facie uelut radice sua excisa atque extincta, intereat: utcumque sit, quod uinum, facis nomine haud obscure designarint ueteres: ut caput aut animam, a principibus corporis partibus, diminutiue solemus hominem nominare: & qui uitae prouentum colligunt uindemiatores, *τρύγαι*, quasi facere dicuntur: & *Hom.* in *uulferum* locum *δ' αετρυγίον*, quasi faeculentum dixeris, appellat. Quid quod uinum & ferrugineum & rubrum nuncupare solet: nimirum ille aliter, quam Aristion pallidum & praenimia defaecatione luridum, nobis apponit. Vbi renidens Aristion, Non pallidum bone uir, inquit, nec exanguis, sed placidum & mite, uel primo statim aspectu. At uero tu, obscurum noctis instar, & uelut atro horrore nigricans, ingurgitasse gaudes, ac propterea defaecationem damnas, ubi tale uinum reiecta ueluti bile, ac deposita grauedine, & uis inebriatoria, omnidenique uicio, citra tumultum leniter se nobis insinuat, cuiusmodi bibunt apud Homerum heroes. Is uero quando uinum *αἰθρα*, hoc est, ferrugineum appellat, atrum non intelligit, sed perlustre & nitidum. Nam cum antea *αἰθρα* & *νέφρα*, hoc est, splendens atque coruscum dixisset, noluit tamen ferrugineum uocare. Quemadmodum itaque sapiens ille Anacharsis quaedam in Graecis damnavit, ignem tamen e prunis non potuit non commendasse, quod fumo fors relicta domi ignem intuerentur: sic quoque iustius alia nobis quaepram uicio possitis uertere uos sapientes. Quid enim quae peccatur, si a uino exclusa discussaque uis illa nocua, qua mentem turbat atque molestat, nitorem purum addimus, non ascititium fucum: si non sublata uelut a ferro acie ipsa & robore, sed potius rubigine ac fordibus decussis, uobis illud apponimus: nimirum quia non percolatum, fortius est, si diis placet. At enim o bone, deliranti insanienti ue, ubi helleboro usus comodaque uictus ratione, ad mentem redierit, impetus ille acer & uehementia subleuit atque exoleuit, & genuinum robur moderatioque corpori redditur: eodem sane modo uinum a facis spurcicia repurgatum, uim illam furiosam & rebellem, in mansuetum ac sanum habitum restituit. Plurimum uero interest, ut arbitror, inter purgationem & inter elaboraturam siue curiositatem: nam foeminae fucis tincta, unguentis delibata, auro & purpura onusta, curiosae formamque elaborasse uidentur: solij tamen usum, & unctionis, alendaque comae studiū in foeminae nullus danauerit. Certè Poeta mira gratia discrimen in Iunone comente sese, demonstrat inquit:

Ulad. 8.

Ambrosio primum Saturnia diua liquore
Exterit sordes, udoque perunxit oluio.

Atque haec tenus quidem in compta spectatur puritas: uerum ubi fibulas aureas assumit, elaboratasque arte in aures, ac tandem illecebras, quas pollicetur caesus, tractat, curiositatis nomen meretur res ipsa, imo in lenocinium uxori indecorum abit. Quapropter qui aloem aut cinnamomo uinum tingunt, aut croco edulcorant, si non secus atque foeminam comptam prostitutamque symposijs publicant: at qui spurciciam inde auferunt, & quicquid inutilis est materiae, si medicantur uinum ac repurgant: reliqua enim omnia meram curiositatem uocaris, si uel a domesticis rebus incipere placeat. An non partes quaedam teletorio inducuntur, quaedam patent ambienti, unde purum maxime aërem domus hauriat, lumenque admitrat ab occiduo sole? Nonne extrita extersaque debent esse undique potula, ut niteant, ut splendant? Nonne eadem nihil squaloris, spurciciae nihil obolere debent, & ne quid purulenti fordium ue potum compleat, curandum est? Et quid cetera recenseam? Nam & frumenti in panem conflatura (quae nihil est aliud tandem, quam purgatio quaedam) quanto studio, quanto labore paretur, uides: quando quidem non acrum modo excussio, cribratio, euannatio, secretioque tum frumenti, tum farinae adhibentur, sed & subactio, quae exprimat fermenti inaequalitatem, atque repurget, massamque cogat, ut edendo esse possit. Quid mirum est igitur, si uini partes faeculentae, tanquam fures quidam, aut acres, percolatione tollantur, praesertim quando nec sumptus adlit aliquis in defaecando, neque adlit negocium.

P R O

PROBLEMA VIII.

Vnde nascatur infatibilis illa edendi cupiditas, quam nos appetitum caninum, illi βούλιον appellant.

Sacrum quoddam est patrium, quod publica in ara praetor peragit, caeteri intra lares quisque suos. Ei nomen est, Bulimi proscriptio. Solent autem famulum aliquem uirgulis e uicte compactis uerberatum foras exigere, atque eliminare, addito hoc elogio: Foras Bulimum, intus cum opibus sanitatem. Me itaque Praetore, plures ad rem diuinam conuenerant, peractisque patrio ritu sacris accubueramus. Hic quaesitum fuit primum, de ipso Bulimi nomine: deinde, quid uellet usitatus ille uersiculus, quem ad eliminari solitum dicuntur identidem: praecipue uero, unde nasceretur ista affectio, quidque in ea accideret. Itaque Bulimum ingentem aut publicam famem significare, quorundam fuit sententia, praesertim apud nos Aeoles, qui loco b, utimur p: nec enim bulimum, sed polylimum, quali polylimum dicas denuo, efferimus. Nam Bubrostis diuersum quid a Bulimo esse uidebatur. Huius rei fide petebamus ex Metrodori de rebus Ionicis commentario. Narrat enim Smyrnaeos, qui praesens temporibus Aeoles fuere, Bubrosti taurum pullum immolare, quem dissectum, integrum nec excoctum, ignibus adolent. Porro quia fames in genere, morbi speciem habet, ac praesertim canina ista, affecto praeter naturam corpore, inuadit, perquam apte illi ceu defectui opponunt diuitias: ut morbo, sanitatem. Quemadmodum autem nausea nomen obtinuit proprie in ijs, qui inter transfretandum in nauigio eiciunt stomachum: usus tamen inualuit postea, ut istius affectus nomen transfretaret ad eos, qui quomodocumque ita afficiuntur: sic utique & bulimi nomen inde natum, hucusque pertendit. Atque ista quidem promiscue ab omnibus dicta, quasi e communi collatitiam cenam impleuere. Veruntamen ubi causam affectus attingere coepimus, primo loco in controuersia uenit, quid rei esset, quare per niuem iter facientes canina fame impetantur. Quemadmodum Brutus Dyrachio ad Apolloniam expeditionem mouens, ex hac affectione uitae discrimen incurrit. Nix erat alta, & comeatus conuentium nullus sequebatur: itaque cum collapsus animo deficeret, cogente necessitate milites ad mœnia accurrerunt, panem flagitaturi ab hostibus mœnia praesidio tenentibus. Quo coe festum impetrato oblatoque, Brutus animum resumpsit: eo quod nomine redacta post in potestate urbe, pepercit omnibus, humaniterque usus est. Hoc morbi genus incurrit cum equis & alini, tunc praesertim quando ficus recentes, aut mala basulant. Quodque admiratione dignissimum est, non homines modo, sed & iumenta, inter omnia edulia, praecipue panis reficit, adeo ut uel minimo eius esu remedium sentiant, ac progredi queant. Hic oborto silentio, conscius ego quanto pere senum argumenta, degeneres, tardos, indoctosque homines sopire quodammodo & exatiare soleant: rursus generosis quibusque & eruditissimis inserant, atque audaciam rimandam inuestigandamque ueritatis, Aristotelis sententiam protuli dicentis, Interna uehementer incalferi, urgente forissecus magno frigore, ac nasci inde colliquationem haud paruum, quae si in crura defluat, lassitudinem oriri & grauitatem: si in motus respirationis ue fontes atque principia, animi deliquium, eademque ratione uirium quoque debilitatem sequi. Atque in isto uersari probabilem narrationis antedictae causam, conclusum fuit. Assentientibus autem huic sententiae alijs, alijs rursus impugnantibus, Soclarus primam rationem perbelle constare inquit: refrigescere enim plus satis atque condensari eorum qui per niuem ambulant corpora: praeterea uic caloris nasci colliquationem, unde quasi a globo sanguinis, respirationis fons & origo intersepiaur atque occupetur: uideri tamen sibi potius, calorem coactum exundantemque intus, alimoniam consumere, qua deficiente, ille ad instar ignis contabescat & extingatur. Hinc fieri, quod esuriant uehementer, & paucillum omnino comedentes, coe festum refocillantur: id ipsum enim quod porrigitur ueluti quendam caloris esse fomitem. Caeterum medicus Cleomenes *λίμον*, hoc est, famem in huius dictionis compositionem irrepsisse temere, asserbat, citra rei ipsius expressionem: quemadmodum sit in *καταπίνεω*, id est, deglutire, temere iungitur *πίνεω*, quod bibere significat: aut in *ἀνακύνεω*, hoc est, emicare, locum non habet *κύνεω*, quod sonat inclinare. Neque enim Bulimon, famem esse, uti uideatur, sed uentriculi affectum, qui animi deliquium propter concursum famis inuehat. Proindeque eadem ratione canino appetitu laborantes pane refocillari, qua odores animo deficientibus medentur: non quia cibi indigi sint (constat namque uel exiguo penitus alimentum usu recreari eos) sed quia spiritus & uires fugientes panis odor reuocet. Quod uero Bulimus sit quidam animi defectus, non fames, si dem facit id quod in iumentis usu uenit de fi-

Bubrostis, uehementis fames.

curum & pomorum odore: qui non famem, sed quandam potius oris ventriculi morficationem laniamque ac assiduam comotionem inuehit. Mihi quidem & ista sat bene dicta uisa sunt à contraria origine deprompta, fieri posse, ut non constipatio ac compactio, sed raritas & dissolutio in causa sit, si decretum est assentiri uerisimilibus. Spiritus enim qui à niue diffluit, est quidam ueluti aer eius concrementi, & minutissimū quid: habetque facultatem penetrandi diuidendique non carnem modo, uerum etiam argentea atque area uasa: uidemus enim ab istis non cohiberi niuem, quippe quæ in flatus resoluta, liquitur, atque externam uasis superficiem madore implet tenui & glaciali, quem occulta ratione per meatus insensiles spiritus diffluens dimittit: qui quidem spiritus iter per niuem ingressis, acutè penetrans ac flammicans, adurere extremos artus uidetur, diuidendo transuerberandoque carnem, non secus atque solent ignita facere. Itaque laxitas difflatioque fit in corpore magna, & calor effluit, ac extincto spiritus illius frigore cutim ambiente, rorem exhalat sudorem ac tenuem, ita ut dissipentur contabescantque etiam uires. Si quis igitur coquiescat, parum caloris dilabitur: at ubi corporeus motus alimentum in calorem uel magna conuerterit, & calor effertur diducta carne, inde necesse est subitū quoddam (ut sic dixerim) deliquium uirinasci. Cæterum quod non cogat modo, sed eliquet etiam corpora frigus ingens, hinc discas licebit: uehementissimo namque frigore plumbi laminæ colliquefcunt interdum per exudationem quandam atque defluuium. Deinde quod plerique etiam non famescentes carninam hanc famem incurrunt, arguit potius dissolutionem, quam corporis constipationem. Nascitur autem ea raritas hyeme præcipue ob exilitatē partium, uti dictum est: aliter uero etiam ubi labor motusque acuerint atque intenderint calorem natiuū, qui tenuatus ac laborando defatigatus, multus fluit ac disseminatur per corpus passim. Quod uero ad mala & caricas attinet, ueri non est dissimile ea talem expirare odorem, unde iumentorum calor extenuetur, & depastus minuatur: alia namque alijs & resocillare spiritus & exoluere ualent.

PROBLEMA NONVM.

Cur Homerus cæteris quidem humoribus peculiaria tribuit epitheta, solum uero oleum liquidum appellat.

NAta fuit quodam tempore controuersia, cur inter humorum, qui sunt non pauci, genera, cætera proprijs epithetis insignire soleat Homerus: ueluti lac candidum, mel flauum, uinum rubrum uocitans: at oleum solum, accidente omnibus ex æquo communi, si quidum appellat, noua quadam ratione. Ad quæ quæstionē sic fuit responsum: Dulcissimū esse quod tota substantia sit dulce: candidissimū, quod ex toto candidū. Tale autem est uinum quodque cui nulla portio repugnantis naturæ permixta fuerit. Ea ratione dicemus, liquidum esse uel maximè, cuius pars nulla sicca sit: id quod oleo competit. Primum namque lauitas eius docet, quam sint æquales inter se partes omnes: quo ipso fit ut mixtioni toto genereretur pugnet. Deinde limpidiissimū se præbet oculis ad inspiciendū uelut in speculo effigiem: caret enim asperitate omni, quæ diducere humanū intuitum queat: imò unde quaque indiuisum, ob liquiditatem, & minimis etiam portionibus expressum lumen ad oculorum aciem reflectit: quemadmodum è diuerso inter reliquos humores solum lac, quia permixtam habet bonam terræ portionē, non exprimit effigiem speculi more. Accedit, quod concussum agitatū uel oleum minimè inter humores omnes strepitū ædit, quia tota substantia humidū. At enim aliorum liquorū, dum fluit atque decurrunt, asperæ terræque partes offendiculum obicem uel nactæ, & repercussum, strepitant, ob partium minutias, earumque intercisionē. Adde quod solū permisceri temperarique alijs respuit, quia densissimum facile sit: caret enim inanibus interuallis, quæ inter siccas & terreas eius partes inesse possint: caret & poris, quibus intercurrentem aërem prehendat excipiat uel. Quid, quod ob partium similitudinem, indiuisum manet atque indiuisum: ac proinde ubi spumat, aërem non admittit oleum, præ densitate continuitateque. Ista est ratio, cur ignem alat: & cum nullo humore alio nutriatur ignis, solum oleum eius materia esse potest. Quapropter è lignis nascens aer, in fumum abit: quod terreum est, in cinerem commutatum subsidit: solum interim humor ab igne depascitur, quippe quo nutriatur. Aqua igitur, uinum, & id genus alia quæ turbida terrestrique substantia non exigua constant, in ignem coniecta flammam dissiungunt suarū partium exilitate, grauitate opprimunt, extinguunt denique. At oleum quoniam purè putetque, si quod aliud, humidum est, ob substantiæ tenuitatē mutatur, uictumque

A uictumque celeriter inflammatur. Euidens humiditatis testimonium præbebit, quod quantumuis exigua olei guttula in immensum diffunditur, dispergiturque. Neque uero aut mellis aut aquæ, alterius uel humoris cuiuspiam exigua adeo guttula tantum accipit incrementi, ut non ferè persiccata euestigio aboleatur. Oleum uero ut est lentum & molle, quouis per corpus, si inungas, rapitur, longissimèque diffluit, ob partium uidelicet uisiditatem, sic ut & ineluibile peritet. Vestes aqua madefactæ, nullo negotio siccantur: olei uero maculas expurgasse, res est non parui negotij: quoniam penetrat maximè, propterea quod denue cum primis sit & humidum. Siquidem uinum quoque permixtum maiore negotio è uetibus educitur, ut auctor est Aristoteles: quippe tenuius, altiusque in poros imbibens.

PROBLEMA DECIMUM.

Quid causæ cur quæ de fico arbore suspenduntur maculatorum carnes, citius tenerescant.

Aristionis coquus apud conuiuas bene audiebat, quod inter cætera uenustè opiparèque concinnata, gallum quoque pridem Herculi immolatum, apposuisset tenerum, uelut pridie maculatum, recentem admodum & nouum. Itaque Aristione dicente expeditè istud fieri, si iugulatus coestem de fico suspendat, causam rei coepimus inuestigare. Nam quod è fico spiritus exeat grauis atque uehemens, etiam uisus testatur: item illud quod de tauro narratur, qui ficui alligatus quantumuis immanis cicuratur, palpationemque non detrectat, sed iram prorius deponit, quasi euanidam. Potissima autem & causa & uis in amaritudinem conferenda est: planta enim illa omnium maximè succulenta est, unde fit ut tam ficus ipse, quam truncus, ramique saturati uideantur. Hinc est quod ardentis fumus oculos mordet in primis: combustæque cinis lixiuiū abstergendi uel maxima præditum reddit: quæ caloris munere proueniunt omnia. Quin & succo cogi lac in coagulum arbitrantur quidam, non implicando obliquis ductibus compingendoque lactis substantiam, nimirum leuibibus in superficie planisque partibus expressis: sed calor uel eliquando depascendoque humoris aquositate ac diffluentem liquiditatē. Argumento est quod coagulū dulce quidem succo tenus, potus tamen sit facile deterrimus. Nec uero ab obliquis comeatibus laue cogitur, sed quod frigidum est & incoctum, caloris præsidio coëscit: ad quam rem confert opis non nihil sal, qui natura calidus est, quanquam repugnet complicationi concretioque iam antedictæ, quippe qui dissoluendi natura potissimū sit præditus. Quocirca feruidam auram, & acrem, tenuantemque expirat ficus, qua confringit maturatque alitis carnem. Idem calor munus experietur auis, ac eruo frumētū obruta, aut nitro aspersa. Quod autem quandam coquendi uim frumentum obtineat, euidens argumentum petitur ab amphoris, è quibus frumentū ac eruo conditis uinum citissimè absumitur.

PLUTARCHI CONVIVALIUM PROBLEMATVM SEPTIMAE DECADIS PROOEMIUM.

ROMANIS in ore est, Sossie Senecion, lepidi cuiusdam & perurbani uiri dictum, qui edisse se, haud coenasse, quo die solus coenam fecerat, dictitare fuerat solitus: perinde ac si coena uite atque uictus communitatē coniunctionemque, & delectationem nullo non tempore desideret. Solebat nimirum gratissimum condimentum, ignem prædicare Euenus: & salem diuinum appellat Homerus. quem Gratiarum quoque nomine sunt qui efferant, quod plerisque edulij admixtus, palato ea commendat, gustuique grata atque amica reddat. At uero coenæ mensæque diuinū in primis, si quod aliud, condimentum est, amici cum familiaris, tum intus & in cute nobis cognitæ præsentia, non tamen eo nomine quod compotet aut commanducet, uerū quoniam & accipit aliquid & regerit collatis sermonibus, utiles modo sint, & aliquid doceant, ac de rebus priuatis instituantur. Quippe in tempestiua inter compotandum garrulitas, plerosque dum nugantur, transuersos rapit, & animi libidini obsecundare compellit. Proinde non minore cura probæ notæ sermones, quam spectatæ fidei amicos in coenam allegere consentaneum est: qua in re diuersum à Lacedæmonijs sentimus atque dictamus. Illi enim hospiti aut iuueni in Phiditium ad coenam accito, commonstratis foribus dicere solebant, Hæc non egredietur dictum. Nos uero ipsi ijs utendū censemus sermonibus

C bus, qui & à communi usu non abhorrebunt, & apud quosuis eliminari poterūt, ob argu-
menti genus quod nec flagitiosum aliquid, nec maledicum, nec contra bonos mores faci-
ens, atque adeo ne illiberale quidem habeat quicquā. Id quod ab exemplis, quorū septi-
mam decada liber iste continet, iudicare cuius promptum est.

PROBLEMA PRIMVM.

*Aduersus Platonem calumniantes, quod dixerit potum
per pulmones ferri.*

Fortè è conuiciis unus æstiuo tempore decantatum omnibus illud & tritū exclamauit,
οἶνον πνεύμονα τέγγει, τὸ γὰρ πνεύμα τέλλεται ἄστρον. id est,
Aestuat igne astrum, iam pulmo rigandus laccho.

Hic Nicias Nicopolita medicus, Nil mirū, inquit, si Alcæus poëta ignorauit, quod & phi-
losophum Platonem latuit. Quanquā facili alioqui remedio possit Alcæo subueniri: pul-
mones enim ab uicino stomacho liquoris delibare non nihil, ac proinde irrorari, ueri est
simile. At Philosophus adeo non obscure scripsit, in pulmones poculenta defluere, ut nul-
li, quantumuis argumenta retundere parato, tolerabilem sui defensionem reliquerit. La-
tè enim patet is error. Primum quidem quum necessarium sit humidum alimentum cum
siccis commisceri, consentaneum est utriusque unum atque idem substerni conceptaculum, sto-
machum uidelicet, qui inferiori uentriculo mollitū atque humectum transmitteret cibum.
Deinde cum pulmo sit usquequaque lauis & spissus, quomodo ebibita farina cum miscella
nea forbitūcula, perlabitur, nec usquam restitat? Hoc certè argumentū Erasistratus non
temerè in Platonem uibrat. Proindeque ille recensitis non paucis corporis partibus, & in
quem usum quaelibet pars à natura fuerit condita, uolens (id quod philosophum decuit)
non uulgare aliquid & omnibus obuium sapere uideri, lingulae (*ἐπιγλωττίδα* uocant illi)
munus ea gratia assignatum ait, ut in deglutiendo cibum arteriā illa uocalem obstruens
atque comprimens, delabi in pulmonem quicquam prohibeat. Grauius enim is exaspera-
tur lancinaturque tussi, si quando elata anima, lubrico tramite deuiet cibum. Ipsa autem par-
ua lingua uelut sequestra, utranque in partem flexilis, uocem ædentibus nobis, gulæ incum-
bit: at cibum potum ue transmittentibus, arteriæ: liberum atque purum animæ respiratio-
nisque cursum seruans. Ad hæc compertum habemus, inquit, eos qui sensim potum dimit-
tunt, humectiores obtinere aluos, quam qui auide raptimque plurimū liquoris exorbent:
in his namque cōfestim ad uescam fluoris impetu peruadit, in illis uero diutiusculè moram
inter cibos trahit, quos & humectatos permollit, donec mixtura quædā & temperies con-
fletur, cuius occasione restitent. Tale utique nihil fieri, si cōfestim seorsum discretus fuerat
in ipso haustu humor: sed implicantibus pariterque transmittentibus nobis esculentum,
cui humor uehiculo loco (ut ab Erasistrato dictum est) cedit, ea fiunt. Talia referente Ni-
cia, Grammaticus Protogenes subiicit, primum id perspexisse Homerum, quod cibi, gu-
la, spiritus uero conceptaculum sit gurgulio, qui ἀσφάραγος, id est, guttur, ueteribus Græ-
cis dictus est: qua ratione clamoros, *εὐσφάραγος*, hoc est, gutturosos uocitare solebant. A-
chilles apud Homerum Hectori telum

Ilid. 10.

In stomachum infregit, qua mors subitocyus atrox,
Nec uero infecuit guttur,
qui proprius est uocis ac spiritus canalis, uerum gulam siue stomachum infecuit. Hic ob-
orto silentio, Florus, Itane, inquit, conuicimus dissimulanter, & indefensam rei Plato-
nis causam iacere patiemur? Minime gentium, inquam ego: producemus namque pro Pla-
tone & ipsum Homerum, qui tantum abest ut arteria humidum istud excludat atque uindicta
cet, ut etiam cibum inde reijci tradiderit: ait enim,

Odyss. 1.

Pando de gutture uinum,
Frustraque proiectat tetro fluitantia tabo. Nisi dicat quis, Cyclopē ut unum oculum,
sic unum eundemque quo & uox & cibus mearet, canalem habuisse. aut dicat guttur pro gu-
la dici, non broncho siue pulmonis canna, quomodo omnes & antiqui & recentiores id
uocabuli usurpant. Atque istud quidem haud inops à testibus, sed rei ueritate compulsus,
in medium attuli. Nam complures sunt à Platone testes, quibus ne utiquam proletarij. Mis-
sum fac Eupolin, si lubet, in fabula, quæ Colaces inscribitur, dicentem:
Potare namque iusserat Protagoras,
Pulmone ut eloto Canem prauerteret.

Quin

A Quin & delicatum illum Eratosthenem ualere iubeas, qui ait:

Pulmonis latebras ille rigare mero.

Saltem Euripides haud ambigunt in hoc uersu,

Pulmonios means per anfractus merum, oculatius aliquanto, quam Erasistratus,
inspexisse uidetur. Quippe perspexit ille, cauernosis fistulis, rimosisque ductibus perfora-
tos esse pulmones, per quos humor commeat. Siquidem spiritui meatibus illis opus non
erat, per quos educeretur & expiraret: uerum in gratiam liquidorum, & quæ cum his lubri-
ca semita deuoluuntur, pulmo coli modo pertusus foraminulentusque est factus. Nec ab-
surdum est magis, bone uir, quod pulmo polentā transmitteret, aut pulstem assumptam,
quam quod gula: hæc namque, non (ut quidam dicunt) leuis est, & lubrica, uerum habet crenu-
losas etiam salebras, in quas uerisimile est exiles ciborum minutias impingere & restare,
eaque ratione deglutitionē subterfugere. Veruntamen siue hoc, siue illo modo dicas, non
bene habet. Naturæ enim in actionibus suis industriam, nulla orationis Venere queas
assequi: nec est exactam illius organorum, quibus utitur, uerbi gratia, spiritus & caloris, ra-
tionem pro merito dicendo explicare. Præter alios testes pro Platone cito & Philistionem
Locrentem, ex uetustissimis unum, & classicum in uestra arte cum primis auctore, & Hip-
pocraticum, qui non aliam uerbis præit oris uiam, quam Plato. Porro epiglottis siue ligu-
la ad plurimos usus laudata, Diocippum non fugit, quippe propter quam dicit liquorem
inter deglutendum discretum, in arteriam defluere: solidum uero cibum in gulam deuol-
ui: nulla uesica in arteriam incurrit: deinde & gulam aliquam liquidū portunculam cum
siccis cibis commistam excipere: id quod à uero non abhorret: siquidem epiglottin aspe-
rae arteriæ uelut septum quoddam & operculum esse obiectā, quo sensim paulatimque per-
coletur potus, nec celeri subitocque impactu spiritum intercludat, eiuē impedimentum adfe-
rat. Hinc est, quod a uibus epiglottin natura non produxit, quoniam non trahendo, aut
forbendo, sed potius immerito rostro potum paulatim transmittendo, irrorant arteriam &
humectant. Sed testium abundè. Enim uero Platonis dictis primum sensus adstriptatur,
fidemque arrogat. Nam discissa uulnere arteriā, non demittitur potus, uerum ceu rupto ca-
naliculo reijcitur foras, ac scaturiendo prosilire conspicitur, incolumi etiam nū & integra

B manente gula, Deinceps nouit nemo non, in pulmonis affectibus sitim succedere arden-
tissimam, præ calore siccitate ue, aut alia quapiam de causa, quæ cum phlegmone simul po-
tus appetentiam inuehit. Hocque euidentiū est etiam argumentum, quod quibus animan-
tibus natura pulmonem negauit, aut certè perpulillum largita est, ea omnino potus opus
non habent, ac ne appetunt quidem, propterea, quod membro cuiuslibet innatū sit quod-
dam humidū desiderium. Hinc adeo fit, ut quibus particula quæpiam deest, his neque usus
neque propensum illud instituentæ per eam functionis desiderium adsit. Adde, quod in
uniuersum uesicæ superfluous uidebitur usus. Nam si gula cum esculentis poculenta simul
adsumit, & uentriculo tradit, nihil excremento humidū alimenti opus fuerat peculiari mea-
tu, per quem ferretur, at unum & commune utriusque in idem loci per eandem uiam ingerenti,
quasi sentinale foramen satisfecisset abundè: nunc uero priuatum obtinet locum uesica,
priuatum etiam intestina: illa, quod à pulmone prodit, excipit: hæc, quicquid è gula eue-
stigiō in ipsa deglutitione discretū fuerit. Qua ratione constituitur, cur nullum sicci recre-
menti uestigiū, uel colore, uel odore accedens, omnino in lotio appareat: tamen si inte-
rim dum fieret in uentriculo commixtio ac fermentatio, nature ratione istud illius (sicci re-
crementi inquam) qualitatem induere potuerit, nec adeo probè defecari, nullo imbutum
coloris fuco. Præterea in uentriculo concreuisse calculum, lectum est nusquam: quamuis
ratio conuinceret, non minus ibi loci quam in uesica coalescere humorem ac lapidescere
posse, si certè in uentriculum omnis per gulam potus secederet. Veruntamen gula, detra-
cto arteriæ quod satis sibi est humoris deuij, idque mediocri quantitate, eo ad mollifican-
dum cibum atque insuccandum uti uidetur, ac propterea nullum humoris recrementū se-
ponere. Verum pulmo, ut spiritum humoremque se membris indigis elargitur & imper-
tit, ita reliquum in uescam exonerat. Sanè omnino hæc ad ueritatem accedunt propius
longè, quam illa: ipsam tamen rei ueritatem nec hic fortasse attigimus: saltem æquū non
erat insolenter adeo in philosophum & opinionem & re ipsa facillè primum inuehi,
præsertim in re ambigua & obscura, quæque tantum causarum pel-
agus suppeditare queat, Platonica conferenti scripta.

Qui dicatur apud Platonem Cerasbolus, & quæ causa, semina quæ in boum cornua impingunt, effocta & contumacia reddat.

Controversum diu multumque fuit de uocabulis hisce *κερασβολος* & *αποραμων*, nõ adeo quid significarent, (in confesso nanque erat ex isthac credulitate fuisse natum, qua semen cornibus boum obuim atque impactum, contumacem frugem producere putatur, ut inde præfractum hominem & refractarium *κερασβολος*, quasi cornu satum: & *αποραμων*, hoc est, minime tenerum, nuncuparint.) uerum de causa, cur semina in boum cornua cõiecta, hoc mali sentirent, agitabatur disceptatio. Equidem sæpenumero cum familiaribus meis non leuiter super hac re contendi, nihilominus tamen obscure hoc inter cetera, quæ multa congelsit & prodidit eorum, quæ causam nobis dubiam & cæcam obtinent, Theophrastus innuit, Cuiusmodi sunt ista: Gallinæ quando parturiunt, festuca sese lustrant, Vitulus marinus pinnam consumit, non tamen deglutit. Cerui deflua cornua humi defodiunt. Eryngium uel ab una modo capra ore præfractum detentumque, totum gregem sistit. Inter cetera recenset & istud de seminum in cornua appulsu, asseritque bona fide rem hanc fieri, sed causam esse ambiguam, aut saltem perdifficile. Itaque Delphis è familiaribus nonnulli urgebant, quoniam non modo, ut aiebant,

Consilium & melior ratio, saturo obuēnit aluo: sed & quæstiones promptius expeditiusque enucleant, ac maiori cum fiducia responsa succedunt, præstante hæc omnia uino: uolebatque de problemate proposito me paulisper disserere. Ego uero provinciam recusavi, successores nactus haud poenitendos, Euthydemum in auguratu meo collegam, & Patrolem generum non pauca eius generis ex agricultura uenationisque obseruatione proferentes: cuiusmodi est, quod grandinem procurantes facitiant, eam talpe sanguine, aut mulierum pannis obsoletis, amoluntur. Caprifici grossus domesticæ appensus ficui, fructum istius defluere non sinit, sed cohibet, maturitatēque ei conciliat. Cerui falsas emittunt lachrymas: sues, dulces, quando capiuntur. Istud si queritur, inquit Euthydemus, protinus & de apio cyminoque explicanda ueniet ratio: quorum illud quidem proculcatum dum germinat, pedibusque extritū, letius prouenire autumant: hoc uero cum dirarum imprecatione conuiciisque, terra mandant. Floro rem esse friuolam atque ridiculam dicente, nec ullam causam, ut obscure, indagatorem proferre illo ualente, tandem ego: Inueni, inquam, remedium, quo rationibus adductus iste, in nostra cogatur uerba iurare, simulque eorum, quæ proposita sunt, dissoluantur quædam. Igitur meo iudicio frugibus leguminibusque contumaciam illam incoctilem frigus inuehit, comprimendo cogendoque eorum habitum, uel ad duritiem usque: contra quam calor, cuius munus est resolvere atque mollire. Quocirca qui dicunt illud,

Non tellus producit, at annus: *perperam præter Homeri sententiam loquuntur.* Calidi siquidem natura agri, placidam temperiem permittente aere, mitiores producunt fruges. Quod fit, ut quæ confestim è manu in terram prolabitur sementis, obruta humo atque delitescens, calorem eius humoremque præsentius sentiat, & delibet. Contra, quod in boum cornua appellitur atque impingit semen, non assequitur conuenientissimam illam (ut Hesiodus inquit) positionem, sed aberrans ac deuiū, neglectum proiecti, quam seminati similitudinem habet potius. Itaque fit, ut id à frigore aut in uniuersum aboleatur & intereat, aut nuda incumbens tunica, idem egrè auctile, exuccum, lignosumque euadat. Vides, uti tepor lapidū partes terreas, & (ut sic dicam) plantamines molliores conseruet, quam in terræ superficie extantes. Hinc est, quod quadratores humi defodiunt lapides, quos ad opera destinant, ut à calore coquantur. Qui uero sub diu nudū iacent, ob frigus refractarij, rigidi, atque contumaces, opera respuunt. Adde, quod frumentū si diutiuscule in area, sub diuo, absque operimēto remaneat, minutius magisque incoctile, quam quod euestigiō sublatum fuerit, euadere restantur. Interdum uentus quoque irruēs, dum uentilatur frumentum, suo frigore contumax reddit: quod in Philippis Macedonia fieri proditum est. Opitulatur autem seminibus sparsim dissectis incoctisque, infusa palea. Nec mirabimur si dicant agricolæ, inter sulcos æquali tractu deductos, in altero contumacem reddi messem, in altero minime: quodque maius etiam est, fabarū folliculos alios huius generis fabas, alios dissi miles producere, prout nimirum his plus minusue uel auræ frigidæ, uel aquæ, quam illis, appulsū fuerit.

P R O-

Cur uini pars media, olei quod in summo est, mellis imum, præstantiora habeantur.

Alexion focer Hesiodum ridebat, cuius illud est præceptum:

Dolia quum ad summum turgent distenta Lyæo,

Aut dum se ostendit fundus, satiere memento,

At bibito parcè, media dum subsidet aluo.

Eo nimirum loco uinum est præstantissimum. Quis est, inquit, qui ignorat, uini medium optimum esse, ut olei supremam regionem, & mellis imum, bonitate antecellere? At ille uino parcendum, ubi ad medium uentum est, commonet, expectandumque donec uapescat, inaniori iam facto dolio. His dictis ualere iusso Hesiodo, ad inuestigandam causam uarietatem placuit descendere. Ac de melle quidem ratio non adeo multum negotij nobis exhibuit: quippe omnibus (absit inuidia dicto) perspectum exploratumque erat, ut quodque est leuissimum, ita hoc raritati acceptū ferre: è contrario densum spissum ue, quia ponderosius, reliquæ moli sublidere: quod si uas inuenteris, paulo post tempore debitum sibi utrunque capessere iteratò locum cernas, illo supernatante, hoc subsidente. Nec interim uinum caruit probabilium argumentorum assertione. Primum enim calor, quæ uini est facultas, optima ratione ad medium referri uideretur, idque quam optimum tueri, atque conseruare. Deinde imam regionem propter facces esse deteriorem: ut superficialiam partem aeris uicini cõtagio uitiari, ratio est. Quod nanque ambiens aer exuat bonitate sua uinum, quod alioqui facile mutabile est, & iniuriæ opportunū, quis nescit? Hac de causa defodiuntur sub humo dolia, & tegmine obmuniuntur, ut quamminimū aeris ea contingat. Præcipue uero dolio pleno, haud perinde facile ut inanito, uinum degenerat: nam ubi multus aer in uacuum uas adfluxerit, citius uapidū euadit: at in pleno dolio sui pertinax uinum omnibus suis partibus coheret quodammodo & incolume constat, exclusa aeris contagione. Cæterum non leuis uelitationis ansam præbuit oleum: unus aiebat imum in oleo deterius euadere, quoniam ab amurca obturbaretur, non tamen illicò summum in eo esse optimum, sed ita uideri, quia longissimè à nociua parte disideret. alius causam referebat ad spissitiam, cuius occasione minime omnium cum alijs humoribus permisceretur, nullum in se penitus admittens, nisi ut concussū agitatum. Quo fit, ut nec aeri cedat admiscendi sui potestatem, imò repellit eum atque excludit, propter exilitatem partium continuitatemque, qua præditum est: ac propterea minus ab eo, utpote uiribus inferiore, alterari potest. Visus fuit postea huic rationi reclamare Aristoteles, qui obseruat uinum sibi asserit, odoratius præstantiusque omnino bonitate effici oleum, quod in operatis in dolijs conditur: assignatque bonitatis rationem aeri: sic enim plus eius adest, meliusque uim exerit suram, ubi inanitus dolium subit. Fortasse, inquam ego, & oleum ab aere emolumentum sentit, & uinum noxam, eadem ex facultate: siquidem oleo inutile senitū, uino etiam cōmodo existeret, uerum aer allabens, utriusque istud beneficij adimit: hoc recens postquam deferbuit, excellit: illud uero transpiratu carens ob lentitiam, citò inueterascit atque consenescit. Videtur itaque probabiliter dictū esse, quod superficiē olei attingens aer uicinus, recens illud facit. Eaque de causa uini pars suprema deterrima est, olei optima: uetustas nanque alteri optimam, pessimam alteri conciliat naturam.

Cur apud prisicos Romanos receptum fuerit, neque mensas iam sublatis inanes conspici, neque lychnum extinguī.

Florus candidatus uacuum tolli mensam non patiebatur, sed eduliorum semper aliquid in ea relinqui uolebat. Nec id modo à patre suo & auo obseruatum enixè adserbat: uerum etiam illud, ut ne lychnus quidem à cœna extingueretur, quod uidelicet haud temerè oleum consumeretur. Quando Atheniensis Eustrophus qui fortè aderat, Ecquid tandem inde emolumentum illis accessit, inquit: ni Polycharmi nostri prudens factum didicerint, qui post diutinam meditationem, uix tandem rationē inuenire, qua pueris olei suffuradi occasiōnem adimeret, potuit. Solebat autem ille lychnis extinctis oleum ad summum usque affundere, posteraque luce inspicere denuo, ecquid superessent pleni. Tum Florus ridens: Quin igitur soluto isto problemate, inquit, rationem inuestigamus

C probabilem, quare ueteres ita anxij religiosiq; tum circa lychnos, tum circa mensas extiterint. Primo itaq; loco discuti cœpit de lychnis quaestio. Ac gener quidem Flori Celerius existimabat, apud maiores nostros piaculare fuisse habitum, si quis quencunq; tandem ignem extinxisset, ob affinitatem cum sacro & uestali igne. Geminos enim esse reor, inquit, eius, ut hominis, interitus: uolentem extingui, naturalem exolescentis. Quapropter igni quidem sacro opem adferri, utriusq; interitus causa, necesse est, addito semper fomite conseruando eum in columem. At uero alterum ignem per se cadentem non magno pere curabimus, neq; compellendo eum uiuere, neq; rursus inuidendo, si ueluti à pecore uita auferatur, ne uidelicet in cassum nutriatur. Lucius Flori filius cætera recte dicta prædicabat, nisi quod non maiore digniorē ue cultu aut studio, sacrum ignem quam alterum, profectos fuisse priscos illos homines censeret: sed quemadmodū ex Aegyptijs nonnulli uniuersum canum genus diuino dignabantur honore, alij è luporum aut Crocodilorum genere unum saginabant, hic canem, ille lupum, tertius Crocodilū: uniuersos enim impossibile erat ita hic circa cultum curamq; istiusmodi rerum, ignem esse symbolum totius uniuersi reuerentię: nihil enim ad animati naturam accedit propius, quam ignis, qui sua sponte & mouetur & nutritur, suoq; splendore illustrat cuncta atq; manifestat, ueluti anima: cuius, dum extinguitur & interit, uis uel maximè elucescit, quā uiuifici principij non est expers: uociferatur enim & stridet, quando interit, seseq; uindicare conatur, nō aliter atq; animans quodpiam uiolenta nece sublatum, iugulatumue. Hic coniectis in me ille oculis, haberem ne aliquid rectius istis sciscitatur. Nihil est, inquam ego, quod in tuis causer dictis: illud tantum sermoni adiecero, morē hunc humanitatis beneuolentięq; documentum esse. Nec enim piūm est, affatim expletos cibo, eum amoliri: nec potu exatatos, fontem abscondere & obstruere: neq; nauigij uestigia aut callem confundere, postquam iter cōfeceris. Permittenda sunt ista ac relinquenda post nos alijs usui futura. Quapropter honesti rationi reclamant, candelę lumen utcunq; non indigeamus, parsimonie causa obruisse: imò ardentem conseruasse conuenit & reliquisse, si fortē qui ea præsentē & accensa opus habeat. Nam ubi pateretur natura, pulchrum utiq; foret, si dormituri aut quietem acturi, etiam oculorum auriumq; usum, ac mehercle ingenium quoq; & uires alteri cōmō dare possemus. Agē obserua, an non maiores in gratiam apud similia illarum beneficię tribuentes, ritē quercus frugiferas coluerunt: Ficum quandam Athenienses sacram appellarunt: ijdem Morum arborem excidi uetere. Nō reddunt ista pronos ad superstitionem homines, ut arbitrantur quidam, sed instruunt nos exemplo rerum insensibilium atque inanimatarum, quomodo mutuis inter nos beneficijs certare, cōmerciaq; habere deceat. Hinc rectē Hesiōdus, nullum opsonium cibum ue ex ollis, quibus non fuerint prius oblata libamina, uult apponi, ni prius igni primitias ministerijq; præmiū obtulerint. Rectē quoq; Romani lychnis utentes, præbitam semel alimoniam non deducebant, permittentē ea frui, donec uiuerent lucerentq;. Quum ista dixisset, inquit Eustrophus: Ne igitur commoda hinc ad sermonē de mensa patebit transitio, persuasum habentibus nobis, par esse ut è cœna aliqua relinquatur famulis eorumq; liberis portio: amant enim non tam capere, quam tradita acceptare. Huc spectat quod Persarum reges, ut perhibent, nō amicis tantum, ducibusq; ac stipulatoribus portiones escarias semper dimittūt, imò uernarū quoque & canum esca in illorum mensa proponi usq; solet, quasi qui cunctos, quorum opera ministerioq; utuntur, quoad eius fieri potest, mensa fociq; unius participes reddant: nam & immanes quæq; belluæ cibi cōmunionē cūcurantur. Ego hic risu concitus: Agē uero, inquam, quin extrahimus huc in medium, piscem (de quo extat parœmia) sepositū, simul cum Pythagoræ chœnice, in qua ille consideri uetuit, nunquā non è præsentibus aliquid in posterū relinquendū, crastiniq; diei in hodierno memores esse debere, docens: Ac proinde Bœotis nobis in ore est illud, Relinquito & Medis quippiā, ab eo usq; tempore, quo Medi Phocidē atq; extimos Bœotia fines agendo ferendq; populabundi incurfarunt. Quo magis & passim & semper in promptu illud esse debet, Relinquito & uenturo hospiti quidpiam. Ea q; de causa uacua & famelicam ferē Achillis mensam nō possum non damnare. Aduentantibus namq; Aiace atq; Ulyssē ad eum legatis, nihil habens apparati, cogitur eo ipso temporis articulo opsonia parare, & culinam instruere. Item quum Priamum pararet humaniter excipere, denuō

Partitur niueā iugulatq; bidentē, atq; affat: bona noctis parte in hoc apparatu consumpta. At Eumæus prudens prudentis uiri alumnus, superueniente derepentē Telemacho, nihil torquetur, quin illico confidere iussu excipit appositis assatarum carnum lanchibus

A cibus, quæ pridianæ reliquæ superfuerant. Quod si istud exigui esse momenti uideatur, illud saltem neutiquā fuerit minimū, cohibere ac refrenare appetentiā, dum etiā nū ad sunt gulæ irritamēta. Minori tanguntur absentiu rerum desiderio, qui assueti sunt presentibus abstinerē. Subijciens tum Lucius, meminisse se ait ab auia audire, mensam rem esse sacram: decere autem sacrarū rerum nihil uacuu relinqui. Ad hæc uero, inquit, mensa terræ exemplar est, ut mihi quidem uidetur. Nam præterquam quod alimoniam nobis subministrat, etiam rotunda est & stabilis, recteq; à nonnullis Vesta nuncupatur. Ut enim in rem nostram quod faciat, proficuumq; sit, Tellurem & habere & proferre semper iudicamus: ita nec mensam oportere nos uacua, apparatusq; omni nudatam uidere, putamus.

DECADIS OCTAUAE

PROBLEMA PRIMVM.

De diebus illustrium uirorum natalitijs. Ibidem de deorum generatione.

VI philosophiam è conuiujs ablegant atq; exterminant, non prorsus idem faciunt, quod ij qui lumen extinguunt, sed eò peius, quod accēsa lucerna frugi homines & modesti temperantesq; nihilo erunt deteriores, ut qui reuereri alter alterum, quam mutuo conspectu frui, potius ducant. Nam ubi imperitia & inscitia inter pocula rerum potiuntur, ne aureus quidem ille Mineræ lychnus hilare ac moderate uita conuiuium effecerit. Taciturnos enim multo cibo & potione cōpleri, suum plane uidetur, ac nescio quomodo impossibile. Sanè qui symposium colloquio quidem non defraudat, sed tamen definitam certa de re & utilem disputationem non admittit, is multo magis rideri meretur, quam qui conuiuas cœnantes, cibum potumq; continuè sumere arbitrat, quod affusum illis erat, mero effuso, insipidoq; opsonio & spurco apposito. Nullum deniq; esculentum poculentum ue non suo, hoc est, debito modo concinnatū, usque adeo graue & noxium est, ut obambulans in symposio, & intempestiua & fatua oratio, si nemente sonus. Proinde philosophi, qui in ebrietatem inuehuntur, eam temulentam nugationem nuncupāt. Nugari autem quid aliud est tandem, quam futili sermone & uano uti: Quando uero in compositè garritur, & ad futilia nugamēta res redierit, finis solet subsequi à Musis & Gratijs alienissimus, ut contumelijs demum & conuicijs debacchentur. Non male igitur apud nos in Agronijs festis Bacchum ceu fugitiuum perquirunt fœminæ, mox cessant inuestigare ulterius, dictitantes, ad Musas illum confugisse, illiq; occultari: paulo post finita cœna, proponunt inter se ænigmata & griphos. Nimirū docet nos istius rei mysterium, oportere inter potandum colloquia miscere haudquaquam ociosa, sed quæ commutatione quadam & industria ac lepore consent: istiusmodi enim colloquijs id, quod in ebrietate indomitum est & furiale, opprimitur placidè à Musis, atq; obducitur. Cæterum quæ pridem, quando Platonis natalem celebrauimus, audita fortē nobis sunt & dicta, primo loco præfens liber (qui conuiualium est octauus ordine) continet. Pridie Nonas Apriles Socratis natalitium anniuersario ritu celebraueramus. Nonis deinde ipsi, Platonis natalem. Quæ certè res colloquij haud pœnitēdi, quod auspiciatus fuit Diogenianus Pergamenus, ansam nobis præbuit. Non absurdè istud (inquit ille) de fortuna extulit Ion poëta:

Longissimè à sapientia fors dissidens,

Illi tamen similia pleraq; perficit,

Equidem existimo ritē atque concinnè ita cecidisse, ut non tam propinquo ortu, quam prior etiam is nasceretur, qui ob nominis splendorem honoratior, & alterius doctor erat futurus. Hic subiit mihi, plura eius generis exempla eorum quæ in idem tempus incidere, præsentib. referre: cuiusmodi fuit quod de Euripidis ortu atq; interitu narratur. Natus enim quo die Græci ad Salaminem nauali prælio cum Persis congressi sunt: è uita excelsit ipso natali Dionysij inter Sicilia tyrannos senioris: fortuna uidelicet eodem tempore & imitatore Tragicarum ærurnarum reuocante, & agonisten in scenam producente, quod ait Timæus. Commemorabatur & Alexander rex, & Canis Diogenes, eodē die fato concessisse. Itemq; conueniebat inter omnes, Attalo regi eundem & natalem & mortis extitisse diem. Pompeiū Magnum erant qui natali ipso, nonnulli pridie in Aegypto extinctū, assererent. Facta fuit & Pindari mentio, qui Pythijs natus, multos præclaros hym-

C nos uelut choragus deo accinuit. Florus negabat Carneadem quoque silentio obliterandū in ipso Platonis natalitio, clarissimū Academiae orgiasten: uterque enim in Apollinis festo æditus est, hic Athenis in Thargelijs, ille uero dum Carnea Apollinis festa agunt Cyrenæi. utrunque autem festū septimo mensis die obitur: proindeque deum illum ceu eo die natum, uos uates, inquit, & flamines Septimanigenā uocare soletis. Itaque neminem eorum qui Apollini Platonis geniturā adscribunt, dicturum arbitror, quod hic nobis ad grauisimos morbos & uitia, medicus opera Socratis, ceu alterius Chironis, effectus, genitorem suum, deum dedecorari: simulque commemorabat historiam de uiro, quod per somnum Aristoni Platonis patri accidisse perhibent, deique uoce quæ illi interdixerat, ne cum uxore cōgrederetur, nec totis decem mensibus eam contingeret. Hic excipiens illum Lacedæmonius Tyndares, Enim uero, inquit, summo iure de Platone illud canere & dicere licebit, Creditur ille deo, haud mortali sanguine cretus.

Lege Lærtiū in uita Platonis. Iliad. u.

Nam quod ad numē attinet, uereor ut parens non minus pugnet cum mortalitate & interitus ratione, quam foetus ipse: est enim hic & mutatio quædam & passio, quod Alexander etiam sensit, quando concubitu potissimum & somno mortalem esse se, deprehendere dixit, tanquam somnus præ imbecillitate naturæ ad resocillandam eam obuēniat: generatio uero quælibet, quæ proprii in aliud degeneratio est, eam corrupat, & ad interitum perducatur. Rursus tamen erigor atque confirmor, ubi audio à Platone, parentem & creatorem orbis, quæque in rerum natura sunt omnium, ingenitum uocari & sempiternum Deum, neutiquam è semine productum: nimirum dum alia secretiore facultate, materiæ fecundum prolificumque principium, à quo & mutari & fingi se illa patiat, deus in se uerit. Quamquam & uentorum flatus maritant atque fecundant aues femellas: uerum id quando foetandi tempus adest, non prorsus absolum & graue existimo. Alioqui deus humo more congregiendus, sed diuersa contrectatione & contactu, per aliorum interuentum, uegetat atque implet diuiniore foetura animantia. Nec uero meum est istud cōmentum, at Ægyptij Apin hoc pacto gignere fabulantur Lunæ contactu. Imò in uniuersum mari deo cum mortali foemina consuetudinem permittunt: contra uero mortalem uirum deæ posse foetus conceptionisque principium præbere negant: ponunt namque deorum substantiam in aere, uentis, calore certo, & humiditate consistere.

PROBLEMA SEXTVM.

De tarde ad cœnam commeantibus. Ibidem unde ientaculum, prandium & cœna, nomen inuenerint.

MInores natu è liberis meis, quoniam theatralibus acroamatibus intenti diutius moram traxerāt, serius ad cœnā reuersos, Theonis filij κωνουδέπινος & ζοφροδέπιδας, quali remoricœnas, & nocticœnas, & alia similia per iocū cauillabant: rursus illi iniurijs propulsantes, τρυφάειπνος, quasi curricœnas eos nominabant. Tum fortè è natu grandioribus unus subiecit, τρυφάειπνον dici, qui serius ad cœnam accederet: talem enim quoniam tardauit, uideri curriculo potius, quam pedetentim profectum. Cōmemorauit quoque Batiti, qui apud Cæsarem morionem agebat, lepidum dictum, qui tardè ad cœnam aduenientes, ἐπιθυμοδέπινος, hoc est, cœnipetas uocare solebat, eò quod isti negocijs distracti, ob cœnulae tamen cupiditatem, inuitationem non excusarent, detrectarent uè. Ego addidi, Polycharmum in Atheniensis Repub. Tribunitia potestate functum, cum uite suæ rationem redderet, pro concione ita dixisse: Præter cætera quæ commemorauit, Athenienses, nunquam ad cœnam uocatus, postremus accessi. Populare admodum istud factum uidetur: è contrario illos plerumque, qui serius accedunt, ceu cerebrosos, improbos, & oligarchicos homines, grauatim ferimus, utpote operiri eos coacti. Tum Socrates suscepto adolescentulorum patrocinio, Atqui, inquit, neque Pittacū Alcæus ζοφροδέπινος creditur appellasse, quod serò cœnaret, sed quod alioqui obscuris, sordidis, nihilique conuiujs delectaretur. Olim ante cœnæ tempus cibum sumpsisse, infamiæ loco habebatur: & ientaculum ἀκράτισμα, ab immoderantiæ gulæ studio nomē adeptū fuit. Hic Theon sermonem excipiens: Minimè, inquit, gentium istis, qui priscam uiuendi normam reuocant, fides erat adhibenda: aiunt enim illos, ut in laboribus erant seduli, & frugi homines temperantesque, ita panem mero imbutum mane esitasse, nec præter eum aliud quicquam: atque inde nomen inuenisse ientaculum, ut à mero ἀκράτισμα diceretur: & ὄψον, opsonium, quod in cœnam illis apparabatur: serò namque (quod ὀψίς significat) peractis negocijs cœnam sument bant.

ἀκράτισμα intemperans sum.

ὄψον, mero.

abant. Istares occasionem præbuit, ut unde & cœna & prandium nomen sumpsissent, inquireretur. Visum itaque fuit prima fronte, & ἀκράτισμα, quod ientaculum est: & ἄρισον, hoc est, prandium, in idem cadere, testante Homero, ubi ait Eumæum prandium instruere, Quum iam Titanis se ostenderet humida terris.

Nec absolum est uisum, ἄρισον, id est, prandium, à matutino tempore nominis ratione deducere, uelut ἀρίσιον, hoc est, manè: δειπνον uero, hoc est, cœnam, quod à laboribus superedere faciat: nam aut transacto negotio, aut interim dum negotium perageretur, cœnam captabant. Istud ab Homero discere est, dicente:

Quum cœnam instrueret, parat cui cædua sylua, Rusticus. Nisi forte inde, quia prandium inelaboratum, & ex obuijs quibuscunque facile concinnaret: cœnā uero non absque apparatu apponerent: propterea illud ἄρισον, quasi ἄρισον, id est, facillimum: hanc uero δειπνον, quasi elaboratitiam nominarint. Cæterum Lamprias, frater meus, ut est natura iocosus & facetus, aiebat, multis modis declaraturum se, Romana uocabula, quam Græca, magis esse appolita, quando iam tanta licentia in nugacitatem eruperit. Nam quod Græci δειπνον, illi cœnam, à uictus communione uocant: seorsim nanque prisca Romani moderate pransitabant, cum amicis cœnare soliti. Prandium uero à diei tempore nomen habet: nam φιδιον matutinum significat, & φιδίσιον, à prandio quieti se dare. Vel ea uoce matutinam esitationem cibationemque innuere uolunt, qua utantur prius, quam φιδίσιον, id est, famelici fiant. Iam ut missa, inquit, faciam stromata, uinum, mel, oleum, gustare, propinare, & alia eius generis complura, quibus ut Græcis uocabulis, & Græco fonte cadentibus clarè utuntur, quis negarit Græcè dici, Comissatum, & miscere, pro diluere: quod est apud Homerum, Miscuerat mollis laticem cratere Lyæi.

Et mensam, eò quod in medium apponatur: panem, eò quod placet famem: Coronam à capite: quemadmodum galeam, coronam dixit Homerus: quos nos ἄδωρας uocamus, illi dentes: & labra, quod ijs esca prehendatur, appellationem sunt sortita. Aut igitur audientia sunt ista serio, & absque risu dicta, aut nec illis usque adeo facile aditum dabimus, qui per nomenclaturas uelut quisquillas & capillamenta, partes quasdam excindunt, quasdam B putant atque detruncant.

Scholia insequentia, quia Problematum conuiuialium interpretis sunt, & ad eorundem intellectum haud parum facere uidentur, omittenda nequaquam censuimus. Tu igitur, optime Lector, ijs pro arbitrio utere.

DECADE I. Problemate 1. pag. 196 Lyfius & Lydius.) Quod ad horum Bacchi cognominum explicationem attinet, non possum non ex ueterum scripitijs aliquid hoc loco depromere. Eandem, quam hic, rationem reddit Plutarchus libro secundo sympos. cap. ultimo. Pausanias ad fabulam refert: Bœoticis prope theatrum, inquit, delubrum extat Bacchi, cognomento Lyfij: fertur enim Bacchus Thebanos, qui à Thracibus capti apud Haliartum abducebantur, exuisse uinculis, fecissetque illis potestatem sopitos Thracas obruncandi. Apud Cornutum in τῶν περὶ ἰδλων καὶ θεολογίας scriptum inuenio, ἀδύσιον, sed uirtio, ut arbitror scriptoris adrepsit, a, imò reclamari ipsius ratio quam subiungit: sic enim habet, ἀφ' ἧ ἡσθάλιστον αὐτῶν ἢ λυδίων ἡσθάλιστον, ἡδύσιον τὰς μερῖμνας, quod curas soluat: quod ipsum genuinæ lectionis fidem facere potest. Itaque ἡσθίσιον eo loco constanter legendum cenfeo. Lydius uero eadē ratione dictus uidetur, testante hoc ex Pindari autoritate Plutarcho alicubi, ἡδύσιον ἡδὲ ἐν λυδία τὸ δειπνόν, ἡσθάλιστον ἡδὲ μερῖμνον, κατὰ τὴν ἡσθίσιον. Lydius deus Bacchus, qui molestiarum curarumque funiculū soluit. Nisi quis etiam à peculiari Lydorum mollitie notari Bacchum uelit. Sed de his factis superius: plura uolente deo in nostris ἑσθημάτων libris, in quibus Græca Epitheta fusilissime enucleabimus.

Eodem problemate. pag. 197. Obliqua dicta carmina.) De ratione scholiorum

(quæ ego obliqua, certa ratione, quam, ut in lib. de diuinatione Cicero, flexiloqua, dicere malui) uariarū scriptores. Quod si Tyrannionis grammatici liber Caij Cæsaris iussu cōscriptus de scholio carmine, extaret, aut Didymi Symposiaca (in quorum tertio libro diuersas etymologias explicuisse ab Etymologici aurore adnotatur) certius aliquid posset adduci. In eo solo conueniunt omnes, σκωδίων carmen esse conuiuiale. Orus grammaticus etymon eius tradit, quod ab ebrijs, quibus sensuum organa perturbata sunt, & oblique se quodam modo habent, cantari solet. Suda antiphracticòs pro facili & minimè ambagioso, ut quod paucis consistit uersibus, interpretatur. Hesy-chius, quod non à quibusuis, sed à doctis caneretur. Dicæarchus lib. de Musicis rebus, triplex odorum genus succini testatur: primum, quod uno cōcentu omnes simul accinebant: alterū, quod uiritim singuli per ordinem: tertium, quod à peritissimo & ingeniosissimo quoque, ut res in ordine cadebat, cantabatur, ita ut ab eo ordine σκωδίων diceretur. At Aristoxenus & Phyllis Musici (ex quibus fortasse suam sententiam hauit Plutarchus noster) dicunt in nuptijs, dispositis uarijs circa mensam unam lectis accumbentes myrtis per uices fertis redimitos, sententias & amatorias cantilenas succinere consueuisse: circuitus autem ordo oblectorum situm obliquo modo peragebatur. Porrò à Cicerone etiam scholij rationem aliquam peti posse autumo, qui libro quarto Tusculanarū, nisi fal

lor, ex Catonis Originibus refert, morem hunc epularum apud maiores fuisse, ut deinceps qui accubarent, ad tibiam canerent clarorum uirorum laudes atque uirtutes. Id siquidem in scolijs carminibus ferè obseruatum uideo, ut aut encomia illustrium hominum, aut præclaras sententias, aut mixtam utrunque continent: nec pigebit aliquot exèpla adscribere, unde qualis qualis iniri eorù ratio poterit, si prius hoc solum dixerò, Terpandro ἢ σοφιστῶν μιῶν inuentionem à Pindaro adscribi, ut lib. de Musica Plutarchus testatur. Scolion de Admeto Athenis decantatù ex Pausanias lexico adnotat in Bœotia Eustathius longè diligentissimus Homeri interpretis, de cuius autore multa lis: eius tale est initiũ: Ἀδμήτην δὲ τῶν μῶδων πρῶτον ἀγάθειον φησὶ τὸ θεῶν δὲ ἀπ' ἑαυτοῦ ἄλγος ἔχειν, quod carmen & clari uiri historiam perstringit, & ad fortitudinem paræneticũ est. Videtur autem perfortes innuere generosam maritij amantem Alcèstin: per timidos uerò Admeti patrem, qui pro filio mortem oppetere tergiuersatus fuerat. Eodem in cõmentario & tale scoliũ exordium Eustathius commemorat, πᾶσι τὸν αὐτὸν δῖον ἀρχαῖον ἄλγος ἔχειν ἀρχαῖον μετ' Ἀρχαλοῦ. Istud carmen ut in prædicanda Aiacis fortissimi uirtute uersatur: ita sequens, sub gnome quadam, quòd amore ad præclara audenda facinoramentum homines, historiam strenui uiri tegit: ὁ πᾶσι δὲ οἱ γὰρ ἐστὶν ἡ δὲ παρ' ἑαυτοῦ ἰδιότητι μὴ φρονεῖται ὕμνος ἀγαθῶν ἐπιμαρτυρῶν, οὗ γὰρ ἀδελφὸς ἡδὲ δούλιος ἐστὶν ἄλλοθεν ἄλλου βάλαν (quanquam apud Plutarchum in ἰστορικῶν malè βάλαν legatur) πάλαι. Solebat autem hoc apud Eretrienfes cantari, uideturq; indicare Cleomachũ, qui in gratiam amaliĩ præferens, in confertas hostium turmas inuictus, ordinibus eorum disturbatis, uictoriam Chalcidenfisibus peperit: quamuis aliĩ Anronem quendam eadem uform fortuna significari uelint. Rhodius quoq; Timocreon in opulentia detestationem huiusmodi scripsisse scolion à Suda commemoratur: ἀπὸ τῆς ἐπιπέδου ἢ τῆς ἐπιπέδου ἢ τῆς ἐπιπέδου ἢ τῆς ἐπιπέδου. Ad eodẽ latè ea res patuit, ut Pericles plebscica & leges scolorum in modum concinnata promulgaret, quale fuit illud eius, Μεγαρίδας μὲν ἀγροῦν, μὲν τε βαλάνη μὲν ἰπάρη μετ' ἑαυτοῦ. Atq; hæc de scolio carmine hæctenus, cui τὸ ἕρπον μέλλομαι ὀπποῖν arbitror, cuius in Musica meminit Plutarchus, dicens Terpandrum adinuenisse τὸν ἄρθρον μὲν ἀπὸ ἑαυτοῦ. & Herodotus κακοῖς Ἀριόνα cytharæcudum ἠκούσαν ἑαυτοῦ τοῦ ἑαυτοῦ, ἀνεκδοκῶν νόμων τῶν ἑρπον narrat. & ad Iamblichum Iulianus dixit, ἡδὲ ἑαυτοῦ τὸν ἑρπον ἄλλοθεν ἄλλου ἐκ τῆς ἑρπον, &c. Quin hic iam superfedeo: nam si reliqua persequi uelim, uoluminis materiam nasci mihi uideo: nec hic librum teximus, sed scoliũ rationem ostendimus. Reliqua ex Plutarcho petenda, ne actum agamus.

Eadem decade, problem. 5. pag. 199. Musica amor docebit, &c.) Equidẽ arbitror fenarium hunc esse trimetrum, contra quàm sentit Erasmus meus: eumq; ex Euripide depromptum, apud quem ita extare certus propè sum, Μουσικὸν δ' ἄρα ἔρως ἀιδάσκει, καὶ ἄρ' ἔρως ἢ τὸ πρῶτον, Σωκράτης τὸ ποιῶν κᾶν ἔρως ἢ τὸ πρῶτον.

quemadmodũ ex Plutarchi ἰστορικῶν colligere est, ubi fusius eandem quam hic de amore sententiam effert: quanquam ibi loco πρῶτον, legatur πρῶτον. Quod attinet ad Philoxeni de Cyclope testimonium, res ita habet. Fertur Polyphemus (à circumato media in fronte oculo Cyclops dictus) ob bene habita pecora, lactisq; abundantiam, fenem nõ procul ab Aerna Siciliae monte Galathææ (id nymphæ nomen à lactis ubertate in-

ditum) consecrasset. Cuius rei causam ignorans Philoxenus Cytherius, eod loci delatus hospes, finxit Galathææ amore captum Cycloper. Itaq; eum induxit consolantem seipsum in amari amoribus, mandantemq; Delphinis, ut sibi nunciant, qua ratione Camænes medicari amoris æstus queat. Huc allusit Callimachus inueniens, ὡς ἀγαθὸν πόσιον αἴμα, αὐτὸν δὲ τῶν ἀνθρώπων, ὡς ἄρ' ἔρως ἢ τὸ πρῶτον. Atq; hæc quidem fabulosa hæctenus, rei autem ueritas ita habet: Philoxenus opus scripsit de tibia quam deperibat, & quam cõpresissè deprehensus ad lapidicinas damnatus est, in quo se Vlystem appellat: Galatheam, adamatam tibi cinam: Cycloper uerò Tyrannum Dionysium: quod opus cum scriberet, exiguum mullum auribus admo uit, quasi de Galathæa comperti aliquid habere uolens, ut lepidio hoc commento, prægrandem mullum Dionysio appositum, cui inhiabat, extorqueret. Hæc in gratiã studiosæ iuuentutis (grandibus enim uocibus ista non cudimus) ex Græcis commentarijs in Theocritum, uetustis illis quidem, & Athenæo, adnotasse libuit.

Eadem decade, Problem. 6. pag. 200. Videtur enim uero & Callisthenes.) Illud Callisthenis dictum Plutarchus lib. περὶ ἀγωγῆς, hoc est, de frenanda ira, paulò aliter refert: atq; omnino Athenæus Dipsosoph. lib. 10. plenius id tradidit. Nec dubito quin aut iniuria temporum, quæ bonam partem illi commentario derasit: aut typographi incuria, cuius minus etiam errores in Aldino deprehenderit, aliquot illic uoces desiderent. Sed liber eius uerba adscribere, ut lectoris haud escitabundi oculos aperiam, expensioq; iudicio, quid eo loco desit, mecum ille cõsideret. Καλλισθένης ἦ ὀσφρὸν, ὡς λογιστὴς ἢ δᾶμιον φησὶν ἢ τὸν ἀπομνημονόμαστον, ἡδὲ ἀρπύξου ἡδὲ χάρου ἢ τῶν ἰσοφροῦν, ἢ τὴν σὺμπεσοῖον ἢ ἀλλεθροῦν, ἢ τὸ ἀκράτος κῆλον, ἢ τὸ ἀπὸ ἑαυτοῦ, ὡς ἀποδοῖον, ἢ τὸν ἀπὸ τῆς αὐτῆς ἀπὸ τῆς αὐτῆς ἀπὸ τῆς αὐτῆς, &c. Uicũ & latinè ut possum. Callisthenes rhetor (quod in commentarijs refert Lynceus Samius, Aristobolus quoq; & Chares in historiãrum libris) quum in cõuiuio Alexandri, poculum meraci uini ad eum uenisset, illeq; à se repelleret, interrogatus à quodam, cur non biberet: Hic desse Callisthenis reponsum, quis est adeo tardus qui non anima duerrat!

DECADE 3. Problem. 2. pag. 204. Apollinaris herba inuehit. Græcum exemplar habet κάμα, hoc est, faba, cui si præponas ὄν, fuis faba erit, alio nomine Apollinaris dicta: de hac loqui Plutarchũ arbitror, cui in faniã effectum granissimi quique aurores tribuunt. Quanquam legisse memini Pythagoreos eam ob causam à fabis abstineri præcepisse, quòd animi tranquillitatem turbarent: nunquam tamen insaniam ab ijs gigni crediderim. Contra de hyoscycamo hoc mihi constat, Philiatrum quendam olim mihi notissimum, periculi faciendi gratia, ceruicæ eam iniecit, totoq; triduo uerum Oresten egisse. Quin & ceruicariorum coctorum flagitiosam temeritatem in eo notatam memini, qui ceruicæ hyoscycamum incoherant, quòd caput is potus tentaret: istud enim bonitatis esse argumentum existimãr quidam, si caput feriat, aut mentè potius furiatã reddat. Itaq; melior fortasse lectio fuerit, ὄσκιον αἴμα: si cui ea nõ probatur, nihil repugno, quo minus pro Apollinari Fabam substituatur: alioqui scio in uulgari ioco fabarum flores hoc nomine laborare, quòd stultitiam pariant.

DECADE 5. Problem. 10. pag. 209. Sale tenus & cumino.) οἱ περὶ ἄλλα ἡδὲ κῆρυλλον. Ita & situperius lib. 4. Symposiacorũ scriptũ legitur. Memini ab Erasmo meo in Chiliadũ opere adnotatum paulò aliter

aliter ex Diogeniano, ni fallor, οἱ περὶ ἄλλα ἡδὲ κῆρυλλον, Sale fabaq; tenus amici. Quæ lectio, nescio quomodo aridet mihi magis, ut simplicior, ac propterea uerior: nam mensura quantumuis tenui & rusticana, fabulas apposuerit, obuium magis edulium placandæ famis iniuria, quam cuminum.)

τὸν οὖν σάρκα κρέα γινώσκου.) Locus iste primore fronte parum perpicuus, & alioqui ἀνιγναισθῆναι, græca legenti negocij faceere queat fortasse non nihil: proinde existimauĩ me esse muneris (si interpretis nomini ritè, quoad eius fieri poterat, responderè uellem) obscure dictis lucem addere, simulq; eadem opera uerfionis laciniolæ causam subtexere. Itaq; animaduerso ex ambigua duarum dictionum, quarũ utraq; carnem notat, significatione obscuritatem omnẽ nasci, uisum est multa lectione à nobis obseruata, qualiacunq; illa tandè sint, paucis depromere. Binæ sunt Græcis dictiones quæ carnem significant, nimirum sum: uidetur enim τὸ κρέα, quòd animam signat, nominis occasionem illi dedisse, quasi sit animata caro: quæ erymi ratio ad amissimam expensa, huic loco congruit peroptimè: quamuis & παρὰ τὸ κρέα, nõ absurdum uideri queat deductio, quòd è quatuor elementis constata temperataq; fit: nam eos qui uim uocabuli ἀπὸ τῆς κρεατῆος τὸ σῶμα trahũt, ualere iubebimus. Altera dictio est σὰξ, aut σῶξ lingua Aeolica, uicinior ortui suo uoce: nam ἀπὸ τῆς σῶξ, σῶξ q; deriuari autumant, quòd carni mortuæ (quam proprie Donatus in Terentio carnem, si bene constat memoria, uult dici, unde & carnifex, quòd carnem faciat, nomen habuerit) corium detrahat. Itaq; si istam uocem originem spectemus, σὰξ, mortua, κρέας animata fuerit caro: sed eam rationem nusquam ferè, quòd equidè no uerim, apud autores Græcos tam sacros quàm profanos obseruatum reperias, adeò Philosophorum πῶποισίνων σῶξ frequentantium (inde enim nomen habent Stoici) supercilium laborauit ubiq; obscurũ fieri, ut de cæteris taceam.

DECADE 7. in proæmio. pag. 214. Phiditium.) In Aldino exemplari φιλίτιον legitur. Ego cur Phiditium reddiderim, ne quis miretur, causam quæ me mouit attexam. Multa sunt & innumera hinc in libris ἑλλα, sed omnibus Pæoniam manũ addere infinite esset operæ: hunc tamen locum adeò conuienter transmittere non possum, præsertim data occasione unum aut alterum etiam locum restituenti. Septimæ decadis penultimo capite legitur ita: τὰ γὰρ παρὰ κρεσιν ἀνθρώπων κικλήμενα, παρὰ τῆς σωκρατικῆς φιλιτικῆς φιλίτιον legendum esse quis nõ subodoratur? sic enim apud hunc eundem autorem in Lycurgo scriptum est, τὰ τῆς σωκρατικῆς κρεσιν ἢ ἀνθρώπων, οἱ λαοὶ διαμένοντες ἀφ' ἑαυτῶν προσαγορεύουσι. Athenus lib. 5. habet, τὰ δὲ ἐν σωκράτη φιλίτιον καὶ παρὰ τῶν κρεσιν ἀνθρώπων. Vitur & Cicero libro 5. Tusculanarũ quæst. Quid uictum Lacedæmoniorum in phiditijs nõnne uidemus? Sed de hoc pluram cõmodius aliàs. Porrò quòd hic de Spartanorum more in conuiuĩ publici loco commemorat, idem in Lycurgo his uerbis docet paulò clarius: τὸ δὲ ἐπιόντων κρέα ἂν ἄλλοθεν ἢ ἐκ τῆς κρεσιν ἀνθρώπων τῶν σωκράτων, ἀπὸ τῆς κρεσιν ἢ ἐκ τῆς κρεσιν, hoc est: Natu maximus ingredientib. cõmontrat fores, addens,

per has uerbum foras non egreditur. Eadem decade, problem. 1. pag. 214. Τίγρι καλίστοιμος οἶνος &c.) Memini legisse alicubi Græcorum commentarijs, carmen istud, sic uti descripsi, heroica lege cadens, οἶνον καλίστοιμον τίγρι, τὸ γὰρ περιτὸν ἔλλανται ἄσπερον, nam περιτὸν etiam apud Athenæum in primo legitur, οἶνον καλίστοιμον τίγρι, τὸ γὰρ ἄσπερον περιτὸν ἔλλανται, ἢ δὲ ἄσπερον χαλίστον, πάντα δὲ διέφαιε ὑπὸ καύματος. quamuis libro 10. rursus aliter legatur. Apud A. Gellium Noctium Atticorum lib. 17. cap. 11. ubi eadem hæc quaestio pertractatur, infigne mendum in libros & nuper & pridem excusos irrepfit, imò monstria uerius, quando hæc Alcæi sententia adfertur: ita enim scriptũ illic inueni, τὸν καλίστοιμον οἶνον τὸ γὰρ ἄσπερον περιτὸν ἔλλανται. Adiecta est & huius interpretatio à uiro aliquo insigniter docto: Pulmonem uino, summũ enim ipsius pulmonis cõtrahitur. Quo dii boni quid ineptius? quid prodigiosius? germana enim lectio erit, τίγρι καλίστοιμος οἶνος, τὸ γὰρ ἄσπερον περιτὸν ἔλλανται. Visum est per occasionem istam Gelliani codicis maculam indicare, quò adnotatione hac nostra admoniti studiosi, calamitro locũ inurant, & emaculent suos quisq; codices. Porrò qui ex Eupoli Comico uersus in Plutarcho legitur, sic restituentis, ἴνα πρὸ τῆς κωδοῦ τῆς καλίστοιμος ἑλλανται φησὶ: non, ut in Athenæo est, ἑλλανται, ait enim Protagorã medicum imperasse Calliã, ut antequam Sirius flagraret, pulmonẽ epoto uino dilueret. Est autem ἑλλανται irriguũ: at ἑλλανται flaccidum sonat & resolutum: quæ lectio apud Macrobiũ etiam corrupta legitur, Saturnaliorum septimo. Nec illud silentio tràsmiserim, me cum A. Gellio & Macrobio pro μίπαλλον scribere μίπαλλον, ita nang legisse illi uidetur: siquidem moderatrem quandam arbitramq; reddũt illi, ego uerò sequestrã. Quo ad autem ad Platonicũ huius, qui in Timgo extat, loci ueritatem attinet, latius Galenus libro de Hippocratis Platonisq; dogmatibus octauo exequitur: si φιλίτιον es, cum adi. Tractat & Aristoteles eandẽ quaestionem lib. 3. de partibus animalium, cap. 3. secundũ Theodori Gazæ distinctionem.

Eadem decade, problem. 2. pag. 215. Κερασεῖον.) Semel hac uoce usus fuisse Plato adnotatur, innuereq; duræ ceruicis hominem, quiq; animi cultum non recipit, nec legibus audit. Semina uerò κερασεῖον & ignis iniuriæ inuicta resistit, in decimo quinto Γνωστικῶν legitur: nec aqua macerata tene rescere, etymologici autor addit.

DECADE 8. problem. 6. Διὰ τὸ ὄνομα τῶν ὄσπερον φησὶν.) Fuit, quando ita lectio nem genuinam constare sum arbitratus, διὰ τὸ ὄσπερον ὄσπερον φησὶν: nam alioqui τὸ ὄνομα τῶν, ut sepe aliàs, corruptè legitur in uulgatis Plutarchi exemplaribus: ita proximè lib. 8. symposiac. cap. 2. pro ὄσπερον adulteratum est, ubi sic habetur, καὶ τὸ μνησίων ἀντίβητον ὄσπερον ἔργασον ψυχῆς καὶ φησὶν ἀπὸ δούλου, quo loco indubitanter ὄσπερον substituendum est, id quòd & apud Proclum extare noui. Veruntamen hoc in loco expeditior erit sensus & simplicior dictio, si sic, ut antea dictum est, legatur, ut ea sit orationis facies: Aut nec illis uis quæ deo faciliè aditum per aures, uelut παριetes, dabimus, qui &c. Istud Lectori candido indicare malui, quàm temerè commutare.

Plutarchi, septem sapientum conuiuium.

EDVARDO HENRISONE INTERPRETE.

DIO CLES VATES.

NAE longinquitas & dies magnas, Nearchus, tenebras sunt rebus offu-
suræ, & eas prorsus obscuraturæ, si in recenti adeo memoria ueritatis
fidem conficte fabulæ mœrentur. Non enim à solis illis septem, ut uos
accepistis, celebratum est conuiuium, sed ab amplius bis totidem: inter
quos & ipse fui, quum artis meæ cōmendatione Periandro familiaris
essẽm, ac Thaletis hospes: nec fideliter dicta referebat, quisquis erat
ille, qui uobis narrabat, quem conuiuio non interfuisse fit uerisimile.
Sed quoniam magnum nobis suppetit ocium, estq; senectus parum locuples ad sponden-
dam sermonis dilationem, ut uestro studio satisfiat, omnia à principio narrabuntur. Nam
apparatum ad eos accipiendos Periander instruxerat, non in urbe, sed ea in cœnatione,
quæ est in Lechæo prope Veneris templum, cui tunc quoq; sacrificabatur. Nam post a-
mores illos incestos, cum ipsius mater uitam profudisset, Veneri sponte sua non opera-
tus, tum primum ex quibusdam Melissæ somnijs ad deæ uenerationem & cultum incita-
batur. Singulis porro inuitatorum satis ornata biga fuit adducta, propterea quod aestas
erat, & uia præ multitudinẽ plaustrorũ & hominũ usq; ad mare pulueris ac turba plena.
Sed Thales, ut pro foribus bigam uidit, eam hilari ac arridenti uultu dimisit. Proficisceba-
mur itaq; extra turbam per agros declinato itinere, ac tertius nobiscum Niloxenus Nau-
cratita, uir probus, & familiaris Soloni ac Thaleti in Aegypto factus, qui quidẽ secundũ
missus erat ad Biantem, sed legationis causam ignorabat, nisi quod alteram quæstionem
in obliuio codicillo se afferre ex eo suspicabatur, quod in mandatis habuerat, ut si Bias
difficultate uictus esset, Græcorum sapientissimis ostenderet. Per commodẽ mihi cecidit,
inquit Niloxenus, quod hic omnium uestrum facta sit mihi copia: portocq; ut uides, libel-
lum ad cœnam: & simul eum nobis ostendebat. Tum ridens Thales: Si quid mali est, rur-
sus Priennam faceffat, cum dissoluturus sit Bias, ut prius illud dissoluit. Quodnam erat, di-
cebam ego, prius illud? Tum Thales: Hostia missa, rex Biantem iussit pelsimam & opti-
mam carnem ex ea remitteret. Hic uerò noster scitẽ & uenustẽ exemptam linguam misit,
unde haud dubiẽ famæ celebratẽm, & hominum admirationem est assequutus. Non so-
lum ob hoc, aiebat Niloxenus, sed eum etiam regum commendat amicitia, à qua non ab-
horret, ut uos. Quandoquidẽ te cum alijs de rebus admiratur, tum uerò mirificẽ ample-
xatus est illam tuam Pyramidis mensuram, quod nullo negotio citraq; ullius instrumen-
ti auxilium, baculo tantũ in extrema umbra, quam Pyramis reddebat, erecto, cum duo
triangula radiorum appulsu existenter, ostendisti eandẽ esse proportionem Pyramidis
ad baculum, quæ esset umbræ ad umbram. Verũ, ut dicebam, tuum in reges odium cri-
minabatur, ac quædam contumeliõsẽ abs te dicta de tyrannis, ad eum referebantur: quo-
modo à Molpagora Ioue interrogatus, Ecquid admirabile præterquam opinionẽ uidis-
ses: responderis, Tyrannum senem. Rursusq; cum in quodam loco de bestijs sermo inci-
disset, dixeris: Pelsimã esse ferarũ quidẽm bestiarũ, Tyrannũ: cicurum uerò, adulatorem.
Hæc enim ad regum aures minime iucunda accedunt, tamen si studiosẽ simulent se tyran-
norum esse dissimiles. Non est ita, inquit Thales, sed hoc est à Pittaco dictũ, cum in Myr-
silum aliquando iocaretur. Ego uerò dicebam, miraturum me, non si tyrannum, sed si gu-
bernatores uiderem senem. Sed me tamen hæc commutatio afficit, ut iuuenem illum ia-
ctu aberrantẽ, qui cum canem petens nouercam ferisset, sed nec hoc modo male cecidit,
dixit. Quamobrem & Solonem sapientissimum ducebam cum imperium recusabat. Et
Pittacus nisi ad summam Remp. unus accessisset, illud nõ enunciaffet: Quam difficile est
bonum uirum esse. At Periander ut paterno morbo, sic & tyranni de oppressus, uidetur ex
ea non male conualescere, dum salutari colloquio in hunc usq; diem utitur, sapientium ui-
rorum adhibet consuetudinem, illas autem cacuminum refectioes reijcit, quarum ei au-
ror est ciuis meus Thrasylbulus. Etenim ab agricola locustas & auiculas pro frumento &
hordeo colligere uolente nihil differt tyrannus, qui abiectis mancipijs quam uiris domi-
nari malit. Nam regna unum honoris ac gloriæ fructum cum multis incommodis cõpen-
fant, si quidẽ reges bonis ut meliores imperitant, ac maiores magnis conspiciuntur. Sin
inlio.

Septem sapientum conuiuium. 220

A inhonestẽ in securitate delitescere appetunt, nõ hominibus, sed ouium, equorũ, & bouum
multitudini eos præesse oportebat. At nos hospes hic in alienum sermonem coniecit, ne-
glectis ijs quæ propriẽ dicenda quærendaq; sunt ad cœnã euntibus. An non putas ut fa-
cturi, sic inuituri conuiuium quandam esse præparationem? Nam Sybaritẽ, ni fallor, anno
antẽ mulieres inuitant, ut liceat summo ocio ueste & auro adornatas ad cœnam uenire.
At ego ueram rectẽ cœnatura præparationem arbitror eò longius tempus requirere, quod
difficilius est moribus aptum & congruentem, quam luxuriosum & inutilem corpori or-
natum adinuenire. Non enim uir prudens ad cœnam se, ut uas, implendum affert, sed ut
& seriõ aliquid agat, & luctet, & tum audiat, tum dicat, prout tempus fert, ac inuitet con-
uiuas, si modò iucundẽ sunt conuicturi. Nam opsonium quidẽ malum licet reijcere, ac
uino uitioso ad lymphas confugere: conuiuia uerò morosus, molestus ac intractabilis, om-
nem omnis generis uini, opsonij, psaltria gratiam ac uoluptatẽ perdit & corrumpit: tum
istiusmodi morum odium ne ablegatu quidem facile est, uerũ nonnullis in omnem ui-
tam inhæret in consuetudine morositas, uelut longa quædam & diuturna cruditas ex in-
iuria & rixa super uino nata. Quare optimẽ fecit Chilo, ut cum heri uocaretur, non antẽ
condiceret, quam unum quenq; inuitatorũ cognouisset: dicebat enim ferendam quidẽ
esse focij in nauigatione ac contubernalis molestiam, ut quibus cum necessitas cõmunis
nauigij ac militiæ imponeretur: sed quibuslibet sese conuiujs immiscere, hominis amen-
tis esse. Ac illud Aegyptiorũ osseum cadauer, quod sæpenumero in cõuiijs proponunt,
simul adhortantes, ut meminerimus nos breui tales fore, quanquã ingratus ac intempesti-
uus comestator superueniat, habet tamen commoditatem quandam, si modò non ad bi-
bendum & uoluptuandum, sed ad amicitiam ac charitatem mutuanos adhortatur, ue-
tatq; breuem uitæ diem molesta uiuendi ratione producere. Dum in uia huiusmodi sermo-
nes inter nos conferimus, domum uenimus. Ac Thales quidẽ lauare noluit, quod dun-
ctum se diceret, sed obambulans curricula & palæstras contemplabatur, itemq; nemus
quod propter mare satis solerti dimensione & descriptione est ornatum, cum tamen nihil
istorum obstupesceret, sed id ageret, ut ne Periandrum contemnere, ac eius magnificen-
tiam non aspiciendo condemnare uideretur. Reliquos autem ut quisq; unctus aut lautus
B erat, famuli in uirilem cœnationem per porticum introducebant. In porticu autem Ana-
charlis sedebat, ac à fronte stabat puella eius comam manibus discriminans. Eam Thales
liberalissimẽ occurrentem deosculatus est, ac ridens dicebat, Pulchrum nobis redde ho-
spitem, ut ne, cum sit mansuetissimus, aspectu terribilis ac ferus appareat. Hic interro-
gan- te me, quænam esset puella, respondit: Ignoras ergo sapientem ac celebrem ubique gen-
tium Eumetim? Sic enim pater eam nuncupat, alij uerò à patre ducto nomine Cleobule-
nam appellant. Tum Niloxenus: Puellæ nimirum in ænigmatis uersutum ingenium ac
scientiam laudas: nam in Aegyptum nonnulla ab ea quæsitã peruenierunt. Minime uerò,
dixit Thales: his enim perinde ac talis quoties ludit, utitur, & in obuios iacit. Verũ &
spiritus habet mirabiles, & animum politicũ, & humanos mores: patrem deniq; ciuibus
mitiorem ac populariorẽ principem reddit. Tum Niloxenus: Est ita, apparetq; respicienti
ingenuam quandam puellæ simplicitatem. Verũ qui fit, quod tam amanter ornet A-
nacharlim? Quoniam, inquit, est uir modestus & abundanti doctrina, & dietam ac purga-
tiones, quibus in ægrotis Scythæ utuntur, animo candido & prompto tradidit. Nuncq;
arbitror ipsam fouere uirum, ac amanter tractare discentem simul & differentem. Porro
cum iam prope uirilem cœnationẽ essemus, obuiam fit Alexidemus Milefius Thrasylbuli
tyranni nothus, qui perturbatus exierat, ac iracundẽ quædam ipse secum, nihil tamen ut
nos intelligere possemus loquens. Ut uerò Thaletem uidit, represso paululum gradu con-
sistens: Qua nos, inquit, iniuria Periander affecit, qui cum nõ suisset me enauigare summe
cupientẽ, sed ad reliquã morã precatus esset etiam cœnã expectare, ut ueni, alsignat igno-
miniosum locum, Aeoleas ac insulanos quoslibet deniq; Thrasylbulo præferens? Quod
enim Thrasylbulo, qui me misit, in persona mea labeculã aspergere studeat, eumq; abijce-
re, ut certus contemptor manifestõ declarat. Num, inquit Thales, uereris, ne quemadmo-
dum Aegyptij dicunt stellas in locorũ traiectione depresso aut elatas meliores aut peio-
res fieri, q; ipsarum ferat natura, itidem te obscurum aut humilem locus reddat: sisq; Laco-
ne illo contemptior futurus, qui in ultimum chori locũ detrusus à chorago, Probẽ, ait, re-
peristi, quã locus etiam honorabilis fiat. Non enim uidendũ esse dicebat post quos occu-
patis locis accubamus: sed potius ut nobis bene cum accumbentib. conueniat, initium ac
ansam amicitia statim è nobis ipsis dando, atque adeo nõ indignãdo, sed laudẽ ducendo,
Oo 4

Qui sint Aeoleas, uide Plutar-
chũ in problem.
pag. 82.

C quod cum eiusmodi sociati simus. Cum quē locus mouet, is de propter accumbēte magis indignetur quā de conuiuatore, ne amborum odium incurrat. Verba isthac sunt, aliud nihil, dixit Alexidemus. Re ipsa uerō uideo, etiā uos sapientes honorem persequi: & simul nos prætergressus abiit. Homini importunitatem admirantibus nobis, dixit Thales: Bardo & abiaro est ingenio, quippe qui etiā adolefcentulus adhuc, unguentum, quod propter excellentiam in delicijs habendum Thrafiybullo allatum erat, in magnum pſycterem infusum mero quoq; affuso ebibit, ex quo inimicitias pro amicitia sibi peperit. Deinde famulus accedens ait: Periander iubet te, assumpto etiā Thalete, inspice, quod recens ei allatum est utrum aliās unquam extiterit, aut quid portentū & monstri sit. Videtur enim ipse admodum perturbatus esse, uitium id, ac maculam sacrificij sui ducens: & simul nos abduxit in domunculam quandam ex ijs, que horto adiacent: ubi iuuenis pastor, ut uidebatur, adhuc imberbis, sed nec forma illiberali, explicata scorte penula, ostendit nobis infantem ex equa, ut aiebat, natum: in superioribus quidem partibus colorem ac manibus humana præditum figura, in reliquis uerō equina ac more recentium a partu infantulorum uagientem. Niloxenus igitur inuocato Auerrunco Deo oculos auertit. Verū Thales in adolefcentē diu intuitus, deinde arri dens, ut solitus erat mecum in artem iocari, Num expiationes, inquit, mi Diocles cōmouere cogitas, & negociū faceſſere dijs Auerruncis ut in terribili ac graui aliquo euentu: Quid ni ego, inquam, id facturus sum? Seditionis enim ac discordiæ signum est, mi Thales: uereorq; ne ad conuuium & prolem pertineat deæ secundā, ut uidetur, iram antē ostendente, quā priorem placauerimus. Ad hoc nihil respondens Thales, cum risu disceſſit: ac cum obuiam ad fores factus Periander percunctaret, quid uidissemus: me dimisso, ac illius apprehensa manu, Ad quā, inquit, te Diocles hortatur festinanter nihil facias. Equidē tibi suadeo, hunc morem teneas, ut aut non utaris equorum pastoribus, aut des eis uxores. Isthac oratione uisus est mihi admodum delectari Periander: risu etenim effuso Thalem cōplexus & deſculatus est. Ac arbitror, aiebat, mi Diocles hoc prodigiū finē habet. Vides enim quantum mali nobis acciderit Alexidemo nobiscū cœnare recusante. Postquā uerō ingressi sumus clariore iam uoce locutus Thales: Quem, inquit, discumbendi locum uir ille moleſtē tulit? Eo autē monstrato circumibat, nos seq; illic composuit, hoc adiecto: Quinetiam unius mensæ cum Ardalo cōmunionem redimerem. Is autem tiben erat, & Ardalarum musarum sacerdos, quas priſcus ille Ardalus Træzenius cōsecrauit. Tum Aefopus (missus enim erat recens à Cræſo ad Periandrum, & Delphos simul ad Apollinem, sedebatq; in humili sella iuxta Solonem, qui supra accumbebat) Mulus, aiebat ille, Lydius in flumine conspicatus faciei imaginem & pulchritudinē proceritatemq; corporis admiratus, sese ad cursum incitauit equi more iactata iuba. Deinde cum secum cogitaret, quod asini filius esset, cursum statim repressit, ac fastuosum fremitum & animos deposuit. Chilo autem laconicē effabatur, *καὶ ταῦν βραδύς, καὶ τρεῖς τὰν ἡμῶν, & tu tardus, & muli more curris.* Postea Melissa accedebat, ac propter Periandrum discumbebat. Lumetis uerō in cœna sedebat. Thales autem me, qui supra Biantem accumbebam, compellans: Cur non, inquit, nunciaſti Bianti Naucraticam hospitem secundum ad eum uenire cum problematibus regijs, ut sobrius & consideratus ea recipiat? Tum Bias: Hic me iandū territat isthac admonitione. Sed ego Dionysium noui cum aliis acrem, tum etiā *λύσιον* propter dissoluendi scientiam appellatum. Quare nihil uereor, ne Deo plenus timidius certem. Huiusmodi iocos inter se super cœnam agitabant. Mihi uerō cœnam solito frugaliorē intuiti subierat cogitatio, quomodo sapientes ac boni uiri inuitati & accepti ad sumptum nihil adderent, quinimō restringerent, efficiētes ut superuacanea & exquisita opsonia, unguenta exotica, bellaria, preciosorum uinorū diffusiones tollerentur, quibus prolixē cum quotidie in tyrannide, diuitijs ac rebus gerendis quotidie uteretur, tunc tenuis ac frugali sumptu sese uiris illis uenditabat. Non solum enim de reliquis, uerum etiam de uxore detracto & abscondito quotidiano mundo, eam leuiter ac modicē ornatam exhibebat. Remotis autē mensis distributisq; à Melissa corollis, & nos libabamus, & tibicina ut pauca super libationes incinuisſet, e medio disceſſit. Hic compellatum Anacharsim Ardalus interrogat, essent ne apud Scythas tibicina. Ille uerō ex tempore respondens: Sed ne uites quidem, inquit. Cumq; rursus Ardalus diceret: At saltē deos habent Scythæ? Habent uerō, ait, humanæ linguæ intelligentes: nec in ea opinione sunt, in qua Græci, qui se melius Scythijs loqui putantes, deos tamen ossa & ligna suauius, quā humanā uocem audire arbitrantur. Tum Aefopus: Vellem scires amice, quod tibi arum opifices, reiectis hinnulo-

rum

A rum ossibus, asinina meliorem sonum efficere dicant. Quare & Cleobulum duris auribus hominem ad Phrygiam tibiam hinnulum crus sonans, in admirationem soni gratia impulit, ut asinum crassissimum ac à Musis alienissimū animal, tenuissimum tamen os & ad musicam accommodatissimum præbere miraretur. Et certē, aiebat Niloxenus, hoc nobis Naucraticis exprobrant Busrata. Nam nos utimur asininis ad tibi arum confectionem: illis uerō nefas est uel tubam audire, quod asinum quiddam sonet. Probē porro nostis Aegyptios asinum propter Typhonem omni turpitudine & obscenitate contaminare. Facto deinde silentio Periander oculos in Niloxenum circumferens, uolentem illum quidem sed reuerentem tamen exordiri sermonem, Equidem laudo, dixit, ciuitates ac reges, qui exteris primū, deinde ciuibus dant operam. Quamobrem nunc mihi placet nostris sermonibus ut patrijs ac familiaribus superfedere, ac aditum uelut concionem dare Aegyptijs illis ac regijs, quos uir optimus Niloxenus affert Bianti, quem scio uelle nobiscum eos in medio propolitos cōsiderare. Vbi nam gentium, aiebat Bias, ac quibus cum libentius in istiusmodi responsis ingenij uires, si quidem oportet, quisquam periclitatus fuerit, rege præsertim iubente priores meas esse in hac quaestione disquisitione q; partes, posteriores uerō uestrum deinceps omnium? Itaq; Niloxenus ipsi libellum tradebat, iubebatq; solutis uinculis palam omnino recitare. Porro huiusmodi erat scriptorū sententia. Aegyptiorum rex Amasis dicit Bianti sapientissimo Græcorū: Est mihi cum Aethiopum rege contentio de sapientia, in qua in hunc usq; diem uictus, absurdum tandem & difficile imperiū cōmentus est, me iubēs mare ebibere. Hoc ego si soluero, uicos ac urbes illius multas accipiam. Sin minus, urbibus quæ sunt in Elephantina, cedere debeo. Quare statim, ut consideraueris, dimitte Niloxenum. Quæ uerō nostra in tuos amicos aut ciues esse debent officia, quo minus ea constent, per me non stabit. His recitatis nō diu cunctatus, sed paulisper in cogitatione defixus, collocutusq; cum Cleobulo propē accūbente, Quid ais, inquit, o Naucratica? tantæ hominum multitudini & tam amplam regionem, eamq; optimam possidens, uolet ob ignobiles ac steriles uicos mare epotare? Niloxenus autem ridens, Vt potes, ipse, quid effici queat, uideas. Tum ille: Dicat itaq; Aethiopi, irruptiones fluuiorum in mare inhibeat, donec Amasis hoc præfens mare ebibat, cum de hoc tantum mari, de futuro nihil imperarit. Hæc Biantis uerba tanta perfuderunt uoluptate Niloxenum, ut ad amplexandum osculandumq; Biantem sit incitatus. Porro laudantibus hæc approbantibusq; reliquis, ridens Chilo, Hospes Naucratica, inquit, priusquam pereat nobis epotum mare, Amasidi nunciatum nauiga, ne rationem exquirat tantæ salilaginis congerendæ, sed ut uideat potius, quomodo regnum potabile ac dulce popularibus efficiat. Nam plurimum in hac re ualet Bias, eius que optimus est magister, quam doctus Amasis non amplius egebit aureo pelluuo ad Aegyptios captandos, sed colent ipsum omnes, charumq; habebunt ob probitatem, etiam si sexcenties, quā nunc est, ignobilior existeret. Atqui certē, dixit Periander, dignē fiet, si omnes regi contulerimus huiusmodi primitias uiritum, ut dicebat Homerus: sic enim fiet multo præstantius ipsa negotiatione additamentum, nobis que in primis utile. Cum itaque diceret Chilo, meritō Solonem exordiri debere, non solum quod omnes ætate anteciret, & primus accumberet, sed etiam quod summo ac perfectissimo magistratu fungeretur, Atheniensium nimirum legumlator: Niloxenus mihi insurrexit, Multa quidem mi Diocles, falso creduntur, ac multi eius absurdis commentis de sapientibus gaudent, & ab alijs conficta facillimē recipiunt: quorum in numero est, quod nobis in Aegyptum nunciatum est de Chilone, dissoluissē eum suam cum Solone amicitiam ac hospitium, quod is diceret leges mutabiles esse. Tum ego, Ridicula fabula: isthac enim ratione, nos primū Lycurgo cum suis legibus renunciare deberemus, cum uniuersam Lacedæmoniorum Rempub. immutarit. Solon igitur postquā se paulisper continuisset, aiebat, sua quidem sententia clarissimum & regem & tyrannum fore, si ciuibus de unius principatu imperium populi constituat. Secundus Bias: Si primus ipse patriæ legibus utatur. Post Thales: Regis felicitatem esse, in senectute uitam naturæ reddere. Quartus Anacharsis: Si solus sit sapiens. Quintus Cleobulus: Si nemini eorum, qui circa se sunt, credat. Sextus Pittacus: Si suos non se, sed de se timere faciat. Post eum demum Chilo: Qui præſſet, nihil mortale, sed omnia immortalia debere animo agitare. His pronunciatīs postulabamus & ipsum Periandrum aliquid effari. At is nequaquam ualde hilaris, sed contracto uultu: Ego igitur insuper pronuncio, propemodum omnes iam dictas sententias à Republica gerenda uirum prudentem auocare. Tum Aefopus ut reprehensor: Debeatis

C ipsi apud uos hoc definire, nec imperantibus consilium & amicitiam professi, eorum accu-
fatores existere. Hic Solon tacto Aesopi capite ridens, An non uideatur tibi modestiorem
Regem ac aequiorem Tyrannum efficere, qui suadet, praestare priuatum esse, quam cum
imperio? Cui hoc, inquit Aesopus, probaueris tu, aut Apollo, cum hoc oraculum tibi ed-
derit, Urbicula est felix, quae praecone audiat unum? Atque nunc, aiebat Solon, Athe-
nienfes unum praecone & regem audiunt legem, ipsi summam Rempub. tenentes. Tu au-
tem perite intelligis coruus ac graculos, sed tuam ipsius uocem perfecte ac plene non ex-
audis: uerum arbitraris urbem secundum dei sententiam felicissimam esse, quae unum au-
diat: conuiuij uero praestantiam esse putas, si omnes, & omnibus de rebus loquantur. Non-
dum enim, respondebat Aesopus, sanxisti, quemadmodum ne pueros amarent, neue ine-
briarentur serui, sic uelut in pari flagitio ne illoti ungerentur. Hoc cum risum mouisset So-
loni, Cleodorus medicus, At paria sunt, aiebat, illotum ungi, & madidum ad uinum gar-
rire: est enim suauissimum. Subsequutus igitur est Chilo: Sic abstinendum ergo est ab
ipso. Rursus uero Aesopus: Atqui uisus est dixisse Thales, quod celerrime consensescet.
Ridens itaque Periander, Merito, inquit, nos uexas, quod quum instituerimus omnes
Amalidis sermones in medium proferre, ad alios delapsi sumus. Vide ergo Niloxene epi-
stolae reliqua, horumque uirorum praesentia in hac re utere. Atque, dicebat ille, Aethiopsis iustum
nihil aliud quicquam esse dixerit, quam ut cum Archilocho loquar, ἀρνημένω σκντάλλω, tristem
Scytalam. At uero tuus hospes Amalis humanior in huiusmodi problematibus ac do-
ctior fuit. Iussit enim eum dicere quid uetustissimum esset, item quid pulcherrimum, quid
maximum, quid sapientissimum, quid maxime commune, insuper quid utilissimum, nocen-
tissimum, ualidissimum, facillimum. Periander: Verum igitur respondit ac dissoluit singu-
la? Sic, inquit Niloxenus: uerum uos iudices estote. Est enim regi antiquissimum, ut neque
in calumnia deprehendatur, neque si quid errat responsor, hoc sic elabi & abire citra repre-
hensionem patiatur. Verum recitabo uobis quemadmodum responderit. Quid uetustis-
simum? tempus. Quid maximum? mundus. Quid sapientissimum? ueritas. Quid pul-
cherrimum? lux. Quid maxime commune? mors. Quid utilissimum? Deus. Quid nocen-
tissimum? daemon. Quid robustissimum? fortuna. Quid facillimum? suauitas. Eisdem de-
nuo lectis cum undequaque refraxisset sermo, Thales Niloxenum interrogat, num Amalis
omnes dissolutiones approbasset. Cum autem responderet, quasdam regem recepisse, alijs
contentum non fuisse: Atqui certe, dicebat, non est reprehendendus, atque adeo errorum
magnorum & ignorantiae plena sunt omnia, ut statim in initio quod de tempore responsum
est. Qui enim tempus esse possit uetustissimum, si una pars eius est transacta, altera praesens,
tertia futura? Tempus enim, quod post nos est futurum, praesentibus rebus & hominibus
iunius uideri potest. Iam uero, quod sapientiam arbitratur esse ueritatem, perinde est mea
quidem sententia, ac si diceret lucem esse oculum. Quod si lucem, ut est, sic putabat pul-
chram, quomodo Solem praeterijt? Quod ad reliqua attinet, responsum de dijs ac daemo-
nibus confidentiae ac temeritatis est plenum. Illud autem de fortuna, auctoris sui magnam
in considerantiam arguit. Non enim facile mutaretur, si esset omnium ualidissimum & ro-
bustissimum. Sed nec mors commune est: neque enim uiuos attingit. Verum ne uideamur
aliorum tantum effata corrigere, nostra cum illius conferamus. Ac ipse me primum praer-
beo, quem Niloxenus, si uelit, de singulis interroget. Quemadmodum igitur tunc interro-
gationes & responsiones fiebant, sic eas nunc exponam. Quid uetustissimum? Deus, in-
quit Thales. Nec enim genitus est. Quid maximum? locus. Nam reliqua quidem mun-
dus, mundum uero locus complectitur. Quid pulcherrimum? mundus. Quicquid enim
ordine structum & compositum est, pars huius est. Quid sapientissimum? tempus. Res enim
partim iam inuenit, partim inueniet. Quid maxime commune? Spes. Nam qui aliud nihil,
hanc saltem habet. Quid utilissimum? uirtus, cum reliqua reddat utilia eis honeste uten-
do. Quid nocentissimum? improbitas, quod possessori secum maximas affert calamita-
tes. Quid ualidissimum? necessitas, sola enim inuicta est. Quid facillimum? quod naturae
est consentaneum, quando uoluptates saepenumero fastidium sui pariant. Cum omnes
haec Thaletis approbassent, Cleodemus aiebat, huiusmodi, Niloxene, interrogationes &
responsiones dignae sunt regibus. In barbarum uero illum, qui Amalidi propinat mare,
conueniebat breue Pittaci responsum, quo usus ad Alyatem per literas superbe quiddam
Lesbijs imperantem, tantillum iussit eum cepas & calidum panem comesse. Suscepto dein
de sermone Periander, Enim uero Niloxene moris erat etiam praecis illis Graecis inter se
huiusmodi difficiles percunctationes proponere. Accepimus enim ad Amphidamantis
sepulchrum

A sepulchrum Chalcidense conuenisse ex ijs, qui tunc sapientes habebantur, nobilissimos poe-
tas. Erat autem Reip. gerendae peritus Amphidamas, ac post egregie uexatos Eretrien-
ses, in illis de Lillanto pugnis cecidit. Quonia uero apparata poetarum carmina propter
parem uirtutem arduum ac difficile iudicium reddebant, ac nomen nobile certantium Ho-
meri ac Heliodi iudices aestuare ac uerecundari faciebat, ad hoc genus quaestionum sese
conuerterunt. Ac proposuit quidem Homerus, ut ait Lesches:

Dic quae nec fuerant, nec post uentura trahuntur,
Musa mihi.

Hesiodus autem ex tempore respondit:

Cum Iouis ad tumulum furor impetuofus equorum
Sonipedum currus palma contriuerit ergo.

Hac de causa maximam de se admirationem concitans, tripodem obtinuisse dicitur. Sed
quid, inquit Cleodemus, haec differunt ab Eumetis aenigmatibus, quae illa, dum iocatur,
ac zonulas reticulaeque ut gregales textit, mulieribus obijcere solet? Viros autem prudentes
ea ut res serias tractare ridiculum est. Eumetis igitur aliquid ei, ut apparebat, libenter re-
sponsura, pudore impediatur, ac facies rubore suffundebatur. Sed Aesopus uelut eius
uicem ulciscens: An non, inquit, magis ridiculum est uos ista non posse dissoluere, quale
est, quod paulo ante coenam proponebat?

Aera uiro igne uirum iungentem ut glutine uidi.

Quid hoc rei esse dixeris? At ne didicisse quidem uelim, respondet Cleodemus. Atqui
certe, inquit, nemo te melius hoc nouit, nec facit peritus. Quod si negas, testes mihi sunt
uestrae cucurbitulae. A risu igitur temperare non potuit Cleodemus. Nam is plurimum
cucurbitulis utebatur praeter caeteros aetatis suae medicos, ac ex illo maxime hoc remedij
genus nobilitatum est. Mnesiphilus uero Atheniensis amicus & sectator Solonis, Equi-
dem, aiebat, equum esse censo, ut uinum, sic sermonem non ex censu nec ex primatu, sed
omnibus ex aequo, ut in populari Reip. statu, communem distribui oportere. Quare cum
ea, quae paulo ante de imperio ac regno dicta sunt, nihil ad nos populares pertineant, o-
portere arbitramur unum quenque uelstrum denuo sententiam aliquam de aequabili Repub.
B conferre, initio rursus a Solone sumpto. Visum est ergo ita facere, primusque Solon: Audie-
ras tu quidem ac omnes Athenienses, quae mea sit de Repub. sententia. Sed si nunc quo-
que audire desideras, Beatissima mihi uidetur ciuitas illa, optimeque populi maiestatem tue-
ri, in qua eum, qui iniuriam intulit, non minus laeso, quam qui nihil passi sunt, auersantur & pu-
niunt. Secundo Bias, Optima, dicebat, democratia, in qua omnes legem non aliter quam
tyrannum, pertimescunt. Post hunc Thales: Quae neque nimis diuites, neque pauperes
habet ciues. Deinde Anacharsis: In qua cum caetera indifferentia definiuntur, uirtus opti-
mum statuitur, ac improbitas pessimum. Quintus Cleobulus: Modestissimum populum
esse, cuius magistratus uituperationem uehementius, quam legem timeant. Sexto loco
Pittacus: Vbi improbi arcentur a gubernaculis Reipublicae, ac probi adhibentur. Dein-
de Chilo secum meditatus, pronunciauit optimam eam Rempublicam, quae leges maxi-
me, oratores minime audit. Postremus rursus Periander, rem sua quoque concludens sen-
tentia, sibi placere omni decorare laude popularem statum optimatum simillimum. Cum
& huius sermonis finis esset factus, petebam ego de domestica quoque rationum aliquid
eos nobis proferre: quando quidem regna & ciuitates pauci gubernant, focus uero ac do-
mus ad omnes pertinent. Hic a ditro risu Aesopus: Nequaquam, inquit, si quidem in om-
nium numerum Anacharsim etiam aggregas. Ille enim domum non habet, atque adeo
gloriatur, quod tecto, quod subeat, carens plaustro utatur, ut solem a iuntis curribus cir-
cumuehi, aliam aliam coeli plagam occupantem. Respondebat autem Anacharsis: Hac de
causa aut solus, aut maxime inter deos liber est, & sui iuris, omniumque uictor nulli uictus
regnat, & aurigatur. At uero te latet, quod eximia pulchritudine & admirabili magnitu-
dine sit eius currus, alioquin haudquaquam iocans risum mouendi gratia illa nostris com-
parasses. Sed mihi uideris, Aesope, domum putare lutea haec & figulina septa, ac si coch-
leam arbitraris testam esse, non ipsum animal. Quamobrem non sine causa risum tibi
excitauit Solon, quod cum uideret Coeli domum sumptuose ornatam, non tamen sta-
tim pronunciauit dominum eius feliciter ac beatè habitare, ut qui maluisset spectator esse
honorum quae in ipso, quam quae propter ipsum essent. Ac tu mihi uideris nec uulpecu-
la tuae meminisse. Illa enim de uarietate cum panthera certans, iudicem interiora sua co-
gnoscere postulabat: illinc enim se uariam magis apparituram. Tu uero tignariorum &

C lapidariorum fabrorū obambulans opera domum ea esse arbitraris, nō autem ea quæ intra unumquemque sunt, & ipsius propria, filios, cōnubia, amicos, seruos. Quibus cum enim prudentibus ac modestis quisquam, uel in formicæ cauernula aut auicularum nido, præsentium bonorum est particeps, domum habitat, eamque beatam. Hæc igitur, inquit, & Aesopo respondeo, & uelut symbolum Diocli cōfero. Reliquorū uerō singuli debent suam quisque sententiam proferre. Sic Solon optimam sibi uideri domum, in qua pecuniæ nec iniuria comparantur, nec cum suspecta aliorum fide custodiuntur, nec erogatae poenitentiam afferunt. Deinde Bias: In qua talem se sponte dominus præstat, qualem foris esse leges cogunt. Thales: In qua plurimum oculi domino datur. Cleobulus: Si eorum, qui amore & beneuolentia dominū prosequuntur, quam eorum qui timent, maior est numerus. Pittacus: Quæ nec superuacaneorum & ad uoluptatem cōparatorum, nec ullo necessariorū caret. Chilo demum, similem esse debere domum regali ciuitati: mox addidit Lycurgum dixisse cuidam iubenti populare imperium in ciuitate cōstitueri, primus uti hoc ipse domi sue faceret. Postquā hic quoque sermo ad exitum perductus est, Eumetis cum Melissa exijt, & Periandro bene magnum calicem Chiloni propinante, rursusque Chitone Bianti, super his exurgens Ardalus ac Aesopum compellans: Itane uerō tu, inquit, nō transmiseris huc ad nos poculum, cum uideas istos, ut illum Bathyclis calicem inter se misitantes alijs minime cōmunicare? Tū Aesopus: Sed nec hoc poculū populare ac cōmune est, quippe iam diu astat uni Soloni. Pittacus igitur Mnesiphilum interrogabat, quare Solon non bibendo iudicij sui testimonium contra poemata sua daret, in quibus scripsit:

Nunc Veneris, Bacchi, Musarum dulcia nobis

Sunt opera, efficiunt pectora læta uiris.

Hic Anacharsis responsionem occupans: Te timet enim Pittace, tuamque atrocem illam legem, per quam ebriū quàm sobriū peccatū duplo maiori multa sanxisti. Ad hæc Pittacus: Atqui tu legem adeo superbe contempsisti, ut antea & nunc ebrius uictoriae præmiū & coronā petas. Quid nī, respondebat, cum plus potantū præmia proponerentur, ea ego prius inebriatus exigerem? Aut me, quæso, docete, quid interlit, multo te mero ingurgites, an inebrieris. Hic ridente Pittaco, Aesopus huiusmodi fabulam narrabat: Lupus cōspicatus in casa pastores ouem comedentes, propè accedens, Quam, inquit, turbaremini, si hoc ego facerem. Tum Chilo: Recte suam uicē nos ultus est Aesopus, quum paulo ante os ei obturatum esset, & nunc uideret respondendi facultatē Mnesiphilo ab alijs ademptam. Nam pro Solone responsum explicare non potuit. Porro rationem Mnesiphilus afferebat, scire se uideri Soloni omnis artis omnisque uis tū humanæ tum diuinæ opus esse id potius, quod fit, quàm per quod illud fit: & finē potius, quàm quæ ad eum spectat. Textorem enim arbitror existimaturum suum opus esse chlamidem & pallium potius, quàm regularum dispositionem ex stamine aptorū lapidum excitationē. Item fabrū ferrarium ferrurationem & securis temperationē potius, quàm quicquam huius rei gratia comparatorum, ut carbonum exuscitationem, aut scobis lapideæ præparationem. Et cum grauius nos adhuc reprehenderit Architectus, si proprium eius officij esse dicamus ligna te rebrare, ac maceratū lutum subigere, nauem autem aut domū ædificare, non esse: tum uerō grauiusimè Musæ, si arbitremur citharā & tibias earum proprias, morum uerō doctrinam ac perturbationū sedationē in ijs qui cantu & harmonia utuntur, alienas esse. Quam obrem nec Veneris opus est coitus accorporum mistura, nec Dionysij ebrietas & uinum, sed quam per hæc nobis ingenerant humanitatem, desiderij, consuetudinem, familiaritatem, quæ diuina opera Solon appellat, quæque se iam senem factum summè amare & persequi dicit. Et Venus quidem inter uiros & mulieres concordia & amicitia est causa, uoluptatis magnitudine unā cum corporib, animos cōmiscens colliquansque. Dionysius aut uulgo hominibus, & non magna consuetudine coniunctis, nec uerō ualde inter ipsos notis, uino uelut in igne mores molliens & humectans, in initium quoddam congruendæ iungendæque amicitia facit. Sed cum tales uiri conuenerint, quales uos Periander inuitauit, nō opus est, opinor, calice nec cyatho, uerū Musæ in medio proposito sermone uelut sobrio cratere, in quo non solum uoluptatis, sed etiam iocij plurimū & serij insit, hunc excitant, & irrigant, diffunduntque beneuolentiam, sinentes ut plurimū cyathum super cratere re quiescere: id quod fieri uetuit Hesiodus inter eos, qui bibacioresque disertiores essent:

Nam etli alij Græci bibant ad mensa comantes,

At spumans patera astat perpetuō tibi plena.

Nam & propinationes ipsas, aiebat, audio dictas a ueteribus unoquoque *δραστηριον*, ut aiebat Homerus

A Homerus, & certa mensura bibente, deinde, ut Ajax, particulas cōmunicante cum propter accumbente. Quibus à Mnesiphilo dictis, Chersias poëta (nam crimine solutus erat, ac precib, Chilonis in Periandri gratiam nuper restitutus) Vtrū, dicebat ille, etiā dijs Iuppiter, quem admodū Agamemnon ijs, quorū eximia opera in bello gerendo extitit, potū metitur, quæ sibi inuicē propinant apud ipsum conuiuantes? Ad hoc Cleodemus: Si Ioui ambrosiam afferit columbæ, ut uos perhibetis, Cyaneas erraticas difficiliter ac uix superuolantes, an non arbitraris etiā nectar ipsum paratu difficile ac rarū esse, ut necessario parcat, & conditū unicuique promat? Verisimile fit, inquit Chersias. Sed quoniā rursus in sermone de œconomia incidimus, quis uestrū nobis reliquū explicabit? Superest autē, nī fallor, ut discamus possidendi modū placentē pariter & sufficientē. Tum Cleobulus: Sapientibus modū lex statuit, stulto autē fabulam matris narrabo, qua ipsa ad fratrem utebatur. Aiebat enim Lunam orasse matrem suam, ut aptam sibi tunicā texeret: illam porro respondisse, quā possum tibi aptam texere, cum te uideā nunc plenam, nunc in cornua curuatam, aliquādo utrinque gibbam? Ad eundem certē modū, amice Chersia, etiam homini stulto & nequam facultatū nullus est modus: nunc enim hoc, nunc illo indiget, prout cupiditates ac fors ferūt, canī Aesopico similis, quem aiunt hyeme, quod frigore rigeret, contra cōtractum complicatumque de ædificāda domo cogitasse: ætate uerō extensis dormientem membris, ipsum sibi magnū uisum esse, & nec rem necessariam duxisse, nec leuē, tantam domum construere. An non uides, Chersia, etiam pauperes homines nunc se intra angustos admodum fines contrahere, ut rotundē & laconicē uicturos, nunc nisi omnium diuitias possideant priuatorum pariter & regum, egestate se perditum iri arbitrari? Postquam igitur conticuit Chersias, sermone suscipiens Cleodemus: Atenim etiam uos sapientes impari latitudine distinctas tenere uestras possessiones uidemus. Tum Cleobulus: Lex etenim, inquit, optime uir, ut textor singulis attribuit, quod decet, conuenit, ac quadrat, tuque ut lege siccatione dum nutris, dum diæta curas, dum laborantibus medicinam adhibes, non omnibus æquū, sed quod singulis conuenit id tribuis. Deinde Ardalus: Vtrum igitur, inquit, nostrum etiā sodalem & Solonis hospitem Epimenidem lex aliqua iubet alijs cibis abstinere, tantū autem illius famem prohibentis exiguū quiddam, quas ipse sibi delicias componit, in os sumentē, diem transigere impransum & inccenatū? Cum hic iam sermo attentos fecisset conuiuas, Thales irridens, sapere dicebat Epimenidem, quod nolit negociū habere molendis sibi ac coquendis cibarijs Pittaci more: Nam tum, inquit, cum in Lesbo sui audiui hospitem cantantem ad molam, Mole mola mole. Nam Pittacus molit superbas Mitylenas regens, Solon autem dicebat se mirari, si Ardalus nunquam legisset illius uictus legem in Hesiodi carminibus scriptam. Ille enim est, qui primus Epimenidi semina huius alimenti præbuit, ac quærere docuit,

In malua quantum fiet asphodeloque leuamen.

Num arbitraris, inquit Periander, Hesiodum tale quicquam cogitasse potius, quàm parsimoniae alsiduū laudatorem ad tenuissimam quæque opsonia ut suauissima nos inuitare? Malua enim bonus est cibus, & dulcis asphodeli scapus. Iam uerō ista famem ac sitim depellentia medicamenta potius nominanda, quàm cibaria audio, è melle atque caseo, nescio quæ è barbaria aduecto, itemque seminibus bene multis & paratu difficilibus constare. Qui igitur, ut in Hesiodo est, clauum in fumo suspendere possis, Perpetuō & bos & toleratrix mulla quiescat, si tanto opus erit apparatur? Ac miror tuū hospitem, Solon, cum Delijs nuper magnam lustrationem fecerit, non aspexisse allata in templum primi alimentū monumenta, & metallorum specimina, & ex natura sponte prouenientibus maluam & asphodelum, quorum uerisimile fit & Hesiodum nobis tenuitatem & simplicitatem cōmendare. Non ob hæc solum, inquit Anacharsis, sed etiā præ ceteris oleribus salubritatis nomine utraque herba laudatur. Recte dicis, ait Cleodemus: Hesiodus enim medicus est, ut constat ex accurata & perita disputatione de uictus ratione, de mixtura uini, de aquæ præstatiā, de balneo muliebri, & rei cum mulieribus habendæ opportunitate, itemque infantium collocacone. Verū mihi iustius uidetur Aesopus se discipulum Hesiodi ostendere, quàm Epimenides. Huic enim uiam ad præclaram istam & uariam multipliciumque linguarum sapientiam, ostendit ille accipitris cum luscinia fabulosus sermo. Ego uerō libenter ex Solone didicerim, quem uerisimile fit nosse propter diuturnam Athenis cum illo uiro consuetudinem, qua re motus, aut quid commentus ad huiusmodi uictus rationem sese contulit. Tum Solon: Quid est quod illum interrogemus, cum planum sit, ad maximum & præstantissimum bonorū secundum esse, minimo indigere alimento: aut maximū, si id uobis

C probatur, omnino non indigere. Minime omnium, ait Cleodemus, mihi probatur, si quod uideatur, dicendum est, ac maxime astante mensa, quam isdem qui cibum, tollunt, deorum amicitiae, & hospitij praesidium sacram. Ac ut, ait Thales, adempta terra totius mundi confusione fore, sic huius sublatione domus dissoluitur. Vna enim tollitur ignis, domus, cufos, focus, crateres, conuiuia, hospitia, humanissima ac prima hominum inter ipsos societates, uel potius uniuersa uita: si quidem ea est tractio quaedam continens hominis actionum decursum, quarum plurimas uictus necessaria praeparatio elicit. Sic damnum graue nobis datur in agricultura, quae si deserta perit, rursum nobis terram relinquet deformem & spurcam, utpote syluis sterilibus & fluentis erratico lapsu delatis ex segnitia repletam, perditque una omnes artes ac opificia, quorum princeps & praesultrix est, quibus fundamentum ac materiam praebet, quae hac de medio sublata dissoluuntur, itemque deorum honores, paruam Soli, minorem Lunae lucis tantum & teporis nomine gratiam hominibus habituris. Pluuio Ioui, pro arali Cereri, plantario Neptuno, ubi ara? ubi sacrificium? quomodo appellabitur *capitulum*, id est, gratiae dator Dionysius, si nihil eorum, quae dat, requiremus? quid immolabimus aut libabimus? cuius rei primitias offeremus? Haec enim omnia maximarum rerum euerfionem & confusione in se continent. Ac omni quidem omnino se uoluptati dedere brutum est, ut contra omnem plane fugere stupidum. Mens ergo alijs quibusdam uoluptatibus fruatur licet, at uero corpus iustiorum uoluptatem inuenire nequit ea, quam alimenta offerunt, quod omnium hominum nemo non sentit. Hac enim in medio posita, ipsi secum communicant coenas & mensam. Veneras autem res receptaculis ac magnis tenebris obtundunt: arbitantes huius uoluptatis usum communem facere, & illius comunem tollere, parisi impudentiae & feritatis esse. Cum desisset Cleodemus, ego sermonem suscepi. Illud praeteris, nos una cum uictu etiam somnum expellere: qui si nullus relinquitur, nec iam somnium erit, sed peribit nobis uetustissimum oraculum: tum uero simplex erit & uniuersum uita, frustra quodammodo erit anima corpore circumdata. Nam plurimae eius ac praecipuae partes, cibi ut instrumenta essent, comparatae sunt, lingua, dentes, stomachus, hepar. Nihil otiosum, nihil ad alium usum institutum. Quare qui alimento non indiget, is nec corpore, quod est, ipsum se non indigere? Nam cum corpore unusquisque nostrum est. Nos igitur, dicebam ego, haec uentri symbola conferimus. Quod si Solon, aut alius quisquam quicquam reprehendit, ei operam dabimus. Tum Solon: Admodum, inquit, est quod reprehendamus, ne etiam Aegyptijs minus iudicio ualere uideamur, qui cadauer dissectum soli ostendunt, deinde intestina in fluium deiciunt, ac reliquum corpus iam purgatum studiose curant. Nam reuera haec sunt carnis nostrae inquinamenta, ac ut apud inferos Tartarus terribilibus quibusdam fluentis & spiritu simul cum igne commisto & mortuis repletus. Nam cum uiuens ex uiuentium nullo nutriatur, nos animalia interimentes & plantas ex eo, quod nutriuntur & augentur, uitae participes perdentes iniuriam facimus. Quod enim in aliud immutatur, naturam suam deperdit, ac omni corruptione corrumpitur, ut alteri sit in alimentum. Iam uero a carnium comestura sese continere, quod priscum illum Orpheum fecisse tradunt, callide potius ad uirtutis speciem fit, quam cum uera innocentia ea fugiendo scelera, quae deliciarum causa suscipiuntur: cum una fuga ac innocentia sit in iustitiam tendens, apta nimirum ex sese habere omnia, nec cuiusquam insuper alterius indigere. Cui uero deus tam difficilem salutis suae rationem reddidit, ut eam tueri nullo modo possit sine alterius pernicie, huic ad iniuriam addidit naturam ducem. Haec cum sint huiusmodi, an non debent excindi cum sua iniuria uenter, stomachus, hepar, quae nullius rei honeste sensum, sed appetitum commouent? Quorum alia sunt instrumentis coquinarijs similia, ut cultris & lebetibus, alia pistrinis, & caminis, & putearijs, & matris. Facillime uero quiuis e uulgo uidere poterit animam in corpore ut in pistrino inuoluto capite ibi circa uictus necessitate circulatim uersari, quae admodum certe & nos inter nos paulo ante non aspiciamus, nec audiebamus, sed unusquisque pronus uictus necessitati seruebat: contra uero nunc sublatis melis liberi, ut uides, facti sermonibus coronati uacamus, conuersamur, otium agimus, postquam eum peruenimus, ut alimeto non indigeamus. An non igitur si praesens hic corporis habitus in omnem uitam perduraret, semper otiosi consuetudine frueremur; utpote paupertatis securi & diuitiarum ignari? Nam admiratio superuacaneorum statim sequitur necessarium indigentiam, eique contubernalis est. Verum Cleodemus putat idcirco cibum esse debere, ut mensae & crateres sint, quae Cereri ac uirgini filiae adhuc consecrantur. Hic alius aliquis pugnas ac bellum desideret, ut moenia, naualia, armamentaria habeamus,

A beamus, & hecatomphonia fiat, quo instituto aiunt Messenios uti. Rursum alium arbitror sanitate moleste ferre. Grauis enim iactura, si nemine laborante mollis stragule & lecti usus peribit: si Aesculapio, si Auerruncis dijs non sacrificabimus: si iam medicina cum instrumentis ac medicamentis reponetur tam nullo nec in honore nec desiderio. Aut quid haec & illa inter se differunt? Nam cibus ut famis medicamentum sumitur: ac seipsos curare dicuntur, qui data utuntur, nequaquam hoc, ut suaue quiddam & gratum, sed ut naturae necessarium facientes. Nam plures etiam molestias, quam uoluptates enumerare possum e cibo nascentes: uel ut melius dicam, uoluptas quidem & exiguum in corpore locum, & breue tempus habet: at uero in ea administranda occupatio & difficultas, quid attinet dicere, quot turpitudines & molestias nobis accumulent? Arbitror enim Homerum in tot res intuentem, deos immortales esse necessaria ratione comprobasse, quod non nutriantur:

Non edunt cibum, nec uina ardentia bibunt,

Hinc sunt exangues, immortalesque uocantur.

perinde ac si uictus non solum uitae, sed etiam mortis sit uaticium. Ex hoc enim morbi corporibus turmatim collecti, fame saturitatem non leuius malum esse ostendunt: quin etiam saepenumero difficilius esse in corpus assumptum cibum rursus discussisse, quam eum parasse, collegisse, & absumpsisse. Sed ut si Danae filiae dubitaret, quam uitam uiuerent, quidque agerent liberatae illa dolij implendi seruitute: sic dubitamus, si contigerit finis tot ex terra simul & mari congerendi in insatiabilem isthanc carnem, quid agendum nobis supererit, utpote praerum honestarum ignoratione uitam in necessarijs consistentem amplexantes. Quemadmodum igitur qui seruitutem seruierunt, quando manumissi sunt, quae olim dominis obsequentes faciebant, ea ipsi sibi ac in suam gratiam faciunt: sic anima nunc quidem multis laboribus & molestijs corpus cibo sustentat, uerum seruitute liberata seipsam certe in libertatem uindicatam nutrit, ac uiuet in se, ac ueritatem intuens, nullo distrahente aut abducente. Atque haec quidem sunt, Nicarche, quae de alimento distastuerunt. Porro adhuc loquente Solone, Gorgias Periadri frater ingressus est. Nam ex oraculis quibusdam in Tanarum missus erat, ut Neptuno sacrificium & pompam duceret. Eum cum salutassemus, ac Periander amplexatus exosculatusque esset, ubi affedit in lecto, nescio quae illi soli nunciabat. Periander autem auscultabat, uariè, ut uidebatur, oratione affectus: nunc dolere, nunc indignari uidebatur, saepenumero quoque dictis fidem non habere, deinde admirari. Tandem uero arridens nobis, Cupio, inquit, in praesentia quod mihi noui est allatum, exponere: sed refugio, quod aliquando e Thalete audiuerim, uerisimilia dicenda esse, contraque reticenda, quae fieri nulla ratione possunt. Hic respondebat Bias: Sed & haec quoque est Thaletis sapiens sententia, Oportere inimicis quidem nec de rebus credilibus fidem habere, amicis autem etiam incredibilia narrantibus credere. E quidem ipso autore inimicos duco improbos & stultos, ut contra amicos, probos & sapientes. Quare, Gorgia, narrare debes, uel potius in nouos istos dithyrambos coiectum, quem affers, sermonem clarissima uoce pronuciare. Itaque narrabat Gorgias, quod cum triduo sacrificium esset perfectum, ac ultimo luna pernox, choreaque ac lusus quidam in litore ageretur, lunae splendore completo mari, ac nullo stante uento, sed placido aere ac tranquillo mari, e longinquo conspiciebatur horror quidam iuxta promontorium descendere, spumam quandam ac strepitum magni impetu circa se uehens, ut omnes admirati eo, quo erat appulsum, decurrerent. Prius autem praeceleritate, quam quid esset conijcere poterant, delphini conspecti sunt, alij confertim in gyrum circumdati, alij praenatantes ad littoris planissimam partem, alij a tergo cum quadam uelut obseruantia: in medio uero existerat moles uectati corporis obscura & incerta, donec in unum coeuntes simulque appellentes in terram exponerent hominem spirantem ac sese mouentem. Ipsi uero promontorium repetentes magis quam ante exiliebant praegaudio, ut uidebatur, ludentes & lasciuientes. E nobis uero, aiebat Gorgias, multi perturbati a mari fugiebant, ac pauci accedere ausi ipsum Ariona citharcedum agnouerunt, nomen sonantem suum, & ex amictu, quis esset, apparentem. Nam insigni illo certaminis ornatu indutus erat, quo cum cithara caneret, utebatur. Cum igitur ad tabernaculum eum portassemus (nequaquam uero se male habebat, praeterquam quod ob motus celeritatem resolutis uiribus defecisse uidebatur) in tabernaculo, inquam, sermonem audiuius omnibus incredibilem, praeterquam nobis, qui rei exitum spectauimus. Nam dicebat Arion, iam olim deliberato sibi ex Italia discessu, cum etiam Periadri literis magis incitaretur, oneraria naue, quam casus obtulisset, statim conscensa soluisse. Mitius uero uento spirante sensisse insidias uitae suae a

C nautis fieri, ac deinde à gubernatore audisse, clam indicante, quod noctu hoc eis perpetrare constitutum esset. Itaque destitutum auxilio, & consilij inopem, diuino quodam impetu usum esse, ut corpus ornaret, ac uiuens adhuc insignem illum certaminis amictum sibi sepulchralem futurum sumeret, cantaretque in uita sine, nec sese cygnis in hac parte ignauiores præberet. Apparatum igitur & præfatum, quod alacritate quadam teneretur carmen Pythium decantandi, pro iura, & nauis, uectorumque salute, muro in puppi astantem, ac prolusione in deorum marinorum inuocationem edita, cecinisse carmen: & statim cum in medio esset, in mare solem occidisse, Peloponnesumque apparuisse. Hic igitur non amplius noctem expectantibus, sed ad eadem grassantibus nautis, districtos intuitum gladios, ac gubernatore, ne aspiceret, ueste caput inuolente, sursum in citato cursu seipsum, quam longissimè potuit, ab oneraria proiecit. Tum priusquam totum corpus demergeretur, delphinis succurrentibus, seque supponentibus, alleuatum esse primum ætus ignorationis ac perturbationis plenū, post uero, quàm uectionis facultas erat, ac multos uidebat circa se beneuole agglomerare, ac uicissim suscipere ut necessarium munus & officium comune, oneraria autem longè relicta celeritatis sensum præbebat, dicebat nec tantum timorem mortis, nec uitæ cupiditatem tantam, quantum studium salutis esse sibi exortum, ut pius erga deos uideretur, & certam de eis persuasionem indueret, simulque cœlum contuentem stellis refertum, ac lunam lucidè pureque exorientem, tum in mari usquequaque tranquillato uelut uiam cursu diffusam, secū cogitasse, non unū esse iustitiæ oculum, sed hisce omnibus deum circumquaque inspicere, quæ terra & mari gerantur. His igitur cogitationibus aiebat laborantes & degrauiatas iam corporis sui partes alleuatas esse. Ac postremò ubi à promontorio abrupto & alto, quod è regione erat, scita & cauta declinatione flexioneque facta (in summa enim aqua natabant) ad terram, quasi in portum, incolumem nauem subducentes, omnino sensisse se dei gubernatione uectatum fuisse. Hæc cum narraisset Arion, dicebat Gorgias, interrogabam ipsum, quò nauem arbitrareretur appulsum iri. Ille uero, Corinthum omnino, sed longo tamen intervallo subsequi. Se enim uespero in mare delapsum, non minus quingentis stadijs uectatum fuisse, ac statim tranquillitatem consequutam. Verumenim uero, dicebat Gorgias, se audito naucleri, & gubernatoris nomine, nauisque insigni, milites in nauigijs ei misisse eos, qui appellerent, obseruatum: Arionem uero absconditum secum afferre, ne præsentientes eius salutem diffugerent. Itaque prorsus uideri diuina quadam sorte accidisse, ut simul & ipsi adessent, & à militibus captam nauem, comprehensosque uectores, & nautas audirent. Periander igitur Gorgiam iussit confestim ire uiros in custodiam traditum, quò nullus eos aditurus esset, nec dicturus seruatum esse Arionem. Tum Aelopus: Vos ne, inquit, deriditis graculos meos & coruos loquentes, cum tam noua & mira strenuè ac iuueniliter delphini designent. Aliud quiddam est, Aelope, quod dicimus, aiebam ego. Nam cum fidem hæc res apud nos habet, ac literis commendatur, amplius mille anni exierunt etiam ab Iouis & Athamantis temporibus. Ad hæc Solon: At ista, inquit, mi Diocles, proximè ad deorum naturam accedunt, conditionem nostram superantia. Verum res humana, ac que in nos cadat, est illud quod Hesiodo accidit: fortassis rem audiisti. Non equidem, respondebam: at qui operæ precium est audisse. Solon: Cum quidam, ut arbitrator, Milesius, cuius in hospitio ac uictu socius erat Hesiodus, apud Locros clam hospitis filia stuprum obtulisset, & deprehensus fuisset, in innocentis Hesiodi persona suspicio consistebat, quasi ab initio conscij & flagitij occultatoris, ut immerito in ipsam iræ tempestatem ac crimen inciderit. Nam puellæ fratres eum ex insidijs aggressi, iuxta Locrense Nemæum interfecerunt, itemque eius comitem Troilum nomine. Caduera porò in mare deiecta: Troili quidem, cum in Daphnum fluuium ab alto ferretur, ad scopulum undique fluctibus pulsatum & paululum existentem adhæsit, unde ad hæc tempora scopulus Troilus uocatur: Hesiodi uero statim à terra susceptum delphinorum grex ad Rhium promontorium & Molycriam tulit: quo tempore à Locris in Rhio sacrificium fiebat, ac mercatus celebrabatur, quem magno ludorum apparatu splendide eodem in loco hodie quoque agunt. Ut uero conspectum est corpus appellat, admirati (ut in eiusmodi re fieri uerisimile est) in litus decurrerunt, ac cognito corpore recenti adhuc à cæde, ob nomen nobile uiri omnia ei inuestiganda posthabuerunt: id quod statim fecerunt interfectoibus repertis, quos in mare uiuos demerferunt, ac eorundem domum diruerunt. Sepultus autem est Hesiodus prope Nemæum: locum uero peregrinorum multi ignorant, quò occultatus sit propter Orchomeniorum inuestigationem, cupientium, ut narratur, ex oraculo illinc reliquias tollere, & apud

A apud se humare. Quamobrem si familiares adeò & humani sunt erga mortuos, etiam uerisimilius sit uiuis opem ferre, & maxime tibijs ac cantibus delinitos. Est enim omnibus notum, has animantes musica gaudere, eam persequi, remigantibus connatare, cantu ac tibijs in maris tranquillitate delectatas. Gaudent præterea puerulorum natatu, & urinationibus concertant. Quare securitatis legem habent non scriptam. Nam nullus eos piscatur, aut uexat, nisi quòd, cum retia ingressi prædam improbi comedunt, uapulant, ut pueri peccantes. Memorabat præterea se è Lesbijjs hominibus audisse, puellam quandam è mari à delphino seruatam: eam rem pro certo narrari. Atque dicebat Pittacus eam nobilitari, celebrarique multorum peruagato sermone. Nam cum Lesbi habitatoribus editum esset oraculum, ut ubi ad scopulum appulissent, qui Mesogœum appellatur, ibi Neptuno taurum, Amphitritæ uero & Nereidibus uiuam uirginem in mare demitterent: cumque septem essent duces & reges, octauus uero Echelaus coloniarum oraculo Pythio deducendæ princeps constitutus, qui adhuc adolescens erat, ut pueri, quotquot è septem illis forte id munus obtinentibus cœlibes erant, matrem Sminthei fors occupat. Hanc igitur ueste & auro exornatam, ut ad locum uenerunt, deas precati in mare demissuri erant, cum eam fortè deperiens, è uectoribus quidam generosus adolescens, quem etiam Enalum nomine perhibent, proiecitæ quandam puellæ auxiliandi cupiditatem in illo casu concipit, ut in ipso temporis articulo accurrerit, & arcto circumplexu adhærescens unà se in mare cum illa demiserit. Itaque statim fama quædam de eorum salute & uectatione, incerta quidem illa, sed tamen multis fidem faciens, in exercitu dissipata est. Ac postea aiunt Enalum in Lesbo conspectum dixisse, quòd à delphinis gestari per mare incolumes in continentem euasisent. Licet alia istis diuiniora narrare, quibus obstupescunt & deliniuntur uulgò homines, uerum difficile est de omnibus fidem fecisse. Nam fluctu ingenti circa insulam intumescente, ac reliquis hominibus ad mare prodire ueritis, solum Enalum processisse, eum autem polypos esse secutos ad Neptuni templum, à quorum maximo lapidem portatum, quem è uocamus. Verum ut uno uerbo rem totam complectar, dicebat, si quisquam discrimen nouit inter id, quòd fieri non potest, & id quòd insuetum, & id quòd temerè, quòdque præter opinionem accidit, maxime hoc tu Chilo noueris, nec temerè credens, nec fidem abrogans, illud tuum, Ne quid nimis, seruando. Deinde Anacharis aiebat: Post egregiam illam Thaletis opinionem, in præcipuis ac maximis mundi partibus animam inesse arbitrantis, non admirandum esse, si pulcherrimæ res diuina mente perficiantur, & corpus quidem sit animæ instrumentum, Dei uero anima: ac ut corpus multos quidem ex se motus habet, plurimos tamen ac pulcherrimos ab anima accipit: sic anima rursus alia quidem ex sese agitata faciat, in quibusdam uero utenti Deo se exhibeat, ut dirigat, uertatque quò uelit, omnium instrumentorum aptissimum. Indigna res enim, si igne quidem, spiritu, aqua, nubibus, ac imbribus multa seruat, nutritque, multa rursus perdit, tollitque de medio: animantibus uero ad nihil prorsus eorum, quæ facit, utitur. Sed certè multò uerius est hæc, cum ex diuina ui sit apta, subseruire ac cum Dei motibus consentire haud secus, quàm cum Scythijs arcus, cum Græcis lyrae tibiæque consentiunt. Chersias autem poëta cum alios præterea commemorabat præter spem seruatos, tum uero Cypselum Periantri patrem, cuius nuper nati cædem, qui miseri erant, cum ad eos alluderet, auerfabantur: mox penitentes cum requirerent, non inueniebant, à matre nimirum in cumera absconditum. Qua de causa etiam domum Delphis ædificauit, quasi deus eius fletum, ut scrutantes lateret, tunc cohibuisset. Tum Pittacus Perianthro compellato: Probe, inquit Periander, fecit Chersias, ut de domo mentionem inferret. Nam sæpenumero te interrogatum uolebam, quid sibi uelint ranæ illæ tanta multitudine circa palmæ radicem insculptæ: quid attineant, aut ad deum, aut ad eum qui consecrauit. Cum autem Periander iussisset eum interrogare Chersiam, quòd nosset, adfuisseque Cypselo domum dedicanti: Chersias arridens, Haudquaquam, inquit, prius dixero, quàm ex istis didicero, quid significet, Nihil nimis: & Nosce te ipsum: itemque illud, quòd multos cœlibes, multos aliorum fidei diffidere, nonnullos etiam mutos esse fecit, Sponde, propinqua est noxa. Quid, inquit Pittacus, opus est nostra explicatione: Iandiu Aelopum laudas, qui fabulam, ut uidetur, in singula istorum fecit. Hic Aelopus: Quando in me iocatur Chersias, tum me autorè laudat. Verum cum seriò agit, Homerum ostendit horum auotrem, qui Hectorem dicit noscere seipsum. Nam alios inuadens,

Aiacem natum Telamone laceffere fugit.

Vlyffem autem illius, Ne quid nimis, laudatorem ita iubere Diomedis:

C Ne Tytida nimis laudato aut carpito Vlyffem. Sponfionem uerò alij dicunt ipsum reprehendere ut rem miseram & inanem, cum dicat: Infelix certè est & miserorum sponfio facta. Chersias autem hic ait Aten siue Noxam à Ioue proiectam fuisse, quòd illi suæ sponfioni interesset, in qua de Herculis ortu facienda ille offensus est. Hic Solon: Sapientissimo igitur Homero auscultandum est, Nunc fit nox, præstat uerò decedere nocti. Quare si uobis ita uidetur, Musis, Neptuno, & Amphitritæ libemus, ac conuiuium dimitta mus. Atq; hic fuit, Nicarche, illius cœtus finis.

Plutarchi, de his qui tarde à numine corripuntur, liber.

BILIBALDO PIRCKHEYMERO, PATRITIO AC SENATORE NVRENBERGENSI, INTERPRETE.

IALIA Cynie Epicurus cum dixisset, ac priusquàm ullum tulisset responsum (quandoquidè iuxta porticus uersabamur extremitatem) oppido se nostro proripiens, à conspectu abiit. Nos uerò tanquam hominis admirati importunitatem, taciti inuicemq; defixi, aliquantisper constitimus. Inde rursus ad pristinam reuersi sumus deambulatione. Prior itaq; Patrocles: Quin, inquit, si ita uidetur, quæstionem hanc discutiamus, sermonibusq; illatis, tanquam eo præsentem, & non præsentem, respondeamus. Suscipiens uerò Timon: Sed minime, inquit, rectè se habet protectio, si faculas iminentem nescit euitare sagittam. Brasidas etenim, ut cernere licet, euulsa è corpore hastâ, eadem ipsa iaculantè percutiens, sustulit. Nos uerò uerbis temerarijs ac mēdacibus in nos emissis, repugnare operæ præciū haud est: fat erit, si opinioem istam intactam explo damus. Quidnam igitur, inquam, maxime ex dictis suis uos comouit: Nam confuse multa, & ullo absq; ordine alterum alteri homo ille inculcans, debilitauerat, ac tanquam ira & cōuicijs præceps, in diuinam pariter inuectus est prouidentiam. Et Patrocles: Quæ de uindictâ, ait, malorum tarditate, numinisq; cunctatione protulit, mihi admodum molesta uidentur, nuncq; sermonibus illis, quantum ad hanc attinet opinionem, ferme infans, alienusq; sum redditus. Iam pridem enim indignabar, cum Euripidem dicentem audirem, Cunctatur: talis etenim numinis est natura. Siquidem nulla in re, minime tamen in prauorum animaduersione, segnem deum esse decet, utpote qui in perpetrandis sceleribus minime tardus, seu cunctatores existant, sed uehementi impetu, ab affectionibus ac passio nibus ad iniquitates ferantur. Nam iniuriarū repulsiō, cum animi perturbationes (ut Thucydides inquit) admodum sunt propinquæ, confestim sceleratis delinquendi uiam obstruit, ac inhibet, ne longius malitia procedere ausit. Cui nil adeo opportunum accidere potest, ut iustæ animaduersionis suspensio. Spem etenim reddit imbecillam, ac iniuria affectos humiliat & deprimit, ac contra flagitiosis audaciam præstat, temeritatemq; adauget. Præsens uerò uindicta, & audacibus obuiam ire ausa, simul uenturam compescit iniuriam, pariterq; læsis maximum præbet solatium. Vnde mihi Biantis dictum recolenti, sæpius turbatur animus. Nam ad scelestum quendam dixisse fertur, se haud uereri quin aliquando pœnas lueret, et si ipse amplius superstes non esset. Quid enim Messenij ante interfecit, Aristocratis profuit supplicium: qui quum illos Cypriaco prodidisset bello, supraq; uiginti inde delituisse annos, hisq; omnibus, imperans Arcadibus, tandem deprehensus delicti pœnas dedit. Neque Orchomenij illi, qui ab Lycisco proditi, patria, liberis, & amicis spoliati sunt, ullum tulere solamen. Non enim amplius supererant, cum proditoris corpus, succedenti tempore, multis frangeretur ægritudinibus, adeoq; succenderetur, ut identidem pedes abluere, ac flumini immergere cogeretur, iuraretq; ac fateretur, hæc illi ob proditionem & iniurias accidere. Athenis uerò scelestorum corporum projectio, mortuorumq; effusio, ne iugulatorum quidem filiorum filijs cerni contigit. Quapropter ineptè mihi Euripides in sceleris dissuasionem his usus esse uidetur: Iniuria nos afficere nunchi adueniunt,

Ne

A Ne metue, bile ferueant licet atra,
Mortalium nec cæterorum acta improba,
Tacita siquidem, tardante quoq; pede
Fortuna corripiet malos in tempore.

Haud enim uerbis alijs, sed illis ipsis flagitiosos ad perpetranda scelera se inuicem hortari ac admonere par est, tanquam nequitia confestim fructum temporaneum ac certum, pœnam uerò tardam, multaq; priuatam fruitione producat. Quum hæc Patrocles differuisset, suscipiens Olympiacus illi dixit: Verè, Patrocles, hæc numinis cunctationes atque moræ, absurdè se habent: quandoquidem tarditas prouidentia fidem adimit. Et quia post singula delicta sceleratos ultio haud confestim corripit, sed longo post tempore aliquando plectuntur, infortuniumq; incidunt, calamitatem id, non uindictam appellantes, nullo afficiuntur commodo. Quamuis enim ob incidentes doleant aduersitates, propter flagitia tamen commissa haud pœnitent. Quemadmodum enim pœna, quæ protinus errorem peccatūq; subsequitur, uerberibus flagrisq; homines coërcet, ad officiumq; reducit: tormenta uerò, terrores, ac strepitus postea & temporis interuallo incidentes, alterius cuiusdam rei potius, quàm emendationis causa inferri uidentur, quandoquidem absq; instructione tristitiam afferre solent: ita malitia, ni ob singula delicta & facinora euestigio uapulet ac plectatur, inhibeatq; ne ultra progredi aulit, uix erga Deum se humiliat, formidat, sanio rem induit mentem, tanquam iustitia diuina, res passionesq; humanas tempore debito haud curet. Secura uerò tardipedaq; illa iuxta Euripidem, ac tanquam fortuito impijs incidens uindicta, sponteq; potius quam diuina euenies prouidentia, errorem immensum, confusionemq; intolerandam in se continere uidetur: ita ut haud cernere ualeam, quid utilitatis inde possit euenire, si scelerati tardè in molares, ut aiunt, incidant deorum, præcipue quum flagitiorum hoc pacto supplicium obscuretur, sceleris uerò timor reddatur exilis. Hæc quum me coram ab his dicta essent: Nunquid, Timon inquit, Colophonio huic rationibus persuadeam, dubioq; isto liberem, an prius in his ipsum decertare sinam: Sed cur, respondi ego, aquam tertio inferre necesse est, sermonesq; inuadere, si neq; prima dissoluere, ne dicam effugere, seu declinare poterit argumētum: Idcirco sub initium, uelut à Late inchoantes, quid de paterna Numinis ueneratione, in Academia philosophi, qui sibi aliquid de his dicere uili sunt, sensere, summis delibemus labijs. Facilius etenim est, musicae rudes de musica, seu inexpertos de re disserere militari, q; nos, quum simus homines, diuina dæmoniaq; rectè considerare opera, tanquàm artis experies, artificis intelligentiam opinione solum & mentis conceptu, temerè fortuitoq; diiudicantes. Quemadmodum enim imperitus, medici considerationem, cur ægrum non pridem, sed postea incidere, siue heri, non hodie lauerit, conijcere haud potest: ita & de Deo firmum quid certum uel afferere, hominis est officium minime, præter hoc solum, quòd ipse tempus optime nouit, quo malitiæ medicinam adhiberi conueniat, ac tanquam pharmacum unicuiq; præbeat supplicium, quamuis non magnitudine, mensuraq; æquali, seu tempore uno eodem uel, in omnibus pariter medeatur delictis. Quòd uerò animæ medicina, quæ ius ac iustitia appellatur, omnium aliarum sit artium maxima, inter multos alios Pindarus quoque testatur, qui optimum appellat artificem, gubernatorem & dominum rerum omnium Deum, utpote uerè iustitiæ factorem & creatorem, cui soli definire conueniat, quando, quomodo, ac quousque scelestorum unusquisque plecti debeat. Huius artis Plato Minoem quoque ait, quamuis Iouis esset filius, fuisse discipulum, tanquam impossibile sit quenquam in rebus iustis perfecte quid agere, seu rectè agentem discernere, qui artem hanc non antea didicerit, siue examulsi calleat. Neque enim leges quas ferunt homines, absolute se rationabiliter habent, seu undiq; æquitati consonæ esse censentur, sed quædam ferme ridiculæ uidentur esse: uelut Lacedamone, protinus ut Ephori magistratum ineunt, ne quis barbam nutriat, legibusq; tanquam nil difficultatis habentibus, cuncti pareant, per præconem edicunt. Romani quoq; quos libertate donant, illorum corpora minuta conspergunt festuca. Quum uerò testamenta consignant, illos quidem hæredes institunt, alijs uerò bona uendenda relinquunt, nonne hæc absurda esse censentur: Denique omnium ineptissima lex illa Solonis, quæ honorem priuat, qui in seditione nulli adhæret parti, siue dissensionem se haud immiscere conatur ciuili. Multas præterea alias legum ineptias quis enumerare possit, quæ neque legislatoris sententiæ probè conueniant, seu quarum rationem, aut cur ita sint scriptæ, intelligere quispiam ualeat. Quid igitur mirum, quum res humanæ ita caligent, si haud facile

Vilitas nulla in
tarditate uindi-
ctæ.

C nobis de Deo loqui concedatur, qua ratione ductus, ex sceleratis hoc ferius, illos uerò citius plectat, & corripiat? Hæc itaq; non tergiuersionis prætextu, sed potius ueniam precatione dicta sint, ut sermo tanquam ad refugium & portum respiciens, liberius ad dubij probationem euagari audeat. Primo itaq; considerate, quòd ex Platonis sententia, omnium bonorum sese Deus in medium constituit exemplar, ut humana uirtus, quum illi admodum conformis esset, haberet quem imitaretur, totisq; sequeretur uiribus. Etenim rerum omnium natura confusa quum esset, hoc sortita est principium, ut similitudine ac cognatione quadam diuinæ uirtutis & ideæ transformaretur, fieretq; mundus. Aspectu cuius uir ille naturam quoq; nostram attolli asserit, ut rerum quæ sub cœlo feruntur admirandarum contemplatione, anima decora & ordinata eligere & amare, discrepantia uerò & errantia declinare consuescat, fugiatq; temeritatem, ac fortuita quæq; tanquam prauitatis uniuersiq; erroris originem. Nulla enim re magis Deo frui concessum est homini, quam si imitando ac sequendo illius bona & honesta opera, ad uirtutem usurpet. Quapropter si tardè & lentè illum flagitiosos corripere uidemus, non ideo accidit, quoniam ob præproperam animaduersionis celeritatem, erroris uel pœnitentiæ crimen uereatur, sed ut à nobis feritatem ac uindictæ impetū auferat, doceatq; non ira accensos, aut quum furor æstuat & feruet, rationemq; altius saltando exuperat (ueluti quum sitim aut famem exatiare conamur) inimicos, quiq; nos affecerunt iniuriâ, ulcisci, sed illius imitatos mansuetudinem atque cunctationem, deliberare, ac hora consultrice nos uindicare, ne protinus impetum sera & inutilis sequatur pœnitentia. Rapidæ enim quempiam incidere aquæ, eiusq; se committere gurgitibus, leuius (ut Socrates aiebat) est periculum, quam in consanguineis, aut contribulis cuiusdam perturbati, ac furore & ira accensi, cadere uindictam, antequam deferuerit, animiq; resederit affectus. Non enim quum passionis uindictæ proximæ, ut Thucydides dicebat, sed quum admodum essent remotæ, honestum ac rectum discerni posse asserbat. Quemadmodum enim ira (iuxta Melanthium) quum mentem occupat, turpia indecoraq; perpetrat: ita ratio, quum furorem, animiq; ægritudinem penitus è pedibus sustulit, iusta & moderata peragit. Quare auditores quoque humanioribus mansueti redduntur exemplis, ut de Platone fertur, qui quum contra seruum baculum sustulisset, longo sic constitit tempore, iram, ut ipse aiebat, puniens, & coercens. Et Archytas, quum ruri domesticorum ac seruorum negligentiam ac ignauiam deprehendisset, inde concitatiore asperiorisq; affectu erga illos se ferri intelligeret, nullo maiori eos affecit incommodo, sed tantisper abiens, ualete, inquit, quoniam uobis irascor. Proinde si hominum dicta memoratu digna factaq; iam relata, iræ asperitatem uehementiamq; sedare ualent, longè æquius est, quum Deum optimum ac maximum, quineminè timet, nullius rei indiget, qui nulla pœnitentia duci potest, uindictam tamen suspendere cernamus, debitumq; sceleribus expectare tempus, nos quoq; illum imitari ac placidos reddi, mansuetudinemq; ac tolerantiam, diuinam uirtutis cenferè particulam. Quam Deus ostendit, quum paucos puniendos corripit, tardius uerò animaduertendo multos hortatur, iuuat ac admonet. Secundo hoc animaduertamus necesse est, humanam iustitiam leges habere, quæ scelera coercant, & ob singula malefacta quid unumqueneque pati deceat examulsi ponderent, ulterius uerò progredi haud audent. Ideo publica custodiunt iudicia, ut criminibus resistere, maleq; facta è pedibus tollere ualeant. Deum uerò, quum ægrotam animam affligere statuit, longius introspicere affectusq; discernere decet, prudenteq; considerare, num aliquando ad pœnitentiam flexi debeat, sicq; tempus ad emendanda tribuere scelera. Vbi uerò synceri nil inesse deprehendit, malitiamq; perdurare immutabilem cognoscit, protinus uindicare, & pro scelere ulcisci conuenit. Et quandoquidem optimè nouit, quam uirtutis partem animæ quum ab ipso ad genituram feruntur, ituræ sint, quodq; generosum illis tanquam fortius & non debilius inditum sit, malitiam uerò præter naturam, cum ob nutrimenti corruptionem, tum malam germinare conuersionem, nonnullosq; rectè curatum iri, congruentemq; recuperaturos habitum, optimè tenet, non æqualiter in omnes animaduertit, sed quod immedicabile esse cognoscit, confestim rescindit, ex uitâq; delet, tanquam alijs a se diuè cum malitia conuersari, penitus sit nocuum, sibi ipsi uerò deterrimum. Quos uerò ob honesti ignorantiam potius, quam uitiorum delectu temerè peccare nouit, illis emendandi tempus tribuere solet. Qui si in flagitijs perseverant, tandem eos quoq; pro sceleribus iusto ulciscitur. Haud enim ueretur, ne quandoq; sibi fuga consulant. Considerate etenim quantæ in hominū uita & moribus acciderint mutationes, quotq; à sceleribus & flagitijs

A gitijs, ad frugaliorem modestioremq; conuersi sunt uitam. Vnde & conuersio dicta est, quum quis à uitijs se auertit, sanioresq; induit mores. Proinde ambiguè præcos de Cecrope fabulatos arbitror, non ut aliqui asserunt, ex optimo rege crudelem & immitem factum esse tyrannum, sed contra, quum sub initium morosus ac terribilis fuisset, postea perquam humanè ac placidè imperasse. Et si hoc incertum, scimus tamen Gelonem & Hieronem Siculos, Pisistratumq; Hippocratis filium, quamuis per summum nefas tyrannide potiti essent, ad uirtutem usurpasse. Quumq; illegitimè ad principatus subreplissent fastigium, admodum tamè moderati ac populares euasere principes. Quum enim ualidas ac optimas tulissent leges, terræq; curâ gerere ciues docuissent, ex ridiculis atq; loquacibus prudentes, ex ignauis uerò admodum reddidere operosos. Gelo insuper cum bellicis in rebus egregiam nauaslet operam, pugnaq; ingenti Carthaginenses superasset, non antea pacem cum illis sanciuit, & quidem rogatus, quam disertè fœderibus adscriptum esset, Saturno filios dehinc haud se immolatueros. Erat quoq; tyrannus in ciuitate magna Lydiades, qui quum tyrannidem permutare constituisset, iniustitiamq; detestatus fuisset, ciuibus leges restituit, ac pro patria contra hostes dimicans generosè cecidit. Miltiadem quoque in Cherroneso tyrannidem exercentem, si quis tum interfecisset, uel Cimonem stupri consuetudinem cum sorore habentem, persecutus sustulisset, aut Themistocli ob ea quæ lasciuè ac petulanter in foro egerat, ciuitatem ademisset, quo pacto postea ab Alcibiade scribi potuisset?

At nondum clari Marathonis & Eurymedontes
Desunt, nec pulchrum nos deficit Artemisfeum,
Cecropidum pubes ubi libertatis adepta est
Victrices crepidas.

Siquidem haud mediocriter magnæ aliquando exorbitant naturæ, ob subtilemq; ingeniorum uehementiam efficaciamq; quiescere non ualent, sed in salo fluctuant, antequam ad stabiles sedatosq; perueniant mores. Quemadmodum igitur agriculturæ inexpertus, regionem quam densis cernit oblitam uirgultis, plantisq; syluestribus incultam, feris refertam, fluminibus ac fontibus uarijs irriguâ, cœnoq; plurimo quo quouersum inuiam, floccipendit: rei uerò rusticæ gnarus, hæc omnia fertilitatis indicia esse cognoscit, terræq; ubertatem hinc discernit: ita & absurda, praua, ac importuna, magnè aliquando producant naturæ, quæ nos confestim (quandoquidem asperitatem ac stimulos haud ferre possimus) præcidi, penitusq; eradicari oportere arbitramur. At optimus ille iudex utile ac generosum ex his discernens, ætatem, horamq; rationis & uirtutis cooperatricem, qua natura fructum debitum & opportunū ferat ac reddat, benignè præstolatur & expectat. Et hæc ita se habent. Aegyptiacam uerò legem, quæ grauidâ, donec pariat, in mortis carcere custodire iubet, nonne Græcorum quidam consultè uobis transcripsisse uidentur? Et fanè quidem, illi aiebant. Intuli itaq;: Si infans nondum æditus, sed adhuc latens in utero, potis est tempore opus siue consilium absconditum in solis proferre lucem, ostendereq; noxam istam salutis causa, seu aliqua necessitate cogente, perpetrata esse, nonne satius pœnæ erit suspensio, quam inconsulta accelerataq; uindicta? Mihi quidem ita uidentur: & uobis Patrocles: inquam. Rectè, ille ait. Considerate itaq;, si Dionysius sub tyrannidis initium pœnas dedisset, neminem Græcorum Siciliam habitare potuisse. A Carthaginensibus enim cuncti extorres acti fuissent. Quemadmodū neq; Apolloniam seu Anactorium, Leucadorium uel Cherronesum Græci incolerent, nisi Perander nō confestim, sed longo post tempore pœnas luisset. Cassandri quoq; ultionē ideo suspensam arbitror, ut rursus Thæbæ inhabitarentur. Mercenarij namq; milites, qui cum illo templum spoliarent, quorum plurimi cum Timoleonte in Siciliam transgressi sunt, quum Carthaginenses deuicissent, tyrannidesq; soluissent, mali male postea perierūt. Quosdam enim numen negligit, ideoq; parcat, ut cum sceleratis flagitiosos plectere ualeat (quemadmodū Democœnis per oraculū dæmoniū respondit) inde uerò illos quoq; conerit ac funditus tollit, ut opinione mea complurimis euenit tyrannis. Quemadmodū enim hyænæ fel, phocæq; coagulum, ac feræ aliæ quamplurimæ, quid salubre, ægritudinibusq; humanis utile in se continent, ita quibusdam qui freno animaduersioneq; indigere uidentur, Deus amaritudinem quandam tyranni inexorabilem, uel sæuam principis cuiusdam asperitatē immitit, nec prius ab afflictione ac perturbatione desistit, quam ægritudinem omnem expulerit, penitusq; morbum purgauerit. Tale Acragantinis Phalaris, Romanis uerò Marius erar pharmacū. Sicyonijs quoq; palam Deus prædixit, flagellatoribus indigere ciuitatem;

Mali à malis
corripiuntur.

C quum Teletiam puerum, qui in Pythijs coronandus erat, honore priuarunt, ac Cleonaeorum quendam tanquam suum prætulerunt ciuem. At quum Orthagoras Sicyoniorū inuasisset tyrannidē, ac post illum qui cum Myrone & Clisthene rerum potiti sunt, eorum sedauerunt intemperantiam. Cleongi uerò quū simili purgati medicamento haud essent, funditus corruerunt. Proinde Homerum dicentem audite:

Egregia est soboles scelerato nata parente.

*Deus sepe par-
cit malis, à qui-
bus optimos ori-
tuos nouit.*

Ecce quemadmodum ille qui nil decens aut clari unquam operatus est, optimum genuit filium. Sisyphi quoque, necnon Autolyti, & Phlegij genus, in gloria & uirtute magnorum floruerunt regum. Pericles quoque Athenis in scelestis natus est domo. Et Romae Pompeius magnus Strabonis fuit filius, quem uita functū Populus Romanus ob inoffensum odium pedibus conculcauit, insepultumque proiecit. Nunquid igitur absurdū, si quemadmodum rusticus spinas haud extirpet priusquam asparagos collegerit: & Aphri sarmenta nō comburant, antequam ab illis ladanum abstulerint: ita Deus scelestam ac perniciosam splendidi ac regij generis stirpem haud antea euellat, quam fructus debitus ex ea sit productus & generatus? Longē enim Phocensibus fuit utilius, innumeros Iphiti perire boues & equos, plusque auri & argenti ex Delphis furripi, quam Ulysem & Asclepiū natos non fuisse, siue alios complures, qui ex flagitiosis ac sceleratis optimi magnaque frugis euasere uiri. Nonne igitur modo ac tempore conuenienti in facinorosos animaduertere, longē existimandum melius esse, quam inconsultē confestimque supplicium sumere? ut de Calippo fertur, qui quum sub amici prætectu Dionem interfecisset, eodē ense rursus ab illius percussus familiaribus, occubuit. Mitij quoque Argiui, qui in seditione caesus est, interfectore aenea in foro dea statua decidēs oppressit. Nunquid præterea Patrocles, quid Bello, Peoni, Aristonij, Oethæo militum praefecto aliquando acciderit audiuitis? Minime, ait, sed admodum discere cupio. Ariston, inquam, Eriphyles mundum muliebrem ibi repertum, concedentibus tyrannis rapuit, uxoriq; dono attulit. Cæterum filius eius quandam ob causam matri succensens, domum incendit, & cunctos qui in illa erant concremauit. Bessus uerò quum proprium interfecisset patrem, multo delituit tempore. At quum aliquando ad hospites cœnatum pergeret, hirundinū nidū hasta impellens deturbauit, pullosque pedibus contriuit. Quumque, ut par erat, astantes dixissent, qua causa homo impulsus rem tam nefandā perpetrare ausus es? Nonne, respondit, iamdiu falsum aduersum me ferunt testimonium, clamantque proprium me occidisse patrem? Praesentes uerò quum admiratione ducti, uerba ad regem detulissent, resque diligentius discussa esset, meritas Bessus poenas dedit. Hæc ideo uobis retuli, ut planè causas intelligatis, ob quas flagitiosis aliquando uindicta concedatur suspensio. Reliqua uerò ex Heliодо uos audire existimetis. Ait enim uindictam non admodum remotam esse iniustitiae sectatricem, sed cogentem, ac ex eadem regione stipiteque pullulantem, in quiens:

Consultum male, consultori pessima res est.

Qui struit insidias alij, sibi construit ipsi.

Cantharis enim in seipsa remedium, ex contraria passione concretum, habere fertur. Malitia uerò coniunctum, assidueque ipsam torquentem ac affligentem gestat dolorem, non postquam scelus perfecerit, sed tum maximè flagitiorum poenam exoluit, quum iniuriam atrociter inferre uidetur. Quemadmodum enim facinorosus quisque ultimo affligendus supplicio, corpore suo propriam fert crucem, ita improbitas ex seipsa supplicium sibi struit ipsi, grauis quaedam uitae artifex, calamitates ingentes, cumque turpitudine formidines innumeras, passionesque molestissimas, poenitentias, ac indefinentes in se continens perturbationes. Sed nonnulli nil à pueris distant, qui quum sceleratos in theatris nonnunquam amictu aureo circumdatos, chlamydeue purpurea indutos, coronatos ac tripudiantes conspiciunt, admirari, beatosque existimare non desinunt, antequam eos stimulis agitari, flagris caedi, ignemque ex florida illa uariacque ueste emittere conspiciunt. Multi enim flagitiosorum ingentibus septi aedibus, principatus splendidissimos, potentatusque obtinentes immensos, ut plurimum quantum plectantur later, donec iugulati aut ab alto praecipitati, iacere cernantur. Quare rectè quis non poenam, sed supplicij finem, poenaeque consummationem appellare potest. Quemadmodum enim Herodicus Silymbrianus, quum phthisim morbum incidisset immedicabilem, exercitationemque medicinae primus, ut Plato ait, immiscuisset, sibi ipsi ceterisque laborantibus aegritudine simili, multo prolixiorē reddidit mortem: ita scelerati qui praesentem censentur effugere poenam, haud post multū temporis, sed multo in tempore, uindictam non quidē tardiorē, sed

Malitia sese affligit.

Mors malorum non poena, sed finis poenae.

A sed admodum prolixiorē sustinent ac extendunt, neque senescentes solum corripuntur, sed etiam cruciati assidue senescunt. Quantum ad nos autem, facinorosos longo aetate tempore puniri ac torqueri. Apud Deum etenim uniuersae humanae spatium uitae, atque a deo praesens momentum, nihil est: quin anni triginta in illius conspectu ueluti crepusculum, ne dicā hora sunt matutina. Proinde flagitiosi tanquam carcere clauso ac caeco, nulla euadendi spe detenti, scelesti custodiunt uita. Et quamuis interim conuiuēnt, negociantur, donationibus & delectationibus oblectent, optimasque negligant disciplinas, nil tamē à noxijs distant, qui in uinculis ad ultimū seruatur supplicij. Nam & ij aliquando fune super capite pendente ludunt, cātillant, & ociantur. Quid enim prohibet opinari eos, qui ad mortem clauli detinentur, minimè affligi, donec capitali plectantur supplicio, nec eos qui uenenum hauserunt ac deambulant, expectantque donec crura degrauent, torqueri, priusquam uitalem spiritum extingui, paulatimque euanescere sentiant, si ultimū supplicij tempus poenam esse arbitremur, passiones uerò, timores, expectationes, & poenitentias, quae interim animū discruciant ac perturbant, quibusque uniusquisque sceleratus obnoxius est, praetermittamus, ac nihili pendamus: ueluti si piscem qui hamum deglutiuit, haud esse captum dicamus, priusquam illum à coquo exenteratū, siue assum conspiciamus. A iustitia enim facinorosus quisque detinetur, scelerumque dulcedine tanquam illecebris assidue inescatur: quumque conscientiam flagitij onustam ac degrauatam sentit,

Ut thynnus rapidus percurrens aequora saeuit.

Violenta enim, effrenis, & temeraria illa scelerum audacia, ad facinora usque agilis, expedita atque uehemens existit. Inde uerò à passionibus animique perturbationibus, tanquam spiritu destituta, imbecillis, humilis, ac languens, timoribus superstitionibusque succumbere deprehenditur. Vnde non ineptè, sed factis ac ueritati consonans, Stesichorus de Clytemnestra somnium finxisse uidetur, quam ita loquentem inducit,

Allaber uisus draco,

Summo capite depastus, ex

Quo apparuit rex Plisthenides.

B Etenim somniorum terriculamenta, diuinaque spectra, necnon oracula, atque portenta, & quaecumque homines diuino accidere nutu opinantur, horrorem ac timorem his qui sceleribus obruti, sibi ipsi conscij sunt, incutere consueuerunt. Quemadmodum aiunt Apollo dorum aliquando per somnium se à Scythijs excoriari, in frustraque concidi conspexisse, cor uerò ex lebe loquens, ac dicens, Ego horum tibi causa sum. Et iterum filias igni flagrantibus, totoque corpore succensas, per gyrum ipsum circumsilire. Hipparchum item Pisistratiliū, paulo ante obitum Venerem ex phiala quadam sanguinem sibi in faciem spargere, somniasse narrat. Ptolemaei uerò Cerauni amici, ipsum à Delcuco in iudicium rapi uiderunt, uulturibus lupisque iudicantibus, & causam cognoscentibus, carnesque passim hostibus distribuentibus. Pausanias quoque Byzantij Cleonicen liberam stuprauit uirginem, quam quum noctu quandam ob causam emisisset, indeque reuertentem terrore ac suspitione correptus peremisset, eam saepius in somnis assistentem ac dicentem uidit:

Adlis iudicio, mala res iniuria ualde est.

Quumque phasma haud desisteret, sed assidue illum terroribus perturbaret ac molestaret, Heracliam ad animarum nauigauit expiationem, placationibusque nonnullis ac inferijs puellae animam euocauit. Quae quum in conspectum uenisset, finem malorum futuram praedixit, ubi Lacedaemonē peruenisset. Quo quum ille applicuisset, confestim uita excelsit. Quapropter si post obitum anima nil penitus esset, sed mors gratiarum ac poenarum finis existeret cunctarum, indulgentius ac mollius Numen quis dicere posset cum sceleratis egressis, quos confestim ac non longo post tempore corripuisset, uitaeque functos celeriter ex multiplicibus abstulisset aërumnis. Etenim si quis nil aliud mali improbis in hac uita, praesentibus tempore accidere affirmaret, quam quod scelerum conscientia flagitiorumque recodatione assidue torquent, re admodum sterili, molesta, & ingrata, ac nihil boni, seu studio digni, ex tot tantisque certaminibus referente, cognosceret profecto acerbissimè ratione propria illorum affligi animam. Quemadmodum de Lysimacho referunt, qui siti coactus quum Getis corpus uiresque tradidisset uniuersas, postquam biberat, iam factus mancipium, dixisse fertur: Heu meae improbitati, qui ob uoluptatem tantillam breuemque, tanto excidi regno. Proinde necessitati naturalium resistere affectionum, admodum est difficile. Quum uerò homo auaritia ac pecuniarum, inuidiae uel ciuilibus existimationis ac potentiae gratia, seu uenereas ob uoluptates iniusti quid egerit siue perpetraverit, inde passionum

C furore, animiq; destitutus morbo, quum tempore cernit turpes uerendasq; improbitatis ac iniustitiae remanere perturbationes, honesti uero, utilis ac recti superesse nihil, nonne saepius cogitationes molestissimas, curasq; grauissimas illi incidere par est, quod uana seductus gloria, seu uoluptatum captus dulcedine, rebus fordissimis, illiberalibus, ac ingratis, pulcherrima maximaq; inter homines bona, fas, iustitiam, pietatemq; peruerterit, uitamq; turpitudine, infamia, ac perturbationibus foedarit ac repleuerit? Quemadmodum enim Simonides ludens aiebat, argenti se arcam semper inuenire plenam, gratiarum uero uacuum: ita improbi, si recte suam scelestam perpenderit uitam, coestim ob uoluptates gratia uacuum, speq; destitutam reperiunt: timore uero, tristitia, iniucundaq; recordatione, ac in futurum suspitione, perfidia uero ad praesens, semper cumulatam inueniunt. Quemadmodum in theatri Ino loquens, ac de male actis poenitens introduci solet:

Chara mulieres, quomodo primum incolui

Athamantis clara regiam, decentiū agens nihil? Haec pelsimū quēq; in animo uerfare ac cogitare decet, quo pacto uitia repellat, flagitia memoria deleat, conscientiam purget, ex ea facinora deturbet, se à cunctis uindictae criminibus, ita ut penitus aliam ab initio uitam agere incipiat. In quibus enim malitia praeualet ac superat, in his syncerum, à labeq; purum, firmū, ac stabile nil esse potest. Nisi, per Iouem, sapientes quosdam esse dicamus, qui iniuste agunt. Nam ubi diuitiarum uoluptatumq; cupidines inter se concertare inuenies, siue inuidiam cum inimicitijs ac malignitate sibi sedē constituisse deprehendes, ibi si solertius consideraues, infelicitatem subesse ac latere inuenies, segnitiem laborum, mortis metum, uehementem perturbationum excessum, in gloria ob arrogantiam, mollitiem, uituperantes timere, laudatores tanquam deceptione circumuenientes uereri, maximeq; improbis aduersari, ut eos qui boni esse censent, promptius laudare uideatur. Nam quod in flagitijs obduratio, id in malo ferro est rubigo: quod si durius tetigeris, illico frangitur. Quapropter quum scelerati temporis successu, quemadmodum habeant, exactius intelligunt, fremunt, dolent, indignantur, ac propria execrantur uitam (de his loquor malis, qui non penitus à seipsis exciderunt, omninoq; opinione errant, sed & depositū reddunt, pro amicis intercedunt, patriāq; gloriam augentes magnificē illam tuentur) hi, inquam, non

D confestim, sed temporis processu ob flagitia poenitent, commissisq; dolent. Quando quidem & homines in theatri aliquando plaudunt, confestim tamen uana reuertente gloria ac auaritia, gemere non desinunt. At qui tyrannide abutuntur, hominesq; fraudulenter circumueniunt, & de medio tollunt, quemadmodum Apollodorus, amicosq; pecunijs spoliāt, ut Glaucus, isti haud poenitent, aut seipsos oderūt, nec aliqua ob male acta afficiuntur molestia: sceleribus enim obruti, eō processerunt uesaniae, ut facinora cuncta & quicquid improbi agunt, omni carere peccato cōtendant, ac quaecunq; lubent licere arbitrentur. Ego proinde, si dicere fas est, flagitiosos, perditos ac facinorosos homines, neq; aliquo siue deorum, seu hominum indigere ultore arbitror, sed perniciosam ipsorum uitam omni prauitate, impietate, ac scelere corruptam, refertam & contaminatam, satis superq; ad seipsam plectendam ac torquendam sufficere. Sed considerate, inquam, ne sermo longius, quam tempus exigat, procedere uideatur. Et Timon: Satisfactum est mihi, ait, de cunctatione, lentaq; numinis tarditate. Nunc uero tanquam in insidijs ultimū collocaui dubium, quando quidem in prioribus medio cetera uimus, ceterum quod Euripides conqueritur, ac Numini obijcit,

Crimina saepe luunt nati scelerata parentum,

etiam nos tacentes reprehendere existima. Si enim qui deliquerunt, iam poenas exoluerunt, haud decet eos qui nil iniusti egerunt, plecti. Quando quidem nec illos qui facinora peregerunt, de una eademq; re bis supplicium subire, iustitiae seu aequitati consonum esse censetur. Proinde si lentē diuina procedit uindicta, poenaeq; quae improbis debita, sero tantum innoxios affligit, haud probē iniquitatem tarditate compensat. Quemadmodum ferunt Aesopū olim cum auri pondere ingenti à Cræso missum huc peruenisse, ut Deo magnificē sacrificaret, Delphicisq; singulis minas distribueret quatuor. Ceterum quum ob indignationem quandam discordiae ac rixae inter ipsum & incolas intercessissent, sacrificium quidem illum peregisse, pecunias uero Sardis remisisse narrant, tanquam homines illi indigni existerent, qui aliquo afficerentur cōmodo. At illi quum sacrilegij eum insimulassent, à petra quadam, quam Hyampeam appellant, praecipitatum interfecerunt. Exinde Deum iratum, terrae sterilitatem uariaq; morborū genera illis immisisse praedicant, ita ut in cunctis Graeciae panegyricis obambulant, ac per praecones, ob Aesopi mortē poenas

Aesopi mors.

A nas ab eis exigere uolentes, identidē uocarent. Ac tertia uix tandē generatione Samium quendam applicuisse Idmonem, minimē genere ad Aesopum attinentem, ab illis tamen qui olim Sami Aesopum emerant oriundum. Cui quum Delphici poenas quasdam exoluisent, uix eos tandem à malis quaeuisset referunt. Exinde sacrilegorum uindicta ab Hyampea in Naupliam esse translata aiunt. Nec Alexandrum, & qui mirē eum admirantur ac amant, ex quorum numero nos quoq; sumus, laudare solent, quod Branchidarum urbem funditus subuerterit, omnemq; aetatem penitus exciderit, quoniam ab eorum maioribus Miletū templū olim proditum fuerat. Agathocles quoq; Syracusanorum tyrannus, cum risu Corcyrenses cauilatus est. Nam quam ob causam insulam uastaret, quum quae uisissent: quoniam per Iouem, respondit, patres uestri Vlystem susceperunt. Quumq; pariter Ithacenses cōquererent, eorum pecora à militibus abigi: At uester, inquit, rex ad nos quum accessisset, pastorē excacauit. At qui nonne longē his absurdus Apollo? qui Pheneates, uniuersamq; eorum regionem terrae hiato absorpsit, quoniam ante mille, ut aiunt, annos Hercules tripodem sortilegum surreptum, Pheneum detulisset. Sybaritis quoque praedixit, tum eos à malis solutum iri, quum tertia caede iram Leucadiae placassent Iunonis. Non multum praeterea temporis intercessit, ex quo Locri uirgines Triam mittere desierunt, quae ob Aiakis petulantiam, seruilis induta habitu, nudis incedebant pedibus, & si adultam attigissent aetatem, ueluti seruae, quae Athenis sine corollis circum aram uerunt. Quo pacto haec rationis aut iusti quid in se continere possunt? quum minimē Thracas laudare soleamus, quod in Orphei uindictam, suas hucusq; pulscent uxores. Barbaros quoque, qui Eridani ripas incolunt, iridere confueuimus, quoniam ob Phaethontis, ut aiunt, lucrum, nigris induantur uestibus. Siquidem longē magis, ut arbitror, ridiculū est, homines qui Phaethontis uixerunt tempore, ipsius neglexisse calamitatem: qui uero illo defuncto post quinque seu decem nati sunt aetates, uestem permutasse, ipsumq; lugere coepisse. Sed ista solum fatuitatem quandam praese ferre uidentur, molesti autem seu nefandi nihil. Ceterum deorum irae quo pacto confestim tanquam flumina nonnulla euanescent, ac longē post super alios emergentes, ad ultimas perducunt calamitates? Hucusq; quum me continuu interrogare cecepi: Nunquid, inquiens, haec omnia uera esse existimas? At ille: Si non omnia, ait, saltem aliqua absq; dubio uera esse contendo. Aequē, dixi, ut uehementer febricitantibus, tibi accidit, qui si uel una pluribus ue tegantur uestibus, eundem tamen ac aequalem sustinent calorem, ceterum ob refrigerij spem ac solatium, indumentorum auferre oportet multitudinem. At qui haec, si placet, quandoquidem ut plurimum fabulis ac fictionibus similia uidentur, praetermittamus. Ut autem confestim in foribus pateat, claraq; reddatur, in memoriam ducatur honor, qui ijs haberi solet, quorum maiores hospitio deos susceperunt, necnon pulchra ea pars, quae Pindari successoribus in Thebarum direptione delata est. Quis enim ea honoris praeminentia, quae tandiu inter Graecos coaluit ac inoleuit, merito non delectetur? nisi cui iuxta eundem Pindarum, frigida flamma cor atrum fabricauit. Praetermitto nunc simile huic Sparta praecōnū, quod post Lesbieum cantum, in memoriam ac honorem Terpandri illius prisca, proclamari solet: nam eadem ratione constare uidetur. Ceterum uos Philtiadae appello, qui apud Boeotios longē alijs praeferrī dignum ducitis, quoniam praeclearis ortos parentibus uos esse praedicatis, quicq; apud Phocenses ob Daiphati genus gloriari soletis, mihi, inquam, praesentes auxiliocq; litis, quum Lycormae, Satilaeq; patrium Heraclidarū inter se partiuntur honorem, Stephanophoriamq; instaurantes decantant, admodum decere ab Hercule prognatos, honores firmos ac gratos sortiri. Quandoquidem quum ipse Graecos immensis accessisset beneficijs, & haud dignum praemium retributionemq; consecutus esset: Pulcherrimū hercle, ait, ac philosophia admodum dignū certamē proposuisti. Omitte igitur, heus inquam, uehemens illud accusationis genus, nec aegrē feras, si aliquando plectantur qui sceleris improbisq; orti sunt parentibus, aut honorata illa nobilitate, ac praeminentia gloriari laudariq; desine. Decet enim, si uirtutis aut nobilitatis honorem in genere nostro retinere cupiamus, rationabiliter quoq; ob scelerum ultionem permanentem haud indignari, sed rectē haec inuicem concurrere, ac aequaliter dignēq; conuerti aestimemus. Qui enim à Cimone prognatos egregiē Athenis honorari, à Lachare uero ac Aristone oriundos despici, cum indignatione dolens cernit, hic admodum uariis ac secors, imō potius contentiosus, Numiniq; molestus esse uidetur. Incusat enim, quū uiri iniusti ac scelerati filiorum filios feliciter agere cernit: rursusq; criminatur, si flagitiosorum improborumq; stirpem

Qq

C coërceri seu funditus tolli conspicit, pariterque Deum reprehendit & accusat, siue iusti, aut noxij patris filium affligit, seu incōmodo afficit. Et hæc tanquam obstacula quædam tibi aduersus admodum infestos, acerbosque accusatores illos statuo. Inde tanquam nexus assumptus principium, ita circa diuinas affectos rationes, è tenebris ac irremediabilibus erroribus, cum intrepida pietate ad officium reducamus, illisque persuadēmus, nil Deum agere, quàm quod fas admodumque decens esse dignoscatur, nos uerò neque in his quæ quotidie gerere solemus, manifestam ueritatem ostendere seu exprimere posse. Veluti, cur liberos eorum qui phthisi seu aqua intercuti interierunt, sedere, pedesque aquæ immergere iubemus, donec mortuus cremetur: eo etenim pacto morbus transferri, seu ad illos transgredi minime posse creditur. Ac rursus, quam ob causam capella, si eryngitem herbam in os sumpserit, totum attrahat gregem, donec pastoris superuentu depellatur. Sunt & quamplurima alia, quæ uires continent latentes, effectusque producunt incredibiles, uelocitateque aut tarditate stupenda ab alijs ad alia transgrediuntur. Nos uerò interualla iuxta tempus, non loca admirari consueuimus. Vtrum enim magis stupendum? An pestis, quæ in Aethiopia exordium sumpsit, Athenas impleuit, Periclem sustulit, Thucydidemque male affectum? Aut si ob Delphorum Sybaritarumque flagitia, in posteros tandem scelerum uindicta defluerit? Habent enim uires ab ultimis in prima relationes quasdam ac cognationes, quarum causam etsi ignoramus, non tamen sine ratione accidere certo sciamus. Proinde cur non solum in hominum stirpem, sed publicè in ciuitates diuina uindicta aliquando grassetur, iustitiæ prætextum habere uidetur, quum res una ac contigua sit ciuitas, quæ nullam, ueluti animalia, mutationem admittit, neque alterum ex altero fieri solet, sed semper cōformis, sibi que ipsi similis existit, uniuersasque rerum quas agit causas ac gratias, quam diu communitatis nexum seriemque retinet, ac unitatem seruat, in se recipere consueuit. Nam si ob temporis spatium, ex una ciuitate quis plures facere uellet, similis ei esset, qui ex uno homine plures efficere conaretur: quandoquidem qui iam senior esset, prius iunior, olim uerò omnino adolescens erat. Essent equidem hæc Epicharmijs similia, ex quibus Sophistarum sermo auctus creuit, dum dicunt, qui olim mutuum accepit, nunc haud debet, quandoquidem alius factus est. Et qui heri ad cœnam uocatus est, hodie inuocatus uenit, nam alius existit. Proinde mutationes in unoquoque nostrum maiores, quam publicè in ciuitatibus, ætas facere solet. Si enim post annum trigessimum quis Athenas reuisceret, cognosceret sanè nunc quoque uigentes mores, motus, disciplinas, studia, populique fauorem, iram & odium, ac reliqua id genus, admodum priscis illis ac prioribus similia, cōformiaque: hominis uerò formam uix notus ac familiaris post tanti spatium temporis occurrens agnoscere ualere. At morum uariationes, qui omni ratione, labore, passione, legibus quoque facillè mutantur, illi qui semper præfens est, absurditatem, admirandamque nouitatem continere uidentur. Cæterum homo ex quo natus est, ad finem usque unus uocatur: quumque idem ciuitati ita permanenti accidat, dignum quoque ducimus eam progenitorum opprobrijs obnoxiam esse, quandoquidem merito illorum gloria, honore, ac potentia frui cupit, idque iustum esse arbitratur. Nisi uniuersa negocia in Heraclitii fluiuium uelimus immergere, in quem neminem bis ingredi aiunt, quin penitus moueatur, ac in alienam transeat naturam. Si igitur ciuitas res quædam contigua, & una perpetuaque serie compacta existit, necesse quoque est, genus ex eisdem procedere principijs, potentiamque ac societatem referre quandam. Nam genitum ab eo ex quo genitum est, fecerit seu abesse tanquam officium quoddam constructum minime potest, quum ex ipso, non ab ipso genitum sit, ita ut pars quædam & debite honorandi, & iuste plectendi contineatur, circumferaturque in semetipsa. Et nisi ludere uiderer, assererem equidem Cassandri statuam ab Atheniensibus inæratam, longè iniustiora passam esse, ac Dionysij corpus post obitum à Syracusanis effossum, maiore affectum iniuria, quàm si in eorum filios diuina esset delata uindicta. Nam Cassandri statua sui natura nullam iniuriam accipere poterat, mortuumque Dionysij corpus anima iam pridem reliquerat. Verum Nysæo, Apollocrati, Antipatro, ac Philippo, cæterisque omnibus à sceleratis parentibus ortis, admodum propria quædam progenitorum insita pars est, illis que adhæret, non molesta siue onerosa, sed qua in uita nutriantur, gubernentur, ac sapiant. Non igitur mirum nec absurdum, quum ex illis procedant, si ob eorum facinora uindictæ quoque partem defumant, quandoquidem quæ apud homines beata censentur, propter illos consecuti sint ac possideant. Et uniuersaliter, inquam, quicquid in medicina utile, idem quoque iustum esse censemus. Et profectò ridendus esset, qui iniuquam esse assereret, pollicem urere, quum

Eryngites.

Heraclitius fluiuius.

Etilij quum maiorum possideant bona, merito etiam illorum luunt scelera.

coxarum

A coxarum dolet uertebrium: seu præcordia laniare, quum hepar sanie marcesceret: uel si quis ob unguularum debilitatem, summa bouum perungeret cornua. Ita & in uindicandis sceleribus, qui aliud quid iustum, quàm improbitatem sanare existimat, indignaturque quum medicum cernit per uiam longè diuersam ad curandum procedere morbum, medicamentaque ob alia per alia insinuare, ueluti qui uenam incidunt, ut ab ophthalmia leuentur, ille profectò ultra sensum haud longè prospicere uidetur, nec considerat præceptorè, quum ex pueris aliquem corripit, cæteros admonere: ac imperatorem, quum decimū queningtol lit, omnes ad officium reducere. Proinde non solum parti ob partem aliam, sed & animæ propter animam, longè plus quàm corpori ob corpus, affectus, uexationes, passiones, ac emendationes accidere solent. Nam ibi, ut uidetur, passionè mutationemque eandem innasci necesse est: hic uerò anima phantasijs acta, ob timorem seu confidentiam, peior aut melior efficiatur necesse est. Adhuc me loquente, suscipiens Olympiacus: Videris, inquit, sermone uos, respondi, occasione præstitistis, seu potius impulsistis. Quemadmodum uerò Deus optimus maximusque, ex dignatione ac bonitate sua nobis concessit, ita ab exordio hucusque sermo noster processit. Et ille: Quandoquidem, inquit, Deum omnia inspicere, singulaque inter nos distribuere censet, inde quoque sequi arbitraris, animæ essentiam penitus incorruptibilem esse, ac temporariam, ac post obitum aliquantisper supermanentem: Non uir, inquam, optime, adeo pusillus, ac leuiscularum rerum curiosus est Deus, ut si nil diuini nobis inesset, seu ad illius similitudinem firmi quid ac durabilis inditum foret, sed folio rum, ut Homerus ait, instar marcesceremus, breuisque omnino corrumperemur, tantam nostri curam gereret & rationem haberet, ac muliercularum more, quæ Adonidis hortos in testis quibusdam uernantes plantant & ablaqueant, quotidianas animas in carnem teneram, molliemque, ubi uita radice haud altius agere possent ad germinandum, inde quauis fortuita semper occasione extinguèdas infunderet. Et si placet, alios omittamus deos, solumque hunc nostrum consideremus, qui ut primum animas mortuorum à corporibus tanquam fumum aut nebulam exhalasse nouit, placationes uarias defunctis instaurare, honoresque ingentes, ac uenerationes solennes tribuere iubet, scilicet ut credentes circumueniat ac decipiat: Ego equidem animæ immortalitatem asserere haud desinam, ni quispiam, ueluti Hercules Pythiæ auferens tripodem, funditus oraculum diripiat ac euertat. Quandoquidem plurima talia apud nos circumferuntur responsa, qualia Coraci quoque Naxio ædita ferunt:

Anima immortalis.

Non homini sanctum est animæ cognoscere mortem.

Et Patrocles: Quisnam, inquit, ille fuit Corax? qualeque uaticiniū? res enim incognita mihi uidetur. Minime, aiebam, sed nominis id uariatione contigit. Nam qui olim Archilochum in acie trucidauit, Callonides appellabatur, erat uerò ei cognomen Corax. Eiectus itaque à Pythia primò, sacris quoque repulsus est, quoniam Musis sacrum peremisset uirum. Inde quum placationibus quibusdam, inferijs ac precibus manes placasset, ob Archilochi expiandam animam, ad Tettigi iussus est pergere habitaculum, quo Tanarus significabatur. Huc enim Tettigum Cretensem cum classe applicuisse, ciuitatemque condidisse ferunt, ac iuxta animarum habitasse expiationem. Pariter quoque Spartani Pausaniæ placare manes oraculo iussi sunt: qui quum ex Italia sacrificulos, animarumque accersissent conciliatores, sacrificijs nonnullis ex sacello idolum extraxerunt. Vna igitur, inquam, est ratio, quæ diuinam pariter prouidentiam, humanamque animæ immortalitatem ostendit ac confirmat, nec alterum repudiare, alterum uerò amplecti datur. Quum enim post obitum anima super sit, admodum decet, imò necesse est, illam aut præmij, aut afflicti supplicij. In uita etenim quemadmodum athleta decertat: quum uerò certamen peregerit, tum debitem ex merito cōsequitur. Cæterum quo pacto anima, quum illic existit, ob antea uitam remuneretur siue plectatur, nil certi, siue quod affirmare audeamus uiuentes habemus: id enim penitus nos celatum est, ac latet. Vindictam uerò quæ ob maiorem facinora in filios, ac uniuersum debacchatur genus, manifestè aliquando cernimus: quandoquidem multos à sceleribus auertit, ac ne similia audeant, deterret ac admonet. Quum uerò nulla alia magis acerba, nec quæ anxio afficiat tristitia sit pœna, quàm quum quis cernit suos ob sua ipsius male acta pati incōmoda, & affligi, admodum ueritati consonum ac credibile esse uidetur, animam impij ac flagitiosi uiri, quum post obitum conspici non statuas aut honores quosdam subuerti, sed liberos, amicos, genere propinquos, ac domesticos maximis subijci tormentis, & ob suam sceleratam uitam pœnas luere grauissimas.

Qq 2

Cmas, etiam ob Iouis honores, si concederetur, iterum iniuste agere seu peccare nolle. Habere quoque sermonem nuper auditum uobis referre, sed ne fabulas enarrare uidear, illum silentio praeteribo, ac solum quae manifestam praeseferunt ueritatem, expeditam. Minime, Olympiacus ait, sed nobis eum recenseas. Cumque alij quoque idem peterent: Permittite, inquam, ad finem usque, quae dicere conor, perducere: inde, si uidebitur, fabulam quoque referam: uere etenim fabula est. Bion, inquam, Deum quum in sceleratorum animaduertit filios, longe magis ridiculum esse asserit, quam medicum qui ob aui & patris morbum, nepoti seu filio medicamentum porrigit. Caeterum alicubi res ineptae & absurdae se habent, alicubi uero conuenientes ac similes existunt. Alius enim, nisi alter curatur, ab infirmitate haud liberatur. Nec quio colorum dolore uexatur, seu febricitat, ideo melius habet, quoniam alteri emplastrum seu collyrium adhiberi conspicit. At sceleratorum supplicia ideo manifeste cunctis ostenduntur, quoniam uindictae cum ratione iniustitiae officium est, alios per aliorum animaduersiones compescere ac cohibere. Proinde Bionis assimilatio si recte discutatur, certere erit, ueritatem illum lauisse. Porro si uir quispiam in morbum incidit grauem, non tamen penitus incurabilem seu exitialem, nec succedenti tempore aegroti in continentia ac mollitia languor crescit, totumque corpus grauat & occupat: filium uero ipsius nondum egrotantem, sed ob paternam naturam eidem morbo obnoxium, si medicus familiaris, aut aliptes aliquis admoneat, citius ostendat, si bonus ille pater austeram amplexus esset dietam, opsonia bellariaque intermisisset, potationibus ac mulieribus abstinuisset, medicamentisque usus fuisset, assiduoque exercitio corpus defatigasset, ingentes dissipare ac repellere passiones ualuisset, scilicet quum parua illa semina ad tantam haud crescere potuissent magnitudinem. Nonne qui filium sic hortatur ac instruit, ut sui curam gerat, diligenter se obseruet, & quum ualitudinarijs sit ortus parentibus, principijs obstet, ac dum morbus curari potest, illum anticipet, eum quoque hoc pacto ab infirmitate eripere ac liberare uidetur? Et sane, aiebant. Non igitur, inquam, rem absurdam seu ridiculam, sed admodum necessariam ac utilem peragimus, si regio morbo, melancholia, ac podagra laborantium filiis nondum infirmis, sed ne aliquando pari aegritudine corripiantur, exercitium, dietam, ac pharmaca adhibeamus. Nam corpus ex corrupto progenerat corpore, nulla poena, sed cura potius

Dac custodia dignum esse censetur. Quae si quis ob timiditatem animique mollitiam (quando quidem uoluptatibus priuant, laboremque ac molestiam inferre uidentur) supplicium appellare uelit, penitus repellendus est. Proinde quum corpus ex ualitudinario ortum corpore, custodiri ac obseruari dignum sit, nunquid malitiae innatam similitudinem, in adolescentum germinantem ac pullulantem moribus, eousque sufferre ac sustinere decet, quoad prorumpens passionibus manifesta reddatur, male sapidumque, ut Pindarus ait, ex praecordijs fructum euomat? An Deus nil Hesiodo sapientior esse uideat? qui iubet ac admonet, Non serito tristi rediens de funere moestus Progeniem, lauta sed coena Perse deorum.

Et tanquam genitura non modo prauitatem ac uirtutem, sed & tristitiam ac gaudium, hisque similia referat ac suscipiat, hilares, laetos, ac gaudio perfusos, ad filiorum mittit procreatio nem. Verum enim uero perturbationum ac affectuum discernere ac praescire similitudines, priusquam aperte passionibus in nefanda erumpant scelera, ac manifeste cernantur, non humanae uirtutis, sed diuinae potius sapientiae opus esse dignoscitur. Etenim urforum, luporum, ac simiarum catuli, confestim, adhucque impuberes, a nemine praeterquam a natura instincti seu edocti, generis referunt ac repraesentant mores. At humana natura, moribus, doctrina, & legibus constricta, sapientius scelera occultat, ac probitatem honestatemque praeseferre uidetur, ita ut penitus innatam prauitatis maculam deleuisse, sceleraque fugasle credatur. Multo enim saepe latet tempore, ac tanquam uelamine obducta, uniuersa flagitia clanculum celasse deprehenditur, ita ut uix tormentis ac uerberibus improbitatis facinora quaeque extorqueri, & manifesta reddi ualeant. Nos uero tum maxime homines iniustos fieri existimamus, quum iniuria afficere inchoant, intemperantes quum uiolant, timidos quum fugiunt. Veluti si quis tum scorpionum aculeum inferi quum pungit, aut echidnis uenenum infundi quum mordent, fatue ac stulte credat ac arbitretur. Non enim sceleratus quisque pariter fit, ac manifestus redditur, sed ab initio insitam retinet prauitatem, tempore uero dataque opportunitate ac facultate, fur sursipit, tyrannusque leges transgreditur. At Deus uniuersiusque affectum ac naturam haud ignorat, utpote qui magis animam quam corporis scrutator existit. Quapropter non eousque poenam differt, quoad uolentia manibus, impudentia uoce, intemperantia pudendis perficiatur. Quamuis non. ue

lut

Aut ipse male afficiatur, iniustum corripit, neque raptori tanquam uiolatus irascitur, nec moechum quasi ipse contumeliam passus sit, odio prosequitur, sed medicinae gratia moechum, auarum, & flagitiosum quandoque corripit, ut malitiam tanquam morbum comitalem, priusquam cuncta occupet, tollat, ac penitus auferat. Caeterum paulo ante indignabamur, quoniam tarde Deus in scelestos animaduertit, nunc uero quoniam nonnullorum habitum & affectum, antequam iniuriam perficiant, occupat ac praue nit, accusamus, ignorantes sapientius praeterito futurum, occultumque manifesto longe deterius ac terribilius esse. Vnde neque causas, ob quas aliquando improbos tolerare, nonnunquam uero adhuc delibantes praue nitre fatius existit, intellectu nostro comprehendere ualemus. Quemadmodum nec cura ualitudinarijs nonnullis aliquando medicamenta haud congruant, quibusdam uero nondum aegrotantibus, sed longe periculosius illis habentibus profint, ac recte conueniant, intelligere possumus. Caeterum non omnia parentum delicta in posteros Deus conuertit, sed quum ex prauo gignitur bonus, quemadmodum ex ualitudinario sanus, generis omnino poena illi, tanquam a malitia immunis sit factus, remittitur. Qui uero ex scelerata natus est stirpe, morboque in similitudinem improbi labitur ac referatur generis, hunc decet quemadmodum in hereditatis aere alieno, ita & in prauitatis succedere supplicio. Non enim Antigonus ob Demetrium, aut ex malis Phyleus propter Augeam, neque Nestor propter Neleum poenas dederunt. Quamuis enim ex flagitiosis orti essent parentibus, optimi tamen euasere uiri. Sed quorum natura generis cognationem imitari ac referre solet, illos quoque uindicta scelerum aemulata, similitudinem exagitare consueuit. Quemadmodum enim progenitorum acrochordones ac lenticulae quandoque in filiis haud apparent, attamen in nepotum corporibus inde erumpunt (nam & mulier quaedam Graeca, quum nigrum enixa esset infantem, ob idque adulterij damnata, progenies Aethiopsis quarta inuenta est. In corporibus quoque liberorum Pythonis Nisibensis, qui nuper uita functus est, haestae figura signum Spartanis conueniens, post tanti reuolutionem temporis tanquam ex altissima generis emicuit similitudine) ita plerumque mores animaeque passiones, quas priores celabant & occultabant generationes, natura longo post tempore producit, ac per alios ostentat & repraesentat, domesticasque seu uirtutes, seu improbitates, palam cunctis in lucem profert, ac manifeste spectandas praebet. Haec quum dixissem, obticui. Subridens uero Olympiacus: Haud, inquit, te tanquam egregie absoluto sermone a nobis laudari arbitreris, ne fabulam promissam manibus emittere uideamur: sed tum demum sententiam feremus, quum illam quoque audierimus. Sic itaque rursus exorsus sum: Soleus uir diuinus, Protogenis illius, qui aliquando nobiscum uersatus est, familiaris & amicus, quum primo tempore in magna uiuisset prodigalitate, breui uniuersam dilapidauit substantiam. Inde penuria ac necessitate cogente, omnium perditissimus effectus est hominum. Poenitentia enim ductus, diuitias absque discrimine insequi coepit. Contigitque ei quemadmodum lasciuus illis hominibus, qui quum proprias haud obseruent ac curent uxores, alienas tamen per iniuriam insectari ac corrumpere nituntur. Quumque a nullo abstineret flagitio, dum sibi spes lucri arderet seu ostenderetur, substantiam haud magnam, sceleris uero existimationem ingentem, breui collegit. Praecipue autem eum decepit uaticinium ex Amphilochi redditum oraculo: illuc enim Deum sciscitaturus miserat, num melius reliquam uicturus esset uitam. Cui illerespondit, tum melius eum acturum, quum e uita migraret: quod & breui illi contigit. Quum enim ab alto super collum decidisset nullo accepto uulnere, casu tantum extinctus est. Quumque iam triduanus ad sepulturam efferretur, subito commotus ad sese reuersus est, admirandamque deinceps uitae mutationem instituit. Neque enim iustiorum alium in humanis commercijs, seu diuinis sanctiorem operibus, tunc temporis Ciliaces esse referebant, haudque inimicis tristiore, quam amicis iucundiore, ita ut non paruo noti caperentur desiderio, admodumque cuperet tam repentinae mutationis audire causas. Non enim fortuito, quod & uerum erat, euenisse arbitrabantur, ut tam scelestam antea uitam, tot tantisque exornasset uirtutibus. Ille igitur Protogenis aequalibus & amicis ita enarrare solebat: Quum primum corporis sensu excidisset, sibi ueluti nauatae, qui euerfa nauis profundo absorptus est, ob mutationem accidisset. Inde quum aliquantisper animum recepisset, seseque confirmasset, respirare uisus est, animaque corporis onere leuata, late circumspicere coepit. Caeterum priorum cernebat nihil. Astra uero admodum ingentia, & multitudine inuicem distantia, splendoremque immensum atque calo-

Crem ostendere mirandum uidebat, tonocq; resonare incredibili audiebat, ita ut animae in lucis tranquillitate perquam facile esset quoquo uerum uelut ac uelociter ferri. Cumque multa & uaria praeterisset spectacula, defunctorum animas aere discussis, tanquam bullas ardentes sursum leuari aiebat. Quibus intrepidè ac omni deposita mole diruptis, humana emergere forma. Non tamen aequaliter omnes moueri, sed partim miranda exilire leuitate, ad supernamq; uelut quietem ac tranquillitatem. Alias uerò tanquam pensifusos in gyrum rotari, nunc sursum, nunc uerò reperere deorsum, ac turbato quodam motu inuicem misceri, cohaerereq; diutius, ac uix tandem diuelli. Caeteras itaque quum diligentius considerasset animas, agnoscere haud ualuit. Duas tamen aut tres olim sibi notas quum conspexisset, illis congregi alloquiq; conatus est. At illa auditu priuata, extraq; sese posita, penitus sensu carebant, ac uelut amentes & insensatae, omnem contactum uisumq; refugiebant. Primoq; inter se errabundè uolabant, inde innumerè pariter occurrentes, inuicemq; se complectentes cohaerentesq;, ac impetu tanquam connexa sine ullo discrimine in altum ferebantur, uocesq; ignotas ac inarticulatas, luctu ac timore intermixtas emittebant. Aliae uerò in sublimi constitutae, alacres ac clarae, inuicemq; cum beneuolentia assidue uersari conspiciebantur, ac ut cernere erat tumultuantes illas repellabant, appropinquantesq; admodum acerbe ipsae gaudentes increpabant. Ibi quendam, non tamè liquidò, se cognouisse asserbat: adhuc enim puero se existente, ille uita functus erat. Ea itaq; anima quum propius accessisset, Salue, dixit, Thespiese. Quumq; admiratione ductus respondisset, senon Thespesium, sed Arideum esse: antea, ait, dehinc uerò Thespesium, hoc est, diuinus eris. Haud em occidisti, sed fato quodam prouido deorum huc delatus peruenisti, aliam uerò animam tanquam ancoram in corpore dereliquisti. Nuncq; huius rei certissimum tibi sit indicium, mortuorum animas haud umbram facere, nec oculos contrahere ac aperire. Hoc quum Thespesium audiuisset, magis cogitare seq; colligere coepit: circumspectansq; considerauit tenuem sibi ac umbrosam cohaerere nubeculam, illas uerò undiq; transparentes ac lucentes, non tamen aequaliter omnes. Quasdam enim colore planè splendenti, ac limpido, purissimòq; plenilunio similes esse animaduertit: nonnullas uerò tanquam squamis minutisq; cicatricibus stigmosas: alias autem facie inconcinnae ac admodum deformes, nigrisq; affectas notis, quasdam uerò alias quasi obtusas, hebetes, penitusq; sensu priuatas conspexit. Singula uerò ille Thespesium enarrabat comes (nil enim prohibet animas hominum appellare nominibus) quem admodum Adrastra Neecessitatis ac Iouis filia, scelerum uindex acerrima, summo constituta esset loco, quam nemo flagitiosus, neque magnus neq; paruus, uel aut clam effugere posset. Quumq; tres essent custodiae ac expiationes, alios alijs affici tormentis asserbat. Quosdam enim confestim, ac dum in corpore essent, poenas dare, quicq; corpore culpam luerent, eorum breuissimè esse supplicium, mansuetò quodam modo multa purgatione digna remittente. At quorum maiora essent delicta, sceleratq; uehementiorè expeterent medicinam, illos daemone post obitum tradere uindictae aiebat. At qui penitus immedicabiles essent ac undiq; sceleribus obruti, hos tertiam atq; immittissimam Adrastrae ministram Erinnyem, ad poenam rapere, & inter errantes, & hac illacq; fugientes transcurrere, omnesq; tandem deprehensos, saeuè ac miserabiliter in aeternas, inauditas, nec uisas demergere ac praecipitare commemorabat tenebras. Emendationes uerò quibus adhuc in corpore constituti affligi solerent, barbarorum poenis persimiles esse aiebat. Quemadmodum enim apud Persas qui plectuntur, uestibus talarisq; expoliantur, ac flagellantur, lachrymantesq; a tormentis solui precantur: ita supplicia quae in pecuniarum ac fortunarum amissione, corporumq; uersarentur cruciatur, non nimis asperam habere afflictionem, nec quae ex meritis scelera elueret, sed ut plurimum ab opinione sensuq; dependere referebat. Caeterum qui ibi, inquit, impuniti euadunt, hucq; immundi perueniunt, hos uindicta corripit, ac cunctis exutos tegumentis, animae commissa palam ostendit. Illa uerò nil retinet aut habet, quo facinora, scelera ac flagitia tegere, abscondere, seu palliare queat, sed omnibus se passim spectandam praebere cogitur. Primum igitur bonis (si saltem sunt) parentibus tanquam degener, actalibus indigna maioribus ostentatur. Si uerò prauis ei fuerint progenitores, illis quoq; ut maiori afficiantur cruciatur, in conspectu perducitur, inde tormentis subiicitur, ubi tandiu poenis excutitur, quoad aerumnis, doloribus ac laboribus omne scelus eluitur. Haec uerò supplicia, magnitudine ac acerbitate tantum carnales exuperare animaduersiones asserbat, quantum ab insomnijs uera distare uiderentur. Proinde cicatrices ac notas ob has passiones alij

ni ex hoc secum
impuniti euadunt,
quomodo
ostentantur.

alijs plus, alijs uerò minus permanere aiebat. Animarum enim, inquit, uarios illos omnigenosq; considera colores. Ater enim ac sordidus, illiberalitatis ac auiditiae indicium est. Sanguineus uerò ac igni succensus, crudelitatis & atrocitatis. At glaucus color, intemperantiam uoluptatibus intermixtam designat. Qui uerò execrando inuidiae detinentur morbo, hi uenenum sanie mixtum, uelut sepiæ atramentum, ore euomunt. Siquidem anima prauitate & passionibus immutata, corpus quoq; uarijs distinguit coloribus. Vnus uerò tormentorum ac purgationis finis existit uniuersalis, quum coepta exempta est labes, animaq; splendida, & ab omnibus maculis & labe redditur pura. Id nisi fiat, passionum subinde reuertuntur uicissitudines, notaeq; iterum excrescunt. Quaedam tamen breuiter ac facile extinguntur, nonnullae uerò longius protelantur. Illae igitur rursus atq; iterum tormentis subiiciuntur, quoad tandem decentem fortiantur habitum & affectum. Nonnullas uerò uiolenta ignorantiae ac uoluptatum species, in brutorum corpora impellit. Quum enim rationis defectus, ac speculationis segnities actuali ad generationem producit, admodum instrumendi desiderio tenetur, quo cum concupiscentijs perfrui ualeat, corpusq; animi neglecta uirtute, luxu repleti queat. In pecora itaq; merito anima ea detruditur, ubi omnibus priuata delictijs, neq; quietis neq; somni copiam consequi ualeat. Haec quum dixisset, per ingens spacium eum uelociter duxit. Feriebantur autem lucis splendore tanquam alis perquam facile ac leuiter. Tandemq; ad hiatum quendam applicauerunt immensum. Quò quum peruenissent, a priore spiritus uel destituti sunt. Quod & alijs animabus accidere uidebat, quae collectae, illucq; delatae, tanquam aures per gyrum illura circumuolabant hiatum, propius tamè accedere non audebant. Aspectus uerò Bacchicis antris admodum similis erat, locusq; syluis, uirgine, herbis, uarijsq; floribus ornatus apparebat. Aura uerò ex illo spirabat mollis ac lenis, odore mirando suauisq; temperata, quae ingenti uoluptate (uelut uinum bibentes solet) animas afficiebat. Illae uerò odoris captae dulcedine uersebantur, diffundebantur, ac placidè & festiuè inter se conuersabantur. Locum uerò amoenum per gyrum amplexabantur Bacchanalia, & risus, quem intermixtae Musae dulciter canentes ac ludentes iucunditate ac lepore implebant. Dionysium uerò illac ad deos regressum esse ac Semelem reduxisse, locumq; Lethen uocari aiebat. Thespesium uerò admodum immorari desiderantem ac conantem, haud permisit, sed uel eum diuellens abstraxit, enarrans pariter ac ostendens intellectum dulcedine uoluptatum liquefieri ac irrigari, irrationale uerò ac corporeum humectatum ac incarnatum corporis recordatione capi, qua inde ad genituram desiderium, & appetentiam traheretur. Idq; ille animae humore degrauatae infantem appellabat assensum. Aliam itaq; uiam ingressi admodum ingentem conspexere craterem, in quem uaria exonerabantur flumina, aliud Aphrico mari. niueq; candidius, aliud puniceum, iridisq; instar uariatū. Alia quoq; alijs coloribus infecta, propriū prae se ferebant splendorem. Quumq; propius accessissent, admirandi illi, ac floridi magis ac magis praeter candorem disparuere colores. Tres uerò daemones, triangulari simul assidentes figura, inuicemq; flumina mensuris quibusdam commiscentes ac temperantes cernebat. Hucusq; Thespesium ductor Orpheum, quum uxoris reduxisset animam, peruenisse aiebat. Quumq; haud rectè meminisset, inter homines sermonem disseminasse, Delphicum oraculum, Apollinis ac noctis esse commune. Caeterum nullum Apollinis ac noctis esse consortium. Sed hoc, inquit, noctis ac lunae commune est uaticinium, nullam firmam obtinens sedem, sed ubiq; inter homines insomnijs ac idolis uagum & errans. Ex eo enim, ut cernis, commixta prodeunt somnia, quae uerum falso, simplexq; uario commiscentes, dispersunt. Apollinis uerò oraculum haud, ait, cernis, nec uidere, aut altius ascendere licet, quamuis non animae moles te deprimat, sed terrenum ac corpori annexum uetat. Conatus est tamen eum propius adducere, ac ostentare lumē ex Tripode, ut referebat, per Themidis sinus in Parnasum transparentis. Quod quum diligentius intueri uellet, ob splendorem cernere haud potuit. Caeterum quum accessisset, uocem audiuit sonorae mulieris, carmine nonnulla praedicentis, ac ut sibi uidebatur, tempus interitus ipsius praefagientis. Daemon uerò Sibyllae uocem illam esse narrabat, quam in lunae globo circumrotata, futura canere aiebat. Quumq; plura audire cuperet, uehementi lunae impetu, ac uertigine prohibitus est. Nonnulla tamè breuia intellexit, uelut de Lesbio monte, ac Dicæarchiae deflagratione, necnon & comma de tum imperante principe,

Quòd bonus existat, sed morte tyrannida linquet.
Deinde ad poenarum uertebantur spectaculum. Et primò quidem Thespesium solum aspectu. Malorum poena.

Ceterum miserando, ac ærumnoso afficiebatur: inde uero inopinatus in amicos, domesticos, & contubernales uarijs subiectos incidit tormentis, qui cruciatus grauissimos, pœnasq; diras ac horrendas sustinentes, cum fletu appropinquabant. Tandem etiam proprium patrem ex barathro quodam, stigmatis ac notis plenum emergentem, manusq; tendentem conspexit. Quem suppliciorum præfecti silere haud permittebant, sed fateri subigebant, quem admodum in hospites quosdam extitisset sceleratus, quos ob auri famem ueneno sustulisset: cumq; cunctos latuisset mortales, hinc se cõuictum pœnas partim exoluisset, nonnullas autem adhuc exantlandas superesse referebat. Porro Thespeus, metu ac horrore stupefactus, pro patre supplicare ausus non est. Conuersus itaq; ac fugere intendens, non amplius mansuetum ac familiarem uidebat ductorem, sed à quibusdam alijs facie horrenda se impelli, ultraq; progredi coactum cernebat. Longius itaq; pergens, eos qui manifestè peccauerant, palamq; flagitia perpetrarant, seu ob commissa supplicio affecti fuerant, non tam acerbè plecti, seu adeo affectu irrationali, ac tormentis affici intolerandis inspiciebat. Qui uero clam iniuste uixerant, prætextuq; ac uirtutis opinione delituerant, hos ultra cruciamenta & anxietates, quidam insistentes, interiora ac animæ secretiora propalare, ac ostendere, præterq; naturam inflexos ac curuatos, ueluti Scolopendras marinas, quæ hamum deuorauerunt, seipsos inuertere cogebant. Quosdam uero protelantes ac tergierfantes, uidegebant, innumeraq; ac latentia uitia in penitissimò ac remotissimo animæ recessu celare ostendebant. Alias quoq; animas uidiisse narrabat, quæ sese amplexantes, pariterq; binæ, ternæ, ac plures coherentes, uelut echidne, ob inimicitiarum ac iniuriarum reminiscitiam, animiq; prauitatem, ac eorum quæ in uita male egerant, seu perpessæ fuerant, inuicem se deuorabant. Lacus quoq; tres æquales, unum auro feruentem ebullientemq; alium ex plumbo frigidissimum, tertium uero ex ferro asperrimum esse referebat, iuxtaq; daemones nonnullos, tanquam fabros instrumentis adfata ferreis. Quibus cum animas corripientes, partimq; deuorantes, eas quæ lucro insatiabiles fuerant, ob auaritiamq; scelestè egerant, primò in aureum præcipitare lacum aiebat: ubi igni succensas, ac flammis relucens, in plumbeum immergere: ibiq; extinctas, & uelut grandinem induratas, rursus in ferream transferre paludem: ubi quum admodum nigra ac horribiles redditæ essent, ob asperitatemq; exiccata ac confracta, penitus formam immutassent, denudò in aureum projicere lacum assererat. Eas uero animas grauissimos achorrendos ob immutationem illam sustinere dolores & cruciatus enarrabat. Omnium autem miseriam uindictam, ac afflictionem earum esse aiebat, quæ quum pœnas iam exoluisset uiderentur, rursus ac iterum comprehensæ, tormentis subijcerentur. Illæ uero erant, ob quarum scelera in filios seu nepotes pœna redundarat. Quotiescunq; enim aliqua illarum in tortores incidebat, seu casu aliquo obuiam ferebatur, cum ira, uociferatione, ac clamore eam aggrediebantur: illæ uero blasphemantes, & impropertes, passio-num signa ostendere uidebantur: quumq; aufugere ac se abscondere conarentur, haud ualchabant. Aderant enim confestim uindictæ exactores, & castigatores, qui eas deprehensas, eiulantes, ac seipsas deplorantes execrantesq; ueluti pœnæ, crudelitatis ac immanitatis haud ignaras, iterum ad tormenta rapiabant ac trahabant. Præterea complures aliquando filios ac nepotes unà pendere referebat, ac tanquam apes, seu uespertiliones connexos ob iram, ac pœnarum memoriam, quas propter progenitores perpessæ fuerant, stupefactos, ac omni spe destitutos agere. Postremò animas ad secundam cogi generationem uidit, ac instrumentis quibusdã appositijs ac plagis, ab eius rei opificibus, uel in omnifaria uertè ac transformari animalia. Nonnullæ uniuersa parte impellebantur, aliæ uero reuertebantur. Aliquæ autem omnino extinguebantur, ac euanescebant, ut alia uita, alijsq; damnarentur mortibus. Inter quas & Neronis animam se uidisse aiebat, multis de grauatam in commodis, clausisq; ignitis undique transfixam. Quam cum opifices in Pindaricæ echidnæ speciem uertere, ac uel transformare conarentur, ut per uiscera erumpens partu matrem deuoraret ac laniet, lumen confestim ingens eluxisse referebat, uocemq; ex splendore redditam imperasse, ut in aliud bruti genus cicurius, ueluti in reptile, iuxta lacus ac paludes comorans, transmutaretur. Eorum enim quæ iniuste egerat, partim pœnas dedisse: boni quoq; sibi aliquid à deo deberi, quoniam optimum ac deo acceptissimū Græcorum genus ex seruitute ac oppressione liberasset. Hucusq; spectaculū processisse referebat. Cum uero reuertè deberet, in maximo ob timorè periculo se constitutū fuisse aiebat. Mulierem enim quandam specie admiranda, magnitudineq; ingenti ipsum corripuisse,

corripuisse, dixissetq;: Heus tu, ut rectius singula reminiscaris, huc adis: uirgamq; ignitam tanquam sculptoriam, qua illi characterem inureret protulisse, sed ab alia quadã prohibitam esse. Ipsum uero tanquam syringæ impulsu, flatu admodum uehementi ac uolento, corpori incidisse, & ferè à recordatione ipsa suspexisse.

Plutarchi, quòd non oporteat foenerari, liber.

BILIBALDO PIRCKHEYMERO, PATRITIO AC SENATORE NVRENBERGENSI, INTERPRETE.

LATO in legibus, aquam alienam uicinis haurire nō permittit, nisi in fundis ad argillam usq; terram effoderint, regionemq; aqua carentem inuenerint. Etenim argilla naturam cum habeat densam ac pinguem, humiditatem conceptam sustinet, nec facile emittit. Eos enim aquam alienam tum demum auferre decet, cum propriam possidere haud ualent. Indigentia enim, legem fauere æquum est. Proinde ostensum est, in re pecuniaria quoq; legem esse, quæ inhibeat homines suo usura mutuari, ad alienosq; accedere puteos, nisi antea domi exactissimè substantiam eorum scrutati fuerint, ac tanquam ex prato florido collegerint, quid eis utile, quid ue necessarium existat. Nunc autem delicijs, ac mollitiæ, seu prodigalitate diffuentes, minus rectè ijs quæ possident fruuntur, sed ab alijs ut plurimum quibus non indigent, mutuo sumunt. Cuius rei manifestum est indicium, quòd ob indigentiam non foenerantur, sed ita demum cum rem opulentam aliquam comparare uolunt. Ideoq; testes adhibent, ac cautionem præstant, ne quis credat eos necessitate coactos, foenerem sumere pecuniam. Et quid numularium, seu negociatorem ambis, cum ex proprio peculio mutuari queas: Pocu-
 B cula habes, paropsides argenteas, pelues: subjicias hæc necessitati. At mensam amœna Aulis, uel Tenedos figulinis instruet uasculis, argenteis longè mundioribus, neq; molestum, ac grauem usura odorem olentibus, quæ tanquam rubigo quotidie sumptuositate defœdat. Insuper haud Neomeniæ Calendarum recordaberis, qui dies etiam sacratissimi existant, nefasti tamen ac execrandi ab usurarijs redduntur. Nam pignora illis prestita nec lupiter ipse saluare possit. Atqui uendere, preciumq; sumere erubescunt, de rebus uero proprijs usuram persoluere non uerecundantur. Cæterum Pericles ille deæ ornatum quadraginta auri puri talentis distrahere haud turpe duxit, quoniam, ut aiebat, illo in belli usum consumpto, rursus non deteriorem reddere possit. Proinde nos quoq; tanquam in obsidionis necessitate, foeneratoris hostilis prælidium minimè recipiamus, ne cernere cogamur, cuncta nostra in seruitutem rapi: sed mensæ, cubilis, supelletilis, ac diætæ superflua abscondamus, nosq; liberos seruire sustinemus? Idcirco decens utilitate compensantes, ex inutilium ac superuacuarum rerum abscissione seu uenditione, libertatis templum nobis ipsis, liberis, ac uxoribus ædificare conemur. Si quidem in Epheso Diana obærat, cum in illius confugerint templum, asylum ac securitatem à foeneratoribus præstat: ac frugalitatis asylo, & inaccessibile quidem, ubiq; modestis patet, regionem latam, ac multo-
 ti ocij, hilarem & idoneam præbens. Quemadmodum enim Medico in bello, ligneum murum deum Atheniensibus donare Pythia respondit, illiq; dimissa regione ac ciuitate, possessio nesq; ac domos negligentes, ad naues ob libertatē confugerunt: ita & nobis deus ligneam tribuit mœtam, peluim figulinam, uestitum frugalē, si saltē in libertate uiuere uelimus. Porro Si phaleratus equus desit tibi fræna remordens, Et currus uelox, auro decoratus & ostro, cæteraq; id genus, quæ uelociter foeneratores inuadunt ac diripiunt, at asino fortuito, aut caballo quopiam insidens, hostilem ac tyrannicum fuge danistam, non ignem ac aquam

Templum Dianæ Ephesinæ obærat pro asylo.

C instar Medii exigentem, sed libertatem inuadentem, multamq; inscribentē, & quum non reddis, conuiciantem, sin uerò offers, haud accipientem, ubi uerò uendis, uili precio licitantem, quòd si non uendis, cogentem, & quum iure contenderis, obuiam euntem, si uerò subterfugeris, impellentē, & quum ad fores accesseris, excludentem, ubi uerò domi manseris, insectantem, ac ostium pulsantem. Sapienter igitur apud Athenienses Solon prohibuit, ne corpora pro debitis pignori darentur, ne tandem omnes in seruitutem redigerentur. Esset sanè grauisimum, seruire tam iniquis, barbaris, ac agrestibus seruis, quales Plato ait, ignitos ac pœnarum exactores, improborum animas apud inferos torquere. Etenim illi quoq; forum, impiorum sedes debitoribus miseris esse demonstrant, uulturum instar eos deuorantes, ac laniantes, imisq; uisceribus rostrum condentes, cæteris autē uelut Tantalo insistentes, eos ne ex proprijs quid gustare, seu tangere ualeant, arcant. Proinde quemadmodū Darius Darem & Artaphernem catenis ac uinculis instructos, quibus cum captiui alligarentur, Athenas misit, ita illi uasa chirographis & obligationibus plena, tanquam laqueos in Græciam inferentes, ciuitates miseris transcurrunt, implicant ac expilant, non ut Triptolemus domesticū fructum seminantes, sed debitorum radices admodum laboriosas, scænebres, & ineuitabiles plantantes, quæ in gyrū pullulantes ac germinantes, ciuitates suffocēt & euertāt. Porro lepores simul parere, in utero gestare, & concipere ferunt: at mastigiarum illorum ac barbarorū usura, antequā conceperit, parit. Danes etenim confestim repetunt, & ponentes tollunt, ex eoq; scænerant, quod antea pro uerura extorserunt. Et ut est apud Misenios in prouerbio,

Est Pylus ante Pylum, sequitur Pylus altera tandē: ita & de scæneratorib. dici potest: Usuram fugat usura, usura altera restat.

Quid quòd naturalia quoq; derident, quæ asserunt ex nihilo nil gigni posse: quandoquidem apud illos ex eo quod non est, neq; unquam fuit, usura generatur. Proinde publicanos agere turpe ducunt, quamuis lege permittente: ipsi uerò præter legem publicanos agentes scænerantur, seu ut uerius dicam, scænerando debita cõpilant. Qui enim plusquam expensum est scribit, debitum compilare rectè dici potest. Equidem Persæ secundum arbitrantur delictum mentiri, primum uerò debitorem esse: quandoquidem qui debent, ut plurimum mentiri coguntur. At longè plus scæneratores in suis Ephemeridibus nugantur ac imponunt, scribentes misero illi tantum mutuasæ, quum tamen multò minus acceperit. Siquidem mendacium causa lucri, non necessitate, neq; ob indigentiam ab illis fieri solet, sed propter infatigabilitatem: quæ tamen in fine ipsis infructuosa, ac inutilis existit, perniciosâ uerò miseris & iniuria affectis: minimè etenim agros quos debitoribus abstulerunt, colunt, neq; domos ex quibus illos eiecere, inhabitant, nec mensas apponunt, nec uestibus illorum induuntur, sed primò debitores perdunt, inde delusos uenantur. Pascuntur enim tanquam ignis furens, ac assidue auctus, perniciæ ac uasitate infeliciter pereuntium, ex alio alitū cõsumentes. Quinimò etsi uorsura sua ignem assidue nutriant, illumq; sufflando accendant, minimè tamen plus habent, præter id solū, quod succedenti tempore cognoscere possunt, quot debitores pessum dedere, quot bonis spoliare, unde extorserint, quòue congregatum & cumulatam collocauerint argentū. Et hæc haud existimate me tanquam scæneratorum hostem enarrare:

Nanq; meos nec equos mihi, nec rapuere iuuenços:

sed ut ostenderem illis, qui adeò parati sunt scænebrem sumere pecuniam, quantum liberalitatis ac turpitudinis res ea in se contineat, quòdq; usuræ succumbere, extremæ sit dementiæ ac mollitiæ. Habes: Ne scænereris, quoniam non indiges. Non habes: Ne scænereris, quoniam satisfacere haud poteris. Ita utraq; per se diligenter consideremus. Fertur Cato ad senem quendam improbum dixisse: Cur homo senectuti tot malis ac incommodis degrauatæ, scelerum quoque turpitudinem imponis? Pariter & tu, paupertati cui tot adsunt mala, ærumnas quæ ex usuris & debitis ortum habere solent, ne accumula, ne ue paupertati securitatem aufer, qua solū à diuitijs differre uidetur. Est enim adagium facetum, Capram gestare non ualeo, bouem tamen superimponere laboro. Paupertatem ferre non potes, & tamen longè grauius tibi ipsi onus, scæneratorem scilicet imponis, etiam diuitibus intolerabile. Quo pacto igitur effugiam? inquis. Rogas? quum manus habeas, pedes habeas, uocem habeas, homo existas, cui peculiare est amare ac amari, gratificari ac gratiam recipere, literas doce, pueros instrue, ianitoris officio fungere, nauiga, re nauiga: nihil horum adeò turpe, nihil ue tam molestum, quam audire, Redde, Rutilius ille Romæ aliquando Musonium quum conuenisset: Musoni, inquit, Iupiter seruator,

Paupertas ærum nosa, sed securâ.

A seruator, quē tu imitaris ac sequeris, nunquid scæneratur? Et Musonius subridens, nec scænerat quidem respondit. Rutilius etenim quum ipse scæneraret, illi quòd scæneraretur improperabat. Quam Stoicalis petulans hæc dementia. Cur enim Iouem seruatorem è cœlo detrahare necesse est, ac rebus comparare manifestis, quum nec hirundines, nec formicæ scænerentur, quibus natura neq; manus, nec sermonē, nec artem tribuit? Solent homines intellectus abundantia ac solertia, equos, canes, perdices, lepores, graculos instruere. Cur igitur te ipsum non excitas? indocilior graculis existens, raucior perdice, ingeniosior cane. Nam si à nullo homine iuueris, orando tamen, delectando, ac custodiendo emergere potes. Nonne cernis quemadmodū multa subministrat terra, multaq; pontus? Proinde Mycillum aspice, Crates inquit, lanam cum uxore uerberatē, ac cõmuni pugna famem fugientem. Rex Antigonus quum aliquando Cleanthem Athenis conspexisset, ita interrogare cœpit: Molis adhuc Cleanthes? Cui ille: Molo, inquit, rex, idq; uitæ sustentandæ gratia facio. Erat sola uiri cura, ne à philosophia desistere cogeretur, ideo manibus quas pistrino ac molæ locauerat, de astris, Sole, Luna, ac deis scribebat. Nobis uerò seruitia hæc uident opera: nunquid igitur ut liberi simus scæneramur, uilibusq; adulamur hominibus, stipamus, cibamus, dona ac tributa perfoluimus? Atqui non ob paupertatem usura præstari solet, nemo enim inopi scænerat, sed propter sumptuositatem: nam si uitæ necessarijs contenti essemus, minimè usurariorum genus pessimum inueniretur, quemadmodū nec Centauri, nec Gorgones. At delitiæ scæneratores fecerūt, non secus ac aurifices, unguentarios, ac tinctores. Haud enim uini ac panis gratia usuram debemus, sed ob fundos, mancipia, iumenta, triclinia, ac mensas, liberaliterq; expendentis ac dilapidantes, gloriam sterilem ac ingratiuam quærimus. Etenim qui semel in scæneratorū incidunt uoraginem, semper debitores remanent, alium ex alio, tanquam equus frenatus ascensorem, suscipientes. Cæterum refugium nullum ad pasua illa & prata patet, sed tanquam fati acti, & cœli uagi illi Empedoclis dæmones, miseri errant:

Impellit æther nanq; eos in pontum atrum,

Pontus subhinc in continentemq; proijcit,

Tellus eos rursus agit solem in rapidum,

B Hic ætheris dehinc implicat uertigini.

Alium uerò ex alio suscipit scænerator uel institor Corinthius, inde Patrensis, postea Atheniensis, quoad tandem ab omnibus exenteratus, penitus in usuras dissoluatur & religetur. Quemadmodum enim eum qui in lutum ceciderit, uel assurgere, uel ita permanere oportet, ne si madido ac humido corpore se circumagat seu uoluet, maiori inquinacione defœdetur: ita in transcriptionibus & mutui permutacionibus, qui usuræ se immergunt ac irretiunt, semper grauiores fiunt, nilq; à cholericis distant, qui contempta cura, ac medicis neglecto præcepto, tantum assidue humoris colligunt, ut ab infirmitate tandem liberari ualeant minimè. Pariter & illi purgari haud sustinent, sed semper ac omni anni tempore cum dolore ac torione usuram offerentes, confestim usura altera affluente ac instante, iterum naueant & grauantur. Quo pacto enim decenti remoto, liberi synceri ue euadere possunt? Nunc uerò ad opulentiores & molliores sermonem conuertam, dicentes: At seruis, lare, ac domo carebimus. Veluti si eger tumefactus ad medicum diceret: Si aquam bibero, extenuabor ac macrescam. Sed cur id facere recusas, dummodo sanitatem adipiscaris? Et tu quoq; seruis careas, ut nō seruus fias: sisq; possessionis expertus, ne alterius possessio efficiaris. Vulturum præterea sermonē audi. Nam altero uolente, & dicente se uiscera eijcere: alter respondit, nunquid id graue: nō enim propria, sed mortui quem nuper dilaniauimus, uiscera euomis. Pariter & debitores fundos suos ac domos proprias haud uendunt, sed scæneratoris, quem iuxta legem dominum sibi constituerunt. Atqui per Iouem, dicit quispiam, pater hunc agrum mihi dereliquit. Nimirum & libertatem quoque, ac ingenuitatem pater tibi tribuit, quarum longè rationem maiorem te habere decet. Nam & manus tibi & pedes, qui te genuit, fecit: at quum marcent, etiam merces illi qui amputat, perfoluitur. Porro Calypso Vlysem uestem induit odoriferā, ab immortalī corpore redolentem, donum & memoriam amicitia illius. At postquam euerfa nauis, urdo & graui indumento in profundum traheretur, illam exiit ac abiicit, nudoq; pectore tigno innixus, in terram nando euasit: periculo uerò liberatus, nec uictu nec uestitu caruit. At qui nōne tempestas apud debitores oritur, quum scænerator elapso tempore instat: dicens, Redde: quasi diceret,

Condensat nubes, pontum quoq; turbat ab imo,

Luxus scæneratorum patens.

Cumq; Euro incubuit Zephyrusq; Notusq; furentes, usuris usuras impellentibus. At ille aspera deprehensus tempestate, tam grauer spirantibus resistere conatur flatibus: quum uero enatare uel effugere haud potest, simul cum amicis ac fideiussoribus disparens, in profundum mergitur. Proinde Crates ille Thebanus quamuis nullo aere alieno obstructus, a nemine molestat, ob curas tamen solum domesticas, molestiasq; familiares, substantiam octo reliquit talentorum, sumptoq; baculo ac pera, in philosophiam ac paupertatem confugit. Anaxagoras quoq; non infertili se abdicauit fundo. Sed quid illos enarrare necesse est? Siquidem Philoxenus Melopoeus uitam ac domum opulentissimam in colonia Sicula haereditate nactus, quum delicias, uoluptates, ac indigenam considerasset inelegantiam, Per deos, inquit, bona haec haud meperdent, sed ego illa: alijsq; haereditate relicta, enauigauit. At debitores quamuis aere alieno quotidie degrauentur, tributum persoluant, seruituti subiacent, ac argento emungantur, sustinent tamen ac tolerant tanquam Phineus harpyias illas pennatas pascentes, quae assidue uictum diripiunt ac auferunt, non hora debita, sed ante uernum tempus frumentum ementes, ac priusquam oliua decidat, oleum ac uinum colligentes, tantum, inquit, recepi, & scribendo precium persoluit. At racemus adhuc firmiter pendet, uixq; sub Arcturi sydere uindemia demum peragitur.

Plutarchi de tribus Reipub. generibus, Monarchia, Democratia, & Oligarchia, hoc est, regia, populari, & paucorum potestate, libellus.

GYBERTO LONGOLIO INTERPRETE.

D V M disputationem hesterni diei, qua apud uos sum usus, in hoc iudicium adferre pararem, uisus sum mihi per somnium ciuili uirtutis ad me loquentis uisum audire:

Aurea panguntur primordia carmine sacro. Ac ita quidem ad politiam oratio per admonitionem conuersa: quoniam Attico quam polliciti eramus adhortando doctrinam exaedificauimus, & nunc quoq; ab illo suscepta rerum comunium administratio est, quia hortatu & impulsu opus habet, a nobis praecipis Reipublicae instructus habeat quibus (quatenus ab homine cofici potest) & populi comodis in tranquillitate inseruiat, & ipse simul honore & iustitia ornatus, rem familiarem tueatur. Sed est quidem non alienum ab ijs quae postea nobis sunt dicenda: quod uero haecenus dictis consentaneum sit, id nunc uidendum est. Optima quidem mater est Respub. Quoniam autem uitae humanae non est genus unum, sic & Reip. generibus (est enim popularis politia uita quaedam) optimam proponere necesse est. Quare uir politicus hanc deliget, aut ex reliquis illa quae ad hanc proximè accedit, si prioris compos fieri nequit. Politia autem aliquando proborum hominum in ciuitatem receptio nominatur. Hunc in modum publicis suffragijs Alexandro politiam Megareses impartierunt. Hoc autem officij genus cum homini superborum concitaret, responderunt nullum ante id temporis mortalium, praeter Herculem, suffragijs comunibus ciuitate donatum. Demiratus hoc Alexander, quod offerebatur (quia rarum inter eximia collocandum arbitrabatur) accepit. Praeterea hominis ciuili, qui Reip. administrat, uitae rationem politiam nuncupant: sic Periclis, sic Biantis politiam in laude ponimus, at Hyperboli & Cleonis uituperamus. Quinetiam pleriq; facinus aliquod in Reip. solerter, ingeniosè, praclare factum, uelut pecuniae conficiendae uias nosse, bellum extinguere, suffragium ferre, politiam esse dixerunt: quo pacto uulgo hanc aut illam hodie politiam, cum in negocijs quae in Reip. necessaria sunt, occupatus aliquis sit, administrasse dicimus. Praeter has autem significationes omnes, & statum & ordinem ciuitatis, quem in rebus gubernandis tenemus, significat. In hunc modum tria politiae genera constituuimus, quae a Graecis μοναρχία, ὀλιγαρχία, & δημοκρατία, a nostris ferè regia, uel unius, paucorum

Politiae dictio tria significat.

A paucorum uel optimatum, & popularis potestas nuncupantur. Quae quidem quam habeant inter se coparatione, in tertio historiae suae libro explicuit Herodotus. Mihi certe uidentur esse Reip. summa quaedam genera. Nam quemadmodum in musicis formulis, cum modi primi uel nimium remittuntur, uel intenduntur, subinde absurdas & discrepantes uoces (quod modum uel non assequantur, uel transeant) audire contingit: ita quoq; in his fieri credendum est. Gentium autem imperijs potestates istas quamplurimum, & in primis quae in his ualere, attribuunt. Nam regnum apud Persas collocant: cui qui praerant, nulli obnoxii, per se poterat omnia. Lacedemonij paucorum potestatem, sed optimatum, in qua unusquisq; pro suo arbitrio consultabat, praereliquis delegerunt. Contenti uero populari statu Athenienses, pro libertate ex legibus sui quodammodo iuris effecti fuerunt. In his autem omnibus cum error aliquis fuerit commissus, dum scilicet peruertuntur, & immoderatione efferuntur, non iam amplius hoc nomine censendae, sed tyrannides, dominationes, plebis uiolenti in agendo conatus, appellandae sunt. Nam cum regnum iniuria, quae se copesci non patitur, paucorum uero potestas arrogantia, & popularis status quiduis agendi licentia, deinde aequalitas immoderatione pariunt, omnes sane ut delirantes uituperandae sunt. Quae admodum uero musices harmonieq; peritus, quouis instrumento appositè uti quantum no rit (nam artificiose cantus leges adaptans, ut quodq; natium sonitum dum pulsatur reddat, industria facit) artam Platonis consilio instrumentis & psalterijs, quae multorum sonorum concentus seruare possunt, peccidibus inquam, sambucis, barbitis, tribonis relictis, lyra & citharam alijs praefereat: ad hunc modum uir politicus, cum opus erit, & comode ad Laconicam paucorum potestatem se accommodans, Lycurgi institutum imitatus, eiusdem potestatis honorisq; alios multos quietam modestamq; uitam agentes probabit: & populari potestate, tanquam uariorum sonorum & multiplici chordarum numero instrumentis se applicans, quaedam remittet, quaedam, prout ratio temporis postulat, intendet. Nec ita tam remissionem probabit, ut animo forti cum opus erit, contra instando obniti & obsistere non audeat. Quod si autem optio eligendi illi fuerit concessa, ut ex instrumentis, ita ex Reip. generibus non aliud sibi, Platonem auscultans, deligat, quam unius potestatem, quae reuera sola perfectam illam & rectam uirtutis aequabilem rationem retinet: neque ad uim, neque ad gratiam, si utilitas non poscat, accommodari potest. At politicae reliquae quotquot sunt, non minus imperio subiectam, quam imperantem, neque tam iubentem, quam iussibus parentem administrationem habent, quum apud hos, a quibus robur & firmitatem expectare debeant, nihil sit firmum & stabile. Hinc est quod subinde Aeschylus illud, quo usus est ad fortunam Demetrius, qui ab expugnandis urbibus Poliorcetes dictus est, cum se ab imperio abdicarit, usurpare cogatur:

Tu me extulisti, tu me deinde dejcis.

Ex octauo conuiuialium quaestionum libro Plutarchi, de nota Pythagorica, qua hospitem hirundinem recipi nolebant.

PHILIPPO MELANCHTHONE INTERPRETE.

SYLLA Carthaginensis, aliquanto post tempore quum Romam ueniret, liberaliter me saluatorijs (ut uocant) epulis excepit. Quibus amicos cum plerisque alios, tum maxime Leucium quendam Tyrrenum Moderati Pythagorici discipulum accerferat. Is quum forte fortuna Philinum nostrum animatis agnosset abstinere, quod pro ordinis studio consicere licet, in Pythagorae mentionem prorupit. Inter cetera Locrensem illum, iuxta uulgi opinionem, esse negauit: Tyrrenis adseruit, apud hos enatum, alitum, eruditumq; in dicio symbola esse, qualia ferme sunt:

Quum lecto exurrexeris, stragula turbato,
Ollae uestigium in cinere confundito,
Sarrum ne transilito.

Rr

Plutarchi

C Hirundinem in contubernio ne habeto.

Adunca unguibus domi ne nutrito.

Isthæc ait, quum Pythagorici passim & scribant & doceant, soli tamen re ipsa Tyrreni obseruant, alsiduo iamolim aciugi sancita studio. Hisce ab Leucio dictis, in primis quod de hirundine uberius disputarat, uidebatur absurdum, auiculam innoxiam, dein & humanae societatis non experte, cum eximij illis scuitia sanguinisq; libidine animantibus, quibus adunci sunt ungues, conferri. Neq; enim recte Leucio probabantur, qui scitum hoc symbolum aliò referabant, in consuetudinem uidelicet uilitigantis cuiuspiam, criminibus infestiuo murmure conuictorem exagitantis. Is enim uel picis, uel perdicibus, uel galis commodius norari poterat, auibus multò maxime garrulis, quando & hirundini cum hoc garriendi stridendiq; perpetuo morbo nihil est comune. Tum Sylla Carthaginensis, id esse commentij, ablegari ab domo familiariq; conuictu hirundine, prodigij causa, quod uitæ sanguinisq; cognato ferale habent. Terei familiam ferunt partim fuga sibi cõsuluisse, partim horrida quadam & nefaria passam, iam nunc quoq; Daulidum nomine celebrari. Gorgias sophista contra eminus ad se properantem conuictus hirundinem: Nec admodum, ait, hæc quoq; bella. Agè num id prodigij nõ est stridulæ illi lusciniæ comune, quam eidem obnoxiam tragœdiæ domo non reijciunt? Recte, inquam ego, & hæc ad rem faciebant Sylla: uerum qua ratione quæ aduncis sunt unguibus, non admittantur, primum specta, dein ut eadem habeatur ominosa hirundo. Carnem depasci solet, uenaturq; sacras illas Musis canoras cicadas. Humi uolitans oberrat, exiguas captat bestiolas, autore Aristotele. Insuper unà nobiscum uersari solita, immunis nostro recto utitur, neq; quicquam parit commodi: quum contra ciconia, neq; regulis tuta nostris, neq; uspiam aut facultatibus aut studio adiuta, officio tamen sese, ceu mercede communis impensæ in terram collato, redimat. Nam quæ uitæ hominum aduersa animantia insidiantur, serpentes, bufones, absumit enecatq;. Hirundo uerò nostra tantisper abusa ope, pullo ædito ac educto, auolat ingrata, deinde & in recessus quosdam desertos, ignorabilis. Iam quod grauissimum uidetur, animantium duo sunt omnium, quæ nostro utuntur hospitio, musca & hirundo, quæ nulla queunt arte cicurari, neq; ullo nobiscum officio aut ductu communicant. Musca ne molesti quicquã patiat, prehensari horret. Hirundo suo opte ingenio exosa hominem, adeo diffidit, ut & mansueheri non possit, & nihil non suspectum pauit. Quæ (siquidem non accuratè nimium, nec quasi ad regulam dispensa uolo, sed feriendi referendiq; studio in medium collata: certemus enim mutuis licet sententijs) opinor qui cauet, hirundinem, infidum, leuem, ac ingratum conuictorem, non quemuis pro tempore occurrentem, mensæ, recte, ac reliqui domestici commodi gratia subrepentem, familiari cõsuetudine dignabitur. Hæc quum dixissem, sat mihi uerborum uidebar fecisse: nam & reliqua penè symbola, moralibus argumentis expedierã audacius. Interpellat Philinus: Ollæ uestigio turbando significari, ne quam pristina ire indicem notam in animis nostris relinquamus, quum efferbuit, omnia continuo pacanda abolendaq; iniuriæ monumenta. Iam in confundendis stratis nihil esse secreti quibusdam uidebatur, sed pudorem tamen & thalami reuerentiam indicari diserebatur. Ab amico non auferendum onus, quid aliud, quam adiuta re laborantem, nihil ocio, nihil inertiae dandũ? Leucio interim quum hæc disceptantur, neq; commendans, neq; reprehendens quicquam, agit silentium, &c.

non uero legi, non uano ductus argumento.

D

Plutarchi, utrum aqua aut ignis utilior existat, libellus.

IANO CORNARIO MEDICO PHYSICO INTERPRETE.

PRIMA quidem est aqua, uerum aurum ardens ignis, ait Pindarus, ut ferme secundum locum igni ille dederit. Consentit & Hesiodus quum ait, Primum equidem chaos est factum: pleriq; enim sic aquam nominasse uidetur, quum a fundendo chaos dictum sit Græcis. Cæterum testium suffragia utrinque paria sunt: quandoquidem sunt qui etiam ignem uniuersi principium pronunciant, & hunc uelut semen, ex seipso omnia facere, & in seipsum suscipere, iuxta uniuersi exarsonẽ.

At uerò dimissis uiris, rationes ipsas in utraq; partem consideremus, quò nos magis ducant,

utrum aqua an ignis sit utilior, lib. 236

A cant. Itaq; nonne illud utilius est, quo semper & perpetuo, & quam plurimo opus habemus, & uelut organum & instrumentum, & per Iouem uelut amicus omnis horæ, omnisq; occasionis præsens ac paratus adest? Atqui ignis nõ semper utilis est, & aliquando ex ipso grauamur, & ab eo discedimus. Verum aquæ usus & hyeme est & æstate, & ægrotantibus, & sanis, & noctu & interdiu, & non est tempus quo homo ipsa non habeat opus. Deniq; & uita functos Alibantes Græci uocant, quasi libade, hoc est, humiditate carètes, & propterea uita priuatos. Et absq; igne quidem sæpe esse poterat, absq; autem aqua homo nunquã. Quandoquidẽ uerò & id quod ab initio simulq; cum prima hominum constitutione fuit, utilius est eo quod posterius inuentum est: manifestum enim est quod alterum uelut necessariũ statim natura dedit, alterũ redundantia usus, contentioq; & ars quadam inuenit: itaq; non est dicere tempus, quo aqua hominibus non fuerit, neq; quiscuã deorum aut heroum inuentor eius dicitur. Fere enim cum generatis statim extitit, & ut generarentur præstitit. At uerò ignis usus heri quod aiunt ac nuper sub Prometheo cœpit. Et ignis uita sine aqua non erat. Et quod hoc non sit figmentum poëticum, uita nostra demonstrat. Sunt enim quadam hominum genera citra ignem dietam ac uictum habentia, sine domo, sine foco, sub diò. Et Diogenes Canis minimè utebatur igne: quare quũ poly pum crudũ deuorasset, sic, inquit, õ uiri pro uobis pericula subeo. Verum citra aquã neque quispiam bonum esse censuit uiuere, neq; possibile. Et quid curiosius in humana natura recensenda occupor, quum multa ad sint, imò infinita naturarũ genera? Hominũ genus ferme solum ignis usum nouit, reliqua & diætæ & alimentis absq; igne utuntur, & uita ipsis est pascentibus, uolantibus, serpentibus, è radicibus ac fructibus & carnibus citra ignem, uerum citra aquam neq; marinum, neq; terrestre, neq; ætherium quicquã uiuit. Etenim carniuora animantia, quorum aliqua Aristoteles non bibere tradit, reuera humoris usu degunt. Hoc igitur utilius est, sine quo nulla uitæ natura cõsistit ac permanet. Transeamus porrò ab utentibus ad ea quibus utimur, plantas uidelicet ac fructus. Horum aliqua penitus non participant caliditate, aliqua minima & obscura. At uerò humida natura omnia germinantia auget, & fructum ferre facit. Et quid opus est me enumerare uinum & oleum, ac reliqua quæ uindemiamus ac decerpimus, & in propatulo sita uideamus, ubi etiam triticum quod sicci alimenti esse uidetur, humoris permutatione ac putrefactione & diffusionem nascitur: Quin & illud utilius est quod nunquã lædit. Ignis igitur ferè perniciosissima res est, uerum aquæ natura nunquam nocua est. Sed & inter duo, id quod minori sumptu constat, & citra aliquam impensam, utilitatem de se exhibet, utilius est. Utilitas itaq; ab igne, sumptu indiget & materia: participant igitur ipso diuites plus quam pauperes, reges quam priuati: aqua autem & id humanitatis in se habet, quod æqualis ac similis existit. Non enim indiget organis aut instrumentis, minimè indigum & perfectum bonum existens. Insuper id quod multiplicatũ utilitatẽ amittit, inutilius est. Talis autẽ est ignis, uelut bestia fera omnia uorans, & iuxta posita cõsumit, & ratione ac arte & moderatione magis q; ex sua natura utilis est. Aqua autẽ nunquã horrenda existit. Quin & inter duo, id quod cum altero utile est, utilius existit. Ignis igitur humorẽ nõ suscipit, neq; per cõmunionem ipsius conducit. Verum aqua cum igne utilis est. Itaq; calidæ aquæ remedijs scatent, & ad medicinã comoda sunt: & ignem quidẽ humidum non reperias: aqua autẽ uelut frigida, sic etiam calida homini conducit. Sed & quũ quatuor sint elementa, aqua ex se ipsa quintũ, ut ita dixerim, fecit elementum mare ipsum, non minus reliquis utile, cum aliarum rerum, tum uel maxime cõmercij gratia. Itaq; agrestem nostrã & cõmerciõrum exortem uitam hoc elementũ coniunxit, & perfectam reddidit, per mutua auxilia & retributiones societate disponens, & amicitia efficiens. Heraclitus quidem igitur, Si non Sol esset, inquit, nox esset: uerum dixeris non item male, Si mare non esset, homo omnium animalium agrestissimum ac truculentissimum esset. Nunc autẽ hoc ab Indis quidẽ uitẽ Græcis, ex Græcia autem fructu uisum his qui sunt ultra mare dedit. Ex Phœnice autem literas obliuionis reparatrices inuexit, & maximam humani generis partem ineruditam esse prohibuit, quomodo igitur non utilior sit aqua elemẽto redundans? Cæterum si cui ad contrariam partem animus inclinẽt, inde sermonis initium sumere possit: quod quatuor quidem elementa Deo uelut opifici ad uniuersorũ creationem subiecta sunt, atq; hæc inter se diuersa. Nam terra & aqua subiecta sunt, instar materiae facta ac formata, ornatuq; ac ordine participantia, imò etiam generãdo ac producendo, quantum sanè ab alijs transsumperint, aère quidẽ & igne artificibus ac opificiũ exercentibus, atq; illa antea mortua iacentia ad generationem excitantibus. Rursus autem ex his duo-

Mortui cur dicit Alibantes.

Mare quintum elementum.

C bus ignis imperat & dux est, id quod ex inductione & experimēto manifestū est: terra enim citra substantiam calidam, infœcunda est & infrugifera. Ignis autē effluens ac diffus dens, gliscentia ac turgentia ad generationē adducit. Neq; enim ullam aliquam causam quis reperit, ob quam petræ & montes saxis asperi infœcundi sunt, q̄ quod ignis penitus nō, aut omnino parum participes existunt. In uniuersum autē tantū abest, ut aqua ad aliorum conseruationē aut generationem perfecta sit ac sufficiens, ut etiam ipsa corrumpatur præ ignis inopia. Etenim caliditas singula in esse cōtinet, & in propria essentia conseruat, tum alia, tum aquā ipsam. Absente autē igne & deficiente, putrescunt: & pernicies ac interitus aquæ est caloris defectus. Deniq; palustres ac stagnantes aquæ, & quædam alia in cauitatibus exitū non habentibus cōclusa, mala sunt, & postremū putrescunt, propterea quod motus minimē participes sint, qui caliditatē in singulis uentilans cōseruat, ut circa aquas quæ maximo cursu ferunt ac fluunt, propter motū caliditas cōtineatur. Vnde & appellationē duximus, uiuere ipsas dicentes. Quomodo igitur ex duobus nō utilius id sit quod alteri causam præbet ut sit, quemadmodū ignis aquarū: Quin & id, quo penitus ablatō animal corrumpit, utilius existit: manifestū est enim quū priuatū eo superesse nō possit, quod hoc ipsum causam, quādo esset, exhibuit. Humiditas quidē igitur etiam mortuis adest, & nō penitus exempta est: quandoquidē alia nō putrescerent si nō humida corpora essent, quū putrefactio sicca in humidū sit permutatio, aut magis humorū in carne corruptio. Mors autē nihil aliud est q̄ perfectus caliditatis defectus. Frigidissimi igitur sunt mortui, & nouacularū acie hebetat, si quis eius rei periculū faciat, ob excellentiā frigiditatis. Quin & in ipso animali partes quæ minimē participat igne, stupidiōris sensus existūt, uelut ossa & pili, & partes longē à corde distantes: differentia enim quam ad maiora habent ea quæ sunt parua, fermē ex ignis præsentia contingit. Etenim plantas & fructus humiditas non remittit, sed calida humiditas: deniq; aquæ frigidæ minus, aut penitus nō fecundæ existunt. Atqui si aqua ex sua ipsius natura fructifera est, semper & per se fructus producere ipsam oportet. Verū uice uersa etiam nociua existit. Sumamus & aliud principiu. Ad ignis quidē uelut ignis usum, aqua nō indigemus, sed e contra impedimēto est, extinguit enim ac corrumpit. At aquæ usus plurimis non sine igne contingit: calfacta enim utilior est, nunquā autem nociua. Quare ex duobus id melius est quod de se utilitatem exhibet, alterius non indigū. Insuper aqua quidem iuxta tactū solummodo utilis est, lauandis ad ipsam contingentibus: uerū ignis per omnes sensus, Nam per uisum etiā è longē conspectus cōmodat, ut etiam ad alios utilitas ipsius perueniat, qui sumptum in ipsum non faciunt. Etenim dicere quod homo aliquando est sine igne, adeo nō sic habet, ut homo absq; igne penitus esse nō possit. Verū differentia sunt in genere, quemadmodū etiam in alijs. Sed & mare ipsum caliditas utilius facit, ut magis q̄ alia aquæ calfaciat, quū per se nihil à reliquis differat. Quinetiā qui extraneo igne non indigent, id ipsum non tanquam non indigi faciunt, sed propter copiā ac redundantiā interni caloris, ut etiā hac parte ignis utilitas, uelut uerisimile est, præmineat. Nam aqua nunq; talis est, ut non indigeat extraneorū. Verū ignis præ multa uirtute sufficiens existit. Quemadmodū igitur præstantior est exercitus dux, qui sic instruxit ciuitatē, ut externis auxiliarijs nō habeat opus: sic etiam elementū externi auxiliij non indigū, sed per se sæpe id exhibens, præstantius existit. Hoc ipsum etiā de alijs animalibus dicendū est, quæ externo igne non egent. Quancq; in contrariū rapi possit, si id utilius esse quis producat, quo soli utimur, & maximē id quod melius est ex ratiocinatione sumere potentes. Quandoquidē quid ratione utilius est, aut hominibus magis conducibile: Verū hæc brutis animantibus non adest. Cur igitur ob hoc minus utile sit id quod ex melioris prouidentia est inuentum: Quando uerò sermone huc delati sumus, quid arte utilius est ad uitā degendā: Artes aut omnes & inuenit ignis, & conseruat: quapropter etiā Vulcanū ipsarū autorem faciunt. Atqui quum omnino modicum uitæ tempus hominib. datū sit, uelut Aristō ait, propterea quod somnus uelut publicanus dimidiū eius aufert, ego sanè dixerim quod etiā si homo semper uigilaret per noctem, tamen nulla uigiliarū utilitas sit, nisi ignis nobis diei bona exhiberet, & diei ac noctis differentiam eximeret. Si itaq; hominibus nihil cōmodius est q̄ uiuere, & hoc ipsum multiplicat ignis, quomodo nō omniū utilissima res fuerit: At uerò & id, quo plurimo sensuum temperamentū participat, cōmodius utiq; fuerit. Nōne uides igitur quod humida natura nullus sensus per se utitur, citra aëris aut ignis mixturā: omnis autē sensus ignis, uelut uitalitatē operantis particeps est, præcipuē uerò uisus, qui omniū corporis sensu acutissimus est, ignis incendiū ac exarsio existēs: & in super deorū fidē nobis fecit, ampliusq; uelut Plato ait, animā ad cœlestiū corporū motus per uisum ipsum cōformare possumus.

Petræ cur infœcundæ.

Mortui nouacularum aciem hebetant.

A IANO CORNARIO MEDICO PHYSICO INTERPRETE.

A ST' NE igitur, o Favorine, frigidi uis ac facultas aliqua prima & substantia, quemadmodum calidi ignis ipse, cuius præsentia ac participatione singula alia frigida sunt: Aut potius frigiditas priuatio est caliditatis, quemadmodū tenebras lucis dicunt, & stationem siue quietē motus: quandoquidē etiam frigidū stabile ac quietū esse uidetur, calidū uerò motiuum: & calidorū perfrigerationes nullius facultatis præsentia fiunt, sed caliditatis emotione ac discessu. Simul enim abiens multa apparet, & quod reliquū est perfrigeratur. Nam uapor quem feruentes aquæ remittūt, simul cum abeunte caliditate elabitur. Quapropter etiā copiam minuit perfrigeratio, caliditatē excludens, nulla alia insuper accedente. Aut primū quidem hanc rationem suspectam facit, quod d per ipsa multa manifestæ facultates tolluntur, tanq; non qualitates neq; habitus, uerū qualitatū ac habitū priuationes, grauitas à leuitate, durities à mollitie, nigrū ab albo, & amarum à dulci, & ut singula singulis opposita sunt secundū facultatē, non uelut habitui priuatio: Deinde, quod omnis priuatio ociosa est & igna, uelut cæcitas, surditas, silentium, & mors. Sunt enim specierū emotiones & substantiarū sublaciones, non naturæ aliqua, neq; substantiæ perse. At uerò frigiditas in corporibus generata non minores affectiones ac transmutationes operari solet q̄ caliditas. Nam & per frigiditatē multa congelantur concrescuntq; ac densantur, & stabilitas ipsius, ac agra mobilitas, nō ociosa est, sed robusta & firma, à robore constantē & intentam firmitatem continentemq; habente. Vnde priuatio quidem defectus est & discessus oppositæ facultatis. Multa autem frigesunt, multa adhuc caliditate in ipsis existēte. Aliqua uerò etiam calidiora frigiditas si apprehenderit, magis congelat ac constringit, quemadmodū ferrum quod in aquā tingitur. Et Stoici spiritum in puerorū corporibus per frigiditatem firmari ac consolidari dicunt, ipsumq; ex natura transmūtatum animam fieri. Verū hoc ambiguum est. Quū autem ex multis alijs appareat frigiditatē esse opificem, indigna res est ipsam priuationem esse existimare. Insuper nulla priuatio magis ac minus suscipit: neq; enim ex non uidentibus alterū magis mutilatū esse, quis dicere potest: aut ex non loquentibus aliū alio magis silere, aut ex non uiuentibus aliū alio magis mortuū esse. In frigidis autem magis & minus multum inest, & ualde, ac non ualde, & in summa intentiones ac remissiones, quemadmodū in calidis. Quapropter materia alicubi uehementer, alicubi leniter à contrarijs facultatibus affecta, alia alijs magis & calida & frigida ex se exhibet. Etenim habitus ad priuationem mixtura non est, neq; suscipit ulla aliqua facultas sibi oppositā, priuationem inducentem, neq; sociam sibi facit, sed ipsi resistit. Calida autem sunt donec frigidis temperata subsistunt, quemadmodū nigra albis, & grauib. acuta, & dulcibus aultera, per hanc societatem ac harmoniam, multas gratas ac iucundas colorum ac sonorum medicamentorūq; ac opsoniorum generationes exhibentia. Etenim oppositio secundū priuationem & habitum hostilis & implacabilis est, quum altera substantiā habeat alterius corruptionē. Verū ea quæ secundū contrarias facultates consistit, artes pro temporis occasio ne multum utuntur. Plurimū etiā natura utitur, cum in alijs generationibus, tum in aëris mutationibus, ac ornandis et ordinandis rebus: ex quibus Deus Harmonicus ac Musicus appellatur, non graues uoces cum acutis concinnans, neq; alba cum nigris consonē uniens ac inter se cōmittens, sed caliditatis ac frigiditatis in mundo societate ac diuersitatem sic procurans, quod & moderatē cōsentiant ac rursus dissideant, & quod in utraq; nimum est auferens, utranq; in iustum modum cōstituit. Quin & frigidi quemadmodū calidi sensus est: priuatio autē neq; uisibilis est, neq; audibilis, neq; tangibilis, neq; alijs sensibus cognosci potest. Substantiæ enim alicuius sensus est: ubi autem substantia non apparet, priuatio intelligitur, quæ substantiæ negatio est, quemadmodū uisus cæcitas, & uocis silentium, & corporis solitudo & uacuitas. Neq; enim uacui sensus per tactū contingit, sed ubi corporis tactus non contingit, uacui intellectus contingit. Neq; silentiū audimus, sed etiam si nihil audiamus, silentiū intelligimus. Similiter & cæcorū & nudorū & inermium sensus non datur, sed intellectus, qui sensus negatio existit. Oportebat itaq; frigidorū sensum non fieri, sed ubi calidum deficit, frigidum intelligi, si quidem calidi priuatio esset. Si uerò quemadmodum calidum tepore & carnis dissolutione, sic frigidum concretione ac densatione sentitur, manifestum est quod frigiditatis proprium quoddam principium ac fons est, quemadmodū caliditatis. Insuper unum quid & simplex res est circa unāquancq;

Frigiditas cur priuatio uideatur.

Frigiditas cur opera.

Priuatio quid.

Anima Stoicorum. Frigiditas non est priuatio.

C Speciem priuatio, substantiæ autē plures differētiās ac facultates habent. Vniforme enim est silentiū: uox autem uaria, iam perturbans, iam delectans sensum. Tales autē differētiās habent & colores & figuræ, quibus aliās aliter occurrantē afficiunt. Quod uerō tangi non potest, & colorem non habet, & penitus qualitatis expers est, differētiā non habet, sed simile est. Num igitur his priuatiuis similis est frigiditas, ut nō faciat in affectiōibus differētiā: aut uice uersa, & magnæ ac utiles uoluptates corporibus à frigidis contingunt, & rursus detrimenta ingentia laboresq; ac aggrauationes: à quibus non semper fugit ac deficit calidū, sed sæpe in ipsis cōprehensum resistit & repugnat. Pugna autē ipsorū nomen est horror ac tremor. Vbi uerō superatū est calidū, congelatio ac stupor succedūt. Quum autē frigidum uictū est, caliditas diffusionem ac teporē corpori exhibet cum uoluptate, quod ipsum Homerus *ἰαίρωμα*, hoc est, lætitiā appellauit. Verumenim uero hæc omnibus manifesta sunt, & per has affectiōnes uel maximē ostenditur, quod frigidum ad calidum, uelut substantia ad substantiā, aut affectio ad affectiōnem, non uelut negatio & priuatio, oppositū est: neq; est quædā calidi corruptio & ablatio, sed natura & facultas corruptiua. Aut etiā hyemē ex anni temporibus, & Aquilonares uentos ex numero uentorū auferamus, uelut priuatiōnes existant calidorū temporū, & austrinorum uentorū, & propriū principiū non habeant. Atqui quum quatuor in uniuerso prima corpora existant, quæ propter copiā & simplicitatē ac uim, pleriq; elementa ac principia aliorū supponunt, ignis, aqua, aer, terra, necessariū est etiā tot esse primas & simplices qualitates. Quæ igitur sunt hæc, præterq; caliditas & frigiditas, & siccitas ac humiditas, per quas elementa & pati & facere omnia solent. Quemadmodū autē elementorū in grāmatica breuitates sunt & longitudines, in Musica grauitates & acumina, quorū neutrū alterius priuatio est: sic in corporibus naturalib. pro elementis relinquenda sunt humida ad sicca, & frigida ad calida, ratione simulq; apparentibus obseruatis. Aut quemadmodū Anaximenes uetus ille putabat, neq; frigidū in substantia neq; calidū relinquitur, sed cōmunes materię affectiōnes ad transmutationes succedentes. Coactionem enim & condensationē ipsius materię, frigidum esse ait. Rarū autē & laxum (hoc enim uerbo utitur) calidū. Vnde non immeritō dicatur, & calida hominē ex ore emittere & frigida. Frigefit enim spiratio labris cōpressa & condensata, uerū ex patenti ore elabens calefit præ raritate. Cæterū hanc uiri ignorantiam Aristoteles patefacit: patente enim ore calidū ex nobis ipsis efflatur, quū uero cōtractis labris insufflamus, non is qui ex nobis prodit, sed qui ante os est aer, impellitur & coincidit frigidus existens. Si autem substantia frigidā ac calidā relinquenda est, deinceps eō sermonē producimus, ut quæ sit substantia & principiū ac natura frigiditatis inquiramus. Qui igitur figuris obliquis & triangularibus in corporibus sitis, rigere & tremere ac horrere, & quæ his affectiōibus cognata sunt, præ asperitate intus generari dicunt, etiā si in particularibus peccent, principiū tamen unde oportet accipiunt. Oportet enim uelut à lare, uniuersorū substantiæ inquisitionem auspicari, in quo uel maximē à medico & agricola ac tibicine philosophus differre uidetur. Illis enim sufficit extremas causas cōtemplari. Nā si propinquissima affectiōnis causa perspecta fuerit, uelut febris quidē intēlio corporeæ molis, aut sanguinis in arterias præterlapsio: rubiginis uerō soles ardentes à pluriā: grauitatis autem, tibiārū inclinatio & inter se contractio & adductio, satis est artificii ad propriū sibi opus. Verū physico speculationis gratia ueritatē indaganti, extremarum caularū cognitio non finis est, sed principium progressus ad prima & remotissima. Quapropter Plato & Democritus rectē causam caliditatis ac grauitatis inquirentes, nō in terra & igne sermonē finiuerūt, sed ad intelligibilia principia referentes sensibilia, usq; ad minima uelut semina progressi sunt. Veruntamē sensibilia hæc prius mouere præstat, in quibus Empedocles & Strato & Stoici facultatū substantias collocant. Et Stoici quidē aeri primariō frigidū attribuunt, Empedocles uerō & Strato aquæ: fortassis autē alius terram frigiditatis substantiā supposuerit. Verū illorū opinioniones prius considerabimus. Quandoquidē igitur ignis calidus simulq; splendidus est, oportet oppositā igni naturā frigidā esse & tenebrosam: quemadmodū enim splendido obscurum opponitur, sic calido frigidum. Vt enim tenebrosum uisum, sic frigidū tactum cōfundit. Caliditas uerō sensum tangentis diffundit, quemadmodū splendor uidentis. Igitur primariō tenebrosum in natura, est etiā primariō frigidum. Quod autem aer primariō tenebrosus est, neq; poetis ignotum fuit, aërem enim tenebras appellant:

Aër nauigia occultit ingens, & neq; Lunam
E cœlo ostendebat. Et rursus:

Aère

Philosophi à medico & alijs differētia.

Qualitatum substantiæ in sensibilibus.

Aër primariō frigidum.

A Aère discussio mox sunt nebulæq; remotæ. Sol uero illuxit, pugna & clarissima cunctis Apparuit. Etenim aër lumine carentē *νεφας* appellat, uelut luce uacū, ut apparet, existētē. Et aër cōtractus ac densatus *νεφας*, propter negatā lucē, appellatus est. Vocatur autē & *ἀέρας* & *ὀμίς* & *πλῆξ*, & quæcūq; lucis perspectū sensui nō exhibent, aëris differētiæ existunt. Sed & obscuritas ipsius, ac coloris priuatio, *ἀδύς*, hoc est, orcus, & *ἀέρας* cognominat. Quemadmodum igitē splendore deficiente tenebrosus aër est, ita calido transmutato, quod reliquū est, aër frigidus, & nihil aliud est: quapropter etiā tartarus sic à frigiditate appellatus est, quod etiā Hesiodus indicat, tartarū aërosū, id est, obscurū & frigidū proinde appellans: & cū rigore cōcuti ac tremere, *ταρταρόζου* appellat. Hæc quidē igitē huiusmodi rationē habent. Quandoquidē uerō corruptio, transmutatio quædā est eorū quæ corrumpunt in id quod singulis contrariū est, uideamus an rectē dictū sit, Ignis mors, aëris generatio. Morifeniū etiā ignis uelut animal, aut uī extinctus, aut per se marcescens. Extinctio igitē manifestior rem facit ipsius in aërē transmutationē. Etenim fumus aëris species est, & aëris nidus, iuxta Pindarū, aduersus fumū recalcitrat. Veruntamē & alimenti penuria pereunte flāma, uide re est quemadmodū in lucernis, summū ipsius in aërem caliginosum ac obscurū diffundi. Quin & uapor ab his qui post balneū aut fomentū frigida perfusi sunt exhalans, ostendit calidū corrupti in aërē transmutationē, uelut ex natura igni oppositū: ad quod cōsequitur aërē primariō tenebrosū ac frigidū esse. At uerō quū ex omnib. quæ corporibus à frigiditate cōtingunt uehementissimū & uiolentissimū sit cōgelatio, ea ipsa affectio quidē est aquæ, opus autē aëris. Etenim aqua ipsa per seipsam facile diffundit, neq; cōstitit neq; cōcrefcit, intenditur autē & cōgelatur per aërē præ frigiditate cōcrefcens: quapropter etiā dictū est, Ausfer si boreā irritarit nix cadet ingens. Austro enim humiditatē uelut materiā præparante, borealis aër eam susceptā cōgelat, quæ res maximē circa niues manifesta redditur. Aërē enim tenuē ac frigidū emittentes & prius exhalantes, ita defluunt. Aristoteles etiā plumbi coticulas liquari & fluere ait, præ frigore ac hyeme, aqua sola ipsis appropinquante. Aër autē per frigiditatē, ut apparet, corpora impellens, frangit ipsa & rumpit. Ita q; aquæ de fonte extractæ magis cōgelantur. Aër enim id quod minus est aquæ, magis superat. Si uerō quis aquā frigidā ex puteo haustā, in uase rursus in puteū demittat, ita ut uas aquā non cōtingat, sed in aère pendeat, expectetq; tempus non ita longū, aqua frigidior euadet: ex quo maximē ostenditur, q; prima frigiditatis causa non aquæ sit, sed aëris. Ex magnis porrō fluminibus nullū per altū cōgelatur: non enim in totū aër penetrat, sed quæ frigiditate cōprehendit, ea cōtracta & uicinitate sua sistit ac firmat. Vnde Barbari pedibus ea transeunt uulpeculis præmissis: si enim nō multa, sed superficialis fuerit glacies, percepto strepitu aquæ subterfluentis reuertunt. Quidā uerō etiā pisces capiunt, aqua calida glaciem dissoluentes ac laxantes: ita enim funiculū suscipiunt. Ad eō nihil in profundo à frigido afficitur, quanq; supernarū partiū tanta transmutatio fiat propter congelationē, ut etiā aqua coacta ac cōstricta in seipsam, nauigia cōterat, uelut narrant hi qui nunc cum Cæsare in Danubio hybernarunt. Veruntamē & hoc quod circa nos contingit, sufficiens testimoniū præbet. Post balnea enim et exudationes magis perfrigeramur, corporibus resolutis ac diffusis, multa frigiditatē cum aère suscipientes. Idem hoc etiā aqua peripetitur: præcalfacta enim magis perfrigerat, utpote aëri magis obnoxia reddita, eiusq; iniurijs exposita. Et qui feruentes aquas effodiunt ac in sublime uehunt, nihil aliud sanè faciunt, q; quod ad aërē multū ipsas cōtemperant. Sermo quidem igitur eorum qui aeri primam frigiditatis facultatē tribuunt, in huiusmodi Favorine probabilib. cōsistit. Verū eorū qui aquæ id tribuunt, similiter & ipse principia accipit, in hūc modū Empedocle dicēte:

Illustrem per cuncta uidēs calidum quoq; Solem:
Imbrem autem cunctis tenebrosū frigidūq;.

Etenim calido frigidū, uelut illustri nigrū ac tenebrosū opponēdo, ratiocinari nobis exhibuit, q; eiusdē substantiæ est nigrū ac frigidū, uelut eiusdē est illustre siue splendēs ac calidum. Quod autē nō aeris sit nigredo, sed aquæ, sensus attestatur, quum per aerem nihil, ut simpliciter dicam, nigrescat, per aquā uerō omnia. Si enim candidissimā lanam aut uestem in aquam inieceris, apparet nigra, & permanet, donec humiditas à caliditate reficetur, aut tormentis quibusdā ac ponderibus exprimatur. Et si terra aqua conspergatur, loci guttis occupati nigrescunt, alijs similibus permanentibus. Ex ipsa quidem igitur aqua tenebrosissima præ copia apparet quæ profundissima est: quibus uerō aer appropinquat, eas illustrat & serenas facit. Ex alijs autē liquoribus maximē pellucens est oleū, plurimō

R 4

Niuis generatio.

Traianus in Danubio hybernarunt.

C aëre utens. Huius signum leuitas existit, propter quam omnibus supernat, ab aëre sublatum. Facit autē & tranquillitatē in mari fluctibus adpersum, nō ob leuitatem uentis elabentibus, uelut Aristoteles dixit, sed ab omni liquore fluctus contracti diffunditur. Priuatim autē oleū splendorē & apparentiā in profundo exhibet, liquoribus per aërem dispersatis ac diductis. Nō enim solum in superficie ipsius pernoctantibus, sed etiam infernē ab his qui spongas uenantur ex ore efflatum, in mari lucem præbet. Nō igitur plus nigredinis aëri quā aqua adest, uerū minus frigiditatis. Itaque oleū ex liquoribus plurimi aëris particeps, minimē frigidum est, & molliter congelatur: aër enim immixtus nō sinit duram fieri congelationem. Acus autē & fibulas ferreas & reliqua opera, non aqua tingunt, sed oleo, aqua uehementē frigiditatem reuerentes, ueluti peruertentem. Iustius est enim ab his rationem expendere, nō à coloribus: quandoquidē & nix, & grando, & glacies, simul splendidissima fiunt & frigidissima: & rursus pix calidior est melle & tenebrosior. Et tamē admiror qui sentiunt aërem frigidū esse, propterea quod tenebrosus est, si nō simul uident alios pronunciantes calidū esse, propterea quod leuis est. Non enim ita tenebrositas familiaris ac cognata est frigidō, uelut grauitas ac stabilitas. Multa enim caliditatis expertia, splendore participant. Verū nullū ex frigidis leue est ac laxū, & sublimia petēs. Sed & nebulae quandiu quidē ad aëris substantiā magis accedunt, sublimes sunt: ubi uerō in humorem transmutant, statim delabuntur, & nō minus leuitatē quā caliditatē abijciunt, frigiditate accedente: & uice uersa, quā caliditas accesserit, rursus motū conuertunt, simulque in aërem transmutant, substantia sursum uergente. At qui neque corruptionis res uera est: non enim in contrariū, sed à contrario corrumpunt singula pereuntia, quemadmodū ignis ab aqua in aëre. Aeschylus equidē etiam si tragicē, uerē tamē dixit: Siste aqua ignis uolentia. Homerus autē fluuiō Vulcanū, & Neptuno Apollinē, in pugna naturaliter magis quā fabulose opposuit. Archilochus uerō de contraria sentiēte nō male dixit: Altera aqua gestabat dolose manu, altera ignē. Apud Persas maxima supplicationū erat, & quae negari nō posset, si supplex ignē tenens, & in flumine stans, minaretur ignē in aquam se missurū esse, si uoti compos non fiat, assequebatur etenim quae petebat: uerū uoti compos puniebat propter minas, ut quae contra legum edicta, & contra naturā facta essent. Et sanē uulgatū illud omnibus, ignem aqua miscere cogentem ad impossibilia testari uidetur: nam igni aqua contraria est, & ab hac corrumpitur, castigaturque ac extinguitur: non ab aëre, qui & substantiam ipsius suffert, & suscipit etiam transmutatū. Si enim hoc, in quod transmutat id quod corrumpitur, contrariū est, non magis utique aëri ignis quā aqua contrariū apparet: mutatur enim in aquam congregatus, in ignem uerō discretus. Quemadmodū rursus aqua per discretionē quidem in aëre corrumpitur, per concretionē autē in terrā, meo quidem iudicio propter familiaritatē & cognationē quam ad utrumque habet, nō uelut utriusque contrarium & inimicū. Illi autē utro tandē modo dixerint, argumentū & epichierema corripunt. Congelari porro aqua ab aëre dicere absurdissimū est, quū ipsum aërem nequaquam congelari uideamus. Nebulae enim & nubilositates, nō sunt congelationes, sed congregaciones ac crassitudines aëris humidī & uaporosi. Siccus autē aër & humiditatis expers, neque ad hanc transmutationē suscipit frigiditatē. Sunt enim montes qui nō capiunt nebulas, non rorē, non nubilositatem, utpote in purū & omnis humiditatis exortē aërem summis suis partibus progressi: ex quo maximē manifestū est, quod in ferna condensatio ac congregatio & cōpages aëris humidū ac frigidū permixtū remittit. Inferna autē magnorū fluminum non congelantur secundū rationē: nam superna congelata exhalationē nō transmittunt. Hæc itaque inclusa ac repressa, liquoribus in profundo caliditatē exhibet. Eius rei demonstratio inde est, quod soluta rursus glacie, multus uapor ex liquoribus effertur. Quapropter etiam animalium corpora hyeme sunt calidiora, propterea quod caliditatē in seipsis contineant, præ externa frigiditate intrō compulsam. At uerō effluxus & eleuationes nō solū caliditatem aquis eximunt, sed etiam frigiditatē. Unde qui frigiditate ualde opus habent, niues & constructas ab ipsis aquas minimē mouent: motus enim utranque expellit. Quod autē non aëris est, sed aquae talis facultas, sic quis denuo ex integro ostendere possit. Primum quidē nō est uerisimile, aërem igni uicinum & contingentem eius circumferentiam, & qui contingitur uicissim ab eadem ignea existente, contrariam ipsi uim habere. Neque enim aliās possibile est, utpote qui contingat, & continenter in finibus ipsius consistat. Neque secundum naturam rationē habet, consequenter à corruptente locare id quod corrumpit, tanquam nō societatis neque harmoniæ, sed bellī ac pugnae opifex existat. Vt utrum autem non intemperatis, neque repugnantibus, sed uicissim positionem quandā & ordinem non corruptorium, sed socia-

Oleum cur mare tranquillum reddat.

Perfarū supplicatio maxima.

Cur magna flumina in alto non congelentur.

A socialem per alia & cooperantē, in medio implexū habentibus: atque hunc ordinē & locū aër accepit, suffusus igni ante aquam, & in utraque distribuens, ipsaque concilians, neque calidus existens ipse neque frigidus, sed frigidū ac calidū temperamentū ac sodalitiū: nam in ipso mixtura utraque innoxiam habent, & molliter remittentem ac suscipientē contrarias extremitates. Deinde aër quidem ubique æqualis est, hyems autē non ubique æqualis, neque frigidā, sed alia quidem orbis terrarum partes frigidæ & humidæ sunt, alia sicca & calidæ, nō fortuito, sed quod una substantia frigiditatis & humiditatis existat. Multa enim Libye pars calida est & inaquosa, Scythiam autē & Thracen ac Pontū paludes magnas habere, & fluminibus profundis ac multis perflui, narrant qui eas regiones sunt peruagati. Et qui in medio horum siti sunt loci, prout iuxta stagna & paludes situm habent, frigus maximē habent propter euaporationes ex aquis. Polidonius porro frigiditatis causam referens esse recentem palustrem ac humidum aërem, non soluit probabile, sed magis incredibile fecit. Non enim apparet recens aër semper frigidior, si nō frigiditas in aquis generatiōnem haberet. Melius igitur Homerus, in quibus:

Aura autem excelsit de flumine frigidā,

fontem frigiditatis demonstrauit. Insuper & sensus sæpe nos fallit, quū uestes aut lanas frigidæ attingimus, arbitantes humidas contingere, propterea quod cōmunis utriusque substantia existat, & propinquas ac familiares naturas habeant. Et in regionibus grauem hyemem perferentibus, frigus multa uasa & aërea & fictilia rumpit, sed nullū uacuum, uerū omnia plena, aqua uiolante ipsa per frigiditatē. Quam Theophrastus dicat aërem rumpere uasa, liquore uelut instrumentum utentē. Sed uide ne hoc scitē magis quā uerē dictum sit. Opertebat enim pice plena, itemque lacte, magis ab aëre rumpi. Verū apparet aqua ex se ipsa & primario frigidā esse. Nam frigiditate opponitur ad caliditatē ignis, quemadmodum humiditate ad siccitatē, & grauitate ad leuitatem: & in summa, ignis disparatius est & diductius, aqua uerō conglutinatiua & detentiuā, per humiditatē cohibens & congelans. Cuius sententiæ etiā Empedocles suspiciōne de se præbet, ut qui ignem quidē contentiōnem perniciosam, aqua uerō coniunctiōnem & amicitia ubique appellet: quandoquidē alimentū ignis est quod in ignem mutatur: mutatur autem cognatū & familiare: contrarium

B uerō egrē transmutari potest, uelut aqua ipsa quidē inuisibilis, ut ita dicam, existit. Materiam autē & herbam humidā, & ligna madida, ægrē utilia reddit, quæ flammā atrā ac obscuram præ uiriditate emittit, frigiditate pugnante aduersus caliditatē, uelut natura contraria & inimicā. Expende itaque hæc, collatione ad illa facta. Quandoquidē uerō etiā Chrysiippus putans aërem primario frigidū esse, propterea quod etiā primario est tenebrosus, solū eorū mentionem fecit qui aqua amplius ab igne, quā aërem distare dicunt: & aduersus ipsos dicere quid uolens, sic quidē, inquit, etiam terrā frigidā primario esse dicere possumus, quod ab igne plurimū distet, tanquam improbandā penitus & absurdā reiiciens hanc rationē. Ego sanē mihi uideor demonstraturus esse, neque terrā expertē esse uerisimiliū ac probabilī, inde initio facto, quo maximē Chrysiippus super aëre utitur. Quod est autē illud? quod primario tenebrosus existit. Etenim si hic duarū facultatū oppositionibus, acceptis, opinatur etiā alterā ad alterā necessariō sequi, infinitæ utique sunt oppositiones & contrarietates terræ ad ignē, ad quas etiā hanc quis sequi adæquauerit. Non enim ut grauis ad leuē, & deorsum uergens ad sublimia petentē, solummodo opposita est, neque ut densa ad rarā, neque ut tarda & stabilis ad repentinā & motorī, sed ut grauissima ad leuissimā, & densissima ad rarissimā, & postremū ut immobilis ex se ipsa ad mobilē per se, & mediā tenens regionē ad eum qui semper circulariter circumferret. Non absurdū igitur ad tot ac tantas oppositiones, etiā eam quæ frigiditatis & caliditatis est cōsequi. At enim ignis splendidus est, neque quicquam tenebrosū habet. Tenebrosissimū quidē igitur omnium, & omnis lucis expers est terra. Et aër quidē primus particeps est lucis, & celerrimē mutat, & impletus ubique splendorem distribuit, splendoris & auroræ corpus seipsum exhibens. Sol enim emergens, ueluti quidā dithyrambicus poëta dixit, statim magnā aërem penetrantiū uentorū domū implet: ex hoc autē & stagnis & mari splendoris parte descendens immittit, & fluminū profunditates serenæ factæ lætē arrident, prout aëris quantitas ad ipsas peruenit. Sola autē terra ex omnibus corporibus semper luce caret, & à Solis & Lunæ lumine in faucibus permanet. Caesit autē ab ipsis, & tepefaciendā se exhibet caliditati ad modicā ipsius portionē se immergenti. Verū splendore nō transmittit præ soliditate, sed in superficie illuminat. Quæ uerō intra eā sunt tenebræ, & chaos, & orcus appellant. Sed & Erebus hæc utique terrestres ac subterraneæ tenebræ existunt. At uerō noctē poëta ex terra natā esse fabulant, Mathematici

Frigus cur uasa rumpat.

C autem umbram terræ obijcientis se aduersus solem esse demonstrant. Etenim aër impletur tenebris à terra, uelut luce à sole, & quod ex ipso lucis expers atq; non illuminatū est, longitudo est noctis, quantū umbra terræ distribuitur. Quapropter externo quidē aère, etiā nocte existente, & homines & animantia bruta utuntur: pleraq; enim pabulū quærunt per tenebras, nihilominus uestigia lucis, & defluxus splendoris in seipsis dispersos habentes. Domestici autem aër & sub tecto conclusus, penitus cæcus est & lucis expers, utpote terra ipsum undiq; includente. Sed & coria & cornua animalium integra quidem splendorem non transmittūt præ soliditate: ubi uerò secta sunt rasatq; & expolita, redduntur pellucida, aère ipsis permixto. Opinor autem & nigram ubiq; à poetis appellari terram, propter tenebrositatem & lucis priuationē. Quare preciosa illa tenebrosi oppositio aduersus splendidum, magis in terra q̄ aère existit. Sed hæc longius digressa sunt à propo- sita quæstione. Multa enim ex splendidis frigida esse, & contra ex obscuris ac tenebrosis calida, demonstratum est. Illæ autem magis cognatæ facultates frigiditatis sunt, grauitas, stabilitas, densitas, immutabilitas: quarum nulla aëri, omnes autem magis terræ q̄ aquæ adsunt. Quin & frigidum uel maximè omnium sensibilibiter durum est, & induratum ac renitens. Etenim Theophrastus pisces præ frigore congelatos narrat confringi ac conterri, uelut uitra aut fictilia corpora, si in terrā dimittantur. In Delphis autem ipse audiuit, quod eorum qui in Parnasum ascenderunt ad auxilium ferendum Thyadibus, sic per glaciem duræ ac lignosæ factæ sunt chlamydes (apprehenderat autē ipsos nix ac uentus grauis) ut & confringerentur ac rumperebantur quum distenderentur. Facit & neruos ægrè flexiles, & linguam mutam uehemens frigus, per duritiam & immobilitatē, & humiditas & molles corporis partes congelans. Quæ quum ita fieri uideantur, considera mihi rem hoc modo. Omnis sanè facultas si superat, transmutare ac uertere in seipsam à natura solet id quod superatum est. Nam quod à caliditate uincitur ignescit, quod ab aère exaërescit: quod uero in aquam illapsum est, si nō effugerit, diffunditur ac colliquescit. Necesse itaq; est etiam frige facta penitus, in primario frigidū transmutari. Est autem frigiditatis excelsus congelatio. Congelationis uerò finis est alterari ac lapidescere, ubi frigidus penitus superante, humiditas quidem congelata fuerit, caliditas uerò expressa. Vnde terra quidem in profundo glacies est, ut ita dicam, & crystallus ex toto. Frigidum enim intemperatū & molliori nesciūt illic habitat, eō quamlongissimè ab igne detrusum. Cæterū hæc palam apparentia, uelut saxa, rupes, scopulosq; ac petras, Empedocles quidē ab igne opinatur in profundo terræ consistere, & ab ipsius flamma firmari ac cō crescere. Verum magis apparet omnia hæc à quibus calidum expressum est & euolauit, omnino à frigore congelari, quapropter etiam *μαγνη* à congelatione saxa Græcis appellantur. Et summæ partes multorum denigratorū, isthic ubi calidū elapsum est, ambutis similes uidentur. Congelat enim frigidum alia magis, alia minus, maximè uerò ea quibus primario à natura inest. Quemadmodum enim si calidi est leuem facere, id quod leuissimū est, calidissimum est. Si uerò humidi mollire, id quod mollissimum est, humidissimum est. Sic etiam si frigidus est congelare, id quod maximè congelatū est, necesse est frigidissimum esse, uelut terra. Quod uerò frigidissimum est natura, id sanè & primario frigidum est. Quare primario & natura frigidum terra existit. Deniq; & sensui hoc ipsum manifestū est. Nam & lutum frigidius est q̄ aqua, & terra ingesta ignis disperditur. Et fabri ferrarij ignito & liquescenti ferro marmorum & lapidum præsemina inspergunt, multam fluxionem sistentes ac perfrigerantes. Perfrigerat autē & Athletarū puluis corpora, & sudores extinguit. Sed & necessitas quæ nos singulis annis transfert, & habitationem mutare cogit, quid sibi uult: hyeme enim q̄ longissimè à terra, ad sublimia & à terra eminentia nos fugat. Aestate autem rursus inferna amplectitur ac subit, cōmodo q; refugia persequens, diatam in ulnis terræ amicè collocat. Nonne igitur hæc facimus, à frigiditate per sensum ad terram deducti, & primario à natura frigidum agnoscentes? Itaq; maritimæ per hyemem diatæ, quodammodo terræ fugæ sunt, quantum possibile est relinquentibus nobis ipsam propter frigus. Maritimum autem aërem & ex profundo maris emergentem, utpote calidum existentem, amplectimur. Deinde rursus in æstate terrigenum ac terrestrem præ æstu expetimus, non ipsum frigidum existentem, sed è primario & natura frigidus germinantē, & à facultate terræ tinctum, uelut per tincturam ferrum, Etenim ex fluentibus aquis petrosæ ac montanæ frigidissimæ sunt, & ex putealibus quæ sunt cauisimæ. His enim nō amplius per profundum miscetur externus aër, illæ autem elabuntur per terram immixtam ac puram: uelut circa Tanarum, quam Stygis aquam uocant, ex petra lentè destillans, adeo frigida, ut nullum aliud

Pisces congelatos
ut uitra con-
fringi.

Aque que frigi-
dissime.

A aliud uas, sed sola ungula asinina eius capax sit, reliqua cōstringit ac perrumpit. Insuper autem etiam Medicos audimus, quod omnis in genere terra, à natura adstringere ac frige facere solet: enumerantq; q̄dem multa ex metallicis, quæ adstringentem ac cohibentem facultatem ipsis ad medicamenta exhibent. Etenim elementum ipsius non sectorium, non motorium, non stillatitium, neq; acumine præditum, neq; molle, neq; fusile existit, sed firmum ac solidum uelut cubus, itemq; firmatuum: unde sanè & grauitatem habet. Et frigidum, si quidem facultas ipsius erat densare, & impellere ac exprimere humida, horrores & tremores propter inæqualitatem in corporibus operatur. Si uerò præualuerit, caliditate fugata ac penitus extincta, habitum facit glaciatum & mortificatum. Vnde neq; in totum uritur terra, aut lentè uritur, & uix tandem. Equidem aër ex seipso sæpe flammam remittit, & fluit, & fulgurat ignescens. Calidum autem humido uelut alimento utitur: non enim solidum, sed humidum in ligno ustile existit: quod ubi resiccatum fuerit, solidū & aridum reliquum sit, cinis factum. Qui uerò conantur demonstrare etiam hoc ipsum transmutari ac consumi, oleo sæpe imbuunt adipeq; subigunt, sed nihil perficiunt, uerum ubi exustum est pingue, superest omnino & permanet terreum. Vnde non solum iuxta locum ex sede immobilem ipsam existentem, sed etiam iuxta substantiam immutabilē, aliquando uerò in deorum domo manentem, inclutam ueteres appellauerunt, propter stabilitatem ac firmitatem: cuius uinculum est frigiditas, uelut Archelaus Physicus ait, nullare laxante ipsam neq; molliente, ut quæ neq; caleat, neq; tepescat. Qui uerò flatum & aërem quidem, itemq; aquam frigidam sentiri, terram autem minus dicunt, propinquissimā terram inspicunt, aère & aquis & sole & caliditate refertam, mixturamq; ac temperamentū redditam: & nihil differūt ab his qui non ignem natura & primario calidum, sed feruentē aquam, & ignitum ferrum pronunciant, quod hæc quidem contingunt ac assequuntur, primi uerò puri & celestis ignis sensum, per tactum non percipiunt, quemadmodū neq; hi terræ in profundo, quam maximè terrā esse mente quis concipere potest, ipsam per se ipsam ab alijs discretā. Signum autē huius etiam hic circa petras existit: multum enim & non facile tolerabile frigus ex profundo exhibent. Et qui frigidiore potu opus habent, si- lices in aquam ipsam mittunt: redditur enim salubrior, & circum frigiditatem à lapidibus recentem & intemperatam emergentem exacuitur & confirmatur. Veteres igitur sapientes ac doctos uiros, terrestris & celestis immixtibilita posuisse putandū est, non locorum respectu, uelut in libra superna ad inferna inspicendo ac conferendo, sed ob facultatū differētiā, altera quidem calida & splendida & uelocia ac leuia, immortalis ac sempiternæ naturæ attribuisse: altera uerò tenebrosa & frigida ac tarda, corruptibiliū ac mortuorum non felicem sortem pronunciaffe. Quandoquidem etiam corpus animalis quandiu spirans est & uiride, uelut poetæ loquūtur, caliditate ac uita utitur. Vbi uerò ab his fuerit desolatam, & in sola terræ portione relicta, frigiditas statim occupat & rigor, tanq; in omni re magis quam in terreo secundum naturam caliditas inest. Hæc, ô Phauorine, his quæ ab alijs dicta sunt confer, & si neq; absunt, neq; excedūt multum uerisimilitudinē, ac probabilia existūt, opiniones ualere lineto, magis philosophicum ducens, in obscuris suspensam sententiam tenere, quam assentiri.

Asinina ungula
firmitas.

Terra immu-
tabilis.

Plutarchi summa, quod Stoici magis inopinata quam poetæ dicunt.

IANO CORNARIO MEDICO PHYSICO INTERPRETE.

AENEVS apud Pindarum iudicatur præter fidem, ferro infractus, & ita formatus, ut corpus læsioni minimè obnoxiiū habeat: deinde inuulnēratus terram subiens, terra recto pede fissa. At uerò Stoicus Lapitha, quemadmodū ex Adamantina materia, ab ipsis ex indolentia fabrefactus, non inuulnerabilis est, neq; morborū expers, neq; dolorū exors, uerū intrepidus manet, & tristitiæ expers, & insuperabilis, & cogi non potest, etiā si uulnere, doleatq; ac torqueat, in patriæ deuastatione, ac huiusmodi afflictionib. Et Pindari quidē Cæneus impetitus non lauciā: Stoicus autē sapiens inclusus nō impediri, & præcipitatus nō cogitur, & tortus nō torqueat, & mutilatus nō læditur, & in luctando cadens insuperabilis est, & obsessus nō obsidetur, & uenundatus

C ab hostibus capi non potest: nihil differens à nauibus quibus speciosi tituli inscripti sunt, Bona nauigatio, & prouidentia seruatrix, & medicatrix, tempestatē tamen perferunt, cōterunturq; ac subuertuntur. Iolaus Euripidis ex imbecilli & decrepito, uoto quodam iuuenis & fortis ad pugnam repente factus est. Stoicus autem sapiens heri quidē erat otiosissimus, simulq; pessimus: hodie repente mutatus est in uirtutē, & ex rugoso ac palido, & uelut Aeschylus ait, ex lumborū doloribus uexato, & à doloribus conuulso, misero senē, decorus, pulcherrimus ac diuina specie præditus euasit. Et Vlysis rugositate, caluitiem ac deformitatem Pallas abstulit, ut pulcher appareret. Cæterum horum sapiens non deferente corpus senecta, sed etiā augete & ferē obruente, manens incuruus, si ita contingat, & edentulus, & unoculus, neq; turpis, neq; deformis, neq; inhonesta facie præditus est. Stoicus enim amor, quemadmodum scarabæi dicuntur unguentū relinquere, graueolentia uero persequi, sic turpissimis & deformissimis conuersans, ubi in formositatem ac pulchritudinem à sapientia mutati fuerint, auertitur. Porro qui apud Stoicos manē, ut ita ponamus, pessimus est, uesperis optimus est: & qui somno se dedit stolidus, in doctus, iniustus, proteruus, & per louē seruus, & pauper, & inops, eo ipso die surgit & rex, & diues, & felix factus, modestusq; & iustus, & cōstans, & illustis, nondum barba producta, nondum pubertate expleta, in corpore iuuenili ac tenero, imò in imbecilli ac tenera anima, effœminataq; ac inconstanti, mentem perfectā, summā sapientiam, dispositionem diuinam, inopinabilem scientiā, & intransmutabilem habitum nactus, nō remittente prius in ipso malitiā, sed derepente, parum abest, heros quidā, ut ita dicā, aut dæmon, aut Deus, ex pessima bestia factus. Etenim qui uirtutem ex Stoa accepit, dicere potest: Opta si quid uoles, omnia tibi contingent: diuitias affert, regnū habet, fortunam præbet, felices facit & nullius rei indigentes, ac sufficientes, eos qui ne unam quidem drachmam domi habent. Equidem poetica fabula decori rationem custodiens, nusquam relinquit Herculeum necessariorum indigum, sed uelut ex fonte affluit ipsi ac socijs ipsius. At uero qui Stoicā accepit Amaltheam, diues quidem factus est, cibum autē corrogat ab alijs: & Rex quidem est, uerūm pro mercede resoluuit syllogismos: & omnia quidem habet solus, uerūm pro domo locatori persoluit, & farinas reddit sæpe mutuatus, ac petit etiam à nō habentibus. Et Ithacensium quidem Rex mendicat, latere cupiens quis sit, & se egeno humili q̄maximè assimilans. Stoicus autem ualde hoans ac uociferans, ego solus Rex sum, ego solus diues sum, sæpenumero ante alienas fores conspiciuntur dicens, dato lanam Hipponacti, ualde enim frigeo ac tremo.

Plutarchi de Stoicis contrarietatibus liber.

IANO CORNARIO MEDICO PHYSICO INTERPRETE.

P RIMUM omnium expeto, ut dogmatum professio in ipsa uita conspicua sit. Non enim adeo oportet rhetorē idem dicere quod legem, uelut Aeschines ait: sicut uitam philosophi sermoni cōsonam esse (sermo enim philosophi lex uoluntaria & priuata existit) si sanē non ludum & loquacitatem ad opinionem parandam, sed opus maximè serium, uelut utiq; est, philosophiam opinantur. Quandoquidē igitur multa quidem in sermonibus ipsi Zenoni, multa Cleanthi, plurima Chryssippo scripta sunt, de Repub. de subditis, de magistratu, de iudicando & patrocinando: uerūm in nullius uita reperire est, neq; exercitiū ductum, neq; legislationem, neq; accessum ad senatum, neq; patrociniū apud iudices, neq; militiā pro patria, neq; legationem, neq; erogationem publicè factam: sed apud externos schola uelut loto gustata, omnē uitam, eamq; non breuem, sed quæ ualde longa ipsis contigit, in sermonibus ac libris & deambulationibus cōtriuerunt, ut non obscurū sit, quod magis in his quæ ab alijs scripta ac dicta sunt uixerint, q̄ his quæ ipsi sunt professi, in quiete, quam Epicurus & Hieronymus laudant, uniuersa uita transacta. Ipse itaque Chryssippus in quarto de uitis, scholasticam uitam nihil putat à uoluptuaria differre. Sed apponam ipsius uerba: Quicumq; opinantur ad philosophos maximè pertinere scholasticā uitam, ab initio nō uidentur mihi quid aberrare, oblecta

A oblectamenti cuiusdam gratia hoc facere oportere suspicantes, aut alterius cuiusdam rei huic consimilis, & totam uitam sic distrahere, hoc est, iucundē, si palam quis contempletur. Non enim clam esse oportet ipsorum suspicionem, quum multi manifestē hoc dicant, non pauci autem obscurius. Quis igitur magis in hac scholastica uita consenuit, quàm Chryssippus, & Cleanthes, & Diogenes, & Zeno, & Antipater? qui etiā proprias patrias reliquerunt, nihil conquerentes, sed quò quietē in uoluptate & in porticu philosophantes, & sermonis studio dediti uitam degerēt. Itaq; Aristocreon Chryssippi discipulus & familiaris, imaginem æream ipsi statuens, hoc elegiacum distichon adscripsit:

Hanc tibi Aristocreon statuam Chryssippe locauit

Ille queamentis falci Academicis.

Hoc igitur Chryssippus senex, philosophus, & qui regiā ac politicam laudat uitā, scholasticam autem nihil à uoluptuaria differre arbitratur, scripsit. Quicumq; uero alij ex ipsis ad res publicas accedunt, magis adhuc suis ipsorum dogmatibus aduersantur. Nam & magistratus gerunt, & causas iudicant, & consulunt, & leges ferunt, & puniunt, & damnant, tanquam ciuitates habeant, in quibus remp. administrant, & senatores ac iudices qui semper forte fiant, & belli duces qui plebscito creentur, et Clithenis & Lycurgi ac Solonis leges, quos uitiosos & fatuos fuisse dicunt. Quare etiam remp. gerentes sibi ipsi repugnant. Quin Antipater in libro de Cleanthis & Chryssippi differentia narrat, quod Zeno & Cleanthes non uoluerint Athenienses fieri, ne patrijs suis iniuriā facere uiderentur. Si quidē igitur hi rectē, non rectē fecit Chryssippus in remp. adscriptus. Sed dimittamus hoc. Valde autem pugnant est, neq; ratione consistens, corpora ac uitas adeo longē ad peregrinos homines transferre, nomina uero patrijs seruare. Quemadmodum si quis relicta uxore, & cum altera uiuens ac cōdormiens, & ex ipsa liberos suscipiens, nuptias non contrahat, ne priorem iniuria afficere uideatur. Chryssippus porro rursus in libro de Rhetorica scribens, Sic patrocinari ac remp. gerere sapientem oportet, uelut & diuitiæ bonæ sint, & gloria, & sanitas: confitetur sermones suos exitu carere, & ad remp. non pertinere, & dogmata non cōuenire rebus et actionibus. Insuper Zenonis dogma est, templorum non esse extruenda: templum enim non preciosum, etiam sanctum non est. Architectorum autem et mechanicorum nullum opus preciosum est. Qui uero hæc laudant ut probè dicta, in templis inuasiunt, et in arcem conscendunt, et simulachra adorant, et naues coronant, quæ architectorum opera existunt, & hominum mechanicorum. Deinde Epicureos redarguisse sibi uidetur qui sacrificat deis. Verum ipsi magis redarguuntur sacrificantes in aris ac tēplis, quæ neq; esse debere, neq; edificari oportere cēsant. Zeno uirtutes relinquit plures secundum differentias, quemadmodum Plato, uelut prudentiam, fortitudinem, temperantiam, iustitiam, tanquam inseparabiles quidem sint, aliæ tamen et inter se diuersæ. Et rursus unamquamq; ipsarū definiens, fortitudinem ait esse prudentiam in faciendis, iustitiam autem prudentiam in distribuendis: tanquam una uirtus sit, uerūm habitibus ad res agendas differre uideatur. Non solum autem Zeno sibi ipsi repugnans in his uidetur, sed & Chryssippus, Aristonem quidem reprehendens quod unius uirtutis reliquas habitus esse dixerit: Zenonem autem defendit sic unamquamq; uirtutem definiens. Cæterum Cleanthes in commentarijs Physicis dicens, quod firmitas est plaga ignis, et si sufficiens in anima fiat ad perficienda ingruentia, robur appellatur & fortitudo, hæc uerba infert: Hæc autem fortitudo ac robur, ubi quidem in conspicuis expectandis contigerit, temperantia est: ubi uero in sustinendis, fortitudo: circa officia autem, iustitia: circa eligenda ac fugienda, prudentia. Ad eum qui dixit,

Non unquam causæ iudex uelis esse, priusquam

Ambos audieris, Zeno cōtradixit, huiusmodi quodā sermone usus: Siue demonstrationē ac probationē fecit qui prior dixit, non audiendus est secundus: sinē enim habet quod quaeritū est. Siue nō fecit: simile enim est uelut si nō apparuisset, nec audiuisset uocatus, aut obediēs cantilenā cecinisset ac elusisset. Siue autē demonstrauit et probauit causam, siue nō, non audiendus secūdi sermo. Hunc autē sermonē ipse proposuit, & refutauit ad Platonis rempublicā, soluitq; sophismata, & dialecticē uelut hoc facere potentē, discipulos allumere iussit. Quamquam siue demonstrauit Plato, siue non demonstrauit ea quæ scripsit in repub. iuxta neutrum necesse erat refutare ac rescribere, sed penitus superfluum est & uanum. Idem etiam de sophismatis dici potest. Chryssippus putat adolescentes primum audire oportere rationalem philosophiā et logicē, deinde moralē, et postea naturalem. Similiter de dijs sermonem postremum assumere. Quum autem multis locis hæc

Ordo philosophiæ discendæ.

C ab ipso dicta sint, sufficit apponere quæ in quarto de uitis scripsit, in hæc uerba: Primum quidem igitur uidetur mihi, prout rectè à ueteribus dictum est, tria genera speculationum philosophi esse, rationale, morale, & naturale. Deinde ex his præponi oportet primum rationale, secundò morale, tertio naturale. Ex naturalibus autem postremus sermo de dijs sit: quapropter etiam traditiones de his Græci *ταπεινά* à sine nominauerunt. At qui hunc sermonem quem postremum ordinari oportere dicit de dijs, illic præponit, & exponit ante omnem moralem quæstionem. Neque enim de finibus, neque de iustitia, neque de bonis & malis, neque de nuptijs & puerorum educatione, neque de lege & repub. quicquã ex toto loquutus apparet. Nisi quemadmodum qui suffragia ac decreta ciuitatibus inferunt, præscribunt bonam fortunam, sic etiam ipse præscripserit Iouem, fatum, prouidentiam, contineri una facultate mundum qui unus sit & finitus: ex quibus nihil persuaderi potest ei qui non penitus sit in Phisicis sermonibus imbutus. Audi uerò que de his in tertio de dijs dicit: Non est reperire aliud iustitiæ principium, neque aliam generationem, quam ex Ioue & cõmuni natura: inde enim omne tale principium habere oportet, si de bonis & malis proptè dicturi sumus. Et rursus in phisicis positionibus: Non enim aliter aut sincerius ad bonorum ac malorum sermonem peruenire datur, aut ad uirtutes, aut ad felicitatem, quam à communi natura, & à mundi gubernatione. Et rursus paululum progressus: Oportet enim his connectere sermonem de bonis & malis, quum non sit aliud melius ipsorum principium, neque relatio, neque alterius alicuius gratia naturalis speculatio absumatur, quam ad bonorum ac malorum diremptionem ac discretionem. Fit itaque & ante & post moralia, sermo naturalis secundum Chrysippum: imò magis in totum dubia est ordinis circumactio, si post hæc ille locandus est, quorum nihil sine illo intelligi potest. Et satis manifesta est pugna, ponentes quidem naturalem sermonem principium esse eius qui de bonis & malis est, uerum iubentis non prius, sed posterius eius traditionem fieri. Si quis porò dicit scripsisse Chrysippum in libro de sermonis usu, quod non omnino abstinendum est ab alijs, ei qui logicen primam assumit, sed etiam illa attingenda esse, prout id datur, uera quidem dicit, accusationem autem confirmabit. Pugnare enim aduersus seipsum, alibi postremum de dijs sermonem & ultimum assumere iubens, ut qui propterea etiam *ταπεινά* sit appellatus: alibi rursus in primis simul & hunc assumendum esse dicens: perit enim ordo, si omnia in omnibus attingere oportebit. Et quod maius est, postquam sermonis de bonis ac malis principium statuit eum qui de dijs est, non ab hoc iubet exordium moralium sumere, sed illo assumpto hunc simul attingere, prout id datur, deinde ab illis ad huc transire, sine quo nullum principium ab illis neque accessum esse dicit, aduersus contraria differendi. In summa, non dicit se improbare, uerum ita cum cautione uti admonet, uelut in iudicijs non cum defensione, sed ipsorum fidem ac integritatem eleuando. Etenim ad eos qui de omnibus suspensam sententiam retinent, pertinet hoc facere, inquit, estque ipsis auxiliare ad id quod uolunt. Qui uerò scientiam instituunt iuxta quam ex professo uiuamus, uice uersa elementa tradere oportet, & eos quos erudiunt ordine ducere à principio usque ad finem: in quibus occasio est meminisse etiam contrariorum sermonum, ipsorum fidem ac integritatem eleuando, quemadmodum etiam in iudicijs. Hæc sanè sunt ipsius uerba. Quod igitur absurdum est philosophos putare, oportere proponere contrarium sermonem non cum defensione, sed similiter ut causidici eum eleuando, tanquam non ad ueritatem, sed de uictoria contendant, alijs locis aduersus ipsum dictum est. Quod autem ipsi non in sermonibus solum, sed multis in locis contrarios his, quos antea probauit, sermones ac sententias adstruxit, idque fortiter ac serio & cum tanta contentione, ut non cuiusuis sit consequi quid ipsi placeat ac probetur, ipsi sanè dicunt qui uehementiam uiri admirantur, & Carneadem nihil proprium dicere putant, sed ex his quæ Chrysippus adstruxit, in contrarium procedere, ac ipsius sermones impetere, illudque obiter sæpenumero dicere, Infelix tua uis & te uehementia perdet, ut qui magnas occasiones contra seipsum præbuerit, his qui dogmata ipsius reprehendere et euertere uelint. Cæterum ob hos qui contra consuetudinem æditi sunt libros, ita superbiunt et magna iactant, ut omnes omnium simul Academicorum libros in unum collatos non dignos cenſeant, qui cum his conferantur quos Chrysippus in sensum calumniam scripsit: atque hoc quidem ineptiarum & proprii amoris signum est in his qui talia dicunt. Verum illud uerum est, quod uolens rursus pro consuetudine & sensibus dicere, inferior seipso factus est, & scriptum scripto mollius est, ut ipse sibi ipsi repugnet, iubens quidem contraria semper non cum defensione, sed cum indicatione eius quod falsum est apponere: sui uerò ipsius dogmatum accusator est uehementior

Homeri uersu.

A mentior quam defensor, admonetque uitandum esse contrarios sermones alijs apponere, uelut comprehensione distrahentes. Verum ipse studiosius componit destruentes quam confirmantes comprehensionem sermones. Quanquam quod hoc ipsum uereatur & timeat, manifestè subindicat in quarto de uitis hæc scribens: Non autem fortuito contrarij sermones demonstrandi sunt, neque ad contraria probabilia, sed cum cautione, ne distracti ab ipsis comprehensiones dimittant, neque solutiones sufficienter audire potentes, & ut facile excuti queant comprehendentes. Quandoquidè qui iuxta consuetudinem comprehendunt & sensibilia & alia ex sensibus, facile dimittunt hæc, tum à Megaricis quæstionibus, tum ab alijs pluribus & potentioribus quæstionibus distracti. Libenter itaque audierim ex Stoicis, an Megaricas quæstiones potentiores esse arbitrantur, his quæ à Chrysippo contra consuetudinem in sex libris conscripta sunt: aut hoc ex ipso Chrysippo percunctari oportet: Vide enim qualia de Megarico sermone scripsit in libro de sermonis usu, hoc modo: Quale quiddam contigit & in Stilponis sermone ac Menedemi. Quum enim in sapientia ualde celebres ipsi fuerint, nunc in opprobrium sermo ipsorum conuersus est, uelut partim crassus, partim aperte operibus fucum inducant. Hos quidem sermones o bone quos derides, & opprobria proponentium uocas, uelut manifestam malitiam habentes, tamen tamen ne aliquos distrahant à comprehensione. Verum tu ipse qui tot libros contra consuetudinem scripsisti, quibus quicquid inuenisti inferisti, Arcefilaum superare contendens, nullum eorum quibus illi obueniunt interpellaturum esse sperasti: Non enim nudis utitur contra consuetudinem aggressionibus argumentorum, sed uelut in publica actione cum affectu quodam, coaffectus simul ipse, stulta loqui & inanem operam infumere ipsos dicit. Quò uerò ne contradictionem quidem relinquat contraria dicendi, in phisicis positionibus hæc scripsit: Licet autem comprehendere & aggredi etiam contraria, defensionem quæ in ipsis est faciendo: quandoque uerò neutrum comprehendere, in utrunque quæ sunt dicere. Verum in libro de usu sermonis, ubi dixit, quod non oportet sermonis facultate ad impertinentia uti, quemadmodum neque armis, hæc subiunxit: Equidè ad ueritatis inuentionem oportet ipsis uti, & ad eorum qui ueritati sunt cognata, ad contraria autem non, quum multi hoc faciant. Multos autem fortassis dicit eos, qui sui ensam sententiam retinent.

B Verum illi quidem neutrum comprehendentes, argumentis utrunque aggrediuntur, uelut comprehensibile existat. Tu autem illos accusans, ipseque contraria scribens in his quæ de consuetudine comprehendis, & hoc alios facere cum defensione inhortans, in inutilibus & nocuis fateris te sermonis facultate uti, & iuuenili temeritate multa audere, idque ambitiose ac contentiose. Porro rectè factum, aiunt legis præceptum esse: peccatum autem, legis interdicitur: propterea legem multa malis interdiceret, mādare autem nihil, recta enim facere non possunt. Et quis non nouit, quod ei qui non potest recta facere, impossibile est non peccare: ipsam igitur sibi ipsi repugnantem faciunt legem, præcipientem quidem quæ facere non possunt, interdicientem autem his à quibus abstinere nequeunt. Etenim homo qui modestus esse non potest, non potest non esse proteruus: & qui sapere nequit, non potest non desipere. Attamen ipsi dicunt, interdicientes aliud dicere, aliud interdiceret, aliud præcipere. Qui enim dicit, Non furaberis, dicit quidem ipsum hoc, Non furaberis, interdicit autem non furari. Nihil igitur interdicit lex malis. Si uerò non, præcipiet utique quid. Et medicum discipulo præcipere dicunt secare & urere, iuxta omissionem, tempestiue & moderate. Et musicum lyra canere & psallere, iuxta omissionem, concinnè & consonanter: propterea etiam eos qui inartificiose ac male hæc faciunt, castigant, uelut præceptum sit rectè, hi uerò non rectè fecerunt. Igitur & sapiens seruo mandans dicere quid ac facere, & si non opportunè hoc fecerit, neque uelut oportet, castigans, manifestè apparet rectè factum (cathorthoma Græci uocant) mandasse, non medium. Si autem media præcipiunt sapientes malis, quid uetat etiam legis præcepta talia esse: Quin & cõcitatio iuxta ipsum sanè hominis, sermo est præceptorius ipsi faciendi, uelut in libro de lege scripsit. Igitur & prætextus ac causificatio sermo est interdicatorius: & inclinatio, ac rationalis inclinatio, et reuerentia, sermo interdicatorius est sapienti. Vereri enim proprium est sapientum, non malorum. Si quidem igitur aliud est sapientis sermo, & aliud lex, repugnantem legi sermonem habent sapientes reuerentiam. Si uerò non aliud quid lex est, quam sapientis sermo, inuentum est legem interdiceret sapientibus facere quæ uerentur. Malis nihil utile esse Chrysippus ait, neque ullius mali utilitatem esse, neque aliquo opus esse. Hæc loquutus in primo rectè factorum, rursus dicit & utilitatem & gratiam in media se extendere, quorum nullum est utile secundum ipsos: quin neque proprium, neque conueniens quicquã ma-

lo esse ait in his uerbis: Iuxta hæc ipsa autem, probo quidem & bono nihil alienum, malo uero nihil propriū est: quando quidem alterū bonum, alterū malum est ex ipsis. Quomodo igitur tollit ac destruit rursus per totum librum, physicum peculiariter & moralem scribens, quod appropriamus ad ipsa statim ubi nati sumus, & partibus et soboles. In primo autem de iustitia, etiam bestias dicit moderatē ob utilitatem sobolis ad ipsa appropriari, exceptis piscibus: ipsorum enim foetus nutriūtur per se ipsos. Sed neq; sensus est, his quibus nihil sensibile est: neq; appropriatio, quibus nihil propriū. Appropriatio enim, sensus & adeptio proprii esse uidetur: et hoc dogma ad principalissima consequens est. Et Chrysi- pus etiam si multa ad cōtrarium scripsit, manifestē proposuisse uidetur, quod neq; uitium uitio, neq; peccatū peccato præmineat, neq; uirtus uirtuti, aut rectē factū rectē factō, sicut in tertio de natura ait: Quemadmodū Loui cōuenit grauem personā induere, propter se ac uitā suam, & magnificē sentire, & si ita dicere licet, ceruicē erigere, & superbire ac se iactare, propterea quod uita uiuat iactantia dignā: sic bonis omnib. cōuenit eadē facere, utpote quibus nulla parte Iupiter præmineat. Cæterum ipse rursus in tertio de iustitia ait, quod iustitiam tollit qui finē uoluptatem supponūt. Qui uero solūmodo bonum esse dicunt, non tollunt. Verba eius sic habent: Fortassis enim bonum ipsi relinquunt, finis autem non. Quum autem per se eligibile sit & honestū, saluarimus utiq; iustitiam, maius bonum relinquentes iustum & honestum, quā uoluptatem. Sed si quidem solum honestum bonū est, peccat quidem qui uoluptatem bonum pronunciat, minus autem peccat quā is qui etiam finem ipsam facit: hic enim iustitiam tollit, ille seruat: & iuxta hunc societas uana est, & perijt, ille uero iucunditati & humanitati locum præbet. Insuper quod dicit ipse in libro de Ioue, uirtutes auget & transire, dimitto, ne uidear nomina reprehendere, quāquā amarulentē in hoc genere & Platonem & alios Chrysiippus mordet: uerū iubens laudare non omne factum secundum uirtutem, ostendit quandam rectē factorum differentiam. Dicit autem sic in libro de Ioue: Quum enim opera secundum uirtutes sint, propria sunt & inter hæc prælata: uelut, fortiter digitum extendere, & continenter abstinere à dolorosa & cruciata anicula, & inoffense audire eum qui dicit, tria non esse quatuor perfectē. Qualem frigiditatē declarat, qui propter huiusmodi laudare aliquos & encomijs uehere aggreditur: Similia his relata sunt in tertio de dijs: Insuper opinor, inquit, laudes alterari iuxta talia contingentiā à uirtute, uelut abstinere à dolorosa anicula, & tolerare muscæ morsum. Quem igitur alium accusatorem hic suorum dogmatum expectat? Si enim frigidus est qui talia laudat, multo utiq; frigidior est qui singula hæc rectē facta & magna ac maxima esse ponit. Si enim æquale est, fortiter muscæ morsum perferre, modeste à uetula abstinere, nihil opinor differt uirtuosum ab his aut ab illis laudari. Insuper in secundo de amicitia docens, quod non in omnibus peccatis amicitias dissoluere oportet, his uerbis utitur: Conuenit enim alia quidem in totum prætermittere, alia autem aduertentiam nancisci. mo dicam, alia etiam ampliore, alia penitus dissolutione digna iudicare. Et quod maius est, in eodem ait, quod alijs amplius, alijs minus coniungimur, ut alijs plus, alijs minus amici existamus. Quū autem multiplex huiusmodi diuersitas fiat, alij enim talis, alij tātæ amicitia digni sunt, etiam alij in tantum fide & similibus digni iudicabuntur. Quid enim aliud fecit in his, quā quod etiam horum magnas differentias reliquit? Atqui in libro de honesto, ad demonstrationem eius quod solū honestum bonū est, talibus uerbis utitur: Bonum eligibile est, eligibile uero placitum, placitū autem laudabile, laudabile uero honestum. Et rursus: Bonum gratū est, gratum autem uenustum, uenustum autem honestū. Hi autem sermones pugnant aduersus illum. Si enim omne bonum laudabile est, etiam modeste à uetula abstinere laudabile fuerit. Omne autem bonū neq; uenustum, neq; gratū est. Sed perijt sermo: fortassis enim possibile est, alios à talibus laudare, frigidū esse: ipsum autem ob talia gloriari, & grauem personam induere, non ridiculum esse. Et in multis quidem eiusmodi est, uerū in cōtradictionibus aduersus alios, minime curiosus est de eo ut nihil contrarium sibi ipsi ac dissonum dicat. Itaq; in libris de inhortando, Platonem reprehendens dicentem, quod ei qui neq; didicit neq; nouit uiuere, conducit nō uiuere: hæc ad uerbum dixit, Talis sermo & sibi ipsi repugnat, & minime inhortatorius est. Primum enim pronuncians quod optimum est nobis non uiuere, & quodammodo moriendum censens, ad alia quædam magis nos inhortatur, quā ad philosophandum: non enim potest non uiuens philosophari, nec tamen multum tempus uiuens male & ineptē, prudens fieri potest. Et progressus ait, quod d conuenit etiam malos manere in uita. Deinde hæc uerba subdit: Primum enim uirtus simpliciter nihil est ad hoc quod

nos

A nos uiuamus, sic autem neq; malitia quicquā est ad hoc quod nos moriamur. Atqui non opus est alios Chrysiippi libros euoluere ad ostendendam ipsius cōtra se ipsum pugnam, sed in his ipsis aliquando Antisthenem laudans illud producit: Oportet comparare mentem aut restim. Item illud Tyrtæi: Virtutis finem prede uel interitū. Verū quid hæc uolunt aliud ostendere, quā quod non uiuere cōducibilius est, q̄ uiuere malis & stolidis? Aliquando ad Theognidem corrigens, Nō oportebat, inquit, dicere, Pauperiem fugias: sed magis, Tu uitium fugias cetofo & mergito ponto,

Rupēq; de celsa præcipitato malum.

Quid igitur aliud facere uideri potest, q̄ quod tales res ac dogmata ipse adscribat, quū uero alij scribant expungat: utpote qui Platonem reprehendat, quod non uiuere conducibilius esse, q̄ male & ignoranter uiuere pronunciat: Theognidi autem cōsulat, de rupe præcipitem dare, ac in potum abijcere se ipsum, quod uitium effugere possit. Antisthenē equidem laudans, quod eos qui mentem non haberent ad laqueum compulit: ipse rursus uitu perauit ubi dixit, nihil esse malitiam ad hoc quod nos ex uita decedamus. Cæterum in libris aduersus ipsum Platonem de iustitia, statim in principio impetit de dijs sermonem, aitq; non rectē ab iniustitia auertere Cephalum deorum timore, posseq; ipsum facillē reuelli, ut qui ad contrarium multas distractiones inducat, & multa item probabilia quæ reluctanter aduersus sermonem de pœnis à dijs statutis, uelut nihil differentem à fabulis Accus & Alphitus, per quas mulierculæ puerulos à peccando deterrent. Porro quum sic detrahat Platonem, laudat rursus in alijs, & profert sæpe hæc Euripidis:

Sed si quis est qui rideat quæ dicta sunt,

Est Iupiter, sunt & dei, mortalium

Qui scelera conspiciunt. Et similiter in primo libro de iustitia Hesiodicos hos uersus producit:

Iupiter ingentem è cœlo cladem intulit, ugens

Fame simulq; & peste uiros mox interituros.

Hæc ait deos facere, quod malis punitis, reliqui ipsos exempla sibi proponant, & minus tale quid facere tentent. Rursus in libris de iustitia præloquutus, quod eos qui bonū, sed nō finem, ponunt uoluptatem, possibile est etiam saluare iustitiam: hoc loquutus hæc uerba subiungit: Fortassis enim bonum ipsi relinquunt, finis autem non. Quum autem per se eligibile sit etiam honestum, saluarimus utiq; iustitiam, maius bonū relinquentes iustum & honestum, q̄ uoluptatem. Hæc quidem in his de uoluptate. Verū in libris aduersus Platonem, accusans ipsum quod uideatur bonum relinquere sanitate, non solum iustitiam, sed etiam magnanimitatem tolli dicit, itemq; temperantiam, aliasq; omnes uirtutes, si uoluptatem aut sanitatem, aut aliud quid quod non honestum est, bonū esse relinquamus. Quæ quidem igitur pro Platone aduersus ipsum dicenda sunt, alibi scripsi. Hic autem pugna manifesta est, alibi quidem iustitiam saluari dicentis, si quis unā cum honesto supponat etiam uoluptatem bonū esse: alibi uero rursus criminantis, omnes uirtutes tollere eos, qui non solum honestum bonum esse relinquunt. Quod uero ne excusationem quidem reliquam faciat contrarietatis, Aristoteli de iustitia contradicens, haud rectē ipsum dicere inquit, quod uoluptate existente sine, tollitur quidem iustitia, simul autem cum iustitia tolluntur & reliquæ uirtutes singulæ. Iustitiam enim ab ipsis uerē tolli, uerū nihil prohibere alias uirtutes existere, etiam si non per se eligibiles, at tamen bonas & uirtutes futuras. Deinde singulas nominat: sed præstat ipsius uerba apponere, Etenim quū uoluptas, inquit, finis per talem sermonem pronūciatur, tale quidem totum non uidetur mihi in ipso comprehendit: quapropter dicendū, neq; uirtutem aliquam per se eligibilem esse, neq; uitium fugiendū, sed omnia hæc oportere demonstrari ad subiectum scopū. Nihil tamen prohibebit secundum ipsos, fortitudinem quidem & prudentiam & temperantiam & tolerantiam ac his conuimiles uirtutes bonas esse, contrarias uero fugiendas esse.

Quis igitur hoc impudentior in sermonibus fuit, qui duobus optimis philosophis crimini obiecit, alteri quod omnem uirtutem tollit, non solum honestum bonum relinquendo: alteri quod uoluptate sine existente, non omnem uirtutem, excepta iustitia, saluari putat? Mirabilis enim licentia est de iisdem rebus differentem, ea quæ ipse ponit criminans Aristotelem, rursus tollere accusantem Platonem. Atqui in demonstrationibus de iustitia ad uerbum dicit, quod omne rectē factum, & iuxta leges rectē factum, etiam iuste factum est: quod uero secundum temperantiam, aut fortitudinem, aut tolerantiam, aut prudentiam factum est, rectē factum est, quare etiam iuste factum. Quomodo igitur non relin-

Ss 3

Amicitia ratiō.

Accus & Alphitus fabule.

Plato & Aristoteles duo optimi philosophi.

C quit his iustitiam, quibus relinquit prudentiam fortitudinemque ac tolerantiam & temperantiam, quum statim quæ recte faciunt in rebus uirtutibus, etiam iuste faciant. Porro quum *iniustitia quid.* Plato de iniustitia dicat, quod disidium & seditio animæ existens, neque in ipsis eam habentibus uim abijcit, sed ipsum malum cum seipso committit, pulsaturque ac conturbat. Chrysi-
 pus reprehendens hoc, absurde ait dici aliquem sibi ipsi iniuriam inferre: iniuriam enim esse ad alterum, non ad seipsum. Verum horum oblitus, rursus in demonstrationibus, de iustitia, iniustum sibi ipsi iniuriam inferre ait, & a seipso iniuriam pati, et cum alteri iniurias infert, sibi ipsi præter ius faciendi causam fieri, seipsumque præter dignitatem lædere, quum tamen in libris aduersus Platonem dixisset, iniuriam non dici ad seipsum, sed ad alterum, & de hoc uerba hæc isthuc protulit: Proprie enim iniusti constant ex pluribus, quum tales contraria dicant. Et alias etiam iniustitiam accipiant, uelut pluribus ad seipsos sic habentibus. Verum in unum nihil tale pertingit, quantum autem ad propinquos ac alios, res se sic habet. At uero in demonstrationibus, talia uerba proposuit de eo, quod iniustus etiam sibi ipsi iniuriam inferat. Causam fieri facti contra legem, lex interdicit: & iniuriam inferre, est factum contra legem: qui igitur causa sibi sit iniuriam inferendi, contra leges iniuriam facit sibi ipsi. Qui autem præter legem agit in unum aliquem, etiam illum iniuria afficit: quem igitur tandem quis iniuria afficiat, etiam seipsum iniuria afficit. Rursus, peccatum res nocens est, & omnis peccans, in seipsum peccat: omnis igitur peccans lædit seipsum præter officium. Si uero hoc, etiam iniuria afficit seipsum. Insuper etiam sic: Qui læditur ab altero, seipsum lædit, & præter officium seipsum lædit: atque hoc est iniuria afficere. Qui igitur iniuria afficitur a quocumque tandem, omnis seipsum iniuria afficit. Sermonem de bonis & malis quem ipse inducit ac probat, consonantissimum esse ait uitæ, & insitas prænotiones (prolepses Græci dicunt) maximè attingere. Hæc enim in tertio exhortationum dixit. In primo uero hunc sermonem ab alijs omnibus, detrahere hominem ait, uelut nihil ad nos sint, neque quicquam conferant ad felicitatem. Vide igitur quomodo sibi ipsi concordet, qui detrahentem a uiuendo, a sanitate, ab indolentia, a sensu incolumitate, & nihil ad nos hæc esse dicentem quæ a dijs petimus, maximè consonum esse uitæ & communibus prænotionibus pronunciat. Sed ut negare nequeat se contraria dicere, in tertio de iustitia hæc dixit: Quapropter etiam **D** propter excessum magnitudinis & pulchritudinis, figmentis similia dicere nobis uide-
 mur, & non secundum hominem atque humanam naturam. Possit ne igitur aliquis manifestius confiteri se contraria dicere, quam hic ipse ad seipsum fecit: quæ propter excessum, inquit, figmenta putamus esse, & super hominem humanamque naturam, dicere nimirum hæc consona esse uitæ, & insitas prænotiones maximè attingere. Substantia infelicitatis pronunciat malitiam per totum librum naturalem ac moralem, scribens ac contendens, quod idem sit uiuere secundum malitiam, & uiuere infeliciter. In tertio autem de natura, ubi dixit quod magis conducit uiuere stolidum quam bouem, etiam si nunquam sapiens futurus sit, infert: Talia enim hominibus bona sunt, ut quodam modo mala inter media primas obtineant. Quod quidem igitur in alijs locis loquutus, nihil esse stolidis conducibile, hic ait conducere stolidè uiuere, dimitto. Quod uero inter media appellata, quæ neque mala sunt neque bona, primas obtinere ait mala, nihil aliud dicit, quam mala non malis præminere, & infelicem esse conducibilis esse, quam non infelicem esse. Incommodius igitur putat non infelicem esse. Si autem incommodius est, etiam nocentius est non esse infelicem. Volens itaque hanc absurditatem leuigare, subdit de malis: Sunt autem non hæc præminencia, sed ratio, cum qua uiuere magis conuenit, etiam si stolidi simus. Primum igitur mala malitia dicit, & quæ malitia participant, aliud uero nihil. Malitia autem rationale est, imò magis ratio aberrans & delinquens. Nihil igitur aliud est cum ratione uiuere stolidos existentes, quam uiuere cum malitia: deinde uiuere stolidos existentes, est uiuere infelices existentes. Ad quod igitur præminet hoc ex his quæ sunt media: Non enim admittit, inquit, felicem esse præminere & primas obtinere, præ infelicem esse, sed neque omnino, aiunt: putat Chrysiippus oportere, neque mansionem in uita bonis, neque egressum de uita malis admetiri, sed secundum naturam medijs: quapropter etiam felicibus aliquando contingit, ut officij ipsorum sit, seipsos uita priuare, & rursus infelicibus, in uita manere. Deinde quæ maior contrarietas est ad electionem & fugam, si summè felicium officij est, propter absentiam scientiæ utendi indifferenter bonis presentibus, seipsos uita priuare: & quidem quum indifferentium nullum eligibile, neque fugiendum, sed solum bonum eligibile, & solum malum fugiendum putent. Quare contingit iuxta ipsos, ut neque ad eligibilia neque ad fugienda, actionum rationationes faciant, sed aliarum rerum coniectura, quas neque uitant neque eligunt, & uiuant & moriantur. Bona ad mala

A mala omnem habere differentiam Chrysiippus confitetur, & necessarium est: siquidem altera statim extremè infelices faciunt eos quibus adsunt, altera uero summè felices. Sensibilia autem esse & bona & mala, in priore de fine dicit, hæc scribens: Quod equidem sensibilia sint & bona & mala, etiam his sufficit dicere. Non enim solum quæ affectiones sunt, sensibiles sunt cum speciebus, uelut tristitia, & timor, & consimilia: sed etiam furtum & adulterium & similia sentimus, & in totum soliditatem & timiditatem, & alia non pauca uitia: neque solum gaudium & beneficentiam, aliaque multa recte facta, sed etiam prudentiam & fortitudinem ac reliquas uirtutes. Horum quidem reliquam absurditatem dimittamus: quod uero pugnant cum his quæ ab ipso relata sunt circa occultum & ignorantem se sapientem, quis non confitetur? Sensibili enim præsentem bono, & magnam ad malum differentiam habente, eum qui ex malo probus euasit, ignorare hoc ipsum, & præsentem uirtutem non sentire, sed putare malitiam sibi adesse, quomodo non est absurdissimum? Aut enim nullus ignorare, siue diffidere potest, uirtutes omnes habens: aut parua quædam est & omnino cogniti difficilis differentia uirtutis ad uitium, & felicitatis ad infelicitatem, & optimæ uitæ ad turpissimam, si quis his acquisitis pro illis, hoc ipsum ignoret. Vnum opus est de uitis, libri autem quatuor, in quarto horum dicit sapientem negocijs non distringi, sed rem priuatam ac suam curare. Verba eius hæc sunt: Opinor ego sanè prudentem negocijs non distringi, & paucas res curare, & suarum rerum satagere, quum & suarum rerum curatio, & paucarum tractatio, urbana & bonæ res existant. Similia fermè in libro de his quæ per se eligibilia sunt dixit, his uerbis: Reuera enim apparet uitam quietam, quiddam periculo uacans & securum habere, uulgo id intelligere non potente. Quod quidem igitur ab Epicuro non abest prouidentiam tollente, per hoc quod deos humanarum rerum cura non distringi dicit, manifestum est. Verum ipse Chrysiippus in primo de uitis, sapientem uoluntariè regnum suscipere dicit, & quæstum ex ipso consecrari, & si ipse regnare non possit, uiuet cum rege, & militabit cum rege: qualis erat Hydanthyrsus Scytha, aut Leucon Ponticus. Apponam autem & hanc ipsius dictionem, ut uideamus an quemadmodum ex fide suprema ac infima sit consonantia, sic consona fiat uita uiri, & ocium ac paucarum rerum curam eligentis, deinde simul equitatis cum Scythis, & res Tyrannorum in Bosphoro curantis, ex quacumque tandem necessitate. Quod enim inquit, Et militabit cum potentibus, eisque conuiuet, rursus considerabimus in sequentibus, quum aliqui neque hæc suspicentur, propter similes rationationes. Nos autem & hæc ipsis relinquimus, propter consimiles rationes. Et paulo post: Non solum autem cum aliquantulum præminentibus, sed etiam in ducatibus & quibusdam gentium regnis tyrannidem gerentibus, uelut apud Leuconem & Hydanthyrsium. Callistheni quidam uitio dant, quod ad Alexandrum nauigauit, sperans se restitutum esse Olynthum, quemadmodum Aristoteles Stagiram. Ephorum & Xenocratem ac Menedemum laudant, quod contempserint Alexandrum. Chrysiippus autem quæstus gratia sapientem præcipitem in Panticapæum detrudit, & Scytharum solitudinem. Quod autem rei faciendæ ac lucri gratia hæc facit, etiam antea declarauit, tribus propositis sapientis conuenientibus lucris, a regno, ab amicis, & tertio post hæc, a doctrina: quanquam multis locis hoc ipsum rursus defruat, hæc laudans:

Mortalibus quid amplius præter duo?

Verum in libris de natura dicit, Sapientem si maximas opes abijciat, drachmam unam se abiicisse putare. Quum autem sic ipsum extollat isthuc & tumidum faciat, hic rursus in mercenariam seruitutem & docendi munus deijcit. Nam & exacturum & præsumpturum mercedem dicit, partim statim a principio, partim ubi temporis progressu discipulus aliquandiu adhæserit, quod etiam benignius esse ait. Tutius esse autem præsumere, tanquam loco iniurias suscipiente. Dicit autem hoc modo: Exigunt mercedem non omnes qui mentem habent eodem modo, sed alius aliam summam, prout occasio tulerit, non promittentes se facturos bonos, idque intra annum, uerum quantum ad se attinuerit, se hæc facturos esse ad præstitutum tempus. Et rursus paulum progressus: Tempus opportunum cognoscet, utrum statim ut accessit discipulus, mercedem sumere oportet, quemadmodum plures fecerunt, aut tempus ipsis dare, hoc loco etiam magis iniurias suscipiente, quam tamen aliquo modo benignius hoc esse uideat. Aut pecuniarum contemptor sapiens syngraphæ scripto cauebit, uirtutem pro argento tradens, & si non dederit, mercedem exigens, tanquam qui fecit quæ ad se pertinuerint. Aut damno superior uitabit ne iniuria afficiat circa mercedem. Nemo enim iniuria afficit, qui non læditur aut damnus incurrit. Vnde cum in alijs locis iniuria

Bonorum & malorum differentia.

Chrysiippa argumenta.

Prolepses prænotiones.

Sapientis sua curat.

Media quæ sunt.

Triplex sapientis lucrum.

C non affici pronunciauit, hinc locum iniuriam quandam suscipere dicit. In libro uero de Re-
pub. nihil uoluptatis gratia facturos aut subornatos esse ciues dicit. Et Euripidem au-
dat hac proferens:

Mortalibus quid amplius praeter duo,
Cereris cibus, pura simul potusque aqua:

Diogenis can-
num.

Natura pulchri-
tudinis studiosa.

Cimicum ex mu-
rium utilitas.

Brutorum exem-
plo nihil turpe
esse.

Deinde paululum ab his progressus, Diogenem laudat in propatulo pudendum detergen-
tem, & ad praesentes dicentem, utinam etiam sic fame de ventre detergere possem. Quam
igitur habet rationem in iisdem laudare eijcientem uoluptatem, simulque talia uoluptatis
gratia facientem, & huiusmodi turpitudinem perpetrantem? At uero in libris de natura
quae scripsisset, quod multa animalia pulchritudinis gratia natura produxit, nimirum quod
honesti ac pulchri studiosa sit, & uarietate gaudeat, intulissetque sermonem absurdissimum,
quod pauo caudae gratia productus sit ob ipsius pulchritudinem: rursus in libro de Re-
pub. grauius obiurgauit eos qui pauones & lusciniās alunt, uelut contra mundi legislatore
rem leges ferens, & naturae circa pulchritudinem studium deridens, circa talia maximè a-
nimantia, quibus sapiens in ciuitate locum non concedit. Quomodo enim non absurdum
est illiberaliter uitio dare ista nutrientibus, si prouidentiam laudat? Itaque in quinto de na-
tura quum dixisset quod cimices utiliter nos ex somno excitant, & quod mures comone
faciunt nos ne singula neglectim ponamus (nam pulchritudinis ac elegantiae studiosam
esse naturam, & uarietate gaudere uerisimile esse) haec uerba intulit: Huius rei significatio-
nem uel maximè ex pauonis cauda sumere licet. hinc enim pronunciat animal caudae gra-
tia factum esse, & non uice uersa, quum mas sic productus sit, & ad hanc consequutum est
ut ipsum foemina amaret. In libro autem de Reipub. ubi dixit, quod prope modum etiam
sterquilinia & cacatorias fellas pingimus, paulo post rem rusticam quosdam exornare di-
cit uitibus arbutiis & myrtis, & pauones & columbas ac perdicem alentibus, itemque lu-
sciniās ut ipsi cantillent. Libenter autem interrogauerim, quid sentit de apibus & melle.
Equidem consequens erat ad hoc quod dixit, cimices utiliter procreatos esse, apes inutili-
ter procreatas dicere, si uero his locum in ciuitate dat, propter quid ciuibus prohibet ea
quae & auditu & uisu iucunda existunt? In summa, quemadmodum qui concenantes re-
prehendit, quod bellarijs & uino & opsonijs utitur, eum uero qui ipsos ad haec uocauit,
& haec praeparauit, laudat, absurdus est: sic qui prouidentiam laudibus uehit, pisces & uo-
lucres & mel ac uinum praeparantem, uituperat autem eos qui non reijciunt haec, neque
contenti sunt Cereris cibo pure simul potusque aquae, uelut eorum quae adsunt & nos nutrire pos-
sunt nullam rationem habentes, sibi ipsi contraria dicere uidetur. Atqui in opere adhor-
tationum ubi dixit, quod & matribus & filiabus aut sororibus misceri & quid comedere,
& a funere aut morte ad templum progredi, praeter omnem rationem damnatum est:
etiam bruta animantia respicere oportere dicit, & ex his quae ab illis fiunt coniecturam fa-
cere, quod nihil talium absurdum aut contra naturam existat. Opportune enim ad haec fieri
aliorum animalium collationes, quod neque coeuntia, neque generantia, neque morientia, in
templis numen inquinant. Verum rursus in quinto de natura dicit, probe quidem interd-
dicere Hesiodum, ne in flumina & fontes meiamus. Insuper uero magis tolerandum esse
ut quis ad aram meiat, quam ut statua dei pro ratione non adlit, si canes & asini hoc faciant,
& pueruli infantes nullam aduertentiam neque ratiocinationem talium habentes. Absur-
dum quidem igitur est, illic opportunam dicere brutorum animantium bestialitatem, hinc
uero excusabilem absolutionem impetui praebere ac pretendere, quod ab externis causis
coactus esse uideatur. Quidam philosophi quendam discursorium motum in principali
animae parte faciunt, qui in non differentibus & per omnia similibus maximè conspicuus
fiat. Quum enim duobus aequivalentibus, & similiter habentibus, alterum sumendum est, &
nulla causa ad alterum ducat, propterea quod nulla re ab altero differat, facultas haec ani-
mae discursoria ex se ipsa inclinationem sumens, haesitationem dirimit. Aduersus hos
Chrysippus contradicens, uelut per contrarium naturam uiolantes, inter multa propo-
nit talarium ludum & libram, & multa alia, quae non possunt alias alios accipere casus
ac inclinationes, citra aliquam causam & differentiam, aut omnino circa ipsa, aut cir-
ca extrinseca factam. Quod enim causa caret, & spontaneum est, omnino nullam sub-
stantiam habere. Verum in fictis a quibusdam, & appellatis discursibus, causas ob-
scuras subesse, & nos latere, quae ad altera impetum adigant. Haec quidem igitur ex
notissimis sunt, inter ea quae ab ipso saepius relata sunt. Quae uero his rursus contraria
protulit, non similiter in medio posita, ipsis illius uerbis apponam. Etenim in libro de
iudicando

A iudicando, proponens duos cursores simul pariter ad metam peruenire, dubitat quid praemiorum praefecto facere conueniat: Vtrum, inquit, licet praemiorum praefecto palmam utri uult dare, & si ipsi fuerint familiariores, ut hic de suo quid largiatur aliquo modo, tanquam palma magis communi utriusque facta, uelut forte quadam praestituta uarie nutante, iuxta inclinationem prout contigit, ipsam palmam tribuere. Dico autem prout contigit inclinationem, qualis sit quum duabus propositis drachmis caetera similibus, ad alteram inclinati ipsam accipimus. In nono autem de officio, ubi res quasdam non multinegocij neque aduertentia dignas esse dixisset, putat oportere dimittere circa has mentis prout contigit inclinationem, & electionem forte facere, uelut inquit: Si duabus quibusdam drachmis ad probandum ac iudicandum propositis, alij hanc, alij illam, ueram esse dicerent, honestum est neutram ipsarum accipere, in praesens dimittendo amplius de ipsis inquirere prout contigit, alio uero tempore accipimus forte de ipsis data, inquit, & adhuc uel maximè adulteratam ex ipsis accipimus. In his enim fors, & inclinatio mentis prout contigit citra omnem causam, diuersorum acceptionem inducit. Porro in tertio de dialectica ubi dixit, quod Plato diligenter circa dialecticam uersatus est, itemque Aristoteles, & qui ab his fuerunt usque ad Polemonem & Stratonem, maximè uero Socrates, & exclamatione addita quod etiam cum tantis ac talibus uiris delinquere quis uelle debeat, infert haec uerba: Si quidem oscitanter de ipsa dixissent, fortassis quis locum hunc subfannaret. Quum autem adeo diligenter tractarint, tanquam inter maximas & summè necessarias facultates ipsa existat, non probabile est in tantum delinquere ipsos, qui in tota philosophia tales sunt quales esse suspicamur. Quid igitur, dixerit quispiam, tu ipse uiris talibus & tantis nunquam repugnare cessas, neque reprehendere desinis, tanquam in principalissimis et maximis, tuo iudicio, delinquentes ac errantes? Non enim profecto de dialectica diligenter scripserunt, de principio autem & fine, & de dijs ac iustitia oscitanter & ludentes, in quibus caecum ipsorum sermonem appellas, & sibi ipsi repugnantem, & alios infinitos errores habentem dicis. Gaudium in alienis malis, alicubi non habere substantiam ait: quando quidem nullus bonus uir in alienis malis in totum gaudet. In secundo autem de bono, inuidiam exponens esse tristitiam propter aliena bona, nimirum uolentium humiles & abiectos esse uicinos, quod ipsi praemineant, connectit gaudium in alienis malis: Huic cohaeret, inquit, gaudium in alienis malis, eorum qui humiles esse uolunt uicinos propter similes causas. Eorum uero qui iuxta alios naturales casus evertuntur, misericordia contingit. Hic enim manifestum est, quod gaudium in alienis malis substantiale, uelut inuidiam & misericordiam relinquit, quod in alijs substantiam non habere dicit, quemadmodum etiam odium mali, & turpe lucrum. Quum in multis locis dixerit, quod per longius tempus felices, nihil magis felices sunt, sed similiter & ex aequo his qui breui tempore felicitate participant: in multis rursus dixit, quod ne digitum quidem extendere conueniat, breuis prudentiae gratia, quae uelut fulgur euolet. Sufficiet autem apponere quae de his in sexto quaestionum moralium sunt scripta. Quum enim dixisset quod neque omne bonum in gaudium, neque omne rectè factum in gloriam cadit, intulit haec: Si enim breue solummodo tempus aut extremum prudentiam habiturus est, ne digitum quidem extendere conuenit prudentiae sic affuturæ gratia: quanquam per longius tempus nihil magis felices sint, neque perpetua felicitas breui sit praeferenda. Si quidem igitur prudentiam putaret effectuum esse felicitatis bonum, quemadmodum Epicurus, ipsam solam absurditatem & incredibilem dogmatis opinionem coarguere oportebat. Quando quidem uero prudentia non aliud est a felicitate per se, sed felicitas, quomodo non pugnat dicere, Ex aequo uirtutem esse breuem felicitatem & perpetuam, nullius autem rursus precij aut aestimationis breuem? Virtutes porro dicunt se mutuo consequi, non solum ob id quod qui unam habet, omnes habet, sed etiam quod qui secundum unam quodcumque tandem perpetrat, secundum omnes perpetrat. Neque uirum perfectum esse dicunt, qui non omnes uirtutes habet, neque actionem perfectam, quae non secundum omnes uirtutes peragitur. Atqui in sexto quaestionum moralium Chrysippus dicit, non semper fortiter agere, bonum: neque semper timidum esse, malum. Ut necesse sit quosdam imaginationibus inuolui, alterum quidem permanere in negocijs suis, alterum uero inde discedere. Verisimile autem est, inquit, neque semper proteruum esse, malum. Si quidem igitur fortiter agere, est fortitudine uti, & timidum esse, timiditate uti, pugnantia dicunt, dicentes secundum omnes uirtutes simul, itemque secundum uitia operari eum qui illa habet, non autem semper fortiter agere, bonum & fortè, neque semper timidum esse, malum. Caeterum Rhetoricen diffinit

Platonis ex Ari-
stotelis laud.

Inuidia.

Gaudium in alie-
nis malis.

Virtutum conse-
quentia.

Rhetorice quid.

C artem de ornatu, & dicendi ac habendi sermonis ordinem. Insuper in primo hæc scripsit: Non solum autem liberalis & simplicis ornatus curam habere oportere in dicendo puto, sed etiam peculiarium actionum iuxta convenientes moderationes uocis, & figuras tum faciei, tum manuum. Quum autem ita ambitiose studiosus ornatus, & eximie elegans hic sit, rursus in eodem libro de uocalium collisione præfatus, non solum, inquit, hæc dimittenda sunt, & potioribus inhaerendum, sed etiam obscuritates aliqua, & defectiue orationes, & Hercules solœcisimi, ob quos alij non pauci pudore confusi sunt. Itaque alicubi usque ad manuum & oris decorum gestum, dicentibus permittere ut sermonis ornatum disponant, alicubi uero neque defectuum & obscuritatum curam habere, neque ob solœcisimos pudore affici, uiri est penitus quid dicat ignorantis. At uero in positionibus naturalibus, de his quæ experimento & inspectione opus habent quietos nos esse iubens, dicit: Neque similiter ut Plato suspicemur, liquidum quidem alimentum in pulmonem deferri, sic uero in uentriculum, neque in alios cõsimiles his impingamus errores. Equidem existimo alios reprehendere, deinde ipsum in ea quæ reprehendit collabi, & non cauere, omnium contrarietatum maximam esse, & omnium errorum turpissimam. Atqui ipse decem autoritatum complexum, copia decies centena millia excedere dicit, quum neque ipse rem diligenter inuestigauerit, neque per expertos ueritatem inspexerit ac didicerit, & quidem quum Plato habeat medicos celeberrimos testimonium ipsi præbentes, Hippocratæ, Philistionæ, Diocippum Hippocraticum, & ex poetis Euripidem, Alcæum, Eupolim, Eratosthenem, dicentes, quod potus per pulmonem penetret. Chrysiptum omnes reprehendunt Arithmetici, ex quorum numero etiam Hipparchus est, demonstrans ingentem in ratiocinatione errorem ab ipso admissum esse. Siquidem affirmationem facit autoritatum decies centenorum milliū, in superque trium milliū & quadraginta nouem: negationem uero noningenta quinqueaginta duo, supra tricenas centena ac dena millia. Quidam ex senioribus Zenoni accidisse aiunt, id quod uappam habenti accidit, nimirum qui neque ut acetum, neque ut uinum uendere posset. Nam præpositum apud ipsum, neque ut bonum, neque ut diuersum habere dispositionem. Verum Chrysiptus rem adhuc magis perplexam reddidit. Etenim quandoque ait insanire eos qui diuitias, & sanitatem & indolentiam ac corporis integritatem nihil faciunt, neque talia amplectuntur: & apponens Hesiodi uersum. Fac lucrare aliquid Perse diuūm genus: in super exclamauit, quod contraria admonere furiosum est, nimirum, Ne lucrare aliquid Perse diuūm genus. Et sapientem quidem in libris de uitis, etiam cum regibus uicturū dicit, quæstus gratia. Item propter pecuniam discipulos docturum esse, ita ut ab aliquibus præexigat, cum alijs uero pactum faciat. In septimo uero de officio, etiam in caput se deuoluturū esse, manibus ac pedibus adductis, quemadmodum saltatores petauristæ facere solent, atque hoc trium talentorum premio accepto. In primo autem de bonis, quodammodo permittit ac cõcedit uolentibus præposita ac præcipua appellare bona, & contraria mala, his uerbis: Si quis uult iuxta tales diuersitates, aliud ex ipsis bonum, aliud malum appellare, malum sanè ad has res referens, & alias non aberrans, in significatis quidem non aberrabit ab ipsis, si alias coniectabit appellationum cõsuetudines. Quum autem sic præcipuum cum bono ferme cõmittat ac permisceat hoc loco, in alijs rursus, nihil talium in uniuersum ad nos esse dicit, sed ab omnibus eiusmodi sermonem auellere & auertere nos oportere. hæc enim in primo de inhortando scripsit. In tertio autem de natura dicit, aliquos regnantes & ditescentes beatos prædicari, simile esse uelut si aureis matulis ac aureis fimbrijs utentes beati prædicentur. Bono autem opes omnemque substantiam abijcere, esse uelut drachmā abijcere: & intelligere ac sapere, uelut offendere ac errare. Quapropter contrarietatibus his non solum uirtutem, sed etiam prouidentiam impleuit. Etenim uirtus extremè uilium rerum curiosa & stolidi apparet, si de talibus fuerit sollicita, & sapientem harum gratia in Bosphorū nauigare iusserit, & in caput saltando prouolui. Iupiter uero ridiculus uidebitur, si possessor & fructifer & gratiarum largitor appellari gaudet, quod uidelicet aureas matulas & aureas fimbrias malis largitur, bonis uero drachmæ precij æstimanda, ubi diuites euaserint iuxta Iouis prouidentiam. Amplius autem ridiculus uidebitur Apollo, si de aureis fimbrijs ac matulis, & de peccatorum absolutione, fas ac ius pronuncians defidet. Insuper uero per demonstrationem magis adhuc conspicuam faciunt contrarietatem. Quo enim & bene & male uti licet, hoc neque bonum neque malum esse dicunt. Diuitijs autem & sanitate ac robore corporis, omnes stolidi male utuntur: quare nihil horum est bonum. Si quidem igitur Deus uirtutem hominibus non largitur, sed honestum per se eligibile est, diuitias autem & sanitate contra uirtutem dat, non sanè bene uisuris dat, sed male, hoc est, nociuè, ac turpiter & permiciose.

Atqui

Platonis error
de alimentorum
receptaculis.

A Atqui si possunt uirtutem præbere dii, non sunt boni non præbentes: si uero bonos facere non possunt, neque prodesse possunt, quum nihil ex alijs rebus bonum aut utile existat. At uero aliter bonos factos iudicare secundum uirtutem aut fortitudinem, nihil est. Nam & malos boni iudicant secundum uirtutem ac fortitudinem: quare nihil magis profunt, quam ipsi utilitatem ab hominibus capiunt. Sed & neque seipsum bonum Chrysiptus, neque quemque ex suis familiaribus aut præceptoribus pronunciat. Quid igitur de alijs sentiant quam hæc quæ dicunt: insanire omnes, delirare, scelestos esse, iniquos esse, ad summum omnis infelicitatis infortunium peruenire, deinde prouidentia deorum gubernari res nostras qui ita miserè agimus. Si igitur Dei transmutati lædere nos uelint, & male affligere, euertereque ac contere, non possint peius afficere ac tractare nos, quam nunc habemus, quum uelut Chrysiptus pronunciat, neque uitiorum neque infelicitatis excessus uitæ reliquus sit, ut si uocem habeat ipsa, hæc Herculis uerba proferre possit:

Turgens malis sum, nec uacat locus magis.

Quas igitur tandem magis inter se pugnantibus sententias reperire quis queat, quam est ea quam Chrysiptus de dijs, itemque de hominibus protulit: illos quatenus possibile est optime prouidere, hos quantum possibile est pessimè agere dicens. Quidam ex Pythagoricis uitio dant ipsi in libris de iustitia scribenti de gallis, quod utiliter facti sunt. Nam & excitant nos, & scorpiones colligunt, & inter pugnandum nos ad se cõuertunt, æmulationem quandam ad fortitudinem inducentes: tamen oportet etiam hos comedere, ne pullorum multitudo utilitatem excedat. At uero ipse sic deridet eos qui hæc sibi uitio dant, ut de Ioue seruatore & genitore ac patre iustitiæ, & bonarum legum ac pacis sic scribat in tertio de dijs: Quemadmodum ciuitates populo superabundantes, in colonias transferunt ipsius multitudinem, & bella aduersus aliquos parat: sic Deus corruptionis principia dat. Et Euripidem testem, itemque alios producit, qui dicunt, quod Troianum bellum à dijs excitatum sit, hominum multitudinis exhauriendæ gratia. Horum autem reliquas absurditates dimitte: non enim si quid non rectè, sed quæ aduersus seipsos diuerse dicunt, solum expendere propositum est. Considera uero mihi, quod Deo quidem semper pulchras & amoris erga homines indices appellationes, uerum facta ac opera agrestia barbaraque ac

B Galatica attribuit. Non enim colonijs similes sunt tantæ hominum corruptiones ac strages, quales Troianum bellum inuexit, itemque Medicum ac Peloponesiacum, nisi quasdam in orco & sub terra norunt hi conditi urbes. Sed Galatæ Deiotaro Chrysiptus similem Deum facit, qui quum plures filij sibi nati essent, uni uolens regnum relinquere ac domum, omnes alios macrauit, uelut uitis germina refecans ac mutilans, quod unum relictum robustum fiat & magnum. Quamquam uinitor quidem adhuc paruus ac debilibus existentibus sarmentis hoc facit: & nos ex recens natis ac cæcis catulis plerosque tollimus, ut matris sit consultum. At Iupiter non solum relinquens ac sinens ad iustam magnitudinem progressos, sed quos ipse produxit ac auget fecit, ad supplicium destinat, corruptionis ac interitus causas subornans, quum magis oportuerit causas & principia generationis non præbere. Hoc quidem igitur minus est, illud uero maius. Nullum enim hominibus bellum nascitur, citra uitiorum malitiam: sed aliud uoluptas, aliud auaritia, aliud gloriæ cupiditas, aut regnandi libido excitat. Igitur Deus bella & malitias operatur, homines incitando ac peruertendo. Atqui dicit ipse in libro de iudicando, & rursus in secundo de dijs, quod malorum & turpitudinis auctor Deum esse, non est ratione apprehensibile. Quem admodum enim neque lex causa est peccandi, neque dii autores sunt impietatis, ita consentaneum est neque turpitudinis alicuius ipsos autores esse. Quid igitur turpius est, quam quum hominibus pernicies ex seipsis mutuo oriatur, Chrysiptum dicere Deum principia immittere? Verum per Iouem dicit quis rursus ipsum, Euripidem laudare dicentem:

Si turpe quid faciunt dei, non sunt dei. Et hoc:

Facillimum est culpam deis adscribere.

Quasi uero nos nunc aliud faciamus, quam quod contrarias ipsius uoces ac opiniones proponimus. Veruntamen hoc ipsum quod nunc laudatum est non semel, neque bis, neque ter, sed sexcenties, ad Chrysiptum dicere licet:

Facillimum est culpam deis adscribere.

Primum enim in opere de natura, perpetuitatem motus cyceoni, potioni ex farina & aqua constanti adsimilans, quæ alio modo alias res à natura productas alit ac conturbat, hæc dixit: Sic autem uniuersorum gubernatione præeunte, necessarium est secundum hanc, ut cuncti habeamus, nos habere, siue præter propriam naturam ægrotantes, siue transfixi, siue

Deiotarus Gala
tarum rex.

Deus malorum
auctor non est.

Cyceon, potio.

C grammatici, siue Musici facti fuerimus. Et rursus paulo post: Iuxta hanc autem rationem consimilia dicemus & de uirtute nostra ac uitijs, & in summa de artibus & non artibus, uelut dixi. Et paulo post, omnem tollens ambiguitatem: Nihil enim ex rebus particularibus, ac ne minimum quidem aliter fieri potest, quam secundum communem naturam, & secundum illius rationem. Quod autem communis natura, & communis naturae ratio, fatum & prouidentia & Iupiter est, neque Antipodas laet: ubique enim haec uulgata sunt ab ipsis. Et Iouis est perfecta uoluntas, Homerum dixisse ait, relatione ad fatum & uniuersorum naturam rite habita, per quam omnia gubernantur. Quomodo igitur simul nullius turpitudinis autor est Deus, et simul ne minimum quidem aliter fieri possibile est, quam secundum communem naturam & illius rationem? In omnibus enim quae fiunt, etiam turpia, utique deorum sunt. Atqui Chrysippus quodammodo torquet & multa arte disceptat, a perpetuo motu liberare ac exoluere cōten dens liberum arbitrium, ac ut ne inculpabile relinquat malitiam, patentē libertatē ipsi motui tribuit, tanquam non solum ex necessitate, atque secundum fatum, sed etiam secundum rationem Dei, & secundum optimam naturam factus sit. Insuper autem & haec ad uerbum sic habere uidentur: Quum enim communis natura in omnia se extendat, oportebit omne quodcumque ratione fit, & quaecumque etiam partes, secundum illam fieri, & secundum illius rationem, nemine cōsequenter impedite, propterea quod neque forinsecus sit quod se gubernationi ipsius opponat, neque partem aliquam habeat quod moueatur aut habeat se aliter quam secundum communem naturam. Qui igitur partium habitus sunt & motus? Equidem palam est quod habitus sunt uitia & morbi, pecuniae amor, uoluptates, gloriae cupiditates, timiditates, iniustitiae. Motus autem sunt, adulteria, furta, proditioes, homicidia, parricidia. Horum neque minimum, neque maximum, praeter Iouis rationem, & legem, & iustitiam, ac prouidentiam esse Chrysippus putat. a deo ut neque praeter legem fiat, si quis contra legem peccet: neque praeter iustitiam, si quis iniuriam faciat: neque praeter prouidentiam, si quis male faciat. Atqui Deum punire uitia, & multa facere ut supplicium de malis sumat, dicit. Velut in secundo de dijs, aliquando quidem graua & incommoda bonis accidere ait, non quemadmodum malis supplicij gratia, sed iuxta aliam gubernationem, quemadmodum in urbibus. Et rursus in istis: Primum ad mala cōsimiliter accipienda sunt praedictis: deinde quod haec distribuuntur secundum Iouis rationem, siue in supplicium, siue secundum aliam uniuersorum gubernationem. Est quidem igitur hoc graue & horrendum, & fieri uitia, & puniri, secundum Iouis rationem. Auget autem contrarietatem in secundo de natura haec scribens: Malitia autem ad graua accidentia propriam quandam rationem habet: fit enim ipsa quodammodo secundum naturae rationem, & ut ita dicam, non inutiliter fit ad uniuersa, neque enim alia essent bona. Atque sic increpat eos qui ex aequo ad contraria differunt, ut praenimio studio omnino aliquid, & de omni quid peculiare & eximium dicere uolens, non inutile dicat esse, crumenas se care, calumniarique ac desipere, & non incommodum malos esse nocuos & infelices. Deinde qualis est Iupiter (dico autem Chrysippi) qui punit rem, neque a seipsa, neque inutiliter factam? Nam malitia penitus inculpabilis est iuxta Chrysippi sententiam, Iupiter autem culpandus uenit, siue inutilem malitiam fecit, siue non inutiliter factam punit. Rursus in primo de iustitia praefatus de dijs uelut instantibus & se opponentibus, aliquibus iniurijs: Malitiam autem, inquit, in uniuersum tollere, neque possibile est, neque probum habeat res, si iniustitias & iniustitias ac prauitas & stoliditas tollatur. Non est praesentis sermonis de hoc inquirere, uerum ipse quantum in se fuit, philosophando malitiam tollens, quam sublatam non oportuit, quiddam & cum ratione & cum Deo pugnantem facit. Et ad haec, aliquibus iniurijs Deum instare dicens, rursus impietatis peccatorum significationem praebet. Praeterea quum de eo quod nihil culpabile neque reprehensibile in mundo sit, omnibus iuxta optimam naturam perfectis scripserit, alicubi rursus culpabiles quaedam negligentias non circa parua & exigua relinquit. In tertio igitur de substantia, mentione habita quod quaedam talia malis ac bonis contingunt, Vtrum, inquit, neglectis quibusdam, quemadmodum in magnis domibus furfures quidam intercidunt, & aliquantulum etiam tritici, quum uniuersa recta dispensatione gubernentur, aut quod talibus mala numina praefecta sunt, in quibus reuera culpabiles negligentiae fiunt? Dicit autem multum quoque de necessitate admixtum esse. Talia quidem igitur honestorum ac bonorum uiuorum accidentia, quale est Socratis condemnatio, & Pythagorae uiuui exustio per Cyloneos, & Zenonis per Demylum tyrannum, & Typhonis per Dionysium tortorum interitus, furfuribus intercidentibus asimilare. quantae leuitatis sit praetermitto. Verum mala numina & iniquos daemones ex prouidentia ad eiusmodi rerum actus perfectos esse, quomodo non est conuicium Dei quemadmodum

Liberum arbitrium perpetuum motus.

A admodum si rex malis & stolidis satrapis ac ducibus administrationem rerum committeret, & optimos quosque ab his negligi ac petulanter tractari permitteret. Sed & si multum de necessitate rebus admixtum est, neque dominatur omnibus deus, neque omnia secundum illius rationem gubernant. Porro aduersus Epicurum, & eos qui prouidentiam tollunt, maxime pugnat ex notionibus, quas habemus de dijs, beneficos & hominum amantes ipsos esse animo concipientes. Et cum haec multis locis ab ipsis dicantur, nihil opus erat uerba apponere, quanta non omnes deos bonos esse praesumit. Vide enim qualia Iudaei & Syri de dijs sentiunt. Vide item poetarum scripta, quanta superstitione referta sunt. Corruptibilem certe & genitum deum, nemo unquam sensit aut cogitauit. Verum ut alios omnes relinquit, Antipater Tarfensis in libro de Dijs, haec ad uerbum scribit: Ceterum ad uniuersi sermonis effaciam, notionem quam de dijs habemus, breuibus complectemur. Deum itaque mente concipimus esse animal beatum & incorruptibile, beneficum hominibus. Deinde singula haec exponens, sic inquit: Et sane incorruptibiles ipsos omnes arbitrantur. Nullus igitur ex omnibus est Chrysippus secundum Antipatrum: nullum enim deorum incorruptibile esse putat, praeter Iouem, sed omnes aequaliter & genitos & corrumpendos. Haec autem ubique ab ipso asseruntur; uerum apponam uerba ex tertio de Dijs, in altero sermone: Alij enim geniti sunt & corruptibiles, alij ingeni: & haec ab initio demonstrare magis ad physicum pertinet. Sol etenim & Luna atque alij dei consimilem rationem habentes, geniti sunt: Iupiter autem sempiternus est. Et rursus aliquantum progressus: Similia autem & de eo quod sapiunt, & de eo quod geniti sunt, dicentur tum de alijs dijs, tum de Ioue. Alij enim corruptibiles sunt, huius uero partes incorruptibiles. His insuper uolo comparare pauca ex his quae Antipater dicit: Quicumque auferunt a dijs beneficentiam, partim illorum anticipationem impetunt. Iuxta eandem rationem etiam qui putant ipsos generationis ac corruptionis participes esse. Si quidem igitur ex aequo absurdus est, qui deos corruptibiles putat, & qui eos non prouidere arbitrat, neque hominum amore teneri, aequaliter cum Epicuro errauit Chrysippus: ille enim beneficentiam, hic uero incorruptibilitatem a dijs auferit. Quin & in tertio de Dijs, Chrysippus de eo quod alij dij nutriantur, haec dicit: Alimento quidem reliqui dij utuntur, consimiliterque per ipsum conseruantur. Iupiter autem & Mundus secundum alium modum, consumptis etiam ex igne genitis. Hoc loco pronunciat alios deos omnes nutriri, praeter Iouem & Mundum. In primo autem de Prouidentia, Iouem augetur dicit, donec in seipsum omnia consumpserit. Quandoquidem enim mors, est animae separatio a corpore. Mundi autem anima non separatur, uerum continuè augetur, donec in seipsam consumpserit omnem materiam. Non dici potest mundum emori ac interire: Quis igitur magis contraria sibi ipsi dicere apparere possit, quam is qui eundem deum? sed quid opus est conclusionem inferre? Ipse enim palam in eodem libro scripsit: Sufficiens autem esse dicitur solus Mundus, propterea quod solus in seipso omnia habet, quibus indiget, & nutritur ex seipso & augetur, alijs partibus mutuo se impetentibus ac cōfringentibus. Qui igitur in illis reliquos deos nutriri pronunciat, praeter Mundum & Iouem, in his uero etiam Mundum nutriri dicit, aduersus seipsum pugnat: sed adhuc magis in eo, quod mundum augeri dicit, nutrimento ex seipso accepto. Contrarium enim magis uerisimile erat, hunc solum non augeri, cum sui ipsius corruptionem in alimentum habeat. Alijs uero dijs qui extrinsecus nutriuntur, incrementum ac augmentum contingere, & magis in hos expendi ac consumi mundum: si quidem illi ex seipso, his uero ex illo, semper aliquid accipere ac nutriri contingit. Insuper notio ipsa quam de dijs habemus, complectitur felicitatem ac beatitudinem & absolutam perfectionem. Quapropter etiam Euripidem laudant, qui sic dixit:

Horum deus nullo indiget, uere deus

Est si modo: nam qui miseri, sunt fabulae.

At uero Chrysippus in his quae apposui, solum mundum sufficientem esse dicit, propterea quod solus in seipso omnia habet, quibus indiget. Quid igitur sequitur ad hoc quod solus mundus sufficiens est? Nimirum neque Solem sufficientem, neque Lunam esse, neque alium quempiam deum. Cum autem non sint sufficientes, non fuerint utique felices, neque beati. Foetum in utero natura alij putat, uelut plantam. Vbi autem natus fuerit, spiritum frigidum ab aere ac firmatum, transmutari & fieri animal. Vnde non absurde animam Graecis a frigidityte *ψυχῆ* appellatam esse. Ipse uero rursus, animam rariorem & tenuiorē naturae spiritum opinatur, pugnantem planē aduersus seipsum. Quomodo enim possibile est, tenuem & rarum ex crasso fieri iuxta perfrigerationem & densationem? Et quod maius est, quomodo animatum

Necessitatis ratio.

Deus Stoicorum.

Dij geniti & corruptibiles.

Iupiter sempiternus.

Deorum nutrimenta.

Mors quid.

Mundi sufficientia.

Foetus similis plantae.

Anima Stoicorum.

Ex quo unde dicta.

c frigiditate fieri pronuncians, animatū putat Solem qui igneus est, & qui genitus est ex evaporatione in ignem transmutata? Nam in tertio de Natura dicit: Ignis trāsmutatio talis est, per aërem in aquam uertitur, & ex hac terra subsistente, aër exhalat, attenuato autem aëre, aether circumcirca ambit. Stellæ uerò ex mari cum Sole accenduntur. Quid igitur magis contrarium est incensionem, quàm perfrigeratio? aut diffusioni, quàm densatio? Nam aquam & terram ex igne & aëre facit: in ignem uerò & aërem uertit liquidum ac terreum: & tamen alibi incensionem, alibi perfrigerationem, animationis principium facit. Quin & quum incensio facta fuerit, penitus uiuere & animal esse dicit: quum uerò extinguitur rursus & densatur, in aquam & terram ac corporeum uerti. Dicit autem in primo de Prouidentia: Quum enim mundus penitus sit igneus, statim etiam anima ipsius est, & principalis eius pars. Aliquando uerò in liquidum transmutatus, etiam inclusam animam quodammodo in corpus transmutans, quemadmodum ex his constat, aliam quandam rationem habet. Hoc sanè loco palàm etiam inanimatas mundi partes per incensionem in animatas uerti dicit: & rursus, per extinctionem etiam animam dilui ac liquefieri, & in corporeum transmutari. Absurdus igitur apparet, modò ex insensibilibus faciens animata per frigiditatem, modò maximam animæ mundi partem, per eandem in insensibilia ac inanimata transmutans. Et si hæc etiam non ita se haberent, tamen sermo ipsius de animæ generatione, demonstrationem habet cum ipso dogmate pugnantem. Nam animam gigni ait, ubi foetus fuerit natus, spiritu per frigiditatem uelut corroborationē ac confirmationē transmutato. Demonstratione autem utitur eius quòd anima genita sit & posterior natu, maxime ex eo quòd filij parentum similes moribus fiunt. Horum autem contrarietas conspicitur. Non enim possibile est, animam ante partum moribus conformari, quæ post partum gignitur: aut continget, priusquam gignatur anima, similem animæ esse, hoc est, & esse similitudine, & non esse, propterea quòd nondum genita sit. Si uerò quis dicat, quòd similitudine temperamentis corporum innata, animæ nascentes transmutantur, is corrumpit coniecturam eius quòd anima genita sit. Possibile est enim hoc modo etiam ingenitam esse, & quum ingressa fuerit, per temperamentum similitudinis transmutari. Aërem porrò aliquando sursum ferri & leuem esse dicit, aliquando neque grauem neque leuem. Itaque in secundo de Motu, & ignem grauitatis expertem sursum ferri dicit, & consimiliter huic aërem, quum aqua quidem terræ magis sit attributa, aër autem igni. Verum in artibus naturalibus ad alteram opinionem repit, quòd neque grauitatem neque leuitatem aër ex seipso habet. Aërem infuper natura tenebrosum esse dicit: & hac coniectura utitur, quòd etiam frigidus primariò sit: opponi enim ipsius tenebrositatem ad splendorem, frigiditatem uerò ad calorem ignis. Hæc in primo Quæstionū naturalium mouens, rursus in libris de Habitibus, nihil aliud habitus quàm aëres esse dicit: ab his enim continentur corpora: & quòd singula quæ habitu continentur, qualitatem habeant, aër continens causa est, quem duritiam in ferro, densitatem in lapide, candorem in argento uocant, quum multam absurditatem & pugnam hæc habeant. Si enim manet qualis natura est, quomodo nigrum in non albo, albedo sit: & molle in non duro, duritia? & rarum in non denso, densitas? Si uerò mixtus in his excedit ab utroque ac assimilatur, quomodo habitus est, aut facultas, aut causa eorum à quibus superatur? Patientis enim est, non agentis, neque continentis, sed languentis, talis transmutatio, per quam qualitates suas amittit. Atqui quum ubique materiam ociosam & ex seipsa immobilem qualitibus subiacere pronunciant, qualitates uerò spiritus, quos etiam aëreas firmitates appellant, quibuscunque partibus materiæ ingenerentur, singulas specificare & figurare, hæc dicere ipsis non licet, qui aërem natura talem supponunt. Habitus enim existens ac firmitas, singula corpora sibi ipsi assimilabit, ut rara sint & mollia. Si uerò per temperamenta ad illa, contrarias accipit formas his quas habere à natura solet, materia quodammodo materiæ non causa, neque facultas est. Quod extra mundum inane, infinitum est. Infinitum autem neque principium, neque medium, neque finem habet, sæpe ab ipso dicitur: & iuxta hoc maxime, atomi siue indiuidui ad infirma lationem ab Epicuro inductam ex ipso tollunt, quum non sit in infinito differentia, iuxta quam intelligi possit aliud sursum, aliud deorsum ferri. Verum in quarto de Possibilibus, medium quendam locum ac mediam regionem supponens, hic mundum firmari dicit. Verba eius hæc sunt: Quapropter etiam de mundo dicendum, corruptibilem ipsum esse, ratione putamus indigere. Veruntamen mihi magis sic uidetur habere. Ferme autem ad eam quæ est uelut incorruptibilitas, multum ipsi confert regionis occupatio, quòd uidelicet in medio existit: quādo quidem si alibi esse intelligeretur, etiam omnino coniu-

Elementorum
inter se trans-
mutatio.

Animæ gene-
ratio.

Inane infinitū
esse, extra
mundum.

A coniungeretur ipsi corruptio. Et paulò post rursus: Sic enim quòdāmodo etiam contingit ut substantia sempiternè sit medium locum indepta, & statim talis existat, ut iuxta alium modum, imò etiam per casum, nō suscipiat corruptionē, & secundum hoc sempiterna existat. Hæc unam quidem manifestam & conspicuam contrarietatem habent, quòd uidelicet medium quendam locum ac mediam regionem relinquit. Alteram uerò obscuriorē quidem, uerum hac absurdiorē. Putans enim non incorruptibilem permanere posse mundum, si iuxta aliam uacui partem contigisset ipsi sedem fieri, palàm prodit quòd timeat, ne partibus substantiæ in medium allabentibus, mundi dissolutio ac corruptio fiat. Hæc autē non utique timuisset, si non corpora à natura undiquaque ad medium ferri putasset, non substantiæ, sed regionis causam continentis: de quo etiam sæpe dixit, uelut impossibile & præter naturam existat. Non enim existere differentiam in uacuo, quàm corpora magis huc quàm illuc adduci: uerum mundi cōstructionem causam esse motus nutantium & labentium undiquaque ad centrum ac medium ipsius. Sufficit autem ea gratia apponere uerba ex secundo de Motu. Præfatus enim quòd mundus perfectum corpus est, non perfectæ autem mundi partes sint, propterea quòd ad totum se quodāmodo habeant, & non per se sint: & de motu ipsius sermone habito, quòd ad se continendum suæque conseruationis gratia, per omnes partes moueri à natura soleat, non ad se conterendum, suæque dissolutionis gratia, hæc dixit: Sic autem toto in idem tendente, extentoque ac moto, itemque partibus hunc motum ex corporis natura habentibus, probabile est omnibus corporibus primum secundum naturam motum esse ad mundi medium, mundo quidem sic moto ad seipsum, partibus autem uelut partes sunt. Postea uerò dixerit quispiam: O homo, quid accidit tibi ut horum sermonum obliuisceris, & pronuncies mundum dissolubilem ac corruptibilem, si non mediam regionem ex fortuna occupasset? Si enim ipse in idem medium nutare semper à natura solet, & partes ad hoc contendere undiquaque, ad quamcunque tandem uacui partem transponatur, incorruptus & incōfractus permanet, continens hoc modo cooperiensque ac complectens seipsum. Quæ enim confringuntur ac disperguntur, hoc ipsum ex discretionem ac dissolutione partium perpetiuntur, unaquaque ad proprium locum ex eo qui præter naturam est diffluente ac discedente. Tu uerò si iuxta aliam uacui partem ponatur mundus, putans sic penitus coniungi ac imminere corruptionem, atque sic dicens, & propter hoc, medium in eo quod nullum ex natura medium habere solet, in ipsa uidelicet infinitorum regione relinquens, extensiones quidem & cohibitiones ac nutationes illas, uelut nihil magnæ ad conseruationem existimationis habentes, dimisit, occupationi autem loci uniuersam durabilitatis causam attribuit. quanquam prædictis hæc connectit, tanquam ipse seipsum redarguere cōtendens: Iuxta quem uerò modum unaquaque pars mouetur cognata ac cohærens alteri, eodem modo consentaneum est etiam per seipsam moueri. Et si, uerbi causa, mente concipiamus ac supponamus ipsam in uacuo quodam huius mundi esse, uelut enim contenta ac conclusa undique, mouebatur ad medium, in hoc motu manet, etiam si, uerbi gratia, derepentē circum ipsam uacuum fieret. Deinde uerò quæcunque pars à uacuo apprehensa, non abiicit inclinationē ad mundi medium ducentem. Ipse autem mundus, si non mediam regionem, spontaneum ipsi subornaret, perdet contentiuam sui firmitatem, alijs substantiæ ipsius partibus aliò dilabentibus. Atque hæc quidem magnas habent contrarietates ad naturalem rationem: illud uerò etiam ad rationem de deo & prouidentia, quòd minutissimas causas his defert, principalissimum autem & maximum aufert. Quid enim principalis est mundi durabilitate ac conseruatione? & quàm contineri substantiam partibus unitam ad seipsam? Verum hoc sanè contingit spontē, iuxta Chrysippum. Si enim loci occupatio causa est incorruptibilitatis, hæc autem casu contingit, uniuersorum salus & conseruatio, casus nimium opus est, non fati ac prouidentia. At uerò possibile ratio, ad fati rationem, quomodo non pugnant ipsi existit: Si enim nō est possibile, quod aut est aut erit uerum, secundum Diodorum: sed omne susceptiuum ut fiat, etiam si futurum non est ut fiat, possibile est: multa possibilia erunt quæ non iuxta fatum inuictum incoactumque & omnia exuperans fiunt, aut fatum uim perdit. Aut tale existens quale Chrysippus esse censet, id quod susceptiuum est ut fiat, sæpe in impossibile incidet. Et omne quidem uerum necessariū erit, principalissima omnium necessitate apprehensum. Omne autem falsum impossibile, ut quod maximam habet causam sibi ipsi obstantem, quo minus uerum fiat. Cui enim fatale est in mari perire, quomodo possibile est hunc susceptiuū esse ut in terra pereat? Quid uerò pos-

Mundus sempiternus.

Corpora undiquaque in medium ferri.

Mundus corpus perfectum. Mundi partes imperfectæ.

Mundus cur incorruptibilis.

Motus mundi partium ad medium.

Spontaneum tollit prouidentiam & deum.

Necessitatis ratio.

Cribile est eum qui apud Megaram est peruenire in Athenas à fato prohibítum? Quin & de imaginationibus iuueniliter ac fortiter dicta fato aduersantur. Imaginationem enim uolens non esse perfectam assensionis causam demonstrare, dixit quòd nocent sapientes falsas imaginationes inducetes, si imaginationes faciant perfectè assensiones. Sapientes enim sæpe mendacio utuntur ad malos, & imaginationem probabilem adducunt, non tamen causam assensionis, quandoquidem etiam opinionis falsæ & deceptionis causa erit. Hæc *fati uis quæ.* igitur si quis à sapiente transferens ad fatum, dicat non per fatum fieri assensiones, quandoquidem per fatum erunt etiam falsæ assensiones, ac opiniones & deceptiones, & lædentur per fatum; hic sermo qui sapientem de nocendo excusat, simul etiam fatum non omnium causam esse demonstrat. Si enim neq; opiniones habent, neq; læduntur per fatum, palàm est quòd neq; rectè faciunt, neq; sapiunt, neq; constanter apprehendunt, neq; utilitatem capiunt per fatum, sed perijt, omnium causam esse fatum. Quòd si quis dicat Chrysippum nõ perfectam ac absolutam horum causam, sed solùm externam ac laceffentem, fecisse ipsum fatum, etiam hic rursus demonstrabit ipsum aduersus seipsum pugnantem, ubi Homerum insigniter laudat de Ioue dicentem:

Ex hoc contingunt bona nobis & mala quæq;. Item Euripidem:
 O Iupiter quis nam miseram mortalium
 Videre quid putauerit sapientiam?
 Pendemus ex te cuncti enim pronuncio,
 Et quod facimus & quod patimur de te uenit.

Ipse autem multa his consentientia scribit. Ad finem uerò dicit, nihil teneri, neq; moueri, & ne minimum quidem aliter quàm iuxta Iouis uoluntatem, qui idem cum fato existit. Insuper uerò causa externa & laceffens debilior est, quàm perfecta ac absoluta, & non procedit ab alijs exurgentibus superata. Fatum autem causam inuictam & impediri nequientem ac immutabilem pronuncians, ipse appellare solet immutabile, ineuitabile, Adrastiam, necessitatem, & Græca uoce *ἀδραστία*, tanquam quod omnibus finem imponat. Vtrum igitur assensiones non dicimus in nobis esse, neq; uirtutes, neq; uitia, neq; rectè facta, neq; peccata? Aut fatum dicimus defectuosum esse, & finem non consequi, & Iouis motus ac habitus ad finem non perducit? Hæc enim partim consequuntur ex eo quòd perfecta & absoluta est, partim ex eo quòd externa tantùm ac laceffens causa fatum existit. Perfecta enim causa omnium existens, id quod in nobis est & liberum arbitrium tollit; externa uerò & laceffens tantùm existens, perdit uim impediri nequientem & operum effectricem. Neque enim semel aut bis, sed ubiq; magis autem in omnibus physicis libris scripsit, particularibus quidem naturis ac motibus multas instantias ac impedimenta contingere, uniuersorum uerò naturæ, nullas. At quomodo motus uniuersorum extendens se ad particulares impedimento caret, ac prohiberi nequit, quum illæ prohibeantur ac impediuntur? Neque enim hominis natura impedimento caret, nisi etiam pedis aut manus natura impedimento careat. Neq; nauis motus impedimento caruerit, si circa uelum aut remigationis actum impedimenta quædam extiterint. Et si hæc etiam non ita se haberent, si quidem imaginationes assensionum non fiunt secundum fatum, imò uerò propterea quòd facit imaginationes ad assensionem ducentes, ipsæ assensiones secundum fatum fieri dicuntur. Quomodo non pugnat fatum aduersus seipsum, sæpe in maximis rebus diuersas imaginationes inducens, & quæ mentem in contraria distrahant? quando sanè assentientes alteri, & non suspensam sententiam tenentes, peccare dicunt, & in obscuris quidem imaginibus impingere, in falsis uerò seduci, in incomprehensibilibus uerò communiter, opinione duci. Atqui quum tria sint, aut non omnem imaginationem esse fati opus, aut omnem assumptionem & assensionem imaginationis inculpabilem esse, aut neque ipsum fatum culpa uacare, haud scio quomodo culpa uacet tales inducens imaginationes, quibus nõ repugnare neq; resistere, sed sequi ac cedere, uitio uertitur. Quin & in certaminibus aduersus Academicos, tum ipsi Chrysippo, tum Antipatro plurima contentio fuit de eo, quòd neq; facere, neque animum inducere oporteat circa assensionem; sed figmenta eos dicere atque inanes quæstiones proponere, qui censent statim ut imaginatio facta est, animum inducendum esse, & neque cedendum, neq; assentiendum. Rursus autem ipse Chrysippus dicit, & deum & sapientem falsas imaginationes inducere, eosq; non opus habere neq; ut assentiatur nos, neq; ut cedamus, sed ut faciamus solùm & animum inducamus ad id quod nobis per imaginationem

Aginationem uisum est. Nos autem per uitia nostra præ imbecillitate talibus imaginationibus assentiri. At uerò horum sermonum turba & inter ipsos diuersitas, non ualde difficilem habet speculationem. Qui enim non opus habet assentientibus, sed solùm facientibus his quibus immittit imaginationes, siue deus is est, siue sapiens, nouit quòd ad faciendum sufficiunt imaginationes, & abducunt assensiones. Nam si nouit quòd imaginatio effectuum impetum ac conatum non inducit, citra assensionem, falsas operatur & probabiles imaginationes, & ultronea causa est ut impingamus & peccemus incomprehensibilibus assentientes.

CAPITVM QVÆ IN QVINQVE LIBRIS
 DE PLACITIS PHILOSOPHORVM CONTINENTUR, Catalogus.

CAPITA PRIMI LIBRI.		An extra mundum sit uacuum.	IX
Quid sit natura.	Caput I	Quæ dextræ mundi partes, & quæ sinistra.	X
Differentia inter principium & elementum.	II	De celo, quæ ipsius substantia sit.	XI
De principijs.	III	De cæli diuisione, in quot circulos secetur.	XII
Quomodo constitutus sit mundus.	IIII	Quæ stellarum sit substantia, & quomodo sint constitutæ.	XIII
An unum sit uniuersum.	V	De figura stellarum.	XIIII
Vnde homines notionem dei habuerint.	VI	De ordine stellarum.	XV
Quis sit deus.	VII	De stellarum latrone & motu.	XVI
De demonibus ac heroibus.	VIII	Vnde illuminentur stellæ.	XVII
De materia.	IX	De stellis Dioscuris appellatis, hoc est, Castore & Poluce.	XVIII
De idea.	X	De accessione ac significatione stellarum, & quomodo hyems ac æstas fiat.	XIX
De causis.	XI	De substantia solis.	XX
De corporibus.	XII	De magnitudine solis.	XXI
De minimis corpusculis.	XIII	De figura solis.	XXII
De figuris.	XIIII	De solstitijs.	XXIII
De coloribus.	XV	De deliquio solis.	XXIIII
De sectione corporum.	XVI	De substantia lunæ.	XXV
De mixtione ac temperamento.	XVII	De magnitudine lunæ.	XXVI
De uacuo.	XVIII	De figura lunæ.	XXVII
De loco.	XIX	De illuminatione lunæ.	XXVIII
De capacitate.	XX	De deliquio lunæ.	XXIX
De tempore.	XXI	De imagine lunæ, & cur terra appareat.	XXX
De substantia temporis.	XXII	De distantia lunæ a sole.	XXXI
De motu.	XXIII	De annis, & quantus sit magnus annus, itemq; singulorum planetarum.	XXXII.
De generatione & corruptione.	XXIIII		
De necessitate.	XXV		
De substantia necessitatis.	XXVI		
De fato.	XXVII		
De substantia fati.	XXVIII		
De fortuna.	XXIX		
De natura.	XXX.		

CAPITA SECUNDI LIBRI.		De circulo lacteo.	I
De mundo.	I	De Cometis, & emicantibus ignibus ac trabibus.	II
De figura mundi.	II	De tonitruis, fulguribus, fulminibus, ignibus cælestibus, qui presteres ac typhones appellantur.	III
An animatus sit mundus.	IIII	De nubibus, pluuijs, niuibus, grandinibus.	IIII
An incorruptibilis sit mundus.	IIII	De iride seu arcu cælesti.	V
Vnde nutriatur mundus.	V	De uirgis.	VI
A quo elemento mundum fabricare ceperit deus.	VI	De uentis.	VII
De ordine structuræ mundi.	VII	De hyeme & æstate.	VIII
Qua causa mundus inclinatus sit.	VIII	De terra, & quæ substantia eius, & quanta sit.	IX
		De figura terræ.	X

De terræ situ.	XI	CAPITA QVINTI LIBRI.	
De inclinatione terræ.	XII	De uaticinatione.	I
De terræ motu.	XIII	Quomodo somnia fiant.	II
De diuisione terræ, & quot ipsius zonæ.	XIIII	Quæ feminis substantia sit.	III
De tremotibus siue concussionibus.	XV	An semen sit corpus.	IIII
De maris constitutione, & quomodo amarulentum existat.	XVI	An etiam femina semen emittant.	V
Reciprocationes & inundationes maris quemadmodum fiant.	XVII	Quomodo conceptus fiant.	VI
De area.	XVIII.	Quomodo mares & femina gignantur.	VII
		Quomodo monstra fiant.	VIII
		Quare mulier sepe concumbens non concipiat.	IX
		Quomodo gemini tergeminiq; gignantur.	X
		Vnde nam parentum atque progenitorum similitudines fiant.	XI
CAPITA QVARTI LIBRI.		Quomodo alienis similes nascantur, parentibus uerò nequaquam.	XII
De Nili ascensu & auctu.	I	Quibus modis steriles fiant mulieres, & uiri infecundi.	XIII
De anima.	II	Cur mula steriles sint.	XIIII
An anima sit corpus, & quæ ipsius substantia sit.	III	An fœtus animal sit.	XV
De animæ partibus.	IIII	Quomodo nutriantur fœtus.	XVI
Quid sit principalis animæ pars, & ubi sit.	V	Quid primum in uentre seu utero perficiatur.	XVII
De animæ motu.	VI	Cur septimestres partus uitales sint.	XVIII
De animæ immortalitate.	VII	De generatione animalium, & quomodo genita sint animalia, & an interitura.	XIX
De sensibus & sensibilibus.	VIII	Quot sint animalium genera, & an omnia sensibilia & rationabilia.	XX
An ueri sint sensus & imaginationes.	IX	Quanto tempore animalia in utero efformentur.	XXI
Quot sint sensus.	X	Ex quot elementis singulæ generales in nobis partes constant.	XXII
Quomodo sensus fiat & intellectus, & ratio iuxta dispositionem.	XI	Quando & quomodo homo perfici incipiat.	XXIII
Quomodo differant, imaginatio, imaginarium, imaginatiuus ductus, & imaginatum seu uisum.	XII	Quomodo somnus & mors fiat.	XXIIII
De uisu, & quomodo uideamus.	XIII	Utrius somnus & mors sit, animæ an corporis.	XXV
De specularibus imaginibus.	XIIII	Quomodo augetur plâta, & an sint animalia.	XXVI
An tenebræ uisibiles sint.	XV	De alimento & augmento.	XXVII
De auditu.	XVI	Vnde appetitus animalibus contingant, & unde uoluptates.	XXVIII
De olfactu.	XVII	Quomodo febris fiat, & an consequens ad alios morbus sit.	XXIX
De gustu.	XVIII	De sanitate, morbo, ac senectâ.	XXX
De uoce.	XIX		
An uox incorporea sit, & quomodo Echo fiat.	XX		
Vnde sensibilis fiat anima, & quæ sit eius principalis pars.	XXI		
De respiratione.	XXII		
De affectionibus corporeis, & an corpori anima condeat.	XXIII.		

Plutarchi de placitis philosophorum,
Liber primus.

IANO CORNARIO MEDICO PHYSICO INTERP.

P R A E F A T I O.

Sapientie definitio.
Philosophia quid.
Virtutes generaliss. tres.
Philosophia tripartita.

ERVM naturalium rationem traditur, necessarium ducimus statim in principio ipsius philosophiae diuisionem facere, ut sciamus quid sit, & quota eius pars rerum naturalium explicatio existat. Stoici quidem igitur Sapientiam diuinarum ac humanarum rerum scientiam esse dicunt: Philosophiam uerò, comodatæ artis exercitationem. Commodam autem esse unam solam & summè ipsam uirtutem. Virtutes uerò generalissimas tres esse, naturalem,

a naturalem, moralem & rationalem. Ob quam causam etiam tripartita est philosophia, utpote cuius una pars est naturalis, altera moralis, tertia rationalis. Et naturalis quidem est, quum de mundo quaerimus, & his quæ in mundo sunt. Moralis uerò circa humanam uitam occupata est. Rationalis circa sermonem, quare & Logicen & Dialecticen ipsam appellant. Aristoteles porrò & Theophrastus omnesq; ferè Peripatetici, philosophiam hoc modo diuiserunt: Necessè est perfectum uirum speculatorem esse eorum quæ sunt, & actorem eorum quæ decet. Hoc autem ex his intelligi potest: uelut uerbi causa, quaeritur an animal aut non animal sit Sol: siquidem uidetur. Qui hoc itaque quaerit, speculator est: nihil enim amplius speculatur quam id quod est quaerit. Similiter an infinitus sit mundus, & an extramundum quid est: hæc enim omnia speculatoris existunt. Rursus quaeritur, quomodo uitam degere oportet, & quomodo liberis præesse conuenit, & quomodo gerendus est magistratus, & ut leges ferre oporteat: hæc enim omnia agendi causa quaeruntur. & talis uir actor existit.

Quid sit natura.

Caput I.

Quandoquidem uerò nobis propositum est res naturales contemplari, necessarium opinor declarare, quid sit natura. Absurdum enim fuerit de natura tractationem instituire, & ignorare hoc ipsum, uim uidelicet ac potentiam naturæ. Est igitur secundum Aristotelem, natura principium motus & quietis, in quo primario est, & non secundum accidens. Omnia enim quæ uidentur, quæ neque à fortuna, neque à necessitate, neque diuina sunt, neque huiuscemodi causam habent, naturalia dicuntur, & naturam propriam habent: uelut terra, ignis, aqua, aër, plantæ, animalia. Insuper & hæc quæ fiunt, pluuia, grandines, fulmina, ignes celestes, uenti: hæc enim principium quoddam habent, utpote quæ ab aeterno non fuerint, sed à quodam principio fiunt. Et hæc sanè, uelut animalia & plantæ, principium generationis habent, & in his natura principium primo est, & non solum motus, uerum etiam quietis. Quæcunq; enim principium motus acceperunt, ea etiam finem accipere possunt. Ob id igitur natura principium est motus & quietis.

Naturalia quæ dicantur.

Differentia inter principium & elementum.

Caput II.

Aristoteles & Plato differre putant principium & elementum. Thales uerò Milesius idem esse putat principium ac elementum. Verum quamplurimum inter se differunt. Elementa enim composita sunt: principia autem dicimus neque composita, neque effectus esse: uelut, uerbi causa, elementa quidem uocamus terram, aquam, aërem, ignem. Principia autem dicimus ob id, quod non habent quid prius ex quo generentur: alioqui enim non esset hoc principium, sed illud ex quo genitum esset. Terra autem & aqua quædam priora sunt, ex quibus genita sunt: materia nimirum informis existens ac specie carens, & forma, quam entelechiam, hoc est, perfectionem appellamus, & priuatio. Errat itaque Thales, elementum ac principium dicens esse aquam.

Principia cur dicta. Materia.

De principijs.

Caput III.

Thales Milesius principium rerum pronunciauit aquam. Videtur autem hic uir philosophiae princeps fuisse, & ab ipso Ionica secta appellata est. Plurimæ enim fuerunt philosophiae successiones ac propagationes. Verum hic diu in Aegypto philosophatus, senior in Miletum concessit, & ex aqua omnia esse, & in aquam omnia resolu dixit. Vititur autem coniecturis huiusmodi: primo, quod omnium animantium genitura principium est, quæ liquida existit: ut ex hoc uerisimile sit, etiam omnia ex humore principium habere. Deinde, quod omnes plantæ humore aluntur, ac fructum producant: quo ubi careant, resiccantur. Tertio, quod ipse ignis Solis & syderum, euaporationibus aquarum nutritur, itemq; ipse Mundus. Quapropter etiam Homerus hanc generationem de aqua pronunciauit:

Ionica philosophia.

Oceanus genitor cunctorum qui unicus extat.

Anaximander Milesius rerum principium esse dicit Infinitum: ex hoc enim omnia fieri, & in hoc omnia corrumpi: quapropter etiam generari infinitos mundos, ac rursus corrumpi in id ex quo geniti sunt. Dicit igitur, Cur infinitum est? Nimirum ut generatio subsistens in

C nullo deficiat. Errat autem hic, quod non dicit quid sit infinitum, num aer sit, aut aqua, aut terra, aut alia quaedam corpora. Errat igitur materiam quidem constituens, causam uero efficientem tollens. Infinitum enim nihil aliud quam materia est. Non potest autem materia esse actio, nisi causa efficiens sublit. Anaximenes item Milesius, principium rerum aërem constituit, ex hoc enim omnia fieri, & in ipsum rursus resolui; uelut anima, inquit, nostra aër existens, continet nos, & uniuersum mundum spiritus & aër complectitur & ambit. Dicuntur autem eadem significatione, aër ac spiritus siue flatus. At uero errat etiam hic, ex simplici ac uniformi aëre ac spiritu animalia constare putans. Impossibile est enim unum principium rerum, materiam ipsam ex qua omnia fiunt, subsistere, uerum etiam causam efficientem supponere oportet. Velut non sufficit argentum ad faciendū poculum, nisi etiam causa efficiens sit, hoc est, faber argentarius. Similiter etiam in aëre, & ligno, & reliqua materia usu uenit. Anaxagoras Clazomenius principia rerum similitudines esse statuit. Videbatur enim ipsi uehementer dubia res esse, quomodo ex non existente & de nihilo quid fieri possit, aut corrumpi in id quod non est. Alimento itaque assumimus simplex & uniforme, uelut Cereris munus panem, & aquam bibimus, atque ex hoc alimento nutritur pilus, uena, arteria, nerui, ossa, ac reliquae partes. Quae cum ita sint, consistendum est quod in alimento quod assumimus omnes res insunt, & omnes res ex ipso auferunt, & in illo ipso alimento partes sunt sanguinem generantes, & neruos & ossa, & alias partes ratione perceptibiles. Neque enim omnia ad sensum reducere oportet, quod panis & aqua haec faciant, sed in his sunt partes quae ratione percipi possunt. Itaque ab eo quod similes sunt partes in alimento his quae generantur, similitudines ipsas appellauit, & principia rerum pronunciauit. Atque has quidem similitudines materiam esse, causam uero efficientem, mentem omnia ordinantem. Orditur autem hoc modo: Vna omnes res erant, mens uero ipsas diremit, ornateque disposuit. Hic igitur ferendus est, quod materiae opificem adiunxit. Archelaus Apollodori Atheniensis, aërem infinitum, & densitatem ac raritatem circa ipsum, principia rerum esse dixit: horum autem alterum esse ignem, alterum aquam. Hi quidem igitur relati uiri consequenter sibi succedentes, Ionicam a Thalete appellatam philosophiam compleuere. Rursus autem ab alterius philosophiae exordio, Pythagoras Mnesarchi Samius, qui primus philosophiam hoc nomine appellauit, principia rerum numeros statuit, & ipsorum proportionem, quas symmetrias ac harmonias uocat, itemque elementa ex utriusque composita, ac geometrica appellata. Rursus autem unitatem & indefinitam dualitatem inter principia locat. Spectat autem horum principiorum alterum ad causam efficientem ac formalem, quae est mens & idem deus; alterum ad patientem ac materialem, quae est mundus hic uisibilis. Naturam porro numeri denarium esse pronunciat: nam ad denarium usque omnes Graeci omnesque barbari numerant, ad quem ubi peruenierint, redeunt ad unitatem. Denarii autem rursus uis, inquit, in quaternario existit, eiusque causa talis est. Si quis ab unitate progressus, addendo ponat numeros usque ad quaternarium, denarium numerum explebit. Si uero excedat quaternarium, etiam denarium transgredietur: uelut si quis, exempli ergo, unum ponat, & duo addat ac tria, atque his quatuor, denarium numerum explebit. Quare numerus secundum unitatem quidem in decem, secundum uim autem in quatuor existit. Quapropter etiam Pythagorae iurabant, uelut quaternarii iusiurandum maximum esset, in hunc modum:

Anima aër est.

Similitudines cur dicte.

Denarii uis.

Quaternarii uis.

Iuramentum Pythagoraeorum.

Per, qui nostrae animae tribuit, tibi iuro quaternum, Naturae fontem aeternae radice reuinctum.

Quin & animam nostram ex quaternione compositam esse dicit. Esse enim mentem, scientiam, opinionem, sensum, ex quibus omnis ars & scientia, & nos ipsi rationales sumus. Mens quidem igitur unitas est: mens enim secundum unitatem speculatur: uelut quum multi sunt homines, particulares quidem singulatim sensu deprehendi non possunt, incomprehensibilesque ac infiniti sunt: uerum hoc ipsum, hominem unum tantum mente concipimus, cui nullus similis existit. Ita & equum unum solum mente concipimus, partiales autem sunt infiniti. Omnes enim haec species ac genera secundum unitatem sunt, quapropter etiam in unoquoque ipsorum hanc definitionem reddentes dicunt, animal rationale, aut animal inanimabile dicendum esse. Propterea igitur mens unitas est, qua haec consideramus. At uero dyas, id est, dualitas indefinita merito scientia est. Omnis enim demonstratio, & omnis scientiae persuasio ac probatio, insuperque omnis syllogismus ac

ratio cina-

A ratiocinatio, ex quibusdam concessis id quod controuersum est colligit, & facile demonstrat alterum, quorum comprehensio scientia est: & propterea sanè est dualitas. Ceterum opinio, ternio ex comprehensione merito est, quia multorum est opinio: ternio autem multitudo: ut hic, Ter Danaei felices. Ob id igitur ternionem non approbat Pythagoras. Heraclitus & Hippasus Metapontinus principium uniuersorum ignem esse censuerunt. Ex igne enim omnia fieri, & in ignem omnia finire dicunt: hoc autem extincto, omnia in mundo facta esse. Primum enim crassissimum ipsius in seipsum coactum, terra fit: deinde relaxatam terram ab igne aquam effici dicunt, id uero quod exhalat aërem euadere: rursus autem mundum, & omnia corpora in exarsione uniuersi, ab igne consumi. Principium igitur esse ignem, quia ex ipso omnia finem uero, quia etiam in hunc ipsum omnia resoluuntur. Epicurus Neoclis Atheniensis Democriti sectator, principia rerum dixit esse, corpora ratione perceptibilia, non participantia uacuo, ingenita, sempiterna, incorruptibilia, quae neque confringi possunt, neque ad formam aliquam ex partibus reduci, neque alterari. Esse autem ipsa ratione perceptibilia, atque haec sanè moueri in uacuo & per inane. Esse uero etiam ipsum uacuum infinitum, & corpora infinita. Accidere autem corporibus tria haec, figuram, magnitudinem, grauitatem. Democritus equidem duo tantum prodidit, magnitudinem & figuram. Verum Epicurus ad haec etiam tertium addidit, grauitatem. Necessè est enim, inquit, corpora moueri per grauitatis plagam, alioqui enim non mouebuntur. Esse autem figuras corporum, quos atomos uocat, comprehensibiles, non infinitas: non enim esse neque uncinatas, neque tridentis forma, neque anulares: has enim figuras facile frangit: atomi autem frangi nequeunt, & laedi omnino non possunt. Habere autem figuras proprias, ratione perceptibiles, dictamque atomum, non quod minima est, sed quod secari ac diuidi non potest, utpote laedi non potens, & uacui non particeps. Quare si quis atomum dicat, infractam dicit & laesionis expertem, & uacui non participem. Quid autem sit atomus, manifestum est: sunt enim elementa semper existentia, & animalia inania, atque ipsa unitas. Empedocles Metonis Agrigentinus, quatuor quidem dicit esse elementa, ignem, aërem, aquam, terram. Verum duas principales potentias, amicitiam & contentionem, quarum altera unit, altera

Atomi unde dicte.

Principales potentiae duae.

B diducit. Verba eius hoc modo habent:

Primum radices cunctorum quatuor audi.

Iuppiter aetherius, Iuno almaque, Plutoque diues,

Et Nestis lachrymis humectans flumina nostra.

Iouem equidem dicit feruorem & aethera, id est, ignem: Iunonem uero almam, aërem: terram autem, Plutonem: Nestim uero & flumina nostra, genituram & aquam. Socrates Sophronisci Atheniensis, & Plato Aristonis Atheniensis (eadem enim sunt utriusque de uniuerso opiniones) principia rerum tria dixerunt, deum, materiam, ideam. Est autem deus, mens. Materia, quod primo subiacet generationi ac corruptioni. Idea uero substantia incorporea in intellectu ac imaginationibus dei. Deus autem mens est mundi. Aristoteles Nicomachi Stagiritae, principia quidem entelechiam, hoc est, perfectionem siue formam, & materiam, ac priuationem statuit. Elementa uero quatuor: & quintum quoddam corpus aetherium immutabile. Zenon Mnesagorae Citienensis, principia quidem deum & materiam, quorum ille faciendi, haec patiendi causa est. Elementa uero quatuor. Horum autem omnium secta Italica appellata est, propterea quod Pythagoras in Italia philosophiae uacauit. Discessit enim a patria sua Samo Polycratis tyrannidi in sensus.

Iuppiter ether ac ignis.

Italica philosophiae secta.

Quomodo constitutus sit mundus.

Caput IIII.

Mundus sanè constitutus est circū exa figura, formatus hoc modo. Quum indiuidua atomorum corpora improuissimum ac fortuitum motum haberent, alsidueque ac celerissime mouerentur, multa corpora in unum coaceruata sunt, & figuris & magnitudinibus euariantia. His autem in unum coaceruatis, quae quidem ex his maiora ac grauissima erant, penitus subsederunt: quae uero parua erant & rotunda, leuiaque ac lubrica, ea in congressu corporum elidebantur, & in sublime ferebantur. Quum autem uis impulsoria ac in sublime ferens defecisset, & plaga non amplius sursum impelleret, deorsum uero ferri haec prohiberentur, ad locos apprimebantur qui ipsa suscipere possent: haec autem circumcirca erant, & ad hos corporum multitudinem circūflecebatur: implicata autem inter se in circumflexione coe-

Motus atomorum fortuitus.

Caeli et stellarum generatio.

C aërem uerberabat, ipsumque exprimebat: hic uero inflatus per motum, & simul comprehens astra, ea secum circumuexit, & ipsorum reuolutionem sublimem conseruauit. Postea autem ex his quae subfederunt, genita est terra: ex his uero quae in sublime delata sunt, coelum, ignis, aër. Quum autem multa adhuc materia in terra comprehensa esset, eaque per uentorum plagas ac stellarum auras densaretur, omnis ipsius tenuis habitus expressus est, & liquidam naturam generauit. Haec uero quum fluxa esset, ad cauos locos capere ac recipere ipsam potentes deferebatur. Aut etiam per se subsistens subiectos locos aqua excauabat, Principalissima quidem igitur mundi partes hoc modo generatae sunt.

Elementorum generatio.

Mundi unitatis signa tria.

Mundus non perfectus, neque incorruptibilis.

Deus quid.

Mundi pulchritudo.

Figura.

Color.

Magnitudo.

Circuli zodiaci animalia.

Deorum species.

Dei notiones.

An unum sit uniuersum.

Caput V.

Stoici unum esse mundum pronunciauerunt, quem sane etiam uniuersum esse dixerunt, & quicquid corporeum existit. Empedocles mundum quidem unum esse dixit, non tamen uniuersum esse mundum, sed modicam quandam uniuersi partem, reliquum uero principium materiam. Plato opinionis suae, quod unus sit mundus, & unum uniuersum, coniecturam ex tribus facit: ex eo quod perfectus non sit, si non omnia complectatur: ex eo quod similis non sit suo exemplari, si non unigenitus existat: ex eo quod non incorruptibilis futurus erat, si quid extra ipsum esset. Caterum Platonis respondendum est, mundum non esse perfectum, non enim omnia complectitur. Nam & homo perfectus est, sed non omnia complectitur. Suntque multa exempla, uelut in statuis, & aedibus, ac picturis. Quomodo autem sit perfectus, si quidem extra ipsum quid circumuolutari potest? Incorruptibilis autem non est, neque esse potest, quum sit genitus. Metrodorus absurdum esse dicit, in magno campo unam spicam nasci, & in infinito unum mundum. Quod autem infinita sit copia mundorum, manifestum est ex eo quod infinita sunt causa. Si enim mundus hic finitus est, causa uero omnes infinita, ex quibus ipse constat, necesse est infinitos etiam mundos esse. Vbi enim omnes sunt causa, ibi etiam effectus. Causa autem sunt siue atomi, siue elementa.

Vnde homines notionem Dei habuerunt.

Caput VI.

Definiunt Stoici dei essentiam sic spiritum intelligentem & igneum, non habentem formam, & mutantem se in quacumque uult, & se omnibus assimulantem. Habuerunt autem huius notionem, primum a pulchritudine rerum apparentium. Nullum enim pulchrum temere & fortuito fit, sed cum opifice quadam arte. Pulcher autem est mundus: manifestum est id ex figura, & colore, & magnitudine, & stellarum circa mundum uarietate. Pilae uero formam mundus habet, quae figura omnium primas tenet: sola enim haec suis partibus assimilatur. Quum autem sit rotundus, partes etiam rotundas habet: propter hoc ipsum enim in capite sacratissima res mens ipsa constituta est, ut inquit Plato. Color quoque ipsius pulcher est: caeruleo enim coloratus est, qui purpureo quidem nigrior est, uerum splendentem qualitatem habet, & ob hanc causam, tantum aëris spatium coloris uigore disseccans, ex tantis interuallis conspicitur. Pulcher item ex magnitudine est mundus. Nam id quod omnia eiusdem generis continet ac ambit, pulchrum est, uelut animalia & arbores. Et stellae in caelo apparentes, mundi pulchritudinem absoluunt. Etenim obliquus in caelo circulus, diuersis rerum imaginibus uariatus est:

Cancer inest illi, Leo post, uirguncula deinde,
Post quam forcipibus dein totus Scorpius instat,
Spiculifer quem consequitur, mox huic Capricornus.
Fufor aquae post, & pisces duo stelligerati:
Hinc Aries, & hinc Taurus, Geminique sequuntur.

Innumera uero alia iuxta similes mundi conuexitates deus fecit. Vnde etiam Euripides dicit:

Fulgens color, iubarque caeli splendidum,
Sic per modos uarios nitens, pulcherrimi
Sapientis est, quid ni putas? opus fabri.

Sed etiam ex hoc notionem dei accepimus. Sol enim & Luna, ac reliqua sidera, perpetuo raptu sub terras delata, similia coloribus emergunt, aequalique magnitudine, locis item ac temporibus iisdem. Quapropter qui nobis deorum cultum tradiderunt, per tres species ipsum proposuerunt: primam naturalem, secundam fabulosam, tertiam legum testimonio firmatam. Docetur autem naturalis a philosophis, fabulosa a poetis, legalis ab unaquaque semper ciuitate constituitur. Omnis porro doctrina de his, in septem species diducitur. Et prima quidem est ex stellis in caelo, aliisque in sublimitate aëris apparentibus, Dei enim notionem ex appa-

A ex apparentibus stellis habuerunt, quum uiderent ipsas magnae consonantiae causas esse: & per diem ac noctem, hyememque ac aestatem, ordinatos ortus & occasus conspicerent: itemque animantia & fructus a terra produci. Quare pater quidem uisus est ipsis caelum esse, mater uero terra. Et caelum quidem pater, propterea quod aquarum effusiones seminum rationem habent. Terra uero mater, ob id quod suscipiat haec ac pariat. Cumque uiderent stellas semper cursum suum peragere, & Solem ac Lunam uidentibus nobis autores esse, a cursu ac uisu deos ipsos Graeci appellauerunt. Secundo tertioque loco deos distinxerunt in laedentes ac iuuantes: & iuuantes ac comodos dixerunt, Iouem, Iunonem, Mercurium, Cererem: laedentes uero, Pœnas, Furias, Martem: quorum iras ac uolentias libationibus expiant. Quartum ac quintum locum attribuerunt rebus & affectibus: uelut affectibus, Amorem, Venerem, Cupidinem: & rebus ac negociis, Spem, Iustitiam, Aequitatem. Sextum locum accepit species a poetis ficta. Hesiodus enim genitis dijs patrem constituere uolens, tales genitores ipsis induxit:

Caelum pater.

Dij Graecis unde dicti.

Cœumque & Creumque, Hyperiona, & Iapetumque.

Et propterea hoc genus deorum, fabulosum uocatum est. Septimum autem & ultimum genus propter beneficentiam erga homines in communi uita, diuinos honores emeruit, quum alias homines ac hominum modo geniti essent. Tales dii sunt Hercules, Castor & Pollux, Bacchus. Humana autem forma eos sanxerunt, ob id quod omnium rerum deus principalissimus est, animalium uero homo pulcherrimum, uirtute diuersimode exornatum, & iuxta mentis constitutionem praestantissimum. His igitur qui principalissimi sunt, & optime uitam degunt, etiam praestantissimam animi partem similiter pulchram esse ratiocinati sunt.

Dij ex hominibus.

Dij forma humana.

Quis sit Deus.

Caput VII.

Quidam philosophi, uelut Diagoras Milesius, & Theodorus Cyrenæus, & Euemerus Tegeates, in totum deos esse negant. De Euemero autem innuit Callimachus Cyrenæus in his iambis:

Adeste cuncti in aedibus suburbanis,
Vbi aëreum dudum Iouem senex factum

Iniurijs proteruiter libris foedat.

Hi autem libri sunt in quibus deos esse negat. At Euripides tragicus poeta reuelare quidem Areopagitarum timore noluit: ostendit autem hoc modo. Sisyphum enim huius opinionis autorem induxit, ipsiusque sententiae ad stipulatur. Erat enim tempus, inquit, cum inordinata esset hominum uita ac bestialis, robore omnia metiens. Deinde iniquitatem legibus inductis, dissolutam esse dicit. Cum uero lex manifesta iniustitias prohibere posset, multi autem latenter delinquerent, tunc sane sapiens quidam uir institit. Sic oportet semper falso sermone ueritatem excecicare, & hominibus persuadere, quod deus est incorruptibili uita florens, qui haec audit & uidet ualdeque curat: tollantur enim, inquit, poeticae nugae una cum Callimacho dicente: Si deum nosti, scito etiam quod deo omnia factu possibilia sunt. Deus autem non omnia facere potest: quandoquidem si deus est, faciat niuem nigram, & ignem frigidum, & quod sedet, stans ac erectum, & uice uersa. Plato equidem magna uoce intonas ac dicens, quod deus efformauit mundum ad imaginem & exemplar sui, nugae olet Becceselenas, uelut ueteris Comediae poetae dicit. Quomodo enim seipsum intuens formare potuit: aut quomodo ad pilae figuram sinxit, quum ipse etiam homine breuior existat? Anaxagoras ab initio corpora simul constituisse dicit: mens autem dei ipsa ordinate disposuit, & uniuersorum generationes fecit. Plato prima corpora non constituisse supposuit, sed inordinate mota esse: propterea etiam deus, inquit, sciens quod ordo melior est quam confusio inordinata, haec in ordine digessit. In communi igitur ambo errant, quod deum rerum humanarum curam gerere dixerunt, imò etiam quod ea gratia mundum fabricauit. Etenim beatum hoc & incorruptibile animal, completumque omnibus bonis, & omnis mali exors, totum in hoc existens ut propriam felicitatem ac corruptibilitatem conseruet, nullam humanarum rerum curam gerit. Infelix autem utique esset, si instar operarij ac opificis onera subiret, & de mundi structura sollicitus esset. Et rursus: Deus quem ipsi dicunt, aut priore aëuo non erat, quum immobilia erant, siue inordinate mouebantur corpora: aut dormiebat, aut uigilabat, aut neutrum horum. Sed neque primum admitti potest: deus enim aeternus est. Neque secundum: si enim dormiebat ab aeterno deus, mortuus erat: aeternus enim somnus, mors est. Sed neque somnum admittit deus: nam immortalitas dei, & uicinitas mortis, longe distant.

Deus imago mundi.

Becceselenas nugae.

Deum rerum humanarum curam non gerere.

C Si uero Deus uigilans erat, aut deficiebat ipsi quid ad felicitatem, aut compleuerat beatitudinem. Et neque iuxta prius beatus est deus: cui enim deficit quid ad felicitatem, id non est beatum. Neque secundum posterius: cum enim nihil ipsi deesse ad completam beatitudinem, inanes actiones aggressurus erat. Quomodo autem si quidem deus est, & huius cura humanæ res gubernantur, pessimus quisque felix est, optimus uero quisque aduersitatibus obijcitur: Agamemnon enim rex bonus atque idem fortis bellator in armis, ab adultero & adultera uictus ac dolo occisus est. Et huius cognatus Hercules, ubi multa humanas res uastantia monstra sustulisset, ac orbem purgasset, ueneno per Deianiram dato dolose interfectus est. Thales mentem mundi deum dixit. Anaximander stellas cœlestes deos adstruxit. Democritus mentem ignitam, ipsam mundi animam, deum pronunciauit. Pythagoras ex principijs unitatem quidem deum dixit, & bonum: estque unitatis natura ipsa mens. Dualitatem uero dæmonem, & malum, circa quam est multitudo materialis, & est uisibilis hic mundus. Socrates & Plato, unum unigenitum, & per se natum solitarium, & reuera bonum, deum dixerunt. Omnes autem hæc appellationes ad mentem pertinent. Mens igitur deus est, forma separata, hoc est, nulli materiæ mixta, & nulli rei paisibili implexa. Aristoteles supremum deum, formam separatam, qui super uniuersi sphaeram cōscendit, quæ ætherium corpus est quintum ab ipso appellatū. Hoc autem in orbem siue sphaeram distincto, natura quidem coniunctas, ratione uero separatas, unam quæque sphaeram animal esse putat ex corpore & anima cōpositum, ex quibus corpus quidem ætherium est, & orbiculariter mouetur. Anima uero ratio immobilis, causa motus secundum actionem. Stoici cōmunius deum statuunt, ignem artificialem uia procedentem, in generatione mundi omnes seminarias rationes in se complectentis, secundum quas singula iuxta fatum fiunt. Et spiritum quidem per uniuersum mundum penetrantē, uerum appellationes per uniuersam materiam mutantem, per quam euariando processit. Deum item esse mundum, & stellas, ac terram, supremum autem omnium, mentem in æthere. Epicurus omnes deos humana specie præditos, & omnes hos ratione perceptibiles, propter naturæ imaginem tenuitatem. Idem etiam alias quatuor naturas secundum genus incorruptibiles prodidit, atomos, inane, infinitū, & similitudines: hæc autem & similitudines dicuntur, & elementa.

Mali felices, boni aduersis preßi.

Dij humana specie.

De dæmonibus ac heroibus.

Caput VIII.

Consequenter à dijs, de dæmonibus ac heroibus dicendum. Thales, Pythagoras, Plato, Stoici, dæmones esse substantias animales censuerunt. Esse autem & heroas, separatas à corporibus animas, bonos quidem bonas, malos uero malas. Epicurus autem nihil horum approbat.

De materia.

Caput IX.

Materia est id quod primæ generationi ac corruptioni, & alijs transmutationibus subiectum est. Thales & Pythagoras ac Stoici, mutabilem & alterabilem, ac fluxam totam per totum, materiam dixerunt. Democritus prima pati non potentia, atomum, & inane, & incorporeum. Aristoteles & Plato materiam corpoream, informem, specie carentem, figuræ expertem, qualitatis exortem, quantum ad propriam naturam attinet. Vbi uero suscepit formas, uelut nutricem & effigiem, ac matrem fieri. Qui uero aquam dicunt, aut terram, aut ignem, aut aërem, materiam esse, non amplius informem ipsam dicunt, sed corpus. Qui autem ea quæ partes non habent, & indiuidua, ipsas uidelicet atomos, informem.

De idea.

Caput X.

Idea est substantia incorporea, ipsa quidem per se non subsistens, uerum materias informes effigians, & ipsarum explanationis causa existens. Socrates & Plato separatas à materia substantias, ideas opinantur, in intellectu ac imaginationibus dei, hoc est, mentis subsistentes. Aristoteles ideas quidem & formas reliquit, non tamen à materia separatas, à quibus quod factū est, à deo est. Stoici Zenonij cogitationes ac notiones nostras, ideas esse pronunciauerunt.

Idea notio nostra.

De causis.

Caput XI.

Causa est effectus, aut per quam aliquid contingit. Plato causam trifariam distinguit: à qua, ex qua, ad quam. Principalissimam autem putat causam à qua, ea autem est efficiens, quæ est mens. Pythagoras & Aristoteles primas quidem causas incorporeas: uerum causas iuxta participationem, aut per accidens, corporeæ substantiæ esse produnt, ueluti mundus est corpus. Stoici omnes causas corporeas censent, nimirum spiritus.

De

De corporibus.

Caput XII.

Corpus est quod trifariam distantiam siue dimensionem habet, latitudine, profunditate, & longitudine. Aut est moles renitens quantum in se est: aut est quod locum occupat. Plato, quod neque graue neque leue est natura, in proprio sanè loco existens. Vbi uero in alieno fuerit, tunc nutum habet, ex nutu uero inclinationem siue ad grauitatem siue leuitatem. Aristoteles simpliciter grauisimum dixit esse terram, leuissimum ignem. Aërem autem & aquam aliàs aliter. Stoici duo ex quatuor elementis leuia asserunt, ignem & aërem: duo uero grauia, aquam & terram. Leue enim est, quod natura non nutat à proprio medio. Graue autem, quod in medium. Medium autem ipsum graue non est. Epicurus corpora incomprehensibilia esse dicit: & prima quidem esse simplicia, uerum concreta ex illis omnia grauitatem habere. Moueri autem indiuidua corpora, hoc est atomos, partim ad lineam, partim obliquè. Quæ uero sursum mouentur, plagæ aut cōcussionis impulsu moueri.

De minimis corpusculis.

Caput XIII.

Empedocles ante quatuor elementa, fragmenta minutissima uelut elementorū elementa, simularium partium, hoc est, rotunda, supposit. Heraclitus ramenta quædam minima & partes non habentia inducit.

De figuris.

Caput XIII.

Figura est superficies & lineamentum ac finis corporis. Pythagoras quatuor elementorū corpora globosa esse tradit. Solum autem supremum ignem figuram coni, hoc est, nucis pineæ, habere.

De coloribus.

Caput XV.

Color est qualitas corporis uisibilis. Pythagorici colorem uocabant superficiem corporis. Empedocles id quod meatibus uisus cōgruens est. Plato flammam à corporibus, competentes ad usum particulas habentem. Zeno Stoicus colores, primas materiæ figurationes esse dicit. Pythagoras genera colorum facit, album, nigrum, rubrum, pallidum. Differentias autem iuxta qualitates mixtionum elementorum. Animalium uero differentias in colore, iuxta uarietates locorum atque aëris accidere.

De sectione corporum.

Caput XVI.

Thales & Pythagoras corpora paisibilia, & in infinitum sectilia dicunt. Alij atomos ac indiuidua siue partes non habentia cōsistere, & non in infinitum sectionem progredi astruunt. Aristoteles potentia quidem in infinitum, actu uero nequaquam.

De mixtione ac temperamento.

Caput XVII.

Prisci elementorum mixtiones alteratione fieri dicunt. Anaxagoras & Democritus appositione. Empedocles ex minutioribus molibus elementa permiscet ac coagmentat, quæ uidelicet minutissima corpuscula sunt, & uelut elementorum elementa. Plato tria quidem corpora (non enim uult ipsa esse proprie elementa, aut appellare) mutabilia inter se dicit, ignem, aërem, aquam. Terram autem in aliquod ex his mutari non posse.

Terra immutabilis.

De uacuo.

Caput XVIII.

Omnes physici à Thalete usque ad Platonem uacuum reprobarunt. Et Empedocles ipse dixit, Non uacat in toto quicquam, non orbe redundat.

Vacuum nihil esse.

Leucippus, Democritus, Demetrius, Metrodorus, Epicurus, atoma & indiuidua corpora multitudine infinita, uacuum autem magnitudine infinitū esse dixerunt. Stoici in mundum nihil uacuum esse, extra autem ipsum infinitū asserunt. Aristoteles tantum esse extra mundum uacui, ut respirare cœlum possit: igneum enim ipsum esse.

Vacuum extra mundum infinitum esse.

De loco.

Caput XIX.

Plato locum dixit id quod assumere potest formas, quod per translationem materiam uocauit, quemadmodum eam materiam quæ iam suscepit formas, nutricem appellat. Aristoteles extremum continentis cohærens contento, locum dicit.

De capacitare siue receptaculo.

Caput XX.

Stoici & Epicurus differre tradunt, uacuum, locum, & capacitatem. Et uacuum quidem esse solitudinem corporis. Locum autem, id quod à corpore obtinetur. Capacitatē uero siue receptaculum, id quod ex parte obtinetur, uelut in uini dolio contingit.

De tempore.

Caput XXI.

Pythagoras tempus orbem & sphaeram ambientis esse dixit. Plato autem imaginem mobilem, aut interuallum motus mundi, Eratosthenes Solis iter,

C De substantia temporis. *Caput XXII.*
 Plato temporis substantiam cœli motum esse dixit, Pleriq; ex Stoicis ipsum motum, Et pleriq; ingenitum tempus dixerunt. Plato genitum iuxta mentis intellectum putat.

De motu. *Caput XXIII.*
 Pythagoras & Plato tradunt, quod motus est diuersitas quædam ac alternitas in materia. Aristoteles perfectum actum mobilis esse dicit. Democritus unum motus genus per obliquum tradit. Epicurus duo motus genera habet, ad lineam, & obliquum. Herophilus motum alium ratione perceptibilem, alium sensibilem dicit. Heraclitus quietem & stationem ex uniuersis tollit, sunt enim hæc mortuorum. Motum autem perpetuum perpetuis dat, corruptibilem corruptibilibus.

De generatione ac corruptione. *Caput XXIII.*
 Armenides, Melissus & Zeno, generationem ac corruptionem sustulerunt, propterea quod uniuersum immobile putarent. Empedocles & Epicurus, omnesq; qui ex tenuium corpusculorum coaceruatione mundum construunt, concretiones ac discretionem inducunt, generationes autem & corruptiones non proprie. Non enim iuxta qualitatem ex alteratione, sed ex coaceruatione iuxta quantitatem has fieri adstruunt. Pythagoras, & omnes qui passibilem materiam supponunt, proprie generationem & corruptionem fieri dicunt, ut quæ ex alteratione mutatione q; ac dissolutione elementorum fiant.

De necessitate. *Caput XXV.*
 Thales, fortissimum, inquit, est necessitas, uniuersis enim dominatur. Pythagoras necessitatem mundo circumscitam esse dicit. Parmenides & Democritus omnia iuxta necessitatem fieri aiunt. Eandem autem esse & fatum, & iustitiam, & prouidentiam, & mundi opificem.

De substantia necessitatis. *Caput XXVI.*
 Plato res partim ad prouidentiam, partim ad necessitatem refert. Empedocles substantiam necessitatis dicit esse, causam usualem principiorum ac elementorum. Democritus resultum ac renitentiam corruptionem q; ac plagam materiam. Plato aliquando materiam, aliquando opificis habitum ad materiam.

De fato. *Caput XXVII.*
 Heraclitus omnia secundum fatum fieri dicit, & hoc idem cum necessitate esse. Plato admittit quidem fatum in hominum animis ac uita, simul autem inducit causam apud nos existentem. Stoici similiter ut Plato: & necessitatem quidem inuictam & uiolentam causam esse aiunt, fatum uero causarum ordinarum complexum: in quo complexu est etiam causa apud nos existens, ut quædam iuxta fatum, quædam citra fatum fiant.

De substantia fati. *Caput XXVIII.*
 Heraclitus substantiam fati dicit esse, rationem per substantiam uniuersi penetrantem. Hæc autem est æthereum corpus, semen generationis uniuersi. Plato rationem sempiternam, & legem sempiternam naturæ uniuersi. Chrylippus uim specialem, quæ uniuersa ordine gubernat. Et rursus in definitionibus: Fatum est, inquit, ratio mundi, aut lex eorum quæ in mundo sunt, & per prouidentiam gubernantur. Aut ratio iuxta quam facta sunt quæ facta sunt, & fiunt quæ fiunt, & fient quæ futura sunt. Stoici seriem causarum, hoc est, ordinem & nexum ac coniunctionem intransgressibilem. Posidonius fatum tertium à loue facit: primum enim esse louem; secundum, naturam; tertium, fatum.

De fortuna. *Caput XXIX.*
 Plato fortunam causam per accidens & consequentiam, in propositis esse dicit. Aristoteles causam per accidens, in his quæ per appetitum ac conatum nostrum alicuius gratia fiunt, obscuram & instabilem esse dicit. Differre autem spontaneum à fortuna. Quod enim à fortuna fit, etiam sponte fieri, & esse omnino in rebus agendis. Quod uero sponte fit, non etiam à fortuna fieri, esse enim in his quæ extra rerum actionem sunt. Et fortunam quidem esse rationalium: spontaneum autem casum & rationalium & irrationalium animalium esse, itemq; corporum inanimatorum. Epicurus fortunam causam inconsistentem personis, temporibus, modis, esse ait. Anaxagoras & Stoici causam obscuram humanæ rationi: aliqua enim esse secundum necessitatem, alia secundum fatum, alia iuxta propositum & uoluntatem nostram, alia iuxta fortunam, alia iuxta casum spontaneum.

De natura. *Caput XXX.*
 Empedocles naturam nihil esse dicit, uerum elementorum mixtionem & disparationem. Scribit enim sic in primo libro Physico:

Dicam

A Dicam aliud, Natura nihil mortalibus extat,
 Nec quisquam gelidæ post mortis terminus instat,
 Sed tantum mixtura & dissociatio rerum
 Contingit, quam homini naturam dicere mos est.
 Anaxagoras similiter naturam concretionem ac discretionem dixit, hoc est, generationem & corruptionem.

Plutarchi de placitis philosophorum,
 Liber secundus.

IANO CORNARIO MEDICO PHYSICO INTERP.

P Ost absolutam de principijs ac elementis, & alijs coherentibus & eiusdem ordinis tractationem, ad effectus ipsos progrediar, ab eo quod omnia comprehendit ac ambit, exordium facturum.

De mundo. *Caput I.*
 Pythagoras primus uniuersorum ambitum ac complexum, mundum appellauit, propter ordinem qui in ipso conspicitur. Thales eiusq; sectæ unus esse mundum dixerunt. Democritus & Epicurus & horum discipulus Metrodorus, infinitos in infinito esse mundos iuxta omnem circumstantiam. Empedocles circuitum solis dixit esse mundi lineamentum, atq; hoc ipsum eius finem. Seleucus infinitum mundum dixit. Diogenes, uniuersum quidem infinitum, mundum uero finitum esse. Stoici uniuersum & totum differre tradunt. Uniuersum enim esse infinitum unâ cum uacuo, totum autem esse mundum citra uacuum, ut non idem sit totum & mundus.

De figura mundi. *Caput II.*
 Stoici mundum globi siue pilæ figuram habere dicunt. Alij conij, hoc est, pinæ nucis figuram ipsi tribuunt, alij ouatam. Epicurus possibile esse ait mundos esse globiformes, possibile item esse ipsos alias figuras nancisci.

An animatus sit mundus. *Caput III.*
 Omnes quidem alij animatum mundum esse dicunt, & prouidentia gubernari. Verum Democritus & Epicurus, & qui atomos indiuiduas corpora & inane inducunt, neq; animatum esse, neq; prouidentia gubernari, sed natura quadam irrationali. Aristoteles neq; animatum esse totum per totum, neq; sensibilem, neq; rationalem, neq; intelligentem, neq; prouidentia gubernari dicit: cœlestia enim his omnibus participare, ut quæ à suis ipsa sphaeris animalibus ac uitalibus ambiantur. Verum terrestria & terræ uicina nullo ipsorum participare, & bonum ordinem per accidens, non primordialiter nancisci.

An incorruptibilis sit mundus. *Caput IIII.*
 Pythagoras & Plato factum à Deo mundum censent, & corruptibilem quidem quantum ad naturam: sensibilem enim esse propter corporeum: non tamen corrupendum, propter prouidentiam & conseruationem dei. Epicurus interituum iudicat, utpote factum, uelut animal, uelut plantam. Xenophanes non factum, & sempiternum & incorruptibilem mundum pronunciat. Aristoteles partem mundi quæ sub Luna est passibilem esse sentit, in qua etiam terrestria ac terræ uicina corrumpuntur.

Vnde nutriatur mundus. *Caput V.*
 Aristoteles: Si alitur, inquit, mundus, etiam interibit. Verum nullo alimento opus habet, propterea etiam est sempiternus. Plato mundum ipsum sibi ipsi alimentum suppeditare sentit, ex eo quod corrumpitur secundum transmutationem. Philolaus duplicem esse corruptionem ait, alteram ex ignis de cœlo defluxu, alteram aqua lunari per aeris circumuersionem diffusa: & harum euaporationes esse alimenta mundi.

A quo elemento mundum fabricare cepit deus. *Caput VI.*
 Physici mundi creationem à terra cepisse tradunt, uelut à centro: principium autem globi est centrum. Pythagoras ab igne & quinto elemento. Empedocles æthera primum discretum esse, deinde ignem, postea terram, ex qua per circumferentiæ impetum adstricta, aquam scaturijse, ex hacq; aerem exhalasse. Et cœlum quidem ex æthere factum esse, Solem uero ex igne, ex alijs uero terrestria ac terræ uicina coacta esse. Plato uisibilem mundum ad

Vu 2

C exemplar intelligibilis mundi factum esse. Visibilis autem mundi animam priorem esse, posterius uero corporeum. Item quod ex igne ac terra constat, prius esse, quod ex aqua & aere posterius. Quum quinque sint figurae solidae, quae etiam mathematicae uocantur, Pythagoras ex cubo terram factam esse ait, ex pyramide siue meta ignem, ex octonaria sede aërem, ex uicenaria aquam, ex duodenaria sede uniuersisphaeram. Plato etiam in his Pythagorissat.

Figurae solidae quinque.

De ordine structurae mundi. Caput VII.

Tunica mundi.

PArmenides coronas dicit esse inter se mutuo implicatas, aliam ex raro, aliam ex denso, mixtasque inter se ex lumine ac tenebris interpositis: & id quod ambit ac continet omnes, instar muri solidum esse. Leucippus & Democritus tunicam ac pelliculam mundo circumcirca obtendunt. Epicurus aliquorum mundorum finem ac extremitatem raram esse prodit, aliquorum uero densam; & ex his quasdam moueri, quasdam immobiles esse. Plato ignem primum extitisse, deinde aethera, postea aërem, à quo aquam, ultimam uero terram. Aliquando autem aethera igni coniungit. Aristoteles primum aethera pati nequientem, ac quintum quoddam corpus: post quod laesioni obnoxia & pati potentia, ignem, aërem, aquam: postremam terram. Ex his uero caelestibus quidem motum orbicularē datum esse, his autem quae sub illis locata sunt, leuibus quidem sursum uersus motū obtigisse, grauibus uero deorsum. Empedocles non per omnia statos ac certos locos elementorum esse tradit, sed omnia inter se locos transmutare.

Qua causa mundus inclinatus sit. Caput VIII.

Ursarum ac aquilonis eleuatio.

Diogenes, Anaxagoras, post mundum constitutum & educta ex terra animalia, inclinatum quodammodo sua sponte mundum ad meridionalem sui partem asserunt, fortassis à prouidentia, quod aliqua ipsius partes inhabitabiles, aliqua habitabiles fierent, prout frigida aut aestuosa, aut temperata essent. Empedocles ait, aere solis impetu cedente, eleuatas esse Ursas, & aquilonares partes esse exaltatas, austrinas uero depressas, atque secundum hoc etiam totum mundum.

An extra mundum sit uacuum. Caput IX.

Mundi respiratio.

Pythagoras extra mundum, uacuum esse dicit, in quod & ex quo mundus respiret. Stoici uero infinitum, in quod iuxta exarationem uniuersi mundus resoluatur. Posidonius non infinitum, sed quantum satis est ad dissolutionem. Aristoteles in primo de Vacuo, uacuum esse dixit. Plato neque extra mundum, neque intra, uacuum esse censet.

Quae dextrae mundi partes, & quae sinistrae. Caput X.

Pythagoras, Plato, Aristoteles, dextras mundi partes orientales dixere, à quibus initium motus; sinistrae occidentales. Empedocles dextras mundi partes iuxta circulum solstitialem aestiuum, sinistrae iuxta hyemalem iudicauit.

De caelo, quae ipsius substantia sit. Caput XI.

Anaximenes circumferentiam caeli extremam, terream esse dixit. Empedocles solidum esse caelum dixit, ex aere ad glaciei formam ab igne congelato, & igneum ac aereum in utroque hemisphaerio continere. Aristoteles ex quinto corpore, aut igne, aut ex calidi & frigidi mixtura, caelum constare dixit.

De caeli diuisione, in quot circulos secetur. Caput XII.

Zona caeli quinque. Zodiacus circulus. Meridianus circulus.

Thales, Pythagoras, & ipsorum sectatores, uniuersam caeli sphaeram in orbem seu circulos quinque, quas zonas quidam appellant, diuidunt. Appellatur autem primus ex his, arcticus & semper conspicuus, alter solstitialis estiuus, tertius equinoctialis, quartus solstitialis hyemalis siue brumalis, quintus antarcticus & inconspicuus. At obliquus circulus zodiacus appellatus, tribus medijs subiectus est, eos leuiter attingens. Omnes autem hos circulos meridianus ad rectos angulos ab Ursis in oppositam partem fecit. Pythagoras primus intellexisse dicitur zodiaci circuli obliquitatem, quam tamen uelut proprium inuentum Oenopides Chius sibi adscribit.

Quae stellarum sit substantia, & quomodo sint constituta. Cap. XIII.

Stellae ex petris.

Thales terrea quidem, uerum ignita sydera dicit. Empedocles ignea esse tradit ex igneo, quod aether in seipso complexus iuxta primam discretionem expressit. Anaxagoras circumscriptum aethera igneum quidem in substantia esse ait: uerum circūuolutionis robore petras ex terra rapuisse, easque exustas in stellas mutatas esse. Diogenes pumicosa sydera iudicat, ipsaque mundi perspirationes esse putat. Idem rursus inconspicuos quidem lapides stellas esse censet, uerum saepe cadentes in terram extingui: quemadmodum fuit faxea stella quae in Aegos flumen ignea specie delapsa est. Empedocles non errantes stellas glacie constrictas esse ait, errantes uero solutas esse. Plato plurima sui parte igneas censet, sed quae etiam aliorum elemen-

A elementorum instar glutinis participes sint. Xenophanes ex nubibus ignitis constituit dicit, extingui autem interdium, ac reuiuiscere noctu uelut carbones. Ortus enim & occasus, in censionibus ac extinctionibus esse. Heraclides & Pythagoras, singulas stellas mundum esse dixerunt terram ambientem, aëremque ac aethera, in infinito aethere. Atque haec dogmata in Orphicis circulerunt. Ex singulis enim stellis singulos mundos faciunt. Epicurus nihil horum reprobabat, possibilibus innitens ac adhaerens.

Stellas interdium extingui.

Stella singula singuli mundi.

De figura stellarum. Caput XIII.

Stoici globosas stellas, uelut mundum & Solem ac Lunam esse asserunt. Cleanthes coniformes. Anaximenes instar clauorum glacie congelatas. Sunt qui laminas igneas, uelut picturamenta, esse tradant.

De ordine stellarum. Caput XV.

Xenocrates in una superficie stellas moueri putat. Alii Stoici alias alijs sublimiores ac profundiores statuunt. Democritus non errantes & fixas primum locat, dehinc errantes, sub quibus solem, luciferum, ac lunam. Plato post fixarum situm, primam locat Saturni stellam, deinde Iouis, tertiam Martis, quartam luciferum siue Veneris, quintam Mercurij, sextam Solis, septimam Lunae. Quidam ex mathematicis Platonem in hoc sequuntur, quidam medium locum Soli tribuunt. Anaximander, & Metrodorus Chius, & Crates, Solem supremum omnium locatum esse uolunt, post ipsum uero Lunam, sub his autem stellas fixas, itemque erroneas.

Sol medius inter planetas.

De stellarum latitudine & motu. Caput XVI.

Anaxagoras, Democritus, Cleanthes, ab orientibus in occidentes ferri omnes stellas sentiunt. Alcmegon & mathematici erroneas contrarias non errantibus: ab occidentibus enim in orientes contraferri. Anaximander à circulis ac orbibus, in quibus unaquaeque meat, ferri putat. Anaximenes similiter ad terram & circum terram stellas uerti dicit. Plato & mathematici, Solem & luciferum ac Mercurium aequalis cursus esse pronunciant.

Vnde illuminentur stellae. Caput XVII.

Metrodorus omnes non errantes stellas à sole illuminari iudicat. Heraclitus & Stoici stellas ex terrae exhalatione nutriri sentiunt. Aristoteles caelestia indigere alimento B negat: non enim corruptibilia esse, sed sempiterna. Plato & Stoici totum mundum ac stellas ex seipsis nutriri censent.

Stellarum nutrimenta.

De stellis Dioscuris appellatis, hoc est, Castore & Polluce. Cap. XVIII.

Xenophanes eas quae uelut stellae supra naues apparent, nubeculas esse iuxta motum quendam affulgentes censet. Metrodorus splendores emissos ex oculis eorum, qui cum timore ac stupore attoniti ipsas inspicunt, esse putat.

De accessione ac significatione stellarum, & quomodo hyems & aestus fiat. Cap. XIX.

Plato accessiones aestatis a hyemis, iuxta stellarum ortus & occasus, Solis uidelicet ac Lunae, aliarumque tum errantium tum fixarum, fieri dicit. Anaximenes uero per Lunam nihil horum, uerum per Solem tantum fieri censet. Eudoxus autem & Aratus communiter per omnes stellas. Versus in quibus id dicit, hi sunt:

Tempora iuxta stellas accedere.

Ipsae etenim signa haec caelo firmans deus alto,

Sydera digessit totum distincta per annum,

Et stellas nobis quae tempora significarent.

De substantia Solis. Caput XX.

Anaximander Solis circulum octuplum ac uicecuplum respectu terrae esse dicit, & habere curuaturam similem rotae currus, cauam, igne plenam, quae quadam sui parte ignem per os ostendet, uelut per tibiae foramen, atque hunc Solem esse. Xenophanes ex igniculis ex humida exhalatione coaceruatis constare solem dixit, aut esse nubem ignitam. Stoici incensionem intellectualem ex mari. Plato ex plurimo igne. Anaxagoras, Democritus, Metrodorus, ferrum aut saxum ignitum. Aristoteles globum ex quinto corpore. Philolaus Pythagoricus uitreum esse Solem censet, & suscipere ignis in mundo resplendentiam, ac lumen ad nos transmittere, ac uelut perstillare. Quare Soli simile esse primum ignem in caelo, deinde eum qui in ipso speculiformis existit, & tertio splendorem qui à speculo per refractionem ad nos dispergitur. Nam & hunc Solem appellamus, uelut imaginis imaginem. Empedocles duos Soles esse dicit; alterum quidem ignem primarium, in altero mundi haemisphaerio, qui haemisphaerium impleuit, & semper è contrario suae ipsius resplendentiae locatus est; alterum uero apparentem, qui est resplendentia in altero haemisphaerio aere calido impleto, ab orbiculari latiore terra per refractionem in Solem crystalliformem facta, quae una cum ignei motu cit-

Circuli Solaris magnitudo.

Soles duo.

Cum ducitur. In summa, resplescentiam ignis circum terram Solem esse. Epicurus terram densitate ac molem pumicosam Solem esse censuit, in foraminibus suis ab igne incensam.

De magnitudine Solis. Caput XXI.

Circuli solaris magnitudo. Sol pedalis.

A Naximander Solem quidem terræ æqualem esse censet; uerum circulum à quo expirationem habet, & in quo fertur, septies ac uicies terra maiorem esse. Anaxagoras multis Peloponnesis maiorem dicit. Heraclitus amplitudine humani pedis. Epicurus prædicta omnia possibilia censet, aut tantum quantum uidetur, uel paulo maiorem aut minorem.

De figura Solis. Caput XXII.

A Naximenes latum instar laminæ Solē dicit. Heraclitus scaphæ modo subincuruū. Stoici globiformē, uelut mundū & sydera. Epicurus possibilia esse omnia prædicta fatetur.

De solstijis. Caput XXIII.

Solis pabulū.

A Naximenes à densato & renitente aëre, sydera expelli asserit. Anaxagoras retrusione aëris septentrionalis, quem ipse Sol compellens ex densatione corroborat, idem fieri censet. Empedocles Solem ab ambiente ipsum sphaera impediti, ut ne per omnia recta procedat, itemq; à circulis solstitialibus. Diogenes à frigiditate quæ calori occurrit Solem extinguat. Stoici per spacium subiecti alimenti Solem permeare tradunt; id autem esse Oceanum & terrā, cuius euaporatione nascitur. Plato, Pythagoras, Aristoteles, propter obliquitatem circuli zodiaci, per quæ obliquus Sol fertur, solstitia fieri asserunt; itēq; propter circulorū solstitialium satellitiū, quod ipsius latera stipat. Quæ omnia etiam sphaera materialis cōmonstrat.

De deliquio Solis. Caput XXIII.

T Hales primus Solem deficere dixit, Luna ipsum ad perpendicularum subtercurrēte, quæ natura terrea existat. Id autem uideri speculariter, si speculum disco siue corpori solis supponatur. Anaximander obstructo osculo per quod ignis transpirat, id fieri dicit. Heraclitus figuræ ipsius scaphiformis inuersione, idē fieri asserit, ut caua quidē pars sursum uergat, gibbosa uerò deorsum ad nostrum conspectū. Xenophanes extinguat. & alium rursus ad orientes nasci. Idem Solis defectū per totum mensem narrauit, & rursus defectū perfectū, ut dies nox uideretur. Quidā nubium densitate, quæ corpus Solis subeunt, ac in cōspicuum

Solis fixus. Terra mobilis.

D nobis faciunt, deliquium esse arbitrantur. Aristarchus Solem inter sydera fixa locat. Terram autem circū solarem circulū moueri sentit, & iuxta huius inclinationes Solis corpus obumbrari. Xenophanes multos esse Soles ac Lunas, iuxta terræ regiones, segmentaq; ac zonas, arbitratur. Quandoq; autē discum ac corpus ipsorū in regionē quandam terræ incidere, quæ non sit à nobis habitata, atq; sic tanquā per uacua meantem, defectū sustinere. Idem Solem in infinitum progredi pronunciat, uerum propter distantiam uideri in orbem ferri.

De substantia Luna. Caput XXV.

Circuli lunaris magnitudo.

A Naximander circulum Lunæ nouies ac decies terra maiore esse tradit, plenumq; igne uelut solarem, deficere autem iuxta rotæ cōuersiones. Similem enim esse rotæ currus cauam curuaturā habenti, quæ plena igne sit, & unam expirationem habeat. Xenophanes nubem adstrictam esse sentit. Stoici ex igne & aëre mixtam tradunt. Plato ex maiori ignis parte. Anaxagoras, Democritus, soliditatem ac firmamētum ignitum Lunam dicunt, quod habeat in se campos & montes ac ualles. Heraclitus terram nebula obuolutam. Pythagoras igneum Lunæ corpus appellat.

De magnitudine Luna. Caput XXVI.

S Toici maiorem terra pronunciant, quemadmodū etiam Solem. Parmenides Soli æqualem, & ab ipso quoq; illuminari.

De figura Luna. Caput XXVII.

S Toici Lunam globosam uelut solem esse tradunt. Empedocles disciformem putat. Heraclitus scaphiformem. Alij cylindri figuram habere uolunt.

De illuminatione Luna. Caput XXVIII.

Ignis maior minorem obfuscat.

A Naximander proprium lumen habere ipsam ait, sed rarius quodāmodo. Antipho proprio lumine lucere Lunam sentit; uerum quod occultetur ipsa, id ipsum cōtingere Solis obiectu, ex quo obfuscat, quū à natura soleat fortior ignis debiliore obscurare; quod ipsum etiā circa alia sydera cōtingit. Thales & sectatores ipsius, à Sole illuminari Lunā tradunt. Heraclitus idem perpeti Solem ac Lunam arbitratur. Quum enim stellæ sint figura scaphiformes, & humidam exhalationem suscipiant, fieri ut illuminentur ad uisum nostrum, Sol quidem splendidus, ut qui in puriore aëre feratur; Lunam autem ob id obscuriori lumine apparere, quod in turbidore aëre feratur.

De

De deliquio Luna. Caput XXIX.

A Naximenes osculo circa rotam obstructo, defectum Lunæ fieri censet. Berofus iuxta Lunæ deliquium partis non ignitæ inuersionem ad nos. Heraclitus iuxta scaphiformis figuræ cōuersionem. Quidam Pythagorici resplescentiam & obturationem, partim nostræ terræ, partim oppositæ, defectum Lunæ esse adstruunt. Recentiores iuxta flammæ distributionem fieri sentiunt, quæ paulatim ordinatè incenditur, donec perfectum plenilunium absoluerit; & rursus iuxta proportionem minuitur usq; ad coitum, in quo penitus extinguitur. Plato, Aristoteles, Stoici, mathematici consonanter pronunciant, lunares quidem ac menstruas occultationes, ipsam in solis congressu à sole circūfusa facere; uerum deliquia, quum in umbram terræ impingit, quæ tum inter ambas stellas consistit; imò magis Luna obstructa.

De imagine siue specie Luna, & cur terra appareat. Cap. XXX.

P Ythagoræi terram apparere Lunam dicunt, propterea quod & hæc, uelut terra nostra, circūhabitetur animalibus maioribus, & plantis pulchrioribus. Esse enim quintupla ac decupla potentia, animalia in ipsa, quæ nihil excrementitium excernant. Diem quoq; tantæ esse longitudinis. Anaxagoras inæqualitatem per eius corpus esse ait, propterea quod ex frigidi simulq; terræ mixtura constat. Admixtam enim esse igneitati caliginositatem, unde & falsa ac adulterinæ lucis stellam ipsam appellari. Stoici propter substantiæ diuersitatem, concrementum corporis ipsius non in corruptile esse affirmant.

De distantia Luna à Sole. Caput XXXI.

E mpedocles Lunā à Sole distare dicit duplo spacio, respectu eius quo à terra distat. Mathematici octuplum ac decuplū id spacium asserunt, collatione ad distantiam à terra facta. Eratosthenes solem à terra distare censet stadia septies cetera millia, & octoginta millia.

De annis, & quantum sit magnus annus, itemq; singulorum planetarum. Cap. XXXII.

A Nnus Saturni est circuitus annorum triginta, Iouis duodecim, Martis duorum, Solis Annus planetarum. Lunæ dies triginta, totidem etiam Mercurij ac Veneris, æqualis enim cursus existunt. Lunæ dies triginta; hic enim est perfectus mensis à primo lumine usq; ad coitum. At uerò magnum annum alij in octennio ponunt, alij annis undecim, alij annis undecim sexagenis. Heraclitus annorum solarium decem & octo millium facit. Diogenes trecentos sexaginta quinque annos ad Heracliti numerū adijcit. Alij annorum septem millium, septingentorum ac septuaginta septem statuunt.

Plutarchi de placitis philosophorum, Liber tertius.

IANO CORNARIO MEDICO PHYSICO INTERP.

Q Uum in superioribus rerum cœlestium rationem recensuerim, fueritq; ipsarum terminus Luna, deinceps in hoc tertio ad sublimia digrediar. Sunt autē ea quæ à circulo Lunæ usq; ad terræ situm pertinent, terram autem ipsam centri rationem in sphaeræ complexu obtinere iudicant. Hinc uerò incipiam.

Sublimia quæ sint. Terra centri sphaeræ.

De circulo lacteo. Caput I.

C irculus est nubiformis, in aëre qui idem semper apparens, uerum propter coloris albedinem lacteus appellatus. Hunc aliqui Pythagoræi stellæ perustionē esse dixerunt, quæ à propria sede excidit, & regionē per quam orbiculariter cucurrit, combussit, idē factum esse in Phaethontea incensione. Alij solarem cursum ab initio hanc iter fecisse tradunt. Quidam specularem esse imaginationem uolunt, sole splendorem ad cœlum refringente, id quod etiam in iride ac nubibus contingit. Metrodorus propter accessum solis fieri putat, hunc enim esse circulum solarem. Parmenides densi ac rari mixturam lacteum colorem effecisse censet. Anaxagoras terræ umbram iuxta hanc cœli partem consistere arbitratur, quum Sol sub terra existens nō omnia illuminet. Democritus multarū paruarū ac coherentium stellarum, quæ inter se mutuō illuminent, splendore coniunctū esse iudicat, propter densationē. Aristoteles multæ & coherētis exhalationis siccae incensionē esse dicit, atq; ita etiā comā ignis sub æthera fieri, infra stellas errantes. Posidonius ignis compage sydere clariores, uerum splendore densiores.

Iridis generatio.

Cometæ generatio.

De Cometis, & emicantibus ignibus ac trabibus. Caput II.

Q uida Pythagoræi Cometam stellam esse dicunt ex earum numero quæ non semper apparent, uerum per diffinitum quoddam tempus certo circuitu peracto exoriuntur.

Cometarum ratio.

Cur. Alij refractionem nostri uisus ad solem esse censent, eodem modo uelut in specularibus imaginibus contingit. Anaxagoras & Democritus duarum aut plurium stellarum coitionem ac coiunctum splendorem esse uolunt. Aristoteles ex sicca exhalatione ignitam compagem esse iudicat. Strato syderis lumen densa nube obuolutum, quemadmodum & in facibus contingit. Heraclides Ponticus nubem sublimem a sublimi lumine illustratam. Similem etiam causam affert pogonia, hoc est, barbata stellæ, & aræ, trabisque ac columnæ, & aliarum eiusdem cum his generis, quemadmodum sanè omnes Peripatetici, iuxta nubis figurationes hæc fieri adstruunt. Epigenes spiritus terra mixti igniti, sursum uersus lationem censet. Boëthius æris dissoluti imaginationem. Diogenes Cometas stellas esse prodit. Anaxagoras ignes emicantes ab æthere instar scintillarum deferri tradit, quapropter etiam statim extingui. Metrodorus Solis uiolentum in nubes illapsum scintillare ait. Xenophanes omnia talia nubium ignitarum globos & compages ac motus esse censet.

Ignes emicantes.

De tonitruis, fulguribus, fulminibus, ignibus celestibus, qui presteres ac typhones appellantur. Cap. III.
ANaximander omnia hæc ex spiritu contingere dicit. Quum enim crassa nube comprehensus, tenuitate ac leuitate sua uiolenter eruperit, tunc ruptura quidem strepitum, ductio uero propter nubis nigredinem coruscationem efficit. Metrodorus autem sic ait: Quum in nubem a densitate coactam spiritus inciderit, coquassatione quidem fragorem efficit, plaga autem & fissura coruscat, pernecitate uero lationis a sole caliditatem assumens fulminat, aut fulminis debilitatem in presterem redigit, qui semihgnitum fulmen existit. Anaxagoras sic: Quum calidum in frigidum inciderit, hoc est, ætherea pars in æream, strepitu quidem tonitruum efficit, colore autem iuxta nubis nigritiam, fulgur, copia uero & magnitudine luminis, fulmen, corpulentiore autem igne, typhonem, uerum nubiformi igne presterem. Stoici tonitruum nubium collisionem, fulgur ex affricu incensionem, fulmen uehementiore elucientiam, presterem debiliorem esse asserunt. Aristoteles etiam talia ex sicca exhalatione fieri censet. Quum igitur hæc in humidam inciderit, & exitum uiolenter adepta fuerit, attritu quidem & ruptura, tonitruum strepitum fieri, siccitatis uero incensione, fulgur; presteras autem & typhonas materiæ redundantia, quam uterque ipsorum simul trahit, calidiorum quidem prester, crassiorum autem typhon appellatus.

D

De nubibus, pluuijs, niuibus, grandinibus. Caput IIII.
ANaximenes nubes ex crassescente quammaximè aère fieri dicit: ubi uero amplius fuerit aer coactus, exprimi imbres. Niuem autem fieri, ubi aqua delabens fuerit congelata. Grandinem uero, quum aqua spiritu humido fuerit comprehensa. Metrodorus ex aquosa & humida sursum uersus exhalatione nubes constitui ait. Epicurus uaporibus gigni censet. Grandinem autem & pluuiam rotunda fieri a longi tractus delatione efformata.

Grando et pluuiæ cur rotunda.

De iride seu arcu celesti. Caput V.
Affectio sublimium aliqua iuxta substantiam sunt, uelut imber, grando: aliqua iuxta apparentiam, quæ propriam substantiam non habent: uelut, uerbi gratia, quod nauigantibus nobis terra moueri uidetur. Per apparentiam itaque consistit arcus celestis. Plato a Thaumante eius genus homines duxisse ait, propterea quod ipsius admiratione caperentur: unde Thaumantis uocis originatio est. Homerus, Purpuream extendit miseris mortalibus irim, inquit. Quidam fabulati sunt irim tauri caput habere, & flumina reformere. Quomodo igitur fit iris? Equidem uidemus iuxta lineas aut rectas, aut curuas, aut iuxta lineas refractas, obscuras, ratione perceptibiles & incorporeas. Iuxta rectas itaque uidemus quæ in aère sunt, & quæ per lapides ac cornua pellucida uidemus: hæc enim omnia tenuia existunt. Curuas autem lineas & flexas in aqua fieri cernimus: flecitur enim uisus per uim, propter materiam aquæ densiorem. quapropter etiam remum in mari è longinquo fleciti conspiciamus. Tertio modo refracta uidemus, uelut in speculis contingit: talis affectio iridis existit. Oportet enim animo concipere, humidam exhalationem in nubem mutari, dein de hac paulatim paruas guttas exudare. Quum igitur sol in occasu fuerit, necesse est omnem irim è regione Solis apparere, quãdò sanè uisus in guttas impingens refringitur, ut iris fiat. Sunt autem guttæ non figure forma, sed coloris, habetque iris primū colorem puniceum, secundum purpureum, tertium cœruleum ac prasinum. Num igitur puniceus color inde est, quod splendor solis impingens, & purus fulgor refractus, rubentem ac puniceum facit eua dit, remisse enim rubēs hæc existit: Deinde rursus cœruleus color turbatus in prasinum ac uiridē transmutatur: Hoc ipsum igitur per opera experiri licet. Si quis enim è regione radiorum

Iris apparentia est.

Thaumantias iris cur.

Uidendi ratio.

Lineæ triplices.

Iridis generatio.

Colores iridis.

Adiorum Solis aquam hausam inspuat, guttæ uero refractionem ad solem capiunt, irim generari reperiet. Sed & lippientes hoc ipsum perpetuntur, ubi in lucernam inspexerint. Anaximenes irim fieri censet, iuxta Solis splendorem ad nubem densam crassamque ac nigram, propterea quod radij ipsam diffecare ac penetrare non possint, sed ad ipsam congregati consistant. Anaxagoras refractionem luminis solaris a nube, irim esse dicit, eamque semper è regione stellæ ipsam efformantis consistere. Eandem rationem reddit etiam de pareijs, hoc est, duobus uel pluribus solibus, quæ iuxta Pontum fieri solent. Metrodorus quum sol per nubes pelucet, nubem cœruleam fieri, splendorem uero rubescere tradit.

De uirgis.

Caput VI.

Quæ circa uirgas & Soles oppositos, antheios Græcis dictos, sunt ex substantiæ ac apparentiæ mixtura consistunt, quum nubes quidem uideantur, sed non proprio colore; uerum alieno, qui per apparentiam uidetur. In his autem omnibus tum naturales affectiones, tum accessoriæ similiter contingunt.

De uentis.

Caput VII.

ANaximander uentum esse aeris fluxum dixit, tenuissimis ac humidissimis in ipso partibus a sole motis, aut liquecentibus. Stoici omnem uentum aeris fluxum esse tradunt, uerum iuxta locorum mutationes appellationes uariare. Sic Fauonius a Græcis Zephyrus, ab obscuritate & occasu appellatur. Subsolanus uero Apeliotes, a sole & ortu. Qui a septentrione spirat Aquilo, ab illis Boreas dicitur. Qui a meridie, Aphricus. Metrodorus aquosa exhalatione per solem exusta uentos cieri censet. Etesias autem stato anni tempore flantes, aère ad septentrionem crassificato spirare, sole iuxta solstitium æstiuum secedente irruentes.

De hyeme et aestate.

Caput VIII.

Empedocles & Stoici hyemem fieri dicunt, aeris densitate præualente, & sursum uersus grassante. Aestatem autem igne prædominante, & ad inferiora grassante. Quum uero iam descripta sint a me sublimia, terreltria quoque percurreremus.

De terra, et quæ substantia eius, et quanta sit.

Caput IX.

THales & sectatores eius unam esse terram pronunciant. Oecetes Pythagoreus duas esse dicit, hanc, & oppositam, Antipodum scilicet. Stoici terram unam & finitam asserunt. Xenophanes ex inferiore parte in infinitam profunditatem radicatum censet, uerum ex aère ac igne concretam esse. Metrodorus terram aquæ sedimentum ac faciem esse sentit, sicut Sol aère.

B

De figura terre.

Caput X.

THales & Stoici ipsorumque sectatores terram globiformem esse tradunt. Anaximander columnam lapideam firmam similem facit. Anaximenes mensuram figuram ipsi tribuit. Leucippus tympani. Democritus latitudine quidem disco similem esse ait, uerum in medio cauam.

De terra situ.

Caput XI.

THales terram mediam statuit. Xenophanes primam in infinitum radices egisse sentit. Philolaus Pythagoreus ignem medium facit: hunc enim uniuersi focum esse. Secundam autem Antipodum terram, tertiam uero terram quam nos inhabitamus illi oppositam, & quæ circum illam fertur. Unde contingit ut illi a nobis non uideantur. Parmenides primus terræ habitabiles locos assignauit sub duobus solstitialibus circulis.

De inclinatione terre.

Caput XII.

Leuippus terram in meridionales partes excidisse dicit, propter illarum partium raritatem, nimirum quum septentrionales frigidibus sint adstrictæ, oppositæ uero igneæ ac gestuosæ. Democritus propterea quod meridionalis ambientis pars imbecillior sit, terram augetentem in illam inclinatum esse sentit. Aquilonares enim partes intemperatæ sunt, meridionales temperatæ: unde ea parte degrauata est, qua fructibus & augmento redundat.

De terra motu.

Caput XIII.

Alij quidem terram manere sentiunt. Philolaus autem Pythagoreus circulariter circum ignem ferri censet circulo obliquo, similiter ut Sol & Luna. Heraclides Ponticus & Ecphantus Pythagoreus moueri quidem aiunt terram, non tamen sic ut transitum faciat, sed instar rotæ incinctam ab occasu ad ortum, circum proprium ipsius centrum. Democritus ab initio terram oberrasse dicit, propter paruitatem ac leuitatem, uerum temporis progressu densatam ac grauatum constituisse.

De diuisione terre, et quot ipsius zone.

Caput XIII.

Pythagoras terram, ad proportionem spheræ uniuersæ cœli, in quinque circulos siue zonas diuidit, Arcticum siue septentrionalem, solstitialem æstiuam, equinoctialem, solstitialem

Arcus celestis factus.

Pareijs.

Zephyrus et alij uenti unde dicit.

Etesie uenti.

Terræ duæ.

Antipodum ratio.

Meridiei raritas.

Aquilonares partes intemperatæ.

Terræ quomodo moueantur.

Zone terre quinque.

C talem hyemalem, antarcticum siue meridionalem, Horum media, mediam terram distinguit ac terminat, propter hoc ipsum perusta ac torrida dicta. Habitabilis autem est media solstitialis aestiua, itemq; media hyemalis, ut quae temperatae existant.

De terrae motibus siue concussionibus. Caput xv.

THales & Democritus causam terrae motuum a quae attribuunt. Stoici dicunt, terrae motus est humor in terra, qui in aërem dissipatur ac erumpit. Anaximenes siccitatem & raritatem terrae, causam terrae motuum esse tradit, illamq; longi temporis squalore, hanc impluuijs assiduis generari. Anaxagoras aëris subtergressu ad superficiem densitatem irruentis, & erumpere non potens, atq; ita id quod ipsum continet tremore concutientis, fieri asserit. Aristoteles propter frigiditatis obstantiam, undiq; infernè ac supernè ipsam terram circumstantis. Caliditas enim sursum prodire gestit, utpote leuis existens: quapropter quum sicca exhalatio interdudatur, eius impactu & reuolutionibus terram perturbari. Metrodorus nulum corpus in proprio loco moueri ceter, nisi quis protrudat aut actu detrahatur: quapropter neq; terram, utpote naturaliter positam, moueri, uerum locos quosdã ipsius ad alios transferre. Parmenides, Democritus, propterea quod undiquaq; aequaliter distet, & in aequilibrio maneat, causam habere negant, cur magis huc quam illuc terra uergat ac repat: & ob id concuti solum, nõ autem moueri adstruunt. Anaximander ob latitudinem terram in aëre uelut putat. Alij in aqua, quemadmodum laminæ & asseres in aquis uelut, & ob id moueri. Plato omnis motus sex circumstantias siue differentias esse tradit, sursum, deorsum, dextrorsum, sinistrorsum, prorsum, retrorsum. Verum iuxta nullam harum possibile esse terram moueri: & quia undiquaq; infima sita sit, manere quidem ipsam immotam, ut quae nihil adeo eximium habeat, cuius gratia magis repat. Locos autem ipsius iuxta raritatem concuti. Epicurus possibile esse ait, a crassitudine subiecti aëris aquosi, ipsam repulsam & quasi succusam moueri. Possibile uerò etiam esse, quod inferioribus suis partibus antrosâ existat, & a uento disperso in cauernas cauitates irruente concutiatur.

De maris constitutione, & quomodo amarulentum existat. Cap. xvi.

ANaximander mare primae humiditatis reliquias esse ait, cuius plurimam partem ignis resiccavit: quod uerò reliquum fuit, propter exustionem transmutatum est. Anaxagoras humore ab initio stagnante, a solis circūuolutione ambusto, & pinguitudine ex ipso in uaporem mutato, id quod reliquum fuit in saluginem ac amaritudinem substituisse ait. Empedocles sudorem terrae a sole exustae per superficiale loturam, mare esse dicit. Antipho sudorem calidi esse uult, ex quo humor contentus in decoquendo secretus est, eumq; obuolutum esse, quod in omni sudore contingit. Metrodorus mare per terram percolatum, crassitudinis ipsius particeps factum asserit, quemadmodum contingit in his quae per cinerem excolantur. Plato elementaris aquae partem, quae ex aëre per frigiditatem constitit, dulcem euasisse sentit; eam uerò quae a terra in ambustione ac incendio exhalauit, salam factam esse.

Quomodo reciprocationes & inundationes maris fiant. Caput xvii.

Aristoteles, Heraclitus, a sole hæc fieri putant, plurimos uentos mouente, simulq; secum circumferente: a quibus irruentibus, propelli ac intumescere Atlanticum mare, atq; sic effici inundationem: isdem uerò desinentibus, reuelli ac retrocedere & subsidere, id ipsumq; reciprocationem esse. Pytheas Malsiliensis Lunae incremento inundationes & excessus maris fieri sentit, decremento reciprocationes ac recessus. Plato in uectabulum aquarum ferri censet. Esse enim uectabulum quoddam per cuiusdam osculi foramen, quod uectabulum refluxum circūfert, a quo maria intumescunt & exundant. Timæus irruentes in Atlanticum mare per montes Celtae fluuios causatur, qui ingressu quidem propellant & inundationem faciunt, quiescentes uerò retrahant & reciprocationes efficiant. Seleucus mathematicus, qui & ipse terram moueri sentit, reuolutioni ac motui ipsius, Lunae circūlationem imminere ac instare dicit: quum autem spiritus & uentus inter ambo hæc corpora distrahatur, & in Atlanticum pelagus illabatur, pro ipsius ratione etiam mare conturbari.

De area. Caput xviii.

Area hoc modo efficitur. Inter Lunam aut aliud quoddã sydus, & uisum nostrum, aër crassus & nebulosus constitit: deinde quum in hoc uisus refringatur ac dilatetur, posteaq; sic in circulum syderis impingat, iuxta externam circūferentiam circulus ipsum sydus apparere uidetur, qui sanè circulus apparens area uocatur. Insuper area est, quum continenter isthic spectrum eius fieri uidetur, ubi nunc crassitudo ipsius uisus impedit.

PLV-

Terram concuti, non moueri. Motus differentie sex.

Maris generatio. Mare sudor terrae.

Aquarum uectabulum.

Terram moueri.

Plutarchi de placitis philosophorum, Liber quartus.

IANO CORNARIO MEDICO PHYSICO INTERP.

Eruftratis mundi partibus, hinc ad singulares res transibimus.

De Nili ascensu & auctu. Caput i.

THales Etesios & anniuersarios uentos aduersus Aegyptum spirantes, Nili molè attollere putat, propterea quod ostiorum ipsius effluxiones, pelagi cōtra uenientis ac occurrentis illapsu relidantur. Euthymenes Malsiliensis ex Oceano & extrinseco mari, quod iuxta ipsum dulce est, fluuium augetur censet. Anaxagoras ex niue in Aethiopia in aestate liquecente, hyeme uerò cōgelata, id fieri sentit. Democritus quum uix in septentrionalibus partibus sub solstitium aestiuum dissoluitur ac diffunditur, nebulas quidem ex uaporibus cogi arbitratur, quae ubi ad meridiem & Aegyptum ab Etesijs uentis propellantur, impetuosis imbres efficiant, a quibus & stagna & Nilus fluuius repleantur. Herodotus historiarum scriptor, parem copiam ex fontibus ipsius tum hyeme, tum aestate ferri dicit: uerum hyeme apparere minorem, propterea quod hoc tempore Sol propinquius Aegyptum accedens, undas ipsius exhalare facit. Ephorus historiographus Aegyptum totam per aestatē relaxari, ac uelut exudare undarū copiam tradit. Cōfert autē & cōtribuit ipsi aliquid & Arabia & Libya, propter raritatem & arenositatem. Eudoxus sacerdotes Aegypti pluuias aquas & temporū contrariū statum, quae antiperistasin Graeci appellant, causari dicit. Quam enim nobis qui sub solstitiali aestiuo circulo habitamus, aestas fuerit, tunc his qui sub solstitiali hyemali cōtra nos habitant, hyems est: quapropter inundans aqua delabit.

De anima. Caput ii.

THales primus pronunciauit, animam naturam esse, semper & per se mobilem. Pythagoras numerū seipsum mouentem. Numerum autem pro mente accipit. Plato substantiam intelligibilem, ex seipsa mobilem, & quae ad numerum concinnum mouetur. Aristoteles primam perfectionem corporis naturalis organici siue instrumentalis, potentia uitam habentis, animam esse dicit. Per perfectionem autem, quam ipse entelechiam uocat, actionem accipere oportet. Dicæarchus animam quatuor elementorum harmoniam ac concentum esse censet. Aclepiades medicus sensuum coexercitationem esse statuit.

An anima sit corpus, & quae ipsius substantia sit. Caput iii.

OMnes hi praedicti animam incorpoream esse supponunt, natura per se mobilem dicentes, & substantiam intelligibilem, & corporis naturalis instrumentalis uitam habentis actionem. Anaxagoras aëriformem & corpus esse dixit. Stoici spiritum calidum censent. Democritus igneum concrementum ex corporibus ratione perceptibilibus, & ideas quidem globosas habentibus, potentiam autem igneam, quod ipsum sanè corpus est. Epicurus temperamentum ex quatuor esse ait, ex quodam igneo, ex quodam aëreo, ex quodam spiritali, ex quarto quodam innominato, quod ipsum sensituum existit. Heraclitus animam mundi, exhalationem humorum qui in ipso sunt, esse putat. Animam autem animalium, ab externa, & ea quae in ipsis est exhalatione, eiusdem generis esse.

De animae partibus. Caput iiii.

Pythagoras, Plato, iuxta summariam quidem considerationem, bipertitam animam statuunt: habet enim alteram partem rationalem, alteram irrationalem. Verum exactius & accuratius rem expendentes, tripartitam. Irrationalem enim partem dirimunt in irascentem & concupiscentem. Stoici ex octo partibus animam constare aiunt: quinque sensibilibus, uisua, auditoria, olfactoria, gustatoria, tactoria, sexta uocali, septima feminali, octaua principalis, a qua aliae omnes gubernantur per propria instrumenta, ad cirrhorum Polyphi similitudinem. Democritus, Epicurus, bipertitam animam faciunt, ut quae rationalem partem in pectore fixam habeat, irrationalem uerò per totam corpori miscellam dispersam. Democritus omnia participare aliquam animam dicit, adeoq; mortua corpora, propterea quod semper manifesta aliqua ac sensibili caliditate participat, maiore ipsius parte diffusa, utpote quae iam transpirat.

Quid sit principalis animae pars, & ubi sit. Caput v.

Plato, Democritus, principalem animae partem in toto capite locant. Strato in intermedio superciliorum. Erasistratus circa cerebri membranam, quam ipse epicranidem

Sol Aegypti per aestatem propinquus.

Antiperistasis.

Animam mundi. Anima animalium.

Animae partes octo.

Epicranis membrana.

Uocat. Herophilus in cerebri uentriculo, qui & basis ac fundamentum est. Parmenides in toto pectore. Ita & Epicurus. Stoici omnes in toto corde, aut spiritu circa ipsum cor. Diogenes in arteriaco cordis uentriculo, qui spiritalis existit. Empedocles in sanguinis compage. Alij in cordis collo. Alij in pellicula quæ circum cor est. Alij in septo transuerso. Quidam ex recentioribus à capite usque ad septum transuersum permeare dicunt. Pythagoras uitalem ipsius partem circa cor, rationalem uerò & intellectualem circa caput esse censet.

De animæ motu. Caput VI.

Plato semper mobilem animam esse dicit, mentem uerò immobilem motu transitiuo. Aristoteles animam immobilem omni primordiali motu censet, uerum motus per accidens participem esse, quemadmodum corporum species.

Animæ motus per accidens.

De animæ immortalitate. Caput VII.

Pythagoras, Plato, animam immortalē esse asserunt: exire enim ipsam in animam uniuersam, & ad suum genus secedere. Stoici exeuntem de corporibus animam labare ac titubare adstruunt, & imbecilliorē quidem unā cum corporibus consistere, hancq; esse animam ineruditorū. Fortiorem uerò, qualis est sapiētum, etiam usq; ad uniuersam exarsionem durare. Democritus, Epicurus, mortalem esse, unāq; cum corpore interire dicunt. Pythagoras, Plato, rationalem eius partem incorruptibilem esse uolunt: animam enim non quidem deum, sed æterni dei opus esse; irrationalem autem corruptibilem.

De sensibus & sensibilibus. Caput VIII.

Stoici sensum sic definiunt. Sensus est perceptio aut comprehensio ipsius sensorij. Multifariam autem sensus dicitur: nam & habitus, & potentia, & actio, & imaginatio comprehensiuæ, per sensorium fiunt: imò etiam octaua animæ pars, principalis uidelicet, à qua omnia cōstituuntur. Rursus autem sensoria dicuntur spiritus intellectuales, à principali parte animæ ad instrumenta destinati. Epicurus inquit, particula est ipse sensus, qui est ipsa potentia, atq; ipsa sensualitas, unde est ipse effectus. Quare bifariam ab ipso dicitur, sensus quidem ipsa potentia, sensiuuum autem ipse effectus. Plato sensum pronunciat animæ ac corporis ad externa societatem. Potentia enim & facultas animæ est, instrumentum autem corporis. Ambo autem per imaginationem externorum perceptiua fiunt. Leucippus, Democritus, sensum & intellectu imaginibus forinsecus accedentibus fieri asserunt. Nemini enim neq; sensum neq; intelligentiā ingruere ac contingere citra imaginis allapsum & occursum.

Sensoria.

Sensus & intellectus unde cōtingant.

An ueri sint sensus & imaginationes. Caput IX.

Stoici sensus quidem ueros esse, uerum imaginationes alias ueras, alias falsas affirmant. Epicurus omnem sensum & omnem imaginationem ueram esse censet: opiniones autem partim ueras, partim falsas. Et sensus quidem uno tantum modo fallitur, iuxta intelligibilia. Imaginatio uerò dupliciter: nam & sensibilem & intelligibilem imaginationem est. Empedocles, Heraclides, particulares sensus iuxta cōgruentiam ac symmetriā meatuum fieri censent, proprio sensibili unicuiq; congruente.

Imaginationes duplices.

Quot sunt sensus. Caput X.

Stoici quinque speciales sensus statuunt, uisum, auditum, olfactum, gustum, tactum. Aristoteles sextum quidem non dicit, uerum communem sensum, qui de compositis speciebus iudicet, facit, ad quem omnes simplices sensus, suas quisque proprias imaginationes conferunt ac deponunt, in quo transitio ab altero ad alterum, uelut figuræ & motus ostenditur. Democritus plures esse sensus censet, circa bruta animantia, & deos, ac sapientes.

Sensus cōmuni.

Quomodo sensus fiat, & intellectus, & ratio, iuxta dispositionem. Cap. XI.

Stoici dicunt quod postquam natus est homo, principalem animæ partem habet, uelut chartam paratam ad annotandum: in hanc enim unamquancq; notionem inscribit. Primus autem annotandi modus est per sensus. Vbi enim aliquid sensus percipiunt, uelut, uerbi causa, albedinem, ea dilapsa memoriā ipsius habet. Vbi uerò multæ eiusdem speciei memoriæ contigerint, tunc iam experientiam habere dicunt. Experientia enim est eorum quæ eiusdem speciei sunt multitudo. Et notiones quidem naturales iuxta predictos modos, & citra artis opem fiunt, alia autem per doctrinā & studium nostrum. Hæ quidem igitur solum notiones appellantur, illæ uerò etiam prolepses & anticipationes uocantur. At uerò ratio, ob quam rationales appellamur, ex anticipationibus compleri dicitur in primo annorū septenario. Est autem intellectus siue mentis conceptus, imaginatio cogitationis animalis rationalis. Nam imaginatio postquam rationali animæ allabitur, tunc iam mentis conceptus uocatur, appellatione à mente transumpta. Quapropter reliquis animalibus imaginationes non ob-

Anima uelut charta parata ad annotandum.

Memoria. Experientia.

Prolepses. Ratio quando completur. Intellectus.

A non obuersantur. Quæ uerò dijs & nobis obuersantur, hæ solummodo imaginationes sunt. Quæ uerò nobis, hæ & imaginationes in genere, & conceptus mentis in specie existunt. Quemadmodum denarij & stateres, ipsi quidem per se denarij sunt & stateres: si uerò in nauigationis mercedem exponantur, tunc supra hoc quod denarij sunt & stateres, etiam nauum & portorium appellantur.

Imaginationes in quibus sint.

Quomodo differant, imaginatio, imaginarium, imaginatiuus ductus, & imaginatum siue uisum. Caput XII.

Chrisippus hæc quatuor inter se differre dicit. Imaginatio igitur est affectio in anima facta, ostēdens seipsam, & id quod ipsam fecit: uelut quæ oculis cōtemplamur albedinē, affectio est per uisum animæ ingenerata: & hanc affectionē dicere possumus, quod albedo subiacet quæ nos mouet. Similiter autem contingit & per tactum ac olfactum. Dicta uerò est Græcis imaginatio phantasia, à lumine. Quemadmodum enim lumen seipsam, & alia in ipsius circuitu contenta ostendit, ita & imaginatio seipsam, & id quod ipsam fecit, ostendit. Imaginarium autem est quod imaginationem facit: uelut albedo, & frigiditas, & quicquid tandem animā mouere potest, hoc ipsum imaginarium existit. Imaginatiuus autem ductus est inanis tractus, & affectio in anima à nullo imaginario inducitur: quemadmodum contingit in umbratili pugna, & in eo qui inaniter manus intentat, nemine repugnante. Nam imaginationi subiacet aliquod imaginarium, imaginatiuo autem ductui nihil. Cæterum imaginatum est ad quod trahimur, iuxta imaginatiuum ductum seu tractum inanem. Hæc autem fiunt in atrabile percitis & furiosis. Orestes itaq; tragicus quum dicit,

Imaginatio quid.

Phantasia unde dicta.

Imaginarium quid. Imaginatiuus ductus.

Imaginatium quid.

Mater rogo supplex eas puellulas
Ne immitte, quas hic me penes draconicas
Cruore plenas exilire conspicio.

Dicit quidem hæc ut furiosus, uerum nihil uidet, sed uidere sibi uidetur. Quapropter etiam dicit ipsi Electra:

Quietus in tuis miser cubilibus
Mane, nihil uides, putas sed cernere.

B Sic etiam apud Homerum Theoclymenus.

De uisu, & quomodo uidemus. Caput XIII.

Democritus, Epicurus, per imaginationem insinuationes uim uidentis contingere putant. Alij per radiorum emissionem, qui ubi subiectæ rei insituerint, rursus ad uisum reuertantur. Empedocles imaginibus radios immiscuit, & id quod fit, radios imaginis compositæ appellauit. Hipparchus dicit radios ab utriusq; oculi finibus extendi, qui uelut manuum contactu externa corpora contingant, & comprehensionem suam ad uim uisuiam referant. Plato per consplendescentiam uisum fieri putat, lumine quidem ex oculis aliquantulum in eiusdem generis aërem effluente, uerum eo quod à corporibus fertur lumine e contra affluente, & in intermedium aërem, qui facile diffunditur ac leuiter transmutari potest, unā cum uisus igneitate extendente. Atq; hæc sanè Platonica consplendescentia dicitur.

Consplendescentia Platonica.

De specularibus imaginibus. Caput XIII.

Empedocles per defluxum in superficie quidem speculi cōsistentes, uerum qui perficiuntur ab igneitate quæ ex speculo excernitur, & quæ interpositum aërem, in quem fluxus feruntur, simul transfert, speculares imagines fieri censet. Democritus, Epicurus, imagines speculares iuxta simulachrorum substantias fieri dicunt, quæ quidem de nobis feruntur, consistunt autem in speculo per reflexionem. Pythagoras per uisus refractionem easdem fieri putat: ferri enim uisum in æs intentum ac uelut ordine procedentem, uerum densitate ac leuore offensum retrouerti ipsum in seipsam, simile quiddam perpetientem, uelut si quis extantam manum rursus ad humerum cōuertat. Porro omnibus his summis uti licet & in quæstione, quomodo uidemus.

Specularium imaginum ratio.

An tenebræ uisibiles sint. Caput XV.

Stoici tenebras uisibiles esse pronūciant, ex uisu enim splendorem quendam ad ipsas deferri. Et non fallitur uisus, uidet enim reuera quod tenebræ existunt. Chrysippus iuxta cointensionem interpositi aëris uidere nos censet; pungitur enim aër à spiritu uisuiuo, qui ab animæ principali parte usque ad pupillam pertingit. Post impetum autem in interpositum aërem factum, intendit seipsam spiritus uisuiuus ad conij seu nucis pineæ formā, ubi eiusdem generis aër fuerit. Diffunduntur autē ex uisu radij ignei, non atrij & caliginosi: quapropter tenebras uisibiles esse,

De auditu.

Caput XVI.

Empedocles auditum fieri censet, iuxta allapsam spiritus ad cochleaceam auris partem, quam intra aurem appensam esse dicit, instarq[ue] tintinabuli suspensam pulsari. Alcmaeon per inane intra aurem audire nos putat. Id enim esse quod resonat iuxta spiritus impressio- nem. Omnia enim uacua sonitum edere. Diogenes aere intra caput a uoce percussio ac mo- to, auditum fieri pronunciat. Plato & eius sectatores, aërem in capite uerberari iudicant, hunc autem ad principalem animæ partem refringi, atq[ue] ita auditus sensum fieri.

Vacua sonitum edere.

De olfactu.

Caput XVII.

Alcmaeon principalem animæ partem in cerebro locat, per hoc igitur olfacere nos cen- set, odores per respirationes attrahens. Empedocles unâ cum respirationibus a pulmo- ne, odorem attrahi in corpus putat. Quum itaq[ue] respiratio fuerit aggrauata propter aspritu- dinem, tunc nos olfactus sensum non perceptare, quemadmodum in his qui destillationi- bus a capite laborant, apparet.

De gustu.

Caput XVIII.

Alcmaeon humore ac tepore, insuperq[ue] mollitie linguæ, sapores discerni dicit. Dioge- nes raritate ac mollitie linguæ, & quod uenæ a corpore in ipsam incurrant, sapores diffundi censet, ad sensum & principalem animæ partem, uelut a spongia attractos.

De uoce.

Caput XIX.

Plato uocem definit spiritum per os a mente ductum, & plagam ab aere per aures & ce- rebrum ac sanguinem usq[ue] ad animam distributam. Dicitur & abusiue uox in brutis ani- mantibus, itemq[ue] de inanimis, uelut sunt hinnitus, & strepitus. Proprie autem uox articula- ta est, Græcis uelut mente cõceptum illuminans, appellata. Epicurus uocem esse ait fluxum a loquentibus, aut sonum edentibus, aut strepentibus emissum. Hunc autem fluxum in con- formia fragmenta diffringi: conformia uerò dicuntur rotunda rotundis, itemq[ue] obliqua ac triangula eiusdem generis figuris: his autem in auditum illabentibus, uocis sensum effici. Id uerò ipsum manifestum fieri ex utribus effluentibus, & fullonibus efflantibus ac inspuenti- bus in uestimenta. Democritus etiam aërem in conformia corpuscula diffringi asserit: con- formia autem dicuntur rotunda rotundis: unaq[ue] cum uocis fragmentis uersari ac obuolui: graculus enim alsidet graculo: & semper similem simili deus addit ubiq[ue]. Nam & in littori- bus similes calculi in isdem locis conspiciuntur, alibi globosi, alibi oblongi. Sed & inter cri- brandum ea quæ eiusdem figuræ sunt, in idem congregantur: ita ut seorsim fabæ sint, seor- sim cicer. Caterum ad hæc dicere quis possit, quomodo pauca spiritus fragmenta thea- trum decem millibus hominum refertum explere possunt: Stoici aërem ex fragmentis com- positum esse negant, sed continuum per totum esse dicunt, & nihil uacui habere: postquam uerò a spiritu uerberatus est, inundat per circulos rectos in infinitum, donec circumlitum aërem expleuerit, quemadmodum in piscina lapide percussa contingit. quamquam hæc qui- dem circulariter mouetur, aër uerò ad pilæ seu globi modum. Anaxagoras uocem fieri cen- set, spiritu quidem contra solidum aërem impingente, plagæ autem reflexione usq[ue] ad audi- tum allata. Eodem uerò modo etiam sonum Echo dictum fieri.

Vox Græcis unde fit dicta.

Simile iuxta simile.

Quomodo multi unâ uocem audiunt.

Echo quomodo fiat.

An uox incorporea sit, & quomodo Echo fiat. Caput XX.

Pythagoras, Plato, Aristoteles, incorpoream uocem esse uolunt. Non enim aërem, sed fi- guram circum aërem ac superficiem, iuxta quandam plagam, fieri uocem. Omnis autem superficies incorporea existit, unâ enim cum corporibus mouetur: ipsa uerò penitus incor- poreæ est: quemadmodum uidere est quum uirga incuruatur, superficies enim nihil patitur, materia uerò est quæ incuruatur. Stoici uocem corpus esse asserunt. Omne enim agens aut faciens, corpus est. Vox autem agit & facit: audimus enim ipsam, & sentimus auribus allaben- tem, & formas imprimentem, uelut anulum in ceram. Insuper, omne mouens nos iucundè, itemq[ue] perturbans, corpus est. Iucundè autem nos mouet & afficit concentus, perturbat au- tem & offendit inconcinnitas. Amplius: Omne quod mouetur, corpus est: mouetur autem uox, & in leues locos illabatur ac refringitur, quemadmodum in pila ad parietem iacta contin- git. Itaq[ue] in pyramidibus Ægypti, una uox intus erupens, quatuor aut quinque sonos efficit.

Vox corpus est.

Vox una mul- tos sonos effi- cit.

Vnde sensitiua fiat anima, & quæ sit eius principalis pars. Caput XXI.

Stoici supremam animæ partem principalem esse pronunciant, eam uidelicet quæ imagi- nationes & assensiones, sensusq[ue] ac appetentias inducit: atque hanc rationem uocant. A principe autem parte, septem aliæ animæ partes enatæ sunt, & in corpus extenduntur, quemadmodum a Polypo cirrhi. Ex his septem animæ partibus quinque sunt sensoria, uisus, olfactus,

Rationis par- tes septem.

A olfactus, auditus, gustus & tactus. Ex his uisus est spiritus a principe parte usque ad oculos pertingens. Auditus uerò spiritus a principe parte ad aures usq[ue] pertingens. Olfactus, spiri- tus ab eadem usq[ue] nares procedens. Gustus, spiritus in didem ad linguam se inferens. Tactus uerò spiritus a principe parte usq[ue] ad superficiem pertingens ad tactum ac commodum sen- sum rerum occurrentium. At uerò sexta pars semen dicitur, quod etiam ipsum spiritus est, a principe parte usq[ue] ad genitales meatus pertingens. Septima autem uocalis pars a Zenone dicta, quam etiam uocem appellant, est spiritus a principali parte usq[ue] ad arteriam & linguam ac propria instrumenta pertingens. Caterum ipsa principalis animæ pars in nostro globoso capite uelut in mundo habitat.

Visus quid. Auditus. Olfactus. Gustus. Tactus. Semen. Vox. Rationis sedes.

De respiratione.

Caput XXII.

Empedocles primam animalis respirationem fieri arbitratur, humiditate in recens a di- tis secessum capiente, & externo aere ad euacuatum locum ingressum faciente, in aper- ta uidelicet uasa. Verum postea interno iam ac insito calore aërem impetu suo, quo ad eru- ptionem concitatur, foras propellente, fieri expirationem: eodem uerò calore ad interna re- deunte, atq[ue] sic aëri rursus ingressum exhibente, inspirationem. Caterum ut nunc res respi- rationis se habet, sanguine uelut ad superficiem allabente, & aërem per nares suo influxu extrudente, iuxta ipsius excessum, expirationem fieri censet, recurrente uerò sanguine, & aëre rursus in locos a sanguine relictos inducto, inspirationem. Asclepiades in hac re clepsy- dra nos commonefacit: pulmonem enim instar infundibuli constituit, causam autem respi- rationis, partium in pulmone tenuitatem supponit, ad quam externus aër crassus existens affluat ac feratur, itemq[ue] rursus repellatur, thorace non amplius potente, nec intrò suscipere, nec carere. Quum autem semper parum quid tenuitatis in pectore relinquatur (non enim tota excernitur) ad hoc ipsum rursus parem sustinens grauitatem, de externo aere intrò fer- tur. Hæc autem cucurbitis medicinalibus assemilat. At uerò uoluntariam respirationem, co- actis ac constrictis tenuissimis in pulmone meatibus, & chartilaginosi ipsius partibus (bron- chia Græci dicunt) coarctatis, fieri pro dicit: hæc enim uoluntati nostræ parent. Herophilus facultates motorias circa corpora relinquit, in neruis, in arterijs, in musculis, Pulmonem

Clepsydrae si- militudo ad re- spirationem.

itaq[ue] solum naturaliter appetere putat distractionem ac contractionem, deinde uerò etiam alias partes. Et actionem quidem pulmonis esse, spiritus externi attractionem: ubi uerò ex- terno aere repletus attrahere amplius nequit, propter secundam appetitionem pectus in seipsum spiritum transuehit: repletum autem pectus, & non amplius attrahere potens, rursus superfluum in pulmonem remittit, per quem excretio foras contingit, corporis par- tibus hoc modo inter se in diuersum tendentibus ac mutuò auxiliantibus. Nam disten- tio pulmonis fit, alternis transfumptionibus repletionem & euacuatione contingente. Pro- indeq[ue] quatuor motus circa pulmonem fieri: primum, iuxta quem extrinsecum aërem suscipit: secundum, iuxta quem id quod ab externis susceptum intra se, ad pectus dilabitur: tertium, iuxta quem id quod pectus in se transuehit, rursus in seipsum suscipit: & quar- tum, iuxta quem id quod ex reuersione de pectore in ipso est, foras emittit. Horum autem motuum duas distentiones esse, eam quæ ab externis, & eam quæ a pulmone attrahit. Duas item contractiones, alteram quum pectus ad se spiritum trahit, alteram quum ip- se pulmo eundem in communem aërem excernit ac emittit. Duo enim tantum motus cir- ca pectus fiunt, distentio quidem quum a pulmone attrahit, contractio uerò quum attra- ctum rursus remittit.

Pulmonis di- stractio ac cõ- tractio.

Pulmonis mo- tus quadru- plex.

De affectionibus corporeis, & an corpori anima condoleat.

Caput XXIII.

Stoici affectiones quidem in partibus affectis, sensus autem in principali animæ parte esse asserunt. Epicurus & affectiones & sensus in locis affectis esse censet. Nam princi- palem partem affectionis penitus exortem esse. Strato & affectiones animæ & sensus in principe parte, non in affectis locis consistere dicit: in hac enim tolerantiam sitam esse, quemadmodum in aduersitatibus ac rerum difficultatibus apparet, itemq[ue] in uiris fortibus ac timidis.

Tolerantia in animo.

Plutarchi de placitis philosophorum Liber quintus.

IANO CORNARIO MEDICO PHYSICO INTERP.

De uaticinatione.

Caput I.

Diuinitio ex-
tispicum.
Somniorum
interpretatio.

Rato & Stoici uaticinationem inducunt, iuxta diuinum afflatum, ac numinis instinctum, id est, iuxta animæ diuinitatem. Itemq; somniorum interpretatio nem. Atq; hi ipsi plurimas uaticinationis species ac partes approbant. Xenophanes & Epicurus uaticinationem tollunt. Pythagoras uicinarum tantum diuinationem extispicum ac hepatispicum non admittit. Aristoteles & Dioclearchus, uaticinationem per afflatum numinis tantum, & somnia inducunt: animam quidem immortalem esse non putantes, diuinitatis tamen cuiusdam participem ipsam esse censentes.

Quomodo somnia fiunt.

Caput II.

Somnia tripli-
cia.

Democritus somnia iuxta imaginum assistentias fieri arbitratur. Strato, irrationali mensura natura in somnis maiorem quodammodo sensum acquirentem, & ab ipsa cognoscenda facultate incitata, somnia fieri putat. Herophilus somnia diuinitus inspirata iuxta necessitatem fieri censet. Naturalia autem, anima id quod conducibile est in superius futurum, per imagines representante. Quæ uero mixti ex natura ac temperatura sunt generis, ex casu spontaneo fieri iuxta imaginum allapsum: uelut quum ea quæ uolumus, uideamus, ut in his qui amicas in somnis habere sibi uidentur, contingunt.

Quæ seminis substantia sit.

Caput III.

Semen quid.

Aristoteles semen esse inquit, quod in seipso moueri potest ad efficiendum tale quid, quale est id ex quo excretum est. Pythagoras optimi sanguinis spumam, semen esse dicit, & alimenti superfluitatem, quemadmodum sanguinem & medullam. Alcmaeon cerebri partem putat. Plato medullæ spinalis defluxum Epicurus animæ ac corporis auulsionem Democritus, à totis corporibus, inquit, & à principalissimis partibus genitura procedit, itemq; à carnosis fibris.

An semen sit corpus.

Caput IIII.

Semen unde
procedat.

Leuippus & Zeno semen corpus esse asserunt, esse enim animæ auulsionem. Pythagoras, Plato, Aristoteles, facultatem quidem seminis incorpoream esse tradunt, uelut mentem motricem. Materiam autem profluentem corpoream esse. Strato & Democritus, etiam facultatem corpus esse uolunt: spiritalis enim & flauosa existit.

An etiam femina semen emittant.

Caput V.

Pythagoras, Epicurus, Democritus, etiam feminam sememittere censent: habet enim adstites glandulosos auersos, & propterea etiam appetentiam habet, præter Veneris usum. Aristoteles & Zeno, materiam quidem liquidam feminas emittere putant, uelut à coexercitatione sudorem, non tamen seminariam. Hippo emittere quidem feminas semen non minus quam mares arbitratur, non tamen hoc ipsum ad animalis generationem conferre, propterea quod extra uteros elaboratur. Vnde aliquæ etiam citra uirorum commixtionem sæpe semen emittant, maximè uiduæ. Alij ossa quidem à mare, carnes uero à femina esse uolunt.

Quomodo conceptus fiunt.

Caput VI.

Conceptionis
impedimenta.

Aristoteles conceptus fieri existimat, producto quidem per purgationem utero, mensibus uero à totius corporis mole partem aliquam puri sanguinis simul attrahentibus, ut ea ipsa pars maris genituram concipiat. Contra uero conceptus fieri negat, propter uteros non purgatos, aut inflatos, item propter timorem, aut tristitiam, aut feminarum debilitatem, aut ob impotentiam uirorum.

Quomodo mares & femina gignantur.

Caput VII.

Empedocles mares & feminas iuxta caliditatem & frigiditatem gigni censet. Vnde primos mares ad Orientem ac meridiem natos esse narrant, eosq; magis ex terra, feminas uero ad septentriones. Parmenides uice uersa, septentrionales partes mares produxisse sentit, utpote delitatis amplioris participes: meridionales uero feminas, propter raritatem. Hipponax prout semen compactum & forte, liquidumq; ac debile fuerit, mares aut feminas gigni asserit. Anaxagoras, Parmenides, semina ex dextris partibus in dextras uteri partes, ex sinistris in sinistras deici adstruunt. Si uero deiectione permutetur, feminas gigni. Leophanes cuius meminit Aristoteles, mares ex dextro testiculo, feminas ex sinistro gigni iudicat. Leuippus propter

philosophorum, lib. V

261

A propter partium permutacionem ac diuersitatem, iuxta quam mas colem, femina uterum habet, fieri arbitratur, tantum enim eodem modo dicit. Democritus communes quidem partes, ex utro tandem contigerit, nasci tradit, propter autem iuxta prædominium. Hipponax, si quidem genitura præualuerit, inquit, mas nascetur: si uero uicium, femina.

Quomodo monstra gignantur.

Caput VIII.

Empedocles monstra propter seminis redundantiam, aut defectum, aut propter motus perturbationem, aut propter diuisionem ipsius in plures partes, aut propter nutationem, gigni pronunciat. Atq; hoc modo ferè omnes excusationes ac causas præoccupasse uidetur. Strato propter appositionem, aut ablationem, aut transpositionem, aut inflationem. Quidam ex medicis propter distortionem uteri tunc inflati, gigni monstra arbitratur.

Quare mulier sæpe concumbens non concipit.

Caput IX.

Diocles medicus hoc contingere putat, aut propterea quod aliqui uiri semen in totum non emittunt, aut quod minus quam oportet, aut quod tale emittunt in quo facultas uiuifica non est, aut propter caliditatis uel frigiditatis, uel humiditatis uel siccitatis inopiam, aut propter partium resolutionem, aut propter colis obliquitatem, genituram rectam immittere non potentis, aut propter partium incongruentiam, distantiam uteri respectu. Erasistratus uterum in causa esse dicit, quum callos carnosos habuerit, aut rarior aut etiã minor q̄ pro naturali modo fuerit.

Quomodo gemini tergeminiq; gignantur.

Caput X.

Empedocles geminos & tergeminos propter redundantiam & dissectionem seminis gigni censet. Alcibiades propter corporum diuersitatem, quemadmodum duplices ac triplices granorum ordines in hordei spica: fecundissima enim ea femina esse. Erasistratus propter superfætationes siue superconceptus, uelut in brutis animalibus. Quum enim uterus probe fuerit purgatus, tunc ad superconceptum peruenit. Stoici propter locos in utero id fieri censent, quum in primu ac secundu semen incidat, tunc fieri superconceptus atq; etiã tergeminos.

Vnde parentum atq; progenitorum similitudines fiunt.

Cap. XI.

Empedocles iuxta prædominium seminariæ genituræ, similitudines fieri putat. Dissimilitudines uero ob caliditatis in semine exhalationem. Parmenides, quum de dextra uteri parte foetus æditur, patribus similem esse ait: quum de sinistra, matribus. Stoici à toto corpore ac anima semina ferri sentiunt, & similitudines ex iisdem generibus efformari, tum formis, tum characteribus, quemadmodum pictor à similibus coloribus imaginem eius quem aspicit efformat. Emittit autem & feminam semen censent, & si quidem præualuerit muliebrem semen, id quod nascitur matri simile euadere: si uero uirile, uiro.

Quomodo alienis similes nascantur, & non parentibus.

Cap. XII.

Pleriq; medici fortuito & casu temerario, liberos parentibus dissimiles nasci arbitratur, ex eo quod tum uiri, tum mulieris semen perfrigeratum est. Empedocles per imaginationem mulieris in conceptu, pueros formam acquirere censet. Sæpe enim contigit ut imagines & statuas amarint mulieres, & similes his pueros pepererint. Stoici consensu mentis ad fluxionum ac radiorum, non imaginum, insinuationes, mutuas similitudines fieri sentiunt.

Quomodo steriles fiunt mulieres, & uiri infœcundi.

Cap. XIII.

Medici mulieres propter uterum steriles fieri pronunciant, aut quod densior sit, aut rarior, aut durior: uel propter quasdam callositates uel carnositates. Item propter pusillitatem, aut quod alimentum non sentiunt, aut propter corruptum habitum. Et quod uteri figuratio distorta sit, aut conuulsa. Diocles uiros infœcundos putat, aut quod aliqui semen penitus non emittant, aut quod minus q̄ oportet, aut quod semen infœcundum existat, aut propter partium resolutionem, aut propter colis obliquitatem, genituram rectam immittere non potentis, aut propter partium incongruentiam, distantiam uteri respectu. Stoici inconuenientis naturæ facultates ac qualitates in utroq; coeuntiu, causam infœcunditatis statuunt. Itaq; ubi tales separari contigerit, & cum alijs generis sibi coeuentis commiserit, natura temperat, & foetus perficit.

Cur mula steriles sint.

Caput XIII.

Alcmaeon mulos mares infœcundos arbitrat, propter genitalis seminis tenuitatem, hoc est, frigiditatem. Feminas uero propterea, quod uteri ipsarum non hient, hoc est, aperiantur. Sic enim ipse dixit. Empedocles propter paruositatem & humilitatem ac angustiam uteri id contingere censet, qui ad uentrem auersus est adnatus: & quod neq; semen rectam in ipsum etaculari possit, neq; ipse suscipiat, etiam si ei aculetur. Diocles autem ipsi suffragatur in dissectionum fibris, sic inquiens: Eiusmodi uterum mularum sæpe uidimus, possibileq; est ob huiusmodi causas etiam steriles esse mulieres.

Mularum uteri quales.

C

An foetus animal sit.

Caput XV.

Plato foetum in utero animal esse censet: moueri enim in utero ac nutriri. Stoici uentris partem, non animal esse putant. Quem...

Foetus inanimatos gignit.

Quomodo nutriantur foetus.

Caput XVI.

Democritus, Epicurus, foetum in utero per os alii censent, unde statim natus ore ad mamam fertur: esse enim quaedam in utero papillas ac oscula, per quae alantur. Stoici per secundam & umbilicum alii iudicant: unde etiam obstetrices hunc obligare, & os diducere, ut alia alimenti meditatio fiat.

Foetus alimentum per secundam & umbilicum.

Quid primum in utero perficiatur.

Caput XVII.

Stoici multas partes simul in utero gigni sentiunt. Aristoteles spinam primum absoluti sputat, uelut carinam in nauis. Alcmaeon caput primum perfici sentit, in quo est principalis animae pars. Medici cor, in quo uenae sunt & arteriae. Alii magnum pedis digitum: alii umbilicum.

Partium foetus generatio.

Cur septimestres partus uitaes sint.

Caput XVIII.

Empedocles ait, quum hominum genus e terra nasceretur, tantum temporis longitudine fuisse diem, propter solis cursum tardiozem, quantum nunc est decem mensium tempus: progressu autem temporis tantum fuisse diem, quantum nunc septimestre tempus est: & propterea decimestres ac septimestres partus esse uitaes, natura mundi sic prouidente, ut foetus in una die, a nocte qua concipitur, augetur. Timaeus non decem, sed nouem menses putari debere dicit, propter suppressos menses etiam ante conceptum. Sic etiam septimestres putari qui septimestres non sint, quum aliqua etiam post conceptum purgentur. Polybus, Diocles, empirici, etiam octauum mensem nouerunt uitalem, sed aliquo modo infirmiozem, propterea quod multi propter imbecillitatem saepe iam perierint. Et in summa, neminem uelle octimestres nutrire ac educare, uerum multos octimestres in uitos euasisse. Aristoteles & Hippocrates aiunt, si in septem mensibus uterus expleatur: tunc prominere foetus, & uitaes nasci. Si uero prominere, non autem nutriantur debilitato umbilico, propterea quod graue iudicium ac laboriosam afflictionem pertulit mater ipsa, tunc foetus ob alimentum inopiam contabescere. Si uero nouem menses in utero maneat, tunc sane prominentem integrum esse. Polybus centum octoginta duos & dimidium diem, ad uitaes partus requiri asserit, hoc enim semestre tempus esse. Nam & Sol in tanto tempore ab uno solstitio ad alterum accedit. Dicit autem septimestres, propterea quod deficientes primi mensis dies, in septimo assumantur. Octimestres autem non uiuere, quum promineat quidem ex utero foetus, uerum umbilicus diutius torqueatur: nam ob alimentum inopiam contabescit, ut qui alimentum causa existit. Mathematici octonos menses inconiunctos in omni generatione esse aiunt, uerum septenos coiunctos. Inconiuicta autem signorum animalia sunt, si stellas domibus dominantes ipsa esse contigerit. Si enim aliquod ex his uitam hominis fortitur, infelices & breuis uitae fore significat. Inconiuicta autem signa siue animalia sunt, octonis domibus inter se distantia, uelut distat & inconiuictus est aries ad scorpionem, taurus ad sagittarium, gemini ad capricornum, cancer ad aquarium, leo ad pisces, uirgo ad arietem. Quapropter & septimestres & decimestres partus uitaes esse, octimestres autem propter mundi inconiunctionem perire.

Dies decembris & septimestris.

Partus semestres.

Octoni menses inconiuncti.

Signa octonis domibus distantia inconiuncta.

De animalium generatione, quomodo genita sint animalia, & an interitura.

Caput XIX.

XIX.

Secundum aliquos mundus genitus est, genita item animalia & corruptibilia sunt. Secundum alios, quorum & Epicurus est, ingenitus est, & ex mutua transmutatione animalia generantur, quum partes mundi existant. Sic quoque Anaxagoras & Euripides non quidem mori ea sentiunt, sed prout aliud in aliud transmutatum est, formas praese ferre. Anaximander in humore prima animalia generata esse censet, corticibus oblita spinosis: procedente autem...

Animalium mutua transmutatio.

Atem atate ad sicciore locos discessisse, & cortice diffractio modico tempore uixisse. Empedocles primas animalium generationes, itemque plantarum, nequaquam integras fuisse sentit, sed inconcretis partibus disiuictas. Secundas uero concretis partibus simulachri formam habuisse. Tertias generationes ex se mutuo nascentium fuisse. Quartas autem non amplius ex similibus, uelut ex terra & aqua, sed per mutuas iam mixturas factas esse, terra quidem condensata, aqua uero alimoniam animalibus praebente, pulchritudine autem foeminarum feminarij motus irritationem inducente. Caterum genera animalium propter temperamentorum qualitates discreta esse, & aquae quidem familiariora aquam imperu suo appetuisse, alia uero in aërem respirasse, prout quid amplius de igneitate habuerunt: grauiora autem in terra mansisse: quae uero aequalem temperaturam habuerunt per omnia, pectoribus uocem edidisse.

Generationes animalium quaedam druplices.

Quot sint animalium genera, & an omnia sensibilia ac rationalia.

Caput XX.

XX.

Aristotelis liber extat, in quo quatuor animalium genera tradit, terrestria, aquatilia, uolatilia, caelestia. Nam & mundi & terrae animalia dicit. Animal autem rationale, immortale esse censet. Democritus, Epicurus, caelestia: Anaxagoras omnia animalia rationem habere actiuam asserunt: uerum mentem, quae uelut passiuu ratio est, & mentis interpres dicitur, non habere. Pythagoras, Plato, rationales esse etiam brutorum appellatorum animalium animas uolunt, non tamen rationabiliter agere, propter corporum distemperaturam, & quod sermonis facultatem non habeant, quemadmodum in simijs ac canibus uidere est: lalant enim haec animalia, & non loquuntur. Diogenes participare quidem ipsa intellectuuali facultate atque aëre putat: uerum quod alia densitate, alia humiditate redundant, neque intelligere, neque sensibus percipere, sed similiter uelut furiosos affici, principali animae parte aberrante.

Bruta etiam rationalia esse.

Quanto tempore animalia in utero efformentur.

Caput XXI.

Empedocles in hominibus coarticulationem a sexta & trigesima die incipere censet, perfici autem & absoluti per omnes partes ab undequingagesima. Asclepiades in masculis, propterea quod calidissimi sint, coarticulationem fieri a sexta & uigesima die asserit: multas uero etiam ante hoc tempus, uerum quinquagesima die omnibus partibus compleri. Foemellas autem in bimestri temporis spacio coarticulari, in quadimestri uero perfici, propter caloris inopiam. Caterum brutorum animantium partes ex toto simul absoluti, propter elementorum temperaturas.

Foetus articulationis ac perfektionis tempus.

Ex quot elementis singulae generales in nobis partes consistunt.

Caput XXII.

Empedocles carnes internarum quatuor elementorum temperamento generari censet. Nervos autem ex igne & terra duplo mixtis. Ungues uero in animalibus generari, neruis ea parte qua aëri expositi sunt perfrigeratis. Ossa autem uidentur ex aqua & interna terra consistere. Ex partibus uero ex his quatuor contemperatis, sudorem ac lachrymam proficisci, corporis mole hoc modo colliquescente.

Carnium generatio. Nervorum. Unguium. Ostrum. Sudoris & lachrymarum.

Quando & quomodo homo perfici incipiat.

Caput XXIII.

Heraclitus & Stoici, homines circa secundum annorum septenarium perfici incipere censent, quo tempore genitale semen excernitur. Nam arbores tunc perfici incipiunt, quum semina generare incipiunt. Imperfectae autem sunt, quum immaturae & infructuosae sunt. Quare etiam homo tunc perfectus est. Sed & boni ac mali intellectus, & ad discendum aptitudo, circa secundum septenarium contingit.

Quomodo somnus & mors fiat.

Caput XXIII.

Alcmaeon secessu sanguinis in confines uenas somnum fieri dicit: expergiscitiam uero esse sanguinis diffusionem: secessum autem ipsius totalem esse mortem. Empedocles perfrigeratione caloris in sanguine moderata, somnum fieri censet: totali uero mortem, Diogenes, si in totum sanguis diffundatur, & impleat quidem uenas, uerum contentum in ipsis aërem ad pectus & subiectum uentrem propellat, somnum fieri existimat, & pectus calidius euadere. Si uero omnis aër ex uenis deficiat, mortem sequi. Plato, Stoici, remissione sensitiui spiritus, non secundum relaxationem, quemadmodum in terra contingit, sed delatione ad intermedium superciliorum ad principem animae partem, somnum fieri putant. Quum autem remissio sensitiui spiritus totaliter fiat, tunc consequi mortem.

Utrius somnus & mors sit, animae an corporis.

Caput XXV.

Aristoteles somnum animae ac corpori communem esse dicit. Est autem somnus, humiditas a pectore & subiecto alimento exhalans ad locos circa caput, & caliditas in cor-

De placitis philosophorum lib.V.

C de perfrigerata. Mortem autem perfectam perfrigerationem esse dicit, esseque solius corporis mortem, non etiam animæ, hæc enim immortalis existit. Anaxagoras corporeæ actionis somnum fieri censet: esse enim corporalem affectionem, non animalem. Mortem autem esse animæ à corpore separationem. Empedocles mortem fieri asserit per separationem elementorum, ex quibus humani corporis miscella constat: ut iuxta hunc mors corporis & animæ communiter sit. Somnum autem fieri per caloris ignei secessum.

Quomodo auferantur plantæ, & an sint animalia. Caput XXVI.

Plato & Empedocles etiam plantas animatas ac animalia esse censent. Id ipsum uero manifestum sit ex eo quod commouentur, & ramos porrectos habent, & quod adductæ cedant, ac rursus laxatæ ad locum suum redire gestiant, quod in ipsum coeant ac contrahantur. Aristoteles animatas quidem esse sentit, non tamen animalia: animalia enim esse appetitiua, & sensitua ac rationalia. Stoici & Epicurei animatas esse negant. Nam animalia quædam appetitiua ac concupiscentem animam habere, quædam uero rationalem. Verum plantas sua sponte ac temere quodammodo productas esse, non per animam. Empedocles prima ex animalibus arbores è terra emerisse dicit, antequam sol expanderet, & priusquam nox & dies discerneret: uerum ob temperamenti æquilibrium, ipsas & maris & foeminae rationem habere, auferre autem à calore qui ab ipsa terra eleuatur: quapropter partes esse terre, quemadmodum etiam fetus in utero, uteri partes existunt. At uero fructus superfluitates esse aque ac ignis in plantis ipsis. Et quæ quidem humorem defectuosum habent, eas estate humore reliccato folia abijcere: quæ uero humore abundant, eis folia permanere ac non defluere, quemadmodum in lauro & olea ac populo uidere est. Saporum autem differentias fieri: iuxta alterationes multiplicatas partium ac causarum, quæ pro partium nutrientis multiplicata differentias habent, uelut in uitibus cernere datur. Non enim uitium differentia bonum uinum faciunt, sed nutritij soli alimentum.

Plantarum fetus.

Fructus quid.

Arbores quædam cur folia non abijciant.

Solum sapore præbet.

De alimento & augmento.

Caput XXVII.

Empedocles animalia per familiaris alimentis substantiam nutrirî censet, auferre uero per caloris præsentiam, minui autem ac corrumpi per utriusque defectum. Cæterum homines qui nunc sunt, infantium rationem obtinere, si ad primos illos comparentur.

Hominum primi seculi magnitudo.

Vnde appetitus animalibus contingant, & unde uoluptates. Cap. XXVIII.

Empedocles appetitus animalibus fieri putat iuxta defectus elementorum singula perficientium. Voluptates uero ex humido, itemque periculorum ac consimilium motus. Vexationes autem ac turbationes, propter intemperaturas.

Quomodo febris fiat, & an consequens ad alios morbus sit. Cap. XXIX.

Erasistratus definit febrem hoc modo: Febris est motus sanguinis præterlapsi in uasa spiritus, inuoluntariè factus. Quemadmodum enim in mari, ubi nihil ipsum mouerit, quies contingit, uento uero uiolento præter naturam inspirante, ex toto conturbatur: sic in corpore, ubi sanguis commouetur, in spirituum uasa illabatur, ibique exardescens totum corpus calefacit. Placet autem ipsi febrem accessorium morbum esse. Diocles autem inquit: Ea quæ apparent, obscurorum indicia existunt. Ad ea uero quæ apparent, febris cõsequi ac accedere conspicitur, uelut sunt uulnera, inflammationes, & inguinum tumores siue abscessus.

De sanitate, morbo, ac senectate.

Caput XXX.

Alcmaeon facultatum humidæ, calidæ, sicci, frigidi, amari, dulcis, ac reliquarum æquabilitatem, sanitatis conseruatricem esse dicit, monarchiam autem & unius illarum principatum, morbum inducere. Monarchia enim singularum, corruptionis & morborum causa existit. Et causa quidam à qua, est caliditatis aut frigiditatis excessus. Causa uero ex qua, propter multitudinem aut inopiam contingit, uelut in quibusdam sanguinis aut cerebri inopia cõtingit. Sanitas autem est congruens ac moderatum qualitatum temperamentum. Diocles plurimos morbos propter inæqualitatem elementorum in corpore, & status aeris, fieri censet. Erasistratus morbos propter alimentis multitudinem, cruditatemque ac corruptionem oriri asserit: uerum modestiam & sufficientiam esse sanitatem. Stoici concorditer asserunt, senectam ob caloris defectum fieri. Qui enim plus caloris habent, diutius uiuentes amplius senescunt. Asclepiades Æthiopes citò senescere dicit, anno uidelicet tricesimo, propterea quod à sole combusta corpora ipsorum superexcalescant. Verum in Britannia homines ad centesimum uicissimum ætatis annum peruenire, propterea quod loci quidem frigidi sint, homines uero calorem in seipsis cõstrictum habeant. Etenim Æthiopum corpora rariora sunt, propterea quod à sole sint laxata: septentrionales autem densa corpora habent, & ob id diuturniora.

Morborum causa.

Senectas ex caloris defectu.

Æthiopes cur uita breuis sint.

Britanni cur longæui.

INDEX

INDEX PROBLEMATVM 263

DE CAUSIS NATURALIBVS
PLVTARCHI.

Quam ob causam aqua marina non cedit in arborum nutrimentum. Prob. I

Quare semina maiora incrementa ab imbris, quam ab aquis, quas nos rigando aspergimus, suscipiunt. Problema II

Quare pastores ouibus salem obijciunt. III

Quare ex imbris præstantiores ad riganda semina, qui post tonitrua fulgurationesque cadunt, quos ob id Asteropæos appellant. IIII

Quare, quum saporum octo sint genera, salum quem uocant in nullo fructu, qui terra nascatur, degustare licet. V

Quare qui continenter per rosida arbusa incedunt, hæc partes corporis quæ rorulentis flagellis tanguntur, lepra fœdari solent. VI

Quare hyberno tempore naues tardius in fluminibus ambulant, in mari non item. VII

Cur, quum omnes humores, dum agitantur iactanturque, frigescent, solum mare fluctibus quassatum calidius euadit. VIII

Quare mare hyeme minus amarum gustatu deprehenditur. IX

Quare uino adfundunt marinam: & piscatoribus oraculum datum aiunt, quod iubeat Bacchum in mare mergendum: qui uero procul à mari habitant, gypsum & zacintho torrentes iniicere consueuerunt. X

Quare uomitant nauis correpti, magis qui mare, quam qui flumina, etiam si nulla tempestas sit, nauigant. Problema XI

Quare cum in mare oleum funditur, ipsum & dilucidum & tranquillum euadit. XII

Quare piscatorum retia hyeme magis, quam æstate putredinem sentiunt, quum cætera per æstatem huic malo sint magis obnoxia. XIII

Quare apud Dorientes non commoda fœni solet esse conuectio: aut quam ob causam, cum pluuium est celum, fœnum haud bene comportatur. XIII

Quare de causa tritici ferax est pinguis & solidus ager, tenuior autem terra hordeum magis profert. XV

Quare triticum in luto, in puluere uero hordeum serendum esse aiunt. XVI

Quare in funiculos piscatorios, quæuis Græci uocant, fetas ex equorum, quam ex equarum caudis malunt. XVII

Quare cum loligo apparet, magna tempestatis indicium est. XVIII

Quare polypos colorem uariat. XIX

Quam ob causam suum agrestium lachryma dulcis, ceruorum autem & salia & impropria. XX

Cur scrophæ siue clementes porcæ & scapius & alij atque alij anni partibus fœtæ sunt, quum sues fœtæ omnes & semel tantum quotannis & propè circa idem tempus, nimirum cum æstas appropinquat, pariunt. XXI

Cur ursi manum dulcissimam, & carnem illam esui gratissimam esse perhibent. XXII

Cur ueris tempestate difficulter feras indagare licet. Prob. XXIII

Quare circiter plenilunia ferarum uestigia indagare persequi haud facile est. XXIII

Cur, cum per frigoraros cadit, ferarum indagatio difficilis existit. XXV

Cur bestia, cum incommodis adficiuntur, facultates, à quibus auxilium expectant, querunt & explorant. XXVI

Cur mustum, cum frigus dolia, quibus continetur, occupat, dulce diu permanet. XXVII

Quare præ reliquis feris ursus minimè castes rodit, quæ & uulpes & lupi dentibus eos lacerent. XXVIII

Quid est quamobrem aquæ frigida nihil mirabile habent, calida autem habent. XXIX

Quare uites, cum nimia ubertate lasciuunt, & minus feraces sunt, & aliquando exarescunt: cuius rei causam quidam in syderationis morbum referunt. Prob. XXX

Cur uitis uino, quod tamen in primis ex se sibi familiare habet, rigata arefcit. XXXI

Cur inter omnes arbores sola palma contra impositum onus adsurgit. XXXII

Quare aqua de puteis hausta minus alit, quam quæ de fonte aut celo manat. XXXIII

Cur zephyrus uentorum omnium celerrimus fertur. Prob. XXXIIII

Cur apes sumum ferre nequeunt. XXXV

Cur apes citius pungunt, qui stuprum dudum fecerunt. Prob. XXXVI

Quare canes, relicto homine qui iecit, lapidem morsu insectantur. XXXVII

Cur lupæ certo anni tempore omnes, intra duodecim dies pariunt. XXXVIII

Cur aqua in summa parte alba, in fundo uero nigra spectatur. XXXIX

Plutarchi
Plutarchi de causis naturalibus
Liber.

CYBERTO LONGOLIO INTERPRETE.

Quod marina aqua non nutriat arbores. I.

Animal terre-
stris planta.

Aqua marina
crassa et gra-
uis.

Sal putredini
obstitit.

Mare pingue.
Prouerbi-
um,
marina non in-
fundenda flam-
mis.

Lixiuum.

Constatio.

Plato in Cra-
tylo.

Pluuia aqua
spiritosa.

Concoctio.
Cruditas.

Simplicia con-
coctio facilio-
ra.

Concoctio pu-
trefactio est.

Ranae cur sub
pluuia coaxat

QVAM ob causam aqua marina non cedit in arborum nutrimentum? An ob id, quod ne terrestria quoque animantia alere possit? Etenim animal terrestri quendam stirpem esse, cum Platone & Anaxagora Democritus existimauit. Non enim quod animalibus marinis, ut piscibus, utilis est, & in alimentum desideratur, ob id quoque terrestres stirpes & arbores nutrire posse credenda est. Nam quum crassa sint radicum capillamenta, aqua non subintrat, neque sustolli grauitatis causa potest. Ipsa uero grauitas & terrea eius substantia, praeter multa indicia, quibus comprobari posset, accedit quod naues leuius in ea sidunt, & natantes facilius sustinet. An ob id, quod ea quae siccitatem adferunt, arbores mediocriter laedunt? at marina aqua siccandi facultate praedita est. Sales enim non mediocriter putredini obstitunt. Item cutis eorum corporum quae marina se lauant, confestim aridior asperiorque tangentibus deprehenditur. An quia ut oleum arboribus inimicum, quibus adfunditur, corrumpit: ita mare pinguedinis non exiguum habens (scintillare aliquando uidetur: & prouerbio dicere solemus, Marinam aquam in flammam non esse infundendam) eadem facultate noxium sit? An quia sit minus apta quae potetur, & propter terrae exsistat admixtionem, auctore Aristotele, amarior reddatur? Nam lixiuum fit, cum ad cineres aqua dulcis adfunditur. Ab ea uero deductione quicquid in aqua ad usum potumque est, perditur & corrumpitur: quemadmodum insitum nostrum humorum febres in bilem commutant. At quod plantas & stirpium aliquot in rubro mari crescere adferunt, uerum quidem id est, sed fructum non ferunt: aluntur autem limo illo, qui per ostia fluuiorum in mare uehitur. quare non longe a terra, sed prope littora plurimum crescunt.

Semina pluuijs aquis magis quam alijs gaudere. II.

QVAM ob rem semina maiora incrementa ab imbris, quam ab aquis, quas nos rigando aspergimus, suscipiunt? Vtrum impetus ille imbrum ictu terram diuidens, & meatus (ut Laito uisum fuit) referans, aditum ad radices faciliorem praebere potest? An hoc cum ueritate non consentit, latuitque Laitum, multas etiam palustres stirpes, ut tipham, phleon, uluam, sine incremento, cum suo tempore aquae pluuiae de caelo non manant, squallere? Aristoteles rectius censuit, qui imbres recentem planem & nouam, palustrem & nuperam, & ueterem aquam esse dixit. An uero & hoc magis opinioni quam ueritati consonare dicendum? Siquidem & fontanam & fluuialem recentem planem & modò ortam nemo negare potest. Nam fluuium eundem, ut Heraclitus dicere solebat, nemo facile bis fuerit ingressus. Etenim continuo noua adlabitur, & sufficitur in illo aqua. Sed & ista minus quam pluuia nutrire solet. An uero coelestis aqua leuis est, & aeris spiritusque plena? quare celerem sua leuitate uiam ad plantas facit. Quod uero aere plena sit, indicant bullae quae ex illius commixtione, quum decidit, creantur. An quod ab alito superatur & conficitur, maxime nutrit? Haec enim est concoctio, cui contraria est cruditas, quam concoquendi defectum nominamus, quum alimenta uehementiora sunt, quam ut quicquam cedant. An quia leuia, simplicia, saporis expertia, citius magisque commutantur? At tales imbres sunt: nam in aere uentoque creati, integri & nullus rei mixtione uitati de caelo cadunt. Fontana uero cum terra qua profluit, & loci quibus labitur, adfinitatem quandam habet: quo fit, ut pluribus naturis praedita, minus bona censeatur, & nutrimento minus conueniens, tardiusque ab illius quod nutritur facultate superata concoquatur. At quod facile in nutrimentum conuertatur, putrefactio indicat: nam longe citius quam uel fluuialis, uel quae ex puteo hauritur, corrumpitur. at concoctio, putrefactio quaedam est: quod Empedoclis testimonio firmatur.

Vinum est putrescens sub ligni cortice lympha.

An quod in promptu sit eius causae inuestigatio illis, qui dulcedinem usumque pluuiae aquae, cum statim flatu de caelo praecipitatur, animaduertunt, exputamus? Videmus enim & pecudes hac magis delectari. Ranae cum eandem expectant, praegaudio mirifice uocem tollunt, quasi

de causis naturalibus liber.

A quasi scilicet haec condimentum palustris aquae, eiusdemque seminarium quoddam dulcedinis existat. Id autem futurae pluuiae signum Aratus indicat: sic enim ait, Aut cum progenies miserabilis, esca colubris, Ranarum patres ex undis uoce coaxant.

Quae sit causa, quam ob rem pastores ouibus salem obijciunt. III.

QVARE pastores ouibus salem obijciunt? An quia illas copiosiore alimento, quod citius pleniores & farctae reddantur, uti cupiant? Nam cibi cupiditatem a credo excitat, & meatus referans, ut per totum corpus commodè nutrimentum digeratur, procurat. Quam ob causam graciles, & quibus cibus nihil praestat nutrimenti, Apollonius Herophilus discipulus, non dulcissimi, non halica, sed falsamentis muria aliquantulum conditis alebat. corporis enim exilitas (ceu fictitios palpebrae pilos sufficimus) cibos meatibus referatis sibi apponit. An potius sanitatis gratia sales lingunt, quod scilicet nimia pinguedo praecidatur? Nam supra modum obesa in morbos incidunt: pinguedinem autem sales colliquant & discutunt. hoc & laniones obseruantes, tum plerumque excoriare illas solent: facilius enim a carne cutis tum soluitur. Nam & tenuis & infirma redditur ab acredine, quae prius pinguedine conglutinata & ueluti alligata fuerat, Quinetiam earum sanguis attenuatur, neque sales quoniam ex internis humoribus concretere patiuntur. An imaduertendum etiam num id fertilitatis ratione faciant, quod uidelicet salaciores reddantur. Nam & canes cum falsamentis uescuntur, citius grauidantur: & in nauibus marinis murium copiam numerosiorem, quam in fluuiatilibus, uideris, quod scilicet in his magis lasciuant.

Pluuia a tonitru, rigando utilior caeteris.

IIII.

CVR ex imbris, ad riganda semina, praestantiores qui post tonitrua fulguraque, quos Cob id Astropaeos appellant, cadunt? An quia flatibus & spiritu ex aeris perturbatione & confusione pleni sunt? Flatus autem humorem agitant, ut admittatur digeraturque, in causa est. An quod tonitrua fulguraque calore contra frigus pugnantia creantur, ob id hyberno tempore caelum minime, uerna uero tempestate & autumno propter temperie inaequalitatem plurimum tonare solet. Caliditas autem quum percoquendi facultatem habeat, humorem utiliter admodum, ut plantae sibi eo oblato potiantur, parat. An quia tonitrua fulminaque maxime uere contingere solent? Verni uero imbres cum aestatem anticipant, seminibus utiliores multo, magisque necessarii sunt. Quam obrem regiones, in quibus frequentes imbres per ueris tempestates existunt (quemadmodum est Sicilia) numerosos & generosos fructus producere solent.

Salsum saporum in plantis non esse.

V.

QVARE, quum saporum octo sint genera, salsum quem uocant, in nullo fructu, qui terra nascatur, degustare licet? Etenim oliua primo quidem amarum profert, uua acidum, quibus commutatis, illa quidem pinguem, haec uero uinosum suppeditat. Quinetiam in palmae fructu sapor acerbus, in punico malo austerus, in dulcem commutantur. Sunt & mala punica, quae, quantum in ipsis est, acidum producunt. nam acris quam sit in multis radicibus copiosus, norunt omnes. An quia salsum nihil generet, sed corrumpat? quare omnibus, quae plantis seminibusque oriuntur, ad alimoniam inutile existit. Quod autem quibusdam condimentum est, & suauitatem conciliat, fit quod gulam satietate oppressam irritat. An quemadmodum marinam coquentes, salsum & quod mordendi facultatem habet, auferunt, ita in calidis ab aestu salsuginosum euanescit? An quia sapor, ut Plato docuit, est humor per plantas excolatus? Nam & marina colata (est enim terreae substantiae & crassarum partium) falsedinem exiit. Hinc est, ut qui in littore fodiant, plerumque in potabiles scaturigines incidunt. Ad haec multi aquam dulcem de mari uasculis cereis, excolatam ab omni falsedine terreaque substantia, hauriunt. Ipsa autem tranquillitas & diutina flatuum suppressio, excolatam aquam, quia terream illam qualitatem cogit, neque misceri sinit, potabilem reddit. Atqui cum ista sic se habent, probabile sane est, plantas nec falsedinem aliunde ad semittere: quod si autem admittant, & ad incrementum illis faciat, excernere tamen in fructum non possunt, quum terreum & crassarum partium, per meatuum tenuitates non tranfcoletur. An falsedinem amaritudinis quoque speciem adferemus? quemadmodum Homerum fecisse apparet:

Salsam ore expuit undam, & amaram,

Quae strepitu numerosa, suo de uertice fluxit.

Et Plato utrunque hunc saporum extergendi aliquandique facultatem habere adserit: sed salsum

A credo appe-
tentiam cibi
excitat.

Sal pinguedi-
nis mala casti-
gat.

Sal ad conce-
ptionem facit.

Astropaei.

Calor conco-
ctionis parit.

Sicilia ferax.

Sal condimen-
tum.

Sapor quid.

Salsedo species
amaritudinis.

Ctamen minus id posse, minusque asperum esse. Rursum amarum aritudinis potentia excellentiorem, quum tamen utrunque adlicet.

Leprosi cur fiant, qui per rosidas herbas nudi incedunt. VI.

Qvare qui continenter per rosidas arbusta incedunt, his partes corporis, quae rotulentiis flagellis tanguntur, lepra foedari solent: An quia ros attenuante facultate cutis humorem siccat, quod Laito visum fuit: An, sicut rubigo femina nondum sicca tentat, sic quoque a rore humidis & teneris in superficie ceu scalpello tactis partibus & eliquatis, leuis quaedam aspergo hinc expressa excarnes & exangues plurimum corporis partes, ut crura, pedesque, qua cutis, lancinat & arrodit: Etenim quod arrodendi uim ros habeat, testantur illi, qui ob gracilitatem meatuum medendam, bibere rorem soliti sunt. Quinetiam mulierculae obefiores, uestibus & molliusculis lanis rorem excipientes, corporis pondus illo se eliquare posse arbitrantur.

Ros attenuantis uirtutis exsticcantis.

Ros rodendi uires habet. Ros obefitatis remedium.

Naues cur hyeme tardius agantur in fluminibus. VII.

Qvare hyberno tempore naues tardius in fluminibus ambulant, in mari non item. Vtrum fluuiatilis aer, quum semper tardus & grauis sit, hybernis frigoribus tenuior molliorque redditus, nauigantibus magis obsistit: an eam impressionem potius in ipsos fluuios aer facit: Frigus enim aquam subigens, illam grauem corpulentamque reddit. Id autem a clepsydris discere licet: tardius enim aquam hyeme quam aestate subducunt. Theophrastus autor est, in Thracia non longe a Pangeo fontem esse, qui hyeme aequali scaturigine plenus, pondus duplo maius quam aestate ferre potest. Quod autem densitas undae nauigia fluuiatilia tardiora reddit, indicium est, quod & onera longe grauiora hyeme ab his ferri soleant. Etenim aqua quo densior grauiorque, hoc magis resistit. At mare ne densetur, calor in causa est. Raritas autem, mollities quaedam esse uidetur: a qua quae absunt, densari nequeunt.

Fons in Thracia miraculosus.

Quod humida quaeuis quum agitantur frigent, mare solum calet. VIII.

Cur quum omnes humores dum agitantur iactanturque, frigescent, solum mare fluctibus quassatum calidius euadit: An quia in alijs ferè rebus humidis caliditas accessoria est & peregrina, quae motione exprimitur & discutitur: at caliditas mari innata, a uentis excitatur magis aliturque: At quod mare calidum sit, & frequens scintillatio eius, & quod glacie, quantumuis sit terreum & graue, non concreuit, testatur.

Mare calidum.

Quod hyeme mare non sit adeo amarum. IX.

Qvare mare hyeme minus amarum gustu deprehenditur: Hoc enim a Dionysio, qui de aquae ductibus tractauit, scriptum proditur. Quod uero non omnino expers sit & indigens dulcedinis amaritudo maris, numerosa illa, quae influunt in mare, flumina efficiunt. Sol autem dulcedinem, & id quod potabile propter leuitatem in superiores tendit partes, ex fugit, atque id aestate uehementius. Ceterum hyeme, cum leuius istud propter aestus absentiam a sole perstringitur, dulcedinis portione bona in illo relicta, amarum immodice illud & medicamentosum temperatur. Hoc autem & paulo minus potabilibus aquis contingere solet. Etenim per aestatem leuissimo illo & dulcissimo, quod in se habent, ab aestu discusso, improbiore euadunt. Secus per hyberna tempora se habent: effluit enim noua & recens, ueluti ex fontibus feritur: cuius & mare participem fieri, quum & continuo agitur, & tanta fluuiorum uis se continuo in illud eluant, credibile est.

Bacchum in mare mergendum.

Vinum marina dilutum melius euadit. X.

Qvare uino adfundunt marina, & piscatoribus oraculum datum aiunt, quod iubet Bacchum in mare mergendum: qui uero procul a mari habitant, gypsum e Zacyntho torrentes iniicere consueuerunt: An quod calor aduersus perfrigerationem proficit: An quia illam maxime a uino extrahit, & extinguendo uires eius minuit: An quod aquosum flatuosumque, quod uino admixtum, & periculosissimae mutationi obnoxium est, sistit, terreasque partes, quae adstringi facile solent, attenuat: Sales autem & marina quum id quod in uino extraneum & superfluens est attenuent, eliquentque: tum neque odoris infaciatiam, neque corruptionem gigni ullam in uino sinunt. Accedit ad haec, quod quicquid terreum crassumque, id grauioribus ceu implicatum deorsum trahitur, & sedimen fecemque in fundo construens, uinum perpuratum relinquit.

Nauseabundi qui mare nauigant. XI.

Nausea periculosa.

Qvare uomitant nausea correpti magis, qui mare, quam qui flumina, etiam si nulla tempestas sit, nauigant: Nauseam, praeter reliqua, maxime ex sensibus odor, ex animi perturbationibus pavor creant. Nam qui periculi imminenti cogitatione tanguntur, tremunt horrentque,

A horrentque, & alius his humectior euadit. At qui in fluuijs naui uehuntur, nihil horum percipiunt. Olfactus enim humanus ad dulcem & potabile aquam comode adsueuit: ipsa quoque nauigatio ab omni periculo libera est. In mari se omnia aliter habent: nam odor propterea, quia non adsueuerit, pessime ferunt, & in praesenti, quanquam periculum nullum, metu tamen uenturi casus terrentur. Quam ob causam exterior tranquillitas nihil plane profuerit, quum anima motionibus agitata, ipsa deinde corpus uexet & perturbationes concitet.

Timentibus alius soluitur.

Oleum mare translucidum et pacatum facit. XII.

Qvare cum in mare oleum funditur, ipsum & dilucidum & tranquillum euadit: Vtrum spiritus (haec est autem Aristotelis sententia) a leuitate excidens, neque ictum neque agitationem patit: An hoc ad exteriore rationes probabiliter ab eo dictum est: Verum cum urinantes, ut adserunt, oleum ore continent, quod in fundo lucis & perspicuitatis causa cum flatu expuant, nemo his est spiritus lapsu causam dicere potest. Quam ob causam considerandum tibi est, num mare, quum sit terreum & inaequale, propter densitatem oleum extrudat & disperdatque cum in sese redit & concurrat, exigui meatus, qui intermedij relinquuntur, efficiant, ut & oculis lucida uia & perspicuitas tribuatur. An aer, qui mari commiscetur, propter caliditatem lucidus est, turbato autem illo & inaequalis & obscurus euadit: Quum itaque oleum sua densitate inaequalia leuiget, rursus ad aequalitatem & perspicuitatem redit.

Retia piscatorum hyeme magis quam aestate putrent. XIII.

Qvare piscatorum retia hyeme magis quam aestate putredinem sentiunt, quum reliqua per aestatem huic malo sunt magis obnoxia: Vtrum, ut Theophrastus censet, calor a frigore suppressus & subiectus introrsum arctatur & cogitur, & ob id, quae in ipso maris fundo sunt, non aliter ac in terra fieri solet, calidiora efficit: Hinc & fontana per hyemem tepidior plerumque: quinetiam lacus & flumina per idem temporis in frequentiores uapores soluuntur. Etenim in profundo conclusus est a uicente superanteque frigiditate calor. An putrefactio quidem non ob id contingit, uerum cum aqua rigidior est, & in glaciem uel frigoris concreuit, exiccata retia a procellis magis atteruntur, quare corruptioni & putrefactioni propere aequalia patiuntur: Etenim ut arcuum nerui cum acrius contenduntur, disrumpuntur: ita & retia hyemis tempestate rigida, cum turbatis mare esse solet, plerumque magis laborant. Qua de causa & colorum tincturis illa condensare constringereque, ueriti scilicet ne dissoluantur, pergunt: quum tamen non ignorent, ad fallendos pisces multo, si neque tingantur neque liniantur, esse magis accommodata: utpote quum aeris quendam colorem, & qui plane in mari fallere possit, linum repraesentet.

In fundo maris caliditas maior quam in summa parte.

Cur pluuia saeno obsunt. XIII.

Qvare apud Dorientes non commoda saeni solet esse conuectio: aut quam ob causam, cum pluuium est caelum, saenum haud bene coportatur: Etenim cum adhuc uirescit, neque liccatum est, meti solet: qua de causa, cum humectum euadit, computrescit. At segetes ante messem cum pluujs riganur, non medio cre aduersus calidos austrinosque flatus opem reperiunt: nam hoc modo fructus in spica iam conformatus constitutusque, con crescere & densari non permittitur: uerum concretio illa explicatur, & a calore dissoluitur, nisi terra rigata, humiditas spicam frigidiorum aquosiorumque reddat.

Triticum cur pingui, hordeum uero tenui agro gaudet. XV.

Qua de causa tritici ferax est pinguis & solidus ager, tenuior autem terra hordeum magis profert: An quod semina illa, quae ualentiora sunt, alimento pluri & copiosiore egent, imbecilliora uero tenui leuiculaque contenti sunt: Hordeum autem imbecillius rariisque est tritico: qua de causa neque alimentum copiosum graueque sustinere potest.

Triticum in luto, in puluere hordeum feri oportere. XVI.

Qvare triticum in luto, in puluere uero hordeum ferendum esse aiunt: An quia illud alio modo, ut paulo ante diximus, copiosiore plenioreque opus habet, hoc autem ubertatis & uliginis est impatiens: An quod densius lignosiusque triticum in locis humectioribus mollius laxiusque redditum, speciosius crescit: hordeo uero, quia rariis est, ager sicciore accommodus & utilis ab initio existit: An quod calor ad temperamentum, ne quid noxiae hordeum admittat, consentiens faciat: etenim frigidius hoc est. An quia uerentur, ne dum triticum in sicco triturant, in id formicae impressionem, ut solent, faciant: hordeum, quoniam & grauius est, portatu difficilius, minus impetere solent.

Pili ex equorum caudis aptiores ad funiculos piscatorios, quam equarum. XVII.

Qvare in funiculos piscatorios, quos Graeci uocant, setas ex equorum, quam ex equarum

C caudis malunt? An propterea quod foeminae mares, ut in reliquis omnibus corporis partibus, ita quoque in pilis firmiores multo sunt? An quod lotio frequenter rigatae & conspersae, deteriores equarum setae reddi existimantur?

Mares foeminae longe firmiores etiam in quibuslibet corporis partibus.

Mollia uero uocata piscium genera, frigoris et turbationis impatientia.

Q uare cum loligo apparet, magnae tempestatis indicium est? An quia omnia mollia, propterea quod carna nuda teneraque sunt, utpote neque testa, neque cute, neque squama uestita (quicquid enim illis duri & ossium est, id totum intus habent: qua de causa & mollia nominari meruerunt) rigoris perquam sunt impatientia? At ista quia facillime a tempestate adficiuntur, cito illam uenturam praesentiant. Hac eadem de causa cum polypum in terram recurrere, & calulos flagellis comprehendere conspexeris, uentorum, quanquam nondum flatum ullum animaduertere licet, tibi certum sit indicium. At loligo, quod carnem habet in primis molle & attritu facile, propter frigus & maris conturbationes e fundo exiit.

Loligo apparet, et polypus, tempestatis indicium. XVIII.

Polypus cur colorem mutat. XIX.

Q uare polypus colorem uariat? An quod, iuxta Theophrasti opinionem, animal est natura timidum: itaque cum perturbatur, commoto spiritu, colorem instar hominis commutare consuevit. Hinc illud quod dici solet, profectum est:

Namque mali color immutatur.
An Theophrastus satis quidem probabiliter, quod ad mutationem attinet, explanauit: ad similitudinis uero expressionem non omnino satis? Etenim colorem mutat, sed tamen in hunc modum, ut quibuscumque se applicuerit petris, has colorem imitetur. Ad quod uidetur respexisse Pindarus: Marinae, inquit, beluae coloris mentem in primis adaptans, omnibus ciuitatibus se accommoda. Et Theognis:

Sit tibi mens polyphi, uario qui corpore petras,
Quas capit, adnatans, haec colore refert.

Homines polyphi.

Tali quoque ingenio praeditos esse perhibent, qui uersutia & calliditate facile exuperant ceteros, quicquid latendi & fugiendi artes non aliter ac polypus callent omnes. An quemadmodum nos uestitu quolibet utimur, ita is colorem quem uelit facile induat? Vtrum uero timorem tanquam adfectionis quidem principium recte Theophrastus coniecit: quae uero ad causam proprie spectant, in alijs inuestiganda sunt? Itaque ad Empedoclem animum conuertens, uide quae lo quid is dicat:

Noscens defluxus rerum quaecumque creantur.

Ab omnibus rebus defluxiones cadere.

Non enim ab inanimentibus duntaxat & plantis, non a terra marisque solum, uerum etiam a saxis, ab aere, a ferro continuo multa defluunt. Eius rei signum est, quod paulatim uitiantur, pereuntque omnia: fluunt enim perpetuo & intereunt. At defluxionibus ipsis attractiones impressionesque molliuntur, cum hijs quidem harum implicationes, alij ictus, alij uero impulsionibus circunductionibusque substituunt. Maxime uero a petris littoralibus, cum a mari alluente rigantur lauanturque, frustra multa & fragmina exilia continuo defluunt, quae alijs atque alijs coloribus insignia, non ad quodlibet corpus applicari possunt. Nam quae meatibus densiora sunt, propterea quod recipi per illos nequeunt, ab ijs dilabuntur: quae uero rariore eos habent, illos sane subingrediuntur. Iam uero polypus carne plane foraminosa, meatibusque pluribus distincta, atque ob id defluxionum capax conspicitur: atque cum timore percellitur, spiritu mutato fugiens, ubi applicuit alicubi corpus & coniunxit, defluxionibus quae uiciniore fuerint, ad se receptis & attractis, his se plane tegit. Nam asperitudo cum mollitie coniuncta, flagella ad particulas quae inferuntur extendit. Hinc, quod non dissipantur haec, sed coaceruata simul in corporis superficie haerent, colorem proximae cuiusque rei representant. Clarum autem eius rei indicium est, quod nisi in timore, adfectioni huic non est obnoxius polypus: neque Chamaeleon etiam unquam album colorem induit. Quamobrem uterque illas tantum defluxiones admittit, quae poris suis conuenientes & respondentes existunt.

Chamaeleon.

Aprorum lachryma dulcis, ceruorum salsa. XX.

Q uare ob causam suam agrestium lachryma dulcis, ceruorum autem & salsa & improba? Horum certe causa est animantium istorum calor frigusque. Etenim ceruus natura frigidus est: ex contrario aper animal est feruidum & astuosum. Quam ob rem ille fugax est: sus uero contra insectantem se defendere non ueretur, quo tempore, quia exardescit in furorē, lachrymam quoque fundit: nam plurimo calore sursum in oculos, ut dictum est, sublato, erigit & setas, & flammam lumine spargit.

& quod tum eliquatur, dulce reddi par est. Sunt quoque nonnulli, qui ut a lacte serum, sic a sanguine

A sanguine turbato lachrymas prolici putarunt: in qua sententia & Empedocle esse uideo. Quae doquidē ergo aprorum sanguis & crassus & ater, ut caloris existit, ceruinus uero tenuis & aquosus: merito id, quod in furore & trepidatione alterutrius excidit, eiuscemodi quoque habetur.

Lachryma uide.

Sues uillatica saepe, syluestres raro pariunt. XXI.

C ur scrophae siue clementes porcae & saepius & alijs atque alijs anni partibus foetae sint, quum sues ferē omnes & semel tantum quotannis, & propere circa idem tempus, nimirum cum aetas appropinquat, pariant? quod & uerliculus iste, qui uulgo dicitur, comprobat:

Amplius haud pluit, ut foetum sus edit agrestis.
An ob cibi copiam? etenim satietatis comes Venus est: quoniam ex alimentum ubertate excrementum genitale & plantis & hominibus sufficitur. At uero sues, quae mansuetae non sunt, non tantum sibi ipsae uictum comparant, sed timore occupati facere hoc coguntur, quum interim scrophis, quae domi aluntur, omnibus horis cibis, partim quem natura suppeditat, partim qui a subulcis apparatus, suppetat. An id in oculis exercitijque rationem conferendum est? Nam illa pigritia fegnes, a subulcis non late pabulandi causa uagantur: porro haec per montes & inuia errantes, cum perpetuo cursitant, quicquid excrementi e cibo restat, facile discutiunt, & in corporis molem absumunt. An ob id, quod simul & gregatim cum foeminae mares educati, uenerorum memoriam inuicem sibi excitant, & appetitionem eliciunt, non aliter atque Empedocles in hominum genere id fieri solere asserit:

Hinc hominum generi ex aspectu nascitur ardor.
A feris autem, quia non gregatim, sed sparsim uictum quarant: quod amore conciliare solet, abest: & quia rarius commiscuntur, omnis appetitus ueneris obtundit extinguiturque. An uerum est quod Aristoteles ab Homero aprum *χλωνη* appellari censet, quod altero testium careat? fieri enim ex attritione (palsim enim se truncis arborum affricat) uti testiculi eius collidantur.

Ex aspectu nascitur amor.

Chlunes cur aper ab Homero uocatur.

C ur uerum manum dulcissimam, & carnem illam esui gratissimam esse perhibent? An propterea, quod corporis partes, quaecumque alimentum bene coquunt, carnem in primis suam uem habent? At uero optime concoquit, quod digerit commode: digerit uero commode, & currat duntaxat, uerum ijs ut manibus in comprehendendo utatur, fit ut eam corporis partem plurimum mouendo exercent.

Vernum tempus indagari ferarum minus aptum. XXIII.

C ur ueris tempestate difficulter feras indagare licet? Vtrum canes, ut ait Empedocles, Naribus indagando ex corpore frustra ferarum, defluxiones, quas in syluis palsim ferre relinquunt, excipiant: has uero stirpium fruticumque halitus per uer frequentes obscurant confunduntque, & sensum uehementia uerberantes, ne fecias de odore deprehendere possint, conturbant, atque ita canes in errorem inducunt? Hac de causa circa Aetnam montem neminem in uenationem incumbere perhibent: quia continuo istic prata collesque, ut in uiridario flores extrudunt: & odoris suauitas circumquaque se diffundens, halitum ferarum intercipit. Extat & fabula, a Plutone Proserpinam istic flores legentem raptam: quare praeter loci, qui tanquam asyllum quoddam sit, ueneratione neminem istic animantia, quae ibi pabulantur, uiolare audere.

Circu Aetnam incōmoda uenatio.

Plenilunium indagandis feris incommodum. XXIII.

Q uare circiter plenilunia ferarum uestigia indagare persequi haud facile est? An ob eam ipsam causam, quam modo recensuimus: etenim copiosiore luna, quum plena est, rorem creat. Quam ob rem Alcman rorem affatus, Iouis Lunaeque filiam illam uocat: O Iouis & almae Lunae filia Ros pascendo adsis. Etenim ros pluuia quaedam est, sed debilis & exigua: quemadmodum quoque Lunae calor imbecillus est. Quare instar solis quidē illum de terra sursum trahit, uerum in altum rapere non satis ualide potest, sed ut demittat rursum oportet.

Ros Iouis Luna filia.

C ur cum per frigora ros cadit, ferarum indagatio difficilis existit? An propterea, quod cum non longe a lustris, frigoris uitandi causa, ferre abscedunt, nulla de se indicia praebant? Quamobrem plerique illas a proximis abstinere locis adferunt, neque in pastum uastius excurrere, ne dum longius per hyemem errant, in calamitatem aliquam grauiorem incidant. An quod indagantibus feras canibus, locorum uestigia obseruauisse satis non est: sed & odorum halitus requiruntur? at hi nisi suauiter a moderato calore laxati soluti que sint, dispergi nequeunt. Eisdem autem frigus uehementius compingens, nec fluere, nec ad sentiendum

C instrumenta surrepi patitur. Hac eadē de causa neq; uina neq; unguenta per hyemē tam esse redolentia ferunt. Etenim aēr frigore concretus, halitus eorum claudit, & dissipari prohibet.

Bruta cum ualitudine laborant, sua quarunt remedia. XXXVI.

C Vr bestia quum in commodis adficiuntur, facultates a quibus auxilium expectant, quarunt & explorant: ut canes nausea correpti, cum bilem per uomitum expellere conantur, gramen appetunt: fues ad fluuiatiles caneros properant, quos ubi deuorauerit, dolor capitis, quo corquebantur, tollitur: testudo, gustata uisera, origanum rodit: ursus (ut aiunt) languidus formicas lambendo mandit, atq; eo remedio malum abolet. At qui hec quidem neq; experimentis neq; casu aliquo docti cognouere. An quemadmodū faui apes, cadauera uultures, quamuis remotos odore ad se trahunt alliciuntq; ita quoq; cancri fues, origanum testudinē, ursum formice, & conuenientibus quibusdā & natiuis odoribus fluxionibusq; trahunt: cogitatione autem, quæ sensu utilitatis ratione suscipitur, nō tanguntur? An quod corporū tēperamenta acedines, dulcedines, aliasq; insolentes & alienas humoribus mutatis qualitates, uarias & diuersas appetitiones animantibus, unde egrotare cōtingit, pariunt? Peripicuū id est in grauidis mulieribus, quibus & lapides, & terrā præbent. Et medici qui paulo urbaniores sunt, ad eos qui fastidio ciborū laborant, homines gulosos & corpore ualētes adducere cōsueuerūt. Traditū à Mnesitheo medico, eum qui ab initio inflammationis pulmonū cepas cōcupierat, ex morbo seruatuū: qui uerò ficus optabat, interiisse propterea, qd appetitus ipse tēperamenta, tēperamenta uerò adfectiones sequant. Idcirco uerisimile planē est, quotiescūq; ferē nō in exitiales & extremos incurrūt morbos, eiuscemodi adfectione tēperamētoq; pollere, quib; ad salutaria appetitui sibi cōuenienti auxilia & ducant & agant.

Mustum frigori expositum, dulce diu permanet. XXXVII.

Concoctio a frigore prohibetur.

C Vr mustum, cum frigus dolia, quibus continetur, occupat, dulce diu permanet? An quia musti concoctio in uinosam qualitatem mutatio quædam est: frigus autem concoctionem, utpote quæ a calido fit, prohibet? An è contrario naturalis & proprius uuæ succus dulcis est: quam ob rem cum dulcedinis particeps fit, maturefcere dicitur. At frigus, quū distillationem intercipiat, calorem, qui in musto est, conseruat, & discuti non sinit. Atq; hæc quidem eadem est causa, quod cum per uindemiam pluit, mustum minus ferueat: feruor enim a calore procuratur, frigus autem uim caloris cogit, & ut se contrahat facit.

Vrsus incidens in castes, eos minime arrodit. XXXVIII.

Q Vare præ reliquis feris ursus minime castes rodit, quum & uulpes & lupi dentibus eos lacerent? Vtrum quod profundius dentes illi constituti, lina uix queunt arripere: & labra quoque crassa grandiaq; obstant, quo minus dentibus ad ea pertingat. An quod manibus expeditior, diuellere potius plagas & disrumpere conatur? An quod & manibus & ore simul utitur, quum illis perripere lina, hoc uerò se à uenatoribus defendere cōtendit? Cum uerò nulla ratione se iuuari a corporis rotatione senserit, mauult rumpendis retibus totus incumbere (sic enim plerunq; & se euoluit & liberat) quam dentibus uti.

Aquas frigidas miraculo non esse, sed tantum calidas. XXXIX.

Q Vid est quam ob rem aquæ frigidæ nihil mirabile habent, calidæ autem habent? Perpicuum autem est, ut harum causa caliditas est, ita illarum frigiditatē esse. Non enim, ut quidam arbitrantur, illa æstus est, hæc uerò caliditatis priuatio: quali illius, quod non sit, causa esse quod existit, uideatur: sed natura demirationem istam raritati adsignauit. Hinc quoq; quæ rarius fiunt, magis cognoscere auemus.

Rara mirationi magis subiecta.

Altum uidet & infinitum hunc athera, Et quam tenet complexus ulnis humidis.

Qualia per noctem spectacula præbent, qualem interdū pulchritudinē, quam admiramur, dum naturam harum inspicimus, habent. Etenim & irides, & uariæ nubium picturæ, quæ bullarum instar, dum radijs nubes finduntur, ornatae sunt, per diem conspiciuntur.

Vites lasciuientes præ pinguedine terræ exarescunt. XXXX.

Q Vare uites cum nimia ubertate lasciuunt, & minus feraces sunt, & aliquando exarescunt? cuius rei causam quidam in syderationis morbum referunt. An hoc eo modo fit, quo hirci, cum pinguitudine nimia grauantur, minus sunt fecundi, & ad salendum uix efficaces? Semen enim redundantia est alimenti eius, quod in corporis appositionem alioqui cedere debebat. Itaq; cum animal aut stirps cum corporis bona habitudine pinguescit, & plena fit, indicium est, quod nutrimentum in se consumat, neq; ex eo quicquam omnino superfluere, aut si quid redundat, id & exiguum & ignobile esse.

Semen alimēti redundantia.

Vitis

Vitis uino rigata arefcit. XXXI.

C Vr uitis uino, quod tamen in primis ex se sibi familiare habet, rigata arefcit? Vtrum quemadmodum in ebriosis, calore uini humorem capitis discutiente, caluitium accedit? An calidum natura putrefactionem molitur? Nam, ut ait Empedocles, Vinum est putrefcens sub ligni cortice lymphæ.

Ebrij caluitio obnoxij.

Itaq; cum adfunditur extrinsecus plantæ, ignis uim in uitē exerit, & nutrientis humidæ facultatem exurit omnem. An astringendi potestate præditū cum penetrarit se in radices, neq; floridam, & quæ alioqui liberaliter crescit, stirpē, aquā ingredi patiatur? An quod id uiti præter naturā sit, ut quod ex ea manauerit, in ipsam rursus recipiatur? Nam humor qui in stirpe florenti existit, alere quidem potest, uerū postea neq; adponi, neq; pars eius amplius fieri.

Palma arborum una contra pondus adurgit. XXXII.

C Vr inter omnes arbores sola palma cōtra impostū onus adurgit? Vtrum quod ignea & spirabilis facultas, qua maxime pollet, cum tentatur & irritatur, sese exercēs magis & magis erigit? An quoniā pondus ramis subito urgens, aërem omnem qui in his est, oppressum cedere retrō cogat, qui deinde resumptis paulo uiribus, aduersum onus acrius rursus instat? An molles & teneræ uirgæ impetum non sustinentes, cum onus quiescit, paulatim se erigunt, & specie, quasi contra illud adurgant, præbent?

Hætenus Al-dinum exemplar sumus secuti, quæ sequuntur ex Mediolanensi sunt exemplari.

Aqua de puteis hausta minus alit, quam cælestis aut fontana. XXXIII.

Q Vare aqua de puteis hausta minus alit, quam quæ de fonte aut cælo manat? An quia frigidior magis sit, & parum quoq; aëris habeat? An quod salis multum immixta sibi de terra habeat: sal autē maciem, si quid aliud, facit? An quod pigra nec cursu exercitata, qualitatem aliquā malā acquirat, quæ stirpibus & animantibus contraria, in causa est, quod nec bene concoquatur, nec nutrire quicq; possit? Hinc & stagnantes aquæ minus probe censentur, quod iniurias, quas uel ab aëris mala qualitate, uel a terra accipiunt, digerere nequeant.

Zephyrus uentorum omnium celerrimus. XXXIII.

C Vr Zephyrus uentorum omnium celerrimus uulgo fertur? & Homerus; Nos quoq; cum Zephyri curramus flatibus unā.

B An quod aère perpurgato & minime nebuloso, flare soleat? Aëris enim densitas & impuritas, uentorum cursum non mediocriter impedit. An quod sol radijs suis flatum frigidum perstringens, quod uelociter feratur, autor est? Quicquid enim frigidū uentorum uicōntrahitur, id a calore ueluti hoste superatum, longius & citius propelli credendum est.

Aër nebulosus uentorum cursum inhibet.

Apibus fumus hostis. XXXV.

C Vr apes fumum ferre nequeunt? Quod meatus spiritus uitalis saneq; angusta habeant. At is fumo interceptus & cōclusus, angit, & propemodū ad mortē apes adigit. An acredo amaritudoq; fumū in causa est? gaudēt enim dulcibus apes, neq; alio nutrimento aluntur. Itaq; ut contrariā & noxiā rem propter amaritudinē, fumū detestant. Qua de causa mellarij, cum fumū abigendis apibus faciunt, amaras herbas, ut cicutā & centaury, incendere solent.

Apes aculeo in mœchos sciuunt. XXXVI.

C Vr apes citius pungunt, qui stuprum dudum fecerunt? An quod animal est munditiæ & elegantiae perquam studiosum, præterea olfactus sensu ualet plurimum? Quum itaq; impuri congressus, propter impudicitiam & immoderatam libidinem, soleant esse immundiores, & citius ab apibusprehenduntur, & odium uehementius aduersus illos concipiunt. Vnde apud Theocritum iocose Venus ad Anchisem a pastore ablegatur, uti apum aculeis propter adulterium commissum pungatur.

Apes animal munditiæ studiosum.

Te confer ad Idam.

Confer ad Anchisem, ubi quercus atq; cypirus Crescit, apum strepit atq; domus melliflua bombis.

Et Pindarus: Parua fauorū fabricatrix, quæ Rhœcū pupugisti aculeo, domās illi perfidiā.

Canes, relicto homine, lapidem insectantur. XXXVII.

Q Vare canes, relicto homine qui iecit, lapidem morsu insectantur? An quia neq; cogitatione comprehendere quicquam, nec reminisci (quibus solus homo uirtutibus ualet) potest: itaq; quum mente non discernat, a quo iniuria fuerit illata, id tantum quod ob oculos minaciter uersatur, inimicū esse existimat, deq; eo uindictā sumere parat. An lapidem, dum per terram mittitur, feram aliquam esse autmans, pro ingenio hanc prius capere conatur, deinde cum uiderit se opinione sua frustrari, hominem rursus inuadit? An quod & id quod missum fuerit, & hominem ipsum equaliter odit, & id quod proximus est insectatur?

C Lupæ omnes certo anni tempore pariunt. XXXVIII.
 Cuius lupæ certo anni tempore omnes intra duodecim dies pariunt? Antipater in libro de Animalibus, partum lupas proijcere adferit cum glâdiferæ arbores florem abijciunt, quo gustato, uteri illarum referantur: cum eius copia non est, partum in ipso corpore emori, nec in lucem uenire posse: præterea regiones illas à lupis non uastari, quæ glandium quercuumque feraces non sunt. Quidam ad fabulam Latonæ referunt, quæ cum uterum ferret, nec uspiam tuta præ Iunone esse posset, duodecim diebus, quibus in Delum proficiscebatur, in Iupum à Ioue mutata, ut deinceps omnes lupæ eo ipso tempore parere possint, impetrauit.

C Aqua in summa parte alba, in fundo uerò nigra spectatur? An quod profunditas nigredinis mater est, ut quæ solis radios prius quam ad eam descendant, obtundat & labefactet? Superficies autem, quoniam continuo à sole adficitur, candorem luminis recipiat oportet. Quod ipsum & Empedocles approbat.

CAROLVS VALGVLIVS IN PLV-
 TARCHI MUSICAM, AD TITVM
 Pyrrhinum.

QVERITVR comœdia uetus, cuius licentia increpandi mores erat liberior, in Musicam fuisse iniectam labem: & execratur pollundæ eius autores, alioqui elegantis ingenij, poetas, quod auctis fidibus, & uarietate concentuum, dithyrambisque conditis biforibus, ac iucunda fraude gratis uulgo uersibus, ex forti illa, seuera, decora, atque simplici Musica, mollem quandam, illecebrosam, calami stratum, ac uariam intulissent. At quid inde malit?

dicet aliquis, Ingens profectò atque latissimè manans, & quidem in res potiores. Nulla ne sunt mala, emolliri & languescere animos ciuium? nulla ne amissi pudoris, & corruptorum morum? At quid id interest morum? Sanè plurimum. Nam animus noster quasi Tetrachordum quoddam, intellectu, ratione, phantasia, ac sensibus (si Platonis credimus) constat. Intellectus diuinus est, in quo nil est nisi simplex ac purum & uniforme. Imaginatio ac sensus mortales partes sunt, proinde mutationibus, uarietatibusque ferretæ. Media ratio propria humanæ est naturæ, arbitriumque anceps habet inclinandi ad diuina & ad mortalia. Si igitur ratio, ut Mese neruus, cum diuina illa parte quasi neruo quodam se temperauerit, admirabiles morum concentus, simplices uidelicet, graues, decoros creabit. Sin se confociauerit cum mortalibus, uarios, molles, indecoros pariet. Tanta enim est uis canticis modis in utranque partem, ut quales ipsi in animos præsertim teneros illapsi fuerint ciuium, decori, graues, seueri, aut contraleues, languidi, uarij, ac molles, ita rationem ancipitem ac dubitantem ad confortionem optimorum aut pessimorum stipantium latera ipsius consultorum, quorum consilijs uel elegantes uel degeneres mores finguntur, pertracturi esse uideantur. Neminem autem esse puto tam stupidum, tamque plumbeum, qui cantu non moueatur. Præclare Theophrastus in secundo Musicæ inquit, naturam musicæ esse motum animæ inuecta à perturbationibus mala ab ea depellentem: quod ni musica efficeret, ut uidelicet animum quod uellet pertraheret, naturam ipsius omnino nullam futuram. Hoc loco nostri musicam temporis lamentarer, ni iam pridem complorata foret, facile id patiente Franchino Gaffuro nostri æui præstanti musico, cuius libros & eleganter & eruditè compositos, ferè nemo nostrorum cantorum legit, tum quod plerique grammaticam ignorent, tum liuore, quo plurimo id hominum genus laborare Hesiodus autor est. Hoc autem à me solum dictum sit cohortandi eos quos ea mala tangunt, gratia, ut omni conatu ignorantiam, inuidiamque, uelut pessimas feras ab animo depellant. Nam hæc me fari coegit amor musicæ musicorumque, quo incredibili teneor. Eorū ars & scientia omnis in paucis quibusdā est syllabis: cantus nulli ferè sunt si ne conspecto libro, in quo nihil est descriptum præter certas notas & characteres: quod si uerba cantilenarum quandoque proferuntur, de medio ea uulgo pleraque accepta dices. Sed qualisnam erat apud ueteres Musica ista? dicet aliquis. A Plutarcho discas, si ipsum accuratè legeris: longæ mihi explicandæ ambages forent, & alieno loco. Quicquid enim canebant, ferè eruditum, elegantissimum, & metrico rhythmico compositum erat, siue laudes deorum, quales Hymni Orphei, qui extant etiam nunc: siue decora clarorum uirorum, uictoresque in Olympia certaminum, & reliquarum celebritatum, quales Pindari, & aliorum: seu nuptiæ, ut

Musica ueterum qualis.

A ut Pæanes eiusdem, canerentur. Innumera alia argumenta, funebria, complorationes, amatoria, apta epulis alia, ad deprecandam pestilentia alia, materiæ tragicæ & comicæ, perque omnia genera, atque omnes rhythmicas uarietates poemata condita ad tibiam fidesue cantabantur, rhythmis, pulibus, modulibus, concetibus, humana uoce, cunctis simul materiæ congruentes mores exprimentibus. Sed ut summam dicam, ut autor est Lucianus, argumenta & materiæ canticorum cantilenarumque erant, ab orbe condito ad Cleopatram usque tempora gestares, quales Ouidius in Metamorphosi cecinit: ad quarum cantum ueteres etiam saltabant. Ex quo patet, neminem exercere musicam saltationemue temporibus illis potuisse, quin eadem opera animum multa cognitione præscarum rerum completeret. Opera præcium facturum me duxi canticum unum de ueteribus proponendo, quod Pythicum certamen uocabant. Argumentum erat pugna Apollinis cum dracone Pythone. Delona nomen toti cantico. Partium eius nomina: Exploratio, Prouocatio, Iambicum, Spondeum, Saltatio. In prima Apollo contempletur, an opportunus sit dimicationi locus. In secunda prouocat draconem in certamen. In Iambico iam pugnatur. Hæc pars continet Odontismum uocatum, quia draco frendens secat dentes, uulnera iam accipiens in corpus. Quarta uictoriam Apollinis. Quinta saltantem ouantemque uictoriæ ergo eundem declarat. Et hæc est una de legibus tibiæ, in qua rhythmi & moduli, eorumque mores in canendo mutantur, prout partes eius uarios actus continens postulat. Et quoniam legis mentionem fecimus, aliquid de lege musica, deque alijs quibusdam, quæ ad intelligentiam Plutarchi opem aliquam præstabit, breuibus dicere constitui. Deinde calumniam quandam falsamque accusationem ab Aristoxeno philosopho, Aristotelisque discipulo, & Theophrasti æmulo, ac musicorum longè nobilissimo, deprecabor. Lex itaque musica modus canticus est, præscripta harmoniam siue concentum & rhythmum definitum habens. Nomen autem inditum legis propterea, quod quasi lege præscriptum esset, uocum fidiumue tensiones mutare non licebat: quanquam Aristotelem dubitare non ignorem, num quia ueteres, quod literis carerent, quarum monumentis crederent suas leges, canebant eas, ne obliuioni mandarent, atque ita abolerentur, ideo omnes cantus leges appellatæ fuerint. Legum alia erant propria tibijs, alia citharæ, fidibusque, alia communes utrisque. Nomen cuiusque suum aut à gentibus, ut Aolia, Bœotia: alia à rhythmis, ut Orthia, Trochæa: à tropis, ut acuta, Tetracædia: ab inuentoribus amatoribusque eorū, ut Terpandria, & Hieracia: alia ab argumento, ut Pythicum certamen, & Curulis, sumptum habent. Partium citharicæ legis ipso partiete Terpandro, hæc nomina erant: Eparcha, Eparchia, Metarcha, Catatropa, Metacatatropa, Omphalos, Sphragis, Epilogos, Quorū nominum ratio etsi à me in præsentia non explicatur causa breuitatis (& certè difficilis est eius coniectatio) hunc tamen usum præstabit, ut hinc quoque non nimium tardi homines, quam erudita omnia apud ueteres musicos essent, omnes intelligant. Orthia Palladis lex erat, argumentum bellicum continens, quod nomen Palladis declarat duellis aptæ deæ: omnia, uox, cantus fidium, rhythmus, materia, bellicum concinebant, & personabāt. Hanc legem quum Timotheus caneret, uir omnium regum atque Imperatorum clarissimus, Alexander Macedo perpulsum est ad capeffenda arma, & exclamauit eiusmodi esse cantica regia oportere. Orthiorum septem species erant, in quibus lex Palladis, quam dixi: & Trochæus dictus tubæ cantus signum militibus dantis. Curulis quæ dicitur lex, id ideo nacta est nomen, quoniam captarum bigis Hectorum argumentum habebat. Castoria legis cantu sub Embaterio rhythmico composita, Spartani utebantur ad excitandum ardorem Martis in animis militum. Constant autem leges illæ carmine numerofo, & ad alios atque alios affectus commouendos accommodatæ erant. Pauca hæc de lege musica pro re præsentia dicta sufficiant. De uoce Melos, quam uis uulgo nota esse uideatur, aliquid tamen dicendum duxi. Melos prima significatione membrum corporis dicitur. Quemadmodum enim multa uariæque membra in uno animantis corpore sunt, uaria atque diuersa officia præstantia, quæ tamen finem eundem uitæ conseruandæ spectant: sic quia diuersæ uoces mixtæ concorditer concentum unum conficiunt, cantum prouenientem inde Græci melos, nos modum modulūque uocamus. Aut quia melos significat quod cuiusque curæ est, quasi nihil maiori curæ homini esse debeat quam cantus & musica, siquidem tantopere homines atque deos commouet melos, cantum dixere. Nec absolutè quemcunque cantum, sed harmonia tantummodo constantem. Est autem harmonia, ratio compositorum corporum primò: inde ratio mixtorum, ut uocum. Composita enim seruant nomina partium, ut si diceremus, corpus animantis carnibus, ossibus, neruis, sanguine compositum esse: mixta uerò non seruant. Ut nullum neque uinum est, neque

Lex musica quid.

Partium citharicæ legis nomina.

Orthia.

Melos.

C mel, sed tertia quædam natura, quantum est utriusque mixtionem confectum: ita concentus neque acuta uox est neque grauis, sed tertium quiddam, quod neque acuta neque grauis uox dicitur. Harmoniarum nomina uariarum apud ueteres usurpata hæc sunt: Doris, Ias, Æolis, Phrygia, Lydia, Locrica, à Philoxeno inuenta. Harmonia aliquot locis pro enharmonio Plutarchus usus uidetur. Pythagoras eam sic definiuit, multimixtorum & diuersa sentientium unio. Rhythmus uero pater est metri, ut interpres inquit Aristophanis. Dionysius musicus de Pythagore orum sententia in libro de similitudinibus, sic de rhythmo inquit: Rhythmi & cantici moduli una proprie est atque eadem essentia apud eos quibus graue tardum, & acutum celere uidetur: illi autem sunt Pythagorei. Quum autem interualla cantica in rationibus numerorum statuunt, omnesque rhythmi in aliqua una ratione numerorum censeantur (alij enim sunt duplares, sesquialteri alij, in rationeque alij alia) eiusdem esse naturæ modulus & rhythmus uidentur. Quumque præterea consonantia quæ de interuallis proficiscitur uocum, eorundem dogmate diapason in dupla statuatur, diapente in sesquialtera, & sic de reliquis: quum item rhythmi pedes omnes iisdem rationibus distincti sint (nam plerique, & elegantissimi quique in diapason ac diapente consonantia sunt constituti) cognationem inter se quandam, atque familiaritatem habere uidebuntur. Hæc Dionysius. Differunt tamen: est quidem rhythmus harmoniæ semper comes, ex qua modulus & cantus oritur: ceterum modulus in acuto & graui, rhythmus uero in celeri & tardo motu spectatur. Qui motus in oratione consideratus, longum ac breue dicitur: in ceteris uero rebus, celere ac tardum: ut quum pedes sublati deprelsique alternis, apto & mediocri nisu pulsant terram, is motus celer & tardus nominatur: in metricis rhythmicisque pedibus, qui quidem sunt apta syllabarum compositio, quantum inde acceperint pedum nomen, breuis dicitur, atque longus. Est autem in eo discrimen atque momentum, quod acutum & graue qualitates sunt, celere uero ac tardum quantitates, ut infra dicitur. Aristoxenus: Rhythmorum, inquit, ductus innumerati sunt, quemadmodum & uocum tensiones, tamen si semper definiti terminati sunt in usum, ut primi, dissemi, trisemi, ac cætera temporum nomina rhythmicorum. Prosodiacus, carminis cantusque genus est à rhythmi genere appellatum, in quo erat Martis lex. Spondeum genus & ipsum moduli & carminis sub eo rhythmo compositum. Huius tres species erant, Epibomium unum, dictum ab ara: Telesterium aliud, ab sacrificijs mysticis: Cureticum aliud, à Curetibus. Ad res diuinas species omnes accommodata erant. Per dactylum modulus est sub rhythmo dactylico compositus. Sic reliqua à Plutarcho huiusmodi nomina commemorata cantus poetici sunt, indepti ab rhythmis appellationem, ut quod dicitur primum, procriticum, maron, heroum, embaterium, creticum: hoc genus à Curetibus Cretensibus, ut interpres inquit Aristophanis, quod sub eo rhythmo canentes compositum carmen, quatientes arma saltarent. Hactenus de rhythmo. Virginalia species est poematis & catus & saltationis, ut Epithalamia, que dicuntur poemata ad uirgines spectantia. Profodiu poematis & cantici genus est adhibitu celebratibus potissimum deorum. Profodij huius principium meminit interpres Aristophanis: Quid pulchrius incipientibus, quid ue desinentibus, quam deum canere actores equorum: Pæanes cantus & poematis genus est libationibus & nuptijs accommodatum, quales hymni Pindari. Pæanumque aliud genus anteque cum hoste confererent manus, ueteres Marti canebant. Apollini parta iam uictoria aliud, Proemia genus & ipsa poematis. Hyporchema, poematis & saltationis. Gymnopodie chori erant Spartæ puerorum, qui nudis pedibus cum tripudio laudes deorum canebant in honorem Spartanorum, qui pro patria in Theræis occubuerant. Similiter Endymatia Argolica celebritas & saltatio. Sic & que dicitur Endrone. Carnia festum Apollinis apud Lacedæmonios. Strobilus species saltationis. Pyrrhias nomen serui, à quo postea serui Pyrrhiæ dicti. Scolion melos, genus cantus erat quod accubantes ad epulas, ordine accubantium non seruato, canebat. Dicearchus in libro de musicis certaminibus: Tria, inquit, erant apud ueteres genera canticorum: unum quod sine discrimine ab omnibus deinceps, sed altero semper præterito, & hoc Scolion ab ordine tali dicebatur. Aristoxenus uero & Phyllis musicus hæc tradidit de Scolio. In celebritatibus nuptiarum ad unam mensam plurimis positis sellis, accubantes ramum myrteum laureum ue tenentes manu, proximo subinde præterito sententias & amatoria syntona canebant. Periodus illa propter ordinem non rectum canentium, Scolia, hoc est, non recta appellabatur. Hæc interpres Aristoph. qui & principium hoc Scolij unius Timocreonis Rhodij refert: Vtinam ô cæce Pluto nec terra, nec mari, nec continenti apparuisses, sed Tartarum incoluisses. & Acherontem: nanque te propter cuncta mortales circumstant

Virginalia.
Epithalamia.
Profodium.
Pæanes.

Proemia.
Hyporchema.
Endymatia.
Endrone.
Carnia.
Strobilus.
Pyrrhias.
Scolion melos

A circumstant mala. Cyclij chori, Cyclia dicebantur cantica, quæ eandem materiam continebant. Lagus siue Lassis Hermionensis primus existimatur constituisse Cyclios choros, & dithyrambum in certamen deduxisse. Conditores Dithyramborum, corruptores esse Musarum, sophistasque appellabant: de quorum numero Philoxenus, Cinesias, Cleomenes fuere, quos increpat comicus Aristophanes. De quibus Callimachus loquens: Spurius, inquit, & adulteri florent cantus. Erant enim illi Cyclicorum magistri chororum, eorumque scripta multos habebant flexus atque reflexus, quos musici strophas, antistrophas, & epodos uocant. Autor est horum interpres Aristophanis. Sciendum enim est, in Tragædijs atque Comædijs saltationes & choreas duci solitas esse proprias cuique: ut, quæ Emmelia dicitur, proprie erat Tragædiæ dicata, Cordax uero Comædiæ. Erat autem Cordax satyrica saltatio, à Libero patre instituta India domita, ut autor est Arrianus in rebus Alexandri, quem nos in latinum sermonem uertimus. Tibicines fidicinesque illis Cyclij dicti adhibebant, cantusque accommodati metricis rhythmis. Partes porro Musicæ sunt harmonia, rhythmica, metrica, organica, poetica, saltatio. Hæc est diuisio uniuersalis Musicæ: harum partium artifices omnes musici appellantur, sed poetæ, & poetica per excellentiam. Per dictionem Tonus tria significant. Tonus enim dicitur interuallum, tanquam mensura quædam ipsius loci uocis, qua significatione tonum diapente maiorem esse tono diatessaron dicimus. Dicitur item tonus uniuersus locus systematis, quod nos (si modo recte) complexionem interpretamur, accipiens perfectam, ut inquit Aristoxenus, complexionem illatabilis, ut Dorius tonus, Phrygius, & reliqui huiusmodi tropi. Tertio dicitur tonus ipsa qualiscunque & quâcunque tentio: qua significatione qui canunt, alij tono graui, alij acuto dicuntur uti. Nec prætermittendum esse putauimus admonere, Cruma, quem pulsam percussionemque Latini interpretant, esse speciem etiam cantus quandam tibijs ac tubis commodati. Nunc ad defensionem Aristoxeni, quem falso accusatum reprehensumque fuisse diximus, descendamus. Damnatur quod tonum in duas æquas partes, quas semitonia æqua nominant, diuidi posse censuerit: urgentque ipsum & oppugnant acriter atque importunè rationibus numerorum mathematicis Pythagoræ, & qui eorum sectam tuentur: de qua prius aliquid libandum esse existimaui. Qua re propolita & cognita, in promptu erit absolutio Aristoxeni.

B Complures factiones musicorum fuere, ut Arcestratia, Hermippia, & alia: sed duæ longè ceteris præcellere, Pythagoria, & Aristoxenia. Pythagoras quum ab operibus omnibus natura, ab agendis contemplandisque rebus omnibus, ab uita quoque ipsa temeritate atque instantia exterminare, & in ordinem ea certum, constantemque rationem redigere conaretur, consonantias uocum, ut eas ab infido incertoque aurium arbitrio ad constantem certumque mentis iudicium reuocaret, raris rationibus numerorum accommodauit, consilia hunc in modum agitans, ut autor est in Musica introductione Heraclides, sic scribès: Pythagoras, ut inquit Xenocrates, cogitauit inueniri musica interualla sine numero ortum habere non posse, quod respectus forent quando ad quantum. Reputabat enim qua natura eueniente re, & causa consona atque obsona interualla efficerentur, ascendensque ad originem uocis motum esse genitorum ipsius conperiebat, ac motum sine numero esse nequire: igitur & uocem ipsam cum numero coniunctam, proinde quantitatem, acutumque & graue esse quantitates. Reliquam eius orationem breuitatis gratia prætermittimus. Ptolemæis mulier Cyrenensis, Archytas, Ælianus, Panætius iunior eadem testantur, quorum seriem orationis Porphyrius fidei gratia ad uerbum recitat. Igitur consonantiam diapason uocatam in ratione dupla, diapente in sesquialtera, tonum in sesquioctaua statuebat, & reliqua uulgo nota. Porphyrius in commentarijs in harmonica Ptolemæi æditis, instructus opibus clarissimorum philosophorum, Platonis, Aristotelis in primis, Theophrasti, Panætij, adscriptis ad uerbum eorum sententijs longa oratione explicatis, fertur aduersus Ptolemæum asserentem, in uoce acutum & graue quantitates esse, & interualla musica quanta, sentientem cum Pythagoræ: & esse qualitates, & qualia, apertissimè demonstrat. Quibus omnibus in præsentia prætermisis, unius autoritate Panætij contentus ero, sic in libro de Geometriæ atque Musicæ rationibus & interuallis scribens: Qui spacium, inquit, acutum inter atque graue diuidi media quadam uoce existimat posse, similis dicenti est, inter calidum & frigidum, candidum atque nigrum, sectionem mediam posse fieri. Facultas nanque consonantiarum non in magnitudinibus uocum, sed in qualitatibus spectatur. Quare quum mathematici dicunt, diapason in ratione dupla consistere, non hoc dicunt quod magnitudo uocis nerui, puta Netes, auctior est parte dimidia magnitudine Hypates: sic de reliquis. Argumento est, si fides illæ uel acrius uel languidius ambæ, aut altera leuius, altera uehementius percutiantur, nihilominus idem remanet interuallum,

Cyclij chori.

Emmelia.
Cordax.

Musice partes

Tonus tria significat.

Cruma.

Musorum
olim factiones
plures.

Diapason.
Diapente.
Tonus.

C tametsi pulsi nerui maiorem sonum reddunt, propterea quod qualitatem non mutant. Quo fit perspicuum, interualla uocum non esse magnitudines, sed qualitates. Verum, inquit, totam magnitudinem nerui dimidiatae suae magnitudinis partis, quae pulsae concentum diapason aedunt, duplam esse. De reliquis eodem pacto consonantijs. His iactis quoad fieri potuit breuiter & explicatis, facite calumnia Aristoxenum liberabimus. Tonum in duas equas partes, quae semitonía paria dicantur, secari non posse, id quod posse fieri Aristoxenus censet. Sic rationibus numerorum demonstrare se putant, qui eum accusant: Tonus, inquit, in sesquioctaua est ratione: sesquioctauum interuallum in quo est tonus, in duas aequas partes secari non potest, ergo nec tonus. Inter senafdenas & octonafdenas unitates contineri dicunt sesquioctauum interuallum, id nihil interfecare nisi unitatem unam indiuisibilem, quae sit septimadecima. duo interualla ex uno facta necessario inaequalia esse: maius enim semper interuallum esse, quod minores numeros intercedit, quam quod maiores. Maius igitur futurum semitonium quod est inter senafdenas & septenafdenas unitates, eò quod septenisdenis & octonifdenis interiacet. Vera haec dicuntur, neminiq; dubia sunt docto uiro, haud tamen efficiunt quod uolunt: nec propterea sequitur, tonum non posse in duo paria diuidi, tametsi interiacens unitas sesquioctauam rationem in numeris non possit secari. At neruus ipse, in quo tanquam in regula alijs atq; alijs partitionibus rite factis concentus uocum uarij formantur, quoniam magnitudo perpetua est & continua, quacunque in parte, quocunque in spacio secari potest, ergo & aequas in partes. Supra dictum est enim de sententia Panaxij, Theophrasti, Porphyrij, & aliorum, & certè patet latissimè ipsa per se res, consonantias diapason, diapente, diatessaron, tonum, & reliquas haudquaquam ideo statui in numerorum rationibus atq; magnitudinibus, quia ipsae uoces uocumq; interualla sint numeri, magnitudinesue, & respectum inter se quantum habeant, quum manifestissimè sint qualitates, sed quia neruus, partesq; ipsius quae uoces aedunt, habet illos inter se respectus quantos. Quid igitur obstat quo minus spaciū illud nerui sesquioctauum, in quo statuunt tonum, in duas aequas portiones, quae semitonía paria sint, diuidi queat, quum quantacunque portionem continuæ quantitatis in infinita secari posse mathematici demonstrent? Mihi quoque promptum esset in monochordo, quod Canona Pythagorici appellant, idem mathematicè demonstrare, ni satis perspicuum foret quod proposui, falso Aristoxenū accusari, quod tonum censuerit in duo semitonía aequalia posse diuidi. At uerò ignorabat arithmeticam Aristoxenus, qui uolumina de ea ipsa facultate conscripsit; aut dogmata Pythagorica eum latere, qui Xenophanē nobilem Pythagoræū preceptorem habuit. Sed haec haec tenus. Neq; uerò pati a quo animo possum Ptolemæum tendentem aduersus Pythagoram importunis quibusdam argumentis, quod ipsarum diapason & diatessaron coniunctarum extremos terminos, hoc est, uoces non efficere consonantiam dixerit, quasi consilia Pythagore ignorasse uideatur. Diuinus ille uir Pythagoras, quem prouidentia numinis diuini demissum in terras fuisse puto, simplicia, pura, impermixta omnia adamabat, & cunctis in rebus quoad materia earum pateretur, eiusmodi requirebat & exposcebat, quod in ipsis constantia & aeternitas esset. Impura uerò, mixta uarijsq; repudiabat, & à rebus deprecabatur, quoniam temeritatem atq; inconstantiam illis dominari intelligebat. Quocirca solos eos concentus admisit, qui simplicissimis numerorū rationibus consentanei essent, purissimamq; eorum naturam saperent: quales concentus omnes illi sunt, qui multiplicibus & superparticularibus congruunt, ut diapason, diapente, & reliqui. Reiecit uerò illos de numero consonantiarū, qui à tali natura abhorrebant, qualis est diapason & diatessaron, qui concentus nihil olet simplicitatis, & puritatis multiplicis, & superparticularis, sed cōsors est permixtionis impuritatisq; superpartientis analogiæ. Attamen Ptolemæus conatur demonstrare extremas uoces illas concinere, ac tripartitam distinctionem, triplicemq; ordinem concentuum facit, ut alius sit omnium perfectissimus, quem Homophonum uocat: alter, quem Symphonum, degenerans à primo: tertius, quem Emmelem, degenerans à secundo. Non haec ignorabat, bone uir, Pythagoras: quin multas quoq; alias sciebat concinere auribus mixtiones uocum, quae aut nullis numerorum rationibus, aut deterrimis congruant, qualibus nostri aui cantores, quas tertias & sextas uocant, utuntur. Sed diuinus ille uir, & elegantissimus, ut apud purissimum caelestem solum rorem carpit, ita sola nobilissima & simplicissima admittebat in rebus. Et quoniam Plutarchus meminit harmonicorum, sciendum est harmonicos uocari eos, qui plus aurium quam rationis iudicio tribuunt autoritatis, ut Aristoxenij. Canonicos uerò, qui primas in iudicando partes, longèque ratas maximè, rationi adscribunt, ut Pythagoræi, genere tamen

Cōcentus tres.

Harmonici.
Canonici.

A tamen & ipsi harmonici. Ptolemæus mediam quandam uiam est secutus: tantum enim tribuit sensibus autoritatis, quantum Aristoxenij; ac tantum rationi, quantum Pythagoræi. Verum enim tum fieri in musicis iudicium demonstrat, cum sensus atque ratio nihil inter se distrepere uidentur. Id quod in Astronomiâ quoq; demonstrauit, cum uidelicet iudicium rationis cum oculorum iudicio consentit. Haec ad te potissimum scribenda Tite putauit, percipiens in hac quoq; te disciplina, quanquam non sine approbatione auditorum te canere intelligo, ut in cæteris quoq; omnibus optimarū artium ornamentis, excellere. Nam & ipse Aristoteles in libris de Republica, præcipit Musicam studiosè pueris esse discendam, ut protinus rectè lætari cōsuecant. Eiusq; utilitatem in tria genera partitur, ut aliud ad eruditionem disciplinamq; pertineat, ad purgationem animorum aliud, tertium ad iucundè traducendam in ocio atq; tranquillitate ætatem, grauioribus curis incessentibus sæpe animos, musica emoluitis & expulsis. Tria quoq; genera modorum, quos melos Græci uocant, à philosophis tradita proponit, quorum alios inquit moribus, ijs reor qui uirtutibus mansuetioribus continentur, congruentes, alios rebus gerendis accommodatiores, alios quasi numine occupandis animis aptos. Itaq; morales quos nominat præcipuè accommodatos esse ei utilitati, quæ spectat ad eruditionem. Afflantes & corripientes conuenire expiantis & perpurgantis uicōmōtorum, quum eas mentes subeunt, quæ nimium pronæ mollesq; sunt admittendis affectibus, illis præsertim quibus consternatione formidinis atq; miserationis desiciuntur, & affliguntur: nam & hos perfundere eiusmodi animos innoxio quodam gaudio tradit. Harmonias præterea, quarum uis atq; natura uaria est, alias, inquit, moralibus quos uocant modis, & disciplinæ utilitati, alias purgantibus & afflantibus modis, cæteris alias congruere arbitratur. Atque adeo alios alijs modis & utilitatibus natura addictos & accommodatos & conspiratos concentus esse contendit, ut Philoxenum conatum fabulas in Dorio concentu dithyrambo condere, impotentē sui, & quasi secundo amni in aduersum renitentem, in Phrygium delatum fuisse prodiderit, uelut seuerus Dorius grauisq; concentus abominatus & abhorrens præfractam mollitiem materiæ, & carminis illecebras, libens appetenti & importunè tanquam in suam possessionem sese ingerenti, Phrygiæ harmoniæ celsisse uideretur. **B** At hæc præclara & erudita cognitio cōpluribus iam ante seculis funditus exoleuit. Verum quoniam neq; uirgula diuina in mentes ueterum ea scientia defluerat, sed inuentum humanorum ingeniorum extitit, tui muneris Tite atq; officij fuerit, qui omnibus curis præterquam disciplinarum percipiendarū uacuus es ac liber, omni studio eriti & elaborare, si ope partim mea adiutus, partim Plutarchi, ut poëticam, musicam excellentissimam, & diuinitissimam omnium, quæ ista quæ uulgò celebratur, pro tua uirili parte coniungas atq; componas.

Musicae utilitatis tria genera.
Modi musici tres.

STEPHANVS NIGER ANTONINO
ac Gulielmo Pratis salutem.

QUVM pater noster uir clarissimus, et qui maximum sui desiderium in citeriore Gallia, ob eam qua in administrandis rebus utitur aequanimitatem, reliquit, hinc esset abiturus, ei pollicitus sum, me de fraterna beneuolentia opusculum compositurum, ac sub uestro utriusq; nomine in lucem editurum: quod et quam primum perfecimus, et statim ad uos ferendum curauimus, ut mei erga uos amoris perpetuum esset monumentum. Superest ut id quam sepius perlegatis, eius monitis libenter pareatis. Quod si, ut spero, feceritis, aeternam nominis memoriam apud posteros quoq; assequemini. Nam, ut inquit Ouidius, Fratrum quoq; gratia rara est. Valete.

STEPHANI NIGRI DE FRATERNA BE-
NEVOLENTIA OPUSCULUM, ANTONINO AC GVLIEL-
MO, illustrissimi uiri Antonij Prati, utriusque Galliae
magni Cancellarij filijs, dicatum.

ACHILLES atq; Helene, quum alter ad Troiam, altera in Aegyptò moraretur, licet amoris incendium intuitu maximè excitetur, uno tamen aurium sensu ad eam compulsi sunt inter se beneuolentiam, ut post obitum eorum manes in Leuce Ponti insula mutua frui consuetudine à Philostrato dicantur. Odatis quoq; Omartæ ultra Tanaim imperantis filia, & Zariadres Hytaspis Mediæ regis frater, ex nocturna tatum uisione se mutuo usque adeo (ut refert Athenæus) dilexerunt, ut eam Zariadres patri cum sponte assequi non ualisset,

C inuito furripuerit. Accidere enim solet, ut cum alicuius probitatem, uirtutesque audimus, ita nescio quo pacto afficiamur, ut haud secus cum diligamus, ac si non modo sepe uidissemus, uerum & eius consuetudine iandiu usi fuisset. Non erit itaque mirandum, si ego quoque audita uestra uirtutis indole, & quae praeter uobis probitatis insignia feratis, ea, uos licet nunquam conspexerim, si beneuolentia prosequutus, quae me ad hoc de fraterna beneuolentia opusculum ad Platarchi aemulationem elaborandum adegerit. Quod utriusque uestrum fore non ingratum speramus. Ea etenim continet, quae si quandoque perlegere haud molestum fuerit, plurimum ad contrahendum, atque in dies magis augendum inter uos amorem sunt profutura. Quare ut ad te sermonem conuertam, nihil est quod te magis deceat Antonine puerorum iucundissime, quam ita uitam agere, ut omnes tuo merito fateatur, cum ceteris te quidem hominibus amice simul ac beneuole uiuere, fratrem uero ea prosequi beneuolentia ac pietate, ut ad amorem nil omnino accedere possit. Quid enim fraterna charitate praedarius? quid illustrius excogitari potest? quid contra odium, simultate, seditionemque turpius, & a quo magis ipsa abhorreat natura? Nam si recte considerabimus, naturam idcirco nobis fratres tribuisse cooperiemus, ut externis amicitijs minus indigeremus. Cui enim rectius ac liberius, tutiusque nostra commitemus consilia, nostras aperiemus uoluntates, quam his qui & eodem utero editi, & sub hisdem parentibus educati, eademque mensa a tenella etate alti, trimoditum, ut aiunt, salis nobiscum ederint? Sed nonnulli ad eam interdum rediguntur insaniam, ut omnia domestica necessitudine, neglectis fratribus, in quaerendis externis amicitijs fatagant; qui profecto nil aliud mihi agere uidentur, quam si innatum sibi membrum sponte abscederent, factitiumque pro eo concinnare insertaque niterentur. Ipsa namque amicitiarum ac consuetudinum innata nobis cupiditas maximo esse documento debet, ut fratres obseruemus ac colamus, eorumque amicitiam in perpetuum conseruemus, quando ἀλλοι, καὶ ἀλλοιοι, ὁ μόνος τοιοῦτος nullo pacto uiuere possemus. Ceterum quid externis multis uel opus est amicitijs, cui fraterna non desit? Sunt enim multae uarietae amicitiae, si ad eam quam inter fratres uoluit esse natura, comparantur, umbrarum quaedam ac ficta uerae necessitudinis idola. Cuius arctissimum natura uinculum si quis dissoluerit ac contempserit, qua tandem fide externas amicitias culturus sperabitur? Nam mihi penitus desipere atque insanire uidebitur, qui sibi firmam, constantem, ueramque amicitiam cum eo fore persuasum habebit, qui fratrem a prodiderit. Quis enim Eteoclis necessitudinem, Atrai consuetudinem non abhorreat ac despiciat? Quis contra Pollucis amicitiam non expetat, libenterque amplectatur? qui apud se in fratrem susurrantem quendam pugnis interemit, & quum immortalitate a Ioue optimo maximo donaretur, semideum se fieri maluit, ut Castori diuinitate impertiret. Nullus est praeterea, ne improbus quidem, qui Chariclem Antiochumque Ponticos non contemnat ac criminetur, qui quum paterna inter se diuident bona, poculum argenteum conciderunt, uestemque mediam abscederunt, ut neuter altero ditior opulentiorque abiret. At egregium barbarorum fratrum non de argenteo crate, uilissimoque indumento, sed de Persarum imperio iudicium memoratu dignum quis non summis prosequatur laudibus? Dario enim Persarum rege defuncto, alij quidem Ariamenem natu maiorem rerum potiri dignum iudicabant, pars uero ad Xerxem Atossae Cyri filiae ac Darij filium imperium deferebant. Ariamenes igitur ex Medis non hostilem in modum, sed placide ac benigne, perinde atque ad aequum iudicium descendebat. Xerxes uero praesens regia omnia obibat munia: aduentanti autem fratri, quum diadema capiti detraxisset, tiamamque insigne regium deposuisset, obuiam processit, eumque benigne salutauit, donaque ei mittens, ferentibus ut his uterentur uerbis imperauit: His te in praesentia Xerxes frater decorat muneribus: quod si Persarum suffragio consensuque rex declarabitur, tibi primum apud se locum fore pollicetur. Ariamenes autem: Ego, inquit, munera quidem libenter suscipio, summam uero rerum ad me spectare contendo, primam autem secundum me dignitatem fratribus conseruabo, primoque omnium Xerxi. Itaque Persae huiusce disceptationis arbitrium Artabano Darij fratri demandarunt. Xerxes multitudinis suffragio fretus, iudicium detrectabat, sed a matre tandem impulsus, Artabani arbitrium subiit: qui quum utriusque rationes audiuisset, ac secundum Xerxem iudicasset, Ariamenes statim exurgens, fratrem adorauit, apprehensaque eius dextera in solio eum regio collocauit, seque illi in posterum beneuolum exhibuit. Maximam igitur fraternae charitatis pietatem in eo pectore habitasse par est existimare, propter quam se regia dignitate defraudari pro nihilo duxerit. Quapropter si tantum fraternae beneuolentiae specimen barbaris fuisse ingenijs exploratum habemus, quis humanitatis professor non erubescat, minimam quoque simultatis fraternae scintillam animo

Fraterna charitas.

A animo insidere? Quid Pittacus ille, nonne quanto fratris teneretur desiderio facile ostendit? qui quum essent ne sibi pecunia, interrogatus esset, duplo sibi plures esse quam uellet, respondit, quod scilicet fratrem germanum sibi fata rapuissent. Ceterum quid externis exemplis diutius immoror? quum Afrfricanus Scipio nos manifeste doceat, nullam esse amicorum tantam iucunditatem, quae fraternae non sit charitatis postponenda. Lucio enim Scipioni fratri Afrfricanus ipse, nondum Asiatico, legatus in Asiam proficisci maluit, quam ut ab eo provincia fors in Laelium arctissimo sibi familiaritatis uinculo iunctum transferretur. Marcus quoque Fabius tanto beneuolentiae studio fratrem profecutus traditur, ut insignem amplexum mi triumpho honorem ob eius desiderium recusauerit. Nam quum deuictis Veientibus summo sibi fenatus populique Romani consensu triumphus decerneretur, quod in eo praetio Q. Fabius strenue se inter primos gerens cecidisset, habitu triumphali urbem ingredi non sustinuit. Quae animi moderatio tantam ei ex spreto triumpho gloriae amplitudinem attulit, quam nullus unquam currus, nulla laurea afferre potuisset. Nonne Laelius & Scipio, Theseus & Pirithous, Achilles & Patroclus, Orestes & Pylades, Phintias & Damon, Epaminondas & Pelopidas, qui inter amicorum paria recensentur, propterea tantum ab utriusque linguae grauissimis autoribus aeternae posteritatis memoriae plurimum commendati sunt, quod licet ipsidem non essent orti parentibus, inter se tamen fraterna dilexerint beneuolentia? Quid impulit Horatium poetam eximium, ut Procleium equitem Romanum his carminibus immortalitate donaret:

Viuet extento Procleius aeuo,
Notus in fratres animi paterni:
Illum aget penna metuente solus
Fama superstes?

Ea nempe qua erga Scipionem ac Murænam fratres usus est pietas, quibus bello ciuili spoliatis, patrimonium de integro diuisit, quod cum eis antea quoque post communis patris obitum diuiserat. Sed ut exempla, quae omnia exequi longum esset, Antonine iam mihi charissime, missa faciamus, nihil est quod tibi maiores ad colendam fraternam beneuolentiam stimulos addere debeat, quam ea qua parentes ex hac re afficiuntur oblectatio. Quae enim filiorum opes, qui honorum gradus, quae dignitates maiori esse parentibus oblectamento possunt, quam quum gnatos uiuos eodem consilio, eadem uoluntate, summa demum concordia, mutuaque charitate uiuere intuentur? Quare Apollonidem, regis Eumenis, triumphumque aliorum, Attali, Phileteri, & Athenaei matrem se felicem ac beatam iudicasse, maximasque dijs immortalibus egisse quamsepiusimè gratias ferunt, non ob ingentes diuitias, regiamque dignitatem, sed quod tres filij natu maximum comitarentur, eiusque latera armati munirent, ipseque inter eos tutus ac sine ulla prodicionis suspicione inermis uersaretur. Ut contra Xerxes quum Ochum filium fratribus insidias parantem cognouisset, animi solitudine interiit: quod nulla proculdubio admiratione dignum exitimandum est. Nam quum fratrum seditiones foedae sint ac truculentae, parentibus foedissimae ac truculentissimae uidentur. Qui enim fratres odio ac maleuolentia prosequitur, is parentes contemnat necesse est. Fratres contra qui murum se diligunt, quin parentes colant, facere non possunt. Unde Pisistratus quum nouercam filijs iam natu grandioribus superinducturus esset, ait se eos optimos ac sapientissimos arbitraturum atque expertum, plurimorum similium patrem fieri uelle. Aequitate enim ac probitate praediti filij, non solum in parentum gratiam se mutuo diligunt, sed & parentes ipsos certatim uenerabuntur, hoc assidue secum & reputantes & meditantes, se quidem parentibus cum ob alia multa, tum ob fratres in primis quamplurimum debere, tanquam ex paternis bonis hoc preciosissimum ac dulcissimum arbitrentur. Quod Telemachus haud secus esse ratus apud Homerum conuenitur, ὅτι τὴν ἐκείνου γῆν ἐν μὲν ὡσεὶ ἀρνίον, hoc est, quod unicus esset Ulysi filius. Sed tu hoc deplorare non poteris: es enim a parentibus uno iam & eo optimo fratre donatus, quippe qui ea sit morum probitate insignitus, ea futurae doctrinae ac prudentiae indicia una tecum praese ferat, ut uniuersa Gallia uestram utriusque indolem admiretur, optimam de utroque spem concipiat. Quare istiusmodi te fratrem non diligere solum, sed & uehementer amare (ut facis) aequum est. Quid de parentibus loquar? quorum alterius quidem tam uariae ac multiplices sunt uirtutes, ut quum Prata sit ortus familia, ἀρετῶν λεμὼν, Pratorum familia. hoc est, uirtutum pratum merito appellari possit. Nam ut in uiuenti prato uarij ac diuersicolores cum summa animi oblectatione spectantur flores, ita in patre tuo grauisimo uitaeque

De fraterna benevolentia lib.

integerrimo viro, quæcunq; ad excolendum animum faciunt uirtutes, clarissimè elucent
Cuius in utroq; iure peritiam si respexeris, utriusq; Gallæ oraculum: si in iudicandis pruden-
tiam & æquitatem, Rhadamanthum atq; Aristidem: si in dicendo facundiam, Gorgiam nõ
iniuria appellaueris. Altera uerò à teneris usq; annis adeò se intra castitatis ac pudicitia ter-
minos continuit, ut si priscis illis temporibus nasci contigisset, eam populus Romanus, pace
Sulpitiæ pudicissimæ dicitur, ad Veneris simulachrum ex Sibyllinis libris dedicandum fue-
rit electus. Quare summopere tibi Antonine minitendum est, ut istiusmodi parentibus,
quam in cæteris omnibus, tum uel maximè in obseruanda fraterna benevolentia morem
geras. Quod si feceris, & à tam præclaris parentibus minimè degenerasse uideberis, &
fraternam charitatem externis ac futilibus amicitijs, tuo summo decore
præposuisse ab omnibus existimaberis.

F I N I S .